Til hörrer

Ingebrigt S. Fagerhaug

1890

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/sjeleskat0000chri_u3g5

Mag. Christian Scriver.

Symb. 2 Cor. 6. 9.

„Som de der dø, og se vi leve."

Magister Christian Scrivers

opbyggelige og trøstefulde

Sjele-Skat,

hvori handles

om den menneskelige Sjels høie Værdighed,

dens dybe og sørgelige Syndefald, dens Omvendelse og Fornyelse
ved Christum, dens gudelige og hellige Levnet, dens mangfoldige
Kors og Trøst under Korset, dens salige Afsked fra Legemet
dens glade og triumferende Indtog i Himmelen
og evige Glæde og Salighed.

Første Bind.

(I—III Del).

3die Oplag.

Horten.
C. Andersens Forlag.
1888.

C. Andersens Bogtrykkeri.

I Jesu Navn.

Forfatterens Levnet.*)

„Naade og Fred fra Gud vor Fader og den Herre Jesu Christo" over hver christelig og gudfrygtig Læser!

Blandt de mange Naadens Redskaber, Herren har brugt til sin Kirkes Opbyggelse gjennem Tiderne, blandt de Lys, som skinne i Verdensnatten, staar den Mand, hvis Ord vi her i „Sjeleskatten" have for os, overmaade høit, og hans Minde er dyrebart for Alle, som kjende ham. Hvo der med oprigtigt Hjerte og enfoldigt Sind læser hans Skrifter, vil fornemme, at han er en yndig, vellugtende Rose, et svalende, skyggefuldt Træ, en frugtbar Herrens Vingren, at han er et Guds Naades Kar, fuldt af kostelige Gaver, en Kilde til Fred og Trøst og Glæde og Salighed, overflydende af det Vand, Frelseren skjænker, hvis Kilde overvælder til et evigt Liv, at det Vidnesbyrd man har givet ham: „Han er lys og klar som en Fjeldtop i den opgaaende Sols Straaler, skarp som Gideons Sværd, sød som Honning og Honningkage, mild som Vaardug i Maaneskin, frugtbar som en af Gud velsignet Hauge, christelig som en Apostel," ikke er formeget, at han er en trofast Raadgiver, en alvorlig Tugter, en kraftig Trøster, en sød Ven, hvis Værd ikke ved noget Billede kan forestilles. Lifligt er det at kjende en Saadans Liv, at følge ham paa hans Vandring, og det vil derfor vist være Læserne kjært, her i Begyndelsen af „Sjeleskatten" at finde et Omrids deraf.

Christian Scriver er født 2den Januar 1629 i Staden Rensburg i Holsten, hvor hans Fader, Christian Scriver, var Borger og Kjøbmand. Hans Moder, Abigael Guden, var en Kvinde, paa hvem Salomos Ord i Ordspr. 31 Cap. fortrinlig passer. Man maa vel tilstaa, at en Moder fremfor alle Andre har Englekald og Gjerning paa Jorden, ved at aftørre Barnet dets første Taare, ved at lære dets Øie det første Smil, ved at bringe det første Budskab om Gud, Hans Sandhed, Kjærlighed, Retfærdighed og Naade, om Sønnens Herlighed, Hans Aabenbarelse i Verden, Lære, Lidelse, Død og Opstandelse, om Guds Børns Del og Lod i Guds Samfund, her under Kamp og Møie, hisset i evig Salighed, til Barnesjelen, ved at bære denne i den Korsfæstedes Arme ved flittig Bøn og i Alt trykke hans Billede i det bløde Hjerte — o salige, men ikke mindre vigtige og vanskelige Moderkald! Abigael Scriver var en saadan god og tro Engel for sine Børn. Hun havde en ivrig Bønnens Aand og mødte tidlig om Morgenen, medens hendes Børn og Husfolk endnu sov, med lydelig Stemme og rindende Taarer Herren med den 27 Psalmes Ord: „Herre, hør min Røst, naar jeg raaber;

*) Efter Ferd. Brauns's „Leben M. Chr. Scriver's" (Bielefeld 1850). (Meddelt af Niels Laache).

vær mig naadig og bønhør mig; mit Hjerte holder dig dit Ord fore: I skulle søge mit Ansigt! derfor søger jeg, Herre, dit Ansigt"; hun havde en ret christelig Taalmodighed i Lidelser og Hengivenhed i Herrens Vilje under sine mange Prøver; hun havde en inderlig moderlig Omhu for sine Børn; hun var en trofast Ægtefælle og en ret Enke efter Guds Ord. — Ogsaa Faderen var en gudfrygtig, from Mand. Allerede meget tidlig havde Forældrene bestemt denne Søn til Prædikeembedet, og naar Faderen var alene med ham i Værelset, tog han ham ofte paa sine Arme midt ud af Søvnen i Vuggen, kjærtegnede ham og bragte ham sin faderlige Velsignelse til den Gjerning, hvori han engang haabede at se ham. Ak, han skulde ikke have denne Glæde! En rasende Pest, som bortrev Tusinder, naaede ogsaa Scrivers Hus, og Faderen selv var det første Offer; vor Christian blev faderløs allerede kun et halvt Aar gammel; derpaa faldt tvende Døtre, dernæst en treaarig Søn, og snart laa Moderen ogsaa paa Sygeleiet og var nær Døden. Man tænke sig, i hvilken Fare den lille Dreng svævede; hendes Brysters Kilde hentørredes, og den liden blaalige, vandagtige Melk, han endnu modtog, maatte give ham Pestens dødbringende Aande. Og dog blev baade Moder og Barn ilive. Dødsengelen maatte tage det udrakte Sværd tilbage fra den allerede i Moders Liv til Guds Tjener udvalgte Unges Hals, og Guds Engle bragte ham usynlig Balsom mod Pestens giftige Aande. Hvorledes skulde ogsaa Guds Kirke have kunnet undvære dette Redskab til saamange Bedrøvedes Trøst, saamange Forvildedes Veiledning, saamange aandelig Dødes Opvækkelse, saamange tusinde Sjeles Opbyggelse og Saliggjørelse, som Samtid og Eftertid opvise og som i al Evighed derfor skulle forkynde Guds Pris.

Vi have ogsaa andre Exempler paa Guds Forsyns Varetægt over denne sin Tjener i hans spæde Barndom. Endnu medens han laa under sin Moders Bryst, udreves han tvende Gange i Rad saagodtsom af Dødens Arme. Hans Moder skulde snart føde, da hun, i Angest for et af sine andre Børn, som var falden i en Dam i Haugen, løb mod en Vognaxel med Legemet, saa hun besvimet faldt tilbage, og da Moderomsorgen atter strax bragte hende paa Benene, skred hun i blind Kjærlighed til sit Barn selv saa dybt i Vandets løse Grund, at hun havde været Dødsens, om ikke Gud havde sendt hendes Svigermoder til Hjælp. Da Drengen var i sit femte Aar, legede han engang ved en hurtigrindende Strøms Bred, strax ovenfor en Mølle. For atter at rive ham ud Dødens Strube lod Gud det tankeløse Barn styrte i Strømmen, som rev ham med sig, og skulde have ladet ham sønderknuses under Møllehjulene, dersom ikke en Kone just i Øieblikket var kommen forat hente Vand og havde maattet tjene som den Engel hvem det lykkedes at redde Drengen. Er det en Glæde for Guds Engle at bære de Udvalgte paa Hænderne, saa udøver de denne sin Gjerning med særdeles Lyst paa de smaa Børn, men i end fortrinligere Grad der, hvor de have et blivende stort Naadens Værktøi til sin Pleie.

Scriver maatte tidlig øves i Korsskolen. Født midt under Tredíveaarskrigens Rædsler, blev han, som anført, faderløs, da han var et halvt Aar, og en trofast Stiffader, Gerhard Külhman, Prest og Provst i Rensburg, en ægte christelig, troende Mand, blev ham ved Døden berøvet, da han endnu ikke var fuldt syv Aar. Hans Moder havde ved Krigen mistet sin Formue og var saa forarmet, at hun maatte sælge af sit Husgeraad for at skaffe Christian en Bibel. Johan Namerich, Rektor ved Rensburgs Skole, tog sig vel af ham, men maatte flygte for Krigens Storme, og det var, som om Gud rent vilde afskjære Scrivers Studier. Dog, hans Øie havde udseet en Vei. En gammel gudfrygtig nærbeslægtet rig Kjøbmand i Lübeck, Thomas Hebbers, blev den trængende Familiés Tilflugt og gjorde Drengen, der saa tidlig var udkaaren til Apostel, til sin Yndling, især da han ved at examinere ham fandt hans Fremskridt ualmindelig store. „Min Søn," sagde han „frygt Gud! Bed og studer flittig! Vær din Moder lydig! jeg vil sørge for dig, at du engang skal takke Gud og mig, naar jeg ligger i Graven."

Den ædle Olding holdt Ord. Han lod Moderen med sin Søn vende tilbage til Rensburg og forstrakte ham aarlig 50 Thaler. I sit Testamente skjænkede han ham ogsaa en anseelig Gave. Scriver fortsatte nu sin Skolegang i Rensburg indtil 1645, da han for Krigens Raseris Skyld atter gik til Lübeck, hvor han da i to Aar fuldendte sin Forberedelse til Universitetet. Den 9de Oktober 1647 ankom han til Rostock. Ved Universitetet vandt han snart Alles Hjerter, og under flere dygtige Lærere, hvoriblandt vi særlig nævne Joach. Lütkemann, samlede han i to Aar saadanne Kundskaber, at han i Mai 1649, i en Alder af 20 Aar, kunde afholde en offentlig Disputation paa Latin over en af de vanskeligste theologiske Artiklet: de coena domini (Herrens Nadvere.)

I April 1650 forlod Scriver Universitetet i Rostock og vendte tilbage til Holsten, hvor han i den lille Stad Segeberg fik en Huslærerpost. Fra Evighed af Gud udvalgt og før sin Fødsel af sine Forældre bestemt til Apostelembedet, med Moses af Vandet optagen, i Vuggen af sin Fader velsignet, som liden Dreng af sin Pleiefader anvist og af sin Moder i Bønnen indviet til Arbeider i Christi Vinberg og fra sin spædeste Barndom besjælet af den inderligste Lyst til denne Gjerning, var det ogsaa nu Scrivers hele Sag, forberedende at beskjæftige sig dermed. Og her var det ham ikke nok at vide Noget, men selv at være hvad han vidste, selv at være fornyet, førend han begyndte at ville forny Andre. Saaledes var Scriver efter sin Moders Exempel og Veiledning en inderlig bedende Sjæl, en bedende Skoledreng, en bedende Student, en bedende Kandidat, og derfor hæver hans Sjel sig med Blikket paa sit henrundne Liv til den herlige Bekjendelse:

Stedse paa min Barndoms Veie Fulgte du mig, Fader god; Ved din Aands trafaste Pleie
Drog du ofte Sind og Mod, Naar jeg lod mig lede
At jeg atter kunde bede. Du er min, Jeg er din, Allerskjønnest Jesu min!

Under sin Huslærertid forskaffede Scriver sig efter sine Overordnedes Raad og Opmuntring Magistertitelen, og tilvisse var han denne Udmærkelse værdig. Man maa forundre sig over hvorledes han under saa ugunstige Omstændigheder har kunnet hente saa vidtstrakte og alsidige Kundskaber. M. Joh. Gottl. Pfeiffer kalder ham en Mand med forbausende Lærdom. I hans Skrifter, der ellers hovedsagelig er Opbyggelsesskrifter, viser sig overalt hans udmærkede Hukommelse og Kundskab i alle mulige Fag: Theologi, Filologi (Sproglære), Filosofi (Verdensvisdom), Historie, Jurisprudents (Retsvidenskab), Medicin og Naturvidenskab. Men Alt, hvor herlig anvendt, hvor passende benyttet! Midt igjennem Kundskabernes Masse fremskinner den ægte Ydmyghed, den rette Enfoldighed og himmelske Visdom, som intet Andet ved til Salighed end den Korsfæstede og til intet Andet bruger sine Kundskaber og Gaver end til Guds Ære og Hans Menigheds Opbyggelse. Scriver var ogsaa udrustet med en mægtig og skabende Fantasi, der satte ham istand til at give Tanken Klarhed, Skikkelse, Farve og Liv, der gjorde ham til en Maler, som fører sin Læser ind i et rigt Galleri, hvorfra han ei kan løsrive sig. Hans Skriftkundskab var overmaade stor, og den var Hjertets, ikke blot Forstandens: derfor var ogsaa hans Fortolkning en levende og hjertelig. Forresten gaar han ogsaa tilbunds i de hebraiske og græske Ords Betydning og opdager Skiftdybheder og Hemmeligheder som Andre ikke have anet.

Førend vi gaar videre i Scrivers Liv, ville vi forlyste vort Øie et Lidet ved en noget nærmere Beskuelse af hans Person. I enhver Henseende var han en begavet Mand. De, som kjendte ham, have sagt, at han var af temmelig god Legemskonstitution, at der i hans Miner og Gebærder laa „en skjøn theologisk Gravitet, en huldsalig, elskelig Venlighed, begge saaledes blandede, at man neppe kunde sige, hvilken af dem havde Overvægten.“ Rektor Schmidt siger i hin trykte Parentation (Gravtale): „Der lyste udaf ham en medfødt Venlighed og Sagtmo-

dighed, en ualmindelig Taalmodighed og Ydmyghed, en ret oldtysk Troskab og Oprigtighed", og saaledes fattede ikke blot Voxne, men ogsaa de spædeste Børn let Fortrolighed til ham; „dog var denne Venlighed en saadan, at den ingen Aarsag gav til at Nogen skulde foragte de ham iboende Gaver". Hans Stemme var svag og blød, saa at vel mangen Fremmed, der traadte ind i Kirken og hørte Prædikenens sagte Begyndelse, atter kunde villet gaa ud og sagt: Tilvisse her vil ingen Virkning ske paa Menigheden. Men Fremmede, bi dog et Øieblik; se, Aanden kommer; Talerens Øie glindser i himmelsk Ild; Livsstrømmens Sluser aabne sig; de guddommelige Tankers Flod bølger frem; Lyn paa Lyn blinker over Strømmen; det ene Tordenskrald efter det andet ruller over Ordets Ocean; paa begge Sider af Ansigtet perler en Taareflod; Fremmede! vil du endnu gaa bort? Du kan ikke; Manden med den svage Stemme har forlængst sine Tryllebaand om dig; du maa blive og høre og maatte, naar Amen kommer, udraabe: O, endnu en Stund! thi det er, som En bemærker, det Underbare i Scrivers Prædikner, at den længste er den bedste.

Der gives intet Skjønnere, intet Herligere og Frugtbarere paa Jorden end en naturlig Begavethed, helliget ved Naaden, underlagt dennes Tugt og derved dygtiggjort til Herrens Gjerning. Ak, saa ofte sees de herligste Gaver at bruges i Syndens Tjeneste som Satans Værktøi; sørgeligt! dertil ere de ikke givne. Scriver var et frugtbart Træ, plantet ved Herrens Ords Vandbække, et Instrument, der kun lod sig bruge i Herrens Haand, et Lys, der fortæredes i hans Tjeneste; alle sine Evner og Kræfter eiede han kun for dermed at tjene Guds Menighed; han brugte dem som et Pund, han havde tillaans af Herren, og hvad han havde og gjorde, tilskrev han aldrig sig men Guds Naade; ja han havde de største Gaver, forenede med det mest ydmyge Hjertelag; han er et Under af Guds Rigdom, Godhed, Visdom og Kjærlighed, en skjøn og lysende Skikkelse, uden selv at vide det, og netop dette er det Allerdeiligste. Han brænder af Nidkjærhed for Guds Hus; han gløder af Kjærlighed til Gud og sin Næste; deraf denne rastløse Iver og Virksomhed, som hver Morgen Klokken 4 hæver ham af Sengen og strax hæver hans Hjerte og Hænder sig i Bønnen til Gud; deraf denne utrættelige Vedholdenhed i at lære formane, trøste; Morgen, Middag og Aften gjennemvandrer han som en flittig Agerdyrker sin Ager, snart her, snart der, bortryder Stubber og Sten, nedlægger det frugtbare Frø, vander de spæde Planter, afriver det opkommende Ukrud og hegner om sin Mark med den største Troskab; deraf denne Kraft i hans Ord, denne Inderlighed i hans Tale, denne Hjertelighed i al hans Gjerning; ja, det er hans Hjerte, som tjener Gud, ikke blot Haanden og Munden. Det er overflødigt, her at gjøre Læseren nærmere bekjendt med Scrivers Prædikemaade; den foreliggende Sjeleskat taler bedst derom. Kun ville vi anføre nogle Ord af en Prædiken paa 19de Søndag efter Trin., som vidner om hans Frimodighed til at tale Sandheden med særlig Tilegnelse paa den Menighed, for hvem han stod: „Magdeburg", saa raaber han, „du er en Stad, som Gud har velsignet med mange legemlige og timelige Gaver; du ligger paa en frugtbar Grund; din Slette er vidt berømmet; Gud mætter dig med den bedste Hvede. Du ligger paa en Strøm, paa hvilken Skibene krydse hverandre, og er forsynet med Overflod og allslags Lyst; men hvad skal jeg sige? Du ved ikke ret at skatte det Timelige; du forglemmer mestendels at takke Herren, din Gud, derfor. Jeg kan ikke undlade paa en vis Maade at anvende paa dig de Ord, Apostelen (Ap. G. 17, 22) talede til Mændene i Athen: Jeg ser, at I i alle Stykker er altfor jordiskfindede. Alt Timeligt agte I høit; mem Guds Naade i Christo vide I slet ikke at skatte. O, hvor liden Iver, Fryd, Fred, Andagt, Kjærlighed og Gudelighed er der ikke iblandt os! Saa værer dog ikke stolte af denne Verdens Forfængelighed; huser dog intet Overmod, fordi I bo i en berømt Stad, i herlige Huse, fordi I ere af fornem Slægt og Herkomst, eller fordi man kalder Eder en fornem Borger, Raadmand, Borgermester, — alt

dette hører til Forfængeligheden; det er et Klæde, hvormed I en liden Stund ere iklædte paa dette Livs Skueplads, — til Evigheden hjælper det intet!"

„Ak, Verden, ak, Tyskland, ak, Magdeburg,," heder det i en anden Prædiken, „dersom du vidste det! men du vil ikke vide det, og den skrækkeligste guddommelige Straf: Forblindelse, et forvendt Sind, et forstokket Hjerte har allerede for Størstedelen grebet dig! Med seende Øine er du blind, med aabne Øren døv og død midt i Live! Ak! mit Hjerte siger mig det, Straffen kan ikke være langt borte; din Undergang, din Fordærvelse er nær! jeg beder Eder for Jesu Taarers Skyld, — er det ikke nok? — jeg beder Eder for Christi udgydte Blods Skyld, — lader af fra Synden, omvender Eders Hjerte til Gud!" osv.

Scriver frembyder da et skjønt Billede. Manden med christelig Erkjendelse, varm Tro, dyb Religiøsitet, glødende Andagt, apostolisk Kjærlighed og Liv, i Pauli Ydmygheds, Johannes's Venligheds Gevandt. Verdensgoder, Verdensære, Verdensnydelse vil han ikke; at tjene Gud — al hans Glæde, at gjøre Godt, at velsigne, at glæde — hans sødest Livsnydelse. Rastløs staar han under Dagens Byrde; tro fastholder han sin Opgave fra Morgen til Nat; midt i egen Nød seer han hvert af sine Menighedslemmers Trang og bliver ikke rolig, førend han har bragt Hjælp. Intet Menneskebehag kan bevæge ham til at forsøde Ordet, ingen Menneskefrygt hindrer ham fra alene ligeoverfor Tusinde at drage Aandens Sværd; Nathan og Elias, Johannes og Jakobus, Petrus og Paulus, Melanchton og Luther, Lærer, Bodsprædikant, Trøster, Alt tilsammen og paa det Rigeste i en Person; hvo kan betragte den fromme Christen, den Lærde, den store Prædikant uden at ønske sig i hans Sted, uden at blive fyldt med ny triumferende Tro paa det Ord, der danner saadanne Fosterbørn, bereder saadanne Engle af dem, der ere fødte i Synd?

Den 2den August 1652 blev Scrivers Halvsøster Lucie Kühlmann gift med M. Christof Trincius, Konrektor ved Skolen i Stendal, og Scriver fulgte sin Søster til dette hendes nye Hjem. Den unge Kandidat prædikede her flere Gange, og det med saadant Indtryk, at Magistraten, ved Trincius's videre Befordring, kaldte ham til hans Svogers Eftermand i Konrektoratet. Skjønt han kun var 24 Aar gammel, blev han dog snart derpaa den 11te Marts 1653 indført som Arkidiakon ved St. Jakob i Stendal. Saa var da hans Hjertes Begjæring opfyldt, og han maatte skrive til sin Moder: „Ja, ja, dyrebare Moder! Din Bøn er bønhørt. O, min Fader, kunde du dog feire denne himmelske Stund med din lykkelige, overordentlig benaadede Søn!"

Den 10de Mai indgik Scriver i Ægteskab med Anna Margarethe, Superintendent til Altmark og Priegnitz M. Joh. Stralius's Datter. Han fandt i hende en trofast Pastorinde, der ikke ubetænksomt, som saa Mange, desværre! indtraadte i denne Stand, men som vel havde betænkt, at hun med sin christelige Vandel i Sagtmodighed og Fromhed skulde understøtte sin Mands Gjerning og lyse for den Menighed, han fødede med Livets Ord. Men ak! allerede 6te Juni 1654 afskar Døden det ømme og trofaste Ægtebaand, og Scriver stod ene tilbage med en liden Johannes; men ogsaa denne søde Arv efter sin Anna Margarethe maatte han overlade i Dødens kolde Arme d. 31te Juli 1657.

For sit Hus's og sin Menigheds Skyld maatte Scriver snart igjen, allerede 13de Febr. 1655, indgaa i Ægtestanden og valgte til sin Brud og Moder for sit endnu levende Barn Katharine Herphardus, M. Johan Herphardus's Datter. Denne fromme Kvinde, som Scriver selv kalder sine Øines Lyst, — „jeg havde nær sagt mit Hjertes Lyst" siger han, „dersom jeg ikke tænkte, et saadant Navn maaske var formeget for en dødelig Skabning", — sin Sol og Ynde, sit Huses Krone, fødte ham 4 Døttre og 5 Sønner i sit femtenaarige Ægteskab, — men kun en Søn overlevede Faderen, — og den ved sine Børns Død smertelig Hjemsøgtes ømme Hjerte maatte ogsaa udholde at skilles ved sin Katharine, som døde i Magdeburg 6te Novbr. 1670.

Tvende Hustruer og fem Børn havde nu den Haardtprøvede forud for sig i Evigheden, da Gud 28de Novbr. 1671 gav ham en tredie Ægtekvinde, Margarethe Drehn, Borgermester i Magdeburg Johan Drehns Datter. 5 Børn havde han tilbage, og Margarethe fødte ham 2 Sønner og en Datter. En Tid lang var der nu Ro efter Stormen; men just da Scriver i Sjeleskatten handlede „om Sjelens Kors og Trængsel", kom disse igjen i hans Hus i skrækkeligt Maal. Nytaar 1679 døde hans 23aarige elskede Datter, der var gift med Prest og Inspektør i Kolbe ved Saale M. J. H. Hävecker og efterlod 4 smaa Børn. Strax derpaa døde af hans Børn en liden haabefuld Dreng paa 6 Aar og lige derpaa en i 30 Ugers Alder og endelig 16de April hans tredie Hustru, hans gudfrygtige, elskelige og trofaste Margarethe. J 1681 mistede Scriver atter en haabefuld Søn, der allerede 2 Aar havde besøgt Universitetet, og den herskende Pest frarev ham endnu 2de Døttre og jagede ham selv ud af sin Bolig.

Igjennem alle disse Sorger var Scrivers eget Legeme ikke blevet sparet for Sygdom og Smerter eller hans Sjel for Anfægtning og Kamp. Tvende Gange var han i lang Tid nedlagt paa Sygeleiet, en Gang i hele syv Uger, og Døden saa nær, at al menneskelig Hjælp og Kunst var opgiven, og han stod allerede, som han selv siger, med den ene Fod i Graven. Hans Skrifter vidne om hans Erfarenhed i aandelige Anfegtninger og Sjelekampe. Nedbøiet af Smerte over Tabet af sine mange Kjære, var hans Sjel ofte plaget af den Tanke: Din Gud kan ikke høre din Bøn; du er vist for kold i din Andagt, for sløv i din Gjerning; Herren vil ikke mere vide af dig i sit Vinbjerg, — og af disse hans Sjels- og Legemssmerter kom det, at han i sit 33te Aars Alder begyndte at blive graa og 39 Aar gammel allerede havde temmelig graat Haar. — Ogsaa laa Kirkens sørgelige Tilstand Scriver inderlig tungt paa Hjerte, den megen Strid mellem de forskjellige evangeliske Partier, det Herredømme, den verdslige Magt ofte udøvede over Herrens Arv, og nu den særskilte Omsorg for hans egen Menighed, den Modstand mod Livets Ord, han mødte hos de talrige Verdens Børn og Foragtere af Christi Kors, de Bagtalelser og Forfølgelser, han maatte lide for Sandhedens Skyld: Alt maatte trykke ham og bringe ham til at udraabe: „Som de, der dø, og se, vi leve!"

Men just dette mangfoldige Kors gjorde vor Scriver til den Herrens Tjener, den Gudslærde, den trofaste Prest efter hans Mesters Forbillede, det Lys i Guds Kirke, som saa Mange have frydet sig i og hvori ogsaa vi efter snart to Hundrede Aars Forløb endnu kunne glæde og forlyste os. Og det var saa langt fra, at han skulde lade nogen herskende Utaalmodighed eller Knur Rum, at han meget mere udbryder: „O du kjære, kjære Kors! du har først stiftet god Fortrolighed og Venskab mellem Gud og mig; du har bevaret min Tro, forøget min Kjærlighed, gjort min Bøn hjertelig, min Lære andægtig, og har jeg havt nogen den Helligaands Gave i Prædiken, i Skriftestolen, i Sygehuset, i Tiltale til Anfegtede, til Eders Trøst, saa takker Gud, der med sin Trøst har gjort Korsets Bitterhed sød, saa det har kunnet udgyde sig i Andres Hjerter!" Og hvor kunde vel Korset blive den utaaleligt, der betragtede det som han. Vel saa han deri en Syndens Frugt, men en saadan Frugt, som tjener til Rodens Tilintetgjørelse, et kjærligt Tugtens Ris i den himmelske Faders Haand, hvem hans i Kjærlighed hengivne Hjerte tiltroede alt Godt og hvis Slag denne Kjærlighed gjerne lod ham taale. Han levede i Gud, for Gud og med Gud, saa Guds Finger i Alt, ligesom i den ganske Natur, saaledes ogsaa i Begivenhedernes Gang, og Guds Kjærlighed til ham, som sit Barn og Elskede, var ham kjendelig ikke mindst i Korset. Hvo, som saaledes anskuer Gud, har en stedse sprudlende, saligt svalende Kilde, der kan udslukke Korsets Hedes bittre Brand. „Guds Kjærlighed", siger han (i sin Bog „Guds Børns Herlighed"), „er en ganske underbar og uforlignelig. En Rose elsker man for dens Lugt, en Diamant for dens Glans, Pengene for deres

Værd og Nytte, — men Gud elsker af Godhed. Er det ikke et Under? Den store Gud elsker Orme og Maddikker, Menneskene, den rige Gud arme Betlere, den evige Gud dødelige Mennesker, den hellige Gud Syndere! Og saa har Gud elsket os, i Christo elsket os, førend Verdens Grundvold blev lagt! Om Morgenstjernerne, som lovede Gud, og Guds Børn, som jublede, havde spurgt Gud, hvad han gjorde, han havde uden Tvivl svaret: **Jeg elsker.**" O, min Gud, min Kjærlighed, min Fryd, min Ære, min Skat, min Trøst, min Frelse, mit Liv, mit Alt! Din Kjærlighed er min Himmel, som allesteds omgiver mig, min Sol, som oplyser mig, mit Manna, som mætter min Sjæl; din Kjærlighed er min Seng, hvori jeg hviler, min Bog, hvori jeg læser, min Vin, hvoraf jeg bliver drukken, mit Hus, hvori jeg bor, mit Skjold, hvorunder jeg strider, min Krone, hvormed jeg pranger, mit Paradis, hvori jeg forlyster mig, mit Liv, hvoraf og hvori jeg lever. Hvad kan da feile mig, skade og bedrøve mig? Jeg vil ogsaa for Intet frygte, ikke for Djævelen og det ganske Helvede, ikke for Verden, ikke for min Synd, ikke for min Samvittighed, ikke for Armod, Skjændsel, Forfølgelse, Anfegtning, ikke for Døden; thi din Kjærlighed er mit Liv." „Ja", vedbliver han, henrykt af Guds Kjærlighed, „om jeg skulde skrive en Bog om mit Liv og Levnet, saa vilde der staa ovenover hvert Blad: En Beretning om Guds underbare Godhed, faderlige Kjærlighed, store Langmodighed og Barmhjertighed. Jeg har oplevet mange Dage, men endnu flere Undere af Guds Kjærlighed; jeg har læst, hørt og erfaret meget i Verden, men Intet mere og rigeligere end de aabenbare og skjulte Virkninger af Guds Godhed og Langmodighed. Jeg har ikke fundet Alt paa alle Steder, dog Guds Godhed overalt. Fader, Moder, Broder, Søster, Hustruer, Børn, Venner, Slægtninger have forladt mig; men Guds Kjærlighed har ikke forladt mig. Jeg har ofte meget svart Arbeide og Besvær over mig; jeg er ofte forfulgt, bagtalt, betrængt, bleven ængstet af Djævelen og Verden; jeg er kommen til Dødens Port og har allerede haft den ene Fod i Graven: — Guds Kjærlighed har udført mig af Alt, og billig maa jeg sige med Paulus: „Som de, der dø, og se, vi leve!"

Med et saadant i Guds Kjærlighed glædedrukket Sind er det neppe noget Under at han fremdeles jubler i Korset, han vidste jo, at om det end syntes at være til Bedrøvelse, saa var det dog i Grunden til Glæde og salig Frugt: „O, søde, kjære, salige Kors! O kjære Byrde, som Gud paalægger! O helbredende Kalk, den Gud iskjænker, Jesus række̊r, den Hellig Aand forsøder! Hvor vel gaar det os ikke, naar det gaar som Gud vil! Min Gud, min Fader, handle med mig, som dig bedst synes, og giv mig den Naade, at dit Velbehag altid maa være mig velbehagelig!"

I saadant Sind er det da ogsaa, at han i sit Skrift, „den levende og virksomme Guds-Erkjendelse," udtaler sig med Blikket paa sit Liv, saaledes: „Da ei alene Krigen havde berøvet mine Forældre deres anseelige Formue, men endog Døden, efter Guds hellige Raad og Villie, skilt dem ved deres timelige Liv, saa jeg derved var bleven et forvildet Faar, saa har dog Gud langmodigen opsøgt mig og igjen bragt mig paa rette Vei. Jeg har været paa Reiser, og Gud har fulgt og ledsaget mig som min trofaste Reisefælle og Staldbroder; han har taget mig af mit Fædrenelands Jord og overflyttet mig i et fremmed Land, plantet mig i en anden Jordbund, og der overgydt og vandet mig med sin rige Velsignelse og Naade, ligesom med en levende og liflig Dug, paa det at jeg lykkeligen og vel maatte opskyde, voxe og blive til Noget. Gud har ogsaa kraftigen staaet mig bi i mit vigtige Embede; han har velsignet mit Arbeide og gjort mig dette let, saa jeg har kunnet overtage det og udholde deri. Af mine Fiender har jeg maattet lide Forfølgelse og Trængsel; men Gud har været min Hjælp og Beskyttelse. Jeg har ofte i min Gjøren og Laden hverken vidst ud eller ind og været i Uvished angaaende mange vigtige forefaldende Ting; men Gud har været min sikkre Raadgiver og givet mig det i Sinde som jeg ved Sagens Udgang har seet var det Bedste. Jeg har været svag og syg; men Gud

har været min bedste Læge og gjort mig sund og stærk igjen. Jeg har været skrøbelig i Troen; men min Gud har styrket mig og atter ladet mig vinde Frimodighed. Jeg har begyndt at synke, som Peter paa Havet; men Gud har ogsaa rakt mig, ligesom ham, sin Haand. Jeg har endelig ikke været uden Graad og Taarer; men Gud har seet til mine Taarer, hørt min Graad og selv aftørret mine Øine. Ja, naar jeg om Natten ikke har kunnet sove og da paakaldt min Gud, har Han ikke forskudt min Bøn og ikke vendt sin Godhed fra mig".

Og nu nogle Ord om hans Arbeide og Gjerning. Fjorten og et halvt Aar stod Scriver i Stendal og udviklede der en utrættelig Virksomhed. Det var ham ikke nok, med sin Prædiken, der fra Først til Sidst frembar den hele Christum, at føde sin Menighed, at tale Liv ind i de Døde, Lys ind i de formørkede Hjerter; ogsaa den i hin Tid forglemte ja foragtede Katekisation med de Unge satte han igjennem, og, hvad der er næsten utroligt, han omgikkes hvert enkelt Menighedslem, kjendte Hvers aandelige Tilstand, Liv og Vandel, Tilvæxt og Aftagen i Tro, Haab og Kjærlighed og kunde som en ret Sjelelæge tale et Ord til den Trætte i Tide, ligesom han heller ikke sparede Høie eller Lave for sin revsende og tugtende Munds Sværd. Ofte besøgtes han af svært Anfegtede fra det Fjerne, pleiede dem med den største Omhu hele Uger og Maaneder og sendte dem med glade og freidige Hjerter hjem. — Ak, hvor have vi nu en saadan Sjelelæge? — Denne Virksomhed fortsatte han i Magdeburg, hvorhen han kaldtes som Pastor til St. Jakob 5te October 1667 efter at have afslaaet mange andre Kaldelser. Efter den Tids Sædvane blev Scriver ved Tiltrædelsen af sit nye Embede underkastet en Examen af det geistlige Ministerium, hvorved han maatte gjøre Rede for Naadevalget og Forskjellen mellem de Lutherske og Reformerte. Scrivers rene lutherske Erkjendelse og Opfattelse af denne Artikel sees noksom af Sjeleskatten (3die Dels 8de Præd). Den 10de Søndag efter Trin. 1667 holdt Scriver sin Tiltrædelsesprædiken til St. Jakob over Matth. 9, 1—8 og vidnede da, at han ikke saa tilfældig eller ved Menneskeraad, men ved retmæssigt Kald fra Gud, ved hans Raad og med den Herre Jesu i Følge var kommen i denne Menighed, som han nu vilde tjene med Alt, hvad Herren maatte skjænke ham. Her blev da ogsaa Hovedskuepladsen for Scrivers Virksomhed; her stod han i 23 Aar som Pastor efter hinanden, som Assessor ved den geistlige Ret, som Skoleforstander, som Senior ved Ministeriet og Inspektør i den saakaldte Holzkreds; her skrev han de omfangsrigeste og deiligste Værker, saa hans Navn blev stort i og udenfor Tydskland; her hjemsøgtes han med Størstedelen af de Kors, vi i Korthed have omtalt; her erfarede han især, at det bør os igjennem megen Trængsel at indgaa i Guds Rige, men smagte ogsaa Guds søde Naade og nedlagde saamange herlige Vidnesbyrd og Lovprisninger for Guds Godhed; her saa han rig Frugt af sin Virksomhed og erfarede, at Ordet ikke kommer tomt tilbage, kort. her var Stedet for hans længste Leven og Virken paa Jorden. Snart sporedes det, at hans Virksomhed var anerkjendt, ved de hæderligste Kaldelser til ham; han blev kaldet til det i Nærheden beliggende Halberstadt, til den preussiske Residents Berlin, og selv Sveriges vordende Dronning lod ham paa det Indstændigste anmode og med de hjerteligste Ord og mest glimrende Løfter bede om at følge hende som Hofpræst, saa at vor fromme Guds Mand maatte søge Raad hos Andre, blandt Flere hos Dr. Spener; men Udfaldet blev, at Scriver ikke forlod sit elskede Magdeburg. Da skrev Dronningen ham et Brev til, der vidner om den høieste Bedrøvelse, og lod ham sige, at „hendes Taarer skulde trykke ham", et Ord, Scriver i hele de ti Aar, han forblev i Magdeburg, ikke kunde glemme og som virkelig blev Sandhed i hans ømme samvittighedsfulde Hjerte.

Saameget Arbeide nu end Scrivers Embeder medførte, saa alvorlig han udførte det Alt, saa haardt hans Kræfter maatte medtages ved alle hans Lidelser, saa udviklede han dog ogsaa, Gud være lovet! en velsignet Virksomhed i Pennen. Se dog de mange Skrifter, der vidne herom! Vi ville anføre disse i Orden efter Tiden, naar de ere affattede.

1) 1649 skrev han sin Afhandling De coena Domini, hvori han giver et herligt Vidnesbyrd om sin theologiske Dygtighed, sin akademiske Flid og sin ægte lutherske Rettroenhed. Allerde tidligere, i sit 19de Aar, havde han skrevet en Afhandling De scriptura sacra (over den hellige Skrift), men som ikke udkom offentlig.

2) 1653 forfattede han sin egentlige første Bog under Titel: Jesu Christi, den Korsfæstedes, blodige Billede," et Skrift, der indeholder 3 Prædikener, hvoriblandt ogsaa hans Tiltrædelsesprædiken i Stendal over 1 Petr. 2, 21, og her i Begyndelsen som allesteds i Scrivers Skrifter er den Korsfæstede det Centrum, hvorom alt dreier sig.

Strax derpaa udkom:

a) „Den helbreddryppende Balsombusk" eller Prædiken over Christi dyrebare Vunder.

b) „Christi forsmædelige Æreskrone."

c) Zodiacus Christianus, eller Nytaarsprædiken om en from Christens Vandel.

3) 1657 udkom: a) „De toende Guds Børns Naadehimmel," b) „En christelig Kvindes lykkelige Ulyksalighed" over 1 Tim. 2, 15, foranlediget ved en from Kvindes Død i Barselseng, en Prædiken, fuld af Lys, Trøst og Kraft.

4) 1658 traadte Scrivers Chrysologia catechetica, hans Guldprædikener, for Lyset, „hvori den saliggjørende Katekismuslære er paa det korteste affattet, forklaret ved Betragtning af Guldet og foretrukket for alt forgjengeligt Guld og alle Verdens Skatte," et overmaade sindrigt og deiligt Skrift, der allerede 1709 trængte til et tredie Oplag.

5) 1667. Hans Afskedsprædiken i Stendal over 1 Thess. 2, 11. 13, den sidste Frugt af Scrivers Pen paa dette Sted.

6) Samme Aar hans Tiltrædelsesprædiken i Magdeburg, hvorefter nu det ene Værk fortrængte det andet og satte Aarhundredes største Aander i billig og glad Forbauselse.

7) 1671 udkom „Gottholds andægtige Indfald," som allerede 1724 19de Gang maatte oplægges, et Skrift, der vidner om Forfatterens Gave til paa hvert Blad i Skoven, hver Blomst paa Marken, i hvert Tilfælde i Livet, det mindste med det største, at se Guds Storhed, Herlighed og uendelige Kjærlighed, og lægge for Dagen saa barnlig et Sindelag saa hjertelig en Tiltro til den himmelske Fader, at det maa gyde Trøst, Opmuntring og aandelig Fryd i alle gudelige Læseres Hjerter. „Den egentlige Hensigt med min Gotthold," siger Scriver selv, „er at vise Guds Kjærlighed og Godhed i alle forekommende Ting og derved opfriske det menneskelige Hjerte til Gjenkjærlighed." Ja, Scriver, du er ogsaa i Naturen en ret Ypperstepræst.

8) 1672. „Det fortabte og gjenfundne Faar" eller historisk Beretning om et ungt Menneske (Peter Otto fra Goslar,) der havde ladet sig forlede af Satan til at indgaa Forbund med ham paa 6 Aar at tjene ham i al Slags Ugudelighed og derpaa ved Guds retfærdige Dom var legemlig besat og blev skrækkelig kvalt af den Onde, men endelig ved Guds Naade og Barmhjertighed efter meget Arbeide, flittig Bøn og omhyggelig Pleie af Scriver og hans Embedsbrødre reddet og friet af hans Magt, — et Skrift der burde læses af alle dem, der gjør Skriftens Lære om Djævelens sande Tilværelse til Børnesnak og enfoldige Menneskers Overtro.

9) 1675 udkom 1—3 Del af Scrivers herligste og største Værk, hans „Sjeleskat," et Værk, hvorpaa han arbeidede i 30 Aar. Det er fremkommet af hans „ordentlige Ugeprædikener" i udvidet Skikkelse. Her fremlyser ret hans Gave som Prædikant og grundig, opbyggelig Skriftfortolker, hans i det guddommelige Ord grundede Erfaring om den menneskelige Sjels dybe Fordærvelse, Guds Naades Kraft og søde Smag, der gjør ham dygtig til at sønderslaa og skrække de sikre, veilede de forvildede, styrke de troende og paa det kraftigste og lifligste trøste de anfegtede og bedrøvede Hjerter.

Allerede efter et Aars Forløb var den trykt sex Gange, og indtil 1715 havde den oplevet 10de Oplag. Den femte Del udkom først 1692. Scriver selv fortæller: „Engang blev jeg spurgt, hvorfor jeg tilbageholdt denne Del, hvori jeg skulde beskrive den troende Sjels Herlighed i det evige Liv. Jeg svarede med godt Overlæg, at jeg ikke vidste, hvorledes det gik til; det syntes, som vilde ikke Gud; han maatte vel have forbeholdt dette til en Anden; thi før havde jeg vel kunnet skrive; men nu vilde det ikke mere saaledes flyde." „Jeg underhandlede", vedbliver han, „med aandrige Gudsmænd om denne Sag; men ingen kunde give mig den forønskede Undervisning, da det Sprog vel blev sandt: „Intet Øie har seet det." Istedetfor at jeg altsaa i denne femte Deel, som jeg havde tænkt, skulde udgive 11 Prædikener, kan jeg neppe bringe 5 for Dagen. Da en fornem Velynder talede til mig om at fremskynde 6te Del, hvori jeg skulde handle om det evige Livs Sødhed, svarede jeg, at det nok ikke vilde ske; det syntes, som vilde min Jesus det ikke, jeg maatte ikke træffe det ret! Jeg skulde vel tage Alt i Øiesyn, hvilket er min eneste Begjæring og mit daglige Ønske."

De mest udmærkede Theologer jublede i Tak og Fryd ved Sjeleskattens Fremkomst. Den udmærkede Dr. Spener skriver: „Skulde den kjære Gud gjøre mig saa lykkelig, at jeg engang paa Jorden fik se denne min udmærkede Ven (Scriver), hos hvem jeg i Sandhed ved der er nedlagt et langt rigere Maal af Naade en hos mig, at jeg mundtlig kunde forlyste mig med ham, saa vilde det tilvisse være en særdeles Naade, hvorfor jeg maatte takke Herren." Da han erfarede, at Scriver ogsaa vilde lade 4de og 5te Del udkomme, skrev han: „Dette fryder mig hjerteligt, og kan jeg med al Sandhed sige, at hverken jeg selv, ei heller har jeg hørt, nogen Anden har opdaget noget i denne Bog, som kunde forandres eller forbedres. Jeg vil heller ikke undlade, i min Bøn for Herrens Aasyn at tænke paa dette Arbeide." Dr. Pritius, en berømt Theolog i vor lutherske Kirke, skriver: „Hovedværket, som har sat Scriver i den største Høiagtelse i Kirken og forskaffet ham et evigt Eftermæle, er vistnok den i og for sig i Sandhed uskatterlige Sjeleskat. Der er heller ingen Tvivl om, at saalænge man i den evangeliske Kirke vil holde den sande christelige Lære og en alvorlig gudelig Vandel i tilbørligt Værd, det altid vil blive nødvendigt dermed at sætte Bogtrykkerpresserne i Bevægelse. I Sandhed vilde det være Skade, om ikke denne dyrebare Bog, næst alle Bøgers Hovedbog, skulde findes i alle Præsters Studerkammer og alle christelige Familiers Huse. „Sjeleskatten er en af de herligste Skrifter, hvormed vor Kirke kan prange." J. F. Buddeus kalder dette Scrivers Værk den „forherligede Sjeleskat." Chr. Eberh. Weismann betegner Scriver, især med Hensyn til Sjeleskatten, som det „fortræffeligste Guds Værktøi," den „mest udmærkede Theolog i vor Kirke, en Mand af oprigtig Fromhed, hellig Beredvillighed, aandeligt Omdømme, fortryllende Magt osv." Gottl. Pfeiffer betegner Scriver som „den af den christelige Kirke udødelig fortjente Mand, om hvis lærde Fromhed og fromme Lærdom fast hver Side i Sjeleskatten vidner."

Sjelden er noget Skrift modtaget med saadan Begeistring. Andr. Reimann, Præst i Schwanenberg, skrev i latinske Vers i Sjeleskatten Følgende: „En Skat havde Crøsus; en god Skat havde Crasus; en uhyre Skat har den Romerske Pave; ogsaa Keiseren har en Skat i rigt Horn; ogsaa store Fyrster, ogsaa Stæderne have sin Skat fyldt med Mynt; ogsaa for Smaadrengene findes en liden Skat. Men alle disse overtræffer den Scriverske Skat, som rækker Sjelen Kraft og Hjælp. De øvrige Skatte forgaa i den bedrøvelige Tid; Scrivers ædle Skat vedbliver evindelig. — Hvad Moses, hvad Fædrene, hvad Profeterne, hvad Paulus, hvad Petrus, hvad Johannes, hvad de Gamle, hvad Tauler, hvad

Luther om den hellige Fromhed med from Mund have talt og med Griffelen tegnet — hvilke end deres Ord monne være — Alt fremlægger du, o Scriver, i denne herlige Bog."

Rektor Schmidt i Qvedlinburg synger om Sjeleskatten:

Høit elsket er af Hver den dyre Sjeleskat,
Og høit dens høie Værd hos alle Fromme sat
Hver Stavelse, hvert Ord har Kraft og trænger ind
Og bringer Ro og Fred til et bekymret Sind,
Den snare Tunge var en Scrivers Griffel lig,
Som føres af en Haand, ret øvet duelig;
Hans Mund, af Ynde fuld af Ambra-Vestenvind,
Mangt Klippebryst brød op og deri trængte ind.

Ja, Begeistring for Sjeleskatten fra alle Sider og i alle Stænder! Tilvisse turde Scriver selv i Fortalen sige: „Hvad disse Prædikener angaar, saa forsikrer jeg Eder, at de have kostet mig megen Sved, manget Suk, meget og svart Arbeide, megen Beden og Vaagen, førend de er komne i Eders Hænder." — Og paa et andet Sted: „Jeg har skrevet min Sjeleskat mest af egen Erfaring; 40 Aar har jeg forrettet mit Prædikeembede og det mest i større Stæder, og der møder neppe en Prædikant noget Tilfælde, hvori jeg ikke er forsøgt."

10) 1677. Guds Børns søde Afsked fra Verden.

11) 1682 fremkom den d. 30te Mai 1681 afholdte „Magdeburgske Hyldingsprædiken," hvori en christelig Fyrstes og hans Folks sande Lyksalighed kortelig forestilles. Et helt igjennem fortræffeligt Speil for Fyrste og Undersaatter, et Ord, saa kraftigt, klart og sandt, at det umuligt kunde forfeile sin Virkning hos Fyrste og Folk. Skjøndt skreven i den Tid, da Stormen rasede værst i Scrivers Hus, lader den slet Intet mærke til en nedbøiet, træt, forsagt Aand; Helten aabner sin Mund og taler, som om Intet, slet Intet var skeet.

12) 1683 udkom „den veltilfredse Sjelero" og

13) 1684 „Guds Børns Herlighed og Salighed i Liv, Lidelser og Døden," en Aargang Prædikener over de almindelige Texter, som efter mange mundtlige og skriftlige Opfordringer kom for Lyset, besørgede i Trykken af Scrivers Svigersøn, Pastor Hävecker i Calbe.

15) Samme Aar udgav Scriver et lidet Skrift: „Theologisk Betænkning over hvorvidt det er en Christen tilladt, i et godt Selskab med Drikke at gjøre sig tilgode, og om det aldeles er en Dødssynd at drikke sig et Rus." Dette Skrift, som er skrevet efter Opfordring af en fornem Person og efter et christeligt Hjertes Begjæring overladt til Trykken, blev i nogle Ildesindedes Hænder et Middel til mange Krænkelser for den fromme Scriver. Trods den omhyggeligste Adskillelse mellem de Gudfrygtiges rette og tilladelige Nydelse af Guds Gaver og de Ugudeliges Svælgeri og Drukkenskab skulde dog Scriver have talt til de Sidstes Fordel. Verden glædede sig, at den nu endelig havde faaet Vaaben i Hænde mod den Mand, som gjorde dem saa stort Afbræk, og allermest skrege de, der enten slet ikke eller med Uforstand og Fordom havde læst Skriftet. Scriver beklager sig over denne Verdens Ondskab, og alle Forstandige vidne, at han er aldeles uskyldig. Man se kun, hvorledes han allevegne ivrer imod Drukkenskabslasten. Abbed Schmidt forsikrer, at Scriver har gjort klar Forskjel og aldeles ikke talt til Fordel for

Drukkenskabslasten, saa at Skriftet ikke kan være nogen til Skade uden ved at misbruges og dets Mening forvendes.

16) 1686 blev det nye Scrivers Skrift: „Den hellige og Gud velbehagelige Husholdning, mod den i Husvæsenet forekommende Mangel," ligeledes Foredrag over Evangelierne, udgivet af Hävecker. Her viser Forfatteren, hvorledes de christelige Ægte- og Husfæller skulle være forenede i Jesu og forbundne ved hans Aand; han underviser heri ikke blot Fader og Moder og øvrige Foresatte, men ogsaa Børn og Tjenere om hvorledes ogsaa de i sin Stand skulde beflitte sig paa at have en naadig Gud og en god Samvittighed."

17) 1687. „Gottholds Syge- og Seiersseng." Et helt igjennem fortræffeligt Skrift, fremkommet som Erfaringsfrugt af det gjentagende langvarige og smertelige Sygeleie, Scriver havde prøvet, en Honningkilde for alle gudfrygtige Syge og Svage.

Saamange af Scrivers Skrifter udkom, medens han levede. Efter hans Død udkom:

18) 1690, „Slutnings-Hilsen eller Afskeds- og Tiltrædelsesprædiken," hin i St. Jakob i Magdeburg over Galat. 6, 14—16, denne i Stifts- og Slotskirken i Qvedlinburg over Joh. 16, 23—30.

19) 1692 udkom Scrivers Theognosia christiana eller levende virksom Guds-Erkjendelse, ligeledes Prædikener over Evangelierne, paa mange Sjeles Forlangende udgivne af Hävecker. Scriver vilde i dette Værk meddele den rette Gudserkjendelse, ligeover for al Munderkjendelse og Skintro, og denne rette Gudserkjendelse er ham „en hellig, himmelsk Videnskab ved Ordet og den Hellig Aand opvakt i de Troendes Hjerter, hvorved de vide, hvad Gud er, hvad Gud har og virker, hvad de have i ham, og hvorledes de i Tid og Evighed kunne fortro sig til ham.

20) 1696 fremkom Scrivers „særegne eftertænkelige og opbyggelige Tankesprog over Søn- og Festdagsevangelierne, hvor i hvert Sprog Evangeliets Sum er indbefattet." Saasom: Jeg maa til Regnskab snart fra denne Verden gaa. Ak Jesu, hjælp, at jeg maa vel bestaa.

21) Samme Aar Scrivers „Enketrøst, forfattet for en from Enke ved hendes Mands Død," indeholdende en vemodig Skildring af Enkestanden, men ogsaa de kraftigste og sødeste Trøstegrunde, der som himmelske Helbredelseskilder, vederkvæge de bedrøvede Læseres Hjerte.

22) 1698. „En Christens tredobbelte Blik paa Gud, paa Næsten og paa sin egen Sjel," ogsaa Magdeburgske Prædikener.

23) 1745 udkom i Magdeburg endnu et Skrift af Scriver: „Den berigede Christen eller Kunsten at vorde rig." Det handler i 11 Capitler om Armodens og især den næringsløse Tids Plage, om denne Plages Storhed og Aarsag, om de af Gud til Næring forordnede Midler, det ordentlige Kaldsarbeide, den passende Sparsomhed, den christelige Enighed og Tilfredshed, om Bortkastelse af alle unødige Sorger og om den faste Tiltro, et Guds Barn skal have til sin Fader, samt endelig om den salige Nytte, den brødløse Tid bringer Guds Børn.

Scrivers Virksomhed og Frugtbarhed gaar næsten i det Uendelige. Hans Aand har en underbar Alsidighed; ogsaa den aandelige Sangs Gave har han i rigt Maal, og flere af hans Psalmer vil stedse være Guds Menighed paa Jorden til Lyst og Glæde.

Endnu havde Scriver tænkt at skrive et amphitheatrum divinæ providentiæ, hvori han vilde have fremsat lutter Exempler paa Guds Forsyn, Beskyttelse og Forsorg, for derved at vinde for Guds Rige Nogle, der maatte være fangne i ren Gudsfornegtelse, og styrke og til Guds Lov og Pris opmuntre fromme Hjerter. Han havde allerede samlet rige Materialier til dette Værk; men Alder, Svækkelse og Arbeide satte hans Kræfter en Grændse.

Hvor mange Tusinde, Tusinde Ord! og, som hans Valgsprog lød, alle fra Gud, alle i Gud, alle for Gud! Det er, som om den rastløse Apostel ikke tillod sig nogen Tid til Nattero, som om han paa Jorden kun havde en Tanke, et Ønske: Tilkomme dit Rige! Ske din Villie, som i Himmelen, saa og paa Jorden! Med Skamfuldhed sænke vi Hovedet for den store, ydmyge Skikkelse og sige med 1 Mos. 27, 38: „Har du ikke uden denne ene Velsignelse! Min Fader, velsign mig ogsaa!"

I 23 Aar havde Scriver virket i Magdeburg. Da blev det Aag, hans Embedsforretninger som Inspektør, hvilket Embede medførte mange verdslige Sysler, paalagde den i uophørlig Omgang med sin Frelser levende og med Lyst til Beskjæftigelse kun med himmelske Gjenstande besjelede Mand og Olding, ham mere og mere trykkende. Allerede havde han raadført sig med sin trofaste Ven Dr. Spener, om han ikke med god Samvittighed kunde undslaa sig fra denne Byrde, og Spener havde fundet det ganske naturligt; han saa gjerne, at den troe Herrens Tjener anvendte alle sine Kræfter til Guds Riges Fremme ad rent aandelig Vei. Uden lang Betænkning modtog derfor Scriver den 3die Jan. 1690, altsaa Dagen efter de fulde 61 Aar, et Kald fra Hertuginden af Sachsen, Anna Dorothea, hin herlige Kvinde, ofte kaldet „den sachsiske Debora," til hendes Overhofprædikant, Skriftefader og Kirkeraad i Dresden samt Skole-Inspektør i Qvedlinburg, et Kald, hvortil Spener, aldeles uden Scrivers Vidende, havde anbefalet ham for den høibaarne Fyrstinde. 3die Paaskedag tog da Scriver Afsked fra sin Menighed i Magdeburg, en Menighed, hvori han havde døbt, konfirmeret og ægteviet saamange Tusinde, ledsaget saa manget Lig til Graven og under saamegen Lyst og saamangen Byrde stiftet saa rig en Velsignelse, en Menighed, hvori han havde vundet sig en liden Hjord, som hang ved ham, som han fødede med Sandheds Ord, men hvori han ogsaa med Smerte havde maattet erfare, at Korsets Ord er denne Verdens Vise en Daarlighed, og at Had og Forfølgelse møder den, som ikke vil tale, hvad der kan kildre det naturlige Menneskes Øre, en Menighed, som han i sin Afskedsprædiken tiltaler med disse mærkværdige Ord: „Jeg kan ikke dølge, at jeg i denne Stad i Begyndelsen var meget elsket af min Menighed og Andre, annammet ligesom en Guds Engel. Ak, hvor stor en Mængde hørte ikke mine Prædikener! Hvor mange Bedrøvede bleve ikke hjertelig trøstede, hvormange Svage styrkede, hvormange Anfegtede vederkvægede og styrkede! Men — tilsidst, eftersom Tiden har forandret sig, og det har behaget Herren at føre andre Personer paa Skuepladsen, er det skeet, at man har begyndt at forlade, at svække, at forfølge og vise Fiendskab imod mig." Baade Kirkekollegiet og den ham tro forblevne Del af Menigheden havde stræbt at holde ham tilbage; men han maatte følge det Kald, han ei kunde andet end antage fra Gud.

Med sin fjerde Ægtehustru, Elisabeth Silo, i hvem han atter den 19de Oktober 1681, 52 Aar gammel, havde fundet sig en from Kvinde og tro Ledsagerinde, og med sine tvende igjenlevende Børn drog Scriver fra Magdeburg og blev indført i Qvedlinburg den 18de Mai 1690. Ventede ham nu her Hvile og gode Dage? Efter en Skolegang af 61 Aar have Scriver endnu ikke udlært, følgelig heller ikke udlidt. Var hans Virksomhed her, som paa hans tidligere Arbeidsmark, udmærket og fuld af Velsignelse, saa var den ogsaa en Torn i Fiendens Øine, og for at gjøre den Afbræk opvakte han til Kamp imod den tappre Sandhedshelt en Skare Sværmere, Enthusiaster og Inspirerte Kaldte, der uden Ordet og foran for Ordet foregav at have den Hellig Aand, dreiede og tydede Skriftordet efter

egen Lyst og altid talede om Forskjellen mellem Ordet og Aanden i Ordet uden at kjende hverken denne eller hint. Scriver, som ingen anden Visdomskilde kjendte end Ordet og som i sit eget Hjerte havde erfaret og paa saamange Tusinde Sjele seet dette guddommelige Ords Kraft, som ingen egen Udlæggelse vilde vide af og ikke taalte, at Ord og Aand skiltes ad, maatte for saadan Skrifttroskab og ægte Kirkelighed dele den Ære med alle Guds Helgener fra Arilds Tid at hede en „gammel Hykler," en „gammel Nidding" og mere Saadant. Nu vilde Satan kaste Skarn paa hans hele 37aarige velsignelsesfulde Prædike- og Hyrdeembede, gjøre hans Vaagen, Beden, Fasten, Forsken til idelt Hykleri og Oientjeneste, hans kraftfulde Budskab, der var bleven Skarer af Gjenløste en evig Velsignelse, til idel kraftløse Skaller uden Kjærne. En bitter Kalk! Men Scriver havde under sin Pillegrimsfærd drukket mangen saadan; han tænkte: „Havde de kaldt Husherren Beelsebub, hvormeget mere hans Husfolk!" og han taug og sukkede efter den Dag, da han skulde forløses fra Heden og feire Sabbat i Fredens salige Hjem.

Den Tid var da heller ikke langt borte. Ikke fuldt tre Aar havde Scriver virket i Qvedlinburg, — og hans Længsel efter at se Ham Ansigt til Ansigt, som var hans Hjertes Et og Alt, hans Fryd og Ære, med hvem han levede i den inderligste Fortrolighed, til hvem han var bunden med den hjerteligste Kjærligheds Baand, denne Længsel voxede Dag fra Dag, og han kunde tilsidst neppe oppebie Opløsningens og Hjemreisens Time, — medens den fromme Hertuginde med sørgende Blik imødesaa den Stund, da denne Elias ved Hoffet iblandt saamange Baalsprester, denne søde Johannes iblandt de mange sørgende Niniviter skulde bortføres af Israels Vogn og hans Ryttere og ikke mere sees, ikke mere høres med sit revsende og trøstende Ord, — da hans Livskraft endelig var udtømt ved det meget Arbeide, og hans jordiske Hytte sank sammen under Lidelsernes Storme. Allerede 1685, i sit 56de Aar, havde han havt et Slaganfald, som 1691, da han neppe $1^1/_2$ Aar havde arbeidet i Qvedlinburg, atter havde indfundet sig, paany igjen i Oktober 1692 og nu endelig 23de Febr. 1693. Den 4de Marts nød han for sidste Gang Guds Børns Frydemaaltid paa Jorden i sin over Alt elskede dyrebare Forløsers Legeme og Blod, tog Afsked fra sine Kjære, velsignede Hustru og Børn til Liv og Lidelse i Herren og til et frydeligt, saligt Gjensyn i den evige Freds Boliger.

Saa skulde da nu den elskede, trofaste Fader forlade sin Mikael Henrik og sin Katharina Elisabeth, den Første 28, den Anden 11 Aar gammel. Timeligt Gods efterlod han dem ikke, men, hvad der var bedre og mere end al jordisk Rigdom, en naadig Gud og et evigt Livs Haab. Se her hans Testament: „Jeg erklærer herved min søde Herre Jesum for min Universalarving og testamenterer Ham for Alting min Sjel; saa vil jeg ogsaa have mine Børn, Søstre, Slægtninge og Venner samtlige Ham overgivne og skjænkede, at Han antager, forsørger, bevarer og ved sin Magt opholder dem til Salighed." Hør, hvorledes han beder for sine Børn: „Min Gud," sukker han, „værdige mine Børn din bestandige Naade; saa ere de rige nok, selv midt i Armod. Kjære himmelske Fader, Du ved hvad jeg daglig beder Dig om; bevar mine Børn fra den ugudelige Verdens Forførelse og Forargelse. De ere dine, min Gud; Du har givet mig dem, og jeg har atter givet Dig dem tilbage. Velsign og bevar dem, saa de bringe megen Frugt til din Ære, min Glæde og sin Næstes Tjeneste og blive salige, salige." „Min Gud og Fader," beder han paa et andet Sted, „jeg vil ikke sige, at mine Børn ere mine; nei, dine skulle de være og kaldes. Jeg overgiver dem til din hellige Regjering, faderlige Forsorg, mægtige Beskyttelse og rige, milde Velsignelse. Imidlertid vil jeg være din Gartner og med al Flid, først og fremst

med Sukke og Taarer, pleie dem, og saa skal det, som jeg haaber, ikke mislykkes for mig."

Overmaade kostelige ere de Ord, hvormed Scriver allerede i sine sunde Dage havde beredt sig til Dødsleiet: „Herre," sagde han, „naar jeg skal dø, lad min Sygdom, min hidsige Feber være — Din Kjærlighed, min Seng — dit Korses Ihukommelse, min Trøst — Længselen efter Dig, min Hjertestyrkning — Forsmagen paa din evige Godhed, min Fantaseren — Foragt for Verden og dens Forfængelighed, Afskeden fra mine Venner — Formaning til at elske dig, mit sidste Suk — Jesu, jeg elsker Dig, min Bortgang — en Indgang til din himmelske og evige Kjærlighed!" Og Herren hørte hans Bøn og gav ham en herlig Hedengang.

Scrivers Taalmodighed paa Dødsleiet var aldeles uovervindelig, hans Gemyt lige til den sidste Stund stedse i samme overjordiske Ro; paa hans Ansigt straalede Guds Fred. Hans tidligere Maade at stille sin Smerte var, som han selv siger, at han forestillede sig sin Frelser, hvorledes Han, omendskjøndt det stod i hans Magt at stige ned af det marterfulde Kors, dog var forbleven der i de sværeste Smerter. Saa var ogsaa nu, og nu i Besynderlighed, Christi Død hans Hjertes honningsøde Trøst, og da man af Arndts Paradisurtegaard forelæste Bønnen „om en salig Ende" og ønskede, at den i denne Bøn udtalte Trøst ogsaa maatte blive levende hos ham, sagde han: „Ja, den vil jeg medtage;" og da han ligesom ikke længer kunde oppebie den Stund, da han skulde gaa over fra den sønderbrudte Hytte (2 Kor. 5, 1) til de evige Boliger, rakte han fra sin Seng de matte Arme i Veiret og raabte: „nu, nu," som om han vilde sige: „Herre, jeg brænder af Længsel efter at se det forjættede Land! Herre, jeg har længe nok søgt Dig i din Skabnings store Tempel, længe nok grædt efter Dig i din Skriftaabenbarings Underhauge; Abba, min Fader, lad mig skue din Herlighed, træde iblandt dine himmelske Psalmesangere; Abba, min Fader, annam min Aand!" Da sukkede han med Et: „Jeg er fro!" Da bad han atter, som om han ikke noksom kunde bevise sin Troskab indtil Enden: „Lad mig være din, blive din, o du trofaste Gud!" og atter: „Jeg ved" — her taug han, afkræftet, og da man kom hans Svaghed til Hjælp og tilføiede: „at min Forløser lever," vinkede han bifaldende, at det var disse Ord af Joh. 19, 25, han mente.

Ligesom den fromme Englænder Fletcher paa sin Ægtefælles Spørgsmaal Dagen før hans Død, om han ogsaa havde Jesum i Hjertet, tilvinkede hende sit Ja med den høire Pegefinger, da han ikke mere kunde tale, saaledes svarede Scriver med sød Venlighed og tydelig Stemme: „Ak ja, jeg smager og ser, hvor venlig og god Herren er."

Saa frembrød Morgenen d. 5te April. Hans Kjære stode eller knælede omkring hans Seng. Den Døende talte ikke mere; hans Bortgang var kommen, og en stille høitidelig Stund var der i denne Herrens Tjeners Dødskammer, festliggjort ved Ydmyghedens Bønner og Kjærlighedens Taarer. Nu endelig bortkyssede Engelen hans Aande. Scrivers Død var en sagte, venlig Hensoven i Herren, hvem han med uudsigelig Kjærlighed elskede, hvem han i Liv og Død tjente og hvis Beskuelse han med sand Barnelængsel havde begjæret. 64 Aar, 13 Uger og 2 Dage havde Pillegrimmen vandret i Udlændigheden; 40 Aar havde han arbeidet i Herrens Vingaard under Dagens Byrde og Hede; men han døde for tidligt for Kirken. Dyb Smerte gik igjennem Menigheden i Qvedlinburg; thi hans apostoliske Arbeide, Troskab og Kjærlighed havde der forskaffet den begrædte Hyrde en stor Hjord.

Den 11te April blev hans afsjelede Legeme bragt til Magdeburg og der nedsat iblandt hans forudgangne Kjæres jordiske Levninger. Den 20de April blev ligeledes i Qvedlinburg hans Ligbegjængelse feiret, og Rektor Sam. Schmidt holdt Gravtale over den fortræffeligt passende Text: „Vide I ikke, at en Stor i Israel er falden?"

Over begge Scrivers Børn hvilede Faderens Velsignelse. Nik. Heinrik blev en anseelig Kjøbmand og et høiagtet Medlem af Raadet i Kiel, Kath. Elisabeth Superintendent i Merseburg Leisers Hustru.

Vi forlade den udmærkede Scriver, hvis Skue smertelig har ydmyget, velgjørende ængstet, mægtigt ansporet, trøsteligt opmandet os, med Pris og Tak til den Herre, der opløftede Mennesket af Støvet til saadan Profetstand, med fordoblet Begeistring for det Evangelium, som kan danne saadanne Helte; med det Ønske: „Herren tænke paa sit Zion til det Bedste, Han skjænke det fremdeles Hyrder efter sit Hjerte, der kan føde det med Lære og Visdom,“ og endelig med den Opfordring: „Saa gaa nu hen og gjør ligesaa,“ og forat du kan lære det: „Bed uden Afladelse!“

Den eneste, salige, almægtige, gode og barmhjertige Gud

Fader, Søn og Hellig Aand,

alle Tings Skaber og Opholder,

Menneskeslægtens Forløser og Trøster,

alle Kongers Konge og alle Herrers Herre,

min naadige Herre

Gud og Fader!

Min Gud! Jeg bringer Dig atter en Frugt af din Naade og et Værk, som er fuldbragt ved din Aands kraftige Bistand. Jeg ofrer Dig en Gave, som kommer fra dit Skatkammer. „Thi hvo er jeg, at jeg skulde formaa med min Kraft at berede en Dig velbehagelig Gave? Jeg er en Fremmed for dit Ansigt og en Gjæst, som alle mine Fædre. Mine Dage paa Jorden er som en Skygge, og her er ingen Forhaabning" (1 Krøn. 29, 14. 16). Herre, min Gud! hele dette Skrift med alle de Tanker, jeg deri har fremsat forat love dit Navn og berede din Kundskab, din Kjærlighed og din Pris i mange Tusind Hjerter, er kommet fra din Haand og Naade og er Altsammen dit. Du har forundt mig Tid, saavelsom Legems og Sjelskræfter; Du har skjænket mig din Hellig Aands Drift og fuldkommet din Kraft i min Skrøbelighed. Jeg forbeholder mig Intet af dette Skrift uden den Ære, at jeg herved i Ydmyghed faar nedlægge det for dine allerhelligste Fødder og saaledes betale Dig mine Løfter, „som mine Læber oplode sig med og som min Mund talede i min Nød" (Ps. 66, 13. 14). „Dig være det helliget, ofret og overgivet!" Lad det i Naade tækkes Dig og være Dig en velbehagelig Gave, efterdi jeg frembærer det i mit Hjertes Oprigtighed, med det brændende Ønske at forherlige dit allerhelligste Navn og i en uskrømtet Tro! Hellig og velsign dette dit Værk, og lad det ved din Aands medvirkende Kraft tjene mange Sjele til Omvendelse, til Belærelse, til Trøst, til

Opbyggelse og Forbedring! Sjeleprædikener er det, min Fader. Sjele har jeg søgt at vinde. Und min Sjel den Glæde at erfare, at mange Sjele have læst og brugt den med Frugt og Nytte. Lad dette Værk være en Vandkrukke, fyldt af Israels Brønd og din Kjærligheds Kilde, og lad dine Kirkehauge atter derfor paa ret mange Steder vorde bestænket og vandet, saa de ædle Blomster og Planter kunne voxe, blomstre og dufte desbedre og bære saameget rigeligere Frugt! Beskjærm du ogsaa, min Beskjærmer, dette Arbeide mod Satans og den trættekjære, ugudelige Verdens Avind og Ondskab! Du ved, o Herre, at jeg aldrig har havt til Hensigt at skrive Noget, som afveg fra den rette Form af de sunde Ord og din rettroende Kirkes enstemmige Mening. Jeg har nok i den Sandhed, som Du har aabenbaret i dit hellige Ord og overanvordet din Kirke som et kostbart betroet Gods. Hvorledes skulde jeg kunne bringe det over mit Hjerte at forurolige dit noksom forvirrede og bedrøvede Zion med nye Lærdomme? Ak, maatte vi kun med stedse ny Andagt overveie, med ny Iver bevare, med ny Tro omfatte og med et nyt Levnet smykke det Gamle, som vi have modtage af Dig ved dine Profeters og Apostles og deres trofaste Efterfølgeres Haand! Ak, maatt vi dog Alle, vi, som have og bekjende den gamle apostoliske Lære, derved blive nye Skabninger i Christo! Ak, min Gud, lad dette Skrift ved din Naade allevegne bidrage Noget hertil! Giv, at Alle, som læse det, deri maa fornemme din Kraft, spore din Aand, smage din Sødme, nyde din Trøst og derved opmuntres til at gjøre din allerhelligste Villie! Jeg har sanket Blomster og plantet dem i særskilte Senge og Bed. Lad de christelige Sjele være Bier, der med Glæde nyde den Honning, som fra Himmelen er nedflydt deri. Lad kun Alt tjene til at dit Navn, o Herre; din Godhed, din Kjærlighed, Langmodighed og Barmhjertighed, din Almagt og Visdom og alle dine underlige Gjerninger blandt Menneskets Børn maa allevegne blive endnu mere lovpriste end før! Lad dette Værk være et Rogelsekar, hvorved din Kundskabs Lugt paa alle Steder vorder aabenbart! Lad det være et Minde om den Kjærlighed, Du har bevist mig! Lad det være et Vidnesbyrd om den Taknemmelighed, jeg skylder Dig! „Og hvad Mere skal jeg blive ved at tale til Dig? Thi Du kjender din Tjener, Herre, Herre!“ (2 Sam. 7, 20). Jeg lover Dig herved, min Gud, at saafremt det skulde behage Dig at lade mig endnu længere være i den stridende Kirke paa Jorden, og at forunde mig Naade til at bidrage noget Mere til din Kirkes aandelige Opbyggelse, at jeg da vil gjengive Dig Alt, hvad Du giver mig, og i barnlig Tillid og hjertelig Ydmyghed nedlægge det for dine Fodders Fodskammel. Tag imidlertid tiltakke med din Tjeners enfoldige, gode Villie, min Fader, og lad mig stedse fremdeles være et Redskab for din Naade og et Kar for din Barmhjertighed! Giv, at jeg ikke forgjæves maa tilbringe og anvende min Tid, mine Kræfter, mit Liv! Jeg kan ikke negte, at Du har gjort store Ting imod mig og benaadet mig stakkers syndige Menneske med mangehaande herlige Gaver,

fremfor mange Andre. Skulde jeg opregne alle dine aandelige og legemlige Velgjerninger og de mange Undere af din Godhed, Langmodighed og Barmhjertighed, som Du har bevist paa mig Uværdige, saa maatte jeg have megen Tid og vilde alligevel foretage mig Noget, som var umuligt. Jeg vil for denne Gang intet Mere sige, end at Alt, hvad jeg er og har, det er og har jeg fra min Gud. Af Guds Naade er jeg det, jeg er. Hvorledes skulde jeg da kunne bruge det anderledes end til min Guds Lov og Pris? Jeg ser, at naar en Blomst staar i sin Pragt, saa udbreder den sig mod Himmelen og Solen, lig en liden jordisk og forvisnelig Sol, som om den vilde give at forstaa, at den vel har sine Rødder i Jorden, men sin Skjønhed og sine Kræfter fra Himmelen. Jeg maatte jo skamme mig, om jeg vilde være utaknemmeligere end en fornuftløs Skabning Saa lad da mit bestandige Tankesprog være: „Alt fra Gud, Alt i Gud, Alt for Gud! „Saalænge jeg lever paa Jorden, vil jeg udbrede mig med alle mine Evner og Kræfter, min Gud! De Gaver, Du af Naade har skjænket mig, vil jeg med din Hjælp, saameget muligt er, fordele mod Øst og Vest, mod Nord og Syd og, saavidt jeg formaar, fylde Alt med din Kundskabs Vellugt. Lad mit Forsæt og Ønske behage Dig vel, min Fader!

Jeg er og bliver nu og i al Evighed

din ydmyge Tjener

Cristian Scriver.

Forerindring.

til den christelige, veltænkende Læser.

Min i Christo Jesu ærede og elskede Læser!

Endelig er det da ved Guds Naade kommet saa vidt med mine Sjeleprædikener, at de kunne gaa ud i Verden til Guds Kirkes Tjeneste. Det har varet noget længe, paa Grund af mangehaande Hindringer, som enten Herren efter sin hellige Villie og Raadslutning eller mit vanskelige og møisommelige Embede eller, efter den Høiestes Tilskikkelse, Djævelen og den onde Verden have foraarsaget. Men Gud give, at det ogsaa her maa blive sandt, hvad Ordsproget siger: „Hvad sent kommer, bliver godt." Foragter ikke dette Skrift, mine kjæreste Læsere, ihvo I end ere, og siger ikke med Verden: „Det er Prædikener!" Jeg skammer mig ikke ved at prædike; ogsaa Guds Søn har jo prædiket i sit Kjøds Dage, og den Hellig Aand har ladet de hellige Evangelister optegne og forelægge os Hans Prædikener. O, hvor lyksalig er ikke en Prædikant, gjennem hvem Jesus prædiker, gjennem hvem det evige Ord taler den evige Kraft virker, det himmelske Lys skinner, den guddommelige Trøst trøster og Overhyrden føder sin kjære Hjord! Verden fortjener ikke at kjende en saadan Mand. Ei heller ved den at vurdere ham. Hvad forstaar Hanen sig paa Perler, Svinet paa Balsom, Hunden paa det Hellige, Ukyndige paa Ædelstene? De ægte Prædikanter høre til dem, der ere skjulte i Gud, og Guds Børns Aabenbarelses Dag vil lære, hvor høit de have været agtede af Gud.

Hvad imidlertid disse Prædikener angaar, da henstiller jeg vistnok Dommen over samme til Eder, saafremt I have Christi Aand og Sind, men forsikrer Eder derhos, at de have kostet mig megen Sved, mange Sukke, meget og tungt Arbeide, mange Bønner og megen Vaagen, førend de ere komne i Eders Hænder, og jeg har den Tillid til Gud formedelst Christum, at I her ikke skulle finde et tomt Snak, men en hjertelig, trofast Undervisning og Trøst for Eders Sjele. Man har her en Blomstermark, hvor de ædle Bier, de troende Sjele, ville kunne samle den saliggjørende Læres og kraftige Trøstes søde Honning. De som af Hjertet begjære at frygte Guds Navn og som hungre og tørste efter Retfærdighed, skulle med Guds Hjælp finde, hvad de søge. Thi jeg har her, som det sømmer sig en god Husfader, med trofast Flid samlet Gammelt og Nyt, forat gudfrygtige Hjerter, som ved den Høiestes Ledelse maatte komme til at læse dette Værk, ikke skulle have Grund til at klage over at de ere afspiste med et forfængeligt Haab. Ofte har jeg belagt den Sag, hvorom der handles, med et stort Antal Bibelsteder og, som jeg haaber, gunstigt forklaret dem. Undertiden har jeg ogsaa knyttet den ene Bevisgrund til den anden, den ene Lignelse til den anden og fremstillet Sagen med nogen Udførlighed, Altsammen i den hellige Hensigt, at jeg desto snarere kunde vinde de sikre Hjerter, mætte de hungrige Sjele, glæde Læseren og frembyde et tilstrækkeligt Forraad for dem, der maatte ville betjene sig af dette Værk til Andres Opbyggelse.

Jeg har ikke blot villet berede de troende og gudfrygtige Sjele et sædvanligt Maaltid, men et Gjæstebud, hvor man dækker op med fulde Fade og fremsætter Mere for sine kjære Gjæster end den strenge Nødtørst kræver, en Godgjørenhed, som forhaabentlig Ingen vil tage mig ilde op. Skulde man imidlertid være af den Mening, at en udførlig Skrivemaade falder Læseren kjedsommelig, saa bevidner Erfaringen, at hos gudfrygtige Sjele voxer Hungeren med Overflødigheden, og at Begjærligheden efter de guddommelige og himmelske Ting tiltager med Nydelsen. Ikkedestomindre har jeg af Hensyn til det svage Kjød, der snart bliver træt af aandelige Ting, naar det faar have sin Villie, med velberaadt Hu inddelt Prædikenerne i visse Afsnit eller Paragrafer og tillige forøvrigt iagttaget en god Orden, afhandlet adskillige Ting adskilte, ofte angivet og fremstillet den første, den anden og tredie Nytte af den omhandlede Sag, forat den gunstige Læser overalt kunde have Leilighed til at afbryde og en anden Gang fortsætte Læsningen med ny Andagt. Forøvrigt har jeg allevegne beflittet mig paa at tale skriftmæssig og overensstemmende med Troes- og Bekjendelsesbøgerne og med den evangelisk-lutherske Kirkes berømte og anerkjendte Theologer, — har ogsaa, hvor jeg fandt det fornødent, anført deres egne Ord eller idetmindste i Randen henvist til deres Skrifter, hvor de have afhandlet og paa lignende Maade fremstillet de samme Ting*). Og omenskjønt jeg haaber, at dette Værk ikke skal indeholde det Ringeste, som er stridende mod den rette Form af de sunde Ord, ligesom jeg har vidnet for min Gud, at jeg aldrig har havt til Hensigt at skrive Noget, som kunde afvige fra hans rettroende Kirkes endrægtige Mening og forvirre den med nye Lærdomme, saa vil jeg dog herved til Overflod offentligen erklære, at hvis der nogetsteds under Nedskrivningen skulde være undsluppet mig, som et skrøbeligt Menneske, Noget, der ikke stemmer med den hellige Skrift, de gamle Troesbekjendelser, den uforandrede augsburgske Konfession og den christelige Konkordiebog, saa vil jeg ikke erkjende Saadant for mit, men gjerne paa første Vink af et gudfrygtigt, christeligt Hjerte forandre det, — til hvilken Ende jeg ogsaa herved vil have dette Værk tilligemed alle mine andre Skrifter overgivet til den evangelisk-rettroende Kirkes Gjennemsyn og Bedømmelse.

Til Slutning ønsker jeg af Hjertens Grund, at den naadige og barmhjertige Gud saaledes vil velsigne dette Hans hellige Arbeide, at Hans allerhøieste og hellige Navn derover maa blive lovet og priset af mange tusind Sjele. Men dig, min ærede Læser, beder jeg om din hjerteligste Forbøn for mig hos Gud og skal stedse være rede til at tjene dig i Jesu Kjærlighed, saalænge jeg lever.

Magdeburg den 26de April 1675.

C. Scriver,
Præst ved St. Jacob sammesteds

*] Da disse Henvisninger til Skrifter, der nu for en stor Del ere lidet eller intet bekjendte, kun vilde fordyre nærværende Udgave uden at bringe den store Almenhed nogen tilsvarende Nytte, har man troet, i Regelen at burde udelade dem. Udg.

Mag. Christian Scrivers

Sjele-Skat.

Første Del.

Om den menneskelige Sjæls høie Værdighed

og om

dens dybe og sørgelige Syndefald.

I Jesu Navn. Amen.

Første Dels første Prædiken.

Om Sjelens Ypperlighed og Værdighed med Hensyn til dens Skabelse.

Matth. 16, 26. „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? Eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel?

---

§ 1. Den hellige Apostel siger: „Adlyder Eders Veiledere og værer dem hørige; thi de vaage over Eders Sjele, som de, der skulle gjøre Regnskab“ (Ebr. 13, 17.) Mærkelige Ord baade for Lærere og Tilhørere! Lærerne paamindes her om at de ikke ere satte til at røgte Gjæs og Kjør, men den „Menighed, som Gud har forhvervet med sit eget Blod“ (Ap. Gj. 20, 28.) Hvad der er dem betroet, er ikke Sølv og Guld, Perler eller Ædelstene, men Menneskenes Sjele, hvilke Gud har skabt til det evige Liv og Christus kjøbt sig til en Eiendom med sit dyrebare Blod. Og de skulle gjøre Regnskab for dem som for et betroet kosteligt Klenodie; saamange som ved deres Brødre fortabes, dem vil Gud kræve af deres Hænder (Ezek. 3, 18; 33, 8). Derfor skulle de vaage over Sjelene, det er: de skulle forvalte sit Embede med yderste Flid, bære Omsorg for Menigheden, bede for den, raade, paaminde, advare, lære, trøste den, have dette høivigtige Kald Dag og Nat for Øie og grunde derover samt med største Alvor og Aarvaagenhed, saavidt det staar til dem, søge at forhindre, at endog kun en eneste Sjel gaar fortabt.

§ 2. Ak, et møiefuldt Embede! En Forsorg som overstiger menneskelige Kræfter! Hvert Menneske har nok at gjøre med sin egen Sjel, som alle de erfare, der mene det alvorligt med sin Salighed. Den sande Christen har Arbeide nok med sit eget Hjerte, der gjør ham Livet surt nok; thi det tiltrænger stadigt Tilsyn, stadig Tvang, Ave og Forbedring, — og en Prest har saamange Sjele at vaage over, at bede for, at drage Omsorg og aflægge Regnskab for! Sandelig, ret ofte, naar jeg betænker dette og lægger mig det paa Sinde, paakommer der mig en Gysen; jeg sveder Angestens Sved og ønsker, at jeg aldrig var bleven Prest.

§ 3. I Kirkehistorien fortælles om Nicetus, Erkebiskop i Trier, at da han var bleven ophøiet paa Bispestolen og oplæste nogle Bibelsteder, følte han, at der faldt noget tungt paa hans Hoved og Skuldre, og da han flere Gange greb derefter med Haanden, uden dog at kunne mærke, at det var ham til Besvær, fornam han strax efter en saare liflig Lugt og drog sig nu til Eftertanke, at dette maatte betyde Bispe-Embedets Værdighed, men derhos dets Møiefuldhed og den dermed forbundne Omsorg for Sje-

lene. Jeg ved selv, hvad der hændte en endnu levende Prest, da han blev indviet til det hellige Prædike-Embede, saavelsom senere, da han uformodet var bleven kaldet til Prest paa et andet Sted, nemlig at der begge Gange overfaldt ham en Gysen, som om man havde slaaet ham et Spand koldt Vand over Hovedet og ned over hans hele Legeme, og at han ved at betænke det høihellige og byrdefulde Embede, der saa at sige var læsset paa ham og faldt paa hans Nakke, ikke kunde tilbageholde sine Taarer og skjalv paa alle Lemmer. Saa bringer da altsaa Prædike-Embedet, hvorefter den uerfarne Ungdom — ikke sjelden ledet af kjødelige Hensigter — higer saa utaalmodigt, ikke Lyst, men Byrde, ikke Ære, men Besvær, ikke Latter, men Bekymring. Man kunde sige om Presternes Kappe og Krave, hvad en Konge fordum sagde om sit kongelige Hovedsmykke: „Dersom Mangen vidste, hvad for Sorg og Møie og Ansvar der bor derunder, saa vilde han ikke bukke sig ned forat tage det op af Jorden.“

§ 4. Men har Prædike-Embedet nogensinde medført stort Besvær og megen Møie, saa gjælder dette allermest om disse sidste og gruelige Tider (2 Tim. 3, 1), da Verdens Ondskab er saa stor, Forargelsen saa mangfoldig og Hindringerne saa talrige, at en trofast Sjelehyrde snart sagt ikke mere ved, hvorledes han skal stille sin Samvittighed tilfreds og gjøre sit Kald Fyldest. Gudsfornegtelsen og Ugudeligheden bryder allevegne ind og holder Guds Ord for en Spot. Kirketugten er kommen i Forfald, og hvorsomhelst en nidkjær Prest foretager sig at iværksætte Noget, hvorved han tror at kunne i nogen Maade fremme sin Guds Ære og de dyrebare Sjeles Frelse, der kan man være vis paa at et halvt Snes Djævle stiller sig iveien for ham, og at Verden, Satans trofaste Veninde, opbyder Alt forat forhindre at, altfor Mange skulle blive salige. Og deraf kommer det, at de sande og trofaste Sjelehyrder, der vide, hvad deres Embede og Pligt fordrer af dem, gjøre sin Gjerning sukkende, grædende og klagende, og at man sjelden ser dem ret glade.

§ 5. Imidlertid have de dog den Trøst, at den alvidende og barmhjertige Gud, som randsager Hjerter og Nyrer, er tilfreds med deres Hjerters hellige og oprigtige Mening, med deres gudelige Iver og Længsel, med deres udholdende Flid og Arbeide. „Jeg ved dine Gjerninger og dit Arbeide og din Trængsel og din Fattigdom og din Taalmodighed, og at du ikke kan fordrage de Onde,“ siger vor Frelser til sine Tjenere (Aab. 2, 2. 9.) Han ser de Taarer over det ødelagte Zion, som de i Løndom udgyde; han hører deres Sukke og Klager; han antager i Naade deres Iver og Arbeide og vil ikke lade det blive ubelønnet, om end det attraaede Maal ikke stedse opnaaes. En tro og nidkjær Christi Tjeners Arbeide er ikke spildt, om det end paa Grund af Djævelens og Verdens Ondskab intet stort og synligt Gavn har stiftet.

§ 6. Ikke mindre bør **Tilhørerne** lægge sig den hellige Apostels Formaning paa Hjertet og gjøre alt sit forat adlyde og følge de tro Sjelehyrder, Gud i Naade har skjænket dem, og ikke ved Ulydighed bringe dem til at sukke; thi de ere jo af Gud kaldede til at befordre deres Salighed; saasandt som de ere af det rette Slags, søge de ikke sine anbetroede Faars Sølv eller Guld, men deres Sjele; de unde og ønske dem af Hjertet den evige Salighed, og det er herfor, de arbeide, herfor, de vaage, herfor, de kjæmpe mod Djævelen og den onde Verden, herfor, de daglig ligge paa sine Knæer for Gud med Suk og Bøn. Naar nu Presterne af inderlig Kjærlighed og af den hellig' Aands Drift vaage og sørge saa flittigt for sine Tilhøreres Sjele,

hvor meget mere burde da ikke disse selv gjøre det! — allermest, da de intet kostbarere Klenodie have end sin Sjel. „Sjelen bjerget, Alt bjerget; Sjelen tabt, Alt tabt." „Hvad gavner det Mennesket," siger vore Sjeles velsignede Overhyrde, „om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel?" Adlyder man en Læge, der sørger for vor legemlige Sundhed og vort timelige Liv, hvorfor skulde vi da ikke villigen adlyde dem, som vaage for vore Sjele?

§ 7. Og omendskjønt Enhver, for hvem Guds Ord er prædiket, desaarsag vil faa et stort Regnskab at aflægge for Christi Domstol, saa vil det dog i Særdeleshed blive tungt for dem, som Gud har skjænket aandelige, trofaste og aarvaagne Prædikanter. Sandelig, de, som have ladet disses Flid og Troskab være forgjeves, deres Fordømmelse skal vorde saameget haardere, deres Sjele skulle komme til at lide desto værre Pine i Helvede, jo flere Midler og jo bekvemmere Leilighed Gud gav dem, og jo større Flid deres Hyrder anvendte forat bevare dem til et evigt Liv.

§ 8. Paa det jeg nu overensstemmende hermed maatte kunne gjøre mit høihellige Embede Fyldest, saavidt det i denne vor Skrøbelighed er muligt, og lægge min hjertelige Længsel efter at frelse Eders Sjele for Dagen, saa har jeg i Guds Navn og i Tillid til den Kraft, han dertil vil forlene, besluttet mig til at holde Sjeleprædikener og i disse, som til en Forberedelse, først at handle om den „menneskelige Sjels høie Adel og Værdighed, dernæst om dens sørgelige Syndefald og deraf følgende Fordærvelse og Elendighed, endvidere om dens Gjenopreisning og Fornyelse ved Jesum Christum, og dens Kors, Lidelser og Anfegtelser og endelig om dens salige Afsked fra det dødelige Legeme, Indtog i Himmelen og Deltagelse i den evige Salighed." Om Gud vil, skulle disse Prædikener omfatte den hele Christendom og Alt, hvad en andægtig Sjel har fornødent at betragte og vide til Opnaaelsen af det evige Liv, og bede vi Gud af Hjertet, at Han, som har givet os at ville, ei heller vil negte os at fuldbringe, for Jesu Christi Skyld. Amen.

§ 9. Rige Forældre pynte ofte sine Børn paa det Stadseligste og give t. Ex. Barnet et kostbart Halsbaand paa eller deslige; men efterdi det er et Barn, forstaar det ikke at vurdere sit Smykke, men lader sig det letteligen af bedragerske Mennesker franarre for et Æble eller en Ubetydelighed, eller det lægger sig i Skarnet dermed. Og saaledes har det desværre gaaet til iblandt Menneskene fra Adam indtil denne Dag. Gud havde paa det Herligste prydet de første Mennesker og iført dem Hellighed og Retfærdighed; han havde paahængt dem sit eget Billede og udstyret dem med stor Herlighed. Men de lode sig lokke af Satans List, lode sig berøve sit Smykke, lode sig besnakke til skammeligen at bortbytte og forspilde sit Gudsbillede for et Æble. Og denne Art klæber desværre endnu ved det fordærvede Menneskehjerte, saa at de, selv efter det sure og tunge Arbeide, Guds Søn har havt med at fornye og gjenopreise dem, agte sin Sjel ringe og sætte den letsindigt paa Spil. Derfor ville vi begynde disse Sjeleprædikener med korteligen at omhandle Sjelens høie Værdighed.

§ 10. Vor Frelser lægger i vor Text saa at sige den menneskelige Sjel i den ene og hele Verden i den anden Vægtskaal og gjør Udslaget til Fordel for hin, sigende: om et Menneske endog kunde vinde den ganske Verden med al dens Herlighed, Ære, Høihed og Rigdom, alle dens Skatte, al dens Vellyst, al dens Pragt og Glæde, saa havde han dog Intet vundet, saafremt han til Vederlag derfor skulde fortabe sin Sjel. Det var, som om jeg vilde give en Anden hundrede

Tusind Daler eller flere Millioner for hans Hjerte; hvad hjalp disse Penge ham, naar han vel var kommen i Besiddelse deraf og havde dem staaende i store Poser og Punge omkring sig, og hans Hjerte strax efter at han havde modtaget dem, skulde rives ud af hans Bryst? Hvad er Penge uden Liv? Og hvad er al Verdens Gods og Rigdom uden Sjelen? Hvad hjælper al Forfængelighed uden Evigheden? Hvad baader det, om jeg eier og besidder Alt en føie Tid og lider Tab paa mig selv og min Sjel i al Evighed?

§ 11. Verden er en herlig Bygning, opfyldt med Gaver og Goder af alle Slags; den er et Mesterværk af den store Gud, hvori Hans Majestæt, Visdom, Magt og Godhed afspeiler sig; men den maa alligevel staa tilbage for Sjelen, om hvilken en gammel Lærer træffende siger, at den har mere Guddommeligt i sig end den ganske Verden. Et Hus, som er kunstigt bygget og udstyret med alskens kostbart Bohave, smukke Skilderier og bekvemme Indretninger, vidner vel om sin Herres Rigdom og Herlighed; men han selv sætter dog langt høiere Pris paa et velskabt Barn, smykket med allehaande legemlige og aandelige Fortrin, end paa det hele Hus. Hvad er et Hus imod et Barn, og hvad er Verden imod Sjelen?

§ 12. Man har Exempler paa at et Menneske, der skulde miste sit Liv enten efter Dom eller ved fiendtlig Vold, har tilbudt og betalt store Summer for at beholde det. Nogle have budet saameget Sølv eller Guld eller Perler, som de selv veiede; andre have givet Slip paa hele Kongeriger for kun at beholde Livet. Men naar Sjelen, det uvurderlige Klenodie, engang efter Guds retfærdige Dom er overgiven til evig Fortabelse, hvad vil Mennesket da tilbyde eller give forat frelse den? Hvor vil det finde en Løsepenge, som endog i nogen Maade kunde komme op imod den? Ser du ikke, o Menneske, hvor høit din Sjel agtes af den Herre Jesu? Og hvor dyrebar bør du da ikke ogsaa selv agte den?

§ 13. Vi maa ikke mene, at dette er en ugrundet Tale. Sjelen er jo umiddelbart indblæst Mennesket af Gud saaledes som hans Ord siger: „Gud Herren dannede Mennesket af Støv af Jorden og blæste Livets Aande i hans Næse, og Mennesket blev til en levende Sjel“ (1 Mos. 2, 7). Legemet er vel skabt af Jord og skal blive til Jord; men Sjelen har sin Oprindelse fra en særegen guddommelig Virksomhed; vel er den ikke en Del af det guddommelige Væsen; men den er dog en af Guds allerædleste og herligste Skabninger, et engleligt Væsen, en himmelsk Kraft. Om de øvrige Dyr siger Moses (1 Mos. 1, 20. 24:) „Jorden udgive levende Dyr; Vandet udgive mangfoldigt vrimlende Dyr, som have levende Sjele!“ Ved Menneskets Skabelse derimod er der noget Udmærket i to Henseender, idet Gud nemlig først danner det menneskelige Legeme af Jord paa en særegen Maade og (som Job siger, Kap. 10, 8,) forarbeider det med sine Hænder og derpaa selv indblæser det Sjelen.

§ 14. Hvorledes det nutildags gaar til med de menneskelige Sjeles Forplantning, om nemlig ogsaa vore Sjele blive skabte umiddelbart af Gud og indblæste i Legemet, eller om de forplantes middelbart gjennem Forældrene, derom har der i lang Tid været Spørgsmaal og Tvist blandt de Lærde. Vi ville imidlertid ikke blande os i denne Strid. Vel kunde den første Mening synes at burde foretrækkes, forsaavidt som den vækker en høiere Forestilling om Sjelens Værdighed end den anden; men vi anse det dog tryggest, efter den hellige Augustins Exempel her at tilbageholde vor Dom og hverken erklære os for den ene eller den anden Mening, men kun at sige med Skriften: „Guds Aand har skabt mig‘

og den Almægtiges Aande holder mig ilive" (Job. 33, 4.) „Aanden kommer til Gud igjen, som gav den" (Præd. 12, 7.) Herren, som udbreder Himmelen og grundfæster Jorden, danner Menneskets Aand indeni ham (Sak. 12, 1.)

§ 15. Men hvo kan udsige og tilfulde beskrive de Herligheder og den Pragt, hvormed den menneskelige Sjel i sin Uskyldighed var smykket af sin Skaber? Den var en Keiserinde, en sand Fyrstedatter prydet med guddommelig Visdom, Klarhed, Hellighed, Godhed, Yndighed og allehaande Fuldkommenheder; den var et klart Speil, hvori det evige Lys med sin Glands speilede sig; den var ligesom en Krystalkugle, fyldt med rent Vand, hvorigjennem Solen skinner og som synes at gjøre dennes Glands endnu skjønnere og yndefuldere; den var en jordisk Engel eller Aand, iført og beklædt med Kjød, hvilket den overalt sødeligen opfyldte med sin Livskraft og hvori den boede og herskede med Lyst ligesom i et skjønt Pallads; som den Høiestes Brud vandrede den ligesom imellem Roser og Lilier; den lededes ved Hans Haand, var stedse omstraalet og gjennemskinnet af Hans Lys, omgiven af de hellige Engle, beundret og æret af de andre Skabninger som sin Skabers udtrykte Billede; den var lig en liflig Kilde, der fik sit Vand fra Guddommens Dyb, jeg mener: som hentede sine Tanker fra Guds Indskydelse og stedse havde dem henvendte paa Guds Ære. Kort, den var en hellig Bolig for den Allerhøieste her paa Jorden, hvor Han vilde hvile og kundgjøre sin Herlighed; derfor har han skabt den sidst af alle Skabninger og derefter hvilet.

§ 16. En gudfrygtig Lærer*) siger: „Gud skabte Mennesket rent, purt og „ubesmittet med alle Legems- og Sjels- „Kræfter, forat man skulde se Guds Bil- „lede i ham, dog ikke som en død Skygge „i et Speil, men som et sandt, livagtigt „Portræt og Billede af den usynlige „Gud og Hans over al Maade skjønne „indvortes skjulte Skikkelse, d. e.: et Bil- „lede af Hans guddommelige Visdom i „Menneskets Forstand, et Billede af Hans „Godhed, Langmodighed, Sagtmodighed, „Taalmodighed i Menneskets Sind, et „Billede af Hans Kjærlighed og Barm- „hjertighed i det menneskelige Hjertes „Tilbøieligheder, et Billede af Hans Ret- „færdighed, Hellighed og Renhed i Men- „neskets Villie, et Billede af Hans Ven- „lighed, Huldsalighed, Mildhed og Sand- „druhed i alle Menneskers Ord og Lader, „et Billede af Hans Almagt i det Her- „redømme, det havde faaet over den hele „Jord, og i den Frygt, der hvilede over „alle Dyr, et Billede af Hans Evighed „i Menneskets Udødelighed." Om andre Skabninger kan man sige, at Gud har paatrykt dem sine Fodspor og indpræget dem enkelte Tegn, hvoraf Hans Almagt, Visdom og Godhed kunde kjendes; Mennesket derimod har, om jeg saa maa sige, modtaget Aftrykket af Guds Aasyn, og hos Mennesket finde vi saadanne Kjendetegn, som langt klarere fremstille os Guds skjulte Væsen og Hans Villie end hvilketsomhelst Andet, der findes i den synlige Verden. Hvad Gud er i sit Væsen efter sin Natur, derpaa skulde Sjelen være et Billede efter Naaden. Den skulde vel ikke være Gud selv, men dog paa bedste Maade fremstille Guds Herlighed, Almagt, Visdom, Godhed og Skjønhed; den skulde være den Høiestes Lys, et for alle Skabninger beundringsværdigt og heldbringende Lys, et Kar, opfyldt med al Guds Fylde (Efes. 3, 19.)

§ 17. Og vel har Satan af giftig Avindsyge og Ondskab saavelsom af Fiendskab imod Gud, der havde forkastet ham for hans Hovmods Skyld, med List og Magt angrebet dette ædle Billede, fordærvet det ved Synden, hvortil han

*) Joh. Arndts sande Christendom, 1ste Bog, Kap. 1.

forførte Mennesket, og vanhelliget den Høiestes Bolig; men dette har dog ikke kunnet udslukke den kjærlige Skabers Iver, men snarere end mere opflammet den, saa at den barmhjertige Gud heller har villet oplade og hengive sin Naades hele Skat og Rigdom end overlade Menneskets Sjel, som Han havde begavet saa herligt og elsket saa høit, til Fordærvelse og Undergang. Han har villet fornye sit Billede i den og atter tage sit Tempel i Besiddelse og hellige det, skulde det end koste Ham Hans allerkjæreste Søn, der er Hans Herligheds Afglands og Hans Væsens udtrykte Billede (Ebr. 1, 3.) Til den Ende har nu Gud ladet sit Ord forkynde og deri aabenbaret sig for Sjelen, der havde tabt Kundskaben om Ham, og tiltaler den deri paa det Allervenligste og Trøsteligste saalunde: Jeg er din Gud; jeg vil være din Gud; jeg er dit høieste og eneste Gode, udenfor hvilket du intet Gode, ingen Salighed finder; jeg er din Gud, Livets Kilde, al Velsignelses Udspring, den timelige og evige Velfærds Begyndelse, Midte og Ende. Jeg er din Gud, der hjerteligen elsker dig og mener det trofast og godt med dig. Jeg er Gud og trænger ikke til dig, men har nok i mig selv; alligevel vil jeg af inderlig Kjærlighed og Miskundhed være din Gud, vil tage mig troligen af dig, opreise dig af dit Fald, rense dig for din Synd, forstyrre Djævelens Gjerning, fornye, oplyse, helliggjøre, velsigne og saliggjøre dig, og var du allerede forhen et Underværk af min Almagt, Visdom og Godhed, saa skal du nu saameget mere blive det; jeg vil forherlige min Naade paa dig og gjøre Satan tilskamme, o. s. v.

§ 18. Om denne Guds Kjærligheds Iver og Omhu for Sjelen vidner blandt mange andre Steder i den hellige Skrift ogsaa dette, hvor Han siger: „Du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel og af din ganske Styrke og af dit ganske Sind (5 Mos. 6, 2; Luk. 10, 27.) Hvorom er det her den gode Gud at gjøre? Hvad Fordel kan Han have af vor Kjærlighed, om vi end overgive Ham vort ganske Hjerte, vor ganske Sjel med alle dens Kræfter og Evner? Hvad er det for Ham, og hvad kan det gavne Ham? Slet intet! Ikkedestomindre, efterdi Han elsker os saa saare og vel ved, at vort Hjerte og vor Sjel ikke kunne være salige uden Hans Kjærlighed, saa fordrer og byder Han med saa alvorlige Ord, at vi skulle overgive dem ganske til Ham og Hans Kjærlighed. Slige Bud og Udsagn ere derfor lutter Vidnesbyrd om den menneskelige Sjels hoie Værdighed, idet Gud agter den saa høit, at Han vil elskes og æres af den. Det er Ham ikke nok, at Hans hellige Engle, i Antal mange Hundrede tusind Gange tusind, tilbede Ham, ikke nok, at Sol og Maane og alle klartlysende Stjerner juble for Ham og prise Ham, ikke nok, at alle Hans Skabninger, hver efter sin Art, villigen ære og love Ham, og at Himmel og Jord er fulde af Hans Miskundhed og Hans Ære; men han vil ogsaa bringe den af Satan forførte og fra Gud affaldne Sjel til paany at elske Ham, love og tjene Ham. Derfor ivrer han saaledes, derfor taler og gjør Han saameget Saadant, som vi ikke kunne begribe.

§ 19. Det synes undertiden, som om Gud Herren af hjertelig og brændende Kjærlighed taler og gjør Mere end Hans Høihed og Majestæt, efter hvad der forekommer os, vel kan taale, saasom naar Han med sin Godhed og Miskundhed følger Mennesket alle dets Livs Dage, (Ps. 23, 6) — tænk, o Menneske! Guds Godhed din Følgesvend! — naar Han siger til dem, som ikke kjende og ikke paakalde Ham: Her er jeg, og naar Han udstrækker sine Hænder den ganske Dag til et gjenstridigt Folk (Es. 3, 1,) — naar Han beiler til Israels Børn

(Hos. 3, 1,) — naar Han siger: „Mit Folk! hvad har jeg gjort dig, og hvormed har jeg gjort dig Møie? Svar mig!“ (Mika. 6, 3,) naar Han, som dog er saa høiligen krænket, først tilbyder os Forsoning og gjennem sine Sendebud beder os, „at vi dog ville lade os forlige med Gud“, 2 Kor. 5, 19. 20, naar Han „staar for Døren og banker og venter, indtil der oplades for Ham“, Aab. 3, 20. Dog, alt dette vidner ikke alene om hvor stor Guds Kjærlighed er, men ogsaa om hvor stor og høi den menneskelige Sjel er i Guds Øine. Herover forundre derfor ogsaa Hans Hellige sig og udraabe: „Visseligen, du er den, som elsker Folkene. Herre! hvad er et Menneske, at Du vilde kjende ham, et Menneskes Barn, at Du vilde agte paa ham?“

§ 20. Ak, vilde vi blot lære af vor Gud at høiagte vor Sjel! Ak, vidste vi kun ret at sætte Pris paa dette Klenodie og at værne derom efter Fortjeneste! Sit Legeme og sin Helbred agter Mennesket høit og sparer ingen Møie forat forskaffe det Hvile, Bekvemmelighed og Underhold. Den ædle Sjel derimod tænker man lidet paa, og den gjør man sig kun liden Flid forat bjerge. Se til Verdens Væsen i vore Dage, du christelige Hjerte! Hvor fuldt af Møie er det ikke, hvor megen Løben og Renden, hvor megen Riden og Agen, hvor megen Handel og Vandel, hvor megen Kiv og Strid, hvor meget Slid og Slæb, hvor megen Sorg og Græmmelse fører det ikke med sig! Og hvorom gjælder det vel? Om timeligt Gods, forgjængelig Ære, ussel Vellyst. Sjelen tænker man ikke paa. Mange bære sig ad, som om de ingen Sjel havde, og Mange, som om de havde mere end en. Jeg mener hermed, at mange Mennesker leve saa ryggesløst og ugudeligt, som de ikke havde Mere at sætte paa Spil end et ufornuftigt Dyr, og Mange lege saa letsindigt med sin Sjel, som om de endnu havde en, to eller tre at tabe efterat de havde mistet den ene.

§ 21. Betænk kun, hvor afskyeligt mange Mennesker sværge ved sin Sjel, hvor lidet det koster dem ved skrækkelige Eder og Forbandelser at overgive sig til Djævelen med Legeme og Sjel, hvor villigen de forat opnaa en timelig Vinding sætte sin Sjel i Pant. Jeg har et andetsteds skrevet: „Mange Mennesker sælge ingen Vare saa billigt som sin Sjel.“ Judas solgte sin for tredive Sølvpenninger og holdt den alligevel i temmelig høi Pris imod Nutidens Mennesker at regne; thi vidste Mangen nutildags at vinde 30 Sølvpenninger eller 15 Daler, saa tror jeg, han solgte ikke blot en, men gjerne tredive Sjele, om han havde dem. Se til Nutidens Hofliv; hvor meget agter man der Sjelene? De fleste Hoffolk ville med Vold og Magt være Bæster, ville ikke vide af nogen udødelig Sjel at sige og lade sig slet ikke skræmme med Sjelens Tab og Fordømmelse. Hvad bryder man sig i Nutidens Krige, om en, ja om mange Sjele?

§ 22. Man se kun hen til vore Dages besynderlige, foranderlige og besværlige Moder, og hvor megen Møje, Flid og Bekostning Menneskene anvende paa sine dødelige Legemer forat bedække deres Nøgenhed efter Verdens Sind. Hvor mangen Time tilbringes ikke foran Speilet; hvor megen Tid anvendes ikke blot paa at kruse Haaret! Hvorledes tvinger og presser man ikke ofte sit Legeme ind i den trangeste og ubekvemmeste Klædning blot for at give sig et bedre Udseende og behage sig selv og Andre! Men for Sjelens Skyld vil man Intet gjøre eller lide. Jesu Christi og Hans Troendes Mode bliver udleet; hvad Skriften siger om at fornegte sig selv, om at korsfæste Kjødet og døde det gamle Menneske, om at vaage over sin Samvittighed og sit Hjerte, det er desværre blevet

en Spot, og den høivise Verden har naturligvis Andet at gjøre end at bekymre sig videre om saadant Sniksnak.

§ 23. Nutidens Studeringer og Lærdom have vel naaet et høit Trin; ikke destomindre er det dog de Færreste, som derunder have Sjelen, dens Helliggjørelse, Oplysning, Forening med Gud og Bevarelse til det evige Liv for Øie. For Størstedelen gaar det ud paa Snak uden Kraft og paa et Skin uden Virkelighed. Verdens Lærdom er ligesom Maanens Glands, der vel lyser, men ikke varmer. Ved mange høie og lave Skoler søger man ikke ret at indprente Ungdommen, hvilket kostbart Klenodie Sjelen er og hvorledes man fremfor Alt maa stræbe at bevare den. Selv de, som engang ville blive Sjelehyrder, leve ofte ved Høiskolerne saaledes, at man maa betvivle, at de vide og tro, at den udødelige Sjel efter Afskeden fra Legemet skal træde frem for Guds Domstol og modtage sin Dom. Men de, der ved saamange herskende Synder have sat sin egen Sjel paa Spil og brændemærket sin Samvittighed, hvad Omhu og Nidkjærhed for Andres Sjele kan man vente af dem?

§ 24. Dog hvorledes skulde jeg noksom kunne beklage den store Sorgløshed og Sikkerhed, som man i disse sidste Tider viser med Hensyn til de Ting, der angaa den ædle Sjel? Gud forbarme sig over os og skjænke os ikke Verdens Aand, men sin hellig' Aand, paa det vi kunne vide og tilbørligen betænke, hvilket Klenodie vi have annammet af Ham, idet Han begavede os med en udødelig Sjel! (1 Kor. 2, 12.) Og I christelige Hjerter; haver intet Samfund med Verdens Ryggesløshed, men tragter i Alt og fremfor Alt efter at frelse Eders Sjele og naa frem med dem til Himmelen. Med største Føie kan jeg sige om Sjelen, hvad Job siger om Visdommen: „Imod den er Ofirs Guld, den dyrebare Onyx og Safir ikke at agte. Guld og Krystal kunne ikke vurderes lige med den; man kan ikke bytte den til sig for Kar af fint Guld; Koraller og Ædelstene ihukommes ikke; thi Visdom er varigere end Perler. Topaser fra Morland komme ikke op imod den“ (Job. 28, 16—20.)

§ 25. I Italien levede omtrent Aar 1000 efter Christi Fødsel en Munk ved Navn Nilus, som dengang var navnkundig for sit hellige Levnet. Da Keiser Otto den tredie engang besøgte ham og havde samtalet med ham om allehaande Ting, som høre Gudfrygtighed til, og ved Afskeden vilde nøde ham til at udbede sig Noget af ham, betænkte den gudfrygtige Munk sig ikke længe, men traadte nærmere hen til Keiseren, lagde sin Haand paa hans Bryst og sagde: „Eders Majestæt kan intet kjærere gjøre mig end paa det omhyggeligste at vaage over Eders Sjel, som bor i dette Legeme, saa den ei fortabes. Thi omendskjønt Eders Majestæt er hævet til den keiserlige Værdighed, saa skal I dog dø som et andet Menneske og fremstilles for Guds Domstol at aflægge Regnskab for Eders ganske Liv og Levnet.“ Ved disse Ord fyldtes Keiserens Øine med Taarer. Dette skal ogsaa være min Bøn til Eder, I christelige Hjerter! Er Eders Sjel forsømt og vanrøgtet, saa kan Alverdens Ære, Rigdom, Herlighed og Glæde intet hjælpe Eder. Og hvad er det vel, om I beholde Alt, saalænge I leve, naar I tilsidst blive var, at Sjelen er fortabt?

§ 26. Spørge I, hvad I i en saa høivigtig Sag skulle gjøre, saa svarer jeg: I. Fører oftere Eders Hjerte ind paa denne Betragtning og giver det alvorligen at betænke vor allerkjæreste Forløsers Udsagn: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel?“ Skriver dette Sprog og andre Paamindelser om Døden, Dommen og Evig-

heden paa Eders Døre og Vægge, paa Eders Tavler og i Eders Bøger. Giver Eders Hjerter dem til en daglig Lektie; taler med Eder selv om Morgenen og fatter det Forsæt at vandre forsigtigt, at bevare Eders Samvittighed og at tage Eders Sjeles Frelse iagt, det koste, hvad koste vil. Kalder om Aftenen Eders Hjerte til Regnskab og randsager omhyggeligt Eders Vandel. Gjennemsøger alvorligt Eders Samvittighed, om der maaske skulde have indsneget sig noget, som kan sætte Eders Sjel i Fare. Hviler ikke, før dette er gjort og bragt paa det Rene og før I ere blevne forligte med Gud formedelst Jesu Christi Blod og Død, og begiver Eder ikke tilsengs, før I ere forvissede om, at I have Guds Naade og at Eders Sjel er vel forvaret i Jesu Haand!

§ 27. II. Lad det være Eders faste Forsæt at give Gud, hvad Guds er, og efterdi Eders Sjel tilhører Ham, som den, Han har skabt og udvalgt sig til Bolig og Opholdsted, saa forholder Ham den ikke; tillukker ikke Eders Hjertes Dør for en saadan Gjæst; lader Eders Forstand søge sin Lyst og høieste Visdom i Gud, og holder Eder forvissede om at Verdens allerhøieste Visdom udenfor Ham er en fordømmelig Daarskab; fylder Eders Hukommelses Skatkammer med allehaande aandelige og gudelige Erindringer og lader aldrig Hans mangfoldige Godhed, som han har bevist Eder, komme af Eders Sind, hvormed I opmuntre Eder selv til bestandig Taknemmelighed; lader Eders Villie tilligemed alle Eders Hjertes Begjæringer, Ønsker, Tanker og Kræfter stedse være henvendte til Gud; thi Sjelen har Intet hvormed den kan omfavne og hænge ved Gud uden sine Længsler og Sukke. Men jo nærmere Gud, desto bedre er Sjelen forvaret, som Profeten siger, Ps. 73, 28: „Det er mig godt (det er min Glæde, min Sikkerhed og Trøst,) at jeg holder mig nær til Gud; jeg sætter mit Haab til den Herre Herre" (jeg hænger stedse ved Ham og slipper Ham aldrig af mit Hjerte og Sind.) Naar Barnet holder sig nær til sine Forældre og ikke viger fra deres Øine, saa nyder det deres Omhu og Beskjærmelse; saaledes ogsaa vor Sjel: naar den holder sig nær til Gud, saa er den vel forvaret. Desaarsag havde de hellige Sjele gjerne vænnet sig til aldrig at fjerne sig langt fra Gud med sine Tanker og sin Aand og have stedse vandret for Hans hellige Aasyn. Om Enok og Noah siges, „at de vandrede med Gud" (1 Mos. 5, 24; 6, 9,) det er: at de førte et gudfrygtigt Liv, eller at ligesom den ene hengivne og fortrolige Ven gjerne er om og hos den anden, gjerne spiser, drikker, gaar, taler og reiser med ham, saaledes have de „holdt sig til Gud i Troen, Kjærligheden og en hellig Frygt."

§ 28. Den hellige David siger (Ps. 16, 8): „Jeg sætter Herren stedse for mig; thi han er hos min høire Haand; jeg skal ikke rokkes." Dette kan forklares ved hvad Profeten Esaias siger (Kap. 8, 11): „Saa sagde Herren til mig, der Han tog fat paa min Haand og underviste mig, at jeg ikke skulde vandre paa dette Folks Vei." Heraf sees klarligen, at Guds Hellige ikke blot stedse vogte paa sin Herres og Faders Øine; men det tykkes dem ogsaa, som om de bleve ledede ved Haanden af Ham ligesom et Barn af sin Fader. Paa et andet Sted siger den hellige Konge (Ps. 63, 7; 139, 18): „Naar jeg kommer dig ihu paa mit Leie, da tænker jeg paa Dig i Nattevagterne. Og vaagner jeg, saa er jeg endnu hos Dig." Heraf sees, at han har underholdt sit Hjerte med hellige, gode Tanker og gudelige Betragtninger, indtil han sovnede ind, udentvivl forat ogsaa hans Søvn skulde blive hellig og velsignet og Frygten for Gud hellerikke i Drømme gaa ham af Minde, og naar han saa atter opvaagnede, saa fandt han sin Sjel

der, hvor han havde forladt den, nemlig for sin Guds Ansigt.

§ 29. III. Siden der anvendes saa megen Møie og Bekostning paa Legemet, dets Pleie, Prydelse og Vedligeholdelse og paa timelige, jordiske Ting, saa forglemmer ikke, I, som gjerne ville bevare og frelse Eders Sjel, at anvende en vis Tid til dens Opbyggelse, og var det ønskeligt, at enhver Christen daglig vilde ofre en eller idetmindste en halv Time til Gudfrygtigheds Øvelse, gudelige Betragtninger, gode Bøgers Læsning, Bøn og andre til Himmelen og Saligheden sigtende Ting, helst om Morgenen, førend Hjertet endnu har indviklet sig i verdslige Sysler og Tankerne ere blevne adspredte, paa det at man for hele Dagen kunde beslutte at fornye sin Daabspagt og med et helligt, fast Forsæt værge sig imod Synden. Om Aftenen burde man selvfølgelig ligeledes tage sig den fornødne Tid og korteligen randsage sin Vandel den Dag, prøve sin Samvittighed og ikke begive sig til Hvile, forinden Sjelen var bleven forsikret om sin Hvile i Guds Naade formedelst Christum Jesum.

§ 30. Først og fremst bør man hertil bruge Herrens hellige Dag, som den gode Gud særligen har indstiftet i den Hensigt, at vi skulle løsrive os fra de verdslige og jordiske Sysler og forrette vor Sjels Gjerning. Det er desværre et skrækkeligt Uvæsen i Christenheden og en stor Ugudelighed, at denne Dag nu saa skammeligen vanhelliges, og at Sjelen næsten paa ingen Dag sættes mere i Fare end netop paa den, som er beskikket til dens Tarv og Bedste. Herover sukke de Gudfrygtige og arbeide den Dag saameget ivrigere paa sin Saliggjørelse, Fillipp. 2, 11. Medrette bør man da være desto flittigere i at samle det himmelske Manna og sørge for sin Sjel, efterdi Gud har velsignet den syvende Dag og lagt en Forjættelse dertil. Enhver Dag er hellig, og hellige Øvelser have til enhver Tid sin Velsignelse og Nytte, men dog fornemmelig Herrens Dag, som Han har udvalgt til sin Tjeneste, tilsigende dem, som retteligen høitideligholde og bruge den, saavel timelig som især deleshed aandelig og evig Velsignelse. Erfaringen viser, at de, som beflitte sig paa ret at helligholde Herrens Hviledag og at tilbringe den med Bøn og Læsning og andre gudelige Øvelser, spore en særdeles Tilvæxt i aandelige Gaver, Tro, Kjærlighed o. dsl.

§ 31. Og naar man da har aandelige Sysler for, saa skal man deri vise den Iver og Flid, som det sømmer sig i Ting, der angaa det Evige. Man skal sige til sig selv: Velan, mit Hjerte! hidtil have vi haft megen Bekymring og Møie i timelige og forgjængelige Ting; nu er det Tid, at vi ogsaa tænke paa det Evige. Her timeligt, hisset evigt — ret dig derefter! Vi maa have Tid til at dø; saa lader os ogsaa tage os Tid til at forberede os gudeligen til Døden. Hvad nytter det, om vi samle meget Gods, som ikke kan følge med os ud af Verden og som ikke kan være vor Sjel til noget Gavn? „Lader os samle os en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende, paa det vi kunne gribe det evige Liv" (1 Tim. 6, 19.) „Hvad vil det hjælpe os, om vi have vundet den ganske Verden, men tage Skade paa vor Sjel?" Træder tilbage, I timelige Bekymringer og jordiske Tanker! Forstyrrer mig ikke i min lønlige Samtale med min Gud! Jeg har høivigtige Ting at betænke og afhandle, nemlig min Sjel, min Salighed, Evigheden; lader mig i Fred den Stund, jeg er beskjæftiget hermed! o. s. v.

§ 32. IV. Jeg vil derhos oprigtigt raade Eder, at I blive ret hovmodige og agte Eder selv og Eders Sjel ret høit. Eders Sjel er en Fyrstedatter. Men hvad Samfund har en Prinsesse med Kokkepiger og den ædle Sjel med

de jordiske og forgjængelige Ting, især med lave kjødelige Lyster? Da Kongeværdigheden over Træerne engang blev tilbudt Oljetræet, Figentræet og Vinstokken (Dom. 9, 8. flg.), svarede de: Skulde jeg forlade min Fedme, min Sødme og min Most og gaa hen og svæve over Træerne? Saameget mere bør da vi sige, naar Satan og Verden opfordrer os til Noget, som ikke sømmer sig for vore Sjele og strider imod deres høie Adel: Skulde jeg forlade min Herlighed, at jeg er et Guds Barn, Hans Eiendom, Hans Tempel og Bolig, og vælge Forfængelighed istedet? Skulde jeg sælge min Førstefødselsesret for en Ret Lindser? (1 Mos. 25, 31 flg.) Skulde jeg gjøre den store Ondskab at synde mod Gud (og min Sjel)? (1 Mos. 39, 9) Skulde jeg tage Christi Lemmer og gjøre dem til Skjøgens Lemmer? Det være langtfra! (1 Kor. 6, 15) Naar et eller Andet kommer Eder fore, som Verden agter høit og som Satan vil bruge som Lokkemad forat fange Eders Sjele, saa siger: Hvad er disse Lapperier imod min Sjel? Hvad er Forgjængeligheden imod Evigheden? O, naar jeg kunde indplante dette hellige Hovmod dybt i Eders Hjerter, saa I agtede alle jordiske Ting imod Eders Sjele som Graastene imod de største Perler og som et Glasstykke imod en ædel Diamant!*)

§ 33. Om en Hedning ved Navn Themistokles, en tapper Helt i Athenen, beretter Historien, at da han engang saa en kostbar Guldkjæde, henhørende til Krigsbyttet, ligge paa Jorden, sagde han til sin Tjener: „Tag du det op; thi du er ingen Themistokles," — som om han vilde sige: Jeg har allerede nok i mit berømte Navn og behøver ikke slige Ting. Hvor meget mere skulde ikke vi Christne, som af Guds Naade ere Himmelfyrster og Salighedens Arvinger, stormodigt foragte alle verdslige Ting i Sammenligning med vor Sjel og ikke holde dem saa meget værd at vi paa nogensomhelst Maade for deres Skyld skulde ville forsynde os! Lader os freidigt sige: Tag du det, Verden, og behold det; jeg er en Christen og har bedre Skatte, hvori min Sjel finder sin Glæde.

§ 34. V. Og endelig tjener dette til Eders Sjeles Bevarelse, at I unddrage Eder for verdsligt Selskab og intet unødigt Samkvem have med dem, som kun ere jordisksindede. Verden den djævelske Fuglefængers Fangeplads (Ps. 91, 3); dens Lyst og Gjøglebilleder ere Lokkemaden, hvormed han fanger Sjelene; Lokkefuglene er de slette Selskaber. Ville I nu ikke vorde besnærede og fangne, saa flyr disse; lader Eder ikke forlede af deres Kvidren og Piben (deres lystige Spillopper, deres pudserlige Indfald, deres Skjemt og Spil og Tidsfordriv). De ville kun føre Eder under Latter og Spøg ind i den evige Graad og Tændersgnidsel. Den ene Gløð antænder den anden, og en ung, saftig Gren, som kommer i Ilden tilsammen med tør Ved, begynder at brænde. Med Sandhed siger den gudfrygtige Thomas a Kempis herom (1ste Bog, Kap. 20): „En andægtig Sjel voxer og forbedres i Taushed og Stilhed i den hellig' Aands Ro. Der lærer den Skriftens Hemmeligheder; der finder den Taarekilderne, hvormed den hver Nat tor sig, paa det den kan vorde saameget mere kjendt og fortrolig med sin Skaber, jo mere den har afsondret sig fra Verdens Larm. Hvo, som derfor trækker sig tilbage fra denne Verdens Venskab

*) Det maa vel ansees temmelig overflødigt at paapege, at naar Forfatteren i denne og næstfølgende § anbefaler „Hovmodighed" og et „stort Mod," saa er dette, som ogsaa Sammenhængen noksom viser, kun et uegentligt og stærkt Udtryk for den høie Følelse af Sjelens Adel og Værdighed, hvoraf han vil, at Mennesket skal være gjennemtrængt og som skal hjælpe det til at værge sig imod Alt, hvad der kunde være stridende mod denne Sjelens Høihed og Ypperlighed, medens det naturligvis er fjernt fra ham at anprise det vanhellige og syndige Hovmod, der ved Betragtningen af egne, virkelige eller indbildte, Fortrin opblæser sig i Selvbehag og Selvtilbedelse. O. A.

og Selskab, til ham nærmer Gud sig med sine hellige Engle. Det er bedre at være skjult og at sørge for sin Sjel end at gjøre Underværker og ikke skjøtte sin Salighed. At gaa sjelden ud og at fly de Ryggesløses slette og daarlige Selskaber er priseligt (ja tillige høist nødvendigt) for et gudfrygtigt Menneske. — Naar Spadsertimen er forbi, saa bringer du ikke Andet med dig hjem end en besværet Samvittighed og et adspredt Hjerte. Thi paa en glad Udgang følger ofte en kummerfuld Indgang, paa en munter Aften ofte en sorgfuld Morgen. Saalunde gaar al kjødelig Glæde sødeligen ind; men tilsidst bider og dræber den." o. s. v.

§ 35. Lader os imidlertid under nærværende Betragtning tillige betænke, hvor høit vi skulle agte Andres Sjele, især deres, der ere os anbetroede! Dette bør fornemmelig Præsterne lægge sig vel paa Hjerte, som de, der efter hvad vi i Begyndelsen sagde, skulle „vaage over Sjelene og gjøre Regnskab for dem" (Ebr. 13, 17), dernæst ogsaa Regenterne, hvilke Gud har sat til at herske over sit dyrekjøbte Folk og beskikket til Kirkens Fosterfædre og Ammer (Esai. 49, 23), iligemaade Forældre, Husbønder og Madmødre, Lærere ved høie og lave Skoler saavelsom Andre, der paa en eller anden Maade have Tilsyn med Guds Folk. Næst Jesu Christi Kjærlighed ved jeg Intet, der saaledes skulde kunde opmuntre Nogen til Flid og Aarvaagenhed i hans Kald som netop dette. Jeg mindes, at da en Christi Tjener engang i Menighedens og mange Præsters Nærværelse indsatte en af sine Medtjenere i hans Embede, udraabte han: „Ak, kjæreste Herrer Medbrødre! lader os bede og vaage; lader os være nidkjære og tro i alle Stykker, efterdi det ikke er Guld og Sølv, som er os anbetroet, men Sjele Sjele, Sjele, hvilke Gud har skabt i sit Billede, som Jesus Christus har forløst med sit Blod og den hellig' Aand udvalgt til sine Templer. Bliver nogen af dem ved vor Brøde fortabt, saa skal vor Sjel staa i dens Sted." Herved blev nogle saa bevægede, at de tilstode, at ved det tre Gange gjentagne Ord „Sjele" løb det dem ligesom koldt Vand nedover Ryggen.

§ 36. Gud forunde alle sine Tjenere Naade til stedse at ihukomme dette og at forrette sit Embede med desto større Flid og Nidkjærhed! Det var ikke for Intet, at Ypperstepræsten i de gamle Testament maatte bære Israels Børns (Stammers) Navne paa sit Hjerte, naar han gik ind i Helligdommen, men udentvivl for dermed at antyde, at en ægte Sjelehyrde saa at sige skal have sine Faar fastbundne til sit Hjerte og saaledes indgravne i sit Sind, at han aldrig glemmer at bede, vaage og kjæmpe for dem. Jeg kommer her til at tænke paa, hvad der fortælles om en Kardinal*) i Frankrige, nemlig at han eiede en Ædelsten, som formedelst sin uforlignelige Glands var værdsat til 100,000 Gylden**) og som var ham saare dyrebar. Denne gav han en af sine Tjenere i Forvaring og da Tjeneren ikke turde betro et saadant Klenodie til noget Skrin eller nogen Pung, bar han den stedse under Klæderne paa sit Hjerte og bevarede saaledes paa en Gang baade dette og hin. Er nu Verden saa omhyggelig med en glindsende Sten, som den menneskelige Indbildning tillægger en høi Pris, hvor meget omhyggeligere bør da ikke Præsterne være med Sjelene, der have sin Glands fra det guddommelige Lys og sit Værd fra Jesu Christi, Guds Søns, dyrebare Blod

§ 37. Christelige Regenter kunne iligemaade af denne Betragtning lære, hvor høit de bør skatte sine Undersaatter, og hvor troligen de bør stræbe at fremme

*] Kardinaler kaldes hos Katholikerne de fornemste Geistlige næst Paven. **) En Gylden, en Sølvmynt, af Værdi omtrent 2 Ort.

og bevare deres timelige og evige Velfærd. Se de hen til det Udvortes, saa er der vistnok stor Forskjel mellem dem og en fattig Bondemand, derimod med Hensyn til det Indvortes ingen. Bonden har ogsaa en udødelig Sjel, i hvilken Guds Billede er aftrykt som har kostet den Herre Jesus Hans Blod. Derfor bør man under hans Arbeide, paa Jagt, i Krig og ellers opføre sig saaledes imod ham, at han ikke har Aarsag til at sukke. En Hjertens god og gudfrygtig Kvinde var Hedvig, en Datter af Ludvig, Konge til Ungarn og Polen. Da nemlig hendes Mand, Hertug Jagello af Lithauen, paa Grund af Domherrernes Ulydighed i Gnesna havde udpantet og taget noget Gods fra disse Undersaatter, talte hun for ham og bragte det dertil, at de fattige Folk fik Sit igjen, derhos sigende: „Vi give dem vel deres Gods igjen; men hvo give dem deres Taarer og Sukke igjen?“ Hun havde visseligen lært, hvor høit en Undersaats Sjel bør agtes, siden hun saaledes vidste at vurdere de Fattiges Taarer og Sukke.

§ 38. Et forbandet Djævelsbarn, hvorvel en høi Herre i Frankrige, var derimod Renatus Kampanus, der lod kaste de Tilhængere af den reformerte Religion, som han ved List eller Vold bemægtigede sig, i en dyb Sø, som han for Spøg pleiede at kalde sit store Bæger. Da nu engang Kong Karl den Niende spurgte ham, hvor mange lutherske Kjættere han havde bragt sit store Bæger til Velkomst, svarede han, at slige ringe og ubetydelige Ting havde han ikke holdt nogen Bog over. Saa stor Pris satte han paa Menneskesjele, som dog have en saa høi Værdi i Guds Øine, og saameget vidste dette Dyr og Umenneske, hvad et Menneske var, som dog Gud ikke har taget i Betænkning at forløse med sin Søns Blod.

§ 39. Ei heller kan jeg Andet end formane Forældrene, at de ikke blot elske sine Børn efter Kjødet, men fornemmelig efter Aanden. Hedninger og Tyrker elsker ogsaa sine Børn, men kun med en naturlig Kjærlighed; de Christne derimod maa gaa videre og betragte sine Ægteplanter ikke blot som sine egne, men først og fremst som Guds Børn. Fornemmelig paa Grund af sine udødelige Sjele ere de et kostbart Klenodie, som Gud har betroet dem og som Han engang vil kræve af deres Hænder. Saaledes ere da Forældrene ogsaa Sjelesørgere og Guds Skatmestere og have al Aarsag til at gjøre sin Flid for at ingen af dem betroede Sjele ved deres Forsømmelse skal blive vanskjøttet og fortabt. De bære et Mærke paa Pande og Bryst, hvormed de i den hellige Daab ere betegnede som Guds og den Herres Jesu Christi dyrekjøbte kostbare Eiendom. Ve den, som ved Forsømmelse, ved ondt Exempel, ved slet Opdragelse skiller Herren ved saadan Eiendom.

§ 40. Ogsaa Eder I Lærere ved høiere og lavere Skoler, paahviler et stort Ansvar for de spæde Sjele, som ere betroede til Eders Opsigt. O, forbarmer Eder over Guds og hans Kirkes næsten ødelagte Planteskole! De fleste unge Mennesker ligne et ungt Træ, som omsnoes og kvæles af en vild Humleranke, en Slyngplante eller anden saadan skadelig Vært, forinden det ret kommer til Kraft og Førlighed. Det ugudelige Væsen tager i høi Grad Overhaand, og de unge Hjerter blive strax i Begyndelsen anfegtede og indtagne deraf. Ak, gjører Modstand, værger og redder Alt, hvad I kunne og formaa! Indplanter ikke blot de verdslige Videnskaber i Eders Lærlingers Hjerter, men til samme Tid Guds og Jesu Christi saliggjørende Kundskab og sand Gudsfrygt; lærer dem ikke blot, hvad til Verden hører, men ogsaa hvad til Himmelen fører. Der skal meget til at opdrage

En til en lærd Mand; men at gjøre ham til en hellig og gudfrygtig Mand er noget langt Større. Hvad er Viden uden Samvittighed? Hvad hjælper det os, at vi lære at nævne Gud og Himmelen paa mange Tungemaal, naar vi ikke tillige lære, hvorledes vi ret skulle kjende, elske og forlade os paa den Første og vinde den sidste.

§ 41. Og endelig saa hjælpe her, hvo hjælpe kan, og Ingen undslaa sig for nogen Møie, hvor det gjælder den ædle menneskelige Sjel! „Lader os give Agt paa hverandre, saa vi opmuntre hverandre til Kjærlighed og gode Gjerninger; lader os se til, at ikke Nogen forsømmer Guds Naades Tid“ (og sin Sjel)! Ebr. 10, 24; 12, 15. Lader os broderligen paaminde, venligen tilrettevise, belære, advare og formane hverandre, og det med al Flid og Alvorlighed, som i en Sag, der angaar noget Stort, nemlig Sjelen og dens Salighed. Brødre, siger den hellige Apostel Jakob (Kap. 5, 19 20), „dersom En iblandt Eder er faren vild fra Sandheden, og Nogen omvender ham, han vide, at hvo som omvender en Synder fra hans Vildfarelse, han frelser en Sjel fra Døden.“ Naar man ser en Perle, en ringe Pengemynt eller et Stykke Brød ligge paa Jorden, saa tænker man, det er Skade, at det skal gaa tilspilde og trædes under Fødder, og man bukker sig ned forat tage det op. Er nu ikke en Sjel mere end al Verdens Perler og Penge og Brød, og skulde vi da sky nogen Møie forat redde den fra evig Fortabelse? Herren vor Gud lære os ved sin Naade og sin hellig' Aand at forstaa, hvad en Sjel er og hvor høit den bør agtes! Ham være Ære i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Anden Prædiken.

Om Sjelens høie Værdighed med Hensyn til dens Udødelighed.

Forrige Text.

§ 1. Hel træffende have nogle gudfrygtige Hjerter sagt: Mennesket dør ikke, naar det dør; men dets Synd og Elendighed dør, — hvilket Luther udtrykker saaledes: Vi vide, forlade os paa og glæde os i at Christus er opstanden, og at Døden nu ikke er Andet end en Ende paa Synden og paa den selv. Hermed have de villet tilkjendegive to Ting, nemlig først at det menneskelige Livs Begyndelse er Begyndelsen til al Elendighed. Saasnart Mennesket drager sit første Aandedræt og indaander den fælles Luft, begynder det at græde, ret som om det vilde beklage den mangfoldige Elendighed, som det fra nu af skal gjennemgaa. Johan Geiler, ogsaa kaldet Keisersperger, en bekjendt ivrig Prædikant i Strasburg, har i en gammel Kalender blandt mange mærkværdige Optegnelser bemærket ved sin Fødselsdag: Dies calamitatis, Dagen eller Begyndelsen til min Elendighed og mit møisommelige Liv.

§ 2. Krysostomus, den høiberømte Biskop i Konstantinopel, der ligeledes maatte udholde mange Gjenvordigheder og Trængsler i sit Liv, siger, at det

menneskelige Liv er en Kjæde, der bestaar af en Mængde Led af alskens Nød og Elendighed. Menneskets Liv og Elendighed ere Tvillinger, der fødes og dø paa en og samme Tid; Mennesket begynder sit Liv med Græden og Hylen og ender det med Sukken og Stønnen; vi komme blodige til Verden og forlade den bedækket med kold Sved. „Jeg er plaget den ganske Dag, og min Straf er hver Morgen der“ (Ps. 73, 14, jfr. Matth. 6, 34), og Ulykken er mestendels Menneskenes daglige Frokost.

§ 3. Og om end Mennesket tror at finde nogen Trøst og Lindring i dette Livs Glæder, i Ære, Vellyst og Rigdom, saa maa dog de, som tilfulde have forsøgt det, tilstaa, „at det Bedste og Kosteligste i dette Liv er Møie og Arbeide“ (Ps. 90, 10), og at de i al denne Verdens Lyst og Glæde ikke kunde finde Andet end „Forfængelighed og Jammer, ikke Andet end Hjertesorg og Aandsfortærelse“ (Præd. 1, 14; 2, 11). Derfor sukker ogsaa den alderstegne Jakob og siger (1 Mos. 47, 9): „Faa og onde have mine Leveaars Dage været“, og Sirak stemmer i med, sigende: „Stor Urolighed er skabt for hvert Menneske, og der er et tungt Aag paa Adams Børn fra den Dag, de udkomme af sin Moders Liv, indtil den Dag de komme til Alles Moder igjen. I deres Betænkninger og Hjertens Frygt er der en ængstelig Forventning, Dødsdagen“ (Sir. 40, 1 flg.)

§ 4. Et Under er det derfor, at Mennesket kan forelske sig saa saare i dette møisommelige Syndeliv, saa han fordetmeste kun ugjerne og mismodig forlader det. Han søger sin Glæde i dets Forfængelighed og Bitterhed, ligesom Fiskene i det beske Søvand. Saa blind har Synden gjort ham, at han anser Møisommeligheden som Herlighed og glæder sig i sine Baand og Lænker — ganske imod Guds Bestemmelse, som netop desaarsag blander saa mange Gjenvordigheder i dette Liv, forat vi skulle indse, i hvilken Elendighed Synden har styrtet os, og forat vi skulle bekymre os desto mere om den himmelske Hjælp og længes efter et andet og bedre Liv.

§ 5. For det Andet have hine gudfrygtige Hjerter sagt, at dette møisommelige og kummerfulde Livs Ende er det evige og salige Livs Begyndelse. Med Døden ophører al de Gudfrygtiges Elendighed; de gjøre et saligt Bytte; de omskifte Verden med Himmelen, Synden med Fuldkommenheden, Sorgen med Glæden, Forkrænkeligheden med Evigheden. Vel har Døden et afskrækkende Udseende, og skulde vi tro vore Øine, saa var i Døden Alt ude; thi vi se intet Andet end et ødelagt, forvansket og ubrugbart Legeme; ja om nogle Dage ønske vi ikke mere at se det, og man skynder sig at bringe det under Jorden, forat det ganske kan blive til hvad det fra Først af var, nemlig Støv og Aske. Men Troen ser og ved, at Menneskets bedste Del ikke er underkastet Døden, og at vel Legemet, som er skabt af Støv, skal vende tilbage til Jorden, men at Aanden kommer til Gud igjen, som gav den (Præd. 12, 7).

§ 6. Om de Gudfrygtige heder det: Døde til Livet. Ligesom de fleste og største Blade visne paa en Plante, der omflyttes til et andet Sted, medens derimod Hjertebladet holder sig friskt og grønt, - ligesom Sædekornet vel raadner i Jorden, men ikke destomindre fremdriver et grønt Straa af sin Forraadnelse, - ligesom Træerne om Vinteren staa som uddøde, men alligevel indvortes ere fulde af Saft og Kraft, hvilket sees om Vaaren, saaledes dør et gudfrygtigt Menneske vel paa sit Legeme; men Sjelen lever i Gud og hos Gud og venter paa sit Legemes Gjenopvækkelse og Forherligelse, paa det de saa kunne leve evindelig med hinanden. Dette er nu ingen ringe Del af Sje-

lens Værdighed og Høihed, at den nemlig er udødelig og ved Døden ingen anden Forandring undergaar end en Fugl, som er sluppet ud af Buret og nu sidder paa en Gren i Guds fri Luft og kvidrer og synger af Glæde. Og herom ville vi dennegang handle, idet vi bede Gud, at Han vil velsigne vort Arbeide for Jesu Christi Skyld. Amen.

§ 7. Guldet har Forrangen blandt Metallerne og agtes for det kostbareste af dem alle, blandt Andet udentvivl af den Grund, at det er meget standhaftigt og i Ilden næsten ingen Forringelse lider. Saaledes maa det ogsaa henregnes til Sjelens Værd og Kostbarhed, at den er udødelig og i Døden ingen Skade lider paa sig selv, hvilket Frelseren lærer i vor Text: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden og tager Skade paa sin Sjel?" Verden er forgjængelig, som Han paa et andet Sted lærer os: „Himlene skulle forsvinde som en Røg og Jorden ældes som et Klæde. Denne Verdens Skikkelse forgaar; den forgaar med sin Lyst," siger vor Guds Aand; men Sjelen bestaar, selv naar Himmel og Jord forgaa i Ilden (Luk. 21, 23; Esai. 51, 6; 1 Kor. 7, 31; 1 Joh. 2, 17). Hvad er nu Alt, hvad der er forgjængeligt, vil vor dyrebare Frelser sige, imod det Uforgjængelige? Og hvad kan blandt alle Verdens Kostbarheder opveie den udødelige Sjel? Det er ligesom om man vilde sætte et raaddent Æble eller et Stykke Lyseved*) i Lighed med en Guldklump. Om et Menneske end kunde faa Herredømmet over den ganske Verden, men derover forsømte sin Sjels Salighed, saa maatte man sige, at han Intet havde vundet, men lidt Tab paa Alt, efterdi Alt, hvad Verden er og har, er Forgjængeligheden underlagt og som en Følge deraf for Intet at agte imod Sjelen, der er skabt for Evigheden.

*) Raadent Træ, som lyser i Mørket.

§ 8. Hvad imidlertid den velsignede Frelser her antyder paa en tilsløret Maade, det lærer Han ved en anden Leilighed med klare tydelige Ord: „Frygter ikke, siger han, for dem, som slaa Legemet ihjel, men ikke kunne slaa Sjelen ihjel!" (Matth. 10, 28). Han taler om sin Kirkes Forfølgere og grusomme Fiender; disse kunne, vil han sige, vel dræbe Eders Legemer med Sværdet eller lade dem sønderrive af vilde Dyr eller brænde til Aske i Ilden, eller kaste i Vandet til Spise for Fiskene; men Sværdet vil dog ikke kunne trænge igjennem Sjelen; deres Dyrs Grusomhed og deres Ilds Glød vil dog ikke kunne naa den, langt mindre fortære og ødelægge den. Da nu Sjelen, selv om Legemet dræbes og tilintetgjøres, bliver i Behold og bestaar, saa maa den følgelig ikke alene være usaarlig, men ogsaa udødelig. Vel tilføier Han paa samme Sted, at „Gud kan fordærve baade Sjel og Legeme i Helvede." Men at dette ikke er at forstaa om en Tilintetgjørelse af Legemet og Sjelen, men om den Pine, de skulle lide, lærer Han, naar Han paa et andet Sted siger: „De Ugudelige skulle (efter Opstandelsen og den yderste Dom) gaa hen til den evige Pine, men de Retfærdige til det evige Liv" (Matth. 25, 46). Sjelens Fordærvelse er den anden eller evige Død eller den evige Dødskval, som den tilligemed Legemet skal lide i Helvede.

§ 9. Dette Samme ligger ogsaa i den Forjættelse, som den Herre Jesus gav den bodfærdige Røver paa Korset, „at han endnu samme Dag skulde være med Ham i Paradis" (Luk. 23, 43), hvilket jo intet fornuftigt Menneske kan forstaa om Legemet, hvorimod det maa hentydes paa Sjelen, ligesom ogsaa det, der siges om Lazarus, nemlig „at han blev henbaaren af Englene i Abrahams Skjød" (Luk. 16, 22), hvorefter ogsaa den hellige Paulus længes (Filipp. 1

23), naar han ønsker „at opløses og være hos Christus," nemlig med sin Sjel, saaledes som Jesu første Blodvidne forklarer det, naar han i sin Dødsangest siger: „Herre Jesu, annam min Aand!" (Apost. Gj. 7, 59).

§ 10. Af saadanne Vidnesbyrd er den ganske hellige Skrift fuld, som den, der først og fremst bekymrer sig om vor ædle, kostbare Sjel. Var Mennesket ligt et ufornuftigt Dyr, og forgik dets Aand ligesom dettes, eller, forat tale med de gamle Gudsfornegtere, „udøstes den som en tynd Luft og som en Taage, der fordrives af Solens Straaler" (Visd. 2, 3. 4), hvortil behøves da al den Iver og alt det Alvor, al den Møie og alle de Undergjerninger, som vi læser om i Guds hellige Ord? Thi hvorledes er det troligt, at den majestætiske Gud skulde have gjort saa meget Væsen af en ringe og forgjængelig Ting, som vi se Han til alle Tider har gjort af den menneskelige Sjel? Dog vi ville betragte et og andet af Skriftens Kraftsprog i denne Henseende. Det er mærkeligt, at naar Moses beskriver Menneskets Udspring og Herkomst, saa taler han ganske anderledes om dets Sjel end om Dyrenes. Vandet maatte paa Guds Befaling udgive mangfoldigt vrimlende Dyr, Fugle saavelsom alleslags Fiske; Jorden maatte udgive allehaande Kvæg og Kryb og vilde Dyr (1 Mos. 1, 20. 24), saa at alle disse Skabninger med Liv og Legeme ere fremgaaede af de forgjængelige Elementer. Om Mennesket derimod lyder det ganske anderledes: „Gud skabte Mennesket i sit Billede; i Guds Billede skabte Han det" (1 Mos. [illegible] 27) (da Et og det Samme ikke uden [illegible]g siges to Gange, sker Gjentagelsen h[illegible] udentvivl forat tilkjendegive, at man skal lægge vel Mærke til at Mennesket har et stort Fortrin for alle andre Skabninger paa Jorden, efterdi det nemlig er blevet det synlige Billede af den usynlige Gud). Ligeledes 1 Mos. 2, 7: „Gud Herren dannede Mennesket af Støv af Jorden og blæste Livets Aande i hans Næse, og Mennesket blev til en levende Sjel. Heraf kan man nu vel ikke slutte, at Sjelen er en Del af det guddommelige Væsen, da dette ikke lader sig udstykke og dele; derimod følger heraf, at den ikke kan henregnes til de almindelige Sjele, efterdi Gud har skabt og forenet den med Legemet ved en særegen almægtig Kraft. Ligesom den nu har en særskilt og underlig Oprindelse og forsaavidt er meget forskjellig fra Dyrenes Aand, saaledes maa den ogsaa med Hensyn til sin Udgang være meget forskjellig fra den, og efterdi den i Særdeleshed skulde være et Billede af den majestætiske og udødelige Gud, saa maatte den heller ikke fattes Udødelighed.

§ 11. Dette bestyrkes nu end ydermere ved Prædikerens Ord, Kap. 12, 7: „Støvet kommer til Jorden igjen, som det var før, og Aanden kommer til Gud igjen, som gav den." Det synes, som om den viseste blandt Konger her har haft det ovenanførte Sted hos Moses for Øie, og han bekræfter aabenbart, hvad vi deraf have sluttet, nemlig at Sjelen har et andet Ophav end Legemet og Dyrenes Aander og derfor ogsaa har en anden Udgang. Den er kommen fra Gud; derfor maa den atter komme til Gud, for enten evindeligen at være hos Ham og nyde Hans Salighed eller at modtage sin Dom og „faa efter det, som er skeet ved Legemet, efter det, som den har gjort, enten Godt eller Ondt„ (2 Kor. 5, 10). Dette lader sig forklare ved en Lignelse. Gud befol i sin Lov, at man skulde gjøre Forskjel paa urene Kar; Lerkarene skulde nemlig sønderbrydes og itueslaaes, hvorimod de, som vare af stærkt og kostbart Stof, skulde vaskes i Vand eller renses ved Ild. Da nu vort Legeme er et Lerkar (2 Kor. 4, 7), maa det sønderbrydes

og vorde til Støv, medens derimod Sjelen, ihvorvel den er bleven uren ved Synden, ikke tilintetgjøres, men renses ved Jesu Christi Blod af Hans Aand og vorder annammet i Guds Hus.

§ 12. Derfor indeholder Skriften ogsaa allehaande Udsagn om de hedengangne Sjele, som vidne om deres Liv efter Døden, saasom, at Sjelen „samles til sine Folk og Fædre" (thi om Legemets Begravelse lader denne Talemaade sig ikke forklare), - at den annammes af den Herre Jesu, - at den raaber til Gud, - at den priser Ham, staar for Hans Throne og tjener Ham Dag og Nat, - at Sjelene ere salige og i Guds Haand, - at deres Gjerninger følge med dem (1 Mos. 25, 8; 35, 29; 49, 33; Aab. 6, 10; 4, 10. 11; 7, 9. 10; 14, 13; Ap. Gj. 7, 59; Joh. 14, 3). Ja, der siges om dem, at Herren ogsaa efter Døden er deres Gud; thi Gud har kaldt sig Abrahams, Isaks og Jakobs Gud længe efter disses Død og efter at deres Legemer maaske allerede vare forraadnede og blevne til Støv og Aske. Men nu er „Gud ikke de Dødes Gud, men de Levendes" (Matth. 22, 31, 22), som Frelseren slutter sin Gjendrivelse af de gamle Sadducæere. Den, hvis Gud en Gud er, ham meddeler han sig til og beviser sig for ham som en Gud. Han delagtiggjør ham i sin Godhed og Salighed. Men disse sidste kunne de Døde ikke nyde; følgelig maa Erkefædrenes saavelsom de Menneskers Sjele, der havde disses Tro, leve og befinde sig i Guds salige Samfund og Nydelse. Dette er just, hvad den hellige Apostel siger, nemlig at „Christus ogsaa hersker over de Døde" (Rom. 14, 9). hvilket ikke strider imod vor Forløsers Ord: „Gud er ikke de Dødes Gud;" thi Apostelen taler om dem, som vel formedelst den timelige Død ere skilte fra Verden, men som dog med Hensyn til Sjelen endnu leve, saaledes som den hellig' Aand ogsaa paa et andet Sted siger: „Salige ere de Døde, som dø i Herren herefter" (Aab. 14, 13). Men Christus taler med Sadducæerne, der kaldte dem døde, som hverken med Hensyn til Legeme eller Sjæl mere vare til, og slutter med rette: hvorledes kan Gud være deres Gud, der ikke mere ere til? Saa er da altsaa Christus en Herre over de salige Afdøde, d. e.: deres Sjele ere og leve hos Ham; de se Hans Herlighed; Han føder og fører dem og fylder deres Sjele med himmelsk Trøst.

§ 13. Med dette Bevis lader nu vistnok et gudfrygtigt Hjerte, som anser den hellige Skrift for den himmelske og evige Sandhed, sig gjerne nøie og tror derpaa uden nogensomhelst Tvivl eller Vaklen. Imidlertid ser det heller ikke ugjerne, at dette Bevis til Overflod bestyrkes ved andre Grunde, til desto kraftigere Gjendrivelse af Spotterne og Fornegterne, og slige Grunde mangle da hellerikke. Naar nemlig Sjelen betragter sig selv i sine Kræfter og Virkninger, saa kan den ikke andet end holde sig selv for et ophøiet og himmelskt Væsen. Den opsvinger sig ligetil Himmelens Befæstning og vandrer om blandt Stjernerne; den gjennemtrænger og udgransker Jordens og Havets Dybheder; den betragter, fatter og begriber aandelige, himmelske og guddommelige Ting; den ransager og forstaar den hele Natur, og det ofte uden nogen synderlig Medvirkning af Legemet. Den bliver undertiden henrykt, ser, hvad dens legemlige Øine ikke se, og hører, hvad dens legemlige Øren ikke høre, saaledes som de tre fornemste Apostles, Peters, Paulus's og Johannes's Exempler vise (Ap. Gj. 10, 10; 2 Kor. 12, 2; Aab. 1, 10).

§ 24. Naar den overgiver sig til dybsindig Eftertanke, saa unddrager den sig en Tid lang de udvortes Sandser, hvorfor man undertiden ser lærde Folk fordybe sig saaledes i sine Betragtninger, at de ofte ikke mærke eller vide, hvad

der foregaar omkring dem. Et mærkværdigt Exempel herpaa fortæller Thuanus. „Franciscus Vieta,“ siger han, „pleiede maugengang at hengive sig saaledes til sine dybsindige Tanker, at han kunde sidde hele tre Dage ved sit Studerbord uden at reise sig fra sin Plads, uden Spise og uden synderlig Søvn, naar undtages, at han en og anden Gang pleiede at slumre lidt, idet han støttede sig paa sin Arm.“ Erfaringen vidner ogsaa, at naar et Menneske vil tænke ret skarpt over en Ting, lukker han Oinene til og tilstopper saa at sige sine Oren, ligesom en Husfader lukker sine Døre og Vindueslemmer, naar han vil være alene og forrette Noget uforstyrret.

§ 15. Herhen høre Drømmene og Sjelens Evne til at se, tale føle og begive sig fra Sted til andet i Søvne. Gud selv og Hans Engle have ofte talt med hellige Mennesker og undervist disse om høivigtige og magtpaaliggende Ting, naar deres Oie Intet saa, deres Ore Intet hørte, medens derimod Sjelen uden Legemets Hjælp saa, hørte og samtalede med dem. Exempler herpaa ere bekjendte fra den hellige Skrift. Vi skulle korteligen anføre, hvad den hellige Augustinus fortæller om en Læge i Karthago ved Navn Gennadius. Denne Mand, der stedse havde været meget gavmild og godgjørende mod de Fattige, henfaldt engang, medens han endnu var i en ung Alder, til ængstelige Tvivl og Grublerier om hvorvidt man kunde haabe paa et andet Liv efter Døden. Kort efter har han en Drøm, hvori en anseelig og skjøn Yngling fremstiller sig for ham og siger til ham: „Følg mig!“ Da han nu fulgte ham, fører hin ham til en Stad, hvor han til høire Side af sig hører en saare liflig Musik. Da han forundrede sig herover, sagde hans Ledsager til ham, at det var de Helliges og Saliges Sang i Himmelen. Heraf vaagnede han og tænkte ikke videre over sin Drøm. Til en anden Tid om Natten viser den samme Yngling sig atter for ham og spørger, om han kjender ham. Han svarer, at han kjender ham meget godt, og da den Anden spørger: „hvorfra da?“ beraaber han sig paa hvad der tidligere var hændt ham, idet hin havde ført ham til en smuk Stad, hvor han havde hørt en yndig Sang. Den Anden spørger fremdeles, om dette havde tildraget sig med ham i Søvne eller vaagen. Da han svarer: „I Søvne,“ saa gjensvarer hin: „Du har Ret, og du skal vide, at ogsaa dette vederfares dig i Søvne. Efterdi altsaa dine legemlige Oine ere lukkede, hvorledes kan du da se mig?“ Da han hertil Intet svarer, siger Ynglingen: „Ligesom dine legemlige Oine nu under din Søvn Intet bidrager til at du ser mig, og du dog isandhed ser mig, saaledes ogsaa, naar dit Legeme sover Dødens Søvn og dets Oine ikke mere se, da vil du alligevel have et Liv og en Kraft, hvormed du kan se. Vogt dig derfor, at du ikke mere tvivler om at Sjelen ogsaa lever efter Døden!“

§ 16. Hvor ofte sker det ikke endnu den Dag idag, at de Gudfrygtige have søde og himmelske Drømme, hvorunder de føle en Glæde, som de ikke vide at ligne med Noget i Verden! Jeg kjender et saadant Exempel, nemlig en Christen, som var gaaet tilsengs med mange tungsindige og sørgmodige Tanker og havde opsendt mange hjertelige Sukke til Gud, inden han sov ind, og hvem det forekom i Drømme, at en klartskinnende Yngling førte ham opad et stort Fjeld, paa hvis Top der var en Port eller et høit Portal, der hvilede paa kunstigt arbeidede, gyldne, med Perler og Ædelstene indlagte prægtige Søiler, saa at han aldrig vidste at have seet noget Lignende. Denne Port havde dobbelte Døre, den ene udenfor den anden. Da nu Ynglingen aabnede den første lidt paa

Klem, hørte hans Ledsager en saa liflig Sang og betoges af saa behagelige Fornemmelser, at han af Glæde vilde trænge helt ind; men Ynglingen holdt ham tilbage og sagde, at Tiden endnu ikke var kommen; han maatte endnu være taalmodig en Stund. Den samme Mand fortalte, at det engang i Søvne var forekommet ham, at han i Følge med en utallig stor Skare, der var fordelt under mange pragtfulde Faner, drog ind i det himmelske Jerusalem, som de allerede have seet i lang Frastand, straalende i en usigeligt herlig Glands. De havde sunget: Halleluja, Gud være Tak, som har givet os Seier! Hosanna! Halleluja! Og under dette følte han, ligesom ogsaa forrige Gang, en saa heftig, men dog sød Rørelse og Bevægelse i sin Aand, som han ikke lettelig havde følt i sit hele Liv.

§ 17. Maa vi da ikke heraf slutte, at Sjelen ogsaa uden Legemets Medvirkning og uden de udvortes Sandser formaar at høre, se, tale, forstaa, glæde sig o. dsl., og følgelig, at den ogsaa udenfor Legemet kan leve og virke? Dette bekræftes ogsaa af den hellige Apostel, naar han fortæller, at han „blev henrykt ind til den tredie Himmel, ind i Paradis og hørte uudsigelige Ord; dog ved han ikke, om han var i eller udenfor Legemet, hvilket alene er Gud bekjendt.“ (2 Kor. 12, 2. 4). Vi ville ikke søge at udgrunde og komme til Vished om hvad Apostelen selv ikke vidste, og fordriste os ikke til med enkelte Fortolkere at erklære det for sandsynligere, at han har været i Legemet end udenfor det. Imidlertid slutte vi dog heraf, at der kan vederfares de gudhengivne Sjele Ting, som de ikke selv begribe, og at de ved en særdeles Guds Kraft kunne henrykkes, saa og, medens de endnu leve i Verden og ere knyttede til Legemet ved de naturlige Baand, se Guds Herlighed og høre uudsigelige Ord; hvor meget mere da efter dette Liv og naar de ere løste og befriede fra Kjødets Baand!

§ 18. Hertil kommer det Vidnesbyrd, som alle Folkeslag, selv de blinde Hedninger udenfor Guds Kirke, ja barbariske og forøvrigt saare uvidende Mennesker afgive. Hvad Fokylides, Sokrates, Plato, Aristoteles, Xennofon, Cicero, Seneka, Epiktetus, Plotinus og andre hedenske Filosofer eller Fornuftgranskere herom have skrevet, er allerede udførlig frempillet af Andre, saa vi ikke have nødig at opholde os derved. Plato har skrevet en hel Bog om Sjelens Udødelighed, en Bog, som Kato læste før sin Død, efter hvad Laktantius beretter, og ved hvilken Bog Kleombrotus blev saa opflammet, at han af Længsel efter det bedre Liv, som Plato efter bedste Evne havde skildret, styrtede sig ned fra en Mur, som Augustinus fortæller. Talrige Gravskrifter og andre Mindetegn, som de gamle Romere anbragte paa sine Grave, vidne derhos om at Mange af dem have troet paa Sjelens Udødelighed, hvorhen ogsaa hører, at Enkelte have bestræbt sig for at opfinde et stedsebrændende Lys, som de kunde indeslutte i sine Grave, uden al Tvivl forat antyde, at Sjelen var et saadant Lys.

§ 19. Hvor vankundige og barbariske vore Forfædre, de gamle Tydskere, end vare, saa have de dog troet paa Sjelens Udødelighed og et Liv efter dette, saaledes som de lærte af sine Druider (hedenske Præster), hvorfor de ogsaa undertiden brugte at skrive Breve til sine forlængst afdøde Slægtninger og Venner og at kaste dem hen til Ligene paa Baalet, hvorved de troede at de vilde komme hine ihænde. De barbariske Folkefærd i det guldrige Guinea, Tartarerne, de fleste Kinesere, Peruanerne, Mexikanerne, ja endog Brasilianerne og Menneskeæderne have allesammen indrømmet og troet paa Sjelens Liv efter Døden og vidst Et og Andet at sige om de Ugude-

liges Straf og de Gudfrygtiges Belønning, hvoraf man altsaa kan se, hvor dybt Gud med sin Finger har indskrevet denne Lære i Menneskehjertet, eftersom den ikke engang kan udslettes i den største Blindhed og Uvidenhed og hos slige forvildede Hedninger.

§ 20. Man ser altsaa heraf, at vore Dages Spottere og Gudsfornegtere ere værre end Hedningerne, og at de af forsætlig Ondskab ikke ville se det klare Lys, som endog til en vis Grad oplyser Hedningerne, der Lidet eller Intet vide om Gud. De have vistnok sine gamle Forgjængere efterdi Satan fra første Færd af har gjort sig Umag for at rive alt Haab om og al Frygt for et Liv efter Døden ud af Menneskenes Hjerter, paa det de desto dristigere kunde leve i kjødelig Sikkerhed og ligesom med ombundne Øine løbe i Helvede. Allerede Visdommens Bog (Kap. 2, 1 flg.) kjender disse raa Folk og lader dem tale, som følger: „Vort Liv er stakket og kjedsommeligt, og imod et Menneskes Død er ikke Lægedom; saa ved man Ingen, som er gjenkommen fra Helvede. Ved en Hændelse ere vi fødte og blive derefter, som om vi ikke havde været til; thi den Aande i vor Næse er som en Røg, og Talen er en Gnist i vort Hjertes Bevægelse. Naar den er udslukt, maa Legemet blive til Aske og Aanden udøses som en tynd Luft," osv. Dette Utøi havde paa Christi-Tider saaledes formeret sig i den israelitiske Kirke, at det dannede en egen Sekt under Navn af Saducæere, der antoge, at Sjelen dør tilligemed Legemet, og at der ingen Opstandelse fra de Døde er at haabe. Hvor kløgtigt de vidste at drive Spot med denne sidstnævnte Lære, og hvilket besynderligt Spørgsmaal de opkastede om en Kvinde, der havde havt syv Brødre efter hverandre tilægte, for derved at bevise Urimeligheden af at tro paa et tilkommende Liv, er bekjendt nok fra det nye Testament.

§ 21. Af deres forbandede Stamme er desværre vor Tids Spottere og Gudsforagtere fremspirede, disse, som foruden andre Stykker af den christelige Lære ogsaa negte Sjelens Udødelighed og ikke ville vide af noget Liv efter Døden. Denne djævelske Yngel udbreder sig beklagelsesvis alt mere og mere. Jeg gider ikke anføre mange Exempler og gjengive deres ugudelige Spotterier og de formentlige Grunde, de paaberaabe sig. En anseet Lærer i vor Kirke*) har nylig givet sig i Færd med dem og stoppet Munden paa dem med Guds Ord og andre overflødige Bevisligheder. Jeg beklager kun inderligt, at Mennesker, som Gud har skabt efter sit Billede og til det evige Liv og skjænket en fornuftig, udødelig Sjel, med Vold og Magt ville være Umennesker og Bæster, og døbte Christne tiltrods for Gud ville være Hedninger. Ak, I vanartige Christne og forblindede elendige Mennesker! hvor lidet agte I ikke Eder selv, som dog Gud har agtet saa høit, at han har forløst Eder med sin enbaarne Søns Blod fra Djævelens Vælde! Hvor ringe Pris sætte I ikke paa Eders Sjel, som den Herre Jesus har foretrukket for den ganske Verden og Alt, hvad deri er! Om Eder og Eders arme Sjele kan man vel sige, som skrevet staar (Esai. 14, 12): „Hvorledes er du falden af Himmelen, du Morgenstjerne?" I have jert Forbillede i den fortabte Søn, som letsindigt forlod sin Faders Hus og ved Svir og Fraadseri bragte det dertil, at han blev en Svinehyrde (Luk. 15, 13. 15.) O, hvor tung og skrækkelig vil ikke Eders Fordømmelse vorde! Thi have Hedningerne ingen Undskyldning, efterdi de „forholde Sandheden ved Uretfærdighed" (Rom. 1, 18. 20,) og efterdi de dæmpe Naturens Lys og ikke følge det, hvorledes skal det da gaa Eder, som bære

*) Dr. Joh. Müller.

Jer være ad end Hedningerne, modsige den hellig' Aand, der taler i Ordet, og i Gjenstridighed ikke ville se og tro, hvad Gud selv lærer og med saa mange Undergjerninger har stadfæstet, hvad Alverden tror, og hvad saa mange Tusind hellige, gudfrygtige Mennesker formedelst den hellig' Aands Vidnesbyrd har befundet sandt og med sit Liv og Blod beseglet?

§ 22. Vogter Eder nu, I christelige Sjele, for denne giftige Damp, der er opstegen fra Afgrunden og nutildags har opfyldt saa mange Hoveder og Hjerter! Værger Eder dagligen med Bønnen, og beder Gud, at Han vil forhindre, at ugudelige, kjødelige og vellystige Tanker fæste sig eller slaa Rødder i Eders Hjerter. Skyer saadanne Menneskers Selskab; thi de ere som de rasende Hunde, der ikke blot forgifte og dræbe med sine Bid, men ogsaa med sin Aande, sin Fraade og sit Spyt. „Bevar dit Hjerte fremfor alt det, der forvares. — Vend fra dig Munds Vanartighed, og lad Læbers Arrighed være langt fra dig. Lad dine Öine se ret frem. Bøi dig ikke til høire eller venstre Haand" (Ordsp. 4, 23—27.)

§ 23. Sætter Guds Sandhed imod Djævelens Løgn og holder det for en satanisk Tale, naar nogen siger: „Skulde Gud have sagt?" (1 Mos. 3, 1,) — er det ogsaa sandt, at Gud har sagt og aabenbaret dette eller hint? — er det ogsaa sandt, at Sjelen er udødelig, at der er en yderste Dom, et Helvede, en Himmel? Saaledes har Djævelen talt fra Begyndelsen, og saaledes taler han endnu. Den første Gang skjulte han sig i en Slange; nu bor han i Gudsfornegterne, der ofte ere store og høivise Folk i Verden. Han byder de enfoldige sin Gift og sin Vederstyggelighedssuppe, ikke i skidne Lerkar, men i Guldbægere (Aab. 17, 4.) Lader Eder ikke vildlede og blænde heraf; lader Eder hellerikke ved Spotternes Mængde føre bort fra den himmelske Sandhed. Efterdi saa Mange nu for Tiden drikke af Vederstyggelighedens Kalk og fra Christi Efterfølgere blive Hans Bespottere, saa tænker Eder, at Han ogsaa siger til Eder: Ville ogsaa I forlade mig? Ville ogsaa I gaa over til Spotterne? „Monne og I ville gaa bort?" og svarer med Freidighed: „Herre, hvem skulde vi gaa hen til? Du har det evige Livs Ord, og vi have troet og erkjendt, at Du er Christus, den levende Guds Søn" (Joh. 6, 67. 68.) Se, her staar paa den ene Side Jesus, den evige Sandhed, og alle hellige Guds Mænd, drevne af den hellig' Aand, alle Hans Blodvidner og Bekjendere, alle gudfrygtige Hjerter, Førstegrøden af Guds Skabninger (Jak. 1, 18,) Verdens Kjerne, de ædleste Sjele, af hvis Ord og Gjerninger man klarligen kan spore, at Guds Aand bor i dem, de staa paa den ene Side og vidne, at Sjelen er en ædel Skabning, at den er udødelig, at al Verdens Rigdom, Ære og Vellyst er for Intet at agte imod den, og at Tabet af den ikke kan lignes med Noget i Verden. Paa den anden Side staar Løgnens Fader og en Mængde ugudelige, kjødeligsindede, gjerrige, uretfærdige, ukyske, urene Mennesker, hvis Gud er Mammon og Bugen, brændemærkede i sin Samvittighed, med besmittede og syndbetyngede Sjele og sige: Sjelen er et Pust, en Vind, som opstaar og forgaar med Legemet; man skal bruge dette Liv og søge sin Del i de verdslige Ting, efterdi der udenfor dem Intet er at haabe. Hvem ville I nu tro, og med hvem ville I tage Parti? Jeg tvivler ikke om, at I jo ville tage Parti med den Herre Jesu, i hvis Mund der ikke blev fundet Svig (1 Pet. 2, 22.)

§ 24. Christus leder os til et helligt og gudfrygtigt Levnet og lærer os, at det sømmer sig for den ædleste af de synlige Skabninger at føre en gudelig Vandel og ved Hellighed og Retfærdighed at gjøre sin Sjel velbehagelig for Gud. Sa=

tan derimod forleder os til alskens Urenhed, Uretfærdighed og Synd og ser intet heller end at Mennesket, som Gud har skabt i sit Billede, bliver ligt et Kvæg samt ved Skjændsel og Laster og ødelægger sig og gjør sig vederstyggeligt. Jesus leder os til Sagtmodighed, Venlighed, Ydmyghed, Kyskhed, Mildhed, Retfærdighed og Sandhed, Satan derimod til Ubarmhjertighed, Grusomhed, Hadskhed, Hovmod, Ukyskhed, Gjerrighed, og Uretfærdighed, hvilket ligger klart for Dagen og noksom aabenbarer sig hos Begges Tilhængere. Men hvilken fornuftig Sjel vilde, naar den ret besindede sig, vælge de sidste Vederstyggeligheder og lade de første Dyder fare? Flere gudfrygtige og tro Lærere havde gjort den meget rigtige Bemærkning, at Ingen negter Sjelens Udødelighed og den tilkommende Dom uden saadanne, som vilde være vel tjente med at begge Dele kun vare opdigtede. Thi efterdi de Ugudelige ere blevne Guds Fiender, saa saa de gjerne, at der ingen Gud var, og efterdi de for timelige og sandselige Fordeles og Glæders Skyld have pantsat sin Sjel til Djævelen, saa ønske de ogsaa, at den maa være en forgjængelig Ting, og hvad de helst ønske, det tror de ogsaa villigen.

§ 25. Ikkedestomindre kan man dog mærke, at de selv ingen Tro have til hvad de gjerne vilde tro. Thi uagtet deres egentlige og sidste Øjemed gaar ud paa ganske at udrydde og fordrive al Frygt for Gud, alle Tanker om en endelig, almindelig Dom om Sjælens Udødelighed, om Himmel og Helvede af sine Hjerter og at komme til fuld Forvisning om sine Meningers Rigtighed, saa kunde de dog ikke bringe det saa vidt, hvilket blandt Andet aabenbarer sig derved, at de saa gjerne tale med Andre om sin Ugudelighed, forsvare og forfegte den, som de, der ikke tror sig selv og formedelst sin Samvittigheds stadige Modsigelse ville søge Bestyrkelse og Beroligelse i andre Menneskers Bifald. Imidlertid, skulde der virkelig være Enkelte, som kunde og vilde rose sig af en saadan fordømmelsesværdig Forvisning, saa kan man sikkerligen antage, at denne skriver sig fra Djævelen, som paa denne Maade styrker dem i deres Ondskab og saa at sige fører dem med tilbundne Øine og sovende til Helvede.

§ 26. Slige Mennesker maa man, efter en eller to Gange at have formanet dem, lade fare og „ikke give Hundene det Hellige eller kaste Perler for Svinene" (Matth. 7, 6.) Thi efterdi de forkastede Guds Ord, saa maa ogsaa vi efter vor Guds Exempel forkaste dem. Jeg maa vistnok rose deres Flid og læser med Fornøielse deres Arbeider, der ved allehaande Fornuftgrunde søger at overbevise disse ugudelige Sjele, men anser det dog for tjenligst, at man efter hin gudfrygtige Mands Exempel paa den almindelige Kirkeforsamling i Nicea med gudelig Iver og Aandens Frimodighed sætter en simpel Bekjendelse, hentet fra Guds hellige Ord, imod dem og siger: Jeg tror af Hjertet efter Skriften, at den evige, retfærdige og hellige „Gud har sat en Dag, paa hvilken han vil dømme Jorderige ved en Mand, hvilken Han dertil har beskikket" (Ap. Gj. 17, 31). Jeg tror, at Jesus Christus vil komme igjen fra Himmelen forat dømme Levende og Døde; jeg tror, at Sjelen er udødelig og lever efter Døden; jeg tror paa en Kjødets Opstandelse og et evigt Liv. Og dette tror alle Guds Børn med mig og glæder sig deri; Djævlene derimod og deres Staldbrødre skjælve derfor (Jak. 2, 19). Hvo der nu udler denne Tro, lad ham være og blive en Spotter, en Gudsforagter, en Hund og et Svin, indtil han kommer did, hvor han vil erfare, hvad han ikke har villet tro?

§ 27. Og saaledes ville de ogsaa helst have det; thi de ønske sædvanlig at vandre saa uforstyrrede og uantastet som muligt fremad paa den brede Vei, der fører til

Fordærvelsen, og taale ikke gjerne Modsigelser, ialfald ikke uden at de selv begynde dermed og have Lyst til at more sig med Spotterier. Den berømte Læge Forestus pleiede at fortælle et mærkeligt Exempel herpaa, som tildrog sig med Pave Paul den 3die i Rom og som af Alle paa hans Tid blev antagen for fuldkommen troværdigt. Da nemlig en Franciskanermunk betjente Paven paa hans Yderste og trøstede ham med Haabet om et andet og bedre Liv, sagde Paven: „Er der da noget?" Munken svarede beskedent, at det vidste han jo nok, og fortsatte sin Tale. Men Paven blev vred og sagde: „Bryd ikke mit Hoved med saadant Snak; jeg vil snart erfare det."

§ 28. Jeg skal ikke spilde flere Ord paa disse Løsgjængere (saaledes kalder jeg med rette dem, som have løsrevet sig fra Gud og den hellige Frygt for Ham og som ikke ville være bundne til nogen anden Tro end den, som behager deres ugudelige Sind); jeg vil derimod ved Enden af denne Betragtning besvare en Indvending af Enfoldigheden (saaledes som den engang blev fremsat for mig). Naar man er tilstede hos døende Mennesker, siges der, saa ser og fornemmer man Intet i det Øjeblik, Sjelen farer ud af Legemet; men det synes, som om Alt er ude med det sidste Aandedræt, der forgaar og forsvinder i Luften. Jeg svarer: Min Medchristen! Aandedrættet er ikke Sjelen, men en Virkning af denne; det sidste Aandedræt forgaar i Luften; men Sjelen farer med det sidste Suk hen til den, som har givet den. Den er en Aand, hvis Bortgang man ikke kan se med legemlige Øine; ei heller kan den, saalænge den bor i Legemet, iagttages uden i sine Virkninger og kan ikke sees. Det er jo ingen nødvendig Følge, at fordi jeg ikke ser Sjelen, derfor er den ikke til. Naar man aabner et Glas med Rosenvand eller en Røgelseæske, saa ser man Intet komme ud, hvor nøie man end giver Agt derpaa; men at der ikkedestomindre udgaar en Kraft deraf, derom vidner den liflige Lugt, som vi fornemme. Naar Magneten trækker Jernet til sig eller bevæger det, saa kunne mine Øine ikke se den Kraft, der bevirker det; men selve Virkningen se de. Saaledes er det ogsaa her. Deraf, at Sjelen er skilt fra Legemet, følger ikke, at den forsvinder og forgaar. En Apotheker kan jo ved sin Kunst uddrage og afsondre Urternes Kræfter, der ere ligesom deres Sjele, saa der ikke bliver Andet end Aske og Grus tilbage paa Bunden, medens Kraften stiger op og opfanges i et særskilt Kar og derefter opbevares. Og hvorfor skulde ikke Gud kunne afsondre Sjelen fra Legemet, gjøre Legemet til Aske og bevare og opholde Aanden i sin Haand? Dette siger jeg, som ovenmeldt, kun for at belære den gudelige Enfoldighed, der forøvrigt af Hjertet tror Gud, naar Han taler sit Ord, og som ikke drager Sjelens Udødelighed i Tvivl.

§ 29. Men lader os nu endvidere hente en Opmuntring til Gudfrygtighed fra hvad her er sagt om den udødelige Sjel! Dersom Sjelen døde med Legemet, saa indrømmer jeg, at de havde udvalgt den bedste Del, som bruge dette Liv efter Hjertens Lyst og Behag. Da have Ingen det saa godt som de Ugudelige, der med hin rige Fraadser og Dranker leve hver Dag herligt og i Glæde; da kunde man sige med Spotterne: „Lader os æde og drikke; thi imorgen skulle vi dø. Kommer da og lader os nyde de gode Ting, som ere tilstede, og bruge det, vi eie, flitteligen, som i Ungdom. Lader os allevegne lade Glædskabs Løsen efter os; thi denne er vor Del og vor Lod" (Esai. 22, 13; Visd. 2, 6. flg.). Hvortil skulde man da gjøre sig saa megen Sorg og Møie for Noget, som forsvinder som en Skygge og ikke bestaar? Men efterdi Sjelen, saasnart den i Døden er overflyttet fra Tiden til Evigheden, skal modtage sin „Løn efter det, som er skeet

ved Legemet, som den har gjort, enten Godt eller Ondt — thi dens Gjerninger følge med den" — (2 Kor. 5, 10; Aab. 14, 13), - efterdi den skal aflægge Gud et strængt Regnskab for dette Livs korte Tid, og efterdi den evig og uforandret vil komme til at forblive i den Tilstand, hvori den skilles fra Verden, saa er det noget saare beklageligt og forfærdeligt, at Menneskene omgaaes saa letsindigt med sine Sjele og for forgjængelige Glæders Skyld styrte dem i evig Sorg og Elendighed.

§ 30. Betænker altsaa stedse den uoprettelige Skade, som det ugudelige Væsen fører med sig! Naar Sjelen skilles herfra, besmittet med forsættelige Synder og indviklet i Satans Snarer, saa maa den evindeligen blive hans Træl, saaledes som den her i Livet frivilligen har været det, og da vil han ikke mere hykle og smigre for den, saaledes som han i dette Liv pleiede at gjøre, men ufladeligen pine og plage den. Satan ligner Ulven, som bærer det røvede Lam forsigtig uden at skade det, saa længe den ser sig forfulgt af Hyrden; men naar den vel har bragt det ind i en tæt Skov og kan behandle det som den vil, saa sønderriver og fortærer den det. Saaledes vil da den udødelige Sjels Pine blive uendelig og evig. For et Menneske, som ulykkeligvis er kommet i tyrkisk eller tartarisk Trældom og intet Haab har om at blive fri, er den eneste Trøst Døden, som engang vil befri ham endog fra den grusomste Herre, uden dennes Samtykke og Villie. Men derved kan Sjelen ikke trøste sig i Helvedes Kvaler. Den vil vel ønske sig Døden; den vil med Hyl og Jammerskrig bede, at Bjergene maa falde over den og Høiene skjule den, Havet opsluge den og Ilden fortære den, og at den ved den retfærdige Guds Almagt maa henflyde til et Intet; men Altsammen forgjæves! den maa leve i Døden; dens „Orm dør ikke, og dens Ild udslukkes ikke" (Mark. 9, 44. 49).

§ 31. Historien indeholder mærkværdige Exempler paa skrækkelig Grusomhed, som Djævlen har ophisset det ene Menneske til at øve imod det andet. Men her har dog Døden eller en anden god Tilskikkelse gjort Ende paa det Hele. Pechio, en Handelsmand i Milano, havde paadraget sig en fornem Herres Fiendskab. Da han nu engang var paa Reise, blev han opsnappet, stukken i en Sæk og bragt til sin Fiendes Slot; hans Hest derimod bestænkede man med Blod og lod den løbe, forat hans Venner skulde tro, at han var myrdet, og saaledes ikke søge altfor nøie efter ham. Da han nu saaledes var i sin Fiendes Hænder, viste det sig, at det ikke var dennes Hensigt at dræbe ham, men derimod at lade ham leve et Liv som var værre end Døden. Han lod ham nemlig indespærre i et lidet mørkt Fængsel og daglig kun give lidt haardt Brød og stinkende Vand til Livsophold. I denne Tilstand, hvori man let kan tænke sig at han mange Tusind Gange har ønsket sig Døden, maatte han tilbringe hele nitten Aar og fik i al denne Tid hverken se Sol eller Maane, aldrig skifte og afføre sig sine Klæder og blev aldrig beværtet med Andet end Vand og Brød. Dette var nu en høist ynkværdig Tilstand; imidlertid slog dog omsider hans Befrielsestime ved Guds naadige Tilskikkelse; thi hans Fiende døde, og da hans Søn vilde foretage endel Forandringer og Udvidelser med Slottet, opdagede man ved Murens Nedrivelse det mørke Hul og Fangen (thi hidtil havde kun en fortrolig Tjener vidst af ham og paa den nævnte Maade daglig bespist ham), hvorefter han blev løsladt og befriet fra sin langvarige Elendighed.

§ 32. I Aaret 1586 blev Peter af Hauterive i Brück, egentlig af Had mod den evangeliske Religion, men under det falske Paaskud, at han havde villet understøtte et forræderisk Forehavende imod Staden, fængslet af sine Fiender og under-

kastet store Pinsler. Blandt Andet maatte han i „ni samfulde Dage og Nætter sidde paa en Stol foran en Ild uden at sove," hvorved de haabede at bringe noget ud af ham, der kunde paadrage ham Livsstraf. Omendskjøndt han nu Intet bekjendte og som uskyldig Intet kunde bekjende, blev han dog alligevel halshugget og hans Kvaler dermed endte. Man har Exempler paa grusomme Mennesker, som have ladet levende og døde Legemer binde sammen, forat hine kunde forraadne og tilintetgjøres med disse, Noget, som man ikke uden Gysen kan høre eller læse. Imidlertid har dog ogsaa Døden endt denne Marter. Den berygtede russiske Tyran Johannes Basilides lod i Lifland Mennesker stege paa Spid under de skrækkeligste Pinsler; men Døden udrev dem dog af hans Mordklør. Derimod tage den fordømte Sjels Kvaler ingen Ende; den er udødelig og dens Pine ligesaa; Sjelen kan og skal aldrig i Evighed befries fra sin Marter.

Saalænge Gud i Himlen er
Og throner over Stjerners Hær.
Skal de i Pine være.
Dem plage skal snart Frost, snart Hede,
Fortvivlelse, Frygt, Trængsel, Vrede,
Men dog ei dem forlære.
Først da den Pine endes vil,
Naar Himlens Gud ei mer er til.

§ 33. Hvor ynkværdigt er det vel ikke, naar et Menneske ligger længe i Dødsangest og kan hverken dø eller leve! Hvor ivrigt og hjerteligt pleier da ikke han selv og hans Venner at bede, at Gud vil forkorte hans Lidelser og frelse ham fra al Angest ved et saligt Endeligt! Hvor længes ikke den Døende efter sin Opløsning! Hvor lang forekommer ikke Natten ham! Hvor ængsteligt tæller han ikke Timerne, som, hvor smertelige og utaalelige de end ere, dog forsødes ved denne eneste Trøst: ikke evigt, ikke saa langt igjen, snart overstridt. Men hvor skrækkeligt er det ikke at leve evindelig uden al Trøst og alt Haab i Guds Vrede og Unaade, i en bestandig Død, i Helvedes Kval og Pine, i Mørket, i Luerne, midt iblandt Djævlene, forstødt fra Guds Ansigt, udelukket fra alle hellige Engles og udvalgte Menneskers Samfund! Netop derfor blev den fordømte rige Mands Bøn om en Draabe Vand til at lædske sin Tunge med afslaaet, forat vi skulle vide, at i Helvede er ikke den allermindste Trøst at vente i al Evighed.

§ 34. Hvo som ei bevæges ved denne Betragtning, han maa have et Hjerte, haardere end Sten og Staal. Jeg for min Del siger af mit Hjertes Grund: Herre Jesu, min allerkjæreste Forløser! gjør med mig, hvad Dig behager, - lad mig blive jaget i Landflygtighed, - lad mig blive fattig og betle mit Brød, - lad mig plages af en smertefuld Sygdom, saalænge jeg lever, - lad mig blive forhaanet, beskjæmmet, foragtet og bespottet, - lad en Satans Engel slaa mig med knyttede Næver, - lad mig blive sønderreven af vilde Dyr eller pint tildøde af grusomme Mennesker, - lad mit Legeme blive brændt til Aske eller tilskik mig forøvrigt, hvad der maatte være din guddommelige, naadige Villie: lad blot ikke min arme Sjel fortabes, - lad mig blot ikke blive for evigt bortstødt fra dit hellige Aasyn! Lad det kun gaa underligt til; men lad det ende saligt!

Gjør med mig, som det tykkes Dig.
Jeg tillidsfuldt og stille
Vil lide, naar det evig mig
Fra Dig kun ei maa skille.

Bedre aldrig født end evig forstødt. Bedre at indgaa i Guds Rige gjennem megen Trængsel end at løbe ind i Helvede gjennem megen Glæde og timelig Lyksalighed. Jeg spørger ikke om noget, jeg agter alt for Skarn, naar jeg blot kan faa Del i den Herre Jesu og hans Rige og frelse min Sjel.

§ 35 Et saadant Sind ønsker jeg ogsaa alle dem, der læse dette. Ak, kjæ-

reste Christne! hvad I gjøre eller ikke gjøre, saa tænker paa Eders Sjel og frelser den! Jeg har engang hørt et Forslag af en gudfrygtig Mand, nemlig at man forat øve sig i Gudsfrygt hver Dag skulde vælge sig et vist Tankesprog eller Mindeord og stedse have dette for Øie og i Hjertet, som t. Ex. „Christus har elsket mig og givet sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20,) - „Jesus, min Kjærlighed, er korsfæstet,“ - „du skal dø,“ - „det er Menneskene beskikket, engang at dø, men derefter Dommen„ (Sir. 14, 17; Ebr. 9, 27,) - „de Ugudelige skulle gaa hen til den evige Pine, men de Retfærdige til det evige Liv“ (Matth. 25, 46,) - „vid dog, at for alt dette skal Gud føre dig for Dommen“ (Præd. 12, 9,) - „Enden kommer, Enden kommer“ (Ezek. 7, 6,) - „du Daare! i denne Nat kræve de din Sjel af dig; men hvem skal det tilhøre, som du har beredt?“ (Luk. 12, 20,) - „hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel?“ (Matth. 16, 26.) Et godt og gudeligt Forslag! Ak, at vi blot Alle maatte følge det og bringe det i Udøvelse! Jeg vilde ønske, at jeg kunde fuldskrive alle Eders Døre, Vinduer og Borde med disse og lignende Paamindelser, ja at jeg kunde indgrave dem dybt i Eders Hjerter. Ja, gid alle Stene og Bjælker kunde tale og uafladelig tilraabe os: „Her timeligt, hisset evigt; ret dig derefter!“

§ 36. Nu, hvo som har sin Sjel kjær og mener det alvorligt med sin Salighed, han vil ogsaa allevegne søge, finde og følge deslige Paamindelser og vil ikke for Syndens timelige Nydelse forspilde sin ædle Sjel og dens evige Frelse. Verden byder os et Halmstraa istedetfor en Guldkjæde, en Regnepenge istedetfor en Dukat, et Glasstykke istedetfor en Diamant, det er: den byder os det Forkrænkelige istedetfor det Evige og vil, at vi skulle sætte vor udødelige, uforgjængelige Sjel i Pant for dens usle Skygge- og Narreglæder. Men maatte vi ikke være de største Daarer af Verden, om vi gik ind derpaa? Og dog gives der desværre altfor Mange, som indlade sig i denne Handel. Jeg blev forfærdet, da jeg læste, at der for nogle Aar siden skal have været en Troldmand i Venedig, som afkjøbte Slaverne paa Galeierne*) deres Sjele, idet han som Vederlag lovede at udvirke deres Frihed og udbetalte dem 10 Dukater, dog først efterat de havde maattet udstede et med deres Blod undertegnet Bevis, hvori de forskreve sin Sjel til ham og Satan. Saasnart denne skrækkelige Overenskomst var afsluttet, berørte han dem med en Gift, hvoraf de øieblikkelig døde.

§ 37. Ikke mindre skrækkeligt er det, hvad Cantipratensis fortæller om tre Svirebrødre, som ved et Drikkelag kom til at tale om Sjelens Udødelighed og Pinen i Helvede. Da nu den ene af dem kjækt sagde, at alt saadant ikke var andet end Prestedigt og Fabler, og de andre lo herover, kom der en høi, stærk Mand til, der satte sig hos dem og spurgte, hvad de talte om og lo saa godt af. Spotteren svarede, at de havde talt om Sjelens Udødeliged, som han holdt det for en Daarskab at tro paa, tilføiende, at han strax var villig til at sælge sin Sjel for fri Fortæring. Da de nu vare blevne enige om Kjøbet og en Tid lang havde drukket dygtigt, siger Kjøberen, at det nu var paa Tide, at hver gik til sit, og da han havde kjøbt en Hest, saa maatte han vel ogsaa have betalt Tømmen eller Grimen, hvorpaa han greb hin Person, der nu skjalv og bævede, og førte ham bort med Sjel og Legeme for alle Tilstedeværendes Øine. Saadant kan man vistnok ikke læse eller høre uden Gysen; men man kan hellerikke uden hjertelig Bedrøvelse tænke paa at, ligesom disse elendige

*) Fartøier, hvorpaa Forbrydere forrette Tjeneste som Rorskarle.

Mennesker aabenlyst solgte sine Sjele, saaledes gjøre Mange det Samme hemmeligen og uformærket og uden selv at være sig det ret bevidste, idet de for den usle Verdens Lyst, Ære, Vinding og timelige Glæder overgive sin Sjel til evig Fordømmelse, som klart nok viser sig for vore Øine. Tag dette til Hjerte, min Medchristen, og prøv dig vel, om du hidtil behørigen har agtet og vurderet din Sjel.

§ 38 Vær ikke sikker i en saa farlig og høivigtig Sag. Opsæt ikke din Omvendelse fra den ene Dag til den anden. Skynd dig til Gud og Hans Naadefavn; il til Jesu Christi Vunder, som endnu staa aabne for dig og dryppe med sit kostbare Blod til din Forsoning. Længere henne turde maaske ingen Tilbagevenden være mulig. Det kan snart ske, at den timelig Latter omskiftes til evig Graad og Hylen, Glæden til Sorg, Fylderiet til Tørst, den forgjængelige Lyst til evig Pine. Nu lyder det fra Manges Mund: „Heisa, hopsa! jo galere, des bedre;" snart turde det hede: „Ak og Ve for min arme Sjel i al Evighed!" Men er Sjelen engang fortabt, saa er den evig fortabt, som vor Frelser siger: „Hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel? Deres Sølv og Guld skal ikke kunne udfri dem fra Herrens Grumheds Dag" (Matth. 16, 26; Ez. 7, 19.) Fra Helvede er ingen Forløsning. Hvo der falder ned fra et høit Taarn eller en Klippe, han har Intet, som han kan holde sig ved, men falder og falder, indtil han naar Jorden og bliver sønderknust. Saaledes er det ogsaa med den, som dør i sine Synder og falder fra Tiden i Evigheden. Der er intet Ophold, ingen Hjælp, intet Middel, forend han har naaet Dybet af Helvedes Afgrund. Naar Nogen er paa Reise og har glemt Noget eller finder Reisen ubehagelig eller ufordelagtig, saa kan han endnu vende tilbage, selv om han allerede har tilbagelagt mange Mile. Men naar den Tid, som Gud har bestemt for Sjelen, er kommen, saa maa den afsted, og naar de djævelske Aander møde den og Helvedes Gab aabner sig foran den, saa kan den ikke vende om; Naadens Tid er ude; det lyder: afsted, afsted, du Forbandede, du Usalige! hvad du har eftersstundet, det har du nu jo fundet, osv.

§ 39. Men lader os endelig ogsaa bruge denne Lære om Sjelens Udødelighed til vor Trøst og Glæde. Ogsaa deraf lære vi at kjende Guds ubegribelige Godhed, der har beredt os til Hans evige Barmhjertigheds Kar. Han trænger vel ikke til os anderledes end Brønden trænger til et Spand, som den kan fylde med Vand, eller som det fulde Moderbryst til et Barn, som kan udsuge det. Han har villet have Sjele, som Han kunde gjøre delagtige i sin Salighed; Apostelen kalder Ham „den Salige og alene Mægtige, som alene har Udødelighed (nemlig i og for sig) og som bor i et Lys, til hvilket Ingen kan komme" (1 Tim. 6, 15. 16.) Men han har ikke villet være salig uden os; Han har af Naade ogsaa skjænket vor Sjel Udødeligheden, paa det Han kunde lade den nyde Hans evige Herlighed og forklare og oplyse den med sit uforgjængelige Lys. „Gud bestemte os ikke til Vrede, men til at bekomme Saliggjørelse ved vor Herre Jesum Christum" (Thess. 5, 9.) Saaledes har da først vor udødelige Sjel og derefter ogsaa det gjenopvakte og forklarede Legeme et evigt og saligt Liv at vente hos Gud, og dette er nok til at forsøde al dette bedrøvelige Livs Bitterhed. „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de synlige Ting for Øie, men de usynige; thi de synlige ere timelige, men de usynlige evige" (2 Kor. 4, 17. 18.) Maa vi derfor her klage med Job over vor Sjels Lidelser: „Jeg vil tale i min Aands Angest; jeg vil klage i min Sjels

Bitterhed" (Job 7, 11,) - med David: „Min Gud! min Sjel er nedbøiet i mig," -med den Herre Jesu: „Min Sjel er ganske bedrøvet indtil Døden" (Matth. 26, 38,) saa vide vi dog og tro, at Gud vil frelse vor Sjel fra Døden, aftørre Taarerne af vore Øine og bevare vor Fod fra at glide. Vi vide, at vor Trængsel og Elendighed skal ophøre, men vor Sjel bestaa, og ligesom denne er udødelig og uforgjængelig, saaledes skal den ogsaa lyksaliggjøres „med en uforkrænkelig, ubesmittelig og uforvisnelig Arv i Himlene" (1 Pet. 1, 4.) Naar en fattig Pige ved et fordelagtigt Giftermaal kommer til stor Ære og Rigdom her i Livet, saa prise vel Alle hende lykkelig; men det er dog kun, som alt her i Verden, noget Forgjængeligt og Ubestandigt; i Døden maa hun dog forlade det Hele, om de flygtige Goder ikke allerede forud have forladt hende. Naar derimod Sjelen er formælet med Christo og har faaet Del i Hans Herlighed, saa behøver den i al Evighed ikke mere at frygte for nogen Forandring; den lever, elsker og priser sin Skaber evindelig; den dør ikke, og dens Glæde visner ikke. Gud ske Tak, som af blot og bar Naade har gjort vor Sjel skikket til Udødelighed og Salighed! Han være Ære i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Tredie Prædiken.

Om Sjelens Høihed og Værdighed med Hensyn til dens Gjenløsning.

Forrige Text.

---

§ 1. Herren vor Gud kaldes af sin Apostel rig, idet denne siger, „at Han er rig nok for alle dem, som paakalde Ham" (Rom. 10, 12). De Troendes Bøn er mangengang saare fattig, og i den største Nød kan det arme Hjerte neppe tilveiebringe nogle faa Sukke; ja ikke sjelden bestaar Paakaldningen blot i en indre Længsel og Skuen op til Gud (Ps. 34, 6), ligesom et Barn, der ikke kan tale, i sin Hjerteangst skriger om Hjælp med et bedrøvet Blik paa sine Forældre. Men Gud viser sig dog rig for alle dem, som paakalde Ham. Vort Hjerte er ligesom en Flaske med trang Hals, hvoraf der nu og da flyder nogle Draaber ud. Gud derimod oplader sin Miskundheds hele Skat „og giver os rigeligen alle Ting at nyde; han gjør langt overflødigere end hvad vi bede og forstaa" (1 Tim. 6. 17; Efes. 3, 20). Ofte bede vi slet ikke, — thi vi forstaa ikke, hvad der er os tjenligt —, og Gud gjør Mere end hvad vi bede, som Tilfældet er med smaa Børn, der endnu ikke vide, hvorledes og hvorom de skulle bede, og alligevel daglig erfare Guds overflødige Godhed. Ofte forstaa vi det vel, men bede dog ikke, som man ser hos os Gamle, der ofte give os saa meget at bestille med det Timelige, at vi derover glemme at bede ret af Hjertet og mene, at vor Omsorg, Tænken og Løben skal gjør Sagen klar. Gud har imidlertid Taalmodighed med vor Skrøbelighed og fører dog Alt saa forunderligt og over Forventning herligt ud, at vi maa tilstaa, at Han har gjort langt overflødigere end vi have bedet og forstaaet.

§ 2. Men vi ville betragte Guds Rigdom noget nærmere. Gud er rig enten for os eller for sig selv. For os har Han forskjellige Skatte og stor Rigdom. For det første er Himmel og Jord Hans med Alt, hvad deri er. Herrens er Jorden og dens Fylde, siger hans Profet (1 Ps. 24, 1). „Sølvet hører mig til; Guldet hører mig til, siger den Herre Zebaoth. Alle Dyrene i Skoven høre mig til, Dyrene paa Bjergene i tusind Tal; mig tilhører Jorderige og dets Fylde," siger Han atter (Hagg. 2, 8; Ps. 50, 10, 11). Satan talte, som en Djævel skal tale, da han sagde om Verdens Rigdom og Herlighed: „Den er mig overantvordet, og jeg giver den til hvem jeg vil" (Luk. 4, 6), aldenstund Gud ikke tilsteder ham at skalte og valte med de timelige Goder, som han vil, og aldenstund han ingen Magt har derover, med mindre den Høieste af retfærdige og hellige Aarsager forlener ham den, som vi paa et andet Sted nærmere have forklaret. Høre nu alle Skatte vor Gud til, saa maa han vel ogsaa kunne forsørge sine Børn, der bede Ham om et Stykke Brød, og følgelig bør de heller ikke være bekymrede derfor, men stole paa sin rige himmelske Fader, der ikke vil forsømme eller forlade dem. Dog maa de ogsaa lære at nøies med hvad de faa og være tilfredse med Guds Uddeling og Beskikkelse; thi han er ofte nødt til at holde sine kjæreste Børn her i Verden knapt og ikke gjøre dem rige, forat de ikke skulle henfalde til Overdaadighed og blive fattige paa Sjelen.

§ 3. Endvidere har Gud aandelig Rigdom paa mangehaande Naade, mangehaande Gaver og Goder, hvormed Han beriger Sjelen. Saaledes tilskrives Ham „Rigdom paa Godhed, Taalmodighed og Langmodighed, saa og overvættes Rigdom paa Naade" (Rom. 2, 4; Efes. 1, 7; 2, 7). O ja, Gud maa visseligen være rig paa Godhed, Naade og Langmodighed! Thi omendskjønt vi synde meget og i mange Maader, saa bliver Han dog ikke træt af at forbarme sig. Hos os er megen Synd, men hos Ham megen Forladelse (Esai. 55, 7). Ihvorvel Han daglig tilgiver mange Synder, saa bliver Hans Naadeskat ikke udtømt; men vi finde Naade, saa ofte vi søge den med bodfærdige Hjerter, og for Andre, som komme efter os og iligemaade begjære den, vil der hellerikke være Mangel derpaa. Herhen hører Christi uransagelige Rigdom, hvorom den hellige Apostel siger, at det var befalet ham at tilbyde Menneskene den (Efes. 3). Timelig Rigdom og verdslige Skatte har min Jesus ikke haft, har ei heller begjæret dem; men derimod er Han rig paa Kjærlighed, Godhed, Venlighed og Sagtmodighed! Han er rig paa Retfærdighed, Visdom og Hellighed; Han er rig paa Fred, Glæde og Trøst i den hellig' Aand; Han er rig paa allehaande Naadegaver, som han uddeler blandt sine Hellige, nemlig Tro, Kraft, Frimodighed, Visdom o. dsl. Ak, Herre Jesu, lad ogsaa mig være og blive delagtig i denne din Rigdom; saa begjærer jeg ikke Mere. Gjør mig rig paa min Sjel, saa har jeg Nok her og i al Evighed.

§ 4. Og endelig besidder Gud himmelsk Rigom. „Hvor stor er ikke din Godhed, som Du har gjemt (og henlagt) for dem, som Dig frygte! De blive drukne af Dit Huses Fedme, og Du giver dem at drikke af dine Vellysters Bæk" (Ps. 31, 20; 35, 9). Værer trøstige, I christelige Sjele; vor Guds hele Himmel tilhører os. Vel have vi endnu ikke, hvad vi engang skulle faa; men vi have Retten og Adgangen til alle Guds Skatte og Saligheder. Vi er ligesom mindreaarige Børn; vi ere arve- og eiendomsberettigede til den ganske Himmel og til vor Broders og Forløsers Jesu Christi Salighed; men vi kunne ikke opnaa den fulde Besiddelse og Nydelse af disse Goder før til den af Faderen bestemte Tid. Saa

lader os da ikke sige, at vi ere fattige; thi vi ere rige i Gud, og Himmelen er vor.

§ 5. Altsaa er da Gud rig, men for os. Han selv med al sin Naade, Godhed, Kjærlighed, Almagt, Visdom, Retfærdighed og Salighed tilhører os. Men hvori bestaar saa Hans egen Rigdom, som Han har for sig selv? Jeg ved Intet, som Gud skulde ville tilegne sig selv alene, uden de menneskelige Sjele. Menneskene agte sig for rige, naar de eie meget Sølv og Guld, mange Perler, Ædelstene og andet Gods, Gud derimod, naar Han eier mange Sjele, som erkjende Ham for sin Gud og nyde Hans gode Ting i Troen. Og ligesom Menneskene attraa Guld og Skatte og ivrigt søge og omhyggeligt bevare disse, saaledes attraar Gud Sjele; Han søger dem med brændende Kjærlighed og hjertelig Troskab; Han bevarer dem og vurderer dem høiere end alt Andet. Sandelig, intet Menneske i Verden vil gjøre saa Meget for de timelige Goder, som Gud har gjort og endnu gjør for Sjelens Skyld. Gud sendte sin Søn til Verden, ikke for at samle Guld eller Sølv, ikke forat indtage et Kongerige, men forat gjøre Syndere salige (1 Tim. 1, 15). Jeg finder hellerikke nogetsteds, at den Herre Jesus har tilegnet sig timelige Ting; „Ræverne have Huler og Himmelens Fugle Reder; men Menneskets Søn havde ikke Noget, hvortil han kunde hælde sit Hoved“ (Matth. 8, 20). Han attraaede det hellerikke; men naar Han kunde vinde en Sjel, saa forglemte Han baade at spise og drikke (Joh. 4, 6 flg.; 31 flg.), ligesom Han da tilsidst endog forglemte sig selv og gav sit kostbare Blod til en Gjenløsnings-Betaling for Sjelene. Og heraf kunne vi atter slutte os til hvor høit den ædle Sjel bør agtes. Dette ville vi nu noget nærmere overveie. Gud hellige og velsigne vor Betragtning for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 6. Naar man vil vide en Tings Værd, maa man ikke forhøre sig hos uvidende og uerfarne Folk. Et ulærd Menneske ved ikke at vurdere en kostbar og sjelden Bog; Bonden forstaar ikke at bedømme et kunstfærdigt Maleri eller udhugget Billede; en Haandværksmand forstaar sig ikke paa Ædelstene og Perler. Man fortæller saaledes, at da Hertug Karl af Burgund, med Tilnavnet den Stolte, var falden i Slaget ved Nancy tilligemed meget Folk, fandt en Soldat denne Herres overordentlig kostbare Diamant blandt det øvrige Bytte; men da Soldaten ikke forstod at vurdere den, solgte han den for en Gylden. Saaledes ogsaa, naar vi ville vide, hvad den menneskelige Sjel er værd, og hvor høit den bør agtes, da maa vi ikke spørge Verdensbørnene og de Kjødeligsindede; de vide ikke at skatte dette Klenodie; de kjende ikke sig selv; men lader os lære det af den Herre Jesus; Han siger, at den er mere værd end den ganske Verden; ja Han ved Intet blandt alle timelige Ting, som et Menneske skulde kunne give som Løsepenge eller Gjenkjøbspris for sin Sjel.

§ 7. Nu vel, det vil lønne Umagen, at vi endnu engang overveie Sjelens høie Pris og uforgjængelige Værdi, navnlig i Betragtning af hvad Guds evige Søn for dens Skyld har talt, gjort og lidt. Lader os 1) se hen til „Hans hellige Fødsel og Omstændighederne derved.“ Han er fra Himmelen kommen til Verden og har nedsænket sig i vor Elendighed, som vi synge: „Du ædle Gjæst, velkommen vær! Mig Synder, havde Du saa kjær, Kom i min Armod ned til mig; Jeg aldrig kan fuldtakke Dig.“ Dykkerne og Perlefiskerne gaa undertiden tilbunds i Havet paa flere Favne Vand forat lede efter Perler, ligesom ogsaa Bjergmændene ofte gaa flere Hundrede Lagter*) ned i Jorden og dens mørke Gruber forat grave

*] En Lagter = 4 Alen.

efter Guld, Sølv og andre Metaller, efterdi saadanne Ting ere i Pris hos Menneskene. I hvor høi Pris maa da ikke den menneskelige Sjel staa i Himmelen, siden den Herre Jesus for dens Skyld ikke har sparet sig selv, men villet fornedre sig saa dybt og stige ned i den menneskelige Elendigheds bitre Hav!

§ 8. Det er mærkeligt, hvorledes Evangelisten taler om Hans Fødsel: „Maria fødte sin Søn, den førstefødte“ (Luk. 2, 7). Guds Søn, den Høiestes Søn, Kongen, paa hvis Rige der ikke skal være Ende, som det himmelske Sendebud siger, var Jomfru Marias Søn, der i hendes Liv og gjennem hendes Blod isandhed antog den menneskelige Natur og saaledes blev hendes virkelige og naturlige Søn. Saa har da Guds evige, enbaarne Søn ikke forsmaaet Jomfruens Liv. Skriften kalder Moderslivet et lønligt eller skjult Sted og sammenligner det med et Dyb i Jorden, hvori Gud underligen og kunstigt virker Mennesket (Ps. 139, 15). I denne lønlige Vraa, i dette Dyb er Guds Søn nedstegen, og det af ingen anden Grund end forat søge efter Sjele. Thi eftersom Sjelens Besmittelse og Fordærvelse allerede begynder i Moderslivet, saa har den Herre Jesus ogsaa der villet begynde at forarbeide dens Renselse og Frelse. Og dette underfulde Barn blev født i en Stald. De Lærde have gjort den Bemærkning, at denne Stald har været en temmelig dyb Hule, udhuggen i en Klippe og indrettet til at huse Kvæget i. Hvad bestiller da dette guddommelige Barn i den mørke Hule? Han søger Menneskesjele. Jeg maa her tænke paa den Lignelse, Han selv fremsætter og hvori Han sammenligner sig med en Kvinde, der har mistet en Penning og tænder et Lys og søger med Flid, indtil hun finder den (Luk. 15, 8). Naar man har tabt Noget, saa maa man ikke skamme sig ved at søge endog i de smudsigste Kroge, i de mørkeste Kjældere; saaledes har Guds Søn gaaet tilværks med Sjelene. Dersom man i en Kongsgaard saa ei alene de fornemste Betjente løbe hid og did og søge med Flid, men endog Prinsen selv med et Lys stige ned i Kjælderen og gaa ind i Staldene og andensteds, hvor han ellers aldrig pleiede at komme, og søge efter Noget med største Iver og Omhyggelighed, maatte man da ikke slutte sig til at der savnedes et overmaade kostbart Klenodie, som det var yderst magtpaaliggende at beholde? Saaledes ogsaa, naar man ser Kongernes Konge nedstige i Jordens Dyb forat søge og frelse Menneskesjele, maa man da ikke heraf nødvendigvis slutte, at han agter dem for et saare kostbart Klenodie?

§ 9. „Ordet blev Kjød og boede iblandt os“, siger den Discipel, som Jesus elskede (Joh. 1, 14). Guds evige Søn har villet bo en Tid lang synlig iblandt Menneskene, tale og omgaaes med dem. Jeg tror, man kan forklare dette ved Billedet af en Kjøbmand, der for sin Handels Skyld begiver sig til fremmede og langt bortliggende Lande og opholder sig nogen Tid iblandt ubekjendte, ofte endog barbariske og uchristelige Folk forat drive sine Forretninger og søge Vinding. Ogsaa Guds evige Søn er bleven en Kjøbmand. Ligesom man giver Lignelsen om den barmhjertige Samaritan (Luk. 10, 43) en baade rigtig og frugtbar Anvendelse ved at udtyde den om Ham, saaledes lader det sig ogsaa passende henføre til Ham, hvad han siger om en Kjøbmand, der søgte efter gode Perler og som, da han fandt en meget kostelig Perle, solgte Alt, hvad han havde og kjøbte den (Math. 13, 45. 46). Denne ædle Kjøbmand har nu en Tid lang boet og vandret blandt Menneskebørnene i den bedrøvelige, onde Verden, og Hans Kjøbmandskab gik ud paa at vinde Sjele, hvilke Han skattede høiere end alle Perler, - for hvis Skyld Han har gjort Afkald

paa Alt og paa hvilke han tilsidst har vovet sit dyrebare Blod. Denne Kjøbmand er selv kostbar og uvurderlig; Løsepengen kan ikke opveies med al Verdens Guld, og følgelig maa forvist den Vare, hvorom der spørges, nemlig den menneskelige Sjel, være i høi Pris i Himmelen.

§ 10. Den hellige Apostels ovenanførte Udtryk („Ordet boede iblandt os") lader sig ogsaa forklare ved det gamle Testamentes Tabernakel eller Templet i Jerusalem. Da Gud høiligen vilde ære sit Folk, som Han havde udvalgt sig til et Eiendomsfolk fremfor alle Folk paa Jordens Kreds, saa lod Han opreise sin Bolig iblandt dem og beviste sig herlig for dem ved mange store og underlige Gjerninger; derfor siger Han: „Jeg vil sætte min Bolig midt iblandt Eder, og min Sjel skal ikke væmmes ved Eder" (omendskjønt I vistnok ere et syndigt, dødeligt og skrøbeligt Folk, saa vil jeg dog ikke have Afsky for Eder og ikke forsmaa Eder). „Og jeg vil vandre midt iblandt Eder" (jeg vil omgaaes med Eder som en kjærlig og fortrolig Ven; jeg vil være om Eder og hos Eder, hellige Eder, velsigne, lede, regjere og bevare Eder og i al Nod være ved Haanden og hjælpe Eder) „og vil være Eder til en Gud, og I, I skulle være mig til et Folk" (3 Mos. 26, 11. 12). Dette var imidlertid kun et Forbillede paa Christus Jesus, hvis hellige „Legeme var et Tempel, hvori Guddommens Fylde boede" (Joh. 2, 19. 21; Kol. 2, 9). Saaledes har nu Gud boet iblandt Menneskene, ikke i et forgjængeligt Paulun, men i sit Kjød og har bevist sig herlig iblandt dem ved saamange Undere af sin Kjærlighed, Almagt og Visdom, at vi Mennesker ingen større Ære kunne nyde end denne, og hvoraf det er indlysende nok, hvilket høit Værd vor Sjel har i Hans Oine. „Ak, Herre, hvad er et Menneske, at Du vilde kjende ham, et Menneskes Barn, at Du vilde agte paa ham?" (Ps. 144, 3).

§ 11. Men at det var Menneskenes Sjele, som laa den Herre Jesus saameget paa Hjertet, det aabenbarede sig strax ved Hans Indtrædelse i Verden. Kjærligheden lader sig ikke længe skjule. Da Jakob var kommen til Mesopotamien og fik se sin Slægtning Rakel, væltede han ikke blot Stenen fra Brøndens Aabning og vandede hendes Hjord; men han kyssede hende tillige og græd af Glæde (1 Mos. 29, 10. 11). Da Menneskevennen Jesus kom til Verden og neppe var født, maatte hans Engle strax forkynde det for Hyrderne, forat de kunde ile til Hans Krybbe. Hyrderne bleve fulde af Glæde, da de omsider skuede alle Hedningers Trøst og Israels Folks Herlighed, og den Herre Jesus havde sin Glæde af Hyrderne og deres Tro, og det var Hans første Glæde i Verden, da Han saa Mennesker, hvis Sjele Han skulde saliggjøre. Skriften siger vel ikke, at de gudfrygtige Hyrder gav Ham noget Kys; men rimeligt er det dog, at Synet af dette huldsalige Barn saaledes har optændt dem, at de ikke kunde afholde sig fra at kysse det, og jeg holder for, at Han gjerne lod sig kysse, forat Han kunde lægge sin Kjærlighed til Menneskene for Dagen og i denne Førstegrøde ligesom kysse alle Mennesker. Det staar heller intetsteds, at disse stakkers Folk medbragte nogen Gave, da de kom til det underfulde Barn; men rimeligvis have de dog efter de østerlandske Folks Vis taget Noget med sig, saa godt de havde det. Dog, Jesusbarnet havde Nok i dem selv; deres Hjerter, deres Sjele vare Ham den kjæreste Gave; med den var han vel tilfreds.

§ 12. Det var ikke nok hermed; men en særegen underfuld Stjerne maatte ogsaa forkynde det for de Vise i Østerland, forat ogsaa de kunde komme til Ham. Der var spaaet om Ham: „Det er for ringe en Ting, at du er min Tjener til at opreise Jakobs Stammer og omvende de Bevarede af Israel; men jeg satte

dig til Hedningernes Lys, at være min Salighed indtil Jordens Ende" (Esai. 49, 6.) Se her Guds store Menneskekjærlighed! Det var altfor ringe i Hans Øine, at Han havde ladet det store Israels Folk kalde til sit Rige; Saligheden maatte ogsaa tilbydes alle Hedninger. Saaledes var ogsaa Jesu Hjerte; det var Ham ikke nok, at Han saa Førstegrøden af Jøderne ved sin Krybbe; Han maatte ogsaa drage Hedningerne til sig. De oplode vel sine Skatte for Ham og skjænkede Ham Guld, Røgelse og Myrrha; men deres bedste og for Ham kjæreste Gave var dog deres Hjerter og Sjele; den annammede Ham med stor Glæde som Førstegrøden af alle de Hedninger, der skulde blive frelste og salige ved Hans dyre Fortjeneste. „Lader de smaa Børn komme til mig og forhindre dem ikke," sagde Han, da Han var bleven en Mand (Mark. 10, 14). Mig tykkes, jeg hører Ham raabe fra sin Krybbe, da Han endnu var et lidet Barn: Lader Menneskene komme til mig og forhindrer dem ikke; thi for deres Skyld er jeg kommen til Verden og bleven et Menneske.

§ 13. Det samme bliver man var ved Hans Fremstillelse i Templet. Den gamle Simeon, der saa længe havde ventet og stundet efter Israels Trøst, kom af den hellig' Aands Drift i Templet, da Jesusbarnet blev bragt derhen. Da gik det den gamle Mand ligesom et Dyr, der i lang Tid har tørstet; naar det nemlig kommer til en frisk Kilde, stikker det Munden dybt ned deri og drikker saa begjærligt, som om det vilde tømme den paa en Gang. Han skuede ikke alene den, som han saa længe og saa inderligt havde begjært at skue; men han tog Ham ogsaa paa sine Arme og prisede Gud og ønskede nu intet Mere end at opløses og fare herfra i Fred. Et smukt Billede paa den Tro, der tilegner sig Jesum, som om der ellers ikke var Nogen i den hele Verden, som Han vedkom; den har ogsaa Nok i Jesu og begjærer intet Mere i Himmelen eller paa Jorden end at have og beholde Ham. Ligesom nu Simeon dengang var saa vel tilmode som aldrig tilforn, og ligesom han følte en Glæde, som han ikke havde følt i sit hele Liv — om Nogen havde budet ham den ganske Verden for dette Barn, som han holdt i sine Arme, og for den Ret, han i Troen havde til det, saa havde han med Latter afslaaet det — saaledes kan jeg vel sige, at Jesus neppe nogensinde har ligget blødere end i denne gamle Mands Arme. Thi dette var atter en Prøve paa hvad saamange Hundred tusind Mennesker i Fremtiden vilde gjøre, nemlig omfatte Ham med sine Troesarme, indeslutte Ham i sine Hjerter og anse Ham for sine Sjeles høieste Skat. Medens nu Simeon holder Alverdens Klenodie paa sine Arme og ligesom fremviser det for Enhver med Glæde, nærmer ogsaa den gamle Anna sig — forat man nemlig ikke skulde tro, at Kvinderne var udelukkede fra en saadan Glæde — og begynder at prise Gud og tale til Alle om Hans Kjærligheds store og underlige Gjerninger, paa det at saa Mange som muligt kunde komme til, og det lille Jesusbarn saaledes allerede strax i Begyndelsen se sig omringet af ret mange Sjele, som Han kunde frelse og saliggjøre. Thi der staar skrevet: „Min store Lyst var hos Menneskens Børn" (Ordsp. 8, 31.)

§ 14. Men vi ville gaa videre og 2) ved at betragte Hans hellige Liv og Levnet søge at vise, hvor høit den Herre Jesus har agtet Sjelene. Jeg vil ikke kunne tage Alt med, men jeg vil bære mig ad som en, der kommer i en Hauge og kun plukker og medtager nogle faa Blomster til sin Forlystelse. „Da Han i sit tolvte Aar blev funden siddende i Templet midt iblandt Lærerne, hvor Han baade hørte dem og spurgte dem ad," forekommer Han mig som et ungt Træ,

der tidligt begynder at glæde sin Gartner med Blomster og Frugter. Livsens Træ blomstrede tidligt, og om jeg som Menneske tør tale saa dristigt om min Jesus, saa forekommer denne Tildragelse i Templet mig som et Tilkjendegivende af Hans inderlige Længsel efter at kundgjøre Verden sin himmelske Faders Villie, at lutre den rene Lære fra farisæiske Tilsætninger, at vise Menneskene Himmelens og Naadens aabne Dør og give de naadehungrige Sjele en Forsmag paa sin trøsterige og søde Lære. Det synes, som om Han allerede da bar paa de Tanker, Han senere udtalte: „Jeg er kommen at kaste (en Kjærligheds-) Ild (mellem Gud og Mennesker) paa Jorden (formedelst Evangeliet), og hvor gjerne vilde jeg ikke, at den allerede var optændt! Men jeg maa døbes med en (Blod-) Daab, og hvor bange er jeg ikke (hvor ønsker jeg ikke, hvor længes mit Hjerte ikke), indtil den bliver fuldbragt!"

§ 15. Ved sit hellige Embedes Tiltrædelse „bliver Jesus ført af Aanden ud i Ørkenen forat fristes af Djævelen" (Matth. 4, 1 flg.) Hvad tager den Herre Jesus sig for i Ørkenen? Han forbereder sig ved Bøn og Faste til sit hellige Forehavende, der angik Menneskenes Sjele og deres Salighed, og gjør Begyndelsen hertil med at overvinde Sjelefienden ved sit gudddommelige Ord og sin Guddomskraft, paa det at Hans Troende i Fremtiden desto frimodigere kunde modstaa Djævelens listige Anløb. Derefter vandrer Han om ved det galilæiske Hav (Math. 4, 18), ikke forat fiske eller forat more sig, men forat vælge Medhjælpere, som ved Hans Aands Kraft kunde bistaa Ham i at fange Sjele. Derfor siger Han: „Følger efter mig, saa vil jeg gjøre Eder til Menneskefiskere" (V. 19.) Han gjennemvandrer hele Jødeland og nærmer sig undertiden Hedningernes Grændser; Han underviser allevegne, gjør Underværker og sparer ingen Møie, naar Han blot kan vinde, oplyse, omvende og saliggjøre Sjele.

§ 16. Mærkelig er Fortællingen om den kananæiske Kvinde. „Jesus gik bort og drog hen til Tyrus's og Sidons Egne," siger den hellige Evangelist (Matth. 15, 21; Mark. 7, 24). Hvorfor? Dels for at udhvile sig noget fra de vedholdende Arbeider (saaledes som Markus antyder), men dels ogsaa, som de lærde Fortolkere meget rigtigt have bemærket, forat give et Bevis paa sin Længsel efter Hedningernes Omvendelse og at lade sit Lys trænge ind ogsaa i deres Mørke. Dennegang havde Han isærdeleshed den ovennævnte Kvindes Nød for Øie, hvem Djævelens Rasen nødte til at søge Hans Hjælp. Derfor kommer Han hende nu, som man siger, imøde paa Halvveien og nærmer sig til hendes Fædrelands Grændser, forat hun ikke skulde behøve at søge Ham langveis. Thi en saadan Leilighed til at vinde en Sjel vilde Han ikke slippe af sine Hænder. Ikke mindre elskelig er Tildragelsen med den samaritanske Kvinde. „Der Jesus da var træt af Reisen," siger den hellige Johannes (Kap. 4, 6), „satte Han sig ved Brønden; det var den sjette Time" (den hede Middagsstund). Hermed tilkjendegiver Apostelen, at vel var den kjærlige Frelser mat og træt af Reisen, fuld af Sved og Støv, og tilmed hungrig og tørstig, hvorfor „Hans Disciple vare gangne til Staden forat kjøbe Mad" (V. 8); ikkedestomindre, da denne Kvinde kom, glemte Han alle Besværligheder og stræbte at undervise hende om sin Person og sit Embede forat frelse hendes Sjel og for gjennem hende ogsaa at vinde Andre. Og da Hans Disciple senere vilde nøde Ham at spise, fik de til Svar: „Min Mad er, at jeg gjør Hans Villie, som mig udsendte, og fuldkommer Hans Gjerning" (V. 34). Men Hans himmelske Faders Villie og den Ham betroede Gjerning var, at Han skulde frelse og saliggjøre Sjelene. Ser

her, I christelige Hjerter, hvor kjær en Sjel er for den Herre Jesus! Aldrig var Han saa træt, at Han skyede noget Arbeide og Besvær forat vinde den; Han glemte baade Mad og Drikke, naar Han blot kunde hjælpe Menneskene til Salighed.

§ 17. Nikodemus kom til Ham om Natten, men blev dog ikke afvist. Den dyrebare Frelser havde med Grund kunnet besvære sig over at man ikke undte Ham Nattero, Han, som arbeidede sig saa træt om Dagen med at prædike, helbrede o. s. v. Men det gjorde han ikke; det gjaldt en Sjel; forat vinde den vilde han gjerne vaage en Nat, saaledes som Han ellers ogsaa stundom tilbragte Natten med Bøn og især deleshed i den sidste Nat ikke gjorde Andet end at sørge, kjæmpe, bede og svede blodig Angestved for Menneskenes Sjele. Da Han engang drog igjennem Jeriko, omgiven af en stor Menneskeskare, og Zakæus, en Øverste for Tolderne, gjerne vilde se Ham og desaarsag var stegen op i et Morbærtræ, fornam Hans kjærlige Hjerte strax den arme Synders Attraa; Han saa op til Ham og sagde! „Skynd dig og stig ned; thi det bør mig idag at blive i dit Hus" (Luk. 19, 1 flg.) Omendskjønt nu Mange af dem, som vare omkring Ham, fandt det forunderligt, at Han tog ind hos en syndig Mand, saa lod Han sig dog ikke afholde derved, men glædede sig over at Han havde vundet en Sjel og sagde: „Menneskens Søn er kommen forat søge og frelse det Fortabte." (Ak, allerkjæreste Herre Jesu! hvor trøsteligt er det ikke, at Du ikke forsmaar Syndere, deres Hus og Hjerte! O, drag ogsaa ind til mig! Du ved, at min arme Sjel hjerteligen længes efter Dig).

§ 18. Det er bekjendt, hvad der efter Herrens Opstandelse tildrog sig med Thomas, en af de tolv Apostle, at Han nemlig for denne ene vildfarende Sjels Skyld aabenbarede sig anden Gang for sine Disciple og talte til ham fremfor til de øvrige, viste ham sine hellige Saar og Naglegab og formanede ham til at tro. Thomas var meget egensindig og fordrede bestemt, ei alene at se Frelseren, men ogsaa at føle paa Ham og stikke sin Finger i Naglegabet og sin Haand i Hans Side; ellers vilde han ikke tro. Nu vel, Herren gjør, som han vil have det. „Ræk din Finger hid," siger Han, „og se mine Hænder, og ræk din Haand hid og stik den i min Side, og vær ikke vantro, men troende" (Joh. 20, 24 flg.) Du ser altsaa her, christelige Hjerte, at Herren ikke uden Aarsag har sammenlignet sig med en Hyrde, der har hundrede Faar og som, naar han har tabt et af dem, forlader de øvrige i Ørkenen og gaar bort efter det tabte, indtil han finder det (Luk. 15, 4). En Jomfru, for hvem et Perlebaand er gaaet itu, saa at Perlene adspredes til alle Kanter, søger saa længe, indtil hun finder dem alle igjen, og vil ikke tilstede, at en eneste tabtes. Naar en Høne savner en af sine Kyllinger og hører den pibe langt borte, staar den stille og kalder paa den med høi Kaklen, indtil hun har den hos sig igjen. Ligedan er Menneskevennen Jesus, og saadant er ogsaa Hans Hjertelag. „Denne (saadan) er min Kjæreste, og denne (saadan) er min Ven, I Jerusalems Døtre!" (Høis. 5, 16).

§ 19. Mærkværdigt er det derhos, at Frelseren undertiden fremtraadte offentlig og kaldte Menneskene med høi Røst til sig. „Kommer hid til mig Alle, som arbeide og ere besværede," siger Han. De lærde antage, at Synderinden, som i Farisæerens Hus vædede Hans Fødder med Taarer og tørrede dem med sit Hovedhaar, ved denne venlige Indbydelse fik Mod og droges til Ham. Ligeledes se vi, at han engang traadte frem paa den sidste Dag af Løvsalernes Høitid, hvilken Dag var den festligste (den største, fordi den største Menneskemængde

da kom sammen), og raabte med høi Røst: „Om Nogen tørster, han komme til mig og drikke!“ Det synes, som om det kjærlighedsfulde Hjerte optændtes ved Synet af en saa stor Folkemasse og ikke kunde dølge sin inderlige Attraa efter at frelse Sjelene. Han saa, at Jøderne den Dag bekymrede sig mere om den forgjængelige Glæde og den legemlige Drik end om den aandelige, og som den sande Livskilde byder Han dem derfor „af sin Fylde Naade over Naade“ (Joh. 1, 16.)

§ 20. Forinden vi forlade denne Betragtning, er der endnu et, som jeg vil tilføie, nemlig at den Herre Jesus var saa naadig og mild, at hvorvel Han ifølge sin guddommelige Retfærdighed og Magt nok kunde have gjort det, saa vilde Han dog aldrig tilføie noget Menneske Skade eller bringe Fordærvelse over Nogen, end ikke over sine Fiender. Da Hans Disciple engang i utidig Nidkjærhed bade Ham om Tilladelse til at nedkalde Ild fra Himmelen over de Samaritaner, der havde negtet dem Herberge, irettesatte Han dem og sagde: „Menneskenes Søn er ikke kommen forat fordærve Menneskers Sjele, men forat frelse“ (Luk. 9, 56), som om Han vilde sige: Hellere vil jeg aldrig komme under noget Tag og hellere overnatte under aaben Himmel, saalænge jeg vandrer synlig her paa Jorden, end at en eneste Sjel skulde fortabes for min Skyld. Herhen hører den Bemærkning af Krysostomus, at man aldrig læser, at den Herre Jesus virkelig har straffet et Menneske og overgivet det til Fordærvelse; men paa det at Verden skulde vide, at Han havde Magten dertil og at Han engang skulde dømme og straffe den, saa forbandede Han Figentræet, som Han fandt uden Frugt, saa at det strax visnede lige til Roden (Matth. 21, 19; Mark 11, 20,) ligesom han ogsaa gav en Prøve paa sin Retfærdighed og Magt, da Gergesenernes Svin paa Hans Befaling styrtede sig i Søen (Matth. 8, 32).

§ 21. Men lader os ogsaa 3) stille os Hans hellige Lidelse og Død for Øine og deraf lære, hvor høit han har agtet Menneskenes Sjele. Da Tiden nærmede sig, „at Han skulde gaa ud af Verden til Faderen, da, som Han havde elsket sine Egne, som vare i Verden, saa elskede Han dem indtil Enden“ (Joh. 13, 1). Da den evige Ypperstepræst skulde gaa ind i Helligdommen og aabenbares for Guds Ansigt for os, bar Han sine Egnes Navne paa sit Hjerte (Ebr. 9, 24; 2 Mos. 28, 29). Han bekymrede sig ogsaa mere om dem end om sig selv, hvilket blandt Andet kan sees af Indstiftelsen af Hans høihellige Nadverd, hvori Han har efterladt os en stedsevarende Ihukommelse af sin Kjærlighed og et Middel til at formæle vore Sjele med Ham, hvorom vi senerehen, om Gud vil, skulle tale udførligere. Da Han i Haugen paa Oliebjerget laa paa sit Ansigt og stred saa heftigt, at Hans Sved blev som Blodsdraaber, der faldt ned paa Jorden (Luk. 22, 44), hvad var det vel da, som laa Ham paa Hjerte, uden vore Sjele? Han blev saa betagen af Angest og Sørgmodighed, at Han sagde: „Min Sjel er ganske bedrøvet indtil Døden“ (Matth. 26, 38), Altsammen, forat Han kunde overøse vor Sjel med Glæders Fylde evindelig. En mærkelig Omstændighed herved er det, at Han under denne sin haarde Kamp tre Gange kommer til sine Disciple, opmuntrer dem og taler med dem (Matth. 26, 39 flg.). Jeg ved vel, at dette ogsaa havde andre Aarsager, men jeg billiger derfor gjerne den Anskuelse, som enkelte gudfrygtige Lærere have ytret, nemlig at naar Han vendte saa ofte tilbage til sine Disciple, saa var det forat betragte dem og i dem alle Mennesker og levende forestille sig deres Sjeles Frelse, idet Han paa den Maade vilde op-

muntre sig selv til villigen at underkaste sig sin forestaaende Lidelse.

§ 22. Men da nu Forræderen Judas var kommen med dem, som skulde gribe Herren, læg saa vel Mærke til hvorledes Sjelevennen viser sig imod ham. Man antager, at den huldsalige og kjærlige Frelser har haft for Skik, naar Hans Disciple havde været fraværende en Stund i et eller andet Ærinde, da at modtage dem med et Kys ved deres Tilbagekomst. Dette vidste naturligvis Forræderen, og derfor havde han givet Jesu Fiender den Anvisning, at de kunde kjende Ham paa dette Kys. Omendskjønt nu den alvidende Herre gjennemskuede hans Ondskab, saa unddrog Han ham dog ikke sin hellige Mund og tiltalte ham derhos over al Maade bevægeligt: „Ven! hvorfor er du kommen? Judas! forraader du Menneskets Søn med et Kys?" (Matth. 26, 48; Luk. 22, 47. 48) — som om Han vilde sige: Ak, Judas! Judas! hvad er det, du gjør? Jeg har hidtil givet dig saamange Kys af inderlig Kjærlighed; vil du nu misbruge denne min Venlighed til dit ugudelige Forræderi? Ak, besind dig dog og betænk, hvorfor og hvorhen du er kommen! Der er ingen Tvivl om at Han gjerne vilde have frelst den arme Sjel og bragt dette elendige og af Gjerrighedsdjævelen forblindede Menneske paa Omvendelsestanker. Det er bekjendt, hvad der foregik med Peter og hvorledes Herren ved et sørgmodigt og kraftigt Blik erindrede ham om hans dybe Fald. Ak, allerkjæreste Frelser! siger en gudfrygtig Lærer herom, havde Du endnu Tid, medens Du stod for en uretfærdig og blodtørstig Domstol og var, som et Faar, omringet af lutter Ulve, saa Du ikke saa Andet end en skjændselsfuld Død for Dine Øine, havde Du endda Tid til at se Dig om efter et Menneske, som svor og forbandede sig paa at han ikke kjendte Dig? Jo, det gjaldt en Sjel, og den kunde Jesus ikke forsømme og foragte.

§ 23. Mærkes bør det ogsaa, at Han valgte Døden paa Korset fremfor alle andre Dødsmaader. Han vilde blive ophøiet fra Jorden, „paa det Han kunde drage os Alle til sig" (Joh. 12, 32.) Han vilde dø mellem Himmel og Jord, forat vise, at Han var Mægleren mellem Gud og Mennesker. Han vilde dø med udstrakte Arme forat antyde sin Beredvillighed til at annamme og omfavne de til Ham henflyende Sjele. Han vilde modtage forskjellige Saar paa sit allerhelligste Legeme, forat de skulde være vor Sjels Klippehuler, til hvilke de i Nødens Tid kunde tage sin Tilflugt. Han har kjærligen udøst sit Blod til en Gjenløsningsbetaling for vore Sjele; thi saadanne Klenodier lod sig ikke kjøbe med Guld eller Sølv, ja ikke engang med alle Verdens Skatte; der udkrævedes Guds eget Blod forat frelse dem fra evig Fordærvelse (Ap. Gj. 20, 28). Han har smagt Helvedes Angest forat fri vore Sjele fra at smage den.

§ 24. Men fremfor Alt er det mærkeligt, at den Herre Jesus, medens Han hænger paa Korset og er sit Endeligt nær, omvender den ene Røver, frelser hans Sjel og tilsiger ham Paradiset, for dermed at tilkjendegive, at ingen Sjel er for ringe i Hans Øine, og at Ingen kommer for sent, naar han blot kommer i sand Tro og ganske overgiver sig til Ham. Medrette kunde jeg atter her udraabe: Herre Jesu! kunde du i selve Dødskampen bekymre dig om et Menneske, som ikke i hele sit Liv havde bekymret sig om Dig og som havde fortørnet Dig med saa mange grove Synder? Dog, det var jo en udødelig Sjel; at frelse den var en sød Glæde for Dig, selv midt i Dødens Bitterhed. Endelig befol den dyrebare Frelser sin Sjel i sin himmelske Faders Haand og opgav sin Aand. Dette skede vist ikke saameget for Hans

egen Skyld — thi Han var stedse i Faderen og Faderen i Ham (Joh. 14, 10. 11) —, som for vor Skyld; thi Alt, hvad Han paa Korset gjør, taler og lider, det gjør, taler og lider Han som det Nye Testamentes Ypperstepræst, som en offentlig Embedsmand i sine Troendes Sted (Joh. 17, 20). Ligesom Han derfor andetsteds beder for dem, og ligesom Han fremstiller sig for sin himmelske Fader som et fuldgyldigt Forsoningsoffer for dem Alle, saaledes befaler Han her med sit sidste Suk alle Sjele der i Troen hænge ved Ham, i Hans Hænder og nedlægger dem hos Ham som et kostbart betroet Gods. Hermed har han villet sammenbinde alle sine Helliges Sjele i de Levendes Knippe og overgive dem i sin Faders sikre Varetægt og saaledes lægge sin Kjærlighed til Sjelene for Dagen i sit Livs Begyndelse, Midte og Ende. Som en Sjæleven er Han død, gjenopstanden og opfaret til Himmelen, og det bliver Han i al Evighed, som nærmere lod sig udvikle, om Tiden tillod det og Nødvendigheden fordrede det.

§ 25. Af alt dette er det aabenbart nok, at vor Sjel er et saare kostbart og værdifuldt Klenodie, hvilket var vor Hensigt at bevise. Her kan jeg nu ikke Andet end paany formane alle christelige Sjele, at de dog ville holde sig selv for hvad Gud og den Herre Jesus holder dem for, og at de ville vaage omhyggeligt over sig selv. De hellige Guds Mænd have ikke vidst noget bedre Æmne at tale om, naar de vilde opvække Menneskene til sand Gudsfrygt, end den kostbare Gjenløsning, der er skeet ved Christum Jesum. „Christi Kjærlighed (hvormed Han har elsket os og som Han har bevist ved sin blodige Død) tvinger os", siger den hellige Paulus (2 Kor. 5, 14. 15), „idet vi dømme dette at dersom En (nemlig Christus) er død for Alle (alle Mennesker), da ere de Alle døde (de skulle afdø fra Verden, fra sig selv og fra Synden, saaledes som det i det Følgende forklares), og Han døde for Alle, paa det at de, som leve, ikke fremdeles skulle leve sig selv, men Ham, som er død og opstanden for dem." Paa et andet Sted siger han: „I ere dyrekjøbte; ærer derfor Gud i Eders Legeme og i Eders Aand, hvilke høre Gud til" (1 Kor. 6, 20). „Jeg lever! dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig — Han, som elskede mig og gav sig selv hen for mig" (Gal. 2, 20). I Overensstemmelse hermed siger ogsaa den hellige Peter: „Vider, at I ikke ere forløste med forkrænkelige Ting, Sølv eller Guld, — men med Christi dyrebare Blod, som et ustraffeligt og lydeløst Lams" (1 Pet. 1, 18. 19).

§ 26. Betænk nu altid dette, o Menneske, og sæt ikke letsindigt det Klenodie paa Spil, som er kjøbt med Guds Søns Blod. „Ær din Fader af ganske Hjerte," siger den vise Sirak (Kap. 7, 28. 29), „og glem ikke din Moders Smerter. Kom ihu, at du er avlet af dem, og hvad kan du give dem igjen, saa som de have gjort imod dig?" Hvorfor skulde jeg ikke tiltale en Christensjel med lignende Ord og sige: Ær din Forløser af dit ganske Hjerte, og glem ikke Hans Smerter, og hvad kan du give Ham igjen, saa som Han har gjort imod dig? Sjelen er Guds Søns Brud, for hvilken Han paa fire og tredive Aar har tjent og arbeidet her i Verden og som Han omsider ogsaa ved en blodig Kamp og bitter Død har forhvervet sig. O, hvilken stor og ugudelig Letsindighed er det da ikke, naar den vender sig til fremmed Kjærlighed og boler med Satan i Synden! En Mø, som endnu ikke er trolovet, bør bevare sit Hjerte kydsk og ubesmittet; hvor meget mere da, naar hun har givet Nogen sit ægteskabelige Troskabsløfte! Saaledes bør det ogsaa medrette afskrække vor Sjel fra alle Synder, at den er trolovet med en saa høi Person, nemlig med Guds Søn. „Den er en Jesu Christi Eiendom" (Tit.

2, 14), som Han har tilkjøbt sig for en høi Pris og som Han elsker som sin egen Sjel. Hvorledes kan den da uden skrækkelig Utaknemmelighed overgive sig til sin egen og Hans Fiende?

§ 27. Derfor min Medchristen, naar Verden kjærtegner dig, og Satan vil forlede dig til Synd, saa sig med et freidigt, mandigt Hjerte: Hvad? Jeg, et Guds Barn, gjenkjøbt med Christi kostbare Blod og frelst fra Satans og Syndens Vælde, skulde jeg frivillig begive mig ind under hans Aag igjen? Skulde jeg „træde Guds Søn med Fødder og ringeagte Pagtens Blod, hvormed jeg er helliget?“ (Ebr. 10, 29). Skulde jeg med ussel Vellyst og forgjængelige Narreglæder forøde, hvad min Jesus med blodig Sved og Dødskamp har forhvervet? Skulde jeg istedetfor Guds Søns søde, rene, hellige Kjærlighed vælge den urene Verdenskjærlighed? Det være langt fra! Hvad forlanger du af mig, mit Kjød? Jeg skal bytte, give Slip paa Himmelen og tage Helvede istedet? Jeg skal forlade det Naadens Forbund, hvori jeg formedelst Jesum staar med Gud, og overgive mig til Verden og Synden, det er: jeg skal fra en Jesu Brud blive en Djævelens Skjøge? Forbandet være Alt, hvad der vil løsrive mig fra min Forløser og vende mig bort fra Ham! Jeg slipper Jesum ei; derved bliver det i Evighed.

§ 28. Forat bestyrke dig selv i dette hellige Forsæt, vil det være meget tjenligt, at du ofte gjennemlæser og vel overveier Beretningen om den Herres Jesu hellige Liv og Død, især deleshed det, som Aarstiden og de sædvanlige store Høitider føre med sig. Er det Jul, saa tag Ham som et huldsaligt Barn i dine Arme og tryk Ham til dit Hjerte, — hold allehaande lønlige og hjertelige Samtaler med Ham, — nedstig i stille Ensomhed og gudelig Andagt i den mørke Hule og Stald, hvori din Forløser blev født, sæt dig i Aanden og Troen hen til Hans Krybbe og sig: Hvo er du, Barnlille? Han vil svare dig: „Jeg er Kjærligheden“ og en Sjeleven. Hvad er da dette for et Hus og et Sted, hvor jeg finder Dig? „Det er Kjærlighedens Bolig og Skole.“ Hvorfra kommer Du? „Fra Himmelen, fra den evige Kjærligheds Skjød.“ Hvorfor er Du kommen, og hvad Godt bringer Du med Dig? „Jeg er kommen forat elske Eder, I Mennesker, og forat frelse og saliggjøre Eders Sjele. Jeg medbringer et Hjerte, fuldt af ren, guddommelig Kjærlighed.“ Hvad ønsker Du da, og hvormed skal man gjøre Dig tilgode? „Intet uden at I ville annamme min Kjærlighed og elske mig og hverandre indbyrdes.“ Bliv derefter ved og sig: Ak, du yndige, allerkjæreste Barn, hvor elsker jeg Dig ikke! Hvor høit vurderer og skatter jeg dig ikke! Du er skjænket mig af Himmelen. Havde jeg faaet den ganske Verden med al dens Lyst og Pragt og Herlighed og Rigdom, saa var det mig langtfra saa kjært; thi hvad skal jeg med Verden uden dig? og hvad baadede mig al Forfængelighed, naar jeg ikke havde Dig, og hvis alle Verdens Skatte var mine, og jeg kunde kjøbe Dig for dem, saa vilde jeg med største Glæde bortgive dem for ikkun at have Dig og din Kjærlighed. Ak, Jesus, Jesus! hvor vigtig og kostbar agter jeg ikke din Fødsel og dit Komme til Verden! Verden sætter ingen Pris paa din Armod og Ringhed og spotter over din Krybbe, dit Svøb, din Stald og dit fattige Udseende; men for mig er alt dette kjærere end Tusinder af Guld og Sølv. Thi Du var jo rig, men blev fattig for min Skyld, paa det Du kunde gjøre mig rig paa min Sjel i Himmelen.

§ 29. Jeg vidner for Dig, allerkjæreste Herre Jesu, at om jeg eiede alle Kroner og Kongespir i Verden, saa vilde jeg uden Betænkning nedlægge dem for dine Fødder i din Krybbe og sige med

dine Hellige: „Værdig er Du, Herre, at annamme Æren og Prisen og Magten" (Aab. 4, 11.) Men efterdi jeg ikke eier saadanne Ting, saa giver jeg Dig, Herre Jesu, hvad jeg har, nemlig mit Hjerte og min Sjel. Dette Klenodie vilde jeg ikke sælge for alt det Guld og Sølv, som den vide Verden kan rumme; thi hvad skulde jeg med det Skarn, naar jeg havde tabt min Sjel? Men Dig skjænker jeg det for Intet og vidner atter, at jeg ikke mere vil sige at min Sjel er min, men at den tilhører Dig, Herre Jesu; ei heller skal Glæde eller Sorg, Medgang eller Modgang skille mig fra Dig og din Kjærlighed.

Ei Engles Kraft og Evne,
Ei Fyrstendømmers Magt,
Ei hvad man ved at nævne
Af Skjændsel og Foragt,
Ei stort og ei det Ringe,
Ei Skade eller Gavn,
Ei nogen Ting skal tvinge
Mig ud af Jesu Favn.

§ 30. Væn dig til i Fastetiden med Andagt at gjennemgaa Beretningen om din Forløsers bitre Lidelse og Død Stykke for Stykke. Betragt ham, hvorledes han i Haugen paa Oliebjerget ligger paa sit Ansigt, — hvorledes Han krummer sig som en Orm for Guds Vrede, — hvorledes Han sukker og bæver under den Syndebyrde, som han for din Skyld havde paataget sig, saa at hans blodige Sved falder draabevis til Jorden, — og sig: Skulde jeg elske Synden, der har hvilet saa tungt paa min Jesus, — skulde jeg finde en Glæde i det, som har voldt min Forløser saa megen Bedrøvelse, — er min Frelser bleven saaledes medhandlet for fremmede Synders Skyld, hvorledes skulde det da gaa mig, om jeg med Tilsidesættelse af Hans Kjærlighed vilde betynge mig med forsætlige Synder, — gjorde de dette med det grønne Træ, hvad vil da ske med det tørre? Ak, Herre Jesu, hjælp mig for din blodige Dødskamps Skyld at kjæmpe og vinde Seier, saaledes som Du vandt Seier! — Betragt endvidere, hvorledes Han bliver hudstrøgen i Pilatus's Pallads. Hvad var det for Piske og Ris, hvormed Jesu hellige Legeme her blev sønderflænget? Det var for vore Synder, Han maatte lide denne og al anden Kval. Synden ligner de Birkekviste, der fra først af ere smukke og grønne, men hvoraf man siden, naar de ere fortørrede og have mistet sit Løv, gjør skarpe Ris. Betænk nu, du christelige Sjel, om du paany vil hudstryge din Frelser og berede dig selv Guds evige Vredes Ris!

§ 31. Om den berømte tyske Keiser Karl den femte fortæller Historien, at han efter Katholikernes Vis pleiede at piske sig selv, og at hans Søn Fillip den anden, Konge af Spanien, opbevarede den Pisk som et dyrebart Klenodie, hvormed hans Fader havde hudflettet sig og som var farvet og bestænket med hans Blod, samt paa sit yderste overleverede den til sin Søn Fillip den tredie. Opbevar ogsaa du, o Christensjel, formedelst en bestandig Ihukommelse de Ris og Piske i dit Hjerte, der ere farvede med Jesu dyrebare Blod, og hold dem frem for dit syndige Kjød og betving det dermed, saa ofte det faar Lyst til Synden.

§ 32. Betragt Ham dernæst, hvorledes Han hænger paa sit Kors og bløder sig tildøde. Jeg holder for, at et eneste Blik paa den korsfæstede Frelser, naar det sker i Tro og sand Andagt, er tilstrækkelig til at dæmpe al Syndelyst. I Florents i Italien tildrog det sig, at en bekjendt gudfrygtig Munk boede i Nærheden af en ukysk Kvinde og ønskede at omvende hende fra hendes onde Veie og føre hende til den Herre Jesum. Til den Ende udtænker han følgende Middel. Han lader den korsfæstede Jesus afmale i en ret begrædelig Skikkelse paa en Tavle, som han derefter lader indfatte som et Speil og ophænge i et

Vindu, som Kvinden kunde se fra sit Hus. Foran dette Billede stiller han sig ofte, som om han beskuede sit Ansigt i Speilet, og Kvinden, der snart lægger Mærke hertil, forundrer sig over hvad en saa almindelig bekjendt hellig Mand bestiller saa ofte foran Speilet. Idet hun saaledes engang under Latter betragter ham, vender han uformodentlig Speilet om og holder med bedrøvet Mine hendes korsfæstede Frelsers Billede imod hende, som om han vilde minde hende om, at hun skulde tænke paa sin Jesu Kjærlighed og ikke forglemme, hvilket surt Arbeide det havde kostet Ham at gjenløse hende, og hvor ilde hun gjorde, idet hun saa mangfoldig fortørnede Ham med sine grove Synder. Ved dette uventede Syn bliver Kvinden saa rørt, at hun beder Munken om at overlade hende dette Speil, og beslutter herefter aldrig at bruge noget andet og for Fremtiden at føre et kysk og gudeligt Levnet. Se her, min Medchristen, hvad Beskuelsen af den korsfæstede Herre Jesus formaar at udrette. Betragt ogsaa du Ham flittigt og hold Ham frem for dit lystne Kjød, saa ofte det vil forlede dig til nogen Synd.

§ 33. Disse og lignende Betragtninger, som et gudfrygtigt Hjerte efter denne Anvisning letteligen ved allehaande Leiligheder kan anstille, tjene til at styrke Kjærligheden til Jesus Kristus og give dens Ild Næring. Men hvor denne Kjærlighed staar i sin fulde Gløb og Kraft, der fortærer den vort Kjøds syndige Lyster. Ved ret at betænke den Kjærlighed, vor Forløser har baaret til os Mennesker og som Han ved sin blodige Død har stadfæstet, optændes en gudfrygtig Sjel til brændende Gjenkjærlighed og vil hellere gjøre og lide alt muligt end i mindste Maade at svige den Troskab, den skylder sin Jesus. Saare beklageligt er det imidlertid, at der er saa faa, hos hvem man sporer en saadan Iver. Hos de Fleste er der lutter Koldsindighed og Foragt. De betænke ikke, hvad det vil sige, at „Guds evige Søn for vor Skyld, forat gjøre os Mennesker evig salige, er kommen ned fra Himmelen, er bleven et Menneske og ved sin bitre Lidelse og Død har gjenløst os.“ Jeg har kjendt gudfrygtige Hjerter, der forsikrede, at den gamle Troesbekjendelse, som overalt i de tyske evangeliske Kirker synges før eller efter Prædikenen: „Født af Maria til Verden han kom, Sand Gud og Menneske tillige, Os at fri fra den evige Dom, Aabne os Guds Himmerige“, ofte har gjort saa stærkt et Indtryk paa dem, at de ikke have kunnet tilbageholde sine Taarer, naar de sang den med. Thi, sagde de, hvilken uhørt og ubegribelig Kjærlighed er det dog ikke, at Gud bliver Menneske for Menneskenes Skyld! Ak, hvo som blot af ganske Hjerte og Sjel kunde tro det og takke Gud derfor! Men for de Fleste er det ved Vanen blevet en saa dagligdags og ligegyldig Sag, at det, som Luther siger, ikke rører dem mere „end om en Bonde hører, at en Høne har lagt et Æg.“

§ 34. Deraf kommer det da, at Verden nutildags hverken skjøtter om Jesus, Hans Kjærlighed og dyrebare Blod eller om Menneskesjelen, det ædle Klenodie, men bortgiver den saa letsindigt, som om den ikke var kjøbt for saa høi en Pris, men for nogle Skillinger, hvilket vi desværre daglig se for vore Øine. Medrette kan derfor vor Frelser udraabe med Profetens noget forandrede Ord (Esai. 1, 2. 4:) „Hører I Himle, og mærk, du Jord: jeg har opdraget Børn og ophøiet dem; men de ere affaldne fra mig.“ Jeg har elsket de menneskelige Sjele saa inderligt, at jeg har kjøbt dem med mit Blod og med meget Arbeide forhvervet mig dem til en Eiendom; men de have forladt mig og gaaet over til Fienden. „Ve et syndigt Folk, et Folk med svar Misgjerning, de

Ondes Sæd, de fordærvelige Børn, der have forladt Herren!" Overvei nøie, hvad du hører og læser, min Medchristen, og ransag dig selv, til hvilket Parti du hører. Og har du da hidtil holdt din Sjel tilfals for en Spotpris, saa begynd fra nu af at vurdere dette Klenodie og vaage derover, som det fortjener. Vandre forsigtigt og stræb at bevare din Sjel ubesmittet for dens Brudgom. Vær fremfor Alt varagtig i Bønnen og bed din Frelser, at Han selv ved sin almægtige Kraft vil bevare denne sin Eiendom, der har kostet Ham saa meget, til evig Salighed og ikke lade dette sit Faar, der er kjøbt og mærket med Hans Blod, rives ud af Hans Hænder. Ak, Herre Jesu, du min Sjels største Trøst og eneste Skat! naar jeg betænker mit Kjøds Letsindighed, Satans utallige Garn og Snarer, Verdens mangfoldige Forargelser og de store Farer, som paa alle Sider omringe mig, saa bliver jeg ofte saare bange og tænker som dine Disciple: „Hvo kan da blive salig?" (Matth. 19, 25). Dog glæder jeg mig ved at min Sjel er mere din end min, — thi Du har kjøbt dig den til en Eiendom med dit kostbare Blod, — og hvad der er dit, det vil Du vel vide at beskjærme og bevare imod Djævelens Magt og List og Alverdens Ondskab. Saa vil jeg nu ikke mere sige om min Sjel, at den er min; thi var den min, saa vilde jeg tusind Gange tabe den. Den er din og skal blive din i al Evighed. Hvad der er Dig hengivent og hvad Du saa dyrt har forhvervet, det vil Du, min Frelser, nok sørge for igjennem alle Farer at føre frem til Saligheden. Om Midler og Veie har jeg intet at sige og vil intet foreskrive Dig. Jeg er tilfreds, naar kun min Sjel bliver bevaret og frelst.

§ 35. Men af denne Betragtning flyder tillige en kraftig og sød Trøst for alle gudfrygtige bedrøvede Sjele, der ofte i sit Kors og ved at se sig foragtede og bespottede af Verden falde paa de Tanker, at de ogsaa ere ringeagtede af Gud, at den Herre Jesus har glemt dem og ikke skjøtter om dem. Maaske sidde de i en ussel Hytte, kjæmpende med Armod og Kummer og forladte af Alle, og al den Trøst og Glæde, de have, er deres Taarer; da hengive de sig ofte saa ganske til sine sørgmodige Tanker, at de tro, at ligesom Verden ikke ved eller vil vide noget af dem og deres Anliggender, saaledes bekymrer heller ikke Gud sig om dem og har enten glemt dem eller i Vrede forstødt dem, osv. Men dømmer ikke efter det udvortes Skin og efter Verden, ei heller efter Eders egne Meninger, I christelige Sjele! Det Usleste og mest Foragtede i Verden er gjerne det Kjæreste og Dyrebareste for Gud. Som vi ovenfor sagde, ligner den Herre Jesus en Kjøbmand, og ofte indsvøber han sine kostbareste Varer i Makulaturpapir*), Matter, Lapper og Klude. Ofte bedækker og skjuler Betlerdragten de Sjele, der er den Herre Jesu kjærest, eller de er ialfald indhyllede i saamegen Skjændsel, Foragt, Armod og Elendighed, at et kjødeligt Øie ikke kan kjende dem. Ligesom Han selv i sit Kjøds Dage formedelst sin usle og fattige Skikkelse, sit Kors og sin Død blev „Menneskers Spot og Folks Foragt og en Orm" (Ps. 22, 7) og dog ligefuldt var sin himmelske Faders allerkjæreste Søn, Englenes Glæde, Djævlenes Skræk og al Verdens Frelse, saaledes gaar det ogsaa med Hans Troende. Ligesom Han selv ved sit Komme til Verden maatte tage tiltakke i en Stald og mørk Hule, hvorved Han intet Skaar led paa den Herlighed, Han havde i sig selv, saaledes ogsaa Hans Efterfølgere: de maa være, hvor de være vil, saa forblive de dog Hans Eiendom og beholde den Guds Børns Herlighed, som ved Christi Blod er dem forhvervet. En Perle, en Diamant er altid kostbar, selv om den maatte være falden under Bordet eller ligge i

*) Ubrugeligt Papir.

Skarnet. Hvad der for Verden er et ødelagt Kar (Ps. 31, 13), hvad den tager for et itusl aaet Glas eller en sønderbrudt Krukke, som man kaster paa Gaden, forat det kan blive traadt ganske i Stykker, det er for Gud et „Kar til Ære, et Barmhjertighedens Kar“ og et Redskab for Hans Naade (2 Tim. 2, 20; Rom. 9, 23).

§ 36. De Ord i den 10de Psalme, som Luther har oversat med: „Den Elendige overlader det til Dig,“ har den gamle latinske Oversætter gjengivet med: Den Elendige er bleven tilbage (eller er efterladt) til Dig (Ps. 10, 14). Verden foregriber ligesom Gud i Valget og tager det Rigeste, det Mægtige, det Pragtfulde, det Høie og Fornemme forud; dette elsker den, dette agter den høit og dyrebart. Saaledes blive da de Elendige, Fattige, Forladte, Trøstesløse, Foragtede, Ringe og Lave tilbage for vor Gud, og dem tager Han med faderlig Kjærlighed og Glæde i sin Forsorg og Pleie; thi det er paa dem, Hans Almagt, Visdom, Godhed og Naade viser sig herligst, og af dem, Han har den største Ære, naar Han gjør noget Stort og Udmærket af dem. Hvor elendig og foragtelig en Troende derfor end er i Verdens Øine, saa kan han dog aldrig være foragtet og forglemt af Gud. De Sjele, som Han fra Evighed af har udvalgt i Christo Jesu, skulde Han forkaste dem for deres ringe udvortes Tilstands Skyld? Skulde Gud dømme, som Verden dømmer, nemlig efter det Ydre? Har ikke megetmere alle Tiders Erfaring lært, at „Han har udvalgt hvad der er daarligt for Verden, hvad der er skrøbeligt, hvad der er uædelt, hvad der er ringeagtet, hvad der er Intet?“ Hvorledes skulde den Herre Jesus kunne ringeagte, glemme og forlade, hvad Han har kjøbt saa dyrt med sit Blod? Hvorledes skulde Hans Troendes Sjele, for hvilke Han har lidt saa Meget, være ringe i Hans Øine? Hvad der stedse har været Ham saa dyrebart og kosteligt, hvorledes skulde det nu have tabt al Værdi for Ham?

§ 37. En Diamant eller anden Ædelsten kan falde en Fyrste eller Fyrstinde ud af Haanden, forsvinde i en Sprække eller paa anden Maade tabes, saa at de ikke vide, hvor den er bleven af, og maa ophøre med at søge efter den. Men en troende Sjel kan aldrig komme i saadan Elendighed, Armod, Fornedrelse eller Foragt, at den Herre Jesus ikke skulde se den. Den kan aldrig blive forstødt eller henkastet nogetsteds, hvor Hans Hjerte og Øie ikke skulde være vendt til den. Om du, bedrøvede Sjel, sidder i Elendighed og i en mørk og kummerlig Vraa og sukker og græder saa er det dog saa langtfra, at Jesus skulde være ubekymret om dig, at Han endog tæller dine Taarer og indfører alle dine Sukke i sin Bog. Da siger Han: „Mon ikke Efraim (Menneskets Sjel) være mig en dyrebar Søn (som har kostet mig Meget, som jeg har gjenløst med mit eget Blod)? Mon han ikke være et Barn, som jeg har haft megen Forlystelse af? Thi efter at jeg har talt til ham (i mit Ord), kommer jeg ham endnu flitteligen ihu; derfor lyde mine Indvolde (er mit Hjerte nær ved at briste) for hans Skyld; jeg vil vissel ig forbarme mig over ham“ (Jer. 31, 20).

§ 38. Her kan passende anføres, hvad Herren vor Gud sagde til Profeten Jonas, da denne vrededes for sit visnede Græskars Skyld: „Du, du ynkes over det Kikajon, som du ikke har arbeidet paa og ei bragt til at voxe, hvilket blev til paa en Nat og blev fordærvet paa en Nat, og jeg, jeg skulde ikke ynkes over Ninive, den store Stad?“ (Jon. 4, 10). Se, hvor kraftigt vor Gud overbeviser sin Tjener om at han med Uret tog Ham fortrydeligt op, at Han skaanede den store Stad Ninive. Thi, siger Han, naar du fortørnes over Tabet af en ussel Plante, som ikke har kostet dig nogen Møie,

hvorledes kan du da tage det ilde op, at jeg ikke vil ødelægge en Stad, hvori der er saamange Tusind Sjele, som jeg har skabt og hidtil ernæret, forsørget og opholdt? Saaledes kan ogsaa den Herre Jesus sige: Sørger et Menneske over en visnet Plante, som dog er opvoxet uden hans Møie og Arbeide, skulde da ikke jeg ynkes over en Sjel, for hvilken jeg har arbeidet saameget, der har kostet mig saamegen Møie og som formedelst sin Udødelighed ikke kan betales med Alverdens Planter? Bort derfor med de sørgmodige Tanker, der opvækker Mistillid til den Herre Jesus og den kjærlige Gud hos os! En Sjel kan ikke være ubetydelig og værdiløs i Hans Oine. Bor den end i et usselt, sygeligt Legeme, - er den end omringet af haarde Anfegtelser, af Sorg og Kummer, - er den end nedsænket i Trang og Armod og aldeles foragtet af den stolte Verden, saa er og bliver den dog en Sjel, som er gjenløst med Guds Søns Blod. Dens Elendighed kan ikke tilbagetrænge dens Forløsers Kjærlighed, men drager den snarere til sig, ligesom en Moder ofrer det syge Barn den største Kjærlighed og Pleie. Kommer jeg i et Hus, hvor der er et sygt Barn, saa kan jeg være vis paa at finde Moderen ved dets Seng. Saaledes ogsaa, naar jeg søger min Jesum, saa ved jeg sikkert at jeg træffer Ham allersnarest hos de elendige og trøstesløse Sjele.

§ 39. Af denne Betragtning følger endelig, at vi ogsaa indbyrdes skulle agte hverandres Sjele høit og anse dem for dyre og kostbare, hvilket isærdeleshed gjælder om dem, som ere anbetroede til vor Opsigt. Jeg ved ikke, hvorledes jeg bedre skal kunne anbefale en Sjel end naar jeg siger, at den er kjøbt med Guds Søns dyrebare Blod. Og formaar ikke dette at bevæge Ordets Tjenere, Ungdommens Lærere, Regenter og Øvrighedspersoner, Forældre, Husfædre og Husmødre til at føre et omhyggeligt Tilsyn med saadanne Sjele, saa ved jeg ikke, hvad der skal gjøre det. Ville da vi forsømme og ringeagte, hvad Jesus har kjøbt saa dyrt og saa surt erhvervet? Ville ikke vi anse det nogen Møie værd, for hvis Skyld Han har arbeidet indtil den blodige Sved, ja indtil Døden? Sandelig, det maa være et tankeløst Menneske, der kan omgaaes ligegyldigt med saa dyre og kostbare Ting. Men han maa ogsaa vide, at hvad der ved hans Forseelser gaar tabt, det vil Guds Søn kræve af hans Hænder.

§ 40. Vi se jo undertiden, at et ufornuftigt Dyr bliver elsket og holdt i Ære for en Vens Skyld. Man fortæller saaledes om Don Johan af Østerrige, Keiser Karl den Femtes uægte Søn, at han havde en gammel unyttig Hund, der stedse laa paa en guldbroderet Silkepude og blev underholdt med de lækreste Spiser, ja endog havde sin egen Tjener, der maatte pleie den, og dette Altsammen, fordi den var bleven ham foræret af Filip den Anden, Konge af Spanien. Naar nu en Hund kunde nyde saameget Godt for sin forrige Eiers Skyld, hvad maa det da ikke paaligge os at gjøre imod vore Medmennesker for den Herres Jesu Skyld, der har elsket dem saa høit, forløst dem med sit Blod og for en Tid betroet dem til vor Pleie, Ledelse og Opsigt! Ak, Herre Jesu, du Sjeleven! lær os at forstaa, hvad en Sjel er; thi ellers er vort Kjød og Blod altfor uforstandigt til at vurdere dette Klenodie efter Fortjeneste. Dig ske Tak for al den Møie, Kjærlighed og Troskab, Du har ofret paa vore Sjele! „Min Sjel, lov Herren og glem ikke alle Hans Velgjerninger" (Ps. 103, 2).

I Jesu Navn. Amen.

Fjerde Prædiken.

Om den menneskelige Sjels Høihed og Værdighed med Hensyn til dens Helliggjørelse samt nogle andre Omstændigheder.

Forrige Text.

§ 1. Man fortæller om en vis Konge, som havde en ung, uerfaren Prins til Søn og Efterfølger, at da han laa paa sit Yderste, befol og forordnede han, at denne hans Søn ikke maatte komme i Besiddelse af den fulde Magt og Myndighed over sine Folk og Riger, førend han havde skjænket og overrakt et af Faderen i den Hensigt anskaffet Guldæble til den første Daare, han kunde finde, hvorfor han skulde reise hid og did i fremmede Lande og søge efter saadanne Daarer. Den kloge Fader vidste meget vel, at Udenlandsreiser, som foretages paa en fornuftig Maade, have sin store Nytte, og at man kan lære Visdom ei alene af de Forstandige og Kloge, men ogsaa af de Uforstandige og Daarlige, idet de Første lære os hvad vi bør gjøre og hvorledes vi skulle opføre os forsigtig, og de Sidste, hvad vi bør sky og undlade. Derfor svarede ogsaa en klog Perser ved Navn Lokman, naar man spurgte ham, hvor han havde sin store Visdom fra: „Fra Daarerne og de Uforstandige; thi af deres Skade er jeg bleven klog, og hvad jeg saa der klædte dem ilde, det har jeg taget mig iagt for.“

§ 2. Jeg skal ikke opholde mig ved en vidtløftig Fortælling om de mangeslags Daarskaber, som hin reisende Prins stødte paa, forinden han omsider blev af med sit Æble; men det vil jeg sige, at den største Daare, Æblet kunde skjænkes til, maatte være et Menneske som for timelige og ubetydelige Tings Skyld bortgiver sin ædle Sjel, udvælger det Jordiske istedetfor det Himmelske og over denne Verdens usle Forgjængeligheder forsømmer at tænke paa Evigheden. Mig synes, at Herren vor Gud selv stadfæster min Mening, idet Han lader det lykkes for saadanne Mennesker, som kun søge det Forgjængelige og glemmer Himmelen over Verden; Han overrækker dem ligesom det gyldne Æble, giver dem „deres Del i Livet og fylder deres Bug (saavelsom ogsaa deres Punge, Kister, Lofte og Kjældere) med sine Skatte“ (Ps. 17, 14), som man ser af den rige Mand, der fra Helvedes Luer raabte om Forbarmelse og Hjælp, men fik det Svar: „Søn, kom ihu, at du har annammet det Gode i din Livstid“ (Luk. 16, 24. 25).

§ 3. Vi ville tillige korteligen søge at bevise, at man ikke uden Grund kalder saadanne Mennesker de største Daarer, og at selv de iblandt dem, som Verden holder for de allerviseste, dog begaa den største Taabelighed og Affindighed. Daarlige og uforstandige kalder man de Børn, som for et Æble bortbytter en Guldmynt eller et kostbart Smykke. Et letsindigt Menneske var Esau, som for en Ret Lindser bortgav Førstefødselsretens Herlighed, der medførte Præstedømmet og Regjeringen i hans Æt samt to Dele af Arven (1 Mos. 25, 30). En ubesindig Mand var Akan, der fik Lyst til det bandsatte Gods, som Guds Vrede og Forbandelse hængte ved, og derved styrtede sig og sit hele Hus i Fordærvelse (Josv. 7, 21). Skulde man da ikke

anse de Mennesker for ubesindige Daarer, som over en liden Vinding, for en kortvarig Nydelse, for forgjængelig Ære og Herlighed tabe sin Salighed af Sigte, vinde det Timelige og miste sin Sjel?

§ 4. Vilde man forespørge sig, om der var Nogen, som vilde sælge sit Hjerte for ti eller tyve Tusind Daler, saaledes at man virkelig skulde udbetale og overgive ham Kjøbesummen, men tillige strax binde Hænder og Fødder paa ham, aabne hans Bryst og tage hans Hjerte ud, saa vilde man neppe finde Nogen villig til at indlade sig paa den Handel, det skulde da være En, som med den gjærrige Taabe hos Stobæus vilde indsætte sig selv til sin Arving i sit Testamente. Enhver vilde svare: hvad skal jeg med disse Penge, naar jeg ikke maa beholde Livet, og hvad hjælper denne Rigdom mig, naar mit Hjerte er tabt? Kan jeg vel kjøbe mig et andet Hjerte istedet eller forskaffe mig et andet Liv for Penge? Jeg maatte vel være fra Forstanden, om jeg gik ind herpaa. Nu vel, men hvoraf kommer det da, at saamange Mennesker sælger sin Sjel for Penge og andre timelige Ting, - at de tage Pengene og overantvorde Sjelen til den evige Død? Hvad hjælper Alverdens Penge dem, naar de have tabt sin Sjel, eller kunne de kjøbe sig en ny Sjel, naar de have mistet den, de havde, eller gjenkjøbe sin Sjel med Guld eller Sølv? Maa man ikke kalde saadanne Mennesker store Daarer?

§ 5. „En Fugl skynder sig til en Snare, og om Høsten gaa de i Donerne for de røde Bærs Skyld; men de vide dog ikke, at det gjælder deres Liv" (Ordsp. 7, 22). Verdensbørnene derimod vide, at de maa bøde for den timelige Lyst og Verdensglæde med det evige Livs Fortabelse, og lade sig dog ikke afholde derfra. Ere de da ikke taabeligere end Fuglene? Man maa le, naar en tam Kraake eller Skjære, som man for Morskabs Skyld har i Huset, hemmeligen sammenrapser og bortgjemmer alskens Ting, saaledes som den lærde Scaliger fortæller om en Fugl, der stjal Penge, Ringe, Fingerbølle og andet Deslige og derved opvakte mangehaande Mistanke i Huset, indtil man omsider ved at stille sig paa Lur efter den opdagede dens Skatkammer og tømte det, hvorved den teede sig helt ærgerlig og mismodig. Tossede Fugl! hvad Gavn kunde du have af dit stjaalne Gods? Men endnu taabeligere Menneskebørn! hvad Gavn have I af det timelige Gods, som I paa Eders Samvittigheds Bekostning samle Eder? Og hvad vil den bedragelige Rigdom, der forleder saamange Hjerter og siden befindes falsk og unyttig, hvad vil den hjælpe Eder i Døden? Har ikke vor Frelser med største Føie kaldet saadanne Mennesker Daarer, naar han siger til hin Mand, der satte sin Lid til det Timelige og ikke beflittede sig paa at blive rig i Gud: „Du Daare! i denne Nat kræve de din Sjel af dig; men hvem skal det tilhøre, som du har beredt?" (Luk. 12, 20).

§ 6. Med Forundring har jeg læst, hvad der fortælles om det listige og skadelige Dyr Hyænen, nemlig at det vel er meget kløgtigt, naar det gjælder at tilføie Mennesker og Dyr Skade, men derimod meget tosset og enfoldigt til at sørge for sin egen Sikkerhed. Thi naar Jægeren kommer udenfor Hulen, hvori den opholder sig, ligger den ganske stille og rører sig ikke. Jægeren tilraaber da paa Skrømt sine Ledsagere: den er ikke her; den er et andetsteds! Imidlertid binder han den en Snare om Foden, hvilket Hyænen taaler i den Tro, at Ingen bliver den var. Men ikke før er Snaren fastbunden, førend Jægeren iler ud og raaber i en ganske anden Tone: den er her; slaar den ihjel! ved hvilket Raab Dyret springer rasende ud, søger af alle Kræfter at undkomme og værger sig tappert, indtil det bliver overmandet og

dræbt af Jægerne. Gaar det vel anderledes med de ugudelige og sikre Verdensbørn. De ere kløgtige nok til at gjøre det Onde og snue og betænkte nok i allehaande verdslige og Pengesager, men meget taabelige og enfoldige til at bevare sine Sjele. „De ere fangne af Djævelen til at gjøre hans Villie“ (2 Tim. 2, 26). Men det tænke de mindst af Alt paa. Imidlertid foresnakker han dem sleskeligen: „Det har ingen Nød, - der er god Tid endnu, - Gud er barmhjertig, - her blive alle Synder forladte, - du kan endnu omvende dig før din Død“. Saaledes indvikle de sig da mere og mere i hans Garn, indtil de tilsidst se sig styrtede i evig Fordærvelse og med Forfærdelse erkjende, at de have stolet altfor meget paa ham og med al sin Klogskab og Træskhed været de største Daarer. Dette fremstiller Visdommens Bog hel træffende, idet den lader de Ugudelige til Slutning tale saaledes: „Vi Daarer holdt den Retfærdiges Levnet for Galskab og hans Endeligt at være skammeligt. Hvorledes er han nu regnet iblandt Guds Børn, og hans Arv er iblandt de Hellige? Sandeligen, vi have faret vild fra Sandhedens Vei. — Hvad gavnede os Hovmod, hvad hjalp os Rigdom med Overdaadighed?“ (Visd. 5, 4—8).

§ 7. Et vil jeg endnu tilføie: Øvrigheden i Byen Barcelona vilde engang i et Nødstilfælde skyndsomst muligt lade udruste nogle Galeier eller Roerskibe. Da man nu hertil behøvede mange Roerskarle, og der for Oieblikket ingen Slaver eller Trælle var, som man kunde tage til, udfandt man følgende Middel: Man opstillede et Bord paa Torvet, belagt med en Mængde Penge og Terninger. Hvo der nu havde Lyst, han kunde spille med den Person, som dertil var beskikket; vandt han, saa erholdt han en ikke ubetydelig Pengesum; tabte han derimod, saa havde han bortspillet sin Frihed og maatte saaledes afsted og ombord. Nu er det mere bekjendt andetsteds end hos os, hvilket møisommeligt og elendigt Liv, det er at ro Galeierne, hvorfor ogsaa Mange, som havde begaaet Forbrydelser, ja endog forbrudt sit Liv, dømmes til denne Straf, der ofte ansees for værre end Døden. Ikke destomindre fandtes her nok af dem, der vovede sig til dette farlige Spil og i Haab om en liden Vinding bortspillede sin timelige Velfærd og Frihed, saa at det forønskede Antal inden faa Dage blev fuldt. Hvilke Daarer, som saa letsindigt satte sin Frihed paa Spil! vil Mangen her tænke. Men min Medchristen, ere da ikke de langt større Daarer, som for timelig Fordel, verdslig Ære, Lyst og Glæde sætte sin Salighed i Vove og forspilde den? Og det ser man dog daglige Saamange at gjøre. Men alt dette kommer deraf, at saadanne Mennesker ikke indse og betænke „sin udødelige Sjels høie Værdighed.“ De anse den for en ringe Ting, medens derimod den verdslige Forfængelighed skinner dem stærkt i Oinene og, naar Satans kraftige Virkning kommer til, ganske forblinder dem. Derfor er det høist fornødent, at man omstændeligen forestiller Verden Sjelens Høihed og Værdighed, hvilket vi i de foregaaende Prædikener have gjort og ligeledes denne Gang agte at gjøre. Gud velsigne denne vor Gjerning for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 8. Ligesom et fyrsteligt eller kongeligt Barn, der kan vente at komme til at regjere over mange Lande og Folk, ikke blot faar Tjenere og Opvartere, som skulle have et vaagent Oie med det, men fremforalt en Hovmester, som stedse maa være om og hos det forat veilede det til gode Sæder og alle Dyder, saaledes har Gud ikke blot beskikket alle andre Skabninger, ja endog sine hellige Engle, disse Himmelens Fyrster, til de menneskelige Sjeles Tjeneste, Pleie og Tilsyn;

men efterat Han ved sin allerkjæreste og enbaarne Søns Blod har frelst dem fra Djævelens Vælde og af Naade antaget dem til sine Børn, giver Han dem tillige sin hellig' Aand, der leder og styrer dem og troligen tager sig af dem, indtil de naa frem til Saligheden. Ligesom man nu kan slutte sig til Sjelens Høihed og Værdighed af hvad Guds Søn for dens Skyld har gjort, — hvorom vi i det Foregaaende have talt, — saaledes bliver den ikke mindre indlysende ved Betragtningen af hvad Gud den hellig' Aand gjør for den, Noget, som ethvert gudfrygtigt Hjerte vil finde en Glæde i at overveie. „Herre, min Gud, Du, Du har gjort dine underlige Ting (dine Miskundheder) og dine Tanker mangfoldige imod os; Intet er at ligne med Dig; vil jeg kundgjøre og udsige dem, da ere de flere end at man kan tælle dem" (Ps. 40, 6.)

§ 9. Skriften siger, at „Gud har Møie med os Mennesker, agter paa os, bekymrer sig om os, tager sig af os og besøger os hver Morgen" (ligesom en Læge besøger sine Syge, eller som en Husfader ilser sine Børn og Tjenestefolk) „og prøver os alle Øieblikke" (giver Agt paa alle vore Gjerninger og Forehavender) (Ps. 95, 10; 144, 3; Job. 7, 17.) Se, saa høit elsker vor Gud os; saa høit ere vi agtede for hans Øine. Ligesom nu dette medrette siges om Faderen og hans enbaarne Søn, den Herre Jesus, saaledes ogsaa om den hellig' Aand. Faderen er Kjærlighed (1 Joh. 4, 8. 16), Sønnen er Kjærlighed, den hellig' Aand ligesaa. Faderen, Sønnen og den hellig' Aand ere Et (1 Joh. 5, 7), for det Første med Hensyn til sit Væsen — thi der er kun en eneste Gud, — men ogsaa med Hensyn til den Kjærlighed, de bære til Menneskene. Derfor slutte vi ogsaa i den hellige Daab en Pagt med alle tre Personer og spore vort hele Liv igjennem Faderens Forsorg, Sønnens Kjærlighed og Troskab og den hellig' Aands Ledelse, Trøst og Bistand.

§ 10. Om den hellig' Aand siger Skriften, at Han er vor Veiviser og Fører. „Lad din Aand føre mig i det jævne Land," siger den kongelige Profet (Ps. 143, 10,) og den Herre Jesus siger: „Den Sandheds Aand skal veilede Eder til al Sandhed" (Joh. 16, 13.) Har nu Sjelen en saadan Ledsager og Fører, saa kan den ganske vist ikke være agtet ringe i Guds Øine. Den hellig' Aand er Sjelens Trøster. De Lærde have bemærket, at dette Ord ikke forekommer nogetsteds i Skriften uden i den Herres Jesu sidste Tale til Hans Disciple, hvor Han enkeltvis tillægger den hellig' Aand dette Navn, og i Johannes's første Brev, hvor det betegner den Herre Jesum, uden tvivl forat vi deraf skulle lære, at en saadan Trøster ikke findes blandt Skabningerne, og at vi af Intet i Verden kunne vente os, hvad dette Navn indeslutter i sig, uden af Jesus og den hellig' Aand. Det betyder nemlig en Hjælper, en Ven, en Raadgiver, Talsmand, Sagfører og Forsvarer, der taler trøsteligt til En i Nøden og indgyder En Mod, der stedse er ved vor Side, saa at vi trøste os ved hans Raad, Opmuntring og Bistand. Men hvor høit mene I da ikke at Sjelen maa være agtet i Himmelen, siden Gud selv er dens Hjælper, Raadgiver, Ven og Talsmand! Jeg mindes, at en bekjendt Prest, der havde noget vigtigt at foredrage og udbede sig hos et andet Lands Hersker, lod dette ved given Leilighed forebringe ved sin egen Fyrste, hos hvem han stod i høi Naade, og at hin ytrede, at han aldrig kunde have havt nogen bedre Talsmand, og lovede strax at opfylde Begjæringen. Men hvorledes skulde vor Sjel kunne have nogen bedre Talsmand end Jesus Christus i Himmelen ved Guds høire Haand og den hellig' Aand paa Jorden

i saa mangehaande Farer og Gjenvordigheder?

§ 11. Men hvor troligen denne Hjælper og Talsmand forretter sit Embede, det bevidner alle troende Sjeles Erfaring. Man ser ofte i Skriften, at de hellige Sjele med megen Sorg og Aengstelse omtale sin Trængsel og Nød, men at de kort derefter udbryde i glade Ord, hvormed de udtale sit Haab og sin faste Tillid til Guds naadige Hjælp. Naar saaledes David efter de fire Gange gjentagne Ord: „hvor længe?" hvorved man bliver ganske bange om Hjertet, endelig slutter saaledes: „Men jeg forlader mig paa din Miskundhed" (Ps. 13,) - naar han to Gange afbryder Betragtningen af den Elendighed, han udstod paa sin Flugt, med de trøstelige Ord: „Hvorfor er du nedbøiet, min Sjel, og bruser i mig? Bi efter Gud; thi jeg skal endnu takke Ham; thi der er megen Frelse for Hans Ansigt" (Ps. 42, 6. 12), - naar han efter at have anstillet sørgelige Betragtninger og Sammenligninger med Hensyn til de Ugudeliges Lykke her i Verden og de Gudfrygtiges bestandige og mangfoldige Kors tilsidst udbryder: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden" (Ps. 73, 25), - naar Job afbryder og forsøder alle sine Klagemaal og Bitterheder med de Ord: „Jeg ved, at min Frelser lever," saa sees heraf tydeligt, at den trofaste Hjælper ikke har forladt dem midt i deres Trængsler, men talt saa trøsteligt og kraftigt til dem, at de ere blevne frimodige selv i den største Angest og Nød.

§ 12. Dette føle endnu daglig alle troende Sjele. Ak, hvor ofte sidde vi ikke og sørge, sukke og græde og tænke frem og tilbage og øine ingen Udvei, ingen Ende paa vort Kors; men snart efter fornemme vi en kraftig Trøst, ja staa endog op med Glæde og fuld Tillid og sige: Gud aldrig dem forlader I nogen Modgangs Tid, Der kjende Ham som Fader Og slaa til Ham sin Lid. Ser det end farligt ud, Saa skal du dog ei grue; Du skal dog Frelse skue Fra al Miskundheds Gud osv. Ofte, naar vi have plaget os med mange sørgelige Tanker og ængstelige Bekymringer, saa fremkalder den hellig' Aand et eller andet Skriftsprog for vor Sjel og leder dets Kraft ind i vort kummerfulde Hjerte, saa at det føler Ro og Trøst og giver sig tilfreds.

§ 13. Jeg ved en Mand, som engang paa en farefuld Reise ved Nattetide befandt sig i en vild og affidesliggende Egn blandt et barbarisk og ugudeligt Folkefærd og derover henfaldt i sørgmodige Tanker og ængstede sig med Frygt for Døden og andre dermedfølgende tunge Bekymringer. Da han nu faldt i en liden Blund, saaledes som det ofte gaar de Bedrøvede, hørte han tydeligt disse Ord: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5), ligesom da Gud fordum sagde til Jakob paa hans Reise: „Jeg er med dig og vil bevare dig overalt, hvor du farer; — jeg vil ikke forlade dig" (1 Mos. 28, 15,) og heraf øste han en Trøst og et Haab, som hellerikke svigtede ham. En Martyr i England ved Navn Laurentius Saunders fortæller i et Brev, som han skrev til en Ven fra sit Fængsel, at da han blev fremstillet for sine Dommere og skarpt forhørt angaaende sin Religion og Tro, „følte han en ganske egen Trost, ligesom en liflig Vederkvægelse, der trængte igjennem alle hans Lemmer og opfyldte, styrkede og glædede hans Hjerte." En Martyr i Frankrige skriver, „at han aldrig i sit hele Liv har været mere oprømt og frisk paa Sjel og Legeme end i sit Fængsel og aldrig smagt Herrens Miskundhed i rigere Maal end der." Se I, hvilken trofast Hjælpermand den hellig' Aand er for Sjelen og hvilken høi Pris Han maa sætte paa den? Naar et Menneske, især af høi Stand, stedse er om en Anden, følger

ham allevegne, sidder ved hans Seng, naar han er syg, besøger ham i hans Nød og Trængsel, taler trøsteligt til ham og tager sig hjerteligt og utrætteligt af ham, hvo kan da negte, at en Saadan elsker sin Ven høit og har ham saare kjær?

§ 14. Herhen høre de mærkværdige Ord af Apostelen: „Den Hellig Aand vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn" (Rom. 8, 16). Gud har skjænket os sin sønlige Udkaarelses Herlighed i Christo; men dette kan vort arme Hjerte ikke komme tilrette med; den Ære er for stor; det tør ikke tilegne sig den, især naar Satan begynder at opdiske al dets Synd og Uværdighed for det og ved udvortes og indvortes Anfegtelse at gjøre det modløst og bange. Men den Hellig Aand modsiger ham og overbeviser vort Hjerte, at Barneretten hos Gud isandhed tilkommer det, og bringer det ved sin trøstefulde Tiltale dertil, at det med stor Frimodighed tilegner sig den, trodser Satan og priser sin Gud. Et lignende Sprog er ogsaa dette: „Den Hellig Aand kommer vor Skrøbelighed tilhjælp" (Rom. 8, 26). Det græske Ord, som Apostelen her bruger, forekommer ogsaa i Beretningen om Martha, der hun sagde til Herren, at Han skulde bede hendes Søster at tage Haand i med og hjælpe hende i de huslige Sysler. Meningen er, at naar en Byrde begynder at falde os tung, saa kommer Han os tilhjælp i Nøden og Anfegtelsen, og overfaldes vi tillige af en eller anden Skrøbelighed og ligesom blive afmægtige, saa omfatter, holder og styrker Han os, saa vi ikke falde; Han husvaler os med sin levende Kraft og søde Trøst, saa vi blive staaende og tilsidst seire.

§ 15. Sjelen er derhos den Hellig Aands Skole, hvori Han „herliggjør Jesum Christum" (Joh. 16, 14), det er: skildrer Ham med levende Farver, fremstiller Ham stor og herlig og gjør Ham til Hjertets Eiendom med alle Hans Velgjerninger, saa at det ved, hvad det har i Ham, nemlig Retfærdighed og et evigt Liv. Den er Hans Bolig og Værksted, hvori Han uafladeligen arbeider paa dens Forbedring og pryder og smykker den med sine Gaver. Den er Hans Tempel, hvori Han beviser sig herlig og kraftig, som Han opfylder med sig selv og sin Naade hvori Han lærer, sukker, beder, ivrer, virker og gjør Undergjerninger. Ikke uden Grund skriver derfor en gammel Lærer: „Sjelens Værdighed bestaar deri, at den er et Guds Hus og Bolig, hvori Gud heller bor end i Himmelen og paa Jorden, og den troende Sjel har Mere af Gud i sig end alle Himle og alle herlige Templer og Alt, hvad Gud nogensinde har skabt; thi i Sjelen har Gud sit Velbehag; i den er Han med sit Hjerte, sin Naade, sin Kjærlighed" osv.*) Dette er, hvad den hellige Apostel Peter siger: „Herlighedens og Guds Aand hviler paa Eder" (1 Pet. 4, 14). Men hvor hellig og herlig er ikke den Sjel, i hvilken Gud finder sin Hvile, ligesom det uimodsigeligen vilde vidne om en ualmindelig Kjærlighed og Naade, naar en mægtig Fyrste lagde sit Hoved i en af sine Undersaatters Skjød og sødeligen indslumrede der.

§ 16. Og ikke nok hermed: den Hellig Aand er Sjelens Vin, der kvæger og glæder den og gjør den drukken. Dens Hjerte er det Kar, der fyldes med denne himmelske Vin. „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig Aand, som er os given," siger Apostelen (Rom. 5, 5). Af denne søde Vin var Apostlene fulde paa den første hellige Pintsedag (Ap. Gj. 2, 4. 13), og den var ogsaa den flygtende Davids Vederkvægelse, da han maatte se paa at Andre holdt Korn- og Vinhøst, medens derimod han maatte vandre om i Ørkenen og skjule sig i Klippehuler og have det knapt og kummerligt. „Du giver Glæde i mit Hjerte fremfor

*) Tauler hos Arndt, 3die Bog, 7de Kap.

den, de have, naar deres Korn og Most er mangfoldig. Du er min Vin og mit Brød og mætter min Sjel saa vel, at jeg lægger mig i Fred og tillige sover ind" (Ps. 4, 8. 9). Hvilken høi Værdighed! Den ædleste Vin, den bedste Spise i Verden er for ringe for den! Gud selv er dens Spise; Guds Kjærlighed og Aand er dens Vin, hvormed den fyldes og hvoraf den bliver drukken, saa at den jubler af Freidighed og Glæde! Men hvad dette er for en Herlighed, kan intet kjødeligt Hjerte fatte, og de, som vide, hvad det er at være fuld af den Hellig Aand, at være mæt og drukken af Guds Kjærlighed, de kunne ikke udsige det. Dette er en Forsmag og Begyndelse paa det evige Liv.

§ 17. Den Hellig Aand kaldes ogsaa Sjelens Salvelse (2 Kor. 1, 21; 1 Joh. 2, 27. 28; Aab. 1, 6; 5, 10). Thi ligesom fordum Præsterne, Profeterne og Kongerne i det Gamle Testament bleve salvede med den hellige Salveolje, saaledes blive de troende Sjele, hvilke Christus har gjort til Konger og Præster for Gud, salvede med den Hellig Aand. Denne hellige Olie, der er udgydt over vort Hoved Christus uden Maal, flyder ned paa Hans Lemmer; thi Gud har i Daaben „rigeligen udøst den Hellig Aand over os ved Jesum Christum, vor Frelser" (Tit. 3, 6). Stode nu Herrens Salvede i det Gamle Testament i høi Agt og Ære, hvormeget mere da i det Nye Testament! Den Hellig Aand kaldes de Troendes Segl og et Pant paa deres Arv (Efes. 1, 13. 14). Et Segl paa Sjelen er Guds Aand, fordi Han indtrykker Forsikringen om Guds Naade, Syndernes Forladelse og det evige Liv i vore Hjerter, saaledes som ogsaa det andet Ord, nemlig at Han er et Pant, forklarer det. Men tænk, hvor kjær Gud maa have den Vare og det Kar, som Han saaledes besegler og forsikrer med et saa stort Pant paa sin Naade! Om den Herre Jesus siges der, at Hans himmelske Fader har beseglet Ham (Joh. 6, 27), det er saaledes som den weimarske Bibel meget godt forklarer det: Gud har i sit Ord fremstillet ham som en kostbar og saare værdifuld Gave til Menneskene, som deres Livsens Brød, — Han har opfyldt Ham med saamange underfulde Gaver af den Hellig Aand og udrustet Ham med saadan Kraft, at man ingen Aarsag har til at drage Hans Embede i Tvivl, men medrette anser Ham for den eneste Mægler mellem Gud og Menneskene og Verdens eneste Frelser. Ligesom nu den Herre Jesus er beseglet af Faderen, saaledes ogsaa Hans Troende: de bære den levende Guds Segl paa sine Hoveder og Hjerter, og som den Høiestes Eiendom bør de derfor høiligen agtes og æres.

§ 18. Hvad vi have sagt om Guds Segl, bringer mig til at tænke paa Apostelens Ord: „Bedrøver ikke Guds den hellige Aand med hvilken I ere beseglede til Forløsningens Dag!" (Efes. 4, 30). Der er Intet, som kan bedrøve Gud uden Sjelen, naar den formedelst Synden forlader Ham og giver Satan Rum, saaledes som paa et andet Sted siges: „Herren saa, at Menneskets Ondskab var stor paa Jorden, og at alt dets Hjertes Tankers Paafund ikkun var ondt den ganske Dag. Da angrede Herren, at Han havde skabt Mennesket paa Jorden, og det bekymrede Ham i Hans Hjerte" (1 Mos. 6, 5. 6). Jeg er vis paa at om Himmel og Jord forgik med Alt, hvad deri er, vilde det dog ikke kunne siges om Gud, at det bedrøvede og bekymrede Ham; men naar Han maa se, at Hans høitelskede Menneskesjel bliver Ham utro og overgiver sig til Ondskab, da vidner Han om sig selv, at det gaar Ham til Hjerte, bedrøver og bekymrer Ham. Og dette var ogsaa Aarsagen, hvorfor den Herre Jesus græd ved Synet af den ubodfærdige, sikre Stad Jerusalem (Luk. 19, 11). Han maatte se paa at denne folkerige Stad

med sine mange Tusinde af Sjele ikke kjendte sin naaderige Besøgelses Tid og forsmaaede Ham og Hans Frelse. Ak, tænkte Han, skal jeg da se saamange Tusinde Sjele fortabes, og maa jeg da erfare, at de, til hvilke jeg først og fornemmeligen er bleven udsendt, ikke ville lade sig hjælpe, men elske Mørket mere end Lyset? Herover randt Taarerne Ham ned over Kinderne. Her maa man vel sige som Jøderne, da de saa Herren græde ved Lazarus's Grav: Se, hvor Han elskede ham! (Joh. 11, 35. 36). Se, hvor høit Gud Fader, Søn og Hellig Aand elsker Sjelene, over hvis Synd og Fordærvelse Han er bekymret, bedrøvet og græder!

§ 19. Omendskjønt det nu vistnok atter heraf er indlysende nok, hvilken høi og dyrebar Skabning Sjelen er i Guds Øine, saa ville vi dog endnu tilføie nogle Bevisgrunde. De hellige Engle ere Himmelfyrster, vældige i Magt, rene Aander, fulde af Lys, Visdom og Klarhed. Desuagtet har Gud beskikket dem til Sjelenes Tjeneste, hvorom Skriften vidner i disse mærkelige Udtryk: „Ere ikke Englene alle tjenende Aander, udsendte til Tjeneste for dem, som skulle arve Salighed?“ (Ebr. 1, 14), Englene staa vel for Guds Throne, beskue Hans Herlighed og juble med Glæde til Hans Pris; men de have dog ogsaa en anden Forretning, idet de ogsaa skulle være hos Menneskene og ligesom vogte paa deres Øine samt flittig give Agt paa hvad der tjener til deres timelige og evige Vel. Det er en gammel Mening i Guds Kirke, at Gud har tilforordnet ethvert Menneske en Engel, der fra Moders Liv af maa lede, beskjærme og tjene det. Dette var allerede noget Stort og mere end vi Mennesker ere værd, — ret som om en Konge vilde tage et Fattigbarn til sig og give det en af sine fornemste Fyrster og Betjente til Hovmester og Tilsynsmand. Men Skriften beretter, at ikke blot en, men mange Engle oftere have indfundet sig hos et Menneske til dets Tjeneste og Beskyttelse. Da Jakob kom fra Mesopotamien, saa han en saadan Skare af dem, at han kaldte Stedet Makanaim, det er: to Hære eller Dobbeltleir (1 Mos. 32, 1. 2). Herom have Skriftens Udlæggere fremsat forskjellige smukke Meninger. Nogle holde for, at Jakob har seet to Hære eller Skarer af de hellige Engle, hvoraf den ene anførtes af Fyrsten for de Engle, til hvilke Gud havde betroet Opsigten over Landet Mesopotamien, og denne har da ledsaget Jakob hid til Landets Grændser, medens den anden anførtes af Fyrsten for Landet Kana'ans Engle, der her ligesom toge ham i sin Varetægt forat ledsage ham og føre ham sikkert frem til hans Fader Isak, en Mening, som vinder adskillig Bestyrkelse derved, at der siges, at Guds Engle mødte ham, saavelsom ved det tiende Kapitel i Profeten Daniel (V. 13, 20), hvor der tales om det persiske Lands Fyrste, hvilket Luther forklarer om en Hofdjævel, hvem en hellig Engel har gjort Modstand og som han ved Fyrst Mikaels Hjælp har vundet Seier over.*) Andre antage, at Jakob har seet en Mængde Engle, som have delt sig i to Hobe og draget frem paa begge Sider af ham og hans Folk, altsaa med disse midt imellem sig. Begge Meninger ere meget smukke og trøstelige og tjene til at vise os, hvor høit Menneskene ere agtede af Gud.

§ 20. Ligeledes læse vi om Profeten Elisa, at han og hans Dreng saa sig omringet af en stor Engleskare, saa at det hele Bjerg, paa hvilket de vare, saaes opfyldt med gloende Heste og Vogne (2 Kong. 6, 17). Herom taler ogsaa David: „Han skal befale sine Engle om dig, at bevare dig paa alle dine Veie. De skulle bære dig paa Hænderne, at du ikke skal støde din Fod paa nogen Sten“ (Ps. 91,

*) Luthers Fortale til Daniel § 10.

11. 12), — ligesom Forældre, der have Noget at forrette udenfor Huset, anbefale et Barn, som nys har begyndt at gaa, til det hele Tyendes Opsigt og sige: Hvad I gjøre eller ikke gjøre, saa haver Øie med Barnet, at det ikke kommer til Skade! („Herre! hvad er et Menneske, at Du vilde kjende ham, et Menneskes Barn, at Du vilde agte paa ham?" — Ps. 144, 3). De hellige Engle, de rene Aander skulle bære os stakkels syndige, skrøbelige Mennesker paa Hænderne! Dog, hvi undrer jeg mig over Englenes Tjeneste, naar Guds Søn selv har paataget sig en Tjeners Skikkelse for vor Skyld og tjent os med sit Blod og sit Liv? Ligesom det nys sagdes om et Menneske, at mange Engle beskikkes til at have Opsigt med ham, saaledes siger Profeten paa et andet Sted: „Herrens Engel leirer sig trindt omkring dem, som Ham frygte, og frier dem" (Ps. 34, 8), uden tvivl forat tilkjendegive, „at samtlige Engle undertiden ere hos et Menneske, og at Alt, hvad Engel heder, være sig Keruber eller Serafer, være sig Mikael eller Rafael, i forekommende Nødstilfælde maa være paafærde og ile en gudfrygtig Christen til Hjælp, forat beskjærme ham mod Djævelens og Helvedes Magt," efter hvad en anseet Theolog herom siger.*)

§ 21. Vel have enkelte Lærere villet paastaa, at ikke alle Engle bruges til Menneskenes Tjeneste, men kun de af de laveste Ordener, medens derimod de andre stedse staa for Gud og prise Ham. Men dette strider aabenbart mod hint Udsagn af den hellige Apostel, hvor det udtrykkeligen siges, at alle Engle ere tjenende Aander og udsendes forat tjene de Udvalgte, hvorfor ogsaa denne Mening er bleven grundigt gjendreven og forkastet af anseede og lærde Fortolkere. Ak, „har Gud hengivet sin egen Søn for os (og sendt Ham til os), hvorledes skulde Han da ikke ogsaa skjænke (og sende) os alle Ting med ham?" (Rom. 8, 32). Jeg kunde endnu anføre Et og Andet, hvoraf man kunde slutte sig til Englenes Kjærlighed til Menneskene saavelsom til den høie Anseelse, hvori disse staa i Himmelen, saasom at de bekymre sig om den flygtende og vildfarende Hagar og formane hende til at vende tilbage, - at de ynkes over hende og hendes Søns Tørst og vise hende en Vandbrønd (1 Mos. 16, 8. flg.: 21, 17), - at de forsyne den hungrige Profet med Brød og Vand (1 Kong. 19, 5), - at de opholdt Daniel i Løvekulen (Dan. 6, 22), - at de agte paa den bedrøvede Maria Magdalenas Taarer og sige: „Kvinde, hvi græder du?" (Joh. 20, 12. 13). Imidlertid vil jeg ikke længere opholde mig herved, men ikkun fremdeles betragte, hvad der kan tjene til at bevise de hellige Engles Omhu for den menneskelige Sjel især deleshed og altsaa tillige dennes Høihed og Værdighed.

§ 22. Ved den Herres Jesu Fødsel og Meddelelsen herom til Hyrderne lægge de noksom for Dagen, hvilken hjertelig Del de tage i Menneskenes Frelse og Salighed; thi ikke blot forkynder en Engel Hyrderne den store Glæde, at der er født dem og alle Folk en Frelser; men de himmelske Hærskarers hele Mangfoldighed jubler og priser Gud derfor. Vel have nogle Lærere faldet paa de Tanker, at Englene ogsaa for sit eget Vedkommende maatte glæde sig over Guds Søns Menneskeblivelse, efterdi de derved vilde faa større Naade, saafremt de befæstedes i det Gode, og efterdi Hans dyre Fortjeneste ogsaa vilde erstatte og tildække deres for Gud ufuldkomne Hellighed og Retfærdighed. Men herom ved Skriften Intet, og hvad der i saa Maade anføres, er ilde forstaaet og opfattet. „Den Herre Jesus er en Midler mellem Gud og Menneskene. — Han antager sig intetsteds Englene; men Abrahams Afkom

*] J. Weller.

antager Han sig" (1 Tim. 2, 5; Ebr. 2, 16). De, som Han nu ikke har taget sig af, dem har Han hellerikke gjenløst, og til dem kan man ikke udstrække Hans Fortjeneste. De hellige Engle behøve det ei heller; thi de ere blevne bestaaende i sin medfødte Herlighed, og hvad der ikke er faldet, trænger ikke til at ophjælpes. Vilde man imidlertid paaberaabe sig Christi Fortjeneste som et Skjul for de hellige Engles Ufuldkommenhed, saa maatte man endvidere slutte, at den ogsaa kommer de faldne Engle tilgode, og at følgelig ogsaa disse tilsidst kunne vente Forløsning; men dette er falskt og stridende mod den ganske hellige Skrift. Det bliver altsaa derved, at det var paa Menneskenes Vegne, de hellige Engle glædede sig saaledes og enstemmig priste Gud for Hans Søns Manddomsannammelse, der var skeet til Menneskenes Bedste, hvoraf da atter sees, hvor høit de agte de menneskelige Sjele og deres Frelse.

§ 23. Mærkeligt er ogsaa det Tilfælde, som omtales i Apostlernes Gjerninger, nemlig at en Mand fra Makedonien fremstillede sig for den hellige Paulus paa en Reise om Natten og bad ham og sagde: Kom over til Makedonien og hjælp os! (Ap. Gj. 16 9). Nogle mene, at Gud kun har ladet en makedonisk Mand fremtræde for Apostelen i Drømme og ved ham tilkjendegivet ham sin Villie, at han skulde drage til dette Kongerige og prædike Evangeliet der. Hvad mig angaar, da synes jeg ikke ilde om den Mening, som en af vore gudfrygtige Lærere har fremsat, idet han antager, „at det har været en Guds Engel og Beskytter for Grækenland, der saaledes har aabenbaret sig for Apostelen og efter Guds Befaling bedet ham at begive sig til Makedonien og hjælpe ham at stride imod de onde Aander med Evangeliets Ord og sine Bønner." Vist er det, at disse Tanker intet synderligt Urimeligt have ved sig, og at man til Styrke derfor endog godt kunde anføre, hvad Profeten Sakarias saa og hørte i et Syn og hvoraf sees, at Englene ogsaa bedrøves over et helt Lands Elendighed i aandelige og legemlige Ting og bede om Hjælp og Redning for det, idet Herrens Engel der indføres talende saaledes: „Herre Zebaoth! hvor længe vil Du ikke forbarme Dig over Jerusalem og over Judæ Stæder, paa hvilke Du har været vred i disse sytti Aar?" (Sak. 1, 12), ihvorvel jeg ikke vil nægte, at disse Ord ogsaa passende kunde forstaaes om den uskabte Forbundsengel og Raadsengel Jesus Christus (Mal. 3, 1). Heraf fremlyser nu, hvor gjerne de hellige Engle se, at et Land fyldes med det guddommelige Ords Prædiken, at Kirker og Skoler der anlægges og vedligeholdes, og at den saliggjørende Kundskab om den Herre Jesu der udbredes, efterdi de vel vide, at Satans Rige derved forstyrres og mange Sjele blive frelste og bevarede til Salighed.

§ 24. Men dette lærer vor Frelser klart nok, naar Han med tre herlige Lignelser beviser, „at der er Glæde i Himmelen for Guds Engle over en Synder, som omvender sig" (Luk. 15, 7. 10. 14). Englene have rigelig Glæde i Gud, og jeg drister mig ikke til at sige, at Noget kunde lægges dertil, hvis ikke den Herre Jesus sagde, at en omvendt Sjel foraarsagede dem en ny Glæde. Se, hvor høit den menneskelige Sjel er agtet i Himmelen! Aarsagen til denne Glæde er nu dels Kjærligheden til Gud. Thi efterdi de vide, at Han elsker Sjelene saa inderligt og holder dem for sin Skat og Rigdom samt glæder sig over deres Omvendelse og Salighed, saa glæde de sig med Ham, - glæde sig med Guds Søn over at Hans kostbare Blod atter er kommet en Sjel tilgode og over at den trofaste og utrættelige Hyrde omsider har fundet sit Faar igjen, - glæde sig med den Hellig Aand over at Hans Ord har

lykkes, og at Han atter har fundet et Kar, som Han kunde fylde med sin Naade. Skulde vel ikke Tjenerne glæde sig, naar de se Faderen omfavne, kysse og med Glæde modtage den fortabte Søn, som man har anseet for død? Men dels grunder deres Glæde sig ogsaa i deres Kjærlighed til Menneskene. Der er den samme Art i dem som i Gud, for hvis Aasyn de staa, nemlig at de gjerne unde alle Mennesker Saligheden; jo flere Sjele der nu vindes og bringes til Omvendelse, desto større er deres Glæde.

§ 25. Jeg maa tænke paa hvad en vis Hedning har sagt: „Om et Menneske kunde vandre iblandt Stjernerne og efter Hjertens Lyst beskue Himmelens Underværker og Herlighed, saa vilde han dog ikke finde saa stor Fornøielse deri, naar han var ene, som naar han havde en Ven med sig, til hvem han kunde meddele sin Glæde." Solstraalerne ere stærkere og mere brændende, naar de tilbagekastes fra et hult Speil, end de ere i sig selv, og Glæden er større, naar den kan udøse sig i en Vens Hjerte. Saaledes er det med de himmelske Menneskevenner, Guds Engle. De vandre jo iblandt Stjernerne og fryde sig i Guds salige Rige i Himmelen; men de ønske tillige at have Menneskene hos sig, forat de kunne være salige med dem. Thi ligesom de Udvalgtes Glæde i Himmelen vil forøges i sig selv, naar den ene salige Sjel lig en lysende Stjerne straaler den anden imøde og det ene forklarede Legeme forlyster det andet ved sit yndige Lys, saaledes gaar det ogsaa med de hellige Engle: vor Glæde er deres Glæde; vor Salighed fordobler ligesom deres Salighed; de glæde sig over at de ved Guds Naade daglig faa flere og flere Deltagere med sig i Kjærlighedens Nydelse og i Guds Lov og Pris. De glæde sig over at den Afgang, som de lede ved de hovmodige Engles Fald, bliver erstattet ved Tilgang af Menneskesjele, og at de i disse rigeligen faa igjen, hvad de tabte i hine. Tænk nu, hvor høit anskrevne Sjelene maa være i Himmelen, siden de kunne glæde Gud og Hans Engle og agtes værdige til at udfylde Englenes Plads og blive Englene lige! (Luk. 20, 36).

§ 26. Det Samme lærer Apostelen Peter os, naar han siger, at hellige Engle begjære at gjennemskue Evangeliets Hemmelighed og Guds Naades Rigdom, der var forjættet ved Profeterne og som ved Apostlene blev Verden tilbudt og forelagt (1 Pet. 1, 12). Den hellige Skrift er et Skatkammer, fuldt af mangeslags Visdom og Guds Kjærligheds Undere. Ved Ordets Prædiken bliver dette Skatkammer aabnet og den Herre Jesus med sin fuldgyldige Fortjeneste, sit kostbare Blod og sin Retfærdighed saavelsom ogsaa Guds mangehaande Naade og den Hellig Aands rige Trøst forelagt Menneskene, at de kunne kjøbe alt dette „uden Penge og uden Betaling" (Ap. Gj. 17, 3; Esai. 55, 1). Dette aabnede Skatkammer have ogsaa Englene Lyst til at skue ind i, dels fordi de derved mere og mere opvækkes og optændes til at beundre og tilbede Guds Majestæt, Visdom, Miskundhed og Almagt saavelsom til uafladelig at love og prise Ham, dels fordi de elske Menneskene saa høit og glæde sig ligesaa meget ved at se dem salige i Christo, som den ene Broder glæder sig over den andens Lyksalighed og over den Naade og Venlighed, der vises ham af en mægtig Hersker. Dette var forbilledligen fremstillet ved Naadestolen, som de to Keruber beskuede, idet de skjulte den med sine Vinger (2 Mos. 25, 20). Jesus er den Naadestol, som Gud har fremstillet for os i Hans Blod (Rom. 3, 25). At beskue dette, nemlig hvorledes Naadestolen staar midt iblandt Syndere, og hvorledes saamange Tusind arme syndige Sjele søge og finde Naade ved den, dette er Englenes Lyst og Glæde.

§ 27. Paa lignende Maade er efter min ringe Formening den hellige Paulus's Udsagn at forstaa, naar han siger, at „ham, den Allerringeste af alle Hellige, var denne Naade given, at prædike i Evangelium for Hedningerne Christi urandsagelige Rigdom, paa det at Guds mangfoldige Visdom skulde nu ved Menigheden blive kundgjort for Fyrstendømmer og Magter i Himmelen" (Efes. 3, 8. 10). Apostelen vil sige, at han har Befaling af den barmhjertige og miskundelige Gud til at oplade og ved Evangeliets Prædiken forelægge og tilbyde Hedningerne den hele Skat og Fylde af Naade, Retfærdighed, Visdom og Salighed, som Han har nedlagt i Christo, sin allerkjæreste Søn, og det ikke blot til den Ende, at alle Mennesker skulle formedelst Troen modtage den dem tilbudte Salighed, men ogsaa forat Englene ved Beskuelsen af Guds mangfoldige Visdom, som Han har aabenbaret i dette store Naadeværk, skulde faa endnu større Aarsag til at prise og elske Gud (Rom. 16, 26). Udtrykket at kundgjøre vil ikke her sige at meddele Nogen Kundskab om Noget, som han før slet Intet kjendte til; thi en saadan Uvidenhed kan man ikke tilskrive de hellige Engle, efterdi den hellige Apostel paa andre Steder siger, at Hemmeligheden om Hedningernes Naadekald til Christum indeholdes i de profetiske Skrifter, ligesom den ogsaa deri klarligen nok omhandles. Men hvad Gud har aabenbaret sine hellige Profeter og gjennem deres Skrifter bekjendtgjort for den israelitiske Kirke, det har jo ikke kunnet være skjult for de hellige Engle. Den Kundskab derimod, som her menes, vil sige det Samme som: med hjertelig Deltagelse at se Opfyldelsen og Fuldbyrdelsen af Noget, at have sin Glæde deri og prise Gud derfor. Omtrent paa denne Maade tages ogsaa det samme Ord i Grundtexten, naar den hellige Apostel siger: „Lader Eders Begjæringer fremføres (kundgjøres, blive kundbare) for Gud i Paakaldelse og Bøn med Taksigelse!" (Filipp. 4, 6). Gud kjender jo forud vort Hjertes Begjæring (dets første Bevægelser — Ps. 10, 16), ligesom „Han ogsaa forstaar vore Tanker langtfra" (Ps. 139, 2). Men vor Bøn kundgjøres for Ham, naar den trænger ind til Ham og for Troens Skyld modtages af Ham i faderlig Naade og Godhed. Saaledes er da „Guds mangfoldige Visdom bleven kundgjort for Englene ved Menigheden," som han ved de hellige Apostles Tjeneste har udvalgt af Hedningerne, idet de hellige Engle med største Lyst og Glæde have seet de profetiske Forjættelser opfyldte og daglig iagttage de nye Miskundheder og Gaver, som Gud uddeler til sin Kirke. Guds Kirke er ligesom de hellige Engles Speil, hvori de beskue og beundre den guddommelige Naades og Godheds Rigdom, som en berømt Theolog udtrykker sig*). Heraf sees da atter klarligen, hvor høit de hellige Engle elske Menneskene, og hvor meget de glæde sig over deres Sjeles Velgaaende.

§ 28. Herom siger ogsaa den samme hellige Apostel paa et andet Sted, at man for Englenes Skyld skal opføre sig sømmeligen og med hellig Ærefrygt i de christelige Forsamlinger (1 Kor. 11, 10), efterdi de nemlig ere tilstede, overvære Gudstjenesten og befordre denne, saavidt det staar til dem. Den ovennævnte Lærer i vor Kirke siger ikke uden Føie: „De hellige Engle ere af Gud beskikkede til Vogtere og Gudfrygtigheds-Befordrere i vore Kirker; de ere tilstede i de hellige Forsamlinger; de opmuntre de Uopmærksomme og Søvnige til Bøn og Guds Ords Hørelse og hjælpe til at fremme Gudstjenesten. Det er ingen ringe Herlighed og Ære for Menneskeslægten, at selv Fyrstendømmerne og Magterne i Himmelen bekymrer sig om vor

*) Balduin.

Salighed; de glæde sig over at Gud har udfundet et Middel til at omvende og frelse de i Afguderi og andre Synder nedsænkede Hedninger. — De befordre det hellige Evangeliums Prædiken, rydde Hindringerne derfor afveien og ønske, at den ganske Verden maatte blive salig." Ja visseligen er det en stor Ære for det menneskelige Kjøn og et stærkt Vidnesbyrd om vor Sjels høie Værdighed, at de hellige Engle gjerne ere om og hos os og tage saa hjerteligen Del i vor Saligheds Sag, - at vi allerede i dette Liv have Samfund med dem, og at de ikke skamme sig ved os. Vi fremtræde for vor Gud forat tilbede og prise Ham midt iblandt Hans Engle. I Overensstemmelse hermed forklarer man ogsaa passende, hvad den kongelige Profet siger Ps. 138, 1, 1: „Jeg vil takke Dig af mit ganske Hjerte; for Guderne (Luther: for Englene og for Guds Børn, det er: midt iblandt dem) vil jeg lovsynge Dig." De befinde sig ogsaa midt iblandt os i vore gudelige Forsamlinger og hjælpe os at love og prise deres og vor Gud. Betænk dog her den menneskelige Sjels Herlighed og Salighed!

§ 29. Men Herren vor Gud har ogsaa dødelige Engle paa Jorden, nemlig Lærere og Prædikanter, hvilke Han selv har værdiget dette Navn (Mal. 3, 1; Aab. 1, 20; 2, 1 flg.). Omendskjønt Han nu vel har udskilt og udvalgt sig disse og udrustet dem med herlige Gaver, saa sigter dog Alt til Sjelenes Tjeneste: „Du vaage over dem, som de der skulle gjøre Regnskab" (Ebr. 13, 17). De ere Guds Tjenere og Medhjælpere i Hans Kirkehauge; Sjelene ere de ædle Planter, som de maa pleie, vande, rense for Ukrud og med største Flid søge at bevare. Dette har Apostelen for Øie, naar han siger: „Hvo er da Paulus, og hvo er Apollos? Tjenere, ved hvilke I bleve troende. Jeg plantede, Apollos vandede; men Gud gav Vært (1 Kor. 3, 5. 6). De ere Lys" (Matth. 5, 14), men som fortære sig selv i Møie og Arbeide og maa lyse Sjelene til Himmelen. De tilhører med alle sine Gaver, Evner og Kræfter ikke sig selv, men Menigheden, som Apostelen atter siger: „Alle Ting ere Eders, være sig Paulus eller Apollos eller Kefas eller Verden eller Liv eller Død eller det Nærværende eller det Tilkommende; alle Ting ere Eders" (1 Kor 3, 21. 22). De Ord, „Liv eller Død" kunne vel ogsaa forstaaes saaledes, at Apostelen tilkjendegiver, at alle Ting, selv Liv og Død, skulle tjene de troende og gudelskende Sjele til Bedste. Imidlertid synes det dog at stemme bedre overens med Textens Sammenhæng, naar man forklarer det om Prædikanternes Liv og Død, saa at hans Mening er: Prædikanterne ere pligtige og have af Overhyrden Jesus Christus Befaling til at tjene Eder, ikke blot, saalænge de leve, med alle sine Kræfter og Evner, men ogsaa med sin Død, naar de kun derved kunne befæste Eder i Troen og opbygge Eder til Gudfrygtighed. Denne Forklaring kan oplyses ved den samme store Apostels Ord, 2 Kor. 12, 15: „Jeg vil med Glæde opofre Mit, ja mig selv for Eders Sjele."

§ 30. De skulle være som Marias Alabasterkrukke, der var fyldt med uforfalsket, meget kostelig Nardussalve og som hun sønderbrød og udtømte over den Herres Jesu Hoved, saa at Huset blev fuldt af Salvens Lugt (Mark. 14, 3; Joh. 2, 2). Saaledes skulle ogsaa Lærerne gjerne lade sig ødelægge og sønderbryde ved mangfoldig Møie og uafladeligt Arbeide, ja selv ved den timelige Død, naar kun Herrens Navn vorder priset og Kirkehuset fyldt med Jesu Kundskabs gode Lugt, mange Sjele til Trøst, Glæde og Forbedring. De ere Guds Husholdere over Hans Hemmeligheder, og Nøglerne til alle Hans Skatte ere dem betroede, dog kun til Hans Børns

Tjeneste, forat de skulle forsørge dem med alle deres Sjeles Fornødenheder og give dem deres Spise i sin Tid. Mærkeligt er det i saa Maade, at ligesom Gud i Forældrenes Hjerte har nedlagt en sær Kjærlighed til deres Børn, som ikke har sin Lige i Verden og som gjør, at de med største Udholdenhed overvinde alt det Arbeide og Besvær, som Barneopdragelsen udkræver, saaledes har Han ogsaa gjort det Samme med de sande Sjelehyrder og redelige Prædikanter, saa at de ikke agte alle de Farer, al den Møie, alle de Gjenvordigheder, alt det Arbeide, som Sjelepleien fører med sig, men gjerne underkaste sig alt Saadant, naar de blot kunne stifte noget Gavn og bidrage til en og anden Sjels Frelse. De ere lig Jakob, der af Kjærlighed til sin Rakel udholdt Hede og Kulde, Nattevaagen og al anden Ubekvemmelighed i den Tid, han vogtede Labans Hjord (1 Mos. 31, 40). Herom vidne ikke blot Beretningerne om alle de hellige Guds Mænd, om hvilke Apostelen Paulus siger i sit eget og deres Navn: „Vi lide baade Hunger og Tørst, og ere nøgne og faar Mundslag og have intet vist Opholdsted og arbeide møisommeligen med vore egne Hænder. - - Vi ere som Udskud i Verden og som Alles Skoviſk" (1 Kor. 4, 11. 12). Men det bekræftes ogsaa med Exempler af Andre, som endnu leve. Ak, hvor mangen gudfrygtig Christi Tjener i de evangeliske Menigheder paa Landet og i Byerne lider ikke næsten Nød i sit møiefulde Embede! Man trænger og trykker ham; man plager hans retfærdige Sjel med sin uterlige Omgjængelse; man lægger ham alleslags Hindringer iveien. Han tilbringer sit Liv i idelige Sorger, i Kummer, i Mangel, i Arbeide og Gjenvordigheder, men bliver alligevel ikke træt af at bede for Menigheden, vaage over den og inderligen elske den. Hvoraf kommer det? Gud, den himmelske Sjeleven, styrker hans Hjerte i Kjærligheden til Jesus Christus og Hans Menighed og gjør ham glad i alle Trængsler, paa det at de Udvalgtes Sjele kunne frelses og ved hans Tjeneste føres til Himmelen.

§ 31. I det Gamle Testament havde Gud befalet at Ypperstepræsten skulde bære et lidet Skjold paa sit Bryst, besat med tolv Ædelstene, hvori Navnene paa de tolv Israels Stammer vare indgravede (2 Mos. 39, 14; 28, 15. 21). Et smukt Billede paa Menighedens sande Tjenere i det Nye Testament! Navnene skulle være indgravede i Ædelstene, forat tilkjendegive Sjelenes Kostbarhed, paa hvilke disse Navne vare Forbilleder. Saadanne Navne og Sjele har nu Gud bundet sine Tjenere paa Hjertet og vil, at de skulle vaage over dem og elske dem som sine egne Hjerter. Og hertil opvækker han dem ved sin Aand og Naade, og Christi Kjærlighed tvinger dem dertil. Saaledes tjener da Alt Menneskenes Sjele. Gud selv og Alt, hvad der af Gud er skabt i Himmelen og paa Jorden, Alt, hvad Gud er og har, kommer Sjelen tilgode og er til dens Tjeneste. Mennesket siger: „Alt, hvad der har Aande, love Herren!" (Ps. 150, 5). Gud derimod siger: Alt hvad der har Liv og kræfter, tjene Sjelen! Ser du nu, o Christenmenneske! hvor høit din Sjel er agtet af Gud?

§ 32. Fortryder imidlertid ikke paa at jeg hidtil saa ofte og fra saamange Sider har talt om Sjelens Høihed og Værdighed; Det lønner ganske vist Umagen, og ønskeligt var det, om alle christelige Sjele vare vel befæstede i denne Lære, og at den fra Daaben og deres tidligste Barndom af blev dem indgiven tilligemed Modersmelken, nemlig hvorledes og hvortil Gud har skabt dem og begavet dem med en fornuftig og udødelig Sjel, og hvorfor Han har kjøbt denne med sin allerkjæreste Søns kostbare Blod, beseglet den med sin hellig Aand, omgivet og beskjærmet den med vældige

Himmelfyrster, de hellige Engle, og værdiget dem saamegen Omhu, Miskundhed og Veldædighed. Men ak, Sjelen kjender sig saa ofte ikke selv; den forstaar ikke sin Adel og Herlighed og lader sig derfor saa let hendrage til ringe og værdiløse Ting. De smaa Børn sætte sig ofte, om de end ere nok saa smukt paaklædte og pyntede, ned i Sandet med andre Børn og lege med Potteskaar og Dukker. Dette volder deres Uvidenhed. Saaledes glemmer ogsaa vor Sjel ofte sin Høihed og den aandelige Prydelse, hvormed Gud har smykket den, hænger sig ved det timelige og forgjængelige Gods og søger sin Glæde og Ære i det Jordiske. Det er, som om en Prinsesse, der var smykket med Perler og Ædelstene, i Vanvid vilde forbedre sin Pynt med raadden Lyseved, Glaskoraller, klingende Bjælder og andet Lapperi.

§ 33. Giv derfor Agt, du ædle Sjel, og se vel til, hvor din Gud har sat dig, og hvor høit Han har ophøiet dig, nemlig til sin allerkjæreste Søns og den Hellig Aands Samfund. Du er beseglet med den levende Guds Segl; du er den Høiestes Helligdom og Bolig, som Han har udvalgt sig til at bo og hvile i. Hans hellige Engle, de klartskinnende Ildsluer, svæve om dig og over dig med sin glødende Kjærlighed; de ledsage dig paa alle dine Veie; de opvarte dig, naar du spiser, og tjene dig ved Bordet; de vaage ved din Seng, naar du sover; de sørge med dig, naar du er bedrøvet, og styrke dig i Angest og Nød; de glæde sig i din Glæde og betragte dig som sin Søster; de se og høre med Glæde paa dig, naar du tjener din og deres Gud, naar du tilbeder Ham og priser Hans Godhed; de glæde sig i dit Samfund og kalde sig dine Medtjenere, begjære ei heller nogen anden Ære af dig end at du skal tilbede og ære Gud; de ere vel tilfredse med Guds Ære og dit timelige og evige Velgaaende. Et saadant engleligt Sind har Gud ogsaa indgivet sine jordiske Sendebud og Tjenere, der have hengivet sig ganske til din Tjeneste. Deres Gaver, deres Kundskaber, deres Visdom, deres Omhu, deres Bønner, deres Sukke, deres Taarer, deres Liv hører dig til; de ere rede til at gjøre og lide Alt, ja endog til at lade sit Liv og Blod, naar ikkun Gud bliver høilovet og du befæstet i Troen, Haabet og Kjærligheden og bevaret til evig Salighed.

§ 34. Hvad vil du nu gjøre, du christelige Sjel, og hvad vælger du? Hvad er bedst: Synd eller Gudsfrygt? Vil du ikke heller være et Tempel for den Hellig Aand end et Tilholdsted for Djævlene? Er det ikke bedre at have Guds gode og værdige Aand til Ven, til Trøster, til Hjælper, end Helvedes Morderaand til Smigrer og Forfører? Er ikke Englenes Selskab bedre end Djævelens? Er det ikke bedre at gjøre Menighedens Hyrder og Tjenere Glæde og at have deres Bønner for sig end at bedrøve dem og have deres Sukke imod sig? Hvorfor vil du forlade din Høihed og Herlighed og styrte dig i Elendighed? Er vel Syndens usle, forgjængelige Lyst og Verdens bedragelige Glæde saameget værd, at man derfor skulde give Slip paa den Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund saavelsom paa Omgangen med de hellige Engle og Guds Sendebud og slutte sig til den menneskelige Slægts erklærede Fiender? Skal et Guds Barn forlade Faderens Skjød forat lægge sig med den djævelske So i Skarnet? Det være langtfra!

§ 35. Før derfor stedse en forsigtig Vandel og skik dig, som det sømmer sig et Guds Barn og en helliggjort Sjel. Lad altid de Ord af den hellige Apostel staa skrevne paa dit Hjertes Tavle: „Vide I ikke, at Eders Legeme er den Hellig Aands Tempel, som er i Eder, hvilken I have af Gud, og at I ikke

ere Eders Egne? Thi I ere dyrekjøbte. — Bedrøver ikke Guds den hellige Aand, med hvilken I ere beseglede til Forløsningens Dag!" (1 Kor. 6, 19; Efes. 4, 30). Lad alt Verdens ugudelige Væsen være dig forhadt; sky al Anledning til Synd; hav i al din Livstid Gud for Øine og i Hjertet og vogt dig, at du ikke synder med Villie (Tob. 4, 6). Søg daglig at beskytte dig ved at betragte den Adel og Herlighed, som du af Guds Naade har annammet i Christo Jesu formedelst den Hellig Aand. Og efterdi du ved, at de hellige Engle omgive dig, ihvor du gaar og staar, hvad enten du sover eller vaager, saa lev som en Engel blandt Englene, i Frygt for Gud, i al Kyskhed, Maadeholdenhed og Renhed; vogt dig med største Flid, at du ikke volder disse dine Venner Sorg og dine Fiender, de djævelske Aander, Latter og Glæde. Bedrøv ikke de Læreres Hjerter, som vaage over din Sjel; de have saa alligevel Bedrøvelse og Plage nok. Det er jo desværre kommet dertil, at de troeste og nidkjæreste Christi Tjenere forrette sit Embede med bestandige Sukke og Klager, og at de saaledes leve og dø bedrøvede og sørgmodige, efterdi de maa være Vidner til at det ugudelige Væsen tager saa mægtigt Overhaand, og at den sande Christendom mere og mere forsvinder. Efterat Satan har udruget Gudsfornegtelsens Vederstyggeligheder, er Christus, Hans Ord, Hans Tjenere blevne en Spot for Verden, Gud bedre os! Slut da ikke ogsaa du dig til Spotterne, du christelige Hjerte, og bedrøv ikke mere Christi og Hans Kirkes bedrøvede Tjenere, men følg og adlyd dem, paa det de maa kunne takke sin Gud, saa ofte de tænke paa dig, og paa det de med-rette maa kunne kalde dig „Kronen paa sin Ros, sin Ære og Glæde" (1 Thess. 2, 19. 20) og fremstille dig som en velsignet Frugt af sin Plantning og Vanding for vor Herre Jesus Christus i Hans Tilkommelse.

§ 36. Prøver ogsaa, mine kjære Medchristne, under denne Betragtning Eders hidtil førte Vandel, om den har været overensstemmende med Eders Daabspagt og Eders Kalds Herlighed. Ak, hvor mange Hjerter finder man ikke blandt de Christne, som ikke vide, hvorfor de ere Christne, og som paa Hedningernes, ja Dyrenes Vis henleve i mange Synder og stor Sikkerhed! Oxen agter ikke paa Himmelens Løb og de klartskinnende Stjerner, naar den blot kan have sin Krybbe fuld eller gaa i Græs indtil Bugen. Soen forlyster sig i sit Sølepuds, om der end tætved den flyder en Kilde med det reneste Vand. Om end Roserne staa i fuld Blomstring, søger dog Skarnbassen hen til sin Møgdynge og finder sin Glæde i den. Saaledes er det desværre med mange Christne. Syndeskarnet er dem kjærere end Guds Naades ædle Strøm; de skjøtte ikke sin Sjels Værdighed og den Herlighed, den har hos Gud formedelst Christum, naar de blot kunne være fulde og mætte af Verden og dens Ære, Glæde og Lyst. Ak, hvor mange Mennesker bedrøve ikke dagligen den Hellig Aand, besudle Hans Tempel i sig, forjage de hellige Engle, ængste og plage dem, der vaage over deres Sjele! Se nu til, kjære Medmenneske, om du hører til disses Tal, og om du hidtil har gjort din ædle Sjel til Satans Trælkvinde og overgivet den til Syndens skammelige Tjeneste.

§ 37. „Ak, omvend dig, du Forvendte! Kom ihu, hvorfra du er falden, og vend om!" (Jer. 3, 12; Aab. 2, 5). Maaske har du hidtil syndet af Uvidenhed og Uforstand og ikke betænkt din Sjels Høihed og den Guds Børns Herlighed, der er dig skjænket i Daaben. Maaske har du hidtil ikke forstaaet de mangehaande Miskundheder og Velgjerninger, som Gud har bevist dig. Men nu, naar du hører og læser dette, kan du ikke mere undskylde dig med Uvidenhed og maa være forvisset om at alle Synder,

som du herefter begaar, ville blive et Centner tungere end de forrige. Derfor vend om til din Gud og Hans Naade; vend om, du fortabte Søn, til din kjærlige Fader, der allerede længe har staaet og seet ud efter dig og med udstrakte Arme venter paa dig. Vend om, du forlokkede Due, til Klippehulerne, til Jesu Christi bloddryppende Vunder. Bring dit urene Hjerte hen til Jesu Blodstrømme og tvæt det deri og tænk paa den naadige og barmhjertige Guds Ord: „Jeg vil stænke rent Vand over Eder (den Hellig Aand, saaledes som det i det følgende forklares), og I skulle blive rene; fra alle Eders Urenheder vil jeg rense Eder. Og jeg vil give Eder et nyt Hjerte og give en ny Aand indeni Eder" (Ezek. 36, 25. 26).

§ 38. Hvorfor, o Menneske, vil du endnu længere være en Fiende af en saa naadig og miskundelig Gud? Hvorfor skal den dyre Løsepenge, Jesu Blod, som er betalt for din Sjel, endnu længere være spildt paa dig? Hvorfor negter du den værdige Helligaand at bo i dit Hjerte? Er det da bedre at have en Morder hos sig end en Trøster? Er det rigtigt at huse en Fiende og udstøde en trofast Ven? Se, endnu svæver Guds Aand som en Due med den guddommelige Freds Olieblad i Munden over dit Hjerte; hvorfor vægrer du dig ved at modtage det? „Lad det være nok, at du i den forbigangne Livstid har bedrevet Hedningernes Villie, der du vandrede i Uterlighed, Lyster, Fylderi, Fraadseri, Drukkenskab, og lev den øvrige Tid i Kjødet efter din gode og kjærlige Guds Villie" (1 Pet. 4, 2. 3). Omvend dig og glæd dermed de hellige Engle, som du hidtil har bedrøvet med dine Synder. Se, Guds Sendebud tilbyder dig Fred og Forsoning med Gud; „de bede dig i Christi Sted, at du vil lade dig forlige med Gud" (2 Kor. 5, 20). Du har dog visseligen al Grund til at søge Freden, og om Forligelsen med Gud ikke blev dig tilbuden, burde du jo løbe efter den som en udmattet Hjort efter det friske Vand; du burde jo krybe paa dine Knær til Naadestolen, den korsfæstede Jesum, hvor Forligelse er at finde; du burde jo kjøbe den for alt dit Gods, ja for al Verdens Skatte, — og du vil betænke dig længe paa om du vil modtage den, naar den tilbydes dig for Intet, af blot og bar guddommelig Godhed og Barmhjertighed? Se, Christi Prædikanter og Tjenere række dig paa Guds Vegne en Oliegren; vil du gjengjælde den med en Tornebusk? De foreholde dig Guds Barmhjertighed, og du sætter dit Hjertes Haardhed imod den? De vise dig Jesu Christi aabne Vunder, og du lukker dit Hjerte tæt til for dem? De græde, de raabe, de bede dig, og du spotter dem? Hvor længe vil du være saa rasende og stride saaledes imod din Sjel? Hvor længe skal man bede dig, at du vil lade dig hjælpe til Himmelen og Saligheden?

§ 39. „Ak, Herre, Herre, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miskundhed;" hav endnu i nogen Tid Taalmodighed med dem, som hidtil have foragtet din Naade! Vi ville endnu flittigt grave om disse ufrugtbare Træer, gjøde og vande dem, om de maaske endnu ville bære Frugt (2 Mos. 34, 6; 13, 8). Vi ville ikke aflade at bede og formane dem og ved Ordet at forestille dem din Godhed i Christo, om de maaske endnu ville lade sig overtale og vinde. Ihukom, min Gud, at det er Sjele, som Du har skabt til det evige Liv, gjenløst med din Søns Blod og ved din Aand kaldet til dit Rige. Det er vildfarende og forførte Faar; Herre Jesu, Du trofaste og gode Hyrde, opsøg dem og bring dem paa ret Vei! Saa ville vi takke Dig i al Evighed. Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Femte Prædiken.

hvori Begyndelsen gjøres til at betragte den menneskelige Sjels sørgelige Fald og dens Fordærvelse ved Synden.

Rom. 15, 12: Synden kom ind i Verden formedelst et Menneske og Døden formedelst Synden, og saaledes trængte Døden igjennem til alle Mennesker, idet de syndede alle.

---

§ 1. „Hvorledes er du falden af Himmelen, du Morgenstjerne?" siger Profeten Esaias, idet han i Aanden forudser Kongen af Babels Fald og Fornedrelse (Esai. 14, 12). Konger og Fyrster ere af Gud høit ophøiede over Andre og beklædte med Ære, Magt, Rigdom og Herlighed, forat de skulle lyse og skinne fremfor andre Mennesker ligesom Morgenstjernen fremfor andre Stjerner. Men naar de hovmode sig af sin Magt og Herlighed og misbruge den til Guds Foragt, til Overdaadighed og Uretfærdighed, saa er det let for Ham at nedstøde dem fra deres Høide, at udøse Foragt over Fyrsterne og at gjøre dem til en usel Praas, ja til Intet. Raketterne stige hurtig i Veiret og give en klartstraalende Glans fra sig. Men naar de ere stegne til det Høieste, saa have de fortæret sig selv, og der bliver intet Andet tilovers af dem end et udbrændt Papir og en simpel Stok, som falder ned og bliver søndertraadt. Ved saadanne Ting pleie denne Verdens Store at forlyste sig, naar de ret ville vise sig herlige og glade. Ak, maatte de Alle betragte dem paa samme Maade som nylig en mægtig Fyrste*), der kort før sit Endeligt sammenlignede sig med en Raket og skrifteligen har efterladt sine forstandige Tanker om den verdslige Høiheds Forfængelighed! Ak, vilde de blot stedse tænke paa de Ord af sin Overherre, „hvis Riges Embedsmænd de ikkun ere: Jeg har sagt: I ere Guder, og I ere Alle den Høiestes Børn. Men I skulle dø som et Menneske, og som en af Fyrsterne skulle I falde" (Visd. 6, 4; Ps. 82, 6. 7). Ak, hvor mangen Herskere falder ikke fra Himmelen (den verdslige Pragt og Herlighed) i Helvede, i den evige Kval og Pine, fra Rigdom i den evige Fattigdom, fra den høieste Ære i den dybeste Trældom under Djævelen!

*) Kong Fredrik den Tredie af Norge og Danmark.

§ 2. Det er imidlertid ikke min Hensigt at forfølge disse Tanker videre; jeg vil kun sige, at dersom det er beklageligt og medrette vækker Forbauselse hos Mangfoldige, naar en stor og mægtig Mand falder fra sin Høihed og Herlighed i Skjændsel, Foragt, Armod og Elendighed, hvor langt begrædeligere er det dog ikke, at den ædle Menneskesjel, forledet ved Djævelens List, er falden fra sin medfødte Herlighed i den yderste Elendigheds Dyb, fra Retfærdighed i Synd, fra Guds Naade i Hans Vrede, fra Lyset i Mørket, fra Livet i Døden, fra Himmelen i Helvede! Sandelig, naar vi med vore Tanker vende tilbage til hvad vi i de foregaaende Prædikener hørte og sammenholde det med hvad der nu vil følge, saa maa vi vel sige: „Hvorledes er du falden af Himmelen, du Morgenstjerne?"

§ 3. Englene kaldes paa Grund af sin medfødte Renhed og Hellighed Morgenstjerner, naar Herren siger til Job: „Hvor var du, der Morgenstjerner sang tilhobe og alle Guds Børn raabte for Glæde?" (Job 38, 7). Saaledes er det

helleritke urimeligt at give den menneskelige Sjel det samme Navn, naar den betragtes i sin Uskyldighedsstand. Morgenstjernen er den skjønneste af alle Stjerner; den kaldes medrette Himmelens Undervœrk; dens yndige hvide, klare Lys spiller saa smukt med sine Sølvstraaler, at man ikke kan se sig mæt derpaa. Ligesom en liden Sol gaar den forud for Solen og er en Prydelse for den hele Himmel. Saaledes var Sjelen før Faldet fuld af guddommeligt Lys, fuldt af Visdom, Retfærdighed, Hellighed, Venlighed, Sagtmodighed og Ydmyghed, fuld af himmelsk Kjærlighed og skinnende Klarhed; den overstraalede med sine Gaver alle andre syndige Skabninger; den var forenet med sin Skaber og var et skabt Billede af Hans Herlighed; den var en Glæde for Englene og alle Skabninger. Men ak, Gud bedre os, hvilken skrækkelig Forandring er der ikke foregaaet med den! Dens Lys og Klarhed er omskiftet til Mørke, dens Visdom til Blindhed og Daarskab, dens Retfærdighed til Synd, dens Venlighed og Kjærlighed til Vrede og Hadskhed, dens Ydmyghed til Hovmodighed, dens Salighed til Fordømmelse. Ved Synden er den desværre fra et Guds Billede bleven et Djævelens Billede, fra Englenes Lyst og Glæde deres Fiende og Rædsel, fra en kongelig Prinsesse en Slavinde, fra en kysk Brud en utugtig Skjøge, fra et Tempel for den Hellig Aand en Svinesti og et Tilholdssted for Helvedes Aander. „Hvorledes er du falden af Himmelen, du Morgenstjerne?"

§ 4. Nu vil det ikke alene være høist nødvendigt for det Formaal, vi have sat os, men ogsaa saare gavnligt, at vi efter den hellige Skrifts Forbillede noget nærmere betragte den **Elendighed**, hvori det beklagelige Syndefald har styrtet den **menneskelige Sjel**. Thi eftersom vi gjerne vilde lede Sjelen til Christum og Fornyelsen i Ham, saa maa den først lære at forstaa sin bund- og grændseløse Skade og Fordærvelse. Lægen kan ikke lykkeligen og grundigt helbrede en Sygdom, naar han ikke er ganske paa det rene med dens Aarsager, Tilfælder og hele Beskaffenhed, og Sjelen kan ikke blive gjenfødt og fornyet uden at man tilfulde forstaar dens Fald og Fordærvelse. Kundskaben om den guddommelige Naade og Barmhjertighed og det Kjærlighedens og Gjenløsningens Under, som er skeet ved Jesum Christum, bliver ogsaa saameget herligere, jo tydeligere den Elendighed fremstilles og forklares, hvorfra Sjelen er reddet. Om dette ville vi nu herefter handle i en anden Prædiken. Herren vor Gud styre vore Tanker til sin Ære og vor Opbyggelse, formedelst Jesum Christum! Amen.

§ 5. Naar den kongelige Profet sukker: „Af det Dybe raaber jeg til Dig, Herre!" (Ps. 130, 1), saa kalder han, som det Følgende viser, Synden et Dyb, og minder os derved om vort store, dybe Fald, idet vi fra Guds høie og hellige Majestæt og Herlighed, fra det evige og allerhøieste Gode, fra Liv og Salighed ere nedstyrtede i det største og dybeste Onde, i den største Ulyksalighed, i den bitre Død, i Helvedes dybe Afgrund, nemlig ved vore første Forældres Synd, der er alle Synders og al Elendigheds Ophav og Begyndelse. Dette er imidlertid noget **Skjult** og **Ukjendt** for Fornuften (Ps. 90, 8). Det hører med til den menneskelige Elendighed, at Mennesket ikke forstaar sin Elendighed, finder Velbehag i sig selv og er sikker midt i sin største Sjelesygdom. Mennesket er af Naturen „elendigt, jammerligt, fattigt, blindt og nøgent" og siger ikkedestomindre, saalænge dets Øine endnu ikke ved Guds Aands og Naade ere blevne opladte: „Jeg er rig og har Overflod og fattes Intet" (Aab. 3, 17). Derfor foreholder nu den naadige og barmhjertige Gud os saa ofte i sit Ord det første Syndefald med

dets bedrøvelige Frugter, paa det vi skulle vorde kloge og alene søge vor Salighed i Hans Naade.

§ 6. Hvorfra Synden har sit Udspring og er kommen ind i Verden, tilkjendegiver Apostelen i det ovenanførte Skriftsprog, sigende: „Synden kom ind i Verden formedelst et Menneske." Man ser let, at han her sigter til Adam. Vel har Eva, alle Levendes Moder, været hans Medskyldige, ja hans Forførerinde til Synden, hvorfor ogsaa Apostelen paa et andet Sted siger: „Kvinden blev forført og faldt i Overtrædelse" (1 Tim. 2, 14). Men efterdi Apostelen fornemmelig omhandler Syndens Forbandelse, saa tilskriver han nærmest Adam den, som alle Menneskers Stamfader og den hele Menneskeslægts Rod. Men hvorledes det er tilgaaet med det første Syndefald og Begyndelsen til al vor Elendighed, det har den Guds Mand Moses udførligen beskrevet (1 Mos. 3, 1 flg.).

§ 7. De Gamle have meget rigtigt bemærket, at tre tredie Kapitler i den hellige Skrift ere saare mærkelige og værd at overveies: det tredie Kapitel i første Mosebog, hvori Menneskeslægtens sørgelige Fald beskrives, - det tredie Kapitel i Johannes's Evangelium, hvor Syndeudsletteren og Frelseren fremstiller sig selv, og det tredie Kapitel i Brevet til Romerne, der indeholder Begrundelsen af den arme Synders Retfærdiggjørelse for Gud af lutter Naade formedelst Christi Blod og Fortjeneste, der tilregnes i Troen. Det første Kapitel kan et christeligt Hjerte ikke vel læse uden Smertes- og Bodstaarer, de to sidste ikke uden Kjærligheds- og Glædestaarer.

§ 8. Da Satan (som man ikke uden Grund antager, af Hovmod) var affalden fra Gud og af Ham nedstødt i den evige Fordømmelse, kunde han ikke uden Misundelse og Fiendskab betragte Mennesket, som Gud havde skabt i sit Billede. Det ærgrede ham, at Mennesket skulde blive staaende i den Sandhed, fra hvilken han selv var falden, og efterdi han ikke kunde udøse sit Fiendskab og bitre Had paa Gud, som efter retfærdig Dom havde forkastet ham, saa besluttede han at lade det gaa ud over Mennesket og kjøle sin Forbitrelse og Hevntørst paa det. Efterdi han ikke kunde fornærme Gud selv, saa vilde han idetmindste vanære Ham i Hans Billede. Hertil kom, at den ondskabsfulde Morderaand mente, at det vilde være ham en Trøst mod hans egen Fordømmelse, naar han ogsaa kunde styrte en Mængde Andre tilligemed sig deri (thi Helvede har ingen Trøst, ei engang en Draabe, Luk. 16, 24. 26). Dette kan man godt forestille sig, naar man betænker den Grusomhed og Mordlyst, der findes hos enkelte Djævelsbørn, i hvis Hjerte den Onde har sit Sæde. Kaligula, dette Umenneske blandt de romerske Keisere, ønskede, at hele det romerske Folk, hvis Antal dengang var utrolig stort, blot havde en Hals, forat han kunde afhugge den i et Hug. For ikke ret mange Aar siden blev der henrettet en Krybskytte*) i Schlesien, som havde myrdet flere Hundrede Mennesker og som bekjendte, at naar han kom til et eller andet Sted, hvor der var mange Mennesker forsamlede, t. Ex. i en Kirke eller paa et Marked, følte han en uimodstaaelig Lyst til at myrde dem allesammen, hvorhos han tilføiede, at Intet havde foraarsaget ham saa stor Fornøielse, som at se paa de Menneskers Sprællen og Dødskamp, som han havde saaret. Se, dette er Djævelens Art; han er en Manddraber; han har haft et mordisk, grusomt Hjertelag fra Begyndelsen (Joh. 8, 44). Han søgte sin Trøst og Glæde i Menneskenes Skade og Fordærvelse.

§ 9. Til Redskab for sin Træsthed og sit Fiendskab valgte han en Slange. De Lærde antage, at denne før Synde-

*) Vildttyv, En, som ulovligen skyder Vildt

faldet har været et yndigt og elskeligt Dyr, der fremfor alle andre holdt sig nær til Mennesket og viste sig venligt og tjenstagtigt imod det, hvorfor ogsaa Eva saameget mindre frygtede for noget Bedrageri under et saa indtagende Udvortes. Det gaar endnu saa til, at Satan gjerne skjuler sine Kløer under en smuk Kaabe og iskjænker sin Gift af gyldne Bægere, hvorfor vi skulde iagttage den største Forsigtighed ligeoverfor de Ting, der have det bedste Udseende og ere behageligst for Kjødet. De spørge ogsaa, hvilken Art af Slanger det har været, hvortil Nogle svare, at det har været en Basilisk, Andre en Hugorm, Andre en Guldslange. Dette er, ligesom om et Menneske var dødeligt saaret af sin Fiende og vilde anstrænge sig for at faa vide, med hvilken Bøsse eller Kaarde han var skudt eller stukken. Udentvivl er det bedre at sukke over sin Skade og raabe til den himmelske Læge om Hjælp. Det er en Art Slanger, som man kalder Spyslanger, fordi de udspy eller spytte sin Gift paa Mennesker eller Dyr og saaledes tilføie dem Skade. Om det nu har været en saadan Slange, Satan har betjent sig af, skal jeg lade være usagt; men Saameget er vist, at den meget træffende forestiller hans Vanart, eftersom han bestænker og skader Mennesket med Gift, naar det mindst venter det.

§ 10. Slangen har imidlertid styrtet Mennesket i Fordærvelse, ikke ved en indvortes Tilskyndelse, ei heller ved udvortes Vold, men ved List og Smigreri, idet den har draget Guds udtrykkelige Forbud i Tvivl, sigende: „Skulde Gud virkelig have sagt: I maa ikke æde af hvert Træ i Haugen?“ (1 Mos. 3, 1 flg.) som om den vilde sige: Jeg kan ikke forestille mig, at Gud skulde have forbudt Eder at æde af alle Træer, især af det ædleste og bedste. I maa enten ikke have forstaaet Ham ret, eller Gud maa ikke unde Eder den Lyksalighed, som I kunde opnaa ved at nyde af dette Træes Frugt. Og dette sidste er det Troligste. „Thi Han ved, at hvilken Dag I æde deraf, skulle Eders Oine oplades, og I skulle blive ligesom Gud i at kjende Godt og Ondt.“ Se, for Erkeløgneren maatte saaledes den trofaste, sanddrue Gud blive en Løgner; for den misundelige Fiende maatte Han blive en avindsyg Herre. Mennesket lod sig indbilde, at Satan mente det godt, men Gud ondt med det. Den evige Troskab og Sandhed maatte lyve og Løgnen være Sandhed. Endnu den Dag idag er det hans Sædvane at anstille sig venlig og at forføre Mennesket under et Skin af at mene det godt med det samt ved at foreholde det et tilsyneladende Gode. Derfor lader os være aarvaagne og forsigtige! Naar Djævelen brøler som en hungrig Løve, - naar han spyer Ild eller udkaster Vandstrømme, som en Drage, da er han ikke saa farlig, som naar han paatager sig Stikkelse af en Lysets Engel og smigrer og kjæler for Mennesket.

§ 11. Ved dette Satans Smigreri lod Eva sig forføre, og ved sin venlige Tiltale forledede hun tillige sin Mand, saa at de begge aade af det forbudne Træes Frugt. Men dette maa vi nu ikke betragte som en simpel Sag. Den kjødelige Fornuft tænker: Kommer det da saa stort an paa et Æble? At plukke et Æble af et Træ og spise det, skulde det være saa stor en Synd og saaledes optænde Guds Vrede? Ja mit Medmenneske; thi det kommer ikke an paa det blotte Æblebid; men i denne Overtrædelse skjuler sig én saadan Mængde af allehaande vederstyggelige Synder, at det ikke er til at udsige. I dette Æblebid laa Vantro og Ulydighed mod Gud; Mennesket lukkede Guds Ord og Bud ud af sit Hjerte og gav Satan og hans Løgne Rum deri. Det troede, som ovenfor sagt, mere paa den bedragerske Fiende end paa sin trofaste Skaber; det affaldt fra Ham og sluttede Venskab med Satan.

I dette Æblebid var Hovmod og Begjærlighed efter guddommelig Ære. Mennesket greb, om jeg saa maa sige, efter sin Guds og Skabers Krone og Spir; det vilde være sin egen Herre, regjere og sørge for sig selv og være lykkelig ved og i sig selv, uden Guds Forsorg og Opsigt. I dette Æblebid var en stor Utaknemmelighed mod en saa mild og veldædig Gud, der ikke alene havde smykket det med mangehaande herlige Gaver, men ogsaa sat det i Besiddelse af alle Skabninger og bestemt disse til dets Tjeneste. I dette Æblebid var der en stor Efterladenhed, forsaavidt som det ikke bedre brugte de Kræfter, det havde faaet af Gud, til at modstaa Satans Anfegtelse. Kort, Æblet medførte Affald, Æblebidet gjør en Kløft mellem Gud og Mennesket, og denne Synd holdes medrette for den allerstørste og groveste, der nogensinde er begaaet under Solen.

§ 12. Dette sørgelige Fald havde snart en beklagelig og ynkværdig Forandring hos Mennesket til Følge. Saasnart det formedelst Vantro og Ulydighed havde vendt sig fra Gud, tabtes Guds Billede, der bestod i Hellighed og Retfærdighed, i himmelsk Visdom, i Sjelens største Ro, Fred og Glæde, og Satans Billede, det er: Urenhed, Ondskab, Blindhed, Fiendskab mod Gud, Frygt, Skræk og Angest, indvortes og udvortes, traadte i dets Sted. Ved sit bedragelige Ord har Satan selv trængt sig ind i Menneskets Hjerte; med sin giftige Aand har han indaandet og indblæst det Synden; han har saaet sin Slangesæd deri og ganske og aldeles opfyldt det med sin djævelske Vanart. Forstanden er bleven forblindet og fuld af Helvedes Mørke; Villien er bortvendt fra Gud, er bleven ulydig og gjenstridig imod Ham; Kjærligheden til Gud er forvandlet til Had og Fiendskab, Samfundet med Gud til Sky og Rædsel for Ham, Freden til Ufred og Angst. Fra et guddommeligt, aandeligt og himmelsk Billede er Sjelen bleven aldeles jordisk- og kjødeligsindet, aldeles dyrisk og fæisk. Forledet ved Øienslyst og Hovmod har den, om end uformærkt og ligesom med tilbundne Øine, sammenkoblet sig med Satan. Den var et blankt Speil, hvori Guds Klarhed skinnede; men Satan har formørket og fordærvet det ved sin urene og giftige Aande. Den var et frugtbart, deiligt og ungt Træ; men Helvedes Buk har gnavet derpaa og forgiftet det saaledes med sin Fraade, at det nu af Naturen er udygtig til alt Godt og uddød.

§ 13. De gamle Hebræere have sagt, at da Slangen talte med Eva i Paradis, overspøitede og tilstænkede den hende med Skarn og Uhumskhed, hvorfra Israeliterne dog atter bleve rensede, da de modtoge Loven paa Sinai Bjerg. Jeg mener de have Ret; Sjelen er tilstænket med Skarn; den er bleven aldeles vederstyggelig og kan ikke atter renses fra sin Urenhed uden ved Jesu Christi, Guds Søns, Blod. Saaledes er da den ædle Sjel, som Gud havde skabt til evig Salighed, falden i den evige Død; den har ved Synden tabt Gud, Hans Naade, Hans Billede, sig selv og Alt og ikke beholdt Andet tilbage end Unaade og Vrede, Trængsel, Frygt og Angest. Og dette tilkjendegav den naadige og barmhjertige Gud strax efter Faldet den flygtende Adam, der tilligemed sin Hustru havde skjult sig blandt Træerne i Haugen, idet Han raabte til ham: Hvor er du? (1 Mos. 3, 9) hvilke Ord ikke udtrykke nogen Uvidenhed, saaledes som den manikæiske Kjætter og Sværmer Faustus*) fordum har antaget, men snarere en kjærlig Faders Medlidenhed, idet Gud lige-

*] Manikæere kaldes en af Perseren Mani, Manes eller Manikæus i det 3die Aarhundred stiftet fritænkersk Sekt, der ved Hjælp af egne Paafund [Filosofi], med Tilsidesættelse af Skriften, søgte at forklare det Ondes Oprindelse og Striden mellem dette og det Gode samt erklærede Mani for den af Christus forjættede Talsmand [den Hellig Aand].

som vil sige: Ak, Adam, hvad har du gjort? I hvilken Elendighed har du ikke styrtet dig! Hvad skal det være, at du, stakkels Menneske, vil skjule dig for mine Øine? Hvorfor vil du fly og løbe for mig? Ak, du er desværre allerede altfor langt bortvegen fra mig; maatte du kun vende om igjen med Anger og Sorg og bede om Naade!

§ 14. Nu havde det vistnok allerede været nok, at det første Menneske, som dog Gud havde skabt i fuldkommen Retfærdighed og Hellighed og delagtiggjort i den høieste Lyksalighed, var faldet saa dybt og havde styrtet sig i en saa stor Elendighed. Men her begynder, kan man sige, først for Alvor den Betragtning, som maa fylde Ens Hjerte med Sorg og Forfærdelse og Ens Øine med Taarer. Apostelen siger, at Synden ikke blev staaende ved det ene og første Menneske, men at den formedelst ham „er kommen ind i Verden, og Døden formedelst Synden, og at Døden saaledes (ligesom Synden) trængte igjennem til alle Mennesker." Apostelen vil sige, at Synden, der nu havde bemægtiget sig Menneskets Natur, formørket dets Forstand, forvendt dets Villie, besudlet dets Hjerte og udbredt sig over dets hele Væsen, forgiftet og fordærvet det, forplantedes af det første Menneske ved den kjødelige Fødsel, saa at det vel efter Guds Ord og Velsignelse har opfyldt Jorden med Mennesker, men med syndige Mennesker, der ere det selv lige i Art og Natur. Synden har smittet og besudlet det første Menneskes ganske Blod, saa at der af ham, som en Uren, ikke kunde komme nogen Ren (Job 14, 4). Som Stammen og Roden ere, saa ere Grenene, som opvoxe deraf. Derfor siger ogsaa Moses, at Adam avlede en Søn „i sin Lignelse, efter sit Billede" (1 Mos. 5, 3). Den syndige Adam avlede Syndere, og den fordærvede Fader avlede fordærvede Børn, og saaledes kunde hellerikke Andet end Vredens Børn udspringe af ham.

§ 15. Deraf kommer det nu, at alle Mennesker, som ere avlede efter Naturens Løb, fødes „Kjød af Kjød" (Joh. 3, 6), det er: Syndere af Syndere, og derfra stammer Arvesynden, der kommer til Verden med os alle og hænger ved os ligetil Graven. Ak desværre, vi Mennesker fødes blotte og nøgne til Verden og bringer Intet med os uden et Legeme, besudlet med Skarn og Blod, og en Sjel, besmittet med Syndens Vanart. Jeg kan vel sige, at Synden er før i os end Livet. Thi de første Blodsdraaber, hvoraf vi dannes i Moderslivet, ere besmittede af Synden. Ligesom jeg nemlig af en besk Kilde ikke kan tage en eneste Draabe, som ikke er besk, og ligesom ingen Del af en Surdeig er usyret, saaledes kan der hellerikke komme en eneste Blodsdraabe fra et syndigt Menneske, uden at den er gjennemtrængt af den syndige Art. Derfor behøver Fornuften slet ikke at gjøre sig saa fremmed og finde det saa paafaldende, naar man siger, at Frugten er befængt med Synden allerede i Moderslivet og endnu forinden den har Liv. Thi hvorledes skulde Frugten kunne være anderledes end Sæden, hvoraf den er avlet, og Blodet, hvormed den næres? Men begge Dele kalder den kongelige Profet udtrykkelig syndig, naar han siger: „Se, jeg er født i Misgjerninger, og min Moder har undfanget (og baaret eller opvarmet) mig i Synd" (Ps, 51, 7).

§ 16. Derfor er nu intet Menneske, der er avlet af Fader og Moder, frit for Synd, ligesom da hellerikke vor Apostel gjør nogen Forskjel, men siger, at Synden og Døden har trængt igjennem til alle Mennesker. Naar „Herren skuer ned fra Himmelen paa Menneskenes Børn forat se, om der er nogen Forstandig, Nogen, som søger Gud", saa finder Han, „at de ere alle afvegne, alle tilsammen stinkende (raadne, fordærvede), at der er In-

gen, som gjør Godt, end ikke En (Ps. 14, 2. 3). „Hvert Menneske er en Løgner,“ d. e. fuldt af Hykleri, Bedrageri, Træskhed og Ondskab (Ps. 116, 11); „de have alle syndet, og dem fattes Guds Ære“ (Rom. 3, 23), hvilket Hovedsted Nogle forklare om Guds Naade og Barmhjertighed, som alle Mennesker trænge til forat faa sine Synders Forladelse og blive salige; thi Guds Ære eller Hans Ære og Herlighed betyder ofte i Skriften Hans Naade og Miskundhed; saaledes t. Ex., naar Profeten Esaias siger om det Nye Testaments Tid og om Naade-Prædikenens Begyndelse ved Johannes den Døber: „Herrens Herlighed skal aabenbares“, det er: Guds Naade skal fremstilles og kundgjøres for Verden i Christo (Esai. 40, 5), - ligesom ogsaa, naar den samme Profet siger Kap. 60, 1: „Herrens Herlighed er opgangen over dig,“ hvilket efter den Antydning, den hellige Apostel giver i Tit. 2, 11, ikke kan forstaaes anderledes end om „Guds saliggjørende Naade, der er aabenbaret for alle Mennesker“. Ak ja, vi behøve visseligen Alle vor Guds Naade til Salighed; thi vil Han gaa irette med os og tage vare paa Misgjerninger, hvo kan da bestaa? (Ps. 130, 3; 143, 2). Og Guds største Ære og herligste Ros er det vistnok, at Han af Naade tilgiver Synden, som en anden Profet antyder, naar han siger: „Hvo er en Gud som Du, som borttager Misgjerninger og som gaar Overtrædelser forbi, — — som ikke holder fast ved sin Vrede evindeligen, fordi Han har Lyst til Miskundhed?“ (Mik. 7, 18).

§ 17. Andre forklare hint Sted om det tabte Gudsbillede og sige, at Mennesket nu mangler det, som Gud til sit Navns Ære havde smykket det med; af Naturen har det intet Mere, hvormed det kan prise og ære sin Skaber; det har mistet den barnlige Tillid til Gud, Kjærligheden til Ham, Frygten for Ham, den rette Kundskab om Ham, Ligedannelsen med Ham, hvilken bestod i Hellighed og Retfærdighed. Luther udlægger det paa samme Maade, som han har oversat det, nemlig saaledes, at Mennesket efter Faldet, selv om det fører det bedste Liv og Levnet, Intet har, hvoraf det skulde kunne rose sig for Gud og Hans Domstol; det har ingen Ære at beraabe sig paa for Gud; vil Gud gaa irette med det, saa har det intet Andet, som tilhører det, end Skam og Skjændsel og evig Fordømmelse. Alt dette kommer ud paa Et, og mærkeligt er det, at dette Kraftsprog har skinnet en af de katholske Lærere, hvilke ellers lægge saa stor Vægt paa Menneskenes Fortjeneste og Gjerninger, saaledes ind i Øinene og Hjertet, at han skriver: „Dette Skriftsprog nedslaaer alle Menneskers Hoved; det betager dem al Ros; det erklærer dem alle for skyldige i Synden og som Syndere fortjente til Guds Vrede; det gjør dem alle til Betlere, der trænge til Guds Naade; det kaster dem alle ned for Guds Fødder, at de kunne beraabe og forlade sig paa Hans Naade, Godhed, Barmhjertighed og Mildhed.“ Lad altsaa dette staa fast; lad Enhver stedse ihukomme dette og med David, Manasse, Peter, Paulus, Maria Magdalena og os arme Syndere lægge sig ned ved den korsfæstede Jesu, vor Naadestols Fødder og raabe: „Naade, Naade, Herre! og ikke Ret!“

§ 18. Men Synden udbreder sig ikke blot til alle Mennesker: den gjennemtrænger tillige det hele Menneske. Som et Udslæt eller en giftig Syge har den angrebet og besmittet det ganske Legeme, det ganske Blod, det ganske Hjerte, Sjelen og alle Legemets Evner og Kræfter, saaledes som Luther meget ivrigt lærer. Ligesom vi, siger han, ere undfangne urene i Synd, saaledes er ogsaa Fødselen og senere det hele Liv, dets Gjerninger og Lidelser saavelsom Døden urene og Altsammen under Forbandelsen og Vreden;

thi det har gaaet igjennem den hele Natur, og Kjød og Blod ere gjennemforgiftede, saa at det ikke lader sig rette paa eller fordrive ved et Bad eller udgnide med en Klud eller udbrænde med Ild; men Marv og Ben, Kjød og Blod, Hud og Haar ere heltigjennem urene. Selv Sjelen og Aanden ere ikke befriede for denne Besmittelse (2 Kor. 7, 1). Villien og Fornuften, siger Luther atter, ere saaledes skadede og svækkede ved Synden, at Mennesket saa langtfra at elske Gud tvertimod endog flyer for Ham og er Ham fiendsk, ja vilde helst være og leve uden Gud. Dette stemmer overens med den hellige Skrift, der siger: „Alt Menneskets Hjertes Tankers Paafund var ikkun ondt den ganske Dag" (1 Mos 6, 5). Og forat Ingen skal tro, at dette alene er at forstaa om de ugudelige Mennesker, som med sin overvættes Ondskab bragte Syndfloden over sine Hoveder, saa bliver det gjentaget efter Syndfloden om Noah, hans Sønner og deres Efterkommere, forat tilkjendegive, at ogsaa de Helliges og Gudfrygtiges Hjerter ere hengivne til saadan syndig Pønsen og Tragten og fulde af Synd, der ligesaavel vilde bryde frem hos dem som hos de Uigjenfødte, om ikke Guds Aand og Naade holdt den tilbage, ihvorvel den daglig melder sig tit og ofte nok hos dem, holder dem i bestandig Kamp, i bestandigt Arbeide og gjør dem Livet surt (1 Mos, 8, 21).

§ 19. Det forholder sig hermed paa samme Maade som med Jorden. Efterat den for Syndens Skyld er bleven forbandet af Gud, saa at den skal bære Ukrud, Torner og Tistler (1 Mos. 3, 18), saa beholder den stedse denne sin onde Art, og om end en Fyrste vælger sig en Plads og gjør den til en smuk Lysthauge, beplantet med deilige Blomster og Vexter, og indretter den paa den prydeligste Maade, saa aflægger den dog ikke sin gamle Natur, men frembringer endnu altimellem sit Ukrud, sine Tistler og Torner, saa den stedse giver Gartneren nok at bestille med at rense og luge den; thi ellers vilde alle de ædle Vexter snart kvæles og ødelægges af Ukruddet. Saaledes er det ogsaa med de Gudfrygtiges og Gjenfødtes Hjerter. Den syndige Vanart bliver i dem, saalænge de leve, og ytrer sig daglig i mange onde Tanker, Begjæringer og Bevægelser, ja ofte tillige i Ord og Gjerninger, saa at de bestandig maa stride og staa imod, klage og bede.

§ 20. Herhen hører vor Frelsers Udsagn, naar Han siger om det menneskelige Hjerte i Almindelighed, saaledes som det er i sin Natur, udenfor Naaden: „Af Hjertet udkommer onde Tanker, Mord, Hor, Skjørlevnet, Tyverier, falske Vidnesbyrd, Bespottelser, hvilke Ting gjøre (hele) Mennesket urent" (Matth. 15, 18. 19). Thi Hjertet er ligesom Livets og alle Livskræfters Hovedsæde og Kilde (Ordsp. 4, 23). Naar nu Kilden er forgiftet, saa er ogsaa alt det Vand, som udflyder af den, giftigt. Saalænge Kilden i Jeriko var usund og besk, gav den ondt Vand og gjorde alt Landet ufrugtbart (2 Kong. 2, 19 flg.). Saaledes er det ogsaa med det menneskelige Hjerte. Det meddeler sin Gang og Bevægelse til det hele Menneske, driver ligesom et Vandspring Blodet op og ned og giver Legemet Varme og Livsaande; men Alt er besmittet og besudlet, saalænge det ikke bliver renset og fornyet ved Christi Blod og Guds Aand.

§ 21. Saa siger ogsaa den Hellig Aand ei alene om Menneskets Kjød og Legeme, at Synden bor deri, - at Menneskenes „Strube er en aabnet Grav, deres Tunge fuld af Svig, deres Læber fulde af Øglens Gift, deres Mund fuld af Forbandelser og Beskhed, deres Øine fulde af Misundelse og Ondskab og deres Fødder snare til at udøse Blod" (Rom. 7, 18; 3, 13. 14. 15; Matth. 20, 15), men ogsaa, at Sjelen er besmittet og

opfyldt med Mørke og Ondskab. Forstanden er ikke længer, saaledes som før Faldet, et rent og klart Lys, men lig en mørk Svovel-Lue eller en Ild af raa Ved, omgiven med Røg og Damp. Den er blindet og saa aldeles formørket og fordærvet, at den ikke formaar at fatte og begribe de guddommelige og himmelske Ting, som den Hellig Aand lærer os til vor Salighed, men agter dem for en Daarlighed. Villien er bleven ond og gjenstridig mod Guds Villie; den lader sig styre og lede af Kjødets onde Lyster og Begjærligheder; den er lig en Hest, der har Kuller,*) vild, ustyrlig, fræk og egensindig og vil ikke lade sig regjere af Guds Aand, men modstræber den. Saaledes gaar det nu ogsaa med Sjelens Begjæringer og Bevægelser, som man pleier at kalde Affekter (Lidenskaber); de ere desværre som de „forstemte Strenge" paa en Harpe eller som „Stormene og Hvirvelvindene" paa Havet, der ofte vende op og ned paa alle Ting, hvilket Altsammen Erfaringen lærer os bedre end man kan sige og fremstille det, hvorfor ogsaa Skriften, naar den taler om Menneskets Fornyelse, først og fremst gaar løs paa Hjertet, Aanden, Sindet (Rom. 12, 2; Efes. 4, 23; Ps. 51, 12). Altsaa er der Intet hos Mennesket, som ikke er fordærvet, forvendt og forgiftet ved Synden, og derfor skriver Luther atter medrette: Alt, hvad der er avlet af Fader og Moder, er Synd, det vil sige: heltigjennem fuldt af Synd og Urenhed.

§ 22. Men hvilken Elendighed, Jammer og Nød der flyder af denne Syndeskade, som det første Menneske formedelst Satans List paadrog sig og som ved den naturlige Fødsel forplantes til alle Mennesker, staar ikke til at udsige, kan ei heller med blodige Taarer noksom begrædes. Den hellige Apostel udtrykker det korteligen saaledes: „Formedelst Synden kom Døden ind i Verden og trængte igjennem til alle Mennesker." Ved Døden forstaar han udentvivl allehaande legemlig og aandelig, timelig og evig Elendighed. Forfærdeligt er det og en stor Jammer, at Mennesket, Guds eget Billede har tabt sin medfødte Retfærdighed, Hellighed og Visdom, er faldet ud af Guds Samfund og blevet et Djævelens Billede og Vredens Barn, - at dets Hjerte, som en uren Kilde, giver lutter Ondskab af sig, - at Sjelen er bleven aldeles ond, blind og daarlig, ja en Guds aabenbare Fiende. Forfærdeligt er det, at Mennesket af Naturen eller efter sin Natur, saasnart det undfanges og fødes til Verden er underkastet Guds Forbandelse og Vrede og det kummerfulde Livs tusindfoldige Elendighed. Graad og Skrig i vort Livs Begyndelse (det er vor første Røst) — Klagemaal og Sukke i dets Midte — Angest og Smerter i dets Ende! Menneskets Liv og Elendighed ere Tvillinger, der undfanges og fødes sammen, der leve ligesom ikap og tilsidst dø sammen. Dog, hvis Mennesket ikke bliver fornyet ved Christum, saa dør dets Elendighed ikke i Døden, men begynder da først for Alvor. O, hvor træffende siger ikke Vismanden: „Stor Urolighed er skabt for hvert Menneske, og der er et tungt Aag paa Adams Børn fra den Dag, de udkomme af sin Moders Liv, indtil den Dag, de komme til Alles Moder igjen" (Sir. 40, 1).

§ 23. Hvor kan et Menneske vende sine Øine hen uden at møde et sørgeligt Syn? Ser han hen til sig selv, saa er han underkastet flere Sygdomme og Gjenvordigheder end han har Lemmer paa sit Legeme, og naar man kalder hans Liv herligt, saa er det Møie og Forfængelighed (Ps. 90, 10). Ofte kommer det dertil med ham, at om ellers Ingen bedrøver ham, saa er han sig selv en Byrde og plager sig selv med sørgmodige Tanker. Vi er ofte mismo-

*) Kuller: en Hestesygdom, der er forbunden med Raseri.

dige og kummerfulde og vide ikke selv hvorfor. Thi Aarsagen til vor Bedrøvelse er ikke udenfor os, men først og fornemmelig hos os selv og fremvoxer af den Rod, som ligger i vore Hjerter og som man kalder Arvesynden. Hvor mange Farer og Trængsler bringer denne ikke ofte Mennesket i, saa at man ikke kan betragte det uden Medlidenhed og Taarer? Hvad Andet er Aarsagen hertil end Arvesynden, der stedse tilskynder Mennesket til det Onde? Ser man hen til Andre, saa er der overalt Sygdom, Smerter, Sørgmodighed, Gjenvordigheder, Nød og Død. Det ene Menneske er det andets Djævel; den Ene forfølger, undertrykker og bedrøver den Anden; de rives og kives, de kjæmpe og stride med hinanden, og den Ene gjør den Anden Livet surt, og dette gjøre ikke blot Fremmede og Udlændinger, men ogsaa Venner og Landsmænd. Alt efter Ordsproget: Frænde er Frænde værst. Den ene Ægtefælle er ofte den andens Løve, Bjørn og Bøddel, uagtet dog Gud tildels har indstiftet Ægtestanden til en Lettelse i dette kummerfulde Livs Møisommeligheder. Børnene, der koste sine Forældre saamegen Møie og Bekymring, skulde være deres Glæde, og gjøre dem ofte lutter Hjertesorg; hvad der skulde være en Blomst, bliver en Borre, og Vinstokken, hvoraf Forældrene vente sig søde Druer, bliver en Tornebusk og bærer intet Andet end sure og beske Frugter. Det ene Menneske skulde være det andet til Trøst, ligesom „Gud har givet Enhver Befaling om hans Næste" (Sir. 17, 14); den Ene skulde være den Andens Ven og Stav, hvorpaa hans Hjerte kunde forlade sig. Men de fleste Venner ere ligesom brudte Rørkjæppe, som gjennembore Ens Haand, naar man hælder sig paa dem. Dog, min Hensigt er ikke dennegang at fremstille udførligt den menneskelige Elendighed; dertil hører bedre Tid og flere Ord. Jeg har kun villet forteligen paapege, hvorlunde Synden har bragt alleslags Trængsler og lutter Hjertesorg ind i Verden.

§ 24. Men det Skrækkeligste, som udspringer af denne giftige Rod, er den timelige og evige Død. Mennesket begynder at dø, naar det begynder at leve: det bærer Synden og Syndens Sold, Døden, i sin Barm, selv naar det finder sig vel og tror sig langt borte fra Døden. Den hellige Paulus kalder det sunde og levende Legeme et „Dødens Legeme" (Rom. 7, 24.) og siger: „Legemet er dødt formedelst Synden" (Rom. 8, 10); det er underkastet Døden; Døden har sat sig fast i alle dets Lemmer og gnaver daglig paa dets Hjerte, ligesom en Mark i et Æble. Naar man ser et Menneske, som har en haard og svindsottig Hoste, som er blegt og gustent, mat og kraftløst, saa siger man: Han er Dødsens; han gaar med Døden i Halsen; Døden staar malet i hans Ansigt. Det Samme kan man ogsaa sige om et friskt Menneske; thi han bærer ligesaavel Døden i Barmen som hin, omendskjønt den endnu ikke fremtræder saa synligt. Her er ingen anden Forskjel end den, som finder Sted mellem en halvvissen og en frisk Blomst. Denne visner ligesaa vel som hin, om end noget senere. Synden er en Gift, der dræber den Ene tidligere, den Anden sildigere. Men hvorledes Døden tilreder det ædle menneskelige Legeme, kan man se for sine Øine. Den sønderriver det naturlige Foreningsbaand mellem Legemet og Sjelen, og naar den ædle Beboer har taget Afsked, saa bliver der intet Andet tilbage end en faldefærdig Lerhytte, ja et vederstyggeligt, stinkende Aadsel, for hvilket selv de bedste Venner holde sig for Næsen og som man skynder sig at faa ud af Huset og nedgrave i Jorden, hvor det fortæres af Orme eller ved Forraadnelsen bliver til en Haandfuld Aske.

§ 25. Dette kunde man endnu Altsammen taale; man kunde foragte det, som Noget, der engang ikke staar til at ændre og som rammer den Ene ligesaavelsom den Anden; men hvad der er det Allerskrækkeligste, er dette, at saafremt Sjelen forbliver udenfor Guds Naade og i sin naturlige Tilstand og dør saaledes, kommer den til at bære Guds Vrede og Forbandelse i al Evighed. Mennesket fødes som et Vredens Barn, og faar det ikke Naade formedelst Christum, saa dør det ogsaa som et Vredens Barn. Bliver Sjelen ikke renset ved Christi Blod og Aand, saa bringer den Synden med sig til Guds Dom og vorder for dens Skyld fordømt til den evige Død. Den har hengivet sig til Lydighed under Satan og maa nu være hans Slavinde i al Evighed; formedelst Synden bliver den adskilt fra Gud og bortstødt fra Hans Aasyn evindeligen. Ser du nu, mit kjære Medmenneske, hvad vore første Forældres Fald vil sige, og hvad Synden er, som desværre bor i os Alle?

Den Tid, da du i Adam faldt,
Blev alt det Gode hos dig kvalt;
Nu rinder du af Rode
Som den, der gjennemsyndig er
I Tanker, Ord og Gjerninger,
Ja død til alt det Gode.

§ 26. Men lader os nu føre os denne høivigtige Lærdom vel til Nytte og for det første deraf øse et bestandigt Had og gudeligt Fiendskab mod Djævelen, alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, saa vi ei alene vandre forsigtigt og aldrig lytte til hans Opfordringer og Tilskyndelser, de være noksaa behagelige, noksaa rimelige og noksaa sukkerstrøede og forgyldte med Paaskud om at fremme vort Vel, men ogsaa med Frimodighed, i Jesu Christi og den Hellig Aands Kraft modsætte os ham som en evig Fiende af vor Gud og vore Sjele. Thi hvad Satan var i Begyndelsen, det er han endnu: en Løgner og Manddraber. Som en Ven talte han udaf Slangen, og i sit Indre brændte han som en Fiende; paa Tungen havde han Honning, men i Hjertet Gift og Galde. Saaledes gaar det endnu til den Dag idag. Vel taler han ikke længere gjennem Slangen; men han taler gjennem de Mennesker, som han har forført og hvis Hjerter han har indtaget og besat. Og disse ere ofte Menneskets nærmeste Slægtninger og Venner. Satan taler ofte gjennem en verdsligsindet og ugudelig Ægtefælle, ofte gjennem en kjødelig Ven, ofte udaf en deilig Kvinde, ofte udaf en lærd og anseet Mand, hvorpaa vi se Exempel i Potifars Hustru, der vilde forføre Josef til Utugt, i Jobs Hustru, i Jonadab, der raadede Amnon til at bedrive Blodskam med Thamar, og i mangfoldige Andre (1 Mos. 39, 7; 2 Sam. 13, 4. 5.)

§ 27. Her kommer det nu an paa at have sine Øine aabne. Her gjøres det behov at vandre varsomt, at bede, at vaage og kjæmpe, paa det Satan ikke skal overrumple og besnære os, før vi tror det. Han driver ligesaa stærkt paa sin gamle Haandtering i disse sidste Tider som nogensinde før, ihvorvel saare hemmeligt og forstilt. Han lader, som om han er over tusind Mile borte og sidder dog i en anseet, fornem, mægtig og ful Gudsfornegters Hjerte og Mund og søger gjennem ham at forføre de uskyldige Hjerter. Han ser gjerne, at vi fæste Tro til dem, som sige, at der hverken er noget Helvede eller nogen Djævel til, eller at han dog ialfald ikke er saa menneskefiendsk, saa svigefuld, saa begjærlig efter Menneskenes Fordærvelse, som man beskriver ham, og forat indbilde Verden dette, arbeider han utrætteligt i sine Venner, vore Dages Spottere. En berømt Mand har gjort den sande Bemærkning, at Gudsfornegtere saa saare gjerne tale om sin ugudelige Tro og forsvare den, og Aarsagen hertil mener han er den, at

de ikke ere ganske sikre i sin Sag (thi det kan ikke slaa feil, at deres Samvittigheds naturlige Vidnesbyrd ofte maa modsige dem), og at de derfor ville søge en Trøst i andre Menneskers Bifald. Dette tror jeg ogsaa; men jeg tror tillige, at Satan, der behersker deres Hjerter, uophørlig driver og tilskynder dem, saa at de maa tale efter hans Villie og forsøge, om de ikke ogsaa kunne forføre Andre.

§ 28. Hvad det angaar, at der ingen Djævel skal være til, saa kan en christelig Sjel meget let gjendrive dette Foregivende. Jeg vil ikke tale om den hellige Skrifts Vidnesbyrd og den mangfoldige Erfaring, men kun om den Elendighed, vi ved Satans Svig ere styrtede i. Er der ingen Djævel til, hvorfra kommer da saamegen Synd og Udaad, Menneskenes store Grusomhed og en Ondskab, som er mere end fæisk? Hvoraf kommer saamegen Krig og Blodsudgydelse og Ødelæggelse, saamegen Uvillie, Fiendtlighed og Bitterhed, selv mellem Ægtefæller, Forældre og Børn, Brødre og Søstre? Dette forekommer mig, som om man paa en Mark saa en Hjord Faar, hvoraf nogle løb forskræmte hid og did, medens andre laa dræbte og sønderrevne hist og her i sit Blod, og En vilde forsikre Hyrden, at der ikke længer var nogen Ulv i Landet, - eller som om man kom ind i en Hauge, hvor Alt var oprodet, nedtraadt og ødelagt, og man vilde indbilde os, at der ingen vilde eller tamme Svin mere fandtes, - eller som om Husene i en folkerig By næsten hver Nat bleve opbrudte, Fodgjængere paa Gaden plyndrede og mishandlede og mange Mennesker bedragne og skilte ved sin Eiendom, og En, som stod i Ledtog med Tyvene og Kjeltringerne, vilde foresnakke Dommeren og Hvermand, at der ikke var en eneste saadan Fugl at finde i den hele By. Hvorledes skulde vi kunne tro, at der ingen Djævel er, uagtet vi daglig spore hans Ondskab, Grusomhed, Menneskefiendskhed og Træskhed i hans Redskaber og se for vore Øine saamegen Ulykke og Elendighed, som fra Først af ikke har sin Oprindelse fra den gode og hellige Gud eller fra Naturen, saaledes som den er skabt af Gud?

§ 29. Men forat du, christelige Sjel, kan vide at modstaa Djævelens listige, med Sukker og Roser tildækkede Fristelser, saa forestil dig tit og ofte vore første Forældres bedrøvelige Syndefald og betænk den Elendighed, hvori de selv og vi Alle derved ere komne. Og lad dette være dig en sikker Prøve, hvorved du kan kjende den gamle Slanges List og Ondskab: Alt, hvad der vil føre dig bort fra Guds Ord og Lydigheden imod Ham, fra Kjærligheden og Høiagtelsen for den korsfæstede Herre Jesus, fra et gudeligt Væsen, fra Frygten for Guds Dom og for Helvede, fra Haabet om Himmelen og den i Ordet forjættede Salighed, det kommer fra Djævelen, selv om han talte under Skikkelse af en Lysets Engel. Naar Nogen vil bringe dig til at tvivle paa Guds Ord og dets Sandhed, saa hold et saadant Menneske for et Djævelens Redskab, og var det end den største, beromteste og lærdeste Mand i Verden, saa vær vis paa at Djævelen sidder i hans Hjerte og paa hans Tunge og ligesaa vist taler ud af ham, som han fordum talte ud af Slangen i Paradis. Modsig ham med hjertelig Nidkjærhed, af al din Evne og Formue, og er der intet Haab om at vinde ham og bringe ham tilbage til Troens Lydighed, saa sky ham mere end En, som er smittet af Pesten, og gjør dig paa ingen Maade delagtig i hans Ugudelighed. Holde de Ugudelige for sine Øren, naar de Gudfrygtige tale om sin Jesus og sit Haab til Ham (Ap. Gj. 7, 57), saa lader os saameget mere holde for vore Øren, naar Satan taler igjennem et ugudeligt Menneske!

§ 30. Lader os ogsaa af Hjertet hade Satan, som den rette Ophavsmand til al vor Elendighed, og daglig forny vor Daabspagt og sige med den gamle Kirke: Jeg frasiger mig dig, Satan, og holder mig til min Herre Jesus! Lader os af alle Kræfter hjælpe til at forstyrre Satans Rige og til at udbrede Jesu Rige. Lader os bede Gud inderligt, at Han vil bevare os for Djævelens Magt og List, staa os bi imod alle hans snedige Anløb og „snart knuse Satan under vore Fødder" (Rom. 16, 20).

§ 31. Men lader os endvidere ret lære at bruge Læren om Arvesynden og at betragte den opmærksomt dels hos os selv, dels hos Andre. Se, mit Medmenneske, jeg og du ere desværre ogsaa befængte med denne Gift; Arvesynden, Roden til alle virkelige Synder, har ogsaa Sæde i vore Hjerter. Udenfor Naaden og af Naturen er vort Hjerte intet Andet end en forgiftet Kilde, en forbandet Ager, fuld af Ukrud, et sandt Ormerede, fuldt af onde Lyster og skjændige Begjæringer, en Morderkule, et Horehus, et Tyvehul, et Afgudstempel, en Løgnkiste, et Værksted for al Ondskab. Ingen Synd er saa forfærdelig, at jo Sæden dertil ligger skjult i vort Hjerte. Overladt til sig selv, staar Hjertet i en hemmelig Pagt med Satan, og førend vi selv vide deraf, arbeide vi allerede af alle Kræfter sammen med ham. De onde Lyster ere de svigefulde Raadgivere; de onde Tanker ere Underhandlere og Sendebud; Verden er Hjælperen og Kobleren, og deraf kommer det, at vi ofte ere forraadte og solgte af vort eget Hjerte, før vi selv ane det. At der i et Menneskes Hjerte er blevet fundet en Mark, ja en Slange er forunderligt og skrækkeligt; men endnu skrækkeligere er det at Arvesynden, denne Slange- og Paddesæd, bor deri, og har den hellige Gud udentvivl ladet hint ske, forat vi derved skulle komme dette ihu.

§ 32. Derfor have nu saamange hellige og gudfrygtige Mennesker klaget saa smerteligt over sine Hjerters fordærvede Væsen. Jeremias siger: „Hjertet er bedrageligt, mere end alle Ting; det er ulægeligt; hvo kan kjende det?" (Jer. 17, 9). Hvilke Klagemaal Apostelen Paulus fører derover, er bekjendt: „Jeg ved," siger han, „at i mig, det er: i mit Kjød, bor ikke noget Godt. Jeg har Lyst til Guds Lov efter det indvortes Menneske; men jeg ser en anden Lov i mine Lemmer, som strider imod mit Sinds Lov og tager mig fangen under Syndens Lov, som er i mine Lemmer. — Jeg elendige Menneske! hvo skal fri mig fra dette Dødens Legeme?" (Rom. 7, 18. 22. 23. 24). Da den hellige Basilius levede som Eneboer i Ørkenen, erkjendte han, at uagtet han havde forladt alle Ting, havde han dog ikke kunnet komme løs fra sit Hjerte. Luther siger etsteds, at han frygter mere for sit eget Hjerte, end for Paven og alle hans Kardinaler. En berømt Lærer i vor Kirke siger herom: „Ingen kan rigtigt se eller kjende sit eget Hjerte. Ja, Hjertet er ofte vor største Fiende, og Enhver for sig, ihvo han end er, har Nok at gjøre med at tæmme og dæmpe sit Hjerte og bøie det en Smule af fra det Onde, saaledes som alle Hellige erfare og bekjende, saalænge de leve." Paa samme Maade taler den aandfulde Arndt: „Der er Ingen," siger han, „saa hellig, saa gudfrygtig, saa ren, at han jo daglig maa arbeide paa at forbedre sit onde Hjerte." O, hvor gjør ikke det syndige, fordærvede Hjerte mangt et gudfrygtigt Menneske Livet surt og bittert, saa han ofte ønsker sig og beder Gud om Døden, naar han blot engang kan blive befriet fra denne sin Fiende!

§ 33. Thi omendskjønt de Gjenfødte daglig kjæmpe og stride derimod, omendskjønt de daglig arbeide paa sit Hjertes urene Kar og søge at vaske det rent, saa tykkes dem dog ofte al Møie og Flid

at være forgjeves; thi om de end ofte tro, at de nu have faaet nogenlunde Bugt med det og renset det, og at det nu uden Modsigelse vil være Aanden lydigt, saa lægger det snart igjen sin Vanart for Dagen. Det ligner et Kar med grumset Vand, hvori vel Dyndet synker tilbunds og Vandet er klart, saalænge det staar stille, hvorimod en liden Bevægelse er nok til at gjøre det Hele tykt og urent igjen. Dets Vanart blander sig ofte i de helligste Øvelser, saa at ogsaa Bønnen, Andagten, de gudelige Betragtninger, den gudelige Iver, Kjærlighedsgjerninger o. dsl. smage af Karret; jeg mener: de føre fordetmeste en eller anden syndig Tanke, Noget af Egenkjærligheden, Noget af det aandelige Hovmod osv. med sig. Ofte, naar man vil bede som allerinderligst, leger Hjertet Tagfat og stjæler sig bort lig en kaad Dreng, der smutter ud af Kirken under Gudstjenesten forat lege. Ak, hvilken Møie har man ikke, naar man vil anstille en aandelig Betragtning over en eller anden guddommelig eller menneskelig Sag eller prøve sin Samvittighed eller kræve sit syndige Hjerte til Regnskab for sin Vandel! Hvor ustadigt og flygtigt er det ikke ved slige Leiligheder — ret som Kviksølvet! Derfor kan man med en engelsk Lærer godt sammenligne de Helliges aandelige Betragtning med en Kikkert, som vel er rettet mod Himmelen, men som holdes af en skjælvende Haand, saa at man næsten Intet tydeligen kan skjelne.

§ 34. Vort Hjerte ligner ofte Hundene, der vel ledsage sine Herrer paa Veien, men alligevel løbe snart hid, snart did efter Fugle og andre Ting, som de faa Øie paa. Det ligner et Værtshus, hvor nogle Gjæster komme og andre afreise igjen og hvor ofte de Værste ere de Kjæreste, fordi de stemme bedst overens med Værtens Sind. Hertil sigter udentvivl den kongelige Profet, naar han beder; „Foren mit Hjerte til at frygte dit Navn" (lad mit Hjerte udelt frygte dit Navn)! (Ps. 86, 11) Han beder, at Gud vil saaledes forene og fastholde hans Hjertes mangehaande flygtige og ustadige Tanker, at de ikke med sin Flagren skulle være ham til Hinder i hans hellige Frygt for Herren og i hans gudelige Øvelser. Herhen hører ogsaa den mærkelige Talemaade, han paa et andet Sted bruger: „Din Tjener har fundet sit Hjerte til at bede denne Bøn til Dig" (2 Sam. 7, 27). Nogle forklare dette, som om han vilde sige: din Tjener har saaledes besluttet og fundet forgodt i sit Hjerte. Men jeg holder for, at den Hellig Aand hermed har villet udtrykke noget Mere, nemlig dette, at naar man vil bede eller foretage en anden hellig Øvelse, saa maa man først saa at sige opsøge det ustadige, hid og did flagrende Hjerte og holde det tilbage fra de verdslige og forfængelige Ting, ret ligesom Børn, der under sin Leg have adspredt sig til alle Kanter og som man maa kalde paa og mangengang opsøge forat bringe dem tilbage til Bønnen og Skolen.

§ 35. Se, alt dette Uvæsen kommer af Arvesynden, der har gjennemtrængt og indtaget vort Hjerte. Heraf slutte vi, at det er en Daarskab, naar Mennesket vil rose sig for Gud af egen Hellighed og Gudfrygtighed og vil tænke at opnaa Himmelen ved egen Retfærdighed. Det er det Samme, som om en Tigger vilde bryste sig af sine Pjalter eller et stakkels vanvittigt Menneske indbilde sig, at han var en keiserlig Prins, eller, forat tale med Profeten, som om en Kvinde vilde vise sig med sit besmittede Klæde (Esai. 64, 5). Jeg er tvertimod af den Mening, at allerede en grundig Betragtning af Arvesynden og et sandt Kjendskab til os selv og vort syndige Hjerte er nok til at omstøde al Egenkjærlighed, alle høie Tanker om os selv, alle det gamle Menneskes Indbildninger, alt aandeligt Hovmod, alle hykkelske Pralerier

om vor egen Retfærdighed og Gudsfrygt, og hvo som endnu er hengiven til saadant, han kan forøvrigt vide Mangt og Meget, men sig selv og sit Hjertes Dyb har han endnu ikke kjendt og udgrundet, og saalænge han forbliver i denne Tilstand, er han en Vederstyggelighed for Gud, og medens han tror sig at være Noget, er han Intet, selv om han selv og Alverden holdt ham for en levende Helgen.

Ei baader egen Hellighed,
Ei Nogens Slid og Slæben;
Thi Synden, som vi fødes med,
Besmitter al vor Stræben.
Sig selv kan Ingen hjælpe.

§ 36. Forat nu, min Medchristen, ingen Indbildning om stor Hellighed og ingen Tillid til dig selv skal indsnige sig hos dig, saa væn dig til ofte at randsage og udgranske dit Hjerte samt at prøve dine Tanker, Lyster og Begjæringer, og det ikke overfladisk, men tilbunds. Skaan ikke dig selv, men tugt dit Hjerte efter Guds Ord og døm det ikke efter eget Godtykke, men efter Herrens Lov (Sir. 23, 2). Se, du vil snart finde, at der er mere Vederstyggelighed og Urenhed deri end du mente. Der vil fremstille sig Tanker for dig, som du vil forfærdes for og skamme dig ved at aabenbare for noget Menneske, men som dog ikke ere skjulte for den alvidende og hellige Gud. Du vil i dit Hjerte finde et hemmeligt Had til Gud, et bestandigt Hang til at mestre og dadle Hans Veie, Ulyst til at tænke paa Ham og en hemmelig Utilbøielighed til at tjene Ham, hvilket Altsammen er Synder imod det første Bud, — ei at tale om Egenkjærlighed, Egenvillie, Hovmod og store Tanker om dig selv, Hadefuldhed, Urenhed og Ufornøielighed. Skulde da et Hjerte, som af Naturen er kjødeligsindet og fiendsk imod Gud, rose sig og pukke paa sin Gudsfrygt? (Rom. 8, 6). „Se, Han kan ikke tro sine Hellige, og Himlene ere ikke rene for Hans Øine; hvormeget mindre da en Mand, som er vederstyggelig og stinkende og som drikker Uretfærdighed som Vand!" (Job. 15, 15. 16). I disse sidste Ord ligger der et særeget Eftertryk: Arvesynden er lig en stærk Gift, der virker en bestandig Tørst, en stedsevarende Begjærlighed efter at gjøre det Onde, saa at Mennesket ofte ikke kan hvile, forinden det har styret sin Lyst og fuldbragt sin syndige Villie.

§ 37. Betænker du nu dette, min Medchristen, saa vil du nok glemme al Selvros og ikke stole og bygge paa noget Andet end Guds Naade og Barmhjertighed i Christo Jesu. Thi om end Fornyelsen ved Guds Naade er begyndt hos dig, og om du end daglig strider imod Synden og ikke lader den herske i dig, ja om du end efter det indvortes Menneske begynder at faa Lyst til Guds Lov og at gjøre Hans hellige Villie med Glæde og et villigt Hjerte, saa og ved den Hellig Aands Bistand begynder at øve dig i den sande Gudfrygtighed og redeligen at tjene Gud og Mennesker, saa vil du dog ikke drive det videre end den hellige Apostel, der selv midt i sit Embeds- og Christendomsløb siger: „At ville, det staar i min Magt; men at udrette det Gode formaar jeg ikke. Jeg ser en anden Lov i mine Lemmer, som strider imod mit Sinds Lov og tager mig fangen under Syndens Lov" (Rom. 7, 18. 23). Derfor vilde han ei heller agte sig selv retfærdig, fordi om han ingen forsætlige Synder var sig bevidst, vilde ei heller rose sig uden af Kristi Kors eller vide af nogen egen Retfærdighed, men ene og alene forlade sig paa Jesu Christi Retfærdighed, der tilregnes Troen (1 Kor. 4, 4; Gal. 4, 14; Filipp. 3, 9). Se vel til, du christelige Sjel, at du lærer at adskille, hvad der er dit eget, og hvad der er fremmed Gods, hvad der tilhører dig, og hvad der tilhører din Gud. Alt vel overveiet, beholder du intet Andet tilbage end Synd og Skam og Skjændsel; alt Andet tilhører Gud. Tager Gud bort

det, som han af Naade har skjænket dig, saa bliver der intet tilbage som dit Eget uden et urent Hjerte, fuldt af Vederstyggelighed og Ondskab og hjemfalden til Helvedes Ild.

§ 38. Lær tillige heraf, mit Medmenneske, at være ydmyg og sagtmodig mod din Næste. Afhold dig fra alle snare og uchristelige Domme; hav Taalmodighed med din Næstes Feil og Svagheder; hav Medlidenhed med ham, naar han snubler og falder; bed for ham og hjælp ham tilrette med en sagtmodig Aand, saavidt det staar til dig. Din vildfarende Næste er et Speil, hvori du kan beskue din egen syndige Art. Den Synd, som bor i ham, har bragt ham til Fald; den bor ogsaa i dig; drager Gud sin Haand tilbage, saa kan Synden gjøre det Samme med dig, som den har gjort med ham. Idag falder han, imorgen maaske jeg eller du. Idag trænger han til min og din Sagtmodighed, Medlidenhed og Taalmodighed; imorgen trænge vi maaske til det Samme. Ser du din Næste synde, saa lad det være dig en Advarsel og anspore dig til mere Forsigtighed, til ivrigere Bøn, til større Frygt. Han er falden; du staar, men paa den samme glatte og slibrige Bund, hvorpaa han har faldet. Har du ikke begaaet den Synd, som han har gjort, saa lever du maaske i ukjendte Synder eller er behæftet med Feil, som du formedelst Vanen ikke bliver var, og er saaledes for Guds Oine i en farligere Tilstand end en aabenbar grov Synder. Dog, lad saa være, at du beflitter dig af al Kraft paa Uskyldighed og Hellighed, og at Jesu Liv virkelig kan sees hos dig; men vid ikkedestomindre, at mellem den største Synder og dig er der ingen anden Forskjel end mellem en podet og en upodet vild Stamme. Den podede bærer god Frugt, dog ikke af sig selv, men formedelst den gode Kvist, som den underholder. Blev Kvisten afskaaren, saa vilde dens Uduelighed og Vildhed snart komme tilsyne igjen. I Adam ere vi Alle lige; den største Helgen er ikke bedre end den største Synder. Fortrinet har sin Grund i Guds Aand og Naade; ere de borte, saa er hin ligesaavel et Vredens Barn og en Helvedbrand som denne.

§ 39. Af Læren om Arvesynden følger ogsaa en Formaning til alle christelige Forældre om at føre saameget flittigere Tilsyn med sine Børn og vaage desto omhyggeligere over deres gudfrygtige Opdragelse. De fleste Forældre elske sine Børn med en kjødelig Kjærlighed, ikke i Gud og efter Guds Maade; de elske sine Børn og tillige den Synd, som bor i dem; de lade dem opvoxe uden tilbørlig gudelig Tvang og ere tilfredse, naar de se dem sunde og friske paa Legemet, nemme og ferme af Gemyt, tækkelige i Sæder og i alle Dele efter Verdens Sind og Onske. Er Barnet velskabt og smukt paaklædt, venligt og indtagende, saa kysser og kjæler man det og elsker det som sin Oiesten. Den Vederstyggelighed, som bor i Hjertet, bekymrer ikke En af Hundred sig om. Man elsker dem, fordi de ere vort Kjød og Blod, og betænker ikke, at vi have nedarvet og forplantet Syndegiften paa dem, og at de allerede vare Vredens Børn, forinden de kom til Verden. Vel blive de i den hellige Daab gjenfødte til Guds Rige og faa der sine Synders Forladelse, ligesom den Hellig Aand fra den Stund begynder at arbeide paa deres Fornyelse i Christo Jesu; men Roden forbliver dog i Hjertet, og Mennesket trænger til god Opsigt og christelig Opdragelse.

§ 40. I saa Maade er det høifornødent, at Forældrene ret lære at kjende saavel den syndige Vanart i Almindelighed som dennes Frugter hos deres Børn i Særdeleshed, og at de derefter tænke paa Midler, hvorved disse Frugter kunne forebygges, dæmpes og ud-

ryddes. Naar I saaledes, christelige Forældre, betragte Eders Barn med faderlig og moderlig Kjærlighed og glæde Eder i dets Skjønhed, Elskelighed og gode Anlæg, saa betænker, at der letteligen af denne Glæde kan blive en Sorg og af det søde Haab en bitter Skuffelse. Dette yndige og elskelige Barn, som I nu kysse og kjærtegne, som I kalde Eders lille Engel og søde Skat, kan blive en Guds og Menneskers Fiende og Vederstyggelighed, en Djævel, en Gudsfornægter, en Morder, en Horkarl, en Tyv og kort sagt en Helvedbrand. Siger ikke, at jeg her overdriver; den daglige Erfaring bevidner, at der ofte af en Blomst bliver en Borre, af en Oliegren en Tornebusk. Man skulde ikke kunne forestille sig, at et saa overvættes ondt Hjerte, en saa afskyelig Øgle, en saa giftig Slange kunde bo i et saadant huldsaligt og fint lidet Væsen, dersom Ondskaben ikke med Tiden selv aabenbarede og røbede sig.

§ 41. Derfor bør I elske Eders Børn med Frygt. Sine Børn maa man elske, men hade Synden, som bor i deres Hjerte. Det er en falsk og høist skadelig Kjærlighed, som for ikke at bedrøve Børnene lukker sine Øine til for deres Hjerters Vanart og ei vil straffe denne, uagtet den mangfoldigen viser sig, - som lader Barnet le i sin Ondskab og bereder sig selv Graad og Hylen i Fremtiden. Giver derfor flittigt Agt paa de almindelige Frugter af Arvesynden, saasom Egenvillie, Egensindighed, Ulydighed, Bitterhed, Løgn, Underfundighed og deslige. Lægger Mærke til at det Gode maa plantes i de unge Hjerter med stor Flid og Møie, men at det dog næsten slet ikke vil slaa Rødder. Det fattes kun langsomt, med Ulyst og Uvillie og glemmes snart igjen med Villie. Det Onde derimod skyder af sig selv ud af det Indre og udbreder sig vældigt og hurtigt, allerhelst naar det af den ugudelige Verden ligesom vandes og fremskyndes ved Forargelser, og omendskjønt man uafladeligt arbeider derpaa og stræber at bortluge saadant Ukrud, saa kommer det dog snart igjen og skyder ofte paany iveiret.

§ 42. En god Theolog, der har gjort den sande Christendom megen Tjeneste*), har oplyst dette med et Exempel, som jeg tror at burde hidsætte: ABC'en, som Børnene maa lære i Skolen, er ikke saa vanskelig som mange synes: thi der er kun 26 Bogstaver. Men efterdi det er en gudelig Gjerning, der sigter til Menneskers Nytte og Guds Ære og tilføier Djævelen ikke saa liden Skade, naar det bruges paa den rette Maade, saa falder det Enhver og især deles Børnene besværligt. Paa den anden Side er der mangeslags Spil med Kort og Tærninger m. m., saa og mangeslags Kunster med Spillet; mangeslags ere ogsaa Stenene, Øinene, Bladene, Billederne og Farverne; saa har ogsaa alt Saadant sine særegne Navne, saa at det desaarsag udfordrer langt mere Agtpaagivenhed og Forstand end ABC'en, og dog falder det Ingen for vanskeligt, men læres i en Hast og er vor Glæde og vort Tidsfordriv." Saaledes gaar det ogsaa til med Bønnen. Et lidet Barn kan ofte tidligt sladre og har en rap Mund til at sige og forlange og efterplapre det Ene og det Andet; men skal det lære at eftersige en kort Bøn, saa er det dumt, taler langsomt, har ingen Lyst, og store Ting er det, om man ved gode Ord eller Trusler med Riset kan bringe det dertil. Disse og lignende Ting maa man nu ikke betragte overfladisk og anse for Barnestreger, men med Sorg og Suk betragte det som en Frugt af Arvesynden og, saasnart det ytrer sig, efter bedste Evne stanse og udrydde det.

§ 43. Dernæst skal man ogsaa betænke, at vel er denne onde Rod i Hjertet af en og samme Art; men den bry-

*) D. Mengering.

der dog ud i mangeslags Frugter og ytrer sig hos det ene Menneske paa en, hos det andet Menneske paa en anden Maade. Hos den Ene findes der Egensindighed, Gjenstridighed, Ustyrlighed og Vildhed, hos en Anden Letsindighed, Flygtighed og Ustadighed, hos Nogle et stolt Hjerte, som foragter alle Andre og stedse vil høit tilveirs, eller Hang til Drukkenskab, Vellyst og Utugt, hos Andre Tyvagtighed eller Falskhed og Vane til at lyve, hos atter Andre Spillesyge og deslige. Paa saadanne Frugter af Arvesynden maa nu forstandige og gudfrygtige Forældre være saare opmærksomme, fra Grunden af lære sine Børns onde Tilbøieligheder at kjende og modstaa dem med en god Optugtelse, skarpe Straffe, kjærlige Formaninger, tydelig Undervisning og først og fremst med inderlige Bønner. De maa se til, at deres Barn fra Ungdommen af lærer sin egen Vanart at kjende, lærer at modarbeide den og for dens Skyld at hade sig selv. De maa lære det at tvinge og bøie sin Villie og maa desaarsag ofte unddrage og negte det, hvad det ivrigst attraar; de maa forklare det Daabspagten og gjøre det Synden forhadt, som en Vederstyggelighed for Gud og en Gift for Sjelen. Der fortælles om den franske Konge Ludvig den Helliges Moder, at hun fra Barnsben forestillede denne sin Søn Syndens Afskyelighed saaledes, at hun sagde, at hun heller vilde se ham dø og omkomme for sine Øine end at han skulde begaa en grov Dødssynd.

§ 44. Ja, det paaligger ogsaa christelige Forældre, saasnart de mærke, at Gud har velsignet deres kyske Ægteseng og i sit skjulte Værksted begyndt at danne og tilberede et Menneske, da at ihukomme, at Frugten er avlet af uren Sæd og bæres og opvarmes i et syndigt Legeme, hvorfor de af Hjertet bør anraabe den Høieste om at Han vil hellige og velsigne den og lyksaliggjøre den med sin hellig Aand, give den en god, fornuftig og gudfrygtig Sjel og delagtiggjøre den i sin kjære Søns, Jesu Christi, allerhelligste Undfangelse og saaledes berede den til et Redskab for sin Naade og et Kar for sin Barmhjertighed. De Christnes Børn bør fra Moderslivet af helliges og ofres Herren, og efterdi vor Elendighed begynder med den første Undfangelse, saa bør vi ogsaa strax modsætte os den med bestandige Bønner og Sukke. Erfaringen viser, at der er blevet ypperlige Mennesker og Lys i Kirken af Børn, som allerede i Moderslivet bleve Herren overgivne og hellige. Dette var Tilfældet med Samuel, hvem hans Moder Hanna havde lovet og helliget Herren, forinden han endnu var undfangen (1 Sam. 1, 11). Noget Lignende fortæller den hellige Augustinus om sin Moder Monika, nemlig at medens hun bar ham under sit Hjerte, havde hun under stadig Bøn ofret Gud ham og indviet ham til Hans og den christelige Kirkes Tjeneste, hvorfor han ogsaa siger, at han allerede i Moders Liv havde nydt og smagt Forbundsgudens Salt. Om den gudfrygtige og aandfulde Abbed Bernhards Moder fortælles der, at hun pleiede at tage sine nyfødte Børn paa sine Arme og overgive dem til den Herre Jesus som et Offer, og at hun siden elskede og med større Omhu vaagede over dem mindre som sine egne Børn end som sin Frelsers Eiendom og et betroet Gods, hvorfor hun ogsaa havde det Held, at alle hendes Børn, der var syv i Tallet, bleve christelige og gudfrygtige Mennesker.

§ 45. Det Samme skulle gudfrygtige Mødre ogsaa gjøre, medens de have sine døbte Børn liggende ved Brystet og give dem Die. O, hvor godt det er, naar de overgive dem med inderlige og andægtige Sukke til Gud, omtrent paa denne Maade: Ak, min Herre Jesu! jeg takker Dig, at Du har agtet mig værdig til at være et Barns Moder og giver mig

Naade til at opamme det ved mit Bryst. Jeg indgyder mit Barn Modersmelken; indgyd du det, min Frelser! din Kjærhed og hellige Frygt. Ak, lad det stedse være og blive et levende Lem paa dit Legeme. Dæmp Arvesynden og al Ondskab hos det; giv det din Aand og dit Sind; bevar det for den onde Verdens Forargelser og Forførelser; hellig og velsign det paa Sjel og Legeme og lad det dagligen forfremmes i Visdom og Alder og Naade hos Gud og Menneskene. Her kan ogsaa anføres, hvad den bekjendte Herberger, Prest i Fraustadt i Polen, fortæller om sig selv, nemlig at hans Fader ikke blot fra Barnsben af helligede ham til Guds og Hans Kirkes Tjeneste og fra først af selv lærte ham at læse og skrive og øvede ham i Sproglærens Begyndelsesgrunde; men da han vilde sætte ham i Skole, gik han først med ham i Kirken og fremstillede og overgav ham i sin Kirkestol knælende til Gud. Jeg har kjendt en Fader, som havde den Sædvane, at naar hans Børn havde opnaaet en Alder af tolv eller tretten Aar, og han vilde tage dem med sig til Herrens Bord, saa underviste han dem først omhyggeligt angaaende deres Daabspagt og dennes Fornyelse og Stadfæstelse i den hellige Nadverd og førte dem derefter ind i sit Kammer, hvor han bød dem at knæle ned, idet han selv nedknælede bag dem, lagde sin Haand paa deres Hoved og med Taarer og hjertelige Bønner ofrede dem til sin og deres himmelske Fader. Saadan Flid, saadan Andagt og Bøn udkræves der af alle christelige Forældre. Ak, maatte det kun samvittighedsfuldere iagttages! For Gud og den Herre Jesus Christus, der skal komme igjen forat dømme Levende og Døde med sin Aabenbarelse og sit Rige, besværger jeg Eder, I Forældre, som høre eller læse dette, at I herved lade Eder bevæge til at vaage omhyggeligt over Eders Børn, og at I gjøre dette og Lignende med oprigtigt Hjerte i Troen.

§ 46. Brug derhos Riset til rette Tid, ihukomme, hvad den vise Konge siger: „Daarlighed er bunden til en Ungs Hjerte (har snoet sig om Hjertet ligesom en Ranke om Stangen); Tugtens Ris skal drive den langt fra ham“ (Ordspr. 22, 15). Men tager i saa Maade tvende Ting iagt! Gjører Intet i stor Vrede og Hidsighed! Mange Forældre kunne længe se paa sine Børn og tilstede dem megen Uskikkelighed, naar de selv ere vel tilmode; men naar de af andre Aarsager ere vrede eller nedstemte, blive Børnene ofte ilde behandlede og revsede uden Forstand og tilbørligt Maadehold, hvorved de forbitres og blive skye, saa at de ingen rigtig Kjærlighed og Fortrolighed have til Forældrene, medens de ikke destomindre forblive lige ondskabsfulde og kun lære at synde med mere Forsigtighed. Man har ingen Exempler paa at Forældre, der lode sig henrive til uforstandig Vrede, have opdraget velartede Børn med sin Heftighed og overdrevne Strenghed. Men idet I tugte Eders Børn med Forstand og Maadehold, saa forglemmer derhos ikke at bede flittigt, og anraaber den himmelske Fader om at Han i Naade vil velsigne Eders velmente Revselser og lede dem til et forønsket Maal. Uden Guds Naade er den allerstrengeste Tugt Intet. Det er mærkeligt, at naar den hellige Apostel taler om en Christens Pligter mod sig selv, mod Næsten og mod Gud, saa tilskriver han det Altsammen Guds Naade: „Guds saliggjørende Naade“, siger han, „er aabenbaret for alle Mennesker, som oplærer os, at vi skulle forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdeligen og gudeligen i denne Verden“ (Tit. 2, 11. 12). Saaledes er da Guds Naade den rette Tugtemester, som formaar at forandre, fornye og rense Hjertet. Dette forstod hin gudfrygtige

Fader godt, som, naar hans Børn havde forseet sig i Noget, ikke strax tugtede dem i den første Vrede, men gav sig Tid, gik ind i sit Kammer, bad Gud om Hans Naade og Velsignelse, betænkte sig vel og straffede dem derpaa faderligen og paa en saadan Maade, at hans Kjærlighed og gode Mening lod sig tilsyne midt i hans Vrede. Men jeg opholder mig maaske for længe ved denne saa høist magtpaaliggende Sag; imidlertid er jeg dog forvisset om at de Forældre, som læse dette og gjøre derefter, ikke ville fortryde derpaa.

§ 47. Et staar endnu tilbage, nemlig at vi trøste og undervise dem, som smerteligen klage og ofte ere hjerteligen bedrøvede over sit fordærvede Hjerte og Arvesyndens Herredømme. Ak, sige de, hvor komme dog alle de ugudelige, kjødelige, urene Tanker fra? Jeg elendige Menneske! hvad er vel min Christendom? Jeg har jo Nok med at undertrykke mine syndige Lyster og Begjæringer. Hvad Godt skal jeg gjøre, som ikke kan undgaa det Onde, der blander sig endog i mine bedste Tanker? Hvorledes skal min Christendom behage min Gud, siden den ikke engang behager mig stakkels elendige Menneske? Men jeg svarer, du christelige Hjerte, at det ikke er nogen liden Naade, naar vi erkjende den Synd, der bor i os, agte den for vor farligste Fiende og daglig ligge i Kamp med den. Se vi vor Elendighed og sukke over den, saa er dette et Tegn til et guddommeligt Naadeblik i Hjertet; thi hos de Ugjenfødte og Uomvendte er Arvesynden noget Uerkjendt, hvorfor ogsaa David kalder Kundskaben om vor fordærvede Natur en lønlig Visdom og erkjender, at den er en Guds Gave (Ps. 51, 8). Ligeledes er det en Guds Naade, naar vi ikke have Velbehag i os selv. Den Elendigste og Foragteligste i sine egne Øine er den Kjæreste og Velbehageligste for Gud og kan tilegne sig, hvad Herren siger hos Profeten: „Til denne vil jeg se, til den Elendige og til den, som har en sønderbrudt Aand og som er forfærdet (skjælver og bæver) for mine Ord" (Esai. 66, 2). Idet vi kjæmpe med Synden og lægge et helligt Had til den for Dagen og gjerne ville tjene vor Gud med et oprigtigt Hjerte, saa tjene vi Ham virkeligt, og Han glæder sig i vor gode Villie. O, hvilket Velbehag har Han ikke i de Taarer og Svedbraaber, der udgydes i en saadan Strid!

§ 48. Dog maa vi hellerikke blot se paa os selv og paa vort Hjerte og dets Urenhed, men først og fornemmeligen paa Jesum Christum, den Korsfæstede, og Hans allerhelligste og allerreneste Hjerte, for af Ham at tage, hvad der fattes os, og netop derfor lader Gud Synden forblive i vort Kjød, forat vi skulle føle og indse, hvor høiligen vi trænge til en Andens Retfærdighed og Hellighed og forat vi skulle lære at skatte og vurdere Jesum, den Korsfæstede, den Guds Gave, over alt Andet. „Ham bør at voxe, men os at forringes" (Joh. 3, 30). Han maa være Alt, vi maa være Intet; vi maa vel efter Evne og Mulighed beflitte os paa et oprigtigt Hjerte; dog, hvis vi ville have Frimodighed for Gud, saa er det forgjeves, at vi søge den hos os selv; thi hvad der alene kan skjænke os den, er den fuldkomne Tillid til Jesum Christum, „hvis guddommelige Blod renser os fra al Synd" (1 Joh. 1, 7). Hos Profeten Jeremias staar der: „Afto dit Hjerte, Jerusalem! fra al Ondskab, paa det du kan frelses" (Kap. 4, 14). Ak ja, Herre, vore Hjerter ere allesammen urene Kar; de behøve visseligen at aftoes. Men hvor finde vi et Vand, som formaar at borttage denne dybt indgroede Urenhed? Det formaar alene den Strøm, der udvældede af Jesu Side; deri ville vi aftoe dem, saa at de blive velbehagelige for dig. „Rens mig, Herre Jesu, fra Synd med dit Blod, saa at jeg bliver ren; to mig, saa at jeg bliver hvidere

end Sne. Du er bleven os Visdom fra Gud og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning" (Ps. 51, 9; 1 Kor. 1, 30). Dit Navn være Pris i al Evighed! Amen!

I Jesu Navn. Amen.

Sjette Prædiken.

Om den gjørlige Synd, dens Aarsager og Mangfoldighed.

Jak. 1, 14. 15: „Enhver fristes, naar han drages og lokkes af sin egen Begjærlighed. Derefter, naar Begjærligheden har undfanget, føder den Synd; men naar Synden er fuldkommet, føder den Død."

---

§ 1. Efterat den Guds Mand Moses har beskrevet alle Tings Skabelse, tilføier han: „Og Gud saa alt det, Han havde gjort, og se, det var saare godt" (1 Mos. 1, 31). Den store Mester og uforlignelige Kunstner prøver sit Værk og mønstrer saa at sige alle sine Skabninger, ligesom en Maler eller Billedhugger, der har fuldendt et stort Kunstværk, ikke lader det komme for Folks Øine, forend han endnu engang nøie har betragtet og overseet det, om der maaske endnu skulde være Et og Andet at rette og forbedre derpaa. Saaledes siger ogsaa Moses at den Høieste har betragtet og besigtet sit Værk, efterat Han i sex Dage havde fuldendt det. Gjør nu den alene vise og hellige Gud dette, hvor meget mere bør da ikke vi jævnligen ransage og flittigt granske vore Ord og Gjerninger, om de ogsaa stemme overens med den Høiestes hellige Ord og Villie og kunne erkjendes for gode og ulastelige!

§ 2. Men den fuldkomne Gud finder intet Ufuldkomment i sine Gjerninger. Det maatte jo Altsammen være vist og herligt og godt, hvad den evige Visdom og det høieste Gode havde gjort. „Kan der være noget Godt fra Nazareth?" spurgte fordum den oprigtige Israelit Nathanael (Joh. 1, 47), og vi spørge medrette: Kan der være noget Ondt fra den evige Godhed? Naar derfor Moses siger: og se, det var saare godt, saa giver han derved Menneskene og selve Englene Lov, ja opfordrer dem til at ransage Guds Almagts og Visdoms Gjerninger; de ville visseligen intet Andet end Godt finde deri. Vel kan det ikke negtes, at den store Verdensbygning indeholder allehaande Ting, som ved første Øiekast synes unyttige, ja skadelige og onde. Men det tilkommer ingenlunde Mennesket at erklære saadanne Ting for onde, forinden det har gjort sig al Flid for at udforske deres Nytte og Godhed, Noget, som den hellige Augustinus meget rigtigt paaminder om. Der er Intet saa tilsyneladende ringe og ondt blandt Guds Skabninger, at det jo er bestænket med en Draabe af Hans Godhed og gjør sin Nytte. Et enfoldigt Menneske anser mange Ting for unyttige og skadelige, som en lærd og erfaren Læge med stor Fordel ved at benytte sig af til Hjælp for de Syge. Padden er et giftigt og hæsligt Dyr, som Enhver føler Afsky for og vel endog spidder paa en Kjæp; men hvor tjenlig den er til at standse Blodet med saavelsom i giftige Sygdomme, det vil en lærd Kemiker kunne sige dig.

§ 3. Den nysnævnte ypperlige Kirkelærer Augustinus forklarer denne Sag ved en træffende Lignelse, hentet fra en kunstforstandig Mesters Værksted. Naar, siger han, et uerfarent Menneske kommer derind og ser de mangehaande forunderlige Redskaber og Instrumenter, hvis Brug han ikke kjender, saa mener han, at de ikke ere nyttige til Noget, og skulde det tillige hænde, at han af Uforsigtighed faldt ned i en Ovn eller saarede sig med et skarpt Jern, idet han betragtede det, saa vilde han endog sige, at Værkstedet indeholdt mange onde og skadelige Ting, medens dog Intet er unyttigt, Intet skadeligt for Kunstneren, der forstaar at bruge Alt med Fordel og altsaa har Aarsag til at le af den Andens Uforstand. Saaledes gaar det ogsaa til med Betragtningen af de gudommelige Gjerninger. Det daarlige Menneske tør fordriste sig til at laste Guds Skabninger, hvis Hensigt og Nytte han dog ikke kjender, ei heller nogensinde har gjort sig Umag for at udgranske.

§ 4. Rabbinerne fortælle, at medens Kong David endnu var ung, forundrede han sig over tre Ting, hvis Øiemed og Nytte han ikke kunde komme efter, nemlig hvorfor Gud havde skabt en Myg, en Vanvittig og en Edderkop. Deres Skaber aabenbarer ham imidlertid deres Nytte ved tre Begivenheder. Myggen vækkede hans Hustru Mikal af hendes Søvn, da Saul lod bevogte hans Hus, saa at hun kunde advare ham og hjælpe ham afsted (1 Sam. 19, 11). Hvortil Vanvid kan tjene, lærte han i Gath, da han anstillede sig gal og afsindig for Kong Akis forat frelse sit Liv (1 Sam. 20, 13). Og Edderkoppens Nytte havde han erfaret, da han flygtede for Saul ind i Hulen, og en Edderkop overspandt dens Indgang med sin Væv, saa at det ikke kunde falde Saul ind, at hans Fiende havde skjult sig derinde. Ved dette Læredigt have de villet vise, at man bør afholde sig fra alle hastige Domme om Guds Gjerninger, efterdi Intet er saa ringe og saa ondt, at det jo i sin Tid kan være til Nytte.

§ 5. En lignende Fortælling er denne: Da Blomsterne i en Hauge stode i sin fulde Foraarspragt, foragtede de Tornene og Tistlerne og forekastede dem, at de vare til ingen Nytte, vare forhadte af Menneskene og bleve opbevarede til at opbrændes. Hertil svarede Tornebusken, at den havde Brødre, som bare skjønnere Blomster end de vare, nemlig Rosenbuskene; saa maatte de ogsaa erkjende, at naar man vilde beskjærme Blomsterne i Haugen, saa gjorde man et Gjærde af Torner omkring dem, og derhos kunde Lægerne bevidne, hvor megen Nytte de havde af Slaaentornens og andre Tornebuskes Blomster og Frugter, medens ofte de prægtigste Blomster, som t. Ex. Tulipanen og dens Lige, kun vare til liden eller ingen Nytte. Og Borren svarede, at den af sin Skaber var udrustet med Pigger og sat midt iblandt Blomsterne forat minde dem om at de ingen Skjønhed havde af sig selv, men Alt af Gud, der havde tildelt Hver Sit efter sit Velbehag, saa og forat lære Menneskene, at de ingen Glæde og Fornøielse skulle søge paa Jorden, der er forbandet af Gud for Syndens Skyld, men længes efter Himmelen. Hertil taug Blomsterne stille og lode for Fremtiden Tornerne og Tistlerne være i Fred.

§ 6. Om den spanske Konge Alfons den Tiende fortælles der, at han engang gjorde sig skyldig i den Gudsbespottelse at sige, at hvis han havde været hos Gud, da Han begyndte paa Skabelsesværket, saa skulde han have ordnet og indrettet Mangt og Meget anderledes og bedre; men i det samme forfærdede alle Tings mægtige Skaber og Opholder ham saaledes ved et Tordenskrald og Lyn, der trængte lige ind i hans kongelige Værelse og fortærede hans Kjortel, at han

gik i sig selv, bekjendte af Hjertet sin Synd og bad ydmygt om Naade. Saadant er, ligesom om en Malerdreng vilde laste den største Mester, eller som om en brændende Svovveltraad vilde bryste sig imod Solen. Alle hellige Engle og Mennesker, ja Alt, hvad der har Aande, sige derfor med Moses: Skaberen er god, og alle Hans Gjerninger ere saare gode; Han har gjort alle Ting vel!

§ 7. Om Mennesket derimod lyder det ganske anderledes. Da Salomon, den Viseste og Rigeste blandt Konger, „saa om til alle sine Gjerninger, som hans Hænder havde gjort, og til det Arbeide, som han arbeidende havde gjort, se, da var Alt Forfængelighed og Aandens Fortærelse, og der var ingen Fordel under Solen" (Præd. 2, 11). Det var tomt, unyttigt, forgjængeligt, fuldt af Møie og kunde ikke forskaffe ham Rolighed for hans Sjel og bestandig Lyksalighed. Og dog var det ikke ringe og ubetydelige Ting, denne Fyrste havde arbeidet paa. „Jeg gjorde mine Gjerninger store," siger han; „jeg byggede mig Huse; jeg plantede mig Vingaarde. Jeg gjorde mig Urtehauger og Lysthauger, og jeg plantede allehaande frugtbare Træer i dem. Jeg gjorde mig Fiskevande, at vande af dem den Skov, hvori Træer oprinde. — — Jeg samlede mig Sølv og Guld og en synderlig Eiendom fra Konger og Landskaber; jeg beskikkede mig Sangere og Sangersker og Menneskenes Børns Vellyster. — — Og Alt, hvad mine Øine begjærede, tog jeg ikke fra dem; jeg negtede mit Hjerte ingen Glæde," osv. (V. 4. 5. 6. 8. 10). Men alt dette var i Grunden kun Forfængelighed og Møie, og medens han besad Alt, fattedes ham endnu det Vigtigste, nemlig den rette, sande Lyksalighed, som bestaar i Foreningen og Samfundet med Gud.

§ 8. Jeg holder imidlertid for, at Salomo med de Ord „Forfængelighed og Aandsfortærelse" tillige har ment Synden, der trænger sig ind i alle menneskelige Foretagender og gjør Alt til Forfængelighed og Møisommelighed; thi dersom Synden ikke var kommen ind i Verden, saa havde Mennesket med stor Glæde, uden al Møie og Forfængelighed kunnet nyde Guds Skabninger. Mennesket havde da vandret til Himmelen som paa lutter Roser, og den timelige Forlystelse og hellige Glæde, som Guds Gjerninger forskaffe ham, vilde da have været en Forsmag og Begyndelse paa den evige Lyst og Glæde, til hvilken Gud i sin Tid levende vilde optage ham. Nu derimod har Synden fordærvet alle Ting og bragt det dertil, at Mennesket maa trænge igjennem lutter Angest, Nød og Død, lutter Kummer, Møie og Forfængelighed og opnaa Sjelens evige Hvile ved Guds store og synderlige Barmhjertighed, ved Guds Søns blodige Sved og Dødskamp.

§ 9. Lader os derfor ofte sammenholde Guds og vore Gjerninger og nøie undersøge dem begge. Guds Gjerninger ere end den Dag idag gode. Omendskjønt han er bleven høiligen krænket og bedrøvet i sit Hjerte ved Synden (1 Mos. 6, 6), saa lader han dog ikke af fra sin Godhed. Han kan ikke andet end elske, forbarme sig, raade, hjælpe, frelse og hjerteligen søge de faldne Menneskers Salighed. Menneskenes Gjerninger derimod ere onde. Naar de tænke, at de gjøre store, herlige Ting, saa er det i Virkeligheden ikkun Synd, Forfængelighed og Daarskab. Saa leve vi da ene og alene af vor Guds Godhed og Miskundhed; uden den ere vi ikke værd, at Jorden skal bære os. Al Ære, al Ros er Guds; os derimod tilkommer Skam og Skjændsel. Ville vi rose os, saa maa vi rose os af vor Synd og Elendighed. Lad det altsaa blive derved, at al vor Lyksalighed beror paa Guds Naade og Barmhjertighed. Og til af Hjertet at erkjende dette skal den Betragtning, vi nu ville anstille over vore Synder, tjene.

Den gode Gud velsigne den for Jesu Skyld!

§ 10. Vi have forhen betragtet Synden med Hensyn til dens Udspring, og hvorledes den paa en skjult Maade bor i Mennesket som en giftig Kraft. Nu ville vi se, hvorledes dette urolige Onde begynder mere og mere at røre sig, hvorledes Arvesynden ytrer sig og lig en ond Rod pleier at skyde ud i tusindfold syndige Tanker, Ord og Gjerninger. Den hellige Apostel siger i vor Text, at dens første Kraft og Affødning er en dragende og lokkende ond Begjærlighed. Ligesom en utugtig Kvinde frister og drager en Mand fra hans Ægtefælle, saaledes drager den onde Lyst, som bor i Kjødet, Mennesket af fra Gud og den hellige Lydighed mod Ham. Den udlægger Lokkemad for det, ligesom Fuglefængerne for Fuglene, idet han gjør Syndens Glæde og den forønskede Fordel ret store i dets Øine. Synden ligger altsaa ikke stille i Mennesket, men opvækker snart en syndig Begjærlighed hos det og bøier dets Hjerte kraftigt til det Onde. Man kunde efter den Anledning, den hellige Apostel giver, sammenligne den med en løbende Hinds Brynde; thi den hviler ikke, forinden den har undfanget, d. e. forinden den har erholdt Hjertets Samtykke og avlet en virkelig eller saakaldt gjørlig Synd.

§ 11. Ligesom nu Menneskets Tanker, Ord og Gjerninger udgaa fra det Indre og bevise, at Mennesket lever, saaledes udvælder ogsaa Synden, der hænger ved Tankerne, Ordene, Gjerningerne og gjør dem onde, indvortesfra og er et Tegn til og en Virkning af den Gift, der lever og skjuler sig i Naturen. Vel er den fra Først af, om jeg saa maa sige, udvortesfra indgydt og indblæst Mennesket af Satan; men nu, efterat den har sat sig fast i Hjertet og indtaget det hele Menneske, virker den indenfra udad og ytrer sin skadelige Magt i sine Frugter. Der er derfor ingen Tvivl om, at dersom et Menneske kunde opdrages paa et ensomt Sted, hvor det var befriet fra Satans Anfegtelser og Verdens Forargelse, saa vilde dog Synden røre sig i det og udvortes bevise sin Tilværelse. Mangt et Barn har gudfrygtige Forældre, som forestaa sit Hus med christelig Nidkjærhed og ingen Forargelser tilstede, men af yderste Flid søge at afværge dem; ikkedestomindre skal der vel hos Barnet vise sig, hvad man aldrig havde troet, saaledes som man ofte med Sorg maa erfare. Og hvorfra kommer det Egensind, den Vrede, den Misundelse, den Ondskabsfuldhed, som endog viser sig hos diende Børn. De have dog endnu ikke seet saadant hos Andre, eller om de have seet det, saa have de ialdfald ikke vidst, hvad det havde at betyde.

§ 12. Dette maa man lægge vel Mærke til, efterdi vi Mennesker ogsaa have den Vanart, at vi ikke holde os for saa aldeles onde og fordærvede, gjerne ville undskylde os og kaste Skylden paa Satan, den ugudelige Verden og dens Forførelser, eller om vi end maa tilstaa, at vi ogsaa have vor Del i Synden, saa mene vi dog, at der er Noget, jeg ved ikke hvad, i os, som gjør Synden, hvilket dog ikke maa tilregnes os. Men, mit kjære Medmenneske, om jeg end villigen indrømmer, at Satan og Verden bidrage Sit med til Synden, som vi snart skulle vise, - om jeg end tilstaar, at et gjenfødt Menneske kan sige med den hellige Apostel: „Jeg gjør ikke det Onde, men Synden som bor i mig“ (Rom. 7, 17), saa kan dette dog ikke paaberaabes af en Uigjenfødt, der synder med Hjertens Lyst og uden nogen indvortes Modsigelse af den Hellig Aand, som han ikke har. Ei heller kan Satans og den onde Verdens Forførelse undskylde ham, efterdi han selv er Hovedaarsagen til Synden og tit og ofte med sin indvortes onde Lyst kommer Satan og Verden i Forkjøbet. Dette lader sig godt oplyse med hvad Luther for-

tæller om en gammel Munk: Da han ikke kunde finde sig i Fristelserne, vilde han ikke forblive i Klostret (han troede nemlig, at han i andre Menneskers Selskab blev alfor meget fristet til Synd); derimod mente han, at han i Ørkenen vilde kunne tjene Gud i Fred. Medens han nu opholdt sig der, hændte det engang, at hans Vandkrukke væltede, og efterat han havde reist den op, væltede den atter, hvorover han blev vred og slog Krukken i mange Stykker. Men da gik han i sig selv og sagde: „se, jeg kan heller ikke have Fred med mig selv alene; nu ser jeg, at Skaden ligger hos mig," hvorpaa han vendte tilbage til Klostret og lærte for Fremtiden at dæmpe de verdslige Begjæringer ikke med Flugt, men med Forsagelse.

§ 13. Jeg vil endnu i saa Henseende anføre Noget, som maaske ikke turde være utjenligt. Galenus fortæller, at han engang i sin Ungdom saa et Menneske, der i Hast vilde aabne en tillukket Dør; men da dette ikke skede hurtigt nok, blev han saa forbitret, at han bed i Nøgelen, løb med Fødderne mod Døren og bespottede Gud i Himmelen, medens hans Øine brændte som paa en Afsindig. Ved dette Syn fattede Galenus et saadant Had til Vrede, at han altid omhyggeligt vogtede sig derfor. Lader os herved betænke, hvor ofte Saadant sker, naar Mennesket er alene og ikke bliver ophidset af nogen Anden, - hvorledes det harmes i og over sig selv, ofte støder en Pen eller et andet Redskab, som ikke er efter dets Sind, med stor Vrede i Bordet eller kaster den langt bort, vredes over en Myg eller tilbringer Tiden med letsindige, urene og unyttige Tanker, hvoraf da tilfulde sees, at Synden bor i Mennesket, og selv uden fremmed Medvirkning er kraftig nok til det Onde.

§ 14. Se og erkjend altsaa her, mit Medmenneske, at du intet Paaskud har at undskylde din Synd med. Du er Dødens Barn; du er det raadne og unyttige Træ, der efter sin egen onde Natur bærer raadne Frugter og er hjemfaldet til Ilden. Det er din egen Begjærlighed, som drager og lokker dig; derfor er Synden ogsaa din egen. (O Jammer! efter det bedrøvelige Syndefald have vi stakkers Mennesker intet Andet end Synden, som tilhører os selv, saalænge vi ere udenfor Christo.) Dit Hjerte er fuldt af Ondskab, og forfængelige, unyttige, syndige Tanker og Begjæringer ere dets Frugter eller dets Eiendomme (Job 17, 11.) Det er altsaa en Daarskab, naar manget Menneske siger: „Man kunde have ladet mig være i Fred; jeg vilde vist ikke engang fornærme et Barn; det skulde vist vare længe, inden jeg gjorde Nogen imod i Ord eller Gjerning; men kommer Nogen mig for nær, saa er det, som om man rører i en raadden Dynge," — og dermed tror at have fyldestgjørende undskyldt sig. Det er netop, som naar Ulven dræber et Lam, som drikker af samme Bæk ovenfor den, og vil undskylde sig med at Lammet gjorde Vandet grumset og derved havde ophidset den til at dræbe det, eller som om Borren vilde sige, at det ikke er dens Skyld, om Nogen stikker sig paa den; man kan lade den være i Fred og ikke komme den nær. Ser du ikke, o Menneske, at du paa den Maade ikke undskylder, men beskylder dig for Gud? Du tilstaar, at Ulvenaturen, Ondskaben, den ustyrlige Vrede bor i dig og ligger stille i dit Hjerte, indtil den af Andre sættes i Bevægelse. Altsaa er du da allerede ond i dig selv; Andre gjøre kun, at du slipper din Ondskab ud. Du er den raadne Dynge, som du siger; Andre røre kun ved dig, og saalænge du derfor forbliver saadan, saa er du under Guds Vrede og Dom, og det er paa høi Tid, at du med Alvor og Ydmyghed søger Guds Naade i Christo Jesu og Fornyelsen ved den Hellig Aand.

§ 15. Endvidere fortjener det ogsaa at betragtes, hvad Satan og den onde Verden medvirke til Synden. Jeg sætter dem med god Grund jævnsides, efterdi Verden med største Føie kaldes Djævelens Kobler, der gaar ham troligt tilhaande i hans Ondskab. Satan finder sin Glæde i Ondskab, og efterdi han ved, at Gud af Hjertet hader Synden og vil straffe den timeligt og evigt paa alle Ubodfærdige, saa understøtter han den alt, hvad han formaar, af Fiendskab mod Gud og Menneskene. Vel har man Exempler paa at Fristeren har nærmet sig enkelte Mennesker i synlig Skikkelse og forledet dem til grove og skrækkelige Synder, som det her vilde blive for vidtløftigt at anføre; det Meste gjør han derimod paa en bedragersk og skjult Maade. Menneskets Hjerte er ligesom et Tønder, hvori Satan ofte uformærkt lader falde Gnister af onde Tanker, hvilke han derefter ligesom i lang Frastand blæser paa gjennem sine djævelske Indskydelser, indtil han faar oppustet en Glød og Lue, der slaar ud til Menneskets Fordærvelse.

§ 16. Efterdi derhos Menneskenes Sind ere af forskjellig Natur, og Nogle ere mere tilbøielige til denne, Andre til hin Synd, saa ved han ogsaa at efterstræbe Enhver paa den Maade, som behager ham bedst. Fuglene ynde ikke alle den samme Mad; derfor maa Fuglefængeren lokke nogle med røde Bær, andre med Linfrø, nogle med Havre og Kornbaand, andre med anden Lokkemad. Saaledes fanger ogsaa Helvedes Fuglefænger Nogle med Vellyst, Nogle med Ære, Nogle med Løfter og Haab om timeligt Gods. Nogle have et muntert Sind; dem forfører han til udsvævende Selskab, til overflødig Drik og derved fra den ene Synd i den anden; Nogle ere sørgmodige og elske Ensomhed; hos dem søger han at fremkalde Tungsind og Fortvivlelse. Hans almindeligste Maade at forføre paa nutildags er, at han gjør de timelige Ting store og ønskværdige i de af Naturen jordiskfindede Menneskers Øine. „En Slump Penge, et høit Embede, Velstand for sig og Sine," siger han, „fortjener dog vel altid saameget som at man gjør lidt med, hykler, lyver og bedrager lidt og ikke er altfor ivrig i sin Gudsfrygt." Hvad Mere har da Mennesket igjen for denne? Det Nærværende er dog det Sikreste; hvo vil lade sig afspise med Haabet om det Tilkommende? I Grunden er det dog ikke Andet end Armod og Prakkeri med denne Gudsfrygt. Den roser sig af Guds Naade og Barneret, og saa lider den ofte Hunger og Nød. Et deiligt Guds Barn, som ikke har Brød i Huset!

§ 17. Altsammen gaar imidlertid ud paa Vantro. Han søger at bringe Mennesket dertil, at det hverken tror paa Guds Forjættelser eller frygter synderligt for Hans Trusler. Han river Ordet ud af Menneskets Hjerte, og gjør, at det er i en bestandig Tvivl. Det tror vistnok, at Guds Ord er den evige og himmelske Sandhed, hvorefter vi skulle dømmes; men det tror det kun saa løseligen og lader Tingen staa ved sit Værd og komme an paa Udfaldet. Imidlertid overgiver det sig til sine Lyster og Begjæringer, stræber efter Gods og Ære, søger overalt sin egen Villie og Nytte, hænger Samvittigheden paa Knaggen og tænker ikke paa Evigheden. Og skulde det ogsaa en og anden Gang fornemme en Gysning og blive forfærdet enten ved en Prædiken, som fordum den romerske Landshøvding Felix (Ap. Gj. 24, 25), eller ved et mærkeligt Exempel paa Guds dømmende Retfærdighed eller ved sin betyngede Samvittigheds Røst, saa ved Menneskefienden snart at dysse det i Søvn igjen og bliver fra en Djævel en Trøster, taler store Ord om Guds Barmhjertighed og forestiller det, at det endnu kan vente at leve længe, at det endnu har Tid nok til at

omvende sig, og at jo Naadens Dør altid staar det aaben.

§ 18. Og med denne Fristelse udretter han saameget Mere, som faa Mennesker fra Barnsben af lærer at høiagte de aandelige og himmelske og at ringeagte de jordiske og forgjængelige Ting. Som Forældrene ere, saa opdrage de ogsaa sine Børn. Storken spiser med Velbehag alskens Utøi, endog Slanger og Øgler; intet Under! thi da den endnu laa i Redet, fik den ikke Andet af de Gamle. Hvor mange ere vel de Børn, som man fra Ungdommen af bibringer en klar Bevidsthed og høi Forestilling om deres Daabspagt og den herlige Barneret hos Gud, Jesu Retfærdighed og den Hellig Aands Samfund, som de derved blive delagtige i? Det gjør En godt at læse om en gudfrygtig Konge i England, ved Navn Edvard, og hans Hustru Elsvig, at de opdroge sin Datter saaledes, at da hun i sit tredie Aars Alder blev ført ind i en Sal, hvor der stod et Bord, paa hvis ene Ende saaes allehaande Legetøi tilligemed en Mængde prægtige Smykker, som Halskjæder og Armbaand, paa den anden derimod en Evangeliebog og ved Siden deraf en Kalk, saadan som bruges ved den hellige Nadverd, valgte Barnet strax disse fremfor hine Ting og viste den største Ærbødighed derfor. Men hvor mange ere vel de Forældre og Børn, som gjør dem dette efter? Et Barn, som allerede af Naturen har Tilbøielighed til Hovmod, lærer at stadse i en broget og moderne Klædning; det lærer at gjøre sig store Tanker om sin Slægt, sin Adel, sin Rigdom; men den sønlige Udkaarelses høie Værdighed, Jesu Retfærdigheds Prydelse, de himmelske gode Tings Herlighed ved det liden eller ingen Besked om. Hvad Under altsaa, at Djævelen i vore Dage kan lokke og lede de fleste Mennesker med slige forgjængelige og timelige Ting, hvorhen han vil?

§ 19. Der er endnu en Satans List, som fortjener at belyses, efterdi han i disse sidste Tider jævnligen og med Held bruger den til Sjelenes Fordærvelse. Den bestaar deri, at han indbilder de Ugudelige, at de ere gudfrygtige, og at han af de levendedøde Syndere gjør levende Helgener. Jeg mener dette, at han bedrager saa mange Mennesker med Christendommens udvortes Skin og faar dem til at tro, at efterdi de ere døbte og kunne sin Katekismus, gaa i Kirke, høre Prædiken, i sin Tid gaa til Skrifte og den hellige Nadverd, synge og bede Morgen og Aften og forøvrigt føre et nogenlunde skikkeligt Liv og Levnet, saa er der ingen Fare for deres Frelse og Salighed, omendskjønt de ved Siden deraf begaar allehaande forsætlige og vitterlige Synder, t. Ex. bande og sværge, eller ere hengivne til Drukkenskab, eller leve i Uretfærdighed og Uforsonlighed og i Virkeligheden intet kjende til den Herres Jesu Kjærlighed, Sagtmodighed, Ydmyghed og aldrig have lært, hvad det vil sige at fornegte sig selv, at tage sit Kors op dagligen og efterfølge Christum. Det har hændt mig selv, at da jeg alvorligen advarede en Drukkenbolt for den Fare, hvori hans Sjel svævede, saa satte han mig ikke blot alskens Ting fore, saasom: om jeg da troede, at han han var den største Dranker, - han var dog en ærlig Borger og ingen Skjælm eller Tyv, - og alligevel havde jeg bestandig saa meget med ham at gjøre, og mere Saadant, — men da jeg gik ham nærmere ind paa Livet og forestillede ham, at en eneste herskende Synd var nok til at styrte et Menneske i Helvede, - at man meget vel kunde være en god Borger og dog en daarlig Christen, gav han mig tilsidst det Svar, at han troede dog paa Jesum Christum og vidste, at Gud havde elsket Verden saa, at Han havde givet sin Søn, den enbaarne, paa det at hver den, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv,

— mente altsaa, at denne hans Kundskab efter Bogstaven var den saliggjørende Tro, og at Troen godt kunde bestaa med daglig Drukkenskab og andre dermed følgende Synder. Omendskjønt jeg nu talte meget ivrigt herimod og troligen underviste ham, saa var der dog efter alt Udseende Lidet at udrette med ham.

§ 20. Betænker nu for Guds Skyld, I christelige Sjele, hvor mange Tusinder af saadanne Mennesker der findes i Christenheden, - hvor træsk Satan er, som gjør et eller flere Skriftsprog og den udvortes Gudstjeneste til en Pude, hvorpaa Saamange sove saa trygt midt i den største Fare for sine Sjele, og hvor Mange han fører i Helvede ved Haabet om Himmelen! Dette ugudelige Blendværk burde alle sande Christne, om det var muligt, med sit Blod kjøbe ud af Kirken. Jeg kommer imidlertid ved en anden Leilighed til at tale nærmere herom; for denne Gang har jeg blot korteligen villet berøre det, som et Exempel paa Satans kraftige Forførelse.

§ 21. Flere lignende Ting kunde endnu anføres; men naar vilde jeg da blive færdig? og hvo kan udgranske og tilfulde afsløre *Satans Dybheder?* Saameget skal jeg endnu tilføie, at Satan er en rastløs, utrættelig, urolig Aand. Han søger altid og allevegne at forplante Synden og paa alle Steder at udbrede sit Rige i Menneskenes Hjerter. I Jobs Bog betegnes dette med kraftige Ord, idet Satan selv siger, at han *har faret om paa Landet* (eller: Jorden) (Job. 1, 7, jfr. 2 Sam. 24, 7 og Sak. 4, 10.) Det hebraiske Ord betyder en saadan Omvandring, hvorunder man meget nøie udforsker og iagttager alle Ting og søger saavel sin Fornøielse som sin Nytte. Den hellige Apostel Peter forklarer det ved Billedet af en sulten Løve, som gjennemstreifer Skov og Mark forat finde et Dyr, som den kan gribe og fortære. Man kunde ogsaa forklare det ved Billedet af en Kjøbmand, der reiser hid og did og driver sine Forretninger, uden at forsømme nogen Leilighed til at vinde Noget. Den hebraiske Talemaade hentyder tillige paa en Sædvane og stadig Omstreifning, som om Satan vilde svare Herren: „Hvor skulde jeg vel komme fra? Jeg har som sædvanlig faret om paa Jorden. Hvad pleier jeg ellers at gjøre?“ Og naar han tilsidst tilføier: „Har du ikke sat Gjerde om ham og om hans Hus og om alt det, han har, trint omkring?“ (Job 1, 10) saa giver han dermed at forstaa, at ihvorvel Jobs Gudfrygtighed ikke var ham ubekjendt, ligesaalidt som at den Høieste havde omgivet ham med sin Beskjærmelse, saa havde han dog ikke undladt, lig en Ulv, der lusker omkring den tillukkede og velforvarede Faaresti, at vandre omkring denne Mand og hans Hus og snige sig efter ham, for muligens engang at finde Leilighed til at gjennembryde Gjerdet og komme ham tillivs. I Anledning af alt dette vil jeg nu for denne Gang intet Videre bemærke, men ikkun minde om hvad vor Frelser siger: *Vaager og beder, at I ikke skulle komme i Fristelse* (Matth. 26, 41).

§ 22. Lader os dernæst betragte, hvad Verden, Djævelens Brud, medvirker til Synden og dens Forplantelse. Den bidrager snart sagt mere dertil en Djævelen selv, efterdi et Menneske venter sig mere Godt af et Medmenneske og derved bliver desto snarere og grovere bedragen. Djævelen tør næsten ikke vise sig, ei alene fordi han Intet tør gjøre uden Guds Befaling og Tilskikkelse, men ogsaa fordi han ved, at Mennesket forfærdes og flyr for ham. Derfor virker han igjennem Verden; han ligger ligesom skjult i Buskene og lurer, indtil hans Kjæreste fører et Rov hen til ham. Derfor fremstiller ogsaa en vis berømt Mand Menneskesjelen under Skikkelse af en Jæterpige, der lader sig overtale af sine Legesøstre, som betyde Verdensklogskaben, Kjødets Sands og Verdens

Vellyst, Rigdom og Ære, og giver dem Lov til ligesom for Spøg at binde for hendes Øine, medens hun ikke ved, at de staa i hemmeligt Ledtog med Bedrageren (Satan), som lister sig frem fra et Krat og hvem den forførte Sjel saa med tilbundne Øine løber lige i Armene. Dette er et træffende Billede paa hvad vi her omhandle, nemlig at Verden under Venskabs Maske forblinder Mennesket med Lyst og Leg og fører det bort fra Gud til Satan.

§ 23. Saasnart Mennesket gjør det første Skridt ind i Verden, sætter det sin Fod blandt tusind Garn og Snarer. Verdens Ondskab og de mangfoldige Forargelser trænge saa at sige med Luften lig giftige Dunster ind i hans Øine, Øren, Næse og Mund, ligesom ogsaa den hellige Peter sammenligner Verdens ugudelige Væsen og Forargelser med saadanne giftige Dunster, som ligge i Luften og umærkeligen trænge ind i det menneskelige Legeme og besmitte det (2 Pet. 2, 20). Saasnart et Barn begynder at bruge sine Sandser, ser og hører det mestendels ikke Andet end forargelige og ugudelige Ting. Forældrene ere forstørstedelen selv letfærdige og syndefulde i Ord og Gjerninger og ere ofte de Første, som begynde at puste i de fordærvede Hjerters ulmende Tønder og at sætte den skjulte onde Begjærlighed i Bevægelse. De bande, de skjælde, de vredes og kives og bære sig ad som Rasende; Barnet ser og hører til og fatter det snart, saa at de ofte før lærer at bande end at tale rent og at bede. Det hændte mig engang i en Nabobv, da jeg gik over Gaden, at et lidet Barn paa omtrent tre Aar, som endnu ikke rigtigt havde lært at tale, nappede mig i Præstekjolen og sagde: „Fanden hente dig, Præst!" Jeg blev hjertelig forskrækket over at et saa lidet Barn, der maaske endnu ikke kjendte Navnet paa sin Frelser, som havde kjøbt det med sit kostbare Blod, allerede vidste at bruge Djævelens Navn til at bande sin Næste med. Men hvo havde vel saaledes udviklet Barnets medfødte Ondskab uden netop dets ugudelige Forældre og andre Husets Folk, af hvem det udentvivl havde hørt lignende Forbandelser?

§ 24. Og ere Forældrene selv maaske gudfrygtige, samvittighedsfulde og ivrige i sin Christendom, saa lader Tyendet sig dog bruge til et Redskab for Satan og oppuster Arvesynden i et spædt Hjerte. Forebygges ogsaa dette ved Forældrenes Flid og Aarvaagenhed, saa kommer det dog let ud i Døren og paa Gaden og faar høre et forargeligt Ord, et letfærdigt Skjæmt, en Ed eller Deslige af en Forbigaaende. Kommer det i Skole, saa træffer det desværre altfor ofte der en sand Djævelsskole. Satan har, især i disse sidste Tider, mange slemme og ugudelige Knægte blandt Ungdommen, hvilke formedelst Forældrenes Vanrøgt høist fordærvelige Efterladenhed ere opvoxede i Synder og Laster og tit ere saa drevne i Skjælmsstykker, at de meget vel kunne gjøre Tjeneste som Læremestere i Satans Skole. Hvad nu herved forvoldes og og hvor manget gudfrygtigt, velartet Barn derved forføres, det beviser noksom en sørgelig Erfaring, og mangen Christen maa hele sit Liv igjennem sukke over slige forføriske Skjælme.

§ 25. Bliver saa Mennesket ældre og maa ud i Verden og for sine Studeringers eller sit Haandværks Skyld besøge fremmede Lande, saa begynder Faren og Nøden først for Alvor, efterdi det ugudelige Væsen saagodtsom allevegne har taget saaledes Overhaand, at det er blevet til en Sædvane, ja næsten til en Ære eller dog ialfald ikke mere holdes for en Skam. Det gudsfornegtende Spotteri har fra Herregaardene udbredt sig til Høiskolerne, til Raadhusene, til Retssalene, til Kramboderne, til Værkstederne, ja til Bondegaardene og Husmandsstuerne. Daabspagten er overalt gaaet i Forglemmelse;

at bande, svire, bedrive Utugt, være fræk, uvillig, ulydig og Ingen agte, at være utro og bedragersk, vanhellige Sabbaten og bruge Herrens hellige Dag til Djævelens Tjeneste, alt Saadant er noget ganske Sædvanligt, og Verden forundrer sig over at Præsterne finde det Umagen værdt at tale derimod, og tale de end derimod, saa bliver dog Alt ved det Gamle, og man tænker som saa, at Præsterne vistnok kunne have Lov til at tale, hvad de ville, men at ogsaa Verden har Lov til at gjøre, hvad den vil. Naar nu et ungt Menneske kommer ud iblandt saadant raat Folk og bliver udsat for deres Paavirkninger, saa mener han, at det vilde være en Skam for ham, om han ikke skulde vise sig ligesaa fræk, toilesløs og ulydig som Andre, og styrter sig saaledes fra den ene Synd i den anden og bliver fra en Lærling tilsidst til en Mester i Ondskaben.

§ 26. Herberger fortæller om en Haandværkssvend ved Navn Paul Svane, der var meget gudfrygtig og efterlod sig det Skudsmaal, at naar de andre Svende drak og svirede, betalte han vel godvillig sin Andel, men tog imidlertid Bibelen for sig og læste nogle Kapitler i den istedetfor at drikke. Medrette kunde han kaldes en Svane; thi han var som en hvid Svane blandt en Mængde sorte Ravne og Natugler. Jeg har ogsaa kjendt en lignende ung Mand. Han var Garversvend og elskede Guds Ord af Hjertet, hørte paa Prædikenerne med største Andagt, ja gik endogsaa efter endt Gudstjeneste til Præsten i hans Hus og bad om nærmere Undervisning og Forklaring over Et og Andet, som han ikke ret havde kunnet fatte og forstaa. Han bar stedse sin Bibel paa sig, og om Søndagene saavelsom ellers, naar Haandværkerne havde for Skik at komme sammen, betalte han vel sit Bidrag til Fortæringen, men stjal sig bort, satte sig i en Krog og læste i Bibelen eller en anden god Bog, og var han undertiden nødt til at være i Selskab, saa var han meget stille og vogtede sig omhyggeligt for at handle imod Gud og sin Samvittighed, hvorfor ogsaa de Andre spotvis kaldte ham Turnereren. Derhos var han meget tro og flittig i sit Arbeide og sin Mesters Tjeneste og og hjalp Andre med hvad han havde tilovers af sin Løn. Men hvor mange Saadanne finder man vel, og hvor mangen Præst er der vel, som kan opvise et eneste lignende Exempel blandt den store Mængde Haandværkssvende i sin Menighed! Er der ogsaa en Enkelt, der gjerne vil være gudfrygtig og føre et christeligt Liv, saa er der igjen saamange Andre, som ere udsvævende, ugudelige, frække og hengivne til Drik, hvilke søge at lokke og overtale ham og ofte lig en Strøm rive ham med sig til det ugudelige Væsen. Hos Profeten sammenlignes de Ugudelige og deres Selskab med forviklede og i hinanden voxede Buske, Torne og Ris i en tyk Skov, efterdi de nemlig ere indbyrdes forbundne ved Synden og den Ene heri understøtter den Anden. Ligesom det nu gaar en Vandringsmand i en saadan Kratskov, nemlig at han har vanskeligt for at komme frem og bliver staaende fast snart her, snart der og snart river sig paa en Tornebusk, snart faar et Slag i Ansigtet af en hvas Kvist osv., saaledes gaar det ogsaa de Gudfrygtige i Verden; de blive allevegne hindrede, opholdte og forstyrrede i sit Gudfrygtighedsløb; de afholdes fra det Gode og henføres til det Onde, og hvis de alligevel ville være og blive gudfrygtige, saa blive de bespottede og paa mangehaande Maader krænkede og bedrøvede.

§ 27. Hertil kommer den Forargelse, som ugudelige Bøger, Billeder, Viser og Digte afstedkomme og som er saameget skadeligere, naar den skjuler sig under megen Kunst, Dygtighed, sindrige Opfindelser og Fortællinger, Noget, som Verden nutildags efter Satans Tilskyndelse med stor

Flid lægger sig efter. Luther sagde paa sin Tid: „Ungdommen lærer nu ikke at stride imod den kjødelige Lyst og Anfegtelse; det er kommet saa vidt, at der saagodtsom ingen Skam mere er til; men Alverden er fuld af Fabler og Viser om Boleri og Horeri, som om slige Gjerninger vare noksaa gode." Hvad vilde han vel sige, om han fik se alle vor Tids Vederstyggeligheder? Paa hans Tid vare de Opfindelser og Skrifter, som kunde give Forargelse, endnu tossede og enfoldige; nu derimod blive de udarbeidede med stor Omhu og Kunst, saa at de modtages med mere Velbehag. Denne sidste Tid har opfundet den Kunst at forgifte Bøger og Breve saa stærkt, at Læseren ved at aabne og gjennemlæse dem kan paadrage sig Døden; dette er ilde nok; men langt værre er det dog, at den fylder saamange Bøger og Skrifter med Syndens Gift og derved ægger og tilskynder Ungdommen til Ugudelighed og bringer deres Sjele i den største Fare.

§ 28. Omendskjønt nu Tingen er bleven saa saare almindelig, saa ved jeg dog næsten ikke, om der gives nogen rædsommere Synd, eller om mange Synder kunne sættes ved Siden af den at forfatte en forargelig, ugudelig Bog, en uterlig Hore- eller Drikkevise eller at istandbringe en liderlig Afbildning, efterdi dette Slags Forargelser ikke alene bliver saa vidt udbredt, men ogsaa varer ligesaa længe, som et eneste Exemplar af Skriftet eller Billedet er tilbage. Efter hvad Luther beretter, antager den hellige Augustinus, at Helvedpinen for den store Kjætter Arius, der negtede Christi Guddommelighed, bestandig tiltager, saalænge som denne Vildfarelse vedvarer og udbredes. Det Samme kan man sige om de ugudelige Forfattere. De volde ikke blot Forargelse og hjælpe til at udbrede Djævelens Rige, saalænge de leve, men ogsaa efter sin Død; saa ofte nu et stakkers Hjerte bliver forarget og forført ved deres Skrift, saa ofte kan man ogsaa sige at den retfærdige og hellige Guds Vrede paany opvækkes og forøges over dem. Og naar Frelseren raaber Ve over den, som engang forarger Ungdommen (Matth. 17, 6), hvad maa da ikke den vente sig, som uafladeligen, ja endog efter sin Død forarger den! Sandeligen, hvor yndet og berømt et saadant Menneske end har været i Verden, saa var det ham dog bedre, at han i al sin Livstid havde vogtet Svin, eller at han aldrig var født. Forbandet er det Hoved, i hvis Værksted slige liderlige Ting opfindes og smedes; forbandet er den Haand, der bringer dem paa Papiret; forbandet er den Presse, der for usel Fordels Skyld udbreder dem; forbandede ere de Penge, som derved vindes.

§ 29. Til denne Klasse høre ogsaa de, der anstille sig, som om de i et Skrift vilde søge at gjendrive og udrydde en eller anden ugudelig Vildfarelse og Sjelegift, medens de dog hemmeligen have det usalige Forsæt at forplante den. De fremstille den vidtløftigt og gjengive omhyggeligt alle de Grunde og Beviser, der pleie at anføres til dens Forsvar, gjøre den meget sandsynlig og tiltrækkende og tilføie tilsidst et meget koldt og daarligt Gjensvar, saa at Læseren, der mener at have et Lægemiddel, har faaet en Gift, hvoraf han bliver smittet, før han selv tror det. Dette forbandede Haandgreb har Djævelens Apostel Julius Cæsar Vaninus brugt forat udbrede og forplante Gudsfornegtelsen i Frankrige, og det lader til, at Andre og deriblandt Saadanne, som holde sig til den evangeliske Kirkes udvortes Samfund, have lært det af ham. Isandhed, naar man med aandelige Øine betragter Nutidens Væsen og Gjerninger, maa man undres og forfærdes over at Løgnen udbredes og Ugudeligheden forsvares med saa stor Snuhed og Behændighed og under saamange Paaskud og Forevendinger. Det kan ret kal-

des at paatage sig en Engels Skikkelse for desto bedre og med saameget større Held at kunne spille Djævelens Rolle! O I forbandede Skribenter! hvor forfærdelig vil ikke den retfærdige Guds Dom blive, som skal komme over Eder! Et Helvede er neppe nok for Eder; dog, I ville naturligvis blive godt behandlede der fremfor alle Andre, for den tro Tjeneste, I have vist Satan!

§ 30. Her kan jeg ikke tilbageholde en Paamindelse i Anledning af de gamle hedenske Forfattere, der have efterladt sig mange forargerlige og utugtige Sager, som dog læses i christelige Skoler og jævnligen bruges blandt de Lærde. Somme ivrige Theologer ere af den Formening, at det var bedre, om man ganske udelukkede dem fra Skolerne og ikke ofrede saamegen Flid og Tid paa en fordømt Hednings forargelige Arbeide, og at man heller kunde undvære de sirlige Talemaader, som de have brugt i det latinske og det græske Tungemaal, end tilligemed dem at indsuge Syndens Gift. Uden al Tvivl er det bedre, enten slet ikke at tale og skrive Latin eller dog kun at forstaa det, som man siger, til Husbehov end at besmitte sin Sjel med Synd for en pyntelig Udtryksmaades Skyld. Paa hin Dag vil der ikke blive spurgt, om vor Maade at skrive og tale paa har været sirlig, men om den har været christelig og gudelig. Imidlertid have vi jo ogsaa andre Midler til at tilegne os et tækkeligt og behageligt Sprog og behove just ikke at øse denne Kunst af slige urene Pøle.

§ 31. Visseligen burde hermed føres et omhyggeligt Tilsyn, og ønskeligt vilde det være, om de, som have Opsigt med Skolerne, Bogtrykkerierne og Kirkevæsenet, heri viste en større gudelig Nidkjærhed. Nogle Forfattere burde slet ikke mere trykkes og fortjente aldeles at udryddes; andre kunde man derimod rense fra de uhumske, forargelige og ugudelige Ting, som findes deri, og først derefter give Ungdommen dem ihænde. Hvad Skade var der vel skeet, om man udelod nogle Sange eller Vers af Horats, Plautus eller Terents? Det var jo dog bedre, at Bogen havde et Hul eller en Mangel end at Ungdommens spæde Hjerter skulde tage Anstød deraf. Jeg skulde ønske, at man vilde bære sig ad med de hedenske Forfattere saaledes, som man hidtil i Pavedømmet, ihvorvel uforsvarligen og i ond Hensigt, har forholdt sig med Kirkefædrenes og Andres Skrifter, idet man har givet Befaling til at udelade, hvad man ikke syntes om. En christelig Øvrighed vilde upaatvivlelig gjøre en Gud velbehagelig Gjerning ved at befale, at de hedenske Skrifter, som bruges i Skolerne, skulde renses for alle forargelige Ting, og ved at forbyde, at andre end saadanne Bøger indførtes og solgtes i Landet.

§ 32. Imidlertid beder jeg alle christelige Lærere ved Skolerne, saa sandt som de have sin egen og den dem anbetroede Ungdoms Salighed kjær, at de med Alvor og Troskab ville advare de Unge, saa ofte slige anstødelige Ting forekomme, saa de ikke tage Forargelse deraf, og at de ligeledes efter den Anledning, det første Kapitel i Brevet til Romerne giver, med Troskab og Alvor ville forestille dem Hedningernes Elendighed og Blindhed saavelsom ogsaa de døbte Christnes Lyksalighed og skyldige Pligt, saameget mere som Hedningerne, der have syndet i stor Uvidenhed og Blindhed, ville faa en taaleligere Straf end de, som have kjendt Guds Villie af Hans hellige Ord og dog ikke levet derefter (Luk. 12, 48). Gjøre de ikke det, saa ville de være Skyld i al den Synd, som hos Ungdommen opvoxer af en saadan ond Sæd. Historien fortæller, at en fornem Kardinal i Frankrige blev tagen afdage ved en forgiftet Fakkel, som man en Aften bar foran ham; noget Lignende gjøre ogsaa alle

Lærere ved høiere og lavere Skoler, som foredrage saadanne Ting for Ungdommen, der kunne være dem til Forargelse og deres Sjele til Skade, og følgelig ogsaa de, som holde dem til at læse hedenske ugudelige Bøger, for deraf at lære Sprogene, uden at værne om dem med en alvorlig og samvittighedsfuld Undervisning.

§ 33. Jeg opholder mig maaske vel længe ved Undersøgelsen af Aarsagerne til den i vore Dage saa forfærdeligt tiltagende Syndefuldhed, ihvorvel disse Ting ere af den Vigtighed, at de kunde tiltrænge en egen udførlig Bog. Men heraf slutter jeg nu endvidere, at naar vort fordærvede Hjerte, som sagt, er en forbandet Jordbund, hvori Satan flittig saaer og planter sin Slangesæd, medens Verden troligen vander den med saamegen Forargelse, saa er det intet Under, at Synden tager saaledes Overhaand og i saa usigelig Maade udbreder sig, saa at man snart sagt ikke mere kan tælle Syndefrugternes mangehaande Arter. Den hellige Apostel nævner endel af dem, sigende: „Kjødets Gjerninger ere aabenbare, saasom Hor, Skjørlevnet, Urenhed, Uterlighed, Afgudsdyrkelse, Trolddom, Fiendskaber, Kiv, Nid, Vrede, Trætte, Tvedragt, Partier, Avind, Mord, Drukkenskab, Fraadseri" (Gal. 5, 19—21). Han tilføier: og deslige, for at tilkjendegive, at dette langtfra er alle. Disse kunde man kalde aabenbare Synder; men der gives endnu utallige andre, som tildels ere ubekjendte og desaarsag saameget farligere, om hvilke Skriften siger: „Du sætter vor skjulte Synd for dit Ansigts Lys" (Ps. 90, 8), hvilket medrette forklares først og fremst om Arvesynden og dernæst om dennes hemmelige Frugter, hvilke de fleste Mennesker ikke forstaa, saasom: Vantro, Tvivl om Guds Ords Sandhed, Foragt for Gud og hemmeligt Had til Ham, Nysgjerrighed i de guddommelige Hemmeligheder, Omgang med Guds Ord, som sker uden Ærbødighed og ydmyg, hellig Andagt, Ringeagt for aandelige og guddommelige Ting, Utaknemmelighed imod Gud, høie Tanker om sig selv, Kjærlighed til Verden, Ærgjerrighed, Egennytte og tusind flere.

§ 34. Hertil kan man ogsaa regne de syndige flagrende Tanker, hvilke Verden vel efter Ordsproget holder for toldfrie, men som Gud paa hin store Dag vil dømme og aabenbare, saavelsom de unyttige Ord, hvilke Herren utrykkeligen truer med den yderste Dom (Matth. 12, 36), og dernæst de Synder, som man begaar ved Undladelsen af det Gode og ved Delagtighed i Andres Synder, saasom naar Nogen vel ikke selv bander eller letsindigt sværger, men dog ikke med tilbørligt Alvor straffer det hos sine Husfolk eller Andre, - naar Mennesket vel gaar i Kirke og hører Ordets Prædiken, men lader det blive ved den blotte Hørelse, uden at anstille gudelige Betragtninger derover, uden at tage det til Hjerte, uden siden at holde nogen Overhøring med sine Husfolk osv., - naar man vel ikke med Vidende og Villie gjør Nogen Uret, men dog ikke efter Evne hjælper de Forurettede og ikke hjerteligen tager sig af de Nødlidende, - naar man om Søndagen vel afholder sig fra grove Synder, men dog tilbringer Tiden med Ledig-gang og verdslige Adspredelser, uden hellige Øvelser, der tjente til Ens Sjels Forbedring, - naar Nogen vel ikke finder Velbehag i det, som strider imod Guds hellige Villie, men dog af Hykleri og Menneskefrygt eller for timelig Fordels Skyld tier dertil, o. desl. Det er mig umuligt, og mit Forsæt tilsteder ikke at anføre Alt, hvad herhen hører; men jeg skulde ønske, at en erfaren og med Guds Aand udrustet Lærer vilde paatage sig det Arbeide, i en særskilt Bog udførligen og efter Guds Ord at foreholde Verden dens ukjendte Synder.

§ 35. At opregne og gjøre en Fortegnelse over de andre Synder, som ere noksom aabenbare, vilde ogsaa falde vidtløftigt. Kun beder jeg Læseren, at han ikke vil tro, at det er sagt i Spøg eller i uegentlig Forstand, naar de bodfærdige Hellige klage saaledes: „Mine Misgjerninger gaa over mit Hoved" (ligesom Vandet slaar sammen over En, naar man synker tilbunds); „som en svar Byrde ere de blevne mig for svare. Mine Misgjerninger have grebet mig, saa at jeg ikke kan se" (de gjøre mig saa ængstelig og bange, at Synet svigter mig, eller saa at det, som man siger, sortner for mine Øine, eller efter Nogles Forklaring: de staa saa tætte omkring mig, omringe mig i saadan mængde, at jeg ikke kan overskue dem). „De ere flere end Haarene paa mit Hoved, og mit Hjerte har forladt mig" (jeg bliver hel modfalden og forfærdet ved Betragtningen af mine mange og store Synder) (Ps. 38, 5; 40, 131). „Jeg har syndet flere Gange end der er Sand i Havet. Vi ere Alle som de Urene, og alle vore Retfærdigheder som et besmittet Klæde (Manasses Bøn V. 9; Esai. 64, 5). Enhver kan være forvisset om, at disse Ord ogsaa passe meget godt paa ham, og at han har al Aarsag til med Alvor at anvende dem paa sig selv.

§ 36. Det fortælles om en Student i Wittenberg, som faldt i Elben og nær havde druknet, at han bekjendte at alle de Synder, han fra Barndommen af havde begaaet, i denne Dødsfare traadte ham for Øine, optegnede paa en lang Liste med blaat Blæk, og at han havde læst dem alle i et Øieblik. Skulde noget Saadant ogsaa hænde os, saa vilde vi visseligen forfærdes over vore Synders store Mangfoldighed. Det er sikkert ikke uden Grund, at vor Frelser ved at omhandle Syndegjælden (Matth. 18. 13. 24) ikke sammenligner den med nogen liden, men med en overmaade stor Sum Penge, nemlig ti Tusind Talenter eller sexti Tønder Guld (omtrent tre Millioner Speciedaler). Thi Mennesket begynder allerede fra Barnsben, ja fra Moders Liv at synde, og der hengaar neppe nogen Time, uden at det i mange Maader forser sig og handler imod Guds Bud og sin Daabspagt. Vilde vi nu ikkun regne en Synd for hver Time af dets Liv, saa beløb et Aars Synder sig til 8,760; i ti Aar vilde de derimod gaa op til 87,600. Men hvo kan sige, at han i sine Barndomsaar har ladet det blive ved en Synd i Timen? Hvor ofte synder man ikke i denne korte Tid endog hundred Gange, saa at man vel har Aarsag til at sige med den hellige Augustin: Et lidet Barn, en stor Synder! og atter at sige med ham: Naar vi ville betragte vore Synder og tælle, hvor mange vi begaa i Gjerning, hvormange med Øinene, med Ørene, med Tankerne og paa utallige andre Maader, saa ved jeg ikke, om vi nogensinde gaa tilsengs uden et nyt Talent (han sigter til den ovennævnte Lignelse af vor Frelser), eller om vi ikke ogsaa isøvne blive et Talent skyldige. Forat man kunde tage sig dette desto alvorligere til Hjerte og ret dybt forfærdes over sine Synders Mængde, vilde jeg tilraade, at man blot i en Uge gav nøie Agt paa sin Vandel, sit Hjerte og dets Tanker, sin Mund og dens Ord, sit Forhold mod Gud og Menneskene og optegnede sine Synder paa et Papir; uden tvivl vilde man da faa en temmelig lang Fortegnelse. Men hvad er vor Regning imod den alvidende, retfærdige og hellige Guds Regning? „Hvo kan mærke Vildfarelser?" og naar Gud vilde gaa i Rette og stride med et Menneske, „kunde det jo ikke svare Ham Et af Tusind" (Ps. 19, 13; Job 9, 3).

§ 37. Endnu er herved at mærke, at Synderne ikke blot ere mangfoldige, men at de ogsaa gribe vidt om sig, og om de end findes hyppigere hos et Men-

neske end hos et andet, saa vil der dog ikke være Nogen, som skulde kunne rose sig for Gud af noget synderligt Fortrin. Vistnok indrømmer jeg gjerne, at Somme blive vel opdragne fremfor Andre, - at de af gudfrygtige Forældre oftere blive paamindede om sin Daabspagt, - at de blive veiledede til en hellig og gudfrygtig Vandel, og at de ofte bevares fra grove udvortes Laster; men der vil dog være faa af dem, som kunne sige med Job af Hjertet og for Gud: „Mit Hjerte skal ikke forhaane (bebreide) mig for mine Dages Skyld" (Job 27, 6). De gamle Theologer sige, efter hvad den gudfrygtige Herberger anfører, at der sjelden er noget Menneske, uden at den onde Aand har hugget en Skramme i hans Samvittighed, hvorover han ofte sukker: ak, var blot ikke dette skeet! Der er nu saadanne Tider, og det ugudelige Væsen har overalt i Verden taget saadan Overhaand, at om et Menneske har naaet det tyvende Aar uden nogen synderlig Skade paa sin Samvittighed, saa kan han sige, at Gud har gjort et ligesaa stort Underværk, som da han opholdt de tre Mænd i den gloende Ovn.

§ 38. Men naar man prøver sin Samvittighed efter Guds Lovs første Tavle og betragter Aandens indre Besmittelse og det fordærvede Hjertes skjulte, i Verden ubekjendte Vederstyggeligheder, saasom Vantro, gudsfornegtende Tanker, Foragt for Gud, Egenvillie, Egenkjærlighed, Lyst til egen Ære, Tragten efter de jordiske og timelige Ting med Tilsidesættelse af de aandelige og himmelske osv., saa maa Enhver lægge Haanden paa sin Mund og bekjende med den værdige Apostel, „at han er den største blandt Syndere" (1 Tim. 1, 15), ihvorvel vi selv ikke ret kjende vort Hjerte og ikke kunde aflure det al dets Træskhed og Underfundighed. Vi forstaa ofte ikke vore største Synder, især naar vi endnu ere unge, og vi maa agte det for en sær Guds Naade, naar Han giver os vor Forstands opladte Øine og ved sin Hellig Aand og sit Ord lærer os grundigt at kjende og uden Hykleri at bedømme vore Synder, hvorom jeg her har maattet paaminde, forat Ingen ved en saadan Syndebetragtning skal være sikker og tænke, at det ikke vedkommer ham; thi hvem som Synden ikke vedkommer, ham vedkommer hellerikke Jesus Christus, den Korsfæstede. Kundskaben om vor Elendighed er Indgangen til Kundskaben om Christo. „De Karske have ikke Lægen behov" (attraa ikke Lægedom), „men de, som have ondt" (Matth. 9, 12). Hvo som ikke forstaar Syndens Vederstyggelighed og Dybde, kan ikke sætte nogen høi Pris paa Guds saliggjørende Naade, der er aabenbaret for alle Mennesker i Christo; hvo som endnu ikke føler sin Synd rigtigt, han vil ikke længes af ganske Hjerte efter Jesu Kors og Blod. Naar derfor den hellige Apostel ligesom forelægger alle Mennesker et Gjældsbevis af det Indhold: „Der er ikke Forskjel; Alle have syndet, og dem fattes Guds Ære" (Rom. 3, 22. 23), saa lader os kun Allesammen villigen og ydmygt underskrive samme, og det ikke uden videre Eftertanke, men af ganske Hjerte, i Betragtning af hvad den hellige Augustin siger: „Ak og Ve over hvert Menneskes Liv, selv det allerbedste, saafremt Du, o Gud, vil randsage det uden Barmhjertighed!"

§ 39. For nu efter vor Sædvane at gjøre en gavnlig Anvendelse af de foredragne Lærdomme, saa lader os alvorligen vogte os for Sikkerhed! Vi finde i Guds Ord særdeles kraftige Formaninger, der opfordre os til en forsigtig Vandel og en ivrig Flid i Christendommen. „Stræber alvorligen," siger vor Frelser, „at indgaa igjennem den snevre Port!" (Luk. 13, 24). „Ser derfor til," siger Hans tro Apostel, „hvorledes I skulle omgaaes varligen, ikke som Uvise, men som Vise, og kjøber den beleilige

Tid (enhver Leilighed til at gjøre Godt), fordi Dagene ere onde!" (Efes. 5, 15. 16) „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven!" (Filipp. 2, 12). Har det nu nogensinde været nødvendigt at indprente sig selv og Andre saadanne Skriftens Sprog, saa er det især høistfornødent i disse sidste, grundfordærvede Tider, da Christendommen er bleven en Fabel, Gudfrygtigheden en Spot, Dyden en Daarskab, og da Ugudeligheden næsten har naaet sin Høide. Vær derfor, min Medchristen, fuldt og fast overtydet om at du daglig vandrer blandt lutter djævelske Snarer og Garn, og at du har oplevet de sidste ugudelige Tider, i hvilke kun Faa, Faa skulle vorde frelste. Paa det du nu maa være blandt disse Faa, saa strid og kjæmp dagligen med dig selv, med Satan og den ugudelige Verden.

§ 40. Tro ikke dig selv for godt, men vid, at du bærer en stor Bedrager i din Barm. „Hvo som forlader sig paa sit Hjerte," siger den vise Konge, „han er en Daare" (Ordsp. 28, 26). Hvor gudfrygtigt Hjertet end undertiden anstiller sig, saa er det dog fuldt af Svig og Underfundighed. Det har af Naturen større Lyst til Verden og dens syndige Glæde end til den aandelige og gudelige Bedrøvelse. Det vil heller bære Verdens Rosenkrands end den korsfæstede Jesu Tornekrone. Det vil heller vandre paa den brede Syndevei med Glæde end tage Korset op og efterfølge den Herre Jesum paa den trange Vei med Suk og Taarer. Den er let at lokke, som efter vil hoppe; det gudelige Forsæt, som vi nu have i Hjertet, er en udenlandsk, sjelden Blomst, som det ligesom mod sin Villie bærer og nærer; de onde Begjærligheder derimod ere dets naturlige Vækster. Vaag derfor over dit Hjerte min Medchristen; vær nøieregnende dermed; „bevar det fremfor alt det, der forvares" (Ordspr. 4, 23). Det er den Høiestes Tempel, — se til, at intet Urent kommer ind deri; det er en Kilde, — se vel til, at den ikke bliver forgiftet; det er en Hauge, — se til, at den ikke bliver fuld af Ukrud og tilgroet. Anraab Gud hver Morgen om at han vil tage dit Hjerte i sin Varetægt, og bed Ham ikke ivrigere og inderligere om Noget i Verden end om at Han vil lede og styre dig ved sin Hellig Aand og dagligen fornye dit Hjerte. Forny derhos efter en saadan Bøn dine gode Forsætter og fat den faste Beslutning, at du ikke med Vidende og Villie vil synde mod din Gud. Mærkeligt er det, at naar de hellige Guds Mænd Petrus og Paulus omhandle den gudelige Flid og Iver, saa bruge de Ordene Vaaben og væbne: „Lader os aflægge Mørkets Gjerninger og iføre os Lysets Vaaben! Efterdi da Christus har lidt for os i Kjødet, saa væbner Eder og med det samme Sind!" (Rom. 13, 12; 1 Pet. 4, 1, — forat tilkjendegive, at en Christen ikke blot skal være smykket til Prydelse, men ogsaa vel forvaret mod Satans snedige Anløb saavelsom mod Kjødets og Verdens Tilskyndelser. Og saadanne Vaaben ere Bønnen, Betragtningen af Christi Kors og Død, Overveielsen af enkelte bibelske Fyndsprog, den daglige Fornyelse af vor Daabspagt og vore gode Forsætter o. desl.

§ 41. Sky dernæst al Anledning til Synd og fly ondt Selskab. Betragt alle Steder, hvor det ugudelige Væsen hersker, som Buske og Krat, hvori Helvedmorderen ligger skjult; vær mistænksom mod Alt, hvad der fører dig bort fra Christi Efterfølgelse og lokker dig til Synd; lad ingen Dalila dysse dig i Søvn; lad ingen utugtig Kvinde, som møder dig i Horesmykke (Ordsp. 7, 10 flg.) og rækker dig Vellysten i et gyldent Bæger, bevæge dig til at gaa efter hende; lad intet lystigt Selskab med Strengeleg og Fløitespil afdrage dig fra Lydigheden imod Gud og den hellige Frygt for Ham; men vend dine Øine bort, hold for dine Øren og forhærd dit Hjerte; thi dette er en salig

Forhærdelse. Betænk stedse, at saadan Glæde ender med Sorg og denne i dine Tanker lyksalige Tid med en usalig Evighed. Fremfor Alt, vogt dig for de verdsligsindede Venner! De ere Satans Underhandlere, der ville forføre, forraade og sælge din Sjel. Ingen Fiende, ei engang Djævelen selv, naar han brøler som en sulten Løve, er saa farlig som en verdsligsindet, ugudelig Ven, der med Latter, Lyst og Glæde leder En i Satans Garn. Dette er Ondskabens Fortryllelse eller Forblindelse, hvorom Vismanden taler (Visd. 4, 12.)

§ 42. Mærker Eder især deles hed, I unge Mennesker, at I ere de unge Træer i Kirkens Planteskole; tager Eder ivare, vaager og beder, at den onde Verden ikke skal styrte Eder i Fordærvelse med sin Forargelse. Naar en Gjed gnager paa et ungt Træ og skaver Barken deraf, saa er det fordetmeste forbi med dets Væxt; saaledes ogsaa: naar Ungdommen lader sig af Verdens onde Lyst og Forargelser forlede til Synd, saa har den sædvanlig forspildt sin Velfærd. Efterdi de unge Træer endnu ere for svage til ved egen Hjælp at staa sig imod alle Vinde, ere de bedst forvarede, naar de bindes op til en Pæl; saaledes maa ogsaa Ungdommen fra sine spæde Aar lære at holde sig til Jesu Kors og ved Hans Hjælp at „korsfæste sit Kjød med Lysterne og Begjæringerne" (Gal. 5, 24.) Paa den christelige Ungdom kan med al Ret anvendes, hvad der siges i Johannes's Aabenbaring, „at de ere Jomfruer, som følge Lammet, hvor det gaar, og at de ere kjøbte fra Menneskene, en Førstegrøde for Gud og Lammet" (Kap. 14, 4.) Visseligen burde alle unge Mennesker bestandig have det kyske og ubesmittede Guds Lam for Øie og i Hjertet og efterfølge det i en hellig Vandel. De ere de rette Nasiræere, Guds Trolovede, som have den hellige Daabs Løfte paa sig og ere ligesom afsondrede til en Førstegrøde for sin Gud. Derfor skulle debeflitte sig paa at være renere (i en hellig Vandel, i Frygt for Gud, i Kyskhed, Ydmyghed, Sagtmodighed) end Sne og klarere end Melk (Begr. 4, 7.)

§ 43. Den vise Hedning Aristoteles har været af den Mening, at et ungt Menneske endnu ikke var modtageligt for Sædelæren, fordi dets Kjøds Begjæringer endnu vare for stærke og ustyrlige. Men Guds Ord byder de Christne det Modsatte, at de nemlig strax skulle lede sin Ungdom til Christi Lydighed og oplære den til Gudsfrygt, og Erfaringen viser, at der ved Guds Naade, Ord og Aand er Mest at udrette hos unge Mennesker. Deres spæde Hjerter ere endnu ikke forhærdede i det Onde og ere saaledes mest modtagelige for Christi Billede. Seglet maa jo trykkes paa, medens Lakket er varmt og flydende. Søger derfor, kjære Børn, at fatte og tilegne Eder Gudfrygtighedens Lære, medens I endnu ere unge, og bøier i denne Tid Eders Nakke under Christi milde Aag! Man erfarer desværre daglig, hvad det koster, naar Nogen først skal omvendes i Alderdommen. Et ungt Træ lader sig endnu godt optage og fra Udmarken omplante i en Hauge; men hvo vil flytte et gammelt Træ? Man siger, at Ungdommen ligner Mosten eller den nye Vin, der bruser og gjærer og ikke vil lade sig indeslutte i Vinfadet. Dette pleie Mange at misbruge og anføre som en Undskyldning for sine Ungdomssynder. Men naar man ret betænker det, saa ligger heri en god Lærdom for Ungdommen om at den skal bevare sig ubesmittet af Synden og Verden. Thi Mosten arbeider og gjærer forat skille sig af med den Urenlighed, som er den medgiven af Naturen, og for derefter at vise sig som en ren og klar Vin. Saaledes tilkommer det ogsaa Ungdommen, dagligen med den Hellig Aands Hjælp og Bistand at arbeide og beflitte sig paa at „rense sig selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse" (2 Kor. 7, 1) og gjøre sig skikket

til at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed alle sit Livs Dage. „Hører paa mig, I hellige Børn, og voxer som et Rosentræ, der gror ved en Bæk paa Marken, og giver god Lugt af Eder, som Virak; blomstrer vel, som en Lilje, og udgiver Vellugt!“ (Sir. 39, 17. 28.)

§ 44. Lader os da ogsaa lære at undfly al Forargelse og stedse have den Herres Jesu Ord for Øine: „Hvo som forarger en af disse Smaa, (saadanne Smaa,) som tro paa mig, ham var det bedre, at der var hængt en Møllesten om hans Hals, og at han var sænket i Havets Dyb. Ve Verden for Forargelser! thi det er nødvendigt, at Forargelser skulle komme (efterdi Verdens Ondskab er saa stor;) dog ve det Menneske, ved hvilket Forargelsen kommer!“ (Matth. 18, 6. 7.) Enhver Synd er vistnok allerede i og for sig stor og forfærdelig nok, efterdi den drager Guds Vrede og Unaade efter sig; men dobbelt forfærdelig bliver den, naar den tjener til Forargelse og Fald for Andre. Naar et høit Træ falder og nedslaar mange unge Træer med sig, saa er Skaden saameget større. Ligesom det volder et Menneske megen Glæde, naar han opdager Frugtknupper paa sine unge Træer, som han med stor Møie og Omhyggelighed har plantet og stellet, og saaledes snart kan vente sig de første Frugter deraf, saaledes bedrøves han ligesaa meget, naar Knupperne uformodentligen tilintetgjøres af Mark og Insekter. Men betænk, o Menneske, hvad Gud maa synes om at Hans Kirkes ædleste Planter, de unge, spæde Sjele, af hvilke han havde ventet sig Daabspagtens Frugter, fordærves ved Verdens Ondskab og Forargelse!

§ 45. Ak, at Verden dog vilde tage imod Fornuft og erkjende, hvor skrækkelig Forargelsen er! Hvo som med sit Forbillede forfører Ungdommen til det, som ondt er, han er en Morder og Manddraber og fortjener Helvede tvefold, efterdi han ikke alene ihjelslaar Legemet, men tillige Sjelen. Han gjør sig skyldig i Joabs og Judas's Synd, efterdi han under Kjærligheds, Venskabs og Hengivenheds Maske forleder et uskyldigt, enfoldigt Hjerte og, saavidt det staar til ham, overantvorder det i Djævelens Gab (Sam. 3, 27; 20, 8; Matth. 26, 49). O, hvor Mange er der ikke, som have slige Mord paa sin Samvittighed uden selv at vide det! O, hvor forfærdelig vil ikke Guds Dom blive over et saadant Menneske! Han har den Herres Jesu Ve! paa sin Nakke og det vil trykke og ængste ham i al Evighed. Han er en Underhandler, Mellemmand og Mægler for Satan, og hans Del skal være i Søen, som brænder med Ild og Svovel.

§ 46. Prøv dig i denne Henseende, o Menneske, om du maaske ogsaa har gjort dig skyldig i denne skrækkelige Synd og hidtil i Sikkerhed foragtet den. Bed Gud inderligt i Jesu Navn, at Han i Naade vil tilgive dig det og ved sin Hellig Aand atter bringe de forargede Hjerter paa ret Vei og gjøre godt igjen, hvad du har fordærvet. Gjør dig ogsaa selv al mulig Flid for atter at udrydde den onde Sæd, som du har saaet i et ungt Hjerte, og har Gud givet dig Naade til Bod og Bedring, saa søg ogsaa at vinde og tilbagebringe Andre. Efter al Rimelighed var dette Kong Davids Mening, da han lovede sin Gud, „at han vilde lære Overtrædere Hans Veie, saa at Synderene skulde omvende sig til Ham“ (Ps. 51, 15), som om han vilde sige: „Min Gud, jeg erkjender, at jeg med mit store Syndefald har afstedkommet megen Forargelse blandt dit Folk; men jeg vil i alle mine Levedage bestræbe mig ivrigt for igjen at udslette den.“ Gjør du ligesaa, o Menneske, om man ellers skal tro, at det er Alvor med din Omvendelse. Skam dig ikke ved at anklage dig selv og fordømme dine Synder, og ligesom du før har været en Forgjænger og et Exempel for Synderene, saa stræb nu at blive et

Forbillede paa Gudfrygtighed, baade i Ord og Gjerning. Thi Erfaringen viser, at Intet gjør et saa stærkt Indtryk paa de forførte Hjerter, som naar de se, at netop den, som forhen forledede dem til Synd, nu raader dem derfra og med Taarer beklager sin forrige Tilstand. Skorpionens Stik helbredes aldrig bedre og lettere end naar man knuser Skorpionen selv og lægger den paa Saaret; saaledes borttages hellerikke Forargelsen bedre end ved dens Omvendelse, der har forvoldt den.

§ 47. Lader os ogsaa Allesammen, Enhver efter sin Evne, modarbeide og afværge den mangfoldige Forargelse i Verden! Lader os rydde de Stene afveien, hvorpaa den endnu svage og letbevægelige Ungdom kan støde sig, og lader os forvare Hjerterne mod Syndens snigende Gift ved stadig Formaning og Foreholdelse af deres Daabspagt! Forat oplyse dette vil jeg hidsætte et mærkeligt Exempel. Paa et Marked i Gent var der opslaaet en Bod, som var opfyldt med alskens utugtige og skamløse Skilderier. En fornem og rig Mand der af Staden optændtes af gudelig Harme herover, kjøbte det hele Kram for sine egne Penge og lod det opbrænde, forat det ikke skulde volde yderligere Forargelse. O velanvendte Penge! Gud opvække mange Ligesindede og give os Alle den Naade, at vi med al Iver bede, lære, skrive, tale og stride mod det ugudelige Væsen og, saavidt vi formaa, hjælpe til at forstyrre Djævelens Rige!

§ 48. Lader os derhos stedse have en Trøst og Undervisning tilbage for dem, som ere bedrøvede over sine Ungdomssynder! Det er meget sandt, hvad den hellige Augustinus siger: „Der er Faa, som ere saa lykkelige, at de ikke allerede fra Ungdommen af begaa grove Synder eller gjøre sig skyldige i en eller anden Last, en eller anden skjændig Udaad eller ugudelig Forvildelse, men i Aandens Kraft overvinde og undertrykke Kjødets Lyster. De fleste blive af den ugudelige Verden forledede til Ting, der i hele deres Liv nage som en Orm paa deres Hjerte og presse Taarer af deres Øine, saa ofte de tænke derpaa. Men det er en stor Guds Naade, naar Mennesket bliver bragt til at indse, erkjende og alle sine Dage hjerteligen beklage sin Ungdoms Synder. Man finder ryggesløse Mennesker, som mindes disse med Fornøielse og Latter, især naar de træffe paa En eller Anden, som fordum har gjort dem Selskab i deres Ugudelighed. Men Saadanne skulle vide, at saa ofte de tænke med Velbehag paa sine Synder, begaa de dem paany for Gud, og at Synden isaafald endnu ikke er dem tilgiven, om de saa hundrede Gange havde skriftet og gaaet til Alters. Thi hvorledes kan der være nogen sand Omvendelse der, hvor man finder sin Glæde i Synden? Og hvorledes kan Gud forlade os Noget, naar vi endnu omtale det med Fornøielse og derved lægge for Dagen, at vi ikke fattes Villie, men kun Leilighed og Kræfter til at synde?

§ 49. Naar du derfor er kommen saa vidt, min Medchristen, at din Barndoms og Ungdoms Synder ikke kunne rinde dig ihu, uden at dit Hjerte bløder derved, og at du ikke kan tænke paa dem uden med Suk og Taarer, saa tak Gud dels for Hans store Langmodighed og Miskundhed, idet Han ikke har overrasket dig i saadanne Synder med en braad Død og ikke bortrykket dig til den evige Forvelse, som du vel havde fortjent, og „agt denne Herrens Langmodighed for en Frelse" (2 Pet. 3, 15), — dels fordi Han har bragt dig til Selverkjendelse og skjænket dig Naade til Omvendelse. Aflad ei heller at bede med David: „Kom ikke min Ungdoms Synder og mine Overtrædelser ihu, min Gud; men kom mig ihu efter din Miskundhed for din Godheds Skyld!" (Ps. 25, 7). Læg dig daglig ned for din Jesu Fødder og væd dem

med dine Taarer; bed ham om Bestænkelsen med Hans kostbare Blod, om den Hellig Aands Regjering og Trøst og om dit fordærvede Hjertes fuldkomne Fornyelse; saa vil du uden al Trivl faa, hvad du søger, om end ikke den fulde Forsikring om dine Synders Forladelse strax paafølger. Gud er saa god, at Han ogsaa af Synde-Ondet ved at gjøre noget Godt. Hos Mange maa den bestandige smertefulde Ihukommelse af deres Synder tjene til at vedligeholde en stedsevarende Anger og Bod, en stadig Længsel efter Guds Naade, til at opvække Kjærligheden til Syndens Udsletter, Jesum Christum, til at virke mere Forsigtighed og større Had til Synden, Taalmodighed i Trængsler, Ydmyghed, o. dsl. Vær derfor ved godt Mod, du bedrøvede, bodfærdige Sjel, og vid, at vor Gud ikke ser paa hvad vi have været, men hvad vi nu ere og gjerne vilde være. „Naar den Ugudelige omvender sig fra alle sine Synder, som han har gjort, skal han leve, og alle hans Overtrædelser, som han har gjort, skulle ikke ihukommes ham" (Ezek. 18, 21. 22). De Synder, som Mennesket tænker paa med Taarer, ere glemte hos Gud; det Synderegister, vor Samvittighed foreholder os for saligen at forfærde og bedrøve os, er i Guds Bog allerede overstrøget og udslettet med Christi Blod, medens derimod det, som hos de Sikre og Ryggesløse er glemt, bliver staaende i Guds Bøger. Gud være os naadig og lade alle vore Synder være tilgivne og glemte for Jesu Skyld! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Syvende Prædiken.

Om Syndens Tilvæxt og Forøgelse.

2 Tim. 3, 13: Onde Mennesker og Bedragere fare frem til det Værre; de forføre og forføres.

§ 1. „Min Sjel (eller: mit Liv) er altid i min Haand; men din Lov glemmer jeg ikke," siger den kongelige Profet (Ps. 119, 109). Om disse mørke Ords rette Forstand gives der forskjellige Meninger blandt de Lærde. Nogle forklare dem om den bestandige Livsfare, hvori Profeten svævede, især under sin Flugt og Forfølgelse, og sige at det er saaledes at forstaa: Omendskjønt jeg stedse svæver i Legems- og Livsfare, saa glemmer jeg dog ikke din Lov og dit Ord, der giver mig Trøst og Kraft i den største Nød; derfor skal heller ingen Fiende, Djævel eller Død rive dem ud af mit Hjerte. Denne Mening kan bestyrkes ved flere ligelydende Skriftsteder, som naar Jefta siger: „Jeg satte min Sjel (mit Liv) i min Haand og drog over til Ammons Børn" (Dom. 12, 3). Saaledes siger ogsaa Jonathan til sin Fader Saul om David: „Han har sat sit Liv i sin Haand og slog Filisterne" (1 Sam. 19, 5, jfr. 28, 21 og Job 13, 14). Paa samme Maade forklares det ogsaa i den kaldæiske Oversættelse, hvor det heder: „Min Sjel eller mit Liv svæver i bestandig Fare, som om jeg bar det paa mine Hænder;" det skulde altsaa være billedligen talt og sigtende til Mennesker, der

bære Noget i Hænderne, som de ere rede til at overrække en Anden, saaledes som Kjøbmændene altid have sine Penge ved Haanden forat bruge dem, og som der siges om Moabiterkongen Balaks Udsendinger, at „Spaamænds Løn var i deres Haand," da de drog til Bileam (4 Mos. 22, 7), og om Filisternes Fyrster, at de førte Sølvet, som de havde lovet Dalila, op i sin Haand (Dom. 16, 18). Den Lærdom, som heri ligger, er den, at jo større Nøden er, desto fastere skal man holde sig til Guds Ord. Naar man ligesom maa bære sin Sjel i den ene Haand, saa skal man holde Ordet i den anden; Sjelen er Klenodiet, Ordet Sværdet, hvormed man forsvarer hint. Jo mere Satan og hans Tilhængere rase og larme, desto fastere skal man holde sig til Guds Ords Forjættelser. Hvor Ordet først er tabt, der er det letteligen forbi med Sjelen.

§ 2. Ihvorvel nu denne Mening udentvivl er den egentlige og bedste, saa have dog ogsaa gudfrygtige Lærere forklaret de anførte Ord om at „føre en omhyggelig Opsigt med Sjelen og sørge for dens Bevarelse," som om David havde villet sige: jeg tager med største Flid vare paa min Sjel, som mit allerkosteligste og dyrebareste Klenodie; den er som en Signetring, jeg stedse bærer paa min Haand, og netop derfor glemmer jeg ikke din Lov. Fordi jeg ved, at jeg er et dødeligt Menneske og hvert Øieblik kan vente Døden og daglig svæver i Fare, derfor lægger jeg desto mere Vind paa dit Ord, forat min Sjel derved kan vorde styrket, oplyst og bevaret til det evige Liv. Maaske kan det ogsaa tjene til disse Ords Forklaring, hvad en lærd Mand har bemærket, nemlig at Araberne bruge den Talemaade: „Hjertet er faldet ham ud af Haanden," forat tilkjendegive, at En har ladet sig overvinde af sine Sindsbevægelser og ikke er sig selv mægtig. I Modsætning hertil maatte altsaa det at bære sit Hjerte eller sin Sjel i Hænderne betyde saameget som omhyggeligen og overensstemmende med Guds Ord at tvinge sit Hjerte, bryde dets Villie og dagligen i hellig Lydighed ofre og overgive sin Sjel til Gud.

§ 3. Dette skulle vi nu Alle betragte som sagt til os og vaage over vor Sjel som over vor største Skat. Jeg vil ønske, at Enhver, som bærer en Ring paa Fingeren eller bliver den var paa en Andens Haand, derved vilde mindes disse Profetens Ord og opmuntres til med Nidkjærhed at tage vare paa sin Sjel. En Ring er ofte meget værd; men Sjelen er mere værd end al Verdens Ringe. Hvad hjælper det nu at have kostbare Ringe, at bære og opbevare dem, naar man er ligegyldige om sin Sjel? Ja, hvad hjælper det at have alle Ting og tabe sin Sjel?

§ 4. Naar Nogen bærer et Kar eller Glas i Hænderne, som er fyldt med et herligt vellugtende Vand eller en kostbar Olie, saa gaar han meget varsomt og forsigtigt, forat han ikke skal slaa det itu og spilde det ædle Indhold. Naar da du, min Medchristen, daglig bærer din Sjel i Hænderne og ikke ved, naar den vil blive dig afkrævet, men den imidlertid er et Kar, som Gud har fyldt med saamange Gaver og den Herre Jesus med sit dyrebare Blod, hvormed den er kjøbt, saa har du al Aarsag til ved hvert Skridt, du gjør, at give nøie Agt paa Guds Ord, indrette al din Vandel derefter, som efter en Lygte for dine Fødder, og vandre forsigtigt, paa det at din Sjel ikke skal komme i Fare og det Jesu Blod, som den har kostet, gaa tilspilde. Bed til Gud hver Dag, at han vil give dig Naade til at undertvinge dine syndige Begjæringer, til at knække din egen Villie, og overvinde Synden, som ogsaa bor i dig, paa det din Sjel ikke skal falde ud af dine Hænder. Men fremfor Alt, frembær og overgiv den daglig som et Offer til din Gud og den Herre Jesum og bed Ham, at Han vil tage den i sin Varetægt,

som sin Eiendom, og lade sin Forjættelse gaa i Opfyldelse paa den: „Jeg giver mine Faar et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindelig, og Ingen skal rive dem af min Haand“ (Joh. 10, 28). Thi saafremt Han ikke bevarer Sjelen, er den daarligt forvaret i vor bedste Varetægt. Dette skulle vi nu atter efter den foresatte Orden og efter Foranledningen af de oplæste Ord betragte. Gud hjælpe os formedelst Jesum Christum! Amen!

§ 5. Der gives erfarne Folk, som ville paastaa, at naar man lægger Noget af Scammonium, et bekjendt stærkt afførende Lægemiddel, ved Rødderne af de unge Vinstokke, saa skulle alle de Druer, som siden voxe derpaa, faa en afførende Kraft, hvilket jeg har saameget lettere for at tro, som jeg ved, at naar man stikker noget Kanel eller andet Krydderi ind i en Spræk paa en med Podekvist besat Stamme, saa komme alle de Frugter, som siden voxe paa et saadant Træ, i lang Tid til at smage og lugte af Krydderiet. Og heri kunne vi se et træffende Billede paa hvorledes Menneskesjelen er bleven fordærvet ved Synden. Thi omendskjønt den af Gud var skabt og plantet i Hellighed og Retfærdighed, har dog Satan ligesom forgiftet dens Rod og overøst den med Galde og Malurt, saa at alle dens Ord, Gjerninger og Tanker desformedelst ere blevne syndige, bitre og giftige for Gud, saa Han vel maa sige om dem: „Jeg havde plantet dig til en ædel Vinkvist, som skulde ganske være en trofast Sæd, og hvorledes er du nu omvendt for mig til forvendte Kviste af et fremmed Vintræ?“ (Jer. 2, 21).

§ 6. Men det er desværre ikke nok med at Sjelen er fordærvet og besængt med Syndegiften; hvad der er mest beklagelsesværdigt, er, at Synden er en saa frugtbar Moder og saa hurtigt formeres og griber om sig. Arvesynden udbreder sig i tusindfold Arter, og hvor et Slags Synd tager Overhaand i Hjertet, der forbliver den ikke alene, men drager mange andre efter sig. Den ligner sin Fader Djævelen; thi hvor han faar Rum i et Menneske, der „tager han syv andre Aander til sig, som er værre end han selv, saa at det Sidste bliger værre med det Menneske end det Første“ (Luk. 11, 26). Dette lærer ogsaa den hellige Apostel i vor Text, nemlig at „onde Mennesker fare frem til det Værre“ (det bliver stedse værre og værre med dem); Satan sætter sig stedse fastere i deres Hjerte, leder og behersker det efter sin Villie, driver dem fra den ene Synd til den anden; de forføre Andre med sit usalige, forargerlige Snak og Exempel og lade sig igjen føre og lede videre frem af Andre, som staa over dem i Ugudelighed. Ligesom hos de Gudfrygtige en hellig Begjæring, et Suk, en Guds Pris, en Dyd formedelst den Hellig Aands Drift efterfølges af andre, saa at de „blive opfyldte med al Guds Fylde, med Retfærdigheds Frugter og rige paa gode Gjerninger“ (Efes. 3, 19; Filipp. 1, 11; 2 Tim. 6, 18), saaledes fremvoxer hos de Ugudelige formedelst Satans Virksomhed stedse en Synd af den anden; den ene onde Begjærlighed, den ene Ed, den ene Ondskab følger altid efter den anden, indtil de vorde opfyldte med al Djævelens Fylde og alle Uretfærdighedens Frugter, en Vederstyggelighed for Gud og Hans hellige Engle.

§ 7. Man har paa nogle Steder en gul og smuk blomst, som mine Landsmænd kalde Aagerurt, fordi den har den Art i sig, at den formeres og udbreder sig hurtigt. Lader man kun nogle faa af dem blive staaende paa Agceren i et Aar, saa vil der være mere end tusind af dem det andet Aar, og faa ogsaa de Lov til at staa, saa ville de i det tredie Aar opfylde Ageren og kvæle al Sæd og kunne da ikke udryddes paa anden Maade end ved at man nedpløier dem nogle Gange, medens de staa i fuld Blomst. Saaledes gaar det ogsaa med Synden;

naar først en fremspirer og næres i Hjertet, saa vil det ganske Hjerte inden faa Aar være tilgroet dermed og Ordets Sæd kvalt, saa at man høiligen maa forundre sig over, hvorledes et Menneske i saa kort Tid kan være blevet aldeles ugudeligt og dets Sjel en sand Djævelens Lysthauge.

§ 8. Denne høivigtige Sag stiller den Hellig Aand os paa mangfoldige Steder for Øie til vor Advarsel. David taler bevægeligt derom i Indgangen til sin Psalmebog: „Salig er den Mand, som ikke vandrer i Ugudeliges Raad og ikke staar paa Synderes Vei, ei heller sidder i Spotteres Sæde“ (Ps. 1, 1.) De Lærde have herved bemærket, at Mennesket først bliver forledet til at holde Raad med de Ugudelige, det er: til at finde Behag i deres Ondskab, til at tale med dem derom og til at overlægge det, som ondt er. Derefter tage de ham med sig, saa at han vandrer med dem paa en og samme Vei, har Samfund med dem, lægger selv Haand paa det Onde og tager Del deri. Tilsidst sætter han sig endog med dem op paa Spotternes Stol. Han bliver saa udlært og skamløs i det Onde, at han begynder at drive aabenbar Spot med Guds Ord og gjør sig Umag for, lig en af Satan bestaltet Professor ved Gudsfornegtelsens Høiskole, at udbrede og forplante det ugudelige Væsen. Helligdommen og Himmelen har sine Trin, paa hvilke man stiger opad, og Helvede sine, hvorpaa man stiger nedad; jeg mener, at ligesom de Troende gradvis tiltage i Gudfrygtigheden, saaledes ogsaa de Vantroende i det Onde. Dersom ikke Erfaringen vidnede derom, skulde man ikke holde det for muligt, at der gives Mennesker, som gjøre sig al Flid forat tiltage i Ugudeligheden, som arbeide paa at udslette enhver Erindring om Gud og guddommelige Ting af sine Hjerter og at undertrykke al Modsigelse af Samvittigheden og som søge en Sikkerhed og Beroligelse for sine Sjele i Intet at tro. Disse kunne med Føie siges at være i øverste Klasse i Djævelens Skole og at sidde paa Spotternes Sæde forat forføre Andre. Et christeligt Hjerte gyser medrette herved og forundrer sig over at Satan kan bringe den menneskelige Sjel saa vidt, at den ikke mere vil vide noget af Gud at sige, ikke vil høre tale om Ham, ikke vil tænke paa Ham, men endog søger at udslukke det naturlige Lys og at blive et Umenneske og en sand Djævel. Ak, Herre, min Gud! hvad Under er det, at „det har angret Dig, at Du havde skabt Mennesket?“ Et Under er det, at du saa længe har kunnet se paa slige Helvedbrande. Ak, frels snart din Kirke fra slige Vederstyggeligheder og slige Djævle! Ak, skynd Dig! Ak, kom, Herre Jesu!

§ 9. Den Guds Mand Moses sammenligner i 5 Mos. 29, 19 (efter nogle Lærdes Forstaaelse af dette Sted) et saadant ugudeligt Menneske med en Drukkenbolt, som vel allerede forud er hengiven nok til Fylderi, men som alligevel bruger allehaande Midler forat forøge sin Tørst og stedse drikke mere, indtil han tilsidst bliver aldeles fuld og gal. Han æder salt Mad; han ryger Tobak; han nøder Selskabet til at drikke, udbringer Skaaler osv., Altsammen ene og alene forat blive rigtigt fuld og drukken. Saaledes er det ogsaa med de Ugudelige; „de udgaa fra det ene Onde til det andet“ (Jer. 9, 3); de læse og høre gjerne saadanne Ting, som bestyrke dem i deres ugudelige Forvildelse; de holde gjerne Selskab med Saadanne, som ere af samme Sind som de; de finde Behag i ugudelig Tale og gribe med Begjærlighed Alt, hvad der midt i deres Ondskab kan forskaffe deres Samvittighed nogen Ro, og ville saaledes med Vold og Magt være gale, fulde og drukne af Gudsfornegtelse. Det er om disse Job vidner, at de sige til Gud: „Vig fra os; thi vi have ikke

Lyst til Kundskab om dine Veie. Hvo er den Almægtige, at vi skulde tjene Ham, eller hvad Gavn skulde vi have af at vi møde ham med Bøn?" (Job 21, 14. 15) — hvilke Ord Dr. Osiander forklarer saaledes: „De vilde sige: Gud er et Intet, og der er ingen Gud, eller om der er nogen, saa skjøtter han dog ikke om Menneskenes Anliggender, og det gavner Ingen, om han end i lang Tid tjener Gud med Iver; Religionen er blot opfunden for dermed at holde uforstandige Folk i Lydighed." Dette er Syndens høieste Trin, og naar det er kommet saa vidt med et Menneske, saa blomstrer Arvesynden i ham, ganske efter Satans Ønske og Begjæring. Lader os Alle bede Gud, at Han for Jesu Skyld vil bevare os fra en saadan Tilstand!

§ 10. Om Syndens Tilvæxt kan ogsaa dette vor Frelsers Udsagn forstaaes: „Af Hjertet udkomme onde Tanker, Mord, Hor, Skjørlevnet, Tyverier, falske Vidnesbyrd, Bespottelser (Matth. 15, 19). Hjertet sammenlignes her med en Kilde, hvorfra den ene Vandhvirvel opstiger efter den anden, som ogsaa Jeremias siger: „Som en Brønd udvælder sit Vand, saa lod han udvælde sin Ondskab, nemlig i mangfoldige Strømme og Arter af Synd (Jer. 6, 7). Synderne hænge ofte i hinanden ligesom Ledene i en Kjæde. I Begyndelsen viser der sig i Hjertet onde Lyster og kjødelige Tanker, der avles af den syndige Begjærlighed, naar denne vækkes enten ved en udvortes Forargelse eller ved sig selv. Heri finder Sjelen Behag, hengiver sig med Glæde dertil og nærer Slangeyngelen i sin egen Barm. Snart søger man da ogsaa Leilighed til at fuldbringe det Onde, og derpaa følger selve den syndige Gjerning, som Satan ved at sukkerstrø saaledes, at det forførte Hjerte føler en indvortes Hunger og Tørst efter den forbudne Frugt og bliver alt mere og mere begjærligt efter at prøve den. Denne Attraa aftager ikke, men tiltager tvertimod ved Fuldbyrdelsen, efterdi den forbudne Lyst stedse er sødere end den tilladte, hvilket udentvivl er en Virkning af Satan og hvortil de Ord i Salomos Ordsprog sigte: „De stjaalne Vande ere søde, og det skjulte Brød er nydeligt" (Kap. 9, 17). Saaledes gjentages da Gjerningen oftere; heraf bliver en Vane og senere en Nødvendighed, saa Mennesket tykkes, det ikke kan leve, medmindre det vandrer overensstemmende med sin syndige Villie; derefter begynder det at undskylde og besmykke sin Synd og forsvare sin Ugudelighed, og i denne Hensigt anstiller det sig gudfrygtigt og paatager sig et Skin af Hellighed, gaar i Kirke, skrifter og bruger den hellige Nadverd, uden nogen sand Omvendelse og uden nogen gudelig Beslutning om at afstaa fra sine Skjødesynder. Heraf opstaar omsider Sikkerhed, Foragt for Gud og et ryggesløst, forvendt og forhærdet Hjerte.

§ 11. Paulus siger om de Ugudelige, at de ere „Syndens Tjenere eller Trælle, og at de fremstille sine Lemmer til Uretfærdigheds Tjeneste" (Rom. 6, 16. 17; 19). En Herre vænner sin Tjener mere og mere til at rette sig efter hans Sind og Villie og holder ham i stadigt Arbeide; er det ene forbi, saa er der strax et nyt forhaanden. Saaledes gaar det ogsaa med Syndetjenesten. I Førstningen synder Mennesket med Undseelse og Frygt; men siden vænner Satan ham aldeles til at føie sig i hans Villie, saa at han finder en Lyst og Glæde i at gjøre det Onde, skrider fra den ene Ugudelighed til den anden og tilsidst bliver en Mester i Synden. Skriften betegner (i Grundsprogene) saadanne Mennesker med Udtrykke, som kunde gjengives med Haandværkere, Kunstnere i det Onde, der med megen Flid og Møie ligesom arbeide i Synden og gjøre et Haandværk deraf, til Djævelens Nytte, Guds Sorg og Næstens Skade (jfr. Matth.

7, 23; Ps. 5, 5; 6, 9; Job 31, 3; Esai. 31, 2). Hertil sigter udentvivl ogsaa den hellige Apostel, naar han siger, at Mørkets Fyrste er virksom i Vantroens Børn (Efes. 2, 2). De Ugudeliges Hjerte er Satans Værksted; han er Mesteren, og de Ugudelige ere hans Svende. De arbeide i Forening paa Synden, og det saa ivrigt, som om de ventede sig en stor Vinding deraf. Paa et andet Sted kalder han dem „kløgtige til Ondt" (egentlig: onde Tings Opfindere; Rom. 1, 30), hvilket Nogle forklare ved hvad der staar i Salomos Ordsprog (Kap. 16, 27): „En Belials Mand graver efter Ulykke," idet de sige, at det er et Billede, som er laant fra Bjergmændene, der stedse grave dybere ned i Jorden forat søge efter Skatte; saaledes gaa ogsaa de Ugudelige stedse videre og videre i at pønse paa Synd og fordybe sig stedse mere og mere i det Onde. Luther har truffet det meget godt, naar han forklarer Ordet Ondt (onde, skadelige Ting) ved denne Anmærkning: „som Dag og Nat tragte efter at gjøre andre Mennesker Sorg og Skade og tilmed ere saare kløgtige til at udfinde Midler dertil," og dette er ogsaa begrundet i hvad David siger: „Han optænker Uret paa sit Leie" (Ps. 36, 5); de faa ikke sove for den syndige Drift; de drømme endogsaa om det, som ondt er.

§ 12. I Apostlenes Gjerninger finde vi endnu en anden mærkværdig Talemaade om denne Sag, idet nemlig den hellige Peter siger til Troldmanden Simon: „Jeg ser, at du er betagen af en bitter Galde og besnæret af Uretfærdighed" (Kap. 8, 23). Den hellige Apostel vil hermed sige, at dette onde Menneskes Hjerte ligesom svømmer i Gift og Galde (saaledes som man nedsylter bitre Frugter i Sødt eller nedlægger Noget i Vand eller en anden Vædske forat blive beitset eller gjennemtrængt af Fugtighed), og at hans Sjel er hildet og indsnøret i mange skrækkelige Synder som i et Garn. De Naturkyndige fortælle, at naar Slangerne om Vaaren parre sig, saa sno de sig i hverandre og vikle sig sammen i stor Mængde; saaledes er det ogsaa med Syndens Øgleæt; den ene hænger i den anden, saaledes som der hos Simon fandtes Trolddom, Hykleri, Hovmod, Gjerrighed, Misundelse og andre Synder, hvilke holdt ham fast tilsnøret. Satan havde ved den lange Vane indviklet ham i sine Snarer, og han var fangen til at gjøre hans Villie, saa at han ikke uden Guds særdeles Naade og store Kraft kunde komme løs igjen (2 Tim. 2, 26).

§ 13. Dette ville vi nu yderligere forklare og fremstille ved nogle Exempler. Af et lidet Fortrin, som Jakob gav Josef i sin Kjærlighed, og deraf, at han havde ladet ham gjøre en broget (eller sid) Kjortel, toge de andre Brødre Anledning til at misunde ham og uden Aarsag at fortørnes paa ham. Heraf opstod et grumt Had, der ikke engang tillod dem at tale et venligt Ord til ham; dernæst holde de Raad med hverandre, og den Ene gjør ham forhadt for den Anden. Da han nu havde havt et Par guddommelige Drømme om sin tilkommende Storhed, bleve de endnu mere fiendske imod ham, ærgre sig ikke blot over at deres Fader, men ogsaa over at Gud selv syntes at give ham et Fortrin, og af ondskabsfuld Avindsyge havde de gjerne forhindret Guds underfulde Raadslutning, ihvorvel de senere imod sin Villie maatte fremme den. Derefter forhaanede de ham og udskjeldte ham for en Drømme-Mester eller Drømme-Herre, der blot er en Herre i sine Drømme (som om jeg vilde sige: en Drømme-Keiser, en Drømme-Pave, det er: som engang har drømt, at han var Keiser eller Pave, og derfor indbilder sig at være det). Herpaa følger det mordiske Forsæt at tage ham afdage, og da dette ved Guds Styrelse hindredes af Ruben, blive de Menneskétyve og sælge ham; de bedrøve

og bedrage sin gamle Fader og volde ham en mangeaarig Hjertesorg, presses mange Taarer af hans Øine og Sukke af hans Hjerte, men anstille sig dog, som om de intet Ondt havde gjort, og søge at trøste ham (1 Mos. Kap. 37). Se, hvilken Kjæde Satan her i al Hast har smedet!

§ 14. Saaledes gik det ogsaa med David. Han stod op fra sin Middagssøvn og vandrede paa Taget af sit kongelige Hus forat trække frisk Luft. Da han nu faar Øie paa Bathseba, en deilig Kvinde, lader han sine lystne Øine have sin Villie og hengiver sig uden al Eftertanke til den onde Begjærlighed, der rører sig i hans Hjerte. Han glemmer den hellige Frygt for sin Gud, glemmer sine egne Hustruer og lader en gift Kvinde bringe for sig, hvis Mand just tilligemed Andre laa i Felten for sin Konge. Da han nu med ukyske Øine betragtede hendes Skjønhed nærved, kom det snart til Ægteskabsbrud, og da Kvinden følte sig frugtsommelig, søgte han at faa den begangne Synd tildækket og saavidt muligt at bedrage baade Gud og Mennesker. Han gjorde nemlig Urias drukken og haabede at gjøre den hellige Ægtestand til et Skjul for sin Synd. Da dette ikke vilde lykkes, kom han paa mordiske Tanker og bragte det med rædsom Falskhed dertil, at den redelige Urias tilligemed andre uskyldige Israeliter omkom for Ammoniternes Sværd. Følgen af denne Udaad var nu, at Guds Navn blev bespottet blandt Hedningerne, og at Guds Folk blev saare forarget. Han selv henfaldt til Ubodfærdighed og Sikkerhed, og der hengik næsten et Aar uden at han følte nogen hjertelig Anger over sit skrækkelige Fald, indtil Nathan efter Guds Befaling kom og vakte ham op af Søvnen (2 Sam. Kap. 11). Heraf kan man slutte sig til hvorfor han siger: „Mine Misgjerninger gaa over mit Hoved; som en svar Byrde ere de mig for svare. To mig saare ren fra min Misgjerning, og rens mig fra min Synd" (Ps. 38, 5; 51, 4).

§ 15. Saaledes gik det ogsaa til med Peters Fald. Begyndelsen var hos ham Formastelse og Selvtillid. Denne gjorde, at han fordristede sig til at modsige sin Herre og Mester og gjøre ham til en Løgner. Thi omendskjønt Frelseren med tydelige Ord forkyndte ham hans Fald, blev han dog ved Sit, at han ikke vilde fornegte Ham. Herpaa fulgte Utroskab, Frygt og Flugt, og snart kom det til Fornegtelse, dernæst til Sværgen og endelig til Forbandelse (Matth. 26, 33 fl.). Ogsaa Judas steg paa saadanne Trin ned til Helvede. Han var en gjerrig Hykler og tragtede ikke efter Andet end at berige sig hos den fattige Jesus; derfor blev han en Tyv og bestjal den ham anbetroede Pung. Da han nu havde tilvendt sig en liden Sum, vilde han have Mere og blev for Penges Skyld en Forræder; alligevel vilde han tildække sin Ondskab med et Kjærlighedskys, blev herover tilsidst bragt til Fortvivlelse og styrtede i den evige Fordærvelse.

§ 16. Om den bodfærdige Synderinde, som man sædvanlig, men uden Grund, antager at have været Maria Magdalena, siges, at mange Synder vare hende forladte (Luk. 7, 47), hvilket udentvivl ikke alene maa forstaaes om hendes ofte gjentagne og længe fortsatte Horeri, men ogsaa om den hele Syndesværm, som følger med denne urene Moder. Hun var, som det lader til, en Israelitinde og glemte den Pagt, hvori hun som et Abrahams Barn stod med Gud; hun tabte Guds hellige Frygt afsyne og hengav sit Hjerte, der skulde være et Tempel for den Hellig Aand, til en Bolig for den urene Aand, udvalgte den urene Horekjærlighed istedetfor den rene Gudskjærlighed og blev en Synderinde i Staden, d. e.: hun gav offentlig Forargelse, hun forledede mange unge Mennesker, maaske ogsaa letsindige Ægtemænd til Utugt og var en

Anstødssten for Mange. Hendes Øine brændte af Helved-Ilden; hendes Haar vare lutter satanske Garn til at fange de uforsigtige Hjerter med. Derhos har hun udentvivl paa Skjøgers Vis været fræk, vild og uforskammet, har klædt sig prægtigt og levet flot; men da Saadant ikke lader sig gjøre uden Penge, saa har hun ogsaa tilvendt sig sine Boleres Formue, saa at man før hendes Omvendelse med fuld Føie kunde kalde hende ei alene en utugtig Kvinde, men ogsaa en Morderske, en Stratenrøverske og en Satans Koblerske.

§ 17. Saaledes forholder det sig ogsaa med de nutildags saa saare almindelige Synder Drukkenskab og Banden. Fylderiet har ved lang Vane ligesom vundet Hævd baade hos Unge og Gamle, saa at det enten agtes for slet ingen eller ialfald kun for en ubetydelig Synd, uagtet det dog har en hel Sværm af alskens Synder i Følge med sig og medrette henregnes til de største og skrækkeligste Dødssynder. Det fordriver Frygten for Gud af Hjertet; det forjager den Hellig Aand; det kvæler eller rettere sagt drukner Ordets ædle Sæd; det tillader ikke Mennesket at komme til Eftertanke, men udelukker alle gudelige Tanker; det holder Mennesket i en bestandig Sus og Dus, saa at det ikke kan besinde sig og sige: Hvad har jeg gjort? (Jer. 8, 6) Det tilsteder ikke at bede med Andagt; det bortødsler Menneskets kostbare Tid, Penge, Legems- og Sjelskræfter, gjør det ryggesløst, vildt, frækt, dumdristigt, utugtigt, vellystigt; det afstedkommer Kiv og Strid, Slagsmaal, Mord og Manddrab; det gjør, at man ikke „har Omsorg for sine Egne," men forsømmer dem og saaledes bliver værre end en Vantro osv. (1 Tim. 5. 8).

§ 18. Banden henhører ogsaa til denne frugtbare Djævlemoders Yngel og er en saa gruelig Synd, at Manddrab og Tyveri turde være at agte ringe imod den. Den er stik imod det første Bud og sætter Satan i Guds Sted; thi den Hævn, som hører Gud, til overdrager den til Satan og gjør ham til Dommer blandt Menneskene, ja endog blandt de Christne. Den er i Strid med vor Daabspagt, hvori vi have forsaget Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen. Den gjør Menneskenes Tunge til et Redskab for Helvedfienden og til en Verden af Uretfærdighed (Jak. 3, 6.) Den ihjelslaar, saavidt det staar til den, Mennesket baade paa Legeme og Sjel; den forarger Ungdommen; den bedrøver alle gudfrygtige Christne, de hellige Engle og den Hellig Aand m. m. m.

§ 19. Af alt dette sees nu tilfulde, at det er sandt, hvad vi sagde, at den ene Synd fremvoxer af den anden, - at en Synd aldrig bliver alene, og at den ene Synd baner Vei for den anden. Men herved er endnu en Ting at betænke, nemlig at Synden med Tiden ei alene voxer i Antal, men ogsaa i Størrelse og Styrke. Jo længere Mennesket lader Synden herske, desto kraftigere bliver den; jo mere Tid den faar, desto dybere slaar den sine Rødder i Hjertet og bliver siden saameget vanskeligere at udrydde. Om den kan man nok sige: jo længere, desto værre. Ligesom det gaar med en Ager, der ligger øde, saaledes gaar det ogsaa med et syndigt Hjerte. I det første Aar opvoxer der hist og her Tistler, Torner og andet Krat; dette formerer sig ikke blot i det andet Aar, men bliver tillige større og stærkere, indtil Buskene endelig gro i hverandre og blive til høie Træer, hvorunder Padder, Slanger og andet Utøi holder til, og en Ager, der saaledes gjennem mange Aar er bleven ganske forgroet, koster det da siden den mangedobbelte Møie at rense og rydde. Saaledes er det ogsaa med Synden; jo længere Mennesket hengiver sig til den uden

Anger og Sky, desto større Herredømme vinder den over Hjertet, og desto farligere bliver dets Tilstand. Heraf opstaar tilsidst en Vane, som gjør, at man ikke mere ændser Synden og ikke mere anser den for Synd. Herom taler Gud Herren ved Profeten Jeremias: „Kan og en Morian omskifte sin Hud eller en Parder sine Pletter? Saa skulle I ogsaa kunne gjøre vel, som have lært at gjøre ilde" (Kap. 13, 53). Dette er de formastelige Synder, som ved lang Vane ere gaaede over til Frækhed, Sikkerhed og Forhærdelse og som en Christen har al Aarsag til med David at bede Gud bevare ham fra (Ps. 19, 14).

§ 20. Efter foranstaaende Fremstilling bør nu Enhver prøve sin Christendom og sin Samvittighed og nøie undersøge, i hvilken Tilstand han befinder sig. Her gaar det ikke an at spøge; det er ogsaa forgjeves at ville hykle for sig selv og trods Samvittighedens Indvendinger besmykke og undskylde sin Synd. Thi Guds Dom randsager Hjertets inderste Grund, og for Hans Øine ere alle Ting aabenbare. Prøv dig derfor, min Medchristen, om du maaske har en eller anden Yndlingssynd, som du selv holder for ubetydelig og ikke anser for synderligt farlig. Selv de gudfrygtige Sjele have fordetmeste en særegen Synd, som fremfor andre hænger ved dem og som de ikke saa snart kunne blive fuldkommen Herre over, hvortil udentvivl Profeten sigter, naar han siger: „Jeg vogtede mig for min Synd" (Ps. 18, 24). Han førte vistnok en forsigtig Vandel og havde altid Guds Forskrifter som et Speil for sine Øine; men ved nøie at undersøge sit Liv og Levnet fandt han dog enkelte Feil hos sig, som hans Natur isærdeleshed var tilbøielig til. Derfor kalder han dem sin Synd; men efterdi han erkjendte den og hadede den, modsatte sig den og bad om Hjælp derimod, blev den ham tilgiven for dens Skyld, som skulde komme og betale Alverdens Synd.

§ 21. Om dette Slags Synd taler jeg imidlertid ikke dennegang, men derimod om slige uerkjendte Skjødesynder, som Mennesket selv ikke anser for store og som det ikke tillægger nogen videre Betydenhed, t. Ex. at man uden Aarsag pludseligen vredes, at man i Utide bliver ivrig, at bande, være hengiven til stærke Drikke, spøge letsindigt og letfærdigt, elske unyttigt Snak osv. Slige Synder vurdere de Fleste ikke efter Fortjeneste, end sige, at de skulle angre dem og afbede dem hos Gud. Thi Mennesket frifinder sig selv derfor, og fordi de ere ubetydelige i hans egne Øine, saa mener han, at de ogsaa maa være ubetydelige for Gud. Men lad dig rigtigt undervise herom, du christelige Sjel, og tænk flittigt derover i Herrens Frygt; saa vil du udentvivl blive af en anden Mening.

§ 22. For det Første bør man vel lægge Mærke til at i Ting, som angaar Sjelen og dens Frelse eller Fordømmelse, maa man ikke anse Noget for ringe og ubetydeligt. Gjør man vel dette i Ting, som angaa Legemet? Hvo vilde lade sig overtale til med Vidende og Villie at nedsvælge saamegen Gift, som et Bygkorn veier? Mange føle Væmmelse ved at uddrikke et Glas, blot fordi en liden Myg er falden ned deri. Skulle vi da sørge mindre for vor Sjel end for vort Legeme? Eller er den ringeste Synd ikke ligesaa skadelig for Sjelen som Giften for Legemet? Det er en fin, spids Od, som først gjennemborer Huden og baner Vei for den øvrige, større Del af Kaarden. Det er en liden Revne i Skibet, som Vandet først trænger ind igjennem; dog, hvis den ikke bliver tilstoppet, er den nok til at bringe Skibet til at synke. Skriften sammenligner Synden med Snorer, Strikker og Vognreb (Esai. 5, 18; Ordsp. 5, 22). Enhver ved imidlertid, at disse ikke voxe saa store og tykke op

af Jorden. Det er smaa og tynde Traade, de gjøres af; men naar mange af disse sammensnoes, saa bliver der tilsidst et stort, stærkt Vognreb og Skibstoug deraf. Saaledes gaar det ogsaa til med Synden. Flere smaa gjøre en stor Strikke, hvormed Synderen bindes paa Hænder og Fødder, bortslæbes og kastes i Helvede. Hvad er finere end en Spindelvæv? Ikkedestomindre, naar Edderkoppen fanger en Flue i sit Garn, kan den indsvøbe og omgive den saaledes dermed, at den hverken kan røre eller vende sig. Saaledes bærer ogsaa Satan sig ad med Menneskets Børn; han gjør Synderne smaa i deres Øine og forblinder dem, saa at Mange ikke mærke sin Ubodfærdighed og Sikkerhed, og uden selv at vide det blive saaledes indviklede i Satans Strikker, at de alene ved Guds naadige Haand kunne udfries derfra.

§ 23. Saa bør man ogsaa vel betænke og ikke tabe afsigte, hvad vi have lært, nemlig at ingen Synd er eller bliver alene, naar den faar være i Fred. Ukrudbet kommer i Begyndelsen smaat og enkeltvis op i Haugen; men lader man det staa i nogle Uger, saa udbreder det sig hurtigt og tager saaledes til, at det kvæler og fortrænger alle gode Urter og Blomster. De smaa Tyve smutte ofte ind i Huset gjennem et lidet Vindu eller Hul; men de lukke Døren op for de store. De smaa Synder bane Vei for de større. Hvo der ser igjennem Fingre med sine Yndlingssynder, som han holder for ubetydelige, han har ofte syv Vederstyggeligheder, ja syv Djævle i Hjertet, naar han mindst tænker det. Hvad der gjør de smaa Synder store, er netop det, at man ikke skjøtter dem, ikke angrer dem, men elsker og undskylder dem. Derfor bemærker den hellige Chrysostomus meget rigtigt: „Jeg vil sige noget Forunderligt. Man bør vogte sig omhyggeligere for sine smaa Synder end for de store. Thi disse afskrække os ved selve sin Afskyelighed; men fordi hine ere ringe og smaa (i vore Øine), gjøre de os efterladne (til at gjøre dem alvorlig Modstand), og fordi man foragter dem, gjør man sig ingen synderlig Umag for at blive af med dem."

§ 24. Endelig maa vi ogsaa vide, at ingen Synd er liden og ubetydelig i og for sig og i Guds Øine, hvor ringe den end kan forekomme det kjødelige, sikre Hjerte. Vel sandt, at ikke alle Synder er lige; men der er dog ingen, end ikke den mindste, hvis Sold ikke er den timelige og evige Død, naar Gud vil dømme den efter sin Retfærdighed (Rom. 6, 23). Hvorledes skulde en christelig Sjel kunne agte det for lidet og ubetydeligt, som strider imod den store og høipriselige Guds hellige Villie? „Al Synd er Uretfærdighed og imod Guds Lov" (1 Joh. 3. 4), og altsaa drager den Lovens Forbandelse efter sig. At imidlertid enkelte Synder erklæres for uskadelige, har ikke sin Grund i Betragtningen af deres Natur, Storhed eller Lidenhed, men i den Person, som de findes hos. Ogsaa de Gjenfødte have vistnok endnu Synden boende i sig; de have sine Brøst og Mangler; men de blive dem ikke tilregnede og ere uskadelige, fordi de selv ere forenede med Christo i Troen, leve i en bestandig Omvendelse og ikke lade Synden herske i dem, hvilket den dyrebare Apostel udtrykker i disse Ord: „Saa er da nu ingen Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu, der ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden (Rom. 8, 1). Vistnok ere ogsaa deres Synder fordømmelige eller fordømmelsesværdige; men for den Herres Jesu Skyld, som de i Troen omfatte og i et helligt Levnet søge at efterfølge, tilregnes Synden dem ikke til Fordømmelse.

§ 25. Dette lader sig ret vel forklare ved en Lignelse. Om den hellige Apostel Paulus fortælles, at da han paa Øen Malta, efter at have lidt Skibbrud,

rev en Hob Ris sammen og lagde det paa Ilden, krøb en Øgle paa hans Haand og blev hængende ved den. Omendskjøndt nu Stedets Indvaanere ventede, at han skulde hovne eller pludseligen falde død om, vederfores ham dog intet Ondt (Ap. Gj. 28, 3 flg.). At Apostelen ikke blev forgiftet eller fik nogen Skade af et saa giftigt Dyr, kunde vist ikke tilskrives Øglen, der virkeligen var giftig og skadelig, men Jesu Liv og Kraft, der boede i ham. Saaledes forholder det sig ogsaa med de Troendes og Gjenfødtes Synder og Feil; disse ere virkeligen i og for sig skadelige og fordømmelige, men dog ikke for dem, paa Grund af den Forening, der formedelst Troen finder Sted mellem dem og Christum. Herpaa kan derimod ikke den, som er udenfor Christo og Naadestanden, beraabe sig. Men udenfor Christo er Enhver, som finder Behag i nogen Synd, fuldbringer den med Lyst og ikke modsætter sig den med en sand Bod og et helligt Forsæt.

§ 26. Jeg siger med Flid: i nogen Synd. Thi sæt, at et Menneske ellers var gudfrygtigt, gik flittigt i Kirke, til Skrifte og til Alters og førte en sædelig og ustraffelig Vandel, men dog var skyldig i en eneste Synd, som han uden Bodfærdighed elskede og som han indtil sin Død fremturede i, saa var denne ene Synd nok til at holde ham i Satans Vold og styrte ham i den evige Fordærvelse. Aarsagen er let at indse; thi en herskende og kjær Synd lader sig ikke forene med Troen; men udenfor Troen er der Intet uden Helvede og Fordømmelse; her hjælper ingen udvortes Gudstjeneste, ingen Bønner, intet Skriftemaal. Thi saalænge der bor en yndet og herskende Synd i Hjertet, saa er dette en Vederstyggelighed for Gud og gjør alt Andet til en Vederstyggelighed. Slige Mennesker ligne en Fugl, som Børnene have fanget og holde fast med en Traad, som de have bundet om dens ene Fod. Den flagrer vel og vilde gjerne komme løs; men den kan ikke; den neddrages stedse igjen, og hvormeget den end anstrenger sig, bliver den dog stedse i Børnenes Magt. Akab, den ugudelige Konge i Israel, var væbnet fra Top til Taa; ikkedestomindre var det nok til at dræbe ham, at Pilen fandt et blottet Sted mellem Pantseret og Remmene, hvorigjennem den trængte ind i hans Legeme (1 Kong. 22, 34). En Skorpion stikker et Menneske paa et eneste Sted; men Giften udbreder sig snart i det hele Legeme. Saaledes gaar det med en eneste Synd, som ikke fortrydes.

§ 27. Og dette er intet menneskeligt Hjernespind, men er klarligen grundet i Guds hellige Ord. Vor Frelser lærer tydeligt, at Vrede eller et fiendtligt Sindelag mod Næsten allerede er nok til at gjøre vort Offer og vor hele Gudstjeneste forkastelig og styrte os i Helvedes Ild (Matth. 5, 21 fl.). Han siger til Biskopperne i Pergamus og Thyatira: „Jeg har nogle faa Ting imod dig. — Vend om! men hvis ikke, kommer jeg snart over dig" (Aab. 2, 12 flg.). Den hellige Jakob siger med klare Ord: „Dersom Nogen iblandt Eder synes, at han er en Gudsdyrker, og holder ikke sin Tunge i Tømme, men bedrager sit eget Hjerte, hans Gudsdyrkelse er forfængelig." Ligeledes: „Hvo som holder den ganske Lov, men støder an i et Bud, er bleven skyldig i alle" (Jak. 1, 26; 2, 10.)

§ 28. Af alt dette sees da tilfulde, at vi slet ingen Aarsag have til at være søvnagtige og sikre i vor Christendom, men at vi med største Omhyggelighed bør betragte vore Veie og undersøge Alting skarpt og nøie, at det ikke skal gaa os som Biskoppen i Laodicea, der sagde: „Jeg er rig og har Overflod og fattes Intet", uagtet han i Guds Øine var elendig og jammerlig og fattig og blind og nøgen (Aab. 3, 17.) Lader os bede Gud, at Han vil give os Naade

til at kjende vore ukjendte Synder og skjulte Feil og derhos at overvinde dem i Jesu Christi Kraft. Lader os idag fatte det urokkelige og tapre Forsæt, at vi med den Hellig Aands Bistand ogsaa ville søge at blive Herrer over vore Skjødesynder, og at vi hverken i Smaat eller Stort ville leve imod Guds allerhelligste Villie, hvad det saa end skal koste, hvad enten det er vort syndige Kjød kjært eller ukjært, hvad enten Verden ser sødt eller surt dertil. Hvorledes det end gaar, saa maa det hede: „Viger fra mig, I Onde; jeg vil holde min Guds Bud“ (Ps. 119, 115.) Ikke en eneste Synd maa have noget Herredømme i vor Sjel; men Jesus alene maa leve, herske og regjere i os med sin Aand og Naade.

§ 29. Her maa jeg nødvendigvis minde om, at vi ikke skulle forundre os, langt mindre blive trætte og modfaldne i denne hellige Kamp, om vi ikke strax kunne fuldkommen dæmpe og underkue Synden. Thi de Christnes Seier bestaar i Troen og i Troens Kamp. Synden overvindes vel, dog ikke saaledes, at den bliver ganske og aldeles udryddet, men saa at den svækkes mere og mere Dag for Dag og saa at det altid nye hellige Forsæt og Jesu Christi Kraft sættes imod den. Omendskjønt Synden ogsaa rører sig tit og ofte hos de Troende, ja overrumpler dem, saa har den dog intet Herredømme over dem, efterdi den strax erkjendes, fortrydes, begrædes og afbedes hos Gud. Saalænge et Menneske holder Synden for Synd og anser den af den Vigtighed, at det med Taarer klager derover for sin Gud, beder om Bestænkelsen med Jesu Christi Blod og om ny Bistand af den Hellig Aand og fatter større og større Afsky derfor, salænge er Mennesket i en god Tilstand, og dets Bedring vil ganske vist ved saadan Øvelse dagligen voxe og tiltage. Luther skriver herom som følger, og hans Ord fortjene vel at lægges Mærke til: „Dette Liv er ikke Gudfrygtighed, men en Bliven gudfrygtig, ikke Sundhed, men en Bliven sund, ikke en Væren, men en Vorden, ikke en Hvile, men en Øvelse. Vi ere det endnu ikke; men vi blive det; det er endnu ikke gjort og skeet; men det er i Gang og Bevægelse“, — og atter: „Dette er det nye Testaments rige Naade og den himmelske Faders overvættes Barmhjertighed, at vi ved Daaben og Omvendelsen begynde at blive gudfrygtige og rene. Den Synd, som endnu er at uddrive hos os, holder han os tilgode af Hensyn til vor begyndte Gudfrygtighed og stadige Øvelse, vor Bekjæmpelse og Uddrivelse af Synden og vil ikke tilregne os den, som Han vistnok medrette kunde. Paa det vi skulle blive fuldkommen rene, har Han givet os en Biskop, Christum, der er uden Synd og skal staa i vort Sted, saalænge indtil vi ogsaa blive ham lige og aldeles rene.“

§ 30. Af hvad der tilforn er sagt om Syndens Tilvæxt skulle vi ogsaa lære dette, „at det er overmaade farligt og høist skadeligt at forhale sin Omvendelse længe, at opsætte den fra den ene Dag til den anden og at fremture i vitterlige Synder.“ Den berømte Lærer Thomas af Aqvino pleiede at sige, at der var en Ting, som han ikke kunde forstaa eller begribe, nemlig hvorledes et Menneske, som levede i en Dødssynd og udenfor Naadestanden, kunde le eller have nogen Glæde i denne Verden. Ikke uden Grund har den gode Mand forundret sig herover, siden et saadant Menneske gaar i Satans Snarer, lever udenfor Jesu Christi Samfund og som en levende Helvedbrand tilhører Djævelens Rige. Der er heller Intet, som hidtil har bevaret ham fra Helvedes Svælg, uden Guds store Godhed og Langmodighed. At nu et saadant Menneske kan le, æde, drikke, sove, være tryg og glad, er en kraftig Virkning af Satan, der forblinder ham, saa at han ikke ser den Fare, hvori hans

arme Sjel svæver. Gud oplyse slige elendige Mennesker og bevare os af Naade for en saadan Tilstand!

§ 31. Skulde det da ske, min Medchristen, at du ved Satans Forførelse faldt i en Synd, saa „tøv ikke at vende om til Herren, og forhal det ikke Dag fra Dag" (Sir. 5, 8.) Betænk, at du er falden i Satans Garn, og giv ham ikke Tid til at besnære dig mere og mere. Jo længere du gaar hen i Ubodfærdighed, desto mere vil Synden tage Overhaand i dit Hjerte og Frygten for Gud tabe sig. Naar man en og anden Gang kjører over en opploiet og tilsaaet Ager, saa viser der sig Spor efter hvor man har kjørt; men sker det mange Gange, saa bliver der tilsidst en banet haard Vei deraf, og ikke nok hermed, men naar den første Vei er udkjørt og bleven dyb, saa gjør man andre ved Siden deraf, indtil Ageren omsider bliver aldeles fordærvet og uskikket til Sæd. Saaledes gaar det ogsaa med vort Hjerte. Det er farligt og sørgeligt at synde en Gang, og det gaar ikke af uden Skade for vor Sjel. Men naar Satan formedelst gjentagne Overtrædelser faar Magt til at handle med vort Hjerte, som han vil, saa bliver det dagligen mere forhærdet og falder fra den ene Ugudelighed i den anden. Forstanden bliver mere og mere formørket, Villien fordærvet, de onde Lyster og Begjæringer styrkede, Samvittigheden overdøvet, og det hele Menneske kommer længer og længer bort fra Gud. Thi, som den hellige Apostel lærer: naar Forstanden er formørket, og Vankundighed og Hjertets Forhærdelse har taget Overhaand, saa bliver Mennesket ikke alene fremmedgjort for det gudelige og hellige Liv, men bliver ogsaa følesløst (det paamindes og tugtes ikke mere af sin Samvittighed,) saa at det bliver ganske overhaands ondt og begaar allehaande Synder med Lyst. Hertil sigter udentvivl vor Frelser, naar Han sammenligner nogle Tilhøreres Hjerter med en banet Vei og siger, „at Djævelen tager Ordet af deres Hjerte, forat de ikke skulle tro og blive frelste" (Luk. 8, 12.) Hvor forfærdeligt, at Mennesket kan lade det komme saa vidt!

§ 32. Naar Mennesket falder i en forsætlig Synd, saa kan det ikke være Andet end at Troen, forsaavidtsom den bestaar i en fast Tillid til Christi Fortjeneste, maa udslukkes og Foreningen med Christo ophøre. Thi forsætlige Synder kunne ligesaalidt bestaa med Troen som Lyset med Mørket. Derved bedrøves og tabes ogsaa den Hellig Aand, forsaavidt som Han ikke længer, saaledes som før, beviser sig kraftig ved det indvortes Vidnesbyrd om den barnlige Udkaarelse hos Gud og andre Troesfrugter, ved Kjærlighed til Gud og Frygt for Ham, ved Bønnen, ved Samvittighedens Fred og Hjertets aandelige Glæde. Dog forbliver Ordet og Guds Naade, som er med Ordet, endnu hos Mennesket, ei alene indvortes i Hukommelsen, men ogsaa udvortes, foredraget ved trofaste Sjelehyrders Tjeneste, hvorved da den Hellig Aand endnu stedse arbeider paa ham og lokker ham til Omvendelse. Naar han nu ikke modstaar denne Virksomhed, men gaar i sig selv, erkjender og angrer sine Synder, saa fortsætter den Hellig Aand sin begyndte Gjerning og optænder efterhaanden paany den udslukkede Tro. Finder Mennesket derimod behag i sine begangne Synder og ikke undser sig forat fremture deri, da kvæles aldeles den Guds Ords Sæd, som endnu er tilbage, - de indvortes Rørelser ophøre, - den Hellig Aand trækker sig tilbage, og Mennesket falder alt mere og mere ud af Guds Naade og ned i Syndens og Sikkerhedens Dyb, det er, som Christus siger: hans Hjerte bliver til en banet, haard Vei, og Djævelen tager Ordet bort deraf.

§ 33. Saaledes tiltager Synden og Sikkerheden hos Mennesket og dermed

tillige Guds Unaade og Vrede, som den hellige Paulus lærer, sigende: „Men efter din Haardhed og dit ubodfærdige Hjerte samler du dig selv Vrede paa Vredens og Guds retfærdige Doms Aabenbarelses Dag“ (Rom 2, 5). Synderegisteret bliver altid større og Regnskabet ligesom ogsaa Omvendelsen vanskeligere, hvilket af de ovennævnte Aarsager er klart nok. „Derfor, o Menneske, skynd dig og red din Sjel! Gaa, skynd dig, tilsted ikke dine Øine at sove eller dine Øienlaag at slumre; fri dig som en Raa fra Jægerens Haand og som en Fugl fra Fuglefængerens Haand. Idag, dersom du hører Herrens Røst, forhærd ikke dit Hjerte. Søg Herren, medens Han findes; kald paa Ham, medens Han er nær! (1 Mos. 19, 17. 22; Ordsp. 6, 3. 4. 5; Ps. 95, 7. 8; Esai. 55, 6.) Se, endnu tilbydes Naaden dig, - endnu staar Himmelens Dør aaben for dig, - endnu har du Tid og Midler til at gjøre Bod og Bedring og vende om til Gud; men vil du ikke erkjende og modtage den tilbudte Naade, saa vid, at der vil komme en Tid, da der ikke mere skal gives Tid og da Naadens Dør bliver tillukt (Aab. 10, 6; Luk. 13, 25; Matth. 25, 10.) Den barmhjertige og langmodige Gud, der nu lader dig tilbyde Forligelse, er ikke forpligtet til stedse at gjøre dette; Han har intetsteds lovet at skulle holde Himmeldøren aaben for dig saalænge, indtil du har sølet dig længe nok i Synden, længe nok nydt den syndige Verdenslyst og er bleven kjed deraf. Hvor mange Exempler har man ikke paa at de Ubodfærdige for stedse have forspildt den Leilighed til Omvendelse, som de engang havde foragtet, og at Døden har overrasket dem midt i deres Synder, naar de mindst ventede det! Hvo har nu givet dig Brev og Segl paa at det ikke det Samme skal hændes dig?

§ 34. Opsæt derfor ikke din Omvendelse til Alderdommen. Thi hvorledes vil du vove, først da at opløfte dine Hænder og Øine til Gud og bede Ham om Naade, Ham, som du i dit hele Liv aldrig ret har tænkt paa, hvis hellige Ord du har foragtet og hvis Naademidler du har bespottet? Naar du har ofret dit Livs Kjærne til Djævelen, hvorledes vil du da vove at bringe den hellige og retfærdige Gud Skallene? Er det da dertil, din Gud har skabt dig og i din Livstid ernæret, beskjærmet og opholdt dig? Er det dertil, Han saa dyrt har forløst dig med sin Søns Blod, forat du skulde tilbringe din bedste Levetid i Syndens Tjeneste og naar du intet mere duer til, da tilbyde dig at tjene Ham? Gjør Han dig ogsaa Uret, naar Han lader dig fare herfra i din Sikkerhed? Dog vil jeg gjerne indrømme, at Guds Naade og Barmhjertighed er saa stor, at den ogsaa tager tiltakke med gamle Menneskers oprigtige Anger og Bod og lader den blive dem til Frelse og Salighed; men udenfor al Tvivl er det, at det gaar meget tungvindt med de Menneskers Omvendelse, der ere blevne gamle i Synden. Thi efterdi det Onde hos dem er blevet til en Vane, - efterdi de derhos mangle den nødvendige Kundskab af Guds Ord (som de aldrig have taget sig rigtigt til Hjerte), - efterdi de aldrig ret have lært at kjende sine Synder, sig selv og sin Frelser, Jesum Christum, - efterdi endelig deres Hjerte er forvildet, haardt og forstokket, saa er ofte næsten al Tiltale og Formaning spildt paa dem, og om de end kunne bringes til efter den christelige Kirkes Sædvane at bede, skrifte og gaa til Alters, saa maa man dog befrygte, at Saadant sker paa deres forrige vis, nemlig i Hykleri, Sikkerhed og Ubodfærdighed. Et ungt Træ lader sig endnu godt omplante; men med et gammelt, som har slaaet dybe og vidt udbredte Rødder, lader det sig sjelden gjøre. En gammel Tornebusk og Tistel kan ikke Andet end rive og stikke og er hjemfalden til Ilden; saa-

ledes er det gjerne ogsaa med alle ugudelige Mennesker. Hvor ilde gjøre da ikke de, som sætte sin kostbare Sjel paa et saa farligt Spil!

§ 35. Opsæt ei heller din Omvendelse til dit Sygeleie eller til Døden; thi du ved jo ikke, hvorledes det vil gaa til med dit Livs Ende og din Afsked fra Verden. Se, mange af dem, som du har færdets med her i Livet, ere pludseligen blevne bortrykkede, før de selv troede det. Døden har overrasket og ihjelslaaet mange Tusind, uden at den forud ved Sygdom har givet dem noget Varsel. Men nu har du jo ingen Forsikring, hverken gjennem Guds Ord eller paa anden Maade, om at ikke det Samme kan vederfares dig; det maatte da være, at Satan havde givet dig et saadant Løfte; men det kan han jo dog ikke holde; thi dit Liv og din Død staa i den hellige og retfærdige Guds Haand. Naar altsaa Evigheden hænger i et Nu, et Øieblik, hvad er det da ikke for en Affindighed, at et Menneske vandrer i saadan Sikkerhed og leger saa letsindigt med sin Sjel! Jeg, medens jeg skriver dette, maa være rede til paa Guds Vink at forlade denne Verden og vandre over i Evigheden, — iligemaade du, medens du læser det. Thi Fremtiden have vi ingen Sikkerhed for; skulde vi da sætte det, som vor Salighed eller Fordømmelse afhænger af, saaledes i Vove?

§ 36. Men sæt ogsaa, at du paa dit Sygeleie faar Tid til at besinde dig og overtænke dit foregaaende Liv og Levnet, er du da ogsaa vis paa, at du vil faa Naade til Omvendelse? At angre og begræde sine Synder, at tro paa Christum og omvende sig til Gud er Noget, som ikke beror paa Menneskenes Magt og Villie, men paa Guds Naade og som han skjænker til hvem han vil, og om Han formedelst din vedholdende Ubodfærdighed og Ringeagt for Ham ikke vilde skjænke dig det, gjorde han dig vel derfor Uret? Tænk engang, om det skulde komme til at gaa dig, som du saa ofte har været med at synge, men aldrig rigtigt lagt dig paa Hjertet:

> Naar Døden kommer med sin Ljaa,
> Da bli'er der Graad, da vil man gaa
> Til Gud, sig Ham hengive.
> Dog frygter jeg, den Naades Dør,
> Som man saa tit foragted' før,
> Tillukket da vil blive.

Hvad, om det gik dig som saamange Andre, der paa sit Yderste ikke have tænkt paa Andet end hvad de i Livet have elsket, nemlig Penge, Tærninger, Kort, Kvinder, Drik og deslige! En Gnier havde kort før sin sidste Sygdom laant en Mand hundred Dukater, der skulde betales tilbage om tre Aar, og omendskjønt nu baade hans Skriftefader og hans Venner formanede ham til at tænke paa Gud og sørge for sin Sjels Salighed, saa snakkede han dog stedse kun om de hundrede Dukater, der skulde betales tilbage om tre Aar, og holdt ved dermed, indtil han opgav Aanden.

§ 37. Som et skrækkeligt Exempel vil jeg anføre, hvad Historien fortæller om et ryggesløst Menneske i Rom, som havde indladt sig i en Overenskomst med Satan, der blandt Andet indeholdt det Vilkaar, at Sjelefienden skulde varsle ham tre Dage før hans Død; dette holdt ogsaa Løgnaanden og underrettede ham til bestemt Tid om hans forestaaende Endeligt. Mennesket lod derefter de Geistlige kalde til sig og aabenbarede dem den Fare, hvori hans Sjel befandt sig, og bad om Raad og Hjælp. Medens nu disse tage sig omhyggeligt af ham og stræbe at rive ham ud af Djævelens Strube, overfaldes han af en tung Søvn, hvoraf det ikke var muligt at faa ham vækket, uagtet man baade rystede ham og brugte alle andre Midler. Naar man talte om syndige Ting, om Verden og dens forfængelige Lyst, vaagnede han; naar de derimod bragte hans Sjels Til-

stand og hans Omvendelse paa Bane, sov han strax ind igjen, indtil han endelig tredie Dagen opgav sin Aand i en saadan usalig Tilstand. Dette kan man kalde at synde paa Naaden og at blive lønnet med Unaade; dette kan man kalde at opsætte sin Omvendelse til sit Dødsleie og saa uden Omvendelse dø den evige Død! Naar du nu, mit kjære Medmenneske, vil ligne saadanne Mennesker i deres ugudelige Væsen, kunde du da fortænke Gud i at han lod dit Endeligt ligne deres?

§ 38. Om denne høivigtige Sag vil jeg til end yderligere Bestyrkelse anføre Luthers Ord: „Ihvorvel," siger han, „Gud har forjættet Naade og Syndsforladelse, som Augustinus siger, saa har han dog ikke forjættet, at du ligesaa vist vil komme tilbage efter dit Fald. Det staar ikke i vor Magt at gribe Naaden, og du ved ikke, om du ogsaa kan modtage den Naade, som tilbydes dig. Derfor skal man frygte Gud, der er en Fiende ligesaavel af Formastelse som af Fortvivlelse." — Og atter: „Jo større Guds Naade og Barmhjertighed er, desto mindre bør man misbruge den; men hvo som er falden, skal tage sin Tilflugt til Guds Naade; saa skal han faa se, hvor vanskeligt det er at lade sig opreise og trøste. Men har man grebet Trøsten, saa er Synden allerede lægt. Vil du derimod stole paa Guds Godhed og Naade og fordriste dig til vitterligen og forsætteligen at overtræde hans Bud, saa er der stor Fare for at Synden kunde aldeles undertrykke dig, før du annammede Forladelsen i Hans Søn, ligesom Judas, Saul, Akitofel, Absalon ikke have kunnet bede derom, fordi de forud vare blevne saa forhærdede, at de havde syndet paa Guds Naade og Barmhjertighed." — Og endelig: „Naar du derfor gjør det Onde, saa vær ikke sikker paa, at der kan komme noget Godt ud deraf; thi uagtet Skriften paa forskjellige Steder indeholder mange Exempler paa Guds Naade og Barmhjertighed, saa er der dog Fare for at de, som ere aldeles uden Frygt, kunne blive overraskede af Døden og fare til Helvede, forinden de have kunnet tage sin Tilflugt til Guds Barmhjertighed. Men selv om du længes efter Naaden, saa vil du dog derhos føle en forfærdelig Kamp med Loven, Naturen, Sædvanen, langvarig Skik og Brug og endelig med den ganske Verden, der modstræber denne Tro og Tillid til Saligheden. Derfor kunne vi ikke med vore egne Kræfter frembringe Troen; den er ikke noget Selverhvervet; den er, som Paulus siger, en Guds Gave og kommer ikke fra os selv." Saa vidt Luther. Hermed stemmer, hvad den gudfrygtige Dr. Gerhart siger: „Hvi nøle vi da og forhale saaledes vor Omvendelse og ville altid først imorgen, imorgen blive gudfrygtige? Det staar jo ikke i vor Magt at opleve den Dag imorgen; saa formaa vi ei heller af egen Kraft at afstaa fra Synden og gjøre sand Bod og Bedring." — Ligeledes: „Gud har vistnok tilsagt dem Naade og Syndernes F[illegible]ladelse, som omvende sig til Ham; men derimod har Han ikke saa ligetil lovet enhver sikker Synder, at Han vil skjænke ham den Naade, at han skal og maa omvende sig; derfor maa vi bestandig sukke, aflægge vor Sikkerhed og vogte os, at vi ikke efter Guds retfærdige, hemmelighedsfulde Dom skulle blive overantvordede i Djævelens Vold og Strikker og forladte af Gud."

§ 39. Men forat ikke ryggesløse Syndere, i hvis Øren denne Lære udentvivl vil lyde haard, skulde tro, at kun enkelte Ivrere spænde Buen saa høit, uden at det har nogen Grund i Guds Ord, saa bede vi dem, om de ellers have saamegen Tid, at de ville overveie følgende Udsagn af Guds Aand: „Mit Folk hørte ikke min Røst, og Israel vilde ikke lyde mig. Saa lod jeg dem fare i sine

Hjerters Stivhed, at de skulde vandre i sine egne Anslag" (Ps. 81, 12. 13). „Efterdi jeg raabte, at I vægrede Eder, - efterdi jeg udrakte min Haand, og Ingen gav Agt derpaa, og efterdi I have ladet alt mit Raad fare og ikke vilde lide min Straf (min Undervisning og Formaning), da vil jeg, jeg ogsaa le i Eders Ulykke; jeg vil spotte, naar det kommer, som I frygte for, — naar det kommer som en Ødelæggelse, det, som I frygte for og Eders Ulykke kommer som en Hvirvelvind, - naar Angest og Trængsel kommer over Eder. Da skulle de paakalde mig; men jeg skal ikke svare; de skulle aarle søge mig, men ikke finde mig," osv. (Ordsp. 1, 24—28. „Lyset, siger vor Frelser," er endnu en liden Tid hos Eder. Vandrer den Stund, I have Lyset, at Mørket ikke skal overfalde Eder, og hvo som vandrer omkring i Mørket, ved ikke, hvor han gaar hen. Medens I have Lyset, tror paa Lyset, at I kunne blive Lysets Børn!" (Joh. 12, 35. 36.) „Lader os derfor arbeide paa vor egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven!" (Filipp. 2, 12.)

4). Vel pleie de ubodfærdige og ihærdige Syndere at beraabe sig paa den omvendte Røvers Exempel. Men det kan dog lidet hjælpe dem. Thi hvad der foregik med ham, er et særeget Exempel paa Guds Godhed og Barmhjertighed, hvoraf man ikke kan gjøre nogen almindelig Regel og slutte, at den retfærdige Gud altid vil forholde sig ligedan mod dem, som opsætte sin Omvendelse til Døden og foragte Hans Naade. Om tusind Mennesker havde nydt en forgiftet Mad, og de Alle døde deraf med Undtagelse af En, som mod Formodning kom derfra med Livet, vilde da ogsaa du smage paa den og gjøre dig Haab om at leve? Tilmed er der en stor Forskjel mellem Røveren paa Korset og vore Dages Gudsforagtere. Han havde hidtil enten Intet hørt om Christus eller dog ikke haft Leilighed til at komme i Hans Nærhed; han levede i Ørkenernes Huler og Buskadser og turde ikke frit vise sig i Byerne og blandt Folket, hvor Christus prædikede; men saasnart han hørte og saa Herren, modtog han den Naade, som tilbødes ham. De derimod, som vi have at gjøre med, dem er Guds Naade i Christo fra Barnsben af bleven tilbudt; de have sluttet en Pagt med Gud i Daaben; de have Salighedsmidlerne, Ordet og de hellige Sakramenter og foragte det dog Altsammen. Hvorledes kunne de da trøste sig med Røverens Exempel? Derhos bør man betænke: 1. Røveren erkjender med Anger og Sorg sin Synd; 2. Bøier han sig i Ydmyghed under Guds retfærdige Dom, som for Syndens Skyld er kommen over ham, og tilstaar, at Straffen er velfortjent; 3. Han søger hellerikke at blive fri for Korset og Straffen, men kun for sin Synd og Guds Unaade; 4. Han irettesætter og advarer sin ugudelige Staldbroder; 5. Han vender sig af ganske Hjerte bort fra Alt, hvad i Verden er, til den korsfæstede Herre Jesum; han kalder Ham en Herre, omendskjønt Han hænger som en Orm paa Korset; han befaler sig i dens naadige Ihukommelse, som alt Folket holdt for en Forbandelse og et Syndoffer; han tilskriver den et Kongerige, som i Verden intet havde uden det forsmædelige Kors; han søger sin Salighed hos den, der var fordømt med ham til Døden. Dette var Kjendetegn paa en saare stærk Tro! Vis mig noget Lignende hos et ugudeligt Menneske, der har tilbragt hele sit Liv i Synder, Sikkerhed og Ubodfærdighed og som vil omvende sig paa sit Yderste, saa ville vi sætte ham jævnsides med den omvendte Røver. Jeg slutter denne Lærdom med de Ord af Sirak: „Fornedre dig, før du bliver for svag, og vis Omvendelse den Tid, du endnu kan synde. Lad dig ikke forhindre fra at betale Løfte itide, og forhal ikke at retfærdiggjøres indtil

Døden. Tænk paa Vrede, som skal findes paa Døds Dag, og paa Hævns Tid, naar Han skal bortvende sit Ansigt!" (Kap. 18, 23, 24. 26.)

§ 41. Endnu en Paamindelse maa jeg her tilføie, nemlig at vi „med største Flid og Alvor maa vogte os for Tilbagefald og for Gjentagelsen af den engang fortrudte Synd," efterdi Tilbagefald er Noget af det Farligste ligesaavel i aandelige som i legemlige Sygdomme. Skriften taler meget alvorligt og strengt herom, som da heller ingen anden Maade at tale paa passer sig for det letsindige Menneskehjerte. „Jeg er træt af at angre," siger den fortørnede Gud hos Profeten Jeremias (Kap. 15, 6). Meningen er upaatvivlelig denne: For Eders vedholdende Synders Skyld har jeg ofte foresat mig at udøse min Vrede over Eder; alligevel har jeg af lutter Naade og Barmhjertighed og i Haab om Eders Forbedring hidtil holdt den tilbage; men I skjøtte ikke min Langmodighed og misbruge forsætligen min Naade. I lade undertiden, som om I vare bedrøvede over Eders Synder og som om I vilde omvende Eder; men siden jeg ser, at det kun er Hykleri, og at I ikke blive trætte af at synde, saa turde jeg omsider blive træt af Forbarmelse og Skaansel og „borttage min Miskundhed og Barmhjertighed fra Eder" (Jer. 16, 5). Heraf følger, at hvor stor Guds Barmhjertighed ogsaa er, saa maa dog de, som misbruge den og strax efter sin Anger og Afbigt falde tilbage i sine forrige Synder, frygte for at Gud tilsidst kan blive træt af at forbarme sig og vil bortstøde dem fra sit hellige Aasyn. Thi hvo vil forsikre en oftere tilbagefalden Synder, saalænge han fremturer i sin Letsindighed, om at han altid vil kunne faa Naade til Omvendelse? Hvad, om Gud blev træt af at forbarme sig og skaane og pludseligen lod ham dø og omkomme i sin gjentagne Synd? Vistnok er Guds Miskundhed og Langmodighed mod mange Mennesker høiligen at beundre og lovprise; men for at den ikke ganske og aldeles skal blive en Spot for Verden, pleier han dog ogsaa at vise sin Retfærdighed og sit Had til Synden paa Enkelte, som Erfaringen lærer.

§ 42. Wolff Schenck fortæller at paa Luthers Tid var der en Borger i Voigtland, der levede i et ulovligt Forhold til en anden Mands Kone og som aabenbarede for sin Skriftefader, at Manden engang var kommen over dem, og at han da neppe fik Tid til i Mørket at undgaa Mandens Raseri og frelse sit Liv. Præsten formaner ham alvorligen, at han skal erkjende Guds Godhed og Langmodighed, hvorved Han vil lede ham til Omvendelse, og at han for Fremtiden maa afholde sig fra sligt syndigt Væsen, paa det han ikke skal omkomme deri. Det lover han vel og holder det ogsaa i længere Tid. Men nogle Aar efter lader han sig under et Drikkelag forlede af sine ugudelige Selskabsbrødre til sin gamle Synd igjen. Efter fuldbragt Udaad overfalder Manden dem, bevæbnet med et Spyd, hvormed han strax stikker dette elendige Menneske ihjel, medens de to andre, som vare med ham, springe ud af Vinduet ned paa Gaden forat redde sig, men brække Halsen. Lignende Exempler frembyder den daglige Erfaring, og lader den retfærdige Gud saadant ske forat afskrække os fra at misbruge Hans Langmodighed.

§ 43. Herhen hører ogsaa, hvad vor Frelser siger om dem, som bespotte den erkjendte himmelske Sandhed eller vel bekjende Evangeliet, men alligevel vende al Gudsfrygt Ryggen, henfalde til et sikkert, raat Liv og med største foragt for Gud fordybe sig i kjødelig Vellyst og andre grove Synder. Om saadanne siger Han nemlig, at „Djævelen vender tilbage til dem og tager syv andre Aander til sig, som ere værre end han selv og som da bo hos slige Mennesker, saa at det bliver værre med dem end det

før var.“ (Luk. 11, 26). Dette forklarer den hellige Petrus med saare strenge og alvorlige Ord: „Thi dersom de, der have undflyet Verdens Besmittelser, ved den Herres og Frelsers Jesu Christi Erkjendelse,“ siger han, „igjen lade sig indvikle og overvindes, da er det sidste med dem blevet værre end det første. Thi det havde været dem bedre, at de ikke havde erkjendt Retfærdighedens Vei end at de, der de erkjendte den, have vendt sig fra det hellige Bud, som var dem overantvordet. Men det er gaaet dem efter det sande Ordsprog: Hunden vender sig igjen til sit Spy, og Soen, som var toet, til skidden Søle“ (2 Pet. 2, 20—22), — hvilket vel nærmest er at forstaa om dem, som mere elske Vellyst end de elske Gud“ 2 Tim. 3, 4) og for dens Skyld endog affalde fra den erkjendte Sandhed, nedsænke sig i et overdaadigt, sikkert og udsvævende Syndevæsen og fremture deri uden Undseelse og Anger, men hvoraf dog følger, at alt Omslag og al Tilbagevenden til den engang forladt Synd er overordentlig farlig, og at deres Fordømmelse vil blive langt haardere, som ved Aandens Embede en og flere Gange ere blevne afdragne fra sine Syndeveie, - som have taget sin Tilflugt til Christum og beraabt sig paa Hans kostbare Blod og Fortjeneste, - som have brugt Naademidlerne og derigjennem modtaget Forsikringen om sine Synders Forladelse, - som have fornyet sin Daabspagt og lovet sin Herre og Gud, at de for Fremtiden ved Hans Hellig Aands Bistand ville tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed, og dog snart igjen falde tilbage og slaa alt det Foregaaende i Glemmebogen.

§ 44. Disse, som strax efter glemme sit fornyede Daabsløfte og ved første givne Leilighed atter staa til Djævelens og Verdens Tjeneste, - som uden Kamp og Modstand henfalde til vitterlig, forsætlig Synd og fremture saa længe deri, indtil en flygtig Andagt atter kommer over dem eller de se af Almanakken, at det er Tid at gaa til Alters, blive med al Føie erklærede for Spottere, Hyklere og letsindige, ugudelige Mennesker, og man gjør dem ikke Uret, naar man med den hellige Apostel kalder dem „Hunde og Svin, der atter vende sig til sit Spy og atter vælte sig i skidden Søle.“ Man gjør dem ikke Uret, naar man holder deres Anger for en Spot og deres Gudstjeneste for Hykleri. Thi hvorledes er det muligt, at den kan mene det alvorligt, som umiddelbart ovenpaa sin Omvendelse atter synder forsætligen? „Maa man ikke tro, at han kun holder sig nær til Gud med sin Mund og ærer Ham med sine Læber, men at hans Hjerte er langt fra Ham?“ (Esai. 29, 13.), - at han kun har givet Gud sin Mund og det udvortes Skin, men derimod Djævelen Hjertet og det indvortes Væsen, - at han kun for en kort Tid anstiller sig som et Guds Barn og derefter med Vidende og Villie tilbringer den største Del af sit Liv i Syndens og Satans Tjeneste? Men hvad kan være skrækkeligere end just dette? Er dette „Sandhed i Jesu?“ Er dette „Striden mellem Aanden og Kjødet?“ Er dette „at omgaaes værdeligen for Herren til fuldt Velbehag og at være frugtbar paa al god Gjerning?“ Er dette „at være død for Synden, men levende for Gud i Christo Jesu, vor Herre?“ Er dette „at jage efter Retfærdighed, Gudsfrygt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed, at stride Troens gode Strid og at gribe det evige Liv?“ (Efes. 4, 21; Gal. 5, 17; Koloss. 1, 10; Rom. 6, 11; 1 Tim. 6, 11. 12).

§ 45. Jeg vil ikke negte for at ogsaa de, som mene det hjerteligt og alvorligt med sin Omvendelse og hvis Hjerte er oprigtigt i det hellige Forsæt eller, som Skriften siger, i hvis Aand der ikke er Svig, atter kunne blive forledede til Synd ved Satans og Verdens Ondskab

og ved sit syndige Kjøds Tilskyndelser. Men dette sker ikke med frit Forsæt; der finder en Aandens Kamp og Modsigelse Sted; de blive ofte overilede og henrevne af sine Begjæringer, førend de ret kunne besinde sig. Ihvorvel nu disse ikke maa foragte sine gjentagne Syndefald, hvilket de heller ikke gjøre, men maa afbede dem hos Gud under daglig Omvendelse, med mange Taarer og bestandige Sukke, saa og af selve Folket tage Anledning til at vandre saameget forsigtigere og bede om den Hellig Aands Ledelse og Styrelse, saa kunne dog ikke de letsindige Mennesker, der strax efter sin Anger og Bod med Villie og Overlæg og uden Modstand lade sig lede af Satan og finde Smag i Syndelivet, beraabe sig paa hine. Barnet falder i Sølen af Uforsigtighed og skriger grædende om Hjælp; Soen lægger sig deri med fri Villie og søger sin Glæde deri. Hvorledes kan da Soen beraabe sig paa Barnet? Rosentræet har Torne, Tornebusken ligesaa; men hin bærer yndige Roser, medens denne ikke kan Andet end rive og stikke; hvorledes kan den da beraabe sig paa hin? Have de bodfærdige Guds Børn sine Feil og snuble undertiden trods sit hellige og alvorlige Forsæt, saa have de ogsaa hjertelig Anger, sand og daglig Omvendelse, Taarer, Bønner, Tro, Bedring. De Sikre og Ugudelige derimod have Intet uden Gudfrygtigheds Skin, og det endog kun til en Tid, og derhos mangfoldige Synder, hvori de daglig vælte sig. Hvilken stor Forskjel er der nu ikke mellem disse!

§ 46. Saa bliver det nu derved, at slige Mennesker uden al Tvivl ere store Hyklere og i Grunden sande Spottere, der befinde sig i en overordentligt farlig Tilstand og ere Forhærdelsen nær. Jeg holder for, at Satan selv driver disse Mennesker til en saadan Hykler-Omvendelse og til Nydelsen af den hellige Nadverd, forat han derved kan holde dem i Sikkerhed og i den Tro, at deres ihærdige Syndeliv ikke er deres Christendom, Tro og Salighed til nogen Skade, da de jo som andre Christne tage Del i den udvortes Gudstjeneste. Udentvivl har han tillige den Hensigt, at de ved den hyppigere Misbrug af dette dyrebare og høiværdige Sakrament, som de uden Omvendelse og Tro annamme til Dom, skulle synke desto dybere i Fordærvelsen og saameget mere opdynge den retfærdige Guds Vrede over sine Hoveder.

§ 47. Lad det derfor være fuldt Alvor med din Bod og Bedring, min Medchristen! Med verdslige Ting kan man endda nok spøge og skjæmte; men naar man i sin Sjels Anliggender har med Gud at gjøre, da gjælder det, hvad den hellige Apostel tilraaber os: „Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte" (Gal. 6, 7). Er du ved Guds Ord og din Samvittighed overbevist om et stort Syndefald, men finder, at dit Hjerte viser sig ligegyldigt og koldsindigt derved, saa bed Gud om Syndens rette Erkjendelse og om den „Bedrøvelse efter Gud, som virker Omvendelse til Salighed, som ikke fortrydes" (2 Kor. 7, 10). Bed til Ham, at Han vil blødgjøre og sønderknuse dit Hjerte og bevare dig for Sikkerhed. Foresætter du dig da, at du for Fremtiden vil sky deslige Synder og aldrig mere dermed fortørne og krænke din kjære Gud, saa lad det være ret alvorligt ment. Tag ikke Afsked fra dine Synder som fra gode Venner, dem du haaber om kort Tid at se igjen og atter at omgaaes, men som fra dine værste Fiender. Forlad dig ikke paa dit Forsæt, om det end er nok saa fast og alvorligt, men overgiv dit Hjerte til Gud, og bed Ham, at Han vil „lære dig at gjøre Hans Velbehag, og at Hans gode Aand vil lede dig paa jævnt Land" (Ps. 143, 10). Sig ikke: det og det vil jeg gjøre, - jeg vil blive gudfrygtig; men læg til: med min Guds Hjælp og med den Hellig Aands Bistand. Naar

vort Hjerte ængstes af Frygt for Helvede, er det tit saa ivrigt, at det gjerne med tusind Eder forbandt sig til Lydighed mod Gud; naar det derimod er overladt til sig selv igjen, og Angesten er over, saa afstaar det ikke fra sine syndige Begjæringer og sin Letsindighed, og saa hedt som det var før, saa koldt bliver det bagefter. Derfor siger jeg, at man ikke bør forlade sig paa sit Hjerte, men blot paa Guds Naade og Regjering. Befal oftere om Dagen din Vandel til den korsfæstede Herre Jesum, og ofre ham dit Hjerte, at Han maa beskjærme, rense, oplyse, omvende, regjere det; bed Ham, at Han vil korsfæste dit Kjød med Lysterne og Begjæringerne og bevare dig fra al Leilighed til Synd, eller om Satan og den onde Verden alligevel skulde give dig den, at Han da ved sin Kraft vil hjælpe dig at foragte og overvinde den.

§ 48. Tag dig isærdeleshed i Agt, naar du med inderlig Andagt og under Følelsen af megen Trøst og kraftig Forsikring om Guds Naade har været ved Herrens hellige Bord. Vær aldeles vis paa at Djævelen til ingen Tid mere lægger sig efter dig og søger at besnære dig end netop da. Naar han da kan styrte dig i nye eller gamle Synder, saa ved han godt, at dit Fald vil være desto dybere, din Utaknemmelighed desto større og din Tilstand desto farligere og paa den anden Side den Seier, han har vundet over dig, desto berømmeligere i det djævelske Selskabs Øine. Skulde det lykkes ham at rive dig ud af Jesu Christi Samfund formedelst forsætlige Synder, saa vil han ogsaa omslutte dig saameget fastere med sine Klør, saa at det siden vil falde dig desto vanskeligere at omvende dig; ja, han vil arbeide paa at føre dig fra den ene Synd i den anden, i Sikkerhed og Ubodfærdighed og, om Gud tilsteder det, at rykke dig fra Timeligheden ind i Evigheden, førend du kan besinde dig og atter ty til Guds Naade i Christo. Derfor vaag og bed og sig ofte: Herre Jesu, Du i mig og jeg i Dig! Lad ingen Lyst og Frygt fra Dig mig nogensinde vende; Hjælp mig at stride mandelig Indtil min sidste Ende. — Jeg ligger her i aandelig Strid; Mig Djævelen gjør stor Plage Og bruger sin yderste Kunst og Flid, Fra Gud mig til sig at drage. Men til Guds Naade jeg sætter min Lid; Han kan mig mægtigt forsvare, Tilintetgjøre den Ondes Id, Mig fri af al Nød og Fare. Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Ottende Prædiken.

Om Syndens sørgelige Frugter og om den i Synden nedsænkede Sjels jammerlige Tilstand.

Rom. 6, 20. 21: Da I vare Syndens Tjenere, vare I frie fra Retfærdigheden. Hvad havde I da for Frugt af de Ting, ved hvilke I nu skammer Eder? Thi Enden paa dem er Døden.

---

§ 1. En kløgtig Spanier sagde om en Dranker, at han maatte have en kort Hukommelse; thi saasnart han havde drukket, glemte han det og drak strax paany igjen. Det samme vil jeg sige om alle Syndere i Almindelighed, og det med fuld Føie, nemlig at de ere saare glemsomme og have en kort Hukommelse.

Se til et Menneske, hos hvem Synden hersker; han glemmer sin Gud og Skaber, der har skjænket ham Livet og fra Moders Liv ernæret, forsørget, beskjærmet og opholdt ham. Og omendskjøndt alle Skabninger, der ere omkring ham og som han daglig betjener sig af til sin Nødtørst eller Fornøielse, vidne om sin Skaber og Hans Godhed, saa agter han dog ikke derpaa og tager det ikke til Hjertet. Han glemmer sin Gjenløser og al Hans Kjærlighed og Troskab, som Han har bevist med sit kostbare Blod og sin bitre Død. Han hører vel ofte den velsignede Frelsermands Navn nævnes og Hans Velgjerninger prises; men saasnart Ordene ere forstummede, har han glemt det Hele, og den første Leilighed, der frembyder sig for ham til at synde, gjør, at han tænker ligesaalidt paa sin Gjenløser som paa et andet ret og slet Menneske, der forlængesiden er død, begravet og glemt.

§ 2. Han glemmer sin Daabspagt, hvori han har overgivet sig til Gud Fader, Søn og Hellig Aand og forsaget Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen. Han glemmer, at hans Legeme skal være et Tempel for den Hellig Aand, og lader denne Helvedaand besidde sit Pallads i Fred. Han glemmer letteligen de ofte gjentagne Løfter, han i Sygdom eller anden Nød eller i Skriftestolen eller naar hans Hjerte paa anden Maade var bevæget herovenfra, gav Gud om at vandre i et nyt og helligt Levnet, og tænker, at den majestætiske Gud nok vil taale af ham, hvad et dødeligt Menneske aldrig vilde taale af ham. Intet Menneske lader sig afspise med tomme Ord; han anser og kalder den for en Bedrager, som lover Meget og Intet holder, og Gud, som ransager Hjerter og Nyrer, tør den syndige Orm fordriste sig til at give gode Ord, uagtet han i sit Hjerte Intet mener dermed, som skrevet staar: „De vilde bedrage Ham med sin Mund" (eller: „de smigrede for Ham," gave ham gode Ord, som falske og troløse Folk pleie at gjøre) „og løi for Ham med sine Tunger; men deres Hjerte var ikke fast med Ham, og de bleve ikke bestandige i Hans Pagt" (Ps. 78, 36. 37). Han glemmer sin Død, sin Dom og sin arme Sjel.

§ 3. Jeg ved ikke, om et saadant Menneske endnu har noget Hjerte eller nogen Forstand, efterdi han er saa aldeles blind og sikker og saa aldeles glemmer sig selv. Imidlertid maa man sige om ham, at han er fortryllet, som Apostelen siger om Galaterne: „Hvo har fortryllet Eder, at I ikke adlyde Sandheden?" (Kap. 3, 1). Satan forhexer mange Mennesker, idet han bringer dem dertil, at de med seende Øine ikke se, med hørende Øren ikke høre, med sund Forstand Intet forstaa, med god Hukommelse glemme Gud, sig selv og Næsten og i levende Live ere døde og intet Liv have. Naar man ser, at en fornem Jomfru hænger ved en simpel og liderlig Karl og lader sig lede og forlede af ham, saa siger man, at dette gaar ikke rigtigt til; Karlen maa have forhexet hende. Maa vi da ikke sige det Samme om den menneskelige Sjel, naar den løsriver sig fra Gud og hænger ved Satan, naar den forlader Gudfrygtigheden og udvælger Synden, naar den bliver troløs mod sin Blod-Brudgom, den Deiligste blandt Menneskets Børn, den Herre Jesus, og i Synd og Skam sammenkobler sig med Helvedfienden, — kan man da sige Andet end at den er blind, døv, gal, rasende og forhexet? Om denne den syndige Sjels Tilstand skulle vi dennegang handle. Gud lade det tjene os til salig Afskrækkelse og sand Omvendelse, formedelst Jesum Christum! Amen.

§ 4. Dersom man paa et Billede fremstillede Satan i rædsom Skikkelse, med store Horn, pjusket Skjæg, grinende Mund,

med Ravnekløer og Bukkefødder og en Jomfru ved hans Side, som havde givet ham sin Haand, saa holder jeg for, at et gudfrygtigt Hjerte ikke uden Gysen vilde kunne betragte det. Men lader os betænke, at Saadant sker ofte, ak altfor ofte, - at det ikke blot sker paa Billedet, men i Virkeligheden, - at den menneskelige Sjel sammenkobler sig med Satan, - at den forlader Gud, den dybe Kilde til alt Godt, og vender sig til det Ondes, Syndens og Ugudelighedens Afgrund, - at den vender sig fra Lyset til Mørket og slutter Venskab med Ulven istedetfor med Hyrden, Noget, som man ikke blot maa forstaa om dem, der gjøre en formelig Pagt med Satan, saaledes som Troldkarle, Sortekunstnere og andre letsindige, ryggesløse Mennesker, men ogsaa om alle Andre, der vitterligen og vedholdende leve i forsætlige Synder.

§ 5. Slige Mennesker ere i Guds Øine sande Djævelsskjøger (lad mig tale skrækkeligt om skrækkelige Ting!) og staa i Djævelens Sold og Tjeneste, om de end ikke selv tro det. Skriften siger: „Hvo som gjør Synd, er af Djævelen og et Djævelens Barn" (eller en Djævelens Brud) (Joh. 3, 8. 10; Joh. 8, 44); ja han bliver en Djævel, er Satan, en Fiende og Modstander af Gud og de hellige Engle. „Satan er gaaet ind i ham, har fyldt hans Hjerte og er virksom (har sit Værksted) i ham" (Joh. 13, 27; Ap. Gj. 5, 3; Efes. 2, 2). At leve vitterligen, forsætligen og vedholdende i Synden er derfor at leve i Djævelen og hans Samfund, at huse Satan i sit Hjerte, „at være fangen af Djævelen til at gjøre hans Villie" (2 Tim. 2, 26), at gaa i hans Snarer, at lade sig bidsle, sadle og ride af ham. „Hvo som hænger ved Herren," siger den hellige Apostel, „er en Aand med Ham; hvo som hænger ved Skjøgen, er et Legeme med hende" (1 Kor. 6, 16. 17), og hvo, som altid hænger ved Djævelen, er en Aand med ham. En saadan i Synden nedsænket Sjel og dens Tilstand kunde man nogenlunde fremstille paa et Billede saaledes, at man malede en Kvinde i en fæl Skikkelse, med sønderrevne Klæder og omringet af flagrende, krybende og kravlende Djævle, paa et sumpigt, øde Sted, under en mørk og overtrukken Himmel. Men denne Sag maa vi efter Foranledning af vor Text og andre Steder i den hellige Skrift noget nærmere forklare.

§ 6. Den hellige Apostel siger, at et Menneske udenfor Naadestanden er en Syndens Tjener og altsaa en Træl under Satan, hvis Magt ligger i Synden. Hvor skrækkeligt, at et Menneske, den ædleste blandt Guds syndige Skabninger, som Djævlene, naar han er i Naadestanden, skjælve for og trædes under Fødder af, lader sig bruge til at tjene Satan og gjøre al hans Villie! Fra et Guds Barn at blive en Djævelens Træl, hvad kan være skrækkeligere? Hermed kan ingen tyrkisk eller tartarisk Trældom sammenlignes; thi denne er dog ikke til Hinder for Guds Naade, Hans Søns Samfund og Haabet om det evige Liv, hvilket Altsammen derimod Syndetjenesten ganske borttager. Det Værste herved er, at Mennesket i en saadan Tilstand tykkes vel om sig selv og skatter sig lyksaligt, fordi det er frit fra Retfærdigheden. Ligesom et vanartet, ugudeligt Barn, der er løbet i Krigen eller i andre Maader har slaaet sig til ondt Selskab, saasom til Røvere, Kjeltringer og Deslige, finder sig meget vel derved, at det har løsrevet sig fra sine Forældres, Læreres og Slægtningers Tvang og Opsigt og ikke mere behøver at frygte for deres Straf, og ved ikke, at det netop da er i den allerfarligste Stilling og har Bøddelen at vente istedetfor sine Forældre, saaledes gaar det ogsaa med et ugudeligt Menneske. Han ønsker i Begyndelsen, at han hverken maatte være bunden ved Guds eller Menneskers Love, - at han i alle Ting kunde have sin Villie og gjøre, hvad han lyster, ja

at der ingen Gud var til, som han behøvede at frygte for. Han hader af Hjertet baade Gud og Hans Bud, efterdi de ere ham i Veien paa hans Syndeløb.

§ 7. Derfor søger han at fortfjerne sig alt mere og mere fra Gud, at rive Hans Lov og Ret ud af sit Hjerte og ikke at tænke derpaa. Samvittighedens Modsigelser blive foragtede, og derfor lever han daglig i Sus og Dus og vil ikke komme til sig selv igjen fra Djævelens Snare (2 Tim. 2, 26). Han vil ingen Indvendinger, ingen Formaninger og Advarsler vide af; kort: han vil være fri fra Gud, fra Hans Lov, fra alle christelige Pligter, fra al Frygt for Helvede og Deslige; han vil vandre aldeles uhindret og uforstyrret til Helvede, og naar han kan opnaa dette, saa synes han, det er en herlig Ting, et ønskeligt Liv; saa skal han kunne være rigtig glad og ganske nyde denne Verden efter sit syndige Hjertes Lyst og Behag. Dette har vor Frelser villet fremstille ved Lignelsen om den fortabte Søn, om hvem Han siger, „at han samlede alt Sit og drog udenlands til et Land langt borte (fra sin Faders Hus) og ødte der sit Gods i et overdaadigt Levnet" (Luk. 15, 13). Dette Drog havde vel ogsaa i sin Fædreneby kunnet leve lystigt og finde Selskabsbrødre, som med Glæde havde hjulpet ham at fortære sit Gods; men da havde han bestandig maattet vente sig Irettesættelser og Formaninger af sin gamle Fader. Derfor vilde han være langt fra ham og ingen Indsigelser taale, og dette er den Frihed fra Retfærdigheden, hvorom Apostelen taler i vor Text.

§ 8. Men hvilken elendig Frihed, naar man løsriver sig fra Lydigheden mod Gud og Hans Bud og bliver en Syndens Tjener og Djævelens Træl, sønderriver Guds Baand og kaster Kjærlighedens Reb fra sig og i dets Sted dagligen indvikler sig mere og mere i Satans Snarer! Det er, som om et Skib, der ingen Styrmand havde og drev om paa Havet for Veir og Vind, vilde rose sig af sin Frihed, eller som om et stakkers Faar, der var løbet bort fra Hjorden og græssede blandt Busk og Krat, vilde sige, at nu behøvede det ikke at frygte for Hyrdens Røst, Stav og Hunde, uagtet dog hint hvert Øieblik maatte frygte for at blive kastet mod et Skjær og sønderslaaet og dette for at blive taget og sønderrevet af Ulven. Den fortabte Søn havde aldrig været i en farligere Tilstand end efter at han havde unddraget sig sin Faders Opsigt. Jo fjernere fra Faderen, desto nærmere Fordærvelsen, - fri fra Gud, fangen af Djævelen, - fri fra Retfærdigheden, indviklet i Uretfærdigheden, - fri fra Christi milde Aag og fastbunden af Mørkets Lænker! Ak, forbandede, usalige Frihed, hvis Ende er Skam og Skjændsel og Døden, som den hellige Apostel siger. Ak, min Gud, bevar mig fra en saadan Frihed! At tjene Dig i barnlig Lydighed er den sande Frihed. „Ak, Herre! jeg er din Tjener; jeg er din Tjener" (Ps. 116, 16), og det vil jeg blive i al Evighed.

§ 9. Men lader os ogsaa oplyse denne høivigtige Sag ved andre Sprog af Skriften! Synden kaldes en Afvendelse fra Gud (Jer. 2, 19; 3, 22). Naar Maanen vender sig bort fra Solens Lys, saa er og har den Intet uden Mørke, og naar Mennesket vender sin Gud Ryggen, saa har det Intet uden Skam og Skade. „Han vandrer i Mørket og ved ikke, hvor han gaar, fordi Mørket har forblindet hans Øine" (1 Joh. 2, 11). Udenfor Gud og Hans Naade er der intet Andet end Elendighed, Nød og Død. Saalænge Grenen forbliver paa Træet, drager den Saft og Kraft af dette; men bliver den afreven, saa maa den visne og har intet Andet at vente end Ilden. Saaledes er det ogsaa med et Menneske udenfor Guds Naade og den Herres Jesu Samfund. Det har intet aandeligt, gud-

dommeligt Liv i sig og er hjemfaldet til Helvedes Ild. „Om Nogen ikke bliver i mig“ (formedelst Troen, - om Nogen ved forsætlige Synder løsriver sig fra mig), siger Cristus, „han bliver udkastet som en Gren (som Gartneren afskjærer tilligemed andre Grene) og visner, og man sanker dem og kaster dem i Ilden, og de brænde“ (Joh. 15, 6.) Et saadant Menneske er levende dødt (1 Tim. 5, 6.) Han er død i levende Live. Thi ved forsætlige og ihærdige Synder udslukkes Troen og ophæves Samfundet med Christo, der er vor Sjels Liv og Sjel; den Hellig Aand udstødes og forjages, og saaledes agtes Synderen af Gud og Hans hellige Engle ikke anderledes end som en Død. Hertil sigte ogsaa vor Frelsers Ord, som Han lader skrive til Biskoppen i Sardes: „Du har Navn af at du lever, endog du er død“ (Aab. 3, 1), og paa et andet Sted: „Lad de Døde begrave sine Døde“ (Matth. 8, 22).

§ 10. Denne Maade at tale paa er det kjødelige Menneske en Daarlighed. Han tænker: Mad og Drikke smager mig godt, - jeg gaar og staar, hvor jeg vil, - jeg synger og dandser, - jeg lever lystigt hver Dag, - jeg arbeider og stræver, - jeg kjæmper og strider osv., og alligevel skal jeg være død? Men vid, du elendige Menneske, at just dette, at du ikke forstaar din Elendighed, er et Tegn til at du er aandeligen død. Du lever efter Kjødet og det udvortes Menneske og er død efter Aanden og det indvortes Menneske. Du lever lig et raaddent Træ, som Ormene have opædt næsten lige til Marven paa den ene Side og som endnu kun grønnes lidt paa den anden Side. Du lever som et Menneske, der har Kræft i Brystet og Pesten paa Nakken. Efterdi du ikke lever i Christo, saa er dit Liv ikke at agte for noget Liv, hvor kosteligt det end mon være. Maxentius og andre grusomme Mennesker have ladet levende og døde Menneskers Legemer binde sammen, forat Tilintetgjørelsen og Ormene skulde udbrede sig fra disse til hine. Se, saaledes er det ogsaa med dig, saalænge du lever i Synd og Ubodfærdighed. Du bærer Fordærvelsen og Døden paa din Nakke og er en Vederstyggelighed i Guds Øine, om du end var det sundeste Menneske af Verden.

§ 11. Derfor kalder ogsaa Skriften de forsætlige Synder og ubodfærdige Mennesker vederstyggelige for Herren (Ps. 14, 1). Vederstyggeligt kalder man det, som volder Mennesket Væmmelse, som det gyser for, holder Næse og Mund igjen for eller ikke taaler at se paa, som ved Synet af et skiddent Kar eller et Aadsel, om hvilket Hunde og Ravne have samlet sig, som stinker grueligt og vrimler af Mark. Saaledes ser et syndigt, sikkert Menneske ud i Guds Øine, om han end sidder paa en Kongethrone, er klædt i Silke og Fløiel, glimrer af Ædelstene og æres som en Gud af Alverden, hvorpaa Skriften fremstiller et Exempel i Herodes, der blev fortæret af Orme, uagtet sit kongelige, prægtige Klædebon og det hykkelske Folks Bifaldsraab (Ap. Gj. 12, 21 flg.). De Gamle have herom et Læredigt, saalydende: En Engel reiste i fremmede Lande med en af Patriarkerne. Da de maatte gaa forbi et stinkende Aadsel, holdt Mennesket for Næse og Mund og spurgte Engelen, hvorfor han ikke gjorde ligesaa. Men Engelen svarede: Denne Stank gjør os Engle intet; derimod, naar Menneskene falder i vitterlige Synder, saa er dette den Stank og hæslige Lugt, som fordriver os.

§ 12. Men Synden gjør ei alene Mennesket selv, men tillige alle hans Gjerninger, ja hans Gudstjeneste, hans Offere, hans Bønner, hans Almisser, hans Skriftemaal, hans Altergang til lutter Vederstyggeligheder for Guds hel-

lige Øine. Thi naar Kilden er uren og giftig, hvorledes kan da Vandet være rent og sundt? Hvo som opløfter urene Hænder til Gud og formaster sig til at tjene Ham med et ugudeligt Hjerte, han er lig et svinsk Menneske, der byder en Konge en Drik af et urent og skiddent Kar. Dette er klarligen grundet i Guds Ord; den hellige Paulus siger: „Alt er vel rent for de Rene; men for de Besmittede og Vantroe er Intet rent; men baade deres Sind og Samvittighed er besmittet. De bekjende, at de kjende Gud, men fornegte Ham med Gjerningerne, efterdi de ere vederstyggelige og ulydige og uduelige til al god Gjerning" (Tit. 1, 15. 16). Den Herre Jesus siger, at Han paa den yderste Dag ogsaa vil erklære Nogle, „som have profeteret, uddrevet Djævle og gjort kraftige Gjerninger ved Hans Navn, for Uretfærdige og vise dem hen til den evige Fordømmelse" (Matth. 7, 22. 23). Apostelen Jakob forkaster al Gudstjeneste, som Mennesket forretter, saalænge det „ikke holder sin Tunge i Tømme," det er: saalænge det er en Bespotter, Løgner og Bagvasker eller forarger sin Næste med uchristeligt Spøg og Narrerier eller paa anden Maade forsætligen synder ved utilbørlig Tale (Jak. 1, 26; Matth. 12, 36). Herhen høre de profetiske Ord: „Bærer ikke mere frem forfængeligt Madoffer; det er mig en vederstyggelig Røgelse; paa Nymaaner og Sabbater og naar I kalde Forsamlingen sammen, kan jeg ikke lide Uret eller paa Forbudsdagen. Min Sjel hader Eders Nymaaner og Eders bestemte Høitider; jeg er kjed af dem; jeg er træt af at fordrage dem. Og naar I udbrede Eders Hænder, da vil jeg skjule mine Øine for Eder; ja, om I end meget bede, hører jeg dog ikke; thi Eders Hænder ere fulde af Blod" (Esai. 1, 13—15).

§ 13. Af disse Ord gjør en anseet Theolog *) følgende Anvendelse: „Paa samme Maade kunne vi ogsaa prædike for dem, som høre det hellige Evangeliums Prædiken, synge Psalmer i Kirkerne, indfinde sig ved Litanierne og gaa til Alters, men imidlertid ere hengivne til Gjerrighed, Misundelse, Had, Hovmod, Letfærdighed, Utugt, Fraadseri, Drukkenskab og andre Laster og ikke bedre sit Levnet; thi den udvortes Gudstjeneste behager ikke Gud, naar den ikke er forenet med sand Omvendelse." En anden Profet udtrykker sig overensstemmende med den ovenanførte, idet han af Guds hellige Mund siger: „Jeg hader, ja foragter Eders Høitider, og jeg vil ikke lugte Eders Forbudsdag. Thi om I end ofre mig Brændoffere og Eders Madoffere, saa har jeg dog ikke Velbehag deri. — Tag bort fra mig dine Sanges Mangfoldighed; jeg gider ikke høre dine Psalteres Lovsange" (Amos 5, 21—23). „De Ugudeliges Vei (deres Foretagender, deres Gjøren og Laden) og deres Offere (ogsaa deres Bønner) ere Herren en Vederstyggelighed" (Ordsp. 13, 8. 9). „Thi alt det, som ikke er af Tro, er Synd" (Rom. 14, 23), og ligesom det er umuligt, at Troen kan bestaa med vitterlige og forsætlige Synder, saaledes „er det ogsaa umuligt at behage Gud uden Tro" (i Ubodfærdighed og Hykleri; Ebr. 11, 6). Betænk dog, du christelige Sjel, hvor skrækkeligt det staar til med et sikkert og ryggesløst Menneske, som det er kommet saa vidt med, at selv det, som er forordnet til hans Salighed og Bedste, maa blive ham til Synd og Fordømmelse! Han er lig en Padde og en Edderkop, som forvandle den ædle Morgendug og den herligste Blomstersaft til Gift.

§ 14. Og hvad mere er: en ryggesløs og ugudelig Synder besmitter endog det Land og Sted, hvor han bor og færdes, og gjør dem til en Vederstyggelighed for Gud. Den lysteligste Egn, det frugtbareste Land, det skjønneste Slot og Hus bliver en Forbandelse og Veder-

*) Osiander.

styggelighed for Gud formedelst Indbyggernes og Beboernes Synder. Hvad en Svinesti, et Ulvehi, et Slangerede er for Mennesket, det er de Ugudeliges Bolig for Gud, hvor prægtig den ogsaa mon være. Herover klager Herren vor Gud: „Jeg førte Eder," siger Han, „ind i et dyrket Land at æde dets Frugt og dets Gode; men der I kom derind, da besmittede I mit Land og gjorde min Arv til en Vederstyggelighed" (Jer. 2, 7). Ligeledes læser man paa et andet Sted: „Eders Fædre forlode mig og gjorde dette Sted (Staden Jerusalem, som han ellers havde udvalgt sig fremfor alle andre i Israel til et Sæde og en Bolig) fremmed" (gjorde mig dette Sted modbydeligt ved Eders Afguderi og andre Synder, saa at jeg ikke mere erkjender det for mit og ikke længer vil bo der; Jer. 19, 4). Herhen hører ogsaa, hvad der staar i tredie Mosebog, nemlig at Hedningerne, som boede i Kana'ans Land før Israeliterne, havde gjort det urent og foraarsaget, at „Landet maatte udspy dem" (Kap. 18, 25. 27. 28), et Billede, som vel fortjener at overveies: Jorden, som maa bære og føde de Ugudelige, er kjed af dem; den er tilmode som et Menneske, der har nydt noget Haardt og Ufordøieligt, hvorover han faar Kvalme, indtil han omsider giver det fra sig igjen. Jorden glæder sig saa at sige, naar Gud i Vrede hjemsøger de frække Foragtere af Hans Godhed og ødelægger dem, saa den bliver dem kvit, hvilket stemmer med hvad Paulus siger: „Skabningen er Forfængeligheden" og Syndens Tjeneste „underlagt imod sin Villie, saa at den tilligemed Guds troende Børn længes efter Aabenbarelsen" af den tilkommende Herlighed, og saa „at den stedse er i Smerte," saalænge den maa staa til Tjeneste for de utaknemmelige Gudsforagtere (Rom. 8, 19—22).

§ 15. Med Skabningerne fik det imidlertid være, hvad det var, naar kun ikke de forsætlige Synder tillige krænkede og bedrøvede selve Skaberen. Herom taler Skriften atter meget bevægeligt: „Og Herren saa, at Menneskets Ondskab var stor paa Jorden, og at alt dets Hjertes Tankers Paafund ikkun var ondt den ganske Dag. Da angrede Herren, at Han havde skabt Mennesket paa Jorden, og det bekymrede (bedrøvede) Ham i Hans Hjerte" (1 Mos. 6, 5. 6). I Grundsproget staar et Ord, som ovenfor i Kap. 3, 16 bruges om de fødende Kvinders Smerter og som derfor skal udtrykke Guds allerhøieste Mishag i Synden. Nogle ville ikkun forstaa det om de gudfrygtige Mennesker, saasom om Noah, Lamek og Methusalah, der vare saare bekymrede og bedrøvede over den første Verdens Synder, og holde for, at efterdi Gud i dem har været bedrøvet over den overhaandtagende Ugudelighed, saa tilskrives Saadant Gud selv. Men dette fyldestgjør ikke den klare og fyndige Text; thi om Herren, der saa alle Menneskers Ondskab og for hvem ei engang deres Hjerters Tanker vare skjulte, siges der, at Menneskenes ugudelige Væsen bekymrede Ham i Hans Hjerte. Det var Herren selv, som strax derpaa fattede den Beslutning at udslette de af Ham skabte Mennesker af Jorden. Derfor forklare Andre det om den hellige og retfærdige Gud selv og sige, at det er menneskeligvis talt om Ham forat betegne det allerhøieste Mishag, som Menneskets Børns Ondskab foraarsager Ham. Saameget er vist, at uagtet Gud ikke har saadanne Sindsbevægelser og Gemytsforandringer som et Menneske, saa at Noget egentlig paa Menneskevis skulde kunne angre eller bedrøve Ham, saa er dog Synden og det ugudelige Væsen Ham saameget imod, og slige Skriftens Talemaader indeslutte Saameget i sig, at vi ikke kunne begribe eller udsige det.

§ 16. Herhen høre de Steder i Skriften, hvori den guddommelige Majestæt indføres smerteligt sukkende og klagende

over den menneskelige Vanart: „Hører, I Himle, og du Jord, mærk! thi Herren taler. Jeg har opdraget Børn og ophøiet dem; men de, de have gjort Overtrædelser imod mig. — Ve et syndigt Folk, et Folk med svar Misgjerning! (Esai. 1, 2. 4). I Himle! forskrækkes saare over dette og forfærdes, ja bliver saare øde! siger Herren; thi mit Folk gjorde tvende onde Ting: de forlode mig, den levende Vandkilde, at hugge sig Brønde, ja sønderbrudte Brønde, som ikke kunne holde Vand (Jer. 2, 12. 13). Gid mit Folk vilde høre mig; gid Israel vilde vandre paa mine Veie! (Ps. 81, 14). Mit Folk! hvad har jeg gjort dig, og hvormed har jeg gjort dig Møie? Svar mig! Thi jeg førte dig op fra Egyptens Land og forløste dig fra Tjeneres Haand. — Mit Folk! kom dog ihu, hvad Balak, Kongen af Moab, beraabte sig paa, og hvad Bileam, Beors Søn, svarede ham — — forat vide (forat I skulle vide, kjende) Herrens Retfærdigheder“ (Mika 6, 3. 4. 6). Og denne sørgmodige Klage fortsatte Guds Søn, da han selv prædikede i sit paatagne Kjød, men ikkun fandt faa villige Øren, udraabende med Taarer: „Jerusalem! Jerusalem! som ihjelslaar Propheterne og stener dem, som ere sendte til dig! Hvor ofte vilde jeg ikke forsamlet dine Børn, ligervis som en Høne forsamler sine Kyllinger under Vingerne! og I vilde ikke“ (Matth. 23, 37). „Dersom du dog vidste, endog paa denne din Dag, hvad der tjener til din Fred!“ osv. (Luk. 19, 42).

§ 17. Hvad er dette Andet end om vi hørte en høitbedrøvet Fader sukke og klage over sit vanartede Barn: o du forblindede Menneske! hvilken Hjertesorg volder du mig ikke! Hvorledes kan du dog være saa daarlig og affindig at styrte dig forsætlig i Fordærvelsen? hvorledes vil det vel tilsidst gaa dig? skal da al min faderlige Kjærlighed og Troskab være spildt paa dig? — eller som om en kjærlig og nidkjær Ven ver nødt til i sit Hjertes Bekymring at trætte med sin utaknemmelige Ven og foreholde ham sine Velgjerninger. Ak, vilde han sige, er da Alt, hvad jeg har gjort for dig, glemt? Er **det** min Tak for saamange Velgjerninget, som jeg har bevist dig? Herhen høre Moses's Ord: „Gjengjælder du Herren saaledes, du daarlige og uvise Folk? er han ikke din Fader, som har kjøbt dig, han, som skabte og beredte dig? (5. Mos. 32, 6). Se her, o Menneske, hvad Synd er, og hvor det smerter Gud, at Hans Folk er saa ondt og ubodfærdigt. Du gaar der og ler, synger og danser og finder din Glæde i Syndens Vederstyggeligheder; imidlertid ser din Gud med bedrøvet Hjerte din Ondskab og beklager din Blindhed og Daarskab! Du krænker din Skaber og milde Opholder; du skjænder Guds Søns Blod, som Han har udøst for din Gjenløsning. Du bedrøver den Helligaand og glæder Helvedfienderne og giver dem Leilighed til at rose og ophøie sig imod Gud og sige: Se, disse Mennesker, som Han har skabt i sit Billede og saa dyrt forløst, ere i vor Magt og maa tjene os og gjøre vor Villie (Ebr. 10, 29; Efes. 4, 30).

§ 18. Omendskjønt nu Gud efter sin store Kjærlighed og Barmhjertighed en Tid lang taalmodigt ser paa Menneskets Ubodfærdighed og bier paa dets Omvendelse, saa maa vi dog ikke tænke, at Synderne glemmes og sættes ud af Betragtning; thi den Hellig Aand taler meget eftertrykkelige Ord herom, som vel fortjener at lægges paa Hjerte. Naar Mennesket vandre i sin Sikkerhed og tror, at dets Misgjerning er som et Raab, der forstummer, og som en Lyd, der forsvinder i Luften, saa siger Han, at den **raaber lige til Himmelen** og udstøder Ak og Ve over Synderen (1 Mos. 4, 10; 18, 20). „Den kommer op for

Guds Ansigt og vidner imod ham; den bliver indført i Guds Bog og samlet og henlagt i forseglede Knipper" (eller Punge) (Jon. 1, 2; Esai. 59, 12; Ps. 51, 3. 11; Job 14, 17). Dette læser og hører mange Mennesker og betænker ikke, hvad det har paa sig. Ligesom det et med den timelige Gjæld, at den opdynger sig, før man tror det, saaledes gaar det ogsaa med Synden. Manget Menneske er glad ved at han har Kredit paa et Sted og tager stedse op uden at spørge efter hvor stor Regningen er; naar saa denne senere fremlægges for ham, saa forfærdes han og siger: det havde jeg aldrig kunnet tænke! Saaledes gaar det ogsaa med de Ugudelige; de lade det stedse komme an paa Guds Naade og Barmhjertighed og synde og synde, uden at gjøre sig nogen Tanke om hvilket stort og svart Regnskab de ville faa at aflægge for den retfærdige og hellige Gud. Vær ganske vis paa, mit Menneske, at du ikke kan begaa den mindste syndige Gjerning, ikke tale et eneste utilbørligt Ord, ja ei engang nære nogen syndig Tanke, som ikke bliver indført i Guds Skyldbog og bliver staaende der, saalænge som du ikke med hjertelig Anger i Troen beder om Tilgivelse. Hvorsomhelst vi staa og gaa, er der altid en Haand med, som optegner vore Synder. Skulde Mangen faa den at se, saaledes som Beltsazar, saa vilde han ligesaavel som denne skifte Farve, forfærdes og skjælve, især naar han kunde læse dens Skrift og erfare Tallet paa sine Overtrædelser (Dan. 5, 5. 6). Ligesom det nu er en stor Ulykke at sidde i stor jordisk Gjæld, saaledes er det endnu langt ulyksaligere at være overlæsset med Syndegjæld og være kommen dybt ind i Guds Skyldbog.

§ 19. Menneskets Samvittighed kan jeg medrette kalde Guds Kontrollør. Thi ligesom Synderne blive opskrevne i Himmelen, saaledes ogsaa i Menneskets Hjerte. Han tror det ikke selv; men Erfaringen lærer, at Samvittigheden ofte er lig den Bogrulle, der blev rakt Profeten Exekiel: den er en Tid sammenrullet; men naar den bliver udbredt, er den beskreven for og bag med Klagemaal, Suk og Ve (Ezek. 2, 9. 10). Jo længere det forblindede Menneske synder, desto mere Brændeved samler han over sin stakkels Sjel; han ligner en Drukken, der med Velbehag øser megen stærk Drik i sig, men først bagefter føler den Skade, han har tilføiet sin Sundhed. Herom kunne deres Exempler vidne, hvis saarede og betyngede Samvittighed har foraarsaget dem stor Hjerteangest. Hvor klagende taler ikke den bodfærdige Kong David herom: Min Synd er altid for mig; som et skrækkeligt Spøgelse eller en hæslig Maske staar den stedse for mine Øine, hvad enten jeg sover eller vaager; „fri mig fra alle mine Synder! fri mig fra Blodskyld!" (Ps. 5. 16). Ligesom man kunde høre et Menneske, der er stedt i Legems- og Livsfare, der er falden i Vandet eller i Morderhænder, eller en Vandringsmand, der forfølges af Hunde, som nappe i ham her og der, raabe: frels mig, frels mig! saaledes raaber han til sin Gud: Ak frels mig, frels mig, du barmhjertige Gud! Mine Misgjerninger have grebet mig og omringe mig som gjøende og bidende Hunde; de gjøre mig angest og bange, saa at jeg uden din Hjælp maa bukke under og omkomme (Ps. 40, 13).

§ 20. Hvorledes gik det vel ikke med Judas, som forblindet af usle Penge besluttede at forraade sin Herre? Bragte hans Hjerteangst og hans af Helvede optændte Samvittighed ham ikke til Fortvivlelse? Og saaledes er det siden gaaet med mange Andre. Jeg har kjendt en Mand, som i sin Ungdom og senere i sin Manddomsalder, efterat han allerede var gift, var henfalden til Utugt, daglig Drik og andre grove Synder, men som siden blev forfulgt og ængstet saaledes af sin

vaagnede Samvittighed og den guddommelige Hævn, at han hverken fik Ro Nat eller Dag; han var ustadig og flygtende, ligesom Kain, omendskjønt intet Menneske forfulgte ham (1 Mos. 4, 14.) Han løb fra det ene Sted til det andet, ligesom et Dyr, der forfølges af Hunde og Jægere; han pustede og stønnede som En, der næsten har løbet Aanden af Livet paa sig; Angestsveden strømmede ned over hans Ansigt; han saa daarlig ud, var tør og mager, bleg og gusten, og om man end forsøgte at tale trøsteligt til ham, saa havde han dog ingen Stadighed til at høre derpaa, og det vilde ikke fæste sig hos ham. Han kunde tjene til en Forklaring af det sindrige Billede, som en vis lærd Mand omtaler, fremstillende en Hest i fuldt Løb, forfulgt af Klægge og Hvepse, med Paaskrift: „Du løber forgjæves.“ Thi et saadant Menneske kan løbe, hvorhen han vil, saa forfølges han dog allevegne af sine Synder og sin vaagnede Samvittighed og finder ingen Ro for sin Sjel, medmindre han vil tage sin Tilflugt til den korsfæstede Jesum, der af Gud er fremstillet for alle arme Syndere til et Soneoffer i sit Blod.

§ 21. Ihvorvel det ikke er kommet til en saadan Tilstand med alle dem, som leve i stadige Synder, saa tjene dog saadanne Exempler til at foreholde dem, hvad de enten her i Timeligheden eller hisset i Evigheden have at vente. Synden er en Sjelegift, der hos Mange ikke strax ytrer sin Virkning. Ligesom Menneskenes Ondskab har bestræbt sig for at opfinde en Gift, som først virker efter rum Tids Forløb, saaledes er det ogsaa med Synden. Den er en sukkerstrøet Gift, som Mange tage til sig med Lyst, fordi de ved Nydelsen deraf intet Modbydeligt og Skadeligt mærke til eller smage; men naar Samvittigheden omsider vaagner, og det Søde er omskiftet til lutter Galde, viser det sig, at det heder: „Din Ondskab skal tugte dig og dine Afvendelser straffe dig, og vid og se, at det er ondt og beskt, at du har forladt Herren din Gud, og at min Frygt ikke er hos dig“ (Jer. 2, 19.) Der er ingen anden Forskjel mellem en sikker og ryggesløs og en forfærdet og ængstet Samvittighed end imellem tvende Misdædere, som begge ere faldne i Øvrighedens Hænder og hvoraf den ene allerede ligger paa Pinebænken og maa vidne for den anden, som staar og ser til, om hvad ogsaa han om en Stund har at vente. Saaledes er nu en ryggesløs Synder et saare elendigt Menneske, selv da, naar han endnu ikke selv kjender sin Elendighed, efterdi han daglig opdynger Guds Vrede over sig og samler lutter Torne og Naale, der senere ville sønderrive og gjennembore hans Hjerte. Judas og den Anden, som vi ovenfor omtalte, bleve ikke først elendige, da Sjelegiften, Synden, begyndte at virke; men deres Elendighed begyndte dengang, da de vendte sig bort fra Gud til Synden; senere blev den kun aabenbaret.

§ 22. Om de Ugudelige og Ubodfærdige kan man med Føie sige, at de ere levende Helvedbrande, og ligesom de Troende allerede ere „frelste og overførte i det himmelske Rige med Christo“, saaledes ere de Ugudelige, saalænge de forblive ugudelige, allerede dømte, fordømte og bære Helvede i sin Barm, omendskjønt de ikke selv tro eller vide det (Rom. 8, 24; Efes. 2, 6; Joh. 3, 18). Dersom vi kunde med opladte Øine se en vantroende og ubodfærdig Sjel, saa vilde vi forfærdes over dens Afskyelighed og se den omringet af flere eller færre Djævle efter Antallet af de i den herskende Synder samt hildet i Helvedes Baand. Naar de Ugudelige gjøre sig lystige i sine Drikkelag, saa opvarte Helvedes Aander dem, opmuntre dem til Drukkenskab og Overdaadighed, indblæse dem ugudelige, letfærdige, ukyske, mordiske

Tanker, sætte dem paa allehaande usømmelige Ord og Gjækkerier og styrte dem fra den ene Synd til den anden. Naar et sikkert og ubodfærdigt Menneske reiser, saa ledsages han af Gjerrighedsdjævelen, Horedjævelen, Drikkedjævelen og andre Djævle, som han er vant til at tjene. Naar han studerer, skriver eller sidder paa sit Kontor, rugende over sine Regnskaber, saa svæve Helvedes Aander omkring ham og over ham, styrke ham i hans Ondskabs ugudelige Forehavender, fremkalde alskens snedige Anslag i hans Hjerte og hjælpe ham at binde Garn til at fange de Enfoldige i.

§ 23. Naar han gaar i Kirke, saa gjøre de ham Selskab og forlede ham under Gudstjenesten enten til Snak eller vugge ham i Søvn. De omflagre og omgjøgle hans Hjerte med alskens Billeder og henlede det paa daarlige, syndige Tanker, forat Guds Ord imidlertid skal suse forbi ham; de forlokke hans Hjerte, saa det under Prædikenen gaar ud at spadsere paa Marken eller giver sig Noget at bestille hjemme, paa Kontoret, i Kramboden, i Kjælderen, eller ude i muntert Lag, saa at altsaa Mennesket vel er tilstede i Kirken, men uden Hjerte, uden Andagt, uden Frygt. Og om han endogsaa vil give Agt paa det prædikede Ord, og den Hellig Aand trænger ind til Hans Hjerte dermed, saa at han begynder at tænke sig tilbage, saa komme de, „Djævlene (rædsomme Ord!), og tage Ordet af hans Hjerte, forat han ikke skal tro og blive salig“ (Luk. 8, 12). Vil han bede, saa vide de at mage det saa, at det kun bliver til et Ordgyderi, hvorvel de hos de Fleste bringe det dertil, at de aldeles glemme at bede, saa at det er dem en Modbydelighed, en Spot og Daarskab.

§ 24. Lægger han sig til Hvile, saa ere de omkring hans Seng og hjælpe ham til at sove trygt og roligt og holde alle bodfærdige Tanker borte fra ham; under Søvnen bringe de ham paa urene og syndige Drømme; naar han vaagner, gjøre de, at han optænker Uret paa sit Leie (Ps. 36, 5) og enten kildrer sig med sine forbigangne Synder eller pønser paa nye. Om et saadant Menneske kan man ikke sige Andet end at han sover i Djævelens Arme og gaar tilsengs med en Tyv, Morder, Ulv og Løve; der er blot et Skridt mellem ham og den evige Død. Det Eneste, som endnu opholder ham og ikke tilsteder Helvedaanderne at fuldbyrde sin Villie og Begjæring paa ham, er den guddommelige Miskundhed og Langmodighed, som venter paa ham, at han skal omvende sig, men hvorpaa han dog lidet tænker. Naar nu Naadetiden gaar hen, og den ryggesløse Synder haardnakket foragter alle Naademidler, som tilbydes ham, saa naar da omsider denne Elendighed sin Høide, saa at det heder, som der staar om Saul: han døde i sin Forgribelse (i sine Synder; 1 Krøn. 10, 13.) Salig Fillip Melanchton finder, at det er de skrækkeligste Ord i Skriften, naar der siges om Forræderen Judas: Satan gik ind i ham (Joh. 13, 27) og om andre Ugudelige, som ovenanført: „Djævelen kommer og tager Ordet af deres Hjerte“ (Luk. 8, 12). Hertil kunne vi endnu føie, naar det siges til de Ubodfærdige, at de dø i sine Synder (Joh. 8, 24.) Thi efter Døden er ingen Naade, ingen Omvendelse, intet Haab mere. Hvad Mennesket har saaet i Tiden, skal det høste i Evigheden (Gal. 6, 7); paa hvilket Sted Træet falder, der skal det blive (Præd. 11, 3); hvo der dør i sine Synder, over ham bliver Guds Vrede evindelig; han bliver evindelig i Satans Vold; han skal evindelig brænde uden at fortæres; da vil det hede: „Saameget som han har ophøiet sig selv og levet i Yppighed, Saameget betaler ham af Pine og Sorg!“ (Aab. 18, 7.)

§ 25. Ser nu her, mine Brødre og Søstre! et samlet Billede af den syndige Sjels sørgelige Tilstand: den er en Guds Fiende og en Vederstyggelighed for Hans hellige Øine, Englenes Rædsel, Djævlenes Veninde, Bolerske, Lyst og Glæde, en Skamplet og Værkebyld paa Guds Kirke, udelukket fra de Helliges Samfund, berøvet Guds Børns samtlige Naadegaver og Friheder. Den er selv i sin høieste Ære krænket og skjændet, fattig i al sin Rigdom, fæl og vederstyggelig i al sin Pragt og Herlighed. Den er en Byrde for Jorden, en Sorg for alle Skabninger; hvor den gaar og staar er den omgiven af Helvedfiender; den er elendig og jammerlig og fattig og blind og nøgen; den drikker Uretfærdighed og Forbandelse som Vand; dens Indgang og dens Udgang er forbandet; dens Bøn og Gudstjeneste er Synd. Den er et levende-dødt Aadsel og en sand Helvedbrand; den lever i Døden og er død i sit bedste Liv, saa at altsaa vor store Lærer*) har god Grund til at sige: „Ordet Synd indbefatter i sig Guds Vrede og Satans hele Rige og er noget Skrækkeligere end man kan udsige," og en Anden**) pleiede at forsikre, at om han havde Helvedes aabne Svælg paa den ene og Synden paa den anden Side og var tvungen til at vælge en af Delene, saa vilde jeg heller være i Helvede uden Synd end i Synden uden Gud og Hans Naade. Heraf indsees det ogsaa, hvorfor hin hellige Moder i gudelig Iver sagde til sin Søn, at hun heller vilde se ham dø for sine Øine end se ham begaa nogen Dødssynd.***)

§ 26. Foretag nu du, min Medchristen, som hører og læser dette, en nøiagtig Prøvelse og undersøg omhyggeligt, om du maaske skulde være i en saadan høist farlig Tilstand. Smigre ikke for dig selv, skaan dig ikke selv; her gjælder det ikke Gods og Ære, ikke Legeme og Liv, men Sjel og Salighed. Hav ikke altfor gode Tanker om dig selv, og tro dig ikke selv for vel. Det allerværste, Syndestanden fører med sig, er dette, at den forblinder Menneskene og gjør dem sikre, saa at de, som ere deri og sidde dybest i saadan Elendighed, allermindst tro det, især naar timelig Lyksalighed, verdslig Ære og Høihed, den bedragelige Rigdom, Vellyst, Menneskers Gunst og Tjeneste kommer til. Hvo vil forkynde (foreholde) ham (den Ugudelige) hans Vei i hans Ansigt? siger Job (hvo tør foreholde ham hans Synder?), og gjør han Noget, hvo vil betale (gjengjælde) ham? (hvo tør straffe ham? Job 21, 31). En vis Konge*) klagede over at han vel havde alt andet ved sit Hof, men at det dog fattedes ham paa Sandhed (Mennesker, der sagde ham Sandheden), og hans Søn**) spurgte engang sin Mundskjænk, om han ikke troede, at faa Herskere kom i Himmelen, og hvad Aarsagen dertil kunde være. Da nu denne ikke vilde ud med Svaret, vedblev hin: „hvad Under er det, at saa faa af dem blive salige, siden de have saa faa Mennesker omkring sig, der tilbørligen foreholde dem Sandheden?" Og af denne Mangel lide ikke blot kronede Hoveder, men ogsaa Andre i lavere Stand, naar de have noget Fortrin i Rigdom, Magt og Ære.

§ 27. Vel bære de selv en god Del af Skylden for at de ikke faa Sandheden at høre; thi de taale den ikke og fortørnes paa dem, som ikke tale efter deres Sind, uagtet de dog intet bedre kunde gjøre til Frelse for sin Sjel end at give et eller andet oprigtigt christeligt Hjerte, især dem, som ere kaldede dertil, Frihed til uforbeholdent og uden Frygt at skildre dem deres Tilstand. Dog vilde det ogsaa være saare gavnligt for dem, om de oftere foretog en nøiagtig Prøvelse af sin Christendom efter Guds hellige Ord, paa

*) Luther over Galaterbrevet. **) Anselm. ***) Se 5te Præd. § 43.

*) Ludvig den 11te af Frankrige. **) K rl den 8de

det de ikke i Haabet om Himmelen skulde vandre til Helvede. Velan derfor, mine Læsere, hvo I end ere! giver Gud Æren, sørger for Eders ædle Sjele og ransager idag nøie Eders Vandel, Eders Regjering, Eders Embede, Eders Næring, Eders Veie, om de er overensstemmende med Guds Ord og ligeskikkede med Jesu Christi hellige Forbillede eller ikke, - om Synden, Egenvillie, Hoffærdighed, Ukyskhed, Gjerrighed, Hadskhed hersker hos Eder, - om I vandre efter Kjødet eller efter Aanden, - om I ere afdøde fra Verden, - om I korsfæste Eders Kjød med Lysterne og Begjæringerne, - om I tage Eders Kors op dagligen og efterfølger den Herre Jesum, - om I vandre paa den trange Vei, der fører til Livet, eller paa den brede, der fører til Fordømmelsen. At vide dette er ikke vanskeligt. Kjødets Gjerninger ere aabenbare, siger den hellige Apostel i sit Brev til Galaterne i det femte (V. 19—24) og giver derpaa en hel Fortegnelse derover saavelsom, for Modsætningens Skyld, over Aandens Frugter. Ville I opslaa dette Sted og gjennemlæse det med nogen Eftertanke, saa kan det ikke feile, at Eders Hjerte og dets Tanker ville enten anklage eller undskylde Eder (Rom. 2, 15). I ville ligesom høre en Røst fra Bogen tilraabe Eder, enten: du er et Dødens Barn, et Vredens Barn! eller: du er et Guds og Naadens Barn!

§ 28. Saafremt I nu høre det Første, saa lader Eder ikke blænde af Eders udvortes lykkelige Tilstand; men tænker paa hvad Enden vil blive! Hvad gavner Eder al Verdens Pragt, Ære, Storhed, Herlighed, Rigdom og Vellyst, naar Eders Sjel er elendig og jammerlig og fattig og blind og nøgen i Guds Øine? Hvad hjælper det, at Eders Legeme er klædt efter den nyeste Mode, prydet med Guld, Perler og Ædelstene og de Verdsligsindedes Øine henvendte paa Eder, naar Eders Sjel er en Vederstyggelighed for Gud og Hans Engle formedelst de Synder, hvori I leve? Hvad hjælper det, om I have mange Tusinder at byde og befale over og herske efter Eders Sind og Villie over hele Lande og Folk, naar I lade Eder beherske af Eders syndige Laster og Eders Sjel er en Træl af Satan? Hvad nytter Eders Visdom, Lærdom og Duelighed, naar Gud i sit Ord erklærer Eder for Daarer, som Han snart vil lade afkræve Eders Sjele og alt andet? Hvad hjælper alle Menneskers Gunst og et stort Navn i Verden, naar I have mistet Guds Naade, og man ikke vil vide noget af Eders Navne i Himmelen? Hvad hjælper det, om det gaar efter Eders Ønske og Villie i Verden, naar Eders Ære bliver til Skjændsel og Eders Ende er Fordærvelse? (Filipp. 3, 19). Tror dog, at det er sandt, at mange af Eders Lige, som under sin timelige Lykke glemte Frygten for Gud, nu virkeligen klage og hyle saaledes, som Vismanden skildrer det: „Vi gik ad idel vrange og fordærvelige Veie og vandrede igjennem Ørkener, som der ikke var Gange i; men vi kjendte ikke Herrens Vei. Hvad gavnede os Hovmod, og hvad hjalp os Rigdom med Overdaadighed? Alle Ting ere farne bort som en Skygge og som et fremløbende Budskab" (Visd. 5, 7—9). Lige Brødre, lige Kapper, - lige Arbeide, lige Løn, - lige Sæd, lige Høst; ligesom deres Levnet var, saa er Eders, og ligesom deres Ende blev, saa vil Eders blive, saafremt I ikke vende om itide.

§ 29. Jo bedre det gaar Eder uagtet Eders ugudelige Væsen, desto større Aarsag have I til Frygt. Det er en af Guds haardeste Domme, naar Han lader det Menneskes Vei lykkes, som øver Svig (Ps. 37, 7) og midt i hans Ugudelighed overøser ham med allehaande timelige Velsignelser. I vide, hvorledes det gik Haman, der blev reven bort fra al sin Ære og Herlighed og fra det kongelige Taffel og hænge i den samme

Galge, som han havde ladet tømre og opreise for et gudfrygtigt Menneske (Esth. 7, 9. 10). De Ugudeliges Lykke er et Forbud paa deres evige Ulykke; den er ikke et Tegn paa Guds Naade, men paa Hans Vrede. Emanuel af Meteren beretter i sine nederlandske Historiebøger om den berømte Marskalk Biron i Frankrige, der ikke agtede synderligt paa Religionen, men snarere drev Spot med al Gudstjeneste, at Friherren af Luß engang fortalte ham, at han havde hørt en Kapucinermunk sige til Ærkebiskoppen af Lyon, der laa paa sit Dødsleie, at naar Gud ingen Bedring sporede hos et Menneske, saa forlod Han ham og gav ham hen til et forvendt Sind, og efterat Han saaledes havde udelukket ham fra sin Naade, tildelte Han ham timelig Lykke og Velfærd, saa han fik alt efter sit Ønske og henlevede sin Tid i al timelig Vellyst og Overflødighed. Ved at høre dette bemærkede den ugudelige Biron, at paa den Maade og paa slige Vilkaar skulde ogsaa han ønske at blive forladt. Munken havde truffet det meget godt; men den ugudelige Spotter gik det, som han havde ønsket; han blev blandt dem, om hvilke Profeten siger: „Du, o Gud, sætter dem paa de slibrige Steder; Du lader dem falde til at ødelægges. Hvorledes blive de ikke i et Øieblik til en Ødelæggelse! De omkomme og tage Ende formedelst Forfærdelse. Ligesom en Drøm, naar En er opvaagnet, skal Du, o Herre, naar Du opvaagner, foragte deres Billede" (Ps. 73, 18—20). De lykkelige Syndere ere ligesom Mæskesvin, hvis Bug Gud fylder med sine gode Ting (efterdi dette er deres eget Ønske) og som han i sin Tid ved sin Dom bortrykker til evig Fordærvelse. Hvilken elendig Lykke som styrter Mennesket i evig Ulykke!

§ 30. Jeg har etsteds (i mine Skrifter) spurgt, hvilket Menneske der er det allerelendigste, og herpaa svaret, at vel maa de kaldes elendige, som ere fattige, syge og derhos forladte, foragtede og trøstesløse, - saa og de, som have mistet sin Forstand og holdes i Baand og Lænker, - endvidere de, som lide under haarde Anfegtelser og stor Sjeleangst, - ligeledes de, som ere legemlig besatte af Satan og plages skrækkeligt; men alligevel er Ingen elendigere end et ugudeligt Menneske, der lever i forsætlige Synder, i Ubodfærdighed og Sikkerhed og hvis Ryggesløshed er parret med timelig Lykke, saa at han følgelig, ubekymret om Guds Naade og sin Salighed, iler tryg, glad og leende til Helvede. Sandelig, om et saadant Menneske ogsaa bærer Spir og Krone, brammer i Fløiel og Silke, lever hver Dag herligen og i Glæde, høiagtes, tjenes og prises lykkelig af Hvermand, saa maatte han dog ønske, at han aldrig var bleven født, ligesom man da ogsaa har haft mange Exempler paa at saadanne Mennesker, naar de skulde gaa over fra Forgjængeligheden til Evigheden, have ønsket, at de i al sin Livstid havde været Svinehyrder, Daglømmere ja Betlere og nu kunde gjort sig noget Haab om Saligheden.

§ 31. Saa ser nu til, at I fremfor Alt tragte efter N a a d e s t a n d e n, og hvis I for Tiden finde, at I formedelst Synder mod Samvittigheden ere faldne ud af den, saa skynder Eder at gjøre Omvendelse og frelse Eders Sjele! Tager endnu engang for Eder, hvad der ovenfor i den 25de § eller Afsats er sagt om den syndige Sjel, og tror ikke, at det kun er en høitravende Tale og tomme Ord, men værer forvissede om at det er et sandt og træffende Billede af Eders arme Sjele. Havde I et Speil, der kunde vise Eder jer indvortes Tilstand og hvorledes I se ud for Gud i Eders Synder og Ubodfærdighed, saa vilde I blive saa forskrækkede, som I saa Djævelen; thi hvad er en ubodfærdig Sjel Andet end et Djævlebillede? Dog hvortil behøves et saadant Speil? Guds

hellige og ufeilbare Ord er Speil nok, naar I ville beskue Eder deri. Skynder Eder derfor! For Jesu Vunders Skyld beder jeg Eder, at I efter at have læst dette ikke endnu engang lade Solen gaa ned over Eders Ubodfærdighed. Lægger Eder ikke endnu engang til at sove i Eders Synder! Løsriver Eder fra Satans Snarer! Se, endnu staar Naadens Dør aaben for Eder, og endnu raaber den barmhjertige Gud, „der ikke har Behag i den Ugudeliges Død, men i det, at han omvender sig fra sin Vei, at han maa leve: se, her er jeg, - se, her er jeg, - se her er Naadestolen (Sonofferet)," Jesus Christus den Korsfæstede; tyr til Ham og søger Naade! I skulle finde den. „Her er den aabnede Kilde imod Synd og imod Urenhed. Toer Eder, - vorder rene, - borttager Eders Idrætters Ondskab fra Guds Øine, - lader af at gjøre ilde, - lærer at gjøre Godt! Om Eders Synder end vare som Purpuret, saa skulle de blive hvide som Sneen; om de end vare røde som Skarlagenets Farve, saa skulle de blive som den hvide Uld" (Ezek. 33, 11; Esai. 65, 1; Rom. 3, 25; Sak. 13, 1).

§ 32. Førend jeg slutter denne Lærdom, vil jeg fortælle Noget, som maaske her ikke turde være paa urette Sted. I Bologna var en rig Borger, der var saaledes nedsænket i Vellyst og denne Verdens gode Ting, at han spurgte lige meget efter Gud og Himmelen og efter Djævelen og Helvede. Han gik aldrig i Kirke og vilde ikke taale nogen Paamindelse af de Geistlige, forat han ikke skulde blive forstyrret i sin Glæde. Imidlertid havde han en lærd og gudfrygtig Ven, som gjerne vilde have ham bragt paa andre Tanker og som i denne Hensigt besøgte ham. Da han tog imod ham, sagde han ham strax, at han ikke maatte tale til ham om aandelige Ting; Saadant ønskede han ikke at høre. Den Anden svarer, at han var kommen til ham i en god og venskabelig Mening og havde ellers Adskilligt at tale med ham om. Men ved sin Bortgang beder han ham, siden de nu havde talt saalænge om verdslige Ting, at han ogsaa vilde tilstede ham at tale nogle faa Ord til ham om hans Sjels Frelse og Salighed. Omendskjønt nu den Anden nødigt vilde samtykke heri, vedblev dog hin og sagde: Jeg beder Eder, min Ven, for Guds Skyld at betænke, naar I gaar tilsengs iaften, hvilket slemt Leie de Ugudelige og Fordømte ville faa i Helvede, nemlig til Underdyner Slanger og Orme og til Overdyne en brændende Pøl af Beg, Ild og Svovel. Den Ugudelige fortørnedes vel herover og forlod sin Ven i Vrede; men han kunde alligevel bagefter ikke faa denne Paamindelse ud af sine Tanker. Ormene, Slangerne, Beget og Svovelen stode bestandig for hans Øine, og herved blev han tilsidst bevæget til at gaa i sig selv, kalde sin velmenende Ven til sig og begjære nærmere Underretning af ham om hvorledes han skulde undfly den evige Fordømmelse. Han fulgte ogsaa hans gode, trofaste Raad, omvendte sig og begyndte at føre et christeligt Levnet i Herrens Frygt. Betænk ogsaa du dig, min Læser, og fat en lignende Beslutning! Længere henne turde det maaske være for silde.

§ 33. Lader os derhos, efter at have skildret den i Synden nedsænkede Sjels sørgelige Tilstand, lære at dømme ret christeligt om andre Menneskers Lykke og Ulykke, Ære og Skam, Rigdom og Fattigdom! Vi tage i saa Maade ofte mærkeligen feil. Vi betragte ofte de Ugudeliges Pragt og Herlighed med Beundring og de Gudfrygtiges Elendighed med Foragt. Vi ønske ofte den til Lykke, som vi burde beklage, og beklage ofte den, som vi burde ønske til Lykke. Vi forgabe os i en broget Klædning, hvormed et dødeligt Menneske bedækker sin Skam, medens vi derimod intet Øie

have for det Retfærdighedens Klædebon og den Frelsens Kjortel, som den Herre Jesus har iført sine Troende. De Ugudeliges Perler skatte vi høit; men Guds Børns Taarer vide vi ikke at skatte. Vær nu fuldt og fast forvisset om, min Medchristen, at Ingen er lykkelig uden den, som tillige er gudfrygtig. Hvo som lever i Troen paa Guds Søn, ikke efter Kjødet, men efter Aanden, og altsaa er i Naade hos Gud, han er stor, om han end er den Ringeste i Verden; han er rig i den største Armod; han er lykkelig i den yderste Elendighed; han er herlig prydet, om han end med Nød og Neppe kan skjule sig i sine Pjalter.

§ 34. Se mig til den rige Mand og Lazarus, - Paulus, den bundne og af Alverden hadede Apostel, og Felix, den romerske Landshøvding i Judæa, - Synderinden, som ligger ved Jesu Fødder og væder dem med sine Taarer, og Berenice, der drager frem med stor Pragt og Forfængelighed (Luk. 16, 19. 20; Ap. Gj. 24, 22. 25 og 25, 23): hvem af dem holde I for de Lykkeligste? Vel muligt, at ogsaa vi, om vi havde levet paa den Tid, havde ladet os blende af den udvortes Pragt og Anseelse, saa vi havde fældet en falsk Dom; men Udfaldet har nu lært os, hvem vi skulde prise salige. Lazarus's timelige Armod er forvandlet til evig Rigdom; Synderindens Graad er bleven forvandlet til Vin; Paulus's Baand ere omskiftede til Kroner og Palmegrene, medens derimod den Riges Vellevnet og daglige Glæde er omskiftet til evig Graad og Tænders Gnidsel, Berenices forfængelige Pynt til Slanger og Orme og Felix's timelige Ære til evig Skam og Skjændsel. Jeg kommer herved til at tænke paa hvad der fortælles om en paa sin Tid stor og og mægtig Hersker*). Da han nemlig laa paa sit Dødsleie, og der krøb Utøi i Mængdevis ud af de Bylder og stinkende Saar, han havde paa sit Bryst, saa at hans Legeme mylrede deraf, lod han sin Søn, der skulde følge ham i Regjeringen, kalde til sig, løftede Sengetæppet op og viste ham sit elendige og stinkende Legeme med de Ord: „Se her, Prins, hvilken Ende Verdens Herlighed tager, og hvad vi skjule under vore kongelige Klæder! Gud velsigne Eders Regjering og lade Eder vorde mig lig i Magt og Ære; men jeg beder Eder af Hjertet, at naar I befinder Eder i saadan Ære og Værdighed, I da ikke vil glemme min sørgelige Tilstand og mit elendige Leie.“ Se, dette er Verdens Lyksalighed og Herlighed! Dømmer nu selv, om man bør prise dem salige fremfor Andre, som vel ere høit ophøiede i Forfængeligheden og Forgjængeligheden, men dog ligesaavel underkastede Synden, dette Livs Elendighed, Guds Domme og Døden som den (af sit Herskab) mest plagede Bonde og den usleste Tigger og som forstørstedelen falde fra sin Høihed ned i Helvedes dybeste Afgrund.

§ 35. Saa lader os nu overveie Sagen rigtigt og ikke dømme efter det udvortes Skin, ikke efter Kjødet, ikke efter Verden, ikke efter det syndige Livs Skyggeværk, men efter Aanden, efter Troen, efter Gudfrygtigheden! De Troende og Gudfrygtige kaldes Guds Skjulte (Ps. 83, 4; 27, 5; 31, 21), ei alene af den Grund, at Gud i Nødens Tid tager dem til sig og skjuler dem lønligen i sit Telt og under sine Vinger, men ogsaa fordi han pleier at skjule dem under megen Fattigdom, Trængsel, Skjændsel og Foragt. Thi ligesom Han i Naturen har behaget at skjule den søde Kjærne i grove og beske Skaller, Rosen blandt Torner, Diamanten i Klipperne og Guldet i Slaggerne, saaledes indhyller Han sine Egne i megen Trængsel. Hvo vilde under Lazarus's Pjalter og ædderflydende Legeme have søgt en saa dyrebar Sjel,

*) Fillip den 2den af Spanien.

som mange Engle trængte sig omkring forat bære den hen til dens Hvile? Se, det var en af Guds Skjulte. Lader os kun bestræbe os for at lære dem at kjende! Lader os slutte Venskab med dem, efter vor Gjenløsers Ord: „Gjører Eder Venner med Uretfærdighedens Mammon, at naar I skilles herfra, de skulle optage Eder til de evige Boliger!“ *) (Luk. 16, 9) Mærker Eder: de gudfrygtige Fattige saa Magt af Gud til at optage sine Velgjørere til Himmelen. De ere fattige i Verden og vi rige; siden vender Bladet sig: de ere rige og vi trængende.

§ 36. Saa lader os nu agte en gudfrygtig og med Christo i Troen forenet Betlers Venskab og Gunst høiere end en mægtig, men ugudelig Herskers største Naade! De Gudfrygtiges Taarer ere bedre end Alverdens Skatte; et eneste Suk af en Troende er bedre end alle Riges Penge og Gods. Naar en ugudelig Rigmand skjænker mig en Pengemynt, saa maa jeg befrygte, at den fører Forbandelse med sig; men de Bønner og Sukke, som opsendes for mig af et gudfrygtigt Menneske, der henhører til Guds Elskede (Ps. 60, 7,) have rig Velsignelse med sig, som Job erkjender: „Velsignelse af den Fortabte kom over mig“ (Kap. 29, 13.) Naar et bedrøvet gudfrygtigt Menneske ønsker os Guds Velsignelse for en liden Velgjerning, som vi bevise ham, saa synes dette at være et tomt Ord, uden Kraft; der gaar ogsaa oftere nogen Tid hen, forinden man erfarer Nytten deraf; men det forholder sig hermed som med de Dunster, der opstige fra Jorden mod Himmelen og som efter en Tids Forløb vende tilbage som et vederkvægede og frugtbargjørende Regn.

§ 37. Lader os elske, ære og høiagte Gudfrygtigheden hos vore Børn, Tjenere, Venner og Fiender og derimod hade det ugudelige Væsen, hvorsomhelst det findes i I have maaske to Børn af hvilke det ene er djærvt, raskt, hændigt, oplagt til Alt og aldeles efter Verdens Hjerte og Sind, det andet derimod enfoldigt, troskyldigt, gudfrygtigt, alvorligt og andægtigt under Bønnen og andre hellige Øvelser; hvilket af dem holde I nu mest af? Efter Kjødet ville I elske det første høiest, men efter Aanden det andet. Jeg ved ikke, om jeg tør fremsætte den Formodning, at det var en Feil hos den gudfrygtige Erkefader Isak, at han gav Esau, der var af en vild og fræk Natur, Fortrinet for Jakob, der var gudfrygtig, sagtmodig og stille. Thi det naturlige Anlæg være nu saa store og udmærkede, som de ville, saa maa de dog staa tilbage for Fromhed og Gudsfrygt. Alle et uigjenfødt Menneskes Gaver, al hans Kløgt, Færdighed, Veltalenhed, Skjønhed, Dygtighed og Anseelse er intet Andet end Satans Vaaben og Redskaber, som denne bruger til sit Riges Forøgelse og Udvidelse. Det maa derfor hede: det gudfrygtigste Barn det kjæreste. Hvor der viser sig Mest af Jesu Billede, did maa vore Øine og Hjerter vende sig. De Christnes skjønneste Mynt er den, som bærer den kjærlige, sagtmodige, kyske, ydmyge Herre Jesu Præg og er stemplet med Korset. De vælge medrette ikke den Vægtskaal, der synker til Jorden, men den, som stiger opad imod Himmelen.

§ 38. Det Samme bør være Tilfældet med Hensyn til vor Tyende, vore Naboer, vore Venner, ja endog vore Fiender. Hvorsomhelst der findes Ondskab og ugudeligt Væsen, der bør vi hade det, men derimod ære og elske Gudfrygtigheden. Et gudfrygtigt Menneske er ofte til Velsignelse for et helt Hus, en hel Æt, et helt Land. Laban maatte indrømme, at Herren havde velsignet ham for Jakobs Skyld (1 Mos. 30, 27); Josef bragte Held, Lykke og Velsignelse over Potifars Hus, saa at det var kjendeligt

*) Efter vor almindelige Bibeloversættelse: „annamme Eder i de evige Boliger.“

overalt, baade i Huset og paa Marken (1 Mos. 39, 5);. Gud skjænkede Paulus alle de Sjele, som var med ham i Skibet og som ellers havde maattet omkomme (Ap. Gj. 27, 24.) Gudfrygtigheden bør altsaa agtes høit, ei alene for sin egen Skyld, men ogsaa for sin Nyttes Skyld og fordi den har Forjættelse baade for dette Liv og for det tilkommende, og bør ubetinget foretrækkes for Ugudeligheden, hvor anseelig, hvor glimrende, hvor fordelagtigt denne end kan være eller synes.

§ 39. Og skulde vi have en Fiende (som er bleven det ved uretfærdig eller krænkende Adfærd fra vor Side eller af hvem vi selv anse os fornærmede), og vi opdage nogle sande Troesfrugter hos ham, nogen Omhu for at behage Gud, nogen Iver og Andagt i Bønnen, nogen Taalmodighed, Sagtmodighed og Ydmyghed, saa lader os ikke hvile, før vi atter have ham til Ven og ere forvissede om at hans Sukke ikke ere imod os. Bedre at have mange ugudelige Fiender end at have en eneste Guds Ven til Modstander. Hine kunne true, fnyse, trodse, skjælde, fornærme og hævne sig; denne kan græde, sukke, bede og opvække Guds Hævn imod os. Kort, det bliver ved hvad den kongelige Profet siger: „at et Guds Barn bør foragte de (af Gud) Forskudte“ eller Ugudelige (nemlig, forsaavidt de ere ugudelige; thi det Embede, hvori de sidde, bør man ligefuldt agte), men „derimod ære dem, som frygte Gud“ (Ps. 15, 4), om end hine ere rige og mægtige og disse fattige og foragtede; thi, som en anseet Theolog herved bemærker,*) de, som smigre for de Ugudelige for deres Magts og Rigdoms Skyld, men foragte de Gudfrygtige for deres Fattigdoms Skyld, de have ingen Del i Guds Rige. Herren vor Gud lære os ved sin Aand at gjøre den rette Forskjel, saa vi ikke dømme efter det udvortes Skin alene! Ham være Ære i al Evighed! Amen.

*) Osiander

Mag. Christian Scrivers

Sjeleskat.

Anden Del.

Om den syndige Sjels Bod og Omvendelse.

I Jesu Navn. Amen.

Om den syndige Sjels Omvendelse.

1ste Prædiken.

Om Hovedaarsagen til Omvendelsen, nemlig den barmhjertige Guds Naade.

Ezekiel 18, 31. 32: Kaster fra Eder alle Eders Overtrædelser, med hvilke I have overtraadt, og gjører Eder et nyt Hjerte og en ny Aand! thi hvorfor ville I dø, Israels Hus? Thi jeg har ikke behag i hans Død, som dør, siger den Herre, Herre; derfor lader Eder omvende! saa skulle I leve.

§ 1. Naar den hellige Apostel taler om en troende Sjel, saa kalder han den „en ny Skabning. Dersom nogen er i Christo,“ siger han, „da er han en ny Skabning“ (2 Kor. 5, 17), og paa et andet Sted: „I Christo Jesu gjælder hverken Omskjærelse eller Forhud noget, men en ny Skabning“ (Gal. 6, 15). Han forstaar herved det samme, som han ellers kalder „et nyt Menneske, som er skabt efter Gud i Sandhedens Retfærdighed og Hellighed“ (Efes. 4, 24). David kalder det et rent Hjerte og en ny og stadig Aand (Ps. 51, 12), og vor Frelser saavelsom den Discipel, han elskede: den nye Fødsel og at være født af Gud (Joh. 3, 3. 5; 1 Joh. 5, 1. 4). Udtrykkene er forskjellige, men Meningen den samme, nemlig at Mennesket, der i Adam er fordærvet ved Synden, maa blive aldeles forandret, aldeles fornyet og ved Guds Naade, Ord og Aand faa et nyt Hjerte og Sind.

§ 2. Vel bliver Mennesket efter sit Væsen ikke et andet Menneske; men det faar en ny Aand, et nyt Sind. Ligesom en vild Stamme, der flyttes fra Marken ind i en Hauge og podes med en god Kvist, vel fremdeles bliver det gamle Træ, men dog meget forandret, idet man ikke længer sporer dets forrige vilde Art hos det (Podekvisten behersker det; den gamle Stamme yder vel Saften, men Podekvisten den Kraft, hvoraf Frugterne smage), saaledes er det ogsaa med et omvendt og gjenfødt Menneske. „Han er friet fra Mørkets Magt og overført i Guds Søns Rige, hvem han i Daaben har iført sig“ (Kol. 1, 13; Gal. 3, 27), saa at han ikke længer lever efter sin gamle Art, men Christus lever og hersker i ham. Hos ham findes vel de naturlige Livskræfter, Forstanden, Villien, Hukommelsen, Begjæringerne, Hjertet, Munden, Tungen og andre udvortes og indvortes Sandser og Lemmer; men Herren giver den Kraft, hvorved de vorde fornyede, hellige og anvendte til Guds og Næstens Tjeneste, hvorom Apostelen paa et andet Sted siger: „Jeg er kors-

fæstet med Christo; alligevel lever jeg; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig" (Gal. 2, 20). Vel er jeg fremdeles, vil han sige, den gamle Paulus efter mit Væsen; jeg har ikke faaet noget andet Legeme, ingen ny Sjel, intet andet Hjerte, ingen anden Forstand osv.; men jeg er dog ikke den gamle efter mit Sind og min Art; min Sjels Sjel er nu Christus, der med sin levendegjørende Kraft bor i mig og ved sin Hellig Aand styrer og leder mig. Vel er mit Hjerte det gamle Hjerte; men det har faaet et nyt Sind; min Tunge er den gamle Tunge; men den taler nu andre, nemlig hellige og guddommelige Ting, osv.

§ 3. Det har behaget den Hellig Aand at tale saa eftertrykkeligt om denne Sag, **dels** forat tilkjendegive, at den menneskelige Gjenfødelses, Omvendelses og Fornyelses Værk er en blot og bar Naade og en synderlig Guds Gjerning, hvortil Mennesket selv intet bidrager. Ligesaalidtsom Himmelen, Jorden og Havet have kunnet danne sig selv, ligesaalidt kan Mennesket gjøre sig selv til et nyt Menneske. Uden sin egen Medvirkning er han undfangen, dannet og forarbeidet i Moderslivet; uden sin egen Medvirkning beredes han ogsaa i Guds Naadesskjød til en ny Skabning. Hertil sigter ogsaa den hellige Apostel, naar han siger, at man først maa være i Christo, forinden man kan blive en ny Skabning. Alt, hvad der skal være helligt, nyt og Gud velbehageligt, maa udgaa fra Christus. Christus er alt; vi er intet.

§ 4. **Dels ogsaa** forat lære os, at Menneskets Bod og Omvendelse ingen ringe Sag er, Noget, som kun sker saa ganske overfladisk og efter det ydre Skin og Udseende, men at den medfører en gjennemgribende Forandring og fuldkommen Fornyelse. Mennesket bliver ikke fornyet paa samme Maade som en gammel, markstukken Ved, som man overstryger med Maling og lapper paa saa godt, man kan, ei heller som et Kar, hvilket man vasker og skurer udvendig, medens det indvendig fremdeles forbliver fuldt af Beskhed og Urenhed og beholder en raadden Smag; men det vorder forbedret fra Grunden af; Christi Blod trænger med sin Kraft igjennem ligetil Sjelens inderste Grund; Hjertet bliver ved den Hellig Aands Ild ligesom omsmeltet og udbrændt. Mennesket faar et nyt Navn, et nyt Liv, ny Kraft, et nyt Sind. Troen, som den vigtigste Del af den sande Omvendelse, er noget Levende og Væsentligt og gjør Mennesket fuldkommen nyt, forvandler dets Sind og omvender det ganske og aldeles. Den gaar tilbunds og virker der en Fornyelse af det hele Menneske, som Luther siger.

§ 5. Vi lære heraf „for det første at betragte den menneskelige Naturs dybe Fordærvelse" formedelst Synden. Ligesom et Slangebid og Skorpionstik ikke blot forgifter og virker Betændelse i det Lem, som er truffet deraf, hvorimod Giften hurtig trænger igjennem til de inderste Blodkar, ja ligetil Hjertet, hvorpaa følger Mathed i alle Lemmer, Hjerteangst, en kold Sved og endelig Døden, saafremt man ikke modarbeider den med tilstrækkelige Midler, saaledes har desværre Helvedslangens Bid heltigjennem fordærvet den menneskelige Natur; Syndegiften har trængt igjennem ligetil Hjertet, ja til Sjelen, saa at der ikke gives en Blodsdraabe, ja ikke en Bevægelse i Mennesket, som ikke er smittet og anstukken deraf, og derfor hjælper her ingen Urter, intet Plaster, ingen Hvidtning, ingen Maling, ingen Flikning; men det Lægemiddel, som skal helbrede denne Skade, maa være gjennemtrængende, kraftigt og guddommeligt, forat det kan gaa igjennem det hele Menneske og læge fra Grunden af.

§ 6. „Dernæst lære vi ogsaa at betragte den guddommelige ubegribelige Godhed og Barmhjertighed," som har fundet et Middel til at gjøre den i Synden døde

Sjel levende, til at fornye Mennesket og atter opreise det af dets Fald. Dette er et Værk, som er større end Himmelens og Jordens Skabelse, saaledes som alle gamle og nye rettroende Lærere tilstaa. Thi Gud har skabt Alt med sit kraftige Ord; men forat fornye Mennesket har Han maattet tale og gjøre meget; ja det har ikke kunnet ske uden Hans allerkjæreste Søns udøste Blod og bitre Død. Jo større nu Skaden og Sygdommen har været, desto større er ogsaa den Læges Ære, som har helbredet den. Ligesom vi nu hidtil med Bedrøvelse have betragtet den Fordærvelse og sørgelige Tilstand, hvori Syndefaldet har styrtet den menneskelige Sjel, saaledes skulle vi nu i gudelig Andagt forlyste os ved vor Guds Naade og Barmhjertighed, hvorved den bliver fornyet, helliggjort og atter bragt tilrette. Vi have hidtil skuet ind i den menneskelige Elendigheds dybe Mørke; nu skulle vi med rørte Hjerter betragte Guds Naades underfulde Lys. Gud staa os bi ved sin Hellig Aand og velsigne vor Gjerning ved Jesum Christum! Amen.

§ 7. Ihvorvel der overalt i Himmelen og paa Jorden er mange Undere af den guddommelige Almagt, Visdom og Godhed at se, saa ved jeg dog ikke, om der blandt dem alle er noget større end en fra Synden omvendt Sjel. Blomster, Urter, Træer, Fiske, Fugle og alle Dyr, Sol, Maane og Stjerner vidne om sin Skabers ubegribelige Godhed, men fremfor Alt Mennesket, især naar det er udfriet af Satans Snarer, renset fra Synd og bragt i Forening med Guds Søn, Jesus Christus. Der er heller ingen af alle Guds Gjerninger, som saa klarligen kan lære os, hvad Gud er, nemlig den evige Kjærlighed, et Godheds Dyb, fuld af Langmodighed og Taalmodighed, fuld af Almagt og Visdom. Derfor siger den hellige Apostel ved at omhandle denne Gjerning, nemlig de arme Synderes Gjenløsning, Omvendelse og Retfærdiggjørelse: „Gud beviser sin Kjærlighed mod os derved, at Christus er død for os, der vi endnu vare Syndere" (Rom. 5, 8.)

§ 8. I det Ord, som her er gjengivet ved Beviser, ligger et sært Eftertryk; Meningen er: Gud aabenbarer os sin Kjærlighed, fremstiller den til vor Beundring, priser og anbefaler den for os, forat vi skulle skatte den høiere end alt Andet, efterdi Han har gjengivet sin Søn for os Syndere. Ligesom en Elsker paa enhver Maade lægger sin Kjærlighed for Dagen og skildrer den med de stærkeste Farver for sin Udvalgte forat vinde hendes Gjenkjærlighed, saaledes har ogsaa den Høieste paa mange Maader tilkjendegivet den menneskelige Sjel sin Kjærlighed, men allermest og paa en ganske uforlignelig Maade ved at skjænke os sin enbaarne Søn, forat Han skulde frelse og saliggjøre os. Med al Grund kan jeg hidsætte den i denne Betragtning saare erfarne Luthers Ord: „Dette er", siger han, „Guds usigelige og uendelige Barmhjertighed, som den hellige Paulus gjerne vilde fremstille og udtømme med overstrømmende og rige Ord; men det snevre Menneskehjerte formaar ikke at begribe, end sige at udtale dette uudgrundelige Dyb og den brændende Iver, hvormed den guddommelige Kjærlighed omfatter os. Ja, den guddommelige Barmhjertigheds Storhed gjør, at vi alene vanskeligen, men næsten slet ikke kunne tro. Thi jeg hører ikke blot, at den almægtige Gud og alle Tings Skaber er god og barmhjertig, men ogsaa, at den høie Majestæt har været saa bekymret for mig fortabte Synder — et Vredens Barn, hjemfaldet til den evige Fordømmelse, — at Han ikke har sparet sin egen Søn, men hengivet Ham i den skjændselsfuldeste Død, saa at Han, hængende paa Korset mellem to Mordere, blev en Synder og Forbandelse for mig forbandede Synder, paa det at jeg skulde

vorde velsignet, det er: retfærdig, et Guds Barn og Hans Arving. Hvo kan nok som udsige denne Guds Godhed? Selv Englene formaa det ikke."

§ 9. Saa vidt „den af Guds Kjærlighed drukne Luther." O Herre, giv ogsaa os at smage, hvor god du er! Lad os se og prise de Undere af din Kjærlighed og Barmhjertighed, som Du har udført paa os og andre omvendte Sjele! Det første Under af Guds Godhed er Hans Langmodighed, og at Han taaler den i Synden nedsunkne Sjel. Denne er, som ovenfor sagt, aldeles blind og døv; den er ikke alene som et vildfarende og fortabt Faar, men som et sygt Menneske, der raser og ikke selv forstaar, i hvilken Dødsfare, han svæver, - der ler i sin Ulykke, som hans Venner med bitre Taarer begræde. „Den vandrer efter sine egne Tanker (og Lyster) paa en Vei, som ikke er god" (Esai. 65, 2). Den lader sig ride og lede af Satan efter hans Villie og glæder sig i sin Fordærvelse; den føler ingen Længsel efter Guds Hjælp og Naade, hvilken den ei heller kjender, men snarere dagligen bespotter og misbruger. Saaledes er den da ikke blot adskilt fra Gud, men er ogsaa bleven Hans Fiende; den har ikke alene glemt Ham, men ønsker ikke engang at tænke paa Ham. Se endnu engang tilbage, min christelige Læser, og betragt den syndige Sjel, saadan som den er fremstillet for dig i 1ste Dels 8de Prædiken, § 25, og betænk saa, hvor stor og ubegribelig den guddommelige Godhed og Barmhjertighed er, at den ikke blot taaler en saadan Sjel og lader den leve, men ogsaa beskjærmer og forsørger den og overøser den med Velgjerninger. Thi ogsaa de Ugudeliges Aand bevares ved Guds Varetægt, og de blive daglig deelagtige i Hans almindelige Godhed.

§ 10. Naar en Orm, som kryber paa Jorden, synes et Menneske modbydeligt, bliver den da ikke strax søndertraadt? og mon vi med Taalmodighed vilde se paa den, om den satte sig op imod os, eller med Taalmodighed høre paa den, om den kunde tale og vovede at forhaane os? Men hvad er et Menneske imod sin høipriselige Skaber Andet end en afmægtig Orm og ussel Maddik? (Job 25, 6). Og dog tør han understaa sig at fornærme sin Gud og i Synd og Sikkerhed at opblæse sig mod Ham, ikke en, men mange Gange! Han tør spotte Ham og tilbagevise Hans tilbudte Naadeshaand, og Han, den Høieste, taaler ham og betragter ham med forbarmende Øine! Da fordum Davids Slægtning Abisai hørte Simeis Skjældsord og Ondskab, kunde han ikke bare sig for at udbryde: „Hvorfor skulde denne døde Hund bande min Herre Kongen? Kjære, lad mig gaa over, og jeg vil borttage hans Hoved" (2 Sam. 16, 9). Hvad Under var det, om alle Skabninger fortørnedes paa sin fornærmede Skabers Vegne, og om en af de Vældige, Himmelens Engle, sagde: Skulde Mennesket, den Orm, og Menneskets Barn, den Maddik, krænke min Skaber og saa frækt modsætte sig Hans hellige Villie? Jeg vil gaa hen og søndertræde og tilintetgjøre ham. Jeg vil adsprede denne Askehob, saa at man ikke skal vide, om den nogensinde har været til. Hebræerne fortælle, at de 185,000 Mand af Assyrerkongens Krigshær, som Herrens Engel slog paa en Nat, ogsaa pludseligen bleve opbrændte og gjorte til Aske. Herom melder rigtignok Texten Intet, men siger, at aarle om Morgenen var Alt i Leiren fuldt af døde Kroppe (Esai. 37, 36); imidlertid havde det været ligesaa let for Engelen at gjøre de stolte Snorkere med Et til Aske som at ihjelslaa dem. Hvor let vilde det da ikke ogsaa være for en saadan Himmelhelt at udrydde en Synder, som i Ubodfærdighed trodser sin Gud, og at omsprede hans Aske!

§ 11. Hvor gjerne vilde ikke Jorden oplade sin Mund og sluge ham! Hvor gjerne vilde ikke Havet drukne ham, Dyrene sønderrive ham, Ilden opbrænde ham, Vinden bortføre ham! Der behøvedes blot et Vink af den retfærdige Gud, saa var det ude med den frække og sikre Synder. Men han skaaner ham og søger ved sin Langmodighed og Godhed at lokke ham til Omvendelse. „Gud vil ikke tage Livet bort," siger den vise Kvinde fra Thekoa, „men tænker paa at den Udstødte ikke fremdeles skal blive udstødt fra ham" (2 Sam. 14, 14). Naar det forblindede Menneske i stor Sikkerhed hengiver sig til sine syndige Lyster og ikke tænker paa Gud, saa tænker dog Gud paa ham; Han tænker paa Maade og Midler til at omvende ham fra hans vildfarende Vei og rede ham ud af Satans Snarer; Han tænker „Fredstanker over ham og ikke til Ulykke" (Jer. 29, 11). Man kan sammenligne ham med en Fader, der har et vanartigt Barn, hvis Ondskab han vel hjerteligen hader, men som han dog i Haab om dets Forbedring ikke aldeles kan udelukke fra sin Kjærlighed og Omsorg. Han taler vel haardt til det og byder det at gaa bort og aldrig mere komme for hans Øine, men anbefaler det dog til Tjenerne eller sine Venner og Naboer og beder dem, at de ville have et Øie med det, formane det til det Gode og hjælpe til at afværge, at det styrter ganske i Fordærvelse. Saaledes hader ogsaa den naadige og langmodige Gud af Hjertet alt ugudeligt Væsen (Ps. 5, 5), men er dog en Menneskers Ven og Vogter. Vel taler han strengt til en ugudelig Sjel i sin Lov og truer med at bortstøde den fra sit hellige Ansigt evindeligen; men ikkedestomindre tvinger Hans Kjærlighed og hjertelige Forbarmelse Ham dog til Taalmodighed, og Han byder sine Engle, at de skulle bevogte og bevare det vildfarende Faar og ligesom følge efter det i Afstand, forat ikke Satan pludseligen skal styrte det i den evige Fordærvelse. Han befaler sine Tjenere, Kirkens Lærere, at de med Taalmodighed og Sagtmodighed skulle gaa efter det, om det maaske vil laane dem Øre og lade sig vinde.

§ 12. Herhen hører vor Guds smertelige Tale i Hos. 11, 8. 9, som vel intet bodfærdigt Hjerte kan læse uden Taarer: „Hvorledes skulde jeg hengive dig, Efraim, og overantvorde dig, Israel? Hvorledes skulde jeg gjøre ved dig som ved Adma? Skulde jeg sætte dig som Zeboim? Mit Hjerte har vendt sig i mig; mine Fortrydelser ere optændte tillige. Men jeg vil ikke gjøre efter min grumme Vrede — —; thi jeg er Gud og ikke et Menneske." Ak, ja visseligen er Han Gud, den evige Kjærlighed, den væsentlige Godhed, Barmhjertigheds Fader, og ikke et Menneske. Thi det fordærvede, ilsindige Menneske vil Intet taale. „Dersom ligesaa Mange (ja endog kun Ti) fortørnede os", siger en bekjendt aandrig Lærer, „som Gud, og der kom nu En, nu en Anden, nu en Tredie og saa fremdeles og bad om Forladelse, saa vilde intet Menneske paa Jorden have saa stor Taalmodighed, at han ei alene kunde tilgive dem, men ovenikjøbet bevise dem alt Godt. Men det gjør Gud. Se, hvor taalmodig Han er! Ak, lad dog denne Guds store Taalmodighed lokke dig til Omvendelse!"*) Vil du vide, hvor dybt Mennesket ogsaa i dette Stykke staar under Gud, saa betænk, at vi mangengang fortørnes paa et ufornuftigt Dyr, ja paa en livløs Ting, som ikke har eller kan have til Hensigt at fornærme os, ligesom Bileam, der optændtes af Vrede imod den uskyldige Aseninde og ei alene slog den tre Gange med sin Kjæp, men tillige ønskede sig et Sværd, at han kunde ihjelslaa den (4 Mos. 22, 27 flg). Vil en Pen

*) Joh. Arndts 2den Bog om den sande Christendom Kap. 9 § 9.

ikke skrive godt eller Blækket ikke flyde, saa stode vi den undertiden med Forbitrelse i Bordet. Det var at ønske, at vi ved slige Leiligheder vilde betænke, at vi selv langt mere havde fortjent, at Gud i Vrede skulde fordærve og ødelægge os, og at det ene og alene er den kjærlige Faders Langmodighed og Godhed, som opholder os. Herpaa følger

§ 13. „Det andet Under af den guddommelige Kjærlighed", den hjertelige Formaning og Indbydelse til Omvendelse, der i vor Text og paa andre Steder i Skriften udtales med saa bevægelige Ord. „Kaster fra Eder alle Eders Overtrædelser, med hvilke I have overtraadt!" Den kjærlige Gud møder ligesom den syndige Sjel paa Veien og finder den paa Vandringen til Helvede, belæsset med en stor Syndebyrde. Ihvorvel den nu ikke bekymrer sig om Ham og ikke vil kjende Ham, saa kan Han dog af uimodstaalig Barmhjertighed ikke undlade at tiltale den: Hvorfor vil du dog længere slæbe paa dine Synders Byrde, du vildfarende Faar og fortabte Barn? Du mener, at det har intet at betyde: men jeg ser, at den vil nedsænke dig i den evige Fordærvelse. Afkast dog Syndebyrden; befri dig fra dine Overtrædelser! kast dem formedelst en sand Bod og Omvendelse paa min kjære Søn Jesum Christum; saa vil Han bære dem bort og kaste dem i Havets Dyb. Hvorfor vil du dø, du forblindede Hjerte? Hvorfor vil du dog forsætligen løbe i Fordømmelsen? Ser du da ikke Helvedes aabne Gab foran dig? Jeg kunde vistnok lade dig have din Vandring og efter retfærdig Dom give dig hen til et forkasteligt Sind. Men mit Hjerte tilsteder det ikke. „Jeg har ikke og kan ikke have Behag i hans Død, som dør; derfor lad dig omvende; saa skal du leve."

§ 14. Dette er uden tvivl den kongelige Profets Mening, naar han siger: „Herren er god og oprigtig; derfor underviser Han Syndere paa Veien" (Ps. 25, 8), — som om han vilde sige: Naar Mennesket af Satan har ladet sig lokke ud paa syndige Veie, saa kunde Gud vel lade ham vandre uforstyrret og lade ham finde, hvad han søgte; men fordi Han er saa god og mener det saa godt, kan Han ikke bære det over sit Hjerte at tie stille til hans Fordærvelse; derfor møder Han ham med sin Naade paa Veien, lærer ham, hvor farlig den Vei er, paa hvilken han gaar, og viser ham, hvorledes han atter kan komme paa den rette Vei og til Omvendelse. Da Hagar (der kan betragtes som et træffende Billede paa den syndige Sjel) var flygtet fra sin Husbond Abrahams Hus, fandt Herrens Engel hende ved en Vandkilde i Ørkenen og sagde til hende: „Hagar, Sarais Pige, hvorfra kommer du, og hvorhen gaar du?" (1 Mos. 16, 7. 8). Saaledes finder Gud Synderen paa Veien til Helvede og siger: Du elendige Menneske! hvorfra kommer du, og hvorhen gaar du? Du har forladt mig, din Gud og Fader, og hengivet dig til Fienden; du har forladt Naadens Rige og styrter dig i den evige Vrede; du kommer fra Himmelen og løber til Helvede; du iler fra den timelige Lyst til evig Pine, fra Glæde til Sorg, fra Laster til evig Graad og Tænders Gnidsel.

§ 15. For endydderligere at fremstille dette vil det være tjenligt at betænke, at Gud befalede sin Profet Jeremias „at stille sig i Herrens Hus's Port og sige: Hører Herrens Ord, alle I af Juda, I, som indgaa ad disse Porte til at tilbede for Herren! Saa sagde den Herre Zebaoth, Israels Gud: bedrer Eders Veie og Eders Idrætter!" (Jer. 7, 2. 3, jfr. Kap. 26, 2. 3). Se, Bodsprædikanten maatte staa frem paa det Sted, hvor Folket gik i Mængdevis ud og ind, og formane dem til at omvende sig og bedre sit syndige Levnet. Saaledes underviser da Gud Syndere paa Veien. Herhen

hører ogsaa, hvad vi læse hos den samme Profet, nemlig at han maatte sige til det i Brynde løbende afgudiske Folk: „Hold din Fod tilbage fra at løbe barfodet og din Strube fra Tørst!“ (Jer. 2, 24. 25) — som naar man træffer et Menneske underveis, der løber i stor Iver forat udrette Noget, og standser ham figende: Kjære! il ikke saa saare, men betænk dig og gjør dig ikke selv nogen Skade! Hertil kunne vi ogsaa med Grund føie, hvad den hellige Paulus siger: „Vi ere Sendebud i Christi Sted, ligesom Gud formaner formedelst os; vi bede i Christi Sted: lader Eder forlige med Gud!“ (2 Kor. 5, 20). Betænker dog, hvor stor den barmhjertige Guds Godhed er! Han er i høieste Maade bleven krænket og bedrøvet af os; ikkedestomindre gjør Han det første Skridt til Forsoning og tilbyder os ikke alene denne, men beder os ogsaa, at vi dog maa tage imod den. Ak, min Gud, hvor ubegribelig er ikke din Godhed! Vi have fornærmet Dig, og Du beder os, at vi dog endelig maa lade os forlige! Du byder os først Haanden og tager ikke i Betænkning at komme os i Forkjøbet, naar Du blot kan vinde vor Sjel og mætte Din Kjærlighed! Dette er, hvad Du siger: „Jeg er Gud og ikke et Menneske.“

§ 16. Man maa imidlertid ikke tænke, at vor Gud vel fordum har været saa god og naadig, men at Han nu paa Grund af Verdens overvættes Ugudelighed maaske er bleven anderledes tilsinds. Ak nei! Han bliver, som Han altid har været, den evige Kjærlighed. Han sender endnu sine Bud og Tjenere og tilbyder endog de største Syndere Naade og Forligelse. Christi Tjenere have Befaling til, saalænge Verden staar, „at prædike Omvendelse og Syndernes Forladelse for alle Folk“ (Luk. 24, 47). Det er dem befalet „at give Agt paa den ganske Hjord (og paa ethvert Faar især deleshed) og at vogte Guds Menighed, hvilken Han forhvervede med sit eget Blod“ (Ap. Gj. 20, 28). De maa ikke blive trætte og ikke sky nogen Møie; de maa stedse holde ved med Formaninger, Bønner, Overtalelser, Advarsler, Trudsler og Revselser, om de endnu kunde omvende En og Anden fra hans Syndeveie til Gud. Derfor sporer man ogsaa hos alle retsindige Christi Tjenere en hellig Iver og inderlig Attraa efter at vinde mange Sjele. De faa ofte daarlig Tak, ja vel endog Haan og Spot til Løn af Verden, men aflade dog ikke at tilbyde den Forligelse med Gud formedelst Christum. Lykkes det dem, saa blive de saare glade; lykkes det ikke, saa beklage de det med milde Taarer og ophøre end ikke da at bede for de Ubodfærdige. Hvad er vel dette andet end den langmodige Guds brændende Kjærlighed, formedelst hvilken han giver sine Tjenere et saadant Sindelag, hvortil ogsaa Apostelen hentyder, idet han ved at omtale sin Kaldsgjerning siger: „Christi Kjærlighed tvinger os“ (2 Kor. 5, 14), hvilket ikke blot kan forstaaes om Guds Tjeneres Kjærlighed til Christum, hvorved de tvinges til at føre mange Sjele til Ham, men ogsaa om Christi Kjærlighed til Menneskene. Thi efterdi den Herre Jesus elsker Menneskenes Sjele saa høit, at Han har udøst sit Blod for dem, og efterdi Han ogsaa elsker, taler og virker i sine Tjenere, saa tvinger Han dem til utrættelig Flid i deres Kald, og ved sin Kjærlighed optænder Han en lignende Kjærlighed hos dem. Han meddeler dem sin Hu og Aand, forat de efter Hans Forbillede allevegne og paa allehaande Maader skulle søge at frelse og saliggjøre Nogle.

§ 17. Men efterdi nu den syndige Sjel ikke strax følger, naar Gud kalder den til Omvendelse, — den vægrer sig ofte længe ved at modtage Guds Haand, der rækkes den til Forsoning, — saa maa vi her endvidere betænke „det tredie Under af den guddommelige Miskundhed,“ nem-

lig at den ikke strax bliver træt af at forbarme sig og vente, men holder bestandig ved, ligesom en ivrig Elsker, der ikke strax giver tabt, fordi han fra først af ingen Gjenkjærlighed finder, men bliver ved og søger paa alle optænkelige Maader at vinde denne. Forundrer Eder ikke over at jeg bruger en saadan Lignelse; thi Profeten siger, at Herren elsker eller beiler til Israels Børn (Hos. 3, 1), og paa et andet Sted beskrives Herren os som den, der staar for Døren og banker paa og siger: „Lad op for mig, min Søster! min Veninde! min Due, min Fuldkomne!" (Aab. 3, 20; Høis. 5, 2). Et syndigt Menneske hører ofte mange hjertelige Formaninger og nidkjære Prædikener, som maaske bringe ham til at tilstaa med Agrippa, at der fattes Lidet i at han føler sig bevæget til at omvende sig og blive en Christen (Ap. Gj, 26, 28); men alligevel finder han dog endnu Velbehag i den verdslige Lyst, og hans Hjerte er ikke ret for Gud; han opsætter sin Omvendelse fra den ene Dag til den anden og er som et søvnigt, dovent Menneske, der bliver vred paa dem, som vækker ham, og bestandig siger: Strax! blot en liden Stund endnu! lad mig dog sove! lad mig være i Fred!*) Dog ophører den gode Gud ikke at banke paa, at ryste og purre og vække ham. Derfor siger Profeten Esaias: „Herren skal bie (og vente paa), at Han kan benaade Eder" (Kap. 30, 18).

§ 18. Bekjendt er det, at hvor vidt den første Verden end gik i sin Ondskab og Ugudelighed, saa gav Gud den dog en Frist af hundrede og tyve Aar, i hvilken Tid de hellige Fædre og, efter hvad Apostelen Peter vidner, især Noah med mange Prædikener og Advarsler formanede de ubodfærdige Mennesker til at omvende sig. Betænker dog, hvilket Under af den guddommelige Langmodighed og Godhed dette er, at Han endnu i hundrede og tyve Aar vil se paa den store Mængde af ugudelige Mennesker, som ikke mere ville lade sig tugte af hans Ord og Aand, og at Han imidlertid stedse fremdeles lader prædike Omvendelse for dem og tilbyde dem Naade! At Gud ogsaa gjør noget Lignende med enkelte Mennesker og taaler mangen ryggesløs, ubodfærdig Synder i ti, tyve, tredive og flere Aar og venter paa hans Omvendelse, lærer den daglige Erfaring, Noget, som ogsaa fremstilles for os ved den skjønne Lignelse om det ufrugtbare og unyttige Figentræ, som Husbonden befalede at skulle omhugges, men som Vingaardsmanden bad for, sigende: „Herre! lad det staa ogsaa dette Aar, indtil jeg faar gravet derom og gjødet det, om det da vil bære Frugt; men hvis ikke, da hug det siden om" (Luk. 13, 6—9). Herhen høre ligeledes de Ord af vor Gud: „Jeg udbreder mine Hænder den ganske Dag til et gjenstridigt Folk", hvormed er at mærke **dels**, hvad der gaar i Forveien: „Til et Folk, som ikke er kaldet efter mit Navn (Hedningerne), siger jeg: her er jeg; se, her er jeg" — Saadant gjør Gud daglig; Han staar i Himmeldøren og raaber til de stakkers Syndere: her er jeg; her er min Naade; her er Eders Mægler; her er Hans Blod og Syndernes Forladelse! — **dels**, at der siges, at Han udbreder sine Hænder. Dette var i det gamle Testament de Bedendes og Bønfaldendes Maade saavelsom deres, der med stor Begjærlighed grebe efter en Ting eller beredte sig til at omfavne Nogen, og tilkjendegiver, at den majestætiske Gud daglig beder og bønfalder Menneskene om at de dog ville afstaa fra Synden og omvende sig, - at Han inderligt ønsker deres Omvendelse og er rede til at omfavne

*) Augustin. Confess. B. 8. Kap. 5: Non erat omnino, qvod responderem veritate convictus, nisi tantum verba lenta & somnolenta: Modo! Ecce modo! Sine paululum! Sed Modo & modo non habebat modum & Sine paululum in longum ibat.

dem med sin Godhed, naar de blot vilde komme tilbage til Ham, — og endelig, at Han gjør dette den ganske Dag, hvilket man medrette forstaar om den naturlige Dag, som tillige indbefatter Natten, saa at altsaa den naadige og barmhjertige Gud ikke bliver træt af at vente paa os.

§ 19. Om Abraham og Loth fortælles, at hin sad i sit Paulun8 Dør paa det Hedeste af Dagen (om Middagen, da de Reisende paa Grund af den store Hede mest søgte Skygge og Vederkvægelse), og at denne sad i Porten til den By, hvor han boede (Sodoma), og ventede paa Gjæster, ja endog gik disse imøde og nødte dem til at tage ind hos ham (1 Mos. 18, 1; 19, 1). Saadan er ogsaa vor Gud. Han venter den ganske Dag paa de bodfærdige Syndere og løber dem med Glæde imøde, naar de komme tilbage til Ham og søge Naade, hvilket vor allerkjæreste Frelser ogsaa har villet tilkjendegive, naar Han beskriver os den fortabte Søns Fader saaledes, at han saa den tilbagevendende elendige Søn, „da han endnu var langt borte (efterdi han allerede længe havde seet ud efter ham og ventet paa hans Tilbagekomst), og løb til og faldt om hans Hals og kyssede ham" (Luk. 15, 20).

§ 20. Jeg maa endnu sige Mere om Guds Godheds Undere. Uagtet det ofte kommer dertil med den syndige Sjel, at han vender Ryggen, ikke vil høre Hans Røst og flyr for Ham, saa lader Han sig dog ei engang herved holde tilbage, men gaar efter den og tilraaber den: Vend om, vend om! (Høis. 6, 13). Den Herre Jesus er den gode og trofaste Hyrde, der gaar bort efter et tabt Faar, indtil han finder det (Luk. 15, 4). Ak, hvor manget syndigt Menneske hører ikke sin Hyrdes Røst bagved sig: Hvorfor vil du dø, du forførte og forblindede Hjerte? „Jeg har ikke Behag i hans Død, som dør. Omvend dig dog; saa skal du leve. Hvad har jeg gjort dig, mit Barn, og hvormed har jeg gjort dig Møie? Svar mig!" (Mik. 6, 3). Kjære Barn, hvor vil du da løbe hen? Til hvilket Sted vil du fly hen, hvor jeg ikke skulde være? Farer du op til Himmelen, saa er jeg der, og reder du Seng i Helvede (i det Dybe), saa er jeg ogsaa der; tager du Morgenrødens Vinger og vil bo ved det yderste Hav, saa vilde dog ogsaa der min Haand finde dig. Derfor, kom til mig; erkjend min Kjærlighed og Naade, hvormed jeg møder dig i alle Skabninger.*) Har du syndet, saa er hos mig megen Naade; har du forladt mig, saa har dog min Kjærlighed og Troskab ikke forladt og forstødt dig, men har gaaet efter dig, har søgt dig og kaldet paa dig.

§ 21. Det er en elskelig Tildragelse, som nogle gamle Lærere fortælle og som vi ikke kunne afholde os fra at meddele, efterdi den er meget tjenlig for vort Forehavende. Apostelen Johannes havde anbefalet et vakkert ungt Menneske til en asiatisk Biskop, forat han skulde undervise ham i Christendommen og veilede ham til sand Gudsfrygt. Dette gjorde nu Biskoppen og bragte det dertil, at den unge Mand ved den hellige Daab blev indlemmet i den christelige Kirke. Senere havde han formodentlig tilstedet ham større Frihed end tjenligt var, saa at Ynglingen, kort at fortælle, kom i ondt Selskab og derved blev forført til et vildt og udsvævende Levnet, ja tilsidst slog sig til Stratenrøverne og blev deres Høvedsmand og Anfører. Da nu Apostelen efter nogle Aars Forløb kom tilbage der til Staden, mindedes han den unge Mand og spurgte efter ham, men fik det sørgelige Svar, at han desværre havde skikket sig ilde, og at det stod til med ham som nysmeldt. Herover blev Apostelen hjerteligen forfærdet og bedrøvet,

*) Jfr. Joh. Arndts 2den Bog om den sande Christendom, Kap. 26 § 4.

men begav sig af christelig, brændende Kjærlighed uden lang Betænkning afsted forat opsøge det tabte Faar. Han kom til den Egn, hvor man havde sagt ham at Røverne opholdt sig, lod sig godvillig tage tilfange af disse og bad om at blive bragt til deres Høvedsmand. Da denne fik Øie paa ham og gjenkjendte ham, begyndte han at tage Flugten; men den værdige Apostel fulgte af alle Kræfter efter ham, raabende: „Min Søn, hvorfor løber du for din Fader? Hvorfor løber du, som er bevæbnet, for mig, som kommer til dig uden Vaaben? Frygt ikke! der er endnu Haab om din Salighed. Jeg vil bede til den Herre Jesum for dig, ja, om fornødent gjøres, dø for dig." Herved blev nu Flygtningen bevæget til at standse, kastede sit Værge fra sig og oppebiede med nedslagne og grædende Øine Apostelen, der tog ham tilbage med sig og forsonede ham med Gud og Kirken.

§ 22. Denne hellige Iver og Omhu for at bringe det Fortabte tilbage havde Apostelen ligesom suget af den Herres Bryst, som i sit Ord har afbildet os sit Hjerte saaledes: „Se, jeg vil spørge efter mine Faar og søge efter dem, som en Hyrde søger efter sin Hjord paa den Dag, han er midt iblandt sine Faar, som ere adspredte. — Jeg vil lede efter det, som er tabt, og føre det Fordrevne tilbage og forbinde det Sønderbrudte" (Ezek. 34, 11. 12. 16). Han iler endnu efter ethvert tabt Faar med sin Kjærlighed og Barmhjertighed og raaber: Ak, kjære Barn! hvi flyr du for mig, din Hyrde, din Broder, din Mægler? Jeg er ikke kommen forat ødelægge dig, men forat søge og frelse dig; jeg bringer ingen Vaaben med mig forat skade og dræbe dig, men Olie og Vin forat læge dine Saar. Se, her er mit trofaste Hjerte; her ere mine aabne, bloddryppende Vunder; her er mit udgydte kostbare Blod, Gjenløsnings-Betalingen for din Sjel; her er Guds Naade og alle dine Synders Forladelse. Hvor længe vil du dog gaa paa vildfarne Veie og „komme mig til at tjene i dine Synder og gjøre mig Møie med dine Misgjerninger? Jeg udsletter dine Overtrædelser for min Skyld og vil ikke ihukomme dine Synder" (Es. 43, 24. 25).

§ 23. Tror ikke, mine kjæreste Medchristne! at dette blot er en veltalende Fremstilling og forfængelig Ordbram! Det er Sandhed, og saaledes, som I her læse det, har Jesus, vore Sjeles trofaste Hyrde, altid gaaet tilværks. Sjelene ere dyrebare i Hans Øine. Naar et Perlebaand er gaaet itu, og Perlerne ligge omspredte til alle Kanter, bøier Mennesket sig ned forat samle dem op igjen. Saaledes skyer den søde Frelser heller ingen Møie for atter at opsøge Sjelene, naar de ere fortabte i Ubodfærdighed og Sikkerhed. Betænker, hvorledes Han forholdt sig med sin Discipel Peter! Denne stod og fornegtede sin Herre og Mester og sagde, at han kjendte Ham ikke; han svor og forbandte sig paa at han ikke vidste, hvem Han var, og **Herren vendte sig og saa paa Peter** (Luk. 22, 61). „Ak kjæreste Herre!" udraaber her en udenlandsk Lærer*) medrette: „havde Du da Tid, medens Du stod for den uretfærdige Domstol, omringet af grumme Fiender, og ikke saa Andet end Døden for dine Øine, — havde Du da Tid til at see Dig om efter den, som fornegtede Dig og med Eder og Forbandelser forsikrede, at han ikke kjendte Dig? Ak ubegribelige, store Barmhjertighed, over hvilken man ikke noksom kan forundre sig, at Du glemmer Dig selv og tænker paa en Synder, - at Du søger at bringe Een til Omvendelse, medens Du allerede er ifærd med at lade dit Liv for Alle!"

§ 24. Saaledes gik det ogsaa til med den fnysende Saulus. Han forfulgte Jesum og Hans Menighed, og Jesus for-

*) Joseph Hall.

fulgte ham; han forfulgte Jesum i Vrede og Forbitrelse og søgte at udrydde Hans Navn, Hans Ord og Hans Menighed; han havde af Ypperstepræsten taget Blod- og Stikbreve, med hvilke han var paa Veien til Damaskus, for der at paagribe de Christne, baade Mænd og Kvinder, og føre dem bundne til Jerusalem; Jesus derimod forfulgte ham med Barmhjertighed og Naade og raabte til ham: „Saul! Saul! hvi forfølger du mig?" (Ap. Gj. 9, 4) — som om Han vilde sige: hvad har jeg gjort dig? hvormed har jeg fortørnet dig, siden du saa dumdristigt forfølger og bedrøver mig i mine Lemmer? Se, hvor let var det ikke for mig at ødelægge dig i et Dieblik og med et eneste Tordenslag at kaste dig i Helvede! Men jeg vil ikke betale dig igjen, som du har fortjent. Jeg har ogsaa elsket dig fra Evighed af, uagtet du hidtil har hadet mig. Jeg har ogsaa for dig udgydt mit Blod, uagtet du har tørstet efter mine Helliges Blod. Herom siger Apostelen: „Jeg er greben af Christo Jesu" (Filipp. 3, 12), det vil sige: da jeg mindst tænkte derpaa, - da jeg paa mine Syndeveie løb som et forblindet, rasende Menneske til Helvede, da greb min allerkjæreste Forløser mig, standsede mig, aabnede mine Øine, forandrede mit Hjerte og rev mig som en Brand ud af Ilden. „Mig er Barmhjertighed vederfarets, forat Jesus Christus vilde paa mig, som den største (Synder), vise al Langmodighed, dem til et Exempel, som skulle troe paa Ham til det evige Liv" (1 Tim. 1, 16).

§ 25. Hvor meget Lignende tildrager sig ikke ligetil denne Stund! O, hvor manget syndigt Menneske er der ikke, som Guds Naade og Barmhjertighed følger efter overalt, fra det ene Sted til det andet fra den ene Skole, til den anden, fra det ene Værksted til det andet, fra den ene Krig til den anden! Thi hvad er det vel ellers, som opholder ham i saamange Ungdomssynder, i saamegen Fare og Nød, saa at han ikke omkommer deri og pludseligen vandrer heden? O, hvor lidet betænker ikke den tankeløse Ungdom dette! Men lader os vel overveie det! Maaske have ogsaa vi været her og der og vanket vildfarende, forførte og fortabte om i den onde, ugudelige Verden som i en Ørken. Der har mangengang ikkun været eet Skridt mellem os og den evige Død; men Guds Godhed er det, at vi endnu leve; Hyrdens Troskab er det, som har fulgt os og beskjærmet os. Han har grebet og holdt os med sin vældige Haand; ellers vare vi forlængesiden styrtede i Helvedes aabne Gab. Lovet være den algode og barmhjertige Gud, og velsignet være Hans hellige og herlige Navn evindelig og altid! „Jeg vil ophøie Dig, Herre! thi Du drog mig op" (ligesom man drager Noget op af en Brønd eller dyb Grav). „Herre! Du førte min Sjel op fra Helvede" (de Dødes Sted); „Du kaldte mig tillive fra dem, som fare ned i Graven" (Ps. 30, 2. 4).

§ 26. Jeg vil i denne Anledning fortælle en mærkelig Tildragelse. Et ryggesløst ungt Menneske, der var aldeles hengiven til Drik, Kortspil og letsindigt Selskab, blev kaldet til sin christelige Sjelesørger og af denne alvorligt og bevægeligen paamindet om sit uchristelige Levnet. Præsten foreholdt ham navnlig det menneskelige Livs Usikkerhed, - hvor farligt det er at synde paa Guds Barmhjertighed og at opsætte sin Omvendelse fra den ene Dag til den anden, - at Naadetiden omsider vilde faa Ende, - at der ovenpaa den timelige Glæde vilde følge evig Sorg, ovenpaa den forgjængelige Nydelse evig Smerte, - at Kval og Pine i fuldt Maal vilde blive iskjænket for Drankerne o. dsl. Herover blev han meget fortørnet, og hvorvel han retfærdiggjorde sig saa godt, han kunde, gik han dog bort fra sin trofaste Sjelesørger med Ærgrelse og et lønligt Had i Hjertet

og foresatte sig at gaae ind paa det første det bedste Værtshus forat fordrive sit onde Lune i muntert Selskab og drukne de Tanker, Præsten havde fremkaldt hos ham, i Vin og Øl. Da han kommer ind i Værtshuset, træffer han et Selskab efter sit Ønske; han begynder at drikke friskt rundt; men den forventede Glæde vil ikke indfinde sig. I Stuen hang et lidet Uhr, der begyndte at slaa; derved kom han mod sin Villie til at tænke paa de Ord, som blandt Andet vare blevne ham foreholdte: „Bort gaar Tiden; nærmere kommer Døden. O Menneske, omvend dig til Gud!" Hans Selskabsbrødre røg Tobak; ogsaa han vilde forsøge en Pibe; men derved randt ham i Sinde, hvad der siges om de Fordømte: „Deres Pines Røg opstiger i al Evighed" (Aab. 14, 11). Saa ofte han saa et Glas blive iskjænket, lød det i hans Øren: „Han drikker Guds Vredes Vin, som er iskjænket ublandet i Hans Fortørnelses Kalk" (Aab. 14, 10).

§ 27. Dette gjorde Huset for trangt for ham og forstyrrede al hans Glæde. Derfor rev han sig løs fra Selskabet og ilede ud af Døren, i det Haab, at det ude paa Marken skulde lykkes ham bedre at tilfredsstille og berolige sit Hjerte. Men forgjeves. Ved et Vand blev han var en Mand, som stod og fiskede, og det faldt ham ind: „Mennesket ved ikke sin Tid; som Fiskene, der fanges med et skadeligt Garn, saa blive Menneskets Børn besnærede i en ond Tid, eftersom den falder hasteligen over dem" (Præd. 9, 12). Han saa et Træ, og paa dette tyktes ham at staa skrevet: „Hvert Træ, som ikke bærer god Frugt, afhugges og kastes i Ilden" (Matth. 7, 19). Han saa en Ravn flyve i Luften og skrige sit Kra Kra, og han kom til at tænke paa det Ordsprog af gudfrygtige Lærere: Ravnesang — Undergang*). Da kunde han ikke tilbageholde sine Taarer, gik i sig selv og besluttede, fra nu af at følge sin trofaste Sjelehyrdes Raad og Formaninger og med Guds Hjælp at afstaa fra Synden og begynde et nyt Liv og Levnet, hvorom han ogsaa underrettede Præsten til dennes største Glæde. Se her, min Medchristen, hvorledes den trofaste Hyrde Jesus følger efter det tabte Faar med sin Naade og Kjærlighed! Jeg tilstaar, at Han ikke gaar frem paa samme Maade med Alle; men der er dog Ingen, som fattes tilstrækkelig Naade, Ingen, som ikke faar høre den kaldende Røst: „Omvend dig! omvend dig, du forvendte Barn! Hvorfor vil du dø? Omvend dig; saa skal du leve."

*) Vox corvina manifesta ruina.

§ 28. Lader os saa endelig betragte Udgangen paa denne Guds ubegribelige Godhed. Naar den nu længe har arbeidet paa den syndige Sjel, fulgt efter den, lokket den til Omvendelse og ved Ordet og den Hellig Aand bragt den saa vidt, at den begynder at gaa i sig selv, at angre sit syndige Levnet og med Længsel at sukke efter Syndernes Forladelse, saa glæder den ganske Himmel sig. Den store Faarenes Hyrde, Jesus, forkynder det snart for Englene og siger: „Glæder Eder med mig! thi jeg har fundet mit Faar, som var tabt" (Ebr. 13, 20; Luk. 15, 6), hvorpaa de istemme et Fryderaab og juble og prise Gud for Hans store Barmhjertighed, — som den søde Frelser selv lærer i det femtende Kapitel hos Lukas, hvilket man med fuld Føie kan kalde de bodfærdige Synderes Trøstebog eller Trøstekilde. Fremfor Alt have vi her den deilige Lignelse om den fortabte Søn, hvorved Alt, hvad vi hidtil have sagt og endnu have at sige om Guds Godhed under den stakkers Synders Omvendelse, fremstilles saa smukt og kraftigt, at man ikke kan læse og betragte det uden Glædestaarer.

§ 29. „Medens Sønnen endnu er langt borte, seer Faderen ham" (Luk. 15, 20). Saasnart de første Tanker og Be-

vægelser til Omvendelse begynde at ytre sig hos Synderen, ser Gud dem, som Hjertekjender; ja endnu forinden Mennesket selv mærker noget til dem, før han selv ved af dem, ser Gud dem allerede, efter den kongelige Profets Ord: Du forstaar min Tanke langtfra (Ps. 139, 2). Altsaa, før de bodfærdige Tanker bryde ud, saaledes at Mennesket selv bliver opmærksomt derpaa, ere de allerede den alvidende Gud bekjendte, og ser Han, at de efter mange Aars Forløb ved den Hellig Aands og Ordets Kraft ville opstaa hos et syndigt Menneske, saa oppebier Han denne Tid med stor Taalmodighed. Ere de nu der, saa styrker og fremmer Han dem og hjælper til, saa at de slaa ud som en sand og virkelig Frugt. Naar da Synderen begynder at sukke over sin Ugudelighed og at længes efter Guds Hjælp og Trøst, saa ser den fromme Fader allerede i Naade til ham og hans Hjerte og iler ham imøde.

§ 30. „Han ynkes over ham." Synden medfører en fordærvelig og skrækkelig Forandring hos Mennesket; af en kongelig Prins gjør den en Svinerøgter, af en skjøn Engel en fæl Djævel. Omendskjønt nu den syndige Sjel kommer frem for Gud berøvet al Retfærdighed og Hellighed, nøgen, elendig, saaret og skjændet, saa at Han vel havde Grund til ikke mere at erkjende den for sin, men evig at forstøde den fra sit Ansigt som et vanartet, forhoret, forløbent Barn, saa ynkes Han dog over den; Hans Hjerte bløder, naar Han ser sin Skabning i denne Tilstand. Han løber til; den arme syndige Sjel gaar langsomt, som om den gik i Sand; den kommer med bedrøvet og skjælvende Hjerte. Ak, tænker den, vil da den retfærdige og hellige Gud tage imod mig store Synder, mig ulydige, ugudelige Barn? Tør jeg vove at komme til Ham, hvis Naade jeg saa ofte har foragtet og afslaaet, hvis Gods jeg har forødt og tilsat, som jeg saa ofte, saa ofte har fortørnet med mine fortsætlige Synder? Hvorledes skal jeg turde opløfte mine Øine til Himmelen? Hvad skal jeg sige og undskylde mig med? Her haaber og tvivler den Elendige paa en Gang. Guds Naade, som lønligen virker paa hans Hjerte, drager og lokker og paaskynder ham; men hans besværede Samvittighed gjør Hjertet og Benene tunge. Han glæder sig, naar et Naadeblik fra Jesu Ansigt skinner ham imøde fra det guddommelige Ords Brændspeil; men betragter han sine overvættes store Synder, saa forfærdes han, saa han skjælver som et Aspeløv og ikke kan komme af Stedet. Men Gud, den kjærlige Fader, iler ham imøde. Han er langt villigere til at modtage de Bodfærdige end de ere til at komme til Ham.

§ 31. Naar Gud maa straffe, saa er Han sen og ser længe til. Han er ligesom en Fader, der truer alvorligt, slaar i Bordet eller stamper med Foden forat skræmme Børnene; han binder et Ris og lægger det frem, forinden han bruger det. At straffe er Ham en fremmed Gjerning, og Han strider med Bedrøvelse dertil; derimod at gjøre Godt er Ham en Lyst og Glæde. De Lærde have lagt Mærke til at da vore første Forældre vare faldne og af Frygt havde skjult sig blandt Træerne og Buskene i Haugen, og Gud vilde tage dem for sig og straffe dem for deres Overtrædelse, siges der om Ham, at „Han gik eller vandrede i Haugen" (1 Mos. 3, 8), medens der her, hvor Han vilde modtage en bodfærdig Synder, fortæller, at Han løb. Profeten beder Herren: „I Fortørnelse ihukom at være barmhjertig!" (Hab. 3, 2), og det gjør den barmhjertige Gud: endnu medens Han er paa Veien eller allerede er isærd med at straffe Syndrene, holder Hans Kjærlighed Ham tilbage, saa at Han enten endnu

opsætter sin Vrede eller dog ikke giver den frit Løb (Ps. 78, 38). Men naar det gjælder at annamme et bodfærdigt Menneske, saa udøser Han sit hele Hjerte, iler ham imøde og tager imod ham med Glæde, hvorfor Sirak medrette udraaber: „Hvor stor er ikke Herrens vor Guds Barmhjertighed og Forsoning for dem, som vende om til Ham!" (Kap. 17, 29).

§ 32. „Han faldt om hans Hals og kyssede ham." Den syndige Sjels Hæslighed, Nøgenhed, Urenhed holder ikke den ømme Gud tilbage fra strax at lægge sin Kjærlighed for Dagen og give den Fredskysset. Kong David slutter den to og tredivte Psalme, hvori han handler om Syndernes Forladelse, blandt Andet med disse Ord: „Den, som forlader sig paa Herren" (og med bodfærdigt Hjerte tager sin Tilflugt til Hans Barmhjertighed), „skal Miskundhed omringe" (V. 10). Det se vi her opfyldt. Da vor Gjenløser saa nogle bodfærdige Tanker og længselsfulde Sukke i den Værkbrudnes Hjerte, sagde Han strax til ham: „Søn, vær frimodig! dine Synder ere dig forladte" (Matth. 9, 2). Og dette er atter et Under af Guds Godhed imod de bodfærdige Syndere, at Han ikke alene kan tilgive, men ogsaa forglemme og elske, - at Han værdiges til at gjøre det Hjerte, som ofte saare længe har været Satans Værksted, til sin Bolig og udgyde sin Kjærlighed deri, - at Han kysser den Mund, som saa ofte har bespottet Ham, - at Han af Hjertet antager den til sin Ven, som saa længe har været Hans Fiende, og slet ikke vil ihukomme hans Synder, men betragter dem som ugjorte, og forat det omvendte Menneske ikke skal tvivle herom, saa giver Han det mangehaande indvortes Forsikringer, hvorom vi skulle handle i det Følgende, om Gud vil.

§ 33. Dette er nu den store Guds høieste Ros og Ære, - dette er Hans største Herlighed, at Han paa ovenbeskrevne Maade bringer Syndrene til Omvendelse og tager dem til Naade, hvorfor alle hellige Engle og de salige Sjele i Himmelen synge Ham et evigt Halleluja, - hvorfor alle Hellige paa Jorden tilbede, love og prise Ham, og alle Djævle hade Ham og skjære Tænder af Forbitrelse. Thi den treenige Guds Barmhjertighed river Sjelene ud af deres Kløer og fører dem til Himmelen, som de allerede mente at have i Helvedes Porte. Dette er den salige Gjerning, hvormed Gud daglig sysselsætter sig eller rettere sagt forlyster sig. Faderen drager den forførte Sjel, Sønnen modtager den, den Hellig Aand forbinder den med Christo; Faderen kalder, Sønnen griber, den Hellig Aand fornyer den; Faderen omfavner den med sin Miskundhed, - Sønnen renser den i sit Blod, - den Hellig Aand fylder den med Trøst, Fred og Glæde; Faderen siger: Jeg vil ikke mere komme dine Synder ihu, - Sønnen: Jeg vil give dig en Forsikring derfor, skreven med mit Blod, - den Hellig Aand: Jeg vil lægge den ind i dit Hjerte og besegle den ved mig selv, - Faderen: Du skal være mit Barn; jeg vil elske dig som min enbaarne Søn, - Sønnen: Du skal være min Søster, Brud og Medarving, - den Hellig Aand: Du skal være mit Tempel, min Bolig og Eiendom. „Smager og ser, at Herren er god! Salig er den Mand, som forlader sig paa Ham" (Ps. 34, 9).

§ 34. For nu at føre os dette til Nytte, lægge vi den af det Ovenanførte flydende Lære til Grund: „at det syndige Menneskes Omvendelse er en blot og bar Naadesgjerning af Gud," og at hvad Mennesket af egen Drift og egen naturlige Kræfter hertil formaar at bidrage, er mindre end Intet. Hvad kunde Arons tørre Kjæp bidrage til sin vidunderlige Frugtbarhed? (4 Mos. 17, 8). Var det ikke et Værk af den guddommelige Almagt og Visdom, at den paa

en Nat grønnedes, blomstrede og bar Mandler? Hvad kunde den unge Mand i Nain, som man bragte til Graven, og Lazarus, som allerede havde ligget fire Dage i Graven, bidrage til sin Gjenopvækkelse? (Luk. 7, 11—17; Joh. 11, 1—45). Kom ikke Kraften her alene fra Livets Fyrste, Jesus Christus, og fra Hans levendegjørende Ord? Forundrer Eder ikke over at jeg sammenligner den syndige Sjel med de Døde! Siger ikke den Hellig Aand utrykkelig, at Syndrene ere levende døde? (1 Tim. 5, 6; Luk. 15, 24. 32; Aab. 3, 1) og naar Han gjennem sin hellige Apostel taler om denne Sag siger Han: „Gud, som er rig paa Barmhjertighed, gjorde formedelst sin store Kjærlighed, med hvilken Han elskede os, ogsaa os levende med Christo, der vi vare døde i Overtrædelserne (Efes. 2, 4. 5). Vel lever Synderen efter Naturen; men han er død efter Aanden; han er berøvet det guddommelige Liv, forstaar og formaar Intet i aandelige Ting, er udenfor Guds og Christi Samfund og lever ligesom en Gren, der er afhuggen fra Træet og som en kort Tid har Udseende af at ogsaa den vil holde sig grøn og blomstre, men snart visner og fortørres.

§ 35. Gud kommer efter sin store Miskundhed Mennesket i Forkjøbet med sin Naade og lader sig finde af den, som ikke søger Ham, ja, som er Ham fiendsk og af Naturen modstaar Hans Naade. Thi hvad kan Tornebusken Andet end rive og stikke, og hvad kan man vente af et uigjenfødt Menneske Andet end Ulydighed og Gjenstridighed mod sin Skaber? „Kjødets Sands,“ Art, Tanke, Raad og Gjerning er ond og et „Fiendskab mod Gud; thi den er ikke Guds Lov (og Hans hellige Villie) underdanig, ja kan ei heller være det,“ efterdi den er fordærvet og forvendt ved Synden (Rom. 8, 7). Derfor maa den barmhjertige Gud gjøre det første Skridt, aabne Øinene paa det forblindede Menneske, forandre hans Sands og give ham et nyt Hjerte. Han maa opsøge det tabte Faar; ellers bliver det for evig tabt; Han maa ved sin Naade, sit Ord og sin Hellig Aand oplyse den formørkede Forstand, bringe den forvendte Villie tilrette og borttage den naturlige Gjenstridighed; ellers bliver Mennesket i al Evighed formørket, forvendt og gjenstridigt. For det naturlige og uigjenfødte Menneske er Guds Raad til vor Salighed, som er aabenbaret os i Ordet, en Spot, et Hjernespind, en Daarlighed (Luk. 7, 30; 1 Kor. 2, 14); hvorledes skulde han da kunne Andet end foragte det og fremture paa sine Syndeveie, medmindre den himmelske og evige Visdom lader et Naadeblik falde i hans Hjerte, saa at han begynder at betragte Guds Riges Hemmeligheder anderledes end før og at erkjende den under Daarligheden skjulte Visdom?

§ 36. Kort, naar jeg læser om Peter, at han kom til Joppe og gik ind i Huset til den gudfrygtige og goddædige Tabitha, hvis afsjelede Legeme man havde lagt op paa Salen, - at de grædende Enker viste ham Liget, og at han faldt paa Knæ og bad og tilsidst vendte sig til den Døde og sagde: Tabitha! staa op! hvorefter han fremstillede hende levende for de Hellige, som vare tilstede (Ap. Gj. 9, 37 flg.), saa seer jeg heri et meget smukt Billede paa hvorledes Herren bærer sig ad med den i Synden døde Sjel. Den ligger der under Guds Vrede og sin Syndebyrde og formaaer ikke at hjælpe sig selv; der er Intet i den af det Liv, som er fra Gud; den er overgiven til den timelige og evige Død. Men Guds evige Søn fornedrer sig selv; Han ligger i Gethsemane paa sine Knæer og sit hellige Ansigt; der flyder ikke blot Taarer, men ogsaa blodige Sveddraaber; hvorhen? paa den døde Sjel. Denne aander Han paa med sin Munds Aande

og indblæser den sin Aand; Han kysser dens døde Mund med sin guddommelige Mund; han berører dens iskolde Hjerte med sit af Kjærlighed luende Hjerte; Han kalder paa den med sin levendegjørende Røst; „Vaagn op, du, som sover, og staa op fra de Døde!" (Efes. 5, 14) Saaledes kommer det aandelige Liv udenfra ind i Mennesket; saaledes er det en Guds Naadegave, og det omvendte Menneske kan ikke rose sig af nogen egen Medvirkning, men ene og alene af Jesu Christi Barmhjertighed og Godhed.

§ 37. Vel ved jeg, at der staar i vor Text: „Gjører Eder et nyt Hjerte og en ny Aand!" Men vor Gud har sine gode Grunde til at tale saaledes, og dette gjør ikke det ringeste Skaar i den hidtil foredragne Lære, nemlig at en syndig Sjels Omvendelse er en Naadesgjerning af Gud, hvortil Menneskets egne Kræfter Intet bidrage. Man maa nemlig ogsaa tage tilbørligt Hensyn til andre Skriftsteder, hvor det, som her kræves af Mennesket, tilskrives Gud alene. „Jeg vil stænke rent Vand over Eder," siger Han, „og I skulle blive rene af alle Eders Urenheder. Og jeg vil give et nyt Hjerte og en ny Aand inden i Eder og borttage Stenhjertet af Eders Kjød og give Eder et Kjødhjerte. Og jeg vil give min Aand inden i Eder og gjøre, at I skulle vandre i mine Skikke og holde og gjøre mine Befalinger" (Ezek. 36, 25—27). Kan der siges noget Klarere end dette forat opretholde den Guds Ære, at det er Han alene, som omvender, oplyser og fornyer os? Hertil bør ogsaa føies, hvad den hellige Apostel siger: „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bævelse! thi Gud er den, som efter sit Velbehag virker i Eder baade at ville og at udrette" (Filipp. 2, 12. 13). Begyndelsen synes vel her ogsaa at indrømme Menneskene nogen Kraft, som om de af sig selv og ved egen Hjælp kunde forarbeide sin Salighed; men det synes ikkun saa; thi Slutningen siger noget Andet. Derfor maa man forstaa denne Talemaade rigtigt. Med de Ord: Forarbeider Eders egen Saliggjørelse! vil Apostelen sige: tænker idelig og altid derpaa, stræber med Omhu og Alvor derefter; bruger flittigt de Midler, som Gud dertil har givet Eder, og lader dette være Eders vigtigste Arbeide og Bestræbelse! At det er saaledes at forstaa, sees klarligen af andre Skriftsprog, hvor et lignende Udtryk forekommer i Grundsproget. „Forarbeider ikke eller arbeider ikke for den Mad," siger vor Frelser, „som er forgjængelig, men for den, som varer til et evigt Liv" (tragter efter en saadan Mad og gjører Eder Umag for at erholde den!) (Joh. 6, 27; 1 Kor. 9. 13).

§ 38. Men forat Mennesket ikke i denne sin Flid og Virksomhed skal blive hovmodigt og forlade sig paa sig selv og sine egne Kræfter, saa tilføier Apostelen: med Frygt og Bævelse, det er, som Nogle ret vel forklare det: med dybeste Ydmyghed og barnlig Frygt, — som om Apostelen vilde sige: værer altid flittige og ivrige i Troens og Gudfrygtighedens Øvelse; stræber alvorligen at indgaa igjennem den snevre Port; strider Troens gode Strid; men gjører det i dybeste Ydmyghed, vel vidende, at det ikke kommer an paa Eders Villie og Løben, men at Alt beroer paa Guds Miskundhed (Rom. 9, 16). Thi det er fra Gud I faa Kraften til en saadan Forarbeidelse, Øvelse, Løben og Strid. „Det er Han, som efter sit Velbehag virker i Eder baade at ville og at udrette." Naar nu altsaa den hellige Apostel taler saaledes til de igjenfødte og omvendte Christne, som Filippenserne vare, og formaner dem, at de heller ikke efter sin Omvendelse skulle tilskrive sig selv og sine egne Kræfter Noget, men ene og alene se paa Gud og Hans Naade, der har begyndt den gode Gjerning i dem og som ogsaa maa fort-

sætte og fuldende den, hvorledes skulde vi da ville tilskrive det naturlige og kjødelige Menneskes egne Kræfter nogen Indflydelse paa dets Omvendelse? Gud alene er det, som „giver dem, der modsætte sig, Omvendelse og“ (Naade til) „Sandheds Erkjendelse og til at komme til sig selv igjen fra Djævelens Snare“ (2 Tim. 2, 25. 26). Gud er det, som „sønderstøder Benene, sønderknuser Hjertet“ og bringer Aanden i Trængsel (Ps. 51, 10. 19). Gud er det, som skaber Troen i os, den vigtigste Bestanddel og Livet i den sande Omvendelse (Kol. 2, 12), hvilket de hellige Guds Børn godt have indseet, idet de sukke: „Gud skab i mig et rent Hjerte, og forny en stadig Aand ideni mig!“ (Ps. 51, 12) „Omvend mig, saa bliver jeg omvendt; thi Du, Herre, er min Gud“ (Jer. 31, 18).

§ 39. Naar det alligevel fordres af Mennesker, at de skulle „gjøre sig et nyt Hjerte og en ny Aand, - at de skulle vende om til Gud, saa vil Han vende om til dem“ (Sak. 1, 3), saa er dette enten at forstaa om saadanne Mennesker, som i rigeligt Maal have faaet Naademidlerne til Omvendelse, - som daglig have hørt Guds Ord forkyndes og prædikes og som formanes til at føre sig dette til Nytte og ikke modstaa Gud, som derved vil bringe dem til Omvendelse. Thi hellerikke denne Tiltale og alvorlige Formaning til Omvendelse er uden Kraft; men efterdi det er et Guds Ord, udgaaet af Hans Mund, saa medfører det en guddommelig Kraft, hvorved Hjertet bliver forandret, draget, ledet og omvendt, naar det kun ikke selv forsætligen staar imod. Thi ligesom Herrens Røst, der raabte til den i Graven liggende og allerede forraadnende Lazarus: Lazarus, kom hid ud! (Joh. 11, 43) havde en guddommelig levendegjørende Kraft ved sig, hvorved den Døde blev opvakt og helbredet, saa at han kunde gjøre, hvad der blev ham befalet, - ligesom Peters Ord til den fra Moders Liv halte Mand: „I Jesu Christi, den Nazaræers Navn staa op og gak!“ havde den Kraft i sig, hvorved den Haltes Fødder og Ankler bragtes ilage og befæstedes (Ap. Gj. 3, 6), saaledes have ogsaa slige Befalings- og Formaningsord, som naar Herren siger: „Omvender Eder! Gjører Eder et nyt Hjerte og en ny Aand!“ den Hellig Aands Kraft med sig, hvorved det døde Hjerte kan vorde levende og det syndige Menneske omvendt.

§ 40. Eller deslige Skriftsprog kunne ogsaa forklares saaledes, at Gud derved vil paaminde det syndige Menneske om hvad der fattes det, - om hvor let det vel ved egen Letsindighed har kunnet styrte sig i Synd og Fordærvelse, men hvor vanskeligt det er at komme ud deraf igjen, hvilket ikke kan ske uden Guds synderlige Naade og Hjælp. Ved en saadan Befaling: „Omvender Eder! Gjører Eder et nyt Hjerte!“ vil Han bringe os til at erkjende, at vi behøve Omvendelse og et nyt Hjerte. Men efterdi vi ikke af egen Formue kunne bringe Saadant tilveie, skulle vi bevæges til at udraabe: „Omvend mig, Herre, saa bliver jeg omvendt! Gud, skab i mig et rent Hjerte og forny en stadig Aand indeni mig!“ som om Nogen vilde have sagt til det Menneske, der havde ligget syg i otte og tredive Aar ved Bethesda Dam: Vil du ikke vorde sund? Se, Vandet bevæger sig; staa op og kast dig deri! Uden tvivl vilde den Syge da have svaret: Ak, jeg stakkers elendige Menneske vilde jo gjerne blive frisk; men jeg kan ikke komme af Stedet. Var der kun et Menneske, som vilde ynkes over min Elendighed og bære mig hen til Vandet og kaste mig deri! Ak, dersom I vilde gjøre det, hvilken stor Tjeneste beviste I mig ikke da! Naar da Mennesket ved en saadan Paamindelse og dens iboende Kraft kommer til Erkjendelse af sin Elendighed og Uformuenhed og begynder at længes og

sukke efter Guds Hjælp, saa er dette ogsaa en blot og bar Guds Naadesgjerning og en Begyndelse til den Omvendelse, som den Hellig Aand siden efterhaanden fortsætter og fuldfører. Da begynder ogsaa Mennesket, opvakt og levendegjort ved Guds Ord og Naade, at virke med, dog ikke ved egne, naturlige, men formedelst de nye Kræfter, som den barmhjertige Gud ved sin Aand og Naade har skjænket det, som Paulus siger om sig selv: „Af Guds Naade er jeg det, jeg er, og Hans Naade mod mig har ikke været forgjæves; men jeg har arbeidet mere end de Alle; dog ikke jeg, men Guds Naade, som er med mig" (1 Kor. 15, 10).

§ 41. Heraf følger nu 1. „en Opmuntring til at love og prise den barmhjertige og naadige Gud," der endnu daglig lader slige Undere af sin Naade og Godhed vederfares os selv og Andre. Naar man giver Agt derpaa, saa har man lutter Lyst og Glæde af Guds Godheds og Langmodigheds Gjerninger, som Han stedse og altid gjør iblandt Menneskene. Verden er nu ligesom en forgroet Ager, fuld af Tornebuske og Borrer. Ikkedestomindre vandrer den naadige Gud midt iblandt dem og søger ved sin Naades Dug at forvandle dem til Vintræer og Blomster. Han tilbyder endogsaa Ulvene, Løverne og Bjørnene sin Naade, paa det de skulle vorde Lam, og ihvorvel Menneskenes Ondskab er stor, og de Fleste endog forsætligen modstaa den Hellig Aand, saa bliver Han dog ikke træt. Han lader sit hellige Ord kraftigt prædike og bevirker derved, at hist og her en Sjel bliver vunden, oplyst og omvendt. Saa ofte vi nu erfare slige Tilfælder, skulle vi juble med den triumferende Kirke og sige: Lovet være Herren hver Dag! Lovet være Hans Langmodighed og Miskundhed evindelig og altid! Da Guds Herlighed, det er: Hans Godhed, gik forbi Moses, raabte Han: „Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, som bevarer Miskundhed mod tusind Led, som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd!" (2 Mos. 34, 6, 7; 33, 19. 12) End den Dag idag gaar Guds herlige Godhed forbi os og kommer tilsyne paa de bodfærdige og omvendte Syndere. Den trofaste og gode Hyrde søger endnu daglig det, som er fortabt, og bærer nu og da et vildfarende Faar med Glæde tilbage til sin Hjord. Skulde vi da ikke tilraabe Ham: „Du langmodige, naadige og barmhjertige Gud! Alt her i Verden ældes; men din Godhed er hver Morgen ny, og din Trofasthed er stor. Din Barmhjertighed er vor Frelse. Dig ske Tak i Evighed!" Lader os beundrende sige med Profeten: „Hvo er en Gud som Du" (hvorledes da? — saa forfærdelig, saa rig, saa stor og vis? — nei, men), „som borttager Misgjerning og som gaar Overtrædelse forbi for det Overblevne af sin Arv?" (Mik. 7, 18. 19) Thi omendskjønt Gud vel er saare forunderlig og ubegribelig i alle sine Gjerninger, i sine Domme, i sin Regjering, saa ere dog Hans Barmhjertigheds Undere de største, at nemlig Han, som dog er en retfærdig og hellig Gud og som er krænket og fornærmet af Menneskene, alligevel gaar efter dem, tilbyder dem Forligelse, virker Omvendelse og skaber et nyt Hjerte i dem, forlader dem deres Synder, kaster disse i Havets Dybheder og gjør Syndere retfærdige og salige. Skulde man ikke elske og prise en saadan Gud?

§ 42. Hedningerne ere komne saa vidt, at de have erkjendt Guds Almagt og Visdom, især deleshed i det menneskelige Legemes forunderlige Bygning. Den berømte Læge Galenus siger saaledes, at intet Offer kan være Gud behageligere end naar man betragter de menneskelige Lemmers kunstige Indretning. Han for-

maner ogsaa alle Læger og andre lærde og vise Folk, at de skulle anvende mere Flid og Tid herpaa og derved opmuntre sig til at beundre den store Kunstners Visdom og til at love og prise Ham. Epiktetus siger: „Ved ethvert Arbeide, man foretager sig, naar man graver, pløier, æder, burde man istemme denne Lovsang: Stor er Gud, som har givet os Hænderne, - som giver os Kraft til at nedsvælge (og fordøie) Maden, - som har skjænket os Maven, - som gjør, at vi lidt efter lidt voxe, at vi ogsaa i Søvne drage Aande, - som har udrustet os med Forstand og lærer os at bruge den. Var jeg en Nattergal", siger han videre, „saa vilde jeg gjøre, hvad en Nattergal gjør; men nu jeg er et fornuftigt Menneske, vil jeg prise Gud; dette er min Pligt; dette gjør jeg og vil jeg gjøre, saalænge jeg formaar, og jeg formaner Eder Alle til at gjøre det Samme." Disse ere ved Naturens Betragtning saaledes blevne optændte til Guds Pris; hvad mene I vel ikke de vilde have gjort, om det havde været dem forundt at kjende og forstaa Hans Naadesgjerninger? Men vilde de ikke beskjæmme os paa hin Dag, om vi hverken ved Naturen eller Naaden have kunnet opstemmes til den guddommelige Godheds inderlige Pris?

§ 43. Men lader os ikke fornemmelig se paa Andre, men først og fremst paa os selv! Alt, hvad vi ovenfor have læst om Guds Langmodighed, om Hans Naade, hvormed Han kommer os imøde, overtaler, lokker, opmuntrer, nøder, griber, oplyser og omvender os, lader os sammenholde det med vort eget Levnetsløb, saa vil det vise sig, at vi ere lutter Undere af den guddommelige Godhed, og at vi daglig have Aarsag til at sige med David: „Min Sjel! lov Herren, og Alt, hvad i mig er, love Hans hellige Navn! Min Sjel! lov Herren, og glem ikke alle Hans Velgjerninger, Han, som forlader dig al din Misgjerning, som læger alle dine Sygdomme, Han, som forløser dit Liv fra Fordærvelse, som kroner dig med Miskundhed og Barmhjertighed!" (Ps. 103, 1—4) Ja visselig er Guds Naade og Barmhjertighed vor Krone, vor Ros, vor Sol, vor Fryd og Glæde og Hans Langmodighed vor Frelse (2 Pet. 3, 15). Tænk dig tilbage, min Medchristen, og ihukom dine Veie; gjennemløb dine Tider og Aar og læg Mærke til, hvorledes Gud har ledsaget, opholdt, taalt, kaldet, oplyst og omvendt dig. Gjør det ikke overfladisk, men grundigt og med inderlig Andagt, saa vil det, som jeg haaber, ikke gaa af uden Taarer, uden Sukke, uden Kjærlighed, uden den gode Guds Lov og Pris. Se, for nogle Aar siden var du hildet i Satans Garn; Guds Godhed har arbeidet dig løs og udrevet dig deraf; dit Hjerte var forvendt, - Guds Godhed har omvendt det; du vandrede i Mørket og vidste ikke, hvor du gik hen; thi Mørket havde forblindet dine Øine; men nu har Guds Godhed oplyst dig; du var et vildfarende Faar; men nu er du ved Guds Godhed omvendt til din Sjels Hyrde og Tilsynsmand. Du løb i dit Raseri lige til Helvede, og Guds Godhed mødte dig, greb dig og tog dig til Naade. Skulde du da kunne Andet end prise denne uforskyldte Godhed? „Det er et Under," siger den gudfrygtige Tauler, „at et Menneske ved Betragtningen af sine forbigangne Synder kan bestaa og ikke i stor og brændende Kjærlighed smelter og henflyder, naar han seer, hvorledes den kjærlige, trofaste Gud har hjulpet ham fra det syndige til et gudeligt Liv og gjort ham fra en Fiende til sin Ven, hvilket er større end at skabe en ny Verden".

§ 44. Velan derfor, I bodfærdige Syndere, I Guds Naadesbørn! „lover Herrens Storhed med mig, og lader os tilsammen ophøie Hans Navn!" (Ps. 34, 4) Jeg udelukker mig ikke af Eders Tal; ogsaa jeg er et Under af den guddom-

melige Godhed i legemlige og aandelige Ting. O langmodige, naadige og barmhjertige Gud! Ogsaa paa mig har Du beviist din guddommelige og ubegribelige Kjærligheds Rigdom. Ak, hvor ofte har jeg ikke faret vild som et taabeligt og elendigt Faar! Hvor ofte har jeg ikke vendt Dig Ryggen og flyet for Dig, min trofaste Hyrde! Men Du har fulgt mig med din Naade og Miskundhed; jeg har været her og der og har formedelst min Ungdoms Uforstand og den Verdens Forlokkelse ofte valgt farlige og fordærvelige Veie; men Du mødte mig og sagde: „Hvorfra kommer du, og hvorhen gaar du? Du tog fat paa min Haand og underviste mig, at jeg ikke skulde vandre paa det syndige Folks Vei; Du gjorde, at mit Hjerte slog mig", og du forfærdede mig med en salig Forfærdelse (Esai. 8, 11; 2 Sam. 24, 10). Nu, min Gud! saalænge der er Aande i mig, vil jeg ikke glemme, hvad du har gjort imod mig; saalænge jeg lever, vil jeg prise din Langmodighed, Godhed og Barmhjertighed; ja i al Evighed vil jeg ligge paa mit Ansigt for dine Fodders Skammel og ophøie din Naade. Jeg priser Dig, Du Barmhjertigheds Fader! at Du har elsket, taalt og omvendt mig stakkers syndige, forførte Barn og taget mig til Naade. Jeg priser Dig, Herre Jesu! Du min Sjels Hyrde og Tilsynsmand! at Du har fulgt efter mig, søgt mig, fundet mig og toet mig ren med dit Blod. Jeg priser Dig, o værdige Hellig Aand, at Du saa ofte har advaret og underviist mig ved dit Ord og opvakt Troens Gnist hos mig. O Herre! jeg er din Tjener; jeg bliver din Tjener i Evighed.

§ 45. 2) Denne Betragtning kan hellerikke tilstede, at vi i nogen Maade ophøie os selv og henfalde til aandeligt eller verdsligt Hovmod. For Gud have vi Intet at rose os af; tvertimod, saa ofte vi staa for Hans hellige Aasyn og bede til Ham, - naar vi forrette vort Embede, - naar nogen Ære for dettes Skyld vederfares os, - naar det ellers gaar os vel, have vi Aarsag til at sige med Faraos øverste Mundskjænk: Jeg ihukommer idag min Synd (1 Mos. 41, 9). Have vi end nogen Forsikring om Guds Naade og ere visse paa vor Omvendelse, saa maa vi dog aldrig glemme vore Synder, ikke som om vi skulde tvivle om at de isandhed vare os tilgivne, men kun forat vi skulle vandre forsigtigt i Ydmyghed og hellig Frygt for Herren og ved enhver Ihukommelse af vore Synder fornye Guds Pris og vor Kjærlighed til Ham. En bodfærdig Sjel er ikke en stolt og pragtfuld Kvinde, der har bragt sin Mand stor Rigdom, hvilket hun daglig forekaster ham og pukker paa, men en Esther, der fremtræder med Frygt for Kongen og med Ydmyghed rører ved Guldspiret, som han udrækker til hende, vel vidende, at hun har været et fattigt fader- og moderløst Barn og ved Guds synderlige naadefulde Tilskikkelse er kommen fra den dybeste Ringhed til saadan Høihed (Esth. 5, 2).

§ 46. Gud Herren føier det ogsaa gjerne selv saaledes med de Bodfærdige, at de i lang Tid efter sin Omvendelse eller vel endog i sit hele Liv ikke kunne glemme sine Synder. Disse er ligesom et aandeligt Benbrud, der vel er helet, men som minder sig og volder Smerte, saa ofte Veiret vil forandre sig. Det ser man paa den hellige David, der ogsaa efter sin Omvendelse klager over „at hans Synd er altid for ham, og at hans Ben ere sønderknuste" (Ps. 51, 5. 10). Saaledes ogsaa Paulus, der overalt, hvor Leilighed gives, omtaler sin forrige syndige Tilstand; navnlig ere disse hans Ord mærkelige: Den Herre Jesus blev efter sin Opstandelse „ogsaa seet af mig, som det utidige Foster; thi jeg er den ringeste af Apostlene, som ikke er værd at kaldes en Apostel, fordi jeg har forfulgt Guds

Menighed" (1 Kor. 15, 8. 9). Jeg kommer her til at tænke paa hvad der fortælles om en fornem og klog Adelsmand, nemlig, at han — ikke af ubetænksom og rasende Kjærlighed, men med velberaadt Hu — tog en dydig fattig Bondepige tilægte; men forat hun ikke skulde glemme sin forrige Stand og muligens blive stolt, lod han den simple Bondedragt, som hun før havde baaret, ophænge paa et Sted, hvor hun gik meget ud og ind, til en bestandig Paamindelse om den Ydmyghed og Ærbødighed, hun skyldte sin Ægteherre. Saaledes gjør ogsaa Gud med de omvendte Sjele; Han lader deres forrige Stand ofte rinde dem i Hu, forat de skulle mindes Hans Naade og vandre ydmygeligen i Hans Frygt, hvortil ogsaa meget bidrager, at de selv efter sin Omvendelse ere underkastede mange Feil og Brøst og saaledes hver Tid og Stund trænge til Guds Naade. „Thi en Retfærdig ved sin Tro," der stedse holder sig til Christi Fortjeneste, „skal leve" (Hab. 2, 4.)

§ 47 Ei heller sømmer det sig for de Bodfærdige at ophøie sig for Mennesker; thi mellem de Gudfrygtigste og de største Syndere er der ingen anden Forskjel end den, som Guds Naade gjør. Naar en podet Stamme staar ved Siden af en vild i en Hauge, saa har hin intet at rose sig af fremfor denne, efterdi den selv har været ligedan; den Haand, som har beskaaret og podet den, kan gjøre det samme med den anden. Et bodfærdigt Menneske er sagtmodigt og barmhjertigt mod Syndere, ønsker dem inderligen den samme Naade, som er vederfarets ham selv, og stræber „at lære Overtræderne Guds Veie, forat ogsaa de skulle omvende sig til Ham" (Ps. 54, 15). „Det er et Kjendemærke paa en stor Hykler, naar nogen stoler paa sig selv, at han er retfærdig, og foragter Andre" (Luk. 18, 9). En sand omvendt Christen har saa meget at gjøre med sin Guds Lov og Pris, med Troens Øvelse, med Undertvingelsen af sine endnu vedhængende kjødelige Begjæringer, at han hverken har Tid eller Hjerte til at dømme og foragte sin Næste, og naar han betragter denne i hans Ubodfærdighed, saa sker det med grædende Øine og et sukkende Hjerte, som siger: Gud omvende ogsaa dig og forbarme sig over dig, ligesom Han har forbarmet sig over mig!

§ 58. Jeg har hidtil i Anvendelsen af den høist trøstelige Lære om den barmhjertige Guds Naade beskjæftiget mig med de Bodfærdige; men jeg maa hellerikke glemme de Ubodfærdige og forsøge, om jeg med den guddommelige Kjærligheds Ild skulde kunne opvarme deres kolde Hjerter noget og bringe dem paa gode Tanker. Prøv dig derfor, mit kjære Medmenneske, om du hidtil har levet i vitterlige Synder og endnu vandrer i Ubodfærdighed og Sikkerhed. At komme paa det rene hermed er ikke vanskeligt; Guds Ord og din Samvittighed ville snart affige Dommen. Befinder du dig da i en saadan usalig Tilstand, saa beder jeg dig for den Herres Jesu Christi Skyld, som af stor Kjærlighed har udøst sit Blod for dig, at du vel vil overveie foranstaaende Fremstilling af din Guds Naade og Langmodighed og anvende alt dette paa dig selv. Hvor let var det ikke for den retfærdige og almægtige Gud at bortrykke dig pludseligen og vise din arme Sjel hen til Helvedes Pine, som den for længe siden vel har fortjent! Men han har hidtil ikke villet gjøre det. Han sætter høi Pris paa din Sjel og vilde ikke gjerne tabe den. Den Herre Jesus har bedet for dig og endnu udvirket nogen Tid for dig til Omvendelse og Bedring. Vil du da endnu længere foragte Guds Godheds og Taalmodigheds og Langmodigheds Rigdom? Ved du ikke, at Guds Godhed leder dig til Omvendelse? Vil du hellere efter dit forhærdede og ubodfærdige Hjerte samle dig

Guds Vrede end annamme den tilbudte Naade? (Rom. 2, 4). Vil du heller have den retfærdige og almægtige Gud til Dommer end til Fader?

§ 49. Betænk dog, hvorledes Guds Godhed hidtil allevegne har fuldt efter dig, - hvor mangengang den har banket paa dit Hjertes Dør, - hvor mangengang den har formanet dig ved Ordets offentlige og din Samvittigheds indvortes Prædiken, - hvor meget Godt du hidtil har modtaget af din Guds Haand. Skal da alt dette være spildt paa dig? Kan da dit Hjerte ikke vindes ved saamegen Kjærlighed. Se, Gud Fader udbreder sine Hænder imod dig; se, Jesus iler efter din flygtende Sjel. Atter tilbyder nu den gode Gud dig sin Naade. Se, jeg ser Himlene aabnede (Ap. Gj. 7, 56) og den barmhjertige, kjærlige Gud staaende i Døren og vente paa dig. Jeg ser Himlene aabnede og Jesum, Menneskeslægtens Gjenløser, staaende med sine aabne, blodige Vunder ved Guds høire Haand og bede for dig. Jeg ser Himlene aabnede og den Hellig Aand fare ned forat berede sig en Bolig i dit bodfærdige Hjerte. Hvi nøler du da længe, og hvi betænker du dig, om du vil vorde fortabt eller frelst, fordømt eller salig? „Hvorledes vil du undfly, dersom du ikke agter saa stor en Salighed?“ (Ebr. 2. 3),

§ 50. Lad ikke Satan indbilde dig, at du har Tid nok endnu, og at du, efterdi Guds Barmhjertighed er saa stor, altid kan ty til den. Thi Ingen er Forhærdelsen nærmere end den, som forsætligen synder paa Naaden. Jo større den Naade har været, som er bleven Synderen tilbudt, desto større pleier den Vrede at være, som følger paa Naadens Foragt. Hvor barmhjertig end Gud er, saa lader Han sig dog ikke spotte. Han er hellerikke naadig i den Hensigt, at vi skulle synde desto dristigere og fremture i vor Ondskab. Hvo som tænker saaledes, han har ikke med den barmhjertige, men med den retfærdige Gud at gjøre, som hverken kan eller vil lade det Onde blive ustraffet. Desuden er Gud ikke pligtig til at vente paa dig, indtil du maaske engang faar tilfredsstillet din Syndelyst og bliver mæt og kjed af denne Verdens Forfængelighed. Om du herefter finder Døren tillukket, har du ingen Uret at beklage dig over. Efterdi derhos den sande Omvendelse er en blot og bar Naadesgjerning, som Gud udretter, hvorledes, hvor og naar Han vil, og som alene staar til Ham og ikke til Mennesket, hvorledes tør vi da vove at sige: „Jeg skal nok endnu omvende mig?“ Hvad Haab kunne vi have herom, naar vi have tilbragt den længste Tid af vort Liv i Synd, ikke villet vide af nogen Omvendelse og maaske aldrig sukket eller bedet om den Naade, som hertil er fornøden? Vor Frelser, som dog nærer en saadan ubegribelig Kjærlighed til det menneskelige Kjøn, truer det ubodfærdige Jerusalem, der ikke vilde lade sig samle under Hans Naadesvinger, med at Han vil forlade det, og at det ikke skal faa Ham at se førend paa Dommens Dag (Matth. 20, 37—39). Derfor min, Medchristen, „kast idag fra dig alle dine Overtrædelser, med hvilke du har overtraadt, og gjør dig et nyt Hjerte og en ny Aand! Thi hvorfor vil du dø, du ædle Sjel? Jeg har ikke Velbehag i hans Død, som dør, siger den Herre, Herre. Derfor lad dig omvende; saa skal du leve.“ Gud hjælpe dig dertil ved sin Aand og Naade i Christo Jesu! Amen.

Læs derpaa, om det er Alvor med din Christendom, i den gudfrygtige J. Arndts Paradisurtegaard Bønnen om Guds Naade og Barmhjertighed, 4de Del, Nr. 2, om den Hellig Aand og Hans Gaver, 1ste Del, Nr. 12, og om sand Omvendelse og Syndserkjendelse, 3die Del, Nr. 5.

I Jesu Navn. Amen.

Om den syndige Sjels Omvendelse.

2den Prædiken

handlende om de samme Aarsager og Midler som foregaaende Prædiken.
Samme Text.

§ 1. Profeten Esaias forjætter, „at Herren skal afto Zions Datters Skarn og bortskylle Jerusalems Blodskyld midt udaf den ved en Aand, som dømmer, og ved en Aand, som optænder en Ild“ (Kap. 4, 4). Han fremstiller her med eftertrykkelige Ord saavel Synden som Middelet derimod. Synden sammenligner han med Skarn og Blod. Thi ligesom et Menneske er fælt og afskrækkende, naar det er overstænket med Skarn eller besudlet med Blod, saa at det opvækker Gysen og Væmmelse, saaledes er ogsaa en Synder afskyelig for Gud efter sin indvortes Tilstand. Der gaar Mangen klædt i Silke og Fløiel og forekommer de kjødelige Øine som et helt Vidunder i sin moderne, prægtige Dragt, uagtet dog Satan har tilsølet ham, for ikke at sige noget Værre (det hebraiske Ord fører saadanne Forestillinger med sig), saa at han er en Vederstyggelighed for Gud og Hans hellige Engle. Hvor ren Verden end tykkes sig selv at være (efter hvad den vise Konge siger: „En Slægt, som er ren for sine egne Øine og er dog ikke toet af sit Skarn; Ordsp. 30, 12), saa ligner den dog Svinene, der søger sin Glæde og Forlystelse i Skarnet og afkjøle sig i Sølepudsene. Naar du ser dette, min Medchristen, saa tænk paa et ubodfærdigt Menneske og vogt dig for alle vitterlige og forsætlige Synder.

§ 2. Blodet, hvorom Profeten taler, kan vel betyde Blodskylden, saaledes som ogsaa Luther har oversat det; imidlertid betegner det i Skriften tillige allehaande skrækkelige, grove og store Synder. Naar Herren derfor siger hos den samme Profet: „Eders Hænder ere fulde af Blod“ (Kap. 1, 15), saa forklarer Hr. Osiander dette saaledes: Eders Handlinger ere fulde af Ondskab, Uretfærdighed, Urenhed, Synd og Skam, og der er ikke længere nogen sand Gudsfrygt hos Eder. Maaske sigter denne Talemaade ogsaa til det besmittede Klæde, hvormed Profeten sammenligner vor naturlige Retfærdighed og som nogle Fortolkere forklare om en med Blod besudlet Klud. Se, hvor afskyeligt Mennesket er i sin bedste Prydelse, naar det lever i Synder mod Samvittigheden, uagtet det selv mindst tænker det. Undersøg derfor omhyggeligt din Tilstand, paadet du ikke skal skilles herfra besudlet med Skarn og Blod; thi „intet Urent skal komme ind i Guds himmelske Stad, ei heller, hvad der øver Vederstyggelighed og Løgn; men deres Del skal være i Søen, som brænder med Ild og Svovel“ (Aab. 21, 27. 8).

§ 3. Omendskjønt nu den retfærdige og hellige Gud havde Aarsag til at gaa frem i Vrede mod det urene og besmittede Zion, saa tilbyder han sig dog at ville afto og rense de Bodfærdige og Troende, navnlig „ved Dommens og

Ildens Aand," eller Brandens Aand, som det ogsaa efter Grundtexten kan gjengives. Det synes, som om der i disse Ord ligger en Hentydning til den Lov, der var given om de Kar, som vare tagne fra Fienden og saaledes vare urene og vanhellige, at nemlig „Guldet, Sølvet, Kobberet, Jernet, Tinnet og Blyet og al den Ting, som taaler Ilden, skulde gaa igjennem Ilden" og saaledes renses; alt det derimod, som ikke taaler Ilden, skulde vaskes og afskylles med Vand. Saaledes, siger Herren, vil Han rense sit Folks urene Hjerter ved den Hellig Aand, der andetsteds sammenlignes med rent Vand (Ezek. 36, 25), men her kaldes en „Dommens og Ildens Aand: en Dommens Aand," dels fordi Han oplyser Mennesket ved sin Naade, saa at det lærer at prøve og dømme sig selv, — efter den hellige Apostels Ord: „Hvert Menneske prøve sig selv; dersom vi dømme os selv, blive vi ikke fordømte" (1 Kor. 11, 28. 31), — og saa at det begynder hjerteligen at erkjende sine Synder og at søge Naade, dels ogsaa, fordi Han lærer os at vandre varsomt i Herrens Frygt, at skjelne det Gode fra det Onde, at vælge hint og forkaste dette og at foretrække det Himmelske og Evige for det Jordiske og Forgjængelige, — en Ildens eller Brandens Aand, fordi Han saa at sige udbrænder de kjødeligsindede, urene Hjerter, ligesom man opheder et urent Kar, der er blevet muggent eller har faaet en raadden Smag, forat rense det herfra, eller ligesom man paa sine Steder sætter Ild paa Halmstubbene og det tørre Græs paa Marken, forat endogsaa Rødderne kunne blive opbrændte og Jorden derved mere skikket og bekvem til at bære Korn. Nogle udtyde det ogsaa om Kjærligheden til Gud og Næsten, som den Hellig Aand optænder i vore Hjerter og hvorved Han betvinger og udrydder Kjærligheden til det Forfængelige.

§ 4. Heraf sees for det Første, at det menneskelige Hjertes Bod og Omvendelse ikke er nogen almindelig Gjerning, men, som før sagt, et Under af den guddommelige Almagt, Visdom og Godhed. Gud selv og Hans Hellig Aand maa afto Hjertet og rense det for dets Skarn. En himmelsk Ild maa det være, som skal udbrænde Hjerterne og optænde dem med hellig Kjærlighed. Jesu Christi, Guds Søns, Blod maa til, forat de kunne blive rene for sine Synder. Derfor maa man ikke forundre sig over at den høihellige Treenighed selv beskjæftiger sig med denne Gjerning; thi Skaden er over al Maade stor, saa at ingen menneskelig Kraft formaar at læge den fra Grunden af og ingen menneskelige Midler at sætte den Grændser. Vel bruger den kjærlige Gud Midler, der for kjødelige Øine have et daarligt Udseende, nemlig Ordet, Prædikanternes Tjeneste, de hellige Sakramenter og Deslige; men de ere alle fulde af guddommelig Kraft og himmelsk Visdom; de føre Guds Naade, Jesu Blod og den Hellig Aands Ild med sig. Saa sees og af det Foranførte, at Omvendelsen og Hjertets Fornyelse ikke foregaar paa Overfladen og blot udvortes; men den angriber det hele Hjerte, udbrænder og omsmelter det saa at sige; den trænger igjennem til den inderste Grund og virker en fuldkommen Forandring. Vistnok kan man ikke negte, at de syndige Begjæringer ogsaa blive tilbage i de Helliges Kjød og til deres største Hjertesorg ofte giver dem Nok at bestille, som den hellige Paulus's Exempel lærer; men de have dog tabt Herredømmet; de blive stadigt undertvungne af Guds Aand; de blive mere og mere udbrændte og fortærede, indtil de, naar Dødens Legeme bliver til Jord, aldeles tilintetgjøres og udryddes. Denne Guds Naadesgjerning have vi nylig gjort Begyndelsen til at omhandle; nu ville vi fortsætte vor Betragtning og henvende denne paa „Mid-

lerne til en syndig Sjels Omvendelse." Gud hellige og velsigne denne vor Be- :ragtning i Christo Jesu ved sin Hellig Aand! Amen.

§ 5. Den menneskelige Elendighed og sin Begyndelse med det Ord, som Djævelen igjennem Slangen talte til vore ørste Forældre. Dette var en sand Ba- ilisk-Aande og et giftigt Pust, hvorved)eres Sjele dræbtes og styrtedes i For-)ærvelse; det var fuldt af Had, Forbit- :relse, Falskhed og Løgn og gjorde Rum or Satan i deres Hjerter. Saa har)et nu behaget den gode og barmhjertige Gud at helbrede Menneskene igjen ved it Ord, som et lægende Middel, „der :r en Guds Kraft til Frelse for hver)en, som tror" (Rom. 1, 16), et Læge- niddel, der ligesom er sammenblandet af utter Kjærlighed, Trofasthed, Miskund-)ed og Sandhed. Vandet smager af sin Kilde og fører Kraft med sig fra de Gange, som det gjennemstrømmer. Guds Ord fremvælder af den evige Kjærligheds Dyb; det har sit Udspring i Guds og Jesu Christi Hjerter; derfor fører det lut- er guddommelig Visdom, Kraft, Kjær- ighed, Aand og Naade med sig. Lige- om Gud selv er et levende, veldædigt, jærligt, virksomt, evigt Væsen, saaledes r ogsaa Hans Ord en levende, veldædig, irksom, levendegjørende Kraft. Af Guds Mund udgaar Hans Ord, forenet med den)ellig Aand. Ligesom den Herres Jesu lande fordum førte den Hellig Aand med g, „da Han aandede paa sine Disciple g sagde: Annammer den Hellig Aand!" Joh. 20, 22) saaledes er det endnu den Dag idag. Hans Ord er Hans Aande, vorved Han meddeler sin Kirke den Hellig Aand, hvorved Han oplyser, helliggjør og liggjør Hjerterne. „De Ord, som jeg aler," siger Han, „ere Aand og ere Liv" Joh. 6, 63), det er: de udflyde af den)ellig Aand og maa forstaaes og annam- es aandeligen; saa bringe de ogsaa den ellig Aand, Liv og Salighed med sig.

Paa et andet Sted siger den samme him- melske Visdom: „Se, jeg vil overflødig udgyde over Eder min Aand; jeg vil kund- gjøre Eder mine Ord" (Ordsp. 1, 23), hvorved er at mærke, at idet den siger dette, har den at gjøre med gjenstridige, ryggesløse og forvendte Spottere, som den gjerne vilde bringe paa andre Tanker, hvortil den har valgt Ordet som et Middel, saa og, at der i denne Tale ligger skjult en Lignelse om Vandkilderne, som udgyde og udstøde sine Strømme overflødigt og rigeligen, og endelig, at Visdommen siger, at den vil udgyde sin Aand med sine Ord, hvoraf sees, ei alene, at Guds Ord er et Middel til de forførte, syndige Menneskers Omvendelse, men ogsaa, at det har en saadan Kraft, fordi det kom- mer fra Jesu inderste Hjertegrund og fører Hans Kjærlighed, Hans Aand og leven- degjørende Kraft med sig.

§ 6. Det er den Hellig Aands og det guddommelige Ords Kraft; imidlertid har Ordet ikke Kraften af sig selv, men af Gud, som Luther siger: Omendskjønt det legemlige Ord ikke ved sig selv giver Livet, saa maa det dog være med og høres eller modtages; den Hellig Aand maa derigjennem virke i Hjertet og Hjer- tet gjennem Ordet og i Ordet samle Kræf- ter i Troen mod Djævelen og alle An- fegtelser. Den Hellig Aand virker ikke uden Ordet og Ordet ikke uden den Hel- lig Aand. Vel kunde den Hellig Aand, som sand Gud, ifølge sin uendelige Kraft gjøre Alt umiddelbart ved sig selv; men det har nu engang saaledes behaget Gud, at Han ikke vil virke uden sit Ord; men Ordets Kraft, Sjel og Liv er den Hel- lig Aand, der er i og med Ordet, som atter en gudfrygtig Lærer i vor Kirke siger: Gud har indsvøbt sig i Ordet med al sin Naade og Kjærlighed; thi var det et blot Ord, uden Guds Kraft og Liv, saa kunde det ikke være vor Sje- lemad (og saaledes hellerikke noget Mid- del til vor Omvendelse; men efterdi Gud

er i Ordet, saa bespiser Han Sjelen, vederkvæger den, gjør den levende.*)

§ 7. Jeg holder for, at man ret træffende kunde fremstille dette ved hvad nogle Læger omtale, nemlig at man skal sætte et Glas, fyldt med en kraftig Vin og Urter eller Krydderier samt fast tilbundet, i Solen, dog saaledes, at man paa den anden Side bag Glasset stiller et Hulspeil, hvori Solstraalerne kunne opfanges og derfra kastes tilbage paa Glasset og saaledes opvarme og gjennemarbeide dette paa alle Sider. Det ubodfærdige Menneskes Hjerte er det Kar, som de guddommelige Naadeblikke ere rettede paa; disse blive ligesom opfangede i Ordet og tilførte Hjertet, hvoraf den heldbringende Forandring opstaar, som dog alene hovedsageligen har sit Udspring fra Guds Naade. Jeg overlader imidlertid til Enhver at fremstille denne Sag paa en mere passende og hensigtsmæsig Maade, efter sine Gavers Maal; min Hensigt er kun, ved saadanne Lignelser at gjøre Sagen tydeligere for de Enfoldige.

§ 8. Paa Grund af denne guddommelige Kraft tillægger den Hellig Aand Guds Ord forskjellige udtryksfulde Navne og sammenligner det med kraftige og virksomme Ting. Det kaldes „et Livets og Saliggjørelsens Ord, et Guds Ord, som lever og bliver evindeligen, en uforkrænkelig Sæd, hvoraf vi gjenfødes, et Lys," som oplyser os, en Ild, en Hammer, der sønderslaar Klipper (de klippehaarde Hjerter). Formedelst sin gjennemtrængende Kraft og Skarphed sammenlignes det med et Sennepskorn og en Surdeig saavelsom med et læskende Regn, med et tveægget skarpt Sværd, med hvæssede Pile, med Braadde og Søm (Filipp. 2, 16; Ap. Gj. 13, 26; 1 Pet. 1, 23; Ps. 19, 8. 9; 119, 105; 2 Pet. 1, 19; Jer. 23, 29; Luk. 13, 19. 21; Ebr. 6. 7; 4, 12; Ps. 45, 6; Præd. 12, 11). Denne Kraft viser sig ogsaa i Virkeligheden og kan i mange Tilfælder med Glæde iagttages. Nathan kom til David, en fattig Profet til en mægtig Konge; han medbragte hverken Spyd eller Sværd eller nogen verdslig Magt; alligevel bevirkede han, at David kastede sig ned for Gud i dybeste Ydmyghed og søgte Naade; han klager over at „hans Ben er sønderknuste, hans Aand og Hjerte sønderbrudte" (Ps. 51, 10. 19). Alt dette skede ved Herrens Ord, hvormed Profeten angreb Kongen og forfærdede ham saaledes, at han siger, at hans Synd er altid for ham (V. 5), som et grueligt Spøgelse og Djævlebillede, der gjør ham angest og bange.

§ 9. Da den Hellig Aand paa Pintsedagen var synlig udgydt over Herrens Disciple, saa at de talte i allehaande Tungemaal om Guds store Gjerninger, begyndte nogle af Tilskuerne og Tilhørerne at tvivle (de vidste ikke, hvad de skulde tænke derom) og forfærdedes, medens derimod Andre spottede og sagde: de ere fulde af sød Vin. Men da Petrus opløftede sin Røst og i den Hellig Aands Kraft foreholdt dem Guds Ord, „gik det dem igjennem Hjertet, og de sagde til Petrus og de andre Apostle: I Mænd, Brodre! hvad skulle vi gjøre?" (Ap. Gj. 2, 11. 12. 13. 37) Se, hvorledes Guds Ord trænger gjennem Ørene ind i Hjertet, hvorledes det forfærder, forandrer, overbeviser Mennesket og lægger det ned for Guds Fødder, saa at det begjærer Raad, Hjælp og Trøst! Saaledes gik det med de to Disciple, der paa Herrens Opstandelsesdag vandrede til Emmaus, da Mesteren med den lærde Tunge udlagde Skrifterne for dem. „Var ikke vort Hjerte brændende i os," sige de, „der Han talede til os paa Veien, og der Han oplod os Skrifterne?" (Luk. 24, 27. 32) Ja selv de Ugudelige, endskjønt de ved forsætlig Ondskab modsætte sig Ordet og hindre dets fulde Virkning hos dem,

*) Joh. Arndt, Lære og Trøstebog, Kap. 5.

kunne dog ikke aldeles modstaa dets gjennemtrængende Kraft, saa at det ikke til en vis Grad skulde ryste og bevæge deres Hjerter; thi ligesom Solens Lys ogsaa trænger igjennem de lukkede Oienlaag, saaledes gaar det ogsaa med Herrens Ord. Et Exempel herpaa kan man se i Akab, der ellers var ret et Mønster paa en afgudisk og ryggesløs Konge, saa at Skriften endog siger om ham, „at der var Ingen som Akab, der havde solgt sig selv til at gjøre det Onde for Herrens Oine." Ikkedestomindre, da Elias forkyndte ham Herrens Ord og Hans tilkommende Vrede, „sønderrev han sine Klæder og lagde en Sæk paa sit Kjød og fastede og laa i Sækken og gik sagteligen" (1 Kong. 31, 25. 27). Saaledes gik det ogsaa med Felix, den vellystige og gjerrige Landshøvding i Judæa; da Paulus prædikede for ham „om Retfærdighed og Afholdenhed og den tilkommende Dom, blev han forfærdet" og kunde ikke længer taale at høre paa ham. Mærkeligt er det ogsaa, hvad der fortælles om Kong Agrippa, nemlig at da den samme Apostel med stor Frimodighed forsvarede sig for Retten og stadfæstede Christi Lidelse og Opstandelse med Skriften, udbrød han i disse Ord: „Der fattes Lidet i at du jo overtaler mig til at blive en Christen," hvormed han noksom tilkjendegav, hvor nær Ordet var gaaet ham til Hjerte.

§ 10. Man har ogsaa en Mængde andre Exempler fra alle Tider, som vidne om Ordets underfulde Kraft og hvor mægtigt, men dog sødeligen, det bøier, nøder og tvinger Menneskenes Hjerter til Omvendelse og Tro, naar de blot ikke med forsætlig Ondskab staa det imod. Justinus Martyr, en berømt og gammel Lærer i Kirken, fortæller om sig selv, at førend han endnu var bleven en Christen, følte han Længsel efter at lære den sande Visdom at kjende, som fører til Gud, hvorfor han da besøgte alle de Sekters Skoler, som fandtes paa hans Tid, Stoikernes, Aristoteles's, Pythagoras's og Platos Efterfølgeres; men som han hos ingen af dem fandt det, han søgte og som kunde tilfredsstille og berolige hans Sjel, traf han paa en christelig Lærer (han kunde forresten ikke sige, om det var en Engel eller et Menneske; thi han saa ham aldrig mere), og denne raadede ham, at han skulde lade alt Andet fare og læse de hellige Profeters Skrifter, som ei alene med sin guddommelige Kraft stode over alle Fornuftslutninger og al verdslig Visdom, men som ogsaa indeholdt den sande, saliggjørende Visdom. Dette gjorde han, kom derved til Omvendelse og blev senere den store Kirkelærer, som vi i ham kjende.

§ 11. Mærkeligt er det ogsaa, hvad der tildrog sig med Augustinus. I Begyndelsen, medens han endnu var fuld af manikæisk Spotteri og Ondskab, yndede han meget den hellige Ambrosius, Biskop i Mailand, og hørte ham gjerne, ikke som en Sandhedens Lærer, men fordi Biskoppen havde modtaget ham venligt, og fordi han havde Navn af en berømt Taler. Han hørte paa hans Prædikener, ikke forat fatte, hvad den Guds Mand foredrog, men forat forlyste sig ved hans yndige Tale; men Gud, som omsider i Naade vilde bønhøre hans gudfrygtige Moders Taarebønner, begyndte at virke saaledes gjennem Ordet paa hans Hjerte, at han blev overbevist om den himmelske Sandhed og besluttede at følge denne og omvende sig til Gud. Men da han havde indviklet sig i Verdens Garn og fra den ene Dag til den anden opsatte den fuldkomne Afstaaelse fra Synden, fik han en haard Kamp at bestaa og bad Gud med mange Taarer, at Han dog endelig vilde rive ham aldeles løs og ganske bøie hans Hjerte til den hellige Lydighed mod Ham, hvorpaa han hørte en Røst som fra en liden Dreng eller Pige, der raabte: Tag og læs! tag og læs! Han befinder sig snart og skjønner, at han havde faaet Befaling til at opslaa og læse i det Nye

Testament, som han havde ladet ligge under et Træ hos sin Ven Alipius. Da han tager og aabner Bogen, straaler det Sprog af Paulus ham strax imøde: „Ikke i Fraadseri og Drukkenskab, ikke i Løsagtighed og Uterlighed“ osv. (Rom. 13, 13). Saasnart han havde læst dette til Ende, føler han alle Tvivl overvundne og sit Hjerte oplyst med det himmelske, sikre Lyses Glands, iler til sin Moder og glæder hende med den længe forønskede Tidende.

§ 12. Tildragelsen er bekjendt; men hvorfor den særligen egner sig for vort Øiemed, er, fordi Gud her ved det prædikede Ord gjør Begyndelsen til et saadant vildfarende Faars Omvendelse. Da han imidlertid endnu i nogen Tid nøler med at begive sig til Jesu Christi Hjord, idet han sammenligner sig med et søvnigt Barn, som, naar det vækkes, svarer: „ja, ja; jeg skal strax staa op,“ men ikkedestomindre stedse paany lader sig overvælde af Søvnen, saa havde vel Herren efter sin ubegribelige Kraft letteligen kunnet fuldkommen omdanne hans Hjerte og styre det paa Fredens Vei; men Han vilde ikke gjøre det uden det skrevne Ord; derfor blev det ham befalet at tage Bogen og læse, og da viste den Hellig Aands kraftige Virkning sig, saa at han blev aldeles oplyst og omvendt, og det uden al Tvivl, forat Kirken lige til den yderste Dag, saa ofte den mindedes denne store Lærer, tillige skulde ihukomme, hvor høit Gud vil have sit hellige Ord og den deri nedlagte guddommelige Kraft agtet.

§ 13. I vore Fædres Dage havde man et smukt Exempel, som tildrog sig med en Jøde, der boede i Reklingshausen og senere i Daaben blev kaldet Christian Gerson. Til ham havde en fattig christelig Enke pantsat sit tydske Nye Testament for otte Skilling, som han havde laant hende. Han vilde nu gjerne vide, hvad det var for kraftige Vildfarelser, de Christne efter hans Mening lode sig forlede af; derfor kaldte han to af sine Svogre til sig og læste med dem i Bogen, ikke uden mange Haanord og Gudsbespottelser. Men Naaden, som er i og med Ordet, begyndte at virke paa hans Hjerte, saa at han, uden sine Paarørendes Vidende, endnu engang gjennemlæste Bogen i Stilhed og med Eftertanke, og da han ser, at Christus og Apostlene saa jævnligen beraabe sig paa Moses's og Profeternes Skrifter samt Psalmerne, slaar han disse Steder efter og finder deri et Lys, som han ikke mægter at modstaa, og føler Længsel efter den christelige Kirkes Samfund, hvori han ogsaa ved den hellige Daab efter yderligere og tilstrækkelig Undervisning bliver optagen.

§ 14. Paa samme Maade ere Paulus Burgensis i Spanien, Nikolaus Liranus og Johannes Isa'akus, hvilken Sidste forsvarede den hellige Skrifts Reenhed imod Papisten Lindanus og beviste, at den hebraiske Grundtext er uforfalsket, iligemaade Paul Weidner, der senere blev Professor i det hebraiske Sprog i Wien, ved flittig Læsning og Overveielse af den hellige Skrift komne fra det jødiske Mørke til det evangeliske Lys. Den Sidstnævnte beskriver selv sin Omvendelse med disse Ord: „Da jeg var bleven kaldet fra Italien til Kærnthen som Læge med en temmelig høi Løn og havde tilbragt henved sex Aar her, kom jeg ved Guds Godhed og naadige Dragelse til at tænke over hvilken Religion i Verden der skulde være den sande, og hvilken Gudstjeneste var den, som virkelig var Gud velbehagelig. Forat erfare dette begyndte jeg med al Flid at læse den hellige Skrift, sammenholdt det Nye Testament med det Gamle og gjorde mig derhos bekjendt med Kaldæernes, Talmudisternes og Kabbalisternes*)

*) Talmud: de nyere Jøders Lovbog, der er en Forklaring og Udvidelse af Mose Lov; Talmudister: de Jøder, som antage Talmud. Kabbala: de jødiske Læreres eller Skriftkloges hemmelige, efter Sigende fra Adam mundtligen forplantede Lære eller Visdom. Kabbalist: En, som forstaar eller underviser i Kabbala.

Udlægning, hvorved jeg fik Øinene mere og mere op, saa at jeg godt indsaa, at den christelige Religion var den sande, og at Jøderne paa en aldeles fræk og ugudelig Maade i Gjenstridighed modsige Christo. Men efterdi jeg endnu havde Kamp med mig selv (hvorvel jeg ikke længer tvivlede om den christelige Religions Sandhed), dvælede jeg endnu et Aar i dyb Eftertanke og læste Dag og Nat det Gamle og det Nye Testaments Skrifter, indtil jeg omsider uanseet al Fare og Trængsel forlod mine Søstre, Brødre, Forældre, Slægtninger og Venner og begav mig til Wien, hvor jeg med min Kone og mine fire Børn offentligen bekjendte mig til den christne Tro og ved den hellige Daab blev indlemmet i den christelige Kirke." Heraf sees nu tilfulde, at Guds Ord, der indeholdes i de profetiske Skrifter, er et klart Lys og en guddommelig Kraft, der formaar at fordrive det menneskelige Hjertes Mørke i Lære og Liv, hvortil ogsaa den hellige Apostel sigter, naar han siger til sin Timotheus: „Den hellige Skrift kan gjøre dig vis til Salighed; den er indblæst af Gud og nyttig til Lærdom, til Overbevisning, til Rettelse, til Optugtelse" (Undervisning) i „Retfærdighed, at det Guds Menneske maa vorde fuldkomment og dygtiggjort til al god Gjerning" (2 Tim. 3, 15—17).

§ 15. Og dette er udentvivl ogsaa Grunden til at den Hellig Aand, naar han taler om den hellige Skrift, gjør det paa en saadan Maade som om der ingen anden Bog, intet andet Ord fandtes i Verden (uagtet dog Verden er fuld deraf). „Se, jeg kommer," siger Messias; i Bogens Rolle er skrevet om mig" (Ps. 40, 8), hvilket vel Nogle forklare om Davids Psalmer, Andre om den første Mosebog, atter Andre om alle fem Mosebøger, men dog de Fleste om hele det Gamle Testament. Den hellige Skrift er Bøgernes Bog, hvoraf alle andre Bøger, som have noget Guddommeligt i sig, udflyde og mod hvilken alle andre, verdslige Bøger ere for Intet at agte, hvor herlige og kunstige de end monne være. Saa er da Meningen af de ovennævnte Ord: I Guds Bog, som Gud har forfattet, i Hovedbogen, som alene viser Veien til Salighed, er skrevet om mig. Paa lignende Maade taler Paulus, naar han siger: „Hvadsomhelst tilforn er skrevet, er skrevet os til Lærdom" (Rom. 15, 4). Man kunde finde det besynderligt, at han ikke siger: hvadsomhelst tilforn er skrevet af de hellige Guds Mænd, eller: hvadsomhelst den hellige Skrift indeholder. Men hermed vil han tilkjendegive, at Guds Ord alene fortjener at kaldes et Ord og at høres sent og tidligt, efterdi det har en guddommelig Kraft i sig. Imod det ere andre Ord kun et tomt Snak og unyttige Lyd ligesom ogsaa alle andre Skrifter ere for Intet at agte mod den guddommelige Skrift; thi hine handle ikkun om timelige og forkrænkelige, denne derimod om uforgjængelige og himmelske Ting; hine have Skyggen, denne Væsenet; hine ere fulde af Daarskab, Vildfarelse og Løgn, men denne fuld af himmelsk Visdom og evig Sandhed; hine ere ligesom Regnbækkene, der kun have Vand en Tid lang og udtørres i stærk Hede; denne derimod er som de friske Kilder, der aldrig mangle Vand.

§ 16. Under denne Betragtning henhøre ogsaa „det hellige Prædike-Embede og Ordets Tjenere" (Luk. 1, 2), der af Gud ere beskikkede til at prædike Ordet, forfærde de Ugudelige og kalde dem til Omvendelse, annamme de Bodfærdige og trøste og opreise dem med Naadesprædikenen om Christo. Dem henregne vi med Føie til Omvendelsesmidlerne, efterdi ei alene Guds Ord foregaar os heri, men ogsaa den daglige Erfaring lærer, at Herren frelser og saliggjør Mange ved Prædikanternes Tjeneste. Skriften kalder dem Guds Medarbeidere (1 Kor. 3, 9), og hvorledes dette er at forstaa, viser Apostelen sammesteds; thi han bruger et Bil-

lede, som er hentet fra Hauge- eller Markarbeidet, og siger: „Jeg plantede, Apollos vandede; men Gud gav Vægt" (V. 6). Ligesom jeg nu kan sige, at en Gartner er en Guds Medhjælper og Medarbeider i at frembringe Haugefrugterne, saasom han har megen Møie med at plante, vande, beskjære og stelle Vægterne, saaledes kaldes ogsaa Prædikanterne Guds Medarbeidere, fordi de gjennem Ordet arbeide paa Sjelene, formane sine Tilhørere med grædende Taarer, bede inderligt til Gud for dem og paa alle Maader søge at frelse Nogle. Gud er vel stedse Hovedaarsagen, og Han kunde vel ogsaa udrette Alt indvortes uden det udvortes Ord (og Lærernes Tjeneste), ved den Hellig Aand alene; men det vil Han imidlertid ikke; Han vil have Prædikanterne til Medhjælpere og Medarbeidere og gjennem deres Ord kraftigt virke, hvor og naar Han vil.

§ 17. Herom indeholder nu Skriften saare mærkelige Talemaader. Vor Frelser siger i sin herlige Bøn: „Jeg beder ikke alene for disse" (mine Disciple, som jeg har udvalgt og udsendt til Ordets Tjeneste) „men ogsaa for dem, som formedelst deres Ord skulle tro paa mig" (Joh. 17, 20). Man sammenholde dette Sted med det foregaaende 8de Vers, hvor Herren siger: „De Ord, som Du har givet mig, har jeg givet dem, og de have annammet dem," saa fremkommer der en gylden Kjæde, som vel fortjener at skattes høit. Sønnen har modtaget Livets Ord af sin Fader. Evangeliet er en Strøm, der flyder ud af den evige Kjærligheds Dyb. Den har Sønnen ledet ind i de hellige Apostles og disse atter i andre Menneskers Hjerter, saa vi kunne være visse paa at vi i det for os prædikede Ord have Guds naadige, uforanderlige Villie saavelsom Hans Kjærlighed, Barmhjertighed, Kraft, Aand og Liv. Det selvsamme Ord, som vor Jesus annammede af sin himmelske Fader, det har Han givet Apostlene og disse os, som tro, saa vi altsaa daglig kunne drikke af den levende Kilde og vederkvæge vore Sjele. Mærkeligt er det ogsaa, at Herren kalder det Ord, som egentlig var Hans og af Ham givet og betroet Apostlene, deres Ord, — udentvivl for at tilkjendegive, at en Prædikant først maa føre sig selv Ordet til Nytte i Troen, førend han giver sig af med at prædike det for Andre; han maa ikke prædike det som en Andens Ord, som hans Hjerte intet ved af eller føler til, men som sit Ord, som han har tilegnet sig i Troen og hvis Kraft han har erfaret hos sig selv, — og dernæst ogsaa forat lære os, at vi ikke skulle foragte det Ord, som Hans Tjenere prædike, efterdi det netop er ved deres Ord, at Menneskene blive bragte til Troen, allerhelst da det er Christi Ord, fuldt af Aand og Liv, hvortil ogsaa Apostelen siger, naar han siger til Thessalonikerne: „Da I annammede det Guds Ord, som I hørte af os, antoge I ikke Menneskers Ord, men — som det sandeligen er — Guds Ord, hvilket og kraftig virker i Eder, som tro" (1 Thess, 2, 13), hvoraf klarligen sees, at omendskjønt Christi Tjenere prædike Ordet med menneskelig Røst, saa er det dog isandhed Guds Ord og en Kraft, der ikke bliver uden Nytte og Virkning hos de Troende. Ligesom det er et og samme Slags Vand, baade det, som ledes fra en frisk Kilde til Vægterne og Urterne, og det, som af Kilden øses i en Haugesprøite og bruges til at vande med, saaledes er det ogsaa et og samme Ord det, som Gud selv og Hans evige Søn, den Herre Jesus, og det, som en Prædikant og Christi Tjener taler.

§ 18. Derfor siger ogsaa Apostelen paa et andet Sted (2 Kor. 3, 8) om det evangeliske Prædike-Embede at det er en Aandens Tjeneste, hvorigjennem Han virker med Kraft, indtager og opfylder Menneskenes Hjerter og bereder dem til Guds Tjeneste, hvilket udentvivl betegnedes

ved Apostelens Ildtunger (Ap. Gj. 2, 3). Den himmelske Ild, som oplyser de mørke Menneskehjerter og opvækker den guddommelige Kjærligheds Lue i dem, havde forenet sig med Apostlenes Tunger, forat lære os, at den vilde virke igjennem disse og gjøre deres Ord brændende. Hvorfor ogsaa den hellige Paulus atter siger: „Gud, som (i Skabelsens Begyndelse) sagde, at Lyset skulde skinne frem af Mørket, er den, som har ladet det skinne i vore Hjerter til Oplysning af Kundskaben om Guds Herlighed i Jesu Christi Aasyn“ (2 Kor. 4, 6). Meningen er, at Gud har oplyst Apostlenes Hjerter ved Kundskaben om Ham, paa det at ogsaa Andre ved deres Embede skulde vorde oplyste og lære at kjende Guds Herlighed, det er: Hans rige Barmhjertighed imod de stakkels Syndere, hvilken Herlighed ligesom har sit Sæde i Jesu Christi allerhuldsaligste Aasyn. Og atter: „Mig er denne Naade given at prædike i Evangelium for Hedningerne Christi uransagelige Rigdom og at oplyse Alle“ (Efes. 3, 8. 9). Herhen hører ogsaa, hvad han fortæller om den Herres Jesu Ord, hvormed denne tiltalte ham ved hans Omvendelse: „Jeg udsender dig til Hedningerne forat oplade deres Øine, at de omvende sig fra Mørket til Lyset og fra Satans Magt til Gud, paa det de kunne annamme Syndernes Forladelse (Ap. Gj. 26, 17. 18), og endelig, hvad han skriver i Timotheus, nemlig, at dersom han vil røgte sit Embede med Troskab, „saa skal han frelse baade sig selv og dem, som høre ham“ (1 Tim. 4, 16). Af alt dette er det da aabenbart nok, at det hellige Prædike-Embede og de tro Læreres Tjeneste er et kraftigt og helbringende Middel til at omvende Syndere til Troen og hjælpe dem til Frelse og evig Salighed.

§ 19. Dette kunde stadfæstes med mange herlige Exempler af Erfaringen; men vi ville indskrænke os til nogle faa. Dr. Simon Pauli, fordum Professor og Superintendent i Rostok, fortæller, at han havde kjendt et ugudeligt Menneske, som var en foragter af Guds Ord og de hellige Sakramenter, - som hverken talte eller gjorde noget Godt, - som havde vænnet sig til at sværge og bande og som fremfor Alt hadede og bespottede Præsterne. Da nu engang en fremmed Præst skulde prædike der paa Stedet, sagde han, at ogsaa han skulde have Lyst til at høre den nye Pave, gik i Kirken og hørte til. Præsten prædikede over St. Paulus's Omvendelse og formanede Tilhørerne, at om ogsaa Nogen af dem hidtil havde været en Forfølger og Bespotter eller paa anden Maade var falden med Paulus, saa maatte han staa op med ham og ikke udsætte sin Omvendelse til det Yderste. Gud var naadig, dog ikke mod de Ubodfærdige, men mod dem, som omvendte sig, og var villig til at forlade Synderne. Her anførte han Ezekiels Ord: „Jeg har ikke Behag i den Ugudeliges Død, men i det, at den Ugudelige omvender sig fra sin Vei, at han maa leve,“ gjendrev derhos Kains fortvivlende Tale, at hans Misgjerning var større end at han kunde bære den eller at den kunde tilgives ham o. a. M. Som nu Mennesket hører opmærksomt til, rører Guds Aand hans Hjerte saaledes, at han, da Prædikenen var til Ende, sagde til en god Ven som stod hos ham: „Gud være lovet, at jeg kom i Kirken og fik høre denne Prædiken; jeg skal herefter mindes den, saalænge jeg lever.“ Da han kom hjem, optegnede han Hovedindholdet i en Bog og havde det stedse hos sig, og da han kort efter blev syg og maatte dø, læste han det og trøstede sig derved, modtog derpaa den hellige Nadvere og døde salig.

§ 20. Her kan ogsaa anføres, hvad den gamle Mathesius fortæller om sig selv. Da han Fredag efter Pintse i Aaret 1529 første Gang kom til Wittenberg og Søndagen derpaa fik høre Dr. Luther, som til Aftensang prædikede over 2det Kapitel

af Apostlernes Gjerninger og deraf beviste den hellige Daabs Væsen og Kraft, blev hans Hjerte saaledes bevæget derved, at han vilde takke sin Gud derfor i sit ganske Liv, baade her og i Evigheden. „Jeg gik dengang,“ siger han, „i mit fem og tyvende Aar og havde hørt mange Prædikener af Munke og Lægpræster i Pavedømmet; men aldrig i mine Dage havde jeg hørt nogen tale om den hellige Daab. Derfor gjorde det mig saa godt i mit Hjertes inderste, at jeg strax i Begyndelsen fik høre en christelig og velsignet Fremstilling af dette høistfornødne og trøstelige Stykke af vor Tro. Jeg kan, vil og skal aldrig glemme denne første Prædiken om Daaben, saalænge jeg har Aande i mit Liv.“

§ 21. Endnu et Exempel vil jeg hidsætte, som omtales af Mag. Stefan Prætorius, fordum Præst i Saltzwedel (hvis Feil i et og andet Lærdomspunkt man billigen af christelig Kjærlighed bør henregne til det „Træ, Hø og Straa,“ hvorom Apostelen taler 1. Kor. 3, 12, udlæggende alt til det Bedste, saavidt den himmelske Sandhed og Samvittigheden tilsteder). Han meddeler følgende Beretning om en gudfrygtig Frues herlige Troesbekjendelse paa hendes Dødsseng. „Hun havde den hellige Skrift over al Maade kjær,“ siger han, „og øvede sig daglig deri; hun læste ogsaa flittigt i Luthers Kirkepostil og søgte fornemmeligen de Stjerner deri, som aabenbarede os vor Frelse. Naar hun fandt noget Særdeles, lo hun og sagde med stor Forundring: „Ak, hvad er ikke dette for Ord!“ Hun lærte dem strax udenad og sagde: „Guds Ord hører hjemme i Hjertet; Guds Tusindfryder (Skriftens Kraft- og Kjærnesprog) høre hjemme i vort Hjertes Paradis; naar de ere der, saa bringe de Frugt, saa husvale de de trætte Sjele og skjænke en himmelsk Glæde. — Jeg takker Gud for Hans Naade; jeg ved, hvad Christus ved sit Blod har forhvervet og i Daaben skjænket mig; jeg har min Frelse og glæder mig deri; jeg søger ikke min Frelse, men besidder den; min eneste Sorg er, at jeg nu ogsaa maa holde den fast og bruge den til al Trøst, Fred, Glæde, Lov og Tak. — Jeg kan ikke ønske mig saligere, omendskjønt jeg endnu føler Synden og lider meget; thi jeg har tre Fold istedetfor Synden, nemlig en ny Retfærdighed, Guds Naade og den Hellig Aand. Mine Lidelser derimod ville snart ophøre og vorde omskiftede til evig, uudsigelig Fryd; her har jeg Naadens Rige; hisset skal jeg have Herlighedens Rige. Den Hellig Aand bor i mig og forsikrer mig om Naaden og giver mig den at smage. O, hvor trøster Han ikke min Sjel! Han fører mit Hjerte bort fra Verden til Gud. Min eneste Begjæring har været, at jeg maatte holde mig til Gud. At læse er godt; at bede er endnu bedre og lifligere; ved Bønnen komme to Venner sammen og tale med hinanden saaledes, at de føle det i Hjertet. Ved Ordet og Bønnen har jeg gjort mig dette sure Liv til et sødt Paradis. — Jeg er fuld af himmelsk Glæde; thi jeg ser lutter Retfærdighed, Naade og Liv for mine Øine; ja jeg smager Guds Naades allersødeste Saft i mit indre; jeg føler ingen legemlige Smerter mere; thi jeg er fuld af himmelsk Sødme; jeg kjæmper blideligen med Døden; jeg ser Himmelen aaben og de hellige Engle ved min høire Haand. Hilser Mag. Stefan, af hvem jeg ved Guds Naade har annammet Evangeliets Lys, og siger ham, at jeg til Tak for den Møie han har havt med mig, paa alle Guds kjære Børns Herligheds Dag skal hjælpe ham at sætte en deilig Krone paa hans Hoved.“

§ 22. Vi have hidtil talt om Guds aabenbarede og prædikede Ord som et heldbringende og kraftigt Omvendelsesmiddel. Førend vi imidlertid forlade denne Betragtning, maa vi ogsaa give nogen Underretning om „Guds hellige Indsky-

delser og den Hellig Aands indvortes Bevægelser," hvormed Han pleier at lokke og berede den syndige Sjel til Omvendelse. Vel kunde vi have indtaget dette i den foregaaende Prædiken, hvor vi handlede om Omvendelsens Hovedaarsag, ligesom vi da ogsaa tildels have berørt det i den 26de Paragraf; men efterdi den Hellig Aand betjener sig af det prædikede Ord udvortes og af et Menneskes Samvittighed, Hukommelse, Hjerte indvortes, ville vi her betragte det underet med Omvendelsesmidlerne.

§ 23. Det er bekjendt, at der ogsaa hos Hedningerne, der ikke kjende Gud, findes en indvortes Tiltale, hvorved de paamindes, straffes og tilbageholdes eller roses, opmuntres og tilskyndes og hvorom den hellige Apostel siger: „Hedningerne, som ikke have (Mose) Lov, ere sig selv en Lov" (det er en naturlig Lov, et naturligt Lys i dem, nemlig Forstanden, hvormed de kunne bedømme noget som ærbart eller usømmeligt, godt eller ondt); denne Lov er „skreven i deres Hjerter," hvilket sees deraf, „at deres Samvittighed vidner med (eller overbeviser dem) og Tankerne indbyrdes anklage eller og forsvare hverandre" (Rom. 2, 14. 15), det vil sige: naar de have gjort noget, saa bliver det ligesom undersøgt for Samvittighedens Domstol og bedømt, om det er vel eller ilde gjort, idet Menneskets egne Tanker da enten anklage, beskjæmme og fordømme ham, naar han har gjort det Onde, eller undskylde, rose og frikjende ham, naar han har gjort det Gode. Om denne det menneskelige Hjertes naturlige Tiltale handle vi imidlertig ikke her, men om Samvittigheden og Tankerne, saaledes som de gjennem det skrevne og prædikede Ord af den Hellig Aand belyses, bevæges, regjeres, ledes og bruges til Synderens Omvendelse.

§ 24. Herved er at mærke, at vi egentlig her tale om en i sin Barndom døbt og gjenfødt Christens Bod og Omvendelse, et Menneskes altsaa, som allerede tidligt af og efter den hellige Skrift er bleven undervist til Gudfrygtighed, som selv har læst eller hørt, endnu hører og kan høre Guds Ord, men som ved forsætlige Synder har brudt og overtraadt sin Daabspagt og vist sig gjenstridig og ulydig mod den Hellig Aand, der virker kraftigt gjennem Ordet og de hellige Sakramenter, og som saaledes er falden fra Naadestanden i Guds Vrede. Et saadant Menneske kunde den retfærdige og hellige Gud strax bortstøde fra sit Ansigt og gjorde ham ikke Uret, om Han ikke videre bekymrede sig om ham, men gav ham hen til et forkasteligt Sind og lod ham vandre efter sit Hjertes Indbildning, indtil han naaede Maalet for sin Vantro og Ugudelighed, den evige Fordømmelse. Men dette tilsteder ikke Hans ubegribelige Kjærlighed til Menneskene og hans inderlige Barmhjertighed, hvorom disse vemodige Ord vidne: „Hvorledes skulde jeg hengive dig, Efraim, og overantvorde dig, Israel? Hvorledes skulde jeg gjøre ved dig, som ved Adma? Skulde jeg sætte dig som Zeboim? Mit Hjerte har vendt sig i mig; mine Fortrydelser ere optændte tillige; (men) jeg vil ikke gjøre efter min grumme Vrede" (Hos. 11, 8. 9). Og omendskjønt Mennesket skammeligen har glemt sin Daabspagt, saa kan og vil dog ikke den kjærlige Gud glemme den; men det heder hos ham: „Mon ikke Efraim være mig en dyrebar Søn? Mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af? Thi efterat jeg har talt til ham (og givet ham mine Forjættelser, idet jeg antog ham til mit Barn), kommer jeg ham endnu flittigt ihu. Derfor lyde mine Indvolde for hans Skyld. Jeg vil visseligen forbarme mig over ham" (Jer. 31, 20).

§ 25. Af denne Forbarmelse kommer det nu, at Gud er bekymret for den forvildede og forførte Sjel og lokker den til

Omvendelse. Han lader den endnu nyde godt af sin Daabspagt og stræber at bringe den tilbage til denne. Omendskjønt den har forladt Ham, saa forlader Han dog ikke den saa snart, men følger efter den med sin Naade, saaledes som i forrige Prædiken omhandlet. Og naar Han saaledes kalder de syndige Mennesker til Omvendelse, saa sker det dels udvortes, ved det offentligen prædikede Ord, dels indvortes, ved Indgivelsen af gode Tanker, ved Hjertets kraftige Bevægelse, hvorved den Hellig Aand lægger det prædikede Ord nær til Hjertet og bereder eller idetmindste søger at berede dette til Omvendelse. Thi om end vor dyrebare Frelser formedelst forsætlige Synder har forladt og ophørt at bo i et Hjerte, saa ophører Han dog ikke saa snart, om jeg saa maa sige, at **bo hos** et saadant Hjerte og at have det inderligen kjært. Han bliver staaende ved Døren og banker paa ved allehaande gavnlige og til Menneskets Omvendelse tjenlige Midler, hvilket de Lærde pleier at bevise af det 3die Kapitel i Johannes's Aabenbaring, hvor den kjærlige Herre blandt Andet siger til Biskoppen i Laodicea: „Du siger: Jeg er rig og har Overflod og fattes Intet, og du ved ikke, at du er elendig og jammerlig og fattig og blind og nøgen. Jeg raader dig, at du kjøber af mig Guld. — Vær derfor nidkjær og omvend dig. Se, jeg staar for Døren og banker (nemlig ved denne Formaning til Omvendelse); dersom Nogen hører min Røst og oplader Døren, til ham vil jeg gaa ind" (V. 17—20). Saaledes ogsaa den Hellig Aand; naar man bedrøver og udstøder Ham ved Synder imod Samvittigheden, saa gjør dog Hans inderlige Forbarmelse over det stakkels forførte Menneske og Hans Kjærlighed, at Han ved Hjælp af Ordet søger at gjenvinde og omvende det, og det fornemmelig ved jævnligen at kalde det forhen hørte, lærte og læste Ord tilbage i dets Erindring, ved at indgive det gode Tanker og vække hellige Bevægelser i dets Hjerte. Det gaar hermed til som med Sæden, der kastes i Jorden; den ligger ofte længe, forinden den kommer op (idet koldt Veirlig, Agerens Tørhed, Jordbundens Haardhed eller Andet kan lægge den Hindringer iveien; men i sin Tid begynder den dog at spire, at grønnes og bære Frugt. Saaledes, naa Mennesket falder i Synd, saa tabes vel den saliggjørende Tro, forsaavidt som den hænger ved Christo; men ikkedestomindre forbliver dog Guds Ord, som det ordentlige Omvendelsesmiddel, endnu ligesom skjult hos ham, og dette vander og opvækker nu den dyrebare Hellig Aand indenfra og udenfra, indtil Mennesket i sin Tid ved Guds Naade gaar i sig selv, omvender sig og atter kommer til Troen og Foreningen med Christo. Og dette hører med til Guds Kjærligheds og Godheds Undere, at Han, ihvorvel høiligen krænket og bedrøvet, dog ikke aldeles forlader det syndige Menneske, men bliver staaende ved dets Hjertes Dør, giver det gode Ord og gjør Alt for paany at kunne annamme det. **Ak, Herre, hvad er et Menneske, at Du agter det saa høit?**

§ 26. Saaledes ere nu de indvortes Tilskyndelser til Omvendelse, de gode Tanker, der opstaa i den syndige Sjel, Hjertets Bevægelser, indvortes Frygt og Rædsel, den urolige Samvittigheds Indsigelser og Tugtelser lutter Naadesvirkninger af den Hellig Aand, grundende sig i Daabspagten, der endnu staar fast paa Guds Side; de ere lutter Tegn paa den gode Guds uudgrundelige Kjærlighed: de ere Frugter af det prædikede og hørte Ord; de ere, om jeg saa maa sige, et Ekko eller en Gjenlyd af Guds Røst, der lader sig høre i Ordet. Derfor ytrer de sig ofte strax ved Ordets Hørelse, saaledes som vi se paa Felix, Landshøvdingen i Judæa, og paa Kong Agrippa, der bleve forfærdede ved Paulus's Præ-

diken og kraftigt tilskyndede til Omvendelse og Christendom (Ap. Gj. 24, 25; 26, 28), — undertiden ogsaa senere ved mangehaande Leiligheder. Erfaringen lærer, at det syndige Menneske ofte „hører et Ord bag sig, sigende: denne er Veien; gaa paa den, naar du vil afvige til den høire eller til den venstre Side" (Esai 30, 21). Herhen hører det mærkelige Exempel, som vi anførte ovenfor i forrige Prædiken § 26. Ligesom det gaar med de gudfrygtige Mennesker i Almindelighed og isærdeleshed med de anfegtede og bedrøvede, nemlig at Satan indskyder og indblæser dem allehaande onde Tanker, opvækker deres endnu vedhængende onde Begjærligheder og ofte sætter saa haardt ind paa dem, at de klage over at de synes at høre Nogen tale ligesom i lang Afstand eller bag Væggen eller bag deres Ryg eller under Hovedpuden, hvorpaa de have lagt sit trætte Hoved, ja undertiden indeni dem, eller at han misbruger et eller andet Skriftsprog forat bedrøve og forføre dem eller paa anden Maade driver dem til det Onde, saaledes gaar det ogsaa med dem, som Satan har forledet til Synd: de kunne ofte ikke unddrage sig for sin Samvittigheds Tiltale og Guds Røst, der minder dem om Hans Ord og lokker dem til Omvendelse.

§ 27. De høre ofte: Hvad har du gjort? hvorledes har du kunnet saa skammeligen glemme din Daabspagt? er det din Guds Tak for saamange Velgjerninger, som Han dit hele Liv igjennem har vist dig? er dette den Tak, du giver din Frelser for Hans udøste Blod, hvormed Han har gjenløst dig? skal et Guds Barn saaledes glemme sin kjærlige Fader og sin Pligt? hvorledes vil du nu vove at opløfte dine Øine til Himmelen? hvorledes skal du kunne bede og kalde Gud din Fader, efterat du saa høiligen har fortørnet og krænket Ham? hvad har du nu igjen for den usle Lyst uden Skam og Skjændsel? hvor længe vil du endnu gaa saaledes og ikke vende tilbage til din Fader? hvor længe vil du endnu opsætte din Omverdelse? og deslige. Dette er nu, hvad der siges om David, efterat han havde ladet Folket tælle, nemlig at hans Hjerte slog ham, det er: hans Samvittighed begyndte at blive urolig og anklage ham, fordi han med sin Stolthed havde forsyndet sig groveligen imod Gud (2 Sam. 24, 10). Hertil hentydes ogsaa af vor dyrebare Frelser, naar han fortæller om den fortabte Søn, „at han kom til sig selv og sagde: hvor mange Daglønnere hos min Fader have ikke overflødigt Brød! men jeg omkommer af Hunger; jeg vil staa op og gaa til min Fader." Saa kan ogsaa her anføres, hvad Herren siger hos Profeten Hoseas (Kap. 2, 14): Jeg vil lokke hende (overtale hende, give hende gode Ord) og føre hende i Ørken, og jeg vil tale kjærligen med hende" (jeg vil tale i og til hendes Hjerte).

§ 28. Det vil derhos ikke være utjenligt at oplyse Sagen med nogle Exempler (ved hvilken Leilighed det var at ønske at de, som nogengang havde sporet Guds naadige Haand og Hans kraftige Dragelse og Tiltale, ikke vilde fortie, hvad de have erfaret). For ikke længe siden gik to Studenter at spadsere udenfor Wittenberg og satte sig i Skyggen af et grønt Træ. Den Ene siger: „hvor deilig Himmelen er!" Den Anden svarer: „ja, hvo der blot kunde se paa den med en god Samvittighed!" Den Første siger igjen: „har da du en ond Samvittighed?" Derpaa begynder den Anden med Vemod at fortælle, hvorledes han engang bad sin Fader om Penge til at deltage i et Lag med, og at Faderen da kun rakte ham en Groschen*), hvorover han blev saa opbragt, at han kastede den i Gulvet og traadte den under sine Fødder;

*) Groschen (Grosjen), en tydsk Sølvmynt, af Værdi henved 3 Skilling norsk.

saa ofte han nu tænker herpaa, „drypper der en Blodsdraabe af hans Hjerte." — Jeg kjender en Mand, som i sin Ungdom gjorde meget af Selskab og oftere overlod sig til allehaande syndigt, usømmeligt Væsen, som følger med Drik, ja endog nogle Gange kom i farligt Slagsmaal, men som omsider af Guds Naadesord og Aand blev bevæget til at gaa i sig selv og begyndte at sørge over sine Synder; hans Samvittighed talte saa eftertrykkeligt til ham, at han ofte indelukkede sig i et affidesliggende Kammer forat kunne give sine Taarer frit Løb; naar han kom i Kirke og hørte en Guds Trudsel imod Syndere, saa lød denne overalt i hans Øren, hvor han gik og stod; skulde han gaa over Gaardsrummet, saa skede det med hængende og næsten tilhyllet Hoved, idet hans Hjerte sagde ham, at Solen skammede sig over ham, osv. Efterat denne Mand havde udøst sit Hjerte for en forstandig og gudfrygtig Præst, fik han tilsidst rigelig Trøst for sin Sjel.

§ 29. I en af mine Nabobyer er det brugeligt at ringe Kirkens store Høitider ind den første Dag Kl. 3 om Morgenen med alle fire Kirkers Klokker og derved opmuntre Menigheden til Andagt. Som nu dette skede en hellig Julenat, laa en ryggesløs ung Mand, der var meget hengiven til Drik, Spil og andre Synder, i Sengen med sin Kone og begyndte under Klokkeringningen at græde bitterligen. Da hun spurgte ham om Aarsagen hertil, sagde han: Ak, hvor deiligt Klokkerne gaa i den stille Nat og give os et Tegn til at vi med inderlig Glæde og Andagt skulle berede os til den hellige Julefest! Men ak! hvorledes har vel jeg beredt mig? Hvor daarligt har ikke jeg hidtil takket min Frelser for at Han til Menneskenes Frelse og Salighed blev et Menneske og har elsket os saa høit og saa dyrt forløst os! Konen trøster ham med at Han visseligen ogsaa var kommen til Verden for hans Skyld og forat gjøre ham, som en Synder, salig; han skulde kun omvende sig af Hjertet og bedre sit Levnet. Dette lovede han ogsaa, men lod sig dog senere ved det syndige Kjøds Vaner og den onde Verdens Lokkelser forlede til sine forrige Synder. Imidlertid sees dog heraf, hvorledes Guds Godhed og Hans Hellig Aand ingen Leilighed forsømmer til at formane den syndige Sjel og kalde den til Omvendelse.

§ 30. Endnu et Tilfælde falder mig ind, som tildrog sig med en Præst i mit Fædreland, til hvem jeg stod i Svogerskabsforhold. Han elskede Drik og forestod som Følge deraf just ikke sit Embede paa den bedste Maade, ligesom hans umaadeholdne Levnet hellerikke kunde Andet end give Menigheden Forargelse. Han var ellers godhjertet og veltænkende og vilde gjerne tjene sin Næste. Da det nu behagede Gud, ved en sand Omvendelse at berede ham til et saligt Endeligt, og viste sig nogen Hævelse paa hans Legeme, begyndte han at gaa i sig selv og med Bedrøvelse at tænke over sit syndige Liv. Da han engang havde ligget søvnløs til henimod Morgenen og sukket til Gud om sine Synders Forladelse, hører han, at der bliver slaaet tre Gange med et stort Ris paa et i Nærheden staaende Bord, hvilket det strax faldt ham ind at udtyde saaledes, at han her i Tiden ikke kunde unddrage sig for sin Guds faderlige Tugtens-Ris, men at hans Synder dog for Christi Skyld skulde blive ham tilgivne, hvorover han glad udbrød:

Skal Synd og Pine følges ad,
Saa straf mig her ilive
Ja haardt mig her kun bøde lad,
Maa hist jeg fri kun blive!

Gjør med mig, som det tykkes Dig.
Jeg tillidsfuldt og stille
Vil lide, naar det evig mig
Fra Dig kun ei maa skille.

Siden ytrede virkelig Vattersoten sig hos ham og voldte ham meget Besvær og mange Smerter; men han udholdt Alt med stille Taalmodighed og endte omsider saligen sit Liv i hjertelig Anger og Bod og i fast Tillid til sin Frelsers Jesu Christi Fortjeneste.

§ 31. Dette Sidste minder mig om at vi endnu have et Omvendelsesmiddel at omhandle, nemlig Korset. Til dette sigter vor Herre Jesus, naar Han i Lignelsen om den fortabte Søn fortæller, at da denne havde forødt alt sit Gods og begyndte at lide Hunger og Nød, kom han til sig selv, tænkte paa sin Fader og hans Godhed og besluttede at tage sin Tilflugt til denne. Saaledes gaar det endnu den Dag idag med mangen syndig Sjel; den tænker ikke paa Gud, naar det gaar den vel; saalænge Syndeveien, hvorpaa den vandrer, er bevoxet med Blomster, er lystelig, jævn, grøn og deilig, følger den uden videre Eftertanke. Men kommer den ind iblandt Torner og Tistler eller ud i Myrer og Ødemarker og hverken ved ud eller ind, saa ser den, at den har faret vild og taget feil af den rette Vei, vender tilbage og raaber om Hjælp. Herpaa henpeges, naar Herren siger til det ubodfærdige Israel: „Se, jeg vil sætte Gjærde om din Vei med Torner og gjærde hendes Gjærde, og hun skal ikke finde sine (Hore-) Stier, — og hun skal sige: jeg vil gaa og vende tilbage til min første Mand; thi jeg havde det da bedre end nu" (Hos. 2, 6. 7). Denne Lignelse er hentet fra en Hyrde, som omgjærder de raadne Vande eller altfor fede Græsgange, forat ikke Faarene skulle komme til dem, en Lignelse, som ogsaa Job bruger, naar han siger: „Min Vei har Han gjærdet til, saa jeg ikke kommer frem, og paa mine Stier lægger Han Mørke" (Kap. 19, 8, jfr. Kap. 3, 23). Som et Sindbillede paa et saadant Menneske kan ogsaa den Væder betragtes, som Abraham fandt hængende i Buskene med sine Horn og ofrede Herren til et Brændoffer.

§ 32. Ligesom Nød og Tvang formaar at tæmme de vildeste Dyr — saaledes som Hjortene, der ved at fanges og indsluttes i et trangt Rum kunne blive saa tamme, at de æde af Menneskenes Haand, hvad der rækkes dem, og ligesom der fortælles om en Spurv, der forfulgtes af en Høg og fløi ind i Filosofen Zenokrates's Barm og søgte Beskyttelse hos ham —, saaledes gaar det ogsaa med Menneskene. Nøden lærer dem at bede, at ty til Gud og blive gudfrygtige, som Profeten siger: „Herre! i Angesten besøgte de Dig; de udøste sin stille Bøn, der Du tugtede dem" (Esai. 26, 16). „Paa min Nødsdag søgte jeg Herren," siger den kongelige Profet (Ps. 77, 3); thi i gode Dage glemmes det ofte. Den Hellig Aand sammenligner undertiden Trængselen med den Ild, hvorved Bjergfolkene eller Guld- og Sølvarbeiderne smelte Metaller og hvori Malmen ikke blot bliver lutret og renset, men ogsaa gjort flydende, saa at den lader sig støbe i en Form og give den Skikkelse, Mesteren ønsker. Herhen hører, hvad der staar hos Profeten Esaias (Kap. 48, 10): „Se, jeg har lutret dig, dog ikke som Sølv; jeg har udvalgt dig" (gjort dig kostelig) i Elendigheds Ovn. De Lærde have bemærket, at den hellige Apostel Rom. 6, 17 sammenligner Guds Ord med en Form, hvori Noget støbes eller presses, saa at det faar sin Skikkelse derefter. „(Gud være Tak, at I nu af Hjertet ere blevne den Lærdoms Form lydige, hvilken I ere hengivne" (Rom. 6, 17)." Nu er Hjertet af Naturen sten- og jernhaardt og vil ikke danne sig efter det guddommelige Ords Form til barnlig Lydighed: derfor maa Gud gjøre det flydende og smelte det i Trængselens Ovn, forat det skal lade sig støbe og danne efter Hans hellige Villie.

§ 33. Korset er den Herres Jesu, vor Sjelehyrdes, Hyrdehund. Naar Faarene

have adspredt sig i Forfængelighederne, eller et af dem ser sig for langt bortfjernet fra Hjorden og i Fare for Ulven, saa lokker og kalder Han først og søger ved sit Ords Røst at bringe dem tilstede igjen. Hjælper det ikke, eller det bliver upaaagtet, saa sender Han udvortes eller indvortes Nød, der skal drive de adspredte sammen og lære dem at give agt paa sin Hyrdes Røst. Herom siger David: „Førend jeg blev ydmyget, for jeg vild; men nu holder jeg dit Ord. Det er mig godt, at jeg blev ydmyget, forat jeg kunde lære dine Forskrifter“ (Ps. 119, 67. 71).

§ 34. Dette stadfæstes af Erfaringen og med mange Exempler. Josefs Brødre vandrede i stor Sikkerhed og tænkte lidet paa den grove Synd, de havde begaaet mod sin Fader og sin Broder; men da de i Ægypten blev stedte i Angest og Nød og af sin Broder, som de ikke kjendte, beskyldtes for at være Speidere og bleve kastede i Fængsel, vaagnede deres Samvittighed, og de sagde, den ene til den Anden: „Sandelig, vi have Skyld paa os formedelst vor Broder, at vi saa hans Sjeleangst, da han bønfaldt os, og vi vilde ikke høre; derfor er denne Nød kommen over os (1 Mos. 42, 21). Saaledes gik det ogsaa med den afgudiske og saare ryggesløse Kong Manassa i Juda: saalænge det gik ham godt hed det: „Herren lod tale til Manassa og hans Folk (ved Profeterne); men de gave ingen agt derpaa.“ Da han derimod kom i Fængsel og Elendighed, bad han ydmygeligen for Herren sin Guds Ansigt og ydmygede sig saare for sine Fædres Guds Ansigt. Ja han bad til Ham, og Han bønhørte ham og hørte hans Bøn og førte ham tilbage til Jerusalem til hans Rige; da kjendte Manassa at Herren Han var Gud“ (2 Krøn. 33, 10. 12. 13). Noget Lignende fortæller Historien om en Venceslaus, Konge i Bøhmen; da hans Fiender havde taget ham tilfange i et Slag og behandlede ham haardt, blev han adspurgt, hvilken Forskjel der var imellem en Konge og en Fange, hvortil han svarede: den, at en Konge blot tænker paa det Jordiske, men en Fange paa Gud og det Himmelske; da jeg var en Konge, levede jeg mig selv til Behag; men nu jeg er fangen, lever jeg for min Gud.

§ 35. Markgrev Didrik af Brandenburg behandlede sine Undersaatter meget haardt og blev tilsidst jaget af Land og Rige. Det kom endog saa vidt med ham, at han maatte søge sit Underhold hos Domherrerne*) her i Magdeburg. Herved blev han bragt til Erkjendelse af sine Synder, saa at han offentligen sagde: Jeg har nedkaldt Guds Vrede over mig, idet jeg altfor meget betyngede mine Undersaatter; thi den trofaste Gud havde beskikket mig til at sørge for deres Vel, ikke til at pine og plage dem. Dr. Selneccer fortæller om en Hofmand, der havde staaet i høi Anseelse og, som man siger, været Potte og Pande hos sin Herre, men var falden i Unaade, bleven afsat og dybt fornedret. I dette sit Kors sagde han: Ak, Gud! da jeg var i min Velmagt, hørte jeg vel ogsaa mangen Prædiken og brugte den hellige Nadverd; men jeg forstod ikke rigtig Noget deraf. Derimod nu, da jeg er bleven legemligen og aandeligen fattig, forstaar jeg først Evangeliet og modtager Lærdom og Trøst, Liv, Saft og Kraft deraf. O, hvor vanskeligt er det ikke for en Verdensmand at blive salig, medmindre han gjennem stor Trængsel kommer til Forstand paa Evangeliet! Jeg takker Gud for Hans Tugtelse; thi derved er jeg bleven fattig; men i Gud er jeg meget rig, og Evangeliet om Guds Naade, om Christi Fortjeneste, om Syndernes Forladelse, om den Hellig Aands Skjænk og Gave, om den rette Seier over alle Djævle og om evig Salighed prædikes for mig Arme;

*) Domherre, d e. en katholsk Præst, der følger visse Ordensregler og forretter Gudstjeneste i en Stiftskirke.

hvorledes skulde jeg kunne være lyksaligere? Jeg vilde ikke bytte med at være romersk Keiser, om det stod i min Magt; Gud er mit Vidne.

§ 36. Men nu maa vi tillige vise, hvorledes vi skulle føre os denne Lære om Omvendelsesmidlerne til Nytte. Lader os for det Første lære at elske og agte Guds Ord høit! Mange have Ordets Fiender været indtil denne Dag, og Satan, som godt skjønner, hvilken Skade denne Guds Kraft gjør ham i hans Rige, udruger bestandig flere, hvoraf Nogle drive Spot med den hellige Skrift og forhaane den, medens Andre endog erklære den for et Nul og Intet og vove at sige, at Ordet intet virker til Omvendelse og er en død Bogstav, et tomt Skal, en Lyd og intet Videre; man maa oppebie en umiddelbar Oplysning og Omvendelse herovefra o. s. v. Imidlertid hersker der blandt alle sande Christne slet ingen Tvivl om at Gud alene i den hellige Skrift har aabenbaret os sin hellige Villie, den evige Sandhed og alt sit Raad til vor Frelse. Thi hvad vide vi ellers om Gud og Hans hellige Villie udenfor hvad Han har aabenbaret os? Og hvad have vi vel for anden Aabenbaring end den i den hellige Skrift? De andre Aabenbaringer, som mange af dem hidtil have rost sig af, have været kjendelige nok paa sine Frugter, af hvad Aand de vare, idet de have faldet ud til Løgn, Forvirring, Kirkeoprør, Raseri og Deslige. Saa have vi ogsaa ovenfor med uigjendrivelige Grunde bevist, at Guds aabenbarede Ord er et kraftigt Middel til at oplyse og omvende Mennesket. Derfor bør nu ethvert christeligt Hjerte holde sig fuldt forvisset om at alle Ordets Bespottere og Fiender, hvormeget de end tilhylle sig med Faareklæderne eller endog omskabe sig til Lysets Engle, indvortes ere glubende Ulve, Djævelens Sendebud, Guds Fiender og Sjelenes Forførere. Satan førte strax i Begyndelsen vore første Forældre bort fra Guds Ord og styrtede dem ved sit bedragelige Ord i alskens Elendighed, og siden denne Svig lykkedes ham saa godt, bliver han stedse fremdeles ved at søge paa allehaande Maader at føre Menneskene bort fra Guds Ord. Se dig for her, du christelige Sjel, og følg ikke de flagrende Løgtemænd, men det sikre profetiske og apostoliske Ord, som det sande Lys, der lyser os til det evige Liv.

§ 37. Men efterdi det ikke er min Mening at bekymre mig meget om de vildfarende og forføriske Lærere i dette Værk, hvorimod mit Øiemærke fornemmelig er rettet paa den syndige Sjel og dens Omvendelse, saa foretager nu her en Prøvelse, mine Læsere, forat erfare, om I allerede ere isandhed omvendte, eller om I med andre Hyklere og Navnchristne vandre i Sikkerhed og Ubodfærdighed, tilfredse med det gudfrygtige Væsens udvortes Skin! En sand Christen er enten „opfødt i Troens og den gode (heldbringende) Lærdoms Ord og har efterfulgt denne“ (Tim. 4, 6), eller om han af den onde Verden er bleven forledet til Synd, saa har han fornummet Ordets Kraft paa sit Hjerte og er derved bleven oplyst, afdragen fra Verden og bragt til Omvendelse. Hvad enten han nu er opvoxet i bestandig Gudfrygtighed uden grove Synder imod Samvittigheden, med hvilke Troen ikke kan bestaa, eller han efter at være falden i saadanne Synder atter er bleven omvendt ved Guds Ord og Aand, saa vil han agte det skrevne og prædikede Ord høit, idet han har følt og endnu daglig føler dets Kraft, Trøst, Sødhed og Virkning i sit Hjerte. Ordet er ei den Sæd, hvoraf Troen og Gudfrygtigheden opstaar; men det er ogsaa den Livssaft og Himmeldug, hvormed disse ædle Væxter næres og opholdes. Hvor nu ingen Kjærlighed til det dyrebare Guds Ord, ingen Høiagtelse og Ærefrygt

derfor, ingen Attraa og Sukken efter dets Kraft, ingen Glæde over dets husvalende Trøst, ingen Iver, ingen Andagt, ingen Hjertets Forandring spores og føles, der kan man trygt slutte, at det ikke staar synderligt vel til med Sjelen, og at dens Omvendelse, Tro og Gudsfrygt ikkun er en falsk Indbildning og i Guds Øine lutter Hykleri og Sikkerhed.

§ 38. Nu ere de, som kaldes Christne, i vore Dage delte i tre Hobe, hvoraf den ene og tilmed den mindste hører, læser og betragter Guds Ord med ivrig Andagt, bevarer det i et smukt og godt Hjerte og bærer Frugt i Taalmodighed (Luk. 8, 15). Den anden foragter det, er mæt og kjed deraf og siger i sit Hjerte som Israelitterne om Mannaet: „Vor Sjel kjedes ved det meget ringe (daarlige) Brød“ (4 Mos. 21, 5.) „Deres Øren have Forhud og de kunne ikke give Agt derpaa; se, Herrens Ord er dem til en Spot; de have ikke Lyst til det“ (Jer. 6, 19). De agte det ikke for en Velgjerning, at de kunne høre Guds Ord, men for et Besvær, at de maa høre det, og høre de det end af Vane og forat bevare Skinnet af at være Cristne, saa have de dog besluttet i sine Hjerter, at de ikke ville skjøtte det og ikke gjøre derefter, og om end undertiden Ordets Kraft imod deres Villie trænger ind til deres Hjerter, saa at de føle nogen Frygt og Rædsel og en og anden god Bevægelse, saa dæmpe de den dog strax igjen, gaa hen og drukne den i Øl og Vin og modstaa saaledes forsætligen den Hellig Aand, der formedelst Ordet stræber at oplyse og omvende dem. Den tredie Hob vil vel ikke have Navn af at være Ordets Foragtere, men elsker og høiagter det, hører det tit og ofte og læser det i selve Bibelen eller andre gode Bøger; de lade sig ogsaa bringe saa vidt, at de føre en ærbar borgerlig Vandel og sky udvortes grove Synder, især saadanne, som henhøre under Øvrighedens Dom og kunne drage sammes Straf efter sig; men de lade alligevel ikke Ordet komme til fuld Virksomhed hos dem; deres Hjerte forblive i Grunden uforandrede; de forbeholde sig nogle visse Synder, som de selv meddele sig Dispensation eller Fritagelse for. Eller de ere glemsomme Tilhørere, lig et lækkende Kar, hvori Lidet eller Intet bliver tilbage; de er som et Papir, der er gjennemtrukket med Olie eller paa anden Maade blevet fedtet og paa hvilket man intet Ordentligt kan skrive; de lade vel Ordet berøre sine Hjerter, men ikke indtage og beherske dem; de elske det som et Middel til sin fuldkomne Omvendelse og Helliggjørelse; kort, de ville vel høre Ordet, men ikke i alle Dele gjøre derefter; de tilegne sig Forjættelserne; men Budene og Undervisningen lade de fare eller vælge det Ene og lade det Andet være, alt eftersom det behager deres syndige Hjerter. Mellem disse to Hobe er der ingen synderlig Forskjel uden alene den, at den ene vandrer ifort en finere Kaabe paa den brede Vei, som fører til Helvede, medens den anden bærer en af grovere Toi, eller med andre Ord: den ene har mere Skin end den anden, men dog ligesaa liden Kraft.

§ 39. Prøver Eder nu nøie, mine Medchristne, til hvilken Hob I høre, — om I hidtil have været Ordets aabenbare Foragtere, i Eders Hjerter holdt det for en Daarlighed, med forsætlig Ulydighed modstaaet den Hellig Aand og saaledes i Virkeligheden sluttet Eder til den gudsfornegtende ryggesløse Hob. Isaafald ved jeg ikke, hvorledes I staa til at raade eller hjælpe, - ikke som om Guds Haand var forkortet og Hans Godhed og Visdom udtømt, saa at Han ikke skulde kunne hjælpe Eder, men fordi I ikke ville lade Eder hjælpe. „I forskyde Guds Ord“ som et Middel til Eders Omvendelse og „agte Eder ikke selv vær-

dige til det evige Liv" (Ap. Gj. 13, 46). I ere ligesom de rasende Syge, der holde dem for rasende, som ville helbrede dem, og kaste alle Lægemidler fra sig. Om Eder er det sagt: „Frelse (Guds Naade og Saligheden) er langt borte fra de Ugudelige; thi de søge ikke dine Forskrifter" (Ps. 119, 155), og hvad vor Frelser siger til Eders Lige: „Min Tale finder ikke Rum hos Eder" (Joh. 8, 37). Djævelen har opfyldt Eders Hjerter med Kjærlighed til de forfængelige Ting, med daarlige, syndige Begjæringer, med Sikkerhed, med Gjerrighed, med Hovmod, med Egenkjærlighed og falsk Visdom, saa at der intetsomhelst Rum bliver tilovers deri for den Herres Jesu ædle Ord. Eder vil det ramme hvad den retfærdige Gud truer med: „De, som vare mit Folk, ere udryddede, fordi der ikke er Forstand; du har forkastet Forstand; derfor vil jeg forkaste dig" (Hos. 4, 6). Hvad Andet kunne vi nu her gjøre end at beklage og begræde Eders sørgelige Tilstand og bede til Gud for Eder, at Han vil forbarme sig over Eder og frelse Eders arme Sjele af Satans Snarer, hvori de ere fangne? Dog vil jeg bede Eder om dette Eneste, at I alligevel ikke aldeles ville undlade at høre Guds Ord, og at I ville afholde Eder fra at spotte derover. Hvo ved, om det ikke maaske engang gaar Eder som Augustinus og de Andre, som vi ovenfor have omtalt? Vinden blæser, hvor den vil (Joh. 3, 8), og den Hellig Aand virker, naar og hvor Han vil. Vel er Eders Hjerte haardt; men den Høiestes Naade kan blødgjøre Alt, og hvorvel I ikke fortjene det, saa pleier dog den barmhjertige Gud at søge sin Godheds høieste Ære i saadanne Menneskers Omvendelse, som I ere. Ak, Herre, Herre Gud, barmhjertig og naadig, langmodig og rig paa Miskundhed og Sandhed, forherligs din Naade paa slige store Syndere! sønderslaa de haarde Hjerter med dit Ords Hammer; slaa paa Klippen, at den maa give Vand; ryddiggjør det af Satan opfyldte Hjerte, at dit Ord maa finde Rum deri! Amen.

§ 40. I Andre derimod, som vel høre Ordet, men ikke ret tage det til Hjerte, betænker vel Eders Frelsers Ord: „Ser derfor til, hvorledes I høre! thi hvo som har, ham skal gives, og hvo som ikke har, fra ham skal og tages det, han synes at have" (Luk. 8, 18). Meningen er: ligesom en klog Husbond betror dem blandt sine Folk mest, som han finder at være flittige i sin Gjerning og utrættelige fremfor de Andre, og ligesom en rig Mand helst overlader sine Penge til dem, som gjerne ville frem og ere ivrige for sin Næring og Opkomst, saaledes vil ogsaa Gud forøge sine Naadegaver hos dem, som have brugt de de første vel og med hjertelig Andagt tragte efter at voxe i Hans Kundskab, medens de, som forsømme Hans Naade, som trods det prædikede Ord overlader sig til Sikkerhed og Ligegyldighed og hengiver sig til sine Skjødesynder, tilsidst ville blive aldeles kolde og deres Fordømmelse saameget desto haardere.

§ 41. Lader Eder da ikke nøie med at I have og høre det ædle Livsens Ord; men tragter efter at have og bevare det i Eders Hjerter og at føle og fornemme det som et levende, kraftigt Ord. Guds Ord er ikke blot for Ørene, men fornemmeligen for Hjerterne. David siger: „Jeg gjemmer dit Ord i mit Hjerte, paa det jeg ikke skal synde imod Dig" (Ps. 119, 11), nemlig ligesom man indtager et Forebyggelsesmiddel, eller en Modgift mod en smitsom Syge eller et Lægemiddel mod et befrygtet Tilfælde. Guds Ord er en Sæd, hvoraf megen herlig Trøst, mange herlige Livsfrugter kunne opvoxe; Sædekornet maa imidlertid ikke blive liggende ovenpaa Ageren, men bringes ned i Jorden og bedækkes med denne, om det skal komme op og bære Frugt. Ordet er en Mad; men Maden maa

svælges, fordøies og gaa over til Næringssaft, om den skal give Legemet Kræfter. Ordet er en Surdeig; men denne maa blandes sammen med den anden Deig, om den skal syre den. Hertil sigter maaske Apostelen, naar han siger, „at det prædikede Ord ikke hjælper, naar det ikke forenes med Troen i dem, som høre det“ (Ebr. 4, 2), hvorvel han ogsaa kan have hentydet til et Lægemiddel, som det ikke er nok, at Lægen har i et Glas eller andet Kar, priser høit og med mange Ord anbefaler til den Syge, holdende det i Haanden, hvorimod den Syge maa tage det ind, forat det i hans Mave kan forene sig med hans egne Kræfter, gaa over i Blodet og fordeles i det hele Legeme.

§ 42. Guds Ord, Guds Aand og det menneskelige Hjerte maa ikke stilles ad. Den ganske Skrift er rettet paa Menneskets Sjel, Aand, Hjerte og Sind. Dette er den sorte Plet, som Gud sigter paa med sit Ords Pile. Ordet kommer fra Gud og fører til Gud, ei blot det udvortes Menneske, men især deleshed det indvortes; det er paa dette, at Altsammen gaar ud. Det er ikke med Ordets Prædiken som med den kjølige Luftning, man i Heden frembringer med en Vifte eller løvrig Gren og som kun vederkvæger udvortes: men det prædikede Ord maa trænge igjennem indtil Sjelen og vederkvæge, husvale, trøste, forandre og omvende denne. Derfor kalder Apostelen Jakob det Ord, „som er mægtigt til at gjøre Sjelene salige, et indplantet Ord“ eller, om jeg saa maa sige, et Plante- eller Pode-Ord, efterdi det maa indlemmes i vort Hjerte, fæste sig, blive og slaa Rødder deri (Jak. 1, 21). Om Nogen forærede mig en kostelig Plante eller Blomst, og jeg vilde bære den bestandig i Haanden eller lægge den i en Bog, saa vilde den visne og fortørres; satte jeg den derimod i Jorden, vandede den flittigt og stelte den omhyggeligt, saa vilde den voxe og formeres; saaledes er det ogsaa med Guds Ord. De Lærde gjøre Forskjel paa det indvortes og det udvortes Ord og fordre medrette ikke blot den udvortes, men ogsaa den indvortes Hørelse, ikke som om Ordet i sig selv var to Slags, men med Hensyn til dets Brug. Hos Nogle bliver det vistnok ikke Andet end et udvortes Ord, fordi de blot høre det med de legemlige Øren og ikke tage det til Hjertet. Men skal det gavne noget, maa det blive et indvortes Ord; det maa trænge lige til Sjelen og opfylde denne med guddommelig Kraft, med himmelsk Trøst og hellige Tanker. Hvad hjælper Lyden i Ørene uden Kraft i Hjertet? Hvad hjælper det, om vi have Bogstaven og ikke Aanden? Hvad hjælper det, om vi høre og kjende Ordet og ikke gjøre derefter?

§ 43. Betænker dette vel, mine kjæreste Medchristne, og prøver Eder, hvorledes det staar til med Eder! Det udvortes Ord alene vil ikke gjøre Eder salige, medmindre det bliver indplantet i Eder, blandet med Eders Tro og forenet med Eders Aand, som en Kraft fra Gud og Hans Aand. Mange Tusind Sjele ere gaaede fortabte, fordi de kun have været Ordets Hørere og ikke dets Gjørere. Vor Frelser siger, at neppe Fjerdedelen af Tilhørerne have Nytte og Frugt af det prædikede Ord, ikke som om Ordet jo allevegne var en Guds Kraft, men fordi det hos de Fleste ikke finder nogen god Modtagelse, ikke bevares i Hjertet, men kvæles og hindres i sin Virkning (Luk. 8, 4 flg.). Derfor siger jeg endnu engang: „Ser til, hvorledes I høre!“ giver Eder ikke tilfreds og værer ikke fornøiede med Eders Christendom, forinden I mærke og i alle Eders Gjerninger, Ord og Tanker kunne spore, at Ordet er blevet Herre over Eders Hjerter, og at Christus formedelst sit Ord lever og hersker i Eder! Stræ-

der, at denne himmelske Ild maa brænde saaledes i Eders Hjerter, at I med Herrens Disciple føle og fornemme den! (Luk. 24, 32). Lader det gjøre Eder ondt, om I skulde gaa ud af Kirken uden at have erfaret nogen kraftig Bevægelse i Hjertet ved Ordets Prædiken! Nærmer Eder ikke blot til Christum forat høre hans Ord, men ogsaa for af Ham at annamme en Kraft til Helsebod for Eders Sjele!

§ 44. Jeg sigter hermed til Fortællingen om den blodsottige Kvinde, der rørte ved Sømmen af den Herres Jesu Klædebon med saadan Tro, at der udgik en Kraft fra Ham, hvorved hun blev sund. Det er mærkeligt og særdeles passende for vort Øiemed, hvad der berettes, nemlig at Herren spurgte: „Hvo var det, som rørte ved mig? Men Peter og de, som vare med Ham, svarede: Mester! Folket trykker og trænger Dig, og Du siger: hvo var det, som rørte ved mig?" (Luk. 8, 42 flg.). Se, Herren var omringet af en saadan Mængde Mennesker, at de trængte og trykkede Ham. I en slig Trængsel have vel Mange af dem berørt Hans allerhelligste Legeme og Hans Klæder, men Ingen paa den Maade som den stakkels Kvinde, der griber saaledes fat i Ham, at Han føler, at en Kraft udgaar fra Ham, og hun, at en Kraft kommer til hende, hvorved hendes Blodflod standser og hendes Nød vorder afhjulpen. Saaledes gaar det endnu til; paa mange Steder, allerhelst i store og folkerige Byer, er der Trængsel om Herren og Hans Tjenere, især om dem, som Herren kan have udrustet med Aand og Gaver fremfor Andre. Folk stimler sammen i tætte Skarer forat høre Guds Ord; men blandt denne store Mængde er der dog ofte saare Faa, som fornemme Ordets og Aandens Kraft hos sig og hos hvilke Syndekilden tilstoppes, hvori dog ikke Herren er Skyld, men de vantro Hjerter, der kun høre til af Vane eller Nysgjerrighed, men bekymrer sig intet om Kraften.

§ 45. Vi maa imidlertid ikke blot drive paa den frugtbare Hørelse af det guddommelige Ord, men ogsaa foreslaa Midler, hvorved en saadan Hørelse kan opnaaes. Betænker for det Første, mine Medchristne, det guddommelige Ords Majestæt! Thi eftersom det er en Guds Kraft og Hans Munds Ord, saa maa det ogsaa prædikes, behandles og høres som Guds Ord (1 Pet. 4, 11); det kræver den dybeste Ydmyghed, Ærbødighed og Hjertens Andagt. „Hører, I Himle, og du Jord, mærk!" siger Profeten; „thi Herren taler" (Esai. 1, 2). Ja visseligen maa Himmel og Jord og alt, hvad deri er, tie og lytte, naar Herren, Altings Skaber, taler; saaledes bør ogsaa vor Fornuft tie, vore Tanker være stille og vort Hjerte andægtigt, naar vi høre Ham tale i sit Ord. Det er rosværdigt, at somme Christne, selv høie Personer, høre Ordets Prædiken staaende og med blottet Hoved; men den største Ære, vi kunne bevise Ordet, er dog, at vi give det Rum i vore Hjerter og fatte det hellige Forsæt at gjøre derefter. „Man maa annamme det gjerne (villigen og med Glæde) og med Sagtmodighed" og med Kornelius, den gudfrygtige Høvedsmand i Cæsarea, sige i sit Hjerte til Gud Tjener: „Nu ere vi alle tilstede for Guds Aasyn forat høre alt det, som dig er befalet af Gud" (Ap. Gj. 2, 41; Jak. 1, 21; Ap. Gj. 10, 33).

§ 46. Betænker endvidere, at Gud gjennem sit Ord ikke taler til Eder om ringe og ubetydelige Ting, men om det, som angaar Eders Sjel og evige Frelse! „Bøier Eders Øre," siger Han, „og kommer hid til mig; saa skal Eders Sjel leve" (Esai. 55, 3). „Antager min Tugt," siger den himmelske Visdom, „og ikke Sølv, og (antager) Kundskab fremfor udvalgt opgravet Guld! Thi Visdom er bedre end Perler, og alle de Ting, man

har Lyst til, kunne ikke lignes med den. Og nu, Børn, hører mig! thi salige ere de, som holde mine Veie. Hvo mig finder, han finder Livet og faar en Velbehagelighed (Naade, Kjærlighed og sit Hjertes Ønske) af Herren" Ordsp. 8, 10. 11. 32. 25). David siger: „Herrens Domme er kosteligere end Guld, end fint Guld i Mængde og sødere end Honning og Honningkage (Honning, som drypper af Kagerne). Ogsaa din Tjener bliver paamindet (formanet og underviist til Gudfrygtighed) ved dem; naar man holder dem, da er der stor Løn" (Ps. 19, 11. 12), — som om han vilde sige: i min Guds Ord er der større Gavn og Vinding, saa og mere Liflighed og Vellyst end i nogen anden Ting i Verden; det ædleste Guld, hvor meget der end er deraf, kan ikke sammenlignes med Guds Ord, og den Sødme, hvormed dette vederkvæger en bedrøvet Sjel, staar langt over den dryppende og af sig selv flydende Honning; thi Guld kan ikke hjælpe noget til Salighed, og den sødeste Honning kan ikke trøste et bedrøvet Hjerte; men dette kan Guds Ord gjøre, og derfor kaldes det ogsaa et „Livets og Saliggjørelsens Ord" (Filipp. 2, 16; Ap. Gj. 13, 26). Dersom nu Mennesket med Velbehag hører tale om timelige og forgjængelige Ting, som forskaffe det Forlystelse eller give det Haab om Fordel, og viser dem den Ære at henvende alle sit Hjertes Tanker til dem, bør det da ikke saa meget mere gjøre dette, naar det hører det guddommelige Ord, hvori der ligger skjult lutter Trøst, guddommelig Kraft, Visdom, Sødme, Fred, Glæde, Velsignelse og Liv?

§ 47. Man sætter stor Pris paa en udenlandsk og skjøn Blomst, uagtet den har liden Kraft i sig og snart visner; man skatter en gylden Skuepenge høit, fordi man kan tage til den i Nødens Stund; man agter et Privilegium eller Naadesbrev dyrebart, fordi det indeholdes Hjemmel for vor Stand, vort Adelskab, vor Frihed o. a. M.; man opbevarer omhyggeligt et Lægemiddel, som har vist sig virksomt til Sundhedens Vedligeholdelse eller Gjenoprettelse; man forlyster sig ved en prydelig Tale, der er udstafferet med alskens Billeder, smukke Talemaader og fine Vendinger; man gjør meget Væsen af et Maleri, hvorpaa en sindrig og berømt Malers Haand længe har kunstlet; men hvorfor skatte vi ikke Guds Ord over alt Andet, da det dog er en uforvisnelig Blomst, fuld af sød Trøst og levendegjørende Kraft, en Skuepenge, der bærer Guds eget Billede, et Brev, der tilsikrer os Guds Børns Herlighed, Befrielse fra Syndeskylden og Arveret til Himmelen, et Lægemiddel mod Døden, en Tale, som den evige Visdom og Mesteren med den lærde Tunge har forfattet, et Maleri, hvorpaa den Hellig Aand og Guds Hjerte klarligen har afbildet os den korsfæstede Jesum og Himmelens Glæde? Saa lader os nu stedse ihukomme dette og ikke gaa i Kirken med et søvnigt og uopmærksomt Sind, men sige med Peter: „Herre, du har det evige Livs Ord!" (Joh. 6, 68). Lader os betragte Guds Tjener som en Engel eller et Sendebud fra den Herre Jesus, der gjennem ham vil tale med os om vor Sjels evige Frelse!

§ 48. Det er derhos fornødent, at I medbringe et hungrende og tørstende Hjerte til Ordet, et Hjerte, som i Ydmyghed erkjender sin Trang, sin Synd og Elendighed og ønsker at faa Hjælp derimod af Guds Ord. Noget, som nutildags afstedkommer megen Skade i Christenheden og volder, at mange Prædikener hos de Fleste blive uden Frugt, er dette, at Hjerterne, naar de komme til Ordet, allerede ere fulde og mætte, enten af verdslig Forfængelighed og Sorg for Næring eller af indbildt Gudfrygtighed. Man lader sig nøie med den udvortes Gudstjeneste og en borgerlig ærbar Vandel og mener, at man allerede ved saameget af

Christendommen, som behøves, - at man allerede er saa gudfrygtig, som der kan fordres af os Mennesker, at man ingen Omvendelse eller Fremvæxt har behov. Der findes desværre endnu i vore Dage saare Mange, der sige med Biskoppen i Laodicea: „Jeg er rig og har Overflod og fattes intet,“ og som ikke vide, „at de ere elendige og jammerlige og fattige og blinde og nøgne“ (Aab. 3, 17). Derfor er næsten al Iver, al Begjærlighed, al Andagt udslukt; de Fleste komme i Kirken lig de drukne Gjæster til Maaltidet; der smager dem Intet; thi de have ingen Madlyst. Den, som tror, at han allerede er saa gudfrygtig, som han kan blive, han agter ikke paa nogen Bodsprædiken, ligesaalidet som den, der er uden Anfegtelse og Trængsel, bryder sig om Trøsteprædikenerne. Man skal imidlertid vide, at det er en høist skadelig Vildfarelse at indbilde sig, at man er udlært i det, som intet Menneske her i Livet kan blive færdig med at lære. Naar vor Tids Christne mene, at de allerede have fattet og begrebet Alt, hvad en Christen skal vide, saa forekommer dette mig, som om en Skolegut, der neppe har lært at stave og lægge sammen, vil indbilde sig, at han allerede er en lærd Mand, eller som om en Malerdreng, der endnu neppe forstaar at tilberede Farverne og føre Penselen, vil regne sig blandt Kunstnerne og Malerne.

§ 49. Vi forstaa stykkevis (vor Viden er Stykværk), siger den hellige Apostel (1 Kor. 13, 9), der ogsaa paa et andet Sted siger: „Ikke (troer jeg,) at jeg allerede har grebet det eller allerede er fuldkommen; men jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu. — Jeg forglemmer, hvad der er bagved, og udstrækker mig efter det, som er foran“ (Filipp. 3 12. 14). Herved er at mærke, at han saavel taler om Fuldkommenhed i Tro og Kundskab som i Levnet og Christi Efterfølgelse og ikke agter sig fuldkommen i noget Stykke; han ser ikke saameget paa hvad han allerede har lært af Christus som paa hvad han endnu har tilbage at lære. Naar nu en saadan Apostel ikke tør rose sig af at være udlært i Christendommen, hvorledes skulde da vi stakkels Syndere ville rose os deraf? Det er et Tegn paa stor Vankundighed og Sikkerhed, naar et Menneske indbilder sig, at det allerede har bragt det vidt i Herrens og sin Frelses Gjerning. Den, hvem Intet fattes, ham fattes Alt. „Dersom Nogen tykkes sig at være Noget og er dog Intet, han bedrager sig selv“ (Gal. 6, 3). De, som have gode Tanker om sig selv og finde stort Behag i sig selv, de kunne ikke behage Gud. Vor Christendoms Fuldkommenhed er saa ufuldkommen, at man maa agte det for en Fuldkommenhed, naar man erkjender sin Ufuldkommenhed og tragter efter at blive fuldkomnere*). Vi gaa endnu i Skole hos den, som siger: „Lærer af mig; thi jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjertet,“ og hans Lexer kan Ingen blive færdig med i dette Liv. Derfor siger Vismanden medrette: „Naar et Menneske har endt det, da begynder han først, og naar han vil holde op, saa kommer han først i Tvivl“ (Sir. 18, 8). Lader os derfor stedse blive Lærlinger; lader os med hjertelig Attraa skride til Ordets Betragtning, som et tørstende Barn higer efter sin Moders Bryst, og i enhver Prædiken med Begjærlighed søge Tilvæxt i vor Christendom!

§ 50. Hertil udkræves nu endvidere en hellig Overveielse og flittig Betragtning af det læste eller hørte Ord. Vore Dages Christne mene, at det er nok, naar de have hørt det; den største Del mener, at det er nok at være andægtig i Kirken og holde ud der en Times Tid; naar det er gjort, har man intet Mere at bekymre sig om. Derfor gaar man ud af Kirken under Latter og unyttig Snak,

*) Augustinus: Ipsa est perfectio hominis, invenisse, se non esse perfectum.

især paa Herrens hellige Dag, og tænker ikke paa hvorledes man ved gudelig Eftertanke og Tilbagekaldelse i Erindringen skal lægge sig det prædikede Ord paa Hjerte og bringe det til at bære Frugt, men hvorledes man skal tilbringe Dagen i Overdaadighed, Vellyst og muntert Selskab. Deraf kommer det, at de fleste Tilhørere ligne dem, som høre en velklingende Sang synge og spille i et fremmed Tungemaal og forlyste sig en Stund ved den smukke Lyd, men tilsidst ikke vide, hvad det var. Saaledes høre ogsaa mange Mennesker Prædikenerne, forlyste sig ved de udvortes Gaver og Prædikantens Røst, og naar det er forbi, skynde de sig derfra uden at være blevne et Haar bedre ved hvad de have hørt. De ere ligesom Fluerne eller Myggene, der sværme omkring Blomsterne og undertiden sætte sig derpaa, men ikke forstaa at samle nogen Honning deraf. Og dette, at man vel hører Ordet, men ikke tager det til Hjerte, ei heller tænker derover og ved flittig Betragtning tilegner sig det, volder ligeledes, at der spores saa liden Nytte deraf, - at der er saamegen Høren, men saa liden Gjøren i Christenheden, og at Hjerterne forblive uforandrede. Thi hvorledes kan Maden, den være nu saa god, den være vil, nære et Menneske, naar hans fordærvede Mave strax giver den fra sig igjen og ikke fordøier den? Og hvorledes kan Guds Ord bære Frugt, naar man strax efter slaar det af sit Sind og ikke værdiger det nogen Eftertanke? Om ogsaa en Engel fra Himmelen prædikede det, var det dog til ingen Nytte, naar man blot vilde høre derpaa, uden at bevare og overveie det i sit Hjerte. Og just dette mener vor Frelser, naar Han siger, at „Djævelen tager Ordet af Hjertet, forat Mennesket ikke skal tro og blive saligt" (Luk. 8, 12).

§ 51. Saa er det da altsaa en nødvendig Pligt for enhver Christen, at han bevarer og overveier Ordet i sit Hjerte, saaledes som der to Gange siges om den hellige Jomfru Maria (Luk. 2, 19. 51) og hvorom vi ogsaa have en udtrykkelig Befaling. „Disse Ord, som jeg byder dig idag," siger Gud Herren til sit Folk, „skulle være paa (i) dit Hjerte, og du skal gjentage dem for dine Børn og tale om dem, naar du sidder i dit Hus, og naar du gaar paa Veien, og naar du lægger dig, og naar du staar op. Og du skal binde dem til et Tegn paa din Haand, og de skulle være dig til Span imellem dine Øine. Og du skal skrive dem paa Dørstolperne til dit Hus og paa dine Porte" (5 Mos. 6—9). Heraf sees, at Gud ikke blot vil, at Hans Ord skal høres i Synagogerne eller Skolerne (hvor det blev læst hver Sabbat), men de ogsaa siden altid skulle bevare det, betragte det og ikke lade det komme af deres Hjerter og Sind. Han foreslaar i den Hensigt selv allehaande Midler og siger, at før man strax skulde glemme det, bør man heller optegne det paa alle Steder for saaledes stedse at have det for sine Øine og paamindes deraf, ligesom mange gudfrygtige Hjerter blandt os Christne pleie at skrive allehaande Tanke- og Trøstesprog i sine Bøger, i sine Stuer og Kammere. Kong David priser ogsaa „den Mand salig, som har Lyst til Herrens Lov og grunder derpaa Dag og Nat," og ligner ham strax efterpaa med et Træ, som er plantet ved Vandbække (Ps. 1, 2. 3). Et Skylregn, der hurtig suser forbi, gjør ikke Træet frugtbart, men en Bæk eller frisk Kilde, hvoraf det altid vandes og vederkvæges og hvoraf det ligesom drikker gjennem sine i den fugtige Jordbund forgrenede Rødder. Herhen høre ogsaa disse hans Ord: „Jeg gjemmer dit Ord i mit Hjerte, paa det jeg ikke skal synde imod Dig. Jeg vil grunde paa dine Befalinger. Jeg forlyster mig i dine Forskrifter; jeg glemmer ikke dit Ord" (Ps. 119, 11. 16).

§ 52. Heraf kan man let slutte, hvorledes man skal forholde sig med saadanne Betragtninger som dem, vi her handle om. Naar vi læse eller høre Guds Ord, saa maa vi gjøre, som Ezekiel gjorde med den Bog, Herren rakte ham og som han ikke blot skulde beskue og læse, men tillige æde og fylde sine Indvolde med (Ezek. 2, 9. 10 flg.). Det maa bevares i Hjertet og flittigt og omhyggeligt betragtes. Som til Exempel, der kommer et Menneske i Kirken, som har den slemme Vane, at han letteligen synder med sin Mund, enten ved at bande eller ved letsindig Tale og usømmeligt Spøg. En saadan Synd bliver nu revset, og at den ikke kan bestaa med den saliggjørende Tro, bliver bevist med de Ord af Herren: „Jeg siger Eder, at Menneskene skulle gjøre Regnskab paa Dommens Dag for hvert utilbørligt Ord, som de have talt" (Matth. 12, 36), og af Apostelen: „Lader ikke gjækkeligt Snak eller letfærdigt Skjemt, som ere utilbørlige, nævnes iblandt Eder!" (Efes. 5, 4). Præsten trænger ind paa Hjerterne med en alvorlig Anvendelse heraf, beder og formaner dem indstændigt, at Enhver, som ved sig skyldig i saadanne Synder, skal gaa i sig selv, ikke mere agte dem ringe og fatte det Forsæt at omvende sig af ganske Hjerte. Naar nu den skyldige Tilhører vel hører dette, men strax slaar det af Tankerne, saa er det, som om den trofaste Sjelesørger havde skrevet det i Vand eller Sand, og hin bliver, som han var, ihvorvel hans Ansvar bliver desto tungere, som vi snart skulle vise. En Tilhører, som vil drage Nytte af Guds Ord og bedre sig, maa derfor flittigt overveie det, slaa de paaberaabte Skriftsteder efter og overensstemmende med Ordet tiltale sit Hjerte omtrent paa denne Maade: Nu du er overbevist om at det klarligen er imod Guds Ord, naar man søger sin Fornøielse i usømmeligt Spøg og letfærdig Tale, og at ethvert utilbørligt Ord drager et tungt Ansvar efter sig, vil du da endnu fremture i din onde Vane, mit Hjerte? vil du ikke frygte for Guds Vrede og Dom? Herpaa maa følge et helligt Forsæt og en fast Beslutning, saa man lover Gud, at man for Fremtiden vil afholde sig fra deslige Synder, hvorhos man skal bede Ham paa sine Knæer, at Han for den Herres Jesu Christi Skyld vil tilgive de begangne Synder og herefter skjænke os sin Hellig Aands naadige Bistand til Fuldbyrdelsen af vort hellige Forsæt, osv.

§ 53. Jeg vil endnu i en god og christelig Mening anfører et Exempel. En Christen hører om Søndagen i Prædikenen en Formaning til at helligholde Sabbaten, og hvorlunde en Christen bør tilbringe denne Dag med hellige Øvelser i Gudfrygtighed, med Sang og Bøn, Ordets andægtige Hørelse og Betragtning, Samvittighedens Prøvelse, med at undervise sine Husfolk, besøge de Syge, gjøre vel imod de Fattige og Elendige osv. og derimod afholde sig fra Alt, hvad der kunde være ham til Hinder i slige hellige Sysler, - at han alvorligen bør sky Verdensbørnenes overdaadige Sammenkomster og alle Anledninger til Vanhelligelse og Misbrug af denne Herrens hellige Hvile og ikke lade nogen Søndag hengaa uden hans egen og Næstens Forbedring. Lader han nu Saadant suse forbi sig, uden at agte mere paa sin trofaste Sjelehyrdes Advarsler og Formaninger end om han havde hørt en Hane gale eller en Hund gjøe og uden at afstaa fra sin hidtilværende onde Vane, saa er dette et Tegn paa et saare ugudeligt og næsten forhærdet Hjerte, især naar man ofte hører og ofte foragter saadanne Formaninger. Gaar derimod Mennesket i sig selv og i Ydmyghed og Frygt for Gud tænker over hvad han har hørt og siger til sig selv: Hvad vil du nu gjøre, da du kjender din Guds Villie? vil du letsindigt og vitterligen modsætte dig den? vil du heller holde med Verden end med Gud? Det være langtfra! Min

Gud har jo givet mig sex Dage til at arbeide i; skulde jeg da ikke være Ham lydig og til Hans Ære bruge den ene Dag, som Han har bestemt til sin hellige Tjeneste, allerhelst da Han dermed har haft min Sjels Frelse og Velfærd for Øie? o. a. M. Saadan hellig Eftertanke velsigner Gud, saa at Hans Ord derved kommer til at virke med fuld Kraft, og saa at Hjertet bliver forandret, — hvilket vi blandt Andet kunne se deraf, at den Herre Jesus siger til sine Disciple, da de ivrige grundede over den Lignelse, som Han havde fortalt dem om en Sædemand: „Eder er det givet at vide Guds Riges Hemmeligheder; men de Andre siges det i Lignelser, at de Seende ikke skulle se og de Hørende ikke forstaa“ (Luk. 8, 10). Hvo som gjør Guds Ord den Ære, at han flittigt tænker derover og med ydmyg Bøn søger dets rette Forstand og salige Brug hos den Herre Jesus, han faar, hvad han beder om; den derimod, som agter det ringe og ikke anseer det nogen videre Eftertanke værdt, ham sker ikke Uret, naar han intet Gavn sporer deraf, alt efter vor Frelsers Udsagn, som netop angaar denne Sag: „Hvo som har, ham skal gives, og han skal have til Overflod; men hvo som ikke har, ham skal endog fratages det, han synes at have“ (Luk. 8, 18; Matth. 13, 12), hvorom vi allerede ovenfor have handlet i § 40. Guds Ord er ligesom en Kilde eller et Springvand: jo Mere man øser deraf, desto rigeligere Vand give de.

§ 54. Til en frugtbar Hørelse af det guddommelige Ord tjener det endvidere at betænke, at den, som hører Ordet forgjeves og foragter det, har desto større Ansvar, jo større den Naade har været, som er ham tilbuden, og jo nærmere den Frelse har været ham, som han har stødt fra sig. Paa den sidste store Domsdag skulle vi gjøre Regnskab for alle Guds Gaver og gode Ting, for vort Livs hele Tid, men især deleshed for de aandelige Goder og de Naademidler, som Gud har givet os til Bod og Omvendelse, som ogsaa for den Tid, vi have tilbragt i Kirkerne og som var helliget den Høiestes Tjeneste og vor Saligheds Sag. Det er en stor Blindhed, at vore Dages Mennesker ikke erkjende den overvættes store Synd, de begaa derved, at de i saamange Aar høre Guds Ord og dog ikke tage det til Hjertet. De mene, at naar de vel have hørt det, have de intet Mere at bekymre sig om. Det vil imidlertid gaa en Tyrk eller Hedning taaleligere paa Dommens Dag end en saadan usalig Foragter (Matth. 11, 22). Saadanne Mennesker „have end ikke et Skin at undskylde sin Synd med“ (Joh. 15, 22). „Det var dem bedre, at de ikke kjendte Retfærdighedens Vei, end at de, der de kjendte den, vende sig fra det hellige Bud, der er dem overantvordet“ (2 Pet. 2, 21). „Den Tjener, som ved sin Herres Villie og ikke bereder sig og ikke gjør efter hans Villie, skal faa mange Hug; thi hvem Meget er givet, hos ham skal man søge Meget, og hvem Meget er betroet, af ham skal man kræve Mere“ (Luk. 12, 47. 48). De deiligste Sommerdage bringe de voldsomste Uveir; den ædleste Vin giver den skarpeste Edik, og den største Naade bringer, naar den foragtes, den største Vrede. Da nu Guds Ord i disse sidste Tider saa rigeligen forkyndes os og endnu af de Fleste saa letsindigt foragtes, saa kan man let tænke, hvor haard slige Menneskers Fordømmelse vil blive. Bedre en gudfrygtig Tyrk eller Hedning, der aldrig har hørt nogen Prædiken, end en ugudelig Christen, der har hørt flere Tusind Prædikener og foragtet dem alle. Hin vandrer vel herfra i sin Vantro; men denne vil vorde nedsænket ti Gange dybere i Helvedes Ild, fordi Saligheden har været ham tilbudt, og han ikke har villet modtage den, og fordi han ikke blot har været vantroende, men tillige en Foragter og Spotter, en

Skamplet paa Guds Kirke, et Anstød og en Forargelse for mange Sjele.

§ 55. Endelig er det ogsaa høist fornødent, at man hjerteligen anraaber Gud om Naade til at høre Hans Ord med Frugt. Han maa opvække Hunger og Tørst derefter i vore Hjerter; Han maa oplade Hjertet, saa at vi fatte det; Han maa derhos gjøre det levende, besegle og stadfæste det i os. Derfor maa vi, forinden vi høre og betragte Ordet, bede ham ydmygeligen at virke en hellig Længsel hos os og gjøre Hjertet modtageligt for en saadan ædel Sæd samt holde alle onde Tanker og Satan borte fra os, saa de ikke hindre os i Ordets andægtige Betragtning. Idet vi høre og læse det, vil det ogsaa være høist tjenligt, at vi oftere sukke til Gud, især naar der forekommer Noget, som i særdeles Maade rammer os og berører vort Hjerte, sigende: Ak, min Gud, besegl dette i mit Hjerte! Ak Fader, Du har givet mig at vide og ville; giv mig ogsaa at fuldbringe! Jeg tror; Herre, hjælp min Vantro! Jeg vil gjerne følge Dig, Herre Jesu; staa mig bi med din Aand og Naade! Saaledes maa vi ogsaa, naar vi have hørt Ordet, bevare det ved Bøn i vore Hjerter og inderligen bede Gud om Velsignelse og Naade til vor Opbyggelse og Forbedring. Ak, hvor godt vilde det ikke være, om man strax efter Prædikenen gik ind i sit Kammer og ei alene eftertænkte Ordet, men ogsaa optegnede de vigtigste Lærdomme, Trøstesprog, Formaninger og Advarsler, man havde hørt, og saa faldt ned paa sine Knæer og bad, at Herren ved sin Hellig Aands Finger vilde indskrive sit Ord i vort Hjerte og lede og styre os saaledes, at vi ikke skulde findes at være Ordets Hørere alene, men ogsaa dets Gjørere! Jeg har villet afhandle denne høivigtige Sag noget udførligere, efterdi jeg ser, at Guds Ord vel overalt bliver overflødig prædiket og forkyndt, men at Mange har gjort sig en Hyklerkappe deraf, hvormed de bedække alle sine Synder, idet de mene, at fordi de have og høre Ordet, saa er Alt godt og vel, de maa nu forøvrigt leve og være, som de ville. Gud forbarme sig over Saadanne og give dem oplyste Øine til at se den Fare, deres Sjele svæve i! Amen.

§ 56. Vi maa imidlertid gaa videre, og efterdi vi med Føie have henregnet Prædike-Embedet til Omvendelsesmidlerne, for det Første henvende en broderlig Formaning til samtlige Ordets Prædikere og Tjenere og dernæst ogsaa en Paamindelse til Tilhørerne. Mine kjæreste Herrer, Fædre og Brødre, I samtlige Hyrder, Ordets Lærere og Tjenere i de evangeliske Menigheder! I se udentvivl daglig til Eders Hjerters største Bedrøvelse, at Ugudeligheden allevegne tager Overhaand, og at det fordetmeste gaar en christelig, tro Sjelesørger ligesom Profeten, der siger: „Ve mig! thi jeg er som de Ting, der eftersankes om Sommeren, som efterladte Vinkviste i Vinhøsten; der er ikke en Vindrue til at æde eller den første Frugt, som min Sjel havde Lyst til. En Miskundelig er borte af Landet, og der er ikke en Oprigtig iblandt Folket. Den Bedste af dem er som en Torn, den Oprigtigste som et Tornegjærde“ (Mika 7, 1. 2. 4). Alle de nidkjæreste Sjelehyrders Bøger og Skrifter ere fulde af Klagemaal, Sukke og Taarer over Herrens forvildede Vingaard og over det ødelagte Zion. Guds Kirke vorder beskjæmmet af sine Fiender, og dens Børns Ondskab og Letsindighed bliver udleet og forekastet den; „den er som en uren Kvinde; Alle, som ærede den, agte den ringe; thi de saa dens Blussel; ja, den sukker selv og har vendt sig tilbage; dens Urenhed er paa dens Sømme“ (Begr. 1, 8. 9). Gudstjenesten er omskiftet til Hykleri og Herrens Frygt til Sikkerhed, Ydmygheden til Pragt og Overdaadighed, Kjærligheden til

Had og Fiendskab, Almisserne og Gavmildheden til Rov og Uretfærdighed. Christus med sit hellige Levnet er bleven fremmed hos sine Christne, og blandt saamange Tusind Christne er man næsten ikke istand til at finde en Christen; der er vistnok meget Skin, men derimod liden Kraft, mange Ord, men faa Gjerninger, megen Høren, liden Gjøren. Det er nu de Tider, „da Christus maa lide meget og bliver forskudt" af dem, der rose sig af Hans Navn og Tro (Luk. 17, 25). Herover bløde nu alle sande Guds Børns Hjerter, og Fredens Sendebud græde bitterligen; de faa Gudfrygtige, der endnu ere tilovers, sukke og ere trætte af Livet.

§ 57. Her have vi nu al Aarsag til at prøve os selv, om maaske ikke ogsaa vi for en god Del ere medskyldige i denne Ulykke, - om ikke maaske Christi Faar ved vor Efterladenhed ere styrtede i Fordærvelse, og om det ikke medrette kan anvendes paa os, hvad Herren siger hos Profeten Ezekiel: „Ve Israels Hyrder, som føde sig selv! Det Svage styrke I ikke; det Syge læge I ikke; det Sønderbrudte forbinde I ikke; det Fordrevne fører I ikke tilbage, og det, som er fortabt, lede I ikke efter. Mine Faar ere adspredte, og der er Ingen, som spørger, og Ingen, som leder efter dem. Derfor, I Hyrder, hører Herrens Ord: Saa siger den Herre, Herre: jeg vil til Hyrderne og kræve mine Faar af deres Haand og lade dem høre op med at føde Faar, og Hyrderne skulle ikke mere føde sig selv" (Kap. 34, 2. 4. 6. 10). Gud har sat os til Opsynsmænd og Vogtere over sin Menighed og har anbetroet os de Sjele, „som han har forhvervet med sit eget Blod" (Ap. Gj. 20, 28). Han har udkaaret os til sine Medarbeidere og Medhjælpere og til Husholdere over sine Hemmeligheder. Her kommer det sandelig ikke an paa at sove, at have gode Dage, at skaane sig selv, at søge Menneskegunst, at samle Penge, at bygge Huse, at gjøre sine Børn og Slægtninger store og rige. Her heder det: Sjel for Sjel! Det er ikke fornødent, at jeg siger Mere; ei heller er det tilstrækkeligt, at vi prædike paa den sædvanlige Maade, pryde vore Prædikener med menneskelig Kunst og Visdom og søge at tækker Mennesker. Der skal noget langt Mere til, om Christi forvildede og tabte Faar skulle vorde bragte tilbage igjen.

§ 58. En retsindig Præst, der vil tænke at stifte Gavn i sit Embede, maa være kaldet og sendt af Gud; han maa gaa ind til Faarene gjennem den rette og eneste Dør, Jesum Christum, og paatage sig dette høihellige Embede af den Hellig Aands Drift. Vel maa han ogsaa have et retmæssigt og ulasteligt Kald af Mennesker; men ikkedestomindre spørger man medrette og først og fremst efter det indvortes Kald af Gud. Ingen Menighed og Ingen, der i saa Maade forestaar en Menighed, bør kalde Nogen til Sjelehyrde, medmindre de spore det guddommelige indvortes Kald hos ham. Der bliver Mangen kaldet til det hellige Prædike-Embede, som var bedre skikket til at være Soldat, Kjøbmand, Jurist eller Statsmand. Disse gjøre derfor heller ingen synderlig Nytte i en saadan høivigtig Syssel, blive ofte Skampletter og Værkebylder paa Kirken og volde Forargelse og Hjertesorg. De søge Penge og gode Dage og lade Tingene gaa sin skjæve Gang. Ved et indvortes Kald forstaar jeg en levende og virksom Tro paa den Herre Jesum Christum, en brændende Kjærlighed til Ham, en gudelig Nidkjærhed for Hans Navns Ære, en inderlig Attraa efter at udbrede Hans Rige, en rastløs og utrættelig Flid forat vinde Sjele saavelsom allehaande andre den Hellig Aands Gaver, saasom Visdom og Indsigt i de guddommelige Hemmeligheder, ret Forstand paa Ordet, et levende Kjendskab til den Herre Jesum, Frimodighed i Aanden, Kraft, Styrke,

Andagt, Bøn, Erfaring og deslige. Dette indvortes Kald, der sker ved Guds Aand og Naade, maa gaa forud for alt udvortes og menneskeligt Valg, Kald og Stadfæstelse. Derfor beder ogsaa den christne Menighed saa inderligt Høstens Herre om, at Han vil uddrive tro Arbeidere i sin Høst, udruste dem med sin Hellig Aands Gaver og ledsage deres Ord med sin Aand og Kraft. Thi fra Gud maa Gaven og Naaden komme til retteligen at dele Ordet, til saligen at forfærde Syndrene, til med Alvor at revse Ugudeligheden, til at røre Hjerterne og føre de forvildede Sjele tilbage.

§ 59. Derfor maa en duelig Prædikant „være opfødt i Troens og den gode Lærdoms Ord" (1 Tim. 4, 6). Han maa have Christi Aand og Hu; Christus maa leve i ham, tale og virke igjennem ham; alle hans Taler, alle hans Begjæringer, al hans Attraa, alle hans Gjerninger maa smage af Christo og Hans Kjærlighed. „Han maa være fyldt af Herrens Aands Kraft og af Ret og Styrke til at kundgjøre Jakob hans Overtrædelse og Israel hans Synd (Mika 3, 8). Hans Ord og Prædiken maa ikke bestaa i menneskelig Visdoms overtalende Ord, men ske i Aands og Krafts Bevisning"(1 Kor. 2, 4). Han maa i Forveien hos sig selv og i sit Hjerte være overbevist om den evangeliske Sandhed, paa det han med stor Sikkerhed og Frimodighed kan prædike den for Andre; han maa have indre Erfaring og maa have følt Ordets Kraft og Sødme i sit Hjerte, forat det kan hede: „Vi have ikke annammet Verdens Aand, men den Aand, som er af Gud, paa det at vi kunde kjende det, som er os skjænket af Gud" (1 Kor. 2, 12). Hjertet maa være fuldt, førend Munden løber over. Hvorledes kan Moderbrystet give det tørstige Barn Die, naar det ikke modtager Melk indvortesfra, fra Maven og Hjertet? og hvorledes kan en Lærer bespise, trøste, forfærde Sjelene, naar han ikke selv har modtaget nogen Kraft, nogen Trøst, nogen Forfærdelse af Ordet? Luther klager over at somme Mennesker, som neppe have læst nogle Kapitler i Bibelen og hørt nogle faa Prædikener, strax ville være Mestere i Skriften og med stor Dumdristighed ile til det hellige Prædike-Embede, uagtet de dog ikke ere prøvede ved nogen Anfegtelse og Trængsel eller nogensinde have lært at frygte Gud, ei heller have fornummet nogen Smag af Guds Naade. Efterdi slige Mennesker ere uden Aand, siger han, saa lære de, hvad der behager dem selv og Pøbelen. Paa samme Maade ytrer sig ogsaa Dr. Staupiz, som Luther altid agtede høit, sigende: Man skal ligetil denne Dag finde, at de, som have Christum mest paa Tungen, sjelden finde Ham i Hjertet, hvoraf Følgen er, at de give Andre Ham, som de selv have Ham, nemlig paa Tungen og ikke ind i Hjertet, og lære dem at tale meget om Ham, men lidet at elske Ham.

§ 60. Forat nu en Lærer kan være fuld af Aand og Kraft og med Eftertryk og Frugt forkynde den gode Lærdom, er det for det Første fornødent, at han søger Saadant hos Gud, dels ved stadig Betragtning af Ordet, der er den Kilde, hvoraf han maa fylde sit Hjerte, naar han vil vande Guds Planter, dels ved inderlig og andægtig Bøn. Han maa først gaa ind i Helligdommen og bede om den Hellig Aands Bistand og dernæst gaa ud og meddele Menigheden, hvad han har modtaget af Gud, som Luther atter siger: „At profetere (hvilke vi nutildags sædvanlig kalde at prædike og forklare Skriften) er at kunne annamme Meningen (eller Skriftens rette Forstand) af Gud og derefter give Andre den. Om de hellige Apostle siges, at de med stor Kraft (med stor Frimodighed og stort Eftertryk) gave Vidnesbyrd om den Herres Jesu Opstandelse" (Ap. Gj.

4, 33). De Lærde bemærke, at det græske Ord, som her er oversat ved at give, egentlig betyder saameget som at gjengive, hvad man har modtaget, — for derved at betegne, at Apostlene med stor Frimodighed ligesom udøste i sine Tilhøreres Hjerter, hvad de havde modtaget af den Hellig Aand; de havde et indvortes Vidnesbyrd af den Hellig Aand om Guds Naade i Christo Jesu og om den evangeliske Læres Troværdighed; derfor kunde de ogsaa udvortes og offentligen vidne derom med stort Mod og Eftertryk. Og saaledes maa det endnu være med deres Efterfølgere. Hvad de ikke have modtaget af Gud, det kunne de ikke give Andre; men Ingen modtager Noget af Gud uden formedelst Ordet og Bønnen. Præstens Hjerte bør være som en Svamp, som, naar den kommer til Vandet, drikker det begjærligt i sig og siden ved at udkrystes giver det rigeligen fra sig igjen. Af Guds Ord maa de fylde sine Hjerter med Aand, Kraft og Trøst og derefter, „tvungne af Christi Kjærlighed" (2 Kor. 5, 14), atter udøse det over Tilhørernes Hjerter. „Hver Skriftklogs Hjerte, som er oplært til Himmeriges Rige, er ligesom en Husbønds Forraadskammer" (eller Madbod), hvoraf han, naar fornødent gjøres, "frembærer nye og gamle Ting" (Matth. 13, 52).

§ 61. Bønnen kan ingen sand Sjelehyrde glemme eller undvære. Thi hvad vil han udrette ved egen Kraft imod Djævelens Magt og Træsthed? og hvad formaar han uden Guds Naade og Hjælp? „Uden mig kunne I slet Intet gjøre," siger vor Overhyrde (Joh. 15, 5), og Hans Apostel: „Vi ere ikke af os selv dygtige til at udtænke Noget" (noget Gudeligt og Godt — langt mindre til at udrette det); „men vor Dygtighed er af Gud" (2 Kor. 3, 5). Men Gud vil, at vi med ydmyg og hjertelig Bøn skulle søge Hans Hjælp. At studere flittigt er godt, men endnu bedre at bede flittigt. De hellige Apostle sige: „Vi ville blive varagtige i Bøn og Ordets Tjeneste" (Ap. Gj. 6, 4). De nævne Bønnen først og derefter Ordets Tjeneste eller Prædikenen, fordi den, som ikke forud har bedet flittigt, aldrig kan prædike eller udrette noget Godt. Bønnen kan medrette kaldes en Nøgel til Himmelen, Skriften og de menneskelige Hjerter. Hvad man tit møisommeligen søger efter i mange Bøger med meget Hovedbrud og skarp Eftertanke og dog ikke kan finde, det gives En ofte uformodentligen efter nogle hjertelige Sukke til Gud.

§ 62. Men hvo som nu vil studere flittigt og bede flittigt, han maa finde sig i Ensomhed og Stilhed. Hvo som vil tale med Gud om guddommelige, aandelige og himmelske Ting og grunde over, hvad der angaar mange Sjeles Salighed, han maa unddrage sig for de verdslige Sysler, der kun gaa ud paa Forfængelighed. „Ingen, som gaar i Strid (ingen god Christi Ridder og Stridsmand) indvikler sig i Livets Sysler, paa det at han kan behage den, som tog ham i Sold" (2 Tim. 2, 3. 4). En sand Ordets Tjener, som ved, hvad hans Embede har at betyde, har ikke megen Tid til at gaa i Gjæstebud, forlyste sig med muntert Selskab eller befatte sig med andre jordiske Ting. Man kan vel gjerne unde dem, og deres Herre kan vel tilstede, at de undertiden glæde sig i gudfrygtige Menneskers Samkvem, forat deres skrøbelige Legeme kan faa nogen Vederkvægelse under saameget Arbeide; men de gjøre dog intet Haandværk deraf. Deres udvortes Fornøielser ere for dem, hvad den tilbageløbende Bevægelse er for En, som vil gjøre et Spring; de unde sit Legeme nogen Hvile og sit Sind en Forfriskelse, forat de siden kunne tjene Gud med desto større Lyst og Udholdenhed. Forresten vide de godt, at Omgangen med verdsligsindede Mennesker pleier at bekomme en Guds Mand, ligesom Spadsergangen bekom

Dina (1 Mos. 34, 1. 2). Det er med vort Hjerte som med et Kar, der er fyldt med et kosteligt Vand; naar det forbliver fast tilbundet og staar paa et kjøligt Sted, saa holder det sig godt og kraftigt; aabnes det derimod ofte og kommer til at staa i Solen, saa pleier den bedste Kraft at bortdunste og tabe sig. Andagten og den hellige Beslutning og Iver taber sin Kraft, naar man altfor ofte længes efter verdslig Glæde og Omgang. Moses's Ansigt skinnede, da han kom ned af Bjerget efter at have dvælet fireti Dage og Nætter hos Herren. Jo nærmere Gud og jo længere hos Ham, desto mere Lys og Klarhed; Christus og Verden kunne ikke forliges i et Hjerte. Det bidrager ogsaa meget til at gjøre Lærerne foragtede, naar de indlade sig for meget med Verden. Derimod bidrager det til at opretholde deres Anseelse, naar Verden sjelden eller aldrig faar dem at se udenfor deres Embedsforretninger. Den, som selv har gjort Begyndelsen med at foragte Verden og dens Forfængelighed, kan ogsaa med Eftertryk prædike derom. Meget smukt taler den gudfrygtige Thomas a Kempis herom. I Stilhed og Fredens Rolighed, siger han, voxer og forbedres en andægtig Sjel; der lærer den Skriftens Hemmeligheder; der finder den Taarekilderne, hvormed den hver Nat toer sig, paa det at den kan blive saameget mere kjendt og fortrolig med sin Skaber, jo mere den har adskilt sig fra den verdslige Uro. Hvo som drager sig tilbage fra denne Verdens Samkvem, til ham nærmer Gud sig med sine hellige Engle. En glad Udgang bringer ofte en sørgelig Indgang, og en lystig Aften bringer ofte en bedrøvet Morgen.*)

§ 63. Endvidere er det høist fornødent for en Lærer, der vil gjøre Nytte i sit Kald og omvende mange Sjele, at han fremfor Alt er vel grundet i den Herres Jesu Christi Kundskab, og at hans Hjerte er overflødig fyldt med denne. Jeg taler ikke om en Kundskab efter Bogstaven, men om den indvortes og aandelige Kundskab, idet Sjelen henter Saft og Kraft fra Christo, smager Hans Kjærlighed og Sødhed og er fuldkommen forsikret om Hans Samfund i Troen. Fra Christus, der formedelst Troen boer i Hjertet, maa alle en ægte Prædikants Tanker udflyde. Fra dette Vintræ maa Grenene modtage Hans Blods og Aands Saft, forat de kunne bære søde og velsmagende Frugter. Hvad der ikke smager af den Herres Jesu Kjærlighed, er koldt og vandigt; hvad der ikke siges og gjøres i Hans Kraft, har ingen Klem. Christus er det evige, selvstændige Ord, vore Sjeles Overhyrde og Tilsynsmand; Han maa tale gjennem Prædikanten; Han maa føde Menigheden, og i Hans Kraft maa Ordets Tjener sige og gjøre Alt. Den hellige Apostels Ord herom ere mærkelige: „Det behagede Gud at aabenbare sin Søn i mig, paa det at jeg skulde ved Evangelium forkynde Ham iblandt Hedningerne“ (Gal. 1, 15. 16). Se, Gud aabenbarede først sin Søn for Apostelen ved sin Aand og Naade, forat han kunde vide, hvad Christi Embede var og hvorfor Han var kommen til Verden, hvor ubegribelig Hans Kjærlighed og hvor stor Hans Trofasthed, hvor dyrt Hans Blod og hvor kostbar Hans Fortjeneste var; denne Aabenbaring skede i ham, saaledes at han ikke blot vidste, hvad der havde tildraget sig med Guds Søn, men ogsaa fornam Hans Kjærlighed og Hans Fortjenestes og Blods Kraft i sit Hjerte, saaledes som han paa et andet Sted med stor Sikkerhed siger: „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20). Da nu saaledes den hellige Paulus selv havde Troen og Christum formedelst Troen boende i sig, saa var han dygtig til ogsaa med Nytte og Frugt at forkynde Ham blandt Hedningerne. Apostelen var af Gud beredet til en Lygt, hvori Livets Lys, Jesus

*) 1ste Bog om Christi Efterfølgelse, Kap 20.

Christus, skinnede saare klart og gjennem ham ogsaa oplyste Andre. Herhen høre ligeledes de Ord, hvor han siger: „Jeg agtede mig ikke at vide Noget iblandt Eder uden Jesum Christum og Ham korsfæstet“ (1 Kor. 2, 2), hvoraf Meningen er denne, at han havde prædiket saaledes hos dem, som om han ikke vidste af noget Andet end den korsfæstede Jesus at sige, ikke som om Apostelen jo tillige skulde have undervist dem om andre Ting, som høre til den sande Christendom, men fordi Christus med sin Fortjeneste havde været hans Prædikeners Begyndelse, Midte og Ende, - fordi han stadig havde fremstillet Ham for dem baade som en Gave og tillige som et Exempel, og fordi han havde krydret, forsødet og gjort alle sine Lærdomme og Formaninger kraftige ved Betragtningen af Hans Kjærlighed.

§ 64. Erfaringen bevidner, at ingen Prædikener trænge mere igjennem end de, som handle om Jesu Christi Person, Embede, Fortjeneste, Kjærlighed og Efterfølgelse, og at der er intet, som snarere formaar at røre og blødgjøre Hjerterne, end Guds Søns hede Blod, naar det gjennem evangeliske, ivrige Prædikener udøses over dem. Al anden Tiltale, Foreholdelsen af Dommen og Helvede m. v. kan vel angribe Hjertet og ryste det; men Jesu Christi Kjærlighed og Hans kostbare Blod trænger dybt ind og fører Aand og Liv og en fuldkommen Forandring med sig. Et mærkeligt Exempel herpaa have vi allerede ovenfor anført, nemlig en Geistlig, ved Navn Hippolytus, som havde en utugtig Kvinde boende i sit Nabolag og gjerne vilde omvende hende fra hendes syndige Levnet. I dette Øiemed lod han den korsfæstede Jesum i en bedrøvelig Skikkelse afmale paa en Tavle, der var indrettet paa et Speil, hang denne op i sit Vindu og stillede sig ofte foran den, som om han beskuede sit Ansigt i Speilet. Kvinden, som boede ligeoverfor og blev dette var, forundrede sig over at en saadan Mand paa Kvindevis stod saa ofte for Speilet. Som han nu engang mærkede, at hun saa meget stivt over til ham, vendte han sit Speil om og holdt med sørgmodigt Aasyn den korsfæstede Jesu Billede imod hende. Og se, Gud gav Naade, saa Kvindemennesket forfærdedes ved dette uventede Syn, gik i sig selv, mindedes sin Frelsers Kjærlighed og hvorledes Han ogsaa havde hengivet sig for hende, erkjendte sin store Utaknemmelighed og sine grove Synder og foresatte sig, fra nu af at føre et tugtigt Liv og Levnet. I Guds Ord er den korsfæstede Jesus paa det Klareste malet os for Øine (Gal. 3, 1); naar nu en Lærer ofte og flittigt betjener sig af dette Billede i sine Prædikener, saa vil han gjøre Underværker dermed. Fra enhver af den Herres Jesu Vunder udgaar, om jeg saa maa sige, en Straale, der trænger ind i Syndrenes Hjerter. Salig er den som opmærksomt betragter dem og ikke forsætligen modstaar deres kraftige Virkning.

§ 65. Ligeledes fortælles om den berømte Bonaventura, at da Thomas af Aqvino, den store Lærer, engang som ungt Menneske havde hørt opmærksomt paa hans gudelige Prædiken og bagefter spurgte ham, af hvilken Bog han pleiede at hente saamange herlige Ting, som han foredrog, tog Bonaventura ham hjem med sig, lovende, at vise ham den Bog. Da de nu vare komne ind i hans Celle*), og Thomas forlangte at se Bogen, viste han ham et Krucifix**), ved hvis Betragtning han pleiede at opvække sig selv til Andagt, og sagde, at dette var hans bedste Bog og den, som han brugte at studere sine Prædikener efter, hvormed han vilde tilkjendegive, at de bedste og opbyggeligste Tanker vare de, som østes af den korsfæstede Herres Jesu Betragtning. Vor dyrebare Luther, der har vidst at lære og skrive

*] Klosterkammer. **] et udskaaret, udhuget eller støbt Billede af den Korsfæstede.

ligesaa kraftigt og fyndigt som trøsteligt og opbyggeligt, tilstaar, at Alt er tilflydt ham af den eneste Artikel om Troen paa den Herre Jesum. Thi idet han selv forundrer sig over at han i sin saare nyttige Fortolkning over Galaterbrevet har været saa overflødig i Ord og herlige Tanker, siger han, at han dog holder for, at han ikke blot har sagt dette, som hans Medbrødre efter hans mundtlige Foredrag have nedskrevet, men rimeligvis endnu Mere; „thi i mit Hjerte hersker denne eneste Artikel, Troen paa Christum (hvorom Apostelen i fornævnte Brev hovedsageligen handler), fra hvilken, gjennem hvilken og i hvilken alle de gudelige Tanker, jeg har Dag og Nat, komme og flyde,“ — ligesom han ogsaa paa et andet Sted meget rigtigt og af egen Erfaring siger: „Den hele Skrift er al igjennem intet Andet end Christus, Guds og Marias Søn. — Hvo som har Ham, for ham staar Skriften aaben, og jo større hans Tro paa Christus bliver, desto klarere skinner Skriften for ham. Naar nu en Lærer har denne Nøgel, dette Lys, denne Læremester, denne aabne Dør, denne Hjælp og Bistand, hvo tvivler da om at han vil stifte saare meget Gavn?“

§ 66. Til det omhandlede Øiemed er det dernæst tjenligt, at en Præst agter de Sjele, han har at pleie, og sit Embede over al Maade værdifulde og vigtige. Den hellige Apostel paaminder sin Timotheus, „at han skal opflamme eller oppuste den Guds Naadegave, som er i ham,“ ligesom man puster i en Ild, at den skal blive større (2 Tim. 1, 6). Dette kan og maa ske ved flittig Bøn, daglig Eftertanke, Læsning og Granskning i Skriften og fremfor Alt tillige ved stadig Betragtning af det høie Embede, der er os overdraget, og de dyrebare Sjele, der ere os betroede. Dette lærer den hellige Paulus selv, naar han tiltaler Menighedens Ældste i Efesus med disse Ord: „Saa giver da Agt paa Eder selv og paa den ganske Hjord, i hvilken den Hellig Aand satte Eder som Opsynsmænd at vogte Guds Menighed, hvilken Han forhvervede med sit eget Blod!“ (Ap. Gj. 20, 28) Perler og Ædelstene, hvilke have et stort Værd, behandler man jo varsommere end ringe og simple Glasknapper og Koraller *). Men hvad er kostbarere end det, som Guds Søn har forhvervet og kjøbt med sit eget Blod? og hvad kræver mere Flid end Tilsynet hermed? Og efterdi det derhos af den store Gjenløsnings-Betaling sees, hvor høit Guds Søn elsker de menneskelige Sjele, saa maa ogsaa Hans Tjenere fatte Kjærlighed til dem og gjerne ville frelse, omvende og saliggjøre dem, om det end skulde koste dem ei alene Sved og Møie, Gods, Helbred og Kræfter, men ogsaa deres Blod, Legeme og Liv. Det er et godt Raad, som en lærd og erfaren Mand **) giver en Præst, forat han skal blive utrættelig i sit Kald og altid være begjærlig efter at vinde Sjelene. Han skal ikke, siger han, se paa Næstens udvortes, men paa hans indvortes Tilstand og betragte enhver Sjel som bestænket eller (efter Hyrders Vis) mærket med den Herres Jesu Blod. Har han nu Jesum, Hyrden, kjær, saa vil han ogsaa elske Hans Faar, der koste Ham saa Meget, og af al Kraft, af ganske Hjerte og ganske Sjel søge deres Salighed. En retsindig Lærer, der ser en stor Menneskemængde forsamlet forat høre Guds Ord af hans Mund, glæder sig i Aanden, ikke over Tilløbet og Æren, men i Haabet omat skulle virke meget Gavn. Hans første Suk, naar han træder op paa Prædikestolen, er: Ak, min Gud! lad dog ingen af disse Sjele fortabes! Han glæder sig som en Kjøbmand, der haaber at gjøre saameget større Gevinst, jo Flere han ser at komme paa Markedet. Og derfor præ-

*] Koraller: disse Sødyrs (Polypers) stenagtige Boliger og de af disse forfærdigede Prydelser.
**] Karl Regius

diker han Ordet i Jesu Kraft, med nidkjær Aand og vilde gjerne fylde alle de Hjerter, som ere tilstede, med Jesu Christi Kundskab og Kjærlighed. Ak, blev kun dette allevegne iagttaget, ogsaa paa Landet! Jeg ved vel, at Gud ogsaa her og der paa Landet har sine tro Tjenere, og at ikke saa sjelden en Præst, som har modtaget et Embede i en folkerig By, staar tilbage for en Landspræst i gudelig Iver og Aandens Fylde; men man kan dog ikke negte for at Mange, om ikke de Fleste, nære den Tanke, at det er en let Sag at prædike for Bønder. Derfor opflamme de ikke den Guds Naadegave, som er i dem; de lægge Studeringerne og Bøgerne paa Hylden og kaste sig ganske paa Gaardsbruget og den timelige Næring; om Søndagen hitter man altid paa Saameget, at man kan tilbringe en Timestid paa Prædikestolen; det er godt nok for Bønder. „Men ak! ak! er det da ikke Sjele, som Guds Søn har kjøbt med sit eget Blod, over hvilke Gud har sat Eder til Hyrder og hvis Blod Han vil kræve af Eders Hænder?"

§ 67. Saa er det tillige høist fornødent, at en Præst, der vil være et Redskab for Guds Naade til at vinde Sjelene, lægger Vind paa et helligt Levnet og en ustraffelig Omgjængelse. Det maa hede om ham: „Hans Guds Lov er i hans Hjerte; hans Trin vakle ikke" (Ps. 37, 31 -- hvilket den weimarske Bibel forklarer saaledes: Som han lærer, saa lever han og foregaar sine Nærmeste med et godt Exempel). „Vis dig selv," siger Apostelen, i „alle Maader som et Mønster paa gode Gjerninger. Vær et Exempel for dem, som tro, i Tale, i Omgjængelse, i Kjærlighed, i Aand, i Tro, i Kyskhed" (Tit. 2, 7; 1 Tim. 4, 12). Ikke uden Aarsag siger han „i alle Maader"; thi en Præst bør ikke blot være aandelig og ærbar i Kirken og naar han har hellige Forretninger, men ogsaa, naar han ellers færdes blandt Menneskene, i Gjæstebude, Bryllupper, Sammenkomster, paa Reiser osv. Ligesom Mennesket siger en gammel Lærer,*) hvorsomhelst letteligen skjelnes fra alle andre Dyr, saaledes bør ogsaa en Lærer, hvad enten han taler eller tier, hvad enten han er i Gjæstebud eller andetsteds, udmærke sig for de andre Mennesker, saa at hans Ypperlighed (i Christendommen) er kjendelig af hans Gang, hans Udseende og hele Adfærd. Han bør, som han paa et andet Sted siger, være et offentligt Billede paa Gudsfrygt, en levende Lov, en Rettesnor og Grændsesten for et helligt Levnet. Sømmene paa Arons Præstekjortel vare, ikke blot prydede med klingende Guldbjælder, men ogsaa med Granatæbler, forat tilkjendegive, at hos en Præst bør der ei alene være en kaldende og lærende Tunge, men ogsaa en hellig Omgjængelse, smykket med allehaande Troesfrugter. Hvor ikke dette, men det Modsatte finder Sted, der er der liden Opbyggelse for Menigheden at vente. Thi hvorvel den Hellig Aands Virkning gjennem Ordet vistnok ikke er bunden til Lærernes Levnet, dette være nu godt eller ondt, og ihvorvel Ordet fører sin Kraft med sig, selv om det flyder gjennem en uren Mund, ligesom et Vand, der gaar igjennem et daarligt Rør, hvorfor man ogsaa har Exempler paa at vanhellige Læreres Prædikener have formaaet at bevæge Hjerterne kraftigt, saa er det dog vist, at en ugudelig Lærer, saa vidt det staar til ham, lægger Guds Ord Hindringer iveien, og at han er til Forargelse og Anstød for sine Tilhørere. Selv den bedste Mad smager ikke, men vækker tvertimod Væmmelse, naar den frembæres i et skiddent Kar. Hvo vil ikke føle Modbydelighed for en Drik, der bydes ham i et Kar, som han kort i Forveien har seet blive brugt til at øse Møgdammen med? Somme Lys brænde godt og skinne klart,

*) Krysostomus.

men give en ond Lugt fra sig, hvorfor man ikke lider dem. Saaledes gaar det ogsaa med en Kirkens Tjener. Jeg indrømmer atter, at de sande Christne, ligesom ogsaa de hungrige og tørstige Hjerter, der ofte ængsteligen søge Trøst, ogsaa kunne drage Nytte af ugudelige Læreres Prædikener, og at de ofte af christelig Kjærlighed lukke Øinene for deres Synder og tillige søge at undskylde dem for Andre. Men vi tale her fornemmeligen om de Uomvendte, der pleie at agte mere paa Livet end paa Læren og som drive Spot med en ubodfærdig Lærers Formaninger.

§ 68. Et staar endnu tilbage, som i denne Sag ingenlunde maa lades ude af Betragtning, at nemlig en Lærer ikke maa tro, at naar han har prædiket, saa har han forrettet Alt, hvad der paaligger ham. Ak nei! der udfordres desuden, at han skal vaage og føre Tilsyn med den hele Menighed saavelsom med hver enkelt Sjel isærdeleshed. Gud vil have „Vægtere, som aldrig skulle tie den ganske Dag eller den ganske Nat" (Esai. 62, 6). Naar de tie i Kirken, saa skulle de udenfor holde ved med Bøn, Formaning og Advarsel. En Gartner maa ikke blot saa og plante, men ogsaa, hvor fornødent gjøres, vande, bortlugte Ukrudet, beskjære Træerne, afplukke Ormene osv. En Præst „maa kalde sine Faar ved Navn" (Joh. 10, 3), det er: han maa vide god Beskjed om hver Enkelts tilstandelige Tilstand, forat han kan vide at behandle Enhver efter Trang og Fortjeneste, styrke de Svage, trøste de Bedrøvede, revse de Ugudelige, paaminde de Uskikkelige. Sjelen meddeler sin Virksomhed til det hele Legeme og besjeler alle Lemmer, ethvert efter dets Art og Behov, selv det ringeste og svageste. Saaledes maa ogsaa en Lærer udstrække sin Omsorg til den hele Hjord og ethvert Faar isærdeleshed. Her maa Ingen være ham for ringe, for fattig og foragtet. Saa gjorde Apostelen; derfor siger han: „Kommer ihu, at jeg ikke har afladet i tre Aar, Nat og Dag at paaminde Enhver af Eder med Taarer! Jeg har ikke forholdt Eder Noget af det, som er nyttigt, at jeg jo forkyndte Eder det og lærte Eder offentligen og i Husene" (Ap. Gj. 20, 31. 20). „Men du", siger han til Timotheus, „vær aarvaagen i alle Ting, lid Ondt, gjør en Evangelistes Gjerning, fuldfør din Tjeneste" (forret den saaledes, at Enhver kan se din Flid og Iver og være overbevist om din Troskab — 2 Tim. 4, 5).

§ 69. Ved saaledes at eftertænke Præsternes Pligter maa jeg tilstaa, at der oftere kommer en inderlig Bedrøvelse over mig, at jeg bekymret siger: „Hvo er hertil dygtig?" (2 Kor. 2, 16). Jeg tvivler heller ikke om, at mangen Christi Tjener i dette Stykke tænker ligedan og forretter sit Kald sukkende og sørgende. Det høie og vanskelige Embede have vi paa vor Nakke; Gjerningen er Guds og angaar Menneskenes Salighed, som ikke lader sig spøge med, og dog have vi de tusind Hindringer at kjæmpe imod, som Djævelen og den onde Verden lægge os i Veien, idet de med al Magt og List modsætte sig os. Verdens Ondskab er ligesom en Elv, der har gaaet over sine Bredder og oversvømmer Alt, og nogle Faa af os — thi i en By med tusind eller flere Sjele er der gjerne et Par Præster — skulle og ville standse den i dens Løb! De, som efter Guds Befaling skulde være os til Hjælp heri og bidrage til at forebygge og afværge Forargelsen, de ere desværre forstørstedelen gjenstridige mod Guds Aand, ere opfyldte med Gudsfornegtelse og Vantro, og Guds Kirke og Christi Rige, som dog ikke er af denne Verden, ville de regjere efter Verdensaanden. Kirketugten er borte; Bindenøgelen er fastbunden; Enhver vil være en Christen, ikke efter Guds Ord

og den Herres Jesu Forbillede, men efter sit eget Sind.

§ 70. I denne billige og retmæssige Sorg er det min Trøst, at den Hellig Aand allerede forlængesiden har forkyndt, „at i de sidste Dage skulle vanskelige“ (farlige, besværlige, sørgelige) „Tider være at forvente, og at Menneskene skulle være egenkjærlige, pengegjerrige, overmodige, hoffærdige, vanhellige, ukjærlige“ (som endog mangle den naturlige Kjærlighed), „umaadelige, Forrædere, opblæste, som mere elske Vellyst end de elske Gud“ (2 Tim. 3, 1—4). Og dette siges en Kirkens Tjener forud, for at han kan vide det, forberede sig derpaa, modsætte sig saadanne Mennesker af alle Kræfter og ikke lade sig overraske af deres Vederstyggeligheder. „Jeg ved ogsaa, at om det end ofte tykkes mig, at jeg har arbeidet forgjeves og fortæret min Kraft for Intet og forfængeligen, saa er alligevel min Ret med Herren og min Gjerning med min Gud“ (Esai. 49, 4), og at Hans tro Tjeneres Arbeide ingenlunde kan være aldeles forgjeves. Midt iblandt de Ugudeliges store Hob har Gud sine Udvalgte; „Guds faste Grundvold staar og har dette Segl: Herren kjender Sine“ (2 Tim. 2, 19). En eneste Sjel er vel værd, at en Præst, om saa var for dens Skyld skulde tilbringe sin hele Livstid i møisommeligt Arbeide. Thi hvad kan lignes med det, som er kjøbt med Guds Søns Blod? Desuden kan trofaste Prædikanters Tjeneste virke til Gavn uden at de selv vide eller tro det. Thi de sammenlignes med Agerdyrkere og Gartnere, der først maa pløie, saa, plante, vande og luge og have Taalmodighed, forinden de i sin Tid kunne høste og samle Frugter. Det kan hænde, at en Lærer lægger Grundvolden og en anden bygger derpaa, at den ene udstrøer Sæden og den anden samler Frugterne; jeg mener hermed, at en gudfrygtig Prædikant ofte ved Guds Aand og Naade kan bringe nogle Omvendelsestanker ind i et ubodfærdigt Menneskes Sind, og at disse i lang Tid kunne ligge skjulte ligesom Sæden i Ageren; Præsten kan imidlertid dø; men Sæden dør ikke; den kommer op i sin Tid og bærer sine Frugter. Hertil sigter udentvivl vor Frelsers skjønne Lignelse, naar Han siger: „Guds Rige har sig saaledes, som naar et Menneske kaster Sæd i Jorden; og han sover, og han staar op, Nat og Dag: og Sæden voxer og bliver høi, saa at han ikke ved hvorledes“ (Mark. 4, 26. 27). Gud lader undertiden ikke sine Tjenere vide, hvad de have udrettet, forat de ikke skulle blive stolte og tilskrive sig selv eller sin egen Formue Noget; dog har jeg ogsaa Erfaring for at mangengang, naar de have mest Kummer og ere som mest bedrøvede over sit forgjeves Arbeide, saa lader Han dem spore nogen Frugt paa et og andet Hjerte, forat de ikke skulle blive altfor modfaldne. Det gaar dem ofte ligesom Fiskerne, som efter at have gjort et og andet forgjeves Dræt ere nærved at samle Garnene sammen forat søge hen til et andet Sted, men som ved at udkaste dem endnu engang fange nogle Fiske, saa de fatte nyt Mod og blive ved med sit Arbeide.

§ 71. Saa lader os nu ikke blive trætte og træge! Er Verden ugudelig og ond, saa lader os være saameget ivrigere og flittigere forat omvende den fra dens Ugudelighed! Jo mere Satan i disse sidste Tider støier og raser imod Christi Rige, desto nidkjærere ville vi være forat opretholde og forsvare det. Vi have et stærkt Rygstød og en vældig Beskytter, der har sagt til os: „Jeg vil give Eder Mund og Visdom, hvilken alle Eders Modstandere ikke skulle kunne modsige og ei modstaa. Se, jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende. Den, som er i os, er større end den, som er i Verden“ (Luk. 21, 15; Matth. 28, 20; 1 Joh. 4, 4). Lader os vaage, bede formane, advare, revse, true og bestræbe os

„for at findes tro" (1 Kor. 4, 2). „Da vi have denne" (høivigtige og vanskelige) „Tjeneste saa lader os ikke blive trætte; lader os afsige det skjændige Væsens skjulte Gjerninger og ikke omgaaes i Træskhed og ikke forfalske Guds Ord, men ved Sandhedens Aabenbarelse" (og Foreholdelse) „anbefale os til alle Menneskers Samvittighed for Guds Aasyn!" (2 Kor. 4, 1. 2) Lægger Satan os mange Hindringer i Veien, saa lader os bortrydde dem saameget, som muligt er! Hvad vi ikke kunne rokke eller ændre, det faa vi taale; men vi ville dog klage derover med Sukke og Taarer for Gud, der tilsidst vil sætte en Grændse for al Ondskab og gjøre en Ende paa alle sine Helliges Sukke paa Jorden, da, „naar den Herre Jesus aabenbares fra Himmelen med sin Magts Engle, med Ildslue, - naar Han bringer Hævn over dem, som ikke kjende Gud, og over dem, som ikke ere vor Herres Jesu Christi Evangelium lydige" (2 Thess. 1, 7. 8). Ak, Herre Jesu, kom!

Alt bli'er dog her paa Jord som før;
Kom snart; en Ende derpaa gjør!

§ 72. Men jeg vender mig fra Lærerne til Tilhørerne og formaner dem i den Herre Jesu, at de ikke i nogen Maade ville ringeagte Præsternes Tjeneste og Embede, hvilket desværre nutildags er altfor almindeligt i Verden, især blandt de Høie, Store, Vældige og Rige, for hvem Christi Tjenere ere blevne til en Spot og Skoviſk og deres Prædikener til en Latter. Den menige Mand hører vistnok endnu paa dem af Vane, dog med det Forbehold, at han ikke vil gjøre efter deres Ord videre end han selv finder forgodt. Har man en tro og nidkjær Sjelehyrde ved en Menighed, saa agtes ikke dette for nogen sær Gave og Velgjerning af Gud. Verden tænker, at naar den har Penge og kan lønne godt, saa kan den faa ti Præster for en. Nu er det sandt, at der er mange Præster i disse Tider, og naar et daarligt Kald bliver ledigt, saa komme strax en Fem, Sex eller Flere løbende. Men det er ikke Kokke Alle, som have lange Knive, og ikke Præster Alle, som bære lange Kjoler. Der er mange Præster og Talere, der kunne tilbringe en Timestid paa Prædikestolen, men faa Hyrder og Lærere. Der er mange Verdenslærde, men faa Gudslærde. Mange af dem tale „med Ord, som menneskelig Visdom lærer," men Faa „med Ord, som den Hellig Aand lærer" (1 Kor. 2, 13). Udentvivl havde Menighedens Overhyrde, Jesus, ogsaa de sidste Tider for Øie, da Han sagde: „Høsten er stor; men Arbeiderne ere faa; beder derfor Høstens Herre, at Han uddriver Arbeidere i sin Høst!" (Luk. 10, 2) til hvilke Ord en anseet Theolog*) knytter denne Anmærkning: Uagtet der i vore Dage her og der er mange Ordets Tjenere, saa er der dog ikke ret mange af dem, som med en sand og brændende Nidkjærhed ene og alene søge Guds Ære og Kirkens Velfærd. Thi ogsaa Paulus skriver saaledes om sin Tid: „de søge Alle sit Eget, ikke hvad der er Christi Jesu" (Filip. 2, 21). Udentvivl taler Christus om tro, flittige og retsindige Arbeidere, som Guds Ære og Menneskenes Salighed ligger paa Hjertet og som alene tragte efter at undervise Folket til Sandheds Erkjendelse og føre det til den Herre Jesum, der alene er vor Frelse og vort Liv. Af Saadanne er der desværre altfor Faa; en saadan Mand formaar ingen høiere eller lavere Skole at frembringe uden Guds Aand og Naade. Dertil hører ikke blot Kundskab i mange Videnskaber og Tungemaal, men fremfor Alt den Hellig Aands indvortes Oplysning. De Allerlærdeste og Allerdygtigste ere ikke dygtige, naar ikke Gud gjør dem dygtige. Derfor bør man i alle Menigheder hjerteligen anraabe Gud om at Han vil udkaare sig bekvemme Redskaber blandt den christne Ungdom, hellige og velsigne

*) Osiander.

Arbeidet i høiere og lavere Skoler, berede retskafne Arbeidere og trofaste Sjelesørgere og udruste dem rigeligen med sin Hellig Aands Gaver.

§ 73. Naar nu Gud af Naade har velsignet en christen Menighed med en eller flere saadanne Hyrder, saa har den al Aarsag til at skatte dem som en Seglring, som en Guds Oiesten, som et kostbart og uforligneligt Klenodie. De retskafne Ordets Tjenere ere ligesom Guldlysestagen i Tabernaklet, ligesom Springvandene i en By eller Hauge, ligesom de frugtbare og skyggefulde Træer; de ere Folkets Talsmænd hos Gud; de ere en Menigheds Vogne og Ryttere, Volde, Mure og Besætning; de ere de Lys, som fortære sig selv, idet de tjene Andre; de sørge, bede, vaage, kjæmpe Nat og Dag for sin Menighed. Er Nogen skrøbelig, saa blive de skrøbelige med; er Nogen sørgmodig, — de ogsaa; er Nogen syg, fattig, ussel, forladt, saa raade, hjælpe og trøste de ham med medlidende Hjerte efter bedste Evne. Er Nogen ugudelig, saa bære de Omsorg for ham; de falde Gud tilfode med Taarer og bede, at Han vil skaane ham og have Taalmodighed med ham og unde ham Naade, Midler og Tid til Omvendelse, ligesom de da hellerikke lade det mangle paa trohjertig, flittig Formaning og Advarsel. De gaa næsten altid sørgmodige og bøiede under sit Embedes Byrde, have liden Glæde her i Verden og kjæmpe ofte ved Siden af sit tunge Arbeide med Fattigdom og daglig Mangel. Skulde nu ikke saadanne Mennesker fortjene, at man elskede dem og holdt dem høit i Agt og Ære? — efter den hellige Apostels Formaning: „Vi bede Eder, Brødre, at I skjønne paa dem, som arbeide iblandt Eder og ere Eders Forstandere i Herren og paaminde Eder, og agte dem overmaade høit i Kjærlighed for deres Gjerningers Skyld (1 Thess. 5, 12. 13).

§ 74. Men den største Ære, man kan vise Sjelehyrderne, er, at man anseer og erkjender dem for hvad de ere, nemlig Guds Tjenere og Medhjælpere, Christi Udsendinger, den Hellig Aands Redskaber, og at man annammer deres Ord som Guds Ord og viser dem den skyldige Lydighed: „Adlyder Eders Veiledere og værer dem hørige — thi de vaage over Eders Sjele som de, der skulle gjøre Regnskab —, at de kunne gjøre dette med Glæde og ikke sukkende; thi dette er Eder ikke gavnligt“ (Ebr. 13, 17). Gudfrygtige Tilhørere, som ved Lærernes Tjeneste dagligen bedre sig og voxe i Guds Kundskab og Frygt, ere deres Krone, Glæde, Ære og Ros (Filipp. 4, 1; 1 Thess. 2, 19. 20) og kunne vente sig legemlig, aandelig og evig Velsignelse af Gud. Saa agter da Eders Lærere høit, I christelige Sjele; gjører Eder ikke delagtige i Verdens Foragt for Lærerne og i den Spot, som den driver med Guds Tjenere; betragter dem som Christi Sendebud, der ere sendte Eder til Trøst, Undervisning, Opbyggelse og Frelse; bærer taalmodigt over med deres Skrøbeligheder, betænkende, at Gud har kaldet Mennesker og ikke Engle; modtager deres Revselser med Sagtmodighed; foragter ikke deres Enfoldighed, naar de kun blive fundne tro i sit Embede; krænker og bedrøver dem ikke og plager ikke deres Sjel med Eders Ulydighed, Gjenstridighed og uretfærdige Omgjængelse! Alle Tiders Historie og Erfaring lærer, at Gud er saare nidkjær for sine Tjenere og deres høie Embede. At en holstensk Ø, ved Navn Nordstrand, i Aaret 1634 blev oversvømmet af Havet, og at nogle Tusind Mennesker, foruden Kvæg, ved den Leilighed druknede, er bekjendt af Historien. Men jeg har i min Ungdom ladet mig fortælle af troværdige Folk, at Indbyggerne dersteds havde været meget ugudelige og store Bespottere af det hellige Prædike-Embede. Kort før deres Undergang havde et ryggesløst, fordrukkent Selskab, der var samlet, jeg tror, ved en Barnedaab, gjort Følgende med

en gammel Præst. De lagde en gammel So, som de havde bundet alle fire Ben paa og udklædt med en Fruentimmerkappe, i en Seng og sendte en slem Krabat til ham, der bad ham, at han vilde komme til hans syge Moder forat trøste hende paa hendes Yderste. Den gode Mand havde formedelst sin høie Alder ikke synderligt godt af Synet, og da man havde sagt ham, at den Syge var saa svag, at hun ikke mere kunde tale, foresagde han hende de Bønner, som i saadant Fald ere fornødne, men mærkede tilsidst af de ugudelige Skjælmes Latter, at han var bleven holdt for Nar, og forkyndte dem nu med stor Nidkjærhed Guds forfærdelige Vrede, der, som ovenmeldt, ogsaa snart paafulgte. I en bekjendt By i Slesien hændte det, at en evangelisk Præst der paa Stedet i et Bryllup kom til at drikke Mere end han kunde taale. Nogle Verdensbørn vilde skaffe sig en Moro, og dertil skulde den drukne Præst tjene dem. De udklædte en ung Karl i Kvindeklæder, dandsede med ham og førte ham tilsidst hen til Præsten. Denne sprang nogle Gange rundt med den formentlige Jomfru og blev derved til Latter for alle dem, som vidste om Sagen. Da han nu Morgenen efter kom til Kundskab om hvad Spotterne havde gjort ham, blev han inderligt bedrøvet (thi han var forresten ingen ugudelig Mand), klagede sukkende for Gud derover og bad Ham og sin Menighed om Tilgivelse for den Forargelse, han uvitterligen havde afstedkommet, men truede derimod dem, der havde spillet ham denne Streg, med Guds Vrede og Straf, som den, der ikke vilde have sit hellige Embede foragtet. Fra den Tid — saa er mig fortalt af en anseet Theolog, der ogsaa havde tjent ved Ordet paa dette Sted og var bleven fordreven derfra af Papisterne, — havde Værten, i hvis Hus det var skeet og som havde været indviet i Sagen, aldrig haft nogen Lykke eller Velsignelse, og ei alene han selv, men den Anden og Tredie, som beboede Huset efter ham, vare blevne forarmede, saa at det omsider blev skyet af Alle, som behæftet med Guds Forbandelse, og blev staaende øde.

§ 75. Endnu vil jeg med nogle faa Ord tilføie, hvorledes vi skulle føre os det Øvrige, som i denne Prædiken er sagt om Omvendelsesmidlerne til Nytte. Efterdi vi have lært, at den algode Gud atter og atter banker paa hos et syndigt Menneske ved allehaande gode Tanker og hellige Bevægelser, saa formane vi med al Grund Enhver, som føler Saadant paa og i sit Hjerte, at han ikke maa forsømme en saadan god Leilighed til Omvendelse og den Guds Naade, der saaledes bliver ham tilbuden. Om den fortabte Søn fortælles ikke blot, at han gik i sig selv (kom til sig selv) og besluttede at vende tilbage; men der siges tillige: „Og han stod op og kom til sin Fader." Da han mærkede et godt Forsæt hos sig, nølede han ikke med at iværksætte det (Luk. 15, 17 20). Signetet maa paatrykkes, medens Lakket er blødt; Jernet maa smides, medens det er varmt. Det gaar hermed til som med Bethesda Dam, hvis Vand paa visse Tider sattes i Bevægelse af en Engel, og hvo som da først steg ned deri, blev sund, hvadsomhelst Syge han var behæftet med (Joh. 5, 3. 4). Naar man ved Ordets Hørelse eller ved nogen anden Leilighed mærker en Bevægelse i Hjertet, saa kan man med Sikkerhed vide, at det er en naaderig Virkning af den Hellig Aand, som man ikke maa lade hengaa ubenyttet. Thi hvo som foragter denne den Herres Jesu Banken og saadan Guds Aands Bevægelse, ham pleier Gud tilsidst aldeles at forlade, og hvo kan være vis paa at denne Naade, som han saa tit har foragtet, altid paany skal blive ham tilbudt? Naar jeg betragter alle deres Exempler, med hvilke Saadant har været Tilfældet, saa finder jeg, at de omsider ere blevne hengivne

til et forkasteligt Sind og overladte til Satans Villie, naar de havde forkastet Guds naadige Villie, saaledes som Beretningerne om Farao, Akab, Simon, Agrippa, Felix bevise (2 Mos. 9, 27; 1 Kong. 21, 27; Ap. Gj. 8, 24; 24, 25; 26, 28). Thi Gud handler jo ikke uretfærdigt, idet Han foragter sine Foragtere, og naar den Herre Jesus har staaet længe nok ved Døren og banket paa, og Mennesket formedelst ihærdige Synder mod sin Samvittighed saa langtfra oplader Døren, at det tvertimod tillaaser den endnu fastere, hvo vil da fortænke Ham i at Han tilsidst gaar bort og lader et saadant ubodfærdigt, utaknemmeligt Menneske blive, som det helst vil være? Derfor, min Medchristen, naar du mærker saadan indvortes Tiltale og Bevægelse hos dig, saa at du efter at have hørt Ordet eller nydt den høihellige Nadverd eller ved nogen anden Leilighed føler dig overbevist om dine Synder og siger ved dig selv: „Jeg vil staa op og gaa til min Fader", - jeg vil forsage Synden og med Guds Hjælp bedre mit Levnet, saa skynd dig og dvæl ikke med at bringe dette Forsæt i Udøvelse. Slid dig løs fra Verden ligesom Josef, om end dit Klædebon og endnu langt Mere skulde gaa i Løbet; kjæmp og strid med dig selv og Verden; brug Vold forat rive Himmeriges Rige til dig. Forfølg disse gode Tanker, udsluk ikke den Gnist, som herovenfra er falden i dit Hjerte, men blæs tvertimod paa den ved Læsning, Suk og Bøn, at den maa blive til en fuldkommen Lue hos dig. Oplad dit Hjertes Dør for din Frelser, at Han ved din Bortgang fra denne Verden maa oplade Himmelens Dør for dig! „Se, nu er en behagelig Tid; se, nu er Frelsens Dag!" (2 Kor. 6, 2) Forsøm den ikke; thi Hævnens Dag vil snart følge ovenpaa.

§ 76. Og endelig, lader os tillige lære at kysse Guds Ris og at elske og agte Korset høit, som et heldbringende Middel til vor Omvendelse! Vi have ikke Aarsag til at beklage os over vor gode Fader, naar han holder os værdige til sin Tugtelse, men skulle snarere inderligen takke ham derfor. Riset gjør fromme Børn og Korset fromme Christne. Vilde vi snarligen lade os vinde ved Ordet, erkjende Guds Godhed af Hans Velgjerninger og lade os regjere med Kjærlighed, saa behøvede Han ikke at gribe til Riset. Men efterdi vi, naar det gaar os godt, „ere som Heste og Muldyr, der ikke ville komme nær til Ham, saa maa Han lægge Tømme og Bidsel i vor Mund og tvinge os" til den hellige Lydighed mod Ham (Ps. 32, 9). Simon fra Cyrene havde muligens ikke Lyst til at følge den Herre Jesum ligetil Golgatha Bjerg; men Hans Kors blev lagt paa ham, saa at han maatte bære det efter Ham. Hvor bedst dette var ham, og hvor beskjæmmende det forekom ham, kan man let tænke sig; men senere, efterat han ret havde lært at forstaa sig paa Christum og Hans Kors, agtede han det udentvivl for den største Ære, der nogensinde var vederfarets ham. „Al Revselse synes, medens den er nærværende, ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen dem, som ved den ere øvede, Retfærdigheds salige Frugt (Ebr. 12, 11). Lader os derfor i Trængsler prise Guds Godhed og saameget villigere lade os bevæge til Omvendelse og Lydighed mod Ham! Naar en Ulykke tilstøder os, saa „lader os ransage vore Veie, og opspore dem og vende om til Herren! Lader os opløfte vort Hjerte med Hænder til Gud i Himmelen" (og sige:) „vi, vi have overtraadt og været gjenstridige" (og derfor var det retfærdigt, at) „du ikke tilgav" (skaanede) (Begr. 3, 40 flg.). Lader os nøie prøve vort Levnet og vor Christendom, og naar vi finde de Synder, som have fortørnet vor Gud, saa lader os af ganske Hjerte frasige os dem! Lader os sige: „Kommer, og

lader os vende om til Herren! thi Han har sønderrevet og skal læge os; Han har slaget og skal forbinde os" (Hos. 6, 1). O salige Kors, som trykker, korsfæster og døder det gamle Menneske og syndige Hjerte! O salige Kors, paa hvilket Synden døer! O lyksalige Ulykke, som fører en evig Lykke med sig! Ak, Herre Gud og Fader, slip os aldrig ud af din faderlige Opsigt, og giv Kors og Trøst, efter som du finder det tjenligt til vore Sjeles Frelse! Dit hellige og herlige Navn være høilovet i Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den syndige Sjels Omvendelse.

Tredie Prædiken,

der handler om den sande Omvendelses væsentlige Stykker og Beskaffenhed.

Joel 2, 12: Saa siger Herren: vender om til mig af Eders ganske Hjerte!

§ 1. Ypperstepræsten i det Gamle Testament skulde en Gang om Aaret, men hellerikke oftere, gaa ind i det Allerhelligste og ved den Leilighed tage et Ildkar, fuldt af Gløder af Ilden paa Alteret og sine Hænder fulde af Røgelse, hvilken han ved sin Indtrædelse skulde kaste paa Gløderne, saa at en tyk Røg opsteg deraf forat skjule Naadestolen, over hvilken Herren havde lovet at ville bo. „At han ikke dør", tilføier Texten, det vil sige: forat han ikke af Nysgjerrighed skal se sig om efter det synlige Tegn paa min Nærværelse, som aabenbarer sig over Naadestolen, og derved fortørne mig og miste sit Liv (3 Mos. 16, 12. 13). Se, Gud taaler ikke nysgjerrige Grublere, men kun ydmyge Tilbedere omkring sig. Han vil ikke, at vi i vor Gudstjeneste skulle lade Legemets og Sindets Øine løbe om forat udgranske Hans Hemmeligheder, men at vi med skyldig Ærbødighed skulle slaa dem ned, erkjende Hans Majestæt og vor Ringhed og hengive og ofre vort Hjerte til Ham i Tro, Kjærlighed og Overladelse i Hans Villie. Til Forgjængere heri have vi de hellige Engle, som „skjulte sit Ansigt med to Vinger, sine Fødder med to og fløi med to og som raabte den ene til den anden: hellig, hellig, hellig er den Herre Zebaoth" (Esai. 6, 2. 3).

§ 2. Denne Formaning gjælder især delesbed lærde og aandrige Folk, som omgaaes meget med gudelige Betragtninger og de Hemmeligheder, som indeholdes i den hellige Skrift, der er Guds rette Helligdom. Hvo som uden ydmyg Erkjendelse af sit eget Intet, uden Bøn, som er den rette, ædle Røgelse, og uden Frygt nærmer sig Gud og understaar sig at ville udgranske Hans lønlige Væsen, han faar forblindede Øine og et aandelig dødt Hjerte til Løn. Ligesom det gaar dem, der med ufravendt Aasyn og uden noget dæmpende Redskab betragte Solen, nemlig at de i dette store og herlige Lys ikke finde Andet end Mørke, og at det forblin-

der deres Øine, istedenfor at det, naar de se nedad og holde sig til de Ting, som de skulle se paa, oplyser dem, fordi de vove at ville se Mere end der tilkommer dem, saaledes gaar det ogsaa de nysgjerrige Grublere i guddommelige Ting. De menneskelige Tanker ligne Røgen, der taber sig mere og mere, jo høiere den stiger i Veiret, og tilsidst bliver til Intet.

§ 3. Jeg har troet at burde gjøre denne Forerindring, efterdi vi have fundet forgodt, som Indgang til denne Prædiken at undersøge det Spørgsmaal, hvad Aarsagen kan være til at af Mennesker, som have ens Naademidler, som høre et og samme Ord, en og samme Prædikant, nyde et og samme Sakrament og af Naturen ikke kunne Andet end modstaa Naaden, vorde Nogle omvendte, medens derimod Andre forblive uomvendte, - hvorledes det gaar til, at under en og samme Prædiken vorder et Hjerte blødgjort, overbevist og vundet, medens derimod et andet forbliver i sin Ubodsfærdighed, haardt, forblindet og ryggesløst. Den store Kirkelærer Augustinus ytrer sig med sin sædvanlige Beskedenhed om denne Sag og siger, at han i Grunden ikke ved at svare derpaa. Nøder Nogen mig, siger han, til at undersøge den Hemmelighed (eller Dybhed), hvorfor en af Tilhørerne tiltales og tillige overtales, en anden ikke, saa ved jeg for Øieblikket intet Mere at svare derpaa end dette: „O Rigdoms Dyb!" osv. (Rom. 11, 33), og atter: „Mon der være Uretfærdighed hos Gud? det være langtfra!" (Rom. 9, 14.) Jeg er et Menneske; jeg ser vel Dybet, men kan ikke udgrunde det; jeg forfærdes derfor, men kan ikke udgranske det; Hans Domme ere uransagelige og Hans Veie usporlige. Jeg er et Menneske, du er et Menneske, og det var ligeledes et Menneske, som sagde: Men, o Menneske! hvo er du, at du vil gaa irette med Gud?

§ 4. Nu kan man vistnok ikke negte, at der ved de syndige Menneskers Omvendelse mangengang forekommer særegne Tilfælder, og at der ofte blander sig Hemmeligheder deri, som ingen menneskelig Forstand kan begribe eller opdage Aarsagerne til. Kilderne sprudle uafladeligen, og deres Strømme se vi vel flyde, kunne ogsaa efter Nødtørft betjene os deraf; men hvo kjender de Dyb, hvorfra de komme, og hvo kan udforske deres mørke og lønlige Gange? Vi kunne her anføre vor Frelsers Ord til Nikodemus: „Vinden blæser, hvor den vil, og du hører dens Susen; men du ved ikke, hvorfra den kommer, og hvor den farer hen; saaledes er det med hver den, som er født af Aanden" (Joh. 3, 8). Og hvo vil fortænke den alene vise, hellige og majestætiske Gud i at Han stundom gaar saadanne Veie, som vi ikke kunne udgranske? Eller er Han altid skyldig at gjøre os Mennesker Regnskab for sine Handlinger? Det er bedre at gaa ind i Helligdommen med Bønnens Røgelse og at ofre den ophøiede Gud et ydmygt og sønderknust Hjerte i Troen end at fordriste sig til at ville med hovmodig Nysgjerrighed udgrunde Hans Visdoms Dybheder. Det er bedre at bekymre sig om sin grundige Omvendelse end at ville gjøre Andre vise paa Guds Veie og Domme.

§ 5. Ihvorvel nu den menneskelige Forstand, som sagt, ikke kan hitte Rede i alle Tilfælder, saa giver den hellige Skrift den dog saamegen Oplysning, at den dermed bør lade sig nøie. Den lærer klarligen, at de, som blive omvendte, alene have Guds kraftige og naadige Virkning at takke derfor, „og at det ikke staar til den, som vil, ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Miskundhed" (Rom. 9, 16). Paa den anden Side lader den os vide, at de Uomvendte ikke kunne tilskrive nogen Anden sin Usalighed end sig selv og sin Vantro. Gud er ei blot retfærdig, saa

at han ikke uden Aarsag fordømmer Nogen eller lader ham blive i sin Fordærvelse; men Han er tillige god og barmhjertig og tilbyder ogsaa de Uomvendte og Gjenstridige sin Naade, og det med et saa hjerteligt Alvor og i saadant Maal, at de derved vilde kunne komme til Omvendelse. Men naar de afslaa og bortstøde denne Naade, saa vederfares dem jo ingen Uret, om Gud tilbageholder al yderligere og overflødigere Naade „og lader dem fare i sit Hjertes Stivhed, at de kunne vandre i sine Anslag" (Ps. 81, 13). Saa er da udentvivl Hjertets Gjenstridighed og Ondskab Aarsagen til at Nogle ikke blive omvendte. Jeg taler imidlertid her ei alene om den naturlige, medfødte Modstand, der findes hos ethvert Menneske, men fornemmelig om den forsætlige og selvtagne, hvormed Nogle modsætte sig den Hellig Aands kraftige Virkning. Og om end ikke vi altid kunne se denne Modstand hos det uomvendte Menneske og bedømme Hyrdernes Forskjellighed, saa vide vi dog, at Gud prøver Hjerter og Nyrer, - at Han ransager Hjertets inderste Grund og formaar at se Mere end vi, saa og, at Han ikke er uretfærdig og ikke fordømmer Nogen uden for hans Ubodfærdigheds, Gjenstridigheds og Vantroes Skyld. Kort, den Omvendte har Intet uden den Høiestes Naade og Barmhjertighed at rose sig af, den Uomvendte Intet uden sin Gjenstridighed at beklage sig over, og omendskjønt jeg ikke altid kan indse, hvorfor Naademidlerne have gjort saa god Virkning hos denne, men ikke hos hin, saa kan jeg nok vide af Guds hellige Ord, at den Første har Guds Naade at takke for Alt, og den Anden Ingen at beklage uden sig selv, samt at den algode Gud efter sin forudgaaende og første Villie ligesaa gjerne havde undt denne Sidste Saligheden som den Første, naar han ikkun havde villet annamme og ikke modstaa den tilbudte Naade.

§ 6. Betragtningen heraf bidrager nu for det Første til at vi altid have hellige, ærbødige og gode Tanker om den hellige, retfærdige og gode Gud, og at vi ikke lade os sætte nogen Indbildning i Hovedet, som om der hos Gud laa skjult noget Underfundigt eller Fiendtligt mod Menneskene, - som om han mente det godt med En, men ilde med en Anden, hjerteligt og alvorligt med Nogle, derimod ikke med Andre, og som om de Ubodfærdiges Fordærvelse grundede sig i et hemmeligt Nag hos Gud og i dettes Virkninger. Naar Satan sætter os paa saadanne Tanker, saa maa deraf opstaa et hemmeligt Had til Gud, Knur, Mistillid, Vantro og Fortvivlelse. Thi hvorledes kan jeg have Tillid til den, som nærer et lønligt Had til de fleste Mennesker og kun vil hjælpe den mindste Del af dem til Saligheden? — Denne Betragtning tjener ogsaa til at vi, naar vi befinde os i Naadestanden og „have undflyet Verdens Besmittelse ved den Herres og Frelsers Jesu Christi Erkjendelse" (2 Pet. 2, 20), da ogsaa love og ophøie vor Guds Barmhjertighed og med hin Samaritan, der var bleven renset fra sin Spedalskhed, dagligen „prise Gud med høi Røst, falde paa vort Ansigt for den Herres Jesu Fødder og takke Ham" (Luk. 17, 15. 16). Thi denne Velgjerning er større end alle andre og kan ikke sammenlignes med al Verdens Kroner og Kongespir, Perler og Diamanter, om de end allesammen laa i en Hob. Men befinder Nogen sig udenfor denne salige Stand, saa har han al Aarsag til at forfærdes over sit Hjertes Ondskab og Gjenstridighed, idet han, skjønt allevegne ligesom omringet og overdynget med Naademidler til Omvendelse, alligevel hidtil har slaaet dem hen i Vind og Veir og ladet dem blive uden Virkning; han har al Aarsag til at skynde sig og ikke længer modsætte sig sin Guds Godhed, paa det

ikke Forbandelse, Unaade og Vrede skal falde over ham, fordi han ikke har villet modtage Velsignelsen og Naaden. Men den Prøve, om Nogen er isandhed omvendt eller ikke, vil være let at anstille efter hvad vi i denne Prædiken agte at afhandle om Omvendelsens væsentlige Stykker og deres Beskaffenhed. Herren velsigne vor gode Hensigt for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 7. At Ingen kan gjøre sig Haab om sine Synders Forladelse, uden en sand Omvendelse, er udenfor al Tvivl, efterdi den hellige Skrift paa flere Steder med tydelige Ord lærer det. Det er derfor nødvendigt, at en christelig Sjel, der vil have Forvisning om sine Synders Forladelse, forstaar sig godt paa den sande Omvendelses Beskaffenhed og er vel øvet deri. Vi ville efter Guds hellige Ord og med Hans naadige Bistand fremstille denne Sag saa tydeligt og enfoldigt som muligt. I kort Begreb er „den sande Omvendelse en Forandring af det syndige Hjerte, der virkes ved Guds Aand, Naade og Ord og som bestaar i en smertelig Anger og Sorg over de ved Hjælp af Loven erkjendte Synder og i en trøstelig Tillid til Verdens-Frelserens, Jesu Christi, Fortjeneste samt en deraf følgende ivrig Bestræbelse for at vandre i et nyt, helligt og gudeligt Levnet." At der ved Omvendelsen foregaar en Forandring i Mennesket, er aabenbart. Synden er en Bortvendelse fra Gud, Omvendelsen en Tilbagekomst til Ham, efter hvad der ligger i det hebraiske Ord, som bruges herom — ligesom en Vandringsmand, der af Uvidenhed har forvildet sig eller er ledet bort fra den rette Vei, men, saasnart han mærker det, strax iler tilbage og søger at finde Landeveien igjen. Ved Omvendelsen bliver den forblindede Forstand oplyst, saa at Mennesket, der før var ligesom forhexet af Satan og Verden og gaaet fra Sands og Samling, kommer til sig selv, efter den Talemaade, som bruges om den fortabte Søn (Luk. 15, 17), og efter den ene af de Ords Betydning, hvormed de græske Sprog betegner Omvendelsen. Saa bliver tillige Villien forandret, saa at Mennesket, istedetfor at det før fandt sin Glæde i Synden, nu af Hjertet bliver dens Fiende, inderligen begræder den, sørger derover (Ps. 38, 19) og hjerteligen ængstes og bedrøves derfor, hvortil det andet græske Ord, som bruges om Omvendelsen, hentyder. Istedetfor at den korsfæstede Jesus før var det syndige Menneske enten en Spot eller noget Ringe og Ubetydeligt, bliver Han ved Omvendelsen hans dyrebareste Klenodie, hans Hjertes Skat, Trøst og Del, mod hvem han agter Alt, hvad i Verden er, for Skarn og Intet. Istedetfor at et helligt Levnet før var ham en Daarskab, Tungsindighed og Hykleri er det nu hans daglige Øvelse, som han med største Flid og Iver beskjæftiger sig med. Istedetfor at han før vandrede i Sikkerhed og ikke følte Guds Vrede og Syndebyrde, frygter han nu for Gud, saa hans Hud ryster, og han gaar stedse ligesom krum, bøiet og sørgmodig, osv.

§ 8. Dette kan man meget passende fremstille ved en podet Stamme, der er optagen af vild Mark og overflyttet i en Hauge, afskaaren, kløftet og forsynet med en ædel Kvist. Stammen bliver vel den samme, som den før var; men ikkedestomindre er Forandringen stor, baade udvortes og indvortes. Saaledes bliver den bodfærdige Synder ved Guds Naadeshaand overført fra Satans til Jesu Christi Naadesrige, fra Synden til Retfærdigheden, fra Døden til Livet. Ved Syndens Erkjendelse formedelst Loven bliver han dødet og ved Troen forenet med Christo og levendegjort, saa at han kan sige: „Jeg lever, dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig" (Gal. 2, 20). Den hellige Ambrosius forkla-

rer det ved en mærkelig Begivenhed om en ung Mand, som havde levet en Tid lang i Utugt med et Kvindemenneske, men ved Guds Naade var kommen paa bedre Tanker og havde besluttet at omvende sig. Forat han nu ikke ved den fortsatte Leilighed skulde blive forledet paany, reiste han til et fremmed Sted og opholdt sig der i længere Tid, for ganske at glemme den urene Kjærlighed og forat øve sig i Omvendelse og Gudfrygtighed. Da han omsider vendte hjem igjen, mødte hans gamle Elskerinde ham, og da han gjorde sig fremmed, og hun troede, at han ikke kjendte hende, sagde hun til ham: „det er jeg", hvortil han svarede: „men det er ikke længer jeg", idet han dermed vilde tilkjendegive, at der ved Guds Naade var foregaaet en stor Forandring med ham.

§ 9. Heraf saavelsom af vort Bibelsprog er det klart nok, at Forandringen ikke blot maa ske i Ord og Lader og det udvortes Skin, men i Hjertet. „Vender om til mig af Eders ganske Hjerte, siger Herren." Det er ikke Herren vor Gud om Munden og Udseendet at gjøre, men om Hjertet. „Offere for Gud ere en sønderbrudt Aand; et sønderbrudt og sønderknust Hjerte vil Du, o Gud, ikke foragte" (Ps. 51, 19). Hjertet er Kilden, som ved Synden er bleven uren; derfor maa ogsaa Renselsen strække sig derhen; Hjertet er forvendt; derfor maa det ogsaa blive omvendt; det er formørket; derfor maa det ogsaa blive oplyst; det er forhærdet; derfor maa det ogsaa blive blødgjort; Satans giftige Aandepust har trængt igjennem ligetil Sjelens Inderste; derfor maa ogsaa Jesu Christi himmelske Kraft og Aande trænge derind. Herom have vi de eftertrykkelige Sprog: „Afto dit Hjerte, Jerusalem, fra Ondskab, paa det du kan frelses" (Jer. 4, 14). „Sønderriv Eders Hjerte og ikke Eders Klæder!" (Joel 2, 13). „Efterdi dette Folk holder sig nær til mig med sin Mund, og de ære mig med sine Læber, men deres Hjerter er langt fra mig — —, saa vil jeg ogsaa handle underligen med dette Folk" (Esai. 29, 13. 14).

§ 10. Endvidere maa det ingenlunde forbigaaes, at Herren ved Omvendelsen kræver det hele Hjerte. Vender om til mig af Eders ganske Hjerte, siger Herren, og hvorledes dette er at forstaa viser den Hellig Aand selv, naar Han ved en anden Profet siger: „Den troløse Juda omvendte sig ikke til mig af sit ganske Hjerte, men med Falskhed" (Jer. 3, 10), hvoraf sees, at den hellige Gud vel ikke kræver en Omvendelse af os, der efter alle Omstændigheder og i alle Stykker er aldeles fuldkommen og ulastelig, men en Omvendelse, der er uden Falskhed, som ogsaa David siger (Ps. 32, 2). Den bodfærdige Synder maa mene det hjerteligt og alvorligt, med bedrøvet og ydmygt Hjerte erkjende, angre og hade sine Synder, med heftig Attraa søge Jesu Christi Naade og aldeles opofre sig til sin Frelser. Syndens Betragtning maa ikke blot bestaa i flygtige Tanker; ei heller maa det ene Øie være henvendt paa Christum, den Korsfæstede, og det andet paa Mammon og Verden; man maa ikke tage Afsked fra sine tilvante Yndlingssynder, som man skilles fra gode Venner, naar man vil gjøre en Lystreise, nemlig med det Haab og Ønske at se dem snart igjen, men som fra sine argeste Fiender, som man ønsker druknede i Havet, hvor det er dybest. Nogle afholde sig fra Synd ligesom de Syge fra Meloner og anden Spise eller Drik, som Lægen under deres Livs Fortabelse har forbudt dem, men som de alligevel bestandig længes efter. En saadan Omvendelse er ikke af ganske Hjerte; thi dette hænger endnu ved Synden og afholde sig kun derfra af Trældomsfrygt. Den sande Omvendelse derimod er en Fornyelse af Daabspagten, hvori vi have forsaget Djæ-

velen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen. Naar den bodfærdige Sjel i sin Angest og Samvittighedsnød blot kan finde Naade hos Gud og Ro i Christo Jesu, overgiver den sig villigen og aldeles til Ham som et Offer og begjærer intet andet end „at tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed alle sit Livs Dage" (Luk. 1, 74. 75).

§ 11. Denne Hjertets Forandring, som vi hidtil have omhandlet i dens Almindelighed, indbefatter for det Første i sig en Bortvendelse fra Synden eller en hjertelig Anger og Bedrøvelse over denne og dernæst tillige en Tilbagevendelse til Gud, det høieste Gode, eller den sande Tro paa Jesum Christum, uden hvem Ingen kan komme til Gud. Angeren og Sorgen virkes ved Guds Lov, som er Hans Tordenrøst, hvormed han knuser og ryster de haarde Hjerter og forfærder og opvækker de Sikre. Den er et Speil, der ei alene fremstiller et Menneskes udvortes Tilstand, men ogsaa Hjertets inderste Grund og aabenbarer Sjelens Beskaffenhed. Den afslører Arvesynden med alle dens vederstyggelige Frugter; den aabenbarer Guds Vrede over Synden og overbeviser Mennesket om at det har fortjent denne baade timeligen og evigt; den omgiver det allevegne med Angest og Forfærdelse, saa at det hverken ved ud eller ind, taber Tilliden til sig selv og sine egne Kræfter og ikke ser andet for sig end Helvedes aabne Svælg, som det med sine Synder har vel fortjent.

§ 12. Kort, „ved Loven kommer Syndens Erkjendelse" (Rom. 3, 20), hvilken er det første Trin til Saligheden, efter den Orden, som Gud har foreskrevet i sit hellige Ord. Her bør man lægge vel Mærke til vor store Lærer Luthers Ord, hvor han siger: Det Ord at kjende eller erkjende saaledes som det bruges af Hebræerne, har et langt større Eftertryk end i andre Tungemaal, idet det betyder at føle og fornemme en Ting efter dens Natur; saaledes, hvo som smager Malurt eller Galde, ved ikke blot at andres Udsagn, at de er bitre; men han har tillige smagt det og ved af Erfaring, hvor bitre de ere. Naar derfor David siger: Jeg kjender mine Misgjerninger, saa vil det sige saameget som: jeg føler Syndens Kraft og Gift i min Sjel; Synden er ved din Lovs Røst opvakt i mig; den gjør mig angest og forfærdet; dens Bitterhed er altid i mit Hjerte; jeg har desværre til min største Sorg erfaret, at der under dens forbandede Sødme skjuler sig lutter Gift og Galde. Saa er da Syndens Erkjendelse ingen blot og bar Kundskab, som ogsaa Naturen kan meddele, men en ved Guds Lov virket Aabenbarelse af Synden og den guddommelige Vrede i Hjertet, formedelst hvilken Mennesket føler Synden som Synd. Hvad der før var ham en Lyst, bliver ham en Byrde; hvad der før var ham en Glæde, bliver ham en Gru; hvad der før syntes ham saa let som en Dunfjær, bliver ham saa tungt som et Blybjerg. Formedelst Syndens Erkjendelse ser han, at det ikke er noget saa ringe, som han før indbildte sig, men et Fiendskab mod Gud og en Vederstyggelighed for Ham; han indser, at man maa være afskyeligere for Gud og hans Engle end den giftigste Orm, - at han fortjener Hans timelige og evige Vrede, - at han gaar i Djævelens Snarer og maa agtes for en levende Helvedbrand.

§ 13. Af en saadan gjennemtrængende Erkjendelse maa nu, som man let kan tænke sig, opstaa en stor Hjertesorg og Sjeleangst. Thi ligesom en Gift, som et Menneske uafvidende har nyt, foraarsager en stor Forandring i det menneskelige Legeme, saasnart den begynder at virke med Kraft — han bliver beklemt om Hjertet, der begynder at banke heftigt, som om det vilde springe ud af Brystet; der indtræder Brækninger; en

kold Sved udbryder; Øinene græde af sig selv; Læberne blive blege; Mathed og Smerte udbrede sig i Lemmerne osv., indtil omsider Døden paafølger — saaledes gaar det ogsaa til med Synden, naar den bliver levende i Hjertet. Alt, hvad en naturlig Gift foraarsager i det udvortes Menneske, er intet derimod. Den frembringer ikke blot Hjerteklap, men Sjeleangst, værre end al anden Angest; den besidder en helvedagtig Kraft og gjennemtrænger lig en fortærende Ild Marv og Ben, Sjel og Aand. Den angriber baade det indvortes og udvortes Menneske, saa at Hjertet bliver sønderslaaet, sønderstødt, sønderknust og saa at sige udvredet, ligesom et vaadt Klæde, saa at der ingen Vædske bliver tilbage deri. Dette skildrer Skriften i følgende Sprog: „Mit Øie er hentæret af Kummer; det er blevet gammelt formedelst alle mine Fiender. Mit Hjertes Angester ere store; udfør mig (o Gud!) af mine Trængsler. Se min Elendighed og min Nød, og forlad alle mine Synder. Jeg taug; da hentæredes mine Ben formedelst min Jamren den ganske Dag. Thi Dag og Nat laa din Haand svar paa mig; min Livssaft forsvandt som ved Sommerens Tørke. Dine Pile (du retfærdige Gud!) er dybt nedtrykte i mig, og din Haand nedtrykker mig dybt. Der er intet sundt i mit Kjød formedelst din Vrede; der er ingen Fred i mine Ben for min Synds Skyld. Thi mine Misgjerninger gaa over mit Hoved (ligesom dybe Vande, hvori man er paa Veien til at drukne); som en svar Byrde ere de mig for svare. Jeg gaar kroget og saare nedbøiet. Jeg er bleven afmægtig og saare sønderknust; jeg jamrer mig formedelst mit Hjertes Stønnen. Mit Hjerte er slaget, og det er fortørret som en Urt, saa at jeg glemmer at æde mit Brød" (Ps. 6, 8; 25, 17. 18; 32, 3. 4; 38, 3 flg.; 102, 5).

§ 14. Vel er Samvittighedsnøden og Sjeleangesten ikke lige hos alle bodfærdige Syndere, og de faa ikke alle det samme Maal af denne beske Galdedrik. Guds Haand, der nævnes i de nysanførte Skriftsprog, fører Bægeret og skjænker Enhver, eftersom Han vil; dog maa Enhver, der skal blive isandhed og grundigt omvendt, smage noget deraf. Det syndige Hjerte maa blive sønderslaget og sønderrevet, forinden det bliver modtageligt for den evangeliske Trøst. Det maa først vide, hvad Synd og Guds Vrede er, førend det bliver forsikret om Guds Naade i Christo Jesu; det maa først erfare, hvilken Jammer og Hjertesorg det fører med sig at forlade Herren sin Gud og ikke frygte Ham, førend det finder Hvile under Jesu Christi Kors. Gud udgyder ikke sin Naades Balsomolie uden i de sønderbrudte Hjerter. Al anden Fugtighed maa have hele, men Jesu Christi Blod sønderbrudte og ituslagne Kar, forat det skal kunne blive deri. Derfor skal man ikke finde nogen omvendt Synder, der ikke ved at tale om de Samvittighedsnag og den Hjerteangest, han følte ved sine Synders Erkjendelse. Selv de gudfrygtige Hjerter føle under den daglige Omvendelse formedest de Skrøbeligheder og Feil, der endnu er tilbage og blande sig i deres Tanker og Gjerninger, en hjertelig Anger og betragte den blødende Jesum med blødende Hjerter og grædende Øine. De maa ofte smage Syndens Beskhed, paa det at Guds Naade i Christo kan blive dem desto sødere og lifligere, — hvormeget mere da de, som ved Guds Naade blive bragte til Omvendelse efter et dybt Syndefald eller et langvarigt uchristeligt Levnet!

§ 15. Herpaa følger nu endvidere hos den bodfærdige Synder en hellig Skam og Blussel, saa at han undser sig for „at opløfte sine Øine til Himmelen" (Luk 18, 13). Han er ligesom et Menneske, der har faldet i Skarnet og ei alene skammer sig for at vise sig for andre Mennesker, men endog væmmes ved sig

selv. Derfor opstaar omtrent saadanne Tanker hos ham: Fy, jeg utaknemmelige, ugudelige Menneske! Jeg fortjener ikke, at Solen skal skinne paa mig og Jorden bære mig, jeg, som har gaaet saa længe og skammeligen glemt min Gud, Skaber og Frelser. Jeg er en døbt Christen og kjøbt med Jesu Christi, Guds Søns, uendeligt kostbare Løsepenge og har saa skjændigt besudlet min Daabsklædning, ringeagtet min Frelsers Blod og traadt det under Fødder! Hvorfor har Jorden ikke forlængesiden opslugt mig? Er det ikke et Under, at den langmodige Gud saa længe har kunnet taale mig utaknemmelige, ugudelige Menneske? Jeg er ikke værd at kaldes en Christen og leve i Guds Børns Samfund. Kjendte de mig ret, saa havde de Aarsag til at spytte paa mig og udstøde mig af Guds Menighed, osv. Dette har hellerikke Skriften undladt at tilkjendegive. Gud siger hos Propheten Ezekiel: „Jeg vil ihukomme min Pagt med dig i din Ungdoms Dage og oprette dig en evig Pagt. Og du skal ihukomme dine Veie og skamme dig." Og atter: „De Undkomne af Eder" (af mit Folk) „skulle komme mig ihu" (i sit Fangenskab og sine Trængsler), „og de skulle kjedes ved sig selv for de onde Ting, som de have gjort, ved alle sine Vederstyggeligheder" (Ezek. 16, 60. 61; 6, 9; 20, 43). Herhen hører Esras Bøn: „Min Gud! jeg blues og skammer mig ved at opløfte mit Ansigt til Dig, min Gud; thi vore Misgjerninger ere mangfoldige indtil over vort Hoved, og vor Skyld er stor indtil Himmelen" (Esra 9, 6), — saavelsom Daniels: „Herre! Dig hører Retfærdighed til, men os vort Ansigts Blussel" (9, 7). Ogsaa vor Frelser har tilkjendegivet det, idet Han lader den fortabte Søn tale saaledes: „Jeg har syndet mod Himmelen og for dig og er ikke længer værd at kaldes din Søn" (Luk. 15, 18, 19).

§ 16. Ligesom nu et bodfærdigt Hjerte har Mishag i sig selv, saaledes har det derimod Velbehag i sin Smerte, i Guds Dom og de Straffe, hvormed det for sine Misgjerningers Skyld hjemsøges. Da heder det: „Jeg vil bære Herrens Vrede; thi jeg har syndet imod Ham" (Mika 7, 9). „Vi, vi have overtraadt og været gjenstridige; Du, Du tilgav ikke" (Begr. 3, 42). Den ængstede Sjel siger ofte ved sig selv: Ret saa, ret saa, min Gud! Lad kun mit ugudelige Hjerte skjælve dygtigt; lad det erfare, hvad Synden er, som det hidtil har elsket saa høit; sønderslaa, sønderriv, sønderknus det; det har vel forskyldt det ved sin Ondskab. Ak, gid mine Øine vare Taarekilder, saa at jeg kunde begræde mine Synder Dag og Nat! osv. Efterdi en saadan Sjel ser sine Synders Vederstyggelighed og erkjender sig selv skyldig til den evige Fordømmelse, synes den, at Alt, hvad den lider, er for ringe, — ikke som om den med sin Lidelse vilde gjøre Bod for Synden, men af hjerteligt Had og Mishag til den, og fordi den hader sig selv for Syndens Skyld. Herom findes et mærkeligt Sprog i 3die Mosebog med en fortræffelig Forklaring af Luther. „Om da deres uomskaarne Hjerter faa ydmyget sig," siger Herren, „da skulle de have Velbehag i sine Misgjerningers Straf, og jeg vil ihukomme min Pagt" (Kap. 26, 41. 42). Luther tilføier i Randen: „Ligesom de have haft Velbehag i sine Synder og følt Væmmelse for mine Forskrifter, saaledes skulde de nu finde Velbehag i Straffen og sige: ak, hvor retfærdigt blive vi ikke behandlede, takket være vore forbandede Synder! Det have vi nu igjen derfor. Ret saa, kjære Gud; ret saa! Og det er Tanker og Ord af en alvorlig Anger og Omvendelse, der lærer af Hjertens Grund at hade og spytte paa sig selv; tvi dig! hvad har jeg ikke gjort! osv." Og heraf kan man see, hvorledes

det er ment, naar den christne Kirke synger i sin deilige Bodspsalme:

Skal Synd og Pine følges ad,
Saa straf mig her ilive;
Ja haardt mig her kun bøde lad,
Maa hist jeg fri kun blive!

Den rettroende Kirke fordrister sig ingenlunde til at ville selv gjøre Bod for sine Synder, vel vidende, at dette alene tilkommer den Herre Jesus og Hans Fortjeneste; men den er tilfreds med den faderlige Tugtelse, hvormed Gud hjemsøger den, og taaler den gjerne og villigen, fordi den ved, at den har gjort sig forskyldt til den evige Straf.

§ 17. Det lader sig imidlertid ikke vel gjøre, fuldkommen med Ord at beskrive den sande Syndeangers Natur og de Bodfærdiges sønderknuste Hjerte. Erfaringen lærer En bedst, hvad Skriftens Sprog derom have at betyde, og hvad der hører til „Bedrøvelsen efter Gud." Den er, om jeg saa maa sige, en Blanding af Sorg, Bedrøvelse, Frygt, Angest, Skræk, Had, Vrede, Undseelse, Ydmyghed, Tvivl og Haab, hvilke heftige Bevægelser i Hjertet vel adskilles med Ord, naar man skal undervise Andre derom; men i Virkeligheden løbe de underligen i hverandre. De vise sig ogsaa udvortes og udbryde i Hylen og Klagen, i Sukke, i Taarer, i smertelige Ord og Lader, ihvorvel hos den Ene paa denne, hos den Anden paa en anden Maade. De Fleste have ingen Ro og væde endog sit Leie med Taarer; de skye alt verdsligt Selskab, indelukke sig i sit Kammer, ligge paa sine Knæer, falde paa sit Ansigt og ligge i Støv og Aske; de glemme tit at æde sit Brød og omgaaes allevegne med sørgmodige Tanker. De vride og krumme sig som en Orm for den majestætiske og retfærdige Guds Fødder; de forbande al syndig Begjærlighed og bekjende, at de intet Andet have fortjent end Guds Vrede og Unaade, og at Han ikke havde gjort dem nogen Uret, om Han forlængesiden havde kastet dem i Helvedes Ild, osv. Og denne Bedrøvelse holder hos Nogle længere ved end hos Andre, alt efter den trofaste Guds Forgodtbefindende, Han, „som ikke lader Nogen fristes over sin Formue" (1 Kor. 10, 13). Dog kunne de sande Bodfærdige hverken glemme sine Synder eller sin Samvittighedsangest, saalænge de leve. Thi ihvorvel de efter at have taget sin Tilflugt til den korsfæstede Jesum og Hans hellige Vunder finde Hvile og Trøst for sine Sjele, saa tilsteder Gud dog i en faderlig god Mening, at Satan nu og da forekaster dem deres forrige Synder og ligesom en Løve brøler ind i deres Hjerte, hvilket altsammen tjener til deres Bedste, bevarer deres Ydmyghed og nøder dem til at holde sig nær til sin Jesum, vederkvæge sig af Hans Vunder, leve af sin Tro og elske Ham saameget inderligere. Dog, herom skulle vi paa et andet Sted handle udførligere. Jeg vil her af mit Hjertes Grund ønske, at alle de, som finde sig skyldige i et syndigt Levnet og en ugudelig Omgjængelse, hvorved de have vendt sig bort fra sin Daabspagt, ved at læse dette eller høre noget Lignende snart maa faa den bedste Forklaring derover i sine Hjerter ved en sand og virkelig Anger. Ak, min Gud, sønderslaa og sønderknus alle haarde Hjerter med dit Ords Hammer! lad dem erfare, hvilken Vederstyggelighed, Gift og Galde Synden er, forat de nu kunne blive nødte til at ty til dit Skjød og til din Søns Kors og søge din søde og saliggjørende Naade!

§ 18. Vi komme nu til det andet Stykke af den sande Omvendelse, nemlig Troen paa Jesum Christum, hvem Gud har fremstillet som en Naadestol i Hans Blod. At Troen hører dertil, vil ikke letteligen blive draget i Tvivl af noget christeligt Hjerte, som er vant til at adlyde Guds Ord og ikke beherskes af nogen falsk Indbildning. Thi efterdi Omvendelsen siges at være det Middel, hvorved

vi erholde Guds Naade, Syndernes Forladelse, Retfærdigheden, Sjelens Hvile og Saligheden, men Saadant ikke kan opnaaes ved den blotte Anger især da ogsaa Judas og andre fortvivlede Syndere have lagt stor Sorg over sine Synder for Dagen og dog ikke fundet nogen Trøst for sine Sjele, saa maa nødvendigvis Troen komme til, hvilken Tauler medrette har kaldet „den sande Omvendelses søde Sukker," men Luther efter Skriften dens Sjel. Og er der vel noget Andet, som formaar at lindre og læge Samvittighedens Saar og Sjelens Smerter end Guds Naade og Jesu Kjærlighed, hvormed Han har elsket os ligetil Døden paa Korset? Og er der vel noget andet Middel til at gribe denne Naade og tilegne det bedrøvede Hjerte den end Troen? Derfor finde vi ogsaa oftere i den hellige Skrift, at Troen sættes ved Siden af Omvendelsen, der isaafald tages istedetfor Angeren, som det første Stykke af Omvendelsen. Begyndelsen paa den Herres Jesu Prædikener var: „Omvender Eder og tror Evangelium!" (Mark. 1, 15) Og Hans Apostel siger: „Jeg vidnede baade for Jøder og Grækere om Omvendelse til Gud og Tro paa vor Herre Jesum Christum" (Ap. Gj. 20, 21).

§ 19. Hermed forholder det sig nu saaledes: Ihvorvel Sjelens Anger og Bedrøvelse over Synden ikke er en Aarsag til Troen, ei heller gjør Mennesket fortjent til Syndernes Forladelse og Sjelens Trøst, saa kræver dog Gud den, som en Del af sin Saliggjørelsesorden. Derved beredes Hjertet til Troen og nødes til at se sig om efter Guds Hjælp og Trøst. Thi naar den bedrøvede Sjel i sin Angest ydmyger sig og krummer sig som en Orm for Guds hellige Aasyn og Intet ser for sine Øine uden Helvedes aabne Gab og kjæmper med Fortvivlelsen, saa føler den kjærlige Gud Medynk med den, aabner de sorte, tykke Skyer, hvormed den er omgiven, og lader et Naadesblik falde i dens Hjerte. Sjelen er i slig Angest som Moses og Israels Folk ved det røde Hav, da Farao med sin Hær var bag dem, Havet og dets brusende, dybe Bølger foran dem og høie Fjelde paa begge Sider af dem. Den har Satan og Helvedhæren bag sig, sine Synders store Dyb saavelsom Guds Unaade og Vrede foran sig og paa begge Sider Rædsel, Angest og Nød. Her vender nu Gud sig i Naade til den; dens Sukke blive til et Skrig i Hans Øren, saa at Han ikke kan bare sig for at tiltale den venligt og sige: Frygt ikke! „Saasandt jeg lever, har jeg ikke Velbehag i den Ugudeliges Død, men i det, at den Ugudelige omvender sig fra sin Vei, at han maa leve" (Ezek. 33, 11). Den ser sin Gud og Hans Naade ligesom bagtil og hører ham raabe: „Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og rig paa Miskundhed og Sandhed, - som bevarer Miskundhed mod tusind Led, - som forlader Misgjerninger og Overtrædelse og Synd" (2 Mos. 33, 23; 34, 6. 7). Den hører sin Frelser ligesom raabe i lang Frastand: „Kommer hid til mig, alle som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile" (Matth. 11, 28). Og den svarer sukkende: Det er min Vens, min Frelsers Røst. Ak, Herre Jesu! jeg kommer ussel og elendig, bedrøvet og belæsset med mange Synder til Dig; ak, lad mig finde Hvile hos Dig.

Stor, Jesu! er din Miskundhed;
For Dig i Nød jeg falder ned;
Ak, lad mig finde Naade!
Jeg er et Faar, som farer vild,
Besværet med min Syndeskyld.
Ak, hjælp mig snart af Vaade!

§ 20. Her maa man lægge Mærke til at vi handle om en saadan Sjel, som i sin Barndom formedelst den hellige Daab er indtraadt i Guds Naadesforbund, - som kjender det hellige Evangeliums Lære om Jesus Christus, Verdens Frelser og Syndernes Udsletter, - som af sin Kate-

kismus ved at sige: Jeg tror, at Jesus Christus, Guds og Marias Søn, sand Gud og sandt Menneske, har forløst mig stakkers fortabte og fordømte Menneske fra alle Synder, fra Døden og fra Djævelens Vælde, ikke med Guld eller Sølv, men med sit hellige, kostbare Blod og sin uforskyldte bitre Lidelse og Død, paa det at jeg skal være Hans Egen, osv. Et saadant Ord gjør da den Hellig Aand levende og kraftigt i Menneskets Hjerte, og uagtet man, før man kom til Syndernes Erkjendelse, vel kan have hørt det hundred Gange uden at agte derpaa og finde nogen Saft og Kraft deri, bliver det En nu lutter Sukker, et himmelsk Manna, en Olie, der lindrer Ens Smerter og læger Ens Saar; da forstaar man hvorfor David har sagt: „Din Munds Lov er mig bedre end Tusinder af Guld og Sølv“ (Ps. 119, 72). Et eneste Skriftsprog som dette: „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes, at Christus Jesus kom til Verden forat gjøre Syndere salige“ (1 Tim. 1, 15), og den Trøst, som man deri finder, vilde man da ikke bortbytte for al Verdens Guld og Penge, men sige: bort med det Skarn! det kan ikke forskaffe mit bedrøvede Hjerte nogen Ro.

§ 21. Jeg kommer ved denne Leilighed til at tænke paa en gudfrygtig Sjel, som jeg tror det vil være Umagen værdt at fortælle om. Det var en gammel Skolelærers gudfrygtige Hustru, som (fordi Skolebetjente desværre sjelden ere tilstrækkeligt lønnede) dagligen havde at kjæmpe med Kummer, Fattigdom og Nød. Hun havde sin alderstegne og ret gudfrygtige Moder i Huset hos sig og underholdt hende vel kummerligen, men dog, med et villigt Hjerte, da Moderen formedelst Alderdomssvaghed ikke længer var istand til at fortjene Noget. Denne vilde som gamle Folks Vis gjerne vide Besked om Alt, hvad der forefaldt i Husvæsenet, og lægge sit Ord i med. Datteren, som en bedrøvet og med Sorger plaget Kone, gav hende mangengang kort og daarlig Besked. Efter en tre Dages mild Sygdom dør Moderen blidt og roligt. Satan benytter sig efter Guds naadige Tilskikkelse af denne Leilighed til endmere at bedrøve den allerede forud Bedrøvede; han sætter hende i Hovedet, at hun har forsyndet sig groveligen imod sin Moder derved, at hun saa ofte har svaret hende tvært; af ethvert haardt Ord gjør han en gloende Pil, som han skyder ind i hendes Hjerte, og indblæser hende: se, nu er din Moder død, som du saa ofte har bedrøvet med dine uvenlige og haarde Svar; nu staar hun for Guds Aasyn og anklager dig; alle de hemmelige Sukke, du derved har fremkaldt hos hende, ville nu komme over dig, osv. Herover henfaldt den gudfrygtige og samvittighedsfulde Sjel i en saa dyb Kummer, at hun ikke vidste, hvor hun skulde hen, for Angest. Hun kom til mig med forstyrret Ansigt og raabte høit: har I nogen Trøst, saa trøst mig; thi nu gjøres det behov. Jeg svarer: Vi have Trøst i Overflod fra al Trøstens Gud; lad mig blot høre, hvad der ligger Eder paa Hjertet. Efterat hun havde fortalt mig dette, arbeidede jeg med hende i henved halvanden Time og underviste hende af Guds Ord; men det vilde intet hjælpe, indtil den trofaste Gud endelig syntes, at det kunde være nok; da foreholdt jeg hende det Sprog: „Dersom Nogen synder, have vi en Talsmand hos Faderen, Jesum Christum, den Retfærdige, og Han er en Forsoning for vore Synder, dog ikke alene for vore, men for den ganske Verdens“ (1 Joh. 2, 1. 2), og søgte paa bedste Maade at anvende dette paa hende efter hendes daværende Tilstand. Derved fik det beklemte Hjerte Luft og øfte deraf Trøst. Ak, hvor sødt var ikke dette Skriftens Sprog hende! hvor ofte gjentog hun det ikke! det var som et saftigt Bær i hendes Mund, hvoraf hun kunde

suge Vederkvægelse for sin Sjel. Se, saaledes gaar det ogsaa til med den bodfærdige Sjel, der er falden i grove Synder og har virkelig Aarsag til inderligen at bedrøves derover. Da heder det:

Jesu! mit Hjerte kalder Dig en Lilie.
Dit søde Evangelie
Er lutter Melk og Honning.

§ 22. Ligeledes maa man nødvendigvis lægge Mærke til at man ved den sande Omvendelse ikke saa nøie kan sige og bestemme, hvor længe Angeren og Bedrøvelsen varer, naar den ophører, og naar Troen begynder at opgaa i Hjertet. Thi ihvorvel de i og for sig ere forskjellige, og derhos den ene har sin Oprindelse fra Loven, den anden fra Evangeliet, saa ere de ligesom sammenblandede i de Bodfærdiges Hjerte. Der gaa Sukke over Synden og Sukke efter Naaden jævnsides; der findes Frygt og Haab, Forfærdelse og Længsel forenede, indtil Gud lader Naadens Sol fuldkommen skinne og overøser Sjelen efter dens Graad og Hylen med Fryd og Glæde. Dette har en stor Lærer i vor Kirke*) fremstillet ved Hjælp af den bodfærdige Synderindes Exempel, der laa ved Jesu Fødder og græd bitterligen over sine Synder, men derhos greb Hans Fødder, holdt og kyssede dem. Hertil sigte ogsaa Luthers Ord, naar han siger: Uagtet Loven og Evangelium (Naaden) vistnok ere vidt forskjellige fra hinanden, ere de dog saare nær hos hinanden i et Hjerte; Intet er hinanden nærmere end Frygt og Haab (eller Tillid), Lov og Evangelium, Synd og Naade. Paa et andet Sted forklarer han det ved Davids Ord: „Herren har Velbehag i dem, som Ham frygte, som vente paa Hans Miskundhed (Ps. 147, 11). Hvad er hinanden mere modsat, siger han, end at frygte og forfærdes for Guds Vrede og alligevel at vente paa Hans Barmhjertighed? Det Første er Helvede, det Andet Himmelen, og dog maa de være hos hinanden i et Hjerte. Men vist er det, at saasnart man begynder at sukke og længes efter Jesus og Hans Hjælp og gjøre sig Haab om Naade, saa er ogsaa allerede Troen tilstede og begynder at gløde som en Tande og med en skjult Kraft midt i sin Skrøbelighed at kjæmpe mod Synden, Satan og Helvede, indtil den overvinder dem formedelst Christum, ved hvem den hænger, og omsider til Sjelens store Glæde vinder fuldkommen Seier. Dog, det er ikke fornødent, at vi opholde os længere herved paa dette Sted, da vi i det Følgende agte med Guds Hjælp udførligen at omhandle Troen og dens Natur.

§ 23. Af den sande Omvendelse, saaledes som vi hidtil have beskrevet den, opstaar nu en ny Lydighed eller et helligt Forsæt og en ivrig Bestræbelse for at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed alle sit Livs Dage. Thi naar den bodfærdige Sjel under sin Anger og Bedrøvelse over Synden kommer til Overbevisning om hvilken Gift og Galde der skjuler sig under den, - naar den har smagt den retfædige Guds Vrede i sit Hjerte og følt Helvedes Angest, saa bliver den af Hjertet Synden fiendsk og flyr derfor som for en Slange. Erfaringen viser, at naar et Menneske ved at nyde en eller anden Mad har paadraget sig en Feber eller anden Sygdom, saa føler han Væmmelse derfor længe efter at han er bleven frisk igjen, ja endog i sit hele Liv. Saaledes gaar det ogsaa med den bodfærdige Sjel; den føler Afsky for al Synd, og naar den ihukommer Guds Vrede, som den en Tid lang har baaret, saa siger den med den kongelige Profet: „Mit Kjød gyser af Frygt for Dig, og jeg frygter for dine Domme“ (Ps. 119, 120), og beslutter derfor, at den aldrig mer for det Onde vil have at gjøre med den majestætiske, retfærdige og hellige Gud. Men efterdi dette Forsæt udsprin=

*] Chemnitz.

ger af Angeren og ligesom ved Lovens Tvang bliver de syndige Hjerter afnødt, saa vilde det formedelst Arvesynden, der endnu bliver tilbage selv hos de gjenfødte og omvendte Christne, være meget lidet at stole paa og maaske snart kjølne, saafremt ikke Troen kom til, der ei alene helliger det gode Forsæt og gjør det velbehageligt for Gud, men tillige gjør det levende, kraftigt og standhaftigt. Angeren hader Synden, dog kun af Frygt; Troen derimod vækker Kjærligheden til Gud i Hjertet og virker Villie og Lyst til en barnlig, ny Lydighed mod Gud. Loven tvinger, forfærder og truer vel og holder Hjertet med Magt til Lydighed; men det gaar hermed til som med en Gut, der af sin Lærer holdes strengt i Ave; han adlyder vel, især saalænge Læreren staar over ham med Riset; men naar han ser Leilighed og kan følge sin egen Villie, glemmer han snart sin Skyldighed. Evangeliet derimod virker et kjærligt, villigt, barnligt Sind; det fører derhos den hellige, villige Aand (Ps. 51, 14) og nye Kræfter med sig, saa at det bodfærdige Menneske ei alene beslutter sig til for Fremtiden stedse at tjene sin Gud, men ogsaa begynder derpaa med Glæde og bliver bestandigt deri, ikke af Trældomsfrygt, men af barnlig Kjærlighed og Taknemmelighed mod den gode og barmhjertige Gud, der har tilgivet det alle dets Synder af blot og bar Naade for Christi Skyld. Og deraf opstaar ei alene Forsættet i Hjertet; men dette ledsages tillige af et Løfte og en Forsikring til Gud, der ofte bliver stadfæstet med en Ed, hvorom disse Ord af David fortjene at mærkes: „Jeg søger Dig af mit ganske Hjerte; lad mig ikke fare vild fra dine Bud. Jeg gjemmer dit Ord i mit Hjerte, paa det at jeg ikke skal synde imod Dig. Jeg glæder mig i dine Vidnesbyrds Vei, ligesom over al Rigdom. Jeg har udvalgt Trofastheds Vei; jeg har sat dine Love for mig (ligesom et Speil, for deri at betragte min Samvittighed). Jeg vil holde din Lov bestandig, evindelig og altid. Dette har jeg (som en Skat), at jeg bevarer dine Befalinger. Min Del er Herren, siger jeg, idet jeg holder dine Ord. Jeg har svoret og vil holde det, at bevare din Retfærdigheds Love. Viger fra mig, I, som gjøre Ondt, og jeg vil holde min Guds Bud" (Ps. 119, 10. 11. 14. 30. 44. 56, 57. 106. 115). Paa den Maade bliver Daabspagten fornyet og stadfæstet og Hjertet ofret Gud, og Sjelen forpligter sig til for evigt at tjene Gud og den Herre Jesu og siger:

Mit Hjerte tag samt Alt, hvad er hos mig;
O Jesu! tag det hen fra mig til Dig.
Kun være din
Jeg være vil med Sjel og Sind;
Du paa din Vei mig føre,
Din Villie at gjøre!
Men ogsaa min Du være skal igjen
Og i det Hjerte bo, som Du tog hen,
Min Trøst i Nød,
Min Gud i Liv og Død!
Ja giv mig, Frelser kjære!
En Aand med Dig at være!

§ 24. Efter denne Lære maa vi nu foretage en Prøvelse og omhyggelig Efterforskning, om vi virkelig ere omvendte og leve i en sand Omvendelse. Sagen er af høieste Vigtighed; thi Guds Naade, Syndernes Forladelse, Retfærdigheden og Saligheden i Christo er ikke for Andre end bodfærdige Sjele. Men det er desværre aabenbart og ligger klart for Dagen, at Størstedelen af de Christne heri bedrage sig selv, og at Mange, som mene, at de allerede staa ved Himmelens Port og blot behøve at gaa ind, endnu ikke have begyndt formedelst en sand og virkelig Omvendelse at vandre paa den trange Vei, som fører hen til Livet. For Mange ere de Ord Omvendelse, Anger, Synd, Naade ligesom en Drøm, som man vel paa en vis Maade mindes, men uden at man dog rigtig ved, hvorledes den var og hvad den skal betyde. De Fleste staa i den Formening,

at det er at omvende sig, naar man gaar til Skrifte, naar man er andægtig en halv Time eller, naar det kommer høit en halv Dag, naar man læser nogle Bønner om Syndernes Forladelse af en Bog, naar man i Skriftestolen ved det almindelige Skriftemaal erkjender sig selv for en arm Synder, naar man lader sig afløse af Præsten og derefter gaar til Herrens hellige Bord. Om end alt dette sker uden nogen synderlig Hjertets Bevægelse og Forandring, - om end Hjertet hverken rigtigt føler til Synd eller Naade og ikke ved af nogen rigtig Bedrøvelse eller Glæde, - om man end bagefter fremturer i sine kjære tilvante Synder osv., derpaa, mener man, kommer det ikke an, og saaledes har Mangen vel skriftet hundred Gange og mere i sit Liv og dog aldrig omvendt sig. Sandelig, det er ret et Kunstgreb af Djævelen, hvorved han styrter mange Tusind Sjele i Fordærvelse, at han indbilder dem, at de ere bodfærdige Syndere og leve i Christi Samfund, om de end maaske aldrig have fældt en Taare over sine Synder, aldrig følt nogen sand Anger og Bedrøvelse i Hjertet eller kunne blive nogen Forandring var hos sig selv i Tanker, Ord og Gjerninger. De blive, som de bestandig have været; de have bandet og gjøre det endnu; de have søgt Selskab og Drik og fundet sin Glæde deri og gjøre det endnu; de have levet i Uretfærdighed, i Vrede, Had og Trætte, i Utugt og andre Synder og ere ikke tilsinds at afstaa derfra, men tænke, at disse deres tilvante Yndlingssynder meget vel kunne forliges med Omvendelsen og Troen. Dette er en Omvendelse, en Christendom, som behager Djævelen og ikke Gud, og høist beklageligt er det, at Menneskene mere adlyde sig selv og sit Hjertes bedragelige Indbildning, som Satan indskyder dem, end alle de alvorlige og trofaste Advarsler, som Guds Tjenere have meddelt dem af Hans hellige Ord i saamange Prædikener, Skrifter og Bøger. Ak, Herre Jesu, raad Du Bod paa denne store Ulykke og lad dem, som Satan har fanget i sine Snarer til at gjøre hans Villie, blive ædrue og komme til Besindelse!

§ 25. Velan da, du christelige Sjel, som hører eller læser dette! tag fat paa Sagen med hjerteligt Alvor og ophør ikke at tænke derover og gjøre dig al mulig Flid, forinden du „kommer paa det Rene dermed og er forvisset om at du henhører til de bodfærdige Synderes Tal!" Vi have her med to Slags Mennesker at gjøre. Man finder i Christenheden Nogle, som fra Moders Liv af ved sine gudfrygtige Forældres Bønner, ved den hellige Daab og en paafølgende omhyggelig Opdragelse ere overantvordede og helligede Gud, - som fra Barnsben af ere blevne veiledede til sand Gudsfrygt, underviste i den sande Christendom og ved Guds Naade bevarede fra forsætlige, grove og vitterlige Synder, - som saa at sige ere blevne opammede, nærede og opfødte med Gudfrygtighed (1 Tim. 4, 6), have Afsky for al Ugudelighed og stedse „have øvet sig selv i altid at have en uskadt Samvittighed for Gud og Mennesker" (Ap. Gj. 24, 16), - som daglig korsfæste sit Kjød med Lysterne og Begjæringerne, fornegte det ugudelige Væsen og de verdslige Lyster, beflitte sig paa at leve tugtigt, retfærdigt og gudeligt og ere nidkjære i gode Gjerninger. Disse kalder man med Skriften de Staaende, de Retfærdige, de Gudfrygtige. Saadanne vare Samuel, Timotheus, Job og Andre (1 Sam. 1, 11; 2, 18. 21; 2 Tim. 3, 15; Job 27, 6; 31, 18). Er nu ogsaa du en saadan, min Læser, og giver din Samvittighed dig Vidnesbyrd for Gud om at du „ved Hans Naade har vandret i Enfoldighed og Retsindighed for Ham i Verden" (2 Kor. 1, 22), saa ønsker jeg dig dermed til Lykke og takker Gud, der hidtil saa naadig har

ført dig ved sin Hellig Aand og opholdt dig i sin hellige Frygt.

§ 26. Dog maa man i saa Maade vel lægge Mærke til hvad den hellige Apostel siger: „Vel ved jeg Intet med mig selv, men dermed er jeg ikke retfærdiggjort" (1 Kor. 4, 4). Menneskenes helligste Liv og Levnet er dog ikke uden Synd; den frugtbareste Ager pleier at bære Tistler blandt Hveden; Fuldmaanen, naar den skinner i sin klareste Glands, er dog ikke uden Pletter. Guds troende Børn have vel forladt Synden; men Synden har endnu ikke forladt dem. De ere afdøde fra Synden, som alligevel endnu bor i deres Kjød, saa at de ofte ikke gjøre det Gode, som de ville, men det Onde, som de ikke ville, hvorover den hellige Apostel gjentagende smerteligen klager (Rom. 7, 18. 19). Uagtet den gudfrygtige Job, som ovenmeldt, fra Barnsben af havde beflittet sig paa en ustraffelig Vandel, maa han dog tilstaa, at et Menneske ikke kan rose sig af sin Retfærdighed for Gud, og vilde det stride med Ham og paaberaabe sig sin Uskyldighed og Gudsfrygt, skulde det ikke kunde svare Ham Et af Tusind (ikke kunne svare til eller undskylde en af Tusind Synder, som den alvidende og hellige Gud kan foreholde det). „Havde jeg end (efter hvad jeg selv troede) Ret," siger han, „min egen Mund skulde dog domfælde mig; var jeg end (saavidt jeg kunde dømme om mig selv) ustraffelig, Han skulde dog dømme mig at være forvendt" (naar Han vilde gaa frem efter sin Retfærdighed med mig, saa kunde Han paa Grund af min fordærvede Natur og mine lønlige Synder saavelsom mine Feil og Skrøbeligheder ikke Andet end erklære min bedste Gudfrygtighed for Uretfærdighed — Job 9, 2. 3. 20). Thi ligesom et Talg- eller Voxlys vel skinner klart i Mørket, men dog altid fører Røg og Damp med sig (som man let kan iagttage ved at holde et Stykke hvidt Jernblik derover), og ligesom det, naar Solen skinner, ikke er at agte for noget Lys, saaledes er det ogsaa med Menneskenes største Gudfrygtighed i dette Liv, naar den fremtræder for Guds Øine. Intet Menneske er saa gudfrygtigt, at det jo har sine Feil; de oprigtigste Hjerter have sine Brøst og Mangler; Nogle ere uvenlige og gjenstridige, Nogle letsindige og lettroende, Andre ilsindede og tilbøielige til hastig, utidig Vrede; Andre tragte for meget efter den verdslige Forfængelighed og søge nu og da at tækkes Mennesker og ville ikke være foragtede; undertiden holde de ikke sin Tunge noksom i Tømme og forløbe sig ved Domme over Næsten eller ved andet unyttigt Snak; undertiden lade de sig ved Menneskegunst eller Menneskefrygt afholde fra at tale imod Synden med den tilbørlige gudelige Nidkjærhed; undertiden røber sig hos dem Utaalmodighed og Knurren mod Gud, Misfornøielse og Opsætsighed mod Hans Styrelse, Træghed og Efterladenhed i Bønnen, i Guds Lov og Pris og andre deslige hellige Øvelser, og hvo kan opregne alle de Helliges Feil, efterdi selv den hellige David siger: „Hvo kan mærke Vildfarelser? Forlad mig lønlige Brøst!" (Ps. 19, 13).

§ 27. Guds Børn leve endnu i Verden og stræbe at bevare sig ubesmittede af den. Desugtet gaar det dem ofte, som Læredigtet fortæller om Blegeren, der boede hos Kullebrænderen. Verden er ligesom et Gjæstgiversted, hvor ugudelige Knægte holde til om Natten og opfylde Alt med Tobaksrøg og anden Urenlighed. Naar nu en gudfrygtig Vandringsmand bliver nødt til at tage derind, kommer han vanskeligen uskadt og ubesmittet ud igjen; man lugter det paa ham, hvor han har været; „ond Tale fordærver gode Sæder" (1 Kor. 15, 33). Der er Meget i Verden, som henhører til det udvortes Liv og som den har beplettet med Daarskab og Forfængelighed,

men som Guds Børn alligevel ikke aldeles kunne unddrage sig fra, og paa den Maade blive de mod sin Villie indviklede med i Forfængeligheden, saaledes som Tilfældet er med Klædedragt, Gjæstebude, Bryllupper, Ligbegjængelser og andre Sædvaner. Ligesom Faarene ikke kunne græsse mellem Torner og Skræppebuske uden at miste Uld eller blive besatte med Skræppefrø, saaledes kunne hellerikke de rene og gudfrygtige Sjele leve i saa stor Forargelse og blandt saamange tilsyneladende behagelige Anledninger til Synd uden at lide Skaar paa sin Reenhed og gjøre sig skyldige i en og anden Synd, og om de end vilde trække sig tilbage fra alt Selskab og tilbringe sin Tid i Ensomhed, saa er det dog med deres Hjerter som med en Vin, der endnu ligger paa sin Bærme: naar Vintræet blomstrer, eller der tilstøder et eller andet skjult Uheld, bliver Vinen grumset, — ligesom Kirkefaderen Hieronymus fortæller om sig selv, at medens han levede i sin Orken og tilbragte Tiden med stadig Faste, Bøn og Studering, kom han jævnligen imod sin Villie til at tænke paa de romerske Damer og Danse og drømte endog derom om Nætterne. Thi Synden er ikke en Dunst, som forgifter os udenfra; men den opstiger fra vort fordærvede Hjerte, allerhelst, naar den ved en udvortes Anledning sættes i Bevægelse.

§ 28. Derfor trænge ogsaa alle de Gudfrygtige og Hellige til „den daglige Omvendelse; de holde flittigt Vagt over sit Hjerte og lade det ikke mangle paa oftere gjentagen Ransagelse af sin Samvittighed. Guds Lov og deres Frelsers hellige Liv er deres Speil, hvori de daglig betragte sig selv og sin Christendom. De finde Mishag i sig selv; de erkjende med ydmygt Hjerte sine endnu tilbageværende Feil og Skrobeligheder; de hade sit eget Hjerte formedelst dets Ulydighed og Gjenstridighed og føle Lede til Livet, efterdi de godt se, at de ikke kunne leve uden Synd, og om de end ingen grove og forsætlige Synder ere sig bevidste, saa finde de dog saamange andre Brøst hos sig, at de ofte udgyde hede Taarer derover og agte sit bedste Liv for udueligt og fordømmelsesværdigt. De se ikke tilbage paa sit foregaaende Liv; de forglemme, hvad der er bagved, og udstrække sig efter det, som er foran; de tænke ikke paa hvad de have udrettet, men paa det, som de skulle udrette; de holde sig ikke selv for gudfrygtige; men de ville først blive det (Filip. 3, 13). De bede Gud dagligen med Sukke og Taarer, at Han ikke vil gaa irette med dem og tilregne dem deres Synder; man finder dem ikke, som Farisæeren Simon, siddende tilbords med Christo, men med den bodfærdige Synderinde liggende ved Hans Fødder. De skamme sig ikke ved at blande sig med de andre Syndere, om det saa end er Manddrabere, Skjørlevnere, Horkarle, Tyve og Røvere, og tilligemed dem at søge Bestænkelsen med Jesu Blod, vel vidende, at de ligesaalidt som disse kunne bestaa for Guds Domstol, om ikke Talsmanden Jesus Christus, der alene er retfærdig og gjør dem, som tro paa Ham, retfærdige, vil lægge det afgjørende Lod i Vægtskaalen. Derfor agte og elske de sin Frelser høit, over Alt, hvad i Verden er, og vide ikke af nogen anden Retfærdighed og Hellighed for Gud end den, som de faa af Ham formedelst Troen; de arbeide derhos altid paa at „rense sig selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og at fuldende sin Helliggjørelse i Guds Frygt“ (2 Kor. 7, 1). Kort, „deres Liv er en uophørlig Omvendelse,“ og de have saa fuldt op at gjøre med Synden, som endnu bor i dem, at de hjerteligen længes efter sit Livs Ende, da ogsaa Synden skal faa en Ende. Efter denne Undervisning maa nu de, som hidtil ved Guds Naade have faaet Vidnesbyrd om en gudelig Omgjængelse, prøve sig selv. Jeg tvivler ikke om at

de gjerne ville tilstaa, at vort profetiske Sprog: „Derfor siger Herren: vender om til mig af Eders ganske Hjerte!" ogsaa angaar dem, - at de ligesaalidt kunne undvære Omvendelsen og Syndernes Forladelse som det daglige Brød, og at intet Menneske kan være saa helligt og retfærdigt i dette Liv, at han ikke skulde behøve at to sit Hjerte oftere med Bodstaarer (i Troen) end sine Hænder og sit Ansigt med Vand.

§ 29. Men vi have nu endvidere med dem at gjøre, som af sin Samvittighed overbevises om at de have levet ugudeligt fra Ungdommen af, glemt sin Daabspagt og ofte overtraadt den, - som ved sine Forældres Efterladenhed og onde Exempel eller ved ryggesløse Menneskers Forargelse og Forførelse ere ledede bort fra Guds Veie og faldne i grove, forsætlige Synder, - som i kortere eller længere Tid have levet i disse og med Lyst hengivet sig til dem, - som have gjort en Sædvane og et Haandværk deraf og været Syndens Tjenere, saaledes som de, der have foragtet Gud og hans hellige Ord, ikke skammet sig ved at spotte over Prædikenerne og trofaste Sjelehyrders gudelige Nidkjærhed, - som forsætligen have drukket sig drukne om Søndagen og ellers og ikke taget i Betænkning at tilbringe den hellige Tid i Synd og Ugudelighed, som med Ulydighed og Trods vitterligen og forsætligen have bedrøvet sine Forældre, - som have fundet sin Lyst i Sværgen og Banden, Skjænden og Smelden, Had, Trætte og Slagsmaal, - som i mange Maader have besmittet sit Legeme med Utugt, Hor og andre beslægtede Synder, - som have levet i Uretfærdighed, med Vidende og Villie forurettet og bedraget Næsten, tilvendt sig Andres Gods med Underfundighed og Uret og endnu besidde det, - som have forarget Andre med sin Ugudelighed, som ofte i sin Ubodfærdighed, uden sand Anger over sine Synder, uden Tro, uden Andagt og det faste og oprigtige Forsæt at omvende sig til Gud have gaaet til den hellige Nadverd og med disse og andre Synder opdynget Guds Vrede over sine arme Sjele. Af Saadanne vil der desværre være et stort Antal, og maaske vil den største Del af dem, som læse dette, naar de ville gaa oprigtigt tilværks, som for Gud, der ransager Hjerter og Nyrer, nødes til at bekjende, at de høre til denne Klasse og have gjort sig skyldige, om ikke i alle, saa dog i nogle af de nævnte Synder. De gamle Theologer sige (skriver den gudfrygtige Herberger), at der sjelden er noget Menneske, i hvis Samvittighed ikke den onde Aand har hugget en Skramme, hvorover han jævnligen sukker: „Ak, var blot ikke dette skeet! Og en anden Forfatter har ikke truffet det saa ilde, naar han afbilder Sjelen med en Narrekappe paa Hovedet og sysselsat med alskens Barnespil, og den Herre Jesum ligeoverfor, truende den med den ene Haand og bedækkende sit Ansigt med den anden og saaledes seende igjennem Fingrene, hvortil bemeldte Forfatter føier de Ord af den 69de Psalme: „Gud, Du ved min Daarlighed, og al min Skyld er ikke dulgt for Dig" (V. 6) og i Forklaringen blandt Andet dette Vers:

Quid simulasse juvat? Semel insanivimus omnes;
Quisque, quod infectum sæpius optat, habet,

hvoraf Meningen er: Hvad hjælper det, at vi negte derfor? Vi have dog Alle engang begaaet en og anden stor Daarskab, og Enhver vil finde Noget i sit Liv, som han ofte sukker over og maa ønske aldrig var skeet, især i disse sidste Tider, da Ugudeligheden har taget Overhaand og Forargelsen er saa stor i Husene, paa Gaderne, i Skolerne, i Selskaber, paa Reiser og overalt, at nogle gudfrygtige Lærere med al Føie have sagt, at dersom Gud i disse Tider bevarer et Menneske fra grove Synder, der stride imod Daabspagten og Samvittigheden, saa er det et ligesaa stort Under, som da

Han bevarede de tre Mænd uskadte i den gloende Ovn og Daniel i Løvekulen. Imidlertid befatte vi os her fornemmeligen med de rette Overtrædere, hos hvilke det er en Vane at synde og som allerede i længere Tid vitterligen have overtraadt Guds hellige Bud.

§ 30. Disse have nu stor Aarsag til omhyggeligen at undersøge, om de isandhed ere omvendte, og om deres ganske Hjerte nu har vendt sig fra Synden til Gud. At vide dette er høist gavnligt og nødvendigt og derhos ikke saa vanskeligt. Naar man betragter sit Hjerte, sin Samvittighed og sit nuværende Liv og Levnet efter hvad der ovenfor er lært om den sande Omvendelse, saa vil det snart give sig. De maa jo vide, om de nogensinde have følt nogen ret inderlig, gjennemtrængende Anger, nogen usædvanlig Bedrøvelse over Synden og Angest og Forfærdelse i Samvittigheden, - om de ved en eller anden Leilighed ved Guds Ords Hjælp ere bragte til Erkjendelse af sine Synder og sin farlige Tilstand, - om de nogensinde have haft et sønderknust, sønderbrudt Hjerte og en forfærdet Samvittighed, følt Guds Vrede over Synden og smagt Syndens Bitterhed. Nogle, som have skrevet om Omvendelse, ere af den Formening, at der aldrig sker nogen sand Omvendelse hos en stor Synder uden en pludselig, særegen og mærkelig Rystelse af det hele Menneske, at han altsaa nøie kan vide Tiden, ja Timen, da Gud begyndte at virke Omvendelsen hos ham. Omendskjønt vi nu gjerne indrømme, at man har Exempler paa at et Menneske ved en Lovprædiken eller en særdeles Guds Dom over ham selv eller en Anden er bleven pludseligen forfærdet og bragt til Omvendelse, saa vidner dog Erfaringen om at man ikke heraf kan gjøre nogen almindelig Regel, efterdi Nogle og formodentlig de Fleste ikke paa en Gang og ved en voldsom, særegen Bevægelse, men efterhaanden ved Guds Ord og Naade, der ofte arbeider en rum Tid paa deres Hjerte, blive vundne og bragte til Omvendelse; men vist er det dog, at Ingen bliver isandhed omvendt uden Angest og Forfærdelse, uden hjertelig Anger og Bedrøvelse. „Et nyt Væsen“, siger Luther, „og en Strøm af Naaden begynder at ytre sig med stor Anfegtelse og Forfærdelse af Samvittigheden eller paa anden Maade med stor Sorg og Bedrøvelse, hvilket i Joh. Aab. Kap. 3 kaldes Guds Banken eller Besøgelse og gjør bitterligen ondt, saa at Mennesket vil rent forgaa og tror, at det maa omkomme — —, hvorfor den Omvendelse, der øves med fredelige Tanker, er Hykleri. Der maa være et stort Alvor og en dyb Smerte tilstede, om det gamle Menneske skal vorde afført.“ Og hans tro Medhjælper Filip Melanchthon: „De, som isandhed blive omvendte, maa visseligen smage og føle den alvorlige, sande og store Forfærdelse, som beskrives i Psalmerne og hos Profeterne.“

§ 31. Og ihvorvel Angeren og Bedrøvelsen over Synden, som ovenfor sagt, ikke er lige stor og gjennemtrængende hos Alle, saa lærer dog Erfaringen, at Nogle, som blive overfaldne, af ualmindelig store Rædsler og Samvittighedskvaler, saa at de ikke kunne tro Andet end at de maa fortvivle, omkomme og gaa tilgrunde, desto før blive husvalede med den evangeliske Trøst, og ved Guds Naade gjenopreiste. Andre derimod, som ikke føle en saa heftig Forfærdelse og Sjeleangest, men med en roligere, ihvorvel inderlig Bedrøvelse angre sine Synder, maa blive længere i Kampen og ofte tilbringe en rum Tid med Suk og Længsel, førend de erholde den fulde Forsikring om sine Synders Forladelse og Fred i Samvittigheden. Det er derhos udenfor al Tvivl, at Angeren og og Bedrøvelsen hos de sande Bodfærdige har nogen Lighed med deres Synder: hvor Synden er stor, der er ogsaa stor

Bedrøvelse; hvor Synden har varet længe, der pleier ogsaa Sorgen og Bedrøvelsen at vare længe. Vel bliver den mildnet ved den evangeliske Trøst; men dog kan mangen bodfærdig Synder ikke glemme sine Misgjerninger, saalænge han lever; en Lovens Trussel, et strengt Sprog af Skriften, et Exempel paa Guds retfærdige Domme, et tilstødende Kors eller en anden Anledning kan atter bringe det gamle Saar til at bløde. En bodfærdig Synder kan sidde i et muntert Selskab, og der kan letteligen blive fortalt eller forefalde Noget, der minder ham om hans Overtrædelser og bedrøver ham saaledes, at han glemmer al udvortes Glæde, sukker lønligen til sin Gud eller maaske endog gaar bort, overlader sig til sine Taarer og Sukke, lægger sig med sønderknust Hjerte ned ved sin korsfæstede Frelsers Fødder og anraaber Ham paany ydmygeligen om Bestænkelsen med Hans kostbare Blod.

§ 32. Heraf sees, at de Bodfærdiges sande og gudelige Anger er let at kjende, efterdi den trænger igjennem Marv og Ben, sønderknuser Hjertet, bringer Aanden i Trængsel og saa at sige udvrider den, ligesom et vaadt Klæde udvrides, sønderslaar Benene og angriber hele Mennesket, - efterdi den derhos ikke lader sig hæve og fordrive ved menneskelige Midler, men holder bestandig ved og ofte hverken under Mennesket Ro Nat eller Dag, men afpresser ham idelige Sukke og Taarer, Klager og Jammerskrig, og efterdi den tillige medfører Had og Afsky for Synden, ei alene for nogle, men for dem alle uden Undtagelse, saasom den først og fremst gaar løs paa det fordærvede Hjerte, som Arvesyndens rette Sæde, og paa den Ondskabens indvortes Vederstyggelighed, som boer derinde. En sand bodfærdig Synder angrer og bekjender ikke blot en eller anden udvortes, stor og grov Synd, men ogsaa sit Hjertes indvortes Ondskab og Falskhed, som den Kilde, hvorfra alle andre Vederstyggeligheder udflyde, ikke blot sine Synder mod den anden, men ogsaa dem imod den første Tavle. Han beklager fornemmelig sit Affald fra Gud, Tilsidesættelsen af sin Daabspagt, sin skrækkelige Utaknemmelighed imod sin milde Skaber og Opholder og især deleshed mod sin kjærlige Frelser, hvis kostbare Blod og Fortjeneste han har agtet saa ringe og traadt under Fødder; han kan ikke tænke paa Ham uden Taarer og Undseelse; naar han hører tale om Hans Kors og Død, saa gaar det ham igjennem Hjertet, og han tilstaar for Gud, at han ikke er mindre skyldig deri end de, som i Virkeligheden kronede ham med Torner, hudstrøge, korsfæstede og dræbte Ham; selv naar Naadesblikkene begynde at vise sig i hans bedrøvede Hjerte, og han begynder at øse Trøst af sin Forløsers Vunder og Hans venlige Tiltale gjennem Evangeliet, agter han sig selv uværdig dertil og siger som saa: Ak, Herre! skal dit kostbare Blod ogsaa komme mig utaknemmelige, ugudelige, forbandede Menneske tilgode? skulle Naadens Skatte, Syndernes Forladelse, Retfærdigheden, den Hellig Aands Trøst, Barneretten hos Gud og Haabet om det evige Liv ogsaa være for et saadant Skarn, som jeg er, der saalænge har fremturet i mine Synder, foragtet din Naade, glemt min Daabspagt og saa mangelunde fortørnet Dig? O jeg syndige Orm! jeg fortjener ikke saa stor en Naade. En saadan Synder undskylder og besmykker ikke sine Overtrædelser, men gjør dem snarere større; han fatter derhos et saa dødeligt Fiendskab til dem, at han gyser, naar han tænker paa dem; han skyer enhver Leilighed, der kunde opvække onde Tanker hos ham og tilskynde ham til nye Synder. Kort, det er blevet aldeles anderledes med ham end det før var; Verden med al sin Vellyst er bleven ham en Vederstyggelighed; han er sig selv en

Byrde; han hader sig selv for Syndens Skyld, som boer i hans Kjød, og hans Liv er ham beskt og modbydeligt.

§ 33. Ville I nu vide, mine Brødre og Søstre, om I ere isandhed omvendte, saa siger mig oprigtigt, om I forstaa dette, som I her læse, - om I af Erfaring vide, hvorledes et forfærdet, bedrøvet Hjerte og en ængstet Samvittighed er tilmode, - om I vide, hvad det er, som den bodfærdige David og Profeten Esaias kalde „en sønderbrudt, fornedret og vansmægtet Aand, et sønderbrudt og sønderknust Hjerte" (Ps, 51, 19; Esai. 57, 15; 16, 1. 2). Ere I virkeligen omvendte, saa kan det ikke koste stor Møie at forklare Eder den sande Omvendelses Natur og Egenskaber, ligesom man ikke behøver at sige En, som længe har været farligt syg og lidt meget af mange Læger, hvorledes Lægemidler smage. Thi for dem, som Gud har ført paa den sure Omvendelsesvei ud af Verden, vil det, som her er forklaret, være for lidet, efterdi de af Erfaringen vide langt Mere end en Andens Pen formaar at beskrive. Have I derimod endnu ikke følt noget Saadant og ikke forstaa, hvad her er sagt, ikke vide af nogen Sjelenød og Samvittighedsangest at sige, ikke af nogen Hjertets Bedrøvelse, ikke af nogen Syndens Beskhed, ikke af nogen Forfærdelse, nogen Graad, nogen Sukken og Klagen, af nogen Forandring af Eders Sin osv., saa er det jo aabenbart, at I hidtil have bedraget Eder selv med en falsk Indbildning om Omvendelsen, og at I befinde Eder i en farlig Tilstand.

§ 34. Kjære, betænker dog — jeg beder Eder for Jesu Vunders og Eders arme Sjeles Skyld —, hvorledes kan der være sand Omvendelse og Syndernes Forladelse der, hvor Hjertet endnu aldrig har følt Guds tunge Haand og endnu ikke er sønderbrudt, sønderknust og sønderslaget? Hvorledes kan den rose sig af at være omvendt, som vel ofte har gaaet til Skrifte, men vel neppe anvendt en eneste Time paa en sand Prøvelse af sin Samvittighed og som ingensinde rigtigt har ransaget sit Hjerte og bestræbt sig for at lære sin Synd at kjende? Skal det være en bodfærdig Synder, som vel ofte har drukket sig fuld, ofte raset, støiet og larmet i Fuldskaben, - som i mange Maader har besmittet sig med Utugt og kjødelig Lyst, - som oftere har bandet skrækkeligen, bedraget, beløiet og skadet sin Næste, - som har beriget sig med Uret, - for hvem Synden hidtil har været et tilvant Tidsfordriv, men som endnu aldrig har været hjerteligen bedrøvet over denne sin Tilstand, ingen Taarer fældet derover og ingen Forandring sporet hos sig? Kunne da begge Dele være forenede: et ulydigt, haardt, sikkert og derhos et sønderbrudt, sønderknust og forfærdet Hjerte? Kan man paa en Gang være bedrøvet over Synden og alligevel paa samme Tid søge sin Glæde deri? Kan Omvendelse og Sikkerhed, Tro og Vantro, Christus og Belial bo sammen i et Hjerte? Eller er det nok, at Omvendelsen bestaar i et udvortes Skin, medens Synden endnu bor, lever og hersker i Hjertet, - at vi skrifte, men uden Bedrøvelse, - at vi bede efter en Bog, uden at Hjertet ved noget deraf, - at vi sige med Munden: jeg vil gjerne bedre mit Levnet og blive gudfrygtigere, medens vi dog tænke noget ganske Andet i vort Hjerte, - at vi gaa til Herrens høihellige Bord, men uden Prøvelse af os selv, uden Hunger og Tørst? Hvad gjøre vi da i Grunden vor Christendom og vor Omvendelse til? Ja hvad gjøre vi den retfærdige, hellige og høilovlige Gud til? Er Han da en Kortkonge, som vi uden Frygt kunne spotte over? Hvad er en Omvendelse uden sand Anger og uden Bedrøvelse efter Gud, hvorom vi ovenfor have handlet, hvad Andet er den end et Abespil? Hvorledes kan den rose sig af Troen, hvis Hjerte intet kjender til Tro=

ens Forberedelse? Hvorledes kan den bede ret ivrigt om sine Synders Forladelse, som endnu aldrig ret har erfaret, hvilken Vederstyggelighed og Sjelegift den er? Hvorledes kan den henfly med inderlige Sukke og hjertelig Længsel til den korsfæstede Jesum Christum, som ikke drives derhen af sine Synder? Hvad skjøtter den Karske om Lægen, og hvad bryder en drukken Bonde sig om en frisk Kilde? Hvorledes kan den agte og elske sin Frelser over alt Andet, hvis Hjerte ikke siger ham, at han i høieste Maade trænger til Ham? Hvad nytter Balsomolien til, naar den hældes paa en Sten, og til hvad Gavn kan Guds Søns kostbare Blod være for stenhaarde, sikre Hjerter? Hvorledes kan den kaste sin Byrde paa Jesum, som ikke ved af nogen Byrde at sige, og hvorledes skulde den tage sin Tilflugt til Naadestolen, som Ingen forfærder eller jager?

§ 35. Jesus Christus er en Læge, men blot for de Syge; Han forbinder, men blot de sønderbrudte Hjerter; Han trøster, men blot de Bedrøvede; Han kalder til sig, men blot dem, som arbeide (som have arbeidet sig trætte i Kampen mod sine Synder) og ere besværede; Han vil gjerne vederkvæge og glæde, men kun dem, som af Hjertet ere bedrøvede og forfærdede. „Gud har ikke Behag i den Ugudeliges Død, men i at han skal leve;“ Han vil imidlertid ogsaa, „at han skal omvende sig;“ Han vil, „at de Forvendte skulle omvende sig og kjende sine Misgjerninger; saa vil Han ikke lade sit vrede Ansigt falde paa dem,“ men vise dem Barmhjertighed (Ezek. 33, 11; Jer. 3, 12. 13). Han opreiste vel Kong David af hans rædsomme Syndefald, men først efterat han i Troen havde bragt Ham et engstet og sønderknust Hjerte til Offer. Han tog vel Manasse til Naade, denne Afgudiske, blodtørstige, ugudelige Konge, denne Troldkarl, Tegnsudlægger og Spaamand, denne Barnemorder og hele Folkets Forfører; „men han bad ogsaa i Angest ydmygeligen for Herrens sin Guds Ansigt og ydmygede sig saare for sine Fædres Guds Ansigt; ja han bad til Ham“ (2 Kong. 21, 16; 2 Krøn. 33, 12. 13), med hvilken Sammendyngning og Fordobling af Udtrykkene den Hellig Aand efter det hebraiske Tungemaals Maade har villet tilkjendegive hans ivrige, inderlige mangehaande og vedholdende Bønner og Paakaldelser. Peter fandt Naade efter sin Fornegtelse; men han græd ogsaa bitterligen (Matth. 26, 75). Den bodfærdige Synderinde blev renset fra al Urenhed ved det evige og eneste Soneoffers Blod og fik høre den trøstelige Tiltale: „Dine Synder ere dig forladte. Din Tro har frelst dig; gak bort med Fred!“ Men se, hvorledes hun først ligger ved den Herres Jesu Fødder og væder dem med sine Taarer! (Luk. 7, 38. 48. 50). Hvo som nu ønsker og venter det samme Udfald, som timedes disse Mennesker, han maa ogsaa gjøre en saadan Begyndelse som de. Gud vil ikke forandre sin Orden for noget Menneskes Skyld; Han vil ikke bane Nogen en anden Vei til Saligheden end den, paa hvilken alle Bodfærdige have vandret før os. Moses gaar forud; derefter kommer Christus. „Loven er vor Tugtemester“, der driver os til Christi Kors, „forat vi skulle blive retfærdiggjorte af Troen“ (Gal. 3, 24.) Hvo som vil have det anderledes og mener at kunne komme til Troen uden Omvendelse, han bedrager sig selv og vandrer fuld af sødt Haab om Himmelen til Helvede. Der er ikke Andet for: det syndige Hjerte maa sønderslaaes, sønderknuses, sønderbrydes ved Loven; ellers er det ikke modtageligt for Guds Naade og Jesu Christi Blod. Den vilde, øde Ager, der har ligget saa længe udyrket og er bleven saa tilgroet med Krat, Torner og Tistler, maa først opryddes, udbrændes og omploies, førend Evangeliets Sæd eller

det ædle Hvedekorn Christus kan slaa Rødder deri, voxe og bære Frugt.

§ 36. Nu tvivler jeg vistnok ikke om at Mange ved denne Betragtning ville finde sig overbeviste om at det maa forholde sig saaledes med Omvendelsen, som her er sagt, og ikke anderledes; de ville give Guds Aand, der taler gjennem Ordet, Ret. Men jeg frygter tillige for at Mange ville tænke, at de allerede have gjennemgaaet en saadan Omvendelse, fordi de maaske en og anden Gang have følt nogen Frygt og Forfærdelse, især ved Forberedelsen til en værdig Nydelse af den høiværdige Nadverd, da de have bedet, sunget og paakaldt Gud om Syndernes Forladelse flittigere end ellers og maaske derunder en og anden Gang faaet Taarer i Øinene, og da de have holdt sig stille og hjemlige, skyet Selskab og teet sig, som bodfærdige Syndere pleie at gjøre. For nu ret at undervise Saadanne, indrømmer jeg gjerne, at hos gudfrygtige Christne, som staa i Naade hos Gud, som leve af sin Tro og øve sig i at have en uskadt Samvittighed fot Gud og Mennesker og altsaa leve i en daglig Omvendelse, ere deslige Bodsøvelser og Tegn ikke at foragte. Men her — dette maa vi atter minde om — have vi med Mennesker at gjøre, som hidtil haardnakket have levet i vitterlige Synder og hos hvilke der ellers ingen gudelig Flid og Iver findes uden maaske til de Tider, da de ville blive gudfrygtige, som de sige, d. e. gaa til den hellige Nadverd. Dem maa man nødvendigvis foreholde, at en saadan flygtig Omvendelse, naar der intet Mere kommer til, ikke er af det rette Slags og ikke kan agtes for sand og fuldgyldig, efterdi den hellige Skrift fremstiller for os Hyklere og ugudelige Mennesker, hos hvilke det Samme har fundet Sted, men som dog bagefter ere forblevne ligesaa hykkelske og ugudelige, som de før vare. Om den ryggesløse Konge i Juda Akab siges, at da Gud ved sin Profet Elias lod forkynde ham sin Vrede og Straf, „sønderrev han sine Klæder og lagde en Sæk paa sit Kjød og fastede og laa i Sækken og gik sagteligen og ydmygede sig for Herren;" men hans Hjerte forblev alligevel uforandret; han var og blev et afgudisk og ryggesløst Menneske, der var fiendtligsindet imod Herrens Tjener Mikæas og bød at bespise ham med Trængsels Brød og Trængsels Vand for hvad han havde talt, efter som Herren befalede ham (1 Kong. 21, 20 flg.; Kap. 22, 27).

§ 37. Om det israelitiske Folk, der sad i Afguderi, Uretfærdighed og andre Synder op til Ørene, fortælle Profeterne, at de bragte Herren Offere i Mængde, og det ikke af ringe og usselt, men af fedt og mæsket Kvæg, og lode det ikke mangle paa Madoffer og Røgelse, - at de kom sammen paa Nymaanederne og Sabbaterne og gjorde sig meget og surt Arbeide med at ofre og bede; de fastede og plagede sin Sjel; de indfandt sig i „Profeternes Forsamling forat høre til og sadde for deres Ansigt" (saa andægtige og ærbare) „som Guds Folk;" de roste deres Prædikener og vidste at snakke en hel Del derom, „men gjorde ikke efter dem og vandrede ligefuldt efter sin Gjerrighed" (Esai. 1, 11. 13; 58, 3; Ezek. 33, 31). Om den romerske Landshøvding Felix fortælles der, at da den hellige Paulus prædikede for ham om Retfærdighed og Afholdenhed og den tilkommende Dom, blev han forfærdet og i den Grad bevæget, at han ikke taalte at høre derpaa; men ikkedestomindre blev han den gamle ugudelige, gjerrige og uretfærdige Felix og blev ikke bedre (Ap. Gj. 24, 25. 26). Saul, Kongen i Israel, blev ved Davids bevægelige Tiltale en og anden Gang bragt til at erkjende sin Uret og udgyde Taarer, men blev dog fremdeles hans Fiende (1 Sam. 24, 17; 26, 15); kort sagt, Djævlene selv skjælve for den retfærdige og hellige Guds Majestæt og blive dog Djævle (Jak. 2, 19).

Heraf er det klart, at om et Menneske end mærker noget Saadant hos sig selv, kan han dog ikke være sikker paa at han er en sand bodfærdig Synder. Thi den sande Omvendelse bestaar ikke i en forbigaaende Andagt og er ikke et Par Timers Værk (jeg taler her om dem, som ere friske og have Tid til at omvende sig), men Noget, som sysselsætter et Menneske i hans hele Liv. Guds Pile trænge dybt ind i Hjertet; en sand Bodfærdig gaar ofte „bedrøvet den ganske Dag; hans Smerte er altid for ham; han bekjender sin Misgjerning og sørger over sin Synd. Guds Haand ligger tung paa ham, saa at hans Livssaft er forsvunden som ved Sommerens Tørke," og den bliver ikke borttagen, forinden han udbryder i en oprigtig Bekjendelse og omvender sig af Hjertet til Herren (Ps. 38, 3. 7. 18. 19; 51, 5; 22, 4. 5).

§ 38. Dette ser man paa David; thi omendskjønt han efter sin ydmyge Bekjendelse: „Jeg har syndet imod Herren," blev trøstet af Profeten Natan og fik sine Synders Forladelse med de Ord: „Saa har ogsaa Herren borttaget din Synd; du skal ikke dø" (2 Sam. 12, 13), saa blev han dog ved med sin hjertelige Bodsandagt, som den 51de og andre Psalmer vise. Om Manasse have vi allerede fortalt (§ 35), at han i sin Angest og „Nød bad ydmygeligen for Herrens sin Guds Ansigt, ydmygede sig saare og bad," som Skriften udtrykker sig (2 Krøn. 33, 12. 13), forat tilkjendegive, at han hjerteligen, inderligen og idelig og altid anraabte Gud om sine Synders Forladelse. Saaledes er det ogsaa bekjendt, hvorlunde det Nye Testaments allerældste og første Kirke ofte i lang Tid prøvede Saadannes Omvendelse, som efter sin Daab vare faldne i vitterlige grove Synder, og hvorlunde de i fleste Aar udelukkedes fra den almindeligt Gudstjeneste og med mange Taarer og Sukke maatte lægge sin oprigtige Anger for Dagen, inden de atter bleve optagne i Menigheden. Nu er det vel ikke min Mening, at der ikke skulde kunne være nogen sand Omvendelse, uden at den bestod i lang Tids vedvarende Sørgmodighed, aldenstund jeg godt ved, at det staar til Gud, hvor snart Han vil lade den forfærdede Synder høre Fryd og Glæde og trøste ham med Hjælp og Frelse; min Hensigt er kun den at imødegaa Hyklerne og de ubestandige, letsindige Hjerter og vise, at det ingen Omvendelse er, om man en kort Tid anstiller sig andægtig, beder og skrifter og siden ligefuldt fremturer i sine vanlige Synder. Omvendelsen maa være stedsevarende og i nogen Maade have Lighed med Ens Synder; hvo som har begaaet store og grove Synder og gjort en Sædvane og et Haandværk af Ugudeligheden, maa ikke tænke, at Alt er godt og vel, naar han blot et Par Gange anstiller sig andægtig, sukker og siger: „Gud være mig Synder naadig!" men han maa daglig bede Gud om sand Anger og Sorg, om et sønderbrudt og bodfærdigt Hjerte; han maa med stort Alvor, med inderlige Bønner, med Taarer og Sukke daglig ligge for sin Frelsers Fødder, og ligesom Synden tilforn var hans sædvanlige Dagværk og Tidsfordriv, saaledes maa nu Omvendelsen være hans Livsgjerning og stadige Øvelse.

§ 39. Vel fordrer jeg ikke, at Synderens Anger skal have Lighed med hans Misgjerning for Gud, som om han paa denne Maade selv kunde og skulde gjøre Fyldest for sine Synder; thi om Nogen end tilbragte sin hele øvrige Levetid i Sæk og Aske, med Bøn og Faste og udgjød saamange Taarer, som der er Draaber i Regnet, ja om han græd Blod og piskede sig selv til Kjødet, kunde han dog ikke derved gjøre Bod for nogen Synd, og det hjalp ham Altsammen Intet til at erholde Guds Naade, der alene er os forhvervet ved Syndens eneste Udsoner, Jesum Christum, den Korsfæstede. Ei

heller vil jeg herved opvække Tvivl hos sande Bodfærdige, om deres Anger er stor nok (med dem skulle vi senere beskjæftige os); men jeg taler her imod Hyklere, som tro at kunne fuldende det hele Bodsværk i Anledning af deres mangeaarige ugudelige Levnet ved et og andet Suk og ved at læse nogle Bønner af en Bog og som siden igjen ville have Frihed til at fremture i Synden, i den Tanke, at de altid letteligen kunne komme til Omvendelse. Disse bedrage sig selv og vide ikke, hvad Synd, Anger, Tro, Omvendelse, Naade og Syndernes Forladelse er. Meget træffende siger en anseet og gudfrygtig Theolog: *) „At angre sine Synder og omvende sig er ikke saa let en Sag, som sikre Hjerter indbilde sig; den hellige Skrift vilde ellers ikke bruge saa saare bevægelige Ord derom som „at sønderslaa, sønderrive, sønderknuse, sønderbryde" o. desl. David vilde ellers ikke have teet sig saa elendig, ikke klynket og klaget saaledes, ikke sørget saaledes Dag og Nat; nei der hører Alvor til." En Anden **) siger: „Den Hellig Aand opvækker og virker ved Ordet en sand Anger, som under oprigtige Bodsøvelser maa voxe og tiltage, uden dog nogensinde i dette Liv at kunne blive fuldgyldig (for Gud) og fuldkommen." Og atter en Anden: ***) „Hvor let maa det da ikke være at have et trøstigt Mod i Døden, naar man har saa ringe Tanker om den Titel „en Retfærdig", at man indbilder sig at kunne have en evangelisk Troens Retfærdighed ved Siden af lutter vedholdende Uretfærdighed og mener at Troen (og Omvendelsen) er en saa simpel Sag, at man strax bliver retfærdiggjort, naar man blot siger: Gud være mig Synder naadig! eller: Jeg tror, Herre! Ak nei, du stakkers bedragne Menneske; der hører Meget til en sand Tro; det gaar ikke af uden Hoftevridning (1 Mos. 32, 25). Førend man med den stakkers Tolder for fuldt Alvor kan slaa sig for Brystet, bede ydmygeligen om Naade og gaa retfærdiggjort hjem til sit Hus, vanker der haarde Hjertestød og vældige Slagsmaal med Ens egen Fornuft, med Kjød og Blod, ja med selve Djævelen." Saa bliver det altsaa derved: den sande Anger og Bedrøvelse over Synden er gjennemtrængende, alvorlig, bestandig; den sønderriver, sønderslaar og søndeknuser Hjertet. Den bringer Angest, Frygt og Skræk med sig, ligesom ogsaa Vrede og Had til Synden; den er en Forsmag paa Helvede, ligesom Evangeliet fører en Forsmag paa Himmelen med sig. Hvo som ikke ved eller agter paa dette og endnu aldrig i sit Hjerte har følt Noget deraf, han maa ikke indbilde sig, at han hører til de Bodfærdiges Tal, og at han ikke behøver at gjøre sig nogen videre Bekymring for sine Synder. Han begynde idag at omvende sig af ganske Hjerte til Herren og anraabe Gud alvorligt i Jesu Navn om at Han af Naade vil give ham et sandt bodfærdigt Hjerte; han sige med David (Ps. 51, 12): „Gud, skab i mig et rent Hjerte, og forny i mig en stadig Aand," som uden Falskhed og Hykleri angrer sine Synder, ikke vakler i Troen og som derhos for Fremtiden maa staa fastere imod Satans Fristelser, Verdens Tilskyndelser og det syndige Kjøds onde Begjæring end den desværre hidtil har gjort!

§ 40. Vi maa nu gaa videre i at fremstille Prøvelsen af den sande Omvendelse og betragte den ogsaa fra dens anden Side, nemlig Troen saavelsom den nye Lydighed, der uudbliveligen følger paa den sande Omvendelse. Vist er det, og Skrift og Erfaring lære det, at der hos en sand bodfærdig Synder ogsaa viser sig en stor Forandring i Forhold til den Herre Jesu og Naademidlerne, der fremstille og byde os Ham. Et Menneske, som er hengivent til Verden og lever i Synd og Ubodfærdighed, skjøtter ikke stort

*) Dr. Joh. Schmidt **) Chemnitz. ***) Dr. Geier

om Christus; naar Nogen taler om Jesus Christus, den Korsfæstede, hører han derpaa med koldsindigt Hjerte; det er for ham noget gammelt, forslidt Tøi; Evangeliet smager ham ikke; han læser Bibelen som en almindelig Bog, der er allevegne at finde, og hvad Paulus og andre hellige Guds Mænd lære os om Retfærdigheden af Troen, er for ham noget Lapperi. Han gaar i Kirke mere for Tidsfordriv og af Vane end at han skulde medbringe nogen hjertelig Hunger og Tørst efter Guds Naade, der tilbydes gjennem Ordet; de Sprog af Skriften, hvilke Andre prise som Kraft- og Kjærnesprog og finde sødere end Honning og Honning, der drypper af Kagerne, kunne ikke forskaffe hans Hjerte, der er fuldt af Forfængelighed og Verden, nogen Glæde. Seneka, Tacitus*) og andre politiske, underholdende, sindrige og efter Verdens Aand og Hu skrevne Bøger ere ham kjærere end alle Profeters og Apostles Skrifter; hvad man siger om de Troendes Forening og Samfund med Christo saavelsom om Jesu Christi Liv i os, det er ham en Daarlighed, og han kan ikke fatte det, eller han tror forlængesiden at have udlært det, og at der hellerikke ligger saa stor Magt derpaa. Til Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid gaar han jo nok, men uden Hunger og Tørst, uden Smag, uden Glæde, med et koldsindigt Hjerte. Kort, han ligner dem, der saa Christum i Hans Kjøds Dage og vel rørte ved Hans hellige Legeme, men ikke saaledes som den blodsotige Kvinde, der blev delagtig i den Kraft, som udgik fra Ham og derved fik sin Helbred igjen (Luk. 8, 43 flg.). Han er ligesom et mæt Barn, der leger med det bedste Brød, opsmulrer det og træder det under sine Fødder.

§ 41. Men med et bodfærdigt og isandhed omvendt Menneske er det ganske anderledes. Thi naar hans Hjerte ved sand Anger er blevet forfærdet, sønderknust og bedrøvet, begynder det med inderlige Sukke og stærk Attraa at længes efter Hjælp. Saasnart nu Evangeliet kommer til og foreholder Synderen i hans Angest og Nød den korsfæstede Jesum som en af Gud fremstillet Naadestol og begynder at gyde hans dyrebare Blod i hans Sjelesaar, da mærker han, hvilken Sødme der er skjult i Guds Ord; da føler og erfarer han, at det er en Guds Kraft, et Manna og hjertestyrkende Himmelbrød. O, hvor sødt er da ikke ethvert Kraftsprog ovenpaa den forrige Beskhed; hvor dyrebar bliver da ikke Skriften ham; Da tykkes ham enhver af Guds Forjættelser i Christo at være en Forsikring om Syndernes Forladelse og hans Sjels Salighed, skreven med Christi Blod. Da ser han, at Alt, hvad han før holdt for lutter Daarlighed, er fuldt af Aand og Liv, fuldt af guddommelig Kraft og Visdom. Da bekjender han, at de skarpsindigste og kløgtigste Hedningers Skrifter ere et tomt Snak og ligne Sodoms-Æblerne, der udvortes ere smukke at se til, men indvendig ere opfyldte med lutter Støv og Aske. Da ved han ikke, hvor høit han skal vurdere sin Jesum, den søde Midler, med Hans Kors, Blod og Fortjeneste. Da lærer han at forstaa, hvem der er „Kjøbmanden, som søgte efter gode Perler og som, da han fandt en meget kostelig Perle, gik bort og solgte alt det, han havde og kjøbte den“ (Matth. 13, 45); da vil han ikke vide af noget Andet end sin korsfæstede Jesus; da agter han Alt for Skarn imod Kundskaben om sin Herre Jesus Christus (1 Kor. 2, 2; Filipp. 3, 8); da ved han intet Bedre og ønsker ingen større Ære, Herlighed, Lyst og Glæde i denne og hin Verden end at kunne ligge ved sin Frelsers Fødder og kysse dem; da har han Ham altid for Øine og i Hjertet og tænker paa Ham Nat og Dag; da siger han: „Hvad har jeg i Himmelen? og lige med Dig har jeg ikke Lyst

*) Tvende gamle romerske Forfattere.

til Noget paa Jorden;" da vilde han ikke bytte en eneste Draabe af Jesu Christi, Guds Søns, Blod mod Alverdens Rubiner, Diamanter, Perler, Guld og Sølv; da lærer han at foragte Verden og finder større Lyst og Glæde i Christi Tornekrone end i alle Verdens Rosenkrandse og Rosenhauger.

§ 42. Da beklager han med Taarer, at han saa sent har lært sin Forløser at kjende, og beslutter, at hele hans tilbageværende Liv skal være opofret til at elske, tjene og lyde den Herre Jesus; da søger han ogsaa at bringe Andre til at kjende og elske Ham; han ønsker, at han havde en Røst, hvormed han kunde fylde den ganske Verden fra Nord til Syd, fra Øst til Vest og udbrede og kundgjøre den korsfæstede Jesu Høihed og Herlighed. Da harmes han over Verdens Utaknemmelighed og Blindhed, at den ikke agter en saadan Frelse; da er han istand til at udraabe med den gudfrygtige Markgreve af Vico: „Fordømte være de med samt sine Penge, de, som agte Alverdens Guld lige med en Time af Samfundet med Christo!" Da erfarer han, hvad for Trøst, Kraft og Liv der er i den hellige Nadverd; da føler han, at alle Skabninger tilsammentagne ikke formaa at yde Sjelen saadan Fred og Glæde som Frelserens simple Maaltid, hvori Han har beredt os en Himmel paa Jorden. Da staar det søde Jesusnavn skrevet i hans Hjerte; da er Jesus hans Alt, og udenfor Jesus ere alle Ting ham Intet. Da heder det:

Din Kjærlighed, den er min Skat,
Mit Alt, o Jesu milde!
Min Sol om Dag, mit Lys om Nat,
I Trøst min Læskekilde,
Min søde Vin, mit Himmelbrød,
For Gud mit Retfærds-Klæde,
Al min Glæde,
Min Trøst i al min Nød,
Mit Skjul mod Satans Vrede.

Prøver Eder nu atter her I christelige Hjerter, og ser til, om I ere ret bodfærdige Syndere! Uden Tro kan der ingen sand Omvendelse være og ingen Tro uden tilbørlig Vurdering af den Herre Jesus og de Naademidler, hvorigjennem Han meddeles os. Hvor Hjertet endnu er koldsindigt mod den Herre Jesus, - hvor det ikke synderligt agter Hans Fortjeneste, Hans Ord og høihellige Nadverd og kan gaa længe uden at tænke paa Ham med Alvor og Andagt, kan uden Harme se og høre paa Verdens ugudelige Utaknemmelighed og Spotterier, elsker de timelige gode Ting og Verdens Skatte høiere end Christi Blod og Fortjeneste, skammer sig ved Christi Kors osv., der gjør man sig et saafængt Haab om et Menneskes sande Anger og Omvendelse. Herom skulle vi imidlertid handle udførligere nedenfor i Læren om Troen.

§ 43. Efter dette vil det nu være let „at prøve Omvendelsen ogsaa med Hensyn til den nye Lydighed og dens Frugter." Thi efter hvad den hele foregaaende Fremstilling viser medfører den sande Omvendelse en stor Forandring, som ikke alene det Menneske selv, med hvem den foregaar, men ogsaa Andre, ja endog ugudelige Mennesker, kunne iagttage. Den er en guddommelig Virkning i os, der ikke lader sig skjule; den begynder med Hjertet og udbreder sig derfra til alle Lemmer, alle Legemets og Sjelens Evner og Kræfter. Den vender Hjertet bort fra Synden og til Gud og den hellige Lydighed mod Ham; den skaber et nyt Hjerte, en ny Aand, et nyt Sind, — hvortil Apostelen sigter, naar han siger: „Er Nogen i Christo, da er han en ny Skabning; det Gamle er forbiganget; se, Alt er blevet nyt. Men alt dette er af Gud, som forligte os med sig selv formedelst Jesum Christum" (2 Kor. 5, 17. 18). Den samme Forskjel, som der er mellem et levende og et dødt Menneske, mellem en forvildet og med Tornebuske bevoxet og en pløiet og tilsaaet Ager, mellem en vild og en podet Stamme, mellem en rygende og osende

Tande og et klartskinnende Lys, mellem en vanartet, forløben Krabat og en lydig, gudfrygtig Søn, mellem en liderlig, utugtig Tøs og en dydig, kyst Jomfru, den samme Forskjel er der ogsaa mellem et omvendt og et uomvendt Menneske. Dette lærer Skriften overalt med klare Sprog og Exempler, hvilke vi under dette Arbeides Fremskridning med Guds Hjælp nærmere skulle betragte. For Øieblikket giver jeg et christeligt Hjerte at betænke de Ord af Apostelen: „Gud være Tak, at I have været Syndens Tjenere, men nu af Hjertet ere blevne den Lærdoms Form lydige, som I ere hengivne! Thi nu I ere blevne frigjorte fra Synden, ere I blevne Retfærdighedens Tjenere. I vare forhen Mørke; men nu ere I et Lys i Herren," — og disse af den hellige Peter: „saa at I den øvrige Tid i Kjødet ikke fremdeles skulle leve efter menneskelige Lyster, men efter Guds Villie. Thi det er nok, at vi i den forbigangne Livstid have bedrevet Hedningernes Villie, idet vi vandrede i Uterlighed, Lyster, Fylderi, Fraadseri, Drukkenskab og utilbørlig Afgudsdyrkelse, — hvorover de (de endnu Uomvendte) forundre sig, at I ikke (mere) løbe med til den samme frække Ryggesløshed, og de bespotte Eder" (Rom. 6, 17, 18; Efes. 5, 8; 1 Pet. 4, 2. 3. 4). Her sætter Apostelen Syndelivet før Omvendelsen og Naadens Liv efter Omvendelsen imod hinanden og fordrer, at man skal bruge den øvrige Del af sit Liv efter Guds Villie i barnlig Lydighed; han tilkjendegiver derhos, at Forandringen hos de Omvendte er saa stor og mærkelig, at selv de Vantroende forundre sig over at de saa hurtigt have fattet et andet Sind og nu af Hjertet hade de Lyster, hvori de tilligemed hine forhen søgte sin Glæde.

§ 44. Heraf lader sig nu endvidere slutte, at Forandringen ikke blot sker udvortes, men fornemmelig indvortes. Hjertet bliver først ved Guds Aand og Naade fornyet og helliggjort; det omvendte Menneske faar et andet, nemlig Christi Sind; hans Forstand bliver oplyst, hans Villie forandret, hans Begjæringer helliggjorte; han lever ikke mere efter Kjødet, men efter Aanden, der bor i ham; Verdens Lyst er ham en Byrde, dens Visdom en Daarlighed; han flyr dens Selskab; „han har ikke længer Samfund med Mørkets ufrugtbare Gjerninger, men overbeviser dem heller" (Efes. 5, 11); han beflitter sig daglig paa at blive Jesu Christi Forbillede mere og mere ligedannet; han tænker, taler og handler anderledes end tilforn; han øver sig i Gudfrygtighed og søger af Hjertet „at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed alle sit Livs Dage" (Luk. 1, 74. 75). Han ligger daglig i Kamp mod Synden, der endnu bor i hans Kjød, og undertvinger den ved Jesu Christi Kraft, at den ikke skal herske og bryde ud; han beklager inderligen de Feil og Skrøbeligheder, som han endnu finder hos sig, og stræber med hjerteligt Alvor at rette paa dem og aflægge dem; han er nidkjær for sin Gud og Hans Ære; han søger ogsaa at „lære andre Overtrædere Guds Veie; og ønsker, at Syndrene skulle omvende sig til Ham" (Ps. 51, 15); han skammer sig ikke ved sin Herre Jesus, Hans Kors, Hans Ringhed og Fattigdom; han bekjender Hans Navn frit og aabenbart for Verden baade med Ord og Gjerninger og beviser sig til alle Tider og paa alle Steder som en Christen. Han elsker og priser sin Gud af al sin Formue og holder det for sin største Lyksalighed, at han „ved Hans Naade er bleven kaldet fra Mørket til Hans underfulde Lys" (1 Pet. 2, 9); han ligger daglig paa sit Ansigt for den Herres Jesu Fødder og takker Ham, at Han har renset ham med sit Blod fra Syndens Spedalskhed og optaget ham i sit Samfund.

§ 45. Denne Forandring er heller ikke tvungen og afnødt, saaledes som med mange Mennesker er Tilfældet, der

ved Alderdom og Svagelighed, Fattigdom eller anden udvortes Tvang bringes til at afstaa fra grove Synder, til at afholde sig fra Drukkenskab, Utugt, Overdaadighed og Vellevnet, medens dog Hjertet forbliver uforandret og opfyldt med den onde Begjærlighed og Kjærligheden til de forrige Synder. Man ser saaledes desværre undertiden med Mennesker, som have opnaaet en høiere Alderdom og ikke længer selv kunne drikke sig drukne, at de alligevel billige det hos Andre og more sig, naar de enten selv se eller af Andre høre, hvorledes Drikkeheltene bekrige hinanden og drikke hinanden under Bordet, eller hvilke Uterligheder denne eller hin i Fuldskaben har begaaet, osv. Mangen ved Alderdom og et vellystigt Syndeliv udtæret Krop duer ikke mere til kjødelig Lyst; ikkedestomindre vidner hans skidne Mund ved forargerlig Tale og Fortællinger om hans fordums Bedrifter, som han mindes med Lyst og Latter, om at Horedjævelen nu som før bor i hans Hjerte, og at det ikke fattes ham paa ond Villie, men kun paa Kræfter. Den gamle Tornebusk, som allerede er fuld af tørre Kviste og Ilden nær, kan dog endnu rive og stikke, hvorvel ikke med saadant Eftertryk som den, der endnu er grøn og ung; alligevel er den ene ligesaavel forbandet som den anden. Jeg kan ikke erkjende det for nogen sand Omvendelse, naar den gamle Fader, der nu gaar paa Gravens Bred og hvis Skrøbelighed nøder ham til at afholde sig fra Drukkenskab og Utugt, dog godt kan taale, at hans Sønner føre det samme Liv, som han selv har ført, og ikke med tilbørligt Alvor og passende Midler søger at afholde dem derfra, omendskjønt han af Frygt for Dødens og den guddommelige Doms Nærmelse stundom læser en Bøn om Syndernes Forladelse af en Bog, sukker og anstiller sig gudfrygtig. Og hvorledes kan man sige, at den føler nogen sand Anger over sin Ungdoms Synder og har det faste Forsæt i Hjertet, aldrig mere at fortørne sin Gud, som ved given Leilighed fortæller om saadanne Synder med Lyst og Latter og ikke søger efter muligste Evne at afholde Andre derfra? Et saadant Menneske begaar i Guds Øine de gamle Synder paany, saa ofte han mindes dem med Glæde; den, som kan le over sin Synd, er endnu langt fra den sande Omvendelse; thi hans Hjerte hænger endnu ved Synden, om han end ikke mere har Evne til at udøve den; det er et svigefuldt Hjerte, som kan tale med ny Lyst om sine gamle Synder. Saaledes er ogsaa manget Menneske ved Fattigdom bragt dertil, at han ikke længer kan fylde sig, spille og klæde sig over sin Stand; at han imidlertid ikke er rigtig omvendt, viser sig derved, at han, naar Leilighed gives, atter med største Begjærlighed overlader sig til disse sine Yndlingssynder og i alt sit Væsen lægger sit gamle Hovmod for Dagen, osv. Den sande Omvendelse derimod udflyder af det ved Guds Naade forandrede og fornyede Hjerte; et saadant Menneske kan ikke uden Sukke og Taarer tænke paa sine forrige Synder; han advarer Andre med hjerteligt Alvor derfor og skyr enhver Anledning, hvorved han paany kunde hildes i Satans Garn; han lægger Vind paa et ædrueligt, maadeholdent, tugtigt Levnet, ihvorvel han endnu har Midler og Kræfter til at fortsætte sit gamle Liv; han tænker med Frygt og Rædsel tilbage paa Fortiden og takker Gud med mange Taarer, at Han ikke har bortrykket ham i sin Vrede og efter Fortjeneste overantvordet ham til den evige Fordærvelse.

§ 46. Et Kjendemærke paa Omvendelsens Oprigtighed er det ligeledes, naar *Mennesket ikke forbeholder sig nogen* Synd, men af ganske Hjerte afsiger Alt, hvad der strider imod Guds hellige Villie, - naar han har det Forsæt at give Slip ei alene paa denne eller hin, men paa samtlige Synder og alle Dage indt

den sidste Stund at føre et helligt og gudeligt Levnet, saavidt det ved Guds Bistand er ham muligt. Nogle Mennesker gjøre en Stans med Synden, dels af Frygt, naar Guds Straffedomme svæve enten over dem i Særdeleshed eller over Alle i Almindelighed, dels for timelig Fordels Skyld, som naar Nogen tænker at gjøre et rigt Gifte og i den Hensigt slaar sig fra udsvævende Selskab, fra Fylderi og Spil, eller ogsaa som Følge af et godt, men falskt og ubestandigt Forsæt, som naar Nogen vil gaa til den høiværdige Nadverd og desaarsag for nogle Dage afholder sig fra sine vanlige Synder, men dog ikke længer end til saadan Gjerning er gjort. Nogle afstaa vel fra enkelte Synder, som de have været vante til, men vælge sig andre istedet; de opgive at søge ondt Selskab, drikke og svire, men henfalde i dets Sted til Gjerrighed; de aflægge vel Sværgen og Banden, men agte dog ikke Bønnen synderlig høit; de drikke sig vel ikke mere drukne om Søndagen, men tilbringe den dog med Ørkesløshed, Leg og andre Narrestreger; de yppe vel ikke længer aabenbarligen Kiv og Trætte; men giver en Anden Anledning dertil, saa ville de hellerikke lade sig spille aldeles paa Næsen, som de sige; de ville vel ikke fravende nogen hans Eiendom, men dog hellerikke tilbagegive det uretfærdigt erhvervede Gods og ville ikke yde sin trængende Næste nogen Hjælp, osv. Dette kan man kalde at kaste Satan ud af Gadedøren og slippe ham ind igjen ad Bagdøren. Dette er ikke at omvende sig, men at lade, som om man omvender sig. Den sande Bodfærdige fornyer sin Daabspagt med Gud og forsager af Hjertet Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, og det for evigt; han erklærer, at han vil være en Fiende af al Synd og Ugudelighed, saalænge han lever, - at han bestandigt af yderste Formue vil stride og kjæmpe imod den, bede om Kraft til at modstaa den og aldrig samtykke i nogen forsætlig Synd, hvad det saa end skal koste, hvad enten det gjør hans Kjød og Blod ondt eller godt, hvad enten Verden ser sødt eller surt dertil; det er hans alvorlige og faste Forsæt, at han aldrig mere med Vidende og Villie vil fortørne sin Gud, hvorfor han inderligen og med grædende Taare anraaber Ham om Hans Hellig Aands Naade.

Far nu vel, I Tanker,
Som i Verden vanker!
I mig ei anstaar.
Far nu vel, I Synder!
Eder fra mig skynder,
Ud af Hjertet gaar!
Farvel, Pragt og Hovmods Dragt!
Jeg det hele Satans Rige
Nu Farvel vil sige.

Og for altid at blive et saadant helligt Forsæt tro, skyr han al Anledning til Synd, som en aaben Dør til Helvede; han anser alle dem, som endnu ere uomvendte og leve i daglige Synder, for Djævelens Lokkefugle og tilstopper sine Øren for deres Snak; han fornyer hver Morgen sin gudelige Beslutning og væbner sig med Christi Aand og Sind; han ransager dagligen sit Levnet og prøver omhyggeligt sin Samvittighed for itide at kunne lære sine Feil at kjende og ydmygeligen afbede dem hos sin Gud; han bliver hellerikke træt af saadan hellig Øvelse, der ikke kan finde Sted uden Kamp og Modstand, men holder ved med Bøn og Paakaldelse og stræber stedse at vorde fuldkomnere; han tror aldrig, at han allerede er fuldkommen, men tragter altid efter at blive mere og mere gudfrygtig „og jager efter det foresatte Maal, efter det Klenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo Jesu" (Filipp. 3, 12. 14).

§ 47. Efter denne Fremstilling er nu den sande Omvendelse let at kjende. Prøver Eder selv, mine Medchristne, om der er foregaaet en saadan salig og hellig Forandring med Eders Hjerte, Eders Villie, Sind og Hu, med Eders Ord og Gjerninger, - om I nu af Hjertet have

al Synd og uden Hykleri ere Gudfrygtigheden hengivne, - om I kunne sige med Sandhed: „Jeg var tilforn en Bespotter og en Forfølger og en Forhaaner“ (en Dranker, en Spiller, en Lediggjænger, en Horkarl, henfalden til Banden og Sværgen, Gjerrighed, Uretfærdighed osv.); „men mig er Barmhjertighed vederfaret. Jeg er aftoet, jeg er helliggjort, jeg er retfærdiggjort ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand. Jeg var forhen et vildfarende Faar, men er nu omvendt til min Sjels Hyrde og Tilsynsmand“ (1 Tim. 1, 13; 1 Kor. 6, 10. 11; 1 Pet. 2, 25). Betænker, hvad der for nogen Tid, for nogle Aar siden var Eders Sædvane, og hvorledes I da pleiede at te Eder mod Gud og Næsten; I vare maaske hengivne til daglig Drik og ansaa Fylderiet enten for ingen eller ialfald for en ringe Synd; at bande og letsindigt sværge var for Eder en simpel Ting; I vare maaske trættekjære og tilbøielige til Vrede, Had og Fiendskab; I havde vænnet Eders Mund til uchristeligt, forargeligt Spøg og Gjækkeri; I toge ikke i Betænkning at forurette og bedrage Eders Næste i Handel og Vandel; I gjorde Eder ingen Samvittighed af om Søndagene at drive Eders Forretning og følge Eders Lyster, med Tilsidesættelse af Gudstjenesten; I vare maaske Spottere og Foragtere af Guds hellige Ord; I gik til Skrifte uden Syndeanger og Andagt og lovede at blive gudfrygtige og bedre Eders Levnet, uden at dette dog nogensinde var Eders Hjertes alvorlige og faste Forsæt, osv. Men hvorledes staar det nu til? Kunne I af Hjertet og med Sandhed sige: En Saadan har jeg desværre været; men Gud være lovet! nu er jeg det ikke mere? Eller er det endnu ligedan med Eder, som det altid har været? I vare Drukkenbolte og ere det endnu; I svore og bandede og gjøre det endnu; I vare fulde af Had og Bitterhed mod Næsten og ere endnu ikke anderledes; I gik i Kirke og toge ikke Guds Ord til Hjertet; det Samme gjøre I endnu; I gik til Skrifte og til Herrens hellige Bord, og det var dog ikke Eders alvorlige Mening at ville overgive Eder til Christus, Eders Frelser, i Tro og hellig Lydighed, og saa er det endnu. Og ikkedestomindre mene I, at I allerede have omvendt Eder, og gjøre Eder i en saadan Tilstand sikkert Haab om Saligheden! O I forblindede Mennesker! O I forførte Hjerter! Hvo har dog fortryllet Eder? Hvilken Djævel har indgivet Eder en saadan Forestilling om Omvendelsen? „Jeg siger Eder Sandheden for Gud i Christo Jesu: I maa blive andre Mennesker, nye Skabninger i Christo, eller I ville aldrig se Guds Rige.“ I maa lade af at gjøre ilde og lære at gjøre Godt, eller al Eders Bod og alt Eders Skriftemaal er forgjeves. Lader ikke Satan bedaare Eder med nogen falsk Indbildning! Fæster ikke Lid til saadant Snak, at man kan vandre sit hele Liv paa Veien til Helvede og alligevel paa det Sidste uden synderlig Møie omvende sig og komme i Himmelen, - at man kan omvende sig og alligevel fremture i sine tilvante Synder! Dette er et Djævels-Evangelium, som de Ubodfærdige tro paa og som styrter dem i Fordømmelsen. „Den nye Lydighed og Kjærlighedens gode Gjerninger“, siger en gudfrygtig Lærer, *) „kunne umuligt skilles eller udelukkes fra den christelige Omvendelse, saa umuligt, at det er baade vist og sandt, at dersom der ikke viser sig et isandhed forandret Levnet, en ny Lydighed og en gudelig Vandel hos et Menneske, kan man trygt sige om ham, at han aldrig ret har omvendt sig, men at han er en ugudelig Hykler, fuld af Udyd og Utroskab mod Gud og Mennesker.“ Og en Anden **) siger: „Hvo som foragter, forringer, undskylder, besmykker og forsvarer sine Synder, - hvo som derhos vedbliver og frem-

*) Dr. Joh. Schmidt. **) Chemnitz.

turer i Synder mod Samvittigheden, finder sin Glæde deri, søger og griber Leilighed dertil og saaledes uden al Frygt for Gud og med frit Forsæt stedse opdynger nye Synder, hos ham kan der aldrig være nogen sand Omvendelse."

§ 48. Værer derfor overbeviste om, mine Medmennesker, at det er en Guds Naade og en Del af Hans Langmodighed og Godhed, at I endnu høre og læse dette. Den retfærdige Gud havde ikke gjort Eder Uret, om Han forlængesiden havde afsagt Eders endelige Dom og overantvordet Eder til evig Fordømmelse. Men vor Talsmand og Mæglers Jesu Christi hellige Forbøn har hidtil forhalet det, og endnu holdes Naadens Dør aaben for Eder; endnu prædikes Omvendelse og Syndernes Forladelse i Jesu Christi Navn for Eder. Saa siger den naadige og barmhjertige Gud: „Vender om til mig af Eders ganske Hjerte!" Hvorfor ville I forsætligen løbe i Helvede? Hvorfor ville I længere tro Ærkeløgneren og Menneskefienden og foragte Eders Guds Bønner, Formaninger og Advarsler? Se, dersom I ogsaa ville slaa denne Undervisning om Omvendelsen og dens rette Art hen i Vind og Veir ligesom saamange andre Prædikener, saa vil Eders Skyld blive desto større og Eders Fordømmelse desto haardere. Ville I ligefuldt fremture i Eders vanlige Synder og alligevel gjøre Eder Haab om Saligheden, saa ville I skammeligen bedrage Eder selv og forsætligen forspilde Eders Salighed. „Nu, saa beslutter da i Jesu Christi, den Korfæstedes, Navn," Han, som saa dyrt har forløst Eder med sit guddommelige Blod, at I ville vende Eder bort fra Synden og „af ganske Hjerte omvende Eder til Gud!" Naar I da gjøre dette, saa ønsker jeg Eder af mit Hjertes inderste Grund den Hellig Aands kraftige Bistand, og at I maa blive standhaftige i Eders Forsæt, og da forsikrer jeg Eder i Christi Sted om Guds Naade og Jesu Christi Samfund. Men er der Nogen, som hører eller læser dette og ikke agter derpaa, men tænker at forblive i sit Hykleri, i sin Sikkerhed og Ondskab, han skal vide, at Guds Unaade og Vrede bliver over ham, og at han ingen Del har i Christi Fortjeneste, Hans Retfærdighed og Salighed. „Jeg tager idag Himmelen og Jorden" (og Eders egen Samvittighed, Eders udødelige, ædle Sjel, som I saa letsindigt vanskjøtte) „til Vidner mod Eder, at jeg har forelagt Eder Livet og Døden, Velsignelsen og Forbandelsen" (5 Mos. 30, 19); jeg har tilbudt Eder Livet og Velsignelsen og troligen advaret Eder mod Døden og Forbandelsen. Vælger dog Livet og Velsignelsen! Men dem kunne I ikke opnaa uden Anger og Omvendelse. Derfor, omvender Eder! saa skulle i leve.

§ 49. Til Slutning maa vi endnu meddele en Undervisning til Trøst for de bodfærdige Syndere, der ofte henfalde til de sørgmodige Tanker, at de ikke ere isandhed omvendte. Man erfarer ofte, at mange christelige Hjerter, naar de høre tale om den sande Omvendelse og den oprigtige Anger over Synden, - naar man underviser dem om hvorledes Hjertet i Omvendelsen bliver sønderstødt, sønderknust og sønderslaaet, og hvorledes Bedrøvelsen efter Gud trænger igjennem Marv og Ben - naar de læse, hvad den hellige Skrift beretter om de Bodfærdiges mange Taarer og store Sorg, saa indbilde de sig, at de endnu ikke ere rigtigt omvendte, og at deres Bod maa være falsk og bedragelig. Ak, siger manget bedrøvet Menneske, hvad er min Bedrøvelse i Sammenligning med mine Synder? hvor ringe er ikke den Smerte, mit Hjerte føler, i Forhold til min store Misgjerning! det haarde, sikre Hjerte frygter endnu ikke for Guds Vredes fortærende Ild og formaar endnu ikke tilfulde at kjende sin Fare og Nød; Taarerne ville ikke ret flyde; Bønnen er ikke saa inderlig og

alvorlig, som den burde være, osv.; derfor er jeg endnu ikke kommen til Omvendelse, og al min Bekjendelse og Bøn er til ingen Nytte. Men til Beroligelse i saa Maade skal man lægge Mærke til, at det er de bodfærdige Hjerters og Guds Børns rette Art, at de finde Mishag i sig selv og sjelden kunne tilfredsstille sig selv med sin Gudfrygtighedsøvelse; thi efterdi de kjende Syndens Afskyelighed bedre end Andre og grundigere forstaa det menneskelige Hjertes dybe Fordærvelse, saa tykkes dem, at alt Havets Vand ikke vilde forslaa til at afvaske den, og al deres Anger og Bedrøvelse forekommer dem som et Intet derimod. Derfor vide de ikke, hvorledes de noksom skulle ydmyge sig for Gud og noksom lægge for Dagen sit hjertelige Mishag med Synden, hvormed de have fortørnet Ham; de ønske, at deres Øine vare Taarekilder, og at de kunde græde over sine Synder Nat og Dag; de hade sit eget Hjerte for Arvesyndens og dets medfødte Haardheds Skyld og ønske, at det maatte blive revet istykker og aldeles sønderslaaet, forat det dog engang kunde ophøre med sine onde Paafund og aldeles hengive sig til den hellige Lydighed mod Gud. De tunge Grene, som bære den meste Frugt, de fulde Ax bøie sig dybest mod Jorden, og de største Helgener erkjende og beklage allermest sin Vanhellighed og Ufuldkommenhed; deres Omvendelse behager dem ikke; deres Tro, deres Liv tilfredsstiller dem ikke; de synes sig endnu ikke at være Noget, men ville og skulle først blive det. Saadanne Mennesker ere i en lyksalig Tilstand, og det var at ønske, at alle de, som trænge til Omvendelse, blot vare bragte saa vidt. Den, som mishager sig selv mest, behager Gud bedst; den i sit Hjerte Elendigste er Gud den Kjæreste; den, der ret af Hjertet er bekymret for sin sande Omvendelse, der sørger over sine Synder, der beklager sit Hjertes Haardhed, der betragter sine Synder som en Vederstyggelighed, der er bedrøvet fordi han ikke er bedrøvet nok over sin Misgjerning, der ligger i daglig Kamp med sit eget syndige Hjerte, han er allerede inde i Omvendelsen og Naadestanden og er ikke uden den Hellig Aands Kraft kommen til saadanne Tanker; thi idet han agter sig selv med alle sine Gjerninger for Intet, føler han en desto stærkere Attraa efter Guds Naade og erkjender, at denne er Alt; den gode Villie tækkes Gud, naar den kun er oprigtig, og saa store som vi gjerne vilde at vor Anger og Bod, vor Tro og Gudsfrygt skulde være, saa store ere de for Gud, naar vi vende os til Ham gjennem vor eneste Mægler og Talsmand. „Alt hvad der kommer til Gud gjennem Jesu Christi Vunder, det er stort, selv om det kun var et eneste Suk og vort elendige Hjertes svageste Længsel."

§ 50. Endvidere skal man ogsaa vel betænke, at vistnok maa en bodfærdig Synder stræbe at angre og beklage sine Synder med en ret stor og alvorlig Bedrøvelse; men han maa tillige vide, dels, at ligesom vor hele Christendom, saaledes er ogsaa vor Anger og Bedrøvelse ufuldkommen, og at vi aldrig kunne bringe det dertil, at den skulde blive lige og jævnstor med vore Misgjerninger; Gud vurderer den hellerikke efter dens Fuldkommenhed, men efter dens Oprigtighed, og de Ord af David ville her være paa sit rette Sted: „Min Gud! jeg ved, at Du prøver Hjerter og har Velbehag i Oprigtighed" (1 Krøn. 29, 17); de Taarer, vi udgyde over Synden, blive ikke bedømte efter sin Mængde, men efter Hjertet, hvoraf de fremvælde, — dels, at vi ikke faa vore Synders Forladelse formedelst vor større eller mindre Anger, vore mange eller faa Taarer, men ene og alene formedelst Jesu Christi hellige Blod og Fortjeneste, som den Penge, der gjør Alt gyldigt. Bedrøvelsen over Synden fører sin store Nytte med sig, naar den er alvorlig, idet

den gjør Hjertet modtageligt for Christi Blod; men den kan ikke fortjene og forhverve os Guds Naade, om den end var saa stor, som den nogensinde kunde blive. Derfor bør man her se sig vel for, at der ikke indblander sig nogen hemmelig farisæisk Indbildning, som om vi selv kunde og skulde gjøre Bod for vore Synder og opnaa deres Forladelse ved vore egne Gjerninger. Vi maa betragte vore Synder og sørge over vore Synder saaledes, at vi ikke tabe Syndens Forsoner, Jesum Christum, af vore Oine og Hjerter. Man kan ogsaa forsynde sig ved sin Bedrøvelse over Synden, naar man nemlig gjør for meget af Tingen, agter Synden større end Guds store Naade, hengiver sig altfor meget til sin Sorg og derover taber Tilliden til Gud i Christo Jesu. Naar Satan ikke kan holde et Menneske i Sikkerhed og Ubodfærdighed, forsøger han efter dets begyndte Omvendelse at nedsænke det i altfor stor Sørgmodighed, ja i fuldkommen Fortvivlelse. Den ængstede Samvittighed, siger Luther, ser alle de sørgelige, skrækkelige og grulige Exempler, rædsomme Dødsbilleder, Fortællinger, Ord og Gjerninger for sig, der fremstille og vidne om Guds Vrede, Hævn og Straf, „hvilke Satan viser ham allesammen i et Oieblik (ligesom han viste Christus alle Verdens Riger), for derved at fange og paa alle Kanter indeslutte Samvittigheden." Her er det nu nødvendigt, at man itide ser sig om efter den korsfæstede Christum, hvis Billede i og for sig er tilstrækkeligt til at fordrive alle Djævelsmasker og Skrækkebilleder. Derfor maa en Christen ikke tro, at han uafladelig skal gaa og sørge og altid være over al Maade høitbedrøvet, og at hans Omvendelse ellers ikke er af det rette Slags; han skal dæmpe sin Anger med Troen og sørge saaledes over sine Synder, at han ikke taber Glæden i Christo og ikke med Forræderen Judas henfalder til evig Bedrøvelse. Det er nok, naar vor Syndesorg er uden Falskhed, - naar Synden bliver os besk og Christus alene sød. Hvor der følger et saadant Sindelag ovenpaa, at man elsker og agter den Herre Jesum og Hans dyrebare Fortjeneste høit og forlader sig paa Ham, der har Angeren gjort Sit, og da behøver man ikke mere at bekymre sig om hvor stor eller liden den har været.

§ 51. De Exempler, som den hellige Skrift fremstiller, vidne ogsaa om at Sorgen over Synden ikke har været lige stor hos alle Bodfærdige eller dog ikke har vist sig i lige Maal hos Alle. Jeg finder vel, at David skildrer sin Bedrøvelse med saare stærke Udtrykke, - at Manasse ideligen beder og saare ydmygeligen anraaber om sine Synders Forladelse, - at Peter græder bitterligen over sin Fornegtelse og sit dybe Fald, - at den bodfærdige Synderinde ligger ved den Herres Jesu Fødder og udgyder saamange Taarer, at hun kan to dem dermed (Ps. 38, 4. 5. flg.; 51, 10. 19; 2 Krøn. 33, 12, 13; Matth. 26, 75; Luk. 7, 38). Men jeg finder paa den anden Side ogsaa, at Aron faldt i en grov Synd, idet han samtykkede i Folkets Afguderi og understøttede det ved at berede og opstille Guldkalven, hvorover ogsaa Herren blev saa vred, at Han vilde have ødelagt ham, om ikke Moses havde bedet for ham. Men Skriften melder intet Synderligt om hans Bod, ikke som om han jo skulde have hjerteligen angret og afbedet sit Fald, men, som det synes, fordi hans Anger og Omvendelse ikke var saa stor og iøinefaldende som flere Andres (2 Mos. 32, 2; 5 Mos. 9, 20). I det Nye Testament fremstiller vor Frelser os den bodfærdige Tolder, hvorledes „han gaar op til Templet forat bede, staar langt borte, vil ikke opløfte sine Oine, slaar sig for sit Bryst og siger: Gud være mig Synder naadig!" (Luk. 18. 10, 13) Zakkæus, der havde beriget sig ved Bedrageri og Uretfærdighed, ve-

derfores den Naade, at Herren tog ind til ham, da han følte Attraa efter at se Ham, og, da han af et bodfærdigt Hjerte tilbød „at ville give Halvdelen af sit Gods til de Fattige og, dersom han havde gjort Nogen Uret med Underfundighed, give det firfoldigt igjen," erklærer Frelseren ham for et troende Abrahams og Guds Barn (Luk. 19, 2 flg.). Den Værkbrudne laa paa sin Seng, og der er vistnok ingen Tvivl om at han i sit Hjerte var forfærdet og bedrøvet over sine Synder og sukkede og klagede derover; men der fortælles dog ikke om noget særdeles udvortes Omvendelsestegn hos ham, saasom Graad og Hylen osv.; ikkedestomindre sagde den huldsalige Frelser trøsteligen til ham: „Søn! vær frimodig; dine Synder ere dig forladte" (Matth. 9, 2). Saaledes er ogsaa den bodfærdige Røvers Exempel bekjendt, hvorledes han ved ydmygeligen at bekjende sine Synder og bevidne sin Tillid til Jesum, der hang paa Korset ved Siden af ham, strax fik Forsikring om Guds Naade og Saligheden. Dette siger jeg ikke forat gjøre de Ubodfærdige og Letsindige sikre, men forat trøste de bedrøvede og over sine Synder forfærdede Hjerter. Ei heller siger jeg, at de Sidste have faaet sine Synders Forladelse, uden Erkjendelse deraf og Sorg derover, men kun, at deres Bedrøvelse vel har været oprigtig, inderlig og stor, men dog ikke saa stor som de Førstes, eller at den ialfald ikke har ytret sig ved saamegen Angest, saamange Taarer, Bønner, Sukke og Klager, medens de dog ligesaavel have faaet sine Synders Forladelse som de Andre, hvoraf det er aabenbart, at denne ikke skjænkes de Bodfærdige, efter som deres Bedrøvelse er større eller mindre, men af blot og bar Naade for Christi Skyld. Os tilkommer det altsaa at bede Gud inderligt om et sønderbrudt, sønderslaget Hjerte, om en grundig Erkjendelse af vore Synder og om Bedrøvelsen efter Gud, som virker Omvendelse til Salighed, der ikke fortrydes, men derhos at anraabe Ham om sand Tro paa Christum og ikke at søge vor Omvendelses Gyldighed saameget i hine som i denne.

§ 52. Endelig maa det ogsaa bemærkes, at Omvendelsens Oprigtighed bedst sees af dens Frugter. Man kan ikke saa godt og sikkert prøve den ved dens Begyndelse som ved dens Udgang. Naar der af Angeren fremspirer et helligt Had til alle mulige Synder og af Troen et helligt og fast Forsæt at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed saavelsom en ivrig Bestræbelse for at fuldbringe dette Forsæt, saa har man ikke længer nogen Grund til at tvivle om at Omvendelsen er sand og ægte. Angest, Frygt, Skræk og Bedrøvelse kan ogsaa en Tid lang findes hos Hyklerne, ligesom ogsaa Erfaringen viser, at Satan virker en falsk Tro og en bedragelig Forvisning om Guds Naade hos manget ubodfærdigt Menneske; naar derimod Hjertet fornyes, den forvendte Villie forbedres, de forrige Yndlingssynder forbandes, og der spores en alvorlig Flid i at tjene Gud og efterfølge den Herre Jesum, saa er det aabenbart, at Mennesket ved Guds Aand og Naade er isandhed omvendt, og at hans Bedrøvelse over Synden og Glæde over Christus og Hans Retfærdighed har været uden Falskhed. Naar du derfor, o Christensjel, bliver en saadan salig Forandring var hos dig - naar alle Synder ere blevne dig beske, - naar du har Lyst til Guds Bud og har fuldt og fast besluttet og virkelig ogsaa begyndt at vandre i disse uden Hykleri, saa er dette vel ikke Aarsagen til at dine Synder bliver dig tilgivne, men dog et sikkert Tegn til at din Omvendelse og din Tro ere sande, at du altsaa har opnaaet, hvad du saa inderligen eftertragtede og bad Gud om, nemlig dine Synders Forladelse. „Gud trøste og styrke alle bedrøvede og isand-

hed bodfærdige og skrække og bøie alle ubodfærdige og af Satan ved falsk Indbildning forledede Hjerter! saa blive baade de Første og de Sidste hjulpne." Ham være Ære i Menigheden ved Jesum Christum gjennem alle Slægter i alle Evigheder! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den syndige Sjels Omvendelse.

Fjerde Prædiken.

fremstillende Sjelens hellige Bodsøvelser.

Ap. Gj. 2, 37. 38: Men der de det hørte, gik det dem igjennem Hjertet, og de sagde til Peter og de andre Apostle: I Mænd Brødre! hvad skulle vi gjøre? Men Peter sagde til dem: omvender Eder, og hver af Eder lade sig døbe i Jesu Christi Navn til Syndernes Forladelse, og I skulle faa den Hellig Aands Gave.

§ 1. Hvad Lægen sagde om den ulydige Sygling, nemlig at det ikke kunde være hans Alvor, at han vilde blive frisk, siden han ikke blot undlod at bruge de foreskrevne Lægemidler og lode dem staa, men endog fuldkommen nedbrød sin brøstfældige Helbred ved skadelige Spiser og umaadelig Drik, det kan man ogsaa sige om Størstedelen af de Christne, nutildags. De foregive vel Allesammen, at de tragte efter Himmelen, - at de haabe at blive salige, og at deres største Trøst i Livet og Døden er, at de kjende et bedre Liv, hvorhen de haabe ved Jesu Christi Naade at komme; men naar jeg ret betænker Sagen kan jeg ikke forestille mig, at de kunne mene det alvorligt med sin Salighed; ja, jeg kan næsten ikke tro, at de af Hjertet føle sig overbeviste om at der er et andet Liv, hvortil dette jordiske Liv er Veien.

§ 2. Thi det er aabenbart, at naar Nogen ret for Alvor søger og eftertragter Noget, saa pleier han ogsaa at bruge alle tjenlige Midler til at opnaa det og sparer ingen Flid og Møie forat komme til Maalet. Er der en fornem, lærd Mand, der sidder i høie offentlige Embeder, og han har en Søn, som han gjerne vil se vel opdragen og forfremmet til samme Lærdom og Ære, saa gjør han sig ikke blot selv al mulig Umag med hans Opdragelse; men han giver ham tillige dygtige Lærere, skaffer ham gode Bøger, afholder ham fra Lediggang og ondt Selskab, sparer ingen Omkostning og sender ham til fremmede Steder, hvor han gjør sig Haab om at opnaa sin Hensigt med ham. Naar derimod Nogen foregiver, at han haaber at skulle gjøre sin Søn til en lærd Mand, men lader ham i alle Dele raade sig selv, giver ham Lov til at spille og drikke med fordærvede Krabater og vandre paa gale Veie, - ikke kan eller vil taale, at Lærerne straffe ham, eller engang, at Andre se surt til ham, - istedetfor gode Bøger lader ham læse Historien om de fire Konger og andre slige med usømmeligt Spøg og Narrestreger opfyldte Skrifter, hvo vil da tro, at

det er Faderens Alvor, at han vil gjøre sin Søn til en dygtig Mand? En Handelsmand lader sig forlyde med at ogsaa han haaber at komme til et Stykke Brød, som de sige, det er: at blive rig; men han passer ikke sin Handel rigtigt; han reiser ikke paa Markederne; han indkjøber ingen Varer i rette Tid, fører ingen ordentlige Bøger, gjør daglig Gjæld og søger ikke at afbetale den gamle, men kun at finde Tiltro hos ukjendte Folk forat stifte ny Gjæld, sælger sine Varer billigere end han selv kjøber dem, blot forat reise Penge, som han kan fortære, drikke op og spille bort, fæster Lid til enhver Bedrager og søger Selskab med Kjeltringer; vil da Nogen sige, at dette Menneske bliver en rig Mand eller at det kan være Alvor med hans Kjøbmandskab? Tvertimod, hvo ser ikke, at han ikke længe vil vedblive at være Kjøbmand, og at hans Handel vil ende i Gjældsfængslet? En Herre har sendt sin Tjener til et fremmed Land med en stor Sum Penge forat indkjøbe alskens fornødne og kostbare Varer; men Tjeneren opholder sig længe underveis, lader intet lystigt Sted eller godt Værtshus være ubesøgt, bliver nogle Dage der, lader sig beværte godt og sætter mange Penge overstyr med Drik og Spil; langt om længe kommer han med Resten af de betroede Penge til det bestemte Sted, begynder her paany, hvor han slap underveis, forøder de Penge han har tilbage, og forsømmer aldeles sin Herres Ærinder. Kan nu Nogen sige Andet end at denne Tjener er en Skjælm, og at han aldrig har haft nogen alvorlig Mening med det Hverv, der blev overdraget ham, men ikkun forsætligen har villet besvige sin Herre og skille ham ved hans Eiendom.

§ 3. Men aldeles paa samme Maade bære mange Christne sig nu om Dage ad. De foregive vel, at de tragte efter Himmelen og Saligheden; men de Fleste overlade sig til Gjerrighed eller dette Livs Nydelser, fordybe sig i Forfængeligheden og glemme Evigheden; Gudfrygtigheden og Christendommen er dem en Bisag, hvorpaa de neppe nænne at opofre en eller et Par Timer hver Uge; Uretfærdighed derimod, Omsorg for Næring og Mammonstjenesten er deres hovedsagelige Gjerning, som de drive saa flittigt, som om de alene for den Sags Skyld vare komne til Verden. Mange hengive sig til Drukkenskab og Utugt; at trætte og bande er blevet dem en Sædvane; de ere frække, vilde, ustyrlige, stolte og hoffærdige; de stifte dagligen Gjæld hos Gud og tænke ikke paa hvilken Ende det vil tage. Guds Ord høre de vel undertiden, men tage det ikke til Hjerte og lade det blive ved den blotte Hørelse uden at bringe det til nogen Gjerning; de bede uden Andagt; de skrifte uden Bodfærdighed; de gaa til den hellige Nadverd og forstaa sig ikke paa Samfundet med Christo; de rose sig af Troen og bevise den dog ikke ved gode Gjerninger; de slaa alle Christi Tjeneres trofaste og nidkjære Formaninger bort i Vind og Veir; de ville være Christi Lemmer, men ikke lade sig regjere af Hans Aand; de ville nyde Godt af Christi Fortjeneste, men ikke tage Hans Kors paa sig og efterfølge Ham; de ville være Christne, men til samme Tid ogsaa Verdensborn; de ville være retfærdige og tillige ugudelige; de ville bede og tillige bande; de ville være stille, synge, bede og høre paa Prædikenen i Kirken, men udenfor samme leve frit og sikkert og efter sin kjødelige Villie kort, de ville være Guds Folk, men ikke vide af Hans Veie; de ville have Syndernes Forladelse, men ikke omvende sig, de ville vandre til Himmelen paa den brede Vei, der efter Christi Udsagn fører til Fordømmelsen; de ville enten foragte eller misbruge alle af Gud beskikkede Midler og ikkedestomindre vorde salige. Vil nu Nogen sige, at disse Mennesker have nogen alvorlig Mening med sin Christen-

dom og Salighed? Guds himmelske Kald foreholder os et Klenodie, hvorefter vi skulle løbe, jage og stræbe; den hellige Skrift siger, at man maa bruge Vold forat rive Himmerigets Rige til sig, at man maa kjæmpe derfor, at man maa trænge ind igjennem den snevre Port, der fører til Livet, at vi skulle forarbeide vor Frelse med Frygt og Bævelse, at vi skulle stride Troens Strid og gribe det evige Liv. Vi skulle først tragte efter Guds Rige og dets Retfærdighed; men vi lade det saa smaat komme til os; vi holde Intet for lettere end at blive salige; det er gjort med et Par Sukke paa Dødsleiet; for den Sags Skyld behøve vi ikke at frygte eller sørge; vi opsætte al Bekymring for Guds Rige til vort Yderste og tænke neppe derpaa, førend vi staa i Evighedens Porte, og alligevel ville vi blive salige! Det er dog ganske besynderligt: Soldaten vil indtage en Fæstning med Fraadseri og Drukkenskab? Løberen vil opnaa Klenodiet ved at ligge stille? Stridsmanden vil have Kronen og dog ikke kjæmpe for den?

§ 4. Ak, dersom vi dog vilde tage imod Fornuft, - dersom vi dog vilde lade os overbevise om at det ikke er nogen let og simpel Sag at være en Christen og at blive salig, saaledes, som vi hidtil, forblindede af Satan, have indbildt os! Den Vei er trang, som fører hen til Livet; Jesus Christus har gaaet forud og brudt denne Vei for os, og den er vædet med Hans blodige Sveddraaber og alle Hans Helliges Taarer; de have maattet udholde mangen haard Kamp med Satan, den onde Verden og sit eget syndige Kjød, før de formaaede at trænge igjennem til Livet. „Disse ere de, som ere komne ud af den store Trængsel og have tvættet sine lange Kjortler og have gjort dem hvide i Lammets Blod“ (Aab. 7, 14). Og vi ville gaa lige ud af Verdensglæden og blive salige uden nogen Møie, uden nogen Strid, uden Omvendelse! O ja, en Christi Prædiker og Tjener maa i vore Dage prise sig lyksalig, om han blot kan overbevise nogle Faa dels om at de trænge til Omvendelse, dels om at de ikke maa forarbeide sin Omvendelse efter sit eget kjødelige Sind og Godtykke, men efter Guds hellige Villie, der er os aabenbaret i Hans Ord. De Fleste tro nuomstunder, at de allerede ere saa gudfrygtige, som de kunne blive, og at ingen Omvendelse eller Bedring hos dem gjøres behov. Derfor blive de ved paa sin vanlige Vis, og Christendommen er for dem ikke Noget, som de først ville lære og dagligen øve sig i; men de have allerede længe vidst og kunnet det; i saa Maade fattes dem Intet, og derfor kan man hellerikke bringe dem til nogen synderlig Flid og Iver, ikke til nogen alvorlig Bøn og Paakaldelse om den Hellig Aands Regjering, om deres Hjerters Fornyelse, om Christi Efterfølgelse osv. ligesaalidtsom til andre høistfornødne Øvelser. De sige, at de gaa i Kirke og til den hellige Nadverd og derhos hverken ere Tyve eller Kjeltringer; hvad mere vil man da forlange? Disse ere i en farlig Tilstand, og man maa bede Gud inderligt, at Han af Naade vil aabne deres Øine, saa de kunne komme til at se, at de endnu fattes Alt, „og at de ere elendige og jammerlige og fattige og blinde og nøgne“ (Aab. 3, 17). Luther forstod den Ting bedre, da han skrev: „Med det christelige Liv har det sig saa, at den, som har gjort en Begyndelse dermed, tror, at han endnu Intet har; men han holder ved og stræber efter at gribe Noget. Intet er skadeligere for et troende Menneske end den Indbildning, at han allerede har grebet det og ikke mere behøver at søge Noget; thi derved falde de tilbage og gaa tilgrunde i Sikkerhed og Efterladenhed. Derfor, hvo som har begyndt at være en Christen, for ham staar endnu tilbage at tro, at han endnu ikke er nogen Chri-

sten, og først at ville blive det. Hvo som allerede er en Christen, han er endnu ingen Christen; det vil sige: hvo som tror, at han allerede er bleven en Christen, uagtet han dog først skal blive det, han er endnu Intet. Vort gamle Menneske maa Dag for Dag fornyes; ve den, som mener, at han allerede er aldeles fornyet; hos ham er endnu ikke Begyndelsen til Fornyelsen gjort, og han har aldrig smagt, hvad en Christen er; thi hvo som har begyndt, tror ikke, at han allerede er en Christen, men tragter med stort Alvor efter at blive det, og jo mere han bliver det, desto mere søger han at blive det, og desto mindre tror han, at han er det." Saa vidt Luther.

§ 5. Andre tilstaa vel, at de ere Syndere og trænge til Omvendelse, love ogsaa at ville øve sig i denne alle sit Livs Dage; men de ville gaa tilværks dermed efter sit eget Godtykke; de ville ikke vide af nogen synderlig Bedrøvelse, ikke af nogen Skræk og Samvittighedsangest; de ville ingen nidkjære Lov- og Straffeprædikener høre eller ialfald ikke tage dem til sig og følge dem; de ville ikke faste eller vaage eller bede eller spæge og tæmme sit Legeme, ikke afholde sig fra sit gode Selskab og sine sædvanlige Fornøielser; de ville omvende sig uden at det skal koste dem nogen Møie, naar undtages, at de stundom læse nogle Bønner, synge nogle Bodspsalmer og gaa til Skrifte. De ville nok ogsaa tro paa Christum og sætte al sin Lid til Hans Fortjeneste alene, men ville ikke prøve sin Tro, om den er af det rette Slag. De rose sig af Troen og forblive dog stedse kolde i Kjærligheden og efterladne i Gudfrygtighedens Øvelse; de ville ikke afstaa fra sine tilvante Synder og ikke mere vise sig saa ivrige i gode Gjerninger som tilforn; alle deres vitterlige Synder, deres daglige Banden, deres Fylderi, deres Bedrageri og Uretfærdighed, deres Stads og Pragt osv. skal tilstedes under Navn af menneskelige Svagheder, og man skal ligesaa fuldt lade dem som andre bodfærdige Syndere gaa og gjælde for retfærdiggjorte Christne, for Guds Børn og Arvinger til det evige Liv. Om nu dette er nogen sand Omvendelse, derom maa alle christelige Hjerter dømme; Guds Ord ved intet af en saadan Omvendelse at sige, men erklærer den tydeligt nok for en Hykler-Omvendelse og et Satans Bedrag; men at den ikkedestomindre hos Nutidens Christne er mest i Brug, vil Ingen negte, som beskuer Tingen ved Hjælp af det guddommelige Ords Lys. Det bliver derfor nødvendigt, at vi, foruden hvad vi allerede i foregaaende Prædikener have foredraget om den sande Omvendelse, omhandle „den christelige Sjels Bodsøvelser og Andagt," hvilket vil kunne tjene Hyklerne til Prøvelse, men derimod de sande Bodfærdige til Bestyrkelse i deres hellige Forehavende. Den Herre Jesus, der selv har prædiket Omvendelse, hjælpe os for sine hellige Vunders Skyld, at vort Arbeide ikke maa blive forgjeves! Amen.

§ 6. Uagtet det staar fast og urokkeligt, at en syndig Sjels Omvendelse er en blot og bar Naadesgjerning af den treenige Gud, saaledes som vi ovenfor have lært, og at Menneskets frie Villie, som aldeles død til det Gode, Intet hertil kan bidrage, saa maa man dog vel lægge Mærke til at man i denne Sag har to Klipper og Farer, som man forsigtigt maa søge at undgaa. For det Første maa man ikke tænke som visse ryggesløse og hartad forhærdede Hjerter, der svare dem, som ville formane dem til at omvende sig, at det ikke staar i deres Magt at omvende sig fra Synden til Gud, men at dette, som vi selv indrømme, maa ske ved en guddommelig Kraft og Virkning af den Hellig Aand gjennem Ordet: nu have de hidtil ikke følt nogen saadan Kraft hos sig, og det staar hellerikke til dem, om de i Fremti-

den skulle komme til at føle den; derfor ville de oppebie denne himmelske Kraft fra det Høie og ikke bekymre sig videre om sin Omvendelse; naar den Time kommer, som Gud har forbeholdt sin Magt, saa ville de nok uden al egen Medvirkning og trods sin Gjenstrighed blive med Vold og Magt omvendte. Paa den anden Side findes der skrøbelige, forfærdede og anfegtede Samvittigheder, som letteligen give tabt, fordi det ikke strax gaar efter Ønske med deres Omvendelse, fordi de ikke føle en saa inderlig Anger over Synden, ikke have en saa stor Tro og glad Tillid til Christus, ikke ere saa flittige og ivrige i Kjærligheds- og Gudfrygtigheds-Gjerninger, som de gjerne vilde, hvorover de henfalde til saadanne sørgelige og bedrøvede Tanker, som at deres Omvendelse ikke er sand, at deres Gudsfrygt ikke er Andet end Hykleri, deres Tro blot en falsk Indbildning, og endelig, at Gud ikke vil værdige dem sin Naade til Omvendelse, - at Han ikke vil skjænke dem den Hellig Aand, - at Han har forkastet dem, osv.

§ 7. Hvad nu begge disse Anstødsstene angaar, saa er det bekjendt nok og maa overensstemmende med Guds hellige Ord antages, at Gud ikke vil omvende Nogen uden Midler, allermindst Nogen, som lever i den christne Kirke og saa at sige har den lige udenfor sin Dør, og dernæst tillige, at der ikke er nogen Grund til at tvivle om et Menneskes Omvendelse, naar den Hellig Aands Kraft ytrer sig saaledes hos det, at det sørger inderligen over sine Synder, - at det føler en stærk Længsel efter Guds Naade i Christo Jesu eller, som Skriften kalder det, Hunger og Tørst efter Retfærdighed, - at det daglig øver sig i Omvendelsen, bruger Naademidlerne flittigt, ligger i daglig Kamp med Synden og begjærer at frygte Herrens Navn. Gud handler ikke med Mennesket under Omvendelsen som en Sten eller Træklods, hvilken man uden dens egen Medvirkning, Bevidsthed eller Forstand vælter opad en Bakke eller hisser i Veiret; men Han vil, at det, som en fornuftig Skabning, skal føie sig i Guds Orden, ikke foragte de tilbudne Naademidler, men tilbørligen bruge dem og ikke forsætligen modstaa den Hellig Aand, der er virksom gjennem slige saliges Midler. Saa sker ei heller det menneskelige Hjertes Fornyelse og Forandring i en Hast og paa en Gang; men den har sin Begyndelse og Fremgang; den voxer og tiltager under stor Skrøbelighed, ikke som Lilierne paa Marken uden at bekymre sig og arbeide, men under daglige Øvelser i Omvendelsen, Troen og den nye Lydighed, gjennem Bønner og Sukke, Begyndelser og Forsøg, Kamp og Strid. Mennesket har sine Øvelser før Omvendelsen og er pligtigt at bruge de af Gud beskikkede Midler, at høre Ordets Prædiken, læse og betragte Skriften og gjøre Alt, hvad man ogsaa efter den naturlige Fornuft pleier at gjøre i en høivigtig Sag (ihvorvel den velsignede Frugt deraf alene kommer af Guds Naade og den Hellig Aands indvortes Virkning.) Han har ogsaa efter at det velsignede Omvendelsesværk er begyndt i ham sine Øvelser, ved hvilke dette dels kjendes og aabenbares, dels fortsættes og fremmes, som man altsaa kan kalde Omvendelsens Kjendetegn og Midler paa Menneskets Side og ved hvis Betragtning man letteligen kan prøve, om Omvendelsen er sand eller ikke, og derhos overbevise og advare Hyklerne, men derimod undervise og trøste de Bodfærdige og om hvilke vi nu efter Foranledning af det oplæste Skriftsprog skulle handle.

§ 8. En christelig Sjels første Bedrøvelse er da „den flittige Efterspørgsel," saaledes som Tilfældet var med dem, vi læse om i vor Text; thi da de hørte den hellige Apostel Peters Prædiken og fornam dens Kraft og Virkning paa sine Hjerter, udbrøde de: „I Mænd, Brø-

dre! hvad skulle vi gjøre?" Den Hellig Aand havde gjennem Ordet angrebet deres Hjerter, saa at de begyndte at faa Dinene op for den skrækkelige Synd, de ved den Herres Jesu Forkastelse og Korsfæstelse havde begaaet, og forfærdedes derover. Det himmelske Lys begyndte at trænge ind i deres mørke Sjele og opvakte en inderlig Sorg hos dem over deres Synder og Attraa efter at undfly den evige Fordømmelse; derfor ønske de Belærelse om hvad de skulle gjøre og ere redebonne til at følge den Hellig Aands Raad. Peter svarer dem: Omvender Eder! og sammenfatter heri udentvivl begge Stykker af Omvendelsen, idet han vil sige: Lader Eders store Utaknemmelighed og dybe Fald gjøre Eder hjertelig ondt, og søger Naade hos den barmhjertige Gud i Hans allerkjæreste Søns, Jesu Christi, Navn, hvem Han har fremstillet til en Naadestol og Mægler for Eder og den ganske Verden, osv. Herved er at mærke, at uagtet den Hellig Aand ved det prædikede Ord allerede havde begyndt Omvendelsesværket hos disse Mennesker, og uagtet deres Hjerter fornam det vældige Pintseveirs heftige Bevægelse, saa formanes de dog til uden nogen egen Medvirkning, ved den Hellig Aands yderlige Hjælp og Bistand at fortsætte det velsignede Naadesværk, der var begyndt hos dem, - forat tilkjendegive, at naar Mennesket fornemmer Ordets Kraft i sit Hjerte, maa det ikke foragte og forsømme den, men i denne selvsamme iboende og medvirkende Kraft tænke videre over Sagen, ransage flittigt og ikke slaa sig til Ro, forinden den er bragt til sin Fuldkommenhed og en forønsket Ende, og forinden det er forsikret om sin fuldstændige Omvendelse. „Saasnart Naaden bemægtiger sig Hjertet, begynder den at virke og drive paa Mennesket; den er noget Stort, Stærkt, Mægtigt og Virksomt; den ligger ikke i Sjelen og sover og lader sig ikke bære ligesom et malet Bræt bærer sin Farve; nei, ikke saa; den bærer, den fører, den driver, den drager, den vandrer, den virker Alt i Mennesket og lader sig godt føle og kjende; den er skjult; men dens Gjerninger ere ikke skjulte," siger Luther. Hvor der er Liv, der søger det ogsaa at vedligeholde sig, og hvor den Hellig Aands Kraft er i Hjertet, der begynder den strax at ytre sig, først og fremst ved en hellig og ivrig Omhu for vor Omvendelse og Salighed. Dette ser man ogsaa paa Saulus, der strax han begyndte at vorde oplyst spurgte den Herre Jesum „bævende og forfærdet: Herre! hvad vil du at jeg skal gjøre?" (Ap. Gj. 9, 6) Saaledes spurgte ogsaa Slutteren i Filippi Paulus og Silas, da en himmelsk Kraft rystede ei alene Fængslets Grundvolde, men endnu mere hans eget Hjerte: „Herrer! hvad bør mig at gjøre, at jeg kan vorde salig?" (Ap. Gj. 16, 26 flg.) Kammersvenden hos Æthiopiernes Dronning bad Filippus, at han vilde sætte sig op til ham i Vognen, og spurgte ham: „Jeg beder dig, sig mig: om hvem taler Profeten (Esaias) dette (som staar i det 53de Kapitel)? om sig selv eller om en Anden?" Heraf sees, at det første Tegn til Naadevirkning i Hjertet og det første Middel til at fortsætte Omvendelsen er Bekymringen for vor Tilstand og Efterspørgslen, Attraaen efter at vide, hvorledes vi skulle faa Hjælp og bjerge vore Sjele.

§ 9. Heraf lære vi, at det paaligger en christen Sjel, naar den føler nogen Kraft og Bevægelse af Guds Ord i sig, da at være nøie opmærksom paa samme og agte den for et ufeilbarligt Tegn til Guds Aand og Naade; den maa derhos tænke videre derover og granske flittigt den hellige Skrift og andre gudelige Bøger, men fremfor Alt søge Oplysning og Veiledning hos Ordets Tjenere, hvilke Gud har udrustet med Visdom og Gaver og givet Menigheden til Raadgivere

Disse ere ei alene pligtige at holde vaagent Øie med ethvert Faar blandt sin Hjord og saavidt muligt at kjende Enhvers Tilstand samt derefter at lempe sin Undervisning, sine Formaninger og Advarsler, sin Belærelse og Trøst; men det paaligger ogsaa Faarene selv at holde sig til sine Hyrder, flittigt at bruge deres Raad og Tjeneste og villigen at lyde dem. I den Hensigt er det fornødent, at en bodfærdig Christen aabenbarer sit Hjertes og sin Samvittigheds Tilstand for sine Lærere, - at han lader dem vide, hvad Indtryk Ordets Prædiken gjør paa ham, - at han flittigt forespørger sig, hvorledes han videre skal forholde sig, - hvorledes han skal føre sig de Prædikener til Nytte, som have bevæget og overbevist hans Hjerte, - hvorledes han skal komme til en sand Anger og Sorg over sine Synder og til en sand Tro paa Christum, - hvorpaa han skal kjende denne Tro, hvorledes han skal kunne erholde Forsikring om Naaden, - hvorledes han skal øve sig i Gudfrygtighed, - hvorledes han med Held skal kunne kjæmpe mod Verden, Djævelen og sit eget syndige Kjød og Blod og gjøre disse aandelige Fiender Afbræk, - hvorledes han skal overvinde de Hindringer, der stille sig ivejen for hans Gudsfrygt, komme til Fasthed og Standhaftighed og bevares for Tilbagefald, osv. Dette er: „I Mænd, Brødre! hvad skal jeg gjøre, at jeg kan vorde salig?"

§ 10. Denne høivigtige og høifornødne Sag er nutildags næsten bleven usædvanlig, og maaske vil derfor det her Sagte forekomme Mange fremmed og urimeligt. Thi ligesom desværre mange Præster ere af den Formening, at de have gjort sit Embede Fyldest, naar de til sædvanlig Tid have holdt Skriftemaal, prædiket og forvaltet de hellige Sakramenter, saaledes staar desværre Størstedelen af Tilhørerne i den Tro, at der til at være en Christen ikke udfordres Mere end af og til at høre Prædiken, gaa til Skrifte og nyde den hellige Nadverd. Men ligesom det foruden det Fornævnte ogsaa paaligger en sand og tro Sjelesørger at vaage over den ganske Menighed, bære Omhu for den og bede for den saaelsom for hvert enkelt Faar isærdeleshed, saaledes er det ogsaa enhver Christens Pligt at søge al mulig Oplysning, at bruge al sin Eftertanke og al sin Flid forat voxe i Gudsfrygt og Jesu Christi Kundskab. Man burde ganske vist ikke tilstede Præsterne saamegen Fred og Ro, som man nu gjør. Folk skulde trænge sig frem til dem og bede om yderligere Undervisning og gode Raad; enhver Christen burde med hjertelig Tillid betro dem, hvorledes det staar til med hans Samvittighed, hvilke Øvelser han bruger, hvilke Hindringer der møde ham, og hvorledes han skal bekjæmpe disse. Præsterne ere Sjelelæger; hvorfor vil man da ikke tage dem paa Raad og aabenbare dem sin Sjels Tilstand? Det er Bevis paa stor Uforstand i aandelige Ting saavelsom paa stor Ligegyldighed og Sikkerhed blandt Nutidens Christne, at der er saa lidet Spørglag iblandt dem om hvorledes man skal øve sig i Omvendelse og Gudfrygtighed. De mene, at Omvendelsen, Troen, Christendommen ere af ringe Vigtighed; de vide strax Alt og trænge ikke til nogen anden Flid og Efterspørgsel end at høre Prædikenerne, ihvorvel Erfaringen desværre lærer, at de Færreste drage nogen Nytte af disse. Ja, Nogle ere komne saa vidt, at de bringe alskens nysgjerrige, spidsfindige og gudsfornegterske Spørgsmaale paa Bane og dermed gaa løs paa Præsterne, naar Leilighed gives. Dette lære de Ringe og Lave af de Høie, Store og Vældige; Enhver vil slaa sig til Ridder paa Bibelen; den Ene finder mere Urimeligt deri end den Anden, og hvad der er givet dem til Opreisning og Liv, bliver dem saaledes til Fald og Anstød og Død. Roserne, som kunde styrke deres Sjele og oplyse og omvende dem i

Christo, lade de staa; Tornerne derimod, dem sanke de.

§ 11. „Nu, jeg taler som til Forstandige; dømmer," I christelige Sjele, „det, jeg siger!" (1 Kor. 10, 15) Jeg fremstiller en Sag, som alle gudfrygtige Hjerter ville finde høist nyttigt og høist fornøden. Guds Kirke har bibeholdt Skriftestolen blandt Andet i det Øiemed, at Læreren der skal beskjæftige sig med hver Enkelt af sine Tilhørere isærdeleshed, spørge til hans Samvittigheds og Christendoms Tilstand og ransage, om han rigtigt forstaar Læren om Forskjellen mellem Synderne og om de Straffe, som Synden drager efter sig, saavelsom om Troen paa Christum, - om han føler sand Anger over sine Synder, frygter for Guds Vrede og søger at undgaa den ved en sand Omvendelse, - om han ogsaa har fattet det alvorlige Forsæt at afstaa fra Synden, —, ligesom ogsaa forat Skriftebarnet der skal begjære Raad og Trøst i allehaande Samvittighedstilfælder og angaaende sin Christendom og lade sig undervise om hvorledes han for Fremtiden skal modstaa Synden, overvinde den, vogte sig derfor og med Alvor arbeide paa sit Levnets Forbedring. En trofast Sjelesørgers Skriftestol er imidlertid ikke blot i Kirken, men ogsaa i hans eller en Andens Hus, i en Stue eller et Kammer, hvor han samtaler med sit Skriftebarn om saadanne høivigtige Ting, og de kunne allevegne opstille den, efter som de finde beleiligst og tjenligst. En Præst maa endog ihukomme den ved Bordet, naar han er indbuden af nogen af sine Tilhørere, og gjengjælde Maaltidet med god Undervisning og allehaande gavnlige Paamindelser. Det vilde være Skam, om en Præst og en Tilhører ved sine Maaltider ikke skulde have nogen anden Hensigt end at æde og drikke og snakke om verdslige, forfængelige Ting. Hvad er det, at Præsten gaar hjem med en fuld Bug, medens Tilhørerens Hjerte forbliver tomt for gode Lærdomme og Formaninger? Præsten maa altid og allevegne ihukomme sit Embede og Tilhøreren sin christelige Pligt. Et er fornødent! (Luk. 10, 42).

§ 12. Meget tjenlige hertil saavelsom til den ovennævnte Efterspørgsel ere de Katekiseringer, som gudskelov ere indførte paa de fleste Steder i den evangeliske Kirke og bruges med stor Nytte, og ønskeligt var det, om de Menigheder, som hidtil have været forsømmelig i denne Henseende, omsider vilde erkjende sin Feil og snarest muligt indføre dem. Vi have, Gud være lovet, Prædikener nok; men at de stifte lidet Gavn, og at de Allerfleste trods al Prædiken vandre i stor Uvidenhed og Sikkerhed, er aabenbart. Aarsagen er udentvivl blandt Andet ogsaa den, at Tilhørernes Hjerter og Sind ikke ved Katekiserings-Øvelser ere forberedte til at fatte de vidtløftige Prædikener. Om det regner nok saa meget paa en haard og stenlagt Grund, saa strømmer dog det Meste henover den især naar Stedet er skraat, og trænger ikke dybt ned; er den derimod oppløiet og smulret, saa kan den ogsaa blive fuldkommen gjennemvædet. Ved Katekiseringen, der bestaar i Spørgsmaale og Svar, blive de uvidende og haarde Hjerter saa at sige oppløiede; den ene Hindring efter den anden ryddes afveien, saa at Lærdommen fra Prædikestolen siden kan trænge desto bedre igjennem. Man kan sammenligne unge og uvidende, enfoldige Menneskers Hjerter med en Flaske, som har en trang Hals; om man end slaar hele Bøtter Vand derover, kommer der dog Lidet i den, og selve Mængden er herfor til Hinder; hælder man det derimod draabevis og efterhaanden paa eller betjener sig af en Tragt, saa bliver den snart fyldt. Prædikenerne fra Prædikestolen ere rige og overflødige paa Lærdomme, Advarsler, Trøst og Formaning; dette hører vel en enfoldig Christen, men fatter det Mindste deraf;

derfor er det høifornødent, at man med Katekiseringen draabevis indgiver ham den ene Lærdom efter den anden med Sagtmodighed og Venlighed. Jeg skulde næsten ønske med somme gudfrygtige Theologer, at der paa sine Steder var mindre Prædiken og mere Katekisering i de evangeliske Kirker, og at man særligen vilde ansætte nogle Ordets Tjenere, som ved flittig og stadig Undervisning skulde meddele Enhver den rette Forstand paa den christelige Lære og veilede dem til den rette Øvelse i Gudfrygtighed.' Dem maatte det ligeledes paaligge at gaa om i Husene og forespørge sig, hvorledes Christendommen der blev forstaaet og øvet; de maatte være dygtige til med tilbørligt Alvor, Kraft og Eftertryk at vække de Sikre og Efterladne og formaa at give Enhver den nærmere Undervisning og Veiledning, han maatte forlange, o. s. v. Thi efterdi Tilhørerne desværre ere altfor forsømmelige i aandelige Ting, saa er det Præsternes Pligt at være saameget flittigere; efterdi de sjelden spørge os, maa vi spørge dem; efterdi de enten ikke kjende Synden eller ikke kjære sig om den, maa vi fremstille den rigtigt for dem og afmale den i al dens Afskylighed og Farlighed. Hvorfor har Gud ellers sat os til Hyrder og Vogtere? Eller ere vi kaldede til Kirkens Tjeneste forat have gode Dage og tilbringe vor Tid i Ro og Mag med at æde, drikke og gjæsterere, med Morskab, Spøg og Søvn?

§ 13. Men skulde nu Nogen bekymre sig om den sande Omvendelse og af et oprigtigt Hjerte endvidere spørge: Hvad skal jeg gjøre? saa svarer jeg: den ofte gjentagne Samvittighedsprøvelse er et høist tjenligt Middel til at fremme den sande Bod og Omvendelse. Men dette er atter Noget, som nutildags kun er faa Mennesker bekjendt og hos endnu Færre i Brug, uagtet dog selv fornuftige Hedninger ved Hjælp af Naturens Lys have indseet den store Nytte deraf og lagt Vind derpaa. Fokylides har, efter hvad Stobæus fortæller, været den Første blandt Hedningerne, som lærte Menneskene, at de daglig skulde fremstille sig selv for sin Samvittigheds Domstol og tænke over sit Liv og Levnet. Dette Raad fulgte Pythagoras, som ei alene selv havde gjort sig til Regel, aldrig nogensinde at indslumre, forinden han havde overtænkt sin Dagsvandel, erkjendt sine Feil og opmuntret sig selv til det Gode, men som ogsaa lærte sine Disciple, at de hver Dag, før de begave sig til Hvile, skulde betænke, hvad de havde gjort eller undladt, og hvorledes de den Dag havde skikket sig. Det Samme gjorde Sextius og Seneka, efter hvad denne Sidste selv fortæller, og vil jeg hidsætte hans Ord, om jeg maaske kunde gjøre enkelte Christne iversyge over at en Hedning har haft saadanne gode Tanker, som maaske aldrig i deres hele Liv ere opstaaede hos dem selv. „Hvad er vel bedre“, siger han, „end den Sædvane, (om Aftenen) at foretage en Granskning af den hele (forløbne) Dag? Hvor godt, hvor blidt, hvor let og trygt sover man ikke efter at have underkastet sig selv en Prøvelse! —— Jeg tager mig den Myndighed og kalder mig selv daglig til Regnskab. Naar Lyset er borttaget, og min Kone, som allerede er vant til min Skik, tier, saa overveier jeg den hele Dag og betragter alle mine Ord og Gjerninger; jeg dølger Intet for mig selv og forbigaar Intet; thi hvorfor skulde jeg ikke ville belyse mine Feil? Jeg siger til mig selv: se til, at du ikke gjør dette oftere; for denne Gang vil jeg overse det. Du har indladt dig i Ordstrid med den eller den og har talt for ivrigt og heftigt; indlad dig en anden Gang ikke med uvidende Mennesker; thi den, som aldrig har lært Noget, skjøtter hellerikke om at lære Noget. Den og den har du paamindet, men ikke med tilbørlig Sagtmodighed og har saaledes ikke forbedret, men forbitret ham; betænk

en anden Gang ikke blot, om det er Sandhed, du siger, men ogsaa, om den, du taler med, vil taale Sandheden. — — Du har ærgret dig over at Nogle i Gjæstebudet angrebe dig med bidende Spøg; bliv en anden Gang borte fra saadant Selskab. — — Du blev ikke sat høit nok op og er bleven fortørnet paa Værten, paa Forelæseren og paa den, som blev dig foretrukket; du Daare! hvad gjør det fra eller til, paa hvilket Hjørne af Bænkene du sidder? Kan da ogsaa (Stedet) Puden (Hyndet, hvorpaa du sidder,) gjøre dig anseligere og bedre?" Se, saadanne Mennesker ville opstaa i Dommen mod mange sikre og ryggesløse Christne, der maaske aldrig i sit hele Liv have anvendt en Time til Prøvelsen af sin Samvittighed, og ville fordømme dem (Matt. 12, 42).

§ 14. Dog maa vi ikke tro, at dette kun er et Menneskepaafund; den Hellig Aand har selv givet os dette gavnlige Raad i sit Ord og stadfæstet det med Exempler. „Taler i Eders Hjerte paa Eders Leie!" siger den kongelige Profet til sine Fiender og Forfølgere, — som om han vilde sige: Naar I om Dagen formedelst mange Forretninger ikke ere i godt Lune, eller I lade Eder fortørne og ophidse af andre Mennesker eller af Eders egne Sindsbevægelser, og Eders Vrede og Uvillie da tilskynder Eder til at forfølge mig uden Aarsag, og tale ilde om mig, saa beder jeg Eder, at I nøie ville overveie, førend I indslumre paa Eders Leie eller naar I vaage efter den første Søvn, hvor ukjærligt man handler med mig (Ps. 4, 5). Vistnok kan et Menneske, naar han er i Selskab eller er optagen af mange Forretninger, ikke altid betænke sig rigtigt; det gaar ham ligesom en Vandringsmand, der er ude i tyk Taage og undertiden tager en Skov for en By; men derfor er det godt, man kræver sit Hjerte til Regnskab, naar man kommer i Ensomhed og Stilhed, og da omhyggeligt eftertænker alle sine Ord og Gjerninger, forat man kan lære sine Feil at kjende itide og forbedre dem. Dette stadfæster Profeten med sit eget Exempel, naar han paa et andet Sted siger: „Naar jeg kommer Dig ihu paa mit Leie, gjennem Nattevagterne, tænker jeg paa Dig" (Ps. 63, 7), og atter: „Jeg efter tænker mine Veie og vender mine Fødder til dine Vidnesbyrd" (Ps. 119, 59), hvor han sammenligner sig med en Reisende, der vandrer paa en ukjendt Vei og oftere spørger sig for, saa og lægger nøie Mærke til alle de Kjendetegn paa den rette Vei, som ere blevne ham opgivne, forat han strax kan vende om igjen, dersom han skulde gaa feil. Herhen høre ogsaa de Ord af hans vise Søn: „Hvo som bevarer Budet, bevarer sin Sjel; men hvo der foragter sine Veie" (og aldrig henvender sine Tanker til deres Betragtning - hvo som ikke undersøger sit Liv og Levnet efter Guds hellige Ord, „skal dødes" (Ordsp. 19, 16.) Dette vil udentvivl ogsaa vor allerkjæreste Frelser tilkjendegive, naar han skildrer den fortabte Søn og siger, „at han kom til sig selv"; han overveiede nøie sin sorgelige Tilstand og dens Aarsager og sammenlignede den med sit Fædrenehuses Lyksalighed, som han saa letsindigt havde forspildt, hvilket blev Begyndelsen til hans Tilbagekomst og Omvendelse (Luk. 15, 17).

§ 15. Ak, naar vi blot vilde lytte til gode Raad og følge dette heldbringende og høist nyttige Forslag, hvor snart skulde vi da ikke spore de saare gavnlige Følger deraf! Derved bringes Mennesket til Selvkundskab og lærer sine Feil og Yndlingssynder at kjende; derved vedligeholdes Hjertets hellige Frygt for Gud; derved bevares man for Sikkerhed og onde Vaner; derved ledes man til Ydmyghed og ser, hvor nødvendigt det er at man daglig med hjertelig Anger kaster sig ned for Guds Fødder og toer sig i Jesu Blodstrøm; derved vækkes man til hellig Va

somhed og Aarvaagenhed, saa at man daglig væbner sig med et nyt Forsæt og nedbeder ny Kraft fra Himmelen til at modstaa sine Syndefeil og forbedre dem. Dette er den Kost, hvormed Hjertets Hus feies (Luk. 15, 8). En Sjel, som har vænnet sig til denne hellige Bodsøvelse, er lig en Lysthauge, som en flittig Gartner holder saameget som muligt ren for Ukrud, medens derimod en anden, som vandrer i Sikkerhed og Tankeløshed, ligner en forvildet Ager, hvor ingen god Sæd kan trives, som er voxet med Krat og Torner og Tistler og huser alskens Utøi. Og hvoraf kommer det, at vi for Tiden maa se saamange ugudelige Mennesker i Christenheden? Visselig ogsaa deraf, at de ikke vide af denne hellige Øvelse at sige, eller, om de ogsaa høre tale om den, dog ikke skjøtte om den. De vandre i stor Frækhed og ere mindst af Alt bekymrede for sine Synder. De mene enten, at det allerede staar saa vel til med deres Liv og Levnet, deres Gjøren og Laden, at de ikke trænge til nogen Forbedring, eller at det ingen Fare har med Synden; de synde friskvæk paa Naaden, ret ligesom uefterrettelige Skyldnere, der stedse lade sig skrive og skrive, uden at tænke paa hvad Enden vil blive, som ogsaa Herren klagende siger: Jeg har givet Agt og hørt til; de ville ikke tale Ret; „der er Ingen, som angrer sin Ondskab og siger: hvad har jeg gjort?“ (hvad skal det tilsidst blive til med mit ugudelige Liv? hvilken Ende vil det tage?) „De vende sig Allesammen om, hver til sit Løb, som en Hest, der render i Krigen“ (Jer. 8, 6).

§ 16. Nu, mine kjæreste Medchristne, kommer til Eder selv, gaar i Eder selv, og foresætter Eder idag, at I ikke længere ville undlade denne høistfornødne og gavnlige Bodsøvelse! „Se, vi ere paa Veien, som fører os til Christi Domstol og Evigheden!“ Vi tilbringe saamegen Tid, saamangen Time, saamangen Dag paa en unyttig Maade; hvor megen Tid bortsove, bortspille, bortsnakke vi ikke! skulde vi da ikke af og til kunne anvende et Kvarters Tid til vor Samvittigheds Prøvelse og en nøiagtig Undersøgelse af vor Tilstand? Skal da al vor Tid tilhøre det syndige Kjød, Verden og Satan og slet ingen vor ædle Sjel? Ville vi da uden al Eftertanke nærme os Guds Dom og i saa stor Sikkerhed oppebie den sidste og afgjørende Kjendelse, der vil lyde enten paa evigt Liv eller paa evig Død? Erkjende I da, at det er nødvendigt at henvende Eders Tanker mere paa denne Sag end hidtil er skeet, saa skal jeg strax sige Eder, hvorledes I paa den letteste Maade af Verden skulle kunne gjøre det og faa Tid dertil. Tager den Tid, som I pleie at anvende til at dømme og gjennemmønstre Andre, og bruger den til at dømme Eder selv; ransager Eders egne Gjerninger med den samme Flid, hvormed I pleie at ransage Andres! At vi dømme vore Medmennesker, er almindeligt; ak, var det blot ligesaa almindeligt at dømme sig selv! Det er jo dog forunderligt at se en Kone gaa og luge Ukruddet bort i sin Naboes Hauge, medens hun lader sin egen tilgro. Medrette siger Tauler: Ingen tage sig for at være en Andens Dommer, medmindre han først har været sin egen Dommer! — og Thomas a Kempis: Det aandelige Menneske sætter Bekymringen for sig selv over al anden Bekymring; derfor, hvo som giver flittigt Agt paa sig selv, han tier letteligen om Andre*).

§ 17. Jeg skal imidlertid ogsaa sige Noget om denne hellige Øvelses Beskaffenhed og Fremgangsmaaden dermed. Lad dig ikke afskrække, min Medchristen, ved den Tanke, at det er en vanskelig Sag, som du ikke skulde kunne komme afsted med, efterat du allerede er bleven saa gammel. Vil du kun tage fat derpaa og

*] 2den Bog om Chr. Efterf. Kap. 5.

en kort Tid lægge dig derefter, saa vil det snart blive dig let, om end det syndige Kjød i Førstningen nødigt vil til, og Satan af al Magt sætter sig derimod. Ei heller hindrer det dig i dine Forretninger eller andre Sysler. De bodfærdige Sjele pleie dertil at anvende en halv Time eller et Kvarter før Aftensmaaltidet eller før de gaa tilsengs. Skulde Nogen være træt og ikke finde denne Tid bekvem, saa kan han tage den stille Nat dertil, naar han maaske opvaagner af sin første Søvn. Ja, jeg skulde endog være tilfreds med dem, som sidde i særdeles vidtløftige Forretninger, naar de blot om Søndagen, som jo dog ene og alene skal bruges til hellige Ting og vore Sjeles Bedste, vilde tage sig Tid dertil og eftertænke den hele Uges Vandel, ihvorvel jeg maa tilstaa, at Overveielsens Vidtløftighed da vil gjøre Arbeidet langt vanskeligere, ligesom jeg hellerikke indser, hvorledes det skulde være muligt, at en Christen, som tager sig Tid til Alt, ikke hver Dag skulde kunne finde saamegen Tid, som udfordres til Bønnen og en saadan Prøvelse. En almindelig Undersøgelse af vor Samvittighed, vort Liv og Levnet kræver den hellige Apostel, saa ofte vi ville gaa til Herrens hellige Bord, idet han siger: „Hvert Menneske prøve sig selv, og saaledes æde han af Brødet" (det velsignede Brød) „og drikke af Kalken!" (1 Kor. 11, 28) De første Christne nøde imidlertid den hellige Nadverd flittigere end vi og fordetmeste dagligen og maatte altsaa prøve sig selv oftere. Thi man kan ikke gjøre formeget heraf. Ak, vilde kun vore Dages Christne følge denne Formaning, og idetmindste prøve sig selv ret hvergang de beredte sig til en værdig Nydelse af den høiværdige Nadverd!

§ 18. Hvad Sagen selv angaar, da maa det Menneske, som har denne hellige Bodsøvelse for, gaa ind i sit Kammer og tillaase sin Dør efter sig, forat Ingen skal forstyrre ham i hans Andagt. Begyndelsen kan gjøres med at betragte et eller andet Skriftsprog, som minder os om den yderste Dom, saasom, hvad der fortælles om Beltsazar, nemlig at en himmelsk Haand skrev hans Dom paa Væggen med de Ord: „Gud har tællet dit Rige" (dine Dage) „og fuldkommet det. Du er veiet i Vægtskaalen og funden forlet" (Dan. 5, 26. 27,) eller med det Sprog: „Frygt Gud og hold Hans Bud; thi det bør hvert Menneske at gjøre; thi Gud skal føre hver Gjerning for Dommen med alt det, som er skjult, enten det er god eller ondt" (Præd. 12, 13. 14), eller „Det bør os Alle at aabenbares for Christi Domstol, paa det at Enhver kan fa efter det, som er skeet ved Legemet, efter det, som han har gjort, enten Godt elle Ondt" (2 Kor. 5, 10), eller med disse „Dersom vi dømte os selv, dømtes vi ikke" (1 Kor. 11, 31). „Ransager Eder selv om I ere i Troen; prøver Eder selv!" (2 Kor. 13, 5) Af disse Sprog gjør ma en kort Opmuntring til sin Sjel og sige ved sig selv: Hvad skulle vi nu gjøre min Sjel? Skulle vi domme os selv, eller skulle vi lade det komme an paa Guds strenge Dom? Skulle vi ransage, bekjende og sørge over vore Synder her, eller skulle vi ikke ændse dem og vandre fremad Sikkerhed og Sorgløshed? Se, atter e et Stykke af din Livstid borte, for hvilket du engang skal aflægge Regnskab; n ved Enden af denne Dag er du allered Guds Domstol og Evigheden nærmere en ved dens Begyndelse. Derfor, skaan d ikke selv, men undersøg omhyggeligt, hvorledes du har tilbragt denne Dag. Derhos kan man med et kort Suk om Gu Naade og den Hellig Aands Bistand t Ens hellige Forehavende bede: „Læ os at tælle vore Dage, at vi maa bekomme et vist Hjerte. Gud, skab i m et rent Hjerte, og forny en stadig Aa indeni mig. Lær mig at gjøre dit Ve behag; thi du er min Gud; din go Aand, den lede mig paa jævnt Land

(Ps. 90, 12; 51, 12; 143, 10) Ak, min Gud, giv at jeg ret maa lære at kjende Dig, mig selv og Verden!

§ 19. Overvei derefter i Stilhed den forløbne Dags Gjerninger og Vandel; begynd fra Morgenen og forsæt til Aftenen. Betænk, om du har begyndt Dagen med skyldig Andagt, med inderlig Lov og Pris til din Gud og Paakaldelse af hans hellige Navn, - om du har ihukommet din Daabspagt og med alle dine Evner og Kræfter hengivet dig til Guds og Næstens Tjeneste, - om du har vandret den ganske Dag som for Guds hellige Aasyn og fast foresat dig, at du ikke vilde fortørne Ham med Vidende og Villie, og været dette Forsæt tro. Betænk, hvad du har gjort i dit Kald, hvilke Sysler du har gjort i dit Kald, hvilke Sysler du har havt for, og om du troligen har forrettet dem i Frygt for Gud og Kjærlighed til Næsten, - hvor du har været, - med hvem du har omgaaes, og om du allevegne og hos Alle har beflittet dig paa en god Samvittighed, gjerne hjulpet din Næste med Raad og Daad og ikke været ham til Forargelse, men til Opbyggelse og Forbedring. Betænk, hvad du har talt, - om du maaske har fundet Behag i umodent Spøg og Narrestreger, - om du aldrig har bandet og svoret, - om du har revset din Næstes Feil med tilbørlig christelig Beskedenhed og ikke ved Stiltienhed gjort dig delagtig i Andres Synder, - om du maaske i dit Hus og under dit Arbeide har ladet dig henrive til utidig Vrede, støiet og huseret, - om du har krænket og bedrøvet Nogen, - om du har gjort Godt imod de Fattige eller afvist dem med haarde Ord og lukket dit Hjerte for dem. Har du været i noget Selskab, i et Bryllup eller andet Gjæstebud, saa overvei omhyggeligt din Opførsel, og vær vis paa at du ikke har talt et Ord, som ikke er blevet optegnet i Guds Dagbog. Betænk, om du har nydt Guds Gaver til Maade og med Taknemmelighed og været glad som for Gud, for Hans hellige Aasyn, o. desl. Det lader sig ikke her gjøre at opregne Alt, hvad der ved den Leilighed bør overveies; men vil blot Enhver gjøre sig lidt Flid, holde sine Tanker samlede og betragte sit Kald, saa vil det komme af sig selv; vi give her kun de Uoplyste og Uøvede en Veiledning, som de erfarne og øvede Christne ikke trænge til.

§ 20. Endnu Et vil jeg tilføie, som har vist sig meget tjenligt ved saadan Samvittighedsprøvelse og gudelig Bodsandagt, nemlig at man paa et Ark Papir, som man kan klistre paa et Stykke Pap, optegner de vigtigste Dyder, der høre til Christendommen og den nye Lydighed, paa den ene Side, og paa den anden Side de Synder og Laster, der stride imod Guds hellige Bud og vor Christendom, Noget, som flere Theologer i sine Katekismus-Forklaringer og andre Bøger have givet god Veiledning til. Vi skulle her, for bedre at fremstille vore Tanker, meddele en kort Fortegnelse, som dog ikke indeholder Alt; ethvert gudfrygtigt Hjerte, som mener det alvorligt med sin Omvendelse og Gudsfrygt, vil nok selv vide at forøge den.

Tavle

over de vigtigste Dyder, som en bodfærdig Christen bør lægge Vind paa, og de Synder, han bør tage sig iagt for.

Dyder.	Synder.
1. Kundskab om Gud og den Herre Jesus Christus. Deri maa man voxe, - granske i den hellige Skrift.	1. Gudsfornegtelse, Spotteri, Ligegyldighed og Uagtsomhed i aandelige og guddommelige Ting, forsætlig Uvidenhed, — ikke læse Skriften.
2. Tro. Hav bestandig Jesum Christum, den Korsfæstede, for Øie; agt Ham for din dyrebareste Skat. Efter Troens Frimodighed og Vished maa man tragte.	2. Sjelden at tænke paa sin Frelser, ikke tage sig Hans bundløse Kjærlighed til Hjerte, — uden Andagt, Kjærlighed og Længsel at synge, selv tale eller høre Andre tale om Ham, — ikke at prøve sin Tro o. s. v.
3. Kjærlighed til Gud, flittig at betragte Guds Velgjerninger, eftertænke sit Levnetsløb, ofte i sit Hjerte overveie Guds Langmodighed og Miskundhed og derved opvække sig til en inderlig, brændende Kjærlighed til Gud.	3. Verdenskjærlighed, Egenkjærlighed.
4. Taknemmelighed mod Gud, daglig at ofre og hengive sig til Ham, - at skjænke den Herre Jesus sit Hjerte, fæste det ved Hans Kors, stadig lovprise Gud og idetmindste med sit Hjertes Sukke være nidkjær for Hans Ære.	4. At glemme Guds Velgjerninger, — at misbruge Hans Lemmer, Hans Gaver og gode Ting, — ikke love og prise Gud.
5. Gudsfrygt, - at tænke paa Gud, hvor man gaar og staar, og stedse gjøre og lade Alt som for Hans hellige Ansigt, - at sige med Josef, naar Satan, Verden og vort Kjød lokke os: „Hvorledes skulde jeg gjøre denne store Ondskab at synde imod Gud?“	5. Sikkerhed, — at synde med Forsæt, — at handle imod sin Samvittighed, — at frygte Mennesker mere end Gud, — at synde paa Naaden.
6. At stole paa Gud, - at forlade sig af ganske Hjerte paa Hans almægtige Forsyn og Regjering, paa Hans faderlige Forsorg, Kjærlighed og Trofasthed, et roligt Sind, - i Medgang og Modgang at være tilfreds med Guds alene gode Villie, — Sjelens Hvile i Gud, — Taalmodighed.	6. Mistillid, Modfaldenhed, — at knurre imod Gud, modstaa Hans hellige Villie, forlade sig paa egen Kløgt, paa Menneskegunst, paa timeligt Gods, — at være utaalmodig i Trængsler, — at gjøre sig unyttige Bekymringer, — Bedrøvelse efter Verden.
7. Bøn, Dagens første og sidste Gjerning, Andagt, at vænne sig til hellige	7. At tilsidesætte Bønnen, — at opsætte den om Morgenen og først at forrette sine verdslige Sysler, — at bede med

Dyder.

Sukke og Smaabønner, — at bede først og fremst om aandelige, himmelske og evige, gode Ting, — at bede ikke af Tvang, men af Lyst, — at tale med Gud som et fromt Barn med sin kjære Fader, — naar man vil bede, at tillaase sit Kammer og saavidt muligt løsrive sig fra alle jordiske Tanker.

8. At hellige Søndagen aldeles til sin Guds Tjeneste, at høre, betragte og overveie Guds Ord med tilbørlig Andagt, med hjertelig Hunger og Tørst, — alvorligen at søge sin Sjels Opbyggelse og Forbedring, — at formaa sine Husfæller til at høitideligholde Søndagen paa den rette Maade og efter sluttet offentlig Gudstjeneste at fortsætte denne hjemme.

9. Kjærlighed til Næsten, — at betragte Enhver ikke efter hans udvortes Tilstand, men som en Sjel, der er kjøbt med Christi Blod, — gjerne ville tjene Enhver, søge Leilighed dertil og begjærligt gribe den, — at agte den Dag for en ulykkelig Dag, da man ikke har tjent Nogen af christelig Kjærlighed, — gjerne trøste, — omgaaes Enhver med Venlighed og Sagtmodighed, — være medlidende og barmhjertig, — bede for de Fattige og Elendige, — bære over med sin Næstes Feil, gjerne forlade og tilgive, — elske sine Fiender, bede til Gud for dem og søge at vinde dem ved Velgjerninger o. s. v.

10. Kyskhed, Maadehold i Mad og Drikke, Ydmyghed i Lader og Klædedragt, — at sky Forargelser som selve Djævelen, — at lægge Vind paa et rent Hjerte og en tugtig Mund, at korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne, — at pleie sit Legeme, men dog ikke at vække Begjærlighed, — at omgaaes sin Ægtefælle med hjertelig Kjærlighed og Troskab, at behandle ham eller hende med Fornuft, at taale og forbedre hans eller hendes Feil, — ikke at tilstede sine Hus-

Synder.

Ulyst, af Trældomsfrygt, uden Andagt, uden Tillid og Frimodighed, — at bande, at sværge letsindigt, at spøge med aandelige Ting o. s. v., — ikke at holde sine Husfolk til at bede.

8. At komme sent i Kirken og uden Andagt og gudeligt Forsæt, — ikke at høre Guds Ord med dybeste Ærbødighed, — ikke tage det til Hjerte, — at høre mange Prædikener uden Nytte, — ikke at bekymre sig herover, — ikke efter den første Prædiken at foretage sig nogen hellig Øvelse, — at tilbringe Resten af Dagen med Drik, Leg og Morskab, Gjæstering, Dans, Skuespil o. s. v.

9. At foragte sin Næste formedelst hans Fattigdom og lave Stand, — ikke tage sig hans Nød til Hjertet, — at være uvenlig, tvær, bitter, hadsk, — ikke ville tilgive, — fare løs paa bedrøvede Mennesker med Haardhed og bedrøve dem endnu mere, — ikke gjøre Noget Godt, — ingen Almisse give eller give Lidet og med et uvilligt Hjerte.

10. At være utugtig i Tanker, Ord og Gjerninger, — at agte denne Synd ringe, — at bruge forargeligt Skjemt, — at være hengiven til Drik og søge vanhelligt Selskab, — at være letfærdig og overdaadig i Klædedragt, jage efter nye Moder og begjærlig antage dem, — at have store Indbildninger om sig selv, at omgaaes vanhelligt og ufornuftigt med sin Ægtefælle, krænke og bedrøve ham eller hende, gjøre ham eller hende Livet surt, se igjennem Fingre med sine

Dyder.	Synder.
folk Andet end hvad der er tugtigt, ærbart og christeligt, og, saameget som muligt er, at bevare dem fra Verdens Forargelser.	Børns og Tjenestefolks Ørkesløshed, Lediggang, Overmod og Kaadhed.
11. Retfærdighed i Handel og Vandel, — et nøisomt Hjerte, — Mildhed mod de Trængende, — Foragt for timelige Ting, Længsel efter det Himmelske og Evige, — at forsørge sine Egne, — at erkjende Guds Velsignelse og omgaaes sparsommeligt med den.	11. Næstens Forurettelse, Gjerrighed, Egennytte, Aager, — at prakke forfalskede Varer paa Enfoldige, — at bruge falskt Maal og Vægt, — hænge sit Hjerte ved det Timelige, at overdøve sin Samvittighed og tilsidesætte sin Gudsfrygt for ussel Vindings Skyld, — være ubarmhjertig mod de Fattige, ikke give det uretfærdigt erhvervede Gods tilbage igjen, osv.
12. Oprigtighed i Ord og Gjerninger, — et redeligt, trofast Hjerte, — en sanddru og stiltiende Mund, — troligen at holde sine Løfter, — at skjule sin Næstes Feil, saavidt som skee kan med en god Samvittighed, — at paatale og revse Næstens Feil af et gudfrygtigt Hjerte, med tilbørligt Alvor saavelsom med christelig Beskedenhed.	12. Falskhed, Løgn og Bedrageri, Hykleri, — at give gode Ord, som man intet mener med, — at dømme, bagvaske og tilrakke sin Næste, — forstørre og udbrede hans Feil, hykle for ham i hans Synder, — uden Nødvendighed rose sig selv, — foragte Andre, — spotte og gjøre Nar af de Enfoldige, — snakke og vrøvle meget.
13. At have sin Glæde i Gud, — ikke føie det syndige Kjøds onde Begjæringer, — saavidt muligt undgaa alle ugudelige, vanhellige Tanker og vænne sit Hjerte i en saadan Vane, at det ikke behøver at frygte for at blotte sig naarsomhelst og paa Tilspørgsel at aabenbare, hvad det har tænkt, — at fornegte sig selv, — at forsage sin egen Villie, sin egen Kløgt, sin egen Ære, — at stunde efter Himmelen, osv.	13. At give sine syndige Lyster Tøilen, — ikke sky og forjage kjødelige, onde Tanker, men give dem Næring, — at have Lyst til sin Næstes Gods, — at se med lystne Øine og et urent Hjerte paa sin Næstes Hustru, — at være misundelig, — ikke tænke paa Himmelen, — elske sit Liv høiere end Gud.

§ 21. Hvad der endnu maatte mangle paa denne Tavle, kan et gudfrygtigt Hjerte letteligen tilføie af Guds hellige Ord, af andre gudelige Læreres Skrifter og af egen Erfaring. Den medfører den Nytte, at en bodfærdig Christen, kan have de vigtigste Dyder og Laster i en Hast for Øinene og, idet han gjennemløber den, desto bedre ransage og prøve sin Samvittighed, om han har hadet det Onde og elsket det Gode, om han er en sand Christen eller en Hykler. Den kan hurtigt lære og sige ham, hvad der endnu fattes ham, og hvor daarligt det maaske staar til med hans Christendom, uagtet han hidtil troede det Modsatte. Naar du nu under en saadan Prøvelse, min Medchristen, faar Øie for dine mangfoldige Synder og store Brøst, saa agt ikke disse ringe efter den ryggesløse Verdens Vis, men ydmyg dig for din Gud; erkjend, at Hans Naade er Alt, du og

din Fortjeneste derimod Intet; bed Ham med hjertelig Anger om Tilgivelse for dine Synder; læg dig ned ved den korsfæstede Herres Jesu Fødder; bed Ham om Bestænkelsen med Hans guddommelige Blod og om Delagtighed i Hans dyre Fortjeneste og hellige Lydighed; affig atter af Hjertet al Ugudelighed, og bed om den Hellig Aands kraftige Regjering, paa det du i Fremtiden maa vandre forsigtigere, tiltage i sand Gudsfrygt og tjene din Gud med barnlig, villig Lydighed; indprent dit Hjerte, at den Tro, som ikke er virksom ved Kjærlighed, er en falsk Indbildning og en Drøm, — at en Christen nødvendigvis maa have gode Gjerninger at fremvise, — at den sande Tro ikke kan bestaa med forsætlige Synder, — at den, som lever og fremturer i vitterlige Synder, er udenfor Naadestanden og ikke kan gjøre sig noget Haab om Saligheden, medmindre han omvender sig af Hjertet og uden Falskhed, — at den, som gaar tilsengs med et ondt Forsæt og bevidste Synder, uden at have erkjendt og angret dem, sover i Satans Vold, og at det alene er Guds store Miskundhed og Langmodighed, som endnu opholder ham. Hvo som gaar til Skrifte, til Herrens hellige Bord og ellers i Kirke, beder, synger og roser sig af sin Tro, men derhos ikke agter at afstaa fra sine vitterlige Synder og for fuldt Alvor at forbedre sit Liv og Levnet, han har ingen Tro, hvor meget han end selv indbilder sig det; han spotter kun den retfærdige og hellige Gud, der ikke ser paa den udvortes Gjerning og Skinnet, men paa Hjertet og Kraften, og over ham vil der komme til at gaa en saameget haardere Dom.

§ 22. Men vi ville gaa videre og vise et bodfærdigt Hjerte, hvad Mere det har at gjøre. „Det maa nemlig unddrage sig fra verdsligt Selskab og søge den hellige Ensomhed.“ Thi Bods- og Gudfrygtighedsøvelserne foretages bedst i Stilhed og Løndom. Den, som har saa høivigtige Ting som disse at afhandle med sin Gud, han maa løsrive sig fra Verden. Et gudfrygtigt, bodfærdigt og andægtigt Hjerte er ligesom en Flaske med kosteligt Rosen- eller Kanelvand, som holder sig bedst ved at staa fast tilbundet i et tillukket Skab. Vor Frelser giver selv dette Raad: „Naar du beder, gak ind i dit Kammer og luk din Dør og bed til din Fader, som er i Løndom.“ (Matth. 6, 6). Naar han selv vilde bede, veg Han bort i Ørkenerne eller gik afsides op paa et Bjerg (Luk. 5, 16; 6, 12; Matth. 14, 23). Da Isak vilde forrette sin Bøn og overlade sig til gudelige Betragtninger, gik han ud paa Marken ved Aftenens Komme, (Mos. 24, 63) Profeten Daniel holdt Bedestund tre Gange om Dagen, nemlig om Morgenen, forinden han tog fat paa andre Sysler, om Middagen, forinden han aad, og om Aftenen, forinden han lagde sig til Hvile, og da begav han sig til et særskilt Værelse i sit Lysthus, der havde aabne Vinduer imod Jerusalem (Dan. 6, 11). Saaledes stiger Peter op paa Taget (Husets flade Tag) forat bede (Ap. Gj. 10, 9). Disse Exempler bør en bodfærdig Sjel følge, og naar man er tilsinds at holde sin Andagt og øve sig i Omvendelse og Bøn, gjør man ret i at søge et lønligt Sted, hvor man uforstyrret og uhindret kan tale med Gud og frit udøse sit Hjerte for Ham; dette tjener ei alene til at fjerne alt Hykleri og Skin af at ville ansees af Menneskene, men befordrer ogsaa i høi Grad Andagten. Naar man er ene og er vis paa, at Ingen uden Gud ser En, saa gaa de hellige Øvelser bedst for sig; da taler man fortroligt med Gud om hvorledes man er tilmode; da siger man ligesom den trofaste Gud ind i Øret, hvad Djævelen og den onde Verden ikke skal vide og hvad man ikke tør sige noget Menneske; da bekjender man sine Synder med aaben Mund; da giver man sine Taarer frit Løb; da falder man ned

paa sine Knær, ja paa sit Ansigt; da lægger man sig ned ved den Herres Jesu Fødder; da gjør man i dybeste Ydmyghed og af et oprigtigt Hjerte Alt, hvad man tror kan tjene til den hellige og store Guds Ære og til at opvække og vidne om en inderlig Andagt. Ihvorvel nu saadan Ensomhed ogsaa udfordres til den daglige Bøn, saa er den dog iswerdeleshed gavnlig for de bodfærdige Sjele, naar de ville foretage sin Samvittighedsprøvelse, med hjertelig Anger afbede sine Synder hos Gud, søge Naade i Jesu Navn og opmuntre og forpligte sig til Gudfrygtighed. Derfor maa det tilraades alle dem, som finde sin Samvittighed betynget og ville berede sig til et sandfærdigt Skriftemaal og en værdig Nydelse af den høihellige Nadverd, at de nogen Tid i Forveien søge saadan Ensomhed og bruge denne saa godt som muligt.

§ 23. Jeg maa imidlertid tilstaa, at naar jeg tilraader de bodfærdige Sjele Ensomhed, saa forstaar jeg herved ikke alene Stedets, men fornemmeligen Hjertets og Aandens Ensomhed og mener, at saadanne Sjele maa unddrage sig fra verdsligt Selskab og fra Alt, hvad der kan være deres hellige Forehavende til Hinder. At minde herom er høifornødent, efterdi jeg ser, at mange Christne, mene at de nok kunne omvende sig og øve sig i Gudfrygtighed, fordi om de omgaaes med verdsligsindede Mennesker, snakke, spøge, le og fjase og fordrive Tiden med dem. De mene, at naar de om Morgenen tage sig nogen Tid til Bøn og Andagt og gjentage dette om Aftenen, saavidt det lader sig gjøre, saa er Alt godt og vel, og saa hindrer deres daglige Selskab dem ikke i deres gudelige Øvelser. Andre kunne vel, naar de agte at gaa til Skrifte, gjøre Afkald paa sit sædvanlige Tidsfordriv en Dag eller to, være hjemme og holde sig stille; men naar den hellige Gjerning er forrettet, vende de tilbage til sine forrige Sædvaner og leve som før. Jeg taler imidlertid ikke om dem, som vende tilbage til vitterlige Synder, Drukkenskab, Sværgen og Banden og andre forargelige Ting, men om Saadanne, som tro, at de have isandhed omvendt sig, hjerteligen afbedet sine Synder hos Gud og faaet Naade, og som ikkedestomindre elske de Uomvendtes og Jordisksindedes Selskab, holde dem for sine bedste Venner og ikke ville undvære dem. Om disse siger jeg, at de have al Grund til at prøve sin Omvendelse, om den er sand. Dommen vil være let at afsige, naar de kun ville behage at overveie disse den Hellig Aands Ord: „Jeg sidder ikke hos falske Folk, og med Underfundige kommer jeg ikke sammen. Jeg hader de Ondes Forsamling, og hos de Ugudelige sidder jeg ikke. Jeg toer mine Hænder i Uskyldighed og er stadigt om dit Alter, o Herre. Jeg har Samkvem med alle dem, som frygte Dig, min Gud, og som holde dine Befalinger. Viger fra mig, I, som gjøre Ondt! jeg vil holde min Guds Bud. Lad dem vende om til mig, som frygte Dig og som kjende dine Vidnesbyrd," (hvilket Ønske vil sige saameget som: Ak, min Gud, skjænk mig gudfrygtige Venner, som frygte Dig af Hjertet og elske dit Ord; vis gudfrygtige, oprigtige Hjerter hen til mig, med hvilke jeg kan forlyste mig i din Kjærlighed og Frygt. (Ps. 26, 4—6; 119, 63. 115. 79). „Drager ikke i et fremmed Aag med Vantro" (og Ubodfærdige, 1 Kor. 5, 11); „thi hvad Fællesskab har Retfærdighed med Uret, og hvad Samfund har Lys med Mørke, og hvad Overensstemmelse er der mellem Christus og Belial, eller hvad Delagtighed har en Troende med en Vantro" (en Bodfærdig med en Ubodfærdig)? (2 Kor. 6, 14. 15).

§ 24. Heraf er det klart, at en bodfærdig Sjel maa afholde sig fra Omgang med Verdens Børn og altid vel betænke

vor Frelsers Ord: „Jeg har udvalgt Eder af Verden og sat Eder, at I skulle gaa hen og bære Frugt, og Eders Frugt skal blive ved. Bliver i mig! da bliver og jeg i Eder. Ligesom Grenen ikke kan bære Frugt af sig selv, uden den bliver i Vintræet, saa kunne I ikke heller, uden I blive i mig“ (Joh. 15, 16. 19. 4). Den, som nu elsker Christi Korses Fiender, hvorledes kan han være Christi Ven? Hvorledes kan jeg holde den for en omvendt og bodfærdig Christen, som jeg daglig ser i de Ubodfærdiges og Uomventes Selskab? Kan den være en ærlig Mand, der jævnligen omgaaes med Tyve og Kjeltringer, og glæder sig i deres Kneb og Streger? Fugle af samme Slægt holde sig gjerne til hinanden. Juristerne sige, at forat bevise, at Nogen er ond, er det nok at bevise, at han omgaaes med onde Mennesker. Og den, som man ellers ikke kjender, ham kan man godt kjende af hans Selskab. Hvorledes skal jeg kunne tro, at den af Hjertet har angret sine forrige utilbørlige Ord, sin ilde anvendte Tid, sit tidligere forargelige Levnet, som strax efter sin formentlige Omvendelse atter holder sig til Mennesker, der ei alene gjøre sig skyldige i det Samme, men ogsaa paany opmuntre ham dertil? Det er ligesom om En, der havde ligget dødssyg af Pesten og neppe var bleven frisk igjen, strax efter vilde løbe om i Pesthusene og alligevel forsikre mig, at han havde sit Liv kjært og gjorde sig al mulig Flid forat bevare det. Men sæt ogsaa, at der hos et saadant Menneske har ytret sig en god Bevægelse af den Hellig Aand, og at der er faldet en Gnist af den himmelske Ild i hans Hjerte, der fremkalder Bøn, Graad, Anger o. s. v. hos ham, men at han strax efter begiver sig til sit gamle Selskab igjen og søger sit Tidsfordriv i Forfængelighed og Synd, er da ikke dette, hvad der staar skrevet: „Det, som faldt iblandt Tornerne, ere de, som høre Ordet, og idet de vandre under dette Livs Bekymringer og Rigdom og Vellyster, kvæles de og bære ingen fuldkommen Frugt“ (Luk. 8, 14)? Den sande Tro er en fin, fremmed og himmelsk Plante, som vil pleies, vandes og beskyttes godt; den trives ikke blandt Skræpper og Tistler, men kvæles og visner. Ogsaa et blankt Speil kan besudles ved en uren Munds Aandepust; det friske Æble, der kommer iblandt raadne Æbler, bliver snart selv raaddent og fordærvet.

§ 25. Mener du det derfor alvorligt med din Omvendelse, min Medchristen, og agter at fortsætte den, saa unddrag dig fra alt kjødeligsindet Selskab. Lad ingen være dig kjær uden den, som har den korsfæstede Jesum kjær med Hans hellige Fortjeneste, fattige, hellige Liv, med Hans Ydmyghed, Afholdenhed, Kyskhed o. s. v. Er det da saa prægtigt at sidde blandt ryggesløse Mennesker, tilbringe sin Tid med Synd og om Aftenen hjembringe et Legeme, fyldt med Øl eller Vin, og en Sjel, fyldt med Forargelse? Skulde da den søde Jesus ikke kunne skjænke dem, der i Tro, Haab og Kjærlighed holde sig til Ham, ligesaa megen Glæde og Forlystelse som Verden? „Forlyst dig i Herren, saa skal Han give dig dit Hjertes Begjæringer“ (Ps. 37, 4). Verdensglæden er ligesom en giftig sød Vin, der gaar glat ned, men snart frembringer indvortes Smerter og Døden; Himmelglæden derimod er ligesom en krydret bitter Vin, der renser, styrker og opholder Legemet. Naar den bodfærdige Sjel gaar meget ud at spadsere og se paa Landets Døtre, saa gaa det den som Dina, der mistede sin Ære (1 Mos. 34, 1. 2), og om det end kan synes, som om de Ugudeliges Omgang ikke skadede et christeligt Hjerte noget, efterdi det søger at forvare sig paa bedste Maade og ikke finder Behag i det, som syndigt er, saa lærer dog Erfaringen, at Satan ved bagefter mesterligen at benytte sig af hvad

der er forefaldet; han forstaar saa godt at fremkalde al de Ryggesløse Tale og Opførsel for Sjelen igjen, naar den vil bede, høre, læse og betragte Guds Ord, at den ikke kan Andet end i høi Grad forstyrres og hindres ved hans Gjøgleri, og dette tilsteder Gud til Straf, fordi man har fundet Behag i de Ondes Selskab, — ihvorvel det gaar Mange som Alipius, den hellige Augustinus's Ven, som hans gode Bekjendte engang toge og førte med sig mod hans Villie, idet de kom fra Middagsmaaltidet og skulde begive sig til Skuespilhuset, hvor Trælle og Fanger efter hedensk Skik og Brug maatte kjæmpe paa Liv og Død. Han foresatte sig, at han Intet vilde se, og holdt Øinene en Tid lang fast tillukkede. Men da en af Fægterne blev saaret og dræbt, og det tilstedeværende Folk derover opløftede et stort Glædesskrig, slog han Øinene op, og da han saa Legemet ligge i sit Blod, optændtes han ligesom de Andre, saa derpaa med Lyst og Glæde og skreg ligesaa høit som de Andre. Saaledes gaar Mangen i Selskab og tænker, at han skal nok tage sig iagt og forvare sit Hjerte; men før han ved af, har Forfængeligheden og Verdensglæden allevegne trængt ind, saa at han sværmer ligesaa godt som nogen Anden. Bedst derfor at holde sig langt derfra og ikke indlade sig med Verden. Den sundeste Luft er i det Hus eller Kammer, hvor man æder sit Brød i et stille Væsen og lægger Vind paa at tjene sin Gud i Hellighed og Retfærdighed. Jeg maa tænke paa Malerne, som, naar de ville lægge mere end almindelig Kunst paa et Arbeide, enten lukke sig inde i et afsides Værelse eller, om de ere nødte til at arbeide paa et offentligt Sted, skjule sig og sit Arbeide bag et Forhæng, indtil det er færdigt. Omvendelsen og den sande Gudfrygtighed er et Værk, hvorpaa der maa arbeides med stor Flid; „vi male for Evigheden"*) Lader os derfor gjerne være indelukkede, skjulte og ubekjendte; lader os ikke vide noget af Verden, ligesaalidt som Verden af os, indtil vi ere færdige, men hvilket vi ikke kunne haabe at blive før i Døden. Lader os stedse ihukomme den hellige Paulus's Ord: „Formedelst den korsfæstede Jesum er Verden mig korsfæstet og jeg Verden" (Gal. 6, 14), og den hellige Jakobs: „Hvo som vil være Verdens Ven, bliver Guds Fiende" (Jak. 4, 4).

§ 26. Men vi maa gaa videre i Betragtningen af de udvortes Tegn til en oprigtig Anger og Hjælpemidlerne til den sande Omvendelse, til hvilke ogsaa hører at „undertvinge sit Legeme og holde det i Trældom" (1 Kor. 9, 27), hvilket især deles hed sker ved Maadehold, Faste, Vaagen, Graad og Selvfornedrelse. Herom indeholder Skriften ei alene Befalinger, men tillige Exempler paa Bodfærdige, som med Nytte have brugt slige udvortes Øvelser. „Vender om til mig af Eders ganske Hjerte og med Faste og med Graad og med Hylen; en Brudgom gaa ud af sit Kammer og en Brud af sit Brudehus!" (Joel 2, 12. 16) Vor Frelser holder det for utvivlsomt at Hans Christne ville faste, og lærer dem, hvorledes de skulle faste med Nytte, uden Hykleri, idet Han siger: „Naar du faster, da salv dit Hoved og to dit Ansigt, at du ikke skal sees af Menneskene at faste, men af din Fader, som er i Løndom, og din Fader, som ser i Løndom, skal betale dig aabenbare" (Matth. 6, 17. 18). Den hellige Apostel paaminder de christelige Ægtefolk om at de skulle holde sig fra hinanden for en Tid, for desto mere uforstyrret at kunne faste og bede; han vil ogsaa, „at vi skulle bevise os som Guds Tjenere i Arbeide, i Vaagen, i Fasten, i Renhed" (1 Kor. 5, 4—6).

*) Da den berømte græske Maler Zeuxes arbeidede længere paa et af sine Værker end det syntes passende for en saa stor Kunstner, og Nogle lode sig forlyde hermed, svarede han: jeg maler for Evigheden.

Han vil, „at vi vel skulle pleie vort Kjød, men ikke til at vække Begjærlighed“ (Rom. 13, 14) eller ikke i den Grad, at vi styrke dets onde Lyster, hvoraf klarligen sees, at det er tjenligt, at man undertiden unddrager sit Legeme Noget af dets sædvanlige Pleie for derved tillige at svække dets iboende Lyster. Vel maa dette ikke ske med saadan Strenghed, at det kan skade vor Helbred, ødelægge Legemet og gjøre det uskikket til vort Kaldsarbeide og Næstens Tjeneste, men dog saavidt, at det derved vorder spæget og ydmyget og de onde Begjæringer dæmpede. Dette bestyrkes ogsaa ved alle de Steder i Skriften, som byde os at være ædrue, at korsfæste vort Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne og ikke lade det have sin Villie. Thi ligesom Legemet har været den syndige Sjels Redskab til at fuldkomme dets Lyster og saaledes har haft Del i Misgjerningen, saaledes skal det ogsaa efter sin Art tage Del i Omvendelsen.

§ 27. Det stadfæstes ligeledes ved de Exempler paa Bodfærdige, som Skriften fremstiller for os. De have aflagt sin Prydelse, iført sig en Sæk eller ringe Klædning, som ellers ikke passede sig for deres Stand, sat sig i Asken, ja endog strøet Støv og Aske paa sit Hoved, lagt sit Brød i Asken og saaledes ædt det, som de, der ikke vare værdige til at æde rent Brød; de have ladet sine Taarer flyde ned paa deres Brød og i deres Drik og saaledes virkeligen vædet sin Mad med Taarer og blandet sin Drik dermed (2 Mos. 33, 4. 5; 1 Sam. 7, 6; Jon. 3, 4, 6; 2 Sam. 12, 16; Ps. 102, 8, 9; 6. 9; 69, 11, 12). De have for en Tid lang givet Afkald paa al Forlystelse og Bekvemmelighed og gjort Alt forat overbevise Gud og Mennesker om sin sande og oprigtige Anger over Synden og sin alvorlige og ivrige Modstand derimod saavelsom ogsaa for at ave sit Kjød saaledes, at det ikke hindrede Aanden i dens Bodsøvelse, men heller understøttede den deri. I den Hensigt have de ogsaa afbrudt sin Søvn og grædt og bedet om Natten; de have givet sine Taarer frit Løb, grædt bitterligen og sukket ideligen til Gud. Nu kan man vel ikke heraf gjøre nogen almindelig Regel og foreskrive alle Bodfærdige uden Undtagelse et og samme Slags Bodsøvelse, allerhelst da Naturen, Evnerne, Gaverne, Iveren, Andagten ikke ere lige hos Alle; men efterdi det alligevel er udenfor al Tvivl, at den indvortes Bod og Omvendelse ikke blot lægges for Dagen, men ogsaa fremmes ved deslige udvortes Midler, kan ingen sand bodfærdig Synder ganske unddrage sig for dem. Naar man maaske af sin Samvittighed overbevises om et stort Syndefald, eller man paa offentlige Bods-, Bede- og Fastedage vil holde sin Andagt, eller man vil forberede sig til en værdig Nydelse af det høihellige Sakrament, hvorfor skulde man ikke da i nogen Tid holde sig i Stilhed hjemme i sit Hus eller paa sit Værelse, gaa mere end almindeligt simpelt klædt, afholde sig fra Mad og Drikke (saafremt Ens Natur taaler det, og Ens Andagt ikke hindres, men tvertimod befordres derved) eller ialfald fra al lækker og veltillavet Mad, tage tiltakke med en Bid Brød og en ringe Drik, lægge sig ned paa sine Knær og sit Ansigt, ydmyge sig af Hjertet for den majestætiske Gud, bekjende sine Synder og frembære sine Bønner med Graad og Suk og Klage? Hvorfor skulde en Christen ikke ogsaa om Natten tænke paa sin Gud og sine Synder og, naar han dertil har Gave, væde sit Leie med Taarer? Hvorfor skulde han ikke undertiden midt om Natten staa op og prise sin Gud eller anraabe Ham om sine Synders Forladelse? Hvorfor skulde han ikke ogsaa om Natten paa sine Knær takke Israels tro Vogter, der ikke sover, naar vi sove? Hvor mangen natlig Time tilbringes ikke med Overdaadighe dog

Synd! skulde man da ikke kunne bruge en liden Stund af Natten til Bod og Omvendelse? Mørkets Aand sniger sig mest omkring om Natten; hvorfor skulde vi ikke ogsaa da gjøre ham Modstand i Troen med vore Bønner?

§ 28. Dog, jeg er vis paa at for sande bodfærdige Christne, der altid have Guds Ord for Øie som en Rettesnor for sit Liv og Levnet og som mene det alvorligt med sin Gudsfrygt, for dem er denne Undervisning saagodtsom overflødig. De vide selv, hvad de i saa Maade skulle gjøre; de vide af Erfaring, hvad der bedst tjener til at opvække sand Andagt hos dem, og ihvorvel de efter sin Frelsers Befaling foretage sine Øvelser i Løndom og hellere ville være dem bekjendte for Gud end for Mennesker, saa ved jeg dog, at mange Tusind Christne tjene Gud med Faste og Bøn Nat og Dag; mig tykkes, jeg ser dem, hvorledes de ligger paa sine Knær; jeg ser dem bede og græde; jeg ved, de sukke til Gud Nat og Dag og bede om den store Guds og vor Frelsers Jesu Christi Aabenbarelse. Troen spørger ikke om hvorledes og naar den skal øve sig, men er altid i Øvelsen; den holder den vel skjult, men kan dog ikke undlade den. Den søger hellerikke dermed at fortjene Noget, men kun at lægge sin Gudsfrygt, sin Oprigtighed og sit hjertelige Alvor for Dagen. Saadanne Øvelser medfører ogsaa sin store Nytte, naar de ere parrede med et oprigtigt Hjertelag og ske uden Hykleri, i Troen; Erfaringen lærer, at Andagten voxer ved Andagt, og at Gud er saa naadig og miskundelig, at Han ikke lader noget eneste ydmygt Knæfald, som de Bodfærdige gjøre for Ham i Løndom, blive ubelønnet; Han tæller deres Taarer, og deres Sukke ere ikke skjulte for Ham, og naar Han optog den afgudiske og hykkelske Kong Akabs Faste og Ydmygelse saa godt, at Han sagde til sin Profet: „Har du seet, at Akab har ydmyget sig for mit Ansigt? fordi han har ydmyget sig for mit Ansigt, vil jeg ikke lade det Onde (som jeg har truet ham med) komme i hans Dage", og, uagtet hans Omvendelse og Ydmygelse ikke var oprigtig og varig, alligevel belønnede den med en timelig Velgjerning, hvor meget mere maa Han da ikke finde Velbehag i sine Troendes sande Omvendelse og dens oprigtige udvortes Øvelse og belønne den med allehaande legemlig og aandelig Velsignelse! (Matth. 6, 6. 18; Ps. 56, 9; 38, 10; 1 Kong. 21, 29).

§ 29. Men jeg omhandler her atter Noget, som er kommet i Forfald hos den første Del af Nutidens Christne, og mangen Uforstandig turde ei alene finde det forunderligt, men endog vildfarende og kjættersk. Man mener, at det er en katholsk Overtro, hvad man lærer om Kjødets Spægelse, om Faste, Vaagen og deslige Ting. Den raa Hob vil være aldeles ubunden, og Verden vil have sin frie, syndige Villie. Jeg antager, man skal finde Mange, som holder sig for gode Christne og som dog ikke en eneste Gang i sit Liv have fastet eller vaaget en Time eller negtet sit Legeme nogen Bekvemmelighed forat øve sig i Omvendelse og Bøn. At drikke og fraadse og sidde oppe til langt paa Nat og saa bagefter snorke og sove til høit paa Dagen er desværre altfor almindeligt, saavelsom Pragt og Overdaadighed i Klædedragt, ved Maaltider og Gjæstebude; men Faste, Vaagen og Legemets Undertvingelse ville de Fleste intet vide af. Det gaar efter vor Frelsers Ord: „Ligesom de vare paa Noahs Tid og i de Dage før Syndfloden, at de aade, drak, toge tilægte og gave tilægte indtil den Dag, der Noah gik ind i Arken, og de agtede det ikke, indtil Syndfloden kom og tog dem Alle bort, saaledes skal og Menneskets Søns Tilkomelse være" (Matth. 24, 37—39). Den gamle Adam bliver hos de Fleste meget ømt behandlet og varmt tildækket, omend-

skjønt han sætter sig op imod Aanden og daglig overgiver sig til sine syndige Begjæringer. De tænke, at siden vi blive retfærdige ved Troen alene, saa behøver man ingen videre Bekymring at gjøre sig, — Noget, hvorom en nidkjær Theolog i vor Tid*) udtaler sig saaledes: „Efterat man gjennem Evangeliet har faaet Kundskab om den sande christelige Frihed — —, indbilde Verdensmenneskene sig, at man ingen gode Gjerninger mere behøver at gjøre, men kan leve, som Kjødet lyster og Djævelen vil have; om man end tager Del i det sikre Verdensliv alt hvad det fordærvede Kjød ønsker og begjærer, og tumler sig i al mulig Overdaadighed og Vellyst — naar man blot stundom slaar sig for sit Bryst og siger: Gud være mig Synder naadig! saa er man en god Christen, og saa staar Himmelen En aaben, hvilket er den største Galskab og den rette djævelske Fordreielse af den guddommelige Lære.“ Nu, min Medchristen, prøv og eftertænk ved denne Leilighed dit Liv og Levnet og besvar dig selv det Spørgsmaal, om hellige Øvelser efter Skriftens Anvisning og de Helliges Exempler ogsaa ere i Brug hos dig eller ikke. Visseligen vil den sande Omvendelse sjelden findes uden en eller anden af disse Bodsgjerninger; hvo som intet kjender til dem eller ikke vil vide af dem at sige og ikke agter Sagen vigtig nok til at tænke nærmere derover eller lade sig rigtig undervise derom, han maa man befrygte hellerikke kjender synderligt til den sande Omvendelse og ikke har erfaret, hvorledes et sandt bodfærdigt Menneske er tilmode. Jeg anbefaler derfor Sagen til din omhyggelige og gudelige Overveielse. Jeg kræver intet overtroisk og hykkelsk Klosterliv, men kun hellige Bodsøvelser, hvilke stedse og altid have været i Brug hos Guds Hellige.

*) Dr. J. Schmidt.

§ 30. Tid, Tal og Maal maa være overladt til Enhvers christelige Frihed og Andagt. Naar Nogen sporer en særdeles Gjenstridighed af det syndige Kjød hos sig og mærker, at Satan søger at styrte ham i en grov Synd, eller naar Nogen ikke har været paa sin Post og vandret forsigtigt nok, og Satan har besnæret ham og overrasket ham med et stort Syndefald, og han desaarsag har mistet sit Hjertes Fred, — naar Nogen bliver en ond Sædvane og yndet Synd var hos sig og gjerne vilde blive Herre over den og ved den Hellig Aands Kraft udrydde den, — naar Nogen vil gaa til den hellige Nadverd og ved en oprigtig Prøvelse berede sig til dens værdige Nydelse, — naar Nogen i en almindelig eller særskilt Nød og Fare vil anraabe Gud inderligen om Redning, Beskjærmelse og Hjælp, — naar Nogen har en høivigtig Sag fore, hvorpaa hans Nærmestes ei alene timelige, men maaske ogsaa evige Ve og Vel for en stor Del beror, da er det Tid til ved Faste, Vaagen og Selvydmygelse at gjøre sig skikket til at bede med ret Andagt. Dog maa man isaafald sky alt Hykleri og al Tragten efter Ære for Menneskene, ei heller desaarsag tillægge sig selv nogen særdeles Hellighed fremfor Andre, men gjøre Alt i Ydmyghed, af et enfoldigt, rent og gudfrygtigt Hjerte. Naar nu Verden vilde lytte til forstandige Raad og vænne sig til deslige Øvelser, saa skulde den snart faa se, at Guds Hellige ikke for Intet have betjent sig deraf. En Christen ligner Olietræet, som bærer rigelig Frugt, naar det staar paa stenige Sandbakker, men derimod viser sig ufrugtbar, naar det staar paa side og vaadlændte Steder, ligesom ei heller vore almindelige Kirsebærtræer vel kunne taale et fedt og gjødslet Jordsmon. Saaledes finder ogsaa en bodfærdig Christen sig bedst ved Ædruelighed og Maadehold; det tørre Tønder opfanger Gnisterne bedst, og det

tørre Træ kommer lettest i Brand. Saaledes ogsaa en Christen: naar han ved Faste, Vaagen og Kjødets Spægelse har beredt sig til Guds Tjeneste og saaledes er mest brændende i Bønnen, da har han desto flere himmelske Naadegaver at vente.

§ 31. Til de christelige Sjeles hellige Bodsøvelser hører endvidere „at give Almisser, at anstille gudelige Betragtninger" og saa endelig Bønnen. Om disse skulle vi endnu, saavidt paa dette Sted fornødent gjøres, give en kort Undervisning. Hvad Almisser angaar, da er det bekjendt, at de Gamle pleiede at kalde dem og Fasten Bønnens tvende Vinger, og Skriften fremstiller os Exempler paa Bodfærdige, som efter sin Omvendelse have taget sig hjerteligt af de Fattige og i christelig Kjærlighed gjerne kommet dem tilhjælp med sit timelige Gods. Vi kjende saaledes Beretningen om Zakkæus, der efter sin Omvendelse sagde til Herren: „Se, Herre, Halvdelen af mit Gods giver jeg de Fattige, og dersom jeg har gjort Nogen Uret med Underfundighed, da giver jeg det firfoldigt igjen" (Luk. 19, 8), hvilke Ord Dr. Osiander nærmere forklarer saaledes: „Ak, Herre, det gjør mig hjertelig ondt, at jeg hidtil har ført et saadant uretfærdigt og ondt Levnet, at jeg har bedraget og udsuget dem, med hvem jeg har haft at gjøre. Men forat Du kan se, hvor alvorligt jeg mener det med min Omvendelse, og at jeg vil bedre mit Levnet, saa lover jeg Dig herved, at jeg rigeligen vil give til de Fattige og hjælpe dem, om det saa skulde koste mig Halvdelen af mit Gods, og ligesom jeg før har syndet ved Gjerrighed, saaledes vil jeg herefter ved Gavmildhed og Godgjørenhed lægge for Dagen, at mit forrige Levnet i høieste Maade mishager mig", osv. Man maa ogsaa lægge Mærke til at Evangelisten siger, at han blev staaende eller traadte frem for Herren og talte de foranførte Ord, hvorved tilkjendegives, at han fremstillede sig for den Herre Jesus, af hvem han havde modtaget Naade og Syndernes Forladelse, overgav sig til Ham med Alt, hvad han eiede og havde, og oppebiede hans Vink om hvad han skulde gjøre dermed til Tak for den store Naade, Gud havde bevist ham. Thi saa ere de sande Bodfærdige: naar de blot kunne faa sine Synders Forladelse og Hvile for sine Sjele, saa hengive de gjerne Alt og agte alt Andet for Skarn, naar de blot kunne faa Ham og i Ham Forsikringen om Guds Naade; naar de først have smagt det himmelske Trøstes Sødme, saa vide de ikke, hvorledes de skulle vise sig taknemmelige nok, og de sige med David: „Hvormed skal jeg gjengjælde Herren for alle Hans Velgjerninger imod mig? (Ps. 116, 12) Dette var ogsaa Tilfældet med „den bodfærdige Synderinde," som ei alene vædede Herrens Fødder med sine Taarer og tørrede dem med sit Hovedhaar, men ogsaa salvede dem med Salve, og dette gjorde hun liggende ved Hans Fødder, forat tilkjendegive, at hun fra nu af ofrede og hengav sig til Ham med Alt, hvad hun havde; hendes bedste Prydelse skulde være hans Fodklæde, og Intet skulde være for godt og kostbart for Ham, naar hun blot dermed kunde tjene Ham og lægge sin Kjærlighed til Ham for Dagen. Men efterdi de sande Bodfærdige nutildags ikke kunne komme til Herren selv, saa anvende de af hjertelig Kjærlighed og Taknemmelighed villigen sine Penge og sit Gods til Hans trængende Lemmers Hjælp og Tjeneste, vel vidende, at alle Verdens Skatte ikke ere at ligne med en eneste Draabe af Guds Søns Blod. Dette Samme var ogsaa Tilfældet med de første Christne i Jerusalem, som efter at være kaldede til Jesu Christi Samfund og ved Guds Naade omvendte „ikke sagde om sit Gods, at det var deres eget; men alle Ting vare dem tilfælles, og Saamange som eiede

Agre eller Huse, solgt dem og frembare Værdien af det Solgte og lagde den for Apostelenes Fødder" (Ap. Gj. 4, 32. 34. 35).

§ 32. Saaledes vidner nu Veldædighed mod de Fattige ei alene om en sand Omvendelse; men den er paa en vis Maade tillige et Hjælpemiddel dertil; thi Erfaringen lærer, at ikke alle bodfærdige Hjerter strax komme til en sikker Forvisning om Guds Naade og til fuldkommen Samvittighedsfred. De have vel Længsel efter Christum, — de hænge ogsaa ved Ham med stadige Sukke, ligesom en Borre ved Klæderne; men Troens Frimodighed og Fornemmelsen skjænkes dem ikke strax. Andre, som vel have hjerteligen angret sine Synder og fattet Tillid til Christum, den Korsfæstede, og Haab om sine Synders Forladelse, føle dog endnu megen Sorg med Hensyn til Omvendelsens og den nye Lydigheds Frugter; thi efterdi det syndige Kjød er vant til Frihed og viser sig saare gjenstridigt, saa at de desaarsag mangengang overiles af en eller anden Feil, saa fremkalder dette sørgmodige Tanker hos dem og koster dem mange Taarer. Thi de have den Bekymring, at deres Omvendelse maaske ikke er sand, efterdi Frugterne ikke vise sig efter deres Ønske og Villie. Atter Andre, som vel tro, at deres Synder af Naade for Jesu Blods Skyld ere dem tilgivne, føle dog megen Angest og Skræk, idet de frygte for at Gud, som en retfærdig og hellig Herre, ikke vil lade deres forhen begangne store Synder hengaa saa aldeles ustraffede, men desaarsag vil hjemsøge dem med stor Ulykke og tungt Kors. Her kunne de Almisser, som i Troen gives af en bodfærdig Sjel, udentvivl medføre nogen Nytte; thi naar den ved Veldædighed gjør sig de gudfrygtige Fattige, der ere den Herres Jesu sande Lemmer, til Venner, og ved sin Gavmildhed vederkvæger og glæder dem, saa forene de sine Sukke med Giverens og bede til Gud i Jesu Navn, indtil de faa, hvad de begjære. De gudfrygtige Fattige anraabe Gud for sine Velgjørere, at Han vil krone dem med aandelig og legemlig Velsignelse, — at Han vil bære over med deres Feil og Brøst, aftvætte deres Synder med Jesu Christi Blod, fornye og opfylde deres Hjerter med Fred og Glæde i den Hellig Aand, — at Han vil bevare dem fra al Ulykke til Sjel og og Legeme og timeligen og evigt gjengjælde dem alle deres Velgjerninger. Hvo vil tvivle om at saadanne Bønner ere saare heldbringende og komme Velgjørerne tilgode, saamegetmere som Job siger: „Velsignelse af den Fortabte kom over mig" (Kap. 29, 13), og aabenbart er det, at ligesom de Gudfrygtiges Taarer og Sukke komme over de Ugudelige, af hvilke de ere blevne fortrædigede, og nedkalde Guds Vrede over dem, saaledes blive de til Velsignelse for de Bodfærdige, af hvilke de ere blevne trøstede og vederkvægede, og bidrage til at afvende de Straffe fra dem, som de ellers havde vel fortjent.

§ 33. Ja, man kan ogsaa sige, at Almisserne og de Forbønner af gudfrygtige Fattige, som man derved forskaffer sig, i nogen Maade komme dem tilgode, som endnu ikke fuldkommen have omvendt sig og endnu ikke arbeide paa sit Omvendelsesværk. Thi de Fattige, som de have glædet, anraabe Gud i Troen, at Han i Naade vil gjengjælde deres Velgjørere baade timeligen og evigt det Gode, som de have bevist dem, at Han, saafremt de ere i Naadestanden, vil opholde dem deri, og i modsat Fald, at Han vil bringe dem dertil, give dem Tid og Naade til Omvendelse, forlænge deres Liv, være deres store Løn i Himmelen og lade ogsaa dem nyde Godt af Jesu Christi dyre Fortjeneste til deres Frelse og Salighed, hvilke Bønner Gud i sin uendelige Barmhjertighed hører og tager Hensyn til. Dette kan oplyses ved hvad der tildrog

sig med den hedenske Høvedsmand i Cæsarea, Kornelius. Denne havde godt Vidnesbyrd for at han var from og frygtede Gud med sit ganske Hus og gav Folket mange Almisser og bad altid til Gud; men han fattedes dog den rette Kundskab om den Herre Jesus Christus og den Hellig Aands underfulde Gaver, hvisaarsag en Engel blev sendt til ham, der sagde: „Dine Bønner og dine Almisser ere stegne op til Ihukommelse for Gud," det er: Gud, som godt kjender alle dine Sukke og al din Velgjørenhed mod de Fattige, har nu besluttet at belønne dig rigeligen for din Gudsfrygt og dine gode Gjerninger med en større Indsigt i den himmelske Sandhed og med sin Hellig Aands herlige Gaver. Hos denne Mand fandtes vel Troens Begyndelse og den Hellig Aands Førstegrøde; men da der endnu manglede ham Meget, og han ei alene selv anraabte Gud om yderligere Naade, men ved sine rigelige Almisser ogsaa havde forskaffet sig andre Troendes Forbønner, saa kom disse ham i fuldt Maal tilgode. Saaledes gaar det endnu den Dag idag med mangt et Menneske, der vel har Omvendelses- og Salighedsmidlerne lige ved Haanden, men dog ikke alvorligt bruger dem; naar han med villigt Hjerte gjør Godt imod sine trængende Medmennesker, saa høster han paa en eller anden Maade Nytte af deres Forbønner, og Gud gjengjælder oftere saadan Nedladenhed med timelig, stundom endog med aandelig og evig Velsignelse. Her kan ogsaa følgende Ytring af Kirkelæreren Hieronimus anføres: „Jeg kan ikke mindes at have læst, at Nogen, som lagde Vind paa at øve Kjærlighedsgjerninger, har døet en ond Død; thi et saadant Menneske har Mange til at bede for sig, og det er umuligt, at Manges (mange Troendes) Bønner ikke skulde blive bønhørte." Dette kan ogsaa stadfæstes ved de Sprog af Skriften: „Gjører Eder Venner ved den urette Mammon, at, naar I skilles herfra, de skulle annamme (eller optage) Eder i de evige Boliger!" (Luk. 16, 9). „Lad, o Konge, mit Raad behage dig, og afbryd dine Synder (ligesom man overskjærer eller sønderriver en opspændt Væv) ved Retfærdighed og dine Misgjerninger ved Barmhjertighed mod de Elendige (ligesom du tilforn har bragt Mange til Betlerstaven og bedrøvet dem ved Voldsgjerninger, saa glæd dem nu ved Gavmildhed og Velgjørenhed; befri dem ei alene fra de tunge Paalæg, men understøt dem ogsaa med dine opsamlede Skatte, at de maa komme paafode igjen; saa ville de ikke mere sukke og bede til Gud imod dig, men for dig, at Han vil lade sin Vrede fare og afvende den Straf, Han har truet dig med), om din Fred maaske kunde forlænges" (Dan. 4, 27). Man har ogsaa mærkværdige Exempler, der lære det samme, men som det her vilde blive for vidtløftigt at anføre.

§ 34. Saa har da en bodfærdig Christen al Grund til at lægge Vind paa Gavmildhed mod de Fattige, og jeg ved ikke, hvad man skal tænke om d e n s Omvendelse, „som har Verdens Gods og ser sin Broder lide Mangel og lukker sit Hjerte for ham" (1 Joh. 3, 17). Jeg indser ikke, hvorledes den, hvis Hjerte viser sig haardt mod den trængende Næste, kan rose sig af sand Anger, hvorved netop Hjertet sønderbrydes. Hvorledes kan den, som ingen Kjærlighed viser sin Næste, tillegne sig Jesu Blod, der er udøst af Kjærlighed? Hvorledes kan den, som ingen Barmhjertighed viser imod den Elendige, sætte sit Haab til Guds Barmhjertighed? Siger ikke Apostelen Jakob udtrykkeligen: „Der skal gaa en ubarmhjertig Dom over den, som ikke gjør Barmhjertighed" (Kap. 2, 13)? Naar Gud oplader sin Naades Skatte og den Herre Jesus sine hellige Vunder for os og deraf gjør vore fattige Sjele rige, skulde da ikke vi oplade vore Kister, Punge,

Boder og Kjældere for vor trængende Næste? Naar det Aandelige og Himmelske er os skjænket, er det da noget Stort, at vi bortgive det Jordiske og Forgjængelige? Saa lader os da, naar vi ville faste og bede, se os om efter gudfrygtige Fattige og glæde dem ved vor Gavmildhed, paa det de maa opsende sine Sukke tillige med vore til Gud! Lader os, naar vi af christelig Andagt ville faste, idetmindste give et gudfrygtigt Fattigmenneske Saameget, som vi den Dag kunnet fortære, eller lade vor Mad tillave, som om vi vilde holde Maaltid, og derefter, naar Spisetiden kommer, sende den til en Syg og Elendig! Lader os især-delesshed udøve slige Kjærlighedsgjerninger paa de Dage, da vi gaa til Skrifte og til den hellige Nadverd! Naar den Herre Jesus agter os værdige til sit Bord og skjænker os sig selv med sit hellige Legeme og kostbare Blod, saa lader os idetmindste lægge vor Taknemmelighed for Dagen ved at skjænke En eller Anden blandt Hans trængende Lemmer Noget af et enfoldigt Hjerte og derved glæde Ham igjen, saaledes som Han har glædet os; thi hvad vi gjøre imod en af Hans mindste Brødre, det betragter Han, som om det var gjort imod Ham selv. Jeg har kjendt en gudfrygtig Frue, som havde for Skik, at hun til slige Tider selv gik ud om Aftenen tilligemed en stiltiende og gudfrygtig Tjenestepige og besøgte de fattige Syge i deres Hytter og Kjældere; hun talte trøsteligt til dem, spurgte til deres Tilstand, bespiste og læskede dem paa det Bedste med hvad hun havde i sin Kurv, som hendes Pige bar efter hende, forærede dem Penge og husvalede dem med Ord og Gjerninger, saameget som muligt var. Og dette gjorde hun med saadan Forsigtighed, at de Fattige, som nøde Godt af hendes Veldædighed, ikke selv kjendte sin Velgjørerinde, ligesaalidtsom hendes Mand og Husfolk vidste noget derom, førend hendes gudfrygtige Børn omsider opdagede det og da ikke glædede sig lidet derover; hun forbød dem imidlertid strængeligen at tale til Nogen derom. Ak, naar vi allevegne havde mange Saadanne! Dog, vi ville ikke opholde os længere herved, da vi senerehen, om Gud vil, i den tredie Del af dette Værk skulle handle udførligt om den troende Sjels christelige Gavmildhed.

§ 35. Vi have ogsaa nævnt „de gudelige Betragtninger“ som en Bodsøvelse for den christelige Sjel. Disse fortjente imidlertid, at man i et særskilt udførligt Skrift omhandlede dem og fremstillede deres Beskaffenhed og Nytte. Her skulle vi korteligen bemærke, at vi kalde det en gudelig Betragtning, naar en Christen paa et Sted, hvor han kan være uforstyrret, samler sine Tanker og henvender dem paa noget Aandeligt og Gudeligt samt omhyggeligen og med Andagt tænker over saadanne Ting, som kunne tjene til hans Sjels Gavn og Forbedring. Dette er en Øvelse, som de Hellige til alle Tider have betjent sig af og hvortil den hellige Skrift ogsaa indeholder Opfordringer nok. Om Isak læse vi, „at han gik ud paa Marken i dybe Tanker ved Aftenens Komme“ (1 Mos. 24, 63), hvormed tilkjendegives, at Isak, der af sin Fader var bleven godt oplært til Gudfrygtighed, imod Aftenen anstillede sine hellige Øvelser og endte Dagen med Bøn og hellige Tings Betragtning. Kong David berører ofte denne høivigtige Sag og røber noksom, at han var vel vant dertil, ligesom han ogsaa siger os, hvilke Gjenstande han pleiede at henvende sin Betragtning paa. Han priser den Mand salig, „hvis Lyst er til Herrens Lov og som grunder paa Hans Lov Dag og Nat“ (Ps. 1, 2). „Hvor kjær“, siger han, „har jeg ikke din Lov! den ganske Dag er den min Betragtning“ (Ps. 119, 97). „Naar jeg kommer Dig ihu paa mit Leie, gjennem Nattevagterne (naar det hænder, at jeg i nogen Tid ligger vaagen om

Natten), tænker jeg paa Dig" (Ps. 63, 7). Undertiden betragtede han den stjernefulde Himmel og dens pragtfulde Hær, som naar han siger: „Naar jeg ser din Himmel, dine Fingres Gjerning, Maanen og Stjernerne, som Du har beredt, hvad er da Mennesket, at Du kommer ham ihu, og Menneskets Søn, at Du besøger ham?" (Ps. 8, 4. 5) Undertiden eftertænker han sit Levnetsløb og de mangfoldige Undere af Guds Godhed imod ham: „Mangfoldige har Du, Herre, gjort dine Undergjerninger og dine Tanker imod os; Intet er at ligne med Dig; jeg vil kundgjøre og udsige dem; de ere flere end at man kan tælle dem" (Ps. 40, 6). „Jeg kommer fordums Dage ihu; jeg eftertænker alt dit Værk; paa dine Hænders Gjerning grunder jeg" (Ps. 143, 5). Stundom betragter han Guds Skabninger, deres underfulde Opholdelse og mangfoldige Nytte, saaledes som den 104de Psalme viser, hvor det mod Slutningen heder: „Min Betragtning være Ham til Behag! jeg vil glæde mig i Herren." Stundom er Gjenstanden for hans Betragtning Guds Egenskaber og Hans ubegribelige Forsyn og Styrelse, hvormed Han omfatter Alt, selv hvert enkelt Menneske og alle dets Gjerninger, saaledes som den 139de Psalme lærer. Her bør ogsaa den hellige Apostels Formaning, Filipp. 4, 8, anføres: „Iøvrigt, Brødre! hvadsomhelst der er sandt, hvad der er ærbart, hvad der er retfærdigt, hvad der er rent, hvad der er elskeligt, hvad der tales vel om, enhver Dyd og Alt, hvad priseligt er, derpaa giver Agt!" saavelsom hvad han skriver til sin Timotheus, efterat han har indskjærpet ham at beflitte sig paa at være et Forbillede for de Troende i Tale, Omgjængelse osv. og at holde ved med Læsning, Formaning og Lærdom: „Betænk (overvei og betragt) dette, - bliv deri, paa det din Fremgang maa være aabenbar i alle Ting," — idet han tillige viser, hvilken overordentlig Nytte de gudelige Betragtninger føre med sig (1 Tim. 4, 12—16).

§ 36. Thi de ere ligesom „Gløder, der tages af Guds Alter" og hvorved Hjertet renses og optændes til at elske Gud (Esai. 6, 6). Troen i Hjertet er ligesom en Offerild, der bestandig maa brænde og aldrig slukne, men stedse ved andægtige Betragtninger over himmelske Ting, ligesom ved paalagt Brænde, næres og vedligeholdes. De ere ligesom rene Dyrs Drøvtyggen (3 Mos. 11, 3); thi hvad den gudfrygtige Sjel ved Hørelse og Læsning har samlet af Guds hellige Ord, det tilbagekalder og overveier den under slig Eftertanke og fører sig det desto snarere og bedre til Nytte. Ligesom en Bie sætter sig paa en Blomst og suger den søde Honningsaft deraf, finder sin Glæde i denne Gjerning og derved ikke blot skaffer sig Livsophold for Øieblikket, men ogsaa for den tilkommende Tid, saaledes er det ogsaa med de gudfrygtige Sjele, naar de tage et Skriftsprog, en af Guds Egenskaber eller Gjerninger eller noget andet aandeligt Æmne for sig og suge Saft og Kraft deraf til sin Trøst og Forbedring. Men dette er atter en Sag, der nu om Dage er uvant for de fleste Christne, hvilke ligne Myggene og Fluerne, der vel ogsaa sætte sig paa Blomsterne, som om de forlystede sig ved deres Skjønhed, men som ikke forstaa at suge nogen Honningsaft deraf. Og heri ligger udentvivl for en stor Del Aarsagen til Christendommens Forfald i vore Tider og til den frugtesløse Hørelse af Guds Ord, hvorom vi allerede ovenfor have bemærket Et og Andet.

§ 37. For Øieblikket ville vi meddele en kort Veiledning til saadanne gudelige Betragtninger, som kunne tjene til sand Omvendelse og Forbedring og som saaledes henhøre til den bodfærdige Sjels Andagt og hellige Øvelser. Naar du, min Medchristen, med dit Legeme har unddraget dig fra de verdslige Ting og

indelukket dig i dit Kammer, saa gjør din Flid forat finde dit Hjerte, som den hellige David udtrykker sig (2 Sam. 7, 27), jeg mener: forat bringe dit Hjerte til Ro, drage det bort fra de verdslige Ting og stadig fæste det ved den Sag, du har fore, hvorom den kongelige Profet atter bruger de mærkelige Ord: „Lær mig, Herre, din Vei; jeg vil vandre i din Sandhed; foren mit Hjerte til at frygte dit Navn" (det er: foren mit Hjertes Tanker, mine Begjæringer, min Attraa, mit Sind, min Forstand, min Villie og min Hukommelse til at frygte dit Navn — Ps. 86, 11), hvilket Skriftsprog man kan bruge som et kort Hjertesuk ved Betragtningens Begyndelse. Jeg vil her sige de Uerfarne forud, at naar de foretage sig denne hellige Øvelse, vil det falde dem meget tungt og synes dem hartad umuligt at tvinge sit Hjerte og skride til Overveielsen af en hellig Sag. Thi det ustadige Hjerte er vant til at flagre og løbe om i Forfængeligheden. Det ligner de viltre Børn, som formedelst sine Forældres Efterladenhed have havt Lov til at streife allevegne omkring og lege med sine Jævnlige og som have meget vanskeligt for at være stille i Skolen og under Bønnen. Man afmaler Stjernerne omgivne af mange Straaler, som i alle Retninger gaa ud fra dem, ligesom de da ogsaa vise sig saaledes for vore Øine; ligedan er det med vort Hjerte; dets Tanker strækker sig snart i Høiden, snart i Dybden; snart ere de henvendte paa dette, snart paa hint; snart kaster det et Blik i Kjælderen, snart et i Staburet, i Kisten, hvor Pengene ligge, i Regnskaberne, i denne eller hin Bog, paa dette eller hint Forehavende; alle disse Tanker maa vorde forenede og henvendte til Et, nemlig at frygte Gud og bedre sig. Omendskjønt nu dette i Førstningen gaar tungvindt og Hjertet nødig vil til, allerhelst siden det skal beskjæftige sig med aandelige og guddommelige Ting, som af Naturen ere det modbydelige, saa maa man dog fastholde og tvinge det, anraabe Gud om Hans Naade og Bistand og ikke blive træt, selv om man fra først af ikke skulde bringe det videre end til to, tre, eller fire Gange at gjennemlæse et Skriftsted, som omhandler den Sag, man vil overtænke, forat forsøge hvilke gode Tanker derunder maatte ville falde os ind, hvilke visseligen ikke ville udeblive, saafremt Sagen foretages i hjertelig Andagt og med Sukke til Gud.

§ 38. Hvad der nu kan gjøres til Gjenstand for Bodsbetragtninger, er Mangt og Meget. Undertiden kan man tænke over Guds Alvidenhed, Hans Allestedsnærværelse og Hans altseende Øie, undertiden over Hans Hellighed og Retfærdighed, og at Han af Hjertet hader Synden og hellerikke vil lade den hengaa ustraffet hos nogen Ubodfærdig, — en anden Gang over Hans Almagt og store Vælde, at Ingen er for høi, for stor, for mægtig for Ham, — at man ikke kan modsætte sig Ham og ikke undgaa Ham, — undertiden over Hans Langmodighed og Godhed, som Han ofte i lang Tid beviser mod de Ubodfærdige for derved at lokke dem til Omvendelse, — saa og over Hans store Barmhjertighed og ubegribelige Kjærlighed, hvormed Han annammer de Bodfærdige og tilgiver Synden. Fremfor Alt maa man tit og ofte henvende sin Betragtning paa Jesum Christum, den Korsfæstede, og betænke, hvorlunde Han af stor Kjærlighed kom fra Himmelen for at gjøre Syndere salige, — hvor venligt Han indbød dem og kaldte dem til sig, — hvorlunde han pleiede Omgang med dem, aad og drak med dem, naar Han blot kunde vinde og omvende dem, — hvorlunde Han forkastede sine ilsindede Disciples Forslag, at lade Ild falde ned fra Himmelen over Samaritanerne og

fortære dem, sigende: „Menneskens Søn er ikke kommen forat fordærve Menneskers Sjele, men forat frelse" (Luk. 9, 56), — hvorlunde han kjæmpede for os indtil Blodet, underkastede sig med største Taalmodighed saamange smertelige og skjændselsfulde Lidelser og vovede sit Liv og Blod for os, osv. Tjenligt er det ogsaa, at man stundom eftertænker sit hele Levnetsløb og gjenkalder sig Guds Miskundhed og Langmodighed og alle Hans Velgjerninger og siger til sig selv: er det da ikke nok, min Sjel, at vi hidtil have fortørnet vor kjærlige, naadige Gud og henlevet i stor Sikkerhed og Utaknemmelighed? Skulle vi endnu længere vedblive at gjengjælde Godt med Ondt? Herhen hører ogsaa Syndens Betragtning, at den ikke er noget saa Ringe og Ubetydeligt, som Verden mener, men en Vederstyggelighed i Guds Øine, en Sjelegift, et Djævelsgarn, en Kilde til al timelig og evig Fordærvelse. Navnligen bør man overveie, hvor farligt det er at opsætte sin Omvendelse fra den ene Tid til den anden, — hvilken flygtig og ussel Ting vort Liv er, — hvor mangehaande Guds Domme, Ulykkes- og Dødstilfælderne ere, og hvor skrækkeligt det er at dø i sine Synder. Man maa betænke den yderste Dom, Evigheden, de Saliges og de Fordømtes Tilstand osv.

§ 39. Forat nu dette kan gaa desto bedre for sig, vil det være gavnligt, at man samler og i en liden Bog opskriver de vigtigste Skriftsprog, der handle om saadanne Ting, ligesom ogsaa at man forskaffer sig gudfrygtige Læreres Skrifter og Bøger, der meddele Veiledning i denne saare magtpaaliggende Sag og ved Exempler vise, hvorledes man skal anstille gudelige Betragtninger, hvilke Hjælpemidler man kan bruge saalænge, indtil man har samlet sig et nogenlunde tilstrækkeligt Forraad og begynder at blive rig i Aanden, rig paa Tro, paa Kjærlighed og gode Tanker. Barnet, som skal lære at gaa, holder sig først ved Stole og Bænke, indtil det efterhaanden bliver stærkere og endog vænner sig til at løbe. Vi have mange herlige Bøger, som kunne være tjenlige til det heromhandlede Øiemed. Den hellige Augustinus's lønlige Samtaler og Betragtninger læses ogsaa i det tyske Tungemaal. Salig Dr. Gerhards, en i Lære og Liv fortræffelig Theologs Bog, om denne Sag vil godt lønne sin Læser for den Tid og Møie, han anvender derpaa. Men fremfor Alt vil jeg anbefale et gudfrygtigt Hjerte et saare gavnligt Skrift af den høiberømte Dr. Geier, som han har udgivet under Navn af „Den altseende Guds Allestedsnærværelse" og hvori Hjertet ved en grundig Betragtning af mange herlige Skriftsprog bliver veiledet til Gudsfrygt, og skulde jeg af Hjertet ønske, at den samme høiværdige Mand paa samme Maade vilde afhandle andre Emner, som kunde tjene til Brug ved gudelige Betragtninger og Bodsandagter, og meddele Guds Kirke det. Man har desuden ogsaa andre lignende opbyggelige Sager, som just ikke allesammen ere mig bekjendte. Ethvert christeligt Hjerte vil altid kunne vælge sig Noget efter egen Undersøgelse og eget Godtbefindende eller efter sin Sjelesørgers eller en anden gudfrygtig og erfaren Mands Raad.

§ 40. Noget, som i denne Sag er af høieste Vigtighed, er, at man henfører Alt, hvad man læser og betragter, til sig selv og saameget som muligt lægger sig det paa Hjerte. Dette Arbeide maa ikke blot gaa ud paa Kundskaben, men fornemmelig paa Samvittigheden og Udøvelsen. Hvad vi af egen Tilskyndelse eller efter Andres Raad tage os for at betragte, maa vi ikke beskue som en malet Hauge, hvorved blot Øinene forlystes, men som en virkelig Lysthauge, hvori man kan sanke Blomster og Frugter og nyde dem, vederkvæge og styrke

sig dermed. Alt maa gaa ud paa at voxe og tiltage i Omvendelsen, i Troen, i Kjærligheden til Gud og Næsten, paa at befæste vort hellige Forsæt og svække Synden, som endnu bor i vort Kjød. De hellige Betragtninger ere de bodfærdige Sjeles Maaltid, og ligesom man styrker sit Legeme med Mad og Drikke i den Hensigt at det skal blive desto mere skikket til Arbeide, saaledes maa ogsaa vore Sjeleøvelser tjene til vor Bestyrkelse i et helligt Liv og Levnet. De himmelske Dyr, som Profeten saa i sit Syn, havde „ikke blot Vinger, men ogsaa Hænder under Vingerne" (Ezek. 1, 8). Ligesaa maa en Christen ikke blot have hellige Tanker, men ogsaa hellige Hænder til at tage fat paa Gjerningen med. Naar vi ophøre med vor Tænkning og Overveielse, maa vi strax lægge Haand paa Værket. I Lønkammeret, hvor vi bede, læse og betragte, raadføre vi os med Gud og lægge Planerne til en hellig og god Handlemaade og Vandel; naar vi komme ud iblandt Menneskene, maa vi bringe Planen til Virkelighed og Udførelse. Til Exempel: en bodfærdig Sjel har anstillet Betragtninger over hvad Herren siger til Abraham: „Jeg er Gud, den Almægtige; vandre for mit Ansigt, og vær ustraffelig!" (1 Mos. 17, 1) og overvei, at det er Gud, fra hvem vi have alle Ting og ved hvis Miskundhed og Naade vi daglig hænge, som et Barn ved sin Moders Bryster, — at Han er en almægtig Herre, der har mange, mange Hundrede Tusinde Engle til sin Tjeneste og hvem Alt, hvad der er i Himmelen og paa Jorden, adlyder, og at det derfor ogsaa er billigt, at vi adlyde Ham, især da Han er den, som bekymrer sig allermest om os, samt at Han er en almægtig Gud, hvis Opsigt vi aldrig kunne unddrage os. Man beslutter da ogsaa, at man vil vandre for Ham, for Hans hellige Ansigt, i barnlig Frygt, agte paa Hans mindste Vink og aldrig med Vidende og Villie gjøre Noget, som strider imod den hellige Lydighed, der skyldes Ham. Denne Beslutning maa man da siden ihukomme; naar man gaar ud af sit Kammer, maa denne Guds Røst: „Jeg er Gud, den Almægtige, — vandre for mit Ansigt, og vær ustraffelig!" altid lyde i Ens Øren, og man maa ved enhver Leilighed opmuntre sig selv, for efter muligste Evne at blive sit fattede Forsæt tro. Hvad enten man da gaar paa Raadhuset eller i Kirken, paa Torvet, i Kramboden, til Bryllups eller i Gjæstebud, saa maa man stedse sige til sig selv: glem ikke, at du vandrer for den almægtige Guds Aasyn; vær derfor gudfrygtig, og sky Synden! Vi faa imidlertid i det Følgende, om Gud vil, yderligere Anledning til at omhandle denne Sag, hvorfor vi indtil da ville opsætte, hvad vi endnu i saa Henseende kunde have at bemærke.

§ 41. Endnu have vi de bodfærdige Sjeles sidste og bedste Øvelse tilbage, nemlig Bønnen, uden hvilken alle de foregaaende vilde være til ingen Nytte. Vi kunne plante og vande saameget, vi ville, saa er det dog forgjeves, naar ikke Gud giver Væxten; men dette opnaaes ved Bønnen. De Sukke og Bønner, som de Troende under sin Bodsandagt opsende til Gud, „ligne de Dunster", som Solen trækker op fra Jorden og som siden igjen falde ned som en liflig Dug eller et mildt Regn og vederkvæge Jordens Væxter*). Hvo som tænker at kunne udrette Noget i Omvendelsen og Gudfrygtigheden uden hjertelig, ivrig Bøn, han vil flyve uden Vinger og høste, uagtet han Intet har saaet. Den hele Christendom er himmelsk og grunder sig fra Begyndelsen til Enden i Guds Naade. Derfor maa man uafladeligen sukke til Gud, og Bønnen maa ved alle hellige

*) Den gamle romerske Forfatter Plinius siger, at Vandene vandre til Himmelen og derfra bringe Livsaand med sig ned til Planterne.

Øvelser være det Første og Sidste. Hvor ivrigt og hjerteligt beder ikke den kongelige Profet efter sit store Fald om „et rent Hjerte og en fornyet stadig Aand!“ (Ps. 51, 12) og hvorledes knytter han ikke i sin 119de Psalme det ene Hjertesuk til det andet, alle gaaende ud paa at hans hele Liv og Levnet maa være overensstemmende med Guds hellige Villie! (V. 5). Et kjødeligt Hjerte turde denne lange Psalme med dens saa ofte gjentagne og paa Et og det Samme udgaaende Sukke til Gud forekomme som et tomt Snak; men et oplyst Hjerte ser godt, at den Hellig Aand, der styrede Profetens Hjerte og Pen, hermed har villet lære os, at hellerikke vi skulle bede Gud tiere og inderligere om Noget end om et bodfærdigt, gudfrygtigt Hjerte, og at vi, selv om vi maatte have bragt det ligesaa vidt som David, alligevel stadig skulle sukke og bede til Gud om vor Troes, vor Kjærligheds og vor Gudfrygtigheds Opholdelse og Forøgelse. „Ligesom Pulsaaren“ i det menneskelige Legeme aldrig staar stille, saaledes skal vor Aand altid sukke og længes efter Gud. Da den bodfærdige Synderinde ved den Herres Jesu Prædiken fornam Guds Naadedrag i sit Hjerte, kom hun og lagde sig ned ved den Herres Jesu Fødder, og omendskjønt hendes Mund taug, talte dog hendes Taarer og Sukke, hvis Indhold udentvivl i Korthed var dette: „Jeg slipper Dig ikke, uden Du velsigner mig“ (Luk. 7, 37. 38; 1 Mos. 32, 26). Efterat Paulus er bleven omskinnet af det himmelske Lys og af den Herre Christus paa underfuld Vis kaldet til Hans Tro og Lydighed, saa er det Første, som fortælles om ham ved hans Indtrædelse i Guds Naadesrige, at han i tre Dage hverken aad eller drak, men bad, ved hvilken Leilighed Herrens Ord ere mærkelige, der Han siger til Ananias: „Staa op og spørg efter En ved Navn Saulus fra Tarsus; thi se, han beder,“ idet Han dermed vil give os at forstaa, hvor nøie han giver Agt paa de Bodfærdiges Bønner, og hvor velbehagelige de ere Ham (Ap. Gj. 9, 11). Den romerske Høvedsmand Kornelius i Cæsarea havde ved Guds Naade formedelst Hans Ords Hørelse faaet et Skimt og en Forsmag af den saliggjørende Religion, „og han beder altid til Gud“ (Ap. Gj. 10, 2). Saaledes er det; „Naadens Aand er ogsaa en Bønnens Aand“ (Sak. 12, 10). Naar Mennesket ved den legemlige Fødsel begynder det møisommelige Liv, giver det et Skrig fra sig og vidner derved om at det lever; saaledes ogsaa, naar det indtræder i det aandelige Liv, saa vidner det herom ved Suk og Graad og Bøn. Hvor derfor endnu ingen ivrig, hjertelig og flittig Bøn findes, der er der Grund til at befrygte, at det endnu ikke staar synderligt vel til med Menneskets Omvendelse. Hvo der endnu er koldsindig og efterladen i Bønnen, han har Aarsag til desto omhyggeligere at prøve sin Omvendelse og at være desto mere bekymret derfor.

§ 42. En bodfærdig Christen beder imidlertid mest om aandelige og guddommelige Ting, om den rette Kundskab om Gud og sin Frelser, Jesus Christus, om sand Anger og Sorg over sine Synder, om et blødt, rent, gudfrygtigt Hjerte, om sand Tro, om det nye, hellige og gudelige Levnet og Christi Efterfølgelse o. dsl. Forbilledet for alle hans Bønner er den Bøn, som Guds Søn selv har lært os, og saaledes beder han mest om at Guds Navn ogsaa maa helliges ved ham, at Guds Rige ogsaa maa oprettes og bevares i ham, og at Guds Villie ogsaa maa fuldbringes ved ham, paa ham og i ham. Det er Noget, som jeg ikke blot har af egen, men ogsaa af andre gudfrygtige Hjerters Erfaring, at naar man beder det hellige Fadervor og ikke er nøie paa sin Post

og holder godt paa det flagrende Hjerte, saa farer man gjerne hen over de tre første Bønner uden at udtale dem med tilbørlig Andagt, indtil man kommer til det daglige Brød i den fjerde Bøn, hvor man først begynder at tænke ved hvad man har fore. Jeg skulde tro, at Satan her er virksom, idet han godt ved, at de første Bønner for os ere de mest magtpaaliggende; men saa maa han rigtignok ogsaa finde sig i at en bedende Sjel atter begynder forfra og gjentager dem med mere Eftertanke. En bodfærdig Christen vil ogsaa i sine Bønner først og fremst tragte efter Guds Rige og Hans Retfærdighed, vel vidende, at efter hvad hans Gjenløser har forjættet skal da ogsaa alt Andet vorde ham tillagt. Han er ligesom Salomon, der ikke bad om Rigdom eller Ære, men om Visdom. Han siger saalunde: „Min Gud! jeg beder ikke om Sølv eller Guld, ikke om denne Verdens Ære og Herlighed, men om et bodfærdigt, troende, gudfrygtigt Hjerte. Lad mig leve og dø i den Herres Jesu, min Frelsers, Forening og Samfund; gjør forøvrigt med mig saaledes, som det er din naadige og gode Villie!“

§ 43. Først og fornemmelig maa en bodfærdig Sjel give Agt paa hvad der endnu maatte fattes ham i hans Christendom. Ofte har vort Kjød, saaledes som i første Del omtalt, sin egen Synd, der volder Aanden det meste Arbeide og fra først af ikke vil lade sig dæmpe og overvinde. Mod den maa man da bede saameget ivrigere og ikke give tabt, før man sporer Bedring. Ofte mærke vi, naar vi undersøge vor Christendom, at vi ere koldsindige i Kjærligheden til Gud, at vi endnu vide lidet af Hengivenhed Guds Villie og Taalmodighed i Trængsler at sige, - at vi endnu ikke have lært at lade os nøie, at forsmaa det Timelige og søge det Himmelske og Evige; vi finde ofte, at vi ikke med Sagtmodighed kunne bære nogen Foragt og Smædelse af Verden, - at vi ikke af Hjertet kunne tilgive vore Fiender, - at vort Hjerte tit bliver besmittet med skammelige Tanker og letsindige Indfald, osv. Saadant maa man ikke agte for ringe, men af al Kraft kjæmpe og bede derimod, og naar den regelmæssige og sædvanlige Bøn ikke vil strække til, maa man ty til en overordentlig og særegen og holde ved med Faste, Suk og Bøn saalænge, indtil man faar Hjælp fra Himmelen og raader Bugt med den Fiende, som viser sig gjenstridig mod Aanden. At saadan Bøn maa ske med al Ærbødighed, Ydmyghed og Selvfornedrelse, vil det være ufornødent at minde om; hvo som betænker, at han har med den majestætiske og høilovlige Gud at gjøre, og at han beder om Ting, som angaa hans Sjel og Salighed, han vil ikke skamme sig ved at ligge paa sine Knær og sit Ansigt, naar han blot kan erholde, hvad han beder om. Meget gavnligt er det ogsaa, at man vænner sig til lønlige Sukke og Smaabønner og dermed nedbeder Guds Naade og Bistand under sine Gudfrygtighedsøvelser saavelsom under sit udvortes Livs Virksomhed. Et smukt Exempel, hvormed jeg kan oplyse, hvad jeg her siger, have vi i Nehemia; da han stod foran Kongen, og denne spurgte ham om Aarsagen til hans Bedrøvelse, gav han til Gjensvar: „Hvorfor skulde jeg ikke se ilde ud, da den Stad, i hvilken mine Fædres Begravelsers Hus er, ligger øde, og dens Porte ere fortærede af Ild?“ Da nu Kongen sagde til ham: „Hvad er det, Du søger om?“ begjærer han, at det maatte forundes ham at bygge Staden; men han fortæller os dog først: „Da bad jeg til Gud i Himmelen“ (Neh. 2, 1—5). Det er udenfor al Tvivl, at han ikke faldt ned paa sine Knær i Kongens Nærværelse og bad med høi Røst til Gud; men han sukkede lønligen, idet han talte med Kon-

gen, og bad Gud, at Han vilde bøie dennes Hjerte til ham og gjøre ham gunstigt stemt for hans Forehavende. Heraf lære vi, at, naar vi under vor Morgenbøn eller ved en anden Leilighed have fattet det hellige Forsæt at lægge Vind paa en uskadt Samvittighed og ikke med Vidende og Villie handle imod Guds Bud, og dette Forsæt saa siden skal komme til Udøvelse og Iværksættelse, idet vi komme ud iblandt Menneskene og maaske blive fristede til Synd, saa bør vi lønligen sukke til Gud og bede om Kraft fra det Høie. Til Exempel: et Menneske er tilbøieligt til Vrede, men foresætter sig af Hjertet, at han vil vogte sig derfor og beflitte sig paa Sagtmodighed; nu sker det, at der i hans Hus eller i Nabolaget forefalder Noget, som giver ham Anledning til at fortørnes; da maa han ikke blot ihukomme sit hellige Forsæt, men ogsaa med lønlige, hastige Sukke bede Gud om Hans Naade, idet han raaber omtrent saaledes i Aanden: „Ak, Herre Jesu, du sagtmodige Hjerte, hjælp mig!“ eller: „O, langmodige, kjærlige Gud, hjælp mig at taale min Næstes Feil og at overvinde dem med Sagtmodighed!“ Jeg tviler ikke om at David har gjort det Samme, da Simei angreb ham med heftige Skjældsord og kastede med Stene og Jordklumper paa ham (2 Sam. 16, 6 flg.); da har han maaske sukket: „Retfærdig er du, Herre, og rette ere dine Domme;“ jeg har vel forskyldt alt dette ved mine Synder; skjænk mig kun Taalmodighed, og tag ikke din Naade fra mig! Og hvo vil tvivle om at den kyske Josef, da han saa sig efterstræbt af sin Herres Hustru, stadig har sukket til Gud og bedet om Naade og Kraft til at overvinde en saa stor Fristelse? Nu, Gud hjælpe os, at vi maa følge gode Raad, dagligen øve os i Omvendelsen og saaledes bestandig blive gudfrygtigere, formedelst Jesum Christum, vor Herre! Ham være Tak og Lov og Pris tilligemed Hans himmelske Fader og den Hellig Aand nu og i Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige Sjel.

Femte Prædiken,

hvori dens troende Længsel efter Guds Naade i Christo betragtes.

Matth. 5, 6: Salige ere de som hungre og tørste efter Retfærdighed; thi de skulle mættes.

§ 1. Allerede i lang Tid har der været megen Tale om „den Kunst at gjøre Guld," og de saakaldte Alkymister*) have i saa Maade gjort mangen fornem Herre og velhavende Mand store Løfter, men som dog allesammen, saavidt hidtil bekjendt, have vist sig bedragerske og ført til Fattigdom, og omendskjønt der har været Nogle, som ei alene have röst sig af at forstaa denne Videnskab, men ogsaa efter enkelte Forfatteres Vidnesbyrd aflagt tilfredsstillende Prøver derpaa, navnlig Edvard Kelleius, Nikolaus Mirandulanus, Theofrastus Paracelsus, saa ved dog Gud bedst, hvorledes det hermed har forholdt sig og paa hvad Maade disse Folk har bragt Guldet tilveie. Theologerne holde medrette for, at Ingen kan forandre og forvandle Guds Skabning og de skabte Tings Væsen uden Gud selv, som er alle Tings Skaber og Naturens Herre. Den Hellig Aand beretter som et af Guds Underværker, at „Christus gjorde Vand til Vin" (Joh. 2, 9). Om nu de stakkels Mennesker med al sin Kunst kunne gjøre noget Lignende og med Sandhed rose sig deraf, henstiller jeg til alle christelige Hjerter at betænke. Vi læse om Kong Salomon, at han samlede sig stor Rigdom; men dertil betjente han sig dog af Handelen og Skibsfarten, ligesom han ogsaa gladeligen tog imod, hvad andre Fyrster skjænkede ham. Men havde han forstaaet Guldmagerkunsten — og den burde jo ikke været ham ubekjendt, siden han af Gud var udrustet fremfor alle Andre med overordentlig Visdom og Indsigt, ogsaa i naturlige Ting — saa kunde han have sparet sig al den Møie og Vidtløftighed.

§ 2. Hvad der ogsaa maa vække adskillig Tvivl om denne Kunst, er den Omstændighed, at Flere, som i mange Aar med store Udgifter og til Skade for sin Sundhed have lagt sig derefter, tilsidst oprigtig have bekjendt, at de have været bedragne og al deres Bekostning, Flid og Møie spildt. Om Penor, der var en af de berømteste Alkymister paa sin Tid og af Alle holdtes for at forstaa denne Kunst, fortæller Sennertus, at han døde otte og nitti Aar gammel i den yderste Armod som Fattighuslem i Iverdun i Sveits, og da man kort før hans Ende=

*) Alkymi eller Alkemi: Guldmagerkunst.

ligt bad ham, at han, saafremt han var i Besiddelse af nogen sær Hemmelighed i den saameget eftertragtede Guldkunst, da ikke vilde misunde Efterverdenen den, men aabenbare den, gav han til Svar, at dersom han havde en Fiende, som han ikke kunde skade ved aabenlys Vold, vilde han give ham det Raad, at han skulde blive en Alkymist og lære den Kunst at gjøre Guld; saa var han vis paa at han vilde blive en Tigger.

§ 3. Iligemaade skal man betænke, at selve Satan med Guds Tilladelse formedelst Menneskebørnenes Gjerrighed og Guldtørst blander sig i denne Sag og søger at fange Sjelene i „gyldne Snarer og Garn," i hvilken Anledning vi her skulle indtage en Beretning af den berømte Athanasius Kircher. En fornem Mand, som fra sin Ungdom af havde haft stor Lyst til denne Kunst og hidtil anvendt megen Tid, Møie og Bekostning derpaa, havde det just engang meget travlt i sit Laboratorium eller kemiske*) Værksted og gjorde sig Haab om at han nu omsider havde fundet den Hemmelighed, han saa længe havde søgt efter. I det Samme lader en ubekjendt Mand sig melde, der først hilser meget venligt paa ham og derefter spørger ham, hvad han har fore. Da han nu ikke fandt det saa ganske raadeligt at give ham et rigtigt Svar og taug, vedblev hin: „jeg ser nok paa den Redskab, I har ved Haanden, at I er en Kemiker, og at I søger efter noget Stort i denne Kunst; men jeg kan forsikre Eder, at hvad I søger, vil I ikke finde." Da nu Husets Herre bad ham, at hvis han kjendte denne Hemmelighed, han da ikke vilde tage i Betænkning at aabenbare ham den, sagde den Anden: „jeg skal gjøre det; sæt Jer ned og opskriv den rette Fremgangsmaade, som man heri maa iagttage." Efterat dette var skeet, skrede de strax til Forsøget og lavede et Pulver, ved hvis Hjælp de frembragte et kosteligt Guld af Kviksølv. Husets Herre forbausedes herover og vidste ikke, hvad han skulde sige for Glæde, eller hvorledes han skulde vise sig taknemmelig nok mod sin Gjæst. Han spurgte ham da, hvorfra han var, og hvorledes han var kommen til denne Hemmelighed. Hin svarede, at han drog Verden rundt, trængte ikke til Nogens Hjælp eller Penge og pleiede at aabenbare Noget af denne Kunst for gode Venner, som i lang Tid forgjeves havde syslet og plaget sig dermed, osv. Omendskjønt nu hans Lærling tilbød ham frit Herberge, vægrede han sig dog ved at modtage det, men nævnte ham et offentligt Værtshus, hvor han var at træffe og hvor ogsaa Lærlingen Dagen efter søgte ham, men uden at finde ham, ligesom han da hellerikke var at træffe i noget af Stedets andre Værtshuse. Han tager derefter atter fat paa sin Kunst og gaar tilværks paa den Maade, som Mesteren havde foreskrevet ham; men det slog feil, og der vilde intet Guld blive. Han troede, at han muligens havde forsømt Noget, begyndte derfor paany og gjorde sig al mulig Umag, men Alt til ingen Nytte; herved optændtes han stedse mere og mere og forsøgte det saa tit og paa saamange Maader, at ikke blot det Guld, han i sin Mesters Nærværelse havde tilveiebragt, men næsten hele hans Formue gik med, og saa at han var nær ved at falde i Fortvivlelse derover. Da betroer han sig til en oplyst og forstandig Geistlig og fortæller ham Sagen med alle dens Omstændigheder. Denne svarer ham: „min Herre! skjønner I ikke, at herunder skjuler sig et Bedrag af Satan, der udentvivl har fremstillet sig for Eder i menneskelig Skikkelse og et eller andetsteds røvet det første Guld og brugt det til en Lokkemad at fange Eder med, forat at I skulde faa større og større

*) Kemi eller Kymi: den Kunst eller Videnskaben om at opløse de legemlige Ting i sine Elementer eller Bestanddele; Skillekunst.

Lyst til denne Kunst, og naar I ingen Vei kom dermed, enten lade Eder overtale til at slutte et Forbund med ham eller aldeles falde i Fortvivlelse og forspilde Eders Salighed, idet I tragtede efter timelige Skatte?" Herover blev Kemikeren forskrækket, og efterat han vel havde overveiet alle Ting, navnligen de Ord af denne Mester, „at han var En, som vandrede om paa Jorden" (Job 1, 7), blev det ham klart, at han efter Guds Tilskikkelse for sin Nysgjerrigheds og Pengebegjærligheds Skyld var bleven forledet af Djævelen, ilede derpaa hjem, slog alle Ovne og Redskaber i Stykker, opbrændte de Bøger, som handlede om denne Kunst, og lagde sig efter andre Ting, som vare mere overensstemmende med Guds Villie og til større Gavn for ham selv og Andre, og takkede derhos Gud af Hjertet for at Han efter sin store Barmhjertighed havde reddet ham af en saa stor Sjelefare. Til Slutning bemærker Kircher: „Denne sandfærdige Beretning har jeg villet hidsætte, for derved at vise, hvorledes Satan pleier at forblinde de penge- og guldtørstige Hjerter, og hvorledes han paa alle mulige Maader søger at bringe dem i sit Garn."

§ 4. Men man kan ogsaa heraf se Verdens umættelige Gjerrighed, at den ikke har Nok i det Guld, som alle Tings Skaber har gjort, men tør understaa sig at ville gjøre endnu Mere, og jeg holder for, at om alle Fjelde, Klipper og Stene bleve forvandlede til Guld, vilde den alligevel neppe have Nok, efterdi det desværre er saa med Gjerrigheden, at jo Mere den har, desto Mere vil den have. Imidlertid gjør Verden Guld ikke blot paa denne, men ogsaa paa mange andre Maader, idet den ved alle mulige Midler søger at berige sig. Men det gaar den ligesom de ovennævnte Guldmagere: den taber sædvanlig det visse, bestandige og evige Gode, idet den tragter efter det uvisse og forgjængelige, og falder derover i Djævelens Garn, som den hellige Apostel lærer, sigende: „De, som ville vorde rige, falde i Fristelse og Snare og mange daarlige og skadelige Begjæringer, som nedsænke Menneskene i Ødelæggelse og Fordærvelse" (1 Tim. 6, 9). Dette har jeg engang seet meget sindrigt fremstillet paa et Billede, hvor en Kvinde, som skulde betyde Sjelen, saaes at bøie sig ned imod en Kasse, fuld af Penge, medens Satan svævede over hende og lod en Strikke eller Snare falde ned, som han søgte at drage over hendes Hoved for derved at fange hende, hvormed skulde betegnes, at Satan bruger det timelige Gods til Lokkemad, og at de menneskelige Hjerter blive fangne og besnærede med det røde Guld ligesom Fuglene med de røde Bær, uagtet dog al Verdens Rigdom omsider ender med Armod, efterdi vi i Døden Intet kunne tage med os, men maa forlade Verden ligesaa nøgne, som vi kom derind. Lader os derfor altid have vor Frelsers Ord i Hjerte og Sind: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? Eller hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel?" (Matth. 16, 26).

§ 5. Men jeg agter her at handle om en langt bedre og ædlere Kunst, nemlig om „den Kunst at tro paa Jesum Christum." Forundrer Eder ikke, mine Kjæreste, over at jeg kalder den saliggjørende Tro en Kunst! Thi den er ikke saa simpel en Sag, som Verden nuomstunder tænker; man lærer den intetsteds uden i den Hellig Aands Skole, og den er saa vanskelig, at man maa studere paa den, saalænge man lever, - saa høi, at selv de hellige Engle forundre sig over den, der kan fatte endog kun noget Lidet deraf, - saa skjult, at den medrette henregnes til Himmelens største Hemmeligheder. Med god Grund sætter jeg den over Guldmagerkunsten og alle andre Kunster og Videnskaber i Verden, efterdi den

formaar at give mig det, som den ganske Verden med al sin Kunst, Evne og Formue ikke kan give mig, nemlig Syndernes Forladelse, Retfærdighed og Salighed. Den skjænker mig et Guld og en Penge, som gjælder for Gud og hvormed jeg kan kjøbe Himmelen og Saligheden. Alkymisterne drive det i det Høieste til at gjøre et Skinguld, hvormed de vel kunne bedrage de Uerfarne, men som ikke holder den ordentlige Prøve og som bliver forkastet i Mynterne. De Christne derimod forstaa en Kunst, hvormed de kunne komme i Besiddelse af et Guld, der bliver erkjendt for godt og gyldigt af selve den retfærdige og hellige Gud, som gransker Hjerter og Nyrer. De bringe derved en purpurrød, deilig Tinktur*) tilveie, som har en saa stor og underfuld Kraft, at den ikke blot i et Øieblik gjør en Fattig rig, en Syg frisk, en Hæslig deilig, men endog en Død levende og en Fordømt salig. Jeg mener den Kraft, som ligger i Jesu Christi, den Korsfæstedes, guddommelige, kostbare Blod, hvorved vi fattige Syndere blive rige for Gud, retfærdige og evigt salige. Lad nu Andre lægge sig efter den Kunst at gjøre Guld, indtil de i Gjerningen befinde, at de gribe efter en Skygge, og intil de have forvandlet Alt, hvad de eie og have, til Røg og Damp. Vi ville bruge al vor Kløgt og Flid for af Guds hellige Ord at lære Troens Kunst, efterdi saa saare Meget, ja Alt for os beror paa den; thi „uden Tro er det umuligt at behage Gud“ (Ebr. 11, 6). Troen med sin Jesus, til hvem den holder sig, er „den Seier, som overvinder Verden,“ Synd, Død, Djævel og Helvede (1 Joh. 5, 4). Troen er det Baand, hvormed Sjelen knyttedes til Christum; den er „Sjelens Skat og Rigdom, dens kongelige Klædebon, dens Krone, dens guddommelige Kraft, dens Lys, dens Herlighed og Salighed.“ Udenfor Troen eier den Intet uden Synd, Elendighed, Nød og Død; derimod i Troen eier den Jesum, Gud, Himmelen og Alt. Herom skulle vi nu efter den af os foresatte Orden handle. Ak, Herre, skjænk os Troen! forøg os Troen! (Luk. 17, 5) Amen.

§ 6. Det er høist fornødent, at man nøie kjender „den sande Troes rette Art,“ saavel „forat kunne styrke de Gudfrygtige i Troen“ og bringe den til Frimodighed hos dem, som ogsaa „forat kunne advare de Ugudelige,“ saa at de ikke skuffe sig selv med en falsk Indbildning. Idet vi nu skulle fremstille dette efter den Formue, som Gud giver, bemærke vi foreløbig, at en Christen maa nødvendigvis besidde gode Kundskaber om de guddommelige og aandelige Ting, som høre til Troen, og holde sig fuldt og fast forvisset om at hvad der herom er aabenbaret i Guds Ord, virkeligen er Guds Ord. Guds Ords er den Sæd, hvoraf Troen opvoxer; hvor nu Sæden ikke er, der kan hellerikke Planten være. „Hvorledes,“ siger Apostelen, „skulde de paakalde den, paa hvemde ikke have troet? men hvorledes skulle de tro paa den, om hvem de ikke have hørt?“ (Rom. 10, 14). Hvorledes kan man tro, hvad man ikke ved og ikke vil vide eller lære? Guds Ord er et Speil, hvori den Herre Jesus, den Korsfæstede, foreholdes os. Hvo der ikke agter paa Speilet og ikke vil se deri, han faar hellerikke skue Herrens Klarhed. Dog, Kundskaben er ikke nok; men Hjertet maa ogsaa føle sig overbevist om at Gud selv taler og samhandler med det i Ordet og gjennem Ordet, forat det med desto større Tryghed kan give sit Bifald til hvad der foreholdes det og forlade sig derpaa. Disse største Stykker af Troen er det imidlertid ikke dennesinde vor Hensigt udførligere at omhandle, efterdi vi allerede paa forskjellige Steder i det Foregaaende

*) Tinktur, ɔ: et lægende eller i andre Maader kraftigt farvet Vand. Filosofernes eller de Vises Tinktur, ɔ: et farvet Kraftvand, hvormed man skulde kunne forvandle uædle Metaller til ædle, forlænge Livet m. v.

have berørt, hvad vi i saa Maade have fundet fornødent. Derimod ville vi noget nøiere betragte de Bestanddele af Troen, som egentlig gjøre den til hvad den er, eller med andre Ord, „dens indvortes Art og Beskaffenhed.“ Den saliggjørende Troes Væsen bestaar da udentvivl i „en hjertelig, fast Tillid til Jesu Christi Fortjeneste,“ hvorved Guds Naade er os forhvervet. Og denne Tillid kan betragtes paa to Maader: i sin Begyndelse og i sin Udgang. Naar et Sædefrø er faldet i Jorden, saa spirer det først og begynder at vise sin Kraft og sit Liv i et lidet Straa, og dette voxer og tiltager efterhaanden, indtil det bliver til en fuldkommen Plante. Saaledes gaar det ogsaa til med den retfærdiggjørende Tro: den ytrer sig først i Længsel og voxer, indtil den kommer til Omfavnelse. Den første ville vi dennegang betragte og gjemme den anden til næste Leilighed.

§ 7. Om Sjelens tillidsfulde Længsel efter Christum handler Skriften paa mange Steder og navnlig i vor Text under Billedet af Hunger og Tørst. Thi hvo ere ellers de salige Mennesker, som hungre og tørste efter Retfærdighed, uden de, der saa at sige gjennem Guds Ord have faaet en Lugt og Smag af Christo, den ædle Paradisblomst, Livsens Træ, Brød og Kilde, og som længes efter Ham og Hans Samfund og ikke ønske at leve og dø uden i Ham, med Ham og ved Ham? Hungeren og Tørsten opstaar af den indvortes naturlige Hede, der, forat Legemet skal kunne vedligeholdes, maa have Noget at fortære, og er en Følelse af Mangel og en Attraa efter Mad og Drikke, en Følelse og Attraa, som bliver themeget stærkere, naar man enten seer eller lugter Maden eller hører tale derom. Saaledes gaar det ogsaa til med Troen. Naar Hjertet ved Lovens Hjælp har lært sin Mangel at kjende og smerteligen føler den i Samvittigheden, saa længes det efter Hjælp, Raad og Trøst. Og naar Evangeliet tilbyder det Saadant i Jesu Christo, den Korsfæstede, og anpriser Ham for det med Hans hellige Blod og Fortjeneste som det sande Himmelbrød og Livsensvand, saa opstaar deraf den troende Længsel, der ikke lader sig tilfredsstille med Noget i Verden uden med Christi Samfund og Delagtigheden i Hans hellige Fortjeneste. Naar da et saadant Hjerte støder paa et eller andet Skriftens Kraftsprog og erfarer dets Virkning i sig, saa begynder det at sukke: „Ak, Herre Jesus, hvor sødt er ikke dit Ord! hvor trøstefuldt er ikke dit Samfund! Salige ere de, som have Dig og dit Ord i sit Hjerte, og over al Maade salige de, som Du har annammet og som med fuld Forvisning have Del i Dig! Ak, naar ogsaa jeg kunde vorde saa lyksalig! Ak, naar det ogsaa angik mig! Jeg bevidner af mit Hjertes Grund, at Intet i den ganske Verden er mig saa kjært, saa dyrebart og kosteligt som din hellige Fortjeneste, dit Kors og din Død. Jeg agter en Blodsdraabe, der er udflydt af dit hellige Legeme, høiere end al Verdens Rubiner, Diamanter og Perler. Jeg attraar ingen høiere Lyksalighed end at jeg maa blive forenet med Dig i Troen og hede et Guds Barn. Men du ser og kjender min Svaghed, min Uformuenhed, min Koldsindighed, mine daglige Brøst. Ak, Jesus! hjælp mig! lad dog ikke din hellige bitre Lidelse og Død være spildt og bortkastet paa mig stakkels Synder! Jeg hænger mig ved Dig som en Borre ved en Kjortel; lad mig ikke falde! Du har sagt, at Offere for Dig ere en sønderbrudt Aand, og at Du ikke vil foragte et sønderbrudt og sønderknust Hjerte; se, Herre, her er en sønderbrudt Aand og et sønderbrudt og sønderknust Hjerte. Du har kaldet de Arbeidende og Besværede til Dig; se, ogsaa jeg er en af dem, som arbeider under Sjelebyrden og ikke kunne raade eller hjælpe sig selv. Saa lad mig da finde Naade, Raad,

Hjælp og Trøst hos Dig! O Jesus, en Draabe Trøst for en bedrøvet Sjel! Jeg slipper Dig ikke, uden Du velsigner mig. Jeg tror, Herre; hjælp min Vantro!" osv.

§ 8. Jeg hidsætter disse Tanker og Hjertesukke, forat man deraf nogenlunde skal kunne se, hvorledes det forholder sig med Sjelen i Troens Begyndelse. Den udtaler vel ikke altid saadanne Ord med Munden; men det ene Suk følger dog paa det andet, og Bønnens og Kjærlighedens Taarer ledsage dem. Thi Troen opstaar ikke altid med Et i en bodfærdig Sjel, og om ogsaa allerede Begyndelsen er der, saa kjender den dog endnu ei sig selv og forstaar ikke sin Kraft. Det gaar hermed til som med Dagen, naar Solen staar op; Forandringen foregaar ikke pludseligen, saa at der strax bliver Lys af Mørke; men der viser sig først et svagt Lys, som derefter tiltager, indtil Solen fremtræder i sin fulde Glands. Troen er i Førstningen blandet med Modfaldenhed og Frygt; den synes ikke, at den ganske og aldeles tør trøste sig ved sin Gjenløser, Christo, efterdi dens Synders Mangfoldighed afholde den derfra; ikkedestomindre længes og higer den dog efter Christum, og naar den hører en trøstelig Prædiken eller læser noget Kraftigt om Guds Naade i den Herre Jesu, saa sukker den: „Ak, hvo som blot kunde tro det! Skulde da ogsaa Guds Naade være for en saa stor Synder, som jeg er? Værdig er jeg ikke, men dog høist trængende." Sjelen forekommer mig i en saadan Tilstand at kunne sammenlignes med en Betler, der staar udenfor Ens Dør og beder om en Almisse; har han udtalt sin Bøn, og Ingen rækker ham Noget, saa giver han sig til at skrige og hyle, indtil Gaven kommer. Saaledes ogsaa Sjelen. Den sukker og raaber ved Guds Naadedør: „Ak, du Barmhjertigheds Fader og al Trøstens Gud! blot en liden Smule, som falder fra dine Børns Bord! O Jesus! Jesus! blot en liden Draabe af dit Blod! O, Gud Hellig Aand! blot en liden Draabe Trøst for en hungrende og tørstende Sjel!" O! hvor rig og salig er ikke en saadan Betler! Heller vil jeg paa denne Maade betle end med den rige Mand leve hver Dag herligt og i Glæde.

§ 9. Herom taler Guds Aand ogsaa paa andre Steder mærkelige og betydningsfulde Ord: „De Elendiges Begjæring hører Du, Herre; Du befæster deres Hjerte; Du vender dit Øre til. Herre, for dit Ansigt er al min Begjæring, og mit Suk er ikke skjult for dig. Gud! min Gud er Du; jeg søger Dig; efter Dig tørster min Sjel; efter Dig længes mit Kjød i et tørt og forsmægtende Land uden Vand; thi din Miskundhed er bedre end Livet. Min Sjel forsmægter efter din Frelse; jeg venter paa dit Ord. Mine Øine forsmægte efter dit Ord, idet jeg siger: naar vil Du trøste mig? Mine Øine forsmægte efter din Frelse. Jeg udbreder mine Hænder til Dig; min Sjel længes efter Dig som et vansmægtende Land" (der er udtørret og sprukket af Solheden og stunder efter Regn) (Ps. 10, 17; 38, 10; 63, 2. 4; 119, 81. 82. 123; 143, 6). Profeten Esaias har ogsaa saare deilige Talemaader herom: „Paa dine Dommes Sti, Herre, have vi forventet Dig; til dit Navn og til din Ihukommelse staar vor Sjels Begjæring. Med min Sjel begjærer jeg Dig om Natten; ja, med min Aand indeni mig vil jeg søge Dig aarle (Esai. 26, 8. 9). Fremfor Alt mærkeligt er det, hvad Herren selv siger Esai. 41, 17. 18: „De Elendige og de Fattige lede efter Vand (Trøst for sine Sjele), og der er Intet (Verden kan ingen Glæde og Ro forskaffe dem); deres Tunge forsmægter af Tørst. Jeg, Herren, jeg vil bønhøre dem; jeg, Israels Gud, vil ikke forlade dem. Jeg vil aabne Floder paa de høie Steder og Kilder midt i Dalene," osv. hvilke Sprog enten udtrykkeligen tale om

den Længsel, som vi her omhandle, eller dog med god Føie kunne anvendes derpaa. Thi ligesom et gudfrygtigt Hjerte i udvortes Anfegtelser og Trængsler vel føler Nøden, men alligevel holder sig opreist ved Haabet om Guds Hjælp, som den med inderlige Sukke og Bønner søger, saaledes ogsaa den bodfærdige Sjel: naar den kjæmper med Synden, Loven, Satan og Helvede, saa værger den sig med heftig Længsel og Attraa efter Christum og haaber i Troen, saa godt den kan, paa Guds Hjælp. Man kunde oplyse og yderligere forklare Sagen ved den blodsottige Kvindes Exempel, idet hun ved at berøre Sømmen af Herrens Klædebon blev delagtig i hans guddommelige Kraft og fik sin Helbred igjen. Det var, som det synes, ikke noget Stort at røre ved Klædebonnet; havde hun derimod omfavnet Herren og sluttet Ham i sine Arme, saa kunde hun efter vor kjødelige Formening have gjort sig bedre Haab om at opnaa sit Ønske; ikkedestomindre var dog denne ringe Berørelse et Middel, hvorved hun blev karsk (Matth. 9, 20). Saaledes gaar det ogsaa med den bodfærdige Sjel; al dens Sukken, Længsel og Attraa synes ikke at være noget Synderligt, og dog berører ethvert saadant Suk, enhver saadan Længsel og Attraa den korsfæstede Jesum og fører sin Livskraft med sig tilbage.

§ 10. Hertil tjener ogsaa det Billede af en rygende Hør, som den Helligaand selv frembyder os (Esai. 42, 3). Fra først af er Troen en liden ubetydelig Gnist, der ulmer i det sønderknuste og ved Følelsen af Guds Vrede udbrændte Hjerte ligesom i sit Tønder. Det er hermed som med et udblæst Lys, hvis Tande endnu gløder og ryger (Matth. 12, 20); men holder man et brændende Lys over det, saa slaar Luen ned i Røgen og gjør det atter brændende og skinnende. Den himmelske Ilds Gnister falde ved Ordets Prædiken i den bodfærdige Synders Hjerte: da opstige Sukkene derfra, indtil Troens fulde Lys, optændt af Gud, begynder at skinne klart i dens Frimodighed. Men det skjønneste Billede, hvorunder denne Sag træffende kan fremstilles, er efter min Mening det, som hentes fra en Ærte- eller Humleranke eller andre Slyngplanter, der ikke af Naturen ere udrustede med saadanne Kræfter, at de af sig selv kunne voxe i Høiden og staa sig mod Vind og Veir, men have den Art i sig, at de længes efter Støtter og Stænger; derfor ser man dem krybe saa længe henad Jorden, indtil de komme til et Træ eller noget Andet, som de kunne sno sig fast om, i hvilket Øiemed da ogsaa flere af dem have sine smaa Hager og Gafler, som man kan se paa Vinstokken, Ærterne og andre lignende Væxter. Saaledes gaar det ogsaa med den bodfærdige Sjel; naar den begynder at tro, saa sker Alt i stor Skrøbelighed; dog længes den af Hjertet efter Christum, og dens Hjertesukke ere de Smaahager, hvormed den hænger sig ved Ham. Den betragter sin Frelser, ihvorvel endnu med grædende Øine og ligesom gjennem en Taage, saa at den endnu ikke ret kan kjende Ham og tilfulde berolige sit Hjerte ved Ham. Den tror, men dog med Frygt, ikke fordi den tvivler om Guds almindelige Naade og den fuldkomne Forløsning, der er skeet ved hans Søn, men fordi den endnu ikke med Tryghed kan tilegne sig selv de almindelige Forjættelser og af ganske Hjerte forlade sig paa dem. Thi Troen er ligesom en udenlandsk, fin Plante, som fra først af ikke vil fæste Rod og komme sig ind i vort Hjerte; Synden derimod og de Anfegtelser, som deraf opstaa, Frygt for Guds Vrede, Tvivl, Modløshed osv., ere ligesom de indfødte Væxter, der af sig selv gro tæt og villigt, og paa hvis Udryddelse man stadigt maa arbeide forinden Troens ædle Plante kan komme op, blomstre og bære Frugt.

§ 11. Dette har Kirken meget smukt udtalt i de Ord af den bekjendte Psalme om den stakkels Synders Retfærdiggjørelse for Gud:

Vor Synd forkynder Lovens Røst;
Den knuser vore Hjerter;
Da lyder Evangeliets Trøst
Og stiller vore Smerter.
Det siger: „kryb til Korset; der
Og ei i Lovens Gjerninger
Er Fred og Ro at finde."

Og bekjendte ere ligeledes den gudfrygtige Bernhards Ord: „Hvad Haab for dem, som gjøre Bod, Er Du ei, Jesus! og hvor god Mod dem, som lede efter Dig! Hvad finde de evindelig! Dig søger jeg, hvor jeg end gaar, Paa Leiet og naar jeg opstaar; I Enrum og i Samfund her Kun Du min Lyst og Længsel er", osv. Mange erfarne og fortræffelige Lærere have ogsaa skrevet saare herligt om denne Sag. Luther siger: „Troens Natur er at føle Synden og gjerne at ville være den kvit. Naar du føler din Skjælven og Svaghed, og du gjerne vilde have Troen, saa tak din Gud; thi det er et sikkert Tegn til at Ordet har truffet og rørt dig og øver, paaskynder og driver dig. — — Hvad var det for en Tro, om jeg gik der og havde ingen Skjælven eller Banghed i Hjertet, hvorved Troen kunde øve sig?" Og atter: „Naar et ret angergivent Hjerte (saaledes som Kongen af Ninive havde) taler, som om det tvivlede, saa røber dette, at det endnu ikke er kommet igjennem (alle Anfegtelser og Hindringer, som Satan lægger Troen iveien), men endnu arbeider og er i Nød. Var der nu ingen Tro, saa holdt det ikke ud i saadant Arbeide og saadan Nød. Derfor ere deslige Ord meget mere Tegn til at Troen er deres — vistnok en Tro, som staar og kjæmper i Frygt, men som dog tillige har Guds Naade for Øie." Filip Melanchton ytrer i Forsvaret for den augsburgske Bekjendelse: „Den Tro, som retfærdiggjør, er ikke en blot historisk Kundskab, men bestaar deri, at man tror Guds Forjættelser, hvori Syndernes Forladelse og Retfærdigheden af Naade tilbydes os, eller rettere sagt — forat Ingen skal tænke, at den er en tom Kundskab —: at tro er at attraa og antage Forjættelsen om Syndernes Forladelse." Chemnitz (som man vel tør kalde en uforlignelig Theolog, saasom han ikke blot var saare godt lært og meget belæst i den hellige Skrift og de gamle Kirkefædres Bøger, men tillige besad en rig Erfaring og skarp Forstand) siger: „Af Kundskaben og Bifaldet opstaar ved den Hellig Aands Virksomhed i Hjertet en Attraa, saa det under Følelsen af den Synd og guddommelige Vrede, hvormed det er betynget, ønsker, begjærer, sukker og beder om at Retfærdiggjørelsens Naade, der tilbydes i de evangeliske Forjættelser, maa blive det skjænket og meddelt." — Disse have mange andre berømte Lærere fulgt og ligeledes henregnet Længselen til Troens Bestanddele eller Trin; her at anføre Navnene paa dem Alle vilde imidlertid blive for vidtløftigt, ligesom det ogsaa vilde være unødigt. Senerehen, naar vi komme til denne Læres Anvendelse, vil der desuden gives Leilighed til endnu at anføre et og andet tjenligt og trøsteligt Vidnesbyrd af gudelige Theologer.

§ 12. Ved denne Leilighed finde vi det endnu fornødent at minde om hvad allerede Andre have bemærket og hvad der ved gudfrygtige Hjerters Erfaring er stadfæstet, nemlig at man under oprigtige Bodsøvelser bedst lærer den saliggjørende Troes sande Natur at kjende og i selve Gjerningen lettest kommer til at forstaa den hellige Skrifts Mening om denne Sag. Thi at forøvrigt Nogle tænke saa og Andre saa derom, og Mange, som skrive og tale om Troen, ikke formaa at gjøre sig selv og Andre rigtig Rede derfor, kommer tilvisse deraf, at de i Sikkerhed hengive sig til sin egen Indbildning og sin Fornufts Tanker og

aldrig i Anfegtelse, Kamp og Strid have erfaret Troens Kraft og Væsen. Hvorledes kan den tale om Honningens Sødme, som aldrig har smagt den? Det er jo en stor Letsindighed, naar en Læge anbefaler en Urt og priser dens Kraft, uagtet han slet ikke kjender den og aldrig har erfaret dens Virkning hverken paa sig selv eller Andre. Man kan ikke udførligt forklare Nogen, hvorledes det forholder sig med Sindets indre Bevægelser, saasom Glæde, Sorg, Had eller Kjærlighed, og hvorledes man føler dem; langt mindre kan man nøiagtigt med Ord beskrive, hvorledes egentlig Troen er beskaffen, som er en himmelsk og guddommelig Kraft i Sjelen og aldeles fremmed og ubekjendt for Naturen. Hvad der imidlertid efter Evne skrives og tales herom til Andres Trøst, Lærdom og Undervisning, det kan bedst efter Guds Ord prøves og bedømmes af dem, som af egen daglig Erfaring og især deleshed i Anfegtelser have lært „at bedømme aandelige Ting aandeligen“ (1 Kor. 2, 13 flg.), hvortil ogsaa den gudfrygtige Arnd*) sigter, naar han siger: „Hvad Troen er, lader sig lettere føle i Hjertet end udsige. Thi den er plantet af Gud imod og over Fornuften og er en levende Kraft fra Gud, en følelig, levende, sikker Tillid til Guds Naade i Christo, antændt ved den Hellig Aand og Ordet, og omendskjønt Troen ofte er saa saare svag, lig en glødende Tande, saa har den dog stedse sit Øie henvendt paa Christum, klynger sig op til Christi Fortjeneste, Vunder og Død og Faderens Naade, Kjærlighed og Barmhjertighed og sukker efter Christum formedelst den Hellig Aand.“ Den, hvis Tro aldrig er bleven ham sur og som aldrig har været anfegtet af Tvivl om, hvorvidt hans Tro var af den rette Art eller ikke, han kjender kun lidet til den. Vinen er en ædel Drik, der glæder Hjertet; imidlertid finder man ingen Kilde hvoraf den flyder saa ren og liflig, som vi se den i Glasset; men den presses af sønderknuste Druer, maa siden gjære, støde op, udkaste Bærmen og anden Urenhed, og først da bliver den klar, liflig og behagelig. Saaledes er det ogsaa med Troen, den virkes ved Guds Kraft i det sønderknuste Hjerte; den har mange Hindringer og Skrøbeligheder at kjæmpe med; den støder, om jeg saa maa sige, op i mange Sukke, Længsler og Bønner, indtil den omsider naar frem til den rene Tillid i Christo og til den fulde Forvisning om sin Frelse.

§ 13. Efter denne Lære maa vi nu foretage en Prøvelse af vor Tro, saaledes som den hellige Apostel vil have, naar han siger: „Ransager Eder selv, om I ere i Troen; prøver Eder selv!“ (2 Kor. 13, 5) Dette er over al Maade magtpaaliggende for os; thi efterdi det „uden Tro er umuligt at behage Gud“ (Ebr. 11, 6), - efterdi Himmelens og Naadens Dør ikke staar aaben for Andre end de Troende, - efterdi Christus uden Tro er os til ingen Nytte, og efterdi vi uden den forblive i vore Synder, under Guds Vrede, i Døden og Fordømmelsen og ingen Salighed kunne haabe, saa er det høist fornødent, at vi ere forvissede om vor Tro, og saare beklageligt er det, at vor Tids Christne ere saa letsindige og sikre i denne høivigtige Sag og indbilde sig, at de have Troen, omendskjønt de aldrig rigtigt have betænkt, hvorledes Troen efter Skriften er beskaffen, hvorledes den opstaar i Hjertet, hvorledes den ytrer sig, hvad den skaber, hvorledes den retfærdiggjør o. s. v. De have aldrig kjæmpet og mene dog, at de allerede have vundet Seier; de have aldrig ret hungret og tørstet efter Retfærdighed og ere dog allerede mætte; de have aldrig været skrøbelige og ere alligevel stærke, medens dog de Troendes Seier først følger oven-

*] Over den 116 Ps.

paa Kampen, deres Mættelse ovenpaa Hungeren, deres Kraft ovenpaa Skrøbeligheden. Vor dyrebare Luther forudsaa godt i Aanden, at hans udartede Lutheranere og vanslægtede Efterfølgere vilde misbruge den trøsterige Lære om Troen og holde sin egen Tanke og Indbildning for Tro; derfor har han saa ofte og saa hjerteligen advaret imod at bedrage sig selv med en falsk Tro. „Mange" siger han, „som høre Evangeliet, ere strax færdige og gjøre sig af egen Kraft en Tanke i Hjertet, som siger; jeg tror. Dette holde de da for en sand Tro; men ligesom det er et blot menneskeligt Digt og Paafund, som Hjertets Grund aldrig erfarer Noget af saaledes virker det heller Intet, og der følger ingen Bedring ovenpaa." Og atter: „Der er Mange iblandt os, som tænke: se, hvad du læser og hører i og udaf Skriften, det holder du for ret og sandt; altsaa har du Tro, - mene altsaa, at den Drøm og Indbildning, som de selv danne sig i sit Hjerte, er Tro." Dette erfarer man desværre altfor ofte. En Sjelehyrde kan forsøge det og tage Anledning til at tale med En og Anden om Troen og dens Prøvelse og spørge dem, om de mene at have den sande, retfærdig- og saliggjørende Tro, saa ville de forundre sig over at man kan tvivle derom. „Javist maa jeg vel tro," sige de, - „hvad var min Christendom ellers?" osv. Fører man dem saa ind paa Troens Prøvelse og viser dem, at de saavel „ved Troens Begyndelse" og hvad der gaar forud for Troen som ogsaa „ved dens Kraft og Virkning i Hjertet og dens paafølgende Frugter" maa kjende og skjelne den sande og virkelige Tro fra den falske Skintro, saa heder det: „ak, jeg er enfoldig; jeg har ikke saa godt for at fatte slige høie Ting;" imidlertid gaa de frem i sin forsætlige Sikkerhed og Vankundighed, forblive i sine tilvante Synder og haabe, at de, skjøndt vandrende paa Helvedveien, nok alligevel skulle komme til Himmelen.

§ 14. Om disse Mennesker kan man sige, at det er Satan, som virker og vedligeholder en saadan Tro hos dem og derved efter Guds retfærdige Tilskikkelse indgyder dem en saadan Forvisning eller Sikkerhed, at de tilsidst dumdristigt foragte alle Formaninger og Advarsler og vredes paa den, der understaar sig at ville lære dem noget Andet og, som de sige, ville sætte dem i Skole igjen paa deres gamle Dag. De kunne fremsige sine tre Troesartikler og have derhos lært endel Bibelsprog udenad; dermed ville de nok blive salige, hvorvel de leve i daglige Synder og hverken vide eller ville vide af nogen Troens Kamp, nogen Sukken og Længsel efter Christum, nogen Smag og Følelse af Hans Kraft, nogen Iver i Gudfrygtigheden, nogen Selvfornegtelse, nogen Forsagelse af Verden osv. Erfaringen har lært, at Satan vel lover dem, som han forleder til Affald fra Gud og til Trolddom, store Skatte og mange Penge, ja ogsaa tilsyneladende skjænker En og Anden skjønne Guldmynter; men naar de siden faa Øinene op, finde de sig bedragne og have istedetfor Guld og Penge faaet Kul, Hesteskarn, tørre Blade og Deslige. Saaledes gaar det desværre ogsaa med mange falske Christne; Satan indbilder dem, at de have Troen, og forblinder dem, saa at de aldrig prøve sig selv efter Guds hellige Ord, men lade sig nøie med sin egen Indbildning, indtil de omsider finde sig bedragne. Derfor, min Medchristen, efterdi Troen er saa overordentligt magtpaaliggende, og efterdi Satans Bedrageri er saa almindeligt i denne Sag, saa ransag og prøv med al mulig Flid „din Tro, om den er sand." Troens Prøvelse er tillige et Troens Kjendetegn, og at bekymre sig om Troen, bede Gud om den, hjerteligen attraa den og inderligen ønske at voxe og blive bestandig i den til sin sidste Ende, det vidner om Tro. De sande Troende

forekommer det stedse, som om de ikke tro, eller at deres Tro er altfor svag og mangefuld; de ønske og begjære stedse at blive fuldkomnere og at komme sin Jesus nærmere; naar de høre tale om Troen eller høre Andres Tro prise, saa tænke de: ak, naar ogsaa du kunde faa saadan Tro! o, naar du først havde bragt det saa vidt! Deres egen Tro er i deres Øine ligesom en liden ulmende Gnist, Andres derimod som et brændende Blus; de sukke stedse og sige: ak, Herre Jesus! naar vil Du dog trøste mig? naar skal Du dog blive ret stor og dyrebar i mine Øine? naar vil dog mit Hjerte lære at glemme alt Andet og hænge ved Dig alene? ak, naar jeg kunde omfavne, gribe og fastholde Dig, min Gjenløser, med en ret stærk og levende og frimodig Tro! naar skulle alle Tvivl forsvinde og min Tro brænde som en ren, klar Lue? naar skal jeg af de fuldkomne Frugter, som Du virker hos mig, kunne kjende, at jeg hænger ved Dig i sand Tro? osv. Betænk dig vel, min Medchristen, idet du læser dette, om jeg træffer dit Hjertes Tanker og skriver saaledes, som du oftere er tilmode, - om du er høiligen bekymret for din Troes Skyld, beder hjerteligen om Troen og higer med stadige Sukke og Bønner efter Samfundet med Christo, - eller om du ikke kjender noget til saadanne Ting eller ikke skjøtter derom. Dette Sidste er ikke et Tegn til Tro, men til Sikkerhed; hint derimod viser, at den Hellig Aand har rørt dit Hjerte gjennem Ordet, - at Christus formedelst Troen bor deri, og at din Tro allerede er virksom i Gjerning og Udøvelse. Thi uden den Hellig Aand og Christus at sukke efter Christus er umuligt, og den hellige Augustinus siger medrette; „at attraa Naaden er allerede en Begyndelse til Naaden."

§ 15. Men efterdi der ogsaa i Længselen efter Troen kan blande sig et Bedrag (saameget mere som helleriкke Hyklere og ugudelige Mennesker letteligen ville sige, at de ikke gjerne ønske at have Del i Christo og Hans Frelse, — de annamme ofte Ordet med Glæde og udtale hellige Ønsker, saaledes som Bileam: „Min Sjel dø de Oprigtiges Død, og mit Endeligt vorde som hans!" (4 Mos. 23 10) og som hin Farisæer: „Salig er den, som æder Brød i Guds Rige" (Luk. 14, 15), — saa bliver det nødvendigt, at vi noget nærmere beskrive den sande Længsel efter Troen og dens sikre Kjendetegn samt vise, hvor vidt forskjellig den er fra Hyklernes falske Længsel. „Den er for det Første smertelig og udspringer af en Følelse af Trang," ligesom den legemlige Hunger og Tørst, efter hvad vi ovenfor sagde, har sin Grund i Legemets indvortes Hede og Tab af Kræfter. Naar Mennesket ved Guds Lov bringes til sine Synders Erkjendelse og bliver overbevist om at det fortjener Helvede og Guds Vrede, som det føler i sin Samvittighed, og det ikke ved, hvor det skal hen, for Frygt og Skræk, saa foreholder Evangeliet det den korsfæstede Herres Jesu Billede og tilraaber det: „Se det Guds Lam, som bærer Verdens Synd! Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes, at Christus Jesus kom til Verden for at gjøre Syndere salige" (Joh. 1. 29; 1 Tim. 1, 15). Herved fatter det forfærdede Hjerte Mod og begynder med Begjærlighed at lytte til saadanne Skriftens Sprog og at længes efter Syndens Udsletter, saaledes som vi ovenfor udførligere have fremstillet. „Saaledes behøve (og begjære) „de Karske ikke Lægen, men de, som have Ondt" (Matth. 9, 12). Den trætte og jagede Hjort skriger efter ferskt Vand og de forfærdede og bedrøvede Sjele efter Guds Naade. Klippen giver intet Vand, medmindre den bliver slaaet med Guds Stav (4 Mos. 20, 8). Hvo som nu aldrig har følt nogen rigtig Samvittighedsangest og aldrig ret erkjendt og angret sine

mangfoldige Synder, han kan hellerikke med Sandhed sige, at han har nogen sand Længsel efter Christum og Hans Samfund. Af Saaret flyder Blodet, og fra det sønderknuste og bedrøvede Hjerte komme de Sukke og Taarer, som længes efter Jesu Christi Vunder. Dette kan oplyses med den bodfærdige Synderindes Exempel. Hun laa ved den Herres Jesu Fødder og talte vel ikke med sin Mund; men hendes milde Taarer og dybe Sukke vidnede om den Længsel, hun følte, nemlig efter Guds Naade og sine Synders Forladelse, som hun alene søgte ved denne Naadestol (Luk. 7, 37). Om Paulus siger Guds Søn, idet Han befaler Ananias at spørge efter ham: se, han beder (Ap. Gj. 9, 11). Denne Bøn var en heftig Attraa efter Guds Naade; men den kom ogsaa fra et sønderslaget og forfærdet Hjerte, som den foregaaende Beretning viser. Derimod, om ogsaa Hyklerne te sig, som om det var dem meget om Christus at gjøre, og som om de af Hjertet attraaede at findes i Ham, saa have de dog ingen ret alvorlig Mening dermed. Thi de vide ikke, hvad Synd er, og derfor kunne de ei heller vide, hvad Christus og hvad Naade er.

§ 16. „Den rette Længsel er ivrig og heftig," ligesom et hungrigt og tørstigt Menneske ikke blot attraar Mad og Drikke, men ogsaa søger dem og gjerne hengiver Alt, naar han blot kan faa vederkvæge sig og leve. Man ved, at der i dyre Tider ofte har været givet meget Guld og mange Penge for et Stykke Brød, og at en Kjøbmand engang i de afrikanske hede Sandørkener bød alt sit Gods, som beløb sig til tredive Tusind Dukater,*) for en Drik Vand. Saaledes er det ogsaa med den bodfærdige Sjel, der med hjertelig Attraa længes efter Christum, som det rette Himmelbrød, og efter hans Vunder, som de rette Trøste- og Livskilder. Den siger: „Herre Jesus! hvad har jeg i Himmelen? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Den agter Alt for Tab og Skarn, naar den blot kan vinde Christum" (Ps. 73, 25; Filipp. 3, 8). Denne dens Tilstand oplyses ved Lignelsen om „Kjøbmanden, som søgte gode Perler og som, da han fandt en meget kosteligt Perle, gik bort og solgte alt det, han havde, og kjøbte den" (Matth. 13, 45. 46). Den vil gjerne forlade og forsage Alt, hvad ei alene den selv, men hvad hele Verden har, naar den blot kan erholde Forsikring om Guds Naade i Christo og faa sin Længsel stillet. Den finder ei heller Trøst i nogen jordisk Ting; den siger; hvad er Sølv? hvad er Guld? hvad ere Perler? en glimrende Jord, der ligeoverfor Gud intet kan gavne mig; hvad skal jeg med det Skarn, naar jeg ikke har Christum? En sulten Mave lader sig ikke mætte med Blomster, med lystige Fortællinger, med Skuespil eller Musik, og en over Synden bedrøvet Sjel finder ikke Trøst i nogen verdslig Lyst og Glæde. Jesum, den Korsfæstede, søger den; Jesum attraar den; Jesus er altid i dens Hjerte og Sind. Den gaar næsten bestandig i hellige Tanker, og fra dens Hjerte opstiger det ene Suk efter det andet, den ene lille Bøn efter den anden, saa at den endog i Søvne mangengang nævner Hans søde Navn og med halvt afbrudte Ord sukker: ak, Jesus, Du i mig og jeg i Dig! min Gud, jeg ønsker intet Andet, beder ikke om noget Andet end at leve og dø i Jesu Christi Samfund. Giv mig den korsfæstede, nøgne, tornekronede, bloddryppende, fattige og elendige Christum, at Han maa være min, og at jeg maa tilegne mig Ham som min Eiendom; saa er jeg tilfreds. Dette har en sindrig Mand*) indklædt i et smukt Læredigt. „Gudfrygtigheden," siger han, „følte en brændende

*) Dukater: etslags Guldmynter, af Værdi fra halvanden til to Speciedaler.

*) Harsdorff.

Tørst og raabte høit paa Gaderne: ak, hvor jeg tørster! ak, hvor jeg tørster! Folk der paa Stedet bragte hende Vand, Øl og Vin; men hun vilde ikke drikke; derimod vedblev hun bestandig at raabe: hvor jeg tørster! hvor jeg tørster! Herover bleve Indbyggerne ærgerlige og holdt denne vandrende Kvinde for afsindig, efterdi hun ikke vilde modtage de Midler, man bød hende, til at slukke sin Tørst med. Efter nogen Tids Forløb kom en Hjort og lagde sig ned for hendes Fødder; paa den satte Kvinden sig op og lod sig skyndsomt føre hen til den Levendes og Seendes Kildevæld; deraf drak hun og lagde sig vederkvæget til at sove." Den Trøst, som Verden byder, skjøtter den bodfærdige Sjel sandeligen ikke om; Intet formaar at stille dens Hunger og Tørst uden hvad der er udflydt af den evige Kjærligheds dybe Væld, af Jesu Vunder og Israels Kilde.

§ 17. Derfor skatter den de Midler høit, som Gud har anvist og beskikket til at stille dens Længsel og forskaffe den Ro. Den ransager flittigt i Skriften og gjør sig saa godt som muligt bekjendt med dens Hovedsprog, især med dem, som handle om Guds Naade og den dyrebare Frelser. Den er ligesom en Bie, der med stor Travlhed samler Honning. Der er mangeslags Blomster; men i og med dem alle har Bien ikkun et Øiemærke, nemlig Honningen. Skriftens Sprog ere mangehaande; men den Sjelehonning, som den søger i dem alle, er Jesus. Jeg maa her tænke paa den gudfrygtige høiadelige Frøken, som elskede Jesusnavnet saa høit, at overalt, hvor det Navn Jesus stod i hendes daglige Bønnebog, der havde hun skrevet sit eget Navn ganske tæt indtil dette, forat tilkjendegive, hvad der var hendes Længsel, nemlig at være nær hos den Herre Jesum, ja uopløseligen forenet med Ham. Saadan er den bodfærdige Sjel. Hvor den læser eller hører tale om den Herre Jesus, der tænker den: „ak, Jesus, mit Hjerte, dit Hjerte, et Hjerte! lad mig være en af Dine! lad Intet skille mig fra Dig og Din Kjærlighed! Den finder ei Smag i nogen Prædiken eller Bog, medmindre den smager af Jesus og Hans Kjærlighed. Bien opholder sig ikke længe i en Blomst, hvor den ingen Honning finder, og Sjelen sætter ingen Pris paa prægtige og høitravende Ord; hvad der skal tilfredsstille den, maa Altsammen være saftigt af Jesu Kjærlighed. Den læser gjerne Prædikener og hører ogsaa med Glæde paa dem, men som et hungrigt Barn; den vil mættes, men ikke uden med Himmelbrød; den vil læskes, men med Vand, som har flydt igjennem Jesu Vunder og blandet med Hans Blod, og efterdi den ved, at en saadan Mad og Drik rækkes den i den hellige Nadverd, saa agter den ogsaa denne saare høit og indfinder sig jævnligen derved med et hungrende og tørstende Hjerte. Ligeledes søger den med største Omhu at undgaa Alt, hvad der kan være til Hinder for dens fuldkomne Forening med dens Jesus. Synderne ere den en Vederstyggelighed, efterdi den ved, at de have bragt dens Brudgom paa Korset og i Døden; de verdslige Glæder ere den modbydelige, fordi dens Hjerte derved bortvendes fra den himmelske Glæde, som den søger i Christo. Et grædende Barn, som iler efter sin Moder, lader sig ikke holde tilbage af andre legende Børn. Saaledes skjøtter den bodfærdige Sjel, der længes efter Jesum og med Taarer iler efter ham, ikke om verdsligt Selskab og dets daarlige Glæder, og om end Daarerne desaarsag skulde holde den for en Daare, saa er dette den lige kjært. Den bruger vel Guds Skabninger til sin Nødtørft; men den finder ingen særdeles Glæde i dem, uden forsaavidt den ved en eller anden af dem paamindes om sin Frelser, og efterdi den saa alli=

gevel ikke kan faa sin Længsel fuldkommen stillet (thi vor Tro og Kundskab høre med til dette Livs Stykværk — 1 Kor. 13, 9), saa bliver den træt af Livet og ønsker jo før jo heller at komme fra Troen til Beskuelsen og evindeligen at mættes med Jesu Kjærlighed.

§ 18. Helt anderledes er det med Hyklernes Længsel. De have ingen Begjærlighed efter aandelige og guddommelige Ting, uden paa samme Maade som de Drukne efter et fyrsteligt Taffel. De ville vel have Christum, men for meget godt Kjøb, uden synderlig Møie. De verdslige Ting er det dem mest om at gjøre; dem søge de; efter dem tragte, hige og løbe de. „Christus med sin Fortjeneste skal kun være en Nødhjælp." Ved at besøge den udvortes Gudstjeneste og ved et udvortes Skin af Christendom ville de holde sig tilvens med Ham, forat Han skal gjøre sit Bedste for dem, naar det engang kommer til en Skilsmisse fra denne Verden. Paa sit Legemes Bekvemmelighed, Prydelse og Pleie saavelsom paa Tilfredsstillelsen af sine vellystige Begjæringer anvende de gjerne og rigeligen sine Midler; men at gjøre nogen synderlig Bekostning paa en Bibel og andre gode, aandrige Bøger eller for Gudstjenestens Vedligeholdelse, det er ikke efter deres Hoved. De læse vel aandelige Bøger og høre Prædikener; men der skal ikke Meget til, førend de have Nok; naar Præsten prædiker en Time, og de i ligesaa lang Tid høre til, saa er dette allerede store Ting. Er Talen om Jesus Christus, den Korsfæstede, om Hans ubegribelige Kjærlighed, om Hans dyre Fortjeneste, hellige Blod og store Velgjerninger, saa gaar det dem ikke synderligt til Hjerte; det er gamle og forslidte Sager, som de ofte have hørt og længe vidst. Støde de paa et deiligt Skriftens Sprog, saa gaar det dem ligesom Hanen i Æsops Læredigte, der fandt en Perle og ønskede sig et Bygkorn istedet. En lystig Fætters Indfald og Skrøner kunne de le af, saa de ryste, kunne ogsaa godt bevare dem i Hukommelsen og med Lyst fortælle dem til Andre igjen; men hvad der i Bøger og Prædikener siges om Guds Naade, om Syndernes Forladelse, om Retfærdigheden i Christo, om Barneretten hos Gud, det kunne de bortsove paa en Nat eller med koldsindigt, ubevæget Hjerte læse og høre paa. De gjøre sig ei heller nogen videre Samvittighed af at lade en rum Tid forløbe, forinden de tænke paa at gaa til den hellige Nadverd, og naar de langt om længe regne efter og se, at det allerede er femten, sexten, sytten Uger, siden de sidste Gang vare der, saa har det dog endnu ingen Hast; man lader endnu altid en fire eller fem Uger snige sig hen, og var det ikke, fordi det nu engang er en Skik og Brug, saa bleve de rent borte. De gjøre ogsaa gjerne Alting med, saaledes som Verden vil have det, og deres Drukkenskab, Sværgen og Banden, Gjerrighed, Horeri, Trættekjærhed og andre deslige vitterlige grove Synder sætte dem ingen graa Haar i Hovedet; ei heller ville de sit Kjød og Blod saa ilde, som at de skulde nære nogen Længsel efter Himmelen og Saligheden; de sige ligesom Kjøbmanden, da en Fattigmand, som han havde givet en Almisse, ønskede ham Himmerige til Løn derfor: „ja, men saa sent som muligt:" Ak, ak! af slige Mennesker er der desværre blandt Nutidens Christne altfor mange, og disse mene dog at have en Tro saa god som nogen og at være saa visse paa sin Salighed, som om de havde været henrykkede med Paulus indtil den tredie Himmel og selv havde læst sine Navne i Livsens Bog. Det vilde ogsaa falde dem til Besvær, om de skulde have nogen Bekymring for den Sags Skyld og foretage en Prøvelse af sin Tro. Disse er det vanskeligt at hjælpe, efterdi de ikke ville vide af at

de trænge til Hjælp; dog maa tro Sjelehyrder ikke undlade at advare, at revse, at formane dem. Gud give, at ogsaa dette ringe Arbeide maatte vække En og Anden til Eftertanke og til større Flid i hans Christendom!

§ 19. „Endelig er den bodfærdige Sjels Længsel bestandig og stadig." Den varer, saalænge dens Liv varer. Thi omendskjønt den mangengang føler den Hellig Aands Vidnesbyrd om dens Barneret og dens Synders Forladelse i sit Hjerte og gaar over fra Længsel efter sin Jesum til Hans Omfavnelse, og omendskjønt den ikke altid behøver at søge sin Sjeleskat, men oftere med Glæde finder den og siger: „Der jeg kom lidet frem fra dem, fandt jeg den, som min Sjel elsker, - jeg greb Ham og vil ikke lade Ham fare" (Høis. 3,4), saa forbliver den dog ikke stedse i en saadan frydefuld Tilstand; thi det kan let ske, at der lægger sig en Taage eller Sky af Skrøbeligheder, Forfængelighed, Efterladenhed, Sørgmodighed mellem den og dens Jesum, saa at den vel ikke taber Ham af sit Hjerte, men dog af sine Øine, om jeg saa maa sige. Desuden er Skatten saa stor, at det lille Hjerte ikke kan rumme den. Himmelen er stor og vid og omgiver Jorden paa alle Sider; men Jorden er meget for liden til at omfatte Himmelen med alle dens velgjørende Indflydelser; saaledes er det ogsaa med Guds Naade, Jesu Christi Kjærlighed og den Hellig Aands Trøst og vort stakkels Hjerte. Dog er Naaden saa beskaffen, at den under Nydelsen opvækker en større Attraa, og det troende Hjerte er af den Art, at det mere og mere udvider sig; det er himmelgraadigt; jo Mere det har, desto Mere vil det have. Herom synger den christne Kirke:

Din Kjærlighed, o Jesu Christ,
Er Sjeleføde mig forvist;
Den gjør mig mæt, men aldrig led,
Og Hungren voxer alt derved.
Hvad jeg har søgt, det har jeg nu;
Hvad jeg har savnet, gav mig Du.
I Glød af lutter Kjærlighed
Min syge Sjel af dig kun ved;
I Dig, i Dig — Du ved det grant —
Mit Hjerte al sin Glæde fandt;
Du er min Ære her og hist,
Du Verdens Frelser, Jesus Christ!

Saaledes lever da den troende Sjel i en bestandig Længsel og dør omsider ogsaa deri, dog saaledes, at da Længselen ogsaa dør og den evige fulde Nydelse begynder. Dens Længsel er ligesom dens Pulsaare, der slaar og banker, saalænge der er Liv i Mennesket. Den sukker efter Christum og stunder efter Hans Samfund, saalænge den trænger til Ham; men den trænger til Ham, saalænge som den bor i dette Syndens Legeme. Dette stadfæstes ved den kongelige Profets Exempel, naar han siger: „Min Sjel er sønderknust af Længsel efter dine Domme til enhver Tid" (Ps. 119, 20). Meningen er: jeg ønsker og sukker af Hjertet efter dagligen at voxe og tiltage i Kundskaben om Dig, min Gud, i Kjærligheden til Dig og i sand Gudsfrygt; mit Hjerte længes altid efter dit Ord, som den rette Sjelemad, forat jeg derved kan blive befæstet i mit gode Forsæt og mere og mere forsikret om min Frelse; jeg kan ei heller blive mæt og kjed af dit Ord; det smager mig stedse vel; min Længsel er hver Dag ny osv. Af samme Mening er ogsaa den hellige Apostel, naar han skriver: „Ikke at jeg allerede har grebet det eller allerede er fuldkommen; men jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu" (Filipp. 3, 12. 8. 9. 10). Herved er at mærke, at Apostelen, efter hvad det foregaaende viser, netop paa dette Sted handler om Kundskaben om Christo og Samfundet med Ham i Troen, og omendskjønt han vel havde bragt det videre heri end de fleste eller maaske alle Andre, saa holder han det dog kun for en Begyndelse; det tykkes ham, som om han neppe endnu har rørt ved Sømmen af den Herres Jesu Klæde=

bon, og han tragter stedse mere og mere efter at gribe, fastholde og tilegne sig Ham. Den Herres Jesu Naade forekom ham saa stor og umaadelig, at han ønskede sig tusind Hjerter forat kunne rumme den. Den er en stor sød Strøm, hvoraf alle Troende fra Verdens Begyndelse have fyldt sine Hjerter, uden at den derved er minket det Allerringeste. Dette forstaa ikkun Faa. For de Fleste er Intet stort uden hvad der er synligt og timeligt og fylder Kister, Punge, Kjældere og Boder.

§ 20. Langt anderledes forholder det sig nu med Hyklernes Længsel. Ogsaa dem paakommer der jo rigtignok undertiden en flyvende Andagt, „ligesom Herodes, der gjerne hørte Johannes den Døber" (Mark. 6, 20). „Naar de høre Evangeliets Ord og smage dets Sødme og den tilkommende Verdens Kræfter, saa annamme de det med Glæde" (Ebr. 6, 5; Matth. 13, 20) og tænke: det er jo en skjøn Ting, at vi uden nogen vor Fortjeneste, af blot og bar Naade, alene ved Troen paa Christum kunne komme til den evige Herlighed; de sukke vel endogsaa derover og ønske, at de med andre Troende og Guds Udvalgte maatte have Del i Himmelen og nyde godt af Christi Fortjeneste til sin Frelse og Salighed; men alt dette har ingen Rod i dem; de ere ustadige som Veiret og glemme snart slige gode Tanker; naar de komme i lystigt Selskab, og Satan viser dem en aaben Dør til Synden, saa glemme de den aabne Himmeldør, hengive sig til sine syndige Lyster, og Andagten forsvinder. Deres Hjerte ligner en Gryde, der syder og koger, saalænge den staar over Ilden, men naar den sættes tilside, snart bliver stille og kjølner. Saalænge de høre Guds Ord, hæver deres Længsel sig, og deres Andagt er brændende; men naar de komme til sine vanlige Synder igjen, saa taber Længselen sig, og Andagten er borte. „Attraaen efter det Gode kommer over dem," siger en udenlandsk Lærer,*) „ligesom Attraaen efter det Onde undertiden kommer over de Gudfrygtige. De Gudfrygtige lade sig stundom af de Ugudeliges Velstand forlede til at prise dem lykkelige, og de faa næsten Lyst til at være ligesaa lidet omhyggelige for at holde sine Hænder rene som de, saaledes som vi se af den oprigtige Davids Exempel. Men de besinde sig snart og sige: „Ikkun god er Gud imod Israel, imod de Rene af Hjertet" (Ps. 73, 1). Paa samme Maade tykkes ogsaa de Døgn-Troende undertiden, at det er en stor Vinding at være gudfrygtig; ja, de faa endog Lyst til tilsyneladende at løbe paa samme Bane. Der fattes ofte Lidet i at de med Agrippa kunde lade sig overtale til at blive sande Christne. Men naar det kommer til Slag paa Skilleveien, hvor de skulle affige sin Egen-Villie, sin Egen-Lyst, sin Egen-Kjærlighed osv., da betænke de sig i Hast og vende pludseligen om; de ere glade, at Christus viger fra deres Landemærker, saa at de kunne faa beholde sin Svineart." Hyklernes Længsel er ligesom Bevægelsen i et Uhr, der gaar saalænge, som Loddet driver det, og om de end monne sige, at ogsaa de have en stadig Længsel efter Christum, saa tror man dem dog ikke, og det med rette; thi hvad Grund er der til at formode nogen stadig Længsel der, hvor man ikke bliver nogen stadig Christi Efterfølgelse var? Men saaledes er det; Verden vil ogsaa hos Christum have Ret til at vælge; Evangeliets Forjættelser og Trøst, Hans Retfærdighed og Salighed ville de vel tage imod og stole tryggeligen paa; men at holde Hans Bud og daglig tage sit Kors op og efterfølge Ham, det ville de ikke være forbundne til.

§ 21. Efter denne enfoldige Fremstilling og tydelige Beskrivelse af Forskjellen mellem de Troendes og Hykler-

*) Dyke

nes Længsel vil nu enhver let kunne rette sig og dømme om sin egen Tro. Jeg kan her ikke undlade at tilføie en Opmuntring til saadan Længsel. Der er jo sagtens megen Længsel, megen Attraa og Begjæring her i Verden. Den menneskelige Sjel er skabt saaledes af Gud, at den ikke skulde have sin Salighed af sig selv, men søge den i Foreningen med det høieste Gode; den skulde ikke have Nok i sig selv, men den maatte og skulde leve i Gud, i Hans Naade og Kjærlighed. Gud har skabt Legemet saaledes, at det behøver Mad og Drikke til sin Vedligeholdelse, hvortil ogsaa mange ringere Skabninger maa tjene det; Sjelen derimod, som ogsaa efter Legemets Maade skulde kunne hungre og tørste, dens Mad og Drikke vilde Han selv være. Men efterat den formedelst Satans Svig er affalden fra Gud, saa gaar den ligesom en frugtsommelig Kvinde, der har en utidig Lystenhed og nedsvælger alskens utjenlige, ja ofte naturstridige og forunderlige Ting, saasom raat Kjød, raa Fisk, Læder, Kul osv.; den længes ikke efter Gud og søger ikke sin Tilfredshed i Hans Naade og Kjærlighed, men i timelige og jordiske Ting, i Vellyst, Rigdom, denne Verdens Ære og Forfængeligheder, som dog hverken kunne meddele den Saft eller Kraft eller befri den fra den evige Død. Man finder kun faa Mennesker blandt de Christne, der hænge med sin Længsel ved Livsens Træ, Jesus Christus den Korsfæstede, som dog særligen af Gud er dertil beskikket og fremstillet, at de skulde holde sig til Ham og hente al Kraft, alt Liv, al Fred, al Retfærdighed og Salighed fra Ham og hos Ham. Den store Hob tragter efter Penge og tænker, at naar den har dem, saa har den Alt, hvad man kan ønske sig. Derfor erfarer man i disse gruelige sidste Tider, at Menneskenes Børn for Penges Skyld lade sig bevæge til Ting, som man ikke kan tænke paa uden Gysen. Andre holde sig til Fyrster og store Herrer og søge sin Lyksalighed hos dem. Der fortælles om et gudsforgaaent Menneske, en Italiener af Fødsel, som døde i Frankrige i stor Sikkerhed, at da man paa hans Yderste forestillede for ham, at han dog burde frygte for Guds Dom og Helvede, lo han og sagde: „gaar Eders Vei, I Tosser! der er ingen andre Djævle til end vore Fiender her i Livet, som fornærme os og gjøre os Skade; ei heller er der nogen anden Gud til end Konger og Fyrster, hvilke alene formaa at hjælpe os frem og gjøre os Godt.“ Denne Mand var saa formastelig, at han turde tale saaledes; Andre derimod sige det vel ikke rentud; men de bevise dog i Gjerningen, at de ere af samme Sindelag som han.

§ 22. Nu da, I taabelige og forblindede Menneskebørn! hvad er det, I søge? En Skygge, en Røg, en Lygtemand. Jeg har læst om En, som engang om Natten blev var en Lygtemand eller et svævende Marklys og løb efter det saalænge, indtil han fik det fat, og det viste sig da kun at være noget seigt og lysende Slim, af Udseende som Paddeæg (Paddernes i Slim indesluttede Æg). Saaledes gaar det ogsaa med Verdensbørnene; de ile med stor Iver og Begjærlighed efter de timelige Ting, og naar de vel have opnaaet Alt, hvad de søgte, hvad have de saa Andet end noget Værdiløst og Forgjængeligt, som sletikke formaar at hjælpe dem til nogen sand Lyksalighed? Naar Humleranken eller Vinstokken støder paa en raadden Stang, saa holder den sig til den og begynder at klatre iveiret; men det varer ikke saa længe, før der opstaar en Stormvind, som kaster baade den og dens Støtte overende. Saaledes gaar det ogsaa med den Sjel, som forlader sig paa Mennesker — thi hvad Andet ere vel selv de største Herskere i Verden? — og som

sætter sin Lid til jordiske Ting. Dette lærer ogsaa vor Frelser med Lignelsen om den rige Landmand, som Gud erklærer for en Daare, fordi han stolede paa sit Forraad, sigende til ham: „I denne Nat kræve de din Sjel af dig; men hvem skal det tilhøre, som du har beredt?“ hvortil vor Frelser føier de Ord: „Saaledes er det med den, som samler sig Skatte og ikke er rig i Gud“ (Luk. 12, 16 flg). Nu velan, I christelige Sjele, lader os udvælge det Bedste, det Varigste, det Himmelske og Evige og søge dette ene og alene i Christo Jesu, den Korsfæstede! Thi i Ham bor al Naadens Fylde og al Salighed. I det Gamle Testament befaler Gud, at der skal gjøres en Ark eller Kiste, der skal beslaaes med Guld og smykkes oventil med en gylden Krands og to Keruber, og erklærer, at Han vil bo over den og derfra velsigne Folket. Denne Ark var, som den hellige Apostel lærer os, et Forbillede paa vor Frelser. Man kunde forundre sig over at den alvise Gud netop vilde have en Kiste anseet for sin Helligdoms største Klenodie og derunder afbildede sin Søn. Men udentvivl skede dette blandt Andet forat tilkjendegive, at Han var det rette Skrin og Gjemme, hvori Han havde nedlagt al sin Naade og Kjærlighed, og at vi Alle af Hans Fylde skulde tage Naade over Naade. Saa lader os da rette alle vor Sjels Evner, Begjæringer, Sukke, Længsler og Attraaer paa Ham; lad Ham være alle vore Tankers Middelpunkt. Alle andre Tanker forsvinde som en Damp i Luften; men de, som ere henvendte paa Jesum Christum, den Korsfæstede, og røre ved Hans hellige Vunder, de blive bestandige og komme tilbage til os med lutter Naade og Velsignelse.

§ 23. Lader os alt mere og mere lære at forsmaa Verden og dens usle Tant og ikke mere saa begjærligen tragte, hige, løbe og jage efter de forgjængelige Ting! „Et er fornødent, nemlig at findes i Christo Jesu.“ Lader os jage og løbe efter dette Ene! Lad vor Sjel være som Maria Magdalena, der ikke nogetsteds fandt Ro, efterat hun havde mistet sin Herre; hun ophørte ikke at sukke og græde, forinden Han aabenbarede sig for hende, saa hun kunde sige: jeg har seet Herren (Joh. 20, 11 flg). Lad den være lig Bruden i Høisangen, der siger: „Jeg ledte om Nætterne paa min Seng efter den, som min Sjel elsker; jeg ledte efter Ham, men fandt ham ikke. Jeg sagde: jeg vil nu staa op og gaa omkring i Staden, i Stræderne og paa Gaderne; jeg vil lede efter den, som min Sjel elsker; jeg ledte efter Ham og fandt Ham ikke. Vægterne, som gik omkring i Staden, fandt mig; til dem sagde jeg: have I seet den, som min Sjel elsker? Der jeg kom lidet frem fra dem, fandt jeg den, som min Sjel elsker; jeg greb Ham og vil ikke lade Ham fare“ (Kap. 3, 1—4). I denne Brudens Tale fortjener det især deles hed at bemærkes, at det at elske og det at søge eller lede altid staar sammen, hvorved der smukt hentydes paa en sand troende Sjels rette Art og Beskaffenhed. Selv om den er kommen saa vidt i at kjende Christum, at den hjerteligen elsker Ham som sin dyrebareste Skat og eneste Trøst, saa længes den alligevel stedse efter Ham; den sukker efter Ham; den søger Ham; den lever vel allerede i Hans Kjærlighed; men den søger Ham dog; thi hvo som engang har smagt Hans Kjærligheds Sødme, han begjærer stedse mere og mere at nyde den, ligesom ogsaa den himmelske Visdom selv siger: „De, som æde mig, hungre mere efter mig, og de, som drikke, tørste mere“ (Sir. 24, 25). En troende Sjel ophører ikke at længes efter sin Frelser, forinden den bliver fuldkommen forenet med Ham. Om end en rig og mægtig Herre som Ahasverus vilde sige til den: „hvad er din Begjæring, Dronning Esther?

hvad forlanger du? var det end Halvdelen af mit Rige, da skulde det gives dig" (Esth. 5, 3), saa vilde den svare: ak, intet halvt eller helt Kongerige, ikke den halve eller hele Verden, ikke Himmel eller Jord, men Jesum, Foreningen og Samfundet med Jesus, Jesu Retfærdighed, Syndernes Forladelse formedelst Jesu Blod, Forvisningen om min Frelse, Saligheden i Jesu. Hvad skulde jeg med et Kongerige, — hvad skulde jeg med Verden, — hvad skulde jeg med Himmel og Jord, naar jeg ikke havde Jesum?

§ 24. Lader os nu ikke alene høre og læse dette, men ogsaa eftertragte en saadan Tilstand! En Christens Hjerte maa være ligesom Alteret i det Gamle Testament, paa hvilket Ilden uafladelig brændte og hvorfra Røg, Gnister og Luer stedse stege opad mod Himmelen. Vore Sukke, vor Længsel og Attraa maa uden Ophør hæve sig til Jesum Christum. Det maa stedse hede: „Ak, Jesus, Jesus, hjælp mig, styrk mig, trøst mig! Ak, Jesus, Du i mig, jeg i Dig! O sødeste Saliggjører, lad dog ikke dit hellige Blod være spildt paa mig! Du er min Kraft, mit Lys, mit Liv, min Lyst, min Glæde, min Verden, min Himmel, mit Alt. O, Jesus, hvor jeg tørster! ikke efter timelig Ære, ikke efter denne Verdens Rigdom og Vellyst, men efter dit Blod. Du er mit Manna; bespis mig! du er min Vin; læsk og vederkvæg mig!" Dog, hvi gjør jeg mig saamegen Møie med at skildre Sjelens Sukke og Længsel? Det lader sig, som jeg ovenfor sagde, bedre erfare end udsige. Hvo der har annammet Førstegrøden af Naadens Aand og fornummet nogen Troens Kraft, han ved det bedre end man kan sige ham det. Men hvo som intet kjender dertil og ikke ændser slige Ting og stedse vandrer sikker og tryg i de Tanker, han selv har gjort sig om Troen, — hvo som allerede er mæt og ikke ved af nogen aandelig Hunger eller Tørst, om ham er det at befrygte, at han endnu er langt fra Troen, allerhelst, naar han tillige er fuld af Verdenskjærlighed og kun søger og finder sin Tilfredshed i det Timelige.

O Jesu sød,
Min Hjælp i Nød!
Jeg raaber i min Trængsel:
Hold mig, Herre, til min Død
Fast til Dig ved Længsel!

§ 25. Endnu staar tilbage at anvende denne Lære om Troens Længsel „til Trøst for de i Troen Skrøbelige", hvortil den især deleshed er nødvendig og tjenlig. Det er forunderligt, at Hyklerne ikke vide af nogen Mangel paa Tro at sige; man hører dem sjelden klage over at de ingen Tro have; de holde det for Daarskab og Tungsindighed, naar et gudfrygtigt Hjerte er bekymret for sin Tro. Derimod de oprigtigste og ivrigste Sjele, hvis stadige Bønner og Sukke, hellige og forsigtige Omgjængelse, christelige Nidkjærhed osv. vidner om at de isandhed ere i Naadestanden og forenede med sin Frelser, hvem de saa inderligt elske, de ere mestendels frygtsomme og modløse og hjertelig bedrøvede, fordi de ingen Tro tykkes sig at have og frygte for at deres Tro kun er en Indbildning og selvgjort Tanke; derfor hører man dem ofte sukke og sige: ak, den, som kunde tro; den, som kunde gribe og fastholde sin Frelser med ganske Hjerte og Sjel! jeg føler Intet hos mig uden nogle Sukke og en svag Attraa, blandet med mange Skrøbeligheder, med Forsagthed, Frygt og Tvivl, osv. Saadanne Mennesker maa man nu paa alle Maader søge at belære og overbevise om at just denne Længsel, disse Sukke og Ønsker ere den Tro, som de søge og ere bekymrede for. Naar der hos et Menneske ved Guds hellige Ords Hørelse, Læsning og Betragtning opstaar en Jesu Christi Kundskab og Erkjendelse, som er ledsaget af hellig Længsel, hjertelig Attraa og inderlig Sukken efter Ham og Hans Retfærdighed, saa

er allerede Troen tilstede, og netop disse Sukke, denne Længsel er dens Kraft, hvormed den hænger sig ved Christo, ligesom Vinranken med sine Hager og Gafler ved et Træ, og hvormed den rører ved Christi Vunder og drager Hans Aand, Liv og Kraft til sig. Herunder ligger allerede Tilliden til Guds Naade i Christo skjult; thi dersom Sjelen ikke vidste og troede, at den Herre Jesus er fremstillet for den af Gud til en Naadestol i sit Blod og er bleven den til Visdom og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning, hvorfor skulde den da længes og sukke efter Ham? Det tørstige Barn følger sin Moder grædende og skriger efter hende; thi det ved, at hun er dets Moder og ikke kan negte det sit fulde Bryst. Hvor der opstiger Gnister, der er Ild; thi de komme fra Ilden og ere selv Ild; saaledes ogsaa: hvor der er Sukken, Længsel og Attraa efter Christum, der er Tro; thi de opstaa af Troen; ja de ere selv Tro, nemlig den virkende, udøvende Tro. De ere den troende Sjels Aandedræt, hvorved den lever og vederkvæges, og man behøver ikke at nære nogen Tvivl om at ethvert Suk berører og bevæger Christi Hjerte og derfra bringer en Kraft med sig tilbage til Menneskets Hjerte, ligesom de Troendes Erfaring lærer, at Sjelen ofte i lang Tid, især under Anfegtelser og Trængsler, lever af saadan Sukken og Længsel og derved overvinder al den Ondes Magt og Underfundighed.

§ 26. Dette er overensstemmende med den hellige Skrift og gudfrygtige Læreres Vidnesbyrd. Vor Frelser priser i vor Text dem salige, „som hungre og tørste efter Retfærdighed.“ Han siger ikke, at de skulle blive salige, men at de ere salige; men Ingen er salig, medmindre han findes i Christo og har Samfund med Ham i Troen. Heraf følger da, at slige hungrende og tørstende, d. e. bekymrede og sukkende Sjele, i sin Længsel og Attraa allerede tilhøre Christo og i sin sukkende og kjæmpende Tro ere salige. Og hvo vil tvivle om at de ovenanførte hellige Guds Børn havde Tro, idet de talte om sine Sukke og Begjæringer? Den høierfarne Luther har paa mange Steder talt trøsteligen herom. „Naar du føler, at du elsker Christum og Hans Ord og af Hjertet ønsker at holde fast derved, saa agt ikke dette ringe, men øs heraf „den sikre og usvigelige Trøst,“ at du er blandt den lille Hob af dem, som høre Christo til og ikke skulle vorde fortabte.“ Og atter: „En Christen maa komme dertil, at han beviser Gud den Ære at holde Hans Ord for sandt og gjøre sin egen Vantro til Løgn, og hvor dette sker, der er allerede den Hellig Aand tilstede med sin Kraft; der har Han begyndt Troens Værk, og der er allerede Hjertet saa vidt opladt, at det kan rumme denne Skat, der er større end Himmel og Jord, ihvorvel det endnu sker i stor Skrøbelighed, ligesom man da aldrig her paa Jorden kan komme saaledes i Besiddelse deraf eller saaledes føle Troen, som man skulde, men endnu stedse bliver staaende ved Aandens Ønsker og Sukke, hvilke ogsaa for Mennesket ere uudtalelige, idet Hjertet siger: o, var det blot sandt! ak, hvo som blot kunde tro det!“ Men alligevel virker dog saadan Sukken og Troesgnist saameget, at Gud tager det for en fuld Tro og siger: dig ske, som du troer, og efterdi du tror Saadant, saa er du visseligen salig“. Og paa et andet Sted: „Man maa vel lægge Mærke til at her (Matth. 8, 25, hvor Disciplene raabe: „Herre, frels os! vi forgaa) beskrives de uudsigelige Sukke (hvorom der tales i Rom. 8, 26), idet de, som kjæmpe med Fortvivlelsen, raabe: Herre, frels os! vi forgaa. Slige Sukke fra dens Hjerte, der er Fortvivlelsen og Undergangen nær, er den skrøbelige Tro, som, hvorvel svag i os, dog høres som et stærkt Skrig i Guds Øren. Endnu

i det sidste Blik kommer en liden Troens Gnist tilsyne, som ikke ved af sig selv, idet den raaber: vi forgaa; den føler alene Nøden og Undergangen og ved ikke selv, at den endnu føler og gløder; men den vilde ikke føle, dersom den ikke endnu levede og glødede. Christus foragter imidlertid ikke denne Gnist, denne rygende Tande, dette knuste Rør, men styrker og forøger den svage Tro, saa den bliver til en Lue, der stiller Vind og Bølger. Saaledes gjør Han endnu; naar vi i Skræk og Angest sukke og klynke og om end kun med en eneste Hjertets Bevægelse sige: ak, Jesus Christus, frels mig, - ellers er det ude med min Salighed, ville vi snart spore Hjælp og Lindring."

§ 27. Paa samme Maade taler Johan Staupitz: „Troen og det inderlige Ønske at kunne tro er ikke langt fra hinanden. — — Den Svage i Troen har Trøst af sin heftige Begjærlighed efter Troen idet allerede den kommer ind for Gud (ogsaa Længselen faar Adgang til Gud)." Og tilsidst: „Tro paa Christum eller ønsk idetmindste at tro fast paa Ham, og lad saa al videre Tvivl fare; du er velsignet i Ham." Herom taler ogsaa den dyrebare Johan Arnd paa forskjellige Steder. „Enhver Sjel," siger han, „som føler Længsel efter Gud og gjerne vilde komme til Gud og tro saa stærkt og frimodigt, som Gud kræver, den kommer ogsaa til Gud og Christum; derfor vil Gud ikke udstøde den (Joh. 6, 37); ja Gud tager enhver hellig, god Villie i selve Gjerningens Sted; thi Gud gjør, hvad de Troende ville og begjære. Naar et Menneske er tungsindigt og anfegtet og vilde gjerne tro, men føler stor Skrøbelighed, saa er denne Villie Tro; thi disse ere de, som hungre og tørste efter Retfærdighed". Saaledes ogsaa Dr. Dannhauer: Er du istand til at føle og fornemme Troen, saa tak Gud, hvis ikke, saa lad dig nøie med Attraaen og med Kampen mellem Aanden og Kjødet. „Jeg ligger her i aandelig Strid" osv. Vi have Christum, som baade gaar foran og følger efter os og som ikke vil gaa fra os og forlade os paa Veien (Ebr. 12, 2). Han lader sig ogsaa nøie med at man blot ønsker at komme frem og lægger sin Begjæring for Dagen, efter hvad Mark. 9, 24, Luk. 17, 6; 19, 4. 5 viser.

§ 28. Saa vær nu trøstig og giv dig tilfreds, du christelige Hjerte, og tak Gud, naar du kun sporer en inderlig Begjærlighed efter Christum og Længsel efter Hans Naade og Samfund hos dig. Saalænge du af Hjertet sukker efter Christum Jesum, om end saa svagt, at du neppe selv mærker det, saalænge er Troen ikke udslukket hos dig. Det er mærkeligt, at da Israeliterne bleve bidte af de brændende Slanger i Ørkenen, fordrede Gud intet Andet af dem end at de skulde se paa den Kobberslange, som Moses paa Hans Befaling havde opreist, hvorved de skulde vorde helbredte (4 Mos. 21, 8. 9). Man kunde tænke, at det vilde været kraftigere, om de havde nærmet sig til den, berørt den eller grebet om den Stang, hvorpaa den var opsat, o. dsl. Men Gud vidste vel, at Nogle vilde være saa svage, at de ikke kunde komme frem til den; han vilde derhos ikke, at de skulde tilskrive sin Gjerning og Berørelse Noget, men i sin Helbredelse ved dette Middel se en blot og bar Naade og Undergjerning af Gud; men fremfor Alt har han her udentvivl tillige villet vise Troens rette Art, idet den ser hen til Jesum Christum, den Korsfæstede. Og sæt, at det kom saa vidt, at den bodfærdige Sjel ikke mere kunde bede og med Ord vidne om sin Tro, ja ikke engang længer sukke, saa vil den dog kunne henvende sit Hjerte til Christum og i Aanden længselsfuldt se paa Ham, og dette er nok til at bevare den for den evige Død.

§ 29. Hertil sigter ogsaa den kongelige Profet, naar han siger: „De se hen

til Ham og løbe til Ham, og deres Ansigter blive ingenlunde beskjæmmede" (Ps. 34, 6). Her staa to Udtrykke sammen: „at se hen til og at løbe til." Det sidste betegner en vældig Bøn, som med stærk Tro trænger ind paa Gud og ligesom en Elv bryder frem gjennem alle Hindringer; ved det første derimod betegnes den svage Tro, der blot kan sukke længselsfuldt og se bedrøvet ud, paa samme Maade, som naar et sygt Barn, der endnu ikke kan tale, ser paa sine Forældre i sin Angest og dermed beder vel saa kraftigt som med Ord. Dog kan det ogsaa være, at det ene Udtryk efter hebraisk Maade tjener til at forklare det andet, og Meningen er da, at de, som i Troen se hen til Ham og længes efter Hans Hjælp, de løbe til Ham; deres Beskuelse har en mægtig Kraft, og deres Haab vil ikke blive beskjæmmet. En stor Elv opstaar af mange smaa Draaber, og mange lønlige Sukke og Begjæringer efter Christum frembringe en stærk Tro. Derfor suk efter Troen, min Medchristen, naar du synes, at du ikke kan tro; kan du ikke sukke, saa tænk paa Jesum og se kun i Aanden længselfuldt hen til Ham; saa vil Hjælpen visseligen ikke udeblive. Thi Troens Kraft bestaar ikke i hvad den har af os, men i hvad den har af Christo. „Lad en Magnet berøre" et bredt Stykke Jern og Odden af en hvas Naal, og du skal se, at ikke blot Jernet med sin store Flade, men ogsaa Naalen med sin fine Spids bliver hængende derved. Thi Kraften ligger ikke i Jernets Bredde eller Tyndhed, men i Stenen. Saaledes bliver ogsaa den svage, begyndende, kjæmpende Tro med sin længselfulde Attraa ligesaavel delagtig i den Kraft, der udgaar fra Christus, som den stærke; thi det beror ikke paa vor Kraft eller Svaghed, men paa Christus og Hans Naade. Man ser ofte, at en afbrukken Kvist næsten ikke mere hænger sammen med Barken; ikkedestomindre, naar den bliver bragt ilage igjen og forbunden, saa meddeler Stammen den ogsaa sin Saft gjennem den lille Forbindelse, der endnu finder Sted, saa at den ikke fortørres og dør ud. Saaledes gaar det ogsaa med den svage Tro.

§ 30. Et bedrøvet Hjerte vilde maaske sige: „ak, men hvilke Grunde kan da den gode Gud have til ikke strax at skjænke os en stærk Tro? hvorfor skulle vi drages med saamange Skrøbeligheder, saamange Tvivl, saamegen Modfaldenhed osv. og derved hindres i at nyde vor Frelse, der er os skjænket i Christo, saa fuldkommen og gladeligen, som den sikkerlig fortjener? Hertil svarer jeg, at det vistnok ikke staar til at negte, at dels Satan, dels vort eget syndige Hjerte have megen Skyld i at dette er, som det er. Satan under os ikke Saligheden i Christo, og om han nu end ikke kan forhindre vort Samfund med Christo formedelst Troen, saa søger han dog at bringe det dertil, at vi ikke kunne være rigtigt glade i vor Tro; kan han end ikke rove os Himmelens Glæde, som er os beredt i hin Verden, saa vil han dog forstyrre den, som vi i Aanden og Troen have her i dette Liv. Derfor omgiver han ofte vore Sjele med en tyk Taage af Sorgmodighed, fremkalder vore Synder for vort Sind og stiller dem som et Skræmsel mellem os og den Herre Jesus. Nu burde vi vel med mandig Tro foragte et saadant Skrækkebillede og løsrive os fra den utidige Sørgmodighed; men vort Hjerte er ligesom et Barn, der letteligen lader sig skræmme og jage; det overgiver sig ofte med Flid til sine sørgmodige Tanker og agter sin Synd, som det føler, større end Christus, hvis Kraft det for Øieblikket ikke fornemmer. Hvad der isærdeleshed falder Hjertet vanskeligt, er, at det saa simpelthen skal tro, - at det ikke skal sætte Andet imod alle sine store, grove Synder, Satans Veraab og Helvedes aabne Gab end

„Betragtningen af den korsfæstede Christus“ og tvertimod sin Fornufts Tykke og sin egen Følelse stole og forlade sig paa et blot og bart Ord. Her skjælver det; her frygter det og tror stedse, at det ikke gjør Nok, at det paa denne Maade ikke har den behørige Forvisning, og derfor kaldes Troen en Kamp, idet den nemlig stedse har disse og lignende Gjenvordigheder at kjæmpe imod. Saa lader os da stræbe derhen, at vi ikke overgive os til vor Troes Skrøbelighed, men heller gjøre den Modstand og Dag for Dag lære mere og mere at tro paa det blotte Guds Ord, tvertimod alle vor Fornufts Meninger og Tanker, og ene og alene at forlade os paa Christi Gjerning og Lidelse. Og lader os i den Sørgmodighedens Taage, hvormed Satan stundom plager os, bære os ad som et lidet Barn, hvis Moder bærer det gjennem et mørkt Sted og som da slynger sine Arme desto fastere om hendes Hals og trykker sig saameget tættere ind til hende. Lader os gjøre som Vandringsmænd, der reise sammen og naar de overfaldes af Taage, raabe til hinanden, saa ofte de tabe hinanden af Syne. Kunne vi under Anfegtelse og Bedrøvelse ikke skue Christum i en glad og frimodig Tro, saa lader os idetmindste i en skrøbelig Tro raabe til Ham og gjendrive Satan, sigende: Jeg ved jo dog, min Gud! dit kjære Barn jeg er, Trods al min Synd, trods Djævelen, trods Helved og dets Hær.

§ 31. Men paa den anden Side lader det sig hellerikke negte, at Herren vor Gud her har en Haand med i Spillet, og at vor Tro efter Hans hellige Raad og Villie undertiden er stærk og frimodig og brænder som et Blus, undertiden derimod er svag og modløs og ulmer som en Gløb under Asken. Spørge vi, hvad Aarsagen kan være til at vor Tro skal ligge i en stadig Kamp og voxe og bestaa under saamegen Skrøbelighed, Tvivl og Forsagthed, saa lader os give Agt paa hvorledes vor Gud pleier at gaa tilværks i andre Ting. Han lader ikke Menneskene komme til Verden store og fuldvoxne, men som smaa Børn, der maa opdrages med megen Omhu og Møie. Hvorfor det? Forat Forældrene desto bedre skulle kunne lægge sin Kjærlighed for Dagen ved den Forsorg, de vise sine Børn, og forat Børnene desto mere skulle paaskjønne Forældrenes møisommelige Opdragelse, Omhu, Kjærlighed og Trofasthed. Børnenes Svaghed opvækker Forældrenes Kjærlighed og forpligter hine til større Taknemmelighed. Saaledes gaar det ogsaa med Markens Frugter. Den Høieste kunde ved sin Almagt strax lade Sæden opkomme, grønnes, skyde Ax og bære Korn; han kunde lade Træerne grønnes, blomstre og bære Frugt i en Nat ligesom Arons Stav; men i sin guddommelige Visdom har Han fundet anderledes for godt; „Jorden bærer først Græs“ (eller det grønne Straa), „derefter Ax, derefter fuldkomment Korn i Axet“ (Mark. 4, 28). Træerne faa først Knopper, derefter Blade, Blomster og Frugter og dette medtager en rum Tid, forat Mennesket desto længere skal forundre sig over Guds Gjerning, prise Hans Almagt, Visdom og Godhed og annraabe Ham om Hans Velsignelse. Saaledes har det nu ogsaa behaget Ham, at vor Tro skulde voxe under megen Anfegtelse og Skrøbelighed og efterhaanden tiltage under Kamp og Strid, paa det vi desto bedre kunde lære at kjende vor Skrøbelighed, ja vort Intet, tilskrive Guds Naade alene vor Troes og Frelses Begyndelse og Fuldendelse og desto inderligere i Tid og Evighed takke Ham for hans underfulde og ubegribelige Miskundhed. Derved faar Han desto mere Anledning til i vor Skrøbelighed at omfatte os med forbarmende Kjærlighed og vi til at imødekomme Ham med saameget større Gjenkjærlighed og Taknemmelighed. Derfor skulle vi være vel

tilfredse med vor Skrøbelighed; thi i „den fuldkommes Guds Kraft," og derved lære vi at indse, at „den overvættes Kraft" (der ligger i Troen, som overvinder Synd, Død, Djævel og Helvede) „er Guds og ikke af os" (2 Kor. 12, 9. 10; 4, 7). Saa være da Gud takket i Evighed, at Han har opvakt en saadan inderlig og hjertelig Længsel hos os efter Hans Naade i Christo Jesu! Have vi end ikke altid en glad Tillid, saa have vi dog stedse en brændende Attraa og Begjærlighed. Sædekornet er ved Hans Naade faldet i vore Hjerter; det er opkommet, grønnes og begynder at blomstre; Han holde ogsaa fremdeles sin Haand derover og velsigne det, at det maa voxe alt mere og mere, naa frem til fuldkommen Frimodighed og bære megen Frugt! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige Sjel.

Sjette Prædiken,

der handler om hvorlunde Sjelen i Troen griber og tilegner sig Jesu Christi Fortjeneste.

Høis. 2, 16: Min Ven er min, og jeg er Hans.

§ 1. „Hvilken er den lykkeligste Stand og Stilling her i Verden?“ kan man medrette spørge, efterdi Alle søge den, medens derimod Erfaringen lærer, at de Færreste opnaa den og efter megen Møie og Anstrengelse for silde erkjende, at de have ladet sig forlede og forblinde af et falskt Skin. En lyksalig Tilstand kalder jeg den, naar Mennesket, befriet fra alt Ondt, kan nyde alt Godt og være vis paa at denne Tilstand vil vedvare. Verden og dens Forfængelighed kan ingen sand Lyksalighed skjænke; tvertimod, hvad den holder for den største Lyksalighed, er blandet med saamegen Møie, Fortræd, Smerte og Elendighed, at Flere, der af Andre have været betragtede som de Lyksaligste, have erklæret sig selv for elendige og ulyksalige Mennesker. Herskernes udvortes Pragt og Herlighed skinner de Enfoldige og Uforstandige saa stærkt i Øinene, at naar de skulle ønske sig noget ret Stort, saa begjære de at være en Konge eller Fyrste. Men de vide ikke, hvad Mørke og Elendighed der ligger skjult under et saa deiligt Udvortes. Sandeligen, dersom en Bonde, der ved sine Hænders Arbeide kan erhverve sit daglige Brød og æde det i Fred og Ro paa sin lille Jordflek, ret forstod sin Lyksalighed, saa vilde han ikke bytte med den største Hersker i Verden. Skriften sammenligner denne Verdens Store med høie Fjelde; thi ligesom disses høie Tinder ere mest blottede for Vind og Veir, stadig bedækkede med Sne og Is og ofte st udsatte for Lynstraalerne, ret som om Himmelen intet Høit vilde taale paa Jorden, saaledes gaar det ogsaa med de høie Herrer i Verden; de ere vel hævede over Andre, men ogsaa besværede fremfor Andre med Sorger og Fortrædeligheder; de leve i bestandig Fare, og dersom de ikke vandre i dybeste Ydmyghed og af ganske Hjerte erkjende den Høieste for sin Overherre, saa maa de vente, at Han nedstøder dem og lader dem erfare, at de kun ere Mennesker, Orme og Maddiker som Andre. Hos Profeten Jeremias (Kap. 4, 7) sammenlignes Kongen af Babel med en Løve og hans Kongestad med en forviklet Busk eller Tornehæk; ja visseligen ere de Stores Herresæder at ligne med Tornehække; thi de ere omringede af saamange Sorger og Farer, saamegen Svig og Utroskab, at man har

større Aarsag til at beklage dem end til at misunde dem.

§ 2. De kunne selv bedst vidne om sin Tilstand. Jeg skal imidlertid for den kjære Korthेds Skyld kun anføre et Exempel fremfor alle andre, nemlig den store tydske Keiser Karl den Femte, der maaske aldrig i disse sidste Tider har haft eller vil faa sin Lige i Magt, Ære, Visdom og Herlighed. Han var romersk Keiser, Konge i Spanien, Indien, Neapel, Sicilien; han herskede over de mægtige og rige Nederlande; ja, efter hvad Nogle ville vide, adlød ikke mindre end otte og tyve Kongeriger hans Spir. Men han var dog en saare besværet og ulykkelig Herre; han var aldrig i sit hele Liv ret glad: naar han vel havde overstaaet den ene Modgangs Hvirvelvind, var allerede den anden i Anmarsj; naar han vel havde dæmpet en Ild paa et Sted, slog den atter ud paa et andet Sted. Da han overgav Nederlandene til sin Søn, fortalte han selv efter en Seddel, som han forat understøtte sin svækkede Hukommelse holdt i Haanden, at han i sin Regjeringstid havde foretaget ni Reiser til Tydskland, syv til Italien, ti til Nederlandene, fire til Frankrige, to til England, to til Afrika og i det Hele fireti besværlige Reiser og deriblandt otte over Middelhavet og tre over det store Verdenshav. Han sad bestandig i dybe Tanker, talte lidet, stængte sig ofte inde og anstillede sig syg, forat han kunde faa Tid til at hengive sig til sine vigtige Tanker og alle de Sorger og Bekymringer, der hvilede paa ham. Tilsidst blev han kjed af Regjeringen og overgav Keiserkronen til sin Broder Ferdinand den Første og Kongekronen til sin Søn Filip den Anden, ved hvilken Overleverelse han ikke kunde holde sine Taarer tilbage, sigende, at han ynkedes over sin Søn, som nu skulde faa en Byrde paa Nakken, under hvilken han selv ikke havde nydt en glad Time, saalænge han havde baaret den, tog derpaa med et Skib til Spanien og tilbragte de to tilbageværende Aar af sit Liv i Stilhed, søgte sit Tidsfordriv i Bodsøvelser og gudelige Samtaler og stræbte at lære den Kunst at dø salig. Dette Exempel alene vil være tilstrækkeligt til at overbevise Verden om at den sande Lyksalighed ikke er at finde i de mægtigste Herskeres Høihed og Herlighed.

§ 3. Men uden at opholde mig længere herved vil jeg nu sige, hvad der er et Menneskes allerlykkeligste Stand og Stilling. Det er: med et bodfærdigt og troende Hjerte at ligge ved den Herres Jesu Fødder. Verdsligsindede Hjerter, som høre og læse dette, ville le derad. Men de Troende vide, hvad jeg siger, og ville gjerne tilstaa, at man intet Høiere og Saligere kan ønske sig her i Livet. Og jeg bevidner for al Verden, at jeg ikke vilde bortbytte denne Ære og Herlighed for alle dens Kroner og Kongespir; thi den medfører Syndernes Forladelse, Forløsning fra Helvede og Satans Vælde, Naade og Barneret hos Gud, Bestænkelsen med Jesu Christi Blod, Hans Retfærdighed, den Hellig Aands Trøst og Samfund, Fred i Samvittigheden, Haabet om Himmelen og er en Begyndelse til den evige Salighed. Og hvad eier al Verden, som kan sættes i Ligning hermed? Verdens Herlighed er ikkun udvortes; den kan ikke gjennemtrænge og mætte Sjelen. Den er ufuldkommen og uren, blandet med tusindfold Sorger og Elendighed; den er ubestandig og flygtig; naar man trænger som mest til den, saa forsvinder den som en Skygge. Den Herlighed derimod, som vi have i Christo Jesu, gjennemtrænger og opfylder Sjel og Aand med sin Sødme og Vederkvægelse; den er heltigjennem himmelsk og guddommelig; den overvinder og fordriver al dette bedrøvelige Livs Elendighed; den forsøder al Bitterhed; den yder den overvættes Trøst; den er bestandig og evig og skjænker Livet i Døden. Forat

bevise dette, kan jeg ikke undgaa, endnu engang at anføre den fornævnte mægtige Herskers Exempel. Hvad han havde fundet i Verden, have vi hørt; han søgte en varig Lyksalighed og Tilfredshed for sin Sjel; men da han ikke fandt den i den timelige Værdighed, Høihed og Herlighed, saa søgte han den i Christo Jesu. I sin Ensomhed beklagede han ofte, at han ikke efter Skyldighed havde anvendt en eneste Dag til sin Guds hellige Tjeneste, og bekjendte, at han ikke vilde erholde Saligheden ved sine Gjerninger og sin Fortjeneste; men han trøstede sig med at hans Frelser havde en dobbelt Arveret til Himmelen, en som den enbaarne Søn af Faderen og en, som Han havde erhvervet ved sin Fortjeneste; den første, sagde han, beholder Han for sig selv; den anden skjænker Han mig, og i dette Haab skal jeg ikke blive beskjæmmet. Paa sit Yderste erklærede han, at han satte al sin Lid til Jesu Christi Fortjeneste og kostbare Blod, og sluttede efter Annamelsen af den høihellige Nadverd med de Ord: „Bliv i mig, Du søde Herre Jesus, paa det at jeg maa blive i Dig!“ hvorpaa han blideligen og med Glæde gik over fra Forfængeligheden til den salige Evighed. Se her, hvorlunde denne store Keiser, der besad saamegen Ære, Magt, Rigdom og Herlighed her i Verden som kun faa Andre, tilsidst sætter al sin Lyksalighed i Samfundet med Jesu formedelst Troen!

§ 4. Men vi have ogsaa i den hellige Skrift Exempler, som stadfæste dette. Om de Vise fra Østerland fortælles, at da de omsider havde fundet Jesusbarnet i Bethlehem, fald de ned og tilbade det, oplode sine Skatte og skjænkede det Guld, Røgelse og Myrrha (Matth. 2, 11). Jeg kan vel ikke sige eller indrømme, at disse Mennesker vare Konger; dog er det udenfor al Tvivl, at de vare lærde, berømte, anseede og rige Folk hvilket vi ved en anden Leilighed udførligere skulle vise; i denne Tilstand har rimeligvis Verden agtet dem for lyksalige; de selv derimod vare ved en sær Guds Naade komne til Erkjendelse om at de med al sin Ære, Visdom, Rigdom og Anseelse dog manglede Et, nemlig Samfundet med Verdens Frelser og deri Forsikringen om Guds Naade, Syndernes Forladelse og den evige Salighed, og derfor foretage de nu en lang og besværlig Reise og hvile ikke, før de have fundet, hvad de søgte, nemlig alle Hedningers Trøst. Da de nu saaledes laa for Jesusbarnets Fødder og tilbade, vare de i den allerlyksaligste Tilstand, og de havde aldrig i sit Liv nydt en større Ære end netop da; en saadan Herlighed besad ikke Herodes paa sin Kongethrone, ja ei engang Keiser Augustus i al sin Storhed, uagtet han paa den Tid herskede saagodtsom over den halve Verden. Keruberne og Seraferne*) glædede sig ved at se Hedningernes Førstegrøde i en saadan velsignet Tilstand og ved snart at kunne forvente den fulde Høst.

§ 5. Ikke mindre liflig og trøsteligt er det for et andægtigt Hjerte at læse og i Aanden betragte, hvorlunde den bodfærdige Synderinde ligger ved den Herres Jesu Fødder, væder dem med sine Taarer, tørrer dem med sit Hovedhaar og kysser dem med sin Mund (Luk. 7, 38), - ligeledes, at den rensede Spedalske vender tilbage med Glæde, falder ned paa sit Ansigt for Herrens Fødder og takker Ham Luk. 17, 15. 16), som ogsaa, at Johannes nød den Ære og Naade at ligge op til Hans Bryst under Nadverden (Joh. 13, 23; 21, 20). Sandeligen, en gudfrygtig Sjel kan ikke læse og overveie Saadant uden hellig Iver og Længsel. Ak, tænker den, min allerkjæreste Herre Jesu! naar skal det ske, at ogsaa jeg faar ligge paa mit Ansigt for dine Fødder og i Evighed takke Dig for din dyre Forløsning? naar skal jeg faa

*) Keruber og Serafer: Lys-Engle, Ild-Engle, Lue-Engle, de høieste Engle, Værke-Engle.

kysse Naglegabene i dine Fødder? naar skal jeg med de Udvalgtes Mangfoldighed istemme og udraabe: „Lammet, som er slagtet, er værdigt til at annamme Magt og Rigdom og Visdom og Styrke og Pris og Ære og Velsignelse? (Aab. 5, 12). Dog, naar vi ret betænke os, saa besidde vi allerede en saadan Ære; vi leve allerede i den allerlyksaligste Tilstand; vi nyde allerede den Naade, som de Vise, Synderinden, den Spedalske og Johannes nød, vel ikke paa samme Maade som de, men dog virkeligen og isandhed. De saa Ham med legemlige Øine og favnede Ham med sine Hænder; men vi se Ham med Troens Øine og gribe Ham med den hjertelige Tillids Arme. Naar jeg tænker paa min Frelser i Aanden og med inderlig Hengivenhed og Tilegnelse holder mig til Ham, saa vêd jeg med Vished, at Han er mig ligesaa nær, som Han var Nogen af dem. Hvad Kjærligheden siger: „Salige ere de, som ikke have seet og dog troet" (Joh. 20, 29), det angaar mig og alle Andre, som elske den. Og dette er vor Ære, vor Ros, vor Glæde, vor Rigdom, vor Skat, vor Herlighed og Salighed, at vi med Frimodighed tør træde hen til Naadestolen og ei alene røre ved Ham, men ogsaa rose os af Ham, at Han er vor, ligesom vor Textes Ord, der ikke for Intet gjentages tre Gange i Høisangen, lære os at sige: „Jesus er min, og jeg er Hans." Hvilket saligt Troens Ord! Hvilken Herlighed! Hvilken Salighed! „Jesus er min! Jesus er min!" Jeg holder det for den største Salighed, blot at ligge ved Hans Fødder; men end Mere er mig givet: Han tiltaler mig venligt, - Han indeslutter mig i sine Vunder, - Han tager mig i sine Arme, - jeg indeslutter Ham i mit Hjerte. „Han lever i mig og jeg i Ham. Hans Hjerte mit Hjerte, Han min, jeg Hans!" dette er vor Troes Høide og vor Christendoms Herlighed; „Samfundet med Christo fornemdelst Troen:" dette er vor Himmel paa Jorden, vor høieste Glæde i al Sorg, vor Seier, vort Skjærm og Skjul mod alle aandelige legemlige Fiender, vor Ære mod al Skam og Skjændsel, vort Liv i Døden. Ære nok, Rigdom nok, Glæde nok, naar jeg tør tilegne mig min Herre Jesum med en frimodig Tro og sige: Jesus er min, og Alt hvad Jesus har, er mit. „Al min Sukken, Længsel og Begjæring er at være i, med og hos den Herre Jesus." Ler I ikke, I verdslige Hjerter, over at jeg bruger saamange Ord herom! I vide ikke, hvad jeg siger; I forstaa ikke denne Herlighed; men forat I kunne begribe Lidt deraf, saa betænker, hvor store I tykkes Eder, naar I eie en Skat af Guld eller Sølv og kunne sige: dette er mit. Men jeg og alle Troende have ikke Sølv eller Guld; derimod har Gud skjænket os sin Søn og alle Ting med Ham, og derom kunne vi sige: dette er mit. Hvad er nu bedst, Eders eller Mit? Eders er timeligt, Mit evigt; Eders er jordisk, Mit himmelsk; Eders er Forfængelighed, Mit Sandhed, o. s. v. Nu, herom ville vi nærmere tale og betragte, hvorledes den bodfærdige Sjel tilegner sig Christum med Hans Fortjeneste i Troen. Ak, Herre Jesus, hjælp mig, at jeg med frimodig Aand og forønsket Nytte maa afhandle denne Sag, der angaar din og min største Ære og Herlighed; giv, at jeg selv af Hjertet maa kunne tro, hvad jeg prædiker og skriver for Andre! „Jeg tror, Herre! hjælp min Vantro! Amen.

§ 6. Den verdsligsindede Fornuft forundrer sig over at vi tilskrive Troen Saameget, efterdi vi ikke blot sige, at alene den gjør salig, men ogsaa, at den er alle Dyders Dyd, en Visdom over al Visdom, en Kraft over alle Kræfter, — at den overvinder Synd, Død, Djævel og Helvede og opfylder Sjelen med Fred og Glæde i den Hellig Aand, — at den er en Rod til alle himmelske og guddom-

melige Dyder, Christendommens Sjel og en Forsmag paa det evige Liv. Jeg er imidlertid vis paa at vi ikke sige for Meget, men nok snarere for Lidet. Thi vi anse ikke Troen for nogen menneskelig, men for en guddommelig Kraft i os, der virkes ved den Hellig Aand, — der griber Jesum Christum, som Skriften kalder „al Guds Godhed“ (Mos. 33, 19), og tilegner sig Ham. Troen er ingen Tro, men en Skygge og Drøm, saafremt den ikke hænger ved Christo; betragter man den derimod i Forening med sin Gjenstand, den korsfæstede Herre Jesus, ved hvem den hænger, saa kan man aldrig tilskrive den Nok. De Plantekyndige fortælle om den svage Vært, som man pleier kalde Hørsilke, at den i og for sig ingen synderlig Kraft besidder, men at den antager Natur efter den Plante, om hvilken den snor sig. Saaledes gaar det ogsaa med Troen; den har sin Kraft fra Guds Søn, Jesus Christus, til hvem den klynger sig og med hvem den paa det Nøieste forener og forbinder sig, saaledes som vi nu yderligere skulle vise.

§ 7. Troens Begyndelse er, om jeg saa maa sige, Kundskab og Erkjendelse, dens Fremgang Længsel og dens Udgang Omfavnelse. Det formedelst Loven og Guds Vrede over sine Synder forfærdede Hjerte lærer af Evangeliet at kjende Verdens Frelser og forvisses om at Han alene formaar at hjælpe, retfærdiggjøre og saliggjøre Enhver, som tror paa Ham. Derfor længes det efter Christum og higer med bestandige Sukke efter Samfundet med Ham. Under denne Øvelse voxer Forvisningen og Kundskaben saaledes, at det omsider kommer til Tilegnelse og Omfavnelse, og Sjelen siger trøstig: „Min Ven, min Jesus, er min, og jeg er Hans. Jeg har grebet Ham og vil ikke lade Ham fare. Christus har ogsaa elsket mig og givet sig selv hen for mig“ (Høisf. 3, 4; Gal. 2, 20). Her omfatter Vinstokken eller Humleranken sin Støtte og holder sig til den, saa at ingen Anfegtelsens Stormvind, ingen Djævel eller Død kan rive den løs fra den; den siger:

O hjertenskjære Jesus Christ,
Min arme Sjels Fortrøstning hist!
Jeg elsker Dig af Hjertens Lyst;
Jeg lægger tæt mig til dit Bryst.
O, Jesu, Ærens Konge, Du mildeste, Du frommeste,
Du venligste, Du kjærligste Herre Jesu!

At Troen saaledes griber og tilegner sig Christum, er ligesom dens Sjel og Væsen, det, som fornemmeligen gjør den til hvad den er. Naar den er kommen saa vidt, saa har den naaet sin Høide og Kraft, og da staar kun tilbage, at Sjelen sødeligen nyder sin Jesum, som den har grebet i Troen, — at den lever af sin Tro og er glad og salig i den. Naar Barnet har taget Moderens Bryst med sin Mund, saa suger det sig mæt og slumrer derunder ind; saaledes ogsaa Sjelen: naar den kommer til Jesu Vunder, saa bliver den fyldt med Trøst og faar Fred og Ro i Gud. Men lader os nu ved Hjælp af vor Text og andre Skriftsteder betragte denne høivigtige Sag noget nærmere!

§ 8. Vor Text er et af Skriftens fornemste Sprog, vistnok lidet og ubetydeligt i Ord, men stort i Kraft og Eftertryk. Ligesom et Røgelsekorn i sig selv er ringe og uanseligt, men, naar det kastes paa gloende Kul, giver en tyk, sød Røg fra sig, saaledes ogsaa slige Skriftens Sprog, naar de overveies med brændende Andagt. Guds Naade er en stor Strøm, hvis uudtømmelige, uafladelige Kilde er den Herre Jesus med Hans Fortjeneste. Heraf øser nu den troende Sjel og siger: Min Ven er min. Hvad der er almindeligt og tilhører alle Mennesker, det tilegner den sig, ligesom en tørstig og mødig Vandringsmand tilegner sig en frisk Kilde, som fremvælder ved Veien. Læg imidlertid Mærke til at den siger: Min Ven er min, nemlig for

derved at tilkjendegive, at den Herre Jesus af sin store Kjærlighed, hvormed Han har elsket den, har givet den Magt til at tilegne sig Ham; Han har elsket den og aldeles hengivet sig til den; herpaa grunder dens Eiendomsret sig; thi hvorledes skulde den ellers driste sig til at sige: Guds Søn er min? Dersom en fattig Bondepige vilde sige om en kongelig Prins: „han er min", — „han tilhører mig", saa vilde man le af hende; men har Prinsen forelsket sig i hende og bevidner dette for Alverden, saa og ved en kostbar Fæstegave har givet hende et Pant paa sin Troskab, saa kan hun med Sandhed rose sig af hans Besiddelse. Den troende Sjels Tilegnelse, og at den roser sig af Christo, er ingen Daarskab eller Formastelse, men en Frimodighed, der grunder sig i Guds Søns evige Kjærlighed, om hvilken Han ved sit kostbare Blods Udgydelse har vidnet for den ganske Verden. „Han har trolovet sig med den til evig Tid; Han har trolovet sig med den i Retfærdighed og i Dom og i Miskundhed og i megen Barmhjertighed (Hos. 2, 19). Den ved, at Han for dens Skyld kom til Verden; Han havde intet Andet her at bestille end at gjøre Syndere salige; Han tragtede ikke efter at vinde Sølv og Guld, Krone og Spir, Riger og Lande, men efter at skjænke Menneskene sig selv tilligemed al sin Kjærlighed og Naade, ligesom Han da ogsaa virkelig har hengivet sig selv og Alt til dem, og derfor har nu Enhver Lov til at sige: Jesus er min. Hertil kommer Faderens Kjærlighed, formedelst hvilken „Han har givet sin Søn, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv" (Joh. 3, 16), og den Hellig Aands Vidnesbyrd, idet Han tilskynder de Troende til med Frimodighed at tilegne sig denne Trøst og hverken ved sin egen Uværdighed eller Verdens Spot og Satans Modsigelser at lade sig afskrække derfra. Naar nu Gud skjænker os sin Søn, og Sønnen forbinder sig selv med os, og den Hellig Aand forvisser os om denne store Naade, hvorfor skulde vi da ikke med Glæde rose os af saadan Ære og sige: Min Ven er min?

§ 9. Endvidere er at mærke, at der er Intet i Verden, som vi have saa god en Ret til, og hvorom vi med saadan Tilforladelighed kunne sige, at det er vort, som Jesus Christus, den korsfæstede. Hvad vi eie og besidde i Verden, det kan gjøres os stridigt og fratages os. En Konge har en Krone; men der kommer maaske en Stærkere over ham og røver den. En Stormand eier et Slot eller prægtigt Hus, hvorom han siger: „det er mit"; men det kan blive fortæret af Fienden og han selv udstødt. Den Rige og Gjerrige siger om sin Pengekiste: „det er mit", men hvorlænge? Ofte heder det: „Du Daare! i denne Nat kræve de din Sjel af dig; men hvem skal det tilhøre, som du har beredt?" Vi kunne tilegne os og sikre os de jordiske Ting, saameget vi ville, saa tilsteder Døden os dog ingen varig Besiddelse deraf; Brugen og Nytten af dem have vi vel en Tid lang; men nogen Eiendomsret derover kunne vi ikke rose os af; hvad der idag er mit, kan imorgen være en Andens. De gudfrygtige Hjerter sige ligesaalidt som de første Christne om sit Gods, at det er deres eget, vel vidende, at de kun ere Fremmede og Gjæster her i Verden (Ap. Gj. 4, 32). Men i sin Jesus have de en Eiendom, hvoraf de kunne rose sig og som de vide for vist at hverken Ild eller Vand, hverken Tyve eller Røvere, hverken Døden eller Djævelen kan fratage dem. Hvad Gud har skjænket mig, det faar Djævelen vel lade mig beholde. Min Jesus bliver min, selv naar jeg dør og skilles fra Alt.

§ 10. Ei heller er der nogen Eiendom, som medfører større Nytte end denne. Kunde jeg end sige om den hele eller halve Verden: „den er min", hvad gav-

nede det alligevel min Sjel? og var jeg vel derved bleven bedre for Gud? Om jeg end eier en stor Klump Guld, saa kan den dog ikke skaffe mig nogen Hvile i en søvnløs Nat; den kan ikke stanse min Hjertebanken, ikke fordrive min Hovedpine, ikke hjælpe mig af med min Miltsyge og Tungsindighed; langt mindre formaar den at berolige min Samvittighed og i Anfegtelser at skjænke min Sjel Trøst; hvad skal jeg da med det Skarn, og hvad gavner det mig? Rigtignok er det nu nødvendigt for os, ligesom Krykken for den Halte; men vi længes dog efter det Sted, hvor vi ikke mere skulle trænge til saadant usselt Gods. Naar derimod vor Sjel siger om Jesus: „Han er min“, saa roser den sig af den, paa hvem dens timelige og evige Vel grunder sig. Er Jesus min, saa eier jeg dermed tillige Hans Blod og Fortjeneste, Hans Retfærdighed, Hans Barneret, Hans Liv, Hans Salighed og Alt. Derfor anse Nogle dette Skriftens Sprog for en afbrudt Tale og tilstede Andagten Frihed til at tilføie, hvad den vil. Man kan saaledes sige: Min Ven er min Skat og Rigdom, min Skjærm og Beskyttelse, min Sol og Fryd, min Ros og Ære, min Klædning og Prydelse, min Retfærdighed og Visdom, mit Liv og Alt; Han er min Herre og min Gud, min Hyrde, min Konge, min Ypperstepræst, min Forsvarer og Talsmand, min Gjenløser og Saliggjører. Og dette finder ikke blot Sted i min Indbildning, men er Virkelighed og Sandhed; „thi Jesus er fuld af Naade og Sandhed, og saamange som Guds Forjættelser ere, ere de i Ham Ja og i Ham Amen“ (Joh. 1, 14; 2 Kor. 1, 20). Hvo som griber Ham i Troen og holder sig til Ham, han erfarer og føler, at al Fylde bor i Ham, og at ingen Sjel kan begjære Noget, som den ikke rigeligen finder hos Ham. Da lærer den at forstaa, hvad den kongelige Profet siger: „Hvor dyrebar (hvor kostelig og herlig) er ikke din Miskundhed, o Gud! og Menneskenes Børn søge Ly i dine Vingers Skygge. De mættes overflødigt af dit Huses Fedme, og af dine Glæders Strøm giver Du dem at drikke“ (Ps. 36, 8. 9).

§ 11. Og den himmelske Brud lægger til: „og jeg er Hans.“ Meningen er: jeg ved og er forvisset om at han elsker mig inderligt, at Han har udvalgt mig til sin Eiendom og dyrt kjøbt mig; Han har fra Evighed af indesluttet mig i sin Kjærlighed og Naade og indskrevet mit Navn blandt sine Egne i Livets Bog. Jeg er ikke, som Verden mener, glemt og forladt, men høit elsket og agtet af Gud, høiere end alle Skatte, Perler og Ædelstene; jeg er den Herres Jesu Brud og Elskede; Han kalder mig „min Lyst i det“ (i Zion eller Jerusalem — Esai. 62, 4); jeg er Hans Faar, Hans Due, Hans Fryd og Glæde; Han har forløst mig fra alle mine Synder, fra Djævelens og Helvedes Vold, ikke med Guld eller Sølv, men med sit hellige, kostbare Blod og sin uforskyldte bitre Lidelse og Død. Som den evige Ypperstepræst bærer Han mit Navn paa sit Hjerte; jeg hører til Hans Egne, som Han har elsket indtil Døden; da Han hang paa Korset og bødede for den ganske Verdens Synder, tænkte Han ogsaa paa mig, fremstillede mig i sig selv for sin himmelske Fader og ofrede mig til Ham; Han har bestænket mig med sit Blod og renset mig fra mine Synder; jeg hører „til det Folk, som han har renset sig selv til en Eiendom, forat det skulde være nidkjært til gode Gjerninger“ (Tit. 2, 14). Jeg er vis paa, at Ingen skal „rive mig af Hans Haand“ og stille mig fra Ham (Joh. 10, 28). Ei heller vil jeg mere sige om min Sjel, at den er min; „jeg er ikke min Egen,“ men den Herres Jesu nu og i Evighed (1 Kor. 6, 19). Heraf indsees nu letteligen, hvorledes Troen er beskaffen, naar

den er tilstede i sin Kraft; „den griber sin Frelser“ og ved, „at den selv er greben“ og antagen af Ham, ihvorvel der heri ofte blander sig megen Skrøbelighed, ligesom saadan Griben ogsaa med-rette sammenlignes med et lidet Barns Omarmelse, naar det ei alene lærer at kjende sin Moder, der daglig rækker det Brystet, men ogsaa begynder at omfavne hende med sine svage Arme; ikkedestomindre er Troen i sin største Svaghed stærk nok til at overvinde Døden, Djævelen og Helvede, efterdi den formaar Alt i Ham, som gjør den stærk og ved hvem den hænger, nemlig Christus, og fordi dens Kraft ikke har sin Grund og Kilde i sig selv, men i Christo Jesu. Dog, det vil udentvivl være opbyggeligt og trøsteligt, at vi efter Løfte tillige betragte denne Sag ved Hjælp af andre Skriftens Udsagn.

§ 12. Hos Kong David finde vi herlige Tanker herom. „Herre, jeg har Dig hjerteligen kjær, min Styrke. Herren er min Klippe og min Befæstning og min Befrier; min Gud er min Klippe, hvorpaa jeg forlader mig, mit Skjold og min Frelses Horn, min Borg“ (Ps. 18, 2. 3). Se, hvorledes dette Hjerte tilegner sig alene den Herre, „der kaldes al Verdens Gud, og hvor ofte han gjentager det søde Ord min! Med stor Frimodighed, tilegner han sig al den Styrke, Magt, Hjælp, Trøst, Beskjærmelse, Visdom og Godhed, som er i Gud, hvilket han ikke havde vovet, dersom han ikke havde holdt sig til den Forjættelse, som Gud af lutter Naade havde givet ham i Christo. Men heraf skulle vi lære at kjende den saliggjørende Troes rette Art, idet den først tilegner sig Christum, „den Guds Gave“ (Joh. 4, 10), og i Ham Gud tilligemed Alt, hvad Gud er og har, og saaledes „roser sig i Gud“ (Rom. 5, 11). Den siger: det evige, gode, ubegribelige Væsen, som vi kalde Gud, er mit; thi Jesus er min, Han, i hvem Guddommens og Naadens Fylde bor. Jeg ved ikke blot, at der er en Gud, men ogsaa, at Han er min Gud; thi Han har skjænket mig sit Hjerte, det er: sin allerkjæreste Søn, og derfor ved jeg for vist, at Han er min Klippe, min Borg, mit Skjold og min Beskjærmelse; Han er i sig selv en salig og liflig Gud; Han er almægtig, alvidende, allestedsnærværende, alvis, god, naadig og barmhjertig; alt dette er mit; Hans Salighed og Sødme, Hans Almagt, Visdom, Godhed, Trofasthed osv. staa mig stedse aabne og til Tjeneste. Denne Kunst maa vi nu lære, nemlig at kunne sige af Hjertet: min Gud! min Fader! min Hjælp! min Beskjærmelse! min Jesus! min Trøster!

§ 13. Det bedste Ord i vort Tungemaal er det lille Ord min. Thi vi vide vel af Skriften, at der er en Gud, en Fader, en Himmelens og Jordens Herre, - at Han er almægtig, god, barmhjertig, - at der er en Mægler mellem Gud og Menneskene, en Jesus og Saliggjører; men dette er ikke nok; det vide ogsaa de Ugudelige og Fordømte, ja selv Djævlene. Hvad fattes da endnu, forat disse store og hellige Navne kunne komme os til Nytte? At vi ogsaa kunne sætte min foran dem. Jeg maa ogsaa af Hjertet kune sige: Gud er min Gud, min almægtige, gode, naadige Gud og Fader, - Jesus er min Jesus og Saliggjører, min Mægler og min Talsmand. Herpaa gaar den hele Skrift ud, at Sjelen skal tilegne sig Gud og al Hans Kjærlighed og Godhed i Christo og ligeledes fuldkommen hengive sig til Ham som en Eiendom. Den, som af Hjertet kan gjøre dette, han har drevet det vidt og eier Himmelen paa Jorden. Naar jeg læser, hvorledes Erkefaderen Abraham taler med sin Søn Isak undervejs — Isak siger: „Min Fader!“ Abraham svarer: „Se, her er jeg min Søn,“ - Isak spørger efter Brændofferet, -

Abraham svarer: „Gud skal selv udse sig Lammet til Brændoffer, min Søn“ (1 Mos. 22, 7. 8) — saa tænker jeg paa Troens Art; det maa komme dertil, at vi med hjertelig Tillid kunne sige! „min Fader! min Gud!“ og i Aanden høre det Gjensvar: „min Søn! mit Barn!“ Ak, min Gud, giv mig Naade til at tale saaledes med Dig i barnlig Enfoldighed; Ak, hvor godt gjør det ikke Hjertet, naar man i Troen kan sige: min Fader, min Gud, min Trøst, min Klippe, min Borg, min Befrier, min Hjælp! Dette er Troens Modersmaal, som man forstaar i Himmelen.

§ 14. Den samme Profet siger paa et andet Sted: „Du er min Hjælp, og i dine Vingers Skygge jubler jeg. Min Sjel hænger ved Dig: din høire Haand holder mig fast“ (Ps. 63, 8. 9). Her skulle vi ikke blot lægge Mærke til at han atter bruger det søde Udtryk min Hjælp, men at han tillige ved to andre Billeder fremstiller den sande Troes Natur og hvorledes den forholder sig imod sin Gud og Frelser. Ligesom Kyllingen tyr ind under Hønen, saaledes søger Sjelen Ly under Jesu Christi Naadesvinger; under Korset, hvorpaa Christus har udstrakt sine Arme som Vinger og bredt sin Naade vidt ud, bliver den ei alene opvarmet af Kjærlighed og beskjærmet mod Helvedes Rovfugle, men ogsaa saaledes glædet, at den derunder kan juble og synge med Fryd; den trodser Djævelen og synger ham til Spot, men sin Jesus til Ære en frydefuld Takkesang, sigende:

> Herre Jesu! —
> Under dine Vinger
> Stormen jeg betvinger;
> Fienden er jeg fri.
> Lad kun Satan knurre, -
> Lad kun Verden murre!
> Jesus staar mig bi.
> Storm og Lyn lad rase kun;
> Lad kun Synd og Død mig skrække!
> Jesus vil mig dække.

Den ligner ogsaa en Borre, der bliver hængende ved Klæderne, et Billede, hvormed hin gudfrygtige saxiske Fyrstinde forklarer Troens Art, idet hun siger: Jeg vil hæfte mig fast ved min Jesus ligesom en Borre ved en Kjortel, hvorved hun maaske har sigtet til Davids Ord: „Min Sjel hænger ved Dig;“ den har nu engang grebet og omsluttet Dig; den har med fast Tillid hængt sig ved Dig, og derfra vil den ikke lade sig afrive eller afryste, hvorledes det saa end gaar, og hvad saa end Satan vil gjøre. Men forat tilkjendegive, at den ikke stoler paa sin egen Kraft og tiltror sig selv Saameget, tilføier den: „Din høire Haand holder mig fast,“ - som om den vilde sige: Med mig vilde vistnok Satan snart blive færdig; hang jeg blot med min egen Kraft ved Dig, saa vilde han snart rive mig af; men din Kraft, din Aand, din Miskundhed og Naade har draget mig til Dig, har ogsaa hidtil holdt mig fast og vil hellerikke herefter lade mig falde og udrives af din Haand.

§ 15. Herhen hører ogsaa dette Sprog: „For mig er det godt at være nær hos Gud; jeg sætter min Lid til den Herre Herre“ (Ps. 73, 28). Her beskrives Troen ei alene efter sin Art, men ogsaa efter sin Nytte. Den holder sig til Gud; den træder Ham nær; den vil gjerne være den Nærmeste ved sin Gud og den korsfæstede Herre Jesus; den har ingen Ro, forinden den kommer Ham saa nær, at den føler sit Hjerte berøre Hans Hjerte og kan omfavne Ham paa Hans Kors. De sytti Oversættere*) have her brugt et Ord, som de selv paa andre Steder, ligesom ogsaa Herren og Apostelen Paulus, bruge om den ægteskabelige Forening mellem Manden og Kvinden og

*) ɔ: de sytti eller rettere to og sytti jødiske Lærde som omtrent 200 Aar før Christi Fødsel oversatte det Gamle Testament paa Græsk i Alexandrien i Ægypten og hvis Oversættelse med et latinsk navn pleier at kaldes Septuaginta (ɔ: 70) og at betegnes med Romertallene LXX.

som efter sin Oprindelse vil sige saameget som at være limet sammen (1 Mos. 2, 24; Matth. 19, 5; Efes. 5, 31; 1 Kor. 6, 17), og have derved uden-tvivl villet betegne Sjelens inderlige Forening og Samfund med Christo ved Troen; thi at her tales om en saadan Forening, som sker ved Troen, tilkjendegives ved de paafølgende Ord: „jeg sætter min Lid til den Herre Herre," — som om Profeten vilde sige: Lad Verden længe nok stole paa sin Magt, Visdom, Rigdom og Storhed: jeg stoler og bygger paa min Gud; ved Ham hænger mit Hjerte i Troen og forlader sig paa Hans Naade og Miskundhed, og dette er min Glæde, min Trøst, min Skat og mit høieste Gode; naar jeg eier Gud og Hans Naade, saa er jeg rig nok og attraar intet Mere, — saaledes som han erklærer i det 25de og 26de Vers.

§ 16. Profeten Esaias har ogsaa talt saare mærkeligt om denne Sag: „Jeg glæder mig storligen i Herren; min Sjel fryder sig i min Gud; thi Han har iført mig Salighedens Klædebon; Han har beklædt mig med Retfærdighedens Kappe" (Kap 61, 10). I de foregaaende Vers af dette Kapitel har han indført den Herre Messias talende om sit Embede og sine Velgjerninger, - at Han af sin himmelske Fader var sendt til Verden og salvet med den Hellig Aand, forat Han skulde forbinde de sønderbrudte Hjerter, ved sin Prædiken befri de Fangne, løse de Bundne, trøste de Sørgende, udøse Glædens Olie over de bedrøvede Sjele og pryde de Elendige med Retfærdighedens deilige Klæder; i dunkle, men kraftige Ord har han skildret Guds Kirkes Herlighed og Salighed i det nye Testaments Tid; ved Tanken herom optændes nu hans Hjerte, saa at han særligen tilegner sig selv og fører sig selv til Nytte, hvad han har forkyndt til den hele Kirkes Trøst, og glæder sig inderligen derover; han er forvisset om at ihvorvel han ikke vilde faa Verdens Frelser at se i Kjødet, skulde han dog have Del i Hans Embede og Velgjerninger og ikke være udelukket fra Hans Samfund; han griber Saligheden i Troen og betragter sig selv ikke i sin syndige Fødsel og fordærvede Tilstand, men i Samfundet med Christo, hvilket han sammenligner med en præstelig eller fyrstelig Prydelse, med en Bruds Smykker og som han hellerikke blot attraar og forventer, men allerede eier og besidder, og dette glæder han sig saa hjerteligt over, at han udbryder i slige liflige og trøstefulde Ord. Her viser sig nu atter Troens Beskaffenhed: hvad der er sagt i Almindelighed, det fører den sig især deleshed til Nytte; hvad der er givet Alle, det tager den til sig og tilegner den sig; Guds almindelige Forjættelser hører den paa, som om de vare henvendte til den alene; den ved ikke blot at tale om Christi Embede og Velgjerninger; men den trøster og glæder sig inderligt derved; den betragter ikke den ved Christum forhvervede Retfærdighed og Salighed som en Andens Eiendom, men som et Klædebon, der er skjænket den selv, og som en Kappe, hvormed den er beklædt. Herom taler Luther efter sin Sædvane herligt og hjerteligt: „Hvo som tror paa Christum, hænger ved Ham og er Et med Ham, har ogsaa kun en Retfærdighed med Ham." — Og paa et andet Sted: „Troen er ikke en blot og bar Tanke om Christo, at Han er født af Jomfruen, har lidt osv., men et Hjerte og Sind, som griber og indeslutter Guds Søn i sig."

§ 17. Vi gaa nu over til de hidhørende Sprog af det Nye Testament, hvor denne Sag endnu tydeligere omhandles. Den hellige Johannes siger: „Saamange som Ham (Jesum, det sande Lys, V. 9) annammede, har Han givet

Magt at blive Guds Børn, dem, som tro paa Hans Navn" (Joh. 1, 12). Dette er et Hovedsprog, der ei alene klarligen fremstiller Troens Art, men ogsaa dens salige Nytte. At Annammelsen ikke saameget er at forstaa om en Modtagelse i Husene som i Hjerterne, tilkjendegiver Evangelisten selv, idet han tilføier de Ord: „dem, som tro paa hans Navn." Saaledes har det efter den Hellig Aands Tilskyndelse behaget ham at tale, forat lære os, hvorledes det forholder sig med Troen. Sønnen er en Gave, som Gud har skjænket Verden til dens Forløsning og evige Salighed; Troen er den Haand, hvormed vi tage imod denne Gave. Det græske Ord som her staar, bruges af vor Frelser om Annammelsen af det Ord, som gjemmes og bevares i Hjertet, naar Han siger: „De Ord, som Du har givet mig, har jeg givet dem, og de have annammet dem", — ligesom ogsaa om Annammelsen af den Hellig Aand, der bliver udøst i Hjerterne (Joh. 17, 8; Rom. 8, 15). Man finder det ogsaa brugt om hvad der modtages med Munden, som en Spise eller Drik, — om det Gods, som Nogen besidder og bruger efter Forgodtbefindende, — om en Gjæst, som man modtager med Kjærlighed og beværter paa det Bedste, saavelsom om en Brud, som man fører hjem til sit Hus og optager i fælles Besiddelse af alt sit Gods (Joh. 19, 30; Luk. 16, 25; Matth. 10, 40. 41; 1, 20), hvilket Altsammen tjener til at lære os, hvorledes det er at forstaa, naar der siges om de Troende, at de annamme Jesum Christum; de indeslutte Ham nemlig tilligemed Hans hellige Ord og dyre Fortjeneste i sine Hjerter; Han vorder forenet med dem, lever og virker i dem, ligesom den Hellig Aand forener sig med Guds Børns Aand, sukker og virker i dem og kraftigt paaskynder og driver dem; Han er deres Sjels aandelige Mad og Drikke, hvoraf den lever; Han er deres største og bedste Eiendom, hvori deres Formue og Rigdom bestaar; Han er deres kjære og dyrebare Gjæst, der formedelst Troen bor i deres Hjerter, osv. Og hvad dette nytter dem til, lærer Evangelisten med de Ord: „Han har givet dem Magt at blive Guds Børn", det er: Han har givet dem den sønlige Udkaarelses Herlighed og høie Værdighed, saaledes som det græske Ord retteligen forklares af de Lærde. Den hellige Paulus siger, at de Troende, som annamme Christum, med Ham „annamme den overvættes (den overflødige, rigelige) Naade og Retfærdighedens Gave," Forligelse med Gud og Barmhjertighed, (Rom. 5, 17. 11), — hvorom vi med Guds Hjælp skulle handle i det Følgende.

§ 18. Et lignende Sprog er dette: „Ligesom I have antaget Christum Jesum, Herren, saaledes omgaaes i Ham, rodfæstede og opbyggede i Ham og stadfæsted i Troen!" (Kol. 2, 6) Apostelen havde vel kunnet sige: ligesom I nu have modtaget den Herres Jesu Christi Lære af Eders Lærere, saa fører ogsaa et helligt Levnet overensstemmende med den! Men han taler med Flid saaledes: I have antaget Christum Jesum, Herren, for dermed at tilkjendegive, at hvo som hører Evangeliets Ord og annammer det med et troende Hjerte, han annammer Christum, der i Ordet rækkes og tilbydes Enhver. Det synes imidlertid, som om Apostelen har havt Billedet af et Klædebon for Øie, af hvilket Billede han efter Profeten Esaias's Foranledning paa et andet Sted betjener sig, sigende: „I, Saamange som ere døbte til Christum, have iført Christum" (Gal. 3, 27), det er: ligesom I den hellige Daab ere blevne beklædte med Christo selv og Hans Retfærdighed og Hellighed, saaledes vandrer ogsaa i Ham! bliver staaende i Troen, og lader Eder ikke frasnakke eller afføre denne Eders himmelske Æresklædning! — hvortil ogsaa de andre Ord sigte: at vi skulle rodfæstes i Christo (ligesom et

Træ eller en anden Plante, der stedse slaar dybere Rødder i Jorden og alt mere og mere befæster sig mod Storm og Uveir) og „være opbyggede i Ham" (ligesom et Hus, hvis Grundvold er lagt dybt), paa det at vi maa blive faste i Troen og hverken ved Sorg eller Glæde, Lyst eller Frygt lade os bortvende fra Ham. Herhen hører ogsaa den Hellig Aands Talemaade, hvor han byder os „at tro paa Christum" eller, som det heder, „at tro til Christum" (Joh. 3, 16, Ap. Gj. 16, 31), det er: aldeles at forlade sig paa Christum og Hans dyre Fortjeneste, at grunde sit Hjertes Tillid paa Ham, at stole og bygge paa Ham, ligesom et Barn kaster sig om sin Moders Hals eller i hendes Skjød, ligesom en Vinranke klynger og lægger sig op til Træet, saa at hverken Vind eller Veir formaar at løsrive den derfra. Maaske sigtes hermed ogsaa til den Maade, som var brugelig i det Gamle Testament, nemlig at den, som vilde gjøre et Offer, skulde lægge sine Hænder paa Dyrets Hoved eller, som Grundtexten udtrykker sig, læne eller lægge sig med sine Hænder paa Brændeofferets Hoved, ei alene til et Tegn paa at han lagde alle sine Synder paa Christum, hvis blodige Død og Forsoning alle Offere billedligen betegnede, men ogsaa forat tilkjendegive, at han af ganske Hjerte vilde forlade sig paa Ham og Hans Fortjeneste og alene derpaa leve og dø (2 Mos. 29, 10. 15. 19; 3 Mos. 1, 4). Heraf lære vi nu atter Troens Natur at kjende. Ligesom Synderinden lægger den sit Hoved paa den korsfæstede Herres Jesu Fødder eller som Johannes op til Hans Skjød Ligesom Simeon tager den Ham paa sine Arme og trykker Ham til sit Bryst. Ligesom Thomas lægger den sine Fingre i Hans Naglegab og sin Haand i Hans Side og siger: „Min Herre og min Gud!" Den bærer Ham i sit Hjerte og jubler med Jomfru Maria over sin Skat, sigende: „Min Sjel ophøier Herren, og min Aand fryder sig i Gud, min Frelser (Luk. 7, 38; Joh. 13, 23; Luk. 2, 28; Joh. 20, 27. 28; Luk. 1, 46. 47).

§ 19. Endnu er der nogle Sprog tilbage, som paa en Gang tjene til at oplyse den anden Del af vort Text: Og jeg er Hans, og til at bestyrke den ovenanførte Forklaring. Saaledes, naar David siger: „Din er jeg; frels mig!" (Ps. 119, 94) — som om han vilde sige: jeg er jo ikke blot din Skabning, men ogsaa dit Barn og din Eiendom; Du har i Betragtning af din Søns Blod, som ogsaa vil blive udøst for mig, antaget mig som din Egen, og derfor vil og maa Du ogsaa ganske vist hjælpe mig. Et mærkværdigt Sted er ogsaa dette hos Esaias: „Denne skal sige: jeg er Herrens, og denne skal skrive med sin Haand: jeg hører Herren til" (Kap. 44, 5). Meningen er, at naar de Troende af Jøder og Hedninger i det Nye Testamentes Tid lære at forstaa Guds Visdoms og Godheds Hemmelighed, nemlig den Forløsning, som skal ske ved Christi Blod, og at Han derved vil udfri dem af Satans Vold og kjøbe sig dem til en Eiendom, saa ville de villige og med Glæde ofre og hengive sig til sin Frelser og med Mund og Haand forpligte sig til at tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed alle sit Livs Dage. Hertil sigter ogsaa den dyrebare Apostel, naar han siger: „I ere ikke Eders Egne; I ere dyrekjøbte (1 Kor. 6, 19. 20), som ogsaa, naar han paa andre Steder udbryder i saadanne frimodige Troesord som disse: „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig. Christus Jesus kom til Verden for at gjøre Syndere salige, iblandt hvilke jeg er den største. Men derfor har Barmhjertighed vederfarets mig, forat Jesus Christus vilde paa mig, som den største, vise al Langmodighed, dem til et Exempel, som skulle tro paa Ham til det evige Liv" (1 Kor. 6, 19. 20; Gal. 2,

20; 1 Tim. 1, 15. 16). (Se, hvorledes denne Sjel med Glæde vederkvæger sig af Guds Kjærligheds store Strøm, og hvorledes han henfører Alt, hvad Christus har gjort og lidt, til sig selv!) Herhen høre ogsaa den hellige Peters Ord, der han siger: „Ikke med forkrænkelige Ting, Sølv eller Guld, ere I forløste fra Eders forfængelige Omgjængelse, men med Christi dyrebare Blod, som et ustraffeligt og lydeløst Lams" (1 Br. 1, 18. 19). Saa er da altsaa Evangeliets korte Indbegreb dette: „Jesus er min, og jeg er Hans," og det bør vi bestandig have i vort Hjerte og vor Mund, ligesom ogsaa Guds Kirke altid har haft det til Valgsprog og paa mange Maader udtalt det. Nogle sukke: „Min Jesum slipper jeg ikke," Andre: „Jesus! jeg i Dig og Du i mig!" Andre: „Blot Jesum, og intet Videre!" Andre: „Min Gud og Herre! jeg stoler paa Dig; Naar jeg kun Dig har, hvad fattes da mig? Jeg har jo Dig, Herre Jesu Christ, Som er min Frelser og Gud forvist." Andre: „Herre Jesus! for Dig lever jeg, for Dig døer jeg; din er jeg i Livet og i Døden; gjør mig evigt salig! Alt er godt, naar kun Jesus med sit Blod og vort bodfærdige Hjerte med sin Tro komme sammen.

Hyrde god, Du Livsens Kilde!
Jeg er din,
Du er min;
Intet kan os skille.
Jeg er din; Du mig har givet
Syndebod
I dit Blod
Og i Døden Livet.

Du er min, som fast jeg trykker;
Liv og Død,
Jesu sød!
Mig fra Dig ei rykker.
Lad mig der omsider havne,
Hvor Du mig,
Hvor jeg Dig
Evigt skal omfavne!

§ 20. Men vi maa nu ogsaa vise, hvorledes vi skulle føre os det hidtil Foredragne til Nytte. Vi hente for det Første heraf „en Opmuntring til Troen og dens Øvelse." Vi have vist, hvad der er den sande Troes Hensigt og Formaal, nemlig at gribe Guds Naade i Christo Jesu, at faa Naade over Naade af Hans Fylde og at blive retfærdig og salig ved Ham. Denne Sag fortjener nu vel, at man lærer den tilgavns og gjør sin yderste Flid dermed. Thi hvad er vel et Menneske udenfor Christi Samfund Andet end et Verdens Barn og en levende Helvedbrand? Udenfor Jesus Christus er jo heller ingen Naade hos Gud, ingen Retfærdighed og Salighed at erholde. „Ham har Gud fremstillet til en Naadestol (et Soneoffer), formedelst Troen i Hans Blod, forat vise den Retfærdighed, der gjælder for Ham, idet Han tilgiver Synderne" (Rom. 3, 25). Denne sin allerkjæreste og „enbaarne Søn har han givet Verden, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv" (Joh. 3, 16). Til Ham har Han overgivet alle Ting (Matth. 11, 27). „Han har Helvedes og Dødens saavelsom Himmelens og Livets Nøgler (Aab. 1, 18). Han er „den eneste Midler mellem Gud og Menneskene" (1 Tim. 2, 5). Hvo der søger Naade udenfor Jesus, han forlader den levende Vandkilde og hugger sig sønderbrudte Brønde, som ikke kunne holde Vand (Jer. 2, 13). Ligesom der nu ingen anden Midler, Naadestol og Forløser er end Jesus Christus, den Korsfæstede, saaledes er der intet andet Middel til at nyde Godt af Ham og komme i Samfund med Ham end den sande Tro, hvormed vi hænge os ved Ham, gribe, favne og fastholde Ham. Troen er den stakkers Sjels Haand, hvormed den tager den barmhjertige Guds Gave til sig. Troen er Sjelens Mund, hvormed den æder Livsens Brød og drikker af den evige Kjærligheds Kilde. Troen er den christelige Sjels „Liv og største Kraft," hvormed den overvinder Synd, Død, Djævel og Helvede. Troen er dens kosteligste

Prydelse, hvormed den træder frem for Gud og gjør sig tækkelig for Ham. Troen er dens „uforgjængelige Rigdom" og bedste Skat, som den tager med sig ud af Verden, osv.

§ 21. Men hvorledes gaar det da til, at man i Christenheden alligevel bekymrer sig saa lidet om dette Klenodie? Jeg vil ikke tale om dem, som leve udenfor den evangeliske Kirkes Samfund og forvende eller bespotte den apostoliske Lære om Troen, efterdi de ikke vide, ei heller ville vide, hvad den sande Tro er, uden forsaavidtsom Enkelte lære det i sin sidste Kamp, da Alt, hvad de ellers maatte ville støtte og forlade sig paa, glipper og forsvinder, idet Gud efter sin ubegribelige Miskundhed river dem som en Brand ud af Ilden. Saadanne Mennesker kunne lignes med en enfoldig og vanvittig Betler, der har samlet sig en Mænge Regnepenge og desaarsag ei alene indbilder sig at være overvættes rig, men endog begiver sig til en stor Fyrstes Hof og spørger, om Kongeriget er tilfals, idet han indbilder sig at kunne kjøbe det for sine Penge; men man ynkes kun over ham, tager ham til sig og lader ham helbrede, hvorved han da kommer til Erkjendelse af sin Daarskab og intet Andet end Naade begjærer af Herren. En af de største blandt disse vildfarende Mennesker havde længe og tappert disputeret om Gjerningernes Fortjenstlighed og forfegtet den; men Enden paa det Hele blev dog omsider, at han erklærede, at det Sikreste og Bedste er at sætte al sin Lid til Guds Naade og Christi Fortjeneste, ligesom han ogsaa i sit Testament udtrykker sig saaledes: „Jeg beder Gud, at Han vil optage mig i sine Helliges og Udvalgtes Tal og ikke behandle mig efter min Fortjeneste, men efter sin Naade." Disse lade vi fare og bekymre os blot om vore Egne, blandt hvilke der desværre er altfor Mange, som hverken savne god Undervisning om den sande Tro eller behørig Veiledning til dens Øvelse, men som dog tage sig det lidet til Hjertet og holde for, at „det er en simpel Sag at tro," - at det er Noget, som de længe have kunnet og som de ikke behøve at anvende nogen synderlig Flid paa.

§ 22. Enhver tragter efter at eie Noget i denne Verden, jo Mere, des bedre. Det er en Griben, Løben og Renden efter de timelige og forgjængelige Ting uden Ende. Vi søge Penge tillands og tilvands, over og under Jorden, med Ret og Uret, med en god og ond Samvittighed, og naar vi ere komne i Besiddelse af en god Del deraf, saa mene vi at have opnaaet noget Stort. Det velsignede Mit og Dit gjør mange Underværker her i Verden, og Menneskene ere saa forblindede, at de med stor Iver og megen Møie søge, hvad de dog ikke kunne beholde og som i den største Nød ikke formaar at yde dem den ringeste Hjælp. De Christnes Hjerter nutildags ligne „Ravet eller Berustenen," som efter at være opvarmet ved Gnidning trækker alskens lette Ting til sig, saasom Halm, Papir, tørre Blade o. desl. De ere ikke i mindste Maade klogere end de smaa Børn, der mynte sig Penge af Potteskaar og Gulerodskiver, samle sig Skatte af Smaastene, bygge sig Huse af Fliser og Kjæppe og anstrænge sig næsten over Kræfterne med saadan Daarskab. Sandelig, hvad der ikke samles med en god Samvittighed, - hvad der ikke besiddes med et fornøiet Hjerte og bruges til Guds Ære og Næstens Tjeneste, er ikke engang saameget værdt som det, Børnene lege med; thi dette skader dog ikke stort; men hint tjener Satan til gyldne Lænker og Baand, hvormed han besnærer Sjelen og drager den i Fordærvelse. Af den store Kjærlighed til de timelige Ting kommer den store Koldsindighed i aandelige og himmelske Ting. Omendskjønt Gud forkynder os sin Kjærlighed og har givet os sin Søn, „hvem alle Profeterne

og Apostlene „give det Vidnesbyrd, at hver den, som tror paa Ham, skal faa Syndernes Forladelse ved Hans Navn" (Ap. Gj. 10, 43), - omendskjønt Johannes den Døber og alle tro Guds Tjenere pege paa Jesum og sige: „Se det Guds Lam, som bærer Verdens Synd!" (Joh. 1. 29) - omendskjønt Gud opfordrer alle Mennesker til at tro paa Sønnen (Ap. Gj. 17, 30) og af ubegribelig Kjærlighed tilbyder dem sin Himmel, sin Barneret, sin Naade og hele Salighed, saa er der dog Faa, som agte derpaa. Jeg siger ikke for meget, naar jeg paastaar, at Mange blandt de Christne sætte saare liden Pris paa sin Jesus, og at de ikke skjøtte mere om denne Guds uvurderlige Gave end om et raaddent Æble. Den forbandede Mammon har et langt høiere Værd i deres Øine end Samfundet med deres Frelser; de tænke sjelden paa Ham; de kjede sig ved at høre tale om Ham og Hans Kjærlighed; de faa snart Nok af Ham. Der er ingen Iver, ingen Længsel, ingen Flid, ingen Glæde, ingen Beundring. Naar man taler om det Forfængelige og Forgjængelige, saa er Alverden vaagen og levende; taler man derimod om Samfundet med Christo formedelst Troen, saa ere de Alle søvnige og døde.

§ 23. Udentvivl er det en af Verdens allerstørste Synder i vore Dage, at Gud lader sin allerkjæreste Søn med al Hans Retfærdighed og Salighed saa rigeligen prædikes og tilbydes den, og at den alligevel neppe engang gider se sig rigtigt om derefter; den har sagtens Andet at gjøre; den maa samle Penge, pynte sig efter Moden, spille, danse, kjævles og stride o. s. v. Naar jeg ret tænker herpaa, saa optændes mit Hjerte, og i min Harme ved jeg snart sagt ikke, hvad jeg vilde ønske den utaknemmelige og ugudelige Verden, fordi den agter min Jesum, den søde Frelsermand, min fattige Sjels største Skat, saa ringe, og jeg forundrer mig da ikke over at de to Disciple Jakob og Johannes forbitredes saaledes paa Samaritanerne, der ikke vilde give Ham Herberge, at de ønskede at nedkalde Ild fra Himmelen for at fortære dem. Jeg forundrer mig derimod langt mere over at Gud kan se saa længe til og saa længe tilbyde slige store Spottere og Foragtere sin Naade. Dog, Han er Gud og jeg et Menneske. Naar jeg derfor i Stilhed tænker videre over saadanne Ting, saa forvandler min Harme sig til Glæde, og jeg takker Ham for Hans langmodige, store Kjærlighed, at Han ikke bliver træt af rigeligen at tilbyde den utaknemmelige Verden sin Naade i sin allerkjæreste Søn, Hans hellige Ord og Sakramenter, allerhelst da jeg ser at Mange af dem herved blive vundne og omsider omvendte til sine Sjeles Hyrde og Tilsynsmand. De ere som de smaa Børn, der tilsidst blive kjede af at lege og vende tilbage til Moderens Skjød, naar de blive sultne og tørstige. Mange gaar det som Salomon, der gjennemsøgte alle verdslige Ting og mente at skulde finde en varig Glæde deri, men tilsidst bekjendte, at naar Alt kom til Alt, saa var „al timelig Eiendom, Ære og Vellyst" lutter „Forfængelighed og Aandsfortærelse" eller, som Moses udtrykker sig, „Møie og Forfængelighed" (Præd. 2, 4. 11; Ps. 90, 11). Jeg har kjendt Mange og læst og hørt fortælle om Mange, som efter at være blevne kjede af Verden erkjendte, at Salomon og Moses havde talt Sandhed, og som tilsidst med bodfærdigt Hjerte begyndte at øve sig i Tro og Gudfrygtighed, sigende: „Se, vi komme til Dig; Du er Herren vor Gud. Sandeligen, det er idel Bedrageri med Høiene, med den Mængde paa Bjergene" (med al Verdens Storhed og Herlighed); „sandeligen, Israels Frelse er i Herren vor Gud" (Jer. 3, 22. 23).

Bort med Verdens Skatte!
Jesus vil jeg fatte;

Jesus er min Lyst.
Bort med Verdens Ære!
Den skal ei besnære
Længere mit Bryst;
Spot og Spe og Nød og Død
Faar mig ei fra Jesu Side,
Hvad jeg saa skal lide.

§ 24. Velan da, mine kjæreste Medchristne! lader os agte Jesum Christum, den Korsfæstede, høiere end al Verdens Skatte og ikke hvile, før vi af ganske Hjerte og en frimodig Tro kunne sige: „Jesus er min, og jeg er Hans. Vi maa ikke lade det være os nok, at vi høre tale om Ham eller selv tale om Ham, - vi have Hans Ord i vore Kirker, Hans Billede i vore Huse og Hans Navn i vore Bøger; Hans rette Sted er i Hjertet; det er den Kiste, hvori man forvarer denne Skat. Den Gjerrige lader sig ikke nøie med at man taler til ham om Penge og viser ham dem; han vil have dem i sin Pung og Kiste, og skulde da vor Sjel give sig tilfreds, før den af den levende Kraft i Hjertet mærker, at den Herre Jesus bor derinde? Den, som er hungrig og tørstig, lader sig ikke afspise med Ord; han lader sig ikke nøie med at se eller lugte Maden; han maa nyde den og tage den til sig; først da giver han sig tilfreds. Saaledes er det ogsaa med den troende Sjel; den hører vel gjerne tale om Jesus, og Hans Ord er, om jeg saa maa sige, det Fad, hvori Han frembæres for den; men hermed har den ikke Nok; Jesus, Hans Ord, Hans Kraft, Hans Aand og Naade maa bo i dens Hjerte, saa at den kan sige: „jeg har grebet Ham og vil ikke lade Ham fare;" først da giver den sig tilfreds. Lad da dette være Maalet for vor Stræben og Tragten! Dette er en Kunst, som vi ikke faa udlært, saalænge vi leve.

§ 25. Forundrer Eder ikke over at jeg taler saaledes! Denne Kunst har givet de største Helgener Nok at bestille og Anledning nok til at klage over sin Skrøbelighed. Luther siger, idet han taler om Apostelen Paulus: „Jeg formener, at St. Paulus selv ikke har kunnet tro saa stærkt, som han taler derom. Jeg maa desværre bekjende, at hellerikke jeg kan tro saa stærkt, som jeg kan tale, prædike og skrive derom og som maaske Andre mene". At han for den hellige Apostels Vedkommende har sagt Sandheden, sees af de oftere anførte Ord: „Ikke at jeg allerede har grebet det eller allerede er fuldkommen; men jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu" (Filipp. 3, 12). Det er ikke vanskeligt, i Almindelighed at give Ordet Bifald, naar det siger, at Christus er alle Menneskers Frelser; men naar man særligen skal tilegne sig selv det, saa begynder Kampen, — hvorom Luther siger: „Det har dit Hjerte let for at sige Ja til, at Christus, Guds Søn, er hengiven til en Forsoning for St. Peter, Paulus og andre Hellige, som have været værdige til en saadan Naade; for din egen Person derimod har du, som en stakkels uværdig, fordømt Synder, overmaade vanskeligt ved fuldt og fast af Hjertet at tro og antage og uden alt Tvivlsmaal at sige, at Christus, Guds Søn, er hengiven for dig, hvis Synder ere saa utallige og derhos saa overvættes store og grove og som aldrig har fortjent saadan Naade. — — Naar man skal sige, at Christus er død for Alles, for mine og dine og den ganske Verdens Synder, saa studser man og farer tilbage og tør ikke træde Gud under Øinene; thi man kan ikke overtale sit Hjerte til at tro, at en saadan Skat skulde være skjænket En af lutter Naade for Christi Skyld, uden nogen Fortjeneste eller Værdighed paa Ens egen Side," osv. Udenfor Kampen og saalænge Hjertet endnu ikke har smagt Syndens Gift og Galde og Dødens Braad, turde det hellerikke falde saa vanskeligt at tilegne sig Christum og sige de Hellige og Troende efter: Jesus er min; Han har el-

sket mig og givet sig selv hen for mig;" men naar Synden begynder at vaagne i Samvittigheden, - naar vi sidde i Dødens Strube, - naar Satan begynder at brøle og ligesom slaar sine Mordkløer i vort Hjerte for at rive det fra Christo, - naar vi ere omgivne af en tyk Taage, og vore Synder anfalde os, saa at vi ikke kunne se, - naar Hjertet skjælver og al Kraft svigter os, da lære vi at forstaa, at det er en Kunst at gribe og fastholde Christum i Troen og at denne Kunst ikkun formedelst Guds Naade læres i den Hellig Aands Skole.

§ 26. Satan er en svoren Fiende af Troen. Han ved meget godt, at naar Mennesket først kommer til Troen, saa er han selv overvunden; derfor lægger han det alskens Hindringer iveien og bruger allehaande Magt og List for enten at forhindre eller udslukke Troen, og vil dette ikke lykkes, saa bringer han det dog gjerne dertil, at Mennesket ikke er ret glad i sin Tro og ikke kommer til Frimodighed deri og fuld Forvisning derom. Derfor kaldes ogsaa Troen en Kamp. „O Guds Menneske!" siger Apostelen til sin Timotheus, „strid Troens gode Strid, - grib det evige Liv!" ligesom han ogsaa andetsteds taler om Troens Gjerning og Arbeide, efterdi Troen maa være i stedsevarende Arbeide og Øvelse, gribe og fastholde Christum, tjene Næsten i Kjærlighed, bære sit Kors i Taalmodighed og bestandig leve i Strid med de aandelige Fiender (1 Thess. 1, 3). Ogsaa vort eget Hjerte vanskeliggjør os Troen. Thi efter sin naturlige og kjødelige Sands tillægger det de timelige Ting, der skinne os stærkt i Øinene, et stort Værd; det vil gjerne have noget Deiligt, Fint, Høit og Prægtigt og holde sig dertil; om den korsfæstede, tornekronede og blodige Jesus heder det: „Han havde ingen Skikkelse eller Herlighed, og vi saa Ham; men der var ikke Anseelse, at vi kunde have Lyst til Ham. Han var foragtet, en Mand, fuld af Piner og som havde forsøgt Sygdom, og som En, for hvem man skjulte Ansigtet, var Han foragtet, og vi agtede Ham intet" (Esai. 53, 2. 3). Hjertet vil ogsaa gjerne være Noget og medvirke noget til sin Frelse; men efterdi det maa være aldeles sønderknust og sønderslaget og mistvivle om sin egen Kraft, førend det kan vorde modtageligt for Jesu Christi Naade og Hans hellige Blod, saa gjør det Modstand og vil nødigt til. Derhos vilde det ogsaa gjerne se, begribe og føle, hvad det skal tro; men hos den Herre Jesus, der skjuler sin Kraft under Skrøbelighed, maa man tro imod sit eget Syn, sin egen Følelse, sine egne Tanker og Meninger. Hjertet vil vel gjerne tro paa Christus, den Korsfæstede; men med Hans Kors, spidse Nagler, piggede Torner, Hans Slag, Hans Edik og Galde vil det intet have at gjøre. Christus med Hans Retfærdighed og Salighed vil det nok have; men Hans Kors vilde det helst være forskaanet for. Endelig vil det vel tro, men dog ikke opgive sin egen Villie, ikke fornegte sig selv, ikke korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne. Det er ligesom Jorden i en Lysthauge; Troen er en himmelsk og udenlandsk Blomst; Blomsten vil det vel have, men vil tillige efter sin vilde og fordærvede Art bære og beholde sit Ukrud. Saaledes er Menneskets Hjerte af Naturen, og alt dette gjør Troens Kunst vanskelig og viser, at det er Noget, hvorpaa vi maa arbeide, saalænge vi leve, og deraf reise sig alle Klager af de gudfrygtigste Sjele over deres Troes Skrøbelighed. Jeg maa her tænke paa hvad en anseet Doktor og Professor ved et berømt Universitet berettes at have sagt paa sit Dødsleie til de Omstaaende: „Nu erfarer jeg, hvad det er at prædike Troen, hvilket jeg hidtil har gjort, og selv at øve Troen, hvilket jeg nu skal gjøre."

§ 27. Herpaa give Enhver nøie Agt og prøve omhyggeligt, hvorledes det staar

til med hans Tro! En sikker Prøve paa en blot Skin- eller Døgntro er det at være lidet bekymret om sin Tro, ikke at kjende til Tvivl, ikke at bede om Troens Forøgelse, at le af de Svagttroende og Anfegtede, at have en rummelig Samvittighed, ikke at sætte nogen særdeles høi Pris paa Guds Ord, ikke at føle nogen Christi Kjærligheds Tvang og Drift, ikke at være nidkjær for Hans Ære, at være travl og ivrig i verdslige Ting, men derimod i aandelige Ting dorsk, lunken og koldsindig, osv. Efter denne Prøve vil Ingen, som læser eller hører dette, anse sin Tro for fuldkommen, men gjerne tilstaa, at han endnu fattes Meget. De sande Troende have mestendels saamange Bekymringer for sin Tro og finde saamange Brøst og Ufuldkommenheder ved den, at de selv forundre sig over hvorledes de kunne bestaa under saamegen Skrøbelighed og leve af sin Tro. De sukke stedse: „Ak, den, som kunde tro! Jeg tror, Herre! hjælp min Vantro!" Deres Tro er ligesom Øiet, der vel ser alt Andet, men ikke sig selv. Imidlertid er det dog tryggere at hænge ved Christus med en svag og frygtsom Tro end i Formastelighed at bedrage sig selv med en falsk Indbildning. „Thi saa siger den Høie og Ophøiede: jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, for at gjøre de Fornedredes Aand og de Sønderknustes Hjerter levende" (Esai. 57, 15).

§ 28. „De Midler, hvormed man kommer til en Tro, som i hjertelig Tillid griber sin Frelser og tilegner sig, Ham," ere følgende: Elsker fremfor Alt Guds Ord, hvorved den himmelske „Fader drager vore Hjerter, saa de komme til Jesum Christum, Hans allerkjæreste Søn!" (Joh. 6, 44) Man kunde sige, at Ordet er de menneskelige Hjerters Magnetsten, efterdi den Hellig Aand derigjennem virker kraftigt og fører dem til Christum. Ordet er den Sæd, hvoraf Troen fra Først af fremspirer; den er den Saft, hvormed den næres og opholdes. Ordet tilligemed Sakramenterne er Guds Haand, hvormed han foreholder og tilbyder os sin Naade og Gave i Christo; Troen er vor Haand, hvormed vi tage derimod. Uden Guds Ord og Forjættelse vilde Troen være en Formastelse og Daarskab; men at den tør tilegne sig den Herre Jesum og Hans Retfærdighed og holde Ham for sin Eiendom, har sin Aarsag og Grund i Guds Ord. Dersom jeg vilde tilegne mig Keiserkronen, saa var det en Daarskab, især da jeg ingen Ret har til den, og min Tilegnelse ikke grundede sig i Andet end min Indbildning; naar jeg derimod tilegner mig den Herre Jesum, Hans Fortjeneste, Blod og Retfærdighed og siger af Hjertet: Jesus er min, - Hans Blod er mit, - Hans Fortjeneste, Hans Retfærdighed, Hans Salighed er min, saa har jeg hertil fuld Føie; jeg har en Ret til Ham, som Gud i sit Ord har skjænket mig; min Eiendomsret og Besiddelse er (non malæ, sed bonæ fidei) ikke uretmæssig og svigagtig, men retmæssig og troskyldig og støtter sig til Guds Forjættelser; jeg har Breve og Segl for at min Herre Jesus er skjænket mig af sin Fader, - at jeg skal tro paa Ham og saaledes ikke fortabes, men have et evigt Liv.

§ 29. I saa Maade er det fornødent, at man vel kjender og stedse har paa rede Haand Guds almindelige Forjættelser og hellige Menneskers Exempler, der have tilegnet sig dem, - at man omgaaes dermed Dag og Nat og lærer at føre sig dem til Nytte. De maa være Sjælens Mad og daglige Brød; de maa være dens bestandige Lægemiddel, dens Skjold, Vaaben og Værge, saa at naar Satan kommer og siger: hvad angaar Christus dig? Han er død for henved to Tusind Aar siden paa Korset? hvor var du dengang, at du skulde nyde Godt af Hans Død? Han er i Himmelen og du paa

Jorden; hvad har da du for Samfund med Ham? — at den da, siger jeg, kan imødegaa ham og bevise sit velgrundede Samfund med Christo. Hertil tjene de Hoved- og Kraftsprog: „Et Barn er os født, - en Søn er os given. Se, jeg forkynder Eder en stor Glæde, som skal vederfares alt Folket, thi Eder er idag en Frelser født, som er den Herre Christus“ (Esai. 9, 6; Luk. 2, 10. 11). I Anledning af disse Ord skriver Luther saaledes: „Disse Ord bør smelte Himmel og Jord, gjøre Døden til lutter Sukker og al Ulykke — — til idel kostelig Malvasiervin; thi denne Skat skjænker Engelen ikke blot Hans Moder, Jomfru Maria, men alle Mennesker — —; thi med eller om hvem taler han? Visseligen ikke med Stok eller Sten; nei, med Mennesker, og ikke blot med En eller To, men, som han siger, med alt Folket, det vil sige: Alle, som ere Mennesker; thi han siger „Eder;“ ikke for os Engle, men for Eder er Han født, det er: bleven et Menneske, lig Eder. Hvo som nu ogsaa er et Menneske og er født, han skal ogsaa tilegne sig denne fødte Frelser. Hvad skulle vi nu tage os for dermed? Skulle vi fremdeles drage Guds Naade i Tvivl og sige: „St. Peter og St. Paulus kunne vel glæde sig i Frelseren; men det tør ikke jeg gjøre; jeg er en stakkels Synder; denne ædle, kostelige Skat vedkommer ikke mig? „Men, Kjære! dersom du vil tale saaledes og sige: „Han tilhører ikke mig,“ og jeg vil sige det Samme, hvem tilhører Han da? Er Han kommen for Gjæssenes, Ændernes eller Kjøernes Skyld? — — Nu, hvo er du? hvo er jeg? ere vi ikke Begge Mennesker? „Jo vist.“ Nu vel, hvem skal da tilegne sig dette Barn uden nettop vi Mennesker? Englene behøve Ham ikke, - Djævlene skjøtte ikke om Ham; men derimod vi, vi behøve Ham, og for vor Skyld er Han bleven Menneske,“ osv.

§ 30. Et saadant Sprog er ogsaa dette: „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne,“ osv. (Joh. 3, 16), hvoraf Hjertet med Glæde kan slutte, at hvad der er givet den hele Verden, det er jo ogsaa givet mig. Solen skinner for den hele Verden; hvorfor skulde da ikke ogsaa jeg med Glæde bruge dens Lys? Ligeledes: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile“ (Matth. 9, 28). Naar en rig Mand staar i Døren til sit Hus og raaber: kommer hid, alle I Fattige! jeg vil give Eder en Almisse, - kommer hid, alle Hungrige! jeg vil bespise Eder, - kommer hid, alle Tørstige! jeg vil give Eder at drikke, — vil da Nogen, som befinder sig i saadan Tilstand, betænke sig længe og spørge sig selv, om dette ogsaa angaar ham? Vil han ikke strax følge den glædelige Indbydelse og med Tak modtage, hvad der gives ham? Hvorfor skulde ikke vi gjøre det Samme? Skulde jeg spørge længe, om min Jesus ogsaa har ment mig, naar Han kalder paa alle Arbeidende og Besværede, og jeg befinder mig iblandt disse? Saaledes ogsaa dette: „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes“ (d. e. det er værdt at gribes med vort ganske Hjerte, og om end ikke vi ere det værd, saa fortjener dog et saadant Guds Ord, at man, som Luther siger, fastholder „det med Jernhænder og Diamanthjerter“), „at Christus Jesus kom til Verden forat gjøre Syndere salige“ (1 Tim. 1, 15). Her staar ikke „nogle faa Syndere,“ men „Syndere“ i Almindelighed; nu har Skriften erklæret os Alle for Syndere (Rom. 3, 23), og vor egen Samvittighed overbeviser os om at det er sandt; altsaa følger jo uigjendriveligen heraf, at den Herre Jesus ogsaa kom til Verden for at gjøre os salige. Til disse Sprog maa ogsaa føies de andre Steder i Skriften, der handle om de Helliges Tilegnelse, saasom naar Apostelen siger:

„Er Gud for os, hvo kan da være imod os? Han, som ikke sparede sin egen Søn, men gav Ham hen for os Alle" (Rom. 8, 31. 32). „Christus har elsket mig og givet sig selv hen for mig," osv. (Gal. 2, 20). Naar man samler disse og lignende Sprog og overveier dem omhyggeligt i sit Hjerte, saa vil nok ogsaa den frimodige Tilegnelse af den Herre Jesus og af Guds Naade i Ham ved Guds Kraft indfinde sig. Ligeledes bør de evangeliske Prædikener være os kjære; thi en sand Ordets Tjener er en Guds Medhjælper i Hans Haugearbeide; han planter ikke blot; men han vander ogsaa. Prædikenerne ere ligesom et mildt Regn, der befrugter, vederkvæger og fremdriver Troesplanterne til deres Kraft og fulde Blomstring.

§ 31. Endvidere er det fornødent, at man ofte og inderligen beder om Tilvæxt i Troen og om Udryddelsen af alle Tvivl af vort Hjerte. Bønnen er Troens Datter; men Moderen ernæres og opholdes af Datteren. Troen er en saa ædel Guds Gave, at den nok fortjener, at man anraaber Ham derom. Ei heller kunne Hindringerne vorde ryddede afveien uden ved Guds Kraft; men Guds Kraft opvækkes ved Bønnen; enhver troende Bøn, ja ethvert hjerteligt Suk berører Jesus Christus og bringer en ny Kraft med sig tilbage, hvorved Troen styrkes. Hvor virksom derhos en hyppigere Brug af den høihellige Nadverd er i denne Sag, beviser noksom alle gudfrygtige og troende Sjeles Erfaring, og derom skulle vi med Guds Hjælp en anden Gang nærmere handle. Tjenligt er det ligeledes, at man ofte foreholder sig selv de verdslige Tings Forfængelighed, og hvor ussel al jordisk Trøst er, hvortil man især har Anledning, naar man er tilstede hos anfegtede eller døende Mennesker og iagttager, hvor aldeles utilstrækkelige alle verdslige Ting, af hvad Navn nævnes kan, ere til at husvale og vederkvæge Sjelen og bevare den for den evige Død, - hvorledes Alt, hvad Verden ellers holder for noget Stort, da henflyder og forgaar som en Skygge. Da siger man med Grund: se her, mit Hjerte, hvad Verden er; med al sin Rigdom og Velmagt formaar den dog ikke at skjænke den ringeste Trøst. Derfor ville vi nu klynge os desto fastere til Jesum; vi ville lære at agte de verdslige Ting ringe og Jesum høit; vi ville søge at lære Ham alt bedre og bedre at kjende og daglig forny vort Venskab med Ham i Troen, paa det vi i Trængsel og Nød, i Livet og i Døden kunne være forvissede om Hans Trøst. Endelig er det ogsaa tilraadeligt, at den, som vil øve sin Tro og bringe den til fuld Kraft, holder sig til erfarne og i Troen øvede Christne; thi ligesom en Gløb kan meddele mange andre Kul sin Ild, saaledes kan ogsaa en troende Christen styrke og befæste mange Andre i Troen. Til stor Hjælp i Ens Christendom er det, naar man hører om Andre, hvorledes de ere tilmode, hvorledes de føle Troens Kraft hos sig, hvorledes de værge sig mod Tvivl og modstaa Satans snedige Anløb, - naar man hører dem med Frimodighed og af den Guds Fylde, som er i deres Hjerter (Efes. 3, 19), tale om Guds Børns Herlighed og om den Ret, som de formedelst Troen have til Christum og i Christo, og naar de „styrke og trøste sine Brødre med den Trøst, hvormed de selv blive trøstede af Gud," osv. (2 Kor. 1, 4; Luk. 22, 32). Den, som imidlertid ikke efter Ønske kan have saadanne Mennesker ved Haanden (ihvorvel der gudskelov endnu ikke letteligen nogetsteds vil fattes paa Saadanne i den evangeliske Kirke), han maa betjene sig af aandrige Læreres Skrifter, hvor man vil finde Troen, dens Art og Kraft saare herligen afhandlet. Slutteligen maa en Christen aldrig ophøre at ransage i Guds Ord, at bede, at sukke og at bruge alle af Gud skjæn=

kede Midler, indtil han opnaar Færdighed i Troen og ved lang Øvelse kommer saa vidt, at han med Frimodighed kan sige i Døden: „Jesus, min Ven og Elsker, er min, og jeg er Hans. Jeg har grebet Ham og vil ikke lade Ham fare."

§ 32. Vi maa nu endvidere ogsaa til Trøst for alle troende og gudfrygtige Hjerter fremstille den salige Nytte af en Tro som den, vi her omhandle. Dog, hvo vil og kan udsige en saadan Sjels Herlighed og Salighed, som har grebet og besidder Christum i Troen? Den er saa stor, at den ikke selv kan begribe den. De troende Sjele, som leve i Christi Samfund, ere fordetmeste ligesom de smaa Børn, som, om de ogsaa ere Arvinger til et Kongerige, dog ikke ret vide at tilegne sig det og glæde sig derover. Kunde vi ret forstaa det salige Samfund med Christo formedelst Troen og føre os det til Nytte, saa vilde vort Hjerte ligesom svømme i flydende Sukker; vi vilde aldrig være sørgmodige; vi vilde „træde paa Løver og Øgler og nedtræde unge Løver og Slanger" (Ps. 91, 13). Men, som sagt, vi ere endnu for barnagtige og svage; ikkedestomindre arbeide vi dog paa at lære det og øve os deri. Vid da, du christelige Sjel, at naar Christus er din, saa er Alt, hvad Guds er, dit, og om Han havde tusind Himmeriger og atter tusind Himle, fulde af Retfærdighed og Salighed, saa er det dog Altsammen dit; thi Christus med sin Retfærdighed er mere og større end tusind Himle, fulde af Retfærdighed og Salighed. Og da skader hellerikke Synden dig, selv om tusind Verdener, fulde af Synd, laa paa din Nakke; hvad skulde den Synd kunne skade os, som er opslugt af Jesu Christi Retfærdighed*)? Meget sandt siger den frimodige Troeshelt Luther: „Jeg kan og vil ikke se paa noget Andet og vil ikke vide af noget Andet end denne Jesus; Han skal være mig en saadan Skat, at alt Andet forekommer mig stinkende og som et Intet. Han er mig et saadant Lys, at naar jeg har grebet Ham i Troen, saa ved jeg ikke, om der er nogen Lov, Synd, Retfærdighed eller Uretfærdighed mere til i Verden; thi hvad er Alt, hvad der er i Himmelen og paa Jorden, imod Guds Søn, Jesum Christum, min Herre, der har elsket mig og givet sig selv hen for mig?" Hvad vil da Satan gjøre? og hvad vil han skade mig? hvad vil han udrette? Forekaster han mig min Synd, saa holder jeg min Herres Jesu Retfærdighed og Blod imod ham; „thi det renser os fra al Synd" (1 Joh. 1, 7). Jeg værger mig med Apostelens Ord: „Der er ingen Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu" (Rom. 8, 1). Jeg siger med den gudfrygtige Bernhard: „Gjør du, Satan, kun min Synd ret stor! jeg vil ogsaa gjøre min Herres Jesu Christi Naade, Blod og Fortjeneste ret store. Søg kun Altsammen frem, - gjør en lang Fortegnelse derover eller skriv en hel Bog fuld derom: imod alle mine arvelige og virkelige, store og smaa, vitterligere og uvitterlige, hemmelige og aabenbare, gamle og nye Synder sætter jeg ene og alene min Jesum med Hans Retfærdighed, der nu ogsaa er min; nogen Synd ved jeg ikke af; men derimod ved jeg meget vel, at Jesus Christus har udøst sit Blod for mine Synder og gjort mig retfærdig og salig."

§ 33. Og om end Djævelen tager nok saa grumt afsted, forfærder os som en brølende Løve og ter sig, som om han straks vilde rive os fra den Herre Jesus og opsluge os, saa lader os betænke, om det er muligt, at han kan rive et Lem af den Herres Jesu Legeme! Langtfra! ikke et Haar, endsige et Lem! Men nu ere vi og alle Troende Lemmer paa Jesu Christi Legeme. Hvorfor fnyser da Satan? og hvorfor støier han? Vi betjene os her

*] Jfr. Joh. Arndt, 3die Bog om den sande Christendom, § 3.

med god Grund af de Ord, som Profeten bruger om den fnysende Senakerib: „Jomfruen, Zions Datter, hun foragter dig og bespotter dig; Jerusalems Datter ryster paa Hovedet efter dig" (Esai. 37, 22). Hvor trygt ligger dog ikke Faaret paa sin trofaste Hyrdes Skuldre! hvor trøstigt kan det ikke foragte de hylende Ulve og gjøende Hunde! (Luk. 15, 5). Hvor vel forvaret var dog ikke Synderinden, da hun laa ved den Herres Jesu Fødder og kyssede dem! (Luk. 7, 38). Hvor tryg var ikke Johannes ved Jesu Bryst! (Joh. 21). Hvor frimodig var ikke Simeon, da han holdt Alverdens Frelser paa sine Arme! (Luk. 2). Hvor glad var ikke Zakkæus, da Herren var kommen i hans Hus! (Luk. 19). Hvor lyksalige vare ikke de Børn, som den Herre Jesus tog i Favn, kjærtegnede og velsignede! (Mark. 10). Skulde Satan have vovet at foretage sig det Ringeste imod nogen af alle disse, at fornærme dem eller rive dem bort fra den Herre Jesu eller ud af Hans Favn? Saaledes kan han heller ikke røre os, der i Aanden og Troen er Herren ligesaa nær, som hine vare Ham. Han holder os i sine og vi Ham i vore Arme; ligge vi end ikke altid med Johannes op til Hans Bryst, saa ligger vi dog med Synderinden ved Hans Fødder og toe dem med vore Taarer. Hvad Ret har da Satan til os? hvad mægter han at gjøre os, og hvad tænker han at kunne udrette? Gjø og brøle og forfærde os kan han sagtens; men bide, sønderrive og opæde os kan han ikke. Dog bør det medrette gjøre os ondt, om vi i mindste Maade lade os skræmme, istedetfor at vi i Troens Frimodighed blot skulde spotte og udle ham.

§ 34. Lader os ogsaa bruge denne Trøst imod alt andet, som vil bedrøve os og forstyrre vor Glæde i Gud! De gudfrygtigste Hjerter have fordetmeste det Held, at de ere fattige og elendige for Verden og have nok at gjøre med at ernære sig og Sine paa en ærlig Maade. Gud har sine Aarsager, hvorfor Han føier det saa. Den sande Troes Blomst kan ikke vel trives blandt dette Livs Torner, dets Bekymringer, Rigdom og Vellyster. Den, som har meget timeligt Gods, ved sjelden at sætte rigtig Pris paa de aandelige og himmelske gode Ting. Enhver holder med Sin, de Rige i denne Verden med Verden, og de Fattige med den fattige og korsfæstede Jesu, i hvem de dog finde den evige Rigdom. Den Sjel er rig nok, som i Troen eier Jesum Christum med al Hans Fortjeneste. Hvad skader det, om vi ere fattige for Verden, naar vi kun ere rige i Gud. „Har Gud ikke udvalgt dem, som ere fattige i denne Verden, til at vorde rige i Troen og Arvinger til det Rige, hvilket Han har lovet dem, som Ham elske?" (Jak. 2, 5). Feilen er kun den, at vi ikke ret vide at vurdere vor Skat, og at vort Hjerte er altfor barnagtigt og ikke forstaar sin herlige Arvedel. Naar nu Verden brammer med Sit, saa lader ogsaa os sætte ret høi Pris paa Vort. Den ædle romerske Frue Kornelia satte sine Sønner imod en stolt kampanisk Dames Smykker og Klenodier! thi da denne viste hende sine Perler og Juveler og opfordrede hende til at gjøre det Samme, opholdt Kornelia hende, indtil hendes velskabte og velopdragne Sønner kom hjem fra Skolen, viste hende dem og sagde: „disse ere mine Smykker." Saaledes fortælles der ogsaa om Fokions, en atheniensisk Fyrstes Gemalinde, at da en udenlandsk Dame viste hende sin Stads, svarede hun blot: „min Klædning og Prydelse er Fokion, der nu i saamange Aar har forestaaet sit Fædreland med Ære." Jeg anfører disse Beretninger om hedenske Kvinder i den Hensigt, at de maaske kunde gjøre de christelige Sjele iversyge, saa at naar Verden begynder at bramme og gjøre sig til

af en eller anden blinkende Sten eller noget skinnende Jord, som den kalder Guld eller Sølv, de da med Frimodighed maatte pege paa Jesum Christum og sige: se, Han er mit Smykke, min prægtige Klædning, min Perle, min Ædelsten, min Rigdom og min Skat. Verden siger: dette Hus er mit. Den troende Sjel peger imod Himmelen og siger: dette Hus er mit. Verden: jeg har smukke Klæder, der ere gjorte efter nyeste Mode. Sjelen: Christi Blod og Retfærdighed, de ere min Prydelse og Æresklædning, hvormed jeg vil for Gud bestaa, naar jeg i Himlen skal indgaa. Verden: jeg har mange Penge. Sjelen: jeg ogsaa; men mine gaa og gjælde i Himmelen, medens dine der agtes for Skarn; mine kan jeg tage med mig i Døden, medens du maa lade dine tilbage; jeg kan kjøbe Himmelen for mine, medens du bliver fordømt med dine. Verden: jeg har Vellyst og Alt, hvad mit Hjerte ønsker sig: jeg lever hver Dag herligen og i Glæde. Sjelen: jeg ogsaa; jeg lever i min Frelsers, Jesu Christi, søde Samfund; Guds Kjærlighed er udøst i mit Hjerte formedelst den Hellig Aand; jeg har Fred med Gud og en rolig Samvittighed, hvilket er et dagligt Vellevnet. Din Glæde omskiftes tilsidst til evig Sorg, og din timelige Lyst føder den evige Pine; min Glæde derimod er ligesom en Elv, der stedse flyder, stedse bliver bredere og tilsidst løber ud i den salige Evigheds Hav. Verden: jeg har Tjenere, som opvarte mig. Sjelen: Jeg har Engle, som efter Guds Befaling maa tjene mig. Verden: jeg har megen Magt og stort Vælde. Sjelen: for mig maa Djævlene skjælve og fly. „Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk" (Filipp. 4, 13). Verden: jeg har stor Ære. Sjelen: din Ære bliver omsider beskjæmmet; men jeg har den Ære, at jeg heder et Guds Naadesbarn, - at jeg tør tale med den majestætiske og høilovlige Gud uanmeldt, saa ofte jeg vil; jeg er en Jesu Christi Brud, osv. Saa behold nu Dit, o Verden! jeg beholder mit; jeg vil ikke bytte; jeg eier Jesum, som er mig skjænket af Gud, og alle Ting med Ham; dermed er jeg tilfreds; jeg begjærer intet Mere.

§ 35. Saadan Frimodighed bør vi ogsaa bruge i Døden; thi da er det mere end nogensinde paatide at tilegne sig sin Frelser og sige af Hjertet: „Min Jesus er min, og jeg er Hans. Min Jesum slipper jeg ikke. Jeg er vis paa at hverken Død, ei heller Liv skal kunne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu." Døden kan stille Sjelen fra Legemet; men min Jesum kan den ikke skille fra mig og ikke mig fra Ham. Den fratager mig vel Livet; men jeg har endnu et Liv tilbage: Christus er mit Liv. Den fratager mig vel Alt, hvad jeg eier af timelige Ting, og tillader mig ikke at tage Noget med mig. Men det forlanger jeg hellerikke. Om man ogsaa i Ligkisten bedækkede mig aldeles med Guld, Perler og Ædelstene, hvad vilde og kunde det alligevel hjælpe mig? Men jeg eier endnu en Skat, nemlig Jesum Christum med Hans Fortjeneste og Blod; den tager jeg med, og i den har jeg Nok i al Evighed. En lærd Mand, som for nogle Aar siden gjorde en Reise med fra Holsten til Persien, fortæller, at da Selskabet paa Havet ansaa et Skibbrud for undgaaeligt, aftalte og overlagde han med sin fortroligste Ven, at naar Skibet sloges istykker, vilde de tage hinanden i Favn og saaledes dø med hinanden, hvorfor de ogsaa satte sig tæt sammen og holdt sig beredte til efter Guds Villie at dø. Betænk her, du christelige Sjel, hvad du vil gjøre, naar du nu ser Døden for Øinene. Jeg beslutter herved i Guds Navn, at naar det kommer dertil med mig, saa vil jeg omfavne min Sjels bedste og dyrebareste Ven, Jesum Christum, den Korfæstede, med mine Troes-

arme; jeg tvivler ei heller om at Han vil indslutte mig i sin Kjærligheds Arme, og saaledes vil jeg dø glad og salig, hvilken Beslutning jeg forlængesiden har sat i nogle simple Vers, hvis Begyndelse og Ende lyder saaledes:

Jesu, du min Livsenskilde,
Du min Sjele-Fryd og Fred,
Tag mig hen, du Hjertensmilde
Nu og i al Evighed!
Jeg mit Alt vil lydt Dig kalde;
Jeg bekjende vil for Alle:
Du er min, og jeg er din,
Hjertekjære Jesu min!

Lad mig dø, og lad mig leve, —
Jeg er dog din Eiendom;
Kan jeg op til dig mig hæve,
Skal min Ros ei vorde tom.
Du, en Tilflugt for mit Hjerte,
Du, min Lyst i al min Smerte,
Du er min, og jeg er din,
Hjertensmilde Jesu min!

Hør, o Jesu, mine Sukke!
Lad min Bøn dit Hjerte naa:
Naar mit Øie jeg vil lukke,
Naar min Kraft vil plat forgaa,
Naar jeg Ordet ei kan stamme,
Lad mig hviske dog det Samme:
Du er min, og jeg er din,
Hjertensmilde Jesu min!

§ 36. Herved vil mangen christelig Sjel tænke: godt for den, som har saadan Frimodighed! godt for den, som har lært denne Kunst! Ak, den, som havde en saadan Tro og kunde gribe og fastholde sin Jesum saaledes, at ingen Djævel eller Død formaaede at drive eller trænge Ham ud af Hjertet! Jeg svarer dig, du gudhengivne Sjel: nettop disse dine Ønsker og Sukke vidne om din Tro. Slige Sukke kunne ikke komme uden fra Guds Aand; men hvor den er, der er ogsaa Troen og Christus. Blomsten vidner om sin Rod, og Aandedrættet om Livet, og Længselen efter Christum om Troen. Idet dit Hjerte sukker: ak, Jesus! Jesus! naar jeg dog kunde gribe Dig med alle min Sjels Kræfter! se, saa griber det Ham, - saa holder det Ham. Til Troen udkræves just ikke, at vi vide og føle, hvor stærkt vi tro. Troens Fornemmelse, som man ellers kalder dens Forvisning og Frimodighed, er en Frugt af den. Træet grønnes og blomstrer ikke og bærer ikke Frugt om Vinteren, og dog er det ogsaa da fuldt af Saft og Kraft. Tulipanerne blomstre ikke om Høsten; men Knolden eller Roden har dog allerede den Kraft i sig, hvoraf Planten og den deilige Blomst i sin Tid skal fremskyde. Saaledes gaar det ogsaa med Troen; den staar ofte i fuld Flor og bære sine Blomster, Retfærdighed, Fred og Glæde i den Hellig Aand; dog, ikke sjelden, især naar en Anfægtelsens Storm farer frem, eller en Tungsindighedens Vinter falder ind, ophører den at blomstre, dog ikke at leve og virke. Den har dog den samme Kraft fra Christus, ved hvem den hænger og i hvem den er rodfæstet, omendskjønt den ikke lægger den for Dagen saaledes som ellers.

§ 37. Man maa ogsaa lægge Mærke til at mange Sjele have en sand, stærk Tro uden selv at vide det. De ere ligesom de Gjerrige, der aldrig faa Nok. De Sjele, som have smagt Noget af Christi Sødme, ville stedse have Mere og ønske stedse at kunne tro stærkere, forat de desto mere kunne glæde sig i sin Frelser. Og her indblander sig stundom en Svaghed, efterdi de ei blot ønske at „leve i Samfundet med Christo, men ogsaa sødeligen at fornemme det," uagtet vi dog i saa Maade Intet skulle foreskrive vor Frelser, men være fornøiede, hvad enten Han skjænker os en svag eller en stærk Tro, hvad enten Han lader os smage Hans Sødme eller ikke. Han har sine Grunde, hvorfor han ikke bespiser sine Egne med lutter Himmelbrød, men undertiden ogsaa fremsætter Taarebrød for

dem. Troens Værxt og Opholdelse fremmes mere ved Kamp, Hunger og Tørst end ved Fred og Overflødighed. Derhos vil den dyrebare Frelser, at vi ikke saameget skulle elske og søge Hans Sødme som Ham selv; Han vil, at vi skulle tro paa Ham, ei alene, naar Han gjør Undergjerninger, fremtræder i stor Klarhed og aabenbarer sin Herlighed, men ogsaa, naar Han hænger paa Korset, omgiven af tykt Mulm, ja selv, naar Han er død og ligger i Graven, saa det tykkes os, at vi nu have intet Andet af Ham end de hede, bitre Taarer og ængstelige Sukke, hvormed vi søge Ham. Men Troen forbliver dog stedse og altid i sin Kraft. Disse udvortes Tilfælder formaa ligesaalidt som dens egen udvortes Beskaffenhed at forandre dens Væsen. Et Hjerte, der erkjender Jesum Christum for den hele Verdens og altsaa ogsaa for sin Frelser, - der anser de evangeliske Forjættelser for sande og ønsker at tro af ganske Sjel derpaa og at leve og dø i Jesu Christi, den Korsfæstedes, Samfund, det er et troende Hjerte, hvad enten det ved det eller ikke, hvad enten det føler det eller ei. „Det er et Christendommens Under, at vi tro uden at tro, at vi tro," og at vi alligevel paa lønlig Maade opholdes af Troens Kraft. Det gaar hermed som med Maria Magdalena, der med Taarer søgte efter den Herre Jesum ved Hans Grav; hun fandt Ham ogsaa, - hun talte med Ham, men kjendte Ham dog ikke i Begyndelsen; hendes Øine stode saa fulde af Vand, og hendes Hjerte var omgivet af en saa tyk Sørgmodighedens Taage, at hun ikke kunde kjende den, som hun saa ivrigt søgte efter. De Troende ere ofte sin Jesu ligesaa nær, som deres Sjel er Legemet; deres Taarer og Sukke, deres Kjærlighed og Længsel vidner om Troen i deres Hjerte; men ikkedestomindre blive deres Øine undertiden efter Guds Villie holdte igjen, saa at de ikke strax kjende den, som deres Sjel elsker og søger, og ikke strax kunne stille sig tilfreds med Ham og Hans Naade. Det er hermed som med en Brud, der falder i Afmagt i sin Elskers Nærværelse, saa at man intet Liv kan opdage hos hende; omendskjønt han nu, saalænge Tilfældet varer, holder hende i sine Arme og vederkvæger hende med alskens Lægemidler, ved hun dog intet deraf, førend hun kommer til sig selv igjen og takker ham for hans trofaste Hjælp. Saaledes kan ogsaa en Christen have Tro og hvile i sin Sjelebrudgoms, Jesu Christi, Arme, uden at den selv mener det, og dette sker, forat den skal lære, at Troen er en ædel, dyrebar Guds Gave, - at den alene kan bestaa ved Guds Kraft, og at al dens Nytte og Sødme alene kommer fra Guds Naade og Jesu Christi Vunder, paa det at al Ære og Ros skal være Guds, og paa det at vor Sjel skal erkjende, at Jesus er Alt og den selv Intet.

§ 38. Et christeligt Hjerte kunde imidlertid endvidere sige: Ja, men har jeg ogsaa virkelig nogen Tro, saa maa den dog visseligen være saare svag. Jeg svarer hertil: En svag Tro er ogsaa Tro; en Gnist er ogsaa Ild og kan blive en stor Brand; en liden Perle er ogsaa en Perle; et Sennepskorn er vel lidet, men det besidder en meget skarp og levende Saft, hvoraf der i sin Tid bliver en høi Plante. Troens Svaghed betager den Intet af dens Væsen. Israeliterne i Ørkenen fik Befaling til at se paa den opreiste Kobberslange, naar de bleve bidte af de brændende Slanger (4 Mos. 21, 8); nu kan det vel være, at Nogle af dem havde et svagere Syn end Andre; men dette kunde ikke skade dem; den Ene blev ligesaavel frisk som den Anden; thi den Kraft, hvormed de bleve holdte ilive, laa ikke i deres Syn, men i Kobberslangen, gjennem hvilken Gud havde behaget at virke og derved forud at afbilde den paa Korset ophøiede Herres Jesu Kraft.

Der kommer to Betlere udenfor en Dør; den ene er svag af langvarig Sygdom og tager imod Almissen med en mat og skjælvende Haand, den anden derimod med en stærk Haand; men den Ene faar dog ligesaa Meget som den Anden. Saaledes gaar det ogsaa til med Troen; nogle Sjele betragte den korsfæstede Jesum med svage og taarefyldte Øine og gribe Guds Gave med en skjælvende Haand; Andre derimod skue Ham med glad Aasyn og tilegne sig Ham med en mandig og frimodig Tro; men det er dog en og samme Jesus, et og samme Blod, en og samme Retfærdighed, en og samme Naade, en og samme Salighed, de nyde. Herom skriver den hellige Peter til alle Troende, „at de have faaet den samme dyrebare Tro" som han og de andre Apostle (2 Br. 1, 1). Det græske Udtryk har en egen Vægt og betyder saameget som en Tro af lige Værd, af samme Gyldighed, hvormed Apostelen har villet tilkjendegive, at alle Christnes Tro i Guds Øine er lige stor og dyrebar. Gud dømmer ikke derom efter Størheden, men efter Oprigtigheden. Naar Troen er ren og uskrømtet (1 Tim. 1, 5; 2 Tim. 1, 5), - naar den ikke forfeiler sin rette Gjenstand (det er: den Naadestol, som Gud har fremstillet for den, nemlig den blodige og korsfæstede Herre Jesus, Rom. 3. 25), saa opnaar den, hvad den søger, enten den er skrøbelig eller stærk, enten den boer i den største Helgen eller i den Mindste af Guds Hellige. „Der er en Herre, en Tro, en Daab, en Gud og (vor) Alles Fader" (Efes. 4, 5. 6).

§ 39. Dette er paa en smuk Maade forbilledligen fremstillet ved de Personer, som vi allerede ovenfor have omtalt (§ 33). Simeon var en gammel Mand og tog Jesusbarnet paa sine Arme og trykkede det udentvivl til sit Bryst, og hvorledes skulde han have kunnet afholde sig fra at kjærtegne og kysse det? (Luk. 2). De smaa Børn derimod, som bleve førte til Herren, dem tog Han i Favn, kjærtegnede og kyssede dem (Mark. 10). Ved hin tør man vel forstaa den stærke, ved disse den svage Tro. Ikkedestomindre vare de smaa Børn, som den Herre Jesus holdt i sine Arme, Ham ligesaa nær og bleve ligesaavel velsignede af Ham som Simeon, der holdt den Herre Jesum som et Barn paa sine Arme. Og hvo tvivler vel nu om at de døbte Børn ligesaavel blive frelste ved sin Tro (hvilken den Hellig Aand skaber i dem, hvorvel vi ikke kunne beskrive eller begribe den) som de Gamle, der bedre kunne bevise og lægge sin Tro for Dagen? Den bodfærdige Synderinde nød den Naade at turde omfatte og holde Hans Fødder i sine Hænder (Luk. 7, 38); den blodsottige Kvinde derimod rørte kun ved Sømmen af Hans Klædebon, og paa Herrens Forespørgsel kundgjorde hun den hele Sag skjælvende (Luk. 8, 44. 47), medens det derimod blev Thomas forundt at stikke sine Fingre i Hans Naglegab og sin Haand i Hans Side (Joh. 20, 27); men Alle rørte de dog ved en og den samme Jesus og bleve efter Ønske delagtige i Hans guddommelige Kraft. Saaledes gaar det endnu den Dag idag i den christne Kirke: Troen er vel ens; men Troens Maal er ikke ens. Den Ene trænger med stor Frimodighed ind i den Herres Jesu Vunder og til Hans Hjerte; en Anden lægger sit Hoved op til Hans Skjød ligesom Johannes (Joh. 13, 23); en Tredie griber Hans Fødder og anser sig uværdig til at oploſte sine Øine mod Himmelen; en Fjerde berører kun Sømmen af Hans Klædebon og agter sig for den største blandt alle Syndere, der ikke er værd at kaldes en Christen (1 Tim. 1, 15; 1 Kor. 15, 9): men de forlade sig dog Alle paa Guds Naade og Barmhjertighed, søge Alle at øie Naade over

Naade af Jesu Fylde og alene ved Hans Fortjeneste og hellige Lydighed at blive retfærdige og salige, og hvad de søge, det opnaa de Alle. Om Nogen havde saa svag en Tro, at han, som han selv syntes, neppe med sin mindste Finger hang ved sin Frelser, til hvem dog alle hans Hjertes Sukke og Længsler vare henvendte, saa maatte hans Tro alligevel komme ham tilgode; thi ligesom det er umuligt at røre ved en Ild, selv med det Yderste af Fingeren, uden at blive brændt, saaledes er det ogsaa umuligt at røre ved Naadestolen Jesus Christus, om end med en svag, men dog uskrømtet Tro, uden at blive delagtig i Hans Retfærdighed og Salighed.

§ 40. Den hellige Apostel Paulus har herom det mærkelige Udsagn: „Ikke at jeg allerede har grebet det eller allerede er fuldkommen; men jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu" (Filipp. 3, 12). Her er en dobbelt Griben, Paulus's og Christi. Christus havde allerede grebet Paulus og optaget ham i sit Samfund; Paulus derimod siger, at han stræber efter at gribe Christum, — ikke som om den dyrebare Apostels Hjerte ikke skulde have holdt sig til sin og vor huldsaligste Frelser, men fordi Naaden og Kjærligheden var for stor, saa det tyktes ham, at hvad han endnu havde grebet deraf, kun var for Lidet eller Intet at agte. Og ligesom hos den hellige Paulus, saaledes kommer endnu den Dag idag Kraft og Skrøbelighed sammen hos de Troende; Skrøbeligheden er vor; Kraften er Christi. Skulde vi alene holde fast, da havde Satan snart Spillet vundet, - da blev han snart færdig med os; men efterdi Christus griber os og holder os som sine Faar i sine Hænder, hvo vil da skille os fra Ham og Hans Kjærlighed? Vedbenden er en skrøbelig Vært; men den klynger sig op til en Eg eller Mur og trænger med sine Trævler ind i dem; da bliver dens Skrøbelighed stærk, og den svage Plante staar fast imod de heftigste Storme og største Uveir; saalænge Træet eller Muren staar, staar ogsaa den. Saaledes er det ogsaa med vor Skrøbelighed, naar den hænger sig ved Christo; falder Jesus, saa falder den med; men Han falder ikke; Han staar i al Evighed, og den med Ham. Og heraf kan man forklare den Hellig Aands Talemaade, naar Han siger: „I staa faste i Troen, - I ere blevne staaende i Evangeliet" (2 Kor. 1, 24; 1 Kor. 15, 1); ved Jesu Christi Kraft, ved hvem Troen hænger, staa vi nemlig for Gud med Frimodighed som et Barn for sin kjære Fader, for vore Brødre som frugtbare Vinranker, for vore Fiender, aandelige og legemlige, som Ege og Mure, mod hvilke de ikke kunne andet end knuse sine Hoveder.

§ 41. Meget smukt taler en gammel fortjent Lærer i vor Kirke*) herom, sigende: „Vor Tro er en Barnefinger; Ordet er Guds Kraft og stærke Haand; naar nu vor svage Finger griber Guds stærke Haand, saa leder Han os ved sin Haand, og vi løbe ved en Andens Kraft, ved Guds Haand, som giver vor svage Finger Kraft og Styrke, ligesom et lidet Barn løber ved sin Moders Haand. Den Tro, der fandtes hos Abraham og Høvedsmanden i Kapernaum, var en Vidunder-Tro og en særdeles Guds Gave, som ikke er Enhver forundt; alligevel gribe de ikke Mere end den maanesyge Drengs Fader (Mark. 9) med sin vantroe Tro og blive ikke retfærdige og velbehagelige for sin stærke og kraftige Troes Skyld, men for Hans Skyld, som de erkjende i Hans Forjættelse."

§ 42. Endelig kunde en svagttroende Christen sige: „ak, naar blot ikke min

*] Matthesius.

Tro maatte aflade! jeg er bange, at jeg tilsidst ikke skal kunne holde Stand imod Helvedfiendens snedige og vældige Anløb, især i min sidste Stund." Hertil svarer jeg med den hellige Paulus: „Jeg er fuldeligen forsikret om dette, at Han, som begyndte en god Gjerning (Troens Gjerning) i Eder, vil fuldføre den indtil Jesu Christi Dag" (Filipp. 1, 6). Jeg har nys sagt, at vi i vor Skrøbelighed vare lette at overvælde; men vi have et stærkt Rygstød; „den overvættes Kraft," som overvinder Djævelen, er Guds og ikke af os (2 Kor. 4, 7). Jeg har været Vidne til at en stor Hund, som gjøede og løb ind paa en Vandringsmand, blev jaget først med et Halmstraa og dernæst med en Hat. Den Reisende, der var en rask ung Mand, tog først et Halmstraa og siden sin Hat ved Bræmmen i Munden, bøiede sig ned, saa at han fik Skikkelse af et firføddet Dyr, løb dristig imod Hunden og jog den over Gjærderne, hvor hidsigt den end i Begyndelsen for løs paa ham. Jeg ved ikke, hvad Hunden frygtede for; men Saameget er vist, at den løb sin Vei, og at Manden roste sig af at have jaget den med et Halmstraa. Jeg skulde ikke have anført dette, dersom det ikke var et Billede paa vor Svaghed, forenet med Christi Kraft. Lader os kun være et Halmstraa! er blot Jesus med og hos os, saa ere vi stærke nok til at jage alle Helvedhunde paa Flugt. I Forbindelse hermed tror jeg ogsaa at burde hidsætte, hvad en erfaren Theolog*) har skrevet om denne Sag. „Vi se," siger han, „at Djævelen ikke tør udblæse eller slukke et eneste Natlys uden Guds Tilladelse; thi ellers blæste han dem gjerne allesammen ud, forat intet Menneske skulde kunne se; ja han kastede gjerne Maanen og Stjernerne ned af Himmelen, om han blot turde; thi Villien mangler han ikke. Naar nu den lede Satan ikke tør formørke (eller udslukke) et lidet Lys — — som er antændt af et Barn, hvorledes skulde han da vove at give sig ifærd med os (eller kunne udblæse vort Troeslys), vi, som ere kjøbte saa dyrt med Christi Blod? — — Jeg kjender et Exempel paa at en fornem Frue blev aldeles befriet fra sin Modløshed ved den Bemærkning, at Djævelen ikke uden Guds Tilladelse turde eller kunde udpuste de Lys, som brænde hos de Syge, Svage og Frygtsomme om Natten, saa at hun med Sine for Fremtiden lærte at være uden Lys den hele Nat og kun at befale sig i Guds kjærlige og usvigelige Varetægt." Der er visseligen ingen Tvivl om at dersom Satan blot turde, saa vilde han udblæse Lyset for mangen gudfrygtig Præst under hans Studeringer, for mangen Haandværksmand i hans Værksted osv. og derved forfærde og ængste dem; men kan eller tør han ei engang det, hvorledes skulde han da kunne eller turde udslukke det Troens Lys, som Gud har tændt i vore Hjerter? Lader os derfor trøstig sige med Apostelen: „Jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham til hin Dag" (2 Tim. 1, 12).

§ 43. Et staar endnu tilbage, som ikke maa forbigaaes, nemlig at Erfaring viser, at naar de gudfrygtige Hjerter, som ere mest bekymrede for sin Tro, komme dertil, at de skulle bringe den til Gjerning og Udøvelse, eller at de maa lide Forfølgelse og Trængsel, Skam og Tab for Jesu Navns Skyld, ellerde stedes i haarde Sygdomme eller Dødsnød, saa spore de en saadan Troeskraft og Frimodighed hos sig, at baade de selv og Andre forundre sig derover; de befinde da, at Guds Kraft fuldkommes i deres Skrøbelighed; istedetfor at de ellers have været fulde af Frygt og Angest,

*] Schererz.

ere de nu opfyldte med Trøst og Glæde, og istedetfor at det før syntes dem, at de neppe kunde røre ved sin Jesus med en skjælvende og bævende Haand, saa tage de Ham nu med stor Frimodighed i begge sine Arme og sige: „Jeg har grebet Ham og vil ikke lade Ham fare.“ Troen, der stedse tilforn har været en Kamp, bliver da en Seier, der overvinder Synd, Død, Djævel, Verden og Helvede, og saaledes ligne de Troende Morbærtræerne, der vel springe sent ud, men allerede paa den hedeste Tid af Sommeren have modne Frugter, hvormed man kan vederkvæge og forfriske sig. Hertil synes Kong David at have sigtet med de Ord: „Derfor bede hver Hellig til Dig den Tid, Du er at finde! visselig, naar store Vandskyl komme, til ham skulle de ikke naa“ (Ps. 32, 6). De hellige Guds Børn anraabe daglig Gud om Eftergivelsen af al sin Syndeskyld; de ligge jævnligen paa sine Knær og sit Ansigt og søge fuld Forvisning om sine Synders Forladelse og Hvile for sine Sjele; naar da en stor Ulykke, t. Ex. et Vandskyl rammer et Land, eller Satan skyder en Anfegtelsens Strøm efter dem, saa høste de Frugten af sine Bønner, - saa fornemme de sin Tro og ere midt i Døden fulde af levende Glæde og Haab, hvilket kan stadfæstes med hvad der berettes om Olympia Fulvia Morata, en Italienerinde, der var gift med Andreas Grundler, Doktor*) i Lægevidenskaben og som af Kjærlighed til den evangeliske Sandhed havde forladt sit Fædreland og Alt; da hun laa paa sin Dødsseng, og En spurgte hende, om hun nu følte nogen Anfegtelse og Kummer i sit Hjerte, svarede hun: „I hele syv Aar har Satan ikke ophørt at friste mig paa alle mulige Maader, for at bevæge mig til at affalde fra den sande Tro; men nu er det, som om han havde bortskudt alle sine Pile: nu er han intetsteds at se eller høre, og jeg føler Intet i mit Hjerte uden lutter Fred og Ro i Christo.“ Hun tilføiede derhos: „Jeg er fuldkommen glad,“ og da hendes Øine begyndte at briste, sagde hun: „Eder, som ere omkring mig, kan jeg næsten ikke længer kjende; men ellers ser jeg Alt opfyldt med de deiligste Blomster,“ og saaledes henslumrede hun glad og frimodig i sin Alders 29de Aar. Gud staa os Alle bi og lade os finde Naade til betimelig Hjælp! Ham være Tak og Pris for al Hans Kjærlighed og Trofasthed nu og i Evighed! Amen.

*) Doktor, egentlig: Lærer; den høieste Æresbenævnelse ved Universiteterne (Høiskolerne), der, ligesom de lavere Høiskoleværdigheder, i Almindelighed opnaaes ved offentligen at forsvare (disputere for) en i saadant Øiemed forfattet lærd Afhandling.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige Sjel.

Syvende Prædiken.

fremstillende dens Retfærdiggjørelse ved Troen paa Jesum Christum.

Gal. 2, 16: Efterdi vi vide, at et Menneske ikke bliver retfærdiggjort ved Lovens Gjerninger, men ved Troen paa Jesum Christum, saa have og vi troet paa Jesum Christum, at vi maatte blive retfærdiggjorte ved Troen paa Christum og ikke ved Lovens Gjerninger; thi intet Kjød skal blive retfærdiggjort ved Lovens Gjerninger.

§ 1. „Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelse uden mig. Jeg, jeg er den, som udsletter dine Overtrædelser for min Skyld, og jeg vil ikke ihukomme dine Synder, siger Herren vor Gud" (Esai. 43, 11. 25). Det er mærkeligt, at Herren flere Gange gjentager og stadfæster dette Udsagn og aldeles ikke vil vide af nogen anden Gud, idet Han paa det anførte Sted endvidere siger: „Jeg er Herren, Eders Hellige, som skabte Israel, Eders Konge. Jeg er den Første, og jeg er den Sidste, og uden mig er ingen Gud. Mon der være nogen Gud foruden mig? Der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke" (V. 15. Kap. 44, 6. 8). Ikke mindre fortjener det at bemærkes, at Han sætter Ordet „jeg" dobbelt, og det to Gange, forat tilkjendegive, at Han alene er Alt, og at Han ikke trænger til nogen Gud ved Siden af sig, - at Han er en i sig selv tilfreds Gud, som ogsaa rigeligen kan tilfredsstille alle Sjele, - at Han er en levende Kilde, som aldrig mangler Vand, - at Han derfor ikke kan eller vil taale nogen Gud foruden sig og derfor hellerikke kan eller vil taale, at det menneskelige Hjerte sætter sin Lid til nogen anden Person eller Ting.

§ 2. Den hellige Gud seer her ikke blot paa sin Ære, men ogsaa paa vort Gavn. Han ved, at Alt, hvad Mennesket udenfor Ham hænger sit Hjerte ved og sætter sin Tillid til, er forgjængeligt, bedrageligt og et Intet. Hvo som søger en Gud, en Hjælper, Frelser, Trøster udenfor Ham, griber efter en Skygge og bygger paa Flyvesand og er ligesom et Menneske, der i den stærkeste Sommerhede vil grave en Brønd i en Sandbakke og drikke deraf. Derfor maa vi beundre vor Guds store Mildhed, at Han af guddommelig Kjærlighed vredes paa os. Det harmer Ham, at Hans Folk

skal holde sig til Hedningernes Afguder og de forgjængelige Ting. Han frembyder sig endnu engang for dem og taler, som om Han vilde sige: Hvi løbe I dog hid og did? Hvi forlade I mig, den levende Gud, og søge hen til de døde Afguder? Hvorfor tro I ikke paa mig af ganske Hjerte og Sjel? Hvad have I da at udsætte paa mig? Er jeg ikke vis nok til at lære Eder? Er jeg ikke mægtig nok til at beskjærme Eder? Er jeg ikke rig nok til at forsørge og opholde Eder? Er jeg ikke barmhjertig nok til at tilgive Eders Synder og bære over med Eders Feil, naar I erkjende og angre dem? Er jeg ikke allestedsnærværende, at I skulle have nødig at søge mig langt borte? Eller mene I, at jeg skal engang dø, saa det er raadeligst, at I itide se Eder om efter en anden Gud? osv.

§ 3. Dette bør vi nu give nøie Agt paa i det timelige Liv, hvor vi gjøre os saamange Bi-Guder. Det gamle Afguderi, der bedreves med Billeder, er vel afskaffet hos os; men ikkedestomindre have vi endnu meget Afguderi. Thi Alt, hvad vort Hjerte hænger sig ved, og alle timelige Ting, som det forlader sig paa, det er Afguder, hvad Navn det saa end ellers mon have. Nogle have en Afgud, som heder Jeg, de nemlig, som stole paa egen Visdom, Kraft og Evne; Andre gjøre Konger og Fyrster, Forældre eller Venner til sine Afguder og søge al sin Trøst hos dem; Andre tilbede Guldkalven og sige til Pengesækken: du er min Trøst. De Fleste, som ikke kunne sætte sin Lid til slige Ting, fordi de ikke have dem, flagre om med omsorgsfulde Tanker og ville først bekymre og gruble sig til en Gud, som de kunne trøste sig ved; de ere ligesom de Sørgmodige, der ofte lede efter hvad de have i Hænderne eller som ligger lige for deres Øine, eller ligesom hin sindssvage Kvinde, der bestandig holdt den midterste Finger paa den høire Haand ret op i Veiret, idet hun foregav, at Jordkloden hvilede paa den og nødvendigvis maatte falde, hvis hun lod Fingeren synke. Er det ikke beklageligt, at vi stakkels Mennesker sætte en saadan overdreven Tillid til alle andre forgjængelige Ting og os selv? derimod paa Gud ville vi ikke lide. Han tilraaber os: „jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelse uden mig; jeg, jeg er Gud; jeg kan og vil hjælpe, raade, trøste, beskjærme, forsørge og opholde,“ og vi lade, som om vi ikke hørte det, og tage det ikke til Hjerte! Vi have en Sag for Retten og stole paa en ofte utro Sagfører; vi reise tillands og stole paa Skydskarlen, tilvands og stole paa Skipperen; vi ere syge og betro vort Legeme og Liv til en Læge; Barnet forlader sig paa sine Forældre, Hustruen paa sin Mand, Søsteren paa sin Broder; kort, Mennesker forlade sig paa Mennesker; men derimod Gud, som alene er udødelig, sanddru, trofast, god, mægtig og naadig, vil ingen forlade sig paa Ingen af Hjertet tro og lide paa!

§ 4. Betænk dog, Menneske, hvad det vil sige at søge en Gud blandt de Dødelige og en Støtte blandt det Forgjængelige! Om jeg forelsker mig i en Blomst eller et Glas eller forlyster mig i min egen Skygge, saa indseer Enhver, at jeg bærer mig ad som en Nar; thi Blomsten visner, Glasset slaaes let itu, Skyggen forsvinder, og hvor bliver der saa af min Kjærlighed, Lyst og Glæde? Hvorfor indse vi da ikke ogsaa, at vi begaa den største Daarskab, naar vi hænge vort Hjerte og vor Tillid ved de timelige Ting, med hvad Navn de saa end monne nævnes? „Lader derfor Gud være en Gud,“ og lader os af Hjertet anse Ham derfor! Meget rigtigt siger Luther: „Gud kræver ikke Mere af Mennesket end at det skal give Ham Hans Ære og lade Ham beholde sin Guddom, at det ikke skal anse Ham for nogen

Afgud, men før en Gud, der giver Agt paa os, der kan bønhøre, forbarme sig og hjælpe. At bevise Gud denne Ære er Visdom over al Visdom, Retfærdighed over al Retfærdighed, Gudstjeneste over al Gudstjeneste, Offer over alle Ofere. Lader os sige med David: „Men jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Min Gud er Du (jeg beslutter det fast i mit Hjerte, - det er mit uforanderlige Forsæt, at jeg stedse og altid vil elske, frygte, ære, tilbede, prise og bekjende Dig som min Gud og ene og alene sætte min Tillid og mit Haab til Dig — Ps. 31, 15). Ak, min Gud! Du siger: „jeg er Herren; jeg er Gud; foruden mig er ingen Gud, jeg kjender ingen. Jeg giver Dig Ret: jeg kjender heller ingen." Ogsaa mit Hjerte har ofte flagret om og villet gjøre sig en Gud her og der; men jeg er bleven høilig bedragen. Det gaar med de timelige Ting som med den raadne Lyseved; naar man udskjærer et Billede deraf og betragter det i den mørke Nat, saa synes det at være noget Stort, fordi det glimrer og lyser; men naar man tager paa det eller ser det ved Dagens Lys, saa er det raaddent Træ og intet Videre. Derfor skal Du, min Gud, være min Tillid mit Haab og mit Alt; jeg vil ikke vide af nogen anden Gud.

§ 5. Lader os ogsaa give Agt herpaa i det aandelige Liv! Lægger Mærke til, mine kjæreste Medchristne, at hvad Han hidtil har sagt i Almindelighed, nemlig, at Han ikke vil give nogen Anden sin Ære og ikke vide af nogen anden Gud, det anvender Han kort efter paa Syndernes Forladelse isærdeleshed, sigende: „Jeg, jeg udsletter dine Overtrædelser." Det er vor Guds største Ære, at ihvorvel Synderne ere en Vederstyggelighed i Hans allerhelligste Øine, saa tilgiver Han dem dog af stor Naade, som Han selv siger 2 Mos. 34, 6. 7: „Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og rig paa Miskundhed og Sandhed, - som bevarer Miskundhed mod tusind Led, - som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd," og som Profeten Mika vidner: „Hvo er en Gud, som Du, der borttager Misgjerning og som gaar Overtrædelse forbi for det Overblevne af sin Arv?" (Kap. 7, 18) Ligesom nu den Høieste ikke kan eller vil taale, at man i nogen Maade forlader sig paa noget Andet end Ham, saaledes kan og vil Han heller aldrig taale, at Nogen skulde søge Syndernes Forladelse andetsteds end hos Ham og i Hans blotte og bare Naade og Barmhjertighed. Derfor lægger Han til: Jeg udsletter dine Overtrædelser for min Skyld, — som om Han vilde sige: Jeg vil vel udslette Syndegjælden i min Bog, men ikke for dine Gjerningers Skyld, mit Folk, ikke for dine Offeres, ikke for din Værdigheds Skyld, men alene for min Æres Skyld, paa det du skal lære mig at kjende som en naadig og barmhjertig Gud og elske og frygte mig desto mere. Af dette den gode og barmhjertige Guds „jeg, jeg" er det nu ligesom et tilsvarende Ekko (Gjenlyd), naar den bodfærdige Konge i Ps. 51, 6 sukker: „Mod Dig, ja mod Dig alene har jeg syndet og gjort, hvad Ondt er i dine Øine." Man skal ei heller i den ganske hellige Skrift eller i hele Guds Kirke fra dens Begyndelse til dens Ende finde en eneste bodfærdig Synder, der har søgt eller vil søge Syndernes Forladelse andetsteds end hos Gud og i Hans Naade, som Han har forjættet i den velsignede Kvindesæd, Jesus Christus. Thi hvo som det gjør, han er en Gudsforagter; hvo som søger Naade i sine egne Gjerninger, sin egne Fortjeneste og Fyldestgjørelse, han bliver som den, der røver Gud Hans Ære, og vil finde lutter Unaade og Vrede. Imod Saadanne taler dette Sprog: „Jeg, jeg er den, som udsletter dine Overtrædelser for min Skyld." Hører du det?

Gud, Gud alene er den, som udsletter Synderne, og det af blot og bar Naade for den Herres Jesu Christi Skyld. Hvo vilde ikke her sige med den christne Kirke:

Forbandet er forvist den Mand
Og stedt i Ve og Vaade,
Som sig paa Kjød forlade kan
Og ei paa Herrens Naade:
Thi her og hist
Vor Trøst er Christ;
Men vil du anden nævne,
Tag dig iagt:
Med List og Magt
Vil Satan mod dig stævne.

§ 6. Erfaringen lærer ogsaa, hvilken forgjeves Møie de gjøre sig, som søge Syndernes Forladelse og Forsikringen om Guds Naade udenfor den eneste Naadestol, Christus. Om D. Creutzenach, en gudfrygtig Mand i Wien, fortælles af troværdige Forfattere, at han hver Dag læste Messe, gav mange Almisser, fastede tre Gange om Ugen og derhos oprettede et eget Hus for ulykkelige faldne Kvinder, som vilde vende om fra sit onde Levnet; da denne Mand skulde dø og søgte efter Hvile for sin Sjel og Forsikring om sin Salighed, foreholdt han Gud det Ene efter det Andet; men da Intet vilde hjælpe eller kunde stille hans Hjerte tilfreds, sagde han tilsidst med Taarer: nu, saa hjælpe da „Gud være mig Synder naadig for Jesu Christi Skyld!" hvorpaa han salig hensov. Saaledes gaar det med mange Andre, som ikke ere ret underviste i denne høivigtige Sag. Naar Duen ser, at Alt er oversvømmet med Vand, og den ikke finder noget Hvilested for sin Fod, saa iler den tilbage til den Ark, hvori Gud har nedlagt sin Naades Fylde. Ak, min Herre Jesus! forbarm Dig over dem, som i Vildfarelse og Mørke flyve frem og tilbage! Tilraab deres Hjerter: „Jeg, jeg er den, som udsletter dine Overtrædelser for min Skyld!" Ak, hvorfor ville vi „forlade den levende Vandkilde, at hugge os Brønde" (og dø af Tørst, før vi faa dem færdige, Brønde, som, om de ogsaa blive færdige, dog ville være) „sønderbrudte og ikke kunne holde Vand" (Jer. 2, 13)? Hvorfor ville vi tænde Lys om Middagen, naar Solen staar høist paa Himmelen? Hvorfor ville vi gaa og betle, medens „Guds Naades Rigdom" tilbydes os og staar os aaben i Christo, „i hvem vi formedelst Hans Blod have Forløsning, nemlig Syndernes Forladelse" (Efes. 1, 7)? Hvorfor ville vi bortkaste Guds Naade? Nei, det ville vi ikke; den skal være os kjærere end Alverdens Guld og Sølv, Perler og Ædelstene. Lad Andre vælge hvad de ville; vi vælge „Guds Naade i Christo Jesu" og søge alene deri „vore Synders Forladelse, vor Retfærdighed og Salighed. Herom skulle vi dennegang handle; Gud velsigne vort Forehavende og lede det til sin Naades Pris og Forherligelse som til vore Sjeles Glæde og Opbyggelse formedelst Jesum Christum! Amen.

§ 7. Læren om en stakkels Synders Retfærdiggjørelse for Gud er udentvivl den christelige Religions Hovedartikel. Thi om den end kunde synes at maatte staa tilbage for den om den treenige, evige, almægtige, alvise, algode og barmhjertige Gud, saa maa man dog gjøre Forskjel mellem hvad der betragtes ubetinget og i og for sig selv, og hvad der betragtes med Hensyn til os. Læren om Gud og Hans ubegribelige majestætiske Væsen vilde være mere skrækkelig end glædelig for os stakkels Syndere, dersom Han ikke tillige havde aabenbaret sig som den, der vil tage os til Naade, forlade os vore Synder og gjøre os retfærdige og salige i Christo. Derfor siger man medrette, at denne Lære er den sande himmelske Sol, udenfor hvilken der er intet Andet end Helved-Mørke. Den er den evangeliske Kirkes Klenodie, Helligdom og Hjerte; den er et kort Udtog af den ganske hellige Skrift, dens Kjærne

og Stjerne. Den er alle Christnes høieste Trøst i Livet og Døden. Den er Roden til et gudfrygtigt og Begyndelsen til et himmelsk og evigt Liv. Alle andre Lærepunkter ere ligesom Tjenerinder og Brudepiger, der opvarte Brudgommen Christus og Hans Brud (den troende Sjel) og gjøre Tjeneste ved deres Formæling; paa den anden Side ere de ligesom Stjernerne, der vel lyse og blinke om Natten, men tabe sit Skin, naar Solen staar op. Denne Lære indeslutter i sig de Christnes ypperste Visdom, største Kraft og høieste Lyksalighed. Derfor er den os nu af saa overordentlig Vigtighed, og derfor bestræbe vi os medrette for saa vidt, som det i denne Skrøbelighed er muligt, at fatte den tilgavns og komme paa det Rene dermed. Denne Lære ville vi nu efter den Naade, Gud forlener os, søge tydeligen at fremstille ved Hjælp af det oplæste Sprog og andre Steder i Skriften.

§ 8. Apostelen taler „med stor Sikkerhed og Frimodighed som med stort Alvor" derom i vor Text. Vi vide, siger han, at et Menneske ikke bliver retfærdiggjort ved Lovens Gjerninger, men (kun) ved Troen paa Jesum Christum. Den hellige Paulus har kort iforveien berettet, at han havde fundet sig foranlediget til skarpt at irettesætte Apostelen Peter i Antiokia, og derfor holde de lærde Fortolkere for at ogsaa disse Ord høre til denne Tiltale, og at Paulus beraaber sig paa den hellige Peters eget Medvidende og Vidnesbyrd, som om han vilde sige: Vi ere jo nu Alle fuldt forvissede og af den Hellig Aand underviste og overtydede om at vi alene kunne og skulle blive retfærdige og salige ved Troen og Jesu Christi Naade; vi mindes jo endnu godt den almindelige Kjendelse, som de hellige Guds Mænds Forsamling i Jerusalem formedelst den Hellig Aands Drift afsagde og som du selv, min kjære Peter, foredrog og udtalte, nemlig „at Loven er et Aag, som hverken vore Fædre, ei heller vi have formaaet at bære, men at vi tro at blive salige ved den Herres Jesu Naade, paa samme Maade som og de" (Ap. Gj. 15, 10. 11). Hvorfor skulde vi da søge i Lovens Gjerninger, hvad vi allerede have i Troen? eller hvorfor skulde vi frygte for med Lære og Levnet frit at bekjende, at vi ikke længer ere bundne til Loven og Lydigheden mod den, for derved at blive retfærdige og salige? Skulde vi, Mennesker til Behag, krænke og fornegte vor Frihed, som vi have opnaaet i Christo formedelst Troen? osv.

§ 9. Vi have imidlertid flere lignende Vidnesbyrd af den hellige Apostel, hvori han udtaler sig med stor Frimodighed og uden ringeste Tvivl om denne Sag. „Derfor slutte vi (og ere af de anførte Grunde forvissede om) at Mennesket bliver retfærdiggjort af Troen, uden Lovens Gjerninger" (Rom. 3, 28). Saadan Vished beviser han ogsaa i Gjerningen og Udøvelsen, naar han for sig selv eller Andre vil drage Nytte af Læren om Retfærdigheden af Troen, saaledes som især-deleshed sees af Slutningen af det 8de Kapitel i Brevet til Romerne, hvor han i sit Hjertes fulde Forvisning om denne Sag trodser Djævel, Død og Helvede, sigende: „Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Christus er den, som er død. — — Hvo skal kunne skille os fra Christi Kjærlighed? — — Jeg er vis paa at ingen Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre" (V. 33. 34, 35. 39). I Brevet til Filipenserne taler han i Henseende til Troens Retfærdighed, som han besidder i Christo og i Hans Kundskab, helt foragteligt om Lovens Retfærdighed, agter Alt, hvad han nogensinde har haft udenfor Christus, for Tab og Skarn og attraar intet Andet end at lære sin Jesum

mere og mere at kjende og formedelst Ham at have den Retfærdighed, som af Gud tilregnes Troen (Kap. 3, V. 7. 8. 9). Herhen høre ogsaa de Sprog: „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes“ (at gribes med vort ganske Hjerte), „at Christus Jesus kom til Verden for at gjøre Syndere salige. Jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa at Han er mægtig til at bevare det jeg har nedlagt hos Ham til hin Dag“ (1 Tim. 1, 15; 2 Tim. 1, 12).

§ 10. Og denne Frimodighed havde Apostelen dels fra guddommelig Aabenbaring, efterdi „han hverken havde annammet eller lært det Evangelium, han havde prædiket, af noget Menneske, men ved Jesu Christi Aabenbarelse“ (Gal. 1, 12), - dels fra det Gamle Testaments Skrifter, som han formedelst den Hellig Aands Oplysning nu forstod bedre end før sin Omvendelse og godt vidste at føre sig til Nytte i denne Sag, saa at han baade med Skriftsprog og Exempler kunde bevise, at Ingen var bleven retfærdig og salig uden ved Troen, - dels fra egen Erfaring, saasom han ei alene selv ved Guds blotte Naade og Barmhjertighed var bragt til Jesu Christi Erkjendelse og formedelst Ham havde faaet sine Synders Forladelse, men ogsaa under sine mangfoldige Anfegtelser og jævnlige Kampe med Satan havde lært, at Intet kan forskaffe Sjelen Ro og Fred uden Troen paa Jesum Christum, i hvem vi alene kunne finde Retfærdighed, Kraft, Trøst, Hjælp, Liv og Salighed.

§ 11. Apostelen anvender ogsaa sit Udsagn paa alle Mennesker, idet han siger: Vi vide, at Mennesket (ethvert Menneske, han være, hvo han vil, - hvad enten han er Jøde eller Hedning, - hvor tilsyneladende god han end er, og hvad enten han har noget Skin af Hellighed og Gudsfrygt eller ikke, - hvad enten han lever under eller udenfor Loven) ikke bliver retfærdiggjort ved Lovens Gjerninger, ligesom han da ogsaa kort ovenpaa med klare Ord tilføier: „intet Kjød skal blive retfærdiggjort ved Lovens Gjerninger,“ og paa andre Steder endnu klarere udtaler det Samme, saasom Rom. 3, 22—24: „Der er ikke Forskjel“ (mellem Menneskene, - de maa nu kaldes Jøder eller Hedninger); „thi de have Alle syndet, og dem fattes Guds Ære, og de blive retfærdiggjorte uforskyldt af Hans Naade ved den Forløsning, som er i Christo Jesu.“ Ligesom Synden og Fordømmelsen er kommen over alle Mennesker, saa at man blandt dem Alle ikke kan opvise en Eneste uden at han er besmittet med Arvesynden og andre, gjørlige Synder, som deraf udspringe, saaledes maa Guds Naade og Jesu Christi Retfærdighed komme over Alle, om de skulle blive rensede fra sine Synder, retfærdiggjorte og bevarede til Livet (Rom. 5, 18), „paa det hver Mund skal tilstoppes“ (og al Ros betages Menneskene, som efter Faldet gjerne vilde være Noget og af Naturen gjerne vilde rose sig for Gud og Mennesker) „og al Verden være skyldig for Guds Dom“ (paa det al Verden for Gud skal erkjende sig skyldig til den evige Fordømmelse, alene sætte sit Haab til Hans Naade og Barmhjertighed og søge og finde denne hos den Naadestol, som Han har fremstillet for den, nemlig Jesus Christus — Rom. 3, 19).

§ 12. Fra Retfærdiggjørelsen udelukker han ubetinget alle Lovens Gjerninger, det er: alle Gjerninger, som Menneskets Børn beflitte sig paa at gjøre overensstemmende med Loven; thi ved Loven forstaar han ikke blot de ceremonialske (gudstjenstlige) Forskrifter, der handlede om Jødernes Kirkeskikke, Ofringer, Tvætninger og Renselser, men ogsaa de ti Bud, som man ellers pleier at kalde Tugt- og Sædeloven, hvis Gjerninger, om de end gjøres med nok saa stor Iver og Omhyggelighed, dog ikke

kunne skjænke Menneskene den Retfærdighed, som gjælder for Gud; thi at Apostelen ogsaa taler om denne Lov og dens Gjerninger, er klart deraf, at han paa andre Steder erklærer at handle om den Lov, som forbander alle dem, der ikke ere den fuldkommen lydige, „fra hvilken Forbandelse Christus har frikjøbt os, - den Lov, ved hvilken Syndens Erkjendelse kommer, - som kun virker Straf og som Apostelen ikke vil afskaffe ved Troen, men stadfæste," det er: give sin rette Anvendelse og opretholde i Guds Kirke (Gal. 3, 10. 13; Rom, 3, 20; 4, 15; 3, 31). Udentvivl taler Apostelen ogsaa om de Gjenfødtes Gjerninger, som de ved Guds Naade og den Hellig Aands Kraft gjøre efter sin Omvendelse; thi ogsaa disse ere jo Lovens Gjerninger; de ske jo overensstemmende med Loven og dens Forskrifter og gaa saaledes ogsaa ind under den almindelige Regel, at intet Kjød bliver retfærdiggjort ved Lovens Gjerninger. Klart er det ogsaa, hvad Skriften siger: „Den, som ikke har Gjerninger, men tror paa Ham, som retfærdiggjør den Ugudelige, ham tilregnes hans Tro til Retfærdighed" (Rom. 4, 5). Meningen er den, at et gudfrygtigt Menneske tilregnes Retfærdigheden af Gud „ikke for hvad han gjør," ikke som den, der er ivrig og flittig i gode Gjerninger, eller ikke fordi han øver sig i Gudfrygtighed, men „fordi han tror paa Ham, som retfærdiggjør den Ugudelige." Ja, idet han vil vorde delagtig i den Retfærdighed, som gjælder for Gud, maa han være som En, der Intet gjør, det er: han maa være som En, der ingen gode Gjerninger har og ikke ved af nogen egen Gudfrygtighed at sige; han maa fremstille sig som en Ugudelig for Guds Domstol, anse sig for en fordømt og fortabt Synder og alene søge Retfærdighed hos Gud og i Hans Naade formedelst Jesum Christum og Troen paa Ham. Thi ligesom „Christus er kommen til Verden for at kalde Syndere og ikke Retfærdige til Omvendelse" (Matth. 9, 13), saaledes retfærdiggjør ogsaa Gud de Ugudelige og ikke dem, som søge sin Trøst i sig selv og sin egen Retfærdighed.

§ 13. Dette stadfæster Apostelen med Davids Ord og vedbliver saaledes: „Paa samme Maade som ogsaa David siger, at Saligheden alene tilhører det Menneske, hvem Gud tilregner Retfærdighed uden Gjerningernes Medvirkning." *) (Luther har med velberaadt Hu gjengivet den græske Text saaledes, for at udtrykke, at den Hellig Aands Mening er, at der hos et retfærdiggjort Menneske vel kan og maa findes gode Gjerninger, men at hans Retfærdighed dog ikke udspringer af dem og ei bestaar i dem, men alene i Syndernes Forladelse osv.), idet han siger: „salige ere de, hvis Overtrædelser ere forladte og hvis Synder ere skjulte; salig er den Mand, hvem Herren ikke vil tilregne Synd" (Rom. 4, 6. 7). Heraf sees klarligen, at hellerikke de Gjenfødte ere retfærdige formedelst sine Gjerninger, hvori de øve sig, men formedelst Syndernes Forladelse, som de faa ved Troen paa Christum; thi ogsaa „alle de Hellige maa i Naadens Tid bede om sine Synders Forladelse" (Ps. 32, 6), vel vidende, at „for Gud er Ingen uskyldig" (2 Mos. 34, 7), - at „al deres Retfærdighed" (som de efter sin Gjenfødelse lægge Vind paa) „er som et besmittet Klæde," (Esai. 64, 5), - „at om de havde Lyst til at stride med Ham, skulde de ikke svare Ham Et af Tusind" (Job 9, 3), „at naar de have gjort alle Ting, som dem ere befalede, saa ere de unyttige Tjenere" (Luk. 17, 10), og at de ikke have noget Andet end sine Skrøbeligheder at rose sig af (2 Kor. 12, 5. 9). Dog, hvortil saamegen Vidtløftighed? Apo-

*] Efter vor Bibeloversættelse: „Ligesom og David priser det Menneske saligt, hvilket Gud tilregner Retfærdighed uden Gjerninger."

stelen taler jo her om sig selv og Peter efter deres Gjenfødelse og siger alligevel, at de blive retfærdige ved Troen paa Jesum Christum, det er: at hellerikke nu deres Retfærdighed bestaar i deres Gjerninger, men kommer af Troen. Det græske Ord (Aoristus), som Andre oversætte med: vi have troet, har derfor Luther godt og rigtigt gjengivet ved: vi tro, Noget, som ei alene det græske Sprogs Maade tilsteder, men ogsaa alt Paafølgende i Texten nødvendigvis kræver; thi Apostelen taler jo om en Retfærdighed, hvormed han ikke blot i Begyndelsen blev retfærdiggjort, men som han ogsaa hidtil er bleven staaende i og som han til sin sidste Ende agter at forlade sig paa; men denne Retfærdighed tilskriver han ikke de Gjerninger, han har gjort eller endnu vil gjøre, men Troen paa Jesum Christum. Han ved meget vel, at ogsaa den Retfærdige maa leve af sin Tro og tilsidst dø i Troen paa den Herre Jesum og saaledes retfærdiggjort vandre ud af Verden. Saaledes staar det da fast og urokkeligt, at Menneskenes Gjerninger, af hvad Navn nævnes kan, intet kunne hjælpe eller bidrage til deres Retfærdiggjørelse for Gud. De følge vel med Retfærdiggjørelsen, og den sande Tro er aldrig uden gode Gjerninger; men de ere ingen medvirkende Aarsag dertil, ligesom hellerikke en eneste af Guds Hellige nogensinde har kunnet eller villet beraabe sig paa sine Gjerninger for Gud, naar han har skullet samhandle med Ham om sin Retfærdighed og Salighed.

§ 14. Efterat Apostelen nu aldeles har udelukket „Lovens Gjerninger" fra denne høivigtige Sag, saa tilskriver han Troen alene Menneskets Retfærdiggjørelse. „Efterdi vi vide," siger han, „at et Menneske bliver retfærdiggjort ved Troen paa Jesum Christum, saa have og vi troet" (eller: „tro og vi) paa Jesum Christum at vi maatte" (eller: „maa) blive retfærdiggjorte ved Troen paa Christum." Paa lignende Maade udtrykker han sig ogsaa paa andre Steder. „Guds Retfærdighed" (Retfærdigheden for Gud) „kommer ved Troen paa Jesum Christum til Alle og over Alle, som tro. Gud alene er retfærdig og gjør den retfærdig, som er af Troen paa Jesum. Derfor slutte vi, at Mennesket bliver retfærdiggjort ved Troen uden Lovens Gjerninger" (Rom. 3, 22. 26. 28). „Af Naade ere I frelste formedelst Troen, og det ikke af Eder, - det er en Guds Gave, - ikke af Gjerninger, forat ikke nogen skal rose sig" (Efes. 2, 8. 9). „Retfærdigheden kommer ikke af Loven, men ved Troen paa Christum; Retfærdigheden bliver af Gud tilregnet Troen" (Filipp. 3, 9). Dette er nu den Hovedsag, vi skulle handle om, ja „den hele Christendoms rette Høide." Derfor bliver det høistfornødent, at vi med dybeste Ærbødighed overensstemmende med Guds hellige Ord endvidere søge at belyse den og at vise ei alene, hvorfor Skriften tilskriver Troen alene Retfærdiggjørelsen, men ogsaa hvorledes vi skulle føre os denne høist trøstelige og opbyggelige Lære til Nytte; „thi dette er den Grundvold hvorpaa alt det Følgende i dette Værk ligetil Enden hviler; dette er den Kilde, hvoraf al Trøst for de bedrøvede Sjele og ængstede Samvittigheder flyder; dette er det Lys, som oplyser Hjerterne; her ligger Roden til et helligt og Gud velbehageligt Levnet skjult; heri bor den Kraft, som overvinder alt Kors og al Trængsel og tilsidst forsøder Dødens Bitterhed."

§ 15. Det er mærkeligt, at Apostelen næsten allevegne sætter Jesu Christi Navn ved Siden af Troen. I vor Text nævner han tre Gange Troen og føier stedse den Herres Jesu Christi Navn til, udentvivl for at tilkjendegive, hvorfra Troen har det store Fortrin, den Kraft og Værdighed at retfærdiggjøre den syn-

dige Sjel, nemlig derfra, at den griber og fatter Christum alene, hænger og holder sig ved Ham og tilegner sig den korsfæstede Jesum Christum med Hans Fortjeneste og Blod. I Korthed at sige: Troen er det eneste Middel paa vor Side, hvorved vi komme i Samfund og Forening med Christo i hvilken Forening al vor Retfærdighed og hele Salighed bestaar; derfor kan Troen ogsaa medrette gjøre Fordring paa den Ære, at Retfærdiggjørelsen tilskrives den alene. For nu at forklare dette, maa vi ret betragte Jesum Christum, som Troen griber og forener med Sjelen og derved retfærdiggjør og saliggjør den. Denne Betragtning kunne vi anstille. 1. i Henseende til Gud. Om Ham siger Skriften, at Han strax i Begyndelsen forjættede den faldne Menneskeslægt „Kvindens Sæd, der skulde knuse Hovedet paa Helvedslangen," som havde styrtet Mennesket i Fordærvelse; thi den kjærlige og algode Gud ynkedes over at Hans ædle Skabning ved Satans Svig var falden i en saa dyb Elendighed, og derfor kundgjorde Han strax efter Faldet det Middel, som Han fra Evighed af havde udseet og forordnet til dens Gjenopreisning, hvilket var Hans allerkjæreste Søns Fyldestgjørelse og den evige Forløsning, som skulde ske ved Hans Blod. Denne sin Søn har Gud udvalgt, beskikket og antaget som et fuldkomment Offer for Synden,- som en Mægler mellem sig og Menneskene, - som den sande Naadestol, i hvem al Hans Godhed skulde være at finde, - som den Allerhelligste, der skulde hellige og velsigne alle Andre ved sig selv, - som en fast og urokkelig Grundvold for sin Kirke, hvorpaa Han vilde bygge og opretholde den imod det ganske Helvedes Porte.

§ 16. Til Ham har Han ogsaa i den første evangeliske Forjættelse saavelsom i alle følgende Tider henvist Menneskene, at de der skulde søge Trøst og Tilflugt. Han har ei alene fremstillet Ham for dem i mangeslags Offere og Forbilleder, men ogsaa i mange tydelige Udsagn og ladet vidne om Ham ved „alle sine Profeter, at hver den, som tror paa Ham, skal faa Syndernes Forladelse ved Hans Navn" (Ap. Gj. 10, 43). Udenfor Ham vil Gud ikke lade sig finde uden som en fortærende Ild; udenfor Ham skal Ingen kunne vente Naade af den hellige og retfærdige Gud; i Ham derimod skal Naade over Naade, Trøst over Trøst og al Guds Godhed være at finde. Derfor kalder ogsaa en gammel Kirkelærer*) Ham meget smukt Guds Moderbryst, hvoraf alle bedrøvede Sjele og ængstede Samvittigheder vorde husvalede, glædede og mættede med sød Trøst. Og dette indskjærpe ogsaa det Gamle Testaments Skrifter overalt ideligen og eftertrykkeligen, saa at deres Stjerne og Kjærne er Jesus Christus, den Korsfæstede, som Luther siger: „Den hellige Skrift er heltigjennem Christus, Guds og Marias Søn. Hvo som har Ham, for ham staar Skriften aaben, og jo større hans Tro paa Christum bliver, desto klarere lyser Skriften for ham. Dette er den „al Guds Godhed", som Herren lod gaa forbi Moses (2 Mos. 33, 19. 22); dette er den Isai Rod, som staar til Banner (Fane) for Folkene (som alle Folkeslag skulle flokke sig om og holde sig til, ligesom Krigsmændene forsamle sig om sin Fane); dette er Immanuel, som de Troende sætte imod alle sine aandelige og legemlige Fienders snedige Rænker og vældige Anløb (Esai. 7, 14); dette er „Hans Tjener, som Han opholder, Hans Udvalgte, i hvem Hans Sjel har Velbehag, - som ikke skal sønderbryde et knust Rør og ikke udslukke den rygende Hør" (Esai. 42,. 1. 3). Ham kalder Profeten Esaias Guds Ansigts Engel (den Engel, som staar

*) Klemens Alexandrinus.

for Guds Ansigt) med Hensyn til Hans Mæglerembede, efterdi Han ogsaa i det Gamle Testaments Tid, forinden Han endnu havde paataget sig den menneskelige Natur, fremstillede sit tilkommende blodige Offer for Gud og troligen tog sig af de stakkels Syndere — Kap. 63, 9). Han er det, om hvem Profeten siger, at „Herren har kastet al vor Synd paa Ham, og at Han er saaret for vore Overtrædelser og knust for vore Misgjerninger“ (Esai. 53, 5. 6). Ham kalder Jeremias Herren vor Retfærdighed (Kap. 23, 6), Ezekiel: „den Hyrde, som skal føde Guds Folk“ (Kap. 34, 23), Daniel: „den, ved hvem Overtrædelse skal blive forhindret, Synder beseglede, Misgjerning forsonet og en evig Retfærdighed tilveiebragt“ (Kap. 9, 24), Haggai: „alle Hedningernes Længsel“ (Kap. 2, 7), Sakarias: „en aabnet Kilde imod Synd og imod Urenhed“ (Kap. 13, 1), Malakias: „Retfærdigheds Sol, under hvis Vinger der skal være Lægedom, Frelse og Salighed“ (Kap. 4, 2).

§ 17. I det Nye Testament har Gud endnu klarere vidnet og ved den Hellig Aand ladet vidne om „at Jesus Christus er den eneste Midler mellem Gud og Menneskene, og at der ikke er Frelse i nogen Anden“ (1 Tim. 2, 5; Ap. Gj. 4, 12). Han selv raaber fra Himmelen: „Denne er min Søn, den elskelige, i hvem jeg har Velbehag“ (Matt. 3, 17), det er: i hvem al min Naade er at finde, saaledes som en anseet Theolog*) fortrinligen forklarer og udvikler det. Her bør følgende mærkværdige Vidnesbyrd af Skriften vel overveies: at nemlig den Herre Jesus kalder sig selv den Guds Gave, som Han har givet Verden, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv (Joh. 4, 10; 3, 16). Han siger, at „Gud har beseglet Ham,“ det er: at Han har beskikket, befuldmægtiget og stadfæstet Ham til at være Hans Husholder, som skal give Menneskene den Mad, der varer til et evigt Liv, ligesom ogsaa, at alle Guds Forjættelser i Ham skulle være Ja og Amen, og at Han vil erkjende Alt, hvad Han i sit Mæglerembede foretager sig, for gyldigt (Joh. 6, 27; 2 Kor. 1, 20). Den hellige Paulus siger, at Gud har fremstillet Ham (ei alene i sin evige Raadslutning, før Verdens Grundvold blev lagt, bestemt og beskikket Ham, men ogsaa ved Evangeliet allevegne aabenbaret og tilbudt alle Mennesker Ham) som en Naadestol formedelst Troen i Hans Blod — Rom. 3, 25; 1 Petr. 1, 20), „at Han har benaadet os i den Elskte“ (for sin allerkjæreste Søns Skyld — Efes. 1, 6), „at det behagede Faderen, at i Ham“ (den Herre Jesus) skulde al Fylde (af Naade, Trøst, Kraft, Retfærdighed og Salighed) boe (at Han ikke blot skulde have den for sig selv, men ogsaa som sin Menigheds Hoved igjennem sin Aand fordele den til alle sine Lemmer) „og ved Ham at forlige alle Ting med sig selv“ (Kol. 1, 19. 20). Fremfor Alt bør man vel lægge Mærke til at Apostelen siger, at „den trofaste Gud har kaldet os til sin Søns Samfund,“ det er: at vi skulle være delagtige i alle Hans Velgjerninger, Hans Blod og Fortjeneste, Hans Kors og Død saavelsom i Hans Retfærdighed og Salighed og Medarvinger til det evige Liv (1 Kor. 1. 9). Fortryder ikke paa, mine kjæreste Medchristne, at jeg opholder mig noget længe ved denne Sag! det har, som man senerehen vil se, sine gode Grunde. Hvo der vil opføre en standhaftig Bygning, maa for Alting lægge en dyb og god Grundvold. Vi skulle handle om en stakkels Synders Retfærdiggjørelse for Gud og maa søge dens Grundvold i Guds evige Raadslutnings og ubegribelige Kjærligheds Dyb, og det Følgende vil vise, at vi ikke have anvendt vor Tid og Møie herpaa til ingen Nytte.

*) Chemnitz.

§ 18. Men 2. maa vi ogsaa betragte Christum med Hensyn til Hamselv. I saa Maade er først og fremst at lægge Mærke til at Han ikke er et blot Menneske, men sand Gud og Menneske i en uadskillelig Person, og at Han er vor Forløser, Mægler og Frelser, ikke ifølge sin ene Natur alene, men ifølge dem begge. Som vor Talsmand og Naadestol staar Jesu Christus for Gud ikke blot som Menneske, men som Gud og Menneske tillige; thi ligesom Skriften siger paa et Sted: „Der er en Gud og en Midler imellem Gud og Menneskene, det Menneske Christus Jesus" (1 Tim. 2, 5), saaledes siger den paa et andet Sted: „Christus, der er af Fædrene efter Kjødet og som er Gud over Alting, være høilovet i Evighed!" (Rom. 9, 5) Den siger, „at Herren er vor Retfærdighed" (Jer. 23, 6), - „at Gud har forhvervet sin Menighed med sit eget Blod" (Ap. Gj. 20, 28), - „at Guds Søn har elsket os og givet sig selv hen for os" (Gal. 2, 20), - at „Jesu Christi, Guds Søns, Blod renser os fra al Synd" (1 Joh. 1, 7). Et sandt Menneske maatte være vor Mægler, forat Han kunde tilhøre os og have Blod at udgyde for vore Synder. Men Han maatte tillige være sand Gud, forat Han kunde samhandle med Gud, og forat Hans Blod kunde have et guddommeligt Værd og saaledes være en fuldgyldig Betaling for vore Synder. Vor Midler er derhos hellig og ved ikke af nogen Synd, og ligesom Han er undfangen af den Hellig Aand og har antaget sin menneskelige Natur af Jomfru Marias fra Synden rensede Blodsdraaber, saaledes har Han ogsaa levet uden nogen Besmittelse og „aldrig gjort nogen Synd; thi en saadan Ypperstepræst sømmede os" (maatte og skulde vi have), „som er hellig, uden Synd, ubesmittet, adskilt fra Syndere og ophøiet over Himlene, der ikke dagligen har nødig, som andre Ypperstepræster" (i det Gamle Testament) „at frembære Offer først for sine egne Synder og derefter for Folkets" (2 Kor. 5, 21; 1 Pet. 2, 21; Ebr. 7, 26, 27). Af en mudret Kilde kan man ikke øse rent Vand; af en Uretfærdig kan man ikke faa nogen Retfærdighed, ligesaalidtsom jeg med et udslukket Lys kan antænde et andet. Havde den Herre Jesus selv været behæftet med Synder, ligesom alle andre Mennesker, saa kunde Han ikke have bødet for vore Synder, ei heller skjænket os nogen Retfærdighed; men efterdi Han blev funden aldeles hellig og ren og alligevel maatte lide som en Synder, saa følger heraf, at Han har lidt for vore Synder, som Han paatog sig at udslette, og forhvervet os Retfærdighed.

§ 19. Heraf følger nu endvidere, at der i Christo er „en overflødig og uudtømmelig Retfærdighed;" thi efterdi det er en guddommelig Retfærdighed, saa er den tilstrækkelig ei alene for nogle Tusind, men for alle Mennesker uden Indskrænkning. Derfor er det trøsteligt og sødt at betænke, at Skriften tilskriver vor Frelser „Naadens Fylde; af Hans Fylde have vi Alle faaet, og det Naade over Naade" (Joh. 1, 14. 16). Ordet „Fylde" bruges om Jorden og Havet formedelst de mangehaande Frugter og Fiske, som de i stor Mængde uafladeligen give af sig uden at blive udtømte, og anvendes her paa vor Frelser for at antyde den Overflødighed af Naade, der af Gud er nedlagt hos Ham ligesom i et Skatkammer eller en ustandselig Kilde. Derfor tillægger Apostelen Ham ogsaa en uransagelig Rigdom, fordi han nemlig ifølge sit Mæglerembede har Guds Naades Rigdom i sin Haand og af sit eget Væsen rigeligen uddeler Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Sjelens Hvile, Hjertets Fred, Trøst i Bedrøvelse og Liv i Døden (Efes. 3, 8; 1, 7; 2, 7). Jesu Vunder ere stedserindende Kilder; de have

fra Begyndelsen af udgydt sig og udgyde sig endnu dagligen over den hele Kirke, i mange Tusind og atter Tusind Hjerter. Hans Hjerte er et Skatkammer, fuldt af ren, guddommelig Kjærlighed; af denne have alle Hans Troende hidtil rigeligen nydt; ogsaa vi nyde deraf, og Andre, som komme efter os, skulle ligeledes nyde deraf, hvorom vor Kirkes store Lærer, der selv saa ofte har læsket sig af denne Kilde, siger ligesaa trøsteligt som frimodigt: „Christus, vor Herre, er en uendelig Brønd og Hovedkilde til Naade og Sandhed, Retfærdighed, Visdom og Liv, - Brønd og Kilde, der er uden Maal, Ende og Bund, saa at om ogsaa den ganske Verden øste saamegen Naade og Sandhed deraf, at den blev til lutter Engle, saa minkede den dog ikke en eneste Draabe; Kilden flyder stedse over — —. Skjænker derfor kun trøstigt i, og drikker med Lyst og Glæde! thi her er overflødigt nok indtil det evige Liv." Og paa denne Maade er det at forstaa, naar Paulus siger, at han og hans Med-Apostle vel ere „som Fattige, der dog gjøre Mange rige," efterdi de nemlig gjennem Evangeliets Ord oplade Jesu Christi Skatte og derved berige Sjelene med Naade, Fred og Glæde i den Hellig Aand (2 Kor, 6, 10).

§ 20. Bemærkes maa det imidlertid nødvendigvis, ligesom det da ogsaa letteligen sees af det Foregaaende, at vi her ikke handle om Guds Søns væsentlige Retfærdighed, men om den, Han som vor Midler og Frelser har forhvervet ved sin hellige Lydighed, bitre Lidelse og uforskyldte Død; thi Gud har fremstillet Christus for os til en Naadestol i Hans Blod (Rom. 3, 25), nemlig, da Han saaret og blodig hang paa Korset og udøste sit kostbare Blod til vor Forløsning, hvorfor der ogsaa paa samme Sted siges, at vi „blive retfærdiggjorte uforskyldt af Guds Naade ved den Forløsning, som er i Christo Jesu" (V. 24). Derfor prædikede Apostelen „den korsfæstede Christum, som for de Troende er en Guds Kraft og Guds Visdom;" han vil ei heller „vide af Noget uden Jesus Christus og Ham korsfæstet" (Kor. 1, 23. 24; 2, 2). Efterat han paa et andet Sted har sagt, „at formedelst Ens, nemlig Christi Retfærdighed Livets Retfærdiggjørelse, kommer over alle Mennesker," forklarer han strax ovenpaa, hvad for en Retfærdighed han mener, idet han tilføier, „at Mange vorde retfærdige ved den Enes Lydighed" (Rom. 5, 18. 19). ligesom han ogsaa tydeligen paa et andet Sted siger: „Christus har frikjøbt os fra Lovens Forbandelse, der Han blev en Forbandelse for os, paa det Abrahams Velsignelse maatte komme over Hedningerne i Christo Jesu" (Gal. 3. 13).

§ 21. Men vi maa 3. ogsaa betragte Christum i Henseende til os. Her skulle vi vide, at Han allerede fra Begyndelsen af „har haft sin Lyst i Menneskets Børn og bestandig elsket dem." Han har af inderlig Kjærlighed indladt sig med dem og i Naade og Barmhjertighed trolovet sig med dem (Ordsp. 8, 31; Jer. 31, 3; Hos. 2, 19). Ligesom Han fra Evighed af har tilbudt sig at ville gjenopreise og forløse den faldne Menneskeslægt ved sin Fyldestgjørelse, saaledes gjorde Han det ogsaa i Tidens Fylde og kom til Verden fattig paa alt Andet, men rig paa Kjærlighed og Miskundhed. Hans hele Liv vidner fra Først til Sidst om at Han elsker os Mennesker som sin egen Sjel. Han har fornedret sig selv og afført sig sin Herlighed, fordi Hans Hverv, at forløse os ved sin blodige Død, saaledes fordrede det. Stundom aabenbarede Han vel sin guddommelige Herlighed ved store Underværker; men Hans umættelige Kjærlighed kom dog bestandig tilsyne i alle Hans Ord, Gjerninger og Lader; den lyste ud af Hans Øine, og Hans huldsalige Ord vidnede om Hans Hjertes Venlighed. Herom have vi for

en Del allerede handlet ovenfor. Paa dette Sted ville vi fornemmeligen fæste vor Opmærksomhed paa at Guds Søn er kommen til Verden, har paataget sig menneskelig Natur og i denne gjort og lidt Saameget i „den Mening og Hensigt,“ at det Altsammen skulde komme os tilgode, som Han i evig Kjærlighed havde udkaaret sig til en Eiendom. Han har samlet en Skat, ikke for sig selv, men for Menneskene; Han har forhvervet ikke sig, men os en evig Retfærdighed; Han har overvundet Synden, Døden, Djævelen og Helvede; men Seieren er bleven os given. Han selv er os skjænket, og alle Ting med Ham. Han kommer for at gjøre et vistnok forunderligt, men dog saligt Bytte med os: for at antage vor Natur og gjøre os delagtige i sin guddommelige Natur, tage vore Synder fra os og udslette dem ved sit Blod og i dets Sted skjænke os sin Retfærdighed og pryde os med den. Kort, Han er indtraadt i Samfund med os; Han staar Last og Brast med os; Han er vort Hoved og vi ere Hans Lemmer; Han er Vintræet, og vi ere Grenene, osv. Dette var ogsaa, som af det Ovenanførte, § 15 o. flg., sees, Hans himmelske Faders Formaal og Øiemed. Han havde sat Adam til Menneskeslægtens Stamme; men efterdi han var fordærvet ved Synden og havde udbredt sin Synd og Elendighed i alle sine Grene og Efterkommere, saa har Gud beskikket en anden Stamme, nemlig sin allerkjæreste Søn Jesum Christum, som vi formedelst Troen skulde indpodes i, paa det vi ved Ham atter skulde komme til vor tabte Herlighed og Salighed.

§ 22. Herpaa gaaer nu den hele Skrift ud og viser ligefra Begyndelsen af den Herres Jesu hellige Liv indtil Hans Død, fra Hans Komme i Verden indtil Hans Himmelfart, at Han intet Andet havde at gjøre her i Verden end at arbeide til vort Bedste og vor Salighed, - at Han tilhører os med alle sine Gjerninger, med sit hele Liv, med sine Lidelser, sin Død, Opstandelse og Himmelfart, med sin hellige Lydighed, sin Retfærdighed, Fortjeneste og Salighed, og at vi ligesaa trygt kunne forlade os derpaa, som om vi havde gjort og lidt det Altsammen selv. Profeten Esaias siger af den Hellig Aands Drift i den hele gammel-testamentlige Kirkes Navn: „Et Barn er os født; en Søn er os given“(Kap. 9, 6). Over disse Ord gav Engelen Forklaring, da han kundgjorde Hyrderne den Herres Jesu Fødsel, sigende: „Se, jeg forkynder Eder en stor Glæde —; thi Eder er idag en Frelser født, idet han derhos henviser dem til Krybben, hvori dette Glædesbarn var lagt, forat de kunde se det og desto mere tilegne sig det og glæde sig i det (Luk. 2, 10—12). Kort efter sin Fødsel underkastede det sig ved Omskjærelsen Loven og gjorde Begyndelsen til ved sin hellige Lydighed at opfylde den. At dette er skeet til vort Bedste, lærer den hellige Apostel, naar han siger: „Der Tidens Fylde kom, udsendte Gud sin Søn, født af en Kvinde, født under Loven, paa det at Han skulde frikjøbe dem, som vare under Loven, at vi skulde faa den sønlige Udkaarelse“ (Gal. 4, 4. 5).

§ 23. Om Hans hellige Lidelse og Død siger Esaias paa et andet Sted: „Visseligen har Han taget vore Sygdomme paa sig og baaret vore Piner. — Han er saaret for vore Overtrædelser og knust for vore Misgjerninger; Straffen laa paa Ham, at vi skulde nyde Fred, og vi have faaet Lægedom ved Hans Saar“ (Kap. 53, 4. 5). Ligesom han nu her tilegner den Herre Messias vore Synder og deres Straf, saaledes tilegner han sig paa andre Steder Hans Retfærdighed og lærer os at gjøre ligesaa, idet han siger: „Sandelig, i Herren (siger man om mig) er Retfærdighed og Styrke. Jeg vil glæde mig storligen i Herren; min Sjel skal fryde sig

i min Gud; thi Han har iført mig Saligheds Klæder; Han har beklædt mig med Retfærdigheds Kappe" (Kap 45, 24; 61, 10). Herom handler ogsaa følgende Sprog: „Gud beviser sin Kjærlighed mod os derved, at Christus er død for os, der vi endnu vare Syndere. Vi ere forligte med Gud formedelst Hans Søns Død. Christus blev given hen for vore Overtrædelser og opreist for vor Retfærdiggjørelse. Ligesom ved det ene Menneskes (Adams) Ulydighed de Mange ere blevne Syndere, saa skulle og de Mange vorde retfærdige ved den Enes Lydighed. Ligesom Synden herskede ved Døden, saa skal og Naaden herske ved Retfærdighed til et evigt Liv formedelst Jesum Christum" (Rom. 5, 8. 10; 4, 25; 5, 19. 21). „Christus er bleven os Visdom fra Gud og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning" (1 Kor. 1, 30). „Den, som ikke vidste af Synd, har Gud gjort til Synd for os, paa det at vi skulle i Ham vorde retfærdige for Gud" (2 Kor. 5, 21). Lad det ikke mishage den gudelige Læser, at jeg ved denne Leilighed sammendynger slige Skriftens Udsagn; Det gaar mig ligesom en tørstig Vandringsmand, der finder en frisk og liflig Kilde og drikker deraf den ene Gang efter den anden, indtil han har slukket sin Tørst. Jeg maa anføre det ene Sprog efter det andet, fordi de alle komme fra Guds evige Kjærligheds Væld og føre Jesu Døds og Blods Kraft med sig. Ethvert af dem fortjente, at alle dets Ord omhyggeligen overveiedes og lagdes os paa Hjerte, naar kun Tiden vilde tillade det.

§ 24. Men at vi ogsaa have Del i Herrens Opstandelse og Himmelfart saavelsom i Hans Sæde ved Guds høire Haand, lærer Skriften ligeledes med klare Ord: „Gud, som er rig paa Barmhjertighed, gjorde formedelst sin store Kjærlighed, med hvilken Han elskede os, ogsaa os levende, der vi vare døde i Overtrædelserne, og opreiste os tillige og satte os tillige i det himmelske Rige i Christo Jesu" (Efes. 2, 4—6). „Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Christus er den, som er død, ja meget mere, som er opreist, som og er ved Guds høire Haand, som og træder frem for os." (Christus er indgangen i Himmelen, at træde frem for Guds Ansigt i vort Sted — Rom. 8, 33. 34). Af alt dette er det nu aabenbart, i hvilket Øiemed Christus er os given af sin himmelske Fader, - hvorfor Han kom til denne Verden, og hvorfor Han har gjort og lidt Saameget, nemlig forat Han skulde blive et „Almengode for alle Mennesker. Han er en Person, der tilhører Alle, den ganske Skrifts Middelpunkt, Kirkens Hjerte og Sjel, Livets Træ, Naadestolen," hvortil alle Mennesker henvises, saa at den, som tilegner sig Ham i Troen, ikke gjør Andet end hvad der stemmer overens med Guds Villie og hvad der er den Herre Jesu kjært og velbehageligt. En Moder har et fuldt Bryst, og Melken trænger hende; hvad ser hun derfor heller end at hendes Barn begjærligen tager Brystet og drikker sig mæt? Den Herres Jesu Hjerte er fuldt af Naade og Kjærlighed, og hvad kan da være Ham velbehageligere end at Menneskets Børn komme til Ham med en tørstende Sjel og blive mætte og fulde af Hans Naade? Naar et Træ om Høsten hænger fuldt af modne Frugter, saa at dets Grene derved bøies til Jorden, hvad Andet vilde det da sige, om det kunde tale end: „plukker! plukker, I, Mennesker! thi til Eders Bedste har Gud skabt mig og fyldt mig med saadanne Frugter." Nu vel, den Herre Jesus er et saadant Træ, hvis Frugter ere Guds Naade, Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Trøst, Fred, Glæde, Liv og Salighed. Og Han taler og raaber: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og

ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile. Om Nogen tørster, han komme til mig og drikke! Jeg er det Livsens Brød; hvo som kommer til mig, skal ikke hungre, og hvo som tror paa mig, skal aldrig tørste" (Matth. 11, 28; Joh. 7, 37; 6, 35).

§ 25. Her bør vi tillige vel betænke, at hvad Han i disse Skriftsprog siger, det lader Han stedse fremdeles lyde i sin Kirke og bekræfter det tillige med gjørlige Ord. Sine Tjenere har Han befalet at anprise Menneskene Hans Kjærlighed og at indbyde dem til Hans Samfund; de maa „prædike Hans uransagelige Rigdom, udlægge og forklare Skrifterne og forelægge Menneskene Ham med Hans Lidelse, Død og Opstandelse" (Efes. 3, 8; Ap. Gj. 17, 3). De ere de Engle, som vise den næsten forsmægtende Hagar og hendes Søn Vandbrønden, hvoraf de kunne vederkvæge og styrke sig (1 Mos. 21, 17. 19). Dette Ord ledsager Han med sin Kraft og lader dem, som i Troen gribe det, erfare, at hvad de have hørt, er ingen tom Lyd, og at der er mere Kraft deri end i Alverdens Apotheker. Og saaledes fremstiller Han sig ogsaa daglig for sin Kirke i de høiværdige Sakramenter. Han kommer stedse fremdeles med Vand og Blod (1 Joh, 5, 6). I dem frembyder Han sig med al sin Fortjeneste, med al sin Retfærdighed og Salighed for alle dem, som behøve, og attraa Ham; Ingen er Ham for høi eller lav, Ingen for rig eller fattig, og Han forlanger hverken Sølv eller Guld, men ikkun et bodfærdigt, troende Hjerte. „Jo mere trængende og tørstende, desto bedre; jo fattigere, desto kjærere." Han tragter ikke efter noget Andet end at fuldkomme sin himmelske Faders Villie og at gjøre mange Sjele salige, og i denne Forstand maa de Ord af David tages, naar han siger: „Se, jeg kommer. — — Til at gjøre din Villie, min Gud er min Lyst, og din Lov er i mit Inderste" (Ps. 40, 8. 9). Den Guds Villie, som den Herre Jesus gjerne udretter, er udentvivl den, hvorom Han siger: „Dette er Faderens Villie, som mig udsendte, at jeg skal Intet miste af alt det, som Han har givet mig" (Joh. 6, 39), og paa et andet Sted: „Min Mad er, at jeg gjør Hans Villie, som mig udsendte, og fuldkommer Hans Gjerning" (Joh. 4, 34). Da Herren talte dette, var Han just ifærd med at vinde en Sjel og bringe den til sin himmelske Fader, hvoraf vi kunne slutte, at den Villie og Gjerning, hvortil Gud har beskikket og udsendt sin Søn, er at gjøre Syndere salige. Og dette gjør Han villigen og gjerne; det er Hans største Glæde; derover glemmer Han ikke blot Mad og Drikke, men ogsaa sig selv; Han har altid den Kjærlighedens og Naadens Lov i sit Hjerte, hvis Indhold i Korthed er: „at søge og frelse det Fortabte" (Luk. 19, 10); denne Lov har Hans Fader indskrevet i Hans Hjerte ved Hans Indtrædelse i Verden; den er Hans bestandige Rettesnor og er Øiemærket med Hans Ord og Sakramenter. Han vil skjænke os sig selv og ved sig selv gjøre os salige; Han vil være vor, og vi skulle være Hans.

§ 26. Hvad jeg hidtil har foredraget, vil jeg slutte med Luthers uforlignelige Ord. „Evangeliets Hovedstykke og Grundvold," siger han, „er, at du først, før du tager Christum til Exempel, annammer og erkjender Ham som en Skjænk og Gave, der er dig given af Gud og som er din egen, paa det at du, naar du ser eller hører, at Han gjør eller lider Noget, da ikke skal tvivle om at Christus selv med saadan Gjerning og Lidelse er din, saa at du kan forlade dig ligesaa tryggeligen derpaa, som om du selv havde gjort det, ja, som om du var denne selvsamme Christus. Se, det kan man kalde at kjende Evangeliet tilgavns; det er den Guds overvættes Godhed, som ingen Profet, ingen Apostel, ingen Engel

nogensinde har kunnet udsige og som intet Hjerte noksom kan beundre og begribe; det er den Kjærligheds store Ild, som Gud bærer til os; derved blive vore Hjerter og Samvittigheder glade, trygge og tilfredsse. — — Herom siger Esaias: „Et Barn er os født; en Søn er os given. Er Han os" given, saa maa Han være vor, og saa maa vi ogsaa annamme Ham som vor Egen. — — Se, naar du saaledes griber Christum som din Gave, der er skjænket dig til en Eiendom, og ikke tvivler derpaa, saa er du en Christen, og Troen forløser dig fra Synd, Død og Helvede. — Ak, herom kan Ingen noksom tale; det Beklagelige er, at denne Prædiken er bleven fortiet i Verden, og at Evangeliet ikkedestomindre alle Dage er blevet priset." Saa vidt Luther. Gud give alle sine Tjenere Naade til selv rigtigt at forstaa denne Hans Kjærligheds Hemmelighed og dette Hans Miskundheds Under, og at de saaledes maa forkynde det med glade Hjerter for Hans Menighed!

§ 27. Efterat vi nu have betragtet Christum Jesum i Hans hellige Midler-Embede, staar endnu tilbage, at vi ogsaa skulle handle om Troen, forsaavidtsom det til vort nuværende Forehavende gjøres fornødent (thi i forrige Prædiken §§ 8, 9 flg. er dens rette Art og Beskaffenhed allerede udførligen fremstillet). Apostelen siger nemlig: „Efterdi vi vide, at et Menneske ikke bliver retfærdiggjort ved Lovens Gjerninger, men ved Troen paa Jesum Christum, saa have og vi troet" (eller: „saa tro og vi) paa Jesum Christum, at vi maatte blive retfærdiggjorte ved Troen paa Christum." Af det Foregaaende er det forhaabentligen klart, i hvilken Hensigt Christus er os given, og deraf lader sig med Sikkerhed slutte, hvad den Tro er, hvorved vi blive retfærdige. Thi naar den Herre Jesus er en Gave og et almindeligt Gode, idet Naadens Fylde er at finde i Ham, og idet Han som sand Gud og sandt Menneske har gjort og lidt Alt for os, osv., saa følger heraf, at det er Troen, som tager imod denne Gave, tilegner sig dette almindelige Gode, øser med Glæde af den Kilde, der er os anvist og skjænket, og betragter Alt, hvad den Herre Jesus har gjort og lidt, som sit Eget. Dette er endvidere let at bevise med Apostelens Ord i det paafølgende 19de Vers: „Jeg er formedelst Loven død fra Loven, at jeg skal leve for Gud." Gud har, vil han sige, givet mig og os Alle en ny Lov, nemlig, at vi skulle tro paa Hans allerkjæreste Søn og tilegne os Hans fuldkomne Retfærdighed; ved denne Troens Lov (Rom. 3, 27) er jeg død fra Mose Lov; denne har intet Mere med mig og jeg intet Mere med den at bestille, hvad min Retfærdiggjørelse og det evige Liv betræffer; dens Forbandelser og Trusler skrække mig ikke mere; min Samvittighed er nu fri for dens Tvang. Men jeg lever for min Gud, der har gjort mig levende ved Christus og opfyldt mig med fuldkommen Forvisning om det evige Liv. Jeg har nu ligesom faaet en ny Sjel, nemlig Jesus Christus, der lever i mig og som tillige ved sin Hellig Aand regjerer og leder mig, saa at jeg villigen og med Glæde lever min Gud til Ære i barnlig Lydighed, og hvad Loven ikke med alle sine Bud og Skræmsler og Forbandelser formaaede at aftvinge mig, det gjør jeg nu med villig Sjel i den Herres Jesu Kraft og formedelst Hans Hellig Aands Drift, osv. Og ikke nok hermed; men han siger desuden: „Jeg er korsfæstet med Christo" (V. 20). Han kunde vel have sagt: jeg har Del eller Fællesskab i Christi Kors og Død; men for at fremstille Troens Art udtrykker han sig paa en anden Maade. Efterdi min Frelser, vil han sige, er død for min Skyld og for mig paa Korset, og jeg ikke blot ved, men ogsaa af Hjer-

tet tror dette og i fast Tillid holder mig til Hans Kors, saa er der ogsaa for min Del gjort Guds Lov saa fuldkommen Fyldest, som om jeg selv havde hængt paa Korset og bødet for alle mine Synder. Thi saasom den Herre Jesus har elsket mig saa høit, at Han har hengivet sig for mig i Døden paa Korset, og Han derhos ved sin Naade ogsaa har bragt mig til Troen, saa at jeg af Hjertet holder Ham for min største Trøst og eneste Midler og hænger med min Sjel vel Ham alene, saa ere vi nu „ikke To, men Et; den korsfæstede Christus er min Sjels Sjel, mit Hjertes Hjerte, mit Liv, min Retfærdighed, min Kraft, min Styrke, min Himmel og mit Alt;“ jeg ved ikke af nogen Synd, ikke af nogen Død, ikke af noget Helvede; men Jesus, Jesus alene lever og hersker i mig med sin Naade, sin Kjærlighed, sin Retfærdighed, sin Fred, sin Glæde, sin Aand. Mit andet Liv i Kjødet agter jeg ikke for noget Liv; mit sande Liv bestaar i Troen paa Guds Søn, osv.

§ 28. Herved er vel at merke, at den hellige Apostel i denne høist magtpaaliggende Sag, nemlig Retfærdiggjørelsen for Gud, sætter sin egen Person aldeles tilside og ikke vil vide noget af sig selv; han siger, at „han lever ikke mere,“ men fremstiller sig derimod i den korsfæstede Herres Jesu Person og siger, „at han er korsfæstet med Ham;“ han taler ogsaa om et Samfund og Fællesskab mellem Christum og sig som det, der finder Sted mellem Sjelen og Legemet, idet han siger: „Christus lever i mig, - jeg lever i Troen paa Guds Søn,“ og forat man skal vide, hvorfor han stiller sig i et saa nært Forhold til Christus og saaledes tilegner sig Hans Kors, saa tilføier han: „som har elsket mig“ eller, som han paa andre Steder siger, „grebet mig og taget sig af mig (Rom. 15, 7) og givet sig selv hen for mig“ (Filipp. 3, 12). Af alt dette kunne vi nu slutte, at siden Gud fra Begyndelsen af har fremstillet sin allerkjæreste Søn som en Naadestol, som et Livsens Træ, som en Midler og Saliggjører for den ganske Verden og henvist alle Mennesker til Ham - siden Guds evige Søn har paataget sig menneskelig Natur og som sand Gud og sandt Menneske for os og i vort Sted vist Loven fuldkommen Lydighed, bødet for os med sin Død og sit Blod, fundet „en evig Retfærdighed og evig Forløsning“ (Dan. 9, 24; Ebr. 9, 12) og lader sig selv med hele sin Fortjeneste og Naadesfylde byde og række os i Ordet og de hellige Sakramenter, saa og lader os paa det Venligste kalde til sit Samfund og Nydelsen af den af Ham forhvervede Frelse, og siden vi derhos til vore Forbilleder have de Hellige, som i Troen med Glæde have annammet dette Samfund med Christo og derved ere blevne retfærdige og salige (Ap. Gj. 13, 26. 38. 39), — saa er der nu intet andet Middel til at erholde den Retfærdighed, som gjælder for Gud, end Troen, der modtager Guds Gave, griber sin Midler og Naadestol, Jesum Christum, med sit ganske Hjerte, indtræder med Glæde i Hans Samfund og ikke stoler paa sig selv, sin egen Fortjeneste og sine egne Gjerninger, men blot paa Jesum Christum og Hans Fortjeneste og søger sin Retfærdighed, sit Liv og sin Salighed i Ham alene.

§ 29. Heraf sees ogsaa klarligen, hvorfor Retfærdiggjørelsen tilskrives Troen alene, nemlig fordi den giver Gud Æren, tror paa Hans naaderige Forjættelser og stoler af Hjertet paa dem, - fordi den hænger ved den korsfæstede Christus, der er vor Retfærdighed, og forener og forbinder os med Ham; thi „paa denne Forening med Christus beroer den hele Sag;“ af den flyder Fællesskabet med Ham, saa at ligesom vore Synder isandhed blive tilregnede Ham, hvisaarsag Han kalder dem sine Synder og siges at

være „gjort til Synd for os“ og har maattet undgjælde, bøde og gjøre Fyldelst for dem som sine egne, saaledes bliver ogsaa isandhed Hans Retfærdighed tilregnet os. Der siges om os, at vi, som Grundtexten udtrykker sig, „vorde Guds Retfærdighed i Ham (i Ham vorde retfærdige for Gud),“ og denne Hans Retfærdighed skulle vi for Guds Dom nyde godt af som vor egen (Ps. 40, 13; 69, 6, 7; 2 Kor. 5, 21). Skriften taler paa mange Steder om dette Samfund og Fællesskab med Christo formedelst Troen, som naar den siger; „Herren er vor Retfærdighed“ (Jer. 23, 6). „Christus er bleven os Visdom fra Gud og Retfærdighed“ (1 Kor. 1, 30). „Christus bor formedelst Troen i vore Hjerter“ (Efes. 3, 17). „Der er ingen Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu“ (Rom. 8, 1). „Jeg agter Alt Skarn at være, paa det at jeg kan vinde Christum og findes i Ham, saa jeg ikke har min Retfærdighed, den af Loven, men den ved Troen paa Christum, Retfærdigheden af Gud formedelst Troen“ (Filipp. 3, 8. 9). „Jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu“ (Filipp. 3, 12). „Gud er trofast, ved hvem I ere kaldte til Hans Søns, Jesu Christi, vor Herres, Samfund“ (1 Kor. 1, 9). „Kjende I Eder ikke selv, at Jesus Christus er i Eder?“ (2 Kor. 13, 5) I, „Saamange som ere døbte til Christum, have iført Christum“ (Gal 3, 27). „Det, som vi have seet og hørt, forkynde vi Eder, at ogsaa I skulle have Samfund med os; men vort Samfund er med Faderen og med Hans Søn, Jesu Christo. Dersom vi vandre i Lyset, ligesom Han er i Lyset, have vi Samfund med hverandre, og Jesu Christi, Hans Søns, Blod renser os fra al Synd“ (1 Joh. 1, 3. 7).

§ 30. Om denne Forening med Christo ved Troen, for hvis Skyld vi af Gud blive erklærede for retfærdige og tagne til Naade, have vi ligesaa klare som betydningsfulde Udsagn af mange gamle og nye Kirkelærere. Justinus Martyr siger: Hvad Andet kunde skjule vore Synder end Hans Retfærdighed? Og er der nogen Anden, i hvem vi syndige og ugudelige Mennesker skulde kunne anſees for retfærdige end Guds enbaarne Søn? Hvilket sødt Bytte, hvilket ubegribeligt Mesterstykke, hvilken uventet Velgjerning, at Manges Synder tildækkes ved En, og at mange Uretfærdige blive ansede for retfærdige formedelst Ens Retfærdighed! Athanasius siger: Efterdi vi blive delagtige i Guds Søns Retfærdighed, saa bevares vi derved til Liv og Salighed. Makarius siger, at Christus er Alt i Alle, og ligesom et nøgent Barn ikke kan pleie sig selv, men ser grædende paa sin Moder, indtil hun endelig af moderlig Omhed tager sig af det, saaledes ser de troende Sjele paa Gud; ligesom Grenen maa visne udenfor Vintræet, saaledes ogsaa den, som vil vorde retfærdig og salig udenfor Christus. Gregorius Nyssenus: Christus har taget mine Synders Urenhed paa sig og gjort mig delagtig i sin Renhed. Bernhard siger, at han vil sanke og binde sig en (Myrrha-) Kost af al den Herres Jesu Angest og Lidelse, af alt Hans Arbeide, alle Hans Anfegtelser, al Hans Vaagen, alle Hans Taarer og Smerter; den skal hænge paa hans Bryst (og Hjerte), og Ingen skal tage den fra ham; den skal være hans Visdom, hans fuldkomne Retfærdighed, hans overflødige Fortjeneste og hele Salighed. — — Hvad der fattes ham, vil han dristig tage af sin Herres Jesu Vunder, der strømme over af Naade. — — „Jeg vil alene tænke paa min Herres Retfærdighed, der ogsaa er min; thi Han er bleven mig Retfærdighed fra Gud. Jeg behøver ikke at frygte for at den ikke skal være tilstrækkelig for os begge; denne Kaabe er ikke for liden til at skjule baade Ham og mig,“ osv.

§ 31. Af denne Kilde og Bæk have Luther og andre gudfrygtige Lærere i vor Kirke øft og skrevet saare herligt og trøsteligt derom. Luther siger: „Man frembærer Christum for dig i Ordet og Evangeliet og holder Ham gjennem dine Øren frem for dit Hjerte og tilbyder dig Ham som den, der har hengivet sig for dig, for din Uretfærdighed, for din Urenhed; derfor kan du hellerikke tage imod Ham med noget Andet end med dit Hjerte, og det gjør du, naar du lukker op for Ham og siger af ganske Hjerte: „Ja, jeg tror, at det er saaledes." Se saaledes, gaar Han formedelst Evangeliet gjennem dine Øine i dit Hjerte og bor der formedelst din Tro. Saa er du da ren og retfærdig, ikke formedelst dine Gjerninger, men formedelst den Gjæst, som du ved Troen har annammet i dit Hjerte. — — Naar der nu er saadan Tro hos, og du nu har Christum i Hjertet, saa behøver du ikke at tænke, at Han kommer fattig og tomhændet. Han bringer med sig sit Liv, sin Aand og Alt, hvad Han er, har og formaar." Og paa et andet Sted: „Christus greben i Troen og boende i Hjertet, er de Christnes Retfærdighed, for hvis Skyld Gud erklærer os for retfærdige og skjænker os det evige Liv. Man maa ikke skille disse Tre ad: Troen, Christum og Annammelsen (fra Guds Side) eller Retfærdighedens Tilregnelse. Troen griber Christum, har Ham hos sig og holder Ham indesluttet (i Hjertet), ligesom Ringen en Ædelsten. Hvo der nu bliver funden at forlade sig paa den med Hjertet grebne og omfattede Christum, ham anser (og erklærer) Gud for retfærdig; dette er den Maade, hvorpaa og den Fortjeneste, ved hvilken vi opnaa Syndernes Forladelse og Retfærdighed for Gud. Thi Han siger: efterdi du tror paa mig og griber Christum, som jeg har givet dig til en Mægler og Ypperstepræst, saa vær retfærdig, og saaledes annammer Gud os som Retfærdige formedelst Troen paa Christum. — — Christus er Troens Maal og Med; ja ikke det alene; men Christus er, om jeg saa maa sige, selv tilstede i Troen; Troen er en Erkjendelse eller Taage, hvori man Intet ser, og dog er Christus tilstede i denne Taage (eller dunkle Erkjendelse). Ligesom Gud paa Sinai Bjerg og i Templet (i det Gamle Testament) boede midt i den dunkle Sky, saaledes bestaar vor Retfærdighed i vor Tro og vort Hjertes Taage, i Tilliden til Ham, som, uagtet vi ikke se Ham, dog visseligen er tilstede. Naar vi ville tale om de Christnes Retfærdighed, saa maa vi sætte vor Person aldeles tilside. — — Der maa blive Et af Christus og min Bevidsthed, saa at jeg ikke mere ved af noget Andet end Christus, der er korsfæstet og igjen opstanden. — — Efterdi Christus lever i mig, saa tilhører Alt, hvad der af Naade, Retfærdighed, Liv Fred og Salighed findes hos mig, Christus, og dog er det tillige mit, efterdi jeg er forenet med Ham og hænger ved Ham formedelst Troen, der ligesom gjør mig og Christum til et Legeme i Aanden. — — Vil du i Retfærdiggjørelsen adskille Christi Person fra din, saa er du under Loven og forbliver derunder og lever i dig selv og ikke i Christo. — — Ved Troen bliver du saaledes forenet med Christus, at du og Han blive saa at sige en Person, der ikke mere maa adskilles i to - - -, saa at du med Frimodighed kan sige: jeg er Christus, det er: Christi Retfærdighed, Seier, Liv osv. ere mine, medens derimod Christus siger: jeg er denne stakkels Synder, det er: hans Synd, Død osv. ere mine, fordi han hænger ved mig og jeg ved ham." Og endelig slutter han saaledes: „Jeg vilde gjerne fremstille dette bedre og rigeligere, naar jeg blot kunde." Se! hans Hjerte var fuldt af Christus og Christi Liv, Retfærdighed og Aand; men Tungen var

for svag og uformuende til at udsige denne herlige Hemmeligheds Rigdom.

§ 32. Paa samme Maade tale denne store Lærers tro Efterfølgere herom. Chemnitz siger: „Man maa ikke tro, at Christi Kraft, Naade, Virksomhed, Fortjeneste og Velgjerninger meddeles de Troende udenfor og uden Hans Person og uagtet Han selv ikke er nærværende; men det er fremfor Alt nødvendigt, at Christus selv gives os og bliver vor. Han maa være hos os og forenet med os, saa at vi altsaa fra Ham, i Ham og ved Ham blive fyldte med al Guds Fylde." Og atter: „Troen griber Naadesforjættelsen og tilligemed den Midleren, Guds Søn selv, der er vor Retfærdighed." Dr. Gerhard anfører etsteds følgende Ord af Bellarmin: „Vi kaldes ikke Guds Retfærdighed i os selv, men i Christo, efterdi Han er vort Hoved. Hvad der nu tilkommer Hovedet, det tilhører ogsaa Lemmerne, ikke forsaavidtsom de ere adskilte fra Hovedet, men forsaavidtsom de ere forenede og udgjøre Et med Hovedet," og tilføier derpaa: „Vi lægge til, at vi ved Troen blive indpodede i Christus og vorde Hans aandelige Legemes Lemmer. Saaledes er da Troen det Middel, hvorved vore Synder blive lagte paa Christum og Hans Retfærdighed tilregnet os, og paa denne Maade kommer dette salige Samfund og Bytte istand (Retfærdighed for Synd og Synd for Retfærdighed).

§ 33. Lader os nu drage Nytte af denne høist trøstelige Lære om en stakkels Synders Retfærdiggjørelse for Gud, der sker af blot og bar Naade for Jesu Christi Skyld, hvem vi i Troen tilegne os, og lader os af „hvad der hidtil er foredraget for det Første lære," at den er sikker, urokkelig og saaledes grundet i Guds Ord, at vi hverken ved Satans Magt og List eller ved Fornuftens spidsfindige Indvendinger eller ved Verdens Spotterier maa lade os afdrage derfra. Der forkyndes neppe af den evangeliske Kirke nogen med Guds Ord overensstemmende Lære, som dens Fiender saa endrægtigt og heftigt have opsat sig imod og saa haanligen modsagt, som nettop denne. Isærdeleshed gaa de løs paa „Christi tilregnede Retfærdighed," som de kalde en selvopfunden, indbildt Drømme-Retfærdighed, en Maske, en Daarskab, en falsk Tanke osv., idet de med Bestemthed paastaa, at Mennesket maa være retfærdigt i sig selv, ved egen Hellighed og Gudsfrygt, saafremt det skal blive antaget og anseet for retfærdigt af Gud.

§ 34. Aarsagen er udentvivl en dobbelt: 1) at de „altfor meget overlade sig til Fornuften" og lytte mere til den end til Guds hellige Ord. Det er efter Faldet Mennesket medfødt, at det gjerne vil være Noget, endog i Guds Øine; det finder det urimeligt, at det med al sin Visdom, Retfærdighed og Gudsfrygt, al sin Stræben, Flid og Møie skal agtes for Intet og være aldeles forkasteligt, - at det skal lade alle Ting fare og i Tillid til Guds blotte og bare Naade og Barmhjertighed kaste sig ned for den korsfæstede Christi Fødder og blive retfærdigt og saligt ved Troen alene. Det mener, at det vilde være at gaa Guds Retfærdighed for nær, om denne ikke skulde faa Fyldestgjørelse og Betaling hos Synderen selv; derfor vil det stræbe at forsone den med Hensyn til sine forrige Synder ved egen Gudsfrygt og efterfølgende gode Gjerninger. Dette lærer den hellige Apostel, naar han siger om de vantroende Jøder: „Da de ikke kjende Guds Retfærdighed" (den Retfærdighed, som skjænkes af Gud, eller: som gjælder for Gud) „og tragte efter at oprette en egen Retfærdighed" — at opstille og opretholde en egen Retfærdighed for Gud, det søge, derefter stræbe de, og derfor gjøre de sig megen og sur Møie), saa „underkaste de sig ikke Guds Retfærdighed" (Rom. 3, 10). Mærk vel: Men-

nesket vil ikke være underdanigt, ikke ligge for Christi Fødder og leve af Hans Naade; det vil staa for Gud med sin egen Retfærdighed. Christum kunde det jo sagtens taale som Hjælper og Frelser; men at Han med sin Fortjeneste vil være Alt alene, det kan det ikke finde sig i. Denne Vanart er saa dybt rodfæstet i det menneskelige Hjerte, at selv de Troende og Gjenfødte have Nok at gjøre med at værge sig derimod: „Naturen vil altid gjerne," som Luther siger, „tinge med Gud om at Han skal se paa vort Levnet (og vore Gjerninger) og for vor Skyld gjøre sin Dommerstol til en Naadestol. Lad hvo som vil begynde og forsøge derpaa, saa skal han faa se og erfare, hvor tilgavns vanskeligt og surt det falder et Menneske at arbeide sig ud og af ganske Hjerte hæve og opsvinge sig ved Troen paa denne vor eneste Mægler. Jeg har nu snart i tyve Aar prædiket derom og drevet derpaa med Læsning og Skrivning og burde medrette være trængt igjennem; men jeg føler endnu stedse den gamle Urenhed hænge ved mig, at jeg gjerne vil kjøbslaa med Gud og selv medbringe Noget, saa at Han skal være nødt til at give mig sin Naade for min Hellighed, og jeg kan slet ikke faa i mit Sind, at jeg skal overgive mig saaledes paa blot og bar Naade; — — derfor er det intet Under, at det falder Andre vanskeligt at fatte Troen i saadan Renhed."

§ 35. Den anden Aarsag er Uvidenhed, idet de ikke rigtigt granske denne Lære og søge at komme paa det Rene dermed; thi efterdi de nu engang have opfattet og indrettet den efter sin Fornufts Indbildning og derhos aldrig have erfaret nogen synderlig Samvittighedsangest og Anfegtelse med Hensyn til sin Hellighed eller Vanhellighed, saa fare de hen over Skriftens Kraftsprog og ere ligesom Myggene og Fluerne, der i den hede Middagsstund, naar Veiret er smukt, lege og jage hverandre omkring og stundom vel ogsaa sætte sig paa en honningfuld Blomst, men uden at kunne samle nogen Honning og berede sig paa fremtidig Mangel og Nød. De sikre Hjerter, der aldrig have været ret bedrøvede over sine Synder, - der agte den menneskelige Naturs dybe Fordærvelse for et ringe Onde og aldrig have følt Guds Vrede i sin Samvittighed, de sætte ingen videre Pris paa Læren om Retfærdiggjørelsen, saaledes som den fremstilles i Guds Ord; de have Trøst nok hos og i sig selv og mene, at det staar saa vel til med deres Liv og Levnet, at de dermed godt kunne bestaa for Gud, medens dog Andre, som ere øvede i Troen og forfarne i Anfegtelser, vide, at al vor Retfærdighed og Hellighed er for Gud ligesom en tør Kvist og et vissent Straa mod en fortærende Ild, hvorfor det glæder dem saare, naar de i Guds Ord finde Noget, som forvisser dem om Samfundet med Christo.

§ 36. For nu at bekjæmpe slig Vildfarelse og Vankundighed, saa maa vi vide, at „den menneskelige Fornuft" intet kjender til den rette Maade at blive retfærdig paa for Gud. Hverken Plato eller Aristoteles*) eller noget andet vist og retskaffent Menneske kan ved Hjælp af Naturens Lys lære os, hvad der er over Naturen. En stakkels Synders Retfærdighed for Gud er en Evangeliets Lære, hvorom Fornuften og det uigjenfødte Hjerte Intet ved; hele Evangeliet er en „Hemmelighed og en Guds Visdom (ikke en Visdom af denne Verden, ei heller af denne Verdens Overster," ɔ: de Store, Berømte og Høitanseede i denne Verden), „en Visdom, som var skjult og hvilken Gud har forud beskikket før Verdens Begyndelse til vor Herlighed og som det naturlige Menneske ikke fatter; det er ham en Daarlighed, og han kan ikke kjende det" (1 Kor. 2, 6. 7. 14). Naar da

*] To berømte Filosofer [Fornuftvise] i det gamle Grækenland.

dem! Af den foregaaende grundige
mstilling vil det tilfulde sees, hvor-
vi ikke kunne eller ville vide af nogen
den end den nysmeldte Retfærdighed.
en er sandelig ingen Indbildning, som
ı et sindssygt Menneske indbildte sig
v og tillige vilde indbilde Andre, at
n var en Keiserson og Medarving til
den Ære, Værdighed og Herlighed,
r tilhører den rette Søn; men den er
Overbevisning og et Vidnesbyrd, ud-
aet fra den Hellig Aand, der i Ordet
der os at tro, at vi ere Guds Børn
Arvinger og Jesu Christi Medarvin-
: (Rom, 8, 16. 17). Det Samfund,
have med Christo i Troen, og den
etfærdighed, som desaarsag vorder os
regnet, har sin Grund i vor Guds
ige Raad, Villie og Forgodtbefindende.
or at gjenopreise den faldne Menneske-
egt og hjælpe den ud af Syndenøden,
ır Han efter sin uransagelige Visdom
ubegribelige Barmhjertighed beskikket
ı allerkjæreste Søn til en Naadestol,
læegler og Saliggjører, fremstillet Ham
r Alle og fra første Begyndelse af hen-
st dem til Ham alene. Den, som nu
older sig til denne Naadestol, han føl-
er ikke en egen falsk Indbildning, men
uds hellige Ord, hvori Han har aaben-
aret os sin evige Raadslutning og sin
aadige Villie. Det er alene Gud, som
etfærdiggjør den Ugudelige og som har
Dommen over Ham i sin Haand. Da
Han nu efter sin Godhed og Barmhjer-
tighed har fundet et Middel til at gjøre
sin Retfærdighed Fyldelst og retfærdig-
gjøre Mennesket af Naade, uden nogen
Medvirkning fra dets Side, hvorfor skulde
vi da ikke med den dybeste og ydmygste
Tak modtage dette Middel og glæde os
over Hans Miskundhed? Ere vi visere
end Han? Eller kunne vi udfinde et
bedre Middel til at opnaa Retfærdighed
end det, Han i sit Ord har anvist os?

§ 37. Men forat vi ogsaa skulle kunne raade Bod paa Vankundigheden, saa maa vi vide, at det uden al Tvivl er en skrækkelig Gudsbespottelse, naar et Menneske fordrister sig til at kalde Christi Retfærdighed, der tilregnes Troen, en Maske, et Skalkeskjul, en Drøm, en Indbildning osv. Gud forbarme sig over dem, som det gjøre, og tilregne dem det ikke! Han give dem Naade til at betænke sin sidste Nød og til ikke i sine sunde Dage at bespotte eller bortstøde den Naade, som da skal være deres Trøst, at ikke det, som de saa længe have foragtet, da skal glippe

§ 38. Troens Retfærdighed er endvidere grundet i Samfundet med Christo.

Men hvad mene I vel, I Menneskebørn? Er det noget Ringe at være forenet med Guds Søn og at staa i et sandt og virkeligt Samfund med Ham? Er det en simpel Ting, naar Skriften siger, at de Troende ere i Christo, og at Han bor i dem formedelst Troen? Hvad tykkes Eder om de Ord, Han taler til sine Disciple og følgelig til alle Troende: „I i mig og jeg i Eder", og som Han paa et andet Sted forklarer med et Billede, sigende: „Jeg er Vintræet; I ere Grenene. Bliver i mig og jeg i Eder! Hvo som bliver i mig og jeg i ham, han bærer megen Frugt; thi uden mig kunne I slet Intet gjøre. Om Nogen ikke bliver i mig, han bliver udkastet som en (afskaaren eller afreven) Gren og visner" (Joh. 14, 20; 15, 4—6). Heraf sees aabenbarligen, hvorfor den bodfærdige Synder bliver retfærdig for Gud ved en Andens Retfærdighed. Den er vel udenfor ham og en Andens, naar der sees hen til dens Art og Erhvervelse; men den er i ham og bliver hans egen formedelst det i Troen og Naaden grundede Samfund med Christo. I Christo bor en stor og brændende Kjærlighed, formedelst hvilken Han giver og skjænker os sig selv til en Eiendom med al sin Fortjeneste og hellige Lydighed og alle sine Velgjerninger; i os bor Troen, som en guddommelig Kraft, der skabes og opholdes af den Hellig Aand og gjør vor Sjel dygtig til at gribe Christum som en Guds Gave, som sin Eiendom, som sin Skat og Rigdom, som sit Skjul og Værn, og da bliver den en Aand med Christo, — da bedømmes den i Guds Dom ikke efter hvad den er i sig selv og efter sin syndige Natur, eller efter det Samfund, den har med Adam i Synden, men efter hvad der er i Christo og efter det Samfund, den har med Ham i Troen.

§ 39. Derfor er den Tilregnelse af Christi Retfærdighed, der vederfares os formedelst Troen, ingen simpel Sag, men Noget, som den retfærdige og hellige Gud gjør af sin store Barmhjertighed og ifølge den Beslutning, Han fattede, før Verdens Grundvold blev lagt, — som Han gjør for sin allerkjæreste Søns, Jesu Christi, Skyld, der fremstiller sig for Guds Domstol med sin hellige Fortjeneste og fuldkomne Betaling for vore Synder saavelsom med sin hellige Lydighed og med den troende Sjel ved sin Side. Han staar hos den som dens Talsmand; Han har omslynget den med sine Arme, ja indesluttet den i sit Hjerte, og den holder sig til Ham og har Ham boende i sit Hjerte formedelst Troen. Hvorledes kan nu den barmhjertige og kjærlige Gud under saadanne Omstændigheder andet end ved en fast og uryggelig Domsafsigt erklære den troende Sjel for retfærdig og værdig til Saligheden? — hvilken Dom Hans Apostel har ført i Pennen og efterladt os, sigende: „Saa er da nu ingen Fordømmelse, for dem, som er i Christo Jesu. Den, som ikke vidste af Synd, har Gud gjort til Synd for os, paa det vi skulle i Ham vorde retfærdige for Gud" (Rom. 8, 1; 2 Kor. 5, 21).

§ 40. Omendskjønt nu al Fornuft med al Grund burde være tilfreds hermed og efter at have hørt slige klare Udsagn lægge Haanden paa Munden og sige: „Jeg har kundgjort — og forstod det ikke —, hvad der var mig for underligt" (Job 42, 3), saa ville vi dog end yderligere søge at overbevise den ved saadanne Ting, som foregaa i det daglige Liv og som den er istand til at begribe. Man ved, hvilken Anseelse Klæderne kunne give et Menneske; men nu siger Skriften: „Saamange som ere døbte til Christum, have iført Christum" (Gal. 3, 27); skulde da ikke denne guddommelige Klædning give os Anseelse i Guds Øine, især da Christus med sin Retfærdighed ikke blot i det Udvortes berører og bedækker Legemet, men ogsaa indvortes fuldkommen omfatter og smykker Sjelen, saa at den

altsaa ikke fremtræder for Gud i sin egen Fattigdom, men i Jesu Christi rige Prydelse? Og hvad Urimeligt er der vel i Tilregnelsen af vor Frelsers Lydighed og Fortjeneste, som den troende Sjel beraaber sig paa? Hvor mange Tilfælder og Begivenheder er der ikke i det daglige Liv, hvori det Forhold, vi staa i til en Anden, kommer os tilgode! Josef fremstiller sin gamle Fader og fem af sine Brødre for Farao, og denne mægtige Hersker taler ei alene venligt med dem, men indrømmer dem ogsaa et betydeligt Stykke Land, som havde gode Havnegange og egnede sig for deres Kvægavl. Se, hvorledes disse Mennesker nyde Godt af sit Slægtskabsforhold til sin Søn og Broder, som hidtil havde virket til stort Gavn baade for Kongen og hans hele Rige (1 Mos. 47, 2. 7).

§ 41. David tog Mefiboseth, Jonathans lamme Søn, til sig ved sit Hof, lod ham stedse æde Brød ved sit kongelige Bord og overgav ham derhos Alt, hvad der havde tilhørt hans Fader, hans Bedstefader og hele Hus (2 Sam. 9, 7 flg). Alt dette skede af Hensyn til Jonathan, som havde elsket David trofast og inderligt, og formedelst den Pagt, disse havde indgaaet med hinanden. Saaledes gaar det endnu den Dag idag. Et lidet Barn ligger ofte i Vuggen og ved intet af sine Fiender og Venner at sige; men fordi det har havt en velfortjent Fader, der ved Raad og Daad har vundet en Fyrstes Gunst, høster det Fordel heraf og bliver for sin Faders Skyld elsket, æret og forfremmet. Et smukt Exempel paa at en Søns Fortjenester have kommet hans Fader tilgode er følgende. Kurfyrst*) August af Saxen havde en fortræffelig Oberst ved Navn Wolf Tiefstædt, der var af ringe Byrd, saasom han var Søn af en Klingesmed, der ogsaa havde oplært Sønnen i sit Haandværk. Efterat denne senere paa Grund af sine Heltebedrifter og gode Tjenester var bleven gjort til Ridder og belønnet med herlige Landgodser, havde han engang bemeldte høilovlige Kurfyrste til Gjæst hos sig. Som han nu stod ved Taffelet og opvartede, bød Kurfyrsten ham at sætte sig ved hans Side; men han afslog det med skyldig Ærbødighed, sigende, at han havde en Bøn at gjøre hans kurfyrstelige Naade, som han haabede han ikke vilde afstaa ham; „jeg har her“, sagde han, „min gamle Fader, som jeg næst Gud har at takke for mit timelige Liv og mit Haandværk; han ville Eders kurfyrstelige Naade lade sidde tilbords i mit Sted!“ Kurfyrsten fandt over al Maade Behag i at han, der sad i slig Ære og Velmagt, ikke skammede sig ved sin gamle Fader, og indvilgede derfor ei alene naadigst hans Begjæring, men lod tillige den Gamle drage bort med rige Gaver. Her blev den gamle, simple Fader elsket og æret for sin fornemme og høifortjente Søns Skyld. Saaledes gaar det ogsaa med Ægtefolk. Hustruen tager Del i sin Mands Æresstand og bestinnes af hans Lys, ligesom hun ogsaa eier og besidder alt Godset i Fællesskab med ham. Ja, en Fiende nyder ofte Godt af en fornem Vens Forbønner, og hvor mangen bliver ikke Livet skjænket ved en elsket Persons Mellemkomst! En Skyldner bliver løsladt af Gjældsfængslet mod en formuende Mands Borgen; en vild Stamme taales i Haugen og bliver skattet høit formedelst en ædel Kvist, hvormed den er podet, osv. Hvor meget mere ville da ikke alle Troende hos og af Gud høste Gavn af det Forhold, hvori de staa til sin Frelser, Jesus Christus, Hans enbaarne og allerkjæreste Søn, hos hvem Han finder saamegen Værdighed, Fortjeneste, Lydighed og Hellighed, som Hans Retfærdighed nogensinde kan fordre til at gjøre Forligelse for dem Alle!

*] Kurfyrster [Kaarefyrster]: Fyrster i Tyskland, som havde Ret til at vælge [kaare] de tyske Keisere.

§ 42. „Dernæst maa man vel lægge Mærke til" og aldrig tabe afsigte, at den Forligelse, som er skeet ved Jesu Blod, ei alene er kraftig og gyldig hos Gud af den Grund, at det har behaget Ham at ville lade sig nøie dermed, men ogsaa fordi den Person, som har opfyldt Loven i vort Sted og bødet for alle Menneskers Synder, „besidder en saadan Værdighed", at Hans Lydighed og Fortjeneste bliver erkjendt fuldgyldig for Guds Domstol, ja mere end tilstrækkelig til alle Menneskers Forløsning. Thi Guds evige Søn selv har i sin paatagne Manddom hengivet sig i Døden paa Korset, — „Livsens Fyrste er bleven ihjelslagen, — Herlighedens Herre er bleven korsfæstet, — det er med Guds eget Blod, at Menigheden er forhvervet, — det er Guds Søns Blod, som renser os fra al Synd, — det er sin egen Søn, Gud ikke har sparet, men givet hen for os Alle" (Ap. Gj. 3, 15; 1 Kor. 2, 8; Ap. Gj. 20, 28; 1 Joh. 1, 7; Rom. 8, 32). Hvad ere nu alle Mennesker med al sin Ulydighed, med al sin Synd og Uretfærdighed imod Guds Søn med Hans hellige Lydighed, med Hans kostbare Blod og fuldkomne Retfærdighed? Her bør al Fornuft tie og skamme sig, at den nogensinde har turdet snakke og fremføre Noget imod „denne store Gudfrygtigheds Hemmelighed" (at jeg om denne høivigtige Sag skal bruge et Udtryk, som den hellige Apostel anvender paa Guds Søns Mandomsannammelse — 1 Tim. 3, 16). Lad den heller forundre sig og takke Gud for den uudsigelige Naade, der er bleven os syndige Orme tildel!

§ 43. Endnu er der Et, som jeg ikke kan afholde mig fra at anføre imod dem, som (efter hvad man desværre maa befrygte om Mange af dem) imod bedre Vidende modsige Læren om den tilregnede Retfærdighed; man ser nemlig, at naar det i stor Samvittighedsnød eller i Dødsstunden kommer til Kamp, saa henvise de uden lang Betænkning sine Egne til denne Trøst og have intet Sikkert at berolige den forfærdede Sjel med uden det som de før havde stræbt at gjøre usikkert, saaledes som man vil kunne se af efterfølgende Beretning. En katholsk Herre, Overskatmester hos Keiser Maximilian den anden i Wien, laa farlig syg. Efter Forlangende besøgte en fornem Jesuit*) ham, trøstede ham og talte ikke til ham om Andet end Jesus Christus, der var bleven korsfæstet for vore Synder. En anden tilstedeværende Herre, som hørte dette, sagde: „min kjære Pater**)! hvoraf kommer det, at I alene henviser denne Herre, som jeg holder for min Fader og ser at være Døden nær, til Christum, Hans Død og Blod og Intet taler om gode Gjerninger, om Helgenernes Forbønner, om Aflad og Skjærsild?" Hertil gav Jesuiten til Svar: „Naadige Herre! vi maa tale paa en anden Maade med Levende og Sunde end med Halvdøde og Syge." Se engang! den menneskelige Daarlighed vil være klogere og forsigtigere end den evige Visdom. Hvad Gud ved sine Profeter og Apostle har ladet aabenbare den hele Menighed til Lærdom og Trøst, det ville Mennesker ikkun anvende paa de Døende; de mene, at den himmelske og evige Sandhed vilde være skadelig for de Friske, uagtet den dog er den rette Kilde, hvoraf alle gode Gjerninger flyde; de mene, at de maa fremme Gudsfrygt ved falsk Lære, medens de dog skulde betænke, hvad Vismanden siger: „Man behøver ingen Løgn til at fuldkomme (holde) Loven, og Visdom er Fuldkommenhed for en trofast Mund" (man har Nok i Guds Ord, naar man vil lære, hvad Ret er — Sir. 34, 8).

*] Jesuit: et Medlem af den for sin Skinhellighed, Rænkefuldhed og Samvittighedsløshed berygtede katholsk-geistlige Orden „Jesu Selskab", hvis Hovedgrundsætning er, at Hensigten helliger Midlet, eller at det er tilladt at bruge hvilketsomhelst Middel forat opnaa en god Hensigt.

**] ɔ: Fader, en Æresbenævnelse for de katholske Munke.

§ 44. Det er imidlertid forunderligt, at disse Folk, Papisterne nemlig, saa heftigt modsige den velsignede Lære om Jesu Christi tilregnede Retfærdighed og det Samfund, vi formedelst Troen have med Ham i Hans Lidelse og Død, uagtet de offentligen lære, at de hellige og gudfrygtige Menneskers Lydighed, Fasten, Beden og hele strenge Levnet kan vorde tilregnet og meddelt Andre, som begjære det, saa at det hjælper og baader dem for Guds Domstol. Det er derhos bekjendt og noksom bevisligt, at enkelte Klostere og Ordensgeistlige ei alene have oprettet et indbyrdes Fællesskab i sine Bønner og gode Gjerninger, men ogsaa for Penge optaget andre, navnlig verdslige Personer deri.

§ 45. Dette har jeg paa et andet Sted bevist med flere Exempler og skal ogsaa her anføre nogle. I Aaret 1213 have to og femti Abbeder af Cistercienser-Ordenen været samlede i Klosteret Walkenrede og optaget Keiser Otto den Fjerde som meddelagtig i alle sine og sin Ordens Fortjenester og Gjerninger. I Arkivet*) ved St. Jakobskirken i Stendal (ved hvilken jeg forhen i henved 15 Aar har beflittet mig paa at tjene Gud og Hans Menighed) findes mange gamle Dokumenter (Brevskaber), som stadfæste dette. Præsterne ved bemeldte Kirke have i Aaret 1389 solgt Broderskab med sig og Samfund i al sin Hellighed til en Frue, som de kalde Thele Brietzekens, mod en aarlig Afgift af en Mark Stendalsk (er omtrent 1 Rigsdlr. 7 Groschen 6 Penninger), der skulde svares af hendes paa Kirkegaarden beliggende Hus. Deres egne gamle saxiske Ord ere disse: „So nehme wy dysülve Süster Thele Brietzekens in use Brüderschap und bestedigen sy deilhafftig to wesen aller guden Wercke und Gebedes, dat geschüt Dach und Nacht in usere Godeshuse und in allen andern Godeshusen, dar wy met und in Brüderschap hebben“ (ↄ: saa optage vi den samme Søster Thele Brietzekens i vort Broderskab og bekræfte, at hun skal være delagtig i alle gode Gjerninger og al Bøn, som sker Dag og Nat i vort Gudshus og i alle andre Gudshuse, med og i hvilke vi have Broderskab).

*] Arkiv: Samling af Embedsbrevskaber og Embedsbøger.

§ 46. Man har ogsaa kjøbt og solgt Munkekapper i den Hensigt, at de, som bleve beklædte med dem i Døden, skulde blive delagtige i alle en saadan Ordens Fortjenester og gode Gjerninger, og dette skulde for Guds Domstol hjælpe dem til det evige Liv. Her i Byen (Magdeburg) boede fordum i St. Katharinas Sogn en Bager, som betalte Munkene 300 Gylden*) for en Kappe, hvori han blev begraven, efter hvad D. Scaccus fortæller, der havde det fra en Munk, som dengang var i Klosteret. Forskjellige lignende Exempler staa at læse hos Wolff. Herhen hører ogsaa en Betragtning af en berømt Jesuit. „Der kom en Præst“, siger han, „til et ryggesløst Menneske, som kjæmpede ei alene med Døden, men paa Grund af sine mangfoldige grove Synder ogsaa med Fortvivlelsen. Da Præsten nu gjerne vilde bringe ham til Omvendelse, talte han bevægeligen for ham og sagde blandt Andet, at han gjerne skulde være rede til at bytte sin Sjels Tilstand med hans; han vilde overlade ham alle sine Fortjenester og gode Gjerninger og istedet derfor tage al hans Syndeskyld og Straf paa sig. Herved følte den fortvivlede Synder sig lettet og trøstet og begyndte at angre sine Synder, bekjendte og beklagede dem med Taarer og døde kort derpaa rolig og salig. Den følgende Nat aabenbarede han sig for Præsten, takkede ham for sin Salighed og lod ham derhos vide at al den Fortjeneste, han havde overdraget ham, skulde blive ham dobbelt tilregnet for den store Kjærligheds Skyld, han i

*) En Gylden: henved 2 Ort Norsk.

dette Tilfælde havde lagt for Dagen." Hvem ser ikke, hvor skrækkeligt det er at skrive og udbrede slige Ting i Verden og at henvise en døende og fortvivlende Synder til Menneske-Fortjeneste og Menneske-Gjerninger, at forespeile ham til hans Trøst et Bytte med et blot og bart syndigt og overtroisk Menneske og derimod benegte Samfundet med Jesus Christus i Hans dyre Fortjeneste, hvortil den ganske Skrift leder os hen? Hvad ere alle Kloster- og Ordensmennesker, alle Munkes og Nonners Bønner, Faste, Vaagen, Liv, Lidelse, Fortjeneste, Hellighed og Gudsfrygt, om de end Alle, Saamange af dem, som nogensinde have levet og endnu leve, vare samlede paa et Bræt, hvad er det Altsammen imod Guds evige Søn, Jesum Christum, alle Menneskers Mægler og Frelser, med Hans hellige Lydighed og Fortjeneste, kostbare Blod, uforskyldte Lidelse og Død, stadige og kraftige Forbønner? Sandeligen intet Andet end hvad Skyggen er imod Solen, eller et Støvgran imod Jordkloden. Her heder det medrette og fortrinsvis: „Ikkun Forfængelighed ere Menneskenes Børn; kun Løgnere Mandens Sønner" (man kan ikke stole paa dem); Vægtskaalen (især i Guds Dommer-Vægtskaal) lettes de op; de ere af Forfængelighed tilhobe" (Ps. 62, 10).

§ 47. Er det da ikke en uchristelig Gjerning, at syndige Mennesker tør understaa sig, for Penges Skyld at henvise de Sjele til sig selv og sin egen Fortjeneste, som den Herre Jesus har forløst med sit kostbare Blod og Gud kaldet til sin Søns Samfund i den hellige Daab? Er da ikke Guds Søns Fortjeneste saa gyldig for Gud som de usle Menneskers formente Hellighed? Eller have de døbte Christne ikke ligesaa god en Ret til Jesu Lidelses og Døds Samfund som den Ret til Munkenes Samfund, de for Penge kunne kjøbe sig? Eller trænger Hans Forløsningsværk til nogen Forbedring? Maa da Guds Søn have Medhjælpere i sit Midlerembede blandt de endnu levende syndige Mennesker? „Nu, hvo der ikke har Nok i Jesus Christus, sand Gud og sandt Menneske, alle Menneskers allerhelligste og saligste Frelser, han faar søge sig en anden." Hvo der ikke vil drikke af Jesu Vunders rene Kilde, han faar slukke sin Tørst i stinkende Pøle, om han kan. Hvo der ikke har Nok i Solen, lad ham tænde sig et Lys, som kan vise ham Veien gjennem Dødens mørke Dal, om han kan skaffe sig det. Jeg beder herved alle christelige Hjerter, ogsaa dem af Modpartiet, som maatte faa dette Skrift ihænde, at de i Herrens Frygt omhyggeligen ville overveie denne høivigtige Sag, give den Herre Jesus Æren, som den eneste Midler og Saligjører, tage Naade over Naade af Hans Fylde, trøstigt og frimodigt tilegne sig Hans Samfund i Troen og, som ogsaa deres egne gamle Bøger lære, fuldkommen forlade sig paa Jesu Christi Død og indhylle og svøbe sig deri. O, kjære Sjele bortkaster Tiggerpjalterne! Her er et kosteligt Klædebon og en prægtig Prydelse, som I skulle iføres. Lader Potteskaarene og Regnepengene*) fare! Her er rødt og prøvet Guld. Ak, Herre Jesus, forbarm Dig efter din store Kjærlighed over alle Vildfarende og Forførte! Lad Alt, hvad de af Vankundighed forlade sig paa, blive til Intet for dem, saa at de omsider maa se og erfare, at der intetsteds er Retfærdighed og Salighed at finde uden hos Dig, Du høilovligste Frelser! Amen.

§ 48. Jeg henvender mig derpaa til vore Egne og kan ikke Andet end bede og advare dem alvorligt og hjerteligt, at at de ville søge tilgavns at fatte og forstaa Læren om en stakkels Synders Retfærdiggjørelse for Gud, hvilken alene opnaaes ved Troen paa Jesum Christum. Jeg ser og mærker, at der i saa Maade

*) Spillepenge af Messing eller Andet, som skulle forestille virkelige Penge.

hersker megen Brøst hos os, og at den store Koldsindighed hos vore Dages Christne og den megen Ugudelighed, som allevegne gaar i Svang og naar lige til Himmelen, fornemmeligen har sin Grund deri, at de enten ikke kjende eller ikke ret betænke og forstaa Læren om Foreningen og Samfundet med Christo formedelst Troen, eller at de ialfald omgaaes letsindigt dermed og misbruge den. Mange evangeliske Christne nutildags lade sig nøie med at vide af vor Katekismus, at Christus har forløst os stakkels fortabte og fordømte Mennesker fra alle Synder, fra Døden og fra Djævelens Vold ikke med Guld eller Sølv, men med sit hellige, kostbare Blod og sin uforskyldte bitre Lidelse og Død; naar de have fattet dette efter Bogstaven og dertil lært nogle Bønner og Skriftsprog udenad, saa mene de, at de nu kjende Christum tilbunds og vide Alt hvad de skulle vide om Ham, og formedelst denne sin Kundskab anse de sig for retfærdige og salige og tænke, at de herefter kunne gjøre hvad, det skal være, og at det intet skader dem, om de end leve i daglig Drukkenskab, Uretfærdighed og andre Synder.

§ 49. Denne Misbrug af den velsignede Lære om Retfærdiggjørelsen og denne høist skadelige Vankundighed har man tidlig iagttaget i Guds Kirke og alvorligt modsagt den. „Vi have ovenfor vist," sige de kursaxiske Kirke-Undersøgere (Visitatorer), at det er nødvendigt at prædike Omvendelse og revse det ufrugtbare Væsen, som nu er i Verden og som tildels kommer af en urigtig Forstand paa Troen. Thi Mange, som have hørt, at de skulle tro, og at alle deres Synder da blive dem forladte, digte sig selv en Tro og indbilde sig at være rene; derved blive de ugudelige og sikre, og denne Sikkerhed er værre end al denne Tids Vildfarelse." Luther siger: „Der er Faa iblandt os, som kjende og forstaa denne Lære (om Retfærdiggjørelsen ved Troen paa Christum), og derfor omhandler jeg den idelig og altid, fordi jeg frygter for at naar vi have lagt vort Hoved til Hvile, saa vil den snart vorde forglemt og falde bort. — — Christus, den evige Retfærdighed, lader sig hellerikke fatte eller udgranske med en Prædiken eller Tanke; thi det er en evig Kunst, som man hverken her eller hisset kan blive færdig med at lære." Og paa et andet Sted: „Letsindige Mennesker tænke, at naar de have hørt Læren om Christus og Hans Retfærdighed en eller to Gange, saa forstaa de den tilbunds, og de blive da saa sikre og uforsigtige, at de, før de selv vide deraf, ere komne rent bort derfra; thi de give Kjødet slap Tøile og Raaderum nok, omendskjønt de indbilde sig at have fattet Sagen til Fuldkommenhed; men jeg frygter for at de endnu aldrig have faaet den rigtigt at smage. — — Du tænker, at du i en Time har fattet det saa godt, at du kan det til Punkt og Prikke. Elendige Kunst! Hvor vil den ikke engang henflyde for dig og blive saa bitte, bitte liden, naar Djævelen ret angriber dig og (saaledes som han mesterligen ved at gjøre med mig og Andre) stiller dig for Næsen, hvad du har gjort og ikke gjort, og river Christum bort fra dine Øine, saa du ikke ved, Hvor han bliver af, og ei engang tænker paa denne Lære, end sige, at du skulde gribe til den og slaa Djævelen paa Flugten dermed!"

§ 50. Herved er nu vel at mærke, at det vistnok saa langtfra er urigtigt, at man stræber at blive fortrolig med Læren om Christus og Hans Retfærdighed og i den Hensigt at gjøre sig bekjendt med allehaande Skriftens Kjærnesprog, at det tvertimod er høist fornødent; men paa den anden Side maa man hellerikke lade det blive ved den blotte Kundskab. Denne er kun en Begyndelse og Forberedelse til Troen, som ogsaa findes hos Hyklerne og de Ugudelige, ja

som ei engang er udslukt hos de Fordømte i Helvede. Troen maa gribe, omfatte og fastholde Christum Jesum, ikke med Hænderne, men med Hjertet; det maa komme dertil at der bliver et sandt og virkeligt Samfund og Fællesskab mellem Christus og vor Sjel, og man maa, som en anseet Theolog udtrykker sig, „ikke tro, at vi paa Grund af Christi tilregnede Retfærdighed kun ere retfærdige efter den udvortes Benævnelse; men vi, som ved Troen have tilegnet os Christi Retfærdighed, ere nøiere forenede med Christo end med os selv, saaledes som ogsaa Paulus siger: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig," og denne Christi Iboelse i Mennesket formedelst Troen er hellerikke ørkesløs, men kraftig og virksom." Vi maa ikke tænke, at Christus retfærdiggjør os langt bortfjernet fra os og siddende i Himmelen, fordi vi undertiden tænke paa Ham med et flygtigt Sind og vide at sige Et og Andet om Ham, omendskjønt vi forresten intet Samfund have med Ham. Nei, den korsfæstede Jesus, greben af os i Troen og boende i vort Hjerte, den med os i Troen forenede Christus retfærdiggjør os for Gud. Hans Kraft- og Tankesprog, hvori Alt er indbefattet er, dette: I i mig og jeg i Eder (Joh. 14, 20), hvilket vor Luther har sat i disse Rim: „Thi jeg er din" (saaledes taler Christus til den bodfærdige Synder), „Og du er min, Og hvor jeg er, gaar du og ind; Os Fienden ei skal skille," og hvorom der ogsaa ovenfor udførligen er handlet.

§ 51. Men ikke nok hermed: vi maa vorde delagtige i Jesu Christi, Guds Sons, hele Liv, Lidelse og Død; ellers blive vi ikke retfærdige ved Ham. Dette skal jeg korteligen oplyse. Ordet er blevet Kjød (Joh. 1, 14) og har paataget sig menneskelig Natur og forenet den med sig selv til en Person, Men ved denne Paatagelse har Han ogsaa paataget sig mig og forbundet sig med mig til en Aand og et Legeme. Derfor kan jeg med Sandhed sige: „Jeg er undfangen med min Jesus i Moderslivet;" det er: ved Hans hellige Undfangelse er min urene og syndige Undfangelse helliget, saa at nu ikke den Synd, som hæftede ved de Blodsdraaber, hvoraf jeg blev avlet, tilregnes mig, men derimod den Hellighed, der findes hos Guds Søn, som blev undfangen i Marias jomfrulige Liv ved den Hellig Aands Overskyggelse, uden al syndig Ureenhed, og som dermed havde til Hensigt at hellige og velsigne min og alle Menneskers urene Undfangelse. Saaledes kan og maa jeg ogsaa sige: „Jeg er født med Jesus Christus," hvilket jeg vil forklare med de mindeværdige Ord af Luther: „Christus," siger han, „har villet fødes, forat vi atter skulde fødes af Ham --, hvilket skeer ved Troen. -- Se, saaledes tager Christus vor Fødsel fra os til sig, nedsænker den i sin Fødsel og skjænker os sin istedet, saa at enhver Christen ikke skal rose og glæde sig mindre over denne Christi Fødsel end om han ogsaa selv var legemligen født af Maria. Hvo som ikke tror dette eller som tvivler derom, han er ingen Christen. O, dette er den store Glæde, hvorom Engelen taler, - dette er den guddommelige Trøst og Guds overvættes Godhed, at Mennesket (naar det tror Saadant) kan rose sig af denne Skat, at Maria er hans rette Moder, Christus hans Broder, Gud hans Fader. —— Christus maa fremfor Alting blive vor og vi Hans, forend vi gribe til Gjerningerne. —— Se derfor til, at du ved at læse dette Evangelium ikke blot glæder dig i Beretningen i og for sig — thi den Glæde varer ikke længe — ei heller blot tager Exempel deraf — thi uden Tro fæster det sig ikke; men se til, at du tilegner dig Hans Fødsel og bytter med Ham, saa at du bliver din egen Fødsel kvit og faar Hans istedet, hvilket sker, naar du tror saaledes, som her er sagt; da sidder du

visseligen paa Jomfru Marias Skjød og er hendes kjære Barn. Troen skal du øve dig i og bede, saalænge du lever; du kan aldrig styrke den nok. — — Saaledes gjør Troen, at Christus bliver vor, og Hans Kjærlighed gjør, at vi blive Hans; Han elsker, - vi tro; det kommer der Noget ud af."

§ 52. Saaledes kan og maa jeg ogsaa endvidere sige: „Jeg har leget med min Jesus i Hans Barndom." Han har helliget mine syndige Barnelege med sin hellige Barndom; for Hans Retfærdigheds og Gudfrygtigheds Skyld blive min Barndoms og Ungdoms Synder mig ikke tilregnede; min barnlige Ulydighed og Gjenstridighed er afsonet: ved Hans hellige Lydighed, og fordi jeg tror paa Ham, bliver jeg i Barnet Jesus agtet af Gud for et helligt og fromt Barn, osv. Fremdeles siger jeg: jeg har „tilligemed min Herre Jesus" kjæmpet med Døden og og svedet blodig Sved i Haugen paa Oliebjerget; det er: Han har gjort alt dette for mig og til mit Bedste; i Ham og ved Hans Kraft har jeg overvundet Døden; formedelst Hans Dødskamp har jeg seiret over Synd, Død, Djævel og Helvede. Han har drukket det Meste og Beskeste af Guds Vredes Kalk og blot efterladt mig og sine andre Hellige nogle faa Draaber, forat vi deraf skulle kunne skjønne, hvor sur vor Forløsning har faldet Ham, og elske Ham desto høiere, osv. Ligeledes: Jeg er bleven tagen tilfange, bunden, anklaget, fordømt, forhaanet, slagen, hudstrøgen og „korsfæstet med Christo;" det er: jeg har formedelst Troen Fællesskab i alle Hans Lidelser; Alt, hvad min Frelser har lidt og udstaaet, bliver tilregnet mig, som om jeg selv i egen Person havde lidt og udstaaet det Altsammen. Han har baaret mit Navn paa sit Hjerte dengang, da Han hang paa Korset, og har i sin Person fremstillet mig for sin himmelske Fader som et levende og helligt Offer; Han har bestænket mig med sit Blod, og jeg bærer endnu nogle Draaber deraf i mit Hjerte; jeg har været Ham ligesaa nær som den bodfærdige Røver og har ligesaavelsom han faaet Forjættelse om Paradiset; Han har bedet til sin himmelske Fader for mig; Han har befalet min ligesaavelsom sin egen Sjel i sin himmelske Faders Hænder, osv. Og endelig siger jeg ogsaa i samme Forstand: jeg er død, begraven, opstanden og himmelfaren med Christo; alt dette kommer mig tilgode; det er skeet for min Skyld; min Frelser sidder ved Guds høire Haand og beder for mig; Himmelen staar mig aaben; jeg er retfærdig og salig i Christo Jesu.

§ 53. Ligesom det nu heraf er aabenbart, at Menneskets Retfærdiggjørelse for Gud ikke er nogen simpel Ting, og at det, som i vore Kirker efter Guds Ord læres om Christi tilregnede Retfærdighed, ikke er uden Grund, saaledes ser man ogsaa heraf, at det ikke er saa let gjort med Retfærdiggjørelsen, som de ryggesløse og sikre Hjerter forestille sig, ligesom ogsaa, at „Troens Retfærdighed ikke kan bestaa med Livets Uretfærdighed;" thi ligesom Mennesket fornemmelig indvortes og i Hjertet er fordærvet og besmittet med Synd, saaledes bliver det ogsaa indvortesfra helliggjort og renset ved Jesu Blod, der udøses i og over dets Sjel. Dog herom komme vi med Guds Hjælp til at handle udførligt i det Følgende. Kun Saameget være her sagt til de letsindige Mennesker, som uagtet alle sine forsætlige og ihærdige Synder indbilde sig, at de ere retfærdige for Gud i Christo, eller at de let vilde kunne blive det, fordi de en og anden Gang høre tale om Christus, undertiden tænke paa Ham og, naar man spørger dem derom, bekjende, at de holde Ham alene for sin Retfærdighed og høieste Trøst i Livet og i Døden, - til disse Mennesker være det her sagt, „at man ikke har et eneste Exempel, hverken i eller udenfor Skrif-

ten, paa en sand troende Christen, der har haft saa ringe og overfladiske Tanker om en saa stor og vigtig Sag." De største Helgener og Troeshelte bekjende, at det er en vanskelig Sag at holde sig til Christum i Troen, at det er en Kunst, som man ikke faar udlært, saalænge man lever. Havde man end ingen anden Grund til at overbevise Nutidens Navnchristne om deres Skintro og falske Retfærdighed, saa var det dog alt nok, at de have saa ringe Tanker om dette Under af Christi Kjærlighed og denne den christelige Læres store Hemmelighed og mene, at de forlængesiden ere blevne færdige dermed, uagtet de ved en grundig Undersøgelse røbe, at de intet Forsvarligt vide om Christus og Hans Retfærdighed, om den saliggjørende Troes sande Natur og om hvorledes og hvorfor den Retfærdighed, som gjælder for Gud, alene tilskrives den.

§ 54. Jeg vil derfor hjerteligen og ydmygt bede mine kjære Medarbeidere i Ordet at de med stor Flid og tydelig Undervisning ville foredrage og indskjærpe Christenfolket denne Lære om Christi Retfærdighed, som tilregnes Troen, og hvorledes det egentlig dermed forholder sig, samt „at de fremfor Alt ville lede Sjelene og Hjerterne til Foreningen og Samfundet med Christo Jesu." Thi hvad et Legeme er uden Sjel og et Træ uden Saft, det er en Christen udenfor Samfundet med Christo; ja udenfor dette kan han ikke kaldes en Christen; thi ligesom Legeme og Sjel, forbundne med hinanden ved det naturlige Baand, udgjøre et Menneske, saaledes udgjøre Christus og Mennesket, ved Troen forenede med hinanden, en Christen. Hvorledes kan jeg være nogen Christen uden Christus? Og hvorledes kan jeg blive delagtig i Christi Blod til min Retfærdighed og i Hans Aand til min Helliggjørelse, naar ikke Han er i mig og jeg i Ham? Luther siger: „En Troende maa som en Troende ikke betragtes udenfor Christus; den Person, som er afsondret fra Christus, henhører under Vreden og Fordømmelsen." Men der er næst de hellige Sakramenter intet andet Middel, hvorved vi kunne komme til Troen og Samfundet med Christo, end Guds Ord, hvilket derfor altid maa forkyndes med største Flid og Alvor, og al Forklaring deraf maa gaa ud paa dette eneste Ene, at „Christus kan komme til at være i os og vi i Christo."

§ 55. Iligemaade beder jeg alle christne Sjele, som maaske hidtil ikke ret have betænkt denne høivigtige Sag og i Ord som i Gjerning vidst Lidet af Samfundet med sin Frelser at sige, at de dog fra idag ville begynde derpaa og gjøre sig al mulig Flid dermed. Thi hvad der ikke udflyder af denne Kilde, er lutter Hykleri, Løgn og Bedrag, ligesom man desværre dagligt mere end man har Godt af ser for sine Oine, at Mange af dem skuffe sig selv med sin indbildte Tro og falske Retfærdighed, fordi de ikke vide eller ville vide, at vi udenfor Foreningen med Christo ikke kunne vorde delagtige i Hans Retfærdighed, og at dette Samfund aabenbarer sig i Helliggjørelsen og Fornyelsen. Hvor nu disse ikke vise sig, der kan der visseligen hellerikke være nogen Tro, og hvor denne ikke er, der er der ingen Christen og ingen Retfærdighed, i hvad man saa ogsaa mon indbilde sig. Saa bestræber Eder nu, I christelige Hjerter, for at komme i et sandt og virkeligt Samfund med Christo formedelst Troen og for at Han kan leve i Eder og I i Ham, hvortil I ogsaa ere døbte og kaldede. Lader Eders stadige Hjertesuk være: „Herre Jesus, min Frelser! Du i mig, jeg i Dig!" Grunder Eders Bønner og barnlige Tillid til Gud saavelsom Eders Frimodighed imod Synd, Død, Djævel og Helvede paa dette Samfund! øser af dette Samfund Trøst i alt Kors og al Bedrøvelse! kort, ønsker og stræber fremfor Alt at leve og dø i dette Samfund!

§ 56. Lader os ogsaa slutteligen af denne Lære om Menneskenes Retfærdiggjørelse for Gud ved Christus øse Frimodighed og sikker Trøst mod Alt, hvad Djævelen og Verden monne lægge os i Veien! Lader os fremfor Alt tragte efter at vi ved Hjælp af de i Guds Ord beskrevne Kjendetegn kunne komme til Vished og Forsikring om vor Tro og dermed tillige om det Samfund med Jesus Christus, som flyder af Troen, og naar vi da finde, at vi ere i Christo og Christus i os, saa lader os tillige fatte det Mod og vise den Uforsagthed, som anstaar Sjele, der ere komne til saa stor Ære og Herlighed, og som „Jesus og Hans Kjærlighed fortjener!“ Lader os lære at blive stolte imod Synd, Død, Djævel og Helvede og at stole og pukke paa Ham, som vi ikke blot have i vore Skrifter og Bøger men ogsaa i vore Arme, ja i vort Hjerte og som elsker os ligesaa høit som sin egen Sjel! Lader os i en saadan Stand og Stilling trøstigt beraabe os paa Guds Retfærdighed og under vor Talsmands og Forsvarers Jesu Christi, Guds allerkjæreste Søns Beskjærmelse forvente en god Dom af den vistnok retvise og hellige, men dog i Christo forsonede og barmhjertige Dommer! Hvorledes skulde den Sag kunne tabes, som pleies af en saadan Sagfører? og hvorledes skulde en Sjel, som er i Christo Jesu, kunne blive fordømt?

§ 57. Vi kunne ikke gjøre Gud nogen større Ære end ved at forlade os med barnlig Tillid paa Hans Naade, som Han har tilsagt os i Christo Jesu, og af ganske Hjerte tro paa Hans Mistundheds Forjættelser. Ei heller kunne vi takke vor Frelser bedre for Hans Kjærlighed end ved at bruge og tilegne os den med fuldkommen Forvisning og urokkelig Tro. Vi kunne hellerikke gjøre Satan nogen større Ærgrelse end ved i Tillid til Jesum slet ikke at bekymre os om ham og kun at le af al hans Vrede. Dette kræver Skriften af os, naar den med særegne eftertrykkelige Ord taler om Troen og dens Kraft og derunder tillige tilkjendegiver, hvorledes vi efter at være retfærdiggjorte skulle betjene os af samme. Jeg indrømmer, at Troen i Begyndelsen er ligesom et spædt, svagt Barn og ofte bliver saare forskrækket, naar Helvedes Løver, Ulve og Hunde tage til at brøle, tude og gjø; men den maa ikke altid vedblive at være et Barn, men tragte efter at blive en Mand og i den Frelsers Kraft, som gjør den stærk, foragte Fiendens Støi og Raseri. Derfor kalder den Hellig Aand Troen en Forvisning eller Bestandighed, som ikke viger eller vakler (Ebr. 11, 1; 3, 14), er efter sin Stamme beslægtet med et andet, der betyder saameget som med tappert Mod at holde Stand mod en fremtrængende Fiende, ligesom det ogsaa bemærker at fremtræde for Retten med Frimodighed og uden Frygt, — hvorved altsaa tilkjendegives, at den Tro, der er bleven delagtig i Christo og er forenet med Ham, ikke har Aarsag til at vige, vakle eller være modfalden, efterdi den ikke staar ved sig selv, men ved Christus, som er alle aandelige og legemlige Fiender fuldkommen voxen.

§ 58. Saare mærkeligt taler Apostelen herom, naar han blandt Andet ønsker Kolossenserne, at de maa komme „til den fuldvisse Indsigts hele Rigdom, til Erkjendelsen“ af Guds, baade Faderens og Christi, Hemmelighed (Kol. 2, 2). Han vil, at baade deres Kundskab og Samvittighed, baade deres Forstand og Villie skal være saa grundfæstet, saa vis og sikker, at de desaarsag kunne have en rig eller stor Frimodighed. Apostelen vil, at de Christne ikke skulle være fattige, men rige paa Trøst, Tillid og Frimodighed, ligesom han da ogsaa paa et andet Sted fordrer, at „efterdi vi nu ved Jesu Blod have Frimodighed til at indgaa i Helligdommen - - og have en

stor" (og trofast) „Præst over Guds Hus" (der taler vor Sag hos Gud), saa skulle vi „træde frem i Troens fulde Forvisning" og vente os alt Godt af vor kjære Fader (Ebr. 10, 19. 21. 22). Paa endnu et andet Sted siger han: „I Christo Jesu, vor Herre, have vi Frimodighed og Adgang" (til Gud) „med Tillid ved Troen paa Ham" (Efes. 3, 12). Efter sin apostoliske Aand sammenhober han Ord, som betegne Troens Kraft og Frugt for at tilkjendegive, at han Intet hellere ser end at disse maa findes rigeligen og overflødigt hos hans Tilhørere. Han vil, at de skulle have et frimodigt, trøstigt Hjerte og en barnlig Tillid til Gud i Christo, og at de ikke skulle træde hen til Ham, som til en Voldshersker (Tyran) og streng Dommer, men som til sin kjære Fader, - at de ogsaa skulle være uforfærdede ligeoverfor Verden, Djævelen, Synden, Døden og Helvede, og at de ikke skulle gjøre Satan den Glæde at frygte for alt hans Overmod. Og skulde det skrøbelige Kjød end stundom frygte og skjælve, saa maa dog Aanden altid være trøstig og frimodig i sin Jesus.

§ 59. Man kan imidlertid ikke lære Apostelens Mening herom bedre at kjende end af de Steder, hvor han selv bringer det i Udøvelse og med stor Frimodighed udtaler sig imod de aandelige Fiender; saaledes t. Ex., naar han efter at have omhandlet Troens Retfærdighed og Freden med Gud siger: „Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud; ja ikke det alene, men vi rose os og af Trængslerne" (Rom. 5, 1—3), — som om han vilde sige: jeg ved vel, at det ærgrer Djævelen, at vi ere saa trøstige i Christo Jesu og rose os af Himmelen, og at han ikke vil undlade at sætte ind paa os med mangehaande Trængsler; alligevel frygte vi dog ikke, men rose og glæde os endogsaa, at vi ere værdige til at lide Noget for Christi Skyld, især da vi vide, at Alt maa tjene os tilgode, som elske Gud. „Ja ikke det alene;" siger han fremdeles; „men vi rose os ogsaa i Gud" (af at han er vor Fader, - at vi have Frimodighed og fri Adgang til Ham, - at Alt, hvad Gud er og har, tilhører os) „ved vor Herre Jesum Christum, ved hvem vi nu have faaet Forligelsen" (V. 11). Se, hvorledes Apostelen lærer os at rose os af vor Retfærdighed og Herlighed i Christo! Se, hvor stor en Ting det er at være i Christo og have Samfund med Ham! Min Jesus roser sig medrette af at Gud er Hans Fader, - at Himmelen med al sin Salighed tilhører Ham, - at Han er hellig, retfærdig og ustraffelig, osv. Deraf roser ogsaa jeg mig, men dog i Ham. Kan jeg nu ikke rose mig for Verden af stor Rigdom, Visdom eller Ære, hvad skader vel det? Jeg har noget Større og Bedre at rose mig af. Bort, Verden, med din Ros! Min Ros bestaar og bliver ved, naar din forsvinder som en Skygge.

§ 60. Lader os nu endvidere høre, hvad den dyrebare Apostel siger: „Er Gud for os, hvo kan da være imod os? - - Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Christus er den, som er død! ja meget mere, som og er opreist, som og er ved Guds høire Haand, som og træder frem i vort Sted" (Rom. 8, 31. 33. 34). Han taler, som om han vilde sige: Det er ingen Overengel, der erklærer os for retfærdige, ei heller nogen Engel, der er død for os, men Gud selv og Jesus, Guds Søn. Naar nu Gud, imod hvem vi have syndet, retfærdiggjør os, hvor vil saa Satan hen? Hvad tænker Djævelen at kunne udrette imod Gud? Hvad formaar Belial imod Jesum Christum? Vi skulle ogsaa her lægge Mærke til at Apostelen udæsker alle sine og andre Troendes aandelige Fiender og ligesom vil sige:

Kommer frem alle tilhobe, I de Udvalgtes Fiender! kommer frem, saamange som I ere! Her staar hele de Troendes Skare for Gud; fremfører Eders Beskyldninger imod dem; anklager dem og gjører deres Synder tilgavns store; gjører Eders Bedste for at bringe Fordømmelsens Dom over dem! brøler, hyler, skriger, forhaaner, udskjælder, forfærder og truer! værer ret dygtigt forbitrede og anstrænger Eder Alt, hvad I kunne! Hvad ville I aligevel gjøre os, naar I ere som værst? Vi vide forud, hvad Udfald Sagen vil faa; derfor frygte vi ikke; Dommeren er os saa gunstig, at Han har givet os sin egen Søn ei alene til Talsmand, men ogsaa til Mægler og Sonoffer, - sin Søn, der er død og gjenopstanden for os. Derfor sætte vi Guds Naade og Jesu Christi Blod imod alle Eders Anklager og alle vore Synder. Vi have Gud og Jesum Christum, Hans Søn, paa vor Side; hvad vil det hele Helvedpak udrette imod dem?

§ 61. Noget, som tillige er mærkværdigt ved dette Apostelens Udsagn, er, at det forstørstedelen er laant af den Herres Jesu egen Mund; Profeten Esaias indfører Ham nemlig talende saaledes paa et Sted, hvor han omhandler Hans Lidelse: „Han er nær, som mig retfærdiggjør; hvo vil trætte med mig? lader os staa tilhobe" (nemlig for en Dommer)! „Hvo er den, som har Ret imod mig? han komme hid til mig" (lad ham kun træde frem og forebringe sin Sag)! „se, den Herre, Herre skal hjælpe mig; hvo er den, som mig kan fordømme?" (Esai. 50, 8. 9). Disse Ord forstaaes med Grund ei blot om „Christi Uskyldighed" og Hans Frimodighed for de aandelige og verdslige Retter, da Han blev anklaget og fordømt, men nærmest om Hans Midler-Embede, idet Han for Guds Domstol taler som alle sine Troendes Hoved og Forsvarer. Han taler for hele sit aandelige Legeme og trodser alle Djævle, om de tør gjøre Ham og Hans Troende Noget. Dette saa Apostelen og tog i Aanden og Troen den Frimodighed til sig, at ogsaa han bød Djævelen og alle hans Medhjælpere Trods, vel vidende, at naar Jesus taler, saa tør ogsaa Hans Troende tale, efterdi Han og de staa som en Mand. Se, hvilken Kjærlighed Gud har bevist os, at vi tør udæske Helvedes Aander, mod hvilke vi udenfor Christo ikke vove at kny, og at vi kunne være visse paa at de med alle sine Anklager ville komme til at staa tilskamme for Hans Domstol. Herhen hører ogsaa dette Sted: „Døden er opslugt til Seier. Død! hvor er din Braad? Helvede! hvor er din Seier? - - Men Gud være Tak, som giver os Seier formedelst vor Herre Jesum Christum!" (1 Kor. 15, 54. 55 57) Se, hvorledes den fattige, uanselige, magre og spinkle lille Mand Paulus tør understaa sig at spotte Døden og Helvede! Hvorfra har han vel dette uden fra Ham, som levede og boede i ham, nemlig Christus? Lader nu ogsaa os lære saadan Frimodighed, og lader os gjøre den Herre Jesus den Ære at sætte ret høi Pris paa Hans Blod, Fortjeneste og Retfærdighed!

§ 62. Lader os med Frimodighed udraabe: „Min Herre Jesus! Du i mig, jeg i Dig! Du min, jeg din! Jeg tror paa Dig, - Du elsker mig. Du er en Synder; jeg er retfærdig. Du er Synden, jeg Retfærdigheden. Jeg er din Eiendom; hvo vil tage mig fra Dig? Jeg er dit Faar, og Du er min Hyrde; hvo vil rive mig ud af din Haand og Dig ud af mit Hjerte? Jeg frygter ikke for Djævelen, for Døden eller alt Helvedes Pak; thi jeg er i Dig og Du i mig." Kan Helvede opsluge Dig, min Herre Jesus, saa kan det ogsaa opsluge mig; ellers ikke. Kan Satan overvinde Dig, saa vil han ogsaa let blive færdig med mig. Men saalænge Du staar med din Hæl paa hans Hoved, saa har det

ingen Fare. Skam dig, Satan! du har villet vanære den menneskelige Sjel; men se, hvor høit Gud ærer den! Du har vel nedstødt den; men se, hvor herligt den er bleven gjenopreist! Næsekast den Synden, har du Mod! Ros dig af din Træskhed og Ondskab, om du kan! thi se, dermed har du intet Andet udrettet end at Guds Visdom og Godhed straaler desto herligere.

§ 63. Hvi sørger du da, min Sjel? Og hvorfor er du mangengang saa urolig og nedslagen? Formedelst Troen staar du jo i Naade hos Gud og i Samfund med Hans allerkjæreste Søn. Jesu Christi Fødsel, Liv, Blod, Fortjeneste, Retfærdighed og Salighed tilhører dig, og du er endnu ikke tilfreds? Gud retfærdiggjør dig, og du frygter alligevel for Satans Beskyldninger? Jesus beskjærmer og dækker dig, og du er dog ikke frimodig og trøstig? Er Jesus din Retfærdighed, hvem vil da kalde dig uretfærdig? Er Han din Sagfører og Forsvarer, hvo vil da anklage dig eller kunne vinde fra dig? Er Han din Helliggjørelse, hvo vil da agte dig for uren? Er Han din Visdom, hvo vil da bedrage dig? Er Han din Forløsning, hvo vil da holde dig fangen? Er Han din Fred, hvo vil da bekrige og forurolige dig? Er Han din Naadestol, hvo vil da føre dig for Domstolen? Er Han din Ære, hvo vil da beskjæmme dig? Er Han din Glæde, hvo vil da bedrøve dig? Er Han din Mægler og Talsmand hos Gud, hvo vil da bringe dig i Unaade? Se, Han er jo din Konge, — hvo vil da udstøde dig af Hans Rige? Han er jo din Brudgom, — hvo vil da bortføre dig? Han er jo dit Skjold og Værn, — hvo vil da fornærme og skade dig? Han er jo din Salighed, — hvo vil da gjøre dig usalig og fordømme dig? Han er dig jo Alt, — hvad kan da fattes dig? Ak, betænk dette vel, mit Hjerte, at „Gud er den, som retfærdiggjør os, og at Christus er den, som er død for os, ja meget mere, som og er opreist" (og himmelfaren), „som er ved Guds høire Haand, som og træder frem i vort Sted." Hvor vil den afmægtige Djævel hen imod den almægtige Gud? Og hvor vil den hele Helvedbande hen imod Christus, Guds evige og enbaarne Søn?

§ 64. Jeg har læst, at et Menneske af ringe Byrd, men som havde opnaaet det høieste Naades- og Ærestrin hos en mægtig Konge, blev saa hovmodig, at han pleiede at skrive og sige: Ego et Rex meus, jeg og min Konge. Hvorfor er ikke jeg langt hovmodigere imod Djævelen og hans Slæng og siger: Ego et Jesus meus, jeg og min Jesus, min Konge, min Ypperstepræst, min Mægler, min Frelser og Forløser? Det Første var et syndigt Hovmod, og den ene Orm forlod sig der paa den anden, - den ene Skygge stolede paa den anden. Her derimod, hvor den troende Sjel forlader sig paa den levende Gud og stoler paa Jesu Christi, Hans Søns, Retfærdighed, vilde det være et helligt Hovmod. Hin blev tilsidst beskjæmmet ved sin Stolthed; vi derimod blive staaende og overvinde i Jesu Christi Kraft Døden, Synden, Djævelen og Helvede.

§ 65. Nogle Forfattere fortælle, at da Keiser Konstantin den Store vilde levere Maximin, en hedensk og ugudelig Voldsherskere, et Slag og lod en Korsfane bære foran sin Hær, led den, som bar den, ikke den ringeste Skade, uagtet der blev afskudt Pile saa tæt som Snefnug imod ham. Andre fortælle, at den romerske Landshøvding, der paa det jødiske Folks ustyrlige Forlangende dømte vor Saliggjører til Døden paa Korset, havde beholdt og opbevaret dennes usyede Kjortel. Og da han to Gange blev fremkaldt for Keiser Tiberius og viste sig iført denne Kjortel, paakom der Keiseren en saadan Frygt, at han ikke kunde afsige Fordømmelsesdommen over ham, hvilket

han ellers havde foresat sig; men da han tredie Gang fremtraadte for Keiseren uden Herrens Kjortel, blev han straks domfældt. Jeg lader begge Beretninger staa ved sit Værd, ihvorvel den sidste har temmelig stor Lighed med et Digt. Saameget er imidlertid vist, at hvo som holder sig til Jesum Christum, den Korsfæstede, som Skriften kalder et Banner eller en Fane (Esai. 11, 10), og hvo som er beklædt med Hans Retfærdighed, ham kunne alle Helvedfiendens gloende Pile ikke tilføie nogen Skade, og han gaar i al Evighed fri for Fordømmelsesdommen. Lader os tro dette af Hjertet! Eller lader os lære at tro det af Hjertet! Thi dette er Noget, som vi ikke faa udlært, saalænge vi leve.

§ 66. Jeg har hidtil handlet derom efter det Maal af Naade, Gud har forundt mig, men har ingenlunde tilfredsstillet mig selv og maaske hellerikke Andre. Hvoraf kommer det? Jo, jeg er endnu en Discipel i denne Kunst og vilde gjerne lære at tro af ganske Hjerte, at Jesus, den Korsfæstede, er min Retfærdighed, og at jeg ikke i mindste Maade har Aarsag til at frygte for Djævelen og hans Haandlangere. Mangen vil maaske sige: tror du det endnu ikke af Hjertet, men vil først lære det? Jeg svarer: tro det gjør jeg nok; men hvad er den Gnist, som ulmer i mit Hjerte, imod Solen? Hvad er mit stakkels Hjertes lille og trange Kar imod det store Hav af Guds Barmhjertighed og Kjærlighed i Christo? Min Jesus med sin Fortjeneste og Retfærdighed er mig for stor; jeg kan ikke begribe og fatte Ham saaledes, som jeg ønskede. Jeg føler derhos godt, hvilket bittert og indædt Had Satan nærer imod Troen; thi han ved meget vel, at himmelsk Sødme og Salighed, Forsmagen paa det evige Liv, Fred og Glæde i den Hellig Aand og Seier over Synd, Død og Helvede ikke opnaaes lettere ved noget Middel end ved den fulde, frimodige og faste Griben og Tilegnelse af Jesu Retfærdighed, og derfor sætter han sig af al Magt derimod og søger at lægge Noget imellem, hvad det nu kan være, for derved at hindre og afdrage mig fra Frimodigheden i Christo. Han vil bestandig vise og føre mig bort fra Jesus til mig selv, fra Jesu Retfærdighed til mine Synder, og er jeg ikke paa min Post, saa skal det nok maaske lykkes ham at indbilde mig, at jeg er ligesaa langt fra min Frelser som Himmelen fra Jorden. Det gaar mig undertiden som et Barn, der har faaet Frygt i sig for et eller andet Skræmsel: omendskjønt det ligger og sover paa sin Moders Fang, farer det dog undertiden forskrækket op, som om det laa i dybe Vande eller midt iblandt Ulve. Imidlertid gjør det mig stedse meget ondt, hvergang Saadant vederfares mig, og jeg lærer og kjæmper daglig. Lærer og kjæmper med mig, I troende Guds Børn! Gud staa vor Skrøbelighed bi, formedelst Jesum Christum, vor Herre! Ham være Ære og Pris nu og i al Evighed tilligemed Faderen og den Hellig Aand! Amen.

I Jesu Navn.

Om den bodfærdige Sjel.

Ottende Prædiken,

hvori Syndernes Forladelse betragtes.

Rom. 8, 1: Saa er da nu ingen Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu, der ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden.

§ 1. Jeg skal denne Gang I bodfærdige Sjele! handle om Syndernes Forladelse. Jeg tvivler ikke om at dette Ord er Eder sødere end Honning, der drypper af Kagerne; thi efterdi vi Alle ere Syndere og desaarsag skyldige til den evige Død, saa maatte vi jo ønske, at vi aldrig vare fødte, hvis vi ikke i vor Guds Ord havde Forsikring om at Han er saa naadig og god, at Han vil tilgive Synden, den være saa stor, som den være vil. Man kunde med al Føie sige, at Troesartiklerne, saaledes som de indeholdes i vor lille Katekisme, ere en gylden Kjæde af forskjellige kostbare Led; men de tre sidste, hvor vi sige: „Jeg tror paa Syndernes Forladelse, Kjødets Opstandelse og et evigt Liv," ere tre store Skuepenge, der hænge i Kjæden. Man kunde sammenligne Troesartiklerne med en sukkerblandet Vin, hvori det Sødeste ligger paa Bunden. Man føler det i Aanden, naar man kommer til disse Ord, at de gjør det bedrøvede Hjerte godt, og at de som en sød Saft gjennemtrænge Sjelen. Det er vel godt, at jeg ved, at der er en Gud, som har skabt Himmel og Jord og som styrer og opholder alle Ting; men hvorledes skulde jeg stakkels syndige Menneske kunne glæde mig i den majestætiske Gud, dersom jeg ikke tillige vidste og troede om Ham, at Han tilgiver Synden? Det er vel godt, at jeg ved, at Guds Søn er kommen til Verden, - at Han er undfangen ved den Hellig Aand, født af Jomfru Maria, korsfæstet, død, begraven og opstanden; men hvad gavnede dette mig, naar jeg ikke tillige vidste, at Han kom til Verden og gjorde og led det Altsammen, forat Synden skulde vorde udslettet og forladt og Syndere vorde salige?

§ 2. Det er vel godt, at jeg ved, at den Hellig Aand samler, oplyser, regjerer og opholder den christne Kirke paa Jorden, og at der er en Menighed af hellige Mennesker i Verden, som ærer og tilbeder den treenige Gud; men til hvad Nytte var denne Kundskab mig, om jeg ikke tillige vidste og troede, at i Guds Stad paa Jorden blive Synderne til-

givne, - naar jeg ikke vidste, at Guds hellige ere og kaldes saaledes af den Aarsag, at Gud af Naade for Christi Skyld vil forlade dem deres Synder, og at dette er noget, som endog de største Helgener daglig maa bede om? Den christne Kirke er et Værtshus; den Herre Jesus er Værten; Han har udhængt et Skilt, hvorpaa der staar: „Denne annammer Syndere" (Luk. 15, 2). Dette er vor Trøst, vor Ære, vor Glæde. Synden er vor største Sorg, Syndernes Forladelse vor største Glæde. Synden trykker og betynger Hjertet; Syndernes Forladelse gjør det let og frit; Synden er Helvede; Syndernes Forladelse er Himmelen. Hvad var dette møisommelige, bedrøvelige Liv uden Syndernes Forladelse? Det samme som Verden uden Solen og Lyset. Og hvad Glæde skulde et Menneske have, for hvem Naadeslyset i Christo ikke skinnede til Syndernes Forladelse? Den hellige Augustin siger, at de tre sidste Troesartikler adskille Guds Børns Tro fra Djævelens Tro; thi omendskjønt ogsaa Djævlene ere nødte til at kjende og tro alle de andre, saa ville og kunne de dog ikke tro de tre sidste, hvorfor disse ogsaa bør være os saameget kjærere og dyrebarere.

§ 3. Jeg maa imidlertid gjøre en Bemærkning ved den høitrøstelige Lære om Syndernes Forladelse, som maaske ved første Øiekast vil forekomme En og Anden besynderlig, men som dog er Sandhed, nemlig at den „paa en Gang er den allersikreste og den allerfarligste": sikker for de Bodfærdige, Frygtsomme og Bedrøvede, farlig for de Ugudelige, Sorgløse og Verdsligsindede; den er sikker, vis og fast, fordi den er saa klarligen grundet og aabenbaret i den hellige Skrift som nogen; der kan Ingen drage den i Tvivl uden at være ligesaa uforskammet som Djævelen selv og uden at omstøde den hele Skrift og holde den for Usandhed; men paa den anden Side er den farlig, vel ikke i og for sig, men fordi den saa saare misbruges af de Ubodfærdige, der ved at høre tale om Syndernes Forladelse strax mene, at de nu ikke længer behøve at have nogen Sorg for sine Synders Skyld. „At høre og at faa Tilgivelse", det er hos dem Et. De høre, at Gud af Naade vil forlade Synden; men de ville ikke høre, at Han ikke vil forlade de Ubodfærdige den, men blot de Bodfærdige. Det søde Sukker forvandles i slimfulde og fordærvede Maver til bitter Galde, og den høitrøstelige Lære om Syndernes Forladelse bliver i de ugudelige Hjerter fordreiet og misbrugt til Sikkerhed; hvad der er dem givet til Liv, bliver dem ved deres egen Brøde til Død.

§ 4. Ikkedestomindre maa denne Lære rigeligen prædikes. Man maa ikke forholde Børnene Brødet, fordi om Hundene undertiden rapse et Stykke og nappe det af Hænderne paa dem. Man maa ikke tilstoppe og gjenkaste de Kilder og Brønde, som give ferskt Vand, fordi om Dyrene, Slangerne, Ulvene, Rævene, Svinene osv. drikke med deraf. En Præst maa være ligesom sin Herre og Gud, der lader det regne over Retfærdige og Uretfærdige; den ædle og befrugtende Morgendug falder ikke blot paa Kornet og andre nyttige Urter og Vækster, men ogsaa paa Torner, Tistler og Næsler. Vi prædike sødt og trøsteligt om Guds Naade og Syndernes Forladelse, dels for at husvale, trøste og styrke de bodfærdige Hjerter, dels for at blødgjøre, vinde og lokke de ubodfærdige. Dog, ligesom man ikke maa staa længe og vise den Hungrige Maden i lang Frastand eller snakke vidt og bredt for den Tørstige om en forfriskende Drik, men lade dem faa nyde Maden eller Drikken jo før des heller, saaledes ville hellerikke vi opholde de bodfærdige og naadehungrige Sjele med en lang Fortale, men nu strax føre dem „til den trøstelige Betragtning af Syn-

dernes Forladelse." Gud give os Held og Velsignelse til denne Gjerning og lade den blive Hans Godhed til Pris og alle bodfærdige Sjele til Trøst, formedelst Jesum Christum! Amen.

§ 5. I nogle foregaaende Kapitler af dette sit Brev til Romerne, især i det tredie og fjerde Kapitel, har den hellige Apostel udførligen omhandlet en stakkels Synders Retfærdiggjørelse for Gud og fremstillet Frugterne deraf, nemlig Freden med Gud og den nye Lydighed; efterat han imidlertid ligesom har gjort sig selv en Indvending i Anledning af den Synd, der ogsaa viser sig hos de Omvendte og Bodfærdige, og givet den tilbørlige Forklaring herover i det syvende Kapitel, udbryder han tilsidst: „Saa er der da ingen Fordømmelse for dem, som er i Christo Jesu, der ikke vandre efter Kjødet men efter Aanden", hvilke Ord vi dennegang have taget til Text, fordi de aabenbare os en ny Frugt af „Foreningen og Samfundet med Christo", nemlig Syndernes Forladelse; thi ved at sige, at der ingen Fordømmelse er for dem som ere i Christo Jesu, tilkjendegiver Apostelen klart nok, at der ikke kan hvile nogen Lovens Forbandelse, nogen Guds Vrede, nogen Fordømmelsesdom paa et Menneske, som formedelst Troen er forenet med Christo, saasom hans Synder ere borttagne, udslettede og tilgivne formedelst Christum, i hvem han er indlemmet. Apostelen siger vel ikke, „at der ikke mere er nogen Synd" hos dem, som ere i Christo Jesu — thi paa den Maade havde han modsagt sig selv og andre hellige Guds Mænd, efterdi han selv siger: „Jeg ved, at i mig, det er: i mit Kjød, bor ikke noget Godt" (Rom. 7, 18), og Johannes: „Dersom vi sige, vi ikke have Synd, bedrage vi os selv, og Sandheden er ikke i os" (1 Br. 1, 8), samt David: „Dersom Du, Herre, vil agte paa Misgjerninger, Herre, hvo kan da bestaa?" (Ps. 130, 3); men han lærer os, at de Synder, der endnu ere tilbage hos de Troende, ikke skulle bringe Fordømmelse over dem, ligesaalidt som de før deres Omvendelse begangne. For Jesu Skyld, med hvem de ere forenede, tilregnes de dem ikke; de blive af Naade tilgivne.

§ 6. Syndernes Forladelse er I. vis og ubedragelig; den følger nemlig ifølge en ufeilbar og uigjendrivelig Slutning af Læren om Troen og om Samfundet med Christo; thi hvor der er Sol og Solskin, der kan det ikke mere være mørkt, og hvor Christus er med sin Fortjeneste, sit Blod og sin Retfærdighed, der maa Synden vige, vorde udslettet og tilgiven. „Ved Christus bliver Overtrædelser forhindrede og Synder beseglede, Misgjerning forsonet og en evig Retfærdighed bragt for Dagen" (Dan. 9, 24). „Hvo som tror paa Ham, retfærdiggjøres ved Ham og faar Syndernes Forladelse" (Ap. Gj. 13, 39; 10, 43). „Jesu Christi, Guds Søns, Blod renser os fra al Synd" (1 Joh. 1, 7). Skriften vidner, som vi ovenfor have hørt, at der foregaar et Bytte mellem os og den Herre Jesus, at „Gud har ladet vor Alles Misgjerning møde Ham" (lagt dem paa Ham — Esai. 53, 6), „ja at Han er gjort til Synd for os, og at vi derimod vorde retfærdige for Gud" (2 Kor. 5, 21). Saa er da altsaa Synden den Herres Jesu, og Retfærdigheden er vor. „Han er det Guds Lam, som bærer Verdens Synd" (eller bærer den bort, nemlig i Havets Dyb — Joh. 1, 29). „Han er vor Talsmand hos Faderen og en Forsoning for vore Synder, dog ikke alene for vore, men ogsaa for den ganske Verdens" (1 Joh. 2, 1. 2). „Vi have i Ham og Hans hellige Vunder en aabnet Kilde imod Synd og imod Urenhed" (Sak. 13, 1). Ligesaa vist som nu Mæglerembedet, Blodet og Fortjenesten og Retfærdigheden ere vor Frelsers, ligesaa sikre kunne vi ogsaa være paa vore Synders Forladelse;

saa sandt som det er, at Guds Søns Blod er udøst paa Korset, saa sandt er det ogsaa, at vor Synd er afsonet og udslettet og den (Lovens og Samvittighedens) „Haandskrift, som var os imod, naglet til Korset“ med de Søm, der gjennemborede vor Frelsers Hænder og Fødder, overstrøgen med Hans udøste kostbare Blod og derved gjort kraftløs og ugyldig.

§ 7. Dette er den vigtigste Del af vor Frelsers Embede. Det var især derfor, Han kom til Verden. Synden er Aarsagen til al vor aandelige og legemlige Elendighed; derfor har Han først og fremst villet udslette Synden og ved sin Fortjeneste og sit Blod betage den al Kraft. „Dertil er Guds Søn aabenbaret, at Han skal afskaffe Djævelens Gjerninger“ (1 Joh. 3, 8). „Han blev given hen for vore Overtrædelser og opreist for vor Retfærdiggjørelse“ (Rom. 4, 25). Ved at betragte saadanne Skriftens Sprog bør og kan intet Menneske negte, at ved Jesu Christi, Guds Søns, Blod og Fortjeneste er alle vore Synder fuldkommen afsonede, udslettede og borttagne, saa at Ingen, som i sand Tro holder sig til Ham og lever i Hans Samfund, behøver at være mere bekymret for sine Synder end en Skyldner for en Gjæld, som en Anden forlængesiden har betalt i hans Sted og for hvilken han har Kvittering ihænde. Jeg negter ikke for at min Syndegjæld er stor, og dersom jeg ikke vidste noget Mere end dette, saa maatte jeg fortvivle; men naar jeg ser Guds Søn hænge i sit Blod paa Korset med den Overskrift: „For Menneskenes Synder“, da bliver jeg saa henrykt i Aanden og faar saameget med min Forløsers Kjærlighed at gjøre, at jeg glemmer alle mine Synder. Ak, at jeg blot aldrig mere maatte tænke paa nogen Synd, og at Jesus, Jesus med sin Kjærlighed, Aand og Naade alene maatte herske i mit Hjerte!

§ 8. Den ganske hellige Skrift er desuden fuld af Vidnesbyrd om vor Guds Naade og Barmhjertighed og om at Han ere saare redebon til at forlade Synden, ligesom ogsaa af Exempler paa at Han har tilgivet selv de allerstørste Misgjerninger. Jeg har ofte forundret mig over, at da Jesus talte med de hykkelske Farisæere om denne Sag og søgte at gjendrive deres vrange Meninger, var det Ham ikke nok, at Han fortalte en kjærlighedsfuld og trøstelig Lignelse for at vise, hvorledes man i Himmelen var sindet mod de bodfærdige Syndere; men det maatte være tre, den ene om det bortkomne Faar, den anden om den bortkomne Penge og den tredie om den fortabte Søn (Luk. 15, 1 flg). „Munden taler af Hjertets Overflødighed“ (Luk. 6, 45), eller hvad Hjertet er fuldt af, løber Munden over af. Den søde Herres Jesu Hjerte var fuldt af Attraa efter at gjøre Syndere salige; derfor er ogsaa Hans Mund fuld af saadan Tale, som vidner om denne Attraa. Deraf, at Farao havde drømt det samme to Gange, hvorvel paa forskjellig Maade, sluttede Josef, at Gud havde vist og snart vilde iværksætte det, som Drømmen betydede; saaledes slutte ogsaa vi med god Grund af denne tredobbelte Lignelse, at Syndernes Forladelse er fuldkommen vis og sikker, og at ingen Bodfærdig har Aarsag til i mindste Maade at tvivle derom, allerhelst da man overhoved kan sige, at „hvert Blad i Skriften er et Mindesmærke om Guds Naade.“ De allerskarpeste Prædikener ere blandede med de allertrøsteligste Forjættelser om Syndernes Forladelse, for at tilkjendegive, at naar den hellige og retfærdige Gud forfærder og truer, saa sker det kun i den Hensigt, at Han kan faa Anledning til at vise de forskrækkede og bedrøvede Hjerter Naade.

§ 9. Der er mærkeligt nok, at naar de Hellige ville høiligen ære sin Gud og

give Ham Hans bedste Titel, saa kalde de Ham „en barmhjertig og naadig Gud." Men endnu mærkeligere er det, at Gud selv har lært dem dette og vidnet, at Intet er Ham kjærere end naar man priser Ham for Hans Barmhjertighed og Syndernes Forladelse og i Troen venter sig alt Godt af Ham. Da Moses havde begjært at se Hans Herlighed, „kom Herren ned i Skyen og stod der hos ham, og han kaldte paa det Navn Herre. Og Herren gik forbi hans Ansigt og raabte: Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og rig paa Miskundhed og Sandhed, - som bevarer Miskundhed mod tusind Led, - som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd." Her tillagde altsaa Herren sig selv denne Titel og tilkjendegav, hvorledes Han vilde man skulde ære og paakalde Ham. Derfor har ogsaa David paa forskjellige Steder kaldet Ham saaledes (Ps. 86, 15; 103, 8; 145, 8), ligesom ogsaa Nehemias, der kalder Ham „Forladelsers Gud" (Kap. 9, 17) og Paulus, der kalder Ham „Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud" (2 Kor. 1, 3), ligesom ogsaa Mikas Ord høre hid, naar han med Forundring udraaber: „Hvo er en Gud som Du, som borttager Misgjerning og gaar Overtrædelse forbi for det Overblevne af sin Arv?" (Kap. 7, 18), saavelsom Davids, naar han siger, at Han er „villig til at forlade" (Ps. 86, 5), og Esaias's at Han „tilgiver mangfoldigt" (Kap. 55, 7). Nu er det ikke med Gud, saaledes som Tilfældet ofte er blandt Menneskene, at de føre en Titel uden Virkelighed; men som Hans Navn er, saa er og Hans Ros og Gjerning, efter hvad alle Tiders Exempler lære. Saa ofte vi nu i sand Bodfærdighed paakalde vor Guds Navn og sige: ak, Du barmhjertige, naadige og algode Gud, Du Barmhjertigheds Fader, Du, som beviser din Naades og Godheds Rigdom imod saamange Tusind arme Syndere, lad ogsaa Naade vederfares mig, osv., saa kan Han ikke Andet end vise Naade.

§ 10. Jeg vil sige endnu Mere. Efter den Maade, hvorpaa Gud fremstiller os i sit Ord, venter Han med Længsel paa Syndrenes Omvendelse og Tilbagekomst; Han staar saa at sige i Himmeldøren og ser ud efter dem, ligesom fordum Abraham sad i sit Pauluns Dør og Loth i Sodomas Port og ventede Gjæster (1 Mos. 18, 1; 19, 1); Han raaber til dem, og Hans Hjerte banker dem imøde (Esai. 30, 18; 65, 2; Jer. 3, 12). Skulde Han da ikke gjerne og villigen tage imod dem, naar de omvende sig og søge Hans Naade? Med en Fader, som er bedrøvet over et ulydigt, gjenstridigt Barn og hjertelig længes efter dets Forbedring, kommer man let til Forsoning, og hertil sigter ogsaa vor Saliggjører, naar Han skildrer os den fortabte Søns Fader saaledes, at han allerede ved at blive Sønnen var i lang Frastand ynkes over ham, løber ham imøde, falder om hans Hals og kysser ham (Luk. 15, 20). Hvad Andet har Han hermed villet tilkjendegive end hvad Sirak siger: „Hvor stor er ikke Herren vor Guds Barmhjertighed og Forsoning for dem, som vende om til Ham!" (Kap. 17, 29).

§ 11. Endnu Et! Guds Barmhjertighed mod de bodfærdige Syndere er saa stor, at ikke blot Djævelen, men, hvad der er forunderligt, endog undertiden de Hellige og Gudfrygtige selv ærgre sig derover. Hvad Satan angaar, saa have de Gamle i saa Maade efterladt os mærkelige og, som det synes, troværdige Beretninger. Der fortælles saaledes, at et fattigt Menneske lovede at ville være Satans Eiendom, dersom denne vilde skaffe ham Penge nok, saalænge han levede. Djævelen vilde ikke tro derpaa og sagde, at om de Christne ogsaa havde overgivet sig til ham med Legeme og Sjel, saa holdt de dog ikke Ord; de angrede det

sidenefter, og deres Christus var saa god og barmhjertig, at Han tog dem til Naade, naar de omvendte sig. Det forblindede Menneske opsatte da en Haandskrift, der var skreven med hans Blod og hvori han gav Afkald paa al Naade fra Gud og lovede, at han aldrig vilde begjære den, ei heller modtage den, om den blev ham tilbuden. Satan annammede ham da; men det gik, som han havde frygtet for. Thi det elendige Menneske kom ved Guds Aands Bistand senerehen til hjertelig Erkjendelse og Anger over sin Synd, søgte Trøst og Hjælp hos Præsterne og modtog omsider, efterat Sjelefienden ved Kirkens almindelige Bøn var bleven tvungen til at bringe Haandskriften tilbage, Forsikringen om den barmhjertige Guds Naade i Christo. Dette maatte sagtens ærgre Djævelen tilgavns. Men lovet være Gud for al den Langmodighed, Naade og Miskundhed, Han ligefra Begyndelsen har bevist og endnu daglig beviser imod Syndrene!

§ 12. Men jeg har ogsaa sagt, at det undertiden forekommer Mennesker, og det hellige og gudfrygtige Mennesker, at Gud er altfor naadig. Betænker, hvad der fortælles om Profeten Jonas! Det gjorde ham saare meget ondt, at Herren ikke, saaledes som Han havde truet med, efter de firti Dages Forløb lod den store Stad Ninive gaa under. Han forekastede Gud hans Barmhjertighed, sigende: „Ak, Herre! var dette ikke mit Ord, der jeg endnu var i mit Land? Derfor forekom jeg det og flyede til Tharsis; thi jeg vidste, at Du er en naadig og barmhjertig Gud, langmodig og rig paa Miskundhed og angrer det Onde“ (Jon. 4, 1. 2). Se engang! Mennesket fortørnes over at Gud lader sin Vrede fare, og den elendige Orm, der selv hvert Øieblik trænger til Guds Godhed og lever af Hans Naade, fortænker ham i at Han viser de Bodfærdige Naade! Men lader os ikke mene, at det blot er en Jonas, som er saaledes sindet! maaske kunne vi gjenfinde hans Sind i vor egen Barm. Naar nu Guds Tjener endnu den Dag, idag er, maa forkynde den ryggesløse, sikre Verden Guds Vrede og længe maa se paa at Verden ikke ændser det, og at den driver Spot med de guddommelige Trusler, saa vaagner Jonas op, og det gamle Menneske ærgrer sig over at Gud er saa langmodig og ikke strax lader de Straffe, Han har truet med, komme over de Gjenstridige. Saaledes gaar det ogsaa i andre Tilfælder; naar de Gudfrygtige trænges og bedrøves af de Ugudelige og maa være Vidner til at disse ei alene forblive ustraffede, men endog overøses med alskens timelig Lyksalighed, saa ærgrer det dem. „Hjertet brænder saa at sige i deres Liv“, og de kunne neppe afholde sig fra at „trætte med Gud“ (Ps. 73, 3; 39, 5; Jer. 12, 1). Saaledes er da Guds Barmhjertighed og Langmodighed mod Syndrene saa stor, at selv de Hellige mangengang ikke kunne finde sig deri, og heraf følger da, at om end alle Mennesker, selv de Hellige og Gudfrygtige, vilde dømme en Synder af med Guds Naade, fordi hans Misgjerninger efter deres Tanker vare for store til nogensinde at kunne tilgives ham, ja selv om hans eget Hjerte og egen Samvittighed stemmede i med og foreholdt ham hans Overtrædelsers Storhed og Mængde, saa han selv opgav alt Haab, saa er dog Guds Barmhjertighed større end hans Synd og overstiger alle Menneskers Formodninger og Tanker.

§ 13. Og dette er, hvad Guds Aand lærer os gjennem Profeten Esaias, sigende: „Mine Tanker ere ikke Eders Tanker, og Eders Veie ere ikke mine Veie, siger Herren; thi som Himmelen er høiere end Jorden, saa ere mine Veie høiere end Eders Veie og mine Tanker høiere end Eders Tanker“ (Kap. 55, 8. 9). Herved er at mærke, at der umiddelbart i Forveien gaar en Formaning til Omvendelse

tilligemed en Forjættelse om Syndernes naadige Forladelse. „Den Ugudelige forlade sin Vei“, siger Profeten, „og Hver, som gjør Uret, sine Tanker og omvende sig til Herren, og Han skal forbarme sig over ham, og til vor Gud; thi Han skal mangfoldigt tilgive“ (V. 7). Meningen er altsaa: Forundrer Eder ikke over at jeg siger, at der hos Gud er mangfoldig Tilgivelse at faa, og at Han ogsaa vil forbarme sig over de Onde og Ugudelige, naar de omvende sig; thi I Mennesker ere vel saa sindede, at I ikke gjerne ville tilgive og glemme, naar Nogen groveligen og gjentagne Gange har fornærmet Eder, hvorfor I ogsaa dømme om mig efter Eders Sind og Tanker, som om jeg var ligesaa haard og uvillig til at forlade som I. Men mit Sind og mine Tanker ere heri saa langt fra Eders, som Himmelen er fra Jorden. I skulle vide, at „jeg er Gud og ikke et Menneske“ (Hos. 10, 8). Jeg kan og vil af Hjertet tilgive alle dem, som omvende sig til mig. „Saa høi som Himmelen er over Jorden, saa mægtig er min Miskundhed over dem, som frygte mig. Saa langt som Østen er fra Vesten, lader jeg Eders Misgjerninger være langt fra Eder“ (Ps. 103, 11. 12). Hvad Jorden er imod Himmelen, nemlig en liden Prik imod en umaadelig Storhed og Vidde, det er Menneskenes Synd imod min Barmhjertighed. Som en Forklaring herover finder man hos nogle Forfattere følgende Fortælling: „En Krigsmand kom til en Pave, ved Navn Urban, og spurgte ham, om ogsaa han kunde faa Syndernes Forladelse og blive salig. Paven svarede ham: Nei; dine Synder ere for store; ligesaa umuligt som det er, at denne tørre Stok, som jeg holder i Haanden, kan komme til at grønnes, ligesaa umuligt er det ogsaa, at dine Synder kunne blive forladte. Men efterat den stakkels Synder var gaaet, skal Stokken virkelig have begyndt at grønnes.“ Hvad enten nu dette er sandt eller opdigtet, saa have dog de Gamle hermed villet antyde, at det er vist og utvivlsomt, at Gud forlader Synderne, ei alene de smaa og faa, men ogsaa de store og talrige, og at Hans Tanker ikke stemme overens med Menneskenes Tanker.

§ 14. Syndernes Forladelse hos Gud er derhos II. almindelig og fuldkommen. Ingen Synd er saa stor og skrækkelig, at ikke Gud af Naade vil tilgive den for Christi Skyld. „Jesu Christi, Guds Søns, Blod renser os“ (der leve i Samfund med Gud) „fra al Synd. Dersom vi bekjende vore Synder, er Gud trofast og retfærdig, saa at Han forlader os Synderne og renser os fra al Uretfærdighed“ (1 Joh. 1, 7. 9). Han vil kaste „alle vore Synder“ i Havets Dybheder (Mika 7, 19). Havet kan ikke blot bedække og opsluge smaa Bakker og Kampestene, men ogsaa store Klipper og Fjelde. Den barmhjertige Gud har ogsaa i sit hellige Ord ladet fremstille Exempler ei alene paa smaa Synder, som Han har tilgivet, men ogsaa paa ret store og grove. Vore første Forældre, der udentvivl havde begaaet den allerstørste Synd, som nogensinde er skeet under Solen, idet de ei alene styrtede sig selv, men ogsaa sin hele Slægt og alle sine Efterkommere med sig i timelig og evig Fordærvelse, har Han taget til Naade og trøstet dem med Forjættelsen om den velsignede Kvindesæd, der skulde knuse Slangens Hoved og forstyrre Djævelens Gjerninger. Han har tilgivet Loth hans Drukkenskab og Blodskam, David hans Ægteskabsbrud, Mord, Falskhed og den skrækkelige Forargelse, han havde afstedkommet. Han har bragt Afgudsdyrkeren, Troldkarlen, Tegnsudlæggeren og Spaamanden, Barnemorderen, den gruelige Ulv og Blodhund, Folkets Forfører Manasse til Omvendelse og taget ham til Naade. En offentlig berygtet Skjøge, der med sin Utugt havde forarget hele Staden,

har Han forbarmet sig over og ikke forsmaaet hendes Anger og Taarer. Han saa i Naade paa Peter, da denne fornegtede Ham og svor og forbandte sig paa at han ikke kjendte Ham. Han kaldte Matthæus ud af Toldboden og udfriede ham af Satans Garn. Han greb Menighedens Forfølger og Forstyrrer Paulus paa Veien til Helvede, holdt ham tilbage og omvendte ham. Dem, som havde udraabt sit korsfæst! korsfæst! over Ham og hjulpet til at udgyde Hans Blod, bestænkede Han med sit Blod og rensede dem fra deres Synder. Han har opladt Himmeldøren for „Skjørlevnere, Afgudsdyrkere, Horkarle, Blødagtige, Syndere imod Naturen, Tyve, Gjerrige, Drankere, Skjændegjæster, Røvere;“ Han har aftoet, helliggjort og retfærdiggjort dem (1 Kor. 6, 9—11). „Misdæderen paa Korset,“ der havde tilbragt hele sit Liv i rædsomme Synder, tilsagde Han ved dettes Ende Forladelse, Naade og Paradiset (Luk. 23, 43) — Alt til Trøst for de bodfærdige Syndere paa det de ikke skulle fortvivle over sine Misgjerningers Storhed, Mængde og Afskylighed.

§ 15. Guds Forjættelser ere almindelige. „Saa sandt jeg lever, siger den Herre, Herre, har jeg ikke Velbehag i den Ugudeliges Død, men i det, at den Ugudelige omvender sig fra sin Vei, at han maa leve“ (Ezek. 33, 11). Her tales om de Ugudelige i Almindelighed, og Ingen undtages, ligesom der ogsaa strax efter siges: „Naar den Ugudelige omvender sig, saa skulle ingen af hans Synder, som han har syndet, kommes ham ihu“ (V. 14. 16). Herhen hører ogsaa det dyrebare Kraftsprog: „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes, at Christus Jesus kom til Verden for at gjøre Syndere salige“ (1 Tim. 1, 15). Lærde Folk have bemærket, at det Ord Synder, som her staar, bruges om dem, der ikke ere faldne af Vankundighed og Skrøbelighed, men af forsætlig Ondskab, med Tilsidesættelse af al Frygt for Gud, - der ikke have besmittet sig med smaa, men med store og skrækkelige Synder, - der ikke have syndet hemmeligt, men aabenbart og hvis Overtrædelser have voldt stor Forargelse. Guds Søn kom ogsaa til Verden forat kalde disse til Omvendelse, frelse og saliggjøre dem. Apostelen udtrykker sig ogsaa aldeles uindskrænket; han siger ikke: Guds Søn kom til Verden forat gjøre nogle udvalgte eller de fleste Syndere salige, men Syndere (i Almindelighed), paa det at Alle og Enhver, som af Guds Lov og sin Samvittighed overbevises om at henhøre til disses Tal, trøstig skulde kunne tilegne sig denne Forjættelse og Jesu Christi Midlerembede.

§ 16. Forat derhos Ingen skal tænke, at Gud ikke fuldkommen og af Hjertet tilgiver Synderne, især de store og grove, ved hvilke Han i lang Tid er bleven krænket, saa har Skriften udtalt sig saa trøsteligt herom, at man neppe kan læse og betragte det uden Glædestaarer. Vi have allerede anført, hvad David siger derom: „Saa langt som Østen er fra Vesten, lader Han vore Misgjerninger være langt fra os“ (Ps. 103, 12) eller bortskaffer Han Synderne fra de Bodfærdige, som frygte Ham. Meget træffende have nogle gamle Lærere sagt: Havde den Hellig Aand, for at vidne om Guds store Barmhjertighed og give Menneskene en Forestilling derom, kunnet finde nogen større Afstand i Naturen end der er mellem Østen eller det Sted, hvor Solen staar op, og Vesten eller det Sted, hvor den gaar ned, saa vilde Han udentvivl have nævnt den; men efterdi Menneskeaanden ikke kan tænke sig to Steder, der ere længere borfjernede fra hinanden, saa har Han hermed villet vise, hvor stor Hans Godhed er imod Syndrene, og hvor saare langt Han vil fjerne deres Misgjerning fra dem. Der er en stor Afstand fra Jorden til Himmelen, men en endnu større

fra Solens Opgang til dens Nedgang. Naar nu vore Synder ere saa langt fra os, hvad kunne de da skade os? Ligesom man paa det Sted, hvor Solen gaar ned, Intet ved at sige om hvad der sker under dens Opgang, saaledes er der hellerikke mere nogen Tale hos Gud om de Bodfærdiges Synder. Hvad kan en Slange eller Drage gjøre mig, naar den er saa langt fra mig som Østen fra Vesten? Eller hvorledes kan jeg rammes af et Gevær, som bliver affyret i Øst- eller Vestindien? Saaledes ogsaa: hvad Skade kan den Synd gjøre mig, som Gud har bragt saa langt bort fra mig? Herom siger den barmhjertige Gud med klare Ord, „at Han ikke mere vil ihukomme vore Synder.“ Dette har Han ladet os vide gjennem tre Profeters Mund, forat vi skulde have saameget mindre Aarsag til at tvivle derom. Gjennem Esaias siger Han: „Jeg, jeg er den, som udsletter dine Overtrædelser for min Skyld, og jeg vil ikke ihukomme dine Synder“ (Kap. 43, 25), - gjennem Jeremias: „Jeg vil forlade deres Ondskab og ikke ydermere komme deres Synd ihu“ (Kap. 31, 34), - gjennem Ezekiel: „Naar den Ugudelige omvender sig, skal han visseligen leve, og ingen af hans Synder, som han har syndet, skal kommes ham ihu“ (Kap. 33, 15. 16).

§ 17. Herhen hører ogsaa det herlige Billede af en Taage, som forekommer i Esai. 44, 22: „Jeg udsletter dine Overtrædelser som en Taage og dine Synder som en Sky.“ De deilige Sommerdage bringe ofte imod Aftenen tykke, sorte Skyer, fulde af Torden og Lynild, Storm og Regn. Saaledes bringer ogsaa vor glade Ungdom og bedste Verdensglæde en betynget Samvittighed; Synderne trække ofte op over os, før vi mene det, og forfærde os med Guds velfortjente Vrede. Men den naadige Gud erklærer, at han vil bortdrive Synderne, ligesom en Sky jages af Vinden, saa at man ikke ved, hvor den bliver af. Et Menneske, der er bedrøvet for sine Synders Skyld, er vistnok tilmode som en Vandringsmand, der gaar i tyk Taage og ofte tager en Kratskov for et Regiment fiendtlige Krigsfolk, - der bliver bange for ethvert raslende Blad, - der ikke ved, om han er paa den rette Vei eller ikke, og hvert Øieblik frygter for at falde i en Grøft eller synke ned i en Myr. O, hvor er ikke Hjertet fuldt af Angest og Forfærdelse naar det føler sig omgivet af Syndetaage og Helveddamp! Hvor skjælver og bæver det da ikke ved enhver Erindring om sine Overtrædelser og Guds retfærdige Vrede! Men den Herre Jesus, Retfærdighedens Sol, fordriver saadan Taage, saa at man ikke ved, hvor den farer hen, og saa at man kan se sig om med Glæde og skue Naadens klare Himmel.

§ 18. „I de samme Dage“ (nemlig i Naadens Tid, efterat de bodfærdige Syndere ere komne til Christum i Troen) „og paa den samme Tid, siger Herren atter, skal Israels Misgjerning søges og ikke være mere og Judæ Synder søges og ikke findes; thi jeg vil tilgive den, som jeg lader overblive“ (Jer. 50, 20). Hvad Trøsteligere kunde der vel siges? Om ogsaa Satan vil lede efter de Bodfærdiges Synder, skulle de intetsteds være at finde. Satan skriver ofte en lang Fortegnelse over de Helliges Syndebrøst og Misgjerninger, som de enten før sin Omvendelse eller af menneskelig Skrøbelighed efter samme have begaaet; naar han nu vil til at anklage dem for Gud og oplæse sin sorte Rulle, saa har Jesu Blod udslettet det Altsammen, og han finder kun tomme Blade og bliver staaende tilskamme. Jeg har læst om et bodfærdigt ungt Menneske, at da han for Taarer ikke kunde tale og aabenbare sin Skriftefader, hvad der laa ham paa Hjertet, optegnede han sine groveste og fleste Synder paa et Stykke Papir, som

han derpaa med megen Graad overgav Præsten sammenlagt, idet han korteligen sagde, at denne deri vilde finde Aarsagen til hans inderlige Bedrøvelse; men da Præsten aabnede Papiret fandt han Intet deri, ei engang det ringeste Spor af Skrift, og heraf tog han da Anledning til at foreholde det bedrøvede Hjerte den Trøst, at Gud af Naade vil borttage de Bodfærdiges Synder, saa at man skal søge dem og ikke finde dem.

§ 19. Det Samme ligger i Ordet udslette, som Skriften oftere bruger om Synden. „Jeg, jeg er den, som udsletter dine Overtrædelser for min Skyld," siger Herren (Esai. 43, 25), og David sukker i sin Angest: „Vær mig naadig, o Gud, efter din Miskundhed; udslet mine Misgjerninger efter din store Barmhjertighed!" (Ps. 51, 3). Dette Ord betegner saavel „Udslettelsen af det Skrevne" i en Bog (4 Mos. 5, 23; 2 Mos. 32, 32. 33) som ogsaa „Bortskaffelsen af en Urenhed," som naar man vasker en Krukke eller et Fad og befrir dem fra deres Smuds (2 Kong. 21, 13), ligeledes „fuldkommen Udryddelse," som naar et ugudeligt, fiendtligt Folk aldeles tilintetgjøres, saa at ikke et eneste Menneske bliver tilovers (2 Mos. 17, 14; Ps. 9, 6), og bruges endelig om „Fordrivelsen af en tyk Taage," der forsvinder for Solens Glands (Esai. 44, 22). Alle disse Bemærkelser passe sig saare vel paa den heromhandlede Sag. Gud fører vistnok Bog og Fortegnelse over vort Levnet og indfører deri ei alene alle vore Dage (Ps. 139, 16), men ogsaa alle vore Dagsgjerninger; vore Synder ere en Skyld og Gjæld, som bliver ordentligen opskreven i Guds Bog (Matth. 6, 12; 18, 21 flg.); ja ogsaa vor Samvittighed er en saadan Bog, der indeholder vore Misgjerninger. Naar nu Gud af Naade forlader Synden, saa bliver vort Skyldregister overstrøget med Hans Søns Blod; Gjælden bliver udslettet, saa at den aldrig bliver krævet. Hjertet er besmittet ved Synden, men det bliver aftoet, renset og helliggjort „ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand" (1 Kor. 6, 11). Synderne ere ligesom en Mængde fiendtlige Krigsfolk, hvoraf Djævelen betjener sig for at stride imod vor Sjel og faa den i sin Vold; men Jesus overvinder og undertrykker disse Fiender ved sin Fortjeneste og Retfærdighed og udrydder dem, saa at man ikke mere ved af dem at sige, og lad endelig vore Synder være saa tætte som en Taage (hvorom vi allerede ovenfor have talt) - lad dem være saamange, som der er fugtige Støvgran eller Smaadraaber i den tykke Taage, saa maa de dog alle fly og forsvinde for Retfærdighedens Sol, Jesus Christus.

§ 20. Der findes endnu flere trøsterige Talemaader, som høre herhen; saaledes, naar der siges om Gud, „at Han borttager vor Synd fra os," ligesom man afførér Nogen en uren Klædning og giver ham en ren istedet eller, ligesom vor Frelser ved at berøre den Spedalske med sin velsignede og almægtige Haand borttager hans Plage, saa at man ikke ved, hvor den bliver af, — „at Han kaster alle vore Synder bag sin Ryg," saa at Han ikke mere vil se dem, - de maa ikke mere komme for Hans Øine, - „at Han skjuler sit Ansigt for vore Synder," ligesom man skjuler sig for En, som man ikke vil tale med, og ikke giver ham Adgang til sig; ellers siges der om Synderne, saalænge de ikke ere tilgivne, „at de raabe til Himmelen, - at de komme for Gud og svare" eller vidne imod os; men naar den bodfærdige Synder ved Christus er forligt med Gud, saa skjuler Han sit Ansigt for Synden og vil ikke mere høre eller se den, - at „han undertrykker vore Misgjerninger," ligesom man træder Noget under Fødder saa det tilintetgjøres, — og at „Han kaster alle vore Synder i Havets Dybheder" (2

Sam. 12, 13; Sak. 3, 5; Matth. 8, 3; Esai. 38, 17; 59, 12; 1 Mos. 18, 20; Jon. 1, 2; Mika 7, 19). I Anledning af det sidstnævnte Udtryk bemærke enkelte Fortolkere, at **Jøderne**, skulle have haft for Skik at nedsænke alle stygge og afskyelige Ting, som de ikke agtede værdige at beskinnes af Solen, i det døde Hav, og de holde for, at Profeten her har sigtet til denne Sædvane. De fortælle ogsaa, at nogle **Indianere** pleie at opskrive alle sine Synder i en Bog, som de derpaa kaste i en Elv for af denne at føres til Havs, i den Tanke, at de saa aldrig i Evighed skulle ihukommes. Andre ere af den Formening, at Profeten har sigtet til **Beretningen om Farao**, som Gud lod drukne i det røde Hav med sin Hær. Men man kan ogsaa simpelthen forklare det saaledes, at Profeten her taler om Gud paa Menneskers Vis. Naar En var mig Noget skyldig og stod i et indviklet Regnskabsforhold til mig og var meget bekymret herfor, hvorledes skulde jeg da bedre kunne befri ham for hans Kummer end naar jeg bandt alle Bøger og Papirer, som angik ham, sammen i en Pakke, fæstede en Sten til denne og kastede det Altsammen i en strid Elv eller i det dybe Hav? Saaledes siger ogsaa Guds Sendebud til de bodfærdige Synderes Trøst, at Gud vel har „forseglet deres Synder i en Pung og syer til over deres Misgjerning" (Job 14, 17), men tillige, at han vil nedsænke dem i Havets Dyb, forat de aldrig i Evighed skulle ihukommes mere.

§ 21. Endelig er Syndernes Forladelse ogsaa III. **vedvarende og bestandig.** Den er Noget, som vi trænge til, saalænge vi leve. Vor Saliggjører har ikke for Intet villet, at vi strax ovenpaa den fjerde Bøn, hvori vi bede om det daglige Brød, skulle anraabe Hans himmelske Fader om Syndernes Forladelse; thi ligesaalidt som vi kunne være det daglige Brød foruden, ligesaalidt kunne vi undvære Syndernes Forladelse. Vel bliver Syndeskylden paa en Gang borttagen og udslettet ved Jesu Christi Retfærdighed, som formedelst Troen bliver vor; men Roden bliver dog alligevel siddende i det syndige Kjød og volder selv de gjenfødte og omvendte Mennesker megen Sorg og Møie, saalænge de leve; de stride vel daglig mod Synden og lade den ikke herske i dem; men ligesom En, der maa kjæmpe med en Slange, letteligen bliver berørt og svækket af dens giftige Aandepust, saa at han bestandig trænger til en Modgift, saaledes gaar det ogsaa med Syndekampen; vi stride og kjæmpe jo vistnok daglig mod Slangens Sæd, der endnu er tilbage i vort Kjød; men det gaar dog ikke af uden Saar og Skade, hvorfor vi ogsaa stedse have Jesu Christi Blods himmelske Modgift behov. Jeg kan sammenligne den bodfærdige Sjel med en dydig Husmoder, hvis Prydelse er, at hun er renlig og flittig; hun bestræber sig for at holde sine Klæder og sit Bohave rent og net og hader af Hjertet al Skiddenfærdighed; men efterdi hun under det huslige Arbeide i Kjøkkenet og andetsteds ikke kan undgaa at tilsmudse og besudle sig, saa vasker hun ikke blot oftere sine Hænder og sit Ansigt, men renser og skifter ogsaa stundom sine Klæder, forat hun altid kan vise sig renlig og tækkelig for sin Mand, som dog fremfor Alt seer paa hendes Sinds Renhed og forøvrigt er veltilfreds med hendes Flid og Huslighed. Saaledes hader ogsaa den troende Sjel af Hjertet al Ugudelighed saavelsom al Legemets og Aandens Besmittelse; men saasom den ikke altid kan slippe uplettet igjennem al dette syndige Livs Forfængelighed, saa betjener den sig med Glæde af „den aabnede Kilde imod Synd og imod Urenhed," som den har i Jesu hellige Vunder; deri toer og renser den daglig sit Hjerte og sin Samvittighed; den klæder sig saa at sige hver Morgen paany

i sin Frelsers Retfærdighed, paa det den saaledes stedse maa blive funden ren og ubesmittet, ikke i og for sig selv, men i Christo Jesu.

§ 22. Hertil sigter ogsaa Apostelen i vor Text, naar han siger, at der vel endnu er Synd hos de Troende, men at den dog ikke bliver dem til Fordømmelse; de falde ikke formedelst den i deres Kjød tilbageværende Synd under Guds Dom, efterdi de ere i Christo Jesu og Han i dem; for dette Samfunds Skyld tilregnes dem hellerikke deres Syndefeil, som de endnu maa drages og plages med; ja, om det end skulde hænde, at de bleve overilede af en grov og svar Synd, saa staar dog Naadens Dør dem endnu stedse aaben; de have bestandig Adgang til den Naadestol, der er fremstillet for os i sit Blod, Jesus Christus, den Korsfæstede. Guds Naade og Syndernes Forladelse er en Kilde, som aldrig udtørres. Den Herre Jesus er altid tilstede i sin Kirke og kommer til de bodfærdige Syndere med Vand og Blod for at rense dem. Den Hellig Aand virker indtil Verdens Ende gjennem Evangeliets Ord, tilbyder de Bodfærdige Syndernes Forladelse og forsikrer dem derom ved det samme Ord og ved sit indvortes Vidnesbyrd i Hjertet saavelsom ved den hellige Nadverd. Derfor har ogsaa den Herre Jesus efterladt sin Kirke og især deleshed Lærerne og Hyrderne „Magt og Myndighed til at forlade Synderne“, annamme og trøste de Bodfærdige og forsikre dem om Guds Naade, med den udtrykkeligen tilføiede Forjættelse, „at hvad de løse paa Jorden, skal ogsaa være løst i Himlene“ (Joh. 20, 23; Matth. 16, 19).

§ 23. Herom siger ogsaa Esaias: „Vor Gud skal forbarme sig og mangfoldigt tilgive“ (Kap. 55, 7), og David: „Hos Herren er Miskundheden, og megen Forløsning er hos Ham, og Han skal forløse Israel fra alle dets Misgjerninger“ (Ps. 130, 7. 8). Iſærdeleshed fortjener det dyrebare Kraftsprog at betragtes: „Ligesom en Fader forbarmer sig over Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham“ (Ps. 103, 13). Jeg bekjender, at jeg aldrig har været saa bedrøvet over mine endnu vedhængende Skrøbeligheder og Syndefeil, at ikke dette Skriftens Sprog kraftig har trøstet og glædet mig. Jeg har ogsaa flere Gange foreholdt andre bodfærdige og bedrøvede Hjerter det imod saadant Onde og har med Glæde iagttaget, hvilken Trøst og Husvalelse de deraf have øst. Saa har jeg og læst, at en gudfrygtig Konge*) havde faaet det saa kjært, at han glad og salig endte sit Liv med Betragtningen deraf. Dette Skriftsprog trænger saameget bedre igjennem, fordi det er laant af det daglige Liv og ved vort eget Exempel viser os, hvad vi kunne haabe af Gud. At han nærmest og egentligen taler om Syndernes Forladelse, ser Enhver, som kun vil tage det Foregaaende og Efterfølgende til Hjerte. Meningen er denne: Ligesom et Barn ved den legemlige Fødsel vel paa en Gang indtræder og optages i sin Faders Kjærlighed, Forsorg og Forbarmelse, som det ogsaa siden bestandig trænger til, saaledes ere vi, saasnart vi ved Troen paa Christus og ved Daaben ere blevne gjenfødte, paa en Gang blevne Guds Børn; men alligevel kunne vi dog ikke, saalænge vi leve, undvære vor himmelske Faders Naade og Barmhjertighed. En Faders stadige Gjerning er at forsørge, tugte, formane, elske, forbarme sig, have Taalmodighed, og dette er ogsaa Guds stadige Gjerning. Hvo har nogensinde seet en Fader, som for den anden eller tredie Feils Skyld vilde kaste sit Barn i Elven eller Ilden eller overgive det til Bøddelen? Paa den Maade blev intet Barn tre Aar gammelt. Et Barn farer vild og synder som et Barn, og en Fader revser, for-

*) Christian den Tredie til Norge og Danmark.

maner og bærer over med det som en Fader. Faderens Taalmodighed og Forbarmelse er nødvendigere for Barnet end det Brød, det æder. Saaledes gaar det ogsaa med os og vor Gud. Kan en Fader, som er ond af Naturen (Luk. 11, 13), formedelst sin Faderkjærlighed taale sit Barns Feil, skulde da ikke Gud, som er Kjærlighed, kunne gjøre det?

§ 24. Dette lærer ogsaa Forfatteren af Visdommens Bog, idet han siger: „Du, o Gud, forbarmer Dig over Alle; thi Du formaar alle Ting, og Du ser over med Menneskenes Synder, at de skulle omvende sig. Du, som er en vældig Hersker, dømmer med Lemfældighed (Mildhed) og regjerer os med megen Skaansel“ (Kap. 11, 24; 12, 18). Luther siger: „Vilde Gud slaa til med Torden og Lynild, strax vi fortjente det, saa kunde Ingen af os blive syv Aar gammel.“ Saa bliver det da derved, at Gud tilgiver Synden af Naade, og det ikke blot en Gang, men saa ofte som vi behøve det og i sand Omvendelse begjære det. Guds Naade og Syndernes Forladelse formedelst Troen er vort Liv; uden dem kunde vi ikke leve en Time. „Lad kun Ingen indbilde sig“, siger den dyrebare Luther paa et andet Sted, „at han skulde kunne bringe det dertil, at han ikke trænger til Syndernes Forladelse, saalænge han lever! Kort, dersom Gud ikke uafladeligen vilde tilgive Synden, saa var det ude med os. Gud være lovet, at Han ikke har grundet Syndsforladelsens naaderige Pagt paa vor Fortjeneste, men paa sit Ord og befalet og endnu befaler, at den skal staa fast og evig og ikke falde om, naar vi synde, ei heller staa op, naar vi ere gudfrygtige; men den staar der for sig selv paa Guds Befaling, forat vi hvert Øieblik kunne gaa hen til den og faa Forladelse. Thi efterdi der i vort Kjød bor evig Synd, saalænge vi leve paa Jorden, og der ikke er Ende eller Ophør paa vore Feil og Vildfarelser, saa maa vi sandeligen ogsaa paa den anden Side have en „evig og stedsevarende Forladelse“, paa det vi saaledes ikke skulle leve under Vreden for Syndens Skyld, men under Naaden for Forladelsens Skyld. Se, det er Hans evige Pagt, som han urokkeligen fastholder, forat vort Hjerte kan være forvisset om at dets Synder ikke skulle fordømme det. Derfor skulle vi love og takke Ham i alle Kirker.“

§ 25. Dette er nu den saare trøstelige Lære om Syndernes Forladelse, som man kan kalde alle bodfærdige Synderes bedste Husvalelse i Livet og Døden. Hebræerne kaldte fordum den 32te Psalme Davids Hjerte. En anseet Jesuit mener, at Aarsagen hertil var den Fylde af Visdom og Lærdom, som David deri lægger for Dagen. Men dette er en usmagelig og kold Forklaring. Hebræerne have udentvivl skuet længere frem og seet, at den kongelige Profet i denne Psalme handler om Syndernes Forladelse og Menneskets Retfærdiggjørelse for Gud. Dette var Davids Hjerte saavelsom alle de Troendes, der med ham i en sand Tro søge sine Synders Forladelse og sin Retfærdighed i Guds blotte og bare Naade formedelst Jesum Christum. Dette er den Kilde, hvoraf alle tørstende Sjele til alle Tider have drukket, læsket og forfrisket sig; dette er det Brød, hvormed de opholde sit Liv; dette er den Pude, hvorpaa de Allesammen tilsidst have saligen henslumret. Den Herre Jesus vidste selv intet Trøsteligere at sige et sygt og bedrøvet Menneske, som laa for ham og hvis Hjertes Angest Han saa, end dette: „Søn, vær frimodig! dine Synder ere dig forladte“ (Matth. 9, 2). Dette er „den rette himmelske Balsom“, der lindrer alle Smerter; dette er den ædle „Bezoarsten“*), der fordriver al Gift af Hjertet; dette er de

---

*) Bezoar: et stenagtigt Legeme, der findes i nogle Dyrs Mave og fordum ansaaes for en kraftig Modgift.

„Blomster og Æbler", hvormed den Herre Jesus vederkvæger de bodfærdige Sjele (Høis. 2, 5).

§ 26. En gudfrygtig Kone i Jena, som havde været meget besværet med sin naragtige Mand, fik paa sin Sotteseng Afløsning af Guds Tjener og ytrede derpaa: Jeg takker min kjære Gud, at Han har ladet mig komme til mine Synders Erkjendelse og trøstet mig med sit hellige Ord, hvori Syndernes Forladelse er bleven mig forkyndt. Nu forstaar jeg først rigtigt, hvilken Trøst der ligger i de Ord: „dine Synder ere dig forladte", — hvorpaa hun tredie Dagen efter hensov salig i Herren. Lovet være Gud, og lovet være Hans hellige Navn evindelig og altid, at Han har skjænket os en usvigelig Trøst, nemlig Syndernes Forladelse og Forsikringen om sin Naade i Christo Jesu, saa vi glade og trøstige kunne sjunge:

Hvad vil nu Satans hele Hær
Med mine Synder gjøre?
Lad ham dem alle hver især
Mig frem for Øine føre!
Jeg ved vel, at min Synd er stor;
Men Jesus siger i sit Ord:
De ere dig forladte.

§ 27. Lader os nu anvende denne Lære til vort Gavn og Bedste og „stræbe at tro af Hjertet, at vore Synder ere os forladte!" Jeg taler til de bodfærdige Hjerter, som erkjende og angre sine Synder og med stærk Attraa og mange Sukke længes efter Forsikringen om Guds Naade i Christo. Disse maa ikke blot kjende Læren om Syndernes Forladelse, men ogsaa selv tilegne sig den og uden ringeste Tvivlsmaal tro, at alle deres store og smaa, vitterlige og uvitterlige Synder ere afsonede og betalte med Christi Blod og Død og tilgivne i Himmelen, paa det deres Samvittighed maa faa Fred og deres Sjel Glæde og opmuntres til at elske og prise Gud. De maa lære at betragte sin Frelser med aabent og ufravendt Blik og ikke at ville høre, se eller vide af noget Andet end Ham og Hans Blod, hvorved vi blive rene for vore Synder. De maa tro, at den Herre Jesus taler til Enhver af dem og siger: „Vær frimodig min Søn (min Datter)! dine Synder ere dig forladte." De maa tro, at ei alene deres smaa og ringe Synder, deres Feil og Skrøbeligheder, men ogsaa de store, som de ikke kunne tænke paa uden Suk og Graad, ere dem af Naade forladte og tilgivne. De maa stræbe at blive saa visse i denne Sag, at de, om al Verden og alle Djævle skreg og brølede: „du er en fordømt Synder, du er evigt fortabt", alligevel kunne være ved godt Mod og sige: „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes, at Christus Jesus kom til Verden forat gjøre Syndere salige, iblandt hvilke jeg er den største; men mig har Barmhjertighed vederfares.

§ 28. Efter denne Forsikring have mange ængstede Samvittigheder tragtet, og Somme have valgt helt forunderlige Veie forat opnaa den. Om Arnulf, Biskop i Mets, saavelsom om Attilenus, Biskop i Zamor, fortælles, at de have kastet en Ring i Elven med de Ord, at naar den kom i deres Hænder igjen, vilde de holde sig forvissede om sine Synders Forladelse; efter lang Tids Forløb, som de havde tilbragt med allehaande Bodsøvelser, skulle de ogsaa have faaet den tilbage, idet den fandtes liggende i en Fisk, som blev sat paa Bordet for dem. Om en Biskop Johannes, med Tilnavnet Silentiarius, berette nogle Forfattere, at han skal have plantet et Figentræ paa en brat og tør Klippe og sagt, at dersom dette Træ fik Blade og bar Figener, vilde han fatte Haab om sine Synders Forladelse og det evige Liv, og se, Træet fik virkelig Blade og Frugt. Palladius fortæller om en Munk, der var falden i en grov Synd, at han indesluttede sig i en Hule, bedækkede sig med en Sæk og

Aske og ikke stod op af Jorden, ei heller aflod at græde, forinden han af en Engel havde modtaget Forsikring om at hans Synd var ham tilgiven. Hvis nu ikke dette maa kaldes at friste Gud, saa ved jeg ikke hvad. Men saaledes gaar det, naar man sætter Guds Ord og Sakramenter tilside og ikke vil lade sig nøie med den almindelige Forsikring, som Han i sit Ord har givet alle Bodfærdige. Jeg vil ikke tilraade nogen ængstet Samvittighed at gribe til slige farlige Midler forat vorde stillet tilfreds. Thi ved at søge Syndernes Forladelse paa denne Maade vil man kun opdynge nye Synder. Er det derfor isandhed tilgaaet saaledes som her fortalt, saa maa det betragtes som et overordentligt og overflødigt Vidnesbyrd om den guddommelige Barmhjertighed, der hellere har villet føie sig efter nogle bedrøvede og vildfarende Sjele end tabe dem.

§ 29. Noget Lignende fortælles om et anfegtet Fruentimmer i England, der begjærede den Forsikring om Guds Naade og sine Synders Forladelse, at et Glas, som hun vilde kaste med Magt til Jorden, maatte forblive helt, hvilket ogsaa skede. Der fortælles ogsaa om et andet Fruentimmer, at da man under hendes haarde Anfegtelser talte trøsteligt til hende, indvendte hun med Heftighed, at hun var ligesaa vis paa at blive evigt fortabt og forkastet som paa at det Krystalglas, hun holdt i Haanden, vilde knuses, naar hun kastede det i Gulvet; dette gjorde hun da ogsaa, i den Tanke, at det vilde gaa i hundrede Stykker; men se, det forblev aldeles uskadt, Noget, som de Tilstedeværende godt vidste at benytte sig af forat trøste hende. Jeg kan her ikke undlade at optage en forunderlig Beretning om hvad der tildrog sig i en berømt Handelsstad med et ungt Menneske, en Fange, som blev ængstet og forfærdet saaledes af sin opvaagnede Samvittighed, at han kjæmpende med Fortvivlelsen sagde, at han ikke kunde tro, at han vilde blive salig, medmindre Gud vilde forsikre ham derom ved et særeget Underværk; „ja," udbrød han, „naar jeg seer, at Nogen kan komme Ilden nær uden at brænde sig, saa vil jeg tro, at jeg har en naadig Gud," osv. Der var dengang i samme Fængsel — jeg ved ikke af hvad Aarsag — en Mand, som vel ikke var særdeles oplyst, men dog meget ivrig i sin Christendom og hos hvem man ofte havde mærket en besynderlig Drift. Da han hørte det fortvivlende Menneskes Ord, optændtes hans Iver, og, som han selv skriver, „forat gjøre Satan en Streg i Regningen, gav Gud mig en saa stærk Tro, at om der havde været en stor Ild i Nærheden, havde jeg gjerne selv sprunget deri. Imidlertid løb jeg hen til Ovnen forat gribe en Haandfuld Gløder, men stødte i Løbet med den høire Fod imod en stor Jernring, der var tykkere end en voxen Mands Tommelfinger og saa vid, at jeg kunde stikke hele Armen lige til Skulderen ind deri; denne Ring greb jeg, skjød den ind i Gløderne og lod den ligge der, indtil den blev aldeles gloende, hvorpaa jeg i Jesu Navn med trøstigt Mod tog den ud med Haanden og befandt da, at Gud ligesaavel beviste sine underlige Gjerninger ved mig stakkels syndige Menneske som paa de tre Mænd i den gloende Ovn. Dette have fem Mennesker seet med sine egne Øine og vilde ikke kunne vidne anderledes end jeg her fortæller, om man spurgte dem derom." Dette er, som ovenfor sagt, enkelte særdeles og overordentlige Exempler, der vel tjene til Bevis paa Guds ubegribelig store Miskundhed og ere glædelige at høre for de Bodfærdige; men dog bør Ingen understaa sig at begjære noget Lignende af Gud, saasom Han intetsteds i sit hellige Ord har givet nogen Forjættelse, hvorpaa vi kunde grunde vore Bønner om Saadant. Vel er hans Guddomshaand ikke bunden eller

forkortet, saa at Han ikke efter sit hellige Forgodtbefindende skulde kunne gjøre deslige og langt større Ting til sin Ære og sin Kirkes Trøst, hvor, hvorledes og naar det behager Ham; men en Christen bør dog villigen lade sig nøie med Hans hellige Ord og høiværdige Sakramenter, der indeholde overflødig Forsikring om Hans vidunderlige store Godhed.

§ 30. Mærkværdigt er det ogsaa hvad lærde Folk blandt Rabbinerne*) fortælle, nemlig at det har været Skik hos det israelitiske Folk, paa Forligelsens Høitid at fæste en skarlagensrød ulden Lap i Skikkelse af en Tunge mellem Hornene paa den Buk, der blev bragt ud i Ørken, ligesom ogsaa paa Døren til Templet, hvilken Lap fordetmeste blev aldeles snehvid, til et Tegn paa at Gud Herren var forsonet og vilde være sit Folk naadig, og hertil skal efter deres Mening være sigtet med de Ord af Profeten, hvor han siger: „Om Eders Synder end vare som Purpuret, skulle de blive hvide som Sneen; om de end vare røde som Skarlagenets Farve, skulle de blive som den hvide Uld“ (Esai. 1, 18). Dette synlige Tegn paa Forligelsen skal have vist sig indtil firti Aar før Templets Ødelæggelse, hvorefter man ikke mere mærkede til saadan Forvandling, efter hvad Jøderne selv tilstaa, og dette falder altsaa nøiagtigt sammen med den Tid, da den Herre Messias døde paa Korset, bragte det fuldkomne Forligelsesoffer for al Verdens Synder og i sit Ord og sine hellige Sakramenter fremstillede sig selv som det ubedragelige Tegn paa Guds Naade og Syndernes Forladelse, med hvilket vi da ogsaa bør lade os nøie.

§ 31. Naar derfor en bodfærdig Sjel attraar en fuldkommen Forsikring og Vished om sine Synders Forladelse, saa bør den først og fremst holde sig til det ovenanførte Bevis af Skriften, at Gud har tilsagt alle Bodfærdige Naade og Barmhjertighed. Fra denne Velgjerning er **Ingen udelukket** uden den, som udelukker sig selv ved Ubodfærdighed og Vantro. Hvorfor skulde vi ikke modtage Guds almindelige Naade, der ogsaa tilbydes os gjennem de ordentlige Midler, nemlig Hans hellige Ord og de høiværdige Sakramenter? Hvorfor skulde vi agte os selv uværdige til det, som Gud af inderlig Kjærlighed og Miskundhed saa naadig tilbyder og skjænker os? Hvorfor skulde vi tro mere paa den løgnagtige Djævel, der siger: „Dine Synder ere for store til at kunne forlades dig,“ end paa Guds sanddrue Søn, der siger: „Søn, vær frimodig! dine Synder ere dig forladte?“ Lader os betænke, at Kvitteringen for vor Syndegjæld er skreven med Jesu Christi, Guds Søns, kostbare Blod, - at den Frikjendelse for Synd, der i Skriftestolen forkyndes i den hellige Treenigheds Navn i Henhold til den Herres Jesu, vore Sjeles Overhyrdes og Tilsynsmands, Fortjeneste og Blod, ikke er nogen Barneleg og unyttig Tale, men et Naadesværk, som Gud udretter her paa Jorden og som ogsaa har sit Værd og agtes gyldigt i Himmelen, - at ligesom den Herre Jesus har hengivet sit hellige Legeme for os i Døden og udøst sit kostbare Blod til vore Synders Forladelse, saaledes giver Han os endnu dette selvsamme Legeme at æde og dette selvsamme Blod at drikke, til en sikker Forvisning om Hans Lidelses og Døds Samfund og følgelig tillige om alle vore Synders Forladelse. Skulde vi da, efterat Gud har skjænket os disse naadige Vidnesbyrd endnu fordre eller attraa noget Mere? Formaar da ikke et saadant Pant at give os fuld Forsikring? Skulde vi da endnu tvivle og være haab- og modløse, uagtet Gud selv siger: „Saa sandt som jeg lever, har jeg ikke Velbehag i den Ugudeliges Død, men i det, at den Ugudelige omvender sig fra sin Vei, at han maa leve,“ - uagtet den Herre Jesus raaber:

*) Rabbiner: en jødisk Præst og Lærer.

„Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile," - uagtet alle Profeter og Apostle vidne med Johannes den Døber, at Jesus, den Korsfæstede, er „det Guds Lam, som bærer Verdens Synd, og at hver den, som tror paa Ham, skal faa Syndernes Forladelse ved hans Navn?" (Joh. 1, 29; Ap. Gj. 10, 43).

§ 32. Ak nei, ak nei, du christelige Sjel! Lader os give Gud Æren og af ganske Hjerte stole paa Hans Miskundhed og Sanddruhed! Lader os agte Guds store Naade og Jesu ubegribelige Kjærlighed, Hans store Fortjeneste og kostbare Blod høiere end alle vore store Synder! Hvad ere vi fattige Jordorme imod den store og majestætiske Gud? og hvad ere vore Synder imod Hans umaalelige Barmhjertighed? Har min Jesus kunnet gjøre Fyldelst for den hele Verdens Synder, hvorfor da ikke ogsaa for mine? Eller ere mine Synder større end den ganske Verdens, det er: end alle Menneskers Synder tilhobe? Lader os trøstig foragte Djævelen med hans Anfegtelser, naar han tilhvisker os: „du er en Synder! du er en stor Synder! Ved du ogsaa dette eller hint? Betænk, hvad du her og der har gjort i din Ungdom! Betænk, hvor ofte du har glemt din Daabspagt og tilsidesat Frygten for din Gud! Tror du, at Saadant vil blive ustraffet? Hvor vil du hen?" osv. Lader os svare ham: Satan, hvad du der siger mig, er ikke Andet end hvad jeg forud altfor godt ved. Det er gammelt Nyt, at jeg er en Synder; jeg har heller aldrig negtet for at jeg er en stor Synder. Men jeg gad rigtignok vide, hvad du har med mine Synder at gjøre, og hvad de komme dig ved. Jeg har syndet mod min Gud; det er en Sag, som jeg vil afgjøre med Ham; hvad angaar det dig? Jeg har aldrig modtaget noget Godt, saalidt som noget Bud eller Forbud af dig, og saaledes har jeg hellerikke kunnet synde imod dig. Men du maa ogsaa vide, at „om du kalder mig en Synder, saa gjør du mig ikke dermed bange, men trøster mig snarere" og minder mig om hvad min Frelser har sagt: „Jeg er kommen at kalde Syndere og ikke Retfærdige til Omvendelse! jeg er kommen til Verden forat gjøre Syndere salige." Og vil du da endelig have Noget at bestille og bekymre dig om, som ikke kommer dig ved, saa sig mig engang: kjender du noget til Kvindens Sæd, som har knust Slangens Hoved? kjender du noget til en Mand, som heder Jesus og som har udgydt sit Blod paa Korset til Syndernes Forladelse? kjender du noget til, at Han ikke blot er død, men ogsaa gjenopstanden, at Han sidder ved Guds hoire Haand og beder for os? o. dsl.

§ 33. Herhen høre Luthers Ord: „Salighedens hele Magt og Kraft beroer derpaa, at disse Ord (Christus hengav sig selv for vore Synder, Gal. 1, 4) holdes for alvorlige og sande Ord. Jeg siger sandelig ikke dette for Intet; thi jeg har ofte erfaret og erfarer endnu daglig stedse mere og mere, hvor overvættes vanskeligt det falder (især, naar Samvittigheden føler Syndens Byrde, Dødens Skræk og Guds Vrede) at skulle tro forvist, at Christus er given hen, ikke for dem, som ere hellige, retfærdige, værdige og Guds Venner, men for dem, som ere ugudelige, Syndere, uværdige og Guds Fiender og som med Ret og Billighed havde fortjent Guds Vrede, den evige Død og Fordømmelse. Derfor skulle vi ruste og øve vore Hjerter vel med disse og lignende Udsagn, som Skriften er fuld af, paa det vi, naar Djævelen i sin Tid kommer og anklager os (som han pleier at gjøre med alle Gudfrygtige) og siger: „Du er en Synder, og derfor er du min Egen og et Fordømmelsens Barn," at vi da, siger jeg, kunne gjendrive og svare ham omtrent saaledes: „Ja, min gode Djævel;

men just fordi du anklager mig for mine Synder og desaarsag vil fordømme mig, saa vil jeg tro desto trøstigere, at jeg er troende og retfærdig og visseligen vil blive salig; — — thi just idet du siger, at jeg er en stor og ussel Synder, giver du mig Sværd og Vaaben ihænde, hvormed jeg vældeligen kan overvinde dig; — — thi kan du sige mig, at jeg er en ussel og elendig Synder, saa kan jeg til Gjengjæld sige dig, at Christus er død for Syndere og er deres Talsmand; — — derfor forfærder du mig slet ikke, men trøster mig heller dermed, at du kalder mig en Synder."

§ 34. Men et bedrøvet Hjerte vil maaske her indvende: jeg tvivler vel ikke om Guds Naade og Barmhjertighed; jeg ved jo ogsaa, at Guds Søns Blod er en overflødig Betaling for Alverdens Synder; „men jeg tvivler om mig selv, om jeg er skikket til at modtage Guds Naade og Syndernes Forladelse; thi min Omvendelse, synes mig, er ikke sand og ikke saadan, som Gud i sit Ord fordrer den." Jeg svarer: det er allerede et godt Tegn til en sand Omvendelse, naar man er omhyggelig for sin Omvendelse. Hyklerne og de Ugudelige have let for at blive færdige med sin Omvendelse og give sig derfor snart tilfreds; de sande Bodfærdige derimod kunne ikke gjøre sig selv tillags, og det gjør dem ondt, at de ikke kunne angre sine Synder saa hjerteligt, som de ønske og ville. Den sande Omvendelse er imidlertid let at kjende. Hvor der er en inderlig Bedrøvelse over Synden, en længselsfuld Attraa efter Guds Naade, en bestandig Sukken til Christus, et oprigtigt Had og Fiendskab mod Synden, der bør man ikke tvivle om Omvendelsens Oprigtighed. Og om end disse Omvendelsens Bestanddele endnu ikke ere komne til saadan Fuldkommenhed, som de vistnok burde, saa vide vi dog, at selv det bodfærdige Hjertes første Længsel og første Bevægelser ere vor Gud velbehagelige, ligesom en Husfader allerede glæder sig i et Træes Frugtknupper, førend de springe ud. Da den fortabte Søn endnu var langt borte, saa hans Fader ham og ynkedes inderligen og løb til og faldt om hans Hals og kyssede ham (Luk. 15. 20), hvorved intet Andet betegnes end dette: medens vi endnu agte os uværdige til nogen Naade og Kjærlighed og tænke, at vi endnu ere langt borte fra Ham og neppe have begyndt at vandre paa Omvendelsens Vei, saa møder allerede den barmhjertige Gud os og tager os til Naade.

§ 35. Et saadant Hjerte siger endvidere: „Jeg er haard som Sten og Staal; jeg frygter ikke rigtigt for Guds Vrede; jeg skjælver ikke for Hans Ord; jeg er ikke sønderreven, sønderslagen, sønderknust, hvilket jeg dog ifølge Skriften skal være; jeg kan ikke bede rigtig andægtigt, ingen hjertelige Taarer udgyde; jeg er endnu letsindig og kold som før," osv. Jeg svarer: Giver for det Første Agt paa Forskjellen paa Eders nuværende og Eders forrige Tilstand og sammenligner dem med hinanden! Forhen bekymrede I Eder kun lidet om Eders Hjertes Tilstand; I ændsede ikke, enten det var haardt eller blødt; I fandt kun Lyst og Glæde i Eders Synder; men at I nu føle og erkjende Eders Hjertes Haardhed, er udentvivl en Virkning af den Hellig Aand. Det første Skridt til Helbredelse er at kjende sin Sygdom. Lægger dernæst endvidere Mærke til at Eders Hjerte just nu staar under Guds Hammer, idet det kjæmper med sig selv og er bekymret over sin Haardhed og Ondskab. Det frygter jo dog vist for Guds Vrede; thi hvorfor ere I bedrøvede over Eders Hjertes Gjenstridighed uden fordi I vide, at den er Gud imod, og at Han har Aarsag til at straffe Eder derfor? Den bedste Bøn er den, som bryder sig Vei og trænger frem til Gud gjennem mange Hindringer. Gud ser ogsaa til de bedrøvede Hjerters Længsel, Suk og

Klage, og naar vor Bøn behager os selv mindst, behager den Gud mest. Den sande Omvendelse er ikke altid ledsaget af Taarer, især i Begyndelsen; Hjertet lider ofte den største Angest, naar man ikke kan græde. Hyklere have undertiden grædt og givet sig et saare ynkeligt Udseende, uagtet det ikke har været noget Alvor med deres Omvendelse; derimod have de sande Bodfærdige ofte ingen Taarer kunnet bringe tilveie. Skriften omtaler den bodfærdige Tolders ydmyge Lader og korte, men inderlige Hjertesuk: „Gud være mig Synder naadig!" men om hans Taarer siger den Intet (Luk. 18, 13). Den Værkbrudne, som Herren tiltaler saa trøsteligt: „Søn! vær frimodig! dine Synder ere dig forladte," har uden al Tvivl følt megen Bedrøvelse i sit Hjerte og sukket ængsteligen, ligesom man hellerikke kan tvivle om at hint Udsagn af den Herre Jesus var et Svar paa hans Hjertes Tale; men om hans Taarer melder Skriften Intet. Beder derfor Gud uden Afladelse om sand Anger og gudelig Bedrøvelse saavelsom om Taarernes Gave! thi ogsaa derved blødgjøres det haarde Hjerte, osv.

§ 36. Det siger fremdeles: „Ak, jeg frygter for at min Omvendelse kommer for sent. Jeg har gaaet altfor længe og foragtet min Guds Langmodighed og Miskundhed og drevet Gjæk med hans Naade. Jeg er bange, at jeg er blandt dem, som ville finde Døren tillukket, naar de komme, og som faa til Svar, naar de banke paa: Jeg kjender Eder ikke, hvorfra I ere" (Luk. 13, 25). Jeg svarer: Ingen Omvendelse kommer for sent, naar den blot er alvorlig og sand. Vel indrømmer jeg, at det har noget større Vanskelighed med den sildige Omvendelse end med den tidlige; de gamle Synder ere ligesom en gammel raadden Skade; der er slem at heldbrede; jo længere Hjertet i sin syndige Frihed har hengivet sig til det ugudelige Væsen desto mere tilgroet, fordærvet og forhærdet er det, saaledes som vi allerede ovenfor have vist. Men ikkedestomindre maa vi vide, at den naadige og barmhjertige Gud har erklæret om alle Ugudelige i Almindelighed, uden at undtage dem, som ere blevne gamle i sine Synder, at Han ikke har Behag i deres Død, men deri, at de omvende sig og leve, og siger udtrykkeligen: „Naar en Ugudelig omvender sig fra sin Ugudelighed, som han har gjort, og gjør Ret og Retfærdighed, han, han skal holde sin Sjel ilive" (Ezek. 18, 23. 27). Saaledes er heller ingen Skade for gammel, ingen Sygdom for farlig for den Herre Jesus, vore Sjeles himmelske Læge; Blod og Aand renser og læger ogsaa de gamle Skader. Han gjorde ikke blot Mennesker friske, som havde været syge i nogle Dage eller Uger, men ogsaa dem, som havde baaret paa sit Onde i tolv, atten og otte og tredive Aar (Matth. 9, 18; 12, 20; Luk. 13, 11; Joh. 5, 5). Han opvakte ikke blot Jairus's lille Datter, som nys var død, men ogsaa den unge Karl i Nain, der allerede blev baaren til Jorden, ja Lazarus, som allerede havde ligget fire Dage i Graven. At Han nu baade kan og vil gjøre noget Lignende i aandelige Sygdomme og i Døden, derom vidne Hans Ord og Gjerninger. Han har selv sagt, at „Han er kommen forat kalde Syndere" (i Almindelighed) „til Omvendelse og forat frelse det, som var fortabt. Den, som kommer til mig," siger „Han, skal jeg ingenlunde støde ud" (Matth. 9, 13; 18, 11; Joh. 6, 37). Han har i Lignelsen fremstillet os den fortabte Søn, der ikke tænkte paa sin Fader, førend han havde fortæret alt det, han eiede, var bleven en Svinerøgter og af den yderste Nød tvungen til at vende tilbage. Han annammede Syndere, som havde levet mange Aar i Uretfærdighed, Gjerrighed og andre Synder. Og endelig forsmaaede Han ikke den bodfærdige Røvers Sukke, uagtet han allerede

sad i Dødens Strube, og slog ikke Naadens Dør igjen, men lukkede den vidt op for ham (Luk. 15, 1. 3; 15, 17 flg.; 19, 2 flg.; 23, 40 flg.).

§ 37. Har du fremturet længe i dine Synder, mit Medmenneske, saa tak Gud desto inderligere, at Han ikke er bleven træt af at forbarme sig, og efterdi Han saa længe med stor Taalmodighed har ventet paa dig og din Omvendelse, saa lad Ham ikke blive feilslagen i sit Haab; erkjend dog, at naar Han saa længe har seet paa dine Synder og skaanet dig, saa har det været, forat du skulde bedre dig. Just deraf kan du slutte, at Han gjerne vil have dig frelst. Den naadige Gud har jo ogsaa den største Ære af de største og mest haabløse Syndere, ligesom en Læge høster den største Ros, naar han læger En, som er opgiven af andre Læger, og heler en gammel Skade. Vi forundre os ikke saameget over at Gud omvendte David, efterat han næsten havde gaaet et helt Aar hen i sin Syndesikkerhed, som over at Han tog Manasse til Naade, der havde tilbragt den meste Tid af sit Liv og sin Regjering (der varede 55 Aar) i sin rædsomme Ondskab (2 Krøn. 33, 1 flg.). Skriften siger ogsaa, at „Herrens Miskundhed er stor over os, - at Hans Sandhed er til evig Tid“ (Ps. 117, 2), og at „den Herre Jesus har fundet en evig Forløsning“ (Ebr. 9, 12). Sæt altsaa Guds evige Naade og Christi evige Forløsning imod dine langvarige Synder. Apostelen vil, „at vi skulle formane hinanden til Omvendelse hver Dag, saalænge det heder idag“ (Ebr. 3, 13), og Profeten siger: „Det er Herrens store Miskundhed, at vi ikke ere fortærede (og bortrykkede til evig Fordærvelse). „Hans Barmhjertighed har ingen Ende; den er hver Morgen ny“ (Begr. 3, 33. 23). Se, du bodfærdige Hjerte, endnu heder det jo idag. Ogsaa denne Dags Morgen er Guds Naade oprunden over dig med den blide Sol. Gjør du blot en Ende paa dine Synder! Guds Barmhjertighed er endnu ikke tilende. Meget rigtig siger en anseet Lærer*) i Anledning af de nysanførte Ord: „Efterdi Guds Barmhjertighed daglig fornyes, saa skulle vi aldrig mistvivle derom.“ Om Gud end ofte maa vente længe paa vor Omvendelse, saa kommer Han os dog enhver Morgen imøde med ny Naade, og enhver Dag, som han skjænker os til Omvendelse, forekommer Ham at være den første; det volder, at Han er Gud og ikke et Menneske, og at Han elsker Sjelene saa høit.

§ 38. Hvad der imidlertid siges om den tillukkede Dør og om at banke forgjæves paa samme, det er ingenlunde saaledes at forstaa, som om de, der af Hjertet omvende sig og søge Guds Naade i Christo Jesu, undertiden fandt Naadens Dør tillukket og ikke kunde erholde sine Synders Forladelse. Det være langtfra! Men Herren taler om dem, der forsætligen forsømme Naadens Tid og foragte og bortstøde de Midler til Omvendelse, som dog rigeligen bydes dem, - der forhærde sine Hjerter mod alle Guds Tilraab og sætte sin gjenstridige Ondskab imod Hans Langmodighed og Godhed. Naar disse stedes i Nød og Død og se Helvedes aabne Gab for sig, saa raaber de vel om Naade og søge at undfly Fordømmelsen og blive salige, men dog mere af Trældomsfrygt end af sand Omvendelse, hvorom de Intet vide, fordi de aldrig i sine Dage have bekymret sig alvorligt derom. At nu den retfærdige Gud tillukker Himmeldøren for slige ubodfærdige og ryggesløse Mennesker, som alene Frygten for Helvede aftvinger nogle Skrig og som uden denne vilde vandre fremad i sin Ugudelighed paa den ene ligesaa godt som paa den anden Vei, hvem kan fortænke Ham deri? Men vi skulle vel lægge Mærke til at dette er

*) Osiander.

Noget, som ikke angaar de sande Bodfærdige; Himmelen er ikke tillukket for den sande Omvendelse, men kun for Skin- og Hykler-Omvendelsen. Døren er ikke stængt for dem, som endnu leve i Naadens Tid og som Gud endnu forunder de velsignede Omvendelsesmidler, men for de gjenstridige Foragtere, der fremture i sin Sikkerhed og Ubodfærdighed indtil Enden.

§ 39. Det bedrøvede Hjerte vedbliver: „Jeg kan selv ikke negte for at jeg er uværdig til Guds Naade, fordi jeg saa længe har foragtet og forsætligen misbrugt den. Jeg tør ikke opløfte mine Øine; jeg skammer mig for Gud; jeg fortjener ikke, at Solen skal skinne paa mig og Jorden bære mig. Den retfærdige Gud gjør mig ikke Uret, om han negter mig sin Naade", osv. Jeg svarer med den hellige Apostels Ord: „Dersom vi dømme os selv, dømmes vi ikke" (af Gud — 1 Kor. 11, 31). Det er et godt Tegn, naar Mennesket giver Gud Ret og sig selv Uret. Den bodfærdige Tolder stod langt borte og vilde end ikke opløfte sine Øine til Himmelen, men slog sig for sit Bryst og sagde: Gud være mig Synder naadig! og gik retfærdiggjort ned i sit Hus. Den fortabte Søn beskrives os saaledes af Herren, at han kom til sin Fader som en skidden Svinehyrde, barbenet og med forrevne Klæder, agtede sig selv uværdig til at kaldes hans Søn og vilde gjerne tage tiltakke med en Daglønners Kost; ikkedestomindre overvandt det kjærlige Faderhjerte Alt og gav ham Barneretten og Alt tilbage. Synderinden ansaa sig ikke værdig til at træde den Herre Jesus under Øine eller gribe Hans Haand; men hun stod bagved hos Hans Fødder, vædede dem med sine Taarer, tørrede dem af med sit Hovedhaar og kyssede dem. Hvad Andet tilkjendegav hun hermed end at hun neppe agtede sig værdig til at være den Herres Jesu Fodklæde? Men hvor stor og dyrebar var hun dog ikke i Hans Øine! (Luk. 7, 38).

§ 40. Nu, saa glæd dig da, du bodfærdige Hjerte, at du er bleven disse Mennesker lig. „Hvo sig selv fornedrer, skal ophøies" (Luk. 18). De Uværdigste — de Værdigste; de største Syndere — de største Helgener. Er du ikke værdig til Guds Naade, saa er du dog høist trængende dertil og begjærlig derefter. Dersom Gud ikke vilde lade sin Naade vederfares Andre end de Værdige, saa maatte Han negte alle Mennesker den. Hans Naade finder imidlertid ingen Værdige, men gjør Værdige. Lad dig derfor nøie med at du erkjender din Uværdighed og Trang og søger din Værdighed i Christo Jesu, hvis Vunder ere Kilder til Lægedom, Mættelse og Vederkvægelse for de fattige og elendige Sjele, for de hungrende og tørstende Hjerter. Han raaber ikke: Kommer hid til mig, I Værdige, Retfærdige, Hellige og Stærke, men: „Alle, som arbeide og ere besværede! Om nogen tørster, han komme til mig og drikke!" (Matth. 11, 28; Joh. 7, 37). Jeg kan ikke uden saare bevæget Hjerte betragte, hvad Evangelisten Lukas siger: „Men alle Toldere og Syndere holdt sig nær til Ham forat høre Ham." Naar jeg hermed sammenholder Farisæernes Tale: „Denne annammer Syndere og æder med dem" (Kap. 15, 1), saa forekommer det mig, som om Evangelisten har villet tilkjendegive, at de arme Syndere vel trængte sig frem blandt Folket og søgte at komme Herren saa nær, at de kunde høre ham, men at de dog ikke traadte saa ganske nær hen til Ham, at de kunde have rørt ved Ham, og at de endnu langt mindre turde bede Ham om at Han vilde lade dem æde med Ham. Men den søde Frelser ser deres Hjertes Attraa og har udentvivl tilraabt dem: Træder kun nærmere, I Toldere og Syndere! Kommer kun hid, I bedrøvede Hjerter! thi jeg er sendt til

Verden „forat kundgjøre et godt Budskab, forat forbinde dem, som have et sønderbrudt Hjerte, forat trøste alle Sørgende“ og gjøre Syndere salige (Esai. 61, 1. 2). Maaske har den kjærlige Herre, da de kom nærmere, venligen omfavnet og kysset dem og vel ogsaa bedet sig til Gjæst hos En og Anden iblandt dem, saaledes som Han gjorde med Zakkæus, hvem Han tilraabte: „Det bør mig idag at blive i dit Hus“ (Luk. 19, 5). Dette saa nu Farisæerne, disse store Hyklere, og sagde spottende: „Denne annammer Syndere og æder med dem.“

§ 41. Men de blinde Mennesker forstode ikke den Herres Jesu Embede. Hvor skal Lægen hellere være end hos de Syge? For hvem har Faderen Brød uden for de hungrige Børn? For hvem er den friske Kilde uden for den tørstige Vandringsmand? Og saaledes er Herren endnu den Dag idag sindet; de i sit eget Hjerte Elendigste ere Ham de Kjæreste; de, som staa langt borte og ikke vide, om de tør vove at nærme sig Ham, tiltaler Han og siger: Kom kun hid, du bekymrede Hjerte! hvi frygter du? jeg kjender din Trang; dine lønlige Sukke og Taarer ere ikke skjulte for mig. Har du Synd, saa har jeg Naade og Retfærdighed; er du bedrøvet og modløs saa har jeg Kraft og Husvalelse; jeg vil vederkvæge dig. Her er Hvile for din Sjel; her er mit Hjerte; her er Kjærlighed og Trofasthed; her er Guds Naades Rigdom og den evige Kjærligheds Kildevæld. Saa lader os da træde frem til Ham med Frimodighed og ikke frygte! Da Josef gav sig tilkjende for sine Brødre, raabte han: Jeg er Josef! Men da han saa, at „de vare saa forfærdede for ham, at de ikke kunde svare ham,“ sagde han: „Kjære, kommer hen til mig!“ Og da de gik hen til ham, sagde han endnu engang: „Jeg er Josef, Eders Broder“ (1 Mos. 45, 1—5). Saaledes raaber ogsaa Jesus til os arme Syndere: Jeg er Jesus, Eders Broder; kommer dog hen til mig! Jeg er Jesus, Eders Mægler og Syndeudsletter; frygter ikke for mig!

§ 42. En ængstet Samvittighed kunde endvidere indvende: „ak mine Synder ere altfor store og altfor mange. Jeg har ikke begaaet smaa og ringe Synder, men rædsomme Dødssynder.“ Jeg svarer: det er dog en Skabnings og et stakkels dødeligt Menneskes Synder; Barmhjertigheden og Naaden derimod er den uendelige Skabers. Hans Barmhjertighed er saa stor, som Han selv er. En Ting tykkes os vel ofte at være stor; men i Sammenligning med større Ting maa den dog kaldes liden. Elben*) er en stor Elv, fuld af Skibe; den har mange og dybe Vande, gaar ogsaa ofte over sine Bredder og oversvømmer og bedækker hele Bygder. Men hvad er den dog imod Verdenshavet? Opsluges ikke dens Vand af dette, saa at man ikke ved, hvor det bliver af? Saaledes er det ogsaa med vor Misgjerning. Jeg tilstaar, at den er stor og svar; men naar jeg ser hen til Guds Barmhjertighed og min Herres Jesu Christi Fortjeneste, saa maa jeg dog agte den for liden, ja for Intet. Guds Kjærlighed er en Ild, som ikke blot fortærer Halm og Smaakviste, men ogsaa tykke Stokke og hele Træer. Lad dine Synder endog være saa store som al Verdens Misgjerninger tilsammentagne, saa bliver den dog overvældet af Guds Naade. Jeg bruger gjerne dette Ord, fordi det ogsaa har behaget den Hellig Aand at tale saaledes. „Guds Miskundhed overvælder os“ (Ps. 103, 11; 117, 2, — prævaluit**). Dette Ord bruges om Syndflodens Vande, der voxte og toge Overhaand, saa at alle høie Fjelde under Himmelen bleve skjulte af dem (1 Mos. 7, 18. 19). Om nu

*) En Elv i Tydskland.

**) Efter vore Bibeloversættelser: er mægtig, er stor over os.“

end vore Synder ere saa store og høie som de høieste og største Fjelde paa Jorden, saa vil dog Guds Naade overvælde, overmande og skjule dem. Hertil sigter udentvivl ogsaa Apostelen, naar han siger: „Men hvor Synden er bleven overflødig, der er Naaden bleven end overflødigere.“ (Rom. 5, 20).

§ 43. Jeg har ovenfor anført mange Exempler, som bevise, at Gud tager selv de største Syndere til Naade. Hertil kan man endnu føie, hvad der fortælles om Troldkarlen Simon; omendskjønt han nemlig uden al Tvivl var en af de største Syndere i Verden, betagen af bitter Galde og besnæret (af Satan) med Uretfærdighed, raader den hellige Peter ham dog „til at omvende sig fra sin Ondskab og bede Gud, om maaske hans Hjertes Tanker maatte forlades ham“ (Ap. Gj. 8, 22—24), hvilke sidste Ord ikke maa forstaaes derhen, at den hellige Apostel skulde have tvivlet om at slige store Syndere kunne blive tagne til Naade: men han taler kun saaledes, for desmere at forfærde dette onde Menneske og des snarere bringe ham til sand Omvendelse. Omendskjønt din Ondskab, vil han sige, er saa stor, at Mennesker næsten maa tvivle om at den kan tilgives dig, saa omvend dig dog kun og bed til Gud; saa vil du endnu finde Naade. Naar der nu tilbydes denne store Troldkarl og Djævelstjener Omvendelse og Naade, hvad Haab kunne da ikke Andre gjøre sig!

§ 44. Luther taler mærkeligt herom. „Fortvivl ikke,“ siger han, „formedelst dine Synders Storhed, naar du enten i Livet eller i Døden ret kommer til at føle dem; men lær af den hellige Paulus, at Christus har hengivet sig selv, ikke for opdigtede og malte, men for sande og virkelige, ikke for smaa, men for overvættes store, ikke for en og anden, men for alle, ikke for overvundne (eller overvindelige) — —, men for uovervundne (uovervindelige, vældige, mægtige) Synder. — — Gjør dig al mulig Flid, at du ei alene udenfor Anfegtelsens Tid, men ogsaa i Faren og Dødskampen, naar Samvittigheden forfærdes ved Erindringen om dine begangne Synder, og Satan heftigt angriber og bestormer dig og vil oversvømme dig med et Hav af Synder, med en Syndeflod, forat rive dig fra Christo og styrte dig i Fortvivlelse, at du da maa kunne sige med Frimodighed: Jesus Christus, Guds Søn, er hengiven, ikke for de Hellige og Retfærdige, men for Syndere og Uretfærdige. — — Jeg er en Overtræder af alle Guds Bud, og mine Synder ere saa mangfoldige, at de ikke vilde lade sig optegne paa en stor Oxehud; ja de ere ikke til at tælle; de ere flere end Sand i Havet. — — Men efterdi det er saaledes med mine Misgjerninger, at de ere saa forfærdelige, saa store, saa utallige, saa umaadelige og uovervindelige — —, saa har Guds Søn hengivet sig i Døden for dem, forat kunne udslette dem og gjøre mig saavelsom Alle, der tro paa Ham, salige.“ Kort, lader os ikke føie den Synd til alle vore store og grove Synder, at vi ville tænke høiere om vor Misgjerning og holde den for større end Guds Naade og Barmhjertighed og Jesu Christi, Hans Søns, dyre Fortjeneste! Lader os, naar Satan skriger og brøler: stor er din Synd! - stor er din Ondskab! - stor er din Misgjerning! raabe igjen og af alle Kræfter sætte dette imod ham: stor er Guds Barmhjertighed! stor er Jesus! stor er Jesu blodige Fortjeneste! osv.

§ 45. Atter siger en bedrøvet Sjel: „Ak desværre; jeg har ofte syndet imod bedre Vidende og imod min Samvittighed. Jeg har ofte lovet min Gud høit og dyrt, ja vel endog med en Ed, at jeg aldrig mere vilde vende tilbage til mine forrige yndede Synder, men har dog (desværre! ak, det gjør mit Hjerte saa ondt) flere Gange faldt tilbage og letsindigt og skammeligen glemt mit Løfte.“

Jeg svarer: Skriften gjør selv Forskjel mellem de lønlige Brøst eller Skrøbeligheder og de formastelige Synder, der begaaes af Frækhed og imod Samvittigheden. Den giver ogsaa at forstaa, at disse sidste, ligesom ogsaa Synder, der gjentages efter aflagt Løfte om Forbedring, ere meget store, grove og forfærdelige, saa at Satan har retmæssig Aarsag til at forekaste os dem, hvorfor vi ogsaa ovenfor have udtalt os alvorligen derom og troligen advaret derimod; men alligevel maa man dog ikke lade et ængstet Hjerte, som Sjelefienden anfalder med disse gloende Pile, være uden Trøst, især da denne er at finde i Guds Ord.

§ 46. Lad det nu forholde sig med dine Synder, som det vil, du bekymrede Sjel, - har du end begaaet dem imod bedre Vidende, - er du end efter høit og dyrt Løfte om Bedring atter falden tilbage, saa høre de jo dog med til Syndernes Tal. Nu siger Skriften i Almindelighed, „at Gud ikke har Behag i den Ugudeliges Død, men deri, at han omvender sig fra sine Veie og maa leve, - at Han ikke vil, at Nogen skal fortabes, men at Alle skulle komme til Omvendelse, - at Christus Jesus kom til Verden for at gjøre Syndere" (med hvad Navn nævnes kan, store og smaa, vitterlige og uvitterlige, første Gang faldne eller tilbagefaldne) „salige, og at Hans, Guds Søns, Blod renser os fra al Synd" (Ezek. 18, 23; 2 Pet. 3, 9; 1 Tim. 1, 15; 1 Joh. 1, 7). Fra disse almindelige Udsagn kunne dine Synder jo ikke være undtagne, og du selv hellerikke. Der er mangfoldige Slags Synder; men Midlet derimod er et og det samme, nemlig Guds Naade og Barmhjertighed og Jesu Christi dyre Blod og Fortjeneste. Guds Skabninger paa Jorden, i Luften, i Havet og alle Afgrunde ere mangehaande; men de ere alle indesluttede i en stor Kreds, i en Himmel, hvis veldædige Indflydelse og liflige Lys det staar dem alle frit for at nyde, medmindre, de selv ville vælge Mørket og unddrage sig Lyset. Saaledes udstrækker ogsaa Naadens Himmel sig over alle Syndere. „Gud har indesluttet Alle under Ulydighed, forat Han kunde forbarme sig over Alle" (Rom. 11, 32). Gud har i sit Ord erklæret alle Mennesker for Syndere, paa det at de, tilskyndede ved Fordømmelsens Dom, skulde tage sin Tilflugt til Hans Barmhjertighed og alene søge sin Frelse i Hans Naade.

§ 47. Glem hellerikke det ovenanførte Trøstesprog: „Ligesom en Fader forbarmer sig over (sine) Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham" (Ps 103, 13). Ak, hvor ofte handler ikke et Barn med Vidende og Villie imod sin Faders Villie og Befaling! Hvor ofte lover det ikke Bedring, især naar det ser eller føler Riset! men alligevel lader det sig ved barnlig Ustadighed og Letsindighed eller ved onde Tilskyndelser og fristende Leiligheder snart igjen forlede til at svige sit Løfte. Her maa nu den faderlige Kjærlighed stedse arbeide, stedse taale og formane, stundom ogsaa slaa og straffe; men Barnet bliver dog ikke aldeles forstødt. Saaledes gaar det ogsaa til med os arme, syndige Mennesker. Vi vide jo fordetmeste altfor vel, hvad vor barnlige Pligt imod Gud kræver; vi foresætte os ogsaa ofte alvorligen og af Hjertet, at vi aldrig mere ville gjøre vor kjære himmelske Fader imod med vore forrige Synder; men hvor let sker det ikke, at vi overiles af vort Kjød og Blod og den deri boende Synd, af den ugudelige Verdens Forførelser og Anledninger og Satans snedige Bedrag og henrives til vore forrige eller andre Synder! Vort gode Forsæt vidner vel om vort Alvor og om at det er vort oprigtige Ønske at leve efter Guds Villie; men vor Ubestandighed vidner om vort Hjertes store Fordærvelse og

vor store Skrøbelighed og Ufuldkommenhed i dette Liv. Hvad Andet skal og kan nu den kjærlige Fader i Himmelen herved gjøre end at ynkes over vor Nød og Elendighed og ved sin Barmhjertighed komme vor Skrøbelighed til Hjælp? Vel maa Han mangengang gribe til Riset og strengeligen tugte vort letsindige, ustadige Hjerte; men det sker dog alligevel i en faderlig og god Mening, forat vi herefter skulle vandre forsigtigere. „Saaledes tilbringe vi under Guds Forbarmelse vort Liv med at falde og staa op, med at synde og afbede, med at fare vild og erkjende, kort sagt, med en bestandig Omvendelse. Hermed er det dog ingenlunde min Mening at tage de Sikre og Ubodfærdige i Forsvar, hvilke dagligen fornærme Gud med vitterlige og forsætlige Synder. Jeg taler til de bodfærdige og bekymrede Samvittigheder, der nu hade Synden og søge Trøst for sin bedrøvede Sjel. Saalænge et Barn ikke aldeles unddrager sig fra sin Lydighed, - saalænge det endnu viser nogen barnlig Frygt og virkelig bestræber sig for at gjøre sin Faders Villie, holder han det Meget tilgode; men vilde Barnet misbruge Faderens Godhed, spotte ham, udle ham og med stor Ondskab og Gjenstridighed modsætte sig ham, ja endog lægge Haand paa ham osv., saa kunde han letteligen omsider lade sig bevæge til aldeles at forkaste Barnet og udelukke det fra al Arveret, ihvorvel den faderlige Kjærlighed dog ikke saa snart lader sig udslukke, men selv under den strengeste Beslutning endnu stedse haaber og søger Barnets Forbedring.

§ 48. Betænk endvidere, du bodfærdige Hjerte, at vi ogsaa i Skriften have Exempler paa at den barmhjertige Gud har ladet Naade vederfares dem, som have syndet imod Samvittigheden og imod givet Løfte. David, Manden efter Guds Hjerte, kunde visseligen ikke undskylde sig med sin Uvidenhed, da han forgreb sig paa sin Næstes Hustru og siden ogsaa paa hans Liv. Man kan ogsaa let tænke sig, at denne grove Synd ikke skede uden Modsigelse af hans Samvittighed. I den Tid, som forløb fra han havde seet Bathseba og sendt Bud efter hende og til hun kom, har uden al Tvivl hans Samvittighed foreholdt ham hans onde Forsæt. Men de syndige Lyster fik Overhaanden. Saaledes gik det ogsaa til med Mordet paa Urias. Han søgte vel først at bedrage den gode Mand ved en behændig List; men da dette ikke vilde lykkes, gav han sig Tid til atter at bortsende ham med et Brev. Hvo vil her tro, at Samvittigheden hos en saadan Mand imidlertid har været aldeles taus og ikke gjort Indvendinger imod hans Ondskab? Men han ændsede det ikke og begik saaledes mod bedre Forstand og Vidende en forfærdelig Synd. Manasse, som man medrette kunde kalde de Ryggesløses Konge, var en Søn af den gudfrygtige Kong Ezekias. Nu er der ingen Tvivl om at Faderen har holdt sin Søn til al Gudsfrygt og ladet ham vel opdrage indtil hans tolvte Aar (da han efter sin Faders Død kom til Regjeringen), - at han altsaa godt har kjendt Guds Villie af Hans Lov og derfor idetmindste i Førstningen maa have fornummet Modsigelser af sin Samvittighed; men han skjøtter ikke derom og farer saa gruelig frem som Nogen. Iktedestomindre, da han var bleven tæmmet ved Korset og i hjertelig Anger søgte Naade hos den barmhjertige Gud, fandt han den ogsaa i rigeligt Maal.

§ 49. Hvad nu slige Løfter, Forsikringer og edelige Tilsagn angaar, saa fortjener det at bemærkes, hvad den kongelige Profet siger: „Jeg har svoret og vil holde det, at bevare din Retfærdigheds Love" (Ps. 119, 106). Vel kunne vi ikke vide, til hvilken Tid han forfattede denne Psalme; men Enhver, som læser den med Eftertanke, især det 84de, 87de, 92de, 95de, 105te og andre Vers,

vil letteligen indrømme, at det maa være skeet i hans Forfølgelsestid, i hans Elendighed (ligesom det da ogsaa er bekjendt, at Gudfrygtigheden aldrig er ivrigere og Andagten og Kjærligheden til Guds Ord mere brændende end i Trængselens Dage). Omendskjønt nu den dyrebare Guds Mand saa alvorligt og inderligt forpligter sig til at holde Guds Bud og stadfæster sit Løfte med en Ed, saa faldt han dog siden saare dybt, ikke en, men flere Gange, men fik dog atter Naade, naar han i Troen og med et sønderknust Hjerte søgte den. Noget Lignende læse vi om Asa, Konge i Juda, nemlig at han paa sine egne og sit Folks Vegne fornyede Pagten med Gud og tilligemed det hele Folk bekræftede dette med en offentlig Ed (Krøn. 15, 12 flg.). Men at den gudfrygtige Konge senere begik mange Feiltrin, viser det følgende Kapitel (V. 7, 10, 12), ligesom det ogsaa er bekjendt, at Folket ikke længe holdt fast ved denne Pagt. Imidlertid bør man dog ikke tvivle om at Naadens Dør blev staaende aaben for dem, efterdi Gud Herren saa ofte formanede sit Folk ved Profeterne til Bod og Omvendelse; særdeles mærkværdigt er det blandt Andet, hvad Han siger ved Profeten Jeremias: „Du har bedrevet Horeri med mange Bolere; (dog) kom igjen til mig! Omvend dig, du forvendte Israel! saa vil jeg ikke lade mit vrede Ansigt falde paa Eder; thi jeg er miskundelig; (men) kjend dog din Misgjerning!“ (Jer. 3, 1. 12. 13). Ei heller er det Nogen ubekjendt, hvor høit og dyrt Apostelen Peter lovede, at han ikke vilde forlade sin Herre og Mester, Jesum, og hvor dybt han kort efter faldt, idet han ikke blot forlod Ham, men endogsaa svor og bandte paa at han ikke kjendte Ham; ikkedestomindre blev han dog tagen til Naade, da han bitterligen begræd sin Synd.

§ 50. Endelig bør man ved denne Indvending, der hentes fra de ofte gjentagne Synder og deres Mængde, lægge Mærke til at Skriften, som ovenanført, udtrykkelig siger, at „Gud tilgiver mangfoldigt.“ Efterdi vi desværre synde mangfoldigt, saa tilgiver ogsaa Gud mangfoldigt; thi hvorledes skulde Han ellers komme ud af det med os usle, syndige Orme? Ligesom en Fader ikke kan opdrage et Barn uden megen Forladelse, saaledes kan Gud hellerikke frelse Nogen uden stor Taalmodighed, Langmodighed og megen Forbarmelse. Var Gud, som Menneskene ere, saa turde der maaske være lidet Haab for de Tilbagefaldende og dem, som oftere paany lade sig forlede til sine afsagte og afsvorne Synder. Thi vi Mennesker blive snart trætte af at tilgive og forbarme os og tro, at man holder os for Nar, naar man gjentagne Gange fornærmer os og beder om Forladelse. Dog, „Gud er ikke et Menneske,“ og „Hans Tanker ere ikke vore Tanker“ (Hos. 11, 9; Esai. 55, 8. 9). Naar vi ville vide, hvor overvættes stor Guds Miskundhed og Barmhjertighed er, saa lader os ikke blot se paa os selv, men paa den hele Kirke (jeg vil ikke tale om den hele Verden)! Tænk, hvor mange Tusind Mennesker der er, som daglig fornærme Gud og som alligevel daglig nyde Godt af Hans Kjærlighed og Godhed, — som Han taaler, beskjærmer, opholder og ved sin Langmodighed lokker til Omvendelse og naadeligen annammer, naar de komme tilbage til Ham! Naar vi vare de Eneste, som Gud forlod Synderne, saa havde vi ikke saa stor Aarsag til at beundre Hans Godheds Overflødighed; men at Han har gjort det og endnu gjør det med saamange Tusind Gange Tusind, det er det, som gjør Hans Barmhjertighed saa ubegribelig. Mine Synder, saa store som de ere, hvad ere de dog imod den ganske Verdens Synder? Kan nu min Guds Naade og min Frelsers Blod overvælde eller faa Overhaand over den ganske Verdens Synder, hvi

gaar jeg da og grubler og ængster mig for mine egne?

§ 51. Gud Herren har gjennem sin Søn befalet os, at „dersom vor Broder syndede syv Gange imod os om Dagen og vendte syv Gange tilbage til os om Dagen og sagde: det fortryder mig, saa skulle vi tilgive ham." Ja, vi skulle være rede til at „tilgive ham sytti Gange syv Gange," det er: saa ofte han beder derom og trænger dertil (Luk. 17, 4; Matth. 18, 21. 22). Naar man har tilgivet en Fornærmer syv Gange, og han alligevel ikke undlader at fortørne os ved en ny Krænkelse, saa kunde det næsten synes for Fornuften, at Humle og Malt, som man pleier at sige, var spildt paa ham, og at man herefter med-rette viste sig vred, forat han ikke skulde spotte og misbruge vor Godmodighed. Men den Herre Jesus vil, at vor Kjærlighed ikke skal blive træt. Naar nu Gud kræver dette af os syndige Mennesker, som dog af Naturen ere onde, hvad have vi da ikke at haabe af Ham! Jeg indrømmer gjerne, at der findes Mennesker, som have begaaet en Synd mere end fire Hundred og niti Gange (thi Saameget gjør sytti Gange syv). Naar de nu af Hjertet anraabe Gud om Forladelse for et saa stort Syndetal og faa den, saa er vistnok dette noget Stort, men dog ikke mere end Han har befalet os usle Mennesker at tilgive vore Medbrodre. Skulde vi da ikke turde haabe og vente noget Mere af Ham, den store Gud, hvis Barmhjertighed er saa stor som Han selv? Hans hellige Apostel siger: „Lad dig ikke overvinde af det Onde" (som vederfares dig af Andre); „men overvind det Onde med det Gode" (Rom. 12, 21). Han vil, at vor Kjærlighed skal kjæmpe med vore Fienders Bitterhed, vor Godhed med deres Ondskab og ikke lade sig overvinde, saa at ogsaa vi selv bleve ondskabsfulde, hadske og hævngjerrige; men vi skulle stræbe saameget, som muligt er, at forsøde deres bitre Hjerter og forvandle deres Fiendskab til Kjærlighed. Forlanger nu Gud dette af os Mennesker, skulde vi da ikke kunne vente os det Samme af Ham? Skulde vor Synd overvinde Hans Naade? Det være langtfra!

§ 52. Et bekymret Hjerte siger endelig: „Ak, hvorledes kan jeg tro, at mine Synder ere mig forladte, siden Freden ikke vil indfinde sig i min Samvittighed? Jeg tilstaar vel, at de hidtil anførte Trøstegrunde ere guddommelige, faste og urokkelige; men ikkedestomindre føler jeg dog ingen Trøst, men lutter Frygt og Skræk og Angst, selv naar jeg sover. Jeg kan endnu ikke stille mit Hjerte tilfreds; min Synd staar altid for mig som et gyseligt Skrækkebillede, og min Sjel har ingen Hvile," osv. Jeg svarer: Man maa overensstemmende med Skriften gjøre Forskjel mellem „Syndernes Forladelse og Forvisningen om at have faaet den." Hin er ligesom Løgen eller Roden, denne ligesom Blomsten, eller hin er ligesom en endnu lukket Rosenknup, denne som den udsprungne og i sin Pragt staaende Rose. Et Barn, som endnu er mindreaarigt, har maaske en rig Arv ivente og er Herre over alt Godset; men det forstaar endnu ikke rigtigt at bruge sin Arv, førend det kommer til Skjels Aar og Alder. Ei heller faar det Besiddelsen deraf og den fulde Raadighed derover, førend det opnaar den af Lovene eller Faderen bestemte Tid. Saaledes har ogsaa mangt et bodfærdigt Hjerte sine Synders Forladelse hos Gud i Christo; men han fattes endnu Forvisningen derom og den Sjelens Hvile, som pleier at følge derpaa.

§ 53. Dette kan man se paa David, der upaatvivlelig fik Naade, saasnart han begyndte at gaa i sig selv og af Hjertet bekjende og angre sin Synd og søge Naade hos Gud, ligesom da ogsaa Profeten Nathan efter at have hørt hans ydmyge

Bekjendelse: „Jeg har syndet imod Herren,“ straks forkyndte ham: „Herren har ogsaa borttaget din Synd; du skal ikke dø“ (2 Sam. 12, 13). Men at han ikke strax med det Samme erholdt Forvisningen om denne Naade eller fik sin Samvittigheds Fred igjen sees aabenbaret af den en og femtiende Psalme; thi her klager han ei alene over at hans Synd er altid for ham (den staar altid for hans Øine; den forfærder og ængster ham; maaske har ogsaa Billedet af den ihjelslagne Urias med hans Saar og blodige Klæder fremtraadt for ham i Søvne; hans Samvittighed plagede ham lig en ond og trættekjær Kone, der ikke under sin Mand Ro Nat eller Dag, eller lig en Værkebyld, der begynder at hovne op og svi); men han beder tillige saa inderligt om Hvile for sin Sjel: „Lad mig høre Fryd og Glæde; lad de Ben fryde sig, som du har sønderknust. Giv mig igjen din Frelses Fryd, og ophold (understøt) mig med en villig Aand. Fri mig fra Blodskyld“ (hvormed mit arme Hjerte er betynget, og fra det Blod, som brænder derpaa), „o Gud, min Frelses Gud!“ (Se, dette var et Troens Ord; men hvor der er Tro, der er ogsaa Syndernes Forladelse, hvilken han dog endnu ikke følte i sin Samvittigheds Fred — Ps. 51, 5. 10. 14. 16).

§ 54. Et lignende Exempel fremstiller det Nye Testament os i den bodfærdige Synderinde. Man maa ikke tvivle om at hendes Synder bleve tilgivne i Himmelen, saasnart hun, bevæget ved Jesu Prædiken, begyndte hjerteligen at angre dem, at længes efter Guds Naade og, om end i stor Skrøbelighed, at tro paa Christum, ligesom ogsaa den dyrebare Frelser, da hun laa ved hans Fødder og vædede dem med sine Taarer, men førend Han henvendte sig til hende selv med sin trøstelige Tiltale, sagde til Simon, sin Vært, at „hendes mange Synder vare hende forladte,“ ikke at de skulde eller vilde blive hende forladte. Det synes af alle Omstændigheder, som om dette ikke var den første Gang, hun med Taarer angrede sine Synder og afbad dem hos Gud. Men lad saa være at hendes Hjerte først kort forud var blevet rørt ved Herrens Ord, og at hun derved var bleven bevæget til at følge efter Ham ind i dette Hus. Saasnart hun nu lagde sig ned ved Hans Fødder og begyndte at banke paa Naadens Dør med saa milde Taarer og mange Sukke, er der ingen Tvivl om at Naade vederfores hende, og at hun fik sine Synders Forladelse; thi hun havde jo grebet den Naadestol, som Gud har fremstillet for alle Mennesker; hun havde omfattet Alterets Horn; hun havde gaaet ind igjennem den rette Dør; ikkedestomindre lader den søde Frelser en Stund, som om Han ikke saa hende og ikke vidste, hvad hun gjorde med Hans Fødder, og hvad hun under saamange Taarer søgte at opnaa. Han tier en Tidlang stille og lader hende længe nok græde; Han giver sig derefter i Samtale med Farisæeren, fortæller ham en Lignelse om to Skyldnere og søger at overbevise ham om det Ubillige i hans Dom. „Endelig vender Han sig til hende“ og lader hende vide, at Han har seet alle hendes Taarer, tællet alle hendes Kys og hørt alle hendes Sukke. Han forsikrer hende med rene og klare Ord om at „hendes Synder ere hende forladte og“ byder hende „at gaa bort med Fred“ (Luk. 7, 36 flg.).

§ 55. Erfaringen lærer, at Herren endnu bærer sig saaledes ad med de fleste Hjerter. O, hvor ofte er det ikke Tilfældet, at et Menneske, som ved Guds Ord, Aand og Naade er bragt til sine Synders Erkjendelse og inderligen har beklaget og angret dem, alligevel under mange Taarer anraaber den barmhjertige Gud om Tilgivelse, - at han mange Gange om Dagen ligger ved den korsfæstede Herres Jesu Fødder og beder om

Bestænkelsen med Hans dyre Blod og om Hans Hellig Aands Trøst! Hvo vil paastaa, at slige Bønner ikke bønhøres, og at Synden her ei er tilgiven? Men Hjertet fornemmer dog ikke altid strax tillige Samvittighedsfreden og Forvisningen om saadan Tilgivelse. Hertil er der to Slags Aarsager: I. hos Gud, idet Han dels vil lade den bodfærdige Sjel desto mere og bedre erfare, hvilken Bitterhed den Synd bærer i sig, som dog tilforn var den saa sød, og „hvor ondt og beskt det er, naar man forlader Herren sin Gud og ikke frygter Ham" (Jer. 2, 19), paa det at man for Fremtiden kan komme til at hade den saameget mere og vandre desto forsigtigere, — dels vil prøve dens Omvendelse, om den er alvorlig, sand og standhaftig, øve dens Tro og gjøre dens Bønner, dens Sukke og Længsel desto inderligere og mere brændende, — dels vil lære den at fatte Mistillid til sig selv og al sin egen Evne, Fortjeneste og Værdighed, — dels vil, at Hans Naade i Christo Jesu herefter skal blive den desto kjærere og sødere, — II. hos Mennesket, fordi det falder meget vanskeligt for en bodfærdig Synder, som ser og føler sine Synders Mængde og Storhed, strax at vende sig i fuld Tro fra dette sørgelige og forfærdelige Syn til Guds Naade og Jesum Christum, den Korsfæstede. Det arme Hjerte har i Førstningen saameget at bestille med den Synd, som det føler hos sig, at det neppe kan tænke rigtigt paa Christum og sukke efter Ham. Synden er Hjertet bekjendt og hjemlig, medens derimod Christus er det fremmed og ubekjendt. Ligesom det nu gaar med et kraftigt Lægemiddel, at Sygdommen ikke strax undertrykkes, naar det er indtaget, men at det Onde, som ligger i Blodet og ligesom er hjemme der, modsætter sig Lægemidlet, der udenfra kommer Naturen tilhjælp, saa at det fra Først af synes, som om det blev værre med den Syge end før, indtil den lægende Kraft omsider vinder Overhaand og Sundheden efterhaanden gjenoprettes, saaledes gaar det ogsaa her. I Omvendelsens Anger og Bedrøvelse staar Synden i sin Kraft, og ved Lovens Hjælp gjør den Sjelen syg indtil Døden; men Jesu Blod og den Hellig Aands Trøst komme den tilhjælp i Troen, hvorefter der da strax viser sig Tegn til en Forandring og Bedring, ihvorvel endnu ingen fuldkommen Helbredelse indtræder, idet den dyrebare Frelser i sin Visdom og Kjærlighed først efterhaanden mere og mere udbreder sin Kraft og søde Trøst i Hjertet, indtil den fuldkomne Sundhed, nemlig „Retfærdighed, Fred og Glæde i den Hellig Aand" og Forvisning om Frelsen, omsider indfinder sig.

§ 56. Hvad her er sagt, kan nu tjene til ved Guds Naade at opreise og trøste et bodfærdigt Hjerte i dets vedholdende Angest, Forfærdelse og Bedrøvelse. Betænk vel, du Christensjel, at det allerede er en stor Naade af Gud, at Han har overført dig fra din forrige Sikkerhed til saadan hellig Frygt, det er: fra Satans til sin elskelige Søns Rige! Ak, hvor langt saligere er ikke denne din nuværende Bedrøvelse, end din forrige Glæde! Hvor langt bedre er ikke din nuværende Sukken og Graad end din forrige Latter og Jubel! Se, nu, da du græder saa bitterligen over dine Synder og føler saadan Sorg i dit Hjerte, ligger du tilligemed Synderinden ved den Herres Jesu Fødder; nu væder du dem med dine Taarer; nu bedækker du dem med dine Kys. Om Han end hidtil har tiet stille dertil og ladet dig sukke og græde, som om Han ikke vidste af det, saa lad dog ikke dette vildlede dig; det sker Altsammen til dit Bedste. Han vil i sin Tid vende sig til dig i Naade og sige: „Dine Synder ere dig forladte. Gak bort med Fred!" I tykt og regnfuldt Veirlig ser man Kornaxene bøie sig mod

Jorden, betyngede af Fugtighed; ogsaa Blomsterne staa lukkede og taarefyldte, hængende med sine Hoveder og ligesom sørgende. Men dette er just det Middel, hvorved de faa Kraft til at sætte Korn, til at blomstre og ved paafølgende Solskin udbrede sig desto herligere. Saaledes gaar det ogsaa med de bodfærdige sørgmodige Sjele: „deres Bedrøvelse er en Forberedelse til den guddommelige Glæde; deres Angest er et Forbud paa den evige Hvile."

§ 57. Hold derfor fast ved Jesu Fødder og væd dem kun dygtigt med dine Taarer; indbland derhos altimellem slige Udbrud som: „Te Dig, som Du vil, Herre Jesus! jeg slipper Dig dog ikke, uden Du velsigner mig. Jeg holder paa Dig og vil ikke lade mig afvise. Jeg har grebet Naadestolen; Du maa lade mig faa Naade," osv. Og skulde end din Bedrøvelse og Forfærdelse holde noget længe ved, saa tab dog ikke derfor Modet, og fortvivl ikke. Betænk, hvor længe din Gud har maattet banke paa dit Hjertes Dør, inden du lukkede op for Ham! Betænk, at Gud har sine hellige Aarsager, hvorfor Han endnu ikke efter din Attraa og Villie giver dig Hjertets Fred. „Jeg indrømmer, at der er Enkelte, som maa drages med et frygtsomt, sønderknust og bekymret Hjerte, saa længe de leve;" de blive saa at sige behandlede strengt, faa Taarebrød at æde og grumset Vand at drikke; de ere ligesom de Mennesker, der engang have faldet og brukket en Arm eller et Ben eller knust nogen anden Del af Legemet; om de end ere lykkeligen helbredede, fornemme de dog oftere store Smerter paa det beskadigede Sted, især mod Uveir og Storm. Saaledes er det ogsaa med somme bodfærdige Hjerter. Det er ofte en ubetydelig Anledning, som minder dem om deres forrige Synder, saa at de blive bedrøvede og sørgmodige af Hjertet. Dog har jeg ogsaa seet og erfaret, at de herved faa en meget øm Samvittighed og forfærdes for al Synd og Verdenslyst, - at de vise sig meget ydmyge og sagtmodige mod sin vildfarende og snublende Næste, - at de ere trætte og kjede af Verden og begjærlige efter Himmelen, - at de ere brændende i Kjærligheden til Jesum, taalmodige og frimodige under Korset og meget ivrige og heftige i sin Længsel efter Tro og Naade. Hvad skulde nu være bedre for disse Mennesker end en saadan Tilstand? Og hvo vil tvivle om at de ere i Naade hos Gud og have sine Synders Forladelse, især da man tydeligt seer paa dem, at Gud understøtter deres Skrøbelighed med sin Kraft og ved saaledes at mildne og ved sin skjulte Trøst at lindre deres Bedrøvelse, at de kunne holde ud og vinde Seier, ja, at deres Endeligt sædvanlig er fuldt af saamegen Glæde, Fred og Trøst og af saamegen sød Forsmag paa det evige Liv, at de let kunne glemme al sin foregaaende Bedrøvelse.

§ 58. O, hvilken kjærlig, naadig og miskundelig Gud, der ogsaa ved at gjøre noget Godt af Synden og at bruge den værste Sjelegift til vort Bedste, - som lægger den Skorpion, der har stukket og saaret os, paa Stikket og undertrykker og tilintetgjør Synd med Synd! Satan forleder os til Synd, forat vi derved skulle omkomme og dø den evige Død. Men Gud bringer os ved sin Godhed derhen, at det, som var tilføiet os til Døden, maa tjene os til Liv. Ved vore forrige Synders Betragtning virker og skaber Han et helligt Had hos os til alle fremtidige Synder, en salig Afsky for al Ugudelighed, en hellig Mistvivl til os selv og al vor Fortjeneste og Virksomhed, en stadig Omvendelse, en gudelig Bedrøvelse og en Fortrydelse, som Ingen fortryder, en hjertelig Andagt til at bede og græde, en inderlig Attraa efter Hans Naade, en dyb Ærefrygt og fast Tillid til den Herre Jesus og Hans Fortjeneste, Lyst

til Hans hellige Ord, oprigtig Kjærlighed, Ydmyghed og Sagtmodighed imod Næsten, sand Overladelse og Hengivenhed i Hans hellige Villie, Foragt for Verden og Længsel efter Himmelen. Lovet være den alene vise, gode og naadige Gud, som lader Alt, endog Synden, tjene dem tilgode, som elske eller dog gjerne ville elske Ham! Saa lader os da af alt dette drage den Slutning, at det trods alle Indvendinger er en Lære, som er aldeles værd at annammes den, „at Gud af lutter Naade for Jesu Skyld hjerteligen, villigen, fuldkommen og evigt tilgiver de Bodfærdige alle deres Synder, store og smaa, mange og faa, vitterlige og uvitterlige, forbigangne og tilkommende," osv. „Min Sjel, lov Herren, og Alt, hvad i mig er, Hans hellige Navn! Min Sjel, lov Herren og glem ikke alle Hans Velgjerninger, Han, som forlader al din Misgjerning, som læger alle dine Sygdomme!" (Ps. 103, 1—3).

§ 59. Vi have hidtil befattet os med dem, som have sine Synders Forladelse, men dog ikke tro det; til Slutning maa vi ogsaa tale nogle Ord til dem, som mene at have den og dog ikke have den. Man finder mange Mennesker, hvis mindste Sorg er deres Synder; de staa enten i den Formening, at deres mangfoldige og store, grove Synder forlængesiden ere dem tilgivne eller dog letteligen kunne blive det; det kommer kun an paa at de en halv Dags Tid te sig stille og gudfrygtige, læse i en Bog, gaa til Skrifte og den hellige Naverd; saa behøve de ingen videre Bekymring at gjøre sig, om de end ligefuldt fremture i sin tilvante Sikkerhed og Ubodfærdighed og ikke afstaa fra de Synder, der ere dem saa kjære. Jeg skulde vistnok ønske, at der ikke fandtes slige Mennesker i Guds Kirke, og at man ingen Paamindelser behøvede at gjøre dem; men Erfaringen viser desværre, at mange af Djævelen bedaares og tilskyndes til at misbruge den trøstelige Lære om Syndernes Forladelse, drive Gjæk med Guds Naade og saaledes anvende til sin Død og Fordærvelse, hvad der er dem givet til Liv og Salighed.

§ 60. Men i saa Maade bør man vel lægge Mærke til at hverken vor Text eller Skriften forøvrigt lægger Dølgsmaal paa hvilke de ere, for hvem der ingen Fordømmelse er, - hvem Gud ikke tilregner deres Synder og som Han tager til Naade, at det nemlig er „de som ere i Christo Jesu, - som ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden," det er: de som ved Troen ere forenede med Christo, ere blevne delagtige i Hans Hellig Aand og følge dennes gode Drift og Styrelse, - som ikke friskvæk leve i Synden efter Verdens og sit Kjøds Sands, men som ved Guds Aand og Naade ere blevne hjertelige Fiender af al Synd og lægge Vind paa at føre en ustraffelig, hellig og bodfærdig Vandel. Den blodsotige Kvinde kunde være vis paa at hun ikke forgjeves havde rørt ved Christi Klædebon; thi „hendes Blods Kilde hentørredes, og hun fornam i Legemet, at hun var bleven helbredet fra sin Plage." Christi skjulte Kraft, som hun ved sin troende Berørelse var bleven delagtig i, blev hende vitterlig ved den forønskede Forandring, som hun fornam i sit syge Legeme (Mark. 5, 29. 30). Saaledes ogsaa med det bodfærdige Menneske; saasnart det formedelst Troen vorder delagtigt i Jesu Christi, Syndendsletterens, Kraft, kan det ikke være andet end at det maa spore en salig Forandring hos sig; Syndefloddet hentørres, - Syndekjærligheden forgaar, og den Hellig Aands kraftige Drift ytrer sig. Hvor Synden bliver tilgiven, der ophører Syndens Herredømme. Hvor Christus med sin Aand begynder at leve i Hjertet, der maa Syndekjærligheden dø. Da Peters Svigermoder ved Jesu Ord var bleven befriet fra sin svare Feber, „stod hun strax op og tjente Ham" og

dem, som vare med Ham. Saaledes ogsaa: hvo som ved Christi Hjælp er bleven frelst fra sine Synder og har faaet Naade, han begynder snart at tjene Gud og sin Næste i Hellighed og Retfærdighed.

§ 61. Ellers knytter ogsaa Skriften „Omvendelsen fra Mørket til Lyset og Syndernes Forladelse" til hinanden (Luk. 24, 47; Ap. Gj. 26, 18). Den gjør Kjærligheden til et ufeilbart Kjendetegn paa dem, som ere blevne retfærdige ved Troen og have faaet sine Synders Forladelse. Den Herre Jesus siger om den bodfærdige Synderinde, som laa ved Hans Fødder: „for den Sags Skyld, at hendes mange Synder ere forladte, er det, at hun elsker meget." Ligesom det udspringende Træ vidner om Vaaren, Bladene om Træets Saft og Liv og Røgen om Ilden, saaledes vidner Kjærligheden til Gud om Troen og Syndernes Forladelse. Hvor nu ingen Kjærlighed følger ovenpaa, der er heller ingen Syndernes Forladelse. Men hos den, som endnu elsker Synden er der ingen Kjærlighed til Gud. „Syndens Ven — Guds Fiende, - Guds Ven — Syndens Fiende." Det er ogsaa mærkeligt, at den Hellig Aand i sit Ord kun erklærer Saadanne for delagtige i Guds Barmhjertighed og Syndernes Forladelse, som frygte Ham. Hvor stor er ikke din Godhed, som Du har gjemt for dem, der frygte Dig! (Ps. 31, 20) Saa høi som Himmelen er over Jorden, saa mægtig er Hans Miskundhed over dem, som frygte Ham. Ligesom en Fader forbarmer sig over Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham (Ps. 103, 11. 13). Hos Dig, o Gud, er Forladelsen, paa det Du maa frygtes (Ps. 103, 4). Til denne vil jeg se (i Naade), til den Elendige og til den, som har en sønderbrudt Aand „og som er forfærdet for mine Ord" (Esai. 66, 2). Hans Barmhjertighed varer fra Slægt til Slægt mod dem, som Ham frygte (Luk. 1, 50).

§ 62. Af alt dette er det aabenbart, at de, som ikke elske og frygte Gud, - som ikke vide af nogen Anger og Omvendelse at sige, - som leve i forsætlige, vitterlige Synder og endnu ikke alvorligen have besluttet at afstaa fra samme, de trøste sig forgjeves med Guds Barmhjertighed og Syndernes Forladelse og skuffe sig selv med et ugrundet Haab. Hvad Skriften lærer om Guds Naade og alle Synders Eftergivelse, det er sagt til de bodfærdige Hjerter, de bedrøvede og bekymrede Sjele, til de ubodfærdige og sikre derimod, hvad Apostelen skriver: „Ugunst og Vrede, Trængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Sjel, som gjør det Onde" (Rom. 2, 8. 9). Ligesom der ingen Fordømmelse er for dem, som ere i Christo Jesu, som ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden, saaledes er der lutter Fordømmelse for dem, som ikke ere i Christo Jesu og som ikke vandre efter Aanden, men efter Kjødet. Deres Æden og Drikken, deres Gang og Staaen, deres Søvn og Vaagen er Altsammen fordømmeligt; deres Lyst og Glæde, deres Pragt og Herlighed, deres Ære, Rigdom, Storhed, Navnkundighed og Anseelse, ja selv deres Bøn og Læsning, deres Kirkegang, Skriftemaal og Altergang bliver dem til Fordømmelse. Efterdi nemlig Alt sker i Ubodfærdighed, Sikkerhed og Vantro, og efterdi de understaa sig at sammenblande Lys og Mørke, Christus og Belial og lade dem bo tilhobe i sine Hjerter, ere de med Alt, hvad de gjøre, en Vederstyggelighed for Gud og kunne ikke tækkes Ham.

§ 63. Betænker dette, I ubodfærdige, sikre Sjele, som leve i Eders Fylderi, Sværgen og Banden, Kiv og Uenighed, i Eders Hoffærdighed, Pragt og Overdaadighed, i Sabbatens Vanhelligelse, i Utugt og Gjerrighed og andre Synder og alligevel trøste Eder ved Syn-

dernes Forladelse! Det er jo det Samme, som om en aabenbar Fiende og troløs Forræder vilde glæde sig ved sin Fyrstes Naade, uagtet han ikke undsaa sig ved dagligen mere og mere at opirre ham ved fiendtlige Foretagender. Saalænge I fremture i Synden, berøve I Eder selv Guds Naade; I vorde Oprørere mod den Herre Jesum, der har kjøbt Eder med sit kostbare Blod; I foragte Hans dyre Forløsning, Hans hellige Fortjeneste og Midlerembede; I bedrøve den Hellig Aand og besmitte Hans Tempel; I opdynge Guds Vrede over Eder; I støde det evige Liv fra Eder og ile fremad til Helvedes aabne Gab. I synde paa Guds Barmhjertighed, og jeg frygter, at I ville blive belønnede med Ubarmhjertighed. At forlade sig paa Guds Naade og synde med Forsæt er ikke at frygte Gud, men at spotte Ham. Slige Menneskers Fordømmelse er fuldkommen retfærdig, om de forblive i denne Tilstand; thi Gud har opladt og forelagt dem sin rige Naade; men de have foragtet den; Han har tilbudt dem Syndernes Forladelse; men de have ikke villet have den; de have stødt Jesum Christum, den Korsfæstede, med Hans hellige Blod og Vunder fra sig og ikke villet se paa den Naadestol, der var fremstillet for dem; derfor bliver Guds Vrede medrette over dem i al Evighed.

§ 64. „Se jeg ser Himlene aabnede;" Naadens Dør er endnu ikke tillukket; endnu beder Jesus for Eder. Endnu flyde Hans bloddryppende Vunder. Endnu idag tilgiver Gud Synd og Overtrædelse. Endnu har Gud Naade, selv for Eder, naar I kun ville gjøre Bod og omvende Eder. Ak, saa omvender Eder dog af ganske Hjerte! Hvorfor ville I dø den evige Død? Jeg forsikrer Eder i Jesu Christi Navn, at saasnart I vende Eder i sand Omvendelse og Tro til denne Eders Frelser og Mægler, saa skulle alle Eders Synder ikke mere ihukommes, Ingen Stry kan fortæres saa hurtigt i en stor Ild, som Guds Naade og Jesu Blod vil borttage Eders Synder. Gud vil gjerne elske, gjerne retfærdiggjøre og saliggjøre Eder. Den kjærlige Fader ser ud efter Eder og venter paa Eder. Saa kommer da kun til Guds Naades Skjød, I ædle Sjele! kommer til Jesu Vunder! kommer til den Hellig Aands trøstefulde Samfund! kommer til de hellige Engles og Udvalgtes Menighed! kommer til Himmelen og Saligheden! Se, jeg har forelagt Eder Livet og Døden; jeg har foreholdt Eder den aabne Himmel og det aabne Helvede. Jeg beder Eder ved Jesum Christum, som af stor Kjærlighed har udøst sit kostbare Blod for Eder, at I ville vælge Livet og Himmelen. Det forunde Eder Gud formedelst Christum i den Hellig Aands Kraft! Ham være Lov, Pris og Tak i alle Evigheders Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige Sjel.

Niende Prædiken,

hvori Guds Faderkjærlighed til den troende Sjel betragtes og fremstilles.

1 Joh. 3, 1: Ser, hvor stor en Kjærlighed Faderen har bevist os, at vi skulle kaldes Guds Børn!

§ 1. Det er vanskeligt at tale tydeligt og opbyggeligt om guddommelige og himmelske Ting, især om Guds Kjærlighed og Godhed og om „den indvortes, skjulte, Herlighed og Salighed, som de Troende have i Christo.“ Aarsagen hertil ligger for det Første hos Prædikanten selv. Alle Prædikanter, selv de, som have modtaget mange Gaver, meget Lys, megen Aand og Kraft af Gud, ere Mennesker. Deres Forstand er for svag, deres Hjerte for lidet; de kunne ikke efter Ønske og Villie fatte det Himmelske; Hjertet er for barnagtigt og taabeligt, og det kan ikke ret begribe Guds Kjærligheds store Hemmeligheder og Undere. Det viser sig i denne Henseende hel uforstandigt og tosset, lig et Barn, som man vil undervise i Stjernevidenskaben og om Himmelens Løb. Det har for meget Jordisk og Kjødeligt ved sig og forstaar ikke tilbørligen at vurdere de aandelige Ting. Og om end Gud udøser sin Hellig Aand og dennes søde Gaver rigeligen over det, saa er det dog ligesom en Flaske med en trang Hals, saa at det neppe opfanger nogle faa Draaber af disse rige Strømme. Hvo som da lidet har, han giver ogsaa lidet; hvad man selv ikke besidder i Overflod, kan man hellerikke overflødigt meddele Andre.

§ 2. En Præst bør derfor uafladeligen bede Gud, at Han af Naade vil skjænke ham et stort og vidt og modtageligt Hjerte, som der staar at den Høieste gav Salomon (1 Kong. 4, 29), - bede Ham, at Han ved sin Hellig Aand vil udrydde af hans Hjerte Alt, hvad der er jordisk, kjødeligt og verdsligt, paa det at det maa kunne rumme des Mere af de himmelske Gaver og igjen rigeligere uddele disse til Andre. Man maa da ofte sige med hin gudfrygtige Mand: Ak, Herre, siden din Kjærlighed og Miskundhed er saa stor og ubegribelig, men Du alligevel vil, at vi skulle elske Dig og prædike om din Kjærlighed, hvorfor har Du da ikkun givet os et Hjerte og tilmed et saa lidet? Ak, tusind og atter tusind Hjerter burde vi have forat elske

Dig og rumme din Godhed. Ak Gud! ak Fader! gjør mit Hjerte stort og vidt, saa det maa kunne rumme ret Meget af Livsens Vand! Ak, Herre, hvad ere de faa Draaber, som det hidtil har faaet, imod din Kjærligheds store, vide og brede Hav? „Hvor stor er ikke din Miskundhed, o Gud! Og hvor lidet er ikke mit Hjerte!“

§ 3. Hertil kommer, at hvad en Prædikant ved Guds Naade har fattet, formaar han ikke efter Ønske at udsige og fremstille. Han har bedre for at tænke og smage end for at tale. Da Paulus var henrykket indtil den tredie Himmel, hørte han uudsigelige Ord (2 Kor. 12, 2. 4), og de, som have smagt Noget af Guds Kjærlighed og fornummet Troens Kraft, vide ikke at finde tilstrækkelige Ord til at skildre sit Hjertes Tilstand. Det gaar dem ligesom hint Barn, som Faderen gav en sød Vin at smage og spurgte det: „hvorledes smager det?“ Det svarede: „sødt“, og da han endvidere spurgte: „hvor sødt?“ svarede det: „sødt, sødt,“ og vidste intet Mere at sige. Guds Naade er jo sød for Hjertet; Guds Børns Herlighed, Forsikringen om Syndernes Forladelse, Hjertets Fred, Sjelens Hvile i Gud, Samfundet med Christo, den Hellig Aands Trøst og indvortes Vidnesbyrd ere liflige over al Liflighed; men hvo formaar tilbørligen og efter Ønske at tale om hvad han herved føler? Stamme kunne vi jo sagtens; men tale kunne vi ikke. Derfor vil ogsaa en aandrig og erfaren Prædikant sjelden tilfredsstille Andre og næsten aldrig sig selv, naar han skal tale om deslige Ting. Han skammer sig visseligen ofte over sig selv og tænker: hvor barnagtigt har du dog ikke talt om slige herlige Ting! og han har al Aarsag til at bede Gud, at Han vil erstatte hans Mangler efter sin Naades og Miskundheds Rigdom og komme hans Skrøbelighed tilhjælp med desto rigere Kraft.

§ 4. Dernæst ligger Vanskeligheden ogsaa hos Tilhørerne, der forstørstedelen ere kjødelige og jordiskfindede og ikke ere istand til „at bedømme aandelige Ting aandeligen;“ thi „det naturlige Menneske“ (der er udenfor Naadestanden, udenfor Christi og den Hellig Aands Samfund) „fatter ikke de Ting, som høre Guds Aand til“ (Christi Riges Hemmeligheder, som den Hellig Aand lærer os); „thi de ere ham en Daarlighed, og han kan ikke kjende dem“ (1 Kor. 2, 13 flg.). Verdsligsindede Mennesker ere meget slue og kløgtige i verdslige Ting, i Regjeringsanliggender, i Handel og Vandel, i Rettergangssager og Deslige; men naar man taler til dem om himmelske Ting, saa gaar det dem ligesom Nikodemus, der ved at høre tale om Gjenfødelsen mente, at den ikke kunde ske uden at Mennesket anden Gang gik ind i sin Moders Liv og fødtes paany. Det er, som om man sang en Vise for dem i et fremmed Sprog; de finde vel Behag i den yndige Melodi; men Ordene forstaa de ikke og beholde intet Andet tilbage end en Klang i Ørene. Mange ere saa fordybede i verdslige Anliggender, at de ikke bekymre sig om aandelige og himmelske Ting. Naar Hesten har Havre, Svinet Mask og Ulven et Aadsel, saa spørge de ikke stort om Himmelens Løb. Hvorledes det gode Øl og den bedste Vin smager, det ved mangt et jordiskfindet, umaadeligt Menneske godt; men hvad den guddommelige Kjærligheds Sødhed og Forsmagen paa det evige Liv er for Noget, derom ved eller vil han ingen Besked vide. Hvad det fører med sig at være en Konge eller Fyrstesøn, - hvad der i Pragt og Klædedragt er det Smukkeste og Moderneste, - hvad det vil sige at have en mægtig Beskytter hos en Fyrste, at gjøre et rigt Giftermaal eller at faa en stor Arv, osv., forstaar han vel; men om den Herlighed at være et Guds Barn, om Jesu Retfærdigheds Klædebon, om den Hellig Aands

Trøst og Bistand, om Sjelens Formæling med Christo, om den uforkrænkelige, ubesmittelige og uforvisnelige Arv, der er bevaret i Himlene til dem, som elske Gud, ved han Intet at sige. Det gjælder om slige Mennesker, hvad Christus sagde til sine jordiskfindede og forhærdede Tilhørere: „Min Tale finder ikke Rum hos Eder" (Joh. 8, 37), idet deres Hjerter allerede ere fulde af Verdenskjærlighed og ondskabsfulde, ugudelige Forsætter og kjødelige Tanker. Paa et Papir, som er besmurt med Olie eller andet Fedt, lader sig ikke vel skrive Noget; Blækket vil ikke fæste sig. Saaledes gaar det ogsaa med de jordiskfindede Hjerter.

§ 5. Men med alt dette, saa maa der dog efter Guds Befaling tales og prædikes om himmelske Ting i offentlig Forsamling. Thi en Prædikants Hjerte udvides efterhaanden ved Øvelsen, ved Bønner og Sukke, ved gudelige Betragtninger, ved inderlig Andagt og Ønsket om at stifte ret meget Gavn, alt efter vor Overhyrdes Ord: „Hver, som har, ham skal gives, og han skal have til Overflod; men hvo, som ikke har, han skal endog fratages det, han har" (Matth. 25, 29). Ved at stamme og pludre lærer Barnet at tale. Gjennem Øvelser og Vildfarelser bliver Lærlingen en Mester; saaledes ogsaa Præsten; ved Flid og Iver i sit høie Kald; ved hjertelig Troskab og stadig Øvelse forbedrer han baade sig selv og Andre, om der end blander sig adskillig Skrøbelighed i med. „Guds Rige bestaar ikke i Ord, men i Kraft" (1 Kor. 4, 20). Lærerens Dygtighed er ikke af ham selv, men af Gud. (2 Kor. 3, 5). Om han end kun tykkes sig selv at stamme og lalle om guddommelige og aandelige Ting, saa lægger den Høieste dog ofte saadan Kraft i hans skrøbelige Tale, at det forekommer Tilhørerne, som om han har talt med en Engels Tunge. Hvad der kun synes ham selv at være Draaber, det gaar ofte formedelst Guds Naade som en Strøm over Tilhørernes Hjerter, som ogsaa den Herre Jesus selv siger: „Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme" (Joh. 7, 38). De bedste Prædikanter ere ofte de, som ere mest utilfredse med sig selv. Paulus's „legemlig Nærværelse var vel skrøbelig og Talen kraftesløs" (2 Kor. 10, 10); men han var dog fuld af Aand og Kraft. „Vi have denne Skat (Kundskaben om Christo) i Lerkar (skrøbelige og ufuldkomne Kar), at den overvættes Kraft maa være Guds og ikke af os" (2 Kor. 4, 7). En christelig Lærers Dygtighed bestaar ikke i hans Veltalenhed, Færdighed og udvortes Gaver, men i Guds Naade og Kraft og i et gudhengivent, ydmygt, oprigtigt og trofast Hjerte. „Salig er den Prædikant, der agter sig selv for Intet og søger al sin Kraft og Dygtighed hos Gud og i Hans Naade!"

§ 6. Blandt Tilhørerne har Gud stedse Nogle, som føle Længsel efter Hans Ord, - som hige efter Jesu Christi Kundskabs aandelige, uforfalskede Melk (1 Pet. 2, 2). Der findes stedse naadehungrige og tørstende Sjele, som have fattet Lede til Verden, - der søge sin største Glæde i Betragtningen af himmelske og guddommelige Ting, - der ønske at voxe og tiltage stedse mere og mere i Guds Erkjendelse og at vorde mætte og drukne af Hans Kjærlighed og Miskundhed, osv. Om der kan fandtes en eneste saadan Sjel i en stor Menighed, saa var dog den alene værd, at man for dens Skyld oplod Guds hele Skat og frembar for den det Sødeste og Bedste forat vederkvæge og glæde den. Slige Sjele have ofte liden Glæde i Verden; skulle de da ikke finde Glæde i Kirken, i sin Guds Ord? Giv dem det Livsens Brød, Christum, og Guds søde Naades Glædesvin; fremsæt for dem de lækre Retter; den sønlige Udkaarelse, Formælingen med Christo, den Hellig Aands Iboelse, de Troendes Salighed her i Verden, Haa-

det om det evige Liv, at de kunne blive mætte og drukne af Guds Kjærlighed og mere og mere glemme al Trængsel, alle Lidelser og al Verdenskjærlighed. De Andre, som endnu ere udenfor Naadestanden, kunne vel ikke i en saadan Tilstand begribe den himmelske Herlighed og Christi Riges Hemmeligheder; men ikkedestomindre er dog denne Lære et Middel, hvorved deres Hjerter kunne beredes og gjøres modtagelige. Med det evangeliske Ord trænger ofte Guds søde Kraft ind i Hjerterne; Ordet er et Lys, som fordriver Mørket og gjør Daarerne vise, de Ugudelige gudfrygtige og Syndrene salige; Ordet er en Ild, som mægter at smelte de haardeste Hjerter og gjøre dem flydende. Naar man overgyder sure og bitre Frugter, som Ingefær, Kvædeæbler, Slaaenbær, Cikori, med flydende Sukker, saa blive de behagelige, milde og søde. Saaledes blive ogsaa ofte de sureste og bitreste Hjerter vundne og omvendte ved det evangeliske Ord om Guds søde Naade i Christo Jesu. Lovens Ord forfærder, nøder og tvinger; Evangeliets Ord lokker, drager og tiltrækker sødt og saligt lig en Magnet. Vi ville derfor nu efter den Formue, Gud forlener, og overensstemmende med vor foresatte Orden skride til at omhandle „den sønlige Udkaarelses Herlighed, der for Christi Skyld skjænkes en bodfærdig Sjel formedelst Troen." Jeg indrømmer gjerne, at jeg endnu kun har fattet den mindste Del af denne store og overvættes Sødme. Jeg bekjender, at jeg endnu ikke tilfulde forstaar det eneste Ord Fader, naar vi kalde Gud saaledes; det er mig for stort, og høit; jeg kan ikke fatte det. Ikkedestomindre ville vi dog i barnlig Tillid til vor kjære himmelske Fader tage os for at handle derom. Gud lade os have den Nytte deraf, at vi stedse af „Hjertet maa kunne kalde Ham Fader," for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 7. At Guds Kjærlighed og Godhed er ubegribelig og umaalelig, vil den nu forestaaende Betragtning af vor sønlige Udkaarelse klarligen lære os. Naar en Fyrste benaader en Misdæder, som har forbrudt sit Liv, saa har han allerede gjort Meget; men vilde han ovenikjøbet tage ham til sig som sit Barn, gjøre ham til sin eneste og allerkjæreste Søns Medarving og overøse ham med allehaande Velgjerninger, hvo maatte ikke da forundre sig? Men dette gjør den algode og barmhjertige Gud. Han skjænker ei alene den bodfærdige Sjel Naade og forlader den alle dens Synder; men Han antager den ogsaa til sit Barn, formæler den med sin allerkjæreste Søn og indsætter den til en Arving af sin ganske Salighed. Herover forundrer nu vor Apostel sig medrette, sigende: „Ser, hvor stor en Kjærlighed Faderen har bevist os, at vi skulle kaldes Guds Børn!" Udtryksmaaden er her meget stærk og er den samme, som bruges, naar man vil henlede Ens Opmærksomhed paa noget Ualmindeligt, som maa vække en høi Grad af Forundring og anspore ham til omhyggeligen at betragte det, saaledes som da Disciplene viste Herren Templets herlige Bygninger, sigende: „Mester, se, hvilke Stene og hvilke Bygninger!" (Mark. 13, 1), - da Menneskene forundrede sig ved at se, hvorledes Herren med et Ord stillede den stormende Vind og det rasende Hav, idet de sagde: „Hvad er denne for En, at baade Vindene og Havet ere ham lydige?" (Matth. 8, 27), og som naar Kong David opfordrer os til den omhyggeligste Betragtning af Guds underfulde og vise Forsyn og Styrelse, sigende: „Kommer og ser Guds Gjerninger! forfærdelig er Han i Gjerning imod Menneskenes Børn" (Ps. 66, 5). Saaledes vil ogsaa Apostelen lede os til en ydmyg og taknemmelig Betragtning af den ubegribelige Barmhjertighed og Kjærlighed, Gud viser os ved

at antage os arme Syndere til sine Børn.

§ 8. Nu, denne Sag fortjener vel, at vi overveie den i glad Andagt og med inderlig Ærbødighed og Taknemmelighed mod en saa miskundelig Gud. Apostelen stiller os tvende Ting for Øie, nemlig først „den Kjærlighed, Faderen har bevist os,“ og dernæst „den herlige Barneret,“ som formedelst denne Kjærlighed skjænkes os. Med den første ville vi dennegang forlyste vore andægtige Hjerter. For nu med desto større Nytte at betragte Guds Faderkjærlighed til den troende Sjel, vil det være tjenligt, at vi efter vor Sædvane samle nogle kjærnefulde Skriftsprog om denne Gjenstand og udsuge den søde Honning, som ligger skjult i disse Blomster. Profeten Esaias siger i den israelitiske Kirkes Navn: „Du, Herre, er vor Fader; vor Gjenløser er dit Navn fra Evighed af“ (Kap. 63, 16). Herved tilkjendegiver han, at de Troende fra Begyndelsen af have forlystet sig ved dette Guds søde Fadernavn og dermed saare kraftigt og bevægeligt paakaldt Ham. Dette Ord alene kan gjælde for en Bøn, ret ligesom naar et sygt Barn ligger i sin Angest og ser vemodigt paa sin Fader og siger med mat Tunge: ak, Fader! Saaledes ogsaa den bedrøvede Sjel: om den for Angest og Bedrøvelse ikke kunde fremføre Mere end „ak, Gud! ak, Fader!“ saa var dog allerede dette nok til at røre Guds Hjerte. Dette Ord er ogsaa saare tjenligt til at opvække en barnlig Frygt eller Ærbødighed og Tillid hos os; thi det er ligesom sammenblandet af Frygt og Kjærlighed. Et Barn maa tilbørligen ære sin Fader, men kan dog ogsaa vente sig alt Godt af ham, mere end af nogen Anden. Derfor har man uden tvivl fra gammel Tid af jævnligen brugt saadanne søde Navne og glædet sig ved Guds Faderkjærlighed, hvortil ogsaa Moses's Ord sigte: „Skal du gjengjælde Herren saaledes, du daarlige og uvise Folk? Er Han ikke din Fader, som har kjøbt dig? Han, Han gjorde og beredte dig“ (5 Mos. 32, 6).

§ 9. Den samme Profet bruger ligeledes et deiligt Billede til at fremstille Guds Godhed. „Herren din Gud,“ siger han, „har baaret dig ligesom en Mand bærer sin Søn, paa al den Vei, I have vandret, indtil I ere komne til dette Sted“ (5 Mos. 1, 31). Naar en Mand reiser gjennem en Ørken med sin Søn, en liden og svag Dreng, saa kan det let hænde, at Barnet bliver træt og ikke kan gaa længere; Faderen lader det imidlertid ikke blive liggende, men tager det paa sine Skuldre eller Arme og bærer det. Saaledes gjorde ogsaa Gud med sit Folk, da Han førte det ud af Ægypten. Og saaledes gjør Han end den Dag idag med sine Troende. Ak, havde Gud ikke baaret os, saa vare vi forlængesiden blevne liggende og havde vansmægtet. Hvorledes skulde vi komme frem blandt saamange Trængsler, Anfegtelser, Gjenvordigheder og Forargelser, dersom vor himmelske Fader ikke styrkede og opholdt os? Betænker, I christelige Fædre, naar I tage Eders lille Barn paa Armen, betænker da Guds Faderkjærlighed, hvorlunde Han bærer, beskjærmer, forsørger og opholder Eder og Eders! Herhen hører endnu et andet Sprog, der er fuldt af Sødme: „Jeg, jeg,“ siger vor Gud, „lærte Efraim at gaa; jeg tog dem paa mine Arme, og de kjendte det ikke, at jeg havde lægt dem. Jeg drog dem med Menneskets Snorer, med Kjærligheds Reb“ (Hos. 11, 3. 4). Se her Guds Faderkjærlighed! Han sammenligner sig med en Mand, der lærer sit lille Barn at gaa, holder det i Armene eller fører det i Ledebaand. Barnet løber hid og did og volder sin Fader meget Arbeide og Bryderi; men han følger dog allevegne efter det og understøtter det; denne Møie er

hans Lyst; thi Kjærligheden overvinder Alt. Men dette forstaar Barnet ikke; det bliver bestandig ved at løbe og lege, som om det selv havde Kræfter nok til at holde sig opreist og styre sine Skridt. Dette gjør ogsaa den milde Gud: Han bærer os ved sin Naade, medens vi endnu ikke kunne løbe; Han leder os ved sin Kjærlighed, naar vi begynde at gaa; vi volde Ham fra Barnsben af meget Besvær og Arbeide; alligevel bliver han dog ikke træt, men fører, beskjærmer og opretholder os, saalænge vi leve. Ser, I christelige Sjele: Gud holder og leder os ved sin Kjærlighed og Naade. Han har omgjordet os med sin Kjærlighed som med et Ledebaand og følger os paa alle vore Veie, om vi end ikke altid mærke det og med Tak erkjende det. Betænker her Eders Veie, Eders Reiser, Gjerninger og Foretagender fra Eders Ungdom af, og tilbagekalder i Eders Erindring, hvor megen Nød og Fare I ere blevne udfriede af, hvor mange Anstød og Ulykker I ere blevne bevarede for og hvor mange Velgjerninger I ere blevne benaadede med! Det er paa den Maade, Gud fører sine Børn i Ledebaand og lærer dem at gaa.

§ 10. Esaias siger atter: „Du er dog vor Fader; thi Abraham ved intet af os, og Israel kjender os ikke; men Du, Herre, er vor Fader“ (Kap. 63, 16). Han vil hermed udtrykke, at jordiske Fædre kunne dø, eller det kan komme dertil med dem, at de ikke kunne eller ville vide af os og vor Nød; men Gud bliver dog bestandig en Fader; Han dør ikke; Han forandrer ikke sit Hjertelag; Han kan og vil altid hjælpe og frelse naar vi raabe til Ham. Hermed stemme de Ord af David overens: „Min Fader og min Moder have forladt mig; men Herren optager mig“ (Ps. 27, 10), hvilke Ord man medrette kan kalde en Hjertestyrkning og Vederkvægelse for alle Enker, Faderløse, Forladte, Elendige og Trøstesløse. Lad end alle Fædre og Mødre i Verden, om muligt, blive saa aldeles forandrede, at de kunne glemme og forlade sine Børn, - lad dem dø, saa at de maa forlade sine Børn, - vor Guds Faderhjerte bliver dog uforandret, og Hans Kjærlighed dør ikke. Om vi end blive udkastede og forladte af al Verden som Hittebørn, saa optager dog Herren os, ligesom Øvrigheden lader et saadant udlagt Barn optage og forsørge. En Forklaring herover indeholder det sextende Kapitel hos Ezekiel, hvor Herren beskriver sit Folk som et Hittebarn, Han af Medlidenhed har optaget, pleiet og opdraget hvilket indeholder et træffende Billede af den syndige Sjel, som Gud af Naade har forbarmet sig over og kaldet til sin kjære Søns Samfund.

§ 11. Hos Jeremias siger Han: „Mon ikke Efraim være mig en dyrebar Søn? Mon han ikke være et Barn, som jeg har haft megen Forlystelse af? Thi efterat jeg har talt til ham, kommer jeg ham endnu flittigt ihu; derfor lyde mine Indvolde for hans Skyld; jeg vil visseligen forbarme mig over ham“ (Kap. 31, 20). Det er mærkeligt, at vor Gud her fremstiller sig selv som en Fader, der er bedrøvet over sin ulydige Søn og fortørnet ved at tænke paa hans Gjenstridighed, men som dog formedelst sin Faderkjærligheds Tilskyndelse snart betænker sig og siger: Ak, det er jo alligevel mit Barn, mit Kjød og Blod; hvorledes kan jeg vel glemme ham eller aldeles vende mit Hjerte fra ham? Guds Kjærlighed er saa stor, at den ei engang lader sig overvinde af Synd og Ulydighed. Om vi end mangengang gjør Ham det broget nok og med den fortabte Søn tænke lidet paa vor kjærlige Fader i Himmelen, saalænge det gaar os vel, saa tænker dog Han paa os; Hans Hjerte længes efter os; Han maa forbarme sig over os. Men fremfor Alt fortjener det at bemærkes,

hvilke hjertelige og betydningsfulde Navne den kjærlige Gud giver os. Han kalder os sin dyrebare Søn; det hebraiske Ord, som her staar, bruges om Ædelstene og andre kostbare Ting og tilkjendegiver, hvor høit Gud skatter os; thi vi koste Ham Meget; Han har anvendt al sin Godhed og Rigdom paa os og kjøbt os med sin Søns dyre Blod, saa at vi medrette kaldes dyrebare Sønner; Han kalder os „sit Barn, som Han har Forlystelse af"; Ordet i Grundtexten betegner en saadan Glæde og Fornøielse, at man ikke kan se sig mæt paa en Ting, men gjerne vil have den bestandig for sine Øine, og bruges af Kong David, hvor han taler om sin Lyst og Glæde i Guds Ord (Ps. 119, 24. 77, 92), som ogsaa af Esaias, hvor han om Herrens Vingaard siger, at „Judas's Mænd ere hans Lysters Plantelse" (de Planter, der ere hans Glæde, ligesom man glæder sig, naar man i en Vingaard ser de unge Planter skyde raskt iveiret).

§ 12. Heraf kan man nu slutte sig til hvor stor Guds Faderkjærlighed maa være, siden Han selv skildrer den med saa hjertelige Udtrykke. Ikke nok med at Han siger, at vi ere Hans Børn; men Han kalder os ogsaa sine dyrebare, søde, allerkjæreste Børn (thi saaledes vilde det egentlig komme til at hede efter vor Maade at tale paa), hvilke Han skatter høiere end alt hvad Dyrt og Kostbart og Yndigt og Lifligt der er blandt Hans Skabninger. Det var Ham ikke nok at sige, at Han elsker os, men: mine Indvolde lyde, mit Hjerte bruser i mig, naar jeg betragter dem; jeg kan ikke glemme den Kjærlighed og Trofasthed, jeg har lovet dem; jeg kan ikke Andet, jeg maa forbarme mig over dem. Ak, min Gud! om du kaldte os arme Mennesker dine Perler, dine Diamanter, ja endog kun dine Skjødehunde og lod os opsamle din Naades Smuler under dit Bord i dit Rige, saa var det allerede større Ære end vi fortjente; men nu kalder Du os dine kjære, dyrebare, lystelige Børn og tilsiger os din Kjærligheds Rigdom, saa vi skulle æde og drikke ved dit Bord; hvad skal jeg sige dertil? „At forstaa dette er mig for underligt; det er mig for høit; jeg mægter det ei" (Ps. 139, 6). Jeg ved her intet Andet at gjøre end at udbryde med Glædestaarer: „Ak, dyrebare, trofaste, allerkjæreste Gud og Fader! dit Navn være lovet i al Evighed!"

§ 13. Lader os imidlertid gaa videre i vor Blomstersamling og sanke endnu flere slige Sprog, der have Fadernavnets søde Honning i sig! Naar vor allerkjæreste Forløser lærer os at bede, saa vil Han, at vi ikke skulle give vor Gud nogen anden Titel end: Fader, og tilmed: Vor Fader. Han vidste bedst, hvilket Navn den majestætiske Gud helst hører og i hvilket den største Kraft til at røre Hans Hjerte ligger skjult. Saa har Han og hermed villet lære os, at vi i Bønnen skulle tale frimodigt og med al Tillid til den majestætiske Gud, ligesom kjære Børn til sin kjære Fader. Der er de, som forundre sig over at Luther i sin Katekisme har lært Børnene at bede: Fader vor, hvilket dog strider imod det tyske Sprogs Maade, som han ellers pleier nøiagtigt at iagttage og hvorefter det skulde hede Vor Fader. Nu vidste han nok, hvorledes han skulde tale rigtigt Tysk, og har derfor ogsaa i Bibelen sat det saaledes, nemlig Vor Fader; men i den daglige Brug vilde han heller føie sig efter det græske og det latinske Tungemaal og sige Fader vor, forat det søde Ord Fader kunde komme til at staa foran og strax give en bedende Christen Smag paa Bønnen. Man kunde kalde dette Ord Nøgelen til Guds Hjerte, Grundstenen for vor faste Tillid, Forsikringen om vor Bønhørelse og Himmelens Dør, hvortil vor Frelser udentvivl ogsaa sigter, naar Han ved en anden Leilighed siger: „Sandelig, sandelig, siger

jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder"; — — „Faderen selv elsker Eder, efterdi I have elsket mig" (Joh. 16, 23. 27). Ser, I troende Sjele, hvor stor en Kjærlighed Faderen har bevist os, at vi med saa stor Tillid og Frimodighed tør bede til Ham og kalde Ham vor Fader!

§ 14. Apostelen siger, „at vor Herres Jesu Fader er den rette Fader, af hvem alt Fadernavn er i Himlene og paa Jorden" (Efes. 3, 14. 15). Den enfoldige Mening heraf er uden al Tvivl den, at alle Guds Børn, hvad enten de allerede ere i Himmelen eller endnu vandre paa Jorden, alene af Gud have modtaget den hellige Barneret, saa at de Alle i en Aand, Nogle i Beskuelsen, Andre i Troen, hænge ved Ham, Alle nyde Hans søde Fadersamfund, Alle ære, prise og tilbede Ham som sin kjære Fader. Nogle af vore Medbrødre ere vel allerede hjemme hos Faderen og nyde Hans Kjærlighed efter Hjertens Lyst; vi derimod maa endnu vandre i Elendigheden; ikkedestomindre have vi den samme Ret som de til Hans Samfund, det samme Haab, den samme Arv. Vi ere ligesaa visse paa den Salighed, vi forvente, som de ere paa den, de allerede besidde. Vi kunne i vor Elendighed ligesaavel rose os af Guds Faderkjærlighed som de i sin Herlighed. Vi vide, at vi vandre under Hans Varetægt og faderlige Opsigt, og at Han i sin Tid skal forsamle os med vore Brødre og lyksaliggjøre os med den samme evige Herlighed. Ligesom der nu heri er en Lighed mellem de salige Sjele i Himmelen og os paa Jorden, saaledes er der af samme Grund heller ingen Forskjel mellem os, som endnu leve i den stridende Kirke paa Jorden. „Der er en Gud og Alles Fader, som er over Alle (der hersker over os Alle med sin faderlige Kjærlighed og Naade, velsigner, bevarer, beskjærmer og opholder os Alle) og ved Alle (der virker ved os Alle efter sit Velbehag, - der bruger os til sin hellige Tjeneste) og i os Alle" (der bor i os Alle med sit Rige og opfylder os til al Guds Fylde). Den Fattige kan ligesaavel trøste sig ved Guds faderlige Kjærlighed og Forsorg som den Rige, den Lave ligesaavel som den Høie, den Enfoldige ligesaavel som den Vise, den Foragtede og Ubekjendte ligesaavel som den Berømte og Anseede. Den ringe og under sine Blade skjulte Martsfiol faar ligesaavel nyde Godt af Solen, som den pragtfulde Lilie og den strunke Tulipan. Saaledes kunne ogsaa de Fattige og Elendige ligesaavel glæde sig i Guds Faderhjerte som de Herlige og Mægtige; thi „vel throner Gud høit; men Han ser dog dybt ned i Himlene og paa Jorden" (Ps. 113, 5. 6). Ingen Fader vil fornegte sit Barn, uagtet det løber omkring i en sønderreven Kjortel eller vælter sig paa Jorden eller leger i Sandet.

§ 15. Paa et andet Sted siger den samme Apostel om vor Gud, „at Han er Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud" (2 Kor. 1, 3). Ligesom Havet er en Oprindelse til alle Elve, Aaer og Bække, saaledes er den himmelske Faders Hjerte en dyb Kilde til al Kjærlighed, Barmhjertighed og Godhed. Finde vi nogen Forbarmelse, Kjærlighed og Trofasthed i det menneskelige Hjerte, saa udflyder det Altsammen af dette Væld. Saamange Tusind Gange Tusind Fædres Kjærlighed kommer oprindeligen fra den fælles kjære Fader. Alle Faderhjerter paa Jorden ere som smaa Speile, hvori denne Sol afbilder sig. Og dog, om alle de Fædres Barmhjertighed og Kjærlighed, der nogensinde have levet, endnu leve og indtil den yderste Dag skulle leve paa Jorden, blev samlet og forenet i et eneste Hjerte, saa vilde den dog ikke komme op imod Guds Kjærlighed og Barmhjertighed. Man kunde ogsaa sige, at Apostelen af den Grund kalder Ham

en Barmhjertigheds Fader, fordi Han uafladeligen beviser sin forbarmende og inderlige Kjærlighed i saamange Tilfælder og Begivenheder, og fordi Hans Barmhjertighed er hver Morgen ny. Ak ja! til megen Elendighed hører megen Barmhjertighed. Jeg pleier derfor hjerteligen at glæde mig over at Apostelen tilskriver vor Gud megen Barmhjertighed og al Trøst. Ak, siger jeg tit i min Nød, min Fader! Du har vist ogsaa nogen Naade og Trøst for mit bedrøvede Hjerte; jeg har megen Synd, Du megen Barmhjertighed, jeg megen Bekymring, Du megen Trøst; paa den Maade passe vi godt for hinanden.

§ 16. Der siges ogsaa om Ham, at Han er en saadan „Fader, som ser i Løndom og som godt ved, hvad Hans Børn have behov“ (Matth. 6, 6. 8. 32). Ingen af Hans Børn ere Ham ubekjendte; Han kjender Sine paa alle Steder; Han kjender deres Hjerters lønlige Trang; deres Nød, deres Fattigdom, deres Bedrøvelse er ikke skjult for Ham, hvormeget de end hemmeligholde den. Guds Børn ere adspredte hist og her i Verden; her knæler et af dem i sit tillaasede Kammer og beder med Taarer; et andet ligger maaske i en mørk Kjælder eller i en ussel Hytte eller i et stinkende Fængsel og raaber om Trøst, Hjælp og Redning; det ene er stedt i Nød tillands, det andet tilvands; det ene beder om Dagen, det andet væder ogsaa sit natlige Leie med Taarer og hyler formedelst sit Hjertes Uro osv. Alt dette ser, hører og ved vor Gud og Fader; Han er hos den Ene saavelsom hos den Anden; alle Bønner, alle Sukke og Taarer, hvad enten de komme fra Øst eller Vest, fra Syd eller Nord, strømme sammen til Guds Throne og røre ved Hans Faderhjerte. Ak, hvilken Trøst er ikke dette for Guds Børn! Der ligger dem ofte Et eller Andet paa Hjerte, som de undse eller kvide sig ved at klage over for noget Menneske; de tør ofte ikke være sin Nød bekjendte; de kunne blot sukke, græde, klynke og klage i Løndom. Dog, Gud ser i det Skjulte; Han ved alle Ting; „for Hans Ansigt er al vor Begjæring, og vort Suk er ikke skjult for Ham“ (Ps. 38, 10). Denne vor Fader tilskrives ogsaa „Riget og Kraften og Herligheden“ (Matth. 6, 13), — Riget, fordi Han hersker over alle Ting, fordi alle Skabninger i Himmelen, paa Jorden og under Jorden staa til Hans Tjeneste, — Kraften eller Magten, fordi Han er almægtig og kan gjøre Alt, hvad Han vil, i Himmelen og paa Jorden, i Havet og alle Afgrunde. — Herligheden eller Æren, fordi Han hidtil har haft den Berømmelse i al Verden at Han er en trofast og sanddru Gud, der troligen holder sit Ord og endnu aldrig har forladt sine Børn, som haabede paa Ham. Saa have vi da i Ham en Fader, for hvem ingen Nød er saa stor, at Han ikke skulde kunne udfrie os deraf, ingen Byrde saa tung, at Han ikke skulde kunne vælte den af os, ingen Trængsel saa mægtig, at Han ikke skulde kunne fordrive den. „Han kan, Han vil, Han maa hjælpe;“ — Han kan; thi Han er almægtig; Han vil; thi Han er barmhjertig; Han maa; thi Han er trofast og sanddru.

§ 17. Af alt dette slutte vi nu: 1) at det ikke er nogen sød Indbildning, naar de troende Sjele kalde Gud sin Fader og af Hjertet holde Ham derfor. Man finder sindssyge Mennesker, som anse sig selv for Keiser- eller Kongebørn; man har ogsaa mangengang haft Bedragere i Verden, som have udgivet sig for Saadanne og en Tid lang ført Menneskene bag Lyset, men hvis Ende er bleven Fordærvelse. Ihvorvel det nu vistnok er noget Stort at kalde Gud sin Fader og sig selv et Guds Barn, saa ligger dog heri ligesaalidt nogen Indbildning som noget Bedrageri hos de

Troende; det er den rene Sandhed. Ligesaa sandfærdigt som Enhver kan rose sig af at være sin Faders Barn efter den naturlige Fødsel, ligesaa sandfærdigt kan en troende Christen rose sig af at være Guds Barn efter den aandelige Fødsel. Derfor siges der utrykkelig om dem, at de ere fødte af Gud (1 Joh, 3, 9; 5, 1). Ligesaa sandt som Jesus Christus er Guds Søn, fordi Han fra Evighed er født af Hans Væsen, ligesaa sandt er enhver troende Christen, der staar i Samfund med Christus, et Guds Barn, fordi han er født paany af Vand og Aand (Joh. 3, 5), og fordi „Gud efter sin (naadige) Beslutning har født (eller avlet) ham formedelst Sandheds Ord" (Jak. 1, 18). I Christo Jesu er intet Narreværk, intet Bedrag, men lutter Sandhed og Vished.

§ 18. 2) At Guds Faderkjærlighed skjænkes os af blot og bar Naade, uden nogen vor Fortjeneste, Noget, hvorover den hellige Johannes og andre Troende med ham medrette forundre sig og sige: „Ser, hvor stor en Kjærlighed Faderen har bevist os*), at vi skulle kaldes Guds Børn!" Og denne store Kjærlighed og høie Værdighed er skjænket os, der tilforn vare Guds Fiender, Syndens Trælle, sande Helvedbrande og Djævelsbørn af Naturen. Os har Han af Naade gjenfødt og ei alene antaget til sine Tjenere og Venner, men til sine Børn. Dette er Noget, som vor Sjel ikke kan finde sig i; vi kunne ikke af Hjertet tro det. Derfor behøve vi, efter hvad den hellige Apostel lærer, et særeget, indvortes Vidnesbyrd af den Hellig Aand, forat vi af Hjertet skulle kunne holde Gud for vor Fader og os for Hans Børn og uden alt Tvivlsmaal tro, at Han elsker os ligesaa høit som sin allerkjæreste Søn, og at Han i Ham betragter os som sit Hjertes høieste Lyst og Glæde blandt alle

*] Græsk: har skjænket os.

Skabninger. Herpaa maa vi studere, saalænge vi leve, og naar vi have bragt det saa vidt i den Hellig Aands Skole, at vi rigtigt forstaa og kunne udtale „det første Ord i Herrens Bøn," saa bør man med Føie agte os for høilærde Folk. Den dyrebare Luther taler af egen Erfaring meget smukt herom: „Enhver forsøge og øve sig selv, naar han gaar ind i sit Lønkammer og begynder at bede, at han dog maa tænke ved hvad han siger og lægge de Ord Fader vor paa Vægtskaalen! Kjære, hvad er det vel, du der beder? Hvad siger vel dit Hjerte dertil? Holder du ogsaa isandhed Gud for din Fader og dig for Hans kjære Barn? O nei vist, siger Hjertet; det har jeg endnu ikke lært; hvorledes skulde jeg kunne tilegne mig noget saa Stort og Herligt?" osv. Dette siger jeg i den Hensigt, at vi ikke blot skulle beundre Guds Kjærlighed, men ogsaa af ganske Hjerte og Sjel tænke derover og bestræbe os for at tro derpaa.

§ 19. 3) At dette Fadernavn og denne Faderkjærlighed indeslutter Meget i sig. Idet Gud kalder sig vor Fader, forbinder Han sig til faderlig Opsigt og Omhu, saa at Han vil føde, forsørge og forsyne os med al aandelig og legemlig Nødtørft, regjere os og lede os med sine Öine, vældeligen beskytte, forsvare og beskjærme os, have Taalmodighed med vore Feil og Skrøbeligheder, faderligen tugte, formane og undervise os, tage sig af os i al Nød og Trængsel, forbarme sig over os og aldrig forsømme eller forlade os og endelig skjænke os Himmelens og Salighedens Arvedel. Ordet Fader har min Gottfold*) medrette lignet ved en Sukkerkage, hvori han ofte under sine Overveielser har fundet megen himmelsk Sødme. Om det maa man vel sige: „jo længere, des kjærere." Jo længere man betragter det, desto kjærere

*) Se Scrivers Levnet, Side XI, No. 7.

og sødere bliver det. Alle de andre Guds Forjættelser ere intet Andet end en Forklaring af den, hvor Han siger: Jeg vil være Eders Fader, og I skulle være mine Børn. „Naar man ret betænker det," siger en gudfrygtig Lærer, „da maa man bekjende, at der i det eneste Ord Fader ligger en fuldkommen Trøst, som alene er tilstrækkelig mod allehaande Trængsler"*). 4) At af Alt, hvad i Verden kaldes Fader, kan dog Intet sættes i Ligning med denne Fader**). Den jordiske Faderkjærlighed er vel stor; dog er den for Intet at regne imod Guds Faderkjærlighed. Jordiske Fædre ere dødelige; de kunne ikke altid hjælpe, naar de ville; Hænderne ere ofte bundne paa dem og Midlerne betagne dem; de kunne bortrives fra sine Børn, saa at de ikke vide af disses Nød eller kunne naa dem og række dem Hjælp; de lade sig stundom bedaare, saa at de vise det ene Barn større Kjærlighed og flere Velgjerninger end det andet, osv. Men Gud er en evig, udødelig Fader; Han er almægtig og allestedsnærværende; et af Hans Børn kan blive tusind Mile adskilt fra sine kjødelige Forældre, men ikke et Haarsbred fra sin Guds Kjærlighed. Han ser og kjender alle sine Børns Nød og Trang; Han ved alt hvad Godt eller Ondt der times dem; Han ser allevegne deres Taarer; Han hører paa alle Steder deres Bønner og Sukke; Han er en fælles Fader, der elsker det ene Barn ligesaa meget som det andet, det syge ligesaa meget som det friske, det fattige ligesaa meget som det rige, det vanskabte ligesaa meget som det velskabte og som især deles hed tager sig af de Elendige og Forladte og trøster og glæder dem med faderlig Kjærlighed og Trofasthed.

*) Joh. Arndt, 2den Bog om den sande Christendom, Kap. 48 § 1.

**) „Tam pater nemo, tam pius nemo quam Deus" (saameget Fader er Ingen, saa øm og from er Ingen som Gud). Tertullian.

§ 20. Lader os nu af denne trøstefulde Skildring af Guds Faderkjærlighed øse en hjertelig Tillid og barnlig Fortrøstning til Ham! Tror dog af Hjertet, I christelige Sjele, at I Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed ere indesluttede i Hans faderlige, kjærlige og trofaste Forsorg, og at Han sørger saa ømt for Eders timelige og evige Vel, som ingen Fader i Verden nogensinde har sørget eller endnu sørger for sit Barn! „Hører mig, I af Jakobs Hus," siger Han, „alle Overblevne af Israels Hus, I, som ere lagte paa mig fra Moders Liv, som bæres af mig fra Moders Liv! Ogsaa indtil Alderdommen skal jeg være den Samme og bære Eder indtil graa Haar; jeg, jeg har skabt Eder, og jeg vil opløfte, og jeg vil bære og lade undkomme" (Esai. 46, 3. 4). Se, Han lover, at Han ikke blot vil opløfte, bære og forsørge os, medens vi endnu ere unge, men ogsaa i den høie Alderdom, naar vi blive graahærdede og skrøbelige, - at Han ikke vil unddrage os sin faderlige Opsigt og Omsorg, saalænge vi leve, og forat vi skulle se hans Redebonhed, saa dynger Han det ene Trøsteord ovenpaa det andet. Naar et kjærligt Hjerte har med et bedrøvet og fortvivlende Menneske at gjøre, pleier det at tale saaledes: ak, tab dog kun ikke Modet! tilføi Eder selv intet Ondt! Jeg vil gjøre Alt, hvad muligt er. Jeg vil ikke forlade Eder; jeg vil hjælpe Eder med hvad jeg formaar, med Brød, med Penge, med Klæder osv. Saaledes gjør ogsaa den gode Gud her: „Jeg vil bære Eder, jeg vil opløfte, og jeg vil bære og lade undkomme," ligesom Han paa et andet Sted har gjentaget de Ord „Jeg vil" fem Gange efter hverandre: „Jeg vil udfri ham (den Gudfrygtige), - jeg vil føre ham op, - jeg vil svare ham, - jeg vil udfri ham og ære ham, - jeg vil mætte ham med et langt Liv og lade

ham skue min Frelse" (Ps. 91, 14—16).

§ 21. Nu vide vi, at det gjør et Menneske ondt, naar han mener det hjertens godt med en Anden og paa alle mulige Maader lægger sin Kjærlighed og Trofasthed for Dagen, og han alligevel mærker, at man ingen rigtig Tillid vil have til ham. Skulde det da ikke være vor Gud imod, naar Han udtaler et saa naadigt og kjærligt Sindelag imod os og dog maa se, at vi have saa liden Tillid til Ham? Han vil være Fader og er det ogsaa; men vi ville ikke af Hjertet erkjende og anse Ham derfor. Han vil, at vi skulle overgive al vor Sorg til Ham og lægge vort bedrøvede Hjerte med alle dets Anliggender og Bekymringer til Ro i Hans Skjød; men vi ville dog ligesom paa Trods sørge med og pine og plage os med vor Kummer. Paa Ludvig den Tolvtes Tid var der en Biskop i Frankrige, som havde en overordentlig Mængde Processer og Rettergangstrætter, saa at Kongen ved at erfare det følte Medlidenhed med ham og lod ham tilbyde, at han ved sin høie Mægling og Istandbringelsen af mindelige Forlig eller ved Paaskyndelsen af de endelige Domme vilde befri ham derfra. Biskoppen takkede vel for den kongelige Naade, men bad dog, at man idetmindste vilde lade ham beholde en femogtyve eller tredive Processer tilbage til Tidsfordriv. Man siger, at Kongen blev fortørnet herover og svarede, at siden han fandt Fornøielse og Tidsfordriv i slige ubehagelige Sager, saa kunde han ligesaa godt beholde dem allesammen. Saa underlige ere ogsaa vi. Gud vil lette og befrie os fra alle Sorger og Bekymringer og byder os, at vi skulle kaste alle vore Anliggender paa Ham, som vor kjære Fader, med det Løfte, at Han vil sørge for os og gjøre os alt Godt; dette tage vi vel imod og lade, som om det var os glædeligt og trøsteligt; alligevel beholde vi sædvanlig nogle lønlige Bekymringer, som vi Nat og Dag sno og vende i vore Tanker, ret som om det saa maatte være, eller som om det var vort Tidsfordriv i dette bedrøvelige Liv.

§ 22. Vi læse om den syriske Kong Benhadads Tjenere, at da hans Krigshær ved Guds synderlige Hjælp var bleven slagen af Akab, Konge i Israel, og stod i Fare for at blive tagen tilfange, „kom de med Sække om sine Lænder og Reb om sine Hoveder" og bade om Naade for sin Herre; da nu Akab ytrede: „Lever han endnu? han er min Broder, agtede Mændene nøie paa det Ord, optoge det hasteligen, udlagde det sig til Gode og sagde: Ja, din Broder Benhadad" (1 Kong. 20, 32. 33). Se, hvorledes denne Verdens Børn vide at føre sig et Ord til Nytte, og hvor hurtigt de opfatte, hvad der tjener til deres Bedste! Hvorfor gjøre ikke vi langt mere det Samme, vi, som ere Lysets Børn? Naar Gud af inderlig Kjærlighed erklærer: „Jeg vil være Eders Fader, og I skulle være mine Børn", hvorfor skynde vi os da ikke og optage et saadant Ord med Glæde, sigende: „Ak ja, Herre! Du vor Fader og vi dine Børn! Du er min Gud og Fader sand; Dit Barn Du ei forlade kan, Du faderlige Hjerte", — allerhelst, da vi se saa mangelunde, at Guds Forjættelser ikke blot ere Ord, men føre Gjerning og Virkelighed med sig? Gud har jo af faderlig, uforskyldt Kjærlighed gjort store Ting imod os; Han har udfriet os af vore Synder og Mørkets Rige; Han har kaldet os til sin allerkjæreste Søns Samfund og ved Hans Blod og Fortjeneste gjort os retfærdige og salige; Han har vendt sit Hjerte til os, da vi endnu vare Hans Fiender; skulde Han da vende det fra os, nu vi ere forligte med Ham ved Hans Død? Han har skjænket os sin Kjærlighed, da vi ikke begjærede den; skulde Han da negte os den nu, da vi med hjertelig

Bøn og Paakaldelse, ofte endog med mange Sukke og Taarer søge den?

§ 23. Lader os dog, vi, som ere Fædre og Mødre, lære af vort eget Exempel, hvad vi kunne vente os af Gud, som vor kjære Fader! Naar dit Barn, du christelige Fader, er sygt og elendigt, - naar det er stedt i en eller anden Nød, eller du hører nogen sørgelig Tidende om det, hvorledes er du da tilmode? hvorledes ter dit Hjerte sig da? Ak, siger du, det bløder og vender sig i mig og higer efter at hjælpe; det er jo mit Barn; hvorledes skulde jeg kunne erfare dets Nød uden Medlidenhed, og skulde jeg kunne Andet end ynkes over mit Barns Nød? Det er baade vist og sandt, at et Barn ikke behøver nogen Sagfører eller Talsmand hos sin Fader; thi han bærer allerede en saadan i sit venstre Bryst; Faderhjertet og Kjærligheden taler kraftigere for et Barn end den allerbedste Taler kunde gjøre. Mellem Faderhjertet og Barnet er der et nærmere Slægtskab end mellem Magneten og Jernet. Saa trænge vi da ikke til mange Bøger forat lære at forstaa Guds Faderkjærlighed; vi have Nok i Skriften og vort eget Hjerte. Kunne og maa vi syndige Mennesker have Medlidenhed med vore Børn, - gaar deres Nød os nær til Hjerte, - er det vor inderligste Attraa og Begjæring at hjælpe dem, skulde dette da ikke i langt høiere Grad være Tilfældet med den søde, kjære Fader, hvis Kjærlighed aldrig er bleven fordunklet og besmittet af noget Ondt? Eller ere vi kjærligere, barmhjertigere og veldædigere end Han? Eller ligge vore Børn os mere paa Hjerte end vi Ham, som har kjøbt os med sin Søns Blod og knyttet os med evig Kjærlighed til sit Hjerte? Ak, vi taabelige Mennesker. Vi se, at vore Børn tro os saa hjertelig vel og sætte saa uindskrænket Tillid til os, og dette se vi gjerne, uagtet vi dog ere os vor Svaghed og Uformuenhed godt bevidste. Hvorfor lære vi gamle Narre da ikke af vore Børn at stole af Hjertet paa vor himmelske Fader, om hvem vi vide, at Han ei alene elsker os som sin egen Sjel, men ogsaa kan og formaar Alt? Jeg skammer mig mangengang, naar mine Børn vise mig en saadan Tillid, at de uden Frygt, med barnlig Ærbødighed forlange af mig, hvad der fattes dem, ja, naar jeg mærker, at de ere stolte af mig, som sin Fader, og jeg dog selv ikke kan bringe mit Hjerte til med fuldkommen Tillid at forlade sig paa Gud og være stolt af at turde kalde Ham sin Fader. Hvo er jeg, og hvo er Gud? Jeg en Orm og Maddik, Gud alle Tings Opholder, - jeg et Halmstraa, Gud en Kobbersøile, - jeg en Skygge, Gud Væsenet, - jeg Intet, Gud Alt.

§ 24. Man ser det paa fornemme Folks Børn, hvor snart de vide at føre sig sine Forældres Høihed, Værdighed, Magt, Rigdom, Adelskab og Deslige til Nytte. Der varer det ikke længe, førend det heder: Hvad og hvem er han eller hun? Min Fader er en saadan Mand, saa rig, saa fornem, at han nok vil vide at tage mig i Forsvar. Kort sagt, Tilliden til en fornem Fader kommer tidligt og jævnligt tilsyne hos denne Verdens Børn. Hvorfor da ikke hos os, der have Gud til Fader? Hvi forlade vi os ikke paa dette Rygstød? Hvi sætte vi ikke med stor Frimodighed Hans Høihed, Magt og Rigdom imod Djævelen og Verden og sige: Verden! fornærmer du mig? Tør du bedrøve mig og gjøre mig imod? Kjender du da ikke min Fader? Ved du da ikke, at du bedrøver et Guds Barn! Mener du, at min Fader vil se roligt paa at du træder mig under Fødder? Ak nei! Han tager maaske en Hund i Beskyttelse imod dig, - hvor meget mere da et af sine Børn! Vi, jeg vil klage derover til min Fader. Mine Ord, mine Sukke og Taarer formaa meget i Himmelen; min Fader vil ikke tie

og sidde stille, naar Han hører mig græde og raabe til Ham.

§ 25. Lader os endvidere bruge Betragtningen af Guds Faderkjærlighed „til en kraftig Trøst i alle dette møisommelige Livs Kors og Trængsler!“ Vi kunne jo rose os af at vi have den evige, almægtige, store, barmhjertige og miskundelige Gud til Fader, Han, som har alle Ting i sine Hænder, som vældeligen beskikker, styrer og regjerer Alt efter sin Villies Raad. Der kan ikke vederfares os, Hans Børn, Noget uden Hans hellige Villie; uden den kan ikke et Haar falde af vort Hoved; ja, Han fører en saa nøiagtig og naadig Opsigt med os, at vor allerkjæreste Broder og Frelser siger, „at Han har tællet alle Haar paa vore Hoveder“ (Matth. 10, 30). Alt, hvad der vederfares os, sker altsaa efter vor kjære himmelske Faders vise og gode Raadslutning, idet Han fra Evighed af har besluttet, beskikket og forordnet det saaledes til vort Bedste. Guds Børns Lykke og Ulykke, Kors og Trøst, Glæde og Bedrøvelse kommer fra en og samme Kilde, nemlig fra den Guds Faderhjerte, der har elsket og udvalgt os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt. Ei alene Figenerne, Vindruerne, Æblerne, Pærerne, Mandlerne og andre søde og behagelige Frugter, som Børnene finde Smag i, ere Guds Gaver og Skabninger, men ogsaa de sure Citroner, den bitre Aloe, Malurt og andre skarpe og ubehagelige Ting, som de ikke skjøtte om; de gjøre alle sin Nytte, og de sidste ofte større end de første. Gud har ei alene skabt de blomstrende og frugtfulde Grene, men ogsaa Birkegrenene, der levere Ris til at tugte Børnene med. Og paa samme Maade har Han ligesaavel forordnet, beskikket og forudbestemt vor Trængsel og Modgang som vor Lykke og Medgang, men dog Altsammen af faderlig Kjærlighed og i en god Hensigt, til vort timelige og evige Gavn; det er et og samme Faderhjerte, en og samme Faderhaand, som rækker os Brødet og fører Riset.

§ 26. Dette formaar nu at skjænke alle sande Guds Børn Ro og Tilfredshed i deres Sjele selv i den allerstørste Kummer og Uro. Guds Faderkjærlighed, der har forordnet og beskikket vort Kors, er et Sukker, der forsøder al Bitterhed; thi naar vi betænke, at Gud elsker os af Hjertet som sine Børn, ja høiere end nogen Fader sit Barn, og at Han mener det saa inderlig godt med os, saa kunne vi endvidere letteligen slutte os til at der ikke vederfares os Nogetsomhelst, uden at det efter Guds Raad og Visdom fører en timelig, aandelig eller evig Nytte og Velsignelse med sig. Intet Kors kan være saa tungt og bittert, at ikke Guds Faderkjærlighed skjuler sig derunder, ingen Kalk saa sur og modbydelig, at ikke Guds Godheds Sukker ligger paa Bunden deraf. Dersom ikke Erfaringen lærte det, skulde man ikke tro, at de Ris, som frembringer Strimer og Saar, indeholde en Olie, som er en kraftig Lægedom mod Strimerne og Saarene. Saaledes har ogsaa Kjød og Blod vanskeligt ved at forestille sig, at Guds søde Faderkjærlighed og Hans Barmhjertigheds Olie ligger skjult i det bitre Kors; men dette bevidner og lærer dog alle hellige Guds Børns Erfaring. Hvorledes vi nu skulle føre os denne Betragtning til Nytte, det har Guds kjærligste Barn, Jesus, selv lært os. „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig?“ sagde Han, da Han, omringet af fiendtlige Sværd, Spyd og Stænger, saa Døden for sine Øine (Joh. 18, 11). Kalken var besk og sur, saa at Han gyste og svedede blodig Sved ved at tænke derpaa; men Fadernavnet og Faderhjertet var sødt og lifligt; Kalken var fuld af bitter Lidelse; men da den kom fra en saa kjær Haand, vilde det lydige Barn ikke vægre sig ved at tage imod den og drikke den ud. De Ord Min Fader vare det Sukker hvor-

med Han forsødede al Kalkens Beskhed. Saaledes siger Han ogsaa paa andre Steder: „Ja, Fader; thi det var saaledes behageligt for Dig. Min Fader, er det muligt, da gaa denne Kalk fra mig! dog ikke, som jeg vil, men som Du vil" (Matth. 11, 26; 24, 39).

§ 27. Lader os lære denne Kunst af Ham og i alt vort Kors føre Guds søde Fadernavn i Munden og Hjertet og sige: Anstil Dig, som Du vil, min Gud; gjør med mig, som Du vil; beskjær og tilskik mig, hvad der er Dig velbehageligt; Du er og bliver dog min Fader, og jeg ved, at Du ikke kan mene det ilde. Lader os stedse betænke, at Guds Villie altid er heldbringende og sigter til vor Salighed, hvorledes den saa end smager os, sød eller sur, behagelig eller modbydelig. Gud bliver ligesaavel vor Fader, naar Han revser og slaar os, som naar Han leger med os og glæder os med forønsket Velgaaende; det er en og den samme Haand, som iskjænker os Glædens Bæger og som rækker os Korsets Kalk; der er en og den samme Kjærlighed i dette som i hint, ihvorvel den smager forskjelligt. Saa lader os da villigen tage, hvad Gud giver os; thi Han er Kjærlighed, og fra Ham kan der ikke komme Andet end Kjærlighed; Han er Fader og vil ikke give sine Børn nogen Gift, det faar nu forresten smage, som det vil og kan. Vistnok falder det ofte vort Kjød og Blod tungt at finde sig deri, ligesom Børnene, naar de faa Ris, ikke kunne begribe, at det sker af Kjærlighed; de se kun paa hvad de føle og have ikke saamegen Forstand, at de kunne overveie Faderens Hensigt. Imidlertid maa vi ikke bestandig blive Børn, men stedse tragte efter at voxe og tiltage i Guds og Hans hellige Villies Erkjendelse. Lader os tage Apostelens Ord vel til Hjerte: „Min Søn, agt ikke Herrens Revselse ringe; vær ikke heller forsagt, naar du tugtes af Ham; thi hvem Herren elsker, den revser Han, og Han hudstryger hver Søn, som Han antager sig. — — Al Revselse synes, medens den er nærværende, ikke at være til Glæde (ikke at komme af Kjærlighed), men til Bedrøvelse (at komme af Vrede); men siden giver den igjen dem, som ved den ere øvede, Retfærdigheds salige Frugt" (Ebr. 12, 5. 6. 11). Lader os derfor være vel tilfredse og aldrig blot se paa Guds Haand, men ogsaa paa Hans Hjerte, ikke blot paa Revselsens Begyndelse, men ogsaa paa dens Ende!

§ 28. Beraaber Eder da paa denne Guds Faderkjærlighed, „I sorgfulde, bedrøvede og forladte Mennesker", der ofte med Asaf forarges over de Ugudeliges Lyksalighed og timelige Velgaaende og blive mismodige over Eders egne mangfoldige Gjenvordigheder, sigende: „Se, dette er de Ugudelige, og til evig Tid sikre formere de sit Gods. Ikkun forgjeves har jeg renset mit Hjerte og toet mine Hænder i Uskyldighed; thi jeg er plaget den ganske Dag og tugtes hver Morgen" (Ps. 73, 12—14). Betænker, at Gud paa forstandige Fædres Vis ikke kjæler meget for sine Børn, især naar de voxe noget mere til; ofte lader Han ikke engang sine kjæreste Børn vide, hvor høit Han elsker dem. Ihukommer det Exempel, jeg et andetsteds har anført, nemlig, at en Præst engang fortalte, at han i sin Opvæxt var bleven behandlet meget strengt af sin gudfrygtige Fader, der ligeledes var en Christi og Kirkens Tjener og ligesom Sønnen efterlod sig et hæderligt Eftermæle blandt sine Tilhørere; da imidlertid Faderen laa paa sin Dødsseng, kaldte han sin Søn til sig og sagde: „Mit Barn, omendskjønt du er min eneste Søn, har jeg dog hidtil ikke ladet dig vide, hvor meget jeg elskede dig, og du har vist ofte tænkt, at det kom af Had, naar jeg viste mig haard imod dig og holdt dig under streng Tugt. Ikkedestomindre skede det Altsammen til

dit Bedste, i en hjertensgod Mening og af faderlig Kjærlighed, fordi jeg skjønnede, at dette var den eneste rette Maade at behandle dig paa. Men nu vil jeg befale dig i Guds Naade og velsigne dig, og med Guds Hjælp skal du ogsaa blive velsignet. Naar nu Mennesker, som dog ifølge Skriften ere Taaber og Daarer af Naturen, have saamegen Forstand, at de ikke for tidligt lade sine Børn mærke, hvor høit de elske dem, kan man da fortænke den trofaste og kjærlige Gud i at Han efter sin Visdom holder sine kjæreste Børn under Korsets Tugtensris og ikke strax lader dem føle Hans Kjærlighed? Kunne streng Tugt og inderlig Kjærlighed være forenede hos Mennesker, hvorfor da ikke ogsaa hos Gud? Men at de Ugudelige blive saa mildt behandlede, det maa ikke forundre Eder. Mon et Barn ved at se et Svin blive gjødet og godt stellet, misunder det dets Overflod og de gode Dage, det nyder, og ønsker at kunne bytte sin Skolegang, Læsning og Studering, med dets Vellevnet? Lad de Ugudelige længe nok være lykkelige her i Verden, - lad dem drikke, fraadse, braske og bramme og have gode Dage: den Tid kommer, da det skal hede: „Søn! kom ihu, at du har annammet dit Gode i din Livstid! Svinet bliver gjødet til Døden, Barnet strengt behandlet til Livet; Tornebusken voxer vild og udbreder sig efter Behag; Vinstokken derimod bliver hvert Aar beskaaren, opbunden, plukket og hyppet; men hvilken af dem er vel den bedste og Menneskene kjæreste?

§ 29. Glæder Eder over Guds Faderkjærlighed, I Fattige og Trængende! I have en rig Fader; men at Han ikke tildeler Eder Saameget af de timelige gode Ting som Andre, det bør ikke fortryde Eder. Det er ikke godt for Børnene, medens de endnu ere unge, at de bestandig have Lommerne fulde af Penge. Den fortabte Søn lærer os ved sit Exempel, hvad et rigt ungt Menneske, der bliver raadig over sit Gods, har at vente. Et Barn, som vil styre en Baad paa en strid og hvirvlende Elv, bringer baade sig selv og Baaden i Fare. Saaledes er det hellerikke altid tjenligt for Guds Børn at have meget timeligt Gods, hvilket Enkelte selv have erkjendt, idet de have bedet sin himmelske Fader, at Han „ikke vilde give dem Fattigdom eller Rigdom, men uddele til dem deres beskikkede Brød“ efter Nødtørftighed (Ordsp. 30, 8). Om Gud siges, „at Han har gjemt eller henlagt sin Godhed for dem, der frygte Ham“ (Ps. 31, 20). Ligesom en Fader henlægger til sine Børn Alt, hvad han kan erhverve og sammenspare, og samler dem en Skat, uden at de vide det, saaledes gaar ogsaa Gud tilværks med sine Børn. Alt, hvad Han har og formaar, det er æslet dem; Hans hele Himmel, den hele Salighed er deres; desuden har Han ogsaa forbeholdt dem Saameget af det Timelige, som de trænge til. Verden river vel Meget til sig og er sent og tidligt paafærde med at skrabe Gods og Penge sammen; men Guds Børn skulle dog hellerikke fattes det Nødtørftige; giver Han dem ikke Overflod, saa negter Han dem dog ikke deres Behov. Værer derfor ubekymrede! Saalænge Eders Gud og Fader endnu har Noget, vil Han ikke lade Eder lide Nød. Før Gud lod et af sine Børn vansmægte og omkomme, før maatte Himmel og Jord sætte sig i Bevægelse; Himmelen maatte give Brød og Jorden Mel (hvilket mere end en Gang er skeet, efter hvad Historien beretter), og var der intet Menneske, som kunde række dem et Stykke Brød, saa maatte Ravnene føde dem eller Englene komme ned fra Himmelen at bringe dem Mad og Drikke, eller Gud vilde opholde dem umiddelbart ved sit Ord og sin Kraft. Det skulde dog være besynderligt, om der af saamange gode Ting, som Gud i sin ubegribelige Miskundhed aarlig og daglig skjænker Verden i Over-

flødighed, ikke skulde blive en Bid Brød til Hans Børn. Det vilde jo dog være uforklarligt, at den himmelske Fader ikke skulde give sine Egne saamange Reisepenge, at de kunde komme igjennem denne Jammerdal og opholde det trængende Legeme, saalænge det vandrer herneden.

§ 30. Hvi gaa I da og hænge paa Hovedet disse sidste og vanskelige Tider, ligesom de visne Blomster, I gudfrygtige Sjele? Hvi plager I Eder med Eders Bekymringer og sørgmodige Tanker? Er det ikke nok, at Djævelen og den falske Verden bedrøve og plage Eder, om I ikke ogsaa selv skulle gjøre Eder Livet surt med Sorg og Græmmelse? Gjører dog ikke Eders Fader i Himmelen den Skam, at I ikke forlade Eder af ganske Hjerte paa Ham og stole paa Hans Miskundhed! Betænker, at I ikke ere ringe i Hans Øine, hvor liden Pris end Verden sætter paa Eder! Thi I ere Hans Børn, som Han har kjøbt med sin Søns Blod og beseglet og helliggjort ved sin Aand. Betænker, at I ere indesluttede i Hans evige Kjærlighed, som Han ogsaa hidtil rigeligen har bevist Eder! Ville I ikke tro Hans hellige Ord alene, saa tror dog Eders Egne Øine, Eders egne Øren, Eders egen Erfaring! Betænker, hvad Han hidtil har gjort imod Eder, - hvorledes Han hidtil over al Eders Tanke og Forventning har født og opholdt Eder! Han er jo endnu den gamle gode, kjærlige Gud og Fader; Tiderne forandre sig, - Menneskene ogsaa; men Gud bliver, som Han er, altid kjærlig, god, naadig, trofast og sanddru. Han er Evigheds Fader (Esai. 9. 6). Jeg har en liden Bøn til Eder, som I vist ikke ville finde ubillig. Sætter dog idetmindste ligesaamegen Lid til Gud, som Eders Børn sætte til Eder! Se Børnene, hvor liden Sorg og Bekymring de gjøre sig! De lege, de spise de drikke, de sove, og deres hele Rigdom og Forraad som og deres eneste Middel imod al Aengstelse og Bedrøvelse er Fader og Moder.

§ 31. Sig til et Barn: der bliver Dyrtid; hvor vil du da faa Noget at spise? vi faa Krig; hvor vil du da gjøre af dig? dine Klæder ere sønderrevne; hvor vil du faa andre fra? Det vil svare: min Fader vil nok give mig at spise; han vil nok ogsaa klæde mig, og hvor min Fader er, der vil ogsaa jeg være. Lader da os gjøre ligesaa! „Kaster al Eders Sorg paa Gud,“ siger Peter; „thi Han har Omhu for Eder“ (1 Pet. 5, 7). Børn betragte det ikke blot som Kjærlighed, at Forældrene forsørge dem, men ogsaa som en Pligt og Skyldighed, saa at de maa gjøre det. Jeg ved et Exempel, nemlig at en Søn i stor Krigs- og Hungersnød skreg til sin Fader om Brød; da nu Faderen mismodig og bedrøvet svarede: „hvorledes skal jeg kunne give dig noget, da jeg selv intet har?“ sagde Sønnen, en liden Gut: „men du maa og skal dog alligevel give mig noget; thi du er min Fader.“ Nu vel; hos vor himmelske Fader er der ikke blot Kjærlighed, men ogsaa Skyldighed; Kjærligheden har sit Udspring fra sig selv, Skyldigheden fra Hans Forjættelser, og at det skulde fattes Ham paa Midler til at forsørge og opholde os, behøve vi jo ikke at frygte for. Altsaa kunne vi da trøstigt sige: Hjælp mig, min Gud! skaf mig Føde og Klæder! giv mig Saameget, som jeg i dette bedrøvelige Liv trænger til! thi Du er min Fader.

Du er min Gud og Fader sand;
Dit Barn Du ei forlade kan
Du faderlige Hjerte.
Jeg er en Jordklump, fuld af Brøst;
Paa Jorden ved jeg ingen Trøst.

§ 32. Glæder Eder isærdeleshed over Guds Faderkjærlighed, I Enker og Faderløse, der ingen Fader, ingen Dommer og Beskjærmer have paa Jorden! Betænker, at „Gud er Enkers Dommer

og Frelser og Faderløses Fader!" (Ps. 68, 6) Betænker, at om Fader og Moder forlade os, annammer Herren os. Den, der ikke ved, hvor han skal hen, han gaar til Gud og bliver modtagen af Ham. Jeg saa engang, at to smaa Børn, som vare blevne forladte af sine ugudelige Ravneforældre, lagde sig paa Gaden udenfor en Mands Dør, og det varede ikke længe, før man ynkedes over dem, tog dem ind og forsynede dem med hvad de behøvede. Naar nu de Bedrøvede og Elendige ikke vide, hvor de skulle gjøre af sig, og lægge sig med Suk og Klage udenfor Himmelens Port, tro I da ikke, at man vil forbarme sig over dem og forsørge dem? Jeg maa tilstaa, at de Navne Enke og Faderløs ere sure og bitre. Tydskerne have, som Nogle mene, dannet Navnet paa en Enke, Witwe, af wert (vid, stor) og Weh (Ve, Smerte, Ulykke), fordi deres Ve, deres Nød er mangfoldig og griber vidt om sig. Hebræerne have givet dem Navn efter at tie og at være bunden, dels, fordi en Enke maa tage tiltakke med meget Ondt og tie til den Uret, der vederfares hende, dels, fordi hendes Hænder ere ligesom bundne, saa at hun ikke kan beskjærme og forsvare sig. Men hvor bitre nu end disse Navne ere, saa blive de dog forsødede, naar man føier Guds søde Fadernavn til dem og siger: Gud er Enkers og Faderløses Fader og Forsørger.

§ 33. Jeg pleier at sige: „Enker og Faderløse høre til Guds Riges priviligerede (fortrinsberettigede) Personer," efterdi Gud i sit Ord har givet dem særegne, herlige Forjættelser. Han er vel alle sine Børn med faderlig Kjærlighed og Trofasthed hengiven, men dog fremfor alle Andre de Elendige, Forladte og Trøstesløse, til hvilke ogsaa Enker og Faderløse høre. Naar en gudfrygtig Fader her paa Jorden dør og efterlader sig gudfrygtige, men fattige Børn og en bedrøvet Enke, saa bliver hun, forat tale paa menneskelig Vis, strax indført i den Høiestes Enkebog og disse i Hans Fortegnelse over de Faderløse. Gud er vor Alles Fader, men især deleshed deres, som ingen Fader, ingen Beskjærmer, ingen Trøst have her paa Jorden; til disse knyttes Han med forhøiet faderlig Kjærlighed, Trofasthed og Omhu. Før hørte de med til deres Tal, som Gud har at forsørge, i Egenskab af Børn; men nu høre de til dem i Egenskab af Faderløse, i Egenskab af forladte og hjælpeløse Børn. De have nu en større Ret til Guds Kjærlighed og Forsorg formedelst de særlige Forjættelser, som ere givne Enker og Faderløse. Omendskjønt en Bedstefader elsker sine Børnebørn inderligt, medens deres Forældre endnu leve, saa kommer hans Kjærlighed dog endnu langt mere tilsyne, naar de efter Guds Villie blive faderløse. Gud kan man medrette kalde Bedstefader, fordi Han er saa overvættes rig paa Kjærlighed, paa Evne, Godhed og Trofasthed og er den sande Fader, af hvem alt Fadernavn er i Himlene og paa Jorden. Ihvorvel nu Hans faderlige Omsorg udstrækker sig over alle Hans Troende, saa fordobler den sig dog saa at sige over dem, der have mistet sin jordiske Trøst, sine jordiske Forældre og tage sin Tilflugt til Ham, den udødelige Gud.

§ 34. Naar saadanne Mennesker bede, saa agtes der mere og anderledes derpaa i Himmelen end tilforn. Naar Tjenerne sige til Husbonden, at der staar et fattigt Barn udenfor Døren og beder om en Almisse, som hverken har Fader eller Moder, saa gjør det større Indtryk end naar de sige, at der er et fattigt Barn, som beder om en Gave. Jo sørgeligere Navnet og Sagen ere, destomere røres vor Guds Hjerte derved, saa at Han maa forbarme sig. Saa er der heller Ingen, Gud bedre kan forherlige sin Godhed, Almagt, Visdom og faderlige Omhu paa, end Enker og Faderløse.

Man forundrer sig ikke saa synderligt, naar et Menneske, som har haft rige Forældre ilive, kommer høit i Veiret; thi her viser ikke Guds underfulde Styrelse sig saa kjendeligen; men naar Gud over al Forventning tager sig naadigt af en fattig, bedrøvet Enke og hjælper hendes forladte og foragtede Faderløse frem i Verden, - naar Han opreiser den Ringe af Støvet og sætter ham hos Fyrster (Ps. 113, 7. 8), - naar man mindes, at en Fattiggut i sin Ungdom løb omkring i daarlige fillede Klæder og blev agtet af Andre for en Askelad og Skovisk, men siden ser, at det gaar ham over al Forventning godt, og at han kommer til Ære, Rigdom, Navn og Anseelse, saa heder det: Se, hvorledes Gud tager sig af de Elendige og Fattige! Det har Gud gjort.

§ 35. Jeg har lagt Mærke til i Skriften, at naar Gud Herren har haft sine særdeles Hensigter med unge Mennesker og villet bringe dem til Ære og Rigdom, saa har Han føiet og skikket det saaledes, at de ere blevne afsondrede fra sine endnu levende Forældre og i disses levende Live gjorte til Fader- og Moderløse, paa det Hans faderlige Kjærlighed og Forsorg kunde straale i desto klarere Lys. Saaledes gik det med Jakob. Han var Søn til en rig Mand, nemlig Isak; men Gud vilde have den Ære for sig selv at have gjort ham rig; derfor maatte han paa Grund af sin Broders Forfølgelse drage i Landflygtighed og med en Stav i Haanden vandre bort fra sin Faders Hus og Hjem; men senere gav Gud ham Saameget blandt de Fremmede, at han selv blev nødt til at sige: „Jeg er ringere end al den Miskundhed og Trofasthed, som Du har bevist din Tjener; thi med min Stav gik jeg over denne Jordan, og nu er jeg vorden til to Leire" (1 Mos. 32, 10). Saaledes gik det ogsaa med Josef. Han blev udstødt og solgt af sine Brødre: han kom i Trældom og Fængsel, indtil det behagede Gud at drage ham frem og gjøre ham til en høi Herre. Hertil bidrog hans Fader Intet; han begræd ham som en Død og tænkte tilsidst ikke mere paa ham. Det Samme kunne vi ogsaa se paa David, der vandrede i Ørkenen, forladt af sine Forældre, Venner og Slægtninger, indtil Gud udfriede ham af al Nød og satte ham paa Kongethronen. Ligesaa gik det med den unge Tobias. Hans Fader sendte ham udenlands forat indkræve en Gjæld; men Gud havde tiltænkt ham et lykkeligt og velsignet Giftermaal, og det blev ham ogsaa tildel, uden at hans Forældre bidroge Noget dertil eller vidste derom. Saaledes gaar den kjærlige Fader endnu ofte tilværks den Dag idag. Forat Hans Forsorg og naadige Styrelse skal blive desto synligere, saa adskiller Han Børnene fra Forældrene eller sætter disse paa anden Maade ud af Stand til at hjælpe sine Børn, saa at følgelig al Verden kan se, at Gud endnu regjerer med paa Jorden, - at de Gudfrygtige skulle nyde Godt af sin Gudsfrygt og de Ugudelige undgjælde for sin Ondskab. Værer derfor trøstige og frimodige i Gud, I stakkels Faderløse, I bedrøvede, I forladte og hjælpeløse Mennesker! I ere ikke fattige, om I frygte Gud og sky Synden; den, som har Gud til Fader, er rig nok; den, som Gud sørger for, er ikke forladt. „Jeg vil heller have Guds faderlige Forsorg alene og ellers Intet end al Verdens Gods uden Guds Forsorg. Naar jeg har fundet Kilden, saa finder jeg vel ogsaa Elven. Hvorfor er du da nedbøiet, min Sjel, og hvorfor bruser du i mig? Bi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham, mit Ansigts Frelse og min Gud" (Ps. 42, 12).

§ 36. Denne Guds Faderkjærlighed „opmuntrer os ogsaa til inderlig Bøn." Jeg har allerede ovenfor sagt at det søde Fadernavn af den Grund staar først i

Herrens Bøn, forat vi med desto større Tillid skulde paakalde vor Gud som vor kjære Fader. Vor Frelser henviser os ikke med vore Bønner til Nabal, den haarde Mand, og hans Lige, som fare løs paa de Nødlidende og Bedrøvede med haarde Ord (1 Sam. 25, 10), - ikke til den rige Fraadser, der ei engang undte Lazarus de Smuler, der faldt af hans Bord, og som var ubarmhjertigere end sine Hunde, - ikke til den uretfærdige Dommer, der kunde høre længe paa den fattige Enkes Graad og Skrig uden at ville hjælpe hende (Luk. 16, 21; 18, 2), men til vor kjære Fader. En Fader er let at vinde i saadanne Ting, som angaa hans Børns Velfærd. Erfaringen lærer, at to Strenge paa en Luth*), som ere stemte lige, bevæge sig med hinanden, naar man rører ved den ene af dem, hvilket man kan se ved at lægge et lidet Stykke Papir paa den ligestemte Streng, som man ikke rører ved, idet Papiret falder af, naar man rører ved den anden. Men jeg tør nok sige, at der er en endnu større Samstemmighed mellem Fædrenes og Børnenes Hjerter. Disse kunne ikke berøres og bevæges uden at hine mærke det. Gud har indplantet en naturlig Kjærlighed i Forældrenes Hjerter, som de ikke kunne aflægge, saaledes som man ser, naar de have med vanartige og ulydige Børn at gjøre; thi om end Ansigtet er fuldt af Vrede, og Munden taler haarde Ord, saa bløder dog deres Hjerter og krymper sig derved. Heri har nu Gud afbildet os sit Faderhjerte; Han kan ikke Andet end forbarme sig over sine Børn; Han kan ikke fornegte sig selv; Han kan ikke ophøre at være Fader uden at maatte ophøre at være Gud.

§ 37. Saa lader os da ikke blot gjerne bede, men ogsaa bede med al Tillid og Frimodighed! Vor Gud har vel sine Aarsager, hvorfor Han stundom ter sig fremmed imod os; men hvad enten Han ser sødt eller surt til os, saa bliver Hans Hjerte dog uforandret. Naar vi begynde at sige: ak, Fader! kjærlige, gode, barmhjertige Fader! hør dog mig, dit hjælpeløse, forladte Barn! ak, Fader, bøi dine Øren til mig; jeg vil tale fortroligt med Dig; jeg vil i al Hemmelighed aabenbare Dig, hvad der ligger mig paa Hjertet; Djævelen og Verden skulle ikke faa det at vide; de kunde ellers spotte mig; Du er jo min Fader, og jeg tør med al Ret kalde Dig saaledes; thi Du har jo skabt mig; hvo har ellers givet mig denne Mund, der raaber til Dig, disse Øine, der græde for Dig, disse Hænder, som jeg oploefter til Dig, dette Hjerte, som sukker til Dig? — desuden, saa har Du jo antaget mig til dit Barn i Christo Jesu og i den hellige Daab forbundet Dig til faderlig Kjærlighed og Trofasthed; din Hellig Aand vidner ogsaa i mit Hjerte om min Barneret og byder mig at raabe: Abba, Fader! — tilmed har Du hidtil gjort saa stor Barmhjertighed imod mig og bevist mig saamegen Kjærlighed og Trofasthed, at jeg godt ved, paa hvilken Fod jeg staar med Dig; saa hjælp mig da nu, min Fader! forlad mig ikke, min Gud! thi hvor skal jeg ellers hen med min Nød? hvor skal jeg ty hen uden til Dig, min kjæreste Fader? — Du siger: „Mon der er en Gud foruden mig? der er ikke en Klippe (Tilflugt); jeg kjender den ikke" (Esai. 42, 8). Nu vel, min Gud! jeg kjender heller ingen, vil ei heller vide af nogen anden; saa maa Du da hjælpe mig, min Fader; jeg slipper Dig ikke, uden Du velsigner mig; te Dig, som Du vil; jeg ved godt, at under denne sure Mine er dit Faderhjerte skjult; jeg er jo dit Barn; jeg bærer endnu paa min Pande, paa mit Bryst og i mit Hjerte Korsets Tegn og Jesu, din allerkjæreste Søns, Blod, hvormed jeg i Daaben er bleven mærket

---

*) En Strengeleg, der nu er gaaet af Brug

og bestænket, — naar vi, siger jeg, begynde saaledes at bede og trænge ind til vor Gud, da røres Hans Faderhjerte snart, saa Han siger, som ovenanført: „Mon ikke Efraim være mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har haft megen Forlystelse af? — — mine Indvolde lyde for hans Skyld; jeg vil visseligen forbarme mig over ham“ (Jer. 31, 20).

§ 38. Dog behøves der ikke altid saamange Ord. Vi have en alvidende Fader, der endog forstaar vort Hjertes Længsel, der ser al vor Begjæring og for hvem vort Suk ikke er skjult. Et sørgmodigt Øiekast til Ham i vor Nød er allerede nok til at røre Ham. Den fortabte Søn havde godt betænkt, hvorledes han skulde tale til sin Fader, og hvad han skulde sige til ham: „Fader! jeg har syndet mod Himmelen og for dig, osv. Men der han endnu var langt borte, saa hans Fader ham og ynkedes inderligen“ (Luk. 15, 18—20). Naar vi i vort Kors ikke kunne gjøre Mere end at sukke til Gud og kalde Ham vor Fader, ja, om det Eneste, vi mægte, er at vise Ham vor Elendighed, saa er dog allerede dette nok. Og er der end de, som ville sige os imod og afskrække os med vor Uværdighed og Andet, saa lader os dog ikke aflade! jo flere Indvendinger Satan, Synden, Samvittigheden og Verden gjøre, og jo mere de søge at skræmme os og betage os Modet, desmere skulle vi raabe: ak, Fader! ak, Jesus! forbarm Dig over mig! Lader os fæste større Lid til Guds sanddrue og trøstefulde Forjættelser end til Djævelens løgnagtige Modsigelser! Kort, lader os være som Børn i at bede! saa vil Gud vise sig som en Fader i at bønhøre os. Lader os paakalde Ham med den Ærbødighed og Andagt, som skyldes vor Herre og Gud, og med den Frimodighed og Tillid, som vor kjærlige Fader fortjener! saa vil Udfaldet blive, at vi skulle faa Aarsag til at takke Ham storligen og af Hjertet for Hans faderlige Kjærlighed, Hjælp og Bistand.

§ 39. Lader os sluttelig lære „barnligen at ære og frygte vor kjære Fader! Det er ulyksalige Mennesker, der Intet vide af Guds Faderkjærlighed at sige og famle i Mørket, som Hedninger, Jøder og Tyrker gjøre; men langt ulyksaligere ere dog de, der kjende Gud som Fader og rose sig af Barnerettens Ære og som alligevel krænke Ham ved forsætlig Ulydighed. Det er ugudelige og ondskabsfulde Børn, der drive Gjæk med en øm og kjærlig Faders Sagtmodighed og Velbædighed og misbruge Hans Kjærlighed; de fortjene ikke at kaldes Børn, naar de bedrøve sin gode og retskafne Fader med sin Ondskab og Ulydighed. Et vanartigt, ugudeligt Barn er en Vederstyggelighed for den hele skikkelige Verden. Skriften fortæller om Absalon, at han efter sin ulyksalige Død blev kastet i en dyb Hule i Skoven, og bedækket med en saare stor Dynge Sten (2 Sam. 18, 17). Lærde Mænd have bemærket, at Østerlændingerne den Dag, idag er, kaste en Sten paa denne Grav, naar de komme forbi den, og dertil sige: „Forbandet være Fadermorderen Absalon, og forbandede skulle alle Børn være, som i Uretfærdighed forfølge og bedrøve sine Forældre.“ Hvad skal man da sige om dem, som dagligen krænke og bedrøve sin kjærlige Gud og Fader med sine forsætlige Synder? Sandelig, den allerstørste Del af den nulevende Verden er uværdig til at have en saa barmhjertig, kjærlig og langmodig Gud og Fader. Den, som alle sit Livs Dage har været Gud ulydig og endnu ikke agter at afstaa fra sin Ondskab, af ham er det en Dumdristighed, at han tør kalde Gud sin Fader og vente sig Beskjærmelse, Hjælp og Trøst af Ham, som sin Fader.

§ 40. Eder derimod, I troende Guds Børn! beder jeg at betænke, at I nettop med dette Ord forpligte Eder til

barnlig Lydighed. „Dersom I paakalde Ham som Fader, der dømmer uden Persons Anseelse efter Enhvers Gjerning, da omgaaes med Frygt i Eders Udlændigheds Tid!" (1 Pet. 1, 17). Om Boleslaus den Fjerde, Konge i Polen, fortælles, at han bestandig bar sin afdøde Faders Billede, præget i Guld, om Halsen, og at han under vigtige Raadslagninger pleiede at kysse det med Ærbødighed og sige: „Den gode Gud bevare mig fra at beslutte eller foretage Noget, som kunde være beskjæmmende for Eders kongelige og berømmelige Navn, min Fader!" I kjære Guds Børn, lærer af denne Konge, stedse barnligen at elske, frygte og ære Eders himmelske Fader! Bærer stedse Hans Ihukommelse i Eders Hjerte, og saa ofte I i Bønnen eller ved andre Leiligheder kalde Ham Eders Fader, saa sukker: Bevar mig, min Gud, fra at gjøre Noget, som kunde være Dig, min Fader, imod eller dit Navn til Vanære eller til Skade for mit Barneforhold til Dig! „Lær mig at gjøre dit Velbehag, og din gode Aand, den lede mig paa jævnt Land!" (Ps. 143, 10).

§ 41. Ak, naadige, miskundelige Gud og Fader! hvorledes skulle vi noksom kunne takke Dig for den store Kjærlighed, Du bærer til os, og for den Ære, Du beviser os, at vi tør kalde Dig vor Fader og os dine Børn? Læg endnu dette til al din overvættes Kjærlighed og Trofasthed imod os, at vi maa ville og kunne kalde Dig af Hjertet vor Fader, stole paa Dig, elske Dig, frygte, ære, prise og tilbede Dig! Tilgiv af Naade som en Fader vore Skrøbeligheder, Feil og Synder! Hav Taalmodighed med os; vi ville ved din Hellig Aands Kraft gjerne bedre os og blive gudfrygtigere. Og om Du da end vil tugte os, nu vel: vi have vel fortjent det; slaa og tugt os, kjære Fader; men vend kun ikke dit Faderhjerte fra os, og giv os stedse Forstand til at indse, at Du ikke mener det ilde med os, og at alle Ting maa tjene dem tilgode, som elske Dig og som Du elsker, og naar vi da have tjent din Villie her i Verden, og den Tid kommer, som Du har bestemt, saa tag os, kjære Fader, fra Verden til Dig i Himmelen, og lad os nyde din Faderkjærlighed evindelig og altid! saa skulle vi evig prise din Faderkjærlighed. Gud, vor Fader, hvor sødt, hvor herligt, er ikke dit Navn over al Jorden! Jeg priser Dig, Fader, nu og i Evighed. Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige Sjel.

Tiende Prædiken,

hvori den troende Sjels Herlighed paa Grund af sit Barneforhold til Gud betragtes.

1 Joh. 3, 1. 2. 3: Ser, hvor stor en Kjærlighed Faderen har bevist os, at vi skulle kaldes Guds Børn! Derfor kjender Verden os ikke, fordi den ikke kjender Ham. I Elskelige! nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde; men vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige; thi vi skulle se Ham, som Han er. Og hver, som har dette Haab til Ham, renser sig selv, ligesom Han er ren.

---

§ 1. I et gudfrygtigt Selskab blev det engang besluttet, at man til Tidsfordriv istedetfor Gaader og Fortællinger, hvori der ofte er megen syndig Forfængelighed og forargelig Daarskab, skulde den Ene efter den Anden fremsætte et Spørgsmaal, der kunde vække Lyst til Gudfrygtighed eller tjene til Øvelse deri. Tilfølge heraf spurgte den Første, „hvorledes man paa korteste og bedste Maade kunde beskrive Gud", der er saa stor, ubegribelig og uendelig. Og der blev svaret, at man hertil kunde betjene sig enten af Siraks Ord: „Han (Gud) er det Altsammen" (Kap. 43, 31); thi i Gud, fra hvem og af hvem alt hvad Godt der gives har sit Udspring, er Alt udmærket og herligt; Mennesket maa ellers søge og sanke her og der, hvad det behøver til sin Lyksalighed: Brødet giver det Spise, Vinen eller Øllet Drikke, Dyrene og Ormene Klæder, Solen Lys, Pengene Rigdom, Sukkeret og Honningen Sødme, Blomsterne en behagelig Lugt osv.; men i Gud findes Alt samlet. Han er vor Mad og Drik, vore Klæder, vor Sol, vort Lys, vor Skat, vor Rigdom, vor Sødme, vor Salighed og Alt, hvorfor ogsaa Asaf medrette siger: „Hvem har jeg i Himlene? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden" (Ps. 73, 25); man kan godt lade Elven fare, naar man besidder Kilden; man har let ved at glemme Stykværket, naar man har det fuldkomne; — eller man kunde betjene sig af Johannes's Ord: Gud er Kjærlighed (1 Br. 4, 8. 16), hvilke Ord besidde en stor Kraft til at bevare vore Trin paa Gudfrygtigheds Veie og vedligeholde et taknemmeligt Sindelag hos os, naar det gaar os godt, saavelsom til at opretholde vor Taalmodighed og vort Haab, naar det gaar os ilde; thi efterdi Gud er Kjærlighed og af Kjærlighed gjør Godt imod os og lader os nyde Hans Miskundhed, skulde

vi da ikke elske Kjærligheden? Og saasom ligeledes alt Kors kommer fra Ham og fører Guds Kjærlighed med sig — ligesom Vandet fører Kraften af de Metaller og Stenarter med sig, som det paa sit Løb berører, — hvorfor skulle vi da ikke med Glæde modtage og lide, hvad den evige Kjærlighed til vort Bedste tilskikker os?

§ 2. Den Anden gjorde det Spørgsmaal, „naar den Herre Jesus i sit Kjøds Dage havde været skjønnest.“ Nogle sagde: „i sin Barndom“, efterdi nogle gamle Forfattere fortælle, at da Han flygtede med sine Forældre til Egypten, skulle de være blevne overfaldte af Mordere; men Hans Ansigts Deilighed og det Guddomslys, som straalede ud af det, skal have indjaget deres Hjerter Skræk, saa at de ikke tilføiede dem noget Ondt. Andre sagde: „i sin Forklarelse, da Hans Ansigt skinnede som Solen og hans Klæder bleve hvide (straalende) som Lyset“, hvorved Han har givet os en Prøve paa vore Legemers Klarhed i Saligheden“ (Matth. 17, 2). Men den, som havde opkastet Spørgsmaalet, sagde, at efter hans Mening havde Han været skjønnest dengang, da Han, sønderflænget af Piskeslag, kronet med Torner og saaret paa Hænder og Fødder, hang blodig paa Korset; thi da, vedblev han, var Han saa deilig og behagede sin himmelske Fader saa godt, at denne glemte al sin Vrede og al Verdens Synder: da var Han vel Verdens Spot, men Englenes Lyst, Djævlenes Rædsel, Menneskenes Prydelse, Trøst, Skat og Alt. Havde Han været iført en Klædning, som fra Øverst til Nederst var besat med Diamanter og Perler, saa vilde Himmelen ikke have seet derpaa, og en bedrøvet Samvittighed vilde ikke finde nogen Deilighed hos Ham til sin Trøst; men ak, hvor deilig er ikke den blødende, korsfæstede, saarede Jesus, naar man betragter Ham med blødende Hjerte og grædende Øine i Troen!

§ 3. Det tredie Spørgsmaal var, „hvad der er den største Kunst.“ Der blev svaret: enten det at „herske vel over sig selv“; thi herpaa skorter det Mange, som forresten ere vise, kunsterfarne, lærde og berømte. Mangen forstaar at regjere mange Lande og Folk, at afrette et vildt, ubændigt Dyr til sin Tjeneste, at styre et stort Skib lykkeligen gjennem et oprørt Hav, men har dog ikke lært at tvinge, regjere og beherske sit eget Hjerte, sit eget Sind, sin egen Villie, — eller det at dø „vel og saligt“, saasom dette er Noget, man maa studere og lægge Vind paa alle sit Livs Dage, som ogsaa den vise Hedning*) siger: I sit hele Liv maa man lære at leve, ja, hvad der er endnu forunderligere, i sit hele Liv maa man lære at dø, og hvorom ogsaa den christne Kirke har et bekjendt Rim: Ei større Kunst jeg nævne ved End den at dø med Gud i Fred, — eller endelig den Gudhengivenhed, at man i Modgang som i Medgang villigen og gladeligen overlader sig i Guds gode Villie og siger af Hjertet: Guds Behag er ogsaa mit Behag. Dette maa alle Guds Hellige arbeide paa at lære, saalænge de leve; ei heller har Nogen hidtil drevet denne Kunst til Fuldkommenhed uden den Herre Jesus, der sagde af Hjertet: „Fader! ikke som jeg vil, men som Du vil“ (Matth. 26, 39).

§ 4. Det fjerde var, „hvorledes man mest træffende kunde skildre det menneskelige Liv.“ Man sagde da, at Skriften selv har kaldet det en Drøm, en Skygge, et Mundsveir, et Raab, der farer forbi, en Strøm, hvis Vand rinder hasteligen hen og ikke vender tilbage, en Blomst, der blomstrer idag og snarlig visner, en Taage osv. Man blev imidlertid enig om at man ikke kunde beskrive det bedre end Moses, der selv i dets Stolthed og

*) Seneka.

bedste Herlighed kalder det „Møie og Forfængelighed“ (Ps. 90, 10). Mennesket fødes med Graad, Angest og Smerte; det lever i Sorg og Kummer og allehaande Møisommeligheder og skilles fra denne Verden med Suk og Stønnen. Medrette har man sagt, at Menneskets Liv og Elendighed ere Tvillinger, der fødes paa en Gang, bestandig ledsage hinanden og tilsidst ogsaa dø sammen. Der fortælles, at i Byen Sagunt var der i det Aar, da den blev erobret og ødelagt af Hannibal, et Barn, som efterat være kommet ud af sin Moders Liv, hurtigt vendte tilbage igjen. Ja isandhed, dersom Børnene kjendte al den Elendighed, der venter paa dem, og det stod i deres Magt, vilde de fleste af dem vende tilbage til Moderslivet igjen og vælge det til sin Grav.

Vor Jord, den er en Jammerdal,
Opfyldt med Møie, Angst og Kval;
Vi vandre her i Slæb og Slid;
Kort er vor Levetid,
Fra Først til Sidst en Kamp og Strid.

§ 5. Der blev endvidere spurgt, „hvilken der er den bedste og vigtigste Sorg, og Svaret lød, at det var den, om hvilken den kongelige Profet siger: „Jeg sørger over min Synd“ (Ps. 38, 19). Menneskene gjøre sig vel megen forgjeves Uro, megen Sorg og Møie; men de have enten ingen Nytte eller ofte endog Skade deraf. Deres Sorg ligner tit en Røg, som de selv frembringe (som naar man t. Ex. lægger raa Ved paa Ilden) og som ikke er Andet til end at bringe deres Øine til at rinde. De ligne en Snebold, som Børnene vælte foran sig, som stedse voxer, indtil den tilsidst bliver saa stor, at de ikke mere kunne faa den af Stedet og som kun volder dem forfrosne Hænder. Mangen sørger og foraarsager derved, at han ikke bliver forsørget af Gud, som har befalet, at vi skulle kaste al vor Sorg paa Ham (i Hans Skjød), og forjættet, at Han vil sørge for os. Mange sørge ikkun for det Timelige og for „det, som hører Verden til“, uden at bekymre sig om „de Ting, som høre Herren til, at de kunne være hellige baade paa Legeme og i Aand“ (1 Kor. 7, 34). Mange have Sorger nok, men ingen Sorg for sine Synder, uagtet denne dog udentvivl er den bedste, nemlig naar man er bekymret for hvorledes man hjerteligen skal angre sine begangne Synder, faa Tilgivelse for dem hos Gud ved Christum og i Herrens Frygt med Iver og Alvor vogte sig for fremtidige Synder. Lader os bortkaste alle andre Sorger og kun beholde denne ene tilbage!

§ 6. Endeligen blev der ogsaa talt om „hvilken Værdighed og Ære der var den høieste, et Menneske kunde opnaa.“ Man vilde da ikke nævne den keiserlige eller kongelige Værdighed, fordi man vel vidste, at dette Spørgsmaal, ligesom de forrige, sigtede til det Aandelige og Himmelske. Derfor blev man enig om at et Menneskes allerhøieste Værdighed og største Herlighed uden al Tvivl var at faa „Magt til at blive et Guds Barn“ eller med andre Ord: „Barneretten hos Gud“ (Joh. 1, 12). Der er intet Større og Høiere end den majestætiske Gud, alle Tings Skaber og Opholder. Jo nærmere nu Mennesket kommer Ham, desto høiere og større maa det ogsaa agtes for at være; men hvo staar en Konge nærmere end hans Søn? og hvo staar Gud nærmere end Hans Børn? Mange høie Personer i Verden have ogsaa erkjendt, at al deres Høihed og Herlighed var for Intet at agte imod Barneretten hos Gud. Den romerske Keiser Theodosius den Yngre pleiede at sige, at han vurderede sin Christendom høiere end sin Keiserdom. Kong Karl af Storbritanien sagde: Jeg kommer oftere ihu, at jeg er en Christen, end at jeg er en Konge; thi hint formaar at trøste mig i Dødsnøden, men dette ikke. Da Johanna

Gray efter Kong Edvard den Sjettes Død mod sin Villie var bleven ophøiet til Dronning, men senere efter Prinsesse Marias Thronbestigelse kastet i Fængsel og dømt til Døden, trøstede hendes Venner hende endnu undertiden med Haabet om Livet; men hun sagde: Jeg ved Intet her i Livet, som skulde kunne fremkalde nogen Glæde hos mig, uden det, at jeg formedelst en levende Tro føler i min Samvittighed, at Gud, min himmelske Fader, efter sin Barmhjertighed har tilgivet mig alle mine Synder i Christo, sin enbaarne Søn, uden min Fortjeneste antaget mig til sin Datter og gjort mig til en Christi Medarving til Hans himmelske Kongerige. Isandhed, Barneretten hos Gud indbefatter Mere i sig end Menneskeforstanden kan fatte og Menneskehjertet rumme her i dette Liv. Hvo der vil nævne al Herlighed og Salighed paa en Gang, han nævne Barneretten hos Gud! Herover ville vi nu overensstemmende med vor foresatte Orden anstille vore gudelige Betragtninger efter den Formue, Gud vil skjænke. Gud hellige og velsigne dem for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 7. Vi have i forrige Prædiken betragtet Guds Faderkjærlighed og lovet, at vi idag ved Hjælp af vor Text vilde fremstille Herligheden i vort Barneforhold til Gud, saa godt vi formaa. Vi ville følge den hellige Apostel og for det Første betragte „Barnerettens Værdighed i og for sig“, dernæst, „hvorlunde den i dette Liv er skjult“, og endelig, „hvorved den kjendes og bliver aabenbar.“ I første Henseende maa jeg atter minde om hvad der allerede i § 17 af foregaaende Prædiken er berørt, nemlig at vi i vort Hjerte maa holde os forvissede om, at vi og alle Troende ere Guds Børn, ei blot af Navn, saaledes som Konger og Fyrster give Mangen en Ærestitel, som intet Virkeligt fører med sig, men i egentlig Forstand og isandhed. Thi ihvorvel vor Apostel siger: Ser, hvor stor en Kjærlighed Faderen har beviist os, at vi skulle kaldes Guds Børn, saa ved man dog, at Skriften oftere udtrykker sig paa denne Maade, naar den taler om Ting, som virkelig ere, hvad de kaldes. Naar den saaledes siger om den Herre Jesus selv, at Han skal „kaldes den Høiestes Søn“ (Luk. 1, 32*), saa vil den hermed tilkjendegive, at Han isandhed er det og at Han af alle sine Troende ogsaa vil erkjendes derfor og nævnes med dette Navn. Ligesom nu Christus selv kaldes Guds Søn, saaledes ogsaa Hans Troende for Hans Skyld, Han af Natur, de af Naade, som ogsaa den hellige Apostel strax efter siger: „I Elskelige! nu ere vi Guds Børn.“

§ 8. Herligheden i de Troendes Barnevet bestaar hellerikke blot i en Antagelse i Barns Sted, men tillige i et egentlig og virkeligt Samfund, som det, der pleier at finde Sted mellem en Fader og hans Børn. En rig Mand, der ingen kjødelige Livsarvinger har, kan vel antage en liden Dreng som sit Barn og indsætte ham til Arving af alt sit Gods; men derved bliver han dog ikke hans Barn i egentlig Forstand, og den naturlige Tilbøilighed og Forbindelse, der findes mellem rette Forældre og Børn, kan ikke ved en saadan Velgjerning skjænkes eller stiftes. Derimod mellem Gud og os, som ere i Christo Jesu, finder et sandt faderligt og barnligt Samfund Sted formedelst Christum, og ligesom Christus kaldes Guds enbaarne og allerkjæreste Søn, født af Faderens Væsen fra Evighed af, Hans Herligheds Afglands og Hans Væsens udtrykte Billede, saaledes ere vi fødte i Tiden af Aanden, af Naaden og af Guds Ord. Vort Udspring efter det nye Menneske er ikke jordisk,

*) Erasmus bemærker med Grund, at denne Maade at kalde paa er den, som Gud bruger. Thi at kaldes Noget af Gud er det Samme som at være det. Han kalder Tingene, saadanne som de ere, og forat de skulle blive til.

men af Gud, som Skriften vidner; de, som annamme Christum og tro paa Hans Navn, de faa Barnerettens Værdighed „og ere ikke fødte af Blod, ei heller af Kjøds Villie, ei heller af Mands Villie, men af Gud. Derfor ere vi blevne delagtige i den guddommelige Natur“ og have paa en vis Maade af Christo annammet den Herlighed, „som Faderen har givet Ham. Vi ere en Aand med Ham“ og have „Hans Sind“ (Joh. 1, 12. 13. 1 Joh. 5, 1. 4. 18; 2 Pet. 1, 4; Joh, 17, 22; 1 Kor. 6, 17; 2, 16).

§ 9. Derfor tillægger ogsaa Skriften de Troende saa herlige og høie Navne, at man maa forundre sig derover. De kaldes „de Hellige og Herlige, de Elskede, Guds Lyst, Hans dyrebare Børn,“ der ere Ham „som en deilig Krone og kongelig Hue,“ ja som Hans Oiesten (Ps. 14, 3; 60, 7; Esai. 62, 4. 3; Jer. 31. 20; Sak. 2, 12). De benævnes „Guds Elskelige, kaldte Hellige, Guds Udvalgte, Hellige og Elskte, Lysets Børn, Guds Mennesker“ o. dsl. (Rom. 1, 7; Kol. 3, 12; Efes. 5, 8; 1 Tim. 6, 11). Gud Herren selv erklærer, at de ere dyrebare for Hans Oine, - at Han bærer dem som en Seglring paa sin Haand, - at Han vil give Raad paa dem (lede dem) med sit Oie, - at Han vil befale sine Engle om dem, at bevare dem paa alle deres Veie og at bære dem paa Hænderne, forat de ikke skulle støde sin Fod paa nogen Sten, - at Han ligesaalidt kan glemme dem som en Moder sit Barn, - at Han ingenlunde vil slippe dem og ingenlunde forlade dem (Esai. 43, 4; Hag. 2, 23; Ps. 32, 8; 91, 11. 12; Esai. 49, 15; Ebr. 13, 5), saa at man efter Guds Ord med Sandhed kan sige, at ingen Skabning i Verden er Gud saa kjær og dyrebar som de Troende. Forældre elske vel sit Hus, sine Penge, sine Perler, sine Prydelser, sit kostbare Bohave, sine Malerier o. dsl.; men et Barn elske de dog høiere end alt dette og vilde i Nødstilfælde ikke betænke sig paa at hengive det Altsammen for Barnet. „Saaledes elsker ogsaa Gud alle Ting, som ere til, og har ikke Afsky for Noget, som Han har gjort“ (Visd. 11, 25); men sine Børn elsker Han dog over alt Andet, saa at Han endog uden Betænkning vilde hengive Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, for dem, om det gjordes behov.

§ 10. Dette er nu allerede en stor Herlighed for Guds Børn, at de nemlig ere fødte af Gud, have Samfund med Ham og ere Ham kjære, kostelige og dyrebare fremfor alt Andet. Men det fører dog endnu Mere med sig, nemlig for det Første „det kongelige Præstedom, hvorom den hellige Peter siger: „I ere en udvalgt Slægt, et kongeligt Præstedom, et helligt Folk, et Folk til Eiendom“ (1 Pet. 2, 9). De fremtræde i hellig Prydelse (Ps. 110, 3); de tale daglig med Gud og gaa ikke blot en Gang om Aaret, men hver Dag, hver Time ind i Helligdommen, ikke med Bukke- eller Kalveblod, men med Jesu, Guds Søns, Blod, ikke med jordisk Røgelse, men med sine hellige Sukke og andægtige Bønner. De ere de allernyttigste Mennesker i Verden, salvede med den Hellig Aand, kronede med Naade og Barmhjertighed, velsignede med allehaande aandelig og legemlig Velsignelse. De staa uafladelig for Gud i Jesu Christi Retfærdigheds præstelige Prydelse og modtage den ene Naade, Velsignelse, Velgjerning efter den anden til Verden; de afvende saamangen Ulykke med sine kraftige Bønner; de kaste sig i den fortørnede Guds Arme og holde Ham, saa at Han ikke kan gjøre efter sin retfærdige Vrede (2 Mos. 32, 10—14). De ere Herrens Velsignede, der bringe saare meget Godt med sig, hvor de komme hen, efterdi Guds Naade og Velsignelse følger med dem. Hvad Jakob var i Labans og Josef i Potifars Hus, det ere Guds Børn i Verden (1 Mos. 27; 39, 3. 5);

de fylde Alt med Jesu Kundskabs Vellugt (2 Kor. 2, 14); de undervise, trøste, advare, raade, hjælpe allevegne; de ere Jesu Christi levende Billeder og Verdens Lys osv.

§ 11. Barneforholdet til Gud medfører dernæst „den kongelige Høihed over alle Ting.“ Thi de ere ikke blot Præster, men ogsaa Konger for Gud (Aab. 5, 10). De hersker ei alene over sig selv og sit syndige Kjød og Blod, men ogsaa over Verden, over Synd, Død, Djævel og Helvede. De kunne i Jesu Christi Kraft byde over Helvedes Aander og træde dem under Fødder; Djævelen forfærdes for dem, og Helvede skjælver, naar de begynde at bede. De hellige Engle ere deres Tjenere og beundre den Herlighed, de eie i Guds Naade og Jesu Christi Retfærdighed, der er dem skjænket formedelst Troen. Alle Skabninger tjene dem med Lyst og ære i dem det gjenoprettede Guds-Billede. Fra Kirkens blodige Trængsels- og Forfølgelsestider har man i Kirkehistorien Beretninger om hvorledes det ofte hændte, at de grusomste vilde Dyr, som man paa Skuepladsen slap løs paa nøgne og værgeløse Hellige, ikke turde angribe dem, men bleve staaende foran dem, trampede med Fødderne, skrege og brølede; undertiden logrede de ogsaa for dem og lagde sig krybende ned for deres Fødder. Derfor fortælles ogsaa om den hellige Ignatius, at da han blev ført til Rom forat kastes for de vilde Dyr, var han bekymret for at noget Lignende skulde ske med ham og ønskede, at de strax maatte falde over ham, dræbe og fortære ham og ikke skaane ham, som de havde gjort med andre Martyrer. Men, siger han, dersom de ikke ville angribe mig, saa vil jeg angribe og rive og slide dem, forat de skulle fortære mig; thi jeg ved bedst, hvad der er mig godt og tjenligt. Saaledes taler det af Kjærlighed brændende Hjerte i sin inderlige Længsel efter at være hos Herren.

§ 12. Hieronymus fortæller, at da det store og almindelige Jordskjælv indtraf efter Keiser Julian den Frafaldnes Død, afstedkom Havet paa forskjellige Steder Oversvømmelser, og det lod næsten til at Gud vilde straffe Verden med en ny Syndflod. Da Indbyggerne i Epidaurus saa, at Havet ogsaa hos dem steg over sine Bredder og truede med at oversvømme deres By, henvendte de sig til den gamle, gudfrygtige Eneboer Hilarion og bragte ham ned til Stranden. Som han nu med hjertelige Bønner anraabte Gud om Hjælp og Redning, saa man, at Havet vel hævede sig saare høit og bruste med fraadende Bølger, ligesom forbitret over at der blev sat en Dæmning imod det; men det standsede dog foran ham, lagde sig lidt efter lidt og traadte atter tilbage inden sine vanlige Grændser. Hieronymus tilføier: om denne Tildragelse ved man endnu at tale saavel i Byen som hele Landet over, og Mødrene fortælle sine Børn den, saa at den heller ikke gaar i Forglemmelse hos Efterkommerne. Saaledes maa da selv det vilde og fortornede Hav vige tilbage for et bedende Guds Barn, og det viste sig ved denne Leilighed ærbødigere og lydigere mod en fattig, gudfrygtig Mand end senerehen imod en mægtig Konge, nemlig Knut, kaldet den Store, som herskede over England, Danmark og Norge.

§ 13. Om denne Konge fortælles nemlig, at en af hans Hoffolk oftere havde søgt at smigre ham ved at forestille ham, hvilken mægtig Herre han var, ei alene paa Landjorden, men ogsaa paa Havet. For nu at gjøre en Ende paa dette uforskammede Smigreri, lod Kongen engang sin Throne flytte ned paa Stranden, just som det var Flodtid og Havet steg, satte sig paa den og sagde: Du ved, Hav, at jeg er din Herre, - at det Land, hvorpaa jeg sidder, er underlagt

mit Vælde, og at Ingen (saaledes som Smigrerne foregave) tør modsætte sig min Magt; derfor byder jeg dig, at du ikke overskyller mit Land og ikke gjør mine, din Behersters, Klæder vaade. Da imidlertid Havet fulgte sin Sædvane og trods denne Befaling vædede Kongens Fødder, stod han op og sagde: Her se I, at en jordisk Konges Magt er ringe og ikkun Forfængelighed, og at Ingen med den Ret fører Navn af en stor Herre eller Konge som Han, hvis Bud Himmel, Jord og Hav stedse adlyde. Fra den Stund af bar han hellerikke mere sin Kongekrone, men satte den paa den korsfæstede Christi Billede, til et Vidnesbyrd om at han erkjendte Ham for alle Kongers Konge og alle Herrers stormægtigste Herre. Jeg kunde endnu anføre mange flere Exempler til Bevis for Guds Børns kongelige Høihed; men forat komme tilbage til mit Æmne, vil jeg helst forbigaa dem og kun til Slutning tilføie de Ord af Luther: „De Christne ere Konger, men ikke saaledes som Verdens Konger ere det; thi disse ere ikke de rette Konger; de ere kun Regnepenge og malede Konger imod de Troende; thi de regjere kun timeligen og udvortes; de Troende derimod ere sande Konger, vel ikke saaledes, at de have nogen Guldkrone paa sit Hoved eller bære noget Guldspir i Haanden eller skride frem i Silke, Fløiel, Gyldenstykke og Purpur; men, hvad der er langt herligere, de ere Herrer over Død, Djævel, Helvede og al Ulykke. — — Efterdi de ere Guds Børn og have Gud til Ven, ja til sin kjære Fader, hos hvem de finde Rigdom, store Skatte og alle gode Ting, og det i Overflødighed, saa kan ingen Synd, ingen Død, ingen Djævel, intet Helvede, ingen Hunger, ingen Tørst, ingen Kulde, ingen Hede, intet Sværd eller nogen anden Ulykke skade dem; ja i alle disse Ting mere end seire vi og finde i dem alle det Modsatte, i Fattigdom Rigdom, i Synden Retfærdighed, i Skam stor Ære, i Hunger og Tørst al Fylde, og fordi de have saadan indvortes Rigdom, foragte de Kroner, Purpur, Silke, Guld og Sølv, Penge og Gods. Guldkrone, Purpur og Stads passer sig for en Kortkonge; for Guds Børn er det Altsammen meget for ringe."

§ 14. Som Guds Børn have vi derhos „Eiendomsret over alle aandelige og legemlige, jordiske og himmelske Ting." Omendskjønt et Barn endnu er mindreaarigt, er det dog en Herre og Arving til alt sin Faders Gods; Alt, hvad Faderen har, er ogsaa hans Børns og Alt, hvad Gud har, er de Troendes, der have annammet Barneretten i Christo. Alt, hvad i Verden er, tilhører egentlig Guds troende Børn. Guds Skabninger ere Forfængeligheden og Synden underlagte imod sin Villie (Rom. 8, 20 flg.); de sukke og ængstes, naar de maa tjene de Ugudelige med sine Kræfter og Gaver, som de have faaet af Gud; men Guds Børn tjene de med Glæde; disse kunne med en god Samvittighed i barnlig Frygt for sin kjære Fader føre sig alle Guds ædle Skabninger med Glæde og Taknemmelighed til Nytte. De Ugudelige derimod ere uretmæssige Besiddere, Tyve og Røvere for Gud, og naar de angribe Hans gode Ting, saa gjøre de sig skyldige i en Uretfærdighed. Naar de slagte en Høne, saa raabes der Ak og Ve over dens Hals; Jorden vilde heller opsluge dem end bære og føde dem; Havet bruser, Vindene storme, Himmelen modsætter sig dem med alle sine Uveir og Kræfter, og alle Ting optændes til Vrede paa sin krænkede og fortørnede Skabers Vegne. At Skabningen ikkedestomindre forbliver i sin Orden og fortsætter sin Virksomhed og ikke aldeles negter og unddrager Menneskene sin Tjeneste, det sker ene og alene for Guds udvalgte Børns Skyld. Kunde den tale, vilde den uden tvivl sige til de Ugudelige som Profeten

Elisa fordum til den afgudiske Kong Joram i Israel: „Saa vist som den Herre Zebaoth lever, for hvis Ansigt jeg staar, dersom jeg ikke ansaa Josafats, Judæ Konges, Person, da vilde jeg ikke se om til dig eller anse dig (2 Kong. 3, 14). Men de Gudfrygtiges og Troendes Herredømme over Skabningerne grunder sig i deres Barneret og i Foreningen med Christo formedelst Troen; thi hvad den kongelige Profet siger om Hovedet, nemlig at „Gud har gjort Ham (efter Hans menneskelige Natur) til Hersker over sine Hænders Gjerninger og lagt Alting under Hans Fødder, Faar og Oxer, alle tilsammen, ja ogsaa Markens Dyr, Himmelens Fugle og Havets Fiske, hvad der farer igjennem Havenes Stier" (Ps. 8, 7—9), det kommer ogsaa Lemmerne tilgode, og hermed er klarligen tilkjendegivet, at de formedelst Christum og Troen have faaet det Herredømme over Guds Skabninger tilbage, som de havde tabt formedelst Adams Fald og Synden.

§ 15. Men endnu større er den Eiendomsret, Guds Børn have til de aandelige og himmelske Ting. De kaldes **Forjættelsens Arvinger** (Ebr. 6, 17), og Apostelen tiltaler dem med disse Ord: „Alle Ting ere Eders, være sig Paulus eller Apollos eller Kefas eller Verden eller Liv eller Død eller det Nærværende eller det Tilkommende; alle Ting ere Eders" (1 Kor. 3, 21. 22). Han mener: Ligesom Gud Herren har beskikket selv de fornemste af sine Tjenere og Apostle til Eders Bedste og befalet dem at tjene Eder med sine Gaver og Evner, saaledes har Han ogsaa indrettet Alt, hvad der er her i Verden, til Eders Nytte og gjør, at alle Ting, af hvad Navn nævnes kan, maa tjene Eder tilgode. Naar nu vor Gud meddeler sine Tjenere visse Gaver og fylder deres Hjerter med himmelsk Visdom, med Trøst og Aand og Kraft, saa sker Saadant for Hans Børns Skyld, forat de derved skulle opbygges, trøstes og glædes. At Han endnu opretholder Verden uagtet al den Forstyrrelse og Uorden, som hersker deri, og at Han uagtet dens store Utaknemmelighed endnu værdiger den sit Ord, det sker ene og alene for Hans Udvalgtes Skyld, der adspredte hist og her paakalde Ham i Aand og Sandhed som sin kjære Fader. Alt hvad Godt eller Ondt der nu finder Sted eller efter Guds hellige Raad og Villie i Fremtiden skal finde Sted, det har Altsammen Hensyn til Hans Børn og tjener dem tilgode. Leve de, saa er deres kjære himmelske Faders Miskundhed og Trofasthed deres Sol, deres Mad, deres Drik, deres Beskjærmelse og Alt. Lide de, saa betænke de, at deres Kors er deres Faders Tugtensris, og finde Trøst og Glæde i Hans søde Kjærlighed. Dø de, saa vide de, at Himmelen staar dem aaben, og at de gjennem Døden komme i Besiddelse af sin himmelske Arv, hvortil Apostelen sigter, naar han siger: „Baade dersom vi leve, leve vi for Herren, og dersom vi dø, dø vi for Herren; derfor, enten vi leve, eller vi dø, ere vi Herrens" (Rom. 8, 8). Altsaa er da et Guds Barn en høi Person, og de Troendes Herlighed har ikke sin Lige i Verden. De ere de ædleste og kostbareste Sjele blandt Menneskene, Førstegrøden af Guds Skabninger, Englenes Glæde, Djævlenes Afsky, Himmelens Søiler, Konger og Præster for Gud, „Guds Arvinger og Christi Medarvinger." Kan noget Større siges eller nævnes?

§ 16. Lader os nu heraf øse Frimodighed og lære at føre os en Ære og Herlighed til Nytte, mod hvilken alt hvad Høit og Herligt Verden eier, er for Intet at agte. Jeg skulde ønske, at jeg havde en Røst, der kunde lyde fra Østen til Vesten, fra Sønden til Norden, og at jeg allevegne kunde udraabe Guds usigelige Naade, at Han har elsket os arme, syndefulde Mennesker saa høit og forme-

delst sin enbaarne Søn skjænket os sin Barnerets Værdighed. Jeg skulde ønske, at jeg havde en Pen, hvormed jeg kunde fuldskrive alle Christnes Hjerter og derpaa tegne dette eneste Sprog: „I ere Alle Guds Børn formedelst Troen i Christo Jesu“ (Gal. 3, 26). „Kommer, hører, og jeg vil fortælle, alle I, som frygte Gud, hvad Han har bevist min Sjel“ (Ps. 66, 16). Han har udfriet den af Satans Strikker, forløst den fra Helvede, renset den fra Synd, prydet den med Jesu Christi Retfærdighed og antaget den til sit Barn og til en Arving af sin hele Himmel og sin ganske Salighed. Jeg roser mig ei alene af „Haab om den tilkommende Herlighed, som Gud vil skjænke mig“ (Rom. 5, 2), men ogsaa af den nærværende Salighed, som jeg allerede nyder. „Jeg roser mig i Gud“ (V. 11). Jeg roser mig af mit Samfund, ja Broderskab med den Herre Jesus Christus; jeg roser mig af den Hellig Aands Iboelse og Styrelse; de hellige Engle ere mine Tjenere og Husfæller; Djævlene ligge under mine Fødder; Alt, hvad i Verden er, tjener mig tilgode. Jeg bærer Guds Naades Krone paa mit Hoved og Forvisningen derom i mit Hjerte. Jeg har fri Adgang til min Gud. Min Sjel er den Kvinde, som er beklædt med Solen og som har Maanen under sine Fødder (Aab. 12, 1). Om Gud gjorde en klartskinnende Stjerne af en Jordklump, saa var det vistnok et stort Underværk; men at Han har gjort et retfærdigt og helligt Guds Barn af mig, en stor Synder, det er endnu større. Himmelen er min! Saligheden er min! Saalænge jeg lever, vandrer jeg under min Guds faderlige Forsorg og Opsigt; Hans Godhed og Trofasthed ledsager mig allevegne; Han pleier og bærer Omhu for mig som sit kjære Barn; tilstøder mig noget Vanheld, - gjør en Hund eller grynter et Svin imod mig, - bedrøver og krænker, man mig, saa tyer jeg til min kjære Faders Skjød, og lad saa alle Djævle forsøge, om de kunne krumme et Haar paa mit Hoved uden hans Villie. Dør jeg da, „saa gaar jeg ud af Verden til min Fader“ og kommer til den fuldkomne Besiddelse og evig Nydelse af det evige Liv, der er beredt og gjemt til mig, før Verdens Grundvold blev lagt. Se her min Rigdom, min Ære, min Glæde, min Trøst og mit Alt! „Jeg er et Guds Barn; jeg er salig i Christo Jesu.“

§ 17. Udtyder det ikke ilde, at jeg taler saaledes om mig selv og tør tillægge mig selv en saadan Herlighed! Jeg har dog vel Føie dertil. Thi hvorfor siger Skriften: „I ere alle Guds Børn formedelst Troen i Christo Jesu“ (Gal. 3, 26), — „Gud bestemte os forud formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos sig selv, efter sin Villies Velbehagelighed“ (Efes. 1, 5), — „den Hellig Aand vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn; men dersom vi ere Børn, ere vi og Arvinger, nemlig Guds Arvinger, men Christi Medarvinger“ (Rom. 8, 16. 17), saafremt ikke Enhver af os, som ere døbte og formedelst Guds Naade besidde Troens allerkosteligste Gave, skal hentyde det paa sig selv? Til hvem taler den Hellig Aand i saadanne Sprog? Visseligen ikke til Gjæs eller Ænder, eiheller til Engle, men til de døbte Christne, hvis Sjele hænge ved Christo Jesu i Troen. Hvorfor skulde jeg da ikke rose mig af den Herlighed, som min Gud har forundt mig? Hvorfor skulde jeg ikke til Trods for Satan og Verden prunke med den Prydelse, min Herre Jesus har iført mig. Imidlertid har jeg dog ikke talt saaledes, som om jeg vilde rose mig af nogen Forret fremfor mine Medchristne, men for som en offentlig Lærer at vise Eder, hvorledes I med Frimodighed skulle føre Eder jer Christendom til Nytte og hvorledes I skulle pukke paa den guddommelige Barnerets Herlighed imod Djævelens og Verdens Spot og Hovmod.

Christne maa jo vide, hvorfor de ere Christne, hvorfor de ere døbte, hvorfor de ere saa dyrt kjøbte, og hvilken Vinding de have i sin Tro. Christendommen er netop af den Aarsag kommen i Foragt, fordi Verden mener, at der er intet Andet deri end Tiggeri, Fattigdom, Elendighed, Bedrøvelse og Trængsel, istedetfor at den medfører den største Rigdom, den høieste Ære, den varigste Glæde og den kraftigste Trøst, hvilket alle Helliges Erfaring stadfæster. Ja selv mange Verdensbørn, som længe have løbet, stræbet og arbeidet og søgt Tilfredsstillelse for sine Sjele i Forfængeligheden, erkjende omsider ved Guds Naade sin Daarlighed og finde i den korsfæstede Herre Jesu, hvad de forgjeves have ventet af Verden.

§ 18. Saa holder Eder nu af Hjertet for Guds Børn, I troende Sjele! Holder Eder for Guds Oiesten og Eiendom; holder Eder for Guds Arvinger og Jesu Christi Medarvinger, og holder Eder selv for høie kostelige og dyrebare i Christo! Holder Eder for Himmelens Perler og Diamanter, for dens Safirer og Rubiner, for dens Lilier og Roser, ja for dens Sole og Stjerner! Hvad disse ere i Verden, det ere I i Himmelen. Guds Stad, det hellige og himmelske Jerusalem, beskrives os saaledes, at „dens Mur er fra Grunden opbygget af Jaspis og Staden selv af rent Guld, lig det rene Glas, dens Murs Grundvolde prydede med allehaande dyrebare Stene, Portene af Perler“ osv. (Aab. 21, 18 flg.). Vi kunne jo ikke tro, at det forgjængelige Guld og de usle Ædelstene skulle findes i den salige Evighed, og at Gud trænger til det Jordiske for at pryde sin Himmel; Guds Børn ere de Perler, Safirer, Smaragder, Hyacinther og det Guld, hvoraf den himmelske Stad er opbygget; disse ere de, som Guds Herlighed og det evige Lys oplyser. Man kan sammenligne dem her i Livet med de Perler og Ædelstene, som endnu ligge skjulte paa Havets Bund eller i Sandstensklipperne og Jordens Revner eller som endnu ikke ere fuldkommen polerede; ikkedestomindre ere de allerede, hvad de skulle være, og den Tid vil komme, da de skulle straale i sin fulde Glands (hvorom vi med Guds Hjælp siden ydérligere skulle tale). I saa Maade kan man medrette kalde de troende Sjele og Guds Børn høibaarne, en Titel, som man ellers tillægger denne Verdens Fyrster og Herrer, forat de stedse skulle vise sig sin høie Byrd værdige og ikke sætte nogen Uretfærdighedens og Ugudelighedens Skamplet paa den; hvorfor skulde da ikke ogsaa Guds Børn kaldes saa, da de ere fødte af Gud, som er alle Kongers Konge og alle Herrers Herre? Imidlertid tilskriver man Mange, hvad de ikke have, medens der paa den anden Side er Mange, som man ikke tilskriver, hvad de dog virkelig have. Det klinger prægtigt: Vi N. N., af Guds Naade Keiser, Konge, Fyrste osv.; imidlertid hører dette dog hjemme i Forfængeligheden og giver i og for sig ingen Andel i den salige Evighed; men endnu prægtigere klinger det: Jeg N. N., af Guds Naade et Guds Barn, en Jesu Christi Broder, en Konge og Præst for Gud, en Arving til Himmelen og Saligheden; det er en Titel, som der er Fynd og Kraft i, og den tilhører Eder, I troende Sjele, I døbte Christne!

§ 19. Lærer da heraf at foragte Verden med dens forfængelige Usselhed og prægtige Drømmebilleder og at foretrække Eders Herlighed for dem! Vorder ikke bedrøvede over at I ikke have, hvad Verden har! thi Verden har ikke, hvad I have. Verden har Skyggen, I Væsenet, Verden Skummet, I Sølvet, Verden Navnet, I Virkeligheden. Den mener vel at have og være noget Stort, naar den kan bramme med dette Livs forgjængelige Goder; den gjør sig meget

til af sin høie Adel, sit keiserlige, kongelige, fyrstelige Slægtskab og Udspring, sine Ærespøster og Værdigheder, sine Skatte, sin Vellyst og Herlighed. Da Pave Innocents den Fjerde laa for Døden og saa, at hans Slægtninger græd og hylede og af Fortvivlelse ryktede Haaret af sig, sønderreve sine Klæder og tede sig som Halvgale, sagde han til dem: „Hvorfor græde og hyle I? Efterlader jeg ikke Eder Allesammen i stor Velstand og Rigdom? Hvad mere ville I forlange?“ Og dermed foer han fra Tiden ind i Evigheden. Se, saadan er Verden og dens Børn. De tænke, at naar Nogen har Rigdom, saa har han Alt, hvad der udfordres til at være lykkelig. En Christen derimod agter alle timelige Ting for en Skygge, for Indbildning og Daarskab, vel vidende, at de intet gjælde eller formaa hos Gud og hverken kunne hjælpe os i Døden eller forskaffe os Saligheden. Da Venderkongen Gelimar, efter at være tagen tilfange af Keiser Justinians Hærfører Belisarius, blev ført til Konstantinopel i Sølvlænker og der fremstillet for Keiseren, som sad paa en prægtig Keiserthrone, lo han af al verdslig Pragt og raabte høit: „Forfængeligheders Forfængelighed! og Alt er Forfængelighed.“ Heri istemme alle christelige Hjerter og forgabe sig ikke i Verdens forgjængelige Væsen.

§ 20. Jesuiten Kornelius a Lapide fortæller, at han af Befalingsmanden i Staden Mastrikt havde hørt fortælle, at denne engang tilligemed mange andre fornemme Adelsmænd og Officerer var bleven indbuden af En til Middagsmaaltid. Da de nu kom til Stedet, forefandt de et overmaade prægtigt Slot og i en herligt prydet Sal et særdeles smukt Bord, besat med allehaande kostelige Retter og Drikkevarer, hvoraf de spiste og drak godt og vare muntre og glade. Men da de vel havde taget Afsked, følte de en Sult, som om de slet Intet havde nydt, ligesom da al denne Herlighed blot havde været et Gjøglespil og Blændværk af Djævelen. Se, det er ogsaa Alt, hvad Verdens er, al dens Herlighed, Høihed og Vellyst. Herom taler Job i disse mærkelige Ord: „Rig lægger han sig (til at dø), medens endnu Intet borttages; sine Øine slaar han op (og ser sig om efter Hjælp og Trøst), og det er der ikke“ (det, som kunde skjænke ham nogen Trøst — Job 27, 19).

§ 21. Jeg ved vel, at det forekommer Verdensbørnene latterligt, naar man taler saa foragteligt om deres Herlighed; thi de dømme efter Udseendet og sit kjødelige Sind og have ingen Forstand til at dømme om aandelige og himmelske Ting. Derfor maa man lade det komme an paa en Prøve og lade dem forsøge, hvad alt deres Gods i virkeligt Nødstilfælde formaar. Nu vel, lad dig engang se og høre, du prægtige og mægtige Verden! Sig mig dog: hvori bestaar din Herlighed? Du siger: jeg har Guld, Sølv, Perler, Ædelstene, Silke, Fløiel og mangeslags Tøi, Purpur og kosteligt Linklæde, hvormed jeg pryder og beriger mig; jeg har Krone og Spir, Magt og Vælde, Fæstninger, Krigsfolk, Kanoner og Geværer osv.; jeg har Ære, Høihed og Adel; jeg har Visdom og Forstand; jeg har Fornøielser og Vellyst, de lækreste Spiser, de ædleste Drikkevarer, de prægtigste Huse og Paladser, de bedste Agre og Enge, Skove, Hauger og Vingaarde; jeg har mange Folk og Tjenere; jeg har Alt, hvad mit Hjerte ønsker sig. — Jeg tilstaar, at det synes at være noget Stort, hvad du der siger og roser dig af. Men det synes ogsaa kun saa; thi naar det kommer til Stykket, saa bærer det ingen varig Lyksalighed i sig. Hvad skjøtter jeg om Forfængeligheden, naar den ikke er mig til nogen Nytte for Evigheden? Hvad gavner mig al Stads og Pragt, naar den ikke gjør mig tækkelig for Gud? Hvad

skal jeg med den Rigdom, som forlader mig, naar jeg mest trænger til den? Hvad Nytte har jeg af det Adelskab, som ikke tages i Betragtning i Himmelen? Kort, hvad hjælper alt Verdens usle, forfængelige Væsen mig, naar jeg skal dø? Lærer ikke den daglige Erfaring, at de Største og Mægtigste her i Verden paa Dødsleiet ikke finde den ringeste Trøst i al sin Herlighed? Ezekias, den gudfrygtige Konge i Jerusalem, havde et „Hus, hvori var hans dyrebare Sager, Sølv og Guld og kostelige Urter og den bedste Olie, saa og et Vaabenhus og allehaande Skatte," hvilket Altsammen han med Glæde viste Kongen af Babels Udsendinger; ikkedestomindre sagde han, da han blev syg: „Se, min Gud! i Fred paakom mig en Bitterhed, ja en Bitterhed; men Du, Du har kjærligen annammet min Sjel fra Fordærvelsens Hule" (Esai. 39, 2; 38, 17). Da var der i Kongens hele Skatkammer ingen Trøst, ingen Hvile for hans Sjel, ingen Hjælp at finde; et eneste Naadesblik af Gud, en venlig Omfavnelse af Hans Miskundhed var i hans Øine bedre end alle Skatte.

§ 22. Keiser Severus sagde: Jeg har været Alt, og det er mig dog til ingen Nytte. Kong Filip den Tredie af Spanien bad paa Dødssengen sin Skriftefader, at han endelig maatte tjene ham i at kundgjøre Menigheden fra Prædikestolen, at man i Døden ikke har Andet end Anger og Sorg af Kongeværdigheden. En Hertug af Cleve valgte til sit Sindbillede en Blomst med den Overskrift: Hodie aliquid, cras nihil, d. e.: idag Noget, imorgen Intet, eller: idag blomstrer den; imorgen forgaar den. En Anden valgte nogle Balloner eller Vindbolde med tilhørende Vindbøsser og Blæsebælge og skrev nedenunder: Det er lutter Vind. En fornem tydsk Fyrstinde, som laa paa sit Sidste og blev var Ringene paa sine Fingre, gav dem fra sig og sagde: „Fy, de stygge Ringe! Christus er bedre end al Verdens Gods." Se, saaledes maa de Vældige i Verden selv tilstaa, at deres Høihed og Herlighed ikke er sand og virkelig og mere har Lyksaligheds Skin end dens Kraft. Ak ve dem, dersom de ingen anden Rigdom, Ære og Herlighed have end den timelige!

§ 23. Men de troende Sjele, der staa i Samfund og Forening med Christus Jesus, de have endnu Noget, som fortjener at beundres og skattes høit. De have den Ære og Høihed, at de ere og kaldes Guds Børn; de have Nøglen til Himmelen og gaa ind til Gud, saa tit de ville, og tale med Ham, saameget de behøve og lyste, ligesom kjærlige Børn med sin kjærlige Fader. Deres Rigdom er Guds Naade, Himmelen og Alt, hvad Gud eier og har. Deres Prydelse er Jesu Christi Retfærdighed saavelsom allehaande Aandens Gaver og hisset Guds Klarhed og Herlighed. Deres Magt er, at de træde paa Løver og Øgler og nedtræde Helvedes unge Løver og Slanger. Deres Glæde og Vellyst er den søde Trøst, som de suge af Jesu Vunder og som de have i Hans hellige Ord. Deres Vin er Guds Kjærlighed, som er udøst i deres Hjerter ved den Hellig Aand. Deres Tjenere ere Himmelens Vældige, de hellige Engle, osv. De have Fred i Hjertet, Glæde i Bedrøvelse, Trøst i Anfegtelse, Hjælp i al Nød, Livet i Døden, og hvad der er det Bedste af Alt: deres Herlighed, Rigdom, Glæde, Vellyst, Magt, Prydelse og hele Salighed er uomtvistelig, grundfæstet, bestandig, evig. I Døden, da Verdens Herlighed tager Ende, begynder først deres, og naar Verden Intet længer har, saa have de Alt. Naar Verden maa forlade Alt og vandre fattig og nøgen herfra, saa tage de Alting med sig og ere salige i al Evighed. Nu da, min gode Verden! vil du endnu prale

og rose dig af din Herlighed? Du Tiggerpose! Alt, hvad du har, er et fremmed og laant Gods, og du vil alligevel ophøie dig deraf? Det er et forgjængeligt Gods, og du vil alligevel prunke dermed? Det er en Skygge, en Blomst, en vellugtende Røg, en sød Drøm, en Indbildning, et blot og bart Intet, som hverken kan hjælpe dig imod Døden eller bevare dig fra Helvede, langt mindre forløse dig derfra. Du Drømmer! Du Daare! Imod al din Herlighed sætter jeg min fattige, nøgne, korsfæstede Jesum, men som under sin fattige Skikkelse skjuler Guddommens, Visdommens, Naadens og Salighedens Fylde. Han har forløst mig ved sit Blod, retfærdiggjort mig og forskaffet mig Barneret hos Gud og Arveret til Saligheden. I og ved Ham har jeg Alt. Han er min Ven, min Broder, min prægtige Klædning, mit Guld og Sølv, mit Skjul og Skjold, min Glæde i Sorgen, min Ære i Forhaanelsen, min Tilflugt i Forfølgelsen, min Himmel paa Jorden, mit Liv i Døden. Jeg ved Mange, som ere komne til at staa tilskamme i Verden med Verden; men er vel Nogen bleven forladt og beskjæmmet, som har hengivet sit Hjerte til Jesum? De Allerrigeste og Mægtigste have ofte manglet Raad, Hjælp og Trøst, især, naar Døden aabnede deres Øine, saa at de formaaede at dømme rigtigt om de verdslige Ting, men et Guds Barn aldrig. Saa behold da din Herlighed, o Verden! Jeg beholder Jesum og min Barneret hos Gud; dermed er jeg vel tilfreds.

§ 24. Fører Eder endvidere Eders Herlighed til Nytte, I dyrebare Guds Børn og trøster Eder, derved i alt Kors og al Trængsel! I vide vel, at et Barn maa aves og holdes under Riset, og at en Fader ikke kan gjøre nogen ufaderligere Gjerning mod sit Barn end naar han lader det have sin Villie og sparer Riset. Riset gjør vel ondt, men skaber fromme Børn; saaledes ogsaa det velsignede Kors. Værer derfor vel tilfredse med Eders himmelske Faders Maade at opdrage sine Børn paa, og værer ikke misfornøiede med Hans Tugtelse, efterdi I vide med Vished, at Han midt i Eders Trængsler elsker Eder høiere end nogen Fader elsker sit Barn her paa Jorden. I ere altid dyrebare og kostelige i Hans Øine, ligesom det Guld, der staar i Ilden eller ligger under Hammeren, er Guldsmeden ligesaa dyrebart som det, der allerede er renset, udarbeidet og dannet til et kunstigt Kar. Tror ikke, at Gud kan glemme Eder eller slippe Eder af sine Øine? I vide jo, hvad Han har svaret paa sin Kirkes vemodige Klage, „Herren har forladt mig og Herren har glemt mig. Kan og en Kvinde," siger han, „glemme sit diende Barn, at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn? Ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig. Se, jeg tegnede dig paa begge Hænder" (Esai. 49, 14. 15). I ere ikke Guds Perler og Diamanter, men Hans Børn. Hvad er kjærere end et Barn?

§ 25. Lader Eder ikke vildlede af de Ugudeliges Lykke, om I end dagligen vorde plagede og hjemsøgte med allehaande Nød og Trængsel! Thi den samme Forskjel, som der er mellem en Gadegut, en uopdragen, vanartig Knegt, som Forældrene lade voxe op som et Kvæg, og mellem et fromt Barn, der bliver holdt til daglig Skolegang og vel opdraget, er der ogsaa mellem Eder og Verdens Børn. De have vel sin Villie en Stund og glæde sig ved sin kjødelige Frihed; men de ville engang faa Aarsag til at begræde det i al Evighed. I derimod skulle komme til at glæde Eder evindelig over Eders himmelske Faders strenge Tugt, der er Kjødet saameget imod, men dog sigter til dets Bedste, og I skulle takke ham i dybeste Ydmyghed derfor. Betænker her, hvor foragteligt

den Hellig Aand taler om de Ugudelige i deres største Lyksalighed og Herlighed! De kaldes „Øgleunger eller Slange-Afkom, Djævelens Børn, et Ukrud“ (Klinte), Djævelens Trælle (Matth. 23, 33; Joh. 8, 44; Matth. 13, 38). De lignes ved „Avner, som Vinden henveirer,“ ved Slagger eller Skum, ved Hunde, Svin og andre ufornuftige Dyr; deres Bønner lignes ved „Hundenes Tuden“ og de selv ved „rygende Brande,“ ved „Torner og Riskviste“ (Ps. 1, 4; 119, 119; Hos. 10, 7; 7, 14; Esai. 7, 4; 9, 18; Mika 7, 4). Hvilke herlige Navne Skriften derimod tillægger de Troende, have vi allerede ovenfor omtalt. Men Guds Ord nævner Enhver efter hans Væsen, ikke efter det udvortes Skin. Hvad der for Verden er en Rose og Lilie, det er ofte for Gud en Borre og Tornebusk, og omvendt, hvad Verden agter for en Skovisk og Askelad, det er ofte for Gud en kongelig Hue og et dyrebart og høielsket Barn. Dog, herom skulle vi med Guds Magt handle udførligere ved det andet Punkt, som nu følger.

§ 26. Thi vi have ogsaa lovet at betragte Guds Børn, „hvorledes de ere skjulte i dette Liv.“ Ligesom Gud selv er en „skjult Gud“ og har sagt, „at han vil bo i Mørket“ (Esai. 45, 15; 1 Kong. 8, 12), saaledes har det ogsaa behaget Ham at skjule sine Børn i denne Verden under saamegen Trængsel, Skam, Foragt, Fattigdom, Sygdom, Enfoldighed, Skrøbelighed, Synd osv., at ofte hverken Verden eller endog de Troende selv kunne finde sig deri. Desaarsag siger vor Apostel: „Derfor kjender Verden os ikke, fordi den ikke kjender Ham,“ som om han vilde sige: Verden forstaar ikke Guds underlige Maader og Veie og ved ikke ret at dømme om himmelske, guddommelige Ting; den kjender ikke ret Gud, som dog saa mangelunde har aabenbaret sin Storhed, Almagt, Visdom og Godhed; hvad Under altsaa, at den ikke kjender Hans Børn? Verden dømmer og slutter efter sit kjødelige Sind saaledes, at Guds kjæreste Børn naturligvis ogsaa maa faa det Kjæreste og Bedste af Ham her i Verden. Børnene, tænker den, maa jo ogsaa mest og fremfor Andre nyde Godt af hvad der tilhører deres Fader. Men da de se, at dette dog ikke er Tilfældet med de Troende, men det Modsatte, nemlig at de fordetmeste maa drages med Trængsel, Fattigdom og Elendighed, saa ler og spotter den kun over al den Tale om Guds Børns Herlighed og Salighed og siger: Deilige Guds Børn, som ikke have Brød i Huset, - som ikke kunne glæde sig i Livet, - som tilbringe al sin Tid med Suk og Graad, Sorg og Klage, Frygt og Bævelse!

§ 27. Ja Guds Børn selv have ofte Møie nok med at stille sit urolige Hjerte tilfreds og bevare det i Troen; thi her heder det, som Gideon fordum sagde: „Dersom Herren er med os, hvi har da alt dette rammet os?“ (Dom. 6, 13). Ere vi Guds Børn, hvorfor gaar det os da saa daarligt? Hvorfor maa vi være den ugudelige Verdens Spot og Skovisk? Hvorfor blive vi bespiste med lutter Taarebrød? Man taler til os om Guds Kjærlighed, og vi fornemme dog lutter Vrede og Had; man taler til os om den megen Herlighed og Salighed, som vi have i Guds Naade og Christi Samfund, og vi se og erfare dog Intet deraf; man taler til os om stor Ære, og vi blive overøste med Spot og Skam og Skjændsel; man taler til os om en rig og herlig Arv, som er gjemt til os i Himlene; men imidlertid have vi Nok at gjøre med at slaa os kummerligen igjennem dette bedrøvelige og møiefulde Liv, osv. Fornuften og Kjødet tænke, at Guds Kjærlighed og Korset ikke kunne være tilhobe, og at det er urimeligt, at Gud Herren i Skriften giver de Troende saamange gode Ord og dog behandler dem

saa haardt. „Ikkun forgjeves," siger Asaf, „har jeg renset mit Hjerte og toet mine Hænder i Uskyldighed; thi jeg er plaget den ganske Dag og tugtes hver Morgen" (Ps. 73, 13. 14).

§ 28. Imod disse sørgmodige Tanker sætter nu Apostelen de Ord: „I Elskelige! nu ere vi Guds Børn;" vi ere og blive det trods Djævelens og Alverdens Spot; thi Guds Værk er intet Spilfægteri eller Bedrag. Saamange af os, som tro paa Hans Søn og ere døbte til Hans Navn, har Han antaget til sine Børn og skrevet vore Navne i Livsens Bog. Han har skjænket os den Ære og Herlighed, at vi tør kalde os og rose os af at være Hans allerkjæreste og enbaarne Søns Brødre og Medarvinger. Hvo vil da fratage os, hvad Gud har givet os? Hvo vil udslette, hvad Gud har skrevet? Hvo vil bestride, hvad Gud gjennem sit Ord og sin Hellig Aand har forkyndt og vidnet? „Vel," siger han endvidere, „er det endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde". Vor hele Herlighed er endnu ikke afsløret; vi ere endnu ikke komne i fuld Besiddelse af den himmelske Arv, der er beredt og gjemt til os, men ere ligesom de mindreaarige Børn, der ofte blive haardt og ilde behandlede, omendskjønt de ere Herrer over alt Godset; men vi vide og tro dog, at vor Salighed i sin Tid skal blive større end vi kunne tænke og forestille os. Thi „naar den Herre Jesus aabenbares, da skulle vi vorde Ham lige;" vi skulle have den samme Herlighed og Salighed som Han. „Han skal forvandle vor Fornedrelses Legeme til at vorde ligedannet med sit Herligheds Legeme" (Filipp. 3, 21) og berige vore Sjele med allehaande guddommelig Fylde og Salighed. Han vil aabne os den hele Himmel og alle Guds Skatte og evindeligen sætte os i Besiddelse af alle sine Goder. Han vil stille os for Guds Ansigt, at „vi skulle se Ham, som Han er." Da skulle vi gjennemskue Hans Faderhjerte og nyde Hans ubegribelige Kjærlighed i al Evighed. Da skulle vi kjende og indse Guds hele Godhed og til vor evige Glæde erfare Aarsagerne til Hans underlige Veie, osv.

§ 29. Dette er det Selvsamme som Paulus siger: „Eders Liv er skjult med Christo i Gud. Naar Christus, vort Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med Ham i Herlighed" (Kol. 3, 3. 4). Naar Solens Glands er skjult under Jorden, og Alt ligesom ligger indhyllet i Mørke, kan man ikke se eller skjelne de pragtfulde Blomster, de deilige Væxter, de frugtbare Træer og den hele Yndighed i en fyrstelig Lysthauge; Blomsterne staa lukkede, hængende med Hovedet og ligesom taarefyldte af Duggen, og alle Planter sørge; men naar Solen atter rinder, saa viser ogsaa Haugen sig paany i sin Pragt og Skjønhed; Blomsterne aabne sig og reise sine Hoveder i Veiret. Saaledes vil det ogsaa gaa paa hin store Dag. Her i Verden er Guds Kirke skjult og bedækket med Trængsel, Forargelse, Forfølgelse, og dens fleste Blomster hænge paa Hovedet af Sorg og Bedrøvelse; deres Øine ere fulde af Taarer, deres Mund fuld af Sukke, deres Hjerte fuldt af Angest og Smerte. Men naar Retfærdighedens Sol, Jesus Christus, paa hin store Dag staar op, saa vil Alt vorde anderledes. Da vil Guds Børns Prydelse og Herlighed i Christo og ved Christum aabenbare sig; da ville de opløfte sine Hoveder med Fryd; Gud vil aftørre hver Taare af deres Øine og benaade dem med usigelig Klarhed og Glæde, og ligesaa meget som de her i Livet have forundret sig over at Gud kunde behandle sine Udvalgte saa strængt og lægge saa mange Kors og Byrder paa dem, ligesaa meget ville de da forundre sig over den uforlignelige Herlighed, Han har beredt dem. „Ja, de Ugudelige selv," som her i Verden

have bespottet de Troende, „skulle grueslig forfærdes, naar de se Saadant, og forskrækkes for saadan Salighed, som de ikke havde ventet" (at faa se). „Og de skulle tale til hverandre med Anger og sukke i sin Aands Angest og sige: denne var den, som vi før havde til Latter og til et bespotteligt Ordsprog. Vi Daarer holdt hans Levnet for Galskab og agtede hans Endeligt at være skammeligt; hvorledes er han nu regnet iblandt Guds Børn, og hans Arv er iblandt de Hellige?" (Visd. 5, 2 flg.).

§ 30. Den alvise Gud har imidlertid sine gode Grunde, hvorfor Han skjuler sine Børns Herlighed i dette Liv. „Tildels sker det for Hans egen Skyld," nemlig forat Hans store Magt, underfulde Visdom og ubegribelige Godhed engang desto bedre skal kunne sees og i al Evighed vorde desto høiere priset. Thi ligesom disse Hans Egenskaber forherliges langt mere paa Josef derved, at Han ikke umiddelbart fra Faderens Hus og Skjød forfremmer ham til den Ære og Høihed, Han har tiltænkt ham, men fører ham derhen paa underlige Veie, gjennem sine Brødres Fiendskab, gjennem Angest og Skræk, gjennem Fattigdom og Elendighed, gjennem Trældom, Beskjæmmelse, Bagvaskelse og Fængsel, hvilket Han ogsaa har gjort med David og mange Andre, som Han paa underlige og fornuftstridige Veie omsider har bragt frem til deres Høihed og Herlighed, saaledes bærer Han sig ogsaa ad med sine kjæreste Børn; Han leder dem underligen og „ved sit Raad, og derpaa fører Han dem til Ære" (Ps. 73, 24). Han fører dem gjennem Synd til Retfærdighed, gjennem Skam til Ære, gjennem Fattigdom til Rigdom, gjennem Trængsel til Glæde, gjennem Ringhed til Høihed, gjennem Helvede til Himmelen, Alt i den Hensigt, at Hans Visdom, Magt og Godhed alene skal vorde lovet og priset. Han leder sine Egne med tilbundne Øine, forat de ikke skulle tilskrive sig selv Noget, naar de tilsidst se, at de ere blevne ledede saare vel. Han lader dem daglig erfare, hvor skrøbelige de ere i sig selv, forat de skulle erkjende, at den overvættes Kraft, hvori de holde Stand mod Satans snedige Anløb, „er Guds og ikke af dem selv" (2 Kor. 4, 7). Saa gjør Han det ogsaa, forat man skal se, at Han ikke trænger til den verdslige Forfængelighed og al dens Pragt, naar Han vil herliggjøre sine Egne; de verdslige Ting ere meget for ringe til at Han skulde ville berige sine Børn med dem. Det vilde være en taabelig Fader, som samlede paa en Skat til sine Børn af Regnepenge, malet Papir, Lyseved og andre slige værdiløse Ting eller som behængte og prydede dem dermed. Gud har vel noget Bedre at berige og lyksaliggjøre sine Udvalgte med end Verdens Forfængelighed; deres Prydelse og Herlighed maa være indvortes, aandelig, himmelsk og evig.

§ 31. Tildels sker det ogsaa for Satans og Verdens Skyld, forat de skulle komme til at staa tilskamme med al sin Træskhed, Magt, Ondskab og Hofærdighed. Det er visseligen Guds største Ære, at Han opretholder sine Udvalgte imod Djævelens Grumhed og Raseri i den dybeste Ydmyghed, i den største Skrøbelighed, i saamange Slags Trængsel og Elendighed, ret som et lidet Lys imod en stærk Stormvind, og at Han trods al Satans Underfundighed og Ondskab dog imod hans Villie fører dem frem til Himmelen. Naar den Onde tænker, at nu har han traadt dem under sine Fødder, saa at de aldrig skulle reise sig mere, — nu har han omgivet dem med saa utallige Rænker, Garn og Strikker, at de ikke skulle undgaa ham, se saa maa han uformodentligen erfare, at alle hans Anslag ere blevne til Intet, og at de arme Betlere og Askeladde, som han holdt for sine Skoviske, ere blevne henbaarne

af Englene i Abrahams Skjød og sidde med Christo paa Hans Throne. Imod Djævelens Hovmod sætter Gud sine Børns Ringhed, imod hans Snedighed deres Enfoldighed, imod hans Vælde deres Skrøbelighed og finder sin Glæde i at overvinde en Løve med et Lam, at jage en bidsk Hund paa Flugt med et Halmstraa og at gjøre en ildsprudende Djævel, trods al hans Magt og List, tilskamme ved et uanseeligt, foragtet Menneske. Satan opbyder al sin Helvedmagt og lurer paa Menneskets Børn; han besætter alle Veie og mener, at de ikke skulle undslippe ham; men førend han ved af, har deres kjære Fader paa en vel trang og knudret, men dog rigtig og sikker Vei bragt dem frem til sit himmelske Rige, saa at de gladeligen kunne le af alle Djævles giftige Avind og Ondskab. Og hvor mene I vel ikke, I kjære Guds Børn, at det vil ærgre Helveddragen, naar han paa hin store Dag faar se de elendige Stakkere, som han her i Verden saa lysteligen omtumlede og plagede, staa ved sin Frelsers høire Haand i stor Klarhed og Herlighed, ja, naar de sætte sin Fod paa hans Hoved og med stort Mod spotte og forhaane ham!

§ 32. Endelig sker det tildels ogsaa for de Troendes Skyld. Thi ligesom en forstandig Fader opdrager sine kjære Børn under omhyggeligt Tilsyn, stundom behandler dem temmelig strengt, dagligen lader dem gaa i Skole, vænner dem til allehaande for deres Alder og Evner passende Arbeide, straffer deres Feil med haarde Ord, undertiden ogsaa med et skarpt Ris, Alt i det Øiemed, at de engang skulle blive desto dygtigere og bedre Mennesker og kunne med Nytte tjene Gud og sin Næste, saaledes behandler ogsaa vor himmelske Fader Størstedelen af sine Børn temmelig strengt og lader dem ikke vide, hvor høit han elsker dem, forat deres Tro derved kan øves og styrkes, deres syndige Kjød med sine Lyster undertvinges, deres Ydmyghed, Andagt, Taalmodighed, Foragt for Verden og Længsel efter det himmelske Fædreland befordres og forøges, og forat de desto sikrere kunne vorde bevarede for Verdens Forargelser og Satans Snarer. Gud Herren har selv i Naturen indesluttet mangen sød Kjærne, som Mandlerne, Nødderne og deslige, i grove Bælge eller Skaller, forat de skulle blive desto finere og behageligere. Han har fundet for godt at lade den deilige Rose voxe blandt Torner, forat den skulde være desto mere beundringsværdig og iøinefaldende. Gartneren omstikker en fin og ædel Plante med Tornekviste, forat den ikke skal blive nedtraadt. Han opbinder den yndige Nellikblomst til en smukt malet Stok og holder den ligesom i Baand og Fængsel, forat den skal kunne staa desto bedre paa sin svage Stilk og prunke desto yndigere. Kjøbmanden omsvøber og tilhyller sine bedste Varer med Matter, ubrugeligt Papir, grove Tøier og deslige ringe Ting, ikke til deres Skade, men forat de skulle være des bedre bevarede og komme vel beholdne til sit Bestemmelsessted. Saaledes bærer ogsaa Gud sig ad med sine Børn. De ere Menneskenes Kjærne, hvorvel indesluttede i grove Skaller; de ere Roser, men omgivne af Torner; de ere Blomster, men fæstede til Korset; de ere dyre og kostbare Varer, hvorvel skjulte under Betlerdragten og indhyllede i grove Tøier og usle Pjalter, men dog Alt til deres Bedste, som Udfaldet viser.

§ 33. Velan da, I udvalgte Sjele, I Guds allerkjæreste Børn! værer vel tilfredse med Eders himmelske Faders hellige Raad, og finder Eder med Glæde i Hans alene og altid gode Villie! Bevarer omhyggeligt disse Ord af den hellige Apostel og lader dem aldrig komme af Eders Hjerte: „Nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde.“ Vi ere allerede Arvin=

ger, hvorvel vi endnu ikke ere komne i Besiddelse af alt Godset. Vi ere Guds Børn, trods Alt, hvad Verden og alle Djævle derimod monne indvende. Lader Eder ikke forvilde af Satans spottende Tale, naar han kommer og siger: „Er du Guds Søn, da sig, at disse Stene blive Brød“ (Matth. 4, 3; 3, 17), - er du Guds Søn, som jeg nys hørte, hvorfor sidder du da her i Ørkenen, blandt Dyrene, og har hverken at bide eller bryde? Hør, du deilige Guds Barn! siger han mangengang til en bedrøvet Sjel; siden du har en saa rig Fader og har saa stor en Arv ivente, saa laan mig dog en hundred eller tusind Daler! Er du et Guds Barn og har intet Brød i Huset, ikke en Halvskilling i Pungen, intet Mod i Brystet? Hvad hjælper dig nu din prægtige Titel, din Daab, din Tro, dine Bønner, dit Haab, din Tillid til Gud? Hvad har du af din Christendom uden Fattigdom og Elendighed? Se, der sidder du i din Nød; du græder, og Ingen agter derpaa; du raaber, og Ingen svarer dig. Der ligger du i din mørke og mugne Kjelder, i din daarlige Hytte, er syg og kraftløs, usſel og forladt. Vis mig dog din Prydelse, du deilige Guds-Barn, din Rigdom, din Herlighed! Du roser dig af Gud og har intet Brød? Du roser dig af Himmelen og eier Intet paa Jorden? Du taler om stor Herlighed og er fuld af Skjændsel og Foragt? Du roser dig af din Jesus, at Han er din Ven og kjender dig, og se, dine egne Slægtninger, som bo hos og omkring dig, skjøtte dig ikke? osv.

§ 34. Hold fast, du christelige Sjel og lad dig ikke bringe til at vakle! sig med frit Mod: Gud Faders kjære Barn jeg er, Trods Verden, Helved og dets Hær. Skulde jeg ikke være et Guds Barn? Er jeg ikke døbt, Med Jesu dyre Blod gjenkjøbt? Sukker ikke den Hellig Aand i mit Hjerte: Abba, Fader? Er jeg ikke forenet med Jesus Christus ved Troen? Bærer jeg ikke Hans Mærker paa mit Legeme? Vel ved jeg, at jeg er fattig og elendig; men jeg ved ogsaa, at Herren sørger for mig. Har jeg intet Brød, saa ved jeg dog, at Mennesket ikke lever ved Brød alene, men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund. Min Fader vil nok forskaffe mig min beskikkede Del. Giver Han mig Lidet, saa trænger jeg ogsaa til lidet; naar jeg kun ved Siden deraf har megen Naade og Trøst, saa er jeg vel fornøiet. Har jeg ingen Penge, saa har jeg dog Taarer og Sukke; dermed kan jeg udrette Mere end Verden med sit meget Gods. Eier jeg Intet her paa Jorden, saa eiede min Jesus heller Intet, og dog sidder Han nu paa Majestætens Throne i Himmelen. Hvad skjøtter jeg om Jorden, naar Himmelen er min? Hvad Frugt jeg har af min Christendom, det vil Tiden eller rettere sagt alle Tiders Ende lære. For Nærværende har jeg allerede Fred og Glæde i mit Hjerte, en rolig Samvittighed, en naadig Gud, alle mine Synders Forladelse, en aaben Himmel og andet Mere. Men hvad jeg endnu har ivente, det kan jeg, som et mindreaarigt Barn, ikke begribe eller udsige. Jeg har kun en og anden Gang nydt nogle Draaber af Livets Kilde, og de vare kraftige nok til at forsøde al min Bitterhed; hvad vil det da ikke blive, naar jeg skal vorde læsket med Himmelens Liflighed som med en Strøm? Nu saaer jeg vel med Graad; men jeg skal engang høste med Fryderaab. Jeg ved, at ikke en Taare fra mine Øine falder til Jorden eller er tabt. Jeg ved, at min Fader i Himmelen tæller alle mine Sukke og hører al mit Hjertes Begjæring. „Jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham til hin Dag“ (min himmelske evige Arv — 2 Tim. 1, 12); den spodske, ugudelige

Verden, ja Djævelen med al sin Hær skal ikke kunne fratage mig det. At Verden og mine Frænder ikke ville kjendes ved mig, det bryder jeg mig ikke om; jeg ved, at jeg aldrig er saa elendig, saa hæslig og foragtet, at ikke min himmelske Fader skulde kjendes ved mig. Jeg ligger i en ussel Hytte, paa et daarligt Leie; lad saa være; men Jesus er hos mig med sin Naade og Kjærlighed. Jeg hviler i Hans Arme, sover i Hans Skjød; ogsaa jeg kan sige om min ringe Bolig: „Sandelig, Herren er paa dette Sted, og jeg vidste det ikke. Ogsaa dette Sted er helligt; ogsaa her er Guds Hus og Himmelens Port" (1 Mos. 28, 16. 17).

Jeg ved, til hvem min Tro er sat;
Ham faar man vel mig unde.
Hvem Gud kun holder for sin Skat,
Skal aldrig gaa tilgrunde.
Held den, som bygger fast paa Gud!
Lad Verden, Satan le ham ud:
Han staar, naar Alting falder.

§ 35. Ser, I kjæreste Guds Børn! jeg vilde gjerne vise Eder, hvorledes I med Frimodighed skulle pukke paa Eders Barnerets Herlighed og udle Djævelen og Verden. Jeg beklager kun, at jeg ikke kan gjøre det med et saadant Mod og et saa trøstigt Hjerte, som Sagens Værdighed kræver. Dømmer ikke om Eder selv efter Eders udvortes daarlige Tilstand! Thi I ere Guds Skjulte; I ere Hans Hellige og Herlige, som Han vel fører paa underlige, men dog paa salige Veie (Ps. 83, 4; 16, 3; 73, 24). Eders Herlighed er i dette Liv ligesom Rosenbuskens, Tulipanens og andre deilige Blomsters Pragt om Vinteren; hvo skulde tro, som ikke vidste det, at der i en saadan Tornebusk, i slige uanselige, med Jord, Sne og Is bedækkede Løgknolde laa skjult saadanne pragtfulde Blomster? Hvilket ringe Udseende har ikke Vinranken paa den Tid! naar man ikke vidste det, hvo skulde da tænke, at deri skjulte sig slige saftige, skjønne Druer og en saa ædel Drik, som Vinen er? Perlerne ligge i Sandet paa Havets Bund og blive i sin Tid opsøgte og hentede frem til Dagens Lys; hvo skulde tro, at en saadan Glands var gjemt under de skummende Bølger og i det grove Sand? Saaledes vil det ogsaa gaa med os Christne. Til den af Gud bestemte Tid skal vor Herlighed, som nu er skjult, straale i sin fulde Pragt. Vi skulle vorde afsondrede fra de Ugudelige (Ps. 4, 4), udfriede fra alt Ondt og satte i Besiddelse af Guds Børns herlige Frihed og Salighed. Da skal Herrens Klarhed fuldkommen og utilhyllet afspeile sig i os; da skulle vi være gjennemstraalede og opfyldte af vor Guds Herlighed og Majestæt, et Under og en Glæde for den ganske Himmel; da skulle Djævlene og alle ugudelige Mennesker til sin evige Hjertesorg se, hvad det var for Folk, de her i Livet drillede og forhaanede.

§ 36. Saa holder nu fast ved dette, I bodfærdige Sjele, at I ere Guds Børn og indesluttede i Hans Naade, Kjærlighed og faderlige Omsorg, hvorvel det endnu ikke er aabenbaret, hvad I skulle vorde! Lader det derfor ikke vildlede Eder, om Gud stundom viser sig fremmed mod Eder; det kommer jo vistnok undertiden dertil, at vi med Suk og Klage sige, at vor kjære Fader har skjult sit Ansigt for os, - at „Han forvandler sig til en Grusom imod os" (Job. 30, 21); men lader os tillige tro for vist, at om ogsaa vor Gud for nogen Tid „gjemmer i sit Hjerte," at Han er Fader (Faderkjærligheden viger vel fra Ansigtet, men ikke fra Hjertet), „saa er det dog hos Ham" (saa tænker Han dog stedse derpaa — Job. 10, 13). En Fader kan ikke altid lege med sit Barn, bære det paa Armene, kysse og klappe det, især, naar Barnet voxer til og bliver større; han maa ogsaa undertiden se surt til det, tiltale det haardt, tugte det, sende det i Skole, bøie dets Villie;

men han bliver dog ligefuldt Fader. Saaledes er det ogsaa med vor Gud og himmelske Fader. Hans Kjærlighed er en Sol, som aldrig formørkes; vel kan Maanen eller en tyk, sort Sky stille sig foran den, saa at vi en Stund ikke se den; jeg mener: der kan gives Aarsager, som gjøre, at vor kjære Fader for nogen Tid maa unddrage os sin Naades Smag og Sødme; men Han bliver dog den, Han er, den evige Kjærlighed, den eiegode, milde og ømme Fader. Moses's Moder maatte omsider af Frygt for den grumme Konge tage sit kjære Barn, som hun havde holdt skjult i tre Maaneder, og lægge det i Vandet, indesluttet i en Kiste; hun lagde vel Barnet bort, men ikke sin Moderkjærlighed; derfor befalede hun sin Datter at staa langt fra forat erfare, hvorledes det vilde gaa Barnet. Dette er et Forbillede paa Guds Kjærlighed; Nødvendigheden kræver ofte, at Han maa tage os fra sit Skjød og lægge os i Trængselens Vand; men Han er dog ikke langt borte; Hans Kjærlighed er en Ild, som ei engang udslukkes i det dybeste Vand.

§ 37. Hvo tør sige, at det ikke var den samme Kjærlighed, der bragte Josef formedelst hans Brødres Fiendskab i Trældom og derpaa i Fængsel og som senere mod Formodning ophøiede ham saa høit? Hvo kan sige Andet end at Job, da han sad i Asken og skrabede sig med Potteskaar, berøvet alt sit Gods, forladt og foragtet af Hvermand, var sin og vor Gud ligesaa kjær som tilforn eller som senere i sin ulykkelige Tilstand? Og hvortil megen Vidtløftighed? Hvo har utvivlsommere været et kjært Guds Barn end Jesus, for hvis Skyld vi Alle ere blevne Guds kjære og tækkelige? Men hos hvem har Herligheden været dybere skjult end hos Ham? Hvo vilde have søgt Guddommens Fylde, Guds Væsens udtrykte Billede og Hans Herligheds Afglands under et saa fattigt Ydre, under saamegen Skjændsel og Foragt, under dette blodige, saarede og hudflettede Legeme? Men, som det er gaaet med Hovedet, saaledes gaar det ogsaa med Lemmerne. Og hvo vil have det bedre, end Guds enbaarne Søn selv har haft det? Jeg har Nok i min Guds Naade, og naar Han ved sin Aand forsikrer mig, at jeg er Hans Barn, saa maa Han forøvrigt gjerne gjøre mig til, hvad Han vil, til en Betler, en Skovisk, Menneskers Spot og Folks Foragt; jeg vil gjerne bære min Herres Jesu Tornekrone, naar jeg kun bærer den som et Guds Barn og min Frelsers Medarving.

§ 38. Forskrækkes heller ikke, I Guds Børn, naar Helvedes Løver begynde at brøle, Ulvene at tude, Hundene at gjøe, Slangerne at hvisle; jeg mener: naar Satan anfalder Eder med stor Magt og Træskhed, forekaster Eder jere Synder eller paa andre Maader forfærder og bedrøver Eder. Man siger, at naar Hexemesterne skulle øve sine ugudelige Kunster, slaa de en Kreds omkring sig, indenfor hvilken de selv tage Plads tilligemed dem, de have hos sig, for at den Onde ikke skal vove at angribe dem. Dette er nu blotte Narrestreger; naar Satan først for Alvor vil, og deres Ondskabs Maal er fyldt, saa bryder han sig ikke stort om en saadan Kreds. I derimod ere indesluttede i en Kreds, hvor Satan smukt faar lade Eder i Fred; det er Guds, Eders Faders Beskjærmelse og Miskundhed. Kommer ihu, hvorledes den Onde selv maa tilstaa, at Gud har hegnet om Job og om hans Hus og om Alt, hvad hans er, trindt omkring, saa at han ikke kan komme til ham. Saaledes er det ogsaa med os. Der er en Ildkreds omkring os; Satan kan vel gaa udenom den, brøle, støie og rase; men komme os nær og fortære os, det kan han ikke. Lader os derfor trøstigt sige: „Herren er mit Lys og min Frelse. For hvem skulde jeg frygte? Herren er

mit Livs stærke Værn. For hvem skulde jeg ræddes?" (Ps. 27, 1). Hvad vil du da gjøre, Satan, naar du er paa dit Værste? Du vil maaske sige: jeg skal forfølge, ængste, bedrøve, plyndre, bagvaske dig osv. Pyt! ikke Andet? Men lad mig se, om du kan gjøre, at jeg ophører at være et Guds Barn; lad mig se, om du kan rive mig ud af Hænderne paa den Herre Jesus, min Sjels Hyrde og Tilsynsmand, - om du kan udslette mit Navn af Livets Bog og fravriste mig Himmelen, som min Jesus har forhvervet og skjænket mig! Det Andet agter jeg ikke. Jeg vil dog derfor ligefuldt være et Guds Barn, naar du med alle de Fordømte ligger i Helvedes Ild.

§ 39. Lader Eder ei heller vildlede, om Verden foragter Eder og holder Eder for en Skovisk! Verden kjender Eder ikke, ligesom den hellerikke kjender Gud. Hvad forstaa Hundene sig paa det Hellige og Svinene paa Perler? Selv Eders Frelser var jo en Menneskers Spot og Folks Foragt, hvorfor Han ogsaa kaldes „den foragtede Sjel" (Ps. 22, 7; Esai. 49, 7). I tabe imidlertid Intet i Eders Pris, fordi om Verden ikke ved at vurdere Eder, ligesaalidt som en Ædelsten eller Perle bliver mindre kostbar ved at falde i et ukyndigt Menneskes Hænder. Og om Verden ei alene foragter os, men ogsaa forhaaner og bagvasker, forfølger og bedrøver os, saa lader os dog sige af Hjertet med vor søde Frelser: „Fader, forlad dem; thi de vide ikke, hvad de gjøre" (Luk. 23, 34), og lader os komme ihu, hvad Han siger paa et andet Sted: „Salige ere I, naar man bespotter og forfølger Eder og taler allehaande Ondt imod Eder for min Skyld og lyver det. Glæder og fryder Eder! thi Eders Løn skal være stor i Himlene" (Matth. 5, 11. 12). Lader heller ingen anden Trængsel, ingen Fattigdom, Sygdom, Nød eller Død rive den Trøst og Glæde ud af Eders Hjerte, som I have i Eders Guds Naade og Barneret! Den, som har Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Bønner, Sukke og Taarer, er ikke fattig, ei heller den, som er i Naade hos Gud og har Himmelen og den hele Salighed ivente, og om vi end ikke altid have stor Overflod her i denne Verden og ikke som Verdensbørnene kunne lægge Daler til Daler og Dukat til Dukat, saa vide vi dog, at Nøgelen til alle Guds Skatte skal vorde os overrakt efter vor salige Afsked fra Verden. Vi vide, at Intet, af hvad Navn nævnes kan, være sig det Nærværende eller det Tilkommende, kan skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu (Rom. 8, 38. 39). Vi vide, at ingen Død kan dræbe os og berøve os vor Barneret. Døden er rædsom for Andre; men for os, Guds Børn, er den glædelig og trøstefuld; thi den er en Ende paa vor Elendighed og Begyndelsen til vor evige Glæde; Verdens Børn frataget den Alt; os derimod skjænker den Alt; hine udkaster og udstøder den af alle gode Tings Besiddelse; os derimod indsætter den i den fulde Besiddelse og Nydelse af vor himmelske og evige Arv. O, lader os frimodigt skride fremad paa den trange Vei, som fører hen til Livet, om vi end ligne de Vandringsmænd, der reise i tyk Taage og ofte ikke se en smuk By eller deilig Egn, førend de er lige ved den eller allerede inde i den. Lader os gladeligen synge:

Hvor det dog er en salig Stand,
Gud Faders Barn at være!
Vel vandrer man i fremmed Land
I Spot og i Vanære;
Men hjemme er et Sted
Ved Jesum Christ bered.
Hvo her sit Hjerte Ham hengav,
Hans Graad skal hjemme tørres af.

§ 40. Endnu have vi her en Paamindelse tilbage, nemlig at siden Gud,

som sagt, fordetmeste i dette Liv skjuler sine Børn under Fattigdom, Trængsel og Elendighed, saa maa vi ikke foragte eller bedrøve nogen ringe, fattig og elendig Christen. Meget rigtigt siger en anseet Skriftfortolker*) i Anledning af de Ord i vor Text: „Det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde:“ „Naar du ser et gudfrygtigt Menneske, som enten er fattig eller syg eller ogsaa hæslig og grim af Alderdom, gaa ussel og pjaltet klædt og aldeles foragtes af Verden, saa skal du betænke, at du ser et af Guds Børn for dig, som du i hin Verden skal se prydet og smykket med himmelsk Majestæt og Klarhed. Foragt ham derfor ikke formedelst hans udvortes Hæslighed; men vis dig tvertimod venlig og velvillig imod ham og besjelet af sand Kjærlighed.“ Thi ligesom Erfaringen lærer, at mangt et fattigt Barn, som i sin Ungdom gaar i daarlige og fillede Klæder og kummerligen frister Livet med en Bid Brød og en Drik Tyndtøl eller Vand, senerehen ved Guds Forelse kom til stor Ære og Rigdom, saa at Verden forundrer sig over, at der under dette usle og pjaltede Udvortes kunde være skjult en saa ypperlig Mand, en kongelig eller fyrstelig Raad, Kantsler, Doktor, Magister, Professor, Præst, Borgermester, Kjøbmand osv., saaledes gaar det ogsaa med Guds Børn. Hvo, som havde seet Lazarus fuld af Saar og Bylder ligge udenfor den rige Mands Dør i sin Betlerdragt og Elendighed, skulde have tænkt, at der herunder skjulte sig et saa dyrebart Guds Barn?

§ 41. Derfor maa vi vel her anføre vor Frelsers Ord om den bodfærdige Synderinde, da hun laa ved Hans Fødder, vædede dem med Taarer og tørrede dem af med sit Hovedhaar. „Ser du denne Kvinde?“ siger Han til Farisæeren Simon (Luk. 7, 44). Der er ingen Tvivl om, at Simon allerede godt havde seet hende, siden han fældte en saa hastig Dom over hende og i sit Hjerte ansaa hende for en fordømt Synderinde (V. 39). Men Herren vil, at han nu skal se paa hende med andre Øine og dømme anderledes om hende, saa og være vis paa at hun staar langt over ham i Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Haab osv. Saaledes kan man vel ogsaa sige ved Synet af en fattig og ussel gammel Mand, en stakkels bedrøvet Kvinde i pjaltede og fillede Klæder, en syg, elendig, forladt Christen paa hans daarlige Leie eller et fattigt, men gudfrygtigt Barn: ser du denne Mand? ser du denne Kvinde? ser du dette elendige Menneske? ser du dette fattige Barn? Vil du tro, at denne Elendighed engang skal vorde omskiftet til himmelsk Klarhed og Herlighed? vil du tro, at dette usle Legeme engang skal blive ligedannet med den Herres Jesu forklarede Legeme og skinne som Solen i Hans Faders Rige? Vil du tro, at denne elendige Tigger, denne ynkværdige, høitbedrøvede Kvinde kan staa i større Anseelse og Naade hos Gud end du i din Rigdom og Overflødighed? Vil du tro, at de kunne og ville blive blandt dem, som engang skulle optage sine Velgjørere til de evige Boliger? (Luk. 16, 9; jfr. 1 Del 8 Præd. § 35). Derfor, foragt dem ikke, bedrøv dem ikke, men bevis dem heller alt Godt; gjør dem til dine Venner og se til at holde dig paa en god Fod med dem; dette vil være bedre for dig, end om du var i Gunst og Naade hos en stor og ugudelig Konge eller Fyrste.

§ 42. Endnu maa vi med nogle faa Ord berøre de Kjendemærker, hvorved Guds Børn her i Livet blive aabenbare og skjelnes fra Andre. Jeg siger, at vi kun ville berøre dem; thi i den tredie Del af dette Værk skulle vi, om Gud vil, omhandle dem udførligt og omstændeligt. Vor Apostel siger derom. „Og

*) Osiander.

Hver, som har dette Haab til Ham" (det Haab til Gud nemlig, at Han har gjemt den evige Arv i Himmelen til ham, som sit Barn), „renser sig selv, ligesom Han er ren." Mærkværdigt er det for det Første, at Apostelen ikke siger, at han er ren, eller at der ikke mere findes nogen syndig Urenhed hos ham, men: Han renser sig selv, det er: han lægger Vind paa at have et rent Hjerte, en ubesmittet Samvittighed; han toer sig daglig i Jesu Christi Vunders Kilde; han stræber at tjene sin Gud med et rent og oprigtigt Hjerte og at afholde sig fra vitterlige Synder. Han renser sig selv, som Apostelen Paulus udtrykker sig, „fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og fuldender sin Helliggjørelse i Guds Frygt" (2 Kor. 7, 1). Ligesom han engang ved Gjenfødelsen er bleven aftoet, retfærdiggjort og helliggjort ved Christi Blod og den Hellig Aand, saaledes beflitter han sig ogsaa paa ved Guds Hjælp at holde og bevare sig i en saadan salig Tilstand. Et Gudsbarn ligner Hermelinen, der siges at være en saadan Elsker af Renlighed, at om man indeslutter den i en Kreds af Skarn og Uhumskhed og ligesom holder den fangen deri, saa vil den heller dø indenfor Kredsen end tilsmudse sig ved at bryde den. Ved Forklaringen af hine Ord i vor Text bør man ogsaa se hen til det Efterfølgende: „Hver den, som er født af Gud" (og altsaa er et Guds Barn), „gjør ikke Synd, fordi Hans Sæd bliver i ham, og han kan ikke synde, fordi han er født af Gud. Derved ere Guds Børn og Djævelens Børn aabenbare; hver den, som ikke gjør Retfærdighed, er ikke af Gud, ei heller, hvo som ikke elsker sin Broder" (V. 9. 10).

§ 43. Ligeledes maa man lægge Mærke til at vor Apostel opstiller det som et Kjendetegn paa Guds Børn, at der er nogen Lighed mellem dem og deres himmelske Fader. De rense sig selv, siger han, ligesom Han er ren, hvormed han tilkjendegiver, at Guds Børn slægte paa sin Fader, - at de ere gudelige, aandelige og himmelskfindede; de finde intet Behag i Ugudelighed; men den er en Vederstyggelighed i deres som i deres himmelske Faders Øine; de ere fulde af Kjærlighed til Gud, og det vilde gjøre dem meget ondt, om de i ringeste Maade med Vidende og Villie skulde fortørne og krænke Ham; som lydige Børn vogte de stedse paa sin Faders Øine og gjøre Hans Villie med Lyst og Glæde; de ere ligesom Blomsterne, der aabne sig ved Solens Opgang og lukke sig ved dens Nedgang, eller med andre Ord: Guds Villie er de Troendes Sol, efter hvilken deres Hjerte retter sig, lukker og aabner sig; de ere levende Speile, hvori Guds Billede, Hans Kjærlighed og Godhed, Hans Barmhjertighed og Langmodighed, Hans Hellighed og Renhed straale; de have sin ældste Broders og Frelsers Jesu Christi Art og Sind; de ere sagtmodige og ydmyge af Hjertet, de ere kyske, tugtige, maadeholdne, nøisomme, oprigtige og sanddrue; de ere nidkjære for sin Guds og Faders Ære og søge allevegne at vedligeholde og udbrede Kundskaben om Ham og Kjærligheden til Ham; de vilde ønske, at alle Blomster og Planter havde ligesaa mange Tunger som Blade, for dermed at ophøie Guds Kjærlighed og forøge Hans Pris; kort sagt, de følge Apostelens Formaning, naar han siger: Stræber at „vorde ustraffelige og rene, Guds ulastelige Børn" (saa at I i Gjerningen bevise, at I ere det) „midt iblandt den vanartige og forvendte Slægt" (Verdens Børn), „iblandt hvilke I skinne som Lys i Verden, idet I holde fast ved Livets Ord!" (Fil. 2, 15. 16).

§ 44. Herefter kan nu enhver foretage en Prøvelse med sig selv og erfare, om han er et Guds Barn eller ikke. Sagen er høivigtig. Det er noget Stort at være et Guds Barn; det fører den

hele Salighed og evige Herlighed med sig. Derfor vil Enhver gjerne være det; Ingen vil kaldes et Djævelens Barn. Jeg har selv erfaret, at naar man har maattet bruge streng Tiltale til ryggesløse, ubodfærdige Mennesker, Drukkenbolte, Sværgere, Horkarle og Deslige, og sige dem, at man i en saadan Tilstand ikke kunde anse dem for Andet end Djævelens Børn og levende Helvedbrande, saa ere de blevne forskrækkede og have sagt: „det forbyde Gud! jeg er dog vist intet Djævelsbarn, men et Gudsbarn." Se, saaledes forfærdes Mennesket for det skrækkelige Navn: et Djævelens Barn, og det medrette; men ak desværre! for Tingen selv vogte de sig ikke. Nu da, min kjære Medchristen, Prøven er let. Hvo som er et Guds Barn, renser sig selv (fra al syndig Besmittelse) og stræber at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed alle sit Livs Dage. Jeg beder Eder, mine Læsere, for Eders Sjeles Skyld, hvilke Christus har kjøbt med sit kostbare Blod: læser ikke saadanne Ting tankeløst! Det maa her komme til en Afgjørelse. I maa vide, hvad I ere, et Guds Barn eller et Djævelens Barn. Sagen er af største Vigtighed for Eder. Her kan ingen Sammenblanding finde Sted. Lys og Mørke kunne ikke bestaa med hinanden; Christus og Belial kunne ikke komme overens. Dersom I ikke dagligen rense Eder ved sand Omvendelse, - dersom I endnu gjøre Synd (nemlig med Vidende og Villie, med Lyst, forsætligen og vedholdende) og vandre efter Kjødet, saa kunne I jo let slutte Eder til hvad I ere, og hvilket Haab I i en saadan Tilstand kunne gjøre Eder om Saligheden. Hvorledes kunne I da være sikre? Hvorledes kunne I æde, drikke, sove og være glade?

§ 45. Og nu til Slutning et Ønske! Der fortælles om Kong Filip af Makedonien, at han daglig lod en af sine unge Opvartere tilraabe ham: „kom ihu, at du er et dødeligt Menneske!" Maatte vi Allesammen paa lignende Maade tilraabe os selv hver Dag: „kom ihu, at du er et Guds Barn!" Maatte vi ogsaa retteligen forklare vore Børn fra Ungdommen af, hvor stor og herlig den guddommelige Barneret er, som de have modtaget i den hellige Daab, og lære dem at sætte ret høi Pris derpaa, forat de kunne trøste sig derved i sine Trængsler og værge og holde sig opreiste derved i alle aandelige og legemlige Anfegtelser og Tilskyndelser til Synd! Nu vel da, „du Guds Menneske," du Guds Barn! „fly Ungdoms Begjæringer, sky Gjerrighed," Uretfærdighed, Urenhed, Hovmod, Drukkenskab og andre Synder, „men jag efter Retfærdighed, Gudsfrygt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed! Strid Troens gode Strid, - grib det evige Liv, til hvilket du og er kaldet!" (1 Tim. 6, 11. 12; 2 Tim. 2, 22). Betænk stedse din Adel, din Høihed og Herlighed. Skulde et Konge- eller Fyrstebarn, ja, hvad mere er, et Guds Barn lægge sig i Sølen hos Svinene? Skulde det af Kjødets Begjæringer lade sig gjøre til en Satans og Syndens Træl? Skulde et Guds Barn være fræk, sikker, ryggesløs, ubarmhjertig, stolt, utugtig, vild, udsvævende, uterlig? Det være langtfra! Ak, kjæreste Gud og naadigste Fader! Lær os dog ret at forstaa og vurdere vor Barnerets høie Værdighed! Lær os ved din Hellig Aand at føre et gudeligt og helligt Levnet, som det sømmer sig dine Børn, og lad os endelig, som dine Børn, dø salige og komme i fuld Besiddelse af den himmelske, evige Arv! Det høre og bønhøre Du for Jesu Christi, vor Herres, velsignede Navns Skyld! Han være tilligemed Dig og den dyrebare Hellig Aand lovet, priset, æret og takket for denne som for alle andre Velgjerninger nu og i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige Sjel.

Ellevte Prædiken,

fremstillende dens Formæling med Christo.

Hos. 2, 19. 20: Jeg vil trolove mig med dig til evig Tid, og jeg vil trolove mig med dig i Retfærdighed og i Dom og i Miskundhed og i megen Barmhjertighed. Ja, jeg vil trolove mig med dig i Troen, og du skal kjende Herren.

---

§ 1. De Gamle have ikke uden Grund sagt, at man kan kjende et lyksaligt Menneske paa tre Ting: 1. om det er lykkeligen og vel født, 2. om det er lykkeligen og efter Ønske gift, 3. om Gud forunder det en blid og salig Død *). Hvad det Første angaar, saa have de ved en lykkelig Fødsel forstaaet, at man er bleven udrustet af Gud med et friskt, velskabt Legeme og en sund, fornuftig Sjel tilligemed allehaande naturlige Gaver, - at man nedstammer fra christelige, ærlige, brave Forældre, er udsprungen fra en ubesmittet og tugtig Ægteseng og ikke behøver at skamme sig ved sin Herkomst, samt at man strax fra Begyndelsen faar nyde Godt af sine Forældres Pleie, Kjærlighed, Opsigt, Formue osv. Dette bør ingenlunde agtes for noget Lidet, men for noget Stort. Unegteligen er den Blomst, der er plantet i en velanlagt og renlig Lysthauge, heldigere end en anden, som voxer paa Marken blandt Torner og Tistler og hvert Øieblik maa vente at blive søndertraadt eller afplukket. Den Vinstok, som bliver flittigt opbunden, beskaaren og stellet, er heldigere end den, som gror vild og betynger og ødelægger sig selv med sine egne Ranker og er at se til som en anden Busk. Saaledes er udentvivl ogsaa det Menneske lyksaligere, som af sine christelige, ærlige Forældre fra Barneaarene er blevet vænnet til Gudsfrygt, Dyd og velanstændige Sæder, holdt i Skole, forsørget med al Nødtørft, veiledet ved deres eget Exempel til et ærbart og christeligt Levnet og advaret og bevaret for den ugudelige Verdens Forargelser og Synder, end et andet, der maa savne alt dette. Mange maa hele sit

---

Som Verset lyder:

*) „Vel født er vel en Trøst,
Men bedre vel opdragen;
Vel gift er Livets Lyst;
Vel død er hele Sagen".

Liv igjennem høre ilde for sine Forældres slette Opførsel og den Skamplet, som disse saa at sige med Blodet have paatrykt dem. Mange ere i sine ugudelige Forældres Hus som en Blomst blandt Ukrud: de blive allerede tidligt forargede og vænnede til det Onde, som siden hænger ved dem, saalænge de leve. Mange kues og nedtrykkes af sine Forældres Fattigdom og trange Kaar, saa at de ikke kunne komme frem. Heraf vil jeg dog ingen videre Lærdom uddrage, men kun gjøre Eder Alle det Samvittighedsspørgsmaal, om I, der af Gud ere velsignede med en saa lykkelig Fødsel, nogensinde i Eders hele Liv have takket ham af Hjertet derfor. Denne Velgjerning henhører upaatvivleligen til dem, om hvilke den hellige Augustin siger, at fordi de ere saa almindelige, sætter man ingen Pris paa dem. Det vilde være godt, om de, der ere lykkelige i denne Henseende, ofte sammenlignede sig med Andre og betænkte, at der ingen anden Forskjel er imellem dem end den, som den Høiestes Naade gjør, og at de, som Mere faa, have Mere at takke for og ligeledes Mere at svare til, naar Regnskabsdagen kommer, osv.

§ 2. Med Hensyn til det Andet, nemlig et godt Giftermaal, saa ansees ogsaa dette medrette for et af de største Goder, der kunne blive os tildel her i Livet. I Ægtestanden finder et Menneske enten en jordisk Himmel eller et timeligt Helvede og en sand Skjærsild. Hvo som derfor er bleven vel gift, maa med Føie skattes lykkelig. Den gudfrygtige Fyrste Hertug Ernst af Lyneburg sagde, da Nogle i hans Nærværelse talte ufordelagtigt om Ægtestanden: Næst sin Søn og sit hellige Ord har Gud ikke skjænket Mennesket noget Bedre end Ægtestanden. Siden det bedrøvelige Syndefald er dette Liv blevet en besværlig og farlig Pilegrimsfærd, og Mennesket gaar betynget med mangehaande Sorger og Trængsler som med en Reisebylt. Hvo der nu faar en trofast Reisefælle, som deler Byrden med ham og staar ham troligen bi i Alt, hvad der møder, han kan medrette prise sig saare lykkelig. Hvad kan være lifligere end naar en Mand har en dydig Hustru, som hans Hjerte kan forlade sig paa, som med sin tugtige Kjærlighed og huldsalige Troskab forsøder ham al dette Livs Bitterhed, - i hvis Skjød han trøstig kan lægge sit sorgfulde Hoved, og naar Konen har en Mand, som omgaaes hende med Fornuft, elsker hende inderligt og understøtter hende saavidt muligt i alt Besvær, i al Skrøbelighed og Møisommelighed? At se et smukt Træ, der er omsnoet af en ædel, frugtbetynget Vinranke, er lifligt; men at se en Mand, der omgaaes sin Hustru i gudelig Fordragelighed og kjærlig Troskab, er endnu lifligere. En gudfrygtig og trofast Ægtefælle er ei alene Menneskets anden Haand i de timelige Sysler, men ofte ogsaa et Redskab, hvorved Gud leder Mennesket til Omvendelse og Gudsfrygt og opholder ham deri. Et troende Hjerte er ligesom et glødende Kul, der ogsaa bringer et andet Kul til at gløde, osv.

§ 3. Betræffende det Tredie, saa have ogsaa Hedningerne erkjendt, at man ikke kunde anse nogen Lyksalighed i dette Liv for fuldkommen, før den endte med en god og lykkelig Død. Hvad der tildrog sig med Lydiernes mægtige og pragtelskende Konge Krøsus og Solon, en vis Mand fra Athenen, er bekjendt. Da Krøsus havde ladet Solon se hans Rigdom og Herlighed, spurgte han ham, om han nogensinde havde seet et lyksaligere Menneske end ham. Jeg forbigaar hvad Solon først svarede hertil, og anfører blot, hvad der mest egner sig for min Hensigt, nemlig, at han sluttede med at sige, at man ikke kan kalde Nogen lykkelig før hans Endeligt, efterdi man ikke kan vide, hvad der før samme kan møde ham. Han holdt for, at dersom man

vilde kalde Nogen, som endnu var underkastet dette Livs mangfoldige Forandringer, lykkelig, saa var dette det Samme, som om man vilde sætte Kronen paa En, der endnu kjæmpede og endnu ikke havde seiret. Omendskjønt nu Krøsus var ilde tilfreds hermed, saa tænkte han dog siden derpaa, da han var bleven overvunden og tagen tilfange af Cyrus og dømt til at brændes; thi da han stod paa Baalet, udraabte han: O Solon, Solon, Solon! og da Cyrus forlangte at vide, hvad han hermed mente, fortalte han, hvad denne vise Mand fordum havde sagt ham, hvorved Cyrus blev saa bevæget, at han ei alene skjænkede ham Livet, men ogsaa stedse behandlede ham godt i Fremtiden. Men dette maa vi Christne endnu mere sige; thi hvad hjælper al timelig Lyksalighed, naar den tager en daarlig og usalig Ende? Hvad hjælper det Misdæderen, om man fører ham igjennem en kløvergroet og ligesom med mange Blomster bekrandset Eng og underveis rækker ham den ædleste Vin til Vederkvægelse, naar det dog gaar til Galgen? Hvad Godt havde den rige Mand af sit daglige frydefulde Liv, da det endte med en usalig Død? Ak, vilde de lykkelige Verdensbørn kun betænke dette og lægge det paa Hjertet!

§ 4. Men er dette saaledes, saa gives der intet lykkeligere Menneske i Verden end en troende Christen. Han er over al Maade vel født. Hvorledes det nu end forholder sig med hans naturlige Fødsel, saa begynder dog hans Lyksalighed med hans aandelige Fødsel. Han er født af Gud; hvad kan være større og bedre? Saasnart han kommer fra Moderslivet, tager Guds Naade ham i sit Skjød; den skjænker ham den guddommelige Barnerets Herlighed; han bliver optagen i Jesu Christi Broderskab og annammer den Hellig Aands Samfund. Dette er dog vel Noget, som maa foretrækkes for Alverdens Lyksalighed. Den tyrkiske Keisers førstefødte Søn faar ved sin Fødsel store Rettigheder og Udsigt til megen verdslig Magt, Høihed, Rigdom og Herlighed; men hvad er dette imod den Herlighed, der tilfalder det allerfattigste Christenbarn, som er gjenfødt af Vand og Aand til Guds Rige? Hvilken sand Christen vilde bortbytte sit Haab for alle Vantroendes samlede Herlighed?

§ 5. Saaledes kan jeg ogsaa sige om en troende Sjel, at den er over al Maade godt og lykkeligt gift. Thi om det end efter Guds Raad og Tilskikkelse kan hænde, at en ædel Blomst for dette timelige Liv bliver gift med en Borre, en deilig og frugtbar Vinranke med en Tornebusk, en klog Abigail med en naragtig og ugudelig Nabal, saa er den dog lyksalig i aandelig Henseende, da den er formælet med sin Frelser Jesus Christus, elskes inderligt og ubeskriveligt af Ham og delagtiggjøres i Hans hele Salighed. Saa faar den ganske vist ogsaa en salig Afsked fra denne Verden; thi den forlader det dødelige Legemes brøstfældige Hus med det Haab, at den engang skal gjenfinde det forklaret til stor Herlighed og besidde det i al Evighed; den skilles fra Verden som et Guds Barn, som en Jesu Christi Brud, som den Hellig Aands Tempel; den ombytter Krig og Strid med evig Fred og salig Hvile, Synd med Hellighed, Trængsel med Glæde, Sukke med Fryderaab, Fattigdom med Rigdom, Skjændsel med Ære, Forfængelighed med den salige Evighed. Den farer herfra, kronet med Guds Naade, indesluttet i Jesu Christi Kjærlighed, opfyldt med den Hellig Aands Trøst, ledsaget af Englene, længselsfuldt forventet af sine Forudgangne, forsikret om den evige og herlige Arvelod, som er gjemt til den i Himlene. Ingen er derfor lyksaligere end en troende Sjel; ja, Ingen er lyksalig uden den. Thi hvad man ellers kalder Lyksalighed, er uden denne aandelige Lyksalighed en Drøm, en Skygge og

et Intet. Vi have gjort en Begyndelse til at overveie den Lyksalighed, en troende Sjel som et Guds Barn eier; nu ville vi gaa videre og betragte den troende Sjel som den Herres Jesu Brud. Han velsigne vort Arbeide til sit Navns Pris og vor Alles Trøst og Opbyggelse! Amen.

§ 6. Ved den troende Sjels Formæling med Christo forstaa vi intet Andet end en forøget Aabenbarelse og Nydelse af det Samfund og Fællesskab, den har med Ham formedelst Troen, en større Meddelelse af Hans Kjærlighed og Forsikring om Hans søde Naade og Trofasthed. Tilforn var den et Hittebarn, hvilken Lignelse den kjærlige Gud bruger hos Profeten Ezekiel (Kap. 16, 5. 6). Men Gud har af blot og bar Godhed taget sig af den, toet, renset og opdraget den, det er: omvendt, retfærdiggjort og helliggjort den, prydet og velsignet den med allehaande aandelige Gaver og Fuldkommenheder. Dog, Hans Godhed har endnu ikke ladet sig nøie hermed; men ligesom Han har antaget den til sit Barn, saaledes bliver den ogsaa endvidere erklæret for Jesu Christi, Hans allerkjæreste Søns, Brud, til hvem denne — forat vi skulle tale med Skriften paa Menneskers Vis om disse Guds Kjærligheds Undere og Hemmeligheder — har fattet en brændende Kjærlighed formedelst den Skjønhed, den har fra Ham og den af Ham skjænkede Retfærdighed, en Kjærlighed, der langt overgaar den, hvormed nogen jordisk Brudgom har elsket eller kan elske sin Brud. Han trolover sig frivilligt og offentligen med den og tilsiger den evig Kjærlighed og Troskab. Han erklærer den for sin Eiendom; Han giver den Fredens Kys, omfavner den med sin Miskundhed, glæder den med sin Trøst, mætter og vederkvæger den med sin Kjærlighed og gjør den meddelagtig med sig i Besiddelsen og Nydelsen af alt sit Gods, al sin Ære, Herlighed og Salighed.

§ 7. Dette er nu atter Noget, som i denne Skrøbelighed falder os Troende vanskeligt at forstaa og begribe, - som vort Hjerte ikke kan finde sig i og hvormed det kjødelige Menneske endog driver Spot. Ikkedestomindre have vi herom mange Sprog i den hellige Skrift, som fortjene at vi omhyggeligt overveie dem til vor Trøst og Opbyggelse. Ak ja; thi hvortil tjene Blomsterne paa Marken og Honningen i Blomsterne, naar Bierne ikke ville samle den? Og hvortil gavne Skriftens dyrebare Kraftsprog, der vidne om vor Guds Kjærlighed og Naade, naar vi ikke ville gribe dem og føre os dem til Nytte? Den Herlighed, vi have i Christo, har jo Gud gjennem sit Ord kundgjort os, forat vi skulle glæde os af Hjertet derover og optændes af en inderlig Gjenkjærlighed til Ham. Vi ville begynde vor gudelige Betragtning med det oplæste Skriftsted. Jeg vil trolove mig med dig, siger Guds evige Søn. Ak ja, Herre Jesus! din naadige Villie, dit kjærlige Velbehag er den egentlige Aarsag til denne Trolovelse. Vi fortjene ikke denne store Naade og Ære; det er kun din Kjærlighed, som tvinger Dig. Sjelen er lig Esther, der var et fattigt, forladt og hjælpeløst Barn uden Fader og Moder og som Intet bragte med sig i det kongelige Kvindehus uden Fattigdom. Her blev hun opklædt og smykket; de Prydelser, hvormed hun straalede, vare tagne af Kongens Skatte; ikkedestomindre fandt hun Naade for hans Ansigt fremfør alle Jomfruer, og han satte Rigets Krone paa hendes Hoved og gjorde hende til Dronning i Vasthis Sted. Saaledes er det ogsaa med Sjelen, og det i endnu høiere Grad; thi Esther havde dog nogen naturlig Legemsskjønhed; men Sjelen har af sig selv slet Intet; den er i sig selv slet Intet; den er i sig selv fat=

tig og blottet for Alt, hæslig og afskyelig; sin Skjønhed og Prydelse, det er: sin Retfærdighed og Hellighed, har den derimod fra den Herre Jesus og Hans Skatte, fra Hans hellige Vunder og kostbare Blod; desuagtet elsker Han den inderligt, saa at Han erklærer, at den skal være Hans udkaarne Brud fremfor alle andre Skabninger, ja selve Englene, og at Han vil trolove sig med den.

§ 8. Mærkeligt er det ogsaa, at denne Forjættelse: „Jeg vil trolove mig med dig," gjentages tre Gange, dels forat Sagen skal være desto sikrere, dels ogsaa for paa en skjult Maade at tilkjendegive, at alle tre Personer i det eneste guddommelige Væsen her ville gjøre Sit. Faderen ser med naadigt Velbehag paa denne Formæling; Han erklærer Bruden, den troende Sjel, for sit kjære Barn og gjør sin Søns Bryllup (Matth. 22, 2); Sønnen værdiger den sin Kjærlighed, smykker den med Kostbarheder fra sit Skatkammer og forbinder sig med den i et fuldkomment og evigt Samfund; den Hellig Aand underviser den om hvorlunde den skal omgaaes sin Brudgom, lærer den rigtigt at kjende Ham og af Hjertet at hengive sig til Ham, optænder en brændende Gjenkjærlighed hos den, smykker den med allehaande herlige Gaver og fører den til Ham. Herover glæde de hellige Engle sig, og den hele Himmel raaber med Fryd; men Helvede forskrækkes og er nær ved at briste af Harme.

§ 9. Jeg vil trolove mig med dig til evig Tid, siger Han. Alle andre Trolovelser og Ægteskaber kan Døden opløse, hvorfor ogsaa Nogle pleie at kalde Døden den store Ægteskabsbryder; men denne Forbindelse skal endog i Døden forblive uopløst! ei heller vil den Herre Jesus give sin udvalgte Brud noget Skilsmissebrev eller nogensinde forstøde ellet forlade hende; men ligesom Han har forhvervet hende ved en evig Forløsning (Ebr. 9, 12), saaledes vil Han ogsaa omfavne hende med en evig Kjærlighed (Jer. 31, 2). „Jeg har," siger han paa en andet Sted, „forbarmet mig over dig med evig Miskundhed. Bjergene skulle vel vige og Høiene bevæges; men min Miskundhed skal ikke vige fra dig og min Freds Pagt ikke rokkes" (Esai. 54, 8. 10). Det er sandt: Historien giver os Exempler paa at Fjelde ere blevne forrykkede og flyttede fra sit Sted og ere sunkne i Afgrunden; men at den Herre Jesus har forladt eller forstødt nogen troende Sjel, derpaa vil man intet Exempel finde. Ak, hvorledes skulde Han kunne forlade den, som Han med saa stor guddommelig Taalmodighed og Langmodighed søger at bringe tilbage paa ret Vei, naar den forlader Ham, og som Han tilraaber: „Omvend dig, du Forvendte; saa vil jeg ikke lade mit vrede Ansigt falde paa dig; thi jeg er miskundelig: jeg vil ikke beholde Vrede evindeligen" (Jer. 3, 12). „Jeg vil," siger den himmelske Brudgom fremdeles, „trolove mig med dig i Retfærdighed og i Dom," det er, som nogle gudfrygtige Lærere forklare det: jeg vil rense dig fra alle Synder og pryde dig med min Retfærdighed, og i denne Brudekjole vil jeg formæle mig med dig, vil derhos være din Beskjærmelse mod alle aandelige og legemlige Fiender, vil i dit Sted fremtræde for Guds Domstol imod Synden, Døden, Djævelen og Helvede, saa at du altid skal beholde Ret imod dem og seire over dem. Det synes, som om der i disse Ord ligger en skjult Hentydning til det Trældomsforhold, hvori Sjelen før sin Gjenfødelse stod til Synden og Satan, og som om den dyrebare Frelser vil sige Saameget som: Jeg vil for Guds Domstol lade dig frifinde og retfærdiggjøre for alle Synder og alle Satans Fordringer paa dig ved en retfærdig Domsafgift og derpaa indlade mig med dig, saa at vor Formæling saa at

sige vorder evigligen stadfæstet af min himmelske Fader. Andre antage, at siden der kort efter tales om Naade og Barmhjertighed, kan man forklare dette Sprog ved Hjælp af et andet, hvor der siges, at i dette Naadesværk „skulle Miskundhed og Sandhed møde hinanden, Retfærdighed og Fred kysse hinanden" (Ps. 85, 11), det er: at den alvise Gud vil udfinde et saadant Middel til at forløse den menneskelige Sjel, formæle og forene den med sin kjære Søn og evig saliggjøre den, som paa en Gang fyldestgjør Hans Retfærdighed og Hans Barmhjertighed.

§ 10. Det heder fremdeles: i **Miskundhed og i megen Barmhjertighed.** Ligesom denne Formæling oprindeligen grunder sig i lutter Naade og Barmhjertighed, saaledes vil jeg ogsaa bestandig lade denne hvile over dig; jeg vil have Taalmodighed med din Skrøbelighed og ikke forstøde dig formedelst dine Brøst. I al Gjenvordighed og Trængsel, som maatte møde dig, vil jeg efter min store Godhed have inderlig Medlidenhed med dig, naadigst bønhøre dine Bønner og Sukke, tage mig af din Nød og lade den forønskede Hjælp vederfares dig. Du skal heller aldrig have nogen Unaade at vente af mig, efterdi vor Pagt hviler paa lutter Kjærlighed og Miskundhed. Endelig tilføier Han: „Ja, jeg vil trolove mig med dig i Troen," hvilket enkelte Fortolkere ville forklare om Guds Tro eller Trofasthed, som om den himmelske Brudgom vilde sige: jeg vil forbinde mig med dig i bestandig og uforanderlig Troskab, hvilket vel i og for sig intet Urimeligt indeholder; men da det dog allerede ligger i det Første, hvor Han siger: „jeg vil trolove mig med dig til evig Tid," forklare Andre det med Føie om Brudens Tro, saa at Meningen er: Troen skal være det Middel, hvorved vort aandelige Ægteskab kommer istand, - hvorved jeg vil forene mig med dig og delagtiggjøre dig i alle mine Goder. Jeg vil ingen anden Medgift forlange af dig end at du hænger ved mig med en sand Tro og herefter hjerteligen elsker og ærer mig.

§ 11. Ihvorvel nu dette ædle Sprog alene kunde være nok til at underrette og forsikre vor Sjel om dens Formæling med Guds Søn, saa ville vi dog til end ydermere Vished og rigere Trøst ogsaa korteligen betragte nogle andre udvalgte Skriftsprog om samme Gjenstand. Den hellige Apostel Paulus taler om denne Hemmelighed og siger, „at Christus har elsket Menigheden" (og følgelig ogsaa hver enkelt Sjel, som hører til den) „og hengivet sig selv for den, paa det Han kunde hellige den og fremstille sig en herlig Menighed, som ikke har Plet eller Rynke eller noget Deslige, men at den maatte være hellig og ustraffelig" (Efes. 5, 25—27). Det er en stor Trøst, at den Herre Jesus har hengivet sig i Døden og udøst sit Blod, forat vi kunde staa for Ham som en deilig, tugtig og pragtfuld Brud og Han glæde sig i vor Kjærlighed, eller, forat tale endnu tydeligere, at Han har lidt Døden og udøst sit Blod, forat Han kunde rense os fra al Uretfærdighed, helliggjøre og velsigne os og saaledes berede sig selv en kjær, dyrebar og tugtig Brud. Herved er vel at mærke, at Han vistnok ogsaa elskede os inderligt, medens vi endnu vare Syndere og besmittede med al Urenhed, men at Han hengav sig selv i Døden, for at Han kunde rense, hellige og pryde os og saaledes tillige indtræde i en evig Forbindelse med os. Thi efterdi Han fandt den Brud, som Han ikke havde udkaaret sig blandt de hellige Engle, ikke blandt de klartskinnende Stjerner, men blandt de syndige Mennesker i en Tilstand, som ikke sømmede sig for Ham, saa vilde Han heller overgive sig selv til Døden og rense den med sit guddommelige, kostbare Blod end give Slip paa den. Heraf sees nu

ei alene Guds Søns mageløse Kjærlighed, men ogsaa, at enhver Sjel, som er formælet med Christo i Troen, er ren og ubesmittet og ustraffelig, ikke i sig selv, ikke formedelst sin egen Hellighed og Gudsfrygt, men for Hans Skyld, fordi Han har elsket den og givet sig selv hen for den. Den Prydelse, hvori den aandelige Brud fremstilles for sin Frelser og Hans himmelske Fader, er hentet fra Jesu Skat og Rigdom og bliver skjænket den til en Eiendom. „Den er aldeles herliggjort indvortes“ (Ps. 45, 14), nemlig paa Grund af sin Tro, hvorved den har iført sig Christi Retfærdighed, ikke udvortes, ikke paa Grund af sine Gjerninger, hvori der endnu stedse blander sig Brøst og Ufuldkommenheder. Betragter her, I christne Sjele, Eders Jesu Kjærlighed, at Han har fundet Eder elendige, fattige, nøgne, vederstyggelige, urene og ved sin blodige Død gjort Eder rige, herlige, hellige og deilige!

§ 12. Men mærkelige ere fremfor Alt de Ord paa det anførte Sted: „Vi ere Hans Legemes Lemmer, af Hans Kjød og af Hans Ben“ (V. 30), hvormed Apostelen betegner det inderlige og kjærlige Samfund, der finder Sted mellem den Herre Jesus og Hans Troende, saa at ligesom Gud Herren selv siger om Manden og Hustruen, „at de skulle være et Kjød“, saaledes kan der ogsaa siges om hine, at de ere en Aand, som det paa et andet Sted heder: „Hvo som hænger ved Herren, er en Aand med Ham“ (1 Kor. 6, 17), og dette skal tjene til at lære os, at Formælingen med Christo ikke bestaar i tomme, hvorvel søde Ord, men i et virkeligt, sandt, aandeligt, inderligt Samfund, som de Troende have med Ham og som bedre lader sig føle i Aanden end udsige. Ligesaa vist som nu den ene Ægtefælle kan siges at tilhøre den anden, og med ligesaa megen Sandhed som den ene kan sige om den anden: det er min Mand, min Hustru, ligesaavel tilhører Guds Søn os, og Han siger om os: Sjelen er min Brud, og vi: Jesus er min Brudgom. Luther taler paa sin sædvanlige Maade meget smukt herom: „Christus har ved Daaben kaldet og udvalgt dig til sit Samfund. Han har forenet sit Liv og Legeme og Alt, hvad Han eier og har, med dig, ja hengivet sig saa aldeles til dig, at du ei alene glad og trøstig kan rose dig af hvad Han har gjort for din Skyld og skjænket dig, men ogsaa af Ham selv som Din, og ligesom en Brud forlader sig med hjertelig Tillid paa sin Brudgom og anser Brudgommens Hjerte som sit eget, saaledes skal du ogsaa af dit Hjertes Grund forlade dig paa Christi Kjærlighed og ikke i mindste Maade tro, at Han er anderledes sindet imod dig end dit eget Hjerte.“

§ 13. Vor Frelser taler selv saare mærkeligt herom. „Hvo mig elsker,“ siger Han, „skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham“ (Joh. 14, 21). At Han her taler om en troende Sjel, er aabenbart, efterdi Han beskriver den saaledes, at den elsker Ham, hvilket Ingen kan gjøre uden den, som har kjendt og grebet Ham i Troen. Hvorledes nu en saadan Sjel paa Grund af sin Tro ei alene skal faa Retfærdighed og Syndsforladelse, men ogsaa Fornemmelsen af Guds Kjærlighed, det tilkjendegiver Han ved den Forjættelse: „Han skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham,“ hvorover jeg ikke ved at give nogen kortere og bedre Forklaring end denne: Min Fader vil ei alene behandle ham som sit kjære Barn, men ogsaa mere og mere aabenbare og kundgjøre ham sin Kjærlighed, og jeg selv vil anse ham for min kjære Brud og ved min naadefulde Iboelse skjænke ham større Glæde end den hele Verden formaar; jeg vil afsløre mit ganske Hjerte og mit Riges Hemmelighed for ham;

han skal i Gjerningen erfare og føle i sit Hjerte, hvilken sød Frelser han har i mig; jeg vil gjøre mit Ord sødere for ham end Honning, end Honning, som drypper af Kagerne; han skal fornemme dets Kraft i sin Sjel; jeg vil trøste og vederkvæge ham kraftigt ved mit hellige Kjærlighedsmaaltid og mætte hans Sjel med Vellyst, saa at den skal blive drukken af min Kjærlighed; jeg vil kundgjøre ham Korsets Hemmelighed og det Guds underfulde Raad, som derunder ligger skjult, og vise ham, at hvor besynderlige og ufattelige Guds Veie end ved første Øiekast kunne synes, saa ere de dog alle lutter Godhed og Trofasthed, og at der under alt det Sure og Bitre, som ofte møder ham, dølger sig lutter sød Kjærlighed; jeg vil vise ham i Aanden og Troen den aabne Himmel og min Herligheds hele Rigdom; jeg vil give ham en Forsmag paa det evige Liv; jeg vil i alt Kors indgyde hans Hjerte saamegen sød Trøst ved mit Ord og den Hellig Aand, at han skal glemme al Bitterhed, osv. Kort, Han taler paa samme Maade som en Brudgom, der af vigtige Aarsager først fremtræder i en ringe Skikkelse og siden gjør sin Brud mere og mere bekjendt med sin Byrd, sin Stand, Rigdom og Herlighed, og Erfaringen lærer, at de troende Sjele ofte under sine største Trængsler fornemme en saadan Aabenbarelse af Jesu Christi Kjærlighed i sit Hjerte, at de ikke formaa at udsige eller beskrive det.

§ 14. Herom taler ogsaa den himmelske Brud i dunkle men liflige Ord (Høis. 2, 3—6). Hun sammenligner sin Elsker med et frugtbart Æbletræ, der ei alene yder hende Skygge mod Heden, men ogsaa vederkvæger hende med sine søde Frugter, hvilket ikke kan forklares om noget Andet end om den Herres Jesu vældige Beskjærmelse og kraftige Trøst. Hun siger fremdeles: „Han fører mig til Vinhuset,“ det er: „Han gjør mig fuld af Aanden“ (Efes. 5, 18) og lader mig føle sit Ords Kraft i mit Hjerte, - Han gjør mig drukken af lutter Kjærlighed og Naade, - Han gyder gjennem sit Ord saamegen Trøst i mit Hjerte, at jeg glemmer al min Sorg og lader Hans Naade være mig nok, — „og Kjærlighed er hans Banner“ (Hans flyvende Fane) over mig; den Forsikring om og Fornemmelse af Hans Kjærlighed, som jeg modtager af Hans hellige Ord og høiværdige Sakrament, er for mig og mine Medchristne ligesom en Fane, hvorunder vi stride mandeligen imod Synd, Verden, Død, Djævel og Helvede og vinde den ene Seier efter den anden (Ps. 84, 8). „Han vederkvæger mig med Balsomflasker, reder under mig med Æbler; thi jeg er syg af Kjærlighed;“ Meningen er: Efterdi jeg formedelst den Forsmag, jeg har faaet paa Hans Godhed, stedse føler større og større Længsel efter Ham og higer saa inderligt efter Ham, at det næsten gjør mig syg, saa lader Han sine Tjenere vederkvæge og opreise mig med de ædleste og dyrebareste Sprog af Skriften, der overgaa Alverdens Blomster og Æbler i Vellugt og Velsmag. „Hans venstre Haand ligger under mit Hoved og Hans høire Haand omfavner mig;“ Hun taler, som en Brud skal tale, og siger: jeg hviler i min Herres Jesu Kjærligheds Arme; deri vil jeg leve og dø; Hans venstre Haand er lig en blød Pude under mit trætte og sorgfulde Hoved; med sin høire Haand tørrer Han Taarerne af mine Øine, og ved sin kraftige Bistand og naadige Hjælp i al Nød forvisser Han mig om sin Kjærlighed. Slige Ord og overhoved den hele Høisang kan intet kjødeligt, jordisksindet Hjerte forstaa, og jeg kan med al Ret sige derom, hvad den Herre Jesus selv siger om det nye Navn, som Han giver sine Troende, at „Ingen kjender det uden den, som annammer det“ (Aab. 2, 17). Slige Ord, som den himmelske Brud her taler,

kan Ingen forstaa uden den, som lever i en sand Forening med den Herre Jesus formedelst Troen og nyder Hans Kjærlighed saaledes, som det her er beskrevet.

§ 15. Ligeledes fortjene de Ord af den himmelske Brudgom at overveies: „Du har betaget mit Hjerte, min Søster, o Brud!“ (Høis. 4, 9 flg.), hvormed Han vil udtrykke sin brændende Kjærlighed, nemlig at Hans Hjerte saa at sige ikke mere er i Hans egen Magt; Han har overgivet det til sin Brud; Han har skjænket hende sig selv til Eiendom med al sin Kjærlighed, Naade og Salighed. Ligesom hin gudfrygtige Jomfru sagde: „Jeg har intet Hjerte mere; jeg føler heller ikke mere til det; jeg har forlængesiden skjænket min Herre Jesus det; Han har det i sin Varetægt,“ saaledes siger ogsaa den Herre Jesus, at Han ikke længer har noget Hjerte; Han har skjænket det til sine Troende; de have det i sine Hænder, saaledes som man pleier at sige om En, der har stor Indflydelse hos en Konge eller Fyrste, at han har hans Hjerte i sine Hænder, hvilket kan forklares ved Davids Ord: „Han gjør efter deres Velbehag, som frygte Ham“ (P. 145, 19), og ved Esthers Forbillede, idet hun kunde lede sin Konges og Ægtefælles, Ahasverus's, Hjerte efter sit Ønske (Esth. 5, 2. 3; 7, 2). Det heder imidlertid endvidere; „med et af dine Øine og med en af dine Halskjæder.“ Ved det e n e Ø i e forstaaes uden tvivl den Tro, hvormed Bruden ufravendt betragter sin Frelser. Der tales kun om et Øie, fordi Kjærlighedens Øie, som ellers hviler paa Gud og Næsten, i Retfærdiggjørelses-Værket er lukket. Med den e n e H a l s k j æ d e menes de hjertelige Sukke og Troens inderlige Længsel efter Christum; thi ligesom i en Kjæde det ene Led følger efter det andet, saaledes følger ogsaa i Troen den ene Kraft ovenpaa den anden, Suk paa Suk og Længsel paa Længsel.

§ 16. Dernæst bevidner den Herre Jesus ogsaa med mange livsalige og betydningsfulde Ord sit inderlige Velbehag, sin Lyst og Glæde i sin allerkjæreste Brud. „Dine Læber, o Brud, dryppe af Honning; der er Honning og Melk under din Tunge“ (Høis. 4, 11), hvilket maa forstaaes om hendes andægtige Bønner og om Hans Navns Pris, hvormed hun uafladeligen ærer Ham. „Dine Klæders Lugt er ligesom Lugt fra Libanon.“ Hermed roser Han hendes hellige og gudelige Omgjængelse, at hun allevegne, hvor hun kommer hen, efterlader sig et godt Navn og berømmeligt Skudsmaal, ligesom en god Lugt. Han sammenligner hende med en t i l l u k k e t (velforvaret) H a u g e, e t t i l l u k k e t V æ l d, der vel formaar at udgyde sit Vand i Strømmevis, men alligevel holdes lukket og tildækket, forat det ikke skal blive grumset og urent, en b e s e g l e t K i l d e, formedelst hendes Renhed, Tugtighed og Gudfrygtighed (V. 12). Han siger, a t h e n d e s P o d e r (hendes Troesfrugter) „ere som en Lysthauge med Granatæbler, med kostelig Frugt, Koferdruer med Narder“ (V. 13), - at hun formedelst sin stedse ivrige og virksomme Kjærlighed er lig en „Brønd med levende Vande, der flyde fra Libanon“ (V. 15). Ligesom Vandet i et Kildevæld ved sin Opkomst af Jorden har en stærk Bevægelse og Kraft i sig selv til at udgyde sig, men som endmere forstærkes, naar det falder udover et Fjeld, saaledes er ogsaa Kjærligheden ivrig, begjærlig og utrættelig i at tjene Gud og Næsten og lader sig ikke afholde og standse ved nogen Hindring, som Satan og Verden lægge den i Veien.

§ 17. Dette Velbehag, som den Herre Jesus har i sin Brud, er ogsaa med klare Ord udtalt hos Profeten Esaias, hvor Herren siger: „Man skal ikke ydermere kalde dig en Forladt; ei heller skal dit Land ydermere kaldes ødelagt; men

du skal kaldes min Lyst i det, og dit Land skal kaldes en Ægtehustru (det trolovede og elskede); thi Herren har Lyst til dig. — Og som en Brudgom glæder sig ved en Brud, skal din Gud glæde sig ved dig" (Esai. 62, 4. 5). Jeg ved ikke, hvad Glædeligere, Ærefuldere og Trøsteligere for det menneskelige Kjøn der kunde siges end dette. Gud vil ikke blot omvende, oplyse, retfærdiggjøre os og antage os til sine Børn; den Herre Jesus vil ikke blot forløse os og rense os fra Synd med sit kostbare Blod; den Hellig Aand vil ikke blot trøste, regjere og lede os og udgyde sig med Guds Kjærlighed i vore Hjerter, men ogsaa saaledes udruste, begave og pryde os, at vi skulle være Hans Lyst og Glæde fremfor alle andre Skabninger; Han vil ikke forlyste sig ved Vin, ved Blomster, ved Trær, ved Guld og Sølv, ved Raadyr, ved Lam, ved Duer og andre Dyr, men ved os. Vor Sjel skal være Hans Blomst, Hans Sølv og Guld, Hans Raadyr, Hans Lam, Hans Duer og Alt. Ak, min Herre og min Gud! jeg ved ikke, hvad jeg skal sige til saadan Kjærlighed. Mit Hjerte banker høit, mine Øine græde af Glæde, min Mund tier, min Sjel jubler og siger: „Herren har seet til sin Tjenerindes Ringhed; thi se! nu herefter skulle alle Slægter prise mig salig" (Luk. 1, 48). „Nu, Herre, Herre! du er Gud, og dine Ord skulle blive Sandhed, og Du har talt dette Gode til din Tjener. Saa begynd nu og velsign din Tjeners Hjerte, at det evindeligen maa blive for dit Ansigt," love og prise Dig! (2 Sam. 7, 28. 29).

§ 18. Dette er nu, saavidt Tiden og vort Formaal have villet tilstede, den høist trøstelige Lære om den troende Sjels Formæling med Guds evige Søn, Jesus Christus, hvorved den kommer til den allerhøieste Ære og bliver Hans rette og ægte Brud, Hans udvalgte Eiendom og Helligdom, Hans guddommelige Hjertes Skat, Hans Øines Lyst, Hans Sjels Glæde. Han kysser den med sin Munds Kys; Han omfavner den med sin Kjærligheds Arme; Han fylder den med sin Hellig Aands Trøst; den æder af Hans Stykke (Brød), drikker af Hans Bæger og ligger i Hans Skjød; den gaar og staar, den lever og røres i Hans søde Naade; den bliver ved denne Formæling en Himmelens Fyrstinde og Medarving til alle Guds gode Ting, en Aand og et Legeme med Christo, en Blomst i Paradiset, en Glæde for Englene, et Under for Verden og en Arving til det evige Liv, hvilket Altsammen er mere end al menneskelig Forstand kan fatte og hvorom der staar saa smukt i Salmen:

Det kan jeg frit bekjende
Og glædes Nat og Dag dertil:
Et Rige uden Ende
Gud mig i Himlen unde vil.
Lad Verden sig fornøie
Ved det, som snart forgaar:
Min Krone i det Høie
Alt til mig færdig staar.
Med Gud skal jeg regjere
I evig Herlighed.
Kan jeg vel sørge mere,
Saasnart jeg dette ved?

O, Jesu! al min Glæde!
Naar kommer dog den blide Stund,
At jeg derop kan træde
Og prise Dig med Englemund?
Naar skal jeg brudesmykkes?
Naar skal det Bytte ske?
Naar skal det for mig lykkes,
At jeg Dig faar at se?
O, und mig snart den Ære,
I Frydens Paradis
Min Seierskrands at bære,
Dig selv til evig Pris!

§ 19. Til desmere aandelig Lyst og Glæde for en gudfrygtig Sjel ville vi*) fremstille den hele Lære om Formælingen med Christo Jesu under Formen af

*) Efter B. Arnd's Forbillede i Informator Biblic. S. 10.

en Ægteskabskontrakt, saalydende: „Jeg Jesus Christus, den almægtige og evige Guds enbaarne Søn, Livets og Herlighedens Fyrste, Himmelens og Jordens Herre, erkjender og hermed vitterliggjør for alle Skabninger, der ere i Himmelen, paa Jorden og under Jorden, at jeg efter modent Overlæg og med min Faders Samtykke og Velbehag, saa og med den Hellig Aands Bifald og Mellemkomst har trolovet og ægteskabeligen forbundet mig til Jomfru Sjelevig, Adam af Jordens ældste og kjæreste Datter, saalunde og paa den Maade, at jeg af medfødt Godhed, Naade og Barmhjertighed og af inderlig Kjærlighed til hende erklærer og forpligter mig til at agte og holde hende for min eneste og dyrebareste Skat, min Eiendom, mit Hjertes og mine Øines Lyst og min allerkjæreste Brud, - at omgaaes hende med Kjærlighed, Naade og Barmhjertighed, forsørge hende med allehaande aandelig og legemlig Nødtørft, elske hende med Troskab, tage mig hjerteligen af hende i alt Kors, alle Trængsler og Anfegtelser, trøste, vegerkvæge og frelse hende, forsvare hende vældeligen imod alle synlige og usynlige Fiender, saa og ingensinde forlade eller forstøde hende, men indsætte hende til min Medarving og Medeier i mit Rige, ligesom jeg ogsaa i Kraft heraf erklærer hende derfor, sætter hende i Besiddelse af alt mit Gods og atter uigjenkaldeligen overdrager og skjænker hende al min Retfærdighed, Hellighed, Fortjeneste, Herlighed og Salighed, saa at hun kan tilegne sig det Altsammen, ja endog mig selv som sit Eget og gjøre Brug deraf, naar og hvor hun det tiltrænger, og hvilket hun da ogsaa med skyldig Ærbødighed og ydmygst Tak har modtaget, idet hun ikke noksom kan forundre sig over denne min Naade og Kjærlighed.

§ 20. Derimod bringer denne min kjære Brud mig et troende Hjerte, fuldt af sand Anger over hendes Synder, tilligemed et helligt, godt Forsæt og erklærer derhos, at hun altid hjerteligen og inderligen vil elske mig, holde mig for sin største Skat, sin allerkjæreste Frelser, Broder, Forløser og Brudgom, stedse leve efter min hellige Villie i barnlig Lydighed saameget som hende ved den Hellig Aands Hjælp og Bistand muligt er, ikke vægre sig ved at tage mit Kors paa sig og efterfølge mig, samt at hun i Medgang og Modgang vil blive mig tro indtil Døden. Hermed har jeg da ogsaa været vel tilfreds og hverken fordrer eller vil fordre noget Videre af hende, og har jeg til Fæstegave og et bestandigt Pant paa min Kjærlighed skjænket hende den Hellig Aand og af hende modtaget Troens Haandslag. Hvad der skal ske i Tilfælde af vor Død, har det ikke været fornødent at træffe nogen Aftale om, da vi Begge ere udødelige og denne ægteskabelige Forbindelse skal vare i al Evighed. Til ydermere Vished har jeg selv forfattet dette Dokument, skrevet og underskrevet det med mit Blod og bekræftet det med mit Naadesriges tvende store Segl, nemlig den hellige Daab og den hellige Nadverd. — Givet i det himmelske Jerusalem den“ osv. — Lad min gode Hensigt behage dig vel, du christelige Hjerte, og elsk denne Ægteskabskontrakt, som om den var oprettet med dig selv, hvilket den ogsaa isandhed er. Istedetfor Navnet Sjelevig kan du dristig sætte dit eget Døbe- og Tilnavn og tryggeligen forlade dig paa at dette er den hellige Skrifts Mening og Indhold, naar den taler om vor Sjels Formæling med Christo, og at Alt sigter derhen, at vi skulle tro det af Hjertet, glæde os over denne store Naade og i Tid og Evighed takke vor Gud og Frelser derfor.

§ 21. Vi have efter den Naade, Gud har forlenet os, hidtil handlet om Brudgommens Kjærlighed; nu staar tilbage,

at vi ogsaa skulle betragte Brudens Gjenkjærlighed og skyldige Pligt og derhos tillige give Anvisning til hvorlunde vi skulle betjene os af denne trøstefulde Lære til vort aandelige Gavn. Den himmelske Brudgom siger i Slutningen af vor Text: „Og du skal kjende Herren." Hermed udtrykker Han korteligen Brudens hele Skyldighed; thi det Ord kjende betyder efter hebraisk Talebrug Saameget som at holde En for hvad han er, stole paa hans Ord, elske, ære og prise ham osv. Meningen af de ovenanførte Ord er altsaa: ved saadan Kjærlighed og Naade vil du blive bevæget til at vende dit Hjerte til mig, prise min store Godhed og Barmhjertighed, holde mig af Hjertet for din Herre, Frelser og Brudgom, forlade dig af ganske Sjel paa mig, overgive dig til mig, inderligen elske, frygte, ære, prise og tilbede mig. Lader os da Alle som En, vi, som rose os af Formælingen og Samfundet med Jesus Christus formedelst Troen, tragte efter en saadan Erkjendelse og Opfyldelse af vor Pligt og Skyldighed!

§ 22. Lader os for det Første med inderlig Andagt overveie den mageløse Kjærlighed, hvormed Jesus Christus elsker vor Sjel, og derved opvække vore Hjerter til brændende Gjenkjærlighed! Den som er forkjølet, nærmer sig Ilden. Lader ogsaa os bringe vore kolde Hjerter hen til Jesu Christi Kjærligheds Ild! saa kan det ikke vel være muligt Andet end at de maa blive ophedede. Betænk dog, du Christensjel, hvem det er, som af stor Kjærlighed har udkaaret dig til sin Brud. Guds enbaarne Søn, det guddommelige Væsens udtrykte Billede og dets Herligheds Afglands, den Allerhelligste, den Allerringeste, den Allerskjønneste, den Allersaligste, den Allermægtigste, for hvem Keruber og Serafer, naar de se Ham siddende paa sin Throne, skjule sit Ansigt og sine Fødder og i dybeste Ærbødighed tilraabe Ham sit „Hellig, Hellig, Hellig!" (Esai. 6, 1 flg.). Denne høie Person har seet paa dig med forbarmende Kjærlighed, da du ved Syndefaldet var bleven et afskyeligt Djævlebillede, og udkaaret dig til sin Brud. Den klare Sol har forelsket sig i en Jordklump, den skinnende Morgenstjerne i en osende Lampe. Verden forundrer sig, naar en Fyrste elsker en fattig Pige og udvælger hende til sin Gemalinde. Men hvad er det? Et Menneske elsker et Menneske, den ene Jordklump den anden, den ene Orm den anden. Men her er Noget at forundre sig over, her, hvor Guds Søn elsker det elendige Menneske, forbinder sig med det og tilsiger det Troskab for al Evighed.

§ 23. Betænk endvidere, hvad det har kostet Guds Søn at helliggjøre og rense sin elendige, urene, syndige Brud og fremstille hende for sig herlig, deilig og pletfri! Han har hengivet sig selv for den; Han har vovet sit Liv og Blod derpaa. Thi efterat Han havde iført sig vort Kjød og Blod og skjult sin guddommelige Herlighed, Visdom og Almagt under en ringe og ussel Skikkelse, gav Han sig i Kamp med Mørkets Magter, i hvis Trældom Hans Brud var kommen ved Synden, overvandt dem ved sin Lidelse og Død, aftoede sin Forløste med sit Blod og rensede hende fra alle hendes Synder, klædte hende i sin Retfærdighed og prydede hende med sin Hellig Aands Gaver. Alt dette gjorde Han med usortrødent, glad og villigt Hjerte. Jeg har ofte forundret mig over de Ord, Han bruger, naar Han taler om denne Sag: „Himmeriges Rige lignes med en Konge, som gjorde sin Søns Bryllup" (Matth. 22, 2). At Han ved Kongen forstaar sin Fader, ved Sønnen sig selv og ved Bryllupet Forløsningsværket, hvorved Han har formælet sig med Menneskeslægten, er udenfor al Tvivl. Men kjæreste Herre Jesu! hvorledes skal jeg forstaa dette, at Du siger, at din Fader

gjorde dit Bryllup, da Han sendte Dig til Verden forat forløse Menneskene, forene dem med Dig og gjøre dem evig salige? Var dette dit Bryllup, din Hæders- og Glædesdag, da Du kom til Verden i Tjenerskikkelse, fattig og elendig, og efter Guds besluttede Raad og Foranstaltning overgaves til Døden paa Korset, til Skam og Skjændsel, til Angest og Smerter? Ansaa Du Dig dengang for en Brudgom, da Du, hudstrøgen og tornekronet, blodig over hele Legemet, blev fremstillet for dit Folk med de Ord: Se, det Menneske? Ja ganske vist, siger Han, var dette for mig et Bryllup og en Glædesdag, efterdi jeg derved forhvervede mig den menneskelige Sjel og frelste den fra dens Fienders Hænder, paa det at jeg kunde trolove mig med den til evig Tid.

§ 24. Hertil sigte ogsaa tydeligt nok de Ord, som efter den Hellig Aands Tilskyndelse forlængesiden ere indførte i Hans Brudesang: „I Zions Døtre! gaar ud og beser Kong Salomon med den Krone, som Hans Moder kronede Ham med paa Hans Trolovelsesdag, paa Hans Hjertes Glædesdag!“ (Høis. 3, 11). Saa vide vi ogsaa hvormeget Han længedes efter denne Dag, og hvorledes Hans Kjærlighed tvang Ham til at fuldende Forløsningsværket. Han vilde gjerne blive et Brændoffer, naar Han blot kunde optænde den guddommelige Kjærligheds Ild paa Jorden. (Luk. 12, 49. 50). Han kalder ogsaa sin Lidelse sin Forklarelse og sin Herlighed, idet Han siger: „Timen er kommen, at Menneskets Søn skal herliggjøres,“ og da Faderen fra Himmelen erklærer, at Han baade har herliggjort Ham og atter vil herliggjøre Ham, udbryder Han med Glæde: „Nu holdes Dom over denne Verden; nu skal denne Verdens Fyrste kastes ud. Og jeg, naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig“ (Joh. 12, 23. 28. 31. 32; 17, 5). Ser her, hvorfor Han glæder sig over sin Lidelse. Nemlig, fordi denne Verdens Fyrste skulde udstødes og Han selv drage Menneskene til sig. Ak, Herre Jesus, Du evige Guds Søn! hvad har Du da seet hos os, siden Du ei alene desaarsag har elsket os, men elsket os saa hjerteligt og inderligt, at Du agtede al Lidelse for Glæde, al Skjændsel for Ære og din Tornekrone for en Brudgomskrands? Jakob elskede Rakel; men hun var „deilig af Skabning og deilig af Udseende“ (1 Mos. 29, 17); Ahasverus elskede Esther; men hun var saa skjøn, at „hun fandt Naade for Alles Øine, som saa hende“ (Esth. 2, 7. 15). Man elsker en Rose formedelst dens Pragt og Ynde, dens liflige Lugt og hjertestyrkende Kraft, en Diamant formedelst dens spillende Glands og Kostbarhed, Guldet for dets Varighed, store Værd og Nytte; men hvad var der hos os, at Du kunde elske os saa høit?

§ 25. Det er en smuk Tildragelse, nogle Forfattere fortælle om en fornem og rig ung Mand i Breslau, nemlig at da han ved et Bryllup i Brig fik se en Jomfru fra den fyrstelige Fruerstue, forelskede han sig saaledes i hende, at han ytrede, at han gjerne vilde give sine to Landsbyer til, om han ikke paa anden Maade kunde faa hende tilægte. Da dette kom Fyrsten for Øre og denne lod Jomfruen overrækkes ham imod Aftrædelse af hans to Landsbyer (thi han havde Lyst til at sætte hans Kjærlighed paa Prøve), med den Advarsel, at han maatte betænke sig vel, forat han ikke siden skulde fortryde paa Handelen, var han strax villig til ved Brev og Segl at afstaa sine Landsbyer. Nogen Tid efter Bryllupet lader Fyrsten den unge Ægtemand atter komme for sig og spørger ham, om han angrede, hvad han havde gjort. Men han svarer: Nei, og om han endnu eiede ligesaa meget som før, vilde han med Glæde hengive det, fremfor at give Slip paa sin Elskede. Fyrsten forundrede

sig over denne standhaftige og trofaste Kjærlighed, tilbagegav ham Landsbyerne og skjænkede ham en rig Medgift, fordi Jomfruen som et fattigt Barn var bleven optagen i Fruerstuen. Dette var unegtelig en Kjærlighed, saa stor, at man sjelden finder Mage til den blandt de gjerrige Mennesker; men hvad er det dog imod den Herres Jesu Christi Kjærlighed, Han, der fornedrede sig selv, blev fattig og hengav Alt, ja endog sig selv forat forhverve sig vor Sjel, hvilken Han endnu den Dag idag elsker saa inderligt og uforanderligt, at Han næst det Samfund, Han i det eneste guddommelige Væsen har med sin Fader og den Hellig Aand, ingen større Glæde kjender end Foreningen med den menneskelige Sjel, der er Hans Øines Speil og Hans Hjertes Lyst? Og denne Kjærlighed og Naade kunne de hellige Engle og Mennesker aldrig noksom forundre sig over. Jeg tror hellerikke, at der er nogen Hemmelighed i Skriften, som er forunderligere og ubegribeligere end Guds Søns Kjærlighed til Menneskene, hvorfor ogsaa Apostelen kalder det en stor Hemmelighed og, efter nogle Oversætteres Gjengivelse, siger, at „den overgaar al Forstand“ (Efes. 5, 32; 3, 19).

§ 26. Det er blot høiligen at beklage, at denne Guds Søns Kjærlighed næsten slet ikke eller dog meget koldsindigt betænkes og overveies af dem, som den angaar. For de fleste Christne, som høre tale om den Herres Jesu Christi Kjærlighed til os, om Guds Søns Formæling med vor arme Sjel, om Hans Brudgomspynt, Hans Purpurkaabe, Tornekrone, Piskeslag, Nagler, hellige Blod og Vunder, er alt dette noget ganske Almindeligt; der er ingen Iver, ingen Glæde, ingen Andagt, ingen hjertelig, brændende Gjenkjærlighed, ingen Længsel, ingen Taknemmelighed; de fleste Hjerter ere fulde af Verdenskjærlighed og kjødelig Brynde og have maaske aldrig kunnet afse nogen Tid til Betragtningen af den himmelske Kjærlighed; Ordene høre de vel i Kirken; men Kraften kan ikke fæste sig i Hjertet; de ere ligesom en Vandringsmand, der kommer forbi en skjøn Lysthauge og ser et Træ, fuldt af ædel Frugt, hvoraf han dog hverken smager eller søger at smage Noget. Et gudelskende Hjerte har Aarsag til høiligen at beklage denne ugudelige Utaknemmelighed, og det var ikke synderligen at fortænke hin gudfrygtige Mand i at han næsten bestandig græd bitterligen og, naar man spurgte ham, hvorfor? svarede: „fordi man ikke elsker Kjærligheden.“ Og da den hellige Apostel forudsaa dette i Aanden, kunde han af gudelig Nidkjærhed ikke afholde sig fra at udraabe: „Dersom Nogen ikke elsker den Herre Jesum Christum, over ham være Forbandelse!“ (1 Kor. 16, 22). For dette Tordenslag skjælve medrette selv de gudfrygtige Sjele, naar de betragte sit Hjertes Koldsindighed og ofte ønske, at de kunde rive det ud af sit Liv og kaste det bort. De erkjende gjerne, at de neppe endnu have begyndt at elske sin himmelske Brudgom, - at deres Begjæringer ere ligesom det vaade Træ, der ikke vil fatte Ild, men kun ulmer og gløder svagt. Imidlertid trøste de sig med at deres Elskers Kjærlighed er saa stor, at den ogsaa taaler og overvinder deres Skrøbeligheder og Mangler. Havde den dyrebare Frelser for disses Skyld villet ophøre at elske os, saa havde vore Synder forlængesiden bortført os som en Vind.

Jesus! Det er min Sorg og krænker mig,
At jeg ei saa kan elske Dig,
Som jeg Dig elske vilde.
Vel bli'r jeg optændt Dag fra Dag;
Men ak! end brænder Luen svag;
Jeg elsker ei tilfulde.
Fra Dig til mig
Lad Din milde Godheds Kilde
Sig udgyde.
Da skal Kjærligheden flyde.

§ 27. Nu vel, I troende Sjele, lader os elske Jesum! thi Han har elsket os først. Han har vidnet om sin Kjærlighed ved sit Blod; lader os lægge vor Gjenkjærlighed for Dagen i vort ganske Levnet, i vor hele Omgjængelse, i alle vore Gjerninger, Ord og Miner! Lader os dog aldeles vende vort Hjerte bort fra Verden til Ham, som har kjøbt det med sit Blod og som det følgelig med al Ret tilhører! Lader os være tro imod den Herre Jesum, med hvem vi ere formælede i Daaben, og aldrig slippe Ham af vort Hjerte og Sind! Lader os foragte Djævelens Kjærtegn og Verdens Smigrerier og altid mætte os med Jesu søde Kjærlighed! Vil du mit Hjerte, have Ære, kan du da opnaa nogen større Ære end den at være formælet med Guds Søn og prydet med en kongelig Krone? Vil du have Glæde, hvo kan da glæde dig mere end Han, som er alle Engles og Helliges Glæde? Vil du have Forlystelse, saa forlyst dig i Herren; da skal Han give dig dit Hjertes Begjæringer. Vil du blive kysset, se, saa rækker den Deiligste blandt Menneskets Børn dig sin Mund. Vil du have Klæder, saa er her den evige Retfærdighed og himmelske Klarhed! Vil du have et trofast Hjerte, for hvilket du trygt kan aabne dit eget Hjerte, se saa er Jesus her, den Korsfæstede, der har ladet sin Side aabne forat vise dig sit Hjerte og som siger: se, i dette Hjerte er ingen Svig, ingen Falskhed, ingen Løgn, men lutter Trofasthed og Sandhed. Vil du blive rig? Se, Jesus er en Herre over alle Ting; Han har Nøgelen til alle Guds Skatte; Han vil ikke give dig forgjængeligt Guld og Sølv, men en Eiendom, som bliver ved og følger med dig ind i det evige Liv. Vil du have Trøst i Bedrøvelse? Hos Jesus er den sande Trøstekilde, hvoraf saamange Tusind bedrøvede Hjerter have drukket til sin Trøst og Glæde. Vil du have Beskjærmelse i Nød og Fare? Hvo er mægtigere end Jesus, der træder Synd, Død, Djævel og Helvede under sine Fødder? Vil du være drukken? Drik Jesu søde Kjærlighed og Hellig Aand af Hans Vunder, saa skal du juble af Glæde? Vil du sove? Læg dit Hoved op til den Herres Jesu Bryst og i Hans Skjød, og sov i Hans Arme. Og skal du saa engang dø, se, saa er Jesus den sande Gud og det evige Liv.

§ 28. En sand Christens Hjerte maa være tillukket med en Laas som den, vi paa et andet Sted*) have beskrevet, en Laas, der er sammensat af mange Ringe og mærket med mangeslags Bogstaver, en Laas, som ikke lader sig aabne, førend Navnet Jesus viser sig paa Ringene, og som har den Paaskrift: „Jeg oplader mig kun for En." Det maa bevare sig ubesmittet af Verdenskjærligheden og alt syndigt Væsen; det maa føle Smerte og Bedrøvelse, naar urene Tanker opstige i det, og maa rødme og forfærdes derfor lig en tugtig Jomfru. En troende Sjel maa altid betænke, med hvilken høi Person den er trolovet, og derover stolt foragte Djævelens, Verdens og Kjødets syndige Tilskyndelser. Hvad ændser en kongelig formælet Prinsesse Staldkarlene og Kokkedrengene med deres Smudsigheder og Narrestreger? Og hvorledes skulde en Jesu Christi Brud kunne forgabe sig i Verdens Forfængeligheder og længes efter dens Vellyst og syndige Glæder? „Skal Ægteskabet være hæderligt blandt Menneskene og Ægtesengen ubesmittet" (Ebr. 13, 4), hvor meget mere maa da ikke Sjelen holde sit Ægteskab med Christo helligt og bevare sit Hjerte, den himmelske Brudgoms Sovekammer, for al Besmittelse! Det er rædsomt, naar Ægtefolk blive hinanden utro og bryde det for Guds og Hans Kirkes Aasyn givne Løfte; men hvo kan udsige, hvilken Gru det er, naar en Sjel, som Guds Søn

---

*) I Zufäll. And. 1 Hund. Kap 66.

har kjøbt med sit Blod og trolovet sig i saa stor Kjærlighed, bliver Ham utro og boler med Djævelen i Synden? Mig synes, at denne eneste Betragtning maatte være tilstrækkelig for christelige Hjerter til at afholde dem fra vitterlige og forsætlige Synder.

§ 29. Naar de nemlig forestille sig paa den ene Side Jesus, Guds Søn, den Deiligste blandt Menneskets Børn, det kyske, kjærlige, trofaste Hjerte, den ædle Rose, den skjønne Lilie, det frugtbare Vintræ, i Hans Klarhed og Herlighed og omgiven af Engle, eller i Hans Fornedrelse, blodig, hudflettet, tornekronet, saaret og korsfæstet og paa den anden Side Satan i hans rædsomme Skikkelse, med Bukkehorn, Hestefødder og Ørnekløer, Morderen og Løgneren fra Begyndelsen, den store Bedrager, Tistelen, og Tornegjærdet, omringet af Flaggermus og Natugler, og de saa skulle bestemme sig, hvem af dem de ville vælge, hvilken døbt Sjel vil da ikke forfærdes for den Sidste og kaste sig i den Førstes Arme, sigende: Jeg forsager dig, Satan af ganske Hjerte og overgiver mig til Dig, Du dyrebareste Herre Jesus? Betænker stedse dette, mine Medchristne, og vælger saaledes, at I ikke skulle angre det i al Evighed! Dette er en Sag, som ikke er at spøge med; her gjælder det evig Glæde eller evig Sorg, evigt Bryllup eller evig Hjerteve, evig Jubel eller evig Hylen, evindeligen at være i den Herres Jesu Arme eller i Djævelens Kløer.

§ 30. Dersom nu alle I, som høre eller læse dette, vælge Jesum, der har elsket Eder og udkaaret Eder til sin Brud, før Verdens Grundvold blev lagt, saa overgiver Eder ogsaa til Ham med ganske Hjerte og Sjel! afstaar Eders Hjerte helt og udelt til Ham, og lader Ham altid, Nat og Dag, være i Eders Sind og Tanker! Jeg har læst om en kongelig Brud, at da hun blev bragt over Havet til sin tilkommende Ægteherre, bar hun hans Billede paa sit Hjerte, indfattet i Guld og besat med Diamanter, saaledes som han selv havde foræret hende det. Gjør man dette med et dødeligt Menneske, hvor meget mere bør vi da ikke gjøre det med vor Jesus! En gudfrygtig Jomfru sagde engang til en fortrolig Ven, at hun ønskede af sin inderste Sjel, at hun med ethvert Aandedrag maatte drage en Kraft til sig fra Jesu Christi, sin Brudgoms, Mund og Hjerte, for dermed at styrke og optænde sit Hjerte i Kjærligheden til Ham, og at der ved ethvert af hendes Aandepust maatte udgaa en Kraft af hendes Hjerte til Hans Navns Lov og Pris. Hun ønskede, at hendes Hjerte var en Blomst, der kunde aabne og udfolde sig mod Retfærdighedens Sol, fornemme dens søde og kraftige Indflydelse og stedse dufte af Hans Kjærligheds og Levnets Vellugt. Hun ønskede at hun kunde glemme alt hvad Lifligt, Deiligt, Prægtigt, Trøsteligt og Glædeligt der er i Verden og ene og alene tænke paa Jesum. Hun ønskede, at hun altid maatte have de Ord af Apostelen i Minde: „Jesus, Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20).

§ 31. Om flere andre christelige Sjele har jeg læst, at de have bevidnet sin Kjærlighed til den Herre Jesus En saa, en Anden saa. Elisabeth, født kongelig Prinsesse af Ungarn og gift med Landgrev Ludvig til Dyringen, fik i Foræring af sin Ægteherre et Speil, hvis ene Side, som sædvanligt, bestod af Glas, men paa hvis anden Side fandtes Billedet af vor korsfæstede Frelser, hvorover hun glædede sig over al Maade, vel vidende, at der for hende, som en Christi Brud, aldrig kunde gives noget ædlere Speil end Hans Billede og bestandige Ihukommelse. Elzearius, en gudfrygtig og andægtig Herre i Frankrige, skrev engang til sin Hustru, da han var bortreist, at naar hun tænkte paa ham og

længedes efter ham, skulde hun aldrig søge ham andetsteds end i sin og hendes Frelsers Vunder; der vilde hun finde ham. Eleonora af Inekosa, en adelig Spanierinde, forsmaaede sin anselige Æts Tilnavn og alle Titler og vilde ikke hede Andet end Eleonora af Jesu aabnede Side. Maria Emerentiana af Gera, en østerrigsk friherrelig Frøken, skrev i sin daglige Bønnebog, hvor hun fandt Navnet Jesus, sit eget Navn tæt ved dette, udentvivl forat tilkjendegive, at hun var den Herres Jesu Christi Brud og tilhørte Ham, som det heder i Salomos Brudesang: „Dronningen staar ved din Høire i Ofirs Guld" (Ps. 45, 10), samt at hverken Liv eller Død skulde skille hende fra Ham. Nu, det er Altsammen lige meget, naar blot Jesus er Sjelens Skat, Kjærlighed, Glæde, Trøst, Sundhed og Liv, - naar blot Han erkjendes for den eneste Mægler og Frelser. Jeg har kun villet anføre disse Exempler, forat vi derved skulde opmuntres til lignende Kjærlighed og Andagt og hverken ved Medgang eller Modgang lade os afdrage fra Jesu, vor Brudgoms Kjærlighed.

For hvert et Slag, min Aare slaar,
Til Jesu Favn jeg higer;
For hver en Gang, min Aande gaar,
Det Suk hos mig opstiger:
Ak, kunde jeg med Røst,
Som lød fra Vest til Øst,
Udraabe: Jesus! Du er min,
Og jeg er og bliver din!

§ 32. Lader os da ogsaa bruge denne Lære om Sjælens Formæling med Christo til vor Trøst i al Trængsel og Bedrøvelse! Hvad man siger for et Ordsprog om den almindelige Ægtestand, nemlig at det er en Smertestand*), det kan man paa en vis Maade ogsaa anvende paa denne aandelige og gudelige Ægtestand; thi efterdi den Herres Jesu Rige ikke er af denne Verden (Joh. 18, 36), - efterdi Hans Brud, saalænge Han med sin synlige Aabenbarelse er fraværende forat berede hende Sted og beskikke det evige Bryllups- og Glædesmaaltid, saa at sige i Verden har en Stedmoder, der er hendes Fiende og ofte fornærmer og bedrøver hende, - efterdi Satan hellerikke under hende den Kjærlighed, hun roser sig af, og hun ikke vil følge hans Villie og Tilskyndelser og blive sin himmelske Brudgom utro, saa vorder hun derover hadet og forfulgt af ham og ofte saare ængstet og forfærdet. Den Herres Jesu Brud er paa Veien og Hjemreisen; ligesom nu ogsaa en kongelig Brud paa en lang Reise, især, naar den foregaar om Vinteren og tilsøs, maa udholde mange Besværligheder og Ubekvemmeligheder, saaledes gaar det ogsaa den Herres Jesu udvalgte Sjel; derfor er hendes udvortes Tilstand ofte meget daarlig; hendes mangfoldige Taarer ere ofte de eneste Perler, hvormed hun prunker, de paa hinanden følgende Sukke hendes Kjæder og hendes Armod, Foragt og Elendighed hendes Pynt og Prydelse. Satan og Verden behandle ofte Bruden, som de have behandlet Brudgommen; de krone hende med Torner; de overstænke hende med Skarn og Spyt; de agte hende for en Daare og gjøre hende Livet surt; da er hun en Rose blandt Tornerne og er at ligne ved det gamle Testaments Tabernakel, der vel indvendig var overordentlig prægtigt og indesluttede de hellige Kar, Pagtens Ark, Guldlysestagerne, Skuebrødsbordet, Røgelsealteret osv., men udvendig var tilhyllet med Grævlingeskind og et grovt Dække af Gjedehaar.

§ 33. Vor Frelser har imidlertid sine høivigtige Aarsager, hvorfor Han lader sin allerkjæreste Brud forblive nogen Tid i denne Tilstand og tilskikker hende saadant Kors. De Jomfruer, der skulde føres til Kong Ahasverus, maatte pyntes et helt Aar forud og i sex Maane-

*) Paa Tydsk: „Ehstand — Wehstand."

der beredes med Olie af Myrrha og i sex Maaneder med kostelige Urter (Esth. 2, 12). Den Herres Jesu Brud bliver beredet med Korsets Myrrha og med Trængselens Urter, og efterdi hun endnu er behæftet med Feil og Skrøbeligheder og ikke altid opfører sig overensstemmende med sin høie ægteskabelige Forening, saa maa fremfor Alt det syndige Kjød spæges og den syndige Natur, som bor deri, undertrykkes ved Nød og Anfegtelser. Derved øves og prøves tillige hendes Tro; hendes Kjærlighed styrkes; hendes Attraa og Længsel efter den Herre Jesum opvækkes; Verden med dens Forfængelighed bliver hende led og Himmelen sød. Ja, ved Korset bringes hun til oftere at gjennemlæse den Herres Jesu Ægteskabskontrakt og føre sig den til Nytte, saa at hun med desto inderligere Kjærlighed holder sig til Ham og desto trøsteligere stoler paa Hans Forjættelser. I gode Dage og naar hun har Fred, hænder det vel maaske undertiden at hun giver sig vel god Tid med at lukke op for sin Ven, naar Han banker paa; men naar Han skjuler sig og lader Trængselens Nat overfalde hende, saa staar hun op forat lede efter Ham og giver sig ikke tilfreds, før hun finder Ham og kan sige: „Jeg har grebet Ham, og jeg vil ikke lade Ham fare" (Høis. 5, 2 flg.; 3, 1—4).

§ 34. Men forat vi i alt Kors skulle kunne føre os Læren om Formælingen med Christo ret til Nytte, maa vi først og fornemmelig holde det for sikkert og utvivlsomt, at enhver troende Sjel, hvad enten den efter sin udvortes Tilstand er høi eller lav, fattig eller rig, agtet eller foragtet, bekjendt eller ubekjendt for Verden, er den Herres Jesu sande og virkelige Brud. Vi maa ikke flagre hid og did med vore Tanker, som om vi ikke vidste, hvor montro en saadan dyrebar Sjel skulde være skjult; men Enhver, der sporer selv den mindste Gnist af Tro hos sig, anvende kun trøstig paa sig selv Alt, hvad her er sagt om Guds Søns Kjærlighed og Hans Formæling med Sjelen! Han lade enhver Tvivl fare om at den Ægteskabskontrakt, vi ovenfor have fremsat, angaar hans Sjel, og han sætte, som jeg ovenfor raadede til, sit eget Navn istedetfor det almindelige Navn S j e l e v i g, som vi have betjent os af, og lade aldrig de Tanker opstaa hos sig: det vedkommer ikke dig, - hvorledes skulde du vove at tilegne dig saadan Ære og Høihed? - hvorledes skulde den Herre Jesus høit og dyrt have villet forbinde sig til dig? - betænk dog, at du endnu er et stakkels syndigt, elendigt Menneske! osv.; thi d e t er ganske vist, at det gjør os stor Skade i vor Christendom, at vi ikke Enhver i Særdeleshed tilegne os Guds Ord ligesaavel i Hans Forjættelser som i Hans Bud og Befalinger, men stedse lade det suse forbi os som et tomt Mundsveir. Ikke saaledes du christelige Sjel! Hvad du hører og læser i Guds Ord, tilegn dig det, som om det var særligen sagt til dig, dog Alt i sin Orden. Jeg taler nu til de bodfærdige og troende Sjele og siger, at de gjøre sin Frelser den største Uret, naar de ikke hentyde Hans Ord om Formælingen med Ham paa sig selv, og naar ikke Enhver betragter sig som Hans sande, udvalgte, kjære Brud. Thi hvortil er ellers denne høitrøstelige Lære aabenbaret os? Til hvem taler Guds Søn i det profetiske Skriftsprog, som vi have lagt til Grund for denne Prædiken, om ikke til mig eller dig, du christelige Sjel? Naar vi ikke ville tilegne os det, til hvad Nytte er det da, at det foreholdes os? Er ikke min Sjel nogen Guds Søns Brud, din ikke heller, — og saaledes ville Andre ogsaa sige, — hvor skulle vi da finde hende? Ere vi ikke døbte Christne? have vi ikke Aandens Førstegrøde? sukker Han ikke i os og længes efter Jesum? er ikke vor Frel-

ser os kjær og dyrebar? agte vi Ham ikke for vor kosteligste Skat og største Trøst i Livet og Døden? beslitte vi os ikke paa at tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed? sørge vi ikke over vore endnu tilbageværende Skrøbeligheder med Sukke og Taarer? Hvad Andet er nu alt dette end Troens Frugter og Kjendetegn paa en med den Herre Jesu formælet Brud? Saa gjør da trøstig denne Slutning, min Sjel: „Min Ven, min Jesus er min, og jeg er Hans?"

§ 35. Sæt saa endvidere med al Frimodighed denne sikre Trøst imod alle dine Trængsler og Gjenvordigheder. Gaar det dig ilde, og du maa døie Modgang og Lidelse, og Satan tilhvisker dig: Nu, du deilige Himmelbrud! hvorledes kan det være, at det gaar dig saa daarligt? tror du, at man deroppe i Himmelen giver Agt paa en saadan Askelad? du mærker dog vel, at din Jesus, som du roser dig af, forlængesiden har glemt dig og ikke mere elsker dig eller skjøtter om dig, siden Han lader dig komme i saamegen Nød og Elendighed og ikke tager sig af dig osv., saa kom først ihu, at man i det daglige Liv medrette anser dem, som vove at vække Mistillid mellem kjærlige Ægtefæller og gjøre dem mistænkelige mod hinanden, for Djævelens Udsendinger. Saaledes ere ogsaa, du christelige Hjerte, slige Tanker, som bibringes dig forat svække din Tillid til den Herres Jesu Kjærlighed og Trofasthed, lutter giftige Løgne af Helvedfienden, der gjerne vilde opfylde dit Hjerte med Vantro og Utaalmodighed og løsrive dig fra din Forløser. Jeg kan imidlertid forsikre dig, at Han ikke har glemt dig, ei heller kan eller vil glemme dig. Han har „trolovet sig med dig til evig Tid;" Han er ikke ustadig og letsindig, som Verden; Hans Kjærlighed og Trofasthed vakler ikke; Himmel og Jord skulle forgaa, men ikke Hans Ord. Ligesaalidt som den Herre Jesus kan glemme sig selv, ligesaalidt kan Han glemme os; thi vi ere Hans Legemes Lemmer, og vore Navne ere ikke blot tegnede paa Hans Hænder, men ogsaa dybt indskrevne og indgravede i Hans Hjerte. Naar man finder saadan Kjærlighed blandt Mennesker, at de i al Nød og Modgang holde fast ved hinanden og ikke blive trætte og kjede deraf for et eller andet Uhelds Skyld, som kan tilstøde dem, skulde der da ikke meget mere findes saadan Trofasthed og utrættelig, uforanderlig Kjærlighed hos den himmelske Brudgom? Hvor er et Hjerte blandt Mennesker, som tør rose sig af at besidde større Kjærlighed og Troskab end Jesus, Guds Søn, „der har elsket os og givet sig selv hen for os?"

§ 36. Naar du da hjemsøges med Kors, du christelige, gudelskende Sjel, og Djævelen og Verden krænke og bedrøve dig, saa lad ikke dette forundre dig. Kom ihu, at det var et af Vilkaarene i den Ægteskabskontrakt, den Herre Jesus har oprettet med dig, at du skulde tage Hans Kors paa dig og ikke vægre dig ved at efterfølge Ham og være Ham tro i Medgang og Modgang indtil Døden. Betænk derhos, at Alt, hvad der møder dig, sigter til dit Bedste og sker i det Øiemed, at du skal lære din Frelsers trofaste Hjerte, hjælperige Haand og trøstefulde Mund desto bedre at kjende, holde dig desto nærmere til Ham og omfatte Ham med desto inderligere Kjærlighed. Erfaringen lærer, at hvor høit end to ømme Ægtefæller maatte have elsket hinanden tilforn, saa komme de dog til at elske hinanden endnu høiere, naar de i et eller andet tungt Kors, gjensidig have prøvet og erfaret hinandens Trofasthed. Saaledes gaar det ogsaa til mellem den Herre Jesus og vor Sjel. Vi elske Ham jo vistnok ogsaa i gode Dage; men naar vi have været stedte i Nød og Trængsel og erfaret Hans Trofasthed, Hjælp og Trøst, da voxer Kjærligheden med Vælde.

Trængselen er for de Elskende ligesom det Vand, Smeden stænker paa Ilden for derved at forstærke dens Hede. Naar du da er bedrøvet, saa spørg og betænk dig ikke længe, hvor du skal udøse dit Hjerte. Skynd dig til din Herre Jesus, og klag uden al Frygt og Tilbageholdenhed din Nød for Ham; læg dit sorgfulde Hoved i Hans Skjød og væd Ham med Taarer. Han kan og vil ikke lade dig gaa bort uden Trøst. Da den bedrøvede Maria Magdalena efter Hans Opstandelse græd ved Hans Grav, spurgte ikke blot de hellige Engle, men ogsaa Herren selv hende: „Kvinde! hvi græder du?“ (Joh. 20, 13. 15). Saaledes spørger Herren endnu sine Egne, naar de komme til Ham med bedrøvet Hjerte og taarefyldte Øine: Hvi græder du? hvad fattes dig? hvo har fornærmet dig? Fandtes der end ingen Trofasthed, ingen Kjærlighed, ingen Medlidenhed mere i Verden, saa vilde den dog endnu være at finde hos den Herre Jesus. Han tager sig hjerteligen og trofast af sine Udvalgte; Han slutter dem i sine Arme og giver dem Fredskysset; Han udøser sin søde Trøst i deres Hjerter; Han lader dem fornemme sit Ords Kraft; Han vederkvæger dem i sin Nadverd og gjør dem drukne af Kjærlighed; Han svarer dem i deres Bønner med en Røst, der gaar dem gjennem Hjertet og fornyer alle deres Kræfter. Dette skal du erfare, du christelige Hjerte, saa ofte du i din Nød tager din Tilflugt til din Frelser. Det er umuligt Andet end at der maa udgaa en Kraft fra Ham til at husvale og trøste vore Sjele, naar vi røre ved Ham med vore Sukke i Troen.

§ 37. Foragter da Verden dig, saa lad den det! Den kjender dig ikke. Foragt den igjen, og trøst dig med at du er høiagtet i Himmelen. Tykkes dig, at du er forladt af Alle saa sig til din Frelser:

> Mer tro end Du, min Frelser kjær,
> Ei nogen Sjel paa Jorden er.
> Jeg ved, Du ei forlader mig;
> Dit Ord staar fast evindelig.

Og naar du bliver forladt af Verden, saa sker det just, forat du alene skal holde dig til Jesum og ganske overgive dig til Hans trofaste Hjerte. Er du fattig, saa tænk paa at du er en Jesu Medarving, og at den ganske Himmel med al sin Herlighed og Salighed tilhører dig. Det er en føie Tid om at gjøre; saa bliver det aabenbart, hvem der er rig, vi eller Verden. Er du bedrøvet over dine endnu vedhængende Feil og Skrøbeligheder, saa betænk, at din Frelser har trolovet sig med dig i „Miskundhed og i megen Barmhjertighed,“ og at dine Feil tjene til at holde dig i Ydmyghed, i hvilken Dragt Bruden synderligen behager sin Herre Jesus. Uden Taalmodighed og Sagtmodighed kan der jo intet kjærligt Ægteskab være blandt Mennesker. Hvo har en Ægtefælle, som ikke har sine Feil? Skulde da ikke den himmelske Brudgoms Kjærlighed og Godhed kunne bære over med vore Skrøbeligheder? Skrækker Døden dig, saa betænk, at den ikke er Andet end et Sendebud, lig Abrahams Tjener Elieser, udsendt forat bringe dig hjem til din himmelske Brudgom. Graven er Døren til det himmelske Bryllupshus og til Jesu Christi Sovekammer. Skulle vi ræddes for at blive kaldte til Lammets Bryllup? Skulle vi frygte, naar man afører os Tiggerpjalterne og smykker os med evig Klarhed? Skulle vi vægre os for at modtage Livsens Krone? Det er dog noget ganske Forunderligt: Livet behager os ikke, fordi det er blandet med saamegen Trængsel, Nød og Hjertesorg, og Døden hellerikke, omendskjønt den er Enden paa al vor Elendighed og Begyndelsen til den evige Glæde. Nu, hvad Mere er herom at sige? Vi ere ligesom en ung Brud, der endnu ikke rigtigt forstaar sit eget Bedste og ofte opfører sig barnagtigt; men Jesu Kjærlighed overvinder det dog Altsammen. Jeg vil slutte denne Betragtning, sigende:

O store Jesu, søde Lyst
For Sjelens klare Oie!
Jeg, som mig altid ved dit Bryst
Saa lifligt kan fornøie,
Jeg knæler for din Throne ned
Og vil din store Kjærlighed
Med Frydesang ophøie.

Du er mit Liv; ved Dig jeg kan
I Gud min Vandring føre;
Din Aand mit Hjertes tørre Land
Kan skjønt og frugtbart gjøre
Ved Himlens Dug og Livsens Saft.
Ak, aldrig denne Guddomskraft
I Sjelen lad ophøre!

Du er i Hjertesorg min Trøst,
Min Glæde, naar jeg smiler,
Hver Dag mit Tidsfordriv, min Lyst,
Mit Eden, hvor jeg hviler.
Og hvordan det mig end mon gaa,
Saa er jeg stedse glad og paa
Din Naade aldrig tviler.

Min Brudgom skjøn! foruden Dig
Mig Intet her kan smage.
Mit Hjerte vil jeg ofre Dig,
Din være alle Dage.
Alt, hvad jeg ønsker, er Du mig.
Ak, lad mit Hjerte idelig
Kun Dig igjen behage!

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige Sjel.

Tolvte Prædiken,

handlende om den Hellig Aands Iboelse og indvortes Vidnesbyrd.

Rom. 8, 15. 16: I have annammet en sønlig Udkaarelses Aand, ved hvilken vi raabe: Abba Fader! Den samme Aand vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn.

§ 1. To gode og gudfrygtige Venner mødte engang hinanden paa sine Spadserture, og da den Ene snart mærkede paa den anden, at han som sædvanlig overlod sig til sine tungsindige og sørgmodige Tanker, sagde han til ham: Det er vist længe, siden I læste i Sirak, der siger: „Giv ikke din Sjel hen til Bedrøvelse, og plag dig ikke selv med dine Tanker. Elsk din Sjel, og trøst dit Hjerte, og driv Sorg langt fra dig;" thi „Sorg har fordærvet og dræbt Mange og er til ingen Nytte" (Kap. 30, 22. 24. 25). Eller ved I ikke, hvad den hellige Apostel siger: „Glæder Eder i Herren altid; atter siger jeg: glæder Eder!" (Filipp. 4, 4). Skal ikke en døbt Christen og et Guds Naadesbarn være glad i sin Gud og Hans Naade? Hvorfor skulde vi, der formedelst Troen staa i Samfund med Jesus Christus, gaa og hænge paa Hovedet, som de, der ingen god Samvittighed have og intet Haab? Hvorfor give vi ikke vor Gud Æren og glæde os af Hjertet over Hans herlige Naades Rigdom, der er os opladt ved Jesum Christum? Hvad hjælper det at sørge og græmme sig? Hvad nytter vor Tungsindighed til uden til at forbitre os dette møiefulde Liv og gjøre os uskikkede og dorske til vor Guds Lov og Pris? „Et glad Hjerte er en god Lægedom; men et nedslaget Mod fortørrer Benene" (Ordsp. 17, 22). Sorgmodigheden er ligesom Melduggen, der ofte lægger sig paa Blomsterne og Urterne og ødelægger dem.

§ 2. Jeg under Eder gjerne, svarede den Anden, at I bestandig kan være glad; men jeg kan ikke løsrive mig fra min Sørgmodighed, og jeg indser hellerikke, hvad Aarsag jeg skulde have til at gjøre det. Skulde jeg ikke sørge? Hvad er jeg? Hvad er mit Liv? Hvad er denne Verden? Jeg er desværre et syndigt, elendigt Menneske og maa drages med dette Dødens Legeme, hvori Synden boer. Jeg maa ligge i bestandig Strid med mig selv; mit fordærvede, bedragelige

Hjerte gjør mig Livet surt og fortrædeligt; naar jeg tænker at have fundet det og beredt det til hellig Andagt, saa flagrer det ud snart hid, snart did og efterjager sine Tanker; naar jeg med alvorligt Forsæt og ideligen forbinder mig til hellig Lydighed, saa erfarer jeg desværre altfor ofte, at det opfører sig som en uopdragen Gadedreng, og at det ikke kan lade sin falske Træsthed fare. Det er ligesom en ugudelig Tjener, der er opmærksom og flittig, saalænge hans Herre ser ham, men skjødesløs og efterladen, naar han vender ham Ryggen. Derfor frygter jeg ofte for at min Gudstjeneste er lutter Hykleri, og naar min Christendom ikke kan behage mig selv, hvorledes skulde den da kunne behage den retfærdige og hellige Gud, der ransager Hjerter og Nyrer? Hertil kommer desuden, at mit hele Liv er en Kjæde af alskens Trængsel, Møisommelighed og Arbeide; ikke før er en Ulykke forbi, før en anden allerede staar for Døren; jeg er plaget den ganske Dag og tugtes hver Morgen (Ps. 73, 14). O, hvor ofte sukker jeg ikke af min Sjels Grund: Ak Gud, hvor megen Sorg, Fortræd Jeg i mit Liv maa drages med! Ja, knudret er den Vei og smal, Som fører op til Himlens Sal!

§ 3. Verden er en sand Taaredal, et Angesthav, et Herberge, hvori Djævelen er Vært og Gjæsterne forstørstedelen Skjælme og Bedragere. Den plager min Sjel med sin uretfærdige Omgjængelse og ængster mit Hjerte med sine uterlige Tunger. Guds Kirke, det bedrøvede, forstyrrede, ødelagte Zion er allevegne betrængt; Uretfærdigheden har taget Overhaand; Gudsfornegtelsen vil efter al Sandsynlighed snart oversvømme Christenheden, hvoraf da igjen nødvendigvis maa følge Krig og Blodsudgydelse, de Fattiges Undertrykkelse, Foragt for de Gudfrygtige, Raahed, Vildhed og Frækhed. De endnu Tiloversblevne af dem, som holde Guds Ord for den evige Sandhed, leve fordetmeste i Hykleri, Sikkerhed og Ubodfærdighed og ville ved Siden af Troen beholde sine herskende Synder, ville forene Lys og Mørke, Christus og Belial. Til saadanne Tider har den retfærdige Gud opbevaret os. Slige Vederstyggeligheder maa vi se paa. Hvorledes kan man da være glad? Hvor ofte tænker jeg ikke ved mig selv: ak, den der blot var sluppen vel igjennem Satans mangfoldige Garn, gjennem saamegen Forargelse, saamegen Trængsel! Og naar vi saa have naaet Enden paa vort bedrøvelige og møisommelige Liv, saa forestaar os endnu den tunge Dødskamp og det Regnskab for vort hele Levnet, som vi skulle aflægge for Guds Domstol. Hvorledes kan nu den, som betænker alt dette, Andet end klage, sukke, græde og sørge?

§ 4. Jeg maa bekjende, sagde derpaa den Anden, at I har anført Grunde for Eders Sørgmodighed, som synes tilstrækkelige til at retfærdiggjøre den; dog maa jeg herved bemærke, at I ikkun har anført, hvad der kan fremkalde Sørgmodighed, og glemt, hvad der kan vække Glæde hos en Christen. „Hvad Eder selv angaar,“ saa sig mig engang: er I da intet Mere end et elendigt, syndigt Menneske? Er I ikke et gjenfødt Guds Barn, en Jesu Christi Eiendom og et Tempel for den Hellig Aand? Bor alene Synden i Eder? Bor ikke ogsaa Christus formedelst Troen i Eders Hjerte? Er I ikke ved den hellige Daab indlemmet i Ham? Har Han ikke givet Eder Pantet paa Guds Naade og Forsikringen om Eders Salighed, nemlig sin Hellig Aand, der uden Afladelse sukker i Eders Hjerte: Abba, Fader? Det er godt nok, at I er urolig over Eders Hjertes naturlige Gjenstridighed og Falskhed; men I maa dog tillige vide, at vor Christendoms Fuldkommenhed ikke bestaar i vor egen Gudsfrygt og Hellighed, men ene og alene

i Jesu Christi Retfærdighed, som vi ved Troen stedse iføre og tilegne os. Naar vi skulle samhandle med Gud om vor Retfærdighed og Salighed, saa maa vi ikke foreholde Ham vort Hjerte med dets egen Hellighed og Renhed, men bestænket med Hans Søns kostbare Blod og derved renset fra al Synd. Vi maa betragte de Synder, som endnu ere tilbage i vort fordærvede Kjød, saaledes, at vi ikke tabe Samfundet med Christo formedelst Troen af Sigte, det Samfund, formedelst hvilket der for os, som Skriften siger, „ikke er nogen Fordømmelse" (Rom. 8, 1).

§ 5. Men om Troens Oprigtighed og det sande Samfund med Christo vidner Aandens og Kjødets Strid, som vi fornemme hos os. Naar et Menneske harmes paa sig selv af Hensyn til Gud og paa Hans Vegne, - naar han forat behage sin Frelser er sig selv og sit syndige Kjød fiendsk, saa er dette et Tegn paa en oprigtig Kjærlighed til Christum og et Mærke paa et fornyet Hjerte. „De, som ikke behage sig selv, behage Gud bedst." De som ere de største Syndere i sine egne Øine, ere ofte de største Helgener i Guds Øine. Det syndige Hjerte med sin Svigefuldhed lærer os, at vi ikke maa stole paa os selv, men hænge ved Guds blotte Naade i Christo Jesu. Det lærer os, hvor høit vi maa agte vor Forløser med Hans Blod og Fortjeneste. Og fremfor Alt, saa maatte det dog være besynderligt, om jeg ikke skulde finde ligesaa megen Aarsag til Glæde i Jesu hellige, rene, kjærlige, guddommelige Hjerte, der er mig skjænket, som Aarsag til Bedrøvelse i mit eget syndige Hjerte. „Den udvortes Trængsel," som Gud paalægger os og hjemsøger os med, forekommer vel det udvortes Menneske ikke at være til Glæde; men efterdi vi ere visse paa at den er et Kjendetegn paa Guds Børn og en Trolovelsesring fra den Herre Jesus til Hans Brud (som et gudfrygtigt Hjerte engang udtrykte sig); - efterdi den derhos virker saameget Godt hos os og bidrager til at spæge det syndige Kjød, hvorover I allerførst klagede, og til at bøie det under Lydigheden imod Christum, og efterdi endelig den trofaste Gud, „Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud," trøster os overflødigt i al vor Nød og omsider vil forvandle vor Trængsel, som dog „er stakket og let, til en evig og over al Maade vigtig Herlighed" (2 Kor. 1, 3—5; 4, 17), hvad Synderligt have vi da at besvære os over? hvorfor rose vi os ikke tvertimod af vor Trængsel og glæde os i den? Naar vi klage over vort Kors, saa er dette det Samme, som om Esther vilde have beklaget sig over at hun et helt Aar blev beredt med Myrrha-Olie og kostelige Urter forat behage Kongen (Esth. 2, 12).

§ 6. Vel er Verden, som I siger, en Taaredal og et sandt Angesthav; men betænk, at vi ikke høre hjemme i den; vi skulle ikke blive der til evig Tid; vort Liv er en Reise og Pilegrimsvandring; vi drage frem blandt mange Møisommeligheder; overalt fare Hunde løs paa os; overalt piner og plager og bedrøver man os; men lad saa være; naar vi komme hjem, bliver Alt bedre. Imidlertid vandre vi under vor Guds Ledsagelse og Beskjærmelse; den Herre Jesus er vor Fører, Hans Hellig Aand vor Trøster, Hans hellige Engle vore Reisefæller. Vi komme Dag for Dag længere frem og nærme os mere og mere det himmelske Jerusalem, hvor vi agte os hen; vi tilbagelægge det ene besværlige Stykke Vei efter det andet, indtil vi naa frem til den evige Hvile. Djævelen støier og raser vel i Verden; men han kan ingen Skade gjøre os; „den, som er i og med os, er større end den, som er i Verden" (1 Joh. 4, 4). Lad Satan og Verden gjøre, hvad de ville; lad dem gjø imod os, slide os, krænke, ængste og forfærde os; de maa dog lade os komme frem til

Himmelen. Om Havet end fraader og raser nok saa heftigt, saa lader os dog ikke se saameget paa de brusende Bølger som paa Styrmanden, der staar tilrors og styrer vort Skib! Lader os ikke gjøre Verden den Tjeneste at blive bedrøvede for dens Skyld! Lader os sætte vor Guds Godhed imod deres Ondskab, den Herres Jesu søde Naade imod deres Forbitrelse, den Hellig Aands Trøst imod deres Spot og Undertrykkelse, og naar det ser besynderligt og forunderligt ud paa Jorden, saa lader os se op til Himmelen, der tilhører os! Himmelen maa dog vel have ligesaa megen Glæde, som Verden har Bedrøvelse.

§ 7. Guds Kirkes sørgelige Tilstand gaar os vel medrette til Hjerte; men herved maa dog alligevel ikke Guds Fred og Glæde i vor Sjel forstyrres. „Thi Guds faste Grundvold staar og har dette Segl: Herren kjender Sine.“ Om end Alting gaar hulter til bulter, saa maa dog Guds Kirke blive staaende. „Om ogsaa store Vandstrømme komme, saa skulle de dog ikke naa til Guds Hellige.“ Betænk ogsaa, at jo mere Ugudeligheden og Uretfærdigheden tager Overhaand, desto mere kunne vi holde os forvissede om at den yderste Dag nærmer sig; naar der ikke mere er nogen Tro, Kjærlighed og Hengivenhed paa Jorden, saa kommer Menneskets Søn og gjør en Ende paa alle Vederstyggeligheder, al Elendighed og al Ondskab. Hvad I derimod sagde „om Døden og Guds Dom,“ er ikke overensstemmende med Eders Tro og Christendom. For et Gudsbarn er Døden ikke rædsom, men trøstelig. Vi dø jo ikke, naar vi dø, men begynde da at leve evindelig; vor Elendighed tager en Ende i Døden, men ikke vort Liv; Døden fører os ud af Verden og ind i Himmelen; den bringer os fra Uro til Hvile, fra Trængsel til Glæde, fra Jammerdalen til Frydesalen. Den Kamp, som Naturen maa udholde med den, er ikke tung for de Troende; de kjæmpe sødeligen med Døden og seire ved Jesu Christi Kraft, Han, som har betaget Døden dens Vælde og skjænket os Seieren. „Hvo som tror paa Ham, dømmes ikke“ (Joh. 3, 18), ligesom vor Frelser ogsaa paa et andet Sted vidner: Sandelig, sandelig siger jeg Eder: „Hvo som hører mit Ord og tror den, som mig udsendte, har et evigt Liv og kommer ikke til Dommen, men er gaaet over fra Døden til Livet“ (Joh. 5, 24). Af alt dette er det nu aabenbart, at I, som et Guds Barn, ikke har Aarsag til at gaa og sørge, men tvertimod til at glæde Eder over Guds Naade og faderlige Omhu, over Hans vældige Beskjærmelse, søde Trøst og stedsevarende Bistand. Vel kan en Christen ikke gjøre for, at en Sørgmodighedens Taage undertiden lægger sig over hans Hjerte; men han maa dog saameget som muligt modstaa den og ligesom Solblomsten endogsaa i skyet Veir søge sin Glædessol, osv.

§ 8. I Betragtning af alt dette holder jeg for, I gudfrygtige Sjele, at vi Allesammen have større Aarsag til Glæde i Gud end til Bedrøvelse. Skulde de hengive sig til Sørgmodighed, de, som have Gud til Fader, den Herre Jesum til Gjenløser og Broder og den Hellig Aand til Trøster og Talsmand, - de, hvis Synder ere forladte og daglig forlades dem, - de for hvilke Jesu Christi Vunder staa aabne, - som have faaet Brev og Segl paa sin himmelske og evige Arv? Jeg tilstaar, at hvis vi ikke havde Andet end hvad Verden giver og under os, saa havde vi god Grund til bestandig at græde og sørge; men siden vi ere indesluttede i Guds evige Kjærlighed, leve i Samfund med Jesus Christus, Verdens Frelser, og ere forvissede om den Hellig Aands sikre Trøst og naaderige Iboelse, skulde vi da ikke snarere glæde os end græmme os? Den hellige Apostel har efterladt sig et herligt og kraf-

tigt Udsagn herom, idet han slutter sit andet Brev til Korinthierne med disse Ord: „Vor Herres Jesu Christi Naade og Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund være med Eder Alle! Amen" (2 Kor. 13, 13). Man kunde med al Ret sige, at dette er „den tredobbelte Traad" eller Snor, hvormed vi drages til Himmelen og som ikke hasteligen, eller snarere, som slet ikke sønderrives (Præd. 4, 12). Hvo som ret har grebet den og indsnøret sig fast i den, ham kunne alle Djævle og al Verden intet skade. Vi have til Opvækkelse af christelig Frimodighed og til Trøst for vore Sjele hidtil betragtet de to første Strenge i denne Snor, nemlig Guds Faderkjærlighed og vor Herres Jesu Christi Naade, formedelst hvilken Han har trolovet og formælet sig med vor Sjel; nu skulle vi gjøre den tredie, nemlig den Hellig Aands Samfund, Iboelse og indvortes Vidnesbyrd til Gjenstand for vore Overveielser. Han selv, den dyrebare Trøstermand, hjælpe os, at det maa ske med stor Nytte, til Hans Ære og vor Trøst og Opbyggelse, for sit Navns Skyld! Amen.

§ 9. Den herlige Barneret hos Gud og vor Sjels Formæling med Christo ere saa store Gaver, at det er umuligt, at vort Hjerte kan tro derpaa, saafremt ikke en særegen kraftig Virkning af den Hellig Aand kommer til, allerhelst, da det ofte maa taale en saa stærk Modsigelse af Satan, Verden og vor egen Samvittighed i saa mangfoldige Anfegtelser og Gjenvordigheder. Christi Brud er, som vi i forrige Prædiken sagde, lig en formælet Prinsesse, der med stort Besvær føres over Havet til sin Ægteherre; derfor har den Herre Jesus medgivet den en tro Raadgiver og Hjælper, der ei alene bestandig er om og hos den, men ogsaa i den, taler til den i forekommende Fare og Nød og opmuntrer den til Frimodighed, trøster den i Trængsler, styrker den i Skrøbeligheder, underviser den i tvivlsomme Tilfælder og bevarer og opholder den i Troen, om hvilken store Velgjerning vi nu skulle tale noget nærmere.

§ 10. Apostelen giver os i vor Text forsaavidt tvende Ting at betænke: 1) den Hellig Aands Iboelse i vore Hjerter og 2) Hans vigtigste Virksomhed. Om det Første siger han: I have annammet en sønlig Udkaarelses Aand, - den samme Aand vidner med vor Aand, og han lærer os dermed, at de Troende saaledes annamme den Hellig Aand, at Han paa det Allernøieste og Inderligste forener sig med deres Aand, det er: deres Sjel og dens Kræfter, oplyser deres Forstand med sit guddommelige Lys, beroliger deres Samvittighed og opfylder deres Hjerter med Trøst, Fred og Glæde; Han giver deres Sjel Forsikring om Barneretten hos Gud, ei alene udenfra, gjennem Ordet og de hellige Sakramenter, men ogsaa indenfra, ved sig selv, i et sandt, virkeligt, ihvorvel ubegribeligt Samfund, som Han staar i til den. Han bor i dem, ikke blot i Henseende til sine Gaver, men ogsaa i Henseende til sit Væsen; Han selv, den dyrebare Aand, forener sig med deres Aand og „fæster Bolig hos dem," ikke som Gjæst for en Tidlang, men saa at Han „bliver hos dem evindeligen" (Joh. 14, 23. 16). Han virker i dem, ikke ligesom Solen, der forbliver paa den høie Himmel og dog lyser paa og i Jorden, men ligesom Sjelen, der efter sit Væsen bor i Legemet, er forenet med det, opfylder det og virker igjennem alle dets Lemmer.

§ 11. Skriften taler ogsaa tydeligt og saare trøsteligt herom paa andre Steder. „Vide I ikke," siger Apostelen til Korinthierne, „at I ere Guds Tempel, og Guds Aand bor i Eder?" (1 Kor. 3, 16) — og atter til Timotheus: „Bevar det Gode, som er nedlagt hos dig" (Læren om Troen og om Kjærlig-

heden i Christo Jesu) „ved den Hellig Aand, som bor i os“ (2 Tim. 1, 13. 14). Apostelen synes med denne Talemaade at sigte til hvad der ofte siges i det gamle Testament, nemlig, at Gud Herren i Begyndelsen boede i Tabernaklet og siden i Templet og der paa mange Maader viste sig herlig og nærværende. Ligesom nu Gud Herren paa en særegen og fortrinlig Vis var tilstede i Templet og opfyldte det med sin Herlighed, saaledes er Han i det nye Testament virkeligen og væsentligen tilstede i de Troendes Hjerter og aabenbarer i dem sin Herlighed, sin Godhed, Visdom og Almagt. Apostelen siger ogsaa, „at Synden bor i vort Kjød“ (Rom. 7, 17. 18), forat tilkjendegive, at den aldeles har indtaget og bemægtiget sig det gamle Menneske, - at dens Vanart og Gift er udbredt i alle Lemmer, ja alle Blodsdraaber, og det saaledes at den ikke stilles fuldkommen derfra før i Døden og Forraadnelsen, ligesom han ogsaa andetsteds siger, „at Guds Ord bør bo iblandt os“ (Kol. 3. 16), og at „det maa forenes med Troen i dem, som høre det“ (Ebr. 4, 2), forat lære os, at Ordet, som en guddommelig Kraft, himmelsk Sæd og salig Sjelelægedom, ei alene maa berøre vore Hjerter, men ogsaa bevares deri og forene sin Kraft med vor Sjels Kræfter. Saaledes siger han ogsaa, at „Christus bor formedelst Troen i vore Hjerter“ (Efes. 3, 17), det er: at Han isandhed og væsentligen besidder, behersker og regjerer vore Hjerter og opfylder dem med al Guds Fylde. Ved at sammenholde disse indbyrdes overensstemmende Talemaader indsees letteligen, hvorledes den Hellig Aand bor i de Troende, nemlig saaledes, at Han, som en Aand, virkeligen og væsentligen forener sig med deres Aand og kraftigt driver, regjerer og leder dem. Han bliver deres Sjels Sjel, deres Livs Kraft, deres Hjertes Trøst, deres Forstands Lys, deres Villies Ro og Lyst, deres Hukommelses Skat, deres aandelige og guddommelige Livs Oprindelse, Begyndelse og Ende.

§ 12. Den hellige Apostel Peter siger til de Troende: „Herlighedens og Guds Aand hviler paa Eder“ (1 Pr. 4, 14). Udentvivl sigter han enten til hvad Esaias siger om den Herre Messias, nemlig, at „Herrens Aand skal hvile paa Ham“ (Kap. 11, 2), eller til hvad der siges om det Sted, som Herren havde valgt til sin Bolig i Jerusalem, idet Han selv siger: „Dette er mit Hvilested stedse og altid; her vil jeg bo, efterdi jeg har begjæret det“ (Ps. 132, 14), og Hans Ord ere da saaledes at forstaa, at den Hellig Aand har udkaaret sig de Troende til sin Bolig, og at Han med største Lyst og Glæde er hos dem, - at Han ei heller blot for en Tidlang vil svæve over dem, men have sit bestandige Hvilested i deres Hjerter. Jeg har tit forundret mig over disse Ord, at den alene salige, almægtige og algode Gud, i hvem Alt, hvad lever og er, finder Hvile og Glæde, erklærer at Han vil hvile paa og i os Mennesker, og at Han, „hvem Himlenes Himle ikke kunne omfatte“ (1 Kong. 8, 27), vil bo med største Lyst og Tilfredshed i vort lille og fattige Hjerte. Hvad Herligere og Større kan der siges om Menneskene?

§ 13. Endvidere siger den hellige Paulus, at „den Hellig Aand bliver af Gud rigeligen udøst over os ved Jesum Christum“ (Tit. 3, 6). Paa et andet Sted taler han endnu tydeligere om denne Sag, idet han siger: „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig Aand, som er os given“ (Rom. 5, 5). Udentvivl er Ordet udøse, som Skriften jævnlig betjener sig af om den Hellig Aand, et billedligt Udtryk, der sigter til Regnet, som Skyerne om Sommeren udøse over den tørre Jord og dens vansmægtende Planter for derved at læske og frugtbargjøre dem. Men ligesom Reg=

net ikke blot udvortes fugter Jordens Vækter, men ogsaa trænger ned igjennem Jorden til deres Rødder og blander sig med deres Safter, saaledes bliver ogsaa den Hellig Aand udøst over de Troende; Han forener sig med deres Aand, saa at Hans Nærværelse meddeler dem Fornemmelsen af guddommelig Trøst, Fred og Glæde, hvorfor ogsaa Apostelen ligesaa mærkeligt som smukt siger, at Guds Kjærlighed ved og med den Hellig Aand udøses i vore Hjerter. Den Hellig Aand er et Vand, der udflyder af den evige Guddoms Dyb og fører lutter guddommelig Kjærlighed og Godhed, lutter Kraft og Trøst, lutter Liv, Fred og Glæde med sig, ja som selv er alt dette. Naar nu et Hjerte fyldes med dette Vand, saa kan det jo ikke Andet end føle Guds Kjærlighed og blive drukkent deraf. Herhen hører ogsaa dette „Eftersom I da ere Sønner, har Gud udsendt sin Søns Aand i Eders Hjerter, som raaber: Abba, Fader!" (Gal. 4, 6). Han kalder den dyrebare Hellig Aand en Guds Søns Aand, ei alene, fordi Han fra Evighed af udgaar ligesaavel fra Sønnen som fra Faderen, og fordi Han skjænkes os formedelst den Herres Jesu Fortjeneste og Forbøn, men tillige, fordi Han især deleshed vidner om Guds Søn og dennes Midlerembede, forherliger Ham i vore Hjerter og formedelst Troen, som Han virker i os, tilegner os Hans Retfærdighed, Kjærlighed, Fred og Glæde. Han siger da om Ham, at Gud Fader har udsendt Ham som en Trøster og Talsmand, ikke forat være om os og hos os, men forat bo og virke kraftigt i vore Hjerter. Af alt dette er det nu forhaabentlig aabenbart, at en troende Sjel er et virkeligt Tempel og Sæde for den Hellig Aand, og at denne forener sig saa inderligt med vor Aand, at vore Sukke og Raab tilskrives Ham, saa at altsaa en saaden Sjel er en sand Helligdom, som har mere Helligt i sig end alle Templer i den ganske Verden.

§ 14. Men lader os nu ogsaa betragte den Hellig Aands vigtigste Virksomhed i Sjelen, hvorom Apostelen siger i vor Text: I annammede en sønlig Udkaarelses Aand, ved hvilken vi raabe: Abba, Fader! Den samme Aand vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn. Den Hellig Aand har vistnok endnu langt Mere at forrette i den troende Sjel: Han driver den kraftigt til det Gode (Rom. 8, 14), - „Han veileder den til al Sandhed" (Joh. 8, 13) og „fører den paa jævnt Land" (Ps. 143, 10), - Han indgiver dens Hjerte gode og hellige Tanker, lærer den i tvivlsomme og vanskelige Sager at vælge det Bedste, - Han udruster den med Visdom og Kraft, saa at den ved at svare og møde sine Modstandere med Frimodighed, - Han udstyrer den med allehaande herlige Gaver til Guds og Kirkens Tjeneste o. dsl. Men den største af alle Hans Velgjerninger er dog den, at Han som „en Barnerettens eller den sønlige Udkaarelses Aand" (hvilket Navn Han formedelst denne Hovedvelgjerning fortrinligen ynder) „vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn," hvilket Vidnesbyrd vi nu noget nærmere skulle omhandle.

§ 15. Et Vidnesbyrd tiltrænger man i ubekjendte, mørke, tvivlsomme, høivigtige og vanskelige Sager, forat man kan faa Sandheden bragt for Lyset og komme til Vished deri. Men nu er vor Barneret hos Gud tilligemed de Herligheder, der ere knyttede til den, en ubekjendt, mørk og vanskelig Sag for det naturlige Menneske og for Verden; den møder mangfoldige Modsigelser, dels af vort Kjød og Blod, især naar det befinder sig i Anfegtelse og Trængsel, dels af den ugudelige Verden, i hvis Øine de, som rose sig af at være Guds Børn og Himmelens Arvinger og dog ved Siden deraf

lide Fattigdom og Nød, ere Sværmere og Daarer. dels af Satan, der paa alle mulige Maader søger at berøve os denne Ros og Trøst og ved Foreholdelsen af vore Synder, ved mangehaande Anfegtelser og Gjenvordigheder at bringe os dertil, at vi enten med den ugudelige Verden udvælge dette nuværende gode Liv med dets syndige Glæder og lade alt videre Haab fare, eller at vi, udmattede ved bestandig Sørgmodighed, henfalde til Fortvivlelse; thi han ved godt, at Intet indeholder en saa kraftig Trøst i Trængsler og en saa stærk Opmuntring til Gudfrygtighed som Forsikringen om den guddommelige Naade og vor Barneret hos Gud i Christo. Her træder nu den Hellig Aand til og modsiger vort Kjød og Blod, Verden og Satan i kraftigste Maade; Han forener sig med vor Aand og staar som en Mand med den imod dens Fiender og Modstandere; Han tiltaler den trøsteligt og venligt, og ved denne indvortes Tiltale, tilegner Han den Guds Naadesforjættelser, lægger den Skriftens Kraftsprog paa Hjerte og forsikrer og overbeviser den om at den trods alle Kjødets Indvendinger og Modsigelser, al Verdens Spot, Foragt og Forfølgelse, al Satans Brølen, Støi og Raseri, al Trængsel, Nød og Anfegtelse dog er et Guds Barn, den Herres Jesu Eiendom og en Arving til Saligheden, hvoraf da ofte opstaar en saadan Frimodighed, at et af Djævelen og Verden velplaget Guds Barn midt i sin Trængsel udraaber: „Min Gud! dit kjære Barn jeg er, Trods Verden, Djævlen og hans Hær."

§ 16. Vel lader dette den Hellig Aands Vidnesbyrd og Hans indvortes Tiltale sig bedre erfare end beskrive og udsige; men ikkedestomindre er det høifornødent og nyttigt, at man efter Guds Ord saavidt muligt fremstiller denne Sag, ihvorvel det hermed gaar En som en Maler, der vel kan meddele et Billede, som han med Flid udarbeider, et smukt Udseende, men dog ikke Livet. Vi ville afhandle det efter den Formue, Gud skjænker. Naar den troende Sjel mangengang næsten er bedrøvet indtil Døden og trykkes og besværes af Fattigdom, Sygdom, Foragt, Bagvaskelse, Forfølgelse, Sorg og Kummer, - naar Synd, Død, Djævel og Helvede sætte ind paa den og have omringet den som lutter hvislende Slanger, gjøende Hunde, tudende Ulve og brølende Løver, saa at den bliver angest og forskrækket og hverken ved ud eller ind, saa lærer Erfaringen, at der midt i saadan Angest først opstaar en længselsfuld, inderlig, lønlig Sukken efter Gud og Hans Hjælp, hvilket er det første Kjendetegn paa den i den betrængte Sjel boende og med den bedrøvede Aand forenede Hellig Aand; dette er Begyndelsen til Hans guddommelige Trøst; efterdi disse Sukke komme fra Gud og gaa til Gud, medføre de en skjult stor Kraft, ved hvis Hjælp Sjelen holder Stand imod alle sine Fienders Anfegtelser og ikke bukker under for dem.

§ 17. Siden ytrer sig da ogsaa en indvortes Tiltale, der vel er saa lønlig og skjult, at Ingen hører og mærker den uden Menneskets Aand, som den Hellig Aand vil overbevise om Guds Naade og dets sønlige Udkaarelse, men som dog er saa kraftig og gjennemtrængende, at al Hylen, Gjøen og Brølen af Helvedes Hunde, Ulve og Løver ikke formaar at overdøve den. Da taler den ene Aand til den anden; da forsikrer den himmelske Trøster Sjelen, at den endnu urokkeligen og uforanderligen er indesluttet i vor Herres Jesu Christi Naade, i Guds Kjærlighed og Hans eget Samfund. Den Hellig Aands Tiltale er ingen tom Lyd, men er Kraft og Liv, som naar en tro Ven staar foran sin syge Vens Seng og ei alene tiltaler ham saare venligt og bevægeligt, men ogsaa tørrer Sveden af ham og rækker ham en Citronskive eller et kinesisk Æble til en hjertestyrkende

Vederkvægelse. Den Hellig Aands indvortes trøstelige Tiltale er ligesom den Vind, der møder Sømændene, naar de nærme sig de krydderfulde Øer Ceilon, Madagaskar og andre, og som efter deres Vidnesbyrd, der have erfaret det, ei alene medfører en yndig Lugt, men ogsaa en oplivende og styrkende Kraft. Man kan kjende denne Tiltale paa hvad der i Skriften er optegnet derom, som naar David siger: „Sig til min Sjel: jeg er din Frelse" (Ps. 35, 3), det er: Min Gud, lad din Hellig Aand forsikre mig om at Du ikke vil forlade mig, - at din Hjælp ikke skal udeblive, og giv mig Naade til at oppebie den med stille Taalmodighed! (Dr. Osiander tilføier her de Ord: Vi skulle ogsaa bede, at Herren i Anfegtelse vil tale trøsteligt til os ved sit Ord og den Hellig Aand i vore Hjerter.)

§ 18. Saaledes ogsaa: naar Gud Herren udtaler de trøstefulde Forjættelser: „Jeg er med dig og vil bevare dig; jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig; frygt ikke; thi jeg er med dig; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja opholdt dig; frygt ikke; thi jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min; frygt ikke, du meget elskelige Mand! Fred være med dig! vær frimodig, ja vær frimodig! Eders Hjerte forfærdes ikke og frygte ikke! Fred lader jeg Eder; min Fred giver jeg Eder" o. fl. a. (1 Mos. 28, 15; Ebr. 13, 5; Esai. 41, 10; 43, 1; Dan. 10, 18; Joh. 14, 1. 27), saa er alt Saadant en Skildring af hvad den Hellig Aand taler til de Troendes Sjele. Netop disse Guds Forjættelser taler Han ind i deres Hjerte og gjør, at de fornemme Kraft, Trøst og Liv deraf. Da er det ret, som naar en helbredende, lindrende Olie gydes i et smertefuldt Saar, - som naar man vederkvæger et mat og afmægtigt sygt Menneske med et vellugtende Vand eller en Drik Vin eller en anden kraftig Hjertestyrkning - som naar de af Heden næsten fortørrede Blomster atter forfriskes ved den svale Dug. Da opmuntres den bedrøvede Sjel og styrkes i Gud, saa at den tilsidst lykkeligen overvinder al Anfegtelse og gjør sine Fiender tilskamme. Derfor kaldes nu den Hellig Aand en Naadens Aand (Sak. 12, 10), fordi Han nemlig ikke blot skjænkes af Naade, men fordi Han ogsaa medfører en virkelig og kraftig Forsikring om Guds Naade og stiller de Troendes urolige Hjerter tilfreds med Guds Naade, ligesom Han ogsaa af samme Grund kaldes et Pant og Segl (2 Kor. 1, 22; Efes. 1, 13. 14), fordi Han ved sig selv forsikrer os om at vi høre til Guds udvalgte Børn, som den hellige Johannes siger: „Derpaa kjende vi, at vi blive i Ham og Han i os, fordi Han gav os af sin Aand" (1 Br. 4, 13). Han kaldes ogsaa „Kraftens og Kjærlighedens Aand" (2 Tim. 1, 7), fordi Han husvaler vore Sjele med Smagen af Guds søde Kjærlighed, kommer vor Skrøbelighed tilhjælp og styrker os saaledes, at vi kunne modstaa hele Helvedes Porte, Magt og Træskhed. Han kaldes en Troens Aand (2 Kor. 4, 13), ei alene, fordi Han ved Ordet fra Først af vækker Troen i os, men ogsaa, fordi Han ved sin stedsevarende Iboelse og trøstelige indvortes Tiltale bevarer, styrker, opholder den og bringer den til fuld Virksomhed, saa at vi kunne leve af vor Tro og virkeligen nyde den.

§ 19. Mærkeligt er det, hvad den hellige Apostel siger: „Vi have ikke annammet Verdens Aand (en bedragelig, falsk Aand, der har meget Skin, men liden Kraft, meget Brask og Bram og mange Ord, men liden Gjerning og Virkelighed), men den Aand, som er af Gud, paa det at vi kunde kjende det, som er os skjænket af Gud" (1 Kor. 2, 12). Det gaar os ofte ligesom de uforstandige Smaabørn, der ikke vide at vurdere de Ting, der gives dem, efter deres rette

Værdi; de vilde ligesaa snart vælge en Regnepenge som en Dukat, et Æble som et Guldstykke, en Dukke som en kostbar og nyttig Bog. Vi vide ikke at skatte vor Barneret hos Gud, vort Samfund med den Herre Jesus, Syndernes Forladelse, Salighedens Forjættelse, Guds Ord, de hellige Sakramenter og Deslige. Vi forgabe os letteligen i den verdslige Forfængelighed, Pragt og Rigdom og tænke, at naar vi kunde nyde Verden efter Ønske og Villie, saaledes som Andre, saa vare vi fuldkommen lykkelige Mennesker. Men Guds Aand lærer os, hvor ussel og ringe Alverdens Herlighed er, og hvilken stor Lyksalighed det er at høre til Guds Børn og Eiendomsfolk, til den Herres Jesu Faar. Vi ligne et enfoldigt Menneske, der har faaet et herligt Naadebrev af en Konge, hvilket hjemler ham allehaande Friheder, Titler og Eiendomme, men hvis Indhold han ikke selv kan læse og lære at kjende, førend en Anden læser og forklarer det for ham. Evangeliet er vistnok et Guds Naadebrev, ved hvilket de største og dyrebare Forjættelser (2 Pet. 1, 4), allehaande Herligheder og himmelske Eiendele skjænkes os; men vort taabelige Hjerte forstaar Intet deraf, førend den Hellig Aand oplader vore Øine og vor Forstand og grundigt forklarer os Guds Naade.

§ 20. Her kunne ogsaa disse Ord anføres: „I ere Christi Brev, besørget ved vor Tjeneste, indskrevet ikke med Blæk, men med den levende Guds Aand, ikke i Stentavler, men i Hjertets Kjødtavler" (2 Kor. 3, 3). Apostelen vil sige Saameget som at han ingen andre Breve behøver til at prise sit Embede end sine omvendte Tilhørere, i hvis Hjerter han ved Guds Aand og Naade saaledes har indskrevet Kundskaben om Jesus Christus, at den aabenbarer sig i deres hellige og gudelige Levnet. Men herved giver han os at forstaa, at den Hellig Aand ligesom indskriver Jesu Christi Kjærlighed, Trofasthed og Sødhed med Hans Blod i vore Hjerter. Et sædvanligt Brev eller Stykke Papir, der er fuldskrevet med de herligste Ting, føler og ved selv Intet deraf, men fremstiller kun for Andre, hvad det har modtaget. Naar derimod Jesu søde Navn, det er: den levende Kundskab om Ham, ved den Hellig Aand er indskrevet i vort Hjerte, saa læser dette Skriften i sig selv og fornemmer deraf en sød Trøst og stor Frimodighed. Som den Hellig Aands Tale er, saa er Hans Skrift; Hans Bogstaver ere levende og kraftige og saa dybt indskrevne i Hjertet, at hverken Ild eller Vand, hverken Død eller Djævel kan udslette dem.

§ 21. Derfor siges der om den dyrebare Hellig Aand, at Han vidner om Christo (Joh. 15, 26), ei alene udvortes gjennem Evangeliets offentlige Prædiken, men først og fornemmelig indvortes i de Troendes Hjerter, ligesom ogsaa, at Han herliggjør Ham, det er: at Han lærer os at kjende og forstaa Hans ubegribelige Kjærlighed, urokkelige Trofasthed, høie Embede, dyre Fortjeneste, fuldkomne Retfærdighed og hele Salighed. Christi Herlighed er skjult under Kors, Skjændsel, Fattigdom, Ringhed o. a. M., ligesom en kostbar Ting, der er indsvøbt i grove Tøier; men den Hellig Aand tager Svøbet af og viser vor Sjel, hvilken Trøst og Kraft der er skjult under Korset, hvilken Ære under Skjændselen, hvilken Rigdom under Fattigdommen, hvilken Høihed under Ringheden, og gjør os Christum saa kjær og dyrebar og kostelig, at vi agte ham høiere end alle Verdens Skatte, selv naar han hænger paa Korset.

§ 22. Apostelen siger: „Men vi alle, som med ubedækket Ansigt afspeile Herrens Herlighed, blive forvandlede efter det samme Billede fra Herlighed til Herlighed, som af Herrens Aand" (2 Kor. 3, 18). Den Herres Jesu Aasyn straaler af et guddommeligt Lys og er opfyldt

med Naadens liflige Glands. Men dette Lys vil Han ikke beholde for sig selv alene, men meddele det til vort Hjerte, som til et Speil; Han vil afbilde sig i vor Sjel, ikke som en livløs Skygge, men som en levende, guddommelig Kraft. Omendskjønt nu Jesu livsalige Aasyn er blottet, d. e.: villigt og rede til at afbilde og afspeile sig i vort Hjerte, saa er dette dog ikke af Naturen modtageligt for et saadant ædelt Billede; ja selv efterat det ved Guds Naade er gjort modtageligt derfor, er det ofte ligesom et plettet og dunkelt Speil, hvori et Billede ikke rigtig kan gjenkjendes. Men se, den Hellig Aand arbeider stedse paa vort Hjerte; Han polerer og renser dette Speil mere og mere Dag for Dag, saa at det bliver forvandlet, og saa at Jesu Christi ædle Billede straaler stedse klarere og klarere deri, indtil vi omsider fra denne Ufuldkommenhed naa frem til den himmelske Salighed, hvor Jesus Christus vil speile sig i os, oplyse, gjennemstraale og forklare vor Sjel og vort Legeme saaledes, at vi blive ligedannede med Hans forklarede Legeme og guddommelige Sjel.

§ 23. Af denne Fremstilling vil det forhaabentlig være saa temmelig indlysende, hvad den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd vil sige, og hvorledes Han bor og virker i vore Hjerter. Ikkedestomindre ville vi ogsaa forklare Sagen ved nogle Exempler. Lader os for det Første se hen til den hellige Apostel selv, hvis Ord vi hidtil have overveiet. Han var udentvivl i sin Tid med Hensyn til sin udvortes Tilstand et af de elendigste og mest plagede Mennesker i Verden, som han ogsaa selv siger: „Mig synes, at Gud har fremstillet os Apostle som de Ringeste, som overantvordede til Døden; thi vi ere" (i vore mangfoldige Trængsler) „blevne et Skuespil for Verden, baade for Engle og Mennesker. Vi ere Daarer for Christi Skyld; vi ere foragtede; indtil denne Time lide vi baade Hunger og Tørst og ere nøgne og faa Mundslag og have intet vist Opholdssted; vi blive overskjældte, forfulgte og bespottede" (1 Kor. 4, 9 flg.). Det er bekjendt, hvilken lang Fortegnelse over sine Trængsler han har efterladt sig (2 Kor. 11. 23 flg), hvorved isærdeleshed er at mærke, at han foruden alt andet Kors, der var forbundet med hans mangfoldige, vanskelige og besværlige apostoliske Arbeide, tillige havde en Torn i Kjødet og maatte taale Satans Mundslag. Hvad var det imidlertid, som opretholdt denne elendige, skrøbelige, ængstede, forfulgte og af Djævelen og Menneskene saa haardt plagede Mand i alle hans Trængsler? Intet uden Guds Naade, Foreningen med Christo og den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd, bestandige trøstelige Tiltale, og styrkende Kraft, hvilket han ei alene i vor Text, men ogsaa paa mange andre Steder selv tilstaar.

§ 24. Uagtet alle Gjenvordigheder var han fuld af Frimodighed; han var uforfærdet; han gav intet Øieblik efter for Satan og hans Haandlangere; han angreb Djævelen i hans Befæstninger og forstyrrede hans Rige paa alle Steder; han havde overvættes Glæde i alle sine Trængsler; ja han roser sig endog af disse, til Trods for Djævelen og Verden. Slaa de ham til Jorden, saa staar han frimodigere op igjen; forhaane de ham, saa holder han det for en Ære; forjage de ham fra et Sted, saa prædiker han sin Jesum paa et andet Sted; han bliver ikke træt og giver sig ikke over; han er rede til ei alene at lide Sult og Tørst, Skam og Skjændsel, Baand og Lænker for Christi Skyld, men ogsaa til at dø for hans Navns Skyld; han agter alt hvad Kosteligt, Herligt og Helligt der er i Verden for Tab og Skarn mod sin Jesum, hvis Sødme han smager i sit Hjerte. Djævelen fnyser og raser imod ham; han slaar ham med knyttede Næver; han plager og ængster ham Nat og

Dag; Verden bespotter og beskjæmmer ham; den belyver og bedrager ham; den slaar og prygler ham; den udskjælder ham for en Forfører og Oprører, en Daare og Rasende; den agter ham for et Udskud, en Skovisk og et sandt Djævelsbarn; men han ændser det ikke og siger: „Jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham til hin Dag. Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os. Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, os nemlig, som ikke have de synlige Ting for Øie" (2 Tim. 1, 12; Rom. 8, 18; 2 Kor. 4, 17. 18). Ser engang! Djævelen og hans trofaste Veninde, den ugudelige Verden, anstrenge sig til det Yderste for at gjøre ham det for broget og knække hans Mod; men han ler dem ud og siger, at Alt, hvad de hidtil have tilføiet ham, er kun noget Lidet og Ubetydeligt; det fortjener ikke at sammenlignes med Saligheden; ja han spotter dem endog, sigende: „Hvo skal kunne skille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd?" (Tror du, at dette skal kunne gjøre det, Verden? - eller har du maaske endnu noget i Baghaanden?) „Men i alle disse Ting mere end seire vi ved Ham, som os elskede. Thi jeg er vis paa at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre" (Rom. 8, 35. 37—39). Hvad er nu dette Andet end Frugten af det indvortes Vidnesbyrd af den Hellig Aand, som boede i hans Hjerte, gav ham Kraft og Styrke til at overvinde Alt og forsikrede ham om hans Barneret hos Gud og om den Naadelon, der efter alt hans Arbeide ventede ham i Himmelen.

§ 25. Saaledes ogsaa med den Herres Jesu første Blodvidne, Stefanus. Hans Fiender omringede ham i stort Antal, og forsøgte først med sin Skolekløgt og Kunst at bringe ham til Frafald fra sin Jesus (Ap. Gj. 6, 9), og da dette ikke slog til, overfaldt de ham, reve ham med sig og førte ham for Raadet (det samme Blodraad, som havde fordømt Jesum selv og overantvordet Ham til Døden paa Korset). Her stod Lammet midt iblandt Ulvene og havde haft god Grund til at skjælve og bæve; men Guds Herlighed lyste ud af hans Øine, og han var ved saa roligt og uforfærdet Mod, „at de saa hans Ansigt som en Engels Ansigt" (V. 15). Han var saa livsalig, venlig, frimodig og uforfærdet at se til som en yndig Engel; han var saa uforstyrret i sit Sind, at han kunde gjøre et kort Uddrag af hele Skriften og holde en lang Tale. Da de nu bleve forbitrede, bede Tænderne sammen og stormede ind paa ham, „saa han den aabnede Himmel og Guds Herlighed og sin Jesum staaende ved Guds høire Haand" (Kap. 7, 54 flg.). Da Stenene allerede fløi om hans Hoved, paakaldte han alligevel sin Jesum og befalede sin Aand i Hans trofaste Hænder. Og da Sjelen gik ud af ham, havde han endnu saamegen Ro i sit Hjerte og Kjærlighed til sine Fiender, at han bad for dem og saaledes blidt og saligen hensov. Hvorfra kom nu denne Trøst, denne Frimodighed, denne Frygtløshed indtil Døden? Skriften siger: „Stefanus var en Mand, fuld af Tro og den Hellig Aand" (Kap. 6, 5. 10; 7, 55). Saa var det da altsaa den Hellig Aands Kraft, hvorved han overvandt sine Fiender, den Hellig Aands Trøst, der gjorde ham saa frimodig, den Hellig Aands Drift og Tiltale, der op=

holdt ham i Troen og Kjærligheden til den Herre Jesus indtil Døden.

§ 26. Disse Exempler ere saare udmærkede, og mangen enfoldig Christen vil maaske tænke, at de ere aldeles enkeltstaaende. Vi ville derfor ogsaa anføre nogle andre. Erfaringen lærer, at sørgmodige og anfegtede Mennesker ofte hos sig selv fornemme ligesom en Samtale mellem to stridende Parter, hvoraf den ene klynker og klager, den anden trøster og styrker. I den gyldne Psalmernes Bog er dette paa forskjellige Steder meget smukt fremstillet. „Hvorfor er du nedbøiet min Sjel, og bruser i mig? Bi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham, mit Ansigts Frelse og min Gud“ (Ps. 42, 6. 11). David har i det Foregaaende omtalt sin Sjels Bedrøvelse og skildret dens Urolighed; nu trøster han den ved en Tiltale, som den Hellig Aand giver ham i Sinde. Begyndelsen til den treogsyttiende Psalme viser, at Profeten, før han forfattede samme, havde siddet i dybe og sørgmodige Tanker. Hans Kjød og Blod sagde: Er jeg et Guds Barn, hvorfor gaar det mig da saa ilde og de Ugudelige saa godt? Den Hellig Aand svarer: Ak, jeg vil dog haabe, at jeg er et Guds Barn, siden jeg har de herlige Forjættelser i Hans Ord og er traadt i Pagt med Ham ved Omskjærelsen, osv. Kjødet vedbliver: Imidlertid have vi dog hver Dag Korset paa vor Nakke og maa daglig se de Ugudeliges Overdaadighed for vore Øine. Aanden svarer, styrket af den Hellig Aand, som forener sig med den: har da ikke Gud stedse og altid behandlet sine kjæreste Børn saaledes? Ligger der ikke skjult en Guds Kjærligheds Hemmelighed under Korset? Skal man da blot dømme efter det udvortes Udseende og Begyndelsen og ikke efter den indvortes Beskaffenhed og Udfaldet? Ere da Verdens forgjængelige Ting et Kjendemærke paa Guds Børn, eller kunne de skjænke nogen sand og varig Lyksalighed? Herpaa følger den Slutning: „Ikkun god er Herren mod Israel“ (alle Troende), „imod de Rene af Hjertet“ (Djævelen, Verden og vort Kjød og Blod faa nu sige, hvad de ville — Ps. 73, 1 fl.). Noget Lignende finder man ogsaa andetsteds: „I mit Hjerte vilde jeg eftertænke, og min Aand randsagede. Vil da Herren i al Evighed forkaste, og vil Han ikke mere vedblive at vise Naade? Er det for bestandig forbi med Hans Miskundhed? Er Hans Ord forsvundet fra Slægt til Slægt? Har Gud forglemt at være naadig? Har Han i Vrede tillukket sin Barmhjertighed?“ Se, hvilke sørgmodige og skrækkelige Tanker der ofte kunne opstaa hos et bedrøvet Menneske! Men se tillige, hvorledes han fatter Mod igjen ved at lytte til den Hellig Aands Trøst og indvortes Tiltale: „Da sagde jeg: min Plage er dette“ (den Hellig Aand siger til Sjelen: efterdi Gud elskede dig, saa kunde du ikke gaa fri for Anfegtelser); „det er Aar fra den Høiestes høire Haand“ (det kommer fra den Høieste, og det staar ogsaa i Hans Magt at forandre det; den, som har paalagt Korset, kan og vil ogsaa tage det af igjen — Ps. 77, 7 flg.).

§ 27. Jeg beraaber mig paa alle gudfrygtige Sjeles Vidnesbyrd om at det endnu ikke gaar anderledes til. De fornemme ofte En i sit Indre, som siger til dem i deres Kummer: Hvorfor er du saa bedrøvet? hvorfor sørger du? hvorfor græder du? Ham svarer en Anden: Ak, skulde jeg ikke være bedrøvet? skulde jeg ikke græde? jeg har jo ikke en god og lykkelig Time her i Verden; jeg er fattig, elendig, hjælpeløs og forladt; jeg raaber til Gud; men Han agter ikke paa det; jeg bliver ingen Hjælp var; det lader til at Han for mine Synders Skyld har forladt mig og ikke vil vide af mig; jeg finder ingen Trøst paa Jorden; mine Slætninger og Venner ville

ikke kjendes ved mig, osv. Herpaa følger: Har du da ikke lært Guds Maader og Veie at kjende af Hans Ord? heder det ikke: jo kjærere Barn, des skarpere Ris? pleier ikke Gud at lade sine kjæreste Børn mindst vide, hvor høit Han elsker dem? se hen til alle Hans Helliges Exempler; har Han ikke ofte omgaaets underligt og uforklarligt med dem, men dog saaledes, at Hans Miskundhed og Trofasthed ved Enden har været synlig i Alt? Har han ikke for Skik at tie, paa det at vi skulle raabe desto ivrigere, og forat vor Tro skal opvækkes desto mere og blive saameget kjendeligere? ere ikke de, som Verden foragter og udler, de mest Anseede og Elskede i Himmelen? betænk dig dog du Guds Barn; vær ved godt Mod, og føi dig i din Guds hellige og gode Villie, osv. Dette foregaar i stor Hast og just ikke med saadanne Ord, men gjennem Hjertets lønlige Sukke og Samtaler, hvis Mening dog er den samme. Og hvad er nu dette Andet end et Vidnesbyrd og en trøstelig indvortes Tiltale af den Hellig Aand, hvis Kraft man ogsaa snart føler, idet man ofte fatter en frimodig Beslutning om at holde ud og bære sit Kors med Taalmodighed, saalænge Gud behager?

§ 28. Isærdeleshed giver Guds Aands Vidnesbyrd sig tilkjende, naar Satan vil gjøre os Saligheden, Naadevalget, Troens Bestandighed stridig og desaarsag har det travlt med at drage os bort fra det guddommelige Ords sikre Trøst og sætte os paa ustadige, sørgmodige Tanker. Negtes kan det ikke, at Guds Børn tit have den meste Kummer for sin Saligheds Skyld og fordetmeste arbeide derpaa med Frygt og Bævelse, medens derimod de ugudelige Hyklere nok saa godt kunne trøste sig selv og efter sin egen Formening ere saa visse paa Himmelen, som om de allerede vare derinde. Desuagtet lærer dog Erfaringen, at de Troende undertiden føle en Forvisning, som de ikke formaa at udsige, hvorom der senerehen vil blive Leilighed til at tale udførligere. Her maa det være nok at anføre et Exempel, nemlig en anfegtet Jomfru i London i England, som efter overstaaet Uveir ytrede disse Ord: Om alle Mennesker i Verden havde sagt mig (da jeg endnu var i Anfegtelse og Nød), at Christus var død for mig, og at mine Synder vare mig forladte, saa havde jeg dog ikke kunnet tro det; nu derimod (da jeg ved Christi Kraft har vundet Seier), om ogsaa alle Engle og Djævle vilde sige mig, at Synderne ikke vare mig forladte, vilde jeg dog ikke tro dem.

§ 29. Af alt dette er det nu forhaabentlig indlysende, hvad Apostelen mener, naar han siger: „Den Hellig Aand vidner med vor Aand, at vi ere Guds Barn," og ligeledes, hvorledes det er at forstaa, naar den Hellig Aand kaldes de Troendes Trøster eller Talsmand, og naar der siges, at de ere beseglede med den Hellig Aand, - at Han er et Pant paa deres Arv, osv. Guds Aand taler ei alene til dem udvortes ved Ordet, men ogsaa indvortes ved sin Kraft; Han bereder, forat jeg skal tale paa menneskelig Vis om guddommelige Ting, et Kraftvand (en Tinktur) af Ordet, en levendegjørende, hjertestyrkende Saft og lader nogle Draaber deraf falde i Hjertet; Han selv forener sig med vor Aand og lader den væsentligen og virkeligen føle den Ordets Kraft, der udgaar fra Ham selv; Han trøster os i vore Trængsler, ikke med tomme Ord og blotte og bare Løfter, men med en inderlig Forening og kjærlig Iboelse, og paa denne Maade giver Han os en kraftigere Forsikring end alle Engle og Mennesker tilsammen kunde give os. „Hvo som nu troer paa Guds Søn, han har dette Vidnesbyrd i sig selv" (1 Joh. 5, 10).

§ 30. Af denne Lære bør vi nu mærke os: 1) at den Christnes Stand er den saligste af alle, og at den aller-

deiligste Skabning ikke kan sammenlignes med den troende Sjel. Jeg taler gjerne om denne Sag, for den nuværende Verdens Skyld; thi den ved ikke eller vil ikke vide af nogen anden Herlighed end den, som skinner i Øinene; hvad der ikke er høit og stort i Forfængeligheden og vel anskrevet hos de Høie og Store, - hvad der ikke glimrer af Guld og Sølv og straaler af Perler og Diamanter, det agter den kun for Lapperi og Daarskab. Og efterdi Christendommen nu engang ikke er efter dens Hoved, saa er den ogsaa ringe og foragtelig i dens Øine. Derfor finder man saa Faa, som lægge alvorligt Vind paa den. Med de aandelige Øvelser gaar det mestendels overalt lunkent og koldsindigt til, fordi man mener, at derved intet Andet er at vinde end et svagt Haab om et bedre Liv efter Døden. Dette maa man da modarbeide ved en idelig Betragtning af Guds Børns Herlighed, selv i dette Liv. Vi have allerede talt Mangt og Meget derom i de foregaaende Prædikener, og vi have nu atter en Sag for os, med hvilken al Verdens Lyksalighed ingen Sammenligning taaler, nemlig den Hellig Aands Forening med vor Aand, Guds Iboelse i vore Sjele og den Forsikring om den himmelske Arv, som derigjennem bliver vort Hjerte tildel. Hvad kan være herligere for en Skabning end at den er et levende Tempel for den hellige, høilovlige og majestætiske Gud, - at den Hellig Aand træder i et saa nært Samfund med dens Aand, at der næst den personlige Forening mellem den guddommelige og den menneskelige Natur i Christo ingen nøiere, fastere og trøsteligere Forening findes i Himmelen eller paa Jorden, og at Han under denne Iboelse ikke er orkesløs, men velsigner dens Hjerte med sin Fred og opfylder den med al Guds Fylde.

§ 31. Hvad er Salomos Tempel, der næsten var overtrukket med Guld baade indvendig og udvendig og opfyldt med mangfoldige Skatte og Kostbarheder, imod en troende Sjel, der er et Tempel for den Hellig Aand? Vel boede Gud ogsaa i Salomos Tempel, men ikke paa den Maade som i de Troendes Hjerter. Hint var en livløs Bygning, gjort af Menneskehænder, i hvilken Gud viste sig herlig en Tidlang, men som Han nu har forladt og Menneskehænder i Bund og Grund ødelagt; den menneskelige Sjel derimod, er et levende Tempel, som Gud har beredt sig til en Bolig, forat blive der evindelig. Betragt et smukt og velpoleret Glas, der er fyldt med rød Vin og gjennemskinnet af Solstraalerne; forestil dig de allerædleste og skjønneste Blomster, naar de vise sig om Vaaren i sine brogede Kjortler lig jordiske Stjerner; se til den deiligste Prinsesse af Verden, naar hun, iført en Klædning, der overalt straaler af Diamanter, med en kongelig Krone paa sit Hoved, omgiven af mange Lys og Blus, prunker som en dødelig Gudinde. Ja tag dig en Samling af de allerkosteligste Ædelstene, Diamanter, Rubiner, Hyacinther, Smaragder, Safirer og hvad de nu ellers hede, - indfat dem paa den allerprydeligste Maade, - foren og sammenstil dem saaledes, at de danne en Lygt og sæt et Lys i denne; saa vil du vistnok faa et vidunderligt deiligt Syn at se; men hvad ere imidlertid alle klartskinnende, men skrøbelige Glas, alle smukke, men forgjængelige Blomster, alle pragtfulde, men jordisksindede Prinsesser, alle Diamanter og andre Ædelstene i den hele Verden imod en hellig og troende Sjel, hvori den Hellig Aand virkeligen og væsentligen bor? Kunde vi se den i den Glands, hvori den straaler for Gud, saa vilde vi agte al forfængelig og forgjængelig Pragt for Intet. Man læser om mange smukke Kirker i Verden; men om man ogsaa kunde bygge en af bare Guld, med Vinduer af Diamanter, Døre af Perler og udstyret med al anden Pry-

delse af udvalgte Ædelstene, hvad var den dog imod en Sjel, som er et levende Guds Tempel, hvori den Hellig Aand bor, prædiker, arbeider og virker? Beklageligt er det kun, at vort Hjerte er saa taabeligt at det ikke rigtigt forstaar eller skatter denne de Troendes Herlighed.

§ 32. Saa lader os da alt mere og mere tragte efter denne Salighed og af Guds Ord hente Forvisning derom i Troen. Vil du være høi og adelig, mit Medmenneske, saa bliv et Guds Barn; vil du være stor, rig og lykkelig, saa indtræd i Jesu Christi Samfund; vil du være skjøn, prægtig og anselig, saa bliv et Tempel for den Hellig Aand; lær at foragte Verden med dens usle og forgjængelige Stads og Pragt, og stræb efter at forstaa og erfare, hvad det Ord betyder: „Vor Herres Jesu Christi Naade og Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund være med Eder Alle!“ (2 Kor. 13, 13) saa skal du have Himmelen paa Jorden, ja i dig selv, i dit Hjerte. Christendommen er i intet Stykke ringere end Verden; den har Ære, Høihed, Herlighed, Glands, Skjønhed, Vellyst, Glæde, Rigdom og Alt, blot med den Forskjel, at Verdens gode Ting fylde Øinene, Christendommen derimod Hjerterne; Verden har mere Skin, Christendommen mere Kraft; Verden har Skyggen, Christendommen Væsenet. Hvo som forgaber sig i den udvortes Pragt, som de fleste Christne nutildags gjøre, han forglemmer den indvortes og betænker ikke, at Sjelen af Gud er skabt til at være Hans Tempel, Hans Bolig, Hans Himmel, som Han vil opfylde og lyksaliggjøre med sit Lys, sin Klarhed, Godhed og Salighed.

§ 33. Christendommen medbringer et indvortes Guds Rige i Sjelen og den Herres Jesu og Hans Aands Forening med vor Aand. For Gud er det ikkun om det Indvortes at gjøre, og vor Christendom er ikke sand, saalænge som den Hellig Aand ikke bebor, regjerer og behersker vore Hjerter, - saalænge som Han ikke oplyser, overbeviser, beroliger, glæder og styrker vore Sjele. Hos de Christne maa det hede: „En Gud og Alles Fader, som er over Alle og ved Alle og i Eder Alle“ (Efes. 4, 6). Vi høre ikke Guds Ord, forat det blot skal lyde i vore Øren, men forat det skal trænge ind i Hjertet med sin iboende guddommelige Kraft, og forat den Hellig Aand, der er med og i Ordet, skal forene sig med vor Aand. Ligesom vi nu bør have dette for Øie i alle vore hellige Øvelser, og ligesom vi ikke maa slaa os til Ro, forinden vi fornemme Guds Rige i vor Sjel, saaledes kunne vi ogsaa først da rigtigt dømme om hvilken Forskjel der er mellem Verden med dens Forfængelighed og Christendommen med dens Herlighed. Bliv en sand Christen, og lad Gud faa sit Rige i dig; saa skal du snart erfare, hvori der er den største Sødme, Herlighed og Salighed, i Christendommen eller i Verden.

§ 34. Lader os tillige af denne Lære øse en Trøst imod Alt, hvad der kan bedrøve vor Sjel! Jeg vil ingenlunde sige, at Christendommen er uden Kors, og at de, som Gud elsker fremfor Andre, blive forskaanede for Anfegtelser. Men jeg forundrer mig over at Gud tager sig saa hjerteligen af vore Trængsler, at Han ei alene har ladet foreskrive rigelig Trøst derimod i sit Ord, men endog udsender sin Hellig Aand i vore Hjerter, som den sande himmelske Trøster, der fylder den med levende og sikker Trøst. Naar et Menneske ligger paa sin Sotteseng, mat og kraftesløs, og hans Konge sender sine Tjenere til ham forat spørge til hans Befindende og tiltale ham trøsteligt, saa anser man det medrette for en sær Naade og Ære; men naar Herren selv kommer, sætter sig foran hans Seng, taler venligt med den Syge, tørrer Sveden af ham, rækker ham de hjertestyrkende Læ-

gemidler og paa alle mulige Maader søger at redde og opholde hans Liv, saa kan man ikke noksom forundre sig derover. Men det gjør vor Gud. Han sender ei alene sine Tjenere til sine betrængte og bedrøvede Christne og siger: „Trøster, trøster mit Folk! taler kjærligen til Jerusalem!" (Esai. 40, 1. 2) men Han nærmer sig selv til dem, forener sig med deres Aand og fylder dem med rig og overflødig Trøst, saa at der „flyder levende Vandstrømme af deres Liv" (Joh. 7, 38), det er, som Apostelen forklarer det: „saa at de ogsaa kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed de selv blive trøstede af Gud" (2 Kor. 1, 4). Ved den Hellig Aands Trøst bliver de Troendes Hjerte, ligesom en vandrig Hauge, saa overflødigt vederkvæget, at det ogsaa kan give andre Bedrøvede Del med sig i sin Trøst.

§ 35. Skriften siger om de første Menigheder i Judæa, „at de havde Fred og opbyggedes og gik frem i Herrens Frygt og i den Hellig Aands Trøst" (Ap. Gj. 9, 31). Den Hellig Aands Trøst bestaar deri, at Han gjør Guds Ord levende og kraftigt i Hjertet, saa at Sjelen smager Guds Kjærlighed og Godhed, føler sig forvisset om Syndernes Forladelse, har en glad og inderlig Tillid til Gud og et fuldkomment Haab om det evige Liv, — saa at den nyder sin Tro i en sød Fornemmelse af Guds Naade og er opfyldt med Retfærdighed, Fred og Glæde. Med saadan Trøst glæder og husvaler den Hellig Aand endnu alle gudfrygtige Sjele, efter hvad Erfaringen uimodsigeligen lærer; den ædle Gjæst er endnu tilstede i Guds Menighed, — den dyrebare Trøster og Talsmand har endnu ikke glemt sit Embede. Hvor tydeligt giver Han sig ikke ofte tilkjende hos bedrøvede, anfegtede og døende Mennesker! ja, hvor ofte mærke vi ikke Hans venlige, kraftige Tiltale og en sød Trøst i vore Hjerter! Lader os derfor være frimodige og trøstige i al Trængsel, da skal og vil og kan det ikke fattes os paa Trøst, Raad og Hjælp. Lad ske, hvad ske vil; kan Verden, Synden, Døden, Djævelen og Helvede forfærde, saa kan min Gud trøste; kunne de bedrøve, saa kan Jesus glæde; kunne de undertrykke og kvæle, saa kan Guds Aand styrke og vederkvæge. Vi have en Gud, der kan hjælpe, en Herre, der kan frelse og beskjærme, en Hjertensven, der kan trøste. „Vi trænges paa mange Maader, men forsage ikke; vi ere tvivlende, men ikke fortvivlende; vi ere forfulgte, men ikke forladte, nedslagne, men ikke fortabte" (2 Kor. 4, 8. 9). Et tørt Træ og en afhugget Pæl, der er nedrammet i Jorden, maa omsider forraadne og blive ødelagte af Regn og Uveir; derimod et grønt Træ, som har en levende Saft i sig, har ingen Skade, men tvertimod Gavn af Regnet. Saaledes maa ogsaa Verdensbørnene, der intet aandeligt Liv og ingen guddommelig Kraft have i sig, tilsidst fortvivle og fortabes, naar Trængselens og Anfegtelsens Uveir komme over dem. Vi derimod, som have Guds Kraft og den Hellig Aands Trøst i os, formaa ei alene at holde Stand i et saadant Uveir, uden at bukke under derfor, men ogsaa at drage Nytte deraf til vor Opbyggelse og Forbedring.

§ 36. Saa vær da ved godt Mod og uden Frygt, du christelige Sjel! thi om du end efter Guds hellige Raad og Villie har Meget af Christi Lidelser, saa bliver du ogsaa rigeligen trøstet af Christus og Hans Aand. Anfalder Satan dit Hjerte med allehaande sørgmodige Tanker, ligesom en Fiende en beleiret Stad, saa vid, at det er den Hellig Aands Bolig, og at Han bevarer og opretholder dets Fred, saa at Fienden dog ikke skal faa Bugt med det. Bestorme og ængste det kan han vel; men overvinde og indtage det kan han ikke. Han kan

vel forekaste os vore Synder og oppuste dem i vor Samvittighed som selve Helvedes Ild og Luer; men vi vide for vist, at den Hellig Aand imidlertid vil husvale vort Hjerte med sin guddommelige Tiltale som med en kjølig Dug og mild Luftning, forat vi skulle kunne overstaa Alt og gaa af med Seieren. Lad Helvedaanden længe nok udvortes forhaane os og kalde os Djævelsbørn, forbandede Mennesker og fordømte Helvedbrande, naar kun den Hellig Aand indvortes giver os Vidnesbyrd om at vi ere Guds Børn, - at vore Synder ere tilgivne, og at vore Navne ere skrevne i Himmelen, ja i Jesu saarede Hænder! Hvor let havde ikke David for at finde sig i Simeis Forhaanelser og uforskyldte Fornærmelser, idet han saa hen til sin Guds hellige og retfærdige Villie og i sit Hjerte var forvisset om at dette Uveir ikke var tilskikket ham til hans Fordærvelse, men til hans Bedste og snart vilde gaa over! (2 Sam. 16, 7 flg.). Hvor godt gjør det ikke en Christen, naar han falskeligen bagvaskes, og han har sin Samvittigheds Vidnesbyrd paa sin Side og kan sige med Job: „Mit Hjerte bebreider mig ingen af mine Dage. Se, endog nu er mit Vidne i Himmelen, og Han, som kan bekræfte mine Ord, i det Høie" (Job 27, 6; 16, 19). Men nu er den Hellig Aands Vidnesbyrd større og kraftigere end vor Samvittigheds Vidnesbyrd, og vi behøve ikke først at søge det i Himmelen! men det er i vort Hjerte. Skulde vi da ikke være trøstige og frimodige i Alt, hvad der vederfares os af Djævelen og Menneskene?

§ 37. Se til de hellige Martyrers Frygtløshed, hvorledes de have trættet de grusomste Voldsmænd og Bødler med sin Taalmodighed, - hvorledes de have betragtet den brændende Vedstabel som en deilig Brudeseng og spottet al Satans og hans Redskabers Ondskab. Sandelig Naturen gav dem ikke dette; men det kom fra den iboende Hellig Aands indvortes Kraft og Vidnesbyrd. Selv de spædeste Kvinder, ja endog smaa Børn have overvundet de rædsomste Pinsler og i Jesu og Hans Aands Kraft traadt Satan under sine Fødder, som Kirkehistorien lærer. Nu vel, denne Kraft vedvarer endnu; den er endnu ikke udslukket i Guds Kirke, skal ei heller udslukkes, saalænge Verden staar, og derved skulle vi da vel ogsaa blive mægtige til at overvinde langt mindre Trængsler og gjøre Djævelen tilskamme. Lad den gudsfornegtende Verden støie og rase og, tilskyndet af Mordaanden, opfylde Alt med Rov, Mord og Brand, „saa ere vi dog af Gud" (og i Gud) „og have overvundet hine; thi den, som er i os, er større end den, som er i Verden" (1 Joh. 4, 4). Tabe vi end Alt, saa kunne vi dog ikke tabe den Hellig Aands Trøst. Jeg har ofte hørt og erfaret, at den ugudelige Verden har forjaget og fordrevet Guds Børn og berøvet dem al timelig Velstand, men aldrig, at den har kunnet trænge dem ud af Jesu Christi og den Hellig Aands Samfund. Lad den røveragtige Verden plyndre en Christen, klæde ham nøgen af og fratage ham Alt; men mon den tillige mægter at fratage ham den Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund? En troende Sjel er aldrig saa fattig, at den jo er rigere end Verden. Selv Døden formaar Intet herimod; hidsige og langvarige Sygdomme, brændende og rivende Smerter i alle Lemmer og Dødsangesten kunne vel medtage Legemet, „saa at Benene hentæres og Livssaften forsvinder som ved Sommerens Tørke" (Ps. 32, 3. 4); men til den indvortes Livssaft, der vederkvæger Sjelen, kunne de dog ikke trænge ind. Ligesom den Hellig Aands trøstelige Tiltale er mest fornøden i den sidste Stund, saaledes viser den sig ogsaa da herligst hos sande Christne, og deres trofaste Tals-

mand og dyrebare Trøster, den Hellig Aand, gyder saamegen sød Guds Kjærlighed og himmelsk Trøst i deres Hjerter, at de ikke smage Dødens Bitterhed.

§ 38. Lader os derfor „være vel tilfredse i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld ved den Hellig Aands Kraft!“ (2 Kor. 12, 10). Ere vi skrøbelige, saa understøtter den Hellig Aand vor Skrøbelighed; Han hjælper os at bære vor Byrde; Han styrker vor Skrøbelighed med sin guddommelige Kraft. Have vi megen Trængsel, saa har Han megen Trøst; forlader Verden os, - trække selv vore nærmeste Frænder sig tilbage fra os, saa forlader dog ikke Han os; „Han bliver hos os evindeligen“ (Joh. 14, 16). Ere vi enfoldige og tvivlagtige, saa at vi ikke vide at raade eller hjælpe os selv, saa vil Han lede og føre os ved sit Lys og sin Ret og gjøre langt overflødigere end hvad vi bede eller forstaa. Kunne vi ikke altid bede efter Ønske, „saa taler Han paa bedste Maade vor Sag hos Gud med uudsigelige Sukke“ (Rom. 8, 26). Vil Satan rive vor Sjels Trøstebillede, Naadestolen, Jesum Christum, den Korsfæstede, ud af vort Hjerte, saa vil Han vidne desto kraftigere om Ham og herliggjøre Ham, saa at Hans livsalige Aasyn afspeiler sig i vort Hjerte og fylder det med Fred og Glæde. Vil Helvedaanden forfærde os med vore Synder, „saa vil Han opholde os med en villig Aand“ (Ps. 51, 14). Vil han opvække Tvivl hos os om at vi høre til Guds udvalgte Børn og Himmelens Arvinger, saa er den Hellig Aand „Pantet og Beseglingen paa vor Arv“ (2 Kor. 1, 22; 5, 5; Efes. 1, 13). Hvorledes skulde vi kunne begjære noget Større? Ere vi bekymrede i Henseende til vor Standhaftighed i Troen indtil Enden, saa har den Hellig Aand forenet sig med vor Aand og vil ikke forlade os, men blive hos os, indtil Han ved vort timelige Livs Ende tager os med sig ud af Legemet og indfører os i Himmelen.

§ 39. Dog her vil maaske et gudfrygtigt og bedrøvet Hjerte sige: Ak, jeg fornemmer ikke dette den Hellig Aands Vidnesbyrd i mit Indre; jeg ved intet af Hans indvortes Tiltale, Hans Trøst, Fred og Glæde; jeg føler fordetmeste kun Skræk og Angest i min Sjel. I min Nød vil ofte ikke et eneste Sprog af Skriften falde mig ind, eller om det ogsaa falder mig ind eller foreholdes mig af Andre, saa formaar jeg dog ikke at drage nogen Kraft deraf; det gaar mig ikke til Hjerte; der er kun liden Andagt i mine Bønner, og jeg fornemmer ingen Sødme deri, osv. Jeg svarer: Om denne høivigtige og trøstelige Sag maa vi ikke dømme efter vor Følelse og Fornemmelse, men efter Guds Ord, der med tydelige Sprog lærer os, at de troende Hjerter ere den Hellig Aands Templer, - at Han bor i dem, - at Han vidner med deres Aand, - at Han er deres Trøster og Talsmand, der bliver hos dem evindeligen. Man kan heller ikke slutte saaledes: jeg føler ingen Fred, ingen Glæde i mit Indre; derfor er den Hellig Aand og Guds Rige ikke i mig, — jeg føler ikke den Hellig Aands Vidnesbyrd og Trøst, men den mordiske Helvedaands Trodsen og Brølen; derfor er mit Hjerte ikke modtageligt for saadant Vidnesbyrd, — jeg kan ikke tro, at jeg er et Guds Barn; derfor er jeg det heller ikke. Disse og lignende Slutninger, siger jeg, kan man ikke gjøre ligesaalidt som man kan slutte paa den Maade: Træet grønnes og blomstrer ikke om Vinteren; derfor har det heller ingen Saft, men er fortørret, — der er hverken Blomster eller Urter at finde i Haugen, - paa Rosentræerne er Intet uden Pigger og Torne; derfor gives der ingen Blomster, Urter og Roser mere.

§ 40. Jeg tilstaar, at i Prøvelsens og Anfegtelsens Tid fornemmes ikke al-

tid Trøsten og Vidnesbyrdet i det Indre; men den ædle Gjæst, som bor i Sjelen, lader sig dog hellerikke da uden Vidnesbyrd. Under Kampen opholder Han Sjelen paa en lønlig Maade med sin guddommelige Kraft; Han opvækker en hjertelig Længsel og Attraa i den efter Gud, en vedvarende Sukken og Klynken efter Hans Hjælp. Og saalænge der endnu hos Mennesket er en Sukken efter Gud om end mat og svag, saalænge er den Hellig Aand ikke vegen fra det; Sjelens Længsel efter Guds Naade har sit Udspring fra den Hellig Aand, kommer altsaa fra Gud og gaar til Gud og vender atter tilbage fra Ham med en skjult Kraft, der styrker og opholder Hjertet. Den Hellig Aands Aabenbarelser ere forskjellige. Stundom giver Han sig tilkjende som et fremfarende vældigt Veir, opfylder det ganske Hus og gjør Apostlenes Tunger brændende, saa at de med stor Frimodighed forkynde Guds Godheds Undere (Ap. Gj. 2, 2—4); men stundom kommer Han med en stille, sagte Lyd og bringer neppe Hjertet til at gløde i Troen som en rygende Tande (1 Kong. 19, 12; Esai. 42, 3; Matth. 12, 20). Det var en og den samme Aand, som var i de hellige Apostle, da de paa den nye Pagts første Pintsedag talte i mange Tungemaal om Guds store Gjerninger (Ap. Gj. 2, 11), og som var i den bodfærdige Synderinde, der laa ved Jesu Fødder og ikke sagde et Ord, men sukkede og græd (Luk. 7, 37). Det var den samme Aand, som var i Paulus, da han med stor Frimodighed prædikede Evangeliet om Jesus Christus, - da han midt i sin Trængsel havde en overvættes stor Glæde, og da han skjalv og bævede under Satans Næveslag (2 Kor. 7, 4; 12, 7).

§ 41. Guds Naade og Hans Hellig Aand med sin Kraft er altid hos de Troende, og deres Sjel lever i Ham; men Han aabenbarer sig dog ikke altid paa samme Maade. Ofte sporer man Ham i den store Frimodighed, hvormed de ere opfyldte, og i den søde Trøst, som de fornemme, men ofte ogsaa i de hede Taarer, som de udgyde, og i de ængstelige Sukke og Bønner, som de opsende, ligesom den Guddommens Fylde, der boede legemligen i vor allerkjæreste Frelser, vel ofte viste sig herlig og aabenbar i Hans vældige og gjennemtrængende Prædikener og store og underlige Gjerninger, men derimod paa Hans Lidelses Tid (forat Guds Raadslutning til Menneskeslægtens Forløsning, der skulde ske ved Hans Død, kunde blive fuldkommet) holdt sig stille og hvilede, som de Gamle have udtrykt sig; ikkedestomindre besad Han den samme Majestæt og Herlighed, da Han laa paa sit Ansigt i Haugen paa Oliebjerget og af Angst og Skræk svedede blodig Sved, og da Han hang paa Korset og udraabte: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig?" som da Han gjorde de Blinde seende, de Døve hørende, de Spedalske rene og de Døde levende. Saaledes gaar det ogsaa med Hans Troende. Undertiden viser „den guddommelige Natur, som de ere blevne delagtige i" formedelst Troen (2 Pet. 1, 4.), og den i dem boende Guds Aand sig herlig og opfylder deres Hjerte med saadan Glæde og rig Trøst, at det jubler for sin Gud og trodser Djævelen; men undertiden holder Han sig stille, paa det at Korsets Hemmelighed kan finde Rum hos dem og deres Tro vorde prøvet og i Prøvelsen styrket og opretholdt, og om det end i en saadan Tilstand forekommer de gudfrygtige Sjele, at Guds Ord ikke smager dem, - at det ikke vil ind i deres Hjerte, - at intet Skriftens Sprog vil falde dem ind eller fæste sig hos dem, saa er det dog vist, at deres Hjerte netop da er ligesom indesluttet, omfattet og befæstet med Guds Ord. Det gaar hermed til som med en Syg, hvem Maden ikke sma=

ger og som har vanskeligt ved at faa Noget ned; ikkedestomindre lever Han dog af den Mads Kraft, som han tilforn har nydt, og omendskjønt det Lille, han tager til sig, er Naturen modbydeligt, kommer dog ogsaa det ham tilgode.

§ 42. Vær derfor tilfreds, du Christensjel, og lad din Guds Naade være dig nok! Du er et Lem paa den Herres Jesu Legeme, og saaledes bor ogsaa Hans Aand altid i dig. Ligesom Sjelen gjennemtrænger og levendegjør det hele Legeme, saa at endog det ringeste Lem har Liv i sig, ihvorvel den viser sig herligere i Hovedet, i Øinene, i Hjertet end i Hænderne og Fødderne, saaledes besjeler ogsaa den Hellig Aand Christi hele aandelige Legeme, saa at endog den „Allerringeste af alle Hellige," som Apostlen fordum kaldte sig selv (Efes. 3, 8.) og den Elendigste og mest Foragtede er fuld af Ham i sit Hjerte, ihvorvel Han ter sig anderledes hos den Ene end hos den Anden. Fornemmer du ikke det fremfarende vældige Pintseveir, saa lad dig nøie med den stille, sagte Lyd; sporer du ikke en klar og skinnende Lue, saa tag tiltakke med at dit Hjerte dog gløder i Troen som en Tande: kan du ikke synge med Fryd, saa suk; kan du ikke græde, saa længes dog efter din Gud; kan du ikke være mæt og drukken af den Hellig Aands søde Trøst, saa vær dog tilfreds, og tak Ham for Hans skjulte Kraft, hvormed Han styrker dig indvortes og opretholder dig imod al Djævelens Trods og Vrede!

Du Lue af Guds Kjærlighed!
Trøst os, giv os Frimodighed,
At, hvilken Nød os kommer paa,
Vi af din Tjeneste ei gaa.
O Herre! gjør du os Bistand,
At Kjødet ei faar Overhaand,
At efter evigt Liv vi tragte,
Som Stridsmænd intet Andet agte!
Halleluja! Amen.

Mag. Christian Scrivers

Sjeleskat.

Tredie Del.

Om den bodfærdige og troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige og troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Første Prædiken,

hvori sammes Nødvendighed fremstilles.

2 Kor. 5, 14. 15: Christi Kjærlighed tvinger os, idet vi dømme dette, at dersom En er død for Alle, da ere de Alle døde, og Han døde for Alle, paa det at de, som leve, skulle ikke fremdeles leve for sig selv, men for Ham, som er død og opstanden for dem.

---

§ 1. Den romerske Keiser Hadrian havde en Hofmarskalk*), ved Navn Similis, som blev kjed af Hoflivet og søgte om Afsked, hvilken han ogsaa fik. Efterat han nu havde tilbragt de øvrige syv Aar af sit Liv i Stilhed paa et Landgods og mærkede, at hans Endeligt nærmede sig, befalede han, at man skulde sætte denne Gravskrift over ham: „Her hviler Similis, som vel blev temmelig gammel, men dog ikke levede mere end syv Aar." Den kloge Hofmand indsaa vel, at det ikke kan agtes for noget rigtigt Liv, naar et Menneske lever et andet Menneske til Tjeneste og Behag og glemmer sig selv, - naar han søger sin Glæde i Verdens møisommelige og usle Lyst, men tilsidesætter Dyden og sit Sinds Forbedring, som Hoffolk sædvanligvis maa gjøre. Hvor kosteligt deres Liv end synes, saa kan man dog trygt paa Forhaand sige, at det ikke er at regne for noget Liv; thi de besjeles ligesom af en Andens Sjel, ledes og styres af Andres Villie, Lyster og Begjæringer og leve som en Fugl, der er berøvet sin Frihed og sidder i et Bur, hvor den vel har Nok at æde og drikke, men til Gjengjæld maa synge, som dens Herre vil. De leve ligesom Myggene og Fluerne, der flyve en Stund omkring et Lys, som om de havde forelsket sig deri og vilde varme sig derved, men som tilsidst svide sine Vinger, saa at de ikke længer kunne flyve, men blot krybe, hvorvel de ogsaa ofte aldeles forbrænde sig.

§ 2. Imidlertid er det ikke blot ved Hofferne, at man finder slige Mennesker,

---

*) o: en fyrstelig Hushovmester.

der vel blive gamle, men ikke leve længe; de findes overalt og i alle Stænder. De fleste Mennesker vide ikke, hvad et rigtigt Liv er, - vide ikke, hvorfor de leve og hvorledes de skulle bruge sin Tid og sine Evner rigtigt, forat man skal kunne sige om dem, at de have levet. Somme leve ikke som Mennesker, langt mindre som Christne, men som Dyrene, der leve uden at vide, hvad det er at leve. Nogle leve som Svalerne, der stryge frem og tilbage gjennem Luften, saa lang Dagen er, og ikke gjør Andet end at kvidre lidt, fange endel Myg og efterlade sig et Rede af Skarn. Nogle leve som Paafuglene, der kun pynte sig, strutte og bryste sig, - Nogle som Svinene, der søge sin Lyst i Mad og Drikke og sin Glæde i Sølen, - Nogle som Løverne, Bjørnene og Ulvene," der kun røve, myrde og gjøre Skade, - Nogle som Edderkopperne, der spinde en fin Traad og forfærdige en kunstig Væv, som dog ikke er Andet til end at fange Myg og Fluer i, - Nogle som Muldvarpene, der kun rode i Jorden, hist og her opkaste sine Smaadynger og ikke skjøtte om Solens Lys, - Nogle som Hestene, Oxerne og Eslerne, der stedse lade sig drive og bruge til tungt Arbeide, men som ingen videre Bekymring gjøre sig, naar de kun have Foder, Havre, Hø og Halm. Nogle blive vel gamle nok, men leve dog bestandig som Børnene, der tilbringe sin Tid med at æde, drikke, lege og sove. Om Ingen af disse kan man sige, at de leve rigtigt. Skriften kalder dem levende døde (1 Tim. 5, 6).

§ 3. Slige Mennesker kalder den Hellig Aand Skygger eller Skyggebilleder (Ps. 39, 7; Job. 14, 2), fordi de ingen rigtige Mennesker ere og deres Liv intet rigtigt Liv, men kun en Skygge, saa at mangt et Menneske, som Verden forgaber sig i og holder for noget Stort, ikke gjælder mere i Guds Øine end en Skygge; han har intet rigtigt Væsen, fordi han er „fremmedgjort for Guds Liv" (Efes. 4, 18). Prøv dig nu her, mit Medmenneske, hvorledes det staar til med dig og dit Liv. Maaske er ogsaa du bleven temmelig gammel, men har dog kun levet en kort Tid. Maaske har ogsaa du tilbragt din ædle Tid letsindigt, Halvdelen med at sove, en Del med at æde og drikke og Resten med forgjeves, unyttigt og syndigt Arbeide. Et rigtigt Liv er det, naar man lever til sin Guds og Skabers Ære, til sin Næstes Gavn og Tjeneste og til sin egen stadige Opbyggelse og Forbedring. Naar Jesus Christus lever i os, - naar Hans hellige og gode Aand behersker og driver os, - naar vi afdø fra os selv og Verden og lægge Vind paa at leve viseligen, retfærdigt og gudeligen i denne Verden, da leve vi rigtigt. Maaske har du i saamange lange Aar endnu ikke begyndt at leve saaledes. Fradrag fra dine Aar og Tider, hvad du har anvendt paa din Lyst og Fornøielse, paa Lediggang, paa forfængeligt Snak, paa Æden og Drikken, paa Leg, paa Søvn osv.; maaske bliver der da Lidet eller Intet tilovers, som du til Baade for din Sjel har anvendt til din Guds og Næstes Tjeneste og til Øvelse i Gudfrygtighed.

§ 4. En Olding blev engang spurgt, hvor gammel han var, og svarede: fem og firti Aar. Den Anden sagde: jeg skulde snarere have taget Eder for at være sytti. Kan vel være, sagde hin; imidlertid maa I vide, at jeg ikke vil regne de Aar af min daarlige Ungdomstid, som jeg tilbragte i syndig Forfængelighed, med til min Alder, saasom de ikke fortjene Navn af noget Liv. Tænk ogsaa du dig om, min Medchristen, hvor gammel du er, og hvor længe du har været sysselsat med sand Gudfrygtighedsøvelse. Maaske har du anvendt den mindste Del af dit Liv dertil. Maaske er du allerede tredive Aar gammel og har dog neppe levet tredive Dage. Om den ro=

merske Keiser Titus Vespasianus fortæller Svetonius, at da han engang mod Aften mindedes, at han den Dag ikke havde bevist Nogen en Velgjerning, sagde han: Mine Venner! denne Dag har jeg tabt, eller: jeg anser denne Dag for tabt. Ak, naar vi dog vilde lære af en Hedning at holde enhver Dag for spildt, hvori vi ikke havde udrettet noget Klækkeligt til Guds Ære, Næstens Gavn og Tjeneste og vor egen Forbedring! Ak, naar vi dog vilde beflitte os paa i Fremtiden at indhente vore forspildte Dage igjen! Ak, naar vi dog idetmindste i vor fremrykkede Alder og naar vort Liv haster mod sin Ende, ret vilde begynde at leve! Ak, naar vi dog vilde betænke, hvortil vi ere skabte, - hvorfor Gud har overøst os med saamange Velgjerninger, - hvorfor vi ere saa dyrt gjenløste og ved Ordet og de hellige Sakramenter kaldede og helligede, nemlig ikke, forat vi skulle leve for os selv, men for Ham, der har skabt os, gjenløst os og helliggjort os, som det oplæste og mangfoldige andre Steder i den hellige Skrift lære! Vor foresatte Orden kræver nu, at vi skulle handle udførligt om en troende Sjels gudelige og hellige Levnet og betragte det første i Almindelighed og dernæst i hver af sine enkelte Dele. For Tiden ville vi efter Evne fremstille dets Nødvendighed. Den Herre Jesus give, at det maa ske med megen Frugt og Nytte, for sine hellige Vunders Skyld! Amen.

§ 5. „Hvo planter en Vingaard og æder ikke af dens Frugt? eller hvo føder en Hjord og æder ikke af Hjordens Melk?“ siger Apostelen (1 Kor. 9, 7) og vi kunne heraf udlede den almindelige Lærdom, at den, som har Møien med en Ting, ogsaa bør høste Nytten deraf. Hvo som har forskaffet og erhvervet sig Noget, bør ogsaa fremfor Andre nyde Godt deraf. Nu skulde jeg dog tro, at vor Gud har haft Møie (jeg taler paa Menneskevis) med den menneskelige Sjel, førend Han har faaet den bragt til Omvendelse og Tro. Hvor surt har det ikke faldet den Herre Jesus at forløse den! hvor megen Sved, hvor mange Taarer, ja hvor meget Blod har det ikke kostet Ham, førend Han har kunnet frelse den fra Synden og Satans Vælde! Derfor fordrer ogsaa al mulig Billighed, at Han nyder dens Tak, dens Pris, dens Kjærlighed og andre Frugter af dens Tro. Hertil sigter ogsaa den barmhjertige og kjærlige Herre i det hele Gjenløsnings- og Retfærdiggjørelsesværk, nemlig at Han kan gjenopreise den faldne Sjel, gjengive den det tabte Gudsbillede og gjøre den til et Redskab for den guddommelige Naade og et Kar for sin Barmhjertighed. Ligesom vi da hidtil have betragtet den store Naade, Herren har bevist os, og have forlystet os ved Guds Godhed og Kjærlighed, saaledes skulle vi nu endvidere omhandle Naadens Virkninger i Sjelen, hvorledes den indvortes og udvortes viser sig, saavelsom Troens og Retfærdiggjørelsens Frugter. Guds Naade er noget Stort, Stærkt, Vældigt og Virksomt*); den ligger ikke — — i Sjelen og sover og lader sig ikke bære, ligesom et malet Bræt bærer sin Farve. Nei, ikke saaledes; den bærer, den fører, den driver, den drager, den forandrer, den virker Alt i Mennesket og lader sig godt føle og erfare; den er skjult; men dens Gjerninger ere ikke skjulte. Ord og Gjerninger vise, hvor den er, ligesom Træets Art og Natur sees af dets Frugt og Blade. Guds Naade ligger ikke i Sjelen ligesom en Sten i Ageren, men som et ædelt Sædekorn, der snart begynder at spire og at stræbe efter Straa og Frugt. Hvor Christus formedelst Troen bor i Hjertet, der har Han sit Rige; der hersker og lever Han; den, som Han retfærdiggjør, ham helliggjør Han ogsaa og opvækker en hellig, heftig Længsel og

*) Luthers Kirkepostil.

nidkjær Stræben hos ham efter at tjene Gud og Mennesker.

§ 6. Herom taler nu Apostelen i vor oplæste Text med saare mærkelige Ord, hvilke vi korteligen skulle overveie. „Christi Kjærlighed tvinger os," siger han. I det Foregaaende har han omtalt den oprigtige og ivrige Troskab, som han stedse og altid har vist i sit Embede, og at han, som det forekom hans Tilhørere, undertiden af gudelig Nidkjærhed gjorde vel meget af Tingen. At han i sit Embede undertiden betages saaledes af Harme over de Hindringer, Satan og den ugudelige Verden lægge ham iveien, at han næsten ikke synes at være ved fuld Sands og Samling, undertiden derimod efter Omstændighederne bruger den største Venlighed og Sagtmodighed, det kommer Alt af en og samme Grund; han søger dermed intet Andet end Guds Ære og Menneskenes Omvendelse og Salighed, og dertil tvinger ham den Kjærlighed, hvormed Christus har elsket ham og os og som Han har stadfæstet med sit Blod. Det græske Ord bruges om en Menneskemængde, der omgiver og trænger En paa alle Kanter (Luk. 8, 45), - om Rettens Betjente, der omringe og fastholde en Fange (Luk. 22, 63), saavelsom om en Fiende, der allevegne indeslutter og beleirer en Stad, saa at Ingen kan komme ud eller ind (Luk. 19, 43). Apostelens Mening er altsaa denne: Min søde Jesus holder mig fangen med sin Kjærlighed; Han staar overalt for mine Øine med sine bloddryppende Vunder; Hans ubegribelige Kjærlighed har aldeles indesluttet mit Hjerte og tvinger mig med en sød Tvang til ikke at gjøre Andet end hvad Hans Kjærlighed og Trofasthed og min skyldige Pligt og Taknemmelighed fordrer. Hvorledes kan jeg Andet end glad og villig tjene Ham og Hans dyrt forhvervede Menighed, naar jeg betænker, at Han har elsket mig og hengivet sig selv for mig, da jeg endnu var Hans Fiende? Skulde jeg ikke med al Troskab og efter yderste Evne og Formue vogte Hans Menighed, som Han har forhvervet med sit eget guddommelige Blod. Skulde jeg ikke være nidkjær for Ham og gjøre Alt forat ære og tjene Ham, som har elsket mig indtil Døden og paa mine Vegne ivret og kjæmpet imod Synd, Død, Djævel og Helvede?

§ 7. Den søde Frelser bruger selv det samme Ord, idet Han siger: Jeg maa døbes med en Daab, og „hvor bange er jeg ikke" (hvor trænges og tvinges jeg ikke af min Kjærlighed, - hvor inderligen længes jeg ikke), indtil den bliver fuldbragt! (Luk. 12, 50). Ligesom nu Kjærligheden gjorde den Herre Jesum bange og opvakte Attraa hos Ham efter at opfylde sin himmelske Faders Villie og forløse Menneskeslægten, saaledes siger ogsaa Hans Apostel, der havde Hans Aand og Sind, at han er bange for at han ikke gjør Jesu Kjærlighed Fyldelst; hans Frelsers Kjærlighed opvækker en bestandig ivrig Attraa hos ham efter at tjene Ham og Hans Menighed og allevegne stifte saameget Gavn som muligt, paa hvad Maade det nu end skal ske. Ordet tvinge, hvormed det græske Udtryk hos os er gjengivet, kan man bedst forklare, naar man betragter Naturen i dens Værker. Man bemærker om Vaaren en særegen tvingende, mægtig Kraft, der driver Græsset, Urterne og Blomsterne ud af Jorden og Knupperne og Bladene ud af Træerne, ligesom vi ogsaa se Kilderne trænge frem af Jordens dybeste og lønlige Kløfter, hvilket ikke kunde ske uden en særegen stor Kraft. Naar et Rugax staar i Blomst, har det en saa drivende Kraft i sig, at om man afstryger de Blomster, der hænge paa det, og bære det en Stund i Haanden, voxer der snart andre Blomster ud igjen. Saaledes vil ogsaa Apostelen tilkjendegive, at der hos ham og alle Troende er en skjult, tvin-

gende, vældig Kraft, nemlig den Herre Jesus med sin Kjærlighed, med sin Aand, med sit Ord, med sin Naade, hvorved de bestandig drives og ligesom tvinges til at tjene Gud og Næsten. Den ene Ild opvækker den anden, og den ene Kjærlighed optænder den anden; den Herres Jesu Kjærlighed opvækker Gjenkjærlighed hos os, og ligesom Hans Kjærlighed har drevet og tvunget Ham til at tjene os med sit Blod og sin Død, saaledes tvinger og driver den ogsaa os, saa at vi ville og maa elske Ham igjen og tjene Ham af yderste Magt og Evne indtil Døden.

§ 8. Her bør atter anføres, hvad den samme Apostel siger: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig," — — „Han, som elskede mig og gav sig selv hen for mig" (Gal. 2, 20). Se, hvorledes han sammenknytter Christi Liv med sit eget Liv og siger, at han kan og vil ikke mere leve for sig selv, men alene for sin Herre Jesus, fordi denne har elsket ham indtil Døden. Jeg har, vil han sige, overgivet mig med alle mine Sjels- og Legems-Kræfter, med mit ganske Hjerte, Liv og Væsen til min Herre Jesum: jeg er Hans Eiendom; mig tykkes, jeg har intet andet Hjerte end Christi Hjerte; jeg ved ikke af noget andet Liv end det, som Jesus, mit Liv, virker og skaber i mig. Det vilde gjøre mig ondt, om jeg skulde slaa et Øie op, røre en Finger, flytte en Fod eller gjøre, tale eller tænke Noget, som ikke var min Forløser til Ære og Behag; det vilde gjøre mig ondt, om der skulde hengaa en Dag, ja en Time uden at jeg talte, gjorde eller led Noget til min allerkjæreste Frelsers Ære og Pris og Hans Menigheds Opbyggelse. Hvorfor det? Jo, siger han, fordi Han har elsket mig og givet sig selv hen for mig. Dette kan og vil jeg aldrig glemme; vel kan jeg aldrig gjengjælde Ham det; men jeg kan dog heller aldrig faa det af mine Tanker. Jesus, den Korsfæstede, med sin Kjærlighed har indtaget og besat mit Hjerte; jeg kan ikke Andet, vil ei heller Andet: jeg maa altid elske, love og prise Ham og allevegne forplante og udbrede Kundskaben om Ham. Heraf indsees nu allerede letteligen „Nødvendigheden af et helligt og gudeligt Levnet." I den sande Tro og Christendom er der en levende, guddommelig, tvingende Kraft, der fornyer Hjertet og giver Mennesket en ny Aand, en ny Hu, et nyt Sind. En gjenfødt Christens Hjerte er som en rindende, frisk Kilde, der stedse fremvælder, sprudler og vander Alt omkring sig, - som en Blomst, der stedse udaander en sød Vellugt, - som en Ild, der stedse blusser og luer. Ligesom Alt er i bestandig Virksomhed i det menneskelige Legeme, saalænge Sjelen bor deri — Hjertet arbeider uophørligt, Aarerne slaa, Blodet drives op og ned —, saaledes er det ogsaa med en sand Christen; Guds Naade, Jesu Christi Kjærlighed, den Hellig Aands Kraft, som bor i ham, er ikke ørkesløs. Det er umuligt at finde en troende Sjel uden hellig Øvelse, om denne end ikke skulde bestaa i Andet end nogle hjertelige Sukke til Gud og i Længsel og Attraa efter at tjene Ham.

§ 9. De troende Sjele maa altid have Noget at gjøre; de kunne ikke være stille; de maa enten prise eller tilbede Gud; de maa være nidkjære for Hans Ære; de maa sørge for Hans Kirkes Tilstand; de maa tage sig af sin Næstes Nødtørft; de maa gjøre Godt; have de ingen Leilighed dertil, saa søge de den; de have neppe fuldbragt en god Gjerning, førend de allerede tænke paa en anden. Deres Forbilleder ere de Dyr, som den hellige Johannes taler om i sin Aabenbaring og som havde sex Vinger, vare fulde af Øine og ingen Hvile havde Dag eller Nat, men uafladeligen priste Gud. Vingerne betyde deres Færdighed og Villighed til at tjene Gud, Øinene deres Forsigtighed og Aarvaagenhed; de-

res Ro og Hvile er at være urolige og hvileløse i Guds Pris og Tjeneste. (O salige Uro!) De drømme endog om Natten om Guds Kjærlighed, og deres Brudgom staar ogsaa for dem i Søvne; det tykkes dem ofte, at de ere iblandt Englenes Kor og ere med at istemme: „Hellig, hellig, hellig er Herren." Man hører dem ogsaa stundom i Søvne raabe med høi Røst: Jesus! Jesus! De sove; men deres Hjerte vaager. Hvoraf kommer alt dette? Christi Kjærlighed tvinger dem; den Herre Jesus lever i dem; den Hellig Aand driver dem. De ere ved Gjenfødelsen blevne „delagtige i den guddommelige Natur og have Christi Aand og Sind" (2 Pet. 1, 4; Rom. 8, 9; 1 Kor. 2, 16). Men hvad Guds Natur og Christi Sind er, det lærer Han selv med de mærkelige Ord: „Min Fader arbeider indtil nu; ogsaa jeg arbeider" (Joh. 5, 17), hvoraf Meningen er: Omendskjønt min himmelske Fader hviler fra Skabelsens Gjerninger, saa virker Han dog stedse fremdeles i alle Tings Opholdelse og Regjering; Han forsørger, Han føder og underholder Alt; den samme Art er der ogsaa i mig; jeg maa bestandig arbeide, bestandig undervise, trøste, hjælpe, helbrede, gjøre vel osv. Et saadant Sindelag have nu ogsaa Hans Troende, og det af Ham og formedelst Ham; de maa altid have noget at gjøre til Guds Ære, til Næstens Tjeneste og sin egen Opbyggelse og Forbedring; de trøste, de hjælpe, de raade, de tjene gjerne Enhver efter bedste Evne og Formue. Deres Tro, som er deres Christendoms og det nye Menneskes Sjel, kan ligesaalidt være stille som Sjelen og Hjertet i Legemet. En ørkesløs Sjel er ingen Sjel, og en ørkesløs Tro er en død Tro. Hvo der vil være en Christen uden Gudfrygtighedsøvelse og gode Gjerninger, han kjender intet til Troen og har aldrig fornummet Christi tvingende Kjærlighed og Hans drivende, kraftige Aand. Han vil være død og dog rose sig af at leve.

§ 10. Men lader os ogsaa betragte de paafølgende Ord af Apostelen! „Idet vi dømme dette," siger han, „at dersom En er død for Alle, da ere de Alle døde." Han angiver her Aarsagen, hvorfor Christi Kjærlighed tvinger ham: thi vi overveie vel, vi skatte det høit, vi bedømme det retteligen efter sit store Værd, vil han sige, hvad den Herre Jesus har gjort imod os, at Han nemlig alene er død for os Alle og lader os nyde Godt af Hans Lidelse og Død, som om vi selv havde lidt og vare døde. Han har fremstillet sin høie Person istedetfor os Alle og ved sin uforskyldte, blodige Død hengivet sig selv til sin himmelske Fader som et Synd- og Soneoffer paa vore Vegne og til vort Bedste; Han har bevist sin Kjærlighed til os ei alene derved, at Han er død for os, men ogsaa derved, at Han saaledes tilegner os sin Fortjeneste, sin Retfærdighed, sit Blod og sin Død, som om de vare vore egne, ligesom vi da hellerikke betragtes anderledes af Hans himmelske Fader end som de, der Alle ere døde i Christo og med Christo og have gjort Fyldest og betalt for vore Synder. Efterdi nu vor Frelser, vil Apostelen endvidere sige, har bevist os den store Naade og Kjærlighed, at Han er død for os Alle og ved denne sin Død har forløst os fra Guds Vrede, Lovens Forbandelse og den evige Fordømmelse, saa maatte vi jo være de utaknemmeligste Mennesker under Solen, om vi ikke vilde elske Ham igjen for Hans store Kjærlighed og leve til Hans Ære og Tjeneste, som ved sin Død, har forhvervet os Livet.

§ 11. Og netop dette har ogsaa været Hans Hensigt med Forløsningsværket. „Han døde for os Alle, paa det at de, som nu leve" formedelst Hans Død, „ikke fremdeles skulle leve for sig selv, men for Ham, som er død og op-

standen for dem." Den Herres Jesu, Guds Søns, Død har et dobbelt Øiemed, hvoraf det fornemste er at forløse os fra Synd og gjøre os retfærdige og salige ved Hans Fortjenestes Tilegnelse i Troen, men dernæst ogsaa, ved Hans Hellig Aand at fornye os, helliggjøre os og lede os til et gudeligt og helligt Levnet. Den Herres Jesu Død forløser ikke blot fra Synd og den evige Død, men bevarer ogsaa fra Synd og skjænker et nyt, guddommeligt Liv. Den Herres Jesu Død og Liv, Blod og Aand, Forløsningen og Helliggjørelsen maa ikke skilles fra hinanden. Hvo der tilegner sig Christi Død til sin Retfærdighed, han maa ogsaa vælge Christi Liv til et Bevis paa sin Taknemmelighed. Det er umuligt at være delagtig i Christi Død formedelst Troen uden tillige at være delagtig i Hans Liv.

§ 12. Dette er Øiemedet og Hensigten med den hele Skrift, af hvilken vi nu skulde anføre et og andet Sprog til Forklaring af den Sag, vi omhandle, og til Stadfæstelse af vort Foredrag om Nødvendigheden af et helligt og gudeligt Levnet. „Hvo som vil komme efter mig," siger den Herre Jesus (hvo som vil være min Discipel og have Del i mig her timeligen til sin Retfærdighed og hisset evindeligen til sin Salighed), „han skal fornegte sig selv (han skal opgive sin egen Villie, sin Selvkjærlighed, sin Stræben efter egen Ære og Nytte og aldeles hengive sig til min hellige Tjeneste og Villie) og dagligen tage sit Kors op (han skal korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne; han skal dagligen skride fremad i Helliggjørelsen og hos sig selv overvinde og undertvinge Synden med dens Lyster ved Kraften af mit Kors og min Død, han skal ogsaa gladeligen og villigen modtage, hvad Gud tilskikker ham af Trængsel og Gjenvordighed, som et Hjælpemiddel til et helligt Levnet og et Tegn paa Guds faderlige Omhu) og følge mig" (han skal ikke blot lade mig være hans Forløser, men tillige hans Exempel eller Forbillede; han skal ei alene tilegne sig min Død, men ogsaa følge mig i mit hellige Levnet — (Luk. 9, 23). Paa et andet Sted taler Han ogsaa saare mærkeligen herom under Lignelsen af Vintræet og dets Grene. „Jeg er Vintræet," siger Han; „I ere Grenene; hvo som bliver i mig og jeg i ham, han bærer megen Frugt; thi uden mig kunne I slet Intet gjøre. Om Nogen ikke bliver i mig (hvilket kan sees deraf, at der ikke viser sig nogen sand Frugt hos ham), han bliver udkastet som en uduelig Gren og visner (Guds Aand og Naade viger mere og mere fra ham), og man sanker dem (ligesom man pleier at binde de afskaarne Vinranker i Knipper) og kaster dem i Ilden, og de brænde" (Joh. 15, 5. 6). Lægger Mærke til, I Christensjele, at den dyrebare Frelser vel sætter vor timelige og evige Velfærd i Foreningen og Samfundet med Ham, idet Han siger, at vi maa hænge ved Ham saaledes som Grenene ved Vintræet, af hvilket de faa al sin Saft og Kraft, men at Han ogsaa strax kræver Frugterne af et saadant Samfund og i manglende Fald truer med Helvedes Ild!

§ 13. „Derved," siger Han fremdeles (V. 8), „forherliges min Fader, at I bære megen Frugt (det er, vil Han sige, min Faders største Ære, Lyst og Glæde, naar I ved rige Frugter vise, at den Naade og Kjærlighed, Han gjennem mig har anvendt paa Eder, ikke har været forgjeves), og I skulle vorde mine Disciple" (heri ligger den skjønne Lærdom, at vi aldrig skulle indbilde os, at vor Tro og Christendom ere fuldkomne, og tænke, at vi allerede ere saa gudfrygtige, som der behøves; men vi skulle stedse være Lærlinger, daglig begynde at blive Christi Disciple og stedse mere og mere lære af Ham, hvorom vi paa et andet Sted, om Gud vil, skulle

handle udførligere). „Jeg har udvalgt Eder og sat Eder," heder det endvidere (V. 16), „at I skulle gaa hen og bære Frugt, og Eders Frugt skal blive ved." Ser her, hvortil al Guds og vor Frelsers Naade og Veldædighed sigter, nemlig ikke at vi skulle leve i Vellyst, Synd og Sikkerhed med Verden, — det kunde vi godt før, - dertil behøvede Guds Søn ikke at forløse os med sin bitre Død og sit udøste kostbare Blod, — men at vi skulle bære Gudfrygtigheds, Kjærligheds, Sagtmodigheds og andre Frugter til Guds Ære og vor Næstes Tjeneste og det ikke for en Tidlang, men stedse og altid; vore Frugter skulle blive ved og være varige. Vi skulle være ligesom Citrontræerne i de varme Lande; thi medens nogle Frugter paa dem ere modne og blive afplukkede eller falde af, forblive andre umodne, men som ogsaa snart modnes til Menneskets Tjeneste. Jeg har engang seet et Træ, der var podet med Kviste af flere forskjellige Slags Pæretræ, af hvilke nogle modnedes tidligere, nogle lidt sildigere og nogle først senhøstes; medens nu en Gren glædede Gartneren med sine modne Frugter og høstedes, forbleve de andre fulde, og han kunde ogsaa af dem vente sig den samme Nytte senerehen. Saadan maa ogsaa en Christen være, der staar i Forening og Samfund med sin Frelser; han maa aldrig blive funden uden Frugt.

§ 14. Herhen hører ogsaa, hvad den af den Hellig Aand opfyldte Sakarias siger i sin Lovsang, nemlig at Gud har skjænket os sin Søn, forat vi, „naar vi vare friede af vore Fienders Haand, skulde tjene Ham uden Frygt (i barnlig, villig Lydighed, af inderlig Kjærlighed og Taknemmelighed), i Hellighed og Retfærdighed for Ham (for Hans Aasyn) alle vort Livs Dage" (Luk. 1, 74. 75). Men fremfor Alt fortjene følgende Udsagn af de hellige Apostle i denne Sag at betragtes: „Vi vide dette, at vort gamle Menneske er korsfæstet med Christo (lægger her Mærke til den anden Frugt af Christi Kors og Død! Han har lidt, ei alene forat bøde for vor Synd, men ogsaa forat undertvinge, udrydde og dræbe den), paa det at det Syndens Legeme skal blive tilintetgjort, saa at vi ikke fremdeles skulle tjene Synden" (Rom. 6, 6). „Anser ogsaa I Eder selv som døde for Synden, men som levende for Gud i Christo Jesu!" (V. 11). „De som ere i Christo Jesu vandre ikke efter Kjødet, men efter Aanden" (Rom. 8, 1). „Der vi vare døde i Overtrædelserne, gjorde Gud os levende med Christo og opreiste os tillige (med Ham). Vi ere Hans Værk, skabte i Christo Jesu til gode Gjerninger, til hvilke Gud forud beredte os, at vi skulle vandre i dem" (Efes. 2, 5. 6. 10). Ligesom Alt, hvad Gud Herren i den første Skabelse gjorde og frembragte, blev skabt til sin bestemte Brug og Nytte, til Hans Almagts, Godheds og Visdoms Pris og Menneskets Tjeneste, saaledes har Han ogsaa i den anden Skabelse, i den Gjenfødelse og Forløsning, som er skeet ved Jesum Christum, fornyet og skabt os i den Hensigt, at vi skulle erkjende Hans Naade, Kjærlighed og Trofasthed og vidne derom ved gode og hellige Gjerninger. Gud har ikke skabt nogen Blomst, uden at den paa sin Maade vidner om sin Skabers Almagt, Visdom og Godhed. Skulde da ikke vi Christne, der ere blevne nye Skabninger i Christo, af al vor Evne og Formue vidne om Hans Kjærlighed og Naade? En Blomst har ingen Forstand og ingen Tunge; men den gjør dog, hvad den kan; den udbreder sig imod Himmelen; den dufter stedse med en sød Lugt og viser sig yndig i den Prydelse, hvormed dens Skaber har udstyret den. Hvad maa da ikke paaligge os, som Gud har udrustet med Forstand, Tale og saa mangehaande Gaver og Evner og iført Christi Retfærdigheds Prydelse! Bør vi

ikke høiligen ære vor Gud og Hans Naade! Bør vi ikke vise os i vor Prydelse og „lade vort Lys skinne for Menneskene, saa at de se vore gode Gjerninger og ære vor Fader, som er i Himlene?" (Matth. 5, 16).

§ 15. „Guds saliggjørende Naade (i Christo Jesu) er aabenbaret for alle Mennesker og oplærer os" — den underviser os venligen, ligesom man pleier at undervise Børn, „at vi skulle forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden. — — Vor Frelser Jesus Christus gav sig selv for os, at Han maatte forløse os fra al Uretfærdighed (lægger her Mærke til den første Frugt af Jesu Christi Død!) og rense sig selv et Eiendomsfolk, nidkjært til gode Gjerninger" (her nævnes den anden Frugt, og denne sammenknyttes fast og umiddelbart til den første — Tit. 2, 11. 12. 14). Heraf slutte vi nu, at Guds Naade ikke blot er saliggjørende, men at den tillige belærer og underviser dem, som den saliggjør, om hvorledes de skulle leve christeligen til Guds Ære, sin Næstes Tjeneste og til Gavn for sig selv, samt at den Herre Jesus ikke blot har forløst os og befriet os fra Guds Vrede og den evige Fordømmelse, men at Han tillige renser os og gjør os, som sin Eiendom, redebonne, villige og nidkjære til alle gode Gjerninger. I samme Aand taler den hellige Peter, naar han siger: „I ere en udvalgt Slægt, et kongeligt Præstedom," et helligt Folk, et Folk til Eiendom (et erhvervet Folk, et Folk, som Gud har kjøbt sig til en Eiendom med sit eget Blod) — hvorfor da? — „forat I skulle forkynde Hans Dyder (eller Egenskaber: Hans Almagt, Visdom, Langmodighed, Naade og Barmhjertighed), som kaldte Eder fra Mørket til sit underfulde Lys" (1 Pet. 2, 9). Og ligesom den hellige Paulus siger, „at den Herre Jesus har udslettet den Haandskrift, som os angik, og naglet den til Korset" (Kol. 2, 14), saaledes siger den hellige Peter, at „Christus har lidt for os, efterladende os et Exempel, at vi skulle efterfølge Hans Fodspor, og at Han selv har baaret vore Synder paa sit Legeme paa Træet" (det er: idet Han fremstillede sit Legeme for sin Fader til et blodigt Offer paa Korset, har Han bødet og gjort Fyldest for vore Synder; hvorfor?) „forat vi, afdøde fra Synden, skulle leve i Retfærdighed" (1 Pet. 2, 21. 24). Overensstemmende hermed udtrykker den hellige Johannes sig, naar han siger: „Hver, som har dette Haab til Ham (at han er et Guds Barn), renser sig selv, ligesom Han er ren. — Hver den, som er født af Gud, gjør ikke Synd. — Derved ere Guds Børn og Djævelens Børn aabenbare; hver den, som ikke gjør Retfærdighed, er ikke af Gud, ei heller, hvo som ikke elsker sin Broder" (1 Joh. 3, 3. 9. 10). Se, hvorledes Apostelen fremstiller det som en nødvendig Følge af Gjenfødelsen og Christendommen, at man maa lægge Vind paa en hellig Omgjængelse, ja hvorledes han endog rentud erklærer dem, som ikke vandre i Kjærlighed og Gudfrygtighed, for Djævelsbørn. Af alt dette indsees noksom, at det er et skrækkeligt Blendværk af Djævelen, naar Størstedelen af de Christne nu om Dagen indbilde sig, at de uagtet sit ubodfærdige og syndige Levnet, dog ligefuldt kunne blive staaende i Guds Naade og Christi Samfund formedelst Troen, hvilket er en Vederstyggelighed, som alle Tiders hellige Mænd, drevne af den Hellig Aand, paa behørig Maade have modsagt.

§ 16. Ihvorvel nu dette maatte kunne overtyde og tilfulde forsikre vort Hjerte om Nødvendigheden af et helligt Levnet saa ville vi dog, forat fremstille den Orden, Gud i sit Ord har foreskrevet os og som vi i dette Værk hidtil have fulgt, korteligen ved Hjælp af hvad

der ovenfor i den første og den anden Del er lært paavise, at ogsaa Alt, hvad Gud indtil da sagdes at foretage sig med Sjelen, sigter til dens Fornyelse og et gudeligt, helligt Levnet. Vi have omhandlet den syndige Sjels sørgelige Tilstand*) og vist, at et Menneske, der vedvarende lever i forsætlige Synder, er en Vederstyggelighed for Gud med al sin Gudstjeneste, alle sine Bønner, alle sine Gjerninger og Idrætter, - at han er hildet i Djævelens Snarer, hvor han gaar og staar, osv. Naar nu et Menneske er isandhed omvendt, udfriet fra Mørkets Magt og formedelst Troen overført i den Herres Jesu Rige og Samfund, hvorledes er det da muligt, at han ved forsætlige Synder skulde ville paany styrte sig i en saadan Elendighed? Eller hvorledes skulde han have Lyst til igjen at afkaste sin Frelsers gavnlige og milde Aag og atter vælge Satans Trældom? En sand omvendt Christen forfærdes, saa ofte han tænker paa sin forrige Tilstand, og takker Gud af sin Sjels inderste Grund, at Han ved sin Naade har frelst ham fra Helvedes Strube. Saa ofte han ihukommer sin Sjels Fare, falder han med Taarer ned for sin Frelsers Fødder og takker Ham, at Han har opsøgt og ført ham, som sit vildfarende Faar, tilbage paa ret Vei igjen og forpligter sig paany til evindeligen at hænge ved Ham og blive Ham tro. Det maatte jo være et rasende Menneske, som neppe var reddet fra en stor Livsfare og atter med frit Forsæt vilde styrte sig deri. Hvo der nu føler Afsky for en saadan Tilstand og er forfærdet for Satans Vælde og Helvede, for ham er det nødvendigt at han beflitter sig paa et helligt og gudeligt Levnet.

§ 17. Vi have talt om den syndige Sjels Omvendelse**), den kjærlige Guds Langmodighed og store Godhed, og hvorledes Han omsider med stor Møie og meget Arbeide, ved en vældig Kraft bringer den til Anger og Bod. Vi have ligeledes udførligen fremstillet, hvorledes den sande Omvendelse er beskaffen, at den nemlig medfører en fuldstændig Forandring af det syndige Hjerte, - at den tillige bestaar i en smertelig Anger og Sorg over Synden og i en trøstig Tillid til Jesu Christi, vor Midlers og Saliggjørers, Fortjeneste, hvoraf følger en ivrig Stræben efter et nyt, helligt og gudeligt Levnet*). Hvo som nu har erfaret Guds Langmodighed og Godhed paa sig selv og maa tilstaa, at den er en Frelse (2 Pet. 3, 15), - hvo som betænker, hvor længe den kjærlige Fader har gaaet efter ham med sin Miskundhed, og hvor mange aandelige og legemlige Velgjerninger Han har overøst ham med, medens han endnu var Hans Fiende, - hvo som ret overveier den Herres Jesu Hyrdetroskab og stadige Forbønner, Hans taalmodige Venten og Banken paa hans Hjertedør saavelsom den Hellig Aands bestandige Tiltale og Paamindelser, han maa jo selv bekjende, at han maatte være det utaknemligste Menneske af Verden og fortjene et dobbelt Helvede, om han vilde gjengjælde denne Guds Kjærlighed, Godhed og Trofasthed med Ulydighed, Trods og Ryggesløshed. Efterdi der tillige skal Saameget til, forat et i Synden forvildet Hjerte kan vorde fornyet, oplyst, renset og gjort til en god Jord, hvilket ikke kan ske uden en særegen, stor, guddommelig Kraft, saa vil ogsaa en Sjel, som har følt denne guddommelige Naadeskraft hos sig, betænke sig tusind Gange, ja hellere taalmodigt lide og udholde Alt, før den skulde ville fornærme sin Gud paany, støde Hans Naade fra sig og vælge Hans Vrede istedet, saameget mere, som den ved, hvilken Helvedangst, Sorg og Hjerteve Synden og den opvaagnede

*) 1ste Del, S. 124 flg.
**) 2 Del, S. 145 flg.

*) S. 210 flg.

Samvittighed foraarsage, og hvor haardt det holder, før den bekymrede Sjel kommer til Christum og finder Ro i Ham og Hans Vunder. Hvo som nu ikke vil falde fra Naadestanden i Guds grumme Vrede, - hvo som ikke vil forvandle sin Sjels Ro til den største Uro og Angest, ja hvo som ikke vil udsætte sig for den evige Bortstødelse fra Guds Ansigt, der maaske efter Hans retfærdige Dom kan ramme ham, som en med Forsæt tilbagefalden Synder, han vil ogsaa finde det høist fornødent at lægge Vind paa et gudeligt og helligt Levnet.

§ 18. Dette Samme flyder ogsaa af hvad vi have lært om Troens Art og Beskaffenhed og hvorledes den hænger sig ved Christus og forener Sjelen med Ham. Til de Lignelser, vi ovenfor i 2den Del have betjent os af*), navnlig en Vin- eller Humleranke, der snor sig opad en Stang eller hænger sig ved et Træ, kunne vi endnu føie en anden, der maaske fremstiller Sagen endnu mere iøinefaldende, nemlig Vedbenden, der ogsaa er en tynd og svag Plante, som pleier at hænge sig ved Træerne eller endog ved Murene. Denne Væxt har imidlertid det Særegne ved sig fremfor de andre, at den ei alene hænger sig ved et Træ, men ogsaa skyder sine Trævler ind i dets Bark, ligesom Rødder, og saaledes trækker dets Saft til sig. Dette, siger jeg, egner sig ret vel til at forklare de troende Sjeles Natur, idet de ikke blot hænge sig ved Christo, men ogsaa suge Aand, Kraft, Saft og Liv af Ham og derved fornyes og gjøres dygtige til at tjene Gud og Næsten. Herom siger ogsaa Skriften, at vi ere i Christo, ligesom „Grenene paa Vintræet," og det i den Hensigt, „at vi skulle bære megen Frugt" (Joh. 15, 1. flg.). Vor Frelser kaldes ogsaa vort Brød og Hans Blod vor Drik, fordi Han ikke alene opholder vort aandelige Liv, men ogsaa „forunder os at bekræftes mægtigt ved Hans Aand i Henseende til det indvortes Menneske" (Efes. 3, 16), saa at vi desto bedre kunne øve os i den sande Gudfrygtighed, ligesom der ogsaa paa samme Sted siges, at „Christus bor formedelst Troen i vore Hjerter" (V. 17). Nu er Christus ingen død Afgud, men en Livets Fyrste, en stedserindende Kjærligheds-kilde, et altid brændende og skinnende Lys, den guddommelige Kraft og guddommelige Visdom, saa at det er umuligt, at Han skulde kunne være i Hjertet uden at meddele det sit Liv, sin Kjærlighed, sin Kraft, sit Lys, sin Aand. Jeg kan jo ikke bære en Rose eller Citron i Haanden uden at fornemme deres behagelige Lugt; skulde da Christus kunne være i mit Hjerte uden at jeg skulde spore nogen Livskraft og Hans Hellig Aands gode Drift? Erfaringen lærer, at naar man binder Citronskiver paa et Menneskes Pulsaare, som ligger svag og udmattet af en heftig Sygdom, saa meddele de Blodet sin kjølende og hjertestyrkende Kraft. Hvad er imidlertid denne Forening og Forbindelse imod Christi indvortes, aandelige Forening med Mennesket? Og hvorledes skulde det være muligt, at vor Sjel ikke i en saadan inderlig og fast Forbindelse skulde suge Aand og Kraft af Ham til et nyt og helligt Levnet.

§ 19. Vor Forløser har ogsaa vist, hvorledes Kjærligheden til Gud og altsaa den sande Gudsfrygt som en Troens Frugt og et ubedrageligt Kjendetegn paa Retfærdiggjørelsen og Barneretten hos Gud følger af Læren om „Syndernes Forladelse," idet Han siger om den bodfærdige Synderinde: „for den Sags Skyld, at hendes mange Synder ere forladte, er det, at hun elsker meget" (Luk. 7, 47*). Han taler her paa samme

*) S. 307 flg.

*) 2den Del, S. 365 flg.

Maade, som om jeg vilde sige: det bliver Sommer; thi Træerne springe ud; Træet er fuldt af Saft; thi det har grønne Knupper og Blade; der er en stor Ildebrand der borte; thi der opstiger en tyk Røg. Saaledes ogsaa her; den bodfærdige Synderinde lægger sin inderlige Kjærlighed til Gud for Dagen derved, at hun ligger med saamange Sukke og Taarer ved den Herres Jesu Fødder og tørrer dem af med sit Hovedhaar og kysser dem med sin Mund. Dette er et Bevis paa at hendes mange Synder ere forladte, og at hun ikke noksom kan forundre og glæde sig over Guds Naade og Barmhjertighed i Christo, ei heller ved, hvorledes hun tilfulde skal ære og elske Naadestolen Jesum, hos hvem hun har fundet Trøst og Hvile for sin Sjel. Men heraf følger, at Syndernes Forladelse og Retfærdiggjørelsen ved Troen opvarmer den omvendte Synders Hjerte ved Betragtningen af den guddommelige Kjærlighed, som det erfarer paa sig selv, og at det derved smelter og optændes til Gjenkjærlighed og Taknemmelighed, og man skal ikke finde et eneste Exempel paa en isandhed omvendt Synder, hos hvem dette ikke paafølger; ja, man kan trygt slutte, at den, som ikke elsker, hans Synder ere endnu ikke forladte; thi hvor ingen Kjærlighed er, der er ingen Tro; men hvor der ingen Tro er der er ingen Christus, ingen Naade, ingen Syndernes Forladelse.

§ 20. Hertil kommer Læren om Barneretten hos Gud, om Sjelens Formæling med Christus og om den Hellig Aands Iboelse i de omvendte og troende Hjerter*). At være et Guds Barn, født af Gud, er sandelig intet Skyggeværk og ingen Barneleg. Gud føder ingen livløs, uduelig Frugt, der ikke er nyttig til Noget. Hvo som har annammet den sønlige Udkaarelses Herlighed formedelst Christum, han faar ogsaa den sønlige Udkaarelses Aand, der raaber: Abba, Fader! Et helligt Guds Barn vogter altid paa sin himmelske Faders Øine og fornyer dagligen hos sig selv det gode Forsæt, at det ikke med Vidende og Villie vil fortørne Ham eller gjøre Ham imod. Saaledes ogsaa: naar den omvendte Sjel betænker den høie Værdighed, den har opnaaet ved Formælingen med Christo formedelst Troen, saa gjør det den ondt, naar dens Hjerte besmittes med urene Tanker; den harmes paa sig selv af inderlig Kjærlighed til sin dyrebare Frelser og ønsker Intet hellere end snart at maatte dø, for saaledes at kunne blive aldeles løsreven fra Synden, som endnu hænger ved den; den ønsker at kunne aflægge det syndige Kjøds besmittede Klædebon, forat komme til at straale i Jesu Retfærdigheds og Helligheds fulde Glands. Hvorledes skulde den da vende tilbage til forsætlige og vitterlige Synder? Hvorledes skulde den ved en saa skammelig Utroskab og Utaknemmelighed ville krænke og bedrøve sin Frelser, der har kjøbt dens Kjærlighed med sit kostbare Blod?

§ 21. Den Hellig Aand, der bor i den troende Sjel, er heller ikke ørkesløs; men ligesom Sjelen meddeler Legemet Liv og uafladeligen arbeider og virker i det, saaledes skjænker ogsaa den Hellig Aand Mennesket et nyt Liv og er for ham ligesom et Lys paa et mørkt Sted, som en Ild, der smelter, opheder, renser og udbrænder, som en Vind, der stedse blæser, driver og paaskynder; Han bor i de Troende som en Husfader i sit Hus, hvilket han stedse udbedrer, - som en Læremester, der stedse underviser sine Lærlinger og formaner dem til behørig Flid og Opmærksomhed, - som en Gartner, der bestandig renser og vander sin Have og opfylder den med Blomster og andre behagelige Vækster, om hvilket Alt vi ovenfor under

*) 2den Del S. 474 flg. 11te Præd. S. 419 flg.; 12te Præd. S. 320 flg.

Afhandlingen af hver enkelt Lærdom have givet fornøden Underretning. Ak, man kan jo let tænke sig: naar Gud forener sig med Mennesket, - naar Han vælger det til sit Barn, sin Brud, sin Bolig, - naar Han bereder sig en Himmel paa Jorden, saa kan ikke dette være noget Ringe og Almindeligt; den store Konges Pallads maa dog let kunne skjelnes fra en Svinesti eller et Ormerede. Vel er Guds Tabernakel paa Jorden udvendig tilhyllet med Grævlingskind og et grovt Gjedehaarsdække; men indvendig er det hel prægtigt og herligt, og den søde Lugt fra Røgelse-Alteret saavelsom den blussende Lue paa Brændofferets Alter vidner om at man her tjener den store Gud. Jeg mener: omendskjønt et omvendt Menneske endnu ikke er fuldkommen befriet fra Feil og Skrøbeligheder, saa er dog Alt hos ham rent, helligt og herligt i Henseende til den indvortes Tilstand, i Aanden og Troen; denne luer og brænder stedse; det daglige Offer er et bodfærdigt Hjerte tilligemed mange inderlige Bønner, Sukke og Taarer, saa at det altsaa staar fast og urokkeligt, at der ikke kan være nogen sand Anger og Omvendelse, ingen ægte Tro, ingen Barneret hos Gud, ingen Formæling med Christo, ingen den Hellig Aands Iboelse uden et gudeligt og helligt Levnet, og at den, som indbilder sig at være en Christen uden sand Gudsfrygt, ogsaa maa indbilde sig, at Guds Gjerning er et tomt Snak og et blot og bart Skin uden Kraft, Noget, som aldrig i Evighed kan være Tilfældet.

§ 22. For nu at føre os denne Lære om Nødvendigheden af et gudeligt Levnet til Nytte, saa udlede vi heraf 1) et Forsvar for den evangeliske Kirke imod den falske Beskyldning af Papisterne, at man blandt os ikke ved eller vil vide af gode Gjerninger og hverken sætter nogen Pris paa dem eller kræver dem, men alene prædiker og driver paa en Tro, der er fjern fra al Gudsfrygt. Dette er en haard og skrækkelig Anklage, og dersom den med Sandhed kunde fremsættes imod os, indrømmer jeg, at vi ikke fortjente Navn af Christne. Men at man gjør os Uret, derom vidner ei alene en Mængde nidkjære og fortrinlige Skrifter af vore Troesbrødre og fremfor Alt vor Kirkes offentlige Bekjendelsesskrifter saavelsom de daglige hjertelige og kraftige Formaninger, der lyde fra alle Prædikestole, men snart sagt alle Stene og Bjælker, Himmel og Jord. Vel drive vi med største Alvor paa Troen og sige, at den alene retfærdiggjør; men vi sige og lære tillige, at den retfærdiggjørende „Tro er virksom ved Kjærlighed, og at Troen, dersom den ikke har Gjerninger, er død i sig selv“ (Gal. 5, 6; Jak. 2, 17). Vi lære altid og ufravigeligen, at den sande Tro aldrig kan bestaa med Ryggesløshed og forsætlige Synder; vi vide ikke af troende Horkarle, Ægteskabsbrydere, Blødagtige, Drengeskjændere, Tyve, Gjerrige, Drankere, som den katholske Kirke paa sin Forsamling i Trient vidste af at sige. Vi lære efter Guds Ord, at de, som ikke kjende til nogen sand Anger og som beholde det Forsæt at fremture og forblive i Synden, ikke have den sande, saliggjørende Tro, - at Kjærligheden (til Gud og Næsten) er en Frugt, som ufeilbarligen og nødvendigvis følger med Troen, og at man med al Føie kan slutte om Enhver, som ikke har saadan Kjærlighed, at han endnu ikke er retfærdiggjort, men forbliver i Døden, eller at han igjen har tabt Troens Retfærdighed. Vi lære, at „hvert Træ, som ikke bærer god Frugt, afhugges og kastes i Ilden,“ osv. (Matth. 7, 19).

§ 23. Vor Kirkes Lærere ere forlængesiden komne til den Overbevisning, at det i disse sidste Tider er ligesaa fornødent, at gudfrygtige Prædikanter drive paa Læren om gode Gjerninger som paa den om Troen, og at man ligesaavel maa

have for Øie, at Menneskene blive formanede til sand Gudsfrygt, for ved gode Gjerninger at bevise sin Tro og Taknemmelighed mod Gud, som at de gode Gjerninger ikke blive indblandede i Retfærdiggjørelsesværket, efterdi Menneskene ei alene kunne falde i Fordømmelse ved en farisæisk Tillid til sin egen Fortjeneste og sine egne Gjerninger, men ogsaa ved en kjødelig Sikkerhed og indbildt Tro. Vi holde ikke dem for Christne, som lade sit Kjød have sin Villie og som med Forsæt og imod sin Samvittighed forblive og fremture i Synden. Vi holde ikke den for værdig til Christennavnet, som ikke beflitter sig paa at bevise sin Tro paa Christum ved et gudeligt Levnet, efter Hans Befaling og som det sømmer sig en Christen, og vi sige uforbeholdent, at et saadant Menneske gaar tabt af det evige Liv, om han end i dette Liv ved Hykleri bedrager baade sig selv og Andre. Men at vi alene tilskrive Troen den Retfærdighed, som gjælder for Gud, dertil have vi god Grund i den hellige Skrift, saaledes som vi ovenfor udførligen have vist. Desuagtet ophæve vi dog ikke herved Nødvendigheden af et helligt og gudeligt Levnet, ligesaalidt som man kan beskylde den, der planter en Rod, for at han ingen Blomster vil have, eller paasige den, som poder en vild Stamme med en ædel Kvist, at han kun ønsker Blade, men ingen Frugter. Vi kunne med al Føie anvende Apostelens Ord paa os: „Afskaffe vi da Loven formedelst Troen? Det være langtfra! men vi stadfæste Loven" (Rom. 3, 31). Vi afskaffe og ophæve ikke Læren om den sande Gudfrygtighed og gode Gjerninger, men vise meget mere, hvad der er Roden til al Gudsfrygtighed, og hvorledes det skal komme dertil med os, at vi kunne leve efter Guds Lov i barnlig, villig Lydighed. Træet maa først være godt, førend det kan bære god Frugt, og Kilden maa først være renset, førend der kan udvælde en ren og yndig Bæk fra den. Jeg beder derfor Alle og Enhver, som leve i den katholske Kirkes Samfund, at de dog endelig, saasandt som de have Sandheden og sin Salighed kjær, ville ophøre med enten selv at bebyrde den evangeliske Kirke med denne ugudelige Beskyldning eller at fæste Lid til Andre, som gjøre det, forat de ikke derved skulle handle imod sin Samvittighed og besmitte sig med en fordømmelsesværdig Synd.

§ 24. Vi vende os derefter til vore Egne, som vel leve i den evangeliske Kirkes udvortes Samfund, men misbruge dennes Lære om Troens Retfærdighed til Sikkerhed og Ubodfærdighed, - som indbilde sig, at de have Tro, Retfærdighed, Syndernes Forladelse og det evige Liv i Christo, omendskjønt det eneste Christelige, der er at opdage hos dem, er Navnet og den udvortes Bekjendelse. De annamme det vel med Glæde, naar man priser Christi Fortjeneste og Retfærdighed for dem og henviser dem dertil, og de ville gjerne have Del i Christo til sin Salighed; men et helligt og gudeligt Levnet i Christo og Hans Efterfølgelse ville de intet vide af; de lade sig nøie med at kjende nogle Skriftsprog, som handle om Troen, samt den christelige Troes trende Artikler, indbildende sig, at dette er den retfærdiggjørende og saliggjørende Tro, uagtet det, de efter Bogstaven have lært, ikke trænger ind til deres Hjerte, hvilket forbliver haardt, uforandret og ufornyet. Tornebuskene ville i disse sidste Tider være Vintræer, Borrerne Roser og Ulvene Lam; de ville tro paa Christum, men ikke holde Hans Bud og ikke efterfølge Ham i Liv og Lidelse; de ville nyde Godt af den Herre Jesu til sin Salighed, men dog ogsaa kjøle sin Lyst i Synden; de høre det gjerne og annamme det med andægtige Sukke, naar man foreholder dem Jesu Christi Naade; men naar denne Naade

oplærer dem, at de skulle forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden, saa mene de, at dette ikke er Hans Alvor, og at dette er en Sag, hvori Han er let at komme tilrette med. De ville have Christum, men tillige beholde sig selv og Verden med dens syndige Glæder; de ville paa en Gang tjene Gud og Djævelen; de ville vandre til Himmelen paa den brede Syndevei; kort sagt: de Ugudelige, Frække, Hovmodige, Overdaadige, Trættekjære, Drankerne, Svægerne, Horkarlene, de Egennyttige, Bedragerne, de Gjerrige, Uretfærdige, Svigefulde ville være og kaldes troende Christne og smukt trøste sig selv med Haabet om den Salighed, som Jesus Christus med sit kostbare Blod har forhvervet dem; de ville ikkun beholde Christum med Hans Fortjeneste som et Skalkeskjul, paa det Han, naar det engang kommer dertil, at de, ihvorvel mod sin Villie, skulle forlade Verden og det syndige Liv, da strax skal kaste sin Retfærdigheds Kaabe omkring dem, saa at ogsaa de kunne slippe ind og erholde Saligheden, osv.

§ 25. Mod denne ugudelige Indbildning, som man medrette kan kalde „Djævelens Evangelium," taler nu den Hellig Aand, der længe havde forudseet den, saare ivrigt og alvorligt i sit Ord, saaledes som vi allerede ovenfor have anført*). Han vil ikke vide af andre Christne end dem, som leve christeligen og gudeligen og bevise sin Tro ved gode Gjerninger; Han ved ikke af andre Troende end dem, som ere en ny Skabning og ikke leve efter Kjødet, men efter Aanden. Han forjætter Ingen Guds Naade og Syndernes Forladelse for Christi Skyld uden de Bodfærdige, Ingen Himmelen og Saligheden uden dem, som formedelst en sand Tro ere forenede med Christo og derved blevne levende Lemmer paa Hans Legeme. Uagtet vor allerkjæreste Frelser forkyndte Evangeliet med honningsøde Læber, saa at Hvermand „forundrede sig over de livsalige Ord, som udgik af Hans Mund" (Luk. 4, 22), saa undlod Han dog ikke at undervise sine Egne om Hjertets Renhed, om Selvfornegtelse, om Forsagelse af Verden, om Sagtmodighed, Ydmyghed, Kyskhed osv. Omendskjønt Han kalder „alle Arbeidende og Besværede" til sig og lover dem Trøst og Hvile for deres Sjele, tilføier Han dog: „Lærer af mig; thi jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjertet" (Matth. 11, 28. 29), ligesom Han paa et andet Sted siger: „Stræber alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port!" (Luk. 13, 24) og derhos truer dem med den evige Ild, som fremture i Ubodfærdighed og Sikkerhed og, uagtet de bære Navn af Christne, føre et uchristeligt Levnet (Matth. 18, 9; 25, 41; Mark. 9, 43 flg.). Derfor skrive ogsaa de hellige Apostle overensstemmende hermed at et ugudeligt Menneske ingen Del har i Christo og Hans Rige, - „at uden Hellighed skal Ingen se Herren," - at i det himmelske Jerusalem „skal intet Urent komme ind, ei heller, hvad der øver Vederstyggelighed og Løgn" (ved dem, som øve Vederstyggelighed, forstaaes udentvivl de aabenbare Syndere, og ved dem, som øve Løgn, Hyklerne, der vel synes at gjøre Noget, som ligner Christendom, uden at dog heri er noget Sandt og Bestandigt). 1 Kor. 6, 9. 10; Gal. 5, 21; 2 Pet. 2. 20 flg.; Ebr. 12, 14; Aab. 21, 27.

§ 26. Derfor er det nu høist nødvendigt, at Enhver foretager en nøiagtig Prøvelse af sin Christendom og veier sin Tro paa Helligdommens Vægtskaal. Hvad hjælper det, at vi hykle for os selv og nære os selv med en falsk Trøst og et bedrageligt Haab? Den hellige Gud vil ikke dømme os efter vor Tanke og

*) §§ 12, 13 14.

Indbildning, men efter sit Ord, som den eneste Rettesnor og den eneste Aabenbarelse af Hans uforanderlige Villie. Det skulde dog være forfærdeligt, om vi gjennem vort hele Liv ansaa os for gode Christne og først ved dets Ende, for Guds Domstol erfarede, at vi havde bedraget os selv. Ingen kan bane en anden Vei til Himmelen (ligesaalidt som man kan lægge en anden Grundvold) end den, som Gud har foreskrevet, - som den Herre Jesus med sin Lære og sit eget hellige Levnet har vist os, med sine blodige Fodspor ligesom betegnet og paa hvilken alle hellige Guds Børn stedse og altid have skredet frem. Paa Sideveiene kan man vel have Tanker og falsk Fortrøstning, men ingen Forvisning om Saligheden. Derfor, mine allerkjæreste Medchristne, I med Christi Blod dyrekjøbte Sjele! ransager med Alvor og Iver, og ophører ikke, før I ere forvissede om at I vandre paa den trange Vei, gjennem den snævre Port, som fører hen til Livet! Her gjælder ingen Opsættelse, intet Spøg, ingen Indbildning; her heder det: „Evindeligen salig eller evindeligen fortabt.

§ 27. Ransager derfor Eder selv, om I ere i Troen, og om Christus er i Eder! Mene I, at I have Tro? Godt. Men hvor er det gudelige Levnet? Er Christus i Eder, og bor Han i Eders Hjerte, hvor er saa Hans Kraft, Hans Seier over Synden, Hans Kjærlighed, Hans Sagtmodighed, Hans Ydmyghed, Hans Taalmodighed, Hans Kyskhed, Hans Afholdenhed, Hans Nøisomhed, Hans Sanddruhed? Kan det evige Lys være uden Skin, den uudtømmelige Kilde til alt Godt uden Vand og den kostelige Paradisblomst uden Vellugt og Kraft? Kan man da skille Christi Blod og Vand fra hinanden? Hans Blod renser os fra al Synd, og Hans Aand bevarer os fra Synd. „Om Nogen ikke har Christi Aand, denne er ikke Hans.“ Den, som ikke drives af Guds Aand, er intet Guds Barn; den, som ikke korsfæster sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne, tilhører ikke Christo (Rom. 8, 9. 14; Gal. 5, 24). I indbilde Eder at have den saliggjørende Tro; men I skulle vide, at Troen bringer os i Forening med Christo, - at vi ere Ham og Han os ligesaa nær, som Grenen er Stammen, Blomsten sin Rod, Sjelen Legemet. Hvor nu en saadan inderlig Forening finder Sted mellem tvende levende Ting, der maa ogsaa opstaa et Samfund og Fællesskab. Har jeg grebet Jesum i Troen, og Han har omfattet og indesluttet mig i sin Kjærlighed, saa bliver min Sjel forenet med Hans Sjel, Hans Hjerte med mit Hjerte, min Kraft eller rettere sagt min Skrøbelighed med Hans Kraft, min Aand med Hans Aand, mit Liv med Hans Liv, saa at jeg siger: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig.“ Dømmer nu, om der ikke i alle Maader burde kunne spores en Forandring i og paa *mig*! Jeg er vel den Forrige, men dog ikke det gamle Menneske; jeg har faaet et nyt Sind, et nyt Hjerte; jeg er ikke længer min egen Herre, attraar ei heller at være det; Christus eier og besidder mit Hjerte og Alt. Skulde jeg da tage Christi Lemmer og gjøre dem til Skjøgens Lemmer; Skulde jeg have Lyst til Synden, for hvis Skyld min Frelser er død, ja, som jeg ogsaa selv er afdød fra? Jeg har jo intet Mere med Synden at gjøre, naar jeg undtager, at jeg daglig kjæmper med den som med en Fiende og søger at overvinde den i Christi Kraft. Jeg finder saamegen Sødme i min Jesus og Hans salige Samfund, at jeg ikke skjøtter om den usle Verdensglæde; Hans Kors er mig kjærere end al Verdens Skatte, Hans Tornekrone og Nagler dyrebarere end al jordisk Lyst og Glæde. Jeg ønsker intet Mere end at være Hans Tjener

og at elske og prise Ham indtil Døden, ja i al Evighed; thi hvad Andet kan jeg gjøre, jeg fattige Barn, og hvad formaar jeg ellers at give Ham for den store Kjærlighed, hvormed Han har elsket mig?

§ 28. Dette siger jeg forat vise, hvorledes det forholder sig med en Christen, og at Christendommen ikke er noget ufrugtbart, koldsindigt, hykkelsk Væsen, men Sandhed, Renhed og Oprigtighed i Christo, et Liv fra Gud. De Christne ere Lys, der lyse trindt omkring sig med Jesu Christi Glands; de ere Træer fulde af Saft og Kraft, fyldte med Retfærdigheds Frugter; de ere jordiske Engle, hvis Hjerte altid vogte paa Guds Øine og er villigt til at fuldkomme hans Villie. De handle og vandre ikke efter sit eget Sind, men adlyde den Hellig Aands Drift. „De voxe (i Gudsfrygt) som et Rosentræ, der gror ved en Bæk paa Marken, og give god Lugt af sig som Virak, de blomstre vel, som en Lilie, og udgive Vellugt“ (Sir. 39, 17. 18). Vistnok ere de, lig Vinrankerne, skrøbelige og uanselige, fæstede til Korset, beskaarne og plukkede; men de bære ædle og søde Frugter, der glæde baade Gud og Mennesker. Prøver Eder derfor, mine kjæreste Medchristne, om I isandhed ere, hvad I ville være og haabe at være! Prøver Eders Hjerte, - ransager det tilbunds, - betragter og gransker Eders Sind, Eders Tilbøieligheder, Eders Villie, om Christus behersker og regjerer dem! Betragter Eders Lemmer, om I kunne sige med Sandhed, at de ere Christi Lemmer! Eftertænker og overveier Eders Levnet, om det er ligeskikket med Christi hellige Levnet, eller om I ialfald arbeide og kjæmpe og gjøre Eder Flid for at det kan blive det!

§ 29. Denne Prøvelse er let, og Udslaget vil snart vise sig. Christus bander ikke, fylder sig ikke, bedriver ikke Hor, skraber ikke Penge sammen, forhaaner, udskjælder og bagvasker ikke. Christus finder ingen Glæde i Synden, ikke i Verdens Forfængelighed og Overdaadighed; Christus er ikke stolt, hovmodig, fræk, haard, ubarmhjertig osv. Naar du nu finder Behag i saadanne Ting, ikke vil give Slip paa dem, i den Tanke, at dette Intet har paa sig, og at du nok kan være en Christen og forblive i Christi Samfund og vorde salig, uagtet saadanne Synder herske hos dig, og du med Vidende og Villie overgiver dig til dem, da siger jeg, at du er forblindet af Djævelen, bedrager dig selv og i Haabet om Himmelen vandrer den ligeste Vei til Helvede. Hvor ikke Christi hellige Levnet findes og giver sig tilkjende, der er ikke Christus, og hvor Christus ikke er, der er ingen Retfærdighed og ingen Salighed. En Tornebusk var i en Hauge opvoxet i Nærheden af et Vintræ; da de nu begge om Sommeren grønnedes og blomstrede, sagde Tornebusken, at den var et Skud af Vintræet og nedstammede fra dets Rod, og bad, at det vilde antage og erkjende den derfor. Men Vintræet svarede: Omendskjønt vi staa nær ved hinanden, saa kan dog Enhver se, at vi ikke have samme Rod og ere af ens Art; du voxer vild og efter dit eget Sind, er fuld af Pigge og Torner og kan ikke Andet end stikke, rive og klore; dine Frugter ere ikke nyttige til Nogenting, ligesaalidt som du selv; jeg derimod bliver beskaaren og opbunden, har ingen Pigge, men ikkun fine Smaahager, hvormed jeg hænger mig fast ved min Pæl og andre Ranker; mine Blade ere ikke ligesom dine Blade; jeg blomstrer ikke saaledes, som du blomstrer; min Frugt er ædel og kostelig, styrker og glæder Menneskets Hjerte; derfor er der intet Slægtskab mellem os, og jeg kan ikke erkjende dig for Min. Strax efter fik Gartneren Øie paa Tornebusken, hug den ned og kastede den i Ilden. I skjønne vel, mine Kjære, hvad jeg med dette lille

Læredigt vil tilkjendegive: Ligesom Tornebusken og Vintræet ere lette at skjelne fra hinanden, saaledes ogsaa en Christen og en Hykler, et gjenfødt og et uigjenfødt Menneske. Den, som fører et tøilesløst og udsvævende Levnet, - den, som ikke kan Andet end trætte, bagvaske, gnie, krænke, bedrøve, - den, som ikke ved af noget Kors og nogen Christi Efterfølgelse, - den, som ikke bærer gode Frugter, er en Tornebusk og maa hvert Øieblik vente Guds Vredes-Øx og den evige Ild. Og denne Lære vil jeg besegle og stadfæste med de eftertrykkelige Ord af Johannes: „Hver den, som er født af Gud, gjør ikke Synd, fordi Hans Sæd bliver i ham, og han kan ikke synde, fordi han er født af Gud. Derved ere Guds Børn og Djævelens Børn aabenbare; hver den, som ikke gjør Retfærdighed, er ikke af Gud, ei heller, hvo som ikke elsker sin Broder" (1 Br. 3, 9. 10).

§ 30. Nu, mit kjære Medmenneske, lad denne Sag være dig høist magtpaaliggende! Hvil ikke, før du er forvisset om at du er født af Gud, forenet med Christo formedelst Troen og i Samfund med den Hellig Aand. Og søg ikke denne Forvisning i din egen Indbildning, men i sande Tegn og Frugter. „At være født af Gud," siger en anseet Lærer*) er visseligen intet Skyggeværk, men et sandt Livsværk. Gud føder ingen død Frugt, frembringer intet livløst og kraftløst Værk; tvertimod: af den levende Gud maa jo fødes et levende nyt Menneske. — — Troen er en guddommelig Kraft, og ved denne Guds Kraft drages vi atter ind i Gud, bøies til Gud, overføres i Gud, flyttes fra Adam, det forbandede Vintræ, over i Christum, det velsignede og levende Vintræ." Saaledes er det ogsaa med Foreningen med Christo formedelst Troen. Gud har ikke skjænket os blotte Ord og tomme Bogstaver om sin Søn, men rakt os Ham selv med og i sit Ord, ikke forat vi kun skulle høre tale om Ham eller selv tale om Ham, men forat vi skulle hænge ved Ham, leve formedelst Ham og vorde retfærdige, hellige og salige i og ved Ham. I den Hensigt har han ogsaa udøst sin Hellig Aand over os, paa det at vi ved Ham skulle opholdes i Troen, tilskyndes til en ny og Gud velbehagelig Vandel og bevares til det evige Liv. En sand Christen lever i vor Herres Jesu Christi Naade, i Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund. Og et saadant Liv maa nødvendigvis aabenbare sig i hellige og gudelige Frugter. Hvor altsaa Frugterne ikke ere, der er heller intet Samfund med Gud, hvad saa end Mennesket selv mon indbilde sig og sige.

§ 31. Ihvorvel nu disse og lignende Grunde kraftigt overbevise Hjertet om at et helligt og gudfrygtigt Levnets Retfærdighed nødvendigvis maa følge paa den Troens Retfærdighed, hvormed vi bestaa for Guds Domstol, saa ved jeg dog af Erfaring, at om det end fremstilles nok saa tydeligt og alvorligt, saa agte de Fleste dog ikke videre derpaa og lægge det ikke paa Hjertet. Man mærker efter saadanne Overtydelser ikke nogen synderlig Forandring hos dem, ingen Eftertanke, ingen Iver, ingen Flid, ingen Længsel, ingen Bøn; men de holde ved med sine tilvante Synder og sin Sikkerhed; de lade Presterne sige, hvad de ville, men gjøre selv, hvad de ville, og ere ikke destomindre ved godt Mod og i sit eget Sind forvissede om Himmelen. Jeg er ofte bleven forfærdet over denne Satans kraftige Virkning og har tænkt meget over denne Sag, hvoraf det dog kan komme, at Menneskene indbilde sig, at de have Troen og ere delagtige i Christi Retfærdighed og Fortjeneste, uagtet de intet vide af Hans Liv, Hans Efterfølgelse,

*) Joh. Arndt, Sande Christendom, 1ste Bog, 5te Kap.

Hans Kors osv., ikke følge den Hellig Aands Drift, ingen Forandring fornemme hos sig og under Paaskud af Christendom føre et uchristeligt Levnet. Jeg har fundet, at det for en god Del grunder sig deri, at de trøste sig med en falsk Trøst og behjælpe sig med alskens Undskyldninger. Vi ville belyse og overveie en og anden af disse.

§ 32. Nogle tænke og sige: Jeg er dog alligevel en døbt Christen; jeg hører Guds Ord og gaar til den hellige Nadverd; derfor har jeg ogsaa Del i Christo og Hans Retfærdighed og Salighed. Jeg svarer for det Første i Almindelighed, at der jo ikke er nogen Tvivl om at den største Del af de Mennesker, som kalde sig Christne, - som høre Guds Ord, - som have Daaben og Nadverden, ikke blive salige, ligesom ogsaa vor Frelser udtrykkeligen siger, at Mange vandre paa den brede Vei, som fører hen til Fordærvelsen, men Faa paa den trange Vei, som fører hen til Livet (Matth. 7, 13. 14), - at der vel er Mange som høre Guds Ord, men Faa, som bevare det i et smukt og godt Hjerte og bære Frugt, og at de Fleste forblive vantroende, lade Djævelen tage Ordet af deres Hjerte, glemme det og slaa det hen i Veir og Vind, eller de ere ustadige og tro til en Tid og falde fra i Fristelsens Stund, eller de fordybe og indvikle sig i dette Livs Bekymringer og Vellyster, saa at Ordet kvæles og ikke bærer nogen Frugt. Endelig siger Han ogsaa, at „vel Mange ere kaldede, men Faa udvalgte“ (Matth. 22, 14). Heraf følger, at ikke Alle, som kunne sige: Jeg er en døbt Christen, - jeg hører Guds Ord, - jeg gaar til den hellige Nadverd, komme i Himmelen og blive salige. Mange Tusind, som have stolet paa dette Fortrin, ligge i Helvede og raabe Ak og Ve over sine arme Sjele. Om vi derfor end ere Christne og besidde Salighedens Midler, saa tilraaber Skriften os dog: „Uden at Eders Retfærdighed bliver større end de Skriftkloges og Farisæernes“ (end Hyklernes og de Skinhelliges), „komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige. Stræber alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port! Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bævelse!“ (Matth. 5, 20; Luk. 13, 24; Filipp. 2, 12).

§ 33. Det fortjener ogsaa vel at mærkes og alvorligt at overveies, at Guds Aand klarligen vidner i sit Ord, at det skal gaa Hedningerne, som ikke have haft dette Ord og som have vandret i sit Mørke, indtil de faldt i Afgrunden, taaleligere end de falske Christne, som have haft Naademidlerne, men ikke gjort den tilbørlige Brug deraf. Det er bekjendt, at vor Frelser tilraaber Byerne Korazin, Bethsaida og Kapernaum, i hvilke Han havde gjort sine fleste kraftige Gjerninger (og prædiket mest), uden at de desuagtet havde omvendt sig: „Ve, ve Eder! det skal gaa Tyrus og Sidon“ (de hedenske Stæder, hvor Herren, idetmindste saavidt man af de hellige Evangelister kan erfare, aldrig havde sat sin Fod), „det skal gaa Sodoma og Gomorra taaleligere paa Dommens Dag end Eder“ (Matth. 11, 20 flg.; 10, 15). Heraf kan nu sluttes, at de Mennesker, som have Guds Ord og andre Salighedsmidler, ikke maa være sikre og forlade sig derpaa, som om de nu ikke kunde gaa glip af Saligheden, men at de meget mere have Aarsag til at give Agt paa sig selv og nøie ransage, hvad disse Naademidler virke og udrette hos dem, og om de ogsaa derved forbedre sig (thi hvorfor hine Stæder erklæres strafskyldige, er, fordi de ikke ved Christi Prædikener og Gjerninger vare blevne bevægede til at omvende og forbedre sig), paa det de ikke ved at misbruge og drive Gjæk med Guds Naade skulle synke desto dybere i Helvede.

§ 34. Det er da altsaa ikke nok, mit Medmenneske, at du er en Christen, eller at du lever i de Christnes udvortes Samfund; thi hvis du ikke har noget Mere, saa kan du ligefuldt blive fortabt. Ægletræet, Vinstokken, Rosenhækken, Tornebusken, Tistelen, Vedbenden staa i en og samme Hauge; de ere omgivne med samme Hegn eller Plankeværk; de modtage samme Regn, Dug og Solskin fra Himmelen; de bæres og opholdes af samme Jordbund; men ikke destomindre have Tornebusken, Vedbenden, Tistelen intet Samfund med Ægletræet, Vinstokken, Rosen; disse høre egentlig hjemme i Haugen og ere dens Pryd og rette Planter; hine derimod have indsneget sig og voxet op med, ere Haugens Skam og Byrde og blive tilsidst udryddede og kastede i Ilden. Saaledes er det ogsaa med de sande Christne og de hykkelske Uchristne. Hine staa i et indvortes, aandeligt Samfund med Christo og med hinanden indbyrdes; de ere en Aand, en Sjel, et Hjerte; de leve Alle af sin Tro og bevise denne ved Kjærlighed til Gud og Næsten; de have mangeslags Gaver; men de have dem alle fra Christi Fylde og bruge dem i Ydmyghed til Guds Ære og det almene Bedste. Man ser det, man hører det, man mærker det paa dem, at Christus og Hans Aand bor, lever og hersker i dem. Hyklerne derimod have intet indvortes Samfund med Christo, hvilket med Sikkerhed kan sluttes deraf, at de ere uvenlige, trættekjære, hævngjerrige, uforsonlige, ubarmhjertige, raa, utugtige, letsindige, frække, sikre. Dette er ikke Frugter af Christi Aand, men af Verdens Aand, der hersker og lever i deres Hjerter.

§ 35. Saa hjælper det da ikke, at du er og kaldes en Christen; men du maa være en sand Christen; du maa ikke blot have Navnet af Christo, men ogsaa Hans Aand og Sind. Der er Mange, som leve i Kirken, men ikke tilhøre Kirken; der er Mange, som have Lyset og dog vandre i Mørket. I en berømt Universitetsstad i Tydskland blev en tyvagtig Student offentligen hængt i Aaret 1611. Blandt andre Kneb, som han brugte forat skjule sine Skjælmsstykker, var ogsaa det, at han satte et tændt Lys paa Bordet i sit Værelse og lod det brænde, forat Naboerne skulde tro, at han var hjemme og studerede til langt paa Nat. Men hvad hjalp vel Lyset dette elendige Menneske, naar han som en natlig Fugl strøg omkring i Mørket og bedrev Mørkets Gjerninger? Mon vel det brændende og skinnende Lys formaaede at frelse ham fra Galgen? Saaledes ere ogsaa mange Christne nutildags. De rose sig af Evangeliets klare Lys og det Ord, som de høre og læse. Det er sandt: Ordet er et Lys; det skinner ogsaa klart i vore Tider; det staar paa en Lysestage og lyser for Alle, som ere i Huset. Men hvad gavner det dem, som elske Mørket mere end Lyset? Hvad hjælper det, at Lyset skinner, naar de alligevel luske omkring i Mørket? Hvad hjælper det, at Ordet prædikes, naar de bestandig forholde og undertrykke det hos sig selv og ikke vandre i Lyset? Skulde de paa hin store Dag kunne undskylde sig for de Levendes og Dødes Dommer og værne sig mod den rædsomme Fordømmelsesdom ved at sige: Ak, Herre! jeg har dog haft dit Ord, dit klare Lys? Ville de ikke faa til Svar: Ja visseligen har du haft det; men hvad Pris har du vel sat derpaa? Har du ogsaa vandret i Lyset? Har du ikke elsket Mørket mere end Lyset?

§ 36. Ei heller hjælper det, at du er døbt, saalænge du ikke lever efter din Daabspagt. Vel er Daaben et saligt Gjenfødelsesmiddel, hvorved vi indlemmes i Christum. Men det er ikke nok, at vi blive indlemmede i Christum; vi maa ogsaa blive i Ham. „Bliver i mig!“ siger han; „da bliver jeg i Eder. Om Nogen ikke bliver i mig, han bliver ud-

kastet som en Gren, og man sanker dem og kaster dem i Ilden, og de brænde" (Joh. 15, 4. 6). Hvad hjælper det, at den vilde Stamme er podet med en ædel Kvist, naar den siden skyder ud nedenfor og bortødsler sin Saft paa de vilde Skud, saa at den gode Kvist visner? Du siger, at du er gjenfødt i Daaben. Jeg indrømmer det: men hvor ere nu Gjenfødelsens Frugter? Hvor er nu den Aand, som blev udgydt over dig i Daaben? Hvor er Hans Drift, Hans Virkning, Hans Kraft? Du er i den hellige Daab bleven et Guds Barn; men hvor er nu den barnlige Lydighed, som du skylder din Gud? Hvad hjælper det Svinet, at man driver det til Badestedet, naar det strax efter lægger sig i Sølen igjen? Daabens Trøst er rig og kraftig; men den tilhører ikke de Ubodfærdige og Ugudelige, hvilke vel have forsaget Djævelen, men alligevel tjene ham i Synden.

§ 37. Ei heller nytter det, at du gaar til Alters, naar du gjør det uden Omvendelse, uden Tro og uden et godt Forsæt. Den hellige Nadverd, hvori den Herre Jesus giver os sit Legeme, som Han hengav i Døden for os, at æde og sit Blod, som Han paa Korset udøste for os, at drikke, er et kraftigt Middel til at befæste og bevare Foreningen og Samfundet med Christo; men den kan ogsaa nydes til Dom, nemlig af de Sikre og Ubodfærdige, der komme til den uden Tro og Andagt; disse blive skyldige i Herrens Legeme og Blod; de have korsfæstet og dræbt Ham paany. Saaledes hjælper det da ikke, at du nyder den høiværdige Nadverd; men det bliver dig tvertimod til Skade, saafremt du annammer den uden Omvendelse og Tro. Men hvorledes du annammer den, maa Frugterne vise. Fremturer du i dine sædvanlige og yndede Synder, - nyder du Kjærlighedsmaaltidet med et uforsonligt, ukjærligt Hjerte, misbruger du nu som før din Mund, med hvilken du har modtaget Herrens Legeme og Blod, til Eder og Forbandelser, til Skjældsord, Bagvaskelser osv., - annammer ikkun din Mund Sakramentet, medens dit Hjerte forbliver uforandret og uomvendt, saa var det dig bedre, at du havde levet blandt Hedninger og Tyrker og aldrig vidst, at Christus havde indstiftet et saadant Maaltid.

§ 38. Andre sige eller tænke: det er dog ikke muligt Andet end at jeg maa have Tro; thi jeg kan jo min Katekisme og mange Psalmer og Sange, mange Skriftsprog, mange Bønner udenad; jeg sætter ogsaa al min Tillid til Jesu Christi Fortjeneste og Blod; derfor kan man ikke frakjende mig Saligheden, omendskjønt jeg endnu synder og ikke i alle Dele handler saa ganske, som jeg burde. Jeg svarer: Kundskaben om aandelige og guddommelige Ting er endnu ingen saliggjørende Tro; ellers vilde de Hyklere, der havde erhvervet saamegen Kundskab om Christo, „at de kunde profetere i Hans Navn," ikke være blevne forkastede (Matth. 7, 12). Hertil sigter udentvivl ogsaa den hellige Apostel Jakob, naar han siger: „Du tror, at Gud er en; du gjør vel; Djævelene tro det ogsaa og skjælve" (Jak. 2, 19). Djævelen besidder ogsaa megen Kundskab; han ved ogsaa, hvad Skriften siger, hvilket han viste, da han fristede Christum (Matth. 4. 6), og hvilket han endnu dagligen noksom viser, naar han plager de bodfærdige Sjele med haarde Anfegtelser. Men saadan Viden uden Samvittighed vil ligesaalidt gavne ham som Hyklerne. Man kan sammenligne dem, der vide Meget om aandelige og guddommelige Ting uden at føre sig det til Nytte, med Tornebuske eller Tornegjærder, over hvilke et Vintræ har skudt sine Ranker og som ved disses Løv og Druer faa et smukt Udseende, men hvorved de dog i sig selv ikke ere blevne det Mindste bedre end de før vare, - og med de Figurer i

Springvandene, som udsprøite Vandet uden selv at have noget Gavn deraf. Kundskaben om aandelige og guddommelige Ting er vel god og nødvendig til Troen; man bør ogsaa sørge for at Ungdommen tidligt ledes dertil og bliver grundigt underviist om de Ting, som høre til Salighed. Men hermed bør det ikke bero. Man maa ogsaa ved Guds Naade lægge sig det, man ved, paa Hjertet, forat dette kan blive renset, forandret, oplyst og omvendt. Det er nødvendigt, at Maden nedsvælges; men dette er ikke nok til Livets Opholdelse; den maa ogsaa fordøies, forvandles til Saft og Kraft og fordeles til alle Lemmer. Saaledes er det ogsaa med Kundskaben. Saalænge den kun ligger i Hukommelsen, er den til liden Nytte. En Kardinal i Rom havde en Papegøie, som han havde kjøbt for hundred Dukater og som med forstaaelige og tydelige Ord kunde fremsige de tre christelige Troesartikler. I ville selv indrømme, at dette ikke var Fuglen til nogen Nytte, uden forsaavidt som den derved blev kostbarere og kjærere for Menneskene; saaledes hjælper det hellerikke Hyklerne og de Ugudelige, at de kjende noget til Skriften og andre aandelige Ting, naar de ligefuldt forblive kjødelige og jordiskfindede.

§ 39. Hvad den Tillid til Christi Fortjeneste angaar, som de rose sig af, da er der mellem den og den sande, saliggjørende Tro den samme Forskjel som mellem Skyggen og Legemet. Luther lærer os dette sigende: Mange, som høre Evangeliet, ere strax færdige og danne sig af egen Kraft en Tanke i Hjertet, som siger: jeg tror. Den holder de da for en sand Tro. Men ligesom den kun er et menneskeligt Digt og Hjernespind, hvoraf Hjertets Bund Intet erfarer, saaledes virker den heller Intet og ledsages ikke af nogen Bedring. Skriften lærer os ikke at prøve og bedømme Troen efter vore Indbildninger og Meninger, men efter Frugterne. Som vi ovenfor klarligen have godtgjort, hænger Troen sig ved Christo. Den bringer os i Samfund med Christo, saa at der om de Troende kan siges: de ere i Christo og Christus i dem. Men den gaar endnu videre og lærer, hvorpaa vi skulle kjende, om vi ere i Christo og tilhøre Ham. Saadanne, siger den, „vandre ikke efter Kjødet, men efter Aanden. De korsfæste Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne. De forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden. Om Nogen ikke har Christi Aand, denne er ikke Hans" (Rom. 8, 1. 5; Gal. 5, 24; Tit. 2, 12; Rom. 8, 9). Af alt dette kan man med Sikkerhed slutte; hvor Christi Levnet ikke er, der er heller ikke Hans Aand; der er der intet indvortes Samfund med Christo; der er der ingen Tro i Hjertet, om den end svæver paa Tungen, og hvor meget end Mennesket i sin egen Indbildning drømmer derom. Derfor tror jeg dig nu ikke, om du ogsaa siger: Jeg sætter alene min Lid til Christi Fortjeneste. Du siger det vel; men dit Hjerte hviler ikke i Tilliden til Christum; det har ikke grebet Ham: ellers vilde det snart blive anderledes med det. Saalænge du nu lever i vitterlige Synder og vil beholde baade Christus og Belial, saalænge har du ingen sand Tro, ingen rigtig Tillid til Christum, du faar nu sige, hvad du vil.

§ 40. Andre indvende: Vi ere Mennesker og ingen Engle; hvem kan være uden Synd i denne Verden; vi have jo endnu det syndige Kjød og Blod at drages med, osv. Jeg svarer: Denne Undskyldning vil Intet sige; du er vel et Menneske, dog ikke blot et Menneske, men tillige en Christen, døbt til Guds Navn, forløst med Christi Blod, beseglet med den Hellig Aand. Du har Midler ved Haanden, hvorved du daglig kan

vorde opmuntret, paamindet, styrket og forbedret. Gud kræver ikke af dig, at Synden ikke skal være i dig, men at den ikke skal herske i dig; Han ved nok, at du ikke er nogen Engel; men Han vil hellerikke taale, at du lever som en Djævel; Han ved nok, at du endnu har Kjød og Blod; men derfor har Han givet dig sit Ord og lader dig deri daglig tilbyde sin Aand og Naade, forat du skal undertvinge Kjødet og seire i Christi Kraft. Se til saamange hellige Guds Børn! de vare Mennesker ligesom du; de havde Kjød og Blod, hvori Synden boede, ligesom i dig; men desuagtet have de dog ikke levet efter Kjødet, men efter Aanden; de have kjæmpet og seiret og vundet Livsens Krone. Veien staar ogsaa dig aaben; den Naadekilde, hvoraf de have øst saadan Kraft, er endnu ikke udtørret; Christi Aand, hvis Drift de have fulgt, er endnu tilstede i Guds Menighed; vi kunne endnu sige med Apostelen: „Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk" (Filip. 4, 13).

§ 41. De sige fremdeles: Vi synde af menneskelig Skrøbelighed; selv store Helgener synde jo og maa daglig bede om sine Synders Forladelse. Jeg giver dem til Svar: De, som synde af Skrøbelighed, kunne, som Paulus udtrykker sig „blive overilede af en eller anden Brøst" (Gal. 6, 1); de blive forledede af Verden eller overvældede af sit syndige Kjød og de opbrusende Lyster, før de kunne betænke sig. De ligne dem, som anstrenge sig forat ro en Baad opad en Elv, der ofte bliver dem for stærk og driver dem tilbage. De synde hellerikke med Lyst; de fremture ei heller i sit Fald, men staa strax op igjen med Sukke og Taarer og blive siden desto ivrigere i at kjæmpe imod sit fordærvede Kjød og dets Vanart. Den derimod, som fremturer i sine vante Synder med Forsæt, med Lyst, med beraadt Hu, - som ikke ved noget af Aandens og Kjødets Strid, men følger sine syndige Begjæringer uden Modstand; hvorledes kan han tro at kunne undskylde sig med den menneskelige Skrøbelighed?

§ 42. Ligeledes indrømmer jeg gjerne, at selv de Hellige synde og ligesaavel have Aarsag til at bede om sine Synders Forladelse som om det daglige Brød. Men alligevel kunne dog ikke de, hos hvilke det endnu ikke er blevet noget rigtigt Alvor med et gudeligt Levnet og som aldrig have stræbt efter Hellighed, beraabe sig paa de Hellige og Gudfrygtige. Der gaar en hæderlig Mand paa Gaden i Regnveir og snubler og falder paa de glatte Brostene og tilsmudser sig; men han staar strax med Undseelse op igjen og skynder sig hjem for at vaske og rense sig. Et Svin gaar ogsaa paa Gaden og finder et Sølepuds, lægger sig ned deri indtil Ørene og søger Forlystelse og Kjøling i dette urene Bad. Kan nu vel Svinet beraabe sig paa Manden? Saaledes er det ogsaa med de Helliges Syndebrøst, hvormed de imod sin Villie blive overilede, - som bringe dem til at hade sig selv, - som koste dem saamange hede Taarer, - som de daglig afbede hos Gud og ved Hans Naade mere og mere aflægge, og med de vitterlige og forsætlige Synder, som begaaes af de Ugudelige, der ikke sky Anledningen, men tvertimod gribe den med Glæde og som ikke vide af nogen Anger og Forbedring, men kun pønse paa at fortsætte sine ugudelige Fornøielser. Bliv først hellig og gudfrygtig, - kjæmp med dig selv og den onde Verden, - modsæt dig de syndige Begjæringer, - stræb stedse mere og mere at undertvinge dem; saa skulle vi tales ved om menneskelige Skrøbeligheder og søge at finde Trøst derimod.

§ 43. Hyklerne sige endvidere til sin Undskyldning: Vi indrømme, at en

Christen nødvendigvis maa føre et gudeligt og helligt Levnet; det ville ogsaa vi gjerne gjøre; men vi blive saa ofte forførte af Djævelen og den onde Verden, og saasom vi endnu leve i Verden, kunne vi ikke altid tage det saa nøie og undslaa os for at gjøre, som den gjør; den, som er blandt Ulvene, faar ogsaa tude med dem, osv. Jeg svarer: Naar ugudelige Mennesker og store Hyklere fremføre en saadan Undskyldning, saa sker det tankeløst, ligesom for Spot og ikke af Hjertet; det er dem ikke om at gjøre at komme til at kjende Synden i dens hele Storhed og Afskyelighed og Guds Vrede i dens hele Frygtelighed, men at vedligeholde en Smule Kredit hos Præsterne eller andre gudfrygtige Hjerter, saa at de ikke skulle blive ansete for rene Uchristne. Men Gud, som ransager Hjerter og Nyrer, skal engang dømme dem efter deres ubodfærdige Hjerte. Hvad ellers Indvendingen i sig selv angaar, saa er det en taabelig Tale at sige: vi vilde gjerne være gudfrygtige og leve christeligt, naar de dog ikke gjøre nogen Begyndelse dertil. Det er, som om jeg vilde sige: jeg har bestemt mig til at reise tilvands opad Elbfloden fra Magdeburg til Dresden; men jeg vil ikke arbeide imod Strømmen, ikke ro, ikke trække Baaden, men lade den have sin egen Villie. Det er aldeles vist, at paa den Maade vil det ikke gaa opad, men nedad. Vil du gjerne blive gudfrygtig, saa bed flittigt, - strid mod dig selv og dit syndige Kjød, - træk dig tilbage fra Verden og undslaa dig for dens Selskab; „øv dig selv til Gudfrygtighed," ligesom en Kjæmper eller Bryder i Skuespillene (1 Tim. 4, 7), - lad det være dit ramme Alvor, - gjør din yderste Flid, som i en Sag, hvorpaa din timelige og vige Velfærd beror.

§ 44. Sig ikke: Djævelen og Verden forføre mig, som om du selv ingen Skyld havde deri, men gjerne saa, at det var anderledes; thi du lader dig gjerne forføre. Satan har ikke stort Bryderi med de uchristelige Christne nutildags; de lyde ham villigen. Den er let at rokke, som efter vil hoppe; ellers vilde de, naar de engang vare blevne forledede af ham, ikke mere følge ham, men i Fremtiden vogte sig for hans Veie. Forsøg engang: før et Kvæg, som engang har faldt med Foden igjennem en Bro og faaet Skade, andengang derhen eller til et lignende Sted, saa vil det stræbe imod af alle Kræfter og ikke lade sig bringe derhen igjen. Men Hyklerne sige, at de ere forførte af Djævelen, og at det gjør dem ondt, og dog følge de ham altid villigen; først have de syndet og anstille sig, som om det gjorde dem ondt, og saa synde de alligevel strax ovenpaa med Glæde. Vil vel Nogen tro, at de mene det alvorligt? Sig ikke: vi leve i Verden og maa leve med Verden; thi deri er ingen Nødvendighed. Der lever mange gudfrygtige Sjele i Verden, som ikke leve med Verden. Betænk, hvad Christus siger: „I ere ikke af Verden; men jeg har udvalgt Eder af Verden" (Joh. 15, 19). Loth levede i Sodoma, men ikke med Sodoma. En Christen maa „bevare sig selv ubesmittet af Verden" (Jak. 1, 27). „Han maa bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den; thi denne Verdens Skikkelse (Skyggeværk) forgaar" (Gal. 7, 31). Han maa leve saaledes i Verden, at naar han skal skilles fra den og forlade Forfængeligheden, han da kan svare den, som vil kræve ham til Regnskab for al hans Gjøren og Laden. Sig ikke: man kan ikke tage det saa nøie. Betænk, at du har med den store Gud at gjøre, og at Han ikke lader sig spotte; betænk, at det gjælder dit evige Ve eller Vel. Vilde du vel tage det for godt, om en Apotheker havde leveret et Gran eller to formeget af et farligt, stærktvirkende Lægemiddel og vilde undskylde sig med

at man ikke kunde tage det saa nøie? Vilde du ikke svare ham, og det med Føie: I Ting, som angaa Menneskets Legeme og Liv, maa man tage det nøie. Hvor meget mere altsaa i Ting, som angaa Sjelen og Saligheden!

§ 45. Endelig pleie Hyklerne ogsaa at indvende: O! Gud er saa barmhjertig og naadig; Han vil ikke regne det saa strengt med os, osv. Jeg svarer: Mit Medmenneske, betænk dog, hvad du siger, og spot ikke din Gud! Der er ingen Tvivl om at Han vil have et helligt og gudeligt Levnet af dig, og at Han uden det ikke vil erkjende dig for Sin. Han vil engang sige til Hyklerne: „Jeg har aldrig kjendt Eder; viger bort fra mig, I, som beflitte Eder paa Uret!" (Matth. 7, 23). „Uden Hellighed skal Ingen se Herren" (Ebr. 12, 14). Guds Søn, der har forløst os med sit kostbare Blod, byder os selv at „stræbe alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port, der fører hen til Livet" (Luk. 13, 24). Han siger: „Dersom I ikke omvende Eder, skulle I omkomme" under Guds Domme (V. 3). Saa vil da Gud ganske vist regne det strengt, vel ikke med sine Børn, der leve i en stadig Omvendelse, men med Hyklerne og de Ryggesløse, der aldrig have beflittet sig saa alvorligen paa at tækkes Ham som paa at tækkes Verden. Vistnok er Han saare barmhjertig, og efterdi Gud hidtil har opholdt dig med saamegen Taalmodighed og Langmodighed, kan du selv være et Exempel paa Hans Godhed og Barmhjertighed. Men skal det være den barmhjertige Guds Tak for Hans Langmodighed og Miskundhed, at du synder desto dristigere og fremturer i din Ondskab? Ved du ikke, at hvo som synder paa Naade, bliver lønnet med Unaade? Tænk paa Siraks Ord: „Sig ikke Hans Barmhjertighed er stor; mine Synders Mangfoldighed skal vel forsones; thi der er baade Barmhjertighed og Vrede hos Ham, og Hans Hastighed skal hvile over Syndere" (Kap. 5, 6. 7).

§ 46. Trods alle de Ugudeliges Indvendinger bliver det da altsaa staaende fast og urokkeligt, at der af en sand, troende Christen fordres et helligt, gudeligt Levnet, og at dette nødvendigvis maa følge paa Troens Retfærdighed. Ja, som allerede ovenfor sagt, vi indrømme aldrig, at Nogen kan være en troende Christen, uden at han beflitter sig paa at bevise sin Tro ved en gudfrygtig Omgjængelse, og vi vidne offentligen, at et saadant Menneske aldrig vil erholde det evige Liv, om han end i denne Verden noksaa meget gjælder for en Christen og bedrager baade sig selv og Andre. Vi sige med Luther, at Ingen kan være en Christen eller have Troen, som giver sit Kjød Tøilen og forsætligen og imod sin Samvittighed forbliver og fremturer i Synden, hvilket er saameget værre og fordømmeligere, naar det sker under Evangeliets og den christelige Friheds Navn og Kaabe. Saa fat da i Jesu Navn den Beslutning, min kjæreste Medchristen, at du for Fremtiden med største Alvor og Iver vil beflitte dig paa Gudsfrygt og dens Øvelse, og at du, som et Guds Barn, som en døbt og med Christi kostbare Blod kjøbt Christen, som et Redskab for den Hellig Aand, vil lægge Vind paa et gudeligt og helligt Levnet til Tak og Ære for din Gud og til din Næstes Tjeneste og Opbyggelse; thi her er intet Andet for: giv Slip paa Synden og Verdens Ugudelighed, eller paa Christus, Troen, Retfærdigheden, Saligheden. Syndens Ven — Christi Fiende; Syndens Fiende — Christi Ven. Og syng saa gladeligen og villige:

Far nu vel, I Tanker,
Som i Verden vanker;
I mig ei anstaar.
Far nu vel, I Synder!
Eder fra mig skynder!
Udaf Hjertet gaar!
Farvel, Pragt Og Hovmods Dragt!

Jeg det hele Satans Rige
Nu Farvel vil sige.

§ 47. Et staar endnu tilbage, nemlig at henvende nogle Ord til de Bodfærdige og Skrøbelige til deres Trøst og Opmuntring. Naar Saadanne nemlig høre tale om Nødvendigheden af et gudeligt Levnet, men ikke tro at finde dette hos sig selv, saaledes som de gjerne ønskede, og de med al sin Gudfrygtighedsøvelse ikke kunne gjøre sig selv tillags, saa blive de modløse og spørge sig selv med stor Bekymring, om de da ogsaa virkelig ere forenede med Christo ved Troen, - om de ogsaa have et gjenfødt og bodfærdigt Hjerte, og om ogsaa Guds Aand bor i dem. Maaske, sige de, er jeg en rigtig Farisæer og Hykler for Gud. Maaske er jeg endnu langt borte fra Guds Liv og har saaledes endnu ingen Del i Christo, som endnu ikke lever i mit Indre og der hersker over Synd og Alt, saaledes som Han dog skulde. Herimod maa bemærkes: 1), at Begyndelsen til et helligt og gudeligt Levnet er at være bekymret med Hensyn til sit Levnet, at finde Mishag i sig selv og dagligen med Alvor at sukke og stræbe efter Forbedring. Hvo der kan høre tale om et helligt og gudeligt Levnets Fornødenhed uden nogen Bevægelse i sit Hjerte og som mener, at han allerede har bragt det saa vidt i sin Christendom, at man intet Mere kan fordre af ham, og som derfor bliver ved paa sin vanlige Vis, han maa uden al Tvivl henregnes til de Ryggesløse og Sikre. Den derimod, som føler sig inderligen bevæget ved det Alvor, hvormed den Hellig Aand i sit Ord kræver et gudeligt Levnet, og som med Flid bestræber sig for i nogen Maade at fyldestgjøre Ham, han har allerede begyndt at vandre paa den trange Vei, som fører hen til Livet. Og til Saadanne sigter det Sprog: „Til denne vil jeg se, til den Elendige og til den, som har en sønderbrudt Aand og som er forfærdet for mine Ord" (Esai. 66, 2). Thi heri har man allerede et sikkert Kjendetegn paa Striden mellem Aanden og Kjødet, og siden „Gud efter sit Velbehag har virket" i saadanne Hjerter at ville, saa vil nok ogsaa ved Hans Naade det at udrette komme (Filipp. 2, 13).

§ 48. Jeg kjender et Exempel, nemlig en gudfrygtig Enke, som havde hørt en aandrig Prædiken og som efter at være kommen hjem satte sig hen og græd bitterligen. En anden Enke, som ogsaa lagde Vind paa Gudsfrygt, kom til, traf hende i denne Tilstand og spurgte, hvorfor hun græd saa saare. Hun svarede: Ak, vi høre saamegen herlig og gudelig Prædiken, og vort kolde Hjerte tager det dog saa lidet til sig. Hvor er vor Forbedring, vor Nidkjærhed til gode Gjerninger, vor Kjærlighed, vor Taalmodighed osv.? Jeg frygter, at vi ere „den Jord, som drikker Regnet, der ofte falder paa den, og dog bærer Torner og Tistler, er ubrugbar og Forbandelsen nær og hvis Ende er at brændes" (Ebr. 6, 7. 8). Just dette er Aarsagen, sagde den Anden, hvorfor jeg kommer til Eder; jeg har den selvsamme Bekymring og er inderligen bedrøvet over at mit syndige Hjerte ikke vil lade sig tvinge til Lydighed imod sin Gud. Jeg frygter, at jeg er en af dem, „af hvis Hjerte Djævelen tager Ordet, forat de ikke skulle tro og blive salige" (Luk. 8, 12). Omsider trøstede de sig imidlertid med det Sprog: „Han skal ikke sønderbryde et knuset Rør og ikke udslukke den rygende Hør" (Esai. 42, 3), og med de Ord af den hellige Apostel: „Jeg ved, at i mig, det er: i mit Kjød, bor ikke noget Godt; thi at ville, det staar i min Magt; men at udrette det Gode formaar jeg ikke; thi det Gode, som jeg vil, det gjør jeg ikke; men det Onde, som jeg ikke vil, det gjør jeg" (Rom. 7, 18. 19). Hvo vil her tvivle om at der hos disse to gudfrygtige Hjer-

ter var en Begyndelse til et gudeligt Levnet? — ligesom jeg da ogsaa med Sandhed kan give dem det Skudsmaal, at de stedse førte en samvittighedsfuld Vandel og vare „rette Enker, som satte sit Haab til Gud og bleve ved i Bønner og Paakaldelser Nat og Dag" (1 Tim. 5, 5).

§ 49. Saa maa man ogsaa 2) vel lægge Mærke til at Gudfrygtigheden hos de Troende ikke strax fremtræder i fuld Blomstring og med rige Frugter; jeg mener, at den efter dette bedrøvelige Livs Kaar ikke strax kommer til Fuldkommenhed, men bestandig voxer og tiltager, ligesom en Plante. Apostelen siger: „Jeg plantede, — Apollos vandede; men Gud gav Vært" (1 Kor. 3, 6). Men hvad man planter, det voxer ikke strax, saa at man kan se det; det gaar ikke saa hurtigt, som med det, der bliver staaende paa sit Sted; man maa flittigt vande og omhyggeligt beskytte det, indtil det endelig fæster sig og slaar Rødder. Mangengang uddø de udvendige Blade, saa at ikkun Hjertebladet holder sig grønt; dog kommer det sig tilsidst og skyder lysteligt i Veiret. Saaledes gaar det ogsaa med os, naar vi formedelst Omvendelse og Tro blive overførte fra Adam til Christum, fra Satans Rige til Jesu Christi Naadesrige. Det gaar ikke saa raskt fremad med Gudfrygtigheden, som Troen i sin hellige Iver ønsker; men med Tiden tiltage vi ved andægtig Bøn og stadig Øvelse, voxe i Gudfrygtigheden og bære omsider Frugt til Guds Ære og vor Næstes Tjeneste. Den hellige Paulus pleier ogsaa at bruge Udtrykket korsfæste om vor Christendom. „Vi vide dette, at vort gamle Menneske er korsfæstet med Christo" (Rom. 6, 6). „De, som høre Christo til, have korsfæstet Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne" (Gal. 5, 24). Nu ved man, at de Korsfæstede ikke døde hastigt, men at deres Livskraft efterhaanden udtømtes formedelst Blodtabet og de store Smerter. Saaledes gaar det ogsaa med vort gamle Menneske, den syndige Natur; den bliver ved Korsets og Jesu Christi Døds Kraft mere og mere svækket og dør dagligt, indtil den omsider dør aldeles i Døden og udryddes i Forraadnelsen.

§ 50. Den samme dyrebare Apostel siger paa et andet Sted: „Jeg øver mig*) selv i altid at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene" (Ap. Gj. 24, 16). Han siger ikke: jeg har en uskadt Samvittighed, omendskjønt han Intet vidste med sig selv, men: jeg øver mig i, jeg beflitter mig paa og stræber dagligen efter at have den. Naar en saadan Apostel endnu ikke er kommen udover „Øvelsen og Læreaarene," saa maa vi vel være tilfredse, naar vi kun spore noget Lignende hos os. Men denne Øvelse bestaar i en stadig Betragtning af Guds hellige Villie, i en daglig Fornyelse af vort gode Forsæt, i en jævnlig Ransagelse af vor Samvittighed, vort Levnet, vor Vandel, i Undvigelsen af alle Anledninger til Synd, i inderlig og ivrig Bøn om en sand, grundig og fuldstændig Omvendelse, i daglig Anger og Bod osv. De Troendes Samvittighed er ligesom et Menneskes Øie, der vel af Naturen er saare godt forvaret, saa at ikke letteligen Noget kan falde deri; men kommer ogsaa af en Hændelse det mindste Støvgran i det, saa begynder det strax at svi og rinde og ophører ikke hermed, forinden det er blevet befriet derfra. Hvo der nu befinder sig i en saadan Tilstand, han behøver ikke at tvivle om sit Hjertes Oprigtighed og sin Fornyelse.

§ 51. Man finder 3) heller intetsteds, at Gud Herren kræver, at de Bodfærdige skulle være aldeles fuldkomne, saa at de i alle Dele og i lige Grad ere uden Brøst og Mangler; men Han er i

*) (asco); deraf: Asket, ɔ: et Menneske, som hengiver sig til Gudfrygtighedsøvelser.

Naade tilfreds, med deres Hjertes Oprigtighed og deres fornyede Villie. Vistnok fordrer Loven en fuldkommen Lydighed, under Straf af den evige Død; men de Troende ere ikke længer „under Loven, men under Naaden" (Rom. 6, 14). Gud behandler dem ikke som Tjenere, men som Børn. Han tager deres Villie i Gjerningens Sted og bærer efter sin faderlige Miskundhed over med deres Feil og Skrøbeligheder. Nogle af dem ligne Pattebørnerne, der endnu ligge ved Brystet og ikke gjøre Andet end af og til at smile kjærligt og barnligt til sine Forældre. Nogle ere ligesom de Børn, der begynde at pludre og stamme, at sige Fader og Moder og at gaa ved Stole og Bænke, — Nogle som de, der allerede kunne løbe og tale færdigt, som blive holdte i Skole og underviste i Bøn, Læsning og Skrivning, — Nogle som de, der allerede kunne hjælpe til i Husholdningen, spare sine Forældre for at staa tidligt op og som vogte paa deres Øine, for med største Lydighed at udføre deres Befalinger. Nogle ligne de voxne Børn, som ere vel opdragne og gjøre sine Forældre megen Glæde med sin gode Opførsel. Men Allesammen ere de dog kjære Børn, og selv det mindste af dem er ikke for sin Skrøbeligheds Skyld udelukket fra den faderlige Kjærlighed og Omsorg, ligesom selv det største af dem ikke ved sit gode Forhold vinder noget Krav paa Faderens Kjærlighed, men tvertimod maa takke ham for Alt. Gud har befalet, at vi uafladeligen skulle bede om vore Synders Tilgivelse, ligesaavel som om vort daglige Brød. Vi leve Allesammen, Høie og Lave, Skrøbelige og Stærke, Begyndende og Fuldkomne, af Hans Naade og Miskundhed, og der er Ingen af os, som har Noget at rose sig af uden af den barmhjertige Guds Kjærlighed.

§ 52. Endelig maa vi 4) ogsaa vide, at omendskjønt det paaligger os at efterjage den sande Gudfrygtighed og vor Helliggjørelse med Flid og Iver, saa maa vi dog ikke sætte vor Ros og Frimodighed for Gud og langt mindre vor Retfærdighed deri, men alene i Samfundet med Christo Jesu, for hvis Skyld der ikke er nogen Fordømmelse for os. I Jesu bloddryppende Vunder have vi „en aabnet Kilde imod Synd og imod Urenhed," hvori vi daglig kunne to vort Hjerte (Sak. 13, 1). „Af Hans Fylde faa vi Alle og altid Naade over Naade" (Joh. 1, 16). Vi maa ikke opfatte Læren om den Retfærdiggjørelse, der sker ved Troen paa Christum, som om Christi Fortjeneste engang gjorde os retfærdige, og at vi siden selv maatte vedligeholde vor Retfærdighed ved et helligt Liv og Levnet. Nei ingenlunde! Jesus Christus med sin Fortjeneste og sit Blod er alene og altid vor Retfærdighed; udenfor Ham ere vi Intet, have Intet, formaa Intet; udenfor Ham er al vor Retfærdighed som et besmittet Klæde. Men den Flid, vi anvende paa vor Gudfrygtighed og Helliggjørelse, er en Frugt af Retfærdigheden. Dette kan man forklare ved den hellige Apostels Exempel, idet han ligesaa ivrigt drev paa Læren om et gudfrygtigt Levnet som paa Læren om Troens Retfærdighed. Omendskjønt han øvede sig i at have en uskadt Samvittighed for Gud og Mennesker, — omendskjønt han i sit apostoliske Embede udrettede Mere end mange Andre og var rede til at tjene sin Jesus med Liv og Blod, saa forlod han sig dog ikke herpaa, naar han talte om sin Retfærdighed for Gud; men han ønskede, at han stedse og altid maatte „findes i Christo, saa at han ikke havde sin Retfærdighed, den af Loven, men den ved Christi Tro, Retfærdigheden af Gud formedelst Troen" (Filipp. 3, 9). Derfor siger han ogsaa paa et andet Sted: „Vel ved jeg Intet med mig selv; men dermed er jeg ikke retfærdiggjort" (1 Kor. 4, 4). Grenen maa altid forblive forenet med Træet og deraf drage Livsens

Saft og Kraft; ellers visner den og bærer ingen Frugt. Vær derfor trøstig i din Gud og i din Jesu, du christelige Sjel! Sker end din Gudfrygtighedsøvelse i Skrøbelighed og ikke saaledes, som du kunde ønske dig, saa tænk ikke at du derfor strax er falden ud af Naadestanden. Jeg har ovenfor sagt, at et svagt Barn ogsaa er et Barn. Beflit dig paa et gudeligt og helligt Levnet saaledes, at du ikke taber Jesum Christum med Hans Fortjeneste, Retfærdighed og hellige Levnet afsyne! Ak, Herre Jesus, du Livets Fyrste! Lev i mig! Hersk i mig over Synd, Død, Djævel og Helvede! Se, her er mit Hjerte, som jeg villigen ofrer Dig, at Du kan bo deri og deri forarbeide et helligt og gudeligt Levnet! „Hvad skal jeg med Livet, naar ikke Du lever i mig og jeg i Dig?

Dan os, Jesu til din Ære,
Lad din Kraft i os sig te,
At vi gode Frugter bære,
At Enhver paa os kan se,
Hvad dit dyre Blód formaar,
Se, at vi i dine Saar
Lægedom mod Synd har fundet,
At Du os til Dig har bundet! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige og troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Anden Prædiken,

hvori et saadant Levnets Beskaffenhed betragtes.

Forrige Text.

§ 1. De, som have været i Tyrkiet og seet den muhamedanske Gudstjeneste og Andagt, fortælle blandt Andet, at Folk, der ei alene i stor Mængde, ja i Tusindvis vandre som Pilegrime til sin formentlige store Profets Grav i Mekka, en Stad i det saakaldte lykkelige Arabien, men at der ogsaa findes Nogle iblandt dem, som efter at have seet den Kiste, hvori det forbandede Lig*) hviler, ikke ønske at se noget Mere i Verden, men lade sine Oine udstikke, hvorefter de blive ærede som hellige Mennesker af de Andre, ledsages fra den ene By til den anden og forsørges og betjenes som Fyrster. Ja, hvad mere er, man læser om nogle afgudiske og forblindede Folkefærd i Ostindien, at naar deres Afgud til visse Tider bliver ført omkring paa en stor, tung Vogn, er der Enkelte, som frivilligen hengive sig selv til et Offer, kaste sig ned paa Gaden og lade Vognen gaa over dem, for derved at blive knuste og dræbte, i hvilken Tilstand de prises salige af de Andre. Vi forundre os herover og forfærdes medrette over den grusomme Magt, som Satan over i Vantroens Born, beklage derhos inderligen disse elendige Menneskers store Blindhed og bede Gud, at Han omsider vil forbarme sig over dem, udfrie dem af Morkets Vælde og overfore dem i sin elskelige Sons, Jesu Christi, Rige.

*) af den falske Profet Muhamed, som i det 7de Aarhundred efter Christus stiftede den muhamedanske Religion, der er herskende hos Tyrkerne, Araberne og flere andre østerlandske Folkeslag.

§ 2. Imidlertid vil jeg hellerikke tilbageholde de Tanker, der have opstaaet hos mig ved at læse Saadant. Jeg er bange, at disse stakkels Mennesker, hvorvel de ere sande Djævelsmartyrer, ville opstaa paa hin store Domsdag og bidrage til at fordømme mange ugudelige Christne (Matth. 12, 41. 42). Thi de have i sin Blindhed været nidkjære for

sine Afguder og falske Profeter og villige til ei alene at lade sine Øine udrives og offres dem, men ogsaa til at miste sit Liv i deres Tjeneste. Men hvad mene I vel ikke disse Mennesker vilde gjøre, om de bleve oplyste med Evangeliets Lys og bragte til den saliggjørende Kundskab om Jesu Christo? Derimod hos Størstedelen af vor Tids Christne er der lutter Koldsindighed, ja Ugudelighed; de Fleste vide ikke længer, hvad christelig Nidkjærhed, gudelig Andagt, inderlig Kjærlighed, hjertelig Længsel, hellig Gudhengivenhed er, og at man dagligen skal ofre sig selv med Alt, hvad man er og har, til Gud og den Herre Jesum og føre et helligt Levnet til Hans Ære og Næstens Tjeneste.

§ 3. Christus forlanger ikke af os, at vi skulle udrive vore Øine, saare os med Syle og Knive, (1 Kong. 18, 28) piske os selv tilblods, sulte os ihjel ved Faste eller paa anden Maade lægge Haand paa os selv og tage Livet af os forat tjene Ham, men kun, at vi skulle vende vore Øine bort fra Forfængeligheden og bevare dem fra Forargelse, - at vi ikke skulle adlyde vort Kjøds syndige Begjæringer, men korsfæste og undertvinge det, - at vi skulle bøie vor Villie, afdø fra Synden og leve gudeligen, til Hans Ære. Thi saaledes er det at forstaa, naar Han siger: „Dersom dit Øie forarger dig, da riv det ud, og kast det fra dig. Det er dig bedre at gaa enøiet ind til Livet end at have to Øine og kastes i Helvedes Ild" (Matth. 18, 9). „Dersom Nogen kommer til mig og hader ikke sit eget Liv, han kan ikke være min Discipel" (Luk. 14, 26), — og naar Hans Apostel siger: „Døder Eders jordiske Lemmer!" (Kol. 3, 5) „Ak, naar jeg dog kunde vække min Slægt til Nidkjærhed!" (Rom. 9, 14) Ak, naar dog de Christne, iversyge paa Hedninger og Tyrker for deres Andagt og Iver, vilde lære at opofre og hengive sine Tunger, Øine, Hjerter og Sjele til den Herre Jesum i brændende Kjærlighed! Ak, naar dog de Christne vilde tjene den levende Gud ligesaa ivrigt, som Hedningerne tildels tjene sine Afguder! Ak, naar de dog alle vilde være ligesaa ivrige i Kjærligheden til den sande store Profet, Jesus, der har kjøbt dem fra Djævelens Vold med sit Blod og i Liv og Lære vist dem den rette Vei til Himmelen, som hine stakkels Mennesker ere det i Kjærligheden til sin løgnagtige Profet! Ak, naar vi dog Alle vilde afdø fra os selv og leve for Christo Jesu! Vist er det: „Den, som ikke lever i Christo og i hvem Christus ikke lever, han har ingen Del i det evige Liv, og det var ham bedre, at han aldrig havde levet." Nu, vi have forhen gjort en Begyndelse med at omhandle de Troendes gudelige og hellige Levnet og dets Nødvendighed. Dennegang ville vi med hinanden overveie dets Beskaffenhed, og hvori det bestaar. O Herre Jesus, hjælp! O Herre Jesus, lad det lykkes! Amen.

§ 4. Det gudelige og hellige Levnet er en Guds Naadevirkning, en Jesu Christi Kraft og den Hellig Aands Drift i de troende Sjele, hvorved de ei alene blive opfyldte med hellige Bevægelser og himmelske, gode Tanker, med Fornemmelsen af Guds Kjærlighed, med Fred og Glæde, med Samvittighedsro, med Trøst og Frimodighed som vakte og opmuntrede til Kjærlighed og Guds Pris, men ogsaa saaledes forandrede og fornyede i Hjerte, Sind og Hu, at de føle en stadig Attraa efter gladeligen og villigen at tjene Gud og sin Næste, saa og af Hjertet ønske at afdø mere og mere fra sig selv og Verden og at fortære sig selv og sit Liv i Kjærlighed til Gud og Næsten. Jeg beskriver det saa godt, jeg kan, og vil ønske, at alle de, som høre og læse det, maa erfare Mere deraf hos sig selv og bedre fornemme, hvad et gudeligt Levnet er, end jeg kan

beskrive det, og Saadanne tage gjerne ogsaa tiltakke med en god Hensigt og hellig Villie. Andre derimod, som ikke forstaa, hvad her siges, have dog ikke derfor Aarsag til at mestre slige Ting efter sin kjødelige Sands og Forstand, men bør heller bede Gud, at Han vil forbarme sig over dem og i Christo Jesu opvække dem til et helligt Levnet. Vi skulle nu korteligen oplyse og forklare Beskrivelsen derover Stykke for Stykke og dertil knytte saadanne Bemærkninger, som maatte kunne tjene til vor Forbedring.

§ 5. Vi handle om de Troendes gudelige og hellige Levnet. Dette betegnes i Skriften ved forskjellige Udtrykke. Saaledes siges der om Enok og Noah, at de „vandrede med Gud" (1 Mos. 5, 22. 24; 6, 9). Apostelen kalder det Guds Liv, fordi Gud selv skaber og opholder det og finder Velbehag deri hos de Troende, ja, fordi Gud derved lever i sine Egne (Efes. 4, 18). Paa samme Sted kalder Apostelen det „Sandhed i Jesu" (V. 21), hvorved han adskiller det fra alt udvortes Skin og Hykleri; thi ligesom den Herre Jesus selv „er fuld af Naade og Sandhed," saaledes skaber Han ogsaa hos sine Egne et oprigtigt, rent og redeligt Hjerte, som med ganske Sjel stræber efter Helliggjørelse og efter at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed (Joh. 1, 14; Ebr. 12, 14; Luk. 1, 75). Paa et andet Sted kaldes det et nyt Levnet og de Troende en ny Skabning, fordi Gud giver dem, som i Troen hænge ved Hans Søn, et nyt Hjerte og Sind (Rom. 6, 4; 2 Kor. 5, 17; Gal. 6, 15). Det kaldes ogsaa „Gudfrygtighed," og der tilføies, at denne „er nyttig til alle Ting, da den har Forjættelse for det Liv, som nu er, og for det tilkommende" (1 Tim. 4, 8). Paa et andet Sted taler Apostelen om „Gudfrygtigheds Kraft," til Forskjel fra Hykleriets Skin eller Maske (2 Tim. 3, 5), ligesom han da ogsaa kalder det „Troens Strid" og taler om Aandens Kamp mod Kjødet (1 Tim. 6, 12; Gal. 5, 17). Apostelen Peter kalder det „Retfærdighedens Vei, et helligt Levnet og Gudfrygtigheds Øvelse" (2 Pet. 2, 21; 3, 11). Efter vor allerkjæreste Frelsers Foranledning kan man ogsaa kalde det „Guds Rige i Mennesket" (Matth. 6, 10; Luk. 17, 20), ligesom ogsaa den hellige Paulus siger: „Guds Rige er ikke Mad og Drikke, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellig Aand. Guds Rige bestaar ikke i Ord, men i Kraft" (Rom. 14, 17; 1 Kor. 4, 20). Det kaldes med-rette „Christi Efterfølgelse," saaledes som Han selv siger: „Hvo, som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig" (Luk. 9, 23). Saaledes ogsaa: „Fornyelsen ved den Hellig Aand" (Tit. 3, 5). Naar jeg her sammenstiller alle disse Navne, hvormed den Hellig Aand beskriver os et helligt Levnet, saa sker det ikke uden Aarsag og Hensigt. Det tjener ei alene til at lære os dettes Natur og Beskaffenhed at kjende; men hvert Navn kan ogsaa være os en Opmuntring til større Flid og Iver end vi maaske hidtil have anvendt derpaa, efterdi ethvert af dem har et særeget Eftertryk i sig. Dette er imidlertid Noget, som vi forat undgaa stor Vidtløftighed maa overlade til de gudfrygtige Sjeles egen hellige Eftertanke, uden her at kunne udbrede os videre derover.

§ 6. Jeg sagde, at Sjelens gudelige Levnet er „en Guds Naadesvirkning, en Jesu Christi Kraft og den Hellig Aands Drift" og dette gjorde jeg dels forat adskille det fra det dydige, ærbare og skikkelige Levnet, som enkelte Hedninger have ført, ledede af Naturens og Fornuftens Lys, og som mange Uigjenfødte og Ufornyede endnu ved egen naturlig Kraft føre, dels forat vi ikke skulle tænke, at vi af egen Formue kunne arbeide os

frem til et Gud velbehageligt Levnet; thi Alt, hvad der skal behage Gud, maa komme fra Gud, og Alt, hvad der skal kaldes helligt og gudeligt, maa udflyde fra Christo og have sin Oprindelse fra den Hellig Aand. Naturen, overladt til sig selv, kan vel anstille sig gudfrygtig og hellig, men ikke være det; det kan alene Naaden, som gjør os og alle vore Gjerninger oprigtige, gode og Gud velbehagelige. De Gjerninger, Naturen ved egen Kraft gjør, have nogle ældre og nyere Lærere ikke uden Foie kaldet sminkede eller skinhellige Synder. Den vilde Stamme, der staar paa Marken uden at være podet, bærer vel Blade, Blomster og Frugter som et Æbletræ; Udseendet er godt, men Smagen sur og modbydelig. Som Arten er, saa er og Frugten. Naar det derimod bliver podet med en ædel Kvist, saa ter Alting sig anderledes, og Frugterne slægte ikke paa den vilde Stamme, men paa den ædle Kvist, som behersker den og har den i sin Magt. Saaledes er det ogsaa med et naturligt, til sig selv overladt Menneske og med et gjenfødt Guds-Menneske. Vel udsletter Naaden ikke Naturen, men lader den vedblive; derimod fornyer, renser og forandrer den den saaledes, at man let kan skjelne den fra den gamle. Dette er grundet i disse Kraftsprog: „Gud gjorde os levende med Christo, der vi vare døde i Overtrædelserne, og opreiste os tillige og satte os tillige i det himmelske Rige i Christo Jesu. Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig. Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk. Saamange som drives af Guds Aand, disse ere Guds Børn" (Efes. 2, 5. 6; Gal. 2, 20; Filipp. 4, 13; Rom. 8, 14). Det er ogsaa aabenbart nok af hvad der i anden Del af dette Værk saavelsom i foregaaende Prædiken er afhandlet, at udenfor Guds Naade, udenfor Foreningen med Christo og udenfor den Hellig Aands Samfund er selv den allerbedste Natur uduelig og forkastelig og hjemfalden til Helvedes Ild.

§ 7. Jeg sagde endvidere, at den treenige Guds Naadeskraft er i de Troende. Thi hvad Sjelen er for Legemet efter det naturlige Liv, det er Guds Naadesvirkning for Mennesket efter det aandelige og gudelige Liv. Gud virker ikke i de Troende ligesom Vinden, der bevæger et Træ og, som man antager, i en vis Maade gjør det frugtbart; men Han virker i dem ligesom den Livssaft, der fra Roden udbreder sig i det hele Træ og lader sig se og nyde i Bladene, Blomsterne og Frugterne. Og heri bestaar Forskjellen mellem de gjenfødte, troende Christne og Hyklerne. Disse gjøre ogsaa undertiden Noget, som har Udseende af en god Gjerning og et gudeligt Levnet; de bede undertiden andægtigt; de høre Ordet; de give Almisser; de afholde sig fra udvortes grove Synder. Alt dette udspringer imidlertid ikke af noget indvortes Samfund med Gud, men af udvortes, kjødelige Hensyn. Ofte beder Munden, medens Hjertet er langt fra Gud; ofte prunker det udvortes Menneske med en deilig (Skinhellighedens) Kaabe, medens det indvortes Menneske er en Vederstyggelighed og et stinkende Aadsel for Gud. Et sandt Liv maa ikke blot bestaa i en udvortes Bevægelse (thi Kunstnerne kunne ogsaa give et Billede af et Menneske eller af et Dyr en saadan Indretning, at det rører og bevæger sig, dog uden at Billedet derfor bliver levende), men i en indvortes Virksomhed af den med Legemet forenede Sjel. Saaledes er det ogsaa med de Troendes aandelige og gudelige Liv; deres Gjerninger og Gudfrygtighedsøvelser udspringe fra en indvortes Drift af den Hellig Aand, som bor i dem.

§ 8. En Pil flyver med stor Hurtighed gjennem Luften, - en Fugl ligesaa. Et Uhr er i stadig Bevægelse, - Pulsaaren i det menneskelige Legeme li-

gesaa. Gryden staar paa Ilden og koger og bobler, saa at Vandet løber over; Kilden opstøder ogsaa sit Vand og udsender sine Strømme. Hvem ser imidlertid ikke, hvilken stor Forskjel der er imellem disse Ting indbyrdes? Pilens, Uhrets, Grydens Bevægelse kommer fra en udvortes, stærkt bevægende Kraft; men de have forøvrigt intet Liv i sig selv. Naar Pilen har naaet den Høide, hvortil Buens Kraft drev den, falder den ned igjen. Naar Trossen er afløben, staar Uhret stille. Naar Ilden rages tilside, er det forbi med Grydens Bobling og Overkogning. Fuglen derimod, Pulsaaren og Kilden bevæge sig af egen Drift og uden Ophør som Følge, af en indvortes, iboende Kraft. Saaledes er det ogsaa med Hyklerne, hvilke have Gudfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft, og de Gudfrygtige, hvilke have sin aandelige Livskraft fra Naaden og Foreningen med Jesu Christo. Mellem dem er den samme Forskjel, som mellem en kunstig, malt og en naturlig, deilig Lysthauge. Hin kan en Tidlang forlyste mine Øine; men naar jeg udrækker Haanden og vil sanke Blomster eller plukke Frugter, saa er det kun et fladt Bræt eller et med Farver bestrøget Stykke Tøi og intet Videre. Denne derimod formaar ei alene at fylde mine Øine, men ogsaa at vederkvæge mit Hjerte og mætte min Mave. Lader det ikke mishage Eder, I christne Sjele, at jeg fremstiller denne Sag saa udførligt! Det er af høieste Vigtighed, at vi i disse sidste Tider, da Gudsfornegtelse og Hykleri herske allevegne, vide at skjelne „den sande Gudfrygtighed fra den sminkede Skinhellighed.

§ 9. Jeg sagde fremdeles, at det gudelige og hellige Levnet fører allehaande hellige og søde Bevægelser, himmelske Tanker, Smagen af den guddommelige Kjærlighed, Fred og Glæde i den Hellig Aand o. dsl. med sig. Dette er imidlertid ikke saaledes at forstaa, som om Saadant stedse og altid maatte være tilstede hos de Troende, og som om det gudelige og aandelige Liv ikke var sandt, hvor disse Frugter ikke bestandig og alle tilsammen fandtes. Thi, som vi allerede oftere have bemærket, Gud har sine gode Grunde, hvorfor Han stundom lader selv de gudfrygtigste Sjele, som staa i et sandt og utvivlsomt Samfund med Christo, erfare og fornemme, ikke søde, hellige Rørelser, ikke Fred og Glæde, ikke Hans Kjærlighed og Godhed, men rædsomme, gudsbespottelige Tanker, Ufred, Frygt og Angest, ja Hans Vrede. Saaledes kan det da tilfældigvis hænde, at den troende Sjel for en Tidlang ikke mærker noget til denne Bestanddel af det aandelige og gudelige Levnet. Men ikkedestomindre har Troen, der bringer os i Christi Samfund, altid den Kraft i sig at den kan bære saadanne søde Frugter, ligesom disse ogsaa mangengang komme tilsyne midt i Trængselen og Anfegtelsen og sjelden eller aldrig pleie at udeblive efter overstaaet Kamp og Uveir. Træet har ingen Blade, Blomster eller Frugter om Vinteren; men ikkedestomindre har det ogsaa da den grønne Saft i sig, som formaar i sin Tid at frembringe dem.

§ 10. Saa er det da ganske vist en Del af det gudelige Levnet, at Guds Børns Sjele til sine Tider smage Guds Kjærlighed og Godhed, blive husvalede med Hans søde Trøst og opfyldte med Fred og Glæde, hvilket vi nærmere skulle udvikle paa de Steder, hvor vi komme til at omhandle hvert Stykke især delesehed. Jeg har kun villet bemærke det her, forat man skal kunne svare og gjendrive Verden, som mener, at Christendommen er uden al Glæde, uden al Lyst og Sødme, og at den ikke bringer Andet med sig end Bedrøvelse, Sorg, Angest, Anfegtelse og Hjerteve. Vi kunde imødegaa denne Bebreidelse med at sige, at det er nok for os, at dette bedrøvelige Liv tager en glædelig Ende, og at den

Vei, der er bevoxet med Torner og Tistler, fører hen til Paradiset, medens derimod Verdens Glædesliv og Rosenvei fører hen til evig Kval og Pine. Men dette behøve vi dennegang ikke at paaberaabe os. Vi indrømme aldeles ikke, at Christendommen ingen Lyst og Glæde har. Hvad vor søde Frelser sagde til sine Disciple: „Jeg har en Mad at æde, den I ikke kjende" (Joh. 4, 32), det kunne vi svare Verden. Vi have en Glæde, som I ikke kjende. Christendommen er lig Figentræet, hvis Blade, Bark, Rødder, Saft og Ved ere bitre, men hvis Frugter ere overvættes søde og velsmagende. Vel er der visse Ting i Christendommen, som synes beske; men den har ogsaa sine Frugter: Guds Iboelse, Foreningen med Christo, den Hellig Aands Trøst, og indvortes Vidnesbyrd, Samvittighedens Ro, Hjertets Fred, det evige Livs Forsmag, og hvad er sødere end dette?

§ 11. O I Daarer, som hænge ved Verden og ikke vide af nogen anden Glæde end den forgjængelige! Siger mig dog: fra hvem have Skabningerne, som ere Eders Glæde, sin Godhed, sin Kraft, sin Sødme og Alt? Have de det ikke fra den evige, algode, almægtige og søde Skaber? Hvo er nu bedst forsynet, den, som har Kilden og en fuld Strøm, eller den, som har en liden Regnbæk, der udtøres i stærk Hede? Vi have Gud, Nok og Alt. Vi have den stedserindende Kilde; vi have Væsenet; I have Verden og Eders timelige Glædes elendige Bæk, en Skygge, et Intet. Værer visse paa, at vi vide og have erfaret, at al Verdens Lyst og Glæde og Fornøielse, om den var samlet i en Hob, ikke vilde kunne lignes med en Draabe af den Glæde, som Gud efter sit Velbehag undertiden ved sig selv opvækker i sine Børns Hjerter. Betænker, hvad nogle af dem have sagt: „Du giver Glæde i mit Hjerte, større end naar deres Korn og Most er mangfoldig. Herren er min tilfaldne Del og mit Bæger. En Lod tilfaldt mig, som er blandt de liflige, og en Arv, som behager mig. Menneskene mættes overflødigt, o Gud, af dit Huses Fedme, og Du giver dem at drikke af dine Glæders Strøm" (Ps. 4, 8; 16, 5. 6; 36, 9). „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig Aand, som er os given" (Rom. 5, 5). „Jeg har en overvættes stor Glæde i al vor Trængsel" (2 Kor. 7, 4). Dog herom bliver der, om Gud vil, i det Følgende Anledning til at tale udførligere.

§ 12. I den Beskrivelse, vi ovenfor gave paa et gudeligt og helligt Levnet, staar endvidere, at „Sjelen deri bliver saaledes forandret i Hjerte, Sind og Hu, at den føler en stadig Attraa efter at tjene Gud og Næsten," osv. „Thi dersom Nogen er i Christo, da er han en ny Skabning" (2 Kor. 5, 17). Ligesom Podekvistens Forening med den vilde Stamme medfører en stor Forandring, saaledes foregaar dette i endnu langt høiere Grad ved Menneskets Forening med Christo formedelst Troen. Ligesom Arons Kvist eller Kjæp ved Guds Kraft blev saaledes forandret paa en Nat, at den skjød Knupper, blomstrede og bar modne Mandler (4 Mos. 17, 8), saaledes er det ogsaa med de Christne. Naaden forandrer dem aldeles i Hjerte, Sind og Hu og gjør dem til nye Mennesker. Dog, dette have vi allerede ovenfor udførligen omhandlet*). Men denne hellige Forandring har sin Oprindelse fra Samfundet med Gud. Ilden bringer det iskolde Vand ikog; det gjør det haarde Metal flydende; Magneten berører Jernet og trækker det ei alene til sig, men meddeler det ogsaa sin Kraft, saa at det atter trækker et andet Stykke Jern til sig. Skulde Han ikke, naar Han formedelst Troen er bleven forenet med os, ved sin Aand og Naade gjøre de kolde Hjerter

*) 2 Del, Side 212 flg.

brændende og de haarde Sind bløde? Skulde Han ikke meddele sine Egne sin levende Kraft, sin glødende Kjærlighed, sin Attraa efter at tjene, raade og hjælpe Enhver?

§ 13. Gud er Kjærlighed, siger den hellige Johannes (1 Br. 4, 8. 16), og Luther siger: „Vi Tydske*) nævne Gud fra gammel Tid med et vakrere og mere træffende Navn**) end noget andet Tungemaal efter det lille Ord god†), som den, der er et evigt Kildevæld, der strømmer over af lutter Godhed og fra hvem Alt, hvad der er og kaldes godt, udflyder.“ Gud er en stedse brændende og luende kjærlighedsfuld Ild, en stedse sydende og flydende Kjærlighed, et stedse virkende, drivende, levende Væsen. Solen er et synligt, hvorvel ringe Billede paa den usynlige og store Gud, og Skriften siger om den, „at den glæder sig som en Helt ved at gjennemløbe sin Bane“ (Ps. 19, 6), og at den, ligesom En, der løber stærkt og iler meget, higer til sit Sted (Præd. 1, 5) og saa at sige er utaalmodig efter at naa sit bestemte Maal og fuldende sit Dagværk, hvorved ei alene dens Hurtighed betegnes, men ogsaa dens naturlige Villighed og medfødte Attraa efter at adlyde sin Skaber og tjene Mennesket saavelsom andre Skabninger. Lærde Folk i vor Tid have ogsaa bemærket, at Sol-Legemet, naar det betragtes gjennem Stjernekikkerter, er at se til som et stort, altid sydende Ildhav, der tilligemed sit Lys uddunster allehaande Dampe, og som det smeltede, gloende og flydende Metal, naar det staar i Ilden i sine store Gryder og bølger og ryger midt i Luerne. Dette kan paa en vis Maade, siger jeg, give os en Forestilling om hvordan og hvad vor Gud er; Han syder, virker og flyder, om jeg saa maa sige, uafladeligen, Han fordeler bestandig sin veldædige Indflydelse og opholdende Kraft blandt sine Skabninger, og Hans Lyst er at gjøre Godt.

*) Det Samme kan siges om de øvrige saakaldte germaniske Folkeslag: Nordmænd, Svensker, Danske og Engelskmænd.

**) paa Tydsk: Gott.

†) Tydsk: gut.

§ 14. Dog kunne vi ogsaa hernede paa Jorden finde yndige Billeder af det algode og altid virkende guddommelige Væsen. Saalænge som en Blomst staar i sin Pragt, udaander den sin Kraft og liflige Lugt. Kilden stiger op fra Jordens dybeste og lønlige Kløfter og meddeler villigen Mennesker, Dyr og Planter sine Vande. Træet slaar ud i Knupper, Blade, Blomster og Frugter, og naar det er fuldt, bøier og sænker det sine Grene, som om det vilde byde Mennesket dem. Moderhjertet banker stedse og higer efter at gjøre Barnet godt; det indgyder det sin Melk, hvilken det selv ligesom har opvarmet og blandet med sød Kjærlighed. Barnet kan ikke have det saa godt, at ikke Moderhjertet skulde ønske, at det maatte have det endnu bedre, og Barnet er dets største Glæde og Fornøielse. Se, dette er synlige Billeder paa den usynlige Gud, som dagligen aabenbarer sig saaledes i sine Frembringelser og Velgjerninger, at vi kunne føle, forstaa og begribe, at Han er en Blomst for alle Blomster, en evig Livsens Kilde, et Hjerte, der langt, langt overgaar Alverdens Moderhjerter i Kjærlighed og Godhed. Som nu vor Gud selv er, saaledes gjør Han ogsaa sine Børn efter deres Maal. Deres Hjerte er fuldt af Kjærlighed og Godhed; det banker og higer stedse efter at meddele Andre sin Kjærlighed; at raade, hjælpe, trøste, tjene og gjøre Godt er deres Lyst; de ere barmhjertige, godgjørende, kjærlige, venlige, forsonlige, medlidende, velvillige, sagtmodige osv. Det er dem ikke nok, at de have Fred og Glæde i sig selv og nyde Guds Kjærlighed, som ved den Hellig Aand er udøst i deres Hjerter; men efter Guds Art attraa og længes og stræbe de ogsaa efter at glæde og trøste

Andre og vederkvæge dem med sin Kjærlighed. Derfor behøver man ikke udvortes at tvinge og ved Trusler og Straffe at nøde en troende Christen til at elske og tjene Andre, efterdi den guddommelige Natur, som han er bleven delagtig i, Christi Kjærlighed, som han føler i sit Hjerte, og den Hellig Aand, som er bleven hans Sjels Sjel, sødeligen tvinger, nøder og driver ham til alt Godt. Hertil sigter Luther, naar han siger: „O, den Tro, den er en levende, stærk og virksom Ting, saa at det er umuligt, at den ikke uafladeligen skulde frembringe noget Godt. Den spørger ei heller, om der er gode Gjerninger at gjøre; men før man spørger, har den allerede gjort dem og er bestandig i Virksomhed."

§ 15. Vistnok ville vi ikke negte for at den Hellig Aand i Guds Ord jævnligen og paa mange Maader opmuntrer de Troende til Kjærlighed, til Barmhjertighed, til Sagtmodighed osv. Men dels sker dette for det gamle Menneskes og syndige Kjøds Skyld, der er trægt og uvilligt til det Gode; dels ere slige Opmuntringer for det nye Menneske det Samme, som Vinden eller Pusteren er for Ilden, som derved forøges og forstørres. Eller det har sig dermed som med en velartet Dreng, der vel selv har Lyst til Studeringerne; men da han har en doven og uartig Kammerat ved sin Side, opmuntre og formane hans Forældre og Lærere ham flittigt til ikke at blive doven og lade sig forføre af den Anden. Det bliver da altsaa derved, at en sand Christen finder sin Glæde i at adlyde Gud, øve sig i Gudfrygtighed og gjøre Kjærlighedsgjerninger. Han kan paa en vis Maade sige med sin Frelser: „Min Lyst er til at gjøre din Villie, min Gud; og din Lov (Kjærlighedens Lov) er i mit Inderste" (Ps. 40, 9).

§ 16. Endelig har jeg i Beskrivelsen af et helligt Levnet anført, at de Troende „afdø stedse mere og mere fra sig selv og Verden og søge at fortære sig selv i Kjærlighed til Gud og Næsten." Jeg vil hermed lære, at sande Christne aldrig ere fornøiede med sin Christendom, og at de ikke tro at have bragt det saa vidt, at de intet Mere behøve; men de sige snarere med Paulus: „Brødre! jeg agter ikke mig selv at have grebet det; men Et gjør jeg: jeg forglemmer, hvad der er bagved, og udstrækker mig efter det, som er foran" (Filipp. 3, 13), — som om han vilde sige: Vel erkjender jeg med taknemmeligt Hjerte min Fremgang i Christi Kundskab, men stræber ikkedestomindre med al mulig Flid efter endnu større Fuldkommenhed i Kundskab og Gudsfrygt, saa at jeg ligesom lægger bag mig og glemmer, hvad jeg allerede ved Guds Naade har opnaaet, og efterjager i fuldt Løb de større Ting, som endnu ligge foran mig. Christendommen er ligesom et Haugearbeide; Ens Hjerte giver En bestandig Noget at bestille; den syndige Art skyder ofte op i onde Begjæringer, Tanker, Ord og Gjerninger, og da har man Nok med at opluge og bortskaffe dette Ukrud. De sande Christne ere Lærlinger, som i sit hele Liv maa gaa i den Hellig Aands Skole; deres vanskeligste Lexer er at stole paa Gud af ganske Hjerte, elske Ham af sin ganske Sjel, overlade sig aldeles til Ham og hengive sig villigen i Hans hellige Villie, fornegte sig selv, bøie sin egen Villie, være korsfæstet for Verden, foragte Forfængeligheden, længes efter det Himmelske og Evige, villigen og gladeligen at dø og opofre sit Legeme, Liv, Gods og Guld, osv. Men om disse Ting skulle vi, om Gud vil, handle udførligen under dette Værks Fremskridning.

§ 17. Hvad jeg hidtil har foredraget, vil jeg imidlertid oplyse med et levende og passende Exempel, nemlig den hellige Paulus, hvem Gud har fremstillet som et Under af sin Godhed og som

et Forbillede, hvilket jeg mangengang ikke kan se mig mæt paa og ikke noksom forlyste mig ved. Se, dette Menneske blev midt i sit Ugudeligheds-Løb greben af den Herre Jesus, der i Hast gjorde en Ulv til et Lam, en Borre til en deilig Blomst og en Forfølger og Morder til en Apostel og trofast Hyrde for Menigheden. Før levede Satan i ham og drev ham efter sin mordiske Villie; men siden kunde han sige med Sandhed: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig" (Gal. 2, 20). Før sin Omvendelse havde han intet Andet end mordiske Tanker; men siden grundede han Nat og Dag paa hvorledes han skulde udbrede Christi Rige og bringe mange Sjele til Ham. Tilforn var den korsfæstede Jesus ham en Spot, en Forargelse, et Anstød, en Skive, mod hvilken han i sin affindige Iver afskjød alle sine Forhaanelsers giftige Pile. Men siden blev Han ham en guddommelig Kraft og guddommelig Visdom, blev hans Retfærdighed, hans Liv, hans Haab, og Alt. Før var han opblæst af sin farisæiske Retfærdighed og Visdom; men senere agter han Alt for Tab og Skarn for Christi Skyld. Før ønskede han, at alle Christne havde en Hals, forat han kunde afhugge dem i et Hug og paa en Gang dræbe dem Alle tilhobe. Siden ønsker han, at alle Mennesker ikkun havde et Hjerte og en Sjel, og at den Herre Jesus alene deri maatte leve og herske. Forhen elskede han Verden, og han søgte uden al Tvivl ved sin Nidkjærhed mod de Christne at gjøre sig yndet af Ypperstepræsterne og de Fornemme blandt Folket og derved bane sig Vei til stor Ære og Rigdom; men siden siger han: Verden er korsfæstet for mig og jeg for Verden, og han vælger Fattigdom, Skjændsel og Christi Kors fremfor al Verdens Ære, Glæde og Herlighed. Tilforn vidste han intet af den aandelige Glæde; men siden fandt han saamegen Glæde i sin Jesus og Hans søde Samfund, at al den Trængsel, Forfølgelse og Hjertesorg, hvormed Verden, Helvede og Djævelen uafladeligen plagede ham, ikke formaaede at gjøre ham træt og lunken i sin søde Frelsers Tjeneste; derfor roser han sig ogsaa af sine Trængsler og siger, at han har en overvættes stor Glæde i al sin Gjenvordighed; han holder ikke sit Liv dyrebart, paa det han med Glæde kan fuldkomme sit Løb og den Tjeneste, han har annammet af den Herre Jesu, nemlig at vidne om Guds Naades Evangelium; han brænder af hellig Nidkjærhed; Christi Kjærlighed tvinger ham. Blev han mishandlet og forhaanet paa et Sted, saa var han dog frimodig i sin Gud til at prædike Hans Evangelium paa et andet Sted. Han var saa begjærlig efter at bringe de Vantroende og Ubodfærdige til Kundskaben om Christo og deres Frelse, at han ønskede, at han selv maatte være en fra Christo forbandet Ting, naar blot Andre kunde blive salige ved ham. Han vilde med Glæde opofre sit Hjerte og Liv for sine Medbrødres og Tilhøreres Sjele (Ap. Gj. 20, 24; 2 Kor. 11, 29; 1 Thess. 2, 2; Rom. 9, 3; 2 Kor. 12, 15). I saadan Kjærlighed til Gud og Næsten fortærede han sig selv som et Lys, der tjener Andre ved at skinne for dem, indtil han efter at have fuldendt Løbet, stridt den gode Strid og bevaret Troen med Glæde trøstede sig ved den Retfærdigheds-Krone, der var henlagt til ham, og, hvad der er forunderligere end alt Andet: den dyrebare Apostels Hoved skal, om man ellers tør fæste Lid til nogle gamle Forfatteres Beretninger, efter at være afhugget med Sværdet endnu tre Gange have udraabt det søde Navn Jesus. Af alt dette ser man, at Krysostomus ikke har Uret, naar han siger om ham: „Paulus var en Himmelborger, en Kirkens Piller, en jordisk Engel og et guddommeligt Menneske; thi

ligesom Jernet bliver aldeles glødende og ildagtigt ved at lægges i Ilden, saaledes blev ogsaa Apostelen efter at være optændt af den guddommelige Kjærligheds Ild lutter Kjærlighed." Og hans Exempel viser noksom, hvad et gudeligt og helligt Levnet er, og hvad Christus, der lever i sine Egne, formaar.

§ 18. Saa er da en troende Sjel, som lever i Christo og i hvilken Christus lever, en ny Skabning, som har faaet en ny Forstand, ny Villie, nye Begjæringer, nye Sindsbevægelser, et nyt Gemyt, et nyt Hjerte, nye Tanker, nye Ord, nye Formaal og Længsler o. a. M. Christus behersker alle dens Evner og Kræfter og besjeler saa at sige ved sin Aand og Naade alle dens Lemmer. Den er en Tavle eller Dug, paa hvilken den Hellig Aand Dag for Dag mere og mere afbilder og fremstiller Jesum Christum; den er et rent Kar, fyldt med al Guds Fylde; den er en frugtbar Gren paa det store Livsens Træ, fuld af Christi Saft og Kraft og som aldrig mangler Retfærdigheds Frugter; den er en ædel Ranke*) paa Vintræet Christus, fuld af Kjærlighedens, Sagtmodighedens, Ydmyghedens, Venlighedens, Kyskhedens søde Druer, der alle smage af Christi Aands Saft; den er et yndigt Billede, hvori man kan gjenkjende Jesum Christum og som besjeles og beherskes af Hans Aand; den er et dyrebart og deiligt Guds Barn, som er iført Christi Retfærdighed og vandrer for sin Faders Aasyn i hellig Frygt og villig Lydighed; den skinner som et Lys i Verden og er lig en Rose blandt Tornerne; den er en underskjøn Naadesskabning af Gud, i hvilken de hellige Engle fryde sig og som de allevegne med Glæde ledsage; den er et Forbillede paa den nye Himmel og den nye Jord, i hvilke Retfærdighed bor; den er et Verdens Under, en Djævlenes Rædsel, en Kirkens Prydelse, en Himmelens Længsel; dens Hjerte er fuldt af Ild, dens Øine fulde af Vand, dens Mund fuld af Sukke, dens Hænder fulde af gode Gjerninger; den er en Blomst, der stedse vender sig efter Solen og udfolder sig imod den; den lever ikke for sig selv, men for sin Jesus, som har forløst den med sit Blod, og den er rede til at opofre sit Liv, naar kun den Herre Jesus derved kan vorde priset, osv.

§ 19. For nu at føre os den her foredragne Lære om et gudeligt og helligt Levnet til Nytte, saa vil det for det Første være fornødent, at vi nøie prøve os selv efter samme og ransage, om vi med Sandhed kunne rose os af et gudeligt og helligt Levnet, eller om vi idetmindste have det oprigtige Forsæt og med Flid og Iver bestræbe os for at føre et saadant helligt Levnet og kjæmpe imod os selv, Verden og Satan. Hvor høist magtpaaliggende denne Prøvelse er, sees af hvad der i foregaaende Prædiken er sagt om Nødvendigheden af et gudeligt Levnet, og det vil ikke være afveien, at en christelig Sjel, der vil foretage en saadan Prøvelse, forud hjerteligen og alvorligen overveier disse Skriftens Sprog: „Uden at Eders Retfærdighed bliver større end de Skriftkloges og Farisæernes, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige" (Matth. 5, 20). „Ikke Enhver, som siger til mig: Herre! Herre! skal indgaa i Himmeriges Rige, men den som gjør min Faders Villie, som er i Himlene" (Matth. 7, 21). „Arbeider paa Eders egen Frelse med Frygt og Bævelse!" (Filipp. 2, 12). „Stræber efter Hellighed, uden hvilken Ingen skal se Herren!" (Ebr. 12, 14). Velan da, mine kjæreste Medchristne i høi eller lav Stand, Lærde og Ulærde, Fattige og Rige, Unge og Gamle, prøver Eder selv, paa det at I ikke skulle dømmes! (1 Kor. 11, 31). I have her et enfoldigt

*) Ranke, ɔ: Gren paa Vinstokken eller Vintræet.

og ufuldkomment Afrids paa et helligt og gudeligt Levnet. Betragter Eders Levnet efter samme, om det stemmer overens dermed! Prøver Eder selv, om I ere Christne i Kraft og Sandhed eller blot efter Skinnet og Navnet, — om I ere Træer, fyldte med Retfærdigheds Frugter, eller Træer, som kun have Blade og som Christus i sin Tid vil forbande!

§ 20. Om en gudfrygtig Katholik, der nedstammede fra en fornem Slægt og havde indtraadt i en geistlig Orden, fortælles, at da det kom ham for Øre, at en Skjælm, der havde udgivet sig for ham, var bleven greben i sit Bedrageri og dømt til Galeierne*), udbrød han: Ak, jeg elendige Menneske! naar den stakkels Taabe bliver fordømt til en saa beskjæmmende og haard Straf for at have paataget sig en saa stor Synders Person, som jeg er, hvad vil da ikke vederfares mig, der i saamange Aar har baaret en geistlig Mands Dragt og Navn og ikkedestomindre lever i Synden! Lader os, kjæreste Medchristne, ransage os selv, om ikke ogsaa vi ere andre Mennesker end vi udgive os for og af Andre holdes for, — om ikke maaske ogsaa vi under en troende Christens Skin og Navn skjule en stor Synders og Hyklers Person og altsaa ville faa en skrækkelig Dom at høre, naar vi skulle fremtræde for Ham, der skal aabenbare Hjerternes Raad og føre for Lyset det, som er skjult i Mørket!

§ 21. Jeg har sagt, at de Christnes Levnet maa „være gudeligt og helligt," og at Christendommen er af en langt anden Beskaffenhed end de fleste Christne nuomstunder indbilde sig. Hvor der er herskende Synder, — hvor man holder mere med Verden, med sit syndige Kjød, ja med Satan end med Gud og den Herre Jesus, der kan der ikke være noget gudeligt og helligt Levnet. Hvorledes kan det kaldes et helligt Levnet, naar Hjerte, Mund, Haand og Alt er besmittet med forsætlige og vitterlige Synder? Kan man da øse rent Vand af en Møgdam? Eller kan en osende, udbrændt Lampe give et klart og smukt Skin? Hvad Samfund har et kjødeligt, vellystigt, overdaadigt, verdsligt Levnet med Christi hellige Levnet, om det end fremtræder under det udvortes Skin og Navn af Christendom? Sandeligen, ved at være lystig, drikke sig drukken, fraadse, spøge, le, spille, lege, stadse og pynte sig, skrabe Penge sammen osv., kommer man ikke i Himmelen. Gud lader sig ikke betale med daarlig Mynt, som indvendig er bare Kobber, men udvendig ser ud som godt Sølv. Han skjænker ingen Skin- og Mundchristne Saligheden, men alene dem, som ere i Christo Jesu, hvilke ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden. Hvad skal den retfærdige Gud med Skallene, naar Kjærnen er borte? Og hvad skjøtter Han om Udseendet og Munden, naar Kraften og Hjertet fattes? I „Christo Jesu gjælder hverken Omskjærelse eller Forhud (hverken Skin eller Snak) noget, men en ny Skabning" (Gal. 6, 15).

§ 22. Vi have hørt, at de Christnes hellige og gudelige Levnet „er et Guds Naadesværk, en Christi Kraft og den Hellig Aands Drift, hvorved Hjertet bliver forandret, fornyet og opfyldt med al Guds Fylde." Følgelig er det ikke nok, at man fører et ærbart, skikkeligt, ustraffeligt Levnet, og at man kan sige: jeg er ingen Tyv og Skjælm, ingen Horkarl eller Ægteskabsbryder, ingen Røver, ingen Dranker; jeg gaar i Kirke og til Alters og læser hver Morgen og Aften mine Bønner af min Bog; jeg lever i god Samdrægtighed med mine Naboer, Kjendinger og Slægtninger; jeg svarer mine Skatter og Afgifter i rette Tid osv. Vistnok var det ønskeligt, om man havde bragt det saa vidt med alle

*) Jfr. 1ste Del S. 29.

Christne, at de med Sandhed kunde sige Saadant om sig selv, forat vi ikke skulde staa tilbage for Hedninger og Tyrker, og forat de mangfoldige og store offentlige Forargelser kunde undgaaes. Men alt dette er dog ikke nok for en sand Christen, efterdi ogsaa Hedningerne ved Hjælp af Naturens Lys have formaaet at bringe det saa vidt, og efterdi Mange uagtet et saadant udvortes ærbart Skin dog ikke kjende noget til Christi Kraft og den Hellig Aands Drift og ligesaa fuldt paa den ene som paa den anden Vei beholde et uforandret, kjødeligt, ubodfærdigt Hjerte. Den Hellig Aand giver selv etsteds dem, der forfulgte Apostlene og modsatte sig Christo, Titel af andægtige, ligesom ogsaa Andre, der ikke troede paa Christum, Navn af gudfrygtige Mænd (Ap. Gj. 13, 10; 2, 5), forat antyde, at ogsaa Naturen og Loven kan frembringe nogen Andagt, Ærbarhed, Tugt og Gudsfrygt, hvilket Altsammen dog ikke er af det rette Slags og endnu ikke er noget gudeligt og helligt Levnet. Naar man om Vinteren skjærer nogle Kviste af Træerne og sætter dem i Vand i en varm Stue, saa begynde de at springe ud, at grønnes og ofte endog at blomstre; men det er ikke af nogen Varighed, og det bliver ikke til nogen rigtig Frugt. Saaledes er det ogsaa med det udvortes skikkelige Levnet, som de fleste Christne nutildags anse for et gudeligt Levnet.

§ 23. Den sande Christendom har sit Udspring fra den treenige Guds Naade og Hjertets inderste Grund. Jesus, formedelst Troen boende i Hjertet, er den Rod og Stamme, hvoraf alle Retfærdigheds-Frugter komme. Den Hellig Aand er det nye Menneskes Sjel, der gjør Alt levende og virksomt. En sand Christen er ikke blot gudfrygtig udvortes og saalænge han ingen Leilighed har til at gjøre det Onde, men ogsaa indvortes og til alle Tider; han skyer ikke blot udvortes, grove og mod Lovens anden Tavle stridende Synder, hvilke Øvrigheden pleier at straffe, men ogsaa Verdens lønlige, uerkjendte Synder, som stride imod den første Tavle, saasom Vantro, Mistillid, Tvivl, Utaalmodighed, Koldsindighed mod Gud, Sikkerhed, Utaknemmelighed, indvortes Hoffærdighed, Æresyge, Selvkjærlighed o. dsl., og søger ved den Hellig Aands Hjælp Dag for Dag mere og mere at frigjøre sig derfor. Et af Naturen og i Verdens Øine godt Menneske kan dog være ondt og forkasteligt i Guds Øine, saafremt det ikke besidder noget Mere end dette. Thi for Gud gjør ikke Naturen os gode, men vor Herres Jesu Christi Naade, Han, som ved sin Fortjeneste og Retfærdighed retfærdiggjør os, og ved sin Hellig Aand fornyer vore Hjerter og gjør dem isandhed gode. Et Menneske kan af Naturen være stille, blidt, mildt fremfor Andre, være en Hader af Drukkenskab, Utugt og Overdaadighed, og en Saadan kalder Verden et godt Menneske. Men det kan hænde, at denne Samme ikke har noget sandt Kjendskab til Gud og Christum, — at han er lunken og letsindig i aandelige og guddommelige Ting, ikke ved, hvad gudelig Nidkjærhed er, ikke bekymrer sig synderligt om Bønnen, om Christendommen, om Himmelen, og at han maaske er hengiven til Gjerrighed og jordiskſindet. Hvem kan nu sige, at et saadant Menneske fører et gudeligt og helligt Levnet? Omvendt kan en sand Christen være tilbøielig til Opfarenhed og utidig Vrede, til Selskabelighed, til Drukkenskab og Overdaadighed; men han har dog ved Guds Naade lært sig selv og sine Feil at kjende, strider daglig mod sig selv og stræber ved Jesu Christi Kraft at overvinde den i hans Kjød boende Synd, angrer sine Brøst med Taarer, søger under daglig Omvendelse Naade hos Gud og stræber stedse mere og mere at afdø fra sig selv samt at korsfæste sit Kjød tilligemed Ly-

sterne og Begjæringerne. Hos et saadant Menneske er der ganske vist en Begyndelse til et helligt og gudeligt Levnet, og efterdi han hænger ved Guds Naade og Jesu Vunder som et Barn ved sin Moders Bryst, saa voxer han daglig og tiltager i Herrens Gjerning.

§ 24. Det er høist magtpaaliggende at kjende Forskjellen mellem Naturen og Naaden, saasom mange Mennesker nutildags tro at være i en lykkelig Tilstand og at kunne gjøre sig sikkert Haab om Saligheden, i den Tanke, at de dog ikke ere saa aldeles onde — at de dog føre en udvortes skikkelig Vandel, og at der ikke er Nogen, som kan besvære sig over dem, uagtet alt Saadant dog kun skyldes Naturen eller Kjød og Blod, der selv i sin bedste Tilstand ikke har nogen Adgang til Guds Rige. Jeg vil hidsætte nogle Kjendetegn, hvorved vi kunne prøve vor Tilstand og skjelne Naturens Virkning og Frugter fra Naadens Kraft og Frugter. Det naturlige Menneske ser ikkun paa det Udvortes og bekymrer sig lidet eller intet om sin indvortes Tilstand; han ser mere paa Menneskers Dom og slaar sig til Ro, naar Ingen har Noget paa ham at sige eller med Føie at klage over ham; hvad derimod Gud vil sige, hvem selv det gudfrygtigste Menneske ikke kan svare Et til Tusind, naar Han vil gaa irette med ham, det bekymrer han sig langt mindre om. I Undersøgelsen af sin Tilstand giver han sig let tilfreds. Han ransager ikke grundigt sit Hjerte, undskylder gjerne sig selv, gjør sine Feil og Synder smaa, men derimod sine Dyder og gode Gjerninger store. Han ved ikke af nogen synderlig Sorg over Synden. Han meddeler sig selv Fritagelse i enkelte Ting, som vel Christendommen fordrer, men som hans syndige Kjød ikke har nogen Lyst til. Han tænker, at man hverken kan eller behøver at tage det saa strengt, — at naar vi kun sige, at vi tro paa Christum, gaa i Kirke og til Alters, saa er det ikke saa vanskeligt at komme ud af det med den gode Gud i det Øvrige og hvad et gudfrygtigt Levnet betræffer. Han har ogsaa let for at stagge og berolige sin Samvittighed, naar han har begaaet grove Synder, drukket sig fuld, ladet sig uden Aarsag henrive til Vrede, har bandet og sværget, bagvasket sin Næste, givet Forargelse ved gjækkeligt Snak og letfærdigt Skjæmt osv. Han gaar vel i Kirke, men uden nogen synderlig Andagt eller hjertelig Lyst til Ordet. Han ved ei heller, hvad de aandelige Rørelser ere. Han skrider nødig til at eftertænke og overveie det hørte Ord; det er nok for ham, at han har været i Kirken. Han gaar til Alters uden Prøvelse og sand Anger og Bod, uden nogen hjertelig Betragtning af den Kjærlighed, Guds Søn har bevist os ved at hengive sit Legeme i Døden og udøse sit Blod for vor Skyld. Ei heller er det efter hans Formening fornødent, at han fatter noget godt og fornyet Forsæt, efterdi han allerede anser sig for saa god, som han bør være. Han beder uden synderlig Andagt, mere af Bogen end af Hjertet, og man skal ikke letteligen høre ham klage over at han ikke kan bede. Han bekymrer sig hellerikke om at voxe i Gudfrygtighed, efterdi han, som sagt, antager, at han ingen synderlig Forbedring tiltrænger. Han lader sig ved Leilighed letteligen overtale til at gjøre med, saaledes som Verden vil have det, og indser ikke, at dette kan være Noget, som man behøver at betænke sig længe paa, da det jo er en let Sag at faa Syndernes Forladelse. Han er ikke nidkjær for sin Guds Ære og modsætter sig ikke Verdens Ugudelighed, men tænker, at hvad Andre tale eller gjøre, tilkommer det ikke ham, men alene dem selv at svare for; hvorfor skulde vel han paadrage sig Ugunst og Ubehageligheder? Han elsker Verden og det timelige Liv og ønsker vistnok at

komme i Himmelen, men dog saa sent som paa nogen Maade muligt, osv.

§ 25. En sand Christen, som lever i Naadestanden og drives af den Hellig Aand, er derimod helt anderledes findet. Han ser først og fremst paa det Indvortes, og efterdi han ved, at „Gud prøver Hjerter og har Behag i Oprigtighed" (1 Krøn. 29, 17), saa ønsker og beder han daglig, at Gud vil skabe et rent Hjerte i ham og fornye en stadig Aand indeni ham. Han bestræber sig vel ogsaa for at hans udvortes Vandel skal være ustraffelig for Mennesker og ikke til Anstød for Nogen; men saasom han ved, at man ikke altid kan eller bør behage Mennesker, saa tager han mere Hensyn til Guds end til Menneskers Dom og er tilfreds, naar han har en god Samvittighed og ved med sig selv, at hvad han har talt, gjort og ment, er skeet som for Guds Ansigt. Han prøver jævnligen sin aandelige Tilstand og skaaner ikke sig selv; han undskylder ikke sine egne Feil, men bekjender dem villigen; han tykkes altid sig selv at være den største blandt Syndere; hans Christendom mishager ham stedse, og efter sin egen Formening har han endnu neppe begyndt og er kun at henregne til ABC-Børnene. Han vil gjerne tage Alting nøie, vel betænkende, at han har at gjøre med den alvidende, retfærdige og hellige Gud, og at ingen Synd kan være liden og ubetydelig, som begaaes imod den store og høilovlige Gud. Han tager det ret hjertelig alvorligt med sin Gudsfrygt og ligger i daglig Kamp med sig selv og med Verden, da han ved, at den Herre Jesus ikke erkjender dem for sine Disciple, som ikke daglig tage sit Kors op og følge Ham, — at intet Urent skal komme ind i det himmelske Jerusalem, og at uden Hellighed skal Ingen se Herren.

§ 26. Er han bleven overilet af nogen Brøst og føler sig i sin Samvittighed overbevist om nogen Synd, saa har han derover stor Hjertesorg, og det koster ham megen Kamp, mange Bønner, mange Sukke, mange Taarer, før han kan stille sin saarede Samvittighed tilfreds og bringe den til Ro i Christi Fortjeneste og Blod. Han kommer altid i Kirke med et hungrende og tørstende Hjerte, lig et hungrigt Barn til Moderbrystet; hans bestandige Formaal er at voxe i Troen, i Kjærligheden, i Haabet, i Gudfrygtigheden og at blive stedse bedre og bedre; han ønsker ikke at faa sine Øren, men sit Hjerte fyldt og er begjærlig efter at kjende og gjøre sin Guds Villie. Det vilde smerte ham, om han skulde gaa ud af Kirken uden Frugt og Nytte. Han gaar til den hellige Nadverd efter en hjertelig Prøvelse af sig selv og med en inderlig Attraa efter at vorde alt mere forvisset om sin Frelsers Forening og Samfund, ligesom ogsaa til at øse nye Kræfter af Ham til Øvelse i Gudfrygtighed. Han beder og sukker uden Afladelse, men taler især deleshed i Morgenstunden med sin Gud og Fader, udøser sit Hjerte for Ham og samhandler med Ham i barnlig Tillid, først og fornemmelig om de Ting, som angaa Guds Rige og Ære og Sjelens Frelse og Salighed. Han ofrer gjerne Gud sit Hjerte, kaster sig med Alt, hvad han er og har, ned for Hans Fødder og ønsker Intet hellere end altid at være et Redskab for Hans hellige, retfærdige og gode Villie, klager ogsaa ofte over sit Hjertes Koldsindighed og at det ikke ret vil gaa for ham med Bønnen. Han vandrer forsigtigt og undgaar alle Leiligheder til Synd. Naar Verden frister og lokker ham, saa siger han: hvorledes skulde jeg gjøre denne store Ondskab og synde imod Gud? (1 Mos. 39, 9). Han hader af Hjertet al Ugudelighed, er nidkjær for Gud, modsætter sig det Onde og hjælper til at hindre Forargelse, saameget som muligt er. Han sukker og græder ofte i Løndom over hvad Andre bele.

Verdens Skjæmt og Lyst er ofte som et Mord i hans Ben og som en Pil i hans Hjerte. Han tragter derhos stedse efter ogsaa at kunne vinde Andre og lære Overtrædere Guds Veie, vel vidende, at „Gud har givet Enhver Befaling om hans Næste (Sir. 17, 14), og at vi skulle give Agt paa hverandre, saa vi opmuntre hverandre til Kjærlighed og gode Gjerninger“ (Ebr. 10, 24). Han bryder sig hverken om Verdens Gunst eller dens Ugunst, naar han blot kan tækkes sin Gud og bevare en god Samvittighed. Han er kjed af Forfængeligheden, og om det kunde ske med Guds gode Villie, ønskede han hellere at aflægge det syndige Legeme, forlade Verden og være med Christo idag end imorgen, osv. Naar I ret betragte denne Skildring, der baade er grundig og tydelig, og prøve Eder efter den, saa kunne I let komme paa det Rene med om I endnu ere i Naturens, eller om I ere i Naadens Stand, — hvad I skulle tænke om Eders Christendom, og hvilken Forhaabning I kunne gjøre Eder om Saligheden. Jeg beder Eder for Guds Skyld: farer ikke løseligen hen over dette Lærepunkt, og troer ikke, at det er Noget, som ikke har Stort paa sig! Jeg kan forsikre Eder, at der blandt de Christne er mange Uchristne, som, fordi de ikke bekymre sig om denne Sag, men i sin Sikkerhed blive ved paa sin gamle Vis, vandre i Haabet om Himmelen til Helvede.

§ 27. Men jeg maa gaa videre og endnu fremstille nogle Ting, som henhøre til vor Christendoms Prøvelse og flyde af ovenstaaende Beskrivelse over et gudeligt og helligt Levnet. Vi have lært, at Naaden opvækker en inderlig, hjertelig Villighed til det Gode hos de Troende,*) og at deres Gudsfrygt ikke er et paataget, uvilligt, tvungent Væsen, men Noget, som fremgaar glad af det fornyede Hjerte, ligesom en Strøm af Kilden. En sand Christen tjener ikke sin Gud af Trældomsfrygt, men af barnlig, villig Lydighed og inderlig Kjærlighed; Gudfrygtigheden er hans Lyst; det er hans Mad at gjøre Guds Villie (Joh. 4, 34). „En Christen er ingen presset (tvungen) Krigsmand,“ som en udenlandsk Lærer udtrykker sig, „men en Volontær“ (en Frivillig*). Sabbaten er hans Forlystelse (Esai. 58, 13); hans Ønske er at maatte bo i Herrens Hus alle sit Livs Dage, forat beskue Herrens Liflighed og grunde i Hans Tempel (Ps. 27, 4). Han gaar ikke til Bønnen og andre hellige Øvelser som en Dagløнner til sit Arbeide, hvilket han hellere ønskede at være fri for, naar han alligevel kunde leve, men som et Barn til en Samtale med sin kjære Fader eller som en Brud til en Underholdning med sin Brudgom. En Christen vilde med største Villighed tjene sin Gud, selv om han vidste, at Gud hverken havde skabt Himmelen forat belønne Gudfrygtigheden eller Helvede forat straffe Ugudeligheden; Christi Aag er ham en let og kjær Byrde, osv.

§ 28. Hyklerne derimod ere ganske anderledes sindede. De lægge vel ogsaa Vind paa Gudstjenesten og beflitte sig paa den udvortes Gudsfrygt, men med Uvillie og Ulyst. De have større Lyst til Synden og Verdens Overdaadighed end til Gudfrygtigheden. De afholde sig fra Synd paa samme Maade som de, der ligge syge af Feber, afholde sig fra Meloner, fra Vin og andre saadanne Ting, fordi de frygte for at æde eller drikke sig ihjel derpaa; forresten have de stor Lyst dertil. Haanden holder sig stille, uagtet Hjertet boler med Synden; de vilde hellere have sin kjødelige Frihed og intet vide af Guds Bud og Veie end at være dem underkastede; de ligne Hestene, der nødig tage Bidslet i Munden og siden stedse bide derpaa. De ere gudfrygtige, forat undgaa de verdslige

*) §§ 7 og 8.

*) Thom. Watson.

Straffe, Beskjæmmelse for Menneskene eller Guds Vrede og Helvede; derfor gaar det ogsaa koldsindigt og lunkent til med deres Øvelser; de komme sent i Kirken og begive sig tidligt ud af den. Man kan snart prædike dem i Søvn eller gjøre det for langt for dem. Naar man taler om verdslige, forfængelige Ting, ere de aarvaagne og livlige; taler man derimod om aandelige og gudelige Ting, saa blive de snart kjede, sidde og gabe og have sine Øine og Øren paa ganske andre Steder. De gaa til Bønnen ligesom Hunden til Lænken, og der kan let indtræffe Noget, som med deres gode Villie forhindrer dem derfra. De komme til den hellige Nadverd, ikke med sin Sjels hjertelige Hunger og Tørst og sit Hjertes inderlige Glæde, men fordi det nu engang er en Skik og Brug, som de forresten ligesaa gjerne ønskede at være fri for. Naar de skulle gjøre noget Godt, saa har det ingen Hast; de opsætte det ofte fra den ene Tid til den anden, ligesom Kain, efter hvad lærde Fortolkere bemærke ved de Ord, der siges om ham: „Og det skede efter en Tids Forløb, at Kain bragte Herren et Offer" (1 Mos. 4, 3). De forklare nemlig det Udtyk „efter en Tids Forløb" om en lang Tid eller nogle Aar, der gik hen, inden Kain, som man kan kalde alle Hykleres Erkefader, tænkte paa Gud og sit Offer. Saaledes bære Hyklerne sig endnu ad. Deres Valgsprog i aandelige Ting er: Det har god Tid. Dette er atter en høivigtig Sag, hvorefter vi maa prøve os, naar vi ville komme til Kundskab om hvorvidt vor Gudsfrygt er af rette Slag eller ikke. Sandelig, dette er en Prøve, som den Christendom ikke udholder, der nutildags findes hos de fleste Mennesker, hvilke ere meget aarvaagne og opmærksomme i timelige og forgjængelige Ting, men derimod saare lunkne og søvnagtige i aandelige Ting. Ransag dig nøie, min Medchristen; maaske vil dit eget Hjerte give dig den bedste Forklaring over denne min Skildring; maaske finder du Mere hos dig selv end jeg har kunnet fremstille.

§ 29. Saa have vi ogsaa vist, at den sande Gudfrygtighed medfører en himmelsk indvortes Glæde og en Smag af Guds søde Kjærlighed; thi efterdi den opstaar af Foreningen og Samfundet med Gud, saa er det aabenbart, at den nødvendigvis maa være forbunden med Sjelens Glæde og høieste Tilfredshed. Naar Vinen glæder Menneskehjertet, skulde da ikke ogsaa Jesus gjøre det, Vinens Skaber, som formedelst Troen bor i Hjertet? Den Herres Jesu Tornekrone har ikke blot Pigge og Torner, der stikke, men bærer ogsaa til sine Tider Roser, der kunne glæde og vederkvæge. Gudfrygtigheden kan medrette kaldes „Jo længere, des kjærere;"*) thi om den end i Begyndelsen falder det syndige Kjød tungt, saa bringer den dog under Øvelsen saamegen Glæde med sig, at de sande Christne befinde sig bedre midt i sine Trængsler end Verdensbørnene midt i sin syndige Lyst og høieste Fryd. Dette vil Ingen kunne negte, som har forsøgt, hvorledes det smager, naar den bekymrede Samvittighed finder Hvile, Fred og Trøst i Jesu Vunder, og naar Sjelen istedetfor Syndens og Guds Vredes bitre Galde fornemmer Christi Retfærdigheds og Naadens Sødme.

§ 30. Prøver Eder nu atter her, mine kjæreste Medchristne, og undersøger, hvorledes det staar til med Eders Christendom! Maaske vide I ikke af nogen anden Glæde end den, som Verden pleier at skjænke. I have maaske havt Glæde af Eders Børn; eller I have ofte været fornøiede og muntre i godt Selskab, i Gjæstebude, Barsler eller Bryllupper. Der er tilfaldet Eder en rig Arv, eller I have havt stort Held i Handelen eller

*) „Je länger, je lieber", et tydsk Navn paa Blomsten Kaprifolium, Gjedeblad.

ere komne i Gunst og Naade hos en høi Herre eller have forøvrigt Noget, hvorved Eders Hjerte glæder og forlyster sig. Men hvor er Christendommens Glæde? Hvor er den himmelske Lyst, som Gud meddeler sine Egne? Have I nogensinde følt en Forsmag paa Guds Godhed? Hvorledes smager Guds Ord Eder? Kunne I sige med den kongelige Profet, at det er Eder sødere end Honning, end Honning, som drypper af Kagerne, og bedre end Tusinder af Guld og Sølv? Hvorledes smager Livsens Brød Eder i Herrens hellige Nadverd? Hvorledes befinder Eders Sjel sig efter en andægtig Bøn? Gaar det Eder ligesom Hanna, der efter en inderlig Taarebøn gik hjem med lettet og glad Hjerte og hvis Ansigt ikke ydermere var bedrøvet? (1 Sam. 1, 18). Bliver Christi gavnlige Aag Eder kjærere Dag for Dag? Have I Lyst til Guds Lov efter det indvortes Menneske? Føle I Glæde i Trængsel og Bedrøvelse? Have I nogensinde smagt Smulerne fra det himmelske Bord og nogle Draaber af de Saliges og Udvalgtes himmelske Glædesvin? Maaske kjende I ikke til Noget af alt dette og lade Eder nøie med Verdens og Kjødets Glæder. Maaske har den gudelige Bedrøvelse ligesaavelsom den himmelske Glæde hidtil været Eder aldeles fremmed og ubekjendt. Nu vil jeg rigtignok ikke sige, at alle sande Christne til enhver Tid og i lige Grad maa fornemme denne Glæde og Tilfredshed i sine Hjerter, og at deres Gudfrygtighed i manglende Fald intet duer (thi ligesom Solen ligefuldt vedbliver at være et klart Lys, fordi om Maanen stiller sig imellem den og vort Øie, saa at man maa sige: Solen er formørket, saaledes er det ogsaa, som vi allerede ovenfor have berørt, med vor Christendom: den kan ligefuldt være Gud velbehagelig, fordi om Sjelen for nogen Tid ikke fornemmer dens søde Kraft); men ikkedestomindre vil jeg og kan med Sandhed sige, at den, som kalder sig en Christen uden nogensinde at have mærket noget til den aandelige Glæde eller at følt nogen synderlig Længsel derefter, — der betragter den som noget Ubekjendt, hvilket han tillægger lidet eller intet Værd, og som ikke ved af Andet end forgjængelig Lyst og Verdensglæde at sige, hans Gudstjeneste er upaatvivleligen et blot og bart Hykleri, og han kjender endnu intet til Foreningen og det indvortes, virkelige Samfund med Christo. Og ved denne Prøve turde maaske atter Mange falde bort og føle sig fremmedgjorte fra Guds Liv; thi hvor mange ere ikke de, som ikke kjende eller skatte den aandelige og gudelige Glæde!

§ 31. Vi have endelig lært, at til et gudeligt og helligt Levnet hører ogsaa „en stadig Attraa efter at tjene Gud og Næsten, efter at voxe i Gudfrygtighed og blive ved deri indtil Enden," hvilket vi forhaabentlig ogsaa klart nok have bevist,*) ihvorvel der under Fortsættelsen af denne tredie Del ofte vil gives Leilighed til end yderligere at fremstille det. Det er nu altsaa heraf aabenbart, at Christendommen er en sød og hellig Ro i bestandig Uro. De bedste Christne mene ikke, at de have bragt det til noget Synderligt i sin Gudsfrygt, men tragte altid efter at blive bedre og fuldkomnere. Deres Hjerte luer og damper stedse af Kjærlighed og Længsel og er ligesom den gamle Pagts Alter, paa hvilket der vel ikke stedse brændte noget Offer og en stor Ild; men Ilden maatte dog heller aldrig ganske slukne. En Christen er ligesom et grønt og frugtbart Træ, hvorpaa man vel ikke til alle Tider finder Blade, Blomster og Frugter; men det er dog aldrig uden Knupper, selv ikke om Høsten, strax efterat dets Frugter ere afplukkede, ja ei engang om

*) §§ 12 og 16.

Vinteren, naar det er bedækket med Sne og Is. Vi slutte altsaa heraf, at den sande Christendom ikke er en sorgløs og efterladen Ting, som bekymrer sig lidet eller intet om Guds og Næstens Tjeneste. Ak nei! Ligesom et Lys, naar det først er er tændt, stedse brænder og lyser, saaledes ogsaa et gudfrygtigt Menneskes Tro. Den maa bestandig have Noget at gjøre, som er overensstemmende med Kjærligheden til Gud og Næsten; hvis ikke, saa befinder den sig ikke vel. Den agter den Dag for tabt, hvori den ikke har Anledning til at gjøre noget Godt og lægge sin Tro for Dagen. Ligeledes følger heraf, at en sand Christen aldrig holder sig for saa god og gudfrygtig, at han ikke skulde stræbe efter Forbedring. Det udvortes Menneske kan let naa Høiden af sin Vært i dette Liv, men det indvortes Menneske ikke, og derfor tragter det stedse at blive fuldkomnere.

§ 32. Heraf sees ogsaa, at den sande Gudfrygtighed ikke er en flygtig og ustadig Ting, og at de sande Christne ikke blot tjene sin Gud for en Tidlang, paa en Dags Tid eller to, langt mindre for et Par Timer og siden ikke bekymre sig videre om Ham, men leve sin Bug, Mammon og Satan til Behag i Synd og Uretfærdighed, hvilket dog Størstedelen af de Christne nuomstunder antage. Thi hvad skulde det være for en Gudstjeneste? Den vilde jo være som Svinenes Bad og Renlighed, hvilke aldrig saa snart ere komne fra Vaskestedet, før de lægge sig i Skarnet igjen, og som finde større Behag i Urenlighed end i Renlighed. En sand Christen stræber altid efter at være en Christen ligesaavel for Gud som for Mennesker, ligesaavel for sig selv som for Andre, ligesaavel paa Torvet som i Kirken, ligesaavel i et Bryllup som i en Begravelse. Troen er ikke for ham en Ubetydelighed, som han idag kan have, imorgen ved forsætlige Synder tabe og ved lidt Andagt atter gjenfinde. Jeg har aldrig i mit Liv seet, læst eller hørt tale om nogen sand Christen, der har haft saa ringe Tanker om Troen. Vel kan det hænde, at en Christen feiler, farer vild og synder; ja, jeg indrømmer endog, at en sand Christen kan falde i en Dødssynd og saaledes miste sin Tro; men det benegter jeg, at han skulde kunne have saa ringe Tanker om Troen som nysmeldt og ikke bryde sig om at han skrifter idag og imorgen atter synder og fremturer i sin Ugudelighed. Han ved altfor vel, at man ikke maa agte Naadens Stand og Verdens Stand, Gudfrygtighed og Synd for Et og det Samme, og at man ikke snart kan være i denne, snart i hiin, alt efter som det gamle Menneske finder forgodt. Han ved altfor vel, at Gud ikke lader sig spotte, og derfor fører han en varsom og forsigtig Vandel, kjæmper og strider daglig ved Bønnen med sig selv og Verden og tragter af ganske Hjerte og Sjel efter altid at vorde funden i sin Herres Jesu Samfund, i Guds Naade, i de gode Gjerningers Stand og til evig Tid at være og blive sin Guds lydige Barn.

§ 33. Hvorledes nu vore Dages Christendom vil kunne bestaa ogsaa denne Prøve, er let at se. Ak, hvor faa ere vel ikke de, som have en inderlig, stadig Attraa efter at gjøre det Gode og hvis Hjerte oplader og udfolder sig mod Gud og Næsten, ligesom Rosen mod Solen! De Fleste tilbringe hele Dagen med jordiske, verdslige Sysler, med unyttigt Snak, med syndige Glæder, og naar Aftenen kommer, og de ere mætte, saa kunne de Allesammen sove saa blideligen, uagtet de kun have tænkt lidet paa sin Gud, paa sin Christendom og Samvittighed, De mene, at Gudfrygtighedens Øvelse kun hører hjemme i Kirken og bestaar deri, at man om Søndagene et Par Timers Tid viser sig stilfærdig og gudfrygtig, hører paa en Prædiken og

bivaaner Menighedens Forsamling, — at man efter et Fjerdingaars eller et halvt Aars Forløb gaar til Skrifte, læser Noget af en Bog, ter sig andægtig, derefter annammer den høie Nadverd, holder sig rolig Dagen over og maaske gaar et Par Gange i Kirke; siden kan det da atter gaa sin gamle Gang. Om de af- eller tiltage i sin Christendom, — om de høre Guds Ord med Eftertanke, Frugt og Nytte, — om de værdeligen annamme den hellige Nadverd og deraf hente ny Kraft til Gudfrygtighed og ny Iver i at stride mod Synden, — om de skrifte med et bodfærdigt og sønderknust Hjerte, osv., det bekymre de Færreste sig om, efter hvad den daglige Erfaring, som jeg paaberaaber mig, noksom viser. I en saadan Tilstand gaa de nu stedse hen, indtil de skulle dø; da tage de til sin gamle Viis igjen og anstille sig andægtige og gudfrygtige, ofte mere af Frygt for Helvede end af den sønlige Udkaarelses-Aands indvortes Drift, og om Mange maa man befrygte, at deres Hjerter uagtet saadan udvortes Andagt, forblive uforandrede, og at de saaledes skilles herfra med stor Fare for sine Sjele.

§ 34. Jeg beder af Hjertet for Guds Aasyn alle dem, som læse dette, at de ikke maa tro, at jeg foragter de Enfoldiges Christendom og Gudsfrygt, langt mindre, at jeg skulde ville latterliggjøre deres Beden efter en Bog, deres Skriftemaal, Kirkegang og Altergang; det være langt fra mig! Men jeg haaber, at alle christne Sjele, som mene det oprigtigt med Gud og Hans Kirke, ville erkjende, hvor høist fornødne slige Skildringer ere i vore Dage. Vi maa ved Hjælp af Erfaringen og ved at betragte Frugterne overbevise Verden om at det ikke er noget rigtigt Alvor med dens Christendom, — at dens Bøn, Skriftemaal og Kirkegang er Hykleri og ikke kan behage Gud, ei heller bringe dem i Himmelen. Jeg tvivler ikke om, at Mange, som læse dette simple Skrift og overveie Alting omhyggeligen efter Guds Ord, ville føle sig overbeviste om at saa maa den sande Christendom, saa maa et gudeligt og helligt Levnet være, som det her efter den Formue, Gud giver, er fremstillet, og at jeg snarere har skrevet og talt for Lidet end for Meget derom, samt at de, naar de endvidere sammenholde dette Afrids af et gudeligt og helligt Levnet med den nuværende Verdens Levnet, næsten ikke ville vide, hvor de skulle finde Christne blandt de Christne. Gud ved det og kjender dem. Men hos os opstaar der ofte sørgmodige Tanker, og vi frygte, at Mange, som henregne sig til de Bedste, ville i Guds Vægtskaal og Dom blive fundne for lette og vorde forkastede.

§ 35. Betænker og overveier derfor nøie denne Prædiken, mine allerkjæreste Brødre og Søstre i Christo Jesu! Maaske have Prædikenerne i den foregaaende Del om Troens Længsel og Omfavnelse, om Retfærdiggjørelsen, om Syndernes Forladelse, om Barneretten hos Gud osv. vundet Eders Behag. Ere I af den rette Art og Eders Tro uskrømtet og oprigtig, saa vil heller ikke denne og lignende Prædikener mishage Eder. Hvo som vil have Del i Christo, — hvo som vil være Hans Eiendom og blive salig ved Ham, han maa vorde forenet med Ham ved en sand og levende Tro. Men hvo som er forenet med Christo, han maa nødvendigviis lægge det for Dagen ved et gudeligt Levnet, ved Kjærlighed, Kyskhed, Maadeholdenhed, Sagtmodighed, Ydmyghed. Hvor derimod Christi og Hans Aands Frugter ikke findes, hvorledes kan jeg tro, at Christus og Hans Aand der er at finde? Hvorledes skal jeg kunne tro, at der brænder noget Lys der, hvor Alt er bælmørkt, — at der er nogen Ild der, hvor Alt er iskoldt, — at der er noget Liv der, hvor alle Livs-

tegn ere borte? Lader os ihukomme vor Frelsers Ord, som Han byder at siges til Biskoppen i Sardes: „Du har Navn af at du lever, enddog du er død" (Aab. 3, 1). Maaske have ogsaa vi en saadan Advarsel behov, og uagtet vi hidtil af os selv og alle Andre have været anseede for gode Christne, kan det dog være, at den Herre Jesus, der ransager Hjerter og Nyrer og kjender os bedre end vi selv og alle Andre, ikke anser os derfor. Og hvad kan det hjælpe os, at vi smigre for os selv og finde Behag i os selv, naar vi ikke behage Ham? Hvad hjælper det, om vi i vort Hykleri love os selv Himmelen, naar Han henviser os til Helvede?

§ 36. Gjennemløber endnu engang, mine Kjæreste, Afridset paa et gudeligt og helligt Levnet, — sammenholder det nøie og alvorligt med Eders eget Levnet, og slutter Eder saa til hvad der for Eder er at gjøre! Længere henne turde maaske al Tilbagevenden være afskaaren. Vi ere paa den Vei, som fører os til Evigheden, og maaske ere vi ved Enden deraf, før vi selv tænke. I rose Eder af at I ere Christne. Godt; jeg vil ogsaa af christelig Kjærlighed holde Eder derfor. I ere Christne. Men hvor er saa det gudelige, hellige og christelige Levnet? Hvor er det gjenfødte Hjerte? Hvor er den nye Skabning? Om den christne Menighed i Antiokia siges, at Barnabas, der var sendt derhen af Apostlene, „med Glæde saa Guds Naade iblandt dem" (Ap. Gj. 11, 23). Lader ogsaa mig med Glæde se Guds Naade, Jesu Christi Kraft og Liv og den Hellig Aands Drift hos Eder! Lader os se Eders Kjærlighed, Eders Bønner, Eders Andagt, Eders Længsel, Eders Iver, Eders Kamp mod Synden og den onde Verden! Lader mig se Eders Frimodighed og Villighed til at tjene Gud og Næsten! Lader mig se Eders bestandige Flid og stadige Øvelse i Gudfrygtighed! Lader mig se Eders Ydmyghed, Venlighed, Mildhed, Forsonlighed, Kyskhed, Maadeholdenhed, Nøisomhed, Oprigtighed, Sanddruhed, Forsagelse af Verden og Længsel efter Himmelen! I rose Eder af at være Christi Disciple; hvor er da Christi Kors og Efterfølgelse? I rose Eder af Eders Tro; men hvor ere Troens Frugter? Jeg ser vel, at I gaa i Kirke og høre paa Prædikenen; men jeg ønskede ogsaa gjerne at se, hvorledes I skikke Eders Levnet efter det hørte Ord. Jeg ser, at I skrifte andægtigt; men siger mig, om I ogsaa gjøre det med et sønderknust og bodfærdigt Hjerte og gaa hjem med det gudelige Forsæt, ikke mere at ville synde! Jeg ser, at I annamme den hellige Nadverd; men jeg ser tillige, at I ikke bedre Eder; som I vare for fem, ti, tyve Aar siden, saa ere I endnu; dengang gjorde I Eder ingen Samvittighed af at drikke Eder drukne, bande, kives, forurette Næsten osv., og saaledes er det endnu. Kjære! hvor ligger Feilen? Visseligen ikke hos Jesus Christus, hvis hellige Legeme og Blod I annamme; thi Han er lutter Liv, Aand, Kraft, Kjærlighed, Retfærdighed osv. Saa maa den da ligge hos Eder selv. Der er Grund til at befrygte, at I annamme Livsens Mad til Døden, efterdi man ingen Forbedring sporer hos Eder.

§ 37. Den hellige Apostel siger etsteds, at dersom nogen Vantroende kom ind i den forsamlede christne Menighed, og „de Alle profeterede (d. e. forklarede Guds Ord og deraf med megen Kraft og Frimodighed beviste, hvor sikker og urokkelig den christelige Lære er, — beviste, at man ifølge samme maa tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed, og at alt Andet, som ikke stemmer overens med denne Lære, er idel Vederstyggelighed for Gud), saa vilde han overbevises af Alle (om at deres Ord vare Sandhed) og vises tilrette af Alle (de vilde vise ham, at han med alle sine Gjerninger var for-

kastelig i Guds Øine, og saa vilde de skjulte Tanker i hans Hjerte aabenbares (hans Hjerte vilde blive saaledes truffet og bevæget af Guds Ord og Aand, at han ikke vilde kunne Andet end give Gud Æren), og han vilde falde paa sit Ansigt og tilbede Gud og forkynde, at Gud sandeligen var i dem" (1 Kor. 14, 24. 25). Saaledes burde det endnu den Dag idag være med os Christne, saa at en Vantroende, som kom i vor Forsamling, kunde med Beundring og Glæde være Vidne til vor Andagt, vor Bøn, vor Lovprisning af Guds Navn, vor Stilhed og Ærbødighed, vore Taarer, vore Sukke og vor hele Gudstjeneste, og at han, overbevist og tilrettevist ved vore kraftige, aandrige Prædikener, maatte give den christelige Læres Sandhed sit Bifald. Men først og fremst burde alle Christnes Vandel og Levnet, Gjøren og Laden ogsaa udenfor Kirken være af den Beskaffenhed, at en Hedning, Tyrk eller Jøde, som omgikkes os eller havde Noget at forrette med os, derved blev overbevist og maatte bekjende, at Gud sandeligen var i os. Kjærligheden til Gud og Næsten, Jesu Venlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Tugtighed og Afholdenhed burde allevegne lyse ud af vore Øine. Vi burde være „ustraffelige og rene, Guds ulastelige Børn midt iblandt den vanartige og forvendte Slægt og skinne iblandt dem som Lys i Verden" (Filipp. 2, 15). Det burde være hos os, som den Herre Jesus siger: „Hvo mig har seet, har seet Faderen" (Joh. 14, 9), saa at hvo som saa en døbt Christen, han saa Christum selv, det er: et sandt og ægte Billede af Ham, der med levende Farver fremstillede Hans Hellighed, Fromhed, Venlighed, Sagtmodighed, Kyskhed, Nøisomhed. Men desværre! hvortil er det kommet med os? Vi maa selv tilstaa, at intet Folk paa Jorden har besmittet sig med saamange gruelige Synder som netop vi. Vi ere blevne Hedningerne et Anstød, Tyrkerne en Forargelse, Jøderne en Spot; for vor Skyld bliver Herrens Navn forhaanet iblandt dem.

§ 38. Man læser i deres Skrifter, som have beskrevet Spaniernes Ankomst til den nye Verden*) eller Vestindien, at de forat indjage de uoplyste og enfoldige Indbyggere desto mere Frygt foregave, at de vare den store Guds Børn, der vare udsendte til deres Bedste; men da det stakkels Folk saa deres Undertrykkelse og Ubarmhjertighed, deres Gjerrighed, deres Uretfærdighed, Ukyskhed og øvrige Ugudelighed, sagde den Ene til den Anden: „Hvad for en Gud mener du det kan være, som har saadanne onde Børn? Hvem vilde vel antage Ham?" Her maatte da den gode Gud undgjælde for sine onde Børn. Saaledes gaar det endnu den Dag idag undertiden til iblandt de Christne. Den velsignede Jesus maa saamangen Gang undgjælde for sine vanartige og ryggesløse Christne og for deres Skyld lade sig bespotte af Hedninger, Jøder og Tyrker. Men Ve i al Evighed over dem, som med sit forargelige, ugudelige Væsen give de Vantroende Anstød og holde dem borte fra Troen! Det var dem bedre, at de aldrig vare blevne fødte; de ville synke tusind Favne dybere i Helvede end de Vantroende, som de have afdraget fra Sandhedens Vei.

§ 39. Ak, naar vi dog engang vilde blive kloge og begynde med ret Alvor og Iver at beflitte os paa ved en hellig og gudelig Vandel at vinde de Ubodfærdige, Vildfarende og Vantroende og føre dem til Christum! Jeg kan her ikke afholde mig fra at anføre den mærkværdige Beretning om hvorledes det gik til med den siden saa berømte ægyptiske Munk Pakomius's Omvendelse. Da Licinius forsamlede en Hær mod Keiser

*) o: Amerika.

Konstantin, vaf Pakomius, som en hedensk ung Mand, bleven bortført af den Førstes Officierer og gjort til Soldat. Da de nu landede med et Skib paa et Sted, hvor der boede Christne, og de bleve strengt bevogtede og ilde medhandlede, fandtes dersteds christelige Hjerter, som ynkedes over dem, gjorde dem meget Godt og villigen bragte dem, hvad der tjente til deres Nødtørft og Vederkvægelse. Pakomius forundrede sig herover, og efterat han havde erfaret, at disse Mennesker vare Christne, der pleiede at vise sig medlidende og godgjørende mod Enhver, men især imod de Fremmede, begyndte han at føle Længsel efter den christelige Tro og gjorde det Løfte, at dersom Gud vilde udfri ham af den Elendighed, han var stedt i, vilde han antage den, hvilket han ogsaa holdt og førte siden et gudeligt Levnet. Ser her, hvad den christelige Kjærlighed og Barmhjertighedens Udøvelse formaar, og betænker, hvad man maatte kunne haabe af en helt igjennem christelig Omgjængelse!

§ 40. Nu, jeg opholder mig længere ved denne høivigtige Sag end jeg havde foresat mig. Jeg skulde ønske, at jeg kunde opægge alle Skabninger til at udskjæmme de uchristelige Christne og bespotte dem for deres Ugudelighed og forargelige Omgjængelse, efterdi der ikke er nogen af dem, som Gud har anvendt saameget paa, og de alligevel vise sig utaknemmeligere og ulydigere end alle de andre. Ser vel til, alle I, som kalde Eder med det christne Navn, hvorledes det staar til med Eder, — om I blot hede Christne eller isandhed ere det, — om I af Troen kun have et Skum paa Eders Tunge og en Indbildning i Eders Sind eller dens Kraft i Eders Hjerte. Jeg beder og formaner Eder Alle for Jesu Christi bloddryppende Vunders Skyld, Han, som saa dyrt har forløst Eders Sjele, lader Eder ikke nøie med den udvortes Gudstjeneste, med Ordets blotte Hørelse, med den sædvanlige Annammelse af den hellige Nadverd, som sker uden Andagt, uden Tro og gode Forsætter! Giver Eder ikke tilfreds med en ærbar, skikkelig Vandel og med at I ere ustraffelige for Verden; men betænker, at Gud, som ransager Hjerter og Nyrer, ikke vil dømme Eder efter menneskelige Indbildninger og Eders egne Tanker, men efter Eders Hjertes Grund! Stræber da med Bøn og Paakaldelse Nat og Dag, med Kamp og Strid, med alle Eders Legemes og Sjels Kræfter og Evner efter at vorde nye Skabninger i Christo Jesu og ved en oprigtig hellig og gudelig Omgjængelse at afsondre Eder fra Verden! Lader Intet, af hvad Navn nævnes kan, holde Eder tilbage! thi det angaar Eders ædle Sjels evige Frelse eller evige Fordømmelse. Opsætter hellerikke Sagen, thi I vide ikke, hvorlænge I endnu have Tid; om tre Dage kunde det maaske være for sent. Siger mig saa til Slutning, hvad I bestemme Eder til at gjøre! Hvorhen bøie Eders Hjerter sig, — til Christum eller til Verden? Ville I begynde at øve Eder i Gudfrygtigheden og efterjage Helliggjørelsen eller ikke? Svarer som for Guds Aasyn i Eders Hjerter, og tager en saadan Beslutning, at det ikke skal fortryde Eder i Eders sidste Stund og paa Dommens Dag og følgelig i al Evighed! De, som fatte en god Beslutning, dem ønsker jeg Guds Naade, den Herres Jesu Christi Kraft og den nye, stadige Aands Samfund. De derimod, som slaa det hen i Vind og Veir, dem forkynder jeg Guds Vrede og Unaade, Trængsel og Angest i al Evighed. Jeg tager Gud og Mennesker, Himmel og Jord til Vidne paa at jeg har forelagt Eder Livet og Døden, for at I skulle udvælge Livet. Ak Jesus! giv, hvad Du befaler, og befal, hvad Du vil! Dit Navn være Ære i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den bodfærdige og troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Tredie Prædiken,

1 Tim. 4, 7: Øv dig selv til Gudfrygtighed!

---

§ 1. „Fra Johannes den Døbers Dage indtil nu trænger man med Magt ind i Himmeriges Rige, og de, som trænge ind med Magt, rive det til sig," siger vor kjæreste Forløser (Matth. 11, 12), og atter: „Guds Rige forkyndes ved Evangelium, og Hver trænger derind med Magt" (Luk. 16, 16). Naar man omhyggeligt betragter det Foregaaende og Efterfølgende, kan den rette Mening af disse Ord ikke være skjult for et gudfrygtigt Hjerte. Vor søde Frelser vil sige: Ved Johannes den Døber, som den nye Pagts første Fredsbudskab og Naadesprædikant, har Gud ligesom med Basuner ladet udraabe det Velbehageligheds-Aar, som Esaias forkyndte (Kap. 61, 2), og vidt opladt Himmelens Dør, idet Han ved dette sit Sendebud har ladet prædike og tilbyde først Jødefolket og siden den hele Verden sin enbaarne Søn, som det Guds Lam, der bærer al Verdens Synder, — som den overstrømmende Kilde, ja som Guds Fylde. Ligesom nu Toldere og Syndere og andre enfoldige, uvidende Mennesker, om hvis Frelse man har haft det daarligste Haab, tvertimod Farisæernes og andre Fienders Tanke saa at sige med Magt trænge ind i Himmelen og gribe den tilbudte Naade i Christo med bodfærdige, troende og taknemmelige Hjerter, saaledes vil det ogsaa gaa senere, naar Evangeliet bliver prædiket i al Verden, saa at Hedningerne til de gudfrygtige og troende Israeliters største Glæde og Forundring skulle i stor Mængde, med hellig Iver og salig Vold trænge sig frem til al Verdens Frelser, Christum, og med en nidkjær Tro ligesom i Ham rive Saligheden til sig.

§ 2. Under Overveielsen af disse Skriftens Sprog bør vi i Særdeleshed lægge Mærke til, at vor Frelser kalder de bodfærdige og troende Hjerter voldsomme Mennesker, og at han sammenligner dem med de Hungrige, der i lang Tid intet Brød have seet og med

Magt trænge sig frem til det Sted, hvor det sælges og uddeles, eller med de Tørstige, der skynde sig hen til en frisk Kilde, eller med Krigsfolkene, som trænge ind i en erobret og aabnet Stad forat gjøre Bytte. Han har udentvivl hermed villet tilkjendegive, hvorledes den retfærdig- og saliggjørende Tro egentlig er beskaffen, at den nemlig ikke er en tom og koldsindig Tanke, men en voldsom Kraft i det fornyede Hjerte, der med ivrig Længsel, med vedholdende Sukke, Bønner og Paakaldelser, Kamp og Strid trænger igjennem alle Hindringer, som Satan, Verden og dets eget Kjød lægge det iveien, og stræber at gribe den Salighed, som er det tilbudt og skjænket i Christo Jesu, og at sikre sig det evige Liv. Han har hermed villet lære, at Hans Christne ikke vilde blive nogle dovne, søvnagtige, lunkne, koldsindige Mennesker, men ivrige, flittige aarvaagne, fulde af hellig Begjærlighed, arbeidsomme, utrættelige i Gudfrygtighedens Øvelse. Man bør ligeledes lægge Mærke til at Herren ogsaa paa andre Steder bruger saadanne Talemaader, som betegne en Voldsomhed, en stærk Kraft, anstrengt Flid og stort Alvor. Saaledes, naar han siger: „Søger først Guds Rige," eller: søger fremfor Alt og mere end noget Andet Guds Rige, ligesom den Kjøbmand, der søgte efter gode Perler, — ligesom Kvinden, der tændte et Lys og ledte med Flid efter sin tabte Penge, og ligesom en sulten, brølende Løve søger efter et Rov, hvormed den kan mætte sig (Matth. 6, 33; 13, 45; Luk. 15, 8; 1 Pet. 5, 8).

§ 3. Paa et andet Sted sammenstiller han de Ord: beder, leder, banker, for at tilkjendegive, hvilket hjertelig Alvor og hvilken stor Andagt Han kræver af os i Bønnen og andre Gudfrygtighedsøvelser (Matth. 7, 7). Saaledes siger Han ogsaa: „Stræber alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port, som fører hen til Livet!" (Luk. 13, 24; Matth. 7, 14). Det græske Ord besidder et stort Eftertryk og betyder Saameget som: kjæmper derfor, saaledes som de pleie at gjøre, der ere i Legems- og Livsfare; strider derfor, som for Noget, der angaar Liv eller Død; anstrenger alle Eders Kræfter, som Kjæmperne gjøre, hvilke i de offentlige Lege eller Skuespilhusene fegte enten for et kostbart Klenodie eller en Æreskrone eller for Legeme og Liv! Paa samme Maade tale de hellige Apostle. „Du, o Guds Menneske," siger den hellige Paulus, „fly disse Ting; jag derimod efter Retfærdighed (ligesom Jægeren forfølger et Dyr), Gudsfrygt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed; strid Troens gode Strid; grib det evige Liv!" (1 Tim. 6, 11. 12). „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse (arbeider ivrigt, — gjører Eder stedse Flid med saadanne Ting, som høre til Saligheden, ligesom Haandværkerne arbeide paa en Ting, indtil den er færdig) med Frygt og Bævelse!" (Filipp. 2. 12) „Iøvrigt, mine Brødre, vorder stærke i Herren og i Hans Vældes Kraft!" (Efes. 6, 10). Den hellige Peter siger, at vi skulle væbne os med den for os lidende Herres Jesu Sind (1 Br. 4, 1), — at vi skulle „anvende al Flid forat skride frem fra den ene Dyd til den anden og for ikke at blive ørkesløse eller ufrugtbare i vor Herres Jesu Christi Erkjendelse" (2 Br. 1, 5. 8).

§ 4. I Betragtning heraf kan jeg ikke noksom forundre mig over de Christnes store Efterladenhed nutildags og over deres lunkne og koldsindige Gudstjeneste, som ogsaa over den ringe Møie, de give sig med aandelige Ting. Det lader til at de Fleste ere af den Formening, at det er en let Sag at komme i Himmelen; naar de længe nok have fulgt sit Kjøds Lyster og tjent Verden i Synden, saa tænke de, at det er gjort

med et og andet Suk og et Par Fadervor; saa kunne de ikke gaa glip af Himmelen. Vil man lægge Mærke til den største Hobs Vandel nu for Tiden, saa skal man finde, at Saligheden er deres mindste Sorg, — at de betragte Gudfrygtigheden som en Bisag; deres Morgenbøn forrettes med liden eller ingen Andagt; der kan ogsaa let komme Noget iveien, som gjør, at man aldeles undlader den; siden har man hele Dagen igjennem fuldtop at bestille med jordiske og verdslige Sysler, fordyber sig i Forfængeligheden og efterstræber den med største Alvor og Iver. Mange le, spøge, snakke, drikke og spille sin Tid bort. Naar Aftenen kommer, saa er deres Sorg, hvorledes de skulle sove Natten over uforstyrrede, blidt og roligt og den paafølgende Dag fortsætte med sit vanlige Tidsfordriv. Der er ingen „Sorg over deres Synder, ingen Vaagen og Beden, ingen Frygt og Bævelse, ingen Kamp og Strid, ingen Løben, ingen Efterjagelse, ingen voldsom Indtrængen" osv. (Ps. 38, 19; Matth. 26, 41; Filipp. 2, 12), hvorom dog Skriften taler saameget. Man tager Sagen, som om de aandelige Fiender forlængesiden vare døde eller forjagede, — som om den trange Vei var bleven fuldkommen bred og den snævre Port fuldkommen vid.

§ 5. Jeg kommer herved til at tænke paa det mærkværdige Svar, som Luitprand, Biskop i Kremona, gav Patriarken*) i Konstantinopel, da han af Keiser Otto den Første var udsendt til den græske Keiser Nikeforos Fokas; thi da Patriarken forkastede ham, at den christelige Tro var ganske ny hos Saxerne**), og at de først for kort Tid siden havde antaget den, svarede han: „Jeg tilstaar, at den christelige Tro endnu er ny hos os, som den da bestandig bør være ny og stedse fremvise nye Frugter, hvilket ogsaa er Tilfældet hos os; her hos Eder derimod er Troen, som jeg ser, ganske vist gammel, siden den (lig et gammelt, halvfortørret Træ) ikke længer bærer nogen Frugt og foragtes som et gammelt, udslidt Klædebon." O du redelige og gudfrygtige Saxer! skulde du nu se op af din Grav, saa vilde du med stor Hjertesorg erfare, at den christelige Tro ogsaa er bleven gammel hos dine Landsmænd, og at de hartad betragte den som en gammel, luvslidt Kappe, som man kun hænger om sig i Uveir og forresten ikke skjøtter om. Jeg er vis paa at det forekommer mange Mennesker som en ganske ligegyldig Sag og som et gammelt Eventyr, naar man taler om Guds store Kjærlighed til Menneskeslægten, om Christi Blod og Fortjeneste, om Troens Retfærdighed, om Gudsfrygt, om Dommedag, om Himmerige og Helvede. Jeg antager, at Mange selv maa indrømme, at de ikke vide, hvad det Sprog betyder: „Man trænger med Magt ind i Himmeriges Rige, og de, som trænge ind med Magt, rive det til sig," — at de aldrig have havt nogen rigtig Sorg for sine Synders Skyld, ingen rigtig Bekymring for sin Salighed, — at de maaske aldrig have bedet og med Taarer anraabt Gud om et gjenfødt, bodfærdigt Hjerte, om sand Tro, Kjærlighed, Haab, o. dsl. De mene, at de allerede ere saa gode, som de kunne blive, og at de ikke behøve at gjøre sig graa Haar for denne Sags Skyld; de tro paa Christum; derved blive de staaende; man kan sige, hvad man vil, om den sande Troes Natur, om dens Frugter og Kjendetegn, hvorved de skulle prøve sin Tro, saa agte de det ikke; de have ingen Tid til at granske og ransage meget i aandelige Ting; Ugen igjennem maa de fortsætte sin Næringsvei, drive sin Handel, søge Vinding; om Søndagen maa de efter at have hørt paa en Prædiken adsprede sig i lystigt Selskab,

*) Patriark vil her sige saameget som Overbiskop.
**) Et tydsk Folkefærd.

og saaledes gaar det, indtil de dø; i saadan Sikkerhed vandre de fremad indtil de staa for Porten, som fører dem ud af Tiden ind i Evigheden. Ak, Gud, hvor jeg frygter, at Taulers Ord ville gaa i Opfyldelse paa slige Mennesker! „Mangt et Menneske," siger han, „tror at være nok saa vel faren, og naar han kommer til Enden af Veien, saa møder den evige Død ham". Nu, min kjæreste Medchristen, lad hvem som vil, sove, være sikker og tage sig det mageligt i aandelige og guddommelige Ting; men dig tilraaber jeg, som Englene tilraabte Loth: „Skynd dig! undfly for dit Livs Skyld!" (1 Mos. 19, 17. 22). Bed, vaag, kjæmp og strid, paa det du maa indgaa gjennem den snævre Port og blive salig!

§ 6. Men jeg maa her nødvendigvis besvare en Indvending, som Hyklerne pleie at fremføre. De sige: Man lærer ellers, at Christus alene har forhvervet os Saligheden ved sit kostbare Blod og sin Fortjeneste; men nu forlanger man ogsaa af os, at vi for den Sags Skyld skulle løbe, arbeide, kjæmpe, bede og bruge Vold. Jeg svarer: I et langt bortliggende Land er der et Menneske, som har havt den samme Lykke som Josef, saa at han er kommen til kongelig, høi Værdighed, stor Rigdom og Herlighed; men saasom han har en fattig Broder, tænker han med kjærligt Hjerte paa denne, erklærer ham for Deltager i al sin Høihed og Herlighed og skikker Sendebud til ham forat kundgjøre ham dette og ledsage ham til sin Broders Opholdssted. Den Fattige modtager Budskabet med Glæde og giver sig paa Veien med Afsendingerne. Men snart bliver han fræk og trodsig, vil ikke høre paa sine Reisefæller, som dog mene det godt med ham; han vil drikke og fraadse i alle Kroer og Værtshuse og tilbringe Tiden med Spil og Lediggang; han søger Omgang med alskens letsindige Folk og finder større Glæde i disses gjækkelige Snak end i sine gudfrygtige Ledsageres opbyggelige Samtaler og Formaninger; han stifter allevegne Gjæld, indlader sig i alskens daarlige Foretagender og driver dette Spil saa vidt, at han tilsidst bliver hæftet for Gjæld og dømt til evigt Fængsel. Siger mig nu: hvo er Skyld i at dette Menneske ikke kommer i Besiddelse af den Herlighed, der er ham skjænket, men styrter i Fordærvelse, uden han selv? Saaledes er det ogsaa med vor Christendom. Her er Saligheden, som er os forhvervet ved Christi Blod og Død; den er os tilbudt gjennem Ordet og skjænket i Daaben; vor Forløser har derhos beskikket de Midler, som vi paa dette møisommelige og farefulde Livs Vei trænge til. Han har ogsaa foreskrevet os, hvorledes vi skulle forholde os paa Veien, tage os ivare og undfly de aandelige Fiender, som efterstræbe os, osv. Hvo som nu vil slaa dette hen i Veir og Vind, foragte Naademidlerne, forlade den rette Vei og imidlertid afspise sig med det Haab, at han nok alligevel skal opnaa den tilbudte og skjænkede Salighed, han spotter jo kun den retfærdige Gud, og der sker ham ingen Uret, om han ikke faar, hvad han selv har sat saa liden Pris paa. Men det er nu paatide, at vi gaa over til vort foresatte Emne, der knytter sig til hvad vi hidtil have omhandlet; thi da vi i de foregaaende Prædikener have fremstillet Nødvendigheden og Beskaffenheden af et gudeligt og helligt Levnet, saa vil det være fornødent, at vi nu søge at finde „de Midler, hvorved vi kunne komme til at føre en saadan Vandel," og med det Samme vil det da ogsaa vorde klart, at man saa at sige maa bruge Magt forat komme ind i Himmeriges Rige og ligesom paa en voldsom Maade rive det til sig. Den Herre Jesus, der har efterladt os denne Talemaade til vor Eftertanke, give Kraft og Styrke baade til at un=

derviſe, høre og gjøre, for ſit Navns Skyld!

§ 7. Den hellige Apoſtel Paulus havde Timotheus meget kjær formedelſt hans ſærdeles Gudfrygtighed, hvorom flere Steder i hans Breve vidne. Han giver ham det Skudsmaal, at han har en uſkrømtet Tro, ſom han ligeſom havde indſuget med Modersmelken (2 Tim. 1, 5), „og at han fra Barndom kjendte den hellige Skrift (3, 5), — at han var opfødt i Troens Ord" og beſtandig havde holdt faſt ved den gode Lærdom (1 Tim. 4, 6). Han kalder ham ſin „ægte Søn i Troen" (1, 2) og ſiger, at „han har ingen Ligeſindet med ſig, der ſaa oprigtigt bære Omſorg for Menighederne, og at han har tjent med ham for Evangelium ligeſom Sønnen ſin Fader" (Filipp. 2, 20. 22). Omendſkjønt det nu heraf ſees, at Timotheus havde bragt det vidt i Gudfrygtighed, og at der udentvivl nutildags er Faa, ſom kunne ſammenlignes med ham, formaner Apoſtelen ham ikkedeſtomindre i vor Text til at øve ſig til Gudfrygtighed. Hvilken Lærdom nu heraf kan uddrages, ſkulle vi ſnart viſe, naar vi førſt have bemærket det Fornødne angaaende den rette Ordforſtand.

§ 8. Den hellige Paulus har oftere i ſine Skrifter hentet Billeder fra forſkjellige Folkefærds, iſær Grækernes, Legemsøvelſer. Hieronymus fortæller, at der hos Jøderne i deres Flækker og Byer var lagt ſtore, runde Stene paa et offentligt Sted, i den Henſigt, at Ungdommen ſkulde øve ſig derpaa og derved tiltage i Legemskræfter. Førſt gjorde de ſig Umag forat lette en ſaadan Sten fra Jorden, dernæſt forat bringe den op til ſine Knæer; naar de ſaa bleve ældre og ſtærkere, beſtræbte de ſig for at hæve den til Skulderne, til Hovedet og tilſidſt at løfte den op over Hovedet, og heri ſøgte den Ene at overgaa den Anden. Hos Grækerne vare Væddeløb, Kjæmpen og Brydning i Yndeſt; Folket øvede ſig deri, og forat opmuntre deſto mere til ſlige Legemsøvelſer, pleiede Øvrigheden at opſtille et eller andet Klenodie ſom Belønning for de Vindende, hvilket vel meſtendels blot beſtod i en grøn Krans, men ſom dog for Ærens Skyld blev ſkattet høit. Hertil ſigter nu Apoſtelen oftere og anvender det paa det Aandelige, paa den Flid og Iver, hvormed de Chriſtne bør øve ſig i Gudfrygtighed. „Vide I ikke", ſiger han, „at de, ſom løbe paa Banen, løbe vel Alle, men kun En faar Klenodiet? Løber ſaaledes, at I kunne erholde det! Men hver den, ſom kjæmper, er afholdende i Alt, hine vel, forat de kunne annamme en forkrænkelig Krone, men vi en uforkrænkelig" (1 Kor. 9, 24). Og paa et andet Sted: „Du, o Guds Menneſke, ſtrid Troens gode Strid! grib det evige Liv, til hvilket du er kaldet!" (1 Tim. 6, 11. 12). Nogle Lærde berette, at Kronen under Grækernes Kamplege var ophængt ved Maalet for Væddeløbene, og at den, ſom overgik Andre, greb den, i det Samme han naaede Maalet, og hertil ſkal da Apoſtelen have ſigtet.

§ 9. Herhen hører nu ogſaa vor Text: „øv dig ſelv til Gudfrygtighed!" thi det græſke Ord bruges om dem, ſom øvede ſig i at kjæmpe, brydes, fegte og løbe og ſom forat være ſaameget mere ſkikkede hertil klædte ſig næſten aldeles nøgne af. Apoſtelen vil da altſaa, at Timothæus ſkal betragte ſit Embede og ſit hele Liv ſom en Skole, en Kampplads, en Rendebane, paa hvilken han beſtandig ſkal efterjage og øve ſig i Gudfrygtighed, det er: han ſkal tænke og grunde over den ſande Gudsfrygt, — han ſkal med et trøſtigt Mod overvinde eller foragte alle de Hindringer, ſom Satan og den ugudelige Verden lægger ham iveien, — han ſkal dagligen kjæmpe og ſtride med ſig ſelv og Verden, være ivrig og flittig i Bønnen, dagligen læſe og overveie Skriften, dagligen væbne ſig ſelv med et nyt For=

sæt, opmuntre sig selv til Guds og Næstens Tjeneste og af al Kraft stræbe efter at voxe stedse mere i den Herres Jesu Christi Kundskab, i Tro, i Kjærlighed til Gud og Næsten, i Taalmodighed og Haab, i Ydmyghed, Sagtmodighed, Kyskhed o. a. M. og findes tro, flittig og nidkjær i sit Embede, paa det han tilsidst maa kunne gribe og tilegne sig det himmelske Klenodie, som det guddommelige Kald foreholder ham. Han siger: øv dig selv, dels for at han ikke skal tro, at det er nok, at han giver flittigt Agt paa Andre og i Kraft af sit Embede tilskynder dem til Gudfrygtighed, men at det tilkommer ham at føre Opsigt med sig selv fremfor med nogen anden; dels synes det, som om Apostelen har villet sige Saameget som: Omendskjønt jeg ikke altid er hos dig og ved Opmuntring og Exempel kan tilskynde og veilede dig til Gudfrygtighed, saa forsøm dog ikke derfor saadan hellig Øvelse, men „opflam den Guds Naadegave, som er i dig" (2 Tim. 1, 6). Bed inderligt og stadigt; søg og ransag daglig i Skriften; stræb stedse at gjøre dit syndige Kjød og Blod Afbræk og at blive fuldkomnere i den sande Gudfrygtighed. Efter at have forudskikket dette vil det nu falde os let at udbrede os noget udførligere „over en troende Sjels Øvelse i Gudfrygtighed og over de Midler, som dertil kunne være den behjælpelige."

§ 10. Siden nu altsaa Apostelen, som ovenmeldt, giver sin Timotheus et saa berømmeligt Vidnesbyrd om et oprigtigt, gudfrygtigt Hjerte og desuagtet opmuntrer og formaner ham til stadig Øvelse i Gudfrygtighed, saa uddrage vi heraf den første Regel, der vil være tjenlig til at befordre vor Øvelse i Gudfrygtighed, nemlig, „at Ingen maa tænke, at han har bragt det saa vidt i sin Christendom, at han ikke tænger til nogen Øvelse og Forbedring, men snarere at han neppe endnu har begyndt, og at han ikke kan faa udlært det, saalænge han lever." Ingen har gjort Saameget, at der jo altid er endnu Mere at gjøre; Ingen har lært Saameget, at der ikke altid er endnu Mere at lære. Christendommen betegnedes forbilledligen ved det Vand, der fløđ frem under Templets Dørtærskel, — hvilket Ezekiel blev ført igjennem og som gik ham først til Anklerne, dernæst til Knæerne, saa til Lænderne, men som tilsidst blev saa dybt, at han ikke mere kunde naa Bund deri. Jo længere de bedste Christne øve sig i Gudfrygtighed, desto ringere Tanker faa de om sig selv, efter hvad Erfaringen lærer; de bekjende tilsidst villigen, at de ikke kunne naa Bund; de kunne ikke forlade sig paa Noget, som er deres Eget, men maa ganske og aldeles overgive sig til Guds Naade og Barmhjertighed i Christo Jesu. Den troende Sjel har foretaget sig at afbilde den Herre Jesum med levende Farver i sit Hjerte; den har ogsaa gjort en Begyndelse dertil, saa at man af Udkastet kan se, hvis Billede det skal blive; men jo mere den arbeider paa dette Billede, desto Mere finder den at der er at gjøre; den Herres Jesu Fuldkommenhed er saa stor, at den ikke tiltror sig, i dette Liv at kunne opnaa den; den indrømmer villigen, at dens Gjerning kun er et Lærestykke, og forlanger ikke, at man skal holde den for noget Mesterværk; den gjør, ligesom de berømteste Kunstnere, Malere og Billedhuggere i Grækenland fordum gjorde, idet de ikke satte paa sine Kunstværker: N. N. har gjort det, men N. N. gjorde det, — for at tilkjendegive, at Værket ikke var saa godt, at det jo trængte til at udarbeides endnu bedre.

§ 11. Dette kan ogsaa bevises med de helligste Menneskers Exempler, som Skriften fremstiller for os. David var en Mand efter Guds Hjerte; alligevel ansaa han sig ikke for saa fuldkommen, som han burde være. Kommer ihu, hvor alvorligt han i den 119 Psalme beder om et fornyet, gudfrygtigt Hjerte og om

at maatte faa Naade til at tjene sin Gud i barnlig Lydighed! „O, at mine Veie maa befæstes“, siger han, „saa at jeg holder dine Forskrifter! Befæst mine Trin i dit Ord, og lad ingen Uret herske over mig“ (V. 5, 133). Hvad han ellers siger, er bekjendt: „Dersom Du, Herre, vil agte paa Misgjerninger, Herre, hvo kan da bestaa?“ (Ps. 130, 3). „Herre, gaa ikke irette med din Tjener; thi Ingen, som lever, er retfærdig for dit Ansigt“ (Ps. 143, 2). Jeremias troede ikke om sig selv, at han allerede havde naaet Gudfrygtighedens Høide; men han sukkede: „Herre, læg mig, — saa læges jeg; omvend mig, — saa bliver jeg omvendt“ (Jer. 17, 14; 31, 18). Har ikke den christne Kirke haft en uforlignelig Mand i Apostelen Paulus? Ikkedestomindre er det bekjendt, hvad han siger om sig selv: „Jeg agter ikke mig selv, at jeg allerede har grebet det eller allerede er fuldkommen; men jeg jager derefter, om jeg kan gribe det. Forglemmende, hvad der er bagved, og rækkende efter det, som er foran, iler jeg mod Maalet“ (Filipp. 3, 12—14). Han siger: „Jeg undertvinger mit Legeme og holder det i Trældom, at ikke jeg, som prædiker for Andre, skal selv blive forskudt“ (1 Kor. 9, 27). Han bekjender, at i ham, det er: i hans Kjød, bor ikke noget Godt, og at det at udrette det Gode ikke staar saaledes i hans Magt som det at ville. Han klager smerteligen over de arvelige Lyster, som bo i hans Lemmer, hader desformedelst sig selv og kalder sit Legeme et Dødens Legeme, som han ønsker ret snart at vorde befriet fra (Rom. 7, 18. 23, 24).

§ 12. Og efterdi nu den sande dyrebare Apostel har efterladt os disse Ord til en almindelig Regel og Rettesnor: „Dersom Nogen tykkes sig at vide Noget, han har endnu aldrig vidst noget saaledes, som det bør sig at vide“ (1 Kor. 8, 2), — „Dersom Nogen tykkes sig at være Noget og er dog Intet, han bedrager sig selv“ (Gal. 6, 3), saa tænker aldrig om Eder selv, mine kjæreste Medchristne, I, som tragte efter den sande Gudfrygtighed, at I vide eller ere Noget i Eders Christendom! Forbliver, saalænge I leve, Lærlinge i den Hellig Aands Skole, og beder daglig om mere Lys, Aand, Kundskab, Fornyelse og Gudsfrygt! Naar Eders syndige Kjød undertiden vil være og vide Noget, saa overhører det som et indbildsk Skolebarn og spørger det, om det formaar at elske Gud af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af sin ganske Styrke og sin Næste som sig selv, — om det allerede har lært at fornegte sig selv — om det allerede har lært at agte Christi Skjændsel for Ære, Hans Ringhed for Høihed, Hans Fattigdom for Rigdom, Hans Intet for Alt, og det ikke blot i Ord, men ogsaa i Gjerning, — om det allerede har lært at længes efter Døden og at elske den Herres Jesu Aabenbarelse; da ville I snart komme paa det Rene med den Sag. Lader os daglig give os i Tjeneste hos vor Gud og stræbe at tjene Ham med saadan Nidkjærhed, som om vi hidtil slet Intet havde gjort (ligesom da ogsaa alle vore Gjerninger isandhed ere for Intet at regne imod Guds Velgjerninger og Miskundhed). Lader os ikke mene, at vi ere Christne, men stedse tragte efter at blive det!

§ 13. Jeg har Aarsag til omhyggeligen at indskjærpe denne første Regel, eftersom jeg ser, at den store Efterladenhed hos Nutidens Christne for en ikke ringe Del opstaar deraf (som ogsaa allerede oftere berørt), at de have altfor gode Tanker om sig selv og allerede anse sig selv for nogle med de bedste Christne. De gaa i Kirke; de bede; de synge; de skrifte og gaa til Alters; hvad Mere vil vil man forlange? De ligne en ikke smuk Kvinde, som beskuer sit Ansigt i Speilet og af Indbildskhed og formedelst den Pynt, hun har paa sig, erklærer sig selv for en af de Smukkeste. Ak, vilde

vi dog Alle dagligen vel overveie de Ord, som vor Frelser lader skrive til Biskoppen i Laodicea: Du siger: „jeg er riig og har Overflod og fattes Intet, og du ved ikke, at du er elendig og jammerlig og fattig og blind og nøgen“ (Aab. 3, 17)! Nogle antage, at der ved Engelen i Laodicea forstaaes den hele Menighed sammesteds; isaafald maa vi sige, at denne nu har udbredt sig saare vidt, og at den største Del af Christenheden er befængt med den samme falske Indbildning. Herover klager ogsaa Luther smerteligen; „Der hviler en forfærdelig Guds Dom over dem, som have Ordet rigeligen, saa at det bor og har hjemme hos dem som i sit Fædreland, og alligevel ikke gjøre noget Synderligt, uden forsaavidt som nogle Faa gjøre noget Lidet, idet de sige: vi have jo nu Altsammen; vi behøve intet Mere.“ Saa lader os da af Hjertet og for fuldt Alvor holde for, at vi ikke allerede have grebet det eller allerede ere fuldkomne, men at vi bør bestræbe os for at gribe det og vorde fuldkomne!

§ 14. Den anden Regel er denne: „Vi maa ikke forestille os Christendommen som saa aldeles let og hellerikke som saa særdeles vanskelig, men kun i Jesu Navn lægge Haand paa Værket; saa vil den ved Øvelsen falde os lettere Dag for Dag.“ Erfaringen lærer, at der findes Mennesker, som vel ikke ere ugunstigt stemte mod Christendommen, men som dog indbilde sig, at Øvelsen deri er saa vanskelig, at de ikke engang ville begynde derpaa. Nogle undskylde sig med sine onde Vaner, sit Humør eller sin særegne Tilbøielighed til disse eller hine Synder og mene, at dette er Noget, som de ikke kunne lade fare. Andre skyde Skylden paa sin Stand, sine Sysler og Forretninger og mene, at disse ikke tilstede, at de fremfor Alt bekymre sig om Christendommen. Atter Andre undskylde sig med sin Enfoldighed og Uvidenhed og tænke, at Gud vel maa tage tiltakke med dem, som de ere osv. Men vi skulle vide, at naar vi betænke Udfaldet, at vor Christendom nemlig enten ender med evig Herlighed og Salighed eller med evig Kval og Pine, saa ville vi letteligen glemme slige tomme Undskyldninger. Hvad hjælpe vore Udflugter? Kunne de ogsaa bevare os for Helvede? De Mænd, som vare indbudne til den store Nadverd, sagde ikke, at de ikke vilde komme, men: „Jeg beder dig: hav mig undskyldt; jeg kan ikke komme;“ ikkedestomindre heder det om dem: „Jeg siger Eder, at Ingen af dem skal smage min Nadverd“ (Luk. 14, 18 flg.). Endvidere skulle vi ogsaa vide, at Christendommen og den sande Gudfrygtighed ikke ere vanskelige i sig selv. Min Byrde er let, siger vor Frelser (Matth. 11, 30), og den Discipel, som Han elskede, vidner, at Hans Bud er ikke svære (1 Joh. 5, 3). Deres Hovedsum er Kjærlighed; men hvad er sødere og følgelig ogsaa lettere end at elske? Had, Vrede, Trætte og Fiendskab ere bitre og tunge; men Kjærligheden er visseligen en let Byrde. Han har budet os at fornegte os selv, opgive vor egen Villie, afdø fra Verden osv.; dette synes ved første Øiekast at være tungt og vanskeligt; men det er det dog ikke, fordi Han derved henviser os til Gud og byder os at overgive os af Hjertet til Ham, adlyde Hans Villie og leve for Himmelen; og hvad er sødere, lifligere og lettere end at sidde med et stille og roligt Hjerte i Guds Skjød, at være forvisset om Hans Opsigt og faderlige Omhu og at styres af Hans altid gode Villie? Jeg indrømmer, at saadanne Ting forekommer Kjødet tunge; men det gaar dermed som med en Dreng, der har været vant til Lediggang; naar man sætter ham til Bogen, saa forekommer det ham fra Først af, at Intet er tungere og kjedsommeligere end at læse og lære; men ved stadig Øvelse bliver det ham stedse lettere og

behageligere, især naar han kommer saa vidt, at han begynder at faa Smag for Lærdommens og Videnskabernes rette Sødme. Saaledes er det ogsaa med Christendommen; for de Begyndende synes den tung og vanskelig, for de Øvede derimod let og sød.

§ 15. Man maa tillige her betænke, hvilken fortrinlig Hjælp og stor Bistand vi have i vore Gudfrygtighedsøvelser, „i vor Gjerning i Troen, vort Arbeide i Kjærligheden og vor Bestandighed i Haabet," som Apostelen udtrykker sig (1 Thess. 1, 3). Gud selv leder os med sine Øine; Han tager og fører os ved Haanden, ligesom de spæde Børn; den Herre Jesus „gjør os stærke" (Filipp. 4, 13); Han giver os Saft og Kraft, „ligesom Viintræet Grenene" (Joh. 15, 5); Hans hellige og gode Aand leder os paa jævnt Land; Han driver os; Han husvaler os; Han udøser Guds Kjærlighed i vore Hjerter og virker Lyst og Frimodighed hos os til at gjøre Guds Villie. Ligesom der nu er stor Forskjel mellem et sygt og et svagt og et sundt og stærkt Menneske — hint kan ikke vel taale Arbeide, Hede, Kulde og andre Besværligheder og bliver snart mat og træt; denne paatager sig og overvinder Alt med Lyst; det falder ham ikke engang synderlig tungt, efterdi han øser Kraft og Mod af sit Indre —, saaledes er det ogsaa med de Kjødeligsindede og de Gudfrygtige; hine tykkes Alt, hvad de skulle gjøre og lide for Guds Skyld, at være tungt og ubehageligt, fordi det ikke staar vel til med dem i Henseende til det indvortes Menneske; en sand Christen derimod, som er fuld af Aand og Kraft, falder Intet tungt; det er ham en Glæde, naar han kan tjene Gud og Næsten. Lader da den Indbildning fare, mine kjæreste Medchristne, at Gudfrygtigheden er en saa vanskelig Sag! dette er kun et Paafund af Satan, som derved vil afskrække Eder fra at beslutte Eder dertil. Lægger kun Haand paa Værket i Jesu Navn! begynder at vandre paa Guds Veie! saa skulle I befinde, at hvad der forekom Eder saa vanskeligt, om kort Tid falder Eder ganske let. I skulle herefter tilstaa, at det falder Verdensbørnene surere og koster dem mere Møie at løbe i Helvede end Eder at komme i Himmelen. Tænk, hvor de rende og løbe, slide og slæbe, trætte og kives, bande, svire, slaaes, plage hverandre indbyrdes og ere hverandres Djævle, og paa den anden Side, hvorledes de Gudfrygtige gjøre og lide Alt i Stilhed, i Fred, i Taalmodighed, i Haab, i Kjærlighed, i Sagtmodighed! Og løbe deres Øine end stundom over, eller deres Sved udbryder, saa aftørrer Jesus Sveddraaberne og Taarerne. Maa de kjæmpe og stride, saa giver Jesus dem Kraft! maa de vandre paa den trange Vei, saa holder Jesus dem i Haanden og leder dem! sætter Verden, Helvede og Djævelen ind paa dem, saa er Jesus deres Skjold og Værn; „i alle Ting mere end seire de ved Ham, som dem elskede" (Rom. 8, 37) og endnu elsker dem og som mangengang lader dem føle og smage Hans Kjærligheds Sødme i sine Hjerter, osv. Og desuden, saa overveier vel, at skal man først arbeide, have Møie, lide, kjæmpe og stride, saa er det jo dog bedre at gjøre det som Guds end som Verdens og Satans lydige Tjenere; Himmelen, som Gud af Naade vil skjænke os fortjener dog vel sagtens, at man koster lidt Sved og Taarer derpaa.

§ 16. Undskylder Eder hellerikke med Eders onde Sædvaner! Det er desværre ikke godt, at det kommer saa vidt med en Christen, at Synden bliver ham noget Sædvanligt; men lader dog ikke derfor Modet falde! Der gives ingen ond Vane, som ikke skulde kunne overvindes ved Jesu Christi og den Hellig Aands Kraft. Den hellige Pau-

lus siger til sine Korinthiere: „Nogle af Eder vare Skjørlevnere, Horkarle, Tyve, Gjerrige, Drankere, Skjændegjæste; men I ere aftoede, — men I ere helliggjorte, — men I ere retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand“ (1 Kor. 6, 9—11). Mod den Herres Jesu Blod og Aand kan ingen Djævel holde Stand. Selv de Hjerter, som ligne en haard Landevei og en forgroet, med Tistler og Torne bevoxet Ager, formaar Han ved sin Aand og Naade at rense og gjøre til en god Jord. De onde Vaner, man har, maa man ikke bruge til sin Undskyldning, men snarere til en Paaskyndelse af sin Bod og Bedring; thi de medføre en stor Fare, og naar Mennesket gjerne vil beholde dem og tænker, at dette ikke har noget Synderligt at betyde, kan Følgen letteligen tilsidst blive Forhærdelse og Forblindelse. Af mange smaa Traade bliver der et stort, tykt Ankertoug, og af mange ofte gjentagne Synder Ugudelighed og Sikkerhed, hvormed Satan slæber sine Egne i Helvedes Ild. Jeg vil give Eder det gode Raad, naar I ville overvinde og aflægge en eller anden af Eders onde Sædvaner, at I da foresætte Eder at lade den med Guds Hjælp fare én Dag til Ære for Eders Gud, Skaber og Opholder, som I have at takke for Livet og Alt. Afholder Eder dernæst den anden Dag fra Eders vanlige Synd af Hensyn til den korsfæstede Herre Jesus, der har elsket Eder saa høit, at Han ikke har kostet Guld eller Sølv, men sit Blod og Liv paa Eder. Føier hertil den tredie Dag, til Ære for den Hellig Aand, som den, af hvem I vente Eder Trøst og Hjælp i Eders sidste Nød. I maa være meget ugudelige, om I ville vægre Eder herfor. Kunne I saa med den treenige Guds Hjælp tilbringe tre Dage uden Eders tilvante Synd, saa ere I overbeviste om at det ikke er umuligt, ved Guds Naade at beherske den, og dersom I blive ved, skulle I med Guds Hjælp snart fuldkommen faa Bugt med den og udrydde den.

§ 17. Skyder hellerikke Skylden paa „Eders Humør, og at Eders Natur er saa tilbøielig til denne eller hin Synd!“ thi det gjælder ogsaa i saa Maade: „Hvor Synden er bleven overflødig, der er Naaden bleven end overflødigere“ (Rom. 5, 20). Guds Magt kan tvinge de hungrige Løver og andre vilde Dyr, saa at de ikke gjøre hans Børn nogen Skade; skulde da ikke Hans Naade kunne tvinge og underkaste sig Eders Natur, om den end var ligesaa grum som Løverne, ligesaa bister som Bjørnene, ligesaa bidsk som Hundene, ligesaa kaad som Bukkene? Hvad Podekvisten formaar over en vild Stamme, det vil jo Jesus Christus, der formedelst Troen bor i vore Hjerter, formaa over vor fordærvede Natur. Hvor mange Exempler have vi ikke for os, som vidne om at hidsige og ilsindede Mennesker ved vor Herres Jesu Christi Naade ere blevne sagtmodige, Stivsindede og Haarde venlige og tjenstagtige, gjerrige Pengepugere gavmilde Almissegivere, Ukyske tugtige, Drankere ædruelige og maadeholdne! Derfor, min Medchristen, læg kun Haand paa Værket med rigtigt Alvor og inderlig Bøn, og modstaa ikke den Hellig Aand; giv den Herres Jesu Naade Rum; lad ikke din Natur have sin frie Raadighed; foragt ei heller dine Feil og Synder, men betænk, at dersom en saadan Natur ikke bliver forandret og fornyet ved Christum, saa kan den ingen Indgang finde i Himmelen. Da skal du snart erfare, at vi formaa Alt i Christo og i Ham ere Herrer ei alene over vor Natur og vort Sind, men ogsaa over Verden, Djævelen, Døden og Helvede.

§ 18. Undskylder Eder hellerikke med „Eders Stand, Sysler og Forretninger!“ thi jeg ser, at Gud ved sin Naade har kaldet, oplyst og omvendt Mennesker af

alle Stænder, Haandteringer og Kaar. Er du en Konge, Fyrste eller Regent, saa er her David, Ezekias, Josias, Konstantin den Store og mange Andre, som ikke ved sin Høihed, Herlighed og sine vidtløftige Forretninger have ladet sig hindre i sin Gudfrygtighed. Er du en Hofmand, saa er her Obadias, Profeternes Ven, Ebedmelek, som tog sig af Profeten Jeremias; her er den kongelige Mand; her er Dronning Kandaces Kammersvend fra Ethiopien, hvilke Allesammen have været sine jordiske Herrer tro og tillige tjent sin Gud i Hellighed og Retfærdighed (1 Kong. 8, 3; Jer. 38, 7; Joh. 4, 46; Ap. Gj. 8, 27). Er du en Krigsmand, saa er her Høvedsmanden i Kapernaum, hvis Tro Herren priser saa høit; her er Kornelius, en Høvedsmand i Cæsarea, tilligemed hans gudfrygtige Stridsmænd, hvilke vidne om at Livets Vei ogsaa staar Krigsmændene aaben (Matth. 8, 5 flg.; Ap. Gj. 10, 1 flg. 7). Er du en Lærd, saa ere her de Vise fra Østerland; her er Nikodemus, Gamaliel, Paulus og Andre, som ikke blot have været lærde for Verden, men ogsaa oplærte til Himmeriges Rige og lagt sig selv og al sin Kundskab og Visdom for den Herres Jesu Fødder. Er du en Skattekræver, Foged eller deslige, som staar for Regnskab i Herrers Tjeneste, saa er her Chuza, Kong Herodes's Foged eller Forvalter (som de Lærde antage at have været en hemmelig Discipel af Christus, da han ellers ikke vilde have ladet sin Hustru drage omkring med Herren); her er Zakæus, Matthæus og Andre, som ere blevne den Herres Jesu Venner og Efterfølgere (Luk. 8, 3; 19, 2 flg.; Matth. 9, 9). Er du en Kjøbmand eller Kræmmer, saa er her Purpurkræmmersken Lydia, som annammede Christum i sit Hjerte og Apostlene i sit Hus (Ap. Gj. 16, 14, 15). Er du en Haandværksmand, Bonde eller Arbeider, saa ere her Fiskerne Peter, Andreas, Jakob, Johannes; her ere Hyrderne i Bethlehem; her er Garveren Simon og mange Andre. Er du en Tjener eller Tjenestepige, saa er her Onesimus, hvem Paulus omvendte i sine Lænker; her er Rhode og Andre (Filem. V. 10; Ap Gj. 12, 13). Kort, der er ingen Stand, ingen Haandtering, ingen Syssel, som ikke skulde lade sig forene med Gudfrygtigheden. Vel er denne en himmelsk og sjelden Blomst; men den voxer i alslags Jord, naar man kun gjerne vil have den og pleier den omhyggeligt. Den kan nok taale, at andre Blomster og Urter voxe omkring den, naar den blot selv beholder sin Plads i Hjertet og kan sno sig om Jesu Christi Kors. Desuden skal man vel betænke, at alle andre Sysler med Føie bør staa tilbage for Gudfrygtighedens Øvelse, saasom denne er den eneste, der har Forjættelse for det Liv, som nu er, og for det tilkommende (1 Tim. 4, 8). Hvad nytter al Løben og Renden os, — hvad hjælper os al god Næring, al vindesyg og indbringende Handel, naar Enden er Fordømmelsen, og naar vi efter at have vundet Alt have tabt vor Sjel?

§ 19. Undskylder Eder ei heller med Eders „Uvidenhed og Enfoldighed;" thi Gud har i Kirkens Begyndelse „ikke kaldet mange Vise efter Kjødet; men hvad der var daarligt for Verden, har Gud udvalgt" (1. Kor. 1, 26. 27). Han har skjult sit Riges Hemmeligheder „for de Vise og Forstandige og aabenbaret dem for de Umyndige" (for dem, der ere saa enfoldige som Børn — Matth. 11, 25). Han har valgt de enfoldigste Mennesker til Apostle; men Han har tillige udrustet dem saaledes med Aandens Gaver, at de have fyldt Alverden med himmelsk Visdom. Den, som har en levende Kundskab om Jesus Christus, den Korsfæstede, og ved, hvorledes han skal bede andægtigt, leve gudeligt og dø vel, han er klog nok og oplært til Him-

meriges Rige." Alle Tiders Erfaring har vist, at der hos en enfoldig, ringe Læegmand ofte findes mere Tro og Frimodighed, mere Kjærlighed, mere Andagt, Ydmyghed, Gudsfrygt, mere Selvfornegtelse, mere Forsagelse af Verden, mere Længsel efter Himmelen end hos en vis og lærd Mand, der er opblæst af sin Kundskab og som ved Indbilskhed og sit kjødelige Sind bliver en Fiende af Christi Kors.

§ 20. I Kirkehistorien fortælles, at den berømte Eneboer Antonius engang bad Gud om at faa vide, hvor langt han havde bragt det i sin Christendom, og at der da i Drømme blev nævnt ham en Skomager, som han stod paa lige Trin med. Da han nu gik afsted og opsøgte Manden og spurgte ham, hvori hans Øvelser bestode, og hvilke Gaver han havde, gav denne ham til Svar, at han ikke vidste Synderligt, men at han bad flittigt om Morgenen, ei alene for sig selv, men ogsaa for den hele By, og derpaa tog fat paa sin Kaldsgjerning. Noget Lignende fortælles om Andre; saaledes om en Eneboer, der førte et strengt Liv i Ørkenen, at der blev kundgjort ham fra Himmelen, at der i en nærliggende By var en Tjenestpige i et Værtshus, som langt overgik ham. Da han nu begav sig derhen og spurgte hende, hvad hun foretog sig, svarede hun, at hun forrettede sine huslige Sysler og hvad hendes Kald paalagde hende; derhos havde hun for Vane, at hvergang hun bar et Fange Ved ind i Kjøkkenet, saa gjorde hun det i kjærlig Ihukommelse af Ham, som for hendes Skyld havde baaret Korsets tunge Træ fra Staden Jerusalem ligetil Hovedpandestedet, og da maatte Eneboeren bekjende, at han stod tilbage for hende. Disse Exempler kunne ogsaa tjene til Bestyrkelse for hvad vi ovenfor i § 18 have anført, idet de vise, at der ikke er nogen Stand eller Haandtering (medmindre den ikke stemmer overens med Guds Ord og christelig Ærbarhed), som kan være Mennesket til Hinder i hans Gudsfrygt; imidlertid lære de ogsaa, at de Mennesker, som i Verdens Øine ere enfoldige og ringe, ofte staa over dem, som ere anseede for noget Stort. Jeg vil endnu hidsætte en Beretning om Arsenius, en Mand, som paa sin Tid nød stor Anseelse ved det keiserlige Hof og var saare vel bevandret i alskens verdslig Visdom, i Græsk og Latin. Denne Mand reiste engang ud til en gudfrygtig gammel Eneboer, som ikke kunde læse; efterat han havde talt meget og længe med ham, og hans Folk forundrede sig over at en saa stor Lærd kunde tilbringe saa lang Tid sammen med en enfoldig og simpel Mand, svarede han: Tror mig, at jeg endnu ikke har lært denne Mands ABC. Dette viser atter, at Gud ligesaavel giver de Enfoldige som de Lærde sin Hellig Aand, naar de bede Ham derom, og at hine mangengang blive udrustede med saadan himmelsk Visdom og en saa herlig og levende Kundskab, at de i Guds Øine staa høiere end Mange af disse. Gud har forskjellige Slags Lys i sin Kirke; nogle ere paa en Gang „brændende og skinnende" (Joh. 5, 35); nogle skinne, men brænde ikke; nogle brænde, men skinne ikke. Han har ikke lutter høitflyvende Ørne, der kunne tale vældigt om Hans høie Hemmeligheder, men ogsaa enfoldige Duer, der opholde sig i den Herres Jesu Klippehuler. Nogle Blomster i Kirkehaugen ere høie og prægtige, hvide Lilier, Keiserkroner, Tulipaner; andre ere krybende Fioler, der ligesom skjule sig under sine Blade, men dog ere fulde af hjertestyrkende Kraft og liflig Vellugt. Stræber efter at have en uskrømtet Tro, en oprigtig Kjærlighed og et urokkeligt Haab til og i Christus Jesus! saa kunne I ikke længer henregnes til de Enfoldige.

§ 21. Jeg kommer nu til den tredie Regel, der kan være os tjenlig til Øvelse i Gudfrygtighed, nemlig, „at vi ikke maa tro at kunne med vore Kræfter, vor Iver, vor Flid, vor Vaagen, vore Bønner, vor Læsning osv. bringe det til det forønskede Maal; men vi maa henstille Alt til Guds Forgodtbefindende og vente Alt af Hans Naade og Miskundhed.“ Man ser ofte, at Menneskene, naar de ere blevne overbeviste om et gudeligt Levnets Nødvendighed eller forfærdede ved en særegen Guds Dom eller bedrøvede over nogen Forfølgelse eller Krænkelse af Verden, begynde ivrigt og alvorligt at arbeide paa sin Frelse; dette er vistnok i og for sig rosværdigt; men da Udfaldet lærer, at deres Iver snart kjølner, og at de bagefter bliver værre end de vare før, maa Noget fattes dem. Nu ved jeg vel, hvor ustadigt og letsindigt Menneskehjertet er, og at der er ikke Noget, som det snarere kjedes ved, saalænge det forbliver i Naturens Stand, end ved at øve sig i Gudfrygtighed; men den sande Hovedaarsag til saadan Letsindighed er dog udentvivl den, at Mennesket, uden Naade fra Himmelen, vil gjøre sig selv gudfrygtigt. Det taler jo vistnok undertiden om Gud, — det beder, — det læser, men ikke med et rent og i Guds Villie overgivet Hjerte; det kan endnu ikke lære at agte sig selv og Alt, hvad det er, har og formaar, for Intet, Guds Naade derimod for Alt; det vil ogsaa selv gjøre Noget til Sagen, osv. Heri ligger et fint Bedrag, som faa Mennesker mærke. Vel tilstaar jeg, at Mennesket, efterat Guds Naade har begyndt Omvendelsen hos det, kan og maa virke med; men denne Medvirkning maa Mennesket ikke tilskrive sig selv, men Guds Naade, idet vi have Ham at takke for Alt fra Først til Sidst. Men efterdi Mange af dem ikke erkjende Saadant, saa trækker Gud sig tilbage for en Tidlang og lader Mennesket støde an og falde, forat det skal erkjende sit eget Intet. **Blomsten** har formedelst Himmelens veldædige Indflydelse sit Udspring fra Jorden; men den maa ogsaa blive staaende i Jorden og leve, voxe og blomstre ved den Dug og det Regn, som Himmelen meddeler Jorden; rykkes den derimod op af denne, saa maa den visne og dø. Saaledes er det ogsaa med vor Christendom; Gud virker i vort sønderknuste og ydmyge Hjerte Troens, Kjærlighedens, Haabets Blomster, disse ere himmelske Planter og maa leve af Himmelens Dug (Guds Naade); men dersom Mennesket begynder at stole paa sig selv og sine egne Kræfter og tænker, at det nok kan undvære Naaden, saa maa Alting visne og forgaa.

§ 22. Dette kan man passende oplyse med Paulus's Exempel, idet han siger: „Af Guds Naade er jeg det, jeg er, og Hans Naade imod mig har ikke været forgjeves; men jeg har arbeidet mere end de Alle; dog ikke jeg, men Guds Naade, som er med mig“ (1 Kor. 15, 10). Se! Apostelen havde reist, løbet, vaaget, bedet, prædiket, arbeidet; desuagtet tilskriver han ikke sig selv Noget, men Guds Naade Alt. Hvad nu han siger om sit apostoliske Embede, det maa ogsaa vi sige om vor Christendom: jeg har Intet gjort, kan ei heller gjøre Noget; men min Guds Naade maa og kan gjøre Alt. De Naturkyndige holde for, at Hjertet først begynder at leve i Mennesket. Bekjendt er det, at det ogsaa er det vigtigste Redskab til Livets Opholdelse, ligesom det ogsaa er det Sidste, som dør i Legemet. Vor Christendoms Hjerte er Guds Naade, Jesu Christi Kraft og den Hellig Aands Drift og Styrelse; saalænge dette Hjerte lever i os, saalænge leve ogsaa vi; ellers er det forbi med os. Betænker her, hvad Herren siger, idet Han sammenligner sig selv med et Vintræ og os med Grenene: „Bliver i mig! da bli-

ver og jeg i Eder. Ligesom Grenen ikke kan bære Frugt af sig selv, uden den bliver i Vintræet, saa kunne I ikke heller, uden I blive i mig" (Joh. 15, 4), og grunder al Eders Iver, alle Eders gode Forsætter, al Eders Bøn, Læsning og hele Gudfrygtighedsøvelse paa Christum Jesum! Forbliver ydmyge og Gud overladte, og venter alene af Ham, „som har givet Eder at ville, ogsaa det at udrette; thi begge Dele virker Han efter sit Velbehag" (Filipp. 2, 13). Ligesom det er med den timelige Næring, at Gud vel har befalet os at arbeide, men at Intet er at tilskrive vort Arbeide, men Alt Hans Velsignelse alene, saaledes er det ogsaa her; Mangen kommer længer frem i sin Christendom med et ydmygt, stille og roligt Hjerte end en Anden med mange paa Kjødet grundede Foretagender. Udentvivl, er dette den gudfrygtige Staupits's Mening, naar han, efter Luthers Beretning, siger: „Jeg har ofte, ja daglig taget mig for at ville blive gudfrygtigere og desaarsag atter og atter skriftet og lovet at ville bedre mit Levnet. Men det var en meget langvarig Gudfrygtighed; det vilde ikke blive til Noget, og det vilde slet ikke gaa dermed, uagtet jeg mente det ganske alvorligt, ligesom Peter, da han svor at ville lade sit Liv for Christus. Jeg vil aldrig lyve for Gud; jeg kan dog ikke gjøre det; jeg vil vente en god Stund; saa kommer maaske Gud mig imøde med sin Naade; ellers er Alt tabt," ligesom han ogsaa selv paa et andet Sted skriver: „Den gode Gud lader sig maaske nok snige ind paa Livet, men ikke løbe ind paa Livet," hvormed han vil tilkjendegive, at man snarere opnaar Guds Kjærlighed ved at være taalmodig og stille, ved at vente og haabe end ved kjødelig Løben og Renden.

§ 23. Heraf følger nu den fjerde Regel „at vi maa bede alvorligt og ivrigt om et helligt og gudeligt Levnet." Troen er ligesom et Barn, der ligger ved sin Moders Bryst: jo mere det dier, desto mere voxer det; den Retfærdige lever af sin Tro, og Troen lever af sin Jesus og Guds Naade, hvori den ved Bønnen bliver delagtig. De Gamle have meget rigtigt sagt, at Bønnen er Troens Datter; men Datteren maa ernære og opholde Moderen; Bønnen er det Middel, hvorved den Guds Naadegave, som er i os opvækkes og opflammes (2 Tim. 1, 6). Ved en andægtig, hjertelig Bøn bliver det indvortes Menneske styrket, trøstet, helliggjort, oplyst og gjort fuldkommen kjendt og fortroligt med sin Gud, ligesom de hellige Engle, der altid staa for Gud og beskue Hans Ansigt, derved stedse fyldes med Glæde og befæstes og opholdes i det Gode. Og ligesom Moses, da han var firti Dage og Nætter hos Gud paa Bjerget og udentvivl tilbragte Tiden med Bøn og Guds Pris, kom ned igjen med skinnende Aasyn, saaledes kan hellerikke den, som er varagtig i Bønnen, — som ofte opholder sig længe hos Gud og taler med Ham om lutter hellige og himmelske Ting, andet end komme tilbage med et oplyst og styrket Hjerte. En af de vigtigste Aarsager til Christendommens Forfald i vor Tid er udentvivl den, at de færreste Mennesker bede inderligt og ivrigt om de aandelige og himmelske gode Ting, om sand Tro og dens Forøgelse og Bevarelse, om sand Anger og Omvendelse, om et fornyet, oplyst Hjerte, om den rette, levende Kundskab, om Jesu Christi Efterfølgelse osv. Om Sundhed, om god Næring, om dagligt Brød bede maaske de Fleste (hvilket hellerikke i og for sig er urigtigt, naar det sker under Betingelse af at det er overensstemmende med Guds Villie); men de aandelige Gaver og Goder er der Faa, som vide at vurdere og saaledes ogsaa at bede derom.

§ 24. I derimod, I christlige Sjele, der af Hjertet tragte efter den sande

Gudfrygtighed, tager Exempel af den kongelige Profet, der beder saa ivrigt og med saamange Ord, især i sin 119de Psalme, om Naade til at leve gudeligen og efter Guds Villie! gjører Eder bekjendte med hans fornemste Hjertesukke, og opsender dem tit og ofte til Gud! „Lær mig, Herre, din Vei, siger han; jeg vil vandre i din Sandhed; lad mig med udelt Hjerte frygte dit Navn! Lær mig at gjøre dit Velbehag; thi Du er min Gud; din gode Aand, den lede mig paa jævnt Land! God Skjønsomhed og Indsigt lære Du mig! Lad dog min Munds frivillige Offere behage Dig, Herre, og dine Love lære Du mig! Befæst mine Trin i dit Ord og lad ingen Uret herske over mig! Dit Ansigt lade Du lyse over din Tjener, og lær mig dine Forskrifter! Jeg raaber af ganske Hjerte; svar mig; Herre! dine Forskrifter vil jeg bevare" (Ps. 86, 11; 143, 10; 119, 66. 108. 133. 145). Med en sand Christens Hjerte maa det staa saaledes til, at dersom den Herre Jesus sagde til ham ligesom fordum Ahasverus til Esther: „Hvad er din Bøn? og det skal gives dig; og hvad er din Begjæring? var det indtil Halvdelen af Riget, da skal det ske" (Esth. 5, 3; 7, 2), han da vilde svare frimodigt: Ak, Herre Jesus, ikke noget halvt eller helt Kongerige, ikke Sølv eller Guld, ikke dette eller hint, som er verdsligt og forgjængeligt, men kun et bodfærdigt, troende, oplyst gudfrygtigt, Dig overladt og hengivet Hjerte; skjænk mig den Naade, at jeg maa leve i Dig og Du i mig; saa er jeg fornøiet.

§ 25. Ved Siden af Bønnen maa for det Femte hellerikke „den flittige Betragtning og Overveielse af Ordet" tabes afsyne. Thi ligesom vi i Bønnen tale til Gud som kjære Børn til sin Fader, saaledes taler Gud til os gjennem sit hellige Ord og aabenbarer os i samme sin naadige Villie i Henseende til vor Salighed, og ligesom Troen der er Roden til al Gudfrygtighed, først udspringer af Ordet, saaledes har det ogsaa behaget Gud, at Han ved Ordet vil opholde, styrke, øve og forøge Troen i os og gjøre den Dag for Dag fuldkomnere og virksommere. Man kan med al Ret kalde Ordet det indvortes Menneskes Mad, hvorved det vorder næret og styrket til Øvelse i Gudfrygtighed. Naar nu Maden foragtes, hvad Under er det da, at det nye Menneske viser sig kraftløst og udygtigt til alt Godt? I den gamle Pagt maatte Ilden stedse brænde paa Alteret; men de havde sin visse Tid, hvori de tilveiebragte den Ved, som var fornøden til denne stedsevarende Ild. Skal Troen bestandig lyse i vor Vandel, saa maa vi stedse ligesom samle Ved af Guds Ord til Vedligeholdelsen af dens Lue. Ved Ordets Læsning og Hørelse maa imidlertid iagttages, at man ikke skrider dertil uden Ærbødighed, men betragter det som en Guds Helligdom, fra hvilken Han taler til os. Mange gudfrygtige Hjerter have, forinden de begyndte at læse i Bibelen, kysset den, kastet sig ned paa sine Knæer og inderligen anraabt Gud om at Han kraftigt vilde bevæge, belære, overbevise og trøste dem gjennem sit Ord. Naar man vil læse Ordet, saa har man Aarsag til at sige: „Tal, Herre! thi din Tjener hører" (1 Sam. 3, 10), og naar Præsten træder op forat foredrage det, bør man ihukomme den gudfrygtige Høvedsmand Kornelius's Ord: „Nu ere vi Alle tilstede for Guds Aasyn, forat høre alt det, som dig er befalet af Gud" (Ap. Gj. 10, 33); thi vi kunne holde os fuldt forvissede om at som vi give Agt paa Guds Ord, naar vi tale til Ham. Dersom Presten udstrøede Perler og Guldkorn, vilde vi gjøre os al Umage for at ingen af dem skulde falde paa Jorden. Men hvad ere vel Perler og Guld imod Guds Ord, der formaar at gjøre vore

Sjele salige? Noget, som i vor Tid gjør Christendommen stor Skade, er, at man kommer til Ordets Hørelse som til noget Almindeligt og Ligegyldigt. Nogle sove; Nogle snakke; Nogle flagre om hid og did med sine Tanker; Nogle behage sig selv saa godt i sin Pynt og nye Mode, at de derover glemme Ordet. Man kunde sige om store, folkerige Menigheder, naar de ere samlede i Kirken, hvad den Hellig Aand etsteds siger om den ophidsede Pøbel: „De Fleste vidste ikke, af hvilken Aarsag de vare komne tilsammen," (Ap. Gj. 19, 32). Den store Hob gaar ud igjen, som den kom ind, og tænker, at Gud maa være den takskyldige, fordi de have hørt paa Ham en Times Tid, osv.

§ 26. I christelige Sjele, som søge at føre et gudeligt, helligt Levnet, ville tilstaa, at man maa omgaaes Guds Ord som Guds Ord (1 Pet. 4, 11), det er: med dybeste Ærbødighed og opmærksom Andagt, og af ganske Hjerte berede sig dertil. Dersom en stor Herre lod En kalde til sig forat tale med ham om vigtige Ting, mon denne da vilde vove under Samtalen snart at vende ham Ryggen, snart at glo opad Væggene, snart at fjase og le med Andre og deslige? Det tror jeg neppe. Og Mennesket, den Orm, og Menneskets Barn, den Maddik, tør understaa sig at vise sig saa ligegyldig for den majestætiske Guds Aasyn! Saa lader Eder nu advare, I christelige Hjerter, og begynder at høre Guds Ord med mere Andagt og Ærbødighed! saa vil Eders Forbedring hurtigt tiltage, allerhelst, dersom I ville henføre Alt, hvad I læse og høre, til Eder selv i Særdeleshed og annamme alle Guds Befalinger, Forjættelser og Trusler, som om Han havde kaldet Eder over Navn og budet Eder at gjøre eller lade dette eller hint. Ihukommer ogsaa stedse, at det ikke er nok at høre Ordet, men at det ogsaa maa beholdes i et smukt og godt Hjerte, overveies og ligesom en Vin eller et Lægemiddel fordeles til alle Legemets og Sjelens Evner og Kræfter, hvilket jeg imidlertid ikke finder det fornødent at udvikle nærmere paa dette Sted, da vi allerede tilstrækkeligen have omhandlet denne Sag ovenfor, hvortil jeg saaledes venligen vil henvise de gudfrygtige Læsere*).

§ 27. Jeg kan ved dette Punkt ikke tilbageholde den Paamindelse, at man til sin Gudfrygtigheds Fremme ogsaa bør betjene sig at andre Bøger, der ere skrevne og udgivne af Kirkens ældre og nyere Lærere. To Ting vil jeg herom sige, nemlig, at man maa gjøre god Forskjel mellem dem, og at man ikke maa overlæsse sig med altfor stor Mængde, men snarere søge at gjøre sig vel bekjendt med nogle faa, som man har fundet lærerige og trøsterige, fremfor andre. De bedste kunne kjendes derpaa, at de ikke smage af Verdensaanden, ikke ere fulde af prægtige Talemaader og høitravende Ord, — at de foredrage den levende Kundskab om Jesus Christus, den Korsfæstede, ren og pur, — at de heltigjennem dufte af Hans Kjærlighed, — at man deri overalt sporer en gudelig Nidkjærhed og hellig Attraa efter at opbygge, trøste og forbedre, — at man under Læsningen deraf fornemmer en kraftig Dragelse og sød Tvang i sit Hjerte, hvorved det bøies til hellig Lydighed, — kort sagt, at man kan smage i Aanden, at det er Strømme af Livskilden, udflydende af Guds Aand og Ord. Skulde et gudfrygtigt, men enfoldigt Hjerte muligvis ikke strax kunne blive enigt med sig selv i denne Henseende, saa er det tilraadeligt, at han søger Veiledning hos forstandige Sjelesørgere eller andre erfarne Christne. Men har han valgt disse eller hine Bøger, saa bør han, næst Skriften, læse ret flittigt deri og søge at gjøre sig vel bekjendt med dem. Jeg skulde ønske, at alle aandelige Bøger,

*] 2 Dels S. 185, § 40 flg.

som de christelige Sjele betjene sig af, vare ligesom salig Herbergers Hjertepostil, hvori en aandelig og med mangehaande Kors og Trængsel betynget Enke havde læst saa flittigt, at den af den stadige Brug, af alle de Taarer, hun havde udgydt derover, og af Lysdryppet som i hendes søvnløse og bedrøvede Nætter var falden derpaa, var bleven ganske gul og gammel, men som hun ogsaa var saa vel bevandret i, at hun i Hast kunde opslaa og finde alle de mærkværdigste Ting deri. Men Tiden tilsteder ikke at tale udførligen herom.

§ 28. Jeg kommer nu til den sjette Regel for et gudeligt og helligt Levnet, som denne: „Man maa benytte Morgenstunden vel og da ligesom lægge Grundvolden til en gudelig Vandel den hele Dag igjennem.“ En af de gamle Kirkelærere har ikke talt ilde, naar han siger: „Har Satan ikke kunnet komme os tillivs om Natten, fordi Israels Vogter og Hans Engle beskjærmede os, saa lurer han ligesom en Tyv ved Døren forat kunne snige sig ind, saasnart den bliver opladt.“ Han mener hermed, at strax vi opvaagne, søger Satan at besmitte vort Hjerte med onde Tanker. Hertil give vi ofte selv Anledning, naar vi efter at være opvaagnede endnu blive liggende længe i Sengen, vælte os hid og did og overlade os til forfængelige, vel endogsaa syndige Tanker. Derfor bør et christeligt Hjerte vænne sig til, saasnart han vaagner af sin Søvn, strax at henvende sine Tanker til Gud og Jesum Christum, den Korsfæstede, omtrent paa denne Maade: „Lovet være Gud Fader, Søn og Hellig Aand, min kjære, naadige Gud og Fader, som i denne Nat har ladet mig sove roligt under Hans velsignede Varetægt! Det er Herrens megen Miskundhed, at vi ikke ere fortærede; Hans Barmhjertighed har ingen Ende; den er hver Morgen ny; din Trofasthed er stor.“ Eller: „Allerkjæreste Herre Jesus! Du i mig, — jeg i Dig! For Dig sover jeg, — for Dig vaager jeg, — for Dig lever jeg, — for Dig dør jeg.“ Jeg har engang hørt en gudfrygtig Sjel sige: Jeg indslumrer om Aftenen under Betragtningen af min Guds Godhed, under Hans hellige Navns Lov og Pris og under min Herres Jesu søde Ihukommelse; derfor kommer Han ogsaa ofte for mig i Søvne, og endog i Drømme længes min Sjel efter Ham og nævner Hans søde Navn, hvorfor Han ogsaa om Morgenen, saasnart jeg opvaagner, strax er for mine Øine og i mit Sind, efter Davids Ord: „Jeg opvaagner og er endnu hos Dig“ (Ps. 139, 18). Foragter ikke dette Forslag, mine Kjære, saasom Erfaringen lærer, at det er meget gavnligt og hensigtsmæssigt. Djævelen forfærdes og flyr for saadanne Ord og Tanker og tør ikke vove sig til en Sjel, som staar paa saa god en Fod med sin Frelser. Man finder Mennesker, som have den Overtro, at de kunne slutte sig til om Dagen skal blive lykkelig eller ulykkelig for dem af hvem der møder dem om Morgenen. Ser til, I gudfrygtige Hjerter, at I om Morgenen først møde Eders Jesus, saa vil det ikke kunne gaa Eder ilde.

§ 29. Naar I da ere opstaaede og have klædt Eder paa og toet Eder, saa opsætter ikke Bønnen, og lader Eder ved Intetsomhelst bevæge til først at forrette nogen verdslig Syssel! Meget rigtigt siger Luther herom: „Det er godt, at man lader Bønnen være den første Gjerning om Morgenen og den sidste om Aftenen, og at man vogter sig omhyggeligt for disse falske og bedragelige Tanker, der sige: bi lidt! om en Times Tid vil jeg bede; jeg maa først faa dette eller hint fra Haanden. Thi med saadanne Tanker kommer man ind i de verdslige Sysler; disse fastholde og omslutte En da saaledes, at det ikke bliver Noget af Bønnen den Dag.“ Eller om man ogsaa løsriver sig fra dem, saa vil

det dog ikke rigtigt gaa med Bønnen, og Hjertet, som allerede har adspredt sine Tanker i det Timelige, lader sig ikke vel bringe tilbage til den rette Andagt. Med Hensyn til Bønnens Indhold, da tillader vort Formaal for denne Gang os kun at bemærke, at det er tjenligt, omhyggeligen at overveie Guds mangfoldige Miskundhed, som Han saa rigeligen beviser os i aandelige og legemlige Ting, og derved at overbevise sit Hjerte om at det er skyldigt at elske og ære en saa god, kjærlig og veldædig Gud, — omtrent paa denne Maade: Ak, min Gud! min Fader, min Skaber og Opholder, min Frelser og Trøstermand! Du algode, venlige, langmodige, milde, høilovlige, almægtige, alvidende, alvise, hellige Gud! Hvorledes skal jeg gjengjælde Dig for alle de Velgjerninger, Du har gjort imod mig? - Alt, hvad jeg har og er, det har og er jeg af din Naade og Miskundhed. Du har givet mig denne Sjel, som formedelst din Naade kjender Dig og længes efter Dig. Du har givet mig dette Legeme, denne Mund, disse Øine, disse Øren, denne Tunge, og andre Lemmer. Du bespiser og vederkvæger mig, klæder, forsørger og opholder mig, osv. Hvorledes kan jeg da Andet end elske og prise Dig? Hvem skulde jeg ellers tjene med alle mine Kræfter og Evner uden Dig, min Gud? Jeg overgiver mig til Dig med Legeme og Sjel; jeg ofrer Dig mit Hjerte. Lad mig, min Gud, være et Redskab for din Naade og et Kar for din Barmhjertighed. Lad din hellige Villie idag og alle Dage fuldbyrdes paa mig, i mig og ved mig. Jeg fornyer herved min Daabs Pagt og forbinder mig med Dig, Gud Fader, Søn og Hellig Aand; jeg affiger Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen. Forund mig den Naade, at jeg maa fuldende denne Dag i din hellige Lydighed og Tjeneste! osv.

§ 30. Seer derhos til, at det gode Forsæt, hvormed I begynde Dagen, ikke bliver liggende paa Tungen og i Ordene alene, men grundfæstes dybt i Eders Hjerte, saa at det kan findes fast og urokkeligt, naar Satan ved en eller anden Leilighed til Synd kommer og vil bestride det. Skriften bruger i denne Henseende Billedet af Vaaben, sigende: „Lader os iføre os Lysets Vaaben! Væbner Eder med Christi Sind!“ (Rom. 13, 12; 1 Pet. 4, 1), forat tilkjendegive, at en Christens hellige Forsæt ikke maa være en flygtig Tanke, men Hjertets faste Beslutning, der ikke snarligen lader sig overvælde og henrive af Satans Fristelser og Anløb. Ogsaa Davids Ord fortjene at overveies: „Jeg vil holde din Lov bestandig, evindelig og altid. Min Del er Herren, siger jeg, idet jeg holder dine Ord. Jeg har svoret og vil holde det, at bevare din Retfærdigheds Love. Viger fra mig, I, som gjøre Ondt! og jeg vil holde min Guds Bud“ (Ps. 119, 44. 57. 106. 115). Maaske var det hellerikke afveien om man hver Dag eller ialfald hver Uge valgte sig et særeget kort Tankesprog, som man altid og ved alle Leiligheder kunde have i Hjerte og Mund, saasom: „Intet imod Gud! Hvad Gud vil. Jesus, min Kjærlighed, er korsfæstet. Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig. Hvorledes skulde jeg gjøre den store Ondskab og synde imod Gud? Min Jesum slipper jeg ikke. Herre Jesus! Du min, jeg din. Opgiv mig ei, og forlad mig ikke, min Frelses Gud! Idag blive gudfrygtige, — imorgen dø. Engang dø, og derefter Dommen. Heller dø end synde med Forsæt. Tænk paa Enden! Hvad skal jeg nu vælge? O Forfængelighed! O Evighed! Her timeligen, hisset evigt; ret dig derefter! Lader os, efter som vi have Leilighed, gjøre det Gode mod Alle!“ osv.

§ 31. Herpaa følger den syvende Regel: „Vandre stedse som for den alvidende og allestedsnærværende Guds Ansigt, og lad dit gode Forsæt blive til Gjerning og Virkelighed!„ Der er mange Mennesker, som vel om Morgenen foretage sig en eller anden Gudfrygtighedsøvelse, men som siden fordybe sig saaledes i de timelige Ting og verdslige Glæder, at de glemme Alting og leve efter Verdens Sind og sin egen Villie. Dette er det Samme, som om jeg vilde slaa Gnister i Tønderet og strax igjen dæmpe eller udslukke dem, eller som om en Søn kyssede sin Fader paa Haanden om Morgenen, men den hele øvrige Dag gjorde ham imod, alt hvad han kunde. En Christen maa bestandig tænke paa de Ord, som Gud siger til Abraham og os Alle: „Jeg er Gud, den Almægtige; vandre for mit Ansigt, og vær ustraffelig!" (1 Mos. 17, 1) Han maa vide, „at Herren ransager ham og kjender ham, — at Han forstaar hans Tanke langtfra, — at Han kjender grandt alle hans Veie, — at der ikke er et Ord paa hans Tunge uden at Han ved det Altsammen" (Ps. 139, 1 flg). Derfor lad ham være, hvor han vil, i sit Studerkammer og hos sine Bøger, lad ham have aandelige eller verdslige Ting for sig, lad ham være paa Raadhuset eller i sin Krambod eller i sit Verksted, lad ham være hjemme eller udenlands, i et Bryllup eller Gjæstebud, eller hvorsomhelst han ellers er, saa maa han Intet tale eller gjøre uden hvad han tænker at staa den retfærdige, hellige og alvidende Gud til Ansvar for og som er overensstemmende med hans Daabspagt og Christendom. Han maa intetsteds skamme sig ved sin Gudsfrygt og Christi Efterfølgelse, — han maa ikke lade sig af Verdensbørnene drage over paa deres Side, men tragte efter at vinde dem eller idetmindste at vække dem til Eftertanke og gjøre dem skamfulde. Han maa vide, at man ei alene kan fornegte Christum ved offentligt Affald og ved at forlade Hans Lære, men ogsaa ved en ugudelig Omgjængelse og ved Tilsidesættelsen af hans hellige Levnet. En sand Christen er ingen Gjøgler eller Skuespiller, som snart har denne, snart en anden Dragt paa; han har kun en Klædning, som han altid staar og gaar i, den nemlig, om hvilken Apostelen siger: „Ifører Eder den Herre Jesum Christum!" (Rom. 13, 14) og atter: „Saa ifører Eder da, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskte inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed!" (Kol. 3, 12).

§ 32. Overveier dette vel, I christelige Hjerter, og betænker, at I midt i Verden ikke skulle leve som Verden og med Verden! Verden er den Skueplads, hvorpaa I skulle fremstille en sand Christens Person. I maa lade Eders Lys skinne for Menneskene, saa at de se Eders gode Gjerninger og ære Eders Gud (Matth. 5, 16). Hvad ere I for Christne, dersom I skamme Eder ved Eders Gudsfrygt paa det Sted, hvor det gjøres mest behov at lægge den for Dagen? Dersom jeg er en Tjener, er det da nok, at jeg er min Herre hengiven og ved dyre Eder forpligter mig til Troskab imod ham, saalænge jeg er hos ham? bør jeg ikke allevegne varetage hans Ære og Bedste? Naar vi derfor fristes af Verden, Satan eller vort Kjød, saa lader os tænke: nu er det Tid at bevise vor Tro og Kjærlighed til den Herre Jesum. Lader os være forvissede om at da prøver vor Gud os og vil vide om vore Løfter, som vi have gjort Ham i Bønnen, i Skriftestolen og ellers, have været Alvor eller ikke! Gud prøver endnu sine Egne ligesom Abraham, hvorvel just ikke paa samme Maade, og holder alene dem for sine sande Børn, som uden Frygt og Undseelse lader Verden vide og se, at de høre ham til.

§ 33. Vore Kaldssysler maa ikke lægge vor Gudfrygtighed Hindringer iveien, men tvertimod give os Anledning til at bevise den. Naar en Mand sidder ved Regjeringen og bliver overløbet af mange Mennesker, saa er det Tid for ham at lægge sin Kjærlighed, Sagtmodighed, Ydmyghed, Retfærdighed og Venlighed for Dagen. Naar Nogen har et vidtløftigt Husvæsen, maa han ikke derved lade sig bevæge til Hidsighed og utidig Vrede, til at støie, bande og skjælde, men ogsaa her bevise, at han har lært at beherske sit Sind og at have Taalmodighed med Næstens Feil. En Christens Gjerning maa ikke være som Vandet, der med stort Brag styrter sig udover en Klippe, men som Olien, hvis Fald man ikke hører. Salomos Tempel blev bygget og opført saaledes, „at hverken Hammer eller Ox, ei heller noget Redskab af Jern blev hørt i Huset, da det byggedes“ (1 Kong. 6, 7). Saaledes maa ogsaa en Christens Husholdning være. „Eders Sagtmodighed vorde vitterlig for alle Mennesker!“ siger Apostelen (Filipp. 4, 5). Om vor Gud siges: „Du, som er en vældig Hersker, dømmer med Lemfældighed og regjerer os med megen Skaansel“ (Visd. 12, 18). Dette Sind have ogsaa Hans Børn. Men forat Ingen skal tro, at dette er en Umulighed, beraaber jeg mig paa mange gudfrygtige Christnes Erfaring og Exempel. Jeg har kjendt en gudfrygtig Mand, der havde en god Del Sømænd, som ellers ikke pleie at være af det bedste Slags Folk, under sin Komando paa sit Skib og som vidste at føre Befalingen over dem med saa stor Sagtmodighed, at paa samme Tid, som hans Anseelse Intet led derved, gik Alt godt fra Haanden uden at der hørtes nogen Banden eller Skjælden iblandt dem. Jeg holder ogsaa for at Høvedsmanden Kornelius i Cæsarea og den anden i Kapernaum, hvis Tro vor Frelser priser saa høit, have kunnet beherske sine undergivne Stridsmænd uden Forbandelser og Bitterhed.

§ 34. Kort sagt, de Sysler vi have at forrette, maa ikke herske over vor Christendom, men vor Christendom over dem. Vi maa „bevise os selv i Alting som Guds Tjenere og Børn“ (2 Kor. 6, 4). En Christens Hjerte maa være lig en Passer, som med det ene Ben staar fast paa Midtpunktet, medens det andet gaar rundt og danner Omkredsen. Naar det udvortes Menneske er beskjæftigct med verdslige Forretninger, maa det indvortes staa fast paa dette Midtpunkt: „Intet imod Gud; Intet imod Samvittigheden; Intet imod Kjærligheden til Næsten!“ Men for desto bedre at opnaa dette, er det fornødent, at et Guds Barn vænner sig til stadige lønlige Hjertesukke og korte Bønner; thi det legemlige Arbeide kan ikke hindre vor Aand fra at holde sig til Gud og tale med Ham, saa tit den vil. Hvor let er det ikke, midt i et Selskab eller midt under vore Forretninger at sukke: „Ak, Herre Jesus, hjælp mig! Velsign mig! Regjer mig med din Hellig Aand! Bevar mig fra Synd! Ak, Jesus, styrk mig og hjælp mig at vinde Seier! Du har virket i mig at ville; virk Du ogsaa det at udrette!“ osv. Ved slige Hjertesukke rører Sjelen ikke blot ved Sømmen af Jesu Klædebon, men ved Hans Hjerte og øser af Ham stedse ny Kraft til at modstaa Kjødets onde Lyster og Verdens og Djævelens Fristelser.

§ 35. Foresætter Eder derhos af Hjertet „at ville med største Omhyggelighed fly Alt, hvad der kan være Eder til Hinder i Eders Gudfrygtighedsøvelse, at ville sky alt verdsligt, letsindigt Selskab, ikke uden Nødvendighed indlade Eder med verdsligsindede Hjerter, holde Verdens Glæde for Daarlighed og derimod søge Omgang med gudfrygtige Mennesker og allevegne søge Forbedring og Eders

Christendoms Opbyggelse!" Man finder Mennesker, som, ihvorvel de forresten ikke ere ligegyldige med Hensyn til sin Christendom, dog gjerne deltage i verdsligt Selskab og finde Behag i at omgaaes Saadanne, som ere heldige i at spøge og sætte Liv i et helt Selskab; de ville gjerne høre Nyt; de ville gjerne være der, hvor der falder Noget at le af, gjerne se paa Komedier og andre Gjøglespil, paa Bajasser og andre Spillopmagere, gjerne læse morsomme og underholdende Bøger o. a. M. Men skal jeg sige min oprigtige Mening, saa indser jeg ikke, hvorledes saadanne Ting kunne lade sig forene med en alvorlig Øvelse i Gudfrygtighed. At ynde og søge verdsligt Selskab skaber verdsligsindede Hjerter; Spas og letsindig Latter bringer Bods- og Andagtstaarerne til at udtørres; naar vi bekymre os meget om alskens Nyheder, saa pleier Christendommen og dens Øvelse at blive os gammel. Satan har mangeslags Kaaber, hvormed han pleier at pynte sig. Han lurer paa allehaande Leiligheder; han kjender Menneskenes Tilbøieligheder og stræber at gjøre det saaledes for Enhver, som man gjerne vil have det; imidlertid gaar den ædle Tid hen, som er os given til Omvendelse og Øvelse i Gudfrygtighed: Hjertet drages umærkeligen ind i Garnene; det bliver lunkent og efterladent; det finder større Glæde i Verdens Rosenkrands end i den korsfæstede Herres Jesu Tornekrone; Verdens spøgefulde Tale behager det bedre end Skriftens Sprog; det vil heller høre paa Verdens nyopfundne letsindige Viser end paa Davids Psalmer og Kirkens Sange; det bliver aldeles jordiskfindet, elsker Verden og tjener ikke Gud redeligt og oprigtigt. Man kunde kalde alt Saadant et forgiftet Sukker og sammenligne det med en Fuglefængers Piben, hvorved den stakkels Fugl lokkes i Garnet. Jeg beraaber mig paa Erfaringen og er vis paa at de, som elske slige Ting og finde nogen særdeles Glæde deri, hos dem staar Christendommen endnu paa svage Fødder. Jeg indser ikke, hvorledes den sande Gudfrygtighed, som en spæd og himmelsk Blomst, kan staa sig og holde ud blandt saameget Ukrud.

§ 36. Derfor, I christelige Sjele, som tragte efter Gudfrygtighedens Kraft, unddrager Eder fra slige verdslige Forlystelser, og siger til Latter: „Du er galen, og til Glæde: hvorfor gjør du det?" (Præd. 2, 2). Lader Alt, hvad der behager Kjødet, være Eder mistænkeligt og imod! Søger at blive bekjendte og leve i Fortrolighed med gudfrygtige og erfarne Christne, hvis hellige Samtaler ere ligesom en Vifte, hvorved Andagtens Ild oppustes og forstærkes i Hjertet! Jeg vil heller være hos en syg, anfegtet, sukkende og grædende Christen end hos et lystigt, spøgende og leende Verdensbarn. Den Førstes Sukke og Taarer ere ligesom et mildt Regn, der fugter Hjertet og gjør det frugtbart; den Sidstes Spøg og Latter er ligesom en hed Vind, der udtørrer Alt. Agter ikke Verdens Narreglæder saameget værd som at se og høre paa dem! I have dog vel vigtigere og større Ting at tage vare. Hvad der ikke forbedrer Hjertet, fortjener ikke at vi værdige det et Øiekast, langt mindre, hvad der forarger Hjertet. Lader Verden le, spøge, gjøgle, dandse, synge og springe; men lader den tillige vide, at I ikke skjøtte derom, og at I holde den med alle dens taabelige Glæder for en Daare! Kommer altid ihu, hvad den hellige Apostel siger: „Elsker ikke Verden, ei heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham. Thi alt det, som er i Verden, Kjødets Lyst og Øinenes Lyst og et hoffærdigt Levnet, er ikke af Faderen, men af Verden. Og Verden forgaar og dens Lyst; men hvo

som gjør Guds Villie, bliver til evig Tid" (1 Joh. 2, 15—17).

§ 37. For det Niende, „saa fatter den Beslutning, I christelige Sjele, at I gjerne ville lade Eder paaminde og tilretteviſe, og at I ville være Eders Næste taknemmelige, naar han venligt og beskedent forestiller Eder jere Feil, forat I kunne rette dem!" Det er vistnok en stor Naade af Gud, naar Mennesket kjender sig selv, sit Hjerte og sine Mangler, — naar hans Hjerte banker ved enhver Feil, — naar hans Samvittighed ligner Øiet, som ikke uden Smerter og Taarer kan taale selv det mindste Haar eller Støvgran; men det er ei heller nogen ringe Naade, naar et Menneske, som endnu ikke er kommet saa vidt, at det selv kan se sine Feil, gjerne lader sig paaminde og tilretteviſe af Andre. Bekjendt er det, hvad David siger: „Den Retfærdige slaar (eller hamrer) mig i Naade" (ligesom en Guldsmed hamrer paa et Stykke Guld eller Sølv saalænge, indtil han faar det dannet efter sit Ønske) „og tugter mig. For saadan Hovedolie vægre sig ei mit Hoved, og jeg vil til Gjengjæld bede for ham, om det gaar ham ilde" (som den hollandske Bibel har oversat de sidste Ord — Ps. 141, 5). I det berømte Kloster Klareval skal det fordum have været Skik og Brug, at naar Nogen af sin Medbroder var bleven tilbørligen paamindet om en eller anden Feil, maatte han strax bede et Fadervor for den, som havde irettesat ham. Om den hellige Ambrosius fortælles i hans Levnetsbeskrivelse, at naar Nogen paamindede ham om en Feil, takkede han ham derfor som for en stor Velgjerning. Om den berømte Erkebiskop Anshelm i Kanterbury beretter en gammel Forfatter, at da han var kommen til Rom forat besøge den daværende Pave, Urban den Anden, udbad han sig af denne, at han vilde beskikke ham En, som kunde give Agt paa hans Levnet og Gjerninger, paaminde ham om hans Feil og formane ham til Gudfrygtighed, hvorpaa Paven hertil beskikkede Edmer eller, som Nogle kalde ham, Edimer. Kardinal Borromæus, der var Biskop i Milano og hos sine Samtidige, efterlod sig et stort Ry for en hellig Omgjængelse, havde tvende Præster, som særligen vare ansatte for bestandig at være om ham og lægge nøie Mærke til alle hans Ord og Gjerninger, saa og strax paaminde ham, naar de saa noget Utilbørligt hos ham, og der siges, at han ogsaa villigen hørte paa dem og bedrede sine Feil efter deres Paamindelser. Saaledes bør og maa alle sande Christne være sindede, som mene det alvorligt med sin Gudsfrygt. Man maa tilstede sin Hustru, sine Venner, Slægtninger og Naboer, ja Enhver, som omgaaes med os, den Frihed, at de efter sin christelige Samvittighed kunne venligen paaminde os og aabenbare os vore Brøst, naar det gjøres behov; thi efterdi Mennesket ikke altid selv kan mærke Vildfarelser (Ps. 19, 13), saa er det saare tjenligt, at han gjerne lader sig paaminde derom af Andre. Et gudfrygtigt Menneske maa under den broderlige Tilrettevisning ikke være lig en Flintesten, som giver lutter Gnister fra sig eller endog springer istykker, naar den bliver slaaet, men lig Guldet, der lader sig drive med Hammeren, som man lyster. Han maa hellerikke undskylde sine Feil og gjøre dem smaa, men med Alvor søge at forbedre dem. Enhver Feil, som vi enten af os selv blive var eller af Andre paamindes om, bør være os en Spore til Ydmyghed, til flittig Bøn og større Forsigtighed. Det staar endnu daarligt til med Ens Christendom, og der turde være mere Skin end Kraft deri, naar man ikke forstaar at drage Nytte af sine Skrøbeligheder og Ufuldkommenheder og ikke derved lader sig til-

skynde og drive til en høiere Vurdering og fastere Omfavnelse af sin Jesus, til større Andagt, til større Nidkjærhed imod sit syndige Kjød og den bedragelige Verden saavelsom til større Varsomhed. Saa stræber da herefter, I gudelskende Sjele! thi ogsaa Synden er en af de Ting, „som maa tjene Eder tilgode" (Rom. 8, 28).

§ 38. Jeg vil imidlertid, for det Tiende, ikke raade de Sjele, som tragte efter sand Gudsfrygt, til kun i Almindelighed at foresætte sig at ville med Guds Hjælp og Naade dagligen bedre sig og blive gudfrygtigere, men til „efter omhyggelig Prøvelse af sin Tilstand og Granskning af sine vigtigste Feil først og fremst at angribe en af dem og søge at blive Herre over den." De fleste Mennesker ere vante til i Skriftestolen og ellers at sige: jeg vil gjerne forbedre mig og blive gudfrygtigere. Men hos den største Del bliver det kun ved Snak. Aarsagen er blandt Andet den, at de ikke undersøge, hvilke deres Hovedfeil ere, — hvilke Synder de ere mest tilbøielige til, og hvilke de oftest pleie at falde i, forat de ved Guds Naade først kunne væbne og sætte sig imod dem. Mange ere tilbøielige til Hidsighed, utidig Vrede, Banden og Sværgen, Andre til Drukkenskab, Andre til Dadlesyge og Løsmundethed, til Lediggang o. dsl. Men de lade slige Synder gaa hen blandt sine øvrige daglige Brøst og Skrøbeligheder, gjøre dem ikke til Gjenstand for nogen særlig Overveielse og tænke derfor, at de ikke have saa Stort paa sig. Derfor afbede de dem ikke hos Gud med saadant Alvor og saadan Andagt, som de vistnok burde, anvende hellerikke saadan Flid forat løsrive sig fra dem, som det paaligger en gudfrygtig Sjel, og heraf opstaar fordetmeste Hykleri, Sikkerhed og Ugudelighed. Thi slige Mennesker mene, at fordi de ere vante til saadanne Synder og ikke bryde sig om dem, saa maa ogsaa den retfærdige Gud blive vant til dem og ikke indføre dem i sin Regnskabsbog, Noget, hvori de dog ville finde sig høiligen bedragne. Saa er det da altsaa fornødent, at en gudelskende Sjel kjender sig selv indvortes og udvortes, — at han er paa det Rene med sine Feil og formaar at bedømme og vurdere dem efter Helligdommens Vægt, — at han derefter først af alle Kræfter modsætter sig en af de fornemste iblandt dem og ikke ophører at søge Hjælp fra Himmelen med Taarer og Sukke, før han i Jesu Christi Kraft har faaet Bugt med denne Fiende. Naar en Ager er forgroet og bevoxet med Torner og Tistler, saa er det ikke nok, at man siger: jeg vil have Ageren ren, — jeg vil udrydde Krattet, — dertil skal Gud hjælpe mig; men man maa tage fat paa den ene Tornebusk efter den anden og ikke blot afhugge den, men ogsaa rykke dens Rødder op af Jorden og saaledes daglig blive ved, indtil man faar bortskaffet dem allesammen. Giver nu derfor, I christne Sjele, Agt paa Eders fremherskende og tilvante Feil, og ser ikke igjennem Fingre med dem, men betænker, at ligesom der af mange smaa Traade bliver et stort, tykt Vognreb og Skibstoug, saaledes kan der af mange Feil og tilvante Synder blive Sikkerhed, som er Satans tykkeste Strikke, hvorved han slæber den største Hob i Helvede.

§ 39. Men forat I skulle lægge Eder denne Sag desto alvorligere paa Hjertet, saa lærer, som jeg forhen sagde, vel at vurdere Synden efter Helligdommens Vægt, det er: ikke efter Eders eget Tykke og efter Eders Kjøds eller Verdens Dom, men efter Guds Dom! Betænker, at enhver Synd er en Overtrædelse af og Afvigelse fra Guds Lov og saaledes stridende mod Hans, den store og hellige Guds, hellige Villie! Enhver Synd er ligesom en Sten til den Mur, der adskiller os fra Gud. Enhver Synd er et

Saar i vor Samvittighed, en Sygdom, ja en Gift hos det indvortes Menneske. Enhver Synd er en Slange, udsprungen af den gamle Drages Sæd; den er et Vidne imod os for Gud, et Ukrud, som skyder op i vort Hjerte og som kan kvæle Ordets og Troens ædle Plante, om det overlades til sig selv. Enhver Synd er en Sjelegift, osv. Derfor maa en sand Christen ikke anse nogen Synd for ubetydelig, ihvad Navn, Skin, Paaskud og Undskyldning den nu end mon have; han maa ikke bære over med nogen af dem eller med Flid og Forsæt nære den som en Slange i sin Barm; han maa ville gjerne se dem alle udryddede jo før des heller. Det Fiendskab, der er mellem et gjenfødt Menneske og Synden, maa ikke være ligesom en Ægtemands og hans Kones Trætte eller som et Kjævleri mellem Venner og Naboer, som snart igjen forlige sig med hverandre, men en dødelig Afsky, som naar den Ene ikke taaler at se eller høre den Anden, men tragter efter at skille ham ved Liv eller Lemmer. Dette er Siraks Mening, naar han siger: „Fly fra Synd som fra en Slange; thi kommer du til den, da skal den bide dig“ (Kap. 21, 2), og Paulus's: „Kjødets Sands er Fiendskab imod Gud; Kjødets Sands er Døden“ (Rom. 8, 6. 7), ligesom ogsaa Peters og Johannes's, der sige: „De kjødelige Lyster stride imod Sjelen. Hvo som gjør Synd, begaar og Overtrædelse af Loven“ (og handler imod Guds hellige Villie — 1 Pet. 2, 11; 1 Joh. 3, 4).

§ 40. Jeg raader Eder for det Elevte, „at I ved Alt, hvad I ville gjøre eller lade; tænke paa Eders Endeligt, paa Guds Dom, paa Evigheden og derefter bedømme, hvad der bør vælges eller forkastes. Handler og opfører Eder i alle Ting saaledes, som I engang i Eders sidste Stund ville ønske at det maatte være skeet! Rykker ikke Maalet for Eders Liv langt bort, men betragter enhver Dag som den sidste!“ Siger mig: dersom det ved en himmelsk Aabenbarelse blev Eder forkyndt, at I endnu kun havde en Maaned at leve i, hvad vilde I da gjøre? Vilde I vel da tage Eder Tid til at svire, spøge, le, spille og overlade Eder til andre Forfængeligheder? Vilde I ikke tilbringe Eders Tid med Faste og Bøn, med flittig Betragtning af Guds Ord og andre Gudfrygtighedsøvelser og efter muligste Evne berede Eder til Overgangen fra Tiden til Evigheden? Nu, mine kjæreste Medchristne, hvem borger os for at vi endnu have en Maaned at leve i? Hvor Mange ere ikke allerede vandrede over i Evigheden, som endnu tænkte at kjøbe og sælge, at bygge, at reise og foretage sig dette eller hint! Jeg har mangengang været til Bryllups med Mennesker, som ikke vidste noget af sit fremrykkende Endeligt, ei heller, saavidt man kunde mærke, tænkte derpaa, og nogle faa Dage efter har jeg fulgt dem til Graven. Jeg har seet, at Nogle have begyndt at bygge, og førend de bleve færdige, er deres Legemes jordiske Hus blevet nedbrudt. Jeg har seet, at Mangen er bleven bortrykket af en hidsig Feber. Mangen af et Ulykkestilfælde, naar han mindst anede det. Hvad tænke vi da paa, at vi ofte vandre saa trygge, som om vi havde sluttet en Kontrakt med Døden om Henstand? Lader os gjøre, hvad vi have tilbage at gjøre, medens vi endnu have Tid! Lader os derhos gjøre det saaledes, at vi ikke skulle angre det paa vort Dødsleie og i Evigheden! For ved Betragtningen heraf at bevare sit Hjerte i Frygt for Gud, have somme gudfrygtige Mennesker tegnet og skrevet i sine Bøger, paa sine Døre og Vægge, paa sine Drikkekar en eller anden Paamindelse om Evigheden. Jeg har saaledes seet hos Nogle: „Lev saa, at du kan leve!“ hos Andre: „Du skal snart dø,“ hos Andre: „Lær at dø; thi der føl=

ger en Evighed ovenpaa," hos Andre: „Her timeligt, hisset evigt; ret dig derefter!" eller: „Hvem ved, hvor længe?" og Deslige. Følger deres Exempel, I christne Sjele! det vil være Eder saare gavnligt.

Betænk, hvor den er lang, den lange Evighed!
Bered dig til din Død! den slaar dig, før du ved.
Gjør Godt og bedre dig, at du paa Dommens Dag
Skal ei beskjæmmes, men staa der med vunden Sag.

§ 41. Endelig og for det Tolvte, „saa lader, om muligt, ingen Dag gaa hen uden Prøvelse og Ransagelse af Eders Samvittighed! Tager Eder saamegen Tid om Aftenen, at I kunne undersøge Eders Vandel den forløbne Dag!" De gudfrygtige Sjele ere ikke ligesom de taabelige Handelsmænd, der handle friskvæk, uden at give nogen Agt paa sine Bøger, men som en klog Husfader, der holder sin ordentlige Regnskabsbog og undersøger nøie, hvad han har tabt eller vundet. Vi maa vide, om vi den Dag have af- eller tiltaget i vor Christendom, — om vi have vandret varligen og gudeligen i hellig Frygt for Gud, eller om vi have ladet os overile af Synden og forlede af Verden. Dette har sin store Nytte og kan ske med ringe Møie og uden noget synderligt Tab af Tid. Herom have vi allerede handlet udførligt i anden Del af dette Værk*) og ville derfor henvise den gudfrygtige Læser dertil og gjentagende bede ham, at han jo før des heller vil tage fat paa denne hellige og høist gavnlige Øvelse.

§ 42. Prøv dig nu, min christelige og elskede Tilhører og Læser, hvorledes du har hørt paa denne Undervisning, og hvorledes dit Hjerte derved befinder sig! Jeg er vis paa, at dersom de foreslaaede Midler behage Eder, og I bringe dem i Udøvelse, saa skulle I finde Eder vel derved og ikke mere anse et gudfrygtigt Levnet for vanskeligt og umuligt. Imidlertid have kloge Folk meget rigtigt bemærket, at slige Forslag ikkun gjælde dem, som selv have Lyst til Tingen. Et ungt Menneske, som har større Lyst til Krigen eller Handelen end til Studeringen, vil man forgjeves lære den hensigtsmæssigste Fremgangsmaade og de bedste Midler til at drive det vidt i Lærdom. Saaledes vil ogsaa mangt et Menneske være lige glad, enten man viser ham Midlerne til at opnaa sand Gudfrygtighed eller ikke. Thi saasom han ikke har Lyst til at gribe Sagen fat, men heller vil forblive paa sine vanlige Syndeveie og desuagtet trøste sig med et sødt Haab om Himmelen, saa ville alle saadanne Forslag udrette Mindre end Intet hos ham. Naar en Flaske er tæt tillukket med sin Prop, vil den intet Vand tage, om man end nedsænker den i en stor Elv. Saaledes ogsaa: den, som har tillukket sit Hjerte, imod ethvert godt Raad, paa ham er al Prædiken og alt Skriveri spildt. For en Blind er det lige meget, enten Solen skinner eller ikke. Saaledes er det ogsaa et ryggesløst og sikkert Menneske ligegyldigt, hvad enten det guddommelige Ords Lys staar paa en Lysestage og lyser trindt omkring sig, eller det er skjult under en Skjæppe. Dog skulle slige Mennesker vide, at de paa hin store Dag ikke ville have nogen Undskyldning, og at deres Fordømmelse vil blive saa meget tungere, jo lettere Veien til Saligheden var gjort dem, og jo mere den var ryddiggjort for dem. Saa beder jeg Eder nu atter i Christo Jesu for Guds Barmhjertigheds Skyld, at I ville tage imod Raad og Hjælp, og at I dennegang ville høre mig ligesom de Syge en Læge, hvis Tale om deres Sygdoms Oprindelse og Beskaffenhed saavelsom om de Midler, hvorved de kunne faa sin Helbred igjen, disse ikke blot høre paa, men ogsaa strax, i Gjerningen følge. Griber i Guds Navn, mine Kjæreste,

*) 4de Præd., § 13, S. 249

til de foreslaaede Midler, og lader det i denne høivigtige Sag være Eders Hjertes fulde Alvor! saa vil den Høieste ikke negte Eder sin Naade og Velsignelse.

§ 43. Et staar endnu tilbage, nemlig korteligen at undervise de fromme Hjerter, som hidtil have gjort sig al Flid forat komme til sand Gudfrygtighed og fulgt de ovennævnte Forslag, men som efter sin egen Mening endnu ikke have kunnet komme nogen Vei, hvorover de da ofte blive mismodige. I saa Maade skal man lægge Mærke til at den hellige Apostel ikke kræver Andet af sin Timotheus og os Alle end en Øvelse. „Øv dig selv til Gudfrygtighed!“ siger han. Den, som endnu maa øve sig, af ham fordrer man ikke nogen Fuldkommenhed. Af et Barn, som lærer at skrive, fordrer man ikke, at det efter nogle faa Dages Forløb og saasnart det har udskrevet en Forskrift skal skrive smukt og færdigt; men man er tilfreds med at det øver sig flittigt og lægger sin gode Villie for Dagen. Saaledes gaar ogsaa Gud tilværks med sine Børn. Ak, naar vi Prædikanter først kunde bringe det dertil med vore Tilhørere, at de alle med rigtigt Alvor attraaede at tjene Gud og viste sig flittige og ivrige i at øve sig til Gudfrygtighed! O, naar vi dog først kunde afdrage dem fra deres vanlige Synder og opvække en oprigtig Omhyggelighed hos dem i de Ting, som angaa deres Sjel! Det er allerede en god Begyndelse til Gudfrygtighed, naar man bekymrer sig alvorligt derom, og denne himmelske Plante voxer aldrig bedre end naar den bliver fugtet og vandet med Taarer.

§ 44. Forat I derfor ikke skulle blive forsagte og endnu mere lade Hænderne og Modet synke, I gudfrygtige, bekymrede Hjerter, saa betænker, at I have med en naadig, god og kjærlig Fader at gjøre, der gjerne tager tiltakke med det oprigtige Hjerte og med dem, som ere i Christo Jesu, og som ogsaa lader sig nøie med sine Børns gode Villie. Mærker Eder den gudfrygtige Arnds herlige Ord: „Om du just ikke kan bringe din kjære Gud saa store og mange Offere, saa megen Andagt, Bøn, Taksigelse osv., saa bring Ham, hvad du har og formaar, og dertil en god Villie og herlig Attraa, og ønsk, at din Gudstjeneste maa behage Ham vel; thi at have eller endog kun at ville have en saadan hellig Attraa er ingen liden Gave og et Offer, som ogsaa er Gud velbehageligt,“ osv*). Tvivl hellerikke om at Eders Bedring dagligen vil voxe og tiltage netop i og ved en saadan Bekymring. Thi Guds Gjerning gaar bedst for sig i de ydmyge og bekymrede Sjele. Man ser ikke, at Planterne, Urterne og Træerne voxe, men man ser, at de have voxet. Saaledes ogsaa: om det ogsaa nu tykkes Eder, at det ikke ret vil gaa med Eders Christendom, saa vil det dog, saafremt I blive varagtige i Gudfrygtighedens Øvelse, med Tiden vise sig, at Eders Arbeide i Herren ikke har været forgjeves. Lader os slutte med Kirkens Suk:

I Strid jeg ligger; mig Satan trænger;
O, Herre, mig Hjælp Du sende!
Ved Dig og din Naade jeg ene mig hænger;
Min Svaghed til Kraft Du vende!
Se, jeg er stedt i Anfegtelsers Fare.
Du selv mig forsvare,
At jeg for Helvedes Løver og Hunde
Skal ei gaa tilgrunde!

Amen.

---

*) Sande Christendom, 1ste Bog, Kap. 40, S. 7.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Fjerde Prædiken,

hvori dens indvortes Lys og Kundskab betragtes.

Efes. 1, 17. 18. 19: Vor Herres Christi Gud, Herlighedens Fader, give Eder Visdoms og Aabenbarelses Aand i Hans Kundskab, Eder Forstands oplyste Oine, at I kunne kjende, hvilket det Haab er, som han kaldte Eder til, og hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er iblandt de Hellige, og hvilken Hans Magts overvættes Storhed er over os, som tro!

§ 1. Blandt de Lærde har der været meget Spørgsmaal om hvad de Urim og Thummim (Lys og Ret) have været, som Moses fik Befaling til at sætte i Ypperstepræstens Embedsskjold eller Brystsmykke. Nogle holde for, at Gud tilkjendegav sin Villie ved en særegen Glands i de Ædelstene, som vare indfattede i Embedsskjoldet. Josefus siger herom: Ved de tolv Ædelstene, som Ypperstepræsten bar paa sit Bryst i Embedsskjoldet, pleiede Gud at kundgjøre sit Folk, at det skulde seire i Krigen; thi førend Krigshæren brød op, pleiede de at give en saa stor Glands fra sig, at det blev vitterligt for hele Folket, at Gud var med dem, og at Han vilde yde dem Hjælp, naar de paakaldte Ham. Hertil sigter ogsaa Luther, naar han i en Randforklaring bemærker: Nogle sige, at naar Gud havde svaret Ja paa Præstens Spørgsmaal, saa gav Urim (Lyset) en stærk Glands fra sig.

§ 2. Andre mene, at Gud Herren selv enten paa Bjerget, da Han overrakte Moses Lovens Tavler, skrevne med sin Finger, eller senere, da Tabernaklet var blevet færdigt, har givet Ham noget Særeget, som Han kaldte „Lys og Ret" og som nutildags er ubekjendt, hvilket Moses har maattet indsætte i Brystskjoldet, som desaarsag var dobbelt eller foret. Dette „Lys og Ret," der var blankt og skinnende som et Speil, har Ypperstepræsten taget frem, naar han vilde adspørge Gud, og har da kunnet se det gudommelige Gjensvar deri, en Mening, som bliver meget sandsynlig derved, at Gud udtrykkeligen befaler, at Moses skal sætte „Lys og Ret" i Brystskjoldet, efterat det er færdigt og besat med Ædelstene, — at de skulle være over Arons Hjerte, naar han gaar ind for Herren, og at Han skal bære Israels Børns Ret paa sit Hjerte for Herrens Ansigt altid. Vel ere nogle Lærde af den Formening, at selve Ædelstenene, hvormed Brystskjoldet var prydet, kaldtes „Lys og Ret" for Herren af den Grund, at Gud naadig havde erklæret, at naar Ypperstepræsten bar

dem paa sit Hjerte, vilde Han være saaledes tilstede hos ham med sin Naade, at han skulde kunne give ufeilbart Svar paa Folkets Spørgsmaal. Jeg kan imidlertid ikke indse, hvorledes denne Mening lader sig forene med de Steder, som først tydeligen beskrive Brystskjoldet med dets Ædelstene, Ringe og Kjæder og derefter sige, at Moses skal sætte Lys og Ret deri, hvilke Aron skal bære i Skjoldet paa sit Hjerte (2 Mos. 28, 30; 3 Mos. 8, 8). Man beraaber sig vel paa 39te Kapitel i 2den Mose Bog, Vers 8 flg., hvor Brystskjoldet beskrives i alle sine Dele, saaledes som det blev forfærdiget, og hvor der kun er Tale om Ædelstenene, som vare indfattede deri, hvoraf man vil slutte, at det var disse, som forstodes ved Lys og Ret. Men at denne Slutning hviler paa en svag Grund, kan sees af 8de Kapitel i 3die Bog, hvor Brystskjoldet klarligen nævnes og hvor der siges, at Moses satte det paa Aron, og tilføies: „Og han satte i Brystspannet Urim og Thummim.“ Forstodes nu herved Ædelstenene, saa havde det uden tvivl været nok at omtale Brystskjoldet, som jo allerede indbefattede Ædelstenene i sig.

§ 3. Andre holde for, at „Lys og Ret“ have været en Diamant, som blev mørk og sort, naar Ypperstepræsten gik ind i Helligdommen, efterat Folket havde forsyndet sig, blodrød, naar Gud vilde straffe det (med Krig og andre Plager), men som viste sig aldeles snehvid, naar Folket havde holdt sig rent for grove Synder. Jeg ved imidlertid ikke, paa hvilke Grunde man skulde ville støtte denne Mening, og finder intetsteds Noget, som taler til Fordel derfor. Nogle antage, at de Ord Urim og Thummim have været virkede og broderede med tydelige Ord i Brystskjoldet ligesom de Ord (Kodesj laihovah, Herrens Hellighed) vare indgravede paa den ypperstepræstelige Hue og Pandeplade (2 Mos. 28, 36). Enhver Forstandig ser imidlertid, at ogsaa denne Mening har sine store Vanskeligheder og er lettere at gjendrive end at forsvare.

§ 4. Men hvorfor gjøre vi os saa stor Møie forat komme paa det Rene med en Sag, som nuomstunder neppe mere lader sig oplyse? Josefus*) vidner, at allerede 200 Aar før hans Tid var dette den israelitiske Kirkes Klenodie ikke længer til, og det er derfor intet Under, at man hos gamle og nye Forfattere ikke finder noget Paalideligt derom. Og hvad gavnede det vel, om vi kjendte denne og alle andre Skriftens Hemmeligheder, men havde ikke Kjærlighed? Eller hvad hjælper det, at vi granske og gruble saameget over den gamle Pagts „Lys og Ret,“ som nu er udslukt og blevet ubekjendt? Uden al Tvivl er det bedre, at vi, som den nye Pagts Præster, bære det uforgjængelige „Lys og Ret“ paa vore Hjerter.

§ 5. Jeg har læst, at der er Nogle, som paastaa, at Gud Herren ligesaavel i den nye Pagts Tid giver sine Egne Gjensvar gjennem „Lys og Ret“ som fordum i den gamles, og at der skal være en Tavle af Krystal, hvori man kan se alle hemmelige Raadslagninger og Skrifter, Menneskenes Tanker, alle lykkelige og ulykkelige Hændelser, Alt, hvad der sker i Himmelen og paa Jorden og hvori man kan lære at kjende og udgranske den hellige Skrifts rette Mening, Tallet og Navnene paa de Engle, som regjere Stjernerne, saavelsom deres Virkninger og Kræfter, ja alle gode og onde Engle i Luften, alle Skatte, som ligge skjulte i Jorden og alt hvad Mærkeligt der findes i Havets Dyb og alle Verdens Ender. Jeg kan ikke tænke mig, hvad de Godtfolk egentlig mene hermed. Tale de om en umiddelbar Oplysning, der sker uden og udenfor Guds Ord, og om en un-

*) En jødisk Historieskriver, der levede ved Jerusalems Ødelæggelse.

derbar indgydt Viden, som de komme til uden Flid og Arbeide, saa bør man vistnok intet have med dem at gjøre, men ved Hjælp af Erfaringen overbevise dem om at de ofte rose sig mere end de have Grund til. Tale de derimod paa en forblommet Maade og ville tilkjendegive, at Gud endnu i den nye Pagt ved sit Ord, sin Aand og Naade oplyser og regjerer de Troende og opfylder dem med Kundskab og Visdom til at forstaa Hans Riges Hemmeligheder og beskue Himmelens Herlighed og Salighed ligesom gjennem en Kikkert, saa kan man give dem Medhold. Vist og sandt er det, at der ogsaa i den nye Pagt er et „Lys og Ret," hvorved de troende Sjele oplyses, ledes og styres. Dette kunne vi med Paulus forstaa om Kundskaben om Jesus Christus, hvis guddommelige Aasyn ligesom speiler sig i Hans Troendes Hjerter*) og som ved sit evangeliske Ord og sin Hellig Aand oplyser dem saaledes, at de formaa at skue ind i Guddommens Dyb, i Guds Faderhjerte, i Jesu Vunder og Hans Kjærligheds Undere, i den himmelske Herlighed og Salighed, saa at de kunne fatte Naadesrigets Hemmeligheder og barnligen føie sig i Guds underlige, usporlige Veie og gladeligen og villigen adlyde Ham, — saa at de forstaa Skriften rigtigt, tilegne og føre sig den til Nytte, — saa at de udvælge det Bedste for sig selv og tjene Andre med gavnlige Raad, — saa at de vandre forsigtigt og varligen, saa at de kunne udforske, hvad Satan har isinde, vogte sig for hans snedige Rænker og advare Andre derimod, saa at de endelig kunne bedømme alle Ting og klogeligen skjelne dem fra hinanden, osv. Dette er en Gave, som ledsager Troen og som giver sig tilkjende i alle gudfrygtige Hjerter, hvorvel ikke i samme Grad hos Alle, men forskjelligt efter den Høiestes Raad og naadige Villie. Om dette den troende Sjels indvortes Lys ville vi denne Gang handle. Ak, min Herre Jesus, jeg skal være vel fornøiet, om jeg ikke kan faa saa ganske nøie at vide, hvad den gamle Pagts „Lys og Ret" har været, naar Du kun vil lade dit Naadeslys skinne i mit Hjerte. Lad din Hellig Aand, den himmelske Lue, det evige Lys gjennemstraale min Sjel, regjere den og lede den paa jævnt Land; saa skal jeg aldrig fare vild. Amen.

§ 6. Den hellige Skrift lærer tydeligt, at naar Sjelen formedelst Troen er bleven forenet med Christo og retfærdiggjort, saa opgaar et nyt Lys i Hjertet, hvorved det naturlige og medfødte Mørke fordrives, Forstanden oplyses og Hjertet opfyldes med himmelsk Visdom. Thi ligesom den pleier at betegne Menneskets Tilstand før dets Omvendelse ved Mørket, saaledes taler den om Naadestanden, hvori Mennesket efter sin Omvendelse overflyttes, som om et Lys. Apostelen siger om de uomvendte Hedninger, „at de vandre i sit Sinds Forfængelighed (at deres Tanker og Idrætter ere forfængelige og unyttige) at de ere formørkede i Forstanden og fremmedgjorte fra Guds Liv (eller fra et gudeligt, helligt Levnet) formedelst den Vankundighed, som er i dem, formedelst sine Hjerters Forhærdelse" (Efes. 4, 17. 18). Til de Omvendte siger han derimod: „I vare forhen Mørke; men nu ere I et Lys i Herren" (Efes. 5, 8). Hertil sigter ogsaa vor Frelser, naar Han siger: „Jeg er Verdens Lys; hvo som følger mig, skal ikke vandre i Mørket, men have Livsens Lys. Jeg, et Lys, er kommen til Verden, forat hver den, som tror paa mig, ikke skal blive i Mørket" (Joh. 8, 12; 12, 46), og Peter, naar han siger: „Gud har kaldet Eder fra Mørket til sit underfulde Lys" (1 Pet. 2, 9). Men især deleshed taler den hellige Paulus om denne Sag, idet han siger: „Nu speiler

*) Jfr. 2den Del, S. 473.

Herrens Klarhed sig i os Alle med ubedækket Aasyn, og vi blive forvandlede efter det samme Billede fra Klarhed til Klarhed, som af Herrens Aand. Gud, som sagde, at Lyset skulde skinne frem af Mørket, er den, som har ladet det skinne i vore Hjerter" (2 Kor. 3, 18; 4, 6). Meningen er: Gud har opfyldt den Herres Jesu Aasyn med guddommelig Klarhed, med Naadens Glands, med Venlighed, Kjærlighed, Visdom, og dette huldsalige Aasyn afspeiler sig i vore Hjerter, som derved ogsaa blive benaadede med Visdom, Lys og Klarhed.

§ 7. Efterdi nu saadan naadefuld Oplysning, som virkes af Jesus, der formedelst Troen bor i vore Hjerter, ikke strax er fuldkommen, men skrider fremad ligesom den frembrydende Dag, idet der paa Dæmringen følger Morgenrøde og ovenpaa denne fuldt Dagslys, som ogsaa Salomo siger: „De Retfærdiges Sti er som et skinnende Lys, der fremgaar og lyser indtil høi Dag" (Ordsp. 4, 18), saaledes ønsker Apostelen i vor Textes Ord, at Gud vil give hans Tilhørere „Visdoms og Aabenbarelses Aand i sin Kundskab," — at de ved den Hellig Aands Oplysning mere og mere maa lære at kjende, hvad de have i Gud, hvor kjærlig, god og naadig Han er, — hvor hjertelig godt Han mener det med sine Egne og med alle Mennesker, hvor redebon Han er til at hjælpe, — at Han ikke lader Nogen blive tilskamme, som haaber paa Ham, osv., „og Eders Forstands oplyste Øine, at I kunne kjende hvilket det Haab er, som Han kaldte Eder til, og hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er," det er: han ønsker, at Guds Hellige, ihvorvel de her i Livet ofte ere som Roser blandt Torner, tilhyllede og bedækkede med megen Trængsel, Anfegtelse, Skjændsel og Foragt, alligevel ville skue videre ud og i Aanden kaste et Blik ind i det Himmelske og Evige og betragte det salige Haab, Klenodiet, Kronen, hvortil de ere kaldede og som er henlagt til dem i Himlene, og derved trøste sig i alle Gjenvordigheder, og om de end mangengang føle sig saare skrøbelige og mismodige og frygte, at de ikke skulle kunne holde ud i saamegen Trængsel og forblive standhaftige i Troen, at de dog ville se hen til Guds overvættes store Magt, som Han har bevist paa os, da Han udrev os af Satans Klør og Strube og bragte os til Troen, forat Han ved den samme Magt skal „berede, styrke, bekræfte, grundfæste os og bevare os til Salighed" (1 Pet. 5, 10; 1, 5).

§ 8. Omendskjønt det nu forhaabentlig allerede heraf er saa temmelig klart, hvad vi forstaa ved den troende Sjels indvortes Lys, saa vil det dog paaligge os at forklare dette noget nærmere og tydeligere. Vi maa da vide, at naar den Herre Jesus ved sit Blod har renset den Sjel fra Synd, som formedelst Troen staar i udelt Samfund med Ham, og retfærdiggjort den ved sin Fortjeneste, saa begynder Han strax at gjenoprette Guds Billede i den, at fornye den ved ved sin Aand, „at hellige den ganske og aldeles og at fylde den med al Guds Fylde" (1 Thess. 5, 23; Efes. 3, 19). Ligesom nu Sjelen før Syndefaldet var som et blankt Speil, hvori det evige Lys speilede sig med sin Glands — den var som en Krystalkugle, fyldt med rent Vand, hvorigjennem Solen skinner, saaledes som vi i Begyndelsen have bemærket*); den var fuld af guddommelig Visdom og formaaede ved Hjælp af sit indvortes, medfødte Lys at kjende Gud, sig selv og alle Skabninger, at glæde sig i denne Kundskab og opmuntre sig selv til at elske og prise Gud — saaledes gjenopretter nu den Herre Jesus denne Herlighed i den; Han fordriver ved sin Naadeglands Syndens, Vankun-

*) 1ste Del S. 7.

digheden og al Vildfarelses Mørke; Han polerer, om jeg saa maa sige, dagligen Hjertespeilet ved sin Kraft, saa at det bliver alt mere og mere modtageligt for det himmelske Lys; Han oplyser Forstanden ved sin Hellig Aand og gjennemstraaler Sjelen med sin Naade, saa at den faar Øine til at se Guds Kjærligheds, Almagts og Visdoms Undere paa og i sig selv, i Ordet, i de hellige Sakramenter og i alle Ting, og derved fyldes den da ei alene med himmelsk Visdom, men ogsaa med Trøst og Glæde og opmuntres til Guds Pris.

§ 9. I dette Lys kan den troende Sjel betragte og lære sig selv at kjende. Den ser tilbage paa sin forrige Tilstand, og fra sit nuværende Lys betragter den sit forrige Mørke. Den betænker, hvorledes den, blendet af Satan, har fulgt ham i Synden efter hans Villie og vandret saa længe sikker og tankeløs fremad paa saa farlige Veie. Den overveier sine forrige Synder og forundrer sig over sin Guds Langmodighed og Godhed, som har kunnet se saa længe paa dens Gjenstridighed og Utaknemmelighed. Den gjennemgaar sit hele Levnetsløb og finder ingen Dag, som den ikke har betegnet med en eller anden Letsindighed og Synd, men derimod Gud med en særegen Velgjerning og Miskundhed. Ak, algode, naadige, kjærlige Gud og Fader, siger den, hvor blind, hvor gal og rasende har jeg ikke været! hvorledes har jeg dog kunnet glemme saa aldeles baade mig selv og Dig og vandre saa længe i saa stor Sikkerhed? Ja, hvorledes har dog Du, min Gud, kunnet have saa længe Taalmodighed med mig? Dog, „Du er jo Gud og ikke et Menneske" (Hos. 11, 9). Hvor stor er ikke din Miskundhed, min Gud! Hvor stor er ikke din Kjærlighed! hvor ubegribelig er ikke din Visdom, hvor mageløs din Kraft! Jeg er et Under af din Godhed, Almagt og Visdom. Min Fader! Du har vel allevegne indtrykt din Kjærligheds Spor og mærket selv den mindste Blomst med din Finger; men „paa mig, paa mig" ser man dog fremfor Alt, hvor stor din Godhed er. Hvad var jeg tilforn? og hvad er jeg nu? Tilforn en Helvedbrand, en Vederstyggelighed og Gru for dine hellige Øine, Englenes Hjertesorg, Djævelens Ven og Veninde, en Skamplet paa din Kirke, nu derimod formedelst din store Naade en Jesu Christi Brud, dit kjære Barn, Englenes Glæde, Djævelens Skræk, en Prydelse for din Menighed. Hvorledes kan jeg da andet, min Gud, min Fader, min Gjenløser, end prise Dig og din Godhed? Du har gjort mig levende i Christo, da jeg var død. Du har udfriet mig af Helvede og sat mig i Himmelen med Ham. Du har forladt mig alle mine store, grove Synder og læget alle mine Brøst. Du har draget mig op af Jordens Afgrunde, formeret min Storhed og vendt om og trøstet mig. Derfor vil jeg ogsaa prise Dig og din Sandhed med Harpespil, o min Gud! jeg vil lovsynge Dig til Citheren, Du Israels Hellige! Mine Læber skulle juble og min Sjel, som du har forløst, lovsynge Dig. Lover Herrens Storhed med mig, alle hellige Engle, alle gudfrygtige Sjele, ja alle Skabninger, og lader os tilsammen ophøie Hans Navn! (Ps. 71, 22 flg.; 34, 4).

§ 10. I dette Lys lærer den ogsaa rigtigt at kjende Gud. De store og underlige Gjerninger, Gud har gjort med den, sammenholder den med Skriftens Udsagn og slutter af dennes Vidnesbyrd, som dens egen Erfaring forklarer, hvilket algodt, kjærligt, alvist, almægtigt, majestætisk, ubegribeligt Væsen Gud maa være. Den trænger med sit Blik ind i Guddommens Dyb og begriber efter sit Maal, hvad der er ubegribeligt. Den skuer ind i Gud ligesom i Solen og finder Intet uden lutter Lys og Kjær-

lighed. Den ser, hvorledes Hans Hjerte syder af evig Faderkjærlighed. Den skuer med Glæde ind i Livsens Bog og betænker, hvorlunde Gud af Naade har udvalgt os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, og Guds Aand viser dens Aand ved sit kraftige Vidnesbyrd, at ogsaa **dens** Navn er skrevet i Himmelen. Den betragter i barnlig Frygt den naadige, retfærdige, hellige, og alvise Guds Forsyn og Regjering og ser Hans uransagelige Domme og usporlige Veie og forvisses derved om at Han er retfærdig og hellig i alt sit Raad, al sin Gjerning og Idræt, og at Alt er lutter Godhed og Trofasthed imod dem, som frygte Ham. Den lærer tillige mere og mere at føie sig i Hans Maader og Veie, og om Han end fører den underligen, saa følger den Ham ogsaa underligen, men villigen, efterdi den godt ved, at Han ikke kan mene det ilde. Den ser vistnok Meget i Guds Styrelse, som den ikke kan fatte og begribe; men den er alligevel overbevist om at Alt, hvad Han gjør, er ret og rigtigt, — „at Han er Trofasthed og uden Uretfærdighed, — at Han er retfærdig og oprigtig“ (5 Mos. 32, 4). Den skjuler efter de hellige Engles Exempel sit Ansigt og sine Fødder og opsvinger sig til Guds Pris, sigende: Hellig, god, naadig, barmhjertig, retfærdig er den Herre Zebaoth. Den udraaber tit og ofte med Paulus: „O Rigdoms Dyb baade paa Guds Visdom og Kundskab! Hvor uransagelige ere ikke Hans Domme og Hans Veie usporlige!“ (Rom. 11, 33) og med David: „Mangfoldige har Du, Herre, min Gud, gjort dine Undergjerninger og dine Tanker imod os. Intet er at ligne med Dig; jeg vil kundgjøre og udsige dem; de ere flere end at man kan tælle dem“ (Ps. 40, 6). Ved Betragtningen heraf tykkes alle Menneskers Visdom den at være Daarlighed, alle Menneskers Magt at være et Halmstraa og alle Menneskers Storhed, Herlighed og Anseelse en Drøm, en Damp, et Intet. O, hvor liden bliver ikke Verden for den med Alt, hvad den har og formaar, ved Beskuelsen af den store, majestætiske og høilovlige Gud! O, hvor liden bliver den da ikke selv i sine egne Øine, og hvor forundrer den sig ikke over at den store Gud bekymrer sig saameget om Mennesket og giver sig saamegen Møie med det! og den siger af Hjertet: „Herre, hvad er Mennesket, at Du kommer det ihu, og Menneskets Søn, at Du besøger ham?“ (Ps. 145, 3; 8, 5). O, hvor lyksalig skatter den sig ikke, at den evige Gud har udkaaret den til sin Tjeneste, og hvor villig bliver den ikke til at elske, prise, ære og tilbede saa høilovlig en Herre!

§ 11. Men først og fremst lærer den troende Sjel i det guddommelige Lys „ret at kjende Verdens Lys, Jesum Christum. Han aabenbarer sig mere og mere for den“ (Joh. 14, 21), og den forlyster sig i Ham og Hans søde Naade mere end i Alverdens Herlighed. Den betragter med Forundring den høie Hemmelighed: Guds Søns Manddomsannammelse, og glæder sig, at den tør kalde sin Skaber og Herre sin Broder. Den forundrer sig, at den himmelske Visdom er skjult under saadan Enfoldighed, den guddommelige Almagt under saadan Skrøbelighed, alle Himles Pris og Ære under saadan Foragt, den nudtømmelige Rigdom under saadan Fattigdom, Retfærdigheden under Synden, Velsignelsen under Forbandelsen, Livet under Døden. Den kan ikke se sig mæt paa Hans ubegribelige Kjærlighed, paa Hans Venlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed. Den fryder sig daglig i Hans søde Naade, i Hans guddommelige, hellige, trofaste, kjærlige Hjerte og trykker det hundred Tusind Gange til sit eget Hjerte. Den lægger jævnlig sine Hænder og Fingre i hans Vunder og drikker

efter Hjertens Lyst og Behag af denne Livskilde. Den græder mangengang af Glæde i sin allerkjæreste Forløsers Arme og ved Hans Bryst og siger: Saa er Du da min, og jeg er din, Du sødeste Herre Jesus! Saa har Du da elsket mig saaledes, at Du har givet Dig selv for mig! Saa tør jeg da nu rose mig af at Guds Søn, Hans Herligheds Afglands og Hans Væsens udtrykte Billede, er mig skjænket, — at Han er min Brudgom, min Frelser og Saliggjører, — at jeg er indesluttet i Hans Hjerte, i Hans Vunder, i Hans evige Kjærlighed, — at Han bor i mit Hjerte! O Jesus! O Kjærlighed! O Sødme! O Salighed! Jesus er min, og jeg er Hans!

§ 12. Ak, tilgiv mig, allerkjæreste Herre Jesus, at jeg har gaaet saa lang Tid hen uden at kjende din Kjærlighed! O, hvor det gjør mig ondt, at nogensinde en Tanke er kommen i mit Hjerte, som har været Dig, mit Hjerte og Liv, imod, — at jeg har levet og ikke elsket og æret Dig, mit Liv, — at jeg har søgt nogen Ære og Ros i Verden udenfor Dig, min Glæde, Ære og Ros, — at jeg har tænkt saa lidet paa din Kjærlighed og Trofasthed og endnu aldrig takket Dig saa hjerteligt og inderligt, som Du fortjener! Nu først ser og erkjender jeg, hvad jeg har i Dig, min Herre Jesus, og hvilken kostelig og dyrebar Guds Gave Du er mig (Joh. 4, 10). „I dit Lys ser jeg Lys“ (Ps. 36, 10). Nu skal Du alle mit Livs Dage og i al Evighed være mit Hjertes Skat og største Glæde. Jeg vil være Intet; Du skal være Alt. Jeg vil Intet vide uden Jesum Christum og Ham korsfæstet. Jeg vil glemme Verden og al dens Lyst, Ære, Glæde og Herlighed, ja mig selv og ikkun tænke paa Dig. Du skal være min Retfærdighed, min Visdom, min Rigdom, min Ære, min Glæde, min Kraft, min Trøst, min Bog, mit Brød, min Vin, min Prydelse, min Krone, min Sol, mit Liv og mit Alt. I Dig har jeg fundet Livet og al Fylde. „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er dog Du, Herre Jesus, mit Hjertes Klippe og min Del evindelig“ (Ps. 73, 25. 26). „Du har det evige Livs Ord.“ Du har Naade, Aand og Kraft. Du har Trøst og Glæde. „Jeg har troet og erkjendt, at Du er Christus, den levende Guds Søn,“ Verdens Frelser, min Forløser og Saliggjører (Joh. 6, 68. 69).

§ 13. Ligeledes lærer den i dette Lys at forstaa den Hellig Aands Samfund og hvad Skriften siger om hans Iboelse og Regjering. Den fornemmer daglig mere og mere hos sig selv det Vidnesbyrd, som den Hellig Aand giver dens Aand. Han herliggjør Christum Dag for Dag mere i dens Hjerte. Han viser den Hans kjærlige Hjerte, Hans bloddryppende Vunder, Hans udøste Blod, Hans fuldgyldige Fortjeneste, Hans fuldkomne Retfærdighed og siger: Alt dette er dit, og Gud har givet dig det til Salighed. Han bor i dens Hjerte som den sande himmelske og øverste Lærer og forklarer deri Guds Riges, Skriftens og den evige Kjærligheds Hemmeligheder. Apostelen siger: „Vi have annammet den Aand, som er af Gud, paa det at vi kunde kjende det, som er os skjænket af Gud“ (1 Kor. 2, 12). Ja visseligen; vi enfoldige, tossede Børn forstaa ikke den Herlighed og Salighed, der i Christo er os skjænket af Gud; den Hellig Aand aabner vor Forstands Øine, saa at vi kunne vide, hvad Guds Kjærlighed, Langmodighed og Godhed er, — hvor stor Hans Naade er, hvilken Prydelse Jesu Christi Retfærdighed, hvilken Ære Barneretten hos Gud, hvilket Klenodie Haabet om det evige Liv er, og hvorledes vi skulle føre os alt dette til Nytte og trøste os derved i Liv og Død.

§ 14. I dette Lys lærer den derhos at forstaa Skriften og at holde den høit i Ære, som Guds Ord, som en Guds Kraft til Salighed for hver den, der tror, som et Livets og Salighedens Ord. For Verdensmenneskene, der leve udenfor Naadestanden, er den himmelske Visdom en Daarskab og Skriften en forseglet Bog. Naar de læse den, saa forarge de sig derover og begynde at spotte over dens formentlige Enfoldighed, eller de glæde sig i den bogstavelige Kundskab, uden at smage den Saft og Kraft, som ligger skjult deri, fordi de læse den som et almindeligt Skrift og mene, at de dertil ikke behøve noget andet Lys end sin naturlige Forstand. For en troende Sjel derimod bliver den hellige Skrift opladt som et Skatkammer, og den indføres ved den Hellig Aand i denne Guds Helligdom (Ps. 73, 17), saa at den til sin Trøst formaar at skue Guds Herlighed. Guds Ord er for de Troende et Vinhus (Høis. 2, 4), hvori de indføres af Christo og gjøres drukne af Guds søde Naade og Kjærlighed, som derinde bliver aabenbaret. Den er for dem en kongelig Lysthauge, hvor ei alene Beskuelsen, men tillige Nydelsen tilstedes dem; de bliver der efter Hjertens Lyst vederkvægede med Blomster og forfriskede med Frugter (V. 5.). Om den Herre Jesus staar der, at da han paa Veien til Emmaus gav sig i Følge med de to Disciple, udlagde og oplod Han i alle Skrifterne det for dem, som var skrevet om Ham saa at deres Hjerter bleve brændende i dem (Luk. 24, 27. 32); dette gjør Han endnu den Dag idag imod dem, som elske Ham, efter hvad Erfaringen lærer. Naar de læse eller høre Ordet med Andagt, bliver deres Hjerte ofte saaledes optændt, at det brænder og luer af Kjærlighed; de finde ofte saa megen Kraft, Sødme, Trøst og Husvalelse i et eneste Ord, at de ikke kunne udsige det; thi det er en og den samme Aand, ved hvis Indskydelse Skriften er optegnet, ved hvis Lys den bliver forklaret for de Troende og ved hvis Kraft den bliver lagt dem paa Hjerte, og deraf kommer det, at man ofte finder enfoldige, men gudfrygtige Mennesker, der besidder en herlig Kundskab om Gud og sin Frelser, Jesus Christus, — som ere fulde af himmelsk Visdom og Klogskab og som med stor Frimodighed vide at imødegaa Satans snedige Anløb, Verdens spidsfindige Spotterier og de falske Læreres blendende Indvendinger; de formaa kraftigt at trøste sig selv og Andre, at give gode Raad i tvivlsomme Tilfælder og i alle Ting at gjøre god Forskjel og vælge det Gode fremfor det Onde. De kunne sige med David: „Med dine Bud gjør Du mig visere end mine Fiender. Jeg er klogere end alle mine Lærere: thi dine Vidnesbyrd ere min Betragtning. Jeg viger ikke fra dine Love; thi Du lærer mig. Af dine Befalinger bliver jeg forstandig; derfor hader jeg al Løgnens Sti" (Ps. 119, 98. 99. 102. 104).

§ 15. Dette er ogsaa Aarsagen til at nogle Lærere i Kirken kunne tale og skrive saare kraftigt fremfor andre, saaledes som Tilfældet er ei alene med flere ældre Forfattere, men ogsaa med nogle, som Gud i disse sidste Tider har opvakt. Man kan ikke læse deres Skrifter og aandrige Tanker uden særdeles Bevægelse; Hjertet fornemmer strax den Kraft, som ligger skjult deri. Bogstaverne staa vel trykte paa Papiret med sort Farve; men Indholdet har en gjennemtrængende Kraft og et klart Lys i sig, som gaar til Hjertet. Man føler, at der er Liv i de livløse Bogstaver, og at Alt brænder af Tro og Kjærlighed. Hvoraf kommer det? Jo, disse Mænd have talt af det indvortes Lys, hvorom vi handle; de have, om jeg saa maa sige, dyppet sine Penne i Jesu Vunder og skrevet med hans Blod. Han selv,

den Herre, der kunde prædike saa væl-digt, — hvis Læber pleiede at dryppe af livsalige, kraftige Ord som af Hon-ning, har talt gjennem sine Redskaber og ført deres Penne. Den Hellig Aand har tilligemed Guds Kjærlighed udøst de Ord og Tanker i deres Hjerter, som de have meddelt Andre til Trøst og Op-byggelse. De vare fulde af himmelsk Visdom, af sød Trøst, af levende Kund-skab om Gud; de havde Guds Ord i sine Hjerter; det var forenet med deres Tro (Ebr. 4, 2), og forvandlet til Saft og Kraft hos dem. Derfor smage ogsaa deres Prædikener, Skrifter og Taler af den Kilde, hvoraf de ud-fløde, nemlig af deres oplyste fornyede og med den Hellig Aand opfyldte Hjerter. Man har længe lagt sig efter den Kunst at kunne skrive Guldbogstaver med en Pen, og de, som forstaa den, holde den i høi Pris. Men jeg kan nok sige, at mange gudfrygtige, aandrige Mænd have kjendt denne Kunst i aandelig Forstand, efterdi jeg ser, at de have forklaret den gode Lærdom saa herligt og foredraget den saa kraftigt og trøsteligt, at man maa foretrække deres Arbeide for alt forgjængeligt Guld. Den gudfrygtige Aand taler etsteds om denne Sag med disse Ord: Saadanne af Gud udsendte og lærte Mennesker gives der endnu; men Verden agter dem ikke. Deres Bogstaver ere Ildtunger, som der er Kraft i; de have ikke Ord uden Kraft. Hvor mange Hundred Bøger skrives der ikke, som der er intet i! Og hvor mange smaa Bøger bliver ikke skrevne, hvori der er lutter Aand og Liv!

§ 16. Ligesom nu denne herlige Gave viser sig hos Lærerne, saaledes findes der ogsaa noget Særdeles hos de gud-frygtige Tilhørere og enfoldige Troende, idet de nemlig have god Forstand og Smag paa aandelige og himmelske Ting ihvorvel den Ene mere, den Anden min-dre. Naar de læse en Bog, som smager mere af Verdens Aand end af Guds Aand, saa mærke de det strax, og efterdi de ikke spore Christi glødende, levende Kraft deri, saa blive de snart kjede af dem. Naar de høre en Prædiken, der ved Guds Naade udflyder af den rette For-stand paa Skriften, af Troens og Christi Kundskabs indre Lys saavelsom af egen Erfaring, saa ere de for deres Hjerter ligesom et mildt Regn for et tørt og tørstigt Land. Er derimod en Prædi-kant ligesom „en vandløs Sky og et bladløst, ufrugtbart Træ“ (Jud. V. 12), der kun giver Ord, men ingen Kraft, saa kunne de strax mærke det paa sit Hjerte. Den hellige Augustin siger om sin Moder Monika, at hun kunde gjøre god Forskjel mellem en guddommelig og en naturlig Drøm. Hun pleiede at sige, fortæller han, at hun ved en egen Smag, som hun ikke vidste at forklare med Ord, let kunde skjelne mellem naar Du, min Gud! aabenbarede hende Noget i Drømme, og naar hendes Sjel kun havde naturlige Drømme. Saaledes er det ogsaa med de troende og gudhengivne Hjerter. De mærke snart, hvad der tales af Gud og for Gud i Christo, og hvad der udspringer af kjødelige, jordiskſindede Hjerter.

§ 17. Af dette indre Lys kommer ogsaa „Gaven til at gjøre Forskjel paa Aanderne og prøve om de er af Gud“ (1 Kor. 12, 10; 1 Joh. 4, 1). Sa-tan klæder ofte de falske og bedragelige Lærere i Faareskind og lærer dem „at forføre de Enfoldiges Hjerter med søde Ord og smigrende Tale“ (Rom 16, 18). Men Gud udruster sine egne med saa-dan Visdom og Forsigtighed, at de snart kjende dem, gjennemskue dem og vogte sig for dem. Hyrderne giver Han Mund og Visdom, hvilken alle Modstandere ikke kunne modsige og ei modstaa (Luk. 21, 15). Det er mangengang en Lyst at see, hvorledes Sandheden seirer og Løgnen bliver tilskamme, naar en gud-frygtig, aandrig Lærer af den rettroende

Kirke har at gjøre med en Falskhedens Forfegter, og man sporer kjendeligen den Visdommens og Sandhedens Aand, der lærer ham heldigt at løse de mest indviklede Knuder, som Løgnaanden har knyttet, og at sønderrive Satans kunstigste Garn. Faarene skjænker Han ogsaa Saameget af denne Gave, som til deres Bevarelse og Opholdelse er fornødent. Alle Tiders Erfaring lærer, at om end Afguderi og Løgn for Menneskenes Ondskabs Skyld en Tidlang have taget Overhaand, saa har dog Gud bevaret sine Egne derfor og underligen opholdt dem, ligesom i en Stad, hvori Pesten hersker. Og ligesom Faarene have en naturlig Gave, saa at de paa Havnegange, hvor der voxer skadelige Urter, Torner og Tistler, skye disse og midt iblandt dem opsøge sig en grøn og sund Græsplet, og ligesom de ogsaa paa tørre og magre Græsgange vide behændigt at søge sin Næring og at plukke Saameget, som er nødvendigt til deres Livsopholde, saaledes forholder det sig ogsaa med de troende Sjele. De have en særegen Naadegave af Gud, saa at om ogsaa deres Hyrder føre dem paa usunde Græsgange, gjøre de sig dog ikke letteligen delagtige i nogen farlig og fordærvelig Vildfarelse. Saaledes har det gaaet til i Pavedømmet før Luthers Tid, da Græsgangen var bevoxet med meget Ukrud og paa sine Steder var saare tør og mager, saa at der kun var liden Trøst og Hvile at finde for Sjelene; da har dog Gud underligen bevaret og opholdt mange troende Sjele, hvoraf vi kjende et temmeligt stort Antal, men den alvidende Gud det største. Omendskjønt Guds Ord paa den Tid var dyrt, have de dog af sine Troesartikler, af de evangeliske Texter, af Beretningen om den Herres Jesu Lidelse og Død, af nogle af Fædrenes gudfrygtige Skrifter osv. vist at sanke Saameget, at de derved bleve bevarede til Livet. Midt iblandt Menneskelærdommens Ukrud, Torner og Tistler have de forstaaet at fremsøge den evangeliske Forjættelse om Guds Naade i Christo Jesu, paa hvilken de have forladt sig og saaledes ere blevne salige.

§ 18. Ved dette indvortes Lys lære endelig de troende Sjele at kjende Satans Dybheder (Aab. 2, 24,) Verdens Falskhed, Svigefuldhed Forfængelighed og Daarskab og at vogte sig derfor. „Satans Anslag ere os ikke ubekjendte", siger den hellige Apostel (2 Kor. 2, 11). Saaledes forstaa ogsaa de Troende nutildags ved Guds Naade og den Hellig Aands Styrelse at kjende Satan, om han end paatager sig Skikkelse af en Lysets Engel, og vogte sig for hans Garn. Jeg kjender et Exempel herpaa. Da en Troldkvinde under Paaskud af at hun havde Noget at sælge søgte at lokke en Pige ind i sit Hus og sin Stue forat sammenkoble hende med Satan, der viste sig klædt som en Hofskrædder, følte Pigen en stor Hjerteangst, saa at hun snart mærkede, at det ikke hang rigtig sammen, og derfor ikke var at bevæge til at gaa ind i Stuen, hvor megen Umag Hexen gjorde sig for at overtale hende. Vel kommer Satan ikke altid i en saadan Skikkelse; men han kan nu forklæde sig, som han vil, saa vaager dog den Herre Jesus bestandig over sine Egne og undlader ikke at advare dem, naar der er Fare paafærde. Skulde de end være komne paa en Afvei og have noget Syndigt for, saa slaar Hjertet dem strax, ligesom det slog David (1 Sam. 24, 9). Eller om de ogsaa mod Forhaabning lade sig forlede til den syndige Gjerning, saa udebliver Hjertets Slag ialfald ikke da; Guds Aand vækker deres Samvittighed, saa at de betages af Frygt og Ængstelse og desto snarere blive bragte til Omvendelse.

§ 19. Saaledes betragte ogsaa de Troende Verden med oplyste Øine og

indse, at al dens Herlighed, Pragt, Vellyst og Glæde ikke er Andet end Forfængelighed, et Sodomsæble, der udvendig er smukt at se til, men indvendig fyldt med Støv og Aske, en forgjængelig, flygtig Skygge, en sød og vellugtende, men giftig Dunst, en sød, men falsk Drøm, et rigtigt Troldmaaltid, hvor man beværter Folk fortræffeligt og dog tilsidst lader dem fare sultne og tørstige hjem. De forundre sig ofte over at de før sin Omvendelse kunde være saa taabelige at søge nogen Glæde i Verdens Forfængelighed. De agte den Tid for spildt, som de have tilbragt med Verdens Usselhed og Daarskab. De sige med Salomo „til Latter: du er galen, og til Glæde: hvorfor gjør du det? Det er altsammen Forfængelighed og Aandsfortærelse, og der er ingen Fordel under Solen" (Præd. 2, 2. 11). I dette Lys er Christi Tornekrone dem kjærere end alle Keiser- og Kongekroner i Verden. De skatte sin Frelsers Kors høiere end al Rigdom. De ville heller ligge og græde ved hans Fødder end svinge sig opad og le med Verden. De ville heller have Christi Skjændsel end Verdens Ære. De ville heller være foragtede og ubekjendte end berømte og høit anseede i Verden. De ville heller bære sit Kors efter den Herre Jesum og følge hans Fodspor paa den trange Vei med Taarer og Sukke end med Verden ingen Lykke vide af og leve hver Dag herligen og i Glæde. De erkjende, hvor godt Korset er for dem, og anse det af Hjertet for en Guds Riges og Guds Godheds Hemmelighed. De vide ogsaa, hvad Døden er, og betragte den med helt andre Øine end Verdensbørnene. Disse holde den for en Fiende, hine for sin bedste Ven; disse holde den for sit største Tab, fordi de i den maa tilsætte sit Liv, sine Herligheder, sin Pragt og Vellyst, sit Gods, sine Venner, sine Glæder og Alt, — hine for sin største Vinding, fordi de deri befries fra Alt, hvad der har bedrøvet, betynget og ængstet dem, og fordi de da annamme, hvad der skal glæde dem evindeligen og fuldkommeligen. For de Troende er Døden et kjært Sendebud, der indbyder dem til Lammets Bryllup, en Brudefører, der bringer dem ind i Jesu Christi Sove- og Skatkammer. Hvad Verden kalder at dø, det kalde de at arve, osv.

§ 20. En troende og oplyst Sjel betragte ogsaa alle Guds Skabninger langt anderledes end før sin Omvendelse. De Ugudelige ere uopmærksomme og leve her i Verden ligesom Kvæget, der vel ogsaa ser Guds mangeslags Skabninger og den herlige Prydelse, hvormed Gud har opfyldt og smykket dette store Hus, men som ikke ved at drage nogen Nytte af denne Beskuelse. Koen gaar i Græsset til Bugen og fylder sig med Kløver og de skjønneste Blomster. Svinet gaar i Skoven og mæsker sig med Egenødder; de andre Dyr finde alle her og der sin Næring, hvert efter sin Art; men de vide intet af alle Tings Skaber og Opholder, der hvert Aar bedækker og pryder Jorden med et saa deiligt grønt Tæppe, — der fylder Træerne med Frugter, — der giver alt Kjød Føde og ikke engang lader den mindste Fugl mangle Næring. Saaledes ere ogsaa de Ugudelige. De nyde dagligen Guds mangfoldige Godhed, men yde Ham kun daarlig Tak derfor. De troende Sjele derimod betragte i Guds mangehaande Skabninger Hans mangfoldige og store Almagt, Visdom og Godhed. Paa ethvert Blad finde de sin algode Skabers Navn skrevet. Alle Blomster og Urter synes dem at staa dryppende af Guds Godheds Dug. Der er ikke et Træ, i hvis Bark de ikke saa at sige tro at finde et Minde af sin kjæreste Ven indskaaret. De betragte ethvert Ax paa Marken som en oprakt Finger, der henviser dem til Him-

melen. Den hele Verden er for dem en stor Bog med mange Blade, der overalt ere beskrevne med Guds Kjærligheds og Miskundheds Bogstaver, — en stor Skueplads, hvor de daglig betragte Hans Almagts og Visdoms Undere, — en stor Kirke hvori de daglig høre paa den liflige Samklang og de lønlige Lovsange, som alle Skabninger uafladeligen synge sin Skaber, — en stor Skole, hvori de finde ligesaa mange Læremestere som Skabninger. De sidde tilbords i Guds Kjærlighed og Frygt og erkjende, at Han dækker deres Bord og skaffer dem Alt, hvad de tiltrænge; de annamme enhver Bid som af sin kjære Faders Haand; de modtage enhver Drik, som beredt, velsignet og iskjænket af deres milde Skaber. De smage i alle Ting hans Sødme og prise Hans Herlighed. De kaste sig daglig ned for sin kjærlige, veldædige Guds Fødder og sige: „Jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, Du har bevist din Tjener" (Tjenerinde) (Mos. 32, 10).

§ 21. Da det forhaabentligen af alt dette er indlysende nok, hvad vi mene med den „troende Sjels indvortes Lys," saa ville vi nu se til, hvad Brug vi kunne gjøre af denne Lære. Lader os 1) heraf lære at kjende „den Herlighed og Salighed, som Guds Børn have fremfor Verdens Børn!" Ak, hvor lyksalig er ikke en sand Christen fremfor alle Ugudelige, hvor store, hvor rige, hvor mægtige, hvor vise, hvor høilærde og høitærede de end ere i Verden! Lyksalig er han fremfor alle Hedninger, Tyrker, Jøder og andre Vantroende. Om Hedningerne siger Apostelen, at de leve uden Gud i Verden, — at de vandre i sit Sinds Forfængelighed, formørkede i Forstanden og forhærdede i Hjertet (Efes. 2, 12; 4, 17. 18); omendskjøndt de vide, at der er en Gud til, saa ære og takke de Ham ikke som en Gud (Rom. 1, 21); de bygge Altere for en ukjendt Gud (Ap. Gj. 17, 23) og vide ikke, hvorledes de skulle trøste og glæde sig ved Ham og med hjertelig Tillid forlade sig paa Ham. De leve her i Verden ligesom Fæet og ere fornøiede, naar de blot kunne nyde Skabningerne efter al sit Hjertes Begjæring. De drikke af Elven og vide intet af Kilden. En italiensk Forfatter, der har beskrevet den nye Verdens Historie paa Latin og som havde tilbragt sexten Aar hos de Vilde dersteds, fortæller, at han engang vandrede med en Vestindianer gjennem en skjøn Skov, og at han ved Synet af de deilige Blomster og Urter saavelsom ved at høre paa den liflige Fuglesang blev saa opmuntret til Guds Pris, at han med glad Røst sang den 104de Psalme, hvori der handles om alle Guds Skabninger. Da nu Vestindianeren spurgte ham, hvad det var, han sang, forklarede han ham Altsammen og forestillede ham paa det Tydeligste, hvorledes man af Guds mangehaande Skabninger kan lære at kjende Hans Almagt, Visdom og Godhed. Ved at høre dette sukkede Indianeren og sagde, at de Christne dog vare lyksalige Mennesker, som vidste saadanne herlige Ting. Ak ja, ja, lyksalige Mennesker, der leve som jordiske Engle blandt de andre Skabninger, — som betjenes af alle de andre og dagligen vederkvæges og glædes ved Kundskaben om den evige Skaber og opmuntres til Hans Pris!

§ 22. Lyksalige ere de ogsaa fremfor Tyrkerne, der slikke Muhameds, et rasende og af Satan optændt Menneskes Spyt og lade sig afspise med de mest urimelige og aabenbare Løgne. Beklageligt er det, at et saa stort Folk, ligesom forblindet og forhærdet, har i saa lang Tid kunnet følge en saadan djævelsk Lygtemand og lig det ufornuftige Kvæg lade sig føre i Fordærvelsen. Nogle Lærde have bemærket, at Borgerne i Mekka, blandt hvilke bemeldte

Løgnprofet, Muhamed, levede, ansaa ham for en Affindig og Besat, og at hans egen Kone holdt ham for et rasende og af Satan forledet Menneske. Mange af hans Tilhængere have desuden gjort Uddrag af hans Alkoran eller Lærebog saavelsom af Skrifter, som hans Efterfølgere til dennes Forklaring have efterladt sig, og disse Uddrag indeholde de allernaragtigste og daarligste Ting, der ere saa urimelige og usmagelige, at den sunde Fornuft ikke ved, enten den skal le eller græde derover — le, fordi det er saa store Dumheder, græde, fordi saamange Tusind Sjele derved blive forblindede og forhexede. Ser altsaa, hvor lyksalige vi Christne ere fremfor hine, og hvor meget bedre det er at være en enfoldig, gudfrygtig Bonde blandt de Troende end en stor Bassa*) og mægtig Befalingsmand blandt slige Vantroende! Ser, hvor meget bedre Jesu Christi, den Korsfæstedes, Fattigdom og Fornedrelse er end Muhameds Rigdom, Magt og Ære! Ak, Du algode og barmhjertige Gud! forbarm Dig over dette forblindede Folk, og lad det dog omsider komme til sig selv igjen fra Djævelens Snare, af hvem de ere fangne til at gjøre hans Villie!

§ 23. Lyksalige ere de Christne fremfor Jøderne, dette elendige, forblindede og forhærdede Folk, „over hvis Hjerter der ligger et Dække indtil denne Dag“ (2 Kor. 3, 15), saa at de vel læse det gamle Testaments Skrifter, men uden at kunne finde den ædleste Skat, Stjerne og Kjærne, Jesus Christus, den Korsfæstede, som dog saa klarligen indeholdes deri. Man maa medrette beklage, at dette Folk, „som den sønlige Udkaarelse og Herligheden og Pagterne og Lovgivningen og Gudstjenesten og Forjættelserne tilhøre, — som Fædrene tilhøre og af hvilket Christus er efter Kjødet“ (Rom. 8, 4. 5), vandrer i saa stor Blindhed og ligesom famler og griber i Mørket og næsten ikke mere ved, hvad det skal holde sig til. Det ser vel, at den Tid, som Gud har bestemt i sit Ord, er forløben, og det ved ikke mere, hvad det skal tænke eller sige om at den forjættede Frelse bestandig udebliver. Nogle henfalde til fabelagtige Opdigtelser og tomt Snak og sige, at Messias vel forlængesiden er født, men at Han ifølge en særegen Guds Dom opholder sig i Rom blandt de Fattige og Elendige, der ere fulde af Bylder, og forbinder dem. Nogle ville ikke længer taale, at man søger at udregne og udgranske den Tid, som er bestemt i de profetiske Skrifter, men ville, at man kun blindthen skal haabe og vente. Nogle sige, at Messias allerede kom paa Ezekias's Tid, og at Alt, hvad der er spaaet om Ham, forlængesiden er opfyldt, — at altsaa det nuværende Israel intet Mere har at vente. Andre antage, at Messias ikke kommer før ved Verdens Ende, og at han i den nye Verden vil oprette det Rige, som Skriften har forkyndt Saameget om. Nogle synes at være henfaldne til fuldkommen Gudsfornegtelse, idet de bekymre sig mere om det timelige Liv, om dets Goder og Herligheder end om Messias; de have gjort Mammon til Messias (Rom. 11, 25), og de vilde neppe blive synderligt glade, om de skulde forlade sit Gods og de Bekvemmeligheder, de nu paa mange Steder nyde efter Ønske, forat følge en ny Herre til det forjættede Land gjennem Krig, Arbeide og Besværligheder. Dette er nu den store Blindhed, der er kommen over dette Folk for dets Vantros Skyld. Gud forbarme sig i Naade over dem og give, at deres Mening maa vorde stadfæstet, som endnu imødese en herlig og almindelig Omvendelse af Jøderne før den yderste Dag! Lader os imidlertid tillige erkjende vor store Lyksalighed, at Livsens Lys i Christo

*) Bassa eller Pascha, en tyrkisk Statholder eller Høvding.

Jesu skinner klart for os, og at Skriften er for os ligesom Templet, hvis Forhæng er sønderrevet (Matth. 27, 51), saa at vi kunne se uhindret derind, — som en opladt Skat, som en aabnet Brønd, som en oplukket Hauge, hvilken vi efter al vor Lyst kunne nyde og deri tilfredsstille og berolige vore Hjerter!

§ 24. Lyksalige ere de Troende ogsaa fremfor de Ubodfærdige og Ugudelige, hvor høie og vældige, hvor vise og lærde, hvor rige og mægtige, hvor berømte og anseede de end monne være for Verden. Thi, som vi allerede oftere have sagt, de Ugudelige ere med al den Ære og Høihed, de have i Verden, dog intet Andet end Djævelens Tjenere og Trælle; med al sin Kløgt ere de Daarer, med al sin Rigdom fattige; med al sit store Ry og Navn i Verden ere de dog ubekjendte for Gud og i Himmelen. Skriften taler saare mærkeligt om dem; den kalder dem Daarer, Affindige, Rasende, som ikke vide, hvad de gjøre, (Luk. 23, 34), — hvis Sind Satan har forblindet, saa at de ikke kunne se Evangeliets klare Lys (2 Kor. 4, 4), — som vandre i Mørket, fordi Mørket har forblindet deres Øine (1 Joh. 2, 11), — som ville regjere og forsørge sig selv, — som have løsrevet sig fra Lydigheden mod Gud og vandre efter sine egne Tanker paa en Vei, som ikke er god; derfor falde de fra den ene Synd i den anden, begaa den ene Daarskab efter den anden og formaa hverken at raade eller hjælpe sig selv i Ting, som angaa deres evige Frelse, osv. Alt dette kan ikke Andet end føre timelig og evig Fordærvelse med sig; thi hvo som ikke her i Verden bliver oplyst af Christo Jesu, han vil aldrig annamme de Helliges Arvedel i Lyset og aldrig komme til at skue Livsens Lys.

§ 25. De gudfrygtige og troende Sjele derimod, om de end i denne Verden ere elendige, foragtede, fattige, enfoldige, uanselige, saa føres de dog af Guds Haand og ledes af det himmelske Lys til det evige Lys. „Jeg er Verdens Lys," siger deres Frelser; „hvo som følger mig, skal ikke vandre i Mørket, men have Livsens Lys" (Joh. 8, 12). Deres Jesus gaar foran dem med sit Ord og hellige Exempel, og de følge Ham efter med glade og villige Hjerter; deres Hjerte styres og regjeres kraftigt ved Hans Aand; Han lærer dem selv den Vei, de skulle vandre, og giver Raad paa dem med sit Øie (Ps. 32, 8). Han gjør ikke blot som et Menneske, der viser en fremmed Vandringsmand Veien, naar han spørger derom, men erklærer tillige, at han vil gaa med dem, ledsage dem, sørge for dem og se til at intet Uheld møder dem, og at de ikke komme til Skade. Er det nu ikke en stor Naade af den Høieste og en uforlignelig Lyksalighed for de Troende, at Gud selv giver Raad paa dem med sit Øie, det er: at Han regjerer dem kraftigt ved sit Ord og sin Hellig Aand, indgiver deres Hjerter gode Raad, hellige Tanker og forsigtige Beslutninger og leder deres Sind til alt Godt, bevarer dem for daarlige, farlige og skadelige Foretagender, for Sikkerhed, Vildfarelse i Troen, for Synd og Ugudelighed? Er det ikke en stor Lyksalighed, at de Troende kjende sig selv og Dag for Dag lære sig selv bedre og bedre at kjende, saa at de kunne vise sig taknemmelige for den Naade, som Gud saa rigeligen har anvendt paa dem, vogte sig for sine endnu tilbageværende Synder og med inderlige og andægtige Bønner værge sig derimod?

§ 26. Er det ikke en stor Lyksalighed, at de kunne skue ind i Guds Faderhjerte og dagligen forlyste sig ved Hans evige Kjærlighed og ubegribelige Godhed, — at den Herre Jesus dagligen aabenbarer sig for dem, viser dem sit broderlige, trofaste Hjerte og ei alene i Troen forener sig med dem til Retfær-

dighed og Salighed, men ogsaa lader dem kjende denne sin salige Tilstand, saa at de ved Betragtningen deraf kunne fornemme Fred og Glæde i den Hellig Aand? I Troens Begyndelse og saalænge den endnu er spæd og ung, ere de Troende vel som umyndige Børn, der eie en stor Arv, som de endnu ikke forstaa sig paa og saaledes hellerikke vide at glæde sig i. Men de blive ikke altid Børn; de voxe i Troen og lære mere og mere at forstaa den Herlighed, som de have annammet formedelst Samfundet med Christo og at stole og pukke paa denne Herlighed imod Djævelen og Verden. Er det ikke en stor Lyksalighed, at de troende Sjele have den Hellig Aand til en indvortes Lærer, der underviser dem saaledes i Guds Riges, Skriftens, Korsets og Himmeriges Hemmeligheder, at de faa en stor Vished og Frimodighed i alle Ting og ere forsikrede om at Alt maa tjene dem tilgode, fordi de elske Gud, — at de kunne mærke Satans Træsthed og Underfundighed og i sin hellige Enfoldighed møde og modstaa hans snedige Anløb, — at de vide rigtigt at vurdere og stormodigt at foragte Verdens Forfængelighed, — at de øine Livet i Døden og overalt vise sig som Lys i Verden? Sandelig, dersom vi fik betragte en sand Christen med opladte, aandelige og forklarede Øine, skulde vi se hans Hoved omgivet af et klart Skin og hans Hjerte glimrende og straalende langt mere end Ypperstepræstens Brystskjold med alle sine Ædelstene i den gamle Pagt.

§ 27. Saa prøve nu Enhver sig efter denne Lære og undersøge, om han allerede har dette indre herlige Naadeslys og ledes deraf i al sin Gjerning eller ikke! Jeg holder for, at naar man taler eller skriver om saadanne Ting, saa forekommer det de fleste Christne nutildags, som om man talte om lutter fremmede og ubekjendte Ting, og dertil i et fremmed og uforstaaeligt Tungemaal. Thi efterdi de Fleste kun bekymre sig lidet om guddommelige og himmelske Ting og elske den verdslige Forfængelighed høiere end Christi Herlighed, saa agte de ikke paa slige Ting og lægge dem ikke paa Hjertet. Naar Guldets eller Sølvets Glands skinner dem i Øinene, saa ler Hjertet i dem, og den, som forstaar ved allehaande behændige Kneb at erhverve sig Penge og Gods og berige sig og Sine, han er klog og vis nok i Verdens Øine, og ham betragter man som en jordisk Gud. Derimod vide de intet af det klare Skin, der fra Jesu Aasyn falder i de Troendes Hjerter, og mene, at der er Noget, som de godt kunne undvære. Hvad Rigdom, hvad en stor Arv, hvad smukke Huse, deilige, frugtbare Landeiendomme, hvad fulde Lader, Lofter, Kjældere og Kister ere, — hvad Verdens Fornøielse, Vellyst, Pragt, Ære og Herlighed er, det vide de godt, og deri søge de sin høieste Glæde, naar de i Virkeligheden kunne erfare det. Men spørger man efter Guds Naades Rigdom, efter den himmelske Arv, efter de Levendes Land, efter Guds Stad og Hus i Himmelen, efter Jesu Christi Fylde, hvoraf vi faa Naade over Naade, efter Aandens Glæde, efter Guds Børns Herlighed, saa vide de ikke, hvad Saadant vil sige. Jeg har ofte forundret mig over hvor tosset og barnagtigt de klogeste Verdensmenesker tale om aandelige og himmelske Ting, naar de imod Formodning komme ind derpaa (thi fordetmeste anse de det for lutter Kjedsommelighed og Daarlighed, naar man bringer saadanne Ting paa Bane), og hvor mørke og ubekjendte alle Troesartiklerne og Skriftens ædleste Sprog ere dem, — hvor aldeles uerfarne de ere i den rette Kundskab om sig selv, sin Gud og den Herre Jesus Christus, sin Næste og Verden, saa at man ikke engang kan belære dem derom. Blandt

Almuesmanden hersker saa stor Vankundighed i aandelige og guddommelige Ting, at Størstedelen intet Ordentligt og Forsvarligt ved at sige derom. De vide ikke hvorfor de ere Christne, — til hvad Gavn Christendommen er dem, og hvorledes de skulle bruge den i Livet og Døden til sin Sjels Trøst, Glæde og Fred. Have de end fattet sin Katekismes Bogstav, saa mangler det dog de Fleste paa rigtig Forstand, paa Tilegnelse og levende Øvelser. I jordiske Ting ere de snue og kløgtige nok, og man finder ingen Tjener eller Tjenestepige saa enfoldig, at de ikke skulde forstaa at spille sine Husbonder og Madmødre et eller andet Puds forat bedrage dem; man finder ingen Jæter eller Arbeidsmand saa dum, at han ikke skulde vide ved Leilighed at drage Fordel af sin Haandtering og vel endog at besvige og bedrage sin Næste. Men spørger man dem om aandelige og guddommelige Ting, som angaa deres Sjels Frelse og Salighed, saa finder man lutter Mørke og Uvidenhed, og de tør maaske endog forundre sig over at man kan spørge dem, som simple og enfoldige Folk, om slige høie Ting, — ret som om de ikke havde Sjele, som Guds Søn har kjøbt med sit Blod, — som ere modtagelige for det himmelske Lys og skabte til det evige Liv.

§ 28. Dog dette Naadeslys mangle ikke blot enfoldige, rige og simple Folk, men forstørstedelen ogsaa de Vældige, de Store, de Rige, de Lærde, de Vise og Forstandige i Verden. Børnene blive ikke af sine verdsligsindede Forældre efter sin Daabspagt underviste i en levende Kundskab om Gud og sin Frelser Jesus Christus eller veiledede til i Ordet at søge den Hellig Aands Naadeslys og Regjering og i Bønnen at anraabe Gud derom; men man giver sig tilfreds, naar de forstaa Katekismens Bogstav og derhos overensstemmende med Verdens Aand ere dygtigt kjække, djærve, raske, slue og snedige, — naar de vise sig oplagte til Næringsdrift, Husholdning, Handel, Statssager, verdslig Klogskab og allehaande Kneb og Streger. Deri søge de kjødeligsindede Forældre sin Glæde og gjøre sig store Forhaabninger om saadanne Børn. Saaledes voxe nu disse til, og efterdi de ikke fra Ungdommen af ere blevne veiledede til Gudsfrygt, til Kundskab om den Herre Jesus, til at elske og efterfølge Ham, til rigtig Smag paa den christelige Lære i Ord og Aand, til at foragte Forfængelighеden og have sine Øine henvendte paa Evigheden, saa fordybe de sig senere i Verdens Vellyst, Ære, Herlighed, Visdom, lære at agte Christendommen ringe og blive enten Hyklere og Mundchristne eller vel endog Spottere og Gudsfornegtere. Af saadanne Mennesker ere nu alle Kroge fulde, og vil et christeligt Hjerte kun se sig lidt om og betragte den nuværende Verdens Tilstand, saa skal han snart blive nødt til at erkjende, at jeg ikke siger for Meget.

§ 29. Slige Mennesker vide mindre end intet om det indvortes Lys i Sjelen, hvorom vi handle; de følge derimod sit naturlige Lys i Forstanden, for hvilken „de aandelige Ting ere en Daarlighed" (1 Kor. 2, 14). Derfor er den ene Religion i deres Øine ligesaa god som den anden (thi saasom de ikke have Prøvelsens og Adskillelsens Naade, saa kunne de ikke skjelne den sminkede og pyntede Løgn fra den guddommelige og rene Sandhed); de læse sjelden Guds Ord, og naar de læse det, finde de Intet deri, som smager deres kjødelige Hjerter; det forekommer dem Altsammen dunkelt, mørkt, enfoldigt, simpelt, tillukket, og derfor blive de snart kjede deraf. Komme de i Kirken, saa kunne de maaske en hel Time høre til med koldsindigt Hjerte, og ingen Prædikener behage dem bedre end de, som ere indrettede efter

Verdens Sind, — som ere dygtigt krusede og brogede, høitravende, udpyntede Steder af de hedenske Poeter*) og Profeter og blandede med allehaande morsomme Fortællinger og lystige Indfald. De derimod, som ere indrettede efter Aandens Sind, — som søge at omvende og forbedre Hjertets Grund, — som gaa løs paa det indvortes Menneske, — som veilede til en levende Kundskab om Jesus Christus, den korsfæstede, fattige, ydmyge, sagtmodige Frelser, — som drive paa en virksom Tro, brændende Kjærlighed, Selvfornegtelse, Verdensforsagelse osv., de smage dem ikke og tykkes dem enten en haard Tale eller en Daarlighed. Derfor vide de intet Forsvarligt og Klækkeligt om de Ting, som høre til Salighed; Verden er stor og Himmelen liden for deres Øine; man opdager heller ingen synderlig Iver hos dem, ingen Andagt, ingen Længsel og ingen andre sande Christendomsfrugter; thi hvad der ingen Rødder og Saft har, kan det bære nogen ordentlig Frugt?

§ 30. Og hvad mere er: det indvortes Naadeslys fattes ogsaa mange lærde og berømte Mennesker, selv Geistlige saavelsom Lærere ved høiere og lavere Skoler, hvilke vel omgaaes meget med aandelige Ting, men ligefuldt have et uaandeligt Hjerte og kjødeligt Sind. De behandle vel Skriften og undersøge ofte med største Nøiagtighed alle dens Linier, Talemaader og Ord; men Saadant gjøre de ikke med den Ærbødighed og Andagt, som de skylde Guds Helligdom og Hans Munds Ord; de gjøre det uden inderlig Bøn, uden Ydmyghed, uden Sagtmodighed; de søge ikke ved denne Flid at blive helligere og gudfrygtigere, men at blive lærdere og mere berømte; de banke vel Skallene op, men smage dog ikke Kjærnen: de have vel stedse Skriftens Bogstav under Hænder, i Munden og i Pennen; men Kraften og Aanden trænger ikke ind til deres Hjerter, hvilket man klarligen og ufeilbarligen kan slutte af deres Hovmod og og høie Tanker om sig selv, af deres Foragt for andre Mennesker, af deres Avind og Misundelse, deres Trætte- og Skjændesyge, af deres Verdenskjærlighed, af deres Pragt, af deres Overdaadighed osv. Den hellige Augustin har en smuk Lignelse herom. Han siger nemlig, at han før sin Omvendelse havde været lig et Menneske, der læser i en Bog ved et Lys, som staar bag ham. Skinnet falder vel paa Bogen, saa at han kan læse Skriften; men hans Ansigt bliver ikke oplyst deraf. Saaledes er det ogsaa med mange Lærde, der behandle Skriften i Skolerne og Kirkerne. Der skinner et Lys for dem, saa at de kunne læse Skriften og fatte dens bogstavelige Mening; men ved sin Vantro og sine andre Synder forhindre de dette Lys fra at oplyse og gjennemtrænge deres Hjerter. Derfor siger ogsaa den dyrebare Luther, at nogle Mennesker uden Naade kunne tænke, lære og snakke meget om høie og aandelige Ting, men forblive alligevel kjødelige; ja han turde endog frit skrive*), at Satan havde gjort nogle Mennesker, især deleshed Præster og Prædikanter, hellige, kloge og lærde i Skriften, forat de med Tiden skulde blive dovne og sikre, aldrig drive flittig paa Guds Ord i Lærdom, Formaning og Trøst, ei heller øve sig i Bøn — —, hvoraf da Følgen tilsidst maatte blive, at de tabte Skriftens rette Mening, henfaldt til besynderlige, forunderlige Spørgsmaale — — og begyndte at mestre Troesartiklerne efter sit eget Tykke, osv. Idet jeg skriver dette, vil jeg dog haabe, at Ingen udtyder det, som om jeg skulde ville latterliggjøre lærde Folks

*) Poet, o: Digter.

*) I Fortalen til Rom. 9 Kap., „Kjød og Aand."

Arbeide og Flid i Kirker og Skoler og bringe Verden til at tro, at Alt var skrevet og gjort uden Aand. Jeg ved, at Videnskaberne, Kunsterne og Sprogene ere en ædel Gave af Gud, som den Hellig Aand med Frugt og Nytte betjener sig af til Skriftens Forklaring og Udlæggelse. Jeg ved ogsaa, at Gud endnu her og der i sin Kirke har anseede Mænd, der ved den Hellig Aands Drift og Kraft med stor Flid og hellig Iver arbeide i Herrens Tjeneste. Saadanne agter jeg høit, takker Gud for de herlige Gaver, hvormed han til sin Menigheds Vedligeholdelse og Opbyggelse rigeligen har udrustet dem, og ønsker af Hjertet, at Gud alt mere og mere vil opvække dem til sit høihellige Navns Ære og mange Sjeles Bestyrkelse, Trøst og Opbyggelse. Men jeg ved ogsaa med Vished, at disse med mig ville sukkende beklage, at Mange vel have Viden, men ikke Samvittighed, eller at de, som Apostelen udtrykker sig, „ikke holde fast ved Troens Hemmelighed i en god Samvittighed" (1 Tim. 3, 9), og at de vel ere lærde nok og kunne tale, prædike, disputere og forklare Skriften godt nok, men alligevel intet vide af Christi Aand, Kraft, Naade, Lys, Liv i sine Hjerter, som man kan se af deres vanhellige Levnet. Saadanne har man al Grund til at advare og bede dem itide at prøve sig selv og betænke sig, forat de ikke engang imod al Forventning skulle blive regnede til dem, som beflitte sig paa Uret og som Herren, uagtet de have profeteret i Hans Navn, alligevel ikke vil vedkjende sig som Sine (Matth. 7, 22. 23).

§ 31. Nu velan da, I vise og forstandige Regenter, Raader og Hoffolk, I kløgtige og lærde berømte Mænd, I erfarne Statsmænd, I skarpsindige Jurister, I anseede Theologer og Lærere ved høiere og lavere Skoler, I snue, kloge og vise Handelsmænd, Haandværkere og Kunstnere, Alle tilhobe, prøver Eder vel, i hvilken Tilstand I befinde Eder, om I ikkun ledes af Naturens Lys, eller tillige og fornemmeligen af Naadens Lys, — om I formedelst en sand Tro staa i Samfund med Christo Jesu og som levende Lemmer paa Hans aandelige Legeme styres og ledes af Hans Aand, eller om I blot følge Verdensaanden og Naturen! Det kan jo ikke være skjult for Eder, at Naturen med sin høieste Visdom udenfor Jesus Christus ikke er Andet end et Fiendskab mod Gud og et herligt Redskab for Satan til at gjøre sit Rige anseeligt, udbrede og bevare det, — at der ogsaa kun er en Visdom, nemlig den herovenfra, der viser os Veien til Saligheden og bringer os i Himmelen, — der i kort Begreb indbefattes i Troen paa Jesum Christum, den Korsfæstede, og som ledsages af et helligt og gudeligt Levnet, og denne Visdom er let at kjende. „Den er først ren" (ubesmittet, ikke forenet med grove Synder og forsætlige Overtrædelser; den er en Christi Brud), „dernæst fredsommelig, billig, lader sig gjerne sige, er fuld af Barmhjertighed og gode Frugter, upartisk" (eller ikke snar til at dømme, og fordømme, saa at den skulde udtyde noget Godt til det Værste) „og uden Skrømt" (Jak. 3, 17). Bedømmer nu Allesammen herefter Eders Visdom, Lærdom, Videnskab, Kunst og Dygtighed og det oprigtigt og alvorligt, for Guds Aasyn! Lader Eder ikke blende af Eders Høihed, Eders Anseelse, Eders berømte Navn, og hvad der ellers gjør Eder store for Verden og i Eders egne Øine! Den retfærdige Dommer over alt Kjød, Han, som gransker Hjerter og Nyrer og hos hvem der ikke er Persons Anseelse, skjøtter ikke om alt dette. Hans Øie gjennemtrænger de Røgdunster, hvormed Verden har omgivet Eder, og ser paa

Eders Hjerter, og naar han ikke finder Eder i sin Søns, Jesu Christi Samfund, saa bliver I henviste til Helvede, om I end havde Salomons Visdom tidobbelt, forstode al Verdens Tungemaal og havde tilegnet Eder alle Kunster og Videnskaber. Gud vil ikke blot have skinnende, men ogsaa brændende Lys; paa Helligdommens Vægtskaal gjælder en Unze*) uskrømtet Tro mere end hundred Centner**) kjødelig Visdom. Have I intet Andet, naar I skulle vandre fra Forfængeligheden over i Evigheden, end Eders naturlige Gaver og verdslige Kløgt, saa er det ikke anderledes med Eder end om et Menneske, der skulde vandre gjennem en tør Sandørken, vilde fylde sin Randsel eller Reisepose med Vind og stole derpaa som paa et godt Forraad. En enfoldig Christen, som man intet har vidst at sige af i Verden, men som i en sand Tro har hængt ved sin Jesus, hjerteligen elsket Ham og med Alvor og Iver beflittet sig paa at efterfølge Ham i et helligt Levnet, vil da være bedre faren end I, som man har anseet for Verdens Lys og Undere og henregnet til de Anseligste og Berømteste.

§ 32. Saa ser nu til, I kloge Statsmænd, at I ikke blot ere vel erfarne i verdslige Sager, til Menneskers Tjeneste, men ogsaa i de Ting, som angaa Christi Rige indeni Eder og Haabet om det evige, himmelske Rige, og lader Eders verdslige Visdom være Jesu Christi Enfoldighed underdanig! Foragter ikke i Eders nuværende Høihed den korsfæstede Herres Jesu Ringhed; ellers vilde I falde i den evige Afgrund. Hvad hjælper det, at I ved Eders kloge Raad erhverve Eder Herregunst, stor Ære og meget Gods, aldenstund I ikke kunne forblive i saadan Værdighed, men skulle herfra og maa forlade Alt i Verden? Hvad hjalp det Akitofel, at han var i saa høi Anseelse for sin Visdom, saa at „naar han gav et Raad, var det, ligesom om man havde adspurgt Gud om en Ting," aldenstund han endte med Fortvivlelse og en skjændselsfuld Død? (2 Sam. 16, 23; 17, 23). Er det ikke en deilig Visdom, som taber det Vigtigste og det, som det mest kommer an paa, afsigte? Er det ikke et deiligt Lys, som fører dem, der følge det, i Fordærvelse og Fordømmelse? Luther siger: Jeg har kjendt flere store Doktorer,*) som man holdt for Verdens Lys og som var i stor Anseelse hos Herrer og Fyrster, men som, da den Stund kom, at de skulde dø, begyndte at sige: „Ak, Herre Gud, den, som havde været en Svinerøgter!" En vis Hofmand beklagede paa sit Yderste, at han, som i sin Livstid havde skrevet saamange Ris Papir fulde til sin Herres Tjeneste, ikke havde anvendt en eneste Bog Papir til gudelige Ting og sin Samvittigheds Fred, og at der saaledes nu, da han skulde skilles herfra, var stort Urede i hans Sjels Regnskab med Gud. Seer vel til, I, som nu ere høit paa Straa, at det ikke engang gaar Eder ligedan, og at I ikke for seent komme til Erkjendelse af at al Eders Visdom var Daarlighed!

§ 33. Ser til, I berømte Lærere ved høiere og lavere Skoler, I lærde Doktorer og Magistre,**) at I fremfor Alting tragter efter at Eders Navne formedelst Eders Tro og Gudsfrygt blive bekjendte og optegnede i Himmelen! Beder Gud daglig, at han vil hellige og velsigne Eders naturlige Gaver, Eders Lærdom og Videnskaber og i Naade bruge dem til sin Tjeneste!

*) en Unze: en Apothekervægt, som udgjør 2 Lod.
**) et Centner: hundred Pund.

*) Jfr. 2den Del, Side 327, Anm.
**) Magister, en Værdighed ved udenlandske Universiteter, som er lavere end Doktor-Værdigheden.

Beder Ham, at Han vil oplyse Eders Hjerter med sit Naadeslys og benaade Eder med en sand og levende Jesu Christi Kundskab! Lægger daglig Eders Doktor- og Magister-Hat*), Eders Navn og Ry, Eders Kundskaber, Eders Gaver, Eders Anseelse tilligemed Eders Hjerter ned for Jesu Christi, den Korsfæstedes, Fødder, og beder Ham, at Han vil lade sit hellige Ansigts Naadesskin falde i Eders Hjerter, hellige Eder ganske og aldeles og gjøre Eder til sin Barmhjertigheds Kar og sin Naades Redskaber! Gaar daglig i den Hellig Aands Skole og lærer ret at kjende Eder selv, Eders Gud og Verden! Øver Eder selv til Gudfrygtighed, der er nyttig til alle Ting og har Forjættelse baade for det Liv, som nu er, og for det tilkommende! Lader al Eders Læsning, Skrivning, Disputering, Fortolkning osv. sigte til Guds Ære, til Næstens Tjeneste og til Gudfrygtighedens Fremme og være krydret og mildnet med og ved Jesu Christi Kjærlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Enfoldighed, Renhed, Nøisomhed! Denne Verdens Visdom, Viden, Lærdom maa ikke være Andet end Troens og Gudfrygtighedens Tjenere. Lærdommen kan vel være som en Ring, man bærer paa Fingeren til en Prydelse; men Christus, den Korsfæstede, maa dog være denne Rings Ædelsten, der giver den dens Glands og Værdi. Denne Verdens Videnskaber maa være som den første Farve, Farverne pleie at give et Stykke Tøi, forat den rette Hovedfarve siden kan fæste sig desto bedre derpaa. De maa være ligesom Murernes og andre Haandværkeres Stilladser til at opføre Jesu Christi Kundskabs og Kjærligheds Bygning; men dog maa de tilsidst nedbrydes, forglemmes og bortskaffes og Troen alene blive tilbage og saliggjøre. Og siden Gud og Kirken har betroet Eder Lærere sin kostbare Planteskole, nemlig Ungdommens Opdragelse, saa ser til, at I give flittigt Agt paa den og ikke lade de deiligste Blomster, de ædleste Urter og frugtbareste unge Træer kvæles af Ukruddet! Ser til, at I ikke blot opdrage lærde, men ogsaa gudfrygtige, ikke blot kløgtige, men ogsaa aandrige Mennesker**). Indblander stedse Paamindelser om Forfængeligheden og Evigheden i Eders Undervisning, og foregaar Ungdommen med Eders Exempel i Gudfrygtighed! osv.

§ 34. Ser vel til, I Kirkens Præster og Tjenere, at I Intet foretage Eder i Eders høie Embede uden dette indre Naadeslys, og tænker ikke, at det staar i Eders Magt at udrette Noget, — at I med Eders Lærdom, Dygtighed, Veltalenhed og Visdom kunne opholde, regjere og opbygge Kirken og forstyrre Djævelens Rige! Ak nei! Gud, Jesus, Hans Aand og Naade maa være Alt og gjøre Alt; I maa være Intet og mere og mere blive Intet, efter Johannes den Døbers Udsagn: „Ham (Jesus) bør at voxe, men mig at forringes" (Joh. 3, 30). Alle Prædikener, som ikke ere affattede ved dette himmelske Lys og ikke holdes i samme, ere vandløse Skyer. Al menneskelig Visdom og Veltalenhed paa Prædikestolen, der er uden Jesu Aand og Lys, er det Samme, som et malet Bord, prydet med Brød og Frugter, er for et sultent og en malet Kilde for et tørstigt Menneske. Al Ivrighed, al Skjænden og Straffetale uden Naade, uden Sagtmodighed og Ydmyghed er ligesom et Bøsseskud, der affyres med løst Krud uden Kugle. En Christi Tjeners Prædikener, Skrifter, Trøstetaler og Irettesættelser maa

*) Et eget Slags Hatte, der ere Tegn paa hine Værdigheder.

**) Ved aandrige Mennesker forstaar Scriver, som man let ser, overalt Mennesker, der er begavede med Guds Aand, og ikke, efter Verdens almindelige Talebrug, Mennesker, der ere udrustede med glimrende naturlige Gaver. O. A.

ikke udflyde af Verdens, men af Guds Aand; de maa ikke smage saameget af verdslig, som af himmelsk Visdom, ikke af Kjødet, af Ærgjerrighed, af Selviskhed og Indbildskhed, men af Jesu Aand, af Tro og Kjærlighed, af Ydmyghed, Sagtmodighed og Gudhengivenhed. „Vi maa ikke vandre i kjødelig Visdom her i Verden, men i Enfoldighed og Retsindighed for Gud; vi maa tale som af Gud og for Guds Aasyn i Christo“ (2 Kor. 1, 12; 2, 17). Jesus Christus maa oplyse os, fylde vore Hjerter med himmelsk Visdom og Kraft, med opbyggelige Tanker, føre vor Pen, styre vor Tunge, tale og virke igjennem os. Det er en daarlig Prædikant, der skrider til at undervise i den Menighed, som Gud har forhvervet med sit eget Blod, førend han har kastet sig ned for den korsfæstede Herres Jesu Fødder, ofret Ham sit Hjerte, sin Tunge, sin Forstand og alle sine Sjels- og Legemskræfter og overgivet sig til Hans hellige Tjeneste. Det er en taabelig Gartner, der vil vande Blomsterne i den hede Sommertid med en Haugesprøite, forinden han har været ved Brønden eller Elven med den og fyldt den, og det er en uduelig Prædikant, der vil undervise Menigheden med Frugt og Nytte, førend han har været hos den Herre Jesus, øst af Hans Vunder, af Hans Ord og Naade og dermed fyldt sit Hjerte. Hvorledes kan d e n lyse for Andre, som ikke har tændt sit Blus ved Ilden?

§ 35. I unge Mennesker, som ved høie og lave Skoler tragte efter Visdom, Videnskaber, Kundskaber og Sprog, stræber med Alvor og Iver at naa Eders Maal, og ser til, at I anvende Eders Tid vel! Tænk, hvilket tungt Ansvar I paadrage Eder, om I tilbringe Eders Dages Blomst med Lediggang, Svir, Fraadseri, Dans, Spil, Komplimentering, Alamodisering*), Kurtisering**) og andre syndige Daarskaber, bortødsle Eders Forældres Sved og Blod og tilintetgjøre Eders Fædrelands Haab! Men tror dog ikke, at det er nok, at I have brugt Eders naturlige Gaver vel og drevet det vidt i allehaande Kunster og Videnskaber! Naar I vide Alt, hvad Verden kan lære Eder, saa staar endnu det Vigtigste tilbage, nemlig den himmelske Visdom, den saliggjørende Kundskab om Jesus Christus, Troens Kunst, Kjærlighedens Lov, Gudfrygtighedens Øvelse, den Videnskab at dø salig. Med de andre Ting kunne I gjøre Eder yndede af Verden; men uden disse kunne I ikke behage Gud. Hvad hjælper det imidlertid, om I behage Verden og ere en Vederstyggelighed for Gud? Saa beder nu Gud daglig i Jesu Christi Navn, at Han vil oplyse Eders Hjerter med sit himmelske Naadeslys, hellige og velsigne Eders Flid og Arbeide og efter sit Velbehag berede Eder til sin hellige Tjeneste! Beflitter Eder altid paa at have en uskadt Samvittighed baade for Gud og Mennesker! Vandrer i Frygt for Gud! Tænker ofte paa Eders Daabspagt! Lever i Ydmyghed, Sagtmodighed, Kyskhed, Maadehold, og bevarer Eder ubesmittede af Verdens nuværende ugudelige Væsen! I ere Kirkens N a s i r æ e r e, Guds Trolovede, afsondrede til Hans hellige Tjeneste. I ere d e u n g e T r æ e r, af hvilke saamange enfoldige Sjele vente sig mange Lærdommens, Trøstens og Opbyggelsens Frugter. Beder derfor hver Dag inderligen om et fornyet, oplyst, gudfrygtigt Hjerte, og beflitter Eder paa en hellig Omgjængelse; sukker uafladeligen med Vismanden: „Mine Fædres Gud og Barmhjertigheds Herre! giv mig den Visdom, som stedse er ved din Throne; thi jeg er et skrøbeligt Menneske og som har en stakket Tid og er for ringe i

*) Modesyge.
**) Opvartning for og Lefleri med Fruentimmerne.

Forstand paa Dom og Love. Thi om der end var nogen Fuldkommen blandt Menneskets Børn, saa regnes han dog for intet, dersom den Visdom, som kommer fra Dig, er borte. Udsend den fra de hellige Himle og fra din Herligheds Throne; send den, at den kan være tilstede og arbeide med mig, og at jeg kan forstaa, hvad der er Dig velbehageligt!" (Visd. 9, 1. 4. 5. 6. 10).

§ 36. Og nu I, I kløgtige Handelsmænd, I Kunstnere, I Haandværkere, som ere meget færdige og dygtige i Eders Gjerning, som have mange gode Indfald og gjøre mange sindrige Opfindelser og ved Eders Kunst og Indsigt vinde et berømt Navn, Rigdom, Gunst og Ære, hvad hjælper Eders Visdom og kløgtige Forstand Eder, naar I intet kjende til den himmelske Visdom, og naar Guds Naadeslys ikke oplyser Eders Hjerter? Hvad hjælper det Eder, at I forstaa Eder paa al Slags Handel, — at hver Post bringer Eder mange Breve, Skibene og Vognene meget Gods og Eders daglige Erhverv mange Penge og stor Fordel, naar I ikke vide, hvorledes man skal samhandle med Gud i Christo Jesu om Himmelen og Saligheden, — naar I ikke vide, hvilken Vinding Gudsfrygt, Nøisomhed og en salig Død føre med sig (1 Tim. 6, 6; Filipp. 1, 22), — naar I ikke føre Eders Samvittigheds Bøger rigtigt og ikke vide af nogen Post, som gaar til Himmelen og fra Himmelen, — naar I ingen Midler kjende til at bruge Eders Penge saaledes, at I ogsaa kunne nyde Godt af dem efter dette Liv, — naar I ikke forstaa at trække nogen Vexel paa Himmelen? Alt, hvad I handle og vinde, Alt, hvad I stride og slide, Alt hvad I skrive og regne, saa ender det dog med Døden og Evigheden. Hvad Godt ville I da have af alle disse Ting, om I have borthandlet og glemt og forsømt Eders Salighed? Hvad gavner det, I Menneskebørn, at I kunne male, skjære, ridse, virke og brodere smukt og kunstigt, arbeide kunstigt i Guld og i Sølv og i Kobber, udhugge og indfatte kunstigt i Sten, tømre, bygge og gjøre allehaande Gjerning i Træ (2 Mos. 31, 4. 5), naar I ikke bestræbe Eder for at Jesu Christi Billede kan være at se i Eders Hjerter og Eders hele Liv og Levnet, — naar I ikke forstaa Eder paa Troens Gjerning, Kjærlighedens Arbeide og Taalmodighedens og Haabets Opbyggelse (1 Thess. 1, 3), — naar I ikke forstaa at istandbringe noget Værk, som kan følge med Eder, naar I skulle vandre fra Tiden over i Evigheden? Albert med Tilnavn den Store, Biskop i Regensburg, havde forfærdiget et kunstigt Billede og forsynet det med et Uhrværk, saaledes at det ei alene kunne røre og bevæge sig, men ogsaa frembringe og udtale enkelte Ord. Da nu engang den berømte Lærer Thomas af Aqvino besøgte ham og af Biskoppen blev ført ind i det Kammer, hvor det kunstige Billede stod, var dette stillet saaledes, at det med høi og tydelig Røst hilste og modtog ham. Thomas blev forskrækket herover, og da han maaske antog, at det var et Trolddomsværk, slog han Billedet istykker med en Stok, hvorpaa Biskop Albert sagde til ham: Du har i et Øieblik sønderslaaet et Værk, som jeg har pønset og arbeidet paa i tredive Aar. Saaledes er det ogsaa med alle Verdens kunstige Værker og Arbeider; der vil komme en Tid, da de alle skulle forgaa. Ve da Enhver, som intet Andet har at stole paa! Saa arbeider da med al Flid og Kunst, I berømte Mestere i allehaande Gjerning, men for Evigheden! Da den berømte græske Maler Xeuxes brugte temmelig lang Tid til et af sine Værker, og man spurgte ham, hvad Aarsagen hertil var, gav han til Svar: „Jeg maler for Evigheden*)."

*) Jfr. ovenfor, Side 260.

som om han vilde sige: Jeg haaber, at mit Arbeide ikke ligesom andre simple Smøreres Klude strax skal blive bortkastet og foragtet, men at det formedelst den Kunst, som er nedlagt deri, længe, ja indtil den sildige Efterslægt skal vorde bevaret og holdt i Ære. Langt mere bør en Christen, som tror paa et evigt Liv, forrette alle sine Gjerninger og Arbeider i Frygt for Gud, med Flid og for Evigheden. Thi

Hvor forfæng'lig, hvor forgjæng'lig
Dog al men'skelig Gjerning er!
Alt forsvinder, Alt henrinder.
Gudsfrygt ene Liv os vinder.

§ 37. Skulde nu Nogen under denne Betragtning fornemme en inderlig Attraa efter et saadant Naadelys og spørge efter de Midler, hvorved man kan blive modtagelig derfor, saa siger jeg hertil, at det af hvad der i foregaaende første og anden Del udførligen er afhandlet om den sande Omvendelse, om Troen, om Foreningen med Christo og i Begyndelsen af denne tredie Del om Nødvendigheden af et helligt og gudeligt Levnet tilfulde vil kunne indsees, hvorledes man skal komme til dette ædle Lys. Vi ville her korteligen gjentage Indholdet. For det Første er det nødvendigt, at Mennesket ydmygeligen og smerteligen erkjender sit Hjertets medfødte Blindhed og sin Sjels naturlige Mørke og stedse anraaber Gud om sin Oplysning ved Christum. Denne Regel er overensstemmende med vor Frelsers Ord: „Jeg er kommen til Dom i denne Verden, at de, som ikke se (de, som erkjende sin medfødte Blindhed og længes efter Naadens Lys), skulle vorde seende, og de, som se (som ere stolte af sin kjødelige Visdom og tro at have Nok deri, — de, som holde sig selv for kløgtige, lærde, vise og hellige og saaledes ikke skjøtte om mig, som Verdens Lys), skulle vorde blinde" (Joh. 9, 39), — og atter: „Vare I blinde, da havde I ikke Synd; men nu sige I: vi se; derfor bliver Eders Synd" (V. 41), — og Apostelens: „Ingen bedrage sig selv! dersom Nogen iblandt Eder tykkes sig at være vis i denne Verden, han vorde en Daare, at han kan vorde vis! Thi denne Verdens Visdom er Daarlighed hos Gud" (1 Kor. 3, 18. 19). Om en bekjendt hedensk Filosof ved Navn Demokrit fortælle Historieskriverne, at han med Forsæt blindede sig selv, forat han skulde kunne tænke desto dybsindigere over Visdommen, uden at hindres ved Synet af de udvortes Ting. En sand Christen, der ønsker at se det himmelske Lys og at vorde delagtig i den gudommelige Visdom, maa ogsaa blinde sig selv, tillukke sin Fornufts Øine, agte sig selv for blind, daarlig og elendig, paa det han kan blive oplyst af Gud og ledet ved Hans Øine.

§ 38. Endvidere maa han holde sig til Gud i Christo. Menneskets Sjel er ligesom et Speil; naar den vender sig til det Jordiske, viser sig lutter Skyggeværk deri; men vender den sig imod Himmelen, saa bliver den opfyldt med himmelsk Klarhed. Da Moses havde været en rum Tid paa Bjerget hos Gud, kom han tilbage med skinnende Ansigt (2 Mos. 34, 29). Saaledes blive ogsaa de Sjele, der holde sig stadigt til Gud i Troen, i inderlig Andagt, i Bønnen, i flittig Betragtning af Ordet, mere og mere oplyste og faa et forklaret Sind. Endel lærde Fortolkere holde for, at Gud Herren efter at have skabt Lyset, senere samlede og ligesom indfattede det i Solen, forat denne skulde frembære og meddele det til den ganske Verden. Jeg kan med større Sikkerhed sige, at Gud har meddelt den ganske Verden sit Naadeslys i Christo Jesu og fremstillet ham til et Lys for den. Hertil sigter ogsaa Apostelen, naar han siger: „Gud har ladet Lyset skinne i vore Hjerter til Oplysning af Kundskaben om Guds Her-

lighed i Jesu Christi Aasyn" (2 Kor. 4, 6). Ønsker du nu at vorde oplyst af Gud, saa lad Jesum Christum være dig kjær og Dag og Nat bo i dit Hjerte og Sind. Jo nærmere du er Hans Kors i Troen, des mere Lys og Klarhed vil der skinne i dit Hjerte, osv. For det Tredie maa man ogsaa vandre som et Lysets Barn, intet Samfund have med Mørkets Gjerninger og af Hjertet hade al Ugudelighed. Thi „Retfærdighed har intet Fællesskab med Uret og Lys intet Samfund med Mørke" (2 Kor. 6, 14). Den, som vil skjule sig i en mørk Kjælder eller lukke sine Øine og tilhylle sit Ansigt, maa ikke undre sig over at Solen ikke lyser for ham, og den, som vil hengive sig til Mørkets Gjerninger og tillukke sit Hjerte formedelst forsætlige Synder, han maa ikke finde det besynderligt, at han, uagtet Evangeliet skinner saa klart, dog ikke bliver oplyst, og at han intet ved af den sande, levende Kundskab om Gud at sige.

§ 39. Et staar endnu tilbage, nemlig at vi ogsaa bruge denne Lære til dermed at trøste de enfoldige, gudfrygtige Hjerter, hvilke det ofte forekommer, at den himmelske Visdom er for høi for dem, og at de Lidet eller Intet kunne fatte deraf, hvor flittigt de end høre Guds Ord, hvor andægtigt de end i sin Enfoldighed bede, hvor meget de end lægge Vind paa den sande Gudfrygtighed, osv. Jeg svarer dig, min Medchristen, og formaner dig hjerteligen, at du ikke maa blive træt, men holde ved i din Gudsfrygt. Det vil ganske vist gaa dig ligesom Moses, hvis Ansigt, efter at han havde været fireti Dage og fireti Nætter paa Bjerget hos Gud, var blevet skinnende, hvilket han dog ikke selv vidste af (2 Mos. 34, 29). Idet de christelige Sjele bestandig holde sig til Gud og sin Jesum, blive de vel mere og mere oplyste og forvandlede efter Jesu Christi Billede fra Herlighed til Herlighed (2 Kor. 3, 18); men alligevel mærke de ikke selv, at nogen Herlighed fra Herrens Aasyn lyser hos dem; thi de ere saa fordybede i sin Jesu Tjeneste, Kjærlighed og Beskuelse, at de glemme sig selv, og de finde Saameget at betragte hos Ham, at de ikke skjøtte om at give Agt paa sig selv. Derhos har den vise Konge med god Grund sagt: „De Retfærdiges Sti (eller Vei) er som et skinnende Lys, der fremgaar og lyser indtil høi Dag" (Ordspr. 4, 18). Ligesom det ikke bliver Dag paa en Gang, men efterhaanden, — først sees Dæmringen, saa Morgenrøden og tilsidst Solens Lys, som dog skinner klart om Middagen, — saaledes forholder det sig ogsaa med de Troendes Kundskab og med deres Sjels Lys. De blive forvandlede fra Herlighed til Herlighed, fra den mindre til den større, indtil de omsider blive fuldkommen oplyste og befriede fra alt Mørke, Noget, som dog først er forbeholdt hint salige Liv. Desuden maa man ogsaa lægge Mærke til at Gud ikke tildeler Enhver lige Meget af dette himmelske Lys, men den Ene Meget, den Anden Lidet (dog Enhver Saameget som er fornødent til Salighed) efter sit Velbehag.

§ 40. Naar det nu tykkes dig, du christelige Sjel, at du hidtil har annammet Lidet eller Intet af det himmelske Lys, saa betænk, at du dog alligevel vandrer i Lyset og som et Lysets Barn hader Mørkets Gjerninger; dit Hjerte hænger jo ved Jesus Christus, den Korsfæstede, og er stedse vendt mod Himmelen og ligesom en Blomst udbredt mod Solen. Saaledes har du allerede det himmelske Lys og ser i Lyset (Naadens Lys) Lyset (Verdens Lys Jesum). Om du nu end ikke saa nøie ved, hvor stort dit Troeslys er, og hvor stort det Skin, som det giver fra sig, saa har du dog den Fordel, at du ikke forgaber dig i

dig selv og speiler dig i dine Gaver, men stedse har dine Øine og dit Hjerte ufravendt fæstede paa Jesum, din Sjels Lys. Thi forlade vi dette Lys og begynde at beskue os selv, saa maa nødvendigvis alt vort Lys blive omskiftet til Mørke. O, hvor godt det er, naar Andre se Glandsen af det guddommelige Lys, som bor i os, skinne i vore Gaver, i vor Andagt, i vor Kjærlighed, Sagtmodighed, Venlighed, Taalmodighed osv., men vi selv intet vide deraf og forundre os, naar andre Mennesker sige, at vi ere et Lys i Herren!

§ 41. Vid derhos, at idet vi dagligen øve os i Troen, i Gudfrygtigheden, i Ordet, i Bønnen, tiltager ogsaa vort Lys Dag for Dag, og det vil i sin Tid befindes, at vi have mere Lys end vi selv troede. Gud har ogsaa saavel i sit Ord som andetsteds mangfoldig bevist, at Han formaar at udruste selv de enfoldigste Mennesker med saadan Visdom og Naade, at de have gjort ei alene den høivise Verden, men endog den snue og underfundige Djævel tilskamme. Somme enfoldige gudfrygtige Hjerter have ved sin stadige Troesøvelse, ved sine Bønner, ved sin Kjærlighed, ved sin Længsel bragt det saa vidt, at de Lærdeste i Verden have maattet forundre sig derover. Kassian fortæller om en Munk ved Navn Theodor, der var saa ulærd, at han ikke kjendte en eneste Bogstav, men som dog besad en saa rig Kundskab om Gud og et saa herligt Naadeslys til at forstaa den hellige Skrift, at selv de lærdeste Mænd paa hans Tid jævnligen spurgte ham tilraads angaaende Forklaringen af dunkle og vanskelige Steder, hvorfor han ogsaa pleiede at sige, at man maatte anvende mere Flid paa et helligt, gudeligt Levnet og paa Udryddelsen af alle vort Kjøds Udyder end paa Læsningen af mange Bøger, osv. Johannes Saubert, en navnkundig Præst i Nyrnberg, fortæller Følgende: For nogle Aar siden levede der paa denne Bys Grund en fattig Bondemand, der hverken kunde læse eller skrive, men som dog havde sine deilige og gudfrygtige Tanker om Herrens Bøn, hvilke han paa Fleres Begjæring lod føre i Pennen og som senere til Manges Forundring bleve befordrede til offentlig Tryk, hvoraf et Eksemplar ogsaa findes i det herværende Stads-Bibliothek*). Han taler deri saaledes: Naar jeg siger: Vor Fader, saa skal jeg derved tænke, at Gud er vor Fader; er Han min Fader, saa bør jeg, som Hans Barn, ogsaa kjende Ham og prise Ham i sand Kjærlighed og Troskab; jeg bør ogsaa glæde mig over at vi have et kosteligt Fædreland i Himmelen, hvorhen vi skulle komme efter dette Liv. Naar jeg siger: „Helliget vorde dit Navn!" saa maa jeg tænke: Dit hellige Navn er ikke hidtil blevet helliget af mig, men snarere vanhelliget, skjændet og bespottet ved min Letsindighed og Ondskab; jeg har ofte paa en letfærdig Maade taget dit Navn i min Mund med Skjælden og Sværgen; derfor beder jeg Dig, at Du vil omvende mit Hjerte, saa at dit Navn kan vorde helliget ved mig og alle christne Mennesker, og at vi maa anraabe Dig om Alt, hvad vi have behov, osv.

§ 42. Dette fortæller jeg, forat hellerikke ringe og enfoldige Mennesker skulle tænke, at de ere udelukkede fra Guds Naadeslys og den Hellig Aands Gaver. Guds Forjættelser ere almindelige: „Jeg vil udgyde Vand paa det Tørstige og Strømme paa det Tørre; jeg vil udgyde min Aand over din Sæd og min Velsignelse over dine Vexter" (Esai. 44, 3). „Det skal ske herefter, at jeg vil udgyde min Aand over alt Kjød, og Eders Sønner og Eders Døtre skulle profetere. —— Og end over Tje-

*) Bibliothek, o: større Bogsamling.

nere og over Tjenestepiger vil jeg i de samme Dage udgyde min Aand" (Joel. 3, 1. 2). „Min himmelske Fader vil give dem den Hellig Aand, som Ham bede" (Luk. 11, 13). „Hvo, som tror paa mig, af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme" (Joh. 7. 38). Derfor skulle de kun dagligen øve sig i den sande Gudfrygtighed og stedse holde ved med inderlig Bøn, saa og lade Guds Ord være en Lygte for deres Fødder og et Lys for deres Stier; saa vil Dagen mere og mere fremstraale og Morgenstjernen oprinde i deres Hjerter; den Hellig Aand vil herliggjøre Jesum Christum i dem og udruste dem med saadan Visdom og Kraft, at hverken Satan eller Verden med al sin Træskhed skal kunne gjøre dem nogen Skade.

§ 43. Om da et christeligt Hjerte end ikke kan bringe det saa vidt som Andre, saa bør det dog lade sig nøie med sin Guds naadige Velbehag. Kunne vi ikke være høitflyvende Ørne, som nærme sig Solen og med ufravendte Øine stirre ind i den, saa lader os være tilfredse med at være kurrende Duer, der skjule sig i Klippehulerne (Jesu Vunder)! Kunne vi ikke lyse paa Himmelhvælvingen som Stjerner af første eller anden Størrelse, saa lader os være fornøiede med at vi dog finde vor Plads paa (Kirke=) Himmelen og blinke som Stjerner af fjerde eller femte Størrelse! Lader os kun gladeligen og villigen tjene Gud og vor Næste med de Gaver, vi have modtaget, hvad enten de ere store eller smaa! Thi paa hin store Dag vil der ikke blive spurgt saameget efter den Kundskabs, den Indsigts, de Gavers Størrelse, vi have besiddet, som om hvilken Brug vi have gjort deraf. Og lader os slutteligen altid tænke paa de Helliges Arvedel i Lyset, som vi efter dette Liv skulle annamme, og at vi da skulle se vor Gud Ansigt til Ansigt og vorde til Sjel og Legeme gjennemstraalede af Hans herlige Klarhed! Ak, naar skal jeg komme til at skue Guds Aasyn? Gud hjælpe os dertil, for Jesu Christi Skyld! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Femte Prædiken,

hvori dens Forundring over Guds Godhed betragtes.

Ps. 40, 6: Mangfoldige har Du, Herre, min Gud, gjort dine Undergjerninger og dine Tanker imod os; Intet er at ligne med Dig; jeg vil kundgjøre og udsige dem; de ere flere end at man kan tælle dem.

---

§ 1. Det er mærkværdigt, hvad der fortælles af en Historieskriver ved Navn Georg Franze, der var tilstede ved Staden Konstantinopels sidste Beleiring og Erobring af den tyrkiske Keiser Muhamed den Anden i Aaret 1453 efter Christus, nemlig at der viste sig et stort og klart Lys, som fra Himmelen kom over Staden og bedækkede og bestraalede den hele Natten igjennem, saa at ei alene de Christne og Konstantinopels Indvaanere, men ogsaa Tyrkerne og deres Keiser saa det med sine egne Øine, hvilket paa begge Sider blev udtydet som et Tegn paa den Beskjærmelse, hvormed Gud havde omgivet Staden. Som nu Tyrkerne, der allerede havde lidt megen Skade og tilmed vare blevne forskrækkede og modfaldne ved dette Syn, tænke paa at forlade Staden og ophæve Beleiringen, blive de den følgende Aften (Aftenen, før den ynkværdige og blodige Indtagelse gik for sig) var, at det vidunderlige Lys ikke længer, saaledes som før, straalede over Staden, men trak sig tilbage fra den og tilsidst aldeles forsvandt. Ved Synet heraf udraabte de strax med Glæde, at Gud havde forladt de Christne og unddraget dem sin Beskyttelse, hvorpaa de den følgende Dag angrebe og indtoge Staden.

§ 2. Ogsaa denne Gang behagede det den Høieste, ved et synligt Tegn at aabenbare sin naadige Nærværelse og den vældige Beskjærmelse, hvormed Han pleier at holde sin Haand over dem, der frygte Ham, og dette skede udentvivl dels forat opmuntre den beleirede By til sand Omvendelse og tilkjendegive, at Hans Naade endnu hvilede over dem og ikke skulde blive dem negtet, dersom de vilde vende sig til Ham i sand Anger og Bod, dels forat minde Fienderne om at de ikke maatte tro at kunne udrette Noget med sin grumme Magt uden Hans hellige Villie, og at de skulde vide, at hvad der tilkom dem, var alene at fuldbyrde Guds retfærdige Raadslutning, efterat Han havde forladt Staden og overgivet den til Rov og Plyndring. Denne Beretning har temmelig Lighed med hvad der fortælles om den israeli-

tiske Hær, at den nemlig blev overskygget, ført og ledet af en Ildstøtte om Natten og en Skystøtte om Dagen (2 Mos. 14, 19. 20), ligesom ogsaa med hvad den jødiske Historieskriver Josefus fortæller, nemlig at der kort før Staden Jerusalems sidste Beleiring blev seet et klart og stort Lys i Templet, hvilket oplyste den mørke Nat, som om det havde været Dag. Strax derpaa havde en stor, tung Port i Templet, som der ellers maatte tyve Mand til at lukke, opladt sig af sig selv ligesom man ogsaa bestandig havde hørt en Støi i det indre Tempel og strax efter en Røst, som sagde: „Lader os drage herfra!" Det vil forhaabentlig hellerikke være den christelige Læser imod at jeg korteligen anfører, hvad Sebastian Besselmeyer beretter om Staden Magdeburg og dens første Beleiring, der forefaldt i Aarene 1550 og 1551, nemlig at de af Fienden, som bleve tagne tilfange, bestandig og enstemmig udsagde, at hvergang Byens Krigsfolk gjorde Udfald fra Staden, saaes en hvid Rytter, som drog frem i et Stenkasts Afstand foran dem, adskilte Fiendernes Skarer og forfærdede og jog dem paa Flugten, saa at de maatte overlade Seiren til Staden.

§ 3. Heraf uddrage vi for det Første den Lærdom, at Guds Naade og Beskjærmelse er den bedste Fæstning, og at hverken Djævelen eller Verden kan komme dem nær eller tilføie dem noget Ondt, som „sidde i den Høiestes Skjul og overnatte i den Almægtiges Skygge (Ps. 91, 1). De kunne med Glæde sige: Herren er mit Lys og min Frelse; for hvem skulde jeg frygte? Herren er mit Livs stærke Værn; for hvem skulde jeg ræddes?" (Ps. 27, 1). Der fortælles, at en By, som var beleiret af sine Fiender, skikkede Sendebud til en Nabofyrste forat bede om Undsætning, og for nu desto snarere at erholde denne, anførte Affendingerne, at deres By var vel forvaret med Mure, Grave og Taarne og ligeledes temmelig vel forsynet med alle Fornødenheder. Men den vise Fyrste spurgte, om den ogsaa var fast og velforvaret oventil; han mente; om den ogsaa var i Naade hos Gud og stod paa en god Fod med Ham og saaledes var sikret mod Hans Vrede; ellers vilde hans Hjælp være forgjeves. Dette stemmer overens med Davids Ord, naar han siger: „Dersom Herren ikke vogter Staden, saa vaager Vægteren forgjeves" (Ps. 127, 1). Derfor stole Ingen paa verdslig Magt, Rigdom, Fæstninger, Værge og Vaaben; thi det bliver Altsammen til Vand, til en Skygge, til et Halmstraa, saafremt Guds Naade og Beskjærmelse ikke holder sin Haand over os og beskytter os. Lader os ei heller med Synder, Sikkerhed og Ubodfærdighed tvinge den algode Gud til at vige fra os, ligesom Han beklager sig over Jøderne, at de ved sit Afguderi og andre Synder gjorde Ham Staden Jerusalem, som Han dog havde udvalgt til sit Sæde, fremmed og modbydelig, saa Han ikke længer vilde bo der og ikke længer kunde erkjende den for sin (Jer. 19, 4)!

§ 4. Men vi betænke her endvidere, at ei alene Guds Kirke, men ogsaa ethvert gudfrygtigt Hus, ja enhver gudfrygtig Sjel stedse ere overstraalede og omgivne af Guds Naadeslys, — at de allevegne ledsages af de hellige Engle, beskjærmes ved Guds Almagt, regjeres ved Hans Aand og paa alle Steder opholdes og bevares ved hans faderlige Omhu og naadige Forsyn, saa at vi visseligen, om vore Øine bleve opladte ligesom paa Elias Dreng (2 Kong. 6, 17), eller om den guddommelige Godhed skulde behage at vise sig synlig for os, vilde se os allevegne omgivne med et klart Lys; vi skulde se „Guds Lampe skinne over vore Hoveder" (Job 29, 3) og forundre os over at Guds Godhed allevegne følger os, omgiver og bevarer

os (Ps. 23, 6). Det er noget Særdeles, at Guds Naade og Beskjærmelse lader sig fornemme i synlige Tegn; derimod er det noget Almindeligt, at den overalt er tilstede hos de Troende og Gudfrygtige. Jakob blev paa sin Reise ledsaget af to Englehære, saa at han saa dem drage frem paa begge Sider af Veien tilligemed hans Folk (1 Mos. 32, 1). Elisa var omringet af gloende Heste og Vogne, som ei alene han selv, men ogsaa hans Dreng saa (2 Kong. 6, 17). Om Hyrderne, som ved Christi Fødsel vogtede sine Hjorder om Natten paa Marken ved Bethlehem staar der, at „Herrens Klarhed skinnede om dem“ (Luk. 2, 9). Om Ambrosius en gudfrygtig og navnkundig Biskop i Milano i Italien, fortælles, at da den arianske Keiserinde Justina havde befalet en Troldkarl at tage ham afdage ved Helvedaandernes Hjælp og Troldkarlen ogsaa havde sendt disse afsted forat gjøre det, kom de tilbage med uforurettet Sag, idet de foregave, at Biskoppens Bolig havde været allevegne omgiven af en Ild, som de ei engang vovede at nærme sig. Dette er særdeles Begivenheder, hvori Gud til sine Egnes Trøst og Glæde har givet sig øiensynligen tilkjende. Men hvo vil tvivle om at alle troende og gudelskende Sjele omskinnes af Herrens Klarhed, bevogtes og bevares ved Hans Almagt, ledes og føres af Hans Naadeslys? Dette lærer ikke alene Skriften paa mange Steder; men ved dens Veiledning og den Hellig Aands Kraft faa de ogsaa selv sit Sinds Øine opladte, saa at de i Troen se, hvad de legemlige Øine ikke se; de kaste vel ofte med den hellige Stefanus et Blik ind i den aabnede Himmel og smage den tilkommende Verdens Kræfter; men altid vide de dog i Troen, at de ere indesluttede i Guds Naade og Miskundhed, — at Hans Lys stedse skinner om og over deres Hoveder, — at Han allevegne leder dem med sine Øine, regjerer dem ved sin Aand, elsker dem som sine udvalgte Børn og sin dyrebare Eiendom og bevarer dem til Salighed imod Djævelens Magt og Træskhed og Alverdens Ondskab. Heraf opstaar nu den Forundring over Guds ubegribelige Godhed hos dem, om hvilken vi dennegang skulle tale med hinanden. Gud hjælpe os, at det maa ske med Frugt og Nytte formedelst Jesum Christum i den Hellig Aands Kraft! Amen.

§ 5. Hos Guds rettroende Kirke hersker der ingen Tvivl om at den firtiende Psalme, af hvilken vor Textes Ord ere tagne, handler om den Herre Messias og fremstiller Hans Lov og Pris til sin himmelske Fader efter overstandne Lidelser og efter Hans Fienders Overvindelse, ligesom ogsaa Hans Forbøn for sin Kirke osv. Først og fremst vil Han deri lære sine Troende, at de ikke skulle glemme og ringeagte Guds Godheds Undere, hvilke Han har bevist i deres Forløsning, Fornyelse, Styrelse og Opholdelse, saaledes som den utaknemmelige Verden gjør, der ikke finder noget Særdeles eller Underligt i hvad den hører om Guds store Miskundhed og Naade, fordi den hører det saa ofte, men betragter det som noget Simpelt og Almindeligt, der ikke gaar den til Hjerte. Derfor siger Han i hele Kirkens Navn: „Mangfoldige har Du, Herre, min Gud, gjort dine Undergjerninger og dine Tanker imod os. Du har ei alene, vil Han sige, fra Evighed i Naade tænkt paa os, men ogsaa formedelst en underfuld Godhed og stor guddommelig Kraft udført dine Tanker og dit Raad angaaende vor Salighed. Og du har ikke blot en Gang tænkt paa os; men Du tænker endnu bestandig paa os og beviser det ene Under af din Godhed efter det andet imod os; Du fuldbyrder daglig dit Raad os angaaende og aflader ikke at sørge for os; din Miskundhed er hver Dag ny

over os; hvad Du har begyndt, det fuldfører Du og lader os uophørligen se din Almagt, Godhed, Visdom og Herlighed. Hvorledes kunne vi da Andet end prise disse dine Undergjerninger og udbrede dit høilovlige Navns Ære? Heri er nu „den troende Sjels Forundring over Guds Godheds Rigdom" tydeligen fremstillet, og ved Betragtningen heraf vil Meningen af dette Sprog blive os fuldkommen klar.

§ 6. Vi have i forrige Prædiken betragtet den „troende Sjels indvortes Lys," ved hvis Hjælp den betænker og overveier de Velgjerninger, Gud har vist den; nu skulle vi fæste vor Opmærksomhed paa den første Frugt af en saadan Betragtning, nemlig „Forundringen over Guds store Godhed." Naar der sker noget Særdeles til Ens Bedste, som man ikke havde ventet, eller man faar noget Usædvanligt at se, eller man uformodentligen faar et glædeligt Budskab at høre, eller forøvrigt noget Herligt og Kunstigt fremstiller sig for En, saa forundrer man sig. Da Abrahams Tjener, som han havde sendt til Mesopotamien forat skaffe Isak en Hustru, saa Rebekkas Skjønhed og den store Venlighed, hun viste ham, en fremmed og ubekjendt Mand, forundrede han sig (1 Mos. 24, 21). Da den arabiske Dronning hørte og saa al Salomons Visdom og Herlighed, kunde hun ikke tilbageholde sin store Forundring, men udbrød: „Det Ord er sandt, som jeg har hørt i mit Land om dine Sager og din Visdom; du har mere Visdom og Godt end Rygtet er, som jeg hørte" (1 Kong. 10, 4 flg.). Da Folkene i Nazareth hørte vor søde Frelser tale trøsteligt i deres Skole om sit Embede og Rige, „forundrede de sig over de livsalige Ord, som udgik af Hans Mund" (Luk. 4, 22). Da Peter af en Engel paa underfuld Maade var bleven udfriet af Herodes's Fængsel, sagde han med Forundring efter at være kommen til sig selv: „Nu ved jeg i Sandhed, at Herren udsendte sin Engel og udfriede mig" (Ap. Gj. 12, 11). Da de Troende af Omskjærelsen, som vare med Peter i Høvedsmanden Kornelius's Hus, saa, at den „Hellig Aands Gave ogsaa blev udgydt over Hedningerne, bleve de meget forfærdede" eller forundrede (Ap. Gj. 10, 45). Skulde da den troende Sjel kunne Andet end forundre sig, naar den ser Guds Søns ubegribelige Kjærlighed og Hans store Venneselhed, — naar den hører Hans livsalige Ord, som Han taler til dens Trøst, — naar den betragter Guds store Visdom, som Han ved Christum har lagt for Dagen i Forløsningsværket? Skulde den kunne Andet end udraabe: Det er sandt, min Gud, hvad jeg af dit Ord har hørt om din Kjærlighed; den er større end at man kan begribe og udsige den. Naar den i Troen føler sig forvisset om at være frelst fra Satans Vold og overført til Guds Børns herlige Frihed, — at den Hellig Aand tilligemed Guds Kjærlighed er udøst i dens Hjerte, — naar den fornemmer Hans indvortes Vidnesbyrd om dens Barneret, — naar den i Aanden ser, at dens Navn er skrevet i Himmelen, saa kan den jo ikke Andet end udraabe med Forundring: Herre, min Gud! store og mangfoldige har Du gjort dine Undergjerninger og dine Tanker imod os; stor er din Kjærlighed; stor er din Godhed; stor er din Almagt; stor er din Visdom.

§ 7. I den Forundring, vi her tale om, ligger dels en Sammenligning, idet den sammenholder sig selv og sin Gud, Hans Godhed og sin forrige Ondskab, Hans Lys og sit Mørke, Hans Velgjerninger og sine Synder, Hans brændende Kjærlighed med sin egen Koldsindighed, Hans Hoihed og Majestæt med sin egen Ringhed, Hans Omhyggelighed med sin egen Sikkerhed, Hans Alt med sit eget Intet, — dels en høi Vur-

dering af Guds Velgjerninger, idet den ser, at Han ikke har benaadet den med timelig Rigdom, forgjængelig Ære og Verdens flygtige Herlighed, men med aandelige, himmelske og evige Goder, — dels Ydmyghed, idet den erkjender, at Alt, hvad Gud har gjort imod den, har Han ikke gjort paa Grund af dens Fortjeneste, men af lutter Naade og Barmhjertighed, — dels Glæde, idet den ser sig overført i Guds Naades Skjød, i Jesu Christi Samfund, i Englenes og Guds Udvalgtes, Helliges og Elskedes Selskab, i Himmelen, i Saligheden og i sit Hjerte fornemmer en Forsmag paa den evige Glæde, — dels en Opmuntring til Guds Lov og Pris, idet dens Hjerte ved Betragtningen af Guds Godhed saa at sige smelter som en Røgelse paa gloende Kul og ønsker at fortæres i Kjærlighed til Ham, i Hans Lovprisning og Tjeneste.

§ 8. Dette sees ei alene af de Ord af den kongelige Profet, som vi have for os, men ogsaa af mange andre Guds Børns Exempler, som Skriften fremstiller for os. Jakob udbryder ved at betragte den Godhed, Gud havde bevist ham: „Jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har bevist din Tjener“ (1 Mos. 32, 10). Ved at betænke Guds Velgjerninger siger Moses: „Visseligen er Du den, som elsker Folkene; alle deres Hellige ere i din Haand (5 Mos. 33, 3). Med disse samstemmer David: Hvo er jeg, Herre, og hvad er mit Hus, at Du har ført mig hidindtil? Men dette var endnu lidet agtet for dine Øine, Herre, Herre (at Du har bevist mig saameget Godt i det Timelige), saa Du talede og til din Tjeners Hus i det Fjerne (om den Herre Messias og Hans Velgjerninger, om himmelske og evige Ting — 2 Sam. 7, 18. 19). Hvormed skal jeg gjengjælde Herren for alle Hans Velgjerninger imod mig? Herre, hvad er et Menneske, at Du kjender ham, et Menneskes Barn, at Du agter paa ham? Et Menneske er ligt et Aandepust; hans Dage ere som en Skygge, der farer forbi (Ps. 116,12; 144, 3. 4). Af denne Kilde er ogsaa de Ord af Profeten Mika udflydte: „Hvo er en Gud som Du, der borttager Misgjerning og som gaar Overtrædelse forbi for det overblevne af sin Arv?“ (Kap. 7, 18) ligesom ogsaa den gudfrygtige Elisabeths, naar hun siger: „Hvorfra kommer mig det, at min Herres Moder kommer til mig?“ (Luk. 1, 43) og den høitbenaadede Jomfru Marias: „Min Sjel ophøier Herren, og min Aand fryder sig i Gud, min Frelser, fordi Han har seet til sin Tjenerindes Ringhed; thi se, nu herefter skulle alle Slægter prise mig salig“ (V.46—48). Ser her, I gudelskende Sjele, hvad den hellige Forundring er, hvorom vi handle, og hvorledes Kjærlighed, Glæde, Ydmyghed, Lovprisning, Forundring osv. ere sammenblandede i disse de hellige Guds Børns Ord! „Deres Tale er som en Røg af Myrrha og Virak og allehaande Pulver fra Apothekeren“ (Høis. 3, 6).

§ 9. Deres Exempel følger den oplyste Sjel. Den kan ikke noksom forundre sig over Guds Godhed og Kjærlighed; den ved ikke at finde Ord nok til at prise den; dens Hjerte banker høit, og den maa græde af Glæde. Saa er jeg da, siger den, virkeligen et Guds Barn! — har alle mine Synders Forladelse! — er retfærdig for Gud og lever i Guds Søns Samfund! — er en Arving til Himmelen og Salighed! — har Synd, Verden, Djævel og Helvede under mine Fødder! Ak, jeg fattige Barn, hvorledes kommer jeg til denne store Ære og Herlighed? Jeg usle Orm, hvorfra kommer mig denne Salighed? Ak, min Gud, jeg frygtede, at Helvede skulde blive min Lod, og Du skjænker mig Himmelen: Jeg ventede

Forbandelse, og Du kroner mig med Velsignelse! Jeg græd, og Du overøser mig med Glæde og aftørrer hver Taare af mine Øine! Jeg mente at være forstødt fra dine Øine, og din Godhed omfavner mig! Ak, min Gud, hvad har Du seet hos mig, at Du har elsket mig saa høit? Jeg elsker en Blomst, fordi den er elskelig og indtager mig med sine deilige Farver og sin Vellugt, — en Diamant, fordi Du har prydet den med en saa straalende Glands, — Guldet, fordi det er saa nyttigt, — en god Bog, fordi den er fuld af gode Lærdomme og smukke Fortællinger, osv. Men, min Gud, hvad var der hos mig, da Du fattede en saadan Kjærlighed til mig og tog dig af mig? Dog, jeg kommer dine Ord ihu: „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Miskundhed" (Jer. 31, 3). Aarsagen til din Kjærlighed ligger ikke hos mig, men hos Dig; Du elsker, fordi Du er saa god og naadig, og Du er naadig, fordi Du elsker saa meget. Nu, min Gud, jeg forundrer mig mere over din Kjærlighed og Godhed end over Alt, hvad i Verden er, og jeg ved ikke, hvad jeg skal sige, tænke eller gjøre for nogenlunde at lægge for Dagen, hvor dybt din Kjærlighed har trængt ind i mit Hjerte. Min Gud, jeg kan intet Mere gjøre end at sukke og græde Glæde. „Hvad skal David ydermere blive ved at tale til Dig? thi Du, Du kjender din Tjener (din Tjenerinde), Herre, Herre!" (2 Sam. 7,20). Den troende Sjel er i dette Tilfælde lig en fattig Pige, som Gud over al Forventning forunder et lykkeligt og rigt Giftermaal og som efter at være indtraadt i sin Brudgoms ægteskabelige Samfund og i den fælles Besiddelse af alt hans Gods maa græde af Glæde og ikke noksom kan forundre sig over Guds faderlige Forsorg. Tænk dig, hvorledes det fader- og moderløse Pigebarn Esther maa have været tilmode, da hun imod al sin Tanke og Forhaabning saa sig elsket af den store Konge Ahasverus og fik den kongelige Krone paa sit Hoved (Esth. 2, 17); saa ville I nogenlunde kunne fatte, hvorledes den troende Sjel er tilmode, naar den befinder sig i Foreningen og Samfundet med den Herre Jesus, ihvorvel hin Lyksalighed ikke kan sammenlignes med denne.

§ 10. Men til bedre Forklaring af denne Sag vil det være fornødent, at vi særligen betragte nogle af Guds Velgjerninger, som fornemmeligen give den troende Sjel Anledning til Forundring. Der er ingen Tvivl om at Gud, før Han frembragte nogen Skabning, var et i sig selv saligt og fuldkommen tilfreds Væsen, og at Han slet intet behøvede forat berige sig eller forbedre sin Tilstand. Han har i sig selv Fred, Glæde, Kjærlighed, Lys, Visdom, Kraft og Alt og finder Intet udenfor sig, som skulde kunne meddele Ham nogen større Fuldkommenhed. Ikkedestomindre, efterdi Han er et over al Maade godt, kjærligt, mildt Væsen, har Han givet mangehaande Skabninger Liv, blandt hvilke Englene og Menneskene ere de fornemste, og det ere og alene i den Hensigt, at de skulde være Kar, som han kunde fylde med sin Kjærlighed, Miskundhed og Naade. Han har ikke villet beholde sin Glæde, sin Fred, sit Lys, sin Visdom og sin Kraft for sig selv alene, men ogsaa villet i et vist Maal dermed opfylde og lyksaliggjøre sine Skabninger. Han har ikke blot villet være Gud, Kjærligheden og det høieste Gode, men ogsaa kjendes som saadan. Derfor har han ogsaa skabt os Mennesker, nemlig forat Hans ædle Billede skal lyse i os, og forat vi skulde nyde Hans Godhed, Kjærlighed og Glæde i Tid og Evighed. Omendskjønt vi nu, forledede af Satans Træskhed, ved egen Brøde ere faldne i Synd og alskens stor Elendighed, og ihvorvel Han godt kunde have ladet os blive deri, var Hans

Kjærlighed dog saa brændende og Hans Barmhjertighed saa stor, at Han ikke kunde vende sit Hjerte fra os; Hans Kjærlighed nødte og tvang Ham sødeligen, saa at Han maatte forbarme sig over os. Derfor har Han ogsaa skjænket os sin allerkjæreste og enbaarne Søn til en Mægler og Frelser.

§ 11. Her finder nu den troende Sjel overmaade Meget at forundre sig over med Glæde. Den forundrer sig over den Guds Godhed, at Han har fremtraadt fra „sit Lys, til hvilket Ingen kan komme" (1 Tim. 6, 16), og aabenbaret sig gjennem saa mangfoldige herlige Verker af sin Almagt, Visdom og Godhed, — at Han har skabt Menneskene og sat dem midt iblandt sine andre Gjerninger, forat de skulde nyde dem og herske over dem. Den forundrer sig over at Guds Kjærlighed ikke ophørte, da en stor Del af Englene affaldt fra Ham og tillige forførte Mennesket, men at den da først rigtigt brød ud og naaede sin klareste Glands. Et Lys skinner aldrig klarere end i det største Mørke; Diamanten spiller skjønnest, naar den staar paa en sort Grund, og Guds Kjærlighed viser sig herligst ligeoverfor hans Fiender. Derfor siger ogsaa Apostelen: „Gud beviser sin Kjærlighed imod os derved, at Christus er død for os, da vi endnu vare Syndere og Fiender" (Rom. 5, 8. 10). Og denne Kjærlighed til os Mennesker er saa meget større og overordentligere, fordi noget Lignende ikke har vederfarets de faldne Engle, hvilke den retfærdige Gud har ladet forblive i sit Mørke og „holder forvarede til den store" Dags Dom (Juda. V. 6). Hvad der ogsaa gjør Guds Kjærlighed stor og ubegribelig er dette, at Han ikke har sendt en Engel forat forløse Menneskeslægten, ei heller bestemt en Verden fuld af Guld, Sølv, Perler og Ædelstene til Løsepenge for deres Sjele, men hengivet sin allerkjæreste Søn og valgt Hans kostbare Blod til en Betaling for deres Synder, som Sønnen selv siger: „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv" (Joh. 3, 16), og de hellig Apostle: „I ere dyrekjøbte" (1 Kor. 6, 20). „Vider, at I ikke ere forløste med forkrænkelige Ting, Guld eller Sølv, men med Christi dyrebare Blod, som et ustraffeligt og lydløst Lams" (1 Pet. 1, 18. 19).

§ 12. Noget, som ikke er mindre beundringsværdigt ved Guds Kjærlighed og Godhed, er, at den varer fra Evighed til Evighed. Gud har elsket og udvalgt os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt. Med Verdens Begyndelse har Han begyndt at aabenbare den. Han har vedblevet dermed indtil nu, og den vil hvile over de Troende og Udvalgte i al Evighed. Betænker noget nøiere, hvad jeg her siger; saa ville I finde et ubegribeligt Under af Guds Kjærlighed deri. Da vi endnu ikke vare skabte, saa allerede Guds kjærlige Øie os, og Hans Kjærlighed holdt en Protokol eller Bog over vort hele Liv; vi kunde endnu ikke kjende, elske, frygte, prise Ham, fordi vi endnu ikke vare til; men Han elskede os allerede, optegnede vore Navne i sin Bog og besluttede med stor Visdom og Godhed, hvorledes Han fra vort Livs Begyndelse til dets Ende vilde føre, forsørge, beskjærme, velsigne os og hjælpe os gjennem Verden til Himmelen. Hos os var endnu ingen Fortjeneste; men hos Ham var dog allerede Naade og Kjærlighed. Og da vi til den af Ham bestemte Tid begyndte at leve og være i Verden, gav han os ei alene Livet, dannede os med sine Hænder og virkede os i det Skjulte; men Hans Godhed lod sig ogsaa bruge til vor Gjordemoder og Barnepige; „Han drog os frem af Moders Liv;

paa ham (i Hans Skjød) ere vi kastede fra Moders Liv; fra vor Moders Liv har Han været vor Gud" (og vist sig som en god og naadig Gud og Fader imod os — Ps. 22, 10 flg.). Da vi vare fødte, befol Han strax sine Engle at vaage ved vor Vugge, bevare os paa alle vore Veie og bære os paa Hænderne (Ps. 91, 11. 12). Da vi begyndte at gaa, at lege, at stamme, at synde, var Hans Faderøie allevegne fæstet paa os; Hans Miskundhed og Barmhjertighed fulgte os paa alle Steder; Hans Almagt beskjærmede os, og Hans Kjærlighed bar over med alle vore Brøst og søgte at afhjælpe dem. Denne Guds Varetægt og faderlige Omhu vedvarer endnu; Han bliver ikke træt af at sørge for os og gjøre os Godt; Han lader os ofte saa klarligen mærke Hans Omsorg, at vi saa at sige kunne føle derpaa; det er mangengang, som om Han „tager fat med sin Haand" og underviser os om den Vei, vi skulle vælge eller sky. Han kalder ofte ligesom paa os og nævner os over Navn, som han gjorde ved Hagar, Abraham og Andre; vi fornemme Hans Røst i vort Hjerte, naar Han advarer os imod hvad der kan skade os, opmuntrer os til det Gode, trøster og styrker os i Nød og Trængsler (Esai. 41, 9. 13; 8, 11; 43, 1; 1 Mos. 16, 8; 22, 1). Om en fattig, nedbøiet Kvinde, fuld af Sorg og Kummer, forrettede sine Sysler i Nærheden af en stor Herskers Pallads t. Ex. sankede Ved eller plukkede Flis, som Enken i Zarepta (Kong. 17, 10), og imidlertid græd og overlod sig til sin Bedrøvelse, i den Tanke, at intet Menneske saa hende, og hun i det samme hørte en Røst fra Slottet, som kaldte hende over Navn og lovede og tilsagde hende al mulig Naade og Veldædighed, og hun derhos kort efter erfor, at det var Fyrsten eller Kongen selv, som havde kjendt hende og raabt paa hende og tilbudt sig at tage sig af hendes Elendighed, kunde hun da Andet end høiligen forundre sig over at høre sit Navn nævne fra et Sted, hvor hun troede at Ingen lagde Mærke til hende, og over der at finde Deltagelse i sin Kummer? Nu, saaledes gaar det jo ogsaa ofte til med os, idet vi erfare, at vort Navn er vel bekjendt i Himmelen, og at man der ved ligesaa god Besked om alle vore Anliggender som vi selv og tager sig troligen af os. Hvo maa ikke forundre sig herover.

§ 13. Forunderlig bliver Guds Godhed ogsaa derved, at den ikke bliver træt. Vi leve ofte en rum Tid, sexti, sytti, otti Aar, og Gud lader dog hver Morgen sin Godhed være ny over os; det er hver Dag saa nyt for Ham, at Han skal omfavne os med sin Kjærlighed, lede os med sine Øine, forsørge os med al aandelig og legemlig Nødtørst, beskjærme os imod vore Fiender og lyksaliggjøre os med allehaande Velgjerninger, som om han endnu aldrig havde gjort det, og som om det skede for første Gang idag. Menneskene blive ofte snart trætte og kjede; man skal sjelden finde et Hjerte, saa kjærligt, at det vilde pleie en Syg i mange Aar uden Knur og Ulyst eller forsørge en Fattig i lang Tid uden Uvillie; men den kjærlige Gud bliver ikke træt i saamange Aar; ja selv vore mangfoldige Synder og Skrøbeligheder formaa ikke at gjøre Hans Godhed kjed af os. Den har Taalmodighed med os, naar vi snuble; den hjælper os op igjen, naar vi falde; den følger efter os, naar vi blive den utroe og vende den Ryggen; den toer og renser os, naar vi have besmittet vor Daabsklædning; den tager imod os, naar vi med Anger og Bod vende tilbage. Saamegen Møie giver den sig med os, saalænge vi leve, og herom siger en gudfrygtig Theolog*) meget smukt:

*) D. Lütkemann.

„Saalænge vi leve, lader Gud sin Miskundhed være udbredt over os som et Dække (ligesom man opslaar en Himmel eller udbreder et Tæppe over fornemme Personer; han sigter til den kongelige Profets Ord: „Bred (eller bevar) din Miskundhed over (imod) dem, som Dig kjende“ — (Ps. 36, 11); naar vi dø, indsvøber Han os i den og lader sine Engle bære os ind i Hans Sal.“ Hvorhos man ogsaa maa betænke det Under af den guddommelige Kjærlighed, at den varer i al Evighed, saa at vi altid skulle være hos Herren og nyde Hans Herlighed og Salighed uden Ende. Naar Menneskene faa en Ven eller Gjæst i sit Hus, saa er denne dem vel kjær og dyrebar for en Tid; men det varer ikke i Længden, og hvad der fra Først af var en Glæde, bliver tilsidst en Byrde. Derimod vil vor Gud, naar vi gaa ud af Verden og indtræde i Hans himmelske Hus, beholde os hos sig evindeligen og lade os nyde Hans Kjærlighed uden Ophør. Om han havde bestemt tusind eller ti Tusind Aar til vor Salighed, saa var det overflødig nok for os. Men nu har Han forbeholdt os en Evighed af Glæde og Fred. Hvor ubegribelig er dog ikke Guds Godhed! Hvor bundløst er ikke Hans Barmhjertigheds Dyb!

§ 14. Dette er nu de Undere af Guds evige Kjærlighed, hvorover den troende Sjel medrette forundrer sig og ved hvis Betragtning den udraaber: Mangfoldige har Du, Herre, min Gud gjort dine Undergjerninger og Tanker imod os. Intet er at ligne med Dig, hverken i Magt eller Visdom eller Kjærlighed eller Ære og Herlighed. Du er ubegribelig i alle dine Veie og Gjerninger, men isærdeleshed i din Godheds og Barmhjertigheds Gjerninger. Min Gud, Du havde godt kunnet undvære mig, og om ikke jeg var til, saa var der mange Tusind Engle, som kunde ære, prise og tilbede Dig, og vare hellerikke de til, saa vilde dog Intet fattes Dig i din Herlighed og Salighed. Men efter din evige Kjærlighed har det ogsaa behaget Dig at fremdrage mig af mit Intet og fremstille mig for Verden som et Under af din Almagt, Visdom og Godhed. Du har hidtil rigeligen bevist din underfulde Miskundhed imod mig; Du har taget Dig hjerteligen af mig; Du har fra Moders Liv forsørget, beskjærmet og opholdt mig; Du har bevist mig stor Barmhjertighed og Langmodighed; min Fader og min Moder have forladt mig; men Du har draget Omsorg for mig. Jeg har været her og der i Verden; men allevegne har jeg seet din Himmel og Naade over mig og fundet mig ledsaget af din Godhed. Jeg har nu levet saamange Aar her i Verden og ikke tilbragt nogen Time uden din faderlige Varetægt og den virkelige Nydelse af din Godhed. Du har ofte kaldet paa mig, advaret, formanet, trøstet, undervist mig osv. Ak, min Gud! hvo er Du? hvo er jeg? Hvad er dog jeg, at Du agter paa mig, og at Du kommer mig ihu? Jeg har jo ikke først givet Dig Noget, at Du maatte gjengjælde mig det. Ei heller har jeg fortjent Noget af Dig, at Du skulde være pligtig at lønne mig derfor. Hvad kunde jeg fattige Barn gjøre, da jeg endnu ikke var seet i Verden, men vel i din evige Kjærlighed? Og hvad formaar jeg at gjøre nu, da jeg er i Verden? Jeg volder Dig kun Møie og Arbeide; snart mangler jeg dette, snart hint; snart er det ikke rigtigt for mig her, snart ikke der; snart glæder jeg mig over din Miskundhed; snart sukker og græder jeg over Verdens Paatrængenhed; undertiden er jeg mig selv en Byrde og lader mig af Verden forlede til dens Daarskab, osv. Men hvorledes det saa end er med mig, saa kan jeg dog stedse tage min Tilflugt til Dig! hvad enten

jeg kommer Dag eller Nat, — hvad enten jeg kommer i Glæde eller Sorg, — hvad enten jeg kommer med glad eller bedrøvet Samvittighed, saa tager Du imod mig; Du hører mine Bønner, — Du agter paa mine Sukke, — Du tæller mine Taarer, — Du lader min Begjæring behage Dig vel, om den end ofte er barnagtig og enfoldig nok, Du beskjæmmer ikke mit Ansigt, — Du hjælper mig ud af Nøden, beskjærmer mig i Fare, frelser mig fra mine Fiender, tilgiver mig mine Synder, gjør godt igjen, hvad jeg har fordærvet, kort sagt: Du behandler mig som dit Barn. Ak, jeg usle Orm, hvorledes kommer jeg til saadan stor Ære? Hvorledes skal jeg gjengjælde min Gud for alle Hans Velgjerninger imod mig? Ak, min Gud, jeg formaar kun at forundre mig over Dig og din Kjærlighed, græde af Glæde og prise Dig med mine fattige Sukke. Og medrette forundrer jeg mig over at Du finder saadant Behag i disse mine Sukke, som om jeg havde gjort noget Stort.

§ 15. Dernæst forundrer den troende Sjel sig ogsaa over de Undere af Guds Kjærlighed, som aabenbare sig i Gjenløsningsværket, hvilke ere saa mangfoldige og ubegribelige, at de langt overstige dens Tanke og Begreb. Underfuld er Forløserens Person, i hvem den guddommelige og den menneskelige Natur ved et evigt Baand ere forenede. Dette er jo meget mere end om jeg sagde, at Himmelen havde forbundet sig med Jorden og Solen formælet sig med en Jordklump. Thi Himmelen og Solen ere forgjængelige Skabninger saavelsom Jorden, omendskjøndt de have større Herlighed end den. Men at Skaberen forener sig med sin Skabning, Gud med Mennesket, og den, hvem alle Himles Himle ikke kunne omfatte, med et dødeligt Legeme, og det uadskilleligen til en Person, det er et Under over alle Undere. Vi se og høre et Menneske, der er som et andet Menneske i Udseende og Lader, og vi vide, at dette samme Menneske er Gud, høilovet i Evighed! (Rom. 9, 5) Vi se Tjenerskikkelsen (Filipp. 2, 6) og tro, at Guddomsskikkelsen er skjult derunder. Vi rose os medrette af at Guds Søn er bleven et Menneskebarn, vor Broder, vor Immanuel, vor Talsmand, vor Mægler og Saliggjører. Underfuld er ogsaa Maaden hvorpaa Gjenløsningen er udført. Guds evige Søn er i Tiden født af en Jomfru; Herlighedens Herre, som en Kvinde har baaret ni Maaneder under sit Hjerte, kommer til Verden og tager sit første Natteherberge i en Stald og sit første Leie i en Krybbe. Den store Gud er bleven et lidet Barn; det evige Ord kan ikke tale, men kun græde som et andet Barn; alle Tings Opholder, der mætter Alt, hvad der lever, med Velsignelse, søger Næring i sin Moders Bryst; Han, som bærer alle Ting med sin Krafts Ord, Han lader sig bære paa Armene og holde i Skjødet; Han som forsørger Alt, trænger til sin Pleiefaders Omsorg. Dette Barn er et kort Indbegreb af alle Guds Undere, al Hans Kjærlighed, Visdom, Magt og Godhed; i Ham er mere Herlighed end i hele Verden, mere Hellighed end i Jerusalems Tempel og alle andre Templer paa Jorden, mere Kjærlighed end i alle Fædres og Mødres Hjerter, mere Kraft end i alle Verdens Urter og Blomster, mere Rigdom end i alle Skatkammere, mere Trofasthed end hos alle Venner, mere Visdom end hos alle Lærde, mere Aand og Guddommelighed end hos alle Helgener. Det er et Barn, men som dog er Alt, formaar Alt, ved Alt, eier Alt. Udenfor dette Barn er Ingen Noget, Ingen rig, Ingen vis, Ingen hellig, Ingen salig. Det er det Altsammen (Sir.

43, 31); det er al Guds Godhed (2 Mos. 33, 19).

§ 16. Naar nu den christelige, oplyste Sjel overveier denne store Hemmelighed (1 Tim. 3, 16), indser den nok, hvorfor dette Barn længe før det blev født til Verden kaldtes Underlig (Esai. 9, 6), og den siger ofte ved sig selv: Ak, min Frelser, din Manddomsannamelses Hemmelighed er mig altfor høi; jeg kan ikke fatte den. Da Seraferne saa dig sidde paa din høie Throne i din Herlighed, skjulte de sine Ansigter og Fødder med sine Vinger og vare ivrigere beskjæftigede med at prise dine hellige Domme og lovsynge Dig end med at beskue Dig! hvor langt større Aarsag har da ikke jeg, naar jeg betragter Dig liggende i Krybben i din paatagne Menneskenatur og betænke din store ubegribelige Kjærlighed, til istedetfor alt nysgjerrigt Grubleri over denne store Hemmelighed at beundre din Godhed og tilbede dig i Tro og Ydmyghed! O søde Jesus, hvor underfuld er ikke din Fødsel paa Jorden, ved hvilken vi fødes til Himmelen! Hvor underfuld er ikke din Skrøbelighed, ved hvilken Du overvinder Djævelen! Hvor underfuld er ikke din Ringhed, ved hvilken Du erhvervede os Høihed og Barneret hos Gud, din Foragt, ved hvilken Du bringer os til Ære, din Fattigdom, ved hvilken Du skjænker os de himmelske og evige Rigdomme! „Der er ellers intet Nyt under Solen“ (Præd. 1, 9); men dette erkjende alle Engle og Mennesker medrette for noget Nyt! Gud er Menneske, — en Jomfru er hans Moder, og det lille menneskelige Hjerte formaar (i Troen) at rumme den hele Himmel.

§ 17. Den troende Sjel følger sin Jesum videre i sin gudelige Betragtning og dvæler fremdeles med Lyst og stor Forundring ved Hans Gjerninger. (Jeg kan ikke fremstille alt hvad Beundringsværdigt der er i hans Liv, Lidelse og Død; men det vil være nok, at jeg giver de gudelskende Sjele Anledning til hellig Forundring). Den ser Ham ligge paa sit Ansigt i Haugen, bedækket med blodig Sved, kjæmpe med Døden og bede; den ser Ham tagen til Fange af sine Fiender og de Hænder, hvormed Han havde gjort saamange Undergjerninger, bundne med Strikker og Lænker; den ser Ham staa for den geistlige Ret som et Lam iblandt Ulve; den ser Ham i Pilatus's Domhus bunden til en Støtte, hudflettet, tornekronet, bespyttet, slagen med Næver, indhyllet i en Purpurkaabe og fremstillet for hele Folket til et ynkeligt Skuespil; den ser Ham bære sit Kors og føres til Døden; den ser Ham hængende paa Korset midt imellem Misdæderne med gjennemborede Hænder og Fødder; den ser Ham opgive sin Aand og dø. Ved Synet af alt dette tilraaber den Ham med Forundring: Ak, Du Guds evige Søn, hvad er det? Hvorledes skal jeg kunne fatte eller forstaa dette? Du kom til Verden forat gjenopreise Menneskeslægten, og saa ser jeg dig ligge paa dit Ansigt? Du kom forat forløse os fra Satans Baand og Vold, og saa maa jeg se Dig selv tagen tilfange og bunden? Du kom forat befri os fra Guds Dom og den evige Død og Fordommelse, og saa lader Du Dig selv dømme, fordømme og dræbe? Dog, dette er Guds underfulde Raad; dette er din ubegribelige Kjærlighed. Dit Fald er min Opreisning, dine Baand min Frihed, din Skjændsel min Ære, din Angst min Trøst, din Fordømmelse min Frikjendelse, din Forbandelse min Velsignelse, din Død mit Liv. O korsfæstede Jesu, dryppende af Blod, læsket med Galde, saaret med Nagler, kronet med Torner; jeg forundrer mig mere over Dig end over Salomo i al hans Herlighed. Naar jeg ser en Keiser sidde i stor Pragt paa sin Throne, kunde jeg sige med hin fangne Konge: Forfænge-

lighed! Daarskab! Men naar jeg ser Dig hænge paa Korset i dit Blod, saa siger jeg af hjertelig Beundring: O Kjærlighed! o Naade! o Visdom! o Kraft! — Kjærlighed skjult under Vreden, Naade under Retfærdigheden, Visdom under Daarligheden, Kraft under Skrøbeligheden, Liv under Døden! „Lovet være Herren! thi Han har underligen bevist sin Miskundhed imod mig" (Ps. 31, 22).

§ 18. Endelig forundrer den troende Sjel sig over sig selv, over at der er foregaaet en saadan salig Forandring med den, — at den er kommen fra Døden til Livet, — at den istedetfor Forbandelse har faaet Velsignelse, — at den ved Guds Magt er udfriet af Satans Strikker og overført i Jesu Christi Samfund. Den ser og erkjender sin Herlighed, at den er prydet med Jesu Retfærdighed, ophøiet til den sønlige Udkaarelses Storhed og er bleven en Guds Søns Brud og et Tempel for den Hellig Aand, hvis Vidnesbyrd, Trøst, Kraft og Regjering den fornemmer. Den forundrer sig over Naademidlerne til Salighed, over det Ords Kraft, der formaar at fornye og omvende Hjerterne, over Daabspagten, over Herrens Kjærlighedsmaaltid, over Korsets Hemmelighed osv. Den forundrer sig over Guds underfulde Veie og Regjering, hvorved han leder og styrer den selv, Kirken og den hele Verden saaledes, at Hans Orden maa vorde opretholdt selv i den største Uorden, Hans Raad alene fuldført blandt Menneskenes mangehaande Anslag, Idrætter og Gjerninger, Hans skjulte Visdom alene bestaaende blandt saa megen Daarskab, og at Hans Æres og vor Saligheds Facit*) tilsidst maa udkomme af alle Menneskenes underlige og forvirrede Beregninger. Her krydse Glæde, Forundring, Ydmyghed, Andagt, Ærefrygt, Kjærlighed og Pris hverandre, og Sjelen skatter sig lyksalig, at den har en saadan Gud, og siger: „Kommer og ser Guds Gjerninger! forfærdelig er Han i Gjerning imod Menneskenes Børn" (Ps. 66, 5). Jeg har hermed givet en simpel Veiledning og villet opmuntre de hellige Sjele til Forundring over Guds Godhed, og det vil heraf letteligen indsees, hvorfor Skriften saa ofte kalder Gud og Hans Gjerninger underlige (Dom. 13, 18; Esai. 9, 6; Ps. 105, 1. 2; 119, 27. 129; 145, 5).

§ 19. Vi vende hos nu fra Betragtningen af den troende Sjels Forundring over Guds Godhed til den gavnlige Brug af denne Lære. Lader os for det Første prøve os selv efter samme og undersøge hvorledes vi hidtil have agtet paa Guds Godhed, Hans Kjærligheds Undere og alle Hans Velgjerninger, og hvilke Tanker derved ere opstaaede hos os. Ak, ak, hvor store Mangler vil der ikke her findes hos os Alle! Om den ugudelige Verden, der vandrer i Vankundighed, ligesom Dyrene, vil jeg ei engang tale, men sige med David: „Hvor store ere ikke dine Gjerninger, Herre! saare dybe ere dine Tanker. En ufornuftig Mand kjender det ikke, og en Daare forstaar det ikke" (Ps. 92, 6. 7). Verden forstaar ikke Guds Riges Hemmeligheder og Hans Godheds Undere og ved altsaa ikke at vurdere dem. Men at der ogsaa hos de Troende bemærkes store Mangler i saa Henseende, ville de selv ikke benegte. Det søvnagtige, koldsindige, dumme, fordærvede Hjerte anstiller sig ofte altfor taabeligt og barnagtigt ved Betragtningen af den guddommelige Godhed. Vi ere ligesom Børnene, der dagligen nyde sine Forældres Kjærlighed og dog ikke vide at sætte Pris paa den. Ikkedestomindre voxe de dog til under dens Pleie; Forstanden tiltager med Aarene, og de begynde til-

*) Facit, ɔ: Sum, Beløb, hvad man ved Beregning har søgt at udfinde, Udslaget.

sidst nogenlunde at begribe, hvad et Fader- og Moderhjerte er. Ak maatte vi ogsaa under den daglige Nydelse af Guds Godhed voxe i Kundskaben om Ham og nogenlunde lære at sætte Pris paa Hans Kjærlighed! Betænker Eder, I christelige Sjele, om Eders Hjertes Tilstand har været saadan, som her ovenfor efter Guds Ord er fremstillet! Have I ogsaa hidtil overveiet, beundret og med Ydmyghed og Taknemmelighed erkjendt Guds Godhed i Eders Skabelse, Opholdelse, Forløsning, Omvendelse, Styrelse o. a. M.? Hvorledes ere I tilmode, naar man i den hellige Juletid prædiker om Guds Søns Mandomsannammelse, i Fasten om Hans Lidelse og Død, det hele Aar igjennem om den Herre Jesu og alle Hans Undergjerninger? Hvorledes befinder I Eder, naar det Sted bliver forklaret: „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne" (Joh. 3, 16) eller dette: „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig" (ak, sig for mig! — Gal. 2,20), eller dette: „Gud har velsignet os med al aandelig Velsignelse i det Himmelske i Christo, ligesom Han udvalgte os i Ham, før Verdens Grundvold blev lagt" (Efes. 1, 3, 4)? Hvad gjør Hjertet, naar det hører saadanne Ord? O, siger det ved sig selv, det har jeg ofte hørt? det er intet Nyt; det sover; det sysler med sine egne Tanker; det flagrer hid og did og giver ikke Agt paa slige Guds Undere. Det luer og brænder ikke, som det dog burde, ved at komme i Berørelse med saadanne gloende Kul; det er ligesom raa Ved, der ikke vil fatte Ild. Jeg maa sige Sandheden: vi Præster ere selv en medvirkende Aarsag til Nutidens koldsindige Christendom og til at Guds Kjærligheds og Godheds Undere i vore Dage ikke tilbørligen vurderes. Vi ere selv altfor kolde; vi ere selv altfor jordisksindede. Hvor ere nuomstunder Apostlenes Ildtunger og brændende Hjerter? Hvor ere de brændende og skinnende Lys? Hvor er Luthers glødende Aand? Hvor ere de, som ere drukne af Guds Kjærlighed og som med stor Kraft forkynde Guds store Gjerninger? Den største Del prædiker, som det staar i deres Bøger, lader sig nøie, naar blot Timen gaar, søger sin Ære i verdslig Kunst og Visdom og prægtige Ord, erfarer Intet og ved Intet af den Aands Kraft, ved hvilken Guds Kjærlighed udøses i vore Hjerter, øver sig ikke i Troen, tænker ikke over den evige Kjærligheds Undere. Gud forbarme sig! Ak, Herre, raad Du Bod paa alle vore Mangler! „Oplad vore Øine, at vi maa skue Underne af din Lov," (Ps. 119, 18) dit Riges Undere, din Godheds Undere, og vidne derom med stor Kraft!

§ 20. Velan da, I christelige Sjele, lader os idag begynde at sige med David: „Ak, hvor dyrebare ere ikke dine Tanker for mig, o Gud! hvor store ere ikke deres Summer! (Ps. 139, 17). Hvor mangfoldige ere ikke dine Undergjerninger imod os! Intet er at ligne med Dig; jeg vil kundgjøre og udsige dem; de ere flere end at man kan tælle dem." Lader os idag begynde at agte Guds store Godhed, Jesu Christi Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund høiere end Alt, hvad i Verden er, og at overveie de Velgjerninger, Han hidtil har bevist os! Lader os ret ofte sige: Herre, hvo er jeg, og hvo er Du? Du elsker mig, uagtet Du ikke trænger til mig, og uagtet der hos mig er Intet, som fortjener at elskes. Du har hengivet Dig selv for mig. Du har udvalgt mit stakkels syndige Hjerte til din Himmel; det tækkes ikke mig selv, og dog tækkes det Dig! Du er ikke ligesom Solen, der beskinner en Jordklump og ved sin Indflydelse og Virkning gjør den frugtbar; men Du vil selv bo i denne Askehob; Du har udvalgt denne

syndige Sjel til din Brud og Skat. Jeg kaldes og er dit Barn; Du behandler mig som dit Barn; Du elsker mig inderligen; Du forsørger mig rigeligen; Du tugter mig faderligen; Du beskjærmer mig vældigen; Du fører mig underligen, men dog saligen. Jeg er din Arving! Himmelen er min! Jeg og din enbaarne Søn have en og samme Herlighed! Herover forundrer jeg mig, min Gud! „At forstaa dette er mig forunderligt; det er for høit; jeg mægter det ei" (Ps. 139, 6). Jeg maa græde af Glæde. Jeg maa elske Dig. Jeg maa prise Dig. Din Kjærlighed tvinger mig, saa jeg maa udraabe: „Denne er min Gud, og jeg vil gjøre Ham en Bolig, — min Faders Gud, og jeg vil ophøie Ham" (2 Mos. 15, 2).

§ 21. Lader os for Fremtiden ikke forundre os saameget over Noget som over Guds Godhed! Søg ikke i Forfængeligheden Noget at forundre dig over, du christelige Sjel! Betragt Gud, — betragt Jesum, — betragt dig selv, — betragt Guds Gjerninger! saa vil du finde nok at forundre dig over. Forundre dig ikke synderligt over en sindrig Bog, som et kløgtigt verdsligsindet Hoved har udarbeidet; forundre dig heller over dig selv; du er en Bog, der er fuldskreven med Guds Kjærlighed og Godhed. Forundre dig over din Jesum, der har mærket dig med sit Blod, ja tegnet dig paa sine Hænder og indskrevet dit Navn i sit Hjerte. Forundre dig ikke stort over Verdens Visdom, men langt mere over Guds store Visdom ved hvilken Han har udtænkt et saa underfuldt Middel, at Hans Barmhjertighed saavelsom Hans Retfærdighed er bleven fyldestgjort og vi frelste fra Syndedybet. Forundre dig ikke over Verdens Pragt, om du end fik at se en Prinsesse, bærende et Smykke af Ædelstene, som var vurderet til syv Hundred Tusind Daler, men langt heller over de Troendes Prydelse, hvilke straale i Jesu Retfærdighed og ere smykkede med Hans Blod. Forundre dig ikke over Verdens Rigdom; jeg har engang seet en rig Juvelers Skatte, der bestode i Diamanter og Ædelstene, hvormed han havde belagt et temmelig stort Bord og som han værdsatte til mange Tusind Daler; paa et kongeligt Slot har jeg seet allehaande herlige og kostbare Sager; blandt Andet var der en Seng, som var smykket med Gardiner, saa rigt og tæt besatte med Guld, Perler, Diamanter og Rubiner, at jeg ikke var istand til med den ene Haand at løfte det ene af dem, som jeg vilde beskue noget nøiere, men maatte tage den anden til Hjælp, saasom det hele kongelige Vaaben var saare herligt og kunstigt broderet derpaa. Dengang forundrede jeg mig over saadan Herlighed; thi jeg var ung og forstod mig endnu ikke rigtigt paa Guds Godheds Undere. Nu ved jeg ikke, om jeg vilde beundre saadan Pragt synderligt; thi hvad er dette og alt Andet imod Guds Naades overvættes Rigdom i Godhed mod os i Christo Jesu? (Efes. 2, 7), hvad er det imod den Herlighed og Salighed, som Gud har beredt og opbevarer i sit Hus til dem, som Ham elske? For en Christen maa alle Ting, hvormed Verden gjør sig stor, være smaa og ringe; thi han ved, at Intet kan sammenlignes med hans Frelsers, den Herres Jesu store Kjærlighed. Jeg har ofte forundret mig over Kong Davids Ord: „Jeg skal skue dit Ansigt i Retfærdighed; naar jeg opvaagner, skal jeg mættes ved din Skikkelse" (Ps. 17, 15). Han erklærer her tydeligen, at han ikke kunde blive mæt i dette Liv; intet timeligt Gods kunde tilfredsstille hans Sjel. Man ved, at han var en overmaade rig Herre, og at han alene til Tempelbygningen efterlod sig mange Millioner Guld og Sølv. Dog, alt dette Gods og al hans kongelige Herlighed formaaede ikke at mætte hans Hjerte;

han længedes stedse efter Guds Naade og efter Hans Beskuelse i det evige Liv.

§ 22. Forundre dig ikke, du christelige Sjel, naar du ser noget Nyt, Kunstigt og Ualmindeligt, som Menneskehaand, menneskelig Kløgt og Kunst har frembragt, især naar det sigter til Pragt og Hovmod. Naar vi se en prægtig Bygning, et skjønt Slot, et velbygget og allevegne med kostbart Bohave opfyldt Hus, saa lader os ikke holde det for noget Stort, men tænke paa hvad vor Frelser sagde, da en af Hans Disciple viste Ham den prægtige Tempelbygning i Jerusalem og udbrød: „Mester, se, hvilke Stene og hvilke Bygninger! Ser du disse store Bygninger?" svarede Han: „der skal ikke lades Sten paa Sten, som jo skal nedbrydes" (Mark. 13, 1. 2). Om den hellige Bernhard fortælles, at han pleiede at fordybe sig saa aldeles i Betragtningen af aandelige og himmelske Ting, at han ikke agtede paa de timelige Ting, som vare omkring ham. Saaledes red han en temmelig lang Vei paa en smuk Sadel og havde dog ikke seet paa den; han boede et helt Aar i en Celle eller et Klosterkammer, der var prydet med en udskaaren Paneling, og dog havde han ikke lagt Mærke dertil og vidste ikke, enten Værelset var saaledes panelet eller ei. Saaledes bor en Christens Hjerte være; det maa leve i Verden og til sin Nødtørft betjene sig af de verdslige Ting, men dog ikke skjænke dem nogen synderlig Opmærksomhed eller anse dem for noget Kosteligt. En Christen maa fremfor Alt betragte den Bygning, som Gud har opført „paa Apostlenes og Profeternes Grundvold, hvor Jesus Christus selv er Hjørnestenen, paa hvilken den ganske Bygning sammenføiet voxer til et helligt Tempel i Herren, til en Guds Bolig i Aanden" (Efes. 2, 20 flg.), og den, om hvilken Apostlen siger: „Vi vide, at dersom vor Hyttes jordiske Hus nedbrydes, saa have vi en Bygning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himlene" (2 Kor. 5, 1), saavelsom den herlige Stad, der er beredt i Himmelen, — „som har Guds Herlighed, — hvis Mure ere af Ædelstene og dens Porte af Perler" (Aab. 21, 10 flg.). For en Christen er det lige meget, om hans Bolig er pragtfuld, hans Bohave kostbart og hans Tjenerskab anseligt, eller om Alt kun er simpelt og foragteligt i Verdens Øine, naar han kun er vis paa at hans Hjerte er en Guds Bolig og et Tempel for den Hellig Aand. Han søger ikke større Bekvemmelighed end fornøden er forat gjøre ham mere skikket til Guds og Næstens Tjeneste. Han vil letteligen tage tiltakke med en Hytte, hvori han opholder sig en Tidlang ligesom i et Herberge, fordi han ved, at han her er en Fremmed og engang paa Guds Vink maa forlade Alt og vandre over i Evigheden. Han tager det ikke saa nøie med hvordan hans Seng er, naar han kun deri kan hvile sit trætte Legeme, efterdi han ved, at hans Sjels Hvile er i Guds Naadesskjød, og fordi Han først venter at finde den rette Hvile i Himmelen. Ham er det ligegyldigt, enten han æder eller drikker af et Sølvkar eller et Lerkar, naar han kun er vis paa at han er et Redskab for Guds Naade og et Kar for Hans Barmhjertighed. Vistnok er det ikke nødvendigt, at en Christen skal frasige sig al Renlighed og Bekvemmelighed; men han maa dog ikke agte Noget af hvad han eier, for stort og kosteligt, ei heller beundre Verdens Overflod og Overdaadighed, langt mindre anse sig for ulykkelig, naar han ikke kan følge med den og lade sig opvarte efter dens Vis. De aandelige og himmelske Ting maa være saa store og herlige i hans Øine, at han ikke skjøtter om de jordiske, naar han har dem, og ikke længes efter dem, naar han ikke har dem; han har altid fuldt op i sin Jesus, i

Hans Naade og Kjærlighed, i Barneretten hos Gud, i den Hellig Aands Trøst, i det evige Livs Haab og Forsmag.

§ 23. Verden forundrer sig over et kunstigt malet Billede og vurderer det mangengang til flere Hundred Daler. En sand Christen derimod bør neppe værdige det Saameget som at betragte det, medmindre det maatte fremstille noget Aandeligt og Opbyggeligt. Han forundrer sig langt mere over et stakkels gudfrygtigt Menneske, hvori han ser et Billede af sin Jesus og som han for Hans Skyld elsker og ærer; ja han forundrer sig over at Verden ofte koster hundred, ja tusind Daler paa et livløst Billede og ingen Pris sætter paa den Herres Jesu levende Billeder, de gudfrygtige, ihvorvel fattige Mennesker, men derimod ofte volder dem Trængsel og Bedrøvelse. Verden beundrer et kunstigt Uhr og betaler mange Penge derfor; en Christen finder ogsaa Behag deri og betjener sig af det til Tidens Inddeling, forat han kan bruge sine Timer vel; men han forundrer sig derimod over det store Verdensuhr, som Gud har forfærdiget og indrettet saa nøiagtigt og hvori Han saaledes har forbundet den ene Aarsag med den anden, den ene Kraft og Virkning med den anden, at Alt hidtil har holdt sig i Gang, at Alt sker i sin Tid efter den Høiestes Villie, og at alle Mennesker, selv de Største og Vældigste, endog mod sin Villie og sit Vidende maa rette sig derefter, — jeg mener Guds Forsyn og Regjering, der forekommer de troende og gudfrygtige Sjele saa beundringsværdig og trøstelig, at de ved Siden deraf holde al Verdens Kunst og Visdom for Daarlighed. Verden beundrer et kunstigt Fyrværkeri, de Kugler, som brænde under Vandet, der aabne sig i Luften og med en hvid, klar og skjøn Lue fremstille de smukkeste Stjerner, ja endog Kroner, Vaaben og store Herrers Navne. En Christen derimod ved snart ikke, om han skal le eller græde derad; han kunde le over at Verden søger en Glæde og Herlighed i saadanne Ting, der give en saa træffende Afbildning paa dens forfængelige Væsen, saasom Menneskene, selv de Store og Vældige, jo ikke ere Andet end slige Raketter, der blusse, brænde, stige i Veiret, surre, lyse og sværme omkring en Tidlang og tilsidst, efterat de i saadan Virksomhed have fortæret og ødelagt sig selv, falde ned og forgaa. Græde kunde han over at man paa slige forfængelige Ting anvender saamange Penge, hvormed man kunde have lettet og glædet saamangt et fattigt, sygt, sukkende og bedrøvet Hjerte. Men han har selv en anden Ild, som han forundrer sig over, nemlig Guds Kjærlighed i dens mangfoldige trøsterige Virkninger; den fremstiller ofte for ham hans Navn skrevet paa Himmelen, blandt Stjernerne og lader ham i Aanden og Troen skue de smaa yndige Ildsluer, de hellige Engle, og den himmelske Herlighed. Jeg ved et Exempel, en christelig Præst, der havde en eneste liden Søn, hvem han elskede som sit eget Hjerte. Hver Nat havde han ham liggende ved Siden af sin Seng i en Vugge og vænnede ham til Bøn og allehaande gode Tanker. Efterat han nu engang om Aftenen havde ladet Barnet bede og velsignet det, vilde han, før han sov ind, af faderlig Omhyggelighed endnu engang se til det, om det laa godt osv., og bliver i det Samme var, at en Mængde smaa klartskinnende, yndige Luer legede som Snefnug over Barnets Hoved, hvilket Syn glædede ham saaledes og forekom ham saa deiligt, at han ikke vidste i sit hele Liv at have seet Noget, som kunde sættes i Ligning dermed, hvorfor han senere ofte pleiede at sige, at han vilde give mange

Penge til (hvorvel han, som Tilfældet gjerne er med Christi Tjenere, ikke var rig), dersom det endnu engang maatte forundes ham at faa denne yndige Leg at se. Han betragtede det med Glæde et halvt Kvarters Tid og vidste ikke selv, hvorledes han var tilmode; imidlertid betydede det, at dette gudfrygtige Barn snart skulde dø og komme til at lege blandt de hellige Engle i Klarhed og Herlighed. Jeg ved ogsaa, at noget Lignende vederfores en anden gudfrygtig Præst; som han nemlig en Morgenstund, da han var tidligt oppe forat studere, stod og bad i et aabent Vindu, blev han var en deilig Ild, som for forbi ham og som han selv udtydede om sin Bortgang fra Verden og som et Varsel om at han snart skulde blive hentet hjem paa Elias's Vogn, saaledes som det ogsaa nogle Uger efter indtraf. Om den gudfrygtige Theolog Hieronymus Weller, der levede paa Luthers Tid, fortælles, at da han kort før sit Endeligt laa i sin Seng og sov sødeligen, blev han af sin Søn og sin Tjener seet omringet af Luer, ligesom om Sengen stod i Brand; da de nu løb til og vakte ham og fortalte ham, hvad de havde seet, sagde han: Det er de hellige Engle, der ere omkring os, osv. Disse Fyrværkerier ere de Troendes og Gudfrygtiges Forlystelse, og deri finde de større Glæde end Verden i al sin Herlighed.

§ 24. Verden forundrer sig over de kunstige og sirlige Vandspring, hvorved Vandet tvinges til at tjene Menneskets Lyst. Man bringer det til i Skikkelse af et fint, mildt Regn ligesom at falde ned fra Skyerne, saa at Solen speiler sig i Draaberne og danner Regnbuer deri, — til at udbrede sig som et tyndt Seil, der svæver over et Lys, dog uden at slukke det, — til at sætte Figurer i Bevægelse, hvis Munde ei alene udsprøite Vand, men ogsaa sukke som Sørgmodige, synge som Glade og brøle som Affindige, — til uafladeligen at holde en Kugle svævende i Luften, saa at den ikke falder ned, og Deslige. Men en sand Christen ved, at ogsaa dette hører med til Forfængeligheden og gaar ind under Apostelens Udsagn, „at Skabningen er Forfængeligheden underlagt, ihvorvel mod sin Villie, og at den sukker og ængstes under dette Aag“ (Rom. 8, 20. 21). Derimod forundrer han sig over Livsens Vand, som udspringer af det evige Dyb og som fra Jesu Vunder flyder ind i alle troende Hjerter og vederkvæger dem med sød Trøst, styrker dem med guddommelig Kraft, fylder dem med himmelsk Visdom og gjør dem skikkede til at tjene Gud og Næsten. Jeg mener den Hellig Aands Gaver og den Overflødighed af guddommelig Trøst, der viser sig i Jesu Lemmer, som i levende Figurer, og hvorom vor Frelser siger: „Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme“ (Joh. 7, 38), og Hans Apostel: „Der er vel Forskjel paa Naadegaver, og der er Forskjel paa kraftige Gjerninger; men det er en Aand og en Gud, som virker Alt i Alle; men Aandens Aabenbarelse gives Enhver til det, som er nyttigt,“ osv. (1 Kor. 12, 4. 6. 7).

§ 25. Verden forundrer sig over Magnetens Kraft, idet den ei alene trækker Jernet til sig, men ogsaa formaar at bevæge det, naar den selv holdes over og Jernet under et Bord, — idet den meddeler det sin Kraft, saa at det ene Jern tiltrækker, griber og fastholder det andet og saa at man ved Hjælp af Magnetens Kraft kan gjøre en Kjæde af sex, otte eller ti Ringe, ja idet den endog drager det gloende Jern ud af Ilden og trækker det til sig. En Christen forundrer sig vel ogsaa over at den alvise Skaber har nedlagt en saa vidunderlig og nyttig Kraft i en saadan uanselig Sten og forvoldt de lærdeste og kløgtig-

ste Hoveder blandt Menneskene Hovedbrud, idet de endnu ikke til denne Dag have formaaet at udgranske Aarsagen til denne Kraft og Virkning; men han forundrer sig dog langt mere over den Kjærlighed, der bor i den Herre Jesus Christus, som man med al Ret kan kalde en himmelsk Magnet, i Henhold til Hans egne Ord: „Naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig“ (Joh. 12, 32) og Apostelens: „Hovedet er Christus, af hvem det ganske Legeme er sammenføiet og forenet ved al den Forbindelse, indbyrdes Hjælp giver“ osv. (Efes. 4, 16). Denne ædle Magnet beviser rigeligen sin guddommelige Kraft paa de Troende. Han meddeler dem sin Aand, sit Liv, sin Retfærdighed, sin Kjærlighed og forbinder dem indbyrdes til et Sind, i en Aand, ved Fredens Baand. Og om det end stundom ser ud, som om Djævelen, Verden, Helvede, Døden, Synden og allehaande Nød havde trængt sig ind imellem Ham og Hans, saa regjerer, bevæger, styrker, trøster og opholder Han dem dog ved sin skjulte Kraft. Ja, om de endog vare midt i Ilden vilde dog Hans Hjertelag mod dem være uforandret, ligesom Han da ofte imod al Forventning river dem ud og tager dem til sig, som Han selv siger: „Jeg er med ham i Nøden; jeg vil udfri ham og ære ham“ (Ps. 91, 15). Jeg har hermed kun i Enfoldighed villet vise en gudfrygtig Sjel, at den slet ikke skal forundre sig over Verdens Forfængelighed, men derimod over de Ting, som hører Evigheden til, over Guds Godhed, over Jesu Kjærlighed, over den Hellig Aands Samfund, over den dyre Forløsning, som er skeet ved Guds Søns Blod, over Kirkens Regjering og Opretholdelse osv. Naturens Værker, hvori ogsaa Guds Almagt, Visdom og Godhed straaler, kan den vel ogsaa beundre, men dog kun som en Forberedelse til Betragtningen af Guds Kjærligheds Under i Hans Naadesrige, hvilket ere saa store og ubegribelige, at selv de hellige E n g l e m e d L y s t b e s k u e d e m og forundre sig over Guds mangfoldige Visdom og Godhed. Ak, naar jeg nu kunde opflamme de christelige Hjerter til med mere Flid at tænke over de aandelige og himmelske Ting, agte dem høiere end før, forundre sig mere over Guds Naade og Miskundhed end de hidtil have gjort, hjerteligen glæde sig derover og derimod foragte Verdens Forfængelighed, Pragt, Vellyst Ære, Rigdom og Herlighed! Thi det er isandhed inderligt at beklage, at vore Dages christne forstørstedelen ere aldeles koldsindige ved Betragtningen af Guds Kjærlighed. O Jesus, søde underfulde Frelser! skjænk mig og Alle, som høre (og læse) dette, den Naade, at din Kjærlighed, din Retfærdighed, dit Rige, din Visdom, din Salighed maa blive os Dag for Dag forunderligere og herligere, paa det at vort Hjerte maa blusse i din Kjærlighed og vor Mund gladeligen istemme din Lov og Pris! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Sjette Prædiken,

hvori Daabspagten betragtes.

Gal. 3, 27: I, saa Mange, som ere døbte til Christum, have iført Eder Christum.

§ 1. Som en Indledning til denne Prædiken ville vi korteligen undersøge det Spørgsmaal, hvilken Dag der er et Menneskes allerlykkeligste Dag i hans hele Liv. De, som ere verdsligsindede, ville her tænke paa en saadan Dag i deres Liv, da der mødte dem et eller andet særdeles Held, eller da Noget fik et forønsket Udfald for dem. Jeg kjender Exempler paa at Fattiggutter have kommet barfodede og hjælpeløse til en stor Stad, men at Guds Forsyn snart har opladt en gunstig Leilighed for dem, hvorigjennem de ligesom gjennem en Dør have gaaet ind til sin fremtidige timelige Lyksalighed. Om en Borger og Garver i Wittenberg fortælles, at han i sin Ungdom, efter at have løbet længe omkring paa Vandringsskab uden nogetsteds at faa Arbeide, og efter paa denne Maade at have tilsat alle sine Penge paa en Skilling nær kom træt og udmattet til en By, ved Synet af hvilken han bad inderligt til Gud, at Han her vilde forunde ham en god Mester, hos hvem han kunde hvile lidt ud, og dette Hjertesuk bønhørte ogsaa den algode Gud saaledes, at han siden ofte pleiede at sige: Se, har ikke Gud rigeligen velsignet mig? Jeg har nu hvilet nok saa godt i tyve Aar. Gud har ogsaa skjænket mig god Fortæring, en smuk rede Skilling i Kisten, gode Klæder, god Bolig, en from Ægtefælle og dertilmed sunde og friske Børn og tro Tjenestefolk; for denne overordentlige Velgjerning kan jeg aldrig fuldtakke Ham. Denne Mand kunde medrette kalde sin Indtrædelsesdag i Byen en lykkelig Dag, og der turde maaske findes Mange, som have erfaret noget Lignende; men det var at ønske, at de Alle med ham vilde erkjende, at de have Alt fra Gud og hans Naade, at de ere skyldige at takke og tjene Ham derfor alle sine Livsdage, ihvorvel den gode Gud ofte skaber sig selv en Fiende med sine egne Penge; jeg mener, at Mange yde sin Gud en daarlig Tak for den Lykke, Han har beskaaret dem, idet de misbruge den til Overdaadighed og alskens Synder.

§ 2. Jeg taler imidlertid her ikke blot

om en timelig Lyksalighed, men ogsaa om den aandelige og evige, og spørger, hvilken Dag der har skjænket os en fuldkommen Lyksalighed. Jeg svarer, at det var vor Daabsdag, paa hvilken vi gjorde en lykkelig Indtrædelse i Guds Stad, i den christne Kirke. Vi bleve da optagne i Guds Naadespagt, i Jesu Christi og Hans Helliges Samfund, i Guds Børns og Himmelborgernes Tal; vi bleve da rensede fra alle vore Synder, iklædte Jesu Christi Retfærdighed, beseglede med den Hellig Aand og erklærede for Arvinger til Himmelen og Saligheden, og kan der vel være nogen større Lyksalighed end denne, og hvad ere al Verdens gode Ting at agte derimod? Romerne havde en Festdag, som de kaldte Fontinalin eller Kildefesten, paa hvilken de omslyngede Kilderne med Blomster og Krandse eller ogsaa kastede saadanne ned i den forat tilkjendegive sin Taknemmelighed for det Vand, de ydede dem og som var uundværligt for dem til saa mange Slags Brug. De erkjendte ved Hjælp af Naturens Lys, at det var en stor Velgjerning, „at Kilder udflyde i Dalene og gaa imellem Fjeldene" (Ps. 104, 10); de pleiede at betragte Kilderne som hellige og troede, at der boede en særegen Gudinde ved enhver af dem. De toge imidlertid feil af deres rette Udspring og kjendte og ærede ikke rigtigt alle Kilders, Bækkes og Elves Skaber. I den dyrebare Christenhed har man ogsaa Aarsag til at helligholde en saadan Kilde — og Vandfest for den ædle Daabskildes Skyld, ved hvilken vi ere blevne aftoede og som vi i vort hele Liv indtil Døden kunne nyde Godt af glæde os ved, — i hvilken vi ere blevne rensede fra alle vore Synder og af hvilken vi i Nød og Anfegtelse kunne øse Trøst og Vederkvægelse. Til saadan Høitideligholdelse kan den Søndag, da der prædikes om Christi Daab, eller en anden, paa hvilken Daaben og dens salige Nytte omhandles efter Paulus's Breve, give et christeligt Hjerte Anledning.

§ 3. Nogle Forfattere fortæller, at en ung Adelsmand ved Navn Alexander Lusac særligen anmærkede sin Daabsdag i sin Almanak og for sig selv i Løndom tilbragte den paa en saare høitidelig Maade under Bøn og Taksigelse, som en af Aarets fornemste Fester, bad inderlig til Gud, at Han vilde tilgive ham de Synder, han havde begaaet imod sin Daabspagt, og anraabte den Hellig Aand om hans fremtidige Regjering og om Bevarelse fra nye Overtrædelser. Kong Ludvig af Frankrige, som man regner blandt Helgenerne var født og døbt i Poissy, hvorfor han særdeles yndede dette Sted og oftere besøgte det, ligesom han ikke sjelden, til en Erindring om sin Daab, underskrev sig i sine Breve: Ludvig af Poissy; han pleiede ogsaa at sige, at der havde vederfarets ham mere Held og Lykke paa dette Sted end paa noget andet, og da man mindede ham om at han dog i Rheims havde modtaget Kongekronen, svarede han: Men i Poissy har jeg modtaget Christenkronen. Og saaledes har man stedse og altid fundet gudfrygtige Hjerter, som have skattet sin Daabsdag og Daabspagt saare høit og ved alle Leiligheder ihukommet dem til sine Sjeles Trøst og Glæde. Om en navnkundig Professor ved Høiskolen i Altorff fortælles, at da han under sin sidste Sygdom laa stille i dybe Tanker, og man spurgte ham, hvad han tænkte paa, svarede han: paa min Daab; thi jeg kommer ihu, hvad min Frelser siger: „Uden I omvender Eder og bliver som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmerigets Rige." Da en gudfrygtig Præst i Danzig, laa paa sit Yderste, og man spurgte ham, om han endnu havde noget Mere at sige, svarede han: Siden jeg skal tale, saa lad Jesus tale Faderens Ord i mig. For det Første takker jeg Gud, der antog mig til sit Barn i den

hellige Daab, hvori jeg blev renset fra mine Synder og traadte i Pagt med Ham, — hvorhos han beklagede, at man i Almindelighed tænker mindre herpaa end man burde. Fru Ursula, Friherinde af Promnits, lod hemmeligen hente den Kjæde, en fyrstelig Person havde foræret hende ved hendes Daab, hængte den om sin Hals og sagde: Omendskjønt jeg nok ved, hvorledes jeg hjerteligen skal trøste mig ved min Daab, maa jeg dog til en salig Ihukommelse af denne endnu engang til Slutning hænge den Kjæde om mig, som en af mine Faddere skjænkede mig ved den hellige Daab. I Eisenak var en gudfrygtig Mand, som ligetil sin Alderdom opbevarede en Guldpenge, han havde faaet i Faddergave, og stedse bar den om Halsen til et Minde om sin hellige Daab. Da han nu efter Guds Villie skulde tage Afsked fra denne Verden, sagde han til sin Sjelesørger, at han vilde blive hos sin Herre Christus, til hvem han var døbt, og naar han ikke mere kunde tale, vilde han pege paa sin Faddergave, til Tegn paa at han ihukom sin Daab og vilde holde fast ved sin Jesus.

§ 4. Det var at ønske, at alle døbte Christne rigtig forstod sin Daab, at man fra Ungdommen af vilde lære dem at agte sin Daabsdag for sin lykkeligste Dag og ret at føre sig Daabspagten med Gud til Nytte i Livet og Døden; thi den Herlighed og Salighed, som skjænkes de Christne i Daaben, kan ikke sammenlignes med nogen verdslig Lykke. „O du høiværdige Daab!“ siger en gudfrygtig Præst*), „hvorledes skal jeg noksom rose og prise dig? Du er mig meget for høi; jeg kan ikke naa dig. O du høilovede Fiolvand, Rosenvand, Sukkervand, Sundhedsvand, Kjølevand! du er en Forundring for de hellige Engle, en Skræk for Djævlene; du er Djævelens Helvede og de Christnes Himmel; du udslukker alle Satans gloende Pile og kjøler vore Sjele, du vederkvæger min Sjel, saa ofte jeg tænker paa dig; du er mit Hjertes Speil; i dig ser jeg min Frelse; fra dig fremskinner min christelige Herlighed, som jeg er skyldig af al Magt at forsvare imod Helvedes Porte; i dig, kjære Daab, og i Jesu Christi hellige fem Rosenvunder finder jeg min høieste Glæde; i Jesu Vunder ser jeg lutter Kjærlighed; i dig ser jeg lutter Frelse; dig vil jeg altid beskue, selv i min største Dødsnød. I dig skal man stille sin urolige Samvittighed tilfreds; med dig skal man forjage Djævlene; med dig skal man staa op; med dig skal man gaa tilsengs; med dig skal man æde; med dig skal man drikke; med dig skal man synge; i dig skal man hoppe; i dig skal man le; i dig skal man være glad af Hjertet, naar al Verden sørger; i dig skal man begynde et rent og tugtigt Levnet og være rede til at tjene Alle og Enhver; i dig skal man indslumre og dø“ osv. Om denne den troende Sjels trøstefulde Daabspagt med Gud skulle vi nu handle; thi den ved det himmelske Lys oplyste Sjel betragter ei alene sin Guds nærværende Velgjerninger; men den beskuer ogsaa i dette Lys sin Frelses Begyndelse, da den gjennem den hellige Daab først indtraadte i den Herres Jesu Forening og Samfund og blev et saligt Lem paa Hans hellige Legeme, ved hvilken Overveielse den alt mere befæstes i sin Tro, opvækkes til at elske og prise Gud og opmuntres til sand Gudsfrygt. Den treenige Gud, til hvis allerhelligste Navn vi Alle ere døbte, velsigne vort Forehavende, saa at vi ret maa lære at forstaa vor Daabspagt og blive desto gladere og villigere til vor kjærlige Guds Pris! Amen.

*) Mag. Stef. Prætorius.

§ 5. Vi skulle dennesinde handle om den hellige Daab, ikke efter alle dens Omstændigheder og saa vidt, som dens Begreb ellers strækker sig, men kun forsaavidt dens Betragtning er tjenlig for vort Forehavende, som er at undervise den bodfærdige og troende Sjel om dens Daabspagts høie Værdighed og om dens uforlignelige Nytte, forat den derved desto mere kan opmuntres og ledes til en høi Vurdering af sin Christendom, til Forundring over Guds Naade og Kjærlighed, til Fred og Glæde i Gud saavelsom til et helligt, Gud velbehageligt Levnet. Den hellige Daabs høie Værdighed har det behaget den Høieste at skjule under et foragteligt Skin og ringe Udseende, saasom der jo for kjødelige Øine og Fornuften ikke kan være noget Ringere end at overøse et Barns Hoved med en Haandfuld Vand. Menneskene have derfor ogsaa paa enkelte Steder bestræbt sig for at gjøre dette hellige Sakrament anseeligere ved Tilføielsen af allehaande Prunk og verdslig Pragt. Moskovitterne eller Russerne sætte et Kar med Vand i Kirken, fastklistre endel brændende Voxlys korsvis derpaa, berøge det med Virak og Myrrha, velsigne og hellige Døbevandet med mange Bønner og andre Ceremonier. Paa sine Steder have Nogle brugt at blande mange kostelige, vellugtende brændte Vande i Døbevandet. Da Dronning Elisabeth af England var buden til Fadder ved Jakob den Sjette af Skotlands, hendes tilkommende Efterfølgers Daab, lod hun oversende et Bækken af Guld, hvori Prindsen skulde døbes. Men det er forgjeves, at Menneskene anstrenge sig for at forbedre Guds Gjerninger og Indstiftelser og give dem større Anseelse; Guds Daarlighed er bedre end alle Menneskers Visdom; Guds Skrøbelighed er stærkere end Alverdens Kraft; Guds Fattigdom er bedre end alle Menneskers Rigdom (1 Kor. 1, 25).

§ 6. „Guds Rige kommer ikke med udvortes Stads og Pragt“ (Luk. 17, 20). „Gud er en skjult Gud“ (Esai. 45, 15). Det har ofte behaget Ham at skjule sin Kraft under Skrøbelighed, og han har til sine hellige Sakramenter valgt ringe og uanseelige Ting, paa det vi ikke skulde dvæle ved det Udvortes og Synlige, men i Troen iagttage den skjulte guddommelige Virksomhed. Diamanten, Rubinen, Safiren og andre Ædelstene have en herlig og prægtig Glands; imidlertid har det behaget vor Gud at udstyre Magneten, der ingen Glands har, men ser ud som en simpel Graasten, med en underfuld Kraft, og meddele Bezoaren*), der ligeledes er ringe og at uanseelig i Sammenligning med de ovennævnte Ædelstene, en hjertestyrkende Egenskab, hvorved den er et virksomt Middel mod al Gift. Tulipanerne ere udentvivl de pragtfuldeste og anseeligste Blomster i Haugene; men de ere dog, saavidt man hidtil har kunnet opdage, blottede for al Lægedomskraft, i hvilken Henseende den lille Martsfiol og den ædle Liljekonval, der voxer blandt Tornene, langt overgaa dem. Saaledes har den vise Skaber ogsaa i Naturen lagt for Dagen, at hans Kraft ikke er bunden til den udvortes Anseelse. Men hvor meget mere viser ikke dette sig i Naadens Rige! Saaledes er det da til ingen Nytte, at Mennesker ville tage sig for at give Daabens Vand en større Anseelse, efterdi det allerede har Nok i hvad dets Indstifter har givet det. I Fyrstendømmet Zweibrücken var der opvældet en Lægedoms- eller Sundhedskilde, hvorved mange Syge bleve hjulpne. Fyrsten lod gjøre en Kum af hugne Stene, der skulde optage det ædle Vand i sig; men saasnart dette skede, kom Kilden op ved Siden af Kummen og vilde ingen Prydelse have af

*) Jfr. 2den Del. S. 377.

Menneskehaand, efterdi dens Skaber havde prydet den med saa rige Gaver. Saaledes trænger hellerikke den ædle Daabskilde til nogen verslig Bistand, idet den af Gud har modtaget en Gave, som ikke kan sammenlignes med noget timeligt Gods.

§ 7. Vi ville betragte den noget nøiere ved Hjælp af endel Skriftens Sprog. I vor Text siger den hellige Apostel, at de Døbte have iført sig Christum. Han synes hermed at sigte til hvad dengang var og endnu paa mange Steder er brugeligt, nemlig at neddyppe dem, som skulde døbes, aldeles i Vandet, saa at de bleve vædede af dette over hele Legemet. Derved ere I, vil Apostelen sige, blevne iført en Klædning; I ere blevne prydede med Christus selv og Hans Retfærdighed, og Hans Blod og Fortjeneste har overalt omgivet og omsluttet Eder. Heraf kunne vi nu slutte, at Christus selv med sin Retfærdighed, Naade, Aand og Kraft er i og med Daabsvandet, som allerede derved faar et uforligneligt Værd. Om dette Sprog skulle vi imidlertid handle nærmere i anden Del af denne Prædiken. Da den Herre Jesus indsatte dette hellige Sakrament, sagde Han: „Døber i Navnet Faderens og Sønnens og den Hellig Aands!“ (Matth. 28, 19) hvilket endnu den Dag idag sker hos alle Rettroende og hvorfra ogsaa den hellige Daab har sin Høihed og Kraft, idet den nemlig er forbunden med den treenige Guds Ord og Navn. Herom taler Luther saare mærkeligt og herligt. „Naar du betænker,“ siger han, „at dette Vand er forenet med Guds Ord og Navn, efterdi Han selv byder at udtale disse Ord derover: Jeg døber dig i Navnet Faderens, Sønnens og den Hellig Aands (som om Han dermed vilde sige: Jeg Gud Fader, jeg Gud Søn og Gud den Hellig Aand helliger dette Vand), saa kan du ikke sige, at det er et simpelt vandagtigt eller jordisk Vand — —; men det er et Vand fra selve den guddommelige Majestæt, som om ikke vi Mennesker, men Gud selv (ved vor Haand) døber dermed og har nedlagt og indflettet sit Navn deri, saa at det er sammenblandet med dette og nok kan kaldes et gjennemgudet Vand. Thi ligesom naar du ser et gloende Jern — det er ikke længer Jern alene, men baade Jern og Ild; ja Ilden har saa ganske og aldeles gjennemtrængt Jernet, at man ikke føler eller ser Andet end lutter Ild —, saaledes skal man ogsaa betragte Daaben som indlemmet i Guds Navn og ganske og aldeles gjennemtrængt af dette, saa at den nu er bleven et Væsen med samme og er noget aldeles Forskjelligt fra andet (almindeligt) Vand, ligesom en kostelig Drik, som man tilbereder til en Syg og som vel bestaar af Vand, men dog er saa ganske gjennemtrængt af Sukker og herligt Krydderi, at man ikke længer kan smage noget Vand deri. Men et langt kosteligere Vand er det, som er gjennemsukret med Guds Navn, ja blevet ganske og aldeles guddommeligt, uagtet man vel intet Andet ser for sine Øine end Vand.“ Kort efter kalder han det af samme Grund et aandeligt Vand, hvorigjennem Gud virker, hvorigjennem Han skjænker Aanden og skaber aandelige Mennesker, og Daaben noget saa Herligt, at det aldrig kan noksom udsiges eller begribes, ja herligere end den hele Himmel og Jord.

§ 8. Paa andre Steder sammenligner Skriften, naar den taler om den hellige Daab, Vand og Aand, Vandet og Ordet, ligesom ogsaa „Vandet og Jesu Blod“ (Joh. 3, 5; Efes. 5. 26; 1 Joh. 5, 6), forat tilkjendegive, at ihvorvel det udvortes Øie ikke ser Andet end naturligt Vand, skal dog det indre Troesøie se noget langt Mere deri. Heraf kommer det ogsaa, at omendskjønt alle den rettroende evangeliske Kirkes Læ-

rere stemme overens i at der i Daabens Vand er noget Himmelsk og Guddommeligt, hvorved dens naaderige Virkning hovedsageligen frembringes, synes de dog ikke alle at være af lige Mening med Hensyn til dettes Benævnelse; thi Nogle sige, at det er Guds Ord, Daabens Vand er forbundet med, — Andre, at det er Jesu Blod, efterdi dette siges rense fra Synd, — Andre, at det er den Hellig Aand, der svæver over Daabsvandet, helliger og velsigner det og derved virker Gjenfødelsen, — Andre, at det er den hele høilovede Treenighed, hvilke Meninger dog allesammen ikke egentlig staa i nogen Strid med hinanden, men samtlige gaa ud paa at den trofaste, sanddrue og kjærlige Gud ei alene ved sit Ord og sine Forjættelser helliger og velsigner dette Vand, men ogsaa selv er tilstede deri, Faderen med sin Naade, Sønnen med sit guddommelige, kostbare Blod, den Hellig Aand med sit Lys og sin guddommelige Kraft. Herom taler den dyrebare Luther saare herligt: „Gud er tilstede i Daaben, forat udrette den Gjerning af den guddommelige Majestæt, der alene medrette kan kaldes dennes største Værk, en Gjerning, der angaar vor Frelse og evige Salighed og hvori enhver Person i den guddommelige Majestæt udøver sin eiendommelige Virksomhed. Her er Faderen tilstede med sit Lys og sin Majestet, Sønnen med sit Blod, den Hellig Aand med sin Ild. Derfor maa man ikke betragte dette Vand eller denne Døbning som et simpelt Vandbad eller et blot Sindbillede; thi hvor Gud selv forener sig med Noget, saa at Han deri vil være nærværende, der maa Han ogsaa være virksom og udrette noget Stort og Guddommeligt; hvorfor skulde Han ellers fremtræde synligen og gjøre saamegen Stads og Ophævelse? — — Guds Villie og Mening med Daaben er, at Han deri vil skjænke os sin Majestæt, sit Lys, sin Kraft og sig selv med Alt, hvad han eier og formaar. — — Derfor maa man ikke betragte dette hellige Sakrament saaledes, som Koen betragter det, nemlig som Vand og Noget, der er vaadt, men som lutter Guds Søns Blod og den Hellig Aands Ild, hvori Sønnen helliger os med sit Blod, den Hellig Aand bader os i sin Ild og Faderen levendegjør os med sit Lys og sin Glands, saa at de alle Tre ere personligen tilstede og tilsammen udrette en og samme guddommelige Gjerning og udøse al sin Kraft i Daaben.“ Og paa et andet Sted siger han: „Hvo som bliver døbt i Christo, han bliver døbt med Hans Lidelse og Blod, eller forat tale tydeligere: han bliver ved Daaben badet i Christi Blod og renset fra Synd, hvorfor ogsaa den hellige Paulus kalder Daaben et Gjenfødelsens Bad, ligesom ogsaa de Christne omtale og afmale Sakramenterne som udflydende af Christi Vunder, og dette er baade rigtigt sagt og malt.“

§ 9. For desto mere at tydeliggjøre denne høivigtige Sag for de Enfoldige, kan man anføre Et og Andet af Skriften og Naturen. Jordans Vand, hvori Profeten Elisa paa Herrens Befaling bød den syriske Stridshøvedsmand Na=aman at to sig forat blive fri for sin Spedalskhed, var almindeligt Vand og kunde maaske ikke i naturlig Godhed sammenlignes med Abanas og Farfars Vand i Damaskus; men fordi Guds Ord kom til og Herren, Israels Gud, bestemte det dertil, blev det et virksomt Middel til denne Spedalskes Renselse (2 Kong. 5, 10, flg.). Saaledes var ogsaa Dammen Bethesdas Vand i Jerusalem almindeligt, naturligt Vand og formaaede i sig selv ikke at læge nogen Sygdom; men naar en Engel til visse Tider for ned fra Himmelen og oprørte det, gjorde det den, som da først steg ned deri, sund, hvadsomhelst Syge han var behæftet med. Da dette Underværk hverken omtales i

de profetiske eller i det gamle Testaments andre Skrifter, som ere vedføiede hine og som med sine historiske Beretninger gaa lige til 150 Aar før Christi Fødsel, saa spørge de Lærde, paa hvilken Tid Saadant først viste sig. Skolastikerne*) ere af den Mening, at det først har fundet Sted, efterat den Herre Jesus havde ladet sig døbe i Jordan. Men ligesom dette savner al Grund, saaledes kan derimod indvendes, at der allerede i det andet Aar af Herrens Prædike-Embede var bygget fem Buegange ved denne Dam for de Syge, som der ventede paa Vandets Bevægelse, hvilket neppe kan antages at være skeet i kort Tid. Imidlertid er det sandsynligt, at det har begyndt kort før den Herre Messias's Komme i Kjødet og har ophørt efter Hans Himmelfart, samt at Gud har gjort det dels i den Hensigt at opmuntre det israelitiske Folk til med desto større Længsel at forvente og med desto større Glæde at modtage Pagtens og det store Raads Engel, der nu snart skulde komme til Verden og helbrede al aandelig og legemlig Sygdom, dels, forat det skulde ligesom forberede det til den hellige Daab og tjene det til et Forbillede paa dennes underfulde Kraft.

§ 10. Naturen byder os Sundhedskilderne og Surbrøndene, de varme Bade o. dsl., hvilke ligeledes ere naturligt Vand, men som af de Gange i Jorden, de gjennemstrømme, de Mineralier, de stryge forbi, og de Dunster, de komme i Berørelse med, erholde en særegen Kraft, hvorved de udrette, hvad intet almindeligt Vand formaar, til at gjengive det menneskelige Legeme Sundheden. Lægerne fortælle, at der intet fortræffeligere Middel gives mod rindende og svîende Øine end naar man tager nogle Virakskorn*), stikker disse paa et spidst Instrument, holder dem til et tændt Voxlys, slukker dem en tredive Gange i Rosenvand og derefter bestryger de lidende Øine med dette sidste ved Hjælp af en Pennefjer. Og hvor mange flere lignende Vande have de ikke, som af Urter, Krydderier, Mineralier og andre lægende Ting have faaet Kraft til at befordre det menneskelige Legemes Sundhed! Betænker da nu, I christelige Sjele, hvad vi kunne vente os af det underfulde Vand i den hellige Daab, i hvilket den treenige Gud har nedlagt sit allerhøilovligste Navn, — hvilket Gud Fader velsigner, Guds Søn farver med sit Blod og den Hellig Aand helliger ved sin Overskyggelse! Kunne de Vande udrette saa Meget, som have sin Kraft fra Skabningerne, hvor meget Mere maa da ikke det udrette, som har sin Virkning fra Skaberen selv! Forat stadfæste dette have ældre og nyere Lærere anført, hvad der tildrog sig ved den Herres Jesu Daab i Jordan og hvorved Gud har vist, hvad vi skulle tænke og tro om den hellige Daab. „Da Jesus var døbt," siger Evangelisten, „steg han strax op af Vandet, og se, Himlene aabnedes for Ham, og han (Johannes) saa Guds Aand fare ned som en Due og komme over Ham. Og se, der kom en Røst af Himmelen, som sagde: denne er min Søn, den Elskelige i hvem jeg har Velbehag" (Math. 3, 16. 17). Der er ingen Tvivl om at den Herre Jesus ikke blev døbt for sin egen, men for vor Skyld, — at Han ved sit allerhelligste Legemes Berørelse, og senere ved sit Ord helligede og indviede Jordan og alle Vande til en salig Syndflod og Renselse fra al vor Besmittelse, og at Han har gjort vor Daab kraftig ved sin Daab. Vi ere alle døbte i og med Ham; vi kunne ogsaa for Hans Skyld

*) Skolastikere eller Scholastikere: Religionsfilosofer i Middelalderen, som søgte at understøtte den christelige Lære ved Aristoteles's (en græsk Fornuftsmands) Filosofi.

*) Virak: etslags Røgelse.

tilegne os, hvad der skede ved hans Daab. Ogsaa over os har Himmelen aabnet sig, som over Ham, da vi bleve døbte, og staar os, som døbte Christne, endnu aaben i Livet og i Døden. Den himmelske Fader erklærer ogsaa os for sine kjære Sønner og Døtre. Den Hellig Aand overskygger ogsaa os og hviler paa os*).

§ 11. Af alt dette indsees nu tilfulde den hellige Daabs Værd, og hvilken Herlighed, Salighed og Kraft vor Gud har skjult i en Haandfuld Vand. Man finder Elve og Vande i Verden, som føre Guldkorn med sig, saasom Tajo i Spanien, Po i Italien, Hebrus i Thracien, Paktolus i Asien, Mulda i Bøhmen og de fleste Elve i Ungarn. Men intet Vand overgaar dog Daabens Vand, som vel ikke indeslutter noget forgjængeligt Guld, men derimod Gud selv med Hans Naade, den Herre Jesum med Hans kostbare Blod og den Hellig Aand med Hans Kraft. Dog, dette er noget, som et jordiskfindet, uigjenfødt Hjerte ikke forstaar og ikke sætter Pris paa; det er noget Gammelt, at Verdensmenneskene for det ringe og uanseelige Udseendes Skyld foragte de Naademidler, som Gud har beskikket til vor Frelse. Om Farisæerne og de Skriftkloge siges der, „at de foragtede Guds Raad dem selv angaaende og bleve ikke døbte af Johannes“ (Luk. 7, 30). Daaben, saavelsom de andre Naademidler, kaldes et *Guds Raad*; da nemlig Menneskeslægten formedelst Satans Træskhed var falden i Synd og Fordømmelse, og den alvise og algode Gud efter sin store Barmhjertighed gjerne vilde frelse og saliggjøre den, holdt Han saa at sige Raad med sig selv, som i en høivigtig og saare magtpaaliggende Sag, og overveiede, hvorlunde Han skulde udføre sin Beslutning om Menneskeslægtens Forløsning, og behagede det Ham da ogsaa blandt andet at forordne Daaben til et Salighedsmiddel, hvilket imidlertid i den nye Pagts Begyndelse foragtedes af Farisæerne, ligesom det endnu den Dag idag foragtes ei alene af Hedninger, Jøder og Tyrker, men ogsaa af mange uchristelige Christne. Det var ønskeligt, at de vilde betænke, at det ikke er nogen slet og ret Skik og Brug, opfunden af Mennesker, men *Guds Raad*, som de foragte. Thi Gud vil ikke udtænke noget Nyt for dem og ikke for den høivise, kjødeligsindede Fornufts Skyld indstifte andre og anseeligere Salighedsmidler. Verdens Høihed skal og maa bøie og nedkaste sig for den korsfæstede Herres Jesu Ringhed, dens Visdom for Hans Daarlighed, dens Rigdom for Hans Fattigdom, dens Pragt for Hans usle Tjenerskikkelse; ellers vil den ingen Del faa i Hans Salighed. Hertil sigter ogsaa Apostelen, naar han siger: „Efterdi Verden formedelst Visdom ikke kjendte Gud i Guds Visdom, da behagede det Gud, formedelst denne Prædikens Daarlighed (og de uanseelige Sakramenter) at gjøre dem salige, som tro“ (1 Kor. 1, 21).

§ 12. Jeg kommer nu til den anden Del af denne Prædiken, hvori vi skulle betragte den *hellige Daabs store Nytte*. Denne følger af hvad vi i den første Del have udviklet; thi hvor ringe Guds Gjerninger end kunne være at se til, saa besidde de dog en stor Kraft og medføre en uforlignelig Nytte, og idet vi have vist, at Daaben er en Guds Raadslutning og Indstiftelse, hvortil Han

*) *Augustin* siger: Efterdi Menneskeslægten den hele Verden over, trængte til Daabens Sakrament, meddelte Han alle Vande en Velsignelse, idet han med eiendommelig og mageløs Lydighed nedsteg i Jordans Flodseng. Dengang toede nemlig ikke Vandet saameget den Herre Christus, som det selv blev toet af Ham. — — Han, som er død for dig, erkjend ogsaa Ham som døbt for dig. — — Ved Berørelsen vædes Lemmerne, og Floderne berjges; Legemet faar ikke Livsens Naade af Floden; men Floden faar den af Legemet. — — Idet Christus opstiger af Vandet, aabnes Himmelen, forat Daabens Hemmelighed derved skal forklares; thi naar et Menneske gaar ud af Daaben, da oplades ogsaa Himmeriges Dør for ham.

har knyttet sin Naade, sit Ord og sine Forjættelser, saa have vi tillige godtgjort, at Ingen kan annamme den uden stor Nytte, medmindre han ved Vantro vil støde den Guds Naade fra sig, som rigeligen tilbydes ham. Det vil imidlertid være fornødent, at vi stykkevis betragte den Nytte og omhyggeligen samle de Guldkorn, Daaben fører med sig, for dermed at berige vore Sjele. I vor Text siger Apostelen: „Saa Mange, som ere døbte til Christum, have iført sig Christum". Jeg antager, at disse faa Ord indeslutte Mere i sig end nogen menneskelig Forstand kan fatte. At iføre sig Christum vil ikke, som nogle vildfarende Læsere forklare det, sige at blive ligedannet med Christo ved at efterfølge Hans Dyder og gode Gjerninger; thi, som Luther meget rigtig bemærker, da kunde jeg ogsaa iføre mig Petrus, Paulus og andre Hellige, og da var her intet Særdeles sagt om Christus; derfor lempe Andre paa denne Forklaring og søge at forbedre den ved at sige: „Apostelen vil bevise, at Galaterne ere Guds Børn, deraf, at de have iført sig Christum, der er Guds sande og virkelige Søn, og at de ere Et med Ham, ja saa at sige Christus selv, og her skal man lægge Mærke til den hellige Daabs Kraft, idet vi deri ei alene blive beklædte med Christi Naade og Gaver, men ogsaa med Christus selv." Uden al Tvivl vil Apostelen med disse Ord sige noget Stort, nemlig at de døbte Christne indtræde i Jesu Christi Samfund, og at de blive ligesaa nøie, ja langt nøiere forenede med Ham end Klædningen med Legemet, hvilket den allevegne omslutter og bedækker. De blive indlemmede i den Herre Christum, saa at de af Gud ikke betragtes anderledes end som Christus selv; de blive iførte og prydede med Hans Fortjeneste, Blod og Retfærdighed; deres Synder blive ved Ham skjulte og tilgivne; for Hans Skyld blive de erklærede for Guds Børn og for det Klædebons Skyld, som de ere iførte og prydede med, ærede, elskede og agtede høit af alle hellige Engle. Ligesom man iførte dem, der vare blevne ophøiede til nye Æresposter, et nyt Klædebon, for derved at give dem større Anseelse, saaledes blive ogsaa de døbte Christne forsynede med en herlig ny Klædning og iførte selve Christum, idet de overføres fra Syndestanden til Naadestanden, fra Mørkets Rige til Guds Rige.

§ 13. Saa prunke nu de døbte Christne ikke med den af Silke, Guld og Ædelstene straalende Klædning, som Ypperstepræsten i den gamle Pagt var iført, ikke med nogen Kongekaabe eller anden verdslig og forgjængelig Pragt, men med Jesus Christus, der omgiver dem baade til Sjel og Legeme, — der har indesluttet dem i sin Naade og Kjærlighed, — der har beklædt og smykket dem med sit Blods Purpur og sin Retfærdigheds Kjortel. Havde Apostelen sagt, at de vare beklædte med Solen eller med Guds Naade eller med guddommelig Herlighed, saa havde han vistnok allerede derved sagt saare Meget; men han siger endnu Mere, nemlig at de have iført sig Christum; noget Mere og Større kunde han ikke sige; thi hvad er kostbarere, prægtigere og herligere end Jesus Christus, Guds Herligheds Afglands og Hans Væsens udtrykte Billede? Derfor siger ogsaa Apostelen paa et andet Sted, at den Herres Jesu Menighed er herlig (prægtig, anseelig), hellig og ustraffelig (Efes. 5, 9, 27), og af Hensyn hertil kalder David de Troende de „Hellige og Herlige, i hvilke Herren har al sin Lyst" (Ps. 16, 3). Den gamle Kirke kaldte de Døbte Kandidater til Evigheden (Candidati æternitatis), det vil sige: Saadanne, som kunne gjøre sig Haab om den salige Evighed, ligesom ogsaa de glimrende, straalende Sjele (Animæ

fulgentes). De iførte dem en hvid Klædning, salvede dem med Balsomolie og prydede dem med en smuk Krands, Alt til den hellige Daabs Ære og for desto bedre at fremstille dens velsignelsesrige Kraft saavelsom Guds Børns Herlighed. Hvorledes kan nu en kristelig Sjel ved Betragtningen heraf Andet end udraabe med Profeten: „Jeg glæder mig storligen i Herren; min Sjel fryder sig i i min Gud; thi Han har iført mig Saligheds Klæde; Han har klædt mig med Retfærdigheds Kappe“ (Esai. 61, 10)? Ak, den, som dog ret kunde fatte dette og af ganske Hjerte føre sig det til Nytte! O salige Time, hvori jeg blev døbt og iførte mig Christum! O ønskelige, hellige og herlige Dag, da Jesu Christi Samfund blev mig skjænket! O hvor deilig er jeg ikke for Gud! Hvor stor er ikke min Herlighed! Jesus Christus er min Klædning; Hans Blod er mit Purpur, Hans Retfærdighed mit rene Linklæde, Hans Naade mit Guld, Hans Fortjeneste mine Perler og Kjæder og al min Prydelse. Behold, o Verden, dine pragtfulde nye Moder, din Stads og al din forfængelige Prunk! Mig behager den gammeldags Klædning, som de døbte Christne fra Begyndelsen af have baaret, nemlig min Jesus og Hans Retfærdighed. Dermed er al min Synd og Nøgenhed tildækket; dermed er al min Fattigdom omskiftet til Rigdom; dette er min Pragt; heri bestaar min Anseelse, i den er jeg ret hovmodig og bryder mig ikke om Verdens Forfængelighed; ja jeg trodser Synd, Død, Djævel og Helvede. Hvo vil skade eller røre mig, aldenstund min Jesus overalt omgiver mig som et Klædebon og har indesluttet mig i sin Retfærdighed? Hvo vil foragte mig, aldenstund jeg har iført mig Jesum Christum? Hvo vil fordømme mig, aldenstund jeg er prydet med Hans Retfærdighed? osv.

§ 14. Men vi maa ogsaa overveie andre Steder i Skriften, der handle om Daabens salige Kraft og Virkning. Hvad den hellige Apostel i dette Sprog siger om Foreningen og Samfundet med Christo formedelst Daaben under Billedet af et Klædebon, det siger han andetsteds paa en anden Maade: „Vide I ikke, at vi, saa Mange som ere døbte til Christum Jesum, ere døbte til Hans Død? Vi ere altsaa begravne med Ham ved Daaben til Døden; vi ere blevne forenede med Ham ved Lighed med Hans Død“ (Rom. 6, 3. 4. 5.) Vel indrømmer jeg, at Apostelen med disse Ord har til Hensigt at opmuntre Romerne til et nyt og helligt Levnet; men ikkedestomindre maa man vel lægge Mærke til hvorpaa han grunder sin Formaning, og hvorfra han henter Beviset for at en Christen maa leve gudeligen, nemlig fra Samfundet med Christo formedelst Daaben. Han siger: „vi ere døbte til Christum Jesum,“ det er: vi ere ved Daaben indlemmede i Ham; vi ere, som Hans Eiendom, i Daaben blevne betegnede med Hans Segl og Mærke, — vi have i Daaben hengivet os til Ham med Sjel og Legeme og ere beseglede med Hans Aand. Endvidere: „vi ere døbte til Hans Død“; det er: vi ere døbte, forat vi skulle blive delagtige i Hans Død og derved i det evige Liv, forat vi derhos formedelst Hans Døds Kraft skulle afdø fra Synden og tilligemed Ham vandre i et nyt Levnet. Ved Christi Død forstaaes Hans hele Lidelse, Hans kostbare Blod og Fortjeneste, og Apostelen vil sige saa Meget som: da I bleve døbte til Christum, bleve I døbte med Hans Lidelse og Blod, eller forat tale endnu tydeligere: I ere ved Daaben badede i Christi Blod og rensede fra Synd; Christi Død er Eder ved Daaben saaledes tilegnet, som om I selv vare døbte med Hans Blóddaab. Han tilføier: „I ere begravne med Ham ved Daaben til Døden.“ Se, Apostelen lærer her, at vi i alle Ting have Samfund med Christo, endogsaa i Hans Begravelse. Vel kunde

dette udtydes saaledes, som om Apostelen vilde sige, at ved den Herres Jesu Begravelse ere vore Grave helligede og indrettede til Sovekammere, saa at vi for Hans Døds og Begravelses Skyld kunne sove sødt i dem til den yderste Dag og da gaa frem af dem med forklarede Legemer; men det synes dog, som om han har haft Haugearbeidet for Øie og villet sige, at ligesom en Blomsterløg ved sig selv avler en anden, hvilken Gartneren siden lægger i Jorden tilligemed den gamle, forat de begge i sin Tid kunne bære sine Blomster, saaledes ere ogsaa I, som den Herre Jesus ved sit Blod har avlet og forhvervet sig, begravne med Ham ved Daaben, forat I i Ham og ved Ham skulle blive fyldte med ny Kraft og nye Retfærdigheds-Frugter. Nærbeslægtet hermed er det andet Udtryk: „Vi ere blevne forenede med Ham ved Lighed med Hans Død," hvori udentvivl Billedet af en podet Stamme ligger skjult; thi ligesom Stammen og Podekvisten begge maa dø, idet Stammen bliver afskaaret, kløftet og berøvet alle sine Grene og Kvisten ligeledes skilt fra sit Træ, beskaaren og indpodet i Stammen, forat de saaledes ved lige Død kunne blive forenede til et nyt Liv, saaledes er ogsaa Christus død, og I ere tilligemed Ham afsondrede fra Verden og ved Daaben forenede med Ham, paa det at Han altid skal være og blive og bære Frugt i Eder og I i Ham. Jeg har villet forklare disse Ord noget udførligere, efterdi Apostelen forbinder os og vor Jesum saa nøie med hinanden, at han ikke vil have os udelukkede fra nogen Del af Hans Lidelse og Død. Han sætter de Christne i et fuldkomment Samfund og Fællesskab med den korsfæstede, begravne og gjenopstandne Jesus og siger, at dette har taget sin Begyndelse i den hellige Daab. Heraf kunne vi da med Glæde slutte os til hvad vi skulle tænke om vor Daab, at vi nemlig derved ere indlemmede i vor Frelser, — at vi fra den Stund have begyndt at nyde Godt af Hans Blod og Død, og at Alt, hvad Han har gjort og lidt for os, nu bliver betragtet saa aldeles som vort Eget, som om vi selv havde gjort og lidt det. Hvad nu dette er for en høivigtig Sag, kunne vi bedømme ved Hjælp af hvad der ovenfor er foredraget om Foreningen og Samfundet med Christo*)."

§ 15. Men den Hellig Aand meddeler os i sit Ord endnu Mere om den hellige Daabs Kraft, at vi nemlig ved den ere traadte i Pagt med den treenige Gud og have annammet den sønlige Udkaarelses Herlighed, Gjenfødelsen, Fornyelsen og Forsikringen om Saligheden. Dette kunne vi for det Første slutte af Indstiftelsesordene, hvori befales, at vi skulle døbes i Faderens, Sønnens og den Hellig Aands Navn, hvorved, foruden hvad vi ovenfor (§ 7 og 8) have bemærket, tilkjendegives, at vi i Daaben ere blevne mærkede med den treenige Guds Navn, som Hans Helligdom og Eiendom, saa at ligesom det gamle Testamentes Ypperstepræst fordum bar Guds hellige Navn paa sin Pandeplade, saaledes bære ogsaa vi, som aandelige Præster, saa at sige den treenige Guds Navn skrevet paa vore Pander og i vore Hjerter. Jeg tvivler ingenlunde om at de hellige Engle saavelsom ogsaa de onde Aander ved at blive en døbt Christen var, som i Troen holder fast ved sin Daabspagt, se og læse dette allerhøilovligste Navn skrevet paa ham, hine med Ærbødighed og Glæde, disse med Frygt og Skjælven. Medrette kan man her anføre vor Frelsers Ord, hvor han lover en standhaftig og tro Bekjender, „at Han vil skrive sin Guds Navn paa ham og sin Guds Stads, det nye Jerusalems

*) 2 Del 7 Præd.

Navn og sit nye Navn (Aab. 3, 12). Meningen er udentvivl denne: jeg vil mere og mere forsikre ham ved mit og Aandens indre Vidnesbyrd om at han er et Guds Barn, en Borger til det himmelske Jerusalem, min Broder og Eiendom. Jeg vil mere og mere forklare ham, hvad der er skjænket ham i Daaben; jeg vil ogsaa herliggjøre ham mere og mere for alle Engle og Mennesker og ved den Hellig Aands Gaver kundgjøre, at han tilhører Gud; jeg vil ogsaa forsvare ham som min Eiendom, der er mærket med mit Navn, imod Helvedes Porte og ved min Almagt bevare ham til Salighed. Saaledes ere nu de Christne levende Pillere, paa hvilke Guds høipriselige Navn staar at læse; de ere en Guds Eiendom, mærkede med Hans Navn, forat de ikke skulle fortabes. En Hyrde mærker sine Faar; medens Trældommen endnu var i Brug, mærkede Herren sine Trælle; Hærførerne mærkede fordum sine Soldater. Saaledes ere ogsaa de døbte Christne mærkede af sin Jesus, og jo længere og troere de tjene Ham, desto dybere indskriver Han sit Navn i deres Hjerter.

§ 16. Ved den Daab, som sker i den treenige Guds Navn, er ogsaa dette at betænke, at de tre Personer i det eneste guddommelige Væsen saa at sige blive vore Faddere, ligesom ogsaa den hellige Johannes udtrykkeligen kalder dem Vidner, sigende: „De ere tre, som vidne i Himmelen: Faderen, Ordet og den Hellig Aand, og disse ere Et“ (1 Joh. 5, 7). De ere ei alene virkeligen tilstede ved vor Daab; men de vidne ogsaa om vor Barneret, Retfærdighed og Salighed i vore Hjerter for Englene og imod Helvedes Aander og bevirke ved dette sit Vidnesbyrd, at vi nyde vor Daab med Glæde. De skjænke os tillige en uforlignelig Faddergave: Faderen sin Naade og sin Barnerets Herlighed samt Forsikringen om sin faderlige Omsorg, Varetægt og Pleie, saalænge vi leve, — Sønnen sin Kjærlighed tilligemed Delagtighed i sin Fortjeneste samt Forsikringen om sit trofaste og kjærlige Broderskab, saalænge vi ere her i Verden, saavelsom om Fællesskab i Hans himmelske Arv, naar vi dø, — den Hellig Aand sin søde Trøst tilligemed Forsikringen om sin naadige Iboelse og kraftige Regjering indtil vort sidste Aandedræt. Betænker, allerkjæreste Medchristne, hvad den hellige Daab er, og hvilken Herlighed og Salighed den kjærlige Gud har skjult under et saa uanseeligt Udvortes; Jeg har læst, at da de nederlandske Folkeudsendinger (Staaten) i Aaret 1594 bleve budne til Fadder af Kong Jakob af Skotland ved hans ældste Søns, Prins Henrik Frederiks Daab, forærede de denne i Faddergave to Drikkekar af purt Guld samt en Gulddaase, der tilligemed Drikkekarene veiede 200 Unzer Guld og hvori laa en forseglet Forskrivelse, lydende paa 5000 Gylden, som aarlig skulde udbetales Prinsen. Men sæt, at alle Herskere i Verden hver for sig havde foræret os ligesaa Meget ved vor Daab, hvad var det dog imod den Skat af Guds Naade, af den Herres Jesu Kjærlighed og af den Hellig Aands Trøst, som dengang blev os skjænket? Det er kun at beklage, at vi ikke vide at sætte Pris paa de himmelske gode Ting fremfor paa de jordiske og at føre os saadan Ære til Nytte.

§ 17. Apostelen Peter siger om den hellige Daab, at den er „en god Samvittigheds Pagt med Gud“ (1 Pet. 3, 21). Det græske Ord, som han betjener sig af forklares forskjelligt. Okumenius siger, at det betyder et Pant eller en Forsikring, efterdi Daaben, som et Guds Naademiddel, forsikrer os om vor Frelse og skjænker vor Samvittighed Fred og Ro formedelst Syndernes Forladelse, saa og besegler os Guds Forjættelser, saa at vi i barnlig Tillid tør paakalde

Ham. Andre have med Luther gjengivet det ved en Pagt og antage, at Apostelen har sigtet til de ved Daaben brugelige Spørgsmaale og Svar, hvorved Mennesket ligeoverfor sin Gud, Skaber, Frelser og Talsmand forpligter sig til urokkelig Tillid, inderlig Kjærlighed, barnlig Fortrolighed og et fast Haab og derimod venter sig al Kjærlighed, Godhed og Trofasthed af Ham. Vist er det, at det egentlig betyder saa meget som et Spørgsmaal, og at Apostelens Mening er, at den hellige Daab er Grunden og Aarsagen til den Samtale, der finder Sted, eller de Spørgsmaale og Svar, der vexles mellem Gud og Menneskets Samvittighed i inderlig Kjærlighed og Fortrolighed. Gud Herren spørger ligesom Samvittigheden eller Mennesket: Vil du altsaa nu alle dit Livs Dage være mit lydige Barn og hænge ved mig med din hele Styrke og dit ganske Hjerte? Den Herre Jesus spørger: Vil du altsaa nu alle dit Livs Dage erkjende min store Kjærlighed, og at jeg har forløst dig med mit Blod, og derfor bestandig ære, elske og prise mig? Den hellig Aand spørger: Vil du nu alle dit Livs Dage holde mig for din Trøster og Talsmand, følge min Regjering, hellige og hengive dit Hjerte til et Tempel for mig? Og Mennesket svarer: Ja min Gud. Derimod spørger det ligesom igjen paa sin Side: Du vil jo ogsaa, min Gud, altid beholde mig som dit kjære Barn under din faderlige Varetægt, Pleie og Kjærlighed, tage Dig hjerteligen af mig, ikke forlade mig i nogen Nød, bære over med mine Feil og Skrøbeligheder og i Naade høre mine Bønner og Sukke? Du vil jo min Herre Jesus, altid elske mig som din dyrekjøbte Eiendom, optage mig i din Døds og hele Fortjenestes Samfund, erklære mig for din Medarving, beskjærme mig imod alle aandelige og legemlige Fiender og stedse kraftigt tale min Sag hos din himmelske Fader? Og Du, Gud Hellig Aand, vil jo stedse være med mig, trøste mig i al Trængsel, forsikre mig om Guds Naade og Barneret, bevare mig for den onde Verdens Forargelser og i al min Livstid lede, drive, føre og regjere mig? Og dette besvarer denne treenige, trofaste og sanddrue Gud ligeledes med sit Ja. Nogle Forfattere berette, at det i den gamle Kirke var Skik og Brug, at naar de, som skulde døbes, før Daaben aflagde sin Troesbekjendelse, opløftede de sine Øine mod Himmelen og rakte sin høire Haand iveiret samt forbandt sig ved en Ed til at antage og holde fast ved denne Troesbekjendelse. Dette skede i Overvær af visse Vidner; Eden blev underskreven og forseglet af den der skulde døbes og henlagt blandt Kirkens Brevskaber. Jeg kan sige, at den Pagt, som oprettes med Gud i den hellige Daab, iligemaade bliver stadfæstet, forseglet og henlagt i Himmelen.

§ 18. Af dette Forbund opstaar nu endvidere Samvittighedens Samtale med sig selv eller dens Spørgsmaale og Gjensvar til sig selv, saa ofte Omstændighederne føre det med sig, saasom naar Mennesket i Trængsel og Anfegtelse siger ved sig selv: Hvorfor er du nedbøiet, min Sjel, og hvorfor bruser du (er du saa urolig) i mig? Er jeg ikke døbt? Staar jeg ikke i Naadesforbund med Gud? Er jeg ikke Hans kjære Barn? Er jeg ikke kjøbt med Guds Søns dyre Blod? Er jeg ikke beseglet med den Hellig Aand? Hvo vil rive mig ud af Guds og den Herres Jesu Haand? Hvo vil stille mig fra Hans Kjærlighed? Saaledes ogsaa, naar en døbt Christen henvender sig til sin Gud i Bønnen og siger: Er Du da ikke min Fader, min Frelser, min Trøster? Har Du ikke forpligtet Dig til evindeligen at elske mig og være mig naadig? Har Du ikke lovet at ville yde mig Raad og Hjælp og Trøst i al min Nød? Ak, jeg ved ikke

og vil ei heller vide af nogen anden Gud! i Dig har jeg Alt og Nok, „og om Du end gjemmer alt dette i dit Hjerte, saa ved jeg dog, at det er hos Dig (Job. 10, 13). Jeg ved, dit kjære Barn jeg er, trods Synden, Djæv'len og hans Hær. Dette har jeg efter Foranledning af gudfrygtige Lærere villet fremstille noget omstændeligere, fordi det ei alene viser os, hvad den trøstefulde Daabspagt indeslutter i sig, men tillige hvorledes vi i allehaande Begivenheder skulle betjene os deraf.

§ 19. Den hellige Apostel siger fremdeles om den hellige Daab, at den er „et Gjenfødelsens og den Hellig Aands Fornyelsens Bad" (Tit. 3, 5). Det er bekjendt nok, at vi Allesammen undfanges og fødes i Synd, og naar et Barn kommer fra sin Moders Liv, bringer det Intet med sig uden Arvesynden, der allerede ligger skjult i det spæde Legeme og gjør det skyldigt til den evige Død og Fordømmelse. Ligesom nu Forældrene strax efter den legemlige Fødsel lade berede et Bad for det stakkels Barn, hvori det bliver renset fra den legemlige Urenhed, saaledes har ogsaa Gud beredet os et Bad, der borttager den aandelige Urenhed, og dette er Daabens salige Bad, hvori vi ved Jesu Blod og ved Guds Aand blive rensede, helligede og aftoede, — hvori vi fra Verdens Børn blive Naadens Børn og Arvinger til det evige Liv, vorde beseglede med den Hellig Aand, udstyrede med nye Gaver og Kræfter og fornyede til Guds Billede. Saaledes kan man da ganske sikkert antage, at et døbt Barn ikke længer er under Vreden, men under Naaden, — at det istedetfor Synden har faaet Jesu Retfærdighed, istedetfor Forbandelsen Velsignelsen, — at det „er blevet delagtigt i den guddommelige Natur, og at Herlighedens og Guds Aand hviler paa det" (2 Pet. 1, 4; 1 Pet. 4, 14). Dets Navn er opskrevet i Himmelen; dets Synder ere kastede i Havets Dybheder og druknede. Det er blevet en ny Skabning i Christo Jesu, saa at et døbt Barn, selv om det tilhører en fattig Fader, besidder langt større Herlighed end den allermægtigste Herskers førstefødte Prins blandt de Vantroende, og kunde vi ret betragte det med aandelige, opladte Øine, skulde vi se de himmelske Ildsluer uophørligen lege omkring dets lille Hoved og over dets Vugge, hvorpaa jeg ovenfor (i den foregaaende Prædiken, § 23) har fortalt et Exempel. Og om vi end desværre, naar vi voxe til, ofte lade os forlede af Satan, Verden og vort Kjød og Blod til at tilsidesætte vor dyrebare Daabspagt, saa ophører Daaben dog ikke derfor at være et Gjenfødelsens og den Hellig Aands Fornyelses Bad; men den bliver, hvad den er, og formedelst Guds Naade staar det os fremdeles frit for at vende tilbage til dette salige og vidunderlige Bad, saa at vi ligetil vor sidste Stund kunne glæde os ved dets Kraft. Dog, herom skulle vi nærmere handle i det Følgende.

§ 20. Af alt dette vil man letteligen indse, hvorfor Skriften ogsaa siger om Daaben, at den frelser og saliggjør os: „Hvo som troer og bliver døbt, skal blive salig" (Mark. 16, 16). „Gud frelser os efter sin Barmhjertighed ved Gjenfødelsens Bad" (Tit. 3, 5). „Vandet frelser os i Daaben" (1 Pet. 3, 20, 21). Havde vi ikke forhen overveiet, hvad den hellige Daab er, og hvoraf dens store Kraft kommer, saa kunde det synes En og Anden, som om dette var meget for meget sagt om noget saa Ubetydeligt; men naar vi betænke, at den treenige Gud selv er tilstede ved Daaben, hvorsomhelst den bliver forrettet efter Hans Anordning, og virker kraftigt igjennem den, — at en døbt Christen bliver bragt i Samfund med Christo og erklæret for et Guds Barn og en Arving til Himmelen, — at han bliver renset for al

Synd og fornyet ved den Hellig Aand, saa ville vi letteligen indrømme, at Daaben med al Ret siges at frelse og saliggjøre os. Man døber ikke Nogen, siger Luther, forat han skal blive en Fyrste, men, som Ordene lyde, forat Han skal blive salig. Men dette er intet Andet end at blive befriet fra Syndens, Dødens og Djævelens Tyranni, blive overflyttet i Christi Rige og leve evindeligen med Ham. En døbt Christen, som ved at bruge sin Daab rigtigt, besidder i den sønlige Udkaarelse, i den Herres Jesu Samfund, i Forvisningen om sin Frelse, i Forsmagen paa Guds Godhed og Kjærlighed o. a. M. saamegen Sødme og Kraft, at han med fuld Føie allerede roser sig af at være salig; thi han er allerede sat i Himmelen med Christo (Efes. 2, 6); han er allerede opstanden med Ham; hans Navn er allerede optegnet i Himmelen; hans Hjerte banker allerede i Himmelen og smager den tilkommende Verdens Kræfter; han træder Satan under sine Fødder; han lever i Guds søde Naade, og al hans Mad og Drik er krydret med Jesu Kjærlighed; hans Kors og Trængsel formildes og forsødes ved den Hellig Aands Trøst. Skulde han da ikke være salig? Alt dette lod sig nærmere udvikle; men Tiden tillader det ikke; derfor siger jeg til Slutning med Luther, der fremfor mange Andre har skrevet saare herligt og syndigt om den hellige Daabs Kraft: „Daaben er saa fuld af Trøst og Naade, at hverken Himmel eller Jord kan rumme det, og Daaben giver enhver Christen Nok at tænke og øve sig paa, saalænge han lever, og han vil have Nok at gjøre med at tro fast og urokkeligen, hvad den tilsiger og fører med sig, nemlig Djævelens og Dødens Overvindelse, Syndernes Forladelse, Guds Naade, den hele Christum med alle Hans Velgjerninger, den Hellig Aand med Hans Gaver." Hertil ville vi nu efter den Evne, Gud forunder, give yderligere Veiledning og vise, hvorledes en paa Christum troende Sjel ret skal bruge Læren om den hellige Daab, saadan som vi enfoldeligen have foredraget den.

§ 21. Lader os 1) „lære at skatte vor Daab efter dens Værd, at holde den høit i Ære og agte den saare kostelig og dyrebar!" Jeg haaber, at ethvert christeligt Hjerte hidtil i dette Arbeide vil have lagt Mærke til at vi først og fremst beflitte os paa høit at ophøie Christendommen, de aandelige Ting og Guds Velgjerninger, hvilket ei alene er høist retfærdigt, men ogsaa nødvendigt. Naar man betragter den nærværende Verden i alle dens Gjerninger og Forehavender, kunde man næsten fristes til at tiltale den omtrent paa samme Maade, som Apostelen fordum tiltalte Athenienserne: „I Børn af denne Verden! jeg ser, at I i alle Dele ere altfor jordisksindede" (Ap. Gj. 17, 22). Thi de jordiske og forgjængelige Ting agter den altfor høit; de himmelske og evige ved den derimod ikke at vurdere. Saaledes gaar det nu ogsaa med den hellige Daab, hvilken vel Alle, som bære det christne Navn, have annammet; men hvor Mange af dem er der vel, som vide, hvad de skulle anse sin Daab for, — hvorledes de skulle glæde og trøste sig ved den, og hvorledes de skulle pukke paa den imod Verden, Synden, Døden, Djævelen og Helvede? De Fleste ere ligesom et **Barn**, der har arvet stor Rigdom; det har ingen Forstand paa hvad det eier; det leger i Sandet med Smaasten og Potteskaar, eller naar det voxer til, lader det sig forføre af ondt Selskab, saa at det forøder sit Gods og styrter sig selv i Fattigdom og Elendighed. For mangen Christen er Daabspagten ligesom hans Ungdoms **Barnelege**, som han ikke længer tænker paa, eller ligesom et **Privilegium** og Naadesbrev, som han ikke kan læse, fordi

det er skrevet i et fremmed Tungemaal, hvilket han ikke forstaar.

§ 22. Saa lær da, du christelige Sjel, at agte din Daab høit 1) hos dig selv. Tænk paa din Indtrædelse i Verden, og sammenlign den med deres, der fødes udenfor Guds Kirke. En anseet Theolog*) siger: „Overvei, hvilken ulyksalig Indtrædelse de Vantroendes Børn gjøre i denne Verden. Jeg vil her ikke strides om saadanne Børns Tilstand, naar de dø i sin Barndom, i hvilket Tilfælde vi dog ogsaa finde liden Trøst for dem i den hellige Skrift; jeg taler kun om deres Ulyksalighed, som blive ilive. — — Træde de ikke for størstedelen i sine Forældres barbariske**) Fodspor, blive forhærdede og svæve i den allergrueligste Fare for den evige Fordømmelse?" Betænk til Exempel den store Moguls***) førstefødte Prinses Fødsel. Denne giver ham strax Udsigt til stor Rigdom, stor Magt, Vellyst og Herlighed; derimod har han ingen Del i Christi og Hans Kirkes Samfund, men fødes i Satans Baand og Lænker og bliver i dem, saalænge han lever, indtil han ender sit ulyksalig-lyksalige Liv deri og fra den timelige Herlighed falder i den evige Pine og Fordømmelse. Derimod du, om du endogsaa er undfangen og født i Synd, saa har dog Guds Naade omfavnet dig strax ved din Indtrædelse i Verden; før du kom til Verden, havde den tilberedt et velgjørende, kosteligt Bad, hvori du blev aftoet fra al vedhængende Urenhed og fra alle Synder; den erklærede dig strax for et Guds Barn og den Herres Jesu Eiendom; du er bleven mærket med Hans Tegn og beseglet med den Hellig Aand; dit Navn er skrevet i Himmelen: du er overført i den Herres Jesu og Hans Helliges Samfund, beklædt med Hans Retfærdighed og antagen til en Medarving af Hans hele Salighed. Himmelen har isandhed opladt sig over dig og staar dig endnu aaben i Omvendelsen, i Bønnen, i Livet og Døden. Hvad er nu den alleradeligste og fornemste Fødsel, selv om den er kongelig og keiserlig, at agte imod den salige Gjenfødelse? Hvad er Verdens Rigdom, Pragt, Ære og Herlighed imod Barneretten hos Gud, imod Jesu Christi Retfærdighed, den Hellig Aands Samfund og Udsigten til Himmelen og Saligheden?

§ 23. Men hvoraf kommer det da, at vi skatte hint saa høit og dette saa ringe? En Fyrstes, Adelsmands, Borgermesters, Doktors osv. Søn og Datter indprenter man fra Barnsben af, af hvad Stand og Herkomst de ere. Hvorfor siger og forklarer man ikke ogsaa Christenbørnene fra deres Ungdom af, af hvilken Stand de ere efter Gjenfødelsen, hvilken Herlighed Barneretten hos Gud er, og hvilken Salighed Daabspagten indeholder i sig? Man forsøge det og spørge en rig, fornem Mands Barn: Hvad anser du dig for? Hvad er du? Det vil svare: Jeg er en Adelsmand; min Fader var en fyrstelig Raad, en kongelig Statholder, en Amtmand osv. Jeg er en fornem Mands Søn; min Fader var Borgermester i Staden N. osv. Man spørge ligeledes et fattigt, men gudfrygtigt Menneske. Det vil svare: Ak, hvad skulde vel jeg være? en Fattigmands Barn; mine simple Forældre opdroge mig med Kummer og Møie; jeg har ingen Herlighed at rose mig af, o. a. M. Men her kan man med Føie sige til dem Begge: Vide I da ikke af nogen anden Byrd end den legemlige? Er der intet Andet end den jordiske og forgjængelige Herlighed, en Christen kan rose sig af? Ere I ikke døbte Christne? Vide I ikke, hvad dette Ord indeslutter i sig? Ere vi ikke gjenfødte af Vand og Aand? Er ikke Gud vor Fader, den Herre Jesus

*) Dr. Lütkeman.
**) barbarisk, ɔ: vild, raa.
***) Den store Mogul: den overordentligt rige og mægtige Hersker over det forrige mongolske Rige i Ostindien.

vor Broder, den Hellig Aand vor Ven og Trøster? Ere vi ikke i Naadepagt med Gud? Er ikke Himmelen og Saligheden vor? Hvor længe skulle vi være saa tossede som Børn, der ikke vide at sætte Pris paa sin rette Eiendom? Hvor længe skulle vi være glade og bedrøvede over Skyggen og intet bekymre os om Væsenet? Besinder Eder, I christelige Sjele, og lærer dog, ligesom Kong Ludvig, om hvem vi ovenfor talte (§ 3), at agte Eders Daab høiere end en Kongekrone! Hvad skal jeg med den forgjængelige Krone, naar jeg skal dø, og hvad kan den hjælpe mig for Guds Domstol? Hvad skal jeg med den timelige Ære, med den verdslige Pragt, med den bedragelige Rigdom, med Verdens vellystige Glæde, da jeg kun er en Fremmed og snart maa herfra? Jeg maa have saadanne Ting, som jeg kan tage med mig og som jeg kan stole paa, naar jeg skal forlade Alt. Min Ære, min Pragt, min Rigdom, min Glæde er min Daab. Hører det og forundrer Eder, alle Verdens Ender: Tre Haandfulde Vand agter jeg høiere end alle Kongekroner, end al Forgjængelighedens Rigdom, Prydelse og Ære! Dette Vand er for mig et gyldent Livsensvand, en kraftig Vederkvægelse, en Modgift, et Forebyggelsesmiddel mod den evige Død. Lovet være den treenige, evige Gud, til hvis Navn jeg er døbt! Jeg har et klart Skin om mit Hoved, som Verden ikke er værd at se. Jeg er klædt i Jesu Christi Blods Purpur. Jeg bærer min Guds Segl paa min Pande og paa mit Hjerte. Jeg er rig og mægtig og æret og salig for min Daabs Skyld. Himmelen staar mig Dag og Nat aaben. Lovet være Gud i al Evighed!

§ 24, Lærer 2) ogsaa at agte Daaben høit hos Andre, fremfor Alt hos Eders Børn! I Forældre! elsker ikke Eders Børn saa meget, fordi de ere Eders og udsprungne af Eders Blod, — fordi de ere saa smukke, elskværdige, venlige, raske, Eders Legedukker og Tidsfordriv og forskaffe Eder megen Lyst og Glæde, — thi det gjøre ogsaa Tyrkerne og Hedningerne, — men især fordi de ved den hellige Daab ere blevne fødte af Gud, rensede ved Jesu Blod og fyldte med den Hellig Aand. Christelige Forældre maa ikke blot elske sine Børn som Kjød af sit Kjød, men som Christi Lemmer, som den Hellig Aands Templer; de maa ikke saa meget elske Naturen som Naaden hos dem, ikke saameget deres naturlige Gaver og Færdigheder som den Hellig Aands Drift og Gaver. Man bør ikke betragte dem saa meget i de brogede Klæder, hvori vi klæde dem, som i Jesu Retfærdigheds Klædebon, hvilket de i den hellige Daab ere blevne iførte. Man bør ogsaa fra Ungdommen vænne dem til paa det Spørgsmaal: Min Søn, min Datter, hvad er din største Lyksalighed og Herlighed, din bedste Prydelse, din ædleste Skat og høieste Ære? gladeligen at svare: At jeg i den hellige Daab er bleven et Guds Barn, min Herres Jesu Eiendom og et Tempel for den Hellig Aand, en Arving til Himmelen og Saligheden. Man bør bringe dem dertil, at de ei alene sige Saadant, men ogsaa af ganske Hjerte tro det og lære at foragte Alverdens anseelige og prægtige Forfængelighed i Sammenligning dermed. Til den Ende maa christne Forældre ikke agte sine Børn ringe og behandle dem utilbørligt i Ord og Gjerninger. Man finder mange ugudelige Mennesker, som bande sine Børn forskrækkeligt, kalde dem Smaadjævle, Helvedunger, Satansbrande, — som fare løs paa dem i Vrede og Raseri, ligesom et ophidset og forbitret Dyr, slaa dem med Næver og Stokke, kaste efter dem med Tallerkener og Andet, som de have ved Haanden, slæbe dem om ved Haaret, sparke dem med

Fødderne, og dette sker ofte, naar Børnene mindst have fortjent det, medens de ellers, naar de ere i godt Lune, kunne tilstede dem den største Kaadhed og alskens Udyder og se igjennem Fingere med megen Ondskab. Isærdeleshed forsynde Stedforældre sig heri, idet de ofte behandle de dem anbetroede Børn værre end Hunde. Men ei at tale om at man med en saadan fremfusende, støiende og rasende Fremfærd netop udretter mindst i Barnetugten og vel gjør Børnene sla=vist=frygtsomme, men ikke gode og gudfrygtige — thi hvad Naade og Guds Velsignelse kan der være med saadan uchristelig Medfart, og hvorledes kan den Høieste hellige og velsigne den Tugt, der foretages med forsætlige Synder? — saa er dog Saameget aabenbart, at slige tyranniske og ufornuftige Forældre ikke agte den hellige Daab tilbørligen hos sine Børn, og at de desaarsag paadrage sig et tungt Ansvar. Christelige Forældre bør formilde al retmæssig Vrede med Kjærlighed og Sagtmodighed og se til, at de ikke med sine Revselser skade mere end de gavne.

§ 25. Forøvrigt maa vistnok christelige Forældre være flittige og ivrige i Barnetugten, betænkende, at Børnene ere et betroet Gods, som den Høieste har givet dem i Forvaring. De ere Paradisblomster, som Gud vel har skjænket dem til Lyst og Glæde, men ogsaa til omhyggelig Pleie og Varetægt. Man siger, at da Kong Abgarus i Edessa vilde lade den Herre Jesus afmale, men Maleren ikke kunde betragte Herrens Ansigt formedelst den store Glands og Klarhed, som udgik derfra, sendte denne Kongen et Stykke Lærred, hvorpaa han selv havde aftrykt sit Billede, ligesom ogsaa, at noget Lignende skal have vederfarets Veronika, idet Herren, da Han blev ført til Døden, afbildede sit blodige Ansigt i hendes taarevædede Svededug. Men hvortil behøver man slige usikre Billeder? De Christnes døbte Børn ere de Tavler og Duge, som den Herre Jesus har bemalet med sit Blod og paa hvilke Han ved den Hellig Aand har afbildet sig selv. De ere lutter Klenodier, henhørende til den himmelske Konges Skat; ere lutter Kar, fyldte med Guds Søns Blod, saa at altsaa Forældrene af Hensyn hertil bør vise sine Børn al mulig Omhu, forat ikke den Herre Jesus ved deres Vanrøgt skal tabe en saa kjær Eiendom og Børnene den Frelse, der i Daaben blev dem skjænket. De have modtaget et kostbart betroet Gods af Gud; Han har overgivet de døbte Børn, Christenhedens Kjærne, i deres Hænder; Han har beskikket dem til Gartnere og Opsynsmænd over sin Blomsterhauge; hvorledes skulle de da kunne forsvare det, om de ved utilstrækkelig Tugt, ved Tilsidesættelse af Bønnen og ved egen Forargelse forsømme dem og lade Guds ædle Blomster og Planter kvæles af Ukruddet og omkomme?

§ 26. Blandt rettroende Christne er der ingen Tvivl om at alle Børn, der komme til den hellige Daab, formedelst denne, som et Gjenfødelsens Bad, indtræde i Naadespagten med Gud og annamme Bestænkelsen med Jesu Christi Blod og Samfundet med den Hellig Aand, der strax begynder Fornyelsesværket hos dem og søger at indtrykke Jesu Billede i deres Hjerter og gjøre dem ligedannede med Ham. Vel kommer denne den Hellig Aands salige Virksomhed ikke saaledes tilsyne hos dem som hos de Voxne; men vi maa dog betænke, at ligesom de smaa Børn have en fuldkommen menneskelig Fornuft, endskjønt den endnu ikke viser sig saaledes hos dem som hos Forældrene, saaledes findes ogsaa formedelst Guds Kraft Alt, hvad der udfordres til Christendommens Væsen og Saligheden, hos dem, uagtet det ikke aabenbarer sig udvortes saaledes som hos de Voxne. Et lidet Speil omfatter og fremstiller lige=

saavel det hele Billede af det menneskelige Ansigt som et stort, skjønt ikke saa tydeligt som dette. De lave og krybende Blomster nyde ligesaavel godt af Solens veldædige Indflydelse som de høie og ranke. Saaledes er det ogsaa med de døbte Børn. Hvo som nu forarger et saadant Barn eller ved Skjødesløshed og Tilsidesættelse af christelig, omhyggelig Tugt og Opsigt forsømmer det, han bærer Skylden for en fortabt Sjel, — han har forstyrret Herrens Gjerninger, ringeagtet Christi Blod og i et saadant Barn traadt Guds Søn med Fødder. Og ve, ve, de Forældre, som det gjøre! De gaa foran paa den Vei, der fører til Fordømmelsen, og de arme Børn følge efter dem. De have glemt sin egen Daabspagt og bevirke, at deres Børn gjøre det Samme. Mon ikke slige slet opdragne Børn paa hin store Dag ville fremtræde og raabe: Forbandet være den Fader, der avlede mig! forbandet være det Liv, som bar mig, og de Bryster, som jeg diede! forbandet være mine Forældre, som vel bragte mig til den hellige Daab, men senere aldrig paamindede mig om min Daabspagt og aldrig forklarede den for mig, men forstyrrede den Naadesgjerning, som Gud havde begyndt i mig, udslukkede Troens Gnist hos mig, tilstedte mig al Vanartighed, saa igjennem Fingrene med min Ondskab og ved sit eget ugudelige Exempel veiledede mig til Ryggesløshed og Sikkerhed.

§ 27. Velan da, I christelige Forældre, antager Eder i Betragtning af hvad her er anført, hjerteligen og ivrigt den døbte Ungdom! Naar de budne Faddere ere komne tilbage fra Kirken med det døbte Barn, da tænker ved Eder selv, at de bringe Eder i Huset og i Guds Sted overlevere Eder et kostbart Klenodie, en ædel Blomst, et Jesu Christi Faar, mærket med hans Blod, forat I med al Omhu skulle bevare det og opdrage det gudeligen Ham til Ære! I Mødre! ligesom Rabinerne fortælle om Profeten Elias, at naar han laa ved sin Moders Bryst, saa det ud, som om han sugede lutter Ild og Luer deraf, saaledes bør ogsaa I, naar I give det døbte Barn Die, ønske, at det maatte drikke lutter guddommelig Kjærlighedsild af Eders Bryst. I Fædre! omhegner de ædle Blomster og forvarer dem med Torner og Ris, forat de ei skulle vorde nedtraadte! vander dem med stadig gudelig Undervisning og Formaning! forklarer dem deres Daabspagt, og lærer dem ved Eders gudfrygtige Exempel, hvorledes de omhyggeligen skulle efterleve den! puster til den Troesgnist, der ulmer i Børnenes Hjerter, og opvækker den ved Eders stadige Sukke og andægtige Bønner! stræber efter at faa den samme Ros, som hin fornemme Adelsmand, Levin af Knesebeck, giver sine Forældre i sit optegnede Levnetsløb. Han takker Gud høiligen, siger han, at Han havde forundt ham saadanne Forældre, om hvilke han med Sandhed kunde vidne, at de frygtede Gud af Hjertet, førte en retsindig og god Vandel og aldrig havde ladet ham se noget ondt Exempel. O, hvilken stor Lykke er det ikke at være født af gudfrygtige Forældre og at blive gudeligen opdrage overensstemmende med sin Daabspagt! Det maa jo være langt bedre at have fattige, men gudfrygtige Forældre, der med Ord og Gjerninger gaa forud forud for En paa Veien til Himmelen, end at have rige, men ugudelige Forældre, som under Skin af stor Kjærlighed og om Opdragelse føre En med Glæde og Latter til den evige Graad og Hylen. O, hvor deiligt det vil være paa hin Herrens store Dag, naar de gudfrygtige Forældre have sine gudfrygtige Børn om og hos sig og kunne sige: „Se Herre, her er jeg og de Børn, som Du har givet mig" (Esai. 8, 18), og Børnene: Se, Herre, dette er mine kjære gudfrygtige Forældre, som ei alene have

hjulpet mig frem til den hellige Daab og din Naadespagt, men ogsaa fornemmelig din Naade og en gudfrygtig Opdragelse bevaret og opretholdt mig deri. Forældrenes Glæde over deres Børn, naar de arte sig vel, er i dette Liv stor og næsten uden Sammenligning med nogen anden. Hvor stor mene I da ikke den vil være i hint Liv! Naar Solen afbilder sig i et Speil, saa giver det en herlig Glands; men naar der er mange Speile sammen hvoraf det ene tilkaster og meddeler det andet de modtagne Straaler, saa bliver Glandsen langt større. Saaledes ogsaa: om end de gudfrygtige Forældre i Himmelen skulle have en ubegribelig stor Klarhed i sig selv fra den salige Gud, saa vil den dog blive langt større og herligere, naar ogsaa Børnene skinne med den samme Klarhed og ligesom give sine Forældre den med Taknemmelighed tilbage. Saa lader nu ikke den Møie fortryde Eder, som I have anvendt paa Eders døbte Børns Opdragelse, I gudfrygtige Forældre! En klog Mand har meget rigtigt bemærket, at Barneopdragelsen er Noget, som straffer sig selv (naar den ikke har været god og prisværdig, fordi den senere bringer lutter Hjertesorg) eller belønner sig selv (naar den nemlig har været gudfrygtig; thi da udspringer der lutter Glæde deraf). Dette kan man ikke blot sige om det nærværende, men ogsaa om det tilkommende Liv. Den, som har opdraget sine Børn gudeligen og vel, han vil evindeligen høste dobbelt, tredobbelt, firdobbelt Glæde deraf (alt efter det Antal Børn han har haft), medens derimod den, som har forsømt dem, evindeligen vil angre og beklage det.

§ 28. Men jeg opholder mig maaske noget for længe ved denne Formaning, ihvorvel den høieste Nødvendighed i disse sidste, gruelige Tider vel kan undskylde det. Jeg har imidlertid endnu Et at tilføie, forinden jeg gaar videre, nemlig at vi ei alene maa agte vor Daab høit hos vore Børn, men ogsaa hos alle andre Christne. Det er desværre kommet dertil i Christenheden, at den er meget adsplittet; Kjærlighedsbaandet er sønderrevet; med den broderlige Samdrægtighed er det forbi. Man finder faa Christne, der agte og behandle hinanden som Christne. Den ene modsætter sig den Anden med stor Bitterhed; den Ene misunder, forfølger, krænker, bagvasker, trænger og undertrykker den Anden; hvad er almindeligere end den Ene kalder den Anden en Hund, et Djævelsbarn osv. og overøser ham med de allerskrækkeligste Forbandelser og Bespottelser? Især deles hed gaar det ud over de Fattige og dem, som ere af lav Stand, hvilke maa lade sig træde under Fødderne af de Store, Rige og Mægtige og ofte behandle værre end disses Hunde. Imidlertid bør en Christensjel, der gjerne vil bevare en god Samvittighed og leve efter Guds Villie vogte sig meget omhyggeligt i denne Henseende, forat han ikke skal gjøre sig delagtig i en saadan Synd. Alle døbte Christne ere en Faders Børn; de ere Alle Frænder og Brødre i Christo Jesu; de bære Guds Segl paa sine Hjerter. Et fattigt og simpelt Menneske, som beflitter sig paa at holde fast ved sin Daabspagt og leve gudeligen efter denne, er sandelig ingen ringe Person; han er overskygget af Guds Naade, beklædt med Jesu Retfærdighed og ved den Hellig Aand forsikret om det evige Liv; han er et Guds Barn og en Jesu Christi Frænde, hvis Bønner, Sukke og Taarer agtes høit i Himmelen. Man kan ikke foragte, fornærme og bedrøve ham uden tillige at foragte, fornærme og bedrøve Gud og den Herre Jesum. Ligesom Apostelen siger: „Iøvrigt volde Ingen mig Fortræd! thi jeg bærer den Herres Jesu Mærketegn paa mit Legeme" (Gal. 6, 17), saaledes kan en døbt Chri=

sten sige: Fornærm mig ikke; thi jeg bærer den treenige Guds Daabs- og Pagtstegn paa mit Legeme og min Sjel. Et Sendebud kommer det jo tilgode, at han bærer en Fyrstes eller en stor Stads Vaaben paa sit Bryst; skulde vi da ikke, den Ene hos den Anden, agte og ære vor Guds Pagtstegn? Se derfor til, du christelige Hjerte, at du ikke foragter nogen døbt Christen og ikke anser ham for ringe i dit Hjerte, langt mindre krænker og fornærmer ham med haarde og forsmædelige Ord. Maaske er den, der er saa ringe og foragtelig i Verdens Øine, skattet høiere af Gud end ti Høie og Vældige af Verden. Agt ikke den ringe, som tilligemed dig staar i Naadespagt med Gud, — som den Høieste erkjender for sit Barn, den Herre Jesus for sin Broder og den Hellig Aand for sin Ven og som har Haab og Forsikring om den himmelske og evige Arv, osv.

§ 29. Lader os endvidere bruge Læren om vor Daabspagt med Gud til en kraftig Trøst i al Bedrøvelse! Men forat denne Trøst skal være desto sikrere og hvile paa en urokkelig Grundvold, saa maa vi efter hvad vi ovenfor have lært, ikke bedømme Daaben efter dens Udseende, men efter dens indvortes Beskaffenhed. Vi maa vide, at den ikke er Menneskers, men Guds Værk, ikke en tom Ceremoni, der kun skal betyde Noget, men en guddommelig, hellig Handling, der er forordnet og besluttet i den hellige Treenigheds Raad, — ved hvilket Gud selv er tilstede med sin Naade, Kjærlighed og Trofasthed og som sigter til Menneskets Gjenfødelse, Fornyelse og Salighed, som den ogsaa isandhed virker og istandbringer. Guds Gjerninger ere ikke tomme Bælge, ikke et Skin uden Kraft; de ere ikke et Komediespil, hvori man for en kort Tid gjør En til Konge, iører ham prægtige Klæder og ærer ham som en stor Herske, omendskjønt han i Virkeligheden er og bliver en simpel Karl; men de ere lutter Kraft, Liv, Aand og Sandhed. Ligesom vor Elendighed ikke er et blot og bart Skin og lutter Indbildning, men en virkelig Fordærvelse, en gjennemtrængende, evig Forbandelse, et sandt og beklageligt Fald i Synd og Straf, saaledes er Guds Naade og Miskundhed, hvormed Han tager sig af os, og de Midler, Han i saa Maade betjener sig af, lutter Sandhed og hjerteligt Alvor; hvad Han gjør, det gjør Han i „Sandhed, af sit ganske Hjerte og af sin ganske Sjel“ (Jer. 32, 41). „Han giver ikke, som Verden giver“ (Joh. 14, 27), der snart giver, snart tager eller som giver med et falskt Hjerte; men Han giver af inderlig Kjærlighed og Trofasthed. Som vi nu ere døbte, saaledes ere vi ogsaa isandhed gjenfødte af Vand og Aand; Himlenehave isandhed aabnet sig over os; den himmelske Fader har omfavnet os med inderlig Kjærlighed og antaget os til sine Børn; den Herre Jesus har isandhed aftoet og renset os fra Synd med sit Blod; den Hellig Aand har isandhed forenet sig med vor Aand og opfyldt vore Hjerter med sig selv, sit Lys og sin Kraft; vore Navne ere strax blevne opteguede i Himmelen, og vi kunne tilegne os Guds Børns og Himmelborgernes samtlige Forrettigheder og Herligheder. Det være langt fra alle christelige Sjele, at nogen af dem skulde ville tænke om den trofaste og sanddrue Gud, at der hos Ham var noget Skin uden Kraft, Ord uden Gjerninger, Ceremonier uden Fynd og og Eftertryk.

§ 30. Endvidere skulle vi ogsaa lægge Mærke til at Daaben ikke blot er beregnet paa en vis Tid, og at Gud i den ikke blot har sluttet en Naadespagt med os paa nogle faa Aar, t. Ex. saalænge som vor Barndom varer, men for evigt. Guds Kjærlighed og Godhed varer fra Evighed til Evighed; Han har elsket os i Christo, før Verdens Grundvold blev

lagt, og vil elske os, efterat Verden er forgaaet. Hans Naade er en evig Naade (Ps. 89, 3). „Jeg har,“ siger Han, „elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Miskundhed“ (Jer. 31, 3). „Bjergene skulle vel vige og Høiene bevæges; men min Miskundhed skal ikke vige fra dig og min Freds Pagt ikke bevæges, siger Herren, din Forbarmer“ (Esai. 54, 10). „Naadegaverne og sit Kald fortryder Gud ikke,“ siger Apostelen (Rom. 11, 29). Saaledes er det nu ikke med Daaben, som naar Verdensbørnene afslutte Noget og love hinanden Noget, hvilket mangengang er ligesom Kviksølvet, der ikke lader sig gribe og fastholde, og ligesom en sønderbrudt Rørstok, der gjennemborer dens Haand, som støtter sig paa den; men den er en evig Pagt med Gud, som ingen Tid, ingen Trængsel, ingen Verden, ingen Djævel eller Død formaar at ophæve. Vel kan det ske, at Mennesket, forledet af Djævelen, sætter denne Pagt ud af Betragtning og forspilder dens salige Frugt; men paa Guds Side bliver den dog staaende saa fast, at Han ikke aflader med stor Kjærlighed, Godhed og Langmodighed at gaa efter den Frafaldne og søger at bringe ham til sig igjen. Han lader Himmelens og Naadens Dør, som Han engang oplod ham i Daaben, blive staaende aaben for ham og annammer ham med Glæde, naar han gaar i sig selv og vender tilbage. Daaben er ikke lig en Blomst, der blomstrer en Tidlang og derefter visner, — ikke lig et Røgelsekorn, der fortærer sig selv paa Gløden og opsender en god og liflig Røg, som dog kun er en Røg; men den er lig en Kilde med levende Vand, hvilken altid rinder om end ikke alle Vandringsmænd og Dyr drikke deraf. Ligesom et Barn nyder Godt af sin legemlige Fødsel hos sine Forældre, saalænge det lever, saaledes nyder det ogsaa hos Gud Godt af sin aandelige Fødsel. Den treenige Gud forbinder sig ikke med os ligesom de vindesyge Verdensbørn pleie at gjøre, der kun holde fast ved hinanden, saalænge de tro at kunne drage Nytte af Forbindelsen, men som kjærlige og trofaste Ægtefolk, der have forpligtet sig til en uskrømtet Troskab og et kjærligt Samliv indtil Døden.

§ 31. For det Tredie fortjener det ogsaa at bemærkes som Noget, der egner sig for vort Formaal, at Daabspagten ikke sigter saameget til det Timelige som til det Aandelige. Den treenige Gud har ikke deri forbundet sig til at gjøre os rige, store og anseelige for Verden, men til at gjøre os salige. Vel unddrager Han ikke de døbte Christne sin Forsorg, selv hvad det Timelige og Forgjængelige angaar; ja det er endog en Bestanddel af Daabspagten, at de troende og døbte Christne skulle kaste sin Sorg paa Ham, og at Han vil forsørge dem; men dette er dog kun at forstaa om det Nødtørftige, nemlig saa Meget, som de behøve forat tilbagelægge Vandringen gjennem dette møisommelige og bedrøvelige Liv, og omendskjønt den Høieste har forpligtet sig til at forsørge, føde og opholde os, saa har Han dog forbeholdt sig selv og sin Visdom at bestemme Maaden, hvorpaa det skal ske, ligesom ogsaa en kjødelig Fader er skyldig at forsørge sit Barn med det Nødvendige, uden at der paahviler ham nogen Forpligtelse til at forsyne det med lutter Vildt, Hvedebrød og Vin, Silke og andre kostbare Klæder. Derfor maa nu et christeligt Hjerte, som vil føre sig sin Daabspagt trøsteligen til Nytte, se mest og fornemmeligen paa de aandelige og himmelske fremfor paa de timelige og jordiske Ting.

§ 32. Herefter vil det nu være os let at øse Trøst af vor Daabspagt i al vor Bedrøvelse. Lad det ikke forundre dig, du gudfrygtige Sjel, at der, om-

endskjønt du staar i Pagt med Gud, og omendskjønt Gud har forbundet sig til al Kjærlighed og Trofasthed imod dig, dog tilstøder dig allehaande Ulykke og Gjenvordighed. Thi Daabspagten lover og tilsiger paa Guds Side vel faderlig Kjærlighed og Forsorg; men nu er Tugt og Tvang netop en Del af den faderlige Kjærlighed, endog i den Grad, at Tilsidesættelsen deraf er en af de ufaderligste Gjerninger, en Fader kan gjøre imod sit Barn. Naar derfor din himmelske Fader holder dig under Riset, saa gjør Han kun, hvad der stemmer overens med Hans Kjærlighed og Daabspagten, og hvad der sigter til din Salighed. Betænk ogsaa, at „vi ere døbte til Christi Død og, som Paulus siger, forenede med Ham ved Lighed med hans Død“ (Rom. 6, 3. 5.) det er: vi ere formedelst Daaben traadte i Samfund med den korsfæstede og fattige Herre Jesus, — vi have annammet Hans Korses Tegn paa vor Pande og vort Bryst og saaledes forpligtet os til alle vort Livs Dage at bære Hans Kors lydigt og villigen efter ham. „Vi ere døbte til Døden (efter Kjødet og det gamle Menneske) og til Livet (efter det nye Menneske). Meget sandt siger Luther: „Saasnart man tager et Barn op af Daaben og ifører det Daabskjolen, bliver det fra den Stund af indviet til det evige Liv, saa at det for Fremtiden kun er en Pilegrim og Gjæst i denne Verden og maa finde sig i at tænke paa at forlade dette Liv og i stedse at haabe og vente paa hint uforgjængelige Liv.“ Derfor skulle vi heller ikke lade det mishage os, om der møder os Kors og Trængsel; thi ogsaa dette hører med til vor Daabspagts Betingelser og Frugter.

§ 33. Imidlertid er det høist trøsteligt, at den treenige Gud i Daaben har erklæret, at han ikke vil unddrage os sin Hjælp og Trøst i noget Kors. „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig,“ siger Han (Ebr. 13, 5). „Jeg vil give Raad paa dig med mit Øie“ (Ps. 32, 8). „Frygt ikke; thi jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min. Naar du gaar igjennem Vandene, da vil jeg være hos dig, og igjennem Floderne, da skulle de ikke overskylle dig,“ osv. (Esai. 43, 1, 2). Før maatte Himmel og Jord forgaa, før Gud skulde slippe en døbt troende Christen ud af sin Varetægt og faderlige Omsorg. Gud har sluttet en evig Pagt med os, som ingen Trængsel, ingen Anfegtelse, ingen Gjenvordighed formaar at opløse. Ja selv Korset og Trængselen er for Ham et saligt Middel, hvorved Han bevarer os i sin Pagt og bringer os, til den evige Herlighed, som Han har forjættet os i Daaben. Vær derfor frimodig og trøstig midt i Trængselen, du christelige Sjel, efterdi du har Forsikring om din Guds evige Naade og Kjærlighed og kan være vis paa at hverken Lykke eller Ulykke, hverken Glæde eller Sorg, hverken Død eller Liv skal kunne skille dig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu. Du er og bliver en døbt Christen, et Guds Barn, en Jesu Eiendom, et Tempel for den Hellig Aand midt i al Anfegtelse og Bedrøvelse. Hold dig med fast Tro til Guds Forjættelse og sig: Jeg er en døbt Christen og har Guds Løfte om at Han vil være min Gud og ikke slippe eller forlade mig. „Jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham til hin Dag“ (2 Tim. 1, 12). Om der nu end møder mig allehaande Gjenvordigheder, saa er jeg dog forvisset om at det ikke sker uden Guds Raad og Villie, og at denne altid er hellig og god og sigter til mit Bedste. Jeg kan og vil gjerne bære min Herres Jesu Kors efter Ham; jeg ved jo, hvor jeg skal nedlægge det og modtage en Krone, en hvid Klædning og en Palmegren iste=

det. Jeg overvinder Alt i min Guds Kraft, der styrker og opretholder mig. Himmelen er min, og om det end skjærer Djævelen og Alverden i Hjertet, skal jeg dog naa frem til den formedelst Jesum Christum, som jeg har iført mig i den hellige Daab, osv.

§ 34. Lader os endelig ogsaa bruge Læren om om den hellige Daab „som en Opmuntring til Gudsfrygt og et helligt Liv og Levnet!" Alt, hvad vi ovenfor have anført om Daabens høie Værd og store Kraft, er fuldt af Bevæggrunde og Tilskyndelser til sand Gudsfrygt. I Daaben have vi iført os Christum og ere blevne saaledes beklædte med Hans Retfærdighed og dyre Fortjeneste, at den naadige og barmhjertige Gud ikke ser Andet end Herlighed og Retfærdighed paa os, og saa at de hellige Engle maa forundre sig over os. Siden gaa vi i denne Prydelse ud iblandt Menneskene og lade vort Lys skinne i gode Gjerninger. Naar vi iføre os Christum, saa iføre vi os tillige en ny Kraft, en ny Aand og et nyt Sind, hvilket den gamle Kirke betegnede ved den hvide Klædning, som den pleiede at iføre de døbte Christne, og vi vide, at den hellige Apostel andetsteds, naar han formaner os til en hellig Omgjængelse og ærbar Vandel, ligeledes bruger denne Talemaade, „at vi skulle iføre os Christum," (Rom. 13, 13. 14), forat tilkjendegive, at ligesom vi engang i Daaben ere blevne iklædte den Herres Jesu Retfærdighed, saaledes skulle vi ogsaa dagligen bruge vor Prydelse og Æresklædning og vandre helligen i Ham, i Hans Kraft, ved Hans Aand og efter Hans Exempel. Hertil sigte ogsaa de Ord: „Ligesom I have antaget Christum Jesum, Herren, saaledes omgaaes i Ham!" (Kol. 2, 6). Det er ikke nok, at man eier en Klædning, langt mindre, at man roser sig deraf; men man maa ogsaa bruge den og vise sig deri for Menneskene. Saaledes er det hellerikke nok, at vi rose os af at have iført os Christum i Daaben; men Apostelen fordrer tillige, at vi skulle omgaaes i Ham og vise os blandt Menneskene i Christi Kjærlighed, og Sagtmodighed, Ydmyghed, Kyskhed, Afholdenhed, Venlighed, osv. Og ligesom den, der har en smuk og kostbar Klædning paa, ser sig vel for, at han ikke tilsmudser og fordærver den, saaledes bør ogsaa en Christen, der i den hellige Daab har iført sig sin Jesum og Hans Retfærdighed, vogte sig med største Omhu for vitterlige Synder og ikke forsætligen besudle og besmitte sin ædle Daabsklædning.

§ 35. I den hellige Daab ere vi blevne forenede med Christo ved Lighed med Hans Død, hvilket Apostelen selv udtyder om et nyt Levnet, sigende: „Vi ere begravne med Christo ved Daaben til Døden, paa det at ligesom Christus er opreist fra de Døde formedelst Faderens Herlighed, saa skulle og vi vandre i et nyt Levnet" (Rom. 6, 4). Luther forklarer det i sin lille Katekisme saaledes: Vanddaaben betyder, at den gamle Adam formedelst en daglig Anger og Omvendelse skal druknes og dø i os tilligemed alle Synder og onde Begjæringer, og at der igjen skal fremkomme og opstaa et nyt Menneske, der kan leve evindeligen i Retfærdighed og Renhed for Gud. Hvo som nu ikke beflitter sig herpaa og ikke med Alvor og Iver stræber at leve efter denne sin Daabs Betydning og den Paamindelse, som deri ligger, han forstaar endnu ikke sin Daabs Kraft og Pagt, og det maa befrygtes, at han forlængesiden har glemt den. Vi have ogsaa anført, at Daaben er en god Samvittigheds Pagt med Gud, og have vist, hvori saadan Pagt bestaar, og at den gaar ud paa evig Kjerlighed og Gjenkjærlighed mellem Gud og Mennesket. De Ord, som fra gammel Tid af have været brugelige i Guds Kirke ved Daaben, ere jo ogsaa bekjendte: Forsa-

ger du Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen? tror du paa Gud Fader, Søn og Hellig Aand? — hvorpaa Daabsvidnerne for Guds og Hans Kirkes Aasyn svare Ja i Barnets Sted. Ligesom nu Forældrene, der under dette Vilkaar sende sine Børn til Daaben, og Fadderne, som paa Barnets Vegne aflægge et saadant Løfte, derved i høieste Maade forpligtes til fra Ungdommen af at paaminde Barnet derom og med Hjertelighed og Iver at veilede det til sammes Opfyldelse, saaledes paaligger det ogsaa den Døbte, saasnart han lærer at forstaa denne sin Pagt med Gud, at efterleve den og i Gjerningen bevise, at han er et Guds Barn, en Jesu Eiendom og et Redskab for den Hellig Aand. Vi have ogsaa overveiet, hvorlunde Daaben ikke blot er et Gjenfødelsens, men ogsaa den Hellig Aands Fornyelses Bad, idet Begyndelsen til Fornyelsen gjøres i den hellige Daab ved Guds Aand og Naade, og idet denne Fornyelse siden maa fuldbyrdes og fortsættes hele Livet igjennem. Den Hellig Aand begynder at male paa Jesu Christi Billede i vort Hjerte, hvilket Billede Han siden mere og mere udarbeider og forklarer. Fra Guds Naades Skatkammer og Jesu Vunder meddeles der den Døbte nye Kræfter og Gaver, hvorved han kan og skal modstaa Satan, Verden og sit Kjød og Blod, saalænge han lever. Han bliver iført Guds fulde Rustning og beskikket til en god Jesu Christi Stridsmand i Troens og det hellige Levnets Kamp. Dette maa nu en døbt Christen ihukomme alle sit Livs Dage og ikke forstyrre det Guds Naadesværk, som er begyndt i ham, men bede Ham, at Han naadeligen vil fuldføre det. Han maa bruge den Guds Naade vel, som er ham skjænket i Daaben og vel anvende sit Pund. Han maa i Guds Kraft ivrigt modstaa Synden og gjøre sig al mulig Umag for at betvinge og undertrykke den, osv.

§ 36. Herefter prøve nu enhver døbt Christen sig selv og undersøge sin nærværende Tilstand! Vi ere jo Alle døbte og have iført os Christum, have sluttet en Pagt med Gud og forsaget Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen. Men desværre, hvor faa ere ikke de, som have bevaret sin kostelige Daabsklædning ubesmittet og en god Samvittigheds Pagt med Gud uforkrænket! Hvor faa ere ikke de, som leve i en daglig Anger og Omvendelse og døde det gamle Menneske med dets syndige Lyster; Hvor faa ere ikke de, som have vogtet sig for ved forsætlige Synder at forstyrre den Hellig Aands Gjerning hos dem og som have bevaret sig ubesmittede af Verden! Om den græske Keiser Konstantin den Femte Leo Billedstormerens Søn, fortælle Historieskriverne, at da han i sin Barndom blev døbt, besudlede han Døbevandet og fik derfor Navnet Kopronymos. Dette blev medrette lagt Mærke til som noget Særdeles og anseet for et slemt Forvarsel om hans paafølgende ugudelige Levnet. Men hvo formaar at tælle alle dem, der have besudlet det ædle Daabsvand aandeligvis og med sine Synder, saameget som det stod til dem, — der forlængesiden have glemt sin Daabspagt og uden Frygt og Undseelse tjene Satan i stor Sikkerhed? Thi hvad Andet ere vel den nuværende Verdens vitterlige og forsætlige Synder end et Affald fra Gud og en Djævelstjeneste? Man læser og hører med Forfærdelse, at somme Mennesker, forblindede af Djævelen, tilbagekalde sin Daabspagt, forsage Gud, fornegte Troen og slutte en udvortes Pagt med Satan. Men jeg indser ikke, hvilken synderlig Forskjel der er imellem disse elendige Mennesker og de raa, sikre, sanselige Verdensbørn, naar undtages, at hine ere aabenbare Overløbere, der vitterligen ere blevne sin

Hærfører utro, disse derimod hemmelige Forrædere, som vel forblive i Leiren, men dog ere Fienden hengivne og ved hver Leilighed give Beviser derpaa. Det kan være Satan lige meget, enten man tjener ham med aabenbar eller med hemmelig Gudsfornegtelse, med Trolddom og Sortekunster eller med idelig Banden og Gudsbespottelse, bestandig Kivagtighed og Uforligelighed, med Rov og Mord, med Ukyskhed, med daglig Svir og Fraadsen, osv., naar man kun tjener ham; han har dog den Ene ligesaa fuldt som den Anden i sine Garn. Naar jeg nu, hvilket ofte sker, kommer til at tænke herpaa, saa banker mit Hjerte høit i mig og jeg forfærdes, saa at jeg gyser over mit hele Legeme. Den christne Ungdom bliver sjelden paamindet om sin Daabspagt og de stærke Forpligtelser, hvormed den er knyttet til sin Skaber, Frelser og Talsmand; Forældrene glemme det, og Ungdommen ligesaa; imidlertid er den allevegne omringet af skrækkelige Forargelser og ligner en Blomst iblandt Tistler, Torner og andet Ukrud. Den lærer af sine ugudelige Forældre at føre Djævelens Navn i Munden, uagtet den dog har forsaget ham i den hellige Daab, og Saadant lærer den ofte tidligere end at paakalde sin dyrebare Forløsers søde, saliggjørende Navn; den ved hverken at vurdere Guds Naade og Velædighed, den Herres Jesu Blod og den Hellig Aands Drift og Iboelse eller at frygte og fly for Djævelens Ondskab, Træskhed og Garn; den tænker, at dette er noget Sædvanligt, som drives overalt uden Sky og som derfor intet har at betyde; saaledes voxer den da op og bærer slige Frugter, som vi daglig med stor Hjertesorg se for vore Øine. Deraf kommer det, at vi dagligen blandt de døbte Christne blive en Ugudelighed var, som næsten er uhørt blandt Tyrker og Hedninger. De døbte Christne blive Gudsfornegtere og Bespottere og fornegte den treenige Gud, som de formedelst Skabelsen, Forløsningen og Helliggjørelsen tilhøre. De døbte Christne ere Foragtere af Guds hellige Ord og de høiværdige Sakramenter; de døbte Christne ere Sværgere, Skjændegjæster, Forræddere, Røvere, Mordere, Ægteskabsbrydere, Skjørlevnere, Bagvaskere, Bedragere, uforsonlige, hadske, grusomme, bitre, slaa om sig med Djævle, Torden og Lynild, ønske sin Næste, at Djævelen vilde knække Halsen paa ham, rive Hjertet ud af Livet paa ham og partere ham, at Tordenen maatte slaa ham mange Favne ned i Jorden, at al Ulykke og Elendighed maatte komme over ham, osv. (Forfærdes, I gudfrygtige Sjele, for slige Vederstyggeligheder, og hjælper Dag og Nat til at sukke efter den yderste Dag, forat der kan blive en Ende paa saadan Ondskab)! De døbte Christne ere stolte, pragtsyge, overdaadige og elske Vellyst mere end Gud. De have saa meget at gjøre med sine nye Moder, Klæder, Parykker, Prydelser, Baand, Kapper og andet Narreværk, at de forlængesiden have glemt sin Daabsklædning. De døbte Christne skamme sig ved sin Christendom og ville heller behage Verden end Gud; de ville ikke bryde sin egen Villie, ikke fornegte sig selv, ikke forsmaa Verden, ikke korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne, ikke afsondre sig fra den ugudelige Hob, men ville dog efter at have tilbragt sit Liv i stor Sikkerhed og Ubodfærdighed aldeles utvivlsomt og ufeilbarligt blive salige.

§ 37. Nu, mine kjæreste Medchristne, jeg skulde ikke have fremført dette sørgmodige Klagemaal, hvis det ikke sigtede til Eders Advarsel og Forbedring. I se, hvor vidt det er kommet med Christenheden; I se, hvorledes Ugudeligheden har taget Overhaand, og hvorledes Guds Daab, Himmelen og Helvede overalt ere forglemte; I se, hvor Mange der van-

dre paa den brede Vei, som fører til Fordømmelsen. Prøver Eder derfor vel og randsager nøie, forat I kunne komme til at vide med Sikkerhed, i hvilken Tilstand I befinder Eder. I ere døbte; hvor ere da Frugterne af Eders Daab? I have iført Eder Christum; ser da til, om I ogsaa vandre i Ham, og om I hidtil have beflittet Eder og dagligen beflittet Eder paa at bevare Eders ædle Daabsklædning ubesmittet! I ere gjenfødte af Vand og Aand; men „alt det, som er født af Gud, overvinder Verden“ (1 Joh. 5, 4). Dersom nu Verden har overvundet Eder, saa at I leve efter Kjødet i Synden, hvor er da Eders Gjenfødelse? I have sluttet en Pagt med Gud; men betænker, om I ogsaa dagligen fornye, vedligeholde og efterleve den! Eders Daab er den Hellig Aands Fornyelses Bad; ere I da nu isandhed nye Skabninger og vandre med oprigtigt Hjerte i et nyt Levnet? Aflægge I dagligen det gamle Menneske? Fornyes I i Eders Sinds Aand og iføre Eder det nye Menneske, der er skabt efter Gud i Sandhedens Retfærdighed og Hellighed? I have i Daaben forsaget Djævelen og Verden; hade I da ogsaa af Hjertet alt ugudeligt Væsen? Sky I endog Leiligheden til Synd? Unddrage I Eder for ondt Selskab? Ere I ogsaa nidkjære for Eders Guds og Eders Jesu Ære? Modsige I ogsaa Ugudeligheden? Hjælpe I ogsaa til at stanse og afværge Ondskaben ved Bøn, Graad, Vaagen, Advarsel Undervisning og Deslige? Ere I indlemmede i den Herre Jesus som en Ranke i Vinstokken, som en Gren i Træet? Men hvor ere Eders Frugter? hvor er Eders Vext? Thi at være i Christo og ingen Frugter bære er ligesaa umuligt som at der i Christo ikke skulde være nogen Aand, intet Liv, ingen Kraft. „Hvo som bliver i mig,“ siger Han selv, „og jeg i ham, han bærer megen Frugt. Om Nogen ikke bliver i mig, han bliver udkastet og visner og bliver opbevare til Ilden“ (Joh. 15, 5. 6).

§ 38. Jeg har vel forhen lært, at Daaben er et høiværdigt Guds og Kirkens Sakrament; men hertil maa jeg nu ogsaa føie dette, at deres Straf vil blive saameget haardere, som foragte og vanære det ved en ugudelig Vandel. Thi jo større den Naade er, som tilbydes og skjænkes Menneskene, desto større vil ogsaa den Unaade blive, som kommer over dem, saafremt de misbruge den og støde den fra sig. Jeg har lært, at Daaben er fuld af guddommelig Kraft og sød Trøst; men jeg maa ogsaa tilføie, at man kan fortabe den ved Vantro, Ubodfærdighed og Sikkerhed, og at Daabens Trøst ikke angaar dem, som ved Ugudelighed have løsrevet sig fra Jesu Christi Samfund. Naadens Fylde er i Christo Jesu og uddeles gjennem Daaben og andre hellige Midler; dog, ikke til de Ubodfærdige og Ugudelige, men kun til de bodfærdige, troende Hjerter. Jeg har forhen vist, at Luther har skrevet saare herligt, kraftigt og trøsteligt om Daaben, og jeg har anført forskjellige Ytringer af ham desangaaende. Men mærker Eder nu ogsaa denne hans Tale, som han sætter imod den raa, sikre Verden og den evangeliske Læres Misbrug: „Vi bør derhos se os for, at der ikke tillige indsniger sig nogen falsk Sikkerhed, som siger ved sig selv: Er Daaben en saa stor Naade og noget saa overordentligt, at Gud for dens Skyld ikke vil tilregne Synd, og at Alt i Kraft af Daaben er udslettet, saasnart vi komme tilbage fra Synden, saa vil jeg da imidlertid leve og gjøre min egen Villie og senerehen eller i Døden tænke paa min Daab, minde Gud paa hans Pagt og da gjøre min Daab Fyldest. Svar: Ja visselig er Daaben noget saa Stort, at naar du kommer tilbage fra Synden og beraaber dig paa din Daabspagt,

saa ere dine Synder dig forladte. Men synder du saa forsætligen og formasteligen paa Naaden, da se til, at ikke Dommen griber dig og kommer din Tilbagekomst i Forkjøbet, og at ikke din Anfegtelse ifølge Guds Tilskikkelse bliver saa stor, at om du ogsaa vilde tro og stole paa Daaben, din Tro dog ikke kan holde Stand; thi dersom de, der ikke synde eller som falde af lutter Skrøbelighed, neppeligen frelses, hvor vil da din Formastelse komme frem, som har fristet og bespottet Naaden? Lader os derfor vandre med Frygt, saa at vi stedse med en fast Tro bevare Guds Naades Rigdom og evindelig og altid gladeligen takke Ham for hans Barmhjertighed! Amen." Paa et andet Sted siger han: „Vi skulle beflitte os paa at ære og pryde Daaben med Ord og Gjerninger og med vort ganske Liv og Levnet. Thi derfor staar Døbefont, Alter og Prædikstol der, forat de skulle minde os herom og vidne for os, at vi ere døbte og Christne, — forat vi ogsaa skulle tænke paa Døbefonten og ære den og leve saaledes, at vi gladeligen tør se paa den, saa at den ikke skal vidne imod os. At give det gamle Menneske Tøilen, saa at det stedse bliver stærkere, det kan ikke kaldes at bruge Daaben, men at modarbeide Daaben."

§ 39. Naar nu din Samvittighed, min Medchristen, under Betragtningen heraf overbeviser dig om at du ofte har tilsidesat din Daabspagt og besmittet den med forsætlige Synder, saa skynd dig og tøv ikke med at vende om igjen. Kom tilbage til din Gud, og forny med bodfærdigt, troende Hjerte den Pagt, som du har sluttet med Ham; fortryd inderligen din store Utaknemmelighed og skammelige Utroskab, og bed Ham, at Han for Jesu Christi hellige Fortjenestes Skyld vil lade dig nyde Hans evige Kjærlighed og Naade, — at Han vil skabe et nyt Hjerte i dig og skjænke dig en ny og stadig Aand. Forsøm ei heller nogen Leilighed til at tilbagekalde Daaben i din Erindring. Paa nogle Steder bliver Daaben aldrig forrettet uden om Søndagen, naar Menigheden er forsamlet, og i Ugen paa de Dage, da der holdes Prædiken. Det var at ønske, at denne Skik kunde blive indført overalt, forat ei alene de forsamlede Christnes hele Skare kunde hjælpe til at bede inderligt for Barnet, men forat ogsaa Enhver desto bedre og oftere kunde ihukomme sin egen Daabspagt. Hvor imidlertid Saadant ikke finder Sted, kan man dog, naar man selv er Fadder, saavelsom ved andre Leiligheder betænke sin Daabspagt. En Christen bør ogsaa dagligen, naar han beder, ihukomme sin Daab, ei alene til Trøst og Bestyrkelse i sin Tro, men ogsaa for derved at opmuntre sig selv til Gudfrygtighed, og bør da paa ny forsage Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, hengive sig til sin Gud, sin Fader, Skaber, Opholder, Frelser, Trøster og Talsmand med Legeme og Sjel og fremstille sig med alt, hvad han er og har, med sit Hjerte og alle sine Kræfter og Evner til Hans hellige Tjeneste. Han bør ogsaa bestandig have sin Daabspagt for Øine og i Hjertet og, naar Verden kjæler for ham og anpriser ham Synden, sige med Frimodighed: Jeg er en døbt Christen, et Guds Barn; jeg er dyrekjøbt; jeg er helliget ved Guds Aand og indviet til Hans Eiendom. Skulde jeg da gjøre den store Ondskab og synde imod min Gud? Skulde jeg forsætligen besudle min ædle Daabsklædning? Skulde jeg volde mine Medchristne Forargelse og Englene Bedrøvelse, forskaffe Helvedfienderne en Glæde og Verden en Latter? Skulde jeg styrte mig fra Naade i Unaade, fra Ro i Uro, fra Guds Skjød i Satans Strube? Det være langtfra! derfra devare mig Gud Fader, Søn og Hellig Aand, hvis Eiendom jeg er bleven i den hellige Daab og hvis Navn være lovet, priset og æret fra Evighed og til Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Syvende Prædiken,

hvori veiledes til den høiværdige Nadverds Betragtning.

1 Kor. 10, 16: Velsignelsens Kalk, som vi velsigne, er den ikke Christi Blods Samfund? det Brød, som vi bryde, er det ikke Christi Legemes Samfund?

---

§ 1. De Naturkyndige og Lægerne beskrive os i sine Bøger blandt Andet en Urt som de kalde „Jo længere, des kjærere*)“, fordi dens Rod, efter hvad de fortælle, vel i Begyndelsen synes bitter og ubehagelig; men jo længer man tygger paa den, desto sødere og mere velsmagende bliver den. Dette overlader jeg Erfaringen at afgjøre og siger, som den, hvem det tilkommer at samle aandelige Urter i Skriftens Lysthauge, at man ogsaa har forskjellige andre Urter, som medrette kan kaldes „Jo længere, des kjærere.“ For det Første fortjener den hele Christendom billigen dette Navn. Gudfrygtigheden forekommer vel dem, som fra først af begynde at øve sig deri, forunderlig og bitter. Et Menneske, som er vant til de verdslige Lyster, finder ingen Smag i den; det falder ham surt, at han skal fornegte sig selv, forsmaa Verden, agte dens Glæde for Daarlighed og bære sit Kors efter Christum. Men ved Øvelsen bliver Alt sødt; han finder saa megen Sødme i Guds hellige Villie, i Jesu Samfund, i den Hellig Aands Trøst, at han anser Verdens Fornøielser for et Intet, dens Lyst for en Byrde og dens sødeste og bedste Glæde for Narrestreger. Det gaar med ham som med en Dreng, der i Førstningen nødig gaar til sine Bøger og heller ville drive om i Lediggang, lege, fange Fugle osv.; men naar han først begynder at faa Smag paa Videnskabernes Sødme, finder han saadant Behag deri, at han har let ved at glemme sine Barnelege. Hvad vi her lære, bidrager til at en begyndende, bodfærdig Christen ikke lader sig afskrække, naar man taler med ham om Omvendelse, om sand Anger over Synden, om et sønderknust Hjerte, om Sukke og Taarer, om Bøn og Faste. Thi et eneste

*) Kaprifolium, Gjedeblad.

Naadesblik fra Jesu Aasyn og en eneste Drik af Hans hellige Vunder, en eneste Forsmag paa det evige Liv udjævner alt Saadant. „Jeg vil føre hende i Ørken (siger vor Gud), og jeg vil tale kjærligen med hende“ (Hos. 2, 14). Jeg vil tale saa trøsteligt med hende, at det skal gaa hende gjennem Hjertet, — at hendes Hjerte skal fornemme Trøst og Kraft deraf. Fra Først af synes det vel, som om Christendommen ikke havde Andet at byde end en Ørken, Fattigdom og Elendighed, Trængsel og Hjertesorg; men siden indfinder den rige Trøst sig, naar den bodfærdige Sjel griber sig i Jesum, lægger sit bedrøvede Hjerte i Guds Skjød og fornemmer Hans kraftige Tiltale.

§ 2. Guds Ord kan man ogsaa med al Føie kalde de Christnes „Jo længer, des kjærere.“ Vel er det ikke synderlig pragtfuldt; det er ikke sminket og udstafferet med verdslig Veltalenhed; det ligner sin Jesus, hvem det forkynder, er fattigt, enfoldigt, ret og slet; derfor er det Verdensmenneskene en Daarlighed, og en af dem*) har endog fordum turdet sige, at han aldrig havde anvendt sin Tid daarligere, end da han læste den hellige Skrift. Men dette Ord er dog fuldt af guddommelig Kraft, fuldt af himmelsk Visdom, fuldt af Aand og Liv, som de troende Hjerter ogsaa mere og mere finde deri. Skriften er ligesom en Eng, der overalt er bevoxet med Kløver og Blomster, og de gudfrygtige Sjele ligesom Bierne, der samle Guds Kundskabs, den sunde Lærdoms, den søde Trøstes Honning med Glæde og finde, hvad deres Hjerter ønske sig. Derfor har ogsaa En sagt: „Herrens Domme ere kosteligere end Guld, end fint Guld i Mængde og sødere end Honning, end Honning, som drypper af Kagerne. Din Munds Lov er mig bedre end Tusinder af Guld og Sølv“ (Ps. 19, 11; 119, 72). Aarsagen hertil er let at indse: Guld og Sølv kan ikke forskaffe det anfegtede og bedrøvede Hjerte nogen Glæde og ingen Vederkvægelse i Døden, hvilket derimod Guds Ord rigeligen kan gjøre. Hvad her er sagt, bidrager til at man ikke fatter nogen Væmmelse for Guds Ord eller Lede dertil, naar Fornuften ikke strax finder noget Behageligt deri. Det maa overveies og saa at sige tygges; det maa betragtes under inderlig Andagt og Bøn; saa vil nok ogsaa dets Kraft indfinde sig. Foragt ikke Guds enfoldige Ord, saalænge det gaar dig vel du verdsligsindede Hjerte; thi naar det gaar dig ilde, og dit Hjerte er beklemt af Dødsangst, da vil du i høieste Maade trænge til det. Foragt ikke Guds Kraft, Visdom og Godhed, om den end er skjult under et ringe Udseende. Den Tid kommer, da den ganske Verden vil tykkes dig som et Sandbjerg, hvori der ikke er en Draabe Vand at finde til at læske dit betrængte Hjerte med. O, hvor glad vil du ikke da være, naar man indgyder dig Guds Trøst af Israels Kilde!

§ 3. Ogsaa om de Christnes Kors tør jeg sige, at det kan kaldes „Jo længere, des kjærere,“ især, naar jeg betænker Apostelens Ord: „Al Revselse synes medens den er nærværende, ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen dem, som ved den ere øvede, Retfærdigheds salige Frugt“ (Ebr. 12, 11). De Troende ere i Begyndelsen ikke vante til Guds Maader og Veie og kunne, ligesom de smaa Børn, ikke begribe, hvor meget Godt der ligger i Riset; men ved Erfaringen lære de at forstaa Korsets Hemmelighed. De finde da, at lutter Guds Kjærlighed og Godhed er skjult derunder. De indse, at Gud undertiden blander en bitter Drik for sine Børn til deres Sjeles Sundhed, men snart ogsaa husvaler dem med indvortes, himmelsk, sød Trøst (som da de største Korsdragere gjerne havde den

*) Angelus Politianus.

største Glæde i Gud og den meste Forsmag paa det evige Liv). Derfor kunne de nok udraabe: Endnu mere Herre! endnu mere! De kunne nok „rose sig af Trængslerne og agte det for idel Glæde, naar de falde i adskillige Fristelser" (Rom. 5, 3; Jak. 1, 2). De kunne nok foretrække sit Kors for Verdens Glæde og Herlighed og, naar den Herre Jesus foreholder dem en Guldkrone i den ene Haand og en Tornekrone i den anden, vælge den sidste. De ville maaske endog med den Kirkefader, hvis aarlige Sygdom engang var udebleven, beklage sig for Gud og sige: Hvorledes kan det være, min Fader, at Du ikke besøger mig iaar? Denne Lærdom bidrager til" at vi vænne os til ikke at se saa meget paa Korsets Begyndelse som paa dets Udgang og ikke dømme om dets Værd efter den første Smag, men efter Frugten og Virkningen. Vi tage ofte et Lægemiddel ind, der er saa ildesmagende, at vi gyse derved og faa Øinene fulde af Vand; men bagefter sige vi: O Gud ske Lov! hvor godt den bedske Drik har gjort mig! Saaledes er det ogsaa med Korset. Drik kun af Christi Korsbæger, du christelige Sjel, om ogsaa dine Øine rinde i Vand; du skal snart erfare, hvor vel du vil befinde dig derefter i Tid og Evighed.

§ 4. Jeg kunde endnu anføre flere deslige Ting; men jeg vil spare Tiden og endnu kun tilføie, at ogsaa Herrens høiværdige Nadverd medrette kan kaldes „Jo længere, des kjærere." For kjødelige Øine er det vel noget ganske Ringe at nyde lidt Brød og Vin, og om Bugtjenerne turde, saa vilde de dømme ilde nok derom. Ogsaa Hyklerne og de Ubodfærdige finde liden Kraft og Glæde deri. Skarnbassen*) finder sin Lyst i Møgdyngen og ikke i Roserne. Men de Troende kalde den „sin Himmel paa Jorden," og jo længere de med inderlig Andagt nyde den, des kjærere bliver den dem. Jeg har truffet øvede Christne, som forsikrede, at de ikke kunde udsige den Glæde og Trøst for sine Sjele, som de øste af den hellige Nadverds Nydelse. Den gudfrygtige Tauler siger: „Den store og utænkelige Fuldkommenhed og den forunderlige Glæde, som Sjelen føler ved Guds Nærværelse i det hellige Sakrament, vilde alle Skabninger tilsammentagne ikke et Øieblik kunne skjænke eller tilveiebringe." Saalænge vi ere unge, ikke øvede ved Korset og endnu uerfarne i aandelige Ting, medens vi dog have et oprigtigt og godt Hjertelag, annammer man Herrens Kjærligheds-maaltid med mere Ærbødighed og barnlig Frygt end Smag og Sødme; thi Hjertet er endnu for ustadigt og for enfoldigt til at dømme om denne høie Sag. Men naar man bliver ældre, og Hjertet er blevet beredt ved Anfegtelser og Trængsler og hungrigt og tørstigt, saa fornemmer det ofte saa megen Sødme i dette dyrebare Maaltid, at det ikke kan udsige og beskrive det. Man erfarer ogsaa, at de troende Sjele, naar de efter Guds Villie skulle forlade Legemet og Timeligheden, ofte i dette himmelske Frydemaaltid paa Jorden føle og smage, hvad Himmelen er, og at de sidenefter ikke mere ville vide noget af Verden, men kun tælle Timerne og længes efter at drikke af den Strøm, hvoraf de allerede have smagt nogle Draaber.

§ 5. Endnu Et maa jeg sige, forend jeg skrider til mit Forehavende, at jeg nemlig under Betragtningen af dette store og søde Maaltid og naar jeg maa tale derom, oftere fornemmer stor Glæde og stor Bedrøvelse." Glæden foraarsager min Jesus mig med sin uforligneligt store Kjærlighed, som Han har nedlagt i denne høiværdige Hemmelighed. Mig tykkes, at den søde Frelser, da Han indstiftede dette Kjærlighedsmaaltid, har

*) Et Insekt med haarde Vingedække.

villet indbefatte alle sin Velgjerninger i et kort Begreb, ligesom Kemikerne sammentrænge mange Urters og andre Tings Kraft i en Tinktur*); thi den lille Bid og den ringe Drik, som vi her modtage, indeslutte jo hele Kraften af den Forløsning, som er skeet ved Jesus Christus. Her er jo Forsikring om Guds Naade, om Syndernes Forladelse og om Saligheden for alle naadehungrige, syge Sjele. Alt, hvad Guds Søn i sit paatagne Kjød gjennem saa megen Fattigdom og Elendighed, gjennem saa megen Angest og Smerte har forhvervet os, det skjænker Han os i den hellige Nadverd. Jeg kan næsten ikke beherske mig selv, — jeg bliver ikke mæt af Beundring, naar jeg forestiller mig, at Han ei alene hengiver sit Legeme i Døden og udgyder sit Blod for os, men ogsaa bestikker dette sit korsfæstede Legeme og udøste Blod til en Mad og en Drik for os, — naar jeg i Aanden ser Ham staa ved Alteret med sine aabne, bloddryppende Vunder og saa gavmildt uddele den Salighedsskat, som Han saa dyrt har forhvervet. Luthers Ord rinde mig da ihu: „Gud give alle gudfrygtige Christne et saadant Hjerte, at de ved at høre det Ord Herrens Sakrament eller Nadverd nævne maatte hoppe og springe af lutter Glæde, ja endog paa rigtig aandelig Glædesvis sødeligen græde! Thi jeg elsker den jo af Hjertet, denne min Herres Jesu Christi salige Nadverd, hvori Han ogsaa legemligen giver mig sit Legeme og Blod i min Mund at æde og drikke med saa overvættes søde og venlige Ord: „Som gives for Eder, som udgydes for Eder.“ Ak, hvo kan Andet end græde af Glæde? hvo kan uden Kjærlighed tænke paa en saadan Kjærlighed?

§ 6. Bedrøvelsen forvolder derimod Verden mig med sin store Utaknemmelighed, med den skrækkelige Misbrug, den driver med dette uforlignelige himmelske Maaltid, og den Foragt, den viser derfor. De Kløgtige og Lærde, som ved sin høivise Fornufts Hjælp ville belyse den christelige Læres Hemmeligheder, have gjort dette Kjærlighedsmaaltid til et Stridsmaaltid. De ville ikke tro, at vor Frelsers hellige Legeme gives os til en sand og virkelig Mad og Hans Blod til en sand og virkelig Drik, saaledes som Hans klare Ord lyde. De mene, at den Herre Jesus ikke kan være tilstede med sit hellige Legeme og Blod, uagtet de dog sige, at de i Troen kunne opsvinge sig til Himmelen og saaledes nyde Hans hellige Legeme og Blod, — ret som om Herren ikke ved sin Almagt skulde kunne gjøre, hvad vi kunne gjøre ved vor Tro, eller som om vor Tro var mægtigere end Hans Kraft! Der er af Nogle skrevet saadanne Ting i denne Sag, at Christenheden maa skamme sig derover. Gudsfornegterne drive Spot med dette høihellige Maaltid; Hyklerne bruge det til et Skjul for sin Ondskab: den store Hob løber tankeløst dertil, uden Forberedelse, uden Omvendelse, uden Tro og Andagt og lader sig nøie med at have annammet det; men hvorledes den annammer det og hvilke Frugter det frembringer hos dem, derom er den ubekymret. Ak, gid mine Øine vare Taarekilder, at jeg noksom kunde begræde saadan Jammer! Hvad Mere skal den gode og kjærlige Gud gjøre imod dig end Han har gjort, og hvorledes skulde du kunne bære dig værre ad end du har gjort? Han har givet dig sin Søn; Ham har du gjort til Syndens Tjener; Hans Naade har du misbrugt til Uterlighed (Gal. 2, 17; Juda V. 4). Han har ladet Syndernes Forladelse forkyndes dig, forat du skulde frygte og elske Ham; deraf har du taget dig Frihed til at synde desto mere; sit Ord har Han givet dig til dit Livs Lys og

*) Jfr. 2 Del S 276 og 278.

Rettesnor; det har du misbrugt til Kiv og Trætte og gjort det til en Spot; Han har i Daaben oprettet en Pagt med dig; den har du letsindig forglemt; Han har indstiftet et vidunderligt Kjærlighedsmaaltid til at vedligeholde Samfundet med Ham; men deraf har du gjort en Hyklerkaabe til at skjule din Ugudelighed med. Saa opfyld da din Ondskabs Maal; snart vil den retfærdige Gud lønne dig, som du har fortjent, og efterdi du ikke har villet have Velsignelsen og Naaden, saa vil Forbandelsen og Vreden komme over dig. Men I faa christelige Sjele, der endnu ere tilbage, gjører Eder ikke delagtige i Verdens Synder; lader dens Hykleri, Spotteri, Sikkerhed og Ubodfærdighed være Eder en Vederstyggelighed; søger Eders Glæde i Eders Gud og hans søde Naade; betragter den Herres Jesu Kjærligheds Undre, og lader Hans hellige Nadverd være Eders himmelske Frydemaaltid paa Jorden! Hertil ville vi nu efter den Evne, Gud forlener, give en Anvisning. Hjælpe Gud, at det maa ske med stor Nytte, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 7. Vi kunne og ville ikke paa dette Sted tage Alt med, som ellers hører til en fuldstændig Betragtning af den høihellige Nadverd, men kun, hvad der egner sig for vort Forehavende, som er at fremstille for den bodfærdige og troende Sjel den store Naade og Kjærlighed, Gud heri har bevist imod den, den Stadfæstelse af dens Daabspagt og Forsoning med Gud, som dette Sakrament indeslutter, Christendommens Herlighed og de aandelige Goders Storhed, forat den derved kan ledes desto mere til at elske og prise Gud, til at søge sin Glæde og Fred i Gud og til villigen og gladeligen at adlyde Ham. Vi skulle for det Første betragte dette høiværdige Maaltids høie Indstifter, nemlig Jesus Christus. De hellige Evangelister sige enstemmig, „at den Herre Jesus Christus i den Nat, der Han blev forraadt, tog Brødet,“ osv., og den hellige Paulus: „Jeg annammede det af Herren, som jeg har overantvordet Eder“ (1 Kor. 11, 23). Jeg kunde betragte Hans guddommelige Almagt og Visdom, der gjøre, at Han visseligen holder, hvad Han har lovet, nemlig, at Han i denne høihellige Nadverd sandeligen og virkeligen vil give os sit hellige Legeme at æde og sit kostbare Blod at drikke; men jeg har dennegang først og fremst Hans Kjærlighed for Øie, om hvilken jeg kan sige, at den ligesom naar sin Høide i denne Indstiftelse og ikke har beholdt Noget tilbage, som ydermere kunde gjøres for vor Frelse. Ligesom Solen fra Først af ved sin Opgang skinner igjennem Dunster og Taager, indtil den ved sin bestandige Opstigning kommer over disse og aldeles fordriver dem, saa at den om Middagen viser sig i sin fulde Glands og opfylder Alt med sit Lys, saaledes har ogsaa Retfærdighedens Sol strax ved sin Indtrædelse i Verden skinnet omkring sig med sin Kjærlighedsglands og kundgjort sin Opgang i Verden, men derefter for en Tid ligesom skjult sig under Tjenerskikkelsen i dybeste Fornedrelse, indtil Han ved sit Embedes Tiltrædelse begyndte at stige op paa Korset, at lyse fuldkommen klart med sin Kjærlighedsild. Men dens Middag var dog, som mig synes, i den høihellige Nadverd og vedvarer altsaa endnu paa ethvert Sted, hvor dette Sakrament tilborligen holdes. Jeg mener: omendskjønt Guds Søns Kjærlighed til os Mennesker vistnok er ubegribelig stor i Hans Fødsel, i Hans Ringhed, idet Han i sin Pleiefaders Værksted lod sig bruge som en Tømmersvend, i Hans Lære-Embede, i Hans Dødskamp og blodige Sved, i Hans Korsfæstelse og bitre Død, saa forekommer den mig dog at have været allerstørst, da Han indstiftede den hellige Nadverd, efterdi det dengang ei alene var

Hans Forsæt at lide og dø for os, men ogsaa paa en særegen Maade at delagtiggjøre os i denne sin Lidelse og Død og at skjænke og overgive os sig selv med sin Død, sit Blod og sin hele Fortjeneste.

§ 8. Saa har da dette høihellige Sakrament sit Udspring fra Jesu Hjerte og den evige Kjærligheds Dyb; derfor smager og lugter Alt deri af lutter Godhed. Vel var det Nat, da Han gjorde denne hellige Anordning; men i Hans Hjerte lyste og luede Alt af Kjærlighed. Forræderen var ikke langt borte, og Herren vidste, at Han om faa Timer skulde overleveres i sine Fienders Hænder og til en smertelig og skjændselsfuld Død. Men det agter Han ikke; Han tænker blot paa hvorledes Han skal kunne tilegne os sig selv med al sin Kjærlighed og Trofasthed, med sin hele Fortjeneste og besegle os sine Velgjerninger; Han er lig en døende Fader, der gjør sit Testament paa sit Yderste og drager Omsorg for at det, han ved sin Sved og Møie har erhvervet, kan komme hans kjære Børn tilgode, og at han kan efterlade dem i en lykkelig og velsignet Tilstand. Dette Jesu Kjærligheds Testament varer til den yderste Dag, og vi kunne endnu rigeligen nyde Godt deraf. Man skriver om den hellige Martyr Ignatius, at man efter hans Død fandt Navnet Jesus skrevet med Guldbogstaver i hans sønderskaarne Hjerte. Sandeligen, hvis man ved den høihellige Nadverds Indstiftelse skulde have aabnet den Herres Jesu Hjerte, vilde man ganske vist have fundet dit, du christelige Sjel, mit og alle Troendes Navne skrevne deri med luende Bogstaver. I denne Indstiftelse kaldes Han med største Grund Jesus; thi ihvorvel dette Navn altid tilkommer og medrette gives Ham, saa synes det dog, som om Han stedse paany fortjener det, saa ofte Han i den hellige Nadverd giver os sit Legeme at æde og sit Blod at drikke. En Kvinde kaldes medrette sit Barns Moder, fordi hun med Angest og Smerte har født det til Verden; men alligevel fortjener hun endnu mere dette Navn, naar hun rækker det Brystet og vederkvæger det med sin Melk og sin Kjærlighed. Ved Omdelingen af dette Kjærlighedsmaaltid tænker jeg mangengang paa hvad det fortælles om Josef, da han gav sig tilkjende for sine Brødre, og disse af Forfærdelse herover ikke kunde svare ham, nemlig at han tiltalte dem saa venligt: „Jeg er Josef; jeg er Josef, Eders Broder; Kjære, kommer hen til mig“! (1 Mos. 45, 3.4). Mig tykkes, jeg hører Herrens Røst ved Hans hellige Bord: Jeg er Jesus, Eders Broder; nærmer Eder mig! „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile“ (Matth. 11, 28). „Den, som kommer til mig, skal jeg ingenlunde støde ud“ (Joh. 6, 37). Mig tykkes, at Han siger til alle bedrøvede Hjerter: „Se, her er jeg; se, her er jeg“ (Esai. 65, 1). Søger du mig, du bodfærdige Synder? Søger du mig, du bekymrede Samvittighed? Her er jeg; hvad vil du jeg skal gjøre imod Dig? De svare: Ak ja, Herre Jesus, Dig søger jeg og ingen Anden; Dig søger jeg, min Naadestol, min Forløser, min Talsmand, og i Dig Ro og Hvile for min Sjel. Og de finde rigeligen, hvad de søge.

§ 9. Hos et christeligt Hjerte maa der heller ingen Tvivl være om at den Herre Jesus endnu den Dag idag allevegne, hvor dette Hans Kjærlighedsmaaltid holdes efter Hans Anordning, er ligesaa virkeligen tilstede, som Han var det ved den første Indstiftelse. Hans guddommelige Hjerte er endnu den Kjærlighedens Kilde, der udgyder sig i alle bodfærdige og troende Kommunikanters Hjerter. Hans hellige Mund velsigner og helliger endnu Brødet og Vinen og siger: „dette er mit Legeme; dette er mit Blod.“ Hans velsignede, almægtige

Hænder uddele end den Dag idag det dyrebare Kjærlighedspant. Ordets Tjenere, som vi se og høre ved denne hellige Handling, ere kun hans Redskaber! de tale og gjøre Alt i Hans Sted, paa Hans Befaling, i Hans Kraft, i Hans Kjærlighed. Vi maa under Nydelsen af dette hellige Maaltid ikke have den fraværende, men den nærværende Jesum for Øine; vi maa forestille os Ham i Aanden med Hans bloddryppende hellige Vunder og være overbeviste om at vi ligesaa virkeligen kunne gribe, omfavne og fastholde Ham, som Simeon fordum omfavnede Ham, da han holdt Ham paa sine Arme, og som Synderinden, da hun greb og kyssede Hans Fødder, ihvorvel jeg tilstaar, at disse Exempler ikke give noget fuldkomment Billede af Samfundet mellem Christum og de Troende i den høiværdige Nadverd, hvorom vi nu end yderligere skulle tale.

§ 10. Vi maa endvidere ogsaa betragte Sagen selv og vor høitelskede Frelsers Indstiftelse. Han har bestemt, at det velsignede Brød skal være et Samfund med hans hellige Legeme og den velsignede Kalk et Samfund med Hans hellige Blod, saaledes som Hans tydelige Ord lyde: „Tager," siger Han, idet Han rækker sine Disciple det velsignede Brød, „æder! dette er mit Legeme, som gives for Eder. Drikker Alle deraf! thi dette er mit Blod, det nye Testaments, der udgydes for Eder." Ligesom den guddommelige Indstifter af dette høihellige Maaltid, da Han kom til Verden forat frelse Menneskeslægten, valgte og paatog sig en foragtelig Tjenerskikkelse og derunder skjulte sin guddommelige Herlighed, saaledes har det ogsaa behaget Ham i dette Sakrament at skjule sin store Kjærlighed og Godhed under et uanseeligt Ydre. Naar et kjødeligt Hjerte og en verdsligsindet Sjel skal dømme om denne Indstiftelse, saa vil han sige: Hvad skal jeg med en saadan liden Bid Brød og en saadan ringe Mundfuld Vin? Hvad Glæde, Trøst og Kraft skal dette kunne skjænke mig? Et troende Hjerte ved derimod, hvilken ædel Kjærne disse Skal indeslutte, og at Himmelen paa Jorden er skjult under dette ringe Udseende. Herren giver os Brødet og siger, at vi skulle æde Hans Legeme; Han rækker os Vinen og siger, at vi skulle drikke Hans Blod. Men forat vi ikke skulle tænke, at Saadant alene sker igjennem Troen, saa forklarer den hellige Apostel det og kalder Brødet et Samfund med eller en Meddelelse af den Herres Jesu Legeme og Vinen en Meddelelse af Hans Blod, eller efter vor Maade, at udtrykke os paa, et Middel, som er dertil helliget og velsignet, at Herrens hellige Legeme og kostbare Blod i og med samme skulle rækkes og bydes os til en sand Spise og en sand Drik, saa at ligesaa vist som jeg annammer det velsignede Brød med min Mund, ligesaa vist annammer jeg ogsaa dermed min Herres Jesu hellige Legeme, efterdi Brødet og Legemet formedelst Hans Ord og i Kraft af Hans Indstiftelse ere forbundne med hinanden ved en sakramentlig Forening, hvilket jo intet christeligt Hjerte kan negte, naar det nøie betragter Alting og rigtigt og vel overveier sin Frelsers Ord og Gjerninger. Ei heller er der Noget, som skulde foranledige en troende Sjel til under en saadan Betragtning at tænke paa noget Legemligt; thi ihvorvel vi, tvungne af Herrens hellige Ord, lære, at vi i den hellige Nadverd modtage Hans hellige Legeme med vor Mund tilligemed det velsignede Brød, saa sige vi dog ingenlunde, at vi annamme begge Dele paa en og samme Maade. Brødet modtages paa naturlig og legemlig Maade, Herrens Legeme derimod paa overnaturlig og ubegribelig Maade. Vel æde vi ligesaa virkeligen den korsfæstede Herres Jesu hellige Legeme og drikke ligesaa virkeligen Hans hellige udøste

Blod som Vinen, men begge Dele paa sin Maade, det Naturlige naturligt, det himmelske derimod himmelsk og overnaturligt, saa at Forskjellen i Maaden ikke betager vor Æden og Drikken Noget af dens Sandhed og Virkelighed. Vor Kirkes Lærere pleie at forklare denne Hemmelighed ved at henvise til andre Hemmeligheder. Guds Søns Fødsel, er jo efter Alles Bekjendelse en sand Fødsel uagtet Han er avlet af sin Faders Væsen fra Evighed af. Men hvo kan forklare dens Art og Maade? Eller hvo tør understaa sig at drage dens Sandhed i Tvivl, fordi Han ikke kan begribe, hvorledes den er tilgaaet? Jomfru Maria har virkeligen baaret under sit Hjerte og født til Verden ikke blot et Menneske, men ogsaa Guds evige Søn, saa at den hele Kirke følgeligen medrette kalder hende en Guds Moder. Nu er der vel Forskjel mellem den Maade, paa hvilken Menneskets Søn og paa hvilken Guds Søn er født; men ikkedestomindre er Christus, sand Gud og sandt Menneske, bragt til Verden af hende ved en Fødsel, og jeg kan ligesaavel sige om Guds Søn som om Menneskets Søn, at Han virkeligen i Tidens Fylde er født af Jomfru Maria, efterdi den guddommelige og den menneskelige Natur hos Ham ere forenede i en uadskillelig Person. Altsaa, efterdi det velsignede Brød formedelst Herrens Indstiftelsesord er blevet et helligt Middel, hvorved Hans hellige Legeme gives os at æde, og efterdi den velsignede Vin er sakramentligen forenet med Herrens hellige Blod, saa annamme vi i en Nydelse begge Dele, hint paa en begribelig, denne derimod paa en ubegribelig Maade, men dog begge sandt og virkeligen.

§ 11. Da nu Apostelen ikke siger, at det velsignede Brød er en Meddelelse af eller et Samfund med Frugten af Christi korsfæstede Legeme, ei heller at den velsignede Vin er et Samfund med Kraften af Christi Blod, hvorimod han tydeligen siger, at det hellige Legeme og Blod selv meddeles os, samt da Herren uden al Tvivl endnu den Dag idag holder, hvad Han ved den første Indstiftelse har lovet, nemlig at Han vil give os sit hellige Legeme at æde og sit kostbare Blod at drikke, saa kunne vi heraf med Sikkerhed slutte, at Herrens Kjærlighedsmaaltid ikke blot fremstiller Ham for os, ligesom et Speil fremstiller Billedet af den, der staar langt borte, ei heller ligesom et Maleri afbilder Brudgommen for hans Brud. Det er hellerikke en blot og bar Ihukommelse af den Herres Jesu Kors og Død; thi den kan ogsaa det prædikede Ord, ja endog ethvert malt eller udskaaret Krucifix fremkalde; men det overrækker os virkeligen og sandeligen Herrens Legeme og Blod. Naar vi gaa til den hellige Nadverd, ere vi ikke blot ligesom en Brud, der forlyster sig ved sin fraværende Elskers Billede, men ligesom hun, der sagde: „Jeg har grebet Ham og vil ikke lade Ham fare. Min Ven er min, og jeg er Hans“ (Høis. 2, 16; 3, 4). Simeon havde den Herre Jesum paa sine Arme i Hans Barndom, og uden al Tvivl kjærtegnede Ham og trykkede Ham til sit Bryst; den bodfærdige Synderinde holdt Hans Fødder indesluttede i sine Hænder; Johannes laa op til Hans Bryst i Nadverden og stod tilligemed hans Moder under Hans Kors, saa nær at Herren kunde tale med ham! man pleier ogsaa, forat fremstille, hvorledes en troende og bodfærdig Sjel er beskaffen, at afbilde en Kvinde, som ligger under Herrens Kors og omfatter det med sine Arme, medens Hans Blod flyder ned over hende. Alt dette er meget lifligt og trøsteligt at betragte under Troesøvelserne; men det er dog ikke tilstrækkeligt til at afbilde Samfundet med den Herres Jesu hellige Legeme og Blod i den hellige Nadverd; thi vi omslutte Ham da ikke blot i Aanden

med vore Arme; vi gribe ei alene i Troen om Hans hellige Fødder; vi lægge ikke blot vort Hoved op til Hans Bryst og blive ikke blot bestænkede med Hans kostbare Blod; men vi tage Hans hellige Legeme som en sand Mad i vor Mund og drikke ogsaa saaledes Hans kostbare Blod; vi lægge ei alene vor Mund ind til den Kalk, som vi se, og drikke ei alene den Vin, som vi smage; men vi lægge ogsaa vor Mund ind til Hans hellige Vunder, som vi ikke se, og drikke Hans Blod, som vi ikke legemligen smage; kort, naar jeg gaar til den hellige Nadverd, da er mit Hjerte ufravendt rettet paa Jesum Christum, den Korsfæstede, uagtet mine legemlige Øine ikke se Andet end naturligt Brød og naturlig Vin, og formedelst Hans Ord er jeg forvisset om at Han ei alene virkeligen er tilstede, men ogsaa virkeligen giver mig sit hellige Legeme at æde og sit Blod at drikke, hvilket min arme, uværdige Mund modtager som en dyrebar Vederkvægelse. Min Sjel hænger ved Ham og hviler i Ham. Han kommer til mig; Han er i mig, hos mig, med mig; Han er min, og jeg er Hans; Hans høiværdige Nadverd er ikke for mig nogen malet Lysthauge, hvor der sees Roser, Druer, Brød paa et Bord, og andre Forfriskninger, men et himmelsk Paradis paa Jorden, hvori Purpur-Rosen, den knuste og rindende Drue, Livsens Brod, min korsfæstede Jesus virkeligen fremsættes for mig, bydes og skjænkes mig til min Sjels høieste Forlystelse. Jeg har Ham ei blot som en kjær Ven i mit Sind og Minde; mit Hjerte føler ikke blot Attraa og Længsel efter Ham; jeg griber og fastholder Ham ikke blot i Troen og glæder mig ikke blot i Hans Kjærlighed og Godhed; men jeg æder Hans hellige Legeme, der er hengivet i Døden for mig; jeg drikker Hans Blod, som er udøst for mig, og heri bestaar egentlig det, hvorved dette hellige Maaltid skjelner sig fra de andre Naademidler paa Guds Side og de andre Troesøvelser paa min Side*).

§ 12. Denne Betragtning vil ogsaa blive os til stor Nytte, naar vi komme til at omhandle den Brug, vi skulle gjøre af denne høitrøstelige Lære. Lader os imidlertid for Øieblikket endnu overveie det Under af Jesu Kjærlighed, som ligger deri, at Han, vel vidende, at vor ædle, udødelige Sjel ikke kan tilfredsstilles og lyksaliggjøres med noget Andet end guddommelige, himmelske og evige Ting, saa og, at der hellerikke gives noget bedre Lægemiddel for vort Legeme, der for Syndens Skyld er Døden underkastet, end det, som kommer fra Livsens Træ og Guds Paradis, at Han derfor har villet i sig selv gjøre et kort Uddrag af alle guddommelige og himmelske Ting og beskikke os sit hellige Legeme og kostbare Blod til en Mad og Drik, paa det at vi Alle i Ham kunde have Livet og al Fylde. Han er som en Moder, der giver Die og som ikke tager den Mad og Drik, hvormed hun nærer og opholder sit spæde Barn, noget andet Steds fra end fra sig selv og saa at sige fra sit eget Hjerte og som meddeler Barnet sig selv, sit Hjerte og sine Kræfter, saa godt hun kan, ihvorvel jeg indrømmer, at denne saavelsom alle andre Lignelser ere altfor ringe til at give et Billede af den Herres Jesu Kjærlighed i den hellige Nadverd og af Hans hellige Legemes og Blods Samfund. Thi hvormed skal man sammenligne det, som ikke har sin Lige? Naar den hellige Skrift vil beskrive os Guds Godhed i ret stærke Udtrykke, saa taler den om Hans Hjerte. „Efter dit Hjerte har Du gjort alle disse store Ting," siger den andægtige David. Gud siger selv: „Jeg vil glæde mig over dem, at gjøre dem godt, og jeg vil plante dem

*) „Det var ikke nok for Christus at blive et Menneske, at lade sig hudstryge og korsfæste; men Han besudler sig ogsaa for os og tilbereder sit Legeme for os, ei alene i Troen, men i selve Gjerningen." Krysosto. 83de Præd. o. Matth.

i dette Land i Sandhed, af mit ganske Hjerte og min ganske Sjel" (Jer. 32, 41). Da den høiværdige Nadverd er et af Guds Kjærligheds største Undere, kunde man afbilde den Herre Jesum, saaledes som Han sidder ved Bordet, uddeler det hellige Sakrament og rækker sine Disciple det velsignede Brød og den velsignede Vin, med den Overskrift: „Af ganske Hjerte og af ganske Sjel." Ak, naar ogsaa vi, idet vi træde frem forat annamme dette dyrebare Kjærlighedspant, kunde sige for fuldt Alvor: Af ganske Hjerte og af ganske Sjel gjør det mig ondt, at jeg nogensinde har krænket og bedrøvet Dig, min Herre Jesus; af ganske Hjerte og af ganske Sjel forlader jeg mig paa Dig; af ganske Hjerte og af ganske Sjel elsker jeg Dig; af ganske Hjerte og af ganske Sjel overgiver jeg mig til Dig. Men ak, hvor tossede og enfoldige te vi os ikke ved denne Handling, og hvor søvnige og kolde er ikke ofte vore Hjerter! Ak, Herre Jesus, hav Taalmodighed med os! din Kjærlighed er for stor og vort arme Hjerte for lidet; vi kunne ikke rumme denne store Strøm i et saa lidet Kar. Ak, giv os et vidt og stort og vist Hjerte, at vi maa rumme ret Meget deraf i dette Liv, og frels os til dit himmelske Rige, paa det at vi maa fatte og begribe alle Ting og evindeligen elske, love og prise Dig!

§ 13. Endelig er det ogsaa nødvendigt, at vi korteligen overveie Kraften og Frugten af denne høihellige Indstiftelse. Jeg tiltror mig vel ikke at kunne værdigt beskrive al den Nytte, dette guddommelige Kjærlighedsmaaltid fører med sig, hvilket for al menneskelig Forstand er umuligt. Men jeg maa dog samle Noget deraf, som en sød Honning, for siden at kunne vederkvæge vore Sjele med desto mere Trøst. Jeg læser med Glæde de Navne, som de gudfrygtige Gamle i sin Tid have givet dette hellige Maaltid i Betragtning af dets uforlignelige Nytte. De kalde det Naaden, det Gode, det Fuldkomne eller Fuldkommenhed, Livet, den aandelige Lægedom, alle gode Tings høieste Gode, vore Sjeles Kraft, vort Sinds Styrke, vor Troes og vort Haabs Baand og Grundvold, vor Frelse, vort Lys og Liv. Dette sidste har Krysostomus sagt, og han tilføier derhos: Naar vi skilles herfra, forsynede med denne himmelske Mad, saa gaa vi med stor Frimodighed indad Herrens hellige Forgaarde, som vi paa alle Sider vare omgivne af gyldne Vaaben; men hvi taler jeg om det Tilkommende? — denne høie Hemmelighed gjør, at vi ogsaa allerede have Himmelen her paa Jorden. De dyrebare Sjele indsaa godt, at dette hellige Sakrament var som et Kors og Indgreb af al den Herres Jesu Godhed og Kjærlighed; derfor have de givet det korte, men betydningsfulde Navne. Dog, vi ville fremstille Sagen noget udførligere.

§ 14. Vor kjæreste Frelser har i dette høihellige Maaltid villet overgive og skjænke os sig selv med Alt, hvad Han er og har, tilegne os sin hellige Fortjeneste og paa det Nøieste forene og forbinde sig med os. Dette kan bevises derved, at Han byder os at tage, æde og drikke Hans for os i Døden hengivne Legeme og Hans for os udøste Blod. Ligesom nu det, vi æde og drikke, bliver saa aldeles vort Eget, som ikke letteligen er Tilfældet med noget Andet — navnlig kommer ikke det Guld og Sølv, jeg har i min Besiddelse og kalder mit eget, mig saa nær eller gjør det imod mig, som det Brød og den Vin, som jeg nyder —, saaledes har vor Frelser villet forordne os sit hellige Legeme at æde og sit Blod at drikke forat sammenføie sig saa nær som muligt med os og forene og uopløseligen forbinde vort Hjerte med sit Hjerte, vor Aand med sin Aand, vort Legeme med sit Legeme, vort Blod med

sit Blod, vor Sjel med sin Sjel, paa det at Han med sin Kjærlighed, Aand og Naade, Retfærdighed og Fortjeneste kunde blive vor Kraft, vor Styrke, vor Glæde, vor Husvalelse, vort Liv. Dette lære ogsaa Hans Ord os klarligen: „Mit Kjød er sandelig Mad, og mit Blod er sandelig Drikke. Hvo som æder mit Kjød og drikker mit Blod, han bliver i mig og jeg i ham. Ligesom den levende Fader udsendte mig, og jeg lever ved Faderen, ligesaa skal og den, som mig æder leve ved mig" (Joh. 6, 55—57). Mærkeligt er det ogsaa, at efterat dette høiværdige Hemmelighedsmaaltid er indstiftet og af Disciplene nydt, taler Herren saare trøsteligt og betydningsfuldt om sin Forening og sit Samfund med dem: „Jeg lever og I skulle leve. I skulle kjende, at jeg er i min Fader og I i mig og jeg i Eder: Hvo mig elsker, skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham. Jeg er Vintræet, I ere Grenene; hvo som bliver i mig og jeg i ham, han bærer megen Frugt osv. (Joh. 14, 19—21; 15, 5). Netop dette har ogsaa den hellige Apostel, som vi allerede forhen have vist, tilkjendegivet i vor Text, naar han siger, at det velsignede Brød er et Samfund med Jesu hellige Legeme eller et Middel til dettes Uddeling osv.

§ 15. Denne Sag fortjener den omhyggeligste Overveielse af alle christelige Sjele, efterdi saare megen Trøst og Kraft ligger skjult deri. Havde den dyrebare Frelser villet indstifte og efterlade en blot Erindring om sin Død og den Kjærlighed, Han derved har lagt for Dagen, saa havde det ikke været nødvendigt at gjøre saa mange Omstændigheder og bruge saadanne hjertelige Ord som disse: „Tager, æder! dette er mit Legeme, som gives for Eder." Naar Han havde befalet, at vi skulle lade os sætte en Ring paa Fingeren af Præsterne med de Ord: Modtag dette Pant og dette Minde om Jesu, din Forløsers Kjærlighed! eller at Ordets Tjenere skulle omfavne Tilhørerne eller disse hverandre indbyrdes med et helligt Kys og derhos sige: „Min Jesus er min, og jeg er Hans," saa vilde dette allerede have været nok. Men Han vil ikke blot være i vor Hukommelse; Han vil ogsaa være i vort Hjerte og indgaa den nøieste Forening med os, kort blive vor Mad og vor Drik; derfor giver Han os et velsignet Brød og siger: „Tager, æder! dette er mit Legeme", og omendskjønt Han tilføier: „Dette gjøres til min Ihukommelse!" saa maa man dog ikke tro, at dette blot sigter til den historiske Erindring om Hans Død og til Ihukommelsen af Hans Velgjerninger, allerhelst da denne rigeligen vedligeholdes gjennem Ordets Prædiken, saa at altsaa hellerikke de Ugudelige og Hyklerne have nogen Mangel derpaa; men Han taler om den levende og kraftige Ihukommelse af Hans Død, som Han selv ved sit meddelte Legemes og Blods Kraft vækker, styrker og vedligeholder hos os, og Meningen af Hans Ord er da udentvivl denne: Gjører dette, forat I kunne have en levende og kraftig Erindring om min Død og mine Velgjerninger i Eder selv og altid taknemmeligen nyde min Kjærlighed! Gjører dette, forat I altid kunne ihukomme mig, tilegne Eder mig i Troen og stedse leve og være i mig og jeg i Eder!

§ 16. Dette have de gamle Kirkelærere godt indseet; derfor have de talt saare udtryksfuldt derom. En af dem siger: Ligesom naar Nogen gyder et Stykke smeltet og flydende Vox sammen med et andet, og dette derved fuldkommen sammenblandes med hint, saaledes maa ogsaa den, som annammer Herrens Legeme og Blod, nødvendigvis vorde forenet med Ham, saa at Christus bliver funden i Ham og Han i Christo*). En Anden siger: Jesu Blod gaar ind i

*) Cyrillus

vor Sjel og bliver forenet med dens Væsen*), og endnu en Anden: Dette, som vi (i den hellige Nadverd) æde og drikke, gjør, at vi blive i Christo og Christus i os**). Den gudfrygtige Tauler siger: Intet er Guds Søn nærmere end Hans paatagne menneskelige Natur, som Han ved den personlige Forening har forbundet med sig, og Intet er os nærmere end hvad vi æde og drikke, efterdi det bliver forvandlet til vort Kjød og Blod. Da nu Christus vilde indgaa den inderligste Forening med os, stiftede Han dette hellige Sakrament, hvori vi formedelst det velsignede Brød æde Hans Legeme og formedelst den velsignede Vin drikke Hans Blod. Man kunde ogsaa forklare dette ved Billedet af Regnet og Duggen, hvormed Planterne blive bestænkede fra Himmelen; thi ligesom dette Vand, der kommer ovenfra, ikke blot udvortes befugter Planterne, men ogsaa trænger ind til deres inderste Rødder og derved forener sig med dem til deres Vederkvægelse og Fremvæxt, saaledes medfører hellerikke denne himmelske Mad og Drik en blot udvortes Erindring af den korsfæstede Herre Jesus; men Han, som er bleven vor Mad og Drik, trænger selv ind til vort Hjerte og vor Sjels inderste Grund for med sin Fortjeneste, sit Liv og sin Aand at være vor Vederkvægelse, vor Styrke, vor Trøst, vor Glæde og Salighed, saa at altsaa et gudfrygtigt, troende Hjerte efter tilbørligen at have annammet dette hellige Sakrament, ligesom pegende paa sit Bryst, kan sige: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig“ (Gal. 2, 20). Da er det Tid at tilføie Luthers Forklaring: „Jeg er Christus (vel ikke personligen; men) Christi Retfærdighed, Seier, Liv (Fortjeneste og Alt) tilhører mig“, og at sige med hin gudfrygtige Prædikant: „Hvi skulde jeg frygte for Døden? Jeg har jo Ham i Hjertet, som har opslugt Døden“*), ligesom en vis Kvinde paa det Spørgsmaal, hvad hun følte ved Nydelsen af dette himmelske Maaltid gav det gode Svar: Mig tykkes, jeg føler, hvorledes min Jesus trænger ind i min Sjels Inderste og siger til mig: Du er ikke mere den, du har været, men mit andet Jeg.

*) Krysostomus
**) Hilarius.

§ 17. Jeg maa imidlertid her for det Første minde om at ihvorvel man er nødt til at forklare denne høie og hellige Hemmelighed ved Hjælp af allehaande Billeder, hentede fra det daglige Liv, og tale derom paa Menneskers Vis, saa maa man dog ikke opfatte Saadant paa en kjødelig Maade, som om der foregik en kjødelig, naturlig Sammenblandelse og Forening mellem Christus og os, men meget mere derved tænke sig et aandeligt og ubegribeligt Samfund, der vel er sandt og som virkeligen og egentligen forener vor Sjel og vort Legeme med Christi Sjel og Legeme, men som dog ingen Sammenligning taaler med nogen naturlig Blanding, Forening og Forbindelse. Her er en guddommelig Hemmelighed, som den menneskelige Fornuft vel i dybeste Ydmyghed tør betragte og tilbede, men som den ikke efter sit kjødelige Tykke maa bedømme eller med Nysgjerrighed søge at begribe. Saa maa det ogsaa bemærkes, at naar vi lære, at vi ved dette hellige Sakrament og Christi hellige Legemes og Blods Samfund blive forenede med Christo, saa forringe og nedsætte vi dog ikke derved i nogen Maade de andre Naademidler, den hellige Daab, Ordet og Troen. Vi ville ikke adskille, hvad Gud har sammenføiet. Gud har foruden Brødet ogsaa andre Slags Mad, som ved at nydes af Mennesket styrke og opholde dets Legeme; men Brødet er dog den fornemste. Hvad der i den hellige Daab og ved Ordet

*) Zinckgärf. Apophth. 2 D., S. 57.

er begyndt, det bliver i den høiværdige Nadverd stadfæstet og ligesom fuldendt; det høieste Trin, en døbt og troende Christen kan opnaa i Christi Samfunds Hemmelighed, er udentvivl det, som forundes ham i dette hellige Kjærligheds-maaltid. Jeg ved hellerikke Noget, som er kraftigere til at styrke og opretholde Troen og bringe den til den fuldeste Frimodighed og høieste Glæde end netop dette Sakrament. Jeg vil slutte Betragtningen af dets Frugt og Nytte med den gudfrygtige Taulers Ord. Christus, siger han, havde hengivet sig til os som en Fader, en Broder, en Ven, en Løsepenge, en Mægler (Talsmand); men dette var endnu ikke nok for Hans kjærlige Hjerte; Han har tillige hengivet sig for os til en Mad og vil hisset ogsaa være vor Løn. Men hvorledes kunde Han hæve os høiere end ved at berede sit Tempel og sin Bolig i os, og hvorledes kunde Han fornedre sig selv dybere end ved at blive sine arme Skabningers Mad?

§ 18. Heraf følger nu for det Andet endvidere, „at Herrens høihellige Nadverd er et velsignet og kraftigt Middel til at benaade og opfylde os med al Guds Fylde," med himmelske og aandelige Gaver og Goder. Da Christi hellige Legeme og kostbare Blod, som sagt, virkeligen er tilstede i dette Sakrament, indsees det let, at Saadant ikke kan ske uden stor og forønsket Nytte for vor Sjel; thi her er Guds Søns levendegjørende Kjød; her er det Legeme, i hvilken Guddommens Fylde bor; her er Guds Søns eget Blod, som Gud har modtaget til en Gjenløsnings Betaling for den ganske Verden og som renser os fra al Synd. Var det nu fordum saa, medens Han i sit Kjøds Dage vandrede om i Jødeland, „at alt Folket begjærede at røre ved Ham, fordi der udgik en Kraft fra Ham og helbredede Alle," hvilket kan oplyses med den blodsottige Kvindes mærkelige Exempel, idet hun ved blot at berøre Sømmen af Hans Klædebon blev helbredet for sin Plage (Luk. 6, 19; 8, 46) — hvad kan man da ikke nu vente af Ham da Han efter sin Ophøielse til Guds høire Haand ikke blot lader sig berøre af os, men ogsaa byder os sit hellige Kjød til en Mad og sit guddommelige Blod til en Drik! Herved bliver hele Mennesket fornyet, vederkvæget, styrket og opfyldt med Fred og Glæde i den Hellig Aand. Den Herre Jesus medbringer Forsikringen om Guds Naade, om Syndernes Forladelse, om Retfærdiggjørelsen, om den sønlige Udkaarelse, Han siger til Sjelen: „Frygt ikke; thi jeg er med dig; se dig ikke om til Andre; thi jeg styrker dig, — jeg hjælper dig, ja opholder dig med min Retfærdigheds høire Haand" (Esai. 41 10). Jeg er din, og du er min; hvor jeg gaar hen, gaar du og ind; os Fienden ei skal stille. Han tager det bodfærdige og troende Hjerte og trykker det til sit kjærlige Hjerte. Han tager Sjelen i sine Arme og opvarmer den med sin Naade; Han giver den Fredens Kys; den bliver lig en vandrig Hauge fuld af den Hellig Aand, fuld af Trøst og Glæde; den bliver drukken af Hans søde Kjærlighed og føler sig saa vel, at den kunde synge med Fryd. Den kan ikke udsige Alt, hvad den mangengang fornemmer. Jeg har kjendt Nogle, som ved Annammelsen af den høihellige Nadverd ikke vidste at sige eller tænke Andet end dette og Lignende: „O søde Herre Jesus! Du i mig, jeg i Dig! Du i mig, jeg i Dig! I Beskrivelsen af en gudfrygtig Præst's Levnetsløb i Mark-Brandenburg har jeg læst, at han blandt mange andre herlige Bevidnelser af sin frimodige Tro sagde paa sit Yderste, at det ikke var muligt Andet end at Stuen, hvori han laa, maatte være fuld af flydende Honning og smeltet Sukker, siden

han følte en saa stor og uudsigelig Sødme. Saaledes gaar det ofte de troende Sjele, naar de annamme Herrens hellige Legemes og Blods dyrebare Pant. Det forekommer dem, at de ikke længer ere paa Jorden, men i Himmelen, — at hele Kirken er fuld af Sukker og Honning, fuld af Vin og Melk; de fornemme mangengang Jesu Munds kraftige Kys; Hans Kjærlighed og Aand flyde rigeligen fra Hans Hjerte ind i deres Hjerte; de føle, at de blive varme i Jesu Favntag; de vide, at deres sorgfulde Hoved og matte Hjerte nu hvile paa Hans Bryst; de smage Livsens Brød og føle dets styrkende og vederkvægende Kraft; de smage Hans kostbare Blods Glædesvin, fyldes derved med Fryd og Glæde og kunne derover glemme al sin Sorg. De udraabe: Jeg har og holder min Jesum og vil ikke lade Ham fare; da banker Hjertet, som om det vilde springe ud af deres Liv og forlade Verden; da flyde Taarerne af Glæde; da følger det ene Suk ovenpaa det andet: Ak, Herre Jesus, hvad er jeg, at Du værdiger mig en saadan Kjærlighed? Hvorledes skal jeg gjengjælde Dig saa store Velgjerninger? Hvad skal jeg sige eller tænke? Dit Hjerte, mit Hjerte, et Hjerte. Du er min Immanuel, min Retfærdighed, min Glæde, min Trøst, min Rigdom, min Tillid, min Styrke, mit Liv og mit Alt. Du har hengivet Dig til mig; hvad Mere vil jeg have? Hvor inderligt glad er jeg ikke, at min Skat er mit Alfa og Omega, Begyndelsen og Enden! Han engang til sin Lov og Pris optager mig i Paradis; thi klapper jeg i Hænder, osv.

§ 19. Den Herre Jesus medbringer i dette sit Kjærlighedsmaaltid endvidere nye Kræfter, nyt Lys, nyt Liv. Han udruster de troende Gjæster med ny Styrke, saa at de kunne overvinde Djævelens og Verdens Anfegtelser og Anløb til venstre og høire Side. Ligesom det naturlige Liv er i stedsevarende Arbeide og Virksomhed, og ligesom dette svækker Kræfterne, hvilke imidlertid erstattes ved Brødet og anden Mad, saaledes er ogsaa det aandelige Liv en bestandig Kamp, der ligeledes medtager mange Kræfter, hvilke dog erstattes ved Ordet og dette Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid. Ligesom Livsens Træ før Faldet var af Gud plantet midt i Paradiset for at være Menneskets stadige Vederkvægelse og dets Livskraft, saaledes fremstiller ogsaa den Herre Jesus sig i sin Kirke og i Særdeleshed i dette Sakrament for uafladeligen at vederkvæge og styrke sine Troende og opholde det aandelige, guddommelige Liv i dem. Men sammenligner medrette denne salige Spise med den Honning, som Jonathan aad, og hvorved hans Øine bleve klare og hans Kræfter fornyede (1 Sam. 14, 27), — med det Brød og Vand, som Engelen bragte Elias, og ved hvis Kraft han kunde gaa firti Dage og firti Nætter indtil Bjerget Horeb (1 Kong. 9, 8), — med Kong Mithridates's Lægemiddel, ved hvis stadige Brug og kraftige Virkning han var saaledes beskyttet mod al Gift, at da han senere blev overvunden af Romerne og vilde tage sig selv afdage med Gift, gjorde denne ingen Virkning paa ham*), — med den ædleste Bezoar**) der kraftig modstaar al Gift, — med de kosteligste Hjertestyrkninger, som Naturen kan skjænke, — med Olien, som man gyder i Lampen for at underholde Luen. Alt, hvad Lifligt og Trøsteligt der findes i den hellige Skrift, anfører man med Føie og hentyder det paa dette himmelske Maaltid for at fremstille dets salige Nytte, som naar den kongelige Profet siger: „Smager og ser, at Herren er god! salig er den Mand, som forlader sig paa Ham," hvilke Ord ere tagne af hans 34te Psalme,

*) Plin. Nat. hist., B. 25, Kap. 2.
**) Jfr. 2. Del, S. 377.

som den første Kirke, om man ellers tør tro de saakaldte apostoliske Forordninger, pleiede at synge under Forrettelsen af den hellige Nadverd. „Han har stiftet en Ihukommelse for sine Undergjerninger; naadig og barmhjertig er Herren" (Ps. 111, 4) om hvilke Ord Luther siger, at man burde skrive dem med Guldbogstaver paa alle Altertavler, forat alle christelige Nadverdsgjæster, naar de traadte frem, kunde gjøre det med stor Frimodighed og ved Ihukommelsen af Guds Kjærligheds Undere ikkun vente sig alt Godt og Ønskeligt af den Herre Jesus, som en naadig og barmhjertig Herre.

§ 20. Herhen høre ogsaa de Ord af den himmelske Brud: „Han fører mig til Vinhuset (til Glædens og Lyksalighedens Hus), og Kjærlighed er hans Banner over mig (Hans Kjærlighed er min Fane, hvortil jeg holder mig, — fra hvilken ingen Djævel eller Død skal skille mig, — som Han lader vaie over mig, — under hvilken Han dækker og beskjærmer mig, — som gjør mig modig og uforfærdet ligeoverfor mine Fiender, „vederkvæger mig med (Balsom-) Flasker, reder under mig med Æbler; thi jeg er syg af Kjærlighed" (Høis. 2, 4. 5.) Balsomflasker og Æbler, hvormed Sjelen vederkvæges, betegne den rige Trøst og søde Husvalelse, der findes i Herrens Kjærlighedsmaaltid og ellers i Hans Ord. Maaske have de gudfrygtige Gamle sigtet hertil, naar de paa de Hostier eller Oblater, som man pleier at bruge ved Herrens Nadverd, afbildede alskens Blomsterværk ved Siden af den korsfæstede Frelsers Billede, som man kan se af de Figurer, en lærd Theolog har efterladt sig, og af denne Grund lader det sig vel ogsaa forsvare, at man endnu den Dag idag smykker Alterne i mange rettroende Kirker ei alene med alskens herlige og kostbare Prydelser, men ogsaa med Lys, Blomster og Urtepotter. Jeg skulde gjerne se, at man kunde udpynte den hele Kirke og isærdeleshed Alteret som en liden Himmel, Alt til den høiværdige Nadverds Ære og til en Paamindelse for de gudfrygtige Hjerter om, at de i den have et himmelsk Frydemaaltid paa Jorden. Herhen høre ligeledes de Ord af vor dyrebare Frelser: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede og jeg vil give Eder Hvile." „Den, som kommer til mig, skal jeg ingenlunde støde ud." „Om Nogen tørster, han komme til mig og drikke!" (Matth. 11, 28; Joh. 6, 37; 7,37). Og naar man træder frem, skal man ikke lade noget Andet lyde i sine Øren og i sit Hjerte end disse Ord af den naadige og miskundelige Herre, naar man annammer det, intet Andet end disse: „Herre Jesus, Du i mig og jeg i Dig!" og naar man gaar bort: „Jeg er min Vens, og min Ven er min, og Hans Attraa er til mig." Allerkjæreste Herre Jesus! hvorledes skal jeg noksom prise denne din Indstiftelse, dette de troende Sjeles himmelske Frydemaaltid paa Jorden, dette dyrebare Kjærlighedsmaaltid, dette kraftige Trøste- og Vederkvægelsesmaaltid, dette søde Glædesmaaltid, dette hellige Ihukommelsesmaaltid, dette prægtige Bryllupsmaaltid, dette store Pant paa din Kjærlighed, dette vort Samfundsbaand, dette vort Foreningsmiddel, dette Minde om dine Undergjerninger, denne Forsikring om din Frelse, denne Tærepenge paa Reisen til Himmelen, denne Forsmag paa det evige Liv, Englenes Glæde, Djævlenes Skræk, de bodfærdige Synderes Tilflugt, de Troendes Styrke og Befæstelse, de Bedrøvedes Trøst, de Svages Kraft, de Betrængtes Frihed, de Fattiges Skat, de Døendes Liv? Jeg takker Dig min Jesus, at Du ei alene har hengivet Dig f o r m i g, men ogsaa t i l m i g. Ak, min Frelser, jeg har Intet at give Dig igjen uden et fattigt, elendigt og syndigt Hjerte.

Min ringe Gave ei foragt,
O Jesu, Frelser kjære!
Ei bedre Gave i min Magt
Det staar Dig at frembære.
Men er end Gaven svag,
Med naadigt Velbehag
Se til mit Sinds Oprigtighed;
Den tage Du i Gvnens Sted!

§ 21. Vi ville nu korteligen vise, hvilken Brug vi skulle gjøre af, hvad vi hidtil have anført om dette høiværdige Sakrament, og bør vi derefter billigen fatte den Beslutning, at vi altid ville agte dette Herrens høiværdige Kjærlighedsmaaltid kosteligt og dyrebart og holde det høit i Ære, saa og ofte og med skyldig Ærbødighed og hjertelig Andagt annamme og nyde det. Udentvivl er det en af de Christnes største Herligheder, at deres Herre, Gud og Frelser ei alene erklærer og anser dem for Brødre og Søstre, men ogsaa paa overordentlig Maade bespiser dem med sit hellige Legeme og Blod og saaledes befæster og opholder dem i sit salige Samfund. Jeg tror for vist, at det maa ærgre Djævlene over al Maade, og at de ere nær ved at briste af Harme og Forbitrelse, naar de maa staa langt borte og se paa dette himmelske Frydemaaltid paa Jorden, og medrette kunne Davids Ord derpaa anvendes: „Du bereder et Bord for mit Ansigt ligefor mine Fiender" (Ps. 23, 5), det er: tiltrods for mine aandelige Fiender, mod deres Villie, til deres Ærgrelse, Spot og Spe. En lærd Mand fortæller, at han har hørt af flere Troldkarle, at naar man ringer med Kirkeklokkerne, saa skjælve alle Djævle i Helvede; hvor meget mere maa de da ikke skjælve og bæve, forfærdes og forbitres, naar de maa se og erfare, at den Herre Jesus forbinder sig saa nøie med sine Christne og træder dem saa nær, at Han selv bliver deres Mad og Drikke, — naar de maa se paa, at de Mennesker, som de tænke at skulle træde under Fødder evindeligen, sidde ved Guds Bord, blive saa herlig beværtede og efter Hjertens Lyst nyde den Herres Jesu Naade og Kjærlighed! Meget rigtig har en gammel Kirkelærer*) sagt, at naar de Troende komme fra Herrens Bord, ere de som ildsprudende Løver, for hvilke Djævlene forfærdes.

§ 22. I den hellige Martinus's Liv og Levnet fortælles, at han engang kom til den daværende romerske Keiser Maximus, og at han da bragte allehaande gudelige Ting paa Bane i hans og hans Gemalindes Nærværelse og isærdeleshed talte saa hjertelig om den guddommelige Naades og himmelske Trøstes Sødme, om de Troendes glade og salige Endeligt og den evige Fryd og Herlighed, at Keiserinden ei alene hørte til med største Opmærksomhed og Andagt, men ogsaa strax tænkte paa, hvorledes hun skulde bevise en saadan hellig og aandrig Mand en særdeles Ære, hvorpaa hun udbad sig af Keiseren at hun maatte faa Lov til at tilberede et Maaltid for denne Guds Tjener med sine egne Hænder uden nogen Hjælp og Bistand af Betjentene. Da han nu gjerne tillader det, medens derimod den hellige Martinus nødig vil give sit Samtykke dertil, skrider hun strax med stor Iver til Værket, tillaver selv et Maaltid og sætter en Stol frem for ham, som han maatte sidde paa; hun bar selv Maden frem; hun stod bag ham som en Tjenestepige og opvartede ham; hun vaskede selv et Bæger rent, skjænkede i for ham og rakte ham det. Efterat han havde spist sig mæt, opsamlede hun omhyggelig Levningerne og var mere fornøiet over at have haft den Ære at bespise en saadan Mand end, om hun selv var bleven paa det Prægtigste beværtet. Dette vil udentvivl Enhver, som hører og læser det, anse for en stor Ære og

*) Krysostomus.

forundre sig derover. Man kan ogsaa let tænke sig, at mangen verdsligsindet Hofmand kun har fundet lidet Behag i denne Keiserindes Ydmyghed og den Æresbevisning, som her vederfores en Ordets Tjener. Men hvorledes mon det vel behager Helvedes Aander, naar de maa se, at Guds Søn ei alene opvarter sine Christne ved Bordet, men ogsaa bespiser dem med sit korsfæstede Legeme og giver dem sit udøste Blod at drikke? Hvorledes skulde Han kunne bevise os større Ære og Kjærlighed?

§ 23. Da Jonathan vilde give David et Bevis paa sin inderlige Kjærlighed og høiligen ære ham som sin udvalgte Ven, afførte han sig sin Kappe og sine Klæder og gav ham dem tilligemed sit Sværd, sin Bue og sit Belte (1 Sam. 18, 4). Da David vilde bevise Jonathans Søn Mefiboseth Ære og Veldædighed for hans Faders Skyld, bød han ham at æde hver Dag ved hans kongelige Bord (2 Sam. 9, 19). Da Kong Johannes den Anden af Spanien vilde hædre Greverne af Ribada for deres Fortjenesters Skyld, tilstod han dem den Forret, at de og deres Efterkommere stedse skulde æde ved det kongelige Taffel, og at de hvergang skulde erholde den Klædning, som Kongen bar paa Helligtrekongersdag. Dette er Noget i Verdens Øine; men til Salighed kan det dog intet hjælpe. Den Herre Jesus derimod sætter ei alene sine Troende ved sit Bord; men han bliver selv deres Mad og Drik; Han bespiser dem med Livsens Brød; Han lader dem ikke blot drikke af Hans Bæger, men ogsaa af Hans hellige Vunder; Han forsikrer dem herved om sin evige Naade; Han tager dem i sine Arme og indeslutter dem i sit Hjerte. Man fortæller om den hellige Krysostomus, at naar han forrettede den hellige Nadverd, pleiede han at se de hellige Engle svæve omkring Alteret, og hvo vil betvile, at de i stort Antal ere nærværende ved alle Altere, hvor dette hellige Maaltid bruges efter Christi Befaling, og at de finde sin Glæde i at beskue denne Guds Kjærligheds underfulde Hemmelighed? (1 Pet. 1, 12). Saa lader os da, saa ofte vi enten selv gaa til den hellige Nadverd eller ere Vidner til dens Meddelelse til vore Medchristne, ret overveie denne Sag og betænke vor Christendoms Herlighed! Hvad er vel den Pragt, Ære, Rigdom og Lyksalighed, som Alverden eier, imod hvad vi besidde i den hellige Nadverd? Bring mig en kongelig Brud, som er klædt i Guldstof og rigeligen prydet med Perler og Ædelstene, bærende en kongelig Krone paa sit Hoved og et kongeligt Billede paa sit Bryst; jeg vil dog foretrække en troende Christen, som i hjertelig Bodfærdighed og Andagt og med sand Tro gaar til Herrens Bord, om han end udvortes er simpelt klædt og er agtet lidet af Verden. Thi jeg agter Intet uden hvad der agtes i Himmelen, og for mit Hjerte er Intet anseligt uden, hvad der kan gjøre os anselige for Gud og hans Engle. Verden kan ikke skjænke mig noget Høiere og Større end, hvad jeg allerede har. Den kan med al sin Formue ikke lægge Noget til min Lyksalighed. Min Jesus har værdiges at kalde mig sin Broder og har erklæret min Sjæl for sin Brud, saa og forsikret mig om sin evige Kjærlighed ved et Pant, der er mere værd end Himmel og Jord. Han er min, og jeg er Hans; hvad Mere kan jeg ønske mig? Han har givet mig sit Legeme og sit kostbare Blod til en Forsikring om min Frelse; hvad Høiere kan jeg begjære? O, hvor vel befinder ikke mit Hjerte sig! Hvor trøstig er ikke min Sjæl! Hvor hovmodig er jeg ikke imod Djævelen, Døden, Synden og Helvede! Hvor ringe er ikke Verdens Herlighed i mine Øine! Hvor taabelig forekommer

den mig ikke, naar den gjør sig saa bred i sin Forfængelighed! Jeg maa hemmeligen le, naar jeg ser, at den usle Jord og Aske ophøier sig og glæder sig over sin Skygge!

§ 24. Jeg har læst om den sidst afdøde spanske Konges Skriftefader, at da han formente, at han i en Forsamling ikke var bleven behandlet efter sin Værdighed af Hertugen af Lerma, sagde han: „Hvem tror I vel, I har at bestille med? Min Gunst hos Kongen er ikke mindre end Eders. Vid, at I har en Mand for Eder, som hver Dag har Gud i sine Hænder og hver Uge Kongen for sine Fødder.“ Ak, naar dog vi Christne vilde lære af Verdens Børn at tilegne os rigtig den Herlighed, som vi have i Christo, og at pukke derpaa imod Verden, Djævel, Død og Helvede! Vi ere de som dagligen have Jesum Christum Guds Søn i vore Hjerter, — der sidde tilbords med Ham, — der æde af Hans Stykke (Brød) og drikke af Hans Bæger, — der ere Hans Venner og forbundne med Ham ved evig Kjærlighed, — som Han har forordnet sit hellige Legeme til Spise og sit kostbare Blod til Drikke og beskikket sit Rige til Salighed. Hvad dette er, forstaar ikke Verden. „Men vi have ikke annammet Verdens Aand, men den Aand, som er af Gud, paa det at vi kunde kjende det, som er os skjænket af Gud“ (1 Kor. 2, 12). Lader os da, I christelige Sjele, ved alle Leiligheder bevise, at vi ere Christne, og at vi forstaa, hvad vi ere! Lader os agte Samfundet med Jesus Christus, der saa herligen stadfæstes i den hellige Nadverd, høiere end Samfundet med Verden! Lader os dog trøstig foragte Hundene og Svinene, der ikke sætte nogen Pris paa vore Perler og vor Helligdom, og lader os ved enhver Anledning høiligen prise vor Christendoms Herlighed! Tiden vil snart lære, hvo der har udvalgt den gode Del.

§ 25. Lader os imidlertid ikke blot med Munden kalde den hellige Nadverd et høiværdigt Sakrament, men ogsaa i Gjerningen bevise, at vi holde den for vor Christendoms største Herlighed, for Kirkens Helligdom og for et dyrebart Pant paa Jesu Kjærlighed! Naar vi ville annamme den, saa lader os berede os dertil med dybeste Ydmyghed og Selvfornedrelse, med sand Bodfærdighed og inderlig Andagt og vel betænke med hvem vi have at gjøre, — hvor høivigtig denne Sag er, og hvor magtpaaliggende det er, at vi nyde den værdeligen! Isandhed, den hellige Apostel har reist et fast Hegn om dette hellige Bjerg (2 Mos. 19, 23) og drevet alle vanhellige, ugudelige og ubodfærdige Hjerter tilbage med stærke Tordenskrald, naar han skriver: „Hvo som æder dette (velsignede) Brød eller drikker Herrens Kalk uværdeligen, skal være skyldig i Herrens Legeme og Blod. Hvo som æder og drikker uværdeligen, æder og drikker sig selv til Dom, idet han ikke gjør Forskjel paa Herrens Legeme“ (1 Kor. 11, 27. 29). Naar jeg betragter den dybe Ærbødighed, hvormed den gudfrygtige gamle Kirke opførte sig ved dette høiværdige Sakrament, saa kan jeg ikke andet end rødme og sukke. Jeg læser, at de forberedte sig dertil med Faste, Bøn og Vaagen og tilbragte hele Natten før dette høitidelige Maaltids Annammelse med Guds Pris og Betragtningen af Jesu Christi Død og saaledes satte den Dag, de modtoge Sakramentet, ved siden af de store Festdage. Naar Tiden til Nadverden kom, maatte Katekismus-Lærlingerne (Katekumenerne) og Andre, som ikke havde Lov til at deltage deri, forføie sig ud, og en Kirketjener paalagde med høi og lydelig Røst alle Tilstedeværende hellig Taushed og tilbørlig Andagt, hvorpaa

de skrede til Bøn og en ærefrygtsfuld Betragtning af denne hellige Handling samt overvare Velsignelsen af de Midler, hvorved Herrens hellige Legeme og Blod uddeles. Naar saa Tiden kom, traadte de frem med dybeste Ærbødighed og annammede dette dyrebare Pant med et hungrende og tørstende Hjerte*). Nogle troede at skulle bevise den hellige Nadverd endnu større Ære, og istedetfor at man ellers modtog den af Præstens Haand i sin Haand og saaledes bragte den til Munden, lode de forfærdige Guld- eller Sølvkar for deri at modtage den og føre den til Munden. Omendskjønt nu denne Skik, som ikkun tjente til at befordre Overtro og de Riges Praleri og Foragt for de Fattige, allerede tidlig blev revset af Kirken og afskaffet, saa ser man dog heraf, hvor høihelligt Oldtiden maa have agtet dette Sakrament. Nu er det desværre, som overhoved med den hele Christendom og al Gudfrygtighedsøvelse, ogsaa meget daarlig bevendt med den Ærbødighed og Andagt, man skylder dette hellige Hemmelighedsmaaltid. Mangt et gudfrygtigt Hjerte græder bitterligen og skjælver og bæver ved at tænke derpaa, og det er overflødigt at føre noget vidtløftigt Klagemaal derover, efterdi ei alene mange Bøger allerede er fulde deraf og Kirkens Fiender med stor Bitterhed og mange Haanord forekaste den det, men ogsaa den daglige Erfaring vidner derom mere end os kjært er.

§ 26. De Sjele, som endnu mene det alvorligt med sin Salighed, maa fremfor Alt se til, at de ogsaa i denne Henseende bevare sig ubesmittede af Verden. Apostelen vil, at vi skulle „gjøre Forskjel paa Herrens Legeme“ (1 Kor. 11, 29), det vil sige: gjøre Forskjel mellem dette og anden, almindelig Mad. Vi skulle ikke modtage det for at følge en tom Sædvane og med et sikkert og ryggesløst Hjerte, men med alvorlig Eftertanke og med den Andagt, som man skylder Herrens Legeme. Jeg kunde her have Aarsag til at omhandle denne Sag udførlig og vise, hvilke Pligter der paaligger de værdige Gjæster ved Herrens hellige Bord; men da man har saamange gode Skrifter, der ere forfattede til Brug for christelige Nadverdsgjæster, og hvori man kan finde tilstrækkelig Underretning, ligesom der ogsaa jævnligen paa anden Maade mindes derom, vil jeg kun med nogle faa Ord berøre, hvad der her er fornødent. Forestiller eder da, I christelige Sjele, naar I ville gaa til den høiværdige Nadverd, for det Første, hvor høist nødvendigt det er, at I omhyggeligen vedligeholde og oftere fornye Eders Daabspagt med Gud, og at I blive staaende urokkeligen i den Herres Jesu Christi Samfund, da I udenfor dette ere Intet uden syndige Orme, urene Kar og tørre Grene, der ikke formaa at bære nogen god Frugt, og som er hjemfaldne til Ilden! Betænker ogsaa, hvor ivrig Satan bestræber sig for at opløse Foreningsog Samfundsbaandet mellem Christus og os, og at han ikke altid søger at opnaa dette ved aabenbart Frafald og grove Synder, som endog Verden erklærer for strafbare, men ofte ved smaa, sædvanlige ukjendte Synder. Christendommen er ligesom et Uhrværk, der trænger til flittigt Tilsyn, om det skal holde sig i Gang; det standser ikke blot, naar det opbindes eller nogen Del deraf gaar itu, eller Loddet tages af det, men ogsaa, naar det ikke til rette Tid renses for det Støv, som efterhaanden og uformærkt samler og fæster sig deri. Et ungt Træ kan gaa ud, ei alene naar man giver det det ene Hug efter det andet med

*) „Staaende paa et ophøiet Sted, synlig for Alle og hævende sin Haand iveiret, raaber Præsten med høi og skrætindjagende Røst, lig en Herold, under den frygtelige Taushed, kalder paa Nogle og bortviser Andre. Thi naar han siger: Det Hellige for de Hellige, saa siger han saa Meget som: Er Nogen ikke hellig, saa træde han ikke frem!“ Baron. Aarb. 3die Bind. Krysost. 17de Præd. over Br. til Ebr.

Øren, men ogsaa, naar Myrerne, der dog ere saadant smaat Kryb, holde til i stor Mængde under det og umærkeligen tage Saften bort fra dets Rødder. Det er derfor nødvendigt, at vi altid ere omhyggelige, altid vaage, bede, arbeide og leve i en bestandig Omvendelse, — at vi ret flittig og ofte bruge de hellige Midler, Gud har forordnet til at vække, vedligeholde og forøge Troen hos os og saaledes ogsaa annamme den høiværdige Nadverd, der hører med til disse Midler, med den skyldige Andagt, saa ofte ske kan; Troen maa leve af Ordet og de hellige Sakramenter; vort Hjerte er ligesom en Lampe, hvori Troens Ild brænder; men man maa ogsaa vedligeholde denne Ild med de Naademidlers Olie, som Gud har anordnet (Matth. 25, 4).

§ 27. Overensstemmende hermed kan man ikke anse dem for værdige Gjæster ved Herrens Bord, som kunne gaa lang Tid hen uden at tænke paa dette hellige Kjærlighedsmaaltid. Naar de engang have været der, kunne de hjælpe sig længe dermed, ofte et halvt eller helt Aar og længere. Naar de gaa til Alters, sker det mere af Vane og for ikke at blive betragtede som uchristelige end, fordi de føle nogen særdeles Længsel derefter. De vide ikke, hvad Synderligt det gavner dem; de ere mætte; de ere rige og finde saa megen Fornøielse i Verden, dens Goder og Glæder, at de letteligen kunne undvære Nadverden. Jo almindeligere nu denne Koldsindighed er hos Nutidens Christne, desto større Aarsag har en gudfrygtig Sjel til at vogte sig for at blive overlistet deraf. Jeg har aldrig hørt, læst eller erfaret, at nogen sand, ivrig Christen skulde have længe udsat Brugen af den hellige Nadverd; det maatte da være, at en eller anden Vildfarelse eller Samvittighedstvivl var ham bibragt og holdt ham tilbage. De første Christne brugte en Tidlang Nadverden hver Dag og senere hver Uge, især saalænge de endnu ængstedes af blodige Forfølgelser og saa Døden dagligen for sine Øine. Men siden man i disse sidste Tider afholder sig saa længe derfra, maa man heraf slutte, at det just ikke staar særdeles vel til med Christendommen nu om Dage. Det er med den ligesom med gamle Folk, der efterhaanden miste Madlysten, hvilket er et Tegn til, at Døden nærmer sig. Jeg ved ikke, hvorledes det gaar til, at uagtet den Herre Jesus med stor Kjærlighed og hjerteligt Alvor har beredt os et saa helligt og velsignelsesrigt Bord i den Nat, der han blev forraadt, og deri skjænket os et saa kraftigt Middel til at styrke og opretholde vor Tro, optænde vor Kjærlighed og bevare os i sin Naade og i sit Samfund, betænke vi os ikkedestomindre paa, om vi skulle gjøre Brug deraf, og om vi ofte trænge dertil. Ere vi da visere end Han? eller forstaa vi bedre, hvad der er os nyttigt og tjenligt end Han? eller foragte vi Hans Naades og Godheds Rigdom? Saa lader nu dette Herrens Kjærlighedsmaaltid være Eder et „Jo længere des kjærere," I christelige Sjele; stunder inderlig derefter ligesom et Barn efter sin Moders Bryst; agter ikke Guds Søns Kjærlighed og Godhed ringe, Han, som har hengivet sit hellige Legeme i Døden for os og udøst sit Blod for os, og som er begjærlig efter at bespise og vederkvæge os med dette sit hellige Legeme og Blod, at Han ikke skal faa Aarsag til at beklage sig over, at „Han, som elsker os saare høit, dog selv ikkun elskes lidet" (Kor. 12, 15). Jeg maa her tænke paa det Klagemaal, som Tauler skriver, at Gud skal have ført over en af sine Venner, nemlig at Menneskets Børn have saa meget at gjøre (med Verden), og at deres Hjerter ere saa fulde af (Forfængelighedens) Billeder, at naar Han kommer og banker paa hos dem, saa have de ikke Tid til at befatte sig med Ham, ligesom ogsaa, at Han daglig tilbyder

dem al sin Kjærlighed og Naade, ja paanøder sig dem som en Betler, men at faa eller Ingen ville tage imod Ham. Ser til, I christelige Sjele, at Han ikke ogsaa skal behøve at føre dette Klagemaal for Eders Skyld; modtager Ham med Længsel og Glæde, denne salige og rige Betler, der beder om Eders Hjerte og om Herberge! saa skulle I nyde Godt af Ham her timelig og hisset evig til Eders Salighed.

§ 28. Betænker dernæst ogsaa, I christelige Sjele, naar I ville være værdige Gjæster ved Herrens Bord, den Herres Jesu, Guds høilovlige Søns store Majestæt, og sammenholder den med Eders Ringhed og Uværdighed, paa det I ikke skulle træde frem med et sikkert, ubodfærdigt, frækt og ryggesløst, men med et bodfærdigt, ydmygt og andægtigt Hjerte, i barnlig Frygt. Thi ihvorvel den dyrebare Frelser i dette Sakrament hengiver sig selv til os med al sin Kjærlighed og Naade, saa bør vi dog ingenlunde omgaaes letsindig dermed og misbruge det til Sikkerhed. Hans Venlighed og Livsalighed maa ikke vække nogen Foragt hos os. Vel er Han den kjærlige Frelser, der annammer Syndere, — der kalder de Arbeidende og Besværede til sig og lover at give dem Hvile, — der er kommen til Verden for at forbinde de sønderbrudte Hjerter, trøste de Sørgmodige, mætte de Hungrige, læske de Tørstige, men det er ogsaa Han, der ved saamange Leiligheder raabte Ve over de ubodfærdige og sikre Foragtere og Hyklere. Vel ser Han gjerne, „at Hans Hus og Borde blive fulde; men Han gaar ogsaa ind for at bese Gjæsterne og byder at binde Hænder og Fødder paa den, som ikke har Bryllupsklædningen paa, og at kaste ham ud i det yderste Mørke, hvor der skal være Graad og Tænders Gnidsel“ (Matth. 22, 11 flg.). Det er Han, „som forbandede det ufrugtbare Figentræ og tilstedte Djævlene at fare i Svinene“ (Matth. 21, 19; 8, 32). Han er lig en Bie, der vel forarbeider den søde Honning og bærer den i sit Skjød, men som dog ogsaa har en skarp Braad, hvormed den kan holde Røverne borte. Den Herre Jesus er som Skystøtten, hvori han fordum aabenbarede sig herligen, da Han førte sit Folk ud af Ægypten; paa den ene Side er der lutter Lys, Frelse og Liv for de bodfærdige Sjele, derimod paa den anden Side lutter Mørke for de Forhærdede, Ubodfærdige og Sikre. Jeg har ofte tænkt over, hvoraf det kan komme, at der i vor Tid, da Evangeliets Lys dog skinner saa klart, alligevel kan være saa mange mørke, uomvendte, forhærdede Hjerter, og har fundet, at blandt Andet denne Aarsag ikke er den mindste, at man gaar til Sakramentet uden al gudfrygtig Forberedelse, uden moden Eftertanke, uden Omvendelse og Tro. Man skrifter uden Anger; man prøver ikke sig selv; man lover vel med Munden at blive gudfrygtigere og forbedre sit Levnet; men Hjertet ved intet deraf; man bruger den høiværdige Nadverd som en Hyklerkaabe og som et Skalkeskjul, der i Nødstilfælde skal komme En tilgode. Imidlertid vil man i sine sunde Dage fremture i sine sædvanlige Synder og ikke leve for Jesus Christus, der er død og opstanden for os, men leve for sig selv. Maa nu ikke dette kaldes at spotte Gud, saa ved jeg ikke, hvad der maa kaldes saaledes. Derfor blive da Hjerterne mere og mere formørkede og forhærdede, og da rammer dem den Guds Dom, hvorom Apostelen siger: „Hvo som æder og drikker uværdeligen, æder og drikker sig selv til Dom“ (1 Kor. 11, 29). Det vederfares dem, hvad der fortælles om Forræderen Judas, „at efterat han havde faaet Stykket, gik Satan ind i ham“ (Joh. 13, 27), det er: fik fuldkommen Magt over ham og begyndte aldeles at ride ham. Hvad der er givet dem til Liv og Salighed, bliver

dem ved deres egen Brøde til Død og og Fordømmelse.

§ 29. Jeg har læst en mærkværdig Beretning om et ryggesløst Selskab, som havde sammensvoret sig om, at de i otte Aar ikke vilde bede noget Fadervor, ikke vaske sig, ikke klippe sit Haar eller skjære sine Negle, og som ansaa de grueligste Synder for et blot Tidsfordriv. Blandt dem var ogsaa en Skrædder, som ved at se sine Kammeraters skrækkelige Endeligt gik i sig selv og foresatte sig at bedre sit Levnet. Han indfandt sig ved Skriftemaalet, og da Præsten ikke kjendte til hans Ugudelighed, fik han Afløsning fra sine Synder som de Andre. Men den hellige og retfærdige Gud vilde fremstille dette ryggesløse Menneske til et Exempel for hans Medmennesker. Da han derfor den følgende Dag efter endt Prædiken vilde træde frem med de Andre for at annamme den hellige Nadverd, lagde der sig en saadan Taage for hans Øine, at han famlede omkring som en Blind og ikke kunde finde Alteret. Dette lagde de Andre Mærke til og vilde lede ham frem; men han gik i sig selv og bekjendte, at han for Tiden endnu var uværdig til en saadan hellig Spise. Da han imidlertid kom ud af Kirken, blev han atter seende, omvendte sig siden til Gud af ganske Hjerte og nød derefter saligen det høiværdige Sakrament. Hvad der af Guds synderlige Naade legemligvis vederfores dette Menneske til hans Forbedring, det vederfares desværre Mange, som træde frem uden sand Anger og Omvendelse med et frækt og sikkert Hjerte, aandeligvis til deres Forblindelse. Kommer derfor ikke til dette høihellige Sakrament uden dybeste Ydmyghed, uden omhyggelig Selvprøvelse og uden Selvfornedrelse, I gudfrygtige Sjele! Omendskjønt den Herre Jesus er fremstillet for os til en Naadestol og lokker alle Mennesker til sig med megen Kjærlighed og Venlighed, saa maa vi dog i Betragtning af vort Intet nærme os Ham med et ydmygt og bodfærdigt Hjerte. Abraham kaldes en Guds Ven og nød den Ære, at Gud talte med ham som en Mand med sin Ven; Herren vilde Intet gjøre, før Han havde ladet sin Ven vide det; men se alligevel, med hvilken dyb Ærbødighed han pleiede at omgaaes sin Gud; „han faldt paa sit Ansigt;“ han sagde: „Se, Kjære, jeg har dristet mig til at tale til Herren, uagtet jeg er Støv og Aske“ (1 Mos. 17, 17; 18, 27). Jesus behandlede Høvedsmanden i Kapernaum med stor Venlighed; saasnart denne gav ham tilkjende, at hans Dreng laa værkbruden og pintes svarligen, sagde Han strax: Jeg vil komme og helbrede ham; men Høvedsmanden svarer med stor Ydmyghed: „Herre, jeg er ikke værd, at Du skal gaa ind under mit Tag; men sig ikkun et Ord, saa bliver min Dreng helbredet“ (Matth. 8, 6. 7. 7. 8). Saaledes ogsaa: om end den Herre Jesus siger: Jeg vil komme til dig og helbrede din Sjel, — jeg vil bespise dig med mit Legeme og læske dig med mit Blod, — jeg vil være din, og du skal være min, saa lader os dog sige af Hjertet: Ak, min Herre Jesus! hvo er jeg, at Du kjender mig og agter paa mig? Jeg er en stakkels syndig Orm og fortjener ikke saadan stor Naade og Ære. Jeg kan hellerikke rigtig finde mig deri; din Kjærlighed er for stor, og din Godhed er uden Lige. Hvad skal jeg vel give Dig, min søde Frelser, og hvormed skal jeg gjengjælde Dig? Jeg har jo Intet uden et syndefuldt, bedrøvet, elendigt Hjerte; er Du tjent dermed, saa tag det helt og holdent, min Jesus! jeg vil herved nedlægge det for dine Fødder og for evigt overgive det til Dig. Betragtningen af din Majestæt og min Uværdighed forfærder mig; men din Naade og min Trang lokker og tilskynder mig; Rig og Fattig maa være sammen; Lægen og de Syge passe

godt for hinanden, ligesom ogsaa Mægleren og Synderen, Maden og de Hungrige, Drikken og de Tørstige. Saa kommer jeg da, min Herre Jesus, ikke i min Værdighed — thi jeg har ingen — men i din; jeg er Intet; Jeg har Intet; jeg ved Intet; Du er mit Alt, og din store Menneskekjærlighed, som Du har stadfæstet ved din Død og dit Blod, er min eneste og største Trøst. Gjør Du mig værdig, Herre Jesus; saa bliver jeg Værdig; hellig, rens og velsign mig Du; saa bliver jeg hellig, renset og velsignet. Du har behaget at nedlægge en uforlignelig Skat hos mig; men jeg vidner for alle hellige Engle og Mennesker, at jeg er et urent, usselt Kar og uværdig til saadan Naade, og dette gjør jeg, forat din Godhed skal fremtræde saa meget herligere og vorde desto mere priset, fordi Du ei engang forsmaar de fattige og elendige, de bedrøvede og fornedrede Hjerter, osv.

§ 30. Endvidere kunde her bemærkes, at hos de værdige Gjæster ved dette høihellige Kjærlighedsmaaltid maa ogsaa findes en hjertelig og frimodig Fortrolighed og en broderlig og glad Tillid til den Herre Jesum, hvoraf følger det gudelige Forsæt, at man aldrig vil krænke Ham med vitterlige Synder. Jeg skal imidlertid ikke opholde mig herved, da der vil blive Anledning til at tale derom i det Følgende, naar vi komme til nærmere at omhandle Nytten af den hellige Nadverds Betragtning. Her ville vi nu tillige vise, hvorledes alle bodfærdige og troende Sjele skulle hente rig og kraftig Trøst af Læren om og Brugen af den høiværdige Nadverd. Lader os til den Ende betænke, at det er Jesus, vor Ven, Broder og Forløser, der har indstiftet den hellige Nadverd! Hvad Andet end Godt og Ønskeligt kan der komme fra Jesus, Frelseren? Han kom til Verden for at gjøre Syndere salige og skiltes ogsaa fra Verden med det urokkelige Forsæt, altid at gjøre det. Omendskjønt Han nu stedse er en Jesus, det er: en kjærlig, sød og trøstelig Frelser, saa vilde Han dog isærdelesched lægge det for Dagen i dette hellige Sakrament, hvori Han paa en Gang skjænker os ei alene sit Ord og sine Forjættelser, som dog ogsaa ere fulde af Aand og Liv, men tillige sig selv, sit hele Hjerte, sin hele Fortjeneste og al sin Kjærlighed og siger: Jeg er Jesus, din Mægler, Talsmand og Saliggjører; jeg er din, og du er min. Jeg vilde gjerne sige noget Mere og Høiere; men jeg kan ikke. Lader os betænke, at Hans Hensigt hermed er at ville stadfæste det Samfund, vi have med Ham i Troen, og forsikre os derom, — at ville styrke vor Tro og gjøre den frimodig, saa vi lære at foragte Synd, Død, Djævel og Helvede og træde dem under Fødder, — at vilde gjøre os drukne af sin Kjærlighed og opfylde vore Hjerter med Fred og Glæde i den Hellig Aand. Saa lader os da omgaaes tilbørligen med dette hellige Naademiddel og ikke berøve os selv denne salige Frugt!

§ 31. Naar I træde frem, I bodfærdige Sjele og høre de Ord: „Vor Herre Jesus Christus i den Nat" osv., saa opmuntrer Eder strax i Aanden og griber den søde Trøst, som ligger skjult i dette Jesusnavn, og betænker, at I have at gjøre med det allerkjærligste, trofasteste og sødeste Hjerte, som er i Himmelen og paa Jorden, nemlig med Jesus, der har hengivet sit hellige Legeme for os i Døden og udøst sit Blod for os. Siger med Frimodighed: Min søde Frelser, jeg heder en arm Synder; Du heder Jesus, en Syndeudsletter og Saliggjører; jeg heder af Naturen et Vredens Barn; Du derimod heder Jesus, et Naadens Barn; jeg heder et Dødens Barn; Du heder Jesus, en Livets Fyrste. Saa kommer da jeg Synder til min Jesum, min Retfærdighed, min Naade-

stol, min Saliggjører. Jeg venter mig af Dig Alt, hvad man bør og kan vente sig af en saadan Frelser, nemlig Syndernes Forladelse, Trøst, Fred, Glæde, Liv og Salighed. Jeg Urene kommer til dine hellige Vunders aabnede Kilde imod min Synd og Urenhed; jeg Fattige kommer til din Fortjenestes Skat, at jeg kan vorde rig; jeg Syge kommer til Dig, min Læge, at jeg kan vorde helbredet; jeg er hungrig og tørstig; Du er Livsens Brød og det levende Vands Kilde; jeg kommer som en Skrøbelig for at faa Kraft af Dig til at kjæmpe imod mine Fiender og overvinde dem. Jeg bringer Intet med mig uden et tomt Hjerte; thi jeg ved, at jeg i Dig har Naadens Fylde.

§ 32. Betænker dernæst, at i dette Sakrament bliver Foreningen og Samfundet med Jesus, vor Forløser, stadfæstet, og at der næst den personlige Forening mellem den guddommelige og den menneskelige Natur i vor Frelser ingen inderligere Forening gives end den, som fornyes og befæstes i den hellige Nadverd. Alt, hvad der nu forhen er lært om Sjelens Formæling med Christo, og al den Trøst, vi deraf have øst, maa ogsaa overføres hid og gjentages ved denne Lære*). Thi hvad kan være trøsteligere end, at den Herre Jesus indgaar en ligesaa sand og inderlig Forening med os, som vor Mad og Drik med vort Legeme, — at jeg, pegende paa mit Hjerte, kan sige med Sandhed: Christus er her, — Christus lever i mig, — Jesus er min Kraft, — Han er i mig og jeg i Ham? Hvilken Glæde og Hjælp var det ikke for David, at „Jonathans Sjel blev forbunden til hans Sjel, og at han elskede ham som sin Sjel" (1 Sam. 18, 1. 3)! Og hvor ofte nød han ikke Godt af dette Venskab! Skulde det da ikke være en stor Ære og Glæde, en stor Kraft og vældig Beskjærmelse for os, at den Herre Jesus ei alene har forbundet sig med os og elsker os ligesaa inderlig som sin egen Sjel, men at Han ogsaa giver os sit Legeme at æde og sit Blod at drikke? Hvad vil Helvedslangen gjøre et Menneske, som har nydt en saa kraftig Lægedom og Modgift? Hvad vil Synden gjøre den, som er beklædt og forenet med Retfærdigheden? Hvad vil Døden gjøre den, som har Livet i sit Hjerte? Skulde den frygte, som har et saadant Skjold og Rygstød? Skulde den tvivle og forsage, som har et saadant Pant og en saadan Sikkerhed? Der fortælles om Keiser Henrik den Første, at han ved Aar 1022 efter Christus lod kalde til sig en paa den Tid navnkundig Munk ved Navn Romuald, og at han sagde til ham, saasnart han fik Øie paa ham: Ak, Gud give, at min Sjel maatte bo i dit Legeme! Den gudfrygtige Herre delte sin Tids Tro, nemlig at alene Munkene vare hellige, og han ønskede at være forenet med denne Mand, i den Tanke, at hans Sjel i en saadan Forening vilde være vel forvaret. Gud ske Lov! vi vide bedre. Vi have en høiere og bedre Forening; vi ere i Christo og Christus i os. Hvorfor skulde vi da ikke give os tilfreds og pukke paa denne Herlighed? Hvorfor ere vi ikke glade? Hvorfor føre vi os ikke vor Tro og Christendom til Nytte, som det sig bør? Hvorfor sige vi ikke, naar vi have annammet dette guddommelige Saligheds-Pant: Ak, min Herre Jesus, hvor høiligen har du ikke glædet mig; hvor kraftig har du ikke trøstet mig; hvor vel befinder jeg mig ikke! Jeg har ikke Guld og Sølv, ikke kongelige eller fyrstelige Breve til Pant og Sikkerhed for min Salighed, men Dig selv. Jeg har grebet Dig, Herre Jesus, og vil ikke lade Dig fare; din Sjel er forenet og forbunden med min Sjel, dit Legeme med mit Legeme, dit Blod med

*) 2 Del, 11 Præd., S. 495.

mit Blod, dit Hjerte med mit Hjerte, din Guddom, din Herlighed, din Hellighed med min Armod, Ringhed, Elendighed og Skrøbelighed. Vi ere Et, min Herre Jesus; vi staa som en Mand; hvorledes skulde jeg da kunne fortabes? hvorledes skulde din himmelske Fader da kunne være mig unaadig? hvorledes skulde Du da kunne forlade eller glemme mig? Dit Legems Lem jeg er forsand; thi glæder sig mit Hjerte; fra Dig mig Intet skille kan, Ei Nød, ei Dødens Smerte, osv.

§ 33. Værer overbeviste om, I christelige Sjele, at Alt, hvad I hidtil have hørt om Retfærdiggjørelsen, om Syndernes Forladelse, om Guds Faderkjærlighed, om vor Formæling med Christo og om den Hellig Aands Vidnesbyrd, bliver beseglet og stadfæstet i dette Kjærlighedsmaaltid, og at netop I ere de Sjele, om hvilke vi handle, og for hvis Skyld vi tale og skrive alt dette. Frygter ikke for Satan; thi han frygter tvertimod for Eder; han ved godt, hvilken Beskytter I have, og hvad Eders Bønner, Sukke og Taarer formaa i Himmelen. For dens Skyld, som har elsket Eder, givet sig selv hen for Eder og forenet sig med Eder, formaar han intet imod Eder. Ser til Synderinden, der hun ligger ved den Herres Jesu Fødder og væder dem med sine Taarer; mene I ikke, at det har ærgret Djævelen, at han gik glip af denne Steg og maatte se alle sine Garn og Strikker, hvormed han havde omsnøret hende, sønderrevne? Ser til Tolderne, der nærmede sig til den Herre Jesum og sade tilbords med Ham. Hvor harm Satan var ved at se dem i Selskab med den Herre Jesus, som han troede at være aldeles sikker paa, kunde han ikke dølge, idet han knurrede derover gjennem sine trofaste Venner, Farisæerne (Luk. 15, 1 flg.; 5, 29). Ser til Røveren paa Korset, hvor nær han holder sig til Herren, og hvor vennefortrolig han taler til Ham: „Herre, kom mig ihu, naar Du kommer i dit Rige!" og hvor trøsteligt Herren svarer ham: „Sandelig siger jeg dig: idag skal du være med mig i Paradis" (Luk. 23, 42, 43). Jeg holder for, at Satan har været nær ved at briste af Ondskab ved at maatte høre paa denne Samtale; thi hvad kunde være ærgerligere for den hadefulde, skadefroe og avindsyge Aand, end at den Sjel, som han havde havt saa længe i sin Vold, blev ham saa uventet frareven og fik Forsikring om Saligheden? Men hvad formaaede han vel at gjøre? Kunde han vel rive Synderinden fra den Herres Jesu Fødder eller tage Tolderne bort fra det Bord, hvorved de sade med Herren, eller forhindre Røverens Samtale med den Herre Jesu eller frarane ham den Salighed, Jesus havde tilsagt ham? Ingenlunde; knurre, brumme og harmes kunde han vel; men han maatte dog lade Naaden og Barmhjertigheden have sit Løb. Saaledes er det endnu. Man kan let tænke sig, at det maa skjære ham i Hjertet, naar han maa være Vidne til at de store Syndere, som han saa længe har forledet, forblindet og havt til sine villige Tjenere, gaa med fuld Tro og gudeligt Forsæt til Herrens Bord, og at de ikke blot æde og drikke med Ham, men at Han selv er deres Mad og Drik, — naar han ei alene maa se paa, at de i sand Bodfærdighed ligge for den Herres Jesu Fødder og søge Naade, men at de ogsaa rigeligen finde den, se, at Han tager dem i sine Arme, forsikrer dem om Saligheden og giver dem Fredens Kys. Men hvad vil han vel udrette derimod, og med hvilken Dæmning vil han standse og opholde Guds Naades og Barmhjertigheds Strøm? Kan han ogsaa rive os ud igjen af Jesu Arme eller opløse vort Samfund med Ham? Om han derfor end knurrer, grynter og gjøer og gjerne vil skræmme os, saa

have vi dog ingen Aarsag til at bekymre os derom. Lader os være glade ved den Herres Jesu Bord og ikke ændse, hvad for Veir det er udenfor! Lader os forlyste os i Hans søde Naade og ikke høre efter, om Helvedhunden tuder eller gjøer! Han faar tude eller gjø længe, førend han mægter at sønderrive det Baand, som er mellem os og den Herre Jesus. Hin Ven, om hvem Frelseren taler i Lignelsen, sagde til den, som bankede paa hans Dør ved Midnat: „Gjør mig ikke Umag; Døren er nu tillukket, og mine smaa Børn ere med mig i Senge" (Luk. 11, 7). Saaledes vil ogsaa den Herre Jesus tilsidst sige til ham: Gjør ikke længer mig og Mine nogen Uro; ti og forstum; pak dig; Døren er stængt; mine Venner og Kjære ere herinde hos mig; de ere forvarede i min Kjærlighed, i min Beskjærmelse, i min Haand; du har i al Evighed ingen Fordring paa dem.

§ 34. Naar Han da forekaster os vor Synd, saa lader os trøstigt sige: Jeg ved ikke af nogen Synd; derimod ved jeg af den Herre Jesus, der har elsket mig og givet sig selv for mig, — der har bespist mig med sit hellige Legeme og vederkvæget mig med sit kostbare Blod. Vil han forfærde os med vore Synders Storhed og Mængde, saa lader os sige: Jeg ved ikke af noget Stort uden af min Guds store Naade, af Jesu Christi store Kjærlighed og af den Hellig Aands store Godhed. Vil han bringe os til at tvivle om, at det ogsaa er muligt, at Gud kan mene det hjertelig godt med et saadant Menneske, der har krænket Ham saa længe og mangfoldigt, saa lader os svare ham: Jeg har Guds Mund, Haand og Hjerte: Hans Mund i Hans Ord, Hans Haand i de mange Velgjerninger, Han hidtil har bevist mig, Hans Hjerte i den hellige Nadverd; det er nok for mig. Foreholder han os saa vor Uværdighed og siger: Hvad indbilder du dig? mener du, at du er i saadan Naade hos Gud, at du kan pukke og trodse saaledes? Jeg vil ikke tale videre om din forrige Tilstand, men kun foreholde dig din nuværende. Se, hvor mange Synder du endnu hver Dag begaar, — hvor koldsindig du mangengang er, — hvor lidet du elsker, uagtet du selv er høit elsket af Gud. Hvor liden Pris bringer du ikke din Gud! Hvor ringe er ikke den Forandring, der sees hos dig efter det Samfund med Christo, som du roser dig af, osv. Lader os svare ham: Just derfor har min Jesus optaget mig i sit Samfund, forat Han efter sin Godheds Rigdom vil raade Bod paa alle mine Mangler. Alt, hvad der fattes mig, det tager jeg dristigt af Hans Fylde. At jeg endnu ofte snubler, gjør mig isandhed hjerteligen ondt, hvilket Ingen ved bedre end min Jesus, der prøver Hjerter og Nyrer. Men jeg ved, at naar man kaster Stry eller Papir i Ilden, saa kan det ikke tilintetgjøres saa hurtig, som mine Synder opsluges af Jesu Retfærdighed, der er mig skjænket. At min Tro ikke er saa fuldkommen og min Kjærlighed endnu ikke saa brændende, som de burde være, det ved jeg godt; men jeg ved ogsaa, at jeg ved Guds Aand og Naade dagligen stræber efter at blive fuldkomnere. Vel er jeg endnu et Barn i Christendommen; men jeg voxer dog ved Guds Naade og haaber, at jeg engang skal blive en Mand; jeg stræber mere og mere at gribe og fastholde min Jesum, ligesom jeg er greben af Ham. Foruden alt dette saa ved jeg, at jeg har at gjøre med en naadig Gud og Fader og med en kjærlig Frelser og Broder, der vel vide, at jeg endnu er svag og skrøbelig, men dog ikke derfor vende sin Kjærlighed fra mig, ligesaalidt som en Moder forlader sit mindste Barn, fordi det er saa spædt og svagt.

men netop derfor yder det desto større Kjærlighed og Pleie. Hvad Satan og Verden forresten maatte ville sætte os i Hovedet for at forringe den Trøst, vi have af den høiværdige Nadverd, og forstyrre vor Glæde, det bør vi stormodig foragte. Naar de saaledes snakke om Fattigdom og Elendighed, om Foragt og alskens Trængsler og Gjenvordigheder, maa vi svare: Jeg er ikke fattig, efterdi Jesus er min Skat; jeg lider ingen Mangel, efterdi „Han bereder et Bord for mit Ansigt ligefor mine Fiender, salver mit Hoved med Olie og skjænker fuldt i for mig“ (Ps. 23, 5). Jeg er ikke elendig og foragtet, efterdi mit Navn er opskrevet i Himmelen, og efterdi min Sjel er trolovet med Guds Søn. Jeg ændser ingen Gjenvordighed, efterdi jeg har Jesum til Ven, og efterdi vi staa som en Mand sammen. Ingen Trængsel forfærder mig, efterdi den guddommelige Trøst stedse husvaler mig. Min Jesus, der er min, ligesom jeg er Hans, har dog vel altid ligesaa megen Sødme, som Verden har Bitterhed; kan den fornærme mig, saa kan Han forsvare mig; kan den angribe mig, saa kan Han beskytte mig. Hvo vil stille mig fra Guds Kjærlighed? hvo vil trænge mig ud af min Herres Jesu Samfund? dertil er Verden med al sin Ondskab, — dertil er Djævelen med al sin Magt og List meget for kort; den Haand, som holder mig, er for stærk; den Klippe, paa hvilken jeg er grundfæstet, er for fast. „Jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne stille mig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre“ (Rom. 8, 38. 39). Jeg kunde udbrede mig endnu udførligere herom; men dette er nok til mit Forehavende, og de troende Sjele ville heraf forhaabentlig kunne indse, hvorfor jeg har kaldet den høiværdige Nadverd „et himmelsk Frydemaaltid paa Jorden.“ Gud lade os Alle i Gjerningen fornemme det og smage den Sødme, Han har skjult i denne sin Kjærligheds Hemmelighed.

§ 35. Endnu staar tilbage, at vi bruge denne trøstefulde Betragtning af den hellige Nadverd til derved at opmuntre os til sand Gudfrygtighed. Dette hellige Sakrament bringer en stor Kraft, megen Kjærlighed, meget Liv og megen Aand med sig. Den Herres Jesu Hjerte, som Han skjænker os i dette Kjærlighedsmaaltid, er fuldt af guddommelig, ubegribelig Kjærlighed. Hans hellige Legeme er Livsens Brød, fuldt af himmelsk Kraft; Hans hellige Blod og Hans Aand ere tilsammen, og naar det Vand og ristede Brød, som Engelen bragte Elias, kunde meddele ham saa stor Kraft (1 Kong. 19, 6 flg.), hvad maa da ikke denne guddommelige Mad og denne himmelske Drik, Herrens hellige Legeme og Blod, gjøre! En Drik Vin, som et sygt eller sundt Menneske nyder, ytrer sin Kraft; jeg kan ikke bære en Blomst eller Citron i Haanden uden at fornemme deres Vellugt; en Tinktur, tilberedt af Mennesker, gjennemstrømmer i kort Tid hele Legemet og frembringer ofte en saadan Forandring, at man maa forundre sig derover; hvad maa da ikke min Herre Jesus, nydt i sin hellige Nadverd, formaa at udrette! Skulde Paradisblomsten kunne være uden Vellugt og Livsens Tinktur, som Gud har beredt, være uden Kraft og Virkning? Meget sandt siger en navnkundig Theolog i vor Kirke: „Gud opvækker, forøger og styrker Troen i os ved dette Sakrament, idet Han ikke blot udvortes fremstiller Christum for os med Hans Legeme og Blod, men ogsaa indvortes efter Annammelsen af dette hellige Sakrament virker kraftig i os, saafremt vi ikke ved Synd og Ubodfærdighed,

Vantro og Hykleri hindre denne guddommelige Virksomhed"*).

§ 36. Ligesom vi nu heraf kunne tage Anledning til at prøve os selv, om vi værdeligen have nydt den høihellige Nadverd — Noget, som det vel var høist fornødent at udvikle nærmere, hvilket dog Tiden ikke tilsteder, og som vi saameget heller tro paa dette Sted at kunne undlade, som vi forhen her og der i dette Værk have givet Veiledning dertil og med Guds Hjælp fremdeles skulle gjøre det, — saaledes kan det ogsaa tjene os til Opmuntring, at vi trøstig skulle begynde og fortsætte vor Gudfrygtigheds Øvelse og et nyt og helligt Levnet i Jesu Christi Kraft, der ogsaa meddeles os i den hellige Nadverd. En sand Christen har ingen Aarsag til at beklage sig over sin Gud, som om Han lod ham være uden Hjælp i den haarde Kamp mod Satan, Verden og sit Kjød og Blod, efterdi den Herre Jesus jo selv er bleven hans Styrke, hans Hjælp, hans Mad og Drik. „Han formaar Alt i Christo, som gjør ham stærk" (Filipp. 4, 13); han kan leve gudeligen; han kan tjene Gud og sin Næste; han kan overvinde Djævelens Fristelser: han kan foragte Verdens Lokkelser og Smigrerier; han kan korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne og tvinge det ind under Christi milde Aag; han kan under Ære og Vanære, under Medgang og Modgang, i Ydmyghed og Sagtmodighed, i Kyskhed, i Afholdenhed, i uskrømtet Kjærlighed, i standhaftig Taalmodighed og urokkeligt Haab, i Foragt for Forfængeligheden og Længsel efter Himmelen bevise sig selv som en Guds Tjener og Jesu Efterfølger, Alt formedelst denne sin Gjenløsers Kraft, hvis Lem han er, og som besjeler ham med sin Aand, opholder ham med sin Naade og bespiser og vederkvæger ham med sit hellige Legeme og Blod. Jeg taler ikke her om nogen virkelig Fuldkommenhed, hvori Intet skulde fattes, — thi den er først forbeholdt det evige Liv —, men om de Troendes begyndte retfærdige Levnet, hvilket Christus, som er deres Retfærdighed for Gud, virker hos dem. Jeg vil give Vidnesbyrd om, at de Christne ingen Undskyldning have, naar de forsømme og tilsidesætte Gudfrygtighedens Øvelse og et helligt Levnet, som Noget, hvorpaa der ingen synderlig Magt ligger, eller naar de intet bekymre sig derom, som Noget, der er altfor vanskeligt; thi Gud har ei alene alvorligen fordret det som en nødvendig Del af sin Frelses Orden, men ogsaa ved Christus, sin Søn, og sin Hellig Aands Naade skjænket os Kraft dertil. Betænker dette vel, I christne Sjele, og lærer heraf, at I ikke gaa til den hellige Nadverd, forat I stedse skulle forblive efterladne, søvnagtige og sorgløse i Eders Christendom, men forat I, vederkvægede og styrkede ved den, skulle med ny Kraft og Iver give Eder i Kamp med Satan, Verden og Eders Kjød, vinde den ene Seier efter den anden ved Jesu Kraft og Bistand og saaledes forblive Eders Gud tro og standhaftige indtil Enden.

§ 37. Betænker tillige, at saa ofte vi gaa til den hellige Nadverd, bekjende vi offentligen, at vi ville være og blive i Christo. „Men de, som høre Christo til, korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne" (Gal. 5, 24) „og de, som ere i Christo Jesu, vandre ikke efter Kjødet, men efter Aanden" (Rom. 8, 1). I den hellige Nadverd bliver vor Daabspagt fornyet og stadfæstet, og ligesom vi tilegne os Christum, den Korsfæstede, og Hans Fortjeneste til vore Sjeles Trøst, saaledes forbinde vi os tillige til at ville være Ham tro, bekjende Ham for Alverden i Lære og Liv, elske Ham inderligen og urokkeligen, tjene Ham villigen og gladeligen og efterfølge Ham. I den høiværdige Nadverd gives os Forsikring

*) Dr. Gerhard.

om Guds Naade, Syndernes Forladelse og det evige Liv. Men man maa ikke forvende Guds Naade til Uterlighed, ikke misbruge Syndernes Forladelse og ikke anvende Haabet om det evige Liv til Frihed for det syndige Kjød. Naaden tilsiges os, forat vi „skulle tjene Gud uden Frygt i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle vort Livs Dage" (Luk. 1, 74. 75); Synderne forlades os, forat vi skulle „frygte Gud og elske Ham desto mere" (Ps. 130, 4; Luc. 7, 47); det evige Liv forjættes os, forat vi skulle være saameget frimodigere i Troens Kamp. Man viser ikke Nogen Kronen og Klenodiet, forat han skal lægge sig ned og sove eller overgive sig til sine Lyster, men forat han skal løbe og kjæmpe desto villigere og ufortrødnere. Det er giftige Edderkopper, som suge Gift af de deiligste Blomster, og det er væmmelige Padder, der kunne forvandle den ædle Morgendug til Gift; saaledes er det ogsaa ugudelige, forhærdede Hjerter, som af de Naademidler, Gud har givet sine Børn til Trøst og Forsikring om deres Salighed, kunne tage Anledning til at synde desto sorgløsere og sikrere. De sande troende Hjerter berøre aldrig sin Forløser uden at drage en ny Kraft fra Ham; de nyde Hans Kjærlighed, Hans Trøst og Hans Fortjeneste ligesom Tyendet i Huset for siden at kunne arbeide desto bedre og gjøre des bedre Tjeneste. Jeg er overbevist om, at Ingen af dem, som med mig have Samfund i Christo Jesu, er anderledes findet, og at de ikke i den hellige Nadverd eller andre trøstefulde Forsikringer om Guds Naade søge nogen Frihed til at synde, men ny Kraft og Hjælp til at føre et helligt og Gud velbehageligt Levnet. Lader os til Slutning sukke: Herre Jesus! dit hellige Legeme og Blod hellige, velsigne og styrke mit Legeme og min Sjel og bevare mig fra alle Synder! Ak, min Gjenløser og Saliggjører! lev Du i mig og jeg i Dig; bliv Du i mig og jeg i Dig! fordriv Du al Udyd af mit Hjerte; behold og besid Du alene mit Hjertes Hus! Ak, pryd og smyk min Sjel med aandelige Prydelser, med himmelsk Skjønhed, med stærk Tro, glødende Kjærlighed, brændende Haab, med ædel Ydmyghed, hellig Taalmodighed, inderlig Bøn, livsalig Sagtmodighed og med hjertelig Længsel efter Dig alene og det evige Liv, paa det at jeg kan have et venligt Samfund med Dig alene, hvad enten jeg æder eller drikker, sover eller vaager, lever eller dør, paa det at Du kan blive hos mig og i mig og jeg evindeligen blive hos Dig og i Dig, altid æde og drikke med Dig, tale og synge om Dig, uden Afladelse tænke paa Dig, — paa det at jeg stedse kan fornemme din Kraft i mit Hjerte og din Hellig Aands Drift i min Sjel, i Dig og ved Dig overvinde Alt, hvad der vil løsrive mig fra dit Samfund, villigen og gladeligen tjene Dig, saalænge jeg lever, og tilsidst sødt og salig indslumre i Dig! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Ottende Prædiken,

hvori den til sin Trøst betragter det evige Naadevalg.

Efes. 1, 3. 4. 5. 6. Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, som velsignede os med al aandelig Velsignelse i det Himmelske i Christo, ligesom Han udvalgte os i Ham, før Verdens Grundvold blev lagt, at vi skulle være hellige og ustraffelige for Hans Aasyn i Kjærlighed, idet Han forud bestemte os formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos dig selv efter sin Villies Velbehagelighed, sin herlige Naade til Pris.

§ 1. Det er en mærkværdig og lærerig Begivenhed den, som tildrog sig med Moses, og som han selv skriftlig har efterladt os, nemlig at han engang, da han talte meget fortroligt med Gud, bad Ham, at Han vilde lade ham se Hans Herlighed, hvorpaa Herren gav til Svar, at Han vilde lade al sin Godhed fare frem for hans Ansigt og kalde paa (eller udraabe) sit Navn for ham; men Hans Ansigt kunde han ikke se; thi intet Menneske kunde leve, som saa Ham. Han sagde endvidere, at Han vilde lade sin Herlighed gaa forbi ham og imidlertid holde sin Haand over ham, og naar Han tog denne bort, skulde han se Ham bagtil. Men Herrens Navn, som Han selv udraabte, er dette: „Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, — som bevarer Miskundhed mod tusinde Led, — som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd,“ o. a. M. (2 Mos. 23, 18—23; 34, 6. 7.)

§ 2. Der er vel saare meget Mærkværdigt i denne Fortælling; men vi ville dog som en Indledning til denne Prædiken kun berøre, hvad der er tjenligt for vort Forehavende og bidrager til Forklaring af sammes Gjenstand. Moses stod i stor Naade hos Gud; thi „Gud talte til ham Ansigt mod Ansigt, ligesom en Mand taler med sin Næste;“ Han gjorde ham den Ære, at Han i hele Folkets Paasyn kom ned i Skystøtten, stod i Paulunets Dør og talte med ham; Han sagde til ham: „Jeg vil ogsaa gjøre dette Ord, som du har sagt; thi du har fundet Naade for mine Øine, og jeg kjender dig ved Navn“ (2 Mos. 23, 11. 9. 17). Ved denne Herrens store Venlighed blev han nu foranlediget og fik Mod til at udbede sig noget

Høit og Stort, nemlig, at han maatte faa se Guds Herlighed eller Hans herlige, majestætiske Væsen. Hidtil havde han vel været Ham nær i **Mørket** i Skyen (2 Mos. 20, 21) og engang seet Ham paa en overordentlig Maade, da det var under Hans Fødder som et Arbeide af Safirsten og som Himmelen selv, naar den er klar (2 Mos. 24, 10), ligesom han ogsaa havde hørt Herren tiltale ham meget venlig; alligevel var han ikke fornøiet, men vilde se Gud uden Dække, uden Forhæng, i Hans sande Majestæt. Jeg indrømmer gjerne, at han hermed ogsaa kan have havt en hellig Hensigt, nemlig at kunne prædike desto bedre for Israels Folk om deres Guds store Majestæt og Herlighed og saaledes opvække større Frygt og Ærbødighed hos dem*); kan ogsaa være, at da han godt vidste, at Gud havde endnu langt større Majestæt og Herlighed, end han hidtil havde seet, brændte han af stor Lyst og Længsel efter at beskue den, paa det at han siden kunde ære og prise Ham desto mere; men jeg ved dog næsten ikke, om ikke denne Tildragelse maa henregnes til denne gode Mands menneskelige Feil, idet han ønskede at se og vide Mere, end der tilkom ham eller noget andet dødeligt Menneske, og det synes, som om den algode Gud paa en vis Maade har villet irettesætte ham med de Ord: „Jeg vil være naadig den, som jeg vorder naadig, og forbarme mig over den, som jeg forbarmer mig over" (Kap. 33, 19,) og ligesom villet sige: Jeg vil vel indvilge din Bøn, saavidt gjørligt er; men du maa dog vide, at hvad jeg gjør imod dig, det sker af lutter Naade og Forbarmelse og ikke, som om jeg havde fundet nogen Fortjeneste hos dig, osv. Jeg vil imidlertid ikke tvistes herom med Nogen, men derimod bemærke, at hvorledes det nu end dennegang har været med Moses, saa er Nysgjerrighed Noget, som efter Faldet er os Mennesker medfødt; vi lade os ikke nøie med, at Gud har aabenbaret sig herlig i Naturen, i Skriften og i vore Hjerter og Samvittigheder, ei heller med, at Hans kjæreste og enbaarne Søn har iklædt sig vort Kjød og Blod, er kommen ned til os i vor Elendighed og har kundgjort os Guds naadige Villie betræffende vor Salighed og i sit aabnede Hjerte vist os sin Faders Hjerte; men vi ville se og vide endnu Mere; vi ville aabne Guds forseglede Raadssal, kikke i hans hemmelige Bøger, lære at kjende „Hans uransagelige Domme og usporlige Veie" (Rom. 11, 33) og udgranske Hans indre, skjulte Majestæt og Herlighed. Erfaringen har desværre noksom lært, at dette er Sandhed, og selv de troende Sjele, der leve i et indvortes og lønligt Venskab med Gud, og som Han gjennem sin Aand og sit Ord har skjænket saamangen herlig Aabenbarelse af sin Kjærlighed og Forsikring om denne i deres Hjerter, selv de have ofte Nok at gjøre med at vogte sig for saadan farlig Nysgjerrighed.

§ 3. Dernæst skulle vi ogsaa lægge Mærke til, hvorledes den vennesæle Gud omgaaes sin Tjener, og med hvor stor Sagtmodighed Han hjælper ham tilrette med Hensyn til den menneskelige Skrøbelighed, som maaske gav sig tilkjende hos ham. Han siger, „at Mennesket ikke kan se Hans Ansigt og leve," vil altsaa sige, at Moses har bedet om Noget, som ikke vilde være ham tjenligt. Han havde begjært at se Hans herlige Væsen, uagtet de dødelige Mennesker ikke have kunnet udholde en Engels Klarhed, naar han har vist sig for dem, men ere faldne i Afmagt og sunkne til Jorden. Men ønsker du endelig, vil Herren endvidere sige, at se min Herlighed, saa vid, at **min Godhed er min Herlighed**, og at jeg holder det for min største Ære,

*) Osiander.

naar jeg kan bevise Menneskets Børn Naade, Barmhjertighed, Kjærlighed og Trofasthed. Men at Guds Kjærlighed og Godhed er Hans Herlighed, kan man se ved at sammenholde det 19de og det 22de Vers med hinanden; thi i det første siger Herren, „at Han vil lade al sin Godhed," og i det sidste, „at Han vil lade sin Herlighed gaa forbi ham," ligesom vi ogsaa se, at Herren ved denne Aabenbarelse selv kundgjør, hvilket Navn der er Hans herligste Æresnavn, som Han helst hører, nemlig dette: „Herren, Herren, er en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed osv.," hvorfor ogsaa de hellige Guds Mænd have gjentaget dette Navn saa ofte og dermed paakaldt og æret den majestætiske Gud. Vi have ogsaa Skriftsprog, hvori der ved Guds Herlighed klarligen forstaaes Hans Naade og Barmhjertighed, og hvilke vi allerede forhen paa et Sted i dette Værk have anført (Ps. 103, 8; 86, 15; 145, 8; Esai. 40, 5; 60, 1). Vi maa hellerikke undlade at bemærke, at nogle Lærere formene, at ved al Guds Godhed, som skulde gaa forbi Moses's Ansigt, forstaaes Guds Søn, efterdi der saa at sige i Ham findes et kort Indbegreb af al Guds Naade og Kjærlighed eller, som Johannes udtrykker sig Naadens Fylde og den hele Salighed (Joh. 1, 16, 14). Naar Herren endelig siger, at Moses skal se Ham bagtil, saa tilkjendegives vel herved, at han kun skal se Saameget af Guds Herlighed, som var ham nyttigt, og som han kunde udholde; men heri ligger dog tillige en Paamindelse om, at Moses skal give Agt paa Guds Gjerninger og, naar han vil lære Hans Raad at kjende, ikke se saameget paa Begyndelsen som paa Enden og Udfaldet.

§ 4. Vi lære heraf, at det er forgjæves, ja høist farligt og skadeligt, naar Mennesket tager sig for at ville udgrandske og udforske Guds Hemmeligheder og skjulte Majestæt. Disse er som det Vand, der flød frem under Templets Dørtærskel, og som Profeten blev ført ned i; „først gik det ham til Anklerne, siden til Knæerne, saa til Lænderne, og tilsidst blev det saa dybt, at han ikke længer kunde naa Bund deri" (Ezek. 47, 1 flg.); de ere ligesom de store Dyb og Vandbeholdninger i Jorden, af hvilke alle Floder og Kilder have sit Udspring; Gud har forundt Menneskene dem til deres Nytte og Livsophold; vilde de imidlertid ikke lade sig nøie hermed, men søge at udgrunde Flodernes Udspring og begive sig ned i Jordens Kløfter, saa vilde det vist have deres Undergang til Følge. Den, som stirrer altfor stivt og længe paa Solen, faar Mørke og Blindhed til Løn istedetfor, at han med nedslaaet Ansigt godt kunde have brugt Solens Lys og ved Hjælp deraf forrettet sine Sysler. Derfor fører den majestætiske Gud os selv fra Udgranskningen af hans skjulte Domme, Veie og Herlighed til Betragtningen af Hans Naade og Godhed og vil sige Saameget som: Menneske! vil du have Noget at gjøre, saa læg dig efter at overveie min Kjærligheds og Miskundheds Undre. Du vil deri finde Mere, end du kan udstudere og i Evighed begribe, og dette vil derhos være dig til største Nytte. Vær lig et Barn, der ikke bekymrer sig om sin Faders høie Forretninger og Regjeringssager, om hans vidtløftige Handel og mange indviklede Regnskaber, men gjør, hvad Faderen byder det, gaar paa Skolen og lærer at bede, læse og skrive, modtager det med Tak, naar det faar Lov at lege, og nyder sin Faders Omhu, Pleie og Kjærlighed med barnlig Glæde og et taknemmeligt Hjerte. Hvad har du med mine høie Betragtninger at gjøre, hvorledes jeg regjerer Verden og min Kirke, — hvilke mine Domme og Veie ere? Hvorfor vil du vide Mere, end jeg

har aabenbaret dig i mit Ord? Hvorfor lader du dig ikke nøie med min Naade og Godhed og nyder den med et ydmygt, taknemmeligt og glad Hjerte?

§ 5. Vi se ogsaa heraf, at Gud henviser os til sin allerkjæreste Søn, i hvem Han har nedlagt sin Visdoms hele Skat og al sin Godhed. Hvo der vil se og udforske Gud, han betragte Jesum Christum, den Korsfæstede; hvo som rigtig kjender Ham, han vil uden al Tvivl finde saamegen Sødme, Glæde og Salighed, at han intet Videre vil begjære. Det var et meget godt Raad, som den erfarne og gudfrygtige Dr. Staupits gav Luther, da denne beklagede sig for ham over sin store Anfegtelse med Hensyn til Guds Forudvidende eller Naadevalget, nemlig, at han skulde begynde med Jesu Christi Vunder; deri vilde han finde sin Udvælgelse og intet andet Steds. Han selv taler ofte af egen Erfaring saare mærkeligen om denne Sag. „Til Kundskab om Gud," siger han, „kan intet Menneske komme uden ved Christum; thi alene i og ved Ham har Han villet aabenbare sig saaledes, at man kan se Hans Hjerte og Villie. Nu ser man intet Andet i Christo end lutter herlig, uudgrundelig Kjærlighed og Naade, derimod udenfor Ham intet Andet end Vrede og Unaade — — — Derfor har jeg ofte givet den Advarsel, at hvo som vil vandre tryggeligen, bør vogte sig for alle høie Tanker og Granskninger, som gaa ud paa, at søge Gud umiddelbart i Hans Majestæt, paa at udgrunde Hans Gjerninger, Raad og Villie, paa at faa hemmelige og særegne Aabenbaringer o. s. v., idet Saadant ei alene er vildfarende og bedrageligt, men endog fører og styrter Mennesket i Afgrunden." Og atter: „Vil du vandre sikkert og gribe Gud rigtig, saa du finder Naade og Hjælp hos Ham, saa lad dig ikke overtale til at søge Ham andetsteds end i den Herre Christo, ei heller til at omgaaes med andre Tanker og gjøre dig Bekymringer eller spørge efter nogen anden Gjerning end den, at Han sendte Christum; begynd din Kunst og Studering med Christo; lad den ogsaa blive ved Ham og holde sig til Ham, og dersom din egen Tanke og Fornuft eller nogen Anden vil føre og vise dig en anden Vei, saa luk Øinene til og sig: Jeg skal og vil ikke vide af nogen anden Gud end min Herre Christo." Det er forgjeves, at vi ville se Gud ind i Ansigtet, efterdi Han har fremstillet os en Naadestol, til hvilken vi skulde holde os. Vi kunne ikke begribe Guds Gjerninger og Veie fortil, men maa se Ham bagtil og agte paa Udfaldet, og da vil det befindes, „at alle Hans Stier ere Miskundhed og Sandhed o. s. v." (Ps. 25, 10).

§ 6. Vi have fundet det fornødent at forudskikke en saadan Indledning til denne Prædiken, efterdi vi i samme skulle tale om den høivigtige, for al kjødelig Fornuft skjulte, men dog høist trøstelige Lære om Naadevalget. Thi saasom det for en bodfærdig og troende Sjel er saare magtpaaliggende til dens sikre Trøst og bestandige Ro og Glæde i Gud, at den er vel undervist heri, forat den kan staa fast imod Djævelens snedige Anløb, saa kunne vi ikke undlade at omhandle den. Vi have imidlertid ikke før kunnet tage denne Sag for os, saasom den Sjel, der med Nytte skal kunne tænke derover, først ved Guds Ord og de hellige Sakramenter maa være forvisset om sin Forening med Christo formedelst Troen. Troen er Øiet og Christi Vunder den rette Kikkert, hvorigjennem man maa betragte denne himmelske Hemmelighed. Paa den anden Side have vi hellerikke kunnet opsætte det længere, da denne Sag, naar den rigtig overveies efter Guds Ord, yder den troende Sjel en sikker Grundvold, hvorpaa den kan bygge sin Fred, sin Glæde og Trøst, og hvorved den kan

faa Anledning til at elske og prise Gud desto mere, hvorom vi skulle tale i det Følgende.

§ 7. Vel er det høiligen at beklage, at ogsaa dette Stykke af vor Tro er gjort til et Tvistens Æble og af den høivise Fornuft omgivet med saamange nysgjerrige og besynderlige Spørgsmaal, at det udentil næsten er at se til som et Tornegjærde eller som et forviklet Garn, paa hvilket man hverken kan finde Begyndelse eller Ende, og man kan med al Ret herpaa anvende, hvad Luther siger om Læren angaaende Christi Person. „Ak Herre Gud! over denne salige Lære skulde man uden al Tvist og Tvivl stedse glæde sig i en sand Tro og synge, love og takke Gud og Faderen for denne usigelige Barmhjertighed, — — og saa afstedkommer den lede Satan gjennem stolte, æresyge fortvivlede Mennesker saadan Fortræd for at afskjære og forspilde os Kjærligheden og den salige Glæde; o Gud forbarme sig!“ Man kan hellerikke negte for, at Satan af denne Lære tager Anledning til svarligen at ængste mangt et gudfrygtigt og troende Hjerte, som ikke er paa sin Post, og som maaske forfølger sine egne Tanker for langt, og til at forvandle den Sødme, som ligger deri, til lutter Beskhed og Forvisningen om vor Frelse til lutter Tvivl, Skjælven og Bæven. Men heri har denne Lære, saaledes som den er aabenbaret os i Guds hellige Ord, selv ingen Skyld; Guds Hensigt dermed har heller ingenlunde været, at de bodfærdige Sjele derved skulle blive skrækkede og holdte i bestandig Frygt og Angst, men tvertimod, at de deraf skulde hente en sikker Trøst, glæde sig inderligen over Guds evige Kjærlighed og Naade og længes efter den fulde Nydelse af sit Naadevalg. De Skriftens Sprog, der klinge noget haardt, ere satte imod de de sikre, ubodfærdige Hyklere og stolte Egenretfærdige og tjene til, at den kjødelige Fornuft lærer at ydmyge sig for Gud og leve af Hans Naade alene. Men den har ogsaa andre Sprog, der ere sande Blomster og Æbler fra Paradiset til Husvalelse og Vederkvægelse for de gudfrygtige, bedrøvede Sjele, og til disse Sprog hører ogsaa det oplæste, ved hvis Hjælp vi nu ville anstille „en ydmyg og trøstefuld Betragtning over vort Naadevalg.“ Gud hellige og velsigne den for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 8. Det menneskelige Sind er ikke altid lige godt skikket til at betragte høie og vigtige Ting, ei engang naturlige eller borgerlige, end sige aandelige og himmelske. Naar Vandet er stille, speiler Solen sig deri; naar det derimod er bevæget og oprørt af stormende Vinde, er det ikke modtageligt for et saadant himmelsk Billede. Saaledes ogsaa: naar det menneskelige Hjerte er stille og roligt i Gud og Christo, saa kan det med Nytte tænke over den christelige Læres høie Hemmeligheder; dersom det derimod er uroligt og ikke har givet sig ind under Christi og Troens Lydighed, vil det mere skade end gavne sig selv med saadan Tænkning. Hertil tog derfor ogsaa den berømte Skolekantsler Johan Gerson i Paris tilbørligt Hensyn under sine Betragtninger over Naadevalget. Han siger, at naar de Tanker opstaa hos ham, „om ogsaa han er udvalgt til det evige Liv,“ eller „om han er forkastet af Gud,“ saa beskuer og prøver han strax sit Hjertes Tilstand; finder han da, at det er roligt, fuldt af Fred og Glæde i Troen og har det godt med sin Jesus, saa lader han det med Ydmyghed og Forsigtighed overgive sig til saadanne Tanker; men staar det anderledes til med det, saa holder han det tilbage og giver det noget Andet at tænke paa. Dette Raad er meget godt og bør følges af alle gudfrygtige Sjele; thi ligesom et Menneske, hvis Hoved er forstyrret af mange ubehagelige og møisommelige Forretnin-

ger, ofte leder efter Noget, som ligger ligefor hans Haand eller Øine uden at kunne finde det, eller ligesom det er med indviklede Beregninger, at man om Aftenen, naar Tankerne ere adspredte og Sindet uroligt, ikke kan faa nogen rigtig Facit ud, medens denne derimod findes snart og ligesom af sig selv om Morgenen, naar Sindet er opklaret, saaledes er det ogsaa i denne Sag. Den allerbedste Tid til at tænke derover til sin Sjels Trøst er udentvivl, naar Sjelen er stegen op gjennem de Trin, vi hidtil have omhandlet, — naar den efter en sand Omvendelse er kommen i et godt Forhold til sin Jesum i Troen, — naar den ved den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd føler sig forvisset om sine Synders Forladelse, sin sønlige Udkaarelse og sin Formæling med Christo, — naar den har styrket sig ved Betragtningen af sin Daabspagt og den hellige Nadverd og har den Hellig Aand, der taler og underviser gjennem sit Ord, til Fører og Veileder.

§ 9. Dette viser ogsaa den hellige Apostel, idet han i det oplæste Sprog taler saare herlig og trøstelig om Naadevalget til Efeserne, der allerede havde en god Grundvold i sin Christendom og vare vel underviste i Kundskaben om sig selv og den Herre Jesus. Han skriver ikke derom med „frygtsomt, bævende Hjerte og skjælvende Haand," men med stor Frimodighed for at tilkjendegive, at de bodfærdige, omvendte og troende Christne ikke skulle lade sig bringe dertil, at Naadevalgets Betragtning bliver dem en Kilde til Tvivl, Skræk eller Mistro; de skulle tvertimod øse lutter sikker Trøst og Frimodighed deraf og inderligen love og prise Gud for Hans herlige Naade i Christo og sige Apostelen efter: „Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, som velsignede os med al aandelig Velsignelse i det Himmelske i Christo!" Disse Ord vare alene værd en Prædiken og omhyggelig Overveielse; da de imidlertid egentlig ligge udenfor den Sag, vi have foresat os at behandle, og kun ere ligesom en Forberedelse dertil, kunne vi ikke opholde os længe derved. Vi skulle alene korteligen „og i Forbigaaende bemærke," at vi, som staa i Samfund med Christo Jesu formedelst Troen, — som have annammet Aandens Førstegrøde, — som ere døbte og ved Herrens hellige Legemes og Blods dyrebare Pant forsikrede om Guds Naade, ikke have Aarsag til at gaa til Betragtningen af Naadevalget anderledes end med vor Guds Pris og stor Frimodighed. Hermed udelukker jeg dog ikke den barnlige Frygt og den Ærbødighed, vi skylde Guds Helligdom, men kun Trældomsfrygten, der fører Vantro og Mistillid med sig. Saa lader da os, som isandhed ere blevne omvendte og troende, gladeligen prise vor Gud, fordi Han har bragt os i Samfund med sin kjære Søn, — fordi Han har elsket og udvalgt os i Ham, før Verdens Grundvold blev lagt, og benaadet os med al aandelig Velsignelse og alle himmelske gode Ting! Hvad altsaa Gud har givet os til sin Pris og vor Trøst, skulde vi tage Anledning deraf til at sukke og sørge og plage os selv? Den Blomsterbusk, som vor himmelske Fader har skjænket os til Vederkvægelse, skulde vi lade Satan tage den fra os og give os lutter Tidsler istedet? Lægger ogsaa Mærke til de Ord: „aandelig Velsignelse i det Himmelske," og anser Eder ikke for fattige, naar I besidde Kundskaben om Christo! Den aandelige og himmelske Velsignelse maa jo være bedre end den legemlige og jordiske (siden denne ogsaa bliver de Ugudelige tildel og er forfængelig og forgjængelig, medens hin er uforgjængelig og evig). Lader da Verden have, hvad den vil; vi ville imidlertid mætte og tilfredsstille vore Hjerter med den

aandelige Velsignelse i det Himmelske. Men jeg maa gaa videre.

§ 10. Gud har udvalgt os, siger Apostelen. Han taler her ei alene om Udvælgelsen til Christi Naadesrige, men ogsaa om Udvælgelsen til det evige Liv og den himmelske Salighed, hvilket Texten i sin Helhed klarligen viser. Med rig Aand beskriver han os overmaade trøsteligt og herligt den Raadslutning, hvorved Gud i Christo Jesu, sin allerkjæreste Søn, af lutter Naade og Barmhjertighed fra Evighed udkaarede alle dem til sin Eiendom og bestemte alle dem til Salighed, som Han forudsaa vilde holde ved i Troen indtil Enden, sin herlige Naade til Lov og Pris. Af denne korte og tydelige Beskrivelse over Naadevalget sees strax, at vi her atter have et stort Naadesværk af Gud og et ubegribeligt Under af Hans Godhed for os. Af den store Skare faldne Mennesker har Gud udsøgt, udsondret og udvalgt en Del til sin Søns Medarvinger og til Meddelagtige i Hans Herlighed. Dertil har Intet bevæget Ham uden Hans blotte og bare Naade, Kjærlighed og Miskundhed. Thi efterat Menneskene formedelst Djævelens Avind og Træskhed og ved sin egen Brøde vare affaldne fra Ham og ved Synden havde paadraget sig Hans Unaade og styrtet sig i ubeskrivelig Elendighed, kunde Han efter retfærdig Dom have ladet dem Allesammen forblive deri; Han trængte ikke til dem; Han var i sig selv en salig Gud og vilde ogsaa vedblevet at være det, om Han end havde ladet den hele Verden forgaa tilligemed dem. Eller om Han endelig vilde have havt fornuftige og synlige Skabninger, sin herlige Magt, Visdom og Godhed til Pris, saa havde det været let for Ham at opvække Mennesker af Stenene. Men Han var anderledes tilsinds, og Hans Barmhjertighed var forbrændende. „Han vilde ikke gjøre efter sin grumme Vrede og vilde ikke komme igjen at fordærve Mennesket" (Hos. 11, 8); derfor udfandt Han i sit hellige Raad et Middel, som kunde fremstille Hans Almagt, Visdom, Godhed, Retfærdighed og Barmhjertighed ret overvættes stor og herlig for alle Skabninger og som i kraftigste Maade kunde virke til Menneskets Salighed. Han besluttede at give Verden sin Søn og sætte Ham som en Naadestol for alle Mennesker uden Undtagelse. Han vilde ophøie Ham paa Korset ligesom Kobberslangen i Ørkenen og lade henvise alle dem, som havde faaet Skade af Helvedslangen, til Ham, forat Enhver, som troede paa Ham, ikke skulde fortabes, men have et evigt Liv. Han besluttede ogsaa at ville fremdeles i dette Værk gjøre Alt, hvad en naadig og barmhjertig Gud burde gjøre. Thi Han, som ikke sparede sin egen Søn, men gav Ham hen for Alle, hvorledes skulde Han ikke ogsaa skjænke os alle Ting med Ham? (Rom. 8, 32). Han vilde tilbyde Menneskene de Naademidler, ved hvilke de kunde komme til Troen og til Hans Søns Samfund og blive staaende deri. Han besluttede at ville finde sin Glæde i at hjælpe dem ud af deres Elendighed og gjøre dem Godt. Han vilde hjælpe dem „isandhed, af sit ganske Hjerte og af sin ganske Sjel" (Jer. 31, 41).

§ 11. Men da Han nu i sin guddommelige Alvidenheds Lys havde alle Menneskers Tilstand fra Begyndelsen til Enden for Øine og saa, at den største Del af dem vilde foragte den tilbudne Naade i Christo og støde den fra sig, hænge ved de forførïske Aander, elske Mørket mere end Lyset og fremture i Vantro og Ubodfærdighed, maatte Han som en retfærdig Gud nødvendigvis omskifte sin Naade til Vrede og for denne deres Vantroes Skyld overantvorde dem til Fordømmelsen. De Andre derimod, som Han forudsaa ikke vilde forsætligen modstaa Hans Aand og Naade, men ty hen til den fremstillede Naadestol, holde

sig til sin Mægler i Troen og forblive i saadan Tilstand indtil sin sidste Ende, dem har Han elsket og udvalgt i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt; Han har udsøgt sig dem som en Førstegrøde af sine Skabninger og udkaaret dem til sin Eiendom. Disse har han indesluttet i sin evige Naade og Kjærlighed, indskrevet deres Navne i Livsens Bog og optegnet dem i Himmelen og forud bestemt dem til sønlig Udkaarelse hos sig selv. Disse ere Verdens Kjærne, den Herres Jesu rette Faar, som Han erkjender for Sine, som Han holder i sin Haand, hvoraf Ingen skal rive dem ud (Joh. 10, 14. 28). Disse ere Ærens og Barmhjertighedens Kar. Disse ere de, med hvilke Han har sine særegne, naadige Hensigter. Disse ere Englenes Glæde, Djævelens Rædsel, Verdens Støtter. Ligesom der siges om den Herre Jesus, „at det behagede Faderen, at al Fylde skulde bo i Ham" (Kol. 1, 19), og ligesom Faderen vidner fra Himmelen om Ham, „at Han er Hans Søn, den elskelige, i hvem Han har Velbehag" (Matth. 3, 17; 7, 5), saaledes kan jeg ogsaa paa en vis Maade sige om de Udvalgte, at Gud har sit Velbehag og sin Glæde i dem, og at Han fylder dem med sin Fylde (Efes. 3, 19). „De ere de Hellige, som ere i Landet, og de Herlige, i hvilke Han har al sin Lyst (Ps. 16, 3). Hverken i Himmelen eller paa Jorden kan der tænkes eller siges noget Ædlere, Kosteligere, Trøsteligere og Herligere om Nogen end, at han hører til Guds Udvalgte. Thi Naadevalget medfører, som allerede berørt, Guds særdeles og evige Kjærlighed, en Affondring for Gud fra de Ugudeliges store Hob, et uopløseligt Samfund og Fællesskab med Christo, en uadskillelig Iboelse af den Hellig Aand, en stedsevarende faderlig Opsigt, en bestandig Beskjærmelse, en sikker Forvisning og en mægtig Bevarelse til Salighed. Vel kan man ikke negte, at de Udvalgte ogsaa kunne falde fra Naaden og for en Tid lang tabe Troen; men jeg taler her om deres endelige Herlighed, og at tilsidst Intet*) kan skille dem fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu**).

§ 12. Dette Guds Naadevalg har, som sagt, sit Udspring af Hans blotte og bare Kjærlighed, Godhed og Barmhjertighed. Han saa ikke paa Menneskenes Fortjeneste og Værdighed; ei heller fandt Han hos Nogen af dem Andet end Synd og Elendighed; „der har Ingen først givet Ham Noget, at det igjen skulde betales Ham. Det er en Naadens Udvælgelse; men er det af Naade, da er det ikke mere af Gjerninger; ellers bliver Naaden ikke mere Naade" (Rom. 11, 35. 5. 6). „Han har frelst os og kaldet os med et helligt Kald, ikke efter vore Gjerninger, men efter sit eget Forsæt og Naade" (2 Tim. 1, 9). „Han har elsket os med en evig Kjærlighed og draget os med Miskundhed" (Jer. 31, 3). Imidlertid er det ikke skeet paa et rent Slumpetræf, uden noget Hensyn; men ligesom Gud har forkastet den største Del af Menneskene og overgivet dem til Fordømmelsen, ikke efter en rædselsfuld, vilkaarlig Raadslutning, men for deres Vantroes og Ubodfærdigheds Skyld, saaledes har Han udsondret og udvalgt sig de Øvrige for Jesu Christi Skyld, ved hvem de hænge i Troen. Forskjellen mellem de Udvalgte og de Forskudte er den, at hine ere i Christo, disse udenfor Christo, hvilket klarligen sees af vor Texts Ord:

*] Intet d. e: intet Andet end Mennesket selv, ingen anden Magt end Menneskets egen frie Villie. O. A.

*] At ogsaa de Uvalgte kunne blive endeligen forskudte, sees dog nok blandt Andet uimodsigeligen ved at overveie 1 Kor. 9, 27, sammenholdt med Efes 1, 4. Under Naadevalget maa derfor vel alle de indesluttes, som Gud forudsaa „ikke forsætligen vilde modstaa Hans Aand og Naade, men ty hen til den fremstillede Naadestol og holde sig til sin Mægler i Troen," selv om de ikke maatte „forblive i saadan Tilstand til sin sidste Ende." O. A

„Han udvalgte os i Ham (Christo); Han bestemte os forud formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos sig selv efter sin Villies Velbehagelighed. Han benaadede os i den Elskte“ (Efes. 1, 4. 5. 6). Skriften siger ikke, at vi ere udvalgte til Christum, som om Gud havde foretaget et Valg blandt de faldne Mennesker efter sit blotte Velbehag og Forsæt, forkastet de Fleste og skjænket og overgivet de øvrige til Christum forat frelses; men da Han vilde vælge, saa Han i Naade paa Christum i Hans dyre Blod og Fortjeneste, som en Midler og et Sonoffer for Menneskene, og formedelst Christum eller for Christi Skyld paa Alle, som i Troen og i Aanden vare forenede med Ham som Lemmerne med sit Hoved. Dette er aabenbart, dels af Apostelens Forklaring, idet Han udtrykkeligen siger, at Guds Naade er skjænket os i Jesu Christo fra evige Tider af (2 Tim. 1, 9), — dels af de Lærdes Bemærkning, at i Christo efter hebraisk Talebrug vil sige Saameget som: for Christi Skyld, som naar der andetsteds siges: „de skal dødes Hver for sin Synd“ (5 Mos. 24, 16) eller, efter som det lyder i Grundsproget, i sin Synd, ligesom ogsaa vor Frelser siger: „Denne Kalk er den nye Pagt i mit Blod“ (Luk. 22, 20), det er: som grunder sig i mit Blod og desaarsag bliver agtet gyldig og stadfæstet i Himmelen, — dels vor Texts Sammenhæng med det Foregaaende: „Han velsignede os med al aandelig Velsignelse i det Himmelske i Christo,“ i hvem Han ogsaa har udvalgt os; ligesom vi nu bleve velsignede i Christo, det er: for Christi Skyld, saaledes ere vi ogsaa udvalgte i Christo, — dels deraf, at Skriften overalt knytter Guds Naade og Christus med Hans Blod og Fortjeneste fast til hinanden og ikke vil vide af nogen Naade udenfor Ham. Da nu Udvælgelsen til det evige Liv er en af Guds allerstørste Naadebevisninger, saa kan visseligen ikke den Herre Jesus med sin dyre Fortjeneste staa udenfor den, og hvorledes skulde den retfærdige og hellige Gud have udvalgt en Del af Menneskene uden at se hen til Midleren, der ved sin blodige Død vilde gjøre Hans Retfærdighed Fyldest og bøde og betale for deres Synder, og hvo vil faa os til at tro, at det har været anderledes beskaffent med Guds Raadslutning angaaende vor Salighed før Tiden end vi have seet den opfyldt i Tiden? Da nu Christus i Fuldbyrdelsen er Alt i Alle, og Ingen deri opnaar Saligheden udenfor Ham, saa kan der jo ikke være nogen Tvivl om at Guds Naade, Valget og vor Salighed fra Evighed af grunder sig i Ham. Jeg ser med Glæde, at Apostelen i dette vort Sprog nævner den Herre Jesus fire Gange: Vi ere velsignede i Christo, — vi ere udvalgte i Ham, — Gud har forud bestemt os til sønlig Udkaarelse formedelst Jesum Christum, — Han har benaadet os i den Elskte, udentvivl forat tilkjendegive, at vi udenfor Ham aldrig maa tænke paa noget Naadevalg, nogen Salighed, og de, som sætte Valget forud for Christum og udenfor Ham, faa se til, hvorledes de vilde finde nogen varig Trøst for sine Sjele og nogen Salighed. Hvad mig angaar, da vil jeg ikke have med den majestætiske og høilovlige Gud at gjøre udenfor min Jesus, til hvem Han selv har henvist mig.

§ 13. Heraf følger nu som noget Uimodsigeligt, at den evige Gud i sin Raadslutning angaaende Naadevalget hellerikke kan have sat vor Tro ud af Betragtning. Thi ligesom Naaden og Jesus, saaledes maa hellerikke Jesus og Troen afsondres fra hinanden, efterdi der paa vor Side intet andet Middel gives, hvorved vi kunne komme i Samfund med vor Frelser. Eller for at tale endnu tydeligere: vi ere udvalgte i Chri=

sto eller som forenede med Christo, som vort Hoveds Lemmer; det er imidlertid umuligt, at vi kunne vorde forenede med Christo uden ved Troen, og saaledes kunne vi hellerikke betragtes i Foreningen med Ham uden at der tages Hensyn til Troen. Udenfor Christus ser Gud intet Andet hos os end Synd og Elendighed; men udenfor Troen have vi ingen Del i Christo; naar derfor Gud har betragtet og udvalgt os i Christo, saa har han ikke kunnet betragte og udvælge os uden at tage Hensyn til det Middel, ved hvilket vi ere indpodede i Christum, — dog med Forskjel: Christus har Han betragtet som en fortjenstlig Aarsag til vort Valg og vor Salighed, vor Tro derimod som et Middel, hvorved vi sammenknyttes med Christo, vor Frelser, og hænge ved Ham, ikke som et Menneskeværk, der har sin Grund i vor Kraft og Evne, men som sit eget Værk, som sin Gave, som sin Aands Kraft, hvilket Han af lutter Naade virker i os. Troen kommer ikke i Betragtning hos Gud, forsaavidtsom den findes hos os og hidrører fra os, men forsaavidtsom den er henvendt paa og bestaar og lever i Jesus Christus, hvem Han selv har fremstillet til en Naadestol for os og henvist os til. Derfor siger Skriften tydeligen, „at Gud fra Begyndelsen af har udvalgt os til Salighed i Aandens Helliggjørelse og Sandheds Tro“ (2 Thess. 2, 13). Aandens Helliggjørelse er ikke Herlighed i Liv og Levnet, hvilket ogsaa den Hellig Aand efter vor Retfærdiggjørelse virker i os (thi det er aabenbart, at al vor Fortjeneste og alle vore Gjerninger ere aldeles udelukkede fra Naadevalget saavelsom fra Retfærdiggjørelsen, som Apostelen andetsteds klarligen lærer), men den Virksomhed af den Hellig Aand, hvorved Han opvækker Troen i os, forener os med Christo og saaledes bringer os til Retfærdighed og Hellighed, hvilket stemmer overens med Apostelens Udsagn paa et andet Sted: „I ere aftoede, — I ere helliggjorte, — I ere retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand“ (1 Kor. 6, 11). Ved **Sandheds Tro** forstaar han den Tro, der grunder sig paa Guds evangeliske Forjættelser, som en ubedragelig, evig Sandhed, eller han vil sige Saameget som: den ægte sande Tro; i den ere vi nu udvalgte, siger han, hvilket er det Samme, som om han havde sagt i Foreningen med Christo formedelst Troen har Gud naadeligen betragtet os og udvalgt os til Salighed. Dette kunde oplyses og stadfæstes ved flere Steder af Skriften; men da vi nærmest tale til sande, troende Christne og søge at undervise, forbedre og trøste **dem**, ville vi undgaa al unødig Vidtløftighed og ikke opholde os længe herved.

§ 14. Endvidere lærer Apostelen os, at Gud har udvalgt os i Christo, „før Verdens Grundvold blev lagt,“ med hvilken Talemaade Skriften pleier at betegne Evigheden, saa at Apostelen vil sige: før Himmelen, Jorden eller nogen Ting var skabt, har den evige Gud allerede haft os i Hjerte og Sind; Han har seet os forud, inden vi vare til; Han har allerede bestemt os til sønlig Udkaarelse og Salighed, før vi bleve skabte, og medens vi endnu ikke havde noget Væsen. Saaledes siger han ogsaa paa et andet Sted, „at Guds Naade er os given i Christo Jesu fra evige Tider af“ (2 Tim. 1, 9). Dette tjener til at fremstille Guds Kjærlighed desto bedre for os, og naar David forundrer sig over at Gud bekymrer sig formeget om Menneskene i Tiden, saa maa vi forundre os langt mere over at Han ogsaa har gjort det forud for al Tid, fra Evighed og sige: „Herre, hvad er da Mennesket, at Du (fra Evighed af) kommer ham ihu, og Menneskets Søn, at Du besøger ham?“ (Ps. 8, 5). Ved at

betragte saadanne Ord kunne vi forvisse os om at Gud, før Verden blev til, har tænkt paa Enhver af os, som tro paa Ham, og efter sin guddommelige Alvidenhed og Visdom besluttet i sit Raad, hvorledes og ved hvilke Midler Han vilde bringe os til Troen og opholde os deri, — paa hvilke Veie Han vilde føre os, — hvorledes Han vilde beskjærme os og ved sin Almagt bevare os til Salighed, saa at en troende Christen ikke kan gjøre noget Bedre end med Glæde og barnlig Tillid at overgive sig i Hans guddommelige Raad og faderlige Regjering og, om Gud fører ham underligen, ogsaa følge Ham underligen, men villigen.

§ 15. Nysgjerrige Mennesker pleie at spørge, hvad Gud tog sig for, inden Han skabte Verden. Jeg vil ikke herpaa svare, hvad man siger at den hellige Augustinus svarede paa dette Spørgsmaal, nemlig at Gud beredte Helvede til slige nysgjerrige Grublere; thi jeg har erfaret, at endog gudfrygtige Sjele ofte mod Formodning kunne henfalde til saadanne forvirrede Tanker. Man kunde imidlertid svare dem med et lignende Spørgsmaal, hvad nemlig Solen bestiller, før den staar op eller naar den er skjult under tykke og mørke Regnskyer. Ogsaa da har den sin Glands og skinner ligesaa fuldt, som naar vi se den for vore Øine. Gud har, før Verden blev til, ikke besiddet Mindre i sig selv end nu; Han hvilede og arbeidede og glædede sig i sig selv. Men ville vi ikke lade os nøie hermed, saa lærer Apostelen, „at Han udvalgte os, bestemte os til sønlig Udkaarelse hos sig selv og elskede os i Christo“ fra Evighed af. Han glædede sig i al den Godhed, Kjærlighed og Naade, Han vilde bevise os. Han anordnede Midlerne til vor Salighed og besluttede, hvorledes Han vilde føre os efter sit Raad og tilsidst annamme os med Ære. Ser her, I troende Sjele, hvor megen Aarsag vi have til ret ofte at sige af Hjertet: Takker Herren; thi han er god, — thi Hans Miskundhed varer evindeligen.

Før Verden blev, min Fader, Du
Har se't til mig med kjærlig Hu,
Mig elsket allerede,
Din Søn har selv mig kaaret ud;
Han er min Skat; jeg er Hans Brud.
Hvad ligne kan min Glæde?
Vel mig! Held mig! Fred og Ære
Hos min kjære
Frelser skal jeg evigt nyde;
Skulde jeg da ei mig fryde?

Guds Kjærlighed og Godhed imod os har begyndt i Evigheden, før Verdens Grundvold blev lagt; den er mægtig over os i Tiden og vil vare i al Evighed, efterat Verden er forgaaet. Skulde man da ikke evindelig og altid love og prise en saadan Gud? Ak, min Gud! ak, algode, kjære Fader! hvorledes skulde jeg kunne glemme Dig? Hvorledes skulde jeg kunne lade nogen Time hengaa uden at tænke paa Dig og prise din ubegribelige Miskundhed? Du har tænkt paa mig, før jeg blev til; medens jeg endnu var skjult i mit Intet, saa dine Øine til mig i Naade; Du lagde Planen til min Frelses hele Værk, ordnede og indrettede Alt, før jeg endnu var skabt; i Tiden tænker Du daglig en paa mig og lader mig aldrig komme ud af din faderlige Omhu og Varetægt; Du vil ihukomme mig i al Evighed; skulde jeg da ikke tænke paa Dig og altid have Dig for mine Øine og i mit Hjerte? „Til enhver Tid vil jeg love Herren; bestandig skal Hans Pris være i min Mund“ (Ps. 34, 2).

§ 16. Dernæst lærer Apostelen os, hvad der var „Naadevalgets Øiemed,“ og hvilke Formaal Gud dermed tilsigtede. Han siger, at det skede for det Første i den Hensigt, „at vi skulde være hellige og ustraffelige for Hans Aasyn i Kjær=

lighed." Se, hvor høit den hellige og kjærlige Gud skatter Helligheden og Kjærligheden, siden Han endog fra Evighed har indrettet Alt saaledes, at vi kunne blive fundne deri og tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed alle vort Livs Dage. Han har udvalgt os af Verden og afsondret os fra de Ugudeliges store Hob, forat vi skulde vise os som „Guds ulastelige Børn midt iblandt den vanartige og forvendte Slægt og skinne som Lys i Verden" (Filipp. 2, 15). Hertil har Han ogsaa sigtet med alle sine andre Velgjerninger. Han har skabt os og hidtil forsørget og opholdt os, forat vi skulle takke Ham, erkjende Hans vidunderlige Godhed og tjene Ham. Han har skjænket os sin allerkjæreste Søn til en Frelser og i Ham „aabenbaret sin saliggjørende Naade for alle Mennesker, som oplærer os at vi skulle forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden. Guds Søn har givet sig selv for os, at Han maatte forløse os fra al Uretfærdighed og rense sig selv et Eiendomsfolk, nidkjært til gode Gjerninger" (Tit. 2, 11. 14). Han har kaldet os, „ikke til Urenhed, men til Helliggjørelse" (1 Thess. 4, 7). Han har tilgivet os vore Synder og gjort os retfærdige og salige i Christo, forat vi skulle frygte Ham og elske Ham desto mere. Han har givet os sin Hellig Aand, forat vi skulle følge Hans Drift og Regjering og „ikke leve efter Kjødet" (Rom. 8, 13. 14). Hvo som i sin Christendom sætter dette Guds Øiemed ud af Betragtning og ikke med Flid „stræber efter Hellighed" (Ebr. 12, 14), han har hidtil uden al Tvivl taget feil af den rette Vei og „vandrer i Mørket og ved ikke, hvor han gaar, fordi Mørket har forblindet hans Øine" (1 Joh. 2, 11).

§ 17. Dernæst har Gud ogsaa udvalgt os, forat vi skulde blive Hans Børn, Hans Barmhjertigheds Kar, Hans Naades Redskaber, Hans Søns Medarvinger og delagtige i Saligheden. Vel ere Nogle af den Formening, at saamange Engle som vare faldne og ved sin egen Brøde havde forspildt det evige Liv, saamange Mennesker har Gud atter udvalgt til dette. Omendskjøndt nu dette ingen Grund har i Guds Ord og medrette ansees for et menneskeligt Hjernespind, saa maa man dog forundre sig over Guds store Godhed, at Han har søgt og udvalgt Salighedens Børn blandt de faldne Mennesker, der alle have fortjent Fordømmelsen. Guds Godheds rige og overstrømmende Kilde maatte have Kar, som den kunde fylde, og tørstige Sjele, som den kunde læske og vederkvæge, ligesom rige Forældre, der have mistet sine Børn, udvælge og tage til sig et eller flere Fattigborn, forat de kunne have Nogen at pryde, forsørge, berige og vise sin Veldædighed imod. Dette lærer Paulus i de Ord af vor Text, saaledes som de af Nogle forklares: „Han bestemte os forud til sønlig Udkaarelse hos sig selv formedelst Jesum Christum," ligesom han tydeligt udtaler det andetsteds, saasom naar han siger: „Hvilke Gud forud kjendte (nemlig som dem, der formedelst Hans Naade vilde gaa ind i Hans Frelses Orden og holde sig til Hans Søn i en sand Tro), dem har Han ogsaa forud beskikket at vorde dannede efter Hans Søns Billede, paa det at Han skal være den Førstefødte blandt mange Brødre. Men hvilke Han forud beskikkede, dem har Han og kaldet, og hvilke Han kaldte, dem har Han og retfærdiggjort; men hvilke Han retfærdiggjorde, dem har Han og herliggjort. Han har kundgjort sin Herligheds Rigdom over Barmhjertighedens Kar, hvilke Han forud havde beredt til Herlighed" (Rom, 8, 19. 3; 9, 23). Saaledes staar nu Alt, hvad den naadige og barmhjertige Gud eier, Hans Herligheds hele Rigdom og al Hans

Godhed, aabent for Hans Udvalgte; de ere de kjære Børn, paa hvilke Han hænger alle sine Prydelser; de ere de Blomster, som Han bestænker og vederkvæger med sin Naades tusindfold Draaber; de ere den Dal, hvori alle Hans Kjærligheds Vande flyde sammen. Thi omendskjønt den langmodige Gud ogsaa beviser de Gjenstridige og Ugudelige megen Barmhjertighed og Godhed, saa bliver dog Alt formedelst deres vedholdende Ondskab tilsidst omskiftet til lutter Vrede og Unaade; de Udvalgte derimod, hvor underligt end Gud en Tidlang fører dem, og hvor haardt han end tilsyneladende behandler dem, med dem falder dog Alt tilsidst ud til lutter Godhed, Kjærlighed og Salighed. Endelig har vor Gud ogsaa havt det Øiemed med Naadevalget at vorde kjendt som en algod og barmhjertig Gud, og at Hans hellige og herlige Navn skulde vorde høit priset, efter hvad Apostelen siger: „sin herlige Naade til Pris." Dette er Alt, hvad den høilovlige Gud har for al sin Godhed og alle sine Velgjerninger, nemlig at Han bliver priset som en kjærlig og barmhjertig Gud, ligesom Han da heller intet Andet forlanger. Solen frembringer ved sin veldædige Indflydelse og milde Kraft Blomsterne af Jorden, og disse kunne, naar de staa i sin Pragt, ikke bevise sin Taknemmelighed paa nogen anden Maade end ved at udfolde sig vidt imod den og opfylde Luften med sin yndige Vellugt. Saaledes ogsaa: efterat Gud af lutter Naade har elsket og udvalgt os i Christo Jesu, før Verdens Grundvold blev lagt, bestemt os til sønlig Udkaarelse hos sig selv, hvad skulle og kunne vi da vel gjøre Andet end at udfolde vore Hjerter imod Ham og opfylde Alt med Hans herlige Naades Ros og Pris? Dog herom skal der, om Gud vil, blive Leilighed til at tale nærmere i det Følgende.

§ 18. Vi komme nu til „den Brug, vi skulle gjøre af denne trøstefulde Lære om Naadevalget." For det Første skal den tjene til at indgyde os en frimodig, barnlig Tillid til Gud, et uforfærdet Mod ligeoverfor alle aandelige og legemlige Fiender og en bestandig Trøst i alt Kors, al Trængsel og Gjenvordighed. Alle gudfrygtige Sjeles Erfaring lærer, at dette korte Guds Ord: „Gud har elsket og udvalgt mig i Christo Jesu, før Verdens Grundvold blev lagt," eller: „Jeg er et udvalgt Guds Barn," er en sand Livstinktur og ligesom en Mirakel- og Kraftdraabe, som i samme Øieblik, den falder i Hjertet, fordriver al Bitterhed og forvandler den til Sødme. Den Glæde, en Christen har i Forvisningen om sin Salighed og sin Udvælgelse til det evige Liv, er ikke til at beskrive. Jeg kjender Mennesker, som Gud har forundt den Naade, at de i Aanden have faaet kaste et Blik ind i den aabne Himmel og der se sine Navne optegnede, — som undertiden formedelst den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd have følt en kraftig og uforlignelig Vished, — som Gud har lagt sine trøstelige og herlige Forjættelser saaledes paa Hjertet, at de uden nogensomhelst Tvivl have sagt med Paulus: „Jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham til hin Dag (2 Tim. 1, 12), — jeg er vis paa at Intet skal kunne skille mig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu" (Rom. 8, 38. 39), og som siden have fortalt, at de ikke kunde udsige, hvorledes de i denne Tilstand vare tilmode, og hvorledes deres Hjerte ved saadan indvortes Tiltale og Forsikring ligesom i et Øieblik blev oversvømmet med lutter himmelsk Sødme. De Romersk-Katholske fortælle om sin Franciskus, at han fik en særegen, himmelsk Aabenbaring af Gud, hvori der blev kundgjort ham, at han var udvalgt til det evige

Liv, og at han herover ligesom glemte sig selv og alle sine sædvanlige Bønner, ja sin Mad i samfulde otte Dage og uophørligen gjentog: „Lovet være Herren! Lovet være Herren!“ De sande Troende vide vel intet af slige Aabenbaringer udenfor Ordet og lade sig nøie med Guds Naadesforjættelser i Skriften; men det vederfares dem dog stundom, at de almindelige Forjættelser blive saaledes lagt dem paa Hjertet og paa usædvanlig Maade tilegnede dem, og at de ere saa visse paa sin Salighed, at om alle Djævle og al Verden forsikrede det Modsatte, vilde de ikke agte derpaa, men love og prise sin Gud med høieste Glæde. Saadant pleier imidlertid mest at vederfares dem, som ere prøvede ved mange Anfegtelser og Trængsler. Naar de ligesom Stefanus se Himlene aabnede og Jesum at staa ved Guds høire Haand og vente paa deres Sjel, saa ændse de ingen Pinsel eller Død; naar de med Paulus have den Forvisning i sit Hjerte, at ingen Magt, ingen Skabning, hverken Liv eller Død skal formaa at skille dem fra Guds Kjærlighed, saa seire, ja mere end seire de i alle Ting og lade sig ikke rokke hverken af Trængsel eller Angest eller Forfølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd.

§ 19. Men efterdi Ingen kan tilegne sig saadan Trøst og Frimodighed uden den, som er forvisset og forsikret om sin Salighed i sit Hjerte, saa vil det være fornødent, at vi ved denne Leilighed undersøge det høivigtige Spørgsmaal, „om da den troende Sjel ved Hjælp af Guds hellige Ord og den Hellig Aands Kraft kan komme til en guddommelig, fast og ubedragelig Sikkerhed og ufeilbarlig Forvisning om sit Naadevalg og sin Salighed,“ eller om den hertil behøver en særegen himmelsk Aabenbaring. Før vi svare herpaa, have vi først et Par Bemærkninger at gjøre, nemlig: 1) „at det her ingenlunde er vor Agt at tale til de sikre ubodfærdige og ugudelige Mennesker,“ der vel udvortes bekjende sig til den evangeliske Kirke og rose sig af Troen, men imidlertid leve i alskens vitterlige Synder, saa at man hos dem Intet mindre sporer end en sand, levende Tro. Disse kunne vel gjøre sig en Indbildning; men de kunne ikke have nogen Vished om sin Salighed. Skriften har ingen Trøst for de Ubodfærdige og Ugudelige; den forjætter dem ei heller nogen Salighed, men truer dem med den evige Fordømmelse. Forvisningen om Saligheden, dette Manna og ædle Himmelbrød, er ikke før Hundene og Svinene, men for Børnene. Naar de ugudelige, ubodfærdige Hjerter rose sig af at være sikre paa sin Salighed (ligesom jeg selv har seet og hørt Mennesker, der uagtet den megen Uretfærdighed, Gjerrighed, Drukkenskab og andre vitterlige Synder, som de dagligen begik, alligevel roste sig af Troen og turde sige: jeg er allerede salig), saa befinde de sig i den allerfarligste Tilstand, og det maa befrygtes, at en saadan Forvisning ikke kommer fra den Hellig Aand, men fra Helvedaanden, der saagodtsom har bragt det til det Høieste med sine Egne, naar de trods sin Ubodfærdighed gjøre sig sikkert Haab om Himmelen. Dette er den forgiftede søde Vin, hvormed han indbysser og fortryller deres Sjele, saa at de mangengang ikke blive Helvedes Porte var, førend de gaa ind ad dem. Med deslige Mennesker have vi paa dette Sted intet at bestille. Den Fremgangsmaade, vi hidtil have fulgt i dette Værk, vidner noksom om at naar vi omhandle Forvisningen om Naadevalget og Saligheden, saa tale vi „kun til de bodfærdige og troende Sjele,“ der leve i Foreningen og Samfundet med sin Frelser, — der som Guds Børn vogte paa sin himmelske Faders Øine og beflitte sig paa villigen at gjøre Hans Villie, — der følge den Hellig Aands Drift,

— der finde sin Glæde i Guds Ord og anse det for sit Levnets Rettesnor, — der dagligen fornye sin Daabspagt, — der ved en jævnlig andægtig og værdig Nydelse af den høihellige Nadverd vedligeholde Samfundet med den Herre Jesus, — der leve i det stadige og hellige Forsæt at forblive sin Jesus tro indtil Døden og ved Hans Aands Bistand at efterfølge Ham indtil Enden. Alene med disse have vi at gjøre, naar vi tale om Forvisningen angaaende Naadevalget og Saligheden.

§ 20. Endvidere maa II bemærkes, at den heromhandlede Sikkerhed og Forvisning har sine Trin og Afvexlinger, og at den ikke findes hos alle Troende, ei heller altid i samme Maal. Jeg har ovenfor anført Exempler paa Mennesker, der undertiden have følt sig saa forsikrede om sin Udvælgelse til det evige Liv, som om de havde seet sine Navne optegnede i den aabnede Himmel, og som ikkun vilde le ad hele Verden og alle Djævle, om de vilde bringe dem til at tro noget Andet. Men dette varer ikke altid ved: denne Naade vederfares dem stundom under Bønnen og Guds Ords Hørelse, under deres gudelige Betragtninger saavelsom i haarde Anfegtelser og store Trængsler. Men den aabne Himmel bliver siden atter tillukket og ofte overtrukken med tykke, sorte Skyer; de høre ikke altid Guds søde Tiltale i sine Hjerter, men overfaldes ikke sjelden af Anfegtelser, Sorg og Bævelse. Dette tilsteder Gud ofte for Syndens Skyld, som endnu bor i dem og som undertiden bryder ud i Gjerning, ligesom ogsaa forat de skulle vorde bevarede fra aandeligt Hovmod, prøvede ved Anfegtelser og opmuntrede til Bønnen, — forat de ikke skulle tabe den korsfæstede Jesum af Sigte, — forat advare dem mod at fordybe sig i altfor høie Ting samt forat deres Tro, der er en Kamp, skal holdes i stadig Øvelse. Jeg formener og anser for vist, at det af den hellige Paulus' forskjellige Ytringer er beviisligt nok at selv ikke han altid besad Forvisningen om sin Salighed i den Grad, som han paa nogle Steder lægger for Dagen; det har uden al Tvivl gaaet ham som alle andre Troende, der ofte blive omgivne af et saadant Anfegtelsens og Trængselens Mørke, udvortes og indvortes, at de ikke formaa at læse, hvad der dog er skrevet i deres Indre; Satan og Verden brøle og tude ofte saaledes ind i deres Hjerte, at de for Øieblikket ikke kunne høre Guds Tiltale; deres Øine staa ofte saa fulde af Vand, at de ei engang kunne kjende sin Jesum, der er den sande Livsens Bog og som bærer deres Navne paa sit Hjerte, og at de ikke kunne læse den Skrift, som Han bærer skreven med sit Blod paa sit Bryst. Fra denne Tilstand maa man nu ikke drage nogen almindelig Slutning. Deraf, at jeg ikke har en saadan Forvisning om min Salighed som Andre, — at jeg nu ikke formaar at finde nogen sikker Trøst, — at jeg maa drages med daglige Anfegtelser, — at Satan dagligen forfærder mig med ængstelige Tanker osv., deraf følger ikke, at jeg desaarsag ikke er udvalgt, og at det, som læres angaaende Forvisningen om vor Udvælgelse til det evige Liv, ikke vedkommer mig, ligesaalidtsom det vilde være nogen rigtig Slutning, om jeg sagde: jeg ser ikke Solen, men ikkun lutter tykke og mørke Skyer; derfor kan jeg ikke længere glæde mig ved Sollyset, eller: jeg er syg, og Maden smager mig ikke; derfor vil det altid blive saaledes, og Maden er mig til ingen Nytte. Den Hellig Aand vidner vel for de Troende, at de ere Guds Børn, men ikke altid paa en og samme Maade; undertiden er der neppe et Suk eller en Længsel hos dem, hvorpaa de kunne mærke Hans Nærværelse; saaledes kan ogsaa Forvisningen om Saligheden være tilstede hos dem,

om den end er skjult under megen Frygt og Angest. Derfor maa vi i nærværende Sag gjøre den behørige Forskjel, og vi ville saaledes først tale om de Troendes Vished, naar de befinde sig udenfor Anfegtelsen, og derefter afhandle denne Forvisning med de anfegtede og bekymrede Hjerter til deres Trøst og Opmuntring.

§ 21. III.) skulle vi lægge Mærke til at vi ikke tale om en Sikkerhed og Forvisning, der udelukker al Frygt, som om de Troende efter at have opnaaet den slet ikke mere behøvede at bekymre sig om sin Salighed, ikke mere at kjæmpe, ikke mere at bede eller forøvrigt at øve sig i Tro og Gudfrygtighed; det være langt fra! Den Vished, hvorom vi handle, udelukker vel al Trældomsfrygt og Vantro, men ikke den barnlige Frygt, ikke den christelige Forsigtighed og Omhyggelighed. Den gjør ikke Hjerterne ryggesløse og sikre, men opvækker dem kraftigt til Lydighed mod Gud, til Bøn, til Gudfrygtighed, til at elske Gud og Næsten. David var forvisset om at han skulde „skue Guds Ansigt i Retfærdighed, — at han skulde mættes ved Hans Skikkelse, naar han opvaagnede. Han troede at skulle se Herrens Godhed i de Levendes Land;" ikkedestomindre tager han sig vel iagt og „sørger over sin Synd" (Ps. 17, 15; 27, 13; 38, 19). „Paulus var vis paa at Intet skulde kunne skille ham fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu;" ikkedestomindre „undertvinger han sit Legeme og holder det i Trældom, at ikke han, som prædikede for Andre, skulde selv blive forskudt" (Rom. 8, 38; 1 Kor. 9, 27). Den Herre Jesus siger vel til sine Disciple: „Glæder Eder over at Eders Navne ere skrevne i Himlene!" men Han siger tillige: „Stræber alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port! Vaager til enhver Tid, og beder, at I maa agtes værdige til at — — blive staaende for Menneskens Søn!" (Luk. 10, 20; 13, 24; 21, 36). Den Vished, hvorom vi handle, er en Troens Vished; Troen gjør imidlertid ikke sikker og ugudelig, men aarvaagen, forsigtig og gudfrygtig. Denne Vished er guddommelig, fast, ufeilbar og usvigelig, efterdi den grunder sig paa Guds evige Sandhed; dog er der den Betingelse derved, at vi skulle vedblive i Troen indtil Enden og betjene os af alle dertil fornødne og af Gud beskikkede Midler, hvorved den dog ingenlunde gjøres uvis. Det forholder sig med de Troende i dette Stykke som med et fromt Barn, der er fuldkommen overbevist om at det altid vil være og blive sin Faders kjære Barn, og at det tilsidst skal arve alt hans Gods, ihvorvel det er forbundet til at vise ham tilbørlig Lydighed, hvilket det ogsaa villigen gjør, ligesom en kjærlig Ægtefælle, der inderligen elsker og elskes, vel ved sig forpligtet til al Troskab og Skyldighed, men dog ikke gaar og ængster sig for nogen Forskydelse eller uformodentlig Skilsmisse. Saaledes er det ogsaa med de troende Sjele. Hos dem er der, som en anseet Theolog siger, en Mixtur*) af „sikkert Haab og barnlig Frygt, der tillige bevarer dem for Tvivl og Sikkerhed.

§ 22. Dernæst siger jeg, at en bodfærdig og troende Sjel, som lever i den Herres Jesu Samfund og af Hjertens Grund ønsker at blive staaende deri indtil Enden, har fuld Forvisning om sin Udvælgelse til det evige Liv saavel i Guds Ord, hvilket den Hellig Aand ved sit Vidnesbyrd besegler i Hjertet, som i allehaande andre ufeilbare Tegn, ja at den for de herlige Frugters Skyld, som opvoxe af saadan Vished, saasom Fred og Glæde i den Hellig Aand, hjertelig, brændende Kjærlighed til Gud, Hans inderlige Pris, Frimodighed og Taalmodighed i Trængsler og Deslige, bør stræbe at befri

*) Mixtur, egentlig: i Alm. en blandet eller sammensat Lægedrik.

sig alt mere og mere fra alle Tvivl og al Trældomsfrygt og af ganske Hjerte at tro paa Guds Forjættelser. At bevise dette af den hellige Skrift er ikke vanskeligt. Vi kunne gjøre Begyndelsen med vor Text, i hvilken Apostelen med stor Frimodighed taler til Efeserne om Naadevalget og, ihvorvel han er en høi Apostel, sætter sig i Klasse med dem, som dog kun vare almindelige Christne, og siger: „Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, der udvalgte os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt!“ Heraf uddrage vi den Lærdom, at Lærerne hellerikke nutildags bør have nogen Betænkelighed ved at tale saaledes til sine gudfrygtige Tilhørere, at de nemlig ere udvalgte af Gud i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, og at den bodfærdige troende Sjel uden nogensomhelst Tvivl skal holde dette for sandt. Hvad den hellige Paulus paa den Tid efter den Hellig Aands Drift og Indskydelse skrev til de Christne i Efesus, det har han tillige skrevet til alle andre bodfærdige og troende Christne indtil den yderste Dag, efterdi Gud har ladet dette Brev sætte blandt det nye Testaments kanoniske*) Bøger, hvilke skulle være et Lys for alle Christnes Liv og Levnet indtil Verdens Ende. Saaledes har da intet bodfærdigt Hjerte Aarsag til at udelukke sig selv fra dette Tal, men tvertimod til at tage Apostelen Ordet af Munden og sige med Glæde: Lovet være Gud, som har udvalgt os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt!

§ 23. Fremdeles fortjener det at overveies, hvad den hellige Paulus siger paa et andet Sted, nemlig ei alene „for sin egen Person: Jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham til hin Dag“ (2 Tim. 1, 12), hvor de Troendes Salighed vel at mærke kaldes et nedlagt eller betroet Gods, som Gud og den Herre Jesus have i sin Forvaring, hos hvilke man jo nok kan være forsikret om at det ikke vil fortabes), men ogsaa i „alle Troendes Navn: Hvo skal kunne skille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd? I alle disse Ting mere end seire vi ved Ham, som os elskede. Thi jeg er vis paa at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre“ (Rom. 8, 35 flg.). Ved dette gyldne Kraftsprog skulle vi lægge Mærke til at Han ikke hensætter det saa ganske nøgent, uden nogen Forberedelse, men ved Enden af et temmelig langt Kapitel, i hvilket han har anført de vigtigste Grunde, den ene efter den anden, hvorpaa de Troendes sikre Trøst hviler, og derved vist, hvorledes et christeligt Hjerte skal tænke over Naadevalget og tilsidst vinde fuld Forvisning derom. Han maa først spørge sig selv, om han er i Christo Jesu, hvilket letteligen kjendes derpaa, „at han ikke vandrer efter Kjødet, men efter Aanden“ (Rom. 8, 1. 9. 10), — at han har Christi Aand, der skaber det aandelige Liv i ham, saa at han formedelst Aanden døder Legemets Gjerninger og som et Guds Barn lader sig drive og regjere af den Hellig Aand (V 13. 14). Hvor nu den Hellig Aands Drift og Regjering findes, der vil det hellerikke fattes paa Hans indvortes Vidnesbyrd, hvorved Han forsikrer vor Aand om at vi ere Guds Børn. Og efterdi de Troende endnu færdes i denne Verdens Forfængelighed, og efterdi de ikke kunne være

*] kanonisk, som skal tjene til Rettesnor; Skriftens kanoniske Bøger. ɔ: de utvivlsomt guddommelige, gyldige og troværdige Skriftens Bøger, modsat de apokryfiske.

uden Prøvelse og Trængsel, saa kommer Guds Aand tilsyne hos dem ved Taalmodighed og Haab om den tilkommende Herlighed, der skal aabenbares paa os, og ved en ængstelig Længsel og inderlig Sukken efter Guds Børns Frihed (V. 23, 24 flg.). Hvor nu dette findes, der kan man være vis paa at alle Ting maa tjene saadanne Mennesker tilgode (V. 28). De kunne holde sig forvissede om at hvad Gud har begyndt hos dem, det vil Han i Naade fuldføre, og ligesom Han forud fra Evighed har kjendt dem og bestemt dem til sønlig Udkaarelse hos sig selv formedelst Christum, — ligesom Han i Tiden har kaldet dem, virket Troen hos dem og derved retfærdiggjort dem (V. 29, 30), saaledes vil Han ogsaa ved sin Almagt bevare dem i denne Tilstand og bringe dem til Herlighed og Salighed (V. 31. 32 flg.). Heraf følger nu Frimodighed og Trods imod Djævelen, Verden og hvad der ellers imodsætter sig os og stræber at forhindre vor Salighed, og tilsidst den fulde og faste Overbevisning, at Intet, af hvad Navn nævnes kan, formaar at berøve os, hvad vor Gud fra Evighed af har undt og tiltænkt os og den Herre Jesus med sit Blod og sin Død forhvervet os, og at trænge os ud af deres Kjærlighed. Dette ottende Kapitel af Brevet til Romerne har en gudfrygtig Lærer i vor Kirke*) med al Føie kaldet „Guds Børns gyldne Trøstebog," og ønskeligt var det, at alle gudfrygtige Hjerter kunde det udenad og ret ofte vilde omhyggeligen overveie det til sin Trøst; thi naar de gjennemgaa det hele Kapitel og befinde, at Apostelen beskriver deres Hjerters Tilstand saa nøiagtigt, som om de selv havde foresagt ham det Altsammen, saa have de jo ikke Aarsag til at gjøre nogen anden Slutning end han selv. Thi hvo som har den samme Tro, den samme Aand, det samme Sind, det samme Kors, den samme Længsel, Sukken og Attraa som den hellige Paulus og andre Troende, — hvo som med ham lever i Christi Samfund og daglig stræber at blive mere ligedannet med sin Frelser, han behøver ikke at tvivle om at han ogsaa vil naa det samme Maal som han. Gud er endnu den gamle trofaste, alvise, algode, barmhjertige, almægtige Gud, som Han altid har været; Hans Haand, med hvilken Han havde grebet Paulus, er endnu ikke forkortet; Hans Kraft, hvorved Han bevarede ham til Salighed og gjennem saamange Satans Strikker og Garn, gjennem tusind Trængsler og Gjenvordigheder udfriede ham til sit himmelske Rige, er endnu ikke svækket, ligesom hellerikke Hans Kjærlighed, Trofasthed og Sanddruhed er det ringeste formindsket. Af alt dette er det klart, at enhver troende Christen har Aarsag til med fuld Tro at sige Apostelen disse Ord efter. Thi skulde eller turde ikke jeg gjøre det, du ikke heller, mit christelige Hjerte, den Tredie og Fjerde hellerikke, hvad skulde da saadanne gyldne Troesord i Skriften være til? Eller er det alene de forfærdende og truende Ord, som angaa os, der tro paa Christum Jesum og elske Ham? Er ikke Brødet for de Hungrige, den friske Kilde for de Tørstige og Perlemelken for de matte, bedrøvede Hjerter?

§ 24. Dette eneste Skriftens Sprog vilde allerede være mere end tilstrækkeligt til at forvisse de Troende om deres Salighed; imidlertid gives der endnu flere, som vi vel skulle anføre, men hvis nøiagtige Betragtning vi maa overlade til de gudfrygtige Sjele, som mene det alvorligt med sin Salighed. Vor Frelser siger: „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindelig, og Ingen skal rive dem af min Haand. Min Fader, som har givet mig dem, er større

*) Lukas Pollio, Præst i Breslau.

end Alle, og Ingen kan rive dem af min Faders Haand" (Joh. 10, 27. 28). Ak, Herre Jesus, Du vore Sjeles trofaste Hyrde og Tilsynsmand, hav Tak for denne Forsikring om min Frelse! Den hele Sag beror paa at jeg ved, om jeg er dit Faar; thi saa vil det Øvrige nok ogsaa komme. Nu opstiller Du tvende Kjendetegn paa dine Faar, nemlig, „at de høre din Røst, og at de følge Dig." Begge Dele finder jeg jo formedelst din Naade hos mig, ihvorvel ikke i saadan Fuldkommenhed, som de burde findes, men dog i Oprigtighed. Dit Ord, min Hyrde, er min Sjels Føde og Glæde, og din Efterfølgelse er min daglige Gjerning og stadige Bestræbelse, hvori jeg øver mig. Derfor vil Du ogsaa bevare mig i din Haand; ingen Død, ingen Djævel, intet Helvede kan rive mig ud af den. Jeg skal aldrig fortabes; Du vil af Naade skjænke mig det evige Liv. Lovet være Gud, og lovet være Hans hellige og herlige Navn evindelig og altid! Overveier endvidere følgende Ord af den hellige Apostel, I gudfrygtige Hjerter — ligesom han fremfor Andre udholdt meget Arbeide, mange Trængsler, Anfegtelser og Gjenvordigheder for Jesu Navns Skyld, saaledes synes ogsaa en større og rigeligere Frimodighed at være ham given —: „Vi staa i Naade, og vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud; ja, ikke det alene; men vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesum Christum, ved hvem vi nu have faaet Forligelsen" (Rom. 5, 2. 11). Lægger Mærke til at de Christne kunne og skulle rose sig af den tilkommende evige Herlighed og Salighed. De skulle ikke blot sige det, men ogsaa gjøre sig til deraf og pukke derpaa imod alle Satans og Verdens Anfegtelser; de skulle være ret hovmodige i saadant Haab; thi dette fører jo Ordet „rose" med sig. Og hvad mere er: „de rose sig ogsaa i Gud," det er: af Hans Naade, Kjærlighed, Almagt, Visdom, Hans faderlige Varetægt og Omhu, Hans Beskjærmelse, Hans Barneret, og med et Ord, af Hans hele Hjerte; de vide og ere forvissede om at Han vil være deres Gud og Fader evindelig og altid. Apostelen siger ikke: jeg roser mig af den tilkommende Herlighed og i Gud, men: vi rose os. Han skrev som en Apostel, der i sine Skrifter skulde tale til alle Troende indtil den yderste Dag, trøste dem og gjøre dem frimodige, saaledes som vi allerede ovenfor have bemærket. Derfor tilegne de sig medrette hans Tale, som Guds Aand lagde ham i Munden. Og de Christnes Ros er ikke Praleri, men Sandhed, grundet paa Guds Forjættelser, paa Jesu Christi Fortjeneste og den Hellig Aands Vidnesbyrd. Naar jeg vilde rose mig af at være en stor Herres Barn og af at han havde erklæret mig for en Arving til alt sit Gods, og jeg ingen anden Grund havde dertil end min Indbildning, saa havde jeg fortjent en god Dragt Prygl; naar jeg derimod har et rigtigt Testament ihænde og allerede er i virkelig, om end ikke fuldkommen Besiddelse af saadan Herlighed, hvorfor skulde jeg da ikke rose mig af den? Saaledes er det nu ogsaa her. Hvoraf sees, at en Christen bør stræbe efter at komme saa vidt i Forvisningen om sin Salighed, at han kan rose sig af den.

§ 25. Paa et andet Sted siger Apostelen: „Guds faste Grundvold staar og har dette Segl: Herren kjender Sine" (2 Tim. 2, 19). I det Foregaaende har han sagt, at Nogles Tro er bleven forvendt ved falske Lærere, ligesom Vinden kaster en Bygning omkuld, der ingen fast Grundvold har; men forat intet gudfrygtigt Hjerte skal forarge sig herover eller tabe Modet, tilføier Apostelen: lad falde, hvad falde vil, og lad Satan rase og storme i sine Redskaber med Magt og List; Guds Grundvold, Jesus

Christus, hvorpaa de Udvalgte ere byggede som paa en Klippe bliver dog staaende, og den Forening, som finder Sted imellem dem, er ligesom beseglet med Guds evige Forudvidende og Forsæt, saa at Satan vel kan anfegte og angribe den, men ikke opløse den. Herren kjender Sine; Han fører et faderligt Opsyn med dem; Han bevarer, Han beskjærmer, Han forsørger og opholder dem. Lægger dernæst Mærke til, I gudfrygtige Hjerter, at Apostelen paa dette Sted ikke lærer, hvorledes Naadevalget er skeet, og hvilke dets Aarsager ere, men hvad det virker, og hvorledes vi skulle trøste os derved. Den, som nu Gud kjender og har stillet paa en fast Grundvold, han skal nok ogsaa blive staaende, og ingen Djævel skal mægte at fortrænge ham ud af Hans Sind og Hjerte. Herhen hører ogsaa det Sprog af den hellige Peter: „I bevares ved Guds Magt formedelst Troen til Frelse." Han taler om dem, „som ere gjenfødte til et levende Haab og til en uforgjængelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, der er bevaret i Himlene" (1 Pet. 1, 5). Men saasom disse vorde anfegtede af allehaande Gjenvordigheder og Lidelser (hvorom han kort efter taler), saa tilføier han til deres Trøst, at de formedelst Troen bevares til Frelse af, eller som det i Græsken lyder, i Guds Magt. Forat trøste os med en ret sikker Trøst, siger han med stort Eftertryk, at vi ere indesluttede i Guds Magt og paa alle Sider omgivne og beskjærmede deraf, ligesom en Herre bor trygt i et fast Slot, der er forsynet med en aarvaagen og tapper Besætning, og ikke bekymrer sig om sine Fienders Vrede. Han omtaler imidlertid ogsaa Troen, forat vi skulle vide, hvorfor Gud giver sig saamegen Møie med os og tager sig saa troligen af os, nemlig for Troens Skyld, ved hvilken vi ere knyttede til den Herre Jesum. Til alt dette kan man slutteligen føie den hellige Johannes's Ord: „Dette har jeg skrevet til Eder, I, som tro paa Guds Søns Navn, paa det I skulle vide, at I have det evige Liv, og paa det I skulle tro paa Guds Søns Navn" (1 Joh. 5, 13). Lægger Mærke til at de hellige Guds Mænd, drevne af den Helligaand have skrevet og undervist de Troende om Guds Kjærlighed og Naade i den Hensigt, at de skulle vide, at de have det evige Liv, og at Himmeldøren staar dem aaben, hvoraf vi altsaa kunne slutte, at det er Guds hellige og naadige Villie, at vi ikke skulle tvivle og være mistrøstige, men med Sikkerhed forvente vor Salighed. Maaske ville de Enfoldige forundre sig over at Apostelen, som først har sagt, at han skriver til dem, som tro, strax ovenpaa tillægger, at han skriver, forat de skulle tro paa Guds Søns Navn. De lærde Fortolkere sige, at Meningen er, at de som tro, skulle voxe og mere og mere tiltage i Troen, hvilket jeg vel kan give mit Bifald, idet jeg dog maa bemærke, at Apostelen synes at tale om Troens Vished, Fornemmelse og Nydelse og at ville sige Saameget som: Jeg har skrevet til Eder Troende forat opmuntre Eders Tro, paa det I kunne nyde den med Frimodighed og sikker Trøst*)

§ 26. Naar nu en troende Christen vel overveier alt dette, saa tvivler jeg ikke om at han deraf vil øse stor Frimodighed og holde sig forvisset om at Saligheden ei alene i Christo Jesu er ham forhvervet og henlagt til ham, men ogsaa ved Guds Magt vorder saaledes bevaret, at Intet i Verden, af hvad Navn nævnes kan, skal formaa at berøve ham den. Men efterdi Satan er en bitter Fiende af denne de Troendes

*) Maaske disse Ord baade simplest og rigtigst forklares ensbetydende med: forat I fremdeles skulle tro paa Guds Søns Navn. O. A.

Sikkerhed og Frimodighed, vel vidende, at den er en Forsmag paa det evige Liv og fører megen Trøst med sig samt indeholder en kraftig Opmuntring til Gudfrygtighed, saa ophører han ikke at anfegte den, forat han ved at forfærde Hjerterne kan holde dem i stedsevarende Frygt og Angest, betage dem Christi Fred og gjøre dem trætte og uskikkede til alle hellige Øvelser, ja, om muligt, endog styrte dem i Fortvivlelse. Det bliver derfor nødvendigt, at vi endnu anføre noget Mere og end ydenligere forklare denne Sag til de anfegtede og bekymrede Hjerters Trøst. Et saadant Hjerte vil maaske sige: „Jeg har hidtil hørt, at de Troende og Udvalgte kunne og skulle være visse paa sin Salighed, hvilket jeg ogsaa gjerne indrømmer. Men, hvad der ængster og bedrøver mig, er, at jeg frygter for at jeg ikke hører til de Udvalgtes Tal, og at jeg saaledes intet Haab kan gjøre mig om Saligheden, hvormeget jeg end anstrenger mig derfor." Herpaa maa nu svares grundigt.

§ 27. For det Første maa vi vide, at de ængstelige og tvivlagtige Tanker om Naadevalget, som forstyrre Sjelens Ro og uophørligt plage den, uden al Tvivl have sin Oprindelse fra Satan, hvilket tydeligt viser sig deraf, at hvad Skriften aabenbarer os derom forat indgyde os Trøst og Frimodighed, det forvendes til Angest og Tvivl. „Hvadsomhelst tilforn er skrevet, siger Apostelen, er tilforn skrevet os til Lærdom, paa det vi skulle have Haab formedelst Taalmodigheden og Skrifternes Trøst" (Rom. 15, 4). Jeg finder heller intetsteds, at de hellige Guds Mænd i at afhandle Naadevalget med de Bodfærdige og Troende udtrykke sig frygtsomt, tilbageholdent og dunkelt derom og lade dem tilbage i en ængstelig Uvished; men de tale med stor Sikkerhed og Frimodighed derom, indeslutte sig selv tilligemed de andre Troende i Guds evige Kjærlighed og betjene sig udelukkende deraf til deres Sjeles Forvisning og Trøst. Naar nu Alt bliver vendt om og Skriftens Sødme forvandlet til Galde og Malurt for de Troende, saa er det let at skjønne, hvilken Aand der skjuler sig derbag, nemlig den mordiske Helvedaand, der finder sin Lyst i at ængste og plage de gudfrygtige Hjerter. Derfor ere vi i vor Samvittighed forpligtede til ikke at overlade os til slige ængstelige Tanker, men tvertimod af al Magt at modstaa dem. Skriften siger, „at vi ere friede fra vore Fienders Haand, forat vi skulle tjene Gud uden Frygt i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle vort Livs Dage" (Luk. 1, 74. 75). Vi skulle „ikke være bekymrede, og Guds Fred skal beherske og bebo vore Hjerter" (Filipp. 4, 6. 7; Kol. 3, 15). Vi bør saaledes af Hjertet hade alle de ængstelige Tanker, der kunne være os til Hinder heri. Mon vel noget Barn, som i sin Faders Hus bliver opdraget under kjærligt Tilsyn og vel behandlet, foruroliger sig selv med de Tanker, om Faderen ogsaa vil vedblive at have det kjært, og om han ogsaa for fuldt Alvor har indsat det til en Arving over alt sit Gods? Mon det ikke tvertimod med taknemmeligt og glad Hjerte nyder sin Faders Velgjerninger og stedse beflitter sig paa at omgaaes ham med barnlig Lydighed? Og hvorfor skulde vi vise os anderledes imod vor himmelske Fader og vente os noget Modsat af Ham, der ikke stemte overens med Hans store Kjærlighed og Miskundhed, som vi hidtil saa rigeligen have nydt?

§ 28. Endvidere bør man lægge vel Mærke til at slige ængstelige Tanker hos de Troende fordetmeste ere uden al Grund, og at de paa Spørgsmaalet om hvad der foranlediger dem til at tvivle om sit Naadevalg sjelden vide at svare Andet end at det forekommer dem saaledes, — at de ere meget bange for at de høre til de Forskudtes Tal, og Deslige. Vel indvende Nogle undertiden Et og

Andet, hvilket vi imidlertid senere ved Guds Naade skulle grundigt besvare; men de Fleste sidde bestandig stille, grunde, sukke og sørge og plage sig selv med sine egne Tanker. Det er ligesom naar en Kone, der ikke ser Andet end Kjærlighed og Godhed af sin Mand, alligevel formedelst Tungsindighed eller onde Menneskers Øretuderier indbilder sig, at han ikke elsker hende, og at han tilsidst vil forskyde og forlade hende, uagtet hun ingen antagelig Grund ved at anføre til saadan Mistillid. Man kan ogsaa heraf skjønne, at Satan er med i Spillet og søger at bortvende vore Hjerter fra Gud, hvilket vi imidlertid med stor Iver skulle modsætte os og ikke tro mere paa hans djævelske Indskydelser end paa alle de Forsikringer og Forjættelser, Skriften indeholder om den gode og trofaste Guds Kjærlighed, og de mangfoldige Beviser, vi derpaa have modtaget. Jeg kommer herved til at tænke paa hvad der tildrog sig med en gudfrygtig Frue, der var meget tilbøielig til Sørgmodighed og plaget med den Tanke, at hun var forkastet af Gud. Hendes Sjelesørger, der godt kjendte hendes Tilstand, besøgte hende engang og traf hende siddende med sit tre Fjerdingaar gamle Barn paa Skjødet og ved Brystet. Barnet legede efter Smaabørns Vis med den ene Haand paa Moderens Hals og Ansigt, medens hun selv græd bitterligen, saa at Taarerne trillede ned paa det diende Barn. Da sagde han: Naar vil I dog engang lære at vise Eder saaledes imod Gud, som Eders Barn viser sig imod Eder? Det ligger ved Eders Bryst og i Eders Skjød og nyder glad Eders Kjærlighed, slaar Haanden om Eders Hals og frygter ikke for noget Ondt; hvorfor gjør ikke I det Samme? Gud har skjænket Eder sin Søn, som de Gamle have kaldet Guds Kjærligheds Moderbryst; I har Hans hellige Ord og høiværdige Sakramenter, der af alle Troende ere befundne fulde af himmelsk Trøst; hvorfor nyder I ikke denne Trøst og Glæde med fornøiet Hjerte? Hvorfor lytter I mere til Eders egne Tanker end til de Forsikringer, I har modtaget af den gode og trofaste Gud? Er det da ikke nok med Eder selv? vil I da ogsaa indgyde Eders Barn Eders Tungsindighed og ligesom opamme det med Taarer?

§ 29. Forat imidlertid et anfegtet Hjerte skal kunne vide, om det er udvalgt til det evige Liv, holder jeg det for meget nyttigt, at det overtænker 1. sit foregaaende Livs Tid og den megen Guds Godhed og Kjærlighed, som er bleven det tildel, efterdi denne vidner kraftigt om at Han mener det hjerteligt godt med os og har indesluttet os, som sine kjære Børn, i sin evige Naade. Betænk, du gudfrygtige Sjel, at du formedelst Guds Naade er født i den christne Kirkes Skjød af ærlige og christne Forældre, af disse strax bragt til den hellige Daab og Naadespagten med Gud og saaledes allerede ved din første Indtrædelse i Verden har faaet et stort Fortrin og en stor Herlighed fremfor mange Tusind, som fødes blandt Hedninger, Tyrker og Jøder. Betænk endvidere, hvorledes Gud har ladet dig fra Barnsben nyde Godt af din Daabspagt, — hvorledes Han har ført dig underligen, men dog naadeligen, forsørget dig faderligen og beskjærmet og opholdt dig vældeligen, — hvorledes Han har baaret over med din Barndoms og Ungdoms Synder, — hvorledes Hans Godhed og Barmhjertighed allevegne har fulgt dig, ligesom Han ved sit Ord, ved sin Aand, ved din Samvittighed, ved dine Forældre, Lærere, Venner og andre gudfrygtige Hjerter tidt og ofte har ladet dig paaminde, advare og kalde tilbage fra Syndeveien, — hvor mange kraftige Bevægelser formedelst Ordet og hvor mange Dragelser af Guds Naade du har fornummet i dit Hjerte, — hvorledes Gud ved sin Kraft har

afdraget dig fra Verden og opvakt en sand Anger og oprigtig Sorg over Synden hos dig, Længsel og Attraa efter din korsfæstede Jesum og det faste Forsæt, aldrig mere at ville fortørne Ham og med vitterlige Synder krænke Ham. Hvad bevæger dig da nu til at tænke Andet end Godt om din kjære, ømme, miskundelige og langmodige Gud? Hvorledes kan du nære Mistro til Hans Godhed og Barmhjertighed, som du saa ofte har erfaret? Hvorfor lever du ikke i den trygge Tillid, at „Han, som begyndte en god Gjerning i Dig, ogsaa vil fuldføre den til Jesu Christi Dag" (Filipp. 1, 6)? Hvorfor siger Du ikke med Manoahs Hustru: „Om Herren havde haft Lyst til at ihjelslaa os, havde Han ikke taget Brændoffer og Madoffer af vor Haand (havde Han ikke saa ofte bønhørt vore arme Bønner og Sukke), ei heller ladet os se alt dette og paa denne Tid ei ladet os høre saadanne Ting" (Dom. 13, 23). Det er dog visseligen et tydeligt Bevis paa en særdeles og stor Kjærlighed fra Guds Side, naar Han følger et Menneske med sin Miskundhed overalt og alle hans Livs Dage og beviser den saa rigeligen imod ham, Noget, som ogsaa sker i den Hensigt, at vi ei alene ved Forjættelserne, men tillige ved egen Erfaring skulle vorde forvissede om Hans Naade. Ligesom nu en Ægtehustru, efter hvad vi før sagde, vilde gjøre sin Mand, hvis uforandrede og trofaste Kjærlighed hun i mange Aar havde nydt, den største Uret, om hun nærede nogen Mistro til ham, saaledes opføre vi os heller ikke tilbørligt mod vor gode og trofaste Gud, naar vi ligesom glemme al Hans forrige Kjærlighed og lade Satan opvække modsatte Tanker i vore Hjerter.

§ 30. Betænk dernæst ogsaa for det Andet den nærværende Tid, og i hvilken Tilstand du nu befinder dig. At Naadespagten endnu staar fast paa Guds Side, og at Hans Hjertelag imod dig er uforandret, kan sluttes deraf, at Han endnu har Taalmodighed med din Skrøbelighed og ikke tilregner dig den Mistillid, som Satan opvækker hos dig. Han lader endnu sin Naade være mægtig over dig; Han taler trøsteligt til dig i sit Ord gjennem sine Tjenere og saamange gudfrygtige Sjele. Den Herre Jesus tilraaber dig: kom hid til mig, du Arbeidende og Besværede, og jeg vil give dig Hvile for din Sjel. Han tilbyder dig sit hellige Legemes og Blods dyre Pant i den hellige Nadverd med saa hjertelige Ord: Tag og æd; dette er mit Legeme, som er hengivet for dig; tag og drik; dette er mit Blod, som er udgydt for dig. Den Hellig Aand sukker uafladeligen i dig og vidner om at du endnu lever i den Herres Jesu Samfund. At denne Pagt hellerikke er ophævet paa din Side, er aabenbart af allehaande Kjendetegn, som bør findes hos de troende og udvalgte Guds Børn. En Udvalgt er ikke sikker og ryggesløs som Verdens Børn; men han sørger over sine Synder og er hjerteligen bekymret for sin Salighed; hans Tro er en bestandig Kamp; han stræber alvorligen at indgaa igjennem den snevre Port, der fører hen til Livet, og forarbeider sin Saliggjørelse med Frygt og Bævelse; han korsfæster sit Kjød og undertvinger sit Legeme, forat han ikke trods en falsk Indbildning skal blive forskudt; „han anvender stor Flid paa at befæste sit Kald og sin Udvælgelse" (og komme til stedse større Forvisning om samme — 2 Pet. 1, 10); han foragter Verdens usle Lyst og vilde gjerne bortbytte alt timeligt Gods og Alverdens Glæde for en Draabe guddommelig og himmelsk Trøst. Vor kjæreste Frelser siger om de Udvalgte: „Alt, hvad min Fader giver mig, skal komme til mig, og den, som kommer til mig, skal jeg ingenlunde støde ud. Ingen kan komme til mig, uden Faderen

faar draget ham" (Joh. 6, 37. 44). Her tales om dem, som Gud har givet den Herre Jesus, hvilket ikke er Andre end de Udvalgte; deres Kjendetegn nævnes tillige, nemlig at de komme til Christum, holde sig til Ham, anse Ham for sin eneste Mægler og allerkjæreste Forløser, stedse længes efter Ham og altid komme til Ham med et bodfærdigt og sukkende Hjerte. „Den, som kommer til mig," siger den dyrebare Frelser, „skal jeg ingenlunde støde ud." Nu vel, alt dette findes hos dig, du gudfrygtige og nu bekymrede Hjerte. Du er jo ret meget bekymret for din Salighed; de hyppige Taarer, du udgyder, de mangfoldige ængstelige Sukke, du opsender til Himlen, dine heftige Bønner, din daglige Kamp og Strid, hvad er alt dette Andet end tydelige Tegn paa din Tro og den Hellig Aand, som bor i dig? Heraf sees klarligen, hvor høit du skatter Guds Naade, Jesu Christi Samfund og Saligheden. Men det gjør ikke de Forskudte; de tro, at det er let at komme i Himmelen, og derfor sørge de lidet for den Sag. Frygten for at være forkastet og de ængstelige Sukke, der opstige for vort Naadevalg, ere snarere Kjendemærker paa en Udvalgt end paa en Forskudt; thi Satan lader nok de Forskudte være uanfegtede, naar han kun ved Sikkerhed kan beholde dem i sin Magt; derimod de Gudfrygtige og Udvalgte angriber han haardt, fordi han ser, at de ere undflyede hans Strikker og alvorligen forarbeide sin Saliggjørelse. Du beflitter dig jo ogsaa af Hjertet paa at efterfølge den Herre Jesum og daglig bære Hans Kors efter Ham; Verdens Forfængelighed er dig en Vederstyggelighed og al dens Herlighed en Daarskab, hvilket atter vidner om at din Sjel er udkaaret af Gud til en større Herlighed, efterdi Han har givet den et saadant Sind, som ikke sætter nogen Pris paa det Timelige. Desuden kommer du jo daglig til din Frelser i en sand Omvendelse, i Tro, i Bøn, i Hans Ords Hørelse og Betragtning og i en andægtig Brug af Hans høihellige Kjærlighedsmaaltid. Du fremstiller dig jo dagligen for Ham, ofrer Ham dit Hjerte og er rede til at fortære dig selv i Hans hellige Tjeneste. Altsaa er du jo iblandt dem som Hans himmelske Fader har givet Ham og som Han ingenlunde vil støde ud; det er: du hører til Hans Udvalgte og Elskede, Noget, som Han jo ogsaa tilfulde beviser; thi Hans Kraft opholder dig i al din Skrøbelighed; Hans Øie giver Raad paa dig; Hans Haand beskjærmer dig; Hans Naade vederkvæger dig; Hans Aand trøster dig. Hvad Mere skal den miskundelige Gud gjøre forat forsikre dig om din Frelse?

§ 31. Betænk saa for det Tredie ogsaa den tilkommende Tid, og hvor høit og dyrt din Fader har lovet, at Han ingenlunde vil slippe dig og ingenlunde forlade dig, — at Ingen skal rive dig ud af Hans Haand og intet skille dig fra Hans Kjærlighed. Han saa vel, at du ikke kunde blive fri for Anfegtelser, men vilde komme i Ild og Vand; men derfor har Han ogsaa forjættet, at naar du gaar igjennem Ilden, skal du ikke brændes og Luen ikke fortære dig, og naar du gaar igjennem Vandet og igjennem Floderne, skulle de ikke overskylle dig. Naar du for Tiden er vis paa at du hører til de udvalgte Guds Børn, saa kan du jo med al Ret hentyde paa dig og af Hjertet tilegne dig alle Guds Forjættelser, hvori Han har lovet at opholde sine Egne i Troen indtil Enden og ved sin Almagt bevare dem til Salighed og af hvilke vi ovenfor have anført de fornemste. Betænk her ogsaa disse: „Det Lidet, Vreden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Øieblik for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Miskundhed, siger Herren, din Gjenløser; thi Bjergene,

skulle vel vige og Høiene bevæges; men min Miskundhed skal ikke vige fra dig og min Freds Pagt ikke bevæges, siger Herren, din Forbarmer" (Esai. 54, 8. 10). „Kan og en Kvinde forglemme sit diende Barn? ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig. Se, jeg har tegnet dig paa begge mine Hænder" (Esai. 49, 15. 16). „Herrens Miskundhed varer fra Evighed og til Evighed over dem, som frygte Ham. Hans Miskundhed er stor over os, og Hans Sandhed er til evig Tid" (Ps. 103, 17; 117, 2). Hermed er da den Bedrøvelsens og Tvivlens tunge Sten, der ofte i lang Tid har givet de gudfrygtige Sjele Nok at bestille, ryddet af Veien, nemlig: hvem ved, om jeg holder ved indtil Enden og saaledes bliver salig? Herpaa svarer jeg: Gud ved det, min Medchristen, og vi kunne vel ogsaa vide det. Der maatte enten fattes Noget paa Guds eller paa vor Side. Paa Guds Side vil aldrig Noget fattes; thi Han er en trofast Gud, hvis Ord skulle blive til Salighed; før maatte Himmel og Jord forgaa, før Hans Forjættelser skulde blive befundne falske. Og hvorledes skulde Han kunne forkaste og forstøde de Sjele, som Han har elsket saa inderligt og kjøbt med sin Søns Blod og som Han ved Troen har forenet med Ham? Han som med stor Kjærlighed og Langmodighed har søgt efter de syndige Sjele, da de ilede sin Fordærvelse imøde, frelst dem fra Undergang, bragt dem til Omvendelse og Tro og saa naadeligen tilgivet dem deres store Misgjerninger, hvorledes skulde Han kunne forskyde dem, naar de leve i Hans Frygt og klynge sig til hans Naade i Christo Jesu? Det maatte jo være en ugudelig og af Satan forblindet Moder, der vilde letsindigt forglemme eller endog myrde sit Barn, som hun havde født til Verden med Angest og Smerte og hidtil omhyggeligen opdraget. Hvorledes skulde vi da kunne tænke noget Saadant om vor Gud?

§ 32. Paa vor Side vil heller Intet fattes. Thi omendskjønt vi ere skrøbelige Mennesker og omringede af allehaande Satans Garn og Strikker, af Verdens Forargelser og Tillokkelser og betyngede med vort eget syndige Kjød, hvorfor vi ogsaa bestandig skulle vaage, bede og kjæmpe, saa maa vi dog i saadanne Ting, som angaar vor Salighed, ikke se saameget paa os selv som paa Gud. Vinstokken er smækker og skrøbelig og kunde let nedkastes af Vinden; men naar den er fæstet til et grønt og stærkt Træ, saa er den sikker. Saaledes vilde ogsaa enhver Anfegtelse og ethvert snedigt Anløb af Satan være istand til at overvælde os, dersom vi stode ved vor egen Kraft; men efterdi vi hænge ved Livets Træ, Jesus Christus, og bevares til Salighed ved Guds Magt, saa kan han intet skade os. Det er en og samme Naade ved hvilken vi vorde opreiste og i hvilken vi staa, en og samme Guds Kraft, som formedelst Omvendelsen river os ud af Helvedes Gab, som retfærdiggjør os ved Troen, som opretholder os imod Satans Angreb og som bevarer os i Troen indtil Enden. Gud som giver den ene Dag efter den anden, giver ogsaa den ene Naade efter den anden, og ligesom vort naturlige Liv bestaar af mange paa hinanden følgende Tider, saaledes bestaar ogsaa det aandelige Liv af mange Naadesbevisninger og Velgjerninger af den Høieste, der hænge i hinanden ligesom Ledene i en Kjæde. Enhver Dag har sin Plage og Anfegtelse; den har ogsaa sin Naade og Velgjerning; thi „Herrens Barmhjertighed har ingen Ende; den er hver Morgen ny, og Hans Trofasthed er stor" (Begr. 3, 22. 23). Ligesom nu vor Skrøbelighed og Satans Anfegtelser ikke kunne hindre eller tilintetgjøre vor Guds nærværende Naade, hvori vi staa (Rom. 5, 2), saaledes

ville de hellerikke kunne hindre den tilkommende Naade, ved hvilken vi holde ud indtil Enden. Derfor slutter jeg med den hellige Peters Ord: „Al Naades Gud, som kaldte os, der en kort Tid lide, til sin evige Herlighed i Christo Jesu, Han skal selv berede, styrke, bekræfte, grundfæste Eder. Ham være Æren og Magten i al Evighed! Amen" (1 Pet. 5, 10. 11).

§ 33. Men et anfegtet Hjerte vil maaske endvidere indvende: „Den største Del af Menneskene bliver dog forkastet af Gud, og kun Faa ere udvalgte, hvilket jeg ikke kan tænke paa uden at gyse." Jeg svarer: Naar den største Del af Menneskene er forkastet, saa er dette ikke skeet efter en blot Raadslutning af Gud og af Had til dem, men for deres Vantros Skyld. Befinde vi nu, at vi ved Guds Naade ere afsondrede fra den store Hob og bragte til Omvendelse og Tro, saa kunne vi heraf slutte, at vi høre til „den lille Hjord som det er vor himmelske Fader velbehageligt at give Riget" (Luk. 12, 32). Naar et lydigt Barn ser, at dets Fader er fortørnet paa et ugudeligt Tyende og for dets Ondskabs Skyld udstøder det af Huset, saa frygter det vel og vogter sig for at gjøre sin Fader imod; men det nærer dog ingen Ængstelse for en saadan Udstødelse, ligesom det hellerikke ønsker at gjøre sig delagtig i Tyendets Ulydighed og Gjenstridighed. Naar de indbudne Bryllupsgjæster se, at man pisker Hundene ud og ikke vil slippe Gadestrygere, stærke Tiggere og andet unyttigt Pak ind i Bryllupshuset, saa lade de sig ikke forurolige heraf. Saaledes angaar det hellerikke de troende og lydige Guds Børn der følge Hans hellige Kald, hvad Gud i sin Vrede foretager sig med den ubodfærdige og ugudelige Hob. De frygte Ham vel som en retfærdig, hellig og nidkjær Gud; men de elske Ham ogsaa og forlade sig paa Ham, som sin kjære Fader i Christo Jesu. Det vil maaske fremdeles sige: „Men jeg har forsyndet mig saa ofte og svarligen, isærdeleshed i min Ungdom," og er bleven et urent Kar, som Satan har misbrugt til sin Villies Fuldbyrdelse og ligesom brændemærket; derfor frygter jeg, at jeg ikke er udvalgt; thi hvorledes skulde Gud ellers have kunnet tilstede, at jeg faldt i saa grove Synder? Jeg svarer: Skulde alle de være forskudte, som ere faldne i grove Synder, saa maatte ogsaa Loth, David, Petrus, Paulus, den bodfærdige Synderinde og Andre henregnes til de Forskudte. Gud har sine hellige og retfærdige Aarsager, hvorfor Han stundom tilsteder, at Hans Egne falde i Satans Snarer og ofte en rum Tid holdes fangne deri, hvorom vi allerede have handlet paa et andet Sted. Hans Visdom, Almagt og Godhed viser sig aldrig herligere end paa saadanne Mennesker, naar de blive omvendte. Der kan hellerikke times Satan nogen større Ærgrelse og Skam end naar et saadant Vildt bliver unddraget og bortjaget for ham og han bliver var, at de som han forlængesiden havde optegnet paa sit sorte Bræt ere indskrevne i Livsens Bog. Gud ser hellerikke paa hvad vi have været, men paa hvad vi ved Hans Naade ere blevne. Vel har Han ved Naadevalget godt seet vore Synder; men vor Omvendelse og Tro hvortil vi ved Hans Naade skulde komme, vare hellerikke skjulte for Ham. Derfor have vi ikke Aarsag til at tvivle om vort Naadevalg for vore Synders Skyld, men til at forvente Saligheden for vor Omvendelses og Tros Skyld ved Jesum Christum.

§ 34. Et anfegtet Hjerte vedbliver og siger: „Man har mange Exempler paa at selv gudfrygtige Mennesker paa sit Sidste have maattet lide svare Anfegtelser og udholde en haard Kamp." De have skjælvet og bævet og seet sig ængsteligen om efter Trøst. Jeg er bange,

at det ogsaa vil gaa mig saaledes, og hvo ved, om jeg da vil seire og beholde Overhaand? Jeg svarer: Man kan vel ikke negte at selv gudfrygtige og troende Sjele før sin Afsked have maattet udholde en haard Dyst. Men man maa ogsaa tilstaa, at de ved Guds Naade og Jesu Christi Kraft have vundet Seier. De skjælve og bæve som Mennesker; men de seire som Christne. Herren vor Gud har sine Aarsager, hvorfor Han ofte lader sine Egne falde i Anfegtelse paa sit Yderste. Det kan tjene til at bringe den ugudelige, sikre Verden til Fornuft og Besindelse og til at tænke: gaar det saaledes med det grønne Træ, hvorledes vil det da gaa med det tørre? til at advare og bevare de andre gudfrygtige Hjerter for Sikkerhed, — til at de kjæmpende og døende Christnes Seier og Krone kan blive desto herligere og Guds Kraft og trofaste Kjærlighed desto kjendeligere og glædeligere i deres Frygt og Skjælven. Skulde det da ogsaa behage Gud at lade os blive anfaldte og bekjæmpede af Helvedfienden ved vor Udgang af Verden, saa vil Han ikke derfor lade sine Forjættelser, som vi have for os, blive til Intet; men ligesom Han i hele vort Liv har vist sig som en trofast Gud imod os, der aldrig har ladet os fristes over vor Formue, saaledes vil Han hellerikke vise sig anderledes imod os i vor sidste Nød. Lader os ikke tro, at vor Gud agter os saa ringe, at Han efter at have med stor Møie og ved sin Naades bestandige Regjering bragt os ligetil Himmelens Porte skulde lade Satan bortsnappe os. De Sjele, som Hans Søn har kjøbt med sit dyre Blod og optaget i sit Samfund, ere store og kostbare i hans Øine, og naar Han i saamange Aar har formaaet at beskjærme og opholde dem mod Djævelens Magt og Træsthed under saamange Hindringer, Forargelser, Anfegtelser osv., saa vil det hellerikke falde Ham vanskeligt at bevare dem i den sidste Kamp og optage dem i Saligheden saa at sige lige for Satans Øine og til hans Spot og Spe.

§ 35. Endelig hører man ogsaa mangengang af de med Hensyn til Naadevalget anfegtede Hjerter: „Jeg vilde gjerne løsrive mig fra saadanne ængstelige Grublerier og sørgmodige Tanker; men jeg kan ikke blive fri for dem:" Jeg svarer: Det er sandt nok, min Medchristen, at Djævelen er uforskammet og ikke let lader sig afvise; dog har han sin bestemte Tid; naar det behager den Høieste, saa maa han holde op, og da ville vi blive glædede med Ro og Fred i Christo Jesu. Imidlertid maa vi være stille og vente paa Herrens Miskundhed, saa og se til, at vi ikke vorde lunkne i Bønnen, i Guds Pris og andre gudelige Øvelser. Jeg har læst noget Mærkværdigt om en gudfrygtig Mand, hvilket her vil være paa sit rette Sted. Ogsaa han var meget plaget af Tankerne om det evige Naadevalg, og naar han som ivrigst søgte at tjene sin Gud, indskjød Satan i hans Hjerte: Gjør, hvad du vil; det er dog forgjeves; du er dog ikke udseet til det evige Liv. Men han svarede: Lad saa være; men du maa vide, at jeg ikke tjener Gud, forat Han skal give mig nogen Løn derfor, men for Hans egen Skyld, fordi Han fortjener at blive æret og priset høit af mig og alle Skabninger. Og paa den Maade fik han Fred. Gjør ogsaa du det Samme, du christelige Hjerte, og lad dig ikke vildlede. Forbliv du tro imod din Gud, og hold dig ved den korsfæstede Herres Jesu Fødder; saa vil det efterhaanden af sig selv komme paa det Rene med dit Naadevalg. Sig undertiden, naar Tankerne mest sætte ind paa dig: Min Gud, om Du ogsaa fra Evighed af havde sat mig iblandt de Forskudtes Tal og ikke erkjendt mig for din, saa vilde jeg dog sige: „Herre, Du er retfærdig, og dine

Domme ere rette“ (Ps. 119, 137). Og om jeg end aldrig havde modtaget nogen Forjættelse om din Naade, ei heller haft noget Vidnesbyrd derom i min egen Erfaring, saa vilde jeg dog gjøre som Betlerne, der dristigt og med tillidsfuld Forventning udbede sig en Almisse af en rig Mand, som aldrig har lovet dem Noget, ja som aldrig tilforn har seet dem. Eller forat tage et Exempel af dit Ord, jeg vilde gjøre som den kananæiske Kvinde, der ikke havde nogen Forjættelse at paaberaabe sig saaledes som israelitiske Kvinder, men blev agtet for en Hund og erklæret uværdig til Brødet, og som dog ikke lod sig afvise, men holdt ved saalænge, indtil hun fik Naade. Men nu har jeg dine mangfoldige Forjættelser og saamange virkelige Beviser paa din Godhed for mig og vilde gjøre dig Uret, om jeg ventede mig Andet end Godt af Dig, osv.

§ 36. Efterat jeg da saaledes efter den Evne, Gud forlener, forhaabentlig har ryddet Hindringerne for vor Forvisning om Saligheden afveien og „vist den bodfærdige og troende Christen, at han har god Føie til at sige: Jeg er et udvalgt Guds Barn,“ vil det nu være fornødent at give en udførlig Veiledning til hvorledes vi skulle sætte dette ædle, søde Guds Ord imod alle Trængsler og Gjenvordigheder, som kunne møde os. Hvad er der vel, du gudfrygtige Sjel, som kan bedrøve mig og dig, naar denne Forvisning glæder os? Hvad kan trøste mig kraftigere i alt Kors og al Bedrøvelse end at jeg er vis paa Himmelen og min Salighed? Er jeg fattig i Verden, saa er Himmelen min med alle sine Skatte og al sin Herlighed. Er jeg foragtet, forladt og forglemt i Verden, saa har Gud tænkt paa mig, før Verdens Grundvold blev lagt. Jeg er agtet høit i Himmelen, som et udvalgt Guds Barn. Gud kan ikke glemme mig; thi Han har ei alene indskrevet mig i sin Bog, men ogsaa tegnet mig paa sine Hænder. Vel sætter Satan ind paa mig og plager mig med sine Anfegtelser; men hvad kan og vil han vel udrette mod et udvalgt Guds Barn? Formaar han vel at udslette mit Navn af Livsens Bog eller at rive mig ud af min Guds og den Herres Jesu, min trofaste Hyrdes Haand? Gaar det underligt til i Verden, og tager Ugudeligheden, Falskheden, Løgnen, Forargelsen og Ondskaben allevegne til, saa lad gaa; jeg forbliver dog en Rose midt iblandt Tornerne. Guds faste Grundvold staar og har dette Segl: Herren kjender Sine. Lad Djævelen, naar Gud formedelst Verdens Utaknemmelighed og Ondskab tilsteder ham det, vende op ned paa alle Ting og kaste Alting hulter til bulter, — lad ham udvise al sin Harme, fordi han ved, at han ikkun har en stakket Tid tilbage, saa skal han dog ikke kunne forføre et eneste af Guds udvalgte Børn eller kunne holde det indtil Enden paa Vildfarelsens Vei; han skal dog ikke kunne fratage den Herre Jesus noget eneste Faar eller med al sin Støien og Rasen kunne skille det fra Guds Kjærlighed. „Om de Udvalgte end sidde i Mørket, er dog Herren deres Lys“ (Mika. 7, 8). „Trænges de end meget, kan man dog ikke overvælde dem“ (Ps. 129, 2). „De trænges vel paa alle Maader; men de forsage ikke (thi de vide, at deres Trængsel, som er stakket og let, bringer dem en evig og over al Maade vigtig Herlighed); de ere vel tvivlende, men ikke fortvivlende; de forfølges vel; men de blive ikke forladte; de blive vel nedslagne, men ikke fortabte“ (2 Kor. 4, 8. 9. 17). „De vide, at alle Ting maa tjene dem til Gode, — at Gud leder dem ved sit Raad og derpaa fører dem til Ære;“ de adlyde sin Gud villigen, om Han end fører dem underligt, fordi de ere forvissede om at „alle Hans Stier ere Miskundhed og Sandhed“ og ikke kunne andet end tage en god Ende (Rom. 8, 28;

Ps. 73, 24; 25, 10). Velan da, I udvalgte, kjære Guds Børn, I bodfærdige og troende Sjele, tilegner Eder denne Trøst med Glæde! Gjører ikke Satan og hans tro Veninde, den onde, falske Verden, den Tjeneste at være bedrøvede! Lader dem sørge, som ingen Del have i Guds Børns Salighed og Herlighed, — som intet andet Haab have end det, der er grundet paa Forfængelighed! Vi ere i Himmelen og udvalgte til Himmelen; vi ere kjøbte og kaldede til Himmelen; vi beredes ogsaa daglig til Himmelen ved Ordet og Korset; det er en liden Tid om at gjøre, saa skulle vi være i Himmelen.

Hvorfor skulde jeg dog klage?
Christus er
Mig jo nær;
Hvo vil Ham borttage?
Jeg ved Ham skal eie Livet,
Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet.

§ 37. Lader os saa ogsaa slutteligen bruge den ædle og trøstefulde Lære om Naadevalget „som en Opmuntring til Gudfrygtighed og et helligt Liv og Levnet," hvortil den Hellig Aand selv giver os Anledning, naar Han omhandler denne Lære. I vor Text siger Apostelen at, Gud har udvalgt os, før Verdens Grundvold blev lagt, „forat vi skulle være hellige og ustraffelige for Hans Aasyn i Kjærlighed," ligesom han ogsaa noget længere nede i dette Sendebrev siger: „Vi ere Hans Værk, skabte i Christo Jesu til gode Gjerninger, til hvilke Gud forud beredte os, at vi skulle vandre i dem." Paa et andet Sted siger han: „Guds faste Grundvold staar og har dette Segl: Herren kjender Sine, og: hver den, som nævner Christi Navn, afstaa fra Uretfærdighed!" (1 Tim. 2, 19). Mærkeligt er navnligen ogsaa dette Sprog: „Saa ifører Eder da, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed!" (Kol. 3, 12) og den hellige Peters Ord: „Brødre, anvender desmere Flid" (og beviser i Eders Tro Dyd, men i Dyden Kundskab, men i Kundskaben Afholdenhed, men i Afholdenheden Taalmodighed, men i Taalmodigheden Gudfrygtighed), „forat I kunne befæste Eders Kald og Udvælgelse!" (2 Pet. 1, 10. 5. 6. 7) Af alt dette er det aabenbart, dels at det har været den barmhjertige og algode Guds Øiemed saavel med Naadevalget som ogsaa med andre Velgjerninger, med Kaldet til Omvendelse, med Troens Meddelelse, med vore Synders Forladelse, med vor Retfærdiggjørelse osv., at vi skulde tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed alle vort Livs Dage, dels, at vor Taknemmelighed fordrer, at vi i dybeste Ydmyghed erkjende den Guds Naade, der er os skjænket i Christo Jesu, før Verden blev til, og at vi gjøre Alt, hvad der kan tjene til en saa god og kjærlig Guds Lov og Pris. Vi ere „en udvalgt Slægt, et helligt Folk, et Folk til Eiendom" (som Gud har udkaaret sig til en Eiendom), forat „vi skulle forkynde (allevegne med Ord og Gjerninger love og prise) hans Dyder, (Hans Kjærlighed, Naade, Visdom, Kraft), „som kaldte os fra Mørket til sit underfulde Lys" (1 Pet. 2, 9), dels, at det er høist nødvendigt, naar vi i vort Hjerte ville være sikre paa vor Tro, Retfærdiggjørelse og Salighed, at vi lægge Vind paa den sande Gudfrygtighed. Thi, som vi ofte have sagt, Skriften har ingen Forjættelse og langt mindre nogen Forsikring om Saligheden for de ubodfærdige og sikre Hjerter. Hvo der vil beraabe sig paa Guds evige Naade og Kjærlighed, paa Jesu Christi Fortjeneste og den Hellig Aands Trøst, han maa afstaa fra Uretfærdighed. Vi ere udvalgte i Christo, som Apostelen siger; men hvo der er i Christo, han modtager af Chri-

sto Aand, Liv, Kraft, et nyt Hjerte og Sind. Hvor altsaa dette endnu ikke findes, der kan man hellerikke være forvisset om Foreningen og Samfundet med Christo og følgelig ligesaalidt om Naadevalget og det evige Liv.

§ 38. Lader os vel overveie dette, I christelige Sjele, og med stor Flid lægge Vind paa sand Gudsfrygt! Ak, hvad Andet skal den kjærlige, naadige og barmhjertige Gud have igjen for al den Godhed, Han har bevist os, og hvad Andet kunne vi give Ham end at elske, frygte, love og prise Ham? Der er dog desværre altfor Mange af de Ugudelige, som bespotte Hans allerpriseligste Navn og krænke og bedrøve Ham med sine forsætlige Synder og sin vedholdende Ubodfærdighed. Lader dog os, som Han har afsondret fra Verden og udkaaret sig til en Eiendom, love Hans Navn og glæde Ham med vor hellige Vandel og ustraffelige Omgjængelse! Af Tistler og Tornegjærder er der desværre altfor mange paa Jorden; lader dog os være Blomster og Vinranker, der prise Hans Naade med vor liflige Duft og søde Frugt! Lader os være nidkjære for vor Gud og Hans Ære! Lader os villigen og i hellig Prydelse, som det sømmer sig Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, og som Hans udkaarede Folk, ofre Ham vort Hjerte, vor Tunge, vor Kraft, vort Liv og Alt, hvad vi ere og have! (Ps. 110. 3). Men herom skulle vi handle udførligere i de følgende Prædikener; nu slutte vi, sigende med den christne Kirke:

Mig din Naades Port, o Herre
Aabne af Barmhjertighed!
Lad, mig, hvor jeg end skal være,
Smage, se din Venlighed!
Elsk mig, og tilskynd Du mig,
At igjen jeg elsker Dig
Og i Kjærlighed mig øver,
Aldrig, aldrig Dig bedrøver
Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Niende Prædiken,

hvori dens Fred med Gud betragtes.

Rom. 5, 1: Retfærdiggjorte ved Troen, have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum.

§ 1. Den gudfrygtige og taalmodige Job siger: „Se endog nu er mit Vidne i Himmelen“ (Kap. 16, 19). Saaledes taler han i sin høieste og største Nød, da han efter Guds uransagelige Raad havde tabt Alt, hvad han eiede, — da han fra sin forrige store Lyksalighed uformodentligen var kommen i stor Trængsel og ikke fandt Noget paa Jorden, hvoraf hans Hjerte kunde øse nogen Trøst. Hans Hustru var ham ikke til Opmuntring, men til Fortræd; Hans Husfolk, Tjenere og Tjenestepiger agtede ham for en Fremmed og vilde neppe svare ham, naar han kaldte paa dem; hans Venner vare ham daarlige og besværlige Trøstere, ja spottede ham og plagede ham saare med sine haanlige og haarde Beskyldninger, idet de sagde, at han havde paadraget sig denne store Ulykke ved lønlige, grove Synder (Kap. 19, 15. 16. 17; 16, 2). I denne sin Angest og Nød beraaber han sig paa et Vidne i Himmelen, som prøver Hjerter og Nyrer og for hvem Intet er skjult. Paa Jorden fandt han Intet, som kunde være ham trøsteligt; derfor vender han sine Øine bønligt mod Himmelen og søger der Beskyttelse, Hjælp og Trøst, som han ogsaa i sin Tid rigeligen fik. Heraf lære vi for det Første, at bekymrede og bedrøvede Mennesker intet Bedre kunne gjøre end at opløfte sit sorgfulde Hjerte og sine grædende Øine til Himmelen. De Sørgmodige have vel den Art, at de hænge paa Hovedet ligesom en vissen Blomst og fordetmeste se mod Jorden; men Guds Børn maa vænne sig til i sin Nød at løfte Hovedet iveiret og skue opad mod Himmelen. David siger: „Mine Øine ere stedse til Herren; thi Han drager mine Fødder ud af Garnet“ (Ps. 25, 15). Man skulde tro, at den, som havde sine Fødder i Garnet, maatte se nedad forat vikle sig ud deraf. Men naar de Troende komme i Nød, og Satan paa en eller anden Maade har besnæret dem, se de op til Himmelen, forat

Herren skal frelse dem og drage deres Fødder ud af Garnet. Paa samme Maade taler han et andet Steds: „Jeg opløfter mine Øine til Bjergene; hvorfra skal min Hjælp komme? Min Hjælp kommer fra Herren, Himmelens og Jordens Skaber“ (Ps 121, 1. 2). Om Høgen fortælle de Naturkyndige, at den paa den hedeste Tid af Sommeren, naar andre Dyr og Fugle søge Skygge forat kjøle sig, svinger sig op over Skyerne til den mellemste Luft og opholder sig der flagrende og svævende næsten ligetil Aftenen, for paa denne Maade at forfriske sig. Denne Fugl vilde kunne tjene til et smukt Sindbillede, naar man vilde afmale den, svævende saaledes i Luften og med den Overskrift: „Jo høiere, desbedre, eller: Jo nærmere Himmelen, desto mere Trøst.“ Hvo som nu er i Nød og trænger til Trøst og Husvalelse, han svinge sig i Aanden og Troen op til sin Gud; da skal han snart rigeligen finde, hvad han længe har søgt efter paa Jorden.

§ 2. Det er sødt at tænke paa at Skriften beskriver os Gud saaledes, at Han fra Himmelen skuer ned paa Jorden forat iagttage ei alene de Ugudeliges Veie og Rænker, men ogsaa de Elendiges, Bedrøvedes og Gudfrygtiges Sorger, Taarer, Sukke og Bønner. „Herren ser ned fra sin hellige Høide; Herren skuer fra Himmelen til Jorden, forat høre den Bundnes Stønnen, forat løse Dødens Børn. Hvo er som Herren vor Gud, der throner saa høit, — der ser saa dybt ned, i Himlene og paa Jorden“ (eller efter Nogles Gjengivelse: som fornedrer sig eller bøier sig ned forat se — (Ps. 102, 20. 21; 113, 5. 6)? Saaledes ser da den kjærlige Fader fra det Høie ned til sine Børn, og de se fra Dybet op til sin kjære Fader; Sukkene gaa op og Trøsten ned. Lader os derfor, I gudfrygtige Sjele, vænne os til ret ofte at se op til Himmelen med inderlige Sukke og hjertelig Længsel og ikke tvivle om at Herren vor Gud derfra igjen vil se ned til os og vederkvæge os med Trøst og Hjælp! Lader os sige med Job: „Se, mit Vidne er i Himmelen,“ og ei alene, naar vi maa taale Krænkelser og falske Beskyldninger, men ogsaa i alle andre Begivenheder føre os hans Ord til Nytte! Er du en Enke, du christelige Hjerte, saa sig: Se, min Mand er i Himmelen. Er du en Forældreløs, saa sig: Se, min Fader er i Himmelen. Er du elendig og hjælpeløs og forladt af Verden, saa sig: Min Tilflugt, min Forsørger er i Himmelen. Er du fattig, saa sig: min Skat er i Himmelen. Er du bedrøvet og anfegtet, saa sig: min Trøst og Hjælp er i Himmelen. Forekaster Satan dig dine Synder, saa sig: min Jesus, min Retfærdighed, min Talsmand og Mægler er i Himmelen. Forfærder Døden dig, saa sig: mit Liv er i Himmelen, og jeg kommer til Himmelen. Med et Ord: sæt Betragtningen af Himmelen imod alt hvad Ondt der møder dig paa Jorden, og beraab dig paa din Gud imod Verden, Døden, Djævelen og Helvede; saa vil du aldrig kunne mangle Trøst, Hjælp og Beskjærmelse.

§ 3. Men vi maa ogsaa for det Andet noget overveie nøiere, at Job imod sine Venners falske Beskyldninger beraaber sig paa Guds Vidnesbyrd og kalder Ham sit Vidne. Herren gav ogsaa senere den dyrebare Mand et Vidnesbyrd fra Himmelen, efterat Hans Prøvelser vare til Ende. „I have, siger Han til Elifas og de andre Venner, ikke talt rigtigt om mig, som min Tjener Job. — — Gaaer hen til min Tjener Job, og ofrer Brændoffer for Eder, og Job, min Tjener, bede for Eder! kun hans Person vil jeg antage“ (Job. 42, 7. 8). Og hermed havde al Strid en Ende, og Job fik Fred og Ro. Se, hvor magtpaaliggende Guds Vidnesbyrd

er os, og betænker, at Intet formaar kraftigere at glæde os og Intet snarere at forskaffe vor Sjel Fred og Ro end dette himmelske Vidnesbyrd. Men Gud vidner især deleshed paa to Maader om sine Egne: for det Første aabenbart og udvortes, idet Han for al Verden beviser sin forunderlige Godhed imod dem og ved sin vældige Beskjærmelse, uventede Redning og naadige Hjælp kundgjør, at de ere Ham kjære, og at Han erkjender dem for Sine, saaledes som det er skeet med Josef, Job, David og mange Andre indtil denne Dag, — dernæst ogsaa hemmeligen og indvortes, idet Han gjennem sit Ord, sin Aand og Naade vidner for dem i deres Hjerter, at de ere Hans Børn, og at Han ikke vil slippe dem eller forlade dem, — idet Han indgyder dem sin søde Trøst og lader dem smage Hans Kjærlighed. Om dette Vidnesbyrd taler Skriften, naar den siger: „Den Hellig Aand vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn" (Rom. 8, 16). „Dersom vi antage Menneskenes Vidnesbyrd, da er Guds Vidnesbyrd større. — — Hvo som troer paa Guds Søn, har dette Vidnesbyrd i sig selv" (1 Joh. 5, 9. 10). Den Herre Jesus siger: „Den, som seirer, ham vil jeg give at æde af det skjulte Manna, og jeg vil give ham en hvid Sten" (et godt Vidnesbyrd) „og et nyt Navn, skrevet paa Stenen, hvilket Ingen kjender uden den, som annammer det" (Aab. 2, 17). Saaledes vidner da det Vidne, som er i Himmelen, ogsaa i vore Hjerter. Hvad nu dette Vidnesbyrd formaar, naar Gud siger til vor Sjel: Jeg er din Fader, — du er mit Barn, — naar Jesus siger: du er min Eiendom, — jeg har kjøbt og renset dig med mit Blod, — jeg er din, og du er min, osv., og hvilken Kraft dette Vidnesbyrd har til at berolige, styrke, trøste og glæde Sjelen, derom have vi vel allerede hørt Noget ovenfor, saasom da vi omhandlede den sønlige Udkaarelse, Sjelens Formæling med den Herre Jesus og den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd; nu skulle vi derimod overveie, hvorlunde den troende Sjel ved saadant Vidnesbyrd kommer til Fred med Gud og rigeligen nyder den. Herre Jesus, du vore Sjeles Fredsfyrste, lad mig tale trøsteligt og opbyggeligt herom, for dit Navns Skyld! Amen.

§ 4. Fred er et ædelt og sødt Navn, hvorom ei alene den daglige Erfaring, men ogsaa den hellige Skrift vidner. Da min Fædreneſtad, det ædle Rensburg i Hertugdømmet Holsten i Aaret 1645 havde været beleiret af fiendtlige Folkeslag i en og tyve Uger, og det nu var nær ved at man formedelst den herskende Mangel paa allehaande Fornødenheder maatte overgive den til Beleirerne, blev der af en kongelig dansk Postkarl uformodentlig (man havde nemlig formedelst Byens Indesluttelse ikke kunnet erfare Noget om Fredsunderhandlingerne) forkyndt den Fred, hvorved den saaledes fik en forønsket Befrielse fra al sin Nød og Trængsel. Hvor glædelig nu denne uventede Tidende var, kan jeg næsten ikke beskrive og mindes det endnu mangengang med stor Fornøielse. Før gik Indbyggerne allesammen bedrøvede og sørgmodige og hang paa Hovedet ligesom Blomsterne, naar de ere udmattede af Sommerheden. Men Freden var for dem ligesom en liflig Dug, der forfriskede, glædede og opstemte dem til Guds Lov og Pris. Mange Syge, som i flere Uger ikke vare komne af Sengen, bleve saa glade over Fredsbudskabet, som om de havde nydt den allerkraftigste hjertestyrkende Lægedom; ja Mange af dem begave sig endog ud paa Byens Gader og Pladse, for ogsaa at være Vidne til Fredsglæden, og befandt sig heraf saa vel, at de efter nogle faa Dages Forløb fik sin forrige Helbred igjen. Strax Sendebudet meldte sig og tilkjendegav, at han bragte Freden, løb Manden

fra Voldene til sin Kone og Barnet til sine Forældre og raabte med Glædestaarer i Øinene: Der er Fred! Mange kunde og vilde ikke tro paa denne uformodede gode Tidende, saa at man her saa opfyldt, hvad Psalmen siger: „Der Herren lod Zions Fangenskab ophøre, da vare vi som Drømmende." Luther tilføier den Anmærkning: Glæden var saa stor, at vi neppe vilde tro derpaa; det var, som om vi drømte, og som om det ikke var sandt); „da fyldtes vor Mund med Latter og vor Tunge med Frydesang" (Ps. 126, 1. 2).

§ 5. Hvilken Glæde den Aar 1648 i Osnabryk sluttede og senere Aar 1650 i Nyrnberg stadfæstede og fuldbyrdede Fred fremkaldte over hele Tydskland, og hvor sød og behagelig Fredens Forkyndelse var baade for Høie og Lave, kunde der anføres mange Exempler paa. Jeg vil imidlertid lade mig nøie med dette ene. Fra Nyrnberg var der afsendt en Oberst ved Navn Ranfft forat overbringe Hs. keiserlige Majestæt Ferdinand den Tredie den underskrevne Fredstraktat, der var indbunden i blaa Silke, forgyldt paa Snittet og forsynet med to vedhængende gyldne Segl og hvorpaa var lagt en smuk Oliegren, en Laurbærkrands og en hvid Due, besat med kostbare Ædelstene og Diamanter. Da Obersten kom til Wien, drog han ridende gjennem Staden og lod til Alles Forundring blæse foran sig (hvilket ellers var strengeligen forbudt) og overleverede saaledes bemeldte Fredstraktat, hvilken Hs. keiserlige Majestæt modtog med saadan Glæde, at han drog den til 6000 Rigsdaler vurderede Ring af Fingeren og forærede Obersten den tilligemed en Guldkjæde og vedhængende Skuepenge, tilsammen værdsatte med 2000 Dukater. Heraf lærer man nogenlunde at forstaa, hvad Skriften siger: „Hvor deilige ere ikke dens Fødder, som bærer godt Budskab paa Bjergene, — som lader høre om Fred!" (Esai. 52, 7).

§ 6. Men hvor sød og liflig end den timelige Fred er, saa er dog den aandelige Sjelefred tusind Gange lifligere og deiligere, naar Guds Aand, som den himmelske, ædle Due, bærende Evangeliets Olieblad i Munden, forsikrer en bedrøvet Samvittighed om Fred med Gud, — naar den Herre Jesus selv forkynder den Fred og opfylder den med Ro og Trøst. Da de hellige Engle høiligen vilde ære den Herres Jesu Fødselsdag og glæde Menneskene, udraabte de: Fred paa Jorden! (Luk. 2, 14). Da Herren efter sin seierrige Opstandelse selv kom til sine bedrøvede og forskrækkede Disciple, sagde han først: „Fred være med Eder!" (Joh. 20, 19. 21). Naar Apostelen vilde ønske Guds Menigheder alle aandelige, salige Glæder paa en Gang, sagde han: „Naade være med Eder og Fred fra Gud, vor Fader, og den Herre Jesu Christo!" (Efes. 1, 2; Filipp. 1, 2). „Den Guds Fred, som overgaar al Forstand, skal bevare Eders Hjerter og Eders Tanker i Christo Jesu" (Filipp. 4, 7). „Christi Fred seire i Eders Hjerter!" (Kol. 3, 15). Over dette den bodfærdige og troende Sjels ædle Klenodie ville vi nu efter vor foresatte Ordens Medfør anstille en kort Betragtning. Det Første, vi i saa Maade have at overveie, er hvad den aandelige Sjelefred er. Den er en sød og salig Virkning af den Herre Jesus og Hans Aand hos Hans Troende, hvorved Han fuldkommen forsikrer dem om Guds Naade, om Syndernes Forladelse og om deres Retfærdighed, beroliger og tilfredsstiller deres bekymrede og urolige Samvittighed, befrir dem fra al Trældomsfrygt, trøster dem kraftigt imod Satans og Verdens Forskrækkelser og lader dem finde Hvile for sine Sjele. Jeg har her beskrevet den retfærdiggjorte og formedelst Troen med Christo forenede Sjels salige Tilstand saa godt, jeg kunde, hvorledes den nemlig nyder Godt af sin Tro og

Samfundet med Christo, og hvad Gavn den har af den sønlige Udkaarelse og den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd, af sin Daabspagts og sit Naadesvalgs Betragtning saavelsom af den hellige Nadverds Nydelse. Den skuer glad op til Himmelen og er forvisset i sit Hjerte om at den derfra ikke har at vente Torden og Lynild, men lutter lifligt Regn og rig Velsignelse, lutter mild Dug og varmende Solskin, jeg mener: lutter Naade, Kjærlighed og Trofasthed; den frygter ikke saameget for Gud, som den elsker Ham; den ved, at ingen Fader i Verden elsker sit Barn saa inderligt, som den elskes af Gud. Den siger: „Jeg vil takke Dig, Herre, at Du har været vred paa mig" (at Du har ladet mig føle din Vrede og derved bragt mig til mine Synders Erkjendelse og til Omvendelse); „men din Vrede er afvendt, og Du trøster mig. Se, Gud er min Salighed; jeg vil være tryg og ikke frygte; thi den Herre, Herre er min Styrke, og Psalme og er bleven mig til Salighed" (Esai, 12, 1. 2). Jeg ved ikke bedre at skildre Sjelen i denne Tilstand end ved at afmale den sovende i den Herres Jesu Skjød under et skyggefuldt Træ i en deilig Egn og en Engel staaende hos den, bortjagende Fluerne og Myggene med en Vifte; den Herre Jesus siger ligesom til den:

> Nu sødt, o Barn, du hvile!
> Hid naa ei Satans Pile;
> Sov sødt; kun ei du grue;
> Du skal mit Ansigt skue.

Han siger: Frygt ikke, du kjære Hjerte! Fred være med dig! vær frimodig! (Dan. 10, 18). „Vær frimodig! jeg har overvundet Verden" (Joh. 16, 33). Vi maa imidlertid ikke tænke, at denne Tiltale bestaar i tomme Ord; thi omendskjønt vi ikke kunne tale om disse aandelige og guddommelige Ting paa anden Maade end idet vi saavidt muligt fremstille dem i passelige Ord, saa bestaar Sagen dog mellem Christus og Hans Troende ikke i tomme Ord, men i lutter Aand, Liv, og Kraft. Den Herre Christus meddeler dem af sit Hjerte den Fred, Han selv eier og føler; den Hellig Aand udgyder sig især deleshed da med Guds Kjærlighed i deres Hjerter, saa at de ikke blot høre tale om Fred, men ogsaa fornemme og nyde den. Naar den Herre Jesus siger: „Fred lader jeg Eder; min Fred giver jeg Eder. — — Eders Hjerte forfærdes ikke og frygte ikke!" (Joh. 14, 27) saa føre Ordene sandeligen og virkeligen Freden med sig og blive for Hjertet som en lægende Olie, der lindrer alle Smerter, — som en blød Pude, hvorpaa Sjelen hviler, — som en kraftig Hjertestyrkning, hvorved den bliver trøstig og frimodig imod Synd, Død, Djævel og Helvede.

§ 7. I denne Tilstand passe de Ord af Høisangen paa den Herre Jesum og den troende Sjel: „Staa op, min Veninde, min Deiligste, og gak hid! Thi se, Vinteren er forbigangen; Regnet er fremganget og er bortganget. Blomstrene ere seede i Landet; Sangens Tid er kommen, og Turtelduens Røst er i vort Land. Figentræet har udskudt sine smaa Figen, og Vintræerne, ja de smaa Druer give Lugt. Staa du op min Veninde, min Deilige, og gak hid!" (Kap. 2, 10 — 13) i hvilke Ord der ikke ligger Andet end en Opmuntring for de Troende til at nyde sin Fred med Gud. I en saadan Tilstand er Sjelen lig en beleiret og ved Fredsbudskabet befriet Stad. Før var den omgiven af tykke Skyer, af Taage og Mørke; nu derimod opgaar et Lys for den (Ps. 112, 4). Den er lig Hagar, hvis Øine efter lang Tørst blev opladte, saa at hun fik se en Vandbrønd, hvoraf hun kunde drikke af Hjertens Lyst (1 Mos. 21, 19). Da ligger Barnet paa sin Moders Skjød, og hun aftørrer dets Taarer og rækker det Brystet; da skjuler og hviler Duen sig i Klippens

Rifter og i Taarnet (Høis. 2, 14); da hviler Kyllingen under Hønens Vinger (Matth. 23, 37); da har Spurven fundet et Hus og Svalen et Rede (Ps. 84, 4); da er Bruden i Kammeret hos sin Ven og modtager det ene Kjærlighedens og Fredens Kys efter det andet; den hører ikke mere den guddommelige Vredes Torden, Lovens Forbandelse, Djævelens Støi og Raseri, og om den end hører det, ændser den det ikke, vel vidende, at den er tryg i sin Jesu Arme. Da er Haandskriften sønderreven, Gjælden betalt, Vreden stillet; da smiler Himmelen til den, og Solen tykkes den at skinne langt klarere end før; da grønnes og blomstrer Jorden; da er Guds Naade og Fred som en liflig og mild Luft, der vederkvæger dens Hjerte og hvori den lever og røres. O, hvor godt befinder ikke Sjelen sig i denne Tilstand! O, hvilken Skat, hvilken Herlighed er ikke Sjelefreden! Den er en Forsmag paa Himmelen og en Lyksalighed, som al Verdens Pragt, Ære og Vellyst ikke bærer Vand imod. O hvor jubler ikke Sjelen i en saadan Tilstand! O, hvor gladeligen priser den ikke sin Gud! O, hvor voxer ikke da Kjærligheden til den Herre Jesum! O, hvor ringe er ikke Verdens Forfængelighed i dens Øine! O, hvor søde finder den ikke de Skriftens Sprog, som forkynde og vedligeholde denne Fred! O, hvor sød er ikke den høiværdige Nadverd, der stadfæster denne Fred! O, hvor glad og villig tjener ikke en saadan Sjel Gud og Næsten! Hvor sødt og venligt er ikke det Hjerte, der er gjennemtrængt af dette smeltede Sukker! O, hvor rig er ikke en saadan Sjel paa Retfærdigheds Frugter! Den er som en fra Himmelen „vandet Hauge“ (Jer. 31, 12), som „en Lysthauge, opfyldt med Granatæbler og anden kostelig Frugt“ (Høis. 4, 13). O, hvor let synes ikke Christi gavnlige Aag og Hans Kors den! O, hvor sød forekommer ikke Døden den! Ak, Herre Jesus, skjænk mit Hjerte din Fred! sig til min Sjel: Fred være med dig! Bevar den i denne Fred til det evige Liv! Jeg agter ikke, om Verden ser sødt eller surt dertil, om Djævelen stormer, støier og raser, om Alt gaar hulter og bulter, om end mit Legeme og min Sjel forsmægte, naar jeg blot i Dig og ved Dig har Fred med Gud. Lad din Fred være min Ledsager gjennem Livet, min Trøst i Lidelser, min søde Vederkvægelse i Døden; saa har jeg Nok.

§ 8. At jeg imidlertid ikke gjør for Meget af Tingen og ikke priser den ædle Sjelefred for høit, lader sig uden Vanskelighed end yderligere oplyse og bevise ved Hjælp af Guds Ord. Apostelen kalder den Freden med Gud. Ligesom der nu ikke er noget Større og Høiere end Gud, saaledes gives der heller intet ædlere Gode for Sjelen end Freden med Gud. Hvad kan være skrækkeligere end at have den fortørnede Gud til Fiende, Han, „som kan fordærve baade Sjel og Legeme i Helvede?“ (Matth. 10, 28). Og hvad kan være trøsteligere end at have Fred med den kjærlige, naadige og salige Gud og være sikker paa Hans Kjærlighed og Naade? Den hellige Paulus viser ogsaa i det samme Kapitel, hvilket ædelt Klenodie den er, ved at nævne nogle Frugter, som følge af Sjelefreden. Han siger, at af den følger en stor Frimodighed, i hvilken vi trøstigt kunne rose os af den tilkommende Herlighed, som Gud vil skjænke os (V. 2), — at den derhos gjør alle Trængsler, som Djævelen og Verden efter Guds Tilskikkelser volde os, lette og søde, saa at vi finde mere Aarsag til at rose os af dem end til at skamme os over dem (V. 3), — at denne Fred ei heller er Andet end den i vore Hjerter ved den Hellig Aand udøste guddommelige Kjærlighed, som vi smage og hvorved vi befinde os saa vel (V. 5), hvorfor vi ikke have Grund til at vente os Andet end

hvad godt og ønskeligt er af Gud, med hvem vi ere blevne forligte ved Hans Søns Død (V. 10), og kunne rose os af at Han har hengivet sig til os med al sin Kjærlighed og Trofasthed. De stridende Parter i Verden slutte vel Fred med hinanden, men fordetmeste kun saavidt, at de ikke fremdeles ville fornærme hinanden; til inderligt Venskab og oprigtig Godgjørenhed ville de sjelden forpligte sig; men Gud slutter Fred med os og lover, at Han ei alene vil tilgive og forglemme alle vore Misgjerninger, men ogsaa forblive os hengiven med inderlig Kjærlighed og Naade og virkeligen lade os nyde denne i al Evighed.

§ 9. Herom taler Skriften ogsaa paa andre Steder saare lifligt og trøsteligt. „I den Herre Messias's Dage," siger David, „skal den Retfærdige blomstre" (naar Guds Naade falder som en liflig Dug eller et mildt Regn ned over ham, V. 6, skal han grønnes som et Palmetræ og udbrede sig som en Lilie eller Rose mod Solen; om han end forhen havde været som en tør Gren, skal han dog, vederkvæget ved Jesu Kraft og Aand, skyde ud, blomstre og bære Frugt, som Arons Kjæp — 4 Mos. 17, 2. 8), „og der skal være megen Fred, indtil Maanen er ikke mere" (Freden skal blive saa stor og mangfoldig, at den skal opsluge alle Synder og overvinde alle Trængsler — Ps. 72, 7). Den skal hellerikke blot vare en Tidlang, men saalænge Verden staar, og derefter evindelig og altid. Profeten Esaias siger om denne de Troendes salige Tilstand: „Paa den samme Dag" (naar Messias faar forligt os med Gud ved Blod) „skal denne Sang synges i Judæ Land" (i Guds Kirke, i det aandelige Israel): „Vi have en stærk Stad; Han skal sætte Salighed til Mure og Værn. Oplader Portene, at der maa indgaa et retfærdigt Folk, som bevarer megen Troskab. Det er et fast Forsæt: Du skal bevare Fred; thi man har forladt sig paa Dig" (Esai. 26, 1. 2. 3). De Troende beskrives her meget yndigt, nemlig som de, der synge en Seirssang over Guds Naade, hvilken er dem skjænket i Christo Jesu, og som de, der rose sig af Freden med Gud; de sige at de ere forvarede i Guds Naade og Miskundhed, ligesom i en stærk befæstet Stad; deres Mure og Værn er Saligheden eller Jesus (thi i Grundsproget staar, som de Lærde vide, et Ord, der næsten er ensbetydende med Navnet Jesus), der har lovet dem Fred, Trost og Beskjærmelse imod Djævelen og Verden; de ønske ogsaa at Gud Herren ved sine Tjenere vil oplukke denne Stads Porte paa vid Væg, det er: at Han alt mere og mere vil kundgjøre sin Naade, — at de ved Troen retfærdiggjorte Sjele maa forlade sig af ganske Hjerte paa den og i samme trøstig udle Satans og hans Haandlangeres Vrede. De bevidne endelig ogsaa, at de ere forvissede om at Gud vil bevare sine Egne i en bestandig Fred, lade dem fare herfra i Fred og indføre dem til den evige Fred. Paa lignende Maade taler Profeten paa et andet Sted: „Mit Folk skal bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Boliger og i meget stille, rolige Steder" Esai. 32, 18). Fredens Huse, hvori de Troende bo, ere Guds Naade, Christi Beskjærmelse og den Hellig Aands Trøst, hvori de nok kunne udholde en Tørn af Djævelens Vrede og foragte hans Anløb, ligesom de gjøre, der stole paa en stærk Fæstning og med stort Mod le ad alle Fiendens Anslag.

§ 10. Men lader os for det Andet tillige betragte, hvilken Grund denne Fred har, hvorom vi tale, og om man ogsaa kan stole derpaa. De ugudelige have ogsaa Fred, og mangengang mere end de Troende; de vide ikke af nogen Samvittighedsuro, ikke af nogen Hjertets Angest, ikke af nogen Frygt; de tro ofte at sidde i Guds Skjød og anse sig for

saa sikre paa Saligheden som ingen Andre. Men Gud bevare os for saadan Fred, der kun udspringer af en falsk Indbildning og en Satans Forblindelse! Apostelen viser os en bedre Grundvold, paa hvilken de troende Guds Børns Fred hviler. „Retfærdiggjorte ved Troen," siger han, „have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum." Synden er en Vederstyggelighed for Gud, og saalænge Mennesket er besmittet med den, er det en Guds Fiende. Men den Herre Jesus renser de troende og bodfærdige Sjele med sit Blod; Han delagtiggjør dem ved Troen i sin Retfærdighed og Hellighed, og saaledes fremstiller Han dem for sin himmelske Fader og forhverver dem Fred. Gud er den fornærmede Part, paa hvis høie Majestæt vi have forgrebet os, hvisaarsag vi have paadraget os Hans Unaade og evige Ufred. Saalænge vi nu beholde Syndeskylden over os, kan Gud i Kraft af sin Retfærdighed ingen Fred slutte med os; men Hans Unaade hviler og svæver over os, hvor vi gaa og staa. Naar nu vor Samvittighed ved Lovens Hjælp bliver dette var og ser Guds Vrede svæve som et Uveir over den, saa bliver den bedrøvet og bange og ser sig ængsteligen om efter Trøst. Den vilde vel gjerne bede om Naade; men den formaar i saadanne tykke Vredesskyer ikke at øine Andet end Unaade, indtil Evangeliet viser den den Herre Jesus med Hans Kors, Død og Blod, hvem Gud har fremstillet som en Naadestol og beskikket og antaget til en Mægler for Alle. For Hans Fødder lægger den sig da ned med Sukke og Taarer og beder om Naade, og saasnart den befinder sig i denne Tilstand, og Jesu hellige Blodsdraaber flyde ned over den fra Hans hellige Vunder, saa finder den Ro og Fred; thi saasnart Sjelen griber Jesum Christus, den Korsfæstede, i Troen er den tryg for al Guds Vrede. Dette er det ædle Laurbærtræ, som ingen Torden eller Lynild kan gjøre Skade. Her er den Fristad, som Gud selv har forordnet og hvorhen Blodhævneren ikke maa forfølge Nogen. Da forsvinder Synden som en Taage og med den Guds Vredes Uveir; da staar Naadesolen op, og den Herre Jesus siger: „Vær frimodig, mit Barn; dine Synder ere dig forladte; din Tro har frelst dig; gak bort med Fred!"

§ 11. Saaledes er da den Herre Jesus den Mægler, som vi alene have at takke for Freden med Gud. Han har i vort Sted gjort Guds Retfærdighed Fyldest, stillet hans Vrede og fuldkommen forsonet Ham, saa at Alle, som formedelst Troen ere forenede med Ham, kunne være ligesaa visse og sikre paa Naaden og Freden med Gud som Han selv. Saasnart vi i sand Bodfærdighed tage vor Tilflugt til den Herre Jesum, blive vi optagne i Hans Samfund og betragtede som Hans Eiendom; saasnart vi ere indtraadte i Jesu Samfund er der ikke mere nogen Fordømmelse for os; men vi ere retfærdiggjorte ved Hans Blod og Fortjeneste og rensede fra alle Synder; saasnart Synderne ere borttagne og kastede i Havets Dybheder, da have vi Fred med Gud, — da har Samvittigheden Ro, — da begynder den frimodigt at gjendrive Satan og sige: „Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Christus er den, som er død." Dette er overensstemmende med den hellige Skrifts Vidnesbyrd, hvilke ikke blot sige, at den Herre Jesus er „vor Retfærdighed, Visdom, Helliggjørelse og Forløsning, men ogsaa, at Han er vor Fred og Fredsfyrste" (1 Kor. 1, 30; Esai. 2, 14; Esai. 9, 6). Saasnart Han var født, udraabte de hellige Engle „Freden paa Jorden" (Luk. 2, 14). Han kalder selv Sjelefreden sin Fred — „Fred lader jeg Eder," siger Han; „min Fred giver jeg Eder"

(Joh. 14, 27) — fordi Han nemlig har forhvervet den, — fordi den er en ædel Blomst, som er opvoxet af Hans hellige Blod under Korset, — fordi Han har den i sin Haand og skjænker den til hvem Han vil, og endelig, fordi den forgjæves søges udenfor Ham. Man kan her ogsaa betragte de liflige Sprog: (Guds) Miskundhed og (Menneskenes) Sandhed (eller Tro) skulle møde hinanden, (Christi) Retfærdighed og (Hjertets) Fred kysse hinanden (Ps. 85, 11). „Retfærdighedens Gjerning skal være Fred, og Retfærdighedens Arbeides Frugt skal være Hvile og Tryghed indtil evig Tid" (Esai. 32, 17). Ligesom nu denne Betragtning kan tjene til en Prøvelse af den Fred, som Mennesket føler i sin Samvittighed, hvilket vi nedenfor med Guds Hjælp skulle vise, saaledes meddeler den ogsaa de Troende en stor Frimodighed, saa at de kunne pukke paa sin Fred med Gud imod Djævelen og hans Indvendinger; thi det er ikke en sød Drøm og falsk Indbildning, som beroliger vort Hjerte og stiller det tilfreds, men vor Mæglers og Frelsers Jesu Christi Retfærdighed, dyre Fortjeneste og Gjenløsning. Freden med Gud er mæglet og sluttet ved Christus, den Korsfæstede, skreven med Hans Blod og beseglet med Hans Død. Og at vi ere med indesluttede deri og tør tilegne os den, kommer af det Samfund, som vi have med Jesus i Troen. Ligesom vi nu kunne med Sandhed sige, at vi ere forløste ved Jesum Christum, forligte med Gud ved Hans Død, rensede ved Hans Blod og i Troen retfærdiggjorte ved Hans Fortjeneste, saaledes kunne vi ogsaa med Sandhed rose os af at vi have Fred med Gud og ingen Vrede, ingen Unaade, ingen Fordømmelse have at vente af Ham.

§ 12. Men vi maa ogsaa for det Tredie bemærke, at den Fred, hvorom vi her handle, er af en særegen Art, og at den ogsaa kan bestaa midt i Ufred. Apostelen siger: Vi have Fred med Gud, det er: paa Grund af vor Retfærdiggjørelse ved Troen kunne vi være visse paa at vi have en naadig Gud, der ikke længer vil ihukomme vore Synder, men elske os inderligt, som sin allerkjæreste Søn, kraftigt beskjærme os, naadigt bevare os, saligen føre os og omsider bringe os til den evige Fred. Han siger imidlertid ikke, at vi have Fred med Djævelen, med Verden og med vort Kjød og Blod; thi netop fordi vi ere blevne retfærdige ved Troen og have faaet Fred med Gud ved Christum Jesum, ville Satan saavelsom Verden være os saa meget mere fiendske; de ville Nat og Dag søge og stræbe at forstyrre vor Fred og at gjøre vor Sjel urolig, ligesom da hellerikke vort eget Kjød og Blod vil holde sig stille, men mangengang vredes og fortørnes, plage sig selv med Bekymringer, ængstes og bedrøves og forgjæves søge Tilfredsstillelse snart her, snart der; ja, hvad der er endnu forunderligere, Gud selv vil ofte lade, som om vi ikke havde Fred med Ham, og som om Alt, hvad der formedelst Jesu Christi, vor Forløsers, Mægling er foregaaet mellem os og Ham, var glemt, eller som om Han havde fundet ny Aarsag til at bryde Freden og vise sig fiendtlig imod os.

§ 13. Men for ikke at lade sig vildlede heraf, skal man have vel for Øie, hvorledes det egentlig er beskaffent med den guddommelige Sjelefred. Den er ingen fuldkommen Befrielse fra alle Gjenvordigheder og Trængsler, alt Kors og al Anfegtelse, men en Overvindelse af disse; det er ingen udvortes, verdslig Tilfredshed, hvori man ikke ved af nogen Ulykke, nogen Fiende, nogen Nød, men en indvortes, aandelig Sjelens Hvile i Christo, i Guds søde Villie, i Hans Forjættelser osv. Den er en Tilstand, hvori man midt i Striden er vis paa Seieren, midt i Kampen vis paa Kronen, midt i Vreden vis paa Naaden, midt i Trængselen vis paa Trøsten og

Hjælpen, midt i Mørket vis paa Lyset, midt i Synden vis paa Retfærdigheden, midt i Døden vis paa Livet. Om end Gud forvandler sig til en Grusom imod os, — om end Djævelen brøler, støier og raser, — om end Verden hader og forfølger os, og vort Hjerte og vor Samvittighed blive urolige, — om det end tykkes os selv, at vi ikke kunne føre os vor Tro, vort Samfund med Christo, vor Daab, vor Barneret, vor Annamelse af den høihellige Nadverd til Nytte, saa forbliver dog Freden med Gud fast og urokkelig, og det ei alene paa Guds, men ogsaa paa vor Side; thi saalænge som Samfundet med Christo formedelst Troen ikke er ophævet, og saalænge som Sjelen hænger ved Ham med inderlige Sukke og hjertelig Attraa, saalænge bliver ogsaa Retfærdigheden for Gud og Freden med Gud staaende ved Magt. Der er imidlertid Forskjel mellem at have Fred og at vide eller føle, at man har Fred. Naar et Barn giver Aarsag dertil, saa bliver det af sin Fader tiltalt med haarde Ord og strenge Miner, ja maa endog undertiden smage Riset. Vist er det, at Faderkjærligheden forbliver uformindsket og selv under saadanne Omstændigheder er Barnet hengiven. Vel har det ikke nu en saadan Forvisning derom, som naar Faderen holder det paa Skjødet og glæder det med Sukker, Æbler og andre behagelige Ting. Vist er det, at Solen skinner, selv naar den er skjult under mørke Skyer eller endog gaaet ned. Saaledes forbliver ogsaa Guds Fred, som, Han i Christo har sluttet med os, urokkelig, om vi end formedelst de Trængsler, der tilstøde os, ikke fornemme den saaledes som ellers. Ligesom et Skib bestormes af Vind og Bølger og kastes op og ned, medens dog Kompasset, hvorefter Styrmanden retter sig, forbliver ubevægeligt, saaledes er det ogsaa med Sjelens Fred; om end allehaande Trængslers Uveir og Bølger overfalde et gudfrygtigt Menneske, saa forblive dog Aanden og Hjertet rolige og stille i sin Gud og ere forvissede om Naaden i Christo Jesu. Og omendskjønt Stormen undertiden bliver saa heftig, at Bølgerne næsten slaa sammen over Skibet, og endog synes at ville forurolige Kompasset og rykke Magnetnaalen bort fra sin Nordstjerne — jeg mener: omendskjønt det for Øieblikket ser ud, som om der ogsaa vilde opstaa Uro i Sjelens Inderste, og som om Aanden ikke kunde finde Ro i Gud, saa beholder dog Guds Fred altid Overhaand; Uveiret gaar over; Herren staar tilsidst op og truer Vindene og Søen, saa at det bliver ganske blikstille.

§ 14. Hertil har Apostelen udentvivl seet hen, naar han taler saa mærkeligt om den aandelige Fred. „Den Guds Fred som overgaar al Forstand," siger han, „skal bevare Eders Hjerter og Eders Tanker i Christo Jesu" (Filipp. 4, 7), hvormed han ei alene vil tilkjendegive, at den er saa stort et Gode og saa ædel en Skat, at ingen menneskelig Forstand kan vurdere den (efter som Nogle forklare det), men ogsaa, at det dermed har en saa forunderlig Beskaffenhed, at den menneskelige Fornuft ikke kan begribe det. Thi hvad er forunderligere end at Syndrene faa Fred med Gud og de syndige og elendige Mennesker Barnerettens Herlighed, — at deres Trængsler blive dem et Middel til at opnaa Ære og Glæde, — at deres Hjerter midt i Uveiret have godt Veir, midt i Stormen Vindstille midt i Uroligheden Ro i Gud, — at de, uagtet de angribes og bestormes af Satan og hele Helvede, alligevel trøstigt sige: „Alene hos Gud er min Sjel stille; fra Ham kommer min Frelse. Han alene er min Klippe og min Frelse, min Borg; jeg skal ikke rokkes" (Ps. 62, 2. 3). I alle Trængsler have de saa rigelig Trøst, at de agte dem for lutter Glæde; de ere rige i Fattigdommen, tilfredse under alle Savn,

stærke i Skrøbeligheden, fulde af Ære i Skjændselen; de befinde sig vel i Sygdom og Smerter; de ere glade i Bedrøvelsen; de kunne synge og prise Gud midt i Luerne; de tro og vide, at om de lide Tab paa Alt, saa erholde og vinde de dog Alt; de anse Livet for sin Død og Døden for sit Liv, kort: deres Sjele er ligesom et Kar med Vand, hvori man har gydt Olie; man kan ryste det saameget man vil, — man kan vende op ned derpaa, saa stiger Olien dog stedse iveiret og svømmer ovenpaa, og Guds Fred beroliger og glæder deres Hjerter med Hans søde hellige Villie. Dette er nu visseligen Noget, som ingen menneskelig Forstand kan begribe; thi den kjender ikke til nogen anden Fred end den, som bestaar i Sikkerhed og Ro og Bortfjernelsen af alle Gjenvordigheder.

§ 15. Men Apostelen siger endnu Mere, at nemlig Guds Fred skal „bevare de Troendes Hjerter og Tanker." De lærde Fortolkere have forlængesiden bemærket, at det græske Ord, som Apostelen betjener sig af, betyder en Bevarelse, som sker ved en Besætning, ligesom de befæstede Stæder og Slotte blive bevogtede og forsvarede ved Mandskab, som lægges ind i dem. Heraf kan sluttes, at han sammenligner Guds Børns Hjerter med en Fæstning, der vel holdes indesluttet og maaske endog tilsidst beleires, beskydes og bestormes af de Fiender, som sværme omkring den, men dog troligen forsvares og beskjærmes af en tapper Krigsbefalingsmand og hans Mandskab. Saaledes vil nu vel ikke Apostelen indestaa for at de troende Sjele skulle blive frie for Anfegtelser og Gjenvordigheder; men han forsikrer dem, at Gud vil styrke og opholde dem og bevare deres Fred ved sin søde Naade, kraftige Trøst og vældige Beskjærmelse, saa at Djævelen med al sin Magt og Træskhed ikke skal faa Overhaand over dem. Paa samme Maade siger han ogsaa paa et andet Sted: „Christi Fred seire i Eders Hjerter!" det er, siger Luther: Lader den være Mester og opholde Eder i alle Anfegtelser, at I ikke skulle knurre mod Gud, men pukke paa Gud. Ligesom det gaar til i det broderlige Samfund og det daglige Liv, at der vel opstaar Aarsager og Anledninger til Uenighed, hvilke dog de Troendes Fredsommelighed og Kjærlighed overvinder og ikke lader komme til Kræfter, saaledes vil der heller ikke fattes Eder paa allehaande Trængsler og Anfegtelser, hvormed Satan tænker at forurolige Eders Sjele og forlede Eder til Mistvivl og Utaalmodighed. Lader imidlertid stedse Guds Fred beholde Overhaand i Eders Hjerter; hvorledes det end gaar, saa lader Eder aldrig indbilde, at Gud skulde have vendt sin Naade fra Eder og sluppet Eder af sin faderlige Varetægt. Stiller stedse Eders Hjerter tilfreds med Guds og Jesu Christi søde Kjærlighed, og lader deres Naade være den Pude, hvorpaa Eders Sjel hviler, osv. Netop dette tilkjendegiver vor Frelser selv, naar Han gjør Forskjel mellem sin og Verdens Fred, sigende: „Fred lader jeg Eder; min Fred giver jeg Eder; ikke som Verden giver, giver jeg Eder" (Joh. 14, 27). I maa ikke tænke, vil Han sige, at I, befriede for alle Anfegtelser og Fiendtligheder, bestandig skulle sidde i en Rosenhauge; nei, saadan Verdensfred vil jeg ikke tilsige Eder; tvertimod forkynder jeg Eder forud, at Verden vil hade og forfølge Eder, ligesom den har gjort ved mig. „I skulle græde og hyle; men Verden skal glæde sig" (Joh. 15, 18. 20; 16, 20). Men jeg lover Eder en anden Fred, som jeg medrette kalder min Fred, fordi jeg forhverver den med min Død og mit Blod; denne Fred bestaar i min Faders Naade, i Nydelsen af min Kjærlighed, i den Hellig Aands Trøst, i Syndernes Forladelse, i en rolig

Samvittighed, i det fulde og sikre Haab om et evigt Liv; den vil jeg herved skjænke Eder som ved et Testament, og den skal ingen Djævel fratage Eder.

§. 16. Dette kan man ogsaa oplyse med de hellige Guds Børns Exempler. Hvo har lidt mere Trængsel, Anfegtelse, Angst og Nød end den hellige Paulus, der siger i vor Text: „Vi have Fred med Gud —?“ Af hans Levnetsløb er det bekjendt, hvorledes han allevegne blev ængstet, forfulgt fra den ene Stad til den anden og agtet for en Forbandelse og Skovisk, som man paa al Magt vilde have Livet af, ligesom da engang flere end firti Jøder sloge sig sammen og forpligtede sig under Forbandelse og sagde, at de vilde hverken æde eller drikke, inden de havde slaget Paulus ihjel (Ap. Gj. 23, 12). Vi vide ogsaa, at Herren havde tilladt en Engel Satan at plage ham paa en særegen Maade og slaa ham med Næver; men ikkedestomindre siger han: „Vi have Fred med Gud; vi rose os af Trængslerne; vi ere fyldte med Trøst; vi have en overvættes stor Glæde i al vor Trængsel.“ Jeg er vis paa at intet skal skille mig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu (2 Kor. 12, 7; 7, 4; Rom 8, 38. 39). Man læser om ham, at han paa sin Reise til Rom blev overfalden af et haardt Uveir, og at han i Skibet tilligemed sine Reisefæller blev slynget hid og did af Vind og Bølger; men jeg er dog vis paa at Intet i Skibet var saa stille og roligt som den dyrebare Apostels Hjerte, for hvem den Herres Jesu naadige Ansigts liflige Skin stedse lyste, uagtet de i mange Dage ikke saa den legemlige Sol og Stjernerne (Ap. Gj. 27, 18 flg). Noget Lignende se vi ogsaa at have været Tilfælde med den hellige Peter, om hvem der fortælles, at han Natten før Herodes vilde lade ham offentligen henrette, sov i Fængslet mellem to Stridsmænd, bunden med Lænker, og det saa sødt og trygt, at han ikke vaagnede af det klare Lys og Skin, som Engelen bragte med sig, forinden denne slog ham paa Siden og vakte ham op. Var det ikke et Under, at Apostelen kunde sove i en saadan Tilstand? Hans høire Haand var bunden med en Lænke til den ene Soldats venstre Haand, og hans venstre sluttet til den andens høire Haand, saa at han næsten ikke kunde røre sig uden at vække dem. Bøddelsværdet, der skulde tage hans Liv, var allerede hvæsset; Blodsdommen var besluttet, og dog kunde han sove saa trygt! Det gjorde Guds Fred, der bevarede hans Hjerte og Tanker i Christo Jesu. Dette er hvad der staar skrevet: „Jeg lægger mig og sover ind; thi Herren understøtter mig (jeg ligger i Hans Arme). Jeg frygter ei for Titusinder af Folk, som rundt omkring leire sig imod mig“ (Ps. 3, 6. 7). Jeg kan ikke undlade at slutte denne Lære med en smuk Beretning, der passer sig meget godt paa dette Sted. I Sveits tildrog sig i forrige Aarhundrede, at en gudfrygtig Bondemand blev dømt til at brændes for den evangeliske Sandheds Skyld. Efterat han nu var bleven ført ud og fastbunden til Pælen, og man skulde til at antænde Ilden, bad han, at han endnu engang maatte faa tale med Dommeren, som efter Skik og Brug i Sveits var tilstede ved Dommens Fuldbyrdelse. Da nu denne kom til, sagde han: I har idag dømt mig tildøde som en Kjætter. Nu bekjender jeg vel, at jeg er en ussel Synder, men ingenlunde at jeg er nogen Kjætter; thi jeg tror af Hjertet Alt, hvad der indeholdes i den apostoliske Bekjendelse (her fremsagde han denne fra Først til Sidst). Nu udbeder jeg mig til Slutning dette Eneste af Eder min Herre, at I vil komme hid og først lægge Haanden paa mit og derefter paa Eders Bryst og saa for alt Folket frit udsige, hvis Hjerte der slaar

stærkest af Frygt og Angest, mit eller Eders. Jeg gaar trøstig og glad bort til min Jesum, paa hvem jeg har troet; men hvorledes I ved denne Leilighed er tilmode, ved I selv bedst. Dommeren vidste ikke, hvad han skulde sige hertil, og bød, at man skulde skynde sig at tænde Baalet, men dog med saadanne Miner, som viste, at han var mere forskrækket end Martyren. Se, dette er: „Vi have Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum;" dette er: „Herre! nu lader Du din Tjener fare i Fred." O Du Guds Lam, Herre Jesus forbarm dig over os, og skjænk os din Fred!

§ 17. Lader os nu ogsaa søge at drage Nytte af vor trøstefulde Lære og derved for det Første ledes til at skatte vor Christendom høit og at foragte Verdens Forfængelighed i Sammenligning med den! Jeg kan ikke undlade, saa ofte Leilighed gives, at gjentage denne Paamindelse, efterdi jeg altfor ofte med største Sorg og Harme ser, hvorledes Verden gaar og praler og prunker i sin Indbildning og Forfængelighed, hvilket man jo vistnok kunde unde den, naar blot ikke Guds Børn derved ofte bleve forledede, saa at ogsaa de begynde at gribe efter Skyggen og at gjøre sig til, naar de faa Meget af de forgjængelige gode Ting, og at sørge, naar de maa undvære dem. O, hvilke taabelige Børn vi dog ere! Hvor snart lade vi ikke vore Øine forblinde, og hvor let lade vi os ikke indbilde, at Verdens Goder ere ligesaa store som Skyggen og Praleriet ere! Man kan ikke bedre erfare, hvor meget Sandt der er i Verdens Indbildning, end naar man sætter den paa Prøve. Alexander den Store var stolt af sin Lykke i Krigen og af at han derved havde vundet Herredømmet over mange Kongeriger. Engang vilde han lægge sin Rigdom og Magt for Dagen og befalede, at Alle og Enhver skulde udbede sig Noget af ham. Gymnosofisterne, et Slags verdsligvise Mennesker i Indien, vilde minde ham venligt om at han burde betænke sit eget Intet, og bade ham om Udødeligheden, hvilken han ikke formaaede at give sig selv og altsaa hellerikke dem. Jeg har læst om en stor Hersker, at da en tro Tjener, som i mange Aar havde opvartet ham med største Omhyggelighed, faldt i en haard Sygdom, besøgte han ham og tilbød ham al mulig Naade og Hjælp. Tjeneren sagde: Det Eneste, jeg for Øieblikket er tjent med, er Sundheden. Vil Deres Majestæt skjænke mig den? Herren svarede: Jeg skal befale Lægerne at gjøre sig største Flid med Eder; ei heller skal der blive sparet paa de allerkostbareste Lægemidler; men det staar alene til Gud at velsigne disse Midler og gjengive Eder Sundheden. Nogle lægge til, at Tjeneren ved at høre dette vendte sig om og sagde: Ak, jeg arme Menneske! hvorledes kan jeg i alle disse Aar have tjent en saadan Herre, som ikke nu kan hjælpe mig? Ville vi da vide, hvad Verden formaar, saa lader os undersøge, om den kan give en bekymret Samvittighed og urolig Sjel Fred med Gud. Velan, du rige, prægtige mægtige og høitravende Verden! forsøg, hvad din Rigdom og hele Herlighed formaar! Her er en anfegtet, urolig, bedrøvet Sjel; her er et stakkels Menneske, der omtumles af sin saarede Samvittighed som en Kugle paa den slette Mark. Tag dig dog af den; glæd den, trøst den, stil den tilfreds og forskaf den Fred og Ro. Bring hid din Mammon, dit Sølv og Guld, dine nye Moder, dine smukkeste Klæder og prægtigste Smykker. Søg frem alle de Midler, som pleie at tjene dig til Glæde og Forlystelse. Skjænk den ædleste Vin i de skjønneste slebne Krystalglas eller i

Guld og Sølvpokaler; bestil den bedste Musik; før den ind i en velanlagt, deilig Lysthauge; bestrø og bekrands den med Blomster; opluk Kister og Kasser, Kjælder og Boder; fremtag alt dit Forraad; søg sammen Alt, hvad du har og formaar, og skaf Raad, Trøst og Ro tilveie for slige bedrøvede Mennesker! Vil det ikke gaa, og vil al din Herlighed ikke slaa til, saa erkjend dog, at du hidtil har glædet dig over en Skygge, og at du hidtil har samlet dig et Gods, som ikke kan skjænke dig nogen Trøst i Samvittighedsangest og Sjelenød. En Ven prøves i Nøden; Sjele- og Samvittigheds- og Døds-Angest er den sande og største Nød; da skal man prøve, hvem der er en Ven eller Fiende, hvad der er et varigt og sandt Gode, og hvad der kun er Praleri og Skyggeværk.

§ 18. Nu, I kjæreste Gudsbørn, I christtroende Sjele, lægger vel Mærke til hvad jeg har fremstillet Eder i Ord og sammenholder det med hvad der foregaar i Verden; saa skulle I befinde, at det i Virkeligheden forholder sig saaledes. Naar da de verdslige Ting hverken kunne hjælpe eller trøste os den Tid, vi trænge mest til Hjælp og Trøst, hvorfor skulde vi da gjøre os til af dem, naar vi have dem, og være modfaldne naar vi mangle dem? Træet lader om Høsten sine Blade falde og græmmer sig ikke. Facilis jactura: ridsede En i et saadant Træes Bark. Et let Tab! Træet er fuldt af Saft og Kraft, hvoraf det kan faa saadanne Blade igjen. Jeg har aldrig seet, at en fattig og gudfrygtig Christen, som laa paa sit Yderste, led Mangel paa Ro og Fred i Gud, fordi de forgjængelige gode Ting fattedes ham; men derimod har jeg vistnok ofte erfaret, at de Rige af denne Verden bleve saare bekymrede for Trøst, naar de skulde forlade dette Timelige, ja at den ofte aldeles svigtede dem, fordi de ikke vidste at finde den levende Kilde, som de ikke vare vante til at søge hen til, og fordi deres selvgjorte Brønde ikke vilde give Vand. Saaledes er da Christendommen, Samfundet med Gud formedelst Troen og den rette Brug af Ordet og de hellige Sakramenter det eneste Lægemiddel, hvorved Sjeleangsten kan afhjælpes og det bedrøvede Hjerte vorde trøstet og stillet tilfreds. Vor Christendoms Kjærne og Stjerne er Jesus, den Korsfæstede, Sjelelægen, hvis dyre Blod, søde Naade og kraftige Trøst alene formaar at skjænke Fred og Ro. Skulde vi da fremdeles skatte Verden og dens Forfængelighed høit, men Jesum, Hans Kors, Hans Ord, Hans Sakrament ringe? Skulde vi da endnu længere gribe efter Skyggen og lade Væsenet fare? Skulde vi da ikke omsider erkjende, at Sjelen er vort kostbareste Klenodie, Sjeleangest det største Onde, Sjeletrøst og Sjelefred det største Gode, og at Saadant ikke er at finde udenfor den Herre Jesus. Ak, mit kjære Medmenneske! Du har maaske hidtil forsynet dig godt med alle Fornødenheder; du har dit Hus, hvori du bor bekvemt, dine Penge i Kisten, din Vin eller dit Øl i Kjælderen, dit Korn paa Boden, dit Forraad i dine Kammere, dine prægtige Klæder i Skabene, din gode Seng, hvori dit trætte Legeme hviler sig, dine Tjenere og Tjenerinder, som vente paa dine Befalinger, dine Speil og Adspredelser, hvormed du forlyster dig, dine Bøger, hvori du læser for Morskab, dine Lægemidler, hvormed du styrker dit Legeme, dine Venner, med hvilke du glæder dig, osv. Men sig mig oprigtig for Gud: har du ogsaa allerede forsynet dig med det, som skal forskaffe din arme Sjel Ro og Fred ved dens Afsked fra Verden? Hvad hjælper det, om du har alt Andet og ikke har dette? Er det Klogskab at forskaffe det dødelige Legeme, som Ormene skulde opæde, Alt, hvad det attraar, og at lade den arme Sjel

være uforsørget? Er det rigtigt at forsyne Tjeneren med Overflødighed og lade Herren vansmægte? Er det vel gjort at samle Forraad for Legemet og ikke tænke paa Sjelen? Jeg beder og formaner Eder derfor i den Herre Jesu, at I fra nu af ville have mindre Omhu for Eders Legemer og sørge mere for Eders Sjele. Agter Verden med dens Forfængelighed mindre og Christendommen, den Ring, hvis Perle er Jesus, høiere! Samler Eder et Forraad til Trøst for Eders Sjele, og sikrer Eder Freden med Gud! I kunne nu staa Eder med Verden, som I ville; staa I ikke paa en god Fod med Gud, saa er Alting tabt. Det var en Husholder, en Forvalter paa en Kongsgaard; han havde bygget sig et prægtigt Hus og anlagt en smuk Lysthauge; han havde et Fjøs, fuldt af Fæ; hans Agre vare veldyrkede! hans Lader vare fulde af Korn, hans Kister fulde af Penge, hans Skab fuldt af Klæder, hans Bord fuldt af Lækkerheder, hans Seng fuld af Vellyst, hans Hjerte fuldt af sikker Glæde. Men uventet blev han angiven for sin Herre som den, der havde forødt hans Gods; han blev krævet til Regnskab og befunden utro; al hans Eiendom blev ham fratagen og han selv dømt til evig Fængsel. Siger mig, mine kjæreste Venner, hvad manglede der dette Menneske? Udentvivl dette, at han ikke havde tænkt paa hvorledes han ved Troskab og god Opførsel skulde sikre sig sin Konges bestandige Naade. Han havde forsynet sig med Alt, men ikke tænkt paa det Vigtigste. Ser nu til, at I ikke blive ham lige, og at I ikke tilsidst, naar I tro at have Alt, mangle Guds Naade og Fred i Christo Jesu og med den tabe Alt! Ak, Herre Jesus! giv os et forstandigt Hjerte, saa vi vide at gjøre god Forskjel, at agte det Jordiske for et forgjængeligt, det Himmelske for et evigt Gods og at foretrække din søde Naade og Guds Fred for alle verdslige Ting!

§ 19. Lader os for det Andet af Læren om Freden med Gud øse en kraftig Trøst imod alle Anfegtelser og Trængsler, som Satan og den onde Verden kunne paaføre os! I bodfærdige og troende Sjele, lægge vel Mærke til Apostelens Slutningsord i vor Text: De, som ere retfærdiggjorte ved Troen, de have Fred med Gud; men I ere retfærdiggjorte ved Troen (hvilket klarligen sees af hvad der i det Foregaaende er anført); derfor have I Fred med Gud. Lægger ogsaa Mærke til hvad vor Frelser sagde: „Fred lader jeg Eder; min Fred giver jeg Eder" (Joh. 14, 27); hvad nu den Herre Jesus har givet os, skulde vi ikke modtage det med glad og taknemmeligt Hjerte? De Gamle have meget smukt sagt, at den Herre Jesus havde oprettet et Testament og deri efterladt sine Troende to Slags Arvegods, nemlig „sit Kors og sin Fred." Have vi nu det Ene, som vi jo have, saa maa og skal hellerikke det Andet fattes os; thi Christi Kors og Trøst, Christi Angest og Fred skilles aldrig ad. Vel maa Børnene taale Riset; men de maa dog ikke lide Mangel paa Brød og anden Nødtørft. Dette siger jeg, forat vi desto dristigere skulle tilegne os Jesu Christi og Guds Fred og pukke paa den imod Synd, Død, Djævel og Helvede. Naar Satan sætter ind paa os ved at foreholde os vor Synd, vil opskræmme vor Samvittighed og forfærde os, saa lader os trøstigt sige: Lad mig være i Fred, og pak dig; thi jeg har Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum; jeg ved ikke af nogen Synd; jeg ved ikke af nogen Vrede; jeg er renset; jeg er aftoet; jeg er helliggjort og retfærdiggjort ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand (1 Kor. 6, 11). Naar altsaa Synden er borte, som Aarsagen til Vreden og Ufreden, hvorfor skulde jeg da befrygte nogen Unaade af

min Gud? Fordi jeg tror paa Jesum Christum, er jeg retfærdiggjort; fordi jeg er retfærdiggjort, har jeg Fred med Gud; fordi jeg har Fred med Gud, behøver jeg ikke at frygte for Satans og Verdens Vrede; er Gud for os, hvo kan da være imod os? Jeg har et Klenodie, hvilket jeg bærer som et Brystbillede og en gylden Skuepenge paa mit Hjerte og som min Herre Jesus har skjænket mig, nemlig Hans Fred; det skal ingen Djævel fratage mig. Han siger: „Fred lader jeg Eder; min Fred giver jeg Eder. Fred være med Eder; Eders Hjerte forfærdes ikke og frygte ikke!“ Satan derimod siger: Du er en stor Synder og har saa ofte fortørnet din Gud; hvorledes kan du tænke, at Saadant skal gaa saa ganske ustraffet hen? hvorledes kan du have en rolig Samvittighed og et stille Hjerte? — Hvem skal jeg nu tro mest paa? Jeg tror paa min Jesum og modtager med Glædestak, hvad han har forhvervet mig ved sit Blod og skjænket mig, nemlig Freden med Gud, og giver Helvedfienden og hans Løgn en god Dag. Vel har jeg været en Synder; men jeg er det ikke nu mere; thi der er ingen Fordømmelse for dem, som er i Christo Jesu. Guds Lam har taget alle mine Synder fra mig og baaret dem hen i Havets Dyb; jeg er vis paa at min Haandskrift er udslettet og overstrøget med Guds Søns Blod; skulde jeg da være bedrøvet over en Gjæld, der er saa aldeles fuldkommen betalt?

§ 20. Vænner Eder da, I christelige Sjele, til at betragte Himmelen glade og frimodige, selv om den er overtrukken med tykke Skyer og slaar om sig med Torden og Lynild; thi I vide jo, paa hvilken Fod I staa med Eders Gud, og at Eders Sol altid er skjult derunder. Jeg har stundom iagttaget, at Nattergalen selv under heftigt Uveir og i den bælmørke Nat har ladet sin yndige Røst høre fra sin Tornebusk. Jeg har ogsaa hørt gudfrygtige Christne, som i saadant Uveir gladeligen have istemt med sine Husfolk: „Alene Gud i Himmerig Vi prise for Hans Naade; Os kan nu og evindelig Ei nogen Fiende skade. Gud ser til os med Velbehag; For os oprinder Fredens Dag; Saa er vor Strid til Ende“. Jeg har frydet mig inderligt herover og jagt med Glædestaarer ved mig selv: Ret saa, ret saa, kjære Smaafugle; Ret saa, I christelige Sjele! lader os nyde den Fred, som den Herre Jesus ved sin Død har forhvervet os! lad vor Gud tordne og lyne forat forfærde den sikre Verden og kundgjøre sin store Magt og Herlighed; det vedkommer ikke Hans kjære Børn, som Han har tilsagt Naade og Fred i Christo Jesu. Om da ogsaa Satan stormer og huserer i Verden og undertiden brøler ind i vort Hjerte lig en sulten Løve og anfalder os som en beleiret Stad med gloende Skud og alskens Forskrækkelser, saa lader os dog ikke derfor blive bange, efterdi vor Fredspagt med Gud ikke derved kan sønderrives, men tvertimod bliver saameget fastere. Thi ligesom Ildens Kraft er stærkest i den strengeste Kulde, idet den indesluttes og holdes sammen af Frosten, medens den derimod snarest slukner, naar Solen skinner som lifligst, saaledes holder heller aldrig vor Tro med større Kraft fast ved sin Jesus end naar den paa alle Sider omsluttes og trænges af Helvedes Magter. Men jo nærmere den holder sig til Ham, desto nærmere bliver Hjertet forbundet med Ham, og desto mere befæstes ogsaa Freden med Gud. Kunde Helvedes Magt trænge sig ind imellem os og vor Jesum og skille os fra hinanden, saa havde de snart vundet Seier; men saasom vi staa indenfor en Kreds og kun slutte os saameget tættere til hinanden, jo mere Fienden trænge ind paa os, saa blive vi i Fred midt i Ufreden, og det heder: „Vi frygte ikke, naar Jorden forvandles, og naar Fjelde rokkes i Havets Hjerte, naar

dets Vande bruse og skumme, Fjelde bæve ved dets Overmod. En Strøms Bække glæde Guds Stad, den Høiestes Boligers Helligdom. Gud er i dens Midte; den skal ikke rokkes" (Ps. 64, 3 flg).

§ 21. Lader os da ikke gjøre Satan den Glæde at blive bange, naar han begynder at sprude Ild eller skyde en Strøm efter vor Sjel eller paa andre Maader at støie og rase ved indvortes Anfegtelser eller udvortes Trængsler! Da er det den rette Tid, at vi som troende Christne stole paa vor Jesum og forlade os paa Guds Fred. Lader os trøstigt sige: „Hvorfor roser du dig af Ondskab, du Vældige? Guds Miskundhed (og Fred) varer den ganske Dag" (Ps. 52, 3). Lader os tænke paa Apostelens Ord, naar han sammenligner vort Hjerte med en Fæstning, hvori Guds Fred ligger som Besætning. Den kan Fienden vel bestorme, beskyde og forfærde; men indtage og overvælde den kan han ikke; han kan vel efter Guds retfærdige Tilskikkelse opvække allehaande Uroligheder i Verden; han kan bevirke, at vi blive bestjaalne, udplyndrede, forjagede; han kan hidse et uretfærdigt, ugudeligt Menneske, en giftig og avindsyg Bagvasker, en kivagtig, ukjærlig Nabo, ja endog en ryggeslys og trættekjær Ægtefælle paa os, forat de skulle plage og bedrøve os; men han kan dog ikke herved berøve os Guds Fred og omskifte Hans Naade til Unaade; han maa dog taale, at vi blomstre som en Rose midt iblandt Tornerne, — at vi lig Guldet ikke blive fortærede midt i Ilden, men kun prøvede, — at vi ligesom et Skib holde vor sikre Kurs og ile Havnen imøde midt igjennem de fraadende Bølger; ja hvad enten han vil eller ikke, saa maa han dog tilsidst høre, at vi uagtet al den Uro, vi have haft i Verden, skilles herfra med en rolig Sjel og synge: Jeg være skal evindelig, min kjære Frelsermand, hos Dig; thi gaar jeg bort med Glæde. Dette er atter Noget, som medrette ærgrer Djævelen. Men Gud være Tak, som giver os Seier og Fred formedelst vor Herre Jesum Christum!

§ 22. Saa nyder da den Lyksalighed, I have i Christo Jesu, I troende Sjele! I ere Blomster, som Gud har forvaret og omhegnet; I ere en Ring, som den Herre Jesus bærer paa sin Haand; I ere Kyllinger, som han skjuler under sine Naadesvinger; I ere Faar, som Han selv har under sin Opsigt og Varetægt. Hvo vil søndertræde Eder? hvo vil tage Eder fra Ham? hvo vil bortføre eller røve Eder fra Ham? Jeg læser med Glæde, at Satan selv maa tilstaa, at Herren havde forvaret Jobs Hus og Alt, hvad hans var, med et stærkt Hegn, som han ikke kunde bryde igjennem, hvor flittigt han end gik og luskede omkring det (Job. 1, 10), ligesom ogsaa, at da en Troldmand paa den arianske Keiserinde Justinas Befaling sendte sine Djævle hen til den hellige Ambrosius's biskoppelige Bolig i Milano forat dræbe ham, fandt de den omgiven med en saadan Ild, at de tilstode, at de ikke engang turde nærme sig den. Har nu Gud saaledes forvaret vore Huse, vort Gods, vore Legemer, hvor meget mindre vil Han ikke unddrage vore Sjele, der ere gjenløste med Hans Søns Blod, sin Varetægt! Guds Fred er deres Vold og Mur, deres Vagt, som holder alle Adgange og Poster vel besatte; naar Fienden sniger sig omkring og søger at bryde ind, saa raaber denne Vagt: Hvem der? og viser ham med Spot og Skam tilbage. Værer derfor trøstige, I christelige Hjerter, og frygter ikke! Forlader Eder med stor Frimodighed paa Freden med Gud, selv i den største Ufred! Den Herre Jesus forkynder Fred; de hellige Engle udraabe: Fred paa Jorden! alle gudfrygtige Guds Tjenere prædike Fred med Gud ved vor Herre Jesum. Saa

lader os da med ganske Hjerte annamme saadan Forkyndelse og sige: Vær stille mit Hjerte; vær ikke længer nedbøiet min Sjel, og vær ikke længer saa urolig i mig! vi have Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum. Jeg har mangengang med største Fornøielse seet paa hvorledes et lidet Barn ligger i sin Moders Skjød og ved hendes Bryst; det dier sig mæt og sover ind; men det sover dog ikke saa haardt, at det skulde glemme at die, og om det end dier, saa hindrer dette dog ikke dets Søvn; Moderskjødet er sødt; Modersmelken er sød; Søvnen er ogsaa sød; saaledes nyder det en tredobbelt Sødhed paa en Gang. Ak, naar skulle vore Sjele blive saadanne Børn lige? I den Herres Jesu Skjød have vi Hans Naade, hvori vi nemlig ere optagne; vi have Hans kjærlige Hjerte, Hans hellige Vunder, Hans Ord og høiværdige Sakramenter; hvorfor die og drikke vi da ikke? hvorfor fordybe vi os ikke saameget i Guds Fred og søde Kjærlighed, at vi ikke blive Djævelens og Verdens Støi og Raseri var? Ak, min Jesus, giv mig Naade til at ligne et saadant Barn, allerhelst i min Død; lad mig, mæt af din Trøst indslumre blideligen i din Fred og gaa over fra den timelige Uro til den evige Fred!

§ 23. Slutteligen kan jeg ikke undlade at advare de Ugudelige og Ubodfærdige for en falsk Fred. Vi have hidtil hørt tale om Guds Fred, som Han af Naade i Christo Jesu lader vederfares de bodfærdige og troende Sjele; men vi maa ogsaa vide, at Djævelen forskaffer de Ubodfærdige og Ugudelige en Fred, men en høist farlig og skadelig Fred, ved hvilken han fører dem hen i den evige Ufred. Hermed gaar det saaledes til, at naar Hyklerne og de Ubodfærdige høre den evangeliske Forkyndelse om Guds Naade, Syndernes Forladelse, Samvittighedens Fred og Haabet om det evige Liv, saa tænke de: det er jo en skjøn Ting; dette tro ogsaa vi; ogsaa vi haabe ved Jesu Christi Naade at blive salige saavelsom Andre, osv. Efterdi de nu have fattet Ordet efter Bogstaven og holde det for sandt, saa mene de, at de have Troen og følgelig tillige Alt, hvad der i den hellige Skrift tillægges Troen. Disse Tanker hjælper Satan troligen til at vedligeholde og virker deraf en saadan Forvisning om Guds Naade, Syndernes Forladelse og Saligheden, at de trods sine daglige, forsætlige og vedholdende Synder og sin bestandige Ubodfærdighed alligevel anse det for udenfor al Tvivl, at de have en naadig Gud, en rolig Samvittighed og et fast Haab om det evige Liv. Dette er nu en af de skrækkeligste Forblindelser, hvormed Satan i disse sidste Tider har forhexet mange Sjele. Jeg har erfaret og erfarer desværre endnu daglig, at denne Løgnaandens Virksomhed hos mange ubodfærdige Mennesker er saa kraftig, at alle Advarsler og Forestillinger, som man særskilt og offentligen gjør dem, intet Rum finde hos dem; de kunne og ville ikke tro, at deres Tilstand er saa farlig; de mene, at Præsten er dem fiendsk, eller at hans megen Lærdom gjør ham rasende, saasom han taler til dem om Faren for deres Sjele, uagtet de selv intet Andet se og intet Andet vide af end Fred med Gud, Naade, Tro og Salighed. Da nu dette er den samme falske Fred, hvorom Apostelen siger: „Naar de sige: Fred og Tryghed! da skal Fordærvelsen hasteligen staa over dem" (1 Thess. 5, 3), og da Satan aldrig har gjort nogen skadeligere Opfindelse end denne, hvorved han holder Menneskene paa deres tilvante Syndeveie og ved et stadigt Haab om Himmelen fører dem i Helvede, saa vil det være høist fornødent, at vi give en kort, men tydelig Undervisning i saa Maade, forat forebygge Misbrugen af den trøstefulde Lære om Guds Fred.

§ 24. Guds Aand siger tydeligen: „De Ugudelige have ingen Fred“ (Esai. 38, 22; 57, 21). Saalænge nu et Menneske tilsidesætter den hellige Frygt for Gud og lever i vitterlige Synder, kan han vel gjøre sig en Indbildning om Fred med Gud; men han har derfor ikke Fred, ligesaalidt som den, der har haft en sød Drøm om stor Herlighed, virkelig besidder denne. Hele Skriften vidner, at hvad den siger om Syndernes Forladelse og Forvisningen om Salig- heden, kun angaar de Bodfærdige. Man se for Øieblikket kun hen til det anførte Sted af Profeten, saa vil det blive klart, at Gud Herren vel forgjætter, „at Han vil skabe Læbers Grøde, Fred, Fred for den, som er langt borte, og for den, som er nær (d. e.: baade for Hedninger og Jøder — Esai. 57, 19); men umiddelbart forud siger Han udtrykkeligen, at dette kun sigter til „dem, som sørge over Ugudeligheden“ (V. 18), og kort efter tilføier Han: Men de Ugudelige ere som Havet, der er oprørt; thi det kan ikke være stille, og dets Vand udkaster Skarn og Dynd“ (V. 20). Disse, som nu stedse bevæges og drives af sine onde Begjæringer (som Havet for Vindene) og begaa den ene Synd efter den anden (ligesom Havet udkaster alskens Uhumskhed), de ere ugudelige og kunne ikke trøste sig ved nogen Fred med Gud. Ligeledes bør det vel mærkes, at der i dette selvsamme Kapitel siges: „Jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende“ (V. 15). Ved denne Levendegjørelse menes Forsikringen om Guds Naade og Fred; men disse tilhøre, som Ordene klarligen vise, kun de Fornedrede og Sønderknuste, det er: de bodfærdige Hjerter. Altsaa er det da ren Daarskab, at et ugudeligt Menneske, der fremturer og finder Fornøielse i sine sædvanlige Synder, indbilder sig at have Fred med Gud. Et saadant Menneske kan man medrette svare, hvad Jesu svarede Jorams Bud: „Hvad har du med Freden at gjøre?“ (2 Kong. 9, 18. 19). En mild og forsonlig Konge, mod hvem nogle af hans Undersaatter ere blevne oprørske, lader udraabe en almindelig Naade for dem, som vende tilbage og med ydmygt Knæfald fremstille sig for hans eneste Søn. Nogle indfinde sig, søge Naade og faa den; Andre derimod vedblive i sit Affald og ophøre ikke at fornærme sin gode Herre, idet de imidlertid trøste sig med at han har ladet forkynde Naade. Hvad tykkes Eder om slige Karle? Skulde de vel fortjene Naade? Heraf kan man nu letteligen slutte sig til hvad man skal tænke om de Ugudeliges og Ubodfærdiges indbildte Fred. Den er med et Ord: „Sikkerhed, Ubodfærdighed og en Djævelens Forblindelse.“

§ 25. Lader os til endnu tydeligere Forklaring heraf korteligen undersøge Kjendetegnene paa den sande og ægte Sjelefred! Den er en Blomst, der voxer blandt Torner og som vandes og fremdrives med meget Taarevand; jeg mener: den rette Samvittighedsfred følger paa Omvendelsen, paa hjertelig Anger og Sorg over Synden og paa en ydmyg Afbedelse af denne. David siger: „Lad mig høre Fryd og Glæde; lad de Ben fryde sig, som Du har sønderknust!“ Ligeledes: „Et sønderbrudt og sønderknust Hjerte vil Du, o Gud, ikke foragte“ (Ps. 51, 10. 19). Han beder om Fryd og Glæde, det er: om Samvittighedsro og Sjelefred, men, vel at mærke, for de sønderknuste Ben, det er: for et sønderstødt og bodfærdigt Hjerte. Han siger, at Gud ikke vil foragte hans Hjerte; men han lægger til: et sønderbrudt og sønderknust Hjerte. Den bodfærdige Synderinde fik et trøstefuldt Afskedsord af den Herre Jesus: Dine Synder er dig forladte; din Tro har frelst dig; gak bort

med Fred! Men hun havde tilforn ligget ved Hans Fødder og vædet dem med sine Taarer (Luk. 7, 48. 50. 38). Hvorledes kan nu et syndigt Menneske indbilde sig, at han har Fred med Gud, uagtet han maaske aldrig med inderlig Anger, med Sukke og Taarer har begjært saadan Fred af Ham? Skal Gud give dem Fred, som ikke begjære den? Han tilbyder dem vel Forligelse og Fred og er villig og redebon til at give dem den; men de ere ikke skikkede for den og kunne virkelig hellerikke annamme den, saalænge de fremture i sin Ulydighed og Gjenstridighed.

§ 26. Ligeledes maa vi vel betænke, at Apostelen fremstiller Freden med Gud som en Frugt af Retfærdigheden formedelst Troen, idet han siger: „Retfærdiggjorte ved Troen, have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum." Han siger, at Troen bringer Retfærdigheden tilveie, og denne Freden med Jesum Christum. Lægger Mærke til denne Sammenknytning: Tro, Retfærdighed, Fred i Christo! Naar nu det bodfærdige og troende Hjerte kommer til sin Jesum og delagtiggjøres i Hans Retfærdighed og Fred, saa bliver det ikke derved; denne Forening fører endnu Mere med sig, nemlig et nyt Hjerte og Sind; men hvor dette sidste ikke findes, og Mennesket holder ved paa sin gamle, syndige Vis og lader Synden nu som før have Herredømmet hos det, der er det umuligt, at den ovennævnte Forening kan være foregaaet. Og forat jeg endelig skal gjøre det allertydeligst: Christi Fred bestaar i Ufred. Hvor Jesus Christus er tilstede med sin Retfærdighed, Naade, Aand og Salighed, der er Satan ikke stille; et saadant Hjerte lader han ikke være ubestormet og uanfegtet. Hvo som ikke ved, at Troen er en Kamp, — hvo som ikke kjender til nogen Anfegtelse, — hvo som altid befinder sig vel ved sin Christendom, — hvo som ikke har nogen Sorg for sine Synder, — hvo som ikke forarbeider sin Frelse med Frygt og Bævelse, — hvo som tænker at blive salig blandt lystigt Selskab, med en daglig Rus, med Spøg og Latter, med Sikkerhed og Ubodfærdighed, han er endnu langt borte fra Guds Fred, og for ham har jeg ikke talt (og skrevet), hvad der ovenfor er sagt om dette den bodfærdige og troende Sjels ædle Klenodie. Gud give os Alle et bodfærdigt Hjerte! da skal det ikke fattes os paa Fred. Ham være Ære i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Tiende Prædiken,

hvori deres Glæde i Gud betragtes.

Filipp. 4, 4: Glæder Eder i Herren altid! atter siger jeg: glæder Eder.

---

§ 1. Jeg ved ikke, om jeg turde sige, at et dødeligt Menneske kan glæde den udødelige og i sig selv salige og tilfredse Gud, dersom ikke Skriften gav Anledning dertil. Imidlertid kan Saadant ske: for det Første, „naar man glæder et gudfrygtigt og troende Guds Barn." Samfundet mellem Gud og Hans Hellige er saa stærkt og fast, at hvad der vederfares den Mindste blandt Hans Hellige, anseer Han, som om det var skeet imod Ham selv, som vi vide af vor søde Frelsers Ord: „Hvo som annammer Eder, annammer mig, og hvo mig annammer, annammer den, som har udsendt mig. Hvo som giver en af disse Smaa ikkun et Bæger koldt Vand at drikke, fordi han er en Discipel" (det er: af kjærligt Hensyn til mig, fordi han tilhører mig), „sandelig siger jeg Eder: han skal ingenlunde miste sin Løn. Sandelig siger jeg Eder: Saameget som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre, have I gjort for mig" (Matth. 10, 40. 42; 25, 40). Herhen høre ogsaa den hellige Apostels Ord, hvor han roser Filippenserne for den Velgjørenhed og Gavmildhed, de havde bevist imod ham: „Nu har jeg fuldkommen Nok og overflødigt; jeg fik rigeligen, der jeg annammede af Epafroditus det fra Eder, en god Lugt, et antaget Offer, velbehageligt for Gud" (Filipp, 4, 18). Se, han sammenligner Gavmildheden mod Guds Tjenere med et af det gamle Testaments liflige Røgoffere, som Gud selv fornemmer og i Naade finder Behag i. Der fortælles, at en enfoldig, men gudfrygtig Bondemand engang spurgte en Fyrste, hvor stor Gud var. Da han fik til Svar: Saa stor, at Han fylder Himmel og Jord, ja at alle Himles Himle ikke kunne omfatte Ham, vedblev han: Hvor meget Klæde behøver Han da til sin Kjole? Da Fyrsten betænkte sig herpaa, sagde han: Saameget, som et stakkels forladt, forældreløst Barn eller en anden stakkels elendig, gudfrygtig Chri-

sten behøver. Ak, lader os da gjerne og med Glæde gjøre Godt! Lader os agte den Dag for tabt, da vi ikke have trøstet nogen Bedrøvet, besøgt og vederkvæget nogen Syg, bespist nogen Hungrig, læsket nogen Tørstig og draget Omsorg for nogen Fattig! Ser dog, mine Kjæreste, hvor stor og forunderlig Guds Godhed er! Han giver os Alt, hvad vi have; vi have Intet, som vi ikke have annammet af Ham, hvilket David erkjendte, da hans Folk havde bragt et frivilligt rigeligt Offer til Tempelbygningen. „Det er Alt af Dig, min Gud," siger han, „og af din Haand have vi givet Dig det; thi vi ere Fremmede for dit Ansigt og Gjæster, som alle vore Fædre" (have altsaa Intet som vi kunne kalde vort Eget, her paa Jorden, have ei heller bragt Noget med os til Verden). „Herre, vor Gud! al denne Hob, som vi have beredt til at bygge Dig et Hus af til dit hellige Navn, den er af din Haand, og det er Altsammen dit" (1 Krøn. 29, 14—16). Og alligevel modtager Han med Glæde de Gaver, vi frembære til Hans Ære og de gudfrygtige Fattiges Tjeneste og finder naadigst Velbehag deri. Skulde vi da ikke give gjerne og med Lyst og glæde vor Gud med Hans egne gode Ting? „Han fylder os med Føde og vore Hjerter med Glæde" (Ap. Gj. 14, 17). Skal da Han, som glæder Alt, ikke selv nyde med deraf (i sine trængende Børn)? Hvo der vil fortjene Tak af Forældrene, han gjør Godt imod deres Børn, og hvo som vil glæde Gud, han glæde Hans kjære Børn!

§ 2. For det Andet, naar vi altid leve i en sand Omvendelse og Gudsfrygt og give Ham Leilighed til at gjøre os Godt og overøse os med Velsignelse. Naar Menneskene synde, „saa bedrøves Han i sit Hjerte" (1 Mos. 6, 6), og naar Han maa straffe, saa er det Ham „en fremmed Gjerning" (Esai. 28, 21). Han skrider nødigt dertil og fremfører mange Klagemaal og Sukke derover, ligesom en Fader, der er nødt til at gjøre en vanartet Søn arveløs eller overantvorde ham til Øvrigheden eller indsætte ham i Tugthuset*), gjør Saadant med Sukke og Taarer. Naar Han derimod kan tage sig af de Bodfærdige og gjøre de Gudfrygtige og Lydige Godt og benaade dem med aandelige og legemlige Velsignelser, saa er det Hans Lyst og Glæde, som Han selv siger: „Jeg vil ikke vende tilbage fra at gjøre dem (de Bodfærdige) Godt, og jeg vil give min Frygt i deres Hjerte, at de ikke skulle vige fra mig. Og jeg vil glæde mig over dem, at gjøre dem Godt" (Jer. 32, 40. 41), og paa et andet Sted: „Herren din Gud skal være glad over dig med Glæde; Han skal tie for sin Kjærligheds Skyld; Han skal fryde sig over dig med Frydesang" (Zefan. 3, 17). Hertil har vor allerkjæreste Frelser ogsaa sigtet, naar Han skildrer os, hvorledes den fortabte Søns Fader ei alene løber ham imøde, omfavner og kysser ham og forsyner ham med nye Klæder, men ogsaa byder at slagte en fedet Kalv og siger: „Lader os æde og være lystige!" (Luk. 15, 10 flg.). Tager dette til Hjertet, I sikre og ubodfærdige Mennesker, og betænker, hvad I gjøre! Med Eders Synder bedrøve I Eders Gud, som dog har fortjent noget ganske Andet af Eder. I gaa hen i Eders Narreglæde og forblindede Sikkerhed, og den kjærlige Gud, Eders Skaber og Opholder, som I have at takke for Livet og Alt, beklager sig imidlertid vemodigt over Eder, sigende: „Hører, I Himle, og du Jord, mærk! jeg har opdraget Børn og ophøiet dem; men de have gjort Overtrædelse imod mig. Ve et syndigt Folk, et Folk med svar Misgjerning, de Ondes Sæd, de fordærvelige Børn! de forlode Herren" (Esai. 1, 2. 4). Saa vender nu tilbage,

*) Denne Ret havde Forældre efter den ældre Lovgivning ogsaa hos os. O. A

og glæder Eders Gud med en sand Bod og Bedring! Hvorfor ville I ved Eders vedholdende Ubodfærdighed bringe Ham til at straffe Eder og overgive Eder til Fordærvelsen? Ville I da endelig have Guds Vrede og Unaade, uagtet I rigeligen kunde have Hans Kjærlighed, Naade og Miskundhed? Ville I heller bedrøve Eders Gud end glæde Ham? „Jeg tager idag Himmelen og Jorden til Vidne mod Eder, at jeg har forelagt Eder Livet og Døden, Velsignelsen og Forbandelsen" (5 Mos. 30, 19).

§ 3. For det Tredie, naar man glæder sig selv, nemlig i Gud og Hans Naade. Naar en troende Christen i inderlig Erkjendelse af Guds Godhed og i sin Herres Jesu Samfund glæder sig tiltrods for Djævelen af Hjertet over sine Synders Forladelse, over sin Retfærdiggjørelse, over sin Barneret hos Gud osv., ja selv, naar han glad betjener sig af Hans legemlige Gaver med Ydmyghed og Taknemmelighed og i barnlig Frygt, syngende med Fryd af Hjertets Behag, saa er ogsaa dette Guds Glæde, og Han ser Intet hellere end at Hans kjære Børn glæde sig i Hans Godhed. Om Keiser Augustus, under hvis Regjering vor Frelser blev født, skriver Svetonius, at han paa en Lystreise, som han kort før sit Endeligt foretog sig, kom til en Havbugt, hvor der laa et Koffardiskib fra Alexandrien til Ankers, hvis Mandskab tilligemed flere Andre gik ham imøde med Kroner og Krandse saavelsom med antændt Røgelse, tilraabte ham allehaande Velsignelsesønsker og Lovtaler og sagde, at de havde ham at takke for at de kunde leve, reise, og handle med Frihed og Sikkerhed, hvorover Keiseren glædede sig overordentligt. Iligemaade fortæller en nederlandsk Historieskriver om den navnkundige Dronning Elisabeth af England, at hun fandt et forunderligt stort Velbehag i sine Undersaatters Tilraab og Lykønskninger, hvilke ei alene vidnede om deres oprigtige og hengivne Sindelag, men ogsaa om at de vare tilfredse med hendes Regjering og fandt sig lykkelige og vel under samme. Er det nu en Glæde for verdslige Herskere, at Undersaatterne glæde sig over deres gode Styrelse, saa er det langt mere en Glæde for Gud, at Hans allerkjæreste Søns, den Herres Jesu, Rigsborgere og Undersaatter finde sig vel ved Hans Naade og Miskundhed og lægge sin Glæde derover for Dagen ved Hans ophøiede Navns Lov og Pris. Gud sammenligner sig i sit Ord, „med en Konge, der gjør sin Søns Bryllup" (Matth. 22, 2), og med „et Menneske, som gjør en stor Nadverd og indbyder mange dertil" (Luk. 14, 16). Ligesom nu Forældrene ei alene finde stor Glæde i at Alting gaar ærbart og ordentligt til ved deres Børns Bryllup, men ogsaa i at Gjæsterne vise sig rigtig glade, og ligesom en Ven Intet hellere ser end at hans Gjæster lade hans fremsatte Retter smage dem vel, og at de efter Hjertens Lyst gjøre sig tilgode med hans Beværtning, saaledes er det ogsaa vor Gud en Glæde, naar vi inderligen glæde os over hans Godhed og blive glade og drukne af Hans søde Kjærlighed. Herhen høre ogsaa de Ord: „Æder, I Venner! drikker og bliver drukne, I Elskelige!" (Høi. 5, 1). Dette kan stadfæstes med de hellige Engles Lovsang og Ønske ved Christi Fødsel: „Ære være Gud i det Høieste, og Fred paa Jorden, og i Menneskene en Velbehagelighed!" (Luk. 2, 14). De sidste Ord forklares forskjelligt af Fortolkerne. Mig behager deres Mening bedst, der sige, at Englene ønske, at Menneskene, som Gud har bevist en saa stor Naade og Kjærlighed ved at skjænke dem sin enbaarne Søn til en Frelser, heri maa finde sin Sjels største Lyst og Glæde. Da den hellige Paulus drager til Jerusalem forat overlevere de Gaver, han havde samlet blandt de omvendte Hedninger, til de Christne samme-

steds, ønsker han, „at hans Ærende maa blive de Hellige velbehageligt" (Rom. 15, 31); saaledes ønske ogsaa de hellige Engle, at Guds uforlignelige Godhed, der viser sig saa overvættes stor i Hans allerkjæreste Søns Manddomsannammelse, maa være Menneskene velbehagelig, og at de maa glæde sig inderligen derover til salig Trøst for sine Sjele.

§ 4. Til denne Betragtning vil den Hjertesamtale ikke passe sig saa ilde, som den gamle Kirkelærer Hieronomus pleiede at holde i Bethlehem paa det Sted, hvor Frelseren blev født, og som jeg vil hidsætte efter en høifortjent aandrig Prædikants Skrifter*). „Saa ofte jeg," skriver Hieronymus kort før sit Endeligt, „betragter dette Sted, hvor min Frelser er født, saa holder mit Hjerte en sød Samtale med Ham. Jeg siger: Ak, Herre Jesus, hvor Du skjælver! hvor haardt Du ligger (i din Krybbe) for min Saligheds Skyld! hvorledes skal jeg nogensinde kunne gjengjælde Dig det? Da tykkes mig, at Barnet svarer mig: Jeg forlanger Intet af Dig, Hieronymus, uden at Du vil synge: Ære være Gud i det Høieste! Lad det være dig kjært. Jeg vil blive endnu mere trængende i Oliehaugen og paa Korset. Jeg siger endvidere: Kjære lille Jesus, jeg vil give Dig alle mine Penge. Barnet svarer: Himmel og Jord ere jo allerede før mine; jeg behøver ikke dine Penge; giv dem til fattige Folk, det vil jeg annamme, som om det var gjort imod mig selv. Jeg siger igjen: Kjære lille Jesus, det vil jeg gjerne gjøre; men jeg maa ogsaa give Dig Noget for din Person; ellers dør jeg af Sorg. Barnet svarer: Kjære Hieronymus, siden du er saa gavmild, saa vil jeg sige dig, hvad du skal give mig. Giv mig din Synd; giv mig din onde Samvittighed og din Fordømmelse. Jeg spørger: Hvad vil du gjøre med dem? Jesus svarer: Jeg vil tage dem paa min Skulder; det skal være mit Fyrstendømme og min Stordaad, ligesom Esaias fordum har sagt, at jeg vil bære og bortbære dine Synder. Da begynder jeg bitterligen at græde, siger Hieronymus, og udbryder: Barn, kjære Barn, hvor Du har rørt mit Hjerte! — — Tag, hvad mit er; giv mig, hvad Dit er; saa er jeg befriet fra mine Synder og vis paa det evige Liv." Naar du altsaa, min kjæreste Medchristen, vil gjøre din Gud og Forløser en Glæde, saa glæd dig af Hjertet i Hans søde Naade, og modtag med Velbehag og inderlig Taknemmelighed al den Kjærlighed, Han beviser dig. Og ligesom den Hellig Aand oftere formaner os hertil i sit Ord, saaledes ville vi nu ogsaa efter den Anledning, vor Text giver, overveie det og altsaa handle om den troende Sjels Glæde i Gud. Gud opfylde ved sin Hellig Aand mit arme Hjerte med himmelsk Glæde og lade denne gjennem min Mund udgyde sig i Eders Hjerter! Amen.

§ 5. Ihvorvel Christendommen for kjødelige Øine er at se til som en Rosenbusk eller Vinstok om Vinteren, paa hvilke der ikke er Andet at finde end visne Blade, Torner og svage, i hinanden forviklede Ranker, saa lærer dog alle Troendes Erfaring, at denne i Verdens Øine usle og foragtelige Plante bærer de yndigste Roser og ædleste Druer af Fred, Glæde og Trøst. I Apostlenes Gjerninger omtales oftere, at saasnart de nylig Omvendte kom til Troen, bleve de opfyldte med Glæde og Trøst. Om den æthiopiske Dronning Kandaces Kammersvend siges, da han var bleven undervist i den christelige Tro og døbt af Filippus: „Han drog glad sin Vei" (Kap. 8, 39), — saaledes ogsaa om Stokmesteren i Filippi, da han var døbt af Paulus: „Han var glad med alt sit Hus, idet han troede paa Gud" (Kap. 16, 34). Ligeledes siges om de andre Disciple i

*) Herbergers Postil.

Antiokia: „De bleve fyldte af Glæde og den Hellig Aand" (Kap. 13, 52). Endnu den Dag idag er det Tilfældet med alle bodfærdige og troende Sjele, at de fornemme Guds Rige indeni sig, hvilket „er Fred og Glæde i den Hellig Aand" (Rom. 14, 17), dog efter det Maal, som Gud finder for godt, og derom kunne de heller ikke undlade udvortes at vidne, idet de stundom udraabe med Esaias: „Jeg glæder mig storligen i Herren; min Sjel fryder sig i min Gud" (Esai. 61, 10), med Jomfruen: „Min Sjel ophøier Herren, og min Aand fryder sig i Gud, min Frelser" (Luk. 1, 47), og med David: „Mit Hjerte og mit Kjød, de raabe med Fryd til den levende Gud" (Ps. 84, 3). Og hvorledes kan det vel være anderledes? Hvo som har, hvad de troende Sjele have, ham kan det jo ikke fattes paa Glæde og Trøst; hvo som har en naadig Gud, Syndernes Forladelse, en god Samvittighed, Guds Søns hele Retfærdighed og Salighed, den Hellig Aands Trøst og indvortes Vidnesbyrd og det sikre Haab om den evige Herlighed, han maa jo føle Glæde derover; den, som har en saadan Vin, skulde han ikke blive drukken?

§ 6. Glæde opstaar ofte hos et Menneske af et indvortes Velbefindende; saaledes, naar Mennesket er sundt, — naar Mad og Drikke smager det godt, saa medfører en saadan Tilstand Glæde og Tilfredshed. Man ser derfor ogsaa Lammene at hoppe og springe, Fuglene at kvidre og synge, Fiskene at kaste sig op over Vandskorpen osv. Saaledes springer ogsaa ofte Barnet i Moderslivet af Glæde, fordi det befinder sig vel. Dette gjør Guds almindelige Naade og Miskundhed, som Jorden og Havet er fulde af, — som „mætter alt Levende med Velbehag" (Ps. 145, 16) og som fylder ei alene Menneskene, men ogsaa Dyrene, hvert efter dets Art, „med Føde og deres Hjerter med Glæde" (Ap. Gj. 14, 17). Skulde da ikke Saadant meget mere vederfares de Troende formedelst Guds synderlige Naade, som er dem skjænket i Christo Jesu? Guds Kjærlighed er udøst i deres Hjerter ved den Hellig Aand; de føle sig vel i Jesu Christi Samfund; de finde sig indesluttede i Guds Naade og faa rigelig Trøst af Hans Fylde; skulde de da ikke være glade og prise sin Gud for al Hans Miskundhed?

§ 7. Glæden frembringes ogsaa ved Bortskaffelsen af noget Ondt, hvormed Mennesket har fundet sig betynget. Hvor glædede ikke Jødefolket sig, da Hamans Mordanslag ved Guds naadige Førelse var forebygget og tilintetgjort! de valgte sig en Dag „til Gjæstebuds- og Glædesdag og til en lystig Dag, paa hvilken den Ene skulde sende den Anden Gaver" (Esth. 9, 19). Saaledes ogsaa, da Herren havde ladet Farao drukne i det røde Hav med al sin Hær, hvor gladeligen sang de da ikke: „Jeg vil synge for Herren; thi Han er høit ophøiet; Herren er min Styrke og Lovsang og blev mig til Frelse; denne er min Gud, og jeg vil gjøre Ham en Bolig, — min Faders Gud, og jeg vil ophøie Ham" (2 Mos. 15, 1. 2). Men nu er den bodfærdige og troende Sjel forvisset om at Herren har udfriet den af alle dens Fienders Haand; den ved, at Helved-Faraoen er nedstyrtet og druknet ved Jesu Blod, — at Guds Vrede er stillet, Synden forladt og kastet i Havets Dybheder, og at den med sin Frelser er tagen fra al Angest; hvorledes kan den da andet end være glad af Hjertet; Skriften beskriver Glæden som en Bortryddelse fra Hjertet og kalder et glad Hjerte et vidt eller udbredt Hjerte. David siger: „Herren har udfriet mig fra min stærke Fiende, der overfaldt mig paa min Modgangs Dag. Han førte mig ud (af saadan Trængsel og Knibe) i det Frie; Han frelste mig; thi Han havde Velbehag i mig" (Ps. 18, 18—20). Esaias siger

om Guds Kirke: „Da skal du se det og løbe til, og dit Hjerte skal ræddes og udbrede sig (eller vidt oplade sig — Esai. 60, 5), ligesom ogsaa den hellige Apostel udtrykker sig paa en saadan Maade: „O, I Korinthiere! vor Mund er opladt til Eder, og vort Hjerte har udvidet sig“ (2 Kor. 6, 11). Jeg skulde dog tro, at Gud har bortryddet en Byrde fra den troende Sjels Hjerte, idet Han af Naade har tilgivet dens mange og grove Synder. Han har udfriet den af den Trængsel og Ængstelse, som dens aandelige Fiender foraarsagede den, og sat den paa en fri Plads, hvor den kan hvile og vederkvæge sig og trække Luft af Hans søde Naade. Desaarsag udbreder dens Hjerte sig som en Blomst mod Solen, og dens Mund aabner sig med Glæde til en saa naadig og miskundelig Guds Pris, en Tilstand, som den kongelige Profet har skildret med disse hjertelige Ord: „Du, som lod os se mange Trængsler og Ulykker, Du vil igjen gjøre mig levende, og af Jordens Afgrunde vil Du igjen drage os op. Du vil formere min Storhed og vende om og trøste mig. Saa vil jeg prise Dig med Harpespil, din Sandhed, o min Gud! jeg vil lovsynge Dig til Citharen, Du Israels Hellige! Mine Læber skulle juble; thi jeg vil lovsynge Dig, og min Sjel, som Du har forløst“ (Ps. 71, 20 flg.).

§ 8. Ligeledes foraarsages Glæde ved Besiddelsen og Nydelsen af et Gode. Spurven glæder sig, naar den finder et Hus, og Svalen glæder sig over sit Rede (Ps. 84, 4); Kyllingen glæder sig under Hønens Vinger; en Hofmand glæder sig over sin Herres Naade, saaledes som Haman, der stod op glad og ved godt Mod fra Dronning Esthers Gjæstebud, hvortil han alene var indbuden tilligemed Kongen, og lod hente sin Hustru og sine Venner forat fortælle dem sin Rigdoms Herlighed, og hvorledes Kongen havde gjort ham stor; en Kjøbmand glæder sig over en Skat og stor Vinding, en Lærd over en god og nyttig Bog, en Kone over sin Mands Ære og Kjærlighed, et Barn over sine Forældres Formue, en Jomfru over sin Pynt, en træt og tørstig Vandringsmand over et grønt, skyggefuldt Træ og en frisk, ren Kilde. Mange finde stor Glæde i en Ven, hos hvem de have truffet et kjærligt og trofast Hjerte, ligesom David siger om Jonathan: „Det gjør mig meget ondt for dig, min Broder Jonathan; du var mig saare liflig; din Kjærlighed var mig underligere end Kvinders Kjærlighed“ (2 Sam. 1, 26). Mange glæde sig saare meget over en behagelig Gjæst, som Tilfældet var med Elisabeth, der med stor Glæde modtog Jomfru Maria, og med Zakkæus, der glædede sig saare ved at annamme den Herre Jesum i sit Hus. Nu vel, hellerikke i denne Henseende har Nogen i Verden mere Aarsag til Glæde end en troende Sjel. Den er den ædle Fugl, der forhen var bortskræmt, forfærdet af Guds Tordenveir og berøvet sin Hvile; men nu har den fundet sit Rede i Guds Naade og sin Hvile i Jesu Vunder; den er som en Kylling, der ter sig glad under Hønens Vinger, under Jesu Naadesskjærm; den er forvisset om alle Kongers Konges, den store Guds, Naade i Christo Jesu; den har fundet en Skat, der er mere værd end al Verdens Skatte, nemlig Jesu Blod og Fortjeneste, hvormed den for evig er beriget; den har en Bog, der er fuldskreven med Guds Kjærlighed og hvori den finder lutter Aand, Trøst, Kraft, Visdom, Lys og Liv, nemlig Jesu Christi søde Evangelium og Kundskaben om sin Frelse. Den ved, at den er bleven Guds Søns formælede Brud og delagtiggjort i alt Hans Gods og al Hans Herlighed; den ved, at den er en rig Faders allerkjæreste Barn og en Arving til den ganske Himmel; den ved, at den er smykket med Jesu Christi Prydelse og iført Saligheds Klæde og Retfærdigheds

Kappe; den har i sin store Tørst, da al verdslig Trøst var udtømt ligesom Hagars Flaske, fundet den allerædleste Kilde, nemlig sin Jesum og Hans søde Hjerte, hvoraf den med Glæde kan vederkvæge sig (1 Mos. 21, 15. 19); den ved, at den i Ham har den allertroeste Ven, paa hvem dens Hjerte trøggeligen kan forlade sig: den ved, at denne ædle Gjæst, der bor formedelst Troen i dens Hjerte, har medbragt og skjænket den den hele Salighed. Hvorledes skulde den da kunne andet end glæde sig af Hjertet?

§ 9. Af denne Foreindring er det nu klart, hvorfor Apostelen i vor Text formaner de Troende saa alvorligt og indstændigt til aandelig Glæde og siger: „Glæder Eder i Herren altid! atter siger jeg: glæder Eder!“ Ordenes Gjentagelse tilkjendegiver efter Skriftens Maade en stor Sikkerhed, og at Apostelen med godt Overlæg og af gode Grunde opmuntrer til gudelig Glæde. Hele Brevet til Filippenserne viser, at han fandt et særdeles Velbehag i denne Menighed og havde seet mange herlige Kjendetegn paa sand Tro hos den. Han siger: „Eder er det forundt for Christi Skyld, ikke alene at tro paa Ham, men og at lide for Hans Skyld, idet I have den samme Kamp, som I have seet paa mig og nu høre om mig“ (Filipp. 1, 29. 30). Han giver dem det Vidnesbyrd, „at de altid have været lydige, ikke alene ved hans Nærværelse, men ogsaa i hans Fraværelse“ (Kap. 2, 12), — „at de skinne som Lys i Verden, idet de holde fast ved Livets Ord“ (V. 15. 16). Han kalder dem „sine elskelige Brødre, sin Glæde og Krone“ (V. 1). Han roser dem for at de fremfor alle Andre „havde deltaget i hans Trængsel og staaet ham bi med hvad han behøvede“ (V. 14 — 16). Derpaa formaner han dem, at de skulle staa fast i Herren og ikke vakle, saa og, at de skulle føre sig sin Tro til Nytte og glæde sig i Herren. Heraf sees, at man skal formane slige elskelige Sjele, som de Christne i Filippi vare, hos hvilke Guds Naade og den levende Tro aabenbarede sig saa rigeligen, til Standhaftighed og veilede dem til aandelig og gudelig Glæde.

§ 10. Hvad imidlertid Meningen er med det Tillæg: i Herren, forstaaes letteligen af det hele Brev og af nogle ligelydende Steder. Han vil sige saameget som: formedelst de Frugter, jeg finder hos Eder, er jeg overbeviist om at I ere i den Herre Jesu, — at I formedelst en sand Tro leve i Hans Samfund og saaledes i Guds Øine ere retfærdige, hellige og salige. Ligesom I nu ere i Herren, saaledes „staar ogsaa fast i Ham!“ (Filipp. 4, 1). Lader hverken Medgang eller Modgang gjøre Eder utro imod Ham, og glæder Eder da ogsaa i Ham; glæder Eder over denne Eders salige Tilstand, over Samfundet med den Herre Jesus, over Hans Retfærdighed, som er Eder skjænket, over Guds Naade, der er Eder forhvervet, over den Fred, Han meddeler Eders Hjerter, over den Kraft og Frimodighed, hvormed Han styrker Eder, og over den Salighed, som Han har beredt og henlagt til Eder! Kort, i disse Ord har han skjult Aarsagen og Grunden til deres Glæde. Ligesom han paa et andet Sted siger: „Vorder stærke i Herren og i Hans Vældes Kraft!“ det er: opmander Eder i den Herre Jesus, og forlader Eder paa den vældige Magt, Han besidder over alle Ting! søger Eders Kraft hos Ham, naar I skulle kjæmpe med Satan og Verden, saaledes siger han her: „Glæder Eder i Herren!“ det er: Agter den Herre Jesum med Hans Fortjeneste og Retfærdighed for Eders høieste Glæde, Eders største Skat og Trøst! Betænker derhos ofte, hvad I have i Ham, og hvortil Han er given Eder af Gud! Sætter Hans Retfærdighed imod al Synd, Hans Kjærlighed mod alt Had

og al Forfølgelse af Verden, Hans Rigdom imod al Fattigdom, Hans Trøst imod al Trængsel, Hans Fylde imod al Mangel, Hans Hjælp og Beskjærmelse imod al Nød og Fare og Hans Salighed imod Døden og Helvede! Overveier ofte, at I ved den hellige Daab ere indlemmede i Ham og ved Ham indesluttede i Guds rige Naade og Kjærlighed, og at Intet formaar at rive Eder af Hans Haand og ingen Djævel eller Død at skille Eder fra Hans Kjærlighed, osv.

§ 11. Efter denne Veiledning kunne alle andre Sprog som lyde paa samme Maade og handle om den gudelige Glæde, forstaaes, som naar David siger: „Jeg vil glæde og fryde mig i Dig; jeg vil lovsynge dit Navn, Du Høieste!" (Ps. 9. 3.) „Jeg sætter Herren stedse for mig; thi Han er hos min Høiere; jeg skal ei rokkes. Derfor glæder sig mit Hjerte og fryder sig min Ære" (d. e. min Sjel — Ps. 16, 8. 9). „Glæder Eder i Herren, og fryder Eder, I Retfærdige, og jubler, alle I Oprigtige af Hjertet!" (Ps. 32, 11). „For mig er det godt at være nær hos Herren" (Ps. 73, 28). „Mit Hjerte og mit Kjød, de raabe med Fryd til den levende Gud. Thi Sol og Skjold er den Herre Gud; Naade og Ære giver Herren; Han negter ikke dem noget Godt, som vandrer i Ustraffelighed" (Ps. 84, 3. 12). Og Esaias: „Jeg vil glæde mig storligen i Herren; min Sjel skal fryde sig i min Gud; thi han iforte mig Saligheds Klæde; Han klædte mig med Retfærdigheds Kappe" (Esai. 61, 10). Og Zefanias: „Syng med Fryd, Zions Datter! raab med Glæde, o Israel! vær glad og fryd dig i dit ganske Hjerte, Jerusalems Datter! Herren har borttaget dine Domme, udryddet din Fiende; Herren, Israels Konge, er inden i dig; du skal ikke se Ulykke ydermere" (Zef. 3, 14. 15). Og Sakarias: „Syng med Fryd, og vær glad, du Zions Datter! thi se, jeg kommer og vil bo midt i dig, siger Herren. Fryd dig saare, Zions Datter! raab med Glæde, Jerusalems Datter! se din Konge kommer til dig; Han er retfærdig og en Frelser" (Sak. 3, 14; 9, 9). Lader det ikke mishage Eder, I christelige Sjele, at jeg sammenhober saamange Skriftens Sprog paa et Sted! det er en Blomsterkrands af lutter Paradisblomster, der ere fulde af sød Vellugt, liflig Honning og levende Kraft. Jeg stiller dem gjerne saaledes sammen, forat I af deres Mængde skulle øse desmere Andagt og Vederkvægelse. Dels vise de os med de allerlifligste Ord Aarsagen og Grunden til vor aandelige Glæde; dels formane og opmuntre de os, efterdi den Hellig Aand godt ved, at vi undertiden i verdslige Bekymringer og sørgmodige Tanker næsten glemme al vor Christendoms Glæde, og dels lære de os at kjende den aandelige Glædes rette Art og Beskaffenhed, at den nemlig ikke skal være overfladisk og kold, men hjertelig og inderlig, saa at Legeme og Sjel glæde sig og udbryde i Ros og Pris og Frydesang.

§ 12. Og saaledes have vi hidtil vist, at Christendommen isandhed fører en Glæde med sig, og at de Christne ganske vist bør glæde sig, siden de have saa gode og gyldige Aarsager dertil. Nu maa vi endvidere betænke, hvad da den aandelige og gudelige Glæde er. Vel er det vanskeligt at beskrive en saadan Bevægelse og aandelig Rørelse i Sjelen, og det lader sig bedre føle end sige, hvad Glæde er. At en Fader har Glæde af sine Børn, sætter Vismanden Sirak øverst blandt de Ting, som han formener at burde skattes høit, og det ikke uden Grund (Kap. 25, 8). Og dog, dersom man saa en saadan Mand, som havde stor Ære og Glæde af en velartet Søn, saa vilde man vel blive var, at han næsten ikke kunde betragte ham uden

Glædestaarer, og at hans Hjertes Tilfredshed aabenbarede sig paa allehaande Maader; men vilde man spørge ham, hvad saadan Glæde var, og hvorledes han derved fandt sig tilmode, vilde man faa til Svar: O, det kunne I jo vel selv tænke Eder. Ligesom nu den almindelige, naturlige Glæde ikke godt lader sig beskrive, saaledes endnu langt mindre den aandelige, gudelige Glæde. Jeg vilde heller ikke fordriste mig til at gjøre det, dersom jeg ikke efter mit Embedes Medfør maatte gjøre det forat undervise og opbygge Andre. Jeg siger da, at den aandelige og gudelige Glæde er en hellig, sød og liflig Bevægelse hos en troende Sjel, fremkaldt ved Betragtningen af Guds Kjærlighed og Godhed, den Herres Jesu Christi Samfund og andre aandelige og himmelske gode Ting og opvakt af den Hellig Aand til dens Trøst og Styrke og til en Forsmag paa det evige Liv.

§ 13. For nogenlunde at gjøre sig denne Beskrivelse klar, kan man lægge Mærke til at Menneskets Sjel ogsaa i Naturens Lys længes efter Noget og kraftigt hendrages dertil, naar den erkjender det for godt og nyttigt. Naar den nu opnaar og erholder det og kan nyde det, saa opstaar deraf en sød Tilfredsstillelse og Bevægelse, som man kalder Glæde. Saaledes ogsaa: naar den troende Sjel formedelst Naadelyset lærer at kjende Guds Godhed og Naadens Fylde i Christo Jesu, saa længes den derefter og tilegner sig samme ved Troen. Heraf følger Nydelsen, idet den virkeligen og i Hjertet føler, hvad den efter Guds hellige Ord har vidst og troet om Ham; den smager og ser, hvor god Herren er; den nyder Hans søde Naade i sit Hjertes Beroligelse og Tilfredsstillelse, og derover glæder den sig med en indvortes, sød Glæde, som dog hellerikke vel kan dølge sig, men ofte bryder ud i glade Ord og Gjerninger. Heraf er det nu aabenbart, hvori denne aandelige Glæde, om hvilken vi tale, skjelner sig fra den naturlige og kjødelige Verdensglæde; thi vi kalder den en hellig Bevægelse hos den troende Sjel, opvakt af den Hellig Aand. Intet uigjenfødt, kjødeligt Menneske er modtageligt for den; ei heller kan det af egen Kraft fremkalde den! den maa vækkes og virkes af den Hellig Aand. Men Han virker og skaber den ikke andetsteds end hos de bodfærdige og troende Sjele; den er en ædel og himmelsk, ren, Vin, som den Hellig Aand ikke gyder i urene og stinkende Kar. Ligesom nu de Ugudelige ingen Fred have, saaledes have de heller ingen Glæde. De kunne vel have en Indbildning og Efterligning deraf, men ingen sand gudelig og hellig Glæde.

§ 14. Vi have tillige bemærket, at denne Glæde har en langt høiere og ædlere Gjenstand og et langt kosteligere Gode at grunde sig paa og forlyste sig ved end Verdensglæden. Denne grunder sig paa timelige, forgjængelige og forfængelige, ofte endog syndige og utilladelige Ting; hin derimod hænger sig ved det evige Gode selv og holder fast ved dets Besiddelse og Samfund. Verden glæder sig maaske over en Blomst eller over et smukt og frugtbart Træ eller over en liflig og frisk Kilde, over en Skat, over en skjøn og huldsalig Ægtefælle, over Vin o. Desl. Den troende Sjel derimod glæder sig i og over sin Gud, over Jesu Samfund, over Hans Retfærdighed og Salighed; dette er dens Blomst, dens Livstræ, dens Kilde, dens Skat, dens Brudgom, dens Gods og Alt; Guds Naade og Miskundhed er den Vin, der glæder dens Hjerte og gjør det drukkent. For end ydeligere at forklare dette, vil det være tjenligt at iagttage Glædens forskjellige Trin og Beskaffenheder. Torbisten finder sin Glæde i Møg, Svinet i Søle, Koen i en grøn Eng, Bien i Blomsterne, Barnet i sin Dukke og sit

Legetøi, Nogle af de Voxne i Vellevnet, i Mad og Drikke, Nogle i Ære og et berømt Navn, Nogle i smukke Klæder og udvortes Pragt, Nogle i Bøger og Videnskaber, i dybsindig Eftertanke og Granskning i allehaande skjulte Ting, i Himmelløbets Betragtning og Jagttagelse osv. Men ligesom der nu gives Noget, som er høiere og større end alle disse Ting, nemlig alle Tings almægtige Skaber og Opholder, det høieste og evige Gode, saaledes er der ogsaa en høiere Glæde, som er over alle andre Glæder, nemlig Sjelens aandelige Glæde ved og i Gud, hvilken Glæde er den høieste Lyksalighed, den kan opnaa og i hvilken den ogsaa alene finder fuld Tilfredsstillelse. Den algode Skaber har ogsaa bestænket alle andre Ting med sin Miskundheds Draaber og begavet dem med liflige og behagelige Kræfter og Egenskaber, forat vi deraf skulle lære at kjende Ham selv og Hans ubeskrivelige, umaalelige Liflighed og, veiledede af Skabningen, søge Ham, den alene søde og salige Skaber og i høieste Maade glæde og forlyste os i Ham, som det allerhøieste Gode. Men da han saa, at vi daarlige Mennesker, forblindede af Synden, bleve staaende paa det første eller andet Trin og søgte vor Glæde i forgjængelige Ting, har Han langt klarere aabenbaret sig i sit Ord og allerklarest i sin allerkjæreste Søn, der kom ned til os i vor Elendighed og forenede sig med os i sin paatagne Menneskenatur, — i hvem Han har nedlagt hele sin Godhed og Fylden af sin Kjærlighed og Naade, — hvem Han har fremstillet og skjænket os som den alleredleste Blomst, det deiligste Træ, den lifligste Kilde, den kostbareste Skat, det yndigste Billede, paa det at vi hos Ham skulle søge og finde vor høieste Glæde. Saa er der da ingen gudelig og aandelig Glæde udenfor Jesu Christi Samfund, ei heller nogen sand og varig Glæde udenfor Ham. Alt, hvad der er i Verden, skjænker enten en uren og syndig eller en forgjængelig, ufuldkommen Glæde, som ikke i den største Nød er istand til at tilfredsstille og grundigt at glæde Hjertet. Intet kan give Mere end det har. Diamanten glimrer vel og glæder Øiet; men den besidder ingen Kraft til at stille Hunger eller Tørst; Brødet stiller vel Hungeren, men ikke Tørsten; Guldet glæder det kjødelige Hjerte og verdslige Sind, saalænge Mennesket befinder sig i Sikkerhed og Velgaaende; men i Sygdom, i Anfegtelse, i Dødsnød formaar det intet; da befindes det kun at være en skinnende, men kraftløs Jordklump. Den Herre Jesus derimod, i hvem Guddommens Fylde bor, er Alt og formaar Alt; Han kan glæde os til enhver Tid og lyksaliggjøre Sjelen med Fred, Ro og Trøst. Dette har jeg maattet fremstille noget udførligere, forat vi skulde lære den aandelige Sjeleglædes Art og Natur klarligen at kjende, — forat vi skulde skatte den desto høiere og, naar vi søge den, ikke tage feil af det Gode, hvori den er at finde. Dog herom skulle vi nærmere handle i det Følgende.

§ 15. Vi have ligeledes ovenfor sagt, at den aandelige Glæde tjener til Sjelens Trøst og medfører Forsmagen paa det evige Liv. Dette trænger ikke til nogen vidtløftig Forklaring; thi Guds Ord og Erfaringen lære, hvad denne den Hellig Aands søde Virkning i Sjelen formaar. Sjelen bliver derved over al Maade styrket i Troen, optændt til Kjærlighed, opvakt til Guds Pris, opmuntret til Gudfrygtighed, opfyldt med Væmmelse og Modbydelighed for Forfængeligheden og med en stærk og inderlig Længsel efter Saligheden. Herom vidne flere Sprog i Skriften. Nehemias siger: „Herrens Glæde, den er Eders Styrke" (Kap. 8, 10), — David: „Fast er mit Hjerte; fast er mit Hjerte; jeg vil synge og lovprise" (Ps. 57, 8). „Kom igjen,

min Sjel, til din Rolighed; thi Herren har gjort vel imod dig. Thi Du udfriede min Sjel fra Døden, mit Øie fra Graad, min Fod fra Fald (Pf. 116, 7. 8). Apostelen siger: „Gud fylde Eder med al Glæde og Fred, idet I tro, paa det at I kunne vorde rige i Haabet ved den Hellig Aands Kraft!" (Rom. 15, 13). Til en bedre Forstaaelse heraf vil det være meget tjenligt at anføre de Tanker, som en gudfrygtig og aandrig Theolog har efterladt sig om de Ord af David: „De mættes overflødigt af dit Huses Fedme, og af din Glædes Strøm giver Du dem at drikke" (Pf. 36, 9). „Aandelig Drukkenskab," siger han, „er at blive fuld af Aanden, fuld af himmelsk Glæde, fuld af himmelsk Trøst, fuld af det evige Livs Sødme, hvilket ingen Tunge kan udsige; thi det er Guds Huses Fedme, den Hellig Aands adskillige Naadegaver, Guds herlige Kundskab, Hemmeligheden om vor Herre Jesus Christus, og at vor kjære Gud lader os smage og føle i vore Hjerter det evige Livs Glæde, der ofte trænger ud gjennem Munden, som en Vandstrøm, med al Guds Visdom, Kundskab, Lov og Pris. — — Gud har paa en Gang skjænket os den hele Rigdom af sine himmelske gode Ting i Christo, den høiværdige Barneret, det evige Livs Arvedel, den Hellig Aand, al sin Naade, Kjærlighed og Trøst, Syndernes Forladelse, Jesu Christi høie Retfærdighed. — — Disse Goder ere saa store og mange, at de gjøre os drukne; thi det er en sød, guddommelig Strøm af Guds høieste Vellyst og Lifslighed, af Guds største Glæde og Herlighed. Naar vor Sjel føler dette rigtigt, saa jubler den af aandelig Glæde som en Drukken," osv.*)

§ 16. Forinden vi nu anvende, hvad vi hidtil have yttret om Glæden i Gud, til vor aandelige Nytte, vil det ogsaa være fornødent at omtale, hvorledes det er at forstaa, naar Apostelen formaner de Troende til **bestandig Glæde**, sigende: Glæder Eder i Herren **altid**, hvilket synes at være umuligt i dette Liv, der er underkastet saa mange og saa jævnlige Omskiftelser, især for de Troende, som Verden og Djævelen ofte saaledes anfalde, at de ikke formaa Andet end at græde, sukke og sørge, hvilket ogsaa den Herre Jesus forud har forkyndt dem: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder: I skulle græde og hyle; men Verden skal glæde sig" (Joh. 16, 20). Men i saa Maade skulle vi vide, at de Troende vísseligen efter Apostelens Ord maa beflitte sig paa en bestandig Glæde og saameget som muligt bestræbe sig for at deres Glæde i Gud og deres Jesus intet Skaar skal lide. Apostelen taler om **hvad der bør ske**, og hvad de Troende skulle tragte efter; Indvendingen derimod handler om **hvad der sker**, hvilket ikke altid er overensstemmende med Guds Villie. Vor Frelser forudsiger vel sine Egne, at de skulle lide Trængsel og Forfølgelse af Verden, hvorover de ville klage og sørge. Men han vil alligevel ikke, at deres indvortes Glæde i Ham aldeles skal udslukkes, som man kan se af Hans Ord paa andre Steder: „Disse Ting har jeg talt til Eder, paa det min Glæde kan blive i Eder, og Eders Glæde kan blive fuldkommen" (Joh. 15, 11). I sin herlige Bøn til sin Fader siger Han blandt Andet: „Nu kommer jeg til Dig, og disse Ting taler jeg i Verden, forat de" (mine Disciple) „skulle have min Glæde fuldkommen i sig" (Joh. 17, 13). Lægger vel Mærke til at den dyrebare Frelser skjelner mellem den begyndte og den fuldkomne Glæde hos sine Egne, mellem Roden og Blomsten, mellem Stammen og Frugten. Roden maa og skal altid være tilstede i de troende Hjerter, om end Blomsten ikke altid findes der, men visner for Trængselens barske Vinterluft. Aarsagen til Glæden have de Troende

*) Arnd. Præd.

stedse, saalænge de forblive Troende og leve i Jesu Samfund; Frugten derimod vil ofte vorde forhindret ved Djævelens Avind og Verdens Ondskab, ja ogsaa ved vort skrøbelige Kjød, der altfor meget hengiver sig til sine Bekymringer. En Christen er imidlertid altid skyldig at stræbe derefter og af Hjertet ønske, at hans Glæde stedse maa være fuldkommen, blomstre og underlægge sig al Sørgmodighed. Man maa derhos betænke, at den aandelige Glæde hos erfarne og i Troen veløvede Christne formaar at holde Stand midt i Trængslerne; de ere som **Bedrøvede** (efter den udvortes Tilstand og efter Kjødet), **dog altid glade** (efter deres Sjels indvortes Tilstand og efter Aanden — 2 Kor. 6, 10). „De rose sig af Trængslerne og agte det for idel Glæde, naar de falde i adskillige Fristelser" (Rom. 5, 3; Jak. 1, 2). Det er med dem som med et sundt og stærkt Menneske, der vel ofte foretager sig tungt Arbeide og møisommelige Reiser, hvorunder han maa døie mangen sur Vind, udgyde megen Sved og ofte taale Frost og Hede, Hunger og Nøgenhed, men som alligevel befinder sig vel; Mad og Drikke smage ham godt; hans Søvn er rolig; ja Arbeidet er ham en Fornøielse, især naar han kan vente sig megen Frugt deraf; thi hans Legemes indvortes gode Beskaffenhed overvinder Alt. Saaledes, siger jeg, er det ogsaa med øvede Christne. Efterdi deres Sjel befinder sig saare vel i Jesu Christi Samfund formedelst Troen, — efterdi de ere forvissede om Guds Naade og have en god Samvittighed tilligemed det sikre Haab om Saligheden, saa gaar al udvortes Trængsel og Uleilighed dem ikke rigtig til Hjertet; Korsarbeidet er dem en Lyst, og de overvinde Alt med Glæde for Hans Skyld, som har elsket dem; de modtage saamegen sød Trøst af den Herres Jesu Samfund og Hans Aand, at de ikke have Aarsag til at være bedrøvede, osv.

§ 17. Forat vi nu skulle kunne anvende denne trøstefulde Lære til vort Gavn, saa lader os for det Første af samme tage Anledning til vel at prøve vor Glæde, nøie at skjelne den gudelige og aandelige fra den verdslige og kjødelige Glæde, omhyggeligen at sky denne og søge og elske hin. Naar jeg betragter Verdens Tilstand, bliver jeg tre Slags Glæde var, som alle Partier finde sig vel ved og tilfredse med, men hvoraf dog kun den ene er af den rette Art, nemlig den, som vi hidtil have beskrevet, — som Apostelen kalder en **Glæde i Herren**, eller ogsaa **Glæde i den Hellig Aand**, og den Herre Jesus **sin Glæde**, — som virkes ved den Hellig Aands Kraft i de bodfærdige og troende Hjerter og som har Guds Naade, Jesu Christi Samfund og Retfærdighed og andre himmelske gode Ting til Grundvold. Denne er let at kjende, **dels** af hvad der gaar forud, nemlig: sand Anger og Sorg over Synden, Troens Kamp og Sjelens Tilfredsstillelse ved den korsfæstede Herre Jesus, hvem den skatter høiere end al Verdens Rigdomme, saavelsom ogsaa Kjærlighed til det guddommelige Ord, Andagt i Bønnen, en jevnlig Betragtning af de aandelige og himmelske Goder og det høie Værd, den tillægger disse, osv., **dels** af hvad den fører med sig, nemlig Forlystelse i Gud og Foragt for den verdslige Forfængelighed, **dels** af sine Følger, nemlig en ufrømtet og brændende Kjærlighed til Gud, en barnlig, glad og villig Lydighed, en standhaftig Taalmodighed i Trængsler, en bestandig hjertelig Lovprisning af Guds høilovligste Navn og Deslige.

§ 18. Den anden er Hyklernes og de Navnchristnes Glæde, de, som have Gudfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft. At ogsaa disse ofte finde megen Glæde i aandelige Ting, derom vidner Guds eget Ord. Vor Frelser siger om nogle Tilhørere, at de annamme Ordet

med Glæde, naar de høre det; men de have ikke Rod i sig, men blive ved til en Tid, og naar Trængsel eller Forfølgelse sker for Ordets Skyld, forarges de strax (Matth. 13, 20. 21; Luk. 8, 13). Apostelen taler ogsaa om Nogle, „som have smagt den himmelske Gave og Guds gode Ord" (det søde Evangelium) „og den tilkommende Verdens Kræfter, men som atter falde fra" (Ebr. 6, 4. 5). Vor Saliggjører bebreider Jødefolket, at de i Begyndelsen havde holdt Johannes den Døber i høi Agt og Ære, „som et brændende og skinnende Lys," og at Hvermand havde løbet til ham og hørt paa ham med stor Andagt og Glæde; men dette havde ikke varet længe. „Johannes," siger Han „var et brændende og skinnende Lys; men I vilde til en Tid fryde Eder i hans Lys," ligesom Børnene, der glæde sig over et Lys, der begynder at brænde, men snart blive kjede deraf og selv blæse det ud. Om Herodes siges ligeledes, at han godt vidste, at Johannes var en retfærdig og hellig Mand, hvorfor han ogsaa frygtede for ham, hørte ham gjerne og adlød ham i mange Ting; men ikkedestomindre lod han siden hans Hoved afhugge forat føie en Skjøge. Ogsaa nutildags finder man blandt de Christne lignende Mennesker, som høre Ordet med Lyst, især i gode Dage og naar Alt gaar efter deres Ønske og Villie. Naar den guddommelige Naades Rigdom i Christo Jesu oplades og fremlægges for dem, — naar Guds trøstefulde Forjættelser med Fynd og Kraft omhandles, naar Guds Børns Salighed og Herlighed fremstilles, — naar det evige Livs Glæde forklares, eller naar de gaa til Skrifte og Herrens høihellige Nadverd, — naar man fortæller dem om en og anden døende Christnes Frimodighed og glade og salige Afsked fra Verden osv., bliver deres Hjerte søndeligen bevæget; da kunne de endog undertiden udgyde Taarer og finde stort Velbehag i saadanne Ting, hvilket de da anse for den aandelige Glæde i Gud og Hans Naade. Men af de anførte Steder i Skriften er det aabenbart, og saafremt der ikke tillige viser sig andre Kjendetegn hos dem paa den sande Christendom, paa Troen og Retfærdigheden for Gud, saa have de ikke Aarsag til at være trygge og at henregne sig til de bedste Christne, men til nøie at prøve al saadan formentlig aandelig Glæde, hvilket da ikke vil være vanskeligt efter den ovenfor meddelte Veiledning.

§ 19. En sand Christen har Glæde i Gud og sin Herre Jesus; men denne Glæde bor i et sønderknust og bodfærdigt Hjerte. Den aandelige Glæde er en fremmed Blomst, der kun voxer i et vel bearbeidet og løst Jordsmon. Den gudelige Bedrøvelse er en Forløber for den gudelige Glæde, som den bereder Veien for, og man vil ikke letteligen finde den sidste uden den første. Om end et bodfærdigt og gudfrygtigt Hjerte ingen grove og forsætlige Synder er sig bevidst, saaledes som den hellige Paulus siger om sig selv (1 Kor. 4, 4), saa har det dog Saameget at gjøre med sin endnu iboende Synd, at det ofte er hjertelig bedrøvet derover, agter sit Legeme for et Dødens Legeme (Rom. 7, 23. 24) og sig selv for et elendigt Menneske, inderligt ønskende at opløses jo før des heller. Saaledes glæder en troende Sjel sig hellerikke blot over Evangeliets Trøst og over det Behagelige og Liflige, som forekommer i Prædikenerne; men „den elsker ogsaa Herrens Lov og finder Hans Domme kosteligere end Guld, end fint Guld i Mængde og sødere end Honning, end Honning, som drypper af Kagerne" (Pſ. 19, 8. 11). Et oprigtigt christeligt Hjerte ser ligesaa gjerne, at det bliver straffet og paamindet om sine Feil som at det bliver trøstet, efterdi det godt ved, at baade Straffen og Trøsten komme fra en og den samme kjærlige Gud og Fader,

der vel tugter alvorligt, men kun, forat Han siden kan trøste kraftigt. Ja, jeg kan med Sandhed sige, at jeg har fundet saare gudfrygtige, dyrebare Sjele, som det har forekommet, at man trøstede dem altfor meget og rigeligt; man skulde lade dem høre Mere af Loven og foreholde dem denne eftertrykkeligere end Evangeliet, efterdi der endnu var altfor mange Feil hos dem. Jeg har ligeledes undertiden erfaret, at sande gudfrygtige og bodfærdige Hjerter have gaaet til den hellige Nadverd med mindre følelig og sød Andagt end Andre, som dog ikke kunde sammenlignes med dem. De havde mere barnlig Frygt og Ærbødighed end Trøst og Frimodighed; der var mere Længsel end Omfavnelse hos dem: de nærede stedse Bekymring for at de ikke noksom havde ryddiggjort og beredt sit Hjertes Bolig for en saa stor Konge, uagtet vi Andre, som betragtede deres Tilstand upartisk, priste dem lykkelige og af Hjertet ønskede, at vi maatte ligne dem. Heraf sees nu klarligen, at den følelige, søde Andagt ved Nydelsen af den hellige Nadverd ikke altid er et Kjendemærke paa et bodfærdigt og troende Hjerte og ei heller den rette aandelige og fuldkomne Glæde, herom vi for Tiden handle; thi ellers maatte man erklære saadanne dyrebare og gudfrygtige Sjele, hos hvilke den levende Tro aabenbarer sig tilstrækkeligen i andre Frugter, for ubodfærdige og vantroende.

§ 20. Et christeligt Hjerte føler hellerikke blot Glæde i Gud under Medgang og naar det ikke ved af noget Uheld, men fornemmeligen under Nød og Trængsler. Det finder Glæde i sin Bedrøvelse og Fornøielse i sin Lidelse; det finder Sødme i sine Taarer og glæder sig over at Gud har agtet det værdigt til sit hellige Kors. Det skatter sig lykkeligt, naar det med Simon fra Cyrene møder den Herre Jesus og bliver tvungen til at bære Hans Kors efter Ham. Det finder Glæde og Sødme i Verdens bitre Beskjæmmelser og Skjældsord, i Foragt, i Bagvaskelse, i Fattigdom og allehaande Elendighed; Himmelen tykkes det sødest, naar Verden ter sig grummest. Og foruden alt dette, saa har en sand troende Christen et rent og oprigtigt Hjertelag imod Gud og Næsten. Det er hans Lyst at gjøre Guds Villie og efterfølge sin Jesum; han forbeholder sig ingen Synd, som han endnu vil forlyste sig ved; men de ere ham allesammen en Vederstyggelighed. Forvisningen om Guds Naade og den i Christo Jesu beroligede Samvittighed gjøre ham ikke dorsk, efterladen og søvnagtig i Guds og Næstens Tjeneste, men anspore ham tvertimod og gjøre ham rastløs og villig til alt Godt. Det er ham en større Glæde at give end at tage. Gudfrygtighedens Øvelse er ham ei blot magtpaaliggende, naar han skal gaa til den hellige Nadverd eller ved andre særegne Anledninger bliver tilskyndet dertil, men stedse og altid; den er hans daglige Syssel; han fremstiller sig daglig for sin Jesus og siger: Se, her er jeg forat gjøre, Gud! din Villie. Han føler ikke blot sit Hjerte rørt, naar man taler til ham om den himmelske Glæde og Salighed, hvilken Gud har beredt dem, som Ham elske, men ogsaa naar man slet og ret foreholder ham Guds Villie; det er ham nok at vide, at Hellighed og Retfærdighed er hans Gud velbehagelig, osv.

§ 21. Nødvendigheden har fordret, at vi have maattet omhandle denne Sag noget omstændeligere, efterdi man desværre altfor ofte erfare, at de fleste Christne have vel gode Tanker om sin egen Tilstand. De mene, at fordi de høre Guds Ord og gaa til Skrifte og den hellige Nadverd, saa og efter Sædvane bede andægtigt og i disse Henseender ere tilfredse med sig selv, saa er Alting godt, og saa kan man intet Mere kræve af dem, omendskjønt det er unegteligt, at alt dette ogsaa kan findes hos

en Hykler, som Gud ikke erkjender for sin. Det er derfor høist fornødent, at Enhver foretager en nøiagtig Prøvelse af sin Christendom og ser vel til, at den Glæde og Tilfredshed, han derved fornemmer, ikke er Hykleri og en sød Fortryllelse og Forblindelse af Satan. Jeg ved vel, at Mange ville sige, at man spænder Buen for høit og fordrer Mere af de Enfoldige en der er dem givet; naar det skulde tages saa aldeles nøie med deslige Ting, hvem kunde da gjøre sig Haab om Saligheden? man sætter kun Folk sørgelige og bedrøvede Tanker i Hovedet; man gjør dem kun forvirrede, osv. Men herpaa er let at svare. Vi spænde ikke Buen høiere end vor Gud har spændt den i sit Ord, formaa Intet mod Sandhed, men for Sandhed; vi fordre ikke Mere af de Enfoldige end at de skulle findes oprigtige og uden Falskhed. Der er Intet, Gud hader mere end Hykleriet, der ærer Ham med Læberne, medens Hjertet er langt fra Ham; jeg tror heller ikke, at der er saamange grove og forsætlige Syndere som Hyklere i Helvede, efterdi hine dog ere lettere at overbevise end disse. Ogsaa hos Saadanne bør man, hvad Sjelen og dens evige Frelse angaar, tage Alting saa nøie som muligt iagt, efterdi Evigheden kan være afhændig af et Øieblik og en ringe Forseelse. Dog skal man vide, at det ikke er saameget en egentlig Fuldkommenhed, vi drive paa, som et oprigtigt, bodfærdigt Hjertelag; hvor der er Syndserkjendelse, en kjæmpende Tro og et oprigtigt Forsæt, der give os gjerne tilfreds, fordi vor Gud er tilfreds dermed. Naar Hykleri, Ubodfærdighed, Vantro og Sikkerhed, der ofte vide at indhylle sig i et smukt udvortes Skin, ere bortryddede, saa er det let at samhandle med vor Gud ved Christum Jesum. Endelig er det ogsaa bedre at gaa ind i Himmelen med sørgmodige bedrøvede Tanker end ind i Helvede med en falsk Forvisning og Glæde. Det er en god gavnlig Gjerning at gjøre den forvirret, der er paa en farlig Afvei og lig en Søvngjænger iler Fordærvelsen imøde.

§ 22. Men jeg gaar nu over til det tredie Slags Glæde, som man pleier at kalde **Verdensglæde** eller dette Livs Vellyst, — den Glæde, som næsten overalt i Verden holdes for den bedste og søges af Alle og Enhver. Nogle hedenske Folkeslag opreiste fordum et Billede for Latteren, som en Gud, til hvis Ære de aarlig holdt en Høitid med allehaande sandselig Lyst, megen Latter og stor Glæde, saaledes som jeg paa et andet Sted har omtalt*). Men jeg kan med Sandhed sige, at en stor Del af Nutidens Christne ere ligesindede med dem, idet de have gjort Mammon, Bugen, dette Livs Vellyst og Glæde til sin Gud, som de tjene med bedre Villie og mere Andagt end den levende Gud. Man se, hvorledes det om Søndagen gaar til i store og smaa Byer, og man skal finde, at Størstedelen af de Christne efter at have været i Kirken en eller høist to Timer om Formiddagen, og det ofte med liden Andagt og uden Nytte og Forbedring, siden tilbringe Eftermiddagen paa Værtshusene med Svir, Spil, Latter og Spøg, ihvorvel Mange ikke lade sig nøie med Søndagen alene, men næsten hver Dag holde Fest for denne Afgud, og dersom Nøden ikke tvang den menige Mand til at arbeide, skulde man udentvivl faa underlige Ting at se. Den rige Mands daglige Vellevnet behager de Fleste vel, og Øiemedet med al deres Stræben er, at de og Deres kunne have fuldt op og tilbringe sin Tid i Glæde. At have mange Penge og være anseelig for Verden, at opføre sig pragtfuldt, at æde og drikke godt, at nyde alskens Bekvemmeligheder, at forsørge sine Egne rigeligen, ikke at vide af nogen Mangel og saaledes sidde sit hele Liv i en Rosenhauge,

*) Jusfal. And.

det er Verdensmenneskenes Maal, imod hvilket alle deres Tanker og Raad ere henvendte; det er deres Ønske; det er deres Glæde. Den gudelige og aandelige Glæde kjende de Færreste noget til, og om der end aarligen prædikes derom efter vor Text eller ved andre Anledninger, saa er det dog, som om man sang en velklingende Sang for dem i et ubekjendt Tungemaal, som de ikke forstaa, saa at omendskjønt de forlyste sig ved Melodien, tage de det dog ikke til Hjertet. Saaledes have mange Mennesker ingen bedre Glæde end Torbisten, om hvilken jeg ovenfor sagde, at den gjør sig lystig i Møgdyngen, — end Svinet, der er fornøiet med et fuldt Troug og et Sølepuds, — end Koen, der finder sin Glæde i en grøn Eng, hvor den har fuldt op at æde.

§ 23. Prøver Eder da omhyggeligt, mine kjæreste Medchristne, hvorledes det staar til med Eder, og hvad der egentlig er Eders Hjertes Glæde, — om I søge Eders Glæde i Gud, i Hans søde Naade, i Jesu Christi Samfund, i den Hellig Aands Trøst, i en god Samvittighed, i at øve Eder i Gudfrygtighed, i at elske og prise Gud osv. eller i Verden og dens usle Vellyst. Vide I intet af Glæden i Gud, men lader Eder nøie med den forfængelige Verdensglæde, hvad ere I da for Christne? hvad er da Eders Tro? hvad er da Eders Haab? Et Menneske, hvis Sind ikke svinger sig op over det Forgjængelige og søger sin Ro og Glæde i Gud, hvad har han vel forud for Kvæget? Verdensglæden er en forfængelig, ugrundet og taabelig Glæde. Glæden ligner den Ting, den grunder sig paa usle og forgjængelige Ting, som give en ussel og forgjængelig Glæde. Glæder jeg mig over en Blomst, saa visner min Glæde, naar Blomsten visner. Vilde jeg forlyste mig i min egen Skygge, hvor længe vilde da vel den Forlystelse vare? Børn lege ofte med Ild: de antænde et Stykke Papir, en Dot Stry eller noget Straa; dette giver i Hast en klar Lue og forskaffer dem en Latter; men med denne Glæde er det snart forbi. Jonas glædede sig over sit Kikajon, der ydede ham Skygge i Heden; men denne Glæde varede ikke længe; en Orm stak Planten, saa at den visnede, og dermed var det tillige ude med den gode Profets Glæde (Jon. 4, 6). Saaledes er det med al Verdensglæde; fordi den grunder sig paa usle, forfængelige og forgjængelige Ting, er den ogsaa selv ussel, forfængelig og forgjængelig, som Erfaringen lærer. Haman glædede sig over sin Konges Naade, over sin store Ære, Rigdom og Herlighed (Esth. 5, 9); Nabal glædede sig over sit kongelige Gjæstebud (Sam. 25, 36), den rige Landmand over sit store Forraad for mange Aar (Luk. 12, 19), den rige Fraadser over sin Pragt, sin Formue og sit daglige Vellevnet; men de have Alle glædet sig over en Skygge, en Blomst, en Straa-Ild; Skyggen er forsvunden, Blomsten visnet, Straa-Ilden udslukt, og de have ikke beholdt Andet tilbage end evig Sorg.

§ 24. Verdensglæden er derhos en vanhellig og skadelig Glæde. Med al Føie har den dyrebare Arnd kaldet den Djævelens Lokkemad, hvormed Han drager Hjerterne til sig, ligesom Fuglefængeren lokker Fuglen med sine røde Bær*). Den er lig en Lygtemand, som leder Vandringsmanden ud i Myrer og paa Afveie. „Livets Vel er Sjelens Ve;" det gamle Menneskes Glæde er det indvortes Menneskes Bedrøvelse; ved Verdensglæden bliver Hjertet alt mere og mere bortvendt fra den korsfæstede Jesus; hvo som elsker Rosenkrandsen, skjøtter ikke om den fattige Jesus's Tornekrone; hvo som udvælger dette Livs Vellyst, han bliver stedse mere jordisk- og kjødeligsindet; Hjertet bliver for-

*) Sande Christendom, 3 Bog. Kap. 18, § 1.

vendt; Andagten taber sig, — Bønnen forstyrres, — Ordet kvæles, — Troen udslukkes, — Kjærligheden kjølner. Et saadant Menneskes Tilstand kan sindbilledligen fremstilles ved en Sæd paa Marken, som er bleven nædet med formeget Regn og som fra først af voxer skjøn og frodig op, men siden lægger sig, bliver gjennemgroet med Ukrud og næsten kun giver tomt Straa i Laden. Tro og Gudsfrygt ved Siden af dagligt Vellevnet og vellystig Verdensglæde ligner et Lys paa et fugtigt Sted, saasom i Badstuer, raa Kjældere og Deslige; det brænder hel dunkelt og svagt og slukner tilsidst. Erfaringen viser, at man ikke kan indbringe et Lys eller vedligeholde det brændende i en Kjælder, hvor der ligger ferskt Øl og gjærer. Og hvorledes skal Troeslyset kunne vedligeholdes i et saadant Hjerte, som er i stadig Virksomhed med at skumme og gjære (er i bestandig Verdensglæde)? Denne Verdens Vellyst og Glæde er lig Vedbenden, der hænger sig fast ved Træerne, udsuger deres Saft og volder, at de lidt efter lidt dø ud. Peter siger, „at vi skulle holde os fra kjødelige Lyster, som stride imod Sjelen" (1 Br. 2, 11). Denne Strid foregaar ikke med Værge og Vaaben og aabenbar Vold, men med hemmelig List og skjult Svig, hvilket den nysanførte Lignelse om Træet med Vedbenden kan tjene til at oplyse. Paa Elbflodens Strande har jeg seet store Ege og andre Træer ligge omstyrtede og lagt Mærke til at Vandet ikke paa en Gang og med stor Magt fælder slige store Træer, der have fæstet sig stærkt i Jorden med sine vidtudbredte Rødder, men efterhaanden, idet det Aar efter Aar bortskyller Jorden, blotter Rødderne og saaledes omsider løsner Træet, saa at det nedstyrter af sig selv eller omkastes af en svag Vind. Saaledes er det ogsaa med de Mennesker, som ved dagligt Vellevnet tabe al christelig Kraft og som derved falde fra den ene Synd i den anden og tilsidst styrte i Fordærvelsen. Jeg har aldrig hos et saadant Menneske fundet nogen sand Andagt, nogen brændende Kjærlighed til Gud og Næsten, nogen Selvfornegtelse, nogen gudelig Iver og Deslige. Hvad Godt kan der voxe blandt den daglige Vellysts Torner og Tistler? Hvad Samfund er der mellem et overdaadigt Menneske, hvis Gud er Bugen og hvis Glæde er Forfængeligheden, og mellem den korsfæstede og tornekronede, den med Galde læskede, fastende, ædrue og tugtige Herre Jesus?

§ 25. Verdensglæden er endelig ogsaa „en høist farlig og fordærvelig Glæde," som vor kjæreste Frelser lærer: Ve Eder, I Rige (som hænge Eders Hjerte ved Rigdommen og misbruge den til Overdaadighed)! „thi I have Eders Trøst borte. Ve Eder, I, som ere mætte! thi I skulle hungre, Ve Eder, I, som nu le! thi I skulle sørge og græde" (Luk. 6, 24. 25), hvilke Ord Han oplyser og stadfæster med Fortællingen om den rige Mand og hans daglige Glædesliv, der endte med en usalig Død og faldt ud til evig Kval og Pine. Om Cæsarius, en Diakonus og Martyr i den gamle Kirke, fortælles i hans Liv og Levnet, at da han kom til Byen Terracina i Kampanien, saa han der en smuk ung Mand, ved Navn Lucianus, som gik meget prægtigt klædt, levede i daglig Vellyst og bestandig Glæde efter alt sit Ønske og Begjær og blev elsket, betjent og æret af Alle. Cæsarius forundrede sig herover og spurgte, hvad dette var for et Menneske, hvorpaa han fik til Svar, at det var en Sædvane hos dem, at et Menneske hvert Aar maatte indvie og hengive sig til Guderne, som et Forligelsesoffer for sit Fædreland, og saasom nu denne var udvalgt og bestemt dertil, havde han Lov til i sex eller otte Maaneder at nyde al optænkelig Lyst og Glæde. Men paa den første Dag i Ja-

nuar maatte han, siddende i fuld Rustning paa en kostbar, udpyntet Hest, styrte sig fra en høi Klippe ned i Havet. Dette er unegteligen et træffende Forbillede til at fremstille den vellystige Verdensglædes sørgelige Ende. Saa bliver da ved, I Verdensbørn, at gjøre Eder lystige! æder, drikker, spiller, spøger, ler, synger og hopper! men I skulle tillige vide, at al denne Glæde falder ud til evig Sorg, og at I tilsidst skulle blive et Offer for Djævelen. „Glæd dig, du Unge, i din Barndom, og lad dit Hjerte være vel tilmode i din Ungdoms Dage, og vandre paa dit Hjertes Vei og efter dine Øines Syn; men vid dog, at for alt dette skal Gud føre dig for Dommen" (Præd. 11, 9). O forbandede Glæde, som føder en evig Sorg! O usalige Lyst, som omskiftes til evig Pine! O ynkelige Forfængelighed, som drager en usalig Evighed; efter sig! Den hellige Krysostomus siger meget sandt: Naar Nogen havde haft en sød og liflig Drøm, hvori det tykkedes ham at han havde nydt al optænkelig Fornøielse, men han siden skulde straffes og pines i hundred Aar efter hinanden, hvad var da vel en god Nat, en sød Drøm imod hundred Aars virkelige Pine? Nu, hvad er det vellystige Verdens- og Glædesliv Andet end en sød Drøm, og hvad gavner det et Menneske? Sæt endog, at han kunde leve uforstyrret og sorgfri deri sexti, otti eller hundred Aar (hvilket dog ikke er muligt), hvad er dog en saadan Tid imod Evigheden, og hvad er den korte Glæde imod den evige Sorg? I christelige Sjele! saasandt som I mene det alvorligt med Eders Salighed, og saasandt som I ville have Glæde i Gud her timeligt og hisset evigt, saa flyr den vellystige Verdensglæde! Den, som søger og finder og lader sig nøie med den, han har annammet sit Gode i sin Livstid, og jeg indser ikke, hvorledes han kan vente sig Andet end hvad der har vederfarets den rige Fraadser, som efter den forfængelige Glæde og timelige Overflod ikke i al Evighed kan faa en Draabe Vand at læske sin Tunge med.

§ 26. Men maaske vil Nogen her sige: Er det da slet ikke tilladt at være glad i Verden? Har da ikke Gud selv skjænket Mennesket Vinen og andre Gaver forat glæde dets Hjerte? Bød Han ikke sit Folk, at de til sine Tider skulde være glade, æde Kjød og drikke Vin og anden stærk Drik? Siger ikke den Hellig Aand gjennem Prædikeren Salomo: „Gak, æd dit Brød med Glæde, og drik din Vin med et godt Mod! Lad dine Klæder altid være hvide, og lad Olie ikke fattes paa dit Hoved; — — thi det er din Del i Livet og i dit Arbeide, som du arbeider under Solen" (Præd. 9, 7—9). Kan og tør da en gudhengiven Sjel ikke tragte efter nogen timelig Glæde? Jeg svarer: Et gudfrygtigt Menneske har visseligen ogsaa Lov til at glæde sig i Guds legemlige Gaver. Det vilde jo være Skade, om den Høiestes Skabninger med sine Kræfter, sine søde, yndige og liflige Egenskaber kun skulde være bestemte for de Ugudelige. De Gudfrygtige have den bedste Ret dertil, som sin himmelske Faders lydige Børn, og kunne udentvivl betjene sig deraf ei alene til Nødtørst, men ogsaa til Glæde og Forlystelse. Ja det er endog deres Pligt, ved given Leilighed og til rette Tid efter Guds Befaling at vise sig glade og paa saadan Maade lægge sin Tillid til Gud, sin gode Samvittighed, sin indvortes Trøst og sit salige Haab for Dagen, Gud til Ære og de Gudfrygtige til et Exempel. Gud elsker ikke blot en glad Giver (der meddeler Andre og især de Trængende med et villigt Hjerte), men ogsaa en glad Modtager (der annammer Hans Gaver med ydmyg Tak og bruger dem med et glad Hjerte).

§ 27. Men herved er Følgende at

bemærke: for det Første, at saadan udvortes og legemlig Glæde i Guds Gaver ikkun er de Gudfrygtige forundt og paabuden. Den Person, som vil være glad, maa være vis paa at han er i Naadestanden og lever i Samfund med Christo Jesu. For de Ugudelige indeholder den ganske Skrift hverken nogen Befaling eller nogen Tilladelse til at være glad; derimod finder man nok det Modsatte, nemlig at de formanes til at sørge og græde. „Renser Hænderne, I Syndere, og luttrer Hjerterne, I Tvesindede" (som paa en Gang ville hænge ved Gud og Verden)! „Føler Eders Elendighed, og sørger og græder! Eders Latter omvendes til Sorg og Glæden til Bedrøvelse!" siger den hellige Apostel Jakob. Den berømte Skolastiker Thomas af Aqvino pleiede at sige, at han ikke kunde begribe eller tænke sig, hvorledes det kan være muligt for et Menneske, som i sin Samvittighed er overbevist om grove Synder, at le, spøge og være glad. Den maa ganske vist have et ryggesløst Hjerte, som kan gjøre sig lystig i alle sine Synder, uagtet den guddommelige Vredes Sværd hænger over hans Hoved og Satan allevegne sniger sig efter ham for aldeles at besnære ham og rive ham ind i den evige Fordærvelse. Naar jeg derfor har med et ugudeligt Menneske at gjøre, saa byder jeg ham medrette at fly al Verdensglæde; thi denne er yderst skadelig for Saadanne, ligesom Vinen for dem, der ligger i en hidsig Feber. Jeg siger: „Det er bedre at gaa til et Sørgehus end til et Gjæstebudshus" (Præd. 7, 2). Naar jeg derimod taler med en Gudfrygtig, da siger jeg: „Gak, — æd dit Brød med Glæde, og drik din Vin med et godt Mod; thi Gud har Velbehag i dine Gjerninger."

§ 28. For det Andet maa der tages Hensyn til saadan verslig Glædes Art og Maal, hvorpaa det beror, om den skal være skadelig eller fordelagtig for vor Christendom. Man maa være glad for Herren, d. e. som for Hans hellige Aasyn, i Hans Frygt; vi maa midt i vort Velleveт ikke glemme vor Gud, men i Glæden lade Ham være vor høieste Glæde. En Christen smager i alle Ting sin Guds Godhed; han tager enhver Bid som af sin himmelske Faders Haand; han tænker ofte med Sukke: Ak, min Gud, har Du beredt os arme Mennesker saamange ædle Gaver og Goder i dette Liv, hvad maa Du da ikke have beredt i hint Liv for dem, som Dig elske; besidde disse Ting, som Du har givet os forat opholde, styrke og glæde os, saadan Ynde, saadan Smag, saadan Kraft, hvilken Liflighed, Sødme og Salighed vil Du da ikke selv skjænke dine Børn, naar de skulle sidde ved dit Bord i dit Rige! Herren er min tilfaldne Del og mit Bæger; Herre, hvem har jeg i Himmelen? og lige med dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden, osv. De Troendes Retter og Spiser ere altid krydrede med hellige Sukke og Tanker; medens det udvortes Menneske forlyster sig ved Gaverne, saa holder det indvortes sig til Giveren, ligesom man da ogsaa ofte ser, at de midt i glade Selskaber under den almindelige Munterhed fordybe sig saaledes i hellig Eftertanke og sød Ihukommelse af sin Gud, at det synes, som om de ikke mere vare der. Deres Vin er ogsaa stedse blandet med Vand, og foruden andre Retter have de ogsaa et Dødninghoved paa sit Bord; jeg mener: de tænke midt i Glæden paa den Sorg, som efter dette Livs sædvanlige Afvexling kan ramme dem selv eller maaske har rammet mange af deres Medchristne; de mindes ogsaa flittigt sin Dødelighed og dæmpe dermed den kjødelige udvortes Glæde, forat den ikke skal blive til syndig og vellystig Verdensglæde.

§ 29. For det Tredie maa man ogsaa betænke, hvilken Hensigt og Virkning de Troendes Glæde skal have. Sande-

ligen, Tjeneren maa ikke udstøde Herren; Glæden i Guds Gaver maa ikke formindske Glæden i Gud, og saadan Glæde maa ikke gjøre Legemet vellystigt eller uvilligt og uskikket til Guds og Næstens Tjeneste, men tvertimod bekvemt og redebont dertil. De Helliges Vellevnet maa være ligesom de Menneskers Tilbagegang, der ville gjøre et Spring, idet de derved sættes istand til at udføre det med des større Kraft, — ligesom Agrenes Hvile, hvilke man stundom lader ligge stille, forat de siden kunne bære desto rigere Grøde, — som en Vandringsmands Hvile, naar han stundom i et Værtshus vederkvæger sig med en Bid Brød og en frisk Drik, ikke forat beruse sig og overnatte paa Stedet, men for siden at fortsætte Reisen desto hurtigere og gladere. Al udvortes og legemlig Glæde, som forstyrrer Glæden i Gud og blive den sande Gudfrygtighed til Hinder, er en Vederstyggelighed for en sand Christen, og han vil sky den som en Djævelens Lokkemad og Snare. Men jeg opholder mig længere ved denne Sag end jeg havde foresat mig; det Mere, som herom kunde siges, maa jeg overlade til de gudfrygtige Sjeles egen videre Overveielse og er vis paa at et Hjerte, som Gud har ført paa den Vei, vi hidtil i dette Værk have betragtet, vil vide overensstemmende med sin christelige Samvittighed at te sig tilbørligt i denne Henseende. Den, som har den gudelige Glæde og det idelige Gjæstebud, hvorom den vise Konge taler, i sit Hjerte, han vil ikke længes altfor meget efter den udvortes Glæde og, om han ogsaa nyder den dog ikke fordybe sig deri, osv.

§ 30. Jeg kommer nu til den anden Brug, vi skulle gjøre af den Lære, vi have afhandlet, at den nemlig bør være os en Opmuntring til aandelig og gudelig Glæde, og jeg skal tillige vise, hvorlunde vi ved den bør overvinde alle dette bedrøvelige Livs Trængsler og Gjenvordigheder. De Gamle fortælle om en gudfrygtig Abbed*), der havde omtrent fem Hundred Brødre under sin Opsigt, at han ikke kunde lide at nogen af dem var sørgmodig. Saasnart han mærkede, at Nogen var bedrøvet, spurgte han strax om Aarsagen og sagde: „Hvad skal det være, min Broder, at du er bedrøvet og plager dig med dine egne Tanker? Os Christne sømmer det ikke at være sørgmodige; vi skulle tænke paa Saligheden og den Arv, der er henlagt til os i Himmelen. Lad Hedningerne sørge; lad Jøderne græde og de Ugudelige være bedrøvede; men de Gudfrygtige maa være glade. De Jordiskfindede glæde sig over de jordiske og forgjængelige Goder; skulde da ikke vi stedse glæde os, vi, som Gud har agtet værdige til et saadant saligt Haab? skulde ikke vi efter Apostelens Formaning glæde os i Herren altid og bede uden Afladelse?" Denne Mand forstod godt sin Christendom og stræbte ogsaa at bringe Andre til den rette Kundskab og lære dem at føre sig sin Tro til Nytte. At ikkun faa Christne i vore Tider forstaa sin Christendom rigtigt og vide at drage behørigt Gavn deraf, kan man blandt Andet ogsaa slutte deraf, at de Færreste kjende noget til den aandelige Glæde i Herren og vide at tilegne sig den i Ord og Gjerninger og Lader. Hos de bodfærdige og troende Christne burde den gudelige Glæde lyse dem ud af Øinene: de burde daglig opvække sig selv og Andre dertil, prise sin Gud med glad Hjerte og Mund, juble over hans Godhed, til Trods for Djævelen ofte istemme en Frydesang, løsrive sig fra de unyttige og tærende Bekymringer og hjerteligen glæde sig over den Salighed, de have i Christo Jesu. Men man ser desværre at de Fleste gaa

*) Klosterforstander.

med blegt Ansigt, taarefyldte Øine, hængende Hoved og sorgfuldt Hjerte. Der er allevegne megen Sukken og Græden, megen Sorg og Klage. Ser man nogen være glad tilmode, har det fordetmeste sin Grund i timelig Lykke og deri, at det gaar ham og Hans efter Ønske og Villie, ligesom paa den anden Side ogsaa de fleste Menneskers Sørgmodighed kommer af verdslige og kjødelige Hensyn. Vilde man gaa omkring og spørge denne Tids Sørgmodige og Bedrøvede: hvorfor græmme I Eder saaledes? hvorfor ere I saa sørgmodige? saa vilde man af de Fleste faa høre: Ak, skulde jeg ikke græmme mig, skulde jeg ikke være sørgmodig, jeg, der er saa ulykkelig i Verden? jeg kan ingen Vei komme; min Næringsvei vil ikke slaa til; jeg kan ikke forsørge Mine; jeg ser at Andre blomstre og skyde iveiret; men jeg maa stedse blive liggende. Andre vilde svare: Skulde jeg ikke være bedrøvet? jeg har det ene huslige Kors efter det andet; jeg har et syget Legeme og næsten ingen sund Dag; jeg har en ugudelig og ond Ægtefælle, et vanartigt Barn, en trættekjær Nabo, en indviklet og langvarig Retssag; jeg har Ret, men kan ikke komme til min Ret; jeg maa gaa fra Gaard og Grund. Andre vilde sige: Skulde ikke jeg være bedrøvet? min kjære, trofaste Hustru, min stræbsomme og kjærlige Mand er død; jeg har mistet mine gudfrygtige Forældre; jeg er bleven et forladt fader og moderløst Barn, osv.

§ 31. Til saadan Sørgmodighed hengiver nu Hjertet sig og tror at have god Grund dertil; mangen Christen-formener, at det slet ikke er at fortænke ham i, end sige at tilregne ham som Synd, at han overlader sig til sin Sorg og Græmmelse; det kommer maaske endog saavidt med ham, at han trækker sig tilbage i en Afkrog og unddrager sig Menneskenes Samkvem forat kunne græde sig mæt og sørge, klage og gruble uhindret. Derved gjør han sig selv Livet surt, spilder sin Kraft, fortærer sig selv og forkorter sine Dage. Dr. Auerbach, en navnkundig Læge i Leipzig paa sin Tid, siger, at han har praktiseret der i otte og firti Aar og fundet, at de fleste Mennesker vare døde af Tungsindighed, Sorg og Græmmelse. I en saadan Tilstand forsvinder da næsten al Lyst hos de Christne ei alene til deres Kalds Arbeider og Sysler, men ogsaa til alle hellige Øvelser; man priser ikke Gud med det rette frydefulde Sind; man beder ikke med barnlig, glad Tillid; man bliver vranten knarvurren, utaalmodig, udygtig til alt Godt, osv. Hjertet bliver opfyldt med Mistro til Gud, med Avindsyge og Mistænksomhed mod Næsten og tilbøieligt til Vantro og Fortvivlelse. Al denne Ulykke kommer nu hovedsageligen deraf, at de Christne ikke ret forstaa sin Christendom og ikke vide at sætte Pris paa den sønlige Udkaarelses Herlighed, den Forløsning, som er skeet ved Jesum Christum, Syndernes Forladelse og Haabet om det evige Liv. Det jordiske og forgjængelige Gods, den timelige Lyksalighed, den verslige Pragt er altfor stor i deres Øine og derimod de aandelige og himmelske Goder altfor ringe.

§ 32. Men vi skulle vide og nøie lægge Mærke til at saadan Sørgmodighed maa henregnes til Verdens uerkjendte Synder og til de Christnes Feil og Skrøbeligheder. En troende Sjel, som overgiver sig til Sorg og Bedrøvelse, forsynder sig imod Gud, idet han tilsidesætter Hans Befaling, hvormed Han i sit Ord formaner os til aandelig Glæde, og glemmer Hans store og mangfoldige Godhed, sin Daabspagt, sin Gjenløsning og Salighed. Unegteligen er det en Forringelse af den Herre Jesus og Hans Velgjerninger, naar de ikke kunne hjælpe os ligesaa meget til Glæde som Verden

med sine Goder til Bedrøvelse. Man kunde sammenligne denne Synd med det israelitiske Folks Væmmelse og Modbydelighed for Himmelbrødet. De vare blevne begjærlige og sad og græd og sagde: „Hvo vil give os Kjød at æde? Vi komme ihu den Fisk, som vi aade for Intet i Ægypten, Græskarene og Melonerne og Løgene og Rødløgene og Hvidløgene. Men nu borttørres vort Liv; thi her er slet Intet uden det Man for vore Øine; vor Sjel kjedes ved det meget ringe Brød" (4 Mos. 11, 4 flg.; 21, 5). Om et Menneske, der er bedrøvet for timelige Tings Skyld og ikke ene og alene erstatter sin Mangel med det aandelige og himmelske, maa man tænke, at han ikke ved at skatte Himmelen høiere end Verden og at bruge sin Christendom rigtigt. Det staar sandeligen ilde til med den, som heller vil have Rødløg og Hvidløg end Himmelbrød. Hvo som ikke har Glæde i Jesus og Hans søde Naade, men længes med lystent Hjerte efter Verden, han lægger derved noksom sin Koldsindighed for Dagen. Naar et Barn, som bliver vel opfostret og overøfldig forsørget i en formuende og rig Faders Hus, alligevel vil gaa og tigge og naske hos Naboerne, saa kan dette ikke andet end høiligen mishage Faderen, som vist ikke vil have Ord for at han ikke ærligen og tilbørligen forsørger sine Børn. Men anderledes bære dog ikke Guds Børn sig ad — jeg ved ikke af hvilken Vanart det udspringer. Uagtet de have en saa rig og gavmild Gud, der ikke lader dem mangle noget Godt, — der giver dem rigelig Aarsag til aandelig Glæde og Tilfredshed, — der har opladt hele sin Himmel for dem og skjænket dem al sin Godhed i Christo Jesu, saa sniger dog Hjertet sig undertiden ud i Verden og gaar ligesom paa Tiggeri hos den; det higer efter Verdens Ære, Pragt, Rigdom, Vellyst og Herlighed og tænker, at naar det havde disse Ting, saa skulde det være rigtig lyksaligt. Maa dette ikke kaldes at beskjæmme sin kjære himmelske, rige og gavmilde Fader? Den, som har Gud og hans Søn, Hans Naade og Barneret, Syndernes Forladelse, Retfærdigheden og Himmelen, skulde han klage over Mangel og være bedrøvet, fordi han ikke har Saameget af de forgjængelige Ting som Andre?

§ 33. Ikke mindre forsynder en Christen sig mod sig selv og Næsten, naar han hengiver sig til den verslige Bedrøvelse. Mod sig selv synder han, idet han fortærer sig selv med sin Sorg og Græmmelse, gjør sig Livet surt og bliver uskikket til alle nødvendige Gudfrygtighedsøvelser. Den verdslige Bedrøvelse og de jordiske Sorger ere ligesom en Blyklump, der holder Hjertet nede, saa at det ikke kan hæve sig rigtigt til Himmelen. Det bringer sine Offere med Uvillie, — jeg mener: det beder, lover, takker og tjener ikke Gud med et glad Sind; det gjør sig sit Kors tungere og Veien til Saligheden besværligere end de i sig selv ere. Vel tilstaar jeg, at den trange Vei, som fører til Himmelen, er bevoxet med Torner; men den Herre Jesus har ogsaa her og der vædet den med sit kostbare Blod og sine Taarer og befugtet den med den Hellig Aands Naade-Dug, hvoraf der midt iblandt Tornerne er fremspiret allehaande Trøste- og Glædesblomster til Vederkvægelse for de christelige Pilegrime, som vandre paa denne Vei. Vel gaar Veien over skarpe og knudrede Klipper; men den Høieste har ogsaa deraf ladet fremspringe mange Trøstekilder. Skulde vi da ikke bruge disse Blomster og Kilder, som kunne skjænke vore Hjerter Trøst, Styrke og Husvalelse, og skulde vi heller traske ud paa Verdens Sideveie forat søge Glæde i det Forfængelige? Mod Næsten synder han, idet han hos de begyndende og uerfarne Christne saavelsom hos Ver-

densmenneskene opvækker den Tanke, at Christendommen ikke fører Andet end Bedrøvelse, Taarer, Kors, Trængsler og Anfegtelser med sig, hvorved de holdes borte og afskrækkes derfra.

§ 34. Nu gjentager jeg med Føie den hellige Apostels Ord og tilraaber Eder Alle, I bodfærdige Sjele: „Glæder Eder i Herren altid! atter siger jeg: glæder Eder!“ Glæder Eder af Hjertet, I døbte Christne, I Guds Børn, I den Herres Jesu Faar, I Himmelborgere, I Arvinger til Saligheden! Hvorfor ville I sørge? Lader Djævlene sørge, som ikke have noget Haab om Saligheden; lader dem være bedrøvede, som ikke vide eller ville vide noget af Jesus og Hans Frelse; lader dem sørge, som ingen Fader og Forsørger have i Himmelen og ingen god Samvittighed i Hjertet! Men lader os ret nyde vor Christendom og være glade i Jesu Samfund! Betænk dog rigtigt, hvad du er og har, du christelige Sjel! Du er Guds kjære Barn, Jesu Christi formælede Brud, den Hellig Aands Tempel; du ved ei alene, at der er en Gud til, men tillige, at Han er din Gud. Han elsker dig; Han sørger for dig; Han beskjærmer dig; Han anser dig for sin Øiesten og en deilig Krone i sin Haand; du er iført Jesu Christi Retfærdighed, forvaret ved den Hellig Aands Iboelse og Regjering, omgiven med de hellige Engles Vagt; dine Synder ere udslettede og forsvundne som en Taage; dit Navn er optegnet i Himmelen. Intet kan skade dig, Intet fratage dig din Skat, Intet skille dig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu. Vel reiser du endnu gjennem Verden, gjennem Jammerdalen, men under din Guds Ledsagelse; vel anfaldes og bekjæmpes du af Satan; men Jesus er din Hjælper, din Skjærm og dit Skjold; vel maa du bære Korsets Byrde, men i Jesu og Hans Hellig Aands Kraft; vel kunne allehaande Gjenvordigheder møde dig; men du er dog vis paa at alle Ting maa tjene dig tilgode. Gud fører dig vel ofte underligen, men dog saligen; vel fattes dig Meget; men du har en rig Fader, som baade kan og vil give dig Alt, hvad du tiltrænger i dette møisommelige Liv og til din Salighed. Hvorfor skulde du da være sørgmodig, hvorfor hænge med Hovedet? Opløft det hellere med Glæde og betragt Himmelen, som din Gud har beredt dig til en Bolig med al dens Salighed. Se dog, hvorledes Verden kan glæde sig i sin Forfængelighed! Jeg har ofte gaaet forbi, naar Verdens Børn have leet og jublet i sine Gjæstebude og Drikkelag. Betænker man Aarsagen til deres Glæde, saa er det et Krus Øl eller Vin, en Tobakspibe, en Spillemand, en Dands og Deslige. Jeg har seet Verden glæde sig over sit Held, over sin Vinding og Rigdom, over sine Klæder, over sit Velbefindende. Hvorfor glæde ikke vi os langt mere? hvorfor jubler ikke vor Sjel, som den Herre Jesus læsker med sit Blod, sin Aand og sin Naade, pryder med sin Retfærdighed, beriger og lyksaliggjør med himmelske Goder? Verden glæder sig over en Flaske, som dog snart bliver tømt, saa at den i den største Tørst Intet finder deri, og vi skulde ikke glæde os over den levende Kilde, som aldrig udtørres? Verden glæder sig over lidt glindsende Jord, over nogle smukke Pjalter og en flygtig Damp, og vi skulde ikke glæde os over de himmelske gode Ting, over den Klarhed og Herlighed, som ved Guds Søns Død er os forhvervet og henlagt til os?

§ 35. Velan, min Sjel! du maa være glad; du har ikke Aarsag til Andet. Om du ogsaa vil sørge og græmme dig, saa faar du dog ikke Fred af mig, førend du lader Saadant fare og begynder at glæde dig i Herren. Du sidder ved din Herres Jesu Glædesbord, og Han nøder dig og sine andre kjære Gjæster, sigende: „Æder, I Venner! drikker og

bliver drukne, I Elskelige!" Vil du da ikke tage for dig og vise dig glad? hvorfor fordyber og indvikler du dig i dine egne Tanker? hvorfor ser du mere paa Verden end paa Himmelen? Kom ihu, hvad du er, og hvor du er. Du er Guds elskede Barn og Jesu dyrebare Eiendom; du er indsluttet i Guds Naade og evige Kjærlighed; du er i den Herres Jesu Rige; du er i Himmelen midt i Verden. Saa lader os da af Hjertet være glade i Gud altid og allevegne! Bede vi, saa lader os bede med Glæde; thi vi have med en kjærlig Fader at gjøre; skrifte vi, saa lader os med Glæde træde hen til Naadestolen, som Han har fremstillet for os i sit Blod og som har lovet, at Han vil give alle Arbeidende og Besværede Lettelse og Hvile; gaa vi til den hellige Nadverd, saa lader os med Glæde annamme det dyrebare Pant paa vor Forligelse med Gud, paa Foreningen med Christo, paa det evige Liv! Høre vi Ordet, saa lader os med Glæde modtage den Guds Kraft, som formaar at saliggjøre vore Sjele! Gaa vi i Kirke, saa lader os sige med den hellige Bernhard: Bliver her ved Døren, mine Sorger! jeg kan ikke befatte mig med Eder i denne Stund og paa dette Sted. Æde og drikke vi, saa lader os gjøre det med glad Hjerte, efterdi vi vide, at al vor Mad er krydret med Guds Godhed og Jesu Kjærlighed og vor Drik blandet med Hans Velsignelse. Arbeide vi til Guds og Næstens Tjeneste, saa lader os gjøre det med Glæde; thi vi vide, at vor Gjerning behager Gud vel, og at selv det Ringeste ikke bliver ubelønnet. Reise vi, saa lader os glade drage vor Vei, efterdi vi vide, at Guds Miskundhed allevegne ledsager os og gaar efter os. Staa vi op, saa lader os begynde Dagen med Glæde og villigen og med Lyst tjene en saa god og kjærlig Gud! Lægge vi os ned, saa lader os glade indslumre, efterdi vi vide, at Guds Lampe skinner over vore Hoveder selv i den mørke Nat, og at de hellige Engle som hellige Vogtere omgive vort Leie. Og skulle vi saa have Trængsel, saa lader os ligeledes modtage den med Glæde, efterdi vi vide, at Guds Hjerte bliver uforandret, og at vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed. Skulle vi dø, saa lader os være glade selv i Døden, efterdi vi vide, at Udgangen af denne Forfængelighed er Indgangen til den salige Evighed, og at Døden er Døren til Himmelen og vor Herres Glæde. Om Laurentius Justinianus, Patriark i Venedig, fortælles, at omendskjønt han ofte i sit Liv havde skjælvet for Guds Dom, fornam han dog stor Glæde paa sin Dødsseng, og da han saa sine Paarørende græde, sagde han: Bort med Eders Taarer! nu er det ikke Tid at græde, men at le, — og atter: Undser Eder dog ved at frygte for Døden, efterdi vor Herre har lidt Døden for os! Dr. Sac fortæller om en Domherre hersteds*), som med egen Haand havde skrevet en Trøstebog, fuld af herlige Fyndsprog af Skriften og trøstefulde Exempler paa Bodfærdighed; den befalede han paa sit Sidste at man skulde give ham i Haanden, forat han kunde tilbagekalde disse Sprog i sin Erindring og tilraabe sig selv: Glad i Herren! Dr. Røber beskriver en gudfrygtig Frues salige Afsked fra Verden; da hun laa paa sit Yderste, opløftede hun sine Hænder med Glæde og slog dem sammen, sigende: Nu er jeg kommen igjennem. Nu, nu maa Djævelen og Verden lade mig være i Fred. Nu har jeg opnaaet det, som jeg i tre Aar har ventet paa; nu ser jeg min Frelser og Saliggjører, Jesum Christum. Ak, hvor deiligt! hvor deiligt! Her er Glædes Fylde og Livsalighed ved Guds høire Haand evindelig. Og kort

*] o: i Magdeburg.

derefter indslumrede hun blidt og saligt. Det kan man kalde at dø christeligen. Saaledes maa man dø (glad og) salig, O Jesus, giv os Naade til at leve glade, lide glade og dø glade i Dig! Vær Du min Glæde og giv, at jeg derover gjerne glemmer al anden Glæde! Amen.

§ 36. Jeg vilde slutte her, dersom jeg ikke endnu havde nogle Indvendinger at besvare, som pleie at hindre Glæden i Gud. Nogle siger: „Jeg vilde gjerne altid være glad i min Gud; men jeg kan ikke; min Natur er tilbøielig til Tungsindighed og Sørgmodighed; jeg er plaget af Miltsyge og andre Onder og maa næsten bestandig sørge og sukke.“ Jeg svarer: Naaden er større end Naturen, og Jesu Christi Kraft er mægtigere end al vor Skrøbelighed. Miltsygen og andre Ulemper trykke ikkun det udvortes Menneske og kunne ikke hæmme Aanden. Lad Veiret være tykt og taaget; man kan dog sidde i en varm Stue og glæde sig med et muntert Selskab. Jeg kjender selv noget til hvad Miltsyge og Tungsindighed er, men har tillige erfaret, at selv om Sindet er ligesom aldeles opfyldt med Taage og tyk Luft, saa findes der dog Noget i os, som hænger ved Jesus og Hans Kjærlighed og er glad og tilfreds i Hans Naade. For det indvortes Menneske er det en Glæde, at det udvortes Menneske lider uden at hindre det fra at have Glæde i Gud. Det er det en Glæde, at Gud kommer det ihu og ved en saadan Lidelse afdrager det fra Verdensglæden. Naar jeg har været bedrøvet, har jeg ofte tænkt paa min Frelser, der siger: „Nu er min Sjel forfærdet, og hvad skal jeg sige? Fader, frels mig fra denne Time! dog, derfor er jeg kommen til denne Time. Fader, herliggjør dit Navn!“ (Joh. 12, 27. 28), — ligeledes: „Min Sjel er ganske bedrøvet indtil Døden. Min Fader, er det muligt, da gaa denne Kalk fra mig! dog ikke, som jeg vil, men som Du vil“ (Matth. 26, 38. 39). Ved saaledes at beskue min sørgmodige Jesum har jeg fundet saamegen Glæde midt i min Bedrøvelse, at jeg har været vel fornøiet med min Guds hellige Villie og sagt: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det“ (Ps. 39, 10). Jeg har da været ligesom en Vandringsmand, der reiser i tyk Taage, men som alligevel er ved godt Mod, fordi han ved, at han er paa ret Vei, eller at han har en god Veiviser og Reisefælle. En miltsyg Christen er lig en Blomst, som er nær ved at udspringe, men som hindres deri ved tykt og regnfuldt Veir; havde den Forstand, vilde den ikke være bedrøvet, men glæde sig derover, efterdi Regnveiret gjør, at den siden i Solskin og godt Veir kan blomstre desto yndigere og udfolde sig desto skjønnere. Dog, et troende Hjerte forstaar sig godt paa Guds Raad; det hænger paa Hovedet efter det udvortes Menneske, men er dog glad i Haab, glad i Guds søde Villie, glad i Jesu Kors efter det indvortes Menneske, vel vidende, at den udvortes Trængsel ved Guds Naade er et saligt Middel, ved hvis Hjælp vor Tro senere blomstrer og dufter desto bedre og bærer desto rigere Frugt. De hellige, glade og gode Tanker, som de Christne ofte have, er den Hellig Aands Frugter, som Han har virket i deres Bedrøvelses taagede Veir. De ere ofte saa sørgmodige og stille, at de ikke kunne oplade sin Mund; men dette bidrager ved Guds Naade til at de siden aabne den med saameget større Frimodighed og Glæde. Jeg har ofte gaaet saa bedrøvet til mit Arbeide og paa Prædikestolen, at ogsaa Andre have kunnet se og mærke det; men ofte har den villige Aand vist sig saa god, at jeg har fundet Aarsag til at prise Hans Navn. Herre, Du ved, hvad jeg skriver, og hvad jeg dermed har til Hensigt, nemlig at trøste dine andre kjære Børn med

den Trøst, hvormed jeg selv er bleven trøstet.

§ 37. Andre ere af den Mening, at man ikke maa anprise de Christne Glæden altfor meget, efterdi den Herres Jesus siger: „Salige ere de, som sørge; thi de skulle husvales" (Matth. 5, 4). Jeg svarer: Den dyrebare Frelser stiller begge Dele sammen: Sorgen og Glæden, Bedrøvelsen og Trøsten, og tilkjendegiver derved at de begge maa findes hos de Troende, nemlig efter hinanden. Naar Sjelene, forfærdede ved Loven, have sørget over sine Synder, saa skulle de trøstes og blive delagtige i Glæden i Gud. Vi tale nu til de bodfærdige Sjele, som have følt Sorg over Synden; dem have vi foreholdt den Trøst, som den Herre Jesus tilsiger dem, og opmuntre dem derfor medrette til at modtage den og glæde sig, — ihvorvel jeg hellerikke kan negte, at Sorgen ofte hos en troende Sjel løber jævnsides med Glæden, ligesom man paa nogle Steder finder Bade af den Beskaffenhed, at der af en og samme Kløft fremspringer varmt og koldt Vand, som man kan blande sammen og deraf tilberede et behageligt og sundt Vand. Vi sagde, at der hos de Troende kan være Sorg og Glæde paa en Gang, idet den ene ikke er til Hinder for den anden. Hvor søde og behagelige ere dog ikke mangengang Taarerne, og hvor megen Glæde føre de ikke ofte med sig! O, hvor ofte ønsker ikke et gudfrygtigt Hjerte sig Naade til at græde, forat det kan finde desto mere Glæde i sin Jesus! Saaledes kan man da forstaa den Herres Jesu Ord derhen, at hvo som sørger (Han taler om de Bodfærdige og Troende), skal heri finde Trøst. Taarerne trænge ud af Øinene, Trøsten ind i Hjertet; Sorgen aabner eller saarer Hjertet og gjør det modtageligt for den guddommelige Trøst. Kort sagt: et Verdenshjerte kan ikke fatte saadanne Ting; et troende Hjerte derimod ved, at det heder om de Christne: som Bedrøvede, dog altid glade, og det forstaar ligesaa vel at forlige og forene Sorg og Glæde som Ære og Skjændsel, Fattigdom og Rigdom, Helvede og Himmerige i en og samme Sjel.

§ 38. Mange gudfrygtige Hjerter sige: „Jeg burde vel være glad i min Guds Naade; men jeg frygter for at jeg ikke er modtagelig derfor, efterdi jeg endnu har saa mange Skrøbeligheder og dagligen synder, om end mod min Villie, hvorfor jeg troer at have større Aarsag til Bedrøvelse end til Glæde." Jeg svarer: Du overveier ikke rigtigt min Medchristen, hvad den hellige Apostel siger: „Saa er da nu ingen Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu, — der ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden" (Rom. 8, 1). Jeg anser dig for en Saadan, som er i Christo Jesu (thi nu taler jeg ikke til Andre), og derfor siger jeg, at dine endnu tilbageværende Skrøbeligheder ikke maa gjøre din Glæde i Gud noget Afbræk. Jesus, i hvem du formedelst en sand Tro er indlemmet, er din Glæde; den Synd, som endnu findes hos dig, er din Bedrøvelse. Hvad bør nu have Fortrinnet? Uden al Tvivl Jesus og Hans Glæde. Ogsaa jeg tænker ofte med Taarer paa mine Synder; men naar jeg betragter min Jesum og Hans Kjærlighed, saa gjør det mig næsten ondt, at jeg har været bedrøvet, efterdi det tykkes mig at være urigtigt, at jeg under Betragtningen af min Herre Jesus skal ændse nogen Synd. Betænk desuden, du christelige Hjerte at Apostelen saa alvorligt og inderligt formaner Filippenserne til Glæde, sigende: „Glæder Eder i Herren altid! atter siger jeg: glæder Eder!" Filippenserne vare ogsaa Mennesker; ogsaa de havde endnu det syndige Kjød og Blod at trækkes med; de have vist hellerikke været uden Feil og Skrøbeligheder; udentvivl bade ogsaa de: „Dersom Du, Herre, vil agte paa

Misgjerninger, Herre, hvo kan da bestaa? (Ps. 130, 3) Ikkedestomindre byder Apostelen dem at være glade i Herren. Alt ligger i de Ord: i Herren. Den Herre Jesus er vor Glædes faste Grundvold og hele Aarsag; er Han borte, saa have vi Aarsag til at sørge indtil Døden over ethvert Feiltrin. Men naar Han er tilstede, saa bør vel Synden bedrøve os; men Han maa dog langt mere glæde os. Naar mine Synder fremtræde alene for mig eller naar de uventet gribe mig, saa at jeg ikke (først) kan se (mig om — Ps. 40, 13), saa ere de meget store; men faar jeg først Øie paa min Jesum, saa forsvinde de aldeles; thi Intet er stort i mit Hjerte, hverken Synden eller Verden eller Djævelen eller Døden eller Helvede, imod min Jesum.

§ 39. Andre sige: „Hvorledes kan jeg være glad, jeg, som ingen Glæde har i Verden og saa faa gode Dage?" Jeg svarer: Du har Ret deri, min Medchristen, at du ingen Glæde har i Verden. Verden eier Intet, hvormed den kan glæde en bodfærdig og troende Sjel. Den har vel Rigdom, Ære, Pragt og Deslige; men disse Ting formaa ligesaalidt at glæde Sjelen, som man kan føde en Paradisfugl eller Nattergal med Mask. Omendskjønt du nu Intet har i Verden, som kan glæde dig, saa vil du dog kunne finde Noget i Himlen, som kan foraarsage dig Glæde. Naar du siger, at du ikke finder Noget i Verden, som kan glæde dig, og dermed mener den synlige Verden, Guds store Bygning, hvori du selv lever, saa taler du uden al Tvivl urigtigt; thi for ei at nævne Guds mangfoldige Miskundhed, som aabenbarer sig her og der i Verden, saa er jo dog den Herre Jesus, den Korsfæstede, Naadestolen, som Gud har fremstillet for os, den søde Frelser, der har elsket os saa høit, at Han har hengivet sig selv for os endnu i Verden med sit Ord, sin Kraft og Naade, med sin Aand og Trøst, med sine hellige Sakramenter; kan da ikke Han glæde dig? Er du fattig, saa er Han din Skat og Rigdom; Han giver dig Penge, hvormed du kan kjøbe Himmelen. Er du foragtet, saa elsker og skatter Han dig høit. Er du bagvasket, og beskjæmmet saa vil Han være din Ære og for sin himmelske Fader, for Englene og al Verden erkjende dig som sin kosteligste Eiendom. Er du syg, saa vil Han husvale dig paa dit Sygeleie og være din Læge. Er du elendig og forladt, saa vil han annamme dig og forsørge dig. Lider du Trængsel og Forfølgelse, saa vil Han være din Tilflugt og optage dig i Himmelen. Med et Ord: Alt, hvad der fattes dig, det finder du i og hos din Jesus. Gjør kun i Troen et Forsøg med Ham, og jeg er vis paa at ikke Alverden og alle Djævle kunne bedrøve dig saameget, som Han vil glæde dig. Job siger vel: „Gid min Græmmelse blev veiet, og man tillige paa Vægten opløftede min Ulykke; thi nu er den tungere end Havenes Sand" (Kap. 6, 2. 3); men han siger ikke: end min Gjenløser, som han andetsteds beraaber sig saa hjerteligt paa og trøster sig ved med saamegen Glæde (Kap. 19, 25). Det bliver da altsaa derved: Bodfærdige og troende Christne maa og skulle glæde sig i Herren og ikke gjøre Djævelen den Tjeneste at være bedrøvede, og om han end lægger dem allehaande Hindringer iveien, maa de dog stedse søge sin Tilfredshed i Gud og stræbe at være glade i sin Jesus. Jeg slutter med den christne Kirkes Ord:

Frisk op med Instrumenters Lyd,
Med Cithar, Luth, med Lyst og Fryd!
Nu lader Eder høre!
At Jesus Christ min Brudgom er,
At Han har mig, sin Brud saa kjær,
Maa det ei glad mig gjøre?
Synger, Springer!
Jubilerer! Triumferer!
Herren priser,
Som os saadan Ære viser!

Ja, Ham være Lov, Pris, Ære og Tak i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Ellevte Prædiken,

der handler om dens Kjærlighed til Gud.

1 Joh. 4, 19: Vi elske Ham, fordi Han elskede os først.

---

§ 1. Det er skrækkeligt, hvad der fortælles af de Forfattere, som have skrevet om Vestindien, nemlig, at Satan har hersket med stor Grusomhed i denne Verdensdel, der overalt har været opfyldt med hedensk Mørke, og at han under Paaskud af Gudstjeneste har drevet de stakkers Mennesker fra den ene Morddaad til den anden, idet den undertiden har krævet deres Kjæreste og Bedste til Offer, saasom en smuk og elsket Brud, et deiligt og velartet Barn og Deslige. Og dette skede saa ofte, at der alene i Byen Mekoakam aarlig blev slagtet og ofret henved tyve Tusind Mennesker til den formentlige Gud, forstørstedelen unge Mænd, Piger og Børn, ja, efter hvad Nogle berette, maaske tusind paa en Dag. En Mærkelighed er det derhos, at Mordaanden forlystede sig i de dræbte Menneskers Hjerter og isærdeleshed forlangte, at man skulle ofre og bringe ham dem, hvorfor de gode Indianere omsider vare blevne overordentlig trætte af en saadan grusom Gud og des villigere og gladere annammede Jesu milde Aag.

§ 2. Heraf sees Djævelens grusomme Ondskab, hvorfor ogsaa vor allerkjæreste Saliggjører med al Ret kalder ham en Mandraber (Joh. 8, 44). Han ønsker med hin afskyelige Tyran, at alle Mennesker havde en Hals, som han i et Hug kunde afhugge, eller et Hjerte, som han paa en Gang kunne udrive. Det er hans Lyst og Glæde, naar han kan hidse Menneskene paa hverandre og afstedkomme det ene Blodbad efter det andet, hvori ret Mange blive slagtede og bragte ham til Offer. Der fortælles, at engang Kongerne af England og Frankrige, som hidtil førte Krig med hinanden og endnu lode sine Hære holde i Slagorden paa Valpladsen, kom sammen i et Feldt-Kapel forat slutte Fred. Som de nu allerede vare blevne enige om Sagen,

kryber der en uhyre Slange frem fra en Krog i Kapellet; begge Kongerne vilde værge sig imod den og blottede sine Kaarder, hvilket Hærene aldrig saa snart saa, før de, i den Tanke, at Kongerne vilde gaa fiendtlige løs paa hinanden, anfaldt hinanden, saa at der opstod en blodig Træfning, førend Kongerne kunde bringe dem ud af Vildfarelsen, og man holder medrette for, at denne Slange har været den gamle, som finder sin Glæde i Mord og Blodsudgydelse. Ligeledes fortæller Aventinus, at Bøhmerne gjorde Oprør under Hertug Ludvig af Baiern og desaarsag under Hertug Ernst bleve angrebne af en stor Krigshær. Da de nu saa, at de ikke formaaede at modstaa den indtrængende Magt, bade de ved sine Affendinger om Naade og om at maatte faa Biskop Dakulff af Meissen, som fremfor Andre kjendte deres Tungemaal og Sæder, til Underhandler. Biskoppen paatog sig ogsaa villigen dette Hverv; men da der var Nogle i Hæren, som ikke undte ham den Ære at have bragt de ustyrlige Bøhmere til Rolighed, faldt de over disse, medens de mindst ventede det. Disse anraabte Gud om Hævn over en saadan Trøløshed og værgede sig tappert, beholdt ogsaa tilsidst Marken og slagtede Tydskerne som Kvæg. Til samme Tid var der i Byen Hokstadt i Maintskredsen et besat Menneske, gjennem hvilket Satan lod sig forlyde med at han ved sine Haandlangere havde faaet oppustet den bøhmiske Krig og bragt det dertil, at ingen Fred var kommet istand, men saare meget Blod udgydt.

§ 3. Lader os vel lægge Mærke til dette og Lignende og lære at kjende Forskjellen mellem den Herres Jesu Naadesrige og Djævelens Mordrige! Lader os desto villigere og gladere bære den Herres Jesu milde Aag og holde os saameget nærmere til Ham. En vis polsk Fader gav en Landsherre den Ros, at det var godt at bygge og bo under ham; da han nemlig inden hans Landemærker havde kjøbt sin Søn en Eiendom, som var daarligt bebygget, og han bad ham, at han vilde overlade ham noget Bygningstømmer for taalelig Pris, svarede den gode og gudfrygtige Herre, at det huede ham godt, at hans Søn havde Lyst til at bygge; maatte han ogsaa blive en god Husholder; han vilde ikke blot sælge ham Tømmer, men endog skjænke ham Saameget, som han dennegang trængte til, hvorpaa Manden begyndte at sige med Taarer: Ak, kjære Herre, jeg vil bekjende Sandheden: jeg har givet to Hundred Daler mere for Eiendommen end den er værd, blot forat min Søn kunde komme under Eders Herredømme; thi jeg ved, at under Eder er det godt at bo og bygge. Denne Ros tilkommer den Herre Jesus, vor algode og kjærlige Frelser, fremfor alle andre Herrer i den ganske Verden. Han søger ikke at ødelægge, men at bevare sine Egne. Han har ikke Lyst til Uenighed og fordærvelig Krig, men til Samdrægtighed og Fred, hvortil Han ogsaa hjerteligen formaner dem og hvortil Han ved sin Aand kraftigt driver og tilskynder dem. „Han regjerer dem med megen Skaansel" (Visd. 12, 18). Han er saare overbærende med deres Feil og Skrøbeligheder; Han hjælper de Faldne op igjen; Han søger det Fortabte, forbinder det Sønderbrudte, fører det Fordrevne tilbage, tager de Bodfærdige til Naade, velsigner dem til Sjel og Legeme og bevarer dem ved sin Magt til evig Salighed. Vi have derfor vel al Grund til dagligen at fornye vor Daabspagt, til at forsage den grusomme, blodtørstige, hadske og skadefro Djævel og befale og overgive os til den kjærlige, sagtmodige og livsalige Menneskeven, vor Herre Jesus.

§ 4. Endnu er der Noget, som jeg ikke kan forbigaa, inden jeg skrider til mit egentlige Forehavende. Jeg tvivler

ikke om at naar man fortæller saadanne Ting, som at Hedningerne, vandrende i sit Mørke, lade sig af Djævelen forlede til at ofre ham sine kjæreste Børn og disses Hjerter, saa forfærdes de derfor og spørge, hvorledes det dog kan være muligt, at Forældre kunne henfalde til en saadan Grusomhed og ofre Djævelen sine allerkjæreste Børns Hjerter. Jeg vil imidlertid sige Noget, hvorover maaske Mange ville forundre sig, dette nemlig, at der blandt de Christne, for hvilke Evangeliets klare Lys skinner og som Gud har friet af Mørkets Magt og overført i sin elskelige Søns Rige, findes saadanne Mennesker, som ofre Satan sine Børns Hjerter. Jeg tænker her ikke blot paa Hexe og Troldkvinder, blandt hvilke man finder mange Exempler paa at de have indviet sine spæde Børn til Djævelens Tjeneste, tidligt bragt dem til ham og sammenkoblet dem med ham, men ogsaa paa Andre, som selv mindst tro det, Saadanne nemlig, som ved ugudeligt Exempel, bestandig Forargelse og daarlig Opdragelse fra Ungdommen af veilede sine Børn til Syndetjenesten, saa at de ofte kunne bande inden de kunne bede, føre Djævelen Navn tidligere og hyppigere i Munden end sin dyrebare og høifortjente Frelsers søde og velsignede Navn. De foregaa dem selv med Foragt for det guddommelige Ord; de paaminde dem aldrig om deres Daabspagt, men lade dem glemme den; de volde, at de tilsidesætte Frygten for Gud, — at de anse Synden for noget Ringe, — at denne tilsidst bliver dem til en Vane, og at de faa et forhærdet Hjerte. Hvad er nu dette Andet end at ofre sine Børns Hjerter til Djævelen og overgive dem til hans Tjeneste? Det er vel en haard Tale; men den passer sig ikke anderledes til en saa haard og skrækkelig Sag. Gud give, at alle christne Forældre, som høre eller læse dette, deraf maa faa en gavnlig Rædsel og vorde tilskyndede til en aarvaagen, omhyggelig og gudfrygtig Opdragelse af sine Børn!

§ 5. Hvad der for det Tredie ved denne Sag fortjener at bemærkes, er, at Satan er saa begjærlig efter **Hjerterne**, idet disse maa ofres ham særligen og adskilt fra de andre Menneskeoffere. Jeg mindes her, at en gudfrygtig Lærer siger, at der er To, som ivrigt søge at vinde Menneskets Hjerte, nemlig den Herre Jesus og Satan. Denne stræber at bringe det paa sin Side ved alskens bedragelige Paaskud og tomme Løfter; den fattige Djævel lover at give Mere end han selv eier og lyver da friskvæk, saaledes som vi vide af hvad der tildrog sig mellem ham og vor allerkjæreste Frelser, som han „fra et høit Bjerg viste alle Verdens Riger i et Øieblik med de Ord: Jeg vil give dig al denne Magt og disse Rigers Herlighed; thi den er mig overantvordet, og jeg giver den til hvem jeg vil. Dersom du nu vil tilbede mig, skal det Altsammen høre dig til" (Luk. 4, 5—7). Han ligner en svigefuld Beiler, der roser sig af stor Rigdom, uagtet han er en Tigger. Han vil have Hjertet forat kunne glæde sig i dets evige Sorg og mætte sig med dets evige Pine. Den Herre Jesus derimod søger at drage det menneskelige Hjerte til sig af idel ren, guddommelig Kjærlighed, med Oprigtighed og Barmhjertighed. Han lover, at Han fremfor Alt vil rense det fra Synd, aftoe det i sit kostbare Blod, forny og oplyse det ved sin Hellig Aand, opfylde det med sin guddommelige Trøst og Fred og glæde det med evig Salighed. Han fordrer **Hjertet til Offer**, men til et levende, helligt og Gud velbehageligt Offer. Han forlanger det ikke til dets Fordærvelse, men til en kjær Eiendom, forat bo deri og lyksaliggjøre det med al sin Godhed og Kjærlighed. Dømmer nu, I christelige Sjele! hvem skulle vi ofre og overgive vort Hjerte til? Ak,

til hvem Anden end til den, som har skabt det og med sit dyre Blod kjøbt det til en Eiendom og hos hvem det har lutter Kjærlighed, Trøst og Salighed at vente? Man siger, at der engang i et Selskab blev fremsat det Spørgsmaal, om Nogen vilde sælge sit Hjerte for nogle Tusind Daler. Men herpaa vilde Ingen indlade sig, saasom det var et Vilkaar ved Kjøbet, at saasnart Summen var betalt og modtagen, skulde Sælgeren lade binde Hænder og Fødder paa sig og Hjertet rive ud af sit Liv. Men hvad mig angaar, da bekjender jeg herved offentligen, at jeg ei alene vil sælge, men endog frit bortskjænke mit Hjerte, nemlig til min allerkjæreste Forløser, der har elsket mig saa høit og givet sig selv hen for mig. Hvad har jeg ellers at byde Ham for al Hans Kjærlighed og Trofasthed uden det? Men desværre, hvor ringe er ikke denne Gave, hvor ussel denne Skjænk for en saa stor Herre, der har kostet en saadan Løsepenge paa mig? Ak, Herre Jesus! skulde jeg vægre mig ved at give Dig mit Hjerte? Skulde jeg betænke mig derpaa et eneste Øieblik? Om jeg havde tusind og atter tusind Hjerter, af langt større Omfang og Formue end dette ene fattige, som jeg har, saa vilde jeg skjænke Dig dem alle villigen og gladeligen.

§ 6. Jeg har læst en Fortælling, som jeg vil lade staa ved sit Værd, nemlig, at der for nogle Aar siden døde en Præst i Rom, hvis Øine og Hjerte i hans Livstid alene havde været henvendte paa den korsfæstede Jesum. Da nu hans afsjelede Legeme, jeg ved ikke af hvilken Aarsag, blev aabnet, fandt man det uden Hjerte. Som nu samtlige Tilstedeværende forundrede sig herover, blev en af dem var, at det Hjerte, som de søgte efter, var henlagt ved Foden af et Krucifix, som den Afdøde havde pleiet at betjene sig af til sin Andagt. Jeg er imidlertid vis paa at mit arme Hjerte, hvad enten jeg lever eller dør, ikke skal blive fundet noget andet Steds end i Jesu Vunder; thi til Ham har jeg forlængesiden ofret og overgivet det af skyldig Taknemmelighed for al Hans ubegribelige Kjærlighed og Trofasthed. Der berettes om flere kongelige Personer, at de have befalet, at deres Hjerter efter deres Død skulde bringes til et eller andet Sted, som de af andægtige Hensyn have udvalgt. Kong Robert af Skotland forordnede, at hans Hjerte skulde bringes i et lidet Guldskrin til Jerusalem. Kong Henrik den Fjerde af Frankrige byggede Jesuiterne et herligt Kollegium*) og forsynede det med rige Indkomster, men betingede sig derhos blandt Andet, at efter hans Død skulde Patrene**) af dette Selskab forsamle sig i størst mulig Mængde og gaaende tilfods og stedse bedende afhente hans Hjerte fra det Sted, hvor han var død, og siden beholde det i Forvaring i sin Kirke. Hvorlunde den sidstafdøde polske Konges Hjerte med stor Høitidelighed blev afleveret i et vist Kloster, have vi seet af de offentlige Tidender for indeværende Aar 1674. Jeg vil imidlertid ikke gjøre mig nogen Bekymring i saa Henseende. Jeg maa nu leve eller dø, saa er og bliver mit Hjerte der, hvor min Jesus er, Han, som er mit Hjertes Hjerte, min største Skat og eneste Trøst. Gjører som jeg, I christelige Sjele, og ofrer Eders Hjerter i levende Live til Jesum Christum, den Korsfæstede, efterdi Ingen har større Ret dertil end den, som har skabt, gjenløst og helliggjort det, og efterdi der ei heller er Nogen, som kan mætte, glæde, berolige og lyksaliggjøre det, uden netop Han. Og spørge I, hvorledes I skulle overgive Ham Eders Hjerte, saa svarer jeg kort: med brændende, og oprigtig Kjærlighed. Lader

*) Stiftelse, Kirke, Kloster- og Skolebygninger.
**) Pater, o: Fader, Æresbenævnelse for de katholske Ordensgeistlige (jfr. Matth. 23, 9.)

os elske Ham, fordi Han elskede os først. Men naar vi elske Ham „af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af ganske Sind,“ saa have vi ofret Ham vort Hjerte. Herom skulle vi nu efter vor foresatte Ordens Medfør handle. Gud hjælpe os, at det maa ske med kjærligt og glødende Hjerte, og at vore Alles Hjerter derved maa vorde optændte med en ren og himmelsk Ild! Amen.

§ 7. Det fornemste Bud, som Gud har givet, er uden al Tvivl dette: „Du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel og af din Formue“ (af al din Kraft og Evne — 5 Mos. 6, 5). Idet den kjærlige Gud gjennem et saa alvorligt Bud fordrer Kjærlighed af os, kan Han ikke dølge den Kjærlighed, Han selv nærer for os, ligesom Han ogsaa i dette Bud har skjult Aarsagen, hvorfor vi skulle elske Ham. Man skulde tænke, at det var den majestætiske og høilovlige Gud lidet om vor Kjærlighed at gjøre, saasom denne jo intet kan gavne Ham. Elske vi Ham, saa kunne vi nyde Godt af Hans Kjærlighed, og Han betaler vor Hengivenhed med saamegen Kraft, Trøst og sød Vederkvægelse, at vi nok kunne være fornøiede. Men Alt, hvad Han har igjen derfor, er, at vi agte og elske Ham høit, uagtet Han allerede i sig selv er den Allerhøieste, og at vi prise Ham med vore arme Sukke, uagtet Han allerede forud har saamange Millioner Engle og utallige andre Skabninger, som prise Ham herligen uden Afladelse. Ikkedestomindre fordrer Han vor Kjærlighed saa ivrigt, som om det var Ham saare magtpaaliggende at erholde den, og dette sker fornemmeligen for vor egen Skyld, efterdi Han godt ved, at vor Sjel maa elske Noget, men at den hverken i Himmelen eller paa Jorden finder noget Bedre, Noget, som bedre fortjener dens Kjærlighed og som betaler den bedre end Ham. Det var allerede nok, om den store Gud forundte os at elske Ham og sagde: Omendskjønt der, o Menneske, kun er liden Sammenligning mellem mig og dig, i Betragtning af min Høihed og Herlighed og din Ringhed og Dødelighed, saa vil jeg dog tilstede, at du elsker mig og nyder Godt af min Miskundhed. Men hvor stærk den Kjærlighed er, som Han bærer til os, kan sees af det eftertrykkelige Bud: Du skal elske Herren din Gud. Ak, Gud forbarme sig, at man saa alvorligt maa fordre en Kjærlighed af os, som vi dog frivilligen burde yde! Dette er et Tegn til et ved Synden fordærvet, fra Gud bortvendt Hjerte. Men Gud være ogsaa lovet, som værdiger os et saadant Bud og agter vore syndige, elendige Hjerter saa dyrebare, at Han vil være elsket af os! Naar en Hustru er bleven sin Mand utro, saa vil han ikke letteligen mere gjøre Fordring paa hendes Kjærlighed; han agter hende ikke længer værdig til at elske ham; men forlanger han det alligevel, saa er dette et Tegn til et forsonet og uforanderligt elskende Hjerte. Saaledes er det ogsaa med vor Gud og os. Det er til at forundre sig over, at Han endnu kræver Kjærlighed af de utro og ved Synden forførte Mennesker. Men Han gjør det af inderlig Forbarmelse og lutter Kjærlighed, fordi Han godt ser, at hvorsomhelst vi ellers vende vore Hjerter hen, finde vi intet Andet end Bedrag, Forfængelighed og Fordærvelse. Endvidere sees denne vor Guds Kjærlighed, som ligger skjult i Budet om Kjærlighed, deraf, at Han vil, at vi skulle elske Ham af „ganske Hjerte, af ganske Sjel og af al vor Kraft og Evne.“ Dette forekommer mig næsten, som om en rig og veldædig Mand sagde til en Fattig, der havde Kone og mange Børn, mange Slægtninger og Frænder, der Alle vare yderlig fattige: Du skal elske mig, du og

din Hustru, dine Børn, dine Frænder og din hele Slægt. Uden al Tvivl vilde heri ligge det hemmelige Løfte, at dersom de Alle vilde hænge ved ham, ikke søge Lettelse for sin Fattigdom hos nogen Anden og løsrive sig fra alle Andres Kjærlighed og Fortrolighed, saa skulde deres Kjærlighed komme dem rigeligen tilgode. Naar den kjærlighedsfulde Gud saa ivrigt kræver, at vi skulle elske Ham af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af al vor Kraft og Evne, vil Han udentvivl, at vi skulle aldeles overgive os til Ham, og at vort Hjerte skal hænge ved Ham med al sin Formue og Uformuenhed, med al sin Glæde og Sorg, med al sin Nød og Trang. O kjærlige Gud! naar Du vil have mit ganske Hjerte, min ganske Sjel og alle mine Evner og Kræfter, saa bliver jeg nødt til med det Samme at overgive Dig mange Skrøbeligheder, mange syndige Begjæringer, mange underlige Tanker, mange Sorger og Bekymringer; dog er jeg forvisset om at Du for min Jesu Skyld vil i Naade være tilfreds med mig og lade min usle Gave være dig velbehagelig.

§ 8. Men jeg har tillige sagt, at ogsaa Aarsagen til at vi skulle elske Gud saa inderligt tilkjendegives i dette Bud, nemlig ved de Ord: Herren din Gud. Den kjærlige Gud vil sige Saameget som: Efterdi jeg er din Skaber og Opholder, din Gud og dit høieste Gode, — efterdi jeg af guddommelig, oprigtig Godhed inderligen elsker dig, mener det hjertelig godt med dig, troligen forsørger dig med Mad, Drikke og Klæder, dagligen beskjærmer, bevarer og opholder dig, — efterdi alene jeg er alvidende og forstaar dit Hjertes Længsler, er alene algod og barmhjertig og ynkes over din Elendighed, er alene almægtig, saa at jeg kan udfri dig af al Nød og hjælpe dig ind i mit Rige, og salig, saa at jeg kan gjengjælde din Kjærlighed og skjænke dig al legemlig, aandelig og evig Lyksalighed osv., saa bør du ogsaa elske mig inderligt og over alle andre Ting. Kort, Han vil sige: Efterdi jeg som en veldædig og barmhjertig Gud har elsket dig saa inderligt og i Skabelsen, Opholdelsen, Gjenløsningen og Helliggjørelsen vist mig og daglig viser mig som en kjærlig Gud imod dig, saa er det høist billigt, ja en Pligt for dig, at du elsker mig af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel. Jeg har vendt mit Hjerte til dig og elsket dig som min egen Sjel, idet jeg har skjænket dig et Klenodie, hvis Lige ikke er at finde i Himmelen eller paa Jorden, nemlig min allerkjæreste Søn. Jeg har, kan den Herre Jesus sige, anstrængt alle mine Kræfter forat frelse dig, o Menneske, fra Helvedes Vold og Magt og forhverve dig Himmelen; Alt, hvad jeg selv eiede, det har jeg kostet paa dig; hvorledes kan du da andet end elske mig af dit ganske Hjerte, af din ganske Sjel og af al din Kraft og Evne? Men jeg opholder mig maaske for længe ved dette Kjærligheds- og Elske-Bud; imidlertid vil det saameget lettere kunne undskyldes, som det ikke leder bort fra, men snarere fører hen til vort Æmne. Thi vi skulle handle om tvende Hovedpunkter, nemlig for det Første: om at vi ere skyldige at elske Gud og medrette vare at anse for de utaknemmeligste Sjele af Verden, om vi ikke af ganske Hjerte bestræbte os for at elske saa god og kjærlig en Gud, hvem vi have Alt at takke, og dernæst: om hvad da Kjærlighed til Gud er, og hvorledes den er beskaffen, eller hvorledes vi skulle elske Gud. Om det Første ville vi dennegang handle noget nærmere og opsætte det Andet til næste Leilighed.

§ 9. Nu velan, du christelige Sjel! lader os med al mulig og skyldig Flid eftertænke, hvorledes vor Gud har elsket os og bevist sin store Godhed imod os ved saa mangehaande Velgjerninger, paa det vi maa komme til at indse og er-

kjende, at Hans Apostel med al Ret siger: „Vi elske ham; thi Han elskede os først,“ og paa det vi, overbeviste i vore Hjerter, maa stræbe at elske Ham desto høiere. Jeg behøvede kun at henvise til hvad der er sagt om Guds Kjærlighed, Barmhjertighed og Godhed paa forskjellige Steder i dette Værk, men især i dets anden Del. Jeg vil ogsaa haabe, at dette ikke er aldeles glemt hos andægtige og sande Christne. Jeg haaber at deres Hjerter endnu ere varme og flydende af denne Hede. Desuagtet vil det blive nødvendigt, at vi paa dette Sted saa kort som muligt sammendrage den guddommelige Kjærligheds overtalende Ord og atter dermed omringe Hjertet ligesom med lutter gloende Kul, forat det, fuldkommen optændt, maa brænde og fortære sig selv i Kjærlighed til Gud. O salige Hede! O himmelske, liflige Ild! O salige Brand og Fortærelse! Ak, Jesus, gjør dit Ord til Ild og Luer, paa det vi maa føle og erfare, hvad vi efter dit Ord betragte.

§ 10. Betænk da, du christelige Sjel, for det Første, hvad din Gud hidtil har gjort imod dig. „Gud har elsket dig med en evig Kjærlighed“ (man kan vel nævne en Tid, da du endnu ikke var i Verden, men ingen, da ikke Gud elskede dig); „derfor har Han draget dig med Miskundhed“ (Han har ved sin Naade kaldet dig til sin allerkjæreste Søns Samfund; Han har ved allehaande Velgjerninger og mangfoldige Kjærlighedsbevisninger lokket dig til sig — Jer. 31, 3). Nogle oversætte ogsaa disse sidste Ord „(Jeg har draget dig med Miskundhed)“ saaledes: Jeg udbreder, jeg udstrækker og fortsætter endnu stedse min Godhed over dig; thi ligesom den majestætiske Gud har begyndt at elske os, før Verdens Grundvold blev lagt, saaledes har Han ogsaa hidtil bestandig fortsat denne Kjærlighed. Hans Kjærlighed og Godhed er en Himmel, som Han har udbredt og udspændt over os, — fra hvilken vi modtage den ene kraftige og liflige Indflydelse efter den anden og under hvilken vi leve, saalænge vi leve. Vor allerkjæreste Saliggjører siger, „at Hans himmelske Fader elsker de Troende, ligesom Han elsker Ham,“ og strax efter siger Han, „at Hans Fader har elsket Ham, førend Verdens Grundvold blev lagt“ (Joh. 17, 23. 24). Visseligen er det over al Maade trøsteligt at overveie: Gud har elsket sin Søn fra Evighed af og i Ham tillige os; ligesom nu Guds evige Kjærlighed i Tiden har aabenbaret sig paa Hans Søn og stedse hvilet over Ham, saa og varer i al Evighed, saaledes vil ogsaa Guds Kjærlighed hvile og vedvare over os fra Evighed til Evighed. G u d e r K j æ r l i g h e d, siger vor Apostel; hvad Han nu er og saadan som Hans Børn i Tiden lære Ham at kjende i Christo Jesu, har Han ogsaa været fra Evighed af og vil Han ogsaa i al Evighed blive. Han siger imidlertid ikke: Gud nærer stor Kjærlighed, eller: Gud er fuld af Kjærlighed, men: G u d e r K j æ r l i g h e d, — forat tilkjendegive, at Gud ikke elsker, som Menneskene fordetmeste elske, idet de saa at sige nødes og tvinges dertil af mange Aarsager, af den Elskedes mange indtagende Egenskaber, Gaver og Dyder, men frit, af blot og bar Godhed, fordi Hans guddommelige Natur er saadan. Han finder ikke Aarsagen til sin Kjærlighed hos Menneskene, men hos sig selv og i sin Miskundhed. Betænk nu her vel, du christelige Hjerte, om ikke den eiegode Gud med sin evige, frivillige, uforskyldte og mageløse Kjærlighed har fortjent din timelige, afnødte, skyldige og ringe Kjærlighed.

§ 11. Se, hvor var du for hundred Aar siden? Intetsomhelststeds. Verden vidste intet af dig at sige; den bekymrede sig hellerikke om din Tilstand; den vidste ikke, om, hvorledes, hvor, naar og hvorlænge en saadan Person

vilde komme til at leve. Men for din Gud var du allerede til; Han saa dig i sin Alvidenheds Lys og indesluttede dig i sin evige Kjærlighed, omfavnede dig med sin Miskundhed og optegnede dit Navn i Registeret over sine Venner og Kjære. Efter sit alene vise Raad bestemte Han den Tid, da Han vilde begynde at danne og forarbeide dig i Moderslivet; Han besluttede, hvorledes Han vilde danne dig, og med hvilke Gaver og Evner Han vilde udruste dig, hvorledes Han vilde overskygge dig i det Skjulte med sin veldædige Kraft, bevare og opholde dig og i sin Tid bringe dig frem til denne Verdens Lys og derefter i alle dit Livs Dage forsørge, beskjærme, lede, føre, bevare og opholde dig. Betænk imidlertid ei alene, hvorledes den alvidende Gud forud har overveiet og besluttet det (ihvorvel det allerede er noget Stort, at Han har tænkt paa os, da endnu Ingen tænkte paa os og vi selv endnu intet kunne tænke, og at Han ligesom har holdt en Protokol over vort hele Liv og indrettet dette med største Visdom, Kjærlighed og Barmhjertighed), men ogsaa, hvorledes Han i Tiden har fuldbyrdet det. Se, mit Medmenneske, efterat Gud havde dannet dig i det Skjulte, glædet dig deri henved ti Maaneder med sin Godhed og opholdt dig ved sin Varetægt, har Han med sin mægtige og naadige Haand draget dig af din Moders Liv. Hans Naade og Miskundhed var det første Klæde, hvori man svøbte og indhyllede dig; det første Bad, hvori man rensede dig for din naturlige Urenhed, var beredt og opvarmet af Guds Kjærlighed; Gud tog dig strax paa sit Skjød, og Hans Godhed var din Barnepige. Du bragte Intet med dig til denne Verden, men blev som alle andre Mennesker født nøgen og blottet; ikkedestomindre bragte du din Guds faderlige Omhu og Varetægt med dig. Man holder for, ihvorvel ikke uden Overtro, at de Børn, som fødes med en liden Kjole, ere lykkelige fremfor andre. Man gjorde imidlertid bedre i at se paa Guds Miskundhed, der omslutter de nyfødte Børn som et Klædebon og herligen og klarligen giver sig tilkjende hos dem; i den ligger vor Lykke og Rigdom; i den have vi Ære og et langt Liv.

§ 12. Jeg tilstaar vel, at det er sandt, hvad man siger, at med Mennesket Liv begynder (for Syndens Skyld, som er os medfødt) ogsaa dets Elendighed, hvilket det med sin Græden og Skrigen ved Indtrædelsen i Verden ligesom forudsiger sig selv og tillige beklager. Men man kan hellerikke negte for at med Elendigheden begynder ogsaa Guds faderlige Omsorg, Varetægt og trofaste Miskundhed, og at Guds forbarmende og kjærlige Stemme ligesom svarer vor første klagende Stemme og siger: „Frygt ikke, du Orm! Jeg har hjulpet dig; jeg har kaldet dig ved dit Navn; du er min; jeg vil være hos dig. Lev! Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Esai. 41, 14; 43, 1; Ezek. 16, 6; Ebr. 13, 5). Gud Herren beskikker ogsaa strax en eller flere Engle, som stedse skulle svæve om Menneskets Vugge og bevogte og bevare det. Han bereder det ogsaa strax en passende Næring og fylder Moderbrystet med Melk, som modtager sin søde Smag og store Kraft af Hans Godhed; Han ved godt, at det spæde Barn ikke er istand til at nyde stærk Mad; derfor har han af alle Spiser ligesom tilberedt det en ædel Tinktur og kraftig Saft, hvormed det sødeligen vederkvæges og næres. Saaledes ligger da Barnet i sin Vugge eller paa Moderens Skjød og ved hendes Bryst og er rigeligen forsørget. Det dier og sover ofte paa en Gang; det voxer og ved ikke, hvorledes; det hviler og ved ikke, hvor; det er fornøiet og kjender dog ikke den, som skjænker det saadan Fornøielse. Det kan endnu ikke elske, men

elskes dog inderligt, ei blot af sine Forældre, men først og fornemmelig af sin Skaber, der har plantet Kjærligheden i disses Hjerter og kommer deres ufuldkomne og ofte uformuende Kjærlighed til Hjælp med sin fuldkomne og altformaaende Kjærlighed. Se, min Medchristen, alt dette har din Gud ogsaa gjort imod dig; Guds Kjærlighed og Godhed har været din Jordemoder og draget dig af Moders Liv; Guds Kjærlighed var din første Bedækning, din første Vederkvægelse, dit første Bad; den Melk, du indsugede, var fuld af Guds Kjærlighed og Godhed; du sov og hvilede i Guds Kjærlighed som i de blødeste Puder; den havde beskikket Englene om din Vugge, forat de skulde bevare og bevogte dig Dag og Nat; idet du blev vugget, levede, rørtes og var du i din Guds Naade og Kjærlighed (Ap. Gj. 17, 28). Slut nu heraf selv, du christelige Hjerte, om ikke Gud allerede herved har fortjent, at vi skulle elske Ham inderligt. Man finder ofte Exempler paa at voxne Mennesker tro at have en Forpligtelse paa sig til sine Ammer og Barnepiger, saalænge de leve, og at de lade den Troskab komme dem tilgode, som de i deres Barndom beviste dem. Men hvor meget mere ere ikke vi vor Gud forbundne, som har elsket os saa inderligt, saa faderligen forsørget os, saa vældeligen beskjærmet os og saa naadeligen opholdt os, og hvorledes kunne vi Andet end elske Ham af ganske Hjerte?

§ 13. Jeg finder, at selv Hedningerne have erkjendt denne Høiestes Velgjerning, ihvorvel de ikke have forstaaet at beskrive og benævne den rigtigt. Keiser Domitian byggede til Minde om at han i sin Ungdom paa underfuld Maade var bleven frelst i et Oprør mod hans Fader, den gamle Vespasian, et prægtigt Tempel for den øverste Beskjærmer og Bevarer (Jupiter Kustos) og opreiste denne Guds Billedstøtte deri, forestillende, at han holdt Domitian paa Skjødet. Man har ogsaa fundet gamle Mynter, som Keiserne Hadrian og Julian den Frafaldne have ladet præge og paa hvis ene Side der sidder en Kvinde, som holder et Barn paa Skjødet, hvorved de efter nogle Lærdes Mening have villet afbilde Gudinden Isis, som af de gamle hedenske Theologer kaldtes Menneskeslægtens Amme og Barnepige. De stakkels forblindede Mennesker toge vel feil af Navnet paa den, som ved sin Miskundhed skaber, ernærer, beskjærmer og opholder os Alle; men de indsaa dog godt, at der maatte være et kjærligt og godmodigt Væsen, der fra Moders Liv af ligesom tager Menneskene paa Skjødet og naadigt forsørger dem. Hvor meget mere maa det da ikke sømme os Christne, der fra Barnsben af saa at sige have siddet paa den gode og naadige Guds Skjød og ligesom ere blevne læskede og mættede af Ham med lutter Kjærlighed, at elske Ham inderligt og gjøre Alt, hvad muligt er, forat vedligeholde og udbrede Hans herlige Pris i Verden! Kunne vi end ingen Kirke bygge Ham, og have vi end ikke Midler til at slaa saadanne Mindepenge, saa maa dog vort Hjerte være et Tempel for en saa kjærlig Gud og en Mynt, hvorpaa Ihukommelsen af Hans Navn og Velgjerninger er afpræget.

§ 14. Men lader os gaa videre i Betragtningen af den Kjærlighed, som Gud alle vort Livs Dage har bevist os, paa det at vi maa komme til at elske Ham igjen. Jeg kan med Sandhed sige, at naar vi voxer til, saa voxer ogsaa vor Guds Kjærlighed og faderlige Forsorg, især da vi tiltrænge det meste Tilsyn i Barndommen og Ungdommen, naar vi begynde at løbe og drive allehaande Leg. Om denne Guds Kjærlighed og Godhed bruger Skriften mange mærkelige og yndige Udtryksmaader og Lignelser fornemmelig tagne af Forældrene og deres

Kjærlighed, forat tilkjendegive, at man i Børnenes Opdragelse ikke blot skal se paa Mennesker, men først og fremst paa den, fra hvem de kjødelige Forældre have sin Kjærlighed, sin Formue, sit Foraad og Alt. Ligesom et Menneskes Dage følge paa hinanden og saa at sige danne en Kjæde, saaledes følge ogsaa Forældrenes og især Guds Velgjerninger paa hinanden, saa at man kunde kalde et gudfrygtigt Menneskes Liv en gylden Kjæde af Guds Kjærlighed og Velgjerninger eller en Væv, hvori Rendingen er idel Guds Naade og Miskundhed og Islætten idel Guds Langmodighed, Barmhjertighed og Forsorg. Det er en Lysthauge, der overalt prunker med Guds Kjærligheds Blomster, som voxe i Hobetal midt iblandt Tornerne (de Trængsler, Anfegtelser og Farer, som møde os). Skriften vidner, at naar vi blive afvænnede fra vor Moders Bryst, blive vi dog hængende ved vor Guds Kjærligheds Bryst, som vi ei engang i vor høie Alderdom kunne undvære. Herren siger selv: „Jeg, jeg lærte Efraim at gaa; jeg tog dem paa mine Arme. Jeg drog dem med Kjærligheds Reb" (Hos. 11, 3. 4). Moses siger til det isralitiske Folk: „Du har seet, hvorledes Herren din Gud har baaret dig, ligesom en Mand bærer sin Søn, paa al den Vei, I have vandret" (5 Mos. 1, 31). Dette er et vidunderligt deiligt Billede, hentet fra en Fader, der enten hjemme af Kjærlighed eller paa Veien af Medlidenhed og i Betragtning af Barnets Svaghed tager sin Søn paa sine Arme eller paa Ryggen og bærer ham forat bringe ham afsted med sig. Ak, algode Gud: hvor sødt er ikke dit Ord for dem, som annamme det med et troende og andægtigt Hjerte! hvor trøstelig er ikke din Kjærlighed, som Du sødeligen beskriver, for dem, der betragte den med et taknemmeligt Hjerte!

§ 15. Skriften siger endvidere: „Herrens Øine ere vendte til de Retfærdige og Hans Øren til deres Raab" (Ps. 34, 16), — ret ligesom en Fader og Moder, selv om de ere sysselsatte med andre Ting, dog stedse holde Øie med det omspringende og legende Barn, saa at det ikke kommer til Skade; dersom det snubler og skriger, løbe de hurtigt til, og der er Intet, som før bringer Moderen paa Benene end hendes kjære Barns Skrig. Den siger, at Gud kommer os ihu, — at Han besøger os, — at Han agter paa os (Ps. 8, 5; 144, 3; Job. 7, 17). Thi ligesom de smaa Børn altid give Forældrene Noget at gjøre — snart ville de æde, snart drikke, — snart klage de over dette, snart over hint, — snart ville de have Et, snart et Andet, — snart ville de lege, snart løbe, snart sidde paa Fanget og bæres paa Armene, snart sove og Deslige, — saaledes gaar det ogsaa med os; vi give altid den kjærlige Gud Nok at bestille fra Barnsben af indtil Graven; snart fattes os dette, snart hint, hvilket vi Altsammen søge og finde hos Ham og i Hans Kjærlighed. Han bliver hellerikke træt af at tage sig af os, og hvad vi kalde Møie og Byrde, det er for Ham en Lyst. De naturlige Forældre, som have en Flok Børn, blive ofte trætte og utaalmodige formedelst den store Møie, de foraarsage dem; men vor Gud, som dog har saamange Tusind Børn, der uafladeligen overhænge Ham og bestandig se Ham i Hænderne, er stedse redebon til at elske og gjøre Godt. Herhen hører ogsaa, hvad den kongelige Profet siger om de hellige Engles Beskjærmelse: „Sine Engle skal Han befale om dig, at bevare dig paa alle dine Veie. Paa Hænderne skulle de bære dig, at du ikke skal støde din Fod paa nogen Sten" (Ps. 91, 11. 12). Det maa være et kjært Barn, som Forældrene befale mange forskjellige Tjenere at have Opsyn med, saa at de allevegne maa led-

sage, bære og bevare det. Hvor kjære maa da ikke vi være vor Gud, siden Han har beskikket saa herlige Aander, som Englene ere, til vor Tjeneste! Saaledes lege vi da, løbe, sove, vaage, æde og drikke og voxe under vor Guds naadige Tilsyn, under Hans Beskjærmelse og Ledsagelse og i Hans Naade, indtil vi med vor begyndende Ynglingalder maa tage til noget Vist og vælge en eller anden Stand, hvori vi tænke at tjene Gud og Næsten og paa en ærlig Maade at komme igjennem Verden.

§ 16. Men da viser sig atter Guds Kjærlighed, som allerede forlængesiden har tænkt paa hvorledes Han skulde betjene sig af os i Verden, og til hvilken Stand Han vilde bruge os. „Han leder os ved sit Raad og kjender os" (og ved altsaa, hvortil vi ere bedst skikkede). „Han forstaar vor Tanke langtfra og kjender grandt alle vore Veie". (Han er vant til vore Veie og ved allerede, hvorhen vort Hjerte pleier at hælde; Han kjender alle vore Gange, vor Handel og Vandel, vor Gjøren og Laden). „Bagved og foran omslutter Han os og lægger sin Haand paa os" (hvormed Han kraftigt styrer og regjerer os). „I Hans Bog bleve de alle" (alle vore Levedage) „opskrevne, de Dage som bleve bestemte, da der ikke var en iblandt dem" (Ps. 73, 24; 139, 1 flg.). Efter sit alvise Raad beskikker Han Enhver til hans Stand, Embede, Syssel og Arbeide og har, om jeg saa maa sige, skrevet Enhvers Kald i hans Hjerte, hvoraf det ogsaa kommer, at den Ene vender sig til denne, den Anden til hin Kunst, Videnskab og Haandtering, og alt dette gjør Gud i Kjærlighed og Miskundhed, ligesom en Fader, der nøie udforsker sine Børns Sind, Gaver og Tilbøieligheder og holder hvert af dem til det, som han anser for mest passende og tjenligt. Den eiegode og kjærlige Guds Hensigt med Hans Regjering over dem, som ere Ham hengivne og frygte Ham, er deres timelige og evige Vel. Gud beskikker Intet med Hensyn til sine Børn uden af Kjærlighed og i Kjærlighed. Han udruster ogsaa Enhver med de nødvendige Gaver og Evner; Han giver Aron en veltalende Tunge, Bezaleel en kløgtig Forstand og en lykkelig Opfindelsesevne, Salomo et stort og viist Hjerte, Elias en brændende Nidkjærhed, David og hans Vældige et frimodigt, tappert Hjerte, Jakob ved hans Hjord et aarvaagent Øie og en rask Fod, Agerdyrkeren og Arbeidsmanden en stærk Haand osv., og forat Ingen skal have Aarsag til at hovmode sig af sin høiere Stand eller blive modløs formedelst sin ringere Stand, saa har Han erklæret og oftere vidnet, at Bondens Sukke under hans tunge Arbeide ikke ere ham mindre kjærkomne end Kongens Bønner under hans høivigtige Raadslagninger og Skomagerens eller en anden Haandværkers simple Arbeide ikke mindre behageligt end en fornem Doktors dybsindige Granskninger, naar det kun Altsammen sker i Tro og i Frygt for Ham. „Han anser ikke Personer; men hvo iblandt alle Folk, som Ham frygter og gjør Retfærdighed, er Ham behagelig" (Ap. G. 10, 34). Hans Himmel, Hans Naade, Hans enbaarne Søn, kort Alt, hvad Kjært og Godt Han eier, staar aabent for Enhver, som tror paa Ham og ved Standhaftighed i god Gjerning søger et evigt Liv. Det er den samme Kjærlighed hos den Høieste, der adskiller Menneskets Børn og som forener og annammer dem alle i Christo. Det er den samme Sol og Naade, der bestraaler de høie og anselige Blomster, saasom Tulipanerne, Keiserkronerne, Lilierne o. a. fl., og de lave og uanselige, saasom Fiolerne, Kløveren og Karven; over dem alle falder det samme Kjærlighedsregn og den samme Naadesdug, hvorved de alle leve og blomstre. Den kjærlige og vise Skaber har mange Pile i sit Kogger; men Han har

kun et Maal, hvortil Han afskyder dem alle, nemlig Saligheden.

§ 17. I denne Betragtning ligger ei alene en kraftig Tilskyndelse til at være tilfreds og fornøiet (især, da jo Ingen kan tænke, at han skulde kunnet vælge bedre end Gud har valgt for ham; den, som er overbevist om at hans Lod er tilfalden ham efter Guds hellige og gode Villie, han vil ikke ønske sig noget Bedre), men ogsaa til at elske Gud. Thi naar vi finde os vel og tilfredse i vor Stand og Stilling og betænke, at vi ikke ere komne i denne af et Slumpetræf, men ved vor Guds naadige og faderlige Forsyn, hvorledes kunne vi da Andet end takke Ham for Hans Regjering og Omsorg og inderligen elske Ham? Du er maaske, min Medchristen, en begavet, navnkundig, æret og yndet Mand, sidder i et fornemt Embede, bliver brugt til høivigtige Forretninger; du har en færdig Tunge, en hurtig Forstand, en god Hukommelse; du bliver for saadanne Gavers Skyld elsket og høiagtet af Konger og Fyrster, osv. Men betænk dog fra hvem alt dette kommer, og hvad der er Grunden til denne din Høihed, nemlig din Guds Naade, idet Han af fri og uforskyldt Kjærlighed har givet dig, hvad Han kunde have givet den fattigste Bonde og det ringeste Menneske. Han har givet dig det af Kjærlighed og venter Kjærlighed og ydmyg Tak igjen. Du er maaske en berømt Krigsmand, der er stegen op fra de laveste Trin til de høieste, — der har et uforfærdet Hjerte og kløgtigt Hoved og som Lykken hidtil saa at sige har været trolovet med. Men betænk, at det er Guds Godhed alene, som har hævet dig fra Støvet, — som har bevaret og opholdt dig, medens Tusind faldt ved din Side, og som har kronet dig med saamange Seierskrandse. Hvorledes kan du da glemme Ham og hverken frygte eller elske den, som du har at takke for dit Liv, din Seier og Alt? Sandeligen, Gud har ikke beskjærmet dig mod dine Fiender, forat du skulde blive Hans Fiende og fortørne Ham med et forargeligt og ugudeligt Væsen, men forat du skulde erkjende Hans Kjærlighed og Miskundhed og tjene Ham i barnlig Frygt og Kjærlighed. Du er maaske en heldig Handelsmand, en driftig Haandværker, en velsignet Landmand, „hvis Forraadskammere ere fulde og yde alslags Spise" (Ps. 144, 13). Men betænk dog, hvorfra al Velsignelse, al Lykke, al Næring kommer. Visseligen ikke fra din Forstand, fra din Kraft, din Villie og Løben, hvilket Guds Aand forlængesiden har lært os, sigende: „Løbet er ikke i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid og Hændelse" (som Gud styrer) „hændes det dem Alle" (Præd. 9, 11). Paa Guds Velsignelse kommer Alting an. Naar nu den kjærlige Gud giver os Alt af en fri og ufortjent Miskundhed, skulde vi da være dummere end Dyret, der kjender og elsker sin Herre og Velgjører? Skal da den kjærlige Gud have kjøbt sig en Fiende for sine Penge? Skulde vi glemme den, der har betænkt os saa rigeligt fremfor Andre? Denne Betragtning fortjener omhyggeligen at overveies af Enhver, som Gud har begavet med timelig Ære og Lyksalighed, og af Guds Tjenere tit og ofte at foredrages og indpræges Hjerterne saa dybt som muligt. Ak, I Menneskebørn, ak, I mægtige, rige, ærede, berømte Mennesker! tager Eder til Hjertet, hvad jeg siger! Kaster Eder med Alt, hvad I have, ned for Eders Guds Fødder! Erkjender Hans Kjærlighed, Hans naadige Forsyn og underlige Styrelse, og siger af Hjertet: „Af Guds Naade er jeg det, jeg er" (1 Kor. 15, 10). Sammenligner Eders

Lykke med en fattig Bondes, en Betlers eller Arbeidsmands Møie og Elendighed, og betænker, at der ingen anden Forskjel er imellem Eder end den, som Guds ufortjente Kjærlighed og Naade har gjort. Har Han da fortjent, at I fiendtligen skulle modsætte Eder Ham i Ulydighed og ugudeligt Væsen? Kan da alt det Gode, I have annammet af Gud, ikke virke hos Eder, hvad en Bid Brød, en Haandfuld Havre, en Dot Hø frembringer hos Eders Hunde, Heste og Kjør? Ak, lader os elske Gud! thi Han elskede os først.

§ 18. Men ogsaa de, som leve i ringere og møisommeligere Kaar, have Aarsag nok til at vise sig taknemmelige mod sin Gud ved Gjenkjærlighed. Thi de kunne være forvissede om at Gud Intet har uddelt iblandt Menneskene uden hvad Han forud har afveiet paa sit alvise Raads og sin faderlige Kjærligheds Vægt. Vor Guds Øiemed og Endemaal er Hans Ære og vor Salighed. Derefter har Han forordnet og indrettet Midlerne. Ere nu end disse, min Medchristen, ikke efter dit Ønske og Behag, saa lad det dog være dig nok, at de ere beskikkede af en kjærlig Gud og Fader til din evige Frelse. Hvad ændser jeg, hvorledes min Gud leder mig ved sit underlige Raad, naar Han kun tilsidst fører mig til Ære? Hvad skulde jeg bekymre mig om hvorledes jeg bliver ført, naar jeg kun bliver vel ført og ved Udgangen af Verden finder Indgangen til Himmelen? Jeg er overbevist om at Alt, hvad der møder mig, er en Frugt af min Guds faderlige Kjærlighed og hellige Raad, ligesom ogsaa, at det sigter til mit Bedste, samt at alle Hans Stier ere Miskundhed og Sandhed. Hvad Mere vil jeg forlange? Desuden ved jeg jo, at min Stand og Stilling, den være saa ringe, som den være vil, dog ikke kan være mig til Hinder i at nyde Guds Kjærlighed. Skyggen, der ledsager eller gaar foran mit Legeme, hverken giver eller fratager mig Noget; den gjør mig hverken større eller mindre. Saaledes gjøre helleriKke mine udvortes Kaar min Tro, min Bøn, mit Haab noget Afbræk. Sæt altsaa, min Medchristen, at du er et ringe og enfoldigt Menneske, en fattig Haandværksmand, en trællende Bonde, en simpel Soldat, en ussel Arbeidsmand, saa har du dog „een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Fader" tilfælles med de Fornemste, Rigeste, Anseligste og Lykkeligste i Verden (Efes. 4, 5. 6). Vi have Alle den samme frie, aabnede Kilde imod Synd og imod Urenhed, hvori vi Alle to os (Sak. 13, 1). Vi have alle den samme Adgang til Guds Naade, nemlig den Herre Jesum Christum. Vi have Alle en og samme Trøst, nemlig Guds Ord og søde Kjærlighed. Vi have Alle et og samme Haab, nemlig Himmelen, hvortil vi Alle tænke at komme. Skulde vi beklage os over at den kjærlige Gud ikke har gjort os lige med Andre i de forgjængelige Ting, uagtet Han har forundt os en og samme Ret til de himmelske og evige Goder? Han var os jo dog Intet skyldig. Om Han tilligemed det Timelige ogsaa havde unddraget os det Evige, saa havde Han dog ikke gjort os Uret. Men efterdi Han af lutter Kjærlighed har skjænket os dette og henlagt det til os, bør vi da ikke sige: Lader os elske Ham! thi Han elskede os først?

§ 19. Førend jeg slutter denne Betragtning, maa jeg endnu anføre en Ting. Efterdi nemlig vi Mennesker ikke bestandig kunne være paa et og samme Sted i Verden, saa ledsager Guds Kjærlighed os allevegne og lader sig allevegne finde. Skriften indeholder ogsaa i saa Maade flere liflige Udsagn og Exempler, som, naar vi anvende dem paa os selv, kunne opvække os til at elske Gud. Mangt et Barn, mangen Dreng maa tidligt bort fra sine Forældre, Slægtninger og Kjen=

dinger forat søge sin Lykke i fremmede Lande. Det er imidlertid mærkværdigt, at den kjærlige Gud ei alene siger, at Han vil antage sig Enker og Faderløse, altsaa tillige Udlændingerne, men ogsaa: „Jeg vil undervise dig og lære dig den Vei, som du skal vandre; jeg vil give Raad med mit Øie paa dig" (Ps. 32, 8). Hvad Han sagde til Jakob, det siger Han til alle gudfrygtige Fremmede og Reisende: „Se, jeg er med dig og vil bevare dig overalt, hvor du vandrer; jeg vil ikke forlade dig" (1 Mos. 28, 15). Hvad Han gjorde imod Josef, idet Han førte ham underligt, men dog lykkeligt og saligt og fra hans Faders Hus omplantede ham i en fremmed Jordbund, hvori han voxte og trivedes saa godt, selv midt iblandt de Trængslers Torner, der mødte ham, at han blev en pragtfuld Blomst og en Trøst for sin gamle Fader og sine vanartige Brødre, det gjør Han endnu imod mange Andre, idet Skriften ikke er Andet end et Speil hvori vi kunne se Guds Hensigter med Hans Børn, og en Afbildning af en Leg, som den himmelske Visdom endnu bestandig leger paa Jorden. Her maa jeg tænke paa de mærkelige Ord, hvormed Moses tiltaler Israels Folk: „Herren gik foran Eders Ansigt paa Veien, at opsøge for Eder Stedet, hvor I skulle leire Eder" (5 Mos. 1, 33). Ak, ja visseligen gaar Gud foran os med sin Kjærlighed og Naade, naar vi drage ud i fremmede Lande, og viser os, hvor vi skulle vende os hen, hvor vi skulle blive, hvor vi skulle finde Hus og Hjem, Hustru og Børn, Gods og Eiendom, Embede og Ære. Betænker mine kjæreste Medchristne, hvorledes det nu i saa Henseende forholder sig med Eder! Maaske har Gud ogsaa beviist sin underlige Godhed imod Eder, borttaget Eder fra Eders Fædreland og omplantet Eder i en fremmed Jordbund, bestraalet Eder med sin Sol og bestænket Eder med sin Miskundheds Regn og Dug, saa at I ere blevne yndige, pragtfulde og nyttige Blomster og have slaaet dybe Rødder. Disse sidste Ord minde mig om at Apostelen ønsker Efeserne, at de maa blive „rodfæstede og grundfæstede i Kjærlighed" (Guds Kjærlighed nemlig — Efes. 3, 18). Jeg negter ikke for at han her nærmest taler om det indvortes Menneske, der, forenet med Christo formedelst Troen, er ligesom plantet i Guds Kjærlighed og Naade; men Ingen vil dog have Noget imod at jeg ogsaa anvender det paa et Menneskes udvortes Tilstand og siger om den, hvem Gud har værdiget sin faderlige Forsorg og trofaste Varetægt, at han er rodfæstet og grundfæstet i Guds Kjærlighed. Gaar det dig vel, mit kjære Medmenneske, og du klarligen sporer din Guds Velsignelse, Naade og Miskundhed, saa tænk, at du er en Væxt, en Plante; du grønnes, og din Stand, din Lykke, dit Husvæsen og din Næring blomstrer; men hvori, hvorved, hvorfra har du din Saft og Kraft? i, af og fra Guds Kjærlighed og Hans ufortjente Barmhjertighed. Saa blomstre da til Ære for din Gud! lad dine Frugter ligne Roden og Jordbunden! lad al din Gjerning lugte og smage af Guds Pris og Kjærlighed! Udbred dig mod din Sol som en ædel Blomst, og kom altid ihu, hvad Apostelen siger: „Vi elske Gud, fordi Han elskede os først." Endnu burde jeg medrette her anstille en Betragtning over Guds almindelige Velgjerninger, som Han rigeligen beviser os i den hele Natur gjennem Himmelen, Jorden, Havet, Solen, Maanen, Stjernerne og utallige andre skabte Ting, og nærmere udvikle, hvorlunde den ganske Verden ikke er Andet end en stor Bog med mange Blade, som ere fuldskrevne med lutter Paamindelser om Guds Kjærlighed; men det vilde opholde mig for længe; derfor vil jeg dennegang lade det være og henvise til den herlige Fremstilling deraf, som

den gudfrygtige og aandrige Arnd har efterladt os i den anden Bog om den sande Christendom, Kap. 26, § 4, og 29 § 1. Maaske vil den gudfrygtige Læser ogsaa, om han værdiges at læse min „Godtholds andægtige Indfald," der paa et og andet Sted finde lignende Ting, som kunne opmuntre ham kraftigt til at elske og prise Gud.

§ 20. Forundrer Eder imidlertid ikke, I christelige Sjele, over at jeg har dvælet noget længere ved Betragtningen af den guddommelige Kjærlighed og fremstillet den kjærlige Guds legemlige Velgjerninger noget udførligere. Jeg har anseet det nødvendigt, fordi jeg ser, at der er faa Mennesker, som lede de Strømme af guddommelig Kjærlighed, hvormed de efter sin udvortes Tilstand saa overflødigt og rigeligen ere vandede, tilbage til deres Udspring og agte det for en Guds Kjærlighed og Miskundhed, at de leve, at det gaar dem vel, at de ere udrustede med allehaande naturlige, herlige Gaver, ophøiede til fornemme Embeder og Æresposter, navnkundige og hædrede af Hvermand, velsignede med timeligt Gods, og at de i mange Ting have været lykkelige fremfor Andre. Hos de Færreste er der nogen gudelig Eftertanke om hvorfra de have alt Saadant. De sidde ligesom midt i en Rosenhauge, men uden at betænke, hvem der lader Roserne voxe. De legemlige Velgjerninger ere en Guldkjæde med mange Led, som Gud har forundt og skjænker os, men hvori tillige Hans Billede hænger, som skal være paa vort Bryst og i vort Hjerte. Mange ere imidlertid saa daarlige, at de vel prunke med Kjæden, men bære Brystbilledet paa Ryggen eller endog afrive og bortkaste det; jeg mener: de nyde vel Guds Kjærlighed og Godhed, men glemme Ham selv, og istedetfor at de skulde elske Ham igjen og vandre helligt i Hans Frygt, hengive de sig til Overdaadighed, Pragt og Ugudelighed. De ere ligesom en taabelig Brud, hvis rige Brudgom lader en Tjener overbringe hende allehaande Gaver og Foræringer, forat de skulle vække og vedligeholde des større Gjenkjærlighed hos hende, men som forgaber sig i Foræringerne eller endog forelsker sig i Tjeneren og glemmer sin skjønne og gavmilde Brudgom. Ja, de ligne Fæet; de ere som Koen, der græsser paa en grøn Eng, eller Svinet, der i Skoven finder Egenødder i Mængde, men uden at kjende eller forstaa sig noget paa Skaberen, fra hvem Græsset og Egenødderne komme.

§ 21. Men jeg har ogsaa en anden Grund til at tale noget nærmere om Guds Kjærlighed, der er beskjæftiget med os fra Moders Liv, nemlig min egen Erfaring, og at jeg selv fra Barnsben saa rigeligen har sporet min Guds naadige Varetægt, faderlige Omhu og mangfoldige Miskundhed, at jeg allerede af den Aarsag, om jeg ellers ingen havde, aldrig kan elske, love og prise Ham nok, saalænge jeg lever. Den algode Gud havde efter sin hellige Villie og Raadslutning udkaaret mig til en Tjener i Kirken. „Før Han dannede mig i Moders Liv, kjendte Han mig, og før jeg udkom af Moderslivet, helligede Han mig, for at aabenbare sin Søn i mig" og bruge mig til at forkynde Ham ved Evangelium. (Jer. 1, 5; Gal. 1, 16). Dette kan jeg ei alene slutte deraf, at min kjære Fader, der kun levede omtrent et halvt Aar efter min legemlige Fødsel, strax — jeg kan ikke tro Andet end efter Guds Indskydelse — indviede mig, der var den Yngste af tre Sønner og to Døtre, til Guds Tjeneste og ofte sagde, at jeg skulde blive Præst, ligesom han ogsaa mangengang, naar han var alene i Stuen, tog mig op af Vuggen i min Søvn og kjærtegnede og kyssede mig, som om han allerede nu vilde nyde den Glæde, han engang haabede at skulle

have af mig, naar han fik mig at se i min Guds hellige Embede, — men ogsaa deraf, at der allerede i min spæde Barndom fandtes en saadan Kjærlighed til Bøgerne og en saadan Drift til at prædike hos mig, at jeg neppe havde lært nogle Smaabønner udenad, førend jeg strax vilde prædike og fremsagde dem i barnlig Enfoldighed og med stammende Tunge, men dog med stort Alvor, osv. Men tydeligst har jeg dog seet min kjærlige Guds Raadslutning over mig af Udfaldet.

§ 22. Til min Guds og Hans ubegribeligt store Kjærligheds Pris kan jeg her ikke undlade at omtale, hvor vældeligen Han har beskjærmet og opholdt dette sit Redskab, som Han havde udkaaret sig. Da jeg endnu hvilede under min Moders Hjerte, og min Fødsel allerede forestod om nogle Uger, tildrog det sig, at begge mine Brødre, hvoraf den ene var otte og den anden omtrent halvtredie Aar gammel, legede i en Hauge ved det Hus, hvori mine Forældre boede; men da der var en dyb Dam i Haugen og den Yngste ikke saa sig for, faldt han ud i samme. Den Ældste giver sig til at skrige ynkeligt og iler ind i Huset og Stuen og fortæller vor kjære Moder, i hvilken Fare Barnet svæver. Hun iler, som man kan tænke, fuld af Skræk og Angest ud af Huset og til Dammen; men saasom hun maatte igjennem et Skur, hvori der stod en Kalessjevogn, og hun i sin Angest ikke blev denne var, løb hun med sit frugtsommelige Legeme imod den ene Vognaxel, og det saa voldsomt, at hun faldt baglænds til Jorden. I hvilken Fare nu hendes Livsfrugt befandt sig, og om den ikke blev bevaret ved Guds særdeles Beskjærmelse, derom lader jeg alle forstandige, gudfrygtige Hjerter dømme. Hun, som i sin Nød havde glemt baade sig selv og sin Livsfrugt og kun tænkte paa sit i Vandet liggende Barn, reiser sig imidlertid snart igjen af sit Fald og skynder sig saameget, som hun kan, til Dammen. Hun finder snart sin Søn og ser, at han vel endnu er ilive, men dog nær ved at synke og drukne. Hun springer strax ud til ham i Vandet og griber ham, men mærkede da, at hun ikke naaede Bund, og at hun nu tilligemed sit Barn var i Livsfare, og heri havde hun ogsaa maattet blive, da hun maatte holde Barnet og formedelst Afkræftelsen af Faldet og Skrækken ikke kunde hjælpe sig selv, dersom ikke min Faders Moder var kommen til og ligeledes havde vovet sig ud i Vandet; hun var imidlertid saa heldig at finde Bund og bragte saaledes omsider Moder og Barn iland, osv.

§ 23. Da min kjære Fader et halvt Aar efter min ved Guds Naade lykkelige Fødsel ifølge Guds uforanderlige Raad var død af den da herskende Pestsyge tilligemed to Døtre og den nysmeldte yngste Søn, blev tilsidst ogsaa min kjære Moder, ved hvis Bryst jeg laa, angreben af Soten. Hun laa farligt syg; hendes Bryster gave kun lidet Melk, og den, som fandtes deri, var at se til som et blaaagtigt Vand, saa at de, der var om hende, antoge, at Barnet ved at indsuge Giften vilde frelse Moderens og tilsætte sit eget Liv; men da gjorde Gud atter et Kjærlighedens Underværk paa mig og viste, at ligesom et voxent „Menneske ikke lever ved Brød alene“ saaledes hellerikke et Barn ved Melk alene, „men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund“ (Matth. 4, 4). I mit femte Aar kom jeg ved barnlig Uforsigtighed atter i Livsfare i min Fædreneby, idet jeg faldt ned i det rivende Vand, som drev en Mølle, og efter at være reven flere Huslængder med af Strømmen allerede begyndte at synke og dø. Men Guds Godhed havde besluttet noget Andet og sendte mig en Kvinde tilhjælp, som kom for at hente Vand og som maatte trække mig op og bringe

mig halvdød tilbage til mine Forældre*). Det vilde blive for vidtløftigt og maaske tillige trættende for Læseren om jeg vilde fortælle alle de Begivenheder i mit Liv, hvori Guds kjærlige Godhed haandgribeligen har aabenbaret sig, navnlig, hvorledes han forskaffede mig de fornødne Midler til at fuldføre mine Studeringer og omsider har bragt mig hid, uagtet mine Forældre, hvis betydelige Formue fordetmeste var opslugt af Krigen, næsten ikke gave mig en Daler. Jeg har blot her i Korthed villet antyde, hvor Meget jeg skylder min gode Gud og Hans store Kjærlighed. Mit hele Liv er lutter Guds Kjærlighed og Miskundhed! skulde jeg beskrive det i en egen Bog, vilde der komme til at staa ovenover paa alle Blade: „En Fortælling om Guds underlige Godhed, faderlige Kjærlighed, store Langmodighed og Barmhjertighed". Jeg har oplevet mange Dage, men endnu flere Undere af Guds Kjærlighed; jeg har seet, hørt og erfaret Meget i Verden, men Intet mere og rigeligere end den aabenbare og skjulte Virkning af Guds Miskundhed og Langmodighed. Jeg ved, at alle Ting under Solen ere forfængelige, ubestandige og flygtige; men Guds Kjærlighed og Miskundhed varer evindelig. Jeg har ikke fundet Alt paa alle Steder; men Guds Godhed har jeg dog fundet allevegne. Fader og Moder, Brødre og Søstre, Hustruer og Børn, Slægtninger og Venner ere bortgangne fra mig; men min Guds Kjærlighed og Godhed har aldrig forladt mig. Jeg har befundet Mennesker, som Mennesker, foranderlige og ubestandige; men min himmelske Faders Kjærlighed er forbleven tro og bestandig. Der hviler ofte megen Møie og meget tungt Arbeide paa mig; men Guds Kjærlighed er min Kraft, som hjælper mig at bære og ved hvilken jeg overstaar og overvinder Alt. Jeg er ofte bleven forfulgt, bespottet, betrængt og ængstet af Djævelen og Verden: men Guds Godhed og Kjærlighed har været min Tilflugt, min Ære, min Hjælp og min Trøst, hvori jeg har fundet saamegen Sødme, at jeg ikke har ændset al Trængselens Bitterhed. Jeg er kommen til Dødens Porte og har saa at sige allerede haft den ene Fod i Graven; men Guds Kjærlighed førte mig i rette Tid ud, saa at jeg vel har Aarsag til at sige med Apostelen: „Som de, der dø, og se, vi leve" (2 Kor. 6, 9). Verden siger, at snart denne, snart hin Planet og Stjerne regjerer; men jeg ved ikke af nogen anden end min Guds Kjærlighed, som regjerer altid og allevegne, og det saaledes, at jeg desaarsag aldrig kan prise Ham tilfulde. „Mangfoldige har Du, Herre, min Gud, gjort dine Undergjerninger og dine Tanker imod os; Intet er at ligne med Dig; jeg vil kundgjøre og udsige dem; de ere flere end at man kan tælle dem" (Ps. 40, 5). Efterfølger mig, I christelige Sjele, og betænker tilligemed mig Eders Levnetsløb, og hvorledes dette overalt er fuldt af Guds Kjærlighed og Godhed; saa ville I finde Aarsag til med mig at udbryde: Lader os elske Gud, fordi Han elskede os først.

§ 24. Vi have hidtil skildret den Kjærlighed, som Gud beviser os i timelige og legemlige Ting, og hvorved Han allerede har fortjent den allerhjerteligste Gjenkjærlighed af os. Lader os nu ogsaa korteligen overveie de aandelige Kjærlighedsbevisninger, og hvad Gud har gjort imod vor Sjel! Jeg siger: korteligen; thi gudfrygtige Tilhørere og Læsere ville erindre, hvad vi ovenfor i anden Del af dette Værk udførligen have omhandlet, nemlig Guds store Naade og Miskundhed, som han lægger

*) Heraf maa sluttes, at hans Moder dengang var gift paany, hvorom dog hans forudskikkede Levnetsskrivelse Intet indeholder. O. A.

for Dagen i den syndige Sjels Omvendelse, Hans store Langmodighed og Barmhjertighed, Hans brændende Kjærlighed, hvormed Han allevegne gaar efter den, Hans Venlighed, hvormed Han annammer den, naar den omvender sig og gjør Bod, hvortil ogsaa hører, hvad vi efter den Evne, Gud forunder, have foredraget og udviklet om Syndernes Forladelse, Retfærdiggjørelsen, den sønlige Udkaarelse, Formælingen med Christo og den Hellig Aands Samfund. Saameget som vort nuværende Formaal udkræver, beder og formaner jeg enhver christelig og bodfærdig Sjel at ville betragte sit Levnetsløb saa langt han kan tænke sig tilbage, og andægtigt og hjerteligen overveie al den Kjærlighed og Miskundhed, Gud har bevist imod ham; han vil da ikke kunne Andet end forundre sig over Guds Mildhed og Langmodighed og maa, hvad enten han vil eller ikke, tilstaa, at en saadan Gud fortjener den største Ære og Kjærlighed.

§ 25. Luther siger meget rigtigt: „Skulde Gud slaa saa snart til med Torden og Lynild, som vi fortjene det, saa kunde Ingen af os blive syv Aar gammel." O, hvilke store Syndere ere ikke ofte de smaa Børn! Hvor kraftigt rører ikke allerede Arvesynden sig hos dem, og hvor overflødigt bryder den ikke ofte ud hos dem! Det ene Barn forfører det andet til Ugudelighed og lader sig mangengang bruge til Satans Kobleri, førend det endnu rigtigt forstaar, hvad denne Helvedgjerning har paa sig. Jeg har kjendt mange gudfrygtige Hjerter, som alle sine Levedage have beklaget det onde Selskab, de i sin Barndom kom i, saasom dette puster til Arvesyndens ulmende Tønder og bringer den onde Begjærlighed til at brænde. Man ser ofte en ung Dreng paa otte eller ti Aar lege, springe, le og synge; men man tror ikke, hvor stort et Gjældsregister han allerede har hos Gud, og med hvor mange Satans Reb han er fængslet. Et Aar har otte Tusind syv Hundred og sexti Timer; naar man nu fordobler disse med Ti og sætter, at et Barn blot begaar en Synd hver Time (hvorved det dog ikke bliver), saa vilde en Dreng paa ti Aar allerede have en Byrde af syv og otti Tusind og sex Hundred Synder paa sig. Dette er imidlertid en Sag, som Ingen rigtigt vil kunne overveie uden den, som med aandelige Øine betragter det menneskelige Liv, saaledes som det føres fra Barnsben af, og giver noget nøiere Agt paa Ungdommen. Han vil ikke kunne Andet end forfærdes over den store og almindelige Foragt for Gud og Tilsidesættelse af den hellige Frygt for Ham, over den mangfoldige letsindige Sværgen og ugudelige Banden, over den Vanhellighed og Koldsindighed ved Gudstjenesten, over den store Ulydighed, Gjenstridighed og Opsætsighed mod Forældre og Lærere, over den Hoffærdighed, Frækhed, Letfærdighed og Utugtighed, over den Trættekjærhed og Bitterhed, over de Løgne, Kneb og Bedragerier og Deslige, som findes hos Børnene.

§ 26. Dette anfører jeg imidlertid kun korteligen, for efter mit Forehavende at give de bodfærdige Sjele Anledning til at overtænke deres eget Liv og Levnet fra Barnsben af, og forat de for sit eget Vedkommende skulle erkjende den guddommelige Kjærligheds og Langmodigheds Undere. Det er ganske vist en stor Miskundhed af Gud, at Han af Kirkens næsten forvildede og overalt med Ukrud bevoxede Planteskole alligevel stedse fremsøger nogle Planter, som Han ved sin Naade lader opvoxe til Retfærdigheds Træer. Han har stor Taalmodighed med den stakkels Ungdom, lader den rigeligen nyde Godt af sin Daabspagt og lægger klarligen for Dagen, at Han ikke vil, at en eneste af de Smaa skal fortabes. Besinder Eder vel, I christelige Sjele, og erkjender, at I ogsaa ved

Betragtningen heraf have Aarsag til at sige: Lader os elske Gud, fordi Han elskede os først! Ere I nu velsignede Planter, der ere fyldte med Retfærdigheds Frugter, Gud til Ære og Lov, saa tænker Eder tilbage, om der ikke har været en Tid, da I vare behæftede med Synd og Urenhed, ligt et ungt Træ, der er omsnoet af Humleranker og andre Slyngplanter. Ere I nu hellige og rene Kar i Eders Guds Hus, saa mindes I dog maaske en Tid, da I vare urene Kar, som Satan brugte efter sin Villie. Gjennemløber derhos tillige Eders Ynglingealder og de Aar, som I have tilbragt ved høie eller lave Skoler, paa Reiser, i Selskaber og Overdaadighed. Betænker, hvor underligt Gud ofte har beskjærmet, bevaret og opholdt Eder, og med hvor stor Langmodighed Han har seet paa Eders Daarskaber, Udskeielser og Letsindighed, — hvorledes Hans Miskundhed og Barmhjertighed har fulgt Eder i Hælene, sønderrevet Helvedbaandene og udfriet Eder af Helvedes Strube; saa vil Guds Kjærlighed straale Eder saare klart imøde: I ville erkjende, at Hans Langmodighed er Eders Frelse (2 Pet. 3, 15), og at I evindeligen skylde Ham den allerstørste Kjærlighed og Taknemmelighed; „thi hvem Meget er forladt, han maa ogsaa elske meget" (Luk. 7, 47).

§ 27. Jeg kommer herved til at tænke paa en Kjøbmand i en stor og berømt Handelsstad, som jeg reiste sammen med i nogle Dage og som fortalte mig, at han for endel Aar siden var bleven angreben af Stratenrøvere, udplyndret, bunden paa Hænder og Fødder, henslængt i en stor Udmark og overgiven til Klægge, Fluer, Kryb og vilde Dyr. Da han nu havde ligget en hel Dag i en stor Angest og Nød, og, som man nok kan tænke sig, ængsteligen paakaldt Guds Barmhjertighed og Hjælp, ynkedes Gud over ham og føiede det henimod Aftenen saaledes, at det Reb, hvormed han var haardt bagbunden, uventet løsnede saa vidt, at han med nogen Anstrengelse fik Hænderne fri, hvorpaa han ogsaa frigjorde sine Fødder, og endelig om Morgenen, efter ved den gode Guds og Hans hellige Engles Ledsagelse at have fundet Vei ud af Vildnisset, traf paa nogle reisende Folk, der bragte ham til et sikkert Sted. Denne Mand fortalte derhos, at han til Amindelse om sin store Nød og den underfulde Redning, som havde vederfares ham af Gud, opbevarede det ovennævnte Reb paa sit Kontor blandt sine bedste Sager og aarlig høitideligholdt sin Redningsdag, tilbragte den med Faste og efter bedste Evne takkede Gud inderligt for Hans Hjælp. Dette var nu en legemlig Nød og legemlige Baand, og dog erkjendte den omtalte Mand, at han alle sit Livs Dage skyldte Gud den største Taknemmelighed for sin Frelse. Hvor meget Mere ere da ikke vi Ham skyldige, fordi Han har sønderrevet vore aandelige Baand og saa naadig frelst os fra saamange Sjelefarer! Sandeligen, naar vi ret betænke dette, saa bør vi ei alene høitideligholde en Dag, men alle vore øvrige Levedage for vor Gud og ikke tilbringe dem anderledes end i Hans hellige Tjeneste, i Hans Kjærlighed og Frygt og med Hans høihellige Navns bestandige Lov og Pris. Herre, min Gud! „Dødens Reb omspændte mig, og Helvedes Angester fandt mig; Nød og Kummer fandt jeg. Men jeg paakaldte Herrens Navn: Ak, Herre, frels min Sjel! — Du udfriede min Sjel fra Døden, mit Øie fra Graad, min Fod fra Fald. Jeg skal vandre for Herrens Ansigt i de Levendes Lande. — Ak Herre! jeg er jo din Tjener; jeg er din Tjener, din Tjenerindes Søn; Du har løst mine Baand. Dig vil jeg ofre Takoffer, og Herrens Navn vil jeg paakalde" (Ps. 116, 3 flg.). Jeg havde her Anledning til at handle udførligt om alle de aandelige Velgjer-

ninger, Gud har bevist os; men jeg haaber, at det ikke vil være fornødent for sande bodfærdige og troende Sjele, til hvilke vi nu tale og som Gud har ført paa de Veie, vi hidtil have beskrevet, saasom det er umuligt at saadanne Sjele, overbeviste ved Guds Ord og egen Erfaring, ikke stedse skulde betænke, hvad Gud har gjort imod dem, og hvor høiligen de ere Ham forbundne. De kunne ikke Andet end sige: „Vi elske Ham, fordi Han elskede os først."

§ 28. Men betænk for det Andet, du christelige Hjerte, hvad din Gud endnu daglig gjør imod dig! Betænk, hvoraf og hvori du lever, nemlig af og i lutter Guds Kjærlighed og Miskundhed. Du drager Aande af den fælles Luft, men aldrig uden Guds Kjærlighed og Miskundhed. David siger: „Jorden er fuld af Herrens Miskundhed" (Ps. 33, 5). Vi kunne sige ham efter: Luften, ja Himmel, Hav og al Verden er fuld af Herrens Miskundhed. Vi leve ikke saameget ved Brød og andre Midler, der af vor Gud ere bestemte til vort Ophold, som ved Guds lønlige Kraft og Miskundhed, der er nedlagt deri; Alt, hvad vi se, høre, smage, lugte og føle, indeholder en Godhed af Gud, og jeg ved ikke, hvad Mennesket skulde kunne nyde, som ikke var blandet dermed og derved blevet kraftigt og velsmagende. Jeg mindes en Tildragelse, som her passer meget godt. To Slægtninger, hvoraf den Ene var meget gudfrygtig og ivrig i sin Christendom, men den Anden noget kold og endnu meget hengiven til Verden, gik om Vaaren at spadsere i en deilig Egn. Ved at betragte Guds mangehaande yndige Skabninger udbrød den Første: Ak, hvor stor er ikke den kjærlige Guds Godhed! Hvor kan man vel nu vende sit Ansigt hen uden at hans Mildhed og Veldædighed lyser En i Øinene? Man kan ikke undgaa Hans Kjærlighed; den trænger ind i Hjertet gjennem alle Sandser; den overbeviser vor Samvittighed, endog imod vor Villie. Jeg kan ikke nok forundre mig over min Guds Herlighed, Almagt, Visdom og Godhed. Hvem skulde vel ikke barnligen elske, frygte og forlade sig paa en saadan Gud? Den Anden vilde drive Spøg hermed og forsøge sin Ven og sagde derfor: I siger, at Guds Kjærlighed trænger ind i vore Hjerter gjennem alle Sandser. Men om jeg nu lukker Øinene til og hverken ser Træer eller Urter eller Blomster? Den Første svarer: Saa vil I dog fornemme Markens søde Vellugt og dermed tillige Guds Godhed. Den Anden siger: Jeg vil holde for Næsen. Den Første: Saa vil I dog høre Fuglene synge og Træerne rasle, bevægede af den sagte Luftning. Den anden: Jeg vil ogsaa tilstoppe mine Øren. Den Første: Saa vil dog den behagelige Luft vifte Eder imøde, og I vil ei kunne undlade at drage Aande og saaledes stedse fornemme Guds Godhed. Den anden tilstod omsider, at han kun spøgede og ikke vilde negte for at man havde Aarsag til allevegne og i alle Ting at erkjende og med ydmyg Tak gjengjælde Guds Naade, Kjærlighed og Trofasthed, men modtog derpaa en venlig og alvorlig Irettesættelse og god Paamindelse om at man ikke maatte spøge med saadanne høivigtige Ting, som angaa Gud og Hans Ære.

§ 29. Nu, vi kunne visseligen ikke unddrage os fra vor Guds Kjærlighed, der er Alt i Alle. Den omfatter, omringer og ledsager os allevegne. Alt, hvad Skabningerne have, Alt hvad der er behageligt for vore Øine og andre Sandser og glæder vort Hjerte, det have de jo fra Guds Kjærlighed og Almagt. Tale kunne de vel ikke; men de kunne dog med sine mangehaande Gaver, Kræfter og liflige Egenskaber vidne om at deres Skaber er den evige Kjærlighed, den selvstændige Visdom og ubegribelige Almagt, og kunde de tale, saa vilde de sige: Vi ere den kjærlige Menneskevens,

den store Guds Sendebud, Vidner og Redskaber. Et andægtigt Menneske forekommer det mangengang, at Nattergalen, Lærken, Gulspurven og andre Fugle ofte indblande det Ord Kjærlighed, Kjærlighed! i sin Sang. Blomsterne tykkes ham at sige, at han skal udbrede sit Hjerte imod sin Gud ligesom de sine Blade imod Solen. Ethvert Blad paa Træerne synes ham at være en Tunge, der vidner for ham om Guds Miskundhed, og ethvert Kornax en oprakt Finger, hvormed Naturen viser ham til Himmelen og byder ham at elske og prise sin Skaber. Meget rigtigt siger den salige Arnd: Giv Agt, du menneskelige Hjerte, og se, hvor din Skaber har hensat dig! Midt iblandt saamange glødende Velgjerninger, hvor de lysende Engle gaa omkring dig med sin brændende Kjærlighed, — hvor der er saamange Guds Skabninger og Sendebud, som alle forkynde dig Hans Kjærlighed. Solen tjener dig som en ufortrøden Svend, der hver Dag staar tidligt op og bærer Lyset og et deiligt Blus frem for dig og minder dig om det evige Lys, hvilket er Christus og hans guddommelige Ord, der skal være din Sjæls Lys og Lygt, at du maa vandre som et Lysets Barn. Natten tildækker dig med sin Skygge som en Dyne, bringer dig til Ro og lærer dig til at overnatte i den Høiestes Skjul. Maanen er ligesom en utrættelig Tjenestepige, der henter Vand og væder Jorden; ja der er ingen liden Stjerne, som ikke har annammet sin Velsignelse til Menneskets Bedste og lyser for Menneskets Skyld, osv.*)

§ 30. Disse og lignende ere almindelige Velgjerninger, som ogsaa de ugudelige og utaknemmelige Mennesker dagligen kunne nyde. Ak, vilde de kun ogsaa erkjende dem! Naar Solen staar op om Morgenen, oprinder saa at sige ogsaa Guds Naade paany over dem, efter Profetens Ord: „Herrens Barmhjertighed er hver Morgen ny; Hans Trofasthed er stor" (Begr. 3, 23). Den bringer hvergang ligesom en ny Tidende om Guds Naade og forkynder, at denne endnu ikke er tillukket for de Bodfærdige, efterdi han atter forunder dem en Dag til at omvende sig og gjøre det Gode, medens de endnu have Tid. Vi ville imidlertid fornemmeligen overveie den særegne Kjærlighed, som Gud daglig viser de Bodfærdige og Troende. Vi ere forvissede om at alle Guds Forjættelser i Skriften ere henvendte til Hans Venner og Kjære, og at Han i sit Ord har fremstillet Nogle af dem som Exempler paa, hvad de Alle bør vente sig af Hans Kjærlighed og Miskundhed. Han siger til Jakob: „Se, jeg er med dig og vil bevare dig overalt, hvor du vandrer; jeg vil ikke forlade dig" (1 Mos. 28, 15), og gjennem Esaias: „Frygt ikke; thi jeg er med dig; jeg er din Gud; du er min; jeg styrker dig, ja hjælper dig, ja opholder dig med min Retfærdigheds høire Haand" (Esai. 41, 10; 43, 1), og gjennem Apostelen: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5). Herpaa modtage ogsaa Hans Børn daglige Beviser. Vi vide og tro, at Hans Miskundhed allevegne ledsager os, — at Hans Øie bestandig vaager over os, — at Hans Haand holder os, og at Hans Kjærlighed omringer os overalt, hvor vi gaa og staa. Hvorsomhelst vi ere, og hvadsomhelst vi have at forrette, saa er Guds Kjærlighed og Godhed over, om og hos os. Det er sødt og trøsteligt, hvad Skriften siger, nemlig, at naar Jakob sover, saa vaager Gud over ham og forsikrer ham om sin Naade, — at Han følger Josef med sin Naade i Ægypten og midt igjennem saamegen Trængsel og Elendighed bringer ham til stor Ære, — at Han følger den flygtende David i Ørkenen og er med

*) 2den Bog om den sande Christendom, Kap. § 2, 29.

ham allevegne, indtil Han faar opfyldt sit givne Ord og sat Kronen paa Hans Hoved, — at den opstandne Herre Jesus giver sig i Følge med de to bedrøvede Disciple, der gaa til Emmaus, bliver deres Reisefælle og fylder deres Hjerter med Trøst, — at Han stiller sig ved Siden af Maria Magdalena, da hun søger ham med hede Taarer, og siger: Kvinde! hvi græder du? (Joh. 20, 13 flg.), — at Han aabenbarer sig om Morgenen paa Stranden for Disciplene, der vare gangne ud at fiske og Intet havde fanget, og siger til dem: „Børnlille, have I Noget at spise?“ og selv bereder dem Maaltidet, idet de efter at være traadte ud paa Landet se en Kulild liggende og Fisk liggende derpaa og Brød (Joh. 21, 3. 4 flg.), — at Han staar ved sin Discipels Side i Fængslet og tiltaler ham trøsteligt (Ap. Gj. 23, 11), osv. Men endnu sødere og trøsteligere er det at betænke, at den kjærlige Gud og vor Jesus endnu daglig gjør det Samme imod os, og at vi vide for vist, at han altid er hos os og følger os allevegne med sin Kjærlighed.

§ 31. Reise vi, saa gjør Han os Selskab og vil ikke undslaa sig for at vandre en længere Vei med os tilfods. Ere vi sysselsatte med vort Kaldsarbeide, studere eller prædike eller besøge en Syg eller bede, saa er Han hos os med sin søde Kjærlighed og lader os ofte rigeligen fornemme den. Han opfylder vort Hjerte med gode Tanker og himmelsk Visdom; Han styrer vor Tunge og Pen; vi ere ligesom de Børn, hvis Haand man maa føre; vi vide ikke, hvad vi skulle bede, skrive, tale og gjøre, som det sig bør (Rom. 8, 26); men Han underviser, leder og styrer os ved sin Hellig Aand; Han oplader os Skriften og sit Riges Hemmeligheder og bringer vore Hjerter til at brænde af Kjærlighed og Nidkjærhed. Nogle gamle Forfattere berette, at Proklus, der siden blev Biskop i Konstantinopel, men dengang var den berømte Kirkelærer Johannes Krysostomus's Husfælle, engang gjennem en Revne i Væggen saa ind i den hellige Mands Kammer om Natten, som han arbeidede paa sin Forklaring over den hellige Paulus's Breve, der endnu er til, og at han da blev var, at den hellige Paulus stod ved hans høire Side og bøiede sig ned, som om han hviskede ham i Øret, hvad han skrev. Dette være nu sandt eller opdigtet, saa er jeg dog vis paa at Jesus staar ved alle gudfrygtige Theologers og Prædikanters Side, naar de ofte sidde over sit hellige Arbeide til langt paa Natten, og lærer dem ved sin Aand og Naade, hvad og hvorledes de skulle skrive, — at Han omgiver dem med sin Beskjærmelse og overskygger dem med sin mægtige Haand; thi ellers vilde Satan, hvem deres hellige Gjerning ikke kan være ubekjendt, visseligen ikke undlade at anfegte, forstyrre og skade dem.

§ 32. Herved kunne iligemaade alle gudfrygtige Regenter, Øvrighedspersoner og Dommere trøste sig, hvilke ofte modtage store Beviser paa Guds naadige Beskjærmelse og rige Mistundhed. En anseet Retslærd fortæller om en Troldkvinde i Rostok, at da Dommerne ved sit skarpe Forhør havde drevet hende til at bekjende sin Ondskab, blev hun saa forbitret paa dem, at hun sendte den onde Aand afsted forat dræbe dem eller idetmindste tilføie dem og Deres Skade. Men omendskjønt de virkelig ogsaa fornam adskilligt Spøgeri og Støi i sine Huse, kunde Aanden dog ikke gjøre dem det ringeste Ondt, fordi de havde overgivet og befalet sig og Sine til Gud, hvisaarsag han kom tilbage med uforrettet Sag og sagde, at den Allerhøieste ikke vilde have det. Lignende Exempler kunde man anføre i Hobetal, om Tiden tillod det. Ikke mindre kunne alle andre christelige Husbonder, Haandværkere, Ar-

beidsmænd, Bønder, Fiskere, Søfolk og Deslige saavelsom alle bedrøvede, fangne, elendige, forladte, nødlidende Hjerter, der haabe paa Guds Godhed og have overgivet sig til Ham, trøste sig ved den Herres Jesu trofaste og kjærlige Nærværelse og den himmelske Faders Varetægt og Forsorg. Hvad Han har gjort imod dem, hvis Exempler den hellige Skrift foreholder os, det gjør Han endnu imod alle dem, som elske Hans Navn. Han er hos dem paa Vandet, eller Han staar paa Strandbredden og ser paa deres Gjerning. Han velsigner deres Værksted og Flid; Han styrker, Han trøster dem; Han spørger dem, om de have noget at æde eller drikke, og forsørger dem. Naar de æde, er Han med dem ved Bordet; Han helliger og velsigner enhver Bid og giver dem et glad og fornøiet Hjerte; naar de ere bedrøvede, trøster Han dem, osv. Jeg har her søgt at give en enfoldig Opmuntring til at betragte Guds ubegribelige Kjærlighed og Miskundhed og vilde gjerne, at vi ikke skulde vandre i Uforstand ligesom Verden, men ret betænke og erkjende Jesu Kjærligheds Undere.

§ 33. Betænk saa tillige, du christelige Hjerte, hvorledes du dagligen, ogsaa hvad din Tro og Christendom angaar, nyder Godt af din Guds Kjærlighed og Naade. Bekjendt er det, at alle Helliges Fuldkommenhed bestaar i Erkjendelsen af deres Ufuldkommenhed, i Samfundet med den Herre Jesus formedelst Troen og i en alvorlig Bestræbelse for at blive fuldkomnere. Vi ere ligesom de smaa Børn, der ene og alene leve af sine Forældres Kjærlighed. Guds Kjærlighed taaler os; den underviser os; den holder os vore Feil tilgode; den regjerer os med megen Skaansel. Det er en og den samme Naade, en og den samme Kjærlighed af vor Gud, som omvender, kalder, fornyer, helliggjør, styrker, fordrager, bevarer og opholder os fra Først til Sidst; Guds Godhed og Barmhjertighed er stedse beskjæftiget med os; vi kunne ikke undvære den et Øieblik; den er vor Troes Begyndelse og Ende; den er vort Brød, vor Kraft. vor Lægedom, vort Liv og vort Alt, Skulde vi da ikke inderligen elske en saadan Gud, i hvis Kjærlighed og Naade vi leve, røres og ere? Skulde vi ikke ved de mangfoldige Velgjerninger af Gud, som vi uafladeligen nyde, omsider optændes til levende Gjenkjærlighed? Se, du christelige Sjel? Himmelen staar dig aaben; Guds Naadedør er aldrig tillukket. Vil du bede og betro dit Hjertes Anliggender til en tro og kjærlig Ven, se, saa er her din Gud; her er din Jesu trofaste, kjærlige Hjerte, hvori du barnligt og dristigt kan udøse Alt. Har du Noget at tale og raadføre dig med din Gud om, saa kom, naar du vil, ved Midnat eller Middag; Hans Hus og Hjerte ere aldrig lukkede for dig. Søger du din Gud i Nøden, naar Han i en faderlig, god Hensigt har skjult sig for dig, saa kan Han dog ikke længe holde sig; naar Han hører dig sukke og græde, raaber Han: Se, her er jeg, se, her er jeg (Esai. 65, 1). Er du træt af Sorger og Arbeide, saa læg dit Hoved i Guds Skjød eller op til Jesu Bryst, Han, som medrette kaldes Kjærlighedens Tempel. Forfølges du, saa vil Han være din Tilflugt, og du skal finde Ly under Hans Vingers Skygge; Han vil skjule og beskjærme dig i sin Hytte mod Menneskers Sammenrottelser. Er du bedrøvet, saa er Han al Trøstes Gud, og da Han bestemte din Trængsel, besluttede Han tillige, hvorledes han vilde trøste dig kraftigt deri og vederkvæge dig med sin søde Kjærlighed. Snubler du, saa vil Han holde dig med sin Haand. Falder du, saa vil Han opreise dig igjen. Synder du, saa vinker Han ad dig og advarer dig. Kommer du tilbage og sørger over dine Synder, saa vil Han

ikke støde dig ud; Han annammer dig atter og vil ikke forekaste dig dine Overtrædelser. Se, den Herre Jesus staar i sin Kirke med sine hellige aabne Vunder, hvoraf der flyder lutter Naade og Kjærlighed; Han kommer daglig med Vand og Blod forat bestænke og rense os; Han kommer som en Hyrde forat opsøge os, som en Læge forat forbinde og helbrede os, som en Ven forat trøste os, som en Mægler forat forlige os med Gud, som en Konge forat beskytte os, som en Lærer forat undervise os, osv. Hvorledes kunne vi da Andet end af inderste Hjerte elske en saa kjærlig Gud, veldædig Herre og sød Frelser? Det maa sandeligen være et haardt Hjerte, som ikke smelter ved denne Hede. Nogle Lærde ville paastaa, at deres Hjerter, som ere dræbte ved Gift, ikke kunne fortæres af Ilden. Sandeligen, de Menneskers Hjerter, som ikke optændes ved den guddommelige Kjærligheds Lue, maa være fyldte med Ondskabens og Vantroens Helvedgift. Ak, lader os elske Gud, fordi Han elskede os først!

§ 34. Betænk endelig for det Tredie, du christelige Hjerte, hvad din Gud fremdeles, saalænge du lever, og siden i al Evighed vil gjøre imod dig. Han har udtrykkeligen erklæret i sit Ord, at „vel skulle Bjergene vige og Høiene bevæges; men Hans Miskundhed skal ikke vige fra dig og Hans Freds Pagt ikke bevæges“ (Esai. 54, 10), — at han ingenlunde vil slippe dig og ingenlunde forlade dig, førend Han har gjort det, Han har talt til dig“ (1 Mos. 28, 15; Ebr. 13, 5). Han har givet os Forsikring om „at hverken det Nærværende, ei heller det Tilkommende skal kunne skille os fra Ham og Hans Kjærlighed“ (Rom. 8, 38). „Ligesom Han har udvalgt og elsket os, før Verdens Grundvold blev lagt,“ saaledes vil Han ogsaa elske os, efterat Verden er forgaaet (Efes. 1, 4.) „Han vil ved sin Magt bevare os til Salighed“ (1 Pet. 1, 5). Han har fra Verdens Begyndelse beredt os et herligt Rige, hvori vi efter dette Livs Møie og Forfængelighed skulle leve evindeligen hos Ham (Matth. 25, 34). Han har lovet, at dersom „vi blive tro indtil Døden, vil Han give os Livsens Krone“ (Aab. 2, 10). „Istedetfor vor Trængsel, som er stakket og let, skulle vi faa en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17). Han vurderer vore Gjerninger og Lidelser efter sin sædvanlige Kjærlighed og Naade i Christo Jesu og har erklæret, at selv „en Drik koldt Vand, som gives Hans egne, ikke skal blive ubelønnet af Ham“ (Matth. 10, 42). Han tæller de Skridt, vi gjøre for Hans Skyld, de Taarer, vi udgyde i Kampen mod Djævelen og Verden, de Sukke, vi opsende til Ham; alt dette har Han optegnet i sin Bog, forat kunne gjengjælde det med evig Glæde, Herlighed og Salighed (Ps. 56, 9). Fortjener nu ikke en saadan Gud, der af stor Kjærlighed og lutter Godhed har beredt os Himmelen og Saligheden og som ved sin Magt bevarer og bringer os til denne, at vi elske Ham af ganske Hjerte? Han er saa god og kjærlig, at Han betaler et Par Skjærve, som vi for Hans Skyld bortgive, med tusind Centner Guld. Hvo skulde da ikke elske en saadan Herre? Naar vi frivilligen ville bortskjænke og give Nogen vort Hjerte i Kjærlighed, saa fortjener Ingen det bedre end Gud, hvem alt det Bedste og Ædleste, som findes hos Hans Skabninger, billigen bør ofres; men om vi ville holde det i høi Pris og sælge det dyrt, hvo kan da betale det høiere og dyrere end vor Gud, som vil give os sig selv med al sin Kjærlighed, Naade og Salighed derfor, efter vor Frelsers Ord: „Hvo mig elsker, skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham“ (Joh. 14, 21) — ?

§ 35. Man elsker medrette det, som gjør sin Elsker fuldkommen og lyksalig;

skulde da vor Sjel elske noget andet end Gud, af hvem den alene kan vente al sin timelige og evige Glæde og Salighed? Man elsker det, som er lysteligt og behageligt, og med største Føie har man kaldet Fornøielsen Kjærlighedens Lokkemad. Men hvo har nogen virkelig og varig Glæde og Forlystelse at byde vor udødelige Sjel uden Gud, om hvem David saa sandt siger: „Forlyst dig i Herren; saa skal Han give dig dit Hjertes Begjæringer“ (Ps. 37, 4)? Man elsker den, af hvem man kan vente oprigtig og inderlig Gjenkjærlighed; men denne finder man sjelden hos Verden; den er falsk, ustadig og ubestandig, og saaledes ogsaa dens Kjærlighed. Men ligesom derimod Gud allerede har elsket os fra Evighed af uden nogen vor Fortjeneste, saaledes elsker Han os ogsaa med en trofast og evig Kjærlighed ikke for nogen Fordels Skyld, men af fri Naade, forat gjøre os salige. Man elsker den, som ansees for elskværdig, som er skjøn, rig, mægtig, huldsalig, dydig, vis og prydet med allehaande herlige Gaver. Men Gud er den Allerskjønneste, fra hvem al Skjønhed kommer, den mægtigste, huldsaligste, allerviseste Herre, det allerbedste og saligste Væsen, den evige Kjærlighed; hvorledes kunne vi da gjøre noget Bedre end at elske Ham, paa det at vi maa nyde Hans Skjønhed, Rigdom, Visdom, Magt og Herlighed? Hvorfor skulle vi søge stykkevis i Verden, hvad vi finde paa en Gang i Gud? Gud har Alt og er Alt; hvor langt min Sjel end udstrækker sine Ønsker og Længsler, kan den dog ikke ønske og søge Saameget, som jeg finder i Gud. Derfor, min Gud, „hvem har jeg i Himmelen? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindelig“ (Ps. 73, 25. 26). O evige Kjærlighed! hvo skulde ikke elske Dig? O uudgrundelige Godhed, hvo vilde ikke agte Dig dyrebar og kostelig? Hvad har jeg udenfor Dig? Hvad er jeg udenfor Dig? Skulde jeg ikke elske den væsentlige Kjærlighed, som har elsket mig fra Evighed, endnu elsker mig og i al Evighed vil elske mig? Skulde jeg ikke elske den, som er mit Liv, min Kraft, min Beskjærmelse, min Trøst, min Hjælp, mit Haab, min Salighed, mit Alt? Skulde jeg ikke elske den, som har givet sig selv hen for mig, udfriet mig af Djævelens Vold, tilgivet mig saamange Synder, bevist mig saamegen Naade og saamange Velgjerninger og forjættet mig Himmelen? Skulde jeg ikke elske den, som allevegne ledsager, omgiver, husvaler, trøster og glæder mig med sin Kjærlighed? Om jeg sagde, at jeg ikke havde nydt min Guds Kjærlighed mange Tusind, Tusind Gange og ikke havde den alene at takke for Alt, hvad jeg er og har, saa var jeg en Løgner; men naar jeg ikke elsker Ham igjen for al Hans Kjærlighed, saa er jeg det utaknemmeligste Menneske af Verden og er ikke værd, at Jorden skal bære mig. Ak, min Gud! om jeg havde tusind Hjerter, saa var jeg skyldig at ofre Dig dem alle i Kjærlighed for din Kjærlighed, og skulde jeg da negte Dig dette ene, som jeg har og som jeg endog har modtaget af Dig? „Herre, jeg har Dig hjertelig kjær, min Styrke. Herren er min Klippe og min Befæstning og min Befrier; min Gud er min Klippe, hvorpaa jeg forlader mig, mit Skjold og min Frelses Horn, min Borg“ (Ps. 18, 2. 3).

Min Gud! jeg tjener Dig kun slet
Og siger, som jeg mener det:
Jeg har Dig kjær; dog fattes mig
End meget i at elske Dig.
Jeg vil; men Kraften liden er.
Dog, Du jo med os overbær';
Mit Hjerte og hvad det formaar
Du vist i Naade ei forsmaar.

§ 36. Lader os nu ogsaa korteligen vise, hvilken Brug vi skulle gjøre af denne høivigtige Lære om Guds Kjærlighed, og

ved Hjælp deraf „for det Første foretage en Prøvelse af vor Omvendelse, vor Tro og hele Christendom!" Det er umuligt, at en troende Sjel ikke tillige skulde være en Gud elskende Sjel, efter Apostelens Udsagn: „I Christo Jesu gjælder Intet uden Troen, som er virksom i Kjærlighed" (Gal. 5, 6). Før skulde man kunne skille Lyset fra Solen end Kjærligheden fra Troen. Troen er Hjertets skjulte Kraft, der samhandler med Christo uden Nogens Vidende eller Medvirkning; Kjærligheden derimod er den Glands, som Troen kaster fra sig; Troen er Christendommens Sjel og Liv; Kjærligheden derimod kan man sammenligne med den naturlige Varme, hvis Aftagen er et Tegn til at Sjelen er ifærd med at drage bort eller allerede er udfaren. En bodfærdig og troende Christen kan ikke være uden Kjærlighed; thi efterdi Troen forener hans Hjerte med Jesu Hjerte, og efterdi han øser sin Retfærdighed, sin Aand og sit Liv af Ham, saa bliver han ogsaa antændt af den Herres Jesu kjærlighedsluende Hjerte og opfyldt med guddommelig Kjærlighed. Jesum kan Ingen kjende uden at elske Ham; men hvo som elsker Ham, han maa ogsaa elske Gud, der af stor Kjærlighed har skjænket os Ham. Dette lære alle troende Guds Børns Exempler; thi vel har man oftere fundet dem uden Penge, uden verdslig Lyst og Glæde, uden Pragt, uden Anseelse, men aldrig uden Kjærlighed til Gud og deres Næste. En Christen uden Kjærlighed er som et malt Billede eller som et Lig, der er smukt paaklædt og bestrøet med Blomster eller, efter Apostelens Sammenligning, „en lydende Malm eller en klingende Bjælde" (1 Kor. 13, 1. 2) og med et Ord et Intet. Naar nu en Christen ingen Kjærlighed til Gud føler hos sig, saa er det en Daarskab af ham at indbilde sig, at han har den retfærdig- og saliggjørende Tro. Hvor der er Tro, der maa Christus være bo og i Hjertet; men hvor Christus er, der maa der være Kjærlighed; thi han er lutter Kjærlighed og Godhed. Man kan ikke bære et gloende Kul i Haanden uden at brændes; man kan ikke sætte et Lys i en Lygt uden at det skinner, og saaledes kan man hellerikke gribe og besidde Christum i Troen uden at vort Hjerte bliver optændt af Kjærlighed. Den, som har nydt Guds Kjærlighed, Langmodighed og Miskundhed, — den, som er bleven retfærdiggjort ved Jesu Blod, der er udøst af Kjærlighed og altid syder af Kjærlighed, — den, hvem mange Synder ere forladte, — den, som har annammet Kjærlighedens Aand, — den som lever i Jesu Christi Samfund, skulde han ikke elske sin Gud? Jeg kan ikke sige, hvor urimeligt det forekommer mig at skulle tænke og forestille mig en bodfærdig og troende Christen uden Kjærlighed til Gud. Kjærlighed avler Kjærlighed, ligesom den ene Ild den anden; derfor stiller ogsaa Guds Aand saa ofte Troen og Kjærligheden sammen. „Men nu," siger Apostelen, „blive Tro, Haab og Kjærlighed, disse tre; men størst iblandt disse er Kjærligheden" (1 Kor. 13, 13), og paa et andet Sted: „Hold fast ved den rette Form af de sunde Ord, hvilke du har hørt af mig, i Tro og Kjærlighed, som er i Christo Jesu" (2 Tim. 1, 13).

§ 37. Men forat vi heller ikke skulle tro, at det staar til en Christens frie Villie at elske Gud og den Herre Jesum eller ikke, eller at det er en Sag, som man ikke behøver at bekymre sig videre om, saa lader os betænke vor Guds alvorlige Bud, hvorom vi ogsaa have talt noget i Begyndelsen af denne Prædiken: „Du skal elske Herren din Gud i dit ganske Hjerte og i din ganske Sjel og i dit ganske Sind," hvilket ogsaa vor Frelser gjentager i det Nye Testament, erklærende det for det første og store Bud (5 Mos. 6, 5; Matth. 22, 37). Mærkeligt er det derhos, at vor Forløser efter sin Opstandelse spørger den faldne,

men bodfærdige Peter tre Gange, om han elsker Ham, og hvergang, naar han bejaer det, paalægger ham at røgte Hans Lam. Udentvivl vilde han dermed tilkjendegive, at de bodfærdige Sjele, som ved Guds Naade atter have reist sig af sit Fald og faaet sine Synders Forladelse, fremfor Andre ere forbundne til at elske Ham af Hjertet, og at de saa at sige skulle gjengjælde enhver Synd, hvormed de forhen have fornærmet sin Gud, med en ny Kjærlighed, og ligesom før deres Omvendelse den ene Synd fulgte paa den anden, saaledes bør efter deres Omvendelse den ene Kjærligheds-Bekjendelse og Kjærligheds-Øvelse følge paa den anden, ligesom Kjærligheden ei heller maa bestaa i Ord og Tanker alene, men bryde ud i allehaande Kjærlighedsgjerninger, til Guds Pris og Næstens Tjeneste; derfor befaler Han, at Peter skal bevise sin Kjærlighed ved omhyggeligen at røgte Hans Lam og Faar.

§ 38. Nu da, I christelige Sjele, prøver Eder her nøie, og overveier Sagen vel! Forestiller Eder, at Eders Frelser siger til Eder: Min udvalgte Sjel! elsker du mig ogsaa? Se, jeg har elsket dig saa inderligt, at jeg har hengivet mig selv for dig; jeg har udrevet dig af Ulvens Gab og ikke agtet mit Liv at være for kostbart for din Skyld; jeg har ikke kostet Sølv eller Guld, men mit guddommelige Blod paa dig og forlanger intet Andet til Gjengjæld end at du glad vil nyde mine Velgjerninger og elske mig. Tænker Eder, at den kjærlige Gud idag siger til Eder: Se, mit Barn, jeg har skabt dig og alle dit Livs Dage ernæret og opholdt dig; jeg har vist dig megen Barmhjertighed, Langmodighed og Godhed; jeg har draget dig med Miskundhed; jeg har ved mit Ord og min Naade bragt dig til Omvendelse; jeg har skjænket dig Troens Gave; jeg har optaget dig i min Søns, Jesu Christi, Samfund, tilgivet dig alle dine Synder, værdiget dig min Barnerets Herlighed og erklæret dig for en Arving til Saligheden; jeg har derhos i dit hele Liv overøst dig med saamange andre Velgjerninger, at du selv maa tilstaa, at du ikke kan tælle dem. Har du mig da ogsaa kjær? kan du uden Falskhed sige, at du elsker mig af dit ganske Hjerte, af din ganske Sjel og af din Formue? Betænker tillige, I christelige Sjele, at jeg ovenfor (§ 19) sagde og ved Hjælp af den hellige Apostel viste, at I Allesammen ere Planter, der ere rodfæstede og grundfæstede i Guds Kjærlighed, bestænkede med Jesu Blod og den Hellig Aands Himmeldug og trindt omkring forvarede ved den Høiestes Beskjærmelse som med et stærkt Gjærde. Betænker, at I saa ofte høre Livets Ord, hvori Eders Guds Velgjerninger og Kjærlighed rigeligen fremstilles for Eder, at I saa ofte nyde den Herres Jesu Kjærlighedsmaaltid og modtage saamangen sød Forsikring om Hans Kjærlighed i Eders Hjerter! Beslutter Eder da nu til hvad I ville svare Eders Gud og Frelser! Han spørger ikke en Gang, men tre Gange efter hinanden: Elsker du mig? forat tilkjendegive, at det er Hans hjertelige Alvor, og at Han ikke vil lade sig afspise med nogle faa Kjærlighedsbevisninger og en flygtig Andagt, som ogsaa kan findes hos Hyklerne, men vil have den ene Hjertes hellige Bevægelse, den ene Mundens Bekjendelse, den ene Kjærlighedsgjerning efter den anden. Saaledes, som Han har elsket og endnu elsker os, saaledes vil Han ogsaa være elsket, nemlig af Hjertet, trofast, virkeligen og evigt.

§ 39. Faa Hjerter ville bestaa denne Prøve og blive fundne ulastelige. Mængden vandrer i stor Sikkerhed, roser sig af Troen og ved dog intet af Kjærligheden til Gud. Jeg kjender ikkun faa Mennesker, hos hvilke jeg har fundet en hellig, inderlig, hjertelig, ivrig, sukkende, af Verden kjed, oprigtig og uskrømtet Kjærlighed til Gud.

Jeg siger ikke, at den ikke findes, men at jeg ikkun kjender Faa. Jeg ønsker til Gud, at andre gudfrygtige Lærere maa kjende og vide Flere. De fleste Hjerter ere fulde af Verdens- og Penge-Kjærlighed, og efterdi de ere jordiskfindede, vide de ikke at sætte Pris paa Guds Kjærlighed, end sige at imødekomme den med Gjenkjærlighed. De lade sig nøie med Christi og Hans Kirkes udvortes Samfund og give sig tilfreds med at man prædiker for dem om Hans dyre Fortjeneste og Guds store Kjærlighed og Barmhjertighed, tænkende ved sig selv, at det er en skjøn Ting at have en saa kjærlig Gud, som man ved Livets Ende letteligen vil kunne komme tilrette med. Forøvrigt ere de Alle koldsindige; de ville ikke ophøre at fortørne og synde imod den kjærlige Gud, ved hvis Barmhjertighed de haabe at blive salige; de mene, at Guds alvorlige Bud at vi skulle elske Ham af vort ganske Hjerte, af vor ganske Sjel og af vor Formue, er umuligt endog kun nogenlunde at holde, og at man derfor ikke behøver at bekymre sig stort derom. De ville elskes af Gud; men at de skulle elske Ham igjen og stedse med et oprigtigt Hjerte lægge Saadant for Dagen, det tro de har ikke saameget at betyde. At der er liden Kjærlighed til Gud blandt Nutidens Christne, kan man blandt Andet slutte deraf, at man sjelden hører Nogen klage over Mangel paa saadan Kjærlighed. Der er saa Mennesker, som med Taarer beklage, at deres Hjerte er saa koldt; de Færreste anse saadan Mangel for en stor Synd imod det første Bud. Saa er og hartad al hellig Nidkjærhed for Guds Ære udslukt. Der er Faa, som Kjærligheden til Gud driver og tvinger til at gjøre og virke noget Godt og standse og afværge det Onde. I hellige og gudelige Ting, der sigte til Guds Ære, Kirkens Opbyggelse og Sjelenes Frelse, lader man det fordetmeste gaa, som det vil og kan, osv. Med de Fleste staar det saaledes til, at naar Christus spørger: Elsker du mig? saa svare de vel: Ja, Herre, Du ved, at jeg elsker dig. Men naar Han atter siger: Røgt mine Lam, — tag dig troligen og hjerteligen af de Sjele, som jeg har kjøbt med mit Blod, — udbred mit Rige, — vær venlig imod mine stakkels Brødre og Søstre og tal trøsteligt til dem, — sørg for at de kjære Unge blive gudeligen opdragne overenstemmende med deres Daabspagt, — elsk ikke Verden, — fly de verdslige Lyster, — sky Synden og alle Anledninger dertil! saa lade de, som om de ikke hørte eller forstode det. Tro ville de vel og glæde sig ved Guds Kjærlighed og Christi Fortjeneste; de ville vel ogsaa sige, at de elske Gud og Christum; men at elske Ham i Gjerning og af ganske Hjerte og efterfølge Ham, det ligger der efter deres Formening ingen Magt paa. Naar Jesus raaber: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile," saa modtage de denne Indbydelse med Tak og tænke, at de nok skulle benytte sig deraf i sin Tid. Men naar Jesus endvidere siger: „Tager mit Aag paa Eder, og lærer af mig!" saa synes det, som om de ingen Øren havde til at høre det og intet Hjerte til at fornemme det, og for at jeg endelig i Korthed skal sige mit Hjertes Mening: de Christne nutildags have forstørstedelen en Tro uden Kjærlighed, det er: en Sol uden Lys, en Ild uden Hede, en Lyd uden Kraft; de ligne en utro Kone, som i sin Mands Fraværelse fører et ødselt Hus og besmitter sig med syndig Lyst, men, naar han kommer hjem, anstiller sig gudfrygtig og kalder ham sin hjertenskjære Mand. Her bliver mangen god Mand bedragen, fordi han er et Menneske, som ikke kan se ind i Hjerterne og ikke dømme skjulte Ting; men hvorledes vil det gaa de Skinchristne og de utroe Sjele, naar de for Guds hellige Ansigt skulle aflægge Regnskab for sin

Christendom, efterdi Han prøver Hjerter og Nyrer og vil bringe for Lyset, hvad der er skjult i Mørket? Nu vel, mit Medmenneske! jeg advarer dig indstændigt og hjerteligen, at du ikke vil bedrage dig selv i denne høist magtpaaliggende Sag. Slaa dig ikke til Ro med en falsk Indbildning og det udvortes Skin; thi du ved dog vel, at du ikke vil blive dømt efter din Indbildning og dit Udseende, men efter Guds Ord og dit Hjerte. Hvad skal det Raab og Praleri til: Jeg tror, — jeg tror, at Gud har elsket Verden, osv., naar du ikke ved Gjenkjærlighed beviser, at din Tro er ægte? Ved du ikke, at den Hellig Aand kalder dem, som rose sig af Tro og dog ikke bevise den i Gjerningen, forfængelige Mennesker, det er: Hyklere, daarlige og unyttige, og erklærer den Tro, som de rose sig af og som er uden Kjærlighedsgjerninger, for død (Jak. 2, 20?) Hvad nytter da Praleriet til? hvad gavner Skinnet? hvad hjælper den gode Mening og Indbilning, som du selv gjør dig? Elsk Gud, som har elsket dig; elsk din Gud og Frelser inderligen, brændende og standhaftig, eller hold op at rose dig af Troen! „Guds Rige bestaar ikke i Ord, men i Kraft“ (1 Kor. 4, 20).

§ 40. Selv de, hvis Tro er sand og uskrømtet, have Aarsag til ved denne Prøvelse at give nøie Agt paa sig selv og betænke sig paa hvad de ville svare sin høifortjente Frelser, naar han spørger: Elsker du mig? Lader os, I gudfrygtige Sjele, bestræbe os for med Oprigtighed at kunne sige: Herre! Du ved alle Ting; Du ved, at jeg elsker Dig. Lader os imidlertid ikke tro os selv altfor godt, men naar vi se vor Frelsers Alvor, idet Han fremsætter det samme Spørgsmaal tre Gange, sige bedrøvede og grædende med Peter: Herre, Du kjender mit Hjerte bedre end jeg selv; jeg ved ikke andet end at jeg elsker Dig inderligt, men tvivler dog ikke om at Du endnu finder store Feil og Skrøbeligheder ved min Kjærlighed. Ak, hjælp mig at bedre den! „Jeg elsker, Herre! hjælp min usle og skrøbelige Kjærlighed!“ Jeg tilstaar, at der endnu blander sig megen Egenkjærlighed og Verdenskjærlighed deri; jeg ser jo nok, at min Kjærlighed ikke er saa ren, som den burde være. Jeg tilstaar ogsaa, at min allerstørste og bedste Kjærlighed er for Intet at agte imod din mageløse Kjærlighed. Et er min Trøst, nemlig at Du dømmer med Kjærlighed og i Naade om min Kjærlighed og tager tiltakke med den gode Villie og hellige Attraa. Naar jeg da svarer: Du ved, Herre, Du, som ved alle Ting, at jeg elsker Dig, saa siger jeg det med Frygt og Taarer, fordi jeg ved, at min Kjærlighed er saare skrøbelig og ufuldkommen, ja for ingen Kjærlighed at agte imod din Kjærlighed. Men naar jeg siger: Herre! Du ved, alle Ting; Du ved, at jeg gjerne vilde elske Dig, — Du ved, at min daglige Bøn og Begjæring er, at jeg maa voxe og tiltage i Kundskaben om Dig og Kjærligheden til Dig, — Du ved, at jeg dagligen over mig i den Kunst eller Videnskab at elske Dig inderligen, oprigtigt, brændende og evigt, osv., saa siger jeg det med Frimodighed; thi Du, Herre, ved, at det er Sandhed. Ak Herre Jesus! erstat alle mine Mangler efter din Miskundheds Rigdom. Jeg erkjender for hele Verden og vidner for alle hellige Engle og Mennesker, at jeg er skyldig at elske Dig evindeligen tilligemed din Fader og den Hellig Aand. Jeg bekjender, at mit Hjerte tilhører Dig, og at det er din dyrekjøbte Eiendom. Jeg nærer ogsaa formedelst din Naade det hellige og standhaftige Forsæt, med enfoldig og oprigtig Kjærlighed, villigen og gladeligen at ville bruge Alt, hvad jeg er, har og formaar, til din hellige Tjeneste. Det gjør mig derhos hjertelig ondt, at min Kjærlighed

endnu er saa skrøbelig og ufuldkommen, og jeg vil ikke aflade, saalænge jeg lever, at øve mig i Kjærlighed til Dig og at bede Dig, at Du stedse vil vedligeholde og forøge den. Mere kan jeg ikke, — Mere har jeg ikke, min Herre Jesus; forsmaa ikke mit arme Hjerte med dets Kjærlighed, Du fuldkomne og evige Kjærlighed!

§ 41. Ak Herre Jesus! din Kjærlighed ulmer i mit Hjerte; lad den ogsaa begynde at lue og brænde. Lad den hellige og himmelske Ild overalt slaa ud af mit Hjerte; lad den fortære mit Liv, mine Kræfter og alt hvad Kjødeligt og Jordisk der hos mig findes; lad den udbrænde alle syndige Lyster i mit Kjød, saa at de visne ligetil Rødderne. Blæs du i denne hellige Ild med din Aands Pust, saa at den stedse tiltager; lad mit Hjerte være et Alter, hvorpaa din Kjærligheds Ild aldrig slukner; lad al Verdenskjærlighed blive mig besk, paa det at din Kjærlighed alene maa være mig sød! O sødeste Herre Jesus! gjennemskyd mit Hjerte alt mere og mere med din Kjærligheds Pile; bryd ind i mit Hjertes inderste Kammer; nedsænk Dig i min Sjels Dyb; tryk mit Hjerte til dit Hjerte, at det maa vorde optændt; gjør mit Blod sydende af din Kjærlighed; giv mig en ren, oprigtig, stærk og brændende Kjærlighed!

O Jesu Christ! Du elsker mig
Mer end jeg kan udsige;
Giv mig igjen at elske Dig,
Du Ven foruden Lige!
Lad mig med Længsel favne Dig
Og stedse her ilive
I Dig blive,
Dig, som gjenløste mig,
Mit Hjerte ganske give.

Din Kjærlighed lad i min Sjel
Sin faste Bolig have,
At jeg din vælger til min Del,
Ei agter anden Gave.
Tag bort Alt, hvad mig hindre kan
I Kjærlighed at brænde
Ved at kjende
Dig, Christe, Gud og Mand!
Mig Intet fra Dig vende!

§ 42. Men efterdi mangt et Hjerte maaske under en saadan Betragtning vil tænke: Ak, det er jo vist høist billigt, og vi ere vistnok skyldige at elske vor Gud af vort ganske Hjerte og vor ganske Sjel; men hvorledes skulle vi komme til at elske saaledes, og hvilke ere de Midler, som vi skulle bruge forat opvække vort kolde Hjerte til en brændende Kjærlighed til Gud? — saa ville vi nu for det Andet end yderligere handle derom, og, forat vi skulle have desto større Nytte af den gudelige Kjærligheds Betragtning, foreslaa saadanne Midler, hvorved vi kunne opnaa den og stedse voxe og tiltage deri. Jeg tilstaar, at denne Sag fortjente en egen Prædiken. Vi ville imidlertid kun korteligen berøre Alt paa dette Sted. Det første Middel, hvorved vi kunne komme til at elske Gud og tiltage i denne Kjærlighed, er en hjertelig Attraa og inderlig Længsel efter at elske Gud. Ligesom det hos en Dreng er Begyndelsen til Lærdom og Midlet til fuldkommen at opnaa samme, at han gjerne vil blive lærd, og at han har Lyst og Kjærlighed til Bøgerne, saaledes er det første Trin og Begyndelsen til den hellige og gudelige Kjærlighed, at man inderligen ønsker at elske Gud og er bekymret over sit Hjertes Koldsindighed. Dette hellige Ønske er et Tegn til Tro og til en levende Kundskab om Gud; thi ingen Sjel attraar at elske Gud, uden at den i Forveien har lært Hans Kjærlighed at kjende og fundet Ham alene værdig til al Kjærlighed. Fornemmer du da, du christelige Hjerte, en saadan hellig Attraa hos dig efter at elske Gud, — erkjender du dig skyldig at elske Ham over alle Ting, men beklager kun dit Hjertes Kulde og Dorskhed, saa tak Gud, som allerede har antændt dit Hjerte med sin Kjærlighed. Hvor der

er Røg, der maa ogsaa være Ild, og hvor en saadan Attraa findes, der maa være Kjærlighed. Vistnok er vort Hjerte ligesom en raa Ved, der vel brænder, men dog fra Først af giver mere Røg end Luer af sig; ikkedestomindre lærer Erfaringen, at saadan Ved, naar Ilden først faar Overhaand, pleier at brænde og hede allerstærkest.

§ 43. Til desto bedre at forklare og forstaa dette vil følgende Lignelse tjene. Der er en simpel og fattig Jomfru, som i sin Mindreaarighed og Enfoldighed bliver høit og inderligt elsket og begjært tilægte af en overordentlig rig, høifornem og allevegne vel anseet Mand, som derhos søger ved alle optænkelige Midler at vinde hendes Kjærlighed. Omendskjønt nu Brudgommen i og for sig er elskværdig, og Jomfruens Forældre og sande, forstandige Venner indstændigt raade hende til ikke at afslaa en saadan ufortjent Kjærlighed, der fører saamegen Dyd og Fordel med sig, men modtage den med ydmyg Tak og inderlig Gjenkjærlighed, saa lader hun sig dog i sin Ungdom og Uforstand besnakke ved alskens Praleri af en falsk Medbeiler, saa at hun i Førstningen ikke kan finde sig i at skulle give sit Hjerte til den, som mener det saa godt og oprigtigt med hende og forlængesiden har fortjent hendes frivillige Kjærlighed. Men efterdi saavel hendes Forældre og Venner som ogsaa Brudgommen selv holde ved og overbevise hende med mange gode Grunde, tilstaar hun omsider, at hun hidtil har handlet daarligt ved at vægre sig for at besvare en saa stor Kjærlighed med Gjenkjærlighed. Hun indrømmer, at Brudgommen er hende tusind Gange værd, og at hun ikke har Noget mod ham og hans Kjærlighed at indvende: men ikkedestomindre bekjender hun, at hendes Hjerte, ligesom forhexet af den falske og bedrageriske Medbeiler, endnu ikke har villet give efter, hvilket hun imidlertid beklager, og forlanger Betænkningstid, forat hun kan bede og beslutte sig fuldkommen og af Hjertet. Hun siger, at hun gjerne vilde elske ham, — at hun anser ham værdig til hendes Kjærlighed, ja sig selv altfor ringe til at elskes af en saadan Herre; hun hader endog sit eget Hjerte, fordi det endnu paa nogen Maade tør vise sig gjenstridigt og utaknemmeligt. Hvo kan her sige Andet end at en saadan Jomfru allerede føler Gjenkjærlighed til den, som elsker hende, og at dette snart vil vise sig fuldkommen og i Gjerningen? Nu, saaledes er det ogsaa med den bodfærdige Sjel. Vel viser dens af Synden fordærvede Hjerte, som ikke forstaar sit eget Bedste, sig ofte gjenstridigt imod den Herre Jesus og Hans ubegribelige Godhed og føler undertiden Lyst til Verden og dens Forfængelighed; men efterdi den beklager Saadant med hede Taarer og agter sig skyldig til at elske Ham med tusind Hjerter, om den havde dem, — efterdi den derhos kun begjærer Tid og Naade til at besinde sig og afsige den bedragelige Verdenskjærlighed samt tillige erklærer, at den vil tilhøre den Herre Jesus alene og ingen Anden, saa maa man tilstaa, at den allerede hjerteligen elsker Ham, ihvorvel den selv endnu ikke tror, at den elsker Ham; ja jeg tør sige, at den med sig selv utilfredse Kjærlighed, som stedse tror, at den ikke elsker nok, og at dens Elsker fortjener endnu større Kjærlighed, er den allerstærkeste og bedste Kjærlighed. Naar I derfor, I gudfrygtige Hjerter, fornemme en saadan Kamp hos Eder selv for Jesus og imod Verden og Eder selv, saa betjener Eder af samme som et helligt Middel til at voxe i den guddommelige og himmelske Kjærlighed! Den gudelige Kjærlighed er en aandelig Drukkenskab; men ligesom man tilsidst bliver drukken, naar man ofte og overflødigt stiller sin Tørst, saaledes bliver Ens Hjerte tilsidst fyldt med fuldkommen Kjærlighed til Gud, naar man ligesom læsker

og stiller sin Attraa og hellige Begjærlighed med en jævnlig Betragtning af Gud og hans Miskundhed, hvorom vi snart skulle handle nærmere.

§ 44. Med Hensyn til dette første Middel maa imidlertid vel bemærkes, at her udfordres Oprigtighed. Hjertet maa være uden Falskhed og Hykleri og nære det sande og alvorlige Ønske at elske Gud, saa ogsaa bevise dette ved omhyggeligen at sky Alt, hvad der kan være dets hellige Forsæt til Hinder. Ligesom Jomfruen (at jeg skal udstrække den ovenstaaende Lignelse endnu længere) aldeles bør unddrage sig den bedragelige Medbeiler og ikke mere lytte til hans Smigrerier, saa ogsaa undvige enhver Anledning til at tale og omgaaes med ham, forat man deraf kan se, at det er hendes alvorlige Ønske at elske sin sande Ven, medens man derimod, om hun endnu søgte Leilighed til at være sammen med hin og gjerne saa og hørte ham, villig modtog hans Breve og Foræringer og lod sig opvarte af ham, med rette maatte slutte, at den fordærvelige Kjærlighed havde slaaet altfor dybe Rødder i hendes Hjerte, og at hun ikke mente det alvorligt med sit foregivne Ønske om at elske den Anden, — saaledes er det ogsaa med den menneskelige Sjel. Saafremt det er dens fulde og faste Forsæt at elske Gud og sin Frelser af ganske Hjerte og Formue, maa den for fuldt Alvor løsrive sig fra Verdenskjærligheden, forsage Forfængeligheden, fornegte sig selv og beflitte sig ene og alene paa at elske Gud. „Verdens Venskab er Guds Fiendskab. Hvo som vil være Verdens Ven bliver Guds Fiende," siger Apostelen Jakobus (Kap. 4, 4), og Johannes siger: „Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham" (1 Joh. 2, 15). Det er umuligt, at jeg kan betragte Himlen med det ene Øie og Jorden med det andet; saaledes er det ogsaa umuligt, at jeg kan skjænke mit Hjerte halvt til Verden og halvt til Gud. Lad en Maler være saa kunstfærdig, som han være vil, saa vil han dog ikke paa en Gang kunne smukt og nøiagtigt afbilde et Menneskes Ansigt og med Lyst og Fornøielse høre paa en liflig Musik, som lyder i Nærheden; thi idet Sindet er alvorligt sysselsat med det Ene, vil det ikke paa samme Tid kunne give sig alvorligt af med det Andet. Saaledes er det ogsaa med Sjelen; den kan **ikke** paa en Gang **tjene** (og elske) **Gud og Mammon** (Matth. 6, 24). Erfaringen lærer, at **Jagthundene** i den smukkeste Foraarstid snarest og hyppigst tabe og forfeile Sporet af de Dyr, som de søge efter. Jægerne og Naturforskerne angive hertil den Aarsag, at Urterne og Blomsterne da staa i sin Flor og ved de mange forskjellige Slags Lugt, som uddufte af dem, forvilde Hundenes Lugt, saa at de derover tabe Lugten og Sporet af Dyret. Dette er en træffende Fremstilling af de Sjele, der ere halvt verdsligt og halvt himmelsk sindede og som vel foregive, at de ønske at voxe i Kjærligheden til Gud, men imidlertid indblande sig i Verdens Forfængelighed, Vellyst, Selskabelighed og Overdaadighed, hvorved Hjertet forstyrres og kraftigt bortvendes fra sine hellige Forsætter, om det har nogen. Er det da Eders fulde Alvor, I christelige Sjele, at ville elske Gud af ganske Hjerte, saa bliver det uomgjængelig fornødent, at I aldeles løsrive Eder fra Verdens- og Egenkjærligheden. Gud taaler ingen Med-Elsker; Han vil enten have Hjertet alene eller slet ikke have det; med et halvt Hjerte er Han ikke tjent. Og en Sjel, som har lært Ham ret at kjende, finder en saa fuldkommen Tilfredsstillelse i Ham, at den ikke behøver at vente sig noget Mere og Bedre af Verden.

§ 45. Forinden jeg imidlertid gaar videre, maa jeg betage et enfoldigt Hjerte en Tvivl. Idet vi til Gjengjæld for Guds Kjærlighed kræve det ganske Hjerte og den ganske Sjel og til Opnaaelsen af den himmelske Kjærlighed Forsagelsen af al Verdenskjærlighed, vil det maaske tænke som saa: Hvorledes er det muligt, at jeg kan leve i Verden og dog ikke elske noget Andet deri end Gud? Jeg maa dog vel elske min Mand, min Hustru, mine Søskende, min Næste og mange andre Ting? Jeg svarer: Min Medchristen! naar vi fordrer Verdenskjærlighedens Udryddelse af Hjertet, saa forstaa vi derved den uordentlige, kjødelige, syndige Kjærlighed til Verden, dens Overdaadighed, Pragt, Hoffærdighed og Deslige, og vi tænke ved Ordet Verden ikke saameget paa den store Himmelens og Jordens Bygning, som Gud har skabt og som saa at sige allevegne bærer Hans Kjærligheds Indskrift, langt mindre paa de Mennesker, som leve med os i Verden, forsaavidt de betragtes som Mennesker, altsaa heller ikke paa vore Ægtefæller, Børn og Venner, men derimod paa det kjødelige, forfængelige, overdaadige Væsen, som Verden driver, og paa de forgjængelige Ting, forsaavidtsom det menneskelige Hjerte med Tilsidesættelse af Kjærligheden til Gud hænger sig derved og misbruger dem, ligesom ogsaa paa alle kjødeligsindede Mennesker, forsaavidtsom de bliver os til Hinder i Kjærligheden til Gud. Ægtefællers, Børns og Venners ordentlige og tugtige Kjærlighed hindrer saalangtfra Kjærligheden til Gud, endsige strider derimod, at man endog deri kan udøve og klarligen lægge for Dagen Kjærligheden til Gud. Naar den ene Ægtefælle elsker den anden, som et kostbart og ædelt Klenodie, der er den skjænket af Gud, eller fordi dette Klenodie af Ham er prydet med allehaande herlige Dyder og Gaver, eller som en af Gud tilforordnet Medhjælper og Deltager i dette møisommelige og bedrøvelige Liv, — naar en Moder elsker sit Barn, ei alene fordi det er hendes Barn og født af hendes Liv, men ogsaa, fordi det ved den hellige Daab er gjenfødt og blevet et Guds Barn, og fordi hun ved, at det er et af Gud betroet Gods og en Jesu Christi Eiendom, som han har tilkjøbt sig ved sit eget Blod, og hun omhyggeligen vaager over det og alvorligen bestræber sig for at kunne tilbagelevere Ham det paa hin store Dag med Glæde, saa kan jeg med Føie sige, at hun i saadan Kjærlighed elsker Gud. Den ordentlige og gudelige Kjærlighed til vore Egne kan ligesaa godt bestaa med Kjærligheden til Gud, som den Kjærlighed, en Hustru nærer til sit Barn eller sin Broder, kan bestaa med Kjærligheden til hendes Ægteherre; thi ham elsker hun dog med en fortrinlig og større Kjærlighed.

§ 46. Dette ser man aldrig bedre end naar der forefalder en Leilighed til at lægge Kjærlighedens Kraft for Dagen. En Moder kan stundom gjøre overordentlig meget af et Barn, kysse og kjærtegne det, følge det med sine Øine og vise det al mulig Kjærlighed; men bliver dets Fader syg, saa vil hun strax glemme alle saadanne Kjærlighedsbevisninger og Nat og Dag pleie sin Ægtefælle med utrættelig Kjærlighed. Saaledes er det nu ogsaa med Kjærligheden til Gud. En troende Sjel elsker vel Et og Andet i Verden, men dog Alt i Gud, med Gud og til Gud. Det kan synes, som om den elskede Barn, en Ægtefælle eller Ven altfor varmt og heftigt; men indtræffer der et Tilfælde, da den skal lægge sin Kjærlighed til Gud for Dagen og tilsidesætte og glemme al anden Kjærlighed for dens Skyld, saa vil den med største Villighed gjøre dette. Dette er hermed ligesom med Ilden; denne vedligeholdes ved Træ og Kul, der forblive paa Jorden; men Luen stiger op over

dem og søger Himlen. En troende Sjel kan vel gjøre meget af en skjøn og pragtfuld Blomst, betragte dem med Lyst, bære den i Haanden, trykke den til Næsen og beundre den; men dens Hjertes Sands er dog stedse henvendt paa Skaberen, over hvis Visdom, Almagt og Godhed, der aabenbarer sig gjennem Blomsten, den egentligen og fornemmeligen glæder sig. Ei heller lægge de verdslige Sysler og Forretninger, som ogsaa paaligge de Gudfrygtige, hver efter hans Kald, Kjærligheden til Gud nogen Hindring iveien, men kunne tvertimod være et Middel, hvorved de kunne øve og bevise sin Kjærlighed til Gud. Thi ligesom en huslig Kvinde ikke ved sin vidtløftige Husholdning, Opsynet med Tyendet og Omsorgen for det hele Husvæsen hindres i den trofaste og kyske Kjærlighed, hvormed hun elsker sin Mand, men giver hende Anledning til at vise og aabenbare, hvor meget hun stræber at være ham i alle Ting til Behag og Nytte, saaledes kunne og skulle ei heller de Kaldssysler og mangehaande Forretninger, som paaligge os Mennesker, afholde os fra Kjærligheden til vor Gud, hvorimod vi derved faa Leilighed til at lægge den for Dagen, og Alt, hvad en Christen gjør, bør han gjøre i den hellige Hensigt, derved at tjene og tækkes sin høifortjente Gud og Herre, osv.

§ 47. Jeg gaar nu over til de andre Midler, ved hvis Hjælp vi kunne komme til at elske Gud, og siger endvidere, at det hertil er fornødent, at et gudfrygtigt Hjerte flittigt, ja stedse har Kjærlighedens Bøger for Øie. Verden har mange Kjærlighedsbøger, gamle og nye, blandt hvilke nogle ere som et forgiftet Sukker, hvorved Ungdommens spæde Hjerte fordærves. Men Gud har hellerikke ladet sine Egne have Mangel herpaa. Han har store og smaa Bøger, der alle handle om Kjærlighed, vilde vi kun læse dem. Alle Bogstaver i dem ere ligesom skrevne med Ild og Luer, hvorved vore Hjerter kunne vorde antændte med himmelsk Kjærlighed. Guds første Kjærlighedsbog er den hellige Skrift, hvori Alt lugter og smager af Kjærlighed. Den er et Omslag med mange Breve i, hvilke den Herre Jesus, Faderens evige Ord, den store Menneskeven, har skrevet til Sjelen, sin Brud. Deres Indhold er i Korthed dette: Elsk Gud! thi han har elsket dig først. Undertiden lokker den venligt og trøster sødeligen; undertiden lover den alt det Gode og Ønskelige, Gud formaar at skjænke; undertiden truer, forfærder og irettesætter den; undertiden klager og græder den, saaledes som de Elskende pleie at gjøre. Den hellige Skrift kan lignes ved en gylden, med Diamanter og andre Ædelstene besat Ramme om en stor Herres Billede, som den, der har faaet det i Foræring, medrette bærer paa sit Hjerte. I dens mange Tusind Kjærne- og Kraftsprog er Sjelebrudgommens, Jesu Christi, ædle Billede indfattet, hvorfor den medrette bør være alle troende Sjele kjær og dyrebar. Den er som et Brændspeil, hvori den himmelske Kjærligheds Straaler opfanges, forenes og rettes mod det menneskelige Hjerte, forat dette skal blusse op i hellig Kjærlighed. Jeg kan sige, at ethvert Kraftsprog er et gloende Kul fra Guds Alter, til dermed at omgive vore Hjerter og optænde dem til gudelig Kjærlighed.

§ 48. Naar nu et Menneske ønsker at voxe i Kjærligheden til Gud og mere og mere at opildne sit kolde Hjerte, saa maa han daglig, ja Nat og Dag have denne Kjærlighedens Bog for sig og læse og betragte den opmærksomt og andægtigt. Man maa ikke læse den overfladisk, men i den hellige Hensigt, deraf at lære Gud at kjende i Hans

Kjærlighed og Miskundhed og af Hjertet at elske, frygte og forlade sig paa Ham. Man maa ikke læse den Herres Jesu Kjærlighedsbreve, som om de vare skrevne til Andre, men fornemmeligen som skrevne til En selv; man maa gjøre sig bekjendt med Hovedsprogene og dagligen lægge disse, som himmelske Kul, om sit Hjerte, at dette stedse ligesom kan staa i Gløb og Luer og ikke skal kunne unddrage sig Kjærligheden til Gud. Saadanne Sprog ere: „Kan og en Kvinde glemme sit diende Barn, at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn? Ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig“ (Esai. 49, 15). „Ligesom en Fader forbarmer sig over Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham“ (Ps. 103, 13). „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Miskundhed. Mon ikke Efraim var mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af? — — Mine Indvolde lyde for hans Skyld; jeg vil visseligen forbarme mig over ham“ (Jer. 32, 3. 20). „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn den enbaarne“, (Joh. 3, 16). „Guds Søn elskede mig og gav sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20). „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes, at Christus Jesus kom til Verden for at gjøre Syndere salige“ (1 Tim. 1, 15). „Gud er Kjærlighed“ (1 Joh, 4, 8. 16, o. fl. a.). Disse og lignende Skriftsprog ere den Ved, hvorved man maa vedligeholde Kjærligheden til Gud brændende paa Hjertets Alter. De ere Staalet og vort Hjerte Stener, hvilke ved at slaaes imod hinanden frembringe de Gnister, hvoraf den guddommelige Kjærligheds Ild optændes. Det er forgjæves, at Nogen ønsker at kaldes eller blive en Elsker af Gud eller den Herre Jesus, naar han ikke er eller vil blive en Elsker af Ordet. Hermed er det ikke min Mening at ville fraraade et troende Hjerte at læse andre gudelige og aandrige Bøger. Men efter hvad jeg, saavidt mindes, allerede etsteds i det Foregaaende har sagt, man maa heri gjøre tilbørlig Forskjel og fremfor andre vælge dem, der bedst fremstille Guds Kjærlighed i Christo Jesu og som derved søge at optænde vore Hjerter til Gjenkjærlighed. Hvad der er udflydt af Verdensaanden og koldsindige Hjerter, det er ikke for en efter Guds Kjærlighed begjærlig Sjel.

§ 49. Den anden Kjærlighedsbog, hvori en troende Sjel maa læse flittigt, er den korsfæstede Jesus. I Himmelen og paa Jorden er der Intet, som indbefatter mere Kjærlighed i sig end den og som besidder mere Kraft og Ild til at optænde Hjertet. Naar Nogen afbilder min Frelser for mig, saaledes som Han enten ligger i Krybben eller knæler paa Oliebjerget, svedende blodig Sved, eller som Han hænger paa Korset eller nedtages af Korset og bliver baaren død til Graven, og han derhos skriver eller siger: „Saa har Gud elsket Verden,“ eller: „Hengiven for mig,“ da tykkes mig, at mit Hjerte maa syde af Kjærlighed; mine Øine fyldes med Taarer, og jeg ved ikke, hvad jeg skal sige til et saadant Syn; jeg formaar kun at tænke ved mig selv med et Suk: „Jesus, min Kjærlighed, er korsfæstet! Jesus, du min, og jeg din! Jesus, min Kjærlighed, giv, at jeg maa elske dig!“ Meget rigtigt har en udenlandsk Forfatter*) kaldet Bjerget Golgatha, hvorpaa min Jesus blev korsfæstet, Kjærlighedens Høiskole; Hans Kors er Kathederet eller Læerestolen, hvorfra Han prædiker og foredrager os Kjærligheden; Alt, hvad vi der se, er lutter Forelæsninger om Kjærlighed, lutter Tilskyndelser til Kjærlighed;

*) Franc. de Sales.

Alt, hvad Herren der taler, gjør og lider, vidner om Hans store Kjærlighed og opmuntrer os til Gjenkjærlighed; Hans hellige Vunder ere ret dybe Kilder, hvoraf der flyder lutter Kjærlighed. Vil du nu, du gudfrygtige Sjel, vorde optændt til Guds Kjærlighed, saa indfind dig ofte i denne Skole; drik ofte af Jesu Vunder; læg ofte dit Hjerte under Hans Kors ind til Hans hellige Fødder, at Hans hede Blod maa rinde ned over det; saa vil det ikke kunne fattes dig paa Kjærlighed.

§ 50. Den tredie Kjærlighedsbog kan være en bodfærdig Sjels egen Samvittighed, af hvilken den kun faa Underretning om sit hele Livs Synder og tillige om Guds store Langmodighed og Barmhjertighed, hvorved den er bleven bragt til Omvendelse og har erholdt sine Synders Forladelse. Idet den gjennemblader denne Bog, maa den jo tilstaa, at ligesaa mange Synder, som den har begaaet i sine Levedage, ligesaa mange Skridt har den gjort paa den brede Vei, som fører hen til Fordærvelsen, og ligesaa mange Trin er den nedstegen til Helvede; saamange Synder, som altsaa den naadige og kjærlige Gud har tilgivet den, saamange Trin har Han atter ført den tilbage og opad imod Himmelen. Skulde nu ikke den barmhjertige Gud hermed have fortjent en stor og overordentlig Kjærlighed? Sandeligen, de tilgivne Synder og deres Betragtning er et godt Brænde til at vedligeholde og forøge Kjærlighedens Ild med i vore Hjerter! Naar Paulus siger: „Christi Kjærlighed tvinger os“ (2 Kor. 5, 14), saa ser han udentvivl ei alene hen til den Herres Jesu almindelige Kjærlighed, idet Han døde for vor Skyld paa Korset og forløste os med sit Blod, men ogsaa til den særegne, idet Han havde grebet ham og standset ham midt paa hans Synde- og Fordærvelsesvei, ligesom ogsaa Johannes med de Ord i vor Text: „Vi elske Ham; thi Han elskede os først,“ har Guds hele Kjærlighed for Øie, saaledes som den i Hans Naades Velgjerninger, Hans Langmodighed og Barmhjertighed, Hans Søns Hengivelse for os, vor Omvendelse, vore Synders Forladelse, vor Retfærdiggjørelse, Helliggjørelse og Fornyelse hænger sammen lig en Kjæde. Ligesom nu Velgjerningerne og Naadesbeviserne paa Guds Side hænge i hinanden og følge paa hinanden, saaledes bør det ogsaa være med vor Gjenkjærlighed; den ene Kjærlighedstaare bør fortrænge den anden, det ene Suk, den ene Lovprisning, den ene Længsel, den ene Attraa følge paa den anden. Tager den bodfærdige Synderinde til Exempel, I bodfærdige Sjele, saaledes som hun ligger ved den Herres Jesu Fødder, kjærtegner og kysser dem, væder dem med sine Taarer og tørrer dem med sit Hovedhaar, og lærer heraf, hvad I skylde den korsfæstede Jesus, som den Naadestol, Gud har fremstillet for os i Hans Blod. Alle Guds Velgjerninger ere store og føre megen Kjærlighed og Godhed med sig; men Syndernes Forladelse er overordentlig og uforlignelig. Naar en Hersker opløfter et fattigt Menneske af Støvet og gjør ham rig og æret, saa er dette vistnok noget Stort; men naar han tager ham til Naade, efterat han har gjort Oprør imod ham, og overøser ham med nye Velgjerninger, det er noget endnu Større og fortjener saameget mere at paaskjønnes.

§ 51. Den fjerde Bog er Ens egen Erfaring om Guds mangfoldige Godhed. Jeg vil i denne Betragtning være desto kortere, fordi jeg allerede forhen i denne Prædiken har givet Anvisning dertil. Men det vil jeg her indstændigt raade en troende Sjel til, at den ikke blot en og anden Gang tager sig Tid til at eftertænke de vigtigste Kjærlighedsgjerninger af Gud, som den i sit Liv har nydt, men at den ogsaa til deres

bedre Ihukommelse vil optegne dem paa en Seddel eller i en liden Bog og læse og overveie denne, naar den føler sig noget koldsindig, — omtrent paa denne Maade: I det og det Aar, paa den og den Dag kom jeg i stor Fare for mit Liv og min Salighed; men den barmhjertige og langmodige Gud udrev min Sjel af Døden. I det og det Aar, paa den og den Dag blev jeg farligt syg; men min Gud husvalede mig paa mit Sygeleie, lod mig ikke mangle den fornødne Pleie og opholdt mig efter sin hellige Villie og Raadslutning. Paa den og den Dag, i det og det Aar, aabnede min Gud mig ved sit naadige Forsyn Døren til mit Embede, til Ære og Gods og drog mig frem af min Foragt og Ringhed. Paa den og den Dag bragte Gud mig min kjærlige og gudfrygtige Ægtefælle, med hvem jeg hidtil ved Hans Naade har levet i Kjærlighed og Samdrægtighed og som har forsødet mig mangen bitter Time i mit møisommelige Liv. Paa den og den Dag paalagdes mig et tungt Kors; Anfegtelse og Trængsel overfaldt mig; men min Gud kom mig til Hjælp og udfriede mig deraf, osv. Det er med saadanne Betragtninger som med Ahasverus's Aarbøger; han havde glemt, hvad Mardokæus fordum havde gjort imod ham; men da dette fandtes skrevet, og han hørte det oplæse af Bøgerne, spurgte han: „Hvad for Ære og Høihed er skeet Mardokæus for det?" (Esth. 6, 2. flg.) Vi arme Mennesker have desværre ofte en daarlig Hukommelse, saa at vi letteligen, ja lettere end alle andre Ting glemme vor Guds mangfoldige Velgjerninger. Men naar saadanne Overveielser og Optegnelser komme til, saa sukke vi og sige: Min Gud! hvilken Ære og Taknemmelighed har jeg vist Dig for al den store Naade og Kjærlighed, Du har vist mig?

§ 52. Den femte Kjærligheds-bog er denne Verdens store Skueplads, hvor der ikke findes en eneste Skabning, som ikke er betegnet med et Kjærligheds-mærke af den Høieste. Ligesom fornemme Folk pleie at mærke sit Bohave med sit Navn og Vaaben, saaledes har vor Gud paatrykt alle sine Skabninger et Kjendetegn paa sin Kjærlighed og Miskundhed. Du kan ikke vende dine Øine nogetsteds hen, mit Medmenneske, uden at Guds Kjærlighed straaler dig imøde; du kan Intet æde eller drikke, som ikke er tilberedt og krydret med Guds Kjærlighed. Naturens store Bog har mange Blade; men de ere alle fuldskrevne med Guds Kjærlighed, og alle Kapitler i denne Bog bære den Overskrift: „Om Guds Kjærlighed, om Guds Miskundhed, om Guds Almagt, om Guds Visdom." Ei alene „Himlene," men alle Skabninger, indtil den mindste Orm „fortælle Guds Ære; den udstrakte Befæstning og Alt, hvad den bedækker, forkynder Hans Hænders Gjerning" (Ps. 49, 2). En troende Sjel, som stræber efter at komme til at elske Gud, vænner sig derfor med Grund til at betragte alle Guds Gjerninger med moden Eftertanke, til at erkjende Hans Godhed og Kjærlighed i alle Ting og derved at opmuntre sig selv til inderlig Taknemmelighed og Gjenkjærlighed. Vi maa jo ikke være som det ufornuftige Kvæg, der lever omringet af Guds almindelige Kjærlighed og Miskundhed, men ikke forstaar, og ei heller kan forstaa, hvad Gud og Hans Kjærlighed er. Os har den almægtige Skaber betroet noget Mere, derfor vil han ogsaa fordre noget Mere af os. Jeg afholder mig imidlertid fra at forfølge dette Æmne videre, da det her Sagte er tilstrækkeligt for mit nuværende Forehavende, idet jeg henviser til min Gotthold og hans andægtige Indfald, hvis egentlige Øiemed er at paapege Guds Kjærlighed i Alt, hvad der kommer os for, og derved at opmuntre det menneskelige Hjerte til Gjenkjærlighed.

§ 53. Det tredie Middel til at komme til at elske Gud bestaar i at vi dagligen øve os i denne hellige Kunst og gjøre Alt forat naa dette Maal. Flid og Øvelse frembringe tilsidst en Mester og ligeledes en Christen eller, hvad der er det Samme, en Guds Elsker. Tænk ikke, du christelige Hjerte, at du allerede har bragt det vidt i denne Kunst, om du end af og til føler dig sødt og stærkt hendragen til din Gud. Kjærligheden til Gud er en Kunst, som vi ikke alle vort Livs Dage kunne faa udlært, og om vi end efter vor Art have bragt det vidt deri, saa er det dog for Intet at agte imod vor kjærlige og miskundelige Guds Høihed. Om Menneskene ogsaa bygge høie Taarne og Slotte paa de høieste Klipper, række de dog ikke paa langt nær ind i Himmelen. Dette kunde man sindbilledligen fremstille ved et Alter, staaende paa et høit Fjeld og hvorpaa en klar Ild fortærer et Offer samt med den Paaskrift: Endnu ikke paa langt nær indtil Himmelen, eller; Endnu langt fra Himmelen. Det Maal, hvori vi skulle elske Gud, er uden Maal: thi Hans Kjærlighed har intet Maal, og hvo som tror, at han allerede elsker Gud saa meget, som han bør, han ved endnu ikke, hvad det vil sige at elske Gud, og han har endnu ikke lært de første Begyndelsesgrunde i denne Kunst.

§ 54. Høist fornødent er det derhos, at man dagligen og inderligen beder om Kjærlighed til Gud og dens Forøgelse. Ak, siger en troende og gudelskende Sjel: min Gud, hvorlænge skal mit Hjerte være saa koldt og dorsk? Hvorfor gjør Du det ikke idag til et helt Offer*), som fortæres i Kjærligheden til Dig? Hvor længe skal mit Hjerte være ligesom en lukket Rose? naar skal den fuldkommen udfolde sig imod Dig, Du Kjærligheds-Sol? O evige Kjærlighed, optænd mig! O liflige Ild fortær mig! O Jesus, Jesus! læg mig op til dit Bryst, — tryk mit Hjerte fast og nær ind til dit kjærlige Hjerte, at det dog engang maa blive fuldkommen opvarmet og elske Dig over alt Andet! Dog, begjærlige Sjele behøver man ikke at give mange Forskrifter; deres Hjerte er stedse fuldt af Attraa, Suk og Længsel og beder altid om mere Naade til at elske inderligt og brændende. Det indeslutter ogsaa Mere i et eneste og hjerteligt Suk end man formaar at udsige. Det ligner et glødende og rygende Lys, som med sin Damp søger den Lue, der svæver over det og sidst naar den. Den troende Sjels Bøn er lig en Elskerindes Samtale med sin Elsker, hvorved hun mere og mere optændes; den hører sin Gud sige til den: „Du skal elske Herren, din Gud, af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel og af dit ganske Sind, og den svarer: Jeg vil elske dig, min Gud og Herre, min Skaber, Frelser og Talsmand, af ganske Hjerte og af ganske Sjel; men jeg kan ikke elske Dig, som jeg vil; at ville har Du givet mig; giv mig ogsaa at udrette. Isak sagde fordum: „Min Fader, her er Ilden og Veden; men hvor er Lammet til Brændoffer?“ (1 Mos. 22, 7). Men jeg siger: Min Gud og Fader, her er Veden og et Hjerte til Brændoffer; men hvor er Ilden, som kan fortære det? Antænd Du det fra Himmelen, og lad mig fortæres i din Kjærlighed.

Jesus er den største Skat;
Ham at elske Dag og Nat,
Det den rette Glæde giver,
Som og evig hos os bliver;
Jesu Kjærlighed vor Tid
Gjør paa Jorden sød og blid.

*) Hele Offers eller Brændoffere vare de Offere, hvor Offerdyret bragtes helt [med Undtagelse af Huden og Møgen] paa Alteret og aldeles opbrændtes, uden at Noget deraf blev levnet til Spise for Præsterne eller de Ofrende.

O hvor bliver Hjertet let,
Naar man elsker Jesum ret,
Agter ingen anden Gave,
Naar man maa sin Jesum have;
Da forlanger det ei Mer;
Thi i Ham det Alting ser.

§ 55. Te dig dernæst, min Medchristen, som en Præst af den nye Pagt; bered hver Morgen, Middag og Aften din Gud et Offer, og udvælg i alle Ting intet Andet end hvad der kan opmuntre dig til at elske din Gud, forøge og vedligeholde Kjærligheden til Ham. Tal ikke om nogen Ting hellere end om saadanne, som kunne fremme dit hellige Formaal. Lad intet Menneskes Nærværelse og Omgang være dig kjær uden deres, som ere ligesindede med dig og ville elske Gud af ganske Hjerte og paa enhver mulig Maade og ved alle Leiligheder søge at lægge dette for Dagen. Ihukom ofte under dine Sysler og Forretninger, hvad du skylder din Gud og Frelser, nemlig at elske Ham af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel. Indbland ogsaa i alle dine andre Tanker Erindringen om den Herres Jesu Kjærlighed, og hold dig bestandig nær til denne Ild, forat dit Hjerte stedse kan være opvarmet. Grib villigen og gladeligen enhver Anledning til at udøve Kjærlighedsgjerninger imod Næsten, efterdi dette er et godt Middel til at bevise og forøge Kjærligheden til Gud. Naar Satan, Verden og dit Kjød og Blod vise dig en og anden lystelig Bivei og ville føre dig bort fra Kjærligheden til Gud, saa sig strax som Josef: „Hvorledes skulde jeg gjøre denne store Ondskab og synde imod Gud?" Anse den Dag for tabt, da du ikke har gjort, talt eller lidt Noget af Kjærlighed til Gud; bed om Aftenen din Gud ydmygeligen om Forladelse, naar du ikke altid har vist dig saa ivrig i Kjærligheden til Ham og ikke vandret saa varsomt og helligt i den, som du burde. Naar du vil gaa tilsengs, saa indsvøb dig i Kjærligheden til din Gud; bring Ham dit ganske Hjerte til et Aftenoffer; bed Ham, at Han ikke vil tilstede nogen vanhellig Drøm at besmitte din Sjel, og at du maa være indsluttet i Hans Naade og Kjærlighed, hvad enten du sover eller du vaager, osv. O Jesus, Du ubegribelige, evige Kjærlighed, lad mig selv erfare, fornemme og gjøre, hvad jeg prædiker og skriver for Andre! Lad mig leve, lide og dø i din Kjærlighed! Dig være Lov og Tak i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Tolvte Prædiken,

hvori atter handles om dens inderlige og brændende Kjærlighed til Gud.

Matth. 22, 37: Jesus sagde: Du skal elske Herren, din Gud, i dit ganske Hjerte og i din ganske Sjel og i dit ganske Sind.

§ 1. Paa nogle Steder, hvor Skriften forjætter Guds Folk en herlig Frelse eller en uventet aandelig eller legemlig Velgjerning, som synes Fornuften umulig, tilføier den: „Herren Zebaoths Nidkjærhed skal gjøre det" (2 Kong. 19, 31). Da Senakerib indtog den ene af Juda Riges faste Stæder efter den anden og ødelagde Alt og endog lod Staden Jerusalem og dets gudfrygtige Konge Ezekias true med mange haanlige og ugudelige Ord, maatte Profeten Esaias trøste og opreise dem med den Forjættelse, at Staden ikke skulde falde for den grusomme og mægtige Fiende, men „ydermere faa Rødder under sig og bære Frugt over sig". Han skulde ikke komme ind, ja ei engang nær til „og ikke skyde en Pil derind"; men Herren vil „lægge en Krog i hans Næse og et Bidsel i hans Læber og føre ham den Vei tilbage, som han kom paa". Alt dette stadfæster Profeten med ovenanførte Ord: „Herren Zebaoths Nidkjærhed skal gjøre det". Saaledes ogsaa: da den samme Profet havde forjættet Guds Kirke et overordentligt Vidunderbarn og en Søn, „hvis Fyrstendømme skulde være paa hans Skulder, — hvis Navn skulde kaldes Underlig, Raadgiver, vældig Gud, Evigheds Fader, Fredsfyrste, — som skulde befæste sit Rige og opholde det med Ret og Retfærdighed", tilføier han: „Den Herre Zebaoths Nidkjærhed skal gjøre dette" (Esai. 9, 6. 7).

§ 2. Nidkjærhed kaldes her uden tvivl den hellige og inderlige Kjærlighed, som Gud bærer til sit Folk og som gjør, at han bliver nidkjær for det og optændes imod dets Fiender,

søger at beskjærme hint og at styrte disse. Man maa oplyse dette med Exempler, tagne af det daglige Liv. En Moder elsker ei alene sit Barn inderligt, men bliver ogsaa ved given Leilighed nidkjær for det og opbyder alle sine Evner og Kræfter for at bevare, beskjærme og frelse det. Til Exempel, naar hendes Barn springer omkring og leger, saa følger hun det overalt med sine kjærlige Øine; men kommer der en Hund eller et Svin imod Barnet forat gjøre det Skade, saa begynde hendes Øine at lue og hendes Hjerte at blive nidkjært; hun løber til og frelser sit Barn. I Florents i Italien tildrog sig for nogle Aar siden, at en stor Løve, som holdtes i Fangenskab, brød ud af sit Bur og med frygtelig Brølen løb igjennem Staden, saa at Enhver forfærdedes derfor og tog Flugten. Underveis traf den paa en liden Dreng, der var eneste Barn af en fattig Moder, som pleiede at ernære sig ved at spinde; Moderen bliver var, at Løven griber hendes Barn og vil sønderrive det; da glemmer hun al Frygt og Flugt og iler i sin Kjærligheds Iver hen til Dyret, river Barnet ud af dets Klør og bringer det friskt og sundt til sit Hjem. I Landsbyen Kortenbak udbrød der en Ildebrand, som ogsaa lagde Bonden Hans Karstens's Gaard med tilhørende Bygninger i Aske. Da hans Kone, som havde været fraværende, kommer løbende og finder sit Hus i lys Lue, mindes hun, at hendes ældste Søn, en Dreng paa omtrent tre Aar, havde været alene i Huset, og omendskjønt hun var høist frugtsommelig, iler hun dog derind gjennem en mindre eller Sidedør og styrter sig saa at sige midt ind i Luerne; hun finder Barnet siddende derinde, men dog allerede meget beskadiget og forbrændt, river det til sig og bringer det ud af Ilden. Det døde imidlertid tre Timer efter til hendes største Hjertesorg.

§ 3. De græske Historiebøger fortælle, at den rige Kong Krøsus i Lydien havde en stum Søn ved Navn Atys; da denne efter Residentsstadens Indtagelse af Perserkongen Cyrus's Hær saa, at en Soldat ilede med blottet Kaarde imod hans Fader forat dræbe ham, optændtes han saaledes af Kjærlighedsiver, at han, uagtet han aldrig før havde talt, nu begyndte at tale og raabe: Skaan ham, skaan ham, Soldat! det er Kongen. Om den tapre og navnkundige Krigshelt Georg Kastriota, som Tyrkerne pleie at kalde Skanderberg, berettes, at naar han saa sine Fiender, Tyrkerne, paa Valpladsen og vilde levere dem et Slag, sprang hans Underlæbe op af Nidkjærhed, saa at Blodet strømmede ned i hans Skjæg. Saadant fortæller jeg, forat vi desto bedre skulle kunne forstaa den Udtryksmaade hos Profeten: Den Herre Zebaoths Nidkjærhed skal gjøre dette, et Udsagn, som nærmest maa anvendes og hentydes paa Gjenløsningsværket, efter hvad Profeten paa det sidstanførte Sted tilkjendegiver. Gud har elsket den ædleste af sine synlige Skabninger, Mennesket, inderligt og brændende og prydet og benaadet det med allehaande herlige Gaver. Men da Djævelen angreb dette Hans kjære og dyrebare Barn og skjændeligen forførte det og fordærvede det ved Synden, da begyndte Han i heftig Kjærlighed at blive nidkjær for det: „Mon ikke Mennesket være mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af" (min ædleste Skabning under Himmelen, som jeg har skabt i mit Billede og udvalgt mig til en Eiendom og Bolig)? „thi efterat jeg har talt til ham, kommer jeg ham endnu flitteligen ihu; derfor lyde mine Indvolde for hans Skyld; jeg vil visseligen forbarme mig over ham" (Jer. 31, 30). Af denne ivrige Kjærlighed er den første Forjættelse strax efter Fal-

det udflydt; „Kvindens Sæd skal knuse Slangens Hoved" (1 Mos. 3, 15), ligesom ogsaa alle de andre, der senere bleve givne, indtil Opfyldelsens Tid kom.

§ 4. Vil du nu vide, du christelige Hjerte, hvad Guds nidkjære Kjærlighed er, saa betragt Jesum Christum, fra Hans Undfangelse og Fødsel indtil Hans Død. Er Han ikke lig hin Moder, der sprang i Vandet til sit Barn, eller den nys omtalte, som ilede til sin lille Søn midt igjennem Luerne, eller den, som rev sit Barn ud af den brølende Løves Klør? Sprang Han ikke ned til os, da vi svævede i den yderste Fare for vor Salighed og befandt os i den allerstørste Elendighed, idet Han blev et Menneske, os lig i alle Ting, dog uden Synd? Har Han ikke vovet sig ind i den guddommelige Vredes Luer og bragt os ud deraf? Har Han ikke udfriet os fra Helvedløvens Vold, idet Han hengav sig selv for os? Betragt Ham, da Han paa Olieberget vilde begynde Kampen med Døden og Helvede, og se, hvorlunde ei alene Hans Læber, men saa at sige alle Aarer i Hans hellige Legeme sprang op, saa at Hans kostbare Blod trængte ud og faldt ned paa Jorden. Betragt Ham i Hans hele Lidelse! Den Almægtige lader sine Hænder binde; den Allerhelligste lader sig slaa i Ansigtet; den Allergudfrygtigste lader sig hudstryge; den Allerhelligste lader sig bespotte og bespytte; den Allerretfærdigste lader sig fordømme; Herlighedens Herre lader sig korsfæste; Livets Fyrste lader sig dræbe! Hvorledes gaar dette til? Hvad er Aarsagen hertil? „Dette har den Herre Zebaoths Nidkjærhed (heftige Kjærlighed) gjort".

Ja, Jesu Christi! i vor Nød
Du vilde paa os tænke;
For os Du blev til Verden fød,
Os evigt Liv at skjænke.
Du gav dig selv i Døden hen,
At bringe os til Gud igjen;
Hvo kan dog nok Dig takke?

§ 5. Betænker nu her, I gudfrygtige Sjele, om ikke en saadan heftig Kjærlighed har fortjent en heftig Gjenkjærlighed, og om vi paa nogen Maade kunne undlade at være nidkjære for den, som har været nidkjær for os! I den christne Kirkes Begyndelse finder jeg vel Mange, som have været ivrige i Kjærligheden til Gud og den Herre Jesum, — hvis Hjerter have været optændte af Herrens Nidkjærhed, — der med Glæde have styrtet sig i den brændende Vedstabel og sprunget midt ind iblandt de rivende og glubende vilde Dyr, — der have foragtet Sværd, Ild, Vand og alle Pinsler, som de Vantroendes Grusomhed kunde opfinde, og som have anseet det for sin største Ære at lide Noget for Jesu Skyld. Men hvor skulle vi søge den ivrige Kjærlighed i disse Tider? Vi Papir-Christne! Vi ømskindede Helgener! Hvad gjøre vel vi, hvad tale, hvad lide, hvad Nidkjærhed vise vel vi for vor Gud og Frelser? Hvor faa ere vel ikke de, som for Hans Skyld ville døie et Ord, betvinge sin Villie, fornegte sig selv, forsage Verden og dens Begjæringer og ofre sig selv til sin Gjenløser i ydmyg Taalmodighed! Hvad ville vi gjøre, om vi skulde lade vort Liv og opgive vor Aand under grusomme Menneskers Hænder for Hans Skyld? I nidkjære Jesu Elskere, hvor ere I? I brændende og skinnende Lys, hvor have I skjult Eder? Jeg tror vel, at der endnu findes nogle saadanne i Verden; men jeg kjender kun meget Faa af Eder; dog, Gud kjender Eder. Men I, mine Tilhørere (og Læsere), betænker, hvorledes det staar til med Eder! Prøver Eder, om I elske Gud og Jesum, — om I elske Ham inderligt, ivrigt og brændende! Lader os elske Ham! „thi Han elskede os først." Men lader os elske Ham ivrigt og inderligt; thi saaledes har Han elsket os. „Jeg er kommen at kaste Ild paa Jorden, og hvor gjerne vilde jeg ikke, at

den var optændt allerede", siger vor høilovede Frelser (Luk. 12, 49). Ogsaa jeg har dennegang foresat mig at kaste Ild iblandt Eder. Jeg ønsker at sætte hele denne Stad og Menighed i Ild og Lue, og hvor gjerne vilde jeg ikke se denne salige Ild opblusse og udbryde! Jeg taler om den samme Ild, om hvilken min Frelser taler, nemlig den inderlige og brændende Kjærlighed til Gud. Al anden Ild medfører Hjertevé, Fattigdom og Elendighed, denne derimod Hjertefryd, Rigdom og Herlighed. Jeg har i forrige Prædiken lært, at vi skulle elske Gud; nu vil jeg ved Guds Naade vise, hvorledes vi skulle elske Ham. Gud hellige og velsigne dette Forehavende for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 6. Omendskjønt Intet er almindeligere end Kjærlighed, saa er det dog vanskeligt at beskrive den rigtigt og sige, hvad den egentlig er. Det lader sig bedre føle end udsige. En Moder elsker inderligt sit eneste og smukke Barn og lægger sin Kjærlighed ved enhver Leilighed noksom for Dagen; men spørg hende, hvad denne Kjærlighed er, som hendes Hjerte føler, saa vil hun ikke vide, hvad hun skal svare, og vil maaske sige: Det kunne I vel selv tænke Eder. Det Samme gjælder ogsaa om Kjærligheden til Gud. Mangt et gudfrygtigt og enfoldigt Hjerte besidder den i rigeligt Maal, men ved dog ikke at beskrive den, medens omvendt maaske mangen Lærd ved nogenlunde at beskrive den uden at besidde den. Ihvorvel nu jeg for min Del skulde ønske, at Ingen af os Alle, som høre eller læse dette, behøvede nogen Beskrivelse af Kjærligheden til Gud, men at vi Alle maatte fornemme den overflødigt og kraftigt, saa maa det dog formodes, ja kan tildels af ufeilbarlige Kjendetegn med Sikkerhed sluttes, at Mange intet Forsvarligt vide om Kjærligheden til Gud, hverken af Skriften eller af Erfaringen, ja, at Mange bedrage sig selv med en falsk Indbildning og tro at elske Gud, uagtet dette ingenlunde er Tilfældet. Det vil derfor være fornødent, at vi noget nærmere omhandle den sande, uskrømtede Kjærlighed til Gud, dens Art og Natur samt Kjendetegn, hvilket vil kunne tjene de gudfrygtige og sande Guds Venner til Undervisning, til Trøst, til Befæstelse og Opmuntring, men Hyklerne og de Ugudelige til Prøvelse og Advarsel. Mig vil det imidlertid falde vanskeligt, dels fordi Æmnet er saa saare rigt, omfattende og vigtigt, at det for ret at udvikles vil udkræve en hel særskilt Bog, dels fordi jeg selv heri kun er en Lærling, der neppe har fattet de første Begyndelsesgrunde af den Kunst og Videnskab at elske Gud. Gud opvække efter sin hellige Villie en Mand i den evangeliske Kirke, som med rig Aand kan skrive udførligt herom, af Guds store Kjærlighedsbog, den hellige Skrift, samle, hvad herhen hører, og med den Høiestes Bistand af egen Erfaring oplyse og forklare det! Vi ville gjøre Saameget, som vi i Guds Kraft formaa, og gjerne meddele det Lidet, vi have.

§ 7. Jeg finder vel Kjærligheden til Gud paa forskjellig Maade beskreven; men mig tykkes, at man kortest kan udtrykke Alt saaledes: Kjærligheden til Gud er en himmelsk Kraft og et nyt Liv hos den bodfærdige og troende Sjel, der virkes ved den Hellig Aand og hvorved en saadan Sjel med sit ganske Hjerte og al sin Formue bøies, drages og sødeligen drives og tvinges hen til Gud. Forundrer Eder ikke, I gudelskende Hjerter, over at jeg kalder den en himmelsk Kraft og et nyt Liv! Jeg kunde vel sagt, at den er en Bevægelse, en Længsel, en Attraa i Sjelen og deslige; men jeg havde da ikke sagt Nok, efterdi Kjærligheden er en saadan Bevægelse, en saadan Kraft i Sjelen, som indbefatter mange

andre Bevægelser og Dragelser i sig; den er en Samling af mange Længsler, mange Begjæringer, mange Kræfter og Dyder, der allesammen ere rettede mod Gud og have Ham til eneste Gjenstand for sit hellige Øiemed. Dette holder jeg for at vor Gud og allerkjæreste Saliggjører blandt Andet har villet tilkjendegive i Lovens første og store Bud, som vi have valgt til vor Text: „Du skal elske Herren din Gud i dit ganske Hjerte og i din ganske Sjel og i dit ganske Sind", hvorved er at mærke, at de hellige Evangelister Markus og Lukas ved ligeledes at anføre dette Bud efter Herrens Mund endnu tilføie Noget og gjengive det saaledes: „Du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel og af dit ganske Sind og af din ganske Styrke". Jeg indrømmer gjerne, at vor Gud ved disse sammenhobede og i hinanden hængende Ord har villet tilkjendegive, at Kjærligheden til Ham kræver det hele Menneske med Alt, hvad det er, har og formaar; men jeg holder dog tillige for, at Han ogsaa har villet antyde, at Kjærligheden ikke er en eneste Kraft, en eneste Bevægelse i Hjertet, men at den „bestaar af mange Kræfter og hellige Bevægelser, der ligesom ere sammenblandede og forbundne med hinanden og som dels udgaa, fra Villien, dels fra Forstanden, dels fra Hukommelsen, dels fra andre Evner i Sjelen, men dog alle løbe sammen i den kjærlige, søde Længsel efter Gud". Ved følgende Betragtning vil Sagen blive klarere.

§ 8. Kjærlighedens Grundvold og Rod er uden al Tvivl Kundskaben om Gud og den søde Nydelse af Hans Kjærlighed, Naade og Miskundhed; thi hvad man ikke kjender eller ikke kjender som Noget, der er værdig til Kjærlighed, hvorledes kan man elske det? Jo større nu Kundskaben er, — jo dybere Mennesket nedsænker sig i Betragtningen af Guds Godhed, Kjærlighed og Naade, og jo Mere det erfarer, fornemmer og nyder deraf, des større, des heftigere, desmere brændende er Kjærligheden. Saaledes er da den levende Kundskab om Gud eller Troen, der har erfaret og lært Guds ubegribelige Kjærlighed i Christo Jesu at kjende, Kjærlighedens Moder. Ved saadan Erfaring og Nydelse af den guddommelige Kjærlighed opstaar nu en Tilfredsstillelse, en Glæde i saadan Lyksalighed og endvidere et hjerteligt Velbehag i Gud, en høi Vurdering af Gud, som et fuldkomment, algodt, kjærligt, alviist, almægtigt, retfærdigt, helligt og saligt Væsen. Troen erkjender i Christo Jesu, at Gud er Alt, og at der udenfor Ham ikke findes noget varigt, sandt og Sjelen tilfredsstillende Gode, og gjør, at Hjertet føler og erfarer dette i den Herre Jesu Samfund. Derfor begynder Hjertet at skatte Gud høit og agte Ham dyrebar, det er at elske Ham over alt Andet, og dette er: Kjærlighedens første Trin eller Begyndelse, dens første Kraft og Bevægelse eller hvad man ellers vil kalde det. Efterdi den troende Sjel i den hele Verden intet Ædlere, Skjønnere, Lifligere, Bedre har fundet end Gud i Christo Jesu, og efterdi den intet kostbarere Klenodie eier end sig selv, saa hengiver den sig med Alt, hvad den er og har, til Gud, og dette er dens Kjærlighed, saaledes som vi snart yderligere skulle vise. Heraf udspringe nu saadanne Ord som disse: „Herre hvem har jeg i Himmelen? og lige med dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden" (Ps. 73, 25). „Ligesom et Æbletræ iblandt Skovens Træer, saa er min Ven iblandt Sønnerne. Min Ven er hvid og rød og bærer Banner frem for ti Tusind" (Høis. 2, 3; 5, 10). „Du er den Skjønneste blandt Menneskenes Børn; Ynde er udgydt paa dine Læber" (Ps. 45, 3). Af denne Jordbund udsprang det, at

David, forat bygge sin Gud, som han saa inderligt elskede, et Hus, samlede „hundred Tusind Centner Guld og tusind Gange tusind Centner Sølv, dertil med Kobber og Jern foruden Vægt" (1 Krøn. 22, 14). De Lærde have udregnet, at denne Skat beløber sig til to Tusind otte Hundred og tolv Millioner otte Tusind tre Hundred fem og sytti spanske Dukater. Alt dette forekommer imidlertid den gudfrygtige Konge som noget Ringe for hans Gud; derfor siger han til sin Søn Salomo, „at han har beredt det i sin Trængsel; Salomo maatte lægge Mere dertil". Jeg er vis paa at om han havde samlet Alverdens Guld og Sølv og Ædelstene og havde kunnet bygge sin Gud et Tempel deraf, saa vilde han dog have agtet det Altsammen altfor ringe og usselt; thi efterdi han ved Guds Naade havde lært at kjende Hans Majestæt, Almagt, Visdom, Naade, Kjærlighed og hele Herlighed og desaarsag vundet Ham kjær, saa kunde det ikke være anderledes.

§ 9. Af den samme Grund udspringer det, at Johannes den Døber, som den Herre Jesus selv formedelst hans store Tro og stærke Kjærlighed kalder „et brændende og skinnende Lys, ikke agter sig værdig at opløse" denne sin og vor Frelsers Skotvinge eller bære hans Sko, at han siger, at han kun er „Brudgommens Ven som staar og hører ham og glæder sig meget over Brudgommens Røst, og at han gjerne vil forringes, naar kun Jesus maa voxe" (Joh. 5, 35; 1, 27; 3, 29, 30; Matth. 3, 11). Dette var ogsaa Aarsagen til at den store Synderinde, som siden var bleven den Herres Jesu store Elskerinde, „lægger sig ned ved Hans Fødder, kysser dem, væder dem med Taarer, tørrer dem af med sit Hovedhaar og salver dem med Salve" (Luk. 7, 38), ligesom ogsaa til at de hellige Apostle glædede sig over „at de havde været agtede værdige til at forhaanes og hudstryges for Jesu Navns Skyld" (Ap. Gj. 5, 40 flg.), — at Paulus „hverken agter Baand eller Trængsler og ikke engang sit Liv dyrebart," naar han blot redeligen kan „fuldkomme den Tjeneste, som han har annammet af den Herre Jesus, at vidne om Guds Naades Evangelium" (Ap. Gj. 20, 23. 24), — at han agter Alt (hvad han ellers skatter høit) „for Tab og for Skarn mod Ypperligheden af Kundskaben om sin Herre Christo Jesu og mod det at vinde" og beholde Ham som sin største, kosteligste og kjæreste Skat (Filipp. 3, 8), — at de Troende i den første Kirke „sælge Alt og lægge Pengene for Apostlenes Fødder", forat det kan anvendes til den hele Menigheds Bedste (Ap. Gj. 4, 32 flg.), — at „de skikke sig med Glæde i at man røver deres Gods" (Ebr. 10, 34), og deslige. Deraf kom det, at de hellige Martyrer hverken agtede Gods eller Ære eller Hustru eller Børn eller sit eget Liv, men gladeligen hengave Alt for sin Guds og den Herres Jesu Skyld. De vare rede og villige til at vande den christne Kirkes Hauge med sit Blod, naar kun deraf maatte opvoxe mange andre Blomster til Guds Pris og Ære.

§ 10. Om den fortræffelige Kirkelærer Augustinus fortælles, at han ønskede at være et Lys, der kunde fortære sig selv ved at elske og tjene Gud. Om en Martyr, der i vore Fædres Tid blev dømt til Baalet for Evangeliets Skyld, har jeg læst, at han gjerne vilde lade sig brænde, kunde han end dermed ikke opnaa Andet end at en liden Blomst opvoxte af hans Aske til Guds Ære, Lov og Pris. Herhen hører ogsaa det mærkværdige Exempel, som Dronning Katharina af Georgien frembyder. Efterat hun paa Perserkongen Abas's Befaling var klædt aldeles nøgen, lod han hende med gloende Tænger afrive først det ene og derefter det andet Bryst, derpaa det tykke Kjød paa Benene og Læggene og

endelig Kjødet paa Armene, under hvilken grusomme og skrækkelige Pinsel hun ofte gjentog: O min Gud! O min Jesus! Min Frelser! Alt dette er endnu lidet for din Skyld. Jeg kan ikke betale Dig din Fortjeneste. Liv for Liv, Blod for Blod skylder man dig for din Kjærlighed, efterdi Du af Kjærlighed til mig døde i din Kjærlighed. Ser i alle disse Exempler, I gudelskende Sjele, hvor høit de sande Guds Elskere skatte Ham, men hvor ringe de skatte sig selv, og lærer heraf den ægte gudelige Kjærligheds Art at kjende!

§ 11. Den sukker og tænker: Ak, min Gud! jeg har dig hjertelig kjær. Hvor kjær og dyrebar er Du mig ikke! hvor kjær og dyrebar er mig ikke din Naade og Kjærlighed! hvor store og herlige ere ikke alle dine Gjerninger i mine Øine! „Dit Ord er mig bedre end Tusinder af Guld og Sølv" (Ps. 119, 72). Du har af stor Kjærlighed skjænket mig og al Verden din Søn. Havde Du gjort mig til Herre over den ganske Jordens Kreds og givet mig hele Verden med alle dens Skatte, saa vilde jeg dog agte det for Intet imod denne Gave; thi hvad skulde jeg med Verden og al dens Herlighed uden min Jesus? Ak, min Herre Jesus, hvor kjær og dyrebar er Du mig ikke! Jeg vidner ved min Sjel, at om jeg ikke havde Dig og var i dit Samfund, men besad Alt, hvad Himmel og Jord eier og formaar, saa vilde jeg gladeligen og villigen hengive det Altsammen for kun at have Dig og at vorde regnet blandt Dine. Om alle Verdens Kroner tilhørte mig, saa vilde jeg uden Betænkning nedlægge dem for dine Fødder og sige med dine Hellige: „Værdig er Du, Herre, at annamme Æren og Prisen og Magten" (Aab. 4, 10. 11). Om Nogen vilde byde mig saameget Guld og Sølv for mit arme Hjerte, som den hele Himmelkreds kan rumme, saa vilde jeg jo ikke sælge det derfor; thi hvad skulde jeg med det Altsammen, naar jeg havde noget Hjerte? Men Dig, min søde Frelser, vil jeg skjænke det frit og for Intet, efterdi jeg skatter Dig høiere end Alt, hvad der er værd at skattes høit. Dog hvad siger jeg? — for Intet? Du har jo betalt dit kostbare Blod for mit Hjerte; jeg kan altsaa ikke skjænke Dig, hvad der forud tilhører Dig, og hvad Du allerede har betalt dyrt nok. Jeg elsker Dig, min Gud, min Herre Jesus, „høiere end mine Penge; jeg vil gjerne bruge dem til din Ære og efter din Villie, — høiere end mine Prydelser, hvormed jeg bedækker mit dødelige Legeme; Alt, hvad jeg har om og paa mig, var det end saa tungt af Guld og Ædelstene, at jeg neppe kunde bære det, er i mine Øine en Tiggerkappe og lutter Pjalter imod din Retfærdighed, som er min Sjels Prydelse, — høiere end min Ære; den er i mine Øine kun en Skygge, og dersom jeg ikke dermed skulde søge og fremme din Ære, vilde jeg ønske at være det mest foragtede, uværdige og skjændselsfulde Menneske i Verden, — høiere end mit Hus og Hjem, mit Gods og Eie og alle Bekvemmeligheder; jeg er rede til at forlade alle Ting for din Skyld, naar jeg blot kan bo i din Naade og lægge mit Hoved i dit Skjød, — høiere end Hustru og Børn, Frænder og Venner, Fader og Moder; da Du, min Herre Jesus, sad midt iblandt dine Disciple og Venner, udrakte Du din Haand over dem og sagde: „Se, min Moder og mine Brødre!" omendskjønt din kjære Moder og dine Brødre stode udenfor og begjærede at tale med Dig (Matth. 12, 49). Iligemaade vil ogsaa jeg, min Forløser, naar der bliver Spørgsmaal om hvem der er mig den Kjæreste, pege paa Dig, saaledes som Du hænger paa Korset, og sige: „Se min Hustru, mit Barn, min Fader, min Moder, min Broder og mit Alt!" En af dine Blodvidner har

sagt, at han elskede sin Hustru og sine Børn saa høit, at om hele Verden var fuld af Guld og tilhørte ham, vilde han gjerne hengive den for at kunne have dem hos sig i sit Fængsel og dele sit Vand og Brød med dem; men alligevel elskede han dog den himmelske Sandhed og Christus endnu høiere. Ret saa! Lad Lysene brænde, medens det er Nat; men naar Solen staar op, behøver man dem ikke længer; da slukker man dem gjerne. Hustru, Barn, Fader, Moder ere kun smaa Lys; men Du, Herre Jesus, er min Sjels Sol; jeg kan letteligen undvære Lysene, naar jeg kun har Dig.

§ 12. Jeg elsker Dig, Herre Jesus, høiere end mine Øine; thi om jeg ogsaa skulde tabe dem, saa har Du dog lovet, at Du vil lede mig med dit Øie, som Du desuden gjør, selv om jeg ogsaa har Øine; Du er mine Øines Lys, Glæde og Trøst; hvor jeg vender mine Øine hen, ser jeg intet Andet end Forfængelighed; men naar jeg ser paa Dig, har min Sjel Nok, — høiere end mit Hjerte jeg kan ikke sige, hvor jeg hader mit Hjerte, naar jeg betragter det udenfor Dig; thi hvad er det af Naturen Andet end Verden af Uretfærdighed og Ondskab? betragter jeg det derimod, saaledes som det ligger for dine Fødder, bestænket med dit Blod, og som det begynder at længes efter Dig og din Kjærlighed, da er det mig kjært, ikke at det er mit, men at det er dit; mit Hjerte er en Tavle, hvorpaa findes et Udkast og Afrids af dit Billede, min korsfæstede Frelser; Tavlen skjøtter jeg ikke om; kun for det ædle Billedes Skyld finder jeg Behag i den; og dog, om jeg ogsaa skulde tabe mit Hjerte, vilde det være mig ligegyldigt, efterdi du er og bliver mit Hjerte, — høiere end mit Liv; thi uden Dig, som er mit rette og sande Liv, er det mig til ingen Nytte, — høiere end min Sjel; denne er mit dyrebareste Klenodie, som Du ved at jeg sætter over Alt, hvad der er i Verden; ikkedestomindre, dersom det var muligt, at jeg kunde tabe min Sjel og ikkun beholde Dig, vilde jeg letteligen glemme den, osv.

§ 13. En saadan elskende Sjel er af den Art, at naar den træffer paa noget Kosteligt, Lifligt og Deiligt, anstiller den strax en Sammenligning ved sig selv og foretrækker sin Jesum for alt Andet, det maa nu være, hvad det være vil. Ser den en eller flere deilige Blomster, saa priser den sin Guds Almagt og Visdom, men tænker dog strax tillige: den ædleste og deiligste Blomst er min Jesus; den hører hjemme i mit Hjerte; der er dens Bund og Grund; den giver Vellugt, Kraft, Trøst og Liv. Ser den et blomstrende eller frugtbetynget Træ, saa tænker den ved sig selv: Se, det er et Billede paa min korsfæstede Jesus, det Livsens Træ, der er fuldt besat med Frugter af Naade, Trøst og Liv. Ser den en frisk og liflig Kilde, saa tænker den: min Jesus! dine bloddryppende Vunder og dit guddommelige Hjerte ere min Sjels Kilder hvori den slukker sin Tørst. Ser den noget Skjønt, saa tænker den: min Jesus er tusind Gange skjønnere. Taler man til den om Adelskab, saa siger den: mit Adelskab er at være født af Gud, og at jeg er en Jesu Christi Slægtning. Taler man til den om store Herrers Gunst, saa tænker den: hvad hjælper den mig, naar jeg skal skilles fra denne Verden? Min Guds Naade og Kjærlighed er bedre. Taler man til den om stor Visdom og Lærdom, saa tænker den: At elske Christum er bedre end al Kundskab. Taler man til den om en god og sindrig Bog, saa blader den deri og gjennemsøger den; finder den, at den er skreven i Kjærlighed til Gud og den Herre Jesum, saa glæder den sig derover; hvis ikke, skjøtter den lidet derom, uden forsaavidtsom den

maatte kunne samle Noget deraf, som den siden kan hellige sin Frelser, lægge under Ham og udbrede paa Veien, ligesom Disciplene gjorde med sine Klæder. Taler man til den om Pragt, Glæde og Herlighed, saa tænker den: i Himmelen er Pragt, Glæde og Herlighed, som min Jesus har forhvervet og beredt mig, osv.

§ 14. Endvidere findes hos en saadan Sjel Opofrelse og Hengivelse til Gud. Kjærligheden er saaledes beskaffen, at den ikke mere vil være sin Egen, men den Elskedes. Den nedkaster sig daglig med Alt, hvad den er og har, for sin Guds og den Herres Jesu Fødder og ofrer Ham sit Hjerte tilligemed alle sine Evner og Kræfter; den hengiver sig villigen og gladeligen til hans Tjeneste; den ønsker og beder om Leilighed til at vise og aabenbare sig for Verden. Derimod skyer den alle Anledninger til Synd og har ligesom til Valgsprog: „Aldrig mere synde! hellere dø end synde!“ Den attraar inderligen at lide Noget for Jesu Skyld og forlanger intet Andet end at leve og dø for Gud i en brændende Kjærligheds Bevisning. Herpaa kan Jonathan tjene som Forbillede; thi efterat han havde vundet David saa kjær som sit eget Hjerte, afførte han sig Kappen, som han havde over sig, og gav David den, og tilmed sine Klæder, indtil sit Sværd, sin Bue, og sit Bælte (1 Sam. 18, 4). Se her en kongelig Prinds, der staar afvæbnet og afklædt, som om han var bleven overfaldt af Røvere. Det volder Kjærligheden; den første Gave, den bringer sin Elskede, er Hjertet, og naar den har hengivet det, tager den hellerikke i Betænkning at overgive alt Andet til sin Jesum. Ser til Gud selv og vor Jesum! Gud er Kjærlighed og har elsket os fra Evighed af; derfor kunde han ikke Andet, — Han maatte skjænke os Noget. Hvad da? Sit Hjerte, sin enbaarne, allerkjæreste Søn og med Ham sin Naade, sin Barneret, sin hele Himmel og Alt. Den Herre Jesus har formedelst den inderlige Kjærlighed, Han har til os, skjænket os sig selv med al sin Fortjeneste, med al sin Retfærdighed, med sin Aand, sin Kraft, sin Naade, sit Liv og sin Salighed, hvilket isærdeleshed kan sees i Hans uforlignelige Kjærlighedsmaaltid, hvori Han rækker os sit hellige Legeme og kostbare Blod som et Pant paa sin evige Kjærlighed.

§ 15. Af denne Art ere nu ogsaa Hans Troende, Hans Venner, Hans Elskere. De bringer hver Morgen og Aften sin Gud til Offer ikke et Lam, men sig selv og sit eget Hjerte. En elskende Sjel siger af Hjertet og uden Svig: Jeg er din, Herre Jesus; jeg er din, min Gud, og Alt, hvad mit er, det er dit. Min Forstand er din; min Villie, min Hukommelse og alle mit Legems og Sinds Evner og Kræfter ere dine; min Eiendom og Formue og Alt, hvad jeg har, er dit. Jeg vil bruge det Altsammen villigen og gladeligen til din Ære og min Næstes Tjeneste. Vis og forund mig kun Leilighed til i Gjerningen, ja endog med Opofrelsen af mit Liv, at lægge for Dagen, at jeg er din Elsker. Ligesom det er den kjærlige Guds Lyst og Glæde at kunne gjøre Godt (Jer. 32, 41), saaledes er det ogsaa den elskende Sjels Glæde at kunne fortære sin Kraft, sit Gods og Alt i Kjærligheden til Gud. Den priser sig derhos lykkelig, naar den kan lide Noget for sin Jesu Skyld, og er redebon til at hengive sin Villie, sin Ære, sit Gods, sit Blod, sit Legeme og Liv for Hans Skyld. Man har ialfald tilforn fundet gudelskende Sjele, som have været bedrøvede, naar de ikke have haft Anledning til at lide Noget for Jesu Skyld. Om en gudhengiven Jomfru fortælles, at hun ofte var meget sørgmodig, og naar man spurgte hende, hvorfor? svarede hun: fordi jeg idag ikke har haft den Ære at lide Noget for Jesu, min

Kjærligheds, Skyld, ikke engang Saameget som et Ord; hun mente: et haardt Ord eller Skjældsord. Man ved, at den Guds Mand Luther ofte var bedrøvet og klagede for sine Venner i Skrift og Tale over at medens Andre fik Naade af Gud til at dø og blive brændte for Evangeliets Skyld, forundtes det kun ham at være en Tilskuer til deres Kamp og Seier. Endnu den Dag idag troer jeg nok at jeg skulde finde Hjerter, som agte sig lykkeligere ved at blive forhaanede for Christi Skyld end ved at blive ærede af Verden og som ikke ere vel tilmode, naar de befinde sig vel, efterdi de af egen Erfaring vide, at Kjærligheden til Gud er ligesom Smedenes Ild, der forstærkes, naar man stænker Vand paa den, og ligesom Madlysten, der forøges ved meget Arbeide og stærk Bevægelse.

§ 16. Af Kjærlighed og Hengivenhed til Gud udspringer ogsaa en Lyst til at gjøre Guds Villie, ved hvilken Hans Bud blive os lette. Se til en Moder, hvad Møie og Arbeide hun har med en hel Hob Børn. Hvor ofte maa hun ikke undvære sin Hvile og Bekvemmelighed! hvor mange Ubehageligheder maa hun ikke døie Nat og Dag! ikkedestomindre overvinder hun Alt, fordi hun elsker. Saaledes tykkes heller Intet en elskende Sjel at være for meget eller for tungt for Jesu Skyld, i hvis Gjæld den anseer sig staaende ligetil Døden. Gudfrygtighedens Øvelser, saasom at bede, at forsage Verdens Forfængelighed, at afholde sig fra Synd, ere den et let Aag. Naar en sand Guds Ven er sysselsat med hellige Gjerninger, forekommer han mig som en Lærke, der svinger sig opad med Sang og Fryd: Derfor siger ogsaa den store Elsker Johannes: „Dette er Kjærligheden til Gud, at vi holde Hans Bud, og Hans Bud ere ikke svære“ (1 Joh. 5, 3). Ligesom nu Kjærligheden har Lyst til Guds Tjeneste og finder sin Glæde deri, saaledes er derimod enhver Synd den en Vederstyggelighed; den forfærdes ei alene for ugudelige Gjerninger og Ord, men selv for onde Tanker, som den holder for Helvedfiendens Tilskyndelser og Uhumskheder, hvormed han vil besudle dens Sjel. Den ønsker at være et blankt og ubesmittet Speil, hvori den Herres Jesu ædle Billede kan skinne pletfrit og uforvansket. Den hader sit eget Hjerte, og lod det sig rense som Guld og Sølv, saa vilde den gjerne bringe det i tusind Ilde, naar det blot kunde blive befriet fra al Synde-Urenhed. Den siger ei alene om andre forvendte Mennesker: „Skulde jeg ikke hade dem, som hade Dig, Herre, og afsky dem, som reise sig imod Dig? Med et fuldkomment Had hader jeg dem“ (Ps. 139, 21. 22); men den er ogsaa nidkjær imod sig selv og sit eget Kjød for den Synds Skyld, som bor deri. Heraf kommer det da, at den undertiden med en dyr Ed forbinder sig til Lydighed imod sin Gud og til sin Frelsers Efterfølgelse, som David siger: „Jeg har svoret og vil holde det, at bevare din Retfærdigheds Love“ (Ps. 119, 106). Jeg har kjendt gudfrygtige Mennesker, som efter at være overbeviste om en Feil, der jævnligen overraskede dem, ønskede med hellig Nidkjærhed, at denne Synd maatte sidde i det tykke Kjød paa deres Arm eller Ben; saa vilde de lade den udrive med gloende Tænger. Man ved ogsaa, at Nogle i ivrig Bøn imod Synden have sagt: O Jesus, min Kjærlighed! Du ved, hvilken Fiende jeg er af den Synd, som bor i mit Kjød. Ak, spæg og korsfæst det: giv det Saameget at bestille, at det glemmer Synden. Sønderslaa, sønderstød, sønderknus mit gjenstridige Hjerte, saa det maa adlyde, om det ikke vil. Ak, min allerhelligste Frelser! lad heller min Tunge hænge fast ved min Gane, før jeg skulde tale Noget imod din Villie! Lad heller min Haand visne, før den skulde udstrække sig til syndig

Lyst og ugudelige Gjerninger! Lad heller mine Øine blive slagne med Blindhed end at jeg skulde vende dem til det, som ikke stemmer overens med din Kjærlighed! Lad mig heller dø end handle mod din Villie og min Samvittighed!

§ 17. Paa den græske Keiser Mikael Palæologus's Tid gjennemstreifede Tyrkerne en romersk Landsdel. Da de nu blandt mange Andre ogsaa havde taget to Jomfruer tilfange, som vare kjødelige Søstre, og disse ved Lodtrækning vare tilfaldne tvende forskjellige Herrer og saaledes skulde skilles ad, faldt de hinanden om Halsen forat kjærtegne og kysse hinanden for sidste Gang. Men under denne hjertelige og sørgelige Omfavnelse opgave de Begge sin Aand og faldt døde til Jorden. Saaledes er det ogsaa med den elskende Sjel; før den ved Synd skulde lade sig skille fra sin Jesus, vilde den heller dø og opgive sin Aand i den søde Kjærlighed til Ham. En vis gudfrygtig Biskop sagde, at han heller vilde springe i en stor Ild end begaa en vitterlig Synd mod sin Gud. En anden sagde, at dersom han paa den ene Side saa Helvedes Luer og paa den anden Side Synden, og han var nødt til at vælge mellem begge, vilde han heller med en god Samvittighed styrte sig i Helvede end begaa en vitterlig Synd imod sin Gud. Da Keiserinde Eudoxia lod forkynde den standhaftige Ærkebiskop Krysostomus i Konstantinopel haarde Trusler, sagde hendes Folk: Det er forgjæves at ville skræmme en Mand med Trusler, der ikke frygter for noget Andet end Synden. En gudfrygtig Sjel bestræber sig for at tjene sin Frelser uden Frygt, af ren og oprigtig Kjærlighed, ligesom den hellige Augustinus meget rigtigt siger: En Christen vil ved stadig Øvelse omsider komme saa vidt, at han elsker sin Gud mere end han frygter for Helvede, saa at om Gud sagde til ham: Overgiv dig til den syndige Kjødslyst efter Hjertens Ønske og Behag, og synd saameget, du vil; du skal ikke derfor dø eller blive kastet i Helvedes Ild, men kun savne min Beskuelse, saa vilde han forfærdes derfor og aldrig mere synde, og det mindre for ikke at falde i Helvede, som han frygter, end for ikke at fortørne sin Gud, som han elsker.

§ 18. Kjærligheden fører endvidere med sig en stedsevarende, virkende og drivende Kraft. Det Gud elskende Hjerte er et Alter, hvorpaa Ilden aldrig slukner og hvorfra der stedse opstiger Gnister og Luer til Himmelen. Kjærligheden, der er en Datter af Troen, slægter paa sin Moder og er i stadigt Arbeide og bestandig Øvelse. Den er stedse sysselsat med sin Gud og med sin allerkjæreste Frelser. Det ene Suk følger paa det andet, den ene Attraa, den ene Længsel paa den anden. Den tænker altid paa Gud og pønser stedse paa hvorledes den skal gjøre og udrette Noget til Hans Ære. Alt, hvad den gjør, det gjør den som for sin Guds Aasyn og i Kjærligheden til sin Frelser, ligesom hin gudfrygtige Pige, der tjente i et Værtshus og som, hvergang hun bar et Fange Ved ind i Kjøkkenet, tænkte paa sin Sjeleven, den Herre Jesus og Hans Kors, som Han saa villigen havde baaret af Kjærlighed til hende. Jeg har kjendt Mennesker, som, naar de prøvede en Pen, ikke skrev Andet paa Papiret end hvad der smagte af Kjærlighed, saasom: Min søde Jesus! Jesus, min Kjærlighed, er korsfæstet. Min Jesum slipper jeg ikke. Herre, jeg har Dig hjertelig kjær. Kun Jesum, og intet Mere! o. dsl. En elskende Sjel er som en Signetring, der ikke afbilder Andet i Lakket end hvad der er indgravet i den. I dens Hjerte lever og hersker Jesus med sin Kjærlighed; derfor afpræger den overalt Hans Billede og Minde. Erfaringen lærer, at saadanne Mennesker ei engang i Søvne kunne glemme

sin kjærlige Forløser; thi ligesom de, naar de begive sig til Hvile, indslumre i Hans søde og salige Ihukommelse, saaledes kommer Han hellerikke ud af deres Sind, naar Legemet sover. Jeg ved, at Nogle undertiden have raabt høit, Andre derimod i Stilhed sukket i Søvne: Jesus, min Kjærlighed! Jeg elsker Dig. O min Gud, o min Jesus! gjør det underligt, naar Du kun gjør det saligt! Nogle have drømt, at de laa ved den Herres Jesu Fødder, vædede dem med Taarer og kyssede dem, Andre, at de stode under Hans Kors og hørte Ham klage: Mig tørster, atter Andre, at de saa Ham føres fangen og bunden bort, og at de sukkende og grædende fulgte Ham, hvilket da i en vis Maade kan tjene til Forklaring af hvad den himmelske Brud siger: „Jeg ledte om Nætterne paa min Seng efter den, som min Sjel elsker“ (Høis. 3, 1).

§ 19. Et elskende Hjerte er ligesom et **kogende Kar** med Vand, der staar over Ilden og stedse bobler og bruser, eller som et **Kildevæld**, der stedse fremfører sit Vand af Jordens skjulte Dybder. Den Hellig Aand har selv givet Anledning til disse Lignelser, idet Han siger gjennem Davids Mund: „Mit Hjerte udvælder i liflig Tale“ (Ps. 45, 2). Hvad Loddet er for et Uhr, det er Kjærligheden for Hjertet; den holder det i stadigt Arbeide og tilsteder det aldrig at være stille. En elskende Sjel er en urolig Sjel, hvilken Uro dog ikke er den besværlig og skadelig, men behagelig og gavnlig. Den virker, taler, tænker altid noget Helligt, Himmelsk og Guddommeligt; men aldrig kan den dog tilfredsstille sig selv; den siger bestandig ved sig selv: „Altsammen for lidet for din Gud;“ Han er langt Mere værd; Han fortjener tusind Gange Mere. Naar den betragter Guds Kjærlighed, saa gaar det den, som naar man slipper en liden **Sten** i det stille Vand; der opstaar den ene Ring efter den anden, den ene stedse større end den anden; naar den derimod betænker sin Gjenkjærlighed, saa tykkes den, at denne er at ligne ved en liden Ring, som ikke er større end dens arme lille syndige Hjerte. Derfor ønsker den ofte, at den enten havde tusind Gange tusind Hjerter, eller at den kunde samle alle Engles og Menneskers Kræfter i sit snævre Hjerte og saaledes elske Gud overvættes, ligesom Han har elsket den overvættes. Den ved godt, at den guddommelige Kjærligheds Maal er at elske uden Maal, og om man end kan gjøre for meget af det i andre Ting, kan man dog ikke overskride Maalet i Kjærligheden til Gud. Og saaledes kan man nogenlunde forklare sig de Ord af den himmelske Brud: „Forkynder min Ven, at jeg er syg af Kjærlighed“ (Høis. 2, 5; 5, 8).

§ 20. I Kjærligheden er endvidere en „Attraa efter at forplante sig.“ Den er en Ild, som stedse stræber at gribe videre om sig. De elskende Hjerter ere „ligesom de gloende Kul“, der ogsaa søge at bringe andre Kul til at gløde. Man ser, hvorledes de verdslige Elskere ei alene bestandig føre sin Elskedes Navn i Munden, men ogsaa skrive det her og der i sine Bøger og paa Væggene, indskjære det i Træernes Bark o. dsl.; de gudelskende Sjele derimod nære det inderlige og alvorlige Ønske, at alle de Menneskers Hjerter, som de omgaaes, maa blive mærkede med det Navn Jesus og beskrevne med Guds Kjærlighed, hvorpaa de ogsaa anvende al mulig Flid. Deres Tunge er en god Skrivers Griffel (eller Pen), som stedse søger Hjertebøger og Hjertetavler, som den kan fylde med Guds Kjærlighed, hvilket man kan se af Paulus og de andre Apostle, der med ufortrøden Møie og utrættelig Flid gjennemreiste alle Lande og søgte at fylde Alt med Guds og den Herres Jesu Kundskab og Kjærlighed. Der fortælles om en adelig Dreng, som i Bruntrut blev

underviſt i Sprog og Videnſkaber, at hans Faders Navn af Naturen var indtrykt med læſelige Bogſtaver bag hans ene Øre, og at det dermed var gaaet ſaaledes til: hans Moder elſkede ſin Ægtefælle overordentligt og havde vænnet ſig til at ſkrive hans Navn næſten paa Alt, hvad hun traf paa; da hun gik frugtſommelig med denne Dreng, blev hun engang forſkrækket for Noget, og idet hun ſtrax tog ſig med Haanden bag Øret, paatrykte hun ſaaledes naturligen og ſmukt ſit Barn det elſkede Navn, ſom uafladelig foreſvævede hende. Det var ønſkeligt, at alle chriſtne Mødre havde en ſaa brændende Kjærlighed til den Herre Jeſum, og at de ſaaledes kunde paatrykke alle ſine Børn Hans ſøde og hellige Navn. Men det er jeg vis paa, at de elſkende Sjele af Hjertet beflitte ſig paa at gjøre dette aandeligvis med ſine Børn, Mænd, Søſkende og andre Menneſker. De ønſke ſom Paulus, at Alle, ſom høre, ſe og kjende dem, maatte blive ſaadanne, ſom de ſelv ere, nemlig Guds og den Herres Chriſti, deres høitfortjente Frelſers, oprigtige Venner og Elſkere.

§ 21. Kjærligheden til Gud fører ogſaa „en ſtedſevarende Ensartethed og Standhaftighed“ med ſig; den lader ſig hverken forandre af Tid eller Sted eller andre Omſtændigheder; den er urokkelig; den er ikke ſnart kold og ſnart varm; den er ikke letſindig og ubeſtandig, men tro, faſt og ubevægelig indtil Døden, hvorfor ogſaa Skriften ſiger om den: „Kjærlighed er ſtærk ſom Døden; Nidkjærhed er haard ſom Helvede; dens Gløder ere gloende Gløder, Herrens Lue“ (Høiſ. 8, 6). Den er ligeſom den Ild, der er antændt af Lynet, hvilken ikke letteligen lader ſig ſlukke med Vand. „En Ven elſker altid, og en Broder føres til Hjælp i Nød,“ ſiger Salomo (Ordſpr. 17, 17). Jøderne fortælle, at blandt andre Undere, ſom kunde iagttages i deres Tempel, var ogſaa det, at Offerilden, der brændte paa det ſtore Alter, ſom dog ſtod under aaben Himmel, aldrig udſluktedes af Regnet, og at den Røg, ſom opgik derfra, ſtedſe ſteg lige op imod Himmelen og aldrig af Vinden blev dreven tilſide. Jeg lader denne Beretning ſtaa ved ſit Værd, men er imidlertid overbeviſt om at den ſande Kjærlighed til Gud ikke lader ſig udſlukke af noget Trængſelens Regn og ikke bortvende fra ſin Gud ved nogen Forfølgelſens Stormvind. Den er ligeſom hint fromme og velartede Barn, ſom naar Faderen for en eller anden Forſeelſe havde tugtet det med Riſet, og Moderen efter hans Bortgang ſpurgte det for Spøg, om ikke Faderen var en ſlem Mand, og om det endnu holdt af ham, ſvarede Nei til det Førſte og bejaede det Sidſte, uagtet Taarerne endnu randt det nedover Kinderne. Den ſiger med den hellige Auguſtin: Du er og bliver en kjærlig Fader, min Gud, hvad enten Du trøſter eller tugter, og med hint gudfrygtige Hjerte:

Du er min Gud alligevel,
Om Du mig tuſind Gange ſlog ihjel.

Den elſker ikke ſaaledes ſom Fønicierne, der afbildede ſine Guder med fulde Lommer og Pengepunge og mente, at der ikke var noget større Bevis paa Guddommelighed end Rigdom og ingen større Aarſag til at ære dem end Overflødighed paa alle Ting; men den er ſom Moſes, ſom, da Herren aabenbarede ſig for ham i en tyk og pigget Tornebuſk, alligevel forundrede ſig over Ham og viſte Ham den ſkyldige Ærbødighed. Den ſer mindre paa Guds Gaver, ſom den har annammet eller venter at annamme af Ham, end paa Ham ſelv, den milde og ſalige Giver; den elſker mindre Trøſten end Trøſteren! den elſker ikke blot ſin Frelſer paa Bjerget Thabor, hvor Han viſer ſig i ſtor Glands og Klarhed, men ogſaa paa Oliebjerget,

hvor Han vrider sig som en Orm og af stor Angest sveder blodig Sved, saavelsom paa Bjerget Golgatha, hvor den finder Ham hængende paa Korset, kronet med Torner, blodig over hele Legemet, saaret, nøgen og blottet. Det er Jesus, den elsker, og intet Andet; den vil være tilfreds, om den kun har Ham alene og ingen Ære, Rigdom, Velbyst eller anden Fornøielse med Ham. Den er ligesom Solblomsten, der selv i tykt Veir vender sig efter Solen, eller som Magnetnaalen i Kompasset, som ogsaa i Storm og Bølgegang retter sig efter sin Nordstjerne.

§ 22. Endelig har en lærd og sindrig Mand ikke uden Grund kaldet Kjærligheden en Attraa efter Forening; thi den længes og sukker bestandig efter sin Gud og ønsker fremfor Alt at være hos sin Jesus og nyde Hans søde og hellige Kjærlighed fuldkomment og evigt. Naar der tales om en salig Død, om Himmelen og Saligheden, saa bruser og sukker dens Hjerte: dens Øine staa fulde af Vand, og den tænker: Ak, naar skal jeg da komme til at skue min Gud og min Jesum? Den gjenfødte Sjels nye Natur er, at den stedse vil opad, ligesom Ilden, der nedentil er bred og af stort Omfang, men oventil spidser sig og stiger mod Himmelen; saaledes er ogsaa et elskende Hjerte; det har jo sin Syssel paa Jorden og maa vende sine Tanker snart hid, snart did; men de spidse sig tilsidst og ende alle i dette Eneste: Snart ude af Verden! Snart i Himmelen! Kast en Kugle i Veiret; den stiger, saalænge som den drives af udvortes Magt; men derpaa sænker den sig strax igjen mod Jorden, som er dens Hviles Sted. Bind en Fugl fast til Jorden i den ene Fod; den vil stedse flagre og stræbe opad til sit Sted og sin Hvile i den frie Luft. Saaledes er det ogsaa med den elskende Sjel; den maa vel forat adlyde sin Gud leve i Forkrænkeligheden; men den længes dog stedse ud deraf og ind i den salige Evighed. Derfor hører man den sukke og sige: „Drag mig til Dig, Herre Jesus! Jeg er syg af Kjærlighed. Jeg ledte om Nætterne paa min Seng efter den, som min Sjel elsker; jeg vil staa op og gaa omkring i Staden; jeg vil lede efter den, som min Sjel elsker. Have I ikke seet den, som min Sjel elsker? Gid jeg maatte finde Dig paa Gaden; da skulde jeg kysse Dig, og de skulde ikke foragte mig“ (Høis. 1, 4; 2, 5; 3, 1. fl. 8, 1). „Ligesom en Hjort forsmægter efter Vandbække, saa forsmægter min Sjel efter Dig, o Gud! Min Sjel tørster efter Gud, efter den levende Gud; naar skal jeg komme og fremtræde for Guds Ansigt?“ (Ps. 42, 2. 3). „Det at leve er mig Christus og at dø en Vinding. Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo“ (Filipp. 1, 21. 23). Et vist gudfrygtigt Hjerte sagde ved at høre Uhret slaa: Gudskelov! atter en Time nærmere min Sjeleven Jesus! En Anden sagde, at der var intet Andet at udsætte paa Døden end at den pleiede at fly dem, som længtes efter den, og at ile efter dem, der flyede for dem. En anden Sjel pleiede at udgyde saare mange Taarer, naar hun fulgte fremmede Mennesker til Graven, som ikke vare hendes Beslægtede og som hun ofte kjendte meget lidet til, og da en fortrolig Veninde spurgte hende, hvorledes hun kunde udgyde saamange Taarer over fremmede Personers Lig, svarede hun: Jeg græder ikke for Ligenes Skyld, men for min egen Skyld, nemlig over at Saamange trænge forud for mig ind i den salige Evighed, medens jeg maa blive tilbage og savne den fulde og glade Nydelse af min Herre Jesus. Jeg ved ikke, hvormed jeg har forbrudt mig saa haardt imod min Gud, at Han lader mig blive saa længe her i Dødeligheden. En Anden, som laa farligt syg og som

man vilde trøste med Haabet om at leve, sagde, at man ikke kunde bringe hende nogen sørgeligere Tidende end at hun skulde leve endnu længer og endnu ikke snart være hos sin Jesum.

Bort, jordiske Lyster! bort Rigdom! bort Ære!
O, gid jeg i Himlen idag maatte være!
O Himmelklenodie! O evige Glæde!
O, Jesus! af Verden mig lad snart udtræde!
O himmelske Klarhed! O Liv uden Ende!
Naar vil Du mig Saligheds Krone tilsende?
Ak, Jesus! hvor længe? min Sol! ak, hvor længe?
Naar skal jeg ved Døden til Livet indtrænge?

§ 23. Vi have nu betragtet de fornemste Egenskaber ved Kjærligheden til Gud. Jeg negter ikke, at der endnu kunde samles og fremstilles flere; men jeg holder for, at hvad der hidtil er anført, er tilstrækkeligt for mit Forehavende. Jeg vil ønske, at Alle, som læse dette Skrift, snart af egen Erfaring maa komme til at vide Mere om denne ædle Gjenstand end min svage Pen har formaaet at fremstille. Efter min Sædvane vil jeg nu bestræbe mig for korteligen at vise, hvilken Brug vi skulde gjøre af Læren om Kjærligheden til Gud. Denne Lære kan tjene os til Prøvelse af vor Christendom og til at erfare Beskaffenheden af vor Tro. Man kan ikke erklære nogen Christendom for sand og ægte, medmindre den er parret med en hjertelig og brændende Kjærlighed til Gud. En levende Tro avler og frembringer en inderlig og usminket Kjærlighed. Hvor Jesus Christus bor formedelst Troen i Hjertet, der maa være Kjærlighed og blive Kjærlighed; thi hvad er Christus Andet end lutter Kjærlighed? Dog herom have vi handlet udførligere i forrige Prædiken. Da jeg imidlertid ikke tvivler om, at Mange ifølge vore Dages sædvanlige Sikkerhed ville indbilde sig, at der ikke fattes dem paa Kjærlighed til Gud, saa vil det dennesinde være fornødent, at saadan Kjærlighed overensstemmende med foranstaaende Fremstilling bliver sat paa Prøve. Det er strax et slemt Tegn, naar et Menneske har let for at tilfredsstille sig selv i denne Sag og lader sig nøie med en koldsindig Indbildning om Kjærlighed til Gud. Et saadant Menneske giver sig hverken Tid eller gjør sig Flid for nøie at udgranske sit Hjerte og efterforske, om det er koldt eller varmt. De sande Guds Elskere indbilde sig altid, som vi ovenfor sagde, at de ikke elske, eller at de ikke elske hjerteligt og inderligt nok. Ild og Vand stride ellers imod hinanden og forliges ikke sammen; men hos de troende Sjele er der i Hjertet Kjærlighed og i Øinene Taarer, som opstige fra Hjertet; Ild og Vand ere der sammen, og Vandet udslukker ikke Ilden, men forøger og forstærker den. Naar man derimod ikke føler nogen Bekymring for sin Kjærlighed til Gud og lader Alt, hvad man hører, suse hen, som en Sag, der ikke har noget Synderligt paa sig eller som ikke vedkommer En, saa er et saadant Menneskes Hjerte udentvivl endnu iskoldt og har endnu ikke undfanget nogen Gnist fra Himmelen.

§ 24. Prøv da, min Medchristen, med rigtigt Alvor, hvorledes det staar til med dig! Se, din Gud kræver af dig, at du skal elske Ham af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel og af din ganske Sind og af din Formue. Har du ogsaa nogensinde værdiget denne alvorlige Befaling at overveie den og foreholde dig selv den hjerteligt og alvorligt? Har du ogsaa nogensinde inderligen og med Taarer beklaget, at der er saa Lidet at finde hos dig? Har du ogsaa nogensinde foresat dig, at du efter muligste Evne og ved alle Leiligheder vilde anspænde dit Hjerte til at elske Gud, og at du stedse med stor Iver og Attraa vilde bede om en brændende Kjærlighed til Gud og ikke aflade, forinden du fornam, at Ilden var falden

ned fra Himmelen og havde bragt dit Hjertes Offer i Brand? Maaske har du hidtil enten slet ikke eller kun med ringe Andagt gjort alt dette og vil alligevel have Navn af en troende Christen og følgelig en Guds Ven og Elsker. Prøv saa endvidere, hvilken Pris du sætter paa din Gud og din Frelser, — om du med Sandhed og for Hans hellige Aasyn kan sige, at Han i dit Hjerte er agtet høi, kjær og dyrebar fremfor alt hvad Kosteligt der er i Verden. Siger du Ja, saa vil det maaske snart uden Vanskelighed kunne godtgjøres, at du siger Mere end du kan bevise. Maaske høiagter og elsker du endnu over al Maade dig selv og har endnu ikke lært at fornegte dig selv af Kjærlighed til Gud, at bryde din egen Villie og at korsfæste dit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne. Maaske skatter du den verdslige Ære og denne Tids Vellyst, Rigdom, Pragt og Fjas høiere end din Frelsers Kors, Skjændsel, Tornekrone, Trøst og Galdedrik, Fattigdom og Foragt. Hint attraar og higer du efter; du søger det med megen Møie og allehaande tilladelige og utilladelige Midler; det Sidste ændser du derimod ikke og tænker ikke derpaa uden naar du vil skaffe din Samvittighed Ro for Synden; ellers gyser du derfor og vil Intet have at bestille med slige ubehagelige Ting. Ak, „hvad gjøre ikke Nutidens Christne for Pengenes Skyld! Men hvad gjør de vel for Guds Skyld?

§ 25. Jeg har læst, at i Leiren ved Ostende (hvilken By er bleven meget navnkundig formedelst sin lange og blodige Beleiring, der begyndte i Aaret 1601 og varede paa sjette Aar) bad en Soldat, der var meget hengiven til at bande, en Jesuit om en Almisse; denne viste ham da en temmelig stor Guldpenge og lovede at skjænke ham den, dersom han vilde gaa efter ham gjennem hele Leiren og ikke ved nogen Leilighed lade sig forlede til at bande. Soldaten gik ind paa dette Vilkaar og fulgte efter ham. Omendskjønt han nu af sine Medbrødre, som gjerne er Tilfældet, blev antastet med mange beskjæmmende og drillende Ord, saa tvang han sig dog for Guldpengens Skyld og afholdt sig fra alle Eder. Jesuitten rakte ham vel tilsidst Mynten, men mindede ham derhos om hvor ilde han vilde handle mod sin Sjel, om han ogsaa for Fremtiden vilde følge sin onde Vane og ikke af Kjærlighed til Gud afholde sig fra Noget, som han dog af Hensyn til en saa ussel Vinding letteligen havde kunnet afholde sig fra. Om en Anden fortælles, at han lovede en Mand, som skydsede ham, at betale ham det Dobbelte af hvad der tilkom ham, naar han underveis ganske vilde afholde sig fra at bande, hvilket han ogsaa uden Vanskelighed gjorde. Læser dette, mine Medchristne, med gudelig Eftertanke og Prøvelse af Eders eget Levnet! Ransager, om ikke ogsaa I mangengang for ussel Vindings Skyld gjøre, undlade og lide Meget, som I vanskeligen vilde gjøre, undlade og lide for Guds Kjærligheds Skyld! Og dømmer saa videre, om I i en saadan Tilstand kunne rose Eder af en sand Tro og ægte Christendom? Læser saa endvidere og gjentager med ufortrøden Andagt, hvad vi ovenfor have sagt om den gudelige Kjærligheds Art og Beskaffenhed! Overveier Alting vel og prøver Eder efter de anførte Skriftens Sprog og Helliges Exempler, om I i Kjærlighed daglig ofre og hengive Gud Eder selv, Eders Hjerte, Eders Kræfter, Eders Gods og Alt hvad I have, — om I ogsaa nære det hellige og faste Forsæt, hellere at ville tabe Eder selv og Alt end at handle imod den Kjærligheds-pligt, I skylde Eders Frelser for Hans kostbare Blod, — om Eders Guds Bud ere Eder en Lyst eller en Byrde, — om I med oprigtige Hjerter kunne sige Eders Jesu efter: „Til at gjøre din

Villie, min Gud, er min Lyst" (Ps. 40, 9), — om I hellere ville, jeg vil ikke sige dø, men kun lide Skade, Skam og Foragt end synde, og om I ogsaa ved given Leilighed ere nidkjære for Gud og Hans Ære. Jeg sætter det Tilfælde, at I bleve angrebne paa Eders Ære og overfaldte med Beskjæmmelser og Skjældsord, og at en saadan Fornærmelse som sædvanligt, var forenet med gruelige Eder og Gudsbespottelser; hvad vilde da gaa Eder mest til Hjerte, Eders Forhaanelse, eller Guds Krænkelse, Eders Ære eller den forblindede Næstes Sjel? Ere I sande Christne, saa ændse i ikke, om I selv maa være Verdens Forbandelse og Skovisk, naar blot ikke Gud vorder krænket; det vilde bedrøve Eder mere, at man gjør Gud end at man gjør Eder selv Uret, efter vor Frelsers Ord: „Nidkjærhed for dit Hus har fortæret mig, og deres Forhaanelser, som forhaane Dig, ere faldne paa mig" (Ps. 69, 10). Men betænker, hvorledes I pleie at forholde Eder i et saadant Tilfælde. Ak, hvor mange er der ikke, som med koldt Blod og uden Harme kunne høre paa de skrækkeligste Eder og Gudsbespottelser, men som, naar de selv fornærmes med det mindste Ord, fare op som antændt Krud! Mangen Herre, mangen Frue kunne taale, at deres Tjenere tilsidesætte sin Daabspagt og jævnligen tage Djævelen i Munden; men handle de imod sin Tyendepligt og Herskabets Fordel, t. Ex. komme Børnene for nær med et Ord, saa bliver der ofte en Støi, som om Huset stod i Lue. Og alle disse ville dog være gode Christne og følgelig Guds Elskere.

§ 26. Prøver Eder saa fremdeles, hvorvidt det har været Eder magtpaaliggende at forplante Kjærligheden til Gud videre! Siger, hvem I med Eders gode Exempel og broderlige Paamindelse have stræbt at vinde for Eders Gud og bringe til at elske Ham! Viser, hvorlunde I have beflittet Eder paa at antænde Eders Ægtefæller, Børn og Tjenere, Naboer, Slægtninger og Venner med Guds Kjærligheds Ild! Lader Eders Børn sige, hvad de have hørt af Eder om Kjærligheden til Gud og den Pligt, vi skylde den Herre Jesus! Lad se, hvorledes I have veiledet dem til at skatte de aandelige og guddommelige Ting høit og Verden og Forfængeligheden ringe! Hvad mene I? — mon Eders Børn, om I lagde et Krucifix, en Bibel og andre gudelige Bøger paa deres ene Side og paa den anden Side Penge, Kort og andet Legetøi, vilde foretrække de første Ting for de sidste? Have I sagt dem, at de skulde sætte høiere Pris paa den Herres Jesu Tornekrone og Kors end paa al Verdens Herlighed? Betænker endelig ogsaa, om I have det faste Forsæt at elske den Herre Jesum i Godt og Ondt, i Lykke og Ulykke! Mange tro, at de elske Gud, saalænge det gaar dem vel, saalænge deres Næring velsignes og Alt er efter Ønske; men naar Ulykke og Trængsel bryder ind, ville de maaske snart gjøre som den anfegtede Bjergmand, om hvem Matthesius fortæller, at han sagde til ham i Skriftestolen: Herre, sig den gode Gud, at jeg ikke længer vil være Hans Barn, siden Han ikke vil hjælpe mig ud af min Nød. Mange se bestandig Gud i Hænderne; oplader Han sin Haand og giver dem rigeligt, saa er Han en kjærlig Gud; men tillukker Han den, saa tillukker man ogsaa sit Hjerte for Ham, og saaledes er Kjærligheden ikke rettet paa Gud, men paa Hans Gaver. En falsk Brud og en falsk Kjærlighed, som kun elsker Godset og ikke Personen! Hos Mange, der rose sig af Kjærlighed til Gud, vil der ogsaa vise sig liden Længsel efter at forlade Verden og være med Christo. Mangt et Menneske vilde maaske, naar man ønskede det Himmelen svare Ja, men saa sent som paa nogen Maade

muligt! Nu, jeg er bange, at faa af Nutidens Christne, der forstørstedelen elske Vellysten, Verden og Forkrænkeligheden mere end de elske Gud, ville udholde denne Prøve; Jeg maa befrygte, at Nogle ville finde det latterligt, at man spænder Buen saa høit og vil fordre saadanne i deres Tanker umulige Ting af de Christne. Og dog siger Gud: „Du skal elske Herren din Gud i dit ganske Hjerte og i din ganske Sjel og i dit ganske Sind.“ O, I Guds Venner og Elskere! hvor ere I? hvor skal jeg finde Eder? Jeg selv erkjender min store Skrøbelighed og ved næsten ikke, om jeg har fattet de første Begyndelsesgrunde af den Kunst at elske Gud; derfor vilde jeg gjerne kjende nogle sande Guds Elskere forat faa Opmuntring og Veiledning af dem. Jeg ved vel, at de gives; men skal jeg tro Luther, saa bor der neppe To af dem sammen. Imidlertid er dog Enhver sikker, roser sig af Troen, af Retfærdigheden og Saligheden. Dette er de sidste vanskelige Tider, da Uretfærdigheden er bleven mangfoldig og Kjærligheden kold i Mange (Matth. 24, 12). Gud ske Tak, at den Herre Jesus ikke har sagt: i Alle!

§ 27. Men hvad ville I nu gjøre, I christelige Sjele? Hvad bør være Eders Hjertes Beslutning? Ville i fremdeles agte Kjærligheden til Gud for noget Ringe og Ubetydeligt og holde det for en ligegyldig Sag, enten I have den eller ikke? Sandeligen, da skulde det gjøre mig ondt, at jeg havde kaldet Eder christelige Sjele. Thi hvad er det for en Christen, som ingen Tro har? Men den, som ingen Kjærlighed nærer til Gud og Næsten, han har ingen Tro. Jeg har imidlertid et bedre Haab om Eder og siger af Hjertet: Lader os elske Gud, fordi Han elskede os først! Lader os elske Gud af ganske Hjerte og af ganske Sjel! thi Han har elsket os af ganske Hjerte og af ganske Sjel. Lader os elske Gud og den Herre Jesum med den allerhøieste, allerreneste, allerstærkeste Kjærlighed! thi der er Intet, Intet at finde i Himmelen og paa Jorden, som bedre fortjener en saadan Kjærlighed end vor Gud. Formaar da Alt, hvad jeg hidtil har anført, Intet at udrette, saa hidsætter jeg til Slutning den hellige Apostels Tordenslag: „Dersom Nogen ikke elsker den Herre Jesum Christum, over ham være Forbandelse! Maran atha (Herren kommer“ — 1 Kor. 16, 22). Han være forbandet og overantvordet til Døden! Ak, min Gud! naar jeg kunde gjøre alle Skabninger ivrige i din Kjærlighed! Ak, naar jeg kunde optænde mange Tusind, Tusind, ja alle Menneskers Hjerter med din Kjærligheds Ild! Jeg har engang seet et itußlaaet Speil og blev var, at mit Billede kunde sees i hvert Stykke deraf. Jeg gjentager ogsaa her de Tanker, jeg dengang havde. Jeg ønskede, at mit Hjerte maatte springe i tusind Stykker, naar kun dit Billede maatte vise sig i ethvert Stykke. Istedet derfor vil jeg nu ønske, at saamange af dine Christne, som ville værdiges at læse dette ringe Skrift, ogsaa maa blive optændte med inderlig, hjertelig Kjærlighed til Dig. Mit Hjerte kan jeg ikke sønderlemme; men lad, min Gud, ethvert Exemplar af dette Skrift være i mit arme Hjertes Sted, og lad et Aftryk af din Kjærlighed og Miskundhed vise sig deri, saa at mange Hjerter derved vorde bragte til Kjærligheden til Dig og styrkede og opholdte deri! Ak Herre, lad mit Hjerte ligne et Brændspeil som omendskjønt det ellers er koldt og uden nogen Hede, dog efter at være opvarmet af Solens Straaler, som det opfanger, bringer andre Ting til at brænde! O Jesus! Du evige Kjærlighed, optænd mig! Lad mig for din ubegribelige Kjærligheds Skyld ikke prædike og skrive for Andre og selv blive forskudt! Amen.

§ 28. Med dette inderlige Ønske vilde jeg slutte denne Prædiken, dersom jeg ikke ansaa mig skyldig til endnu at henvende nogle Belærelsens og Trøstens Ord til de Gud elskende Sjele som ikke tro og vide, at de elske Ham og derover ofte ere saare bedrøvede. Ved at betragte Guds alvorlige Bud: „Du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel" osv., saavelsom andre Sprog i Skriften og de Exempler paa store Guds Elskere, der tjene til disse Sprogs Forklaring, betages mangt et gudfrygtigt Hjerte af stor Angest og Bedrøvelse og tænker: Ak, hvor langt er ikke mit arme Hjerte fra en saadan heftig og brændende Kjærlighed! Jeg har endnu ikke begyndt at elske Gud; mit Hjerte er som Is, og min Kraft er lig et koldt eller vaadt og ikke ret udbrændt Tønder, der ingen Gnister vil opfange, uagtet de i Hobetal falde deri. Jeg fornemmer ikke den Kjærlighedens Drift og Tvang, hvorom min Frelser og den hellige Paulus tale; mit Hjerte længes ikke saaledes efter Gud og guddommelige Ting, som de Elskende pleie at gjøre, osv. Jeg svarer korteligen: Det er umuligt, at et bodfærdigt og troende Hjerte (thi til saadanne taler jeg nu, og de ere lette at kjende) skulde være ganske uden Kjærlighed til Gud. Det kan vel være, at det ene nærer en større Kjærlighed end det andet, som vor Frelser selv antyder, naar Han siger: „For den Sags Skyld, at hendes mange Synder ere forladte, er det, at hun elsker meget; men hvilken Lidet forlades, elsker lidet" (Luk. 7, 47) Men at et saadant Hjerte skulde være aldeles uden Kjærlighed til Gud, er aldrig hørt; thi hvor der er Tro, — hvor Christus, Hans Blod og Aand ere, — hvor der er en ny Skabning, maa der være Kjærlighed, ligesom der, hvor Sjelen er i Legemet, maa være en naturlig Varme og Bevægelse, som dog ikke er ens hos Alle og til alle Tider. Ligesom det nu kan hænde, efter hvad vi paa et andet Sted have vist*), at et gudfrygtigt Hjerte har Tro, uagtet det selv anser sig blottet derfor, saaledes lærer ogsaa Erfaringen, at mangen Sjel nærer Kjærlighed til Gud, uagtet den selv er af den modsatte Formening.

§ 29. Til yderligere Forklaring heraf skal man lægge Mærke til at ligesom det ofte kan hænde et Menneske i udvortes Ting og verdslige Sysler, at det ved Leilighed viser større Kraft og Styrke end det selv eller Andre havde troet at det var istand til, saaledes er det ogsaa i aandelige Ting. Der findes mangengang større Tro, Kjærlighed Taalmodighed i Nød, Anfegtelse og andre Tilfælder hos dem end de i gode Dage havde kunnet tænke. Man har under Ildebrande seet Mænd og Kvinder slæbe Byrder afsted, som de, naar Angesten var forbi, neppe kunde røkke. Da man under et Udfald fra en beleiret By ved et Krigspuds havde frataget Beleirerne noget Skyds, saa jeg fire Soldater bære en temmelig tung Kanon, som de havde taget af Lavetten, ombord i et Skib, uagtet de siden, da de forsøgte derpaa inde i Byen, ikke kunde løfte den. Aarsagen er let at indse; naar Sjelen anspores af Frygt eller Glæde eller Nidkjærhed, samler den ligesom alle sine Kræfter og meddeler Legemet dem i høiere Maal end sædvanligt. Saaledes har det nu ofte gaaet i aandelige Ting. Petrus, der forhen lod sig skræmme af en Tjenestepige og nogle andre Mennesker ved deres blotte Tiltale og som bedrøvet svarede sin Frelser, da Han tredie Gang spurgte ham, om han elskede Ham: Herre, Du ved alle Ting, — Du ved, at jeg elsker Dig (Joh. 21, 17), han blev senere saa frimodig og bræn-

*) 2. Del, 6 Præd., § 37, S. 322.

dende i Kjærligheden til Ham, at han ei alene optraadte forat prædike Hans Navn frit for det talrige forsamlede Folk, men ogsaa glædede sig, da han var bleven agtet værdig til at forhaanes for Hans Navns Skyld (Ap. Gj. 2, 14 flg.; 5, 41). Jeg holder for, at den hellige Apostel Paulus, som man medrette henregner til den Herres Jesu største Elskere, ikke altid, naar han var alene, — naar han maatte forrette det Arbeide, hvorved han ernærede sig, — naar han maatte døie Satans Næveslag og fornam sin Skrøbelighed, følte den Kjærligheds Kraft og Ild, som var i ham; naar han derimod havde Anledning til at undervise, omvende og vinde Sjele, fremme sin Guds Ære, prædike sin Herres Jesu Navn og angribe Djævelens Rige, da aabenbarede sig hans Kjærlighed, — da luede Alt, Tunge, Øine og Hjerte, — da var selv hans Liv ham ikke for kostbart. Man læser ofte med høieste Forundring om de hellige Martyrers store Frimodighed, hvorledes de af inderlig Kjærlighed og Længsel efter sin Jesum Intet ændsede og sang og priste Gud mit i Luerne; de have imidlertid været Mennesker som vi Andre og have ofte klaget bitterligen over sin Skrøbelighed og Ufuldkommenhed; men da Tiden kom, gjorde Gud deres Svaghed til lutter Kraft og deres Modløshed til lutter Frimodighed. Det gik dem ligesom Jakob, der sagde: „Sandelig, Herren er paa dette Sted (i mit Hjerte), og jeg vidste det ikke“ (1 Mos. 28, 16). Staal og Sten ere iskolde Ting; men naar de slaaes imod hinanden, give de lutter Gnister; saaledes er det ogsaa med de troende Hjerter; de tykkes ofte sig selv at være kolde i Kjærligheden til Gud; men naar der indtræder Anfegtelse og Trængsel eller en anden god Anledning, saa erfare de, at de elske Gud, hvilket de før neppe troede. Ligesom Gud Herren ofte ikke lader sine kjæreste Børn vide, at Han elsker dem saa hjerteligt, saaledes lader Han dem hellerikke vide, at de elske Ham saa inderligt, forat de ikke skulle henfalde til aandeligt Hovmod og foragte Andre.

§ 30. Endvidere maa bemærkes, at man ikke altid skal dømme om Kjærligheden til Gud efter Hjertets følelige, søde Bevægelse, efter Glædestaarerne, efter den store Andagt og lignende behagelige Fornemmelser. Thi dette er Ting, uden hvilke Kjærligheden alligevel gjerne kan bestaa. Træet kan være godt og frugtbart, fordi om det ikke altid blomstrer og er saa fuldt af Honning, at Bierne i Mængde flyve og summe omkring det. Moderen lægger ofte sin Kjærlighed for Dagen ved mange Kjærtegn, ved megen Opløften og Bæren; dette gjør ikke Faderen, men elsker dog alligevel Barnet ligesaa høit som hun. Saaledes er det ogsaa med den gudelige Kjærlighed; hos den Ene er den føleligere og sødere end hos den Anden; men ikkedestomindre kan den gjerne hos den Sidste være stærkere og varigere. Man kan ikke slutte saaledes: jeg fornemmer ingen sød og usædvanlig Tilbøielighed og Attraa til Gud; derfor elsker jeg Ham ikke. Der kan vel være andre og ubedrageligere Kjendetegn tilstede, som vidne om den Kjærlighed, vi bære til Ham, blandt hvilke disse ikke ere de mindste: Foragt for Verden og dens Forfængelighed, Længsel efter Himmelen, Had til Synden, Flid og stadig Øvelse i den sande Gudfrygtighed, Lyst og Villighed til at tjene Næsten, Taalmodighed i Trængsler, Begjærlighed efter at bringe Andre til at kjende og elske Gud. Den Moder, der ikke alene for sin egen Del lægger Vind paa en hellig Vandel, men ogsaa stræber at lede sine Børn dertil og at indskrive Guds Frygt og Kjærlighed i deres spæde Hjerter, hvo vil da tvivle om at hun elsker Gud? Havde hun ikke sin Gud kjær, — var Han ikke høi og dyrebar i hendes Øine,

skattede hun ikke Hans Kundskab, Hans Naade og Kjærlighed over alt Andet osv., saa vilde hun søge at lære sine Børn Ham at kjende og føre dem til Ham, og alligevel hænder det ofte, at man hører saadanne Sjele klage over Mangel paa Kjærlighed til Gud.

§ 31. Endelig bør det ogsaa til slige Hjerters Trøst bemærkes, at vi i dette Liv ikke kunne vente at opnaa nogen fuldkommen og mangelfri Kjærlighed til Gud. Alt er her Stykværk og Læreværk; vi ere Disciple, der i den Herres Jesu og den Hellig Aands Skole beflitte os paa at lære den Kunst at elske Gud. I denne Skole gives der forskjellige Klasser og en hvis Orden; Nogle ere Begyndere og lære at kjende Bogstaverne; Nogle lære at lægge sammen, Nogle at læse: men Gud er vel tilfreds med Alle, naar de kun ere flittige og have et oprigtigt Hjertelag. Han anser det for et Tegn paa en brændende Kjærlighed, naar vi hjerteligen attraa at elske Ham, — naar vi i Ydmyghed erkjende vor Kjærligheds Ufuldkommenhed og inderligen anraabe Ham om dens Forøgelse. Vandet er ofte et Tegn til Ild, som naar man destillerer Noget eller udtrækker Saften af Urterne; da drypper Saften fra Kolben ned i det under samme staaende Glas; men Ilden er Aarsagen til at dette sker. Saaledes ogsaa: naar Øinene udgyde Taarer under Bønnen, og Hjertet beder om brændende Kjærlighed til Gud, saa er dette et ufeilbarligt Tegn til at Kjærligheden til Gud ligger skjult deri. Derfor giver jeg til Slutning alle christelige Sjele, som ønsker at voxe i Kjærligheden til Gud, det indstændige Raad, at de stedse skulde tro, at de enten slet ikke elske Gud, eller at de ikke paa langt nær elske Ham tilfulde, og at de imidlertid inderligen skulle anraabe Gud, der er Kjærlighed og har befalet os at elske Ham af vort ganske Hjerte og vor ganske Sjel, om at give dem Naade til at elske Ham og blive stedse mere brændende i Kjærligheden, saa og, at de saameget som muligt skulle holde sig nær til Jesu Christi Hjerte i Troen, som den, fra hvem al Kjærligheds-Hede maa komme; thi jo nærmere Ilden, desto større Hede — jo nærmere den Herre Jesus i Troen, desto større Kjærlighed.

O, gyd mig dybt i Hjertet ind,
Du klare Jaspis og Rubin,
Din hede Elskovs Flamme,
Og glæd mig, at jeg blive maa
En liv- og saftfuld Ranke paa
Dig, Livsens Træ og Stamme! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Trettende Prædiken,

der handler om Guds Lov og Pris.

Ps. 103, 1. 2. 3. 4: Min Sjel, lov Herren, og Alt, hvad i mig er, Hans hellige Navn! Min Sjel lov Herren, og glem ikke alle Hans Velgjerninger, Han, som forlader al din Misgjerning, — som læger alle dine Sygdomme, Han som forløser dit Liv fra Graven, som kroner dig med Miskundhed og Barmhjertighed!

§ 1. Den hellige Evangelist Mathæus fortæller, at Apostelen Peter engang sagde til Herren: „Se vi have forladt alle Ting og fulgt Dig; hvad skulle da vi have?“ hvilket den kjærlige og sagtmodige Frelser besvarer med en herlig Forjættelse (Matth. 19, 27). Hvad der fremkaldte dette Spørgsmaal, var at Herren havde talt om det Farlige ved den timelige Rigdom, dertil foranlediget ved en ung Mand, som, da Frelseren formanede ham til at give sit Gods til de Fattige, samle sig en Skat i Himmelen og efterfølge Ham, gik bedrøvet bort, fordi han havde meget Gods. Det synes saaledes, at Peter har fremført dette Spørgsmaal af menneskelig Skrøbelighed, nemlig dels i Hoffærdighed, dels i Haab om og Begjærlighed efter timelig Lykke. Han har maaske tænkt: Herren bød den unge Mand at bortgive og forlade alle Ting og forjætter ham en Skat i Himmelen; men han vilde ikke vove derpaa, hvilket dog vi have gjort. Og nu taler Han om Rigdommens Farer og siger, at en Rig vanskeligen kommer ind i Guds Rige; hvad have da vi at vente? Man ved, at Jøderne dengang ligesom med Modersmelken havde indsuget Forestillingen om et jordisk, prægtigt og vældigt Christi Rige, af hvilke Tanker ogsaa Disciplene, efter hvad de undertiden røbe, havde faaet Mere end nok. Dette lægger ogsaa den hellige Peter temmelig tydelig for Dagen ved nærværende Spørgsmaal, hvoraf Meningen synes at have været den: Min kjære Herre! vi have gjort, hvad denne unge Karl ikke har villet gjøre; vi have forladt alle Ting og fulgt Dig; men saasom Du anser

Rigdommen og følgelig denne Verdens Lyksalighed for saa farlig og siger, at de Rige vanskeligen komme i Guds Rige, saa have vi vel ingen Rigdom at vente ved din Efterfølgelse; hvad skulle vi da have derfor? og hvad skulle vi have at trøste og glæde os ved?

§ 2. Ser kun, mine kjæreste Tilhørere, hvor høit vi Mennesker skatte vort Eget, — hvor meget vi gjøre os til, naar vi tro at have overgaaet Andre og gjort Mere for Christi Skyld end de, — hvor meget vi regne paa vor usle Tjeneste, og hvor snart vi kræve Gud, naar vi tro, at Han er os Noget skyldig! Hvad er nu vel i Grunden Alt, hvad Peter har forladt? Maaske en simpel Fiskerhytte, en gammel Baad, nogle sønderrevne og lappede Garn og deslige ringe Ting, som en anseet Theolog*) i vor Kirke medrette har kaldet paupertatis instrumenta eller Armodens Værktøi og Redskaber. Og hvorledes har han forladt det? Udentvivl havde han ikke solgt det og givet Pengene til de Fattige; men han eiede det endnu. Nogle Timer før sin Lidelse kalder Herren selv Apostlenes Gods deres Eget eller deres Eiendom, sigende: „Se, den Time kommer og er allerede kommen, at I skulle adspredes hver til Sit og forlade mig alene“ (Joh. 16, 32.), ligesom de ogsaa efter Hans Opstandelse begave sig til Sit igjen og atter at betjene sig af sine Baade og Garn til at fiske. Hvad Stort var der da vel i denne Forladelse? Burde ikke den gode Peter have betænkt, at han hidtil havde fulgt og tjent den levende Guds Søn og Verdens Frelser, der havde agtet ham og de Andre værdige til at optage dem i sit fortrolige Venskab og lade dem se Hans Herlighed? Peter tilstaar selv, at han i Hans Ord havde fundet en Forsmag paa det evige Liv (Joh. 6, 98). Han havde seet Hans guddommelige Undergjerninger, ja endog selv gjort nogle saadanne i Hans Navn. I de halvfjerde Aar, hvori han havde fulgt Frelseren, have han heller ikke lidt nogen Mangel, men var bleven forsørget af Ham. Den dyrebare Frelser vidner selv: „Der jeg udsendte Eder uden Pung og Taske og Sko, fattedes Eder da Noget? men de sagde: „Os fattedes Intet“ (Luk. 22, 35). Hvad Synderligt var da her at rose sig af og spørge: „Hvad skulle da vi have?“ Han havde gjort, hvad han var skyldig at gjøre, idet han nemlig havde fulgt Guds Søns Kald. Han havde ikke desaarsag lidt nogen Mangel, men modtaget mangen herlig Trøst, nydt allehaande aandelige Glæder og faaet sin legemlige Nødtørft tilfredsstillet. Hans Møie var bleven ham overflødigt betalt; hvad havde han saa videre at fordre? Men saadanne Ting ere os i Skriften efterladte som et Speil og en Afbildning paa det menneskelige Hjerte, forat vi derpaa skulle prøve os selv. Saaledes ere vi end den Dag i Dag findede. Naar vi gjøre eller lide Noget for den Herres Jesu Skyld, saa tykkes dette os at være noget Stort, og om end Munden tier, saa siger dog Hjertet: „Hvad skulle vi have derfor?“ Have vi bedet andægtigt, priset Gud med mere end sædvanlig Inderlighed, hjulpet et fattigt Menneske, som under Taarer klagede sin Nød for os, med en liden Almisse, været en Smule nidkjære imod Ondskaben og for Guds Ære eller forøvrigt gjort Noget efter Embeds- eller Samvittigheds-Pligt, saa har vel ikke vort Hjerte den Dristighed at sige ligeud, men mumler og tænker dog: „Hvad skulle vi have derfor?“ Vi tro strax, at vi ere bedre og helligere end Andre, og at vor Gud er os Meget skyldig; vort Hjerte har af Naturen Peters Sind og bærer sig maaske altfor ofte ad som den fortabte Søns Broder, der vovede at sige sin Fader i

*) Lyser.

Oinene: „Se, saamange Aar tjener jeg dig, og du har aldrig givet mig et Kid" (Luk. 15, 25), istedetfor at vi burde betænke, at Alt, hvad vi gjøre, er vor Skyldighed, „og at vi, selv om vi havde gjort alle Ting, som os vare befalede, dog vare unyttige Tjenere" (Luk. 17, 10). Vi burde overveie, at al vor Gjerning og Lidelse er for Intet at agte imod Guds Velgjerninger, og at vi udenfor Hans Naade og Miskundhed i Christo Jesu Intet have at tale om, Intet at rose os af og Intet at fordre.

§ 3. Men ser tillige, med hvor stor Mildhed og Venlighed den Herre Jesus besvarer dette ubetænksomme Spørgsmaal! Han ser, at Peter taler af Enfoldighed og Uvidenhed, fordi han endnu ikke kjender Christi Riges sande Beskaffenhed. Han ser, at hans Hjerte er uden Ondskab og Falskhed; derfor hjælper han ham med sagtmodig Aand tilrette, som En, der er overilet af en Brøst. Han havde vel, foruden hvad vi ovenfor have anført, kunnet foreholde ham hans nærforestaaende Fald og sige: Min kjære Peter, du er endnu ikke kommen over Fjeldet; om nogle faa Timer vil der ske, hvad du mindst tænker; du vil forlade mig, fornegte mig og forbande dig paa, at du ikke kjender mig; da vil du ikke spørge meget: „Hvad skulle vi have derfor?" men du vil med hede Taarer bede om Naade. Dog, det gjør det kjærlige Hjerte ikke, men giver ham Udsigt til en hundredfoldig Belønning. Og hvad mene I vel at Peter vilde svare, dersom man nu, efterat han allerede i saamange Hundred Aar har nydt sin Herres Jesu Herlighed i Himmelen spurgte ham, om han ogsaa nu angrede at have forladt Alt og fulgt Christum? Vilde han ikke svare: Ak, angre? Jeg takker min Herre Jesus i al Evighed for Hans Naade; jeg har annammet tusind-, tusindfold af Herrens Haand; istedetfor mit Intet, som jeg forlod, har jeg den ganske Himmel og Alt. Lader os ogsaa her betænke, hvorledes vor Frelser endnu „regjerer os med megen Skaansel" (Visd. 12, 18), — hvor mange besynderlige, utaalmodige, urimelige Tanker, Ord og Gjerninger Han maa holde os tilgode, — hvorledes Han lokker, leder og drager os tossede, uvidende Børn med faderlig Godhed og Kjærlighed! Han havde vel mangengang Grund til at sige: Siden du tror, at du er noget Stort med dine Gjerninger, og at jeg er dig Saameget skyldig, saa tag, hvad dit er, og lad mig beholde, hvad mit er. Lad os opgjøre Regnskabet med hinanden; saa vil det vise sig, hvo af os der er den Anden Noget skyldig. Men Han forbarmer sig over os, ligesom en Fader forbarmer sig over sine Børn, og Hans store Kjærlighed overvinder alle vore Feil. Vi kunne vel ogsaa holde os forvissede om, at vor allerkjæreste Saliggjører ikke vil blive os Noget skyldig. „Naar Han betaler en kold Drik Vand med Himmelen, saa ville vi ganske vist ikke faa Noget at beklage os over."

§ 4. Lader os endelig ogsaa betænke, at vor kjæreste Frelser langt snarere havde Aarsag til at gjøre os et saadant Spørgsmaal end vi Ham. Han kan med Ret og Billighed sige: Se, Menneske, jeg har forladt alle Ting og fulgt dig; hvad skal da jeg have? Se, jeg forringede mig selv og tog en Tjeners Skikkelse paa; jeg var rig og blev fattig for din Skyld. Jeg er Guds enbaarne Søn, alle Engles Lyst og Glæde, og jeg blev Menneskers Spot og Folks Foragt; jeg kom til dig og fulgte dig i din Elendighed; jeg agtede din Sjel høiere end mit Liv; jeg har ikke vovet Sølv eller Guld, men mit guddommelige Blod paa din Gjenløsning; jeg har baaret over med dine Feil; jeg har fulgt dig i saamange Aar med Langmodighed og Miskundhed; jeg har ved min Naades kraftige Dragelse bragt dig til Omvendelse, har tilgivet

dig dine Synder og annammet dig; jeg har overøst dig med utallige aandelige og legemlige Velgjerninger, osv. „Hvad skal da jeg have?“ Hvad skulle vi nu svare herpaa, du christelige Sjel? Hvad skulle vi give vor Gud og vor allerkjæreste Frelser for al Hans Godhed, og hvormed skulle vi gjengjælde Ham for alle Hans Velgjerninger? Ak, vi arme Mennesker! hvad ville vi give Ham, som ikke allerede forud tilhører Ham, og hvad er Alt, hvad vi have og kunne give, imod Hans overvættes store Kjærlighed og Naade? Ikkedestomindre, maa vi give Ham Noget og vise os taknemmelige, allerhelst, da vi vide, at det ogsaa er en Del af Hans store Godhed, at Han tager tiltakke med det Lille og Ringe, som vi af et oprigtigt Hjerte byde Ham. Om Vladislaus, Konge i Ungarn og Bøhmen, har jeg læst, at da han i sin Barndom blev opdragen ved Keiser Frederik den Tredies Hof, kom en bøhmisk tapper Herre ved Navn Johan Gissera af Brandeis, som havde ført mangen Krig og vundet mangen herlig Seier for denne unge Konge, til ham, viste ham de Ar og Skrammer, han havde faaet i Ungarn i hans Tjeneste, og spurgte ham, hvilken god Belønning han derfor kunde vente sig idag eller imorgen af hans kongelige Majestæt. Den unge Fyrste saa sig omkring, og da han tilfældigvis blev sin Lærers Pengepung var og deri ikke fandt Mere end sex Halvskillinger, rakte han Gissera disse med de Ord: Havde jeg haft Mere, vilde jeg gjerne have givet Eder Mere. Gissera modtog Pengene med underdanig Tak og bar dem siden altid i en Guldkjæde om Halsen. Den tapre Herre saa ikke paa sin Konges Gave, men paa hans Hjertelag. Saaledes gjør ogsaa den gode og kjærlige Gud imod os; naar vi ofre Ham vort arme Hjerte i Kjærlighed og takke Ham med Hans Navns inderlige Lov og Pris, saa kunne ogsaa vi sige: „Havde jeg haft Mere, min Gud, saa vilde jeg have givet dig Mere; tag tiltakke med min Fattigdom!“

Du vil (og maa) et Offer have:
Her bringer jeg min Gave.
Min Virak og min Væder
Min Bøn og Lovsang heder.
Den Du vist ei foragter;
Thi Hjertet Du betragter
Og ved, at bedre Gave
Jeg Arme ei mon have.

Vi ville nu i det Efterfølgende noget udførligere omhandle den Taknemmelighed, vi skylde vor Gud for al Hans Kjærlighed og Trofasthed, og dennegang gjøre Hans Navns Lov og Pris, som er den troende Sjels Takoffer, til Gjenstand for vor Betragtning. „Herre, oplad mine Læber; saa skal min Mund kundgjøre din Pris“ (Ps. 51, 17). Lover Herren! thi Han er god; thi evindelig varer Hans Miskundhed.

§ 5. Ligesom de gloende Kul, naar man lader dem ligge stille, blive bedækkede med sin egen Aske og tilsyneladende slukne, men faa sin forrige Glød og Glands igjen, naar man med en Puster forjager Asken og blæser paa dem, saaledes forholder det sig ogsaa ofte med de Troendes Hjerter. Der er vistnok en Glød og Nidkjærhed til at elske og prise Gud i dem; men den udslukkes undertiden tilsyneladende af de verdslige Sysler, af jordiske Tanker, af Glemsomhed, af Kjødets Dorskhed og Efterladenhed; denne hellige Glød oppustes imidlertid atter ved Ordet, der foreholder os Guds Velgjerninger og fører den himmelske Vind, den Hellig Aand, med sig, og opvækkes atter til inderligen at elske og prise Gud. Vi have i de foregaaende Prædikener ved den Høiestes Naade forsøgt at opmuntre de Troendes Hjerter til Gjenkjærlighed mod sin Gud; nu ville vi bestræbe os for at opflamme dem til Guds Lov og Pris. Vi have i saa Maade to Ting at henvende

vor Opmærksomhed paa: for det Første: „at det er en christen Sjels Pligt at prise sin Gud uden Afladelse“, og for det Andet, „hvorledes denne Pris maa være beskaffen“.

§ 6. Hvad den kongelige Profet gjør i vor Text, idet han nemlig opmuntrer sig selv til Guds Pris, det er uden al Tvivl enhver bodfærdig og troende Sjel skyldig at gjøre, især da den har de selvsamme Aarsager dertil, som David anfører. Han vil prise Gud, og det ikke overfladisk og med Tungen eller paa Harpe alene, men af sin ganske Sjel og al sin Formue. „Min Sjel, lov Herren“, siger han, „og Alt, hvad i mig er, Hans hellige Navn! Min Sjel, lov Herren, og glem ikke alle Hans Velgjerninger“. Hvad Lov, Pris og Tak er, burde jo i christne Menigheder ikke trænge til nogen udførligere Forklaring; thi selv et stammende Barn burde med Rette ikke være ganske ubekjendt dermed, og hvor enfoldig en Christen end nu kan være, saa maa han dog vide, at og hvorledes han skal takke og prise sin Gud. Vi maa imidlertid opfylde vor Pligt og efter Skriften korteligen fremstille, hvad det vil sige at prise Gud. Jeg kan derom sige, at det er ligesom det ædle Røgelsespulver, som Gud i den gamle Pagt befalede at tilberede af allehaande vellugtende Urter, Stakten, Onyche, Galban og Virak, for at røge dermed i Tabernaklet og senere i Templet (2 Mos. 30, 34). Den Hellig Aand giver selv Anledning til denne Lignelse, naar vi læse i Høisangen: „Hvo er hun, der kommer op fra Ørken som Støtter af Røg, gjennemrøget af Myrrha og Virak og allehaande Pulver fra Apothekeren?“ (Høis. 3, 6) med hvilke Ord udentvivl ogsaa sigtes til den troende Sjels Bøn og Taksigelse. Saaledes er nu Guds Pris et Røgelsepulver, lavet og sammenblandet af alleslags Dyder. Deri er en levende Kundskab om Gud, sand Tro, brændende Kjærlighed, Beundring af Guds Majestæt, Herlighed, Godhed, Naade, Langmodighed, Kjærlighed, Almagt, Visdom, Retfærdighed o. s. v.; deri er Andagt, hellig Længsel, Ydmyghed, Taknemmelighed, Lydighed, Opofrelse, af En selv og alle Ens Evner og Kræfter, Forsagelse af Verden, Lyst til at vandre herfra og at være i Himmelen blandt de Salige forat kunne prise sin Gud desto mere, o. s. v. Naar denne den troende Sjels ædle Røgelse antændes af den Hellig Aands Ild, udbreder den sig i mange Tusind Hjertets Begjæringer, Sjelens Opløftelser og Bevægelser, i mange Tusind andægtige, hjertelige Ord, Sukke, Smaabønner, Psalmer, Lovsange og Taksigelser, ledsagede af Glædestaarer, Øinenes Opløftelse til Himmelen, Hændernes Sammenslaaen, Knæernes Bøining, Nedfalden paa Ansigtet og deslige hellige Gebærder. Hertil kommer ogsaa allehaande gudelige Gjerninger, idet man ogsaa opmuntrer Andre til Guds Pris, idet man forklarer og forkynder Guds Velgjerninger, glæder de nødlidende Christnes Hjerter med rundelige Almisser, forat ogsaa de skulle vorde tilskyndede til at prise Gud, idet man til Guds Pris skriver Bøger om Kjærligheden, gjør hellige og gavmilde Bestemmelser til Gudstjenestens Vedligeholdelse og foretager andre deslige gudelige Ting, hvorom noget Mere vil blive bemærket i den anden Del af denne Prædiken. Saameget er allerede nu af denne billedlige Skildring aabenbart, „at naar den troende Sjel erkjender Guds Kjærlighed og Miskundhed i Christo Jesu, nedkaster sig for Hans Fødder med Alt, hvad den er og har, takker Ham med de allerinderligste Ord, bestræber sig for ogsaa at gjøre Hans Godhed bekjendt for Andre og allevegne at udbrede og vedligeholde Hans Ære, da maa man tilstaa, at den har prist Gud.“

§ 7. Hvorledes nu vor Sjel skal

opmuntre sig selv til Guds Pris, og hvilke Overtalelser vi dertil skulle bruge, viser den kongelige Profet med de Ord: „Glem ikke alle Hans Velgjerninger, Han, som læger alle dine Sygdomme, — Han, som forløser dit Liv fra Graven, — som kroner dig med Miskundhed og Barmhjertighed!" Ligesom jeg har sagt om Guds Pris, at den er et aandeligt Røgelsespulver, sammensat af mangehaande Dyder og andægtige Tanker, Ord og Gjerninger, saaledes kan jeg ogsaa sige om disse Davids Ord, at de ere en Blomsterkost, hvori Roser, Lilier, Fioler, Nelliker, Hyacinther og andre velluglende Blomster ere sammenbundne. Jeg vil hermed tilkjendegive, at den Guds Mand os til et Exempel korteligen sammenfatter sin Guds mangfoldige aandelige og legemlige Velgjerninger og foreholder sin Sjel dem, forat den, opvakt ved deres Betragtning, skal udbryde i Guds Lov og Pris. Glem ikke, siger han, alle Hans Velgjerninger! Eftertænk, vil han sige, dit hele Livsløb; betænk, saa langt du kan tænke tilbage, hvor meget Godt din Gud har bevist dig; gjennemblad din Hukommelses og Erfarings Bog og fremsøg, hvad den kjærlige Gud af ufortjent faderlig Barmhjertighed har gjort imod dig arme, syndige Menneske. Som forlader al din Misgjerning; han sætter medrette Syndernes Forladelse først blandt Guds Velgjerninger, dels, fordi det er det største Under af Guds Godhed, at Han, som ellers hader al Synd af Hjertet og anser den for lutter Vederstyggelighed, dog saa gjerne og saa fuldkommen kan tilgive og glemme den, dels, fordi den er Grunden til al anden Lyksalighed og det, hvorved dette møisommelige og bitre Liv vorder forsødet. Hvad skulde jeg med Livet, naar jeg ingen naadig Gud havde, ingen god Samvittighed, ingen Syndernes Forladelse? Hvor denne Sol ikke skinner eller ikke sees, der er der lutter Mørke, Frygt, Skræk, Angst og Fordømmelse, hvilket de Ugudelige vel ikke vide eller forstaa, men hvorfor de ogsaa ere desto mere at beklage, som rasende og forblindede Mennesker. Gud, siger Profeten, forlader al Misgjerning, ei alene de smaa Synder, men ogsaa de store, de gjorlige ligesaavelsom Arvesynden, de vitterlige og bekjendte ligesaavelsom de uvitterlige og ubekjendte Synder. Ak, siger den bekymrede Samvittighed, du dyrebare Guds Mand! du taler om alle Synders Forladelse; men du ved ikke, hvormange Synder jeg har begaaet! „jeg har vel syndet de tusind Gange!" Profeten svarer: Lov og pris din Gud med mig, Han, som forlader al din Misgjerning! „Jeg har vel endog syndet de ti Tusind Gange!" Profeten bliver ved Sit! Gud forlader al Misgjerning. „Jeg har ikke begaaet smaa, men store, rædsomme Synder; jeg har ikke blot en Sandsæk, men et helt Sandbjerg liggende paa mig; jeg har ikke blot syndet af Skrøbelighed og Uvidenhed, men ogsaa med Forsæt, mod bedre Vidende og Bevidsthed. Profeten svarer: Pris med mig den naadige og barmhjertige Gud, som forlader dig al din Misgjerning!

§ 8. Ak, vil maaske en bekymret Samvittighed fremdeles sige, der er endnu saamegen Skrøbelighed og saamange Brøst hos mig; jeg finder ikke min Gudsfrygt paa langt nær saaledes beskaffen, at den kan tækkes mig selv; hvorledes skal jeg da kunne tækkes min Gud? Profeten svarer: Pris med mig Herren, din Gud, der ogsaa læger alle dine Sygdomme! Han lader sin Naade dagligen være mægtig over dig. Den Herre Jesus er en Læge, som hver Dag flittigt besøger sine Syge, iagttager alle deres Tilfælder og giver tjenlige Midler derimod. Han drypper daglig sit Blods ædle Balsom og den Hellig Aands Livs Saft i vore Hjerter;

Han holder os, naar vi snuble; Han hjælper os op igjen, naar vi falde; Han bringer os atter paa ret Vei, naar vi ere komne paa Afveie; kort, Han gjør Alt hvad en tro Ven, Læge, Broder, Fader bør gjøre, og vi skulle ikke vente os Andet end hvad godt og ønskeligt er af Ham og stedse prise Ham for Hans Miskundhed.

§ 9. Den vil maaske endvidere sige: Men jeg frygter for at der endnu vil møde mig megen Ulykke og Trængsel, som jeg har fortjent med mine Synder; jeg ved, at Satan overalt har udlagt Garn og Snarer og efterstræber mig; jeg er bange, at jeg atter skal falde deri, vakle i Troen, fortvivle og styrte i Fordærvelse. Profeten svarer: Pris med mig din Gud, som forløser dit Liv fra Graven! Han har udfriet dig af Satans Snarer og Helvedes Strube ved sin store Miskundhed, da Han bragte dig til Omvendelse, og Han har endnu ikke sluppet dig af sin Varetægt; Han ved godt, at du er som et enfoldigt Faar, der ikke forstaar at raade eller hjælpe sig selv; derfor er Han selv bleven din Hyrde og Vogter; Han ved, at Satan efterstræber dig; derfor giver han desmere Agt paa dig, og ligesom Han hidtil naadeligen har ført dig og opholdt dig trods Satans Magt, Træskhed og Ondskab og bevaret dig fra Fordærvelsen, saaledes vil Han ogsaa gjøre det i Fremtiden. Han kroner dig med Miskundhed og Barmhjertighed; Han beviser ei alene sin Naade saa rigeligen og herligen imod dig, at Enhver ser paa dig og forundrer sig over dig, som om du var prydet med en gylden Krone, besat med Ædelstene, eller som om du bar en deilig Krands af de ædleste Blomster; men Han omgiver og bedækker dig ogsaa med sin naadige Beskjærmelse og sin Barmhjertighed „som med et Skjold" (Ps. 5, 13), eller som om man aldeles omgjærder en Ager eller omgiver en Stad med Volde og og Mure, for at sikre den mod vilde Dyr og Fienderne.

§ 10. Jeg har hidtil kun villet nogenlunde oplyse Davids Ord og korteligen vise deres rette Forstand; men jeg kan ikke undlade efter deres Foranledning end yderligere at opmuntre en christen Sjel til Guds Pris ved at foreholde den Hans Godhed og Kjærlighed. Jeg kunde vel beraabe mig paa hvad der i de foregaaende Prædikener er anført til Opvækkelse af Kjærlighed til Gud; men saasom den gudelige Andagt, efter hvad Erfaringen lærer, ikke gjerne, naar den er sysselsat med Læsning og Eftertanke, blader meget tilbage og eftersøger, saa vil jeg ikke sky den Møie, paany at indføre den i Betragtningen af Guds Kjærlighed og Velgjerninger. Jeg haaber ogsaa, at dette ikke vil være den imod. Thi hvad er lifligere og nyttigere at overveie end Guds Godhed? Lær da for det Første, du gudfrygtige Hjerte, af den kongelige Profet, at man ikke bør betragte Guds Velgjerninger i sin Almindelighed alene, — hvorledes Han regjerer, forsørger og underholder Verden og Alt, hvad deri er, — hvorledes Han elsker alle sine Skabninger og finder sin Glæde i deres Velgaaende, — hvorledes han har skjænket alle Mennesker sin allerkjæreste Søn til en Frelser, — hvorledes Han lader tilbyde alle Mennesker sin Naade, osv., men at Enhver først og fremst bør overveie det, som har vederfares ham selv i Særdeleshed, — hvorledes Gud har forsørget ham ved sin faderlige Godhed, ført ham ved sit naadige Forsyn, opholdt ham ved sin mægtige Beskjærmelse, — hvorledes Han har skjænket ogsaa ham sin Søn, — hvorledes Han ogsaa har ladet Naade tilbydes og vederfares ham, osv. Den første Betragtning er, som naar jeg ser et frugtbart Træ og glæder mig ved dets yndige Udseende, den anden der-

imod som naar jeg sidder under et saadant Træ og nyder dets ædle Frugter efter Hjertens Lyst og Behag. Den første er, som om den bare Sol skinner paa et Sted, den anden derimod, som naar dens Straaler opfanges i et Brændspeil og ligesom drives sammen til dette Sted; i første Tilfælde opvarmes Hjertet, i det andet begynder det at brænde. Den almindelige Betragtning af Guds Kjærlighed og Miskundhed er en Forberedelse til Overveielsen af den særegne Kjærlighed, som har vederfares mig og dig min Medchristen, og denne sidste tjener fornemmelig til at opmuntre Hjertet til Guds Pris.

§ 11. Desaarsag raader jeg dig indstændigt, min Broder, min Søster, at du vil vænne dig til strax at henføre til dig selv, hvad du hører om Guds Kjærlighed, Miskundhed, Forsyn, Forsorg, o. a. M., og strax at sige med David: Min Sjel, glem ikke alle Hans Velgjerninger! Det vil ogsaa være raadeligt, at du strax anstiller en Sammenligning mellem dig og Andre, og overveier, hvor Meget du fremfor Andre har annammet, uagtet du dog ikke først har givet din Gud noget mere end hine, at det igjen skulde betales dig, ja maaske har krænket Ham med flere Synder end de. Men forat vi skulde gjøre Sagen klar ved Exempler, saa tag til en Begyndelse den første Artikel af din christelige Troesbekjendelse med dens Forklaring for dig, saaledes som den indeholdes i din Katekismus. Tal til dig selv og sig: Min Sjel, vi have hidtil ofte hørt og fremsagt Ordene i denne Artikel; lader os ogsaa engang nøie overveie dem og lægge os dem paa Hjerte! Du tror paa Gud Fader; men betænk, at denne store Gud hidtil har vist sig som en veldædig Gud og kjærlig Fader imod dig! Han er din Gud, din Fader, du lever, du vandrer, du hviler, du tænker, du pønser, du ser, du hører, du lugter, du smager, men af hvem har du faaet alle disse Evner? visseligen ikke af dig selv, men af din Skaber, der i Moderslivet beredte dig, dannede dig kunstigt og prydede dig med alle disse Gaver. Giv Agt paa dit Bryst, der stedse gaar op og ned; grib om din Haand og læg Mærke til det naturlige Uhr, som der og paa mange andre Steder af dit Legeme lader sig spore. Betragt din Næse og din Mund, gjennem hvilke du drager Aande til dig af den fælles Luft og igjen udblæser den. Hvo har forfærdiget dette Kunstværk og hidtil holdt det i Gang? Mon ikke den kjærlige Gud, i hvem vi leve, røres og ere? Med ethvert Aandedrag indsuger du Hans veldædige Kraft; skulde da ikke ogsaa billigen ethvert Aandepust, om det var muligt, være en Lovprisning af Hans Navn? Han gjør, at Aaren slaar, og Hans Magt og Godhed er det Lod, som holder dette Uhr i Gang. Var det da ikke retfærdigt, at vi om muligt ved ethvert Slag udraabte: Hellig, god og naadig er Gud?

§ 12. Men betænk endvidere, mit Hjerte, at din Gud ei alene har skabt dig, men ogsaa hidtil ernæret, forsørget, beskjærmet og opholdt dig. Han har befalet alle sine andre Skabninger at tjene dig af al sin Evne og Formue, ja selv med sit Liv. Han har gjort dig „til Hersker over sine Hænders Gjerninger: Alting har Han lagt under dine Fødder, Faar og Oxer, alle tilsammen, ja ogsaa Markens Dyr, Himmelens Fugle og Havets Fiske, hvad der farer igjennem Havenes Stier (Ps. 8, 7 fl.). Den ganske Verden er et stort Guds Forraadshus, der bestaar af mange Kammere, som alle ere fulde og hvorfra du nu i saamange Aar er bleven forsørget og opholdt. Men hvorledes har du paaskjønnet denne din Guds Gavmildhed, og hvad skal Han nu have

igjen derfor? Jeg har læst, at da Erkehertug Albert, som var gift med en Infantinde*) af Spanien og besad Nederlandene, erfor, at en Adelsmand ved Krigsulykke var nedsunken i den yderste Fattigdom, sendte han ham daglig to til tre gode Retter Mad i Huset ved en Tjener, men forbød derhos denne strengeligen at sige, hvorfra disse Gaver kom. Adelsmanden forundrede sig høiligen den første Gang, denne Naade vederfores ham, men endnu mere, da han saa, at den samme Velgjerning blev fortsat den følgende Dag, den følgende Uge og endelig i flere Aar, saalænge han levede, og det er ikke til at beskrive, hvor inderligt han ønskede at lære denne sin gavmilde Velgjører at kjende, forat vise sig taknemmelig imod ham. Men da han ikke kunde faa at vide, hvo han var, beklagede han, at han maatte vandre herfra uden at have bevidnet ham sin Tak. Betænk nu, mit Hjerte, hvor mange gode Retter vi i saamange Aar have modtaget fra vor Guds Kjøkken, og hvor ofte Han har fyldt os med Spise og Glæde! Men os er vor Velgjører ikke ubekjendt, medmindre vi forsætlig ville glemme Ham og ikke kjendes ved Ham. Skulle vi da dø som utaknemmelige Mennesker og ikke gjengjælde en saa kjærlig Opholdelse med vor fattige Lov og Pris? Skulle vi da være værre end „en Oxe, der kjender sin Eiermand, og et Asen, der kjender sin Herres Krybbe?“ (Esai. 1, 3). Skulle vi være utaknemmeligere end en Hund, som for en Bid Brød og et tilkastet Ben elsker os og hopper og springer omkring os?

§ 13. Overvei tillige vel, mit Hjerte, din Guds faderlige Forsyn og Regjering, hvormed Han hidtil har ført dig underligen, men dog saligen. Vist er det, at den Omsorg, som selv de kjærligste og forstandigste Fædre her i Verden yde sine Børn, ikke kan sammenlignes hermed. Vi tro at skylde vore Forældre Meget for den mangfoldige Omhu, Kjærlighed og Trofasthed, de have bevist os, hvilket vi ogsaa isandhed gjøre; men hvor meget skylde vi da ikke vor Gud, hvis Omsorg gaar over al Omsorg, — der leder Forældrenes Kjærlighed med sin Kjærlighed og giver dem i Sinde, hvorledes de skulle fremme vort Bedste? Forældrene ere Rør, hvorigjennem Velgjerningerne tilflyde os; men Gud er Kilden. Hvem skylde vi nu Mest? Jeg maa her tænke paa min Guds Ord: „Jeg, jeg lærte Efraim at gaa; Han tog dem paa sine Arme, og de kjendte det ikke, at jeg havde lægt dem“ (Hos. 11, 3). Ak, Gud, hvor mange Mennesker er der ikke, som Du i saamange Aar har ledet, ført, ernæret, baaret over med og velsignet med tusindfold Velgjerninger og som endnu aldrig have lagt Mærke dertil og taget det til Hjerte! Jeg selv, jeg daarlige Barn, har gaaet mange Aar hen og kun givet liden Agt paa din Haand, som ledede og opretholdt mig. O, hvor store og utallige ere ikke dine Miskundheder, og hvor ringe er ikke min Tak! Naar jeg, min Gud, overveier, hvad Du har gjort imod mig, saa ved jeg hverken, hvor jeg skal begynde eller ende. Naar jeg derimod betænker, hvad jeg har gjort til din Lov og Pris, saa ved jeg snart ikke, hvad jeg skal nævne. Nu, min Fader, Du er Gud og jeg et Menneske; dine Velgjerninger ere guddommelige, det er: ubegribelige, umaadelige og herlige; min Tak derimod er menneskelig, det er: ringe, ussel og fattig. Jeg forundrer mig ofte over at Du tager Dig saaledes af mig, ret som om Du havde noget Stort at vente af mig, uagtet dog al den Pris, jeg i al Evighed vil yde

*) Prinsesse.

Dig, er for Intet at agte imod din Miskundhed.

§ 14. Forinden vi, min Sjel, forlade den første Artikel, ville vi endnu betragte Guds Godhed i en ganske almindelig Ting og forsøge, om vi ogsaa deri kunne finde en Opmuntring til Guds Pris. Søvnen er en saadan almindelig Ting og hos den største Del af Menneskene noget Sædvanligt; men at man ogsaa deraf bør tage Anledning til at prise Gud, det er noget Ualmindeligt og Paafaldende, uagtet Søvnen dog blandt de timelige Ting er en af Guds største Velgjerninger. Da Gud Herren saa, at det menneskelige Liv efter Syndefaldet vilde komme til at bestaa af lutter Besværlighed, Arbeide, Trængsler og Bekymringer, forundte Han Mennesket Søvnen, hvori det næsten tilbringer en Trediedel af sit møisommelige Liv og som styrker og vederkvæger det. Jeg indrømmer vel, at Adam ogsaa sov før Faldet, nemlig da Herren tog et af hans Ribben og byggede en Kvinde deraf (1 Mos. 2, 21); men dette var uden tvivl noget Usædvanligt; forresten ved jeg ikke, om Mennesket, saafremt det havde forblevet i Uskyldighedsstanden, vilde have sovet saameget som nu. Men lad det hermed være, som det vil, saa er Søvnen nu en af den kjærlige Guds Velgjerninger, som optager en temmelig stor Del af dette elendige Liv, — uden at vi mærke det. Lader os betænke, hvorledes det hermed gaar til, kunde vi blot begribe det! Vi sove ind og vide ikke hvorledes. Søvnen overrasker os, og vi vide ikke, hvorledes det gaar til. Naar vi æde, drikke, arbeide, læse, skrive, sørge, saa tænke vi og ere os det bevidste; i Søvnen derimod er alt glemt, og vi vide ikke, om vi endnu ere i den bedrøvelige Verden eller ikke. Skriften siger, at Gud ogsaa her har sin Haand i med. „Du holdt mine Øienlaag oppe" siger David (Ps. 77, 5). Jeg tror ikke at tale urigtigt, naar jeg siger, at Guds Godhed er vor Barnepige og Moder, som bringer os urolige Børn til at sove. Han giver os ogsaa den Naade, at vi kunne sove i Hans Arme og Skjød; ja hvad mere er, idet vi sove, drager Han Nattens Forhæng om vor Seng, og Han vaager selv, som David siger: „Din Vogter vil visselig ikke slumre. Se, ikke slumrer og ikke sover Israels Vogter" (Ps. 121, 3. 4). Han byder sine Engle at drive Helvedaanderne langt bort fra os, forat de ikke skulle gjøre os nogen Uro. Og naar vi vaagne, saa forunder Han os at tale med Ham, at aabenbare Ham vort Hjertes Anliggender og at forlyste os i Hans Naade. David siger herom: „Jeg opvaagner og er endnu hos Dig" (Ps. 139, 18), som om han vilde sige: Min Gud, saaledes som jeg lægger mig ned, gjenfinder jeg mig atter; jeg indslumrer i din Naades Skjød, og naar jeg opvaagner, befinder jeg mig endnu der; jeg er ligesom et Barn, der er indsovet paa sin Moders Skjød; det kan let hænde, at det vaagner, og naar det slaar sine Øine op, saa er dets første Syn Moderens Ansigt og Bryst; saaledes ogsaa: naar jeg indslumrer, befaler jeg mig i din Naade og Varetægt, min Gud, og naar jeg opvaagner, finder jeg mig indsluttet i den. Vi maa derhos betænke, at medens vi sove og have lagt alle Sorger tilside, sørger Gud for os. Han har allerede beredt os ny Miskundhed (Beg. 3, 23) og bestemt os ny Trøst, ny Kraft, ny Hjælp for den følgende Dag, og saaledes hjælper Han os til at tilbagelægge den ene Dag af dette møisommelige Liv efter den anden, indtil vi omsider komme til den evige Hvile. Men hvor Mange er der vel, som erkjende denne og lignende Velgjerninger af Gud? Fordi de ere saa almindelige, tænke de, at de ikke have videre at betyde. Mangt et Menneske sover trygt og roligt mange Timer efter hin-

anden, og naar han opvaagner, hilser han ikke den, som har skjænket ham Søvnen og vaaget over ham, medens han sov. Ak, hvor mange Nætter har jeg ikke selv sovet godt og roligt og enten slet ikke eller daarligt nok erkjendt, at jeg skyldte min Gud Tak derfor, indtil de søvnløse Nætter endelig lærte mig, at Søvnen er en Guds Velgjerning! Men erkjend nu, min Sjel, af Hjertet, at det første, taknemmelige Suk, naar du opvaagner, tilkommer din Gud, din Vogter og Beskjærmer!

§ 15. Af deslige Velgjerninger kunde vi endnu overveie utallige flere efter den første Artikel og vilde behøve megen Tid, om vi skulde indlade os paa Betragtningen af Guds skjulte Godhed (hvorom man kan læse de smukke Smaaskrifter af Aloysius Novarinus og Johan af Hornefels). Da vor Hensigt imidlertid kun er at give Veiledning til Overveielsen af Guds mangfoldige Naade, ville vi ile til den anden Artikel. Denne er nu saa hjerteligt og indtrængende forklaret i vor lille Katekismus, at et gudfrygtigt Hjerte neppe uden Taarer kan gjentage dens Ord: Min Herre Jesus Christus har gjenløst, (forhvervet, vundet) mig fortabte og fordømte Menneske fra alle Synder, fra Døden og fra Satans Vold, ikke med Guld eller Sølv, men med sit hellige, kostbare Blod og med sin uforskyldte Lidelse og Død, paa det jeg skulde blive Hans Egen og leve i Hans Rige under Ham og tjene Ham i evig Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed. Nu, min Sjel, lader os ogsaa eftertænke denne Artikel lidt nøiere! Se, Guds evige Søn, Faderens Herligheds Afglands og Hans Væsens udtrykte Billede, kom ned fra Himmelen, ikke forat søge Verdens Rigdom, Ære og Herlighed, men forat gjøre Syndere salige. (Jeg vilde gjerne her med en Lignelse fremstille, hvorledes denne Tale forekommer mig; men jeg ved næsten ikke at finde nogen; thi den Herres Jesu Fornedrelse har ikke sin Lige). Dette gjorde Han nu paa den underfuldeste Maade. Han fremtraadte i syndigt Kjøds Lignelse (Rom. 8, 3) og Han satte sig selv i Klasse med Syndere. Uagtet Han ikke vidste af nogen Synd, tog Han dog al Verdens Synd paa sig, bødede for den med sin blodige og uforskyldte Død, udslettede den og kastede den i Havets Dybheder og forhvervede og skjænkede os i dets Sted Guds Naade, Retfærdighed og Salighed.

§ 16. Men her skal du især deleshed betragte, hvad Guds Søn har gjort imod dig, som Apostelen siger; „Guds Søn elskede mig og gav sig selv hen for mig.“ (Gal. 2, 20). Ifølge Skriften og hvad der forhen oftere er sagt kan du jo være forvisset om at din Frelser har elsket dig fra Evighed af og sat dig blandt sine Udvalgtes Tal. Da Han nu kom til Verden og begyndte Gjenløsningsværket, saa Han fra Først til Sidst paa dig, og dit Navn var ligesom skrevet i Hans Hjerte. Saaledes som Han nu kjender dig, da Han sidder ved Majestætens høire Haand i Himmelen, saaledes kjendte Han dig ogsaa, da Han laa i sin Krybbe og hang paa Korset. Ligesom Enhver i den gamle Pagt bragte sit Offer og, før det blev slagtet, lagde sin Haand paa dets Hoved for Guds Aasyn og havde den Forsikring, at det skulde komme ham tilgode efter hans bodfærdige og troende Hjertes Ønske og Begjæring, saaledes kan ogsaa du være vis paa at den Herre Jesus, „der gav sig selv hen for os til en Gave og et Slagtoffer“ (Efes. 5, 2), er dit Offer, og at Hans udgydte kostbare Blod og hele Fortjeneste kommer dig tilgode; Hans Bøn og Forbøn er skeet for dig; Hans Vunder ere aabnede for dig; forat omfavne dig har Han udbredt sine Arme paa Korset; forat give dig Fredens og Kjærlighedens Kys har Han bøiet sit Hoved. Dig har Han befalet i sin Fa-

ders Hænder; dig har Han i den hellige Daab optaget i sit Samfund; dig lader Han gjennem sit Ord daglig tilbyde Guds Naade, sin søde Kjærlighed og den hele Salighed; for dig besegler og stadfæster Han sine Velgjerninger i den høiværdige Nadverd ved virkeligen at række dig sit hellige Legeme og kostbare Blod; dig tænker Han uafladeligen paa i Himmelen for Guds Ansigt. Vel har Han sat sig høit; men Han ser dog stedse paa dig, du maa nu være saa lav i Verden som du være vil. Han ledsager dig overalt med sin Miskundhed, Kjærlighed og Trofasthed. Han beskjærmer dig mod Verden, Døden, Djævelen og Helvede; Han bærer dig som en Signetring paa sin Haand og forsikrer dig, at Ingen skal rive dig af den. Han har beredt dig et Sted i Himmelen. Han har erklæret dig for sin Broder (sin Søster) og Medarving. Og endelig vil Han efter fuldendt Livsløb optage dig i sin Herlighed og give dig Livsens Krone. Nu, min Sjel, betænk vel, hvor Meget du skylder din Frelser! Naar du hører tale om Hans Kjærlighed, Fortjeneste, Blod og Velgjerninger, saa flagre ikke hid og did med dine Tanker, men foren dem paa det Nøieste i denne Hans Kjærlighed, og læg det Altsammen paa dit Hjerte, forat det derved kan opvarmes og udbryde i Hans Lov og Pris. Skulde vi ikke, saa ofte vi se et Kors, tænke: Se, dette er et Triumf- og Mindetegn om Jesu Christi Kjærlighed, — dette er et Mindesmærke om Hans Seier over Synd, Død og Helvede, — dette er en Opmuntring for mig til Taknemmelighed? Skulde ikke Jesus, Jesus, den Korsfæstede, Menneskevennen, den kjære, dyrebare Forløser, den høifortjente Frelser, vor arme Sjels eneste Trøst og Tillid, altid være i vort Hjerte og vor Mund? Skulde det ikke altid hede: „Jesus! jeg priser Dig; Jesus! jeg ærer og tilbeder Dig; Jesus! jeg elsker og lover Dig?

§ 17. Men lader os ogsaa fra den tredie Artikel af vor christelige Troesbekjendelse hente en Opmuntring til Guds Pris, hvilket vil være saameget mere fornødent, som den Hellig Aands Velgjerninger langt mindre erkjendes af mange Christne end de foregaaende. Den Hellig Aand, den tredie Person i det eneste, guddommelige Væsen, tilligemed Faderen og Sønnen en eneste, sand Gud, af lige Majestæt, Magt og Ære med dem, fører i den hellige Skrift Navn af en Forsvarer eller Trøster og Talsmand, fordi Han i den høilovede Treenigheds Raad har paataget sig at være de menneskelige Hjerters Lys, Kraft, Trøst, Glæde og Liv. Han udøser sig med Guds Kjærlighed i vore Hjerter; Han herliggjør Jesum Christum for os; Han skaber, forøger og vedligeholder Troen hos os; Han optænder Kjærligheden i os; Han befæster os i Haabet; Han trøster os i Trængsler; Han vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn: Han lærer os at bede, — ja Han beder selv i os og træder frem i vort Sted med uudsigelige Sukke; Han fylder vore Hjerter med al Guds Fylde, med hellige Tanker, gudelig Nidkjærhed, himmelske Begjæringer; Han fører os paa den jevne Sti, viser os Jesu Fodspor og lærer os, hvorledes vi deri skulle efterfølge Ham; Han giver os gode Raad, naar vi ere tvivlraadige; Han advarer os og drager os tilbage, naar vi ere paa vildfarende Veie; Han giver os Mod og Uforsagthed i Striden mod Djævelen og den onde Verden; Han giver os rigelig Trøst i al Gjenvordighed; Han giver os Kraft i vor Skrøbelighed; Han udruster os med allehaande herlige Gaver; Han forener os med den Herre Jesu i Troen; Han giver os Standhaftighed og Forvisning om vor Frelse; kort, Han gjør Alt, hvad

en trofast Hjertensven, Raadgiver, Forsvarer og Talsmand bør gjøre, som vi allerede paa et andet Sted udførligere have vist.

§ 18. Betænk ligeledes dette, min Sjel, ei blot i Almindelighed, som det her er fremstillet, men saaledes, som det har vederfarets dig selv og som du hver Dag og Time fornemmer det i den Hellig Aands Naade, Gaver og Bistand! Betænk, at du ikke ved din egen Fornuft eller Kraft er kommen til den Herre Jesum og i Hans Samfund; men den Hellig Aand har kaldet dig ved Evangelium, oplyst dig med sine Gaver, helliggjort og opholdt dig i den sande Tro. Ak, hvor mangen kraftig Dragelse har du ikke fornummet i dit Hjerte! Hvor ofte har Han ikke advaret dig, belært og undervist, omvendt dig og bragt dig tilbage paa ret Vei! Hvor mange gode Tanker har Han ikke opvakt hos dig! Hvor mange herlige Gaver har Han ikke forundt dig! Du læser og hører ofte Ordet og føler dets levendegjørende Kraft i dit Hjerte; du kommer bedrøvet, nedslagen og urolig i Kirken og trøstet, glad og frimodig tilbage til dit Hjem. En gudfrygtig Præst fortæller om en Frue, at hun bad ham, at han efter hendes salige Afsked fra dette Liv vilde holde hendes Ligprædiken over det dyrebare Kraftsprog: „Jesu Christi, Guds Søns, Blod renser os fra al Synd" (1 Joh. 1, 7); thi, sagde hun, da I nylig anførte det, blev jeg tilmode, som om min Herres Jesu hellige og varme Blod var blevet udøst over mit Hoved og Hjerte. Noget Lignende have ogsaa vi ofte erfaret; vi have smagt Ordets Kraft og Sødme; vi have overstaaet mangen haard Kamp med Satan; vi have været i Dødens Strube, men have dog beholdt vor Frimodighed i Christo Jesu; der er mangengang lutter Taage og Mørke omkring os; men vi have dog et klartskinnende Lys i Hjertet, som gjør vort Mørke lyst; vi ere ofte som Bedrøvede og dog glade; vi have ofte Intet og have dog Alt; vi ere ofte fattige og dog vel fornøiede: vi trænges og forfølges ofte, men holde dog Stand; det tordner og lyner, det hagler og stormer ofte omkring os; men vi have dog Ro, Fred og Glæde i Hjertet, Alt formedelst den Hellig Aands Naade og Kraft. Skylde vi da ikke vor trofaste og guddommelige Forsvarer evig Taknemmelighed? Heder det ikke medrette: Min Sjel, lov Herren, og Alt, hvad i mig er, Hans hellige Navn! Min Sjel, lov Herren, og glem ikke alle Hans Velgjerninger!

§ 19. Idet jeg overlader mig til saadanne gudelige Betragtninger, falde mig de Steder i Skriften ind, hvori de hellige Guds Børn rose sig af Ham, saaledes som naar den hele israelitiske Menighed gladeligen synger: „Herren er min Styrke og Lovsang og blev mig til Frelse; denne er min Gud, og jeg vil gjøre Ham en Bolig, min Faders Gud, og jeg vil ophøie Ham" (2 Mos. 15, 2). De Ord: denne er min Gud, maa forstaaes saaledes, som naar man peger med Fingeren paa Noget; nu havde Israeliterne dengang ikke seet noget andet synligt Billede af sin Gud end Skystøtten, der var ligesom en prægtig Vogn, hvorpaa Herren ledsagede sit Folk; jeg antager imidlertid ikke, at de have sigtet hertil med disse Ord, men derimod til den underfulde Udfrielse af den ægyptiske Trældom og til den ægyptiske Hærs Nedsænkelse i det røde Hav. Her lod deres Gud sig spore i sin Kraft og Herlighed; derfor siger de: denne er min Gud; slige Gjerninger formaar Han at gjøre; saa stor er Hans Miskundhed over dem, som haabe paa Ham, og Hans Magt imod dem, som modsætte sig Ham. De tilføie: Han er min Faders Gud; Han begynder ikke først idag at være min Gud, men aabenbarede sig allerede for mine Fædre som en kjærlig, naadig

og vældig Gud, og ligesom Han lovede dem, at Han vilde være deres og deres Afkoms Gud, saaledes har Han nu ogsaa holdt det, osv. Jeg tager heraf Anledning til den Paamindelse, at ogsaa vi jævnligen bør betragte vor Gud, Hans Miskundhed, Almagt, Visdom, Kjærlighed og Naade i Hans Gjerninger forestille os Ham som nærværende og sige: Der bliver jeg Dig atter var, min Gud, den evige Kjærlighed, den høieste Kraft, den vældige Beskjærmelse. Han begynder ikke først idag at være min Gud; men Han har vist sig som saadan mod mig i mit hele Liv; hvad mine Fædre af egen Erfaring have sagt mig om Ham, det har jeg ved mangfoldige Leiligheder befundet sandt; skulde jeg nu ikke prise og ophøie en saadan Gud?

§ 20. Mærkeligt er det ogsaa, at Moses kalder Herren, vor Gud, Israels Folks Pris. „Herren din Gud," siger han, „er din Lov"(Pris—5 Mos. 10, 21), hvorfra udentvivl David har taget det, naar han ligeledes kalder Ham sin Ros og siger: „I Herren skal min Sjel rose sig" (Ps. 34, 3), ligesom ogsaa Simeon kalder den Herre Jesum „et Lys til at oplyse Hedningerne og for Israels Folk en Herlighed" (Luk. 2, 32). Moses vil udentvivl sige Saameget som: O, Israel, du har en Gud, som du ikke behøver at skamme dig ved; Han er ingen afmægtig elendig Afgud, saadan som Hedningerne i sin Blindhed tilbede, men en almægtig, alvis, naadig, miskundelig, levende Gud, paa hvem du tryggeligen kan forlade dig, af hvis Kjærlighed og Velgjerninger du kan ophøie dig for al Verden. Davids Mening er ligeledes den: jeg roser mig medrette af at jeg er i Naade hos min Gud, — at Han kjender min Sjel i Nøden, hører mine Bønner og beviser mig mere Godt end jeg fortjener. Simeons Tanker ere disse: Omendskjønt Israels Folk har et stort Fortrin for alle Folkeslag paa Jorden — Gud har givet det sin Lov, indstiftet den rette, Ham velbehagelige Gudstjeneste hos dem, gjort en Pagt med dem o. a. M., — saa er dog deres største Ære den, at alle Hedningers Lys og Trøst er udsprungen af dem, osv. Hvad tykkes Eder nu I christelige Sjele? have ikke ogsaa vi Aarsag til at rose os af Gud? skulde vi ikke gjøre os til af vor Gud og allevegne forkynde den Miskundheds Undere, som Han saa rigeligen har bevist os? Er ikke Guds Søn, den søde, dyrebare Frelser Jesus Christus vore Hjerters Blomst og Ros? er Han ikke vor Ære, Glæde, Rigdom og vort Alt? Hvad har Verden, som den kan sætte imod denne vor Ros? Hvad Mere kan jeg forlange naar Jesus er min Ære, min Skat og mit Alt? Tro vi nu dette af Hjertet og holde Gud og Jesum for vor Ros, hvorfor ere vi da saa stille? hvorfor jubler ikke vor Sjel over Guds Godhed? hvorfor tale og synge vi ikke om den Naade, som Han allevegne har bevist os?

§ 21. Guds Hellige have tilbragt sin meste Tid med Guds Lov og Pris; de have stedse været saa flittige i at prise Gud, at der siges om dem, „at Han bor iblandt (eller troner paa) Israels Lovsange" (Ps. 22, 4). Om disse Ord have vel Skriftens Fortolkere haft allehaande Tanker; jeg antager imidlertid deres enfoldige Mening at være denne: Du, Gud, bor i din Kirke, der altid priser dig; Du er overalt omringet af dens Lov og Pris, og den vil i al Evighed ikke kunne Andet end elske og love Dig. Ligesom Guds Godhed og Velgjerninger allevegne omgive os Mennesker, saa at man medrette kan sige om os, at vi bo deri, saaledes bør ogsaa vor mangfoldige Pris lyde paa alle Steder, saa at Gud kan bo deri, ret ligesom

naar der i en Stad bor en Fader, der har rigeligen forsørget og vel udstyret sine Børn, som ere omkring ham og desaarsag inderligen elske og ære ham, eller, forat bruge en Lignelse, der maaske er mere passende: som naar en Konge eller Fyrste bor iblandt sine Undersaatter, hvilke han regjerer i Fred, saa at Alt voxer og blomstrer under ham, hvisaarsag de have ham hjertelig kjær og allevegne, hvor de faa Øie paa ham eller høre tale om ham, hilse ham med glade Tilraab og prise hans ypperlige Regjering. Saaledes bor nu vor Gud ei alene blandt sine Troendes, men ogsaa blandt alle Engles, ja alle andre Skabningers Lovsange. De gamle Verdensvise, navnlig Pythagoras's og Platos Efterfølgere, antoge fordum, at Himmelkredsene med sin ordentlige og rigtige Bevægelse frembragte en over al Maade behagelig Harmoni (Samklang) og liflig Musik, som dog vi Mennesker ikke kunde høre, fordi vi gave os altfor Meget at bestille paa Jorden. Jeg ved ikke, om dette har været de nævnte Vismænds alvorlige og egentlige Mening, eller om de paa en forblommet Maade have villet lære, hvad ogsaa den hellige Skrift lærer, nemlig, at „Himlene fortælle Guds Ære, kundgjøre Hans Retfærdighed og prise Hans Undergjerninger“ (Ps. 19, 2; 97, 6; 89, 6), — at Himmel og Jord og alle Skabninger staa i en liflig Samklang og alle som en, hver efter sin Art, prise sin Skaber. Vel have de ikke alle Tunger, hvormed de kunne forkynde Guds Pris; men de gjøre det dog med sine Kræfter og Egenskaber, som de have modtaget, og med sin villige Lydighed. Den mindste Blomst, der aabner og udbreder sig imod Solen, saa vidt den kan, og udsender sin Vellugt, gjør ikke Andet end at prise sin Gud efter Evne. En Bæk, som risler frem fra sin Kilde og i sit Løb fugter Marken, vander Haugerne, giver de vilde Dyr at drikke, tjener Mennesket og iler hen til en større Strøm og hjælper til at gjøre denne seilbar, hvad gjør den Andet end at prise sin Gud med den Gave, den har modtaget? Dette gjør ogsaa alle andre Skabninger; enhver af dem bidrager Sit til Opfyldelsen af Guds hellige Villie og til Hans Navns Pris, saa at man ikke upassende kunde kalde Himmelens og Jordens store Bygning et stort Instrument og Orgel, som uafladeligen toner og lyder til Guds Pris, naar vi Mennesker kun ville give Agt derpaa.

§ 22. Hvad skulle da vi gjøre, I gudfrygtige og christeligsindede Sjele? Skulle alene vi være stille eller kolde og utaknemmelige, medens Alt, hvad der lever og svæver i Himmelen og paa Jorden, i Havet og alle Dyb er ivrigt og flittigt til at prise sin Skaber? Der er ingen synlig Skabning, som har annammet flere Naadegaver af Gud end Mennesket, og blandt Menneskene Ingen, som har annammet flere end de Christne, og blandt de Christne Ingen, som har annammet flere end de bodfærdige og troende Sjele; skulde da ikke de fremfor alle Andre uden Ophør inderligen love og prise sin Gud, Fader, Frelser og Talsmand? Naar Tjenere, Naboer, Landsmænd og Fremmede prise en Mands Gavmildhed og Goddædighed, skulde da hans Børn, som nyde mest Godt deraf, være tause? Sandeligen, Guds Hensigt med alle de Undergjerninger, Han aabenbarer paa os, er, at vi skulle kjende Ham, elske og love Ham og forkynde Hans Pris. Hos Profeten Esaias indføres Christus talende, idet Han forkynder, hvorfor Han af sin Fader var sendt til Verden, nemlig forat kundgjøre et godt Budskab for de Sagtmodige, forat forbinde dem, som have et sønderbrudt Hjerte, forat trøste de Sørgende osv. men Slutningen er: „forat de (de trøstede og glædede Sjele) skulle kaldes Retfærdigheds Ege, Herrens Plan-

telse, til at bevise Ham selv herlig" (Esai. 61, 1 flg.). Til dette Sted sigter uden-tvivl Apostelen, naar han fordrer og ønsker at de Troende skulle være „fyldte med Retfærdigheds Frugter, som virkes ved Jesum Christum, Gud til Ære og Lov" (Filipp. 1, 11). Den Herre Jesus har optaget os, omplantet os fra Verden i sit Naadesrige og fugtet og vandet os med sin mangfoldige Naade, forat vi, som velsignede Planter, skulle bære Frugt til Guds Pris. Paa et andet Sted siger han: „Gud udvalgte os, før Verdens Grundvold blev lagt, og bestemte os forud formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos sig selv, sin herlige Naade til Pris" (Efes. 1, 4—6). Han bruger herom et meget yndigt og træffende Billede, idet han siger: „Det sker Altsammen for Eders Skyld, paa det at den overvættes Naade skal ved Manges Taksigelse vorde end mere overflødig til Guds Ære" — (2 Kor. 4, 15). Han sammenligner de christelige Hjerter med Kar, som Gud ovenfra fylder med sine mangfoldige Gaver og Velgjerninger, men i det Øiemed, at de skulle udgyde sig og strømme over med Hans hellige Navns overflødige Lov og Pris. Dette Skriftsprog lader sig ogsaa forklare ved Billedet af Jorden, som modtager saameget Regn og saamegen Velsignelse fra Himmelen, forat den skal bære allehaande Frugter, Blomster og Urter i Mængde.

§ 23. Dette kan ogsaa stadfæstes derved, at de himmelske Hærskarer efter at have ved En af sin Midte kundgjort Hyrderne paa Marken ved Bethlehem den store Glæde, at Verdens Frelser, paa hvem de saa længe havde ventet, nu var født, og sagt dem, hvor de skulde finde Ham, begynde at prise Gud, saaledes som den hellige Lukas fortæller: „Og strax var der hos Englene en himmelsk Hærskares Mangfoldighed, som lovede Gud og sagde: Ære være Gud i det Høieste og Fred paa Jorden og i Menneskene en Velbehagelighed!" (Luk. 2, 13. 14) hvormed de ganske vist vilde lære os, hvorledes vi skulle annamme Guds Naade, og hvorledes vi skulle gjengjælde Hans store Kjærlighed, nemlig med Hans Navns Lov og Pris. De istemte den Lovsang, som den christne Kirke skulle vedblive at synge indtil den yderste Dag. De have begyndt med: O store Gud! vi love Dig; vi skulle svare: Vi sige Tak evindelig. Heri var navnlig den gamle Kirke meget flittig og ivrig. I de hellige Apostles Skrifter kan man lægge Mærke til at de midt i Talen, hvorsomhelst Leilighed gives, udbryde i Guds Pris, som naar Apostelen Paulus efter at have omtalt den Guds Naade, som havde vederfarets Korinthierne, tilføier: „Men Gud være Tak for Hans uudsigelige Gave!" (2 Kor. 9, 15) ligeledes paa et andet Sted: „Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, hvilken være velsignet til evig Tid, ved, at jeg ikke lyver;" saaledes ogsaa den hellige Petrus: „Dersom Nogen tjener i Menigheden, han tjene som af den Formue, hvilken Gud forlener, paa det at Gud maa æres i alle Ting formedelst Jesum Christum, hvem Æren og Magten tilkommer i al Evighed. Amen" (1 Pet. 4, 11). Heraf ser man, at deres Hjerter bestandig vare fulde af Attraa efter at prise Gud. Disse hellige Forgjængere have Fædrene og de troende Sjele allesammen og allevegne efterfulgt; de have ei alene i den forsamlede Menighed og i Kirken, men ogsaa i sine Huse, under sit Arbeide, paa Marken og i allehaande Begivenheder høiligen lovprist Gud. Herom vidner den herlige Lovsang: „O store Gud! vi love Dig; Vi sige Tak evindelig," som de to navnkundige Biskopper Ambrosius og Augustinus have forfattet og som Guds Kirke hidtil har betjent sig af ved Siden af Davids Takkesalmer og den gamle Zakarias's og Jomfru Ma-

rias Lovsange, saa at den nu har været i Brug i tretten Hundred Aar*). Man har Efterretning om at de gamle Christne næsten bestandig, før de begyndte nogen Gjerning, betegnede sig med Korset og dertil sagde: Ære være Faderen, Sønnen og den Hellig Aand! for dermed at tilkjendegive, at de i Alt, hvad de foretoge sig, ønskede at fremme den treenige Guds og sin korsfæstede Herres Jesu Ære.

§ 24. Basilius den Store vidner, at de gamle Christne havde den Skik, at de om Aftenen, naar Lyset blev bragt ind, sagde: Vi prise Faderen, Sønnen og den Hellig Aand. Hieronymus beretter, at man paa hans Tid vænnede de smaa Børn, saasnart de begyndte at tale, til at fremsige Halleluja**), og at denne Lovsang da var saa almindelig, at endogsaa Landfolk og Bønder sang den gladeligen under sit Arbeide paa Marken. Luther fortæller, at man i Klosterne fordum vænnede de Unge til, naar man gav dem Noget, om end kun en skaaren Pen, at bukke og sige: Benedictus Deus in omnibus donis suis! ɔ: Gud være lovet for alle sine Gaver! Men desværre, hvortil er det nu kommet? At bande, bespotte, skjælde og smælde, synge Elskovsviser og drive gjækkeligt Skjæmt er blevet saa almindeligt, at man endog ofte hører det af de smaa Børn, som endnu ikke vide at nævne den treenige Gud, til hvis herlige Navn de ere døbte. Hvo vil man nu høre en Bondemand synge et Halleluja, en Lovsang paa Marken? Ethvert christent Hus burde jo være som en liden Kirke, hvori man ikke skulle høre Andet end hvad der var gudeligt og helligt, og hvor der især deleshed om Søndagene efter endt offentlig Gudstjeneste burde tone Lovsange og liflige, aandelige Viser; men Gud hjælpe os! man finder tvertimod, at Alt gjenlyder af Lattter og Skrat, af de Druknes Tummel og Skrig. O, I vanartige Christne! o, I utaknemmelige Mennesker! hvorledes ville I engang vove at opslaa Eders Øine for Eders Gud, hvis Velgjerninger I have nydt som Bæsterne? Hvorledes skulle de gamle Christne kunne erkjende Eder for sine Børn og Efterfølgere, da I ere blevne dem saa aldeles ulige?

§ 25. Ja, Hedningerne, Jøderne og Muhamedanerne ville forbande og fordømme Eder paa hin Dag efterdi I havde saadan Kundskab om Gud, Hans Væsen, Villie og Gjerninger og dog ikke lovede og priste Ham, men tvertimod vanærede, krænkede og bedrøvede Ham. Man læser saadanne Ting om dem, at man maa rødme, naar man sammenholder det med den nuværende Christendom. En gammel hedensk Filosof ved Navn Epiktet siger paa et Sted: Naar man graver eller pløier eller æder, burde man da ikke istemme den Lovsang: Stor er Gud, der har givet os Hænderne (til at arbeide med) saavelsom en Mave til at nedsvælge og fordøie Maden, — som gjør, at vi voxe uden at vide det, at vi kunne drage Aande isøvne, — som har skjænket os Fornuft og Forstand og lærer os at bruge dem osv.? Han siger fremdeles: Var jeg en Nattergal eller Svane, saa vilde jeg gjøre, hvad de pleie at gjøre; men da jeg er et fornuftigt Menneske, maa jeg jo prise Gud; dette er min Pligt; dette gjør jeg ogsaa og vil gjøre det, saalænge jeg lever, og jeg formaner Eder, at I gjøre det Samme. Galenus, en hedensk, men lærd og navnkundig Læge, beundrer over al Maade Guds store Visdom, som Han har lagt for Dagen i Indretningen af det menneskelige Legeme, og formaner alle Læger og lærde Folk til at betragte dette nøie og omhyggeligt i alle dets Dele, erkjende

*) Nu i femten Hundred Aar.

**) Den 113de, 114de, 115de, 116de og 117de Davids Psalme kaldte Jøderne det store Halleluja eller Lovsangen, som de sang ved Paaskemaaltiderne.

Guds Undergjerninger og prise Ham. Jøderne ere endnu, uagtet sin store Blindhed, meget flittige i Guds Pris. Ved sine Gjæstebude have de lange Lov- og Takkebønner, som de forud fremsige, og saa ofte en ny Ret frembæres, eller naar Frugten sættes paa Bordet, gjentage de sin Taksigelse med de Ord: Lovet være Gud, vor Skaber, der er miskundelig og giver os saameget Godt at nyde, — der har beredt os en saa velsmagende Vin, slige kraftige Krydderier og saamange herlige Frugter! Kort, de holde over, at man ikke bør nyde eller benytte Noget her i Verden uden foregaaende Lov og Taksigelse til Gud; hvo som gjør Andet, ham kalde de en Røver, som fraraner Gud Hans Gaver og Goder. Scheik Sadi, en Muhamedaner, skriver: Enhver Aande, som man trækker til sig, forlænger vort Liv, og den, som igjen udgaar, glæder vor Sjel; derfor er Menneskets Aandedræt to Slags Naade og for enhver af dem bør man takke af Hjertet. Nu, saadanne Mennesker, siger jeg atter, ville paa Herrens store Domsdag træde frem og fordømme de forvendte og utaknemmelige Christne, som have bandet og bespottet Gud mere end de have lovet og prist Ham.

§ 26. Men I, gudfrygtige Sjele, erkjender af Hjertet, at ligesom I ere skyldige at elske Eders Gud inderligt, saaledes ere I ogsaa skyldige at prise Ham andægtigt! Gud er Eders Sol; I ere Blomsterne; udfolder da Eders Hjerter i Kjærlighed, saameget som muligt er, og lader dem stedse udsende Guds Pris, som en yndig Lugt! Gud bliver ikke træt af at gjøre os Godt; Han er et stedse rindende, virkende, meddelende, veldædigt Væsen, hvis Godhed vi hvert Øieblik nyde. Lader os derfor hellerikke ophøre at prise Ham! Lader os for alle Hans Velgjerninger give Ham igjen, hvad vi have, nemlig vort arme Hjerte med dets Sukke og vore Læbers Offer! Gud har dyrt forløst os ved sin Søns kostbare Blod, forladt os saamange Synder, antaget os til sine Børn og beskikket os til Himmelens Arvinger og enten i Christo foretrukket os for Englene eller dog gjort os lige med dem, ikke forat vi med Djævelen skulle foragte Ham eller med de Ugudelige bespotte Ham, men forat vi med de hellige Engle skulle prise Ham i Tid og Evighed. Hvad skulle vi ellers her i Verden, og hvorfor leve vi naar vi ikke ville love og prise Gud? Æde, drikke og sove kunne ogsaa de Ugudelige og Kvæget; skulle da vi, som ere saa høit benaadede af Ham, ikke gjøre noget Mere? David siger: „Lad min Sjel leve og love Dig! Som af Fedme og Fedt skal min Sjel vorde mæt, og med jublende Læber skal min Mund lovprise. Min Sjel, lov Herren! Jeg vil love Herren, saalænge jeg lever; jeg vil lovsynge min Gud, medens jeg endnu er til" (Ps. 119, 175; 63, 6; 146, 1. 2). Se, han agter det for sit Liv og sin høiste Glæde at kunne prise sin Gud. Saaledes ønsker hellerikke nu noget gudfrygtigt Hjerte at leve, dersom det ikke skal prise sin Gud; det ønsker ei heller nogen anden Glæde end den, som er forenet med Guds Pris. Hvor der er Tro, der maa være Kjærlighed, der maa være Pris, der maa være Guds Navns Lov og Ophøielse. Ligesaalidtsom man nogensinde fandt den gamle Pagts Alter uden Ild og Røg, ligesaalidt vil man finde noget gudfrygtigt Hjerte uden Kjærlighed og den guddommelige Miskundheds Pris. De maa stedse og altid prise sin Gud, om det end skulde ske med et lønligt og hurtigt Suk.

§ 27. Prøver Eder da efter hvad her er sagt, I christelige Hjerter, og ransager, om Eders Christendom er sand og ægte! Hvorledes kan et utaknemmeligt Menneske, der saa letsindigt glemmer og ringagter sin Guds store Velgjerninger, kaldes en Christen? Og dog er der

desværre i disse sidste Tider altfor mange Saadanne at finde, hvilke ikkedestomindre anse sig for gode Christne. I den gamle Pagt havde Gud Herren givet den Befaling, at Skuebrødene bestandig skulde ligge for Hans Ansigt, ikke saaledes, som de undertiden afmales, nemlig sex liggende ovenpaa hinanden, men ordnede i to Rader paa det gyldne Bord og oventil besatte med en Guldskaal, fuld af Røgelse, saavelsom, efter hvad Kornelius a Lapide i Henhold til de sytti Fortolkere samt Josefus, Filo og Vitalpandus beretter, med noget Vin og Salt; dette skede i den Hensigt, at Israeliterne skulde erkjende, at deres Brød, hvoraf de levede, var en Gave af Herren, og at de vare skyldige at nyde det med Hans Navns inderlige Lov og Pris. Nu ere vel ikke vi forpligtede til at ofre slige Brændoffere og paa den Maade; men vi bør dog dagligen med ydmyg Tak erkjende, at vi faa vort Livsophold af Gud, og at alene Han lader Brødet opvoxe af Jorden og dagligen og rigeligen forsørger os med al Nødtørft. Men ak, hvor meget Brød bliver ikke bragt paa Bordet og spist uden Røgelse! Hvor faa ere ikke de, som i Brødet se en Paamindelse om sin Guds Miskundhed! Nogle bede vel før og efter Bordet og takke Gud; men det turde maaske være de Færreste, som gjøre det med sand Andagt, og det lader til, at Andagten saavelsom Ordene lidt efter lidt tabe sig. En christen Husfader bør betragte sit dækkede Bord som den gamle Pagts gyldne Bord, hvorpaa Skuebrødene laa; han bør først hellige det tilligemed Alt, hvad derpaa er, til sin Gud med andægtig Bøn, nyde sin Mad og Drik med Taksigelse og vænne sine Børn og Husfæller til lignende Tanker, hvilket imidlertid Erfaringen lærer at de Færreste gjøre. De gode Folk æde, drikke og vorde mætte, men takke kun lidet Ham, som oplader sin Haand og mætter dem og alt Levende med Velbehag.

§ 28. Med de aandelige Velgjerninger gaar det ikke bedre. Ved at omhandle de ti Spedalske, af hvilke de ni efter at være blevne rensede af Christus befandtes utaknemmelige, siger den gudfrygtige Arnd: „Skulde man dele denne Hob (af Tilhørere og Christne tilsammen) i Ti og Ti, og der var en Hjertekjender tilstede (som kunde grundigt afsløre Enhvers aandelige og indvortes Tilstand), saa vilde det befindes, at neppe En blandt Ti havde takket Christus for Renselsen fra sine Synder. Herren beklager sig over at de Ni ikke takkede Ham for de legemlige Velgjerninger; saameget mere vil Han da beklage sig over at vi ikke have takket Ham for Hans dyre Forløsning, bedske og bitre Død og hellige Blod. Hvor strengt vil Han ikke dømme denne Utaknemmelighed paa hin Dag! Prøver Eder selv ved Læsningen af disse Ord, I christelige Hjerter, og eftertænker, hvad I hidtil have gjort! Er det Eders Vis, at I i Eders Lønkammer, liggende paa Eders Knær eller paa Eders Ansigt, takke den Herre Jesus for den dyre Forløsning, der er skeet ved Hans Blod? Pleie I ogsaa om Natten, naar I vaagne, at ihukomme og undertiden med hjertelige Sukke paa Eders Knær at takke Eders Frelser for den sørgelige Nat, da Han svedede blodig Sved paa Oliebjerget under Dødskampen, — da Han blev forraadt, tagen til Fange, bunden, forladt af sine Disciple, ført for Ypperstepræsten og det geistlige Raad, ilde medhandlet og dømt til Døden? Og hvilke ere ellers Eders Øvelser i Guds Lov og Pris? Hvilken er Eders Andagt, hvilket Eders Morgen- og Aftenoffer, hvormed I pleie at ære Eders høifortjente Frelser? O hvor Mange vil der ikke være blandt dem, der høre og læse dette, som forundre sig over at man taler om slige ukjendte

og usædvanlige Ting! O, hvor stor er ikke den nuværende sikre Verdens Koldsindighed og Utaknemmelighed! Naar jeg betænker, hvor mange Syndedampe der daglig opstige fra Jorden, og paa den anden Side, hvor faa Hjertealtere der er, fra hvilke Bønnens og Taknemmelighedens Røg hæver sig, saa forfærdes jeg og frygter, at det med det Første vil gaa Verden ligesom Sodoma og Gomora, over hvilke de opstegne Synder tilsidst faldt ned igjen med lutter Ild og Svovl, og jeg undrer mig over at den retfærdige og hellige Gud ikke bliver træt af at gjøre en saadan utaknemmelig Hob Godt.

§ 29. Nu, I gudfrygtige Sjele, som af Hjertet ønske at tækkes Gud i Christo Jesu, haver intet Samfund med den utaknemmelige Verden, men bestræber Eder tvertimod for at erstatte i Guds Pris, hvad den har forsømt! Gud maa ogsaa prises paa Jorden saavelsom i Himmelen, og om vi ville tie, saa maa Stenene raabe: „Lover Herren! thi Han er god; thi evindelig varer Hans Miskundhed. Jeg vil love Herren til enhver Tid; bestandig skal Hans Pris være i min Mund. I Herren skal min Sjel rose sig; de Sagtmodige skulle høre det og glæde sig. Lover Herrens Storhed med mig, og lader os tilsammen ophøie Hans Navn!“ (Ps. 118, 1; 34, 2—4). Priser Herren med mig, I gudfrygtige Syndere! thi Han har opholdt os ved sin Miskundhed og Langmodighed, bragt os til Omvendelse ved sin Naade, forladt os vore Synder og annammet os med stor Kjærlighed og Barmhjertighed. Priser Herren med mig, I Guds Børn! thi Han har friet os af Mørkets Magt og overført os i sin elskelige Søns Rige. Priser Herren med mig, I Fattige! thi Han forsmaar ikke Eders Sukke; Han kjender Eders Sjel i Nøden; Han har gjort Eder rige i Christo og beredt Eder en Skat i Himmelen. Priser Herren med mig, I Rige! thi I have Intet, som ikke er kommet fra Hans Haand; det er Hans Gods, I besidde, og alene fra Ham og ingen Anden maa I have Trøst, naar alt timeligt Gods og al jordisk Trøst forsvinder. Priser Herren med mig, I Enker og Faderløse! thi Han er Eders Fader, Eders Dommer, Eders Forsørger. Priser Herren med mig, alle døbte Christne! thi Han har udvalgt os til sit Folk og til sin Græsgangs Faar. Priser Herren med mig, alle Mennesker! thi der er Ingen iblandt Eder, uden at hans Liv, Velfærd og Alt beror paa Guds Miskundhed. Priser Herren med mig, I hellige Engle, Himmel og Jord, Havet og alt det, som er i dem! „Alt, hvad der har Aande, love Herren! Halleluja!“ (Ps. 150, 6).

§ 30. Jeg har læst en Beskrivelse over et mærkværdigt Indtog, som Keiser Ferdinand den Første holdt i Bøhmens Hovedstad, Prag, den 8de November 1558. Han blev modtagen 1) af sin Søn Erkehertug Ferdinand og dennes hele Hof, 2) af fem Tusind bøhmiske, slesiske og voigtlandske Hestfolk samt af sexten Regimenter Fodfolk, 3) af to Hundred Bønder med Træskestave og i Flip-Kapper, klædte paa gammel bøhmisk Vis, hvilke morede Keiseren overordentligt med sine Staves Sammenslaaen, 4) af alle Raadspersoner fra de tre Afdelinger af Staden Prag, henved otte og firti i Tallet, Samtlige klædte i lange leverfarvede Damaskes Kjortler og med grønne Krandse paa sine Hoveder, 5) af hele Præsteskabet, der udgjorde henved hundred Personer, 6) af en stor Mængde Studenter og Skoledrenge. 7) I den gamle Stad stod der paa Pladsen udenfor Raadhuset til begge Sider sex Hundrede Jomfruer, smukt pyntede efter Landsens Skik, hvilke havde sin egen Fane og modtoge Keiseren med en latinsk Tale. 8) Længere henne stod der omtrent otte

Hundred Drenge i en Alder af fem til tretten Aar i hvide Skjorter med røde Korsbaand, grønne Grene og sin egen Fane, hvilke ligeledes modtoge Keiseren med en latinsk Tale. 9) Lode Jøderne sig ogsaa se i en vis Orden og sang for Keiseren paa sin Vis. 10) Stode ogsaa omtrent firti Enker i sorte Kaaber og med paa begge Sider nedhængende lange Sørgeslør og ønskede Keiseren velkommen i det latinske Sprog. 11) Tilsidst viste sig ogsaa omtrent fem Hundred gamle graahærdede Mænd i sort Klædedragt og med grønne Krandse paa sine hvide Hoveder, osv. Jeg skulde ikke have anført dette, dersom det ikke var saare behageligt at tænke paa hvor tilfredse alle Stænder vare med denne høilovlige og gudfrygtige Keisers Regjering, og med hvilken stor Glæde og Fornøielse Alle, Unge og Gamle, Høie og Lave, Lærde og Ulærde, modtoge ham. Jeg tvivler ikke om at den gudfrygtige Keiser og maaske mange Andre, som saa dette Indtog, fældte Taarer af Glæde. Ak, stod det endnu saaledes til i Verden! Ak, fandt der overalt i den dyrebare Christenhed en saadan Forstaaelse og Tilfredshed Sted mellem Øvrighed og Undersaatter! Men ak, hvortil er det ikke nu mangesteds kommet! Jeg har imidlertid fornemmelig anført denne Beretning for deraf at tage Anledning til at opmuntre mig selv og Eder Alle til Guds og den Herres Jesu Pris. Gjør man Saadant mod en jordisk Herre formedelst hans berømmelige, fredelige og faderlige Regjering, hvad bør vi da ikke gjøre imod vor Jesum! Hvo er mildere, goddædigere, vennesælere end Han? Hvo elsker sine Undersaatter høiere end Han, som ikke engang har betænkt sig paa at lade sit Liv for dem? Hvo tager sig troligere af deres Nød? Hvo bønhører villigere deres Bønner og Sukke? Hvo sørger bedre for dem Alle end Han? Han er jo hver dens evige Trøst, Beskjærmelse, Lys, Liv og Frelse, som tror paa Ham. Bør vi da ikke Alle daglig møde Ham med den største Ærbødighed, den dybeste Ydmyghed, med Hans hellige Navns Lov og Pris? Ak, slutter Eder sammen og forener Eder dagligen i Aanden om at prise Eders Jesum og skjænke Ham et taknemmligt Hjerte for al Hans Kjærlighed og Trofasthed, I christelige Sjele, I Fyrster, Grever og Adelsmænd, I Raadsherrer ved Hofferne og i Stæderne, I Præster og Lærere ved høie og lave Skoler, I Drenge og Piger, I Spæde og Diende, I unge Mænd og Jomfruer, I christelige Ægtefolk, I Enker og Faderløse, I gamle og graa Hoveder, I Borgere og Bønder, og hvilke Eders Navne forresten ere! „Alt, hvad der er skabt og hidtil ved Guds Naade opholdt, Alt, hvad der er gjenløst med Christi kostbare Blod, Alt, hvad der ved den Hellig Aands Naade og Kraft er kaldet og helliggjort, Alt, hvad der under Guds Naade, Velsignelse og Beskjærmelse lever af Hans Miskundhed, det love Herren! Lover Herren! thi Han er god; thi evindelig varer Hans Miskundhed."

§ 31. Jeg gaar nu over til at undersøge den anden Del af denne Afhandling om Guds Pris, hvori vi skulde overveie, hvorledes denne maa være beskaffen. David, der fremfor Andre har øvet sig heri, lærer os i vor Text, at den for det Første maa være alvorlig og hjertelig; thi det er ham ikke nok, at han priser Gud paa sin Harpe og med sin Mund; men han opfordrer ogsaa sin Sjel og Alt, hvad i (og paa) ham er, dertil. Min Sjel, lov Herren, siger han, og Alt, hvad i mig er, Hans hellige Navn! Disse Ord kan Ingen forstaa eller forklare uden den, som selv har smagt og følt Noget af den Aandens Kraft og Drift, som var i David. Vi ville tage andre aandrige Lærere tilhjælp og enfoldeligen og villigen meddele, hvad

Gud af Naade forlener. Sjelen er den vigtigste og ædleste af Mennesket og bør billigen med alle sine Evner være ofret Gud, som det alene fuldkomne, ædle, værdige og dyrebare Væsen. Hvo som i Guds Tjeneste gjør og foretager sig Noget uden den inderligste og mest brændende Sjeleandagt, han er lig den, der bringer Gud et dødt Aadsel til, eller som den, der fandt Dadlen*) og fortærede Kjernerne, men bragte Gud Skallene til Offer. Thi hvad er det udvortes Menneske uden det indvortes? Og hvad er Legemet uden Sjelen? Ligesom vi maa elske vor Gud af vort ganske Hjerte, af vor ganske Sjel, af vort ganske Sind og af al vor Formue, saaledes maa vi ogsaa paa samme Maade prise Ham. Hvad Gud gjør imod os, det gjør Han „af sit ganske Hjerte og af sin ganske Sjel, i Sandhed“ (Jer. 32, 41); saaledes ogsaa vi! Hvorfor ere Smigrerne, der tale En efter Munden og sige En søde Ting, forhadte af alle christelige og redelige Sjele? Fordi deres Lovtale komme fra et falskt Hjerte. Naar nu Tunger uden Hjertet ikke behage os Mennesker, hvorledes skulde de da kunne behage Gud, der først og fremst ser paa Hjertet? Derfor klager Han ogsaa over Hyklerne. „Dette Folk,“ siger Han, „holder sig nær til mig med deres Mund og de ære mig med sine Læber; men deres Hjerte er langt fra mig“ (Esai. 29, 13). Han væmmes ogsaa ved deres Lovsange, som de sang og spillede i Templet, uagtet det uden al Tvivl var Davids Psalmer, og siger: „Tag bort fra mig dine Sanges Mangfoldighed, og jeg gider ikke høre dine Psalteres Lovsange“ (Amos 5, 23).

§ 32. Dette vidste nu den kongelige Profet godt; derfor vil han prise sin Gud af ganske Sjel og Formue. Forstanden skal omhyggeligen eftertænke og grunde over hvad der tjener til Guds Pris; Hukommelsen skal samle og fremføre alle Guds Velgjerninger og forelægge Forstanden dem til Betragtning; Villien skal aldeles bøie sig til Gud og alle Begjæringer, alle Kræfter og Evner være rettede paa Guds Ære og Berømmelse. Og ikke nok dermed; men Alt, hvad i ham er, skal være med at love og prise Gud, alt hans Inderste, som Grundtexten lyder. Han synes at have villet sige: Ei alene mit Hjerte men ogsaa min Lever, Lunge og Milt, ja alle mine Aarer og Sener maa og skulle prise Gud. Mig tykkes, disse Ord kunde i nogen Maade forklares ved en gudelskende Sjels Tale, der sagde: Ak, at jeg kun skal have eet Hjerte og saa liden Kraft til at elske og prise Gud! Ak, naar der kunde blive et Hjerte af hver Draabe af mit Blod og en Kraft af ethvert af mine Sukke, saa at jeg kunde elske og prise min Gud med mange Tusind Hjerter og Kræfter! Saadan Tale forekommer den kjødeligsindede Fornuft taabelig, som David Mikal, da han sprang og dandsede med al Magt foran Arken (2 Sam. 6, 14. 16). Vi have imidlertid her ikke med saadanne Mennesker at gjøre og kunde ikke opholde os for deres Skyld. Gud give, at de maa blive tilsinds som David og andre gudfrygtige Sjele! saa ville de omskifte sin Spot til Taarer og Længsel. Men Aarsagen til denne hellige Begjærlighed efter at prise Gud saa hjerteligt og inderligt er den, at jo mere Sjelen i Troen lærer at kjende Gud, og jo mere den faar Øie for Hans Fuldkommenhed, Majestæt og Herlighed, desto mere forundrer den sig, desto mere forelsker den sig, og desto mere overbevist bliver den om at Alt, hvad den gjør til sin Guds Pris og af Kjærlighed til Ham er at agte for Intet. Man kunde sammenligne den med en Lærke, som jo høiere den stiger, desto lifligere og sterkere synger den ind-

*) Daddel, Frugten af Daddeltræet, etslags Palmetræ.

til den tilsidst ligesom udmattet synker til Jorden igjen, og istedetfor at den før ærede sin Skaber ved at synge, ærer den Ham nu ved at tie. Den troende Sjel brænder af Begjærlighed efter at prise Gud; derfor svinger den sig opad i hellig Andagt og begynder at overveie og berømme Guds Miskundhed. Alt gaar ud paa Et: Mig! Mig! Mig! (har Du gjort saameget Godt) Dig! Dig! Dig! (min Gud, vil jeg lovsynge) Men jo høiere den stiger, jo mere den eftertænker, jo mere den priser, desto større og herligere fremtræder Guds Kjærlighed, Almagt og Visdom for den, desto større bliver dens egen Skrøbelighed og Ufuldkommenhed i dens Øine. Ak, tænker den, hvad er min Gud, og hvad er jeg? Hvad er Hans umaadelige Herlighed, Kjærlighed og Miskundhed, og hvad er min fattige, sukkende, elendige Pris? Da samler den alle sine Kræfter; da forener den alle sine Sandser, Begjæringer og Længsler; da maa de frem, Forstand, Villie og Hukommelse; da kommer den med al sin Formue; da heder det: Min Sjel, lov Herren, og alt hvad i mig er Hans hellige Navn! Da røre og bevæge sig alle Hjul i dette aandelige Uhr for med samlet Kraft at kunne frembringe den gudelige Lovprisnings yndige Klang, efter det smukke Billede, som en anseet Teolog i vor Tid har betjent sig af*).

§ 33. Naar imidlertid en Gud prisende Sjel alligevel mærker, at al dens Pris er meget for ringe for en saadan Gud, og den ikke formaar at tilfredsstille sig selv ved en saa behagelig Beskjæftigelse, saa ser man med Lyst og Glæde i Skriften, hvad den da gjør og foretager sig, for at Gud maa vorde priset høit og efter dens Ønske. Den raadslaaer med sig selv og siger: „Hvormed skal jeg gjengjælde Herren for alle Hans Velgjerninger imod mig?" eller, som Nogle oversætte det: „Hvormed skal jeg gjengjælde Herren? Alle Hans Velgjerninger ere over mig" (Ps. 116, 12). Jeg kan ikke naa dertil eller betale dem. Ligesom mine Synder fordum gik over mit Hoved og bleve mig for svare, saaledes gaar nu min Guds Naade over mit Hoved (Ps. 38, 5). Hans Kjærlighed, Hans Barmhjertighed er mig for stor, for mangfoldig og ubegribelig. Jeg ved ikke, hvorledes jeg nogenlunde skal vise mig taknemmelig. Deraf kommer det da, at den opmuntrer Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, til Guds Pris og taler paa følgende Maade, som atter forekommer den daarlige Fornuft taabelig: „Himlene glæde sig, og Jorden juble; Havet bruse, og dets Fylde! Marken fryde sig, og Alt, hvad der er paa den! da juble alle Træer i Skoven for Herrens Ansigt! thi Han kommer, — thi Han kommer til at dømme Jorden" (Ps. 96, 11—13. „Lover Herren fra Himlene! Lover Ham, alle Hans Engle! Lover Ham Sol og Maane! Lover Ham, alle lysende Stjerner! Lover Herren fra Jorden, I Søuhyrer og alle Dyb! Ild og Haggel, Sne og Damp, Stormvind, som udretter Hans Ord! I Fjelde og alle Høie, Frugttræer og alle Cedere! I vilde Dyr og alt Kvæg, Krybdyr og vingede Fugle!" osv. (Ps. 148, 1 flg). Ser engang, hvorledes den gudelskende Sjel allevegne søger at opreise et Minde om Guds Majestæt, og hvorledes den søger at opfylde Alt med Guds Pris! Om den kunde, vilde den forvandle alle Blade paa Træerne til Tunger, alle Græsstraa og Blomster til Hjerter, alle Dyr til Mennesker og alle Mennesker til Engle, forat den høilovlige Gud kunde vorde desto herligere priset. Hertil hører ogsaa den mærkelige Slutning paa den gyldne Psalmernes Bog: „Alt, hvad der har Aande, love Herren! Halleluja!" (Ps. 150, 1), hvormed Profeten ligesom vil sige: Vel har jeg

*] Dr. Geier.

forfattet mange Viser, mange Psalmer og Lovsange til min Guds Ære; men det er endnu meget for lidet for en saa majestætisk, kjærlig, god og naadig Gud. Kom mig derfor tilhjælp i at prise Gud, Alt, hvad der nu lever og drager Aande! Og efterdi Guds Miskundhed vil vare evindelig, saa fortsæt ogsaa denne Pris, Alt, hvad der fra nu af indtil den yderste Dag kommer til at have Liv og Aande! Folkets og Kirkens Valgsprog være til evige Tider: Halleluja! lovet være Gud! Hvo der ikke bruger sin Aande til den Høiestes Pris og beflitter sig paa at leve for sin Gud, han fortjener ikke at have Aande og Liv.

§ 34. Fra denne hellige, utilfredsstillede Attraa udflød det, at en gudfrygtig Mand sagde til en af sine Hjertensvenner, som fandt ham spillende paa Luth, hvortil han sang en bekjendt aandelig Vise, medens Andagtens Taarer fløde ned over hans Kinder: Det er mig kjært, at I kommer, forat I kan hjælpe mig at prise min Gud. Men ved I, hvad jeg ønskede mig nys, før I kom? Jo, at jeg maatte have en Røst, som kunde høres fra Øst til Vest, fra Nord til Syd, forat jeg allevegne kunde forkynde vor Guds herlige Gjerninger, Hans Kjærlighed, Naade, Barmhjertighed. Jeg ønskede, at hele Verden og Alt, hvad deri er, var en Luth, og at jeg kunde røre og bevæge den til den majestætiske og høilovlige Guds Pris og Ære. En anden gudfrygtig Sjel hørte man sige, da man talte om Guds Godhed: Ak, gid mit Hjerte maatte blive til et Røgelsekorn, som kunde fortæres i Kjærlighedens Hede og efterlade en yndig Lugt af Guds Ære og Pris i Verden! O, den, som blot snart kunde dø! thi der er altfor Meget her i Verden, som hindrer os i at prise vor Gud; vort Hjerte er ligesom en forstemt Luth eller et fordærvet Instrument, hvorpaa man ikke kan spille noget Forsvarligt og Lifligt. Ak, Jesus, hjælp mig op til dine himmelske Hærskarers Mangfoldighed og til dine Udvalgtes Forsamling i Himmelen! Der skal det lyde af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af al Formue; der skal Alt, hvad i mig er, love og prise dit Navn; der skal min Lov vorde høi og enstemmig og ikke længer fordærves af uvedkommende Tanker; der vil jeg nedlægge min Krone, min Ære, min Ros og min Sjel for dine Fødder evindelig. Imidlertid vil jeg, saalænge jeg er her paa Jorden, love Dig, min Gud og Fader, saameget og saa godt jeg kan; jeg vil i alle Ting udvælge det, hvormed jeg tror at dit hellige Navn vil blive end mere lovet og priset. Jeg beder Dig ogsaa af min Sjels Inderste, at Du overalt altid og paa alle Maader vil bruge mig til et Redskab for din Ære og vil fremme din Glands og Herlighed paa mig, i mig og ved mig, om det end for mig skulde medføre Skam og Skjændsel og Tab af mit Gods, min Helbred og mit Liv. „Mit endelige, eneste, evige og urokkelige Øiemed være i alle Ting, at den treenige Gud, Fader, Søn og den Hellig Aand, den hellige, retfærdige, barmhjertige, kjærlige, miskundelige, langmodige, almægtige, alvise, allestedsnærværende og høilovlige Gud, min Skaber og Opholder, min Frelser og Talsmand, maa vorde høiligen æret og priset."

§ 35. Medens jeg skriver dette, modtager jeg fra en høi og kjær Haand en liden Bog, hvori en gudfrygtig Kvinde, udsprunget af fornem Æt, har plantet mange slige Blomster til Guds Ære, hvilke have været mig selv saa behagelige og glædelige, at jeg sikkert tror, at de ogsaa ville finde alle andre med hellig Begjærlighed opfyldte Sjeles Bifald. Ak, siger hun, Du den evige Faders evige Ord, giv Aand og Ord til at elske din Pris og prise din Kjærlighed! forund, allerhøilovligste Frelser, Dig til evig Ære, at din Pris maa være

mit Liv og mit Liv din stedsevarende Pris! Herre Jesus, lad Alt, hvad jeg tænker og gjør, være gjort i og af Dig til din Tjeneste og uendelige Hæder! Ak, kunde jeg tjene Dig alene med alle Menneskers Sandser og Evner! ja turde jeg udbede mig alle Engles Kraft, at jeg dermed kunde lovsynge Dig lifligt paa Ærke-Engles Vis! Ak, almægtige Jesus, som har givet mig saamegen Attraa, giv mig om endog kun den mindste Evne til at iværksætte den! Om alle vore Sukke og Blodsdraaber bleve til Engle og Serafer, kunde de dog aldrig fuldtakke Dig, Herre Jesus! Om vi kunde opofre tusind Liv derfor, hvad var det vel for den, som opfylder Evigheden? Dog skal man ikke tie, men forkynde Guds Pris. Derfor siger jeg: Dig være Lov! Dig være Pris! Dig være Ære! Dig være Hæder, Magt, Kraft, Styrke, Sang, Triumf, Jubel og Herlighed i Tid og Evighed! osv. Jeg vil være umættelig paa din Ære, efterdi Du har været umættelig paa min Salighed. — — Ak, maatte min Mund aldrig røre sig uden til din Pris! maatte mine Øine altid bevæge sig til din Ære; ja maatte Puls og Hjerte være lutter Harper og Psaltere til derpaa at lovprise din ulidelige Angest! Jeg glæder mig fornemmelig til Evigheden, at jeg der skal faa Tid og intet Andet have at gjøre end at prise Dig uden Ophør. Var det tilladt at afskjære dette Livs Traad, saa sønderrev jeg den idag, for strax at komme did og retteligen der prise Dig. Ak, evige Forløser! løs snart de Baand, som hindrer min Aand fra at opsvinge sig til Din Pris! Dog hellerikke heri, som jeg vil, men som Du vil, Du, som behersker min Villie og byder over mine Begjæringer!*)

36. Lovet være Herren, som allevegne eier og opholder Hjerter, der elske og prise Ham! Lovet være Jesus, som ved sin Naade planter saadanne ædle Blomster, vander dem med sit Blod, sit Ord og sin Aand og fylder dem med Kraft og Visdom til at udbrede Hans Lovprisnings søde Vellugt! Nu da, I gudhengivne Sjele, hvor I end leve i Verden lader os altid have det samme Sind! lader os prise Gud uafladelige af al vor Formue! lader os, saameget muligt er, villigen og gladeligen erstatte den Pris, som den utaknemmelige, forvendte Verden unddrager vor Gud! Lader os prise Ham Nat og Dag for al Hans Miskundhed! Vel ere vi legemligvis afsondrede, men i Aanden nøie forenede og nær hos hinanden; vi staa Allesammen allevegne for den høilovlige Guds Throne; lader os da ogsaa prise Ham Alle som En! Sukker, græder, synger, jubler, læser, skriver Alle det Bedste, I kunne, til Jesu Christi Ære, Han, som har elsket os og givet sig selv hen for os! Jeg vil i min Fattigdom hjælpe til, saavidt jeg formaar; „jeg vil love Herren, saalænge jeg lever; jeg vil lovsynge min Gud, medens jeg endnu er til“ (Ps. 146, 2). Som maaske endnu paa enkelte Steder brugeligt, har man fordum overstrøet velfortjente Personer med Blomster og tilkastet dem Krandse; vore Blomster ere vore andægtige Sukke; vore Krandse ere de forenede og paa hinanden følgende Lovprisninger og Taksalmer; dem ville vi tilkaste den Ærens Konge, vor høifortjente Frelser Jesus Christus. Man har pleiet at opreise Æres- og Billedstøtter af Marmor, Kobber, ja stundom endog af Sølv og Guld for udmærkede og navnkundige Mennesker og store Herrer. Om den blodsotige Kvinde, som blev helbredet ved at berøre Sømmen paa den Herres Jesu Klædebon, vil man fortælle, at hun har ladet opreise en Kobberstøtte i Cæsarea til den Herres Jesu Ære og Ihukom-

*] Tolv andægtige Betragtninger over Jesu Lidelse af Katharina Regina, Frue af Greiffenberg, Friherrinde paa Seiseneg.

melse. Lader os, I christelige Sjele, gjøre noget Mere, — lader os opreise vor velsignede Frelser en levende Æresstøtte, nemlig os selv, — lader os for al Verden tale om Guds Velgjerninger og den Herres Jesu Kjærlighed, — lader os kundgjøre Hans Miskundheds Undere indtil Efterkommerne, — lader os leve gudeligt og helligt, at Verden maa se vore gode Gjerninger og prise vor Fader, som er i Himlene! (Matth. 5, 16), saa have vi opreist vor Gud den rette og Ham velbehagelige Mindestøtte.

§ 37. Prokopius, en gammel Forfatter, fortæller i Anledning af en Forklaring, som han giver over de Ord hos Esaias: „Denne skal sige: jeg er Herrens, og denne skal skrive med sin Haand: jeg hører Herren til" (Esai. 44, 5), at mange Christne i den første Kirke af brændende Kjærlighed til sin Frelser lode Hans søde og hellige Navn eller Hans Korses Tegn indbrænde i sit Kjød eller sin Hud. Det Samme gjorde for omtrent halvtredie Hundred Aar siden en andægtig Munk ved Navn Henrik Suso, som skrev Navnet Jesus med fulde Bogstaver dybt ind i Huden paa sit Bryst, saa at det voxte ud deri og var fuldkommen læseligt. Disse andægtige Hjerter have villet være saadanne levende Støtter som de, om hvilke vi her tale. Det behøver imidlertid ikke just at ske paa denne Maade; allerede i den hellige Daab ere vi betegnede og mærkede med den Herres Jesu Kors og den treenige Guds Navn. Lader os kun helligen efterleve vor Daabspagt og udbrede og søge Guds Ære allevegne, i Lære, Liv og Levnet, i Skrifter, i Sange og hvad ellers optænkeligt og gjørligt er; saa ere vi, hvad vi ønske at være, nemlig den Herres Jesu levende Billeder og Æresstøtter.

§ 38. Guds Pris maa imidlertid ifølge vor Text være stedsevarende og stadig, hvilket Profeten tilkjendegiver dels ved den gjentagne Formaning: „Min Sjel, lov Herren! Min Sjel, lov Herren, og glem ikke alle Hans Velgjerninger!" — ligesom Sjelen ellers er i stedsevarede Virksomhed (den beliver alle Lemmer, saalænge den bor i Legemet, — den frembringer Hjertets stadige Bevægelse og Pulsens uophørlige Slag, et bestandigt Aandedræt, — den tænker og arbeider stedse, selv under Legemets Søvn, og er i bestandig Uro), saaledes vil Profeten ogsaa, at den altid skal være sysselsat med Betragtningen af Guds Godhed og med Hans Pris — dels ved at opregne Guds paa hinanden følgende og ligesom en Kjæde sammenhængende Velgjerninger, nemlig at Han forlader os vor Synd, læger vore Sygdomme, forløser vort Liv fra Graven og stedse kroner og omringer os med sin Miskundhed og Barmhjertighed. Hos et gudfrygtigt Hjerte er der ingen Tvivl om at Saadant uafladeligen vederfares os af den kjærlige Gud, og at vi ikke kunde leve noget Øjeblik uden Hans Naade og Barmhjertighed, uden Hans Beskjærmelse, uden Hans Opsigt, Forsorg og Regjering. Naar Blomsten oprykkes af Jorden eller skilles fra sin Rod, og Grenen afskjæres af Træet, begynde de strax at visne og fortørres, og skulde vi staa udenfor Guds Naade og Varetægt, saa vilde det strax være ude med vor aandelige og legemlige Velfærd. Ligesom nu vor Gud ikke bliver træt af at gjøre os Godt, saaledes bør vi hellerikke blive trætte af at erkjende Hans Godhed med bestandig Taksigelse.

§ 39. Herom taler Profeten endnu tydeligere paa andre Steder. „Jeg vil love Herren til enhver Tid," siger han; „bestandig skal Hans Pris være i min Mund" (Ps. 34, 2). „Synger Hans Navns Ære! giver Ham Ære til Hans Pris!" (Ps. 66, 2) sammenknytter Hans Ære med Eders Pris! hænger den ene Pris i den anden og lader den ene Sang

lyde efter den anden, hvormed stemmer overens, hvad han paa et andet Sted siger: „Jeg vil formere al din Pris,“ min Gud! jeg vil endnu stedse tilføie Noget til din Pris, mere Andagt, mere Iver, flere Sange osv. „Min Mund skal fortælle om din Retfærdighed, den ganske Dag om din Frelse; thi jeg ved ikke Tal derpaa“ (Ps. 71, 14. 15). Ligeledes: „Synger for Herren! velsigner Hans Navn! bebuder fra Dag til Dag Hans Frelse!“ (Ps. 96, 2). „Jeg vil love Herren, saalænge jeg lever; jeg vil lovsynge min Gud, medens jeg endnu er til“ (Ps. 146, 2). Herhen hører ogsaa den Talemaade, som Kongen nogle Gange bruger: „Synger for Herren en ny Sang!“ (Ps. 33, 3; 96, 1), hvorved han har villet paaminde os om dels at vi bestandig skulle tænke over Guds Pris og, om det var muligt, hvergang udfinde en ny Takkesang til at prise Hans Barmhjertighed, der hver Morgen er ny (Begr. 3, 23), dels at vi ikke skulle blive trætte og lunkne i at prise vor Gud. Lovsangene skulle hvergang være os saa nye, som om vi endnu aldrig havde sunget dem; Andagten, Begjærligheden efter at ophøie Hans Navn skal hvergang være saa ny, som om vi endnu aldrig havde prist Ham. Men først og fremst fortjene i denne Henseende de Ord at betragtes: „Om Herrens Miskundheder vil jeg evindelig synge; fra Slægt til Slægt vil jeg kundgjøre din Trofasthed med min Mund“ (Ps. 89, 2). Den første Del kunde man vel forstaa om den Guds Pris, som Profeten tænkte at istemme i Himmelen og Saligheden tilligemed andre Hellige og Salige; men herom lade de andre Ord: „Fra Slægt til Slægt vil jeg kundgjøre din Trofasthed med min Mund,“ sig ikke forklare; man maa derfor forstaa det hele Udsagn om Guds Pris i denne Verden, og hermed har David dels sigtet til sine Skrifter og Psalmer, som han formedelst den Hellig Aand havde forfattet for hele Kirken og som han ved sin profetiske Aand saa vilde blive sungne i Guds Kirke ligetil den yderste Dag — i dem priser han stedse og altid sin Gud indtil Verdens Ende —, dels til de Anordninger, som han, ligeledes efter Guds Indskydelse, gjorde med Hensyn til Tempeltjenesten, idet han inddelte Præsterne og Leviterne i visse Hobe og underviste og lod dem undervise om hvorledes de skulde prise Israels Gud med Lovsange, med Psaltere, Harper og Cymbler og den ene Hob stedse afløse den anden (1 Krøn. 15, 16; 17, 7 flg.; 16, 7 flg.; 23, 3, 24) — dels til sin Slægt og sine Børn, som han haabede at skulle veilede og opdrage saaledes, at de efter hans Bortgang fra det Timelige stedse og altid skulde frygte, elske og love Gud.

§ 40. Og saaledes maa tilligemed ham alle gudfrygtige Sjele være sindede; deres Ønske og Attraa maa være, at de kunne prise Gud evindelig og altid og forevige Hans Ros i Skrifter og gudelige Stiftelser, at deres Slægt maa udbrede sig tusindfold og atter tusindfold, vare til den yderste Dag og altid tjene og ophøie Gud, saaledes som vi snart nærmere skulle forklare. Dette er de gudelskende Hjerters hellige og salige Uro, som begynder i dette Liv og varer i al Evighed, hvilket sees af hvad den hellige Johannes fortæller i sin Aabenbaring, nemlig at de fire Dyr, som havde sex Vinger og vare „fulde af Øine, ingen Hvile havde Dag eller Nat,“ men uophørligt raabte: Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud, den Almægtige, den, som var og som er og som kommer“ (Aab. 4, 6. 9). De Salige i Himmelen, Engle saavelsom Mennesker, begjære ingen anden Hvile end den at elske og prise Gud; de behøve ei heller saadan Hvile, som vi for Legemets Skyld tiltrænge her paa Jorden; men ligesom de have sin Salighed og Glæde i Guds Beskuelse, saale-

des have de ogsaa sin Hvile og Forlystelse i Guds Pris. Denne Art kommer allerede tilsyne hos de hellige Guds Børn, medens de endnu ere i Kjødet; derfor ønske de mangengang: O, gid vi intet andet havde at gjøre end at prise Gud med Hjerte og Mund! O, gid vi hverken behøvede at æde eller drikke eller sove, saa at vi altid kunde love Gud og alene befatte os med himmelske Ting!*) De Troende have faaet et nyt Hjerte i Gjenfødelsen; ligesom nu det naturlige Hjertes Ro bestaar i Uro (thi dersom jeg vilde betage det Bevægelsen, vilde jeg ogsaa betage det Livet), saaledes har ogsaa det nye og aandelige Hjerte sin Tilfredshed, sin Glæde i den stedse utilfredsstillede og urolige Attraa efter at tjene og prise Gud. Kilden maa stedse give Vand; ellers var den ingen Kilde, og den troende Sjel maa stedse sukke, stedse længes, stedse hige efter at prise Gud; den maa bestandig opsende den ene hellige Længsel efter den anden til Himmelen; ellers var den ikke troende. Den er fuld af Øine til at betragte Guds Majestæt og Herlighed, Almagt og Visdom, Miskundhed og Trofasthed; den har Vinger, hvormed den hæver sig over alt Jordisk og svinger sig op til sin Gud; den ønsker ingen Hvile, fordi dens Kjærlighed og Pris er dens eneste Hvile, osv.

§ 41. Men efterdi Sagen vil forekomme de Enfoldige fremmed og maaske umulig (thi de tænke: ak, hvorledes skulde det vel være muligt, at vi arme Mennesker under alle dette bedrøvelige Livs Hindringer, Møisommeligheder og Gjenvordigheder skulde kunne prise Gud uden Afladelse?) saa vil det være fornødent, at vi korteligen vise, hvorledes og paa hvad Maade en troende Sjel skal kunne gjøre dette. Det sker 1) naar den altid ved Guds Naade bevarer hos sig selv Troen, Kjærligheden og Haabet og føler en bestandig Attraa efter at tækkes Gud, tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed og saameget som muligt at fremme Hans Navns Ære; 2) naar den i alle Ting har det hellige Forsæt og Øiemed, at den Intet vil gjøre imod Guds Villie og altsaa ei heller imod Hans Ære, men gjøre Alt for denne og rette al sin Stræben mod dette Maal, samt at den altid vil udvælge, ikke hvad der er fordelagtigst og behageligst for den selv, men hvad der kan befordre Guds Ære og forøge Jesu hellige Navns Pris, alt efter Apostelens Formaning: „Hvad heller I æde eller drikke, eller hvad I gjøre, da gjører Alt til Guds Ære!" (1 Kor. 10, 31,) „Alt, hvad I gjøre i Ord eller i Handling, det gjører Alt i den Herres Jesu Navn, takkende Gud og Faderen formedelst Ham!" (Kol. 3, 17); 3) naar den vænner sig til stadige Sukke og andægtige Smaabønner, den under sine daglige Sysler udstøder til Guds Pris og opsender til Himmelen. Slige lønlige Sukke kan intet Selskab, ingen Samtale, intet Arbeide forhindre; thi ligesom Nehemias, da han stod for sin Konge og Dronning og iskjænkede Vin og talte med dem, ikke kunde forhindres fra at bede til sin Gud, nemlig med sit Hjertes hemmelige Sukke (Neh. 2, 2. 4), saaledes kan heller Intet hindre et gudfrygtigt Menneske fra paa samme Maade at love sin Gud. O, hvor ofte har jeg ikke priset min Gud uden at noget Menneske paa Jorden, hvor Mange der end vare omkring mig, hørte min Røst! men jeg tvivler dog ikke om at den har lydt ligetil Himmelen.

§ 42. 4) Naar den vælger sig visse Timer og unddrager sine andre Sysler saamegen Tid, at den kan øve sig i Bønnen og Guds Pris. I saa Maade lader sig vel intet Vist bestemme, efterdi man ikke kan give nogen almindelig Regel for alle Stænder og Mennesker, der have saa-

*) Thomas a Kempis.

mange forskjellige Forretninger, saamange forskjellige Kald og Næringsveie; men enhver Christen bør dog søge saa ofte som muligt at hengive sig til Bøn og Guds Pris, især om Morgenen og Aftenen, før og efter Bordet saavelsom om Natten, naar han af en Hændelse vaagner, ihvorvel jeg antager, at der turde findes faa gudfrygtige Hjerter, især blandt dem, der ere noget mere erfarne i hellige Øvelser, som kunne sove hele Natten igjennem; den hellige Uro, hvorom jeg forhen talte, og den gode Sædvane vækker dem idetmindste en Gang, saa at de kunne anstille sine gudelige Betragtninger, bede og prise Gud. Denne Sædvane havde ogsaa David, efter hvad han selv siger: „Midt om Nætterne staar jeg op for at prise Dig formedelst din Retfærdigheds Love" (Ps. 119, 62), ligesom vi ogsaa læse om Paulus og Silas, at „de bade ved Midnat i Fængslet og sang Gud Lovsange" (Ap. Gj. 16, 25), og dette var udentvivl ikke den første Gang, de gjorde det. Man maa ogsaa begjærligen gribe enhver anden Leilighed til saadanne hellige Øvelser og, naar man har en ledig Stund, villigen anvende den til Guds Pris. Fremfor Alt maa man benytte Morgenstunden og prise Gud, medens Sindet er muntert, Legemet vederkvæget ved Søvnen og desaarsag villig og Hjertet endnu ikke indviklet i andre Sysler. I Visdommens Bog staar den smukke Bemærkning, at det Manna, hvormed Israels Folk blev bespist i Ørken, smeltede, naar Solen begyndte at skinne derpaa „forat det," siger Forfatteren af denne Bog, „skulde vorde vitterligt, at man skulde takke Dig, o Gud, førend Solen staar op, og komme for Dig, naar Lyset oprinder" (Visd. 16, 27. 28).

§ 43. 5) Naar den gjerne hører Gud prise og gjerne forener sine Sukke og Længsler med Andres Lovsange. En Christen, der varetager sine jordiske Sysler, hører undertiden i Forbigaaende Sangen i en Kirke eller et Hus, og det glæder ham, at der, medens han nu selv maa forrette sit Kald, dog er Andre blandt hans Medchristne, som prise Gud. Han sukker derhos: Ak ja, min Gud! „værdig er Du at annamme Æren og Prisen og Magten" allevegne, altid og af Alle. Dit hellige Navn være lovet i Tid og Evighed! (Aab. 4, 11). Saadant er et Kjendetegn paa et Hjerte, som stedse er rede til Guds Pris; thi ligesom det er et godt Tønder, som opfanger Gnisterne let og snart, saaledes er det et gudelskende Hjerte, som begjærligen griber enhver Anledning til at tjene Gud. 6) Naar den tilskynder Andre til Guds Pris og saameget muligt bidrager til at Gud vorder priset altid og allevegne, hvilket kan ske paa forskjellige Maader, saasom naar Nogen veileder sine Børn og Husfolk til sand Gudsfrygt, forklarer dem flittigt Hans Velgjerninger, formaner dem til Taknemmelighed og foregaar dem med sit eget Exempel. Hermed kan han da bevirke, at de, naar han maaske er beskjæftiget med andre Forretninger, prise Gud i hans Sted, ja, at de, naar han efter Guds Villie er gaaet bort fra Verden, efter ham hjælpe til at vedligeholde og forplante Hans Pris, og dersom man, naar Nogen har plantet et ungt Træ, der siden bærer rigelig Frugt, pleier at ihukomme den, som plantede det, og ønske ham Godt, naar man nyder saadan Frugt, skulde da ikke den ihukommes i Himmelen, som har opelsket „Retfærdigheds Ege, Herrens Plantelse, til at bevise Ham herlig?" (Esai. 61, 3). Saaofte den velopdragne Ungdom priser Gud ved sin hellige Vandel og sin Taksigelse, nyder udentvivl den Godt deraf, som i Troen har beflittet sig paa at veilede den dertil. Selv efter sin Død leve og prise de gudfrygtige Hjerter Gud her paa Jorden i sine gudfrygtige Børn.

§ 44. Ligeledes kan det ske ved Udgivelser af opbyggelige, trøstefulde og gudelige Skrifter, hvorved mange Sjele ei alene i Forfatternes levende Live, men ogsaa efter Død her og der vorde befæstede i Troen og opmuntrede til at elske og prise Gud. I Pavedømmet foregiver man at den navnkundige Kirkelærer Augustins Hjerte opbevares etsteds i et Krystalglas, og at det, saa ofte man omtaler den hellige Treenighed eller synger et „Hellig, hellig, hellig er Gud“ osv. eller oplukker nogen af de Bøger, han har skrevet om den treenige Gud, begynder at bevæge sig og hoppe ligesom en Fisk i Vandet og at aabne sig oventil, som om det vilde stemme i med og prise Gud. Vi lade dette saavelsom deres andre Foregivender gaa og gjælde for hvad det kan; vi have denne hellige Lærers Hjerte i hans herlige Skrifter, hvori man ei alene kan fornemme dets Bevægelse, Andagt og Nidkjærhed for Guds Ære, men hvorved det endnu efter saamange Hundred Aars Forløb bevæger vore Hjerter og opmuntrer dem til Guds Pris. Det Samme kan man ogsaa sige om mange andre gamle og nye Lærere i Kirken. O, hvor lyksalig bliver ikke det Hoved, det Hjerte, den Haand, som ved den Hellig Aands Naade har udtænkt, udarbeidet og skrevet et gudeligt og aandrigt Skrift, hvorved Guds Ære fremmes og Kundskaben om Ham udbredes! Herrens den store Dag skal lære, at de mægtigste Herskeres Krige, Tog og Seiervindinger ikke ere at sammenligne med slige Skrifter, hvor ringe end Verden agter disse, og hvor meget den end praler af hine. Der er ingen Tvivl om at Kong Davids herligste Heltebedrifter og Alt, hvad han udrettede mod sine Fiender hjemme og ude, ikke kan sættes i Ligning med hans gyldne Psalmebog.

§ 45. Herhen høre ogsaa de gudelige Stiftelser og Arvegaver, der oprettes og skjænkes til Gudstjenestens Vedligeholdelse, til Skoleungdommens Opdragelse, til de Fattiges Underholdning og deslige milde Øiemed. Paa den Tid, Gannadius var Erkebiskop i Konstantinopel, lod en fornem og velhavende Mand dersteds bygge et Kloster, som han forsynede med de fornødne Indtægter og hvori et saa stort Antal Munke underholdtes, at den ene Del stedse kunde afløse den anden. De vare inddelte i tre Skifter og maatte love og prise Gud Dag og Nat. Stifteren maa udentvivl have elsket Gud overordentlig høit, og jeg har ofte forundret mig over at medens Andre oprettede Klostere til denne eller hin Helgens Ære forat faa sine Synders Forladelse og frelse sine Sjele, tog denne blot Hensyn til Guds Ære og gjorde Alt, hvad han formaaede, forat Gud kunde blive priset Dag og Nat paa dette Sted. Siden have Andre gjort det Samme efter ham, saaledes som jeg paa et andet Sted har berettet*). Om der nu end kan have blandet sig endel Uvidenhed i deslige Foretagender, saa ser man dog heri disse gudelskende Sjeles Nidkjærhed og Attraa; de sagde med David: „Om Herrens Miskundheder vil jeg evindelig synge; fra Slægt til Slægt vil jeg kundgjøre din Trofasthed med min Mund“ (Ps. 89, 2); de ønskede, at hele Verden maatte blive et saadant Kloster, hvori Guds Pris hørtes Dag og Nat. Slige Samfund kunne imidlertid ikke alle Christne oprette; ei heller er det nødvendigt; men Enhver kan dog efter Evne bidrage til at Kundskaben om Gud, Kjærligheden til Ham, Hans Lov og Pris vedligeholdes og forplantes indtil Verdens Ende. En gudfrygtig Sjel vil gjerne og gladeligen give Noget til Kirkers og Skolers Vedligeholdelse og deres Betjentes Underhold. Eier han For-

*) Gottholds andægtige Indfald.

mue, saa vil han testamentere Noget til de Fattige, for dermed at glæde dem og opmuntre dem til at prise Guds Godhed. Kan han ikke gjøre noget Mere, saa vil han holde en fattig Dreng eller Pige i Skole og bestride Omkostningerne derved, forat de kunne lære at forstaa sin Katekisme, læse, skrive, bede og frygte og elske Gud. Ligesom nu en gavmild Velgjører saa at sige efter sin Død lever og fremmer Guds Ære i en gudfrygtig Præst, som han ved Guds Velsignelse og sine Midler har opdraget, saaledes ogsaa den, som har ladet et fattigt Barn oplære til Gudfrygtighed; han lever og priser saa at sige Gud i Barnet, saa ofte dette tager en Bog i Haand, læser en Bøn med Andagt eller paa anden Maade ter sig overensstemmende med sin Christendom. Hertil sigte udentvivl vor Frelsers Ord, naar Han siger: „Hvo som annammer et saadant Barn i mit Navn, annammer mig" (Matth. 18, 5). I Pavedømmet har man tillagt det meget Værd, naar Nogen sørgede for Anbringelsen af en stedsebrændende Lampe eller et stedsebrændende Lys i en Kirke; men hvad skal det evige Lys med slige Lys? Hvo der opdrager et Barn til Gudsfrygt og forsørger og fremhjælper en Dreng, saa at han senere skinner som et Lys i Kirken med god Lære og helligt Levnet, han har ganske vist, om han har gjort det i Tro, antændt et Lys, som er Gud velbehageligt, efterdi det tjener til Hans Ære. Saaledes er det ogsaa med fattige Enker og Faderløse; naar Nogen glæder og trøster deres Hjerter, saa glæder og priser han Gud i dem. Dette er en Sag, som fortjente at behandles noget udførligere; men Tiden vil ikke tillade det; Saameget siger jeg imidlertid, at det upaatvivleligen er et Tegn til et koldt, vantroende og kjærlighedsløst Hjerte, naar man ikke bekymrer sig om saadanne Ting, osv.

§ 46. Jeg vil dernæst med nogle faa Ord opmuntre til at gjøre Brug af denne Lære om Guds Pris, ihvorvel et og andet herhen Hørende allerede under sammes Afhandling er berørt, og Sagen i og for sig selv er let. Lader os da 1) „bruge den til Prøvelse af vor Christendom," forat komme efter, om vi isandhed ere omvendte og formedelst Troen staa i Samfund med den Herre Jesus. Der kan umulig findes nogen bodfærdig og troende Sjel, som er uden en inderlig Attraa efter at love Gud. En saadan Sjel er en Blomst, der er bestraalet af Guds Naade og det himmelske Lys, farvet med Jesu Christi Blod og vædet med den Hellig Aands himmelske Dug; skulde den da ikke give en god Lugt fra sig? Et Hjerte, hvori den Hellig Aand har udøst sig tilligemed Guds Kjærlighed, det maa udbryde i Guds Pris, saaledes som Tilfældet var med David, Jomfru Maria, den gamle Zakarias og mange andre hellige Guds Børn. En sand Christen saa heller, at han ikke levede, end at han ikke skulde ville prise sin Gud, som Daniels Exempel lærer; uagtet han godt vidste, at der var undertegnet en Befaling af Kongen om at Ingen i de næste tredive Dage maatte bede nogen Bøn af nogen Gud eller noget Menneske uden af Kongen alene, „knælede han alligevel tre Gange hver Dag paa sine Knæer og bad og bekjendte for Gud, aldeles som han gjorde tilforn" (Dan. 6, 10). Ligesom Balsombuskens Natur medfører, at Alt, hvad der er paa den, Blade, Bark og Saft, er vellugtende, saaledes er det ogsaa en Christens Art, at Alt, hvad der er i og paa ham, medvirker til Guds Pris. Den, som derfor sjelden tænker paa sin Guds og Frelsers Velgjerninger, og den, for hvem Guds ovenbeskrevne Pris er noget aldeles Ukjendt og Usædvanligt, han har ingen Aarsag til at gjøre megen Stads af sin Christendom, men sna-

rere til at forfærdes over sin store Uvidenhed og Utaknemmelighed og bede Gud i Jesu Navn om Tilgivelse og Omvendelse.

§ 47. Men man finder desværre blandt de Christne altfor Mange, som enten slet ikke prise Gud eller som forholder sig koldsindige og ligegyldige ved denne Gjerning, som om den ikke var af nogen synderlig Vigtighed, og som om Gud nok maatte tage tiltakke med deres Koldsindighed. Ligesom desværre Christendommen nutildags er beskaffen hos de Fleste, saaledes er det ogsaa med deres Andagt og Iver til Guds Pris. I verdslige Ting og naar man har med det Forkrænkelige at bestille, da syder Hjertet, — da er det brændende og nidkjært og hengiver sig til Verden med al sin Kraft; skal det derimod befatte sig med aandelige og himmelske Ting, saa er det dorsk, lunkent og søvnigt; da heder det: Dette kan vel være nok. Se til mange Menneskers verdslige muntre Sammenkomster, hvor ivrigt de søge dem, hvor hjerteligt de kunne glæde sig deri, hvorledes de le, spøge, juble, synge og springe! Betragt derimod de aandelige Forsamlinger, hvorledes man bivaaner Gudstjenesten, hvorledes man beder, synger og priser Gud; saa bliver man snart var, at de Fleste ikke mene det rigtig alvorligt. Nogle gabe og glo hid og did omkring sig og se, om der ikke foregaar noget Nyt og Morsomt; Nogle snakke og le, Nogle sove, Nogle have Hovedet fuldt af jordiske Tanker, og Hjertet vandrer paa sine vanlige Veie, omendskjønt Legemet er i Kirken, osv. O du ugudelige, utaknemmelige, forvendte Menneskehjerte! var Guds Miskundhed og Langmodighed ikke saa umaadeligt stor, hvorledes kunde Han da bære saa længe over med Dig? Skulde ikke Andagten straale ud af alle Christnes Øine, naar der i offentlig Forsamling taltes om den Herres Jesu Velgjerninger, om Hans Tjeneste, om Guds Naade, om Syndernes Forladelse o. a. M., og naar der istemtes en Lovsang som: O store Gud! vi love Dig, Alene Gud i Himmerig, Nu takker Alle Gud, Min Sjel nu lover Herren? Burde de ikke prise Gud af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af al sin Formue? Burde de ikke opmuntre Alt, hvad der er i dem, til Hans Pris og juble i Aanden, synge og lege for Ham i sine Hjerter? Burde ikke Hjertet henflyde og smelte som et Røgelsekorn i Andagtsheden? Til Gjengjæld for alle sine Velgjerninger fordrer den gode Gud kun vort fattige Lovoffer, en Hvid imod hundred Tusind Centner Guld, og vi skulde ikke villigen og gladeligen yde det?

§ 48. Men allerbeklageligst er det dog, at en stor Del af Nutidens Christne ei alene ikke prise Gud, sin Skaber, Frelser og Talsmand, men endog bespotte og krænke Ham med skrækkelige Eder, skammelige og forargelige Ord og uchristelige Rædselsgjerninger. Betænk kun: hvor mangt et Hjerte strømmer ikke over med allehaande skjændig og afskyelig Tale og røber derved sin Ugudelighed! hvor mangen Tunge, som Gud har skabt til sin Pris og som Jesus Christus i den hoihellige Nadverd, som de Gamle udtrykke sig, har rødfarvet med sit kostbare Blod, er ikke indviet til Tjeneste for Djævelen, som rider den og regjerer den tilligemed deres Hjerte efter sin Villie! Hvor mangen Sjel, for hvis Skyld den Herre Jesu dog har arbeidet saa surt, vandrer ikke i den største Blindhed og har maaske aldrig takket Ham paa sine Knær for Hans dyre Forløsning, men bedrøvet, fortornet og vanæret Ham med sine vedholdende og gruelige Synder, saa at Han nok maa sige: „For min Kjærlighed staa de mig imod“, de ere forvandlede til lutter Sataner; for al min Kjærlighed og Trofasthed, som jeg har bevist med min Død og mit Blod, har

jeg den Tak, at de ere blevne mine Sataner (ↄ: Modstandere); mine Fiender, Forfølgere og Beskjæmmere — Ps. 109 4). Disse ere de, som korsfæste sig selv Guds Søn, give Ham Edik og Galde at drikke, træde Ham med Fødderne og ringeagte Pagtens Blod, hvormed de vare helligede. Og hvad der er det Allerværste, disse Mennesker have ofte saare gode Tanker om sin Christendom og Salighed; de tænke, at fordi de gaa engang hver Søndag i Kirke og hvert Aar en eller to Gange til Alters, saa ere de Christne, som tro paa Christum og ikke kunne gaa glip af Saligheden. Gud forbarme sig over saadanne forførte Sjele, som ere indviklede i Satans Snarer, og Gud give alle Prædikanter Naade til uafladeligen med stort Alvor at drive paa Selvprøvelse og fordre Christendommens Frugter samt overbevise de forblindede Hjerter om den store Sjelefare, hvori de svæve!

§ 49. I derimod, I christelige Hjerter, som med Alvor stræbe efter Saligheden, gjører allerede her paa Jorden en Begyndelse med det Arbeide, som I engang evindeligen skulle forrette i Himmelen! Lægger med stadig Flid og Iver Vind paa Eders Guds Pris! Slutter Eder til de hellige Engle og de udvalgte Sjele i Himmelen og til Guds kjære Børn i den stridende Kirke paa Jorden! Der er Ingen iblandt dem, uden at han hver Dag, ja hver Time og uden Afladelse lover og priser Gud. Kunde vi kaste et Blik ind i Himmelen, saa skulde vi se, hvorledes Alt der lever i Kjærligheden til Gud, og hvorledes Alt gjenlyder af Hans Pris. Dog, vi behøve blot at læse den hellige Skrift, navnlig Aabenbaringens Bog; saa ville vi snart erfare, hvad de Salige i Himmelen foretage sig. Og kunde vi paa en Gang erfare alle troende Guds Børns Tilstand paa Jorden, saa vilde vi se, at de enten i Løndom ligge paa sine Knær eller paa sit Ansigt og prise og tilbede Gud, eller at de synge en Lovsang i sit Hus eller i Kirken, eller at de opsende mange Sukke og Længsler til Himmelen eller forøvrigt ere beskjæftigede med et eller andet Arbeide, der sigter til Guds Ære og Næstens Tjeneste; kort, vi vilde se deres Hjerter bestandig lue og ryge af hellig Andagt. Skulde da alene vi være saa koldsindige og utaknemmelige og kun sjelden eller med liden Andagt tænke paa Guds Kjærlighed? Naar man ellers hører Nogen synge en yndig Sang, kan man vanskelig bare sig for at synge med. Da Profeterne mødte Saul med Psalter og Tromme og Pibe og Harpe, idet de stege ned fra Høiden, kom Herrens Aand ogsaa over ham, saa at han profeterede, lovede og priste Gud med dem (Sam. 10, 5 flg.). Nu vel, ogsaa vi høre i Aanden og Ordet de hellige Engle og Mennesker synge og prise Gud. De møde os ligesom med mange Kor, i store Skarer og ere allesammen drukne af Guds Kjærlighed og juble for Ham med glad Sjel; skulde da ikke vi forene os med dem og herefter prise og lovsynge Gud med større Andagt? „Raaber med Fryd for Herren, al Jorden! Tjener Herren med Glæde, — kommer for Hans Ansigt med Jubel! Gaar ind i Hans Porte med Pris, i Hans Forgaarde med Lov! Priser Ham, — velsigner Hans Navn! Thi god er Herren; til evig Tid er Hans Miskundhed og fra Slægt til Slægt Hans Trofasthed“ (Ps. 100, 1 flg.).

§ 50. Et staar endnu tilbage, nemlig med nogle faa Ord at belære og trøste de enfoldige og oprigtige Sjele, som naar man efter Skriften skildrer dem de hellige Guds Børns Pris og den Iver, de deri lægge for Dagen, sige med Bedrøvelse: Ak, hvad er vel den fattige Pris, som jeg hidtil har bragt min Gud? Desværre, hos mig er Mangel paa Alt; jeg har ingen inderlig og brændende Andagt og ingen Frimodighed, men plages for-

detmeste med Bekymringer, Tungsindighed og Sørgmodighed; jeg kan ikke fremføre mange Ord, og hvad jeg fremfører, det er usselt og daarligt osv. Men du skal vide, at den Høieste først og fremst ser paa et oprigtigt Hjerte i Christo Jesu, hvilket er det ypperste Offer, uden hvilket ingen andre Offere behage Ham, medens Han derimod kan være tilfreds med dette Offer uden noget andet. Det er trøsteligt at læse, at Gud Herren i sin Lov, hvor Han taler om Offere, her og der gjør Forskjel mellem de Rige og de Fattige. For saaledes kun at anføre et Exempel, befol Han en Spedalsk, naar han var renset fra sin Plage, at bringe „to Væderlam og et aarsgammelt Gimmerlam tilligemed endel Mel og Olie" til Offer, men tilføier strax ovenpaa: „Men er han ringe, skal han tage et Lam og to Turtelduer eller to Dueunger" (3 Mos. 14, 10. 21. 22). Se, af de Fattige i Aanden vil den gode Gud ogsaa modtage en kurrende og sukkende Due, et sorgfuldt og bedrøvet Hjerte til Offer, som David siger, der har forfattet saamange herlige Lov- og Takkesange og formanet Andre saa ivrigt til Guds Pris: „Et sønderbrudt og sønderknust Hjerte vil Du, o Gud, ikke foragte" (Ps. 51, 19). Formaar du da ikke, du christelige Hjerte, at raabe med Fryd til Guds Pris, saaledes som Andre, saa suk idetmindste til Hans Ære af din Sjels inderste Dyb! kan du ikke fremføre mange Ord, saa giv de faa, du taler for din Guds Ansigt, desto større Eftertryk ved en hellig Begjærlighed og Andagt, og fattes dig ogsaa herpaa, saa gjør alligevel Alt, hvad du kan og ved, forat opmuntre dit Hjerte til en levende Andagt, og vil det ikke lykkes dig, saa bed Gud, at Han vil tage tiltakke med din Fattigdom og forsikre dig om at Han ogsaa lader sig nøie med din gode Villie. Vid derhos, at i Himmelen vurderes vor Bøn, Andagt og Taksigelse ikke saameget efter vort Hjerte og vor Evne som efter den Herres Jesu Hjerte, Forbøn og Værd; derfor siger ogsaa Skriften næsten overalt, at vi skulle frembære vore Bønner og Takoffere for Gud i og ved Christus Jesus. „Lader os altid", siger Apostelen, „ved Jesum frembære Gud Lovoffere, det er: en Frugt af Læber, som bekjende Hans Navn!" (Ebr, 13, 15) og paa et andet Sted: „Alt, hvad I gjøre, i Ord eller Handling, det gjører Alt i den Herres Jesu Navn, takkende Gud og Faderen formedelst Ham!" (Kol. 3, 17).

§ 51. Hvad den Sørgmodighed angaar, som ofte i lang Tid trykker de gudfrygtige Hjerter, saa at det tykkes dem, at de ikke kunne prise sin Gud, men ikkun stedse maa klage og sukke, saa skal man lægge vel Mærke til at naar Hjertet forresten er oprigtigt i Troen, kan man ogsaa i Angest og Bedrøvelse prise Gud, omendskjønt de bedrøvede Sjele ofte ikke selv tro, at de gjøre det. De love imidlertid Gud i Stilhed, nemlig med sin Hengivelse og sit Velbehag i Hans allerhelligste Villie, der selv i de bitreste Trængsler er dem sød, — med sin stille Taalmodighed og lønlige Fortrøstning til Hans Miskundhed, — med de inderlige Sukke: Ak, min Gud, Du er dog min Fader og jeg dit Barn, — min Gud behager mig vel, — Hans Maader og Veie, Hans Kors, Hans Raadslutninger behage mig vel, — jeg ved, at Han ikke kan mene det ilde, og at Han er underlig i Raad og stor i Væsen osv. Naar da Taarerne rinde, Angestsveden udbryder og Hjertet ryster og skjælver under sin Byrde, saa ere dog slige Tanker og Sukke ligesom Nattergalens liflige Sang, naar den lader sig høre fra et Tornekrat i den bælmørke Nat, ofte medens det regner, lyner og tordner, og Han finder i Naade Behag deri som i den mest høitlydende Lovsang, der bringes Ham af dem, som ere glade i Aanden; thi de ere blandede med en

barnlig og hjertelig Tillid til Hans Godhed; de give Hans Kjærlighed, hans gode Hensigter, Hans Visdom, Hans Almagt, Hans Sanddruhed osv. den Ære, som tilkommer dem.

§ 52. Til Slutning spørge vi medrette, „om man kan ønske vor Gud og den Herre Jesu Noget.“ Aarsagen, hvorfor man finder dette tvivlsomt, er den, at naar man ønsker En Noget, saa er dette et Tegn til en Mangel og Ufuldkommenhed hos ham. Naar jeg saaledes ønsker et Menneske en god Legemshilse, saa hentyder dette paa at vort Legeme er underkastet mange Sygdomme og Uheld, og at saaledes ogsaa han har Saadant at befrygte. Man ønsker store Konger, Fyrster og Herrer et langt Liv, en lykkelig Regjering, bestandig Seier over deres Fiender og alt Velgaaende, efterdi man ved, at omendskjønt de ere ophøiede over andre Mennesker, have de dog ikke kunnet stige saa høit, at de skulde være sikrede mod Ulykkestilfældernes Uveir, Storm, Torden og Lynild. Men da vor Gud og vor kjære Frelser besidde den allerfuldkomneste Fuldkommenhed og ingen uheldige Begivenheder ere underkastede, saa synes det at være til ingen Nytte, at man vilde fordriste sig til at tilønske dem Noget. Ikkedestomindre vil jeg ved Enden af denne Betragtning over Guds Pris af min Sjels Inderste tilønske min allerkjæreste Gud, Fader, Frelser og Talsmand Noget og tvivler ikke om at det vil være Ham i Naade velbehageligt. Jeg ønsker, at Hans høilovligste og allerhelligste Navn maa prises alt mere og mere her i Verden, — at Hans Almagts, Visdoms og Godheds Undere Dag for Dag mere maa kjendes og forstaaes, at Han stedse maa vinde Flere og Flere, der elske og beundre Hans Majestæt, og at der altid og allesteds maa lægges nogle Sjele til Hans Troendes lille Flok, — at Han stedse maa faa flere Kar, som Han kan fylde med sin Barmhjertighed og som kunne skumme over og udvælde med bestandig Taksigelse til Hans Lov og Pris, og at ogsaa dette ringe Skrift ved Hans Naade maa medvirke noget hertil. Dette Ønske er overensstemmende med hvad Han selv har befalet os daglig at bede om: „Helliget vorde dit Navn! komme dit Rige! ske din Villie, saaledes som i Himmelen, saa og paa Jorden! Men Han, som formaar over alle Ting at gjøre langt overflødigere end hvad vi bede eller forstaa efter den Magt, som ter sig kraftig i os, Ham være Ære i Menigheden ved Christum Jesum gjennem alle Slægter, i alle Evigheder! Amen“ (Efes. 3, 20. 21).

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Fjortende Prædiken,

hvori dens Overladelse og Hengivelse i Guds naadige og hellige Villie betragtes.

Ap. Gj. 21, 14: Men der han ikke vilde lade sig overtale, bleve vi stille og sagde: ske Herrens Villie!

§ 1. Fortællingen om den bodfærdige Synderinde (Luk. 7, 36 flg.), hvilken Kvinde man i Almindelighed, men uden Grund, antager at have været Maria Magdalena, er uden Tvivl en af de mærkværdigste, lærerigeste og trøstefuldeste i hele det Nye Testament, efterdi vor allerkjæreste Frelser deri foreholdes os i sin vigtigste Forretning, for hvis Skyld Han egentlig kom til Verden, nemlig at gjøre Syndere salige. Vi se Ham her som den sande Naadestol, der af Gud er fremstillet for de bodfærdige Syndere og ved hvilken en stor Synderinde søger og finder Naade, Ro og Trøst (Rom. 3, 25), — som den sande Sjelelæge, der forbinder et sønderbrudt Hjerte og trøster en sørgende Sjel (Esai. 61, 1. 2), Noget, som er os af større Vigtighed end alle Hans øvrige Undergjerninger, hvilke allesammen ikkun foretoges i det Øiemed, at vi skulle tro paa Ham, holde Ham for vor eneste Mægler, søge og erholde Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Liv og Salighed hos Ham. Denne Fortælling fremstiller os i Gjerningen, hvad vor dyrebare Saliggjører senere lærte i den uforlignelige Lignelse om den fortabte Søn, og er saa fuld af herlige Lærdomme, at den fortjente en egen udførlig Forklaring, ligesom vi da ogsaa engang have betragtet og foredraget den i fire og tyve Prædikener for vor anbetroede Menighed. For Øieblikket ville vi korteligen overveie, hvad deraf mest egner sig for vort Forehavende, og for det Første gjøre den bodfærdige Synderinde selv til Gjenstand for vor Andagt.

§ 2. Den bodfærdige Synderinde betragte vi medrette som et Omvendelses-Speil. Evangelisten beskriver hende med saadanne Ord, at man deraf kan slutte sig til at hun var en stor og over hele Staden udraabt Synderinde, som Satan,

efter hvad man letteligen kan slutte sig til, havde betjent sig af i længere Tid til en Snare og et Anstød, hvorved han bedaarede mange Mennesker og bragte dem til Fald. „Og se", siger han, „der var en Kvinde i Staden, som var en Synderinde." Med det lille Ord „se" har han villet tilkjendegive, dels at hun var aldeles overordentlig i sit Slags og mere bekjendt end nogen Anden af sine Lige, — thi ligesom han siger om den gamle Simeon: „Og se, der var en Mand i Jerusalem, som hedte Simeon, og denne Mand var retfærdig og gudfrygtig", forat beskrive hans særdeles og over hele Staden bekjendte Gudfrygtighed (Luk. 2, 25), saaledes siger han her: „Og se, der var en Kvinde i Staden, som var en Synderinde," forat antyde hendes over hele Staden bekjendte Utugt og Letsindighed, — dels, at Guds Naade i Christo Jesu er overvættes stor og mærkværdig, efterdi Han ei engang forsmaar slige store Syndere og deres Omvendelse, dels, at han ønskede at fremstille hende som et Exempel for hele Kirken og paa bedste Maade anbefale denne Begivenhed til alle bodfærdige Syndere indtil Verdens Ende.

§ 3. Denne Kvinde havde tilligemed de Andre hørt den Herres Jesu trøstefulde og bodopvækkende Prædikener, men især deleshed givet Agt paa den Indbydelse, Han kort forhen havde henvendt til alle bekymrede Samvittigheder, idet Han offentligen raabte: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile. — — Hos mig skulle I finde Hvile for Eders Sjele" (Matth. 11, 28. 29). Ligesom hun nu tilforn ved Herrens vældige Prædikener var bleven bevæget og bragt til sine Synders Erkjendelse, saaledes følte hun sig ved denne sidste kraftigt dragen og tillokket, for hos Ham at søge Hvile og Trøst for sit bekymrede Hjerte. Efterdi hun havde syndet offentligen og givet meget Forargelse, saa kommer hun nu forat gjøre offentlig Bod og for saavidt muligt at ophæve og ligesom bortskylle Forargelsen med sin ydmyge Afbigt og sine mildtflydende Taarer. Hun træder ikke frem for Herrens Ansigt, men stiller sig „bagved hos Hans Fødder og græder;" snart lægger hun sig ned og „begynder at væde Hans Fødder med Taarer og tørre dem af med sit Hovedhaar og kysse Hans Fødder og salve dem med Salve." Heraf sees, at den sande Omvendelse og Anger over Synden hos de virkelig Bodfærdige ikke er nogen flygtig Tanke, hvoraf Hjertet bliver uberørt og som ingen Forandring frembringer, saaledes som mange hykkelske Christne nu om Dage indbilde sig, men at den er en guddommelig Virkning, der foraarsager Frygt, Angest, Skræk, Sukke, Graad, Klage, Ydmyghed og Deslige i Sjelen. Og hvor salig er ikke den Sjel, som har faaet Naade af Gud til inderligen at angre og begræde sine Synder, men hvor usalig den, som endnu aldrig har følt nogen Skræk og Angest over sine Synder, ingen Taarer fældet over dem! Jeg maa ofte med Hjertesorg forundre mig over at Saadanne, som have skikket sig lige med denne Kvinde i Synd, dog ikke ville efterfølge hende i Omvendelse, men tro, at de desuagtet allerede ere i Naadestanden, og at Saligheden ikke kan slaa dem feil. Vi have imidlertid ved en anden Leilighed fuldstændig bevist, at det er et Djævelens Evangelium, naar man prædiker og foregjøgler Folk en Syndernes Forladelse uden Omvendelse; thi den Herre Jesus stiller disse sammen og vil ikke have dem adskilte (Luk. 24, 47). Menneskene ville nutildags have Trøst for sine Sjele og Syndernes Forladelse af den Herre Jesus; men de ville ikke kaste sig ned for Hans Fødder, ikke væde dem med sine Taarer og tørre dem af med sit Haar. Saamegen Møie og Vidtløftighed tro de

ikke behøves. De ville have en rolig Samvittighed, førend den nogensinde har været urolig, det er: de ville have Seiren uden Kamp, Evangeliet uden Lov, Christum uden Kors. De ville, at Christus skal forbinde deres Hjerter, før de ere sønderknuste og saarede, — at Han skal trøste dem, før de ere bedrøvede, og retfærdiggjøre dem, før de forstaa, hvad Uretfærdighed er. Det maa vel kaldes den forkjerte Verden, som en Gjæstgiver lod male paa sit Skilt. Ikke saaledes I, mine allerkjæreste Medchristne! Have I hidtil ikke gjort som Synderinden, saa skynder Eder, og gjører det endnu, og beder Gud om et ret bodfærdigt, sønderknust og sønderstødt Hjerte, hvilket er det Kar, hvori Jesu kostbare Blod opfanges.

§ 4. Men vi kunne ogsaa betragte denne Kvinde som et Troes-Speil. At Troen var vakt i hendes Hjerte ved det Ord, den Herre Jesus som et Fredens Sendebud forkyndte, have vi allerede forhen bemærket; nu skulle vi se hvorledes hun udvortes lægger den for Dagen. Efterat den sande Anger over Synden og den inderlige Længsel efter Naaden var opvakt hos hende, iler hun ikke hen i Templet, til Alteret, ei heller til den daværende Ypperstepræst, men til den Herre Jesus, hvem hun havde lært at kjende som den eneste Mægler mellem Gud og Menneskene, alle arme Synderes Naadestol og Tilflugt, den nye Pagtes rette Ypperstepræst. Hans Fødder griber hun i Ydmyghed og kysser dem, forat tilkjendegive, at hun af Hjertet attraaer at vorde forenet og komme i Samfund med Ham. Hun lægger sit sorgbetyngede Hoved paa Hans Fødder, som paa en Pude, og søger med sine Taarer, som hun saa mildeligen udgyder, at vælte alle sine Synder over paa den. Hun søger Hvile hos Ham og finder den ogsaa. Jeg tvivler ikke om at hun i denne Tilstand følte saamegen Glæde og Tilfredshed, at hun ikke vilde have byttet med den allerstørste og rigeste Dronning i Verden og al hendes Herlighed. O, hvor salig er ikke den Sjel, som har den Ære at kunne ligge ved Herrens Fødder, holde og kysse dem! O, hvor sødt er det ikke at græde, naar Taarerne falde paa den Herres Jesu Fødder! O, hvor vel befinder ikke Sjelen sig, naar den kan lægge sit Hoved til Hvile paa Jesu Fødder! Mærker Eder derfor vel, hvorledes den sande retfærdige og saliggjørende Tro er beskaffen, I bodfærdige Sjele! Ligesom Bien søger Blomsten og Honningen og den matte og tørstige Hjort Vandkilden, saaledes søger Troen Christum; Jesum maa den have og holde, — hos Jesum maa den være, hvad det end skal koste. Den søger ingen Biveie og Bitrøst, men alene Jesum Christum, den Korsfæstede. I Ham har den Nok, og det medrette, efterdi „Naadens Fylde er hos Ham, ja efterdi Han er Alt" (Joh. 1, 16; Kol. 1, 19; 3, 11). Velan da, I christelige Sjele! skulde vi flagre om og vakle, naar Gud har fremstillet os sin allerkjæreste Søn som en Naadestol i Hans Blod, forat vi skulle ty hen til den og holde os ved den? Skulde vi her og der opsøge os sønderbrudte Brønde, som ikke kunne holde Vand, naar vi have den levende Vandkilde for Døren, nemlig vor Frelsers Vunder?

O Jesu, jeg med Graad
Nu paa dit Bud og Raad
Mig til dit Hjerte vender,
For Dig min Synd bekjender;
O lad mig i min Vaade
erfare Trøst og Naade!

§ 5. For det Tredie betragte vi hende ogsaa som et Levnets-Speil. Hun lægger sig hen til den Herres Jesu Fødder som et levende Offer, og da hun ei alene griber og kysser dem, men ogsaa væder dem med sine Taarer, tørrer dem

med sit Haar og salver dem med Balsom, saa tilkjendegiver hun udentvivl hermed, at hun nu vil hengive sig selv med Alt, hvad hun har og formaar, til Herrens Tjeneste, — at hun ikke længer vil være sin Egen, men fremstille sig for sin Frelser som Hans Eiendom. Af Syndens Redskaber gjør hun Troens og Kjærlighedens Redskaber. Sin Mund, som hun hidtil havde frembudt til utugtige Kys og Elskere, trykker hun nu til sin Mæglers Fødder og helliger Ham den. Sine Øine, der hidtil have været sande Lygtemænd, antændte af Djævelen til at forføre Ungdommen, ere nu blevne Taarekilder. Hendes Haar, der hidtil havde været sande Satans Garn, gjør hun til den Herres Jesu Fodklud. Sin Salve, hvormed hun hidtil havde givet sit ukyske Legeme et smukt Udseende, udøser hun nu villigen over Herrens Fødder. Kort, hun forpligter sig hermed til i al Evighed at være og blive den Herres Jesu Elskerinde og Tjenerinde. Hun attraar intet Andet end at være et Redskab for Hans hellige Villie; hun ofrer og hengiver sig til Ham med Alt, hvad hun er og har, og ønsker at fortære sig selv i Hans hellige Tjeneste. Dette er nu en uudeblivelig Frugt af den sande Tro og et ubedrageligt Kjendetegn paa samme, nemlig naar Mennesket unddrager sit Hjerte fra Verden og overantvorder det til den Herre Jesum, — naar det bliver en hellig Forandring var hos sig, — naar det er rede til at opofre Alt, hvad det har og formaar, ja selv sit Kjæreste og Bedste paa Kjærligheden til Jesum, — naar det med et villigt Hjerte hengiver sig til den hellige Lydighed imod Ham og inderlig ønsker, at Guds hellige, alene vise og gode Villie maa fuldbyrdes med det, i det og ved det. Denne Dyd, nemlig den christelige „Overladelse eller Hengivelse i Guds naadige og hellige Villie," er en af vor Christendoms Hoved-Dyder, og den skulle vi nu noget udførligere omhandle. Den Herre Jesus hjælpe, at det maa ske opbyggeligen og med Held, for sit Navns Skyld! Amen.

§ 6. Der fortælles om en lærd Mand, at da han laa i sine natlige Tanker og Betragtninger og ikke kunde sove, tog han det hellige Fadervor for sig og overveiede, hvilken Bøn i samme var den bedste og fornemste. Omendskjønt han nu maatte tilstaa for sig selv, at alle disse Bønner vare ligesom Ledene i en Guldkjæde, hvor det ene hænger fast i det andet, saa blev han dog staaende ved den anden Bøn, hvori vi bede om Guds Riges Tilkommelse, valgte ogsaa senere denne til sin Ligtext. Nu er det vistnok sandt, at de syv Bønner i det hellige Fadervor hænge i hinanden ligesom Ledene i en Kjæde, og at de allesammen ere kostelige, nødvendige og nyttige; alle Ord i denne ædle Bøn ere lig Talperlerne*) paa en Snor, hvilke alle ere smukke og straalende, saa at man ikke kan sige, hvem der er den bedste; ikkedestomindre er det dog bedre at beskjæftige sit Hjerte og Sind med saadanne Tanker end at henvende dem til det Forfængelige og ikke tænke paa Andet end forgjængelige, jordiske Ting. Skulde da ogsaa jeg aabenbare min ringe Mening angaaende dette Spørgsmaal, saa vilde jeg tale for den tredie Bøn, hvori vi sige: „Fader, ske din Villie!" thi i denne Bøn give vi ei alene Gud den Ære, at Han er alvis, almægtig, god og barmhjertig, og at man med Sikkerhed kan vente sig alt Godt af Ham og betro sig til Hans hellige Raad og Villie; men den er ogsaa den gavnligste for os, da der jo ikke kan vederfares os noget Bedre og Tjenligere, end naar Guds hellige og gode Villie fuldbyrdes paa os og allevegne; den indbefatter ogsaa alle de andre i sig og kunde til Nød gjælde for et kort

---

*) Talperler, o: større Perler, som sælges efter Tal.

Indbegreb af det hele Fadervor; thi naar Guds Villie sker, saa bliver ogsaa Hans Navn helliget, — saa bliver Hans Naadesrige videre udbredt — saa ville vi ikke have Mangel paa nogen Nødtørft, osv. Derfor var det ogsaa godt sagt af et vist gudfrygtigt Hjerte, at man kunde affatte de tre første Stykker af Katekismen i fem Ord, nemlig de ti Bud i Ordet Kjærlighed (til Gud og Næsten), de tre Troesartikler i det dyrebare Navn Jesus (thi hvo som har Ham og rigtig kjender Ham, han kjender ogsaa Faderen og den Hellig Aand) og Herrens Bøn i de Ord: Ske din Villie!

§ 7. Disse Ord havde ogsaa den hellige Lukas og Apostelens øvrige gudfrygtige Reisefæller i Munden og Hjertet, som vor Textes Ord vise. Til disses Forklaring maa man erindre, hvad der gaar i Forveien, nemlig at den hellige Paulus paa sin Reise til Jerusalem allesteds var bleven advaret imod at begive sig derhen, fordi Baand og Trængsler der biede efter ham (Ap. Gj. 20, 23), og denne Advarsel modtog han sidstegang ved sin Ankomst til Cæsarea af Profeten Agabus, der tog Paulus's Bælte og bandt sine egne Hænder og Fødder og sagde: „Saa siger den Hellig Aand: Den Mand, som dette Bælte tilhører, skulle Jøderne saaledes binde i Jerusalem og overantvorde ham i Hedningernes Hænder." Da Apostlens Ledsagere hørte dette, bade de saavelsom de Disciple, der vare paa Stedet, ham, at han ikke vilde drage op til Jerusalem, og det med Taarer. Han vilde imidlertid ikke lade sig overtale, men sagde: „Jeg er rede ikke alene til at bindes, men og til at dø i Jerusalem for den Herres Jesu Navns Skyld". Da de nu saa, at han ikke vilde lade sig afholde derfra, mærkede de, at Guds Haand og Dragelse her var med, idet Han ved den dyrebare Apostels Bekjendelse vilde fremme sit Navns Ære ei alene i Jerusalem, men ogsaa i Rom og paa mange andre Steder. Derfor bleve de stille og vilde ikke gjøre flere Indvendinger, men sagde: „Ske Herrens Villie!" Apostelen var dem kjær, men Guds Villie endnu langt kjærere, og disse Ord fortjente medrette at være et fælles Valgsprog for alle troende Sjele, som stedse burde føre dem i Hjertet og Munden for derved at lægge „sin Hengivelse og fuldkomne Overladelse i Guds naadige Villie" for Dagen.

§ 8. Denne ædle Dyd følger nødvendigvis af Troen, og det er umuligt, at en Sjel skulde kunne være isandhed omvendt og troende uden at være Gud overladt og hengiven; thi naar den Herre Jesus formedelst Troen bor i Hjertet, saa virker Han ved sin Naade og den Hellig Aand, at det ogsaa bliver saaledes sindet som Han og villigen og gladeligen siger med Ham: „Min Fader, ske ikke min Villie, men din!" (Luk. 22, 42). Forløsningsværket har blandt Andet ogsaa til Hensigt, at Guds Billede skal blive gjenoprettet i os Mennesker, og at vore Hjerter skulle blive grundigt fornyede. Men nu var det før Faldet saaledes beskaffent med Mennesket, at dets Villie var aldeles ligeskikket med Guds Villie, og at det fandt sin høieste Glæde i at tjene og adlyde Gud. Dette begyndes nu atter i de troende Sjele ved Christum og Hans Aand, der behersker deres Hjerter. Han lever i dem; Han styrer og regjerer deres Villie; Han virker en barnlig og glad Lydighed hos dem, og ligesom Han sagde: „Jeg er kommen ned af Himmelen, ikke forat jeg skal gjøre min Villie, men Hans Villie, som mig udsendte" (Joh. 6, 38), saaledes siger ogsaa de: Jeg lever ikke her i Verden, forat jeg skal gjøre min Villie, men Hans, som har skabt mig, elsket mig, gjenløst mig, omvendt mig og taget mig til Naade. Et troende Menneskes Hjerte er et Kom-

pas og dets Villie Magnetnaalen, der alene retter sig efter sin Magnet, Guds allerhelligste Villie.

§ 9. Den troende Sjel har ved Guds Oplysning, af Ordet og egen Erfaring lært at kjende sin Guds Almagt, Visdom, Kjærlighed, Barmhjertighed, faderlige Omsorg, naadige Regjering, med et Ord Hans Fuldkommenhed. Derfor hengiver den sig med glad Hjerte i Hans hellige Villie og underlige, men dog salige Raad, forvisset om, at Han ikke vil fordærve Noget for den. Den er et lydigt Barn, som har Nok i sin Faders Kjærlighed og stedse vogter paa Hans Øine forat kunne rette sig efter Hans Vink. Den er en Jesu Brud, hvis Hjerte hænger ved Hans Hjerte og, som det sømmer sig en gudfrygtig og fornuftig Ægtemage, har opgivet sin egen Villie forat kunne opfylde Hans hellige Villie. Den er et Tempel for den Hellig Aand, der vidner i den, driver den, regjerer den og lærer den Guds Villie af Hans Ord og at udrette den. Den ved godt, at den ikke er sin Egen, men Hans, der har elsket den, udvalgt den, forløst og helliggjort den. Derfor kan den ikke Andet end hengive sig til Hans Tjeneste i hellig Lydighed. Guds Velgjerninger og Hans Kjærligheds Underværker ere en stor Ild, hvori dens Hjerte, uagtet det før Omvendelsen var haardt og fast som Jern og Staal, smelter, saa at det bliver flydende og lader sig gyde i alle den guddommelige Villies Former. Naar den overveier Gud Faders ubegribelige Barmhjertighed, den Herres Jesu Christi Kjærlighed og den Hellig Aands Miskundhed, ikke blot i Almindelighed, men fornemmelig i Forhold til den selv, og hvorledes Gud har vist sig imod den som en Fader, den Herre Jesus som en Broder og Frelser, den Hellig Aand som en Talsmand og Veileder, saa vil og maa den være taknemmelig. Derfor begynder den hjerteligt at elske Ham og inderligt at love Ham. Men da dette tykkes den for lidet, saa ofrer den sig selv og Alt, hvad den har og formaar, til Ham, saa at man maaske ikke kunde fremstille denne Sag bedre end ved at male en Kvinde (forat betegne Sjelen) paa et Alter, med bundne Hænder, siddende paa Knæ; omgiven af Ild og Luer og med den Overskrift: Til Tak, eller: Endnu meget for lidet, forat tilkjendegive, at en troende Sjel intet Andet begjærer end at blive et Takoffer for sin Gud og at fortære sig selv i at elske og tjene Ham. Man kunde ogsaa afbilde en Baad eller et lidet Skib, hvori Sjelen sidder og ror og vender Ryggen mod Landingsstedet, medens den Herre Jesus staar tilrors, med den Overskrift: Som Jesus vil, forat antyde, at den troende Sjel ikke forlanger at vide, hvor den skal lande eller komme hen, men at den blot forlader sig paa sin Frelser, som den har valgt til sin hele Vandrings Styrmand, og paa Hans Miskundhed.

§ 10. Af, hvad der hidtil er sagt, indsees nu ikke blot Nødvendigheden af den ædle Dyd, om hvilken vi handle, men tillige nogenlunde dens Beskaffenhed og hvorledes det hermed forholder sig. Nu skulle vi bestræbe os for, saavidt muligt er, nærmere at forklare den. „Hengivelsen er en Troens Frugt og Sjelens barnlige Tillid til Gud, formedelst hvilken den ganske og aldeles overlader og hengiver sig til Hans hellige og naadige Villie, ydmyg og villig underkaster sig Hans faderlige Omsorg og alvise Regjering og intet Andet søger og ønsker end allevegne og altid, i Godt og Ondt, i Lykke og Ulykke, i Rigdom og Fattigdom, i Liv og Død, at være et Redskab for Hans Naade og et Kar til Hans Ære.“ Alt, hvad man kan sige om Hengivelsen til Gud er i Korthed dette: „Jeg ofrer og overlader mig til Dig, min Gud. Jeg er din, Herre

Jesus! Herre Jesus! for Dig lever jeg, Herre Jesus! for Dig dør jeg. Herre Jesus! hvad enten jeg lever eller dør, hører jeg Dig til. Hvad Gud vil! Min Fader! din Villie min Villie; din Villie min Himmel og mit Alt," osv. Omendskjønt nu saadanne Sukke ingen vidtløftig Forklaring tiltrænge for øvede og forsøgte Christne, efterdi de af Erfaringen vide Alting bedre, end man kan sige det, saa bliver det dog for de Skrøbeliges og Uerfarnes Skyld nødvendigt at give nogen Oplysning derom.

§ 11. Naar da den troende Sjel med saadanne eller lignende Ord hengiver sig til Gud, saa vil den sige Saameget som: Min Gud og Fader, min Herre, Jesus, Gud Hellig Aand, en eneste evig Gud, min Skaber, Frelser og Talsmand! dersom jeg ikke frit ud for al Verden bekjendte, at jeg er din Eiendom, saa var jeg det allerutaknemmeligste Menneske under Soenl, især, da Du har skabt mig og alle mine Levedage forsørget, beskjærmet og opholdt mig. Du, min Herre Jesus, har kjøbt mig dyrt og betalt dit Blod som en Løsepenge for mig; Du har kaldet mig ved dit Ord og ved de hellige Sakramenter helliget mig, mærket og beseglet mig som din Eiendom, og omendskjønt jeg ikke altid har efterlevet min Daabspagt, som jeg burde, men har vist mig utro, utaknemmelig, og letsindig, saa har Du dog ikke vendt din Naade og Barmhjertighed fra mig, men med stor Langmodighed biet paa min Omvendelse, draget mig til dig med guddommelig Magt og annammet mig med megen Kjærlighed. Derfor bekjender jeg nu for al Verden, at jeg er din Eiendom, min Gud, og at jeg med alle mine Kræfter og Evner tilhører Dig, og om jeg nu end levede midt iblandt Tyrker, Hedninger og Jøder og dit Navns arrigste Fiender, saa vilde jeg dog uden Frygt bekjende dit Navn og indtil Døden udraabe som min høieste Ros: Jeg er en Christen, den treenige Guds Tjener, Jesu Christi, den Korsfæstedes, Eiendom. Jeg vil nu ogsaa med godt Overlæg og af et taknemmeligt, ydmygt Hjerte herved fornye min Daabspagt og fra nu af og i al Evighed overgive, skjænke og tilegne Dig mig selv, mit Legeme, mit Hjerte, mit Sind, mine Sandser, min Forstand, min Villie, min Hukommelse saavelsom alle mine Kræfter og Evner, alle mine Ønsker og Begjæringer, al min Digten og Tragten, al min Tænken og Pønsen, al min Tale og Gjerning, al min Gaaen og Staaen, al min Æden og Drikken, al min Søvn og Vaagen, saa at jeg, saameget som ved din Naade og den Hellig Aands Bistand muligt er, ene og alene vil bruge alt dette til din Ære og Tjeneste, for derved at lægge min Tro til Dig, min Kjærlighed og mit Haab til Dig, min Længsel efter Dig for Dagen. Jeg vil ikke længer være min Egen og vil ikke vide af, at mit Hjerte og hvad jeg ellers har tilhører mig selv, men stedse forestille mig, at Du, Herre Jesus, har kjøbt og tilegnet Dig det med dit Blod. Jeg ofrer mig herved til Dig og fremstiller mig for Dig som et levende, helligt og Dig velbehageligt Offer. Her er mit Hjerte; indtryk din Kjærligheds Segl deri og opfyld det med din Hellig Aand, saa at alle Tanker, Begjæringer, Ord og Gjerninger, som udgaa derfra smage af din Kjærlighed, og saa at Alle, som omgaaes med mig, strax kunne se, at jeg er din oprigtige Ven og Elsker! Behersk mit Hjerte, min Frelser, efter din hellige Villie; udryd stedse mere og mere Arvesynden deraf, al syndig Lyst og Alt, hvad der er Dig imod! Lad Alt, hvad der er Dig velbehageligt og tjener til dit Navns Ære, være mig en Glæde, og Alt, hvad der er Dig imod, en Vederstyggelighed! Lad mig alle mit Livs Dage tjene din hellige Raadslut-

ning og Villie! Og forat jeg endelig skal slutte denne min Forklaring for dit hellige Ansigt, min Gud, min Frelser, min Talsmand, saa nedkaster jeg mig herved med Alt, hvad jeg er og har, for dine Fødder, frasiger mig al min Villie og Eiendom og henstiller Alt til din naadige Styrelse og faderlige Regjering, min Lykke og Ulykke, min Sorg og Glæde, min Fattigdom og Rigdom, min Sygdom og Sundhed, min Ære og Skam, mit Liv og min Død og ønsker og begjærer i ingen Ting noget Mere, end at din hellige Villie maa fuldbyrdes paa mig, i mig og ved mig. Mit bestandige Tankesprog skal fra nu af være: ske Herrens Villie! Din hellige Villie skal være mit Lys, mit Raad, min Trøst, min Skat, min Sødme, min Glæde, min Hvile, mit eneste Øiemed og Alt, osv.

§ 12. Alt dette, som vi hidtil have fremstillet som en Samtale mellem den troende Sjel og Gud, er grundet i mange Ytringer og Udsagn af de hellige Guds Børn, hvilke den hellige Skrift har givet os til Exempler. Saaledes: da Abraham havde faaet Befaling af Gud til at tage sin eneste Søn, Isak, som han elskede, og ofre ham til Brændoffer paa Morias Bjerg, saa læser man ikke, at han gjorde den ringeste Indvending mod dette haarde Forlangende; men han tier stille og gjør sig strax færdig til at opfylde det (1 Mos. 22, 1 flg.). Da Drengen Samuel havde kundgjort Eli den Ulykke, som Gud efter sin retfærdige Dom havde besluttet at føre over ham og hans Hus, sagde han intet Andet dertil end: „Han er Herren; Han gjøre, hvad som er godt for Hans Øine!“ (1 Sam. 3, 18). Da Job havde mistet Alt, hvad han eiede, ja endog sine Børn, sagde han: „Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet!“ Saaledes ogsaa Kong David; da han maatte flygte formedelst det Oprør, hans egen Søn Absalon havde opvakt imod ham, sagde han: „Dersom jeg finder Naade for Herrens Øine, da fører Han mig tilbage. — — Men dersom Han siger saa: Jeg har ingen Behagelighed i dig, se, her er jeg; Han gjøre med mig efter som det er godt for Hans Øine!“ (2 Sam. 15, 25. 26). Den samme Konge har ellers ogsaa i sin Psalmebog efterladt os mange Tankesprog angaaende sin Overladelse i Guds Villie, hvoriblandt følgende: „Men jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Min Gud er Du. I din Haand ere mine Tider“ (Ps. 31, 15. 16). „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det“ (Ps. 39, 10). „Ak, Herre! jeg er jo din Tjener; jeg er din Tjener, din Tjenerindes Søn“ (Ps. 116, 16). Saaledes var ogsaa den hellige Paulus sindet. „Jeg er rede,“ siger han kort forud for vor Text, „ikke alene til at bindes, men og til at dø for den Herres Jesu Navns Skyld“ (Ap. Gj, 21, 13). „Jeg venter og haaber, at Christus skal, som altid, saa og nu forherliges i mit Legeme, være sig ved Liv eller Død. — — Jeg har lært at nøies med det, jeg har. Jeg forstaar baade at være fornedret, og jeg forstaar at have Overflod; i Alt og hos Alle er jeg vel erfaren, baade i at mættes og at hungre, baade i at have Overflod og at fattes. Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk“ (Filipp. 1, 20; 4, 11 — 13). Men det allerklareste Speil paa Hengivelsen til Gud er dog vor Frelser, der overlod sig til sin Fader i barnlig Lydighed indtil Døden paa Korset, og da Han ved sin Lidelses Begyndelse fandt saamegen Beskhed i den Kalk, der raktes Ham, at Han svedede blodig Angstsved derover, forsødede Han Alt med sin Faders Villie og sagde: „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav

mig? Fader, ske ikke min Villie, men din!" (Joh. 18, 11; Luk. 22, 42).

§ 13. Hvad der hidtil er sagt, ville vi nu for de gudfrygtige Enfoldiges Skyld tage for os Stykke for Stykke og vise, hvad der hører til den sande „christelige Hengivelse i Guds Villie." Denne er ligesom en Guldkjæde, der har mange Led, og som en Blomst, der har mange Blade. Begyndelsen er „den hjertelige, barnlige Tillid til Gud," som Sjelen har øst af Hans hellige Ord og sin egen Erfaring om Hans Kjærlighed. Den ved, paa hvem den tror (2 Tim. 1, 12), og er vis paa, at Han ikke kan mene den det ilde, ei heller fordærve Noget for den. Den ved, at alle Hans Stier ere Miskundhed og Sandhed (Ps. 25, 10), og at Han er underlig i Raad og stor i Væsen (Esai. 28, 29). Naar de Reisende ere overbeviste om, at de have en god Kusk, der kjender Veien nøie, saa sidde de uden Frygt i en indelukket Vogn, snakke eller sove og lader ham kjøre, som han vil. Saaledes stole ogsaa Skibsfolkene paa en erfaren Styrmand. Skulde da ikke den troende Sjel stole af ganske Hjerte paa Gud og gladeligen lade sig føre af Ham, selv med tilbundne Øine, da den er forvisset om Hans ubegribelige Visdom, Almagt, faderlige Kjærlighed og Trofasthed i Christo? Man forsøge engang at overgive et lidet Barn til en Fremmed, forat han skal bære det ombord i et Skib eller op paa en Vogn eller gjennem en tyk Skov! Det vil skrige og af al Magt søge at slide sig fra ham. Naar derimod Faderen eller Moderen tager det paa Armene, lader det sig bringe, hvorhen de ville, og om Vognen vakler eller de komme til et mørkt Sted, saa slaar det sine Arme om Forældrenes Hals og holder sig fast til dem; thi dets Hjerte hænger ved deres Kjærlighed, og deres Nærværelse er dets Glæde. Saaledes ogsaa: fordi den troende Sjel ved, hvad den besidder i sin Gud og den Herre Jesus, forlader den sig paa Ham og vil ikke vægre sig ved at vandre de underligste og mørkeste Veie med Ham, og om Vognen vakler, eller Skibet slingrer for Vind og Bølger, saa raaber den: „Jeg er din; frels mig!" (Ps. 119, 94).

§ 14. En Følge heraf er nu endvidere den daglige Ofring af sig selv. Naar den gudelskende Sjel om Morgenen opvaagner af sin Søvn, saa glæder den sig, at der atter er givet den en Tid, som den til Guds og Næstens Tjeneste kan tilbringe med allehaande gode Gjerninger. Dens første Blik er henvendt paa Gud; dens første Tanke er Guds Pris; dens første Ønske er, at Gud i Naade vil føie det saaledes, at den maa faa ret megen Leilighed til at gjøre Godt, og at den maa fuldende Dagen i al Gudfrygtighed til Hans Navns Lov og Pris. Dernæst skrider den til Bønnen og fremstiller sig blandt Guds Børn med det Forsæt, villigen at fuldbyrde Hans hellige Villie. Naar den træder frem for Gud, bærer den ligesom sit Hjerte i sine Hænder og nedlægger det for den Herres Jesu Fødder med ydmygst Bøn om, at Han vil bestænke det med sit Blod, hellige det ved sin Aand, fornye og regjere det ved sin Naade, og at det ikke maa være noget Andet end et Kar for Hans Barmhjertighed og et Redskab for Hans hellige Villie. Den foresætter sig fast, at den ikke med Vidende og Villie vil gjøre noget Andet, end hvad der er overensstemmende med Guds hellige Villie. Den vil i Dagens Løb ikke leve, sysle og arbeide for sig selv, men for Ham, som har givet den Livet. Den beder af Hjertet: Min Fader, helliget vorde dit Navn ogsaa i mig og ved mig! lad dit Rige ogsaa komme til mig; lad mig voxe i Kundskaben om Dig; lad mig bidrage til at udbrede dit Rige og forstyrre Djævelens Rige; lad din hellige Villie ogsaa

ske med mig, i mig og ved mig! Den ønsker og beder ikke om Noget oftere og inderligere end om, at den i alle Ting maa kjende sin kjære himmelske Faders Velbehag og deri stedse finde større og større Sødme og Glæde, — at Alt, hvad der strider imod Guds hellige Villie, maa blive den til Galde og Malurt, og om den maaske af Uvidenhed eller menneskelig Skrøbelighed skulde tænke tale eller gjøre Noget imod Guds Villie, at den da enten ved Ordets offentlige Prædiken eller ved at opslaa en gudelig Bog eller ved en gudfrygtig Ven eller ved Hjertebanken eller ved sin Samvittigheds Modsigelse eller ved Korset eller paa anden Maade maa blive paamindet derom. Kort, den ønsker af Hjertet, at Guds Ord og Villie den ganske Dag maa være „en Lygt for dens Fod og et Lys paa dens Sti“ (Ps. 119, 105). Derfor sukker den inderligen: „Lær mig at gjøre dit Velbehag; thi Du er min Gud; din gode Aand, den lede mig paa jevnt Land!“ (Ps. 143, 10).

§ 15. Dette hellige Offer ihukommer en gudfrygtig Sjel den ganske Dag, og dens „fornemste og endelige Øiemed er i alle Ting,“ at den kan lægge sin kjærlige Taknemmelighed mod Gud for Dagen og overalt opretholde og fremme Hans allerhelligste Navns Ære. Det Lod, som holder dens Dagværks eller hele Levnets Uhr i Gang, er Guds Ære og Næstens Nytte og Forbedring. Den ved, at den er en Guds Brud, som strax ved sin første Indtrædelse i Verden er bleven Ham helliget formedelst Daabspagten; derfor søger den at bevare sig selv og sit Legeme for al syndig Besmittelse og at tjene Ham i uskrømtet Kjærlighed og barnlig Frygt, med et rent og oprigtigt Hjerte. Den ser ikke til nogen af Siderne efter egen Ære, Kjærlighed, Lyst, Villie, Nytte eller efter Verdens Velbehag, Lovtaler og Bifald, men ligefrem for sig og ene alene paa sin Gud; hvad Hans Ære, Hans Villie og Velbehag, Kjærligheden til Ham, Frygten for Ham kræver, det er den behageligt, og det søger den at opnaa, hvad enten det er sødt eller surt, høit eller lavt, Verden kjært eller ukjært. David siger: „Dine Vidnesbyrd, min Gud, ere min Forlystelse, mine Raadgivere“ (med hvilke jeg i tvivlsomme Tilfælder raadfører mig — Ps. 119, 24); saaledes tænker ogsaa den gudelskende Sjel; der maa komme, hvad komme vil, saa vil den ikke gjøre Noget, forinden den har raadført sig med Guds hellige Ord, hvori Han har aabenbaret sin Villie, med sin christelige Samvittighed og med den korsfæstede Herre Jesus. Hvad som ikke smager af Kjærlighed til Ham, finder det ingen Smag i, om det end var det Behageligste, som Verden kan skjænke. Hvad som derimod er krydret med dette Sukker, det er den behageligt, om end al Verden holdt det for Galde og Malurt.

§ 16. Nogle, som have skrevet om Agerbrug og Havevæsen, ville paastaa at naar man tager en Mandelkjærne uskadt ud af sine Skal, ridser et Ord eller Navn i disse og derpaa indeslutter Kjærnen forsigtig i Skallene igjen og planter den, saa at der opvoxer et nyt Mandeltræ deraf, saa vil dette Ord eller Navn vise sig paa alle de Frugter og Kjærner, som det siden bærer. Dette faar nu Erfaringen stadfæste eller gjendrive; men vist er det, at efterdi en gudelskende Sjels Hjerte i Troen er betegnet med Navnet Jesus, saa er alle dens Aands Frugter og alle dens gudelige Ord, Gjerninger og Tanker mærkede med dette dyrebare Navn, udsprungne af Kjærlighed til Ham og sigtende til Hans Ære. En Christen kan have mangehaande Kald og mangehaande Arbeider og Forretninger, hvoraf nogle ere anseeligere og mere iøinefaldende, andre derimod lavere og ringere; men

er han af det rette Slag, saa har han stedse for Øie at gjøre Alt, hvad han gjør, i Kjærlighed til Gud og i Frygt for Ham og at betegne selv sin ringeste Gjerning med den Herres Jesu Navn og derved gjøre den anseelig. En Ordets og Kirkens Tjener, hvad enten han har mange eller faa Gaver, en Regent, en Husfader begjære, naar de ere troende og gudfrygtige, intet Større og Bedre end at Gud maa vorde høit priset ved Alt, hvad de foretage sig, ved deres Raadslagninger og Beslutninger, deres Styrelse og Husholdning. Alle deres Gjerninger ere ligesom en Mynt mærkede eller stemplede med Jesu Christi, den Korsfæstedes, Billede, og Omskriften paa Randen er: Til Guds Ære og alment Gavn. En gudfrygtig Jurist's endelige og ædleste Øiemed er at fremme Retfærdighed, Billighed, broderlig Kjærlighed og Fred, paa det at den retfærdige og hellige Gud, Kjærlighedens og Fredens Gud maa vorde æret. En gudfrygtig og samvittighedsfuld Kjøbmand handler, reiser, kjøber, sælger, fører Bøger og Regnskaber som en anden, der er verdsligsindet, men med den Forskjel, at han med sin Vinding og sit Gods stræber, saameget det staar til ham, at opretholde Staten, ernære sine Egne paa en ærlig Maade, opdrage sine Børn vel, komme Kirke og Skoler tilhjælp og saaledes befordre sin Guds Ære. Lignende Tanker har ogsaa enhver gudelskende Haandværker, Bondemand, Daglønner; han gjør Alt som for sin Guds Øine; han beder Ham om Velsignelse og dagligt Brød for sig og Sine, ei alene forat kunne leve, men ogsaa forat kunne leve for Ham; han stræber at forsørge sine Egne, ei alene fordi de tilhøre ham, men ogsaa fordi de ere Guds Børn og den Herres Jesu Eiendom; han ønsker at opdrage Børn, ikke blot forat faa Glæde af dem og se dem som Efterfølgere af sin Æt og Arvinger til sit Gods, men ogsaa forat kunne efterlade sig dem som Kar til Guds Ære og efter sin Død leve og prise Gud i dem. Dette hellige Øiemed er det ogsaa, der helliger en Tjeners, en Tjenestepiges, ja en Svinerøgters ringeste Arbeide og gjør det velbehageligt for Gud, nemlig at det sker villigen i Tro, i Kjærlighed, i barnlig Lydighed samt sigter til Guds Ære og almindelig Nytte.

§ 17. Ligesom alle Guds Skabninger ikke nærmest tjene sig selv, men andre, isærdeleshed Mennesket — Solen skinner ikke for sig selv, men for Mennesket, — de friske Kilder fremsprudle af Jordens skjulte Gange og dybe Revner, — Jorden frembringer mangeslags Vexter udentil og avler Guld, Sølv og andre Metaller i sine Dyd, — Træerne bære Frugter, — Blomsterne prunke, lugte og dufte osv., Alt til Menneskets Tjeneste og derved tillige til Skaberens Almagts og Godheds Pris —, saaledes søger ogsaa den troende Sjel, som en ny Skabning, at tjene sin Næste og forøge Guds Ære med de Gaver, den har annammet*). Man vil vide, at naar Lynilden rammer eller ihjelslaar Noget, være sig et Træ, et Menneske eller Dyr eller hvadsomhelst, saa dreier den det til sig i Slaget; om saaledes et Menneske vender Ryggen imod Tordenslaget, saa dreier dets Ansigt sig strax til det, og om et Træ har tusinde Blade, saa vende de sig alle imod Lynstraalen. Saaledes forholder det sig visseligen ogsaa med et Menneske, der er truffet af den guddommelige Omvendelsesnaade fra Himmelen og hvis Hjerte er antændt af den himmelske Ild, nemlig at alle dets Begjæringer, Hensigter og Kræfter vende sig imod Gud og rette sig efter Hans hellige Villie, og havde det ligesaa mange Tunger som Træet Blade, vilde det ikke bruge dem til Andet end til at prise sin Frelser og op-

*] Taulers Ord i hans Postil, 1ste Sønd. efter Hell. tre Kong.

bygge sin Næste. Et smukt Sindbillede paa en troende Sjel i denne Tilstand er et Kornax, som ved sin første Opkomst udbreder sig i nogle storformede Blade (dette betyder Menneskets mangehaande Sysler og Kaldsforretninger her i Livet); men siden skyder det op i et Straa, der afdeles ved flere Knuder (dette betyder Attraaen efter at tjene Gud og Christendommens Tilvæxt eller Trin), hvorpaa endelig Axet viser sig, som i Begyndelsen staar opret og peger mod Himmelen, men siden, naar det begynder at sætte Korn, bøier sig nedad (hvilket man kan forklare om de Troendes hellige Øiemed, der er rettet paa Gud og Næsten). Overskriften kunde være: Gud og Næsten. Gud give, at vi ikke blot maatte betragte saadanne yndige Billeder, som Gud i Naturens store Bog har fremstillet for os, med vore legemlige Øine, men ogsaa med et gudeligt Sind og føre os dem til Nytte!

§ 18. Herhen hører endvidere Selvfornegtelsen. Thi ligesom de ugudelige og jordiskfindede Mennesker have Saameget med sig selv og Verden at at gjøre, at de derover glemmer Gud, saaledes har derimod en Gud elskende Sjel Saameget med sin Gud at gjøre, at den villigen glemmer sig selv og Verden. Man siger, at for en Brud, som ønsker et fredsommeligt Ægteskab, er det en Hovedregel, at hun maa glemme sin egen Villie og lære sin Brudgoms Villie og Sædvaner at kjende. Dette gjør ogsaa den troende Sjel som en Jesu Brud. En af dens vigtigste Øvelser, hvormed den dagligen beskjæftiger sig, er at bøie sin egen Villie og lære den Herres Jesu hellige Villie at kjende og fuldbyrde den. Den giver villigen Slip paa al sin Lyst og Glæde, sit gode Selskab, sin Magelighed, sin Ære, sit Navn og sin Anseelse, naar den blot derved kan bidrage til sin Guds Pris og tjene sin Næste i Kjærlighed. Den vil gjerne vaage og undvære sin Hvile, naar den blot kan vederkvæge og tjene en gudfrygtig, men fattig Syg. Den vil gjerne krybe ind i en lav Straahytte og en fugtig Kjælder, naar den ved, at der er et trængende Jesu Lem derinde, som den kan være til Trøst og Opbyggelse. Den vil gjerne have Møie, hungre, tørste, svede og udmatte sig, naar den kun paa en eller anden Maade kan virke noget Godt, hvorved Gud bliver priset. Den vil ogsaa gjerne give efter, saameget som den med en god Samvittighed kan gjøre, gjerne tie og opgive sin egen Mening, ja sin Ret, naar kun Fred og Enighed derved kan vorde opretholdt og Fredens Gud samdrægteligen vorde æret.

§ 19. Den tænker ikke: Hvad? skulde jeg taale Saadant af ham? jeg er den og den; skulde jeg da give efter for ham? skulde jeg gjøre mig jævngod med slige simple Mennesker? det vilde ikke passe sig for min Stand, osv. Thi den kjender ikke til noget Jeg mere; den ved, at den udenfor Guds Naade er en Skygge, ja et Intet, og at den ikke kan nyde nogen større Ære end naar den lider, giver efter, tier og tjener et fattigt Menneske af Kjærlighed til Gud. Naar der tilbyder sig en Leilighed til at fremme Guds Ære, øve sin Tro og lade sit Lys skinne for Menneskene, saa ved den ikke, enten den er en Konge eller en Bonde, enten den er rig eller fattig; men den erindrer blot, at den er en Christen, og at der mellem den selv og det elendigste Menneske ikke er nogen anden Forskjel end den, som Guds Styrelse har gjort, medens de derimod have en Gud og Fader, en Frelser, en Talsmand, ens Haab og Forjættelse osv. tilfælles. Forfatteren af den ædle lille Bog, som man kalder „Den tydske Theologi", taler meget mærkeligt herom paa sin Maade. „Mennesket," siger den*),

*] Kap. 13.

„bør være uden Selvhed og Jeghed (det er: uden nogen Egenvillie og Egenkjærlighed), saa at det i alle Ting saa lidet søger og har sig selv og sit Eget for Øie, som om det ikke var til; det bør saa lidet føle sig selv og have saa ringe Tanker om sig selv og saa lidet elske alle Skabninger til sin egen Fordel, som om det ei var til. Man bør agte alle Ting for Intet og i alle Ting se paa Gud alene, gribe, elske (og søge) Ham, ret som om intet Andet var til.“ Meningen heraf kan tydeliggjøres ved et Exempel. Naar en Christen har gjort noget Godt, saasom udgivet et gavnligt Skrift eller gjort en Bestemmelse til almindelig Nytte eller skjænket en rigelig Almisse til de Fattige, saa maa han ikke tænke: det har jeg gjort, men være tilsinds, som om en Anden havde gjort det. Han maa ene og alene se paa den Frugt af Gjerningen, at Guds Ære og Næstens Gavn derved er befordret; dette maa være hans Glæde, og forresten maa han intet Videre tilegne sig selv deraf. Hertil sigter ogsaa vor Frelser, naar Han siger: „Naar du gjør Almisse, saa lad din venstre Haand ikke vide, hvad din høire gjør“ (Matth. 6, 3). Ligesom et Træ, naar man nyder dets skjønne Frugter om Vinteren og gjør sig tilgode med dem i den varme Stue, intet ved deraf, men staar derude, berøvet al sin Prydelse, som om det aldrig havde baaret nogen Frugt, men imidlertid arbeider paa at bære flere i sin Tid, saadan bør ogsaa en Christen beflitte sig paa at være; om han end har gjort og lidt nok saa Meget, saa vil han dog ikke vide noget deraf. Han siger med Apostelen: „Jeg forglemmer, hvad der er bagved, og rækker efter det, som er foran“ (Filipp. 3, 14). De sande gudfrygtige Sjele ere ligesom de Drukne, der ofte bortgive Noget og om Morgenen ikke vide deraf. De ere drukne af Guds Kjærlighed; de ere fulde af den Hellig Aand og den Fred og Glæde, som Han virker; derfor glemme de, hvad Godt de have gjort, og vide intet Andet at rose sig af og ihukomme end den Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund.

§ 20. Naar en gudelskende Sjel paa denne Maade har ofret sig selv til sin Gud, saa kan man let slutte sig til at den i Ydmyghed og Hengivelse ogsaa lægger sit timelige Gods og Alt, hvad den eier og har, ned for Hans Fødder. Hvad de første Christne i Jerusalem gjorde, idet de nemlig lagde Værdien af sine solgte Eiendomme for Apostlenes og i dem for den Herres Jesu Fødder (Ap. Gj. 4, 34. 35), det gjøre alle gudelskende Sjele endnu daglig. Har Gud velsignet dem med timeligt Gods, saa erkjende de sig selv uværdige dertil og sige af Hjertet med Jakob: „Jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du, o Gud, har bevist din Tjener (Tjenerinde)“ — Mos. 32, 10). De forundre sig ogsaa ofte over, at Gud i dette Stykke har seet til dem fremfor til saa mange Andre. De sammenligne jævnligen sin timelige Lyksalighed med sine usle og fattige Medchristnes Elendighed og sige: Min Gud, hvad Mere har jeg givet Dig end denne, og hvorfor har jeg modtaget saamange Gaver, saameget Gods og saamange Bekvemmeligheder af din milde Haand, medens en Anden, som vist er bedre og værdigere i dine Øine, maa kjæmpe med saamegen Mangel? Dog, Du maa have seet til min Skrøbelighed, og efterdi Du vidste, at Fattigdom og Elendighed vilde have forledet mig til Utaalmodighed og andre Synder, saa har Du tildelt mig noget Mere af de forgjængelige Goder.

O Gud! mit Legeme, min Aand,
Mit Gods er Gaver fra din Haand,
O, ta jeg her ilive

Det bruge maa dit høie Navn
Til Ære og til Næstens Gavn,
Dertil Du Naade give!

§ 21. Heraf følger endvidere, at saadanne Sjele bruge sit Gods i Ydmyghed og Frygt for Gud. De ophøie sig ikke af, at de besidde mere Gods end Andre, efterdi de vide, at de ogsaa have desto Mere at svare til og aflægge Regnskab for. De vide godt, at de blot ere den Høiestes Husholdere; derfor vogte de stedse paa Hans Øine og vente paa Hans Vink om, hvorledes Han vil have sit Gods anvendt (paa Leilighed til at gjøre Godt). Intet er dem kjærere end, naar de kunne bespise en Hungrig, læske en Tørstig, klæde en Nøgen, vederkvæge en Syg og glæde en Fattig med en Gave, og heri se de ikke saameget paa den Naadeløn, Herren har lovet dem, der gjøre Barmhjertighedsgjerninger, som paa sin Herres Ære, vel vidende, at naar de elendige Hjerter paa en eller anden Maade blive vederkvægede og glædede, pleie de at prise Gud med Sukke og Glædestaarer. Om Abraham fortælles, at han plantede Trær i Beerseba (1 Mos. 21, 23), det er, som Skriftens lærde Fortolkere rigtigt forklare det: han anlagde en Frugthave, der bar allehaande herlige Frugter til Brug i hans Husholdning. Nogle jødiske Fortolkere tilføie, at han pleiede at modtage de Reisende i denne Frugt- og Lysthave og at beværte dem under Træernes Skygge med deres Frugter saavelsom Andet, samt at han da tillige pleiede at undervise dem om den eneste og sande Gud, alle Tings Skaber og Opholder, der lod saamange ædle Frugter voxe til Menneskenes Bedste og ligeledes i andre Maader beviste dem saameget Godt, for ved saadan Undervisning at bevæge dem til at forlade Hedningernes stumme Afguder og erkjende og ære den sande, levende Gud. Dette er et smukt Exempel paa, hvorledes de hellige Guds Børn ere sindede. Alt, hvad de eie, maa tjene til Guds Ære, og om de af ethvert Træ kunde gjøre en levende Støtte og af enhver Frugt et Vidne eller en Tunge til at overbevise Næsten om Guds Miskundhed, Almagt og Visdom, vilde de gjerne gjøre det. Have de en Have eller et andet Stykke Jord, saa søge de ikke blot sin Forlystelse deri, men først og fremst derved at opmuntre sig selv og Andre til Guds Pris. Om det israelitiske Folk berettes, at da Herren havde givet Befaling til at forfærdige Tabernaklet, bragte de villigen Guld, Sølv, Kobber, Silke, Gjedehaar, Væder- og Grævlingeskind og hvad der ellers var fornødent til dets Istandbringelse, og det i saadan Mængde, at man tilsidst maatte lade udraabe i Leiren, at de ikke skulde føre Mere frem (2 Mos. 35, 22. 23; 36, 5. 6). Saaledes samlede ogsaa Kong David en stor Skat, men i den Hensigt at bygge sin Gud et Tempel eller, som han selv siger, „fordi han havde Behagelighed til sin Guds Hus“ (1 Krøn. 29, 3). Paa den Maade have de gudelskende Sjele Alt, hvad de have, „fra og for sin Gud,“ og de anse intet Gods og ingen Penge bedre anvendte, end naar de kunne bruge dem til Guds og Næstens Tjeneste. Mod sig selv ere de mangengang karrige og bruge da sit Gods med Frygt; thi de vide godt, at de vel skylde sit Legeme den fornødne Underholdning og Pleie, men ingen Overflødighed. Naar de derimod skulle udgive Noget til et Fattigmenneskes Underhold eller til en Syges Pleie og Vederkvægelse, da gjøre de som sin Gud og oplade sin Haand med Velbehag. De føle ofte større Glæde, naar Andre nyde deres Gods, end naar de selv nyde det. De æde ofte sin gode Mad sukkende; derimod tilskikke de den Fattige hans Del med et villigt Hjerte. De forlange ei heller altid at blive lige kosteligt beværtede; de ere ikke som Verdensbørnene, der lade sig opvarte med

mange Retter, blandt hvilke dog ofte ingen er dem tillags; de lade sig nøie med nogle faa og simple, naar de blot derved kunne bevare sit Legeme velskikket til Guds og Næstens Tjeneste og i dem alle smage Guds Godhed.

§ 22. Ei heller hænge de sit Hjerte ved det timelige Gods; men ligesom de ere redebonne til at hengive sit Liv til Guds Ære, saaledes ere de endnu langt mere beredte til at hengive sit Gods. Om Perserkongen Cyrus's Dronning Aspasia fortælles, at da Kongen havde kjøbt nogle Juveler til hende og sendte hende dem, leverede hun dem tilbage og lod sige, at Hs. Majestæt ikke behøvede at binde hende ved Gaver til at elske ham; hun var ogsaa uden dem rede og skyldig til at ære og elske hans Dyder. Hvor meget mere have da ikke de gudelskende Sjele Grund til at sige:

Gods og Legem, Sjel og Livet
Eier Han,
Ene Han.
Han mig har det givet.
Vil Han fordre det tilbage
Ske Hans Bud!
Jeg min Gud
Glad vil ære, uden Klage.

De ere ikke blot tilfredse, naar de have Overflod, men ogsaa, naar de fattes; de forstaa baade at være fornedrede og at være høie, at være fattige og at være rige (Filipp. 4, 11. 12); de have altid Nok i sin Guds hellige Villie og søge Naade; selv i en Bid tørt Brød, som en medlidende Haand rækker dem, og i en simpel Drik kunne de smage Guds Godhed og derover prise Hans Navn. Naar Gud fratager dem de timelige gode Ting, saa beklage de sig ligesaa lidet herover, som om de vare budne til Gjæst et Sted, og Værten uventet sluttede Maaltidet og hævede Taffelet; de takke derimod Gud af Hjertet og glæde sig over at de herefter skulle finde en større og renere Glæde i de aandelige gode Ting og drikke Paradisvinen uden Tilsætning af Verdensglæden. Herberger omtaler en gudfrygtig, men yderst fattig Mand, som, naar man spurgte ham, hvorledes det gik ham, svarede: O godt; vi have Liv, og have overflødigt. Slige Sjele sige med Sandhed: „Hvem har jeg i Himmelen? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden."

§ 23. Ligesom de nu ere tilfredse med Fattigdom og Trang, saaledes ogsaa med enhver anden Tilstand og med, hvad der efter Guds hellige Villie møder dem. Faa de megen sød Trøst fra Gud og fornemme Troens eller den Herres Jesu Kraft i sit Hjerte, saa takke de Gud. Og er deres Sjel tør, ligesom en af Heden sprukken Jord, der tørster efter Regn, og deres Hoved og Hjerte fuldt af Bedrøvelsens Taage, saa ere de ogsaa tilfredse og takke Gud, selv med sine Sukke. Kunne de bede inderligt og med sød Andagt, saa takke de Gud og ophøie sig ikke deraf. Men vil det ikke gaa med Bønnen, og den søde Andagt taber sig, saa at neppe det bedrøvede Hjertes ængstelige Sukken og Klynken bliver tilbage, da ere de ogsaa tilfredse, vel vidende, at Gud ei heller foragter dette de bekymrede og sønderknuste Hjerters Offer. Have de noget Godt fore, hvormed de tænke at fremme Guds Ære og det almindelige Vel, og Herren velsigner deres Forehavende og lader det lykkes, saa takke de Ham med Glæde. Tilsteder Han imidlertid, at det vorder forhindret og tilbagetrængt af Djævelen og Verden, da ere de ogsaa tilfredse; de tænke at Herren ikke har fundet denne Tid beleilig til at virke saadant Gode eller at det ikke har behaget Ham at udrette det ved dem, men har forbeholdt det til en Anden, eller at Han forøvrigt har sine hellige og retfærdige Aarsager. Derfor sige de: Ske Herrens Villie: Saaledes foresatte David sig vel at bygge

Herren sin Gud et Hus og gjorde sig al mulig Umag forat tilveiebringe det Nødvendige dertil; men da han modtog Befaling til at holde inde dermed, fordi Herren ikke vilde have et saadant Hus bygget af ham, men af hans Søn Salomo, overlod han villigen dette Værk til ham (2 Sam. 7, 1 flg.; 1 Krøn. 17, 1 flg.).

§ 24. Saaledes ogsaa i alle andre Ting. Hvad Verden kalder en Gjenvordighed, en Tvang, en Trængsel o. desl., det kalde Guds Børn, de Gud overladte Sjele en Guds Bestemmelse, en Guds Tilskikkelse, et Guds Raad. Herren vor Gud befalede sin Profet at gaa hen i en Pottemagers Hus og se paa hans Gjerning; da denne nu arbeidede med Hjulet og gjorde et Kar af Ler, „blev det fordærvet i hans Haand" (Jer. 18, 1 flg.). Af Omstændighederne sees tydeligt, at dette skede ved en Guds Tilskikkelse. Saaledes fortælles om Peter, at han og hans Medhjælpere „havde arbeidet den ganske Nat forgjeves og Intet faaet" (Luk. 5, 5 flg.) og Udfaldet viste, at ogsaa dette skede efter Guds Raad, nemlig forat den paafølgende Undergjerning kunde fremtræde desto herligere og af Disciplene blive tagen desto mere til Hjerte. Naar nu slige Uheld og Feilslaaelser møde de gudhengivne Sjele, saa tænke de strax, at Guds hellige Raad skjuler sig derunder; derfor gjøre de ikke mange Ophævelser og opløfte ikke mange Klager; men de ere stille for, i og hos Gud og oppebie med Taalmodighed, hvilket Udfald Han vil give Sagen, og hvorledes Han vil benytte sig deraf til sin Ære. Og om de end ikke altid kunne faa saa fuldkommen Bugt med det gamle Menneske, at det ikke skulde bedrøves, klage og sørge, saa ere de dog i Aanden vel fornøiede; de have et Sukker, hvormed de kunne forsøde alle Gjenvordigheder, om de end ere nok saa beske, nemlig Guds søde Villie. Farer Nogen løs paa dem og plager dem med Forhaanelser og falske Beskyldninger, saa sige de med David: „Lad ham bande, fordi at Herren har sagt til ham: band David; hvo kan da sige: hvorfor gjorde du saa?" (2 Sam. 16 10). Falde de i en Sygdom, saa vide de, at det ikke sker af en Hændelse, og de finde Fornøielse og Velbehag i sin Guds Hjemsøgelse; ja, de glæde sig over, at det udvortes Menneske gaar tilgrunde og svækkes, fordi de haabe, at det indvortes derved skal fornyes desmere Dag fra Dag (2 Kor. 4, 16). Maa de se sine kjæreste og bedste Venner blive syge og affældige, hvilke have været saa nyttige og nødvendige for dem selv og ofte tillige for Guds Kirke og Staten som Øiet eller den høire Haand for deres Legeme, saa anraabe de vel Gud inderligt om deres Livs Forlængelse; men vil Bønnen Intet udrette, og de skjønne, at Han har besluttet noget Andet, saa sige de af Hjertet: Ske Herrens Villie! Ja, om Gud end hensamlede alle Andre fra Verden og det Onde og lod dem alene blive tilbage midt iblandt Løver og Drager, saa vilde de vel i Bønnen udtrykke sin inderlige Længsel efter at være med Christo, men dog med et stille og hengivent Hjerte, og, som Tauler siger, om de endog fandt Himmeldøren aaben, og det stod i deres Magt at gaa ind, vilde de dog ikke gjøre det uden Guds Villie og Vink. Naar de saa omsider selv skulle dø, saa ere de af Hjertet tilfredse med den Tid, med den Maade, med det Sted, Gud har bestemt dem. De dø ikke uvillige, men glade, og deres Hovedpude er Guds søde Villie, deres Hjælpermand i Dødskampen Jesus Christus, den Korsfæstede, deres Husvalelse den Hellig Aands Trøst og Ord. De sige: Jeg vandrer herfra med Glæde og Fred, naar Gud mon ville; kom, Død, kun; mit Hjerte er vel bered', roligt og stille, osv. Slutteligen

indeholdes alle troende Sjeles Længsel, Ønske, Flid, Iver, Suk og Bøn i dette korte Begreb: „Ske Herrens Villie! Hvad Gud vil! som Gud vil! naar Gud vil!"

§ 25. Jeg kunde nu gaa over til den Brug, vi bør gjøre af denne Lære. Men da jeg ved, hvor meget Exempler virker paa de gudfrygtige Sjele, saa vil jeg endnu føie nogle andre til de foranstaaende, fra Guds Ord hentede. Den gudfrygtige Tauler siger: Jeg forlader alt dette (min Villie og mine Begjæringer) og nedsænker mig i Guds allervelbehageligste Villie, at Han maa gjøre og bruge mig til hvad Han vil; i denne min Guds allerkjæreste og sødeste Villie er Alt mig lige, det Høie og det Lave, Medgang og Modgang, Ære og Skam. Denne selvsamme Lærer, som Luther elskede og priste saa høit, fortæller følgende smukke Exempel. En Mand, som i lang Tid havde bedet Gud, at Han vilde vise Ham Sandhedens Vei, fik omsider til Svar, at han skulde gaa udenfor Kirken; der skulde han finde et Menneske, som kunde lære ham denne Vei. Han fandt der et fattigt, elendigt Menneske og hilser ham, sigende: Gud give dig en god Morgen! Den Anden svarer, at han aldrig havde haft nogen ond Morgen. Hin vedbliver: Gud give dig Lykke! hvad siger du dertil? Jeg har aldrig haft nogen Ulykke. Gid du maa blive salig! hvad svarer du mig herpaa? Jeg har endnu aldrig været usalig. Den Første siger atter: Gud give dig Frelse! forklar mig det tydeligere: thi jeg kan ikke forstaa det. Hertil sagde den Anden: Gjerne; jeg sagde, at jeg aldrig havde haft nogen ond Morgen; thi naar jeg hungrer, saa lover jeg Gud; naar jeg fryser, saa lover jeg Gud; er jeg elendig og foragtet, saa lover jeg Gud. Jeg sagde, at jeg aldrig havde haft nogen Ulykke; thi hvad Gud gav eller tilskikkede mig, være sig Ondt eller Godt, Surt eller Sødt, med Alt var jeg vel fornøiet og modtog det glad af Guds Haand, som det Allerbedste. Jeg sagde, at jeg aldrig har været usalig; thi jeg har stedse kun villet leve i Guds Villie; jeg har hengivet min Villie i Guds Villie, og det saa aldeles, at hvad Gud vil, det vil ogsaa jeg. — — Den gudfrygtige Munk Johan Ruitzbroch (der levede ved Aar 1380) pleiede at sige: Mig er Intet kjærere eller bedre eller gavnligere, og jeg ønsker og attraar heller intet Andet end at min kjærlige Gud altid maa finde mig villig og rede til at gjøre Hans hellige Villie. En Anden ved Navn Henrik Suso (der levede ved Aar 1340) fortæller om sig selv, at han engang i sin Celle sad bedrøvet over nogle fornærmelige Ytringer og blev var en Hund, som slæbede en Fodvisk omkring i Korsgangen og kastede den snart op, snart ned. Ved dette Syn sagde han med et Suk: „Sandelig, Herre i Himmelen! jeg er i Brødrenes Mund som dette Fodklæde," og tænkte ved sig selv: Se, dette Fodklæde lader sig behandle af Hunden, som den vil, hvad enten den kaster det op eller ned eller træder paa det; saaledes bør ogsaa du gjøre; hvad enten man agter dig høi eller ringe, — hvad enten man bespytter eller forhaaner dig, saa bør du tage imod det med Sagtmodighed. Derpaa tog han Kluden, opbevarede den i sin Celle til en Paamindelse og betragtede den siden ofte, som han siger, baade med indvortes og udvortes Øine.

§ 26. Om den hellige Elisabet, Landgrevinde i Thyringen og Hessen, fortælles der i hendes Levnetsbeskrivelse, at da hendes Mand, Landgrev Ludvigs, afsjelede Legeme blev bragt hjem, sagde hun: „Herre, du ved, at jeg har elsket denne min Mand saa inderligt, at jeg har foretrukket det behagelige Samliv med ham for al Verdens Glæder og Forlystelser; ja selv nu vilde jeg ikke vægre

mig ved, om Dig saa behagede, at tilbringe mit hele Liv i Armod og Elendighed, naar jeg blot kunde have ham om og hos mig. Men efterat jeg har erfaret din hellige Villie, vilde jeg ikke ønske at gjøre ham levende igjen, om det end kunde ske med et eneste Haar af mit Hoved; thi din Villie sætter jeg over alt Andet." Fru Maria, Grevinde af Barby, født Fyrstinde af Anhalt, der led af Tæring, hørte man sige, at hun ikke vilde ønske at blive befriet for sin Sygdom, paa det at hun ikke skulde blive et Verdensbarn og glemme Gud. En gudfrygtig Mand førte stedse de Ord i Munden: „Som Gud vil, — naar Gud vil, — hvad Gud vil. Hvad den gode Gud vil, det er mit Formaal." En Sjelesørger spurgte en af sine Sognefolk: Hvorledes vil det vel gaa? og fik til Svar: Som jeg vil. Og da han atter spurgte ham, hvorledes da han vilde det skulde gaa, svarede han: Som Gud vil. Den gode Gud vil nu, at jeg skal være syg; det vil ogsaa jeg; vil Han, at jeg skal leve længere, saa vil ogsaa jeg det; ske ikkun Hans Ville! Jeg har kjendt en gudfrygtig Jomfru, som ofte plagedes af haarde aandelige Anfegtelser, især deleshed af skrækkelige og gudsbespottelige Tanker; da hun en Søndag under Froprædikenen laae i Sengen formedelst Legemssvaghed og ængstedes til Døden af de nysnævnte Tanker, saa at hun neppe kunde drage Aande, kommer Pigen ind i Stuen forat gjøre rent og begynder med at skure Bordet; dette vædede hun først med Lud, bestrøede det derpaa med Sand og Aske og gav sig derpaa til at gnide af alle Kræfter. Ved at se dette opstod de Tanker hos den Anfegtede: Se, saaledes gjør ogsaa Gud med dit Hjerte; Han lader det ligesom bestrø med Skarn, Sand og Aske, forat det skal blive skuret og renset, osv.; herved følte hun sig meget trøstet og sagde siden ofte: Nu vel, min Fader, skur kun dygtigt paa mit syndige Hjerte! lad det kun blive smudsigt og urent, forat det kan blive rent. Jeg vil være stille for Dig og i alle Ting være tilfreds med din hellige Villie og Raadslutning.

§ 27. Om en gudfrygtig Student, som Satan og dennes kjære Brud Verden ængstede og forfulgte paa mange Maader og med hvis Befordring det trak saa langt ud, at hans Venner vare bekymrede derfor, har jeg engang hørt, at han sagde med Frimodighed: Jeg har overgivet mig aldeles til min Gud; vil Han forskaffe mig Fred og Ro, ihukomme mig og kalde mig til sin Kirkes hellige Tjeneste, saa vil jeg takke Ham og adlyde Ham; vil Han det ikke, men vil fremdeles overgive mig til Verden som en Skive, hvorefter den kan afskyde sine giftige Pile, saa skal jeg ogsaa dermed være fornøiet og gjerne lide det. Vil Han gjøre mig til Klokker og Skolemester i en liden Landsby, saa er jeg vel tilfreds dermed og skal beflitte mig paa ogsaa i denne Stand at tjene ham gladeligen og troligen ved Ungdommens Undervisning; vil Han hellerikke det, og det ved Hans Tilskikkelse skulde komme saa vidt med mig, at jeg maatte gaa med Trillebøren i Stadsgraven, saa vil jeg gjerne gjøre det og alligevel ære, prise og tilbede Ham som min kjære Gud og Fader i Christo Jesu. En anden gudfrygtig Sjel hørte man sige, da der var Tale om Krigen og mange Landes Ødelæggelse og Udplyndring, med Tilføiende, at det maaske ogsaa vilde ramme ham: Hvad Gud vil, det ske! Skulde Han have besluttet i sit Raad, at jeg skal miste alt mit Gods og blive nødt til at søge mit Livsophold for Hvermands Dør, saa skal Betlerbrødet efter Hans søde Villie smage mig ligesaa godt, som min bedste Mad smager mig nu. Vil Han, at jeg ved Betlerstaven skal vandre paa den trange Vei, som fører til Himmelen, hvorfor skulde

jeg da vægre mig derfor? For mig er det nok, naar jeg bliver salig; Maaden, hvorpaa min Gud skal føre mig derhen, har jeg intet med at foreskrive Ham. Lad Ham gjøre det underlig, naar Han kun gjør det saligt!

§ 28. Man kunde anføre mange flere saadanne Exempler; men vi ville nu gaa over til den Brug, vi skulle gjøre af denne Lære om den christelige Hengivelse, og betjene os af samme 1) „til en Prøvelse af vor Tro og Christendom." Prøver Eder da Allesammen, I christelige Hjerter, som høre (og læse) dette, og undersøger, om I finde denne ædle Dyd hos Eder, eller om I idetmindste stadigt øve Eder i denne Kunst og gjøre Eder Flid forat lære den. Af hvad der hidtil er sagt om denne ædle Dyd, er det klart, at den er en nødvendig og uudeblivelig Frugt af Troen og Aanden, og efterdi den fandtes til Fuldkommenhed hos den Herre Jesum, er der ingen Tvivl om at Han meddeler den til de Hjerter, i hvilke Han bor formedelst Troen, saa at de blive ligesom Magnetnaalen, der efter at være bleven berørt af Magneten faar den Kraft og Art, at den vender sig mod Nord. De ugudelige og uigjenfødte Hjerter ere selvraadige, ubøiede, gjenstridige, utaalmodige, knarvurne; de ville vel tro paa Christum og blive salige ved Hans Fortjeneste; derimod med Hans gavnlige Aag ville de intet have at gjøre, men vandre efter sit eget Sind, sine egne Tanker og Lyster. De ere sjelden tilfredse med Guds Styrelse og Regjering; snart gjør Han ikke dette, snart ikke hint rigtigt, og ihvorvel de vistnok maa lade det gaa, som det gaar, saa sker det dog med største Uvillie; de følge vel de Veie, de føres paa, men med Utaalmodighed og stadig Knurren, osv.

§ 29. Nu holder jeg medrette for, at den mindste Del af vore Dages Christenhed vil holde Stand i denne Prøve. Man vil finde Mange, som ikke forstaa de Ord Overladelse, Hengivelse i Guds Villie, den menneskelige Villies Overensstemmelse med den guddommelige o. dsl. og som endnu ikke have begyndt at øve sig i denne Dyd. O, hvor Faa er der ikke, som dagligen ofre Gud sit Hjerte og sin Villie og fremstille sig for Ham med det faste og hellige Forsæt at gjøre Hans hellige Villie i barnlig Lydighed! Hvor Faa er der vel ikke, som i alle Ting have den hellige Mening og Hensigt at fremme Guds Ære, — som i alle sine Raad, al sin Tale og Gjerning agte paa sin kjære himmelske Faders Øine og adlyde Hans Vink! Hvor finder man dem, som have lært at fornegte sig selv, at gjøre Afkald paa sin egen Ære, Fordel, Lyst, Bekvemmelighed, Villie, forat Guds Villie kan ske og Hans Ære og Næstens Gavn befordres? Hvor Faa er der vel ikke, som af Hjertet erkjende, at Alt, hvad de have, have de fra Gud, og at Han kun har sat dem til Husholdere og kun betroet dem sit Gods paa en kort Tid, i det Høieste saalænge som dette flygtige Liv varer, samt at Han vil kræve dem til Regnskab derfor! Hvor Faa er der vel ikke, som daglig nedlægge sin Rigdom for den fattige Herres Jesu Fødder og med villigt og oprigtigt Hjerte bruge den til at tjene Hans trængende Lemmer! O, hvor Mange turde man ikke finde, som ere ligesindede med den Kjøbmand, Jesuiten Drexel omtaler; denne Mand havde lidt et Tab af otte Tusind Daler og antog, at dette var foraarsaget af en af hans Medborgere; da nu en Geistlig kom til ham forat trøste ham med Hensyn til dette store Tab og blandt Andet foreholdt ham Jobs Ord: „Herren gav, — Herren tog, — Herrens Navn være lovet"! svarede han: Det er sandt, at Herren gav det; men en skurkagtig Bedrager tog det. O, hvor lidet ser man ikke nu i Verden paa den

alvise og almægtige Guds allerhelligste Villie, paa Hans Raad, Styrelse og Regjering! Menneskene ville ikke tro, at den Høieste allevegne har sin Haand med i Spillet; de ville regjere og forsørge sig selv; de ville udrette og udføre Alt med sit kloge Raad, med sin store Visdom, med sin egen Magt, og naar det saa ikke lykkes og gaar efter deres Sind, saa hører man intet Andet end Forbandelser, Knurren og Rasen, Utaalmodighed o. dsl. Hvis Herren ikke havde sat sig altfor høit for de kjødelige Mennesker, turde de maaske mangengang storme Hans Hus og begynde en Krig imod Ham.

§ 30. Selv hos de hellige og gjenfødte Guds Børn finder i denne Henseende megen Skrøbelighed Sted; de arbeide ofte længe paa at lære den christelige Hengivelse og Tilfredshed: men formedelst det gjenstridige, syndige Kjød komme de kun liden Vei dermed. Ingen er saa hellig, at han ikke undertiden fornemmer en Modstand mod Guds Villie hos sig; Enhver maa daglig kjæmpe med sig selv, og hans Hjerte gjør ham hans Christendom tung og Livet surt. Aanden ofrer sig vel daglig til Gud med alt, hvad den er, har og formaar; men Kjødet er ligesom et uregjerligt Dyr, der ikke gjerne vil lade sig føre til Alteret, men ofte modsætter sig af alle Kræfter. Herren siger: „Jeg vil give Raad paa dig med mit Øie" (Ps. 32, 8). Han vil ligesom binde for vore egne Øine, saa at vi ikke skulle vide, hvor vi komme hen, indtil Han har faaet bragt os did, hvor Han vil have os; men vi vilde dog gjerne skyde Tørklædet noget tilside eller løfte det lidt iveiret, for alligevel i al Hemmelighed at kunne se, om Han fører os vel, og hvorhen Han fører os, hvilket er et Tegn til den Vanart, som endnu bor i vore Hjerter, at vi ikke af vor ganske Sjel ville forlade os paa Gud og Hans Godhed, Almagt og Visdom. Ei heller ere vore Hensigter med vort Kalds Gjerninger altid rene og uforfalskede; der indsniger sig altid nogen Egen-Ære, nogen Egen-Kjærlighed, nogen Egen-Nytte, nogen Egen-Villie. Vore Gjerninger ere ligesom den Vin, der ligger paa et urent Fad, hvoraf den tager Afsmag. I Besiddelsen og Brugen af det timelige Gods indblander sig ofte megen Selviskhed og Egenkjærlighed; vi have vanskeligt for at faa i vore Hoveder, at vi blot skulle være Tjenere og Husholdere og ikke Herrer over hvad der tilhører os, — at vi ikke, naar vi eie Gods og sidde i høie Embeder, skulle ophøie os og tykkes os selv bedre og værdigere end Andre, som Gud ikke har seet saaledes til, — at vi ikke skulle tilskrive os noget Fortrin og en bedre Ret til Guds Gaver end de Fattige og Elendige. O, hvor ofte hører man os ikke føre Klagemaal og Besværinger over at man ikke behandler os tilbørligt; saa er vor Bolig ikke god nok for os; saa have vi ingen Bekvemmeligheder efter vort Sind; saa er denne eller hin Ret for simpel for os; saa er det Ene for sødt, det Andet for surt; saa har man her og saa har man der fornærmet os i Tale og i Gjerning, osv. Saalænge det gaar os godt, og den Høieste forsørger os rigeligen, saa er det os en let Sag at være tilfredse, og vi finde da særdeles Behag i vor Guds Regjering. Men naar Han begynder efter sit hellige Raad at holde os knappere, saa synes det vanartige Hjerte strax, at Gud er haard imod det, og at det fortjente en bedre Behandling. Den Herre Jesus fordrer af sine Egne, at de villigen skulle „tage Hans Kors paa sig, fornegte sig selv og følge Ham" (Luk. 9, 23); men fordetmeste ere vi desværre som Simon fra Cyrene, der maatte tvinges til at bære Korset efter den Herre Jesum (Matth. 27, 32). Især deleshed ser man, hvor faa Christne der have lært Hen-

givelse i Guds Villie, naar de skulle dø og forlade det Timelige. Mange dø imod sin Villie og med en lønlig Modstræben; kunde de forandre Guds Raadslutning og rykke det Maal, Han har sat for deres Liv, længere frem, saa gjorde de det gjerne. Dog, de gudfrygtige Hjerter finde ved en omhyggelig Prøvelse Mere hos sig selv end jeg kan sige, og jeg er vis paa at der ikke er noget Guds Barn, som jo daglig beklager sit Hjertes Gjenstridighed og erkjender, hvor vanskeligt det er aldeles, stedse og gladeligen at overgive sin Villie i Guds Villie.

§ 31. Lader os da, mine kjæreste Medchristne, ogsaa hjerteligen fortryde vore Feil og Mangler i denne Henseende og dagligen og andægtigt anraabe Gud om et Ham overladt og hengivet, et stille, taalmodigt og lydigt Hjerte og stedse øve os i denne Kunst! Lader os hver Dag ofre Gud vort Hjerte og villigen og gladeligen overgive os Ham med Legeme og Sjel til alt Velbehag! Hvad kan være gavnligere og saligere end dette? En Ring er aldrig bedre forvaret end naar en stor Konge bærer den paa Fingeren; en kostelig Blomster er allersikrest i en fyrstelig Lysthauge, et Barn paa sin Moders Arme og Skjød og en troende Sjel under vor Guds Forsorg, Regjering og Varetægt. Hvo er miskundeligere, naadigere, visere og mægtigere end vor Gud? Hvo mener det hjerteligere og trofastere med os end Han? Hvo ved bedre, hvad der er os nyttigt og saligt end Han? Hvo har en stærkere Haand til at beskjærme os og bevare os til Salighed end Han? Hvorfor skulde vi da ikke gladeligen og villigen overgive os til Hans Regjering og Forsorg? Vil du vide, min Medchristen, hvor hjertelig godt Gud mener det med dig, saa læs i Livsens Bog, den korsfæstede Herre Jesus; den, som af Kjærlighed har skjænket dig sin enbaarne Søn, hvorledes kan Han Andet end ville dit Vel? At Gud kalder sig din Fader og dig sit Barn, det er ingen tomme Høflighedsord og ingen blot Indbildning, men et sandt, guddommeligt Alvor. Han elsker dig høiere end alle Fædre i Verden kunne elske sine Børn og anser dig isandhed for sit kjære og dyrebare Barn; hvorfor skulde du da tage i Betænkning, villigen og gladeligen at overgive dig en saadan Fader til al faderlig Ledelse og Varetægt? Hvorledes kan du Andet end gjerne adlyde og i alle Ting villigen følge en saadan Fader?

§ 32. Betænk ogsaa, du christelige Hjerte, hvilke usle, daarlige og taabelige Børn vi Mennesker ere, naar vi ere overladte til os selv, og at vi, saafremt Herren drager sin Haand tilbage fra os, intet Andet gjøre med al vor indbildte Klogskab end at styrte os i Fordærvelse. Menneskets Villie, siger man, er dets Himmerige, nemlig efter dets egen Indbildning, men i Virkeligheden dets Helvede, dets Gift og Død. Havde Gud Herren ingen Befaling givet os om at vi skulle overlade os til Ham og ingen Forjættelse om at Han vil regjere, forsørge og lede os, saa burde vi dog uden Afladelse og i Ydmyghed anraabe Ham om at tage sig af os, regjere os og være vor Fader, Formynder, Leder og Forsørger. Skulde vi tossede Mennesker da betænke os længe paa at overgive os aldeles til Hans hellige Raad og Villie, da Han ei alene har befalet det, men tillige bundet sig selv ved saa høitidelige Tilbud og Forjættelser? Lader os derhos se hen til de Helliges Exempler! Alle have de overgivet sig til Gud og med Legeme og Sjel betroet sig til Hans faderlige Varetægt og Regjering, og Alle have de maattet bekjende, at Gud efter sit Raad vel har ledet dem underligt, men dog saligt og tilsidt ført dem til Ære. Naar vi overgive os til Gud, behøve vi ikke at tro, at Han vil gjøre

den første Prøve paa os med sin naadige og salige Regjering: ak nei; Han har ligefra Begyndelsen af ført alle sine kjære Børn saaledes, at de takke Ham evindeligen for Hans Godhed; det vil Han ogsaa gjøre med os. Ei heller gives der noget bedre Middel til at løsrive sig fra de tærende Sorger og forskaffe sig et godt og roligt Liv end Hengivelsen i Guds Villie: vort Hjerte og Hoved kan jo ingen blødere Pude have at hvile paa end Guds Naadesskjød. Om Potifar siges, at da han havde sat Josef over sit Hus og over Alt, hvad han havde, og saa, at Alt lykkedes i hans Haand, og at Herrens Velsignelse var over Alt, hvad han havde, i Huset og paa Marken, overlod han Alt i Josefs Haand og bekymrede sig ikke om Andet end at æde og drikke (1 Mos. 39, 3 flg.). Nu vel, mine kjæreste Tilhørere (Læsere), lader os sætte Jesum Christum til Husholder og Forvalter over vort Gods og ganske Liv og overlade Alt i Hans Hænder! Han kan ikke medbringe Andet end Naade, Velsignelse og Liv; Han vil ikke fordærve Noget for os; lader os ikke bekymre os om nogen Ting uden om at elske Ham, bede og gjøre, hvad vort Kald fører med sig og trøstigt befale Ham alt det Øvrige!

§ 33. Lader os 2) ogsaa anvende denne Lære som en Opmuntring til Gudfrygtighed! Efter hvad vi allerede ofte have bemærket maa en sand Christen altid være lydig mod sin Gud og stedse have det hellige Forsæt, at han aldrig med Vidende og Villie vil fortørne sin kjære Gud og aldrig handle imod Hans Villie. Ligesom de hellige Engle i Himmelen stedse staa for Gud (Job 1, 6) og vente paa Hans Vink og Befalinger forat udrette dem, saaledes fremstiller en gudfrygtig Sjel sig daglig blandt Guds Børn og oppebier i barnlig Hengivelse og Ydmyghed Hans Vink og Styrelse; den ønsker at være det Samme for sin Gud, som en Haand eller Fod, der bevæger sig eller hviler efter dens Villie, er for den selv. Den vilde anse den Dag for tabt og ulykkelig, paa hvilken den ikke skulde kunne gjøre Noget til Guds Ære og Næstens Tjeneste og bøie og fornegte sin egen Villie, forat Guds hellige Villie kunde ske. Ogsaa den ønsker at faa en Gravskrift som den, David har faaet af den Hellig Aand, nemlig „at han i sin Livstid tjente Guds Raadslutning“ (Ap. Gj. 13, 36). Den attraar „ikke at leve for sig selv, men for Ham, som er død og opstanden for den“ (2 Kor. 5, 15). Hvo der nu ikke øver sig heri, — hvo der vil være en Christen og dog leve efter sit eget Sind og følge sine Vellyster og ikke af ganske Hjerte hengive sig til Guds og Næstens Tjeneste, han forekommer mig som en Tjener, der vel vil have Ære, Beskjærmelse, Underholdning og Løn af sin Herre, men uden at yde ham nogen Tjeneste eller bryde sig om hans Befalinger. Slige selvraadige og stormodige Tjenere viser man Døren. Saa lader os da, saa ofte vi høre os nævne ved vort Døbenavn, eller saa ofte man fra Prædikestolen eller ved andre Leiligheder kalder os Christne, Guds Børn, Herrens Gjenløste, dyrekjøbte Sjele, Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, osv., ihukomme, hvad saadanne Navne føre med sig, nemlig ikke blot en Ære og Naade, som Gud beviser os, men tillige en Pligt og Skyldighed, som Han kan fordre af os for al sin Godhed. I vor Daabspagt ligger et dobbelt Øiemed, et, som paa Guds Side er rettet imod os, og et, som paa vor Side er rettet imod Ham. Han vil være vor kjærlige Fader, Forsørger, Frelser og Talsmand alle vort Livs Dage; vi derimod skulle være Hans lydige, kjærlige Børn, Hans nye Skabninger, Hans Tjenere, Hans Redskaber til at udrette Hans hellige Villie; vi skulle være Hans synlige og dødelige Engle paa Jorden, der ligesaa villigen skulle udføre Hans

Befalinger som hine i Himmelen. Ligesom det udvortes Menneske har to Hænder, hvormed det forretter sine Sysler, saaledes har ogsaa det indvortes saa at sige to Hænder; den høire Haand er Troen, den venstre Kjærligheden; med hin tager det, hvad Gud i Naade rækker det; med denne giver det Ham igjen Alt, hvad det er, har og formaar.

§ 34. Denne Pagt bliver nu fornyet, saa ofte vi enten høre Guds Ord eller bede eller gaa til Herrens Bord. Thi det korte Indhold af alle Prædikener er Guds Godhed og vor Taknemmelighed, Guds Kjærlighed og vor Gjenkjærlighed. Bønnens Grund er den barnlige Tillid til Guds Naade og Miskundhed, men dens Vilkaar den barnlige Lydighed, hvilket vor Frelser har tilkjendegivet ved i sin Bøn at sætte Ordet Fader først, og en gammel Lærer har meget rigtigt bemærket, at det maatte være et dumdristigt og uforskammet Menneske, som turde kalde Gud sin Fader, uagtet han ikke havde isinde at gjøre, hvad et Barn pligter. Saaledes kan ogsaa Læren om den hellige Nadverd korteligen udtrykkes med de faa Ord: Jesus er min, og jeg er Hans, eller: Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Du skjænker mig Dig selv, dit hellige Legeme og kostbare Blod tilligemed al din Fortjeneste, din Retfærdighed, dit Liv, din Salighed, og jeg skjænker Dig mit Hjerte tilligemed Alt, hvad jeg er, har og formaar. Ja, alle Skabninger, som ere om os og som vi daglig betjene os af til vor Nødtørft, vor Glæde og Forlystelse, raabe saa at sige alle med en Mund: Menneske, tag og giv: Tag Guds Gaver og gode Ting, men giv Ham igjen Kjærlighed, Pris og barnlig Lydighed. Naar vi sidde ved Bordet og holde Maaltid, bør vi ihukomme, at Gud dagligen lader berede Bordet for os ligesom en Husfader for sine Børn og sit Tyende, forat vi skulle være Hans Venner og Tjenere og prise Hans Miskundhed. Ligesom de store Herrer forsyne sine Tjenere med Klæder af en særskilt Hoffarve og et eget Snit, forat de derved skulle være kjendelige fra Andre og tillige selv have en bestandig Paamindelse om sin skyldige Lydighed, saaledes burde ogsaa vi, naar vi iføre os en Klædning, der er svarende til vor Stand, stedse drage os til Minde, hvad vi skylde vor Gud, som vi have at takke for Alt. Hvo som nu ikke daglig betænker dette og af yderste Evne lægger Vind paa at leve derefter, hvorledes tør han tilegne sig Navn af en Christen og rose sig af Troen? Hyklere og Skinchristne er det, som ville nævne Guds ædle Gave, Christum Jesum, den Korsfæstede, med Hans Fortjeneste, Retfærdighed og Salighed, men ikke overgive sit Hjerte til Gud, — som ville nyde Guds Godhed, men ikke tjene Hans Villie. Til Slige siger den Herre Jesus selv bebreidende: „Hvi kalde I mig Herre, Herre og gjøre ikke, hvad jeg siger?“ (Luk. 5, 46). „Ikke Enhver, som siger til mig: Herre! Herre! skal indkomme i Himmeriges Rige, men den, som gjør min Faders Villie som er i Himlene“ (Matth. 7, 21).

§ 35. For nu at give denne Formaning desto større Eftertryk, ville vi fremstille Læren om Hengivelsen til Gud i Form af en „Forskrivelse (lig den Ægteskabskontrakt mellem den Herre Jesum og den troende Sjel,“ hvortil vi ovenfor, i anden Dels 11te Præd. §§ 19 og 20, Side 361, gave et Udkast), paa følgende Maade: Jeg Underskrevne vitterliggjør herved for den treenige, alvidende Gud, som ransager Hjerter og Nyrer, for de hellige Engle, for den christne Kirke og for den ganske Verden, at da jeg ved den Hellig Aands store og synderlige Naade er bleven friet af Mørket og oplyst med det himmelske Lys og tilbørligen har betragtet og overveiet de mangfoldige Velgjerninger, som min naadige Gud og Fader aandeligen og le-

gemligen, lønligen og aabenbare i saa overflødigt Maal har bevist mig, at Han nemlig ikke blot har skabt, ernæret, forsørget, beskjærmet og opholdt mig alle mit Livs Dage, saa at jeg har Ham og Hans Miskundhed alene at takke for Alt, hvad jeg er og har, men tillige forløst mig ved sin allerkjæreste Søns, min Herres og Frelsers Jesu Christi, kostbare Blod, rigeligen bevist mig sin guddommelige, umaalelige Kjærlighed, Langmodighed og Barmhjertighed, ved sit hellige Ord, sin Aand og Naade bragt mig til Anger og Omvendelse og optaget mig i sin enbaarne Søns og andre hellige Guds Børn Samfund og af lutter Naade og Miskundhed, uden nogen min Fortjeneste og Værdighed, bestikket mig til det evige Livs Arving, og jeg dernæst efter min kjære Guds Ord christeligen ihukommer, hvad det er min Pligt og Skyldighed, og at jeg i min spæde Barndom, ved min første Indtrædelse i Verden er af mine kjære Forældre og Daabsvidner bleven overgiven og helliget til min Gud, Skaber og Opholder, Frelser og Talsmand, saa vil jeg herved have denne Overgivelse i kraftigste Maade gjentagen, fornyet og stadfæstet og overgiver, overdrager, skjænker og ofrer saaledes den treenige Gud Fader, Søn og Hellig Aand, min Sjel og mit Legeme, min Forstand, Villie og Hukommelse, mit Hjerte, Mod og Sind samt alle mine Kræfter, Evner, Begjæringer og Attraaer, al min Digten og Tragten, alle mine Tanker, Ord og Gjerninger, saa at jeg forpligter mig til ved den Hellig Aands Bistand, saalænge jeg lever, at ville troligen beflitte mig paa at bruge alt dette ene og alene til Hans høihellige Navns Lov, Ære og Pris og efter Hans allerhelligste Villie, for derved at lægge for Dagen min Kjærlighed til Ham, min Tro og mit Haab paa Ham. Saa nedlægger jeg ogsaa herved Alt, hvad Han af timelige Ting har givet og betroet mig, for Hans Fødder og er rede til at beholde, til at forlade og til at bruge det efter Hans hellige Villie, hvortil jeg forventer at Hans naadige Styrelse og Regjering vil give mig god Anledning. Jeg erklærer derhos herved, at jeg vil unddrage mit Hjerte alt mere og mere fra Verden og dens Forfængelighed, modstaa mit syndige Kjød og dets Lyster, af Hjertet hade alt ugudeligt Væsen og uden Frygt modsige og modarbeide det, forstyrre Satans Rige og hjælpe til at fremme, udvide og opretholde min Herres Jesu Christi Naadesrige og ved enhver Leilighed søge at ramme min Guds, Skabers, Opholders, Frelsers og Talsmands Ære og hverken lade mig ved Medgang eller Modgang, ved Frygt eller Lyst, ved det Høie eller det Lave, det Nærværende eller det Tilkommende afholde herfra, men blive min Gud ved Hans Naade tro indtil Døden. Alt dette, som jeg her af et ydmygt og taknemmeligt Hjerte har besluttet og forfattet, ville Du, min Gud, lade finde dit naadige Velbehag samt antage og stadfæste ved Jesum Christum i den Hellig Aands Kraft!

Dit Barn og din trofaste Tjenerinde indtil Døden
S j e l e v i g.

§ 36. Udler og udlægger ikke ilde, I christelige Hjerter, hvad jeg i en christelig god Hensigt, med kjærligt Hjerte skriver! Dette Udkast tjener til at forklare Profeten Esaias's Ord: „Denne skal sige: jeg er Herrens, og den Anden skal kaldes med Jakobs Navn, og denne skal skrive med sin Haand: jeg hører Herren til“ (Esai. 44, 5). Heri er intet Nyt, undtagen maaske Maaden at fremstille det paa; ellers er det det Gamle, som Forklaringen over de tre Troesartikler i vor dyrebare lille Katekismus indeholder og som vor Daabspagt og hele Christendom overensstem-

mende dermed fordrer. Naar I ret betænke Sagen, tvivler jeg ikke om at I villigen vilde skrive Eders Navne derunder og paa denne Maade fornye Eders Daabspagt og lægge Eders Taknemmelighed mod Gud for Dagen. Gud hjælpe mig og Eder at tilbringe og omsider fuldende vore Dage i Hans Tjeneste!

§ 37. Lader os saa tillige 3) bruge denne Lære til Undervisning og Trøst i disse sidste sørgelige og vanskelige Tider imod allehaande Gjenvordigheder og Trængsler! Jeg maa tilstaa, at Trængslernes Vande nu allevegne strømme over, og at alle Vraaer i den dyrebare Christenhed ere opfyldte med Graad, Sukke og Veklager. Alle Kongeriger og Lande staa saa at sige i lys Lue, og det ene Folk hvæsser Sværdet imod det andet. Hvo som efter Guds Villie kommer til at leve en Stund endnu, maa ikke vente sig gode Dage, men kun forberede sig paa Elendighed og Nød. Thi det kan ikke anderledes være. Siden det ugudelige Væsen, Hykleriet, Sikkerheden, den kjærlighedsløse og ufrugtbare Christendom overalt har taget Overhaand, — siden den forbandede Gudsfornegtelse og Bespottelse tør lade sig aabenlyst og uden Frygt se og høre og finder Understøttelse blandt de Største, Viseste og Mægtigste, — siden Verden har begyndt at drive Spot med de guddommelige og himmelske Ting, med Guds Ord og Hans hellige Sakramenter, med den korsfæstede Jesus, Hans hellige Liv og Lære, saa vil den retfærdige og hellige Gud sætte sin hele Vrede imod saadanne Vederstyggeligheder og opvække Himmel og Jord imod denne skrækkelige Ugudelighed. Han vil hidse Gudsfornegterne og de ugudelige Spottere paa hinanden, saa at de skulle sønderrive og fortære hinanden som rasende Ulve og Hunde. Derved ville de Gode og Gudfrygtige komme med ind i Trængselen og lide stor Angest og Nød. Men hvilken Trøst have de da, og hvorledes skulle de forholde sig under saadanne Omstændigheder? Jeg svarer: de kunne intet Bedre gjøre end med christelig Tillidsfuldhed, stille Taalmodighed og barnlig Lydighed hengive sig i Guds Villie, med barnlig Frygt betragte Hans Domme over de Ugudelige og af ganske Hjerte forlade sig paa Hans Naade og faderlige Miskundhed. Paa timelige Ting maa de ingen Regning gjøre, men rette sig efter Apostelens Formaning, „at de (blandt de Gudfrygtige), som have Hustruer, skulle være som de, der ikke have, og de, der græde, som de, der ikke græde, og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der kjøbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den“ (1 Kor. 7, 29 flg.). Den, som i disse sidste vanskelige Tider kan bevare Troen og en god Samvittighed, han bør ikke klage over noget Tab, og den, som trøstig kan hengive sig i Guds naadige Villie og med Frimodighed overlade sig og Sine til Hans faderlige Miskundhed og Styrelse, hans Haab skal ikke beskjemmes.

§ 38. Det røde Hav kan ikke opsluge Andre end Farao med hans ugudelige Hob; Guds Folk derimod maa det tjene til Mur og lade det gaa uskadt igjennem. Den gloende Ovns Ild kan vel dræbe Tyranniets og Ondskabens Tjenere; men paa dem, som forlade sig paa Gud, fortære den kun de Baand, hvormed de ere bundne (Dan. 3, 20). Om Alt gaar hulter, til bulter, saa er og bliver det dog vist, at Herren kjender Sine og ved sin Magt bevarer dem til Frelse. Og om Satan med Guds Tilladelse end nok saameget raser og støier, saa formaar han dog ikke at udrive de Troende og Udvalgte af den Herres Jesu Haand eller at skille dem fra Guds Kjærlighed. Hos den navnkundige gamle Biskop Paulinus læser man en mærkværdig Begivenhed, som tildrog sig med en gammel Mand, der var Katekismuslærling

og Begynder i Christendommen og som efter at være bleven døbt fik Navnet Viktor, hvilken Fortælling ikke passer ilde for vort Forehavende. Denne Mand blev i et lidet Skib af Storm og Uveir ganske alene reven bort fra Landet, drev i flere Uger uden Seil, uden Mad og uden al menneskelig Hjælp omkring paa Havet og blev alene beskjærmet, forsørget og opholdt af Gud og Hans Engle. Skulde vel, siger Paulinus, dette Menneske, der langt borte ei alene fra Land, men ogsaa fra alle Mennesker, en Leg for Vindene, en Forjaget fra Jorden (Exul), forskjellige Haves Gjæst (diversi marts hospes), afsondret fra alle Mennesker, have kunnet holde ud og leve i tre og tyve Dage blandt Bølgerne og Havets uhyre Dyr i et stedse vaklende og hid og did omtumlet Fortøi, uden Mad, svag og mat af Alderdom og Skræk, skulde han vel have kunnet gjøre dette ved Naturens Kræfter? — — Hans lille Skib blev først drevet henimod Staden Rom, saa at han kunde se Fyrtaarnet i den romerske Havn; derefter blev det jaget langs nedad Kampanien og derfra af Storm og Veir pisket over til Afrika; herfra blev det atter bortrevet og flakkede en Tidlang omkring Sicilien, dog saaledes, at man godt kunde mærke, at det styredes af Guds Haand; thi hvor der var nogen Fare paafærde (saasom ved Klipper og Skjær), holdt det sig tilbage, og hvor der var sikkert, gik det fremad. Omsider gjorde det en Ende paa hans Omflakken og Farer i Lukanien (in Lucanis), hvor det kom saa nær til Land, at den gode Gamle fik Øie paa nogle Fiskere, som han raabte til om Hjælp og som ogsaa bragte ham i Land, hvor han da inderligen takkede Gud, strax lod sig døbe og siden førte en christelig og hellig Vandel. Men hvad der især er mærkeligt ved denne Begivenhed, er at fornævnte Paulinus fortæller, at denne gudfrygtige Olding, som udentvivl i saadan Nød har lært at bede ret andægtigt, flere Gange paa sin vidunderlige Søreise saa den Herre Christum sidde i Skibets Agterende ved Roret og hørte Ham lokke ham venligt til sig, ja at han endog lagde sit Hoved i Hans Skjød, ligesom han ogsaa blev de hellige Engle var, der holdt Vagt paa Skibet og gjorde Alt, hvad Skibsfolk pleie at gjøre ombord i et Skib. Denne sjeldne Tildragelse har jeg villet anføre til Trøst for alle christelige Sjele, paa det de, naar det gaar underligt til i disse sidste bedrøvelige Tider, og deres lille Skib ogsaa omtumles af Vind og Bølger, og de intet Raad vide, da ikke skulle lade Modet synke, men med hjertelig Tillid overgive sig til Guds og den Herres Jesu Styrelse. O lykkelige Skib, som har Jesum til Styrmand og de hellige Engle til Skibsfolk og er provianteret og forsynet med Guds Naade og Miskundhed! O salige Sjel, som har overgivet sig aldeles til Guds faderlige Regjering og alene begjærer at leve og dø i Hans Naade og Kjærlighed! Lad Vindene storme, — lad Bølgerne bruse, — lad Djævelen og Verden rase og vende op og ned paa alle Ting, om de kunne; et saadant Skib skulle de dog ikke kunne sønderslaa, og en saadan Sjel skulle de ikke kunne opsluge.

§ 39. Saa lader os da, mine kjæreste Medchristne, ikke frygte for Noget uden for Synden og betragte Alt, hvad der møder os, som Guds hellige og gode Villie og gladeligen annamme det! De bitreste Frugter blive søde og velsmagende, naar de indlægges i smeltet og renset Sukker, og Trængselens største Beskhed bliver sød, naar man annammer den som Guds søde Villie. For Abraham vilde det have været utaaleligt at tænke paa at han skulde slagte og opbrænde sin eneste og kjære Søn til et Offer; men hans Guds Villie gjør ham Alting sødt. Apostelen Paulus led mange Trængsler frem=

for de fleste Andre. Ikke nok med at han saa ofte blev fængslet, kom i Dødsfare, led Skibbrud, tilbragte et Døgn i Dybet, blev allevegne ængstet, forfulgt og bragt i Fare af Jøder og Hedninger og falske Brødre og maatte forrette sit Embede i Arbeide og Møie, ofte i Nattevaagen, i Hunger og Tørst, ofte i Fasten i Kulde og Nøgenhed; men han blev ogsaa slaaet paa Munden og plaget af en Engel Satan. Alt dette formaaede han at overvinde ved Betragtningen af Guds hellige og søde Villie og lod sig nøie med Hans Naade; derfor, siger han, „er jeg vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld." Se, selv i saamange Trængsler og Angester tabte den dyrebare Apostel ikke Modet. Ja, efter hvad der ligger i det græske Ord, som han bruger (jfr. 1 Thess. 3, 1; 2 Kor. 5, 8, vi have Behag), synes han endogsaa godt om sine Trængsler og finder Behag i sit Kors. Hvad volder det? Hans Guds Naade og søde Villie. Vor Frelser selv maatte tage imod en bitter Kalk, hvorved han ei alene gyste, men endog svedede blodig Angestsved; men Han forsødede den med sin kjære Faders Villie, som med et Sukker. Fader, sagde Han, „ske ikke min Villie, men din! (Luk. 22, 42) Lader os trøstigt følge disse Forgjængere og altid og allevegne sige af Hjertet: Hvad Gud vil! Som Gud vil! Naar Gud vil!

Hvi vil du dig saa klage
Og give, kjære Sjel,
Dig saa med Sorrig plage?
Tro dog din Frelser vel!
Vær dog i Hannem fro!
Han ved din Sag at vende
Til god og lyksom Ende;
Det skal du stadigt tro.

Han aldrig dem forlader
I nogen Modgangs Tid,
Som kjender Ham for Fader
Og slaar til Ham sin Lid.
Ser det end farligt ud,
Saa bør du dog ei grue;
Du skal dog Frelse skue
Fra al Miskundheds Gud.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Femtende Prædiken,

hvori dens gudelige og hellige Nidkjærhed betragtes.

2 Kor. 11, 2: Jeg er nidkjær over Eder med Guds Nidkjærhed.

§ 1. Den navnkundige græske Filosof Plutark har blandt andre Skrifter ogsaa efterladt sig et, som han kalder de syv Vises Gjæstebud, hvori han indfører disse talende høifornuftigt om allehaande Ting. Saaledes komme de ogsaa til at omhandle det Spørgsmaal, hvilken Husholdning der er den bedste, og besvare det paa forskjellige Maader. Solen siger, at den bedste Husholdning er den, hvori der ikke findes noget uretfærdigt erhvervet Gods og hvor Formuen kan vedligeholdes uden Frygt og Mistænksomhed og udgives uden Anger. Bias siger, at den Husholdning er den bedste, hvori Husbonden frivilligen viser og forholder sig saaledes, som han ved Loven er tvungen til offentligen at gjøre, — Pittakus, at det er den, hvori man intet Overflødigt attraar og ingen Mangel har paa det Nødvendige, osv. Overensstemmende hermed kunde ogsaa gudfrygtige Hjerter søge et behageligt og gavnligt Tidsfordriv ved at opkaste dette Spørgsmaal og besvare det paa flere Maader. Man kunde sige, at den bedste Husholdning er den, i hvilken Mand, Kone, Børn og Tyende, lig Sol, Maane og Stjerner, leve i skjøn Endrægtighed, møde hverandre med Dydens og Kjærlighedens Glands og tillige lade sit Dydslys skinne til et Exempel for Andre, hvilket Billede den Hellig Aand selv betjener sig af i Josefs Drøm, hvori hans Fader, Moder og Brødre betegnes ved Sol, Maane og Stjerner (1 Mos. 37, 9).

§ 2. Meget rigtigt har ogsaa Jesuiten Drexel sagt, at den bedste Husholdning er den, hvori man saaledes søger og agter paa det Jordiske og de forgjængelige Goder, at man ikke glemmer og forspilder det Himmelske og Evige. En anden klog Mand siger, at det er den, hvori man beder, som om intet Ar-

beide hjalp, og arbeider, som om ingen Bøn hjalp. Man kan endnu udfinde og tilføie flere lignende, som naar man siger, at den bedste Husholdning er den, hvori man fra Først til Sidst har den sande Gudfrygtighed for Øie, og ligeledes den, i hvilken alle Husets Folk beflitte sig paa at beholde en naadig Gud i Himmelen, en god Samvittighed i Hjertet og et godt Navn hos den ærbare Verden, — iligemaade den, hvor Guds Velsignelse agtes for den bedste Indtægt og Gavmildhed mod den trængende Næste for den bedste Udgift.

§ 3. Man kan ogsaa sammenligne en god Husholdning med en velstemt Luth, der berøres og slaaes af en kunstfærdig Haand; thi ligesom der paa en Luth er forskjellige Strenge, saaledes maa der i en Husholdning være mange Personer, Faderen og Manden, Moderen og Hustruen, Børn og Tyende. Deres Alles Hjerter maa stemmes, berøres og styres af Guds Haand, forat de Allesammen kunne blive enstemmige i Guds Lov og Pris, i Gudsfrygt, Fredsommelighed, Sagtmodighed, Ydmyghed, Kyskhed, Oprigtighed, Venlighed osv. Man kan ogsaa sige, at den maa ligne en velanlagt Hauge, hvori man taaler og opelsker allehaande nyttige Urter, yndige Blomster, ædle Planter, frugtbare Træer og Buske, men derimod hader Ukruddet, Tornekrattene, Tistlerne og Skræppebuskene og itide bortluger og oprykker dem, forat de ikke skulle tage Overhaand og kvæle de andre, gode Vexter. Saaledes maa enhver gudfrygtig Husfader se til, at ei alene han selv, men ogsaa hans Husfolk, ligesom vandede ved hans Lære og Exempel, kunne være Retfærdigheds Ege, Herrens Plantelse, til at bevise ham herlig. Han maa ogsaa være nidkjær og holde Øie med Udyd og Ondskab, hæmme al Forargelse og Ugudelighed med god Tugt og nøiagtig Opsigt og ikke lade den tage Overhaand, osv.

§ 4. Om jeg kun vilde holde mig til denne sidste Lignelse og efter samme prøve vor Tids Husholdninger, saa vil der ikke findes altfor mange, som ere ordnede og indrettede overensstemmende med den. Jeg har af en Husfader i Slutningen af denne Lignelse fordret Nidkjærhed imod Forargelse og Ugudelighed. Jeg holder for, at der er mangen Husfader, der ikke vil være den Ringeste i sin Christendom, men som alligevel ikke ved, hvad en saadan hellig Nidkjærhed er. De Fleste vide ikke af nogen anden Nidkjærhed end Vredes-Nidkjærheden, naar man ofte i Utide og uden Nødvendighed vredes over en ringe Ting og derhos bander dygtigt, støier og stimer, skjælder, smælder og slaar om sig. Ligesom det gaar med Urterne, at de ædleste og bedste, som voxe paa et Sted, ere de fleste Indvaanere ubekjendte baade af Navn og Kraft, saaledes er det ogsaa med mange christelige Dyder og Pligter. Mange, der kalde sig Christne, vide intet af dem og kjende ligesaalidt deres Navne som deres Kraft. De give ikke Agt paa dem, naar de beskrives eller forklares efter Guds Ord; saa bekymre de sig hellerikke om at øve sig deri. Som Exempel herpaa ville vi for Øieblikket kun anføre den gudelige Nidkjærhed, der er en af den troende Sjels ædleste Dyder og en af Troens skjønneste og gavnligste Frugter. Jeg er imidlertid vis paa at denne Dyds Navn er aldeles fremmed for Mange, og saameget mere er den selv dem aldeles ubekjendt. Men efterdi den ganske hellige Skrift er fuld af Sprog og Exempler, der kræve den gudelige og hellige Nidkjærhed af de bodfærdige og troende Sjele, — efterdi det derhos er umuligt, at Troen skulde kunne være uden Kjærlighed og Kjærligheden uden Nidkjærhed, — efterdi det endelig er saaledes beskaffent med denne Dyd, at man snart gjør for Lidet og snart for

Meget deraf og kan fordreie den til en Udyd, saa bliver det fornødent, at vi noget nærmere og nøiagtigere undersøge den og fremstille den til Opbyggelse. Gud hjælpe, at det maa ske med Frugt og Nytte, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 5. Hos Hedningerne var det Skik og Brug, at de gjorde et Offer for Brud og Brudgom ved disses Indtrædelse i Ægtestanden, forat de skulde komme til at leve et fredeligt og velsignet Ægteskab sammen. Men Offerdyrets Galde blev udreven og nedgraven i Jorden ved Siden af Alteret, hvormed de udentvivl vilde tilkjendegive, at al Bitterhed maatte bortryddes af Ægtestanden og Kjærligheden alene herske deri. Men vor Gud kræver et helt Offer og vil, at det hele Legeme med alle sine Lemmer, det hele Hjerte, den hele Sjel med alle sine Evner skal være Ham helliget, og det saa ganske uden Undtagelse, at Han endogsaa fordrer Galden. Jeg mener: Han vil ikke have Vredesevnen, som Han selv har nedlagt hos Mennesket, udryddet og aldeles afskaffet, men kun renset. Den gudelige Nidkjærhed er en af de ædleste Gaver, man maa bringe Ham. En Næslebusk er en Plante, som Enhver hader; men ved Apothekerkunsten kan den dog tilberedes saaledes, at den bliver et ædelt Lægemiddel og gjør stor Nytte i saadanne Sygdomme, som opstaa af kolde og seige Vædsker. Saaledes er det ogsaa med Menneskets Vredesevne; naar den dannes og styres af Guds Aand og Naade, kan den bidrage Meget til Guds Ære og Næstens saavelsom vort eget Gavn og Bedste.

§ 6. Herom taler nu Apostelen i vor Text, sigende: „Jeg er nidkjær over Eder med Guds Nidkjærhed.“ Han sammenligner i de næstfølgende Ord sig selv med en Beiler eller Brudefører og Menigheden i Korinth med en Brud, hvilken han vil føre til sin Herre Jesum som en ren og ubesmittet Jomfru (ren og ubesmittet i Lære og Levnet). De falske Apostle havde imidlertid indsneget sig hos denne Jomfru som bedragelige og hemmelige Beilere for Satan og søgte ved sine Smigrerier „at fordærve hendes Sind fra den Enfoldighed, som fører til Christum.“ Herover er nu Apostelen, som sin Frelsers troe Ven og Tjener, nidkjær med Guds, det er: med en hellig, ren aandelig Nidkjærhed. Han var ikke fortrydelig over at Andre modtoge flere Penge af Korinthierne og bleve bedre behandlede af dem end han; han tragtede ikke efter deres Gods og sin egen Fordel; ei heller nærede han nogen kjødelig Hensigt i denne Sag; men hvad han er nidkjær over, er, at de falske Apostle med sit Praleri og sin smigrende Tale vildledede Menigheden, som om den havde noget Bedre og Større at vente end hvad de havde modtaget af Apostelen, og at de derved førte den bort fra den enfoldige Tro og den rene Kjærlighed til den Herre Jesum og forledede den til Skinhellighed og Nysgjerrighed.

§ 7. Heraf kan man nu allerede nogenlunde slutte sig til hvad den troende Sjels gudelige og hellige Nidkjærhed“ er, nemlig, som Dr. Luther meget passende kalder den, „en fortørnet eller vred Kjærlighed“. Den er et blandet Vand, som paa en Gang indeholder Sødme og Bitterhed, men som, fordi det rinder gjennem en god og helligjort Jordbund, er rent, nyttigt og heldbringende. Man kan sige, at „den er en hellig og heftig Attraa efter at tækkes Gud og fremme Hans Ære og Næstens Bedste, eller en kraftig og heftig Bevægelse i den gudelskende Sjel, som opvækkes af den Hellig Aand og som gaar ud paa Guds Riges Opretholdelse og Udvidelse hos den selv og Andre saavelsom paa at hindre, forstyrre og udrydde Alt, hvad der er dette Rige modsat.“ Andre

sige, at den gudelige Nidkjærhed er en oprørt og fortørnet Kjærlighed til Gud, som kraftigt modsiger og modstaar Alt, hvad der fra Djævelens og Menneskenes Side modarbeider Guds Ære, en Fiende af Guds Fiender, en aarvaagen Hund, som strax gjør, naar den mærker Tyve og Røvere omkring Guds Hus, den Herres Jesu tro Ven, der overalt med Frimodighed forsvarer Hans Ære, en tapper Soldat, der er rede til at tilsætte sit Liv og Alt for den Herre Jesus, o. dsl. Det vil imidlertid under denne Betragtnings Fremskriden blive endnu mere indlysende, hvad den Nidkjærhed egentlig er, og hvorledes det dermed forholder sig.

§ 8. Men at en saadan hellig Nidkjærhed findes hos en troende Sjel, er let at vise. At Gud selv, som den evige Kjærlighed, er nidkjær for Menneskenes timelige og evige Velfærd, have vi for ikke længesiden hørt af Profetens Ord: „Den Herre Zebaoths Nidkjærhed skal gjøre dette" (Esai. 9, 7; 2 Kong. 19, 31). Den Herre Jesus tilskrives ligeledes Nidkjærhed, idet den aandelige Brud siger: „Kjærlighed er stærk som Døden; Nidkjærhed er haard som Helvede; dens Gløder ere gloende Gløder, Herrens Lue" (Høis. 8, 6). I Gjenløsningsværket har vor Frelser vist sig som en Brudgom, hvis Elskede er bleven bortført af Røvere og som søger at frelse hende, endog med Opofrelse af sit Liv. Hans hele Vandring her paa Jorden vidner tilstrækkeligt om den nidkjære mageløse Kjærlighed, Han bar til os Mennesker og hvorover alle de hellige Engle ikke noksom kunne forundre sig. Den Hellig Aand kaldes ogsaa „Kjærligheds Aand, Styrkes Aand, en Aand, som optænder" (en Ild), fordi Han tilligemed Faderen og Sønnen søger og fremmer vor Frelse og Salighed med glødende Kjærlighed (2 Tim. 1, 7; Esai. 11, 2; 4, 4). Som nu Gud er, saa gjør Han ogsaa de Sjele, der i Troen hænge ved Ham; de blive delagtige i den guddommelige Natur og fyldte med al Guds Fylde (2 Pet. 1, 4; Efes. 3, 19); følgelig blive de ogsaa optændte med gudelig Nidkjærhed.

§ 9. At den sande Tro afføder Kjærlighed, er udenfor al Tvivl. Men Kjærligheden er en himmelsk Ild, der stedse forøges og griber videre om sig og tilsidst bliver til en stor Brand, som man kalder en hellig og gudelig Nidkjærhed. Ingen sand og oprigtig Kjærlighed kan være uden Nidkjærhed, hvilket Erfaringen daglig lærer. Kjærligheden ulmer i Hjertet som en indesluttet Ild; men naar en eller anden Anledning, en Nød eller Gjenvordighed, som tilstøder den Elskende, skaffer den Luft, bryder den frem med saadan Magt, at man forundrer sig derover. En Hustru elsker, som det synes, kun sin Mand med en almindelig og middelmaadig Kjærlighed, saalænge han er frisk og det gaar ham vel; en Moder elsker sit Barn, naar det ligger ved hendes Bryst eller leger omkring hende; men fordi man er vant dertil, bliver det ikke anseet for noget Synderligt; dersom imidlertid Manden bliver dødeligen syg eller kommer i nogen anden Fare og Nød, — dersom Barnet falder farligt eller bliver angrebet af et Dyr, da begynder Kjærligheden at udbrede sig og at gjøre Underværker; da ængstes det kjærlige Hjerte; da vaager, da beder, da græder, da sukker hun, da løber hun til, da glemmer hun sig selv, sin egen Pleie, Magelighed, Sundhed, ja sit eget Liv og er rede til at opofre og hengive sig selv for den elskedes Redning. Naar nu den naturlige Kjærlighed virker dette, efter hvad vi daglig se for vore Øine, hvad maa da ikke den gudelige og himmelske Kjærlighed udrette! De troende Sjele gaa ofte der saa ubetydelige og enfoldige, at det hverken falder dem selv eller

Andre ind, at de skulde nære nogen synderlig Nidkjærhed for Gud; men naar en Leilighed viser sig, og de se, at deres Guds og den Herres Jesu Ære angribes af Satan og den onde Verden, eller naar Næstens Tarv fordrer det, da bryder deres Kjærlighed ud med Vælde; de glemme sig selv og ivre for Gud og Næsten, det maa nu forresten gaa, som det gaa vil. Saaledes er da den gudelige Nidkjærhed Noget, som nødvendigvis følger af Troen, der forener os med Christo. Ligesom det er en Moders og trofast Ægtefælles Art at elske med Nidkjærhed, saaledes er det ogsaa den troende Sjels Art. Hint kommer og udspringer af Naturen, dette af Naaden, og ligesom den Hustru, den Moder, som ikke inderligt elsker sin Mand, sit Barn og ikke i Nødstilfælde er nidkjær for dem, ikke er at agte for nogen trofast Ægtefælle og retskaffen Moder, saaledes kan hellerikke den, som ikke elsker Gud inderligt og ikke ved given Anledning er nidkjær for Hans Ære, ansees for troende og retsindig.

§ 10. Men lader os noget yderligere betragte og oplyse, hvad der ovenfor (§ 7) er sagt om den gudelige Nidkjærhed; saa vil ogsaa sammes Nødvendighed bedre indsees. „Den troende Sjel er nidkjær for Gud og Alt, hvad der er guddommeligt. Efterdi den ei alene af Hans Ord, men ogsaa af egen Erfaring ved, hvor kjærlig, miskundelig, naadig og barmhjertig Gud er, — hvor godt han mener det med Menneskene, — hvor høit Han elsker dem, og hvor troligen Han sørger for deres timelige og evige Velfærd, — efterdi den ved, hvilket helligt, kysk og fuldkomment Væsen Han er, og at alle Hans Bud, al Hans Orden, alle Hans Veie Domme og Gjerninger ere hellige, retfærdige og gode, saa kan den ikke taale, at man gjør Ham Noget imod, eller at man tilsidesætter den Ære, Frygt og Kjærlighed, man skylder Ham, og ikke ændser Hans Naade og Velgjerninger eller tager dem til Hjerte. Naar den da ser, at nogle Mennesker endnu hænge ved stumme Afguder, tjene Djævelen i hedensk Blindhed og Intet vide om Gud, saa opflammes den og vilde ønske, at den med sit eget Lys kunde antænde mange andre, og at den kunde udbrede den Kundskab om Gud, den selv besidder, i mange Tusind Hjerter. Det gjør den inderligt ondt, at der ogsaa skal være Mennesker i Verden, som ikke kjender og tilbørligen ære og tilbede den eneste, evige, sande Gud, alle Tings Skaber og Opholder, Menneskeslægtens Frelser og Talsmand.

§ 11. Naar man læser, hvad en lærd udenlandsk Forfatter*) beretter, nemlig at dersom man vilde dele den beboede og bekjendte Jordkreds i tredive lige store Dele og vilde undersøge, hvad Slags Mennesker der leve paa ethvert Sted, saa vilde man finde, at nitten Dele besiddes af Hedninger, sex af Muhamedanere og kun fem af Christne, der bo samlede**), saa begynder dens Hjerte at banke heftigt, — Taarerne stige den op i Øinene, og den ønsker, at den havde en Røst, som kunde lyde igjennem alle Verdensdele, for allevegne at prædike den treenige Gud og Jesum Christum, den Korsfæstede, og fylde alt med den saliggjørende Kundskab om Ham og kan den ikke gjøre Andet, saa beder den med stor Iver og Andagt for de vantroende Hedninger, Jøder, Tyrker og Tartarer, at Gud efter sin store Kjærlighed og Miskundhed vil forbarme sig over dem, frie dem af Mørkets Magt og overføre dem i sin elskelige Søns Jesu Christi Rige (Kol. 1 13). Den holder ved med

* Eduard Brerevod, Scrutin regil., Kap. 5.
** Endnu ere kun de to Verdensdele Europa og Amerika forstørstedelen christnede, hvorimod de tre øvrige Verdensdele fremdeles fordetmeste ere beboede af Hedninger og Muhamedanere. O. A.

Bøn og Paakaldelse om at Herren efter sin store Kjærlighed vil opvække Lærere og Apostle, udruste dem med Aand, Kraft og Gaver og sende dem til de Vantroende. Den bøier sig vel for Hans Domme over saadanne Folkeslag og ved, at de ere hellige og retfærdige; men den anraaber tillige om Naade og Barmhjertighed for dem og beklager, at saamange Tusind Mennesker ikke skulde kjende, ære og elske alle Tings Skaber, hvis Godhed de daglig nyde, og den korsfæstede Jesum, som dog ogsaa har udøst sit Blod for dem. Et Exempel paa saadan hellig Nidkjærhed have vi i den hellige Paulus; da han nemlig i Athenen ventede paa nogle af sine Egne og saa, „at Staden var saa afgudisk, harmedes hans Aand heftig i ham,“ og han begyndte at prædike om den sande Gud, som er i Himmelens og Jordens Herre, og om den Herre Jesus Christus, ved hvem Gud vil dømme Jorderige (Ap. Gj. 17, 16. 22 flg.). Saaledes læser man ogsaa om Apollos, „en veltalende Mand, som vor forfaren i Skrifterne, at han talte med brændende Aand, lærte med Flid om Herren og prædikede i (Jødernes) Synagoge (Ap. Gj. 18, 24 flg.).

§ 12. Naar saa en troende Sjel endvidere ser, at den dyrebare Christenhed er sønderreven i mange Partier, hvoraf nogle forfølge de andre med bittert Had, ja som ofte anfalde hinanden med Løgn, Forurettelser, Ild og Sværd, — naar den ser, at Guds Ord enten tilsidesættes eller forvexles med Menneskesætninger, Fornuftslutninger og formentlige Aabenbaringer, skjændigt fordreies og udtydes efter Menneskers Sind, — at man tilskriver den retfærdige Gud saadanne Ting, som aldrig ere opkomne i Hans Hjerte, og derved formindsker Hans Ære og opfylder Hjerterne med nysgjerrige, vanhellige og ugudelige Tanker, — at Jesus, den Korsfæstede, den eneste Mægler mellem Gud og Menneskene, ikke prædikes rent, men at man sideordner Ham blotte og bare Mennesker som Mæglere og Talsmænd hos Gud, drager Hans Fortjenestes fuldgyldige Kraft i Tvivl og derved fordunkler den, at man lapper (menneskelige Fortjenesters og Gjerningers) Tiggerklude paa Hans (Retfærdigheds) kongelige Purpurkaabe, forringer Hans Kjærlighed, nedsætter Hans Naade, fornegter Hans Guddommelighed, lemlæster Hans hellige Sakramenter, saa at deres Kraft og Virkning bliver usikker, og i det Hele taget snoer og vender, mestrer og bedømmer Hans Lære efter Fornuftens Indbildninger osv., saa kan den atter ikke Andet end blive nidkjær, græde, bede, kjæmpe, modsige og af al Kraft modsætte sig saadanne Ulykker. Den ønsker, at al falsk Lære maa blive udryddet, de Forførte bragte tilbage, de Vildfarende oplyste og omvendte, — at al Bitterhed og Forfølgelse, al videre Forstyrrelse af Kirken saavelsom alle Partier og Sekter, der bespotte eller forkleine det guddommelige Navns Ære, ved Guds Aand og Kraft maa hæmmes og tilintetgjøres, samt at den dyrebare Christenhed maa „faa et Sind indbyrdes efter Christum Jesum, saa at den endrægteligen med en Mund kan prise Gud og vor Herres Jesu Christi Fader“ (Rom. 15, 5. 6). Den vilde, som Gregorius Nazianzenus fordum sagde, ikke vægre sig ved lig Jonas at lade sig kaste i Havet, naar kun Bølgerne vilde lægge sig og al Storm og Brusen (i Christenheden) stilles. Den vilde gjerne udøse sit Blod, naar den blot dermed kunde slukke den Ild, som næsten har fortæret den dyrebare Christenhed. Thi det skjærer den i Hjertet, at den maa se paa at den Herres Jesu hellige Ord og Lære formedelst Djævelens Avind bliver gjort til et Tvistens Æble, og at de, som allesammen ere forløste ved Guds Søns kostbare Blod og burde tjene Gud med

samdrægtige Hjerter og Sind, ere adsplittede ved Uenighed, indbyrdes hade hinanden og er til Anstød for de Vantroende og til Forargelse for de Skrøbelige. Ogsaa her kunde vi tage Exempel af den hellige Paulus, der med stor Nidkjærhed modsætter sig de falske Apostle, som forvildede Menigheden og forvendte Evangeliet: Dersom og vi, siger han, „eller en Engel af Himmelen prædiker et andet Evangelium for Eder end det, vi prædikede Eder, han være en Forbandelse! Gid de og maatte afskjæres, som forvirre Eder!“ (Gal. 1, 7. 8; 5, 12).

§ 13. Endvidere kan man ikke negte, at den sande Christendom er næsten udslukt blandt Nutidens Christne, — at efter vor Frelsers Ord „Uretfærdighed er bleven mangfoldig og Kjærligheden kold i Mange“ (Matth. 24, 12, — at de færreste Christne overensstemmende med sit Daabsløfte føre et gudfrygtigt og helligt Levnet og bevise sin Tro med gode Gjerninger. Skriften formaner os, at vi skulle „omgaaes værdigt for Herren, værdigt Hans Evangelium saavelsom vort Kald,“ — at vi skulle „bevare os selv ubesmittede af Verden“ — at vi skulle „skinne som Lys i Verden og lade vor Tro skinne for Menneskene, saa at vor Fader i Himlene kan vorde æret“ (Kol. 1, 10; Filipp. 1, 27; Efes. 4, 1; Jak. 1, 27; Filipp. 2, 15; Matth. 5, 16). Men man ser desværre næsten overalt det Modsatte blandt de Christne; de have næsten ikke Andet end „Gudfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft“ (2 Tim. 3, 5). I den geistlige Stand hersker Hykleri, hovmodige og forargelige Tvistigheder, Verdens- og Pengesyge, Koldsindighed, Efterladenhed o. dsl., — i den verdslige Gudsfornegtelse, Uretfærdighed, Overdaadighed, Undertrykkelse og Fortrængelse af de Fattige, Løgn, Bedrageri, Mord, Krig, Bestikkelser osv., — i Husstanden Banden, Trætte, Fiendskab, Bitterhed, Had, Misundelse, Utugt, Urenhed, Gjerrighed, Hoffærdighed, Verdenskjærlighed, et kjødeligt Sind osv. Kirke- og Skoletugten er næsten overalt forfalden; Ungdommen, Christenhedens ædleste Del og Kirkens Planteskole, bliver forsømt; den paamindes sjelden om sin Daabspagt og veiledes ikke rigtigt til en levende Kundskab om Jesus Christus og til Hans Efterfølgelse; den opvoxer i Egensindighed, Kaadhed og Ondskab; lærer fra Barnsben af at agte Verdens Daarskab og Forfængelighed høit; den korsfæstede Jesum med Hans saliggjørende Lære og hellige Levnet forstaar den derimod ikke at vurdere; den ved ikke, hvad Selvfornegtelse er; den har ikke lært at bøie sin Villie, at korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne og at øve sig i Gudfrygtighed. Derfor ser Guds Lysthauge (den christne Kirke) for en troende og gudelskende Sjels Øine ud som forvildet og næsten overalt bevoxet med Torner og Tistler; den vilde Humle og andre skadelige Slyngplanter have snoet sig om de unge Træer; de ædleste Blomster og Væxter staa blandt det tæt opskudte Udkrud, saa at de hartad ikke kunne sees.

§ 14. Men forat Ingen skal tro, at man overdriver Tingen og stemmer Klagemaalet for høit, saa beder jeg alle christelige Præster og andre gudfrygtige Hjerter, at de en og anden Gang ville ofre nogen Tid paa at undersøge i Skolerne, hvor mange gudfrygtige, sædelige, vel opdragne Børn, af hvis Øine Jesubarnets Lydighed, Gudsfrygt og Tugtighed fremlyser, vel deri monne findes, — at de i omhyggelig Eftertanke ville gjennemforske Husene i den By, det Sogn, det Præstegjæld, som er dem betroet, og ransage, hvor mange vel de ere, i hvilke der føres et sandt christeligt, gudfrygtigt og samvittighedsfuldt Levnet og hvori ingen Ugudelighed hersker, — hvor mange de, i hvilke ingen Banden og Sværgen taales, Bønnen flittigt øves, Børn og

Tyende paamindes om sin Daabspagt, underviſes i Katekismen, holdes til Læsningen af Guds Ord og overhøres heri ſaavel efter Skriften ſom efter Prædikenerne i Kirken og grundigt belæres om dets Brug, — at de ville foreſtille ſig, at en fiendtlig Beſpotter af Guds Kirke optraadte og ſpurgte efter Frugterne af vor Chriſtendom og det prædikede Ord, og ſaa tænke ſig om, hvor mange ſande, ſamvittighedsfulde og exemplariſke Chriſtne de maatte vide at ſtille imod ham, — hvor Mange de have i ſine Menigheder, til hvilke de kunne ſige med den hellige Apoſtel: „I ere vort Anbefalings-Brev, indſkrevet i vore Hjerter, ſom kjendes og læſes af alle Menneſker" (2 Kor. 3, 2). „Hvo er vort Haab eller vor Glæde eller Kronen paa vor Ros? Mon ikke ogſaa I for vor Herre Jeſu Chriſto i Hans Tilkommelſe? I ere jo vor Ære og Glæde" (1 Theſſ. 2, 19. 20). Jeg er vis paa at Mange ville behøve en Lygt ved høilys Dag forat finde de Chriſtne blandt de Chriſtne, og at Mange ville have mere Sorg end Glæde af ſlige Betragtninger. De ville maaſke finde Grund til at ſige med Profeten: „Ve mig! thi jeg er ſom de Ting, der efterſankes om Sommeren, ſom efterladte Vinkviſte i Vinhøſten; der er ikke en Vindrue til at æde eller den førſte Frugt, ſom min Sjel havde Lyſt til. En Miſkundelig er borte af Landet, og der er ikke en Oprigtig blandt Folket. Den Bedſte af dem er ſom Torn, den Oprigtigſte ſom et Tornegjærde" (Mik. 7, 1, 2. 4), og med Tauler: Ak, Børn, hvad Stort er der vel at ſige om vor Omvendelſe? Alt gaar i Almindelighed kun ud paa Skinnet og Skyggen; vi ere forſtørſtedelen Alle tilſammen ſom det forbandede Figentræ; vi bære Blade; men der er ingen Frugt paa os; blandt Hundred kan man neppe finde et iſandhed omvendt Menneſke, og med Luther: Det er endda et Under, om du ſer To, ſom ere Chriſtne; Verden og Mængden er og bliver Uchriſtne, omendſkjønt de Alle ere døbte og kaldes Chriſtne. Men de Chriſtne bo langt fra hinanden.

§ 15. Men hvorledes kan nu en gudelſkende Sjel Andet end ſtride, kjæmpe, ivre, bede, ſukke og græde imod ſaadan falſk Chriſtendom og ſaadant ugudeligt Væſen, ſom nutildags drives under Navn af Chriſtendom? Den ved, hvad de Chriſtne fremfor alle andre Folkeſlag paa Jorden ſkylde ſin Gud, iſær for den dyre Forløsning, ſom er ſkeet ved Hans Søns Blod, ſaavelſom for Hans Ord og hellige Sakramenter. Den ved, hvad Chriſtendommen kræver, og hvad Daabspagten fører med ſig. Den ved, at den Vei er trang og den Port ſnæver, ſom fører hen til Livet. Den ved, at Gud er nidkjær imod Synden og af Hjertet hader al Ugudelighed og derhos ſtraffer den ſaameget ſtrengere paa de døbte Chriſtne, naar de med Foragt for alle de dem tilbudne Naademidler fremture i Ubodfærdighed. Den ved, hvilket koſtbart Klenodie en udødelig Sjel er, og hvor ſkrækkeligt det er, at den ſkal være evindeligen fortabt. Derfor ſiger den: „Nidkjærhed for dit Hus" (for din Ære) „har fortæret mig" (Joh. 2, 17). „Min Sjel fælder Taarer af Bedrøvelſe. En brændende Harme betager mig formedelſt de Ugudelige, ſom forlade din Lov. Min Nidkjærhed fortærer mig, fordi mine Modſtandere forglemme dine Ord. Jeg ſer og væmmes ved de Troløſe, dem, ſom ikke holde dit Ord. Skulde jeg ikke hade dem, ſom hade Dig, Herre, og afſkye dem, der reiſe ſig imod Dig? Med et fuldkomment Had hader jeg dem; mine Fiender ere de" (Pſ. 119, 28. 53. 139. 158; 139, 21. 22).

§ 16. Af ſaadan hellig Nidkjærhed vil en gudelſkende Sjel undertiden optændes ſaaledes, at den kunde ønſke at tage en Svøbe i Haanden ligeſom ſin Frelſer og drive dem, „ſom ſælge og

kjøbe, tilligemed med Faarene og Oxerne" (Svinene og Hundene) ud af Kirken (Joh. 2, 15). Den kunde ønske at trætte og bande (forkynde og true med Guds Forbandelse og Vrede) og slaa og rive Haaret af de dumdristige, forsætlige Overtrædere og Spottere (Neh. 13, 25). Den kunde med Petrus tiltale en ugudelig Simon saaledes: „Dine Penge være forbandede tilligemed dig! — — Du har ikke Del eller Lod i denne Lære; thi dit Hjerte er ikke ret for Gud" (Ap. Gj. 8, 20, 21), og ligesom Paulus sige til en Elimas: „O du Djævels Barn, fuld af List og al Skalkhed, al Retfærdigheds Fiende! vil du ikke lade af at forvende Herrens de rette Veie?" Ap. Gj. 13, 10). Men undertiden, især naar den betragter de dyrebare Sjele, vil den maaske omskifte sin Trætte og Banden til Graad, Bøn og Paakaldelse og ønske med Moses og Paulus at blive udslettet af Livsens Bog og at blive en fra Christo forbandet Ting, naar blot mange Andre kunne vorde vundne, oplyste og omvendte (2 Mos. 32, 32; Rom. 9, 3). Vel maa jeg bekjende, at der maaske er Faa blandt vor Tids Christne, som af egen Erfaring forstaa Moses's og Paulus's Ord og Ønske, og vel endnu Færre, som af Hjertet attraa at sige dem det efter; thi efterdi vi, som Krysostomus og Rupertus, Abbed i Tentsch, have bemærket, nu for Tiden næsten ikke vide af nogen overvættes og heftig Kjærlighed, men fordetmeste lade os nøie med den ringeste Grad deraf, saa kunne vi ikke begribe, hvorledes saadanne Guds Mænd have kunnet ville overgive sig selv til Fordømmelsen, naar blot Andre, og navnlig et saa stort Folk, kunde blive salige. Vi dømme om deres brændende Kjærlighed efter vort kolde Hjerte og vurdere deres Rigdom efter vor Fattigdom, og deraf kommer det, at disse de to hellige Mænds Ord forklares meget koldsindigt og ukjent af mange Fortolkere. Men herved ville vi nu ikke opholde os. Vist er det, at de da stode paa det høieste Trin af guddommelig og menneskelig Kjærlighed, som i dette Liv kan naaes, — at de talte af en overordentlig, vældig og brændende Kjærlighed, og at deres Mening var, at om det var muligt, at Israeliternes Frelse kunde befordres ved deres egen Udelukkelse fra Saligheden og saaledes Guds Ære blive udbredt og forøget, saa vilde de ikke vægre sig for endog at upofre sine Sjele, osv. Dette har jeg i Forbigaaende villet berøre, fordi den troende Sjels gudelige Nidkjærhed her fremstilles os i sin høieste Styrke, og fordi jeg næst den Herres Jesu, Guds Søns, Kjærlighed og Nidkjærhed ikke vidste at finde noget større Exempel i Skriften. Ak, vi arme Børn, som nutildags kalde os og rose os af at være Christne, hvor daarligt staar det dog ikke alligevel til med os! Hvor Faa finder man ikke, som i disse Tider ville have nogen Møie for sin Næstes Skyld, — som med Glæde ville udgive en Daler til Guds Ære og Næstens Tjeneste, medens hine Mænd vare beredvillige til at opofre ei alene sit Legeme og timelige Liv, men ogsaa sine Sjele!

§ 17. Men at jeg atter skal komme til mit Forehavende, saa have vi sagt (§ 10), at den gudelskende Sjel ei alene ere nidkjær for Gud, men ogsaa for alle guddommelige Ting. Den kan ikke taale, at Guds allerhelligste Navn tages forfængeligt, at det guddommelige Ord fordreies og misbruges eller bespottes og foragtes, at Herrens Sabbath vanhelliges, at de hellige Sakramenter behandles og annammes uagtsomt og uværdigt, eller at man omgaaes letsindigt med Noget, som hører til den sande Gudstjeneste. Den føler Afsky for alle den gudsfornegtende, ugudelige Verdens Spotterier og vil heller lide den største Beskjæmmelse, ja lade sit Liv end ikke med sandt Alvor modsige dem. Den

hader alle ugudelige Ordsprog, som Verden har udpillet af Guds Ord og forvendt til Uterlighed. Den vil heller miste den allerkosteligste Diamant af en Ring end taale, at noget af Gud Herrens Ord falder paa Jorden. Den ved, at Skriften er dens Lys, dens Skat, dens Trøstekilde og en Guds Kraft til Saliggjørelse for hver den, som tror derpaa, hvilken Kraft den ogsaa selv har fornummet i sin Omvendelse og daglig til sin Trøst og Opbyggelse fornemmer; derfor kan den ikke taale, at den efter Djævelens Tilskyndelse behandles vanhelligt og bespotteligt. Skriften er dens Lysthave: hvorledes skulde den da kunne se paa, at den bliver oprodet af Svinene? Skriften er for den et Brev, hvori dens himmelske Fader og Brudgom Christus Jesus har aabenbaret sin hellige Villie og forsikret den om dens Salighed; hvorledes skulde den da kunne finde sig i at den ligesom trædes under Fødderne af de Ugudelige? Skriften er for den et Billede, hvorpaa den korsfæstede Jesus, ved hvem dens Hjerte hænger, er malet den for Øine; hvorledes skulde den da kunne tilstede, at det af ugudelige Knægte i dens Nærværelse overstænkes med Skarn? I Guds Menighed og i Kirken er den selv andægtig og ærbødig og ønsker af Hjertet, at ogsaa alle Andre maa være det, og naar den betragter den udslukte Andagt hos Saamange, kan den ikke gjøre det uden Nidkjærhed, uden Taarer, uden Sukke. Den ønsker, at Alt maa ske sømmeligen og med Orden ved Gudstjenesten, som det tilkommer den majestætiske og høilovlige Gud og den hellige Menighed, der er kjøbt med Jesu Blod, og hvor det gaar anderledes til, vil den enten med sand gudelig Iver tale derimod eller med Taarer og Sukke og paa hvilkensomhelst anden Maade, den formaar, lægge sin Uvillie for Dagen. Saaledes viser den sig ogsaa i sit Hus. Den ved godt, at de Christnes Huse ikke maa være som Dyrenes Huler, hvortil de sammenslæbe sit Rov, ei heller Hore- og Tyvekroge eller Svinestier, men at de skulle være hellige og rene Boliger, „indviede Herren" (Ps. 30, 1), smaa Kirker, hvori enhver Husfader i Kraft af sit kongelige Præstedom forretter sin Privat-Gudstjeneste*) tilligemed sine Egne. Derfor vaager den nu omhyggeligt og alvorligt over sig selv og sine Husfolk, at Bønnen ufravigeligen og andægtigt forrettes Morgen og Aften, før og efter Bordet. Al Banden er banlyst og forvist fra dens Hus og alt ugudeligt Væsen afskaffet, og ihvorvel man ellers ikke letteligen vil se en gudelskende Sjel fortørnet, idet den bestræber sig for at beherske sine Egne med Sagtmodighed og Taalmodighed og med eftertrykkelige gudelige Formaninger, saa vil man dog se den at ivre og vredes over Alt, hvad der ikke lader sig forene med den sande Christendom og Guds hellige Villie. Ellers kan den taale Meget, ja Alt og med Sagtmodighed enten revse eller overse det; men den kan og vil Intet taale, som strider imod Gud, Hans Ære og en Christens Pligt.

§ 18. Herrens hellige Hviledag holder den selv hellig og vil ogsaa, at dens Egne skulle gjøre det. Den ved godt, at Gud Herren har helliget og velsignet denne Dag, mærket den med et særeget „Kom ihu!" og bestemt den til sin Tjeneste og vor Opbyggelse og Forbedring. Derfor skulde det gjøre den ondt, om den tilbragte den anderledes end med hellig Andagt og Gudfrygtigheds Øvelse. Naar de offentlige Forsamlinger ere til Ende, saa begynde de særskilte i dens Hus. Den underviser sine Egne i Christendommen, forklarer dem Katekismen, spørger efter, hvad de i Kirken have hørt og bevaret, undersøger deres Vandel, formaner dem til Bøn, til Guds Pris, til

*) Privat, ɔ: særskilt, modsat offentlig.

et christeligt, helligt Levnet, til Godgjørenhed mod de Fattige og til alle andre gudelige Gjerninger. Den lærer dem, at Gud har anordnet en saadan Dag, forat vi midt iblandt de timelige og verdslige Sysler, som vi paa de andre Dage forrette, skulle tænke paa det Evige og midt i vort Arbeide tragte efter den evige Hvile. Den kan hellerikke uden Sukke og Taarer se paa, at den største Del af Nutidens Christne vanhelliger Herrens Sabbath og tilbringer den i Overdaadighed, med Drik, Spil, Dands, Spøg og Latter osv. Den bidrager Alt, hvad den kan, til at hæmme og forebygge saadant ugudeligt Væsen og taler med hjerteligt Alvor derimod, bestræber sig ogsaa for efter den Naades Maal, som er den given, at undervise Andre, at vinde dem og bevæge dem til en lignende Nidkjærhed. Paa samme Maade forholder den sig ogsaa med Hensyn til alle andre hellige Ting. Herrens høiværdige Nadverd anser den for et af Kirkens ædleste Klenodier og største Helligdomme, og jo flere Undere af Jesu Kjærlighed og Guds Kraft den finder deri, desto mere nidkjær bliver den for den og ønsker, at den af alle Christne maa blive agtet hellig og nydes med tilbørlig Andagt, helligen og værdeligen. Alt dette kan stadfæstes og oplyses ved den hellige Skrift. Den Herre Jesus er nidkjær for sin himmelske Faders Hus og vil ikke tilstede, at det besmittes med verdslige og vanhellige Ting (Mark. 11, 15—17). Nehemias giver Befaling til at lukke Stadens Porte paa Sabbathen og vil ikke tillade, at der drives nogen verdslig Haandtering paa den Dag (Neh. 13, 15. flg). Den hellige Paulus revser den hellige Nadverds Misbrug og al anden Uorden i Menigheden i Korinth med stort Alvor og siger blandt Andet: „Foragte I Guds Menighed?“ (1 Kor. 11, 17. 22 flg). osv.

§ 19. Af den gudelige Nidkjærhed udspringer ogsaa „Nidkjærheden for Næstens Sjel samt den broderlige Paamindelse og Revselse.“ Thi saasom de gudelskende Hjerter vide, hvor kostbar en Sjel er i Guds Øine, og saasom de nære en brændende Kjærlighed til alle Mennesker og efter sin Guds Exempel ønske, at alle Mennesker maa blive salige og komme til Sandheds Erkjendelse“ (1 Tim. 2, 4), saa glæde de sig, naar de se, at deres Næste vandrer tilligemed dem paa den rette Vei og ved Standhaftighed i god Gjerning stræber efter Saligheden, men blive derimod inderligen bedrøvede, naar de se, at han forlader Christi Efterfølgelse og har faaet Verden kjær, — naar han ikke vandrer værdigt vor Herres Jesu Christi Evangelium og med sit syndige Liv og Levnet bliver Andre til Anstød og Forargelse. Naar da en gudelskende Sjel ser eller hører Noget, som medfører en Forargelse, en Vanærelse og Vanhelligelse af den evangeliske Lære og en Sjelefare, saa kan den umulig tie dertil. Den paaminder efter Omstændighederne venligt eller revser skarpt og alvorligt, enten strax og paa fersk Gjerning, naar Sagens Tarv og Vigtighed kræver det, eller senere i Løndom, forat den Vildfarende desto snarere kan vindes og blive bragt til Erkjendelse af sin Feil. Men skulde den Intet udrette med saadan Paamindelse og Irettesættelse, saa vil den trække sig tilbage fra et saadant Menneske, hvor høit den end før har elsket det, og unddrage sig dets Omgang, „ikke æde med det og Intet have at skaffe med det, at det maa skamme sig“ (1 Kor. 5, 11; 2 Thess. 3, 14), men imidlertid stride for det i Bøn om, at Gud vil give det Naade til Omvendelse og udfrie dets Sjel af Satans Snarer.

§ 20. Denne høist fornødne og høist gavnlige Christenpligt er vel nuomstunder kommet meget i Forfald; men det

er dog umuligt, at nogen sand Christen skulde kunne forsømme den. En Saadan er jo ikke uden Christi Iboelse og Samfund og uden Hans Aands Regjering; men hvor Christus og Hans Aand er, der er ogsaa en heftig Kjærlighed til Sjelene og en stærk Attraa efter at bevare og vinde dem. En gudelskende Sjel har i alle sine Berørelser og Forretninger med Næsten det Hovedformaal at være ham til Opbyggelse, Forbedring og Nytte, og ligesom dens Skyldighed fordrer, at den staar ham bi med Raad og Daad, naar den ser ham i legemlig Nød og Fare, saaledes vil og maa den endnu langt mindre forlade ham i nogen aandelig Nød men saavidt den formaar søge at frelse hans Sjel. Den broderlige Paamindelse og Revselse er en aandelig Almisse, som vi ogsaa skylde dem, der ikke bede os derom. De Chistne ere Alle en Faders Børn og hinandens Slægtninger i Chisto Jesu. Men hvorledes skulde en Broder eller Søster kunne se paa, at deres Broder faldt i Vandet og ikke bestræbe sig for at redde ham eller idetmindste med høie Klageraab kalde Andre tilhjælp? Man siger: Blodet kryber, hvor det ikke kan gaa, hvormed man vil udtrykke, at de, som ere udrundne af et Blod, ikke vel kunne forlade hinanden, men saavidt muligt ville lægge for Dagen den Kjærlighed, de bære til hinanden. Hvor meget mere maa da ikke Guds Kjærlighed og Jesu Blod røre sig i de Troende, naar de se en Sjel i Fare og paa Veien til Helvede! Hvorledes kunne de Andet end raabe til den, advare den, hjælpe den tilrette med Sagtmodighed eller Nidkjærhed, efter som det bedst kan falde sig?

§ 21. Dette fordrer Gud i sit hellige Ord, og de Helliges Exempler stadfæste det. „Du skal, siger Herren, ikke have din Broder i dit Hjerte; men du skal overbevise din Næste" (i det Hebraiske: revsende revse, det er: alvorligen, nidkjært og hjerteligt paaminde, advare og revse), „at du ikke skal bære Synd for hans Skyld" (forat du ikke skal gjøre dig delagtig i han Synder og tilligemed ham paadrage dig Guds Vrede og Straf — 3 Mos. 19, 17). „Om din Broder synder imod dig, siger vor Frelser, „gak hen og irettesæt ham imellem dig og ham alene; hører han dig, da har du vundet din Broder" (Matth. 18, 15). Den hellige Skrifts Fortolkere forklare meget rigtigt de Ord „imod dig" om alle de Synder, som give en christelig Samvittighed Anstød og som kommer til vor Kundskab, altsaa om Synder, hvorved Gud eller Næsten eller vi selv fornlempes og krænkes; thi mellem Gud, Næsten og os, som ere Guds Børn, er der et saadant Slægtskab og Fællesskab, at den Ene ikke kan fornærmes og bedrøves uden den Anden. Apostelen siger: „Vi formane Eder, Brødre: paaminder de Uskikkelige" (dem, som ikke vandre efter den guddommelige Orden, som den Herre Jesus har indført i sin Kirke — 1 Thess. 5, 14, jfr. 2 Thess. 3, 11). „Dersom Nogen ikke lyder vor Formaning i Brevet, da mærker denne, og haver Intet at skaffe med ham, at han maa skamme sig! Dog holder ham ikke som en Fiende; men paaminder ham som en Broder! (2 Tess. 3, 14. 15). Ligeledes: „Brødre, dersom og et Menneske bliver overilet af nogen Brøst, da hjælper en Saadan tilrette, I Aandelige, med Sagtmodigheds Aand!" (Gal. 6, 1). „Lader os give Agt paa hverandre, saa vi opmuntre hverandre til Kjærlighed og gode Gjerninger — — og formane hverandre! Og Apostelen Judas siger: Opbygger Eder selv paa Eders helligste Tro! beder i den Hellig Aand (den Ene for den Anden)! — — Og gjører Forskjel, saa I ynkes over Nogle" (og paaminde den

med Venlighed og Sagtmodighed, Saadanne nemlig, som maatte feile og synde af menneskelig Skrøbelighed og ikke forsvare sin Synd), „men frelse Andre med Frygt, udrivende dem af Ilden" (de, som synde forsætligen og ere gjenstridige, dem forfærder ved at foreholde dem Guds Vrede og Faren for deres Sjele! revser dem alvorligt, og gjører Eder al Flid, at de saa hurtigt som muligt maa blive omvendte og unddragne Helvedes Ild — Jud. 20 flg.)!

§ 22. Skriften indeholder mange Exempler paa Opfyldelsen af denne ueftergivelige Pligt; vi ville imidlertid lade os nøie med nogle faa. „Da Abraham saa, at der opkom en Trætte mellem hans og Loths Kvæghyrder, og han frygtede for, at Loth vilde give sit Tyende og Folk Medhold, og at Misforstaaelsen mellem Tjenerne ogsaa kunde udbrede sig til Herrerne, formanede han ham venligt, sigende: „Kjære, lad der ikke være Trætte mellem mig og dig og mellem mine Hyrder og dine Hyrder; thi vi ere jo Brødre," osv. (1 Mos. 13, 7. 8). Da Moses saa to ebræiske Mænd trætte med hinanden, irettesatte han den, som havde Uret, for hans Ondskab og sagde: Hvi slaar du din Næste? (2 Mos. 2, 13). Jonathan, en gudfrygtig Søn af en ugudelig Fader, tilretteviste denne med barnlig Beskedenhed og Ydmyghed formedelst den uretfærdige Maade, hvorpaa han gik frem mod David, og sagde: „Kongen synder ikke imod sin Tjener, imod David! thi han har ikke syndet imod dig; saa ere og Hans Gjerninger dig meget gode. — — Hvorfor vil du synde imod uskyldigt Blod, at ihjelslaa David uforskyldt?" (1 Sam. 19, 4). Den bodfærdige Røver irettesatte sin Staldbroder formedelst den Bespottelse, han fremførte imod den korsfæstede Christum, og sagde: „Frygter du ei heller for Gud, da du er under den samme Dom?" osv. (Luk. 23, 40). Den hellige Apostel Paulus modsatte sig den hellige Peter, Barnabas og andre Jøder og modsagde dem i Alles Paahør, da der var ført Klagemaal over dem, og han saa, at de ikke vandrede retteligen efter Evangeliets Sandhed (Gal. 2, 11 flg.). „Den Herre Jesus selv saa ikke alene med Vrede paa sine Fiender og Efterstræbere, bedrøvet over deres Hjertes Forhærdelse," men revsede dem ogsaa og tiltalte Enhver paa behørig Maade (Mark. 3. 5; Han bebreidede ogsaa sine Disciple deres Vantro og Hjerters Haardhed (Mark. 16, 14); „Han kaldte dem Daarer og senhjertede til at tro, osv. (Luk. 24, 25). Af alt dette sees tydeligt, at den broderlige Irettesættelse er en Frugt af den brændende Kjærlighed, en uomgjængelig Pligt for en sand Christen og Noget, som ikke blot paaligger offentlige Embedsmænd, men ogsaa alle Christne i Almindelighed.

§ 23. Vi have hidtil seet, hvorledes en troende og gudelskende Sjel er nidkjær for Gud og Næsten; lader os nu ogsaa korteligen betragte dens Nidkjærhed for sig selv og mod den Synd, som endnu bor i dens Kjød. Jeg kan nok sige, at Sjelen elsker sig selv; men dette gjør den dog ikke saameget for sin egen som for sin Frelsers Skyld, der har elsket den saa høit og kjøbt den med sit kostbare Blod. Ligesom en tugtig Jomfru, som ved Ægteskabsløfte er bunden til en fornem Herre, er nidkjær for sin Ære og stræber at bevare sig ubesmittet, ikke blot fordi hun er en Jomfru og holder Æren for et dyrebart Klenodie, men ogsaa fordi hun elsker og agter sin Brudgom høit og anser det for en Gru at beskjemme eller krænke ham, saaledes er ogsaa Sjelen nidkjær imod sig selv og sine syndige Tilbøieligheder, ei alene af Kjærlighed til Helligheden, som ved Gjenfødelsen er indplantet i den, men tillige og især de-

lesshed for sin Frelsers Skyld, som den ikke i mindste Maade vil bedrøve. Den ved, at dens Hjerte er en Bolig for den Herre Jesus og dens Legeme et Tempel for den Hellig Aand; derfor bestræber den sig af al Magt for at bevare dem rene og hellige. Heraf opstaar Aandens og Kjødets Strid hos de Hellige, og denne er visseligen ingen koldsindig Leg eller Noget, som ikke er alvorligt ment, men en vældig og alvorlig Kamp paa Liv og Død mellem to Parter; Aanden er nidkjær imod Kjødet, imod dets Dorskhed og iboende Ondskab; Sjelen er nidkjær imod sit eget Hjerte og dets Falskhed, Hykleri, Gjenstridighed og Træskhed; den er nidkjær imod sine Ufuldkommenheder og Skrøbeligheder og stræber at befri sig mere og mere derfra. Troen er lig en Most, der bestandig gjærer og arbeider forat skille sig ved al Urenhed og blive en ren, ædel Vin. Jeg har kjendt en gudfrygtig Frue, som elskede sin Mand høit, og som, fordi hun havde en svag Hukommelse, undertiden oversaa Et og Andet, saa at der ikke blev gjort, hvad han havde befalet. Omendskjønt nu Manden omgikkes hende med Kjærlighed og fornuftig Beskedenhed og, overbevist om hendes trofaste og gudfrygtige Hjertelag, gjerne bar over med saadanne Feil og ofte ikke engang gav hende noget uvenligt Øiekast derfor, saa hadede hun dog af inderlig Kjærlighed til sin Mand, som hun ikke vilde gjøre det Ringeste imod, denne sin Skrøbelighed saaledes, at hun ofte begræd den med mange Taarer. Dette er et smukt Billede paa de nidkjære elskende Sjele, der nødigt i nogensomhelst Maade vilde fortørne sin Frelser og handle imod Hans Villie. Den Herre Jesus er ikke blot deres Brudgom, men ogsaa deres Speil, hvori de daglig beskue sit Hjerte, sit Liv og sine Gjerninger; naar de da endnu finde mange Feil og Skrøbeligheder hos sig, hade de disse af Hjertet, beklage med hede Taarer sit Hjertes Koldsindighed og Gjenstridighed og kjæmpe og arbeide af al Kraft derimod. De slaa sig mangengang i Nidkjærhed for Brystet og sige: O, du ugudelige, svigefulde Hjerte! naar vil du engang ophøre med at fortørne din Gud, hykle for din Jesus og hænge ved Verden? De sukke ofte og sige: Ak, Herre Jeses! hvor længe vil Du taale mit Hjertes Falskhed og Hykleri? Ak, tryk det med dit Kors, — synderriv det med dit Hoveds Tornekrone, — gjennembor det med dine Nagler, tugt det med dine Piske, knus og sønderslaa det, udbrænd det med Anfegtelsens Ild, at det kan vorde renset fra al syndig Begjærlighed, tjene Dig uden Falskhed og hænge urokkeligen ved Dig! Ja, de hade sit eget Liv og ønske jo før des heller efter Guds Villie at dø, forat det syndige Kjød kan blive til Støv og Aske og Aanden forløst fra den besværlige og smertelige Strid, saaledes som Tilfældet var med den hellige Paulus, der til mange christelige Sjeles store Trøst har skrevet saare mærkeligt om denne Sag. „Jeg har, siger han, Lyst til Guds Lov efter det indvortes Menneske: men jeg ser en anden Lov i mine Lemmer, som strider imod mit Sinds Lov og tager mig fangen under Syndens Lov, som er i mine Lemmer. Jeg elendige Menneske! hvo skal fri mig fra dette Dødens Legeme? (Rom. 7, 22 — 24).

§ 24. Jeg har hidtil i Eenfoldighed skildret „de gudfrygtige og gudelskende Sjeles hellige Nidkjærhed," vel ikke saaledes, som Sagen fortjener, men dog saaledes, at jeg haaber, at de, som mene det hjerteligt og alvorligt med sin Christendom, heri ville finde Anledning til at tænke videre derover, undersøge det nærmere efter Guds Ord og med større Flid efterjage denne ædle Dyd. Jeg gaar derpaa over til denne Læres

Brug og opstiller i Henhold til det Foregaaende denne almindelige Regel: en troende Sjel kan og maa ikke være lunken og kold eller efterladen i guddommelige og aandelige Ting, men maa være nidkjær, ivrig, flittig og utrættelig. Ligesom dens allerkjæreste Frelser har været nidkjær for at befordre dens og Alles Salighed, endog med Opofrelse af sit eget Liv, saaledes maa den ogsaa være nidkjær og beredvillig til med Tilsidesættelse af alle verdslige og kjødelige Hensyn at vedligeholde og udbrede Hans Ære. Hvor meget de koldsindige og lunkne Hjerter ere vor Gud imod, sees tydeligt af, hvad den Herre Jesus bød den hellige Johannes at skrive til Biskoppen i Laodicea. Jeg ved dine „Gjerninger,“ siger Han, „at du er hverken kold eller varm. Gid du var kold eller varm! Saaledes, efterdi du er lunken og hverken kold eller varm, vil jeg udspy dig af min Mund“ (Aab. 3, 15. 16). At denne Biskop var en Christen, er der ingen Tvivl om; men at han var en koldsindig Christen og stor Hykler, sees af denne Straffe-Skrivelse. Kolde kaldes her de, som endnu er langt borte fra den himmelske Sandhed og sand Gudsfrygt, saaledes som de Vantroende, Sikre og Ryggesløse ere, hos hvilke ingen Troens og Kjærlighedens Hede kan opdages. Varme kaldes de, som ere forenede med den Herre Jesus i Troen, ere delagtige i Hans Aand og brændende i Kjærligheden. Lunkne kaldes derimod de, som vel have Kundskab om Sandheden, men uden Gudfrygtighed (Tit. 1, 1), som paa en Gang ville tjene og hænge ved Christus og Belial, Gud og Bugen eller Mammon og Verden, — som vel have Gudfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft (2 Tim. 3, 5), — som have let for at tilfredsstille sig selv med Hensyn til Kundskaben om Christus og Gud og med Hensyn til sin Christendom, — som ikke søge at voxe i denne, ere uden Nidkjærhed, lade det gaa, som det gaar, ikke stræbe at udbrede Christi Ære og Lære, gjerne ville have gode Dage og intet ville arbeide og lide for Christi Skyld. De ville vel efterfølge Ham, men kun saalænge som Veien er jævn og lystelig, og uden derfor at give Slip paa Verden. De ville nyde dette gode Liv og beholde Christum som en Tilflugt og Nødhjælp, forat de, naar de maa forlade denne Verden, kunne blive salige ved Hans Fortjeneste. Saadanne siger Herren, at Han vil udspy af sin Mund, det er: udelukke fra sit Samfund, bortstøde fra sit Ansigt, saa at de blive stedse værre og værre, indtil de omsider falde i Fordærvelsen.

§ 25. Velan da, I christelige Sjele, foretager nu efter ovenstaaende Fremstilling en Prøvelse af Eders Kristendom! Prøver eders Hjerte, om det er koldt eller varmt eller lunkent! Betragter Eders Gjerninger, Eders Liv og Levnet, Eders Gudstjeneste! Undersøger, om I finde nogen gudelig Nidkjærhed deri! I rose Eder Alle af Troen; men hvor er Troens førstefødte Datter, den brændende Kjærlighed? Hvad have I hidtil gjort og lidt for Christi Ære og Lære? Se, der er endnu mange Vantroende i Verden, som ikke ret kjende Gud i Christo Jesu, - som hænge ved de forføriske Aander, - som ere fremmedgjorte fra Guds Liv, og hvis Forstand er formørket ved deres Hjertes Uvidenhed og Blindhed. Jeg taler her om Hedninger, Jøder, Tyrker, Tartarer og andre barbariske Folkeslag. Hvorledes tænke I paa dem, og med hvilke Øren og Hjerter pleie I at høre tale om dem? Blive I brændende i Aanden, naar I erfare, at der er saamange tusind Gange tusind Sjele paa Jorden, som endnu ikke kjende, endnu ikke ære og tilbede Eders og sin Frelser? Anraabe I daglig Gud om, at Han omsider i Naade vil forbarme sig over dem og føre dem fra Mørket til Lyset,

fra Døden til Livet? Higer Eders Hjerte efter, at I selv, hvis det var muligt, maatte prædike Christum for saadanne forblindede Mennesker, om I end desaarsag skulde lide Fattigdom, Møie, Skjændsel, Trængsel og Døden? Bede I til Gud, at Han vil opvække trofaste, aandrige og nidkjære Mennesker og sende dem som Apostle til slige Folkefærd samt plante og oprette sin Søns Naadesrige iblandt dem? O, hvor Faa turde der ikke være, som tænke herpaa og bekymre sig om saadanne Mennesker! De Christne have desværre været flittige nok til at besøge de Vantroendes Lande som Søfarende og Handlende forat komme i Besiddelse af deres Guld, Sølv og andre Skatte; men hvor lidet har man ikke tænkt paa at meddele dem til Gjengjæld den himmelske Sjeleskat, Evangeliet om Christo! Nogle have med sin umættelige Vindesyge og Guldtørst, med sin Grusomhed og andre Misgjerninger givet de stakkers Mennesker Forargelse og Anstød og afskrækket dem fra Christus. Nogle have endog fornegtet det christne Navn for en Tid og saalænge som de opholdt sig i saadanne Lande, blot for uhindret at kunne drive sin Handel og søge Vinding. Saaledes have de lagt for Dagen, at det ikke var dem om Sjelene, men om Mammon at gjøre, o Gud sig forbarme! Nu vel, I christelige Sjele, overveier for Fremtiden denne Sag omhyggeligere, og beder med mere Eftertanke de Ord af Litaniet: „Lad Djævelen og alle Christendommens Fiender snarlig trædes under vore Fødder! Udsend tro Arbeidere i din Høst! Giv alle dem din Aand og Kraft, som høre dit Ord! Forbarm Dig over alle Mennesker! Bønhør os, kjære Herre Gud!"

§ 26. Prøver Eder videre, og undersøger, hvorledes Eders Hjerte er sindet imod de Vildfarende og Forførte i den dyrebare Christenhed, de, som ved falske Lærere ere førte bort fra den enfoldige Sandhed i Christo til Afguderi, Menneskesnak, selvvalgt Gudstjeneste, Indbildninger, Fornuftslutninger og allehaande andre sjelefordærvende Vildfarelser. I ere ved Guds Naade fødte i den rettroende evangelisk-lutherske Kirke og „opfødte i Troens og den gode Lærdoms Ord, hvilken I have efterfulgt" (1 Tim. 4, 6). Den evangeliske Kirke har som en kjærlig Moder strax i Eders Barndom rakt Eder Brystet og læsket og opammet Eder med det saliggjørende Ords uforfalskede Melk. I leve i en Kirke, som ingen Mangel har paa noget Godt. Den har Guds rene og uforfalskede, saliggjørende Ord, som den holder sig nær og fast til, og som den retter sig efter i Tro, Levnet, Lidelse og Død. Den har ikke bygget paa Flyvesand, ikke paa Menneskesætninger og egne Indbildninger, men paa den prøvede Grund- og Hjørnestein Christus Jesus, som er hele Skriftens Midtpunkt og Kjærne. Af Guds Ord lærer den nu selv og lærer Andre, at Mennesket maa kjende sig selv og den Elendighed, hvori Synden har styrtet det, frygte for Guds Vrede, tage sin Tilflugt til Hans Naade og Barmhjertighed i Christo Jesu, ved Troen komme i Samfund med Ham, finde Syndernes Forladelse, Retfærdighed og Salighed hos Ham og ved Hans Blod, Aand, Ord og Naade blive gjenfødt, oplyst, omvendt og fornyet. Den formaner ogsaa sine Egne med al Troskab og gudelig Nidkjærhed til den skyldige Taknemmelighed, til at elske Gud og Næsten, til et helligt, gudeligt Levnet, til Taalmodighed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Venlighed, Kyskhed, Afholdenhed, Gavmildhed, Nøisomhed, Oprigtighed og Sanddruhed. Den lærer, at man skal bede andægtigt, og inderligt, paakalde den himmelske Fader med barnlig Tillidsfuldhed og vente og erholde naadigst

Bønhørelse af Ham. Den driver paa, at vi skulle pryde den rene Lærdom med en ren og ustraffelig Vandel og daglig tage Christi Kors op og følge Ham. Den giver trøstelig Undervisning om Guds Børns Kors, Trængsler og Anfegtelser og ved at aabenbare den Guds Kjærligheds Hemmelighed, som ligger skjult derunder. Den besidder varig, sikker og rig Trøst til at forsøde og overvinde alle dette bedrøvelige Livs Møisommeligheder og Gjenvordigheder med. Den lærer, at man skal foragte Verden og dens Forfængelighed, tragte efter de himmelske og evige Goder og elske og stunde efter den Herres Jesu Christi Aabenbarelse. Den lærer os at gaa Døden villigen og gladeligen imøde, og hvorledes vi efter alle hellige Guds Børns Exempel i Tillid til Jesu Christi dyre Fortjeneste kunne indslumre sødt og saligt, fulde af den Hellig-Aands Trøst.

§ 27. Ser, mine Tilhørere! til en saadan Kirkes Samfund har Gud kaldet Eder. Men have I ogsaa hidtil erkjendt denne Guds Naade og med brændende Andagt takket Ham for en saadan Velgjerning? Have I med tilbørlig Flid og Alvor bestræbt Eder for at leve helligt og gudeligt i de Helliges Menighed og at pryde den sunde Lærdom med en samvittighedsfuld Vandel? Betragte I den rene Lære som en kostbar Gave og et uforligneligt Klenodi for Eders Hjerte? Besjeles I af gudelig Nidkjærhed for at bevare den, bringe den til Efterkommerne og forplante den til Andre, som ikke have den? Hvor er Eders Længsel og Attraa efter at fylde Alt med Christi Evangelium? Hvor er Eders Nidkjærhed imod den falske Lære og Alt, hvad der strider imod den himmelske Sandhed? Hvad have I hidtil gjort og bidraget til Gudstjenestens Vedligeholdelse, og hvorved have I lagt Eders brændende Kjærlighed til den Herre Jesus og Hans hellige Ord og høiværdige Sakramenter for Dagen? osv. Maaske er der Mange af Eder, som vide Lidet eller slet Intet om alt dette. Maaske have I endnu aldrig takket Gud af Hjertet for, at I ere fødte og opdragne i den rettroende Kirke. Maaske anse I den ene Religion for ligesaa god som den anden og have Saameget med jordiske og verdslige Ting at gjøre, at I sjelden tænke paa de aandelige og himmelske. Maaske var det Eder lige meget, enten I levede i Katholikernes, de Reformertes, Socinianernes, Gjendøbernes og andre vildfarende og forførte Kirkers eller i den lutherske rettroende Kirkes Samfund, naar I blot kunde have Penge nok og tjene Bugen og roligen nyde Verden efter Hjertens Lyst. Maaske have I endnu aldrig bedet for de Vildfarende og Forførte, at Gud vilde oplyse og bringe dem paa ret Vei. Maaske have I aldrig gjort Eder Umag for at omvende en vildfarende Sjel fra dens Veies Vildfarelse. Jeg vilde ønske, at jeg under denne Undersøgelse og Prøvelse ikke maatte ramme Nogen, og at der i vor rettroende Kirke ikke maatte være Nogen at finde, som kunde overbevises om saadan Kulde og Letsindighed; men Erfaringen har desværre lært mig, at den Indbildning udbreder sig mere og mere blandt Høie og Lave, at det ikke har stort at betyde med Religionsstridighederne, og at det kun er et unødigt Kjævleri mellem de Lærde. De sige: vi tro Allesammen paa en Gud, som vil gjøre os Alle salige. Mange Storfolk have endnu den Dag idag det samme Sind som Pilatus, der spurgte den Herre Jesus, det trofaste og sanddrue Vidne, da Han talte til ham om Sandheden: Hvad er Sandhed? en Koldsindighed, som med al Ret kan kaldes Satans Digestiv eller Forberedelses-Medicin, hvormed han gjør Hjerterne redebone til Gudsfornegtelse og Vantro,

Noget, hvorom det ikke er fornødent at tale udførligt, da den daglige Erfaring lærer Saameget derom, at de gudfrygtige Hjerter have Nok at sukke og græde over.

§ 28. Betænker da vel, I christelige Sjele, for Gud, der ransager Hjerter og Nyrer, og for Jesus Christus, der skal komme igjen at dømme Levende og Døde, hvorledes I ogsaa i denne Henseende ere sindede! Den himmelske Sandhed er en, aabenbaret i Guds hellige Ord og kan intetsteds være at finde uden hos dem, der ubetinget og ene og alene hænge ved Guds Ord og derpaa grunde sin Tro. Ere I nu ved Guds Ord forvissede og overbeviste om Evangeliets Sandhed i Eders Hjerter, saa maa og kunne I intet Samfund have med Løgnen og ikke tro, at man kan lade den løbe jævnsides med Sandheden, og langt mindre, at man ligesaavel kan blive salig ved Falskhed som ved Sandhed. Men ere I endnu ikke i Eders Hjerter visse paa Sandheden, saa er dette et Tegn til, at I hidtil have seet Eder lidet om i den hellige Skrift og ingen synderlig Møie gjort Eder for at lære Guds hellige Villie at kjende, hvilket atter vidner om Eders Hjerters Sikkerhed og Koldsindighed. Var det lige meget, til hvilken Religion vi hørte, hvorfor har da Guds Aand advaret os saa alvorligt mod falske Profeter og falsk Lærdoms Suurdeig? Hvorfor have da saamange aandrige og gudfrygtige Mennesker fra Kirkens Begyndelse af med stor Nidkjærhed modstaaet Kjættere og forføriske Mennesker indtil Døden? Eller have saadanne hellige Mænd, som daglig bare sine Sjele i sine Hænder og vare villige til at dø for Jesu Navns Skyld, trættet om ubetydelige Ting? Eller kommer det ud paa Et, enten Mennesket lever paa et Sted, hvor Luften er sund og hvor man ikke ved af nogen smitsom Syge, eller der, hvor den er forgiftet og hvor man jævnlig ser Lig bæres til Graven? Er det ligegyldigt, om en Blomst staaer i en renset og bearbeidet Jord eller midt iblandt Ukrud Torner og Tistler? Hvem drikker ikke hellere af en frisk og ren Bæk, som har sit Udspring fra en prøvet og sund Kilde, end af grumsede, mudrede og urene Vande?

§ 29. En navnkundig Læge fortæller om en Skytte, som paa sin Omvandring i Skoven efter Vildt fandt en Kilde; da han nu var tørstig og af Vandets Skarphed sluttede, at det maatte være en Sundhedskilde, drak han dygtigt deraf, men fik strax efter saa ondt, at han neppe ved fuld Sans og Samling kunde naa sit Hjem, hvor han opgav Aanden efter to Dages Forløb. Saadant lærer os at bruge Forsigtighed i legemlige Ting; hvor meget mere burde vi da ikke gjøre det i de aandelige! Vogter Eder derfor, mine Tilhørere, saa omhyggeligt som muligt for vrang Lære og falsk Gudsdyrkelse! Bevarer Guds Ord i Eders Hjerter, paa det I ikke skulle synde imod Ham og henfalde til farlige Vildfarelser! Holder fast ved Evangeliets Enfoldighed, og lader Eder ikke blende eller vildlede af noget falsk Skin og stort Praleri! Stræber efter at voxe og tiltage i Kundskaben om Gud og Jesus Christus, og beder Gud, at Han mere og mere vil oplyse og befæste Eder, lade Eder fornemme Hans Ords Kraft i Eders Hjerter og ved sin Hellig Aand besegle sin Sandhed hos Eder! Hader al falsk Lærdom af Hjertet, og lader ikke den babelske Skjøges Pragt og Skinnet af hendes Guldbæger forlede Eder til at smage „hendes Horeries Vederstyggeligheder og Urenhed!“ (Aab. 17, 4). „Ser til, at ikke Nogen gjør Eder til sit Rov ved Filosofi*) og tomt Bedrageri

*) Fornuftvisdom.

efter Menneskers Sætninger, efter Verdens Barnelærdom og ikke efter Christum!" (Kol. 2, 8). Bestræber Eder, alt hvad muligt er og saameget, som Eders Kald fører med sig, for atter at bringe de vildfarende og forførte Faar paa ret Vei! Beder daglig med større Alvor, end I maaske hidtil have gjort, af Litaniet: „Forhindre alt Kjætteri og al Vildfarelse! Før dem tilbage til den rette Vei, som ere forførte! Giv Alle dem din Aand og Kraft, som høre dit Ord! Bønhør os, kjære Herre Gud!" osv.

§ 30. Prøver endvidere Eders Hjerter, Hvorledes I ere tilmode ved at betragte Nutidens forfaldne Christendom og det forargelige, ugudelige Væsen, som nu overalt med Magt griber om sig, og hvilken gudelig Nidkjærhed I bruge derimod! Ak, der er allevegne Nidkjærhed nok i Verden; men hvor er den gudelige og hellige Nidkjærhed? Og hvad er Aarsagen til, at al Ugudelighed lig en Syndflod oversvømmer de christne Lande, og saaledes ogsaa den, at den gudelige Nidkjærhed næsten er udslukt i alle Stænder, — at den broderlige Formaning og Irettesættelse bliver sjeldnere og sjeldnere, — at man har ladet mange Synder blive til Skikke og Sædvaner, — at man ikke ret underviser Ungdommen om Synden, hvilken rædsom Vederstyggelighed den er i Guds Øine, — at Kirke-, Skole- og Hustugten stedse mere taber sig, og at man lader det gaa, som det gaar? O, hvor mange Brødre turde ikke Biskoppen i Laodicea, om hvem vi ovenfor talte, have i alle Stænder! O, hvor mange Præster turde der ikke findes, „som tragte efter de jordiske Ting, — hvis Gud er Bugen, — som ere stumme Hunde, der ikke kunne eller ville irettesætte og formane, der ere søvnagtige, der elske at slumre, — som læge Folkets Forstyrrelse, som om den havde været ringe, og sige: Fred! Fred! dog der er ikke Fred*), — som stjæle Guds Ord, den Ene fra den Anden (forholde sin Næste det, af Hykleri og Menneskefrygt fortie det og ikke med tilbørligt Alvor foredrage det), — som sy Puder under Folkets Arme og Hynder under deres Hoveder af alle Slags Vært til at fange Sjele og vanhellige Gud for Hans Folk for en Haandfuld Byg og for Stykker Brød (for en ringe Fordels Skyld — Fillipp. 3, 19; Esai. 56, 10; Jer. 6, 14; Jer. 23, 30)!

§ 31. O, hvor mange Regenter turde der ikke findes, som bekymre sig lidet om Religionen, om den evangeliske Sandhed, om den sande Gudsdyrkelse, om den ægte Christendom, — som lade sig nøie med at have Undersaatter, der betale sine Skatter og Afgifter, men uden at bryde sig om, hvad enten de ere ugudelige eller gudfrygtige! Hvor faa ere ikke de, som ere nidkjære imod den almindelige Synd, mod Christenfolkets store Vankundighed, den ugudelige Banden, Vanhelligelse af Sabathen, Drukkenskab, Pragt i Klæder, forargelige Trætter osv. og af al Kraft sætte sig derimod! Hvor Faa er der ikke, som yde nidkjære, gudfrygtige og troe Prædikanter Beskyttelse mod en ugudelig Verdens Paatrængenhed, — som lytte til deres Forslag til den forfaldne Christendoms Gjenopreisning, tage dem til Hjerte og iværksætte dem! O, hvor mange Husbonder vil man ikke finde, som med „Eli ei engang se mørkt til sine Børns og Tjeneres Kaadhed og Ondskab" (1 Sam. 3, 13), — som ere veltilfredse med sine Drenge og Piger, naar de kun flittigt varetage sit Arbeide og gjør dem megen Nytte i det Timelige, men ikke skjøtte om, hvorledes det staar til med deres Christendom, og om de kunne sin Katekisme eller ikke, om de ere underviste i

*) „Som man læger Smaabørns ubetydelige Stød eller Beskadigelser ved at blæse eller tage derpaa, uagtet det er de haardeste og farligste Sygdomme hos Folket." Tremellius og Junius.

den saliggjørende Kundskab om Gud og oplærte til Tro, til Kjærlighed, til Gudsfrygt, til Jesu Christi, den Korsfæstedes, Efterfølgelse! Jeg har læst, at de tyrkiske Herrer, som have christne Fanger i sin Tjeneste, gjerne se, at disse bede flittigt! thi de holde for, at Halvdelen af disse Bønner kommer dem, som Trællenes Herrer, der havde kjøbt dem for sine Penge, tilgode, ligesom de da hellerikke foreskrive Nogen, hvorom og hvorledes han skal bede, men lade ham uhindret forrette sin Andagt. Ak, hvor Mange er der vel blandt de christne Husfædre og Husmødre, som have det samme Sind, — som holde for, at deres Tyendes Gudfrygtighed de flittige Bønner komme dem og Deres tilgode og bringe deres Hus Held og Velsignelse, saaledes som den hellige Skrift lærer os ved Jakobs og Josefs Exempler, og som derfor formane og holde dem flittige dertil! Mon ikke slige Tyrker paa Verdens store Domsdag ville opstaa og fordømme de uchristelige Christne? Hvor mangt et Menneske ivrer ikke og stormer og støier i sit Hus, som om han vilde gaa ud af sit Skind, formedelst en ubetydelig Forseelse af sine Børn og Tjenestefolk og sætter hele Nabolaget i Bevægelse med sin forargelige Skrigen, Skjælden og Smælden, medens han derimod letteligen kan taale en Synd imod Gud og Samvittigheden! Mange vredes og ivre heftigt over en ituslaaet Talerken eller en tabt Skilling; men om en fortabt Sjel bekymre de sig ikke. Mange ville ingen Modsigelser høre af sine Tjenere, og ere disse ikke efter deres Sind, saa jage de dem strax paa Porten; at derimod Tyendet vandrer i Ubodfærdighed og Sikkerhed, modsætter sig den gode Gud med Kaadhed og Ondskab, misbruger Hans hellige Navn til Sværgen og Banden, foragter hans Ord og ikke ved noget af Christi Sind at sige, det tage de sig ikke til Hjerte, osv.

§ 32. Saaledes gaar det ogsaa i andre Ting. Mange vredes og fortørnes heftigt over et Ord, hvormed deres Næste maaske kan have gaaet dem for nær; men en skrækkelig Ed eller en forargelig og gjækkelig Tale, som de høre af ham, bekymre de sig intet om. Mange holde dem for sine Fiender, som ikke ere efter deres Hoved, og af hvem de tro sig i mindste Maade krænkede; de unddrage sig fra deres Samkvem, ville ofte hverken se eller høre dem, ikke hilse paa dem eller gjengjælde deres Hilsen; men at omgaaes, le, sjafe og holde „Venskab med ryggesløse, sikre, sandselige“ Mennesker finde de ingen Betænkelighed ved. Mange kunne smilende og med koldt Blod høre paa, at man taler spottende og ugudeligt om den christelig Religion, om Guds hellige Ord, om de hellige Sakramenter om Gudsfrygt, om Sjelens Udødelighed, om de Dødes Opstandelse osv., og betænke ikke, at de ved sin Stiltienhed gjøre sig delagtige i saadanne Synder, medens de ingenlunde vilde tie, dersom man talte bestjæmmende om en jordisk Herskers Anliggender. De fleste Christne vide nutildags ikke af nogen broderlig Formaning. I Bryllupper, Gjæstebude og Selskaber vil man høre megen Banden, letsindig Sværgen, forargelig Tale, Misbrug af Guds hellige Ord osv.; men man skal sjelden erfare, at Nogen med gudeligt Alvor og Nidkjærhed taler imod saadanne Synder og paaminder sin vildfarende Næste om hans Feil. Enhver sætter fordetmeste Menneskers Gunst eller Ugunst over Guds Naade eller Unaade. Gud hjælpe os! vi ere næsten Allesammen blevne lunkne i guddommelige og aandelige Ting, og man lader det overalt gaa sin skjæve Gang. Der behøves ingen videre Vidtløftighed. Jeg beder alle christelige Hjerter, at de kun ville give nøie Agt paa de Christnes sædvanlige Vandel nutildags og hellerikke glemme sig selv; sa

ville de udentvivl finde. Mere end dem kjært er. Gud bedre alle vore Brøst og gjøre vore kolde Hjerter brændende og frimodige i Kjærligheden til Ham og Lydigheden mod Ham! Han betage os dog af Naade den høist skadelige Indbildning, at vi ere troende Christne, Guds Børn og Arvinger til det evige Liv, uagtet vi paa ingen anden Maade bevise vor Tro end ved at gaa i Kirke, til Skrifte og Alters, læse en Bøn og deslige udvortes Ting, som ogsaa de største Hyklere kunde gjøre. Sandelig, hvor der ikke er nogen gudelig Nidkjærhed, men lutter Efterladenhed og Letsindighed, der er ingen Kjærlighed; hvor ingen Kjærlighed er, der er ingen Tro; hvor ingen Tro er, der er ingen Christus, ingen Syndernes Forladelse, ingen Retfærdighed og Salighed. Jeg har hermed villet aflægge en offentlig Bekjendelse, foreholde enhver hans Skyldighed og give ham Anledning til videre Eftertanke. Gud give, at det maa frugte ret meget!

§ 33. Men vi maa ogsaa „sætte Nidkjærheden selv paa Prøve.“ Thi jeg tvivler ikke om at Mange efter det fordærvede Menneskehjertes sædvanlige Art ville ved denne første Prøvelse smigre for sig selv og give sig selv et godt Vidnesbyrd, i den Formening, at der ikke fattes dem paa Nidkjærhed for Gud, og at man desaarsag Intet vil finde at udsætte paa dem. Det bliver derfor nødvendigt, at vi korteligen fremstille den sande gudelige og hellige Nidkjærheds Egenskaber. Den maa 1.) være uden Svig, uden Hykleri, ren, uden Egenkjærlighed og uden Indblanding af noget Kjødeligt, ene og alene rettet og henvendt paa Gud. Den maa ikke udspringe af Naturen (ligesom man finder manget ilsindet Menneske, der ogsaa i guddommelige og aandelige Ting strax henrives til Vrede, mere fordi han føler sig selv end fordi han føler Gud krænket), men af Naaden, af Troen, af en ren og gløende Kjærlighed til Gud, af den Hellig Aands Kraft. Den maa ikke søge sin egen Nytte, sin egen Ros eller Afkjøling for sin Vrede, men ene og alene Guds Ære og Næstens Forbedring. Jehu sagde vel til Jonadab: Gak med mig, og se paa min Nidkjærhed for Herren!“ Han gjorde ogsaa meget i denne Nidkjærhed; han udryddede Akabs ugudelige Hus, myrdede Baals Præster, nedbrød Afgudstemplet og gjorde et Vandhus deraf; men da han ikke afskaffede Jeroboams Kalvedyrkelse, saa viste dette at hans Nidkjærhed ikke var ren, ligesom ogsaa den Hellig Aand vidner om ham: „Dog tog Jehu ikke vare paa at vandre i Herrens Israels Guds Lov af sit ganske Hjerte;“ derfor blev hans udvortes Nidkjærhed ogsaa kun lønnet med en timelig Velgjerning, nemlig at hans Børn skulde sidde paa Israels Throne indtil fjerde Led (2 Kong. 10, 16—31). Et Kjendemærke paa den rene gudelige Nidkjærhed er det, at Mennesket først begynder med sig selv og ikke ser igjennem Fingre med sig selv og Sine i Ting, som stride imod Guds hellige Villie, — at det ei alene stræber at holde Guds Kirke og Menighed, men ogsaa sit eget Hjerte og Hus rent og ubesmittet af Alt, hvad der ikke stemmer overens med Christendommen, — at det i Ting, som angaa dets egen Person, dets egen Fordel og egen Villie, er sagtmodigt, langmodigt, taalmodigt og forligeligt, men derimod i hvad der angaar Gud aarvaagent, ivrigt og alvorligt — at det hverken sky Skam eller Skade, hverken Verdens Foragt eller Forfølgelse, men villigen underkaster sig Alt, naar blot Guds Ære derved kan reddes og befordres.

§ 34. Den gudelige Nidkjærhed maa 2.) være klog, forsigtig og varsom. Den ledes altid af Guds Ord og Aand, og dens Øiemed gaar, næst Guds Ære ikke ud paa at fordærve, men paa at

bevare Sjele. Den er egentlig ikke rettet imod Personerne, men imod Synden. Den ser ikke gjennem et malt Glas, men bedømmer alle Ting efter Guds Ord og med et rent og oprigtigt Sindelag i Hjertet. Derfor vil den nidkjære Christen beflitte sig paa, som Malerne gjøre, at optage og paalægge Sanhedens Guldblade med Bomuld; jeg mener: han vil søge, saa vidt muligt er, at foreholde sin Næste Sanheden med Lempe, Beskedenhed og Sagtmodighed eller, forat tale paa Lægernes Maade, at forgylde de beske Piller. Skulde dette muligens være noget dunkelt for de Enfoldige, saa vil det kunne oplyses med Beretningen om Profeten Nathan. Denne havde af Gud faaet Befaling til strengeligen at irettesætte David formedelst hans begangne Horeri med Bathseba og Mordet paa hendes Mand, Uria. Men se, hvorledes han, udentvivl efter den Hellig Aands Indskydelse, gaar tilværks. Han fortæller ham en Lignelse om to Mænd i en By, af hvilke den ene var rig og den anden fattig. Den Rige, sagde han, havde smaat Kvæg og stort Kvæg, saare meget; men den Fattige havde Intet uden et lidet Faar, som han havde kjøbt og opfødt, saa at det var blevet stort hos ham og hos hans Børn tillige; det aad af hans Stykke (Brød) og drak af hans Bæger og laa i hans Skjød, og det var ham som en Datter. Men der en Vandringsmand kom til den rige Mand, da sparede han at tage af sit smaa Kvæg og af sit store Kvæg for at lave Noget til den veifarende Mand, som var kommen til ham, og han tog den fattige Mands Faar og lavede det til den Mand, som var kommen til ham. Da nu Kongen forbitredes saare herover og erklærede denne Uretfærdige for et Dødens Barn, gaar Profeten i Guds Navn løs paa ham og siger: Du er Manden; du har slaget Hethiteren Uria ihjel, og hans Hustru har du taget dig til Hustru (2 Sam. 12. 1 flg.). Saaledes gjorde ogsaa ofte vor allerkjæreste Frelser og foreholdt sine ondskabsfulde Modstandere Sandheden i en eller anden Lignelse med saadant Eftertryk, at de godtskjønnede at det var dem ment, ja at de endog undertiden fældte Dommen over sig selv (Matth. 21, 28. 33. 41. 45; Luk. 20, 9. 19).

§ 35. Den hellige Nidkjærhed tager ogsaa nøie Hensyn til Tid, Leilighed, Sagens Vigtighed, de tilstedeværende Personer og andre Omstændigheder og søger ikke at forbitre sin Næste, men at vinde og forbedre ham. Det er ikke altid tjenligt, at man taler til sin Medchristen paa fersk Gjerning, medens han er opirret eller overvældet af Drik, og irettesætter ham i Andres Paahør, især naar disse skylde ham Ærbødighed og Lydighed; thi isaafald vil Irettesættelsen ofte blive optagen som en Beskjæmmelse, og Næsten vil snarere blive forværret end forbedret. Derfor er det undertiden raadeligt at tie og vel tilkjendegive sit Mishag ved Gebærder eller paa anden Maade, efter som det kan falde sig, men opsætte Formaningen til en bekvem Tid. Jeg har modtaget Underretning om en gudfrygtig og nidkjær Christen, som, naar han havde iagttaget Noget hos sine Medkristne, der ikke kunde bestaa med Gudsfrygt, om Morgenen den næste Dag enten mundtlig paamindede dem om deres Feil eller skriftlig forestillede dem samme. Han skrev engang paa følgende Maade til en fornem Mand, som i et Selskab havde svoret letsindigt ved Guds Straf og sin Sjel: „Min i Christo Jesu høitærede og elskede Herre! Jeg tvivler vel ikke om at Han efter sin christelige Pligt idag, før Han talte med sin Gud, har, foretaget en nøiagtig Samvittigheds-Prøvelse i Anledning af Gaarsdagen og

blandt sine Feil ogsaa fundet den dyre Ed, Han uden Nødvendighed og for en ubetydelig Tings Skyld svor ved Guds Straf og sin Sjel, og hjerteligen angret den og afbedet den hos Gud. Ikkedestomindre føler jeg mig dog af min Samvittighed og den oprigtige Kjærlighed, jeg bærer til Ham, tvungen til inderligen at bede og paaminde Ham, at Han for Fremtiden altid vil betænke, at Intet er forfærdeligere end Guds Straf, Intet dyrere og kostbarere end vor Sjel og Intet skadeligere og uforsvarligere end ved sit Exempel at forlede Andre til en lignende Synd. Den Herre Jesus hjælpe, at min høitærede Herre ingen Paamindelse mere maa behøve i saa Henseende, og at han vil modtage denne med det samme Sind, hvori den er skreven", osv.

§ 36. Dog, det gjøres ikke behov at foreskrive den ivrige Kjærlighed flere Regler, hvorefter den i den heromhandlede Henseende har at forholde sig, saasom den er sig selv den bedste Regel. De troende og kjærlighedsfulde Sjele, der regjeres af Guds Aand og Naade, vide nok at gjøre den behørige Forskjel og at sky paa den ene Side alt Hykleri og paa den anden Side al Ubetænksomhed. Naar Sværdet (Nidkjærhedens Sværd) er bestrøget med (den betænksomme Kjærligheds) Olie, saa bevares det for (Syndens) Rust. Naar Lægerne ville bringe et forvredet Lem i Led igjen, saa gjøre de det med den størst-mulige Behændighed, forat de ikke skulde volde den Syge altfor mange og langvarige Smerter; men kunde de ikke aldeles undgaa dette, saa søge de dog at berolige ham med gode og venlige Ord og saaledes at lindre hans Smerter. Dette fordrer ogsaa Apostelen af os Christne, sigende „Brødre, dersom og et Menneske bliver overilet af nogen Brøst, da hjælper en Saadan tilrette I Aandelige, med Sagtmodigheds Aand!" (Gal. 6, 1). De Christnes ivrige Kjærlighed maa være lig den Ild, hvori de tre Mænd bleve kastede og som kun fortærede deres Baand, men forresten ingen Skade gjorde dem, — lig en Guldsmeds Ild, der kun lutrer Guldet og gjør det smukkere, og lig Tvætternes Sæbe, der vel bider skarpt, men renser Tøiet og gjengiver det dets Glands. Og denne oprigtige Kjærlighedsiver kan blandt Andet kjendes derpaa, at saasnart den sporer nogen Forbedring hos Næsten, gaar den over til Medlidenhed og Hjælpsomhed. Vel er Gud Herren selv saare nidkjær imod Synden; men naar Mennesket i sand Bodfærdighed vender om, angrer Han snart, endnu medens det er paa Veien, sin Revselse og lader sig vel endog forlyde med at det „har faaet Dobbelt af Herrens Haand for alle sine Synder," (Esai. 40, 2). Apostelen Paulus var meget nidkjær imod den, som havde begaaet Blodskam; men da han erfor, at denne med inderlig Bedrøvelse havde erkjendt sit Fald, gik han i Forbøn for ham hos Menigheden og skrev til den: „Tilstrækkelig er for den Samme den Straf, han af de Fleste har udstaaet, saa at I derimod snarere skulle tilgive og trøste ham, paa det han ikke skal nedsynke i altfor stor Bedrøvelse" (1 Kor. 5, 2. 5; 2 Kor. 2, 9. 7).

§ 37. Endelig maa den hellige Nidkjærhed 3) ogsaa være utrættelig, vedholdende og stadig. Hyklernes Iver er som en Straa-Ild, der blusser høit ivei-ret, men snart slukner igjen; de Troendes Nidkjærhed derimod er som „en Ild, der er optændt af fast Træ" og som ikke giver sig, før den har gjort Metallet flydende. Den lader sig ikke afholde ved nogen Møie, Anstrengelse, Ubehagelighed eller Gjenvordighed. Den er ligesom „Fyrværkernes Ildkugler," der endog brænde under Vandet. Den er urolig og stedse virksom; det vilde gjøre

den ondt om der skulde hengaa en Dag, hvori den Intet havde virket til Guds Ære og Næstens Gavn. Den haaber, at hvad der ikke har villet lykkes den ene Dag, det skal den kunne udrette den anden. Den ligner de Skibsfolk, der arbeide imod Strømmen og ved udholdende Anstrengelse bringe Skibet frem. Den ligner en Billedhugger, der arbeider saalænge paa en haard Sten, indtil han faar gjort et Billede deraf, uagtet Gnister Støv og Stumper imidlertid flyve ham i Ansigtet. Og skulde den saa tilsidst se, at den Intet udretter, saa tyer den til Bøn, Graad, Suk og Klage, kalder sin Gud til Vidne paa, at den gjerne vilde have seet et bedre Udfald, anraaber Ham om naadig Forladelse, dersom den maaske ikke skulde have gjort sin Skyldighed, og om at Herren efter sin Miskundheds Rigdom vil erstatte alle Mangler, osv. Prøver da, mine Kjæreste, Eders Nidkjærhed efter denne korte Fremstilling, og bestræber Eder for at alle kjødelige Hensyn, al Uforstand og alt Hykleri maa være langt borte fra den! Gud opvække, hellige og velsigne vor Nidkjærhed, for Jesu Christi Skyld! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Sextende Prædiken,

hvori dens Fortrolighed til Gud betragtes.

1 Joh. 5, 14: Dette er den frimodige Fortrøstning, som vi have til Ham, at dersom vi bede om Noget efter Hans Villie, hører Han os.

§ 1. Den hellige Apostels tredobbelte Ros fortjener nærmere at betragtes. „Vi rose os," siger han for det Første, „af Haab om Herlighed hos Gud" (Rom. 5, 2). Meningen er: efterat vi ved Christum ere forligte med Gud, saa have vi ei alene Forsmagen paa det evige Liv, Freden med Gud, i vore Hjerter, men ogsaa det sikre og tillidsfulde Haab, at vi i sin Tid skulle komme til Guds fuldkomne Herlighed i Himmelen. Vore Navne ere optegnede i Himmelen; vort Sted er beredt; Kronen er henlagt til os; vi have som Guds Børn en uforkrænkelig og uforvisnelig Arv i Himmelen; vi ere de Helliges Medborgere og Guds Husfolk; vi blive ved Guds Magt bevarede til Frelse og ere visse paa at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre. Vi maa her lægge Mærke dels til det Ord at rose, som Apostelen bruger og hvori ligger Mere end at sige eller bekjende, saasom det betyder at omtale Noget med Frimodighed, til Ærgrelse for Djævelen og Ære for sig selv. — Guds Børn sige og bekjende ikke blot, at de ere Arvinger til Himmelen og Saligheden; de sige det ogsaa med en hellig Stolthed og med Frimodighed, til Djævelens og Verdens Ærgrelse, men til Guds og Hans Naades Ære og til sin Christendoms Pris, — dels til at Apostelen ikke taler for sit eget Vedkommende alene, men i alle Troendes Navn. Vi have Fred med Gud; vi have Adgang til Hans Naade; vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud.

§ 2. Jeg slutter heraf, at Troen, naar den opnaar sin fulde Kraft, blandt andet ogsaa avler Frimodighed. Guds Børn behøve ikke altid at tie og nedsvælge sin Sorg; de kunne ogsaa undertiden og ved Leilighed tale, rose sig og vidne om den Guds Kjærlighed, som bliver dem tildel

i Christo. De maa sige med David: „Jeg bebuder Retfærdighed i en stor Forsamling; se, mine Læber tillukker jeg ikke; Herre, Du ved det. Din Retfærdighed" (hvormed Du retfærdiggjør de bodfærdige Syndere) „skjuler jeg ikke i mit Hjertes Indre; om din Trofasthed og Frelse taler jeg; jeg dølger ikke din Miskundhed og din Sandhed for en stor Forsamling" (Ps. 40, 10, 11). Kan Verden prale med overflødig ugrundet Ros for de forgjængelige gode Tings Skyld, hvorfor skulde da ikke Guds Børn prale med Guds Naade, som er dem skjænket i deres Jesus? En Christen, som har en naadig Gud, — som lever i Christi Samfund, — som fornemmer den Hellig Aands Vidnesbyrd og Forsmagen paa det evige Liv i sit Hjerte, — som har en god Samvittighed osv., skulde han ikke rose sig af saadan Salighed imod Djævelen og Verden? Denne deres Ros er Guds Ros; denne deres Ære er Christi Ære, efterdi Alt er grundet paa Hans Naade og Fortjeneste. Derimod er det til Christendommens Skam og Skade, naar de vise sig modløse og forsagte. Velan da, I christtroende Sjele, siger af Hjertet med Apostelen: „Vi rose os af Herlighed hos Gud!" Vi rose os af Guds Naade og Barneret. Vi rose os af Jesu Christi Samfund. Vi rose os af den Hellig Aands Iboelse. Himmelen er vor med al sin Salighed. Ros dig, Verden, af dine Kroner og Kongespir, af din Ære og Herlighed, af din Rigdom, din Magt og Pragt, din Vellyst, dine Kunster og Videnskaber, dit Adelskab og hvad du ellers har, som tjener til Brask og Bram; men vid, at du roser dig af en Skygge og en Blomst, som blomstrer og prunker idag og imorgen visner og intetsteds er at finde. Vi have en Ære, en Skat, en Visdom, en Herlighed og Salighed, som kommer fra Gud, bestaar ved Gud og varer evindelig i Gud. „Du har Jorden, vi Himmelen, du Guldet, vi Gud, du den timelige, vi den evige Glæde, du Skyggen, vi Væsenet, du Blomsterne, vi Frugterne, du Forkrænkeligheden, vi Evigheden. Gud være Tak for Hans udsigelige Gave!" (2 Kor. 9, 15).

§ 3. Men lader os videre høre paa Apostelen! „Ja ikke det alene," siger han; „men vi rose os og af Trængslerne" (Rom. 5, 3). Den første Ros forekommer Verden latterlig, fordi man efter dens Mening roser sig af hvad man endnu ikke besidder; men aldeles afsindig forekommer den anden Ros den, at man nemlig endogsaa vil rose sig af Trængslerne (hvorved forstaaes allehaande aandelig og legemlig, udvortes og indvortes Nød, Sygdom, Fattigdom, Foragt, Forfølgelse, Anfegtelse, Gjenvordighed og Hjertesorg). Apostelen imødegaar imidlertid hermed en Indvending af Verden, der maaske i Anledning af den første Ros vil sige: Ak, I stakkels elendige Mennesker, I Tiggere, I vansmægtende, forhungrede og foragtede Folk! ville I rose Eder af Himmelen, uagtet I neppe kunne bjerge Livet paa Jorden? Ville I tale om stor Herlighed, I, som ere underkastede saamegen Elendighed? Trængslerne, svarer den hellige Paulus, gjør intet Skaar i vor Ros; de svække ei heller vort Haab, men styrke og befæste det tvertimod. Trængslerne ere en af Rigets Hemmeligheder og et Kjendetegn paa Guds Børn, et helligt og velsignet Middel imod Synden, en Taalmodighedens og Erfaringens Skole, et Værksted for den Hellig Aand. At Vinstokken bliver beskaaren og opbunden er ingen Skam, men en Ære for den, efterdi Menneskene værdige den sin Opsigt og Bearbeidelse formedelst de herlige Frugter, som de vente af den. Pengestykket eller Sølvet har jo Ære af Prægningen, efterdi det derved kommer til at bære en Keisers eller Konges Billede. Skulde da de Troende have no

gen Skam af Trængslerne, da disse ere et Tegn til Guds faderlige Opsyn og gjøre dem modtagelige for Jesu Billede? Naar en Tjener agtes værdig at drikke af sin Konges eget Bæger, skulde han da ikke rose sig deraf? Men de Christne drikke med sin Jesus af et og samme Korsbæger, og hvorledes skulde det kunne Andet end være dem til Ære, især da de drikke lutter Frelse og Liv deraf?

§ 4. Saa lader os da heraf lære hvorledes vi skulle te os i de Trængsler, som efter Guds hellige Raad og Villie tilstøde os, nemlig overensstemmende med Jakobs Formaning: „Agter det for idel Glæde, naar I falde i adskillige Fristelser!" (Jak. 1, 2). Nogle Christne bære jo vistnok Christi Kors efter Ham, men ligesom Simon fra Cyrene, der maatte tvinges dertil (Matth. 27, 32); de gjøre det sukkende og saa gjerne, at de jo før des heller bleve det kvit. Nogle bære det i christelig Hengivelse og Taalmodighed, med villig Aand, i Betragtning af det Gavn, de vente deraf for sine Sjele. Men Andre bære det med Glæde og takke Gud, at Han har agtet dem værdige til sit Kors. De se i Trængslerne en Jesu Christi Tjenerdragt eller Hoffarve og holde det for en Ære, at man kan kjende dem derpaa som Hans Tjenere; de sige med Paulus: „Jeg er vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld" (2 Kor. 12, 10). Trængslerne ere i Verdens Øine en naragtig og besværlig Dragt; men de Troende elske den og finde den behagelig, fordi Christi Navn er indvævet deri. Og disse Sidste ere de Bedste. Efter et saadant Trin af Taalmodighed maa vi Alle stræbe, nemlig at vi kunne glæde os i Trængslerne og rose os deraf og, som Luther siger, „med hver Dag sætte større Pris paa hvad Verden og Fornuften hade, saasom at vi med hver Dag heller ville være fattige, syge, foragtede, Daarer, Syndere og tilsidst agte Døden bedre end Livet, Daarlighed kjærere end Visdom, Skjændsel ædlere end Ære, Fattigdom saligere end Rigdom, Synd herligere end Gudsfrygt (han taler om den erkjendte og angrede Synd og om den formentlige, udvortes Skinhellighed). Guds Villie er i og for sig selv altid god, elskelig og fuldkommen; men den erkjendes ikke altid derfor. Her maa imidlertid vor Lærer være Erfaringen, som prøver, føler, finder og bliver var, at denne Villie er veldædig ag mener det hjertelig godt; hvo som derefter vedbliver og tiltager heri, han erfarer ogsaa, at denne gode Villie er sød og behagelig, saa at han ikke vil bortbytte den med noget Verdens Gods, men finder større Lyst og Glæde i Fattigdom, Skam og allehaande Besværligheder end Nogen paa Jorden kan finde i al Rigdom, Ære og Forlystelse." Ak, Herre, giv os et saadant Hjerte og Sind! Giv, at vi maa elske dit Kors og agte det for vor Ros, Ære og Glæde! Vil Du føre os underligen, saa giv, at vi maa følge Dig underligen, men dog villigen og gladeligen!

§ 5. Efterat Apostelen dernæst har indflettet nogen Undervisning om Trængslernes Nytte, om Guds Kjærlighed og Christi Fortjeneste, anfører han den tredie Ros: „Ja ikke det alene; men vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesum Christum" (Rom. 5, 11). Luther giver en smuk Forklaring til disse Ord: Vi rose os i Gud, det er: vi rose os af at Gud er vor og vi Hans, og at vi have alle gode Ting fra Ham og fælles med ham i al Tillid. Thi Meningen er udentvivl den: Vi rose os af at Gud er vor kjære Fader, vor dyrebareste Ven, vor Beskjermer og store Velynder, - at vi have en fri Adgang til Ham, - at vi med barnlig Dristighed og Tillid kunne tale med Ham, aabenbare Ham hvad der ligger os paa Hjertet, og trøste os

ved Hans Hjælp. Vi vide og rose os af at alle Ting formedelst Hans kjærlige Styrelse og faderlige Omsorg maa tjene os tilgode. Med et Ord; vi rose os af „stor Fortrolighed til Gud," og det formedelst vor Herre Jesum Christum, der ei alene har aabnet os en fri Adgang til Ham, men tillige befalet os, at vi skulde kalde Ham vor kjære Fader og som kjære Børn, ja som fortrolige, dyrebare Venner tiltale og paakalde Ham. Han siger, at vi ere Hans Brødre, og Hans Fader er vor Fader, og at Hans Gud er vor Gud (Joh. 20, 17). Men efterdi dette er Noget, som er saare trøsteligt og gavnligt, saa har vi foresat os at omhandle det i denne Prædiken og saaledes her at fremstille „den troende Sjels fortrolige Forhold til Gud." Den Herre Jesus hjælpe, at det maa ske til meget Gavn! Amen.

§ 6. Den høivise Hedning Aristoteles bringer etsteds det Spørgsmaal paa Bane, om der kan være noget sandt Venskab mellem Gud og Mennesket, og besvarer det med Nei, af den Grund, at der mellem dem ikke kan finde nogen Lighed Sted, ingen Tilbøielighed og Velvilje og ingen Fortrolighed, hvilke Bestanddele høre til det sande Venskab. Men han dømmer om dette Spørgsmaal som den Blinde om Farverne og vil ikke kunne undgaa Apostelens Dom: „Der de sagde sig at være Vise, bleve de Daarer" (Rom. 1, 22). Vi vide det, Gud være lovet, bedre af Hans Ord; vi vide, at der ved Guds Søns Manddomsannammelse ei alene er blevet Lighed mellem Gud og Mennesket, men ogsaa tilveiebragt et uforligneligt Venskab og en inderlig Fortrolighed mellem dem, hvorom vi erholde Oplysning af vor Text saavelsom af mange andre Udsagn i den hellige Skrift, hvilke vi i det Følgende med Guds Hjælp skulle anføre.

§ 7. Men forat afhandle denne høist trøstelige Sag ordentligt og nøiagtigt, maa vi for det Første betragte den Fortrolighed, Gud viser Sjelen. Thi Han, den majestætiske Gud, forunder ei alene Mennesket den Frimodighed, Apostelen taler om, nemlig at vi kunne nærme os Ham og tale med Ham efter Ønske og Behag; men, hvad der er endnu mere at forundre sig over, Han gaar selv efter os, agter og holder os Alle for sine Venner og omgaaes gjerne med os. Han skammer sig ikke ved os, men bevidner for al Verden, at Han anser os for sine Kjære og Venner, osv., hvilket bedst vil kunne ses af nogle Sprog og Exempler af Skriften. Moses siger: „Hvilket er saa stort et Folk, som Gud holder sig nær til som Herren vor Gud til os, saa tit vi kalde paa Ham?" (5 Mos. 4, 7). Naar de Troende bede, saa giver Gud ikke blot Agt derpaa; men Han træder ligesom nær hen til dem for desto bedre at kunne høre dem. „Han bøier Himmelen og stiger ned" (Ps. 18, 10). Han stiller sig ved Siden af dem forat beskjærme og frelse dem og vidner ved sin naadige Hjælp om at de ere Hans Venner og nære Paarørende. David og Salomo sige: „Herrens Hemmelighed er med dem, som frygte Ham*) (Ps. 25, 14; Ordspr. 3, 32). Ved Herrens Hemmelighed forstaa de udentvivl Hans skjulte faderlige og inderlige Kjærlighed, Trofasthed, Naade og Omsorg, hvormed Han allevegne ledsager sine Egne og som kaldes en Hemmelighed, fordi Verden Intet kjender dertil, men ikkun de Gudfrygtige, som erfare den i Hjertet og i Virkeligheden, ihvorvel den mangengang ogsaa for deres Øine er saa underlig og indhyllet og skjult i saameget Mørke, at den med fuld Føie kan kaldes en Hemmelighed. Denne hemmelige og fortrolige Kjærlighed er nu med de Gudfrygtige; de nyde den og smage, hvor god Herren er.

*) Saaledes den weim. Bibl. Ovs.

§ 8. Om Enok og Noah siges, at „de vandrede med Gud“ (1 Mos. 5, 22. 24: 6, 9). Luther har vel gjengivet dette meget godt ved: „de førte et gudeligt Levnet;“ imidlertid synes den Hellig Aand dog at have villet tilkjendegive noget Mere ved denne Talemaade, nemlig at disse hellige Mænd afsondrede sig fra den Tids ugudelige Mængde og holdt sig til Gud. De udkaarede Ham til sin Ledsager paa sin Pilegrimsvandring; de talte med Ham (gjennem Bønnen og hellige Betragtninger), som to Venner pleie at gjøre, der reise den samme Vei med hinanden, eller som to Ægtefolk, der tale fortroligt og venligt med hinanden om sine Anliggender. Han fulgte dem allevegne med sine Øine, og de havde stedse Ham for Øine og beflittede sig paa at vandre helligt for Hans hellige Aasyn; de vare nøie kjendte og inderligt fortrolige med Ham osv. Abraham kaldes udtrykkelig en Guds Ven (Esai. 41, 8); men at den majestætiske Gud har behandlet ham som en sand Ven, kan sees af Følgende: Da Han havde besluttet at straffe Byerne Sodoma og Gomorra, kom Han i menneskelig Skikkelse som en Ven til Abraham, lod sig beværte af ham (1 Mos. 18, 2 flg.) og talte venligt med ham om at han efter Aar og Dag skulde have en Søn (V. 10). Da Han tog Afsked, fulgte Abraham som en Ven Ham og Hans Ledsagere, der vare Engle, et Stykke paa Veien fra sit Paulun; da sagde Herren: „Skulde jeg dølge for Abraham, hvad jeg vil gjøre?“ (V. 16. 17) og vedbliver: „Raabet over Sodoma og Gomorra, det er stort, og deres Synd, den er meget svar. Jeg vil stige ned og se, om de have gjort efter det Raab over dem, som er kommet for mig“ (V. 20. 21). Se, den milde Gud kan og vil ikke Andet end i Fortrolighed aabenbare sin Ven Abraham sine Hensigter med de ugudelige Byer, dels for ligesom at forsvare sig, fordi han maatte lade en saa skrækkelig Dom gaa over dem, saa at Abraham ikke skulde tage det i en vrang Mening, fatte Mistillid til Hans Godhed og Kjærlighed og blive mismodig, dels forat give ham Anledning til den paafølgende Samtale og hjertelige Forbøn. Herved fortjener endvidere at bemærkes, at da de to Engle vendte sig derfra og gik til Sodoma, siges der om Abraham: „Han blev endnu staaende for Herrens Ansigt“ (jfr. 2 Sam. 7, 18) „og nærmede sig og sagde: Vil Du ogsaa bortrykke den Retfærdige med den Ugudelige? Maaske er der femti Retfærdige i Staden“ (V. 22—24). Han træder nærmere, ligesom en Ven, der vil tale Noget i hemmelig Fortrolighed med sin Ven, og han forandrer sin Forbøn sex Gange. Maaske er der, siger han, femti eller fem og firti eller firti eller tredive eller tyve eller ti Gudfrygtige i Staden, og Herren hører ham ei alene med stor Venlighed, men erklærer ogsaa ved ethvert Forslag, at hvis der findes saamange Retfærdige deri, vil Han ikke ødelægge den. Ser her, I christelige Sjele, med Glæde den store Guds Venlighed, hvor Meget Han tilsteder Menneskene, hvor gjerne Han hører dem, og hvor redebon Han erklærer sig til at opfylde deres Begjæringer!

§ 9. Om Moses siges, at „Herren talede til ham Ansigt til Ansigt, ligesom en Mand taler med sin Næste“ (2 Mos. 33, 11). Fortolkerne holde for, at Gud pleiede at vise sig for ham i en paatagen menneskelig Skikkelse og med megen Venlighed, saa at altsaa Moses turde tale dristigt til Ham i stor Fortrolighed, hvilket kan forstaaes af det Paafølgende, hvor den venlige Samtale, Moses havde med Herren, udførligt beskrives og hvoraf sees, at han bliver saa dristig, at han tør bede om at faa se Hans Herlighed, uden Dække, uden Forhæng, og skue Hans majestætiske Væsen. Dernæst er det ogsaa mærkeligt, at da Herren var fortør-

net over Folkets Afguderi, siger Han til Moses: „Jeg har seet dette Folk, og se, det er et haardnakket Folk. Og lad mig nu fare frem, at min Vrede maa optændes mod dem, og jeg vil fortære dem og gjøre dig til et stort Folk" (2 Mos. 32, 9. 10). O, hvilken Venlighed og Menneskekjærlighed af den store Gud! Den almægtige Gud lader sig holde af et afmægtigt, dødeligt Menneske og kan og vil ikke gjøre Noget uden dets Samtykke!

§ 10. Men forat Ingen skal tro, at Gud blot omgaaes saa fortroligt med slige store Helgener, som Enok, Abraham og Moses vare, saa bliver det fornødent, at vi ogsaa anføre andre Steder af Skriften, som handle om alle Troende tilhobe. Job og David sige, „at Gud besøger Mennesket og bekymrer sig om det (Job 7, 17. 18; Ps. 8, 5), ligesom den ene Ven taler til den anden og spørger til Hans Befindende, eller ligesom en Læge besøger sine Syge forat bringe dem Hjælp. Denne Besøgelse kan man smukt forklare og fremstille ved den Tildragelse, som forefaldt mellem den Herre Jesus efter Hans Opstandelse og Hans Disciple ved den galilæiske Sø. Disse vare gaaede hen at fiske; men efterat de havde arbeidet forgjeves den hele Nat og Intet fanget, staar Herren om Morgenen ved Strandbredden og tiltaler dem venligt: „Børnlille! have I Noget at æde?" Da de nu svare Nei hertil, byder Han dem at udkaste Garnet endnu engang, da fange de strax en stor Mangfoldighed af Fiske. Snart se de tillige, at Han endog har beredt deres Frokost, nemlig stegt Fisk og Brød, som Han selv lægger for dem. Derpaa indlader Han sig i en venlig Samtale med dem og spørger Peter tre Gange, om han elsker Ham, o. a. M. (Joh. 21, 4 flg.). Saadanne Ting maa vi nu ikke tænke ere os uvedkommende, men tro, at der ved deslige Begivenheder er os afbildet, hvorledes Herren vil forholde sig imod sine Kjære og Venner indtil den yderste Dag. Den hellige Skrift, navnlig vor Frelsers Livshistorie, er som et stort og blankpoleret Speil, hvori man kan se Alt hvad Herren gjør imod sine Venner Vi kunne være visse paa at den Herre Jesus endnu den Dag idag giver Agt paa sine Egne, naar de begive sig hen at fiske eller til en anden Gjerning og Haandtering. Han ser til ved deres Arbeide; Han velsigner det; Han spørger, om de have Noget at æde eller ikke; Han bereder og velsigner deres Maaltid, erstatter, hvad der mangler dem, og opmuntrer dem til Gudsfrygt; Han giver dem gavnlige Anslag isinde og velsigner disse, saa de faa et lykkeligt Udfald, osv.

§ 11. Den Herres Jesu Sjel er bunden til vor Sjel, som der siges om Jakob og hans Søn Benjamin (1 Mos. 44, 30). Han kan ikke Andet, — Han maa stedse være om og hos os. Han ledsager os paa alle vore Veie, ligesom Han ledsagede de to Disciple, der gik til Emmaus. Han staar op med os og gaar tilsengs med os. Hvad enten vi gaa eller ligge, saa er Han om os (Ps. 139, 3). Han vaager, naar vi sove; Han gaar med os i Kirke og fremstiller sig tilligemed os for sin himmelske Fader. Han helliger og velsigner vor Gudstjeneste og Bøn og gjør dem velbehagelige for sin himmelske Fader. Han lægger sit Ord i vore Hjerter og leder Naadens og den himmelske Trøstes Strømme ind i dem. Han trøster os, naar vi ere bedrøvede. Han styrker os, naar vi ere skrøbelige. Han holder os, naar vi snuble. Han hjælper os op igjen, naar vi falde. Han giver os Raad, naar vi ere i Tvivl. Han gjør godt igjen, hvad vi af Uforstand og Uforsigtighed have fordærvet. Han

irettesætter os venligt og alvorligt, naar vi synde. Han gaar i Forbøn for os hos sin Fader og lærer os ved sin Aand at vandre varsommere. Kort, Han gjør Alt, hvad en fortrolig Hjertensven bør gjøre, og Mere end vi tro eller begribe. Johannes siger nogle Gange om sig selv, „at han var den Discipel, som Jesus elskede og som laa op til Hans Bryst i Nadverden“ (Joh. 21, 20; 13, 23). Det Samme kunne ogsaa vi rose os af; ogsaa vi elskes inderligt af den Herre Jesus og have Lov til at lægge vort Hoved i Liv, Lidelse og Død paa Hans Bryst og hvile paa Hans Hjerte. Man siger, at Herren var saa kjærlig og huldsalig, at naar Hans Disciple havde været fra Ham nogen Tid, modtog Han dem bestandig med et Kys, naar de kom igjen. Det Samme gjør Han ogsaa med os; saa ofte vi komme til Ham, giver Han os i Aanden Fredens Kys og Forsikringen om sin søde Naade. Der har været Mennesker, som af Kjærlighed have kaldt sig efter sine Venner; det er saaledes bekjendt om Eusebius, en navnkundig Biskop paa sin Tid, at han pleiede at kalde sig Pamfilus efter sin Ven, en gudfrygtig Mand af dette Navn. Noget Lignende har ogsaa den Herre Jesus gjort; Han kalder sig fordetmeste Menneskets Søn, hvormed Han vil tilkjendegive, at Han i al Evighed vil være en Menneskeven, „at Hans store Lyst er hos Menneskens Børn,“ osv. (Ordsp. 8, 31).

§ 12. Til denne Betragtning hører ogsaa, hvad den dyrebare Frelser siger: „Hvo mig elsker, skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham“ (Joh. 14. 21). Hvo som slutter Venskab med mig i Troen og hænger ved mig med oprigtigt Kjærlighed, ham vil jeg aabne en fri Adgang til min Fader. Jeg vil forskaffe ham Forsikringen om Hans evige Naade og Kjærlighed. Jeg vil ogsaa udøse min Kjærlighed i hans Hjerte ved og med den Hellig Aand. Jeg vil aabenbare ham mit hele Hjerte, min hele Kraft, al min Formue, al min Herlighed og Salighed. Han skal kjende og erfare, hvilken Høihed, Rigdom og Salighed der er skjult under min Tjenerskikkelse, min Fattigdom og mit Kors. Hvo ser ikke, at Han med disse Ord har forjættet sine Elskere et fortroligt Venskab? Og hvor er en sand Christen, som ikke forstaaer disse og lignende Skriftens Sprog bedre af egen Erfaring end af Andres Forklaring? Af samme Slags er det Sprog, som følger kort efter: „Om Nogen elsker mig, skal han holde mit Ord, og min Fader skal elske ham, og vi skulle komme til ham og fæste Bolig hos ham“ (Joh. 14, 23). Hvilken venlig Gud og stor Menneskeven, som ikke alene tilsteder os at komme til Ham og træde frem for Hans Aasyn med barnlig Tillid, saa ofte det gjøres behov og behager os, men som ogsaa erklærer, at Han vil komme til os og besøge os som sine kjæreste Venner, tale venligt og faderligt med os og fæste Bolig hos os! Luther siger i Anledning af disse Herrens Ord: „Det skal ikke blive derved, at jeg og min Fader elske den, som mig elsker; men vi ville ogsaa komme til ham og fæste Bolig hos ham, saa at han ei alene skal være sikker for den tilkommende Vrede, for Djævelen, Døden, Helvede og al Ulykke, men skal ogsaa her paa Jorden have os boende hos sig; „vi ville daglig være hans Gjæster, bo i hans Hus og sidde ved hans Bord“ — —. Det maa jo kaldes at trøste rigeligen og at bevise Ære over al Ære! thi hvad større Ære og Herlighed kan man nævne end at vi usle, elendige Mennesker her paa Jorden skulle være den guddommelige Majestæts Bolig, Lysthave eller Paradis, ja Hans Himmerige, — at Alt, hvad du taler og gjør, skal behage Ham

og være som talt og gjort af Ham selv, og at hvo som volder dig Sorg eller Skade, skal have gjort det imod Ham selv?"

§ 13. Under denne liflige Betragtning af Guds Godhed og Venlighed maa hellerikke glemmes, at Han saa gjerne agter paa de troende Sjeles Bønner og saa gjerne hører dem tale, hvilket ei alene antydes paa en forblommet Maade i Høisangen, men ogsaa andetsteds siges med klare Ord. „Dine Læber, min Veninde," siger den himmelske Brudgom, „ere som en skarlagenfarvet Snor" (hvormed du ligesom kan binde og holde mig), „og din Tale er liflig. Dine Læber, o Brud, dryppe af Honningkage; der er Honning og Melk under din Tunge" (Høis 4, 3. 11). Vor Sjelebrudgom sigter hermed udentvivl ikke blot til de Troendes Samtaler med Menneskene, hvori de beflitte sig paa al mulig Venlighed, men ogsaa til deres Samtale med Gud, til Bønnen, hvori Han finder sin Glæde, ligesom en Brudgom i sin Elskedes venlige og fortrolige Tale. Naar de med hjertelig Tillidsfuldhed udøse sit Hjerte for Ham og glade prise Hans Navn eller tale om Hans Naade og sin Frelse, saa er dette Ham over al Maade velbehageligt. Derfor siger Han paa et andet Sted i samme Bog: „Staa du op, min Veninde, min Deilige, og kom hid! Min Due, som er i Klippens Rifter, i Skjul i Taarnet, lad mig se din Skikkelse; lad mig høre din Røst; thi din Røst er sød, og din Skikkelse er liflig" (Høis. 2, 13. 14). Hvad her siges i dunkle Ord, det finde vi andetsteds klart og tydeligt udtalt. „Beder," siger den søde Frelsermand, „saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades" (Matth. 7, 7). Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. Beder, og I skulle faa. Jeg siger Eder ikke, at jeg vil bede Faderen for Eder; thi Faderen selv elsker Eder" (Joh. 16, 23. 24. 26. 27). Med disse venlige Ord opmuntrer Han sine Egne til fortrolig Samtale med Gud og rækker dem saa at sige en gylden Nøgel til Himmeldøren og til alle Guds Skatte. Han forjætter dem, som himmelske Kammerherrer, en fri Indgang til Gud, saa ofte de lyste, og forsikrer dem, at de skulle blive modtagne med stor Venlighed. Naar jeg gaar ind i mit Kammer at bede, behøver jeg ikke at tænke, at jeg ikke skal finde min Gud, eller at det ikke er Ham beleiligt, eller at Han ikke har Lyst til at høre paa mig. Ak nei! Jeg kan komme, naar jeg vil, saa er Han beredvillig til at høre mig; jeg kan komme om Morgenen eller om Aftenen, ved Middag eller ved Midnat, saa er det Ham ikke ubeleiligt. Jeg overløber Ham mangengang, og naar Han vel er bleven færdig med mig, saa banker jeg atter paa, og denne Banken, denne Overløben er Ham kjær, og min usle Samtale er Ham velbehagelig.

§ 14. Hvad her er sagt, kan jeg endvidere bevise med de to Lignelser, som vor Frelser fortalte forat gjøre os frimodige til Bønnen, den ene om en Ven, der ved Midnat bad sin Ven om Brød og ved sin Udholdenhed og Ublu-hed fik det (Luk. 11, 5 flg.), den anden om den uretfærdige Dommer, som en Enke ved sine idelige Bønner og Begjæringer bragte til at skaffe hende Hjælp (Luk. 18, 2 flg.). Ser heri Guds Mildhed og Venlighed, I gudfrygtige Sjele: han vil ikke blot, at vi skulle bede, men tillige, at vi skulle holde dristigt og modigt ved i Bønnen og ikke lade os afvise. Vi skulle kun banke dygtigt paa og ikke aflade. Det vil ikke blive optaget ilde; men vi skulle tilsidst faa, hvad vi ønske. „O, hvor gjerne," siger en gammel Kirkelærer*), „vil ikke den give,

*) Petrus Krysologus, 39te Præd.

som kan taale, at man saaledes foruroliger, saaledes vækker ham! Den, som har stillet sin Seng lige ved Døren i sit Sovekammer, hvor vil ikke han ile med at lukke op for den Bankende! Skulde den kunne afslaa Noget, som selv viser, hvorledes man skal aftvinge ham det, dersom han afslaar det? osv. O, hvor nær er ikke den Herre ved Døren, som først og alene hører den Nødlidendes Banken, medens Tjenerne sove!"

§ 15. Man læser om Kong Ahasverus, at han elskede Esther saa høit, at da hun fremstillede sig ukaldet for ham, udrakte han, saasnart han blev hende var, sit Guldspir imod hende som et Naadestegn og sagde derhos: „Hvad er din Begjæring, Esther? var det indtil Halvdelen af mit Rige, da skulde det ske" (Esth. 5, 2. 3. 6; 7, 2). Saaledes ter ogsaa den majestætiske Gud sig imod os stakkels Mennesker. Naar vi paakalde Ham og selv ved Midnat komme til Ham, saa er Hans Naadesspir altid udrakt imod os; ja Han kommer os endog mangengang i Forkjøbet og opmuntrer os selv til Bønnen. Hvor ofte føler ikke et Guds Barn en indre Drift og Tvang til at bede, som om det hørte sin Fader sige: Hvorledes kan det være, mit Barn? beder du ikke? hvorfor forlanger du ikke Noget af mig? bed du kun; jeg vil give dig Alt, hvad dit Hjerte ønsker sig, osv. Herhen hører det ogsaa, at den vennesæle Gud ofte ligesom falder sine Egne ind i Talen og, forinden de endnu have faaet fremført, hvad de vilde, erklærer sig beredvillig til at hjælpe dem. Dette kan oplyses ved Tildragelsen med Høvedsmanden i Kapernaum. Denne traadte hen til Herren og bad Ham og sagde: „Herre, min Dreng ligger hjemme værkbruden og pines svarligen" (Matth. 8, 5 flg.). Med disse Ord forklarede og forebragte han sit Anliggende, og herpaa skulde have fulgt den Bøn: Forbarm Dig derfor over ham! hav Medynk med ham og helbred ham! Men, som det synes, tog Herren Ordet fra ham og erklærede strax i Naade: „Jeg vil komme og helbrede ham." Se her et smukt Forbillede paa hvorledes Han endnu pleier at forholde sig mod sine Egne. Naar Han finder det tjenligt til sit Navns Ære og deres Bedste, saa hjælper Han dem, før de tænke det, saaledes som Han har forjættet: „Førend de raabe, da vil jeg svare; naar de, de endnu tale, da vil jeg, jeg høre" (Esai. 65, 24) og paa et andet Sted: Nær er Herren hos alle dem, som kalde paa Ham. Han gjør efter deres Velbehag, som frygte Ham" (Ps. 145, 18. 19).

§ 16. Jeg kunde endnu anføre meget Lignende; men jeg vil spare Tiden, saameget mere som der endnu engang i dette Værk med Guds Hjælp vil blive Anledning til at omhandle Bønnen. Saameget vil jeg her kun sige og henstille til de gudelskende Sjeles videre Eftertanke, at vor Gud gjennem sin allerkjæreste Søn har tilladt og befalet os at kalde Ham vor Fader. Hvo turde vove at kalde den høilovlige, majestætiske Gud, hvem Serafim tilbede med tildækkede Ansigter og Fødder og for hvem Himmel og Jord skjælve, sin Fader, dersom Han ikke selv havde tilstedt os det? Hvad kan mere ærgre den avindsyge Djævel og den stolte Verden end at et fattigt Menneske, som de holde for sin Fodpjalt, tør træde frem for Gud og efter Ønske tale med Ham i barnlig Tillid om alle sine Anliggender? Aldrig kan det have ærgret Haman saameget, da han af Kongen fik den uformodede Befaling at vise Mardokæus, hvem han hadede af sit inderste Hjerte, kongelig Ære (Esth. 6, 6 flg.), som det ærgrede Satan, da han hørte, at den Herre Jesus gav sine Troende Tilladelse og Befaling til at kalde Gud sin kjære Fader og at bede til Ham med barnlig For=

trolighed, og jeg tror sikkert, at naar Helvedaanderne efter sin Art fare om paa Jorden (Job 1, 7) og høre, hvorledes Guds kjære Børn overalt sukke og raabe til Himmelen: Fader vor! ak Fader! kjære Gud og Fader! saa ere de færdige at revne af Forbitrelse.

§ 17. Vi have hidtil vist, hvor venlig og fortrolig Gud teer sig mod sine Troende; nu ville vi ogsaa korteligen betragte, hvorledes de gudelskende Sjele te sig imod Ham. Formedelst den Hellig Aands Naade forstaa de Troende godt, hvad den sønlige Udkaarelses Herlighed fører med sig, og hvad der er dem skjænket af Gud (Joh. 1, 12; 1 Kor. 2, 12.) De vide ogsaa godt at betjene sig deraf. De ære vel den treenige Gud i barnlig Frygt som sin Herre, saaledes som det tilkommer Hans høilovligste Majestæt; men de talte ogsaa stundom med Ham i hjertelig Kjærlighed og barnlig Tillid, som med sin kjære Fader, saaledes som Han selv lærer dem i sit Ord og sine Forjættelser. Da Abraham, Guds Ven og Elsker, vilde gaa i Forbøn for Sodoma og Gomorra, sagde han vel i dybeste Ydmyghed: „Se, Kjære, jeg har driſtet mig til at tale til Herren, uagtet jeg er Støv og Aske;“ men ikkedestomindre tør han dog ogsaa sige: „Vil Du ogsaa bortrykke den Retfærdige med de Ugudelige? — — Det være langt fra Dig at gjøre Saadant! Den, som dømmer den ganske Jord, skulde Han ikke gjøre Ret?“ (1 Mos. 18, 27. 23. 25). Se, hvor dristigt han vover at modsige Gud og at paaminde Ham om Hans Retfærdighed, som en Ven pleier at gjøre imod sin Ligemand, naar denne er tilsinds at foretage sig Noget i Vrede!

§ 18. Da Jakob mærkede, at den Mand, som brødes med ham, var Guds Søn, turde han, uagtet denne bad ham at slippe Ham, fordriste sig til at holde Ham fast og sige: „Jeg vil ikke slippe Dig, uden Du velsigner mig“ (1 Mos. 32, 26), som om han vilde sige: „Nei, min Jesus, min Frelser! Du maa ikke gaa saaledes bort; Du har under Kampen afpresset mig Angstens Sved; til Gjengjæld maa jeg have en Velsignelse. Du har forfærdet mig; Du maa ogsaa husvale mig igjen; Du har svækket mig; Du maa ogsaa styrke mig igjen. Du kommer ikke løs, førend jeg faar, hvad jeg vil. Saaledes indlod ogsaa Moses sig med Gud og vidste at foreholde Ham saamange vægtige Grunde, da Han var fortørnet over sit Folks Afguderi, at Han maatte lade sig overtale og give Slip paa sin Vrede, om hvilken Begivenhed den kongelige Profet siger: „Moses, Hans Udvalgte, havde stillet sig i Gabet for Hans Ansigt, forat afvende Hans Vrede fra at ødelægge“ (Ps. 106, 23). Han stod, han stillede sig i Bresjen*); dette er et Billede, hentet fra Krigen, hvori Fienden pleier ved Krigsredskaber at aabne Muren, men de Tapreste af Besætningen at træde frem i Aabningen forat holde de Indtrængende tilbage. Folket havde forsyndet sig groveligen imod sin Gud; derved havde de forspildt Hans Naade og Beskjærmelse, og Muren var aabnet, hvorigjennem Gud vilde trænge ind til dem med sin grumme Vrede. Men Moses stillede sig i Gabet med sine inderlige og troende Bønner og holdt den fortørnede Gud tilbage. Det maa man vel kalde et dristigt Mod og et fortroligt Forhold til Gud.

§ 19. Kong David giver os ogsaa i sin gyldne Psalmebog mange Beviser paa sin Fortrolighed til Gud. „Vend Øret til mine Ord, o Herre! siger han; agt paa min Tanke! mærk paa mit stærke Raab, min Konge og min Gud! thi til Dig beder jeg“ (Ps. 5, 2. 3). Mærkeligt er det ved dette Sprog, at Profeten i sin Nød ligesom med Heftig-

*) Bresje (Bresche), ɔ: Aabning i en Mur.

hed forlanger, at Gud skal laane ham Øre; med de sammenhobede Ord: „Vend Øret til, agt, mærk," banker han haardt og hurtigt paa Himmeldøren, som de, der gjerne vilde blive indladte. Han bruger tillige saadanne Ord, som betyde at give saare nøie og skarpt Agt paa en Tale, at høre til med bøiet Hoved, som naar han paa et andet Sted siger: „Bøi dit Øre til mig" (Ps. 31, 3), hvortil en gudfrygtig Lærer**) giver den mærkelige Forklaring: „Se, det gjør Troen. Saaledes omfavner Kjærligheden og den barnlige Tillid Gud Herren og kaster sig om Hans Hals, sigende: Ak, kjære Gud! Du alene ved og kjender min Nød; for Dig alene vil jeg klage derover og ligesom lønligen hviske til Dig, forat ikke Djævelen og den onde Verden skulle høre det; de kunde ellers spotte mig." Men fremfor Alt har jeg ofte forundret mig og i Aanden forlystet mig ved den Grund, som det troende Hjerte her anfører, hvorfor Gud skal høre det og give Agt paa dets Raab: thi jeg beder til Dig. Dette er netop, som om en Bondemand raabte efter sin Fyrste: Herre, hold stille, og hør paa mig; thi jeg har Noget at bede om, eller, efter hvad jeg paa et andet Sted har skrevet, som om en Betler bankede heftigt paa en Dør og sagde: Skynder Eder at lukke op! thi jeg vil betle.

§ 20. Men at de Troende have saa store Tanker om sine Bønner og mene, at Gud er skyldig at lytte til dem med gunstigt Øre, det grunder sig paa Hans Forjættelser og Kjærlighedsbeviser, hvorved Han har gjort dem saa dristige, som de ogsaa undertiden give at forstaa. „Hør, Herre!" siger David, „og vær mig naadig og svar mig. Mit Hjerte foreholder Dig dit Ord: Søger mit Ansigt; dit Ansigt, Herre, søger jeg. Skjul ikke dit Ansigt for mig" (Ps. 27, 7—9). Og paa et andet Sted: „Red mig og udfri mig; bøi dit Øre til mig og frels mig, — — Du, som har forordnet min Frelse," (Ps. 71, 2. 3). Herre, min Gud! vil den troende Sjel sige, Du vil ikke tage det ilde op, at jeg banker saa heftigt paa; Du har jo selv befalet mig det. Er jeg dristig, saa har Du selv ved dit Ord og din Naade gjort mig dristig; hvad jeg gjør, det gjør jeg Altsammen i Henhold til dit Ord og din Befaling. „Løfter gjøre Gjæld;" Du har lovet mig, at naar jeg kalder paa Dig i min Nød, saa vil Du hjælpe mig; derpaa forlader jeg mig og venter mig intet Andet end snarlig Hjælp, osv.

§ 21. Undertiden bliver det ikke derved; men de gudelskende Sjele vove endog ligesom at gaa irette med Gud og gjøre Ham Bebreidelser. „Ak Gud, sige de, hvor længe skal Modstandere forhaane? Skal Fienden foragte dit Navn for bestandig? Hvorfor drager Du din Haand, din Høire tilbage? Tag den ud af din Barm, og ødelæg!" (Ps. 74, 10. 11). „Hvorfor vil Du være som en forskrækket Mand, som en vældig Stridsmand, der ikke kan frelse?" (Jer. 14, 9). „Hvor er din Nidkjærhed og dit Vælde? Dine Indvoldes og din Barmhjertigheds stærke Lyd holder sig tilbage imod mig" (Esai. 63, 15), Hvad vi læse om den dyrebare Jomfru Maria, nemlig at hun med venligt Alvor og ligesom bebreidende sagde til sin allerkjæreste Søn, da Han paa tredie Dag havde unddraget sig hende: „Søn; hvi gjorde Du os Saadant? se, din Fader og jeg have ledet efter dig med Smerte," det gjøre endnu mangengang bedrøvede christelige Sjele. O, hvor ofte udbryde de ikke i disse og lignende Klagemaal og Besværinger: Min Gud! min Herre Jesus! hvi har Du gjort os Saadant? Hvorfor tilskikker Du mig saamange Kors, det ene

*) Johan Arnd.

tungere end det andet? Hvorfor skal jeg ængstes og plages saaledes fremfor mange Andre? Se dog, hvor elendig jeg er! Se, hvor forladt jeg er! Jeg troede, at Du tællede dine Egnes Taarer og gav Agt paa alle deres Sukke; hvorfor lader Du da mig sukke og græde saa længe forgjeves? hvorfor lader Du mig ængstes saa længe i mit Hjerte? Dit Ord siger mig, at din Barmhjertighed er ubegribelig stor; hvorledes kan Du da bære over dit Hjerte at se saa længe paa min Angest og Nød? „Jeg raaber til Dig, Herre, og om Morgenen kommer min Bøn Dig imøde" (min Nød tillader mig ikke at sove længe, men driver mig tidligt op at søge Dig). „Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjel? hvi skjuler Du dit Ansigt for mig?" (Ps. 88. 14. 15) „Vil da Herren i al Evighed forkaste, og vil Han ikke mere vedblive at vise Naade? Er det for bestandig forbi med Hans Miskundhed? Er Hans Ord forsvundet fra Slægt til Slægt? Har Gud forglemt at være naadig? Har Han i Vrede tillukket sin Barmhjertighed?" (Ps. 77, 8—10) Herpaa svarer ogsaa mangengang den Herre Jesus gjennem sit Ord og sin Aand i deres Hjerter: Hvorledes kan det være, at I klage og sukke saa saare? Vide I da ikke, at Korset hører til mit Riges Hemmeligheder og til Vilkaarene for min Efterfølgelse? Vide I ikke, at jeg mener det hjertens godt med Eder og bedre forstaar, hvad der er Eder tjenligt til Salighed, end I selv? Vide I ikke, at alle Ting maa tjene dem tilgode, som elske mig? Hvorfor pløier man J o r d e n? Hvorfor hamrer man J e r n e t paa Smidestedet? Hvorfor sætter man G u l d e t og S ø l v e t i Ilden? Hvorfor sliber og polerer man Æ d e l s t e n e n? Hvorfor gjennemborer man P e r l e n? Mon ikke, forat Jorden skal bære god Frugt, Jernet blive til et godt Redskab, Guldet lutres og bevares, Ædelstenen skinne desto klarere og spille desto smukkere, Perlen trækkes paa en Snor og bæres til Prydelse? osv.

§ 22. Herhen høre ogsaa Jeremias's Ord: „Herre, Du er retfærdig, naar jeg vil trætte med Dig; dog maa jeg tale med Dig om Ret; hvorfor er de Ugudeliges Vei lykkelig? alle de, som vare saare troløse, vare lykkelige" (Jer. 12, 1 flg.), — og paa et andet Sted: „Herre, Du har overtalt mig, og jeg lod mig overtale; Du har været mig for stærk og har faaet Overhaand; jeg er den ganske Dag til Latter; hver af dem spotter mig" (Jer. 20, 7). Ligeledes hører herhen, hvad Gregorius Nazianzenus fortæller om sin gudfrygtige Søster Gorgonia; da hun nemlig var bleven angreben af en farlig Sygdom, gjorde hun sig saa stærk, at hun gik i Kirken og hen til Alteret, hvor hun liggende paa sine Knær bad inderligt om sin Sundhed og t r u e d e med at hun ikke vilde gaa bort, førend hun havde faaet, hvad hun begjærede. Saaledes ogsaa, hvad Luther paa sin Tid skrev til Fredrik Mykonius, da denne havde tilmeldt ham, at han laa tilsengs af Svindsot, dog ikke til Døden, men til Livet: „Jeg beder og anraaber den Herre Jesum, vort Liv, vor Frelse, vor Sundhed, at Han ikke foruden al anden Ulykke ogsaa vil lade d e n møde mig, at jeg skulde forblive ilive og se Eder og flere Andre af vore Egne trænge gjennem Forhænget ind i Hvilen, — at I skulde komme mig i Forkjøbet og efterlade mig herudenfor (i Verden) blandt Djævlene. Jeg beder Herren, at Han vil lade mig blive syg i Eders Sted og lade mig aflægge mit Paulun, det afkræftede Legeme." — — og til Slutning: „Lev vel, min kjære Fredrik, og gid Herren ikke maa tilstede, at jeg erfarer Eders Bortgang i mit levende Live, men lade Eder leve længere end

mig! Herom beder jeg; dette vil jeg; og min Villie ske! Amen, efterdi denne min Villie søger det guddommelige Navns Ære og ikke min Lyst eller Nytte." Kort efter blev Mykonius frisk igjen og bekjendte, at da han havde læst denne Luthers Skrivelse, forekom det ham, som om han hørte Christi Stemme: Lazarus, kom hid ud! Han levede ogsaa sex Aar endnu og hensov salig efter Luthers Død. Ved denne Leilighed kan jeg ikke afholde mig fra at anføre endnu et andet Vidnesbyrd om denne dyrebare Mands store Frimodighed og Fortrolighed til Gud. „Det lykkedes mig engang," siger Veit Dietrich, „at faa høre ham (Luther) bede. O Gud, hvilken Aand, hvilken Tro var der ikke i hans Ord! Han bad saa andægtigt som En, der taler med Gud, og med saadant Haab og saadan Tro, som En, der taler med sin Fader. „Jeg ved," sagde han, „at Du er vor kjære Gud og Fader; derfor er jeg vis paa at Du vil tilintetgjøre din Kirkes Forfølgere. Men gjør Du det ikke, saa er det din Fare ligesaavel som vor. Hele Sagen er din; hvad vi have gjort, det have vi maattet gjøre; derfor vil Du, kjære Fader, ogsaa beskytte den." Da jeg i Frastand hørte ham bede saadanne Ord med høi Røst, brændte Hjertet i mit Liv af stor Glæde, fordi jeg hørte ham tale saa venskabeligt og andægtigt med Gud, men især fordi han beraabte sig saa tillidsfuldt paa Forjættelserne i Psalmerne, som om han var vis paa at hvad han begjærede, det maatte Altsammen ske.

§ 23. Ligesom nu de troende Sjele i Angst og Nød ere saare dristige og frimodige mod Gud, saaledes tale de ogsaa i Medgang, naar Han lader dem være glade i Hans Naade, helt barnligt og fortroligt med Ham, som med sin kjærlige Fader eller som en Hustru med sin kjære Mand. Ofte dynge de de kjærligste Ord paa hinanden: Du miskundelige, kjære, naadige, gode, trofaste, søde, salige Fader! min allerkjæreste dyrebareste, sødeste Herre Jesus! hvad skal jeg vel gjøre eller give Dig for al din Kjærlighed og Trofasthed? Hvorledes skal jeg noksom elske og prise Dig? Du fortjente at elskes med tusind Gange tusind Hjerter, og saa har Du blot givet mig et eneste, som dertilmed er saa lidet og usselt! Hvad har Du vel seet paa mig Askehob, siden Du alle mit Livs Dage har taget Dig saa hjerteligt af mig? Hvad har bevæget Dig, Du Guds Søn, til at kaste din Kjærlighed paa et saa fattigt Barn? Jeg lover Dig, — jeg priser Dig, — jeg tilbeder, jeg elsker, jeg kysser Dig, allersødeste, allerkjæreste, allerdyrebareste Herre Jesus, Du mit arme Hjertes eneste Skat og Trøst. Da tykkes det dem, at saamange Ord som de tale, saa ofte kysse de den Herres Jesu Mund, Hænder og Fødder; da syder deres Hjerte, — da rinde deres Taarer, — da vide de ikke, om de endnu ere i Verden; de vide ikke, om der endnu er nogen Synd, nogen Nød, nogen Død, nogen Djævel, noget Helvede til; de ere saa fortrolige med sin Herre Jesus, at de glemme alt Andet. Her falder mig ind, hvad jeg har læst om den hellige Augustin, nemlig at han under sine lønlige og fortrolige Kjærligheds-Samtaler med Gud pleiede at tiltale Ham saaledes: Ak, min Gud, hvor glæder sig ikke min Sjel, — hvor jubler den ikke, naar den betænker, at Du er vor Gud! Om det derfor var muligt (som det dog er umuligt), at Augustin kunde blive Gud og Du, min Gud, Augustin, saa vilde jeg dog ønske af Hjertet, at Du var Gud og ikke Augustin. Dette vilde kjødelige Hjerter anse for en Daarskab, uagtet det dog ikke er Andet end et Bevis paa en overordentlig, brændende Kjærlighed og stor Fortrolighed til Gud, hvoraf der findes mange Tegn i den

gyldne Psalmernes Bog, i Høisangen og paa flere Steder. Af hvad vi hidtil have anført vil det forhaabentlig være indlysende, hvad vi kalde Sjelens Fortrolighed til Gud, nemlig en barnlig, inderlig Tillid og Frimodighed, opvakt ved den Hellig Aand og grundet i Christo Jesu, formedelst hvilken den ei alene er forvisset om Hans faderlige Kjærlighed, men ogsaa dristigt taler og samhandler med Ham som en Ven med den anden.

§ 24. Vi ville nu give en kort Veiledning til Brugen af denne Lære. Lader os for det Første lægge Mærke til og heraf lære, hvilke saare gavnlige og nødvendige Mennesker de Gudfrygtige ere her i Verden, og hvor høit man bør agte dem! Da de staa i et saa fortroligt Forhold til Gud, og Han anser dem for sine Børn, kjæreste Tjenere og Venner, saa kan man let slutte sig til hvad de kunne udrette med sine Forbønner, og hvor meget Godt den utaknemmelige Verden har dem at takke for. De ere Guds Skabningers Førstegrøde for hvis Skyld de andre blive opholdte, velsignede og bevarede. De ere kjære og dyrebare i Guds Øine og blive til Velsignelse for det Sted, hvor de opholde sig. De ere et Lands og dets Regjerings sande Støtter, hvorpaa dets Velfærd hviler. De ere frugtbare og skyggefulde Træer, der tjene Mange til Ly mod Hede og Uveir. De ere som en liflig Kilde, der vander den hele Egn omkring sig og gjør den frugtbar. De ere Herrens Velsignede, hvis Hoved er kronet med Velsignelse, hvorved Mange, uden selv at vide det, styrkes og husvales. Hvorfor mene I vel, siger den gudfrygtige Tauler, at Gud opholder de syndige Mennesker og lader dem leve? Jo, fordi Guds Venner hænge med sit Sind ved Jesu Vunder og deraf suge al Naade og med Naaden atter flyde tilbage i Gud og bede for Syndrene, og ligesom Naaden tvinger Menneskene (med en sød Tvang) til at bede, saaledes tvinge de igjen Gud til at bønhøre dem. Og ligesom Naaden tvinger disse Mennesker til at gjøre, hvad Gud vil, saaledes tvinge de igjen Gud til at gjøre, hvad de ville. Disse Ord stemme overens med hvad David siger: „Herren gjør efter deres Velbehag, som frygte Ham" (Ps. 145, 19), saavelsom med de Exempler, vi finde paa at Guds Venner have stillet sig i Gabet og med sine inderlige Bønner holdt Gud tilbage, saa at Han ikke kunde gjøre efter sin grumme Vrede.

§ 25. Det er bekjendt af den hellige Skrift, at den lille By Zoar, som, Loth begav sig hen til, da han gik ud af Sodoma, blev bevaret formedelst hans Forbøn (1 Mos. 19, flg.). Labans Hus blev velsignet for Jakobs og Potifars Hus for Josefs Skyld (1 Mos. 30, 27; 39, 5). Den ugudelige Kong Joram i Israel med al hans Hær nød Godt af sit Forbund med den gudfrygtige Kong Josafat i Juda, efter hvad Profeten Elisa sagde ham lige i Øinene: „Saa vist som den Herre Zebaoth lever, for hvis Ansigt jeg staar, dersom jeg ikke ansaa Josafats, Judas Konges, Person, da vilde jeg ikke se om til dig eller agte paa dig" (2 Kong. 3, 4). Enkens Melkrukke og Oliekrus i Zarepta bleve velsignede for Elias's Skyld (1 Kong. 17, 14 flg.). Men fremfor Alt er det mærkeligt, hvad der siges om den hellige Apostel Paulus, at da man paa hans farefulde Søreise ikke saa Andet end Døden for sine Øine, skjænkede Gud ham alle deres Liv, som vare med ham i Skibet og hvis Antal beløb sig til to Hundred sex og sytti (Ap. Gj. 27, 24. 37). Vi have ogsaa tilforn i dette Værk anført et mærkeligt Exempel, den gamle Hilarion, som man satte imod det brusende og opstigende Hav og som virkelig ogsaa med sine troende og andægtige Bøn=

ner holdt det tilbage ligesom en Dæmning, saa at det ikke formaaede at oversvømme Landet *).

§ 26. Lader os derfor holde Venskab med Guds Venner og omhyggeligen vogte os for at krænke og bedrøve dem der staa paa en god Fod med alle Kongers Konge og alle Herrers Herre; thi ligesaa meget som de kunne gavne os med sine hjertelige Bønner, ligesaa meget kunne de skade os med sine Sukke og Taarer. „Havde jeg en Christen, som bad for mig", siger den dyrebare Guds Mand Luther, „saa vilde jeg være ved godt Mod og ikke frygte for Nogen; havde jeg derimod en, som bad imod mig, saa vilde jeg heller have den tyrkiske Keiser til Fiende." Et Hus, som er trindt omkring forvaret med Guds Beskjærmelse og mange gudfrygtige Menneskers Bønner, har stærke Støtter og et fast Gjærde, gjennem hvilket Satan og hans Medhjælpere ikke kunne bryde ind; det derimod, som Gud har forladt og som bestormes af mange Sukke og Taarer af Guds Børn, maa nødvendigvis falde omkuld, selv om det var bygget af lutter hugne Stene. David siger: „Jeg saa den Ugudelige forfærdelig og udbredende sig som et grønt Træ, der ikke er flyttet. Men han forsvandt, og se, han var ikke mere, og jeg søgte efter ham; men han fandtes ikke" (Ps. 37, 35. 36). Hvad var det, som saa hurtigt havde kastet dette store og stærke Træ overende? Hvad var det for en Stormvind eller Torden eller Øx, som havde fældet det? Upaatvivleligen de Troendes Sukke og Bønner, der havde steget op til Gud og faldt ned paa det med et Uveir af Guds Vrede og sønderknuste det. Mangen Skjændegjæst ændser vel ikke en troende Præsts, en enfoldig Christens, en gudfrygtig Enkes og hendes stakkels Faderløses Sukke; han spørger, hvad en Mundfuld Vind og nogle Draaber Vand kunde skade ham, og betænker ikke, at det er Guds Venner, hvis Ord agtes høit i Himmelen, og at hvad der opstiger fra Jorden i Skrobelighed, kommer tilbage fra Himmelen i Kraft og Vælde.

§ 27. Lader os ogsaa opsøge Guds Venner, hvilke Skriften kalder Hans Skjulte, og gjøre Bekjendtskab med dem ved Godgjørenhed og ved at bevise vor sande Tro og uskrømtede Kjærlighed! Thi de ere velsignede Mennesker, og det angaar paa en vis Maade dem Alle, hvad Herren fordum sagde til Abraham: „Jeg vil velsigne dem, som dig velsigne, og den, som forbander dig, vil jeg forbande" (1 Mos. 12, 3). Jeg vil ikke tale utilbørligt, naar jeg efter Foranledning af den vise Konges Ord siger, at Gud har lagt sin Velsignelse paa de Retfærdiges Hoved, i deres Mund og i deres Haand (Ordsp. 10, 6). Betænker vor Frelsers Ord: „Naar I gaa ind i et Hus, da hilser det! Og dersom samme Hus er det værd, da komme Eders Fred (Eders Velsignelses-Ønske) over det!" (Matth. 10, 12. 13) eller, som Han paa et andet Sted siger: „Dersom en Fredens Søn er der, skal Eders Fred hvile paa ham; men er der ikke, da skal den vende til Eder igjen" (Luk. 10. 6). Heraf følger, at den, som gjerne omgaaes med Herrens Velsignede og elsker og ærer dem, han bliver delagtig i deres Velsignelse. Erfaringen viser, at i aandelige og guddommelige Ting voxer deres Forbedring hurtigt som gjerne omgaaes med gudfrygtige og erfarne Christne. Ogsaa i verdslige Ting nyder man ofte Godt af at gudfrygtige Mennesker ønske En megen Lykke og Velsignelse. Sandeligen, jeg for min Del, vil heller have og høre en troende Christens Velsignelses-Ønske, om det end bestaar i faa og enfoldige Ord, end et ugudeligt Menneskes vidt-

*) 2den Del, 10de Præd., § 12, S. 424.

løftige og høitravende Lovtale. Jeg tror ogsaa for ganske vist, at et simpelt „Guds Løn"! som et fattigt, men gudfrygtigt Menneske tilønsker mig, gavner mig mere end et Snes Daler, som en Hykler og Guds Fiende maatte skjænke mig. Jeg føler ogsaa større Glæde og Fornøielse naar jeg finder et gudfrygtigt Hjerte, som jeg kan meddele Noget og hvis Forbønner kunne komme mig tilgode, end naar jeg maa tage Noget af en Hykler, om det end var nok saa stort og meget at se til.

§ 28. Lader os ogsaa altid bestræbe os for saameget som muligt at have christelige og gudfrygtige Mennesker i vort Hus, vor Tjeneste og vort Arbeide, eller for ved Guds Naade, flittig Undervisning og godt Exempel at vinde dem og gjøre dem gudfrygtige om de ikke ere det! Hvad Jakob var i Labans og Josef i Potifars Hus, det er endnu et tro og gudfrygtigt Tyende i vor Husholdning. Det udretter mere med sine Bønner end fem Ugudelige med sit Arbeide, og om end en ubodfærdig Tjener og en ugudelig Tjenestepige skulde erhverve Meget og gjøre stor Nytte, saa er det dog vist, at Guds Forbandelse klæber ved saadant Gods, og at der af saadan Nytte tilsidst maa blive lutter Skade. Lader os endelig ogsaa hjertelig beklage gudfrygtige Menneskers Bortgang! Elisa raabte ikke for Intet efter Elias: „Min Fader, min Fader, Israels Vogn og hans Ryttere!" hvilken Titel Kong Joas senere gav Elisa, da han besøgte denne i hans Sygdom (2 Kong. 2, 12; 13, 14). Guds Venner er visseligen langt bedre for en By, et Land, en Regjering end mange Vogne og Ryttere; Moses's Haandsopløftelse og andægtige Bønner formaaede mere imod Amalekiterne end Josvas Spyd og Kaarde (2 Mos. 17, 11). De Gudfrygtige staa i Gabet hos Gud, naar Folket har forsyndet sig; de holde den gud- dommelig Vredes Strøm tilbage og gjør ofte, at Vreden omskiftes til Naade og Velsignelse. Naar nu Gud borttager saadanne Søiler, saadanne Skjolde, saadanne Forbedere, saa pleier Han gjerne at have til Hensigt at udføre sine Domme over de Ugudelige, og det er uudsigeligt hvad en Menighed taber i en gudfrygtig og nidkjær Præst eller i en anden andægtig og nidkjær Christen. Det er ikke blot deres Gjerninger, der følger med dem ud af Verden, men ofte tillige megen Velsignelse, og isandhed, hvo som har mistet en andægtig Forbeder, han har mistet noget Stort, Lader os derfor bede Gud, at Han vil opvække og opholde gudfrygtige Mennesker og krone dem med Naade og Velsignelse, forat ogsaa vi maa kunne nyde Godt deraf!

§ 29. Lader os for det Andet ogsaa se til, hvorledes vi skulle bruge denne Lære om Sjelens Fortrolighed imod Gud til vor Trøst og betjene os af den Naade, Han viser os! Alle Forstandige have tilraadet, at et Menneske, som er belæsset med meget Arbeide og betynget med mange Bekymringer og Møisommeligheder, skal vælge sig en sand, fortrolig Ven, som han uden Frygt kan aabenbare, hvad der ligger ham paa Hjertet, og derved skaffe dette Luft. I en med Røg og Damp opfyldt Stue, sige de, er Intet bedre end at aabne Dør og Vinduer, og under mange Bekymringer er intet tjenligere end at meddele sig til en tro Ven. Naar En skal bære en Byrde en lang Vei, saa udmattes han snart derunder; har han derimod en velvillig Ledsager, der forkorter ham Tiden ved sin Samtale og nu og da hjælper ham at bære, saa kommer han frem. Saaledes er det ogsaa med Bekymringernes Byrde; for et Hjerte er den for tung; men naar den fordeles paa to, saa er den desto lettere at bære. Men hvor finder man en sand, fortro-

lig, trofast og gudfrygtig Ven, for hvem man uden Betænkelighed kan aabenbare sit Hjertes og Sinds Anliggender? vil vel en christelig Sjel spørge. Jeg svarer: den fortroligste og troeste Ven er Gud, hvis Menneskekjærlighed og Fortrolighed med sine Troende vi ovenfor have skildret. Han har et trofast og forbarmende Hjerte, en stiltiende og trøsterig Mund, en stærk og hjælperig Hand. Han kan, Han vil, Han maa hjælpe. Han kan; thi Han er almægtig; Han vil; thi Han er barmhjertig og naadig; Han maa; thi Han er sanddru; Han kan ikke Andet end holde, hvad han har lovet nemlig, at han ingenlunde vil „slippe os og ingenlunde forlade os“ (Ebr. 13, 5).

§ 30. Jeg vil aldrig kunne blive saa lykkelig, at jeg ikke skulde trænge til min Gud, og aldrig saa fattig og elendig, at han skulde foragte mig eller ikke erkjende mig for Sin. Naar Alle falde fra og blive utroe, forbliver dog Han fast og tro; om selv vore nærmeste Frænder ikke ville kjendes ved os, „saa agter Han paa vor Sjels Trængsler“ (Ps. 31, 8). Jeg har ofte forlystet mig ved at forestille mig den Herre Jesum vandrende med de to Disciple til Emmaus (Luk. 24, 13. flg.). Disse vare saa bedrøvede, at de ikke kunde holde ud i Staden for Hjertesorg, og saa at Sørgmodigheden stod at læse i deres Ansigter. Men da de vare den Herres Jesu Venner, kunde han ikke lade dem være uden Trøst; Han slutter sig til dem og ser ikke paa at gaa en Mil med dem tilfods, Han spørger dem, hvad de tale om, og hvorfor de ere saa bedrøvede, og giver sig ikke, førend de udøse og aabenbare den Kummer, som trykker deres Hjerter, hvilke han da til Gjengjæld fylder med Trøst og Kraft. Ser her, I gudfrygtige Sjele, et Par bedrøvede Mennesker og Jesum, den fortrolige Ven, midt imellem dem, og ihukommer derhos, „at hvor der findes et Par bedrøvede, gudfrygtige Hjerter, der behøver man ikke at søge den Herre Jesum langt borte.“ Ja, om kun en Saadan sidder etsteds og græder, saa er han strax hos ham og spørger: Hvi græder du? saaledes som han gjorde med Maria Magdalena, da hun græd ved hans tomme Grav (Joh. 20, 11, 14). Han vil ingenlunde slippe os og ingenlunde farlade os, selv om han var nødt til at vandre flere Mile med os tilfods. Om vi end, ligesom disse Disciple, afsondre os fra Andre, for desto mere uhindret at kunne overgive os til vore sørgmodige Tanker, vore Sukke og Taarer, saa ville vi dog ikke kunne unddrage os Ham.

§ 31. Vend dig, hvorhen du vil, du bedrøvede Hjerte; gaa ud paa Marken, — fordyb dig i en tyk Skov, — løb igjennem Tistler og Torner, gjennem Ild og Vand, gjennem Myrer og Moradser, over Fjeld og Dal, saa vil dog din Jesus følge dig med sit trofaste Hjerte, sin søde Mund og stærke Haand og raabe bag dig: Hvor vil du hen du kjære Hjerte? hvorhen iler du, du bedrøvede Sjel? Se, jeg er hos dig, — jeg følger dig, — jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig. Hvad ligger dig paa Hjertet? hvi sukker du? hvi græder du? hvorfor er du saa kummerfuld? Udøs kun dit Hjerte! se, her er mit Skjød, — her er mit trofaste Hjerte, hvori der ikke er nogen Svig. Du ved dog vel, paa hvilken Fod du staar med mig; det er jo ikke første Gang, du erfarer min Kjærlighed og Trofasthed. Vil du bede, saa vil jeg gjerne høre dig; vil du i Hemmelighed aabenbare mig din Sorg, saa vil jeg bøie mine Øren til dig. Jeg ved jo vistnok, hvorfor de er bedrøvet; men jeg vilde dog gjerne høre det af din egen Mund, forat du derved kunde lægge den Tillid for Dagen, som du har til mig, og erfare, at jeg er din Ven, osv.

§ 32. Nu, saa værer da trøstige, I christelige Sjele, og frygter ikke! Forlader Eder af ganske Hjerte paa Eders Guds Naade, og beviser for al Verden ved Eders Frimodighed, hvor trygt I stole paa Hans Kjærlighed og Miskundhed! Lader dog den uudsigelige og uforlignelige Naade, Han har bevist Eder, være Eders Trods og Trøst imod Djævelens og Alverdens Støi og Raseri, og lægger derved for Dagen, hvor høit I agte Hans Ord og Forjættelser, Hans Bistand, Hans faderlige Kjærlighed, Jesu Christi, Hans Søns, Samfund og den Helligaands Trøst! Værer hoffærdige mod Satan og Verden formedelst Eders Guds Naade og Miskundhed! Have I en Sorg eller Bekymring i Eders Hjerte, Kjære, saa slæber ikke længe derpaa; men skynder Eder i barnlig Tillid til Eders Gud og aabenbarer det for Ham! Mene I, at ligesom der ofte rammer En en Nød, som man ikke tør klage over for noget Menneske, saaledes tør I hellerikke klage derover for Eders Gud? Han er en Fader og en trofast Gud. Han har kjendt alle sine Børns Nød fra Begyndelsen af, og de have ikke kunnet eller villet dølge Noget for Ham! hvorfor ville I da ikke udøse Eders Hjerte for Ham? Han er ingen Spotter, ingen Skadefro, ingen haard Nabal, men et barmhjertigt, veldædigt og kjærligt Væsen. Tænker hellerikke, at I maaske kunde komme i Utide; Natten er ikke saa mørk, at Han ikke gjerne skulde ville tjene Eder; formedelst Christum Jesum have i en fri Adgang til Ham hver Dag og Time. Forebringer Eders Nød, saa godt I kunne, om I end gjøre det med simple og enfoldige Ord. Han tager gjerne tiltakke dermed, naar blot Eders Hjerte er fuldt af oprigtig Tillid til Hans Godhed og af heftig Længsel efter Hans Hjælp. Endnu har ikke noget Barn behøvet at gaa i Veltalenhedsskole for at lære at tale med sin Fader; saasnart det begynder barnligen at stamme, kan det allerede saa Meget, at det formaar at røre og bevæge Hans Hjerte.

§ 33. For Gud er endog et Suk, et Øiekast tilstrækkeligt. Jeg mindes her et gudfrygtigt Hjerte, som sagde: Jeg har gjort en saadan Overenskomst med min Gud i Henhold til Hans hellige Ord, at Han endog forstaar alle mine Gebærder; naar jeg ikke har Tid og Leilighed til at aabenbare Ham mit Ønske med Ord, saa gjør det ved at opløfte mine Øine til Himmelen, ved at folde eller vride mine Hænder, ved at slaa mig for mit Bryst, ved Sukke, ved hemmelig Længsel, ved Taarer. Den, som gjerne bønhører og hjælper, hos ham behøver man ikke at bruge saamange Ord. Ikkedestomindere, naar Herren vor Gud undertiden af visse Aarsager anstiller sig, som om Han ikke vilde agte paa vore Bønner, saa staar det os frit for at tale dristigt og alvorligt til Ham. Han kan godt lide, at vi benytte os af det fortrolige Forhold, vi staa i til Ham, og ivrigt forlange at blive bønhørte, — at vi sige: Er Du ikke min Gud og Fader? Er jeg ikke dit Barn? Har Du ikke antaget mig i Daaben og lovet mig faderlig Trofasthed i al Evighed? Er jeg ikke en Sjel, som er kjøbt og mærket med din enbaarne Søns kostbare Blod? Har Du ikke paatrykt og indtrykt mit Hjerte dit Segl, nemlig den Hellig Aand, som raaber deri: Abba, Fader? Hvor skal jeg hen med mit Hjertes Anliggende uden til Dig, min Gud og Fader? Du siger: „Mon der være en Gud foruden mig? der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke“ (Esai. 44, 8). Godt, min Gud! jeg kjender heller ingen anden; efterdi Du altsaa er min Gud, saa maa Du ogsaa hjælpe mig. Mit Hjerte foreholder Dig dit Ord; Kald paa mig paa Nødens Dag; saa vil jeg udfri dig, — beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal

Eder oplades. Herved har Du paadraget Dig en Forpligtelse til mig; „Du maa“ hjælpe mig. Og hvad vilde den ugudelige Hob sige, om jeg maatte gaa tomhændet bort? Vilde det ikke komme til at hede: „Hvor er din Gud?“ (Ps. 42, 11). Hvor er din Hjælp, din Trøst, din Beskjærmelse, som du har rost Dig saameget af? Hvor vilde ikke Satan hovere, om jeg blev beskjæmmet med min Ros i Dig? Jeg vil ikke slippe Dig, uden Du velsigner mig. Jeg vil ikke aflade at raabe, forinden Du hjælper mig. Jeg vil staa saalænge ved din Naadesdør og klynke, klage, sukke, græde, hyle og banke paa, indtil der lades op for mig, osv. Saadan Dristighed, saadan Vold er Gud velbehagelig, naar den udspringer af en oprigtig Tro*). Nu, takket være Gud, at Han har givet Menneskene saadan Magt, og at vi kunne vente os alt Godt af Ham, som af vor kjære Fader! Priset være Hans Naade og Miskundhed evindelig og altid! Amen,

*) Vis hæc Deo grata est. Tertullian.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Syttende Prædiken,

hvori dens Ydmyghed skildres.

Matth. 11. 29: Lærer af mig! thi jeg er ydmyg af Hjertet.

§ 1 Blandt Ærkebiskopperne i Magdeburg nævnes som den Syttende i Tallet Ludolff, der vel var af lav Herkomst og, som man vil vide, født i den lille By Kroppenstædt, men i sin Ungdom havde lagt saa ivrigt Vind paa at lære og øve sig i Sprog og de frie Kunstner, at man tilsidst for hans Dueligheds og Gudfrygtigheds Skyld fandt ham værdig til hin høie geistlige Ærespost og i Aaret 1194 ophøiede ham dertil. Om denne Mand fortælles følgende mærkværdige Tildragelse.

§ 2. Da han engang gjorde et fornemt Gjæstebud og dertil indbød sit Lands Adel, lod han ogsaa sin kjære Moder, som paa den Tid endnu var ilive, bede dertil. Da nu Nogle af Adelen toge den gode Kone, som drog afsted i sin simple Bondedragt, med sig, og det forekom dem beskjæmmende for Biskoppen, at hans kjødelige Moder skulde være saa simpelt klædt, bleve de underveis enige om at forsyne hende med adelige Klæder og Prydelser, hvortil hun ogsaa lod sig overtale. Da de vare ankomne til Huset, hvor Ærkebiskoppen opholdt sig, og havde begivet sig op paa Salen, bleve de vel Alle ønskede venligt velkomne af ham og modtagne med fremrakt Haand; men sin Moder gik han forbi og lod, som han ikke saa eller gav Agt paa hende. Denne bliver ikke lidet vred herover, og medens hellerikke de Andre vide, hvad de skulle tænke derom, iler hun ud af Værelset, græder og vil, bort igjen. Men da der var givet Befaling til ikke at lukke hende ud, maatte hun aflægge sin adelige Pynt og atter iføre sig sine egne Klæder. Imidlertid spørger Biskoppen, hvor hans Moder bliver af. Man svarer ham, at hun vel endnu var der, men ønskede at komme bort. Derpaa befaler han at bringe

hende ind og modtager hende nu meget venligt og ærbødigt og spørger hende tillige, hvorfor hun havde villet reise hjem igjen. Hun svarer, at da han havde gaaet hende forbi, som om han ikke kjendte hende, havde hun troet, at fordi Gud havde hævet ham saa høit, foragtede han hende og skammede sig ved hende. Han svarer: Nei, kjære Moder! men i Eders forrige Klæder kjendte jeg Eder ikke; thi jeg vidste jo vel, at min Moder ikke var af Adel; i denne Dragt derimod kjender jeg Eder godt og vil behandle Eder som min kjære Moder med skyldig Ærbødighed.

§ 3. Denne Biskop fortjener høiligen at prises, fordi han ikke skammede sig ved sin ringe Herkomst, men ved denne Tildragelse vilde forherlige den Guds Naade, som havde vederfarets ham, og gjøre den saameget mere iøinefaldende. Thi ligesom man forundrer sig mere over Guds Almagt og Visdom, naar man betragter det skjønneste Hvedemel i Modsætning til den sorte Jord, hvoraf det er opvoxet, og de liflige Druer i Sammenligning med det daarlige og ubrugbare Træ, hvoraf de ere udsprugne, saaledes bliver ogsaa Guds Naade og Styrelse desto herligere, naar man sammenholder et Menneske, der sidder i høie Ærespofter, med hans lave Herkomst og hans simple Forældres Ringhed, ihvorvel der vistnok findes Mange, som tænke anderledes og skamme sig ved sine fattige Forældre og sin lave Byrd. Men dette er det samme, som om Sølvet, hvoraf Kunstnerens Haand har gjort et prægtigt Bæger, vilde skamme sig ved den Jord, hvori det er voxet, uagtet det selv ikke er Andet end Jord, kun lidt bedre udarbeidet af Naturen og prydet med nogen Glands. Det Menneske, som hæves iveiret fra ringe Stand, ophører ikke derfor at være et Menneske, ligesaalidtsom de Blomster, der sættes i smukke Urtepotter paa et høit Stillads i en Have, ophøre at være Blomster, som blomstre idag og imorgen visne og forgaa. Hvor høit ophøiet et Menneske end er, kan det dog ikke skamme sig ved Jorden, som Sirak kalder Alles Moder, fordi den nærer og opholder dem, og fordi den ogsaa engang vil tage dem til sig igjen som sine Børn, indeslutte dem i sit Skjød og bevare dem til den yderste Dag; skulde det da skamme sig ved sine fattige og enfoldige Forældre?

§ 4. Sandeligen, gik det saa til, saa maatte Alt, hvad der er høit i Verden, fornegte sin Herkomst, efterdi der ingen Høihed er til, som ikke har sin Oprindelse fra Ringhed, ligesom der da heller ingen Høihed er, som ikke tilsidst vil neddale til Ringhed igjen. Et saadant stolt Menneske fornegter imidlertid ei alene sine fattige Forældre, men fordunkler ogsaa for en stor Del den Naade, Gud har bevist ham, idet han ikke vil taale, at man sammenligner hans forrige Ringhed med hans nuværende Storhed, forat Guds Godheds Underværk derved kan skinne desto klarere, uagtet det nettop er den Høiestes Hensigt, naar Han opreiser den Ringe af Støvet og ophøier den Fattige af Skarnet og sætter ham hos sit Folks Fyrster, at man saameget mere skal erkjende Hans naadige Styrelse og Regjering, frygte Ham og haabe paa Ham.

§ 5. Men jeg vil nu vise, hvorfor jeg især deleshed har fortalt denne Begivenhed. Ved at læse den faldt det mig ind, hvad vor Frelser mere end en Gang truer de Ugudelige med, nemlig at Han paa hin store Dag vil sige til dem: „Sandelig siger jeg Eder, jeg kjender Eder ikke, hvorfra I ere. Jeg har aldrig kjendt Eder; viger bort fra mig, I, som beflitte Eder paa Uret!" (Matth. 25, 12; Luk. 13, 25; Matth. 7, 23). Vor Frelser har befalet dem, som Han skal erkjende for sin Moder, sin Søster og sine Brødre at beflitte sig paa Ringhed og Ydmyghed, og saaledes efterladt

alle sine Efterfølgere og Elskere en Mode, som de ligetil den yderste Dag skulle bruge. Men desværre, hvor foragtet er ikke denne Mode hos Nutidens stolte og pragtfulde Verden! Den henter aarlig nye Moder og nye Sæder fra fremmede Lande; men Ingen vil bruge den Herres Jesu gamle Mode; Ingen vil efterfølge Ham i Ringhed og Ydmyghed. Enhver vil gjerne være høi, prægtig, æret, frygtet, tilbedet; men Ingen vil fornegte sig selv og søge sin Høihed i Selvfornedrelse og sin Ære i Jesu Christi Korses Skjændsel. Stolte, frække, opblæste Folk ere alle Stæder fulde af; men hvor ere de Ydmyge, de Sagtmodige og Milde? Nu da, Ingen bedrage sig selv med et forgjæves Haab! Den Herre Jesus vil ikke erkjende Nogen for Sin, medmindre han fremtræder for Ham i Ydmyghedens Dragt. Han siger: „Den, som sætter Øinene høit og har et hoffærdigt Hjerte, ham kan jeg ikke fordrage" (Ps. 101, 5). Hvo som derfor vil tækkes Christo, han beflitte sig paa Ydmyghed! Vi ville saaledes dennegang betragte „den troende Sjel, som den, der tillige er en ydmyg Sjel." Gud, der staar de Hoffærdige imod, men giver de Ydmyge Naade, give os Naade til at fremstille dette saaledes, at vi Alle maa komme til at fatte Had til Hoffærdigheden og vinde Ydmygheden kjær, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 6. Den første Vei at komme til Sandheden paa, siger den hellige Augustinus, er Ydmyghed, den anden Ydmyghed, den tredie Ydmyghed, og saa ofte man spurgte mig derom, vilde jeg ikke vide noget Andet at svare, ikke som om der ellers Intet var os befalet, som jeg kunde anføre, men fordi der, hvor Ydmygheden ikke gaar forud for alt, hvad Godt vi gjøre, — hvor Ydmygheden ikke ledsager det, og hvor Ydmygheden ikke følger efter det, der tabes Alt ved Hovmod, osv. Denne store Lærer indsaa godt, at Ydmygheden er en af Christendommens Hoveddyder, Troens (saavelsom Kjærlighedens og Haabets) kjæreste og elskeligste Datter, som man medrette kunde kalde de andre Dyders Amme og Opholderinde. Ligesom Uhret holdes i Gang ved Loddet, der stedse gaar nedad, saaledes ogsaa Christendommen ved Bønnen og Ydmygheden. Man kan kalde den den Herres Jesu Klædning, som Han iførte sig ved sin Indtrædelse i Verden, — som Han ogsaa bar ligetil Enden, og hvormed Han især delesh ed, om jeg saa maa sige, prunkede her i Verden. Dette er Hans Liberi, hvori Han klæder alle sine Egne; dette er Hans Sind, som Han ved sin Aand og Naade planter i deres Alles Hjerter, og hvo som ikke har dette Sind, den er ikke Hans og har endnu aldrig rigtig kjendt Ham. Men efterdi den er Noget, som er vor fordærvede og i sig selv forelskede Natur saare imod og som man desaarsag hellerikke saa strax kan fatte, saa vil Han, at vi daglig skulle gaa i Skole hos Ham, og tilraaber os: „Lærer af mig! thi jeg er ydmyg af Hjertet."

§ 7. Men forat vi mere og mere skulle fatte Noget af denne ædle Dyd, saa maa vi 1.) betænke, „at en troende Sjel nødvendigvis ogsaa maa være en ydmyg Sjel." Jeg skal ikke her vidtløftigt anføre de Steder i Skriften, hvor Gud Herren alvorligen fordrer dette, som naar Han siger igjennem Profeten: „Han har kundgjort dig, o Menneske, hvad godt er, og hvad kræver Herren af dig uden at gjøre Ret og at elske Miskundhed og at ydmyge dig og vandre med din Gud?" (Mika 6, 8), og gjennem sine Apostle: „Gjører Intet af Lyst til Trætte eller forfængelig Ære; men agter i Ydmyghed hverandre høiere end Eder selv!" (Filipp. 2, 3). „Ifører Eder (som en daglig Klædning og den

bedste Pynt) inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed!" (Kol. 3, 12) „Smykker Eder med Ydmyghed! Ydmyger Eder under Guds vældige Haand, at Han maa i sin Tid ophøie Eder!" (1 Pet. 5, 5. 6). Men hvad jeg her især vil lægge Vægt paa, er, at Troen nødvendigvis fører Ydmygheden med sig; thi efterdi den griber Christum, der er ydmyg af Hjertet og forbinder Menneskets Hjerte med Christi Hjerte, eller, forat tale med Skriften, efterdi Christus bor formedelst Troen i Hjertet og lever i de Troende, saa og begaver dem med sin Aand og sit Sind, hvorledes skulde de da kunne Andet end være ydmyge og beflitte sig paa Ydmyghed? Thi, som vi allerede ofte have sagt, Christus delagtiggjør ei alene sine Egne i sit Blod og sin Retfærdighed, men ogsaa i sin Aand og Natur, og det er umuligt, at Nogen skulde kunne være saaledes forenet med Christo, at han nyder Godt af Hans Retfærdighed for Gud, og dog ikke skulde vide noget af Hans Kjærlighed, Sagtmodighed, Ydmyghed osv. Derfor siger ogsaa den hellige Apostel: Ligesom Han er, saa ere og vi i denne Verden". Og ligeledes: „Derpaa kjende vi, at Han bliver i os, af den Aand, som Han har givet os" (1 Joh. 4, 17; 3, 24).

§ 8. Naar den troende Sjel befinder sig i en saadan Tilstand, som vi tilforn i dette Værk have beskrevet, saa anstiller den en dobbelt Sammenligning. Den ser paa hvad den forhen har været, og hvad den nu ved Guds Naade er bleven; den ser paa sig selv og paa sin Gud og den Herre Jesum. Da siger den: Herre, hvo er jeg? og hvo er Du? Jeg er et stakkers syndigt Menneske, en ussel Orm, Støv, Aske og Jord, fuld af Forfængelighed, Møie og Daarskab, en henvisnende Blomst, en flygtigt Skygge. Du derimod er den høilovlige majestætiske Gud, et evigt, almægtigt, alvist, alvidende, allestedsnærværende, umaaleligt, rent, helligt, ubesmittet Væsen, alle Dyders store Speil, Kjærlighedens evige Kilde, et yndigt Lys, en ubeskrivelig Kraft en ubegribelig Godhed. Du er herligere, skjønnere, elskeligere end alle Engles, alle Menneskers Forstand formaaer at fatte eller deres Mund at udsige. Og desuagtet træder Du mig saa nær og tager Dig saa hjerteligen af mig! Du har ei alene skabt mig og dannet mig herligt efter din underfulde Visdom, men ogsaa gjenløst mig med din allerkjæreste Søns guddommelige Blod, beseglet mig med din Hellig Aand og givet mig Din evige Kjærlighed til Pant. Du har af blot og bar Naade forladt mig alle mine mange og grove Synder, kaldet mig til Jesu Christi Samfund antaget mig til Dit Barn, sat mig i det himmelske Rige og bestemt mig til evig Herlighed. Ak, min Gud! hvo er jeg, at Du har bragt mig hertil? Jeg fattige Barn, hvorledes kommer jeg til saadan stor Ære og Herlighed? Jeg er et dødeligt, syndigt Menneske og tør dog kalde mig Guds Barn og Ham min Fader; jeg tør kalde Guds Søn min Broder og Brudgom og mig Hans Søster og Brud; jeg tør kalde den Hellig Aand min Talsmand, Formynder og Pleifader og mig Hans Tempel, Hans Myndling og Pleiedatter. Og dette føler jeg ogsaa isandhed ikke blot er Ord, men lutter Gjerning og Kraft. Jeg har jo Forsikringen om Guds og den Herres Jesu Kjærlighed samt den Hellig Aands Trøst i mit Hjerte og har erfaret saamange Beviser paa Hans faderlige Kjærlighed, broderlige Trofasthed og kraftige Bistand, osv.

§ 9. Under en saadan Sammenligning gaar det Sjelen ligesom hin gudfrygtig Samaritan, som, da han saa sig ved den Herres Jesu Kraft helbredet for sin Spedalskhed, vendte tilbage,

faldt paa sit Ansigt for Hans Fødder og takkede Ham inderligt (Luk. 17, 16). Dersom Jakob fordum ved at betragte den legemlige Velsignelse. som Gud havde beskaaret ham, udraabte: „Jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har bevist mig (1 Mos. 32, 10), min Gud! skulde da ikke den troende Sjel ved at betragte den aandelige Velsignelse og de himmelske gode Ting, hvormed Du har beriget den i Christo, gjøre det Samme? Tænker Eder, hvorledes Esther maatte være tilmode efter sin underfulde, uventede Ophøielse! Hvor ofte har hun vel ikke glædet sig over Guds Godhed og over Hans underlige Styrelse! Hvor ofte har hun ikke takket ham paa sine Knæer og paa sit Ansigt og sagt: Ak, min Gud, hvor underlige ere ikke dine Gjerninger! hvor stor er ikke din Magt! hvor ubegribelig og mangfoldig er ikke din Kjærlighed! Du har ogsaa villet fremstille mig for Verden som et Exempel paa din vidunderlige Miskundhed, Jeg var et stakkers fader- og moderløst Barn, og Du har gjort mig til en stor Dronning. I hende have vi ret et Forbillede paa den troende og af Gud i Christo høitbenaadede Sjel. Den glæder sig over Hans Miskundhed og priser Hans hellige Navn uden Afladelse, men dog med den dybeste Ærbødighed og Ydmyghed, da den godt ved, at den i dette Værk Intet har at tilskrive sig selv, men sin Guds blotte og bare Naade Miskundhed Alt. De troende Hjerter ligne de fulde Kar, der gaa tilbunds, medens de tomme svømme ovenpaa; ligesom de fuldeste Grene og Kornax bøie sig mest mod Jorden, saaledes ogsaa de af Gud mest benaadede Sjele.

§ 10. Desuden har den troende Sjel bestandig sin Jesum for Øine. Den giver nøie og ombyggeligen Agt paa alle sine Gjerninger, paa sit hele Liv og Levnet og har foresat sig i Aanden at fremstille Hans Billede i sit Hjerte, ja i al sin Vandel. Saasom den nu fra Først til Sidst finder lutter Ydmyghed hos Ham, saa beslutter den sig fast og urokkeligt til heri at efterfølge Ham. Dens søde Frelsers Røst lyder stedse i dens Øren: „Lærer af mig! thi jeg er ydmyg af Hjertet“ (Matth. 11, 29), og Hans Apostels: „Det samme Sindelag være i Eder, som og var i Christo Jesu, hvilken, der Han var i Guds Skikkelse ikke holdt det for et Rov at være Gud lig; men Han forringede sig selv, idet Han tog en Tjeners Skikkelse paa. Han fornedrede sig selv indtil Døden paa Korset (Filipp. 2, 5 flg.). Den vil gjerne stedse være hos sin Frelser. Og efterdi den finder Ham i en mørk Stald, i Krybben, i Tjenerskikkelse, i Tømmermandsværkstedet, blandt enfoldige, simple Mennesker, som Han omgaaes med stor Venlidhed, eller liggende paa sit Ansigt, svedende blodig Sved, hængende paa Korset mellem Misdæderne, saa antager den Hans Vis og Maade og ønsker ingen bedre Høihed end at have Samfund med sin Jesus i Hans Ringhed. Den ved godt, at da dens Frelser skred til Forløsningsværket, lagde Han Grundvolden i det Dybe og begyndte med at fornedre sig selv. Den ihukommer ogsaa, at ligesom Begyndelsen til vor Fordærvelse laa i Hoffærdigheden, saaledes laa Begyndelsen til vor Frelse i Ydmyghed. Den ved, at de Stolte ere Billeder paa Djævelen, men de Ydmyge paa den Herre Jesus. Hvorledes kan den da Andet end fornedre sig selv?

§ 11. Dette er nu Grunden til, at alle hellige Guds Børn ere bekjendte for sin Ydmyghed. Jo høiere Solen stiger, desto mindre Skygge bevirker den, og jo større Guds Naade er imod Hans Børn, desto mindre Indbildning om sig selv vil man finde hos dem. Ser til Abraham! han staar for sin Gud med nedslagne Øine og siger: „Jeg har dri-

stet mig til at tale til Herren, uagtet jeg er Støv og Aske." Ser til Jakob med hans to Hære og meget Gods! han ligger paa sine Knær og siger: „Jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som du har beviist din Tjener" (1 Mos. 18, 27; 32, 10). Ser til Kong David, Manden efter Guds Hjerte! han erkjender i Ydmyghed, at Gud har gjort Mere imod ham end han fortjente. „Hvo er jeg, Herre, Herre!" siger han, „og hvad er mit Hus, at Du har ført mig hidindtil?" (2 Sam. 7, 18). Ser til Johannes den Døber, hvem den Herre Jesus selv giver det Vidnesbyrd, at blandt dem, som ere fødte af Kvinder, er ingen Større opreist end Johannes! han siger: „Jeg er ikke værdig til at bukke mig ned for den Herre Jesus og opløse Hans Skorem" eller „til at bære Hans Sko" (Matth. 11, 11; Mark. 1, 7; Matth. 3, 11). Ser til Jomfru Maria, hvem Gud havde udkaaret blandt alle Verdens Kvinder til sin Søns Moder! hun tilskriver ikke sig selv Noget, men Guds Naade Alt og siger: „Min Sjel ophøier Herren, og min Aand fryder sig i Gud, min Frelser, fordi Han har seet til sin Tjenerindes Ringhed. Han har gjort store Ting imod mig" (Luk. 1, 46, flg.). Ser til Høvedsmanden i Kapernaum, om hvis Tro Herren vidner, at Han ikke havde fundet dens Mage i Israel! han siger: „Herre, jeg er ikke værd at Du skal gaa ind under mit Tag" (Matth. 8, 8). Ser til Peter! han ligger paa Knæ for den Herre Jesus og raaber: „Herre, gak ud fra mig; thi jeg er en syndig Mand" (Luk. 5, 8). Ser til Apostelen Paulus, den Herres Jesu udvalgte Redskab! han kalder sig et utidigt Foster, den ringeste af Apostlene og bekjender, at han ikke er værd at kaldes en Apostel; han tilskriver sig selv Intet, men Guds Naade Alt. „Af Guds Naade er jeg det, jeg er," siger han, „og Hans Naade mod mig har ikke været forgjæves; men jeg har arbeidet mere end Alle; dog ikke jeg, men Guds Naade, som er med mig" (1 Kor. 15, 9 flg.). Lader os endelig ogsaa se hen til de udvalgte Engle og Sjele i Himmelen; de skjule sine Ansigter og Fødder med sine Vinger for Gud, som om de ikke agtede sig værdige til at se Hans Klarhed og Herlighed; de kaste sine Kroner ned for Hans Throne, for Hans Fødder og tilraabe Ham: „Værdig er Du, Herre! at annamme Æren og Prisen og Magten. Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud, den Almægtige, den, som var, og som er, og som kommer" (Esai. 6, 2; Aab. 4, 8 flg.). Jeg har villet omhyggeligen samle disse Exempler og hidsætte dem, i den Hensigt at opvække mig selv og Andre, som læse dette, til Ydmyghed. Kommer da, mine Brødre og Søstre, kommer, alle Guds kjære Børn, kommer, „lader os bøie Knæ for Herrens, vor Skabers, vor Forløsers og Helliggjørers Ansigt!" (Ps. 95, 6). Lader os med Alt, hvad vi ere og have, nedkaste os for Hans Fødder og sige af Hjertet: Herre, Du er Alt, jeg Intet, Du Gud, jeg en ussel Orm. Af din Naade er jeg Alt, hvad jeg er, men af mig selv Intet. Dit allerhelligste Navn være evig Pris!

§ 12. Men vi maa nu II.) betragte, hvad da Ydmygheden er for en Dyd, hvorledes den er beskaffen, og hvorledes den troende Sjel øver sig deri. Jeg kan sige: „Ydmygheden er en Troens Frugt, der virkes ved den Hellig Aand og formedelst hvilken Mennesket viser sig ærbødigt og underdanigt mod Gud, simpelt og ringe mod sig selv, venligt og tjenstvillig mod sin Næste, og alt dette med et oprigtigt Hjerte." En troende Sjel ser først og fremst paa Gud; den erkjender, at Han er et høilovligt, majestætisk Væsen, som alle Tings Ære, Pris, Lov og Tak tilkommer, fordi Han

er alle Tings Skaber, Opholder og Velgjører. I de Ugudeliges Øine er Gud liden; thi de ere langt bortfjernede fra Ham; de have ingen rigtig Kundskab om Ham og vide saaledes ikke at skatte Hans Majestæt og Herlighed, ligesom de hellerikke sætte nogen Pris paa Hans Godhed. Det gaar med dem ligesom med Børn og andre enfoldige Mennesker, som tro, at Solen knapt er saa stor som deres Hat og en Stjerne ikke større end et lidet Lys, som de betjene sig af i sine Huse. Saaledes har ogsaa en ugudelig Sjel letfindige og ringe Tanker om den store Gud; den selv og den verdslige Forfængelighed ere saa store i dens Øine, at den derover ringeagter den høilovlige Skaber. Heraf kommer Hovmod og Stolthed, saaledes som hos Farao, der svarede Moses, da han forkyndte ham i Herrens Navn, at han skulde lade Israels Folk fare: „Hvo er den Herre, hvis Røst jeg skal adlyde at lade Israel fare?" (2 Mos. 5, 2) og hos Andre, om hvem Job siger, at de spørge: „Hvad er den Almægtige, at vi skulde tjene Ham? og hvad Gavn skulde vi have af at trygle Ham?" (Job, 21, 15).

§ 13. Men efterdi de Gudfrygtige ere komne sin Gud nærmere i Troen og af Hans Ord og egen Erfaring have lært Hans Almagt, Visdom, Godhed og uudsigelige Kjærlighed at kjende, saa vide de ikke, hvorledes de noksom skulde ære Ham og te sig ydmyge nok imod Ham. De tænke uafladeligen: „Hvo er som Herren vor Gud? Hvo er saa stor en Gud som Gud? Hvor store ere ikke dine Gjerninger, Herre! Saare dybe ere dine Tanker. En ufornuftig Mand kjender det ikke, og en Daare forstaar det ikke. En stor Gud er Herren og en stor Konge over alle Guder, Han, som har Jordens Dyb i sin Haand og hvem Fjeldenes Høider tilhøre, hvem Havet tilhører, og Han har gjort det, og det Tørre have Hans Hænder dannet" (Ps. 113, 5; 77, 14; 92, 6. 7; 95, 3. 4. 5). „Der er Ingen som Du, o Herre; Du er stor, og dit Navn er stort med Styrke. Hvo skulde ikke frygte Dig, Du Hedningernes Konge? thi det tilkommer Dig; thi iblandt alle Hedningernes Vise og i alt deres Rige er Ingen som Du," osv. (Jer. 10, 6. 7). De have Saameget at gjøre med Hans Majestæt og Herlighed, at de derover glemme sig selv. De sige: „Se, som en Haandbred har Du sat mine Dage, og mit Livs Tid er som Intet for Dig" (Ps. 39, 6).

§ 14. De erkjender af Hjertet, at de leve, røres og ere i Ham, — at de have modtaget Alt af Hans Fylde, og at de uden Hans Naade ere intet Andet end Skygger. Der er intet Stort og Høit for deres Øine uden Gud og Hans Miskundhed, som Han har bevist dem, og ligesom de have og annamme Alt af Ham, saaledes bringe og give de ogsaa Ham Alt igjen. De sige ikke Noget af sine Gaver og sit Gods at være sit Eget, men Guds, og naar de gjøre noget Godt, saa tilskrive de ikke sig selv Noget, tilegne sig hellerikke den Ære og Ros, som man derfor vil tillægge dem, men tænkte stedse paa Profetens Ord: „Ikke os, Herre, ikke os, men dit Navn give Du Ære! (Ps. 115, 1). Om Ruben læser man, at han bragte sin Moder Dudaim eller Alruner (deilige Blomster eller Frugter), som han havde fundet paa Marken (1 Mos. 30, 14), ligesom man sagtens endnu finder gudfrygtige og velopdragne Børn, som gjemme, hvad Godt de faa eller finde, til sine Forældre og søge at glæde dem dermed. Saaledes ere fremfor alle Andre Guds Børn sindede; det vilde gjøre dem ondt, om der skulde ydes dem selv den mindste Ros, som de ikke strax bragte hjem til sin kjære himmelske Fader. Sætter Verden en Krone paa deres Hoved,

saa nedlægge de den strax for sin Guds Fødder, vel vidende, at de kun ere Guds Naades Redskaber og fattige Tjenere, der intet eie uden, hvad de tage af Hans Skatte. Ligeledes synes Alt, hvad de gjøre i sin Guds Tjeneste, dem at være noget Ubetydeligt, og de forundre sig ofte lønligen over, hvorledes den høilovlige Gud vil og kan tage tiltakke med en saa ussel Pris, med saa daarlige Bønner, med saa faa Sukke, med en saa svag Villie, hvilket Alt kommer fra et syndigt og elendigt Hjerte, fra et dødeligt Menneske. De ere ogsaa i alle Ting vel tilfredse med Guds allerhelligste Villie og fordriste sig ikke til at mestre Ham i Hans Domme og Veie. De vide godt, at Hans Visdom og Herlighed overgaar Alt, — at Hans Veie vel kunne være skjulte, men ikke onde, og at det ikke tilkommer Leret at trætte med Pottemageren og Værket med sin Mester (Esai. 45, 9). Ei heller er Noget dem for ringe, naar det kun tjener til den store Guds Ære. De ville gjerne være Dørvogtere i sin Guds Hus (Ps. 84, 11); de ville gjerne være foragtede og elendige, naar blot Gud bliver priset; de udvælge villigen det allerlaveste Sted, naar de blot der kunne fremme Guds Ære; de lade sig gjerne lægge i Dybet og paa Bunden, naar kun Herrens Gjerning har sin Gjænge og Hans Hus vorder bygget, osv.

§ 15. Og hermed har vi allerede tildels berørt, hvilke Tanker de troende Sjele nære om sig selv. Sandelig, udenfor Guds Naade agte de sig for meget ringe, ja for Intet; de anse sig selv uværdige til alle Guds Gaver og Naadesbevisninger og kunne ikke finde sig i, at Gud giver og forunder dem Saameget fremfor mange Andre. Ei heller ophøie de sig af nogen Gave. Al Kunst, Visdom, Duelighed, Ære, Rigdom, Bekvemmelighed, Pleie, Opvartning tykkes dem at være meget for meget og indgyder dem mere Frygt end Haab og Mod, efterdi de vide, at jo Mere der er dem betroet, desto Mere vil der blive krævet af dem, og at jo større Gode der er dem skjænket, desto tungere vil Ansvaret vorde. De holde Maade i Mad og Klædedragt; de tage gjerne tiltakke med det Daarligste, naar det kun er af den Beskaffenhed, at det ikke berøver deres Legeme dets Kraft til at tjene Gud og Næsten. De ønske ikke mange og kostelige Retter, men tænke ofte, at de ikke ere værd, at en Høne skal dø for deres Skyld, og holde for, at de ikke have fortjent det tørre Brød af sin Gud. Deres Klæder ere simple og tarvelige, og der skal ikke Meget til, forat de synes dem gode nok til at bedække det syndige Legeme, som dog ikke er Andet end Jord og Aske; de sige: Jord er Jord, hvad enten man bedækker den med Fløiel eller Strie, og det er just ikke sagt, at man skal gjøre Saameget forat føie det syndige Kjød. Herom siger den gudfrygtige Tauler: „Et ydmygt Menneske sætter sig under Gud og under alle Skabninger, ligetil den mindste Orm, som aldrig har fortørnet Gud saameget eller modtaget saameget Godt af Gud som han. Hvor han er, ligger eller sidder, staar eller gaar, synes han sig altid at være uværdig; thi han agter ikke sig selv for Mere end for, hvad han har af sig selv, det er: Synd og Skrøbelighed, og hvor meget han end ydmyges, saa tykkes det ham dog endnu bestandig for lidet. Æder han, drikker han, eller hvad han gjør? det uværdigste Sted i Huset, den laveste Plads ved Bordet, den mindste Del af Mad, Drikke og anden Nødtørft ønsker han sig selv: den allermindste og uværdigste Del, som ellers Ingen skjøtter om, eller vil have, modtager han gladeligen; det er ikke for lidet (eller ringe) for ham, og han erkjender sig endog uværdig dertil, efterdi han

ikke har fortjent det, ei heller kan fortjene det af Gud."

§ 16. Ak ja, mangengang sidder et gudfrygtigt Menneske efter sin Stand øverst ved Bordet og sætter sig i sit Sind nederst. En christelig Husfader sidder ofte tilbords med sin Kone, sine Børn og Tjenere og holder af Hjertet for, at Ingen af dem Alle er mindre værdig til Guds Gaver end han, saasom han, efter hvad der er ham givet, tiener Gud allermindst. Han lader sit Skotøi tage af sig eller rengjøre af en Dreng eller Pige, men agter dem dog i sit Hjerte høiere end sig selv og vilde ikke forlange det af dem, dersom det ikke var, fordi Guds Orden maa opretholdes. En gudfrygtig Fyrstinde saa ved Vintertid gjennem Vinduet, at Bønderne førte Ved, Korn og andre Ting til Slottet, og at deres Haar og Skjæg var ganske stivt af Sne og Is. Ak, min Gud, sagde hun, hvad Mere har jeg givet Dig end disse stakkers Mennesker? Hvorfor maa de tjene mig og Mine med stort Slid og Slæb og ikke vi dem, uden fordi det har behaget Dig at gjøre os til Herrer og dem til Tjenere her i Verden? Men hvad skal jeg give Dig, min Gud, for dette Fortrin uden at takke Dig desto mere? Og hvormed skal jeg erstatte disse Mennesker deres Arbeide og Møie uden ved af Hjertet at erkjende dem for mine Medbrødre i Christo, gjerne tjene og hjælpe dem og bede for dem? Ak, Jesus! hjælp os Allesammen ind i Himmelen; saa vil jeg gjerne blande mig mellem Bønderne og Betlerne og evindelig prise Dig, og hermed fløde hendes Øine over. Dette fortæller jeg, fordi vi heraf kunde se, hvorledes Ydmygheden er beskaffen.

§ 17. I sine Embeds- og andre Sysler, som de forrette til Guds Ære og Næstens Tjeneste, ere de troende Sjele ligesom Viinstokken, der tildækker sine skjønne og liflige Druer med tykt, bredt Løv, saa at man i sin Tid maa afblade den, forat Druerne kunne blive modne. For at fremstille dette sindbilledligen, malede En en Silkeorm, som medens den spinder, skjuler sig under sin Væv, og gav det den Overskrift: Operitur, dum operatur (den skjuler sig, medens den arbeider). Guds Børn ere vel altid virksomme i det Gode, men dog saameget som muligt i Løndom; de ville ikke lade sin venstre Haand vide, hvad den høire gjør. De have ofte de allerringeste Tanker om sine Gaver og gode Gjerninger. De ere ligesom Moses, der ved sin Tilbagekomst fra Bjerget, hvor han havde omgaaets med Gud i fireti Dage og Nætter, ikke vidste at hans Ansigt skinnede; men da de Andre kundgjorde ham det, lagde han et Sjul paa sit Ansigt (2 Mos. 34, 29. 33). Naar Andre ofte tale til de troende Sjele om deres Gaver, om den Nytte, de have stiftet, om deres Godgjørenhed o. desl., — naar undertiden et gudfrygtigt, taknemmeligt Hjerte ønsker dem Godt og Guds Naadesløn, saa gaar det dem ligesom Jomfru Maria, da Englen kaldte hende den Benaadede og den Velsignede blandt Kvinderne, idet hun forfærdedes over denne Tale og „tænkte hvad denne skulde være for en Hilsen" (Luk. 1, 28. 29). Ak, sige de ved sig selv, jeg arme Synder, hvorledes kommer jeg til saadan Ære? hvad har vel jeg fattige Barn gjort, som fortjener saadan Tak og Velsignelse? Dette Sindelag har ogsaa vor Frelser villet antyde, hvor Han fortæller, hvad de ville svare Ham paa den store Domsdag, naar Han roser dem for den Godgjørenhed, de havde bevist Ham i Hans Lemmer: Herre, naar saa vi Dig hungrig og gave Dig Mad, eller tørstig og gave Dig at drikke?" (Matth. 25, 37). De kjærlige Hjerter ville jo vistnok vide, at de undertiden have gjort Godt imod fattige Mennesker; men det kunne de

ikke forestille sig, at noget saa Lidet og Ringe, som de efter sin Mening have gjort, skal blive rost af Christus, som om det var gjort imod Ham selv, og komme i Betragtning paa den yderste Dag; thi da de have gjort Alt saavidt muligt i Løndom og agtet det for noget Ubetydeligt, saa falder det dem hellerikke ind, at det skal blive anseet for noget saa Stort i Himmelen.

§ 18. Desuden lade de ydmyge Sjele sig gjerne paaminde og tilrettevise, efterdi de selv i Ydmyghed erkjende, at der endnu findes mange Feil og Brøst hos dem. De vredes hellerikke letteligen over sin Næstes Forseelser og Ufuldkommenheder, selv om han skulde fornærme dem i Ord eller Gjerninger. Ja, de lade sig gjerne foragte, undertrykke, forurette, efterdi de holde for, at hvor ilde det end gaar dem, saa have de dog fortjent noget endnu Værre, nemlig den evige Skjændsel og Helvedes Pine. De vide ogsaa, at inden Gift er saa skadelig, at der jo kan beredes en Lægedom deraf, og at der ikke kan vederfares de Gudfrygtige nogen Skam eller Ulykke, som ikke maa tjene dem tilgode. Enkelte Urter voxe bedst, naar de undertiden nedtrædes, og Menneskets Hjerte befinder sig aldrig bedre i Christendommen end naar det holdes nede ved Skjændsel og Foragt. Derfor glæde de ydmyge Sjele sig, naar de blive foragtede og forhaanede, ei alene, fordi de tro at have vel fortjent det, men ogsaa fordi Gud sender dem Hjælp til at bevare sit syndige Kjød fra Stolthed og Verdenskjærlighed og holde det i det Lave. Derhos se de i alle Ting paa Gud og Hans Regjering. Naar en Simei bander og skjælder bag dem og kaster Støv og Stene paa dem, saa sige de: „Lader ham bande, fordi Herren har befalet ham det! hvo kan da sige: hvorfor gjorde du saa? (2 Sam. 16, 6 flg.) Kort sagt, de bevise sig selv i Alting som Guds Tjenere og som Ham overladte, ydmyge Hjerter, i Trængsler, i Nød, i Angester, under Ære og Vanære, under ondt Rygte og godt Rygte" (2 Kor. 6, 4. 8).

§ 19. Hvad Næsten angaar, saa have de ydmyge Sjele altid den Hellig Aands Forskrifter for Øie: „Forekommer hverandre med Ærbødighed! Tragter ikke efter de høie Ting; men holder Eder til de lave! (Rom. 12, 10. 16) Gjører Intet af Lyst til Trætte eller forfængelig Ære; men agter i Ydmyghed hverandre høiere end Eder selv, seende ikke Enhver paa sit Eget, men Enhver ogsaa paa Andres!" (Filipp. 2, 3. 4). Mod „Høiere Overmænd" vise de sig underdanige, lydige, villige og tjenstagtige; de underkaste sig gjerne al menneskelig Orden for Herrens Skyld (1 Pet. 2, 13); de adlyde ikke med Knur og Uvillie, men med glade villige Hjerter, efterdi de se hen til Gud, der har forundt deres Næste et Fortrin for dem, og efterdi de vide, at det er tryggere at være lav end høi, at lyde end at byde, at tjene end at lade sig tjene. Og om endogsaa deres Overmænd er udsprungen af ringe Stand eller ikke er sin Embedspligt saa ganske voxen, eller han misbruger sin Ophøielse, saa lade de sig dog ikke vildlede heraf, efterdi de vide, at han ikke er kommen til sin Ære og Værdighed uden Guds Villie. Guldet er jo ogsaa fremhentet af Jordens mørke Revner og bliver dog elsket og skattet høit af Enhver. Naar der viser sig Feil hos deres Foresatte, bede de Gud saameget mere, at Han efter sin Godheds Rigdom vil erstatte og forbedre deres Mangler og efter sin ubegribelige Visdom vende alle deres Forseelser til det Bedste. Og jo egensindigere deres Herrer ere, desmere Leilighed have de til at øve sin Taalmodighed, Ydmyghed og Sagtmodighed; de stræbe ved godt Forhold og ved at lære deres Egenheder at kjende at vinde dem, saavidt ske kan uden Synd, og ved sine

Bønner at tilvende dem større Naade fra Gud.

§ 20. „Mod sine Ligemænd" og dem, som ere af samme Stand, ere de venlige og hjertelige; de lade sin Sagtmodighed være vitterlig for alle Mennesker; de hilse og takke gjerne; de høre med Mildhed og Venlighed paa Enhver, som har Noget at tale med dem om, og svare med Kjærlighed og Beskedenhed. De skjælde og smælde ikke paa Nogen, men tale med Alle saavidt muligt som med sine Brødre og Søstre. Naar de maa skjænde og irettesætte, saa er deres Tale krydret med Visdommens Salt og formildet ved Kjærlighedens Sukker. I sin Omgang med Næsten lægge de altid for Dagen, at de i sit Hjerte høiagte ham og elske ham som en Broder i den Herre Jesu. De ere ei heller paastaaelige paa sine egne Meninger og ville ikke bestandig have Ret, saaledes som de hovmodige Sjele pleie; men de lade sig gjerne belære og vide, saameget som med en god Samvittighed ske kan, at vige og give efter. Sin Næstes Feil og Ufuldkommenheder betragte de som et Speil paa sin egen Skrøbelighed og lære deraf at vandre varsomt og forsigtigt. De foragte derfor Ingen, efterdi de vide, at Synden ogsaa bor i deres eget Hjerte, og at om Gud vilde drage sin Haand fra dem, var ingen Synd saa stor, at de ikke kunde falde i den. Om Fortrin og Forsæde ville de ikke letteligen tviste med Nogen: thi da de agte sin Næste høiere i sine Hjerter end sig selv, kunne de godt unde ham, at han gaar foran dem; de vide, at intet Sted gjør Menesket bedre og velbehageligere for Gud, og stræbe at pryde den Plads, de indtage her i Verden, den være nu saa ringe, som den være vil, med udmærket Gudsfrygt og Dyd; de ville, som en vis gudfrygtig Fyrste sagde, gjerne lade sig sætte i Kakkelovnskrogen, naar der blot kan udrettes noget Godt til Guds Ære og det almene Vel. Sin egen Ros høre de paa med Uvillie, men paa Næstens med Glæde, og kunne de bidrage Noget til dennes Vedligeholdelse og Forøgelse, saa gjøre de det med villige Hjerter, ligesom de ogsaa hjælpe til at undskylde hans Feil og saameget som Samvittigheden tilsteder det, at tildække dem med den christelige Kjærligheds Kaabe. Skal Noget udføres, saa tage de gjerne den Del af Arbeidet paa sig, som medfører den største Møie og mindste Ros og daarligste Løn; de ere ligesom d e n h ø i r e H a a n d, der erhverver Ringene og Æren, men gjerne tilsteder den venstre at bære dem; de vide, at hvad der bliver mindst erkjendt i Verden, ofte agtes høiest i Himmelen, saafremt det udspringer af et troende og gudhengivent Hjerte, osv.

§ 21. „Dem, som ere af lavere Stand," betragte de med et kjærligt Hjerte. De vide godt, at hvad Christendommen angaar, har Ingen nogen Fortrin i Guds Øine. De betragte alle sine Medchristne som sine kjære Brødre og Søstre, som en Faders Børn, som en Hyrdes og en Hjords Faar, som Medarvinger til Naaden og Saligheden. De kunne ikke foragte Nogen, hvem Guds Søn har agtet saa høit, at Han har forløst ham med sit Blod. Se de et fattigt, elendigt og foragtet Menneske, saa tænkte de paa sin Frelsers Fattigdom og Ringhed, Han, som sagde: „Jeg er en Orm og ikke en Mand, Menneskers Spot og Folks Foragt" (Ps. 22, 7). De vide, at ligesom Kjøbmændene pleie at forvare sine bedste og kostbareste Varer i grove Tøier og Matter, saaledes indhyller Gud Herren ofte sine Børn i Fattigdom og Elendighed; de tænke paa Lasarus, som efter at være bleven optagen fra Fattigdom Elendighed til den himmelske Herlighed fik Englenes Tjeneste istedenfor Hundene, der slikkede hans Saar, og Abrahams Skjød istedenfor den Møgdynge eller Halm,

hvorpaa han havde ligget. Er der Nogen, som ikke kan maale sig med dem i Gaver, Visdom og Duelighed, Ære og Gods, saa mindes de snart, at der ingen anden Forskjel er mellem dem og ham end den, som Guds hellige Raad og Hans Naade har gjort; Gud kunde jo have betroet ham Alt, hvad du nu har, og hvem ved, om han ikke vilde have gjort en bedre og gavnligere Brug deraf? De vide, at Øinene, hvor klare og høie de end ere, dog ikke skulde foragte Hænderne og Fødderne, efterdi disse maa bære det hele Legeme og ligesaavel ere Lemmer paa dette som hine. De vide, at Ingen kan foragte og fornærme de Fattige og Elendige, de Ringe og Enfoldige uden tillige at fornærme den Herre Jesum, der ogsaa har ladet sig indskrive i de Fattiges og Elendiges Laug. De ihukomme ogsaa stedse sin Dødelighed og vide godt, at Alt, hvad Guds Raad og Tilskikkelse har gjort ulige her i Verden, det skal Døden atter gjøre lige; de læse ofte sig selv Texten for af Sirak, især naar deres Kjød begynder at bryste sig: „Hvorfor hovmoder sig Jord og Aske? hans Indvolde bortkastes, medens han endnu lever, og naar et Menneske er døbt, da arver han Slanger og Dyr og Orme. Derfor: Jo større du er, desto mere ydmyg dig selv; saa skal du finde Naade for Herren" (Sir. 10, 10. 12; 3, 17).

§ 22. En Lærdom have vi endnu at meddele, nemlig at Ydmygheden maa udflyde af et „rent og oprigtigt Hjerte," ligesom vor Frelser siger om sig selv, at Han er ydmyg, ikke blot efter det udvortes Skin og i Ord, men „af Hjertet." Han havde vel kunnet mage det saaledes, at Han ikke havde vandret om i en saa fattig Tjenerskikkelse; Han havde ikke havt nødig at gaa tilfods omkring i Jødeland; de hellige Engle havde gjerne baaret Ham paa Hænderne; ja, Han havde kunnet betjene sig af en Sky som af en Vogn og fare allevegne omkring paa den, ligesom Han fordum, før sin Menneskeblivelse, aabenbarede sig herlig i en Skystøtte (2 Mos. 13, 21); Han kunde stedse have vist sig i stor Herlighed, med hvide, stinnende Klæder og klartstraalende Ansigt, saaledes som Han havde i sin Forklarelse; Han havde ikke behøvet, at Nogen skulde yde Ham en Haandsrækning og give Ham Noget, saaledes som der fortælles at være skeet (Luk. 8, 3; Joh. 12, 6); Han havde jo kunnet byde Skyerne at nedregne Manna til Ham, naar og hvor Han ønskede; Han kunnet befale Ravnene, ja Englene at bringe Ham Hans Føde, saaledes som det fordum vederfores Elias (1 Kong. 17, 6; 19, 5 flg.); Jordens Klipper og Revner havde villigen aabnet sig paa Hans Befaling og udøst Guld, Sølv, Ædelstene og Perler for Hans Fødder; ja Fiskene havde gjerne opsøgt og bragt Ham alle Havets Skatte, saaledes som en af dem engang paa Hans Vink leverede Ham en Stater (Matth. 17, 27); Han havde ikke behøvet at blive kraftløs, træt og mat; thi Han var jo den evige Kraft, „der bærer alle Ting med sin Krafts Ord" (Ebr. 1, 3), og der pleiede jo at udgaa saamegen Kraft fra Ham, at alleslags Syge derved bleve helbredede og styrkede (Luk. 6, 9; 8, 46); Han havde ikke behøvet at lide Noget af sine Fiender; hvad Han formaaede, det viste Han, da Han med et Ord kastede en hel Skare bevæbnede Mænd, der vare komne forat tage Ham fangen, til Jorden (Joh. 18, 6), og da ved Hans Død paa Korset Forhænget i Templet splittedes i To, Jorden skjalv, og Klipperne revnede, osv. (Matth. 27, 51. 52). Men alt dette gav Han villigen Afkald paa; Han fornedrede sig selv; Han vilde blive os elendige, svage, skrøbelige, nødlidende Mennesker lig i alle Ting undtagen i Synd (Fillipp. 2, 7. 8). Han

forsøgte al dette kummerlige Livs Elendighed; Han blev mat, træt, hungrig, tørstig, fattig, foragtet, bedrøvet og sørgmodig ligesom vi. Han var Guds allerkjæreste og enbaarne Søn, men kalder sig dog fordetmeste Menneskens Søn, som om Han satte en Ære i at være bleven et Menneske af Kjærlighed til Menneskene. Han var fuld af Hellighed og Retfærdighed, men tilstedte dog, at Hans Fiender forhaanede og bespottede Ham som en Samaritan, der havde Djævelen, som Tolderes og Synderes Ven og Selskabsbroder. Han var fuld af guddommelig Visdom, men vandrede dog som et simpelt og enfoldigt Menneske. Han gav Slip paa al Ære, Herlighed og Høihed og udvalgte Skam og Skjændsel, Kors, Død og Ringhed, og alt dette gjorde Han ikke tvungen, men villig, af inderlig Attraa efter at forløse Menneskene og af frivillig Ydmyghed, paa det Han kunde afsone og tilintetgjøre Menneskenes Hovmod, som Satan havde indblæst deres Hjerter. Derfor kan Han med Sandhed sige, at Han er ydmyg af Hjertet.

§ 23. En saadan hjertelig, oprigtig, frivillig Ydmyghed kræves nu ogsaa af os, saa at vi, om vi end kunde opnaa Høihed og Herlighed, dog for Christi Skyld gladeligen vælge Ringhed, og saa at vi ikke blot efter det udvortes Skin, men af Hjertens Grund beflitte os paa Ydmyghed, og det stedse og altid, i Lykke saavelsom i Ulykke, i Rigdom saavelsom i Fattigdom, i Medgang saavelsom i Modgang, i Livet saavelsom i Døden. Hos mange Mennesker, som ikke selv tro det, findes der en ubestandig, falsk og hovmodig Ydmyghed. Mange er ydmyge for Menneskene, men ikke for Gud. Mange ere lave og ydmyge men dog ikke ydmyge. Mange fattes Evne, men ikke Lyst. Mange skjule under en sønderreven Klædning og luvslidt Kappe et stolt og frækt Hjerte. Ulykke og Fattigdom gjøre Mange ydmyge, men ikke Christi Aand og Sind. Mange ere ydmyge mod de Høie og Store, især naar de haabe at drage Fordel af deres Gunst; men sine Ligemænd, især de Fattige og Elendige, agte de for Intet. Mange ere ydmyge, saalænge som man behandler dem efter deres Ønske og kjæler for dem med Ære og Opmærksomhed nok; men fornærmer man dem i mindste Maade, saa aabenbarer deres Hjerters Hovmod sig strax. Mange anstille sig ydmyge, fordi de vide, at Hoffærdigheden overalt er forhadt, men Ydmygheden elsket, og den ædle Ydmyghed skal saaledes tjene dem til at vinde Ære og Anseelse.

§ 24. Luther siger herom: „Man finder Mange, som bære Vandet i Brønden (de ville gjøre sig selv ydmyge og ansees derfor): dette er de, som forstille sig med ringe Klæder, Skikkelse, Lader, Sæder og Ord — —, men dog i den Tanke, at de af Høie, Rige, Lærde og Hellige, ja endog af Gud selv desaarsag skulle blive betragtede som de, der gjerne omgaaes med lave Ting; thi dersom de vidste, at man ikke havde gode Tanker derom, lode de det nok være. Dette er en tilgjort Ydmyghed; thi deres onde Øie ser paa Ydmyghedens Løn og Følger; deres Tanker, Mund, Haand, Klæder og Lader ere i det Lave; men deres Hjerte og Hu staar til høie og store Ting, som de tænke at opnaar ved et saadant ydmygt Spøgelse, og disse anse sig selv for ydmyge og hellige Folk. — — O, der ligger saare meget Hovmod skjult under de ydmyge Klæder, Ord, og Lader, hvoraf Verden nu er fuld, — disse, som foragte sig selv saaledes, at de dog ikke ville være foragtede af Nogen, som fly Æren saaledes, at de alligevel ville, at den skal efterjage dem, — som skye de høie Ting saaledes, at man alligevel skal vise dem Opmærksomhed, prise dem og ikke betragte deres Anliggender som de ringeste.“ Jeg maa her tænke

paa, hvad Gerson, Kantsler ved Universitet i Paris, fortæller. Et Fruentimmer havde frivillig ladet sig indespærre (som en Bodfærdig, der paa et indesluttet, ringe Sted vilde føre et strengt Liv og efter katholsk Maade selv gjøre Fyldest for sine Synder) og fik sine Fornødenheder tilbragte af en Tjenestepige gjennem et Vindu i Døren. Mange Mennesker besøgte hende, dels af Nysgjærrighed, dels af Andagt, dels af Medlidenhed. Hun sad imidlertid i sin Celle med nedslagne Øine og talte med lav og klagende Stemme, med Stønnen, Suk og Graad om, hvilken stor Synderinde hun var, og at hun for sine mange Synders Skyld ikke fortjente at se Himmelens Lys, osv. Alt dette hørte Tjenestepigen oftere af hende. Da der nu engang som sædvanlig kom Folk, og disse spurgte hende, hvad hendes Frue bestilte derinde, sagde hun, at hun formodentlig for Øieblikket tog sig lidt Hvile, og da de endvidere spurgte hende, hvad Tanker hun egentlig gjorde sig om hende, svarede hun, at hun antog, at hun maatte være en af de største og værste Synderinder, som Jorden nogensinde havde baaret. Dette hørte Fruen og styrtede halvt rasende frem og sagde: Der løi du, dit Bæst! Jeg er en ærlig og gudfrygtig Kone. Ak, sagde Pigen, bliv dog ikke saa vred, kjære Frue! jeg tænkte, at siden I selv saa ofte talte om Eders mange Synder, maatte det ogsaa være sandt. Her blev det opfyldt, hvad den gudfrygtige Tauler siger: „Man finder vel Jomfruer (og Fruer saavelsom andre Folk), der kunne nedrive sig selv og sige med Ord, saa Andre høre derpaa, at de ere store Synderinder; men dersom nogen Anden sagde det om dem, vilde de tage det ilde op, og heraf sees da, at Saadant kun er en halv Hoffærdighed."

§ 25. Dette anfører jeg i den Hensigt, at man heraf skal lære at kjende den falske, selvgjorte og stolte Ydmyghed, som er værre end al aabenbar og vitterlig Hoffærdighed; thi denne maa omsider tilstaa, at den er Hoffærdighed; men hin vil være Ydmyghed, uagtet den, i Guds Øine er saameget afskyeligere, jo mere den søger at pynte og skjule sig. Den rette, sande Ydmyghed har sit Udspring fra det Høie, fra Himmelen, fra Guds Aand og Naade, fra Jesus Christus som er ydmyg af Hjertet og gjør de Sjele ydmyge, i hvilke Han bor; den begynder i Hjertet og udstrækker sig til Ordene, Laderne, Gjerningerne, Klæderne og hvor det ellers er fornødent. Den kan sige af Hjertet: „Herre, mit Hjerte er ikke stolt, og mine Øine ere ikke høie, og jeg vandrer ikke i Ting, som ere mig for store og for underlige" (Ps. 131, 1). Den forbliver fattig og elendig midt i Rigdom, lav, selv om den er ophøiet, og sætter ingen Pris paa sig selv, om end Andre gjøre meget af den: den forundrer sig over, hvorledes Folk kunne være faldne paa de Tanker, at der skulde være noget Særdeles og Stort ved den. Et tomt Kar svømmer ovenpaa; et fuldt derimod gaar tilbunds, om Vandet end er noksaa dybt; saaledes nedsænker ogsaa et ydmygt Hjerte sig i sit Intet, om end Lykken er nok saa stor; det kan omgaaes med hvem det vil, — man kan behandle det, som man vil, — man kan sige til det, hvad man vil, saa holder det sig ved sin ydmyge Herres Jesu Fødder; derfra lader det sig hverken bortbringe ved Medgang eller Modgang, hverken ved Ros eller Forhaanelse. Det finder større Behag i det Lave og Ringe end i det Høie og Anseelige; det er bedre tilmode, naar det er foragtet end naar det bliver fremtrukket.

§ 26. Ydmygheden ligner Øiet, der ser Alt, kun ikke sig selv. Den sande Ydmyghed ved aldrig, at den er ydmyg; thi dersom den vidste det, vilde den blive hovmodig ved at betragte denne deilige Dyd; men den hænger med Hjertet, Hu

og alle Sandser ved de lave Ting; dem har den uafladelig for Øie, og derfor kan den ikke se sig selv eller blive sig selv var; heri ligger ogsaa Aarsagen til, at Æren altid kommer den uventet og dens Ophøielse uformodet (mod Forhaabning): thi den har været tilfreds med sin Ringhed, gaaet i enfoldige Tanker og aldrig tragtet efter det Høie. Den falske Ydmyghed derimod forundrer sig over, at Æren og Ophøielsen kunne udeblive saa længe, og dens lønlige, falske Stolthed lader sig ikke nøie med dens Ringhed, men stræber hemmeligen stedse høiere og høiere, osv.

§ 27. Men vi ville nu gaa over til Brugen af denne Lære om den troende og gudfrygtige Sjels Ydmyghed og anstille i Henhold til samme med Grund 1.) „en Prøvelse af vor Tro og hele Christendom." Jeg betvivler ikke, I christelige Sjele, at I ere overbeviste om, at en troende Sjel, der lever i Forening og Samfund med den Herre Jesus, nødvendigvis maa være ydmyg, og at det er umuligt, at den dyrebare Frelser, der, som vi have hørt, vidner om sig selv, at Han er ydmyg af Hjertet, skulde kunne bo og blive i et stolt Hjerte. Heraf kunne I nu atter let og ufeilbart slutte Eder til, om Jesus bor i Eder, eller om Eders Tro og Christendom er af den rette Art. Hvor der ingen ivrig Stræben er efter Ydmyghed, og hvor man efter saamange Aars Christendom endnu ikke har lært af sin Frelser at vise sig ydmyg af Hjertet mod Gud og Mennesker, der maa det staa over al Maade daarligt til, og der vil det uden al Tvivl, ende med Hykleri og Sikkerhed; thi den, som ikke har Christi Aand og Sind, er ikke Hans. De verdslige Konger ville gjerne sidde paa høie Troner, til hvilke man stiger op ad flere Trin, saaledes som Salomos Trone (1 Kong. 10, 18, 19). Kongernes Konge derimod finder Behag i et lavt Sæde, nemlig et ydmygt og selvforagtende Hjerte. Guds Naadegaver flyde fra Høiden ned i Dybet og søge de lave Hjerter og ydmyge Sjele, ligesom Vandet søger Dalene. Den Herre Jesus er Visdom, dog ikke for dem, som tykkes sig selv vise og ere hoffærdige i sine Hjerters Tanker, men for dem, som søge al sin Visdom i Kundskaben om Ham og i Hans skjændselsfulde Kors og Død. Han er Retfærdighed, dog ikke for dem, som ophøie sig selv og holde sig selv for gudfygtige og foragte Andre, men for de bodfærdige, sønderknuste og ydmyge Hjerter. Han er en Skat, dog ikke for de Rige, men for de Fattige i Aanden. Han er en Guds Gave, der er skjænket alle Mennesker til Frelse; men der nyder Ingen Godt af den uden de, som i Ydmyghed erkjende sin Mangel og ikke vide af nogen Rigdom udenfor denne Fylde. Kort sagt, Ydmyghed maa findes i Christendommen fra Først til Sidst; ellers er den en Blomst, der mere har et smukt Udseende end Lugt og Kraft og hvis eneste Nytte er, at den prunker en Tid og derpaa forgaar.

§ 28. Prøver da, I christelige Sjele, ikke overfladisk, saaledes som man desverre nutildags er vant til, men grundigt og hjerteligt om I allerede ere ydmyge af Hjertet, eller om I dog idetmindste daglig gaa i Skole hos Eders Jesum og øve Eder i at lære Ydmyghed! Gjennemløber endnu engang foranstaaende Fremstilling, og eftertænker, hvorledes I vise Eder mod Gud, mod Eder selv og mod Næsten, hvad enten han er høiere eller lavere end I eller Eders Ligemand! Hvorledes fremtræde I for den høilovlige Gud? Hvorledes befinder Eders Hjerte sig, naar I betragte Hans Majestæt, Hans ubegribelige Herlighed, Hans Almagt, Visdom, Retfærdighed, Hellighed, Godhed og Barmhjertighed? Have I nogensinde frygtet for Ham, saa at I have rystet over Eders hele Legeme? Have I oftere erklæret for Ham af Eders Hjertes

Grund, at I ere en ussel Jordklump og en syndig Orm? Pleie I med Frygt og Bævelse at tænke paa Hans Herlighed og Eders Intet, paa Hans Almagt og Eders Afmagt, paa Hans Visdom og Eders Daarlighed, paa Hans Fuldkommenhed og Eders Udueligbed? Hvorledes te I Eder under Bønnen og naar I skulle tale med den majestætiske Gud? hvorledes høre I hans Ord? hvorledes agter Eders Hjerte Hans Bud? hvorledes finde I Eder i Hans Tilskikkelser og Domme, og hvorledes ere I tilfredse med Hans uransagelige, men dog hellige og gode Veie? Er Eders Hjerte heri letsindigt eller andægtigt, sikkert og sorgløst eller frygtsomt og forsigtigt, frækt, ubøiet og utaalmodigt eller stille, taalmodigt og ydmygt?

§ 29. Hvorledes agte I Eder selv? Hvorledes klæde I Eder? Hvorledes lade I Eder betjene med Mad og Drikke og anden Pleie og Opvartning? Hvad elske I mest, den Herres Jesu enfoldige Ydmyghed og simple Væsen eller Verdens anselige, pragtfulde Forfængelighed? Holde I Eder uværdige til al Guds Barmhjertighed, alle Hans Gaver og gode Ting, som I daglig nyde, eller staa I i den Formening, at Alt, hvad I besidde og nyde, er altfor ringe for slige Personer som Eder, og at I ikke blive forsørgede og behandlede efter Eders Stand og Stilling i Verden? Hvorledes bruge I de Gaver, den Høieste har forlenet Eder, — som Eders egne eller som Hans og som et betroet Gods? Hvortil anvende I den Vinding, som I dermed erhverve? Lægge I den hen til Eder selv eller til Eders Gud? Hvem tilegne I den Ære, I høste af Eders Visdom, Færdighed, Veltalenhed o. dsl., — Eder selv eller Eders Gud? Hvorledes vise I Eder endelig imod Eders Næste? Ville I gjerne have Hvermand under Eders Fødder, eller ville I hellere ligge ved de Helliges og i dem ved den Herres Jesu Fødder? Ville I hellere tjene end lade Eder tjene? Agte I i Ydmyghed Andre høiere end Eder selv, eller agte I Eder selv høiere end Andre? Hvorledes lade I Eder beherske af Eders Overordnede? Ere I dem underdanige med et villigt Hjerte for Herrens Skyld, eller ville I heller sønderrive alle Lydighedsbaand og heller herske end adlyde? Hvorledes opføre I Eder i Omgangen med Eders Næste? Ere I uvenlige eller venlige, frække eller sagtmodige, haarde eller milde? Kunne og ville I gjerne give efter, naar det kan ske med en god Samvittighed, eller ville I gjerne bestandig have Ret og altid beholde det sidste Ord? Fare I letteligen op formedelst et Ord, som enten uforvarende undslipper Næsten, eller som han ikke har ment noget Ondt med, eller optage I Alt i den bedste Mening? Med hvilke Øine betragte I Eders trængende Næste og den, som lever i ringere Kaar end I? Betænke I ofte, at der ogsaa under sønderrevne Klæder og i et sygeligt, vanført Legeme bor en Sjel, som Guds Søn har kjøbt med sit eget Blod? Betragte I selv dem, der gjøre det tungeste og mest foragtede Arbeide, som Meddelagtige i Jesu Fortjeneste og Medarvinger til Saligheden? Forstaa I at opretholde Eders Anseelse saaledes, at I ikke glemme Kjærligheden og Ydmygheden? Tro I, at en simpel Tjenestepige ofte har fundet større Naade hos Gud end en rig og prægtig Frue? Tro I, naar Menigheden er forsamlet i Kirken, at der kan være En og Anden blandt de Ringeste, der maaske staar over Eder og mange Andre i Tro og Gudsfrygt? Tro I, naar I gaa til den hellige Nadverd, at uagtet elendige og syndige Mennesker nyde den tilligemed Eder, ere I selv dog maaske de Alleruværdigste og Ringeste for Gud? osv.

§ 30. O, hvor faa af Nutidens Christne ville ikke holde Stand i denne

Prøve! Hvor Mange er der ikke, som med fuld Mund rose sig af den Herre Jesus og Hans Fortjeneste, — som ogsaa jævnligen høre Hans Ord og oftere nyde Hans høihellige Nadverd, men som dog aldrig have villet lære af Ham at være ydmyge af Hjertet! Verden ved nuomstunder næsten ikke mere, hvad inderlig Ydmyghed er; Ordet har den vel endnu; men dets Kraft forstaar den ikke og lægger den ikke for Dagen. Stolte, opblæste, frække og hovne Hjerter finder man overalt; men hvor ere de Ringe og Ydmyge? Den Herres Jesu enfoldige, lave, ydmyge Levnet er Enhvers Latter; hvo der ikke vil og kan prunke og prale, han er Verdens Spot og Fodvisk. Den Herre Jesus raaber: Lærer af mig! thi jeg er ydmyg af Hjertet, men Djævelen: Lærer af mig! thi jeg er hoffærdig af Hjertet. Nu lader jeg alle oprigtige, christelige Hjerter dømme om, hvem af dem der finder mest Øre hos Verden, og hos hvem den gaar flittigst i Skole. Vel har Satan, da han drog vore første Forældre bort fra den hellige Lydighed mod Gud, saaet Hoffærdigheden som sin egen Yndlingsdyd i deres Hjerter, hvisaarsag denne Slangesæd desværre bor i vor Alles Barm; men i vor Tid kan man sige at denne Sæd voxer, blomstrer og trives ret efter sin Villie og aldeles uhindret, efterdi Alt er opfyldt med Ærgjerrighed, Hovmod, Pragt og Overdaadighed. Betænker, I christelige Sjele, at næst Troen bestaar vor Christendoms høieste og gavnligste Øvelse i Jesu Christi Efterfølgelse og i vort Levnets Lighed med Hans allerhelligste Levnet! Overveier saa tillige, at den første Klædning Han iførte sig, da Han kom til Verden, var Ydmygheden, som Han indtil sin Død heller aldrig aflagde! Men dersom vi skulde fremvise Christne nutildags, hos hvilke deres Frelsers lave, ydmyge Levnet lod sig tilsyne og i hvis Ord, Lader, Gjerninger, Sæder, Klædedragt og hele Vandel Hans rene, ydmyge Sind klarligen viste sig, hvor mange Saadanne vilde vi da finde?

§ 31. O, hvor ringe agtes ikke den høilovlige Gud af Verden nutildags! Hvor lidet betænker man ikke Hans ubegribelige Magt, Visdom, Retfærdighed, Hellighed, Alvidenhed, osv.! Hvor lidet frygter ikke den store Mængde for Hans Vrede! Ere ikke de Fleste forvovne Misdædere, der uden Sky og ligesom med oprakt Arm synde imod Ham? Om de Fleste kan man ikke uden Føie sige: „Den Ugudelige tænker i sit Hovmod: Han ransager ikke! der er ingen Gud, sige alle hans Anslag“ (Ps. 10, 4). Hvor letsindig er man ikke i vore Dage i Omvendelsen, i Skriftemaalet, i Bønnen, i Gudstjenesten, ret som om man havde med en Kortkonge at gjøre og ikke med den majestætiske, hellige og retfærdige Gud! Ungdommen bliver ikke strax og alvorligt veiledet til den hellige Frygt for Gud; man underviser den ikke eftertrykkeligt, alvorligt og flittigt om den Høiestes altseende Øie og althørende Øre, om Guds Alvidenhed, Allestedsnærværelse, Retfærdighed, Hellighed og Nidkjærhed imod Synden og om Hans store Magt imod de Onde; derfor ved den mindste Del, at man maa være ydmyg for sin Gud og bøie sig under Hans vældige Haand. Den raa Hob tror i sin Sikkerhed, at Gud lever sit eget Liv for sig selv deroppe i Himmelen og bekymrer sig ikke stort om Menneskebørnenes Sager, og saaledes behøver man hellerikke at bekymre sig stort om Ham; heraf kommer Foragt for Gud, Frækhed, Hovmod og Formastelse. Enhver vil være sin egen Herre og uindskrænket i sine Lyster; Enhver vil være stor, anseelig, prægtig, æret og frygtet; men Ingen vil af Hjertet ære og frygte den store og forfærdelige Gud. Mene I, mine kjære Medchristne, at jeg overdriver Sagen? Betragter kun den nuvæ-

rende Verdens Væsen med aandelig Eftertanke, og sammenholder det med Guds hellige Ord; saa skulle I finde Mere end I formode.

§ 32. Betragter ogsaa denne Tids store Overdaadighed, og ser, hvorledes al Menneskenes Digten og Tragten gaar ud paa at kunne blive anseet, æret og frygtet fremfor Andre. Hvor stor er ikke Enhver i sine egne Tanker, og hvor foragtelig synes ham ikke hans Næste, især den fattige og Elendige! Klædedragt, Husgeraad, Bolig, Tjenerskab, Alt maa være pragtfuldt, selv om man skulde udpresse det af de Elendiges og Fattiges Hjerter, derover forsømme al christelig Kjærlighedsøvelse og ved tusind Kunster forskaffe sig Midlerne dertil. Der er lutter Skjælden og Smælden, lutter Uvenlighed og Foragt, lutter Trætte og Modsigelse, lutter Ulydighed og Gjenstridighed. De Store og Mægtige slaa om sig med „Hunde" og „Slyngler." „Hvad ville de Hunde? Jeg skal lære de Hunde," heder det efter Djævelens nyopfundne Talekunst. Ligeledes hører man af Andre: Hvad vil han eller hun? hvad indbilder den Usling sig? hvad bryder jeg mig om en saadan Karl? skulde jeg fire for dem? Husbonder og Madmødre forstaa sjelden at regjere sit Tyende med Venlighed og Ydmyghed; naar en Forseelse er begaaet, slaar man om sig med lutter Skurke og Horer, med Djævle, Torden og Lynild; derved blive Hjerterne ikke forbedrede, men forbittrede, og Tyendet faar et frækt, gjenstridigt Sindelag eller bestyrkes og forhærdes deri. Saaledes er Guds Kirke nu for Tiden næsten at se til som en forvildet og øde Ager, der hist og her er bevoxet med Tistler og Torner. Satans Billede, Stolthed, Hoffærdighed, Skryderi, et ubøiet, frækt og tøilesløst Sind, ser man desværre overalt, og man kan neppe gaa over Gaden, uden at noget Saadant møder En. Men af den hjerteligt ydmyge og sagtmodige Herres Jesu Billede ved hartad Ingen noget at sige. Apostelens Formaning: „Tragter ikke efter de høie Ting; men holder Eder til de lave!" (Rom. 12, 16) agter man for en Daarskab, som det skulde gjøre Verden ondt om nogen vilde bryde sig videre om eller bestræbe sig synderlig for. Hoffærdigheden og Ærgjerrigheden holdes næsten for en Dyd og er saa almindelig, at de troende Sjele, som af Hjertet ønske at frygte Gud og efterfølge den Herre Jesum, have Møie med at blive denne Slangesæd var hos sig selv og Andre og frigjøre sig derfra.

§ 33. Nu vel, mine Kjære! vi maa enten lære at blive ydmyge af Hjertet, eller vi maa tilstaa, at vi endnu ere langt borte fra den Herres Jesu sande Samfund og gudelige, hellige Levnet. Hvad hjælper det, at vi rose os af Christus med Munden og kalde Ham vor Herre og Mester, naar vi Intet vilde lære af Ham og ikke efterfølge Ham? Hvad hjælper det, om vi have den ydmyge Herre Jesum i Munden, i vore Bøger og paa vore Billeder, men den stolte Djævel i Hjertet? Hvad hjælper det, at vi kaldes Christne, men ikke vide noget af Christi Levnet og Sind? En hovmodig Christen, en hvid Morian, en tam Ulv og en gudfrygtig Djævel høre til samme Laug, og den, som har et frækt, stolt og hovmodigt Hjerte og alligevel tror at være en god Christen, fordi han gaar i Kirke og til Alters, han bedrager sig selv og vil, om han farer saadan herfra, engang faa høre: „Jeg har aldrig kjendt Eder. Viger bort fra mig, I, som beflitte Eder paa Uret! Thi hvo sig selv ophøier, skal fornedres; men hvo sig selv fornedrer, skal ophøies" (Matth. 7, 23; Luk. 18, 14).

§ 34. Efter dette beslutte nu Enhver for Guds Aasyn, hvad han for Fremtiden vil være, og til hvem han vil holde sig! Her er paa den ene Side Jesus, Verdens Frelser, der er ydmyg af Hjertet, — der har fornedret sig selv ligetil

Døden paa Korset, med sine Helliges lille enfoldige, fattige og ydmyge Flok. Denne lægger Grundvolden til sit hellige Forehavende i Dybet og udfører det indtil Himmelens Høide; den slaaer Rødder under sig, voxer og bærer Frugt over sig indtil Himmelen. Paa den anden Side er den hoffærdige Djævel, Verdensmorderen og Menneskefienden med sine hovmodige, ærgjerrige, pragtfulde, i sig selv forelskede, opblæste Gudsforagtere, som ligne Raketterne, der stige høit med Ild og Gnister, Susen og Brusen, men fortære sig selv og derpaa falde dybt; de ere ligesom Røgen, der søger Høiden, men under sin Opstigning forgaaer og forsvinder; de bygge paa Flyvesand, og naar Gud begynder at se ned deri, saa falder Altsammen overende; deres Ære bliver til Skjændsel, og deres Ende er Fordærvelse. Med den første Hob er Guds Naade og Venskab, med den anden Hans Vrede og Fiendskab, efter Apostelens Ord: „Gud staaer de Hoffærdige imod; men de Ydmyge giver Han Naade“ (1 Pet. 5, 5). Han opdynger sin Vrede og opbyder, om jeg saa maa sige, al sin Magt imod den hoffærdige og stolte Hob; Han har givet sine Engle, Stjernerne, Elementerne, Ilden og Vandet, Vindene, Dyrene, Kryb og Insekter og alle sine Skabninger Befaling til ligesom at stille sig i Slagorden mod de Stolte og Hovmodige, saaledes som Apostelens græske Ord antyder, og at modstaa dem af al Magt. Derimod udøser Han Naade, Velsignelse og Liv i fuldt Maal over de Ydmyge. Han har befalet sine Engle at være deres Tjenere og at bære dem paa Hænderne; Han har budet alle Skabninger at lægge alle sine Kræfter og Gaver for de Ringes og Elendiges Fødder, saa at der følgelig ingen Naade, ingen sand Velsignelse og rigtig Lykke er at finde uden alene hos de Ydmyge.

§ 35. Hvad vil du da være, o Menneske, Guds Ven eller Fiende? Vil du have Naade eller Vrede? Vil du fremdeles være stolt og hoffærdig i dit Hjertes Tanke, saa bered dig og mød den fortørnede Gud, der modsætter sig dig med al Magt og ikke vil aflade, før Han har ydmyget dit Hovmod og lagt din Ære i Støvet. Ak, du usle Orm! ak du elendige Maddik! hvi vil du være hoffærdig og sætte dig op imod Gud? Se, en eneste Myg er stærk nok til at bekjæmpe og nedkaste dig som en Guds Fiende, ligesom Historien frembyder Exempler paa Mennesker i hvis Hals en Myg har fløiet ind og kvalt dem. I Spanien skal det have tildraget sig, at et ugudeligt Menneske, næsten havde tabt al sin Eiendom i Tærningspil, og da han ved den sidste Indsats bad Gud, at Han vilde forunde ham et heldigt Kast, men dette ikke paafulgte, stod han op ligesom rasende, løb hjem, tog sine Vaaben i Haanden, satte sig til Hest og forkyndte paa offentligt Torv, at dersom Nogen vilde paastaa, at der var en Gud til, som man burde ære og paakalde, skulde han indlade sig i Kamp med ham; thi han agtede med væbnet Haand at forsvare den Paastand, at der ingen Gud var til, osv. Forat bekæmpe denne Bespotter og rasende Fiende lod Herren ikke falde Ild ned fra Himmelen og fortære ham; ei heller bød Han Jorden at opsluge ham levende; Han sendte heller ingen Løver eller Bjørne over ham forat bøie hans Hovmod; men Han betjente sig hertil af en Hveps, som krøb ind i den Stormhue, hvormed han havde bedækket sit Hoved, og ængstede ham saaledes; at han maatte udraabe, at der var en Gud, og bønfalde Ham om Hjælp og Redning. Ser dog, I hovmodige Menneskeborn, hvor snart den almægtige Gud kan blive færdig med Eder afmægtige Jordklumper, og betænker dog, om I fremdeles ville hengive Eder til Eders Hoffærdighed og gjøre Eder Ham til Fiende!

§ 36. Overveier her disse Skriftens Sprog: „Herren skal udrydde de Hovmodiges Hus“ (om det ogsaa var bygget af lutter hugne Stene, saaledes som en Konge lader nedrive en oprørsk Undersaats Fæstning og Hus — Ordspr. 15, 25). „Hver, som er høi i Hjertet, er Herren en Vederstyggelighed; om der end lægges Magt til Magt, skal han dog ikke holdes uskyldig (Ordsp. 16, 5). Herren har underligen ført Ulykke over de Hovmodige og endeligen omkastet dem“ (Sir. 10, 15), og det er mærkeligt, at naar Herren vil overbevise Job om, at han er meget for ringe til at mestre Ham i Hans Domme og Veie, anfører Han blandt sine herlige og vældige Gjerninger ogsaa den, „at Han har øvet Magt med sin Arm og adspredt dem, som ere hovmodige i sit Hjertes Tanke“ (Luk. 1, 51). „Udgyd, siger Han til Job, „din Vredes Strømme, og se hver en Hovmodig, og ydmyg ham! Se hver en Hovmodig, og bøi ham, og træd Ugudelige ned paa deres Sted! Skjul dem i Støvet tilhobe; bind for deres Ansigter i det Skjulte“ (Job. 40, 6—8). Dette kan oplyses med Faraos, Nebukadnezars, Antiokus's, Herodes's og mange Andres Exempler. Alle Tiders Erfaring lærer, at de Stolte og Ærgjerrige i Almindelighed faa Skam og Foragt til Løn, ligesom at de Ydmyge, hvilke ikke søge sin egen Ære, ofte uformodet opnaa den. „Naar Hovmodighed kommer, kommer og Forsmædelse,“ siger ligeledes den vise Konge (Ordsp. 11, 2). Den Følgesvend, som Gud har medgivet Hoffærdigheden, er Skam og Foragt; det gaar den som Haman, der bestandig vilde stige høiere og som tilsidst fandt sin Æres høieste Trin i Galgen; jeg vil ikke tale om den evige Skam og Skjændsel, som omsider vil times alle stolte Hjerter, idet ethvert Skridt, som de tro at gjøre opad i Høiden og til Himmelen, fører dem nedad og stedse bringer dem Helvede nærmere.

§ 37. Bort derfor med alt Hovmod, og lader os med glade og villige Hjerter udvælge Jesu Ringhed! Der gives ingen andre Trin, der føre til den sande Høihed, end de, som Herren har betraadt og mærket med sit Blod; disse ere Fattigdom, Foragt, Selvfornegtelse, Forsmaaelse af Verdens forfængelige Ære, Enfoldighed, Korset, Lydighed imod Gud, Tjenstvillighed imod Menneskene og deslige. Saa lader os da gjerne „ydmyge os under Guds vældige Haand, at Han maa i sin Tid ophøie os!“ (1 Pet. 5, 6). Lader os gjerne fornedre os selv med den Herre Jesus, paa det at Gud maa opløfte os; lader os ligesom Træerne slaa dybe Rødder i Christi Ringhed og Ydmyghed, dersom vi ville tænke at opnaa den sande Høihed; lader os med den Herre Jesus gjerne tage tiltakke med en Stald, med Fattigdom, med Foragt og Skjændsel paa Korset, efterdi vi vide, at dersom vi have haft ens Indgang med Ham, skulle vi ogsaa faa ens Udgang med Ham. Hvedekornet kan ikke skyde noget smukt og grønt Straa og hæve sig mod Himmelen, medmindre det bliver nedgravet i Jorden og dør; Røgelseskornene kunne ikke opsvinge sig til Himmelen, medmindre de fortæres i Heden og forvandles til Røg. Saaledes kan vort Hjerte hellerikke tækkes den Høieste eller bære nogen Ham velbehagelig Frugt, medmindre det nedsænker sig i Christi Ringhed og bliver til Intet hos og i sig selv. Intet er det Stof og Æmne, hvoraf Gud gjør Alt, og Alt det, hvoraf Han gjør Intet.

§ 38. Ved denne Leilighed, hvor vi tale om „den troende Sjels Ydmyghed,“ kan jeg ikke undlade at henvende nogle Ord til alle christelige Hjerter om Nutidens affindige Pragt og Overdaadighed og advare dem hjerteligen derimod. Det er desværre heri næsten kommet til

det Høieste, og naar den dyrebare Luther kalder sin Tids Klæder „idel rædsomme, overnaturlige Underværker af den sidste, usalige, onde Verden, gad jeg nok vide, hvad han vilde sige, om han nu skulde se op og dømme om vore Dages Dragter og Moder. Udentvivl er det en af den retfærdige Guds Domme over den nuværende Verdens Utaknemmelighed, at den lader sig forlede af et letsindigt og snedigt Folk*) til at iføre sig den ene Narreklædning efter den anden, — at en Dragt, som den for et Aar eller endog nogle Maaneder siden satte stor Pris paa og ansaa for saare klædelig, den ler og spotter den siden over, — at den hengiver sin Formue for alskens Lapperier, Kniplinger, Baand o. dsl. og berøver sig selv de Midler, hvorved den skulde fremme Guds Ære, Kirkens og Skolers Opkomst, det almindelige Bedste og sine Egnes Velfærd, og giver Fienderne de Baand og Lænker ihænde, hvormed de kunne tvinge den og bringe den til at gjøre deres Villie. Sandeligen, denne Daarskab har mere at betyde, end mangen tankeløs Christen forestiller sig.

§ 39. Jeg indser ikke, hvorledes en saadan Glæde i Forfængeligheden, en saadan Begjærlighed efter at tækkes Verden og skikke sig lige med den, en saadan letsindig Afvexling i Maaden at klæde sig paa, en saadan Indbildning om sit eget Udseende og Fortrin fremfor Andre, som derved vedligeholdes, et saadant Tids- og Pengespilde, som dertil udfordres, kan bestaa med den sande Christendom, med den Herres Jesu fattige og ydmyge Levnet, med Kjødets Korsfæstelse, med Selvfornegtelsen, Verdensforsagelsen osv., hvilket Alt jo den sande Christendom udkræver. Jeg ved hellerikke, hvorledes Nutidens Pragt og Overdaadighed skal kunne forsvare sig imod den Hellig Aands klare Udsagn. „Herren sagde: fordi at Zions Døtre ophøie sig og gaar med oprakte Halse og vinke med Øinene og gaa frem og svanse (ikke vide, hvorledes de for Hovmod skulle pynte og bære sig) og knæppe med sine Fødder, saa skal Herren gjøre Zions Døtres Hovedisse skabbet, og Herren skal borttage deres Prydelser" osv. (Esai. 3, 16 flg.). „Herren vil hjemsøge Alle, som klæde sig med fremmed Klædning" (som ikke er tilfredse med sin sædvanlige Landsdragt, men af Hoffærdighed og Nyhedssyge altid hige efter nye Moder og synes godt om sig selv i fremmede Dragter — Zef. 1, 8). „Skikker Eder ikke lige med denne Verden; men bliver forvandlede ved Eders Sinds Fornyelse!" (Rom. 12, 2 — ville I endelig have Forandring og Nyt, saa ser til at fornye Eders Hjerter og forandre Eders Sind; thi hvor ofte Verden end skifter Moder og Klædedragt, saa bliver den dog ligesaa fuldt i den ene Skikkelse som i den anden kjødelig, jordisk og ugudelig, og det var godt sagt af en vis klog Mand, at naar han saa et rigt og overdaadigt Menneske saa ofte forandre sin Dragt, mindede det ham om, at Slangerne vel ofte skifte Ham, men blive dog ligefuldt Slanger).

§ 40. „Ifører Eder den Herre Jesum Christum, og pleier ikke Kjødet til at vække Begjærlighed!" (Rom. 13, 14 — Legemet maa vel have fornødent Underhold og tilbørlig Pleie med Mad, Drikke, Søvn, Klæder og Deslige; men Kjødets Lyster maa dog ikke bestemme Maalet i saadanne Ting; ei heller maa man behandle det syndige Legeme saa godt, at det lig en kaad Hest bliver ustyrligt og gjenstridigt mod Aanden; men Alt maa ske overensstemmende med Guds Ord og Villie, i hellig Frygt for Ham, til den sande Gudfrygtigheds Befordring og ikke til dens Forhindring). „Kvinderne skulle pryde sig i sømmelig

*) Franskmændene.

Klædning med Blufærdighed og Tugtighed, ikke med Fletninger eller Guld eller Perler eller kostbart Klædebon, men, som det sømmer sig Kvinder, der bekjender sig til Gudsfrygt, med gode Gjerninger" (1 Tim. 2, 9. 10). „Kvinderne (de Troendes) skulle vandre saaledes, at de som ikke tro Ordet, kunne vindes uden Ord ved Kvindernes Omgjængelse" (den hellige Paulus byder ellers „Kvinderne at tie i Forsamlingerne;" derimod vil han saavelsom den hellige Petrus, at de med sit tugtige, ydmyge, ærbare og gudelige Levnet skulle vidne om Troens og Christendommens Kraft, og ligesom Mændene ved Ordet, saaledes skulle de ved en hellig Vandel bidrage til at vinde de Vantroende og Ubodfærdige). „Deres Prydelse skal ikke være den udvortes Haarfletning og paahængte Guldsmykker eller Klædedragt, men Hjertets skjulte Menneske i en sagtmodig og stille Aands uforkrænkelige Væsen, hvilket er meget kosteligt for Gud" (1 Pet. 3, 1 flg.). Af alt dette er det klart, at al Prydelse, som bæres til Hoffærdighed, til verdslig Pragt, til det syndige Kjøds Forkjælelse, med Tilsidesættelse af Frygten for Gud og Gudfrygtighedens Øvelse, til Næstens Forargelse, med Foragt for de Gudfrygtige og til deres Bedrøvelse, er alvorligen forbudt af Gud, og en christelig Sjel maa altsaa være overbevist om, at Nutidens store Overdaadighed, Nyhedssyge, Klædepragt og de saa ofte forandrede Moder høre til Kjødets Gjerninger, — at man med god Grund kan regne dem til Djævelens Garn og Snarer, hvori han holder mange Sjele fangne til at gjøre hans Villie (2 Tim. 1, 26), og denne Synd er saameget farligere, fordi den er saa almindelig, at næsten Ingen mere anser den for nogen Synd, og fordi Verden er saa aldeles forelsket deri, at den hverken ved Præsternes gudelige Nidkjærhed og velmente Advarsler eller ved Øvrighedens Forbud eller ved sin egen uoprettelige Skade, der saa jævnligen kommer tilsyne, vil lade sig afholde derfra.

§ 41. Denne Synd er ligesom en Moder og Amme til mange andre. Med den følger Foragt for Gud og et stolt, frækt Sind, der uden Sky tør svanse, prunke og bryste sig ligeoverfor den majestætiske, retfærdige og hellige Gud, for hvem Mennesket ofte burde ligge paa sit Ansigt og bede ydmygst om Naade. Den fattige Herre Jesus med sit Kors, med sin Tornekrone og hele dybe Fornedrelse agtes for en Spot, som den, der ikke har vidst at bruge Verden. Det syndige Kjød, som man skulde korsfæste tilligemed dets Lyster og Begjæringer, forkjæles, styrkes i sin Ondskab og gjøres dorsk, uvilligt og udueligt til Guds Tjeneste. Megen ædel Tid, som man skulde anvende til Øvelse i Gudfrygtighed, til hellige Betragtninger, til sin Samvittigheds Prøvelse, til Omvendelse, til Bøn, til Guds Pris, tilbringes unyttigt. Meget af Guds gode Ting, som ere os betroede, mod at vi skulde aflægge et strengt Regnskab derfor, bortødsles og vanbruges. Mennesket gjør sig selv til sin egen Afgud, forelsker sig i sig selv, agter sig selv høit og lærer at foragte Christi trængende Lemmer og at forhærde og tillukke sit Hjerte for dem. Det vil heller ingen Samvittighed gjøre sig over en og anden Uretfærdighed og utilladelig Vinding, for derved at skaffe sig Midler til at fortsætte sin Pragt. Det bliver mere og mere kjødeligsindet og faar Verden kjærere Dag for Dag, tænker desto mindre paa Himmelen og har Saameget med sin Forfængelighed at gjøre, at det ikke kan beskjæftige sig med Evigheden. Kort sagt, Stoltheden i Klædedragt er ligesom den Plante, som kaldes Vintergrønt, der hænger sig fast ved et Træ og betager det al Saft og Kraft og udsuger det, saa at det tilsidst maa dø ud. Jeg har aldrig

fundet nogen Troens og Christendommens Kraft hos de overdaadige Verdens-Afguder. Hvor det udvortes Menneske bliver behandlet saa særdeles godt, der befinder det indvortes sig fordetmeste i en daarlig Tilstand. Den, som har Omhyggelighed for de Ting, som høre Verden til, og hvorledes han skal behage Verden, han kan ikke sørge alvorligen for, hvad der tilhører Herren, og hvorledes han skal behage Ham (1 Kor. 7, 32 flg.). Hvor Kjødet hersker, der kan Aanden ikke herske, og hvor Pragtdjævelen har sit Sæde, hvorledes kan den ydmyge Herre Jesus bo der? Dette er ogsaa for en stor Del Aarsagen til, at der nuomstunder næsten ikke længer er nogen Kjærne-Christendom at finde; Skinnet have de vel; men Kraften fornegte de. Man kunne sammenligne Kirkens Tilstand nu for Tiden med en Hvedeager, som dels er begroet med Tistler og Skræppebuske, dels med Valmue, Fugleærter og andre brogede Blomster, men hvorpaa der er liden Hvede at finde. Man ser jo nok om Søndagene og paa de store Høitider Christne i Mængdevis prunke i brogede og prægtige Klæder; men hvor tyndt ere ikke de sande Hvedeax, de nye Skabninger i Christo saaede!

§ 42. Verden tænker vel, at denne Sag ikke har saa særdeles Meget paa sig, og at den overdrevne Pragt i Klæder ikke hindrer den sande Christendom, hvorfor ogsaa Erfaringen lærer, at den ofte forundrer sig og finder det høist paafaldende, naar tro Prædikanter ivre derimod, idet den formener, at man nu engang maa vænne sig til Tingen, siden den alligevel ikke lader sig ændre, hvorfor der ogsaa følger liden Forbedring ovenpaa. Men vi vide gudskelov, at Verden er en partisk Dommer i aandelige Ting, som angaa Christendommen og Samvittigheden; den giver gjerne sig selv Dispensation (Fritagelse) med Hensyn til sine yndede Forfængeligheder og syndige Vaner; den tænker, at Gud ikke faar tage det saa nøie, dersom Han vil have Mennesker i Himmelen; men paa den store Domsdag skulle vi ikke dømmes efter vor Formening, men efter Guds hellige Ord, hvori Han har aabenbaret os sin Villie. Vist er det, at Lys og Mørke, Ydmyghed og Hoffærdighed, Kjærlighed til Forfængeligheden og Forfængelighedens Forsagelse, Verdens Pragt og Sind og Christi Ringhed og Sind ikke kunne bo paa en Gang i et Hjerte; Christi Kors og Verdens Forfængelighed rime sig ikke sammen. Om Keiser Heraklius fortælles, at han aftvang Perserkongen Kosroes Christi Kors, som denne havde sat sig i Besiddelse af, og at han selv vilde bære det tilbage til Jerusalem og op paa Hovedpandestedet; men da han havde al sin keiserlige Prydelse paa og glimrede af Guld og Ædelstene, blev han holdt tilbage af en usynlig Magt, saa at han ikke kunde komme videre; dette blev den daværende Biskop Zakarias var og formanede ham, at han skulde aflægge denne Dragt, da den ikke passede sig til Christi fattige Kors, hvilket ogsaa Keiseren gjorde og formaaede nu med Lethed at bære det afsted. Jeg lader denne Beretnings Paalidelighed staa derhen; men udenfor al Tvivl er det, at intet verdsligsindet, stolt Hjerte, som har forelsket sig i Verdens Forfængelighed og Narrestreger, er dygtig til at bære Christi Kors og retteligen at betjene sig deraf, og jeg indser ikke, hvorledes den, der røber sit ubodfærdige og jordisksindede Hjerte ved saadan Pragt, kan tænke at komme ind i det himmelske Jerusalem under Korsets Beskjærmelse og Beskyttelse.

§ 43. Saaledes fortælles ogsaa om en christen Martyr ved Navn Tiburtius, at da et Menneske ved Navn Torqvatus i hans Nærværelse blev fremstillet for Dommeren som en Christen og bekjendte,

at han var det, vilde Tiburtius ikke erkjende ham derfor, fordi han blev var, at han bar sit Haar omhyggeligen kruset og opsat. Hvad? sagde han, kan man tro, at den, som driver en saadan Pragt med sit Haar, er en Christen? Slige Vidner og Tjenere har min Jesus aldrig villet have. Ak, Herre Gud, hvad vilde et saadant nidkjært Jesu Blodvidne sige nuomstunder, om han fik se vore Straajunkere og Modedamer med deres store og krusede Parykker, med deres Haarpiske, Sløifer, Baand og andre Paafund? Isandhed, det er en farlig og sørgelig Ting, efter hvad det hidtil Anførte klarligen viser, og jeg er saare bange, at mangen dyrebar Sjel, som har indviklet sig i disse Satans Garn og dog agter dem ringe, ved sin Indtrædelse i Evigheden vil faa de Ord at høre: „Jeg kjender Eder ikke, hvorfra I ere“ (Luk. 13, 25).

§ 44. Men saasom der intet Haab er om ganske at afhjælpe denne Ulykke, der har grebet saa vidt om sig, idet Mange undskylde sig med sin Stand, de Fleste med Sædvanen, Nogle endog med den hellige Skrift, hvilken dog „tillader en sømmelig Klædning“ (2 Tim. 2, 9) og ligeledes roser hos en dydig Kvinde, at hun selv gjør sig Tapeter, og at hvidt „Linklæde og Purpur er hendes Klædebon“ (Ordsp. 31 22), ligesom den fremstiller os Josef, Esther, Mardokæus, Judith og Andre i prægtige Klæder, saa bliver det fornødent, at vi ogsaa bemærke Et og Andet herom, og at vi, om vi end ikke kunne bevare Legemerne fra overdreven Prydelse, dog saavidt muligt holde Hjerterne rene for Kjærlighed til saadan Forfængelighed og for Stolthed og Hoffærdighed.

§ 45. For det Første maa en Christen anse det hævet over al Tvivl, „at man skal bekymre sig mere om Sjelens end om Legemets Prydelse, og at man skal tænke mere paa Evigheden end paa Forkrænkeligheden. Hvad hjælper det, at Legemet, klædt paa det Prægtigste og efter nyeste Mode, drager Verdensbørnenes Øine paa sig, naar Sjelen i sin Ondskab og Ugudelighed er en Vederstyggelighed for Gud og hans Engle? Hvad hjælper det, at Legemet prunker med gyldne Kjæder, naar Sjelen er hildet i Helvedes Lænker? Hvad hjælper det, at Legemet er deiligt som en Engel, men Sjelen fæl som et Djævlefjæs? Nogle Slanger og Insekter skinne og straale med sine smukke eg brogede Farver; men de ere dog kun giftigt og skadeligt Kryb. Keiserkronen er en pragtfuld og anseelig Blomst; men den har en ond og stinkende Lugt. Saaledes ere ogsaa mange Mennesker, der have forelsket sig i sig selv. „Som et Smykke af Guld er i en Soes Næse,“ siger den vise Konge, „saa er en deilig Kvinde, som viger fra Fornuftighed“ (Ordsp. 11, 22). Derfor er der ingen Tvivl om, at en sand christelig Sjel vil bestræbe sig mere for at smykke sig i Christo med Retfærdighed og Gudsfrygt end den vil bekymre sig om Legemets Pragt. Det vilde gjøre den ondt, dersom den om Morgenen skulde anvende mere Tid paa at pynte sit Legeme end paa Bønnen og Øvelsen i Gudfrygtighed. Den ved godt, at Tiden ikke er os given til Forfængelighed, men til Guds og Næstens Tjeneste; den ynder mest den Mode, som kræver den mindste Tid og Møie, og den vilde ikke kunne bære det over sit Hjerte, at den skulde staa en eller flere Timer foran Speilet forat pynte sig, men knapt anvendte et halvt eller helt Kvarter til gudelig Eftertanke. Jeg kan derhos nok forsikre dem, som gjøre det Modsatte, — som med flygtig Andagt og koldt Hjerte læse en Morgenbøn af en Bog og derefter i en eller halvanden Time med største Iver lade sig pynte og sminke forat tækkes Verden, at de i Guds Øine ere afskyelige

Djævlefjæs, og at det er paa høi Tid, at de vise sig anderledes.

§ 46. Endvidere maa det bemærkes, at „Klædedragten vel hører til Middeltingene,“ hvilke hverken gjøre et Menneske elsket eller hadet af Gud; men ikkedestomindre bliver dog Klædning anseet for en Afskyelighed og forkastet eller betragtet som uskadelig, alt efter som det Hjerte er, som den bedækker. Et Menneske kan have én prægtig Klædning paa og dog være en Efterfølger af den fattige og ydmyge Herre Jesus, ligesom omvendt mangen under sine usle Pjalter skjuler et stolt Hjerte og Djævlebillede. I Fædrenes Levnetsbeskrivelser fortælles om en Eneboer (efter hvad Nogle ville vide, skal det have været Syreren Efrem), at han paa en af de store Høitidsdage saa den hellige Basilius i hans biskoppelige Dragt i Kirken og i sit Hjerte beskyldte ham for Forfængelighed og Hovmod, men at en Røst foreholdt ham, at han selv fandt større Lyst og Glæde i at lege med sin Kat i sin Celle end Basilius i sin biskoppelige Prydelse. Visseligen finder man under prægtige Klæder mangt et ydmygt Hjerte, som ikke bryder sig om sin Pynt; det er ligesom en smuk Blomst, der af Naturen er malet med mange Farver, men uden selv at vide eller forstaa det. Mange gudfrygtige Sjele finde al Prydelse byrdefuld, og det gaar med dem ligesom med de smaa Børn, der aldrig ere mere utilfredse end naar man har indsnøret dem og behængt dem med mere end almindelig Stads. Mathesius siger etsteds: Jeg har hørt fornemme Damer sige, at de maatte bære Guld og Perler til sine kjære Ægteherrers Ære og Behag; ellers skulde der komme lidet Silketøi paa deres Hals. Om en vis christelig Frue siges, at da hun betroede en christelig god Ven sin inderlige Sorg og Bedrøvelse, faldt Taarerne ned paa hendes Guldkjæder og bleve hængende derved ligesom Perler. Saa kommer da Alt an paa Hjertet; hvor der er et troende Hjerte, som er ydmygt for sin Gud og stedse i Aand og Sandhed nedkaster sig for Hans Fødder og nedlægger sin Krone, Ære, Anseelse og Herlighed til en Skammel for Hans Fødder, — som ogsaa vandrer gudeligen i barnlig Frygt, foretrækker sin korsfæstede Jesum med Hans Ringhed for Alverdens Høihed og ikke foragter Ham med Hans eneste Kjortel i Hans trængende Lemmer, saa og stedse er rede til efter Guds Raad og Villie at ombytte sine prægtige Klæder med en Tiggerkappe eller med Ligkjortelen, der kan man nok ogsaa uden Synd bære en prydelig og kostbar Klædning efter sin Stands Fordringer.

§ 47. Men for at opnaa og bevare et saadant Hjertelag er det nødvendigt, at man ofte foreholder sig selv, at Alt, hvad vi have om og paa os, hvor prægtigt det endogsaa er, dog ikke gjør os bedre. Den netteste og dyreste Klædning og kostbareste Prydelse formaaer ikke at befrie vort usle Legeme fra nogen Sygdom, langt mindre fra dets Dødelighed. Hvad enten man bedækker en Jordklump med en Sæk eller med et Fløielstæppe, saa bliver den dog, hvad den er. Et Legeme, som aldrig har baaret Andet end Silke og Fløiel, bliver ligesaavel opædt af Ormene som et andet, der i al sin Levetid har maattet hjælpe sig med usle Pjalter. Er man da formedelst sin Stand og Stilling nødt til at iføre sig nogen Prydelse, saa maa man med saadanne Tanker som følgende søge at bevare sit Hjerte for Hoffærdighed: Du er nu intet Andet end, hvad du forhen var; du maa nu klæde og tilhylle dig, som du vil, saa er og bliver du dog et elendigt, syndigt og dødeligt Menneske. Hvi vil du hovmode dig, du stakkers Jord og Aske? du er jo dog intet Andet end lutter stinkende Skarn. Er da Verdens Forfængelighed og Narrestreger Noget at gjøre sig til af? Hvad

gavne de din arme Sjel? Tænk paa den Tid, da du skal ligge paa din Dødsseng og istedenfor alle Prydelser være omgiven af Dødsangest og kold Sved! osv.

§ 48. Tjenligt er det ogsaa, at man itide forbereder sig paa sit Ligstel, sin Ligkiste, Ligkjortel og hvad der ellers hører til Begravelsen og lader sit syndige Kjød beskue det, naar det vil bryste sig. Jeg skulde ønske, at alle de, som prunke med Klæder efter Nutidens Sædvane, vilde i sit Klædeskab blandt Andet ogsaa ophænge og opbevare sin Ligdragt, forat de, saa ofte de toge et Klædningsstykke ud, kunde have en Paamindelse om Ydmygheden og om sin Dødelighed. Man maa ogsaa inderligen anraabe Gud om et ydmygt Hjerte, saaledes som man fortæller om Keiser Otto den Første og Store, at hvergang han iførte sig sin keiserlige Prydelse, bad han Gud inderligt om et ydmygt Hjerte, forat han ikke skulde hovmode sig af saadan Herlighed. Man maa gjøre som Esther, der sagde til Gud, naar hun maatte tage sine herlige Klæder paa: „Herre Du ved, at jeg hader de Uretfærdiges Ære. Du ved, at jeg har Vederstyggelighed til min Overdaadigheds Tegn, som er paa mit Hoved de Dage, jeg skal lade mig se paa, — at jeg har Vederstyggelighed dertil som til en besmittet Klud, og at jeg ikke bærer det de Dage, jeg maa være stille" (Stykker, lagte til Esthers Bog, Kap. 14, 10. 11). Ligeledes maa man midt i sin Pragt lægge sin Ydmyghed og Ringhed for Dagen i Ord og Lader, omgaaes Mennesker af lavere Stand med Venlighed og Sagtmodighed og paa alle mulige Maader vise, at Ens Hjerte intet ved af den udvortes Prydelse. En vis gudfrygtig Prinsesse sagde, at naar hun skulde vise sig i sin smukkeste Pynt faldt det hende bestandig ind, hvad den Hellig Aand siger om Berenice, at hun kom med stor Pragt; naar hun tænkte herpaa, forekom hende Alt, hvad hun havde om sig, foragteligt, og hun skattede en Kokkepige, som vandrede i Frygt for Gud, lykkeligere end sig selv, fordi hun var forskaanet for saadant Fjas, osv.

§ 49. Endelig maa en gudfrygtig og ydmyg Sjel, „saavidt muligt er, udvælge det Ringeste og Simpleste" og heller gjøre for lidet end for meget af Tingen. Den lader sig gjerne nøie, naar den kan have det saa godt som En af dens Ligemænd, og begjærer ikke at være dem lig der staa over den i Stand og Høihed. Den vil ikke tragte efter nogen ny Mode og ingen saadan forskrive fra langtbortliggende Lande, ikke gabe nysgjerrigt omkring sig efter, hvad hun eller hun har paa sig, og ikke, naar den ser noget Nyt, strax ønske at have det Samme. Man vil ikke se den være blandt de Første til at bruge en ny Mode; den skrider nødig til en Forandring, selv om denne allerede er gammel og ganske almindelig blandt Andre; den ønskede helst med sin Jesus at bære en og samme Kjortel hele sit Liv igjennem, og efterdi dette ikke lader sig gjøre, beholder den dog stedse en, nemlig et ydmygt og verdensforsagende Hjerte. Den ynder de Moder, der koste mindst, — som kræve liden Tid og Møie, og som ere de gavnligste for Helbreden og mest overensstemmende med den christelige Ærbarhed. Den er derhos husholderisk med sin Tid og beflitter sig paa at leve jævnt og simpelt i sit Hus, skatter sig ogsaa lykkeligere, naar den i en uanselig Klædning ligger paa sine Knær med Taarer for den Herres Jesu Fødder end naar den ved et Bryllup prunker i sin bedste Stads. I Kirken og ved Gudstjenesten lægger den især deleshed Vind paa Ydmyghed, vel vidende, at der maa være stor Forskjel mellem de verdslige Sammenkomster og de Helliges Forsam-

ling. Det er uden al Tvivl verdsligsindede, uforstandige Hjerter, der gaa til Kirken og den hellige Nadverd som til Bryllup og Dands og som prunke ved Gudstjenesten som ved et Gjæstebud. De stolte og pragtfulde Dukker maa selv vide, hvad de søge i Kirken; jeg kan ikke tænke mig, at de i saadan Pragt søge den korsfæstede Jesum. Men jeg opholder mig maaske længere herved, end mangt et kjødeligsindet Menneske kjært er.

§ 50. Jeg vil nu gaa over til den tredie Nytte af Læren om Ydmyghed og derunder fremstille „de Midler, ved hvilke man kan opnaa Hjertets sande Ydmyghed og Ringhed.“ At komme til sand Ydmyghed er ingen simpel Sag; thi vort eget Hjerte med alle sine Begjæringer og Attraar strider derimod; alle Dyder og alle Gaver, som Mennesket besidder, ere paa en vis Maade imod Ydmygheden, og med den selv er det saaledes beskaffent, at den ikke maa se eller kjende sig selv; thi saasnart den beskuer sig som i et Speil, forelsker den sig i sig selv og forvandles til Hovmod. Naar I da, I christelige Sjele, nære det Ønske at blive ydmyge af Hjertet efter den Herres Jesu Exempel saa vænner Eder 1) „til hjerteligen og alvorligen at betragte Guds Majestæt og Herlighed efter Hans hellige Ord og i Hans Domme, Gjerninger og Veie! Betænker, at Han har skabt alle Ting, opholder alle Ting, viseligen og ubegribeligen regjerer alle Ting, — at alle Menneskers Tid, Lykke og Ulykke, Liv og Død ere i Hans Haand, — at alle hellige Engle tilbede Ham, — at alle Skabninger staa til Hans Tjeneste og rette sig efter Hans Vink, osv. Vil Eders Kundskab og Visdom friste Eder til Hoffærdighed, saa betænker dog Guds uransagelige Domme og Veie, de mange uudgrundelige Hemmeligheder i Skriften og Naturen, og hvor Lidet vi vide, om vi end vide Meget! Om Kirkelæreren Basilius, som man har givet Tilnavnet den Store, fortælles, at han skrev et Brev til et kjættersk Menneske ved Navn Ennomius, der vovede at rose sig af, at Intet var skjult for ham af guddommelige Ting, og at han kjende Gud og Hans Væsen ligesaa nøie som sig selv, i hvilket Brev han forelagde ham tyve Spørgsmaal om Myrerne, hvoraf hin ikke kunde besvare et eneste grundigt; Basilius gik ham da ind paa Livet og sagde: Naar du ikke tilfulde kan udgranske og begribe det ubetydelige Kryb Myrens Natur, hvorledes tør du da rose dig af, at du grundigt forstaar den ubegribelige Guds Natur og Væsen? Om en Filosof ved Navn Aristomakus beretter Plinius, at han i otte og femti Aar havde bestræbt sig for grundigt at udforske Biernes Natur og Gjerning, hvilket dog ikke havde villet lykkes ham. Hvad indbilder da det arme Menneske sig af sin Kundskab og Visdom, og hvi vil det ophøie sig deraf?

§ 51. Vil Eders Magt og Herlighed gjøre Eder hovmodige, saa betænker dog, at de mægtigste Mennesker ikke er Andet end afmægtige Maddiker mod den almægtige Gud! Et eneste Tordenslag er nok til at adsprede de Vældiges hele Vælde, ihvorvel det oftere ikke har behaget den Høieste at bruge saadan Magt imod Menneskenes Hovmod; Han har ladet Nogle opæde af Lus, forat man kunne se, hvilken simpel Sag det er for Ham at faa Bugt med et mægtigt Menneske. Vil Eders velbyggede Hus eller skjønne Slot eller kongelige Borg gjøre Eder hoffærdige, saaledes som Nebukadnezar, saa betænker dog, at Herren kan sende en Ild, der lægger det i Aske eller et Jordskjælv, der kaster det omkuld. Man siger, at en fornem Herre havde opført en prægtig Bygning med mange Buer og Søiler; da han nu engang spurgte sin Hofnar, hvad han syntes om denne Bygning, førte Narren ham her-

til et Vindu, pegede mod Himmelen og sagde: det kan jeg kalde en Bygmester, som ingen Søiler har behøvet til en saa ubegribelig Bygning. Jeg har herved kun villet give en Antydning til, hvorlunde et Menneske ved Betragtningen af sin Gud og Hans store Magt, Herlighed, Visdom, Retfærdighed og Hellighed skal frigjøre sig fra alt Hovmod; gudfrygtige Hjerter ville vist tænke videre derover. I den Hensigt vil det ikke være afveien, at man paa et passende Sted opskriver allehaande Skriftens Sprog, saasom: „Hvo er som Herren vor Gud, der throner saa høit, — der ser saa dybt ned, i Himlene og paa Jorden?" (Ps, 113, 5. 6). „Vær ikke hovmodig; men frygt! O Rigdoms Dyb baade paa Guds Visdom og Kundskab! hvor uransagelige ere ikke Hans Domme og Hans Veie usporlige!" (Rom. 11, 20. 33). „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven!" (Filip. 2, 12). „Derfor ydmyger Eder under Guds vældige Haand, at Han maa i sin Tid ophøie Eder." (1 Pet. 5, 6).

§ 52. Lader 2) „aldrig den ydmyge Herre Jesum med sin Fattigdom og Ringhed komme af Eders Hjerter og Sind!" Et større Under har Verden aldrig seet end da Guds Søn gik omkring paa Jorden i sin paatagne Mandedom og Tjenerskikkelse og tilsidst fornedrede sig selv ligetil Døden paa Korset. Jeg kan sige, at saa ofte Solen paa den Tid stod op i sin Klarhed, skammede den sig over at den lyste i Straaleglands paa Himmelen, medens det væsentlige, evige Lys og Guds Herligheds Afglands havde indsvøbt sig i stor Ringhed og Fattigdom som i Mørke, ligesom den da omsider hellerikke længer kunde se derpaa, da Han hang paa Korset, men mistede sit Skin (Luk. 23, 44. 45). Naar da Eders Hjerte, i christelige Sjele, begynder at bryste sig, saa vender strax Eders Øine til Jesum Christum, og betænker, hvor dybt Han fornedrede sig af Kjærlighed til Eder. Se, her ligger Guds evige Søn i Stalden i en Krybbe; her vandrer Han i dybeste Ydmyghed, i Lydighed mod sine Forældre og hjælper til med at tømre og forrette andre huslige Arbeider; her staar Han midt iblandt simple og enfoldige Mennesker, blandt Toldere og Syndere, og Ingen er Ham for ringe; her bøier Han sig ned og toer sine Disciples Fødder; her ligger Han paa sit Ansigt paa Jorden og vrider sig som en Orm af Angst og Forfærdelse, saa at den blodige Sved trænger frem af Hans Legeme; her bliver Han tagen tilfange og bunden, slaaet med Næver, bespottet, forhaanet, hudstrøgen, dømt til Døden, naglet til Korset mellem tvende Misdædere og maa dø i saadan Skam og Skjændsel, og det Altsammen, o Menneske! ikke nødtvungen, men af Kjærlighed, for din Skyld, for at bøde for dit Hovmod og for ved sin Aand og Naade at kunne skabe et ydmygt Hjerte i dig. Hvi vil du da ophøie dig, du arme Barn, og hvi vil du tragte efter høie Ting, siden din Frelser har fornedret sig saa dybt? Skammer du dig muligens, siger den hellige Augustinus, ved at følge et ydmygt Menneske, saa følg dog den ydmyge Gud, der kom til Jorden i sin Menneskenatur og blev ydmyg!

§ 53. Glemmer 3) ikke Eders mangfoldige Synder og Feil, dels dem, som I forhen have begaaet, da I, forledede af Satan og Verden, gave Eders lystne Ungdom fri Tøile, tabte den hellige Daabspagt afsyne og saa ofte fortørnede en saa hellig, god og kjærlig Gud! Ak, hvi vil vel den usle Orm ophøie sig, som Guds Naade har revet som en Brand ud af Ilden, og som alene har Guds Miskundhed, og Langmodighed at takke for, at den ikke forlængesiden ligger i Helvede? Hvi vil den, som ikke kan svare paa Et af Tusind, trodse

og prale saameget? En vis gudfrygtig Mand sagde: Naar jeg mærker, at mit Hjerte vil blive opblæst af Noget, saa foreholder jeg det strax en af min Ungdoms største og værste Synder og siger: Skam dig! du har sandeligen ingen Ære at tale om, og saa bliver det strax stille, — dels dem, som endnu hænge ved Eder og gjøre Eders daglige Omgjængelse afskyelig og stinkende, naar den betragtes udenfor Samfundet med Christo. Hvi ville vi arme Mennesker gjøre os saameget til, vi, som ei engang kunne forrette de helligste Gjerninger, vi skulle gjøre, uden Synd? Naar vi have forrettet vor Bøn, saa have vi til Slutning Aarsag til at bede den hellige Gud om, at Han vil tage tiltakke med vor koldsindige Andagt, der er opfyldt med saamange uvedkommende og urene Tanker, og at Han for den Herres Jesu Christi og Hans hellige Forbøns Skyld vil tilgive, hvad Syndigt der har blandet sig deri. Og hvad vi ellers gjøre i Gudfrygtighedens og Kjærlighedens Øvelse, det smager ligeledes Altsammen af Fadet, af det syndige og fordærvede Hjerte. Hvi ville da vi unyttige Tjenere prale og være hovmodige? — dels de forestaaende og befrygtendes, hvori vi saa saare let kunne falde, om Gud vil drage sin Haand fra os. Vi vandre jo dagligen blandt Satans tusindfold Garn og den ugudelige Verdens mangfoldige Forargelser; vi bære en hemmelig Fiende i vor Barm og have Befaling til at omgaaes varligen og forarbeide vor Frelse med Frygt og Bævelse. Hvi ville vi da braske og bramme? Ak, Aarvaagenhed og Bøn, Graad og Paakaldelse er bedre.

§ 54. Overveier ogsaa 4) oftere, at I ikke have Aaarsag til at prale og være stolte, hverken af eder selv — thi hvad ere I Andet end en Skygge, en Blomst, et Intet udenfor Guds Naade? I maa nu være, hvad I ville, her i Verden, — I maa leve i hvilken Stand I ville, saa ere og blive I dog elendige, syndige og dødelige Mennesker. Et smukt Billede til at fremstille et Menneske, som sidder i Ære og Rigdom, er Sankthansormen eller Lysmarken; denne er af Naturen forsynet med en klar Glands, som den efter Behag kan fremvise i en liden Blære og glimre med i Mørket eller ogsaa trække til sig og skjule; ved første Øiekast, og naar man ikke ved, hvad det er, skulde man tro, at det var en straalende Diamant eller noget andet Kosteligt; men naar man tager derpaa, er det en Orm og intet Videre. Ser, I Mennesker! saa er ogsaa Eders Ære og Herlighed: den forsvinder og forgaar, og I blive, hvad I vare, nemlig Jord og Aske, — ei heller af Eders Gaver, være sig Legemets eller Sindets Gaver, saasom Skjønhed, Styrke, Dygtighed, Veltalenhed, Visdom, Færdighed og Deslige, eller Lykkens Gaver, som man siger, saasom Rigdom, Ære, Anseelse, eller Aandens og Naadens Gaver, saasom god Indsigt og stor Kundskab i aandelige og guddommelige Ting, Tungefærdighed og herlige Gaver paa Prædikestolen, folelig og sod Andagt under Bønnen og Gudstjenesten og Deslige. Om alt dette siger Apostelen: „Hvad har du o Menneske, som du ikke har annammet (af Gud og Hans Miskundhed)? Men dersom du har annammet det, hvi roser du dig da, som om du ikke havde annammet det?“ (1 Kor. 4, 7). I ere Kar, som Gud har fyldt med sine Gaver; men har ikke den Haand som gav dem, ogsaa Magt til at tage dem igjen? I lyse nu som et Speil, hvori Solen kaster sine Straaler, saa at det er at se til som en liden Sol paa Jorden; men naar Solen skjuler sig, hvad er da Speilet? I ere en Tælle- eller Regnepenge for Eders Gud; i Hans Haand staar det, hvor Han vil lægge Eder; Han har lagt Eder høit oppe,

saa at I gjælde Tusind eller ti Tusind; men Han kan ogsaa lægge Eder ned igjen, saa at I kun gjælde Ti eller kun En, eller ganske afskaffe og bortkaste Eder, saa at I Intet gjælde. De Gamle have herom fortalt et smukt Læredigt. En Lampe, sige de, som var fuld af Olie og lyste klart, indbildte og roste sig af at den skinnede klarere end Solen; men der opstod en pludselig Storm, hvoraf den sluknede. Et Menneske som havde Brug for den, tændte den imidlertid paany og sagde: lys, min Lampe, og ti; med dig er det nemlig snart gjort; men Solens Lys udslukkes ikke. Gud hjælpe os, at vi efter den Naades Maal, der er os given, maa skinne til vor Guds Ære, fra hvem vi have alle Ting, og til vor Næstes Tjeneste og derhos være stille og ydmyge!

§ 55. Omgaaes dernæst 5) gjerne med elendige, syge, fattige, bedrøvede, anfegtede og døende Mennesker! thi i dem have vi et Speil paa den menneskelige Elendighed, og jeg kan ikke sige, hvilken Kraft der ligger i de Elendiges og Fattiges, de Syges og Døendes Taarer, Sukke, Klynken og Stønnen til at bevare vore Hjerter fra Hovmod. Verdens overdaadige Selskaber, Sladder, Spøg, Praleri, Ros og Smiger gjør os frække og stolte og volder, at vi fatte store Indbildninger, medens derimod det menneskelige Livs Elendighed, naar den virkeligen fremstilles for os paa saamange Maader og hos saamange Personer, mægtigt nedtrykker det hovmodige Hjerte. Jeg kjender gudfrygtige Præster, som pleie at sige, at de aldrig prædike kraftigere end ved de Syges, Anfegtedes og Døendes Senge; thi naar Ordet strax kan bekræftes med et levende Exempel, saa trænger det med des større Kraft ind i Hjertet.

§ 56. Betænker 6) ogsaa ofte, hvor farlig Hoffærdigheden, men derimod hvor sikker og gavnlig den ædle Ydmyghed er! Jeg har allerede ovenfor sagt, at Gud af al Magt modsætter sig de Hoffærdige, og at Ingen kan være hovmodig uden tillige at være en Guds Fiende; alene dette er nok til at afholde et christeligt Hjerte fra al Stolthed; dog fortjener det ogsaa vel at overveies, hvad en gammel Lærer*) meget rigtigt har sagt: Et stolt Menneske behøver ingen Djævel til at friste ham og forlede ham til Synd! thi han er sig selv Djævel nok og kan ikke andet end falde fra den ene Synd i den anden; han ligner En, som staar paa et høit Taarn og som let overfaldes af Svimmelhed og styrter ned. Den, som har et stolt Hjerte, han har intet Samfund med den ydmyge Herre Jesus, er forladt af Gud og styres ikke af den Hellig Aand; med ham handler da Djævelen, som han vil, bidsler, sadler og rider efter Lyst og Behag, ligesom ogsaa Erfaringen lærer, at hoffærdige Mennesker mangengang begaa skrækkelige Ting og især desesed ofte lade sig forlede til gruelige Mordgjerninger. Stolte Mennesker ere ogsaa gjerne naragtige Mennesker; Erfaringen lærer, at de, som henfalde til Afsindighed og Raseri, fordetmeste ere Mennesker med store Indbildninger og Tilbøielighed til Hovmod. Derfor ere ogsaa de Stolte lidet nyttige i offentlige Embeder og naar man skal raadslaa om det almindelige Vel; thi de tro at Ingen forstaar Tingen bedre end de selv; derfor ere de paastaaelige paa den Mening, de engang have fattet, og ville ikke lade sig overbevise af Andre om noget derfra Forskjelligt; de drive sædvanlig Alting til det Yderste, og før de ville vige fra hvad de have sat sig i Hovedet, lade de heller Alt gaa hulter til bulter. Kort sagt, hoffærdige Mennesker ere Satans bekvemmeste Redskaber, ved hvilke han sætter Alt i Ild og Lue og opfylder Alt med Mord og Blod. Men hvor rædsomt er det ikke for et

*) Klimakus.

christeligt Hjerte, blot at tænke paa at han skulde være et Djævelens Redskab! Lader os derfor af Hjertet hade al Hoffærdighed som selve Djævelen!

§ 57. Og paa den anden Side, hvilken ædel Dyd er vel ikke Ydmygheden! Den er den frugtbare Jordbund, hvori Gud planter sine Naadegaver. Den er det gyldne Skrin, hvori han gjemmer sine kostbare Klenodier. „Gud bor i det Høie og Hellige og hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden" (Esai. 57, 15). „Han throner vel høit; men Han ser dybt ned, i Himlene og paa Jorden" (Ps. 113, 5. 6). Gud ser ikke over sig; thi der er Ingen og Intet over Ham, som Han kunde se paa; Han ser hellerikke omkring sig; thi Ingen er Ham lig; men Han ser under sig, paa de ydmyge Hjerter, saaledes som Jomfru Maria siger: „Han har seet til sin Tjenerindes Ringhed; thi, se, nu herefter skulle alle Slægter prise mig salig" (Luk. 1, 48). De Ydmyge ere ligesom Martsfiolerne i Haugen, der ere blandt de laveste Blomster, — der krybe paa Jorden og ligesom skjule sig under sine brede Blade, men yndes af Alle for sin ædle Luft og herlige Kraft, og mere end et høit Hoved turde om Vaaren bøie sig ned forat lede efter dem og plukke dem. De Ydmyge ere Guds bedste Redskaber, efterdi de med et hengivet Hjerte ere stille for Ham, og alene lade Hans Naade virke i dem. „Herrens Vælde er stor," siger Sirak, „og Han æres af de Ydmyge" (Sir. 3, 19). De Ydmyge ere ogsaa i den allertryggeste Tilstand, aldenstund de stedse holde sig ved Jesu Fødder. Meget smukt siger den oplyste Tauler: „De Ydmyge sætte sig selv paa den laveste Plads; derfor kan Ingen nedstøde dem; Opstandelse er dem nærmere end Fald; de ere smaa i sine egne Øine; derfor undgaa de letteligen mangen stærk Anfegtelse, ligesom de smaa Fiske smutte igjennem Garnet, medens de store fanges deri." Ydmygheden er lig en lav Busk, som de vældige Stormvinde ikke formaa at gjøre nogen Skade, medens de ofte knække og kuldkaste de høie Træer. Ydmygheden virker et stille og roligt Hjerte i Medgang og Modgang og allehaande Begivenheder. Gaar det den vel, saa erkjender den det med Tak til Gud; den timelige Lyksalighed bruger den med Frygt og Bævelse, vel vidende, at den let kan forandre sig og medføre et tungt Ansvar. Og efterdi den agter sig uværdig til alle Guds Gaver og Velgjerninger, saa bekymrer den sig ikke videre derom end Guds Ære og Næstens Gavn udkræver. Ydmygheden er ligesom et Bæger, fuldt af Vand, hvori man kan lægge mange Guldpenge uden at det flyder over; et ydmygt Hjerte er ligesom Vægtskaalen; jo Mere man lægger deri, desto dybere sænker den sig, osv. Gaar det den derimod ilde, saa tror den sig ikke forurettet, efterdi den allerede er ringe i sine egne Øine og anser sig uværdig til Guds Velgjerninger. Den skammer sig ikke ved den Herres Jesu Kors, Fattigdom og Skjændsel, efterdi den forlængesiden har udvalgt disse fremfor al Verdens Ære og Herlighed. Den siger i al Trængsel: „Alene hos Gud er min Sjel stille; fra Ham kommer min Frelse. Han alene er min Klippe og min Frelse, min Borg; jeg skal ei rokkes saare" osv. (Ps. 62, 2. 3). Overveier dette vel, I christelige Sjele, og lader Ydmygheden være eder kjær!

§ 58. Glemmer endelig 7) ikke Bønnen, men anraaber Gud om at Han vil skabe og opholde Ydmyghedens ædle Dyd i Eders Hjerter! Thi den er en himmelsk Plante, der ikke af Naturen voxer i vor Hjerte-Hauge. Den Herre Jesus, der er ydmyg af Hjertet, maa ved sin Aand og Naade plante og bevare den i os. Jo mere

I nu mærke, at Eders Hjerte er tilbøieligt til Hoffærdighed og Overdaadighed, desto ivrigere og inderligere maa I sukke og bede om sand Ydmyghed. Gud give os Alle et ydmygt Hjerte for Jesu Christi Skyld! Ham alene være Ære i al Evighed! Amen.

Læser derpaa med Andagt de Bønner om sand Ydmyghed og mod Hoffærdighed som findes i Arnds Paradisurtegaard!

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Attende Prædiken,

hvori dens Kjærlighed til Næsten betragtes.

1 Joh. 4, 11: I Elskelige! har Gud saaledes elsket os, da ere vi og skyldige at elske hverandre.

§ 1. Ved Kong Salomos herlige Tempelbygning har der været meget Mærkværdigt. Vi ville i Indledningen til denne Prædiken til vor Opbyggelse anføre Et og Andet deraf, som kan give os en god Paamindelse 1) Alle Stene, som brugtes til denne hellige Bygning, maatte, før de kom til Stedet, være „saaledes dannede og tilberedte, at hverken Hamre eller Øx, ei heller noget Redskab af Jern blev hørt i Huset, der det byggedes" (1 Kong. 6, 7). Uden tvivl skede det ikke uden Aarsag, at Templet saaledes blev opført i Stilhed. Jeg holder for, at Gud hermed vilde lære, at Han vil æres og tjenes i Stilhed, med et hengivet og lydigt Hjerte, som David siger: „Dig o Gud, lover man i Stilhed paa Zion" (Ps. 65, 2). Han vil have Mennesker til sin hellige Tjeneste, som ere beredte ved Ordet og Korset, — som lade sig bruge efter Hans hellige Raad og Villie, — som passe allevegne og lade sig i Ydmyghed og Taalmodighed tildanne og lægge, som det behager den Høieste, naar kun Hans allerhelligste Navns Ære fremmes og udbredes.

§ 2. Gud vil, at Hans Egne skulle arbeide i Stilhed (2 Thess. 3, 12) og gjøre Hans Gjerning med et roligt og vel forberedt Hjerte. De maa ikke være som Vandet, der falder med Susen og Brusen, men som Olien, der nedflyder mildt og lydløst. Blandt de Christne og under Guds Arbeide maa der ikke være nogen Tummel, ingen Trætte, intet Skrig og Skraal, ingen Bespottelse; de, som have Lyst hertil, vanhellige og hindre Guds Bygning og skulle bære sin Dom. Ligesom der siges om den Herre Jesus „Han skal ikke raabe og ei opløfte

Røsten og ikke lade høre sin Røst paa Gaden" (Esai. 42, 2), saaledes er det ogsaa med Hans Troende, hvorfor de ogsaa kaldes „de Stille i Landet" (Ps. 35, 20). Herefter kan nu Enhver prøve sig selv, om han hører til de levende Stene (1 Pet. 2, 5), hvoraf Guds aandelige Hus bliver opført, eller ikke. Hvo som endnu er utilhuggen og usleben, — hvo som har et ubøiet og gjenstridigt Sind, — hvo som hverken vil føie sig i Taalmodighed mod Gud eller i Kjærlighed og Sagtmodighed mod Næsten, — hvo som bestandig støier, huserer, trætter, bander og afstedkommer megen Uro og Forargelse, han er uskikket til Guds Bygning og vorder forkastet.

§ 3. Mærkværdigt er det 2) at ogsaa Grundstenene til denne hellige Bygning maatte være hugne, store og kostelige, som Texten siger: „Og Kongen bød det, og de tilførte store Stene, kostelige Stene, hugne Stene, til at lægge Grundvolden til Huset" (1 Kong. 5, 17). De lærde Fortolkere have bemærket, at det hebraiske Ord, som her er oversat ved kostelig ofte ogsaa betyder Ædelstene, vel ikke, som om man havde brugt Ædelstene til Templets Grundvold, men fordi Grundstenene vare ligesaa smukt arbeidede og kostbare som de, der bleve satte i Overbygningen. Dette kan nu atter foranledige til Eftertanke over hvorfor ogsaa Grundstenene, som dog bleve lagte dybt ned i Jorden og ikke kunde sees, skulde være de andre lige i Kostbarhed og Udarbeidelse. Udentvivl skal dette tjene til at foreholde os Lærdommen om de Helliges Renhed og Oprigtighed; Guds troende Børn maa ikke være anderledes i Syne end i Virkeligheden; de maa ei alene være retsindige for Menneskene, men ogsaa for Gud; de maa ikke blot have Gudfrygtigheds Skin, men ogsaa dens Kraft; hvad deres Mund taler, det maa deres Hjerte mene; Alt maa hos dem være godt, redeligt, rent og oprigtigt; Hjerte, Haand, Mund, Gjerninger og Lader maa stemme overens baade for Gud og Menneskene.

§ 4. Alt maa være ligeskikket med den Herres Jesu Oprigtighed og Billede, ligesaavel det, der er skjult i Hjertets Grund, som det, der viser sig udvortes. En Christen maatte, om det behagede Gud, gjerne tilstede, at der var et Vindu paa hans Bryst, saa at Enhver kunde iagtage hans Hjertes inderste og hans endelige Øiemed i alle Ting. Han maa vænne sig til ikke at tænke noget Andet lønligen end hvad han uden Frygt og Undseelse kunde sige og aabenbare, dersom Nogen spurgte ham derom. Herhen høre den hellige Apostels Ord, naar han siger: „Dette er vor Ros, vor Samvittigheds Vidnesbyrd, at vi i Enfoldighed og Retsindighed for Gud, ikke i kjødelig Visdom, men i Guds Naade, have vandret i Verden. Vi have Omsorg for det Gode, ikke alene for Herren, men ogsaa for Menneskene" (2 Kor. 1, 12; 8, 21). Hyklerne derimod og de falske Hjerter, som have Gudfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft, — hvis udvortes Omgjængelse er tilhuggen og smukt indrettet, men hvis Grund er grov og fæl, skulle faa sin Dom af Gud, „der har Vederstyggelighed til de Blodgjerrige og Falske" (Ps. 5, 7).

§ 5. Endelig 3) fortjener det at overveies, hvad den jødiske Historieskriver Josefus fortæller, nemlig, „at samtlige udhugne Bygningsstene i Templet sluttede saa nøiagtigt og fast i hinanden, at man ingen Sammenføininger eller Sprækker kunde opdage paa den hele Bygning," og at det følgelig saa ud, som om det Altsammen ikke var opført ved Kunst og menneskeligt Arbeide, men sammenvoxet af Naturen, — som om det ikke var sammensat af mange Stene, men udhugget af en eneste. Dette kan give

os en smuk Paamindelse om den broderlige Kjærlighed og christelige Endrægtighed, som bør herske blandt de Troende, hvilke Gud vil skulle være saaledes forenede og indbyrdes forbundne ved Hans Naade og den Hellig Aand, at de blive et Hjerte og en Sjel, som der siges om de Troendes Hob i den første Kirke (Ap. Gj. 4, 32). Blandt de Christne burde der ikke høres om nogen Kiv, noget Fiendskab, nogen Trætte, nogen Avind og Trods. „Den ganske Bygning burde sammenføiet voxe til et helligt Tempel i Herren" (Efes. 2, 21). Erfaringen lærer, at nogle Magneter ere saa stærke, at de kunne bære sex, otte og flere i hinanden hængende Jernringe, hvilket kan tjene til et smukt Sindbillede paa hvorlunde de Troendes Hjerter formedelst Kjærligheden ere forbundne med hinanden i en Aand og et Sind. Den Herre Jesus er den himmelske Magnet, der ved sin Naade og Kraft saaledes forener de gudfrygtige Sjele, at de hænge i hinanden som en Kjæde og ikke lade sig skille ad ved Uenighed og Tvedragt. De, som nu have Christi Sind, „de beflitte sig paa at bevare Aandens Enhed i Fredens Baand" (Efes. 4, 3). Herom, nemlig om de Troendes Forening ved Broderkjærligheden, skulle vi efter vor foresatte Ordens Medfør dennegang tale med hverandre, men sukke først:

J vore Hjerter Guds Kjærlighed
Udøs, og fyld Du vor Sjel med Fred,
At vi maa af Hjertet elske hverandre
Og her med et Sind i Christo vandre!
Kyrie eleis!

§ 6. Om den bekjendte Vært Hørsilken, der især pleier at findes i Linet, fortælle de Urtekyndige, at den ingen synderlig Kraft har i sig selv, men i saa Henseende retter sig efter den Plante, som den hænger sig fast ved og hvoraf den trækker sin Saft og Næring. Denne Urt er forresten meget forhadt, især af Fruentimmerne; men den kan dog tjene os til et smukt Forbillede paa de troende Sjele, hvilke hænge ved Christo Jesu og ere delagtige i Hans Blod og Aand. Disse have intet eget Sind, men Christi Sind. De leve; dog ikke de; men Christus lever i dem. Efterdi de have snoet sig fast om sin Jesum i Troen og alene bestaa ved Hans Naade og Kraft, saa antage de ogsaa Hans Art og Tilbøieligheder. De ere ligesom sin kjæreste Frelser broderlige, barmhjertige, venlige, og efterdi deres Hjerte ere den Herres Jesu kjærligheds-luende Hjerte saa nær, blive de alt mere og mere optændte af dette.

§ 7. Med Hensyn til denne de Troendes indbyrdes Broderkjærlighed maa vi nu lægge Mærke 1) til dens Nødvendighed, og at en troende Sjel nødvendigvis ogsaa maa være en kjærlig Sjel. Dette lærer Apostelen tydelig nok i vor Text, idet han udleder Broderkjærligheden som en Følge af Guds Kjærlighed og siger: „J Elskelige, har Gud saaledes elsket os, da ere vi og skyldige at elske hverandre." Siden den evige og høilovlige Gud, vil han sige, af lutter Naade har elsket os arme Mennesker saaledes, at Han har gjort os saameget Godt og især deleshed velsignet os med den allerdyrebareste Gave, nemlig sin kjære og enbaarne Søn, — efterdi den Herre Jesus har elsket os saaledes, at Han har givet sig selv for os og vovet sit Liv og Blod paa os, — efterdi den Hellig Aand har elsket os saaledes, at Han udgyder sig med Guds søde Kjærlighed i vore Hjerter og arbeider med os, saalænge vi leve, forat bevare os til Salighed, hvorledes skulle vi da kunne Andet end elske hverandre? Siden Gud har agtet os saa høit, skulde vi da kunne agte hverandre ringe? Siden Gud mener det saa hjertelig godt med os, hvorledes skulde vi da kunne Andet

end af hjertelig Kjærlighed sørge for hverandres Velfærd? Og siden vor himmelske Fader har givet os et saa godt Exempel og bevist os saa stor Kjærlighed, hvorledes skulde vi da kunne være Hans Børn, naar vi ikke vilde efterfølge Ham, men indbyrdes opirre og hade hverandre?

§ 8. Det maa hellerikke lades ude af Betragtning, at Evangelisten siger: Vi ere skyldige at elske hverandre, ligesom ogsaa den hellige Apostel Paulus taler saaledes om Kjærligheden: „Bliver Ingen Noget skyldige uden det at elske hverandre!“ (Rom. 13, 8). Gud har ved sin ufortjente store Kjærlighed, som Han har vist os, gjort os til sine Skyldnere, og vi kunne jo ikke negte for at vi igjen ere skyldige at elske Ham af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af al Formue og at efterleve Hans Bud. Men nu har Han saa ofte og alvorligt befalet os at elske vor Næste; ja Han vil ikke være elsket af os og vil agte vor Kjærlighed, som vi rose os af, for Intet, dersom vi ikke tillige elske vor Næste, efter hvad vi se af vor Apostels Ord paa et andet Sted: „Dette Bud have vi af Ham, at den, som elsker Gud, skal og elske sin Broder“ (1 Joh. 4, 21). Altsaa fører da Christendommen den Skyldighed med sig, som Ingen kan unddrage sig fra, at vi for den Kjærligheds Skyld, hvormed Gud har elsket os, skulle elske hverandre indbyrdes, og hvo som ikke vil erkjende eller betale denne Gjæld, han har ikke Aarsag til at gjøre sig noget Haab om sin Christendom.

§ 9. Denne Skyldighed fremgaar ogsaa af Guds ofte gjentagne Befalinger. „Du skal elske din Næste som dig selv,“ siger Han (3 Mos. 19, 18. 34), hvilket Bud den Herre Jesus flere Gange gjentager i det Nye Testament og ei alene sammenknytter med Budet om Kjærligheden til Gud, men ogsaa erklærer for lige dermed (Matth. 19, 19; 22. 39). „Han har kundgjort dig, o Menneske, hvad godt er, og hvad kræver Herren af dig uden at gjøre Ret og at elske Miskundhed og at ydmyge dig og at vandre med din Gud?“ (Mik. 6, 8) ved hvilke Ord Luther tilføier denne smukke lille Forklaring: det er: at tro, elske og lide. Den Herres Jesu Ord ere bekjendte: „Jeg giver Eder en ny Befaling, at I skulle elske hverandre, at, som jeg elskede Eder, skulle og I elske hverandre“ (Joh. 13, 34). Han kalder det et nyt Bud, udentvivl paa samme Maade, som Skriften siger, at man skal „synge Gud en ny Sang“ (Ps. 33, 3; 98, 1). Thi ligesom Guds Barmhjertighed er ny hver Morgen, og ligesom Han daglig beviser os Godt med saadan Lyst, som om Han endnu aldrig havde gjort noget Godt imod os, saaledes skal og vor Pris og Sang, som vi synge Gud, daglig være os ny; vor Attraa efter at love Ham maa aldrig blive gammel. Saaledes kan man ogsaa forklare den Herres Jesu Ord, hvor Han kalder Budet om Kjærlighed et nyt Bud; det skal stedse være os nyt, det skal aldrig forældes og aldrig tilsidesættes i Hans Kirke, og om end Alt forældes og bliver anderledes her i Verden, saa skal dog dette Bud altid staa urokkeligt; vi skulle med saadan Flid bestræbe os for at holde det, som om den Herre Jesus daglig paany havde forkyndt os det, — som om vi endnu aldrig havde hørt det, langt mindre opfyldt det. Kjærligheden i vort Hjerte maa være som en frisk Kilde, der stedse giver friskt Vand, og om end dens lille Strøm gjøres grumset, saa bortskyller den selv Urenheden og giver strax et nyt, rent Vand. Ligesom den Herres Jesu Velgjerninger daglig maa være nye for Troen — den maa forlyste sig saaledes i sin Frelser, som om Han idag var født, idag død paa Korset, idag opstanden —, saaledes maa ogsaa Velgjerningerne

mod Næsten bestandig være nye for Kjærligheden; den maa daglig øve sig deri med ny Lyst og Glæde.

§ 10. Den dyrebare Frelser lader det imidlertid ikke være nok med en Gang; men Han siger for anden og tredie Gang: „Dette er min Befaling, at I skulle elske hverandre, ligesom jeg har elsket Eder. Derpaa skulle Alle kjende, at I ere mine Disciple, dersom I have indbyrdes Kjærlighed“ (Joh. 15, 12. 17; 13, 35). Til disse Ord føier en navnkundig Lærer*) den Bemærkning: „Hvo som derfor ingen Kjærlighed bærer til sin Næste, han er ingen Christi Discipel, hvor fortrinlige Gaver han end maatte være prydet med af den Hellig Aand.“ Og af denne Grund kan nu med Sikkerhed sluttes, at den, i hvis Hjerte, Mund, Hænder, Liv og Levnet der istedetfor Broderkjærlighed kun er Had, Fiendskab og Bitterhed at opdage, han er ingen sand Christi Efterfølger og har intet Samfund med Ham. Ak, allerkjæreste Herre Jesus! hvorledes gaar det da til, at de fleste af dine Christne ere saa fornøiede med sin Tilstand og anse sig selv for utvivlsomme Arvinger til Saligheden, uagtet dit Kjendemærke, Kjærligheden, ikke er at finde hos dem? O Forblindelse! O Elendighed! Ak, Jesus, forbarm Dig over dem, og giv, at de maa komme til sig selv igjen fra Djævelens Snare, af hvem de ere fangne til at gjøre hans Villie! (2 Tim. 2, 26).

§ 11. Dette Herrens Kjærligheds-bud har Kjærlighedens Aand gjennem de hellige Apostle ladet flittigt gjentage og indskjærpe de Troende. Den hellige Paulus siger: „Alle Guds Bud indbefattes i Budet om Kjærlighed, og hvo som elsker den Anden, har opfyldt Loven“ (Rom. 13, 8, 9). Og paa et andet Sted: „Dersom jeg taler med Menneskenes og Englenes Tungemaal, men ikke har Kjærlighed, da er jeg en lydende Malm eller en klingende Bjælde. Og dersom jeg har profetisk Gave og ved alle Hemmeligheder og al Kundskab, — — men ikke har Kjærlighed, da er jeg Intet. Og dersom jeg uddeler alt mit Gods til de Fattige, og dersom jeg giver mit Legeme hen, at jeg skal brændes, men ikke har Kjærlighed, da gavner det mig intet“ (1 Kor. 13, 1 flg.). Jeg kan ofte ikke forundre mig noksom over hvorledes det gaar til, at disse Ord aarligen til sin Tid foredrages og forklares for den christne Menighed og dog blive saa lidet paaagtede. Enhver tragter efter at blive veltalende, lærd, klog, navnkundig, og naar han er bleven det, saa giver han sig tilfreds, og Andre ere ligeledes tilfredse med ham, uagtet han kjender lidet eller intet til Kjærligheden, efter hvad man maa slutte af hans Hovmod, Trættekjærhed, Hadefuldhed, Haardhed imod Næsten og Deslige. Men saa er det; Verden har en Christendom i Ordet og Kirken og en anden i Gjerningen, paa Torvet, paa Raadhuset, i Værtshuset osv. Den vil vel høre Guds Ord, men ikke være forbunden til at gjøre derefter, — saa Gud sig forbarme!

§ 12. Apostelen vedbliver: „Higer efter Kjærligheden!“ (1 Kor. 14, 1). Forfølger og efterjager Kjærligheden, som et kosteligt Vildt! Beflitter Eder med største Alvor, beder ivrigt, at I maa faa en brændende Kjærlighed i Hjertet! Verden nutildags agter ikke den ædle Kjærlighed Saameget værd som at flytte en Fod for dens Skyld. Hvo kjæmper vel med sig selv derfor? hvo beder ivrigt og heftigt derom? hvo bestræber sig af alle Kræfter for at faa en oprigtig og inderlig Kjærlighed til sin Næste? „Lader alle Eders Gjerninger ske i Kjærlighed!“ siger han paa et andet Sted (1 Kor. 16, 14). Han me-

*) Osiander.

ner: Kjærligheden bør være den almindelige Lov, hvorefter vi skulle rette os i alle vore Foretagender; den bør være det Lys, hvori vi gjøre Alt, hvad vi gjøre; den bør være det Sukker, hvormed vi skulle gjøre alle vore Ord, Gjerninger og Lader velbehagelige; den bør fra Først til Sidst gaa igjennem alle vore Sysler og Forretninger. Prædike vi, saa bør Alt smage af Kjærlighed, og det bør allevegne spores, at vi i Kjærligheden til Jesum agte vore Tilhørere dyre og kostbare. Regjere vi, saa maa alt det Alvor, vi bruge, være dæmpet ved Kjærlighed. Arbeide eller handle vi, saa maa Kjærligheden være Underhandlerinden mellem os og Næsten; den maa være den Alen, hvormed vi veie, det Uhr, hvorefter vi rette os, den Proberstenen, hvorpaa vi stryge vor Mynt, den Vinding, vi søge. Heraf sees, at Kjærligheden er saa nødvendig i det christelige Liv, at Intet maa gjøres uden den; hvad der gjøres uden Tro og Kjærlighed, det er Intet, ja det er Synd i Guds Øine.

§ 13. Med denne hellige Apostel stemme de andre overens. „Haver for alle Ting," siger den hellige Peter, „den inderlige Kjærlighed til hverandre!" (1 Pet. 4, 8) og Johannes: „Hvo som siger, at han er i Lyset, og hader sin Broder, han er endnu i Mørket. Hvo som elsker sin Broder, bliver i Lyset, og der er ingen Forargelse i ham. Vi vide, at vi ere overgangne fra Døden til Livet; thi vi elske Brødrene. Hvo som ikke elsker sin Broder, bliver i Døden. I Elskelige, lader os elske hverandre! thi Kjærligheden er af Gud, og hver den, som elsker, er født af Gud og kjender Gud. Hvo som ikke elsker, kjender ikke Gud; thi Gud er Kjærlighed" (1 Joh. 2, 9. 10; 3, 14; 4, 7. 8). Jeg vil ikke vidtløftigt forklare disse Fyndsprog, saasom de allerede ere klare i og for sig selv og føre et saadant Lys med sig, at de strax overbevise Hjertet om at hvor der ingen Broderkjærlighed er, der er ingen Tro, ingen Christendom, ingen Naade, ingen Syndernes Forladelse, men lutter Unaade, Vrede og Fordømmelse. Den hellige Jacob kalder Kjærligheden til Næsten den kongelige Lov — (Jak. 2, 8) fordi Budet om Kjærlighed saa at sige er Kongen blandt alle Bud og det, der mest maa iagttages, ligesom man kalder den Landevei en Kongevei (4 Mos. 21, 22), der er den sikreste og mest brugte, eller fordi Jesus Christus er alle Kongernes Konge og kalder dette Bud sit nye Bud samt vil, at vi derpaa skulle kjende de aandelige Konger og Præster for Gud; Had og Fiendskab er Helvedtyrannens Lov, Kjærligheden derimod den himmelske og evige Konges Lov; saaledes ere begge Herrers Undersaatter at kjende og skjelne fra hverandre.

§ 14. At en troende Sjel nødvendigvis maa være en kjærlig Sjel, kunne vi desuden bevise ved at betragte Troen og dens Virksomhed. Apostelen siger, at „Troen er virksom ved Kjærlighed" eller derved ytrer sin Virksomhed (Gal. 5, 6). Hvor nu Troen er, der maa nødvendigvis Kjærligheden følge efter, som den første Frugt, hvorved Troen udvortes aabenbarer sin indvortes Kraft for Menneskene. Troen, som en guddommelig Kraft i os, kan ikke andet end være virksom, arbeidende, drivende. Den er ligesom Sjelen, der stedse virker, saalænge som den bor i Legemet. Men dens første og fornemste udvortes Virksomhed bestaar i Kjærlighed; hvor nu denne ikke findes, der er ingen virksom, men en død Tro. Troen bringer os, som vi ofte have sagt i Forening og Samfund med Jesus Christus, vor Frelser, og gjør, at Han bor i vore Hjerter. Men hvor Christus er, der maa være Kjærlighed; thi hvad er Han Andet end den guddommelige, evige Kjær-

ligheds Toppunkt og Afgrund? Kan vel Nogen bære et gloende Kul i Haanden og ikke føle dets Brand? Eller kan Nogen holde et Sukkerkorn i Munden og ikke smage dets Sødme? Saaledes ogsaa: skulde Christus med sin Kjærlighed kunne bo i vore Hjerter og vi desuagtet intet vide af Kjærligheden til Gud og Næsten? Det smeltende og flydende Sukker formaar at gjøre de bitreste Frugter behagelige og liflige; skulde da ikke den Herres Jesu kraftige Kjærlighed, som er bleven flydende i Hans udøste kostbare Blod, gjøre vore hadske Hjerter kjærlige?

§ 15. Jesus er aldrig uden Kjærlighed. Ligesom jeg ikke kan afsondre Lyset fra Solen, Heden fra Ilden, den yndige Lugt fra Rosen, saaledes kan jeg hellerikke skille Kjærligheden fra den Herre Jesus. Hans Blod er fuldt af Kjærlighed; Hans Hjerte er en Afgrund af Kjærlighed; Hans Aand er en Kjærlighedens Aand; Hans Ord er en Kjærlighedens Lov. Hvor nu Christus er med sit Blod, sin Aand og sit Ord, der maa ogsaa være Kjærlighed, og naar Hans Hjerte berører vort Hjerte, kan dette ikke andet end elske og lue. Den korsfæstede Jesus er ei alene en Kjærlighedens Bog, hvoraf vi kunne lære at kjende og fatte alle dens Egenskaber, men ogsaa en Kjærlighedens Rod, hvoraf den avles i vort Hjerte. Af Kjærlighed og i Kjærlighed er Han født, død, gjenopstanden, opfaren til Himmelen, og af Kjærlighed, i Kjærlighed og med Kjærlighed vil Han bo i vore Hjerter. Saalænge Sjelen er i Legemet, findes deri en naturlig Varme, som holder det Hele i Gang og Bevægelse, medens derimod de døde Legemer blive kolde og stive. Saaledes ogsaa: saalænge den Herre Jesus, vor Sjels Sjel og vort Legemes Kraft og Liv, bor i os, maa Kjærligheden vise sig, hvilken gjør Alt, hvad der er i os, villigt til Næstens Tjeneste. Vi have hidtil forhaabentlig tilstrækkeligen bevist Nødvendigheden af den broderlige Kjærlighed. Jeg tilstaar, at det var bedre, om man blandt Christne kunde spare sig denne Møie, og om de Alle ved Kjærlighedens ivrige Udøvelse lagde for Dagen, hvor godt de havde indseet dens Fornødenhed. Men saasom Kjærligheden nu hartad er bleven kold i alle Hjerter, hvilke desuagtet ere sikre og anse sig selv for gode Christne, saa maa man bestræbe sig for idetmindste at overbevise dem, forat de ikke skulle have nogen Undskyldning.

§ 16. Vi ville nu 2) bestræbe os for korteligen saavidt muligt at fremstille Kjærlighedens Beskaffenhed. Broderkjærligheden er en himmelsk Kraft, der af den Hellig Aand vækkes i den troende Sjel og hvorved denne bøies, drages og sødeligen drives og tvinges til af Kjærlighed til Gud og den Herre Jesus at gjøre sin Næste Godt og af ganske Hjerte og al sin Formue at søge og fremme hans timelige og evige Velfærd. Herved er at mærke, at den christbroderlige Kjærlighed ikke blot er en naturlig Sjelens Tilbøielighed, saaledes som ogsaa Hedningerne og andre Vantroende ofte elske sine Slægtninger, Venner og Naboer, men fornemmeligen en Naade fra det Høie og en Kraft af den Herre Jesus og Aand, som derfor ogsaa kaldes en Kjærlighedens Aand (2 Tim. 1, 7). Den christelige Kjærlighed er en himmelsk Ild, af en ganske anden Art end den naturlige Kjærlighed, idet den elsker uden Hensyn til sig selv, ja endog elsker sine Modstandere og dem, som efter Fornuftens Dom snarere havde fortjent Had og Vrede end Gunst og Kjærlighed. Den naturlige Kjærlighed bliver hos den troende Sjel ei alene helliget og ledet efter Guds Villie; men den bliver ogsaa forøget, styrket og udvidet, saa at den med rette kan kaldes

en Herrens Lue, som mange Vande ikke kunne slukke, ei heller Strømme overskylle (Høis. 8, 6). Man kan sammenligne den med den underfulde Ild, som paa Elias's Bøn faldt ned fra Himmelen og fortærede Brændofferet og Veden og Stenene og Støvet og Vandet, hvilket Altsammen mere og mere vil opklare sig i det Følgende.

§ 17. Den Drivfjeder, som kraftigt tilskynder den troende Sjel til at elske Næsten, er Guds Godhed og den Herre Jesus med al sin Kjærlighed og Trofasthed. Den betragter Næsten som en Guds Skabning og som den himmelske Faders Barn, som Han har elsket saa høit at han har hengivet sin enbaarne Søn til Døden paa Korset for hans Skyld. Den betragter ham som den Herre Jesus, sin allerkjæreste Frelsers, Eiendom, som Han ikke har kjøbt med Guld eller Sølv, men med sit kostbare Blod. Den betragter ham som den Hellig Aands Bolig, som Han har udkaaret af lutter Naade og Miskundhed. Den betragter alle sine Medchristne som sine Slægtninger, udrundne af Jesu Blod, og som Medarvinger til Livets Naadegave (1 Pet. 3, 7). Den betragter alle Mennesker som Guds Skabninger, for hvilke Jesu Christi Blod er udøst og Saligheden forhvervet og beredt, og ønsker derfor af Hjertens Grund at tjene Alle og Enhver med den Gave, som den selv har modtaget, og at se dem i en Tilstand, hvori de tilligemed, den selv virkeligen kunne nyde godt af den dyre Forløsning, som er skeet ved Christum Jesum, og blive frelste og salige. Den agter sin Næste høit, fordi den ved, hvor høit en Sjel er agtet af Gud. Den skammer sig ikke ved at tjene selv den Ringeste, efterdi den ved, at Guds Søn kom til Verden og tog en Tjeners Skikkelse paa forat tjene Menneskene. Finder den sin Forløsers Billede i et Hjerte, saa ærer og elsker den det for sammes Skyld; finder den det ikke deri, saa ønsker den at bringe det derind og vil i den Hensigt ingen Møie spare, efterdi det gjør den inderlig ondt at se, at den Herres Jesu store Kjærlighed og Hans udøste kostbare Blod skal være spildt paa et Menneske. Kort sagt, Christi Kjærlighed tvinger den saaledes at den stedse maa virke, stedse raade, stedse hjælpe, stedse trøste, stedse advare, belære, undervise, gjøre Godt og befordre Næstens timelige og evige Vel (2 Kor. 5, 14).

§ 18. Heraf følger nu endvidere, at de Troendes christbroderlige Kjærlighed 1) er frivillig. Et troende Hjerte er ikke som en Brønd, i hvilken man maa bære Vandet, men som en Kilde, der giver sit Vand af sig selv fra sit skjulte Dybs Inderste. Det lader sig ikke længe nøde og ikke meget bede, naar det skal gjøre Godt; men dette er dets Lyst og Glæde; det søger med Længsel Anledning dertil, og naar en saadan tilbyder sig, ser det heri en Guds Naade og modtager den med Glæde. Om vor kjærlige og naadige Gud siges: „at Han glæder sig over at gjøre sit Folk Godt, og at Han gjør det i Sandhed, af sit ganske Hjerte og af sin ganske Sjel“ (Jer. 32, 41). Det beflitte ogsaa Hans Børn sig paa. Den himmelske Visdom, som er den Herre Jesus, siger: „Min store Lyst var hos Menneskets Børn“ (Ordsp. 8, 31). Dette kan man bedst forstaa, naar man betragter Hans Vandel her paa Jorden. Vi finde Ham fordetmeste omringet af en stor Mængde Mennesker, som trængte og trykkede Ham og bragte allehaande Syge med sig. Nogle vare store Syndere, bekymrede Samvittigheder og trøstbegjærlige Hjerter; Andre havde andre Gjenvordigheder og huslige Sorger at drages med. Alle disse imødekom nu den kjærlige og dyrebare Frelser med Raad, Hjælp, Trøst, Undervisning og hvad de forlangte.

Ofte havde Han med sine Disciple begivet sig ud i en Ørken forat hvile lidt ud og vederkvæge sig; men naar Han saa Folket i store Skarer ile efter Ham, ynkedes Han over det, forlod strax sin Ensomhed igjen, underviste det med sine livsalige Læber og hjalp Alle, som trængte til Hans Hjælp. Og saaledes at være blandt Menneskets Børn, saaledes at tjene dem til timelig og evig Velfærd, det var Hans Lyst og Glæde. Han glemte gjerne at æde og drikke, selv naar Han var træt og mødig, saafremt Han blot kunde virke til Menneskenes Frelse og Velfærd.

§ 19. Denne Art og dette Sind har Han nu ogsaa indplantet i sine Troendes Hjerter. De finde større Glæde i at bevise end i at modtage Velgjerninger. Naar de om Morgenen have bedet og samtalet med sin Gud, saa gaa de ud med det inderlige Ønske, at de snart maa faa Leilighed til at trøste en Bedrøvet, meddele en Bekymret Raad, bespise en Hungrig, læske en Tørstig, vederkvæge en Syg, formane en Synder osv. De ere ligesom en Moder, hvis Bryster Melken trænger og som længes efter sit eget eller et andet Barn, som kan nyde den. De ere ligesom et Træ, der staar fuldt af Frugt og bøier sine Grene mod Jorden, som om det vilde byde Menneskene dem; kunde det tale, vilde det ganske vist sige, at det forat adlyde sin Skaber villigen og glædeligen rakte Menneskene dem. De troende og kjærlighedsfulde Sjele ere ligesom de Kar paa et kunstigt Vandspring, som af en ovenfor staaende Figur eller ogsaa ofte gjennem skjulte Gange fyldes saaledes, da de allevegne flyde over og fylde andre nedenfor staaende Kar eller vande den hele Have. De trøstes af Gud og trøste igjen Andre med den Trøst, hvormed de selv ere blevne trøstede (2 Kor. 1, 4). Guds Kjærlighed er udøst i deres Hjerter, og disse strømme over af Glæde og meddele Andre, hvad de selv have annammet, hvorom Apostelen har det mærkelige Udsagn: „Men Eder forfremme og overflødiggjøre Herren i Kjærligheden til hverandre og til Alle (erstatte alle Eders Mangler efter sin Miskundheds Rigdom og give, at I maa strømme over af Broderkjærlighed), ligesom og vi have den til Eder" — (Thess. 3, 12)!

§ 20. Broderkjærligheden er 2) hjertelig og oprigtig. Thi efterdi den Herre Jesus bor i Hjertet og opfylder det med sin Kjærlighed og Naade og med sin Aand, saa fordeler Kjærligheden sig derfra som en ren Kilde i det ganske Menneske og gjør det kjærligt og vennesælt, ikke blot efter Skinnet, men i Sandhed, ikke blot udvortes, men ogsaa indvortes. En sand Christen har et kjærligt Hjerte, en livsalig og trøsterig Mund, et taarefuldt, medlidende Øie, et aabent, villigt Øre, en gavmild Haand og hurtig Fod. Kjærligheden er en himmelsk Lue, der, antændt i Hjertet, udbreder sig overalt og slaar ud gjennem Menneskets Øine, Øren og Mund. Herom siger Apostelen: Lader os være „Sandheden tro i Kjærlighed (lader os bestræbe os for at vor Kjærlighed maa være sand), som Sandhed er i Jesu" (ligesom Hans Kjærlighed var lutter Sandhed, — ligesom Han var fuld af Naade og Sandhed, saaledes maa det ogsaa være med Hans Christne — Efes. 4, 15. 21; Joh. 1, 14). „Mine Børn," siger den hellige Johannes, „lader os ikke elske med Ord, ei heller med Tunge (alene) men i Gjerning og Sandhed" (1 Joh. 3, 18). De Christnes Kjærlighed maa ikke være blandet med Egenkjærlighed og Tragten efter egen Ære og egen Nytte, men maa være ren. De maa gjøre det Gode ligesom sin Gud og Fader, i Sandhed, af ganske Hjerte og af ganske Sjel (Jer. 32, 41). Den Kjærlighed, som kun bestaar i Skinnet, i Ord og Kompli=

menter, idet man giver et bedrøvet Hjerte gode Ord forat faa Navn af et medlidende Menneske, men ikke rigtig tager sig af hans Nød og af alle Kræfter stræber at vælte Byrden af ham, den er som en malt Ild, der ingen Varme giver, eller som den raadne Lyseved, der vel skinner i Mørket, men forresten er til ingen Nytte.

§ 21. Kjærligheden maa 3) være almindelig og omfattende. Apostelen Paulus bruger en egen Udtryksmaade om den. „O, I Korinthiere!" siger han, „vor Mund er opladt til Eder; vort Hjerte har udvidet sig" (2 Kor. 6, 11). Et udvidet eller udbredt Hjerte (der aabner og udbreder sig imod sin Gud og Næste ligesom en Blomst imod Solen) kaldes efter hebraisk Talebrug et fornøiet, kjærligt, goddædigt og gavmildt Hjerte, som af inderlig Kjærlighed oplader sig imod Enhver, med Glæde og gjerne vilde favne og indeslutte alle dem i sig, som det møder. Den kongelige Profet siger: „Dine Buds Vei vil jeg løbe (gjøre din Villie med Lyst); thi du gjør mit Hjerte vidt" (opfylder det med Kjærlighed, Fred og Glæde — Ps. 119, 32). Saaledes siger ogsaa Salomo, at Gud gav ham „et udbredt Hjerte, som Sand, der er ved Havets Bred," en saa herlig og vid Forstand, et saa gladt og tappert Hjerte, at Intet var ham for vanskeligt, — at han kunde fatte og udgranske Alt, — at saamange kløgtige Tanker havde Rum deri, som der ligger Sandkorn ved Havet (1 Kong. 4, 29). Saaledes siger nu Apostelen, at han har en opladt Mund mod Korinthierne, gjennem hvilken han gjerne vilde udøse al sit Hjertes Kjærlighed i deres Hjerter, — at han er rede til at tale fortroligt og hjerteligt med dem og at aabenbare dem sin Sjels Inderste, og at han tillige har et vidt og udbredt Hjerte, hvori han gjerne vil indslutte dem Alle. Den hellige Krysostomus føier den Forklaring til disse Ord: Der kan Intet være større og videre end Paulus's Bryst eller Hjerte var, hvilket lig en Elsker eller Beiler indesluttede alle Troende i sig og favnede dem med stor Kjærlighed. Ja, det var endog udvidet imod de Vantroende og omfattede den ganske Verden. Han taler om den store Begjærlighed, Apostelen følte og saa ofte lagde for Dagen, efter at fremme alle Menneskers Salighed, og om den store Kjærlighed, som fra den i ham levende Herres Jesu Hjerte havde antændt sig i hans eget og som længtes efter at omslutte alle Menneskesjele og overantvorde dem i den Herres Jesu Arme eller Samfund.

§ 22. Dette har jeg villet anføre, fordi det saa smukt fremstiller den christbroderlige Kjærligheds Art og Natur. De troende Sjele have vide og udbredte Hjerter; de elske ikke blot En og Anden, men alle Mennesker; de elske Udlændinger og Landsmænd, Bekjendte og Ubekjendte, dem, som ere nær, og dem, som ere fjernt, Onde og Gode, Venner og Fiender. De Troendes Kjærlighed ligner Rebekka, der viste sig saa venlig og tjenstagtig mod en fremmed Mand, som hun aldrig i sit Liv havde seet, at han maatte forundre sig over hende (1 Mos. 24, 18 flg.). Ligesom vor Frelser tog sig hjerteligen af den samaritanske Kvinde og gjorde hende delagtig i sin Frelse, uagtet hun stod udenfor Israels Borgerret og hidtil havde ført et letsindigt Levnet, saaledes ere ogsaa Hans Troende. Saasnart de komme til at tale med et Menneske, hvad enten de kjende ham eller ikke, hvad enten han er fremmed eller beslægtet, ugudelig eller gudfrygtig, saa bestræbe de sig for at vise ham sit kjærlige og tjenstvillige Hjerte og lade sin Venlighed og Sagtmodighed blive vitterlig for ham og alle Andre, og hermed søge de ikke sin egen Nytte eller forfængelig Ros, men blot

Guds Ære og Næstens Frelse og Salighed. Naar derfor et troende Hjerte ser Leilighed til at gjøre Godt, saa spørger det ikke længe, hvem den er, som trænger til dets Hjælp; men det er det nok, at det er et Menneske, som Gud har skabt i sit Billede og den Herre Jesus kjøbt for sit kostbare Blod. Dette har ogsaa vor Frelser yndigt fremstillet ved Lignelsen om den barmhjertige Samaritan, der tog sig saa hjerteligt af det saarede Menneske paa Veien til Jeriko.

§ 23. Et christeligt retsindigt Hjerte kan vel ikke naa alle Mennesker med sine Arme og Hænder (i Gjerningen); dog svæver det igjennem den ganske Verden med sin Længsel og Attraa. En Christen sidder mangengang ved sit Bord og nyder med glad og fornøiet Hjerte sin Mad og Drik, som Gud har beskaaret ham; men imidlertid tænker han: Ak, hvor mange fattige, elendige, bedrøvede Mennesker er der ikke i Verden, som maaske nu lide Hunger og Nød, medens jeg sidder i Overflod! O, hvor mangen Lazarus ligger maaske ikke udenfor en ubarmhjertig og haard Rigmands Dør og ønsker at mættes af de Smuler, som falde af hans Bord, men som dog Ingen rækker ham! Ak, min Gud, hvad Mere har jeg givet Dig end de? Ak, naar jeg kunde bespise, læske, vederkvæge, trøste og glæde dem! Ligeledes naar han beder; da udvider hans Hjerte sig saameget som muligt; han vilde gjerne rumme alle Mennesker deri og fremstille deres Nød, deres Sorg, deres Sjel og Salighed for Herren sin Gud. Dersom de Troende ikke efter sin Frelsers Befaling vare saa hemmelighedsfulde med sin Bøn og forrettede den i tillukkede Lønkamre, skulde man ofte se dem ligge paa sine Knæer og høre dem sige: Ak, min Gud, vær mig, mine Børn og Husfolk, denne hele By (Bygd) og Menighed, mine Venner og Fiender, alle mine Medchristne, ja alle Mennesker naadig og barmhjertig! lad os Alle tilligemed vort Legeme, vort Liv, vor Helbred, vor Omvendelse, vor Tro, vor Sjel, vor Salighed være dig befalede i Christo Jesu! trøst alle Bedrøvede og Sørgende, — husval de Syge, — ernær, forsørg og beskjærm de Fattige, de Elendige og Forladte, de Fremmede, Enker og Faderløse; udfri de uforskyldt Fangne; — vær de Forfulgtes og Betrængtes Tilflugt, — bring de Vildfarende og Forførte tilbage paa den rette Vei, — omvend Syndrene og de Ugudelige, — styrk de Skrøbelige, — bønhør de Nødlidendes Sukke, — hjælp Alle, som raabe til Dig i sin Nød, — tag de Døendes Sjele op til Dig, — forbarm Dig over alle Mennesker, og hjælp dem Allesammen, hvorsomhelst, paa hvilkensomhelst Maade og naarsomhelst de behøve og begjære din Hjælp!

§ 24. Vel kan man ikke negte for at den christbroderlige Kjærlighed har sine Trin, og at den selv efter den hellige Skrifts Foranledning bør vise Nogle mere Godhed og Venlighed end Andre, ligesom da ogsaa Apostelen klarligen siger, at vi skulle „gjøre det Gode mod Alle, men mest mod vore Troesfæller“ (Gal. 6, 10). Vi skulle vel bede for alle Mennesker, men især delesked for Kongerne og al Øvrighed, for Præsterne og Andre, som forestaa de offentlige Anliggender og have en Kirkes eller Regjerings største Byrde at bære. Vi skulle forsørge vore Egne, især vore Husfolk (1 Tim. 2, 1. 2; 5, 8); dog maa vi hellerikke glemme andre Fattige og Trængende, men tjene dem efter Evne. Vi skulle opdrage vore Børn til Gudsfrygt og i Tugt og Herrens Formaning; dog maa vi ogsaa, saavidt det staar til os, sørge for den hele Ungdom paa det Sted, hvor vi leve, og af al Kraft bidrage til at der allevegne er god Anstalt til dens christelige Opdragelse; ja endog for den hele Christenheds Ungdom, som Luther kalder den ædleste Del deraf, maa vi bede inderligt

og bære Omhu for at Guds og Kirkens Planteskole bliver vel forvaret, beplantet og tilseet. Kort, et Guds Barn maa være som sin himmelske Fader, der i den gamle Pagt bød at afdele Hans Tempel i det Allerhelligste, hvori Pagtens Ark stod, — i det Hellige, hvori den hellige Lysestage, Skuebrødsbordet og andre hellige Ting vare at se, samt i Præsternes Forgaard, det isralitiske Folks Forgaard og Hedningernes Forgaard. Se, han lod ikke blot Præsterne, som toge vare paa Hans Helligdom, nærme sig til Hans Sæde, men ogsaa det menige Folk, ja endog Hedningerne. Vel havde disse Sidste sit eget Sted og maatte ikke komme saa nær til som Jøderne; men de vare dog ikke udelukkede fra Hans Naade, og naar de kom forat søge Hans hellige Ansigt, lod Han sig naadig finde, og hertil sigter udentvivl den hellige Paulus, naar han siger, „at Gud er alle Menneskers Frelser, mest deres, som tro" (1 Tim. 4, 10). Saaledes har ogsaa en sand Christen sin Jesum tilligemed Faderen og den Hellig Aand boende i sit Hjertes Inderste som i det Allerhelligste og beflitter sig paa at tjene Ham i Tro, i Aand og i Sandhed. Dernæst er hans Hjerte opladt for hans Egne, hans Husfolk, hans Slægtninger, Naboer og samtlige Troesfæller og søger af al Magt at fremme deres timelige og evige Velfærd, selv om de ere hans Fiender og ikke kjende eller forstaa hans Kjærlighed. Men desuden er der endnu Rum hos ham for de Vildfarende og Forførte, for Syndrene og de Ugudelige, for de Vantroende, for Hedninger, Tyrker og Jøder hvis Tilbagebringelse, Anger og Omvendelse han inderligen ønsker og beder sin Gud om og, saavidt det staar til ham, stræber at befordre.

§ 25. Endelig maa Kjærligheden 4) ogsaa være ufortrøden og langmodig, hvorom den hellige Apostel især taler, naar han siger: „Kjærligheden er langmodig, er velvillig; Kjærligheden bruger ikke Fremfusenhed; den forbitres ikke; den fordrager Alt, troer Alt, haaber Alt, taaler Alt; Kjærligheden falder aldrig bort" (1 Kor. 13, 1 flg). Kjærligheden er som vi ovenfor sagde, en himmelsk Ild; den angriber Alt; hvad den ikke formaar at antænde og gjøre brændende, det smelter den; hvad den ikke formaar at smelte, det sønderknuser den eller søger idetmindste at gjøre det mørt; hvad der ikke vil brænde eller flyde eller blive mørt, det søger den ialfald at ophede; jeg mener: den sande Kjærlighed forsøger sin Kraft paa Alle, selv paa hadefulde og haarde Hjerter. Den lader sig ikke afskrække, naar den mødes med Had, Vrede, Forbandelser, Skjældsord og Utak; „den lader sig ikke overvinde af det Onde, men overvinder det Onde med det Gode" (Rom. 12, 21). Apostelen siger, at vi skulle „iføre os Kjærligheden" (som en daglig Klædning) „omgaaes der i" (Kol. 3, 14; Efes. 5, 2); nu maa en daglig Klædning være saaledes beskaffen, at man til Nød ogsaa kan udholde en haard Storm og et stærkt Regn deri; saaledes maa ogsaa Kjærligheden undertiden finde sig i Utak og Fiendskab og dog forblive ufortrøden. Ja han gaar endnu videre og siger, at de Christne skulle være iførte „Troens og Kjærlighedens Pantser," paa det de ei alene skulle være forvarede i Troen mod den Ondes gloende Pile, men ogsaa mod de Vankundiges og Ubodfærdiges Paatrængenhed, Beskjæmmelser og Fiendskab (1 Thess. 5, 8.) Meningen er, at en Christen saaledes maa beskytte sit Hjerte med Kjærlighed, at han ikke strax lader sig afskrække ved den Modstand, han muligens møder, men tvertimod derved bliver desto ivrigere til at raade og hjælpe sin Næste, jo mere han af hans Modstand ser, at han trænger dertil, ligesom en Moders Kjærlighed bliver mest synlig, naar hendes Barn er stedt

i Nød og Fare. Den christelige Kjærlighed er som Smedenes Ild, hvis Hede skjærpes ved Paastænkelse af Vand, saa at den saameget før gjør Jernet glødende.

§ 26. Vi have nu hidtil i Korthed og Enfoldighed omhandlet den christelige Kjærlighed til Næsten og forhaabentlig beviist, at den ikke er en ringe Ting, som uden Skade kan affondres fra Christendommen og af Guds Børn efter Forgodtbefindende enten øves eller undlades, men et saa nødvendigt Stykke af samme, at hvor den ikke findes, der kan man sikkert slutte, at der heller ingen sand og ægte Christendom er at vente; thi hvor der ingen Kjærlighed til Næsten er, der er heller ingen Kjærlighed til Gud; hvor ingen Kjærlighed til Gud er, der er heller ingen Kundskab om Ham, ingen Tro, ingen Christus, ingen Retfærdighed, ingen Syndernes Forladelse og Salighed, alt efter den Hellig Aands klare Ord: „Hvo som hader sin Broder, er i Mørket og vandrer i Mørket og ved ikke, hvor han gaar, fordi Mørket har forblindet hans Øine. Hvo som ikke elsker sin Broder, bliver i Døden. Hver, som hader sin Broder, er en Manddraber, og I vide, at ingen Manddraber har det evige Liv blivende i sig" (1 Joh. 2, 11; 3, 14, 15). Havde han end den sande Tro, og boede end Christus, som er det evige Liv formedelst denne Tro i ham, saa maatte Han dog med sin Kjærlighed vige fra ham, saasnart Had og Fiendskab, som en Dødssynd, begyndte at herske i hans Hjerte (1 Joh. 4, 21). Et vredagtigt og hadefuldt Hjerte er lig et sønderslaaet Glas, hvori en ædel Vin eller Balsom ikke kan forblive. „Hvo som ikke elsker, kjender ikke Gud; thi Gud er Kjærlighed. Hvo som bliver i Kjærlighed, bliver i Gud og Gud i ham" (1 Joh. 4, 8. 16). Og omvendt, hvo som lever og bliver i Vrede, Had og Fiendskab, han bliver i Djævelen og Djævelen i ham; han har ingen Del i den Herres Jesu Christi Naade, i Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund og Trøst. Ligeledes have vi klarligen godtgjort, at den christelige Kjærlighed ikke bestaar deri, at man elsker sine Børn, Slægtninger, fredsommelige Naboer og Andre, som ere af samme Tænkemaade som vi, ei heller i det blotte Skin, i tomme Ord og Komplimenter, ei heller i en og anden ubetydelig Gjerning, der har Udseende af at udspringe af Kjærlighed, som naar man tilslænger et fattigt og elendigt Menneske, som har tigget os længe nok derom, et gammelt fillet Klædningsplag, som vi selv ikke længer have nogen Brug for, eller koldsindigt affpiser ham med en Skilling eller et Stykke Brød — thi det pleie selv de største Hyklere, ja selv Hedninger og Tyrker at gjøre —, men i en hjertelig Attraa og virkelig, trofast Omsorg for at fremme Næstens Vel, selv med vor egen Skade, ligesom vor høit velsignede Frelser ikke har tjent os efter sin gode Bekvemmelighed, men med sit Liv og Blod, i største Fattigdom, Skjændsel og Foragt.

§ 27. Overensstemmende hermed maa vi nu foretage en nøiagtig Prøvelse af vor Christendom, forat vi ikke skulle bedrage os selv med en falsk Indbildning og under Forventningen om Himmelen vandre til Helvede. Nu er det aabenbart, hvorledes det for Tiden staar til i den dyrebare Christenhed, nemlig efter den Herres Jesu Udsagn om de sidste Tider: „Efterdi Uretfærdighed bliver mangfoldig, skal Kjærligheden blive kold i Mange" (Matth. 24, 12), og Paulus's: „I de sidste Dage skulle vanskelige Tider være at forvente" (da man vil gjøre de gudfrygtige Hjerter Livet surt og ligge paa de Gudfrygtiges Nakke som en tung Byrde.) „Thi Menneskene skulle være egenkjærlige, pengegjerrige, overmodige, hoffærdige, Bespottere, — — ukjærlige,

uforligelige, Bagtalere, umaadelige, umilde, uden Kjærlighed til det Gode, Forrædere, fremfusende, opblæste, som mere elske Vellyst end de elske Gud," osv. (1 Tim. 3, 1 flg.). Den nuværende Kirke kan medrette, som vi ogsaa før have sagt, sammenlignes med en næsten forvildet Hauge, hvori der er flere Tornebuske at finde end Vinstokke, flere Hyldetræer end andre frugtbare Træer, flere Tistel- og Skræppebuske end Blomster og nyttige Urter. Hvor kan man snart sagt nu vende sig hen, og hvad kan man foretage sig uden at komme ind i et Vildnis, blandt Skræpper og Tistler? Og hvor skal man søge den oprigtige christelige Kjærlighed?

§ 28. Hvad Profeten Esaias saavelsom Mika sige om det ugudelige Folk paa sine Tider, nemlig at de ligne „de forvildede Kviste i Skoven" (Esai. 9, 18), „og at den Bedste af dem er som Torn, den Oprigtigste som et Tornegjærde" (Mika 7, 4), det kunne vi langt mere sige om denne sidste, onde Verden. De færreste Christne vide nu, hvad christelig og broderlig Kjærlighed er. Mange, som dog ikke tykkes sig selv at være blandt de Daarligste, vilde, naar man spurgte dem: øver du dig i Broderkjærligheden? anser du den for en nødvendig Bestanddel af din Christendom? — hvad er det for Gjerninger, du gjør i Kjærlighed? — kan du lide og fordrage Noget af Kjærlighed? — elsker du selv dine Fiender og Forfølgere? længes dit Hjerte efter at tjene Alle og Enhver? — forsømmer du nogengang dit Eget for din Næstes Skyld? — gjør du dit Kalds Gjerninger i Kjærlighed? — tjener du alene for Løns Skyld eller ogsaa af christelig Kjærlighed? og deslige, — Mange vilde, siger jeg, studse ved saadanne Spørgsmaale og neppe vide, hvad de havde at betyde. Ak desværre! hvad Sværgen og Banden, Trætte, Had, Misundelse, Næstens Krænkelse og Bedrøvelse, Beskjæmmelse og Bagtalelse er, det ved Verden nutildags altfor godt; men hvad der hører til den christbroderlige Kjærlighed, det skjøtter den ikke om, — det vil den ikke vide. Ak, hvor sandt kan man ikke sige om Mange af dem, som den hellige Paulus fordum sagde om Troldkarlen Simon: „Du er betagen af en bitter Galde og besnæret af Uretfærdighed" (Ap. Gj. 8, 23). O, hvorledes giver man ikke allevegne den Herre Jesu og hans troende Lemmer Edik og Galde at drikke (Matth. 27, 34), idet Menneskene bede, skrifte, gaa til Alters og rose sig af at være Christne med et hadsk, bittert og ondskabsfuldt Hjerte!

§ 29. Man siger nutildags: „Den, som lider, han lider (eller: „den, som ligger, han ligger), — den, som rider, han rider." „Enhver for sig, — Gud for os alle," som Ordsproget lyder. Hvor Mange ville vi vel finde i vore Menigheder, som tage sig hjerteligen af den hellige Nødlidenhed, — der med oprigtigt og trofast Sind sørge for de Elendige og Fattige, — der ikke se paa sit Eget, men ogsaa paa Andres, — der ogsaa vise sig tjenstagtige og venlige mod Fremmede, — der ogsaa elske sine Fiender og stræbe at overvinde deres haarde Sind med Sagtmodighed og deres Ondskab med Godhed, — som søge at vise sig kjærlige, venlige, ydmyge, villige, oprigtige, trofaste og redelige mod Alle? Hvor ere de i Kjærligheden vidt opladte Hjerter? hvor ere de taarefulde Øine? hvor ere de kjærlige og venlige Tunger og livsalige Læber? hvor ere de utillukkede Øren, de hjælperige Hænder? Udentvivl ere de endnu at finde allevegne, hvor Guds hellige Ord prædikes rent og de hellige Sakramenter tilbørligen forrettes, og Herren kjender dem; dog ere de tyndt saaede og kunne neppe kjendes blandt den store Hob af ukjærlige og ryggesløse Christne. Mange Christne bære sig ikke ad, som om de af Christi hellige

Vunder havde drukket og nydt Hans kostbare Blod, der er udøst af Kjærlighed og flyder af Kjærlighed, tilligemed Hans Aand og Sind, men som om de vare opammede med Romulus og Remus, der grundlagde Staden Rom og som, efter hvad Historieskriverne fortælle, fik Die af en Ulvinde. I Kirken ser man mange Christne, der høre Christi Bud om Kjærlighed og bruge Hans hellige Kjærlighedsmaaltid; men udenfor den ser man desværre altfor Faa, som gjøre derefter og bevise sit Samfund med den Herre Jesu ved Kjærlighed. De ere mestendels som en blomstrende Tornebusk, der skjuler sine Pigge med Blade og Blomster, men som nok lader En føle dem, naar man tager fat i den, eller som en bidsk Hund, der har et broderet eller med Guld og Sølv beslaaet Baand om sin Hals, men dog strax knurrer, bjæffer og bider, naar man kommer den for nær.

§ 30. Hvad der herved mest er at beklage, er, at disse Mennesker ere aldeles sikre i en saadan Tilstand og anse sig selv for gode Christne, trøste sig ved Guds Kjærlighed og Naade i Christo Jesu og tro, at Saligheden ikke kan undgaa dem, omendskjønt de ikke vide af nogen Broderkjærlighed at sige og ikke bekymre sig om dens Udøvelse. De have aldrig følt nogen inderlig Forbarmelse, vide ikke, hvad Venlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed og Taalmodighed er, og mene desuagtet, at Christus, der er lutter Kjærlighed, Venlighed og Sagtmodighed, bor i deres Hjerter. De have et haardt, tillukket Hjerte; de have stolte Øine, tilstoppede Øren, spottesyge Tunger og en Mund, som Skriften formedelst dens ugudelige Tale sammenligner med en aabnet Grav. De ere ligesom Josefs Brødre, der af bittert Had ikke kunde eller vilde „tale venligt til ham“ (1 Mos. 37, 4). De have Hænder, som gjerne tage, men ikke have lært at give, og dog ville de være gode Christne, og man skal være ligesaa overbevist om at de have Tro, som de selv ere. Deres Agt og Villie er at leve alle sine Dage i Had og Fiendskab, trætte og kives, bande og ved enhver Anledning udspye sine Hjerters Ondskab; de ville gjerne fornærme, misunde, bedrøve Mange, men ikke gjøre Nogen Godt med et kjærligt Hjerte; de ville stedse samle, men aldrig uddele, osv.; siden, naar de skulle dø, tænke de, kommer det blot an paa et Ord eller to og et Par Sukke eller saa; da ville de strax være i Himmelen.

§ 31. O, I Hyklere! O, I uchristelige Christne! O, I gjenstridige, vredagtige, bitre og hadefulde Mennesker! O, I forhærdede og forblindede Hjerter! hvorledes vil det vel tilsidst gaa Eder? hvor grueligt ville I ikke forfærdes, naar I træde ud af Verdens Dør ind i Evigheden, og den evige Død møder Eder, — naar I altfor sent blive var, at I saa skammeligt have bedraget Eder selv med Eders indbildte Tro, der ikke var virksom ved Kjærlighed og saaledes intet Samfund havde med Christo! Ak, endnu er der Tid. Besinder Eder, og „gjører Eder et nyt Hjerte og en ny Aand!“ (Ezek. 18, 31). Gjører Kjærlighedens og Barmhjertighedens Gjerninger, eller ophører at rose Eder af Eders Tro! Afstaar fra Synden, og udrydder al Bitterhed, alt Fiendskab, alt Had, al Avind af Eders Hjerter, eller lader den Herre Jesum med sit hellige Blod, der er udøst af Kjærlighed, fare! Gjører, hvad I ville; beder, læser, synger, giver Almisser, skrifter, gaar i Kirke og til Alters: tage I allevegne et haardt, ukjærligt, hadsk, ondskabsfuldt Hjerte med, saa hjælper det Eder Altsammen intet. Hvad hjælper det, at en Padde slikker den friske og skjønne Morgendug af Urterne, naar den ligefuldt er og bliver et giftigt Kryb? og hvad vil det hjælpe Eder, at I høre Guds Ord og annamme

den Herres Jesu Kjærlighedspant, naar I stedse beholde Eders gamle Sind og ikke ville vide af nogen hjertelig, oprigtig, hellig og tvingende Kjærlighed til Næsten?

§ 32. Tror ikke, at jeg siger for Meget, naar jeg dømmer om de kjærlighedsløse Christne, at deres Kirkegang, Bønner, Skriftemaal op Altergang intet hjælper dem, men at de desuagtet vandre den ligeste Vei til Helvede! Tænker paa hvad den hellige Apostel siger om sig selv, nemlig, at „dersom han talte med Menneskenes og Englenes Tungemaal, men ikke havde Kjærlighed, da var han en lydende Malm eller en klingende Bjælde, og dersom han havde profetisk Gave og vidste alle Hemmeligheder og al Kundskab, og dersom han havde al Tro, saa at han kunde flytte Bjerge, ja, dersom han uddelte alt sit Gods til de Fattige og gav sit Legeme hen, at han skulde brændes" (til et Vidnesbyrd om den christelige Læres Sandhed), „men ikke havde Kjærlighed, saa var han dog Intet, og det gavnede ham Altsammen intet" (1 Kor. 13, 1 flg.). Dette er jo unegteligen endnu mere sagt end naar jeg gjør den Slutning, at de kjærlighedsløse Christnes Bønner, Skriftemaal og Nadverdsgang er dem til ingen Nytte. Thi omendskjønt disse Ting i og for sig selv have sin store og herlige Nytte, saa er dog ikke et kjærlighedsløst Menneske modtageligt derfor; thi Mangelen paa Kjærlighed vidner om Mangel paa Tro; men uden Tro kan Ingen med Nytte bede, skrifte eller nyde den høihellige Nadverd.

§ 33. Nu, I troende, gudfrygtige Sjele, som af Hjertet attraar at frygte Eders Guds Navn og at leve overensstemmende med Eders hellige Kald! med Eder maa jeg nu til Slutning tale hjerteligen. I vide, at Eders Gud istedetfor det eneste Alter i den gamle Pagt, hvorpaa den hellige Ild brændte, har udvalgt sig Eders Alles Hjerter og vil, at Kjærlighedens Ild skal lue og brænde i dem. I se ogsaa, hvor faa Hjerter der endnu ere tilovers, i hvilke denne Ild kan spores. Ak, lader den dog ikke slukne hos Eder! Stræber dog efter Kjærligheden! Beder derfor heftigere, paa det I ikke med den sikre Verden skulle henfalde til Hykleri og Koldsindighed! Vi maa jo gjøre Noget for al vor Guds store Kjærlighed og Miskundhed, som vi rigeligen og dagligen nyde. Men hvad forlanger Han Andet end at vi skulle prise Ham og elske Næsten? Han fordrer jo intet Stort og Tungt af os, ingen stor Kunst og Videnskab, ingen store Bekostninger, der overstige vor Evne, men Kjærlighed. Hvad er imidlertid lifligere end Kjærligheden? og hvad bringer mere Ro, Glæde og Tilfredshed med sig? At hade, at misunde, at vredes er tungt, ubehageligt og skadeligt; det svækker Legemet; det besværer og forfører Sjelen; det forstyrrer vor Gudstjeneste; det forhindrer vore Bønner; det forbitrer os Livet, og med et Ord, det gjør os Djævelen lige; det gjør, at Satan tager Bolig i vore Hjerter. Hvad skulle vi da gjøre? og hvad skal være vort Hjertes Beslutning? Skulle vi elske med Gud og den Herre Jesus eller hade med Djævelen? Ak nei! ikke hade, men elske! sige I. Ak, den, som kunde elske af Hjertet! Hvorledes komme vi dertil? Jeg svarer: „At ønske af Hjertet at elske er allerede en Begyndelse til Kjærlighed; at bede ivrigt om Kjærlighed er dens Fremgang, og at øve sig i Kjærlighed er dens Udgang" eller Kjærligheden selv. Om Midlerne til at opnaa Kjærlighed vil jeg ikke sige Meget. Kun læser flittigt i Kjærlighedens Bog! Betragter ofte og omhyggeligt den Herre Jesum, der Korsfæstede, i Hans mageløse Kjærlighed! holder Eders Hjerte stedse nær til Hans Hjerte! saa kan det ikke fattes Eder paa Kjærlighed. O Jesus, Du, som er lutter Kjærlighed, drag os! saa løbe vi efter Dig; giv os Kjærlighed, saa elske vi. Amen!

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Nittende Prædiken,

hvori dens Barmhjertighed og SaGtmildhed betragtes.

Kol. 3, 12: Saa ifører Eder da, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed.

---

§ 1. Erfaringen lærer, at naar man lægger to Luthe*) ved Siden af hinanden paa Bordet og berører en Streng paa den ene af dem, saa at den giver Lyd, saa bevæger ogsaa den Streng paa den anden Luth sig, der er ligestemt eller ens tonende med den berørte, som om ogsaa den paa en eller anden Maade var bleven berørt, hvilket man, efter hvad de Lærde berette, kan se deraf, at et lidet Stykke Papir, som man lægger paa den anden Streng, ved den førstes Berørelse falder af. De lærde Naturkyndige have mange Tanker om denne Hemmelighed og gjøre sig megen Umag for at udgranske Aarsagen dertil; jeg ved imidlertid ikke, om de ved alle sine Bestræbelser ville tilfredsstille nogen ret Forstandig, eller om de ikke snarere bør tilstaa, at der ogsaa i Naturen findes Dybheder, som vor Forstands Lod og Snor ikke rækker til at udgrunde. Vi ville ofte vide Meget og fordriste os til at ville udforske Himmelens skjulte Ting, men formaa dog ikke at begribe de ubetydelige Ting paa Jorden, som vi daglig se for vore Øine. Vi ere mangengang som Børnene, der ville læse eller dog blade i store hebraiske og græske Bøger, uagtet de endnu ikke kunne læse med Færdighed i sin ABC. Vi ville være Mestere i Skriften og med vor høivise Fornuft udgrunde Naadens og Ærens Riges Himmeligheder og ere dog endnu ikke udlærte i Naturens Rige og Skole. De lærdeste Mænd have villigen indrømmet, at Alt, hvad de vidste, var for Intet at agte mod hvad de

---

* Eller andre Strengelege.

ikke vidste. De sige, at Naturen er de Vises labyrinthiske Hauge*), og at jo længer de gaa deri, desto mindre kunne de finde sig tilrette. De sige, at Naturen undertiden ser ud, som om den vilde lade sig gribe; men snart forandrer den sig paa de tusind Maader og efterlader os intet Andet end Udseendet og Angeren over vort frugtesløse Arbeide. Lykkelig den, der altid forbliver en ydmyg Lærling ligesaavel i Naturens som i Naadens Skole, — der af Hjertet erkjender, at vor Viden er Stykværk (1 Kor. 13, 9), og som er mere bekymret om sin Samvittighed end om sin Viden, mere bekymret om Troen, Kjærligheden og Haabet end om Nysgjerrighed og verdslig, kjødelig Visdom.

§ 2. At vi have bragt dette Natur-Under paa Bane, er især skeet i den Hensigt, at det skal give os en og anden god Paamindelse i vor Christendom, saasom det tjener til træffende at fremstille os Christi og Hans Helliges Samfund saavelsom disse Sidstes Samfund indbyrdes. Efterat den Herre Jesus, Guds evige Søn, af stor Kjærlighed til Menneskene, er bleven et Menneske, staar Han i et saa nært Slægtskabsforhold til sine Hellige, at Intet kan berøre vore Hjerter uden at det tillige træffer Hans Hjerte. Naar Noget vederfares Hans Egne her nede paa Jorden, saa føler Han det strax, omendskjønt Han sidder ved Majestætens høire Haand i Himmelen. Hvo som beviser Hans Egne en eller anden Velgjerning, han har gjort det imod Ham selv; hvo som derimod forfølger, bedrøver og fornærmer dem, han har ogsaa forfulgt og bedrøvet Ham, som Han selv vidner, naar Han lærer, hvorledes Han paa den store Domsdag vil tale til sine Troendes kjærlige Velgjørere: „Saameget, som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre, have I gjort for mig" (Matth. 25, 40) og idet Han siger til Saulus; „Saul! Saul! hvi forfølger du mig?" (Ap. Gj. 9, 4). Herhen høre ogsaa de Udsagn: „Den, som rører ved Eder, rører ved Hans Øiesten" (Sak. 2, 12). „Hvo som Eder foragter, foragter mig, Hvo som Eder hører, hører mig" (Luk. 10, 16). Det fortjener ogsaa under denne Betragtning at bemærkes, at Herren strax følte Medynk, naar Han saa nødlidende, bedrøvede Mennesker. Da Folket, som havde fulgt efter Ham ud i Ørken, forblev tre Dage hos Ham og ikke havde Noget at æde, sagde Han: „Mig ynkes inderligen over Folket," som om Han havde følt Folkets Hunger i sig selv og i sit eget Hjerte (Mark, 8, 2). Da Han saa Enken i Nain, som fulgte sin enbaarne Søn til Graven, græde saa bitterligen, „ynkedes Han inderligen over hende og sagde til hende: Græd ikke!" (Luk. 7, 13) Da Han fandt Maria Magdalena sørgmodig og grædende ved Hans Grav, sagde Han til hende: „Kvinde! hvi græder du? hvem leder du efter?" (Joh. 20, 15).

§ 3. Ak, naar dette altid blev betænkt i Verden! Man behandler ofte Christi ædle Lemmer meget ilde; man foragter, beskjæmmer og krænker dem uden Frygt; man afpresser dem den en Taare efter den anden, det ene Su[k] efter det andet og tænker, at det ikk[e] har noget paa sig; det Tiggerpak, d[e] Paver, de Bogorme, de Hunde faa ve[l] tage tiltakke dermed. Men vid, o Ver[-]den, at saadanne Mennesker have e[t] Rygstød og en mægtig Beskjærmer. D[u] kan ikke røre eller fornærme dem ude[n] at du tillige fornærmer Christum; slaa[r] du et saadant elendigt, men gudfrygtig[t] Menneske, saa har du slaaet Christum[;] beskjæmmer og udskjælder du ham, sa[a] har du beskjæmmet og udskjældt Chr[i]stum; berøver du ham Noget hemmel[igt]

*) Labyrinth, Irgang; labyrinthisk Hauge med Irgange eller Veie, hvori man kan gaa sig vild.

gen eller aabenbare, saa har du ogsaa berøvet Christum det. Vel lader Christus ofte en Tidlang, som om Han ikke vilde tage sig af sine Egne, forat deres Tro og Taalmodighed kan vorde prøvet og deres Bøn opflammet; men siden indhenter Han Forhalingen med en saa meget tungere Straf. En vis Kansler blev advaret om at han ikke maatte forfølge Præsterne saaledes, efterdi Gud Herren har sagt, at den, som rører ved dem, rører ved Hans Øiesten; men han svarede: Dersom jeg rører ved Guds Øiesten, vil Han vel slaa mig over Fingrene. Nogen Tid efter blev han halshugget og hans Legeme parteret i fire Stykker. Hvad Kurfyrsten af Saksen, Hertug Johan Georg den Første, engang sagde til sin Hofprædikant, da En gik ud af Værelset, just som hin kom ind: „Dette Menneske vil ogsaa selv have Ulykke," idet han derpaa fortalte, at Personen havde klaget over en Prest, men at hans Fru Moder stedse havde advaret ham alvorligt derimod, (nemlig mod at fornærme Præsterne), og at han selv havde erfaret, at Mange derved havde bragt Ulykke over sig, det Samme kan man sige om alle dem, som fornærme Christi Venner, hvor elendige de end ere for Verden: „Disse Mennesker ville ogsaa selv have Ulykke, og hvo som vil have Ulykke, han begynde kun herpaa."

§ 4. Men ligesom nu et saa nært Slægtskab finder Sted mellem den Herre Jesus og Hans Troende, saaledes finder det ogsaa Sted mellem de Troende indbyrdes; thi efterdi de ere Lemmer paa et aandeligt Legeme og have en Sjel, nemlig Jesum Christum og Hans Aand, et Hjerte og et Sind, saa kan det ene ikke berøres uden det andet, ligesom Strengene paa Luthen. Det ene føler det andets Nød i sit Hjerte; de have en inderlig Medlidenhed med hinanden, naar det gaar ilde, men glæde sig derimod med hinanden, naar det gaar vel; de ere barmhjertige og godgjørende og tjene hinanden villigen med de Gaver, de have annammet. Erfaringen lærer, at det ofte gjør ondt i Forældrenes Hjerter, naar det ikke gaar godt med deres Børn, som ere i fremmede Lande eller forøvrigt langt adskilte fra dem. Noget Lignende vederfares mange christelige Sjele; deres Hjerte er tit saa beklemt og ængstes saaledes i dem, at de ikke kunne hitte paa hvad Aarsagen dertil mon være. Jeg holder imidlertid for, at naar undertiden Kirken paa et Sted er betrængt eller anden Nød paa mange Steder tager Overhaand, saa at de Troende blive oversvømmede og haardt besværede deraf, saa føle de Andre det i sine Hjerter, hvilket sker, forat de derved skulle anspores til at sukke og bede. Derfor er heller Intet bedre i saadan Angest end at man med ivrige Sukke foredrager den gode Gud sin egen, sine Paarørendes, sine Troesfællers og alle sine Medchristnes Nød, de være fjernt eller nær, og raaber til Ham om Trøst, Hjælp og Redning.

§ 5. De lærde Læger have gjort den Bemærkning, at i det menneskelige Legeme er Intet almindeligere end at det ene Lem lider eller befinder sig vel for det andets Skyld. Fødderne og Hovedet ere langt fra hinanden; dog føler Hovedet, hvorledes Fødderne blive behandlede, vel eller ilde; ere Fødderne kolde og maa gaa eller staa meget i kold Fugtighed, saa vil Hovedet ikke være frit for Snue og andre Besværligheder; holdes derimod Fødderne varme, eller man giver dem et Urtebad, saa vil ogsaa Hovedet nyde godt deraf og fordetmeste faa en bedre Søvn. Det Sted, hvor Haanden er forbunden med Armen, har et stort Slægtskab til Hjertet, og dersom man ombinder eller fugter dette Sted med kraftige Vande, saa vil Hjertet derved mærkeligen styrkes. Saaledes er det nu ogsaa med Lemmerne paa den Herres

Jesu aandelige Legeme; de have et Samfund med hinanden i Christo Jesu formedelst Hans Aand, som man ikke vel kan forklare et kjødeligt Hjerte, ligesom jeg da antager, at Mange sige: „Jeg tror paa en hellig christen Kirke og paa de Helliges Menighed eller Samfund,“ uden at vide, hvad de tro eller sige. Den her omhandlede Sag kan man blandt Andet oplyse derved, at der i Apostlenes Gjerninger siges om den første Kirke: „Men de vare varagtige i Apostlenes Undervisning og Samfundet og Brødsbrydelsen og Bønnerne“ (Ap. Gj. 2, 42), det er: de holdt sig daglig sammen i Ordets Hørelse af Apostlenes Mund, i Tro, i Kjærlighed, i Venskab, i gjensidig Omhu og Pleie osv. De bade med hinanden; de glædede sig med hinanden i Guds Naade over det hellige Evangeliums Fremgang; de hjalp hinanden med Raad og Daad, efter al sin Evne og Formue; de havde hjertelig Medlidenhed med hinanden, naar noget Ondt hændte dem. Og paa et andet Sted: „Den ganske Hob, som troede, havde et Hjerte og en Sjel“ (Ap. Gj. 4, 32). Dette de Helliges Samfund er endnu ikke ophævet, uagtet Kirken har udbredt sig til alle Verdensdele og er bleven af saare stort Omfang; thi alle dens sande Lemmer forblive endnu varagtige i Apostlenes Undervisning og i Troens, i Kjærlighedens, i Bønnens Samfund osv.

§ 6. Dette indeholder nu en Advarsel for de Ugudelige, men en Trøst og Undervisning for de Gudfrygtige. De Ugudelige maa vide, at de hellige Guds Børn paa Jorden staa alle som en Mand; de tro med hverandre; de bede, de sukke, de græde, de glæde sig med hverandre; de hjælpe ikke hverandre med Bøsser og Kaarder, men med sine Taarer og Paakaldelser. Hvo som bedrøver En af dem, bedrøver dem Alle; hvo som bringer den Enes Taarer og Sukke over sig, han maa vente sig det Samme af Alle. Dette ændser eller forstaar vel ikke Verden; men den erfarer dog ofte, at de Troendes Taarer blive til en Flod, til en vældig Strøm og deres Sukke til en stærk Storm, hvorved al deres Pragt og Herlighed, Trods og Ondskab uventet kastes overende. Men trøsteligt er det for de Gudfrygtige at vide, at de have ligesaa mange Forbedre, som der lever sande Christne paa Jorden, og naar det tykkes dem, at deres fattige Bønner ere altfor svage og ikke kunne udrette noget Synderligt, saa betænke de medrette, at saamange Tusind troende Sjele ligge tilligemed dem for Gud med sine Bønner. Af mange Bække smaa bliver en stor Aa, og formaar en Retfærdigs Bøn Saameget, naar den er alvorlig, hvad maa da ikke de Troendes Skare kunne udrette med sine forenede Sukke! Er du da fattig, forladt, bedrøvet, anfegtet, syg, forfulgt eller fængslet, saa betænk, at om end din Nød skulde være saa stor, at du ikke kan bede rigtigt, saaledes som nok kan være Tilfældet i Angest, Sygdom og haarde Anfegtelser, saa beder de Troendes hele Mængde daglig for de Fattige, Elendige og Forladte, for de anfegtede Hjerter og bekymrede Samvittigheder, for de Syge, for de uforskyldt Fangne, for de Forfulgte og Betrængte osv., hvilke almindelige Bønner have sin store Nytte, som vel fornemmeligen kommer alle dem tilgode, der ere i Christi Samfund, men dog oftere ogsaa dem, som endnu ikke ere deri. Men Undervisningen eller Læren er den, at alle troende Sjele nødvendigvis maa være medlidende, barmhjertige og godgjørende; de maa se paa sin Næstes Nød med et kjærligt Hjerte og strax føle sig tilbøielig til at bistaa ham med Raad, Hjælp og Trøst; de derimod, som ere haardhjertede og ikke føle eller ændse sin Næstes Nød, de have ikke Aarsag til at gjøre sig altfor store Forhaabninger om sin

Christendom. Nu vel, vi ville dennegang yderligere omhandle den troende Sjels Barmhjertighed og Godgjørenhed. Gud hjælpe os, at det maa ske med Frugt og Nytte, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 7. Skal man tro Gartnerne og andre Naturkyndige, saa ville alle Frugter af et Træ, hvori man ved dets Spaltning og Podning lægger noget Kanelbark eller Nellik, komme til at smage af saadant Krydderi, ogsaa alle Roser paa en Busk, som ved sin Plantning bliver kløvet og fyldt med noget Ambra eller Desmer, ville komme til at lugte heraf. Aarsagen er let at indse; thi eftersom Krydderiet eller Ambraen er bleven bragt ind i Træets Inderste og bliver indesluttet og overgroet deraf, saa tingeres eller blandes Træets Saft med deres Kraft, hvorfor ogsaa de Frugter, som fremvoxe af Saften, føre denne Kraft med sig. Men dette er et smukt Forbillede paa den Sjel, i hvilken Christus bor formedelst Troen; efterdi den er bleven et godt Træ, kan den ikke bære Andet end gode Frugter, men som alle slægte paa sit Udspring, nemlig den Herre Jesus, der bor i deres Hjerte; jeg mener: Alt, hvad en Christen gjør, taler, tænker og foretager sig, det lugter og smager Altsammen af den Herres Jesu Kjærlighed, Sagtmodighed, Venlighed, Barmhjertighed og Godgjørenhed, som den, af hvis Aand og Naade al hans Kraft har sin Oprindelse. Dette have vi nu foresat os at ville efter vor Textes Foranledning noget nærmere betragte.

§ 8. Men forat vi 1) skulle begynde med denne Dyds Nødvendighed og atter først bevise, at en troende Sjel nødvendigvis maa være barmhjertig, gavmild og godgjørende, saa lader dette sig paa en dobbelt Maade godtgjøre af vor Text. For det Første, idet Apostelen byder os at iføre os inderlig Barmhjertighed, Godhed, Sagtmodighed osv. Mennesket kan efter Syndefaldet formedelst sin Nøgenhed og Skam ikke undvære Klæder, og hvis det skulde fremtræde blandt Menneskene uden dem, vilde det blive anset for en Vederstyggelighed og Forargelse, ja for rasende og vanvittig. Saaledes er det nu ogsaa med den Klædning, Apostelen siger at vi skulle iføre os, nemlig den inderlige Barmhjertighed eller den medlidende og godgjørende Forbarmelse. Den maa en Christen være iført; hvis ikke, vil man i Himmelen anse ham for en Hykler, en falsk Christen, ja for en Affindig, som tør kalde sig et Guds Barn og Christi Lem, uagtet han intet ved eller vil vide af Christi Aand og Sind. Ønskeligt var det derfor, at vor Tids Mennesker vilde anvende ligesaa stor Omhu paa den barmhjertige og kjærlige Herres Jesu Mode, som de anvende paa Verdens Narrestreger og Daarskaber. Enhver vil overgaa den Anden i udvortes Pragt; Enhver vil dermed gjøre sig anseet. Men naar ville vi engang kappes med hinanden og beflitte os paa at overgaa hinanden i Sagtmodighed, Godhed, Barmhjertighed og derved gjøre os elskede fremfor Andre? Hvad hjælper det, om vi dagligen omklæde vort Legeme og udpynte det med herlige Prydelser, naar Sjelen, berøvet sin aandelige Prydelse, er en Rædsel for Gud?

§ 9. I Apostelens Ord fortjener det først og fremst at lægges Mærke til, at han siger: Saa ifører Eder da inderlig Barmhjertighed, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede! Han vil sige Saameget som: Rige og fornemme Folks Børn pleie at bære prægtige og kostbare Klæder; men nu ere I Guds udvalgte kjære Naadesbørn; derfor maa I ogsaa bære de guddommelige og aandelige Dyder; „I maa være barmhjertige, som Eders Fader er barmhjertig“ (Luk, 6, 36). Betænker, kunne Apostelen endvidere sige,

den Tilstand, I nu formedelst Jesu Christi Naade befinde Eder i! „Gud har elsket og udvalgt Eder i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, ikke for de Retfærdigheds-Gjerningers Skyld, som I have gjort; men efter sin Barmhjertighed har Han frelst Eder“ (Efes. 1. 4; Tit. 3, 5). Han har afsondret Eder fra Verden og „kaldet Eder til sin Søns, Jesu Christi, Samfund“ (1 Kor. 1, 9). I vare fordum urene, vanhellige og forskudte; men I ere „aftoede, men I ere helliggjorte, men I ere retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand“ (1 Kor. 6, 11). I ere bestænkede med Guds Søns, Jesu Christi, Blod og derved rensede fra al Synd (1 Joh. 1, 7). I ere blevne Guds Børn og indsluttede i Hans Kjærlighed, Naade og faderlige Omhu. Alt dette er skeet af lutter faderlig Godhed og Barmhjertighed, uden nogen Fortjeneste eller Værdighed paa Eders Side. I nyde ogsaa stedse dagligen vor Guds Barmhjertighed og leve i Hans Kjærlighed og Miskundhed. Hvorledes kunne I da andet end være kjærlige og barmhjertige? Skulde Guds Veldædighed ikke ogsaa gjøre Eders Hjerter veldædige? osv.

§ 10. Nu, dette er, hvad jeg saa ofte har sagt og aldrig noksom kan sige, at nemlig Guds Naade, der overfører os fra Syndestanden i Retfærdighedsstanden, ikke er i Sjelen som Stenene i Ageren, der ikke gro og voxe, men som Sædekornet, der spirer, grønnes og bærer Frugt. Den er ikke som et fordærvet Krydderi, hvor der ingen Kraft er, eller som en raadden Lyseved, hvori der ingen Hede er; men den er lutter Kraft, lutter Aand, lutter Ild og Liv, hvorved Menneskehjertet forandres, fornyes, styrkes, helliggjøres og opfyldes med Retfærdigheds Frugter. Guds Kjærlighed, som er udøst i vore Hjerter ved den Hellig Aand, er ikke i dem som en Vin i Glasset, hvori den ikke kan vise sin Kraft, men som Vinen i Maven, fra hvilken den udbreder sin Kraft overalt i Legemet. En troende Sjel, der er retfærdiggjort ved Jesu Christi Blod og Fortjeneste, er ikke som et forgyldt Billede af Træ eller Sten, der kun udvortes er prydet med Guld, men dog ligefuldt forbliver Træ eller Sten og ingen anden Forandring undergaar end at det faar et bedre Udseende; men den er, efter Luthers Ord, som et hedt Vand eller et gloende Jern, hvilke vel forblive Vand og Jern, men dog ere saaledes gjennemtrængte af Ilden, at de have Ildens Art og ligesom ere blevne et Væsen med Ilden.

§ 11. Jeg anfører disse Lignelser i den Hensigt, at det deraf skal blive klart, at Menneskets Gjenfødelse og Retfærdiggjørelse ikke er noget saa Ubetydeligt og Kraftløs, som Nutidens Hykler- og Mundchristne tænke; men den medfører en fuldkommen Hjertets Forandring; den gjør os levende, virksomme, ildfulde, barmhjertige, goddædige, venlige og med et Ord Christo lige, isandhed christelige. Som Christus er, saa ere ogsaa Hans Egne, vel ikke i saadan Fuldkommenhed, men dog oprigtige og retsindige, selv i sin Skrøbelighed. Men Han er saadan, at Hans Hjerte strax syder af Medlidenhed, naar Han ser et bedrøvet og betrængt Menneske; Han føler, som vi ovenfor sagde, Menneskenes Hunger, Tørst, Bekymring, Nød og Byrde i sit guddommelige Hjerte; Han vil gjerne hjælpe Enhver, som behøver og begjærer Hans Hjælp. Naar Han har medtaget nogle faa Brød og Fiske i Ørken til sig og Sine, og Han ser det hungrige Folk omkring sig, saa bryder Han dem og uddeler dem iblandt det med sine velsignede Hænder. Han havde en Pung, som Judas bar og i hvilken der blev samlet, hvad gudfrygtige Hjerter rakte Ham til Hans Underhold; men Han pleiede dog ogsaa at meddele de Fattige

deraf (Joh. 12, 6; 13, 29). Og hvi behøves der mange Ord? Han har jo villigen kostet Alt paa os, sin Ære, sin Herlighed, sine Kræfter, sit Blod, sit Legeme og sit Liv; Han meddeler os villigen sin Fortjeneste, sin Retfærdighed og Saligheden. Hvo som nu hører til Hans Egne, han har ogsaa Hans Aand og Sind; hvo som er forenet med Ham i Troen, han bliver ved og i Ham barmhjertig, medlidende, kjærlig, godgjørende, tjenstagtig; han nyder ei alene Hans Kjærlighed til sin egen Sjels Glæde; men han stræber ogsaa i saadan Kjærlighed at glæde Andre, at trøste, at styrke og efter Mulighed at hjælpe dem. Og hvor man ikke bliver Noget af alt dette var, der er visseligen ingen sand Christendom, saaledes som vi i det Foregaaende ved mangfoldige Leiligheder tilfulde have forklaret.

§ 12. Dog vi ville nu ikke længer opholde os herved, men 2) ogsaa korteligen betragte Barmhjertighedens Beskaffenhed, og hvad den er for en Dyd. Forat jeg med faa Ord skal sige, hvad Barmhjertighed er, saa er den en medlidende Kjærlighed, den er Villighed og Redebonhed til at bistaa Næsten med Raad, Hjælp og Trøst, naar han er stedt i Nød. Kjærligheden i sin Almindelighed betragter Mennesket i enhver Tilstand og længes efter at bevise ham Godt; Barmhjertigheden derimod er især deleshed virksom og kommer fornemmeligen tilsyne, naar den ser ham i Nød og Trængsel. En Moder elsker altid sit Barn og ledsager det allevegne med sit Hjerte og sine Øine; men bliver det syat, saa vorder Kjærligheden ligesom heftigere og ytrer sig i en høiere Grad og paa en mere iøienfaldende Maade; hun løfter og bærer det; hun steller og pleier det; hun taler venligt til det; hun væder det ofte med sine Taarer, naar det ligger mat og kraftløst i hendes Skjød; hun vederkvæger og hjælper det, som hun bedst ved og kan, og ønsker at det snart maa vorde udrevet af Faren og faa sin forrige Sundhed igjen. Alt dette gjør hun formedelst en indvortes Tilskyndelse af sit Moderhjerte, som fornemmer Barnets Nød og ligesom føler dets Smerter. Saaledes er det ogsaa med den christelige Kjærlighed; den er vel altid henvendt paa Næsten, og han er altid kjær og dyrebar for dens Hjerte; men naar han befinder sig i Sygdom, i Fattigdom, i Forfølgelse, i haardt Fængsel eller anden Trængsel, saa bliver den saameget mere brændende og stræber paa alle Maader og efter yderste Evne at bistaa ham, enten med gode Raad eller med virkelig Hjælp eller med trøstefuld Tiltale eller ialfald med inderlige Bønner og Sukke.

§ 13. Ligesom nu Næstens Nød er mangfoldig, saaledes finder ogsaa Barmhjertigheden stedse Noget at gjøre, især i disse sidste, vanskelige og sørgelige Tider, i hvilke jeg ikke ved om et sandt christeligt Hjerte nogensinde kan være stille. Han maa stedse syde, ynkes, hjælpe, raade og trøste, efterdi Alt er opfyldt med Fattigdom og Elendighed, Trængsel, Angest og Nød. Snart møder han et fattigt Menneske, der med sit daglige tunge Arbeide ingen Vei kan komme, — som er bleven næsten aldeles ødelagt ved Krigens Udsugelser, ved Sygdom eller andre Uheld, — hvis Børn gaa nøgne og skrige efter Brød; her maa han hjælpe, mætte, læske, klæde og styrke det forsagte Hjerte. Snart støder han paa en fattig Enke med en Flok forladte Faderløse; dem maa han besøge i deres Trængsel og efter Evne tage sig faderligen og troligen af. Snart hører han tale om et betrængt, ved Vold og Svig høiligen forurettet Menneske; her maa han være Talsmand og efter Mulighed beskjærme, forsvare og frelse ham eller idetmindste sukke med ham over Verdens Ondskab og søge at trøste ham. Snart

fortæller man ham om en Syg, der paa sit langvarige og smertefulde Leie næsten er bleven modløs og utrøstelig; ham maa han besøge og blive hans Læge og Opvarter og efter Evne sørge for at han enten kan blive befriet fra Sygdommen eller dog faa fornøden Pleie og ikke blive liggende hjælpeløs. Undertiden kundgjøres ham, at der er en anfegtet og bekymret Samvittighed i Nærheden; har han nu Erfaring og ved, hvorledes et saadant Hjerte er tilmode, og hvorledes man skal bistaa og hjælpe det, saa gjør han det med kjærlig Sjel; hvis ikke, saa opsender han sine Sukke og udøser sine Taarer hos ham og raaber ængsteligen til Gud om Trøst og Hjælp. Hører han tale om Nogle, som uforskyldt ere kastede i Fængsel eller som ere faldne i Hænderne paa barbariske Folkeslag og af dem gjorte til Trælle, „saa kommer han de Bundne ihu, som selv medbunden" (Ebr. 13, 3), og bidrager gjerne, hvad han formaar, til deres Udfrielse, med Forbøn eller virkelig Hjælp, og anraaber Gud om at Han vil opholde dem i Troen og give dem en standhaftig Taalmodighed indtil Enden. Hører han tale om en Døende, saa dvæler han gjerne hos ham med sin Bøn, Pleie og Trøst indtil Enden, og naar denne er kommen, hjælper han efter Evne til at Legemet kan vorde christeligen og ærligen begravet, osv.

§ 14. Alt dette gjør imidlertid en christelig Sjel ikke forat vinde forfængelig Ære og Anseelse i Verden, ei heller med et sløvt og koldsindigt Hjerte, men af ren Kjærlighed til Gud og Næsten, med Oprigtighed og Enfoldighed, Ydmyghed og Selvfornegtelse. Den er flittig og ivrig i saadan Øvelse og anser den Dag for tabt, da den ikke har haft Anledning dertil. Den venter ei heller, indtil man giver den Leiligheden ihænde, men opsøger den selv, og naar den træffer paa et nødlidende Menneske, behøves der ikke megen Bøn, Graad og Klage; men den er strax villig til at hjælpe; den har bestandig en fortræffelig Talsmand for de Fattige i sin egen Barm, som ofte taler før de Elendige selv, nemlig Jesus Christus, der bor i dens Hjerte og hvis Kjærlighed tvinger den til at gjøre Godt og til at tage sig af de Forladte. Den giver og uddeler ikke sparsomt og karrigt, men med gavmild Haand, lig en Sædemand, der udstrøer Sæden med fuld Haand. „Den gjør Barmhjertighed med Glæde, og det er den ikke blot givet at gjøre, men og at ville" (Rom. 12, 8; 2 Kor. 8, 10). Den lader sig hellerikke afholde ved Verdens Utaknemmelighed og Ondskab, men glæder sig, naar den efter sin Guds Forbillede kan lade regne over Retfærdige og Uretfærdige, og naar den kan bevise sin Gavmildhed selv imod dem som ikke paaskjønne den. Den ser strax hen til sin Gud og den Herre Jesum og siger: Hvor meget Godt gjør ikke vor Gud daglig imod Verden, og hvor liden Tak har Han ikke derfor! Skulde jeg da forundre mig, om Verden takker mig lidet for det Lille, jeg gjør? Min Jesus har udøst sit kostbare Blod for alle Mennesker, og den største Del af dem sætter dog ingen Pris paa Ham; skulde man da sætte saa stor Pris paa mig for min usle Træpenges Skyld?

§ 15. Ei heller fattes det nogensinde Kjærlighedens og Barmhjertighedens Kilde paa Vand; den er stedserindende og udtørres aldrig. Den er ikke som en Regnbæk, der staar tom i den hedeste Sommertid, men som et Kildevæld, der kommer frem fra Jordens dybeste Kløfter og selv i den største Hede giver koldt og friskt Vand. Barmhjertighedens Udøvelse og Kjærlighedens Gjerninger ere den gudfrygtige Sjels Dagværk, som den daglig øver; de ere dens Hverdagsklæder, som den har iført sig med Christo Jesu i Daaben og ei engang om Aftenen aflægger; thi om en Christen end om Af-

tenen aflægger alle andre Klædningsstykker, saa beholder han dog det paa, hvorom Apostelen siger i vor Text: „Ifører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige, og Elskede, inderlig Barmhjertighed!“ Han tænker, naar han begiver sig til Ro: Se, jeg lægger mig gudskelov sund, glad og med roligt Hjerte i Fred til Hvile i min gode og magelige Seng. Ak, hvor Mange er der ikke blandt mine kjære Medchristne, som lægge sig ned med Kummer og Hjerteve, — som ikke faa sove for sin bekymrede Samvittighed, sine Sorger, Anfegtelser og andre Trængsler! Hvor Mange gaa ikke tilsengs, mætte af Taarer, trætte af Sukke og tungt Arbeide! Hvor mange Syge klynke, sukke og stønne ikke paa sit Leie og faa ingen Ro for Smerter og Hjerteangest osv. Ak, naadige og barmhjertige Gud, Du ser og kjender alle dem, som raabe til Dig i sin Nød og Angest; Du ser deres Taarer, — Du hører deres Graad, Sukke og Klager. Ak, hav Medynk med dem, og hjælp alle dem, som trænge til din Hjælp! osv. Tilvisse, en sand Christen, der er en Præst for Gud, maa ikke lægge sit Hoved til Hvile om Aftenen, før han har bragt sin Gud sit Offer, foredraget Ham alle sine Medchristnes Nød og af et medlidende Hjerte bedet for dem, og naar han indslumrer, maa han gribe og beholde den Herre Jesum i sin høire (Troens) Arm og sin Næste i den venstre (Kjærlighedens) Arm. Naar han om Natten ikke kan sove, maa han ikke hengive sig til unyttige Bekymringer og forfængelige Tanker, men derimod tænke paa sin Jesum og omhyggeligen raadføre sig med Ham om hvorledes han bedst skal kunne og ville tjene Gud og sin Næste og øve sig i Barmhjertighed.

§ 16. En Ting maa jeg endnu sige, nemlig at den troende Sjels Barmhjertighed ogsaa strækker sig til Kvæget og de ufornuftige Dyr, efter den vise Konges Ord: „Den Retfærdige agter med Omsorg paa sit Bæsts Liv; men de Ugudeliges Barmhjertigheder ere som den Grummes“ (Ordsp. 12, 10). En Christen vil ikke besvære sit Dyr med altfor tungt og langvarigt Arbeide, ikke slaa det med Grusomhed og Ubarmhjertighed, langt mindre skrækkeligen bande det. Han vil række det dets Foder og unde det Hvile til rette Tid, og „ser han det fare vild eller ligge under Byrden,“ vil han gjerne efter Guds Befaling „bringe det paa ret Vei og opreise det igjen.“ Naar han finder et Fuglerede for sig paa Veien, vil han ikke „tage Moderen tilligemed Ungerne og dræbe dem“ (2 Mos. 23, 4. 5; 5 Mos. 22, 3. 4. 6. 7). Naar han maa slagte Noget af sit Kvæg, saa mindes han vel, at Gud har givet sit Folk Frihed til at gjøre Saadant og betjene sig af Skabningerne ei alene til sin Nødtørst, men ogsaa „efter al sin Sjels Lyst;“ dog beflitter han sig ogsaa heri paa at frygte Gud og taaler ikke, at det, som maa dø, længe pines, ønsker ogsaa ofte, at vi jo før des heller maa blive friede fra dette Dødens Legeme, forat vi ikke mere skulle trænge til nogen Spise og saaledes heller ikke til noget Myrderi. Dette har Gud Herren ei alene befalet, men har ogsaa fremstillet sig selv som et Exempel for os; thi „Han frelser Mennesker og Dyr“ (Ps. 36, 7). „Han lader Græs gro for Kvæget. Han giver Kvæget dets Føde, Ravneungerne, som raabe. Han oplader sin Haand og mætter alt Levende med Velbehag“ (Ps. 114, 14; 147, 9; 145, 16), ligesom en Husfader paa Landet finder sin Glæde i at lokke sit Fjærkræ, Duerne, Hønsene, Gjæssene, Enderne, Kalkunerne sammen og udstrøer deres Foder til dem med gavmild Haand; ja Han ynkes ogsaa over Kvæget, naar Han maa straffe, saaledes som vi læse i Profeten Jonas's Historie at Gud Herren taler, idet Han meddeler ham de Grunde, hvorfor Han vil skaane den bodfærdige Stad Ninive:

„Du, du ynkes over det Kikaion, som du ikke har arbeidet paa — — og jeg, jeg skulde ikke ynkes over Ninive, den store Stad, i hvilken ere mange flere end tolv Gange ti Tusind Mennesker, som ikke vide Forskjel imellem sin høire og sin venstre Haand" (med hvilken Talemaade Børn beskrives), „og mange Dyr!" (Jon. 4, 10 flg.).

§ 17. Et troende Hjerte kommer ogsaa ihu, at Dyrene høre til Skabningen, om hvilken Apostelen siger, at den „sukker under Forkrænkelighedens Trældom og er i Smerte og venter med Længsel paa Guds Børns Aabenbarelse (Rom. 8, 19 flg.). Det ved, at man ogsaa kan synde imod et ufornuftigt Dyr, naar man mishandler det i utidig halvt rasende Vrede, ligesom ogsaa at man ved den Maade, hvorpaa man omgaaes Dyrene, kan vænne sig til Grusomhed og Ubarmhjertighed og siden hellerikke tager i Betænkning at vise denne imod sin Næste. Meget rigtig har Tertulian bemærket, at Gud Herren har givet de ovenanførte Bud om Barmhjertighed mod Kvæget, forat Menneskene skulde øve sig paa Dyrene i Venlighed og Godhed og derved faa saameget lettere for at opføre sig ligedan imod sine Lige. Hedningerne have ogsaa ved Hjælp af Naturens Lys indseet, at Ubarmhjertighed og Grusomhed ikke sømmede sig for Mennesket, som det ædleste af alle Dyr. I Athenen har det tildraget sig, at en Spurv, der forfulgtes af en Høg, fløi ind i Barmen eller Kjortelen paa en Raadsherre, som strax dræbte den, istedetfor at han burde have bevaret dens Liv; Raadet dømte ham til Straf, som et ondt og ugudeligt Menneske, ikke fordi han havde dræbt en Spurv, men fordi han havde røbet et saa grusomt Sind. En ved Navn Praxiteles havde flaaet Skindet af en levende Væder, og Raadet tilkjendte ham Piskeslag, fordi han havde behandlet det stakkels Dyr saa grusomt. Ligeledes have de dømt en Gut til Døden, som fandt Fornøielse i at stikke Øinene ud paa Kraaker, idet de fandt, at saadan Grusomhed var et Tegn til et grundfordærvet og høist farligt Sindelag, som kunde bryde ud til Ulykke og Fordærvelse for mange Andre, naar han voxte til. Hertil kan jeg ikke undlade at føie et Exempel paa hvorledes Gud selv har straffet den Grusomhed, der blev vist imod et stakkels Dyr. I en vis By hændte det, at den gale Pøbel af Kaadhed og Overmod havde flaaet Huden af en levende Oxe og derpaa lod den løbe omkring i alle Gader. Men denne Gjerning mishagede den barmhjertige Gud saaledes, at Byens Lykke og blomstrende Tilstand ifølge Hans Dom efterhaanden aftog, og saa at den fra den Tid af nedsank i megen Elendighed.

§ 18. Hvad vi hidtil have sagt om den troende Sjels Barmhjertighed og Veldædighed, det ville vi endnu oplyse med nogle mærkværdige Exempler, forinden vi gaa over til at vise denne Læres Brug. Job siger: „Græd jeg ikke over den, som havde haarde Dage? sørgede ikke min Sjel over den Fattige?" (Job. 30, 25) Og paa et andet Sted siger han, „at han ikke har negtet Usle deres Begjæring og ikke ladet Enkens Øine (der saa bønligt og med Taarer paa ham og ventede Hjælp) forsmægte, — at han ikke har spist sin Bid alene, uden at lade den Faderløse spise deraf; men han har fra sin Ungdom af ladet ham opvoxe hos sig som hos en Fader og fra sin Moders Liv af ledet hende" (Enken — Job. 31, 16 flg.). Om Anna af Østerrige, den spanske Konge Filip den Tredies Gemalinde, fortælles, at hun hængte Punge, fyldte med Guld, paa sine Sønner Filip den Fjerde og Ferdinand, da de endnu vare ganske smaa, og vænnede dem til med sine barnlige Hænder villigen og gladeligen at meddele de Fattige. Ligeledes har jeg læst om en anden gudfrygtig Moder, som ei alene tog et eller

to af sine syv Børn med sig, naar hun dagligen besøgte de Syge eller dvælede hos de Døende, men ogsaa beskikkede sine Børn hvert deres fattige og nødlidende Menneske, som de daglig skulde gjøre Godt imod. O, hvor lykkeligt er ikke et Barn, der har saadanne Forældre og som villigen følger deres gudfrygtige Veiledning! O, hvor salige ere ikke de Forældre, som fra Ungdommen af formane sine Børn til at samle Skatte i Himmelen og gjøre sig de Fattige til Venner og som ligesom med Modersmelken indgyde dem Kjærlighed og Godgjørenhed!

§ 19. Det er ogsaa mærkværdigt, hvad der tildrog sig med nogle medlidende og barmhjertige Mennesker i Samaria. Thi da Judas's Folk efter Guds retfærdige Dom var slaget af Israel, og en stor Mængde Kvinder, Sønner og Døtre bleve førte fangne bort, irettesatte Profeten Obed ei alene de seierrige Israeliter, sigende; „Se, efterdi Herrens Eders Fædres Guds Hastighed var over Juda, gav han dem i Eders Haand; men I have slaaet dem ihjel i Vrede, at det naar indtil Himmelen. Og nu sige I, at I ville undertvinge Judæ Børn og Jerusalem Eder til Tjenere og Tjenestepiger;“ men nogle Mænd gjorde sig ogsaa rede af de Ypperste af Efraims Børn, hvis Navne den Hellig Aand til evig Afmindelse har ladet optegne i Bibelen; disse vilde ikke taale, at man skulde føre de Fangne ind i Byen, men overtalte Folket til at løslade dem, hvorpaa „de opstode og toge fat paa de Fangne, og alle Nøgne af dem klædte de af Rovet; ja de klædte dem og gave dem Sko paa og gave dem at æde og gave dem at drikke og salvede dem, og alle Skrøbelige førte de paa Asener og bragte dem til Jeriko til Palmestaden hos sine Brødre“ (2 Krøn. 28, 8 flg.). Det er udentvivl ikke skeet for Intet, at disse Mænds Navne ere anførte og den Kjærlighedsgjerning, de viste mod de stakkels Fanger, saa omstændeligt beskreven. Herren har dermed villet lære, at Han altid vil have et sært naadigt Øie til de Barmhjertige og ikke glemme deres Velgjerninger, men optegne dem i sin Bog og rigeligen gjengjælde dem.

§ 20. I Apostlernes Gjerninger siges om Tabitha i Joppe, at hun var „rig paa gode Gjerninger og Almisser, som hun gav,“ og endvidere, at de Enker, som hun havde forsørget med Klæder, efter hendes Død stode omkring Apostelen Peter, græd og viste ham de Kjortler og Klæder, som hun gjorde den Stund, hun var hos dem (Ap. Gj. 9, 36 flg.). At hun var rig paa gode Gjerninger og Almisser, vil sige Saameget som at hun havde øvet sig flittigt deri og gjort meget Godt imod de Fattige, saaledes som Apostelen vil, at de, der ere rige i den nærværende Verden, „skulle gjøre Godt, blive rige i gode Gjerninger, gjerne give og meddele“ (1 Tim. 6, 17. 18). Nu skulde man tænke, at Ingen blev rig, men fattig af at give mange Almisser; den Hellig Aand lærer imidlertid, at den, som har givet Meget bort og meddelt Mest, han er rig; thi efterdi alt hvad Godt vi gjøre imod den Herres Jesu trængende Lemmer bliver optegnet i Hans Regnskab og Dagbog, og efterdi vi have en Naadeløn at vente af Ham, saa er isandhed d e n rig, som har Mest udestaaende og Mest at vente hos en saadan Herre. Men at der siges, at Enkerne med grædende Øine viste Peter de Klæder, Tabitha havde forfærdiget med sine egne Hænder og skjænket dem, det er et smukt Forbillede paa hvad der vil ske paa den yderste Dag og for Guds Ansigt, idet nemlig de gudfrygtige Fattige da ville berømme sine gavmilde Velgjøreres Almisser og ligesom offentligen fremlægge dem.

§ 21. Til denne Fortælling vil det ikke passe sig ilde, hvad en navnkundig

Theolog*) beretter om Fru Anna Margareta, Landgrevinde af Hessen, født Grevinde af Diepold, den Sidste af dette ældgamle grevelige Hus, nemlig at hun var saa gavmild og godgjørende mod Betlerne, at de Fattige i Landet kaldte hende den anden hellige Elisabet og elskede hende saa høit, at da hun saligen hensov, og hendes fyrstelige Lig den 1ste September 1610 blev stedet til Jorden i Butsbak, sluttede de Fattige i hele Landet rundtomkring sig i stor Mængde ordentligen til Ligfølget med hjertelige Veklager over denne sin fyrstelige Landsmoders dødelige Bortgang, ved hvilket christelige Skuespil, som man kun ved faa fyrstelig og grevelige Begravelser har seet Mage til, Enhvers Øine, som saa derpaa, fyldtes med Taarer.

§ 22. Den romerske Høvedsmand **Kornelius's** Exempel fortjener ogsaa at betragtes (Ap. Gj. 10, 1 flg.). Der siges om ham, at han var from og frygtede Gud med sit ganske Hus og gav Folket mange Almisser og bad altid til Gud, hvorfor Gud ved en Engel lader forkynde ham: „Dine Bønner og dine Almisser ere stegne op til Ihukommelse for Gud." Paa Jorden glemmes Almisser ofte, hvilket de Troende forøvrigt ikke have Noget imod, idet de helst se, at deres venstre Haand ikke ved, hvad den høire gjør; men i Himmelen blive de optegnede i Guds **Erindringsbog** (Mal. 3, 16). Ligesom der fortælles om Ludvig den Tolvte, Konge i Frankrige, at han havde en egen Bog, hvori han selv opskrev Navnene paa dem, der havde gjort sig velfortjente af ham og hans Rige, forat han ved forefaldende Leiligheder i høie Æresposter kunde beklæde saadanne Mænd dermed fremfor Andre, og ligesom der ved det keiserlige Hof i Konstantinopel var et Embede, som man kaldte Erindringsembedet, som det tillaa at optegne Navnene paa dem, der havde opført sig vel og gjort god Tjeneste i Krigen og i andre Maader, og minde Keiseren om dem, forat de fortrinsvis kunde blive befordrede til store Embeder og paaskjønnede med passende Belønning, saaledes lader ogsaa Gud, om jeg ellers tør fremstille de himmelske Ting paa menneskelig Vis, Navnene paa dem, som i den stridende Kirke paa Jorden have tjent Ham troligen og især deleshed hjerteligen taget sig af Christi trængende Lemmer, optegne i sin Bog, forat de kunne blive ihukommede i sin Tid og belønnede med timelig og evig Velsignelse. O, hvilken kraftig Tilskyndelse til Bønner og Almisser ligger der ikke i en saadan Betragtning! Hvo vil ikke gjerne græde, sukke og bede, naar han ved, at alle Taarer blive indførte i Guds Register? (Ps. 56, 9). Hvo vil ikke gjerne give til de Fattige, naar han ved, at Alt ved Mark og Skilling bliver opskrevet i Guds Bog, og at ikke engang en **Drik Vand**, som rækkes Hans Egne i Tro og Kjærlighed, vil blive glemt og ubelønnet? (Matth. 10, 42).

§ 23. Den hellige Apostel roser ogsaa de christne Menigheder i Makedonien for deres Godgjørenhed med saare mærkelige Ord. „Vi kundgjøre Eder, Brødre, siger han, den Guds Naade, som har vist sig i Menighederne i Makedonien" (lægger Mærke til at det er en særegen Naade af Gud, naar man med villigt og glad Hjerte understøtter de Fattige, og at man maa anraabe Gud om saadan Naade), „uagtet de bleve meget prøvede med Trængsel, blev deres overvættes Glæde og deres store Fattigdom overflødig til Rigdom hos dem af ren Velvillie" (deres Hjerte strømmede, lig et fuldt Kar, over af Lyst og Glæde i at udøve Kjærlighed og Barmhjertighed; deres store Fattigdom fremførte en rigelig Almisse, ligesom en Kilde sit Vand, og omendskjønt de

*) Dr. Dietrich, om Almisser.

selv befandt sig i stor Trængsel og vare blevne meget fattige, saa at man ikke skulde have troet, at de kunde have nogen Tanke for andre Fattige, udflød dog mod Formodning en rig og liflig Kilde af denne sandige og tørre Bund); „thi de vare af sig selv villige efter Formue — det vidner jeg — ja over Formue" (man havde ikke megen Møie med dem; man behøvede hellerikke at bede og formane dem meget; ei heller undskyldte de sig med sin egen Trang; men de gave næsten over Evne, af egen Drift, med glade og villige Hjerter). Disse kjære Sjele vidste godt, at det efter vor Frelsers Ord er „saligere at give end at tage;" de vidste, hvor høi en Pris Gud sætter paa at man glæder Hans elendige og forladte Børn med Trøst og Hjælp, og de have saaledes efterladt os et Exempel paa hvorledes vi skulle gjøre Godt med glade Hjerter og ei engang ved Trængsel og Fattigdom lade os afholde derfra.

§ 24. Men vi ville nu gaa over til Brugen af denne Lære, og efterdi vort Hovedøiemed med dette møisommelige, men dog salige Arbeide er efter Mulighed at ophjælpe den forfaldne Christendom, saa formane vi Enhver 1), at han overensstemmende med denne Lære atter vil foretage en nøiagtig Prøvelse af sin Christendom og alvorligen undersøge, om han hidtil har beviist sin Tro ved Barmhjertighed og Godgjørenhed mod Næsten. I ere udentvivl, I christelige Sjele, ved Guds Ord overbeviiste om at en troende Sjel nødvendigvis ogsaa maa være en barmhjertig og godgjørende Sjel, og at det ikke er overladt til vort eget Godtbefindende, om vi ville tage os af de Trængende eller ikke, men at vi maa gjøre det, og det hjerteligen, villigen og gladeligen, saafremt vi ikke skulle blive regnede blandt Hyklerne og Guds Fiender og have det skrækkelige Tordenslag at vente paa den yderste Dag: „Gaar bort fra mig, I Forbandede, i den evige Ild, som er beredt Djævelen og hans Engle; thi jeg var hungrig, og I gave mig ikke at æde," osv. (Matth. 25, 41 flg.). I Forbindelse hermed bør ogsaa følgende Udsagn af den Hellig Aand overveies: „Hvo som stopper sit Øre for den Ringes Raab, han, han skal og raabe og ikke bønhøres. Hvo som giver den Fattige, han skal ikke have Mangel; men over den, som skjuler sine Øine, skal være Forbandelser" (Ordsp. 21, 13; 28, 27). „Den som har Verdens Gods og ser sin Broder lide Mangel og lukker sit Hjerte for ham, hvorledes bliver Guds Kjærlighed i ham?" (1 Joh. 3, 17). „Der skal gaa en ubarmhjertig Dom over den, som ikke gjør Barmhjertighed" (Jak. 2, 13).

§ 25. Saa prøver Eder da, mine kjæreste Medchristne, og undersøger, om I finde et rigtigt medlidende, forbarmende og godgjørende Hjerte hos Eder, — om I, naar I have seet eller faaet Efterretning om et bedrøvet og betrængt Menneske, have taget Eder hans Nød til Hjerte, følt hans Trængsel og hjerteligen attraaet og bestræbt Eder for at være ham til Trøst og Hjælp, — om I i disse sidste vanskelige Tider, da Nøden allevegne er stor, bære Omsorg for de Elendige og Trøstesløse, bede for dem og ere redebonne til efter Formue at hjælpe dem! Have I bedet Gud, at han vil vise og føre gudfrygtige Fattige hen til Eder og saaledes give Eder Anledning til at udøve Barmhjertighed? Er det Eders Glæde, naar I have Leilighed, at komme en fattig Christen til Hjælp? Hvorledes te I Eder mod Enker og Faderløse, imod de Syge, som ligge i usle Hytter og Kjældere, og imod andre forurettede, betrængte og bedrøvede Mennesker? Pleie I at besøge dem i deres Trængsel? Have I nogensinde grædt over deres Elendighed, talt

trøsteligt til dem og efter Eders Evne ydet dem Pleie, Beskjærmelse og Hjælp? Hvor ere de Hungrige, som I have givet at æde, de Tørstige, som I have givet at drikke, de Nøgne, som I have klædt, de Elendige, som I have besøgt og forsynet med det Nødvendige? I rose Eder af at Jesus Christus bor formedelst Troen i Eders Hjerter, — at I have og holde Hans Ord og nyde Hans Nadverd. Men hvor er Jesu kjærlige Hjerte, trøsterige Mund, medlidende Øie og hjælperige Haand? I rose Eder af Troen; men hvor er Kjærligheden, Barmhjertigheden, Godgjørenheden? Træet med dets Løv ser jeg vel, men hvor ere Frugterne? Hvor er de Venner, som I have gjort Eder med Uretfærdighedens Mammon? Hvor Meget af Eders Gods have I hidtil anvendt til Almisser? Hvor Meget findes der paa Eders Udgifts- og paa Eders Indtægtsside?

§ 26. Ak, jeg frygter for at naar Mange vilde føre Regnskab over sine Udgifter i et Aar, vilde det komme til at ligne hin Klosterbroders, der lød saaledes: Udgivet til de Fattige 3 Gylden,*) til Skoler 10 Skilling, til Enker 1 Gylden, til Musikanter 6 Gylden, til Bageren 54 Gylden, til Landflygtige 4 Skilling, til Snedkeren 10 Gylden, til Vaskekonen 3 Gylden, til et og andet Byggeri 18 Gylden, til Gjæstebude 68 Gylden. Dog, hvo ved, om Mange endog kunde beregne at have anvendt Saameget paa Fattige, Enker, Fremmede og andre elendige Mennesker? Pragt og Overdaadighed, den lækre Gane, det lystne Øie og Hjerte medtager det Meste, og Resten gjemmer Gjerrigheden, og Djævelen har Nøglen dertil. Jeg kommer herved til at tænke paa en formuende Borger i en navnkundig nedersaksisk Rigsstad, om hvem en Præst der paa Stedet pleiede at fortælle, at han havde en Nabo, som han forøvrigt gjorde meget af og holdt godt Venskab med. Da nu denne kom i en Forlegenhed og skulde udbetale nogle Penge, som han ikke havde inde, gik han til hin og bragte ham ved mange Bønner og Forestillinger om at han hverken kunde eller skulde tabe Noget saa vidt, at han gik hen til sin Kiste, hvori han holdt sine mange rede Penge fangne, i den Hensigt at hjælpe ham med den Sum, han trængte til. Men da han havde aabnet den og betragtede sine kjære Dalere, lukkede han den til igjen, kom tilbage og sagde: „Jeg kan ikke gjøre det, Nabo." Denne bad paany og sagde, at han jo, som han selv vidste, var saa aldeles sikker paa at kunne have Pengene igjen om nogle faa Dage, og at han letteligen kunde faa dem paa et andet Sted, naar han kun vilde gaa did efter dem; men han havde heller villet laane dem hos ham, som sin kjære Nabo, end hos Andre, osv. Herved bragte han ham vel for anden Gang hen til Kisten; men han kom ogsaa dennegang igjen og sagde: „Jeg kan ikke gjøre det." Saa fast var Hjertet tillukket, og et saadant Herredømme havde Mammon over dette elendige Menneske, at han ikke turde angribe den.

§ 27. Ak han tør maaske have mange Brødre og Søstre blandt Nutidens Christne. Ligesom Magneten tiltrækker Jernet, saaledes trække desværre Pengene de menneskelige Hjerter til sig. Forat fremstille den nuværende Verdenstilstand afbildede en vis gudfrygtig Mand en Mængde Hjerter paa et Bord og derover to Hænder, der kom ned fra Skyerne og hvoraf den ene holdt Jesu Christi, den Korsfæstedes Billede, den anden en stor Skuepenge; ved Christi Billede hang knapt et eller to Hjerter, men ved Pengene saare mange; Overskriften var: O, I forblindede Hjerter! Den hellige Augustin forundrede sig paa sin Tid meget, da han saa, at en Jernnaal paa et Bord fulgte den Haand, som førte Magnetstenen under Bordet. Nu for Tiden har man større Grund til at forundre sig over at Pengene formaa saa kraftigt at bøie, lede og føre Hjerterne, at gjøre dem haarde og bløde, at oplukke og tillukke

*) En Gylden omtrent 2 Ort norsk.

dem. Historien fortæller, at enkelte kongelige Personer, som vare faldne i sine Fienders Hænder, bleve fængslede med Guld- eller Sølvlænker, saaledes som det vederfores Darius, Zenobia og Andre. Men nu kan man sige, at de fleste Mennesker gaa i saadanne Guld- og Sølvlænker, omendskjønt de ikke selv tro det. O, hvor Manges Hjerter, Øine, Hænder og Fødder har ikke Djævelen bundet og lænket, saa at de hverken kunne eller ville yde sin trængende Næste nogen Hjælp! O, hvor Mange er der ikke, om hvilke man maa tro, at de intet Hjerte have i sit Liv, eller at det ialfald maa være saa haardt som Sten og Staal, siden de Fattige og Elendige, Enkerne og de Faderløse, de forurettede og betrængte Mennesker saa ofte ikke kunne finde dem eller blødgjøre dem med sine vemodige Øiekast, sine bønlige Ord, sine mange Taarer, Sukke og Klager! De fleste Mennesker ere nuomstunder ligesom „Sparebøsserne,“ der bestandig tage til sig, hvad man slipper deri, men Intet give fra sig, førend de blive ituslagne. Deres Kister, Kjældere og Lofter ere ligesom „det døde Hav“ i Jødeland, der opsluger og fordærver alt Jordans Vand. Gud har ingen Kredit mere her i Verden; Ingen vil betro Ham nogle faa Penge, omendskjøndt Han ved sin Sandruhed lover at ville erstatte det hundredfold. Derfor ligger Lazarus overalt udenfor Dørene, sukker, græder og klager; men man ser ikke til ham og bryder sig ikke om ham. Ubarmhjertigheden har taget Overhaand hos Høie og Lave og hersker baade i Freds- og Krigstider. Man fortalte for nogen Tid siden, at en anseet General havde ytret, at han vilde ønske, at Naturen havde givet ham et haardt Hjerte, forat han desto beredvilligere kunde udføre sin Konges Befalinger og ikke lade sig vildlede af Undersaatternes Veklager og Sukke, osv. Saadant er upaatvivleligen et Tegn til, at ikke den kjærlige og barmhjertige Jesus, men den hadske og grusomme Djævel hersker i Menneskenes Hjerter, Noget, hvorfor alle christelige Sjele medrette forfærdes.

§ 28. Nu da, mine kjæreste Tilhørere! I maa her atter vælge og tage Parti og for Guds Aasyn erklære, hvem I ville holde med, med den kjærlige Herre Jesus, Eders Frelser, eller med den ubarmhjertige Djævel, Menneskefienden. Her hjælper ingen Skin-Christendom, ingen Kirkegang, ingen Prædikenhørelse, intet Skriftemaal, ingen Nadverds-Nydelse, ingen Selvberømmelse af Troen; her maa være Hjerte, Gjerning, Frugt. Jeg holder for, at den rige Mand var en Jøde og besøgte flittigt Synagogen om Sabbaten; han kan vel ogsaa have ført et ærbart Levnet for Verden; men da Ubarmhjertigheden og desformedelst Satan besad hans Hjerte, saa hjalp intet Saadant ham; men han løb fuld af Haab om Himmelen i Helvede. Hertil sigter ogsaa Luther, naar han siger: „Du behøver ikke at spørge om, hvad du skal gjøre udenfor dig; se paa din Næste, saa vil du finde Nok at gjøre, selv om der var Tusind af dig. Forfør dig blot ikke selv; tænk blot ikke, at du vil komme i Himmelen med Bønner og Kirkegang, med Stiftelser og Gavebreve, dersom du gaar din Næste forbi. Gaar du ham forbi, saa vil han ligge i Veien for dig deroppe, saa at du maa gaa Himmelporten forbi, som den rige Mand.“

§ 29. „Saa ifører Eder da, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed! Værer barmhjertige, som Eders Fader og er barmhjertig!“ (Luk. 6, 36). „Antager Eder de Helliges Nødtørftighed! Glæder Eder med de Glade, og græder med de Grædende!“ (Rom. 12, 13, 15). „Kommer de Bundne ihu, som selv medbundne, dem der lide Ondt, som de, der og selv ere i Legemet!“ (Ebr. 13, 3). Føler Medynk med den tusindfoldige Nød og

de utaalelige Byrder, hvorunder Christenheden i vore Tider sukker, og med de utallige Taarer, den dagligen udgyder! Unddrager Eder den vellystige Verdensglæde, og hjælper Eders betrængte og høit bedrøvede Medchristne at bede, sukke og klage, for om muligens den kjærlige og barmhjertige Gud maatte ville paaskynde den kjære yderste Dag og gjøre en Ende paa al Elendighed, al Vederstyggelighed, al Ubarmhjertighed, al Ugudelighed ved vor Herres Jesu Christi herlige Aabenbarelse! Raader, hjælper og trøster imidlertid, hvor I kunne; anser den Dag for tabt, da I ikke have gjort, talt eller udtænkt Noget til Eders bedrøvede Medchristnes Trøst! Skulde I hos Eder selv mærke et haardt Hjerte, der er sikkert i sin Overflod og Velstand og kun lidet bekymrer sig om Josefs Forstyrrelse, saa forfærdes derfor, og ophører ikke at bekjæmpe det med ivrige Bønner, med stadig Foreholdelse af Guds Villie, med Betragtninger af den Herres Jesu søde og medlidende Hjerte, med daglig fornyede Forsætter, med varagtig Øvelse og stedsevarende Bod og Omvendelse, indtil I vinde Bugt dermed og faa gjort det ligedannet med Eders Frelsers Hjerte.

§ 30. Men beflitter Eder iſærdeleshed paa „Godgjørenhed og Gavmildhed mod de Fattige," hvilken Skriften saa eftertrykkeligt indskjærper. Den hellige Apostel Paulus fortæller, at de tre fornemste Apostle, Jakobus, Petrus og Johannes, ved et Haandslag forenedes med ham og Barnabas om, at disse skulde prædike hos Hedningerne, men hine hos Jøderne; dog betingede de sig tillige udtrykkeligen, at Paulus og Barnabas skulde komme de Fattige ihu og samle en Hjælp til dem blandt Hedningerne. Jeg kan sige, at vor Frelser ogsaa har truffet en Overenskomst med os, hvilken Han har stadfæstet ved at række os ikke blot sin Haand, men ogsaa sit allerhelligste Legeme og Blod, nemlig at vi formedelst Troen paa Ham skulle faa Retfærdighed, Syndernes Forladelse og Saligheden, men derhos betinget sig, at vi ikke skulle glemme de Fattige og ikke forlade Hans trængende Lemmer paa Jorden. Det er over al Maade trøsteligt for de Fattige og over al Maade værd at betænke for de Rige, at Gud Herren i sin Lov har befalet og foreskrevet Saameget til Trøst for de Fattige. „Naar der vorder en Fattig iblandt Eder af en af dine Brødre," siger Han, „i en af dine Stæder, i det Land, som Herren din Gud giver dig, da skal du ikke forhærde dit Hjerte og ikke lukke din Haand for din fattige Broder; men du skal oplade din Haand for ham og laane ham det, som er nok for hans Mangel, det, som ham fattes. Thi Fattige skulle ikke ophøre at være midt i Landet; derfor byder jeg dig og siger, at du skal oplade din Haand for din Broder, for den, som trænger hos dig, og for den Fattige i dit Land" (5 Mos. 15, 7. 8. 11). Han vidste dem derhos nogle Maader, hvorpaa de uden synderligt Afsavn kunde hjælpe de Fattige. I det syvende Aar skulle Ageren hvile og blive liggende, forat de Fattige kunde æde det, som voxte derpaa. Naar de høstede sit Land, skulde de ikke aldeles det Yderste af paa sin Ager, ikke heller sanke nøie i sin Høst. Naar de havde plukket sin Vingaard, skulde de ikke eftersanke efter sig, ei heller ryste Olietræet to Gange og ikke vende tilbage og hente et Kornbaand, som de havde glemt paa Marken, men efterlade alt Saadant til den Fremmede, den Faderløse og Enken. „Thi jeg Herren," lægger Han til, „er Eders Gud." Ja, Herren havde endog befalet, at Hans Folk hvert tredie Aar skulde give en særskilt Tiende af sine Indkomster og lade den blive inden deres Porte; saa skulde Leviten komme og den Fremmede og den Faderløse og Enken, som vare i Staden, og de skulde æde og mættes, og dette Bud forsødede Herren med den Forjættelse: „Paa de

at Herren din Gud skal velsigne dig i al din Haands Gjerning, som du skal gjøre" (2 Mos. 23, 11; 3 Mos. 19, 9; 23, 22; 5 Mos. 24, 19 fl.; 14, 28. 29). Det Samme har Han ogsaa ved sine Profeter gjentaget og lagt sit Folk paa Hjertet. „Bør dig ikke," siger Han ved Esaias, „at dele dit Brød med den Hungrige, og skal du ikke lade den Elendige, ja Ynkværdige komme i dit Hus? Naar du ser en Nøgen, skal du klæde ham og ikke skjule dig for dit Kjød. Da skal dit Lys (din Lykke) frembryde som Morgenrøden, og din Lægedom (din Fremgang i timelige og aandelige Ting) skal snart grønnes" (Esai. 58, 7. 8). Og ved Sakarias: „Gjører Miskundhed og Barmhjertighed, Hver mod sin Broder, og undertrykker ikke Enke eller Faderløs, Fremmed eller Elendig!" osv. (Sak. 7, 9. 10).

§ 31. I det nye Testament har vor allerkjæreste Frelser ogsaa talt og sørget hjerteligen for de Fattige. „Giv den, som beder dig," siger Han, „og vend dig ikke fra den, som vil laane af dig!" (Matth. 5, 42). „Sælger, hvad I have og giver Almisse! Gjører Eder Poser, som ikke blive gamle, en Skat, som ikke forgaar, i Himlene, der, hvor ingen Tyv kommer til og intet Møl fordærver!" (Luk. 13, 33) „Naar du gjør et Gjæstebud, da indbyd Fattige, Krøblinger, Halte, Blinde; saa skal du være salig; thi de have ikke at betale dig igjen; men det skal gjengives dig i de Retfærdiges Opstandelse" (Luk. 14, 13 flg). Men fremfor Alt er dette eftertrykkelige Udsagn mærkeligt: „Gjører Eder Venner ved Uretfærdighedens Mammon, at, naar I skilles herfra, de skulle optage Eder i de evige Boliger! (Luk. 16, 9.) Heri indeholdes tre Hovedgrunde, hvorfor man bør gjøre Godt imod de Fattige. Han kalder Rigdommens eller det timelige Gods Uretfærdighedens Mammon, fordi den i Almindelighed just ikke har været altfor vel erhvervet og samlet, ei heller altid bruges til det Bedste og eies og besiddes paa den rette Maade. Naar man tæller mange Penge, saa bliver man skidden paa Fingrene, hvilket kan tjene til en Paamindelse om, at der fordetmeste blander sig en og anden Uretfærdighed og Ubillighed i Pengesager. Hvor der er mange Penge, der er fordetmeste ogsaa megen Verdenskjærlighed, Hoffærdighed, Foragt for Næsten, Overdaadighed, Fraadsen, Utugt og Ubarmhjertighed mod de Fattige. Derfor vil vor Frelser sige Saameget som: Efterdi det Lapperi ikke er Eder til nogen anden Nytte, men ofte er meget farligt for Eders Sjele, hvilke det gjerne pleie at besmitte med Uretfærdighed og at hendrage kraftigt til Synden, saa gjører Eder Venner dermed, forat det idetmindste paa en Maade kan være Eder til Gavn!

§ 32. Nogle Lærde have ogsaa oversat de Ord „Uretfærdighedens Mammon" med „den bedragelige Mammon" og vist, at dette er overensstemmende med den hebraiske og syriske Sprogbrug, samt at Ordet „uretfærdig" i dette Kapitels 11te Vers modsættes „sand," idet Jesus siger: „Dersom I ikke have været tro i den uretfærdige Mammon, hvo vil betro Eder den sande?" Noget, som ogsaa den hellige Evangelist Markus synes at tilkjendegive, naar han efter Herrens Mund taler om „Rigdommens Forførelse" (Mark. 4, 19.) Og Mammon kan med al Ret kaldes bedragelig eller, som Apostelen kalder den, uvis eller uvarig (1 Tim. 6, 17); thi den er ei alene ussel og forgjængelig, men ogsaa saare flygtig og ustadig. Mange, som have arvet en stor Formue efter sine Forældre og i sin Ungdom hav den i Besiddelse, maa i Alderdommen lide Nød, ja endog søge sit Brød ved Hvermands Dør, og Ingen, han have nu saameget Gods, han have vil, kan

være sikker paa at beholde det indtil Enden, efterdi det er saamange Slags Tilfælder underkastet. Men hvorfor Rigdommen isærdeleshed maa kaldes bedragelig, er fordi den, hvor stor den end forøvrigt ansees for, og hvor høit den end vurderes, dog ikke formaar at hjælpe En noget i den sidste og største Nød; den kan ikke skjænke den bedrøvede Sjel nogen Trøst eller den bekymrede Samvittighed nogen Ro, og hvo som forlader sig paa den og i sin Samvittighedsangest og Dødsnød intet Andet besidder, han finder sig skammeligt bedragen. Den ligner Lygtemændene, der med sit falske Lys føre Mange ud i Myrene; den er lig en falsk Mynt, som Mange lade sig paasnakke; men naar de ville udgive den, vil Ingen tage imod den. Den rige Fraadser blev forledet og styrtet i Fordærvelse af sin Rigdom, og om mangt et Menneske kunde tage alle sine Penge med sig ud af Verden, vilde han, skjøndt for sent, erfare, at de i hint Liv agtes for Intet og ansees for Regnepenge og falsk Mynt. Siden altsaa, vil vor Frelser sige, Rigdommen er saare uvis og ustadig, og I ikke engang vide, om I skulle beholde den til Eders Endeligt, — siden den ei heller kan yde Eder nogen Hjælp i aandelig Nød, men, om I ikke se Eder vel for, kan blive Eders Sjele meget farlig, saa uddeler den, og gjører Eder Venner dermed den Stund, I endnu leve! osv.

§ 33. Vor Frelser siger endvidere! Naar Eder fattes — som om Han vilde sige: Der vil dog komme den Tid, da I maa forlade alle Ting og gaa nøgne og blottede ud af Verden igjen, som I kom ind i den; I kunne nu være saa rige, som I ville, saa maa I dog skilles fattige og elendige fra dette Liv; I ville se Eder ængsteligen om efter Trøst; I ville være bekymrede for, hvad der skal blive af Eders arme Sjel. Anvender derfor Eders Gods saaledes, at I da kunne nyde Godt deraf! Trækker en Vexel paa Himmelen, og sender et Forraad i Forveien, at I kunne have dette at glæde Eder ved. Gjører Godt imod de Fattige, hvilke have en Transport fra Gud ihænde, hvis Fyldestgjørelse den Høieste tager for god Betaling, paa det de i sit levende Liv maa bede for Eder, naar I dø, eller, om de ere gangne forud for Eder „Optage Eder i de evige Boliger."

§ 34. Og i disse Ord ligger den tredie Grund, hvorfor vi villigen skulle bevise de Fattige Velgjerninger og gjøre os dem til Venner, nemlig fordi de have saa stor en Magt, at de kunne optage os i de evige Boliger eller i den evige Glæde og Salighed. Angaaende disse Ord have de Lærde havt mangeslags Tanker; vi ville forklare dem enfoldigt efter Skriftens Selvoverensstemmelse. Vist er det „at det evige Liv er en Guds Naadegave" (Rom. 6, 23), og at i egentlig Forstand og hovedsageligen Ingen kan optage os i Himmelen uden vor Gud og den Herre Jesus, der siger: „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv" (Joh. 10. 27. 28). Men de gudfrygtige Fattige optage sine Velgjørere i Herligheden, naar de vidne for Gud om de Kjærligheds- og Barmhjertighedsgjerninger, de have gjort imod dem, og efter afsagt naadig Dom annamme dem med Glæde som sine Medbrødre og Deltagere i den evige Glæde og Herlighed, hvilket man maaske bekvemmest kan forklare ved en Lignelse.

§ 35. En rig og fornem Herre havde en tro Tjener, som han i Anledning af sine Forretninger sendte til et fremmed Land; men saasom Menneskene derstedes vare meget onde og hengivne til Gjerrighed, Uretfærdighed og Ugudelighed, blev han ilde behandlet, idet de franarrede, fraløi og frastjal ham Alt, hvad han havde, saa at han blev meget fattig og nødlidende. Men der var en formuende og gudfrygtig Mand paa Stedet, som ikke fandt Behag i sine Medborgeres Uretfærdighed; denne tog sig troligen af den forarmede og forladte Tjener og beskjærmede

ham mod hans Fienders Undertrykkelser; han optog ham i sit Hus, forsørgede ham med alle Fornødenheder, talte trøsteligt til ham, forsynede ham med tilstrækkelige Reisepenge og lod ham fare i Fred. Tjeneren kom tilbage til sin Herre og fortalte ham alt, hvad Ondt og Godt der havde vederfarets ham og bad sin Herre indstændigt, at han ikke vilde glemme hans gode Velgjører, men gjengjælde ham Alt rigeligen. Og da han kort efter erfor, at denne var bleven udplyndret af de ugudelige Mennesker i sin Stad og havde mistet alt sit Gods, udvirkede han hos sin Herre, at denne lod ham tilbyde at komme til ham, idet han budsendte ham og raadede ham til at forlade Alt, hvad han endnu der havde tilovers; han vilde optage ham i al sin Herlighed og rigeligen forsørge ham. Da han nu kom, løb Tjeneren ham med Glæde imøde, faldt om hans Hals, kyssede ham og førte ham ind i sin Herres Hus, at nyde dennes Herlighed med ham. Dette Læredigt eller denne Lignelse er let at forklare og anvende. Gud er Herren; de Fattige ere de tro Tjenere, der allevegne blive ilde medhandlede, undertrykte og bedragne af Verdensmenneskene; de gudfrygtige Rige ere de, som troligen tage sig af disse Tjenere (de Fattige) og bevise dem meget Godt; disse rose dem herfor i sine inderlige Bønner til Gud, medens de leve; de vidne ogsaa for Hans hellige Aasyn om denne deres Gavmildhed efter at være skilte fra Verden, og naar Gud Herren ogsaa omsider kalder saadanne velgjørende Mennesker ud af Verden og af Naade skjænker dem det evige Liv, saa ile, forat jeg skal tale efter dette Livs Maade, de Fattiges Sjele, der ere i Himmelen, sine Velgjøreres Sjele imøde og føre dem med Glæde ind ad det himmelske Jerusalems Porte osv.

§ 36. Efterdi altsaa de Fattige have en saa stor Patron og Beskytter og en saa mægtig og dyrebar Forbeder og Talsmand og ere agtede saa høit i Guds Øine og formaa saameget, saa lader os gjøre dem Godt med glade og villige Hjerter, ikke med Uvillie og af Tvang; thi „Gud elsker en glad Giver" (2 Kor. 9, 7). Lader os ikke vente, indtil de klynke og raabe udenfor vore Døre (jeg taler om de gudfrygtige Husarme, der ugjerne gribe til at betle), men ile dem imøde og gaa efter dem; lader os opsøge dem og forsørge dem i deres Hytter og Kjældere, hvor de lønligen sukke under sin Byrde og Nød! „Salig er den, som agter paa (tager sig af) den Trængende," siger den kongelige Profet i vor tyske Bibel (Ps. 41, 2), hvilke Ord de sytti Fortolkere saavelsom den gamle latinske Oversætter og den nederlandske Bibel gjengive ved: „Salig er den, som handler forstandigt (viseligt, forsigtigt) imod den Trængende (et Menneske, hvis Kræfter og Formue ere udtømte, — som er udtæret af Sorg og Græmmelse, et elendigt og trøstesløst Menneske). Man kunde ogsaa oversætte det: „Salig er den, som har Forstand paa den Fattige," det er efter Peter Krysologus's Forklaring: den, som forstaar at betænke, at Han, som bedækker Himmelen med Skyer, er nøgen i de Fattige, — at Han, som mætter alt levende, er hungrig i de Fattige, — at Han, som ere alle Kilders Kilde, er tørstig i de Elendige, og at Gud af Kjærlighed til de Fattige nedlader sig saa dybt, at Han ikke blot er hos den Fattige, men selv er den Fattige (og annammer, hvad Godt der gjøres imod den Fattige, som om det var gjort imod Ham selv), ligesom han kort efter tilføier: Hvad der anvendes paa de Fattige, det bliver først og fremst og strax opskrevet i Guds Dagbog. Saligt er det Menneske, hvis Navn Gud læser ligesaa ofte, som Han gjennemblader Fattig-Registeret.

§ 37. Det kan ogsaa have den Betydning: Salig er den, som ved at se et fattigt Menneske tænker omhyggeligt over Sagen og overveier, at han selv ikke har givet Gud Mere end et saadant elendigt Menneske — at Gud ligesaa let kunde have ladet ham komme i en saadan Trang, ja at han endnu om Gud saaledes vilde føie det, kunde paa en Dag blive ligesaa elendig som den, der nu trænger til hans Hjælp, — at Fattig-

dommen gjør ondt og er en tung Byrde, især naar den er forenet med Sygdom og Foragt eller Verdens Fiendskab, — at Gud har villet og efter sit hellige Raad indrettet det saa, at Rige og Fattige skulle bo tilsammen, for paa disse at prøve hines Kjærlighed og Medlidenhed og give dem Anledning til at gjøre de Fattige Godt, — at den Fattige er vor Slægtning i Jesu Christi Blod og tilligemed os delagtig i Hans Samfund, Herlighed og Salighed. Hvo som overveier dette med Forstand, hvorledes kan han vægre sig ved efter bedste Evne at tage sig af de Fattige? Det anførte Sted kan ogsaa forstaaes om de Fattiges Efterspørgsel og Opsøgelse; thi mangt et bedrøvet og elendigt Menneske skammer sig ved sin Fattigdom og vil heller sulte to Dage i sin Hytte end tage til Betlerstaven; derover bliver han da ofte udtæret af Graad og Sukken, af Hunger og Kummer, bliver mat og syg og befinder sig saaledes i en dobbelt Nød. Her maa nu et christeligt Hjerte eftertænke og undersøge; det maa opsøge og besøge saadanne lønlige Fattige og tænke paa Midler til at komme dem tilhjælp; er dets egen Formue ikke tilstrækkelig, saa maa det kundgjøre det for andre christelige Hjerter og kalde dem tilhjælp; kort, det maa være en Christens Glæde at kunne glæde, vederkvæge og trøste et fattigt Menneske, ligesom det vilde være ham høist glædeligt, om han maatte finde sin Herre Jesum selv og have den Ære at bespise, læske, klæde og pleie Ham.

§ 38. Lader os ogsaa gjøre de Fattige Godt „med gavmilde Hænder, paa det at det kan være en velsignet og ikke en karrig Gave; thi hvo karrigt saar, skal og karrigt høste, og hvo som saar i Velsignelse, skal og høste i Velsignelse“ (2 Kor. 9, 5. 6). David siger ligeledes om en gudfrygtig Mand: „Han udstrør; han giver de fattige“ (Ps. 112, 9). Maaske har han havt en Sædemand for Øie, der griber friskt i Saasækken og udstrør Sæden allevegne med fulde Hænder. Det hebraiske Ord bruges ellers om en adspredt Buskap, om Fiender, der ere adspredte i Felten, om et Folk, som har udbredt og adspredt sig hist og her blandt andre Folk, og tilkjendegiver saaledes, at et gudfrygtigt Hjerte ikke altid og i Gjerrighed maa holde de harniskklædte Mænd Dalerne, Dukaterne samlede, men udstrø dem og fordele dem med gavmild Haand blandt de Fattige. Den hellige Krysostomus taler meget smukt herom. „Naar Nogen,“ siger han, „har en frugtbar Landeiendom, saa sparer han ikke paa Sæden, og dersom han ikke selv har Nok i Forraad, laaner han af Andre. Men nu saa vi (Christne formedelst Almisser) i Himmelen, hvor ingen stormfuld Luft og intet ufrugtbart Veir kan ødelægge Sæden, og hvor vi ere visse paa en rig Høst. Hvem ser da ikke, at man kan adsprede ved at være sparsommelig og samle ved at udstrø? Strø derfor ud, paa det du ikke skal tabe, hvad dit er; spar ikke, paa det du maa vorde rig!“

§ 39. Vi maa imidlertid ikke tænke, at man endelig selv skal komme til at lide Mangel, fordi om man giver rigeligen til de Fattige. Ak nei; man har intet Exempel paa, at Nogen er bleven forarmet og en Bankerotspiller ved at give Almisser. Den christelige Kjærlighed er ikke en saa svigagtig Husholderske, at den skulde gjøre sin egen Herre til Betler; ei heller er Gud en saa utaknemmelig Herre, at Han ikke ærligen skulde betale, hvad der i Tro og Kjærlighed er ydet Hans Børn. Om Komus Medices, fra hvem de nuværende Storhertuger i Florents nedstamme, fortælles, at uagtet han næsten anvendte Mere end kongelige Bekostninger paa Kirkebygninger og Almisser, pleiede han dog at sige, at han aldrig havde kunnet finde i sine Regnskaber, at Gud var blevet ham Noget skyldig. Jeg selv maa tilstaa, at det mere end engang har vederfarets mig, at naar jeg har givet et fattigt Menneske fire eller sex Grossjen, er der strax uventet blevet skjænket mig sex ja engang endog ti Daler igjen.

§ 40. Den navnkundige og af den evangeliske Kirke høit fortjente Theolog Johan-

nes Gerhard var en særdeles Elsker af de Fattige; de havde i ham ikke blot en Ven, men ogsaa en Fader. Han bespiste de Hungrige; han klædte de Nøgne; han besøgte de Syge, talte trøsteligt til dem og sørgede for at de bleve forsynede med Lægemidler og andre Fornødenheder. Han ansaa den Dag for spildt, paa hvilken han ikke havde havt Anledning til at gjøre nogen Kjærligheds- og Barmhjertighedsgjerning. Man hørte ham ofte sige, at han heller vilde sælge sine Vinbjerge, Agre og Haver end fare løs paa et fattigt Menneske med haarde Ord eller lade ham gaa bort uden at have givet ham Noget. Det var ham heller ikke nok, at han i levende Live havde gjort saameget Godt imod de Fattige; men han skjenkede dem desuden fire Hundred Gylden i sit Arvebrev. Denne sin Tjener vilde Herren sætte paa Prøve og fremstille som et Exempel for Verden i Lighed med Job; derfor tilstedte Han, at ei alene hans Landgods blev plyndret og lagt i Aske af Krigsfolk, men at disse ogsaa fandt og borttoge hans Guld- og Sølvtøi (der forstørstedelen bestod af Foræringer fra dem, han havde tilegnet sine herlige Skrifter), uagtet det var omhyggeligt nedgravet, saa at hans Tab beløb sig mindst til fem Tusind Gylden. Men han bar alt dette med christelig Taalmodighed og skrev til gode Venner: „Herren gav, Herren tog; Herrens Navn være lovet!" (Job. 1, 21) „Gud give Røverne og Mordbrænderne Omvendelse og mig Taalmodighed!" Den Høieste erstattede imidlertid kort efter rigeligen dette Tab og velsignede hans Indtægter saaledes, at de aldrig tilforn i hans hele Liv havde været saa store.

§ 41. Saaledes befindes det at være sandt, hvad den vise Konge siger: „Der er den, som udspreder, og ham tillæges Ydermere, og der er den, som holder tilbage Mere, end ret er, og har dog kun Mangel" (Ordsp. 11, 24). Den gamle Kirkelærer Basilius sammenligner de gudfrygtige og gavmilde Hjerters Gods med Brøndene, som, uagtet man øser meget Vand af dem, dog altid ere fulde, fordi de have sine Aarer og Gange, gjennem hvilke Vandet uophørlig føres til dem fra Dybet. Saaledes erstatter ogsaa Gud med lønlig Velsignelse, hvad der udgives til de Fattige. Det blomstrende Træ giver Bierne Honning uden Skade for sig selv, efterdi Frugten dog siden fremvoxer af sin Blomst; saaledes give ogsaa Mange til de Fattige og mærke dog ingen Afgang, men snarere Tilgang paa sit Gods. Det er med at give Almisser, naar det sker i Tro og christelig Kjærlighed, som med den Herres Jesu Brødsbrydelse, da Han engang bespiste fem Tusind og en anden Gang fire Tusind Mænd i Ørken; Disciplene kom den ene efter den anden med sine vide Klæder eller Kurve og bare til Folket, hvad Herren havde afbrudt, og alligevel fattedes Hans Hænder Intet; Han uddelte og havde bestandig Mere (Mark. 6, 41; 8, 6 flg.); saaledes gaar det ogsaa dem, som i ukrømtet Kjærlighed til den Herre Jesum bryde sit Brød og uddele det blandt de Fattige. Deres lille Eiendom er lig Profet-Enkens Oliekrus, der fyldte alle tomme Kar, som vare tilstede, og dog selv ikke blev udtømt (2 Kong. 4, 1 flg.)

§ 42. Apostelen kalder Almisserne velsignede (2 Kor. 9, 5), dels fordi de drage Guds Velsignelse rigeligen efter sig, dels fordi alle gudfrygtige Hjerter rose en Velgjører mod de Fattige, prise hans Almisser og ønske ham Guds Velsignelse, dels fordi de Fattige selv, som modtage dem, ønske og ligesom tilbagegive Giverne Guds Velsignelse istedet (5 Mos. 14, 29! Esai. 58, 7; Sir. 31, 12), som Job siger: „Velsignelse af den Fortabte (den, som var nær ved at blive fortabt og som jeg hjalp) kom over mig" (jeg erfor, at det ikke var et tomt Ønske, men en virkelig Velsignelse, hvis Kraft jeg kunde opdage i min Husholdning — Job 29, 13). Dette kan oplyses ved følgende Fortælling. Om Antonius, Biskop i Florents, som døde i Aaret 1459, berettes, at en fattig Bondemand engang kom og forærede ham en Kurv fuld med deilige Æb-

ler i det Haab, at det skulde blive paaskjønnet med en god Gave. Biskoppen sagde imidlertid intet Andet dertil end „Gud gjengjælde dig det!" hvormed den gode Landmand maatte gaa. Da han beklagede sig herover for Andre, og dette kom Biskoppen for Øre, lod han Bonden kalde til sig, forlangte Papir, Pen og Blæk samt en Vægt og skrev de Ord: „Gud gjengjælde dig det!" paa en Seddel, lagde denne paa den ene Vægtskaal og befalede at sætte Kurven med Æblerne paa den anden, hvorved det viste sig, at Seddelen veiede mere end Kurven. Biskoppen sagde da til Bonden: Kan du nu se, at du ikke havde Aarsag til at besvære dig over min Utaknemmelighed, og at Guds Gjengjæld er mere end alle dine Gaver? Jeg lader denne Fortælling eller Digtning staa ved sit Værd; men det er jeg vis paa, at ingen Gave, som vi skjænke de gudfrygtige Fattige, kan sammenlignes med deres Velsignelsesønske: „Gud gjengjælde det! Gud lønne dig!" hvorfor ogsaa en blandt sine Egne navnkundig Prædikant ytrer Tvil om hvorvidt man ved at føre sine Almisser til Bogs bør sætte dem paa Indtægts- eller paa Udgiftssiden, efterdi man tager ulige Mere ind (nemlig de Fattiges Velsignelsesønske, der virkelig fører Guds Velsignelse med sig) end man udgiver, nemlig en Skilling, en Grossjen eller en Daler, som et christeligt Hjerte ikke bør agte for Noget imod hint.

§ 43. Lader os ogsaa gjøre Godt imod de Fattige „med utrættelig Flid og uden Ophør," efter den hellige Paulus's Paamindelse: „Naar vi gjøre det Gode, lader os ikke blive trætte; thi vi skulle og høste i sin Tid, saafremt vi ikke forsage" (Gal. 6, 9). Der er ofte saare Mange af de Fattige, og naar den ene gaar bort, saa kommer den anden igjen. Ikke sjelden maa et gavmildt Hjerte ogsaa med Smerte erfare, at mangen ugudelig Krabat skjuler sig under Betlerdragten, og at det har givet sin Almisse til et ondt Menneske. Men herved maa det ikke lade sig vildlede. Ogsaa vi komme jo daglig flere Gange til Guds Dør, og naa[r] Han vel har givet os en Gave, som vi ha[ve] bedet om, saa banke vi atter paa, og de[t] gjøre ikke vi alene, men saamange Tusin[de] Sjele, der tilligemed os forlade sig paa Ham, og dog bliver Han ikke træt af at gjør[e] Godt; Hans Barmhjertighed er hver Morgen ny og varer evindelig. Ei heller for[-] tjene vi alt det Gode, vor Gud daglig be[-] viser os; vi maa selv tilstaa, at Han gjø[r] Altsammen af lutter faderlig Godhed o[g] Barmhjertighed, uden nogen Fortjeneste eller Værdighed paa vor Side; skulle v[i] derfor end stundom gjøre Godt imod et ond[t] Menneske, saa lader os tænke paa, at Gu[d] gjør endnu mere Godt imod ham, idet Ha[n] taaler ham under Solen og opholder ham ved sin Miskundhed og Langmodighed; lader os betænke, at Guds Søn ogsaa ha[r] udøst sit Blod for ham, og at han maask[e] før sit Endeligt ved Guds Naade kan komme til Omvendelse og virkeligen blive delagtig i sin Frelsers hellige Fortjeneste. Og sæt endogsaa, at dette ikke sker, men at et saadant Menneske fremturer i sin Synd og Ubodfærdighed ligetil Enden og altsaa bliver fortabt, saa er vor Almisse dog ikke derfor spildt; thi ligesom en gudfrygtig Præsts Arbeide maaske hos den mindste Del af Menigheden stifter den forønskede Nytte, men dog faar sin Naadeløn af Gud, saaledes faar ogsaa en Almisse, der ydes af et christeligt, enfoldigt Hjerte, hvad enten den træffer et gudfrygtigt eller ugudeligt Menneske, sin Gjengjældelse af Gud og bliver indført i Hans Dagbog.

§ 44. Vel kan man ikke negte for, at det paaligger en Christen „at være varsom og forsigtig i at give Almisser;" thi han er ikkun en Husholder over Guds gode Ting og skal staa til Ansvar for deres Uddeling, saasom det ikke er hans Herre ligegyldigt, enten gode og gudfrygtige Mennesker eller onde og ryggesløse Knegte bliver understøttede og forsørgede dermed, ligesom den christelige Kjærlighed ogsaa maa se sig vel for, at den ikke med sine Gaver gaar Djævelen

tilhaande og giver de Ugudelige Midler til med desto større Sikkerhed at fornærme sin Gud og saaledes gjør sig delagtig i Andres Synder. Dette foreholder ogsaa Vismanden Sirak Enhver, sigende: „Gjør en Gudfrygtig Godt; saa skal du finde Vederlag, og om det ikke kommer fra ham, saa kommer det fra den Høieste. Giv den Gudfrygtige, og hjælp ikke Synderen. Gjør de Ydmyge tilgode, og giv ikke en Ugudelig. Hold dine Brød tilbage, og giv ham ikke, at han ikke derved skal faa Magt over dig; thi du skal finde dobbelt Ondt for Godt, som du gjør ham. Thi den Høieste hader Syndere, og Han skal medrette straffe de Ugudelige" (Sir. 12, 2. 4 flg). Man bør ogsaa vel betænke, at vor Frelser siger, at vi med vore Almisser skulle gjøre os dem til Venner, som kunne annamme (eller optage) os i de evige Boliger, naar vi skilles herfra, hvilket sandelig ikke de ugudelige Skjælme, de ørkesløse, dovne og stærke Betlere, som forøde Almisserne i Svir og Fraadseri og imod Guds Orden leve i stedsevarende Lediggang, ville kunne gjøre. (Ikkedestomindre maa dog en christelig Sjel ikke anstille en altfor nøiagtig Gransking angaaende den Trængendes Tilstand, men, saalænge den ikke er vis paa det Modsatte, haabe det Bedste om ham, og naar han i Guds og den Herres Jesu Navn beder om en Gave, yde ham den for Hans Skyld, hvis dyrebare Navn han fører i Munden, om han end muligens ikke har Ham i Hjertet). Ei heller kan man fortænke den i, at den gjør behørig Forskjel og giver knappere til dem, som den ikke kjender og hvis Gudsfrygt den ikke er overbevist om, men rigeligere til dem, som bo om og hos den, og om hvis gode Christendom den har Underretning. Tjenligt vil det derhos være, at man giver dem, som man har stor Grund til at antage føre et uordentligt og ugudeligt Levnet, tilligemed de legemlige Almisser ogsaa de aandelige, nemlig en hjertelig og eftertrykkelig Formaning og Advarsel om ikke at finde Smag i Lediggang, ikke misbruge Guds Navn, ikke behjælpe sig med Løgn og Bedrageri, ikke tage Brødet af Munden paa de virkelige Fattige og ikke fremture i saadan Ugudelighed indtil Enden, osv.

§ 45. Lader os ogsaa gjøre Godt imod de Fattige „selv med vor ringe Formue," som Gud Herren selv byder hos Profeten, sigende: „Bør dig ikke at dele dit Brød med den Hungrige?" (Esai. 58, 7) hvilket Mange forklare saaledes, at selv om vi kun havde et Brød, og der kom et hungrigt Menneske til os, skulde vi dog dele det med ham. Bekjendt er det ligeledes, hvad vor Frelser siger: „Sælger, hvad I have, og giver Almisse!" og hvilken herlig Dom Han fældte om den fattige Enke, der kun lagde to Skjærve i Pengekisten, nemlig „at hun havde lagt Mere end alle de Rige," efterdi disse lagde af det, som de havde til Overflod, til Gaver for Gud, men hun lagde af sin Fattigdom Alt, hvad hun havde til Livsophold (Luk. 12, 33; 21, 1 flg.), hvoraf maaske det gamle tyske Ordsprog har sin Oprindelse, at naar den ene Fattige giver de andre Noget med et kjærligt og villigt Hjerte, saa glæde Englene i Himmelen sig. Vi have ogsaa ovenfor hørt om de makedoniske Christne, hvor høiligen Apostelen roser de Almisser, som de med glade Hjerter havde tilveiebragt, uagtet den Fattigdom og haarde Trængsel, hvori de selv befandt sig (2 Kor. 8, 1 flg.).

§ 46. Og isandhed, der kan Ingen være saa fattig, at han ikke skulde kunne yde en anden Fattig en Almisse og gjøre en Barmhjertighedsgjerning mod ham. Gregorius Nazianzenus beretter om sin gudfrygtige Moder, at hun havde en saa overordentlig Lyst til at hjælpe de Fattige, at hun ofte pleiede at sige, at hvis hun turde, vilde hun endog gjerne sælge sine Børn som Slaver og give Pengene til de Fattige. I Kirkehistorien fortælles om en Mand ved Navn Apollonius, der boede blandt andre Munke eller Eremiter paa Bjerget Nitria; da han allerede var gammel paa den Tid, han hengav sig til et saadant aandeligt Liv, og ikke

kunde lære Noget, ei engang at læse, saa lod han det være sin Øvelse at tage sig af Sygepleien; i dette Øiemed indkjøbte han for sine Penge, som han erhvervede ved sine Hænders Arbeide, alleslags Lægemidler og Forfriskninger i Byen Alexandria, saasom Rosiner, Granatæbler, Æg, Hvedebrød og Deslige, som de Syge trænge til, og løb hele Dagen omkring blandt alle Brødrene og forhørte sig, om Nogen af dem var syg, forat han da kunde bringe ham nogen Lægedom eller Vederkvægelse. O, den christelige Kjærlighed er altid rig; den fattes aldrig Midler; har den intet Andet, saa vil den hente en Drik friskt Vand til en Syg, hvormed han kan skylle sin Mund, eller byde ham en kjølende Drik Tyndtøl for dermed at slukke hans Tørst, eller den vil i Heden gjøre ham en Kvast af grønt Løv og dermed tilvifte ham en sval Luftning, eller den vil rede hans Seng, eller den vil tale trøsteligt og medlidende med ham eller gaa ud og blive hans Talsmand hos Andre. En vis fattig Kone, hvis Børn selv søgte Brødet ved Andres Døre, havde et Par Høns, som hun ernærede med de Smuler, der bleve tilovers fra hende og hendes Børn; denne Kone havde i sit Nabolag et sygt og forladt Menneske, til hvem hun jævnligen kogte et af de Æg, som hendes Høns lagde, og bragte ham det med et kjærligt Hjerte. Tro I ikke, at dette var en kostelig Almisse i Guds Øine?

§ 47. Lader os endelig gjøre Godt im de Fattige „med Forglemmelse af os selv uden Tragten efter egen Ros eller forfæ gelig Ære! Bekjendt er det, hvad vor Fr ser siger herom: „Naar du gjør Almis saa lad din venstre Haand ikke vide, hv din høire gjør, paa det din Almisse k være i Løndom, og din Fader, som se Løndom, Han skal betale dig aabenbar (Matth. 6, 3. 4). Almisserne sammenli nes, som vi ovenfor sagde, med Sæden ell Saakornet; dette maa ikke blive liggen ovenpaa Ageren — thi da vil det blive o ædt af Fuglene —, men bedækkes med Jor saafremt det skal bære Frugt; derfor Landmanden ogsaa strax færdig med si Harv og ser Intet heller end at al Sæde kommer godt ned. Saaledes maa det ogsa være med Almisserne. En christelig Sj lader sig nøie med at vide, at selv det Mind ste, som han gjør i Kjærlighed, bliver o tegnet i Guds Bog, hvorvel han ikke ans sig værdig dertil; han ved godt, at ha endnu gjør meget for Lidet, og at selv o han gjør Alt, hvad han bør gjøre, er o bliver han dog en unyttig Tjener, som ik har Andet end Guds Naade og den korsfæ stede Jesum at rose sig af, osv. Gud gi os et saadant Hjerte ved Christum Jesum den Hellig Aands Kraft! Han være Lov o Tak i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Tyvende Prædiken,

hvori dens Fredsommelighed og Forsonlighed betragtes.

Kol. 3, 12. 13. Saa iører Eder da, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed, saa I fordrage hverandre og tilgive hverandre; ligesom og Christus tilgav Eder, saaledes og I!

§ 1. Kong David kalder Guds Børn „de Stille i Landet“ eller „paa Jorden“ (Ps. 35, 20). Der kan anføres mange Grunde, hvorfor de kaldes saaledes. De er „stille i Troen;“ de vide godt, at man i den Hellig Aands Skole ikke maa snakke, gruble og spørge meget, men tie og tro. Derfor „tage de sine Tanker tilfange under Christi Lydighed“ (2 Kor. 10, 5) og forundre sig for meget over Guds Riges Hemmeligheds Dybde til, at de skulde fordriste sig til at ville udgrunde den. Naar en Dreng kommer i Skole, og Læreren siger ham, at denne Bogstav heder A, den anden B, den tredie C, saa spørger Barnet ikke, hvorfor den første Bogstav heder A og ikke B, men det tror sin Lærer, og paa den Maade kommer det til at kjende Bogstaverne, at lægge sammen og at læse. Saaledes ere ogsaa de Enfoldige, de Stille og Ydmyge de Bedste i Guds Skole: Mærkeligt er det, at da Nikodemus kom til Herren om Natten forat lære Veien til Himmelen, vovede han fra først af at gjøre Indvendinger. Hvorledes, siger han, „kan et Menneske fødes, som er gammelt?“ og endnu engang: „Hvorledes kan dette ske?“ (Joh. 3, 4. 9). Men siden bliver han stille og hører med Opmærksomhed paa Herrens Tale indtil Enden, og under denne Stilhed bliver hans Hjerte beredt til Troen og ved Ordets Kraft fyldt med himmelsk Visdom. Lad kun Ingen indbilde sig, at han kan fatte noget Forsvarligt af guddommelige og himmelske Ting, saalænge som hans Fornuft faar Lov til at tilfredsstille sin Nysgjerrighed og snakke efter Behag! Tie maa denne Sladdersøster og erkjende, at al hendes Visdom er Daarlighed; ellers vil hun aldrig blive vis. En vis Perser foretrækker en Myg, som flyver omkring Lyset, tier stille og forbrænder sig deri, for en Nattergal, som tror at prise den guddommelige Majestæt tilfulde med sin stærke Røst, og han forklarer strax efter, hvad han mener, nemlig at Pralerne, som foregive at vide Meget af de høie, guddommelige Hemmeligheder, Intet vide, men at den, som har skuet og erfaret Noget deraf, vil forundre sig i Taushed derover*). Dette er meget godt sagt af et vantroende Menneske, og tilvisse er den, som fortærer sig selv i Kjærlighed til Gud og Næsten og i deres Tjeneste, saligere end en Anden, som snakker om stor Indsigt i guddommelige Ting og intet tjender til Kjærligheden.

§ 2. De ere ogsaa „stille i Kjærligheden;“ deres Hjerter ere ikke som Springvandene, der give sit Vand med Larm, men som en liflig, naturlig Kilde, der lader sin lille Strøm flyde i Stilhed. Naar de ville gjøre Almisse, lade de ikke blæse i Basun for sig, men ønske, at deres venstre Haand ikke skal vide, hvad den høire gjør. De ere ikke som en kaklende Høne, der efter at have

*) Scheik Sadi, Fortale til hans Gulustan eller Rosenhave.

lagt et Æg fylder hele Huset med Skrig, men som et Faar, der hengiver sin Uld og derhos ikke oplader sin Mund. Man har Exempler paa christelig-gavmilde Hjerter, der vel have afvist de Fattige, som anmodede dem om Hjælp, men siden uformærkt ved Andre ladet overrække dem, hvad de havde bedet om. Den gamle Matthesius, fordum Præst i Joakimsthal, fortæller, at nogle Hundre Daler hemmeligen bleve ham tilstillede fra endel christelige Mænd og Kvinder ved trofaste Hænder, for med Fortielse af deres Navne at uddeles blandt de Fattige; dette gjorde jeg ogsaa med trøstigt Mod, siger han, og haaber med Guds Magt, at Størstedelen blev vel anvendt. Paa samme Sted tilføier han, at Kirkeværgerne havde paa en Gang fundet indtil tyve Guldgylden i de Fattiges Kiste. Saaledes gjøre Guds Børn Godt i Stilhed, uden Praleri og brummende, forfængelig Selvros, medens derimod de, som paa farisæisk Vis ville gjøre sig store og anselige dermed i Verdens Øine, ere ligesom en Ko, der giver Melk og sparker Bøtten om, og have faaet sin Løn.

§ 3. De ere stille i Lidelser og sige med den kongelige Profet, naar det gaar dem ilde: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det" (Ps. 39, 10), og ligeledes: „Alene hos Gud er min Sjel stille; fra Ham kommer min Frelse" (Ps. 62, 2). Deres Hjerter ere ligesom det fineste Guld, det ædleste blandt alle Metaller, der lader sig hamre, drive og strække efter Mesterens Villie og dog ikke giver nogen Klang fra sig. De vide, „at i Hvile og Tillid skal vor Styrke være" (skulle vi styrkes og opholdes — Esai. 30, 15), og omendskjønt Guds Stier mangengang forekomme dem underlige, saa følge de Ham dog i stille Taalmodighed, efterdi de ere overbeviste om, at de alle ere Miskundhed og Sandhed. Der er heller intet bedre Middel til at bryde og overvinde Korsets Magt end et stadigt, lydigt og hengivet Hjerte. Ligesom en Vandringsmand, naar et Uveir overfalder ham paa hans Vei, indhyller sig i sin Kappe eller tyr i under et Træ, er stille, sukker og befaler Gud i Vold, indtil det gaar over, saalei maa ogsaa en Christen bære sig ad; h maa ikke strax søge at blive fri for Kor men med et taalmodigt Hjerte lade det beide paa ham; saa vil Byrden snart bl en Lyst og Bitterheden vorde forvandlet Sødme. Naar Nogen skal bære noget Tu hen til et bestemt Sted, og han underv ofte med Utaalmodighed, Klager og Fo bandelser vil kaste det af sig, saa gjør h sig kun dobbelt Møie, og Byrden bliver e gang til saa tung; bedre gjør den, som ga sin Gang i Stilhed, om end m et og andet lønligt Suk, og bringer s Byrde frem til det Sted, hvor han skal ne lægge den og modtage sin Løn. Dette ogsaa Guds Hensigt med at paalægge Korset, som Luther siger: „Han tilskik os Lidelse og Ufred, paa det at vi skulle læ at have Fred. Han byder at dø, forat H kan gjøre levende, saalænge til Mennesk gjennemøvet, bliver saa fredeligt og stil at det ikke bevæges, hvad enten det gaar vel eller ilde, hvad enten det dør eller lev hvad enten det bliver æret eller beskjæm met; der bor da Gud selv alene; der e ingen Menneskegjerninger."

§ 4. De ere endelig stille i sit Liv Levnet. De ville gjerne leve i Fred; de s al Vidtløftighed, unddrage sig talrigt verd ligt Selskab tragte ikke efter høie Ting, m efter at arbeide i Stilhed og æde sit eget Br (som de ved Guds Velsignelse og sine Hæn ders Arbeide have forhvervet med Fred — (2 Thess. 3. 12). De ere ligesom den sun mitiske Kvinde, som paa Profetens Spørg maal, om der var nogen Ting, hvori m kunde tale for hende til Kongen eller Stridshovedsmanden, svarede: „Jeg b midt iblandt mit Folk," — som om hun vil sige: Jeg lever fredeligt og roligt mi iblandt mine Venner, Slægtninger og N boer og lader mig gjerne nøie med, hvad j ved Guds Velsignelse har; mine Medbo geres og Medborgerinders Gunst, Kjærli

hed og Venskab er mig kjærere end Kongens eller Stridshøvedsmandens Naade; jeg kan ikke have Noget ved Hoffet at gjøre og vil ikke i saa Maade volde dig nogen Uleilighed — (2 Kong. 4, 13). De ere stille, det er: fredsommelige, sagtmodige, venlige og taalmodige; man hører dem hverken skrige eller raabe (bande, forhaane, trætte) paa Gaderne (Esai. 42, 2); i deres Huse er der ingen Støi, ingen Skjælden, Slaaen og Jagen; de regjere sine Hustruer, Børn og Tjenere med Sagtmodighed; de omgaaes sine Naboer med Huldsalighed, Kjærlighed og Tjenstagtighed; de vise sig venlige mod Enhver; de hade af Hjertet al fiendtlig Trætte, og om man end giver dem Aarsag hertil, tænke de dog paa Salomos Ord: „Et Menneskes Klogskab gjør ham langmodig, og det er ham enÆre at gaa Overtrædelser forbi“ (som om han ikke hørte eller saa dem). „Det er en Mand en Ære at blive fra Trætte; men hver Daare blander sig deri“ (Ordsp. 19, 11; 20, 3). En gudfrygtig Sjel vil fly for forargelig Trætte som for Djævelen, og naar den mærker, at en Anden har Lyst dertil, vil den trække sig tilbage til et afsides Kammer, falde ned for sin sagtmodige Herres Jesu Fødder og bede om et fredsommeligt, stille Hjerte for sig selv, men om Syndernes Forladelse for sin Næste. „Den søger Fred og efterjager den (Ps. 34, 15), ja den er idel Fred,“ som den kongelige Profet paa et andet Sted siger (Ps. 120, 7), det er: den søger Fred af ganske Hjerte og saameget som den formaar; der er Intet hos den, som skulde have Lyst til Ufred; dens Hjerte elsker Freden; dens Mund taler, hvad der tjener til at befordre Freden; dens Øine græde til Gud om Fred; dens Øren høre ikke tale om Noget hellere end om Fred; dens Hænder ere rede til at gribe Freden, og dens Fødder vandre paa Fredens Vei. Om denne den troende Sjels Fredsommelighed skulle vi nu dennegang handle. Fredens Gud være med os og velsigne vort Arbeide ved Christum Jesum! Amen.

§ 5. Til de øvrige Frugter af det beklagelige Syndefald hører ogsaa det menneskelige Hjertes Bitterhed, hvorom den hellige Skrift oftere taler. Thi efterdi Satan er en hadsk, avindsyg, bitter og ondskabsfuld Aand (Efes. 4, 31; Ebr. 12, 15) og har trængt sig ind i Menneskehjerterne ved Affaldet fra Gud, saa har han opfyldt dem med den samme Art og ligesom med lutter Øglegift. Menneskene ere i Naturens Stand ligesom de, der have Feber, i hvis Mund der opstiger Bitterhed fra deres fordærvede og med Galde og anden Uhumskhed opfyldte Mave, saa at Alting smager dem bittert. Deres Hjerter ere ligesom Kilden i Jeriko, der gav et bittert og skadeligt Vand, indtil Profeten Elisa gjorde det sundt og behageligt ved Salt og Guds Ord (2 Kong. 2, 19). Nu, Gud har ogsaa sendt sin allerkjæreste Søn, den sande, store Profet, til Verden forat forandre og forbedre det menneskelige Hjertes Kilde; Han kaster imidlertid ikke Salt deri, men indgyder det det levende Vand, sin Hellig Aand, paa det at Hjertet selv og alt, hvad der kommer derfra, kan blive sundt, lifligt, sødt og behageligt. Heraf følger nu, at en troende Sjel, som lever i Forening og Samfund med Jesus Christus nødvendigvis maa være sagtmodig, venlig, fredsommelig, taalmodig og forsonlig, hvilket vi nu noget udførligere skulle betragte og fremstille.

§ 6. Vi maa imidlertid i denne Sag efter den Foranledning, vor Text og andre Steder i Skriften give, henvende vor Opmærksomhed paa trende Hovedpunkter, hvoraf det første er, at en troende Sjel er saa venlig, saa fredsommelig og sagtmodig, at den med al Flid vogter sig for Kiv og Fiendskab, ikke giver Næsten Aarsag dertil og, om dette skulde ske fra hans Side, søger at hindre al Ufred med Venlighed og Beskedenhed. Det andet er, at om en gudelskende Sjel end ikke kan undgaa imod sin Villie at faa Nogen til Fiende, viser den sig dog kjærlig, sagtmodig og taalmodig. Det tredie, at den letteligen lader sig forsone og hjertens gjerne tilgiver

den, som har fornærmet den, o. a. M. Sagens Tarv vil i disse sidste, trættekjære, gruelige Tider, da man næsten ikke mere ved noget af christelig Sagtmodighed, Fredsommelighed og Taalmodighed at sige, udkræve, at vi omhyggeligen drøfte hvert enkelt af disse Punkter.

§ 7. En troende Sjel maa da altsaa 1) være fredelskende og sagtmodig og af Hjertet hade al Trætte og Alt, hvad der strider mod den christelige Kjærlighed og Godhed, samt med al Flid vogte sig derfor. Thi efterdi de Troende, som Apostelen kalder dem i vor Text, ere Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, hvilke den Herre Jesus har kjøbt sig til en Eiendom med sit Blod, afsondret fra Verden, benaadet med Kjærlighedens Aand og udkaaret til et kongeligt Præstedom, saa maa de nødvendigvis være anderledes end Verdens Børn. Efterdi de staa i Samfund med Gud, som er Kjærlighed, og med Hans Søn, den Herre Jesu Christo, og ere blevne delagtige i Hans guddommelige Natur, saa kunne de umulig have fiendske, hadske og bitre Hjerter. Thi Foreningen og Samfundet med den Herre Jesus medfører, som vi ofte have sagt, en fuldkommen og salig Forandring, og naar en Podekvist formaar at beherske og forandre en vild Stamme saaledes, at den ikke bærer Andet end søde og velsmagende Frugter, skulde da ikke den sagtmodige Jesus saaledes forandre og fornye et Hjerte, hvori Han bor formedelst Troen, at det i sine Ord, Gjerninger og Lader intet Andet lægger for Dagen end Godhed, Venlighed og Sagtmodighed? „Han er Vintræet; vi ere Grenene" (Joh. 15, 5). Ligesom det nu er umuligt, at der af et Vintræ kan fremvoxe en Tistel eller Tornebusk, saaledes er det ogsaa umuligt, at der af Gud i Christo Jesu skulde gjenfødes et Menneske, som var fuldt af Fiendskab, Had og Bitterhed og fandt sin Glæde i at trætte, bande, bespotte og øve Hævn.

§ 8. Saasnart Fredsfyrsten, den Herre Jesus, kom til Verden, lod Han ved sine himmelske Herolder forkynde og ligesom udbasune **Freden paa Jorden** (Luk. 2, 14). Han er dertil „aabenbaret, at Han skal afskaffe Djævelens Gjerninger og forlige alle Ting i Himlene og paa Jorden med Gud ved sit paa Korset udøste Blod" (1 Joh. 3, 8; Kol. 1, 20). Han har ogsaa udbredt sine Arme paa Korset i den Hensigt at omfavne alle Mennesker, indslutte dem i sin Kjærlighed og forene dem alle i sin Naade til en Aand og Tro. Han har ikke villet udelukke Nogen fra sin Kjærlighed, men tilbudt Alle den, Rige og Fattige, Høie og Lave, Udlændinger og Indlændinger, dem, som ere nær og dem, som ere fjernt, Jøder og Hedninger, forat de Alle skulle være Et i Ham og som Guds Børn leve under Ham i Hans Rige og tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed med endrægtige Hjerter og Sind. Han er Hønen, som breder sine Naadesvinger vidt ud, paa det vi Alle skulle finde Beskjærmelse derunder. Dette ønskede og bad Han sin Fader saa inderligt om, sigende: Jeg beder ikke alene for disse (mine Apostle), men ogsaa for dem, som formedelst deres Ord skulle tro paa mig, „paa det de maa Alle være Et," ligesom „Du, Fader, i mig og jeg i Dig," at de og skulle være Et i os, at Verden kan tro, at Du har udsendt mig. Og jeg har givet dem den Herlighed, som Du har givet mig, „paa det de skulle være Et, ligesom vi ere Et," jeg i dem og Du i mig, paa det de skulle være fuldkommede til Et, og at Verden kan kjende, at Du har udsendt mig og har elsket dem, ligesom Du har elsket mig (Joh. 17, 20 flg.). Lægger Mærke til, hvorlunde der fra det kjærlige og fredelskende Hjerte udgaar lutter Et, Et, og hvorlunde den livsalige Mund ikke ønsker Noget hellere end at Hans Egne maa være Et i Gud og i Ham, samt at Han to Gange siger, at Verden ved deres Endrægtighed skal blive overbevist om, at Han er udsendt af Gud og given den til en Frelser. Hvo som nu ikke vil være Et med sine Medchristne, med Gud og den Herre Jesus, ham vil Han udspytte af sin Mund; en Saadan forhindrer ogsaa, saameget som det staar til ham, at den Herre

Jesus bliver erkjendt og annammet af Verden, hvilket er skrækkeligt at høre.

§ 9. I den Hensigt har Han ogsaa gjort alle sine Troende lige og i de hovedsagelige Ting, som høre til Retfærdighed og Salighed, ikke forundt Nogen noget Fortrin for den Anden. Thi ihvorvel der er Forskjel mellem Menneskene i timelige Ting, idet den Ene lever i Rigdom og Overflødighed, den Anden i Trang og Fattigdom, den Ene i høi Ære og Værdighed, den Anden i Ringhed og Foragt osv., saa finder Saadant dog ikke Sted i aandelige og himmelske Ting, hvilke skulle gjøre vore Sjele salige; men ligesom vi Alle ere kaldte til et Haab i vort Kald (nemlig til den evige Salighed), saaledes have vi ogsaa en Herre, en Tro, en Daab (en Nadverd), en Gud og Alles Fader, som er over os Alle og ved os Alle og i os Alle (Efes. 4, 4—6). Et gudfrygtigt Tiggerbarn kan ligesaavel trøste sig ved sin Daabspagt og rose sig af Barneret hos Gud som et Fyrstebarn. Herren vor Gud bønhører ligesaa snart den fattige Bonde som Kongen, naar de Begge paakalde Ham med bodfærdige Hjerter i Jesu Navn. I den høiværdige Nadverd annamme vi Alle et Legeme, der er hengivet i Døden for os Alle, og et Blod, som er udgydt paa Korset for os Alle; Guds Naade er mægtig over os Alle! den virker gjennem os Alle; den bor i os Alle, saa at vi følgelig ikke have Aarsag til at omgaaes hverandre uden med Kjærlighed, Venlighed, Sagtmodighed og Fredsommelighed, som en kjær Faders kjære Børn, som Jesu Christi Slægtninger og Brødre og som et Legemes Lemmer, der belives og styres af en Aand. Den, som nu er et virkeligt Guds Barn, en sand og ægte Broder af den Herre Jesus og et levende Tempel for den Hellig Aand, han maa nødvendigvis ogsaa være fredelskende, venlig og sagtmodig, og er han det ikke, ei heller lægger Vind paa at blive det, men lever i Had, Misundelse og Fiendskab, saa er hans Gudsdyrkelse forgjæves, og hans Christendom er kun en Skygge, en Drøm og et Intet.

§ 10. Men vi maa dernæst ogsaa overveie, hvori den troende Sjels Fredsommelighed bestaar, og hvorledes den øver sig deri. Fredsommeligheden er den hellige Iver og hjertelige Flid, hvormed en Christen søger at bevare Aandens Enhed med Næsten i Fredens Baand og at forebygge al Uenighed. En sand Christen iører sig efter Apostelens Formaning i vor Text hver Morgen Venlighed, Ydmyghed og Sagtmodighed; jeg mener: han foresætter sig daglig at omgaaes sin Næste hjemme og ude og ved enhver Leilighed med Beskedenhed, Venlighed og Sagtmodighed og aldrig med Vidende og Villie at ville fornærme eller bedrøve ham eller give ham Anledning til Vrede, Trætte eller Uvillie. En vis klog Hedning sagde, at han ikke gjerne gik hjem om Aftenen fra Torvet (hvor de borgelige Sammenkomster holdtes) uden at have forskaffet sig en ny Ven. En gudelskende Christen foresætter sig om Morgenen, at om han end ikke skulde kunne gjøre sig nogen ny Ven, vil han dog hellerikke gjøre sig nogen ny Fiende, men tvertimod opføre sig saaledes mod Enhver, at ingen med Føie skal kunne besvære sig over ham. Naar han staar op om Morgenen, saa ligger Freden med Gud ham først og fremst paa Hjerte, hvorfor han i sand Bodfærdighed og med troende Andagt fornyer sin Naadespagt med Christo Jesu og forpligter sig til en bestandig, barnlig og glad Lydighed; dernæst tænker han ogsaa paa, hvorledes han skal omgaaes med sin Næste i Kjærlighed og overalt lade sit Troeslys skinne, og gjør sin Gud det Løfte, at han for Hans Skyld vil bevise sin Næste alt Godt og intet Ondt tilføie ham, gjerne tjene og hjælpe Enhver, te sig venlig og sagtmodig og allevegne søge Fred, hvortil han ogsaa inderligen sukker og beder om den Hellig Aands Bistand.

§ 11. Saaledes gaar han nu i den Herres Jesu Navn og Kjærlighed til sit Arbeide og sine Kaldssysler og fremstiller sig for sin Næste, ikke som en bidsk Hund, der stedse knurrer og gjør paa alle Forbigaaende, eller som et pigget Pindsvin, men som et

Lam. Han viser sig ikke som en Tistel eller Næslebusk blandt sine Medchristne, men som en yndig og vellugtende Blomst, der glæder Enhver med sin Skjønhed og liflige Duft. Hans Frelsers Sagtmodighed og Huldsalighed lyser ud af hans Øine, og al hans Tale er forsødet med Hans Kjærlighed. Det er imidlertid ingen Smigrerier og af Verden smagende Komplimenter, men velbetænkte, kjærlige Ord, udflydte af et oprigtigt og christeligt Hjerte. Han ihukommer stedse Apostelens Udsagn: „Eders Tale være altid yndig (ligesom dyppet i Huldsalighed —), krydret med Salt, saa I vide, hvorledes det bør Eder at svare Enhver!" (Kol. 4, 6). Udentvivl har han hermed sigtet til vor Saliggjørers Formaning: Haver Salt hos Eder selv, og holder Fred med hverandre!" (Mark. 9, 50). Meningen er, at et christeligt Hjerte bestandig bør have Guds Ord og Frygt, som al Visdoms Kilde og det rette Salt, der bevarer os fra Synd, for sine Øine og i sit Sind og overensstemmende dermed bruge saadan Forsigtighed og Visdom i Omgangen med sin Næste, i sin Tale i sine Spørgsmaale og Svar i sine Lader og alle sine Gjerninger, at han ikke giver Aarsag til Trætte og Uvillie.

§ 12. En sand Christen hilser og gjenhilser gjerne og venligen. „Han forekommer sin Næste med Ærbødighed" (Rom. 12, 10), og naar han maa gaa etsteds hen forat tale og samhandle med ham, saa giver han i Forveien „Agt paa, hvad der er sandt, hvad der er ærbart, hvad der er retfærdigt, hvad der er rent, hvad der er elskeligt (og behageligt), og hvad der tales vel om" (Filipp. 4, 8). Han tragter efter det, som tjener til Fred og til indbyrdes Opbyggelse. Han beflitter sig paa „at være sin Næste til Behag i det Gode til Opbyggelse" (Rom. 14, 19; 15, 2). Han har ikke Øglegift og Øglegalde, men Honning og Melk under sin Tunge" (Ps. 140, 4; Høis. 4, 11). Er den Sag, hvorom han skal tale med sin Medchristen, behagelig, saa vil han ikke gjøre den ubehagelig og modbydelig ved at fremføre den paa en fremfusende og uvenlig Maade. Er Sagen derimod ubehagelig og maaske stridende mod den Andens naturlige Tilbøieligheder, saa stræber han at forsøde den med Venlighed og Beskedenhed og saavidt muligt at gjøre den behagelig. Han foredrager Sandheden med Sagtmodighed, Venlighed og passende Ord, ligesom Malerne paalægge Bladguldet med Bomuld. Han ved, at naar Strengene paa en Luth ere mislydende, og man vil stemme dem og gjøre dem samtonende, saa maa man ikke stramme dem med Magt og paa en Gang, men efterhaanden og med Lempe, forat man ikke snarere skal sønderrive end stemme dem. Saaledes ogsaa: naar hans Næste er af en modsat og forskjellig Mening, saa troer han ikke at kunne omstemme ham med fremfusende Ord, med Skjælden og Smælden, men med Venlighed, Mildhed og Ydmyghed.

§ 13. Skulde han da end ikke altid blive behandlet af sin Næste efter Ønske og Forhaabning; — skulde han træffe paa en haard og ublid Nabal, der giver lutter Uvenlighed, Skjælden og Smælden igjen for venlige og milde Ord, saa er han allerede forud fattet og forberedt herpaa. Han er klædt i Venlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed og Taalmodighed ligesom en Vandringsmand i en velforet Kappe, som et stærkt Regn kan rinde nedad uden at gjennemtrænge den. Han mindes, hvad David siger: „Lad ikke din Vrede optændes imod de Onde. Lad ikke din Vrede optændes, hvormed du ikkun gjør ilde" (Ps. 37, 1. 8). En troende Christens Hjerte er ligesom et Kar, fyldt med Vand og Olie, hvori Olien stedse svømmer ovenpaa, og om man end ryster det nok saameget, saa kommer den dog bestandig paany tilsyne. Venligheden og Fredsommeligheden har stedse Overhaanden hos ham, og om end Næsten giver Aarsag til Trætte og Misforstaaelse, saa søger han dog stedse med Lemfældighed at afværge den og at vedligeholde Freden, efter Apostelens Ord: „Christi Fred seire i Eders Hjerter, til hvilken I og ere kaldte i et Legeme!" (Kol. 3, 15). Vel

kan ogsaa et gudfrygtigt Menneskes Sind oprøres ved en uvenlig Næstes Foranledning; men ved Guds Naade besinder han sig dog snart, og Freden faar Overhaand hos ham, saa at han med Taalmodighed og Sagtmodighed overvinder Alt. Hans Hjerte er ligesom Magnetnaalen i Kompasset, der stedse, selv i heftig Storm og Bølgegang, vender mod Nord; saaledes er ogsaa en Christens Øiemed altid, selv midt under Anledningen til Trætte og Uenighed, ja midt under Ordstriden henvendt til Fred og Kjærlighed. Han ved godt, at han ikke har gjort sin Pligt Fyldest, naar han ter sig venlig og fredsommelig mod de Venlige og Fredsommelige, hvilket ogsaa Jøder, Tyrker og Hedninger kunne gjøre, men naar han ogsaa viser sig saaledes mod de Egensindige og Haarde, der ikke opføre sig mod ham, som de burde. Han ved, at han skal „søge Fred og hige efter den“ (1 Pet. 3, 11). Freden bliver mangengang bortskræmt ved Næstens Uvenlighed, ligesom et ædelt Vildt; da maa man efterjage den, og atter ved Venlighed, Sagtmodighed og Taalmodighed søge at bringe den tilveie.

§ 14. I den Hensigt maa man give efter, lide, tie, ikke høre og se Alt, ikke tage Alting til Hjerte, ikke forsvare Alt og derhos saavidt muligt udlægge Alt til det Bedste. Man maa svare mildt paa en haard Tale og saaledes forebygge eller dæmpe Vreden (Ordsp. 15, 1). Et gudfrygtigt Hjerte betænker altid, hvad den Hellig Aand siger ved Apostelen: „Dersom det er muligt, da holder Fred med alle Mennesker saavidt det staar til Eder“ (Rom. 12, 18). Han ved godt, at saare Meget kommer an paa os selv, og at alle Ting ere os mulige ved Christum, Hans Aand og Naade, der gjør os stærke (Filipp. 4, 13). Han ved ogsaa godt, at Freden er os af høi Vigtighed, og at vi ikke kunne være Guds Børn, ikke kunne have nogen rolig Samvittighed, ikke med Nytte kunne forrette nogen Gudstjeneste, ikke bede andægtigt, ikke vente Bønhørelse og ikke gjøre os noget Haab om Himmelen, naar vi ikke vandre i Kjærlighed og beflitte os paa den christelige Endrægtighed. Derfor vil han heller gjøre og lide Alt end sønderrive Fredens Baand. Naar To tage fat i et Guldkjæde eller Perlebaand og af alle Kræfter ville rive det til sig, saa er det umuligt, at det kan holde; det maa briste og Perlerne; omspredes naar derimod den Ene giver efter, saa forbliver det helt, hvor svagt det end er; saaledes vil ogsaa en Christen heller lide Uret end være nogen Fredsforstyrrer og handle imod den broderlige Kjærlighed.

§ 15. Men omendskjønt nu et sandt Guds Barn, som sagt, efterjager Freden og heller vil lide og gjøre Alt, hvad der kan ske med en god Samvittighed, end blive uenig med sin Næste, saa formaar han dog ikke altid at naa sit Maal, men maa ofte klage med David: „Jeg er idel Fred; men naar jeg taler, saa ere de færdige til Krig“ (Ps. 120, 7). „Flere end Haarene paa mit Hoved ere de, som hade mig uden Aarsag; stærke ere mine Fordærvere, mine Fiender uden Grund“ (Ps. 69, 5). De gudfrygtige Sjele ere fordetmeste som Faar, der græsse blandt Torner og Tistler og som enten maa give sin Uld til Pris eller finde sig i at blive besatte med Borrer. De ligne, som den himmelske Brudgom selv siger, „Lillier blandt Tornene“ (Høis. 2, 2). Det bliver nu derfor ogsaa fornødent, at vi overveie, hvad da en troende Sjel, der bliver uforskyldt angreben, trængt og fornærmet af ufredelige Mennesker, skal gjøre for at vise og forholde sig, som det sømmer sig en Christen.

§ 16. Apostelen vil, at de Troende ei alene skulle iføre sig inderlig Barmhjertighed, Godhed og Ydmyghed, men ogsaa Sagtmodighed og Langmodighed, og at de skulle fordrage hverandre (bære over med hverandres Feil og haabe det Bedste om hverandre). Det er ogsaa bekjendt, hvad vor Frelser i saa Maade har foreskrevet sine Efterfølgere: „Elsker Eders Fiender; velsigner dem, som Eder forbande; gjører dem godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjør Eder Skade og forfølge Eder, paa det

I skulle vorde Eders Faders Børn, som er i Himlene; thi Han lader sin Sol opgaa over Onde og Gode og lader regne over Retfærdige og Uretfærdige" (Matth. 5, 44. 45). Og Apostelen siger paa et andet Sted: Hævner Eder ikke selv, i Elskelige; men giver Vreden Tid; thi der er skrevet: Hævnen hører mig til; jeg vil betale, siger Herren. Dersom da din Fiende hungrer, giv ham Mad; dersom han tørster, giv ham Drikke; thi naar du det gjør, samler du gloende Kul paa hans Hoved. Lad dig ikke overvinde af det Onde; men overvind det Onde med det Gode!" (Rom. 12, 19—21). Overensstemmende hermed bevarer en christelig, gudelskende Sjel stedse et kjærligt Hjertelag, selv mod dem, som have fornærmet og bedrøvet ham; han betragter ikke sine Fornærmere som Fiender, men som vildfarende og snublende Brødre. Ligesom man ikke ser paa Nøddens og Mandelens haarde og bitre Skal, ei heller for disses Skyld bortkaster dem, saasom man ved, at en sød Kjærne er skjult derunder, saaledes ser heller ikke den gudelskende Sjel paa sin Næstes Fiendtlighed og Bitterhed, hvortil han fortiden formedelst Satans List er henfalden, men paa hans Sjel, som Guds Søn har forløst med sit Blod. Ligesom vi i forrige Prædiken have lært, at Kjærligheden forøges ved at se Næstens Nød, Fattigdom og Sygdom og iler desto mere med at gjøre Godt, jo mere Næsten i en saadan Tilstand trænger dertil, saaledes maa vi ogsaa holde for, at naar en troende Sjel ser sin Næste i aandelig Nød og Sjelefare, — naar han ser, at han er lumskeligen besnæret af Satan og falden i hans Garn, saa vil han ile desto mere og gjøre sig desto større Flid for efter al sin Evne og Formue atter at udfri ham deraf. Hvo har ikke Medlidenhed med et Menneske, der raser i en hidsig Sygdom? Ser man ikke, at Venner og Naboer staa omkring hans Seng med grædende Øine og bedrøvede Hjerter, og at de Alle bidrage med Raad og Daad, hvad de formaa, til at hjælpe ham, omendskjønt han imidlertid slaar efter dem og angriber dem med haarde Skjældsor[d] og kalder dem sine Fiender? Skulde da ik[ke] en gudelskende Sjel med forbarmende Kjær[lig]lighed behandle et Menneske, som ikke ka[n] besinde sig; — som ikke selv ved, hvad ha[n] gjør, — som er forblindet af Satan ve[d] Vrede og Bitterhed og er berøvet den aande[]lige Sands, han skulde have fra Christo[.]

§ 17. Derfor beder en saadan Sjel ivri[]gere og flittigere for sine Fiender og For[]nærmere end for sine gudfrygtige og god[]gjørende Venner, efterdi hine trænge mes[t] dertil. Den tænker altid paa sin Frelser[,] hvorledes Han hang paa Korset og, medens Naglerne endnu sad i Hans Vunder, o[g] Hans Angest og Smerter vare paa sit Høi[]este, — medens Himmel og Jord og næste[n] alle andre Skabninger fortørnedes og skjal[v] over den Uret, Han led, og lagde sin Harm[e] over Hans Fienders Ondskab for Dagen[,] alligevel bad for dem og sagde: „Fader[,] forlad dem! thi de vide ikke, hvad de gjøre" (Luk. 23, 34), et Exempel, som Hans først[e] Blodvidne, den hellige Stefanus fulgte, ide[t] han, medens Stenene fløi om hans Hoved og han nu skulde opgive sin Aand, raabt[e] til Gud med høi Røst: „Herre, tilregn dem ikke denne Synd!" (Ap. Gj. 7, 60) ligeso[m] ogsaa den gudfrygtige Johan Huss, som, da han saa, at man vilde dømme ham til Døden, og at han var undertrykt af sine Fiender, faldt paa Knæ i Biskopernes og Prælaternes Forsamling og sagde med Inderlighed: Herre Jesus Christus, tilgiv mine Fiender, af hvilke jeg, som Du ved, er falskeligen anklaget og belæsset med falske Vidnesbyrd og Bagvaskelser; tilgiv dem, min Herre Jesus, for din store Barmhjertigheds Skyld! Dette er Guds Børns Art; de lade sig ikke opirre og forbitre ved sine Fienders Bitterhed og Ondskab, men holde for, at Gud ved at tilskikke dem Saadant, har villet give dem Leilighed til desto mere at bevise sin uskrømtede og oprigtige Kjærlighed til Ham og Næsten. Man siger, at det Vand er det reneste og lifligste, som silrer frem mellem og over mange store og smaa Stene,

dels fordi megen Urenhed bliver hængende ved disse, dels fordi det paa Stenene bliver stedse bedre udarbeidet, finere og klarere; saaledes er det ogsaa med den christelige Broderkjærlighed; jo mere Modstand den møder, desto mere prøves og renses den, — desto oprigtigere og velbehageligere bliver den for Gud. Naar et Uveir opstiger, og det tordner, lyner og regner udenfor; saa vil man høre de gudfrygtigste Mennesker synge og bede i sine Stuer og Kammere, ja vel endog finde dem paa Knæ, idet de anraabe Gud inderligt om Hjælp og Beskjærmelse og om at Uveiret maa gaa over uden Skade. Saaledes ogsaa: naar en Guds Tilskikkelse, et Forfølgelses- eller Bagvaskelses-Uveir kommer over de gudfrygtige Sjele, — naar deres Fiender støie og rase og ofte slaa om sig med Torden og Lynild, da finder man dem bedende og sukkende i sine Lønkammere; de raabe til Gud om Trøst og Beskjærmelse for sig selv og om Naade og Tilgivelse for sine Fiender; de beflitte sig paa at gjøre, hvad Paulus skriver om sig selv og sine Medapostle: „Overskjældede velsigne vi; forfulgte taale vi; bespottede formane vi" (1 Kor. 4, 12).

§ 18. Imidlertid leve de desto forsigtigere og gudfrygtigere, dels for ikke at give sine Fiender Aarsag til yderligere Bespottelse og Bagvaskelse og for desto snarere at kunne vinde dem og ved sin hellige Omgjængelse overbevise dem om deres Uret, dels for desto før at bevæge sin kjære Gud og Fader til atter at skaffe dem Fred, efter den vise Konges Ord: „Naar Herren har Velbehag i en Mands Veie, da gjør Han, at ogsaa hans Fiender holde Fred med ham" (Ordsp. 16, 7). Ei heller undlade de at gjøre Noget, som kan tjene til at vinde deres Fiender og tilintetgjøre deres Uvillie. De tale godt om dem ved enhver Leilighed; de skrive ikke Uenigheden og Fiendskabet saameget paa Ondskabens som paa den menneskelige Skrøbeligheds Regning; de beklage inderligt, at de skulle leve i Ufred med sin Medchristen; de gjøre hans Feil og Mangler smaa, men derimod hans Dyder og Gaver store, osv. Da en vis gudfrygtig og fredelskende Mand i et Selskab blev adspurgt af en af sine Medborgere: Paa hvad Fod staar I med Eders Nabo N? jeg har ladet mig fortælle, at han fornylig skal have overfuset og angrebet Eder med haarde Ord paa offentlig Gade, — svarede han: Jeg nærer intet fiendtligt Sindelag imod ham; vi ere Mennesker og kunne let overiles af en og anden Feil. Min Nabo er ellers en god Mand, med et ærligt og godt Hjerte; men hans Feil er, at han stundom lader Vreden og Hidsigheden løbe af med ham. Hvem har ikke sine Ufuldkommenheder? Han har nu denne, jeg en eller maaske flere andre. Vi ere Christne og Medbrødre; vi blive nok forligte igjen; jeg haaber, at det allerede gjør ham ondt, og at han allerede har afbedet det hos sin og min Gud. Jeg ønsker ham af Hjertet alt Godt og er rede til at tjene ham og hans nu som før. Dette blev igjen forebragt den Anden af Nogle, som hørte derpaa, og han blev saa bevæget ved denne christelige Tale, at hans Øine fyldtes med Taarer, og at han endnu selvsamme Dag forligte sig med sin fornærmede Næste. Saadan gudfrygtig Tale i Forbindelse med Bønnen er ligesom Davids Harpe, hvorved den onde Aand der forfærdede Saul, blev fordreven og hans Sind beroliget (1 Sam. 16, 23).

§ 19. De ville heller ingen Leilighed forsømme til i Gjerningen at lægge sit kjærlige og forsonlige Sindelag mod sine Fiender for Dagen. Skulde de se deres Dyr fare vild eller ligge under for Byrden, saa ville de gjerne bringe det paa ret Vei eller hjælpe det op igjen. Skulde de erfare, at den, som hader dem, er bleven fattig eller har lidt Tab og Skade, saa ville de beredvilligen komme ham tilhjælp og tage ham under Armene. Er han syg og længes efter nogen Vederkvægelse med Mad eller Drikke, saa ville de gjerne lade ham erholde det fra deres Kjøkken eller Kjælder, naar han begjærer det, eller ogsaa af egen Drift sende ham det. De ville heller ikke, omendskjønt de ere

den fornærmede Del, skamme sig ved at gjøre det første Skridt til Forsoning og Fred og række Haanden dertil. Mærkeligt er det, hvad der fortælles om tvende hedenske Mænd ved Navn Aristippus og Æskines. Disse vare blevne uenige; men Aristippus begav sig hen til Æskines og sagde: Skulle vi ikke jo før des heller forlige os med hinanden og ikke begaa nogen yderligere Daarskab? Eller skulle vi vente, indtil vi blive den menige Mand til en Latter og Vise i hans Selskaber og Drikkelag? Æskines svarede, at han var rede til at forlige sig med ham. Godt, sagde den Anden, saa betænk tillige, at jeg vel er den Ældste af os To, men desuagtet har kommet dig i Forkjøbet, hvortil Æskines svarede: Jeg bekjender, at du overgaar mig langt i Dyd, efterdi jeg har gjort Begyndelsen til Tvisten, men du til Forsoningen. Have Hedninger gjort Saadant, hvad bør da ikke christelige Hjerter gjøre, i hvilke den Herre Jesus bor med Kjærlighedens og Sagtmodighedens Aand? De kunne ikke hvile førend de, saavidt det staar til dem, have søgt og fundet Freden. Om den navnkundige Biskop Johannes i Konstantinopel, med Tilnavnet Almissegiveren, fortælles, at han engang kom i en skarp Ordvexel og Trætte med en fornem Mand ved Navn Nicetas; uagtet han nu havde ganske god Grund til at være vred, ihukom han dog, da Dagen led mod Enden, Apostelens Ord: „Blive I vrede, da synder ikke; Solen gaa ikke ned over Eders Fortørnelse.“ (Efes. 4, 26) og sendte en af sine Geistlige til Nicetas og lod ham sige: „Herre! Solen er nær ved at gaa ned.“ Nicetas forstod strax, hvad Patriarken mente med disse Ord, ilede til ham og forsonede sig villigen og gladeligen med ham, førend Solen gik ned. Dette er de gudelskende Sjeles Art. Om de Ugudelige siger Skriften, at „de sove ikke, naar de ikke have gjort ilde, og at deres Søvn borttages, dersom de ikke have bragt Nogen til at støde sig“ (Ordsp. 4, 16); de Gudfrygtige derimod kunne ikke sove, forinden de have forebygget Skade og Ulykke, bortryddet Trætte o[g] Uvillie og forsonet sig med Næsten. Do[g] herom skulle vi tale nærmere ved det tredi[e] Punkt.

§ 20. Thi vi skulle nu 3) betragte hvor[le]lunde de troende Sjele, om de end ere høi[ligen] krænkede og fornærmede af sin Næst[e,] dog letteligen lade sig forsone og af Hjerte[t] tilgive, saa og ligefuldt inderligen elske ham[.] Dette fordrer Apostelen med tydelige Or[d] i vor Text sigende: „Og tilgiver hverandre[,] dersom Nogen har Klagemaal imod Nogen[;] ligesom Christus tilgav Eder, saaledes ogsa[a] I!“ Et christeligt Hjerte kan ikke altid fore[-]bygge, at der opstaar Uenighed og Tvist[,] hvilket Apostelen noksom giver at forstaa[,] idet han indskrænker sin Formaning ti[l] Fred ved en dobbelt Betingelse: „Derso[m] det er muligt, siger han, „da holder Fred me[d] alle Mennesker, saavidt det staar til Eder!“ (Rom. 12, 18). Nu kan der forekomm[e] mangeslags Tilfælder, hvori det ikke er mu[-]ligt eller staar i et christeligt Hjertes Mag[t] at vedligeholde Freden, især naar det ha[r] at gjøre med et trættekjært ufredeligt o[g] samvittighedsløst Menneske, der ligesom e[n] Borre allevegne er fuld af Pigge og intet[-]steds lader sig røre ved uden Skade o[g] Smerte. Det kan ogsaa være, at de Gud[-]frygtige selv blive overilede af sit syndig[e] Kjød og ophidsede til utidig Vrede, saaledes som der fortælles om de to fortræffelig[e] Apostle Paulus og Barnabas, at de blev uenige om en Sag, og „at der opstod en Fortørnelse“ eller stor Strid imellem dem (Ap. Gj. 15, 39). Saaledes gaar det endnu den Dag i Dag ofte til. Jeg har kjend[t] adskillige christelige Hjerter, der havde brag[t] det vidt i Gudfrygtighedens Øvelse og re[t] vel vidste at betvinge sit Kjød tilligeme[d] Lysterne og Begjeringerne; men de var[e] ilsindede og formaaede endnu ikke at blive fuldkommen Herre over sin hastige, utidige Vrede, hvilket de ofte med hede Taarer beklagede. Satan pønser og arbeider ogsaa stedse paa at hidse Nogen paa dem og at forstyrre deres Sjelefred; han søger bestandig

at afstedkomme Splid og Uenighed og at forøge og vedligeholde den, hvor den allerede findes, efterdi han fisker bedst i rørt Vand og ofte af en liden Gnist formaar at oppuste en stor Brand.

§ 21. Saaledes fattes det nu vel ofte de troende Sjele paa Fred; men det maa dog aldrig fattes dem paa Kjærlighed og Fredsommelighed. En Magnetnaal kan vel ved stærk Bevægelse forrrykkes fra sin Nordstjerne; men den vender sig snart igjen derhen og bliver atter stille. Enhver Ting længes efter sit Sted. Kaster man en Sten op i Luften, saa iler den atter til Jorden; holder man en Fugl bunden ved Foden, eller den er indviklet i et Garn, saa flagrer den stedse og søger at blive fri igjen. De gudfrygtige Hjerters Glæde og Ro er Fred med Gud og Næsten, og omendskjønt denne undertiden ved Satans, Verdens eller deres syndige Kjøds Foranledning bliver dem berøvet, saa længes og sukke de dog bestandig derefter og gribe gjerne enhver Anledning til at gjenerholde den. De ligne sin himmelske Fader, hvem David kalder „god og villig til at forlade“ (Ps. 86, 5), ligesom Han da ogsaa selv siger: „Jeg vil læge deres Afvendelse; jeg vil elske dem frivilligen; thi min Vrede er vendt fra dette Folk“ (Hos. 14, 5). De Troendes Hjerter ere lig Voxet, som vel kan blive temmelig haardt naar det er koldt, men som bliver blødt igjen og lader sig danne, som man vil, saasnart man holder det nær til Ilden; Guds Kjærlighed er den Ild, som strax blødgjør dem og bringer dem til at tilgive og glemme, hvor høiligen de end ere fornærmede.

§ 22. Derfor foreholder ogsaa Apostelen dem den Herres Jesu Kjærlighed, formedelst hvilken Han har forladt dem alle deres Synder. „Tilgiver hverandre,“ siger han, „ligesom Christus tilgav Eder!“ Betænker dog, vil han sige, hvilket stort Synderegister I havde hos Gud; men det er aldeles overstrøget med Jesu Blod og kastet i Havets Dybheder; hvorledes kunne I da Andet end gjerne tilgive Eders Næste, om I have Klagemaal mod ham, saameget mere, som Gud har knyttet Eders Tilgivelse til sin og erklæret, at Han gjerne vil tilgive, naar I tilgive Eders Næste? „Forlade I Menneskene deres Overtrædelser,“ siger Eders Jesus, „skal Eders himmelske Fader og forlade Eder. Men forlade I ikke Menneskene deres Overtrædelser, skal Eders Fader hellerikke forlade Eders Overtrædelser“ (Matth. 6, 14. 15). Erfaringen lærer, at naar to Bisværme støde paa hinanden eller en Bisværm har delt sig i to, som ville ødelægge hinanden, saa er den letteste Maade at bringe dem til Rolighed paa at kaste en Haandsfuld Støv eller stænke noget Vin, der er forsødet med Honning, imellem dem. Saaledes er ogsaa den bedste Maade at stille de uenige og tvistende Christne tilfreds paa at foreholde dem enten deres Dødelighed eller den guddommelige Kjærlighed og Jesu kostbare Blod, der er udøst for dem af Kjærlighed. Det Sidste har den hellige Apostel valgt. Han stænker ligesom den guddommelige Kjærligheds og den Herres Jesu Naades honningsøde Vin iblandt Guds uenige Børn forat bringe dem til at elske og fordrage hverandre.

§ 23. De, som nu ere sande christelige Sjele, de ere lette at vinde. Naar kun den korsfæstede Jesus med sin store Kjærlighed rinder dem ihu, saa sige de strax: Ak ja, min kjæreste Frelser, Dig til Ære, og fordi det er din Villie, vil jeg gjerne tilgive og glemme. Du har fortjent langt Mere af mig; jeg er skyldig at gjøre og lide langt Mere for din Skyld. Er det vel noget Stort, at jeg arme, syndige Menneske, der selv hver Dag og Time trænger til mine Synders Forladelse, efter din Befaling tilgiver min Medchristen, da jeg endog er skyldig at sætte mit Liv til for Dig? osv. Efterdi Jesu Christi hellige Blod, om jeg saa maa sige, er ganske hedt af Kjærlighed, saa gjør det ogsaa ethvert Hjerte, som det renser fra Synd, brændende i Kjærligheden, og det er umuligt, at Nogen skulde være bleven retfærdiggjort ved Bestænkelsen med Jesu Blod

og dog ikke vide noget af Kjærligheden. Den største og herligste Naade, som Gud viser os, er den, at Han forlader os vore mangfoldige, store og grove Synder. Men hvorledes skulde det være muligt, at den, hvem denne Naade er bleven tildel, ikke skulde føle nogen Forandring i sit Hjerte? Hvorledes skulde den kunne beholde Vrede og være uforsonlig mod sin Næste, fra hvem den majestætiske Gud har taget al sin Vrede tilbage og som er bleven forligt med Ham ved Hans Søns Død?

§ 24. Sandeligen, de som ere af den Mening, at man godt kan have et haardt og fiendtligt Hjertelag mod Næsten og dog have Naade og Syndernes Forladelse hos Gud ved Christum, de vide ikke, hvad Guds Naade og Syndernes Forladelse er, og have aldrig fornummet dens søde Kraft, og der er ingen Tvivl om at de formedelst Satans Forblindelse bedrage sig selv med et falskt Haab. Naar vi ville have Naade hos Gud og dog ikke elske vor Næste, saa er dette det Samme, som om Nogen vilde holde godt Venskab med en Fader og dog gjøre hans Børn alt Muligt imod, udskjælde og slaa dem, hvorsomhelst han traf dem. Ei heller er der Noget, som næst den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd mere kan forvisse os om Syndernes Forladelse, om Naade og Barneret hos Gud og om den Herres Jesu Samfund end netop Forligeligheden med Næsten. Hvo som gjerne og villigen tilgiver sin Næste, han fortjener vel ikke dermed Syndernes Forladelse hos Gud; men han besidder dog et herligt Kjendetegn paa at den kjærlige Herre Jesus med sit Blod og sin Hellig Aand bor i hans Hjerte, hvori han har Forsikring om sine Synders Forladelse. Dette skrev ogsaa Karl den Første, Konge i Storbritannien, fra sit Fængsel til sin Søn med saare christelige og mindeværdige Ord. „Alt," siger han, „hvad man har ladet mig beholde og hvad jeg endnu eier, er Magten, til at tilgive dem, som have frataget mig Alt, og jeg takker Gud, at jeg har Hjerte og Villie til at gjøre det. Jeg glæder mig ogsaa ligesaa meget over den Naade, Gud h[ar] skjænket mig (til at tilgive mine Fiende[r]) som jeg nogensinde har glædet mig over A[lt] hvad jeg har besiddet og nydt; thi den er [et] større Bevis paa Guds Kjærlighed til m[ig] end nogen anden Lykke kunde være." [...] visselig; thi Kongekrone og Kongespir, st[or] Magt, Rigdom og Herlighed kan ogsaa [et] ugudeligt og uigjenfødt Menneske hav[e;] men et forsonligt og kjærligt Sindelag im[od] sine Fiender og en redebon Villie til at tje[ne] dem uden Hykleri og Tragten efter eg[en] Ære, for Christi Skyld, kan Ingen ha[ve] uden et Guds Barn, som er i Naadestand[en] og drives af Christi Aand. Det bliver al[t]saa derved, og dette er Summen af hvad [vi] her have sagt og lært, at en troende Sj[el] nødvendigvis ogsaa maa være en frede[li]skende, sagtmodig og vennesæl Sjel, f[or] hvilken al ugudelig og forargelig Trætte [er] en Gru. Den er stille i Gjenvordigheder [og] Forfølgelser, som uforskyldt paaføres de[n] og beflitter sig paa at vinde sine Fiend[er] med Kjærlighed og Godgjørenhed; den h[ar] et forsonligt Sind og vil af Hjertens Grun[d] tilgive og forglemme Alt, hvad man ha[r] gjort den imod. Ak, kjærligste, sagtmodigs[te] og huldsaligste Herre Jesus, giv alle den[,] der rose sig af dit allerhelligste Navn, [et] saadant Hjerte! thi fra Dig maa Alt komme[;] Verden og Kjød og Blod kunne ikke give de[t.] Giv os det for dine hellige Vunders Skyld[!]

§ 25. Lader os nu endvidere give An[]visning til hvorledes vi skulle betjene os [af] denne Lære om Fredsommelighed og For[]sonlighed til vor Opbyggelse og Forbedring[.] For det Første er det nødvendigt, at vi i e[n] saa høivigtig Sag atter foretage en nøiag[]tig Prøvelse af vor Christendom. Thi a[t] den sande Gudfrygtigheds Hoveddyder fore[]holdes os, sker i den Hensigt, at vi skulle un[]dersøge, om de findes hos os eller ikke. N[u] vil Ingen, som betragter den nuværend[e] Verden med Eftertanke og Forstand, kunn[e] negte, at det ogsaa i denne Henseende staa[r] overmaade daarligt til med Christendom[]men. Jeg kan ikke Andet end gjentage, a[t]

Kirken nutildags næsten allevegne er at se til som en Ager, der overalt er begroet med Torner og Tistler, blandt hvilke man kun sjelden finder en yndig Blomst og lægende Urt. Der er Larm i alle Gader; de Store og Vældige i Verden ligge i Haarene paa hinanden og have opfyldt Alt med Ild og Blod, saa at det naar til Himmelen, og hvorledes er det muligt, at man kan tro, at de endnu have en christelig Blodsdraabe i Hjertet, som af Hovmod og Formastelse, uden Nødvendighed have begyndt et saa grusomt og blodigt Spil? I Retsstuerne og paa Raadhusene skulde man afhjælpe Uenighed og Trætte; men der lader man Ondskaben have sin Villie; man ser paa at samvittighedsløse Mennesker tøie, snoe, vende og dreie Retten og efter Behag trække den i Langdrag, og man lader Uretfærdigheden, iført Retfærdighedens Kaabe, allevegne gaa uhindret og gjøre og lade, hvad den vil; de Christne kunne trætte, kives og strides, saameget de lyste; men dog maa de dyrt betale denne syndige Frihed med mange Penge, og saaledes bestyrkes Uenigheden og Tvedragten ved det Offentliges Tilladelse og Samtykke. Men om Broderkjærligheden kan man sige, som Profeten siger om Sandheden og Retfærdigheden, at den er vegen tilbage og staar langt borte og støder an paa Gaden (ligesom et sygt og svagt Menneske, der har mistet sine Kræfter og ikke længer kan gaa, men falder og støder sig — Esai. 59, 14). „Retten er omvendt til Malurt, og Retfærdigheden ligger paa Jorden“ (Amos 5, 7), og hvad der skulde afværge Uenigheden, det nærer den.

§ 26. I den geistlige Stand er det desværre kommen saa vidt, at Ens Hjerte maa bløde, naar man tænker derpaa. Fredens Sendebud prædike vel om Fred; men med sine Gjerninger forkynde de Ufred. Det er kommen dertil, at man paa mange Steder knapt finder et Par Præster ved en Kirke, som med endrægtige Hjerter og Sind drive Herrens Gjerning og omgaaes hinanden christeligen med Venlighed, Sagtmodighed og Ydmyghed. En Lykke er det, om det kunne blive ved lønligt Nag og Fiendskab og ikke bryder ud i aabenbare forargelige Stridigheder. I Husstanden er Alt opfyldt med Kiv og Trætte, Banden, Skjælden og Smælden, Forhaanelser, Fiendskab Bitterhed og Uforsonlighed. Man skal sjelden finde en Husholdning, et Nabolag eller et Laug, hvori den christbroderlige Endrægtighed eller, som Paulus siger, Guds Fred hersker og regjerer (Kol. 3, 15). Meteranus fortæller, at Kongerne i Skotland fordum førte tre Tistler til Sindbillede, med den Overskrift: Nemo me unquam impune læsit (Ingen har nogensinde ustraffet tilføiet mig Skade). Mange kunne endnu fremdeles lade male dette Sindbillede over sine Døre, saasom de Fleste jo sætte en Ære i at næsten Ingen kan komme dem nær uden Skam og Skade. Mange sige: Den, som rører ved mig, rører ved en Møgdynge; finder man mig uden Penge, saa skal man dog ikke finde mig uden Svar, osv., som om det var Noget at rose sig af, at man kan bide godt fra sig og ikke ved af nogen christelig Sagtmodighed og Fredsommelighed at sige.

§ 27. Forældrene leve i Fiendskab, Had og Trætte enten indbyrdes eller med sine Slægtninger og Naboer og forplante saaledes denne bitre Rod i sine Børns Hjerter. Mangen Moder lever i Uenighed og Uforligelighed med sin Næste, selv naar hun bærer en Frugt under sit Hjerte; denne føder og nærer hun da saa at sige med lutter Gift og Galde; derfor viser sig ofte saadan Ondskab og Bitterhed hos de spæde Børn, at de bide, rive, klore, slaa og trampe og ikke lade sig stille tilfreds, førend de have faaet udskreget eller paa anden Maade udøst sit onde Sind. I saadan Ondskab opvoxer ogsaa den største Del, og man skal sjelden erfare, at et Barn fra Ungdommen af bliver ledet til at bøie sin Villie og tvinge sit Sind og vænnet til Sagtmodighed, Venlighed, Fredsommelighed og Taalmodighed. De fleste Børn finde Glæde i at slaa og fornær-

me Andre og anse det for en Ære og Fornøielse, naar de kunne overvinde og undertvinge dem. Hvad volder det? Som de Gamle sjunge, saa pibe de Unge. Hvad Under er det, at Storken, naar den er bleven voxen og flyvefærdig, ikke søger Andet til sin Næring end Igler, Torbister, Slanger, Padder og andet lignende Utøi og holder Saadant for Lækkerbidskener, siden de Gamle ikke have madet den med Andet end saadanne Ting i Redet, og maa vi ikke finde det i sin Orden, at Ungdommen er saa trættekjær, — at næsten ingen Tjener eller Tjenestepige kan forliges med den anden, og at der er saameget Slagsmaal og Klammeri blandt Haandværkssvende, Soldater og Studenter, siden Bitterheden og Ondskaben desværre ligesom er dem indgydt med Modersmelken? Heraf kommer det nu, at man saagodtsom ikke mere ved eller vil vide noget af Kjærlighed til Fiender; man gjengjælder Forbandelse med Forbandelse, Skjældsord med Skjældsord og søger Hevn, hvor og hvorledes man kan.

§ 28. Jeg antager, at Mange ville være enige med en Marskalk af Frankrige ved Navn Monluk, som skrev offentligen, at om han kunde, vilde han ikke betænke sig paa at ophidse alle Djævle i Helvede mod sin Fiende, og med Kardanus, der skrev i en ugudelig Bog, at man skarpt og ueftergiveligen bør hævne selv en liden Uret, der tilføies os, dog saaledes, at man ikke lader sig mærke med hvad man har isinde; man bør anstille sig venlig imod sin Fiende, ja kan vel endog vise ham en og anden liden Tjeneste, forat faa desbedre Anledning til at øve Hævn; man bør ikke lægge sit Fiendskab for Dagen og ikke lade sin Fiende vide, at man er ham fiendsk, førend man faar Anledning til at hævne sig paa ham. Man fortæller, at der var To ombord paa et Skib, som vare hinandens Fiender; da der nu var Fare for at de skulde lide Skibbrud, og den Ene af dem sad i Skibets Forende, den Anden derimod i Agterenden, spurgte denne Styrmanden, hvilken Del af Skibet han formodede først vilde gaa under; da Styrmanden svarede: Forenden, sagde hin: Godt; jeg vil gjerne drukne, naar jeg blot først faar se ham derhenne gaa under. En polsk Herremand ønskede, at han maatte faa Leilighed til at hævne sig paa sin Fiende, der var en ungarsk Voivod; saa vilde han gjerne fare til Helvede bagefter. Se, hvor fordærvet det menneskelige Hjerte kan blive, naar det giver Satan Rum!

§ 29. Nu da, I christelige Sjele, ser vel til, i hvilken Tilstand I befinde Eder, og hvorledes Eders Hjerte er beskaffent, — om I ligesom Jesus Christus, Eders Frelser, ere sagtmodige, venlige, taalmodige, fredelskende og forsonlige, eller om I leve i Trætte og Avind, i Fiendskab og Uforsonlighed og tjene Djævelen! Agter ikke et trættekjært, ufredeligt og bittert Hjertelag for en Ubetydelighed efterdi den Hellig Aand henfører Fiendskab, Kiv, Nid, Vrede, Trætte og Tvedragt til Kjødets Gjerninger og udtrykkeligen siger, at de, som gjøre Saadant, ikke skulle arve Guds Rige (Gal. 5, 20. 21). Det er umuligt, at den sagtmodige og kjærlige Herre Jesus og den fredsforstyrrende Helvedsfyrste skulde kunne bo sammen i et Hjerte. Det er umuligt, at den sande og saliggjørende Tro kan bestaa med Fiendskab og Uforsonlighed. Jeg indser hellerikke, hvorledes et trættekjært og uforsonligt Menneske kan have noget Haab om Saligheden, siden han gjør alle Salighedsmidler frugtesløse. Vil han trøste sig ved sin Daab, saa hviler jo Daabspagten blandt Andet ogsaa paa det Vilkaar, at vi have forsaget Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen. Men nu hører jo ogsaa Fiendskab og et uforsonligt Sindelag med til Djævelens Gjerninger. Hvad hjælper, at en vild Stamme engang i Tidener bleven podet og besat med en ædel Kvist, naar denne forlængesiden er affstødt eller visnet, og Stammen overalt er fuld af vilde Kviste? Saaledes ogsaa: hvad hjælper det, om Mennesket er døbt, naar det siden er affaldet fra Christo og ved herskende forsætlige Synder har ud-

stødt Ham af sit Hjerte og indrømmet Satan det? „Bliver i mig!“ siger den Herre Jesus; „da bliver og jeg i Eder. Om Nogen ikke bliver i mig, han bliver udkastet som en Gren og visner, og man sanker dem og kaster dem i Ilden, og de brænde“ (Joh. 15, 4. 6). Dersom vi leve i Aanden (og i Christo, — dersom vi ved Guds Aand og Naade have begyndt at leve et nyt aandeligt Liv i Christo), da lader os gaa frem i Aanden (lader os følge den Hellig Aands gode Drift og i Gjerninger bevise at vi isandhed leve i Christo — Gal. 5, 25)!

§ 30. Vil han forlade sig paa sine Bønner, saa maa han vide, at vor Frelser har sagt: „Naar I staa og bede, forlader, dersom I have Noget imod Nogen, at og Eders Fader, som er i Himlene, skal forlade Eder Eders Overtrædelser!“ (Mark. 11, 25) og ligeledes: „Saa skal og min himmelske Fader gjøre imod Eder (som det gik den ubarmhjertige Tjener), om I ikke forlade af Eders Hjerter Hver sin Broder hans Brøst“ (Matth. 18, 35). Af dette og mange andre Skriftens Sprog er det aabenbart, at Himmelen forbliver tillukket for dem, som i Ubarmhjertighed og Uforsonlighed tillukke sine Hjerter for sin Næste. Vil han høre eller læse Guds Ord og øse Trøst deraf, saa lyder det ham imøde: „Til den Ugudelige siger Gud: Hvad kommer det dig ved at fortælle om mine Bud og at føre min Pagt i din Mund, da du dog hader Tugt og kaster mine Ord bag dig? Din Mund lader du løs med Ondt, og med din Tunge sammenknytter du Svig. Du sidder og taler imod din Broder; din Moders Søn bagvasker du“ (Ps. 50, 16. 19. 20). Det er ogsaa bekjendt, at naar Herrens Ord, som en Sæd, falder paa en banet Vei eller en Klippe (paa et haardt, uforsonligt Hjerte), saa bærer det ingen Frugt, og at det ikke indeholder nogen Trøst for Andre end de Bodfærdige (Luk. 8, 12. 13). Vil han skrifte og lade sig afløse fra sine Synder, saa staar Frelserens Udsagn ham iveien: „Naar du ofrer din Gave paa Alteret og kommer der ihu, at din Broder har Noget imod dig saa lad din Gave blive der for Alteret, og gak hen, forlig dig først med din Broder!“ (Matth. 5, 23. 24). Vil han gaa til den hellige Nadverd, saa maa han vide, at Apostelen erklærer alle dem for uværdige, som komme did med Foragt for sin Næste og i Uenighed med ham, og siger, „at de blive skyldige i Herrens Legeme og Blod og æde og drikke sig selv til Dom“ (1 Kor. 11, 18. 27. 29). Vil han trøste sig ved den Herre Jesus, Hans Kors og Død, saa er det aabenbart, at den Herre Jesus paa Korset har bedet for sine Fiender og udstrakt sine Arme forat indslutte os Alle i sin Kjærlighed og forene os Alle til broderlig Kjærlighed. Hvo som nu ikke har Lyst til denne, men lever i uforsonligt Had til sine Medchristne, hvorledes tør han tilegne sig den kjærlige Herre Jesum, og hvorledes skal Guds Søns Blod, der er udgydt af Kjærlighed, kunne komme et kjærlighedsløst og altsaa tillige troesløst Hjerte tilgode?

§ 31. Et kjærlighedsløst og hadefuldt Hjerte er isandhed Satans Sæde og Bolig, en bitter og forgiftet Kilde, som gjør Alting ufrugtbart. Det ligner en Gryde, der staar over Ilden og koger og bobler og bliver afskummet; et vredagtigt og hadsk Hjerte er ophedet af Helvedilden, saa at det syder og skummer; Tungen er ligesom en Satans Skum-Ske, hvormed han kaster Ondskabens Skum omkring sig, ligesom man da med al Føie kan kalde den ugudelige Banden, Skjælden og Smælden et Skum af det i Ondskaben sydende Hjerte. Et vredagtigt, hadefuldt Hjerte er lig et Hus, hvori der er opkommet Ildløs og som ei alene staar i Fare for at opbrænde, men hvori ogsaa Tyve pleie at snige sig ind forat røve og stjæle, medens de give sig Udseende af at redde; saaledes ogsaa: hvor Vreden tager Overhaand i Hjertet, der snige Djævlene sig ind og røve Alt, hvad der endnu er tilovers af Gudsfrygt. Ligesom Erfaringen lærer, at Hundene pleie at blive blinde af Vrede og Ophidselse, saaledes forblinder ogsaa Vrede og Had Men-

neskets Hjerte og opfylder det med Helvedmørke. Kort sagt, den sande Christendom kan ikke bestaa ved Siden af Had og Fiendskab, og den, som vil have Samfund med Satan i Trætte, i Vrede og Ondskab, han maa give Slip paa Samfundet med den Herre Jesus og maa ikke vente at opnaa Andet med sin Vrede end Guds Vrede.

§ 32. Iførerer Eder derfor, mine kjæreste Medchristne, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed! Lader Christi Fred seire i Eders Hjerter, og holder, saameget som muligt er, Fred med alle Mennesker! Lader Eders høitfortjente Frelsers Ord gjælde mere hos Eder end Djævelens Ord! Hin raaber: Lærer af mig! thi jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjertet. Elsker hverandre! Forlader! saa skal Eder forlades, — denne derimod: Hader hverandre! Trætter med hverandre! Hævner Eder paa hverandre! Lærer af mig! thi jeg er hadsk, ondskabsfuld og hovmodig. Ligesom den gudfrygtige Josef siger til sine Brødre, idet Han lader dem fare: „Kives ikke paa Veien" (1 Mos. 45, 24) saaledes ogsaa vor Jesus. Dette møisommelige og bedrøvelige Liv er jo allerede før saa fuldt af Nød, Elendighed, Bekymring og Arbeide, at det ikke er nødvendigt, at vi gjøre hinanden det endnu surere og tungere. Enhver har jo sin Byrde; lader os hjælpe hverandre at bære den; lader os hjælpe hverandre frem og ikke bedrøve hverandre! Vi ere jo Børn af en Fader; vi ere Allesammen dyrekjøbte; vi have Allesammen et Haab; vi haabe Allesammen engang at skulle se Guds Ansigt og prise Ham evindeligen og endrægteligen med en ny Sang; lader os da, medens vi ere paa Veien, være enige, søge Fred og efterjage den! Lader os „endrægteligen med en Mund prise Gud og vor Herres Jesu Christi Fader og antage os hverandre, ligesom og Christus har antaget sig os til Guds Ære! (Rom. 15, 6.7). Lader os omfavne hverandre med Kjærlighedsarme, omgaaes hverandre med Venlighed og Sagtmodighed, indeslutte hverandre i vore Bønner, i vore Hjerter og have Taalmodighed me hverandre!

§ 33. Men efterdi det falder vort Kjø og Blod meget vanskeligt at efterjage Fr den saaledes og beflitte sig paa Enighed, isa naar vor Næste er anderledes sindet, og de opstaar den ene Aarsag efter den anden t Uenighed, saa skulle vi nævne nogle Midle som kunne tjene til at bevare vore Hjerter Fred. For det Første er det høist tjenlig at et Menneske giver omhyggelig Agt pa sig selv og lægger Mærke til om han frem for Andet er tilbøielig til Vrede og utidi Heftighed, forat han desto kraftigere kan ar beide derimod, dagligen med inderlige Bøn ner bekjæmpe saadan Udyd og med et for nyet Forsæt væbne sig derimod. Thi hvo Fæstningen er svagest, og hvor Fienden ka formodes at ville gjøre det stærkeste Angre der maa man omhyggeligst vaage og bered sig til Modværge. Mange Mennesker kund forlængesiden været blevne Herrer over si Ilsindethed, dersom de havde anseet den fo en grov Synd og modsat sig den i stadi Kamp. Men de Fleste tænke, at efterdi d og Deres allerede ere vante dertil, saa ma ogsaa Gud være eller blive vant dertil, o efterdi deres Egne, ja endog Fremmede pa Grund af deres Stand, Anseelse eller For mue maa holde dem Alting tilgode, saa ma ogsaa den Høieste gjøre det. Paa den Maad blive de sikre med Hensyn til sin mangfoldig unødige Vrede og ændse ikke, om der endog ofte blander sig Banden, Skrigen, Skjælden og Smælden deri. Begyndelsen til Sagt modighed og Venlighed er da at anse Ilsin det og den unødige Vrede for Synd og ar beide alvorligen derimod.

§ 34. Derhos er det ogsaa fornødent, a man ikke tillæger sig selv for meget Værd og ikke i alle Ting tror, at man selv har Ret og Næsten Uret; thi megen Splid og megen Fiendskab har sin Oprindelse deraf, at Mange mene, at Andre vel maa taale Noget af dem, medens de selv Intet ville taale og finde sig i, eller at de Ubehageligheder og

Krænkelser, de i Ord eller Gjerning forvolde Andre, ikke have Noget paa sig, medens de derimod lægge stor Vægt paa Alt, hvad der møder dem selv. Naar vi komme i Uenighed eller Tvedragt, tro vi aldrig, at vi selv have nogen Del deri, men skyde al Skylden paa andre Mennesker; de ere underlige, trættekjære, bitre; de have gjort dette og hint; vi vilde vist ikke fortørne et Barn, dersom man lod os være i Fred, osv. Dette er en farlig Sag, der har sit Udspring af Egenkjærlighed og Hovmod og som drager Sikkerhed, Ubodfærdighed og Uforsonlighed efter sig. Man maa derimod vide, at en sand Christen heller bør tale imod end for sig selv i sin egen Sag og ikke søge Aarsagen til Trætten og Uenigheden saameget hos Andre som hos sig selv, i sit eget fordærvede Hjerte. Naar et Vand er rent og klart, saa kan man ryste det længe, førend det bliver grumset; men er der meget Dynd paa Bunden, saa kan selv en ringe Bevægelse gjøre det tykt; saaledes er det ogsaa med vore Hjerter; vare de rene i Kjærlighed til Jesum og Næsten, saa vilde de ikke letteligen lade sig ophidse og fortørne; men efterdi de ere fulde af Egenkjærlighedens, Hoffærdighedens og Ondskabens Dynd, saa kan man let oprøre dem og gjøre dem grumsede. Naar vi sige, at vi ikke vilde fortørne et Barn, dersom man lod os være i Fred, da er dette netop saameget, som om vi sagde, at vi vilde være taalmodige, dersom Gud ikke tilskikkede os noget Kors, og at vi gjerne vilde være fornøiede, dersom vi havde Punge, Kister, Lofter og Kjældere fulde. Den christelige Sagtmodighed viser sig ikke, saalænge den faar være i Fred, men naar den bliver ægget og dog ikke lader sig ophidse.

§ 35. Det gaar hermed til som med den Regnbue (om jeg saa maa kalde den), som om Aftenen pleier at vise sig omkring Lyset, især naar vi ere trætte og Øinene blive dunkle af Arbeide; Mange vilde maaske sværge paa at Dunkelheden og Buen grundede sig i Lyset og ikke i deres Øine, uagtet dette Sidste er det Sande. Saaledes gaar det ogsaa ofte med os; naar vi komme i Strid med vor Næste, saa tykkes Skylden os aldrig at ligge hos os, men hos Næsten, uagtet Egenkjærligheden gjør, at vi dømme urigtigt om Sagen. Jeg har seet en Hund med stor Heftighed gjø paa sit eget Billede i Speilet, ligesom ogsaa, at en Fugl, der fløi omkring i Stuen, naar den kom foran Speilet, reiste Fjærene paa Hovedet og fløi imod det, som om den vilde kjæmpe med den anden, der viste sig derinde. Saaledes gaar det ogsaa mangengang os stakkels Mennesker; ogsaa vi vredes og fortørnes og tro, at Andre have givet os retmæssig Aarsag dertil, uagtet vi selv ere den sande Aarsag, idet vi altfor meget følge vort eget Sind. Lad derfor den, som vil lære Sagtmodighed og Fredsommelighed, begynde med sig selv og se til, at han ved Guds Naade kan undertvinge sit eget Hjerte og holde det i Tømme; naar han har overvundet sig selv, saa vil han ogsaa kunne overvinde alle Andre; naar vort Hjerte ved, at det ikke faar Medhold hos os selv, saa vil det desto før bekvemme sig til Sagtmodighed og holde Fred.

§ 36. Til at opnaa Sagtmodighed og Fredsommelighed er det ogsaa tjenligt at man først begynder at øve sig i disse Dyder i Forholdet til sine Husfolk og sine Undergivne for saameget lettere og bedre at kunne udøve dem mod Fremmede og Ligemænd. Naar Ens Ægtefælle eller Børn eller Tyende gjøre En Noget imod, saa maa man ikke give sin Villie frit Løb, som om man nok havde Lov dertil, men betænke, at man allevegne og mod Alle, hjemme og ude, mod sine Egne og mod Andre maa være en Christen, sagtmodig, venlig og taalmodig; man kan vel paatale, hvad der er utilbørligt, men uden Styr og Støi, Banden og Skjælden. Paa den Maade giver man ei alene sine Egne et godt Exempel og udretter ofte Mere med alvorlige og indtrængende, men dog ved Kjærlighed formildede Formaninger end en Anden med mange Forbandelser og Skjældsord; men man vænner sig ogsaa til

at gjøre ligesaa mod Andre. Man bør ogsaa begynde med at vise sin Sagtmodighed i Smaating. Til Exempel: naar vi ere alene, og en Pen eller et andet Redskab ikke er efter vort Sind, saa maa vi ikke blive fortørnede derover, men ændre det med Sagtmodighed; naar vi byde, at dette eller hint skal udrettes i Huset, og det bliver forglemt, — naar vi befale at skylle et Glas, og det bliver ituslaaet, — naar vi have istandbragt Noget og det bliver ødelagt, saa maa man ihukomme sin christelige Pligt og ved saadanne Leiligheder lære at vise sig sagtmodig ved andre Leiligheder, som have Mere at betyde. Om Kong Filip den Anden af Spanien fortælles, at han engang havde skrevet til langt ud paa Natten og fuldført et Brev om høivigtige Ting til Paven; da han havde underskrevet det og leverede det til Sekretæren, forat han skulde lægge det sammen og forsegle det, vilde denne strø Sand derpaa; men da han var noget søvnig, saa han feil, tog Blækhuset istedetfor Sandhuset og fordærvede saaledes hele Brevet; Sekretæren blev saa forskrækket herover, at han saa ud som et Lig; men Kongen sagde uden nogen Vrede: Giv mig et andet Ark Papir! tog paany sat og skrev et andet Brev. Til denne Beretning om en høi Person vil jeg ogsaa føie, hvad der fortælles om en lav. Udenfor en gammel Mands Hus havde Børnene valgt sin Legeplads og drev her sin Lystighed; en Anden sagde til ham, at han burde forbyde det; men han gav til Svar: Dersom jeg ikke kunde taale Uleiligheden ved disse Børn, saa vilde jeg langt mindre kunne udholde større Gjenvordigheder.

§ 37. Raadeligt er det ogsaa, at et christeligt Hjerte, saasnart det mærker en heftig Bevægelse hos sig og en Begyndelse til Vrede, strax af al Kraft modsætter sig en saadan Bevægelse og søger at holde den i Tømme. Naar det saaledes t. Ex. i et Samkvem gives Anledning til Vrede, er det raadeligt, at man strax gaar bort, for at vinde Tid og Rum til at sukke til Gud, besinde sig og beskytte sig med gode Tanker og et helligt Forsæt. Da en Filosof ved Navn Athenodorus sagde Farvel til Keiser Augustus, af hvem han formedelst sin høie Alderdom havde faaet Afsked, gav han ham til Slutning det Raad, at dersom han blev vred over Noget, skulde han Intet sige eller gjøre, forinden han havde taget sig Tid til at fremsige de fire og tyve Bogstaver i Alfabetet; thi da vilde han ikke lade sig overile af sin Vrede, men kun desto bedre besinde sig. Man siger at denne Begivenhed har givet en af de gamle Kirkelærere Anledning til at tilraade, at dersom en Christen bliver vred, bør han Intet gjøre eller foretage sig førend han har bedet Fadervor. Det er ogsaa godt, at man strax foreholder sig selv Guds Kjærlighed, Langmodighed og Miskundhed og siger ved sig selv: Vil du vredes over en saa ringe Ting, uagtet din Gud saa ofte holder dig langt større Ting tilgode og hidtil har regjeret dig med saamegen Skaansel? Hvi ville dog vi usle Orme indbyrdes vredes og kives? Han, som bor i Himmelen, og som vi ikke kunde svare Et til Tusind, om han vilde gaa irette med os, Han kunde have Aarsag til at vredes. Man maa ogsaa strax vende sit Hjerte til den Herre Jesum, den Korsfæstede, og forestille sig selv, med hvor stor Taalmodighed han fordrog sine Fienders Ondskab og bad for dem midt i sin Angest og Dødssmerte; det kan ikke slaa feil, at naar Han kommer rigtig ind i vort Sind og Hjerte, saa maa al Vrede og alt Had strax forsvinde. Ei heller er det tjenligt, at man snoer og vender det, som er gjort os imod, længe i Tankerne, ligesom en bitter Pille i Munden, og overveier det med alle dets Omstændigheder, hvorimod man saavidt muligt strax bør slaa det af sit Sind og give sit Hjerte andre og bedre Ting at beskjeftige sig med. Man maa ikke sige: Skulde jeg taale det af en saadan lumpen Karl? skulde jeg tage imod slige haanlige Stikpiller, slige Æresfornærmelser, slige Drillerier, men derimod: Skulde jeg da for en saa ringe Tings Skyld forstyrre min Sjels Ro? skulde jeg for et ubehageligt Ords

Skyld aabne Dør og Port for Satan til mit Hjerte? maatte ikke min Frelser lide langt Mere, og desuagtet bad Han for sine Fiender, osv. Først og fremst maa vi bestræbe os for at vort Hjerte, naar det er forbitret, atter kan blive roligt, og Vreden, som en skadelig Gjæst, snart udjaget, efter den hellige Apostels Formaning: „Solen gaa ikke ned over Eders Fortørnelse!" (Efes. 4, 26) Vreden er ligesom en Fiende, der har overrumplet en By eller Fæstning og som, naar han faar Tid, sætter sig stedse fastere og bygger flere og flere Angrebsværker; derfor er det bedst, at man driver den ud jo før des heller, osv.

§ 38. Lader os saa tillige 3) lære, hvorledes og hvorfor vi skulle elske vore Fiender og møde al deres Paatrængenhed, Forhaanelse og Fornærmelse med Sagtmodighed og Taalmodighed. Vi have allerede tilforn anført vor allerkjæreste Frelsers Befaling: „Elsker Eders Fiender! velsigner dem, som Eder forbande! gjører dem Godt som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Eder!" Hvo som nu er en sand Elsker og Efterfølger af den Herre Jesus, han vil ikke slaa en saadan alvorlig og med saamange Ord udtrykt Befaling hen i Vind og Veir, som Verden nutildags forstørstedelen gjør, idet den bryder sig ligesaa lidet derom, som om deslige Ord intetsteds var at finde i Bibelen, eller som om de havde faaet en saadan Fritagelse, at de vel kunde trøste sig ved den Herre Jesus og Hans Fortjeneste, men ikke skulde være bundne til disse og lignende Bud af Ham, uagtet Han selv slutter den Prædiken, der indeholder disse Ord om Kjærlighed til Fiender, saaledes: „Hver den, som hører disse mine Ord og gjør efter dem, ham vil jeg ligne ved en forstandig Mand, som byggede sit Hus paa en Klippe. Og hver den, som hører disse mine Ord og ikke gjør efter dem, skal lignes ved en daarlig Mand, som byggede sit Hus paa Sand" (Matth. 7, 24. 26). Og ligeledes: „Hvo som har mine Befalinger og holder dem, han er den, som mig elsker. Dersom I holde mine Befalinger, skulle I blive i min Kjærlighed. I ere mine Venner, dersom I gjøre, hvad jeg befaler Eder" (Joh. 14, 21; 15, 10. 14).

§ 39. Men efterdi nu dette atter er Noget, som forekommer vort Kjød og Blod fremmed og modbydeligt, saa ville vi give nogen Veiledning til hvad man i saa Henseende har at betragte, og hvorledes man kan opnaa det. Betænker for det Første, I christelige og gudelskende Sjele, at uden Guds hellige Raad og Villie, uden Hans Tilladelse og Beskikkelse kan intet fiendtligt Hjerte trænge sig ind paa Eder, gjøre Eder Skade, forfølge og bedrøve Eder, hvilket Kong David klarligen lærer os; thi da Simei af et bittert og ondskabsfuldt Hjerte angreb ham heftigt paa hans Flugt, bandede og tilraabte ham: Gak ud, gak ud, du blodgjerrige Mand og du Belials Mand; se, du er i din Ulykke; thi du er en blodgjerrig Mand, og en af hans Mænd blev saa forbitret herover, at han sagde, at han vilde gaa hen og borttage Hovedet af denne døde Hund, vilde David ikke tilstede det, men sagde: „Lad ham bande, fordi at Herren har sagt til ham: band David! hvo kan da sige: hvorfor gjorde du saa? Lader ham være, og lader ham bande, fordi Herren har sagt det til ham!" (2 Sam. 26, 6 flg.) Dette maa man dog ikke forstaa saaledes, som om Herren havde opvakt den bitre Ondskab i Simeis Hjerte og lagt Forbandelserne og Skjældsordene i hans Mund; men Gud vidste, at han allerede længe af Had og Misundelse havde været en Fiende af David, fordi Saul var bleven forstødt og David havde faaet Kongedømmet, og at han allerede længe havde næret og ruget over saadan Ondskab i sit Hjerte, og derfor tillod og beskikkede Han, forat ydmyge David desto mere og prøve hans Taalmodighed, at Simei just nu og under denne Kongens elendige Forfatning udspyede sin Galde. Det gaar hermed til som med et Vand, der susende og brusende skynder sig ned over Fjeldet og som Mennesket klogeligen ved at

drage Nytte af, idet han leder det til Papir- og andre Møller, til Jern- og Kobberhammere, saa at det maa fremme hans Hensigter, ihvorvel Mennesket ikke har skabt Vandet i dets Kilde eller ledet det til dets Fald. Gud Herren betjener sig af de Ugudeliges Ondskab som Lægen af de afførende eller giftige Ting, som Gartneren af Tornerne, som Guldsmeden af Hammeren og Filen.

§ 40. Naar vi nu sammenholde denne Tildragelse med andre Sprog i Skriften, som naar David ligeledes siger: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det“ (Ps. 39, 10). „Min Plage er dette; det er et Aar fra den Høiestes høire Haand“ (Ps. 77, 11), og vor Frelser: „Sælges ikke fem Spurve for to Penninger? og ikke en af dem er glemt af Gud. Ja og Haarene paa Eders Hoved ere alle talte; derfor frygter ikke! I ere bedre end mange Spurve“ (Luk. 12, 6. 7), ligesom Han ogsaa siger til Skaren, som var kommet forat tage Ham tilfange: „Der jeg var dagligen hos Eder i Templet, udrakte I ikke Hænder imod mig; men denne er Eders Time og Mørkets Magt“ (I have hidtil ikke forgrebet Eder paa mig, dels fordi I ingen Aarsag havde dertil, ligesom I hellerikke endnu have, dels fordi min himmelske Fader ikke har tilladt Eder det; men nu er Eders Time kommen, da Gud har tilstedt og besluttet at lade Eder have Eders Villie og for en Tidlang at underkaste mig Helvedes Magt — Luk. 22, 53), — naar vi nu, siger jeg, overveie alt dette vel, saa bliver det heraf klart, at det ikke sker ved et Slumpetræf, naar et gudfrygtigt Hjerte bliver angrebet, bedrøvet, fornærmet, forhaanet og ilde medhandlet af onde Mennesker, men efter Guds hellige Raad og Villie, idet Han ofte efter retfærdig Dom lader de Ugudelige have sin Villie en Stund, paa det at Hans Troendes Hjerter kunne blive aabenbare og rensede, deres Taalmodighed, Sagtmodighed og Ydmyghed prøvet, deres Bøn og Andagt vækket og deres Tillid og Haab til Ham styrket. Derfor bør man under saadanne Omstændigheder ikke se saameget paa de Mennesker, der skade os og opføre sig fiendtligt imod os, som paa Gud, der beskikker, bestemmer og tillader det; ei heller bør man tage sig sine Fienders Bitterhed og Ondskab saameget til Hjerte som Guds søde Faderkjærlighed og Godhed, der er skjult derunder og alene sigter til vort Bedste.

§ 41. Ligesom naar en Læge foreskriver en Syg en bedsk Drik, saa tager denne gjerne tiltakke dermed, hvor meget han end gyser for den, efterdi han ved, at det Fornemste som findes i denne bedske Drik, er Lægens gode Mening og Hensynet til hans Sundhed, saaledes ogsaa: naar Gud tilsteder vore Fiender og Forfølgere at give os Galde og Malurt at drikke, saa er dog Hans søde Miskundhed blandet deri, og vi erfare tilsidst, at alle Ting maa tjene dem tilgode, som Ham elske. Et Menneskes Fiender ere ham ofte langt nyttigere end hans Venner; thi disse tale fordetmeste kun, hvad han gjerne vil høre, hindre ham ogsaa mangengang i Gudsfrygtighedens Øvelse, stjæle mangen god Time fra ham, forlede ham til verdslig Glæde, gjøre ham Verden sød o. desl. En Fiende derimod taler, hvad han ikke gjerne vil høre, siger ham ofte Sandheden, forekaster ham hans Feil, som han ikke selv er bleven var og som heller ingen Anden har aabenbaret ham; han giver nøie Agt paa hans Levnet, lærer ham at være varsom og forsigtig, saa at han ikke bliver en Spot og Latter for sine Modstandere; ja, han jager ham til Gud; han gjør ham Verden bedsk og Himmelen sød; han nøder ham til Bøn; han gjør ham Guds Ord, især det gyldne Psalter velsmagende, kjært og dyrebart, og fremmer saaledes efter Guds underlige Miskundhed, hvorvel imod Vidende og Villie, hans timelige og evige Velfærd.

§ 42. Guds Venner ligne undertiden et *lidet Barn*, som, naar det begynder at gaa alene, fjerner sig fra sin Moders Skjød og Opsigt og vil løbe omkring efter sin egen Villie; men naar en Kalkunshane begynder at klukke, eller en gjøende Hund eller et

gryntende Svin kommer imod det, saa skynder det sig tilbage igjen og søger Beskyttelse hos Moderen. Ak, hvor ofte vilde vi ikke finde Smag i Verden og dens Vis, dens Glæder og Forfængelighed, dersom den ikke efter Guds Raad og Tilskikkelse gav os saamangen sur Bid, krydret med Galde og Malurt, at nedsvælge og viste os saamegen Svig og Undersundighed! For en Christen er det langt tryggere at have med den fiendtlige end med den venskabelige Verden at gjøre; salig er den, for hvem Verden gjør sig selv modbydelig. Naar Skibsfolkene have godt Veir og paa det rolige Hav ikke vide af nogen Fare, saa le, spøge og lege de; men naar Søen bliver urolig og Veiret stormende, og de komme i Fare for at lide Skibbrud, da synge, sukke og bede de. Saaledes gaar det ogsaa med os Christne; naar Verden smiler til os og smigrer for os, saa lade vi os snarere forlede til at forsømme vore christelige Pligter end naar den oversuser os, skjælder og smælder paa os. Vore Fiender ere for Gud, hvad Hammere, File og Meisler ere for en Guld- eller Sølvarbeider, en Sten- eller Billedhugger. Intet uformeligt Stykke Træ og ingen utilhuggen Sten kan blive til et smukt Billede og ingen Sølvklump til en skjøn Pokal, medmindre de blive hamrede, bankede, filede og tildannede; ei heller er der nogen Maade, hvorpaa vort Kjød og Blod bedre kan bringes til Christi Lydighed og vi selv lettere kunne blive Guds Æres og Barmhjertigheds Kar, end naar han ved fiendtlige og hadefulde Hjerter bearbeider os og danner os efter sin Villie. Naar vi nu vel overveie alt dette og betragte dem, der hade os, som Redskaber for vor Guds evige og naadige Forsyn, ved hvilke Han fremmer vort Vel, skulde vi da ikke elske vore Fiender, velsigne dem, gjøre dem Godt og bede for deres timelige og evige Velfærd!

§ 43. Tænker saa endvidere paa Eder selv, I christelige Sjele, og hvor høiligen I ere forpligtede til at te Eder sagtmodige og godgjørende imod Eders Fiender og at gjengjælde deres Had med Kjærlighed, samt hvor saare magtpaaligende dette tillige er for Eder. Idet vor kjæreste Forløser byder os at elske vore Fiender, tilføier han den Grund: „paa det I skulle vorde Eders Faders Børn, som er i Himlene" (Matth. 5, 45), det er: forat I kunne bevise det i Gjerningen, — forat det kan blive aabenbart for Verden, og forat Han ogsaa selv kan erkjende Eder derfor og elske Eder som sine lydige og sande Børn. Hvo som nu vil være anseet for et Guds Barn i Himmelen og paa Jorden, han maa hellerikke negte sine Fiender den christelige Kjærlighed. Da Herrens to Disciple Jakob og Johannes ønskede at faa Tilladelse til at lade Ild falde ned fra Himmelen over Samaritanerne, sagde Han til dem: I vide ikke, af hvad Aand I ere, at I ikke ere kaldede til med Eders glødende Nidkjærhed at befordre Menneskenes Ødelæggelse, men deres Salighed; det kan jo dog ikke sømme sig for Eder, som formedelst Kjærlighedens Aand skulle forkynde Guds Naade og Barmhjertighed for de arme Mennesker, at ville fortære dem med Ild fra Himmelen; dersom I ville tilintetgjøre alle dem, som ikke behandle Eder efter Ønske og Skyldighed mod hvem ville I da vise Kjærlighed og Sagtmodighed, og hvem ville I ved Kundskaben om mig forhjælpe til Salighed? (Luk. 9, 55) Dette bør vi foreholde os selv, saa tit vi mærke, at der rører sig Vrede, Had, Fiendskab og Hævngjerrighed hos os. Betænk, af hvilken Aand du er! Har du i Daaben annammet den Hellig Aand, der er en Kjærlighedens og Sagtmodighedens Aand, og er du forpligtet til at følge Hans gode Drift, skulde du da ville lade Vredes- og Hævn-Aanden lede dig?

§ 44. Skriften fordrer ofte, „at vi skulle vandre værdigt Herren og vort Kald" (Efes. 4, 1; Filip. 1, 27; Kol. 1, 10), det er: saaledes, som vor kjæreste Herre Jesus, der har elsket os saa høit og kjøbt os saa dyrt, fortjener af os, — som det sømmer sig Mennesker, der rose sig af en saadan Herre, bekjende sig til Ham og udgive sig for Hans Tjenere,

og saaledes, som et saa naaderigt, helligt og saligt Kald fordrer. En christelig Sjel maa derfor, saasnart der gives den Anledning til Vrede, Fiendskab og Hævngjerrighed, besinde sig og betænke, hvad der skikker sig for den, som et Guds Barn, som den Herres Jesu Brud og som et Tempel for den Hellig Aand, — hvad dens Daabspagt, dens Tro, Haab og Kjærlighed udkræver. Vi ere jo ikke Hedninger, Tyrker og Jøder, men Christne; vi rose os af Gud; vi rose os af at vi af Gud ere udkaarede til Hans Eiendomsfolk fremfor alle Folk, som ere paa Jordens Kreds, afsondrede fra Verden med et helligt Kald og udvalgte til evig Herlighed; derfor maa vi ogsaa i Gjerningen bevise, at denne vor Ros ikke er ugrundet, men sand. Der maa jo være mere Guddommeligt og Helligt hos os end hos de Vantroende; hvis vi ere ligesaa ondskabsfulde, bitre, vredagtige og hævngjerrige som de, hvad er da vor Christendom, og hvad er da vort Fortrin? Det er det, vor Saliggjører siger: „Dersom I elske dem, som Eder elske, hvad Tak have I derfor? (hvad vil det nytte Eder hos Gud?) thi Syndere (de Vantroende og Ugudelige) elske og dem, som dem elske. Og dersom I gjøre vel mod dem, der gjøre vel mod Eder, hvad Tak have I derfor? thi og Syndere gjøre det Samme. — — Men elsker Eders Fiender, og gjører vel og laaner, ventende Intet derfor! saa skal Eders Løn være stor og I skulle være den Høiestes Børn; thi Han er god mod de Utaknemmelige og Onde" (Luk. 6, 32 flg.).

§ 45. Men jeg vil gaa endnu videre. Selv en Hund elsker jo dem, som gjøre vel imod den, og ligger stille, naar man lader den være i Fred og gaar rolig forbi; men giv den blot den mindste Aarsag, saa vil du snart erfare, at den er en Hund og intet Lam; den vil gjø ad dig, fare løs paa dig og løbe efter dig, jeg ved ikke, hvor langt. Hvad er det da for Noget, at en Christen blot skulde vise sig fredelskende, sagtmodig og god mod dem, som gjøre ham Godt eller ikke ere ham imod? Et Gudsbarns Fortrin for alle andre Mennesker bestaar deri, at han i alle Ting kan være tilfreds med Guds hellige Villie, — at han finder Ære i Skjændselen, Rigdom i Fattigdom, Visdom i Enfoldigheden, Styrke i Skrøbeligheden, Livet i Døden, — at han kan overvinde sig selv, tvinge sin Villie, elske sine Fiender, bede for dem, som forhaane ham, velsigne dem, som forbande ham, og med Glæde bære sin Frelsers Tornekrone og Kors. En god Skipper og Styrmand kjendes i Uveir og Storm og en god Christen i Korset, i Forfølgelser og Gjenvordigheder. Tauler siger meget rigtigt, at man blandt Andet derpaa kan prøve, om der er nogen sand Christendom hos En, naar man for Guds Skyld gladeligen tager imod og nedsvælger Bagvaskelse, Bespottelse og Fiendskab og søger at gjengjælde det med Kjærlighed og Venskab, ligesom ogsaa den gudfrygtige Thomas a Kempis: Hvor dydig Nogen er, det kjendes af hans Næstes Feil, hvilke Tanker upaatvivleligen ere udflydte af vor Frelsers foranførte Ord saavelsom af Apostelens, naar han siger: „Overskjældte velsigne vi; forfulgte taale vi; bespottede formane vi," hvormed han vil bevise sit apostoliske Fortrin fremfor Andre, som gjorde sig store hos Korinthierne (1 Kor. 4, 12).

§ 46. Betænker saa tillige, hvilken Nytte man har af at behandle sine Fiender med Kjærlighed og Sagtmodighed, og paa den anden Side, hvor stor Skade der følger af at man lader sig overvinde af det Onde og gjengjælder Skjældsord med Skjældsord, Forbandelse med Forbandelse, Ondskab med Ondskab, Had med Had! De Sagtmodige ere ligesom det stille Vand, hvori Solen klart og yndigt afbilder sig; jeg mener: i de stille, gode og taalmodige Sjele viser Guds fornyede Billede sig klarest. De have en naadig Gud og god Samvittighed; jo mere Verden fnyser imod dem og bedrøver dem udvortes, desto mere trøster og glæder Gud dem indvortes; de finde saa megen Sødme i den Hellig Aands Vidnesbyrd om deres Barneret og i sin Samvittigheds Fred, at

al Verdens Bitterhed ikke formaar noget derimod. Om Verden end sætter nok saa haardt ind paa dem, saa bringer dog et eneste Blik paa deres Jesum og et eneste Sving gjennem Hans bloddryppende Vunder Alting ilage igjen. Om Verden end støier nok saameget, sige de dog: „Ikkun god er Herren imod Israel“ (min Sjel), „imod de Rene af Hjertet“ (Ps. 73, 1). Guds Ord er dem sødt og velsmagende; deres Bønner ere brændende og kraftige; deres Andagt er uhindret, og jo længere Verden driver dem bort fra sig, desto nærmere komme de sin Jesus; jo mere Verden hader og forfølger dem, desto mere voxer Kjærligheden og befæstes Venskabet mellem dem og den Herre Jesus, saa at de følgelig med al Ret kunne føre til Valgsprog: Jo mere Had, des mere Kjærlighed, — jo større Fiendskab, des større Venskab. O, hvor salig er ikke den, som Verden forfølger og jager og som Gud annammer, — den, som Verden bedrøver, men som Gud trøster, som Verden hader, men Jesus elsker!

§ 47. Vor Frelser siger: „Salige ere de Sagtmodige; thi de skulle arve Jorden“ (Matth. 5, 5). Mange tro at skulle bevare sin Eiendom ved Trætte, Strid og Kjævleri; men Erfaringen lærer, at de, som kjæmpe mest for det Timelige, have Mindst. Derimod viser der sig ofte hos de gudfrygtigste Hjerter en særdeles Guds Velsignelse, Naade og Beskjærmelse, formedelst hvilken de enten fredeligen besidde sit Gods eller gladeligen forglemme det og andetsteds faa Mere igjen end de have tabt. Efterdi det derhos er Hensigten, naar man giver sig ifærd med sine Modstandere, at man vil overvinde dem og skaffe sig Ro, saa lærer Guds Ord og Erfaringen, at Ingen overvinder sine Fjender heldigere, snarere og med større Fordel end de fredsommelige og sagtmodige Sjele; thi saasom de have Gud paa sin Side og værge sig med Bønner, Sukke, Taarer, Velgjørenhed, Taushed, Taalmodighed og Eftergivenhed, saa have de det Held med sig, at deres Modstandere enten maa falde og forgaa som en Røg eller overbevises i sine Hjerter, blive dem gunstige og forvandles fra Fiender til Venner.

§ 48. Herom have kloge Folk fortalt følgende Læredigt: Solen og Nordenvinden fik engang Øie paa en Vandringsmand, som havde en god Kappe paa sig, og væddede om hvem af dem der først kunde skille ham af med den. Nordenvinden troede at skulle være vis i sin Sag og begyndte at blæse saare skarpt og koldt paa den Reisende; men han indsvøbte sig kun saameget tættere i sin Kappe forat beskytte sig imod Vinden. Da denne nu saaledes Intet kunde udrette, begyndte Solen at skinne overmaade varmt og behageligt, saa at Vandringsmanden blev meget hed og saaledes lod sin Kappe fare. De have hermed villet tilkjendegive, at Sagtmodighed og Taalmodighed udretter Mere end al stormende, utaalmodig og fiendtlig Fremfærd, hvilket endvidere lader sig oplyse ved en smuk Fortælling. En neapolitansk Fyrste reiste med et Følge i det forjættede Land. Da de nu mødte en hel Mængde røverske Arabere, og han strax saa, at han og hans vare for svage til at modsætte sig dem med Magt, befoel han sine Folk at stige skyndsomt af og fremtage det kolde Kjøkken og de Drikkevarer, som de førte med sig, og beredte et Maaltid paa den grønne Mark. Imidlertid ilede han Araberne imøde, hilsede dem med ydmyg Venlighed og sagde, at han saa, at de vare ridderlige Mænd, som han selv var, og at han var kommen til deres Land forat lære, at kjende deres krigerske Kunster og Erfaringer, — bad derfor at de vilde tage tiltakke og holde Maaltid med ham i det Grønne, forat han kunde tale med dem efter Ønske. Disse forundrede sig over hans Venlighed og samtykkede strax. Efter Maaltidet forærede han dem nogle Geværer, Kaarder og Drikkekar, hvilket Altsammen havde den Virkning, at de begyndte at elske ham som sin Broder, ledsagede ham igjennem det hele Land, hvorsomhelst han ønskede, viste ham alle Veie og Stier og gjorde ham alt det Gode, som stod

i deres Magt. Se, hvorledes et barbarisk Folk, som anser Røveri for sit Liv, her lod sig overvinde ved Venlighed og Kjærlighed! Saaledes kan Sagtmodighed og Taalmodighed endnu den Dag idag ved Guds Naade udrette, hvad ingen Voldsomhed og Fremfusenhed, ingen Vrede og Utaalmodighed formaar.

§ 49. Derimod er Intet skadeligere, især for en Christen, end Vrede, Had, Trætte og Fiendskab. En, som vilde afbilde Vreden, gjorde dette meget træffende ved at male et Pindsvin, det piggede Dyr, og en Haand, som slog paa det af alle Kræfter, med den Overskrift: Du skader dig selv. Den vise Konge sammenligner Vrede og Trætte med et Vand, som trænger gjennem en aabnet Dam og oversvømmer, omstyrter og drukner Alt (Ordsp. 17, 14). O, hvor mangt et Menneske fører ikke en stor Ulykke, lig en brusende, rivende Strøm, over sig selv og Sine, hvilket han bagefter for sent beklager! Det er let at bore Hul i Dammen, og Vandets første Gjennembrud er lidet og ubetydeligt; men det tiltager med Vælde og lader sig ikke saa snart tilstoppe som det er gjort. Jeg vil imidlertid ikke sige Noget om den timelige Skade, som ved Fiendskab, Hævngjerrighed og Utaalmodighed tilføies Menneskets Legeme og Gods, men kun belyse den aandelige og evige. Meget rigtigt siger Luther: „Ligesom Kjærligheden er et Billede paa Gud, saaledes ere Had og Avindsyge et sandt Billede paa Djævelen; ja, de ere ikke menneskelige eller djævelske, men Djævelen selv, som den, der efter sin Natur intet Andet er end en evig Brand af Had og Avindsyge imod Gud, alle Hans Gjerninger, baade Mennesker og alle andre Skabninger." Hvo som nu giver Vreden Bolig i sit Hjerte, han kan være ganske vis paa at han huser selve Djævelen, hvilket efter den græske Text og Nogles Oversættelse lader sig bevise af Apostelens Ord, hvor han siger: „Solen gaa ikke ned over Eders Fortørnelse; giver ikke heller Djævelen Rum!" (Efes. 4, 26. 27). Hvo som betaler Ondt med Ondt og møder sine Fiender med fiendtlige Hjerte, en skidden Mund og voldsom Næve, han forlader Christi Efterfølgelse, udsletter Hans Billede af sit Hjer[te], bedrøver den Hellig Aand, gjør sig til Vederstyggelighed for Gud, forstyrrer [sin] Andagt og Bøn, river sin hele Christendo[m] overende, kan ikke bede noget Fadervor, i[kke] høre nogen Prædiken med Frugt og Nyt[te], ikke tilegne sig nogen evangelisk Trøst [og] intet Haab gjøre sig om Saligheden i [en] saadan Tilstand. Thi ere de Guds Børn, som elske sine Fiender, bede for dem, v[el]signe dem og gjøre vel imod dem, hvis Bø[rn] uden Djævelens Børn ere da de, som b[e]handle sine Fiender fiendtligt, gjengjæl[de] Ondskab med Ondskab og betale et Skjæld[s]ord med ti?

§ 50. Men efterdi Hadet og Fiendskabe[t] saavelsom Gjerrigheden, fremfor alle and[re] Laster pleie at besmykke sig og at bedække si[n] Vederstyggelighed med alskens Skingrun[de] og Paaskud, saa ville vi bestræbe os for [at] betage dem disse og afsløre deres Afskyli[g]hed. Mange Mennesker tænke i sine Hje[r]ter, naar de høre, at et hadefuldt og ufo[r]ligeligt Menneske ødelægger hele sin Chr[i]stendom o. a. M.: „Hvilket Snak! Jeg bl[i]ver dog vel ligefuldt en Christen for de[t]. Jeg gaar jo dog i Kirke og hører Guds Ord[,] jeg gaar til Skrifte og til den hellige Nad[]verd; jeg trøster mig ved Jesu Christi, mi[n] Forløsers, Fortjeneste; jeg beder og frems[i]ger min Morgen- og Aftenbøn, mit Fader[]vor, de christelige Troesartikler og andr[e] smukke Bønner og Hjertesukke; hvorfo[r] skulde da min Christendom være forkast[e]lig?" Jeg svarer: Saa gaar det; Gud[s] alvorlige Bud og Befalinger er Snak o[g] Daarskab for Verden, og den ved det n[u] bedre end alle Guds troe Tjenere kunn[e] fremstille det efter Hans Ord; den ved n[u] andre Veie til Himmelen end den ene trang[e] og snævre Vei, som den Herre Jesus ha[r] vist os med sin Lære og sit Levnet. Men be[]tænker dog, I christelige Sjele, disse Or[d] af den hellige Jakob: „Dersom Noge[n]

iblandt Eder synes, at han er en Gudsdyrker, og holder ikke sin Tunge i Tømme (tillader den at bagtale, bande, skjælde, lyve og besvige), men bedrager sit eget Hjerte (med allehaande Skingrunde, Paaskud og Indbildninger), hans Gudsdyrkelse er forfængelig" (er Daarlighed, er til ingen Nytte — Jak. 1, 26). Betænker dog, at Gud Herren ikke vil vide af nogen Tjeneste, noget Offer, nogen Bøn, førend vi have forligt os med vor Næste og udryddet alt Fiendskab af vore Hjerter, saaledes som vi kunne se af den Herres Jesu klare Ord: „Naar du ofrer din Gave paa Alteret og kommer der ihu, at din Broder har Noget imod dig, saa lad din Gave blive der for Alteret, og gak hen, forlig dig først med din Broder, og kom da og ofre din Gave" (Matth. 5, 23. 24). „Naar I staa og bede, forlader, dersom I have Noget imod Nogen, at og Eders Fader, som er i Himlene, skal forlade Eder Eders Overtrædelse! Men dersom I ikke forlade, skal Eders Fader, som er i Himlene, ei heller forlade Eder Eders Overtrædelser" (Mark. 11, 25. 26; Matth. 6, 15). Overveier dernæst de Ord af Herren: „Naar I udbrede Eders Hænder, da vil jeg skjule mine Øine for Eder; ja, om I end meget bede hører jeg dog ikke; thi Eders Hænder ere fulde af Blod" (Esai. 1, 15). „Om I end ofre mig Brændoffere og Eders Madoffere, saa har jeg dog ikke Behag deri, og jeg vil ikke se til Eders fede Kvægs Takoffer" (Amos. 5, 22).

§ 51. Heraf er det klart, at al Gudstjeneste, al Bøn og hvad Mennesket ellers gjør som en hellig Gjerning, er en Vederstyggelighed for Herren, saalænge som der ved Siden heraf findes et ubodfærdigt, uforsonligt, hadefuldt, ugudeligt Hjerte. Luther siger meget træffende i Anledning af den Herres Jesu ovenanførte Ord om Offere: „Med disse Ord rammer Herren Farisæernes Tanker paa et Haar; disse troede at skulle frembringe en Røg (med sine Brændoffere) for Guds Øine, saa at Han ikke skulde se deres Hjerters Had og Avind mod Næsten, og saa at andre Mennesker ogsaa skulde holde dem for gudfrygtige; nei! det gjør ikke Sagen klar: du skuffer kun dig selv; Gud ser allerførst paa dit Hjerte, hvorledes det er sindet mod din Næste; finder Han det fuldt af Had og Misundelse, saa tro blot ikke, at Han har noget Velbehag i dit Offer og din Gudsdyrkelse! — — Vil du tjene Gud, saa tjen Ham med et Hjerte, som ikke hader din Næste, eller vid, at din Tjeneste er en Vederstyggelighed for Gud." Vil du vide, o Menneske, hvorledes et uforsonligt og hadefuldt Menneskes Hjerte og Gudsdyrkelse ere i Guds Øine, saa forestil dig, at Nogen tog et Bæger eller Glas og øste dermed af en stinkende Møgdam og siden, førend han fik afskyllet eller renset det, kom og bragte dig en Drik Vin eller Øl deri; hvor vilde du ikke væmmes for saadant Svineri! Og skulde Gud ikke have Afsky for den Bøn og anden Tjeneste, der kommer fra et ondskabsfuldt Hjerte! Salvien er en ædel Urt; men naar, som ofte sker, en Padde har sit Tilhold derunder, bliver den saaledes forgiftet af denne, at den kan dræbe og ombringe et Menneske. Saaledes er det vel ogsaa godt at bede, læse og høre Guds Ord o. a. M.; men naar Hævndjævelen og et ondskabsfuldt Hjerte ligge skjulte derunder, saa bliver det giftigt og vederstyggeligt for Gud.

§ 52. Jeg har sagt, at et hadefuldt Menneske ikke kan bede et Fadervor, og siger det endnu; thi det er ikke nok, at Nogen fremplaprer Ordene med Munden, ligesaalidt som det er nok til at være en Christen at sige: „Herre! Herre!" (Matth. 7, 22), men Hjertet maa ogsaa være med, og det et bodfærdigt, troende Hjerte fuldt af hellige Forsætter, saa at man beder sit Fadervor som et lydigt Barn, med et godt og kjærligt Sind; vi maa indslutte vor Næste deri, omendskjønt han har fornærmet os, og bede Gud om vore Synders Forladelse paa det Vilkaar, at ogsaa vi forlade vore Skyldnere, det er: vore Fiender og Forfølgere. Derfor maa nu et uforsonligt og hadefuldt Menne-

ske enten frempludre Herrens ædle Bøn uden Andagt eller Forstand, hvilket jo ikke er at bede, eller han maa bede imod sig selv, nemlig at Gud ikke vil tilgive ham, ligesom hellerikke han tilgiver sin Næste. Dette er en skrækkelig Blindhed, og maa man ikke sige om den, der beder med et hadefuldt Hjerte, at han ikke gjør Andet end at spotte den majestætiske Gud og lægge den største Frækhed for Dagen, idet han imod Hans alvorlige Befaling vover at komme Ham for Øine med et saadant Hjerte? Efterdi nu dette er saa klart som Solen, saa antager jeg, at nok ogsaa En og Anden turde ville gjøre som hine to Mænd, der vare hinandens uforsonlige Fiender og om hvilke en udenlandsk Lærer fortæller, at da man spurgte dem, hvorledes de kunde bede Herrens Bøn, svarede den Ene, at han takkede Gud, fordi man foruden Fadervor havde mange andre Bønner, som man kunde betjene sig af, og den Anden, at naar han kom til den femte Bøn, saa udelod han de Ord: ligesom og vi forlade vore Skyldnere. Men det heder: „Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte" (Gal. 6 7).

§ 53. Og om et saadant Menneske end hører Guds Ord med saamegen Andagt og Inderlighed, at hans Øine fyldes med Taarer, og at han tror at fornemme stor Trøst deraf i sit Hjerte, — om han end skrifter og gaar til den hellige Nadverd med en indre Forvisning, som om han allerede var i Himmelen, saa hjælper alt dette dog ikke, saalænge der i hans Hjerte bor Fiendskab mod hans Næste, og man kan med god Grund antage, at Satan selv frembringer saadan sød Andagt og Følsomhed hos deslige Mennesker forat gjøre dem desto sikrere og befæste dem desmere i deres Fiendtlighed og Bitterhed; thi det er intet Nyt, at ogsaa Satan bespiser sine Børn med Sukker og Honning forat styrke dem i deres Hykleri og forhærde deres Hjerter desto mere imod Guds Bud. Og hvorledes kan et saadant Menneske trøste sig ved Jesu Christi Fortjeneste? Hvorledes kan han tilegne sig Ham, der lod det være sit første Ord, da Han hang paa Korset: „Fader, forlad dem! thi de vide ik hvad de gjøre" (Luk. 23, 34)? Hvad Sa fund har den Herres Jesu kjærlige Hje med de bitre og hadefulde Hjerter? Hv ledes kan man opfange Christi Blod, der udgydt i hed Kjærlighed, med Hjerter, d ere fulde af Fiendskab og Ondskab? Sku da den kjærlige Herre Jesus og den o skabsfulde Djævel være tilhuse i et og sam Hjerte? Naar en Moder havde sit Ba paa Fanget, og En vilde tiltale hende ve ligt, men paa samme Tid slaa hendes Ba i Ansigtet, hvad Tak vilde vel han fortjen Og hvorledes kan et Menneske indbilde s at det gaar an at give den Herre Jesus ga Ord og tilegne sig Ham, men at udskjæl hade og støde Hans Børn og Brødre f sig? Det bliver derfor ikke Andet for, m Medmenneske: du maa enten give Slip p Christus med Hans Fortjeneste eller paa d Hjertes Had og Fiendskab.

§ 54. Mange Mennesker sige endvider „Jeg kan ikke indbilde mig, at det kan ha saameget at betyde. Jeg er et Menneske har Kjød og Blod; hvorledes skulde jeg vel kunne elske min Fiende, velsigne de som forbander mig, gjøre den Godt, som h gjort mig saa stor Skade? Det er mig um ligt. Skulde Gud fordømme mig derfor Jeg svarer: Og jeg kan ikke indbilde mi at Gud skulde ville gjøre noget Nyt for d eller forandre sit Ord for din Indbildnin Skyld. Satan indbildte vore første Fo ældre, at det ikke havde Noget paa sig, o de smagte paa den forbudne Frugt; men erfore desværre til sin og vor største Skad hvad det havde paa sig. Hvorledes kan Christen sige, at det, som Gud saa alvor gen fordrer og vil have, ikke har noget Sy derlig paa sig og ikke har Stort at betyde Har det, som er os forbudt under vor S ligheds Fortabelse, Intet at betyde for os Var da Apostelen drukken eller fra Forsta den, da han skrev, at „Kiv, Nid, Vred Trætte og Tvedragt høre til Kjødets Gje ninger, og at de, som gjøre Saadant, ik skulle arve Guds Rige" (Gal. 5, 20. 21

Det er en rædsom Forblindelse af Satan, at han gjør den store Guds Bud smaa og ringe i vore Øine og vil faa os til at tro, at Gud nok vil gjøre os salige, hvad enten vi holde dem eller ikke.

§ 55. Du er jo hellerikke blot et Menneske, men tillige en Christen. Gud har gjort Mere imod dig end imod en Tyrk eller Hedning. Han har kundgjort dig sin Villie og vil ved den Hellig Aand give dig Kraft til at adlyde den, naar du kun selv alvorligen vil det og beder Ham derom og af Hjertet ønsker at frygte Hans Navn. For Kjød og Blod er det vistnok tungt, at skulle bevare et velvilligt, venligt og taalmodigt Sind under Fiendernes Paatrængenhed, Angreb og Fornærmelser, at modtage Forbandelser og give Velsignelser tilbage og at kysse den Mund, som skjælder, og den Haand som slaar; men vi maa vide, at „Kjød og Blod heller ikke kan arve Guds Rige," saalænge som det nemlig forbliver ufornyet og sig selv overladt; Christi Kjød og Blod maa beherske vort Kjød og Blod og have det under sin Befaling; ei heller maa vi i Guds Sager raadføre os med vort Kjød og Blod; vi have ingen større Fiende end dette; skulde vi da adlyde det? Vi sige: „Det er umuligt"; men Christus siger: „Alle Ting ere dem mulige, som tror" (Mark. 9, 23), og Paulus: „Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk" (Filip. 4, 13). For Stefanus var det jo dog ikke umuligt; for mange andre Christne har det heller ikke været umuligt. I et Oprør, som Jøderne og Hedningerne havde opvakt i Alexandria, var en gammel gudfrygtig Christen kommen ind iblandt nogle ugudelige Knægte, som overøste ham med allehaande Forhaanelser og deriblandt spurgte ham spottende, hvad da hans Christus havde gjort for Undergjerninger, hvortil han svarede: blandt Andet ogsaa den, at Han ved sin Naade har beredt mig saaledes, at jeg med Taalmodighed og Sagtmodighed kan taale al den Uret og Ondskab, I udøve mod mig. Om den hellige Elisabeth, Landgrevinde i Thyringen og Hessen, fortælles, at hun pleiede at anraabe Gud inderligt om at Han af Naade vilde lade hendes Fiender vederfares en særegen Velgjerning for enhver Fornærmelse, som de tilføiede hende. Dette har ogsaa været Mennesker; de have ogsaa havt Kjød og Blod; men det har dog i den Herres Jesu og Hans Aands Kraft ikke været dem umuligt at elske sine Fiender, at bede for dem og at bære deres Krænkelser med Sagtmodighed. Men naar man tror, at Gud ikke desformedelst vil fordømme os, saa vide vi jo, hvad vor Frelser siger, nemlig at „hvo som ikke tror, skal blive fordømt" (Mark. 16, 16). Men hvo som ikke elsker, han tror ikke; hvo som har et fiendtligt Sindelag imod sin Næste, han elsker ikke. Klart er jo ogsaa Apostelens Udsagn, som vi allerede flere Gange have anført, nemlig at de hadske og bitre Hjerter ikke skulle komme i Guds Rige (Gal. 5, 20, 21), ligesom ogsaa, hvad Johannes siger: „Hvo som ikke elsker sin Broder, bliver i Døden" (1 Joh. 3, 14). Altsaa er du her, mit Medmenneske, ligesom omgiven af en Ring og er forpligtet til at erklære, hvad du vil gjøre. Vend hid og did, — sig, hvad du vil, — undskyld dig, saameget du vil, — der bliver dog ikke Andet for: du maa gaa frem efter denne Regel, eller du maa tilstaa, at du ikke er paa Salighedens Vei. Over et vredagtigt og hævngjerrigt Hjerte forbliver Guds Vrede og Hævn og saafremt det ikke omvender sig, har det Intet at vente uden Unaade, Trængsel og Angest.

§ 56. Nogle beraabe sig ogsaa paa at Skriften fremstiller os Exempler paa Hellige, som have bedet imod sine Fiender og med stor Heftighed ønsket Guds Vrede og Straf over dem, saaledes som vi kunne se af Psalmerne og nogle af Profeterne. Jeg svarer: Guds Hellige har bedet imod sine Fiender og forkyndt dem Guds Straf, som svævede over deres Hoved, enten af profetisk Aand og efter den Hellig Aands Indskydelse eller af hellig, ren Nidkjærhed for Gud, Hans Ord, Hans Rige og Ære. De have

ønsket Ondt over Fienderne, mindre som sine egne end som Guds og Kirkens Fiender. De have betragtet dem som Redskaber for Satan, der var virksom i dem, og bedet imod deres Ondskab, hvormed de modsatte sig Gud, Hans Ord og dets Fremgang og Hans Rige. „Det gaar her saaledes til“, siger den aandrige Luther, „at Forbandelser fremføres imod Forbandelser, Guds Forbandelser imod Djævelens Forbandelser; thi hvor Djævelen gjennem sine Egne hæmmer, hindrer og tilintetgjør Guds Ord, der hæmmes ogsaa Guds Velsignelse, som kommer ved Ordet, og der afstedkommes intet Andet end Forbandelse fra Gud; da er det paa Tide, at Troen bryder frem, forbander og ønsker, at slig Forbandelse og Hindring maa ryddes afveien, paa det at der kan blive Rum for Guds Velsignelse. —— Kort sagt, disse Forbandelser (og Bønner imod Fienderne) ere den Hellig Aands Gjerning, hvormed Gud alene tjenes, og ere en Gjerning, som er befalet i det første Bud udenfor og over Kjærligheden. — — Bliv først en Peter, Paulus, Jakob, David og Elisa; saa kan du nok ogsaa i Guds Navn forbande, som den, der er høiligen og storligen fortjent af Gud.“ Og en anden anseet Lærer i vor Kirke slutter heraf meget rigtigt, at Davids og andre store Helliges Exempler i dette Tilfælde ikke ere fremstillede Alle til Efterfølgelse, saasom Dommens eller Adskillelsens og Spaadommens Aand ikke er alle given.

§ 57. Med denne stemmer ogsaa den gudfrygtige Arndt overens, idet han siger: „Bønnen imod Fiender bør ikke komme af kjødelig Vrede og Hævngjerrighed, som om vi just derfor vilde have dem døde og undte dem Ondt, eller som om vi forbandte dem for vor egen Nyttes og Æres Skyld og fordi de fornærme os, nei, men for Guds Æres Skyld, dersom de ere Guds og Christi erklærede Fiender. Thi Guds Ære bør altid være os kjærere end vor egen Ære; hvad der angaar vort Legeme, vort Gods og vor Ære, bør vi Altsammen taalmodigt lide, naar vi i saa Maade blive krænkede; ja, om man endog tog vort Liv, burde tilgive det. — — I timelige Ting høre Forbandelser over Fiender, som forekomm hist og her i Psalmerne, aldeles ikke hjem me.“ Vil man derfor bede imod sine Fie der, som undertrykke og bedrøve os i tim lige Ting, saa maa vor Bøn ikke saameg være rettet imod deres Person som imo deres Synd og gaa ud paa at Gud vil gi dem at erkjende denne, omvende dem o imidlertid beskjærme os imod dem. Vil ma da ogsaa bede Gud at angribe deres Perso overvælde og ydmyge dem, saa maa man vel til, at Hjertet er rent og frit for alt F endskab, alt Nag og Had og al Tragten e ter egen Ære, egen Nytte og Hævn. Ma maa derhos henstille Alt til Gud og ik foreskrive Ham, hvorledes Han skal forhold sig med vore Fiender, osv. Men efterd dette er meget vanskeligt, saa er det raade ligere, at man i Ting, som angaa En selv beder for end imod sine Fiender. Og saa ledes er det da formentlig klart, at int hadefuldt og bittert Hjerte kan beraabe si paa de Helliges Bønner imod sine Fiende

§ 58. Endelig maa det her ikke forbigaae hvorledes vi bør betragte vor Næste, de forfølger os med Fiendskab, og hvad de bør bevæge os til at elske ham og opføre o venligt og sagtmodigt mod ham. I Almin delighed skulle vi betænke, at han er en døb Christen, der er mærket med Christi Kor og Blod. Dette maa strax bevæge os til a omgaaes ham med Kjærlighed og Sagtmo dighed, og om han end nu er som en Rosen busk om Vinteren, fuld af Pigge og Torne saa maa vi dog betænke, at han i sin Ti ved Guds Naade atter kan komme til a bære Kjærlighedens og Venlighedens Roser Naar man elsker et Menneske for hans For tjenesters Skyld eller af fri Tilskyndelse, sa kan man taale Meget af ham og tilgive ha Meget; naar en kjær Person slaar Nog itu eller gjør Skade, saa lader man det sn rere gaa upaatalt hen end naar en Frem med, som man ikke er saa gunstig, gjør de Jeg har seet, at da en fornem Mand sad til

bords med sine Gjæster og havde staaet op for at lægge Noget for, rykkede hans eneste Datter af barnlig Uforstand Stolen bort fra ham, saa at Faderen, da han skulde sætte sig igjen, faldt baglænds og slog sig farligt, hvorvel Gud i Naade bevarede ham for videre Skade. Hvo skulde nu ikke troet, at han var bleven heftigt vred og havde tugtet Barnet alvorligt? Men fordi det var hans eneste Datter, som han elskede høit, holdt han hende med Sagtmodighed en saa stor Forseelse tilgode, og irettesatte hende kun med nogle faa Ord. Det formaar den naturlige Kjærlighed; skulde da ikke den christelige Kjærlighed formaa langt Mere hos os? Tilgive vi et Barn en saadan Forseelse, hvorfor betragte vi da ikke vor Næste som et Guds Barn, som den Herres Jesu Christi Broder og som vor Meddelagtige i Saligheden? Farer han for Øieblikket vild, feiler og synder, idet han fornærmer os, saa ophører han dog ikke derfor at være en døbt Christen, for hvem Guds Søns Blod er udøst og som altsaa fortjener vor forbarmende Kjærlighed.

§ 59. Men forat fremstille denne Sag noget nærmere og tydeligere endnu, saa kan din Næste, mit christelige Hjerte, betragtes for det Første som den, der af Uvidenhed eller af menneskelig Skrøbelighed synder imod dig og uden Aarsag fornærmer dig. Naar du finder, at dette er Tilfældet, hvi vil du da fortørnes og betale Ondt med Ondt? Er det da noget Usædvanligt, at et Menneske synder, feiler og farer vild? Lad din Broders Feil være dig en Paamindelse om din egen Skrøbelighed og et Speil, hvori du kan betragte den fordærvede Natur. Idag falder han og trænger til din Sagtmodighed, Taalmodighed og Hjælp; imorgen falder maaske du og trænger til det Samme. Du vandrer paa den samme slibrige Vei, paa hvilken han er faldet; han behøver Hjælp for at staa op igjen, — du ligesaavel for ei at falde; begge Dele staa i en Haand, nemlig i den langmodige, naadige og barmhjertige Guds. Her maa man nu ihukomme den Herres Jesu Regel, idet Han siger: „Alt det, som I ville at Menneskene skulle gjøre imod Eder, det gjører I og mod dem!“ (Matth. 7, 12) og Paulus's: „Brødre, dersom og et Menneske bliver overilet af nogen Brøst, da hjælper en Saadan tilrette, I Aandelige, med Sagtmodigheds Aand; men se til dig selv, at du ikke bliver fristet!“ (Gal. 6, 1). Men man kan ikke snarere hjælpe en vildfarende Christen end ved at give ham Tid til at besinde sig, ved at anraabe Gud om at Han dertil vil forunde ham Naade og ved imidlertid at omgaaes ham med Sagtmodighed. Jeg mindes, at en fattig, men gudfrygtig Enke engang anmodede en velhavende Mand, som ellers lagde megen Vind paa sin Christendom, om nogen Hjælp, men at han kun tiltalte hende haardt og bedrøvede hende endnu mere i hendes Bedrøvelse. Hun forundrede sig herover, da hun ikke var vant til Saadant af ham og derfor hellerikke nu ventede den; hun tænkte ved sig selv, at der maatte have mødt ham Noget, hvorover han var blevet opbragt, saa vemodigt paa ham med taarefyldte Øine, taug stille og gik. Paa Hjemveien sukkede hun til Gud, at Han ikke vilde lade det gjengjældes ham. Kort efter besindede denne Mand sig, og Enken med sit vemodige Blik stod bestandig for hans Øine. Han beklagede hjerteligt, at han ikke havde trøstet hende i hendes Bedrøvelse, men tvertimod bedrøvet hende endnu mere, bad Gud inderligt om Forladelse og ilede hen til hende, bad hende, at hun vilde tilgive ham og ikke sukke over ham, og gav hende Mere end hun forhen havde begjært. Se her, hvad man kan udrette med at lide, tie og have Taalmodighed! Havde denne Kone svaret haardt, saa havde hun kun gydt Olie i Ilden; det ophidsede Sind var kun blevet endnu mere forbitret, og Manden havde ikke saa hastigt erkjendt sin Uret og gjort den god igjen.

§ 60. Betænker ogsaa, I christelige Sjele, at Gud ofte tilsteder og beskikker, at vi Mennesker vorder overilede af en Brøst forat vi

skulle bevares i Ydmyghed og ikke blive haarde og ubarmhjertige med vor snublende Næste, som ogsaa, forat Næstens Taalmodighed og Sagtmodighed kan blive prøvet, Broderkjærligheden bedre bekjendt og mere befæstet. Naar da din Næste synder imod dig, min Medchristen, saa betænk ved dig selv, at Gud vil ydmyge ham og prøve dig. Næstens Feil ere for Broderkjærligheden, hvad Blæsningen og Pustningen er for Ilden; den styrkes derved og opvækkes til større Nidkjærhed. Paa dette Sted vil det passende kunne anføres, hvad der fortælles om en rig og fornem Frue i Alexandria, nemlig at hun bad Athanasius, som dengang var Stadens Biskop, at han vilde overlade hende en af de Enker, som paa Grund af sin Alderdom og Skrøbelighed underholdtes af de almindelige Almisser, forat hun kunde tage hende hjem i Huset til sig og forsørge hende med al Nødtørft og Pleie. Han overlod hende et gudfrygtigt og sagtmodigt Hjerte, som bestandig erkjendte enhver Velgjerning med megen Tak og Velsignelse. Men den christelig-nidkjære Sjel var bange for at den bestandige Taksigelse skulde fremkalde aandeligt Hovmod hos hende og bad derfor om en anden, af hvem hun ikke havde Saadant at befrygte. Hun fik da en, som var af et trættekjært Sind, — hvem Ingenting var tillags og som gjengjældte hendes Velgjerninger med Skjældsord, ja tilsidst endog med Slag. Dette taalte hun med Glæde og takkede Gud, som havde aabnet hende en saadan Sagtmodigheds- og Taalmodigheds-Skole og givet hende Anledning til at gjøre godt og at lide Ondt til Gjengjæld. Denne Kvinde har rigtig vidst, at man skal omgjærde Blomsterne med Torner og vedligeholde og skjærpe sin Kjærlighed og Taalmodighed ved sin Næstes Vrede og Had, Noget, hvori vi Alle bør efterfølge hende.

§ 61. Næsten kan imidlertid ogsaa fornærme os af forsætlig Ondskab, idet han er tilbøielig til Trætte, Had og Fiendskab og ikke forstaar eller ihukommer sin christelige Pligt. Her er det saa langt fra at en gudelskende Sjel derved bør lade sig ophidse til Vrede og Had, at den tvertimod bør beflitte sig saameget mere paa at bevise christelig Kjærlighed og Barmhjertighed imod ham. Thi den betragter ham som En, der er falden i en Grav eller i Vandet og svæver i Legems- og Livsfare, og derfor ilende den i forbarmende Kjærlighed saameget mere med at frelse ham. Den betragter ham som en Fugl, der er kommen i Helved-Fuglefængerens Garn eller i en Rovfugls Kløer og gjør Alt hvad den kan, forat udfri hans Sjel. Jo større Ondskaben er, desto større er Faren; desto større maa ogsaa Kjærligheden være. Den betænker, hvad den hellige Jakob siger: „Hvo som omvender en Synder fra hans Veis Vildfarelse, han frelser en Sjel fra Døden og skjuler Synders Mangfoldighed" (Jak. 5, 20). Jo større Kampen er, des heftigere maa Bønnen være og desmere maa man bestræbe sig for ikke at lade sig overvinde af det Onde, men at overvinde det Onde med det Gode (Rom. 12, 21). I et hadefuldt og ondskabsfuldt Menneske bor Djævelen og har sit Værksted, ja sin Fæstning i hans Hjerte. I et sagtmodigt og taalmodigt Hjerte derimod bor den Herre Jesus med sin Kjærlighed og Naade. Skulle vi nu lade os overvinde af det Onde? skulle vi tilstede, at den Herre Jesus med sin Kjærlighed fordrives fra vort Hjerte, og at ogsaa dette bliver opfyldt med Fiendskab og Had, det er: med selve Djævelen? Det være langt fra! Lader os tvertimod i Jesu Kraft søge at beseire vor Næstes Ondskab med Godhed, hans Vrede med Kjærlighed, hans Fiendskab med Taalmodighed, — at vinde ham ved vore Taarer og Bønner til Gud saavelsom ved Formaninger og Overtalelser samt Velgjerninger og saaledes uddrive Satan og overantvorde Hjertet til den Herre Jesum!

§ 62. Lader os saa endelig ogsaa ved denne Leilighed lære af Hjertet at tilgive og forglemme og efter vor Frelsers Befaling at være snart velvillige mod vore Mod-

standere, der have fornærmet os! Lader os søge Leilighed til Forligelse, og naar vi have fundet den, saa lader os begjærligen gribe den, lader os stræbe at blive saa snart som muligt udsonede med vor Næste og at faa ryddet al Kiv og Trætte afveien! thi det er ikke til at udsige, hvor skadeligt det er, at man længe vedligeholder Uenigheden og lader Vredesilden raade sig selv; da tager den Overhaand med Vælde, og Skaden bliver bestandig større; jo længere Tvedragten mellem de Christne varer, des flere Helvedaander forsamle sig og gjøre al sin Flid forat nære og forøge den; da opvække de ufredelige Øretudere og Løgnmunde, som tale til det Værste og hidse dem stedse mere paa hinanden; da har Næsten sagt eller gjort dette eller hint; hvad den Ene kan have talt i Fortrolighed, bærer man da frem til den Anden, ofte med en god Tilsætning; man væder hvert Ord med Galde; man anstiller sig, som om den Uret, der har vederfarets den ene Part, git En selv nær til Hjerte. Hvad? siger man; skulde den Karl, den Tøite behandle Eder paa den Maade? Skulde I taale og tage tiltakke med Saadant? Nei aldrig kan I tilgive ham det! Dette synes at være et Kjærligheds- og Venskabsbevis, men er isandhed et Fiendskabsbevis; dog, jeg vil indrømme, at det er et Venskabsstykke, men mod Djævelen, ikke mod Næsten; thi Djævelen gjør man en stor Tjeneste, naar man afstedkommer, vedligeholder og forøger de Christnes Uenighed.

§ 63. Lader os ogsaa være villige til Forligelse og ikke holde for meget paa vor egen Ret; lader os søge Fred, om vi end ikke selv have forjaget eller forspildt den, — jeg mener: om vi end ikke selv have gjort Begyndelsen til Trætten, men have bevaret vort Hjerte i Fred og Kjærlighed! I Læren om Forsoningen med Næsten kan man imidlertid I) betragte den fornærmede Part, der har lidt Uret og Skade. Han maa omhyggeligt overveie, om han ikke maaske ved ubetænksomme Ord eller stødende Handlinger, ihvorvel mod Formodning, kan have givet sin Næste Anledning til Tvisten og forbitret ham, — om han ikke, uden at have begyndt Uenigheden, dog kan have forøget den og istedetfor at afværge den med Sagtmodighed og Venlighed forstørret den ved Vrede og fiendtlig Modsigelse. Mangen bliver vel først fornærmet men giver sig strax ovenpaa saaledes i Færd med Fornærmeren, at der kommer stor Forargelse deraf. Mangen bliver angreben med et Skjældsord og giver ti igjen; man kaster med Jordklumper paa ham, og dette betaler han med Stene; man bliver maaske udskjældt for en Nar eller et Fæ, og man slaar strax om sig med Tyve og Skjælme, osv. og indbilder sig dog siden, naar der bliver Spørgsmaal om Forsoning, at man er den fornærmede Del og ikke behøver at gjøre det første Skridt til Fred. Under saadanne Omstændigheder har en Christen ikke Grund til at være sikker, ei heller til at betænke sig længe paa om han skal gjøre Begyndelsen til Forsoning eller ikke; men han skynde sig og frelse sin egen og sin Næstes Sjel og bede Gud, at Han vil være dem Begge naadig og ikke tilregne dem den givne Forargelse.

§ 64. Men det kan ogsaa hænde at en Christen bliver høiligen krænket og forurettet uden nogen Skyld og Aarsag, og at han derhos behandler sin Modstander med Lemfældighed og Sagtmodighed og, saavidt det staar til ham, søger at vedligeholde Freden. Naar nu den Anden ikke destomindre fremturer i sit Fiendskab og har Lyst til Ufred, saa bliver det fornødent at overveie, hvad han da skal gjøre. Mange lade sig i et saadant Tilfælde overvinde af sit Kjød og Blod og tænke: Vil han være vred og hade mig, saa lad ham det! jeg har ikke givet ham Aarsag dertil; jeg har ikke fornærmet ham, men han mig; jeg vil sætte det i Guds Haand; lad ham mugge og surmule, saalænge han vil! hvad kommer det mig ved? Men allerede dette kan ikke kaldes at omgaaes i Kjærlighed, du christelige Hjerte, og om du befinder dig i Frygt for din Gud, vil du nok tale anderledes. Der er vel intet

Urigtigt i at vi sætte vor Sag i Guds Haand; men det maa ske med et kjærligt Hjerte. Erfaringen har lært mig, at mange Mennesker sige: „jeg vil sætte Sagen i Guds Haand," men med et bittert og hævngjerrigt Sind; de tænke, at Gud ved sin Dom og Magt skal udrette og iværksætte, hvad de ønske og attraa i sine fiendtlige Hjerter; dette er at have Gud i Munden, men Djævelen i Hjertet; dette er at gjøre Gud til Syndens Tjener og til Fuldbyrder af vor ugudelige Dom, til vor Skarpretter. Vil du derfor befale Gud Sagen, min Medchristen, saa befal ham ogsaa din vildfarende Næstes Person og timelige og evige Velfærd. Giv Agt paa dit eget fordærvede, træske og svigefulde Hjerte, saa at det ikke gjør Guds Navn til et Skjul for sin Ondskab og, medens det beraaber sig paa Gud, giver Satan Rum til at sætte sig fast!

§ 65. Sig hellerikke: Hvad kommer det mig ved, at min Nabo surmuler og er vred? Lad ham gaa saaledes, saalænge han vil, osv. Ak, min Medchristen, kommer det ikke dig ved, at din Næste lever i Synd og, besnæret af Satan, staar i Fare for at tabe sin Sjel? Du vil dog vel ikke være ligesindet med de store Hyklere Ypperstepræsterne i Jerusalem, som, da Forræderen Judas aabenbarede dem sin Samvittighedsangest og Sjelenød sigende: „Jeg har syndet, at jeg forraadt uskyldigt Blod," svarede: „Hvad kommer det os ved? se du dertil!" (Matth. 27, 4. 5.) Har ikke Gud givet os Befaling Hver om vor Næste? Er det ikke vor Pligt, efter bedste Evne og Formue at raade og hjælpe vor Næste i enhver aandelig Nod? Vedkomme den Hellig Aands Ord os ikke, naar Han befaler at vi skulle give Agt paa hverandre, saa vi opmuntre hverandre til Kjærlighed og gode Gjerninger, — at vi skulle se til, at ikke Nogen forsømmer Guds Naades Tid, og at ikke nogen bitter Rod, som skyder op skal gjøre Forvirring og Mange ved den besmittes (Ebr. 10, 24; 12, 15)? Lad derfor Sagen være dig magtpaaliggende, o Menneske, og anse det ei alene for en Christendomspligt, men ogsaa for en stor Ære at forekomme din Næste med Forsonlighed og Kjærlighed. Har din Broder gjort Begyndelsen til Tvister, saa gjør du Begyndelsen til Freden; det vil du have Ære af for Gud, for Englene og alle gudfrygtige Hjerter. Skulde vi skamme os ved det, som vor Gud selv gjør? Vi have jo høiligen fornærmet Ham med mange og store Synder, og ikke Han os; alligevel tilbyder Han os Forligelse; Han holder sin Haand frem og beder os, at vi ville lade os raade og hjælpe, saaledes som vi se af den smukke Skildring, vi finde hos Profeten: „Jeg (Herren) sagde til et Folk, som ikke er kaldet til et Folk, som ikke er kaldet efter mit Navn (til Hedningerne): se, her er jeg; se, her er jeg. Jeg udbredte mine Hænder den ganske Dag til et gjenstridigt Folk, til dem, som vandrede efter sine egne Tanker paa en Vei, som ikke er god" (Esai. 65, 1. 2), ligesom ogsaa af den hellige Apostels Ord: „Gud forligte i Christo Verden med sig selv, idet han ikke tilregnede dem deres Overtrædelser og oprettede Forligelsens Ord iblandt os. Vi ere derfor Sendebud i Christi Sted, ligesom Gud formaner formedelst os; vi bede i Christi Sted: lader Eder forlige med Gud!" (2 Kor. 5, 19, 20).

§ 66. Heraf kan man nu endvidere let slutte sig til hvad et christeligt Hjerte, som elsker Fred og vil efterjage den, maa gjøre. Begyndelsen maa ske med den andægtige Bøn, og man maa tale til sin Gud omtrent paa denne Maade: Allerkjæreste, naadigste Gud og Fader, Du som prøver Hjerter og Nyrer, Du ved, at jeg er bleven uens med min Næste, ihvorvel aldeles uventet og imod min Villie; det skulde ogsaa gjøre mig meget ondt, om jeg mod mit Vidende har givet nogen Aarsag dertil og ikke hidtil holdt mit Hjerte saa rent fra al Vrede og alt Had, som jeg burde. Du ved, kjære Fader hvilket daarligt Gods vi ere, — at vi ere Mennesker og Støv; hav derfor Taalmodighed med mig og min Næste og tilgiv os naadeligen al den Synd i Tanker, Ord og Gjer-

ninger og Lader, som er kommen for Dagen under denne Tvist; skjænt mig og ham et kjærligt, sagtmodigt, venligt, fredelskende og forsonligt Hjerte; hjælp, at vi af Hjertet tilgive hinanden, ligesom Du har tilgivet og daglig tilgiver os i Christo. Jeg vil efter din Befaling tilbyde min Næste Forligelse og foreslaa ham Midler til Fred og og Samdægtighed. Du, min Gud, som har alle Menneskers Hjerter i din Haand og kan lede dem som Vandbække, blødgjør Du ogsaa hans Hjerte, at han maa tage derimod og lade sig vinde! osv.

§ 67. Dernæst kan man nu tiltale sin Broder skriftligen eller mundtligen efter den Herres Jesu Anvisning: „Om din Broder synder imod dig; gak hen og irettesæt ham (overbevis ham om hans Uret) imellem dig og ham alene“ (Matth. 18, 15; Luk. 17, 3). Men Alt, hvad vi ville foreholde ham, maa være blandet og krydret med Kjærlighed og Venlighed. Man kan vel gyde Vin i hans Saar og eftertrykkeligen forestille ham hans urigtige Opførsel; men det maa dog mildnes med (Sagtmodighedens og Venlighedens) Olie. „Den Retfærdige,“ siger David, „slaar (irettesætter) mig i Naade. For saadan Hovedolie vægre sig ei mit Hoved“ (Ps. 141, 5) Vi maa gjøre som Abraham, der sagde til Loth: „Kjære lad der ikke være Trætte imellem mig og dig og imellem mine Hyrder og dine Hyrder; thi vi ere jo Brødre“ (1 Mos. 13, 8). Saaledes bør ogsaa vi sige: Kjære Broder! kjære Nabo! lad der ikke være Trætte mellem os; thi vi ere jo Christne, der ere kaldte til Freden og som man skal kjende paa Kjærligheden. Vi have en Gud, en Skaber, Opholder, Frelser og Talsmand, en Daab, en Nadverd, en Tro, et Haab, nemlig Himmelen og Saligheden. Lader os derfor ogsaa have en Villie, en Kjærlighed og et Hjerte! Hvorfor skulle vi vredes paa hverandre, bedrøve og hade hverandre? Hvorfor skulde vi indbyrdes forstyrre vor Sjelero, forhindre vore Bønner og tillukke os selv Himmelen? Hvorfor skulle vi forskaffe Satan en Glæde og Latter, volde os selv Trængsler og Ubehageligheder og give vore Medchristne Anstød og Forargelse? Se, her er min Haand og mit Hjerte; jeg er rede til at tilgive og glemme Alt, hvad der er forefaldet, og til at gjøre Alt, hvad der kan befordre Freden, osv. Skulde man imidlertid formene, at vor Medchristens Ilsindethed og Fremfusenhed ikke tilsteder at tiltale ham paa denne Maade, saa er det ikke afveien, at man forestiller ham Saadant enten gjennem et Brev eller gjennem andre fredelskende, gudfrygtige Mennesker, som han godt kan lide, og har han da en christelig Blodsdraabe tilbage i sit Hjerte, saa vil han sikkert erklære sig villig til Forligelse og ikke lade Noget staa tilbage paa sin Side, som kan tjene til Fredens Gjenoprettelse.

§ 68. Jeg haaber, at et christeligt Hjerte ikke her vil sige efter Verdens Vis: „Hvad behøver jeg at falde en Anden tilfode, som har fornærmet mig og som ikke er bedre end jeg selv?“ Thi ihvorvel det vistnok er bedre at krybe paa Knæ ind i Himmelen end at løbe med opreist, stiv Nakke og stolt Hjerte i Helvede, saa kræves just ikke her, at du skal falde din Næste tilfode. Der ligger en Djævellist skjult derunder, at man med deslige Ord gjør Noget, som er overensstemmende med vor Christendom, ubehageligt og modbydeligt. Men hvad der kræves, er, at du, som en Guds Udvalgt, Hellig og Elsket, ifører dig Sagtmodighed, Ydmyghed og Taalmodighed og beviser din Tro ved Kjærlighed. Om du nu end af et christeligt Hjerte tilbyder din Næste Forligelse, saa er dette ikke beskjæmmende for dig, men, som forhen sagt, høist priseligt i Guds og Hans hellige Engles Øine.

§ 69. Men maaske vil nogen spørge: „Skal jeg da tilgive min Næste, forinden han beder mig derom og erkjender sin Feil?“ Vor Frelser siger vel, at „om min Næste synder syv Gange imod mig om Dagen, da skal jeg tilgive ham;“ men der staar dog tillige: „dersom han vender tilbage til mig og siger: det fortryder mig“ (Luk. 17,

4). Jeg svarer: Man maa gjøre Forskjel mellem den lønlige Tilgivelse, som sker under Bønnen og i Hjertet, hvorom den Herre Jesus siger: „Naar I staa og bede, forlader, dersom I have Noget imod Nogen!“ (Mark. 11, 25) og den aabenbare, i Næstens Paahør, naar man med Munden erklærer ham, at man vil tilgive og forglemme Alt. Paa den første Maade maa vi strax tilgive vor Næste, før Solen gaar ned, og under den første Bøn vi gjør til Gud. Dette gjorde Josef; thi da han gav sig tilkjende for sine Brødre, sagde han strax til dem, forinden de bad ham om Forladelse for hvad de havde gjort imod ham: „Værer nu ikke bekymrede, og harmes ikke over at I solgte mig hid!“ (1 Mos. 45, 5). Dette gjorde ogsaa vor Frelser og Hans første Blodvidne, Stefanus, idet de Begge bad for sine Fiender, førend disse erkjendte sine Synder, hvorved de noksom tilkjendegav, at de allerede havde tilgivet dem i sine Hjerter (Luk. 23, 34; Ap. Gj. 7, 60). Den anden Tilgivelse, som kommer Næsten til Nytte og hvorved vi forsikre ham om vort forsonede og kjærlige Hjerte, følger derimod efter Erkjendelsen og Afbigten. Men hvorledes vor Næste end er beskaffen, hvad enten han erkjender sin Forseelse eller ikke, saa maa vi dog ikke derved lade os afholde fra at opfylde vor christelige Pligt; vi maa, som sagt, strax tilgive ham for Gud og ei heller undlade at tilbyde ham Forligelse og erklære os villige til den aabenbare Tilgivelse osv.

§ 70. Men vi maa her tillige 2.) betragte den fornærmende Part, der har gjort sin Næste Uret og Uskjel. Hos ham pleier der ofte foruden Fornærmelsen ogsaa at findes andre store Mangler. Den fordærvede Natur er hovmodig; den vil ikke have feilet og gjort Uret; den er tilbøieligere til at undskylde end til at erkjende sin Synd; den vil heller bryde end bøie. Derfor er Mangen, som høiligen har fornærmet sin Næste, vanskeligst at bringe til Forsoning, især om han har at gjøre med Nogen, som ikke er ham lig i Stand, Ære eller Gods. Da tænker Mangen og siger maaske ogsaa: Jeg skal vel holde ud med ham; hvad bryder jeg mig om ham? han faar vel taale det og stikke det i Lommen; jeg skal føre ham en Proces paa Halsen; jeg skal vel gjøre ham træt osv. Da maa nu de gudfrygtige Hjerter, de Stille i Landet, de fredelskende Sjele, de, der sky Kiv og Strid som selve Djævelen, Enkerne, de Faderløse, Fattige og Forladte lide Meget; da „er Hovmod de Ugudeliges Halssmykke; Vold omhyller dem som et Klædebon. Deres Øine staa ud formedelst Fedme; Hjertets Tanker bryde frem. De spotte (over Alt, hvad de Gudfrygtige og Elendige sige eller gjøre) og tale med Ondskab om Undertrykkelse; fra det Høie tale de. De sætte sin Mund i Himmelen, og deres Tunge farer frem paa Jorden“ (Ps. 73, 6 flg).

§ 71. Ser Eder vel for her, I christelige Sjele, at I ikke falde i dette Djævelens Garn! Der er ingen forfærdeligere Synd til end den, som med alskens Paaskud og Undskyldninger, med Trodsen, Pukken og Skjælden vil gjøre sig til Retfærdighed; der gives ingen større Vederstyggelighed for Gud end en trodsig Synder, der fremturer i sin Ondskab og ikke vil have Uret. Have I derfor i utidig Vrede forgrebet Eder paa Eders Næste, hvad enten det nu er skeet under Drik eller efter ufredelige Menneskers Tilskyndelse eller formedelst Eders syndige Kjøds Forførelse, saa erkjender det for Gud og Mennesker med et ydmygt Hjerte! Forlader Eder ikke paa Vold og Uret; forlader Eder ikke paa Eders Stand, Magt eller Gods; forlader Eder ikke paa Eders Tungefærdighed eller paa Eders Ondskab, der skyes af Enhver som en ildsprudlende Drage og hvislende, giftig Slange! Betænker, at „der er en Høi over den Høie, som tager vare derpaa, ja, at den Høieste er over dem!“ (Præd. 5, 7). Betænker, at for Guds Domstol gjælder ingen Persons Anseelse, og at „Sølv og Guld ikke skal kunne fri Nogen fra Herrens Grumheds Dag!“ (Ezek.

7, 19). Betænker, „at hvad som er høit iblandt Mennesker, er en Vederstyggelighed for Gud“ (Luk. 16, 15), ligesom omvendt, at hvad Verden foragter og holder for en Fodvisk, er ofte i Guds Øine et kostbart Klenodi og et Kar til Ære! Betænker, at de Fattige og Elendige have en vældig Beskjærmer, og om de end ingen Penge, ingen Venner, ingen Hjælp, ingen Magt have, hvormed de kunne bringe Eder til at erkjende Eders Forseelse, saa have de dog Taarer og Sukke og Tunger og Hjerter, hvormed de kunne raabe til Gud i Himmelen og klage over den dem tilføiede Uret! Betænker til Slutning Jobs mærkelige Ord: „Dersom jeg foragtede min Tjeners og min Tjenestepiges Ret, naar de havde en Strid med mig“ (dersom jeg fornærmede dem i Noget, og tænkte det er din Tjener, din Tjenestepige, de faa vel taale det; de faa vel tie, og jeg ikke siden lod dem vederfares, hvad Ret og Billighed tilsagde), „hvad skulde jeg da gjøre, naar Gud reiste sig“ (og efter sin Sædvane tog sig af saadanne ringe og simple Personer), „og naar Han hjemsøgte, hvad skulde jeg da svare Ham? Har ikke Han, som skabte mig i Moders Liv, ogsaa skabt ham? og har ikke En beredt os i Moderskjødet?“ (har Christus ikke ogsaa gjenløst ham med sit kostbare Blod? har han ikke det samme Haab om Himmelen og Saligheden som jeg — Job 31, 13 flg.)?

§ 72. Jeg vil nu slutte denne Lære om den troende Sjels Fredsommelighed og Forsonlighed. Men forat I skulle have Noget, hvorved I altid kunne mindes den, saa bevarer følgende Fortælling i Eders Hukommelse! Der siges, at en gudfrygtig Mand, som havde et ufredeligt, trættekjært og uforsonligt Menneske til Nabo og havde lidt megen Uret af ham, engang vaagnede om Natten og bad for denne sin Nabo og for hans Omvendelse. Da han var indslumret igjen, forekom det ham i Drømme, at han saa en Engel gaa ind i sin Modstanders Hus med en opslagen Bog, af hvilke han forelæste ham Noget, hvoraf han kun hørte de Ord: „Saa skal og min himmelske Fader gjøre mod Eder, om I ikke forlade af Eders Hjerter Hver sin Broder hans Brøst“ (Matth. 18, 35). Da denne gik bort, saa han en anden Engel ile til ham, der bar en Kurv, fuld af allehaande vidunderligt deilige Blomster og Frugter, som han bød ham; men han vendte Ansigtet derfra og vilde ikke engang se rigtigt derpaa. Efter at ogsaa denne havde taget Afsked, kom den tredie Engel, der havde et Ris i den ene Haand og en Svøbe i den anden, hvormed han truede ham; han brød sig imidlertid ikke derom, men beholdt sit trodsige og uvenlige Ansigt. Da ogsaa han var gaaet, saa han den Herre Jesus staa foran ham, med vemodigt, bedrøvet og blodigt Ansigt, med Tornekronen paa sit Hoved, visende ham sine aabne og blodsdryppende Vunder. Da han hellerikke agtede stort paa Ham, kom tilsidst Døden, holdende en Pil i sin Haand, og Satan, der havde en Strikke i Hænderne. Ved Synet af dem blev den gudfrygtige Mand saa forfærdet, at han vaagnede. Da han nu var ængstelig over denne Drøm og grundede paa, hvad den kunde have at betyde, hørte han, at det bankede hurtigt og stærkt paa hans Dør; det var En, som anmodede ham om i al Hast at komme hen til sin Nabo, der var bleven pludseligt syg og, som det syntes, havde faaet et Slagtilfælde. Uagtet han nu viste sig villig hertil og skyndte sig saameget som muligt, fandt han ham dog til sin største Forskrækkelse allerede død. Siden bad han en forstandig Præst, at han vilde forklare ham hans Drøm. Denne sagde, at Gud pleiede at forholde sig saaledes med de syndige og ubodfærdige Mennesker, at han gjerne paa mange Maader advarede og formanede dem og søgte at bringe dem til Omvendelse. Dette gjorde Han først og fremst ved sit Ord og det hellige Prædike-Embede, hvilket antydedes ved den første Engel med den aabnede Bog. Han pleiede ogsaa at overøse et saadant Menneske med mangfoldige Velgjerninger, for muligens at blødgjøre hans Hjerte, hvilket betegnedes ved Engelen med

Blomsterne og Frugterne. Naar ikke det vil hjælpe, saa pleiede Han at tage Korsets Ris i Haanden, hvilket tilkjendegaves med den Engel, som bar Riset og Svøben. Ei heller holder den Herre Jesus sig selv tilbage, men fremstiller sig for ham i den hellige Nadverd og ellers med sin Lidelse og sine bloddryppende Vunder, forat han ved dette Syn kan blive bragt til Omvendelse. Naar da Mennesket slaar Alt hen i Vind og Veir og fremturer i sin Ondskab og Ubodfærdighed, saa lider han ingen Uret, om han overraskes af Guds Dom, borttages i Vrede og overantvordes til dem, som pine. Gud give os Alle et bodfærdigt, fredsommeligt og forsonligt Hjerte for Jesu Christi Skyld! Ham og Hans himmelske Fader og den dyrebare Hellig Aand være Lov, Pris og Tak nu og i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

En og Tyvende Prædiken,

hvori dens Kyskhed og Afholdenhed betragtes.

1 Mos. 39, 9: Hvorledes skulde jeg gjøre denne store Ondskab og synde imod Gud?

§ 1. „Gud være Tak," siger den hellige Paulus, „som lader os altid vinde Seier i Christo og aabenbarer sin Kundskabs Vellugt formedelst os paa hvert Sted! Thi vi ere Christi Vellugt for Gud" (2 Kor. 2, 14. 15). Apostelens Mening er vel let at indse, at han nemlig vil sige: omendskjønt jeg og mine trofaste Medarbeidere i Naadens Ord møde megen Modsigelse og Modstand af Djævelen og Verden og allevegne blive angrebne og bekjæmpede, saa hjælper Gud os dog formedelst sin underfulde Miskundhed og skjulte Kraft saa naadeligen igjennem, at vi ei alene kunde vinde Seier, men ogsaa triumfere og hovere af Seiren, prise Gud og byde Satan Trods, og omendskjønt vi af Nogle, som forblindede af Satan modstaa Sandheden, ansees for en Vederstyggelighed og for stinkende Aadsler, saa ere vi dog for mange Andre ved Guds Naade som lifligt duftende Blomster, ved hvilke Han udbreder Kundskaben om sig paa alle Steder, saa at mange Sjele derved blive vederkvægede og den Herres Jesu Navn overalt høit priset. Men ihvorvel, siger jeg, den hellige Apostels Mening heraf kan sees, fortjener dette Sprog dog en yderligere Forklaring og omhyggeligere Betragtning formedelst den mærkelige Udtryksmaade, han betjener sig af, og formedelst den herlige Nytte, som for Præsterne især deleshed og for alle Christne i Almindelighed ligger skjult deri.

§ 2. Der er to Ting, som fortjene at lægges Mærke til i dette Sprog: 1) de Christnes bestandige Seier. Gud være Tak, som lader os altid vinde Seier i Christo! De gudfrygtige Hjerters Liv er en stedsevarende Kamp, hvorover allerede Job klagede paa sin Tid: „Er ikke et Menneske (altid) i Strid paa Jorden?" (Job. 7, 1) og Apostelen selv siger paa et andet Sted: „O Guds Menneske, strid Troens gode Strid! grib det evige Liv, til hvilket du og er kal-

det!" (1 Tim. 6, 12). Men hvilke Fiender vi have at stride med, har Guds Ord hellerikke fortiet, ihvorvel ogsaa Erfaringen noksom lærer det. „Vi have ikke Kamp mod Kjød og Blod" (alene), siger Paulus, „men (ogsaa) mod Fyrstendommer og Magter, mod Verdens Herrer, som regjere i denne Tids Mørke, mod Ondskabens aandelige Hær under Himmelen" (Efes. 6, 12). Og Peter: „Eders Modstander Djævelen gaar omkring som en brølende Løve, søgende, hvem han kan opsluge. Staar ham imod, faste i Troen!" (1 Pet. 5, 8). Men Satans Medhjælpere og Medstridere ere Verden og vort Kjød, hvori Synden bor. Mod disse Fiender maa en Christen stedse vaage, bede, stride, kjæmpe; hans Vaaben er Guds Ord, Troen, Haabet, Bønnen, Taarene, Sukkene, det dagligen fornyede Forsæt o. a. M. Hans Medhjælpere ere Jesus og den Hellig Aand, der ei alene give ham Mod og Kraft til at kjæmpe, men virkeligen ogsaa staa ham bi og hjælpe ham at vinde Seier. Thi omendskjønt det mangengang ser ud med christelige Præster, især i disse sidste, gruelige Tider, som om de Intet udrettede, saa viser dog Erfaringen ofte paa den anden Side, at de vinde den ene Seier efter den anden og her og der gjøre Satan Afbræk, saa at han bestandig maa ligge under Christi Fødder.

§ 3. Og omendskjønt de gudfrygtige Sjele ofte møde saamegen Modstand hos sig selv og af Verden, at de ofte ikke tro at skulle seire, men tabe, hvorover ogsaa en af dem klager:

Jeg selv maa stride mod Synden med Smerte,
Maa Fienderne taale endog i mit Hjerte.
Jeg kjæmper, men sjelden bli'er Seierens Herre;
Som oftest jeg under maa ligge desværre,

saa viser det sig dog, at medens de saaledes stedse ere bekymrede for Seiren og ligge i bestandig Kamp, og medens de tro at skulle falde og tabe og derfor kjæmpe desto ivrigere og græde, sukke og bede desto mere og inderligere, have de Seiren i Hænderne; thi et Gudsbarn er ikke overvundet, saalænge han endnu kjæmper, og om han end efter sin udvortes Tilstand ligger under Satans og Verdens Fødder, saa seirer han dog efter Aanden i Christo, saalænge endnu et længselsfuldt Suk opstiger fra hans troende Hjerte til Gud og hans Jesum og beder om Hjælp og Naade. Herom tale disse Sprog: „I alle disse Ting (i Trængsel, Angst, Forfølgelse, Hunger og Nøgenhed) mere end seire vi ved Ham, som os elskede" (Rom. 8, 37). „Alt det, som er født af Gud, overvinder Verden, og vor Tro er den Seier, som har overvundet Verden" (1 Joh. 5, 4).

§ 4. Dette giver alle christelige Sjele en trøstefuld Opmuntring til ikke at blive trætte og lade sig skræmme i denne aandelige Kamp, om det end mangengang tykkes dem, at de mere tabe end vinde, mere ligge under end seire. Thi det er netop et Tegn paa Seiren, at de erkjende sin Skrøbelighed, raabe til Gud om Hjælp, trøste sig ved Jesu Christi Seier og stedse fortsætte den begyndte Kamp. Om en gudelskende Sjel i Dagens Løb skulde have faaet et Saar under Kampen mod sit syndige Kjød og den onde Verden, jeg mener: om den skulde være bleven overilet af nogen Brøst og uformodet være falden i nogen Synd, men den om Aftenen, før den begiver sig til Ro, omhyggeligt overtænker sin Tilstand, undersøger sine Saars Dybde og Farlighed, beklager sit Fald med Sukke og Taarer, bestryger sig med Jesu hellige Blods Balsom og styrker og opmander sig med det fornyede hellige Forsæt at ville for Fremtiden kjæmpe med større Iver og Forsigtighed i Jesu Christi Kraft og dertil inderligen anraaber Gud om Hans Hellig Aands Bistand, hvo maa da ikke sige, at den ikke er overvunden, men har gaaet af med den hele Dags Seier? Ligedan forholder det sig med den Trængsel, som Satan og Verden forurolige dem med; naar Satan og Verden tænke: nu er det ude med dem, — nu have de mistet Tro, Haab og Alt, saa styrker Gud dem med ny Kraft fra det Høie, saa at de alligevel holde fast, blive staaende og vinde

Seier. I aandelige Anfægtelser trækker deres hele Troeskraft sig ofte sammen til et lønligt, uudsigeligt Suk, som Guds Aand virker i dem, og dette er nok til at bevare dem i Jesu Christi Samfund og altsaa give dem Seier over Alt, hvad der staar dem imod. Herhen høre Apostelens Ord. „Vi trænges paa alle Maader, men forsager ikke; vi ere tvivlende, men ikke fortvivlende, forfulgte, men ikke forladte, nedslagne (slagne, kastede til Jorden), men ikke fortabte“ (2 Kor. 4, 8. 9). Saa lader os da være frimodige i al Kamp og Strid, efter vor Frelsers Ord: „Værer frimodige, jeg har overvundet Verden“ (Joh. 14, 33), „Gud være Tak, som altid giver os Seier i Christo!“

§ 5. Men vi maa dernæst 2) ogsaa lægge Mærke til de Christnes Vellugt, hvormed de opfylde Alt. Gud aabenbarer sin Kundskabs Vellugt formedelst os paa hvert Sted, siger Apostelen. At han med disse Ord har et Forbillede for Øie, eller at der ligger en Lignelse skjult derunder, er udenfor al Tvivl. Men hvad det er, derom have de Lærde haft forskjellige Tanker. Nogle holde for, at han sigter til den gamle Pagts Brændoffere, hvis Lugt og Røg udbredte sig over Folkets hele Forsamling; men denne Mening er ikke vel antagelig. Andre formene, at Apostelen har taget Hensyn til Røgofferne, hvilke Præsterne maatte antænde to Gange om Dagen, Morgen og Aften, og med hvis behagelige Duft udentvivl hele Tabernaklet og senere Templet blev opfyldt (2 Mos. 30. 7. 8). Bedst synes hertil at passe, hvad der berettes om Præsternes Klæder i den gamle Pagt, at de nemlig ei alene bleve bestænkede med Offerets Blod, men tillige med den hellige Salve-Olie, ligesom der ogsaa siges om Aron, at han saa jevnligen blev salvet med denne hellige Olie, at den nedflød ei alene paa hans Skjæg, men ogsaa paa „hans Klæder“ (2 Mos. 28, 41; 29, 7. 21; Ps. 133, 2). Det er ligeledes bevisligt, at de østerlandske Folkeslag pleiede at gjøre sine bedste Klæder vellugtende med kostelige Specerier, saa at de overalt, hvor de kom hen, medbragte og efterlode en behagelig Lugt (se 1 Mos. 27, 27; Ps. 45, 9; Høis. 4. 11). Hertil kan nu Apostelen godt have sigtet og har da villet sige Saameget som: vi ere Præster, som Gud har dygtiggjort til at forrette den nye Pagts Embede, — som Han ogsaa har udrustet saaledes med sin Hellig Aands mangeslags Gaver og i særdeleshed med den levende Kundskab om sig og sin allerkjæreste Søn Jesus, at hvor vi vende os hen, give vi lutter Christi Kraft, Aand og Liv fra os, drage mange Sjele til os med det trøstefulde Evangelium om Guds Naade og føre dem hen til den Herre Jesum, osv.

§ 6. Her kunne nu Præsterne for det Første se, hvorledes de maa være beskafne, naar de med Held ville forplante den saliggjørende Kundskab om Gud og Jesus Christus. De maa bestræbe sig for at deres hele Omgjængelse kan være hellig, deres Lære trøstelig og opbyggelig og deres Levnet udmærket og ustraffeligt. Bestænkede med den Herres Jesu Blod til Retfærdiggjørelse og med Hans Hellig Aands Salveolje til Helliggjørelse, maa de allevegne aabenbare Guds Kundskabs Vellugt og udbrede den sande Christendom. Lærde Mænd fortælle efter gamle Forfattere, at man fordum brugte at salve de tamme Duer med en stærk og vellugtende Olie, forat de skulde lokke de vilde og andre til sig med sin behagelige Lugt og føre dem hjem med sig. Saadan maa ogsaa en ægte Præst være. Han maa være saaledes prydet med den Hellig Aands Gaver, at han med sund Lære og helligt Levnet kan henvende Øinene og Hjerterne paa sig og føre dem til sin Herre Jesum; paa ethvert Sted, han kommer til, maa han medbringe og efterlade en god og behagelig Lugt; han maa lægge Vind paa at udbrede Kundskaben om Gud, ikke blot i Kirken, men ogsaa i Husene, paa Reiser, i Selskaber og hvorsomhelst han har med sine Tilhørere eller Andre at gjøre. Hans Hjerte og Mund maa være en Lugtevandsdaase, som, hvergang den aabnes, udbreder en stærk og behagelig Lugt. Ak, hvor ilde staar det

ikke til, og hvor mange Sjele blive ikke ledede bort fra Christi Veie, naar Præsterne ved forargelig Tale, ved Skjemt, Fjas og Narrestreger, ved Drukkenskab og andre ugudelige Handlinger gjøre sig stinkende for sine Tilhørere og give Verden Anledning til at laste deres hellige, høie Embede, Noget, hvorfor de ganske vist engang vil komme til at staa strengt til Ansvar.

§ 7. Ogsaa alle Christne overhoved kunne heraf lære, hvad der paaligger dem, at de nemlig ligeledes, som sande Præster i den nye Pagt, maa være salvede med den Hellig Aands Salveolie og beflitte sig paa allevegne at aabenbare Jesu Christi Kundskabs Vellugt og med en hellig kysk Omgjængelse opføre sig saaledes, at de intetsteds efterlade nogen Stank, men allevegne en liflig Duft (et godt Navn og Rygte, et godt Exempel og mange gode Lærdomme og Paamindelser). Den himmelske Brudgom siger til sin Brud (den troende Sjel): „Dine Salvers Lugt er bedre end alle kostelige Urter, og dine Klæders Lugt er ligesom Lugt fra (Bjerget) Libanon" (paa hvilket der voxte mange vellugtende Urter og Træer, men fremfor Alt Viraktræet, hvorfor det ogsaa allerede i lang Afstand gav en behagelig Lugt fra sig — Høis. 4, 10. 11), og lærer dermed, at de, som isandhed tilhøre Ham, beflitte sig alvorligt paa at føre et helligt Liv og Levnet og allevegne at udbrede sit gode Rygte Gud til Ære og Næsten til Opbyggelse. Sirak sammenligner Guds Børn med Roserne og Liljerne, sigende: „Hører paa mig, I hellige Børn, og voxer som et Rosentræ, der gror ved en Bæk paa Marken, og giver god Lugt af Eder, som Virak, og blomstrer vel, som en Lilie!" (Sir. 39, 17. 18). De skulle ved Synet af en Rose eller Lilie ihukomme sin Skyldighed og søge at gjøre sig allevegne yndede ved et kysk og helligt Levnet. De Christne maa ingen Keiserkroner være (som uagtet sit prægtige Udseende have en modbydelig Lugt), men Roser og Lilier. De maa ikke være stinkende Bukke, men rene Faar og yndige Raadyr. Saasandt som der nu er nogen Last, der gjør et Menneske stinkende for Gud og Verden, saa er det Ukyskheden, medens derimod Kyskheden er elsket overalt, i Himmelen og paa Jorden, og gjør en christelig Sjel lig en hvid og deilig Lilie, der fylder Alt med sin liflige Duft. Om denne den troende Sjels ædle Dyd skulle vi dennegang handle. Gud give os alle et kysk Hjerte og velsigne vort Arbeide, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 8. Josef, Stamfaderen Jakobs kjæreste Søn, hvis Ord vi dennesinde havde valgt til vor Text, er et fortræffeligt Exempel paa Guds underlige, men dog faderlige Regjering og Forsyn, og heraf kan man ret vel lære at forstaa, hvad David eller Asaf siger: „Ved dit Raad leder Du mig, og derpaa fører Du mig til Ære" (Ps. 73, 24) og Esaias: „Han er underlig i Raad og stor i Væsen" (Esai, 28, 29), og Luther: „Den, som Gud vil gjøre gudfrygtig, ham gjør Han til en fortvivlet Synder; den, som Han vil gjøre klog, ham gjør Han til en Daare; den, som Han vil gjøre stærk, ham gjør Han skrøbelig; den, som Han vil gjøre levende, ham stikker Han ind i Dødens Strube; den, som Han vil føre til Himmelen, ham nedsænker Han i Helvedes Afgrund og saa fremdeles; den, som Han vil føre til Ære, til Salighed, til Herredømme og gjøre høi og stor, ham gjør Han ugudelig, fordømt til en Træl, ringe og liden." Thi Gud viser ham forud i Drømme, at Han vil bringe ham til stor Ære, men lader ham først gjennemgaa alskens Fornedrelser, inden Han omsider fører ham op, saa at man ikke uden Føie kan sige, at de Trin, ad hvilke det kyske Hjerte stiger op til Ærens Throne, ere lutter Trængsel, Trældom, Skam og Elendighed. Ligesom nu dette er overmaade trøsteligt for alle gudfrygtige Hjerter, som Gud fører paa lignende Veie, og paaminder dem om at de ikke skulle se paa Begyndelsen, men paa Udfaldet, saaledes er det ogsaa meget tjenligt til deres Forbedring og Opbyggelse, hvad vor Text fremstiller lil vor Betragtning, efterdi Josef ei alene taalmodig led al

den Trængsel, som efter Guds Raad kom over ham, men ogsaa med urokkeligt Mod trodsede den smigrende Vellyst, hvormed Satan troede at skulle forføre ham ved Hjælp af en letsindig Kvinde, saa at han medrette ligetil Verdens Ende fren stilles for alle gudelskende Sjele som et ægte Billede paa Kyskhed.

§ 9. Ved de oplæste Ord lærer han os 1), at en troende og gudelskende Sjel nødvendigvis maa være en kysk Sjel, efterdi han anser Ukyskhed og Ægteskabsbrud for en saa stor Ondskab og for en saa skrækkelig Synd imod Gud, at den maa være aldeles fremmed for et Guds Barn og en Vederstyggelighed i hans Øine. Thi i den Udtryksmaade: Hvorledes skulde jeg gjøre denne store Ondskab og synde imod Gud? ligger der et stærkt Eftertryk, som naar vi sige: Hvorledes skulde det komme dertil med mig? hvorledes vilde det sømme sig for mig? hvorledes skulde jeg kunne forsvare det? Saaledes siger ogsaa Bileam til Moabiter-Kongen Balak, da denne vil, at han skal forbande Israel: „Hvorledes skal jeg forbande, da Gud ikke forbander? Hvorledes skal jeg vredes, da Herren ikke vredes?" (4 Mos. 23, 8) og den hellige Apostel: „Vi, som ere afdøde fra Synden, hvorledes skulle vi endnu leve i den?" (Rom. 6, 2) Ved saadanne Spørgsmaale tilkjendegiver man det Urimelige i hvad man anmodes om og kaster det saa at sige langt fra sig, som Noget, der aldeles ikke anstaar En. I Josefs Ord ligger da altsaa den Mening: Jeg ser, at min Guds faderlige Forsorg og Varetægt er overflødig over mig; thi omendskjønt Han efter sit hellige Raad har ladet mig komme i Trældom, saa har Han dog ikke derfor sluppet mig af sin Opsigt! Han har vendt min Herres Hjerte til mig, saa at denne har sat mig over sit hele Hus og betroet mig Alt, hvad han eier og har. Hvorledes skulde jeg da kunne være saa ugudelig at gjengjælde den store Tiltro, min Herre har vist mig, med Utroskab og min Guds store Godhed med en saa stor Ondskab? Desuden er jeg jo udsprungen af en velsignet Stamme, som Gud har udkaaret sig af alle andre til sit Folk, og staar formedelst Omskjærelsen i Pagt med Gud; hvorledes skulde jeg da vel kunne begaa en saa grov Synd?

§ 10. Dette skikker sig nu meget vel for en troende Sjel. Ogsaa den bør sige, naar Djævelen, Verden og dens syndige Kjød ville tilskynde den til nogen Urenhed: „Hvorledes skulde jeg gjøre denne store Ondskab og synde imod Gud?" Jeg ved jo, at Horeri og al Urenhed hører til Kjødets Gjerninger, om hvilke den Hellig Aand tydeligen erklærer: at „de, som gjøre Saadant, ikke skulle arve Guds Rige" (Gal. 5, 19. 21; 1 Kor. 6, 9. 10). Saa har ogsaa Gud hidtil ladet mig rigeligen erfare Hans Miskundhed. Han har i Daaben antaget mig til sit Naadesbarn og alle mine Dage ladet mig nyde Godt af min Daabspagt og sønlige Udkaarelse. Han har vist mig saa stor Barmhjertighed, Langmodighed og Miskundhed, at jeg ikke i al Evighed kan fuldtakke Ham derfor; Han har kjøbt mig dyrt med sin allerkjæreste Søns Blod og deri renset mig fra Synden; Han har ladet mig smage Hans Kjærlighed i mit Hjerte, ved sin Hellig Aand beseglet det som sin Eiendom og tilsikret mig sin evige Naade; Han har gydt saamangen sød Trøst i mit Hjerte og saa kjærligen taget sig af al min Nød; Han lader sin Naade hver Dag være mægtig over mig og lyksaliggjør mig hver Morgen med ny Barmhjertighed; Han har givet mig Lov til at tale dristigt til Ham, som et Barn til sin kjære Fader, og udøse mit Hjerte for Ham; jeg kan tydeligen mærke, hvorledes Han leder mig med sin Haand og sine Øine, — hvorledes Han beskjærmer mig, forsørger og opholder mig; jeg nyder hver Dag og Time Hans søde Naade, osv. Hvorledes skulde jeg da kunne gjøre denne store Ondskab og synde mod min Gud? Skulde jeg betale Ham Ondt for Godt? Skulde jeg give Ham saadan Tak for saa mangfoldige Velgjerninger? Skulde jeg handle saa skammeligt

tvertimod min saa ofte gjentagne og fornyede Daabspagt? Skulde jeg forsætligen besmitte mit Hjerte, der er renset fra Synden ved Guds Søns kostbare Blod, bedrøve den Hellig Aand, forstyrre min Sjels Ro og for ussel Vellysts Skyld paadrage mig en evig Byrde, evig Anger og Græmmelse? Det være langt fra!

§ 11. En troende Sjel ved, at den er den Herres Jesu Brud. Dersom nu en Jomfru stedse beflitter sig paa Tugtighed i Ord, Gjerninger og Lader, men især deleshed, naar hun er trolovet med Nogen, skulde da ikke Sjelen af Hensyn til sin himmelske Brudgom, Guds Søn, beflitte sig paa at have et rent og kysk Hjerte, lig et blankt Speil, hvori intet Andet end Hans ædle Billede er at finde? Foreningen med Christo er alle gudelskende Sjeles høieste Trøst, og de have ingen større Sikkerhed for sin Frelse end den Herres Jesu Ord: „I i mig, og jeg i Eder" (Joh. 14, 20). De rose sig imod Djævelen og Verden af at Intet er dem nærmere end deres Frelser, at der mellem Ham og dem finder en nøiere og fastere Sammenknytning Sted end mellem deres Legeme og Sjel, og af den Grund rose de sig ogsaa af at der for dem ingen Fordømmelse er, — at de ere retfærdige, hellige og salige, og „at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille dem fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, deres Herre" (Rom. 8, 1. 38. 39). Skulde de da saa letsindigt forspilde denne sin Høihed og Herlighed og ved Urenhed og ussel Kjødslyst løsrive sig fra sin Frelser, give Slip paa Hans søde og salige Samfund og sammenkoble sig med Satan? Skulde Lammet, der kommer fra Svømmestedet og bærer snehvid Uld, lægge sig hen til Svinet i Sølen? Skulde Bien, der finder sin Glæde i de allerdeiligste og lifligste Blomster, foretrække Møgdyngen med Torbisten? Skulde en Prinsesse, der elskes høit af en mægtig Hersker, søge Selskab med Staldkarlene og Kjøkkendrengene? Og skulde den troende Sjel, som dagligen fryder sig i Jesu Kjærlighed og som Han har toet og renset fra al Synd med sit Blod og udvalgt til sin Brud, længes efter den skjændige Kjødslyst og søge sin Glæde i Urenhed? Den siger: „Skulde jeg da tage Christi Lemmer og gjøre dem til Skjøgens Lemmer? Det være langt fra!" (1 Kor. 6, 15) Skulde jeg løsrive mit Hjerte fra den Herre Jesus, ved hvem det hænger, og kaste det til Skjøgen? Skulde jeg besudle mine Øine, der bør straale af Kjærlighed til Jesus, med Skjøge-Kjærlighed? Min Mund og mine Læber, som den Herre Jesus har helliget med sit hellige Legeme og Blod og aabnet til sin Lov og Pris, skulde jeg vanhellige dem med Uhumskheder? Mine Hænder, som jeg mange Gange om Dagen bør opløfte til Gud i hellig Andagt, skulde jeg besmitte dem med Urenhed? Det lade min Gud være langt fra mig!

§ 12. Den gudfrygtige Sjel ved, at den og dens Legeme ere et Tempel for den Hellig Aand og et Kar for Guds Barmhjertighed og til Hans Ære. Derfor vilde det gjøre den ondt, om den skulde vanhellige og besmitte dette hellige Tempel og fordærve Guds Æres Kar. Den har taget den hellige Apostels Ord dybt til Hjerte, naar han siger: „Vide I ikke, at I ere Guds Tempel, og at Guds Aand bor i Eder? Dersom Nogen fordærver Guds Tempel, ham skal Gud fordærve; thi Guds Tempel er helligt, hvilket I ere. Vide I ikke, at Eders Legeme er den Hellig Aands Tempel, som er i Eder, hvilken I have af Gud, og at I ikke ere Eders Egne? thi I ere dyrekjøbte. Ærer derfor Gud i Eders Legeme og i Eders Aand, hvilke høre Gud til!" (1 Kor. 3, 16. 17; 6, 19. 20). Og ligeledes: „Skjørlevnere og Horkarle, Blødagtige, og dem, som synde imod Naturen, skal Gud dømme; de skulle ikke arve Guds Rige" (Ebr. 13. 4; 1 Kor. 6, 9. 10). Derfor ere de ligesom det lille Dyr Hermelinen, der, fordi

det af Naturen har faaet et smukt og fint Skind, er en saadan Elsker af Renlighed, at naar det ser sig omringet af Skarn og Uhumskhed og ikke kan komme ubesmittet ud deraf, saa bliver det heller indenfor og dør, før det vilde besudle sig.

§ 13. Men vi ville 2) ogsaa se, hvorledes det forholder sig med Kyskheden, og hvad der egentlig udfordres til denne ædle Dyd. Kyskheden er en Dyd hos den christelige Sjel, der avles af Troen og Kjærligheden og formedelst hvilken den beflitter sig paa at bevare sit Hjerte, sin Mund, sin Haand, ja sit hele Legeme ubesmittede af al forbuden kjødelig Lyst og Urenhed, forat den som en kysk Brud kan tækkes sin Jesus og tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed. Jeg siger, at den christelige Sjels Kyskhed er en Datter af Troen og Kjærligheden, og beraaber mig paa hvad vi allerede forhen herom have anført. Troen ved og erkjender, hvad den har i sin Jesus, og at den i Ham besidder al Guds Naade, Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Liv og Salighed. Heraf opstaar en brændende Kjærlighed, som skatter og elsker et saadant himmelsk, uforligneligt Klenodie over alt Andet og daglig fryder sig i sin Frelsers søde Naade. Men Kjærligheden har, som før sagt, Ildens Natur. Den er ligesom den Ild, Landmændene antænde paa Ageren forat opbrænde det gamle Græs og Krat, hvori skadelige Dyr pleie at have sit Tilhold, og forat rense og frugtbargjøre Jorden; saaledes udbrænder ogsaa den himmelske Kjærlighed Hjertet, tilintetgjør alle, men især deleshed de kjødelige forbundne Lyster, som bo deri, og gjør det fuldt af hellige Tanker, rene Begjæringer og himmelske Attraar. Vort Hjerte er af Naturen ligesom et muggent Kar; men den guddommelige Kjærlighed gjennemheder det, saa at det bliver rent og helligt.

§ 14. Men at fornemmeligen Hjertet maa være kysk, er udenfor al Tvivl, saasom den hele Christendom først og fremst angaar og bearbeider Hjertet. Naar Kilden ikke er ren, men grumset og mudret, hvorledes kan da Vandet i Bækken være rent? Hjertet er den treenige Guds Bolig, den himmelske Brudgoms Hvile- og Sovekammer, et Tempel for den Hellig Aand; derfor maa det fremfor Alt holdes rent og ubesmittet. Hjertet er det Speil, hvori Herrens Klarhed afspeiler sig med ubedækket Ansigt (2 Kor. 3, 18) men et Speil kan ogsaa besudles af et urent Aandepust; saaledes ogsaa Hjertet af urene og utugtige Tanker. Derfor søger en troende Sjel at forvare sit Hjerte med et Forhæng, nemlig et stedse fornyet helligt Forsæt. Jeg har seet nogle Sindbilleder, der bleve opfundne i Anledning af et fyrsteligt Bryllup, og deriblandt et, som forestillede et Hjerte med en Ringlaas og med den Overskrift: Kun for En vil jeg være aaben. Dette passede sig bedre for et troende Hjerte, der ligeledes er forvaret som med en Ringlaas og alene lader sig aabne i og med det Navn Jesus. Den gudelskende Sjel ved godt, at de onde og lystne Tanker ere Arvesyndens første Frugt og ligesom en tyk og stinkende Røg, der gaar forud for den lyse Lue; derfor stræber den strax at dæmpe dem og afrive dem, forat de ikke skulle besmitte dens Hjerte. Den er ligesom en kysk Jomfru, der ei alene rødmer, naar hun hører noget Utugtigt, men ogsaa, naar der ved en eller anden Leilighed opvækkes en uren Forestilling hos hende. Et troende Hjerte maa være som det himmelske Jerusalem, Guds Paulun hos Menneskene, paa hvis Porte Engle ere satte til Vogtere, forat intet Urent skal komme ind i det (Aab. 21, 2. 3. 12. 27). De Engle, som bevare Hjertet, ere Tro, Kjærlighed, Frygt for Gud, Andagt, Bøn, den gudelige Nidkjærhed og Deslige, og Portene ere Øinene, Ørene og andre Sandser. Den troende Sjel har bestandig for Øie, hvad den vise Konge siger: „Bevar dit Hjerte fremfor alt det, der forvares; thi af det udgaar Livet" og alle Legems- og Sjelekræfter, ligesom af en Kilde (Ordsp. 4 23); men naar Kilden er forgiftet og smittet af syndig Lyst, hvorledes kunne da Or-

dene, Gjerningerne og Laderne være sunde og hellige? Den ved, at dens himmelske Brudgom ligner den ved „en tillukket Have, et tillukket Vœld og en forsegletKilde" (Høis. 4, 12), og at Han priser dem salige, som ere „rene af Hjertet," og lover dem, „at de skulle se Gud." Derfor beflitter den sig altid paa at omgaaes Ham med et rent og for Verdenslysten tillukket Hjerte.

§ 15. Ikke mindre bestræber den sig for ligeledes at bevare sin Mund ren for alle utugtige Ord, alt vanhelligt Spøg og alle forargelige Uhumskheder, efter den hellige Apostels Ord: „Lader Horeri og al Urenhed end ikke nævnes blandt Eder, som det sømmer de Hellige" (I maa, vil Apostelen sige, føre et saa rent og tugtigt Levnet, at Ingen med Sandhed kan paasige Eder noget Uanstændigt; al Urenhed bør være saa fremmed og ubekjendt hos Eder, at Ungdommen end ikke ved at nævne den, og at man intet Saadant hører hos Eder), „og ublut Væsen og gjækkeligt Snak eller letfærdigt Skjemt, som ere utilbørlige, men heller Taksigelse" (Efes. 5, 3. 4). Deres Mund og Tunge ere Helligdommens Kar og Redskaber, der bruges ved den daglige Ofring til Gud (til Hans Navns Lov og Pris til Bøn og til Næstens Opbyggelse og Forbedring: skulde da en kysk Sjel kunne bære over sit Hjerte at anvende dem til Djævelens Tjeneste, især naar den kommer ihu, hvorledes det gik Beltsazar, der lod frembære de Guldkar, som vare røvede fra Templet i Jerusalem og som vare Gud helligede, og drak af dem med sine Vældige, sine Hustruer og Medhustruer samt derhos priste Afguderne, at nemlig en himmelsk Haand strax skrev hans Dom paa Væggen, og at han i samme Nat blev overantvordet i sine Fienders Vold (Dan. 5, 3 flg.). Saaledes vil det gaa Enhver, som misbruger sin Tunge og Mund og sine øvrige Lemmer, der ved Daaben og paa anden Maade ere helligede Gud, til at synge Djævelen en Lovsang og forarge sin Næste med Uterligheder; thi „skal Mennesket" efter vor Frelsers Ord „paa Dommens Dag gjøre Regnskab for hvert utilbørligt (uopbyggeligt, letsindigt) Ord, som det har talt" (Matth. 12, 36), hvorledes vil det da gaa dem, hvis Ord have været ligefrem utugtige, skadelige og forargelige?

§ 16. Saa vaager ogsaa en troende Sjel over sine Hænder og alle sit Legemes andre Lemmer, forat de ikke skulle vanhelliges med Urenhed og blive en Vederstyggelighed for Gud. Det eneste Ord af Paulus: „Skal jeg tage Christi Lemmer og gjøre dem til Skjøgens Lemmer?" (1 Kor. 6, 15) er nok til at afholde den fra alle urene Gjerninger. Naar den læser om Onans Synd (1 Mos. 38, 9), — naar den maa tænke over hvad Paulus til en Advarsel for Verden har skrevet om Blødagtige og om den Utugt, som Mand bedrev med Mand blandt Hedningerne (1 Kor. 6, 9; Rom. 1, 27), saa skjælver dens Hjerte, — dens Hud ryster, og den siger sukkende: Ak, Herre Jesus, Du kyske Hjerte, lad dog aldrig saadanne Vederstyggeligheder findes blandt dine Christne! Den iförer sig dagligen Tugt og Bluferdighed og vil heller ikke ved sin Paa- og Afklædning tilsidesætte den hellige Forsigtighed. Tauler siger: Et gudfrygtigt Menneske vil neppe se paa sin blotte Haand uden Mishag (og uden Frygt og Undseelse); han ved godt, at han aldrig er alene, efterdi Gud og hans hellige Engle stedse ere om og hos ham, og om han end kunde være alene, saa vilde han dog skamme sig for sig selv og ikke opføre sig anderledes end det sømmer sig en gudfrygtig og samvittighedsfuld, tugtig Sjel. De Troendes Sovekammer ere tillige deres Bedekammere, hvori de mangengang om Natten, naar Alt er stille, samtale venligt med sin Jesus. Siden nu en saa dyrebar Gjæst pleier at besøge dem der, og siden de vide, at de hellige Engle vaage omkring deres Seng, naar de sove, saa ville de ogsaa holde denne hellig og ikke gjøre dem imod med nogen Urenhed. De bestræbe sig ogsaa for at deres Søvn kan være hellig og og at deres Sjel

og Legeme kunne forblive ubesmittede af urene, smudsige Drømme, saasom de vide, at de ukyske Sjele endog i Søvne pleie at bole med Satan og hengive sig til sine syndige Lyster. Derfor bede de Gud, naar de begive sig til Hvile, at Han vil hellige og velsigne deres Søvn, bortjage Satan med hans urene Nattesyner og bevare dem for al syndig Kjødets og Aandens Besmittelse. Desaarsag vogte de sig ogsaa for at indslumre med vanhellige Tanker, og om der i et Selskab eller ved andre Leiligheder skulde have forefaldet Et eller Andet, hvorved de tro at deres Hjerte kan have samlet Noget, som kunde udbryde i syndig Besmittelse, saa udrydde de det ved sand Bodfærdighed, afto det i Jesu Blods Strøm og lade ingen urene Tanker blive Natten over derinde (Jer. 4, 14).

§ 17. Jeg har i Beskrivelsen af Kyskheden ogsaa med Flid omtalt den forbudne og urene Lyst, som en gudelskende Sjel aldeles afholder sig fra, forat jeg kunde faa Anledning til at gjøre nogle fornødne Bemærkninger angaaende den tilladte og rene Lyst, som Gud har forundt Ægtestanden og som er velsignet af Ham. Ved Menneskets Skabelse begavede Gud det med en hellig Kjærlighedsild og en ren Attraa efter dets Lige, forat det skulde blive venligt og huldsaligt, og forat den Ene kunde bo med Lyst hos den Anden. Denne Ild var imidlertid ligesom optændt af lutter vellugtende Træ og, om jeg saa maa sige, blandet saaledes med Krydderier og Røgelse, at den ikke kunde andet end give en liflig Røg af sig for Gud og Menneskene. I den var som i det hele Menneske intet Skammeligt eller Syndigt, hvilket blandt Andet kan sluttes deraf, at vore første Forældre før Faldet begge gik nøgne uden at skamme sig for hinanden (1 Mos. 2, 25). Hvor der intet Skammeligt er, der behøver man hellerikke at skamme sig. Deres Sjele vare herligt klædte i Guds Billede; deres Legemer vare prydede med Skjønhed, Kyskhed og Renhed; de vidste ikke af nogen syndig Lyst, men vare ligesom to synlige og legemlige Engle; derfor behøvede de ikke at skamme sig. Den Tilbøielighed og Kraft hos dem, der tjente til deres Slægts Forplantelse, var som en ren, klar, og liflig Kilde, der skulde udvælde og henflyde uden nogen Urenhed. Men Satan, den store Skamplet, har opfyldt denne ædle Kilde med Dynd og allehaande Skarn, saa at den vel endnu flyder, men ikke uden syndig Lyst og alskens uordentlige Bevægelser. Han har gjort den nysnævnte Kjærlighedsild stinkende ved ligesom at kaste Horn, Haar og andet Snaus deri, saa at den vel endnu brænder, men ikke saa ren og klar, som den burde.

§ 18. Ligesom nu Guds Billede i andre Henseender ved den Herres Jesu Aand og Naade fornyes og begynder at gjenoprettes hos de troende Christne, saaledes helliges og fornyes ogsaa i dette Tilfælde deres Hjerter med sine Begjæringer, sin Kjærlighed og sine Tilbøiligheder. Den Herre Jesus og Hans Hellig Aand bo ogsaa hos kyske Ægtefolk og gjøre, at Ægteskabet bliver hæderligt og Ægtesengen ubesmittet (Ebr. 13, 4). Han helliger den Kjærlighedsild, som brænder i deres Bryst, og gjør den til et Middel til at sammensmelte og sammenholde deres Hjerter. Han finder ikke Mishag i deres Samleie, fordi det sker i hellig Frygt for Ham og Kjærlighed til Ham og med det Ønske at forplante Hans hoihellige Navns Ære til Børn og Børnebørn. Jeg ved intet bedre Billede, hvorunder man kunde fremstille en tugtig og Gud velbehagelig Ægtestand, end naar man malede to sammenføiede og lnende Hjerter og over dem et tredie, omgivet med et klart Skin eller prydet med en Krone og betegnet med Navnet Jesus, og den Overskrift over det Hele: Et i Jesus, eller: Et i En, eller: Helligede i den hellige. O, hvor salige ere ikke de Ægtefolk, som den Herres Jesu Førelse bringer sammen og Hans Naade forener og forbinder til en kysk og trofast Kjærlighed, Hans Aand styrer, Hans Ord trøster, Hans Hjerte beherster og Hans Haand

beskjærmer, bedækker og velsigner! Hos dem undertvinges Kjødet med sine syndige Lyster mere og mere; deres Kjærligheds-Bevægelser dæmpes ved Kyskhed og Gudsfrygt; de komme stedse ihu, at de Christne bør „bevare sine Legemer i Hellighed og Ære, ikke i Begjærligheds Brynde, ligesom Hedningerne, der ikke kjende Gud" (1 Thess. 4, 4. 5), „og at de, som have Hustruer, skulle være som de, der ikke have, og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den" (1 Kor. 7, 29—31). De vide, at man ogsaa kan drikke sig drukken og faa Hovedpine af sin egen Vin. Den ægteskabelige Kjærlighed er ligesom „den hvide Lilie" i Haugen, der vel er ren, liflig og yndig, men derhos har en stærk Lugt, saa at den, naar man kommer den for nær og trækker altfor Meget til sig af den, foraarsager Hovedpine, for megen Søvn, Svimmelhed og lignende Tilfælder. Saaledes beflitter nu en troende Sjel sig ogsaa paa at bevare sin Kyskhed, naar den er gift, og bestræber sig for at den ægteskabelige Forbindelse med dens Mand eller Hustru ikke bliver nogen Hindring for dens Formæling med dens Jesus, men en Paamindelse derom og Afbildning deraf.

§ 19. Jeg sagde endelig, at en troende Sjel lægger Vind paa at fremstille sig for den Herre Jesus som en kysk og ren Brud; thi jeg kunde ikke sige, at den allerede er aldeles ren og feilfri i denne Henseende, og at den allerede har opnaaet den fuldkomne Kyskhed i alle Dele; thi saalænge den endnu lever i Kjødet, maa den klage med Apostelen: „Jeg ved, at i mig, det er: i mit Kjød, bor ikke noget Godt; thi at ville, det staar i min Magt; men at udrette det Gode formaar jeg ikke. Jeg har Lyst til Guds Lov (til Hjertets Kyskhed og Renhed) efter det indvortes Menneske; men jeg ser (og fornemmer) en anden Lov i mine Lemmer, som strider imod mit Sinds Lov og tager mig fangen under Syndens Lov, som er i mine Lemmer" (Rom. 7, 18. 22. 23). De Troendes Kyskhed er som en ren og klar Vin; men som endnu ligger paa sin Bærme og ikke er aftappet; den bliver stundom uklar, uden at man kan vide, af hvilken Aarsag, ihvorvel det udentvivl maa tilskrives Bærmen; imidlertid lærer ogsaa Erfaringen, at det i denne Henseende har størst Fare med den, naar Vinstokken blomstrer. Saaledes, siger jeg forholder det sig ogsaa med de Troende og Guds kjære Børn. Deres Forsæt er rent og oprigtigt; de ønske med den Hellig Aands naadige Bistand at bevare sig rene fra al Kjødets og Aandens Besmittelse; men efterdi Aanden endnu bor i Kjødet, maa den stedse stride mod dette forat bevare det kysk og tugtigt. Det kan vel hænde, naar Guds Børn se denne Verdens Børn blomstre, prunke og straale, og naar disse smigre og kjæle for dem, at den onde Lyst rører sig hos dem og ligesom gjør deres hellige Forsæt uklart; men ligesom Vinhandlerne vide allehaande Midler til at gjøre en Vin, som er bleven tyk, klar igjen, saaledes kjender ogsaa de gode Midler, hvormed de kunne holde fast ved sit gode Forsæt, bevare sin Kyskhed og modstaa Kjødets Begjæringer, hvorom vi skulle tale yderligere i det Efterfølgende.

§ 20. Vi gaa nu over til Brugen af den foredragne Lære om den troende Sjels Kyskhed og foretage 1) efter samme en Prøvelse af vor Tro og Christendom, forat erfare, om denne er sand i Christo Jesu. Vi have tydeligen viist, at Kyskheden er en Dyd, som nødvendigvis følger af Troen og som ogsaa kræves af Guds Børn som en Aandens Frugt under Guds Riges og Salighedens Fortabelse (1 Kor. 5, 9, 10; Efes. 5, 5), efter Apostelens Ord: „Dette er Guds Villie, Eders Helliggjørelse, at I skulle sky Horeri, saa at hver af Eder ved at bevare sit Legeme i Hellighed og Ære, ikke i Begjærligheds Brynde, som Hedningerne, der ikke kjende Gud; thi Gud kaldte os ikke til Urenhed, men til Helliggjørelse" (1 Thess. 4, 3 fl.). I disse Ord er det mærkeligt, at den Hellig Aand siger, at den,

som bevarer sit Legeme i Hellighed og Ære, han besidder det, er Herre over sit Legeme; thi hvor Utugt og Urenhed hersker, der har Djævelen Legemet i sin Besiddelse og bruger det, som han vil. Oversees bør det hellerikke, at Apostelen kalder Kyskheden Ære, ligesom ogsaa vi Tydskere pleie at give den dette Navn fremfor alle andre Dyder, efterdi den nemlig skattes saa høit af Gud og Mennesker, og efterdi den, som har mistet sin Kyskhed, ikke kan rose sig af nogen Ære; han har hverken for den ærbare Verden eller i Guds Kirke nogen Ære at tale om, — han tør hellerikke gladeligen opløfte sine Øine og tale til Gud, naar hans Hjerte syder af uren Lyst, osv. Prøver Eder da nu, I christelige Sjele, og undersøger nøie Eders Tilstand, om I hidtil have beflittet Eder paa en hellig Omgjængelse og med alvorlig Flid søgt at undfly al Urenhed! Prøver Eder, I Ynglinger og Piger, om I lægge Vind paa at tjene Gud med tugtig Sjel! Prøver Eder, I Ægtefolk, om I bo sammen i kysk, ren Kjærlighed, dæmpe Eders Begjæringer med Gudsfrygt og holde Eders Ægtesenge og Sovekammere ubesmittede og hellige! Prøver Eder, I Enkemænd og Enker, om I tilbringe Eders Ensomhed i den kyske Herres Jesu Selskab og bestræbe Eder for at bevare Eders Legemer i Hellighed og Ære! Prøver Eder, Alle og Enhver, om I med den kyske Josef anse Horeri, Ægteskabsbrud og al Urenhed for en stor Ondskab og med ham heller ville lide Alt, end synde mod Herren Eders Gud! Prøver Eder, om Eders Hjerte er rent, Eders Mund kysk, Eders Hænder hellige, Eders Øine tugtige, Eders Øren tillukkede og alle Eders Lemmer helligede til den Herres Jesu Tjeneste!

§ 21. Her maa jeg atter befrygte, at Faa ville kunne udholde denne Prøve og rose sig af ægte Kyskhed. Man maa desværre med Taarer beklage, at Kyskheden snart sagt er bleven en sjelden Blomst og kun er at finde i faa Hjertehauger. Verden er hartad bleven et Sodoma og Gomorra, hvis Vederstyggeligheder naa ligetil Himmelen. Paa mange Steder holder man næsten ikke Løsagtighed, Hor og anden Uterlighed for nogen Synd; man driver Spas dermed, og de springske Hingste, der vrinske efter sin Næstes Kone, rose sig af sin Kaadhed. Det er kommet saa vidt, at Djævleyngelen foragteligen kalder et Menneske en Josef, naar det beflitter sig paa et rent Hjerte og en god Samvittighed og flyr Anledningen til Synd som Helvede, istedetfor at den tvertimod burde beundre det kyske Hjerte og kappes med det i Tugtighed. Horeriets rædsomme Last, om hvilken Apostelen, som ovenmeldt, siger at den ei engang burde nævnes blandt de Christne, har saaledes udgydt og udbredt sig lig en giftig Damp fra Helvede, at man desværre ved altfor meget deraf, men derimod saare lidet af Kyskheden at sige. Allerede den spæde Ungdom er ublu og utugtig i Ord og Gjerninger. O, hvor mange Skoler ere ikke opfyldte med hemmelige Vederstyggeligheder, og hvor mangen from Sjel bliver ikke deri forført til Synd og Uterlighed, saa at den siden i alle sit Livs Dage maa drages med en ond Samvittighed! Hvor mange Tjenere vil man vel finde, der ere sindede som Josef og som ikke mangengang hænge Ære og Samvittighed paa Knaggen og misbruge sine Lemmer til Urenhed! Hvor mange Ynglinger og Jomfruer finder man ikke, der istedetfor at blomstre og lugte vel, som Lilierne, stinke som Keiserkronen og den Urt, som kaldes Dyvelsdrek! Hvor mange Ægtefolk leve ikke i Begjærligheds Brynde, som Hedningerne, glemme sin ægteskabelige Pligt og snige sig om i Horekipperne!

§ 22 Hvor almindeligt er det ikke i Verden nutildags at høre usømmelig og utugtig Tale, vanhelligt og forargeligt Spøg i deres Sammenkomster, ved Bryllupper, Barnedaabe og Gjæstebud! Man tror ikke at have været lystig, medmindre man har løsnet sin Tunge før ethvert Baand, som Frygten for Gud paalægger den, og tilstedet den at tale Alt, hvad det

ugudelige, ukyske Hjerte har udruget og modtaget af Horedjævelen. Horeviserne, hvilke en udenlandsk Lærer med fuld Føie kalder Satans Psalmer og Litanier, hvormed man tjener ham, ere saa yndede og almindelige, at de kløgtigste Hoveder lægge sig efter at udarbeide dem, og saa at der findes faa unge Mennesker, som ikke finde Behag deri og have et Aftryk deraf i sin Lomme eller i sit Syskrin. Og for at Ukyskheden allevegne kan holdes i god Gang, saa har man paa nogle Steder bygget offentlige Horehuse, som man har paalagt store Afgifter og saaledes til det christne Navns Skam og Skjendsel givet dem Borgerret og oprettet en Krambod for Satan, hvor han frit og uden Sky kan drive sin Handel og Vandel. At Hedningerne have gjort Saadant, ihvorvel det ikke er bevisligt om dem alle, er ikke at undres over, siden de, som Apostelen siger, ikke have kjendt Gud; men at Christne gjøre det, og at Horedjævelen i christne Byer har sine offentlige Templer, hvori man tjener ham efter alt hans Ønske og Begjær, det er skrækkeligt og en Vederstyggelighed, som ikke har sin Lige. Ak, vilde man endda kun sætte Djævelens Billede over alle saadanne Huse, forat de kaade Hingste kunde vide, hvem Stedet er helliget, naar de løbe derind, eller vilde man kun gjøre som Ægypterne, der ved Siden af saadanne Huse pleiede at sælge Ligbaarer, Ligkister eller Stokke, hvori man lagde Ligene, for om maaske Nogen ved et saadant Syn og en saadan Paamindelse om Døden kunde afholdes fra Uterlighed.

§ 23. Paa andre Steder, hvor man ikke har slige Mordgruber og Djævelstempler, viser man sig dog meget lemfældig mod Horeriet og dets Slægtninger og behandler det saa høfligt, at man godt ser, at det ikke er En synderligt imod. Man finder faa Øvrigheder, som lægge nogen sand Nidkjærhed imod Horevæsenet for Dagen; det skulde da være, at man troede at kunne tjene Penge ved Sagen og sanke Guld af Skarnet. Kirketugten, som bedst vilde kunne raade Bod paa Ulykken, er svækket og falder, som sin Moder Sandheden paa Gaden og kan ikke gaa (Esai. 59, 14); man har lammet den og berøvet den al Kraft, saa at den næsten er bleven til et blot Navn og en tom Titel. Saaledes har da Verden sin frie, syndige Villie. Den hengiver sig til Fraadseri og Drukkenskab og pleier Legemet godt, forat det skal blive vellystigt; den spiller, synger og springer i sine Svirelag, og derfra iler den til Horekipperne og Skampølene forat hente sin Sovedrik. Hvor skamløs Verden er bleven, kunde man se for nogle Aar siden, da det var blevet en ny og yndet Mode af Fruentimmerne at gaa med blottede Bryster. Hvad var vel dette andet end en Opfindelse af Horedjævelen, og hvad vare de blottede Bryster Andet end to Blæsebælge til Helvedovnen, som en vis Mand meget rigtigt kaldte dem, og et Speil paa et letsindigt og utugtigt Hjerte? Dennegang var det godt, at Verden er saa ubestandig i sine Moder, og at den snart blev kjed af denne som af de øvrige, ihvorvel den har opfundet saamange andre Narrestreger istedet, at man godt ser, at den er og bliver den gamle letsindige, letfærdige og daarlige Verden. Hvor letsindigt, Utugten betragtes af Nutiden kan man vide deraf, at man ser saa faa løsagtige Kvinder gjøre en sand Omvendelse. Hvad hin Synderinde gjorde, som ogsaa havde nedsænket sig i denne Last og forarget sin By, nemlig at hun i et Gjæstebud lagde sig ned ved den Herres Jesu Fødder, vædede dem med sine Taarer, tørrede dem af med sit Hovedhaar, kyssede og salvede dem, det er bekjendt af den evangeliske Historie (Luk. 7, 37); men hvor ere nutildags slige bodfærdige Kvinder? Jeg har desværre haft Mange for mig, som vare hende lige i Synd, og paa Embedsvegne formanet dem hjerteligen og alvorligen, men kun seet Faa, som efterfulgte hende i Bodfærdighed og med Taarer beklagede sin Urenhed. De Fleste ere frække og sikre og sige: Jeg er ikke den Første; jeg bliver hellerikke den Sidste, o. a. M.; de tro, at fordi Verden ikke længer

ændser denne Synd stort, saa har det heller ingen synderlig Fare dermed i Himmelen.

§ 24. Nu da, mine kjæreste Tilhørere, lader dette sørgelige Klagemaal, som man maa føre over den nuværende Christenheds Tilstand, gaa Eder saaledes til Hjerte, at I tage Eder desto mere iagt, paa det I helerikke i denne Henseende skulle have noget Samfund med den ugudelige Mængde! Flyr Horeri og al Urenhed, saasandt som Guds Naade, Jesu Christi Retfærdighed, den Hellig Aands Trøst og Eders Sjels Salighed er Eder kjær! thi det er umuligt, at et urent og letsindigt Menneske, der søger sin Glæde i Utugt, ligesom Svinet i Sølen, skulde kunne gaa ind i Guds Helligdom eller have noget Samfund med den Herre Jesus. „Hvo, som hænger ved Skjøgen, er et Legeme med hende," siger Apostelen (1 Kor. 6 16); men Skjøgen hænger ved Djævelen; hvo som derfor hænger ved hende, han har Samfund med Djævelen og Helvede og bliver evindeligen i dette saafremt han ikke i Naadens Tid omvender sig. Apostelen kalder Kjødets syndige Begjæringer en Brynde (Brand — 1 Kor. 7, 9; 1 Thess. 4, 5), fordi de, lig en af Helvede optændt Ild, udbrænde alt Godt af Hjertet og fortære Sjelens Kraft, ligesom en hidsig Feber Legemets. „Horeri og Vin og Most borttage Hjertet," siger Profeten (Hos. 4, 11); de betage Mennesket Forstanden, berøve ham Sandserne og forblinde hans Øine, saa at han med Villie og Forsæt løber i sin timelige og evige Fordærvelse. Historieskriverne fortælle, at paa nogle Steder, hvor der voxer mange giftige Urter, samle Bierne en giftig Honning, som vel er sød som anden Honning, men snart foraarsager Afsindighed og Døden. Strabo fortæller, at tre Kompagnier Soldater, som tjente under den navnkundige romerske Feltherre Pompeius, gik fra Sands og Samling ved at nyde saadan Honning og derpaa bleve nedhugne af sine Fiender, ligesom ogsaa Galenus siger at have oplevet, at to Læger bleve dræbte af saadan Honning. Dette er os et Forbillede paa Kjødslysten, der vel smager sød fo det udvortes Menneske; men denne Sødm medfører Blindhed, Uforstand og Døde (Ordsp. 5, 3. 4) og strider imod Sjelen som Peter siger. Den kjødelige Lyst, sige den gudfrygtige Arndt, er Sjelens Døds seng, hvorpaa den ligger syg (efterhaande berøves sin Kraft) og dør den evige Død

§ 25. De Naturkyndige lære, at Intet er skadeligere for Olietræet og mange andr Træer end naar de afskaves og afgnaves a en Gjed. Gjeden, et kaadt Dyr, er et For billede paa Utugten; naar denne faar Mag over et Menneske, saa er det mestendels forb med dets timelige og evige Velfærd, medmindre det maatte blive fornyet ved en sand Omvendelse og bevaret ved Christi Blod og Aand. Det Samme kunne vi lære af e Vand, hvoraf en Hest har drukket; om det end har været nok saa klart bliver det dog tykt og begynder at raadne. Skriften sammenligner Skjøgerne, der fordum pleiede at sidde ved Veiene og vente paa sine Bolere med de roverske Arabere i Ørken, der lure paa Vandringsmændene, plyndre dem og ofte berøve dem Legeme og Liv (1 Mos. 38, 14; Jer. 3, 2). De Utugtige kunne lignes ved de Blinde, som lade sig lede af en Hund: dog ere hine langt ulyksaligere; thi de Blinde have afrettet Hunden saaledes, at den ikke fører dem paa andet end rigtige Veie; men Horkarlene ledes i sin Blindhed af Satan fra den ene Pol i den anden, indtil de endelig falde i Ildsøen, som brænder med Beg og Svovel.

§ 26. Hvad jeg her siger, kan stadfæstes med mange Exempler, og der findes vel neppe et Menneske, som har levet en femogtyve til tredive Aar i Verden, uden at han har erfaret, hvilken sørgelig Ende det pleier at tage med dem, som vandre paa Horeveie. Ikkedestomindre skal jeg dog anføre Et og Andet til Advarsel for alle christelige Hjerter. Nikolaus Remigius, en fornem Raadsherre hos Hertugen af Lothringen fortæller, at da en Troldkarl af Øvrigheden blev adspurgt, hvorledes han var kommen ind paa

saadan Ugudelighed, fortalte han, at medens han endnu var Kohyrde, havde han en Morgen tidlig, som han drev Kvæget ud, kastet sine lystne Øine paa en smuk Pige, idet ligeledes hun slap sin Buskap ud, og forelsket sig i hende. Han tænkte nu Nat og Dag, hjemme og ude paa hvorledes han skulde faa kjølet sin utugtige Brynde. Da han engang var paa Marken og beskjæftigede sig med sine syndige Tanker, troede han at faa Øie paa sin Elskede, der forekom ham at skjule sig blandt nogle Buske. Han ilede hen til hende, fandt hende og omfavnede hende, hvorvel tilsyneladende imod hendes Ønske. Da han forlangte at faa sin ugudelige Villie med hende, afslog hun det vel nogle Gange, men lovede tilsidst at skulle samtykke deri, saafremt han vilde anse hende for sin Beherskerinde og forpligte sig til at elske hende høiere end Gud selv, hvilket Vilkaar han gik ind paa, og opnaaede da, hvad han attraaede. Men han erfor for sent, at han havde sammenkoblet sig med Djævelen, hvis Befalinger han fra den Tid af maatte lystre. Se, hvor nær Djævelen er dem, som huse urene Tanker i sit Hjerte, og hvor nøie han giver Agt paa Menneskets Gjerninger, for ogsaa at kunne bruge dets syndige Lyster til en Lokkemad og derved faa det i sit Garn! De onde Tanker kan man nok kalde Djævelens Furerer, der aabne ham Herberge i Menneskenes Hjerter; man kan sammenligne dem med de smaa Tyve, der stige eller krybe ind i et Hus gjennem et trangt Hul og derefter oplukke Døre og Porte for de store Tyve, hvilket medrette bør afskrække en Christen fra at overgive sig til onde Tanker.

§ 27. Jakob Horst, Doktor i Lægevidenskaben, fortæller en mærkværdig Tildragelse med disse Ord. „Jeg maa her tænke paa en stor, dygtig og anseet Mand, som jeg for hans Æres Skyld ikke vil nævne. Han havde ingen anden Feil end den, at han gjerne førte grovt og smudsigt Skjemt i Munden og fortalte utugtige og grove Historier i Koners og Pigers Paahør, medens han forresten i sin Ægtestand og i andre Maader levede, som det sømmer sig en ærbar Mand. Men hvad hænder? Han bliver syg i sine bedste Aar og midt i sin blomstrende Lykke, saa at han raadner i Munden lige ned i Halsen og Lungen og stinker saaledes, at næsten Ingen kan være om ham, uden at han selv vidste at angive nogen anden Aarsag end at Gud, fordi han havde været saa uterlig med sin Mund, havde gjordt den raadden og stinkende. Alle havde Medynk med ham, men erkjendte dog, at det var en særegen Guds Straf for hans ublue Tale." „Maatte Enhver," tilføier Horst, „tage dette til Hjerte og afstaa fra saadant Misbrug!" Paa dette Menneske har Gud Herren villet vise, hvad alle uhumske Skiddenmunde i dette Liv have at vente i Evigheden, nemlig at Helvedes Svovelldamp i al Evighed skal kvæle dem og gjøre dem til en Vederstyggelighed.

§ 28. Dem, som skrive liderlige Horeviser og udgive forargelige Bøger, ofte ogsaa pryde dem eller rettere sagt gjør dem endnu smudsigere med vellystige Kobberstik og Billeder, sammenligner en navnkundig Jesuit med dem, som forgifte de offentlige Brønde, og siger, at de ere Skyld i ligesaa mange Sjeles Fordærvelse, som ved disse deres Frembringelser ere blevne forargede. Hvorledes det tilsidst pleier at gaa dem, og hvorledes Fordærvelsen følger dem i Hælene, det lærer han med disse Ord: Jeg talte nylig med en berømt Kobberstikker, som meddelte mig en hel Navneliste paa anseede Malere og Kobberstikkere, der havde misbrugt sin Kunst til at istandbringe utugtige Malerier og Billeder og som enten vare komne i den yderste Nød og Fattigdom eller paa en ynkelig Maade havde endt sit Liv ved en fortidlig og uventet Død. Saaledes bliver det opfyldt, hvad den Herre Jesus har truet med, sigende: „Ve, det Menneske, ved hvilket Forargelsen kommer! Ham var det bedre, at der var hængt en Møllesten om hans Hals, og at han var sænket i Havets Dyb" (Matth. 18, 6. 7). Og saaledes „aabenbares Guds Vrede af

Himmelen over alle de Menneskers Ugudelighed og Uretfærdighed, som forholde Sandheden ved Uretfærdighed" (som trods sin Samvittighed og den christelige Pligt, hvortil de have forbundet sig i Daaben, bidrage til at undertrykke Gudfrygtigheden og fremme Ugudeligheden — Rom. 1, 18).

§ 29. Og hvilket Endeligt de pleie at faa, som vandre paa Horeveiene og med Tilsidesættelse af den hellige Frygt for Gud følge sine syndige Lyster, derpaa har Gud fremstillet mange mærkelige Exempler til Verdens Advarsel. Hvorledes det gik den første Verden, hvis Hede Syndfloden afkjølede, - Sodommiterne, hvis Vederstyggelighed Guds Vredesild udbrændte, — Israeliterne, af hvilke mange Tusind maatte bøde for sin Utugt med Døden, er bekjendt; jeg vil kun fortælle nogle Exempler, der ere mærkelige fremfor andre. Om en ung Herre ved Navn Karlomann, Søn af Keiser Ludvig den Stammende, fortæller Historien, at da han i utugtig Hensigt havde ladet bringe et Kvindemenneske i Huset til sig og ilede derhen tilhest forat tilfredsstille sin Lyst, blev Hesten, udentvivl efter Guds retfærdige Tilskikkelser, løbsk og for ind igjennem en lav Dør med ham, saa at han knuste Brystet og brak Halsen og saaledes maatte dø en bitter og smertefuld Død istedetfor at finde den søde, forbudne Glæde, han søgte. Om Karl den Første, Konge i Navarra, fortælles, at han ligefra Ungdommen af var meget hengiven til kjødelige Lyster og derved havde svækket sin Livskraft saaledes, at han i en Alder af kun fire og femti Aar ikke længer kunde blive varm. Lægerne raadede ham til at han skulde lade væde et Linklæde med stærkt Brændevin og lade sig indsy deri; da nu dette skede, og Tjeneren vilde afsvide Traaden med et Lys, tog det Ild i hele Klædet, og Kongen maatte saaledes jammerligen lade sit Liv under store Smerter og ynkværdige Hyl. En Skolelærer i en liden By i Frankrige, der havde tilbragt tredive Aar i Horeri, Fraadseri og Drukkenskab, havde paa sin gamle Alder en ung Tøs hos sig, der var en Tjenerinde for ha[illegible] uterlige Lyster; uagtet han nu laa tilsen[illegible] og var haardt angreben af den neapolitans[illegible] Syge, fremturede han dog i sine Synder [illegible] opgav tilsidst sin usalige Aand i sin Elske[illegible] indes Arme. Hvad hans Skjebne blev, det vilde den retfærdige Gud tilkjendegive v[illegible] hans Legeme; thi dette begyndte strax [illegible] udbrede en saadan Stank, at Ingen kun[illegible] opholde sig i Kammeret eller det hele Hu[illegible] og saa at man Ingen kunde faa til at b[illegible] grave det, indtil omsider nogle Saadann[illegible] som pleie at forrette skiddenfærdigt Arbeid lod sig bruge dertil og nedsænkede det i Ki[illegible] ken sex Fod dybt i Jorden. Men formedel[illegible] den utaalelige Stank maatte det opgrav[illegible] igjen og bringes ud paa Kirkegaarden, hv[illegible] det forpestede Luften saaledes, at man ogs[illegible] maatte føre det bort derfra og kaste det [illegible] Vandet hvor en Mængde Fisk siden blev fundne døde, o. a. M.

§ 30. Tager saadanne skrækkelige Exempler til Hjerte, I christelige Sjele, og fly alt Horeri og al Urenhed som Djævelen[illegible] Garn! Giver ingen utugtige Tanker Ru[illegible] hos Eder, og tillader ikke Eders Hjerte [illegible] forlyste sig med urene Billeder og Foresti[illegible] linger; thi herved indlader det sig med Sa[illegible] tan og giver sig i Samtale med ham, hvi[illegible] ket allerede er mere end halvt tabt. Sk[illegible] al usædelig Tale og alt grovt, forargeli[illegible] Spøg, og tror ikke, at Saadant lader si[illegible] undskylde med det Foregivende, at Hjert[illegible] ikke ved noget deraf og forbliver kysk, o[illegible] end Munden undertiden taler noget Uti[illegible] børligt. Betænker, hvad Sandheden sel[illegible] siger: „Munden taler af Hjertets Overfl[illegible] dighed" (Luk. 5, 45). Hvilken Landsman[illegible] En er, det hører man snart paa hans Tu[illegible] gemaal, ligesom Ypperstepræstens Tjener fordum sagde til Peter: „Sandelig du e[illegible] en Galilæer; thi dit Maal røber dig" (Matth. 26, 73; Mark. 14, 70). Saalede[illegible] ogsaa: den, som fører ugudelig, forargeli[illegible] utugtig Tale, han aabenbarer derved si[illegible] ugudelige og utugtige Hjerte. Hvor ma[illegible] ser en tyk Røg opstige, der vil man forgjæ[illegible]

ves bestræbe sig for at faa Nogen til at tro, at der ingen Ild er. Flyer al Urenhed i Gjerning, som er dodelig, ihvorvel sød Gift! Naar Verden giver Eder Anledning dertil, saa haver stedse Josefs og Paulus's Ord i Eders Mund og Hjerte: „Hvorledes skulde jeg gjøre denne store Ondskab at synde imod Gud?“ „Skal jeg da tage Christi Lemmer og gjøre dem til Skjøgens Lemmer?“ Om en gudfrygtig Jomfru, der var trolovet med en lærd ung Mand fortælles, at da hendes Fader, der var Professor ved et anseet Universitet, havde haft det Uheld, at hans skjønne Gaard paa Landet, hvori hans hele Formue bestod, afbrændte, spurgte En hende for Spot, hvilken Medgift hun nu vilde bringe sin Elskede, hvortil hun svarede: Et kysk og ubesmittet Legeme og et kjærligt og trofast Hjerte. Bringer ogsaa I altid Eders himmelske Brudgom et ubesmittet Legeme og et kysk, rent Hjerte, I christelige Sjele! det vil være Ham velbehageligere end al Verdens Skatte og Rigdomme.

§ 31. Men forat gjøre de gudfrygtige Hjerter, som af sin ganske Sjel attraa at tjene den hellige Gud i hellig Kyskhed, Sagen desto lettere, ville vi foreslaa nogle gode Midler, hvorved man kan komme til denne ædle Dyd og blive staaende deri. Man maa 1) hver Morgen med et godt Forsæt beskytte sig, som mod alle andre Synder, saaledes ogsaa mod Ukystheden isærdeleshed, allerhelst naar vi mærke, at vort syndige Kjød er tilbøieligt dertil, og Satan desaarsag heraf tager den meste Anledning til Fristelse. Man maa fornye sin Daabspagt, forestille sig sin christelige Pligt og ligesom Job slutte en Pagt med sine Øine om at de ikke skulle agte paa nogen Jomfru eller anden Kvinde (Job. 31, 1) samt i hjertelig Bøn anbefale sit Hjerte til den Herres Jesu, vor Sjels kyske Brudgoms, Forvaring. Det er utroligt, hvor meget Gavn et Menneske har deraf, at det med en hellig, fast og kraftig Beslutning modsætter sig Synden og inderligen anraaber Gud om at Han, som har givet det at ville, ogsaa vil give det at udrette. En saadan Beslutning behager den Høieste vel, fordi den er fattet i hjertelig Kjærlighed til Ham og barnlig Tillid til Hans Naade, og det er umuligt, at Han skulde kunne negte den sin Hjælp. Et saadant Forsæt er ligesom en Rustning, hvormed Sjelen væbner og bedækker sig mod alle den Ondes gloende Pile. Det er ligesom en Modgift eller et kraftigt Lægemiddel, hvormed Nogen beskytter sig mod den usunde Luft.

§ 32. Dette Forsæt maa imidlertid ikke være koldsindigt, tvivlende og vaklende, men nidkjært, fast og urokkeligt. Mange love vel, naar de bede om Morgenen, at de ville vogte sig for alle vitterlige Synder; men det fordærvede Hjerte forbeholder sig dog den Undskyldning, at Mennesket er skrøbeligt, at det er umuligt at tage det saa ganske nøie, at Gud er barmhjertig, osv.; det vil vel tjene Gud, men dog tillige have sin egen Villie; det vil ikke kjæmpe og stride, men ved første Leilighed og Angreb af Fienderne give sig tilfange; det affiger vel Synden for Gud, men ligesom utugtige Folk, der i sine Forældres, Husbonders eller Madmødres Nærværelse trætte med hinanden og skjælde hinanden ud, men imidlertid blinke til hinanden med Øinene og hemmeligen ere i god Forstaaelse sammen. Dette er, hvad Profeten siger: „Hjertet er bedrageligt“ (Jer. 17, 9); det sætter gjerne Benet for En og træder En under Fødder. Paa saadanne Mennesker passer det, hvad David siger om det israelitiske Folk: „De smigrede for Gud med sin Mund, og med sin Tunge løi de for Ham. Og deres Hjerte var ikke fast med Ham, og de vare ikke trofaste i Hans Pagt“ (Ps. 78, 36, 37). Men en ægte Kristens Forsæt maa være Sandhed og Trofasthed, og han maa med Guds Hjælp ikke vige derfra, hvad det saa end skal koste. Han maa forud berede sig paa Anfegtelserne og i sin Jesu beslutte, at han ikke vil give efter for dem, men gjøre dem Modstand. Jeg kommer her til at tænke paa en gudfrygtig Adelsmand af Slægten Weller, hvem In-

gen havde seet drukken. Da Hertug Georg af Saksen engang havde foresat sig at drikke ham fuld, og ingen Bøn eller Undskyldning vilde hjælpe, udbrød han i Vrede og sagde: Hvad Snak? jeg drikker ikke over min Evne, om saa tre Fyrster sad ovenpaa hverandre; thi der er et Guds Bud, som siger: Drikker Eder ikke drukne af Vin! Saaledes maa en Christens Forsæt være; han maa sige: „Viger fra mig, I, som gjør Ondt! jeg vil holde min Guds Bud“ (Ps. 119, 115). „Heller lide og forlade Alt, ja heller dø end synde!“ Et saadant Forsæt maa imidlertid ikke grunde sig paa os selv og vor egen Kraft, men paa Guds Naade og den Herres Jesu og Hans Hellig Aands kraftige Bistand, saaledes som den kristne Kirke sukker:

I Strid jeg ligger; mig Satan trænger;
O, Herre, mig Hjælp Du sende!
Ved Dig og din Naade jeg ene mig hænger;
Min Svaghed til Kraft Du vende!
Se, jeg er stedt i Anfegtelsers Fare.
Du selv mig forsvare,
At jeg for Helvedes Løver og Hunde
Skal ei gaa tilgrunde!

§ 33. Et kysk Hjerte maa 2) ikke overgive sig til ugudelige Tanker og ikke lade den syndige Lyst faa Tid til at komme til Kræfter, naar den begynder at røre sig. Naar Satan mærker et helligt Forsæt hos et bodfærdigt og gudfrygtigt Hjerte, pleier han ikke strax at gaa lige løs derpaa; men han foregjøgler ham Et eller Andet ligesom i lang Fraſtand og tilbagekalder i hans Erindring hans Ungdoms syndige Veie eller et forargeligt Spøg, som han engang har hørt, eller en usædelig Vise eller en Fortælling, fuld af Uterligheder. Naar nu Mennesket ikke er paa sin Post, men følger disse den Ondes Tanker og Indskydelser, ligesom Lygtemænd, saa kan han letteligen blive ledet aldeles vild og ved Leilighed falde i en stor Synd. Først og fremst pleier Sjelefienden at benytte Morgenstunden; naar Mennesket opvaagner af sin Søvn og endnu bliver liggende en Tid i Sengen, da pleier han strax at forsøge paa om han ikke ved at aabne Portene kan overrumple Fæstningen, det vil sige: med den første Tænkning føre syndige Forestillinger ind i Hjertet og derved gjøre det gunstigt stemt for sin Villie. Derfor maa det tilraades alle gudfrygtige Hjerter at være opmærksomme paa saadanne Anslag, — at tænke paa Gud og sukke til Ham, saasnart de begynde at tænke, og ikke naar Sovetiden er forbi, vælte sig længe om i Sengen, men strax staa op, forrette sin Bøn og begive sig til sit Kaldsarbeide. De onde Lyster, som ikkedestomindre undertiden kunne røre sig hos En, maa man undertrykke ved at foreholde sig selv den korsfæstede Jesum, sin Død, den yderste Dom, Helvedpinen og Evigheden og sukke til Gud om et rent Hjerte, osv.

§ 34. Man maa 3) søge at undgaa alle Anledninger til Synd, som Josef gjorde, om hvem Skriften siger, at da han forstod sin Frues onde Forehavende, „føiede han hende ikke i at ligge hos hende og være hos hende“ (1 Mos. 39, 10). Hvo som kommer Ilden nær, kan let brænde sig; hvo som vil lege paa Bredden af en dyb og rivende Elv, kan let falde deri og drukne. Det var en Daarskab, om en Fugl vilde hoppe omkring paa Fangepladsen og blandt Lokkefuglene, plukke Kornene, kvidre og synge og, naar den blev advaret, sige, at den endnu var langt fra Fuglefængeren og hans Hænder. Den, som ikke vil falde i hans Hænder, maa ogsaa sky hans Fangeplads og Korn og Lokkefugle og Garn. De lystige Selskaber ere forstørstedelen intet Andet end Helved-Fuglefængerens Lokkefugle; hvo som finder Behag i deres Latter, Spøg og Leg, kan let falde i hans Garn og Hænder. Jeg har læst om Duerne, at de endog forfærdes for en Fjær af en Høg, og ikke bliver der, hvor den er henlagt. Jeg har selv erfaret, at da en Ugle ved Nattetider kom til et velbesat Dueslag, forblev ikke en eneste Due derinde; men de forlode allesammen Reder, Æg og Unger og sloge ned hist og her, saa at man havde Møie med at bringe dem tilbage til deres Hjem igjen. Saaledes maa ogsaa de

gudfrygtige Sjele være; de maa fly Alt, hvad der kan forlede dem til Synd, som en Slange. Alle tomme og unyttige Samtaler ere intet Andet end Gnister til at optænde den onde Lysts Tønder, som bor i vore Hjerter; kjødeligsindet Selskab er en Dalila, som staar i Ledtog med Filisterne (Helvedfienderne), dysser mangen Samson i Søvn og styrter ham i Fordærvelse. Ligesom man siger, at de søde Mandler bliver bitre, naar en Buk berører og afspiser Træets Bark, saaledes kunne ogsaa de tugtigste Hjerter blive aldeles forvendte og fordreiede af ugudeligt og utugtigt Selskab. Derfor er det bedst, at en gudhengiven Sjel elsker Ensomhed, holder sig hjemme, søger sin Glæde i Herren, forlyster sig ved Hjertesamtaler med Ham, fordriver Tiden med gudfrygtige Betragtninger over Evigheden og har saa Lidet som muligt at gjøre med Verden og dens Narreglæder. De Træer, som staa ved Veien, ere udsatte for mange Angreb; de Forbigaaende hugge og skjære i dem eller kaste med Stene eller Kjæppe paa dem, naar de staa med Frugt; denne bliver afplukket før Tiden, og deres Grene blive afbrudte; de derimod, som staa i en tillukket Have, have Intet af alt dette at befrygte. Saaledes ere ogsaa de, der elske Ensomheden og i Stilhed røgte sit Kald og øve sig i Gudfrygtighed, sikre for mange Anfegtelser, som Andre, der elske verdsligsindet Selskab, ikke vel kunne undgaa.

§ 35. Et kysk Hjerte maa 4) hade Ledigang og stedse flittig røgte sit Kaldsarbeide, saa at Satan aldrig finder det ledigt, og saa at det ikke faar Tid til at laane hans Tale og Forslag Øre. Et stillestaaende Vand bliver let raaddent og stinkende, medens derimod et flydende og brusende holder sig rent og friskt; saaledes bliver ogsaa et ørkesløst Hjerte let forledet til Utugt, medens et flittigt og arbeidsomt har let for med Guds Hjælp at unddrage sig den. Naar man kaster en Sten i et stillestaaende Vand, saa opstaar den ene Ring af den anden, hvilket derimod ikke sker i det rindende, fordi det flygtende Vand, som Seneka siger, forstyrrer enhver Figur. Saaledes ogsaa: naar Satan kommer til en ørkesløs og vellystig Sjel og bringer en ond Tanke og syndig Begjæring i dens Sind, saa finde disse ikke blot Rum, men formere sig ogsaa snart, saa at den ene stedse bliver syndigere end den anden, indtil det udbryder i Gjerning, medens derimod den, som bestandig er sysselsat med helligt og godt Arbeide, gjør Alle hans Anslag til Intet, saa at han maa trække sig tilbage med Skam. Jeg har hørt forstandige og flittige Husmødre sige til sine Døtre og Piger: Et Fruentimmer maa aldrig være ledigt; har hun intet andet at gjøre, saa maa hun heller klippe en Lap af en Klædning og sy den paa igjen; dette er en Lærdom for de gudelskende Sjele; de maa stedse beskjæftige sig med gode Gjerninger, forat de ikke skulle faa Tid til at tænke paa de onde. Jeg har kjendt gudfrygtige Hjerter, som have afskrevet hele gudelige og opbyggelige Bøger, som de ellers nok kunde haft Raad til at kjøbe, dels forat gjøre sig desbedre bekjendte med dem, dels for ikke at være ørkesløse. En gudfrygtig adelig Frue var meget flittig til at spinde og sy og søgte at fylde sit Tal ligesaa godt som sine Piger, og da en af disse sagde, at baade hun selv og mange Andre undrede sig over at Fruen var saa flittig til saadant simpelt Arbeide, og at man desaarsag beskyldte hende for Gjerrighed, svarede hun: Behøver da ikke jeg at arbeide med mine Hænder ligesaavel som Andre, dels forat kunne æde mit Brød uden Synd, dels forat have noget at give de Trængende, og dels for ikke at falde fra Ledíggang i Synd?

§ 36. Et kysk Hjerte maa 5) elske Afholdenhed i Mad og Drikke, undertiden spæge det syndige Kjød med Faste og bestandig sky Fylderi og Drukkenskab, som den nærmeste Vei til Utugt. Det er intet Under, at Utugten i vor Tid allevegne har taget Overhaand, siden Drukkenskaben, denne Moder til al Synd og Ugudelighed, næsten ikke mere holdes for nogen Synd. In=

tet er skadeligere og farligere for Kyskheden end et umaadeligt og uordentligt Levnet. Ligesom den Ager, der faar formeget Regn, lægger sig og opfyldes med Blaaklokker og andet Ukrud og saaledes ikke bliver til nogen Nytte, saaledes gaar det ogsaa med et Menneske, som hengiver sig til Fylderi; alle gode Tanker og Forsætter omstødes hos ham; Hjertet betynges og nedtrykkes af kjødelige Lyster og kan ikke hæve sig til himmelske Tanker; de onde Tanker faa Herredømmet over Sjelen og gjøre den enten til en stor Hykler eller endog til en uterlig Vellystling. Ligesom et Lys tilsidst slukner af den raa Luft i Badekammere og paa andre fugtige Steder, saaledes slukner ogsaa Troeslyset hos et drikfældigt Menneske, og er Lyset borte, saa drives Mørkets Gjerninger uden Undseelse. Den hellige Krysostomus sammenligner Drukkenskaben med Faren paa Havet og med Skibbrud; thi, siger han, ligesom Bølgerne paa det stormende Hav reise sig i Veiret og ofte overskylle Skibet, saaledes bliver Sjelen hos et drukkent Menneske overøst med mange fulde Krus, Kander og Glas og oversvømmet af Vin og Øl. Ligesom Skibet omdrives af Vinden og kastes snart hid, snart did, saaledes blive de Drukne ophidsede af Vinen og falde fra den ene Daarskab i den anden. Ligesom Skibsfolkene i Havsnød pleie at lette Skibet og ofte endog kaste den bedste Redskab overbord (Ap. Gj. 27, 18), saaledes pleie ogsaa de Drukne at glemme al Tugt og Ærbarhed, al Beskedenhed, al Gudsfrygt, al Forstand og sin hele timelige og evige Velfærd. Og ligesom endelig de, der have været i Fare paa Havet, om de ogsaa komme derfra med Livet, dog ikke medbringe Andet end Tab og Skade, saaledes gaar det ogsaa med de Drukne; de have lutter Legems- og Sjelsskade af sin Umaadelighed, og der er Intet, som de kunne være vissere paa end at de, saafremt de ikke omvende sig i Naadens Tid, efter Paulus's Udsagn aldrig ville arve Guds Rige.

§ 37. Den Hellig Aand taler meget mærkeligt om denne Last gjennem Profeten Esaias: „Præst og Profet fare vild af den stærke Drik; de ere opslugte af Vinen" (Esai 28, 7). Det Første stemmer ovens med hvad vi allerede ovenfor have anført af en anden Profet, der siger: „Horeri og Vin og Most borttage Hjertet" (berøve Menneske dets Vid og Forstand, ei alene saalænge han er fuld, da han ofte opfører sig taabeligt nok, men ogsaa efterhaanden og bestandig, saa at han tilsidst ikke bliver nyttig til Noget, Intet betænker og skjøtter, men som en Rasende styrter sig i timelig og evig Fordærvelse — (Hos. 4, 11). Men mærkeligere endnu er det Andet, nemlig at Profeten siger: de ere opslugte af Vinen. Man pleier ellers at sige, at Drankerne nedsvælge og drikke Vinen i sig; men Guds Aand siger, at Vinen opsluger Drankerne og drukner dem; de forspilde ved sit Fylderi sin timelige og evige Velfærd; Vinen opsluger deres Gods, deres Helbred, deres Kræfter, deres Samvittighed, deres Gudfrygtighed og styrter dem fra den ene Synd i den anden. Dette kan man oplyse med hvad der tildrog sig med den græske Keiser Zeno. Denne var meget hengiven til Drukkenskab og pleiede at drikke sig saa fuld, at han mistede baade Sands og Samling, faldt som død til Jorden og maatte slæbes tilsengs. Da hans Gemalinde Ariadne var ham meget fiendsk og gjerne vilde være ham kvit, befol hun, da han engang havde drukket sin Forstand bort, at man skulde bære ham som en Død til Graven og forvare denne med en tung Sten. Da han havde sovet Rusen ud og kom til sig selv igjen, blev han var, hvorhen han i sin Fuldskab var kommen, og bønfaldt med høie Raab om at man vilde slippe ham ud; men Ariadne vilde ikke tilstede det, og saaledes maatte han under ynkelige Skrig, Hyl og Klager tilsidst opgive sin Aand derinde. O, hvor Mange vederfares ikke noget Lignende, idet de i sin Drukkenskab bortrykkes ved en brat Død og, før de kunne besinde sig, før de kunde tænke paa Gud, paa sin Frelser,

paa sin Sjel, paa Omvendelse, Bøn, Himmel eller Helvede, bæres til Graven og kastes i Afgrunden, hvor de med den rige Mand istemme hans Jammersang: Jeg pines svarligen i denne Lue, og evindelig maa tigge om en Draabe Vand til at læske sin Tunge med! Hvo som derfor vil bevare sin Samvittighed ren for alt ugudeligt Væsen, men især deleshed for Horeri og, al Urenhed, han sky Drukkenskab og føre et ædrueligt og afholdende Levnet!

§ 38. Endelig maa 6) en Sjel, der vil bevare og vedligeholde sin Kyskhed, anbetro denne til Himmelen; jeg mener: den maa ofte og indstændigt anraabe Gud om at Han vil staa den bi i denne haarde Kamp og forunde den Seiren. Thi fra Himmelen maa den Dugg komme, som skal afkjøle og dæmpe vort syndige Kjøds Hede; fra Himmelen maa det Baand komme, hvormed vi skulle omgjorde vore Lænder og holde os paa Guds Veie. I flere hellige Jomfruers Levnetsbeskrivelser læser man, at de hedenske Dommere forat afdrage dem fra Christendommen lode dem henbringe til Horehusene og give til Pris for Hvemsomhelst, men at de bleve beskjærmede ved en skjult Kraft, saa at intet ugudeligt og vellystigt Menneske turde forgribe sig paa dem. Verden er nu bleven et stort Horehus, saa at de Sjele, som ville bevare sig selv kyske og ubesmittede, trænge til himmelsk Varetægt og Hjælp, hvilken ikke kan opnaaes uden ved andægtige og inderlige Bønner. Ak, Herre Jesus, Du hellige, rene og kyske Hjerte, indgyd vore urene og af Helvede optændte Hjerter din Naades og Hellig Aands ædle Vand og udsluk al deres Brynde og alle deres onde Begjæringer! „Herre, mit Livs Fader og Gud, vend fra mig forfængeligt Haab og Begjæring, og hold den fast, som vil tjene Dig altid! Lad ikke Bugs Begjæring eller ukysk Samkvem betage mig, og hengiv mig ikke til Ublufærdighed!" (Sir. 23, 7 flg). „For den Herres Jesu Skyld! Amen."

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

To og tyvende Prædiken,

hvori dens Nøisomhed og Tilfredshed betragtes.

1. Tim. 6, 6. 7. 8; Visfnok er Gudsfrygt med Nøisomheden en stor Vinding; thi vi have Intet bragt med til Verden; det er da aabenbart, at vi ei heller kunne bringe Noget ud derfra; men naar vi have Føde og Klæder, skulle vi dermed lade os nøie.

§ 1. Det har behaget den Hellig Aand at lade sætte i Bibelen, hvorledes et sygt Barn har baaret sig ad, med de Ord: „Det skede en Dag, at Barnet gik ud til sin Fader til Høstfolkene, og det sagde til sin Fader: mit Hoved! mit Hoved! Og han sagde til sin Dreng: bær ham til hans Moder. Og han bar ham og førte ham til hans Mo-

der. Og han sad paa hendes Knæ indtil om Middagen; da døde han" (2 Kong. 4, 18—20). Det vil vel næsten forekomme et kjødeligt Hjerte latterligt, at en saadan Barnehistorie fortælles saa barnligt og enfoldigt, og det vil maaske spørge ved sig selv, hvad Synderligt det kan gjøre os fra eller til at vide, at et Barn har gaaet ud paa Marken til sin Fader og klaget over sit Hoved, og at det er blevet bragt hjem og har døet paa sin Moders Fang. Men Fornuften dømmer, som den kan; den ser kun paa den knudrede Skal og ved ikke at søge den søde Kjerne, som ligger skjult i dem. Ligesom det gik Faderens selvstændige, evige Ord, da Han havde forklædt sig i Tjenerskikkelse, Armod og Elendighed, nemlig at Mange stødtes ved Hans fattige Udseende og ikke gave Agt paa den Guddomsfylde, som boede i Ham, saaledes gaar det ogsaa det skrevne Ord, hvori Gud har aabenbaret os sin hellige Villie; Mange stødes ved dets Enfoldighed og give ikke Agt paa den store Visdom og Kraft, som ligger skjult deri.

§ 2. Hvad navnlig denne Barnehistorie angaar, saa maa man vistnok komme ihu, at der her handles om et ualmindeligt Barn, som man vel kan kalde et Vidunderbarn, saasom det ei alene var født af en forhen ufrugtbar Kone, paa Profeten Elisas Bøn, men ogsaa efter sin Død blev opvakt igjen; det fortjener saaledes godt at somtales i Bibelen. Forsaavidt imidlertid ogsaa dets barnlige Ord, hvormed det klagede i sin Sygdom, anføres saavelsom andre Omstændigheder, der tykkes Fornuften enfoldige, saa maa man vide, at der herunder ligger skjult adskillige skjønne Lærdomme, der kunne tjene os Alle til Opbyggelse. Den første af disse er, at det menneskelige Liv, de Unges saavelsom de Gamles, er underkastet mange, ofte uventede og hastige Forandringer. Snart ere vi friske, snart syge, snart døde, efter Kirkens bekjendte Sang:

> Idag er du stærk og frisk og sund;
> Imorgen maaske slaar din sidste Stund.
> Idag du blomstrer som Rosen rød, —
> Snart syg og død!
> Ak, allevegne Møie og Nød!

Dette Barn befandt sig vel, saa at det (uden tvivl med sin Moders Samtykke) kunde ga[a] ud paa Marken til sin Fader; men snar[t] blev det overfaldt af en stærk Hovedpine o[g] dødelig Sygdom, saa at en Tjener maatt[e] bringe det hjem, hvor det efter faa Timer[s] Forløb blev til et Lig paa sin Moders Skjød. Saaledes er det ogsaa med os Andre; vi ere ikke om Morgenen visse pa[a] hvorledes det vil staa til med os om Middagen eller Aftenen; vi ere ligesom Blomsterne, hvilke blomstre en Tidlang, men si[den] visne som en Skygge, der snart sees o[g] snart forsvinder, saa at man ikke ved, hvo[r] den er bleven af, — som Jonas's Kikajon der blev stukket af en Orm og strax hentørredes. Man fortæller, at da En spurgt[e] en verdensvis Mand, hvad Menneskelive[t] var, gik han nogle Gange frem og tilbag[e] paa det Sted, hvor han var, og skjulte sig derpaa i Hast, hvormed han vilde tilkjendegive, at vi ere nogen Tid her i Verden, ga[a] og løbe, slide og stride, men snart maa herfra igjen. Dette minder os om hvad den vis[e] Konge siger: „Ros dig ikke af den Da[g] imorgen; thi du ved ikke, hvad Dagen vi[l] føde" (Ordsp. 27, 1), og giver tillige Forældrene den Lærdom, at de ikke maa elske sine Børn altfor høit og ikke hænge sine Hjerter altfor meget ved dem. Man maa elske en Blomst som en forvisnelig Plante; et Glas som et skrøbeligt Kar og et Barn som et dødeligt Menneske. Man maa betænke, at Han, som har skjænket os dem, ha[r] forbeholdt sig at tage dem tilbage, og vi bør ligesaa villigen og gladeligen give Slip paa dem, som vi modtoge dem, saasom begge Dele ske efter den Herres Villie, mod hvis Bestemmelser det ingen Indvendinger tilkommer os at gjøre, o. a. M.

§ 3. Den anden Lærdom er den, at Gud ikke blot giver Agt paa sin Husholdning i Almindelighed og ikke blot paa de Ældre og deres vigtige Sysler, men ogsaa paa Børnene og deres Graad, Klager og Sukke[n]

Han hører „Ravneungerne, naar de skrige til Ham, fare hid og did uden Føde" (Job. 39, 3; Ps. 147, 9). Han giver Agt paa Spurvene, saa at ikke en af dem falder paa Jorden og omkommer, „uden at Han vil" (Matth. 10, 29); skulde Han da ikke give Agt paa de Diende og Smaabørnene, naar de sukke til ham i sine Sygdomme, i Fare og Dødsangest? Dersom Tiden og min Plan tillod det, kunde jeg anføre Meget af den hellige Skrift og den daglige Erfaring, som viser, hvorlunde den store og majestætiske Gud sørger for de smaa Børn og tager sig troligen af dem. — hvorlunde deres stammende Bønner for Ham ere en Magt til at bringe Fienden og den Hævngjerrige til at tie, — hvorlunde deres Hosanna er et velbehageligt Lovoffer for Ham, — hvorlunde Han har beskikket dem deres egne Engle, der maa vogte og pleie dem, og hvor høit de ere agtede og anseede i Guds Øine (Ps. 8, 3; Matth. 21, 15 flg.; 18, 10). Men jeg vil kun bemærke, at vi maa vogte os, at vi ikke forarge eller foragte et eneste af de smaa Børn, siden vi vide, hvilket høit Værd de have for Gud. De som have skrevet om Troldkarles og Troldkvinders Ondskab, bevidne enstemmig, at Satan ved sine Redskaber fornemmelig og fremfor andre Dyr efterstræber Menneskene og blandt disse fremfor Andre Børnene, og at han finder Glæde i at gjøre dem Skade. Heraf følger, at de, som forarge Børnene og gjøre dem Skade paa deres Sjel eller i andre Maader krænke og bedrøve dem, de gjøre Djævelen en Tjeneste, men forsynde sig høiligen mod Gud. Den, som derfor vil være Guds Ven, han være ogsaa en Barneven og beflitte sig paa altid og allevegne at være dem til Nytte, Hjælp og Opbyggelse og ikke ved Forargelse eller anden Krænkelse bedrøve dem!

§ 4. Men vi have i denne Beretning tillige en smuk Fremstilling af hvorledes Sjelen forholder sig imod Gud og Gud imod Sjelen i dens Trang og Nød. Den ved nemlig, som et syght Barn, ikke at ty noget andet Steds hen end til den himmelske Faders Skjød og sukker: „Mit Hoved; mit Hjerte! mit Hjerte!" Han tager naadigt imod den; Han forbarmer sig over den, ligesom en Fader forbarmer sig over Børn (Ps. 103, 13), og trøster den, som en Moder trøster (Esai 66, 13), og siger: Frygt ikke du elskelige Barn! „Fred være med dig! vær frimodig, ja vær frimodig!" (Dan. 10, 18). „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 15). „Frygt ikke! thi jeg er med dig; se ikke om til Andre! thi jeg er din Gud; jeg styrker dig, ja hjælper dig, ja opholder dig med min Retfærdigheds høire Haand" (Esai. 41, 19), o. a. M. Den siger: Jeg ved intetsteds at gaa hen med mit tunge og sorgfulde Hoved, med mit trætte og bedrøvede Hjerte uden til Dig. For Verden kunde jeg vel klage og aabenbare det; men den er falsk, troløs og ugudelig; den vilde heller spotte mig end beklage og trøste mig. Du siger, min Gud: „Mon der være en Gud foruden mig? der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke" (Esai. 44, 8). Kjender Du ingen anden, saa gjør jeg det endnu langt mindre; jeg vil hellerikke kjende nogen anden; jeg har Nok i Dig, min Fader. Hvem har jeg i Himmelen? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindelig (Ps. 73, 25. 26).

Hold Dig i de mørke Dage
Til min Vei og Vandring nær!
Du dit Barn ved Haanden tage!
Ellers er jeg Faldet nær.
Før mig varligt som de Smaa,
Saa ei Satan prale maa,
At han har et Hjerte fældet,
Som til Dig sig havde hældet!

Herpaa følger da Sjelens Ro og christelige Tilfredshed, saa at den lægger sit Hoved og Hjerte i den guddommelige Godheds Skjød og er rede til deri at overvinde Alt, lide Alt, leve og dø og er saa fornøiet i denne Tilstand, at den agter Skjændsel for Ære, Fattigdom for Rigdom, Sygdom for Sundhed og Døden for Liv. Herom skulle

vi dennegang handle noget nærmere og betragte den troende Sjels Nøisomhed og Tilfredshed. Gud hjælpe os, at det maa ske med Frugt og Nytte, formedelst Jesum Christum! Amen.

§ 5. Om Elias læse vi, at da Jesabel for hans gudelige Nidkjærheds Skyld tragtede ham efter Livet og udtrykkeligen lod ham sige, at hun ikke vilde hvile, før hun havde ihjelslaaet ham, ligesom han havde ihjelslaaet Baalspræsterne, flygtede han ud i Ørken, satte sig under et Enebærtræ og bad om sit Livs Forkortelse med de Ord: Det er nok: tag nu min Sjel, Herre; thi jeg er ikke bedre end mine Fædre, lagde sig derpaa ned og sov ind under Enebærtræet (1 Kong. 19, 1 flg.). Det er nok, siger han, det er: jeg har nu levet, ivret og prædiket nok og taalt nok af de Ugudelige; lad mig nu min Gud slutte mit møisommelige Liv og min Embedsgjerning med et saligt Endeligt! Man ser heraf, at ogsaa de store Hellige have sine Skrøbeligheder, idet de mangengang selv ville bestemme Maalet for sit Liv og sine Lidelser, hvilket dog alene tilkommer Gud. Ikkedestomindre skulde jeg ønske, at alle Guds Børn vilde føre det Ord: Det er nok; jeg har nok, i Munden og Hjertet som et Tankesprog og være sindede som den gudfrygtige, men yderlig fattige Mand, om hvem Herberger fortæller, at naar Nogen besøgte ham eller traf ham og spurgte, hvorledes det gik ham og hans, svarede han: Vi have Liv og have overflødigt, sigtende til de Ord af den Herre Jesus: „Jeg er kommen, at de skulle have Liv og have overflødigt“ (Joh. 10, 10). Og ligesom der her berettes os om Profeten, at han midt i sin Fare og Nød lagde sig hen og sov roligt, saaledes læse vi ogsaa lignende Ting om Andre. Jonas kunde sove i Skibet, medens det var i saadan Fare, at man troede det vilde sønderbrydes (Jon. 1, 4. 5). Peter sov trygt og sødeligen mellem tvende Stridsmænd i Fængslet om Natten, som han Dagen efter skulde henrettes (Ap. Gj. 12, 6). Saaledes laa ogsaa den Herre Jesus selv og sov paa en Hovedpude i Skibet, medens det stormede saaledes paa Søen, at Bølgerne endog kastedes ind i Skibet (Matth. 8, 24; Mark. 4, 38). Dette er ogsaa fordetmeste Tilfældet med Guds Børn; om end Satan og hans Brud, Verden, gjøre dem det nok saa broget, kunne de dog hvile og sove i sin Guds søde Naade og hellige Villie; de ere altid tilfredse og vel fornøiede, efterdi de bestandig have Guds Forjættelser og Miskundhed til Hovedpude.

§ 6. Vi maa saaledes 1) betragte den troende Sjel som den, der nødvendigvis tillige maa være en nøisom Sjel. Dette tilkjendegiver den hellige Apostel ikke utydeligt i vor oplæste Text, idet han for det Første sammenknytter Gudfrygtigheden med Nøisomheden og saaledes antyder, at den ene ikke kan være uden den anden. De ere to Blomster af en Rod eller to Døtre af en Moder. De have begge sin Oprindelse af Troen, og ligesom det er umuligt at finde en troende Sjel, som ikke er gudfrygtig og gudelskende, saaledes er det ogsaa umuligt at finde en, som ikke er fornøiet i Gud. Begge Dele udspringe af Samfundet med den Herre Jesus, saaledes som vi snart skulle forklare. Dernæst beviser han ogsaa af andre Grunde, at en troende Sjel gjerne lader sig nøie med hvad den er og har, efterdi den nemlig ved, at den hverken har bragt Noget med sig til Verden eller kan bringe Noget ud derfra. Den ihukommer daglig, at den her kun er en Pilegrim og ikke kan eller bør forlange Mere end nødvendige Reisepenge; derfor tager den gjerne tiltakke, selv om den ingen Overflødighed har. Men vi maa drøfte Sagen noget nøiere og fremstille den noget tydeligere.

§ 7. Troens fornemste Virkning er, at den bringer Sjelen i Forening og Samfund med den Herre Jesus Christus og følgelig med den treenige Gud, saaledes som vi oftere i dette Værk have forklaret og sat ud fra hverandre. Den gjør den ei alene delagtig i Jesu Christi Fortjeneste og Retfærdighed, men ogsaa i Guds Barneret og den Hellig

Aands Trøst. Men dette Samfund er ikke noget Simpelt, noget Ufølelig og Ukraftigt, som naar man føier to Bord sammen, der intet vide deraf, eller som naar man bemaler og forgylder et Træbillede, som heraf intet Gavn har; men ligesom Gud aabenbarer sig for Sjelen og udgyder sin Kjærlighed tilligemed den Hellig Aand i dens Hjerte, saaledes ved den troende Sjel ogsaa formedelst det indvortes Lys, som den har fra Gud, og af Erfaringen, i hvilken Tilstand den ved Guds Naade er sat. Den ved, at den lever i Christo og Han i den; den ved, at den er ophøiet til den sønlige Udkaarelses Herlighed; den ved, at den er en Guds Søns Brud og Hans dyrekjøbte Eiendom; den ved, at den er et Tempel for den Hellig Aand, der ved sit Vidnesbyrd, sin kraftige Bistand og indvortes Tiltale forsikrer den om sin Iboelse; den ved, at den har Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Liv og Salighed. Heraf opstaar nu Fred og Glæde i den Hellig Aand og følgelig tillige Tilfredshed og Nøisomhed. Ligesom en Gren er fornøiet og tilfreds paa Træet, en Ranke paa Vinstokken, et Barn i Moderslid og ved Moderbrystet eller i Nydelsen af sin Faders Kjærlighed og Forsorg, en Brud i Besiddelsen af al sin Brudgoms Ære, Rigdom og Herlighed, saaledes ogsaa en troende Sjel i Guds Kjærlighed, i den Herres Jesu Christi Naade og i den Hellig Aands Samfund.

§ 8. En Gren paa Træet, en Ranke paa Vinstokken stunder ikke efter at man skal sætte et Kar med Vand hen til dem, og det vilde hellerikke være dem til nogen Nytte, om man stak det Yderste af dem ned deri; de have nok af den Saft og Kraft, som de faa fra sin Stamme og Rod. Et Barn er tilfreds med sin Moders Kjærlighed, med den Næring, som det modtager af sin Moders Livskraft. Et Barn, som ligger ved Brystet, spørger ikke meget efter Vin og andre stærke Drikke; et noget ældre Barn bekymrer sig ikke om hvad enten dets Fader har mange eller faa Penge, tragter hellerikke efter at blive forsynede med fulde Lommer; det lader sig nøie med at det daglig modtager sin Nødtørft af Faderens Forraad og kjære Hænder. Og hvad skulde Esther, da hun var bleven udstyret med kongelig Prydelse fra Kongens Skatkammer, have bekymret sig om nogle gamle Pjalter, og da hun nu bar Kongekronen paa sit Hoved og Halvdelen af Kongeriget var hende tilbudt, hvorledes skulde hun da have skjøttet stort om hvad hun havde forladt hos Mardokæus? Saaledes er det ogsaa med den troende Sjel. Den er indlemmet i den Herre Jesus, som en Ranke i Vinstokken; den er en Gren, som er forenet med Livsens Træ og deraf drager sin Saft og Kraft; den lever i Ham og Han i den, ligesom et Barn i Moderslivet; den nærer sig formedelst Troen af Hans Vunder; den ved, at den er indsluttet i sin Guds faderlige Kjærlighed og Omhu, og at den, som en kjær Brud, er indsat i den Herres Jesu Samfund og al Hans Herlighed. Skulde den da ikke være tilfreds? Skulde den bekymre sig stort om de verdslige og forgjængelige gode Ting? Skulde den, som eier Gud og Hans Naade og Himmelen, forlange Mere? Skulde den sørge meget, som er saa vel forsørget?

§ 9. Vel kan den formedelst sit Legemes Trang ikke aldeles undvære deslige Ting; men den forlader sig dog kun paa sin Guds Naade, Kjærlighed og Trofasthed og paa Hans faderlige Omsorg. Den ihukommer ofte Hans Forjættelser: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig. Søger først Guds Rige og Hans Retfærdighed! saa skulle ogsaa alle andre Ting tillægges Eder,“ og et saadant Guds Ord er for den ligesaa godt som rede Penge. Den siger ofte: „Han, som ikke sparede sin egen Søn, men gav Ham hen for os Alle, skulde Han ikke ogsaa skjænke os alle Ting med Ham?“ Har min Jesus kjøbt mig med sit kostbare Blod og benaadet mig med sin Aand, som et Pant paa sin Kjærlighed, skulde Han da ikke tillige sørge for at jeg har Reisepenge paa dette Livs Vandring? Skulde Han, som har elsket mig og givet sig selv

hen for mig, lade mig mangle den legemlige Føde og Nødtørft?

§ 10. Og om den end maa erfare, hvad den har lært af Guds Ord, nemlig at Gudfrygtigheden sædvanligvis har Fattigdommen til Legekammerat og Følgesvend, og fordetmeste maa sige med sin Forløser: Mit Rige (og min Rigdom) er ikke af denne Verden, og med Hans Apostel: Sølv og Guld har jeg ikke, saa ved den dog, at Guds Kjærlighed og Miskundhed ogsaa ligger skjult herunder, — at Han har uddelt de timelige Ting ikke blot efter sin Villie, men ogsaa efter sit Raad, saaledes som Han har anseet tjenligt til vor Salighed. Derfor finder den ligesaavel Hans søde Naade i en Bid Brød som i en kostbar og lækker Ret; den smager ligesaavel Hans Kjærlighed i en Drik Vand som i den ædleste Vin. Den ved, at Fattigdommen er bleven æret, helliget og velsignet ved Jesum Christum, Verdens Frelser; den ved, at man kommer bedst frem paa en trang og smal Vei, som bærer opad, naar man ikke er meget belæsset; skulde den da ikke tage gjerne tiltakke med sin beskikkede Del og ligesaavel i Fattigdom som i alt Andet villigen og gladeligen efterfølge sin Forløser? Og om dens syndige Kjød end undertiden begynder at klage over sin Trang, saa ved den dog at imødegaa det med Foreholdelsen af de aandelige og himmelske Ting. Siger det: Jeg har ingen Penge, intet Guld, saa svarer den: Men du har Gud. Siger det: Jeg har ingen Klæder efter min Stand og mit Ønske, saa svarer den: Jeg glæder mig storligen i Herren, og min Sjel fryder sig i min Gud; thi han har iført mig Saligheds Klæder og klædt mig med Retfærdigheds Kappe. Siger det: Jeg har intet eget Hus, saa svarer den: Himmelen er mit Hus, o s v.

§ 11. Desuden betragter den ogsaa her de timelige Goders Forgjængelighed, Usselhed og Farlighed. Den ved godt, at om den end har Meget af dem, er den dog ikke bedre faren for det; den ved, at det forkrænkelige Guld og Sølv ikke kan forøge dens sande Skat, og at den ved Guds Naade er sat i saadan Høihed og Værdighed, at de forgjængelige Ting ikke kunne lægge Noget dertil. En klog og gudfrygtig Mand har meget rigtigt bemærket, at det ikke er talt i egentlig Forstand, naar man siger, at et Menneske, som stræber efter verdslig Ære, Herlighed og Rigdom, tragter efter høie Ting, aldenstund Verdens allehøieste Ting staa dybt under Sjelens Ypperlighed, ja endnu langt dybere under Guds Børns Tilstand og Værdighed. Hvo som nu lader sin Sjel være det Jordiske underdanig, han tragter ikke efter høie, men efter lave Ting; thi Alt, hvad der er paa Jorden, er lavt. Ligesom man nu letteligen kan give sig tilfreds, om man ingen Regnepenge, Smaastene og Potteskaar har, hvormed Børnene lege, naar man har Overflod paa myntet Guld og Sølv og ligesom en kongelig Prinsesse vil bryde sig lidet om at hun ikke har en Bondepiges Stads, saasom hun kan prunke med Diamanter, Rubiner og de kostbareste Perler, saaledes vil hellerikke den troende Sjel tage det synderligt til Hjerte, om den neppe har det Nødtørftige af timelige Goder, efterdi den er rigeligen forsynet med aandelige og himmelske. Jeg har etsteds seet Navnet Jesus tegnet med gyldne Bogstaver og omgivet af Guldflammer, som et klart Skin forat tilkjendegive Hans Guddommelighed og Herlighed, og med den Underskrift: „Han er det Altsammen“ (Sir. 43, 31). Dette fremstiller paa en smuk Maade Sjelens Mening; thi Jesus er dens Gud og Alt.

§ 12. Man kunde ogsaa sindbilledligen udtrykke det Samme ved følgende Læredigt. En rig Prinsesse, som var trolovet med en mægtig Herre reiste med sine Folk, sine Tjenere og sit Gods igjennem en Skov til sin Elskede. Hun bar hans Billede paa sit Hjerte og følte stor Længsel efter snart at være hos ham. Men saasom hun havde mange Fiender, lurede disse paa hende i den nævnte Skov, anfaldt hende, adspredte hendes Folk og berøvede hende alt hendes Gods, saa at hun maatte flygte, som hun stod og gik, og ikke beholdt Andet tilbage end det Billede.

hun bar paa Brystet og som Røverne enten ikke vare blevne var eller af Fiendskab ikke vilde fratage hende. Da hun nu var undflyet dem og kom til nogle af sine Folk, som klagede over det store Tab, sagde hun: Jeg har Intet tabt, saalænge jeg endnu har ham her, og pegede dermed paa det fornævnte Billede af sin Brudgom, som ogsaa, strax han erfor hendes Uheld, selv opsøgte hende, førte hende hjem med sig og begavede hende med større Rigdom end hun havde mistet. Den troende Sjel er den Prinsesse, om hvem vi tale; den er „Fyrstedatteren" (Høis. 7, 1), som bærer den korsfæstede Herres Jesu Billede paa og i sit Hjerte. Om det nu end efter Guds hellige Raad og Villie sker, at den bliver fattig og trængende og ved Krig, Ildebrand, Sygdom eller andre Ulykkestilfælder mister sit timelige Gods, saa er den alligevel tilfreds med sin korsfæstede Jesus og siger af Hjertet: Jeg har Intet tabt, saalænge jeg beholder Ham. Man fortæller ogsaa, at en gudfrygtig Enke, som maatte skifte med sine uretfærdige og ugudelige Stedbørn og som af disse blev groveligen forurettet og paa mange Maader krænket og bedrøvet, efter tilendebragt Deling ilede ind i et Kammer, hvor hun havde et Kobberstik hængende, som forestillede hendes korsfæstede Frelser, faldt paa Knæ og sagde: Jeg har Nok, min Herre Jesus, naar jeg kun har Dig. Herren er min tilfaldne Del; Du opholder min Lod. En Lod er mig tilfalden, som er blandt de liflige, og en Arv, som behager mig (Ps. 73, 25; 16, 5. 6). Og denne Enke kom senere formedelst Guds særdeles Velsignelse til stor Rigdom, medens derimod hendes uretfærdige Medarvinger allesammen bleve forarmede. Jeg fortæller gjerne saadanne Ting, fordi de smukt fremstille den troende Sjels Nøisomhed og pleie at fæste sig bedst i den svage menneskelige Hukommelse.

§ 13. Endelig ved den troende Sjel godt, at den kun er en Gjæst i denne Verden, — at den her ikke har nogen blivende Stad, men søger efter den tilkommende, — at den er og bliver en Fremmed i Verden, men har sit Fædreland og sin Borgerret i Himmelen. Den ved, hvad ogsaa Apostelen minder om, at den Intet har bragt med til Verden og altsaa hellerikke kan bringe Noget ud derfra; derfor vil den ogsaa gjerne lade sig nøie, naar den har Føde og Klæder, og ikke bekymre sig stort om det, som ved dens Udgang af Verden intet vil kunne hjælpe den, ingensomhelst Trøst skjænke den og ikke følge med den. Den ved, at jo mere Gods den besidder, desto større Regnskab og tungere Ansvar forestaar den. Derfor er den vel fornøiet, om den end ikke har Mere end det Nødvendige. Den samler vel til fremtidige Nødsfald, men dog kun aandelige Skatte. Den stræber Dag for Dag at blive rigere i Troen saavelsom paa Veldædighed og gode Gjerninger, forat den, naar den skal skilles herfra, kan have gode Venner, som kunne optage (annamme) den i de evige Boliger. Forøvrigt siger den med Job: „Nøgen kom jeg af min Moders Liv, og nøgen skal jeg vende did tilbage. Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet!" (Job. 1, 21).

§ 14. Men vi ville nu 2) betænke, hvad da den troende Sjels Nøisomhed er, og hvori den bestaar. Jeg siger korteligen: Den er en Aandens Frugt hos Guds Børn, formedelst hvilken de ere vel tilfredse med den udvortes Tilstand, hvori Gud har sat dem. Man kunde ogsaa sige, at den er en himmelsk Mixtur, der er sammensat af mange herlige Dyder og som hos Guds Børn frembringer et roligt og stille Hjerte, saa at de ere meget vel fornøiede med Alt, hvad deres himmelske Fader i Henseende til deres timelige Tilstand beskikker; de kunne være høie og lave, mætte og hungrige, have Overflod og lide Mangel; de have det samme Sind i Lykken som i Ulykken, i Fattigdom som i Rigdom og attraa intet Andet end at Gud altid maa finde dem villige og redebonne til at gjøre Hans allerhelligste Villie. Hoved-Roden eller Begyndelsen til denne ædle Dyd er Troen, der søger og finder sin

Rigdom i Christo Jesu, den Korsfæstede, i Guds Naade og i den Hellig Aands Samfund. Herved bliver den Sjel, der er forvisset om at den, som et kjært Barn, er i Naade hos Gud og indesluttet i Hans faderlige Omsorg, fuld af barnlig og glad Tillid til Ham, saa at den ganske og aldeles overlader sig til Ham og Hans guddommelige Forsyn og Styrelse, frasiger sig sin egen Villie og hviler i Guds hellige Villie. Heraf følger endvidere, at den agter de himmelske Ting for høie og de jordiske for usle og ringe og saaledes letteligen er tilfreds med at besidde hine og undværre disse. Ydmygheden blander sig ogsaa heri og gjør, at den troende Sjel saameget snarere lader sig tilfredsstille, idet den anser sig uværdig til alle Gaver og gode Ting og imidlertid holder sig opreist ved Taalmodighed og Haab, trøster sig ved den Salighed, som venter den i Himmelen, og saaledes bliver rig, midt i Fattigdom, rolig i Uro, ydmyg i Høihed, høi i Ringhed, osv.

§ 15. Men vi ville noget nøiere og tydeligere fremstille denne høivigtige Lære. Jeg sagde, at Nøisomheden er en **Aandens Frugt**, hvilket ei alene sees af de Apostelens Ord, hvor han henregner Glæde, Fred, og Tro til Aandens Frugter (Gal. 5, 22), men ogsaa af disse: „Jeg har lært at nøies med det, jeg har. I Alt og hos Alle er jeg vel erfaren. Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk" (Filipp. 4, 11. 13). Han betjener sig i sit Tungemaal af to Udtrykke, der ere mærkelige. „Jeg har lært," siger han, som om han sigtede til sin Herre Jesum, der siger: „Lærer af mig!" og: „jeg er vel erfaren;" jeg er bleven undervist deri i en hemmelig Skole; ligesom naar man pleier at bibringe de Uvidende Troens Hemmeligheder, saaledes er denne Dyd, vil han sige, bibragt mig i den Hellig Aand Skole; Kjød og Blod har ikke aabenbaret mig det; men jeg har lært det af min Jesus og ved Hans Kraft og Naade hidtil øvet mig deri. Det er en Del af vor fordærvede Natur og en Vanart hos vort syndige Hjerte, at det, saalænge det forbliver overladt til sigselv, nasten intetsteds og ingensinde er tilfreds; det er sjelden fornøiet med Guds Regjering; det vil stedse have Mere end der er det givet; det vil stedse være høiere, mere og større end det er: det vil stedse have sin egen Villie og leve i Ære, Rigdom, Overflødighed og Vellyst. Derimod hader det alt Kors, Fattigdom, Mangel, Fornedrelse og vil ikke høre tale derom, og naar noget Saadant møder det, saa opsætter det sig derimod og modstaar Guds hellige og naadige Villie; det knurrer og bliver utaalmodigt, modløst og forsagt. Alt dette udspinger af den medfødte Blindhed, Vankundighed, Egenkjærlighed og Hoffærdighed, hvormed det siden Syndefaldet er opfyldt, saa at det ikke forstaar sit eget Bedste og tillægger sig selv større Værd end der tilkommer det. Derfor er nu den ædle Nøisomhed en himmelsk og sjelden Blomst, som man ikke finder i alle Hauger (og Hjerter); hvor Jesus Christus ikke har plantet den, og hvor Hans Aand ikke vander og fremdriver den, der vil man ikke finde den.

§ 16. Jeg sagde endvidere, at Guds Børn formedelst denne Dyd er vel tilfredse med sin udvortes Tilstand. Men denne er, som det Følgende viser, to Slags. Undertiden gaar det dem vel; de blive ærede, elskede, ophøiede; de ere mætte og rige; de have Overflod og gode Dage, Fred og Ro. Undertiden gaar det dem ilde; de bliver forhaanede, hadede, undertrykte; de komme i Mangel og Trang og have det ene Uheld efter det andet. I begge Tilfælder er en troende Sjel vel fornøiet og finder Velbehag i Guds hellige Raad og Villie. Hvad den første Tilstand angaar, skulde man troe, at det var en let Sag, som ogsaa maatte være mulig for Kjød og Blod, at lade sig nøie med hvad man havde, naar man sad i Ære og Værdighed, nød gode Dage og ei alene havde sit anstændige Udkomme, men ogsaa Overflod, — naar man ikke blot kunde stille sin Hunger og Tørst, men ogsaa glæde og forlyste sig i Mad og Drikke, — naar

man ikke blot havde en Klædning til at bedække sit Legeme med og beskytte det mod Frost og Hede, men endog flere, hvormed man kunde pynte og pryde det. Betragter man imidlertid Sagen ved Lyset, saa hører der næsten større Naade og Kraft af den Hellig Aand til at bevare sit Hjerte i Nøisomhed, i Ydmyghed, i Lydighed mod Gud og at holde det under Christi milde Aag i saadan Medgang end i den største Modgang, og man maa ligesaavel lære den Kunst at bære gode Dage uden Synd i den Herres Jesu og Hans Hellig Aands Skole som at være taalmodig og tilfreds i onde Dage.

§ 17. Hvad der i en saadan Tilstand er en troende Sjels Pligt og Øvelse, skulle vi korteligen sige. Den modtager for det Første Guds Velsignelse og den Overflødighed, Han beskjærer den, med et ydmygt Hjerte, — erkjender, at Alt, hvad den har, kommer fra Hans Haand, og at den Intet har, som ikke er hentet fra Hans Skatkammer; den er tilfreds og vel fornøiet med denne sin Tilstand, ikke fordi den forskaffer den Ære, Anseelse, Bekvemmeligheder og Glæder, men fordi det er saaledes beskikket af Gud; den er ikke fornøiet i de timelige Goder, som den besidder, men i sin Guds hellige Raad og Villie, formedelst hvilke den besidder dem; den ved, at Rigdom kaldes en Herrens Velsignelse, og at den vise Konge siger: „De Vises Krone er deres Rigdom" (fordi de nemlig bruge den gudeligen og vel, til at fremme Guds Ære, til at tjene sin trængende Næste og til at blive rige paa gode Gjerninger, og fordi de vise sig ydmyge og afholdende i dens Besiddelse og saaledes ved sit Exempel lære, at den ikke i og for sig er ond, men en ædel Guds Gave); „men Daarers Daarlighed bliver Daarlighed" (om de end sidde i Sølv og Guld til over Ørene, saa viser dog deres Misbrug af de timelige Goder saavelsom deres Karrighed og Ubarmhjertighed, at de ere Daarer, det er: udygtige Mennesker, der er modbydelige for Gud, ligesom Nabal — Ordsp. 14, 24; 1 Sam. 25, 10. 25).

§ 18. Saaledes finder den da en hellig Glæde og Fornøielse i den Velsignelse og Krone, hvormed Gud har prydet den, dog ikke saameget for sin egen som for Guds Skyld. Den glæder sig ikke over at den har Midler, Penge, Gods og Ære, som den kan bruge for sig selv, til sin egen Nytte og Bekvemmelighed, men over at den har Midler, som den kan bruge for Gud, efter Hans Villie og til Hans Ære. Den agter det for idel Forfængelighed, naar Menneskene sige om den: Se, hvor rig han er! hvor vel det gaar ham! Derimod er det dens Glæde og Fornøielse, naar de sige: Se, hvor naadig, vis og mægtig den Herre Gud er, som opreiser den Fattige af Støvet! Hvor let er det ikke for Ham at gjøre en Rig fattig og en Fattig rig! Den glæder sig over at Gud har gjort den til et Exempel paa sin underlige, men naadige Styrelse og fremstillet den for Andre til sin Pris, paa samme Maade, som en Brud glæder sig over en Ring eller anden Prydelse, som hun bærer, ikke fordi den er kostbar og smuk, men fordi den er kommen fra en kjær Haand, og fordi hun bærer den til sin Brudgoms Ære. Jeg er vis paa at de Guds Hellige, om hvilke Skriften fortæller, at de have besiddet stor Rigdom, ogsaa have været saaledes sindede. Abraham har udentvivl ofte ved at betragte den rige Velsignelse, som Gud havde beskaaret ham, frydet sig over Hans Miskundhed, idet Han vel havde budet ham at drage ud af sit Fædreland, men dog velsignet ham saaledes blandt de Fremmede, at disse selv forundrede sig derover og kaldte ham en Guds Fyrste iblandt sig (1 Mos. 23, 6). Saaledes har Jakobs Glæde hellerikke blot været det meget Gods, som han havde erhvervet sig i Mesopotamien, men først og fremst Guds Godhed og Velsignelse, og at han med sin Stav havde gaaet ud af sin Faders Hus og over Jordan og var kommen tilbage, beriget med to Leire (1 Mos. 32, 10). Det Samme var ogsaa Tilfældet med Josef, David, Mardokæus, Daniel og Andre, som den Høieste havde opreist af

deres Ringhed, at de nemlig fandt sin Lyst og Glæde i at betragte Hans Naade.

§ 19. Endvidere bruger den troende Sjel ogsaa al mulig og tilladt Flid forat opretholde sig i en saadan Tilstand, — for ikke at forøde og tilsætte Guds Velsignelse, men omgaaes sparsomt dermed, — for ikke ved egen Brøde at styrte sig og Sine i Fattigdom og Nød, friste og fortørne Gud og sætte sig ud af Stand til at fremme Gudstjenesten, vedligeholde Almenvellet og tjene sin Næste. Den er vel stedse og altid rede til efter Guds Villie at ombytte sin Rigdom og Overflød med Mangel og sine kostelige Klæder med Betlerdragten eller villigen og gladeligen at forlade alle Ting og gaa nøgen ud af Verden, som den kom derind; men den ved dog tillige, at dens Forløser har befalet at opbevare de tiloversblevne Levninger, og at Enhver skal forsørge sine Egne efter Evne og ikke støde Guds Velsignelse fra sig eller misbruge den. Den christelige Nøisomhed staar ikke i Strid med Sparsommeligheden, med den Flid, der bør anvendes paa vort Kaldsarbeide, og med den tilbørlige Omsorg, som man bærer for sine Egne, men med Gjerrigheden og den utidige Sorg for Næring, som opstaar af altsaa stor Kjærlighed til det timelige Gods og af Mistillid til Gud. Ligesom nu en nøisom Sjel, naar den ser Guds Velsignelse, gjerne tager tiltakke med det Maal, som Han tilmaaler den, og, om den ogsaa har Noget tilovers, ikke tragter efter at faa Mere, saaledes vil den hellerikke ved Misbrug og Uagtsomhed forøde, hvad der er den skjænket; men den bevarer det som en Guds Velsignelse og som et Middel, Gud har forundt den, til at opholde sig og Sine og dermed tjene Gud og Næsten.

§ 20. Den ved endvidere tillige, at den ikke for de forgjængelige og jordiske Goders Skyld bliver bedre i Guds Øine eller i sig selv. Den har altid sin Frelsers Ord i Hjertet: „Ingens Liv bestaar i hans Gods" (Luk. 12, 15) og: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? eller hva Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel?" (Matth. 16, 26). „Saaledes er det med den, som samler sig Skatte og ikke er rig i Gud" (Luk. 12, 21). Derfor forbliver den fatti i Aanden, vandrer i Ydmyghed og Fry for Gud, bruger sin Formue med Afholden hed, foragter Ingen, som eier Mindre, me hjælper gjerne Enhver, som trænger til den Hjælp og begjærer den, paa det at den en gang kan gjøre tilbørlig Rede og Rigtigh for sig som en god og tro Husholder ove hvad Gud har betroet den. Den agter d ogsaa for en Guds Naade, naar Han unde tiden blander dens Vin med Vand og lade den æde sine bedste Retter med bitre Salt jeg mener: naar Han blander Kors, Trængs ler og Anfegtelser i dens timelige Lyksalig hed og underholder dens syndige Kjød saa ledes, at det ikke bliver hovmodigt over si Velstand. Kort, en troende Sjel er i Med gang som en Blomst, der staar i en Lysthai ges fede Jord og dog udfolder sig mod So len og Himmelen; den er som en Vægtskaa der synker dybere, jo Mere man lægger den; den er som et fromt Barn, der beslitte sig saameget mere paa at elske og ære sin Forældre, jo bedre de behandle det. De forundrer sig ofte over hvorfor Gud har be gavet den saa rigeligt, og ved ikke, hvorlede den skal vise sig taknemmelig nok for Han ufortjente Miskundhed. Den siger stedse „Hvormed skal jeg gjengjælde Herren fo alle Hans Velgjerninger imod mig?" (P 116, 12) „Hvo er jeg, Herre, Herre, o hvad er mit Hus, at Du har ført mig hid indtil?" (2 Sam. 7, 18). „Jeg er ringer end alle de Miskundheder og al den Trofast hed, som Du har beviist din Tjener" (1 Mo 32, 10).

§ 21. Hvad de troendes anden Tilstan angaar, saa er det bekjendt, at dette Liv o dets gode Ting ere underkastede mangehaan de Omskiftelser, og at det efter Guds hellig Raad og Villie let kan hænde, at en Chri sten den ene Dag lever i Rigdom og Over flødighed og den anden Dag nedsynker

Mangel og Trang, som man kan se af Job og mange Andre. Vistnok fødes nogle gudfrygtige Hjerter fattige, og om de end ved flittigt Arbeide søger at erhverve sig en liden Formue og derover ofte gjøre sig stor Møie og meget Besvær, saa formaa de dog ikke i hele sit Liv at drive det til Noget, men maa stedse forblive fattige og ringe. De ere ligesom de Stjerner, der staa paa Himmelen mod Norden og ikke komme høit over vor Synskreds, eller snarere ligesom de krybende Planter, Humlen, Ærterne og deslige, der stedse sno sig om en Stang eller et Træ og ikke kunne skyde i Veiret ved sin egen Hjælp. Saaledes maa ogsaa mange gudfrygtige Christne i alle sine Dage leve af andre Menneskers Naade og se dem i Hænderne. Disse Menneskers Tilstand er vistnok meget byrdefuld; men Vanen gjør den dog ofte let, især naar den er parret med Gudsfrygt. For dem derimod, som ere fødte i gode Kaar og have siddet i Velstand og Ære og ikke ere vante til nogen Mangel, falder Fattigdommens Byrde langt tungere. Men lad det nu end være med den troende Sjel, som det vil, saa er den vel fornøiet og i alle Ting tilfreds med sin kjære himmelske Faders hellige Villie. Den ved, at dens Tilstand altid er saadan, som Gud i sit hellige Raad har bestemt den at være; den betragter ikke Fattigdommen, som Verden, med kjødeligt Sind og Øie, men i Troen og i Kjærligheden til den Herre Jesum. Den ved, at ved Hans Fattigdom er dens egen Fattigdom helliget og velsignet, og skatter sig lykkelig ved at være i deres Laug og Selskab, hvis Hoved og Anfører Guds Søn selv var i sit Kjøds Dage. Den ved, at Lazarus kom gjennem Fattigdom og Trængsel til Himmelen, men den rige Mand gjennem Vellyst og Overflødighed til Helvede. Den mærker daglig, at om den ikke har Meget, saa behøver den hellerikke Meget, og at det Ordsprog er sandt, som siger: Et Hus at holde kan Meget kræve; med Lidet man dog kan ogsaa leve. Den ved derhos, at det timelige Gods fører mange Farer og et stort Ansvar med sig.

§ 22. Derfor er den ofte gladere og frimodigere i sin Fattigdom end mangen Rigmand med sit Gods. Den attraar ikke Rigdom og søger ikke at vinde den ved forbudne Midler. Den hader af Hjertet Gjerrighed og al Uretfærdighed og anser den Stilling forbandet, som er vunden ved List og Bedrag. Det timelige Gods er altfor usselt i dens Øine til at den derfor skulde betynge sin Samvittighed og handle imod Kjærligheden til Gud og Næsten. Den takker sin Gud af Hjertet for det Lille, Han skjænker den, og synger mangengang gladeligere ved sit Tyndtøl og Vand end en rig Pengepuger ved sit stærke Øl og sin kostbare Vin. Den ved, at den ved sit simple Maaltid, i sin Elendighed, i sin simple Bolig, paa sit simple Leie, i sine ringe Klæder stedse har den Herre Jesum, som sin troeste Ven, hos sig, og at den aldrig kan blive saa lykkelig, at den skulde kunne undvære Ham, og aldrig saa elendig, at Han skulde foragte og forlade den. Den er altid trøstig og forlader sig paa Guds Godhed evindelig og altid. Den misunder ikke sin Næste hans Lykke, efterdi den ved, at denne er afhængig af Guds Styrelse. Den er som et Barn, hvis Rigdom ligger i Faderens Hjerte, Øine og Hænder. Den har saamegen Glæde i Gud og Hans Naade, i den Herres Jesu Samfund, i den Hellig Aands Trøst og indvortes Vidnesbyrd og i det sikre Haab om det evige Liv, at den derover glemmer Alt, hvad der kunde volde den Hjertesorg, osv.

§ 23. Vi ville imidlertid ogsaa fremstille denne Sag ved Hjælp af nogle Exempler, forat den kan blive desto klarere og fattes desto bedre. Om de hellige Stamfædre Abraham, Isak og Jakob vidner den Hellig Aand, „at de opholdt sig i Forjættelsens Land som i et fremmed, boende i Pauluner, — at de døde i Tro, uden at have opnaaet Forjættelserne, men saa dem langt borte og lode sig overbevise og hilsede dem og be-

kjendte, at de vare Gjæster og Udlændinger paa Jorden" (Ebr. 11, 9. 13). Navnlig er det bekjendt om Abraham, at han stolede paa Guds Miskundhed og efter Hans Befaling drog ud af sit Fædreland og fra sin Slægt til et fremmed Land, hvor hans bedste Reisepenge og meste Forraad var Guds Naade, Beskjærmelse og faderlige Omsorg. I Jakob har man ogsaa et smukt Exempel paa Nøisomhed og Tilfredshed, naar man betragter, hvorledes han gik ud fra sin Faders Hus med en Stav og ikke forsynede sig med Mere end han troede at behøve paa Reisen, — hvorledes han, da Natten overraskede ham, lagde sig til Hvile paa Marken, under aaben Himmel og tog tiltakke med en Sten til Hovedpude, og at han, efterat Gud i et Syn havde givet ham en herlig Forjættelse, intet Mere begjærede af Ham paa sin Reise end at Han vilde være med ham og bevare ham og give ham Brød at æde og Klæder at iføre sig samt omsider føre ham med Fred tilbage til hans Faders Hus (1 Mos. 12, 1 flg.; 28, 10 flg.). Job taler ogsaa mærkeligt om sig selv, idet han skildrer sin Nøisomhed og Tilfredshed i gode og onde Dage. Om sin Velstand siger han: Han har ikke sat Guld til sit Haab og ikke sagt til det fine Guld: Min Tillid! (Han har ikke forladt sig paa sin Rigdom). Han har ikke glædet sig, fordi hans Formue blev stor og fordi hans Haand fandt Meget. Han har ikke seet Lyset (den timelige Lyksalighed, som Gud havde forundt ham), hvorledes det skinnede, og Maanen, prægtig vandrende (da hans Lykke og Herlighed ligesom stod i sit fulde Lys, har han ikke gjort sig til deraf; han har hellerikke betragtet den saaledes, at han derved henfaldt til Hoffærdighed og Overdaadighed — Job 31, 24 flg.). Og hvorledes han forholdt sig under de Ulykker, som efter Guds Tilskikkelse rammede ham, kan sees af hvad vi allerede tilforn have anført, idet han nemlig efter at have tabt Alt, hvad han eiede og havde, siger: „Nøgen kom jeg af min Moders Liv, og nøgen skal jeg vende did tilbage. Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet!" (J
1, 21).

§ 24. Kong David har ligeledes vist
meget nøisom og tilfreds i Lykken so
Ulykken. Da han maatte vandre om i El
dighed og Landflygtighed, gik det ham ude
tvivl ofte daarligt nok, som man blandt A
det kan slutte deraf, at han med saa venli
og ydmyge Ord lader Nabal anmode o
nogle Levnetsmidler. At han ikkedestomi
dre altid var vel fornøiet, naar han k
havde Gud og Hans Naade, sees af dis
hans Ord: „Du giver Glæde i mit Hjer
(o Gud), større end naar deres Korn
Most er mangfoldig. I Fred vil jeg læg
mig og tillige sove ind" (Ps. 4, 8, 9). M
antager ikke uden Grund, at han talte dis
Ord, da han saa, at Korn- og Vinhøst
var lykkeligen tilendebragt i Jødeland,
at der overalt var samlet et rigt Forraa
hvorover Enhver viste sig glad. Omendskjø
han nu maatte vandre i Ørken og ikke f
sin egen Del havde stor Grund til at glæ
sig derover, saa finder han dog i sin Gud
Hans søde Naade en Fred og Glæde, hvo
med han lader sig nøie. Og hvorledes h
var sindet i sin Velmagt og efter at væ
kommen til kongelig Høihed vise disse Or
„Jeg skal skue dit Ansigt i Retfærdighe
naar jeg opvaagner, skal jeg mættes ved di
Skikkelse" (Ps. 17, 15). Han besad vel Æ
Rigdom, Forraad og Bekvemmelighede
mere end han nogensinde havde kunnet øns
sig; men alligevel formaaede alt dette ik
at mætte hans Sjel, der længtes efter Gud
Beskuelse. Og da en stor Ulykke overraske
ham som et Uveir midt i hans Lykke, id
han maatte flygte tilfods for sin Søn Abs
lon, lagde han noksom for Dagen, at lig
som han fra en Faarehyrde var bleven t
en Konge, saaledes vilde han gjerne, o
Gud saa behagede, atter fra en Konge bli
til en Faarehyrde, hvilket fremlyser af dis
Ord, som han talte paa sin Flugt: „De
som jeg finder Naade for Herrens Øine,
fører Han mig tilbage. — — Men derso
Han siger saa: jeg har intet Velbehag i di

se, her er jeg; Han gjøre med mig efter som det er godt for Hans Øine!" (2 Sam. 15, 25. 26).

§ 25. Mærkeligt er især deleshed den hellige Paulus's Exempel og hans herlige Ord: „Jeg har lært at nøies med det jeg har. Jeg forstaaer baade at være fornedret, og jeg forstaaer at have Overflod; i Alt og hos Alle er jeg vel erfaren, baade i at mættes og i at hungre, baade i at have Overflod og at fattes. Jeg formaaer Alt i Christo, som gjør mig stærk" (Filipp. 4, 11—13). Den hellige Apostel var ligesom andre Mennesker underkastet dette møisommelige og bedrøvelige Livs mangfoldige Omskiftelser; ja, det synes endog som om Gud hjemsøgte ham fremfor de fleste Andre med mangeslags Ulykkestilfælder, Gjenvordigheder, Trængsler og Farer. Stundom gik det ham vel godt, især naar han var hos sine taknemmelige Tilhørere, der „annammede ham som en Guds Engel, som Christum Jesum" (Gal. 4, 14). De ved hans Virksomhed omvendte Hedninger gjorde ham ogsaa ofte meget godt og sendte ham Penge, naar han fulgte sit Kald paa andre Steder, forat han kunde leve deraf ved Siden af sine Hænders Arbeide, saa at han undertiden havde Noget tilovers og kunde række andre trængende Christne Haanden. Men undertiden kom han i Mangel og Armod, saa at han led Nød og Hunger. Af hans Skrifter sees nøksom, at han mangengang gik i sønderrevne Klæder, halvt nøgen og blottet, som han selv siger: „Indtil denne Time lide vi baade Hunger og Tørst og ere nøgne og faa Mundslag og have intet vist Opholdssted og arbeide møisommeligen med vore egne Hænder, osv." (1 Kor. 4, 11. 12). „Vi leve i Arbeide og Møie, ofte i Nattevaagen, i Hunger og Tørst, ofte i Fasten, i Kulde og Nøgenhed" (2 Kor. 11, 27), og dette kom deraf, at han ofte blev udplyndret paa Reiser af Røvere eller led Skibbrud og saaledes mistede al sin Eiendom. Undertiden faldt han ogsaa i Sygdom, saa at han Intet kunde fortjene med sine Hænder. Da han skrev til Filippenserne om sin Nøisomhed og Tilfredshed, blev han holdt fangen i Rom; han var efter romersk Brug lænket sammen med en Soldat, der skulde bevogte ham og følge ham overalt, og efterdi han havde leiet sig et eget Herberge og blev besøgt af mange Christne, der indfandt sig hos ham fra alle Steder og som han modtog og efter Evne gjorde vel imod, saa havde han udentvivl store Udgifter, saa at de Bidrag, han fik fra gudfrygtige Hjerter, ofte ikke vilde strække til, og saa at han derover kom i Mangel og Trang (Filipp. 1, 7. 13; Ap. Gj. 28, 16. 20. 30). Men med alt dette var han vel fornøiet. Naar det gik ham godt, og han havde Overflod og blev æret, elsket og vel modtagen og behandlet, saa gjorde dette ham ikke hovmodig, og man saa ham ikke gladere derfor. Naar det gik ham ilde, og han kom i Mangel og blev forhaanet, forfulgt og forladt, saa blev han ikke modløs, og man saa ham ikke sørgmodigere derfor. Han var altid trøstig og havde Nok i Gud og Hans søde Naade, i sin Herres Jesu Samfund og den Hellig Aands Trøst, som han ogsaa siger paa et andet Sted: „Jeg er vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld" (2 Kor. 12, 10).

§ 26. Men fornemmeligen viser denne Dyd sig i høieste Grad hos vor Frelser, den Herre Jesus Christus, som var rig, men blev fattig for vor Skyld. Han tog ved sin Indtrædelse i Verden tiltakke med en mørk Stald og en Krybbe. Han opvoxte i trange Kaar hos sin Moder og sin Pleiefader og maatte, da han var kommen til Alder og Kræfter, tage Haand i med og hjælpe til at arbeide, hvorfor Hans Modstandere ogsaa kaldte Ham en Tømmermand. Efterat Han havde tiltraadt sit hellige Embede, eiede Han Intet uden hvad gudfrygtige Hjerter gave Ham. Ei heller attraaede Han i sin Fattigdom nogen timelig Rigdom. Paa sine Reiser tog Han tiltakke med Brød og Vand; undertiden sov Han paa en Hovedpude (Mark. 4, 38); men mangengang lod Han sig vel

ogsaa nøie med den haarde Jord, især naar Han overnattede i Ørkenen og paa Marken. Man holder for, at Han i sit hele Liv kun har baaret en eneste Kjortel, uagtet Han dog kunde have klædt sig i lutter Solglands og Stjerneklarhed. Han elskede og søgte ingen Magelighed, ingen Ære, ingen Overflod og skyede ingen Ubekvemmelighed, ingen Skjændsel, intet Fiendskab, intet Savn. Hans eneste Glæde var at gjøre sin himmelske Faders Villie og at fremme Menneskenes Salighed.

§ 27. Men vi maa nu vise, hvilken Brug man bør gjøre af hvad vi her have foredraget om den troende Sjels Nøisomhed. Her bliver det da atter 1) fornødent, at vi efter samme foretage en nøiagtig Prøvelse af vor Tro og Christendom, saasom det ikke er nok, at vi have hørt tale om denne ædle Dyd; men vi maa ogsaa vide, om den er at finde hos os eller ikke, forat vi enten fremdeles kunne med Guds Bistand øve os deri eller dog erkjende vor Brøst og stræbe at opnaa den. Thi at være en Christen og dog unøisom, jordiskfindet, gjerrig, utaalmodig, overdaadig og hovmodig er en sand Umulighed, og jeg nærer den Tillid, at I ere blevne overbeviste herom ved hvad der ovenfor er anført. Alligevel tør der ogsaa være Mange, som Intet vide eller forstaa af saadanne Ting, om man end fremstiller dem nok saa tydelige for dem. Thi efterdi de neppe i sit hele Liv have ofret den ægte Gudsfrygt og Sandheden i Christo nogen alvorlig og stadig Tanke, men kun nedsænket sine Hjerter i det Timelige og Jordiske, saa er saadanne Dyder for dem ligesom udenlandske, fremmede Planter, hvilke de ikke kjende, og hvis Kraft de ikke forstaa. Erfaringen har lært mig, at om man end omhyggeligt og tydeligt underviser verdsligsindede Hjerter efter Guds Ord om den sande Christendom, om Troens Kraft og Natur, om Aandens Frugter og en eller anden Dyd især deleshed, saa fatte de dog Intet deraf; enten prædiker man dem i Søvn, eller Sagen forekommer dem, som naar man synger en Sang for Nogen i et fremmed Sprog, hvilken han vel hører paa for den yndige Melodies Skyld, me[n] uden at vide, hvad den indeholder. Naa[r] man har udprædiket, saa have de udhør[t] og de tro at have gjort noget Stort, so[m] maa blive dem gjengjeldt paa den yderst[e] Dag, naar de have hørt en Timestid pa[a] Præsten, uagtet det aldrig har været dere[s] Agt at lægge sig det, han sagde, paa Hjert[e] og bringe det til Gjerning.

§ 28. Ja man befinder ofte, at vore Da[]ges ugudelige, gjerrige Verden endnu udle[er] Christum i Hans Tjenere, naar de tale o[m] Nøisomhed og Forsagelse af de timelige Go[der], ligesom der staar om Farisæerne, at d[a de] hørte, hvad Herren prædikede om Uretfær[dig]hedens Mammon og om dens rette Brug, men som de vare pengegjerrige, spottede d[e] Ham (Luk. 16, 14). De have tænkt som saa: Den Tigger vil tale om Rigdom, uagte[t] han selv ingen har! jo, han kjender vist sto[rt] til hvor gode Pengene ere, og hvortil de due. Den nuværende Verden er næsten aldeles druknet i Gjerrighed, og den ved ikke længer hvad Nøisomhed er. Den holder Forsmaa[]elsen af det jordiske Gods for en Daarskab. Den har gjort Bugen til sin Gud og sa[t] Guld til sit Haab. Der er heller Intet, som fra Barnsben indprentes Ungdommen saa meget som Agtelse for og Kjærlighed til den timelige Rigdom; hvo som har den, han prises lykkelig; han bliver elsket, æret og fremtrukken, om han end er en Gudsfornegter, en Spotter og et ugudeligt Menneske; hvo som ikke har den, han ansees for ulykkelig og bliver udleet, forhaanet og tilsidesat, om han end er en aldrig saa god Christen og tro Efterfølger af den Herre Jesus. Pengene ere nu om Dage Verdens Sol og Lys, dens Ære, dens Anseelse, dens Glæde, dens Trøst, dens Alt. En anseet og gudfrygtig Theolog og Præst ytrede engang i en navnkundig og stor Stad: Vor By har ingen anden Gud end Pengene. Det samme kan man med Grund sige om den hele nuværende Verden. Den elsker, den ærer, den tjener, den søger, den frygter Mammon mere end den levende Gud.

§ 29. Det er mærkeligt, hvad der berettes af dem, der have beskrevet den nye Verden, som man pleier at kalde Vestindien, nemlig at da de stakkels Mennesker i denne Verdensdel saa, at Spanierne vare saa griske efter Penge, faldt de paa den Tanke at Guldet var deres Gud, hvorfor de engang tog et Skrin, fyldt med Guld, og sagde: Dette er de Christnes Gud; kom, lad os ære ham med Dans (hvilken er en af deres gudstjenstlige Ceremonier), paa det han maa befale dem, at de ikke mere skulle tilføie os Ondt, og derpaa dansede og sprang de omkring de Christnes formentlige Gud, Skrinet, saalænge til de næsten mistede Veiret; da de imidlertid ikke fandt det raadeligt at have ham hos sig, nedsænkede de Skrinet i den nærmeste Elv. Om Andre fortælles, at de, holdende et Guldstykke i Haanden, sagde: Se, dette er de Christnes Gud, for hvis Skyld de ere komne fra sit eget Land til vort og have undertvunget og undertrykt os, — for hvis Skyld de føre Krig mod hverandre og myrde hverandre indbyrdes; for hans Skyld spille, kives, bande og stjæle de, o. a. M. Se her, hvorledes saadanne udannede og enfoldige Folk forarges ved de Christnes skjændige Pengegriskhed, og hvorlunde de til vor største Skam maa sige, hvad der i Virkeligheden forholder sig saa, nemlig at mange jordiskfindede og gudforglemmende Christne have gjort Guldet og Pengene til sin Gud og for hans Skyld foretaget og lidt, hvad de aldrig vilde have foretaget og lidt for den sande Guds Skyld. En vis klog Mand sagde ikke uden Føie, at Guldkalven end den Dag idag tilbedes al Verden over, hvorom, man ogsaa synger i Kirken:

Se, alt Saadant hviler
J de Forvendtes Sind.
Man ser, hvor Verden iler
Hver Morgen som en Vind,
For Jordisk Rigdom at opnaa.
Den evige ei agtes paa;
Paa den de ikke tænke,
J Helved sig nedsænke.
Mangen Christen maa det krænke.

§ 30. Efterdi nu den timelige Rigdom skattes saa høit og eftertragtes saa ivrigt, saa tænker Enhver, som er kommen i Besiddelse deraf, at han har god Grund til at bryste og ophøie sig og foragte de Fattige og Elendige. Da er der lutter Hovmod, Overdaadighed, Prunk og Praleri; da er man fornøiet, ikke i Gud og Hans Miskundhed, men i det forgjængelige Gods; da siger man: „Sjel, du har meget Godt i Forraad til mange Aar; giv dig til Ro, æd, drik og vær glad!“ (Luk. 12, 19). Der er Faa, som vide af noget andet Forraad end det de have i sine Punge, Kister og Kjældere. Der er Faa, som samle sig Skatte i Himmelen og blive rige paa gode Gjerninger. Den største Del hænger sit Hjerte ved det timelige Gods og har saameget dermed at gjøre, at de ikke rigtigt kunne tænke paa Gud, det høieste Gode. Med Hensyn til de Fleste erfarer Han, at Han har kjøbt sig Fiender istedetfor Venner med sine Penge. Ei heller kjender man noget større Tab end naar man skal miste sit jordiske Gods; naar det gaar sin Vei, saa gaar et Stykke af Hjertet, ja maaske hele Hjertet med. Fattigdom anser man for det tungeste Kors, og Flere turde vel være sindede som den adelige Frue i Franken, som efter at være bleven forarmet ved Krigen udlod sig gudsbespotteligen med at hun heller vilde være fordømt end lide Armod og derpaa jammerligen druknede sig selv. Heraf kommer den store Utaalmodighed, de utidige Bekymringer, den Uretfærdighed, man viser under Savnet og Tabet af de timelige Goder, og at man griber til forbudne Midler og søger at berige sig ved Ugudelighed. Vil det da ikke lykkes, saa lader man alt Mod synke eller glemmer al Gudsfrygt og ønsker ikke at tjene Gud, fordi Han ikke vil give En Saameget af det Timelige, som man vil have. Derfor er der allevegne mange fattige, men dog onde og ugudelige Mennesker, saa at et christeligt Hjerte ofte ikke ved, hvor han skal anbringe sine smaa Almisser, osv. Og i en saadan Tilstand roser man sig alligevel af sin Tro

og Christendom og mener, at man ganske godt kan tjene Gud og Mammon; det er ikke saa vanskeligt for en Rig at komme i Guds Rige, som Præsterne gjøre det; man gaar i Kirke en og anden Gang om Søndagen og i Ugen og til Herrens Bord to eller tre Gange om Aaret: man læser stundom en og anden Bøn, o. a. M. Hermed giver man sig tilfreds, hvad Ens Christendom angaar og gjør sig ingen videre Bekymringer for Himmelen. Did maa man vel komme, naar man har gniet, samlet og sammenskrabet Nok, osv.

§ 31. Prøver Eder da nu, I christelige Sjele, paa det I kunne erfare, hvorledes det forholder sig med Eder, og i hvilken Tilstand I befinde Eder, — om I, som den hellige Paulus, have lært at nøies med det, I have, — om I kunne være mætte og hungre, have Overflod og fattes, — om I ere tilfredse, naar I have Føde og Klæder, eller om I med urolig Hu tragte efter Overflod, — om I agte Gudsfrygt med Nøisomhed for en stor Vinding eller, som Verden, for Tab og Daarlighed! Ak, lærer dog endnu, hvad I hidtil ikke have lært, og tror af Hjertet, at Nøisomheden er en af Christendommens Hoveddyder, — at det er en ren Umulighed, at Troen kan bestaa med Nøisomhed og Gjerrighed, og at man sit hele Liv igjennem kan efterjage det Timelige med Ret og Uret og gjøre det til sin Afgud og siden, naar man har fuldført Løbet og skal ende sit Liv i en Haandevending opnaa Himmelen. Jeg har ofte sagt, at det ikke lader sig gjøre at komme til Himmelen paa Verdens brede og sædvanlige Vei, som efter vor Frelsers Udsagn fører hen til Fordærvelse. Det er umuligt, at den Herre Jesus og Gjerrighedsdjævelen kunne herske og bo paa en Gang i et Hjerte. Beder derfor Gud om et nøisomt Hjerte; lærer med den hellige Apostel at være vel tilfredse i alle Ting, i Høihed og Ringhed, i Mangel og Overflod, i Lykke og Ulykke, i Godt og Ondt og at agte det jordiske Gods for Skarn og Intet, men Christum Jesum, den Korsfæstede, for Eders høieste Vinding og Eders Alt!

§ 32. Betænker i den Hensigt oftere, at al vor Lykke og Ulykke, Fattigdom og Rigdom, Modgang og Medgang er afhængig af Guds Styrelse! Var Apostelen høit ophøiet, var mæt og havde Overflod, saa skede det efter Guds Raad og Villie, idet Han opvakte ham Hjerter, der toge sig af hans Trang og forsørgede ham, og var han fornedret og maatte lade sig træde under Fødder af Djævelen og Verden, lide Hunger og fattes, saa skede ogsaa det efter Guds Raad og Villie. Da Josef blev fornedret, solgt som Træl, falskeligen anklaget og kastet i Fængsel, skede det ikke uden Guds Tilskikkelse og hellige Raad, og da han blev ophøiet og kom til stor Ære, Magt og Rigdom, skede hellerikke det uden Guds naadige Forsyn og Regjering. Det Samme har ogsaa været Tilfælde med Job, David og alle Andre. Menneskene ere ligesom Regnepenge i Guds Haand; Han lægger dem efter sin Villie og sit Velbehag snart høit, saa at de gjælde og formaa Meget, snart lavt, saa at de gjælde Lidet eller Intet. „Herren er den, som gjør fattig og gjør rig, som nedtrykker, ja og den som ophøier,“ (siger den gudfrygtige Hanna — 1 Sam. 2, 7), og Salomo: „Jeg fornam, at alt det, som Gud gjør (og i sit alvise Raad bestemmer), det skal blive evindelig (det kan Ingen ændre eller omstøde; det maa gaa, som Han vil, og ikke anderledes); man kan Intet lægge til, og man kan Intet tage derfra, og Gud gjør det saa, forat man skal frygte for Hans Ansigt (forat al menneskelig Gjerning skal begyndes i hellig Frygt for Ham, — forat man i sand Tillid skal se paa Ham alene, i Ydmyghed bede om Hans Velsignelse og befale Udfaldet i Hans Haand). Jeg saa under Solen, at Løbet ikke er i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt, ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid (som Gud har foreholdt sig og bestemt)

og Hændelse (hvis Styrer Gud er, og hvis Magt bestaar i Guds Velsignelse) hændes det dem Alle" (Præd. 3, 14; 9, 11).

§ 33. Og vel har Gud Herren fri og uindskrænket Magt til i saadanne Ting at ordne, beskikke, give og tage, Alt efter sit Velbehag, efterdi Himmel og Jord og hvad deri er, tilhører ham alene; ei heller har Nogen foreskrevet ham Noget, ei heller givet Ham Noget først, at det igjen skulde betales ham; vi ere Alle Fremmede og Gjæster i Hans store Verdenshus, og Han kan lade os beværte og betjene, som Han vil; men vi vide ogsaa, at Han heri gaar frem med den største Visdom, Retfærdighed, Godhed og Kjærlighed; alle Hans Stier ere Miskundhed og Sandhed, og hvad Han forordner og beskikker, det er Altsammen herligt og priseligt. Han beskrives os ikke blot som en Herre, der i sit eget Hus handler efter sit Godtbefindende, men tillige som en Fader, der sørger for sine Børn med stor Kjærlighed og Trofasthed. Skulde vi da ikke gjerne lade os nøie med den Stilling, hvori Han har sat os? Skulde vi knurre imod Ham og modsige Ham? Hvad kan det vel hjælpe? ville vi ikke blot paadrage os Hans Vrede og Unaade? Skulde vi fordriste os til at gjøre Indvendinger mod Hans alvise Forsyn og Regjering? Ere vi da visere end Han? eller forstaar vi bedre, hvad der tjener til vort eget og Andres Vel, end Han? eller kunne vi styre og forsørge os selv bedre end Han? Dersom Valget mellem Lykke og Ulykke, Rigdom og Fattigdom, Overflod og Mangel var lagt i vor Haand, burde vi da ikke som lydige og elskelige Børn overlade og henstille det til Ham som vor Fader og bede Ham, at Han vil vælge for os, efterdi vi ikke forstaa vort eget Bedste og ikke kunne øine Udfaldet? Men siden Han nu har valgt for os og tilskikket os den Medgang eller Modgang, hvori vi befinde os, saa er det vist, at Han ikke har fundet noget Andet tjenligt til vort Bedste. Skulde vi da ikke være tilfredse med Hans Valg?

§ 34. Lader os desuden ofte betænke, at Gud har begavet os saa rigeligen med aandelige og himmelske gode Ting i Christo Jesu, sin kjære Søn, og givet os saadanne Forjættelser med Hensyn til de timelige, som vi nok kunne forlade os paa, og saaledes leve tilfredse. Han har jo skjænket os sin allerkjæreste Søn tilligemed al sin Naade, Syndernes Forladelse, den sønlige Udkaarelses Herlighed, den Hellig Aands Trøst og Udsigten til den himmelske og evige Arvedel; skulde vi da gjøre os store Bekymringer for det Forgjængelige, der intet kan hjælpe vore Sjele, ret som om den Gud, der har skjænket os sin Søn, sit Hjerte og sin Himmel, ikke ogsaa kunde og vilde forsyne os med nødtørftigt Underhold her i Verden, eller som om vi ikke kunde være lykkelige uden Overflødighed paa timeligt Gods, og som dette kunde lægge Noget til den Salighed, vi have i Christo? Hvorfor stole vi ikke tvertimod paa Guds faderlige Forjættelser, som Skriften er fuld af? Hvad Gud Herren sagde til Jakob, da han reiste i Mesopotamien: „Jeg er med dig og vil bevare dig overalt, hvor du vandrer; — — jeg vil ikke forlade dig" — — (1 Mos. 28, 15), det anvender Apostelen paa alle Guds Børn, sigende: „Eders Vandel være uden Pengegjerrighed, saa at I nøies med det, I have; thi Han har selv sagt: Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5). Herhen høre ogsaa de mærkelige og trøstefulde Sprog: Forlyst dig i Herren; saa skal Han give dig dit Hjertes Begjæringer. Vælt din Vei paa Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det. Bedre er det Lidet, som den Retfærdige har, end mange Ugudeliges meget Gods, fordi det nemlig er erhvervet med en god Samvittighed, — fordi Guds Naade giver det dets hovedsagelige Værd, — fordi det derhos ikke hindrer os saaledes i vor Christendom og paa Veien til Saligheden som meget Gods, og fordi det endelig ikke medfører saa stort et Ansvar (Ps. 37, 4. 5. 16). Ligeledes bør vi her overveie, hvad Esaias siger efter Guds

Mund: „Kan og en Kvinde glemme sit diende Barn, at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn (skulde vel en Moder kunne negte sit hungrige og grædende Barn Brystet, hvoraf det skal have sin Næring, eller skulde hun vel kunne lade det ligge og forsmægte og omkomme)? Ja om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg dog ikke glemme dig. Frygt ikke, du Orm Jakob, I faa Folk Israel; thi jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min," osv. (Esai. 49, 15; 41, 14; 43, 1), og endelig vor allerkjæreste Frelsers trøstefulde Tale, naar Han siger: „Bekymrer Eder ikke for Eders Liv, hvad I skulle æde, og hvad I skulle drikke, eller hvormed I skulle klæde Eder! thi efter alt Saadant søge Hedningerne. Thi Eders himmelske Fader ved, at I have alle disse Ting behov" (Matth. 6, 25. 31. 32). Om et gudfrygtigt Hjerte vil opslaa dette Sted, skal han finde, at den søde Frelser her selv knytter den ene Bevæggrund til den anden og samler Vidnesbyrd fra Himmel og Jord, for derved at bringe vort Hjerte til Nøisomhed og Tilfredshed med Guds faderlige Godhed og Omsorg. Skulde vi da ikke forlade os paa Hans Ord og aldeles overgive os til den himmelske Styrelse?

§ 35. Saameget mere, som alle Tiders Erfaring forvisser os om, at Guds Forjættelser ikke ere tomme Ord, men lutter Sandhed, Kraft og Liv, og at de ere blevne opfyldte paa saamange Tusind Sjele, der ere gangne forud for os, at vi vel kunne sige med Sirak: „Ser til de gamle Slægter, og agter: hvo troede paa Herren og blev beskjemmet? og hvo forblev i Herrens Frygt og blev forladt?" (Sir. 2, 10). Vi ville ikke vidtløftigt anføre de Exempler af den hellige Skrift, som alle gudelskende Sjele bør kjende ligesaa godt som sine egne Fingre, — hvorlunde Gud bespiste sit Folk med Brød i hele firti Aar og i saa stor Mængde, saasom der gik sex Hundred Tusind Mænd ud af Ægypten, hvilke udentvivl havde det dobbelte Antal Kvinder og Børn med sig, — hvorlunde Han lod Elias forsørge først af Ravne og siden af en fattig Enke, der i[kke] havde Andet end lidt Mel i sin Krukke [og] Olie i sit Krus, — hvorlunde Han velsi[g]nede en Profet-Enkes Oliekrus saaledes, [at] hun ei alene kunde betale sin Gjæld, m[en] ogsaa havde Livsophold for sig og sine Sø[n]ner, og Deslige. Vi vilde ogsaa behøve al[t] for megen Tid, om vi skulle hidsætte alle Exempler, som nu og da ere forefaldne [og] optegnede i Guds Kirke; vi ville lade [os] nøie med et og andet. Gregorius Nazia[n]zenus fortæller udførligen, at da den sa[a]kaldte Basilius den Stores Forældre va[r] flygtede ud i Ørken formedelst Maximin[s] Forfølgelser, bleve de forunderligen op[-] holdte, idet Hjortene lode sig frivillige fange og dræbe af dem, uagtet de hverke[n] havde Heste eller Jagthunde til at forfølg[e] og indhente dem med. Kirkehistorien bere[t]ter om den første Eneboer, Paulus, at ha[n] i omtrent sexti Aar blev forsørget af Ra[v]nene, som daglig bragte ham et halvt Brød; men da den hellige Antonius engang besøg[te] ham, leverede de ham et helt, hvorover ha[n] udbrød i disse Ord: Se engang! Herre[n] har beskaaret os vor Frokost. Han er da vel en rigtig god og kjærlig Herre!

§ 36. Da der i Aaret 1555 var en st[or] Dyrtid og Hungersnød i England, viste de[r] sig i Landskabet Suffolk ved Alborough pa[a] Klipperne ved Kysten en stor Mængde Ær[-] ter, som tillige vare modne og som indsam[-] ledes i saadan Overflødighed, at Prisen pa[a] Korn faldt betydeligt, og saa at mange fat[-] tige Menneskers Liv derved blev redde[t]. Den samme Lærer, efter hvem vi have an[-] ført dette, beretter, at en vis Theolog havd[e] fortalt ham, at en Husfader, som under e[n] stor Dyrtid manglede Brød, efter sin Sæd[-] vane gik hen i Kirken forat bede; da han n[u] havde paakaldt Gud andægtigt og inderlig[t] og stod op for at gaa hjem igjen, blev han [paa] den nærmeste Stol var et stort Brød, ude[n] at han kunde begribe, hvorledes det va[r] kommet did; dette tog han da med glad o[g] taknemmeligt Hjerte og mættede dermed si[t] Hus for den Gang. Hos en anden Forfat[ter]

ter har jeg læst, at der i en By boede to Søstre, af hvilke den ene, uagtet hun ingen synderlig Overflod havde, alligevel med Glæde og Gavmildhed understøttede de Fattige næsten over Evne; herfor irettesatte den anden hende og paamindede hende om at hun maatte vogte sig, at hun og hendes ikke i Længden selv kom til at mangle, hvilket hin imidlertid stedse besvarede med Abrahams Ord: „Herren vil sørge derfor“ (1 Mos. 22, 8). Da der nu opstod Dyrtid, og Nøden tvang den gudfrygtige og gavmilde Sjel til at tage sin Tilflugt til sin Søster og søge Hjælp, fik hun til Svar: Hun havde ofte advaret hende mod saaledes at bortgive sit Eget; hvorledes havde Gud nu sørget derfor? Hun følte Braadden og sagde med taarefyldte Øine: Jeg bliver dog alligevel derved; Gud har sørget derfor; Han vil ikke forlade mig, og gik dermed hjem. Da hun kom did, løb hendes Børn hende imøde og sagde, at der havde været en ubekjendt Mand der i Huset, som bar en Sæk Mel, hvilken han satte fra sig og derpaa gik bort. Hun vendte da tilbage med Glæde og tilraabte sin Søster: Herren har sørget for det, og min Tillid til Ham har ikke skuffet mig.

§ 37. I salig' Luthers Bordtaler fortælles, at en gudfrygtig Enke under en Dyrtid led stor Nød tilligemed sine to Børn, og da hun engang gik til Brønden for at hente Vand og underveis bad, at Gud vilde opholde og vederkvæge hende i disse dyre Tider, mødte hun en Mand, som gav sig i Samtale med hende og blandt Andet spurgte hende, om hun da ogsaa vilde æde af Brøndens Vand. Hun svarede: Ja, hvorfor ikke det? thi for Gud er Alting muligt og let at gjøre; Han, som bespiste det store Israels Folk i hele firti Aar i Ørkenen med Mana, Han kan ogsaa opholde mig ved Vanddrikning. Da hun nu blev urokkeligen ved Sit, sagde Manden til hende: Gaa hjem, saa vil du finde tre Skjæpper Mel, hvilket ogsaa blev befunden sandt. Men hvi gjør jeg mig Møie med at anføre Exempler af Andre og Ting, som have tildraget sig i gamle Dage, aldenstund man daglig har Nok for sine Øine? Gud stadfæster endnu stedse sine Forjættelser med sine Gjerninger og giver sine Børn Beviser paa, at Han er trofast og sanddru, og at de, som forlader sig paa Ham, ikke skulle fattes noget Godt. Lader os se tilbage og betænke, hvorfra det Forraad og de Midler ere komne, som vi have haft i hele vor Livstid! Hvor Mange er der ikke blandt os, som fra Først af ikke havde Forraad for et halvt eller helt Aar, men som Gud dog endnu ikke har ladet lide nogen Nød! Hvor Mange er der ikke, som ikke kunne begribe, hvorledes de og deres i saa lang Tid ere blevne opholdte, og hvorfra de have taget Alt, hvad de behøvede og udgave! Hvor mange Exempler har man ikke i alle Stænder paa Mennesker, som i sin Ungdom Intet have eiet, som ere fødte af fattige Forældre og opdragne i trange Kaar, men som nu sidde i Rigdom, Embede og Værdighed! En anseet, nu i Gud salig Theolog i vor Kirke tilstaar, at da han kom til Universitetet, eiede han ikke mere end en Grossen. Hvor var da, siger han, min Magister og Doktor saavelsom alle de skjønne Bøger og al den Eiendom jeg siden har faaet? O, han har mange Brødre og Søstre, der ligesom han have taget Altsammen af Guds lønlige Skatte og Forraad. Naar vi nu lægge os dette rigtigt paa Hjertet, bør vi da ikke lade os nøie med Guds Miskundhed? Hvorfor ere vi ikke som Børnene, der uden at se eller kjende sin Faders Formue lade sig nøie med, at han er Fader, og at han hidtil faderligen har forsørget dem? de fordiske Fædres sidste Børn synes ofte at maatte frygte for, at de først skulle tage det Meste og Bedste paa sin Part, efter Ordsproget: Den første Høne plukker de bedste Korn; men vi vide, at vor himmelske Faders Forraad ikke bliver udtømt; Han har forsørget dem, som vare før os; Han vil ogsaa forsørge os.

Min Gud, Du er endnu saa rig,
Som Du det var fra evig Tid.
Til Dig al min Tillid staar.
Gjør du mig kun paa Sjelen rig!
Da har jeg Nok til evig Tid.

§ 38. Lader os saa ogsaa for at opnaa Ydmyghed betænke, hvorledes det forholder sig med os Mennesker! Vi ere Guds Skabninger og Hans HændersGjerninger, vi ere for Ham som Leret for sin Pottemager; hvorfor ville vi da opsætte os imod Ham eller fordriste os til at mestre Ham med Hensyn til Hans Gjerninger og Veie? Pottemageren forfærdiger mangeslags Kar; nogle ere simple og uanselige, andre derimod glasserede, bemalede med brogede Farver og udarbeidede med større Flid. Saaledes ere ogsaa vi Mennesker for vor Gud; Nogle gjør Han ringe, simple, fattige og elendige; Andre gjør Han høie, anselige, rige og lykkelige. Disse have Intet uden, hvad Gud efter sit hellige Raad og Velbehag har tildelt dem, hvilket de i Ydmyghed bør erkjende, efterdi de dog ligefuldt blive skrøbelige Kar og dødelige Mennesker. Hine kunne ikke med Føie indvende Noget mod Hans Villie og besvære sig over Ham, efterdi Han Intet er dem skyldig; deres Forældre have ikke nedlagt nogen Kapital hos Ham, hvoraf Han skulde have at svare Renter; ei heller er Han dem i nogensomhelst anden Maade forpligtet, hvorfor selv det Lille, de faa, bør modtages som en blot og bar, ufortjent Gave af Ham. Hvi ville vi derfor knurre saameget, være saa utaalmodige og vise os saa misfornøiede med vor Guds Villie? „Mon Leret kan sige til den, som dannede det: hvad gjør du? eller kan din Gjerning sige om dig: han har ingen Hænder?" (Esai. 45, 9). Det er jo bedre, at vi i alle Ting ere tilfredse med Guds Regjering, erkjende vor Uværdighed og vandre i Ydmyghed og hellig Frygt for Ham; saa have vi dog det igjen derfor, at vi tør opløfte vore Øine gladeligen til Himmelen, kalde Ham vor kjære Fader og holde os forvissede om Hans kjærlige Omsorg og stedsevarende Miskundhed.

§ 39. Naar et Barn holdes knapt af sine Forældre, men tager i Stilhed tiltakke med Alt, hvad de give det, saa faar det uventet en lækker Bid af deres Tallerkener og er dem desaarsag kjært og dyrebart; naar det derimod ikke vil æde eller drikke, hvad der sættes for det, og forlanger dette eller hint med Heftighed og Egensindighed, saa faar det e[...] alene Intet, men maa ovenikjøbet smag[e] Riset. Saaledes ogsaa; hvo som er fornøie[t] med Alt og tilfreds med Guds hellige Villie[,] ham beskjærer Gud ofte en uformodet Lykk[e] og lader ham rigeligen spore Hans Naad[e] og Velsignelse, eller om just ikke dette blive[r] ham tildel, fordi Herren ikke finder det tjen[-] ligt til hans Salighed, saa faar han dog ri[g] Trøst af ham i al sin Fattigdom, og Gu[d] giver ham et glad og frimodigt Hjerte, sa[a] at han befinder sig bedre ved sin Fattigdom end en Anden ved sit meget Gods. Den derimod, som med Knur og Utaalmodighed modsætter sig Guds hellige Raad, han faar ikke Andet end Vrede og Unaade til Løn og opnaar dog intet dermed, men maa blive [i] den Stilling, hvori Gud har sat ham, eller om han faar aftrættet og afpukket Ham Noget, saa gaar det ham som det israelitiske Folk, der med Vold og Magt vilde have Kjød at æde og længtes efter de ægyptiske Spiser; men dette Kjød blev saaledes forsaltet og gjennemkrydret for dem, at Mange af dem aade sig Døden derpaa, — eller som den fortabte Søn, der affordrede sin Fader sin Andel af Godset, hvilket imidlertid blev ham til Synd og Fordærvelse.

§ 40. Lader os derhos vel overveie, at vi ere dødelige Mennesker og her ikke have en blivende Stad, men søge efter den tilkommende! Vi ere som reisende Folk, der maa taale megen Ubekvemmelighed og lade mangen sur Vind blæse imod dem; komme de til et Sted, hvor de blive behandlede og beværtede vel, saa modtage de det med Tak; komme de til et andet Sted, hvor der gaar smaat og knebet til, og hvor der vanker daarlig Kost, saa tage de ogsaa tiltakke dermed og tænke, at hjemme bliver Alt bedre. Lader os gjøre ligesaa! Under Gud os den Lykke at være forsynede med rigelige Reisepenge paa dette Livs Pilegrimsfærd og at blive godt opvartede og behandlede, saa lader os erkjende det for en Guds Naade og gjen-

gjælde Hans Godhed med Taknemmelighed og Ydmyghed! Maa vi reise med tom Pung, blive ilde behandlede og neppe kunne erhverve eller tiltrygle os det tørre Brød, saa lader os alligevel være fornøiede og tænke: det varer kun en liden Tid, og snart omskiftes vor Mangel til Overflødighed, vor Fattigdom til Rigdom og vor Sorg til Glæde. Skulde end vor Fattigdom vare et eller flere Aar endnu, saa gaa disse dog omsider; den ene Dag og Maaned følger paa den anden, det ene Aar paa det andet, indtil vi endelig naa det Maal, som den Høieste har sat os, og komme til den evige Hvile. Tænk dig om, min Medchristen, hvor mange Aar du har tilbragt i dine trange Kaar. Gud, den trofaste Gud, som har hjulpet dig at overvinde de forrige, Han vil ogsaa hjælpe dig at overstaa de øvrige. Naar vi komme til Enden, skulle vi faa se, at den Rige ikke tager Mere af det timelige Gods med sig ud af Verden end vi; han farer ligesaavel nøgen og blottet herfra som vi. Han mangler ofte, hvad vi have, nemlig Guds Naade og en god Samvittighed; han skilles fra Verden med Uvillie, med Frygt og Bævelse formedelst det vanskelige Regnskab, han har at aflægge for den store Husholdning, som har været ham betroet, vi derimod villigen og gladeligen i Christo Jesu og Hans salige Samfund, Han, som er vor Skat, vor Rigdom og vort Alt. Vær derfor tilfreds, du christelige Hjerte; spis fremdeles dit Taarebrød og drik fremdeles dit Korsbæger, som Gud har iskjænket dig, med Taalmodighed og Nøisomhed! Det er kun en føie Tid om at gjøre; saa har du trængt igjennem og skal æde Livsens Brød ved din Jesu Bord og drikke af Hans Glæders Strøm.

§ 41. Lader os dernæst 3.) lære af det Foranførte, hvorledes vi skulle skikke os rigtigt i den timelige Lyksalighed og kunne bære gode Dage uden Synd! Vi maa da 1.) vel betænke, at den timelige Lyksalighed ifølge Guds Ord, som den daglige Erfaring stadfæster, medfører mange Farer. Dette er — at jeg for den yndede Korthedsskyld intet Mere skal anføre — aabenbart af vor Frelsers Ord: „Hvor vanskeligen skulle ikke de, som have Rigdom, komme ind i Guds Rige! Thi det er lettere, at en Kamel gaar igjennem et Naaleøie, end at en Rig kommer ind i Guds Rige“ (Luk. 18, 24. 25). For en Eneste, som ved Ulykke er styrtet i Fortvivlelse og Fordærvelse, har man maaske Tusind, som have gaaet fortabte i Lykke. I godt Veir, siger en vis Theolog, løbe flere Skibe paa Skjær og ske flere Skibbrud end i den største Storm. I Ulykken bliver Sjelen ydmyget og opmuntret til Bøn, til Gudsfrygt, til Forsigtighed osv; i Lykken derimod ophøier den sig; den bliver drukken og mister Sands og Samling, saa at den glemmer Gud, sig selv og sin Salighed. I Kulden drives Ildens Hede sammen og forstærkes ved Indskrænkningen, ligesom ogsaa dens Lue tiltager ved Vindens Blæsen; i Solskin derimod taber den sin Kraft, og Luen udslukkes. Saaledes forstærkes og vedligeholdes ogsaa den Troesild ved Trængsler, som ofte slukner i gode Dage.

§ 42. Blandt Kongerne i Juda vare kun faa gudfrygtige, og disse Faa kom ved timelig Lyksalighed i Fare og faldt i Synd. Salomos Rigdom og vellystige Levnet styrtede ham tilsidst i Afguderi. Om Usias staar der, at der han var bleven stærk, ophøiede hans Hjerte sig, indtil han fordærvede sig. Om Ezekias fortælles, at Herren hjalp ham saaledes, at mange af de omkringboende Hedninger bragte ham kostbare Foræringer, saa han derefter blev ophøiet for alle Hedningernes Øine; kort ovenpaa følger imidlertid: Men Ezekias betalte ikke efter den Velgjerning, som var bevist imod ham; thi hans Hjerte ophøiede sig. Ligedan gik det ogsaa Josias, der stolede paa sin Magt og uden Aarsag drog med en Hær mod Kongen af Ægypten, men blev svarligen saaret og maatte lade sit Liv (2 Krøn. 26, 16; 32, 20 flg.; 35, 20 flg.). Herhen hører ogsaa, hvad Moses siger om Israel: „Der han blev fed, da slog han bag op (ligesom Kalve og Foler paa en fed Havnegang), og han

forlod Gud, som havde skabt ham, og ringagtede sin Saligheds Klippe" (5 Mos. 32, 15), ligesom ogsaa, hvad Profeten Ezekiel siger om Sodomiterne: „Se, dette var Sodoms, din Søsters, Misgjerning: Hovmodighed; Brød til Mættelse og stille Rolighed havde hun og hendes Døtre, og hun styrkede ikke den Nødtørstiges og Fattiges Haand. Men de ophøiede sig og gjorde Vederstyggelighed for mit Ansigt" (Ezek. 16, 49). Af alt dette er det aabenbart, at en Christen maa vandre saare frygtsomt og forsigtigt under timelig Lyksalighed og ikke stole altfor meget paa det gode Veir. Han har ikke Aarsag til at ophøie sig derover, men tvertimod til at ydmyge sig for Gud og bede om Naade til at bære de gode Dage uden Synd. Det er en af Guds haardeste Domme, naar Han lader det gaa et ugudeligt Menneske vel, saa at han ligesom drukken, glad og sikker løber i Helvede.

§ 43. Man maa 2.) betænke, at Menneskets Tilstand ikke ved de timelige Goder bliver forbedret i og for sig og i Guds Øine. Man ved, at Kamelerne i Østerlandene og Mulæslerne i nogle Lande af vor Verdensdel belæsses med kostbare Varer, med Sølv, Guld, Perler, Ædelstene og prægtige Klæder, som de maa bære efter sine Herrer paa Reiser over Fjelde, gjennem Sandørkener og andetsteds; men det eneste Gode, de have deraf er deres Foder; de forblive ligefuldt stinkende og ufornuftige Dyr, og naar Reisen er tilendebragt, saa tager man Godset af dem og viser eller fører dem hen i en Stald. Saaledes er det ogsaa med de ugudelige Rige; Alt, hvad de have af sit meget Gods, er Føde og Klæder, tilligemed mange Sorger, Besværligheder og Møisommeligheder; men for Gud ere de som Dyr, og naar deres Livs Aften kommer, bliver Alt frataget dem og de selv henviste til Helvede. Om en Myre kryber opad et høit Træ og har naaet den høieste Gren, er og bliver den dog en Orm, som den var, da den krøb paa Jorden. De Blomster, der staa i høie og prægtige Haugepotter, visne ligesaavel som de andre, der voxe i almindelig Jord eller under en Tornebusk. Saaledes er og bliver ogsaa Mennesket en syndig, elendig og dødelig Orm, han være nu saa høit ophøiet og saa rig, som han være vil. Haman og den rige Mand forbleve en Vederstyggelighed for Gud, omendskjønt de levede i stor Ære og Rigdom og forønsket Vellyst. Judas bar Herrens Pengepung; men han var ikke derfor bedre end de Andre; den blev ham tvertimod ved hans egen Brøde til en Snare og et Anstød. Om den Ene har et eget, velbygget og fuldt Hus, men den Anden intet har og maaske, som Lazarus, ligger udenfor den Førstes Dør, saa er der kun den samme Forskjel mellem dem som mellem den hvide og den sorte Snegl, hvoraf den ene overalt bærer sit Hus med sig, og den anden intet har; men de forblive dog begge Snegle og Orme, og Menneskene dødelige Mennesker. Hvad er det da for en Daarskab, at et Menneske vil hovmode sig af sin Rigdom, Ære og Herlighed, uagtet han derved ikke bliver det Ringeste bedre? Sølv og Guld kan ikke fri ham paa Herrens Grumheds Dag; saa kan ei heller hans Høihed unddrage ham Guds vældige Haand, ligesaalidt som hans Herlighed vil fare efter ham og komme ham tilgode for Guds Domstol. Derfor maa en Christen besidde de timelige Ting, som om han ikke besad dem, ikke hænge sit Hjerte derved og ikke misbruge dem til Overdaadighed.

§ 44. Man maa 3.) i en saadan Tilstand altid overveie, at vi kun ere Husholdere over Guds gode Ting og skulle aflægge Regnskab derfor. Jo Mere der er os betroet, desto Mere vil man kræve af os. Er det da ikke en stor Daarskab, om vi ville ophøie os af hvad der ikke er vort, og om vi efter vor syndige Villie ville misbruge, hvad der er os betroet for dermed at tjene Gud og Næsten? Maaske kan det i denne Time lyde til os: „Gjør Regnskab for din Husholdning; thi du kan ikke længere forestaa Huset" (Luk. 16, 2). Lader os da foreholde vort Kjød dette Regnskab, naar det begynder at prale og bryste sig af sin Formue!

Lader os tænke ved os selv, naar vi nyde vort Gods: Hvorlænge vil det vel vare, inden denne min Stol staar tom ved Bordet, — inden man af alle mine Klædninger kun medgiver mig en eneste, nemlig Ligskjorten, — inden jeg istedetfor alle mine Kister kun faar en eneste, hvori man lægger mit stinkende Legeme og dermed nedsænker det i Graven, — inden jeg maa forlade dette Hus og al min Eiendom, og Andre skulle besidde det? Af det Altsammen vil jeg ikke have Andet tilbage end et vanskeligt Regnskab, som jeg skal aflægge for den hellige og retfærdige Gud. Hvi vil du da hovmode dig, du usle Jord og Aske? og hvi vil du prale saameget, du elendige Menneske? Se, det er en Haandsbred om at gjøre, saa har du Intet og er Intet uden, hvad du er og har i Christo.

Bort Verden, vær forbandet
Med al den Del, dig hører til!
Min Jesum, intet Andet
Jeg til min Rigdom have vil.
Lad Verden mig kun træde
I Spot og Skjændsel ned;
Min Jesus mig kan glæde
I Tid og Evighed.
Og skulde jeg end smage
Her Døden tusindfold,
Det kan mig Intet tage;
Hist er jeg i Behold.

§ 45. Man maa 4) ikke tragte saameget efter at forøge den timelige Eiendom, man besidder, som efter at anvende den vel. For Mange er det timelige Gods ligesom Søvandet, der ikke slukker Tørsten, men forøger den; jo Mere de have, desto Mere ville de have. De holde omhyggeligt og nøiagtigt Hus; de leve knapt og sparsommeligt; de forsømme ingen Leilighed til at skaffe sig Fordel og sky i saa Henseende ingen Møie; de undersøge flittigt sine Indtægter og Udgifter og give nøie Agt paa sin Vinding og sit Tab; derimod for det Aandelige og Himmelske ere de lidet bekymrede. Saa ser nu til, I christelige Sjele, at I fare mageligt i det Timelige, men ere flittige og ivrige i det Aandelige! Arbeider, sparer og samler, men dog i Frygt for Gud, uden at skade Eders Samvittighed, og forat I kunne have Noget at meddele de Trængende! Forsømmer ingen Anledning til at gjøre Godt! tragter efter, at Eders Almisser og gode Gjerninger ofte maa komme ind i Guds Register og Dagbog! anser ikke det, I have i Pengekisten, for Eders største Vinding og bedste Skat, men det, I have hos de Fattige, ligesom hin gudfrygtige Hertuginde af Wyrtemberg ved sit Endeligt christeligen sagde, at hun ikke efterlod sig nogen bedre Skat end den, som hun havde lagt tilbage hos de Fattige og hos velfortjente Mennesker.

§ 46. Vi maa 5) ikke tro, at vore Børn ere godt forsørgede, naar vi ved vor Død efterlade dem meget Gods; langt mindre maa vi lade dem vide, at vi have noget Forraad, og tilstede dem at bedrage sig selv dermed, men tvertimod fra Barnsben af vænne dem til at agte de forgjængelige Ting ringe og de evige høit og ikke at forlade sig paa noget Andet end Guds Naade og Velsignelse. Hvor daarligt Børnene ere forsørgede, naar de ikke eier Andet end timeligt Gods, viser Erfaringen, idet rige Folks Børn ofte hurtigt forarmes, medens derimod fattige Folks Børn, som Intet have havt uden Guds Forsorg, snart komme frem og slaa sig op. Her i Byen (Magdebnrg) levede fordum en Borger, der havde forsørget sin Søn saaledes med timeligt Ophold, at han troede, at Intet kunde eller skulde fattes ham; man kunde næsten ikke optænke Noget, som han ikke havde anvist ham aarligen at oppebære, saasom hans Brødkorn i rette Tid hos Forpagterne, hans Byg og Humle til Øl, hans Vin, ugentlige Bade- og Barberpenge, og hvad han behøvede til Klæder og andre Fornødenheder; men dette Gods varede dog en kort Tid, og Sønnen kom tilsidst i den yderste Fattigdom. Lignende Exempler paa, at der efter Flod (Havets Tilløb) hos Forældrene følger Ebbe (Tilbagegang) hos Børnene, forefalde dag-

lig. Saaledes have da Forældrene ikke Aarsag til at gni og opdynge Gods med Uretfærdighed for sine Børns Skyld, ei heller, om det har lykkets dem at samle Meget, til at forlade sig derpaa eller opdrage sine Børn i Lediggang og Vellyst, men tvertimod til med dem at vandre i Ydmyghed og Frygt for Gud og lære dem, at Alt kommer an paa Guds Velsignelse.

§ 47. Man maa 6.) midt i Rigdom forblive fattig og med Alt, hvad man er og har, daglig nedkaste sig for sin Guds Fødder og sige med Jakob: „Jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har bevist din Tjener")1 Mos. 32, 10). Man maa ofte forestille sig den menneskelige Elendighed, som følger med os selv i Overflødighed paa alle Ting, — hvor uvarig nemlig vor Lykke, — hvor let vor Ære, Anseelse, Medgang, Rigdom og Velstand forsvinder, — hvor let en Sygdom kan overfalde os, som bringer os til at glemme al den Herlighed, vi have, — hvor unyttigt al Verdens Gods er uden Guds Naade, — hvor usel al Ære og Lyst er uden Jesu Christi, den Korsfæstedes, Samfund, — hvorlunde al Verdens Sølv og Guld ikke mægter at skjænke et bedrøvet Hjerte nogen Trøst eller de Anfegtede nogen Husvalelse, — hvorlunde alt, hvad Kosteligt, Prægtigt og Lifligt Verden eier, ikke formaar det Ringeste i Dødsangesten, og Deslige. Til dette Oiemed er det tjenligt, at man lægger vel Mærke til det menneskelige Livs mangfoldige Ulykkestilfælder og Omstiftelser, som man daglig ser for sine Øine, — at man ikke skyr at omgaaes med fattige, syge, anfegtede Mennesker, — at man gjerne taler om de timelige Tings Forfængelighed, — at man overalt lader skrive og male Paamindelser derom for sig, — at man ofte tænker paa sin Død og Evigheden og hver Dag og Time holder sig færdig til at forlade Alt, hvad man har, og at ombytte al sin Rigdom, Pragt og Herlighed med Ligskjorten og Ligkisten.

§ 48. Lader os endelig ogsaa 7.) af denne Lære hente en Advarsel om, at vi maa vogte os for Gjerrighed og al Uretfærdighed [...] Apostelen siger, at „Pengegjerrighed er en Rod til alt Ondt," saasom mangehaande grove Synder opvoxe af den (1 Tim. 6, 10). Et gjerrigt Menneske er afgudisk, fordi han ofrer Pengene den Kjærlighed og Tillid saavelsom den Ærefrygt, han skylder sin Gud, og hænger sit Hjerte ved det timelige Gods. Han vil ikke undse sig for at krænke Gud, sin Samvittighed og sin Næste, naar han blot kan have Vinding deraf. Den Gjerrige vil for Penges Skyld sværge letsindigt og tilsidesætte Ed og Pligt, saaledes som man desværre i disse gruelige Tider mere end altfor meget har erfaret. Ei heller agter han Gudstjenesten og Sabbaten; den ene Dag er for ham ligesaa god som den anden, naar han blot kan erhverve Penge; hans helligste Dage ere Torvedagene, da han tager de fleste Penge ind; han har ikke paa Herrens hellige Hviledag Tid til at tænke over gudelige og aandelige Ting; om han end for Skams Skyld maa gaa i Kirke, saa lader han dog Hjertet være hjemme hos hans Regnskabsbøger, Punge og Kister, og om der falder et og andet Korn af den himmelske Sæd i hans Hjerte, saa falder det dog midt iblandt Bekymringernes og jordiske Tankers Torner, saa at det strax kvæles. Man fortæller om en Gnier i en vis By, at han efter at have været til Skrifte den ene Dag sad den følgende Dags Morgen ved sine Regnskabsbøger og fordybede sig saaledes i disse, at han glemte baade Kirken og Herrens høihellige Nadverd. Gjerrigheden tilsidesætter ogsaa den Ærbødighed, som den skylder sine Foresatte, og gjør sig ingen Samvittighed af at skuffe og bedrage sin Øvrighed, sine Præster, sine Forældre, naar den blot kan drage Fordel deraf. Gjerrigheden gjør mange Mennesker til Mordere og Røvere, til Tyve, Forrædere og Bedragere; den styrter Mange i Ukyskhed og Urenhed; den undertrykker de Fattige; den forurettter Enker og Faderløse;

den bøier Retten og tager Gave imod den Uskyldige; den skammer sig ikke ved nogen Løgn, nogen Svig, noget Bedrageri, naar den kun har Nytte deraf; den er ubarmhjertig og haard imod de Trængende; kort sagt, den er en Træl af Djævelen, som har dens Hjerte i sin Besiddelse og holder den fængslet i gyldne Lænker til at gjøre hans Villie.

§ 49. Denne Last er nutildags saare almindelig i Christenheden, saa at man maaske skal finde faa Huse og Hjerter, hvori den ikke har indsneget sig og hersker lønligen eller aabenbare. Derimod skal man ikke finde Nogen, som vil tilstaa, at han er gjerrig; Enhver holder det for en Skam at blive kaldt gjerrig; thi Gjerrighed har mange Kaaber, hvormed den kan bedække sig. Man er ikke gjerrig; man omgaaes blot sparsommeligt med, hvad man har; man maa jo erhverve sit Brød paa en ærlig Maade; det er trange Tider, saa at man nok faar være paafærde sent og tidligt, om man vil tænke at slaa sig skikkeligen igjennem med Sine; man maa forsørge sine Egne; der maa jo være Handel og Vandel til i Verden; man faar søge sin Fordel, saa godt man kan; den, som ikke vil have Øinene oppe, maa have Pungen oppe; man maa leve og opføre sig efter sin Stand, og hvo kan opregne alle de Paaskud, man bruger forat besmykke Gjerrigheden? Og dette formaar saameget hos de Fleste, at naar de høre af Guds Ord, at Gjerrighed er en Dødssynd, et Afguderi og en Rod til alt Ondt, saa spørge de sig ikke engang selv i sin Samvittighed, om den ogsaa findes hos dem selv, efterdi de allerede forud føle sig overbeviste om, at den ikke har noget Rum hos dem. Derfor taler Apostelen om Paaskud for Gjerrighed (1 Thess. 2, 5).

§ 50. Men lad nu denne Djævleyngel forklæde sig, som den vil, saa er den dog let at kjende efter Guds Ord, naar vi kun ville lukke Øinene op og ikke bedrage os selv eller gjerne ville blive bedragne. Man kan kjende den dels paa Erhvervelsen og Maaden at eftertragte det timelige Gods paa; den, som tragter saa ivrigt, stadigt og utrætteligt derefter, at han derover glemmer Frygten for Gud, Kjærlighed til Næsten, sin Samvittighed og sin Sjel, — den, som for Vindings Skyld sværger letsindigt, forsømmer Gudstjenesten, forretter sin Bøn tankeløst og uden Andagt og undlader al anden Øvelse i Gudfrygtighed, han behøver ikke at spørge længe efter, hvor Gjerrighedsdjævelen bor. Gudfrygtigheden bytter og handler, kjøber og sælger, virker og arbeider ogsaa; men den gjør det i Frygt for Gud; den attraar vel at afhænde sine Varer, men ikke sin Sjel; den fører sin Husholdning i Stilhed; man hører ingen Skrigen, Banden og Skjælden der, naar det ikke gaar efter Ønske, og Tyendet ikke gjør det rigtigt, — dels paa Besiddelsen og Brugen; den Gjerriges Penge ere ikke i hans Magt; han har vel Kisten, hvori Skatten ligger; men Satan har Nøglen dertil; han mægter og formaar ikke at udgive Noget, hvoraf han ikke venter sig synlig og øieblikkelig Fordel; skal han anvende Noget til Gudstjenesten eller de Trængendes Understøttelse, saa har han altid sine Besværinger og Undskyldninger; han er hundsk og knarvurren, naar han skal udgive Noget; han lader sig kræve længe og betaler ugjerne, — dels paa Tabet og Skilsmissen; naar den Gjerrige lider et Tab, saa er det, som om der blev revet et Stykke af hans Hjerte; naar et Uheld tilstøder ham, er han yderst utaalmodig og vil ikke lade sig trøste; han elsker det timelige Liv og skilles nødig fra Verden. Man har Exempler paa, at Gniere have hængt Nøgelen til sin Skat om sin Hals paa Sygeleiet og befalet, at man ikke maatte tage den af dem, førend de vare døde. Nogle have ladet sig give en Sum Penge paa Sengen og regnet og multipliceret dermed, indtil de opgave Aanden. Andre have spurgt om Kjøbmandsskab, om hvad Pris den og den Vare stod i, hvad godt Brevene bragte, og Deslige, medens Døden sad paa deres Læber, o. a. M.

§ 51. Enhver prøve derfor sig selv saa nøie som muligt, forat han ikke lønligen skal skjule denne Slange i sin Barm! Ser til, mine Kjæreste, „at Eders Hjerter ikke besnæres med Gjerrighed og Sorg for Næring! Dersom I ville vorde rige, saa ser til, at I ikke falde i (Satans) Fristelse og Snare og i mange daarlige og skadelige Begjeringer, som nedsænke Menneskene i Ødelæggelse og Fordærvelse!" (1 Tim. 6,9) Det timelige Gods er ofte Djævelens Lokkemad, hvormed han bringer Mennesket i sit Garn; det er de Veirlys (Lygtemænd), hvormed han leder dem ud i Moradser og Syndepøle; det er de Guld og Sølvlænker, hvori han holder dem fængslede. Vogter Eder desaarsag for uretfærdig Vinding; veier ikke blot Pengene forat faa vide, om de ere fuldvægtige; men slaar ogsaa over, om de ikke maaske skulde være altfor tunge, nemlig af de fattige Menneskers Sukke, Taarer, Sved og Blod, som de ere afpressede og fratagne! Vogter Eder for Foræringer, hvilke Tydskerne pleie at kalde „Gift und Gabe" (Skjænk og Gave); ja visseligen en Gift, som dræber Sjelen og overantvorder den til den evige Død. Vogter Eder for falske Varer, for fask Alen og Vægt, hvilket Altsammen er en Vederstyggelighed for Herren! Vogter Eder for de Fattiges Undertrykkelse, den enfoldige Næstes Forfordeling og alle den nuværende Verdens Opfindelser, som den har udtænkt forat berige sig! De Fattige og Elendige hævne sig med Sukke og Taarer, og tilsidst viser det sig, at en vindesyg Bedrager aldrig har bedraget Nogen værre end sig selv, efterdi han har skilt sig selv ved sin Sjel og Salighed.

§ 52. Brasilianerne, et barbarisk Folk i Sydamerika, hænge ei alene temmelig store og aldeles værdiløse Stene, som de holde for Klenodier, i sine Øren og Underlæber, men gjøre ogsaa i Barndommen store Skaar i sine Kinder, forat de kunne bære dem til Prydelse deri. Disse Mennesker anse vi for meget daarlige, idet de skamfere sine Ansigter for slige Lapperiers Skyld: men ere ikke de Gjerrige endnu daarligere, som skade sin Samvittighed for ussel Vindings Skyld og sætte sin Sjel paa Spil? De Naturkyndige fortælle om Havørnen, der opholder sig ved Kysterne og nærer sig af Fisk, at den undertiden slaar sine Kløer i en stor Fisk; men saasom den ikke kan løfte den og hellerikke hurtigt nok kan slide sig løs, bliver den af Fisken trukken ned i Dybet, saa at den drukner. Dette er et træffende Billede paa de Gjerrige og Uretfærdige, der tro at skulle komme i Besiddelse af et stort Gode her i Verden og derover styrte sig i Fordærvelse og Fordømmelse.

§ 53. Om Rufinus, en overordentlig pengegrisk og uretfærdig Betjent hos Keiser Arkadius, berette Historieskriverne, at han uformodet blev myrdet af Hæren og hugget i Stykker, just som han troede at skulle blive udraabt til Keiser; en Soldat havde faaet hans høire Haand, hvis Sener stak frem nedentil, ved Hjælp af hvilke han vidste at styre den meget behændigt og at lukke den op og igjen; med denne Haand gik han omkring i Staden og bad i Rufinus's Navn om en Gave, idet han hermed vilde antyde dette Menneskes Gjerrighed og Uretfærdighed, hvis Haand havde plyndret Enhver. En spansk Forfatter fortæller ogsaa en høist mærkelig Tildragelse om Alvarus Luna, en mægtig Embedsmand hos Kongen af Kastilien; efterat han nemlig i henved tredive Aar havde været Potte og Pande ved Hoffet, saa at Kongen og alle Andre rettede sig efter hans Villie, faldt han tilsidst i Unaade og blev halshuggen; hans Legeme blev liggende i tre Dage paa Retterstedet, og der var sat en Bøsse ved Siden deraf for deri at samle Almisser til at faa dette Menneske begravet, som tilforn havde levet i næsten kongelig Rigdom og Værdighed. Jeg fortæller dette for derved at vise, at alle pengegjerrige, uretfærdige og ugudelige Mennesker dog tilsidst blive Betlere, om de end have skrabet nok saamange Penge sammen. Mangen Pengepuger forarmes, medens han

endnu lever, og maa tage til Betlerstaven; Mange betle i sine Børn og Efterkommere, hvilke det uretfærdigt erhvervede Gods bringer Forbandelse og Fattigdom, og Alle ville de tilsidst komme til at betle med den rige Mand i Helvedes Luer om Vand, ja om en eneste Draabe til at læske sin Tunge med. Den Herre Jesus bevare os herfor og give os af Naade et nøisomt Hjerte! Ham tilligemed Hans himmelske Fader og den Hellig Aand være Lov, Pris og Tak i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Tre og tyvende Prædiken,

hvori dens Oprigtighed, Retsindighed og Sanddruhed betragtes.

2 Kor. 1, 12: Dette er vor Ros, vor Samvittigheds Vidnesbyrd, at vi i Enfoldighed og Retsindighed for Gud, ikke i kjødelig Visdom, men i Guds Naade have vandret i Verden og fornemmelig hos Eder.

---

§ 1. Hjertet er bedrageligt, mere end alle Ting; det er ulægeligt (dødeligen saaret, fordærvet indtil Døden); „hvo kan kjende det?" (Jer. 17, 9) Luther, der oversætter dette Sted saaledes: Hjertet er en trodsig og forsagt Ting; hvo kan udgrunde det? har i sin Rand-Anmærkning dertil godt forklaret dets rette Mening, idet han siger: Naar det gaar det ilde, saa er der idel Forsagthed; naar det gaar det vel, saa kan ingen styre eller holde det i dets Kaadhed. — — Det forstaar godt at sno sig og besmykke sig. Det er en fortvivlet ond Ting, dette Hjerte, osv. Og at det isandhed forholder sig saaledes med vort Hjerte, saalænge det forbliver i sin naturlige Tilstand, udenfor Naaden, er let at bevise.

§ 2. Det er 1) bedrageligt imod os selv. „Hjertets Tankers Paafund er ikkun ondt den ganske Dag" (1 Mos. 6, 5; 8, 21). Det pønser kun paa Svig og Rænker; Satan har blandt Andet ogsaa lært det at skjule sin Ondskab under et smukt udvortes Skin og at anstille sig gudfrygtigt, medens det lønligen hengiver sig allermest til sine syndige Lyster. Det overtaler os ofte til at tro, at dette eller hint er godt, uagtet det er vor største Skade og udsætter os for at tabe vor timelige og evige Velfærd. Hjertet er en sand Dalila, der besnakker os og dysser os i Søvn ved sød Tale og ved at anprise os den syndige Lyst, — en sand Judas, der forraader os med et Kys, — en Dina, der gaar ud at spadsere og kommer fordærvet og skjændet hjem igjen. Sjelen kan lignes ved en rig og deilig Jomfru, Hjertet derimod med sine iboende arvelige Begjæringer ved en letsindig og utro Tjenestepige, der staar i Ledtog med de Bolere, der efterstræbe dens jomfruelige Kyskhed, og som søger ved Smigrerier og Kjærtegn at overtale den til at føie sig efter deres Villie. Vi indbilde os mangengang, at vort Hjerte nu er ganske gudfrygtigt, — at den syndige Lyst er dæmpet, og at vi ganske have unddraget os Verden og dens syndige Glæder; men før vi vente det, forlader vort Hjerte os og fører os ind i Synden, som i lutter Verdens og Djævelens Garn og Snarer, saa at vi snart ikke vide, hvor vi skulle komme ud igjen. Jeg har ofte

forundret mig over Torbisterne og nogle andre Insekter; naar man ryster dem ned af Træerne, blive de liggende ganske stille og krympe sig sammen, som om de vare døde; men snart begynde de atter at røre paa sig, flyve bort og gjøre større Skade end før. Heri har jeg gjenkjendt og betragtet vort bedragelige Hjertes Vanart, som ogsaa ofte, især naar Gud hjemsøger det med Trængsel, anstiller sig hel gudfrygtigt, som om det var aldeles afdød fra Verden og Synden; men snart spiller det atter i sin gamle Dur og begynder paany, hvor det slap.

§ 3. Derfor anser og erklærer Skriften det for en haard Straf af Gud, naar Han overgiver Menneskene til „deres Hjerters Stivhed, saa at de skulle vandre i sine egne Anslag" (Ps. 81, 13), og den advarer os, sigende: „Bevar dit Hjerte fremfor alt det, der forvares!" (Ordsp. 4, 23) forat vi skulle give vel Agt derpaa, som paa en utro Tjener og svigefuld Ven, ikke lade det have sin egen Villie og ikke stole for meget derpaa. En vis Kirkefader siger: Jeg har forladt Alt; men mit Hjerte vil ikke forlade mig; ak, Herre, bevar mig for mit eget Hjerte! Luther, den frimodige Troeshelt, siger, at han frygter mere for sit Hjerte end for Paven og alle Kardinaler. En gudfrygtig Theolog siger: Tro ikke dit Hjerte altfor godt, men kom stedse ihu, at du har med en stor Bedrager og Forræder at gjøre; Ingen kan ivre, bede og vaage noksom over og imod sit eget Hjerte, osv.

§ 4. Det er 2) ogsaa bedrageligt imod Næsten. Da Satan talede med vor første Moder, Eva, lod han vel, som om han vilde hendes Vel og var hende meget gunstig; men i sit Hjerte nærede han lutter Svig og Mordtanker. Denne onde Art har han nu ogsaa indaandet og bibragt det menneskelige Hjerte som sin Slangesæd. Derfor finder man kun faa oprigtige og trofaste Hjerter, som mene det redeligt og godt med Næsten. „Ligesom Ansigt er imod Ansigt i Vand, saa er et Menneskes Hjerte imod et andet Menneske" (Ordsp. 27, 19), det er, som Luther forklarer det: Ligesom Billedet i Vandet vakler og er usikkert, saaledes ere ogsaa Hjerterne. Man maa sige: tro det ikke! Mangt et Menneske anstiller sig, som om det var mit andet Jeg, som om det var mit eget Billede, der intet andet Ønske havde end at tækkes og tjene mig i alle Ting. Dog ligesom Billedet i Vandet vel meget godt fremstiller vort Ansigt, men strax taber sig, naar Vandet bevæges det Mindste, saaledes er det ogsaa med et saadant Venskab. Mangt et Menneskes Hjerte er ligesom et Galæble, der udentil er smukt gult og rødt at se til; men naar man aabner det, saa finder man en Mark eller Edderkop derinde. Ofte dømmer vort bedragelige Hjerte om Næsten og hans Forhold som En, der har Feber, dømmer om Maden, der smager ham besk, omendskjønt den ikke er det. Naar vort Hjerte er fuldt af Bitterhed, Fiendskab og Avind, saa dømme vi ilde om Næsten og tro ikke, at vi selv, men at han har Uret. Vort Hjerte ophøier sig selv og nedtrykker Andre; det smigrer for sig selv og skjænder paa Andre; hos Næsten finder det bestandig Meget at dadle og glemmer sig selv; det finder Velbehag i sig selv og Mishag i alle Andre. Derfor have vi nok Grund til ikke at tro os selv for godt og vel at betænke, hvilket Hjertelag vi hidtil have haft imod vor Næste, hvem det er vor Pligt at elske som os selv.

§ 5. Hjertet er 3) ogsaa bedrageligt mod Gud. Det lader sig ikke nøie med at bedrage Mennesker; det vil ogsaa bedrage Gud. Derfor klager Han selv over, at „Hans Folk holder sig nær til Ham med sin Mund og ærer Ham med sine Læber, medens deres Hjerte er langt fra Ham" (Esai. 29, 13), og om det israelitiske Folk siges: „De smigrede for Ham med sin Mund, og med sin Tunge løi de for Ham. Og deres Hjerte var ikke fast med Ham, og de vare ikke trofaste i Hans Pagt" (Ps. 78, 36. 37). Dette lærer disse sidste hykkelske Tiders Erfaring os let at forstaa. Ak, hvor godsnakke ikke Menneskene for Gud, naar de ville gaa til Skriftemaal og Nadverd! Da heder det: Jeg før-

ger hjerteligen over mine Synder; jeg beder om Naade; jeg vil gjerne bedre mig; men det viser sig snart, at det kun var Ord uden Hjerte, efterdi de senere intet Alvor og ingen Iver vise for at modstaa sine tilvante Synder og befri sig derfra. Guds kjære Børn maa sukke og klage indtil Døden over sine Hjerters Svigefuldhed. Naar de ville bede med inderlig Andagt og med Nød og Neppe have fundet sit flygtige, vildfarende Hjerte og bragt det ud af de verdslige Sysler og Sorger for at fremstille og ofre det til Gud i sand Bodfærdighed, uskrømtet Tro og standhaftigt Forsæt, saa befinde de med Smerte, at det har begivet sig bort, før de vide deraf, og naar de tænke, at det er i Himmelen og taler med Gud, saa flagrer det omkring hist og her og hengiver sig til sine egne Tanker og Lyster. Det ligner en Hund, der følger sin Herre et Stykke paa Veien, men snart vender tilbage eller ialfald streifer om hid og did paa Marken og forfølger Fugle og Dyr. Ofte er det lig en kogende Gryde, der synes at være aldeles fuld af Vand, og naar den tages af Ilden og bliver kold, er den neppe halvt fuld. Naar vi i Kirken høre en aandrig og nidkjær Prædiken eller annamme den hellige Nadverd, tykkes det os ofte, som om vort Hjerte er fuldt af Tro, Andagt, Kjærlighed og Iver; men naar vi atter komme ud i Verden, taber Alt sig snart igjen. Ofte fremtræde vi ogsaa for Gud, som om vi vare ganske rene og pletfrie; vi tro, som Farisæeren, at vi ikke have Grund til at bede Gud om Noget eller afbede Noget hos Ham, men kun til at takke Ham; vi finde det paafaldende, at Gud vil gjøre nogen Fordring paa os, uagtet vort Hjerte indbilder sig, at vi have gjort Alt, hvad vi vare skyldige at gjøre. Dette er nu det menneskelige Hjertes Beskaffenhed, saalænge som det forbliver overladt til sig selv. Naar det derimod bliver fornyet ved Christum og formedelst Troen forenet med Ham, begynder det af al Kraft at stræbe efter gudelig Oprigtighed og Retsindighed og at beflitte sig paa Sanddruhed imod sig selv, imod Gud og Næsten, som vi kunne se af de Ord hos den hellige Apostel, som vi have oplæst og efter hvis Foranledning vi da nu skulle omhandle den troende Sjels Oprigtighed og Retsindighed. Gud give, at det maa ske med megen Frugt og Nytte, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 6. Til de Herligheder, som vor Sjel før Syndefaldet var begavet med af Gud, hørte ogsaa, at den i alle Dele var ren og uden Falskhed. Den var, som vi i Begyndelsen af dette Værk have sagt, et blankt Speil, hvori det evige Lys gjenstraalede sin rene Glands; den var som et slebet Krystalglas, fuldt af rent Vand, hvorigjennem Solen skinner; der var intet syndigt Dynd, ingen Plet, ingen Urenhed at opdage deri. Men ved Synden er dette rene Vand blevet mudret, det blanke Speil plettet og det klare Glas opfyldt med Mørke; jeg mener: Sjelen har foruden andre Gaver ogsaa mistet sin Retsindighed og Sanddruhed. Saasnart de første Mennesker vare faldne, „skjulte de sig for Gud Herrens Ansigt mellem Havens Træer“ (1 Mos. 3, 8); de vilde holde sig skjulte for dens Øine, for hvem Intet er skjult; de begyndte at undskylde sig og at kaste Skylden for Overtrædelsen den Ene paa den Anden; ja de havde endog gjerne lagt den paa Gud selv, idet Adam sagde: „Kvinden, som Du gav mig til at være hos mig, hun gav mig af Træet, og jeg aad“ (1 Mos. 3, 12). Fra den Tid af er det menneskelige Hjerte hengivent til Løgn og Bedrag; det er fuldt af Falskhed og pønser paa Svig og Underfundighed; det vil føre baade Gud og Mennesker bag Lyset, hvorfor det ogsaa, som vi ovenfor sagde, med al Ret kaldes en stor Bedrager.

§ 7. Nu, ogsaa paa denne Ulykke bliver der ved den Herres Jesu Christi Naade raadet Bod. Hjertet bliver lutret og ved Hans stadige Aand renset fra Underfundighed; de troende Sjele, som staa i Samfund med Christo, fornyes daglig i sit Sinds Aand og iføre sig det nye Menneske, som er skabt efter Gud i Sandhedens Retfærdighed og Hellig-

hed. De aflægge Løgn (og hade af Hjertet al Falskhed) og tale Sandhed for Gud og Mennesker (Efes. 4, 23 flg.). Overensstemmende hermed maa vi nu 1) betænke, at en troende Sjel ikke kan andet end af Hjertet beflitte sig paa Sanddruhed og Oprigtighed. Naaden gjør alle Hjerter, som den behersker, oprigtige og renser dem fra al Falskhed og Løgn. Vi have ofte sagt, at Troen bringer Sjelen i Samfund med den Herre Jesus Christus og den treenige Gud, hvorfor ogsaa Guds Aand ofte siger om de Troende, at de vandre med Gud, efter Gud og for Gud, — at Han boer i dem, — at de ere i Christo og Han i dem, — at Han lever, taler og virker i dem. Men nu er vor Gud en sanddru og trofast Gud. „Gud er Trofasthed og uden Uretfærdighed; Han er retfærdig og oprigtig" (5 Mos. 32, 4). Apostelen siger: „Gud er trofast, ved hvem I ere kaldte til Hans Søns, Jesu Christi, vor Herres Samfund" (1 Kor. 1, 9), og ligeledes: „Gud er trofast, som ikke skal lade Eder fristes over Eders Formue" (1 Kor. 10, 13). Hvad Hans Mund taler, det mener Hans Hjerte og opfylde Hans Hænder (2 Krøn. 6, 4). Herrens Vidnesbyrd er trofast (uden Svig; det er ikke, ligesom de ondskabsfulde Menneskers Tale, blandet med Falskhed og Træskhed). „Herrens Ord ere rene Ord, ligesom Sølv, der er renset i en Smeltedigel paa Jorden, syv Gange lutret. Alle Hans Stier ere Miskundhed og Sandhed" (Ps. 19, 8; 12, 7; 25, 10), og hvad Han gjør, det gjør Han i „Sandhed, af sit ganske Hjerte og af sin ganske Sjel" (Jer. 32, 41). „Alle Hans Forjættelser ere Ja og Amen i Christo" (2 Kor. 1, 20).

§ 8. Om vor allerkjæreste Frelser siger en aandrig Theolog: „Naar du ret vil beskue den korsfæstede Christum, saa vil du hos Ham ikke se Andet end lutter ren, fuldkommen, uudsigelig Kjærlighed, og han vil vise dig sit Hjerte og sige: Se, i dette Hjerte er ingen Svig, ingen Løgn, men den største Trofasthed og Sanddruhed. Bøi dit Hoved hid, og hvil paa mit Hjerte; ræk din Mund hid, og drik af mine Vunder den allersødeste Kjærlighed, som gjennem mig udspringer af min Faders Hjerte!" Herom siger ogsaa Peter, at der blev ikke fundet Svig i Hans Mund (1 Pet. 2, 22). Selv bruger Han ofte de Ord: Amen, Amen, — Sandelig, sandelig jeg siger Eder, hvormed Han tilkjendegiver, at Han taler til os af sin Sjels Grund og troligen og hjerteligen aabenbarer os Guds Villie med Hensyn til vor Salighed, ligesom ogsaa de hellige Apostle nogle Gange betjene sig af de Talemaader: „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes" (1 Tim 1, 15; 3, 1; 4, 9), — „disse ere sande Guds Ord, — disse Ord ere sande og trofaste." For den Sag Skyld kaldes Han ogsaa „det trofaste og sandrue Vidne" (Aab. 19, 9; 21, 5; 3, 14; Esai 65, 16), ligesom da ogsaa Hans hele Liv, Hans Lære, Hans Gjerninger, Hans Lidelse og Død vidne om Hans Oprigtighed, Trofasthed og Sanddruhed. Han har ikke haft Bihensigter, men med rent og oprigtigt Hjerte søgt at befordre sin Faders Ære og Menneskenes Salighed. Han har ladet sin Side aabne, forat vi skulde se ind i Hans Hjerte og overbevise os om Hans trofaste og uforfalskede Kjærlighed. Han har efter sin Opstandelse fremstillet sig levende for de hellige Apostle og navnlig for Thomas, vist dem sine Vunder og Naglegab og tilladt dem at stikke sine Fingre i Hans Vunder og sine Hænder i Hans Side, Altsammen af et trofast og kjærligt Hjerte, forat forvisse dem og os derom. Han har tilstedt Johannes at lægge sit Hoved op til Hans Bryst, os til et Forbillede og for at lære os, at vi ikke bør tvivle om Hans oprigtige Kjærlighed. „Han er fuld af Naade og Sandhed" (Joh. 1, 14). „Han er en prøvet Sten, som er vel grundet," — som alle hellige Guds Børn fra første Færd af have fundet tro, fast og urokkelig (Esai 28, 16). Som nu den Herre Jesus er, saa er ogsaa Hans Aand, som Han selv flere Gange kalder Sandhedens Aand, ei alene, fordi Han tilligemed Ham og Faderen er den selvstændige, evige Sandhed,

men ogsaa fordi Han mener det trofast og hjerteligt med os og med lutter Kjærlighed „veileder os til al Sandhed" (Joh. 14, 17; 15, 26; 16, 13). Helvedaanderne ere „forføriske og løgnagtige Aander, der have Lyst til Løgn" (1 Tim. 4, 1; 1 Kong. 22, 22) og forlede Menneskene til farlige Vildfarelser i Lære og Levnet; dem modstaar Sandhedens Aand, bevarer os for Vildfarelser og lærer os at vandre i Sandhed og at omgaaes Gud og Næsten med et oprigtigt Hjerte.

§ 9. Ligesom nu Gud selv tilligemed sin allerkjæreste Søn og den Hellig Aand er Sanddruhed og elsker Sanddruhed, saaledes indsees letteligen, at hellerikke de Sjele, som ere forenede med Ham ved Troen, kunne andet end i alle Dele elske Sanddruhed. Ligesom deres Frelser er, der formedelst Troen bor i deres Hjerte, saaledes ere ogsaa de oprigtige, enfoldige, trofaste, sanddrue og standhaftige. Som Faderen er, saa ere ogsaa Børnene; som den Aand er, der leder dem, saa ere ogsaa de. Det Ord, de høre, og som bliver forenet med deres Tro og forvandlet til Saft og Kraft hos dem, er sikkert og ubedrageligt; saaledes ere ogsaa de; ligesom Sæden er, saa er Frugten; de leve stedse i et indvortes Samfund med den Herre Jesus; de æde og drikke dagligen i Troen Hans hellige Kjød og Blod; de lægge altid sit Hoved op til Hans trofaste Hjerte og nyde Hans rene og uskrømtede Kjærlighed; hvorledes kunne de da andet end være oprigtige, trofaste og sanddrue? Desuden vide de, at Gud hader af Hjertet al Falskhed, — „at Han lader dem gaa tilgrunde, som tale Løgn, og har Vederstyggelighed, som til den Blodgjerrige, saa og til den Falske" (Ps. 5, 7). De Lærde have ved Beskrivelsen af den gamle Pagts Tabernakel bemærket, at de Gardiner eller Tæpper, hvormed det var omspændt, maatte være kunstigt vævede, saa at de vare dobbelte og havde samme Udseende udentil som indentil, hvilket ikke er Tilfældet med almindelige Tæpper, der paa den ene Side ere prydelige og fremstille smukke Billeder, men paa den anden Side se stygge og uformelige ud; saaledes skulde de hellige Tæpper om den Høiestes Boliger ikke være, men, som sagt, kunstige og skjønne paa begge Sider. Herved tilkjendegaves, at Gud ikke lader Andre nærme sig Hans Helligdom og ikke erkjender Andre for Sine end Saadanne, hvis Indre er ligt deres Ydre, — som have et oprigtigt og redeligt Hjerte og øve sig i at have en god Samvittighed for Gud og Menneskene, og efter en saadan Tilstand stræbe alle christelige, gudelskende Sjele.

§ 10. Derfor er heller Intet almindeligere i Skriften, end at de Troende formanes til Oprigtighed og Sanddruhed, roses derfor og kaldes derefter. Til Abraham siger Herren: Vandre for mit Ansigt, og vær ustraffelig, eller oprigtig og uden Svig! (1 Mos. 17, 1). Af Salomo kræver Gud, at han skal vandre for Hans Ansigt, „ligesom David, hans Fader, vandrede, med et fuldkomment Hjerte og med Oprigtighed" (1 Kong. 9, 4). De, som vandre ustraffeligen (uden Falskhed og Hykleri) og gjøre Retfærdighed og tale Sandhed i sit Hjerte, — som have uskyldige Hænder og ere rene af Hjertet, faa den Forjættelse, at de skulle „stige op paa Herrens Bjerg og staa paa Hans hellige Sted" (Ps. 15, 2; 24, 3. 4). Guds Børn kaldes de Oprigtige af Hjertet (som mene det trofast og redeligt med Gud og Næsten). Lys, siger David, udsaaes for den Retfærdige, og Glæde for de Oprigtige af Hjertet (Ps. 97, 11), og ligeledes: Gjør Godt, Herre, imod de Gode og Oprigtige af Hjertet! og lægger til: Men dem, som bøie af til sine krogede Veie (i sin Forvendthed, Falskhed og Svigefuldhed), „skal Herren lade fare hen med dem, som gjøre Uret" (Ps. 125, 4. 5). Den samme Profet beskriver de Bodfærdige og Troende (hvilke Gud ikke tilregner deres Misgjerning) saaledes, „at der ikke er Falskhed i deres Aand" (Ps. 32, 2). Vor kjæreste Frelser forlanger af sine Egne, at de skulle være rene af Hjertet, snilde som Slanger og enfoldige som Duer,

og at de skulle „være som Børn“ (Matth. 5, 8; 10, 16; 18, 2. 3). Der var Ingen, som Han med større Alvor og Nidkjærhed modsatte sig, end Hyklerne, der søge at bedrage Gud og Mennesker med et falskt Skin. De hellige Apostle minde ofte om, at vi skulle „vandre i Sandhed“ (2 Joh. 1, 4; 1 Joh. 1, 6. 8), — at vi skulle være Sandheden tro i Kjærlighed og vide, at der er Sandhed i Jesu; vi skulle „iføre os det nye Menneske, som er skabt efter Gud i Sandhedens Retfærdighed og Hellighed“ (Efes. 4, 15. 21. 24); vi skulle være „rene og uden Anstød indtil Christi Dag“ (Filipp. 1, 10); vi skulle have „et oprigtigt Sind“ (2 Pet. 3, 1); de ønske, at Fredens Gud vil hellige os ganske og aldeles, og at vor ganske Aand (i alle Dele, i Tro, Kjærlighed, Haab, Ord og Gjerninger) „med Sjel og Legeme maa bevares ustraffelig i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse“ (1 Thess. 5, 23).

§ 11. Ligeledes have vi alle hellige Guds Børns Exempler for os, idet de stedse have beflittet sig paa at have et oprigtigt Hjertelag imod Gud og Mennesker. Om Noah siges, „at han var en retfærdig og ustraffelig Mand blandt sine Samtidige og vandrede med Gud“ (1 Mos. 6, 9). Herren selv giver Job det Vidnesbyrd, „at han var ustraffelig og retskaffen, gudfrygtig og veg fra det Onde“ (Job 1, 1. 8; 2, 3), ligesom Han ogsaa giver David det Vidnesbyrd, „at han vandrede for Ham med et fuldkomment Hjerte og med Oprigtighed“ (1 Kong. 9, 4). Han tiltaler ogsaa sin Gud med disse Ord: „Min Gud! jeg ved, at Du prøver Hjerter og har Velbehag i Oprigtighed; derfor har jeg i mit Hjertes Oprigtighed givet alle disse Ting (som jeg har samlet til Tempelbygningen) frivilligen“ (1 Krøn. 30, 17), og paa et andet Sted; „Lad Ustraffelighed og Oprigtighed bevare mig!“ (Ps. 25, 21) Da Kong Ezekias hjemsøgtes af Herren med en dødelig Sygdom, kunde han beraabe sig paa, at han havde „vandret troligen for Gud og med et retskaffent Hjerte og gjort det, som var godt for Hans Øine“ (Esai, 38, 3). Denne Dyd roses ogsaa hos de to Ægtefolk Zakarias og Elisabeth, idet der siges om dem, at de „begge vare retfærdige for Gud og vandrede ustraffelige i alle Herrens Bud og Anordninger“ (Luk. 1, 6). Apostelen Paulus efterjagede den ogsaa ivrigt; derfor siger han: „Jeg øver mig i altid at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneskene“ (Ap. Gj. 24, 16), og i vor oplæste Text: „Dette er vor Ros, vor Samvittigheds Vidnesbyrd, at vi i Enfoldighed og Retsindighed for Gud have vandret i Verden“ (2 Kor. 1, 12). Og dette er endnu Tilfældet med alle Troende og alle hellige Guds Børn; de kunne ikke andet end lægge Vind paa Oprigtighed og Sanddruhed.

§ 12. Men vi maa 2) ogsaa undersøge, hvad da den christelige Oprigtighed og Retsindighed er for en Dyd, og hvorledes det dermed forholder sig. Jeg kan i Korthed sige, at den er de Troendes Hjertes, Munds og Hænders Endrægtighed i at elske og tjene Gud og Næsten, eller, at den er en Aandens Frugt hos Guds Børn, formedelst hvilken de beflitte sig paa at tjene Gud og Næsten uden Hykleri og uden Falskhed, af ganske Hjerte, af ganske Sjel og af al Formue, og paa at have en god Samvittighed baade for Gud og Menneskene. Apostelen kalder i vor Text denne Dyd Enfoldighed, ikke i den Forstand, hvori man pleier at sige: det er et enfoldigt, taabeligt Menneske, et enfoldigt Faar, et dumt Dyr; men Enfoldighed betyder her Enighed, en Forening af Hjertets Begjæringer, Tanker og Længsler i Kjærlighed til Gud, i Hans Frygt og Tjeneste. Ligesom der paa en Luth eller et andet Instrument er mange Strenge, men som ved den Spillendes Haand forenes og sammenordnes til en yndig Melodi, saaledes er der ogsaa hos Mennesket mange Kræfter, Begjæringer, Sandser og Tanker, men som ved Guds Naade allesammen søge i Enfoldighed og Sandhed at befordre Guds Ære og Næstens Gavn. Ildens Lue udbreder sig ofte vidt nedentil, saa langt som den finder Træ og Næring, men topper og forener

sig oventil; saaledes maa ogsaa de Troendes Sjel ofte henvende sine Tanker og Evner paa mangeslags Sysler og Forretninger; men alle løbe de dog tilsidst sammen i dette Ene, at den kan tækkes Gud og tjene Ham uden Hykleri. Den er ikke anderledes for Menneskene og naar den sees, end den er i Løndom, naar intet Menneske kan iagttage dens Gjerninger, — ikke anderledes i Ord og Lader, end den er i sit Hjerte; men den er altid og allevegne ens og enfoldig og ønsker ikke Noget inderligere, end at Gud vil lade dem med udelt Hjerte frygte Hans Navn (Ps. 86, 11). Ligesom Apostelen siger, at han har sin Samvittigheds Vidnesbyrd for, at han under Varetagelsen af sit apostoliske Embede har vandret i Enfoldighed og ingen Sidehensyn taget til sin egen Ære eller Magelighed, til timeligt Gods, Menneskegunst eller noget andet Forgjængeligt og Jordisk, men at hans eneste Øiemed, hans endelige og eneste Hensigt og det sidste Maal for al hans Flid og Møie har været dette Ene, at han kunde udbrede den Herres Jesu Ære og Lære og vinde og tilføre Ham mange Sjele, saaledes bestræbe ogsaa alle andre gudelskende Sjele sig for at befindes oprigtige, troe, sanddrue og nyttige for Gud og Mennesker.

§ 13. Apostelen bruger tillige et andet mærkværdigt Ord, nemlig Retsindighed. Det græske Ord af Sollys og Daglys, betyder egentlig en Tings Beskaffenhed, som man holder imod Solen og beser nøie ved Lyset og finder ren og ægte, som naar man holder et Glas med Vand eller Andet imod Dagen for at se, om det er tykt eller rent og klart, eller som naar man tager en Mynt eller Vare frem til Lyset, for rigtigt at kunne betragte den og enten erkjende den for god eller bortkaste den som utjenlig og ugyldig. Han vil altsaa sige Saameget som: om man vilde holde hans Hjerte imod Guds og Menneskers Dom, ligesom et Glas Vand imod Solen, saa skulde man deri finde en oprigtig Kjærlighed til Gud og Næsten, et rent Sindelag, et helligt Øiemed, en gudelig Nidkjærhed, uden nogen Tragten efter egen Fordel, egen Ære, egen Bekvemmelighed. Dette er vistnok ikke saa at forstaa, som om Apostelen vilde rose sig af at være aldeles engleren, fuldkommen hellig og uden Synd (thi det Modsatte er bekjendt af, hvad han andetsteds vidner om den Synd, der endnu boede i hans Kjød — Rom. 7, 14 flg.); men i denne Sag, der angaar hans apostoliske Embede, og efter Aanden roser han sig af at have vandret troligen, enfoldigt og oprigtigt, ikke i kjødelig Visdom, saa at han af kjødelige Hensyn skulde have anstillet sig nidkjær i Guds Tjeneste og dog lønligen eftertragtet egen Ære og Nytte, men i Guds Naade; saameget som Guds Naade har forundt ham, og med Hans Hellig Aands kraftige Bistand har han ene og alene attraaet, at Jesus, Verdens Frelser, overalt maatte blive kjendt, elsket og høipriset.

§ 14. Dette er nu ogsaa alle Troendes Sindelag. De skulde Intet have imod, at Enhver kunde se dem ind i Hjertet og prøve det for Gud og i Aanden; de sky ikke Lyset med sine Gjerninger, men taale gjerne, at de blive undersøgte af Gud og Mennesker, efter vor Frelsers Ord: „Hvo som udøver Sandheden, kommer til Lyset, at hans Gjerninger maa blive aabenbarede; thi de ere gjorte i Gud" (Joh. 3, 21), og Davids: „Randsag mig, o Gud, og kjend (undersøg) mit Hjerte; prøv mig og kjend mine mangehaande Tanker!" (Ps. 139, 23). Naar de af den Herre Jesus adspørges, ligesom Peter, om de elske Ham, saa svare de med barnligt Hjerte, stundom ogsaa med Taarer: „Herre, Du ved alle Ting; Du ved, at jeg elsker Dig," eller at jeg idetmindste af Hjertet ønsker at elske Dig og at faa Dig kjærere Dag for Dag (Joh. 21, 17). Naar de bede, saa søge de ikke at blive seede af Menneskene og ved sin Andagt at erhverve sig et Navn iblandt dem; de bede ikke, forat man skal høre dem ud paa Gaden og for at vinde desto større Anseelse for en hellig Omgjængelse; de ere hellerikke pralende i Ord

og søge ikke at skuffe Gud med Komplimenter; men de tale med Ham i Stilhed, i Løndom i barnlig Enfoldighed, som med sin kjære Fader, og udøse sit Hjerte ganske og aldeles for Ham. De ere mindre bekymrede for Mundens Ord end for Hjertets Andagt, som David, der indblander disse Ord i sin Bøn: „Og hvad skal David ydermere blive ved at tale til Dig? thi Du, Du kjender din Tjener, Herre, Herre!“ (2 Sam. 7, 20) som om det oprigtige Hjerte vilde sige: Hvortil behøves mange Ord og megen Vidtløftighed mellem mig og Dig, min Gud? Jeg ved, hvad jeg har i Dig, og Du ogsaa, hvad Du har i mig, jeg en kjær og naadig Gud og Fader og Du en tro Tjener og et kjært og lydigt Barn. Et christeligt Hjerte fordyber sig mangengang saaledes i sin Andagt og sin Længsel efter Gud, at det ikke selv ved, at det beder; det giver sig ikke Tid til at tænke som saa: Se, hvor andægtigt du beder! men er ene og alene henvendt til Gud; det tænker hverken dette eller hint, men forlyster sig alene ved Samtalen med sin kjære himmelske Fader; det er ligesom Øiet, der ser Lyset og i Lyset alle Ting, men ikke sig selv. Ligesom man ikke ser sin Skygge, naar man vender Ansigtet lige imod Solen, saaledes har hellerikke det troende Hjerte, der er vendt til Gud i Bønnen, noget Andet end Ham for Øie; det vil ikke vide af noget Andet end sin Gud og hans Naade i Christo Jesu. Vel pleier Satan, de Troendes Smigrer, ikke at være langt borte, naar en gudfrygtig Christen har faaet Naade af Herren til at bede andægtigt, heftigt og ivrigt, men at hviske ham i Øret: Nei se, hvor andægtigt du har bedet! Hvor langt overgaar du ikke mange Andre! Denne og hin have ikke bedet saaledes og kunne det ikke heller. Men han tilbageviser slige Tanker og ved godt, at uden Guds Naade, uden den Herres Jesu Forbøn og uden den Hellig Aands Medvirkning ere vore Bønner til ingen Nytte, og at Æren, naar vi have bedet andægtigt, ikke tilkommer os, men Gud, osv.

§ 15. Ligesaa enfoldige og retsindige vise de Troende sig ogsaa i andre Ting, som høre til Gudstjenesten og et helligt Levnet. Ere de i Kirken, saa søge de ikke at blive anseede af Menneskene, men at fremstille sig for Gud som et levende, helligt og Ham velbehageligt Offer! Bøie de sine Knær, saa bøie de ogsaa sit Sind og lægge i Ydmyghed sit Hjerte for den korsfæstede Herres Jesu Fødder; opløfte de sine Øine til Himmelen, saa opløfte de tillige sit Hjerte; sukke de, saa kommer det fra deres Hjertes Dyb; synge og spille de, saa synge og spille de ogsaa for Herren i sit Hjerte; høre de Prædiken, saa søge de at optage og beholde Ordet „i et smukt og godt (ærligt og oprigtigt) Hjerte“ (Luk. 8, 14); de lade sig ikke nøie med en Lyd i Ørene, ikke med Præstens Veltalenhed og udvortes Gaver; men de attraa at fornemme Ordets Kraft og den Hellig Aands Bevægelse paa og i sit Hjerte; hvad de her søge, er ene og alene at blive helligere og gudfrygtigere og at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed. Naar de give Almisser, saa bestræbe de sig efter Christi Ord for, at deres venstre Haand ikke skal vide, hvad den høire gjør; de vide godt, at de ingen anden Ære derfor kunne gjøre Fordring paa end den, som tilkommer en Tjener, der bærer sin Herres Pung og paa hans Befaling giver en Fattig en Daler; de give enfoldeligen, ikke for at høste Ære og Ros af Verden, ikke med hovmodigt Hjerte og Foragt for de Fattige, men med et rent Hensyn til Næstens Nød og Guds Bud.

§ 16. Saaledes forholde de sig ogsaa i alle andre Ting, som de ifølge sit Kald og sin Stilling have at forrette. Ere de kaldede til det hellige Prædike-Embede, saa bestræbe de sig efter Apostelens Exempel for ved Guds Naade at forrette Alt i Enfoldighed og gudelig Retsindighed. De forfalske ikke Guds Ord (med Menneskesnak, kjødelig Sands, verdslig Visdom, Stræben efter egen Ære og Nytte), men frembære det i Retsindighed; de tale som „af Gud, for Guds Aasyn, i

Christo; de anbefale sig ved Sandhedens Aabenbarelse til alle Menneskers Samvittighed for Guds Aasyn" (2 Kor. 2, 17; 4, 2). Retsindige Præster ere som Duerne, der samle det reneste Korn i sin Kraa og siden med al Magt opstøde og udtømme det i sine Ungers Mund; hvad de have lært af Guds Aand og Naade, — hvad de have samlet af Guds Ord, — hvad de have suget af Christi Vunder, — hvad de have iagttaget ved egen Erfaring, det maa de med brændende Kjærlighed udøse og indgyde i Tilhørernes Hjerter, ikke for at vinde egen Ære og Fordel, ikke for at tækkes Mennesker (nemlig som Mennesker, efter Kjødets Sands), men for at tækkes Gud og befordre Menneskenes Salighed. De maa ikke behage sig selv, men ene og alene søge at være Gud og følgelig ogsaa Næsten til Behag i det Gode, til Opbyggelse (Rom. 15, 1. 2). Saaledes har ogsaa en christelig Øvrighed ikke sin egen Ære, Magt, Rigdom, Vellyst og Magelighed for Øie, men først og fremst Guds Ære og det almene Vel. Den ved, at den har al sin Ære og Magt fra Gud og for Gud, og at Magten ikke er den given til at skade og ødelægge, men til at forbedre og bevare. Den betragter ikke Undersaatterne med stolte Øine og Foragt, men med et faderligt og kjærligt Hjerte og beflitter sig paa at vogte dem med al Troskab og regjere dem med Omhyggelighed og Flid (Ps. 78, 72; Rom. 12, 8).

§ 17. Og lever en troende Sjel i Husstanden og i ringere Kaar, saa stræber den ogsaa deri at vandre oprigtigt for Gud og at tjene Ham med et redeligt Sind. I en fyrstelig Lysthave er der ei alene store Træer, men ogsaa smaa Buske, ei alene høie Blomster, som Tulipaner, Lilier og Solvendere, men ogsaa lave, som Hyacinther, Fioler og andre; men alle blive de vurderede ikke efter sin Høide eller Lavhed, men efter sine Frugter og Kræfter. Rosenbusken bliver ikke foragtet, fordi den er lav og fuld af Torner, men elsket for sine ædle Blomsters Skyld. Fiolen søges under sine brede Blade og skattes høit for sin kraftige Vellugts Skyld. Saaledes blive ogsaa de, som befinde sig i ringe Stand, agtede og elskede høit af Gud, omendskjønt de leve i megen Møie, meget Arbeide og mange Sorger og ere foragtede af Verden, naar de blot vandre i hellig Frygt for Ham og oprigtig Kjærlighed til Næsten, — naar de ligesom Paulus beflitte sig paa at have en god Samvittighed baade for Gud og Menneskene og at gaa frem i Enfoldighed og gudelig Retsindighed. Desaarsag stræber et troende Hjerte fremfor alle Ting retteligen at forvalte det kongelige Præstedom i sit Hus, at forrette Bønnen med oprigtigt Hjerte og rene Hænder, i Aand og Sandhed, — og at leve for sig selv i sand Gudsfrygt, uden Skinhellighed, — at veilede sine Egne til Sandheden i Christo og bevare dem fra den nuværende Verdens store Sikkerhed og Hykleri. Den vigtigste Forretning i Husvæsenet er den gudfrygtige Barnetugt; men Børnene sammenlignes af den Hellig Aand med Pile, hvis Maal skal være Guds Ære og Kirkens Opkomst (Ps. 127, 4), og herefter tragter ogsaa en christelig Sjel med Oprigtighed og Retsindighed. Den attraar just ikke, at dens Børn skulle blive store, rige og mægtige i Verden, men fornemmelig, at de skulle blive gode og gudfrygtige, Guds Naades og Æres Redskaber og Hans Barmhjertigheds Kar. En vis gudfrygtig Fader sagde engang meget forstandigt, da han mærkede, at hans Søn havde et godt Hoved og lærvilligt Nemme: Kan min Søn blive Doktor, saa under jeg ham det gjerne, naar det blot sker til hans og min Guds Ære, til Næstens Tjeneste, til Kirkens Opbyggelse og uden Hinder for hans Salighed; men jeg skal ogsaa være tilfreds, om han kun bliver en Klokker, en Haandværksmand eller en Bonde, naar det saaledes behager min Gud og kan blive Ham til større Ære, osv.

§ 18. Vi have hidtil betragtet, hvorlunde en troende Sjel vandrer i Oprigtighed og Retsindighed for Gud. Lader os nu endvidere se, hvorlunde den ogsaa beflitter sig

paa denne ædle Dyd mod Næsten og mod sig selv! En troende Sjel har et redeligt, oprigtigt og kjærligt Hjertelag mod Enhver, en sanddru, stiltiende Mund og en hjælpsom, trofast Haand. Skriften indeholder gode Paamindelser i saa Maade og vil, at vi skulle være „Sandheden tro i Kjærlighed" (Efes. 4, 15; den prøver vor Kjærligheds Oprigtighed ved vor villige Godgjørenhed mod de Nødlidende og Trængende (2 Kor. 8, 8); den siger: „Mine Børn, lader os ikke elske med Ord, ei heller med Tunge, men i Gjerning og Sandhed!" (1 Joh. 3, 18). Den byder os at være kjærlige, velvillige, barmhjertige og medlidende mod hverandre, „at aflægge Løgn og tale Sandhed, Hver med sin Næste" (Efes. 4, 25. 32; 1 Pet. 3, 8). Disse er de Ting, som I skulle gjøre, siger vor Gud: „taler Sandhed, Hver med sin Næste; dømmer Sandhed og Freds Dom i Eders Porte, og tænker ikke Ondt, Hver imod sin Næste og i Eders Hjerte!" (Sak. 8, 16. 17). „Eders Tale være ja, ja. nei, nei!" (Matth. 5, 37). Herefter retter et sandt, christeligt Hjerte sig; det omgaaes sin Næste med oprigtig Kjærlighed og usminket Trofasthed; hvad Munden taler, det mener Hjertet, det opfylder Haanden; det hader af sin ganske Sjel alle falske Komplimenter og skrømtede Ord; Løgn og Bedrag tykkes det en Vederstyggelighed; det er ikke træsk og letsindigt, men oprigtigt og standhaftigt; sine Venner er det tro i Nød og Død; det glæder sig med dem, naar det gaar dem godt, og sørger med dem, naar det gaar dem ilde; det roser, hvad der fortjener at roses, og dadler, hvorvel med sømmelig Beskedenhed og Venlighed, hvad der fortjener at dadles; som det opfører sig mod sin Næste i Øinene, saaledes er det ogsaa bag hans Ryg.

§ 19. For at fremstille et trofast Menneske have de Gamle afbildet en Fersken tilligemed et Blad af samme Træ, efterdi Fersknen har Skikkelse af et Hjerte og Løvet af en Tunge, hvormed de have villet tilkjendegive, at et saadant Menneskes Tunge og Hjerte stemme overens; saaledes er det ogsa[a] med alle sande Guds Børn; deres Hjert[e] og Tunge ere forenede. De Naturkyndig[e] fortælle, at Palmetræets Frugter og Blad[e] veie lige Meget, hvorfor det kan tjene til e[t] smukt Forbillede paa en tro og redelig Mand, som ikke lover mere, end han holder, og hvis Gjerninger stemme overens med hans Ord. Et gudfrygtigt Menneske er ligesom sin Frelser, hvem den himmelske Brud sammenligner med et Træ, som ei alene giver Skygge, men ogsaa Frugter til Vederkvægelse (Høis. 2, 3). Det giver En ei alene Haab med gode Ord, som en Skygge i Trængselens Hede; men det giver ogsaa Frugter og yder i Gjerningen, hvad det har tilsagt. Det er ikke som et feilagtigt Uhr, der viser anderledes, end det slaar, medens ingen af Delene stemmer overens med Solen, men som en vel indrettet Solskive, der ganske retter sig efter det himmelske Lys og oprigtigt viser dettes Løb, og hvad Tiden er.

§ 20. Navnlig hader en troende Sjel Sladder og Bagvaskelse og vil aldrig lade sig bruge til falskeligen at belyve sin Næste eller tale ilde om ham paa hans Bag. Den tildækker tvertimod hans Skam, saavidt med en god Samvittighed kan ske, og udlægger Alting til det Bedste. Den ved, hvor alvorligt vor Gud taler imod denne Last: „Din Mund lader du løs med Ondt, og med din Tunge sammenknytter du Svig. Du sidder og taler imod din Broder; din Moders Søn bagvasker du. Dette gjorde du, og jeg taug! du tænkte at jeg var som du; men jeg vil straffe dig og lægge det frem for dine Øine" (Ps. 50, 19 — 22). Derfor søger den omhyggeligt at undgaa den. Den vil ei heller laane nogen Bagtaler Øre, efterdi den ved, at baade Bagtaleren og den, som med Lyst hører paa ham og fæster Lid til ham, tjene Djævelen, den Første med Tungen, den Anden med Ørene. Saaledes finde de heller ikke Behag i Drilleri eller Agering (som Verden nutildags kalder det); den ønsker ikke at gjøre Nogen latterlig og saare ham med spydige Ord; den ved godt, at vor Forstand og

Mund ikke ere os givne til at beskjemme, spotte og bedrøve vor enfoldige Næste, men til at forsvare, trøste, opbygge og forbedre ham. Den ved, at man ved en saadan Opførsel volder Næsten Bedrøvelse eller Vrede, de Kjødeligsindede en Latter og Djævelen en Glæde og paadrager sig selv Ansvar hos Gud; derfor vil den heri intet Samfund have med den ugudelige Verden. Den lægger Vind paa at have en livsalig, lærerig, trøstefuld, opbyggelig Tunge, ligesom sin Frelser. Den tænker strax ved sig selv: Er dette en Tale, som er overensstemmende med min Christendom, — som min Jesus og Hans Aand give mig i Sinde? Er den opbyggelig, belærende, sanddru? trøster jeg mig til at forsvare den paa den yderste Dag for Jesu Christi Domstol?

§ 21. Og alt dette er overensstemmende med, hvad den kongelige Profet siger: „Prøv mig, Herre, og forsøg mig; randsag mine Nyrer og mit Hjerte; thi din Miskundhed er for mine Øine (jeg betragter ofte, hvor hjertelig godt Du mener det med os Mennesker, og har derfor Afsky for al Falskhed), og jeg vandrer i din Sandhed. Jeg sidder ikke hos falske Folk, og med Underfundige kommer jeg ikke sammen (med de forfulgte Mennesker, der skjule et svigefuldt Hjerte under venlige Ord og Lader). Jeg tor mine Hænder i Uskyldighed" (naar jeg er opstaaet om Morgenen og vil to mig, fatter jeg det hjertelige Forsæt at ville vandre Dagen over i Uskyldighed, Oprigtighed og Gudfrygtighed — Ps. 26,2flg.), — ligesom ogsaa med, hvad den hellige Apostel siger: „Kjærligheden være uden Skrømt; værer hinanden inderligen hengivne i broderlig Kjærlighed; haver et Sind mod hverandre; beflitter Eder paa det Gode for alle Menneskers Aasyn!" (Rom. 12, 9 flg.). „Fuldkommer min Glæde, saa at I mene det Samme, have den samme Kjærlighed, ere ens sindede, mene Et! Enhver se ikke paa sit Eget men Enhver ogsaa paa Andres, at I kunne vorde ustraffelige og rene, Guds ulastelige Børn midt iblandt den vanartige og forvendte Slægt, blandt hvilke I skinne som Lys i Verden!" (Filipp. 2, 2. 4. 15). „Brødre, hvadsomhelst der er sandt, — hvad der er ærbart, — hvad der er retfærdigt, hvad der er rent, — hvad der er elskeligt, — hvad der tales vel om, enhver Dyd og Alt, hvad priseligt er, derpaa giver Agt!" (Filipp. 4, 8).

§ 22. Endelig er en troende Sjel ogsaa oprigtig mod sig selv. Den har ved Guds Naade indseet, at Egenkjærligheden er en Aarsag til stor Blindhed, Sikkerhed og Ubodfærdighed; derfor skaaner den ikke sig selv; den undersøger sit Hjerte med Oprigtighed; den prøver jævnligen sit Sind, sine Gjerninger, sine Beslutninger, sine Begjæringer og Tilbøiligheder, ikke efter sin egen Indbildning, men efter Guds hellige Ord, som er dens Speil, der oprigtigt viser den dens Pletter og Mangler, og naar den da finder noget Urigtigt og Noget, som ikke stemmer overens med dens Christendom, vil den ikke undskylde, formindske og besmykke det, men frit og aabenhjertigt erkjende og bekjende det for Gud og ved Leilighed, naar Fornødenhed og Samvittighedspligt udkræver det, ogsaa for Menneskene, beskjæmme sig selv og erklære sig selv at have Uret. Er den kommen i Tvistighed med Næsten, lader den Samvittigheden granske Sagen i Frygt for Gud og som for Guds Aasyn, og Dommen vil da sædvanligvis gaa den selv imod. Til sit eget Hjerte, som en bedragersk og løgnagtig Tjener, fæster den ingen Lid; den ved godt, at den ingen større Fiende har end det; derfor gaar den ligefrem tilværks og beskjæmmer heller sig selv end Andre, efter vor Gjenløsers Paamindelse: „Hvo som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv" (Luk. 9, 23), og Hans Apostels: „Vi skulle ikke behage os selv, ligesom hellerikke Christus levede sig selv til Behag; men Hver af os være sin Næste til Behag i det Gode, til Opbyggelse!" (Rom. 15, 1. 2).

§ 23. Forat nu det, vi hidtil have hørt om den troende Sjels Oprigtighed, kan blive os Alle til desto større Gavn, saa lader os

atter efter denne Lære foretage en Prøvelse af vor Tro og Christendom, paa det vi ikke skulle bedrage os selv med et falsk Skin! Saa beder og formaner jeg Eder da først Allesammen i den Herre Jesu, som har elsket Eder og givet sig selv for Eder, at I ville tage denne Sag dybt til Hjerte og ikke tro, at jeg her har foredraget Noget, som er overflødigt og ikke saa ganske fornødent til sand Christendom, men at I ville holde Eder fuldkommen overbeviste om, at Oprigtighed, Retsindighed og Sanddruhed er en Aandens Frugt, som nødvendigvis følger af Troen, og uden hvilke Ingen kan tækkes Gud. Thi er det sandt (som det jo bliver sandt i al Evighed), hvad David siger: „Min Gud! jeg ved, at Du prøver Hjerter og har Behag i Oprigtighed“ (1 Krøn. 29, 17), saa maa det ogsaa være sandt, at Falskhed er Ham imod, og at de Falske, saaledes som Han paa et andet Sted udtrykkeligen siger, „ere Ham en Vederstyggelighed“ (Ps. 5, 7). Man overveie ogsaa det Ord, som han siger: „Se, min Gud, til Sandhed i Hjertet har Du Lyst“ (Ps. 51, 8); Du kræver et oprigtigt, helligt, ustraffeligt Hjerte af os; Du vil, at der ingen Svig skal være i vor Aand; Du fordrer en inderlig Anger og oprigtig Bekjendelse af vore Synder saavelsom et ydmygt, sønderbrudt og sønderknust Hjerte, en sand og uskrømtet Tro og det hellige, standhaftige og urokkelige Forsæt at ville afstaa fra Synden og vandre paa dine Stier; Du vil, at vort Indre skal samstemme i Sandhed med vort Ydre, osv. Lader os tillige betænke, at alle de, „hvis Hjerte ikke er ret for Gud, ikke have Del eller Lod i Livsens Ord“ (Ap. Gj. 8, 21), og derefter fatte vor Beslutning, om vi ville beflitte os paa Oprigtighed for Gud og Menneskene eller ikke!

§ 24. Allerhelst, da Hykleri, Falskhed og Løgn nu have udbredt sig saaledes i Verden og vundet saadan Yndest og Anseelse, at de hartad ikke længer ansees for nogen Synd; ja, man holder det endog for en Kunst og Visdom at anstille sig anderledes, end man er i sit Hjerte, at tale og handle anderledes, end man tænker. De fleste Christne nutildags „have Gudfrygtigheds Skin, men fornegte den Kraft“ (2 Tim. 3, 5). De ere Hyklere og mene det ikke rigtig alvorligt med sin Christendom. De gaa i Kirke, de høre Guds Ord, de skrifte, de gaa til den høihellige Nadverd og ville ingenlunde ansees for Uchristne; men Hjertet forbliver dog uforandret; de fremture i sine syndige Vaner og ville med et uchristeligt, ugudeligt Væsen alligevel være Christne. Om deres Omvendelse kan man godt sige, hvad Guds Aand fordum udtalte om Israels Folk: „Den troløse Juda omvendte sig ikke til mig i sit ganske Hjerte, men med Falskhed (Jer. 3, 10). De smigrede for Ham (Herren sin Gud) med sin Mund, og med sin Tunge løi de for Ham. Og deres Hjerte var ikke fast med Ham, og de vare ikke trofaste i Hans Pagt“ (Ps. 78, 36. 37). De love Ham altid, at de ville blive gudfrygtige og bedre sit Levnet, men have dog aldrig bestræbt sig alvorligen for at leve efter saadant Løfte, formene vel ogsaa, at de allerede ere saa gudfrygtige, som man kan forlange, og at de for den Sags Skyld ingen Bekymringer behøve at gjøre sig. Saaledes skrifter den nuværende Verden uden Bodfærdighed; den tror uden Tro; de ere Christne uden Christendom; de ere Guds Børn uden barnlig Lydighed; de rose sig af Christo, men ønske dog ikke at efterfølge Ham; de trøste sig ved Hans hellige udgydte Blod, men ville dog ikke vide af Hans Aand og Sind.

§ 25. Saaledes er Nutidens Skinchristne ligesom Sodomsæblerne, der voxe ved det døde Hav, hvor Sodoma og Gomorra fordum stode, og hvilke udvendig se smukke ud som andre Frugter, men indvendig ere opfyldte med Aske. De ere som en løsagtig Tøs, der har forspildt sin Ære, men ikkedestomindre prunker med en Krands; de ere ligesom Djævle, der fremstille sig under Samuels Kappe og Skikkelse, — som Natuglerne, der holde sig stille om Dagen, men om Natten sværme omkring og røve, hvad

de kunne faa fat paa. Man har opfundet etslags Billeder, som Nogle kalde Dreie-Skilderier, fordi man kan dreie dem omkring, saa at der, efterat man har seet et Lam, strax ovenpaa fremstiller sig en Løve eller et andet glubende Dyr; saaledes ere ogsaa de Christne nutildags i Kirken, i Skriftestolen, ved Alteret som Lam, men i sine Huse og paa Gaden som Løver eller Bjørne. Gregorius Turonensis fortæller, at en Gesant fra Kongen af Spanien ved Navn Agilanus, som var en Arianer, sagde til Kong Kilperik af Frankrige, da han paa Gjennemreisen aflagde ham et Besøg, at man havde det Ordsprog hos dem, at naar man gik imellem en christen Kirke og et hedensk Alter, havde det Intet paa sig, om man knælede for dem begge; saaledes er ogsaa den nuværende Verden sindet; den vil paa en Gang tjene Gud og Djævelen; den vil hænge ved Christus og trøste sig ved Ham, men vil dog ikke derfor forlade Synden og dens Glæder; naar den gaar forbi et Kors, vil den vise det sin Ærefrygt; men faar den Øie paa et Værtshusskilt, vil den hellerikke foragte dette. I forstaa vel, mine kjæreste Tilhørere (og Læsere), hvad jeg mener, nemlig det, som jeg tit og ofte har sagt, at Verden nutildags vil paa en Gang være christelig og ugudelig, hvilket ikke er Andet end lutter Hykleri og Ubodfærdighed.

§ 26. Dersom nu Verden i vore Dage ikke undseer sig for at skuffe Gud og føre Ham bag Lyset, saa godt den kan, hvor meget mindre vil den da ikke undse sig for at gjøre det ved Mennesker! Falskhed, Løgn og Bedrageri ere blevne saa ganske almindelige, at hvis man skulde affondre dem fra Nutidens Handlinger, vilde der blive Lidet eller Intet tilovers. Det er i disse Tider ingen Skam at bedrage, men vel at lade sig gribe i Bedrageriet. De fleste Mennesker beflitte sig ikke paa at føre et ustraffeligt, men et forblommet Liv, og ligesom Præget stedse bliver smukkere paa Mynterne, men Gehalten og Værdien ringere, saaledes, siger en navnkundig Mand, blive Menneskene vel Dag for Dag klogere og sluere, men med Tabet af sit indvortes Værd, sin Troskab og Redelighed. Hvorledes det gaar til blandt de Mægtige og Store, er vitterligt nok, og man maa næsten daglig til sin Sorg se og erfare, hvorledes de med Foregivender om Troskab og Redelighed, med Forsikringer og Retfærdiggjørelser, med Sendelser, Forbund og Oversenskomster næsten ene og alene søge paa en uformærkt og høflig Maade at bedrage og styrte hverandre. Herved saavelsom ved den megen Falskhed, Verden bruger i Retssager, i Kjøbmandskab og andre Næringsveie og Forhandlinger, er det bragt dertil, at den gamle christelige Redelighed, den fromme Enfoldighed, den gudfrygtige Oprigtighed betragtes som Daarskab, ja som en Last og et Uvæsen. Paa nogle Steder i Christenheden er det kommet saa vidt, at naar man vil beskrive et naragtigt eller enfoldigt, taabeligt Menneske, siger man, at han er en god Christen. Derimod har man hævet den djævelske Falskhed til Ærens høieste Throne, og naar man vil rose Nogen fremfor Andre, siger man, at han er en ypperlig Statsmand, en klog Verdensmand, et hurtigt og snarraadigt Hoved, det er naar vi skulle tale paa tydsk og oprigtig Vis og overensstemmende med det Æmne, vi have for os: et brugbart og herligt Redskab for Satan til at bedrage og bedrøve mange Mennesker, ligesom Scioppius sagde om en stor Konges Gesant, at han var en slu Mand, som var sendt udenlands af sin Herre for at lyve og bedrage dygtigt og tappert til Gavn for Kongen og hans Rige.

§ 27. Skriften indeholder i saa Henseende mærkelige Udsagn og vemodige Klagemaal. Hos Esaias sige de Ugudelige: „Vi have sat Løgn til vor Tilflugt og ere skjulte med Falskhed" (Esai 28, 15). Dette trænger ingen synderlig Forklaring, naar man betragter Verdens Handlemaade nu om Dage. Har Nogen en daarlig Sag, et uretfærdigt Forehavende og ikke vil betale sin Næste eller i andre Maader ønsker at

skade ham, saa er Løgn og Falskhed hans Tilflugt og Skjul; han behøver blot at kjøbe sig en gjennemdreven Urets-Lærd for Penge, saa vil nok han vide at lægge Sagen i saamange Folder, sætte saadan Farve paa den og trække den saaledes i Langdrag, at Modparten vil ønske, at han var den vel kvit og aldrig havde begyndt derpaa. Om slige Mennesker kan man medrette sige, som Elias om Akab, at de „have solgt sig selv til at gjøre det Onde for Herrens Øine" (1 Kong. 21, 20). Deres Foretagender, Kneb og Streger har en anseet Retslærd meget rigtigt kaldet forgyldte Løgne, der, ligesom Lægernes forgyldte Piller rense Maven, feie Pungen saa ren, at Mange derover miste hele sin Formue. Den Dom af en udenlandsk Theolog er hellerikke ugrundet, at de uendelige Retssager med sine snedige Rænkespil og Forhalinger ere en sand Skamplet paa Christendommen, efterdi Morerne og Muhamedanerne kunne afgjøre og bilægge sine Rettergangstrætter i en Time, uden Udsættelser, Ophold og Paaanke til høiere Domstole. Om disse skriver en anden lærd Mand: Naar Nogen har en Sag mod en Anden, saa behøver han ikke engang at benytte sig af en Retstjener til at indvarsle sin Modstander; men han gaar selv hen til ham og stævner ham for Guds Domstol (saaledes kalde de Øvrigheden, som holder Dom i Guds Sted); den Anden tør ikke gjøre den ringeste Indsigelse mod et saadant Stævnemaal, men gaa strax med Sagsøgeren til Dommeren, som de kalde Kadi. Denne er bestandig rede til at høre Parterne og sidder i den Hensigt sædvanligvis udenfor Døren eller i Forgaarden til sit Hus under et Skjærmtag. De tvistende Parter behøve ingen Sagfører til at fremstille Sagen; men Enhver taler selv for sig, saa godt han kan; er der Vidner tilstede, saa blive disse strax afhørte, og derpaa følger Dommerens Kjendelse, hvormed det ufravigeligen har sit Forblivende, ligesom de ogsaa i Almindelighed ere vel tilfredse dermed.

§ 28. Men jeg vender atter tilbage til de Klagemaal, som den hellige Skrift fører over Menneskenes Falskhed og Ondskab. Hos Jeremias siger Gud: „Der findes Ugudelige iblandt mit Folk; Hver ser til, som Fuglefængere stille sig; de stille en fordærvelig Snare; de ville fange Folk. Som et Fuglebur er fuldt af Fugle, saa ere deres Huse fulde af Svig; derfor ere de blevne store og rige. De ere blevne fede og glindsende; de over gik ogsaa en Onds Handeler; de udførte ingen Sag, ja ikke den Faderløses Sag, og havde dog Lykke, og de skaffede ikke de Fattige Ret" (Jer. 5, 26 flg.). Og paa et andet Sted: „De spænde sin Tunge, som sin Bue, til Løgn, og de blive Vældige i Landet ikke ved Sandhed; men de udgaa fra det ene Onde til det andet og kjende mig ikke, siger Herren. Forvarer Eder Hver for sin Ven; forlader Eder ikke paa nogen Broder; thi hver Broder skuffer visseligen, og hver Ven vandrer som en Bagvasker. Og de handle bedrageligen Hver mod sin Ven og tale ikke Sandhed; de lære sin Tunge at tale Løgn; de gjøre sig Møie for at forvende Retten. De bor midt i Bedrageri, og for Bedrageri vægre de sig ved at kjende mig, siger Herren" (Jer. 9, 3 flg.). Saaledes siger ogsaa David om de ugudelige Byer, „at Vold og Strid Dag og Nat gaa omkring dem paa deres Mure, og at Ondskab og Ulykke ere inden i dem, — at Fordærvelse er indeni dem, og at Undertrykkelse og Svig ikke vige fra deres Gader" (Ps. 55, 10—12), og om de falske Mennesker: Løgn tale de, Hver med sin Næste, med glatte Læber; med dobbelt Hjerte tale de (idet de have Et paa Tungen og et Andet i Barmen — Ps. 12, 3). „De have Behag i Løgn; med sin Mund velsigne de; men med sit Inderste forbande de" (Ps. 62, 5). „Stærkt gjøre de sit onde Anslag; de fortælle, hvorledes de ville skjule Snarer; de sige: Hvo ser dem; De gjennemforske Uretfærdigheder; de sige: Vi ere færdige; det er fuldkommen gjennemforsket, — og Menneskets Indre og Hjertet er dybt" (Ps. 64,

6. 7). Dog hvorfor behøve vi at sammenhobe mange saadanne Sprog, siden de ere allevegne at finde? Men vi bør tillige lægge Mærke til, at næsten overalt, hvor Skriften saaledes klager over Menneskenes Falskhed, tilføies der ogsaa en Trussel; ved det sidstanførte Sprog staa saaledes de Ord: „Da skyder Gud dem; ved en hastig Pil faa de Vunder. Og de vorde nedstyrtede; deres Tunge kommer over dem; alle de flyve bort som se paa dem med Behag" (V. 8. 9). Hos Jeremias finde vi disse Ord: „Skulde jeg ikke hjemsøge dem for disse Ting? siger Herren; skulde ikke min Sjel hævne sig paa saadant Folk som dette?" (Jer. 5, 29). Hos Hoseas læse vi: „Der er ei Sandhed og ei Miskundhed og ei Guds Kundskab i Landet. Sværgen og Løgn og Mord og Tyveri og Horeri, de bryde ud; derfor skal Landet sørge, og Hver skal vansmægte, som bor deri" (Hos. 4, 1—3).

§ 29. Omendskjønt nu, som sagt, Menneskenes Falskhed mod hverandre indbyrdes i disse sidste Tider er meget stor, saa holder man dog medrette for, at intet Bedrag er almindeligere end Selvbedraget, og at de Ugudelige ikke vise mere Falskhed mod Nogen end mod sig selv; thi uagtet den store Ondskab, uagtet den mangfoldige Løgn og Besvigelse ere dog Alle fulde af Sikkerhed og Ubodfærdighed. Enhver finder Behag i sin Vei og Handlemaade, og naar det kun indbringer Penge, gjør man sig ingen videre Bekymring. Om end Guds Ord og Hans nidkjære Tjenere tordne og lyne imod Hykleriet og Falskheden, saa søger dog Enhver at bringe sit Hjerte til at tro, at det ikke angaar ham. Der er ingen Samvittighedsprøvelse, ingen Ransagelse af Ens Liv og Levnet, ingen Frygt for Guds Vrede, ingen Vendring eller Bedring. Imidlertid lover man sig selv det evige Liv og tror ikke, at Himmelen kan slaa En feil, uagtet man i alle sine Dage har kjæmpet for Helvede og aldrig haft noget oprigtigt og redeligt Hjertelag mod Gud eller Næsten. O Jesus, Du trofaste og dyrebare Hjerte, bevar os, at vi ikke vorde indviklede i Verdens ugudelige Væsen!

§ 30. Nu da, I christelige Sjele, lader Eder ikke nøie med at høre denne Fremstilling og disse vemodige Klager; men bliver desto ivrigere og omhyggeligere til at prøve og ransage Eder selv! Falskhedens giftige, ihvorvel søde Dunst har udbredt sig allevegne; maaske er ogsaa Eders Hjerte allerede smittet deraf; maaske er Eders Omvendelse, Tro, Andagt, Bøn, Kirkegang og Gudsdyrkelse ikke andet end Hykleri og vil maaske ikke holde Stand for Guds Domstol; maaske have I blot Gudfrygtighedens Skin, men ikke dens Kraft. Maaske ere I det ufrugtbare Figentræ, som vel har Blade nok (og et godt Udseende), men ingen Figener (Matth. 21, 19; Luk. 13, 6). Krystal og Is have stor Lighed med hinanden, og man kan neppe skjelne hin fra denne; men naar Solen og Ilden komme til dem, saa smelter Isen og bliver til Vand, medens derimod Krystallet bestaar. Saaledes er det ogsaa med den sande og falske Christendom, med Gudfrygtigheden og Skinhelligheden; i denne Verden og for Menneskenes Øine have de stor Lighed og kunne neppe skjelnes fra hinanden; men naar de komme for Guds Dom, da bliver det aabenbart, hvilken af dem der en sand og ægte.

§ 31. Mange kunne nutildags ikke forestille sig, at deres Gudsdyrkelse og Christendom er Hykleri, og ville ikke af nogen Præst lade sig overtale til Selvprøvelse eller Forbedring, hvor tydeligt han end fremstiller sammes Nødvendighed for dem. De tro at være gode Christne og at skulle blive salige, fordi de opføre sig som andre Christne, gaa i Kirke og til Alters, læse, bede og synge, — Præsterne maa nu sige, hvad de ville. Men de burde dog betænke, hvad vor allerkjæreste Frelser til en Advarsel for os har sagt om den Forbauselse, hvoraf Nogle paa den yderste Dag eller ved deres Udgang af Verden ville blive betagne, naar de se sig forstødte og udelukkede fra Hans Rige. Han siger etsteds: „Der skal mange sige til mig

paa hin Dag: Herre! Herre! have vi ikke profeteret ved dit Navn? og have vi ikke uddrevet Djævle ved dit Navn? og have vi ikke gjort mange kraftige Gjerninger ved dit Navn? Og da vil jeg bekjende for dem (sige dem rent ud): Jeg har aldrig kjendt Eder; viger bort fra mig, I, som beflitte Eder paa Uret!" Matth. 7, 22, 23). Og paa et andet Sted siger Han, at naar Døren er tillukket, skulle Mange staa udenfor og banke paa og sige: „Herre, Herre, lad op for os! Og Han skal svare og sige til dem: Jeg kjender Eder ikke, hvorfra I ere. Da skulle I (vedbliver Han) begynde at sige: Vi aade og drak for dine Øine, og Du lærte paa vore Gader. Og Han skal sige: Jeg siger Eder (og derved bliver det): jeg kjender Eder ikke, hvorfra I ere; viger fra mig, alle I, som beflitte Eder paa Uretfærdighed!" (Luk. 13, 25—27). Saaledes skulle ogsaa Mange af os sige paa hin store Dag: Herre, vi have jo gaaet til dit hellige Bord og nydt dit hellige Legeme og Blod; Du har jo underviist os i Kirker og Skoler; skal da ikke det komme os tilgode? skulle vi blive udelukkede fra Himmelen, som vi saa sikkert troede at besidde? osv. Men ak, jeg er bange, at det ogsaa vil komme til at lyde til dem: Jeg har aldrig kjendt Eder; viger fra mig, I, som beflitte Eder paa Uret! O, hvor forfærdelig vil ikke denne uventede Dom blive dem! O, hvor grueligt ville de ikke forskrækkes, naar de istedetfor, som de troede, at være paa den rigtigste og nærmeste Vei til Himmelen blive var, at de have taget feil af den rette Vei og befinder sig udenfor Helvedes aabne Porte!

§ 32. Jeg maa tilstaa, at idet jeg skriver dette ryster min Hud, og mit Hjerte ængstes i mit Liv, efterdi jeg i de anførte Ord ser et Bevis paa vor Frelsers store Alvor, medens jeg hos os selv desværre ikke finder Andet end Kulde, Ligegyldighed og Sikkerhed. Der er ingen Ting, vi gjøre os mindre Bekymring for, end vor Saligheds-Sag. Vi have hørt, at vi blive retfærdiggjorte og frelste af Guds blotte og bare Naade formedelst Jesu Christi dyre Blod og Fortjeneste, der gribes i Troen. Herved lade vi det bero og undersøge ikke endvidere, hvad det er for Hjerter, som have den sande Tro, og som ere modtagelige for Jesu hellige Blod, — hvad der er Troens egentlige Kjendetegn og dens væsentlige og sande Natur, og hvorledes den viser sig i en daglig Kamp mod Satan, Verden og det syndige Kjød. Vor Frelser og Hans Apostle sige: „Omvender Eder, og tror Evangelium!" (Mark. 1, 15; Luk. 24, 47). Vi lægge imidlertid ikke Mærke til det Første og betragte det som Noget, der ikke vedkommer os, medens vi derimod tilegne os det Andet med et sikkert og ubodfærdigt Hjerte; vi adskille saaledes, hvad Gud har sammenføiet, og tiltage os Magt til at udvælge og beholde enkelte Dele af Guds Orden, som behage os, men derimod at vrage og forkaste andre. Nu vel, hver den, som mener det alvorligt med sin Salighed, han vil være enig med mig i denne Sag og gjerne indrømme, at en nøiagtig Prøvelse af vor Christendom er høist fornøden, og han vil da hellerikke fremdeles opsætte den og skyde den fra sig.

§ 33. Men for at denne Prøvelse kan blive des frugtbarere og berøre vort ustadige og bedragelige Hjertes Grund, saa ville vi endnu bemærke Et og Andet om, hvorledes man skal kunne kjende Hjertets Oprigtighed for Gud saavelsom Hykleriet og skjelne dem begge fra hinanden. Vist er det, at Hykleriet har saare Meget tilfælles med den oprigtige Gudsfrygt, og at en Skinchristen mangengang kan drive det saa vidt i enkelte Ting, som henhøre til sand Christendom, at baade han selv og Andre tro sig aldeles forvissede om, at der findes Sandhed i Christo hos ham. Han kan have erkjendt og vide Retfærdighedens Vei (2 Pet. 2, 21) og offentligen bekjende sig til Troen og Guds Kirke, saaledes som Troldkarlen Simon (Ap. Gj. 8) og mange Andre; det kan hænde, at han har Lyst til at høre Guds Ord og annammer det med særdeles Andagt, — at dette ogsaa frembringer nogen Bevægelse hos ham og forfærder eller trøster, bedrøver eller glæder ham, som vor Frelser siger om Nogle, at

„naar de høre Ordet, annamme de det med Glæde, men tro dog kun til en Tid og falde fra i Fristelsens Tid (Luk. 8, 13). Saaledes berettes der om Akab, at han efter at have hørt Profeten Elias's Forkyndelse af Guds Vrede og Straf „sønderrev sine Klæder og lagde en Sæk paa sit Kjød og fastede og laa i Sækken og gik sagteligen (1 Kong. 21, 27), ligesom om den romerske Landshøvding i Judæa, Felix, at da han hørte Paulus „tale om Retfærdighed og Afholdenhed og den tilkommende Dom, blev han forfærdet“ (Ap. Gj. 24, 25). En Hykler kan ogsaa have bragt det dertil, at han maa tilstaa, at hans Hjerte føler sig overbevist om Sandheden, og at han vil følge den, saaledes som der siges om Agrippa, at da han havde hørt Paulus's Fremstilling af den christelige Religion, udlod han sig med: „Der fattes Lidet i, at du overtaler mig til at blive en Christen“ (Ap. Gj. 26, 28). En Skriftklog sagde til den Herre Jesus: Mester! jeg vil følge Dig, hvor Du gaar hen. En Anden traadte frem til Ham og sagde: Gode Mester! hvad Godt skal jeg gjøre, at jeg kan have det evige Liv? Men da Herren bød ham at forlade alle Ting og følge Ham, elskede han sin Rigdom høiere end Ham og gik bedrøvet bort (Matth. 8, 19; 19, 16).

§ 34. Man har haft Exempler paa, at Hyklere have hørt paa Guds Ord og Hans Tjenere med særdeles Andagt og Fornøielse og i mange Dele adlydt dem og lagt Vind paa en god og ærbar Omgjængelse. Om Profeten Ezekiels Tilhørere siger Herren til ham: Den Ene taler til den Anden, sigende: Kjære, kommer og hører, hvad det er for et Ord, som udgaar fra Herren! Og de skulle komme til dig, som Folk pleier at komme, og de, mit Folk, skulle sidde for dit Ansigt og høre dine Ord og ikke gjøre efter dem; thi de fremføre kjærlige Ord med sin Mund (rose dine Gaver og Prædikener, ligesom Tilhørerne i den første Kirke, naar der i Biskoppernes og Præsternes Tale forekom noget Særdeles, som behagede dem, pleiede at rose dem med høie Tilraab); „men deres Hjerte vandrer efter deres Gjerrighed“ (Ezk. 33, 30. 31). Saaledes fortælles ogsaa om den Herres Jesu Landsmænd, at de forundrede sig over de livssalige Ord, som udgik af Hans Mund, uagtet de kort efter vilde støde Ham ned fra det Høieste af det Bjerg, paa hvilket deres Stad var bygget (Luk. 4, 22). Om Herodes læse vi ligeledes, at han gjerne hørte Johannes den Døber, — at han frygtede ham, fordi han vidste, at han var en retfærdig og hellig Mand, og at han holdt ham i Agt (Mark. 6, 20). Man læser ogsaa om Hyklere, at de have anbefalet sig til gudfrygtige Menneskers Forbønner, erkjendt sine Synder og bedet om Tilgivelse, saaledes som der fortælles om Farao, at han sagde til Moses og Aron: „Jeg har syndet imod Herren Eders Gud og imod Eder. Og, Kjære, forlader mig nu min Synd alene denne Gang, og beder til Herren Eders Gud for mig!“ (2 Mos. 10, 16). Saaledes sagde ogsaa Troldmanden Simon til Peter og Johannes: „Beder I for mig til Herren, at Intet af det, som I have sagt, skal komme over mig!“ (Ap. Gj. 8, 24). Det kan ogsaa hænde, at de udgive temmelig Meget til Gudstjenesten og de Fattige, saaledes som Gud Herren siger til sit Folk, hvilket dog levede i stort Hykleri: „Ikke for dine Offeres Skyld vil jeg straffe dig; dine Brændoffere ere altid for mig;“ (Ps. 50, 8). Og paa et andet Sted: „Hvad skal jeg med Eders mangfoldige Offere? Jeg er mæt af Brændoffere af Vædere og af det fede Kvægs Fedme, og jeg har ingen Lyst til Blod af Stude og Lam og Bukke“ (Esai. 1, 11). Vi vide ogsaa, at hin Farisæer, den store Hykler, roser sig af, at han ei alene førte et ærbart Levnet og ikke var som de andre Mennesker, Røvere, Uretfærdige, Horkarle, og af at han fastede to Gange om Ugen, men ogsaa af at han „gav Tiende af alt det, han eiede“ (Luk. 18, 11. 12). Ligeledes omtales paa et andet Sted, at Hyklerne gave rigelige Almisser, uddelte disse i Synagogerne og paa Gaderne og sammenkaldte de Fattige dertil med Basuner (Matth. 6, 2).

§ 35. Alt dette har jeg villet anføre i den Hensigt, at vi ikke skulle gaa lunkent og koldsindigt tilværks i Prøvelsen af vor Christendom og ikke strax give os tilfredse og holde os forvissede om Saligheden, fordi om vi finde nogle af de foranførte Ting hos os. Thi, som sagt, ogsaa Hyklerne bekjende sig til det christne Navn og den rette Gudstjeneste, ansees af sig selv og Andre for Troende, indfinde sig i Kirkerne og Forsamlingerne til Guds Ords Hørelse, føle mangengang sine Hjerter overbeviste, rørte og bevægede af Ordet, føre et skikkeligt udvortes Levnet, faste, bede, give Almisser, vogte sig for grove Synder o. desl. Men dette er endnu langtfra den sande Christendom, og hermed alene er det ikke gjort; mange Tusind, som have gjort alt saadant og maaske Mere til, ligge i Helvede og raabe evindeligen Ak og Ve over sine arme Sjele. Derfor bliver det høist fornødent, at vi nu korteligen anføre de egentlige Kjendemærker, hvorved Hykleriet kan skjelnes fra den oprigtige Gudsfrygt.

§ 36. En sand Christen er 1) omhyggelig med Hensyn til sit Hjerte og dets Fornyelse, og ihvorvel han ogsaa beflitter sig paa udvortes for Menneskene at vandre forsigtigt og gudeligt, saa er hans største Omsorg dog henvendt paa det indvortes, og han ønsker Intet heller end med oprigtig Sjel, af ganske Hjerte og al sin Formue at tjene sin Gud, der ransager Hjerter og Nyrer. En Hykler derimod bekymrer sig mest om det Udvortes og bryder sig lidet om sin indvortes Tilstand, saaledes som man kan se af den nysnævnte Farisæer, der kun betragtede sig selv i sin udvortes Omgjængelse uden at give Agt paa sit Hjertes Blindhed, Hoffærdighed, Sikkerhed og Deslige (Luk. 8, 11. 12). Hykleriet er ligesom Malernes og Billedhuggernes Kunst, der kun fremstiller et Menneskes udvortes Skikkelse med Farver eller i et Billede af Træ eller Sten, — Oprigtigheden derimod som Naturen, der begynder med at danne Hjertet og det Indre, indtil den ogsaa kommer til det Ydre, og som ei alene giver Skikkelse, men ogsaa Liv. Den sande Tro frembringer en Christen, som er ganske og aldeles helliggjort og lig et Billede af helt Guld; Hykleriet derimod lader sig nøie med Skinnet og ligner et Billede, som er dannet af Træ eller et andet simpelt Emne og udvendig forgyldt, osv.

§ 37. En sand Christen har 2) det faste og standhaftige Forsæt, aldrig at gjøre sin Gud imod eller handle imod sin Daabspagt og Samvittighed, fornyer ogsaa daglig dette Forsæt og nærer den Beslutning, altid og allevegne at vise sig som en Guds Tjener og Jesu Christi Efterfølger, hvad enten det saa er Verden kjært eller ukjært, og hvad enten det bringer ham Gunst eller Ugunst, Gavn eller Skade, Ære eller Skam, og omendskjønt han vel ved, at han endnu lever i Kjødet og saaledes er Djævelens og Verdens Anløb og Fristelser underkastet, saa beder han dog daglig sin Gud, at Han ikke vil slippe ham, ikke tage sin Haand fra ham, men, naar Anfegtelser kommer, formilde og styre dem saaledes, at han dog tilsidst faar Overmagten og vinder Seier. Der vilde heller Intet være ham utaaleligere og forekomme ham skrækkeligere, end om han skulde falde i vitterlige og forsætlige Synder, og herimod beder han daglig ivrigere end imod al anden Trængsel, som Djævelen og Verden med Guds Tilladelse kunne paaføre ham. Ei heller forbeholder han sig nogen Synd, hvor høit end den tidligere Vane eller hans syndige Kjøds Tilbøielighed anpriser den for ham. Han vil have Alt under Lydigheden mod Christum og under hans gavnlige Aag, Intet undtaget. En Hykler derimod har et koldsindigt og ubestandigt Forsæt og forbeholder sit Hjerte en saadan Frihed, at han ikke vil være strengere bunden til Guds Bud, end han jo undertiden for at tækkes og føie Verden maa kunne gjøre Et og Andet med og lade sit Kjød og Blod have sin Villie. Han tænker: man kan ikke tage det saa nøie, — det har ikke saa stort at betyde; han regner ogsaa Synder imod Samvittigheden med til de menneskelige

Brøst og Skrøbeligheder og synder friskvæk under dette Paaskud. Naar han efter Skik og Brug agter at gaa til den hellige Nadverd, vil han vel holde sig noget inde Ugen igjennem, læse en eller flere Bønner, synge nogle Bodssalmer og unddrage sig Selskab; han vil ogsaa gjøre sig Samvittighed over at drikke sig drukken eller gaa i Selskab den Dag, han har været ved Herrens høiværdige Bord; men bagefter har det intet Mere at betyde; da lever han som før og tror ikke, at han i nogen Henseende trænger en Forbedring.

§ 38. „En sand Christen higer 3) efter Guds Ords aandelige, uforfalskede Melk" (1 Pet. 2, 2). Han længes fra Tid til anden efter at høre det og opbygge og forbedre sig derved. Han forbereder sig med en andægtig og hjertelig Bøn til at bivaane Prædikenen og anraaber Gud om Naade til at høre Hans Ord med Frugt. Han medbringer et tomt Hjerte, lader sine huslige Sorger og andre verdslige Tanker saameget som muligt blive hjemme og unddrager sig fra alle jordiske Forretninger for des bedre at kunne røgte de himmelske. Under Gudstjenesten er han ærbødig, stille og andægtig, efterdi han ved, at han staar for Gud og med Ham skal afhandle, hvad der angaar hans Sjel og Salighed. Efter at have hørt Ordet anspænder han sit Hjerte til gudelig Eftertanke, indskjærper sig selv Guds Bud, prøver sig selv, hvorledes hans Liv og Levnet, hans Tro, hans Samvittighed o. a. M. stemmer overens med Præstens Undervisning, og ønsker Intet heller end, at han maa kunde beholde Guds Ord i et smukt og godt Hjerte og lade det fremtræde i Liv og Gjerning. En Hykler derimod føler ingen synderlig Hunger efter Guds Ord. Siden det nu engang er Skik og Brug, klæder han sig om Søndagen smukt paa og tilbringer Morgenstunden med at pynte sig, gaar derefter et eller andet Steds hen og tager sig et Glas Brændevin eller Malurtvin, spøger, snakker, ler, kommer endelig, naar Prædiken begynder, i Kirken og hører den bestemte Time paa Præsten, medmindre der kommer en blid Søvn over ham, hvilken han ikke kan forsømme. Undertiden flagre hans Øine omkring og se efter Forfængeligheden; Hjertet vandrer og svæver vel ogsaa om udenfor Kirken og beskjæftiger sig med sin Gjerrighed eller Vellyst. Der er ingen synderlig Ærbødighed og Andagt hos ham; han kan sidde og snakke med sin Nabo om verdslige Ting i Kirken, ligesom paa Værtshuse; naar det er forbi, saa skynder han sig ud af Kirken; ved Forvaltningen af den høihellige Nadverd ser han ikke til med nogen gudelig Eftertanke; han nyder den ikke i Tro; han takter ikke sin Frelser for Hans Lidelse og Død og hellige udøste Blod; han beder ikke for sine Medchristne, der gaa til den høiværdige Nadverd, efterdi han mener, at det er en simpel Sag, som han og Enhver forstaa sig godt paa. Han tænker hellerikke over, hvad han har hørt, men tror at have gjort sin Christendom Fyldest ved at have været i Kirken og overlægger forresten med sig selv, hvorledes han efter indtaget Middagsmaaltid skal tilbringe den øvrige Del af Dagen med alskens Forlystelser og Tidsfordriv.

§ 39. En sand Christen ved 4) godt, at Troen og den ægte Christendom er en bestandig Kamp og Strid, og at man dagligen maa efterfølge sin Frelser i Verdensforsagelse, i Selvfornegtelse og i villig Paatagelse af Korset. Derfor sparer han ingen Møie; han faster, beder, strider og kjæmper hver Dag; han ændser ikke, om han derved volder sig allehaande Uleiligheder; han vil gjerne give Slip paa sin Magelighed og underkaste sig alskens Besværligheder, naar han blot kan tjene Gud og sin Næste og forarbeide sin Saliggjørelse. En Hykler derimod er en Fiende af Christi Kors; han ved ikke, hvad det vil sige at forsage Verden, at fornegte sig selv og at tage Christi Kors paa sig og efterfølge Ham. Han ved ikke af nogen Kjødets Spægelse og Undertvingelse; det vilde ikke være ham tilpas, om han skulde afbryde sin Søvn og anvende nogen Tid af

Natten til Bøn og andre Gudfrygtigheds-øvelser, og endnu mindre, om han skulde have nogen Gjenvordighed, Uro eller Trængsel for Christendommens Skyld. Han ønsker at komme til Himmelen i god Mag, uden Vaagen, Bøn, Faste, Kamp og Strid; det maa ikke falde ham surt; han gider hellerikke tænke meget over, hvorfor vor Frelser har sagt: „Stræber alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port!" (Luk. 13, 24) og Paulus: „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bævelse" (Filp. 2, 12) og paa et andet Sted: „O Guds Menneske, jag efter Retfærdighed, Gudsfrygt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed; strid Troens gode Strid; grib det evige Liv, til hvilket du er kaldet!" (1 Tim. 6, 11. 12).

§ 40. En sand Christen er 5) ydmyg og ringe i sine egne Øine. Han tror ikke, at han staar over nogen af sine Medbrødre; han betragter alle sine Gjerninger ligesom gjennem en omvendt Kikkert, og de ere smaa og langt bortfjernede fra hans Øine. Naar han tilligemed Andre gaar til den hellige Nadverd, saa holder han med oprigtigt Hjerte for, at Ingen er uværdigere end ham selv. Han er vel tilfreds, naar han bliver foragtet af Andre, fordi han føler sig forvisset om, at han godt havde fortjent ei alene dette, men ogsaa at blive forstødt fra Guds Ansigt, saafremt Gud vilde gaa frem mod ham efter sin Retfærdighed. Han lader sig ogsaa gjerne paaminde og formane, naar han har forseet sig i Noget, og hører heller paa den, som broderligen irettesætter ham, end paa den, som smigrer for ham og taler ham efter Munden. Han forbliver derhos gjerne i ringe Kaar og anser sig uværdig til nogen Ære. Dersom han mod Formodning bliver fremdragen og agtet, æret, og elsket høit af gudfrygtige Sjele, saa tænker han i sit Hjerte: Ak, I kjære Børn, I kjender mig ikke rigtigt; I søge Mere i og hos mig end der findes i og hos mig. Han undslaar sig ogsaa saavidt muligt for al Ære og kaster sig med Alt, hvad han er og har, dag-lig ned for sin korsfæstede Herres Jesu Fødder. En Hykler derimod er fuld af Indbildninger om sig selv; han er hovmodig og har høie Tanker om sig selv, men smaa om Andre; han kan ikke taale at blive paamindet og irettesat; han vil ikke have faret vild og tror, at det er en Beskjæmmelse, naar man forestiller ham hans Feil; han tragter efter høie Ting og anser sig selv for duelig til de vigtigste Forretninger fremfor mange eller alle Andre; han forelsker sig i sig selv og speiler sig i sine egne Gaver; det ærgrer ham derhos, naar andre Mennesker ikke have ligesaa store Tanker om ham som han selv; han forundrer sig, naar Æren udebliver længe, og vederfares den ham, saa tror han at have forlængesiden fortjent noget endnu Mere.

§ 41. En sand Christen har 6) saameget med sig selv og sit gjenstridige Hjerte at gjøre, at han hverken har Tid eller Villie til at dømme Andre, uden forsaavidt som han maa gjøre det paa Embedsvegne eller for sin Samvittigheds Skyld. En Hykler derimod glemmer sig selv og har uden Kald og Aarsag travlt med Andre; han ved Meget at dadle hos Andre, men Intet hos sig selv; han tror, at hvis alle Mennesker vare som han, saa var der lutter Helgener i Verden. En sand Christen er 7) venlig og ligefrem mod de Fattige og Elendige, foragter ikke de Enfoldige, omgaaes gjerne med simple Folk, naar han kun finder Tro og Kjærlighed hos dem. Han ser ikke paa deres Klæder, Formue eller Duelighed, men paa deres Gudsfrygt. En Hykler derimod agter sig selv altfor høit til, at han skulde omgaaes med simple Folk, om de end ere ivrige Elskere af den Herre Jesus; de enfoldige Christne ere i hans Øine lutter Sværmere; naar han lader række de Fattige en Almisse, saa sker det med Foragt; han gider ikke tale meget med Betlerne; det vilde ogsaa være ham ubehageligt, om de skulde røre ved hans Hænder; han betænker ikke, at ligesom Kjøbmændene indpakke sine kostbareste Varer i Matter, ubrugeligt Papir og andre værdi-

løse Omslag, saaledes pleier ogsaa Gud at indhylle sine kjæreste Børn i Fattigdom, Elendighed, Foragt, Enfoldighed, o. a. M. En sand Christen lever 8) i en daglig Omvendelse, prøver sig daglig selv og ransager sit Levnet; han erkjender sine Feil med hjertelig Anger; han griber daglig sin Frelsers Kors og beder om Bestænkelse med Hans hellige Blod; han fornyer stedse sine gode Forsætter; han tror ikke, at han allerede har grebet det (som er ham forelagt at lære i den korsfæstede Jesu Skole) eller allerede er fuldkommen; men han tænker bestandig paa at komme videre; han forglemmer, hvad der er bagved (hvad han hidtil har gjort i sin Christendom, sit Embede, sit Kald), og rækker efter det, som er foran (hvad der endnu paaligger ham at gjøre, og hvad der endnu fattes ham — Filipp. 3, 12 flg.). En Hykler derimod er sikker og tror ikke at trænge til nogen Omvendelse, undtagen naar han gaar til Skrifte, ved hvilken Leilighed han maa erkjende sig selv for en arm Synder og sige, at han sørger over sin Synd; han lægger hellerikke Mærke til sine egne Feil og Mangler især deleshed, forat han kan arbeide paa deres Forbedring; det er ham nok, at han i Almindelighed og overfladisk bekjender dem; han tror hellerikke, at han behøver at bekymre sig synderligt om nogen Tilvært i sin Christendom, efterdi han allerede anser sig for saa god, som det behøves. Endelig beder en sand Christen 9) daglig om et saligt Endeligt og har Lyst til at vandre herfra og være med Christo; han er Verden korsfæstet og Verden ham; han frygter ikke for Døden, men elsker den som en Dør, der fører ham fra Forkrænkeligheden ind i Evigheden, fra Synd til Retfærdighed, fra Strid til Fred, fra Død til Liv, fra Elendighed til Herlighed. En Hykler derimod ønsker vel at dø de Oprigtiges Død og at blive salig, men dog saa sent som paa nogen Maade muligt, som en vis Kjøbmand sagde, da han havde givet et Fattigmenneske en Almisse, og denne derfor ønskede ham, at Gud vilde skjænke ham Himmelen til Løn; han hører ikke gjerne tale om Døden og tænker, at han ved, hvad han har, men ikke, hvad han kan faa, osv.

§ 42. Jeg har hermed, I christelige Sjele, villet give Eder en enfoldig, men velment Veiledning til paa en let Maade at skjelne Sandheden i Christo fra Løgnen og Hykleriet, og ihvorvel der endnu kunde anføres flere lignende Ting, saa tvivler jeg dog ikke om, at den, som ret vil bruge det her Fremstillede og nøiagtigt, alvorligt og oprigtigt prøve sit Hjerte, sin Samvittighed, sit Liv og Levnet efter samme, letteligen selv vil kunne bedømme, om han hører til de sande Christnes eller til Hyklernes Tal. Kun Et vil jeg endnu paaminde om, nemlig at for Guds Skyld Ingen i en saa høivigtig Sag maa være sikker og anse det for ligegyldigt, hvortil man henregner ham. Thi det er jo en Sag, som angaar vor Sjels evige Frelse og Salighed; hvad Større kan jeg nævne, og hvad Bevægeligere kan jeg sige? Saameget er vist, at hvo som kan foragte en saadan Fremstilling og Formaning efter Guds Ord og lade den gaa hen uden videre Eftertanke, han maa henføres til de sikre Hykleres Hob, om han saa hørte ti Prædikener om Ugen og gik til Herrens hellige Bord ti Gange om Aaret. De derimod, som føle en hellig Frygt og Rædsel og tænke: ak, Herre Gud, paa den Maade ere vi jo Alle Hyklere og blive aldrig salige! de skulle takke Gud, at han har bevæget deres Hjerter og opvakt en saadan Bekymring hos dem; det vil bevare dem for Sikkerhed og tilskynde dem til at bede desto ivrigere om et oprigtigt Hjerte for Gud, til at vandre desto gudeligere og med desto renere og mere uskrømtet Tillid forlade sig paa Guds Naade i Christo Jesu alene.

§ 43. Vi have hidtil talt om Oprigtigheden for Gud, og hvorledes vi i saa Maade skulle prøve os selv; men prøver Eder ogsaa, mine kjæreste Tilhørere, i Henseende til Oprigtigheden mod Næsten! I vide, at Gud har sammenknyttet Budet om Kjærlighed til Næsten med det, som

handler om Kjærligheden til Ham selv, og erklæret hint for at være lige med dette (Matth. 22, 37, 39). Ligesom Han nu vil, at vi skulle omgaaes Ham selv med et oprigtigt Hjerte, saaledes maa vi gjøre det Samme imod Næsten; ligesom Hyklerne ere ham modbydelige og en Vederstyggelighed i Hans Oine, saaledes ogsaa de Falske, ihvorvel det jo vistnok er en Umulighed, at et Menneske, som ikke elsker sin Næste med oprigtig Kjærlighed, skulde findes uden Falskhed for Gud; „thi hvo som ikke elsker (og er tro imod) sin Broder, som han har seet, hvorledes kan han elske (og være tro imod) Gud, som han ikke har seet?" (1 Joh. 4, 20) Hvo som fornærmer, belyver og bedrager Barnet, han gjør det ogsaa mod Faderen, og det er forgjeves, at Nogen vil udgive sig for en oprigtig Ven af Gud, naar han viser sig utro og falsk mod sin Næste.

§ 44. Betænker da vel, om ogsaa I have Samfund med den nuværende Verden i dens Falskhed, Løgn, Bedrag, Politik, tomme Komplimenter og andre Vederstyggeligheder, og hvorledes I pleier at omgaaes med Eders Næste, — om I tale venligt med ham, men dog ikke mene det hjerteligt, — om I love Meget og holde Lidet eller Intet, — om I vise Eder anderledes mod ham i hans Oine end paa hans Bag, — om I have sat Løgn til Eders Tilflugt og ere skjulte med Falskhed og hidtil have hjulpet og næret Eder med Løgn og Bedrageri, — om I have vænnet Eder til at dømme Eders Næste utidigt, bagvaske ham, udlægge hans Gjerninger ilde, udsætte ham for Mistanke og Ulemper og volde ham Skam og Skade ved Falskhed og Løgn. I kunne jo let begribe, at det i en saadan Tilstand er umuligt at behage Gud, — at den Herre Jesus, der har elsket Menneskenes Sjele saa trofast og inderligt, umuligt kan bo i et saadant svigefuldt Hjerte, og at en saadan ugudelig og falsk Sjel umuligt kan have Del i Christi og Guds Rige. Saafandt som I derfor have Guds Naade, Christi Samfund og Eders Sjels Salighed kjær, saa skyr al Løgn og Falskhed! Betænker, at de falske Mennesker nu ere det Samme i Verden, som Djævelen fordum var i Paradiset, da han med træske Ord og under et bedragersk Løfte førte vore første Forældre i Fordærvelse. Dengang talte Satan ud af Slangen; nu taler han gjennem alle falske og løgnagtige Munde, hvis Ende skal være Fordærvelse og som for sent ville erfare, at de ikke have bedraget Nogen værre end sig selv.

§ 45. Prøver Eder endelig ogsaa med Hensyn til Selvbedraget, og undersøger omhyggeligt, om I ere opfyldte med Egenkjærlighed, — om Eders Hjertes Stivhed hersker hos Eder (Ps. 81, 13), — om I maale Eder med Eder selv (2 Kor. 10, 12), bedømme Eder selv gunstigt og saaledes bedrage Eder selv. Vist er det, at vi Mennesker ere meget partiske i vore egne Sager og saare naadige og milde Dommere over os selv; vi have altfor gode Tanker om os selv og ville ikke gjerne have Uret i nogen Ting. Nogle berette efter Aristoteles, at der har været et Menneske, som overalt, hvor han gik, saa sit eget Billede i Luften, som i et Speil, hvilket blev tilskrevet hans Oines Svaghed. Saadanne ere vi Mennesker desværre Alle af Naturen og efter vor timelige Tilstand; vi se altid paa os selv; vi ere forelskede i os selv, og hvad vi end gjøre og foretage os, saa ere Egenkjærlighed, Ærgjerrighed og Egennytte vore bedste Raadgivere. Deraf kommer det, at vi ville have vor Ret, vor Stand, vor Ære og Respekt nøie og omhyggeligt iagttagne, medens vi derimod tænke om Andre, at de vel saa finde sig i, om man ikke tager saa strengt Hensyn til, hvad der skyldes dem. Vi klage meget og let over Andre, men sjelden eller aldrig over os selv. Den Godhed og Billighed, vi bevise Andre, agte vi for noget Stort, gjøre meget Væsen deraf og ville have megen Tak derfor; men det Gode, Andre bevise os, tro vi ikke er af nogen synderlig Vigtighed. Naar der opstaar en Uenighed, saa ere aldrig vi selv, men bestandig Andre Skyld deri; vi lade os forlyde med, at vi aldrig vilde fornærme

saameget som et Barn; man skulde blot lade os være i Fred; men fordi der af vor Næste er givet os en Anledning, tro vi at have den største Ret til at gjøre Alt, hvad vort syndige Hjerte finder forgodt. Heri ligger ogsaa Grunden til at vi saa let give os tilfreds med Hensyn til vor Omvendelse, vor Tro, Gudsfrygt, Bøn o. a. M. og anse os selv for saa gudfrygtige og christelige, at vi ikke trænge til nogen Omvendelse og Bedring. Desaarsag blive vi sikre og lægge os ingen Straffeprædikener paa Hjertet; thi vort bedragelige Hjerte indbilder os, at de ikke angaa os, osv.

§ 46. Seneka fortæller, at hans Kone havde en taabelig Tjenestepige ved Navn Harpaste, som, da hun uformodentligen mistede sit Syn, ikke vilde tro, at hun var blind, men beklagede sig over at det var saa mørkt i Huset. Saaledes omtaler ogsaa Muretus en af sine Bekjendte, der efter at have opnaaet en Alder af otteti Aar næsten aldeles havde mistet Hørelsen; desuagtet vilde han ikke vide noget af at Feilen laa hos ham, men beklagede sig over at den naragtige Skik var opkommen, at Folk talte saa lavt. Ved et berømt Universitet i Tydskland var der i min Tid en gammel Mand, som hellerikke vilde tro, at han manglede noget paa Synet, men ofte for fuldt Alvor forundrede sig over hvor alle de Stjerner vare blevne af, som han i sin Ungdom havde seet paa Himmelen. I saadanne Billeder, af hvilke vi pleie at le, have vi en Fremstilling af den heromhandlede menneskelige Daarskab, at vi ikke ville have Uret; vi ville ikke tro eller tilstaa, at der hos os selv findes nogen Mangel eller Ufuldkommenhed, men kun hos Andre; vi ere ligesom de bedragerske Handelsmænd, der have en Vægt at veie ind med og en anden at veie ud med; vi ere ganske anderledes sindede, naar Sagen angaar os selv end naar den angaar en Anden.

§ 47. Dette er nu ligeledes en farlig Sag, og der er Intet, som mere end dette strider mod Christendommen, der saa alvorligt og ivrigt fordrer Selvfornegtelse. Thi et Menneske, som elsker sig selv kjødeligen, han gjør sig selv til Gud, og det er umuligt, at han kan tjene Gud af ganske Hjerte og ganske Sjel; han kan heller intet Samfund have med den korsfæstede Herre Jesus og leve i Ham, saalænge han ikke er afdød fra sig selv. Naar en podet Stamme skyder ud nedenfor og anvender sin Saft og Kraft paa sine egne vilde Kviste, saa maa Podekvisten fortørres; saaledes ogsaa: naar Mennesket elsker sig selv, overgiver sig til sit eget Hjertes Tanker og Indbildninger og i alle Ting søger sin egen Fordel, Ære og Ros, saa maa den Herres Jesu Liv slukne hos ham. Meget rigtigt siger den gudfrygtige Aand: „Egenkjærligheden forvender Dømmekraften, fordunkler Fornuften, formørker Forstanden, forfører Villien, besmitter Samvittigheden og tillukker Livets Porte; den skjøtter ikke om Gud og Næsten, fordriver al Dyd, tragter efter Ære, Rigdom og Vellyst og elsker Verden mere end Himmelen; en uordentlig Selvkjærlighed er en Rod til Ubodfærdighed og evig Fordærvelse." Den hellige Apostel sætter E g e n k j æ r l i g h e d e n øverst i den sidste Verdens Synderegister, som en Moder til alle andre Synder (2 Tim. 3, 2); thi den gjør Mennesket gjerrigt, stortalende, hoffærdigt, lastefuldt, utaknemmeligt, uaandeligt, gjenstridigt, uforsonligt osv. Og hvad der er det Værste, den gjør Mennesket ubodfærdigt og sikkert, fordi dets eget Hjerte indbilder det, at det ikke trænger til nogen Omvendelse. Beder derfor Gud inderligt, I christelige Sjele, at Han vil beskjærme Eder mod Eder selv og bevare Eder fra Egenkjærlighed! Betænker, at naar Eders Frelser siger: „Vogter Eder for Menneskene!" (Matth. 10, 17) saa maa I gjøre Begyndelsen med Eder selv; thi I ere ogsaa Mennesker. Ihukommer Hans Ord. „Hvo som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig. Dersom Nogen kommer til mig og ikke hader sin Fader og Moder og Hustru og Børn og Brødre og Søstre og tilmed sit

eget Liv, han kan ikke være min Discipel, og hvo som ikke bærer sit Kors og kommer efter mig, kan ikke være min Discipel (Luk. 9, 23; 14, 26. 27). Dette Kors, som vi skulle bære efter Herren, er ikke blot allehaande Trængsler og Gjenvordigheder, som Satan og Verden paaføre os for vor Christendoms Skyld, men ogsaa Egenkjærlighedens Udryddelse, Kjødets Korsfæstelse med dets Lyster og Begjæringer, Selvfornegtelsen og det gamle Menneskes Dødelse, hvori en sand Christen skal øve sig.

§ 48. Jeg vilde slutte her, dersom jeg ikke antog, at det vilde være opbyggeligt og for sande Christne behageligt, at jeg endnu tilføiede Noget om de Midler, hvorved vi kunne opnaa Hjertets Oprigtighed. Værer for det Første overbeviste om, mine kjæreste Medchristne, og indprenter Eder nøie, at Gud dømmer og vurderer Alt efter Hjertet og dets Tilstand. Han ser ikke paa Eders Klæder, Eders Formue, Eders Stand, Eders Duelighed, Eders Gaver, Anseelse og Deslige, men paa Eders Hjerte. Han agter ikke paa at I gaa i Kirke, høre Guds Ord, annamme den høihellige Nadverd, synge, bede, give Almisser, men paa med hvilket Hjerte I gjøre alt Saadant. Finder Han Hjertet oprigtigt og uden Falskhed i Omvendelsen, i Troen, i Kjærligheden, i Længselen, i Gudfrygtighedsøvelserne, saa er Alt, hvad I gjøre, Ham velbehageligt, om I saa blot tage et Halmstraa op af Jorden til Hans Ære, eller opløftede Eders Øine til Himmelen eller lagde to Skjærve i Kirkeblokken eller rakte et elendigt Menneske en Drik koldt Vand. Dette sees blandt Andet af disse vor Frelsers Ord: „Øiet er Legemets Lys; derfor, dersom dit Øie er rent, bliver dit ganske Legeme lyst; men dersom dit Øie er ondt, bliver dit ganske Legeme mørkt" (Matth. 6, 22. 23). Men ved Øiet forstaar Han Menneskets Hjerte, Forstand, Villie og Hensigter; naar disse ved Guds Aand og Naade ere blevne velskikkede, fornyede og helligede i Troen, saa ere alle dets Gjerninger og Foretagender gode og Gud velbehagelige; er derimod Hjertet ondt og fuldt af Hykleri, saa er Alt mørkt og forkasteligt. Hertil sigter Han ogsaa, naar Han siger til Farisæerne: I ere de, som retfærdiggjøre Eder selv for Menneskene (I anstille Eder gudfrygtige og andægtige og paatage Eder stor Hellighed); men Gud kjender (og bedømmer) „Eders Hjerter" (Luk. 16, 15).

§ 49. Dette lærer Han ogsaa i Lignelsen om Farisæeren og Tolderen. Hin var udvortes hellig og gudfrygtig, og man skulde have troet, at han var en af Guds kjæreste Børn; denne derimod var efter sin udvortes Tilstand ugudelig, betynget med megen Uretfærdighed, og Synd; men Gud som prøver Hjerter og Nyrer, dømmer dem Begge efter deres Hjerter. Den Førstes Hjerte var fuldt af Hykleri, Ubodfærdighed, Vantro, Sikkerhed og Hoffærdighed; derfor var han med al sin Skinhellighed en Vederstyggelighed for Gud; den Andens derimod var fuldt af Anger og Sorg over sine Synder, fuldt af Længsel efter Guds Naade og Barmhjertighed, fuldt af Ydmyghed og gode Forsætter; derfor var han Gud tækkelig og velbehagelig. Efter I nu vide Saadant, mine Kjæreste, saa begynder idag at tragte af Eders ganske Sjel og af al Eders Formue efter Hjertets Oprigtighed! Naar I gaa i Kirke, naar I ville bede, skrifte eller foretage Eder nogen anden Gudfrygtighedsøvelse, saa glemmer ikke at opsøge og medtage Eders Hjerte! Lader dette hver Morgen og i alle Ting være det første Offer, I bringe Gud; men aftoer det først fra al Ondskab i den Strøm, der er udvældet af Jesu Side, og beder Gud, at Han vil bære over med Eders Feil og efter sin Godheds Rigdom erstatte alle Eders Mangler! Erkjender med oprigtig Ydmyghed, at Eders Hjerte af Naturen er opfyldt med Hykleri og Falskhed, og beder Gud, at Han ved sin Naade vil forandre, fornye og helliggjøre det! Siger ofte med David: „Gud, skab i mig et rent Hjerte, og forny en stadig Aand indeni mig!" (Ps. 51, 12)

§ 50. Ihukommer endvidere jævnligen, at den alvidende, retfærdige og hellige „Gud prøver Hjerter og Nyrer" (Ps. 7, 10; Ordsp. 17, 3), — „at alle Ting ere blotte og udspændte for Hans Øine" (Ebr. 4, 13), og at Han ikke blot ser ind i alle mørke og lønlige Vraaer, men ogsaa ned i vor Sjels Dyb! Hvad er det da for en Daarskab, at vi ville anstille os anderledes for Ham end vi ere, og at vi ville fordriste os til at dølge vort Hjertes Grund for Ham? Hvad hjælper det, om vi ere saa snedige og underfundige, at vi kunne føre Hvermand bag Lyset, naar dog den alvidende og retfærdige Gud ser og ved Alt og engang vil aabenbare Hjerternes Raad? Lader os dog tale af Gud og for Guds Aasyn og gjøre Alt, i Christo! (2 Kor. 2, 17) Naar vi omgaaes med vor Næste, saa lader os betænke, at den alvidende Gud overalt og i alle Ting er Vidne, Opsynsmand og Dommer! „Lader os her i Verden vandre i Enfoldighed og Retsindighed for Gud, ikke i kjødelig Visdom, men i Guds Naade!" (2 Kor. 1, 12) Lader os behandle vor Næste, som vi ville at han skal behandle os! Lader os tænke paa vor Død, som vil rive Masken af alle Hyklere og fremstille Enhver for Guds Domstol blottet og saadan, som han er! Man fortæller, at der i den navnkundige græske Stad Athenen engang blev holdt et Gjæstebud, hvortil der ogsaa indfandt sig mange Koner og Piger, men som alle havde sminket sig paa en nær, der af Naturen var begavet med overordentlig Skjønhed. Da de nu efter endt Maaltid begyndte at lege, og Herredømmet kom til den nævnte deilige Kvinde, befalede hun at bringe et Bækken med Vand og bød alle de Andre at vaske sig, saaledes som hun ogsaa selv gjorde. Da dette skede — ihvortil de Andre nødig vilde bekvemme sig dertil og vaske de sig lidet nok —, blev Bedrageriet opdaget, og de sminkede Ansigter bleve aldeles hæslige. Saa er det; dette Liv pynter og sminker manget Menneske sig med Skinhellighed, Løgn og Bedrageri; men naar den kolde Dødssved begynder at vaske Ansigtet, eller naar Angestsveden engang udbryder for Guds Domstol, da blive alle Ting aabenbare, og Enhver vil blive dømt, ikke efter det udvortes Skin, men efter sit Hjertes inderste Grund.

§ 51. Forestiller Eder dernæst ogsaa jævnligen Jesum Christum, den Korsfæstede, der har elsket os Mennesker saa oprigtig og næret et saa trofast Sindelag imod os, at Han har villet vove sit kostbare Blod og ædle Liv paa os, — der ogsaa har ladet sin Side aabne, forat vi kunne se og evindeligen nyde Hans Hjerte og trofaste Kjærlighed! I Hans Mund blev aldrig fundet Svig; Han var fuld af Naade og Sandhed, og Hans hele Omgjængelse var Renhed og Sandhed. Han har aabenbaret os Alt, hvad der boede i Hans Hjerte og tjente til vor Salighed. Og Han har omkring sig den hele Skare af de troe og oprigtige Sjele, som efterfølge Ham med et kjærligt og trofast Hjerte eller, som Apostelen siger, med „Kjærlighed af et rent Hjerte og af en god Samvittighed og af en uskrømtet Tro" (1 Tim. 1, 5). Betragter paa den anden Side ogsaa den store Hob af Hyklere, Skin- og Mundchristne og utroe, falske Verdenshjerter, hvis Hærfører er Ærkebedrageren og Ærkeløgneren Satan! Det maa have været skrækkeligt nok, hvad en udenlandsk Lærer fortæller, nemlig at da Skuespillerne i London i England engang spillede om Doktor Faust, var der blandt de sorte Djævle, som forestilles at de skulle hente ham, en virkelig Djævel i legemlig Skikkelse, der sluttede sig til de andre og som, da de bleve det var, jog Skuespillerne Alle som En ned af Skuepladsen. Men Saameget er vist, at i alle de falske, onde og bedragerske Handlinger, som de maskerede Hyklere og troløse Mennesker spille paa Verdens store Skueplads nutildags, er den levende Djævel tilstede og leder og styrer deres ugudelige Spil. Naar der siges at Farisæerne gik hen og holdt Raad om hvorledes de kunde besnære den Herre Jesum i Ord (Matth. 22, 15), hvem tro I da var Præ-

sident og Direktør i denne Raadsforsamling og hjalp dem at udkaste sin snedige Plan? Sandelig, ingen Anden end den gamle træske Slange, der har været Herrens Fiende fra Begyndelsen af. Og da Planen senere skulde udføres, og deres Disciple tilligemed Herodes's Tjenere kom til Herren og søgte at fange Ham med søde og smigrende Ord og at dræbe Ham med forgiftet Sukker, tro I da ikke at Djævelen sad i deres Hjerter og styrede deres løgnagtige og falske Tunger? Vi vide jo, hvad Apostelen siger nemlig at „Verdens Fyrste er virksom i Vantroens Børn" (Efes. 2, 2). Han arbeider i deres Hjerter, — han strikker Garn, — han slynger Snarer, — han gjør forgiftede Pile; han mynter falske Penge forat besnære, skade, forraade og sælge de Gudfrygtige. Betænker nu vel, mine kjæreste Tilhørere (og Læsere), hvilket Parti I ville holde Eder til, — om I ville slutte Eder til den trofaste Herre Jesus og Hans Troende, den oprigtige Hob, eller til den svigefulde Djævel og hans falske, løgnagtige Hob! Mig tykkes, at alene denne Betragtning burde være nok til at afskrække os fra al Falskhed.

§ 52. Betænker ogsaa, at Gud og Mennesker hade alle falske Hjerter! Til den blodgjerrige og falske Mand har Herren Vederstyggelighed, siger David (Ps. 5, 7). Og paa et andet Sted: „Glatte som Smør ere deres Munds Ord; men Strid er deres Hjerte; blødere end Olie ere deres Ord, og dog ere de dragne Sværd. Men Du, o Gud, skal lade dem fare ned i Gravens (Fordærvelsens) Dyb; de blodgjerrige og falske Mænd skulle ikke naa det Halve af sine Dage" (Ps. 55, 22. 24). Og Salomo: Den, som er vanartig i Hjertet, skal ikke finde Godt (det skal aldrig gaa ham vel; han skal ikke have nogen Velsignelse, nogen Lykke, om han end stræber derefter med listige Rænker), og den, som taler forvendt med sin Tunge (der har en løgnagtig og svigefuld Mund), „skal falde i Ulykke" (Ordsp. 17, 20). Jobs Ven Elifas siger: „Gud gjør Træskes Anslag til Intet, saa at deres Hænder ikke bringe Noget istand. Han griber de Vise i deres Træskhed, saa at Forslagnes Raad bliver overilet. Om Dagen støde de paa Mørke, og som om Natten famle de om Middagen" (Job 5, 12 — 14), til hvilke Ord vor Tids Historie frembyder en fortræffelig Forklaring. Ligesaa skulle vi vel lægge Mærke til at vor Frelser otte Gange efter hverandre har raabt Ve over alle Hyklere, som søge at bedrage Gud og Mennesker med et falsk Skin (Matth. 23, 13 flg.). Naar I ogsaa omhyggeligt overveie dette, saa vil det udentvivl være et kraftigt Middel til at bevare Eders Hjerter for Løgn og Hykleri.

§ 53. Elsker endelig, om I ville opnaa Hjertets Oprigtighed, de oprigtige Hjerter! Omgaaes gjerne med dem og unddrager Eder Verden, som nutildags sidder i Falskhed til over Ørene og hos hvilken der hartad ikke længer er en redelig og trofast Blodsdraabe at finde! Hvo, som indlader sig med den, han har enten det igjen derfor, at han bliver snydt og ført bag Lyset og bragt i Fare og Nød af den, eller at han antager dens Vis og Maade og efter en Tidlang at have været en Lærling i Bedrageri siden bliver en Mester deri og saaledes kommer i Samfund med Satan og hans kjære Veninde. Bliver hjemme; forlyster Eder ved Guds Ords Enfoldighed og Sandhed; forskaffer Eder gudelige og aandrige Bøger, hvilke ere de alleroprigtigste og troeste Raadgivere. Holder Venskab med Faa, og ser til, at den, som skal være og kaldes Eders Ven, først og fremst er Guds Ven; tilsteder ham derhos at tale oprigtigt med Eder, uden Smigreri og Komplimenter, at paaminde Eder om Eders Feil og at veie alle Eders Gjerninger paa en rigtig Vægt, osv. Kjæreste Herre Jesus, trofaste Hjerte, skab i os et oprigtigt Hjerte, et rent Sind og en stadig Aand! Giv os, hvad Du har befalet, og befal saa, hvad Du vil! Dig ske Tak i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Fire og tyvende Prædiken,

hvori den Tilvært i Tro og Gudfrygtighed betragtes.

1 Thess. 4, 1: Brødre! vi bede og formane Eder i den Herre Jesu, at ligesom I have lært af os, hvorledes det bør Eder at omgaaes og tækkes Gud, I deri maatte ydermere tiltage.

§ 1. Ham (den Herre Jesum) bør at voxe, men mig at forringes, siger vor Frelsers ydmyge Forløber og Veibereder, Johannes den Døber (Joh. 3. 30). Meningen af disse Ord lader sig letteligen forstaa af det Foregaaende og Efterfølgende. Hans Disciple kom til ham og fortalte, at den Herre Jesus, om hvem han havde vidnet, nemlig at han var det Guds Lam, som bar Verdens Synd, nu ogsaa døbte (lod døbe ved sine Disciple og „at Alle kom til Ham" (V. 26; 1,19. 36). Hertil svarer Johannes, at det maa saa være; thi han har ofte sagt dem, at han ikke selv var Christus, men kun Hans Forløber; han var ikke Brudgommen, men kun Hans Ven og Brudetjener; derfor erfor han nu gjerne og med Glæde, at den Herre Jesus havde tiltraadt sit Embede; han vilde gjerne vige Pladsen for Ham; han vilde gjerne forringes i den Anseelse, hvori han hidtil havde staaet hos Folket, naar blot den Herre Jesus blev mere og mere bekjendt og annammet af Enhver som Verdens Frelser. Gud har, vil man sige, ikke givet mig Anseelse for min egen Persons Skyld, forat Folket skulde blive hos mig og forgabe sig i mig, men forat mit Vidnesbyrd om den Herre Jesus kunde faa desto større Eftertryk. Da nu dette Vidnesbyrd annammes af Mange, og Menneskene selv begynde at høre paa Verdens Frelser og erkjende Ham derfor, saa kan jeg meget godt finde mig i at de glemme mig; thi ligesom Morgenstjernen, der gaar forud for Solen, mere og mere taber sin Glands, jo mere den nærmer sig sin Opgang, og tilsidst bliver aldeles usynlig, naar Solen er fuldt oppe, saaledes bør ogsaa min Glans vige for Retfærdighedssolens, Jesu Christi, Klarhed o. a. M. Den hellige Johannes talte altsaa saaledes af en stærk Tro, en brændende Kjærlighed og en inderlig Attraa efter at fremme sin Herres Jesu Ære.

§ 2. Men saaledes maa ogsaa 1) „alle Guds Ords og Kirkes retsindige Præster og Tjenere tale." I deres Hjerter maa intet Andet herske end en ivrig og kjærlig Begjærlighed efter at udbrede den Herres Jesu Ære og at fylde alle Hjerter med den saliggjørende Kundskab om Ham, skulde de end desaarsag forringes paa Kræfter, paa Gods, paa Anseelse, ja endog paa sit Liv. De maa ligesom Lysene villigen fortære sig selv, naar de blot kunne lyse for Andre og føre dem til den Herre Jesum. De maa være som den Alabasterkrukke med uforfalsket og kostelig Nardussalve, som en Kvinde sønderbrød og hvis Indhold hun udøste paa den Herres Jesu Hoved (Mark. 14, 3). De maa ikke sky nogen Afgang i sine Kræfter, nogen Uleilighed, nogen Møie, naar blot den saliggjørende Kundskab om den Herre Jesus kan blive udbredt og Hans Navn høipriset. Herren kalder dem Jordens Salt (Matth. 5,

13); men, som bekjendt, smelter og forgaar Saltet, naar det bruges; saaledes maa det ogsaa være med Præsterne; de maa villigen anvende alle sine Kræfter og derved forringes og ligesom forgaa, naar de blot kunne forrette sit Embede redeligen og vinde og bevare mange Sjele for den Herre Jesus. De maa være sindede som hin gudfrygtige Martyr og ivrige Elsker af den Herre Jesus, der efter at være dømt til Baalet sagde, at han gjerne og gladeligen vilde lade sig brænde, naar der blot maatte opvoxe saameget som en liden Blomst af hans Aske til Guds og hans Frelsers Ære.

§ 3. De maa betragte al sin Videnskab, Kunst og Lærdom paa samme Maade, som Disciplene betragtede sine Klæder, hvilke de lagde under den Herre Jesus og udbredte paa Veien, forat Han kunde ride hen derover (Matth. 21, 7. 8; Luk. 19, 35. 36) De maa ikke tro at vide Noget uden Jesum Christum, den Korsfæstede, alene; de maa gjerne ville glemme Alt, naar de blot beholde og bevare Ham i sin Hukommelse, i sit Hjerte, i sin Mund og i sine Gjerninger (1 Kor. 2, 2). Der fortælles, at en Præst fra Landet, som endnu var temmelig jordiskfindet, engang kom til Byen forat høre en navnkyndig Doktor, som han havde kjendt ved Universitetet; men da han mærkede, at han prædikede ganske enfoldigt, ihvorvel ivrigt, foredrog Læren om den nye Skabning i Christo meget tydeligt og stadfæstede og oplyste den med nogle af Skriftens Fyndsprog samt gjorde en temmelig udførlig Anvendelse deraf, sagde han: Hvor den Mand har forandret sig! Saa enfoldigt pleiede han ikke før at prædike. Men da hin erfor dette, glædede han sig derover og sagde: Ret saa! Christum bør at voxe, men mig at forringes; jeg attraar ingen større Ros end den, at jeg har prædiket enfoldigt og opbyggeligt. Saaledes hænder det ogsaa mangengang, at naar en tro Sjelesørger en Tidlang har røgtet sit Embede med Ære og Nytte paa et Sted og haft godt Tilløb, bliver en Anden ogsaa kaldet derhen, som er udrustet med mere Aand og større Gaver af Gud og derfor trækker Tilhørerne til sig; da maa han ikke blive avindsyg, men sige med Johannes: Christum bør voxe, men mig at forringes, og med Paulus: „Hvad da? Christus forkyndes dog paa enhver Maade, og derover glæder jeg mig, ja vil og glæde mig" (glæde mig over at Jesus Christus prædikes ind i Menneskenes Hjerter, hvad enten det sker ved mig eller en Anden — (Filipp. 1, 18). Saaledes ogsaa: naar christelige Prædikanter skulle forlade denne Verden, saa maa de gjøre det villigen og gladeligen og blot ønske, at Gud vil give dem Efterfølgere i Embedet, som med rigere Aand, større Gaver, mere Nidkjærhed og Frugt kunne prædike Hans Ord og fortsætte og gjøre Herrens Gjerning.

§ 4. Et smukt Exempel, som kan tjene til denne Sags yderligere Oplysning, findes optegnet af Posidonius i hans Beskrivelse af den hellige Augustinus's Liv og Levnet. Han fortæller, at da Valerius, Biskop i Hippon i Afrika og den nævnte Augustinus's Formand i Embedet, mærkede, at han ikke efter Ønske kunde opbygge sin Menighed, fordi han, som Græker af Fødsel, ikke var det latinske Tungemaal mægtig og desuden ikke var synderligt lærd, besluttede han at lade Augustinus optræde i hans Sted og gav ham Tilladelse til offentligen at prædike og opbygge Menigheden. Og omendskjøndt dette blev udlagt ilde af andre Biskopper i Nabolaget, fordi Saadant aldrig før havde været brugeligt i Afrika, lod han sig dog ikke vildlede heraf, men glædede og fornøiede sig over at han havde en Mand blandt sit Præsteskab, som kunde gjøre, hvad der ikke var ham, Biskoppen, givet. Det kan man kalde: „Christum bør at voxe, men mig at forringes"; det kan man kalde at søge Christi Ære med Tilsidesættelse af sin egen Ære og Ros. Ak, vare kun alle Præster saaledes sindede! Ak, maatte vi Alle gjerne ville forringes, naar blot Christus kan voxe! Men ak desværre! man kunde nu næsten sige med Paulus: „De søge alle sit Eget,

ikke hvad der er Christi Jesu" (Filipp. 2, 21). De søge sin egen Ære, sin egen Fordel, sin egen Bekvemmelighed; de ville have Anseelse og Berømmelse for sine Gaver, sin Duelighed, sin Lærdom og Veltalenhed; forresten faar det gaa, som det kan. Derfor drives der af Mange en saadan Forfængelighed paa Prædikestolen, at den korsfæstede Herre Jesus, Enfoldigheden, Ydmygheden, Gudfrygtigheden, Opbyggelsen, Omvendelsen og Bedringen derover næsten ganske forglemmes. Gud afhjælpe for Jesu Christi Skyld i Naade alle sin Kirkes Mangler!

§ 5. Endvidere maa 2) ogsaa alle sande Christne være saaledes sindede og tale som Johannes: „Jesus bør at voxe, men mig at forringes. Thi med disse Ord er den sande Christendoms Art og Natur kort og smukt angiven. Som bekjendt, er der i et gjenfødt Menneske to Bestanddele, det gamle og det nye Menneske, Kjødet og Aanden, den syndige, fordærvede Natur og den Herre Jesus med sit ædle og nye Liv og sin Naade. Her maa nu en sand Christen bruge stadig Flid, forat det nye Menneske, Aanden og hans Jesus kunne leve, herske og voxe i ham, men derimod det gamle Menneske, Kjødet og Naturen forringes. Vi maa daglig forringes paa Egenkjærlighed, Egenære, Egennytte, Egenvillie og voxe i Kjærligheden til Gud, i Ydmygheden, i Forsagelsen af det Forkrænkelige og i Fornegtelsen af os selv. Den kjødelige og jordiske Visdom, vort Hjertes Mørke og Blindhed maa forringes, men Jesus, den himmelske Visdom, med sit Lys og sin saliggjørende Kundskab, med sin guddommelige Kraft, sin Retfærdighed, Hellighed og Gudsfrygt voxe hos os. Vi maa være vel tilfredse, om vor Ære og Anseelse for Verden forringes, naar vi kun beholde vor Ros for Gud og Hans sønlige Udkaarelses Herlighed. Vi maa intet have imod at vort udvortes Menneske gaa tilgrunde (vansmægter ved allehaande Trængsler, Sygdomme og Gjenvordigheder og derved modnes til Forraadnelsen), naar kun det indvortes fornyes Dag fra Dag (udrustes med ny Kraft og nye Gaver og styrkes i Troen, Kjærligheden og Haabet — 2 Kor. 4, 16). Saaledes indeholdes der nu et kort Begreb af den efterfølgende Prædiken i de Johannes den Døbers Ord: „Christum bør at voxe, men mig at forringes," hvilke derfor alle christelige Prædikanter og andre gudfrygtige Hjerter bør bruge som et Tankesprog. Vi skulle da altsaa dennegang omhandle den christelige Sjels Tilvæxt i Tro og Gudfrygtighed. Gud hjælpe os, at det maa ske med Frugt og Nytte, formedelst Jesum Christum! Amen.

§ 6. Man siger for et Ordsprog: Man lærer, saalænge man lever, og efterdi dette forstaaes og bruges ganske almindeligt, overbevises vi her ved vor egen Mund om at vi handle daarligt, naar vi indbilder os at have lært Nok og ikke trænge til nogen yderligere Flid og Undervisning. Men fremfor Alt er det nævnte Ordsprog sandt i aandelige og guddommelige Ting, der angaa vor Christendom. Der have de Allerbedste og Ypperste fundet, at deres Viden var Stykværk, og at deres Gjerning var Ufuldkommenhed og Læreværk, og have derfor, saalænge de levede, stræbt efter Tilvæxt i Tro og Gudfrygtighed.

§ 7. I denne høist magtpaaliggende Sag maa vi nu atter 1.) betragte den christelige Sjel, som den, der tillige er en flittig, ivrig og begjærlig Sjel, der ei alene stræber efter at være og blive i Christo, men ogsaa efter at voxe i Ham. Den vil gjerne stedse tiltage i Kundskaben om ham, i Tro, i Kjærlighed, i Haab, i Taalmodighed, i Andagt og alle andre Dyder: den ønsker af Hjertet at blive stedse visere, helligere, gudfrygtigere og Gud velbehageligere. Thi Troen er ikke Noget, der blot virker en eller to Gange og siden ikke mere, som naar man ombinder Slagaaren paa Ens Haand med et Tørklæde, der er dyppet i et kraftigt Vand og som efterhaanden bliver tørt og kraftløst; men den er som Hjertet i Legemet, der er en bestandig Bevægelse; det be-

reder stedse ny Livskraft til Legemet og fordeler den til alle dettes Lemmer, for at det, saalænge Behov gjøres, kan voxe og tiltage og siden, naar det er kommet til sin voxne Alder, vedligeholdes i sin naturlige Kraft og Størrelse. Troen er det nye Menneskes Liv og dets Hjerte, og formedelst den bor Christus i det; derfor er den i bestandig Virksomhed; den øser stedse ny Kraft, ny Naade, ny Trøst af den Herres Jesu Hjerte og Vunder, af Hans Ord og hellige Sakramenter og fordeler samme til alle Lemmer og alle Legems- og Sjelsevner, paa det at det nye Menneske saaledes kan voxe og omsider naa til „Christi Fyldes voxne Alder" (Efes. 4, 13).

§ 8. Og dette har Troen fra Gud og Christus, ved hvilke den hænger og formedelst hvilke den er, hvad den er. Min Fader arbeider indtil nu," siger vor Frelser; „ogsaa jeg arbeider" (Joh. 5, 17). Meningen er: Omendskjønt min Fader hviler fra Skabelsens Gjerninger, arbeider Han dog stedse fremdeles, idet han opholder, ernærer og forplanter Skabningerne, velsigner og frugtbargjør Jorden, Havet, Menneskene og andre Dyr, regjerer Stjernerne og den ganske Verden o. a. M. Ligedan er jeg i mit Embede; jeg maa altid have Noget at gjøre; jeg maa altid undervise, trøste, raade, advare, gjøre Undergjerninger, bevise Godt, søge og fremme Menneskenes Frelse og Salighed. Ligesom nu vor Frelser var dengang, saadan er Han endnu, navnlig idet Han bor i sine Troendes Hjerter; som et levende, kraftigt Væsen, kan Han ikke være stille; Han arbeider stedse og altid; Han driver ved den Hellig Aand sine Egne til alt Godt; Han gjør deres Tro virksom ved Kjærlighed; Han skaber en hellig Længsel og stadig Begjærlighed hos dem efter at voxe i Kundskaben om Gud, i Kjærligheden, Gudfrygtigheden og at blive stedse mere og mere fuldkomne.

§ 9. Guds Naade og Kjærlighed, „som udøses i de Troendes Hjerter ved den Hellig Aand" (Rom. 5, 5), bringer ogsaa en himmelsk og stor Sødme med sig, saa at den, som engang har smagt den, han hungrer og tørster stedse mere derefter og siger med større Alvor og Andagt end Jøderne fordum til den Herre Jesum: „Herre giv os altid dette Brød!" (Joh. 6, 34). Den ligner en ren og sød Vin, som man ikke kan drikke sig mæt paa, — den søde Modermelk, som Barnet uafladeligen gotter sig ved, ja endog drømmer om, saa at det ogsaa i Søvne lader, som om det laa ved Brystet. Den er en Skat, hvoraf man bestandig vil have Mere, og naar de forgjængelige og jordiske Videnskaber kunne skjænke en saadan Fornøielse, at de, som med Flid lægge sig efter dem, ofte derover glemme baade Mad og Drikke, afbryde sin Søvn og unddrage sig alle andre Forlystelser, hvad skulde da ikke Kundskaben om Gud og Aabenbarelsen af de guddommelige Hemmeligheder tilveiebringe hos de troende og gudelskende Sjele? Og naar de hellige Engle i Himmelen, „Fyrstendømmerne og Magterne, finde sin Glæde i Guds mangfoldige Visdom og begjære at gjennemskue Naadesrigets Hemmeligheder" (Efes. 3, 10; 1 Pet. 1, 12), skulde da ikke de jordiske Engle, Guds kjære Børn, finde sin Glæde i Hans Miskundheds Undere og af Hjertet begjære at beskue og betragte dem alt mere og mere? Om en dydig og flittig Husmoder siger Salomo: „Hun fornemmer, at hendes Kjøbmandsskab er godt (Hebraisk: hun smager, det er: hun bliver var, hun lærer af Erfaringen, at hendes Handel bringer hende og hendes Hus stor Fordel); derfor udslukkes hendes Lygt ikke om Natten (hun fortsætter desto flittigere sit Arbeide Dag og Nat" — (Ordsp. 31, 18). Sker nu dette i timelige Ting, hvad skulde da ikke en troende Sjel gjøre i de aandelige, naar den smager deres Sødme og mærker, hvor godt det er at holde sig til Gud, leve i et helligt Samfund med Ham og i Hjertet vandre efter Ham?

§ 10. De troende Sjele sammenlignes med de nyfødte Børn og formanes til at „hige efter den aandelige, uforfalskede Melk,

at de kunne voxe ved den" (1 Pet. 2, 2). Nu ved man, at Forældrene vel have megen Møie med Børnene og maa behandle dem med stor Omhyggelighed; de maa pleie og stelle dem, løfte og bære dem; isærdeleshed maa Moderen finde sig i alslags Møisommeligheder, i mange søvnløse Nætter og utallige andre Ubekvemmeligheder; hun maa række sit Barn Brystet, saa ofte det ønsker at drikke, o. a. M.; men alt dette sker i det Øiemed, at det skal voxe og tiltage og blive sine Forældres Glæde, ligesom man ogsaa ser, at jo længere de smaa Børn ere under Forældrenes kjærlige Pleie, og jo længere de drikke den søde Modersmelk, desto mere begynde de at tiltage paa Legeme og Aand, saa at de lære at kjende sine Forældre, smile venligt til dem, slaa Armene omkring deres Hals og vise sig taknemmelige med barnlig Huldsalighed. Og ligesom nu Forældrenes Omhu ikke ophører, naar Børnene voxe mere til, saaledes tiltage ogsaa Børnene fremdeles under deres Pleie, ære, elske og frygte sine Forældre, indtil de omsider komme til fuldkommen Alder, Væxt og Kraft. Saaledes har det sig nu ogsaa med Guds Børn; Han har visseligen ogsaa meget Arbeide og Besvær med dem; Han giver dem Die af sit Ords Bryst, af det Gamle og Nye Testaments Lærdom og Trøst; Han pleier dem; Han løfter og bærer dem med Langmodighed og Taalmodighed og forsørger dem med al aandelig og legemlig Nødtørft; Han skjuler dem under sin Magts og Naades Skjærm og Beskyttelse; Han gjør af guddommelig, ren Kjærlighed Mere for dem end al Verdens Forældre kunne gjøre for sine Børn, Alt i den Hensigt, at de skulle lære at kjende Ham mere og mere og omgaaes Ham med barnlig Frygt og inderlig Gjenkjærlighed.

§ 11. De Troende kaldes ogsaa en Jesu Brud, med hvem Han har trolovet sig i Troen, i Miskundhed og megen Barmhjertighed (Hos. 2, 19. 20). Ligesom det nu pleier at være mellem gudfrygtige og dydige Forlovede og Ægtefolk, at det heder: Jo længere, des kjærere — jo mere en kysk Brud omgaaes med sin Elskede, — jo mere hun bliver forvisset om hans kjærlige og trofaste Hjerte, — jo mere Godt hun modtager af ham, desto kjærere faar hun ham, og desto mere beflitter hun sig ogsaa paa at være ham velbehagelig i alle Ting — saaledes er det ogsaa med en troende Sjel; jo nærmere den bliver kjendt med den Herre Jesus, sin himmelske Brudgom, — jo mere Han aabenbarer sig for den, — jo mere Godt og Kjært den annammer af Hans salige og søde Samfund, desto høiere elsker den Ham, desto større bliver dens Lyst og Flid til at tjene Ham og adlyde Hans hellige Villie. Menneskets Omvendelses og Retfærdiggjørelses Naadesværk sammenlignes med Markarbeidet, idet den hellige Apostel siger: „Vi ere Guds Medarbeidere; I ere Guds Ager, Guds Bygning" (1 Kor. 3, 9). Men ligesom nu den, der anlægger en Hauge og beplanter den med unge Træer og andre Væxter og flittigt tilser og røgter den, aarligen venter sig flere og flere Frugter af den, saaledes ogsaa vor Gud; efterdi Han har taget sig saa hjerteligen af vor Sjel og gjort den fra en forvildet og øde Ager til sin Lysthauge, kræver Han billigen den aandelige Tilvæxt og aarlige Forbedring af den. Hertil sigte ogsaa vor Frelsers Ord: „Min Fader renser hver Gren paa mig, som bærer Frugt, at den skal bære mere Frugt" (Joh. 15, 2).

§ 12. Dette sees først og fremst af de Skriftens Sprog, der klart og alvorligt fordre Saadant af os og blandt hvilke vi med Føie sætte det Sted i Spidsen, som vi have valgt til vor Text og hvori Apostelen siger: „Brødre! vi bede og formane Eder i den Herre Jesu, at ligesom I have hørt af os, hvorledes det bør Eder at omgaaes og tækkes Gud, I deri maatte ydermere tiltage," (1 Thess, 4, 1), — som om han vilde sige: I vide, mine Kjæreste, at Gud hidtil har vist Eder den store Naade ved os Apostle, at I ere blevne tydeligen og omhyggeligen underviste om den sande Christendom og

saaledes vide, hvorledes I skulle vandre gudeligen i Tro og Kjærlighed og tækkes Gud. Men nu maa I ogsaa vise Eder som flittige og brave Disciple og ikke lade det blive ved den blotte Viden, ei heller ved Begyndelsen og Førstegrøden af Aandens Frugter, men I maa stræbe at blive fuldkomnere, helligere og gudfrygtigere Dag for Dag og fyldte med Retfærdigheds Frugter. I ere hidindtil blevne fyldte med al Guds Naade; nu maa I ogsaa flyde over, o. a. M. Det er ogsaa mærkeligt, at Apostelen giver at forstaa, at denne hans Paamindelse har frugtet meget hos Thessalonikerne, idet han i det andet Brev tiltaler dem med disse Ord: „Vi ere skyldige, altid at takke Gud for Eder, Brødre, som tilbørligt er, fordi Eders Tro voxer kraftigt og Kjærligheden formeres hos Enhver af Eder Alle imod hverandre, saa at vi selv rose os af Eder i Guds Menigheder" (2 Thess. 1, 3. 4). O lyksalige Lærere, som kunne sige dette om sine Tilhørere! O salige Tilhørere, som faa dette Vidnesbyrd af sine Lærere!

§ 13. Af lignende Formaninger findes der mangfoldige i denne store Lærers Skrifter. Mine kjære Brødre, siger han paa et andet Sted bliver faste, ubevægelige, altid rige i Herrens Gjerning (øver Eder selv alt mere og mere i Tro og Gudfrygtighed, og gjører Herrens Gjerning med stedse større Flid og Iver), „vidende, at Eders Arbeide ikke er forfængeligt i Herren" (1 Kor. 15, 58). Efterdi vi have saadanne Forjættelser, I Elskelige (at Gud vil være vor Fader, og at vi skulle være Hans Sønner og Døtre), saa lader os rense os selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og fuldende vor Helliggjørelse (bringe den til Fuldkommenhed) „i Guds Frygt!" (2 Kor. 6, 18; 7, 1) Paa et andet Sted lærer han, at Gud Herren har indstiftet det hellige Prædike-Embede i den Hensigt, at „Christi Legeme derved skal blive opbygget, indtil vi Alle naa til Enhed i Troen og Guds Søns Erkjendelse, til Mands Modenhed, til Christi Fyldes voxne Alder, at vi ikke mere skulle være Børn og lade os tumle som Bølger og omdrive af ethvert Lærdoms-Veir, men at vi, Sandheden tro i Kjærlighed, skulle i alle Maader opvoxe til Ham, som er Hovedet, til Christus" (Efes. 4, 11 flg.). Saaledes skriver han ogsaa til Filippenserne: „Derom beder jeg, at Eders Kjærlighed maa fremdeles mere og mere forøges tilligemed Kundskab og al Skjønsomhed" (Filipp. 1, 9). Apostelen Peter slutter ogsaa sit andet Brev og sit Lære-Embede med en saadan Formaning: Voxer i vor Herres og Frelsers Jesu Christi Naade og Kundskab!" (2 Pet. 3, 18). Med ham stemmer ogsaa den hellige Judas overens, sigende: I Elskelige, opbygger Eder paa Eders helligste Tro; ser til, at I blive stedse bedre grundfæstede og stærkere deri! (Jud. V. 20).

§ 14. Ogsaa af det Gamle Testament kan der anføres nogle Sprog; som naar David siger om de Gudfrygtige, at de gaa frem fra Kraft til Kraft (fra Dyd til Dyd — Ps. 84, 8). „Den Retfærdige spirer som Palmen, som en Ceder paa Libanon. Plantede i Herrens Hus, spire de i vor Guds Forgaarde. End i graahærdet Alder skyde de friske Skud; de ere frodige og grønne" (Ps. 92, 13 flg.). Meningen er, at de, som formedelst en sand Tro ere blevne den christne Kirkes sande Lemmer, blive bestandig frugtbarere, saa at om end deres naturlige Kræfter svækkes ved høi Alder, skulle deres aandelige Kræfter ikke destomindre forblive i fuld Væxt. Herhen høre ogsaa Salomos Ord: De Retfærdiges Sti (eller Vei) er som et skinnende Lys (som naar Solen staar op eller Morgenrøden frembryder), der fremgaar (tiltager) „og lyser indtil høi Dag" (Ordsp. 4, 18). Af alt dette sees klarligen, at den sande Christendom fører med sig en Begjærlighed efter at voxe i Kundskaben om Gud og i sand Gudsfrygt, og at de troende Sjele ikke altid maa forblive „Børn, men maa komme til Mands Modenhed, til Christi Fyldes voxne Alder" (Efes. 4, 12 flg.), — at de ikke altid maa være en rygende Tande (Esai, 42, 3; Matth.

12, 20), men ogsaa tragte efter ved Guds Naade at lyse og skinne som Lys i Verden (Filipp. 2, 15); de maa ikke blot, som unge Træer, bære Førstegrøden, men ogsaa stræbe efter at fyldes med Retfærdigheds Frugter, som virkes ved Jesum Christum, Gud til Ære og Lov (Filipp. 1, 11); de maa ikke stedse undskylde sig med sine menneskelige Skrøbeligheder, men ogsaa beflitte sig paa at kunne sige med Paulus: „Jeg formaar Alt i Christo som gjør mig stærk" (Filipp. 4, 13).

§ 15. Men vi maa 2) ogsaa melde Noget om hvorledes det forholder sig med de Troendes Tilvæxt, og hvorledes det dermed er beskaffent. Dette kan man vel nogenlunde slutte sig til af hvad der hidtil er anført; ikkedestomindre maa vi dog for de Enfoldiges Skyld sætte Sagen endnu noget bedre ud fra hverandre. For det Første maa man lægge Mærke til at de Troendes Tilvæxt fornemmelig gaar ud paa to Ting: paa Kundskaben om Gud og paa Hans Tjeneste eller paa Guds Godhed og vor Taknemmelighed, paa Viden og Gjerning, paa Tro og Gudfrygtighed, efter hvad der sees af flere Steder i Skriften. Vi bede Gud for Eder og begjære, siger den hellige Paulus til Kolossenserne, „at I maatte fyldes med Hans Villies Erkjendelse i al Visdom og aandelige Forstand, at I kunne omgaaes værdigt for Herren til fuldt Velbehag og være frugtbare paa al god Gjerning og voxe til Guds Erkjendelse, styrkede med al Styrke efter Hans Herligheds Kraft til al Taalmodighed og Langmodighed med Glæde" (Kol. 1, 9 flg.). Og paa et andet Sted viser han klarligen, at vi maa være saa grundfæstede i Troen, at vi ikke som Børn lade os tumle og omdrive af ethvert Lærdoms-Veir (af alskens Lærdomme, som forkyndes af forføriske Mennesker), saa og, at vi skulle være Sandheden tro i Kjærlighed samt derhos voxe i alle Maader (i alle Ting, som henhøre til Christendommen — Efes. 4, 13. 14. 15).

§ 16. Hvad nu det Første angaar, saa er det vel unegteligt, at ikke alle Christne kunne bringe det lige vidt i Kundskaben om Gud og i Indsigten i den christelige Lære; thi ligesom der hos Lærerne findes mange forskjellige Gaver af den Hellig Aand, saaledes ere disse hellerikke de samme hos Tilhørerne. Det er ogsaa udenfor al Tvivl, at der til Troens Væsen ikke udfordres nogen særdeles omfattende Viden, efterdi man ser, at selv de Lærdes store Kundskabsforraad ofte i Anfegtelser og navnlig i den sidste Nød trækker sig sammen til en kort Bekjendelse, til enkelte af Skriftens Kraftsprog og nogle Hjertesukke. Paa den anden Side er det dog ogsaa vist, at det paaligger enhver Christen, med al Flid og efter bedste Evne at bestræbe sig for ei alene vel at lære samt rigtigt at forstaa og føre sig til Nytte sin Katekisme, som et kort Indbegreb af den christelige Lære, men ogsaa for ellers at fatte og begribe Saameget som muligt af den christelige Lære. Thi sandeligen, den evige, algode, almægtige og alvise Gud, der er fremtraadt fra sit skjulte Lys og saa naadigt har aabenbaret os arme Mennesker sit Væsen og sin Villie, fortjener nok, at man beskuer Ham med en ydmyg Aand, ser Lys i Hans Lys og fryder sig i Hans herlige Majestæt, i Hans Kjærligheds Dybde og i Hans Magts og Godheds Undere. Jeg roser ikke de høie Aanders Nysgjerrighed, hvilke gruble udenfor Ordet og ville vide Mere end de skulle vide; men jeg taler om den Flid, som de ydmyge og gudfrygtige Sjele bør anvende for ret at lære at kjende sin Gud og kjære Fader tilligemed Hans kjære Søn, den Herre Jesus Christus, og den Hellig Aand og forlyste sig i Hans Miskundhed.

§ 17. Saa fortjene nok ogsaa Guds Riges Hemmeligheder, som selve Englene begjære at gjennemskue, at man eftertænker dem omhyggeligt og med Maria „overveier dem i sit Hjerte," glæder sig derved i Aanden og saaledes opmuntrer sig selv til større Kjærlighed til Gud. Og naar Mennesket anvender saamegen Møie og Bekostning paa Kundskaben om de timelige og forgjænge-

lige Ting, skulde det da ikke med al Flid lægge Vind paa Læren og Kundskaben om de aandelige, guddommelige og himmelske Ting? Og siden vort Hjerte nu engang er saa begjærligt efter at vide Noget, hvorfor skulde vi da ikke forelægge det disse sidste, forat det med barnlig Frygt og Ydmyghed kan øve sig deri og tilfredsstille sin Længsel? Gud har jo desuden givet os sit hellige Ord i den Hensigt, at vi skulle granske deri og deraf lære den himmelske Visdom. Han lader den Mand prise salig, „hvis Lyst er til Herrens Lov og som grunder paa Hans Lov Dag og Nat," og sammenligner ham med „et Træ, plantet ved Vandbække, der giver sin Frugt i sin Tid og hvis Blade ikke visne" (Ps. 1, 1 flg.). Det er hellerikke skeet ved et Slumpetræf, at vi i disse sidste, vanskelige Tider have Guds Ord, den hellige Skrift saa rigeligen iblandt os, idet det er trykt i alle Tungemaal og kan faaes i saa mangeslags Formater for en ringe Pris; men Herren vor Gud har af stor Miskundhed villet lade det forelægge Alle og Enhver blandt sine Christne, forat de kunde have Midlerne ved Haanden til at beskytte sig selv mod det ugudelige Væsen eller forat de ialfald, om de foragte det, ikke skulde have nogen Undskyldning paa hin store Dag. Desuden bør ogsaa enhver Christen vide Saameget af Guds Ord, at han kan „forsvare sig for Enhver, som begjærer Regnskab af ham om det Haab, som er i ham" (1 Pet. 3, 15); han bør være saa grundet deri, at han kan modstaa Forførerne og ikke lade sig, som et Skib uden Kompas eller Ror og Anker, omdrive af ethvert Lærdomsveir, ved Menneskenes Spil, ved Træskhed til Forførelsens Kunstgreb (Efes. 4, 13 flg.).

§ 18. Desaarsag bør en Christen ei alene give nøie Agt paa Prædikenen og stedse søge at lære Noget deraf; men han bør ogsaa oftere læse i Skriften, gjøre sig bekjendt med dens vigtigste Kraftsprog og omhyggeligen Dag og Nat overveie disse i sit Hjerte. I den Hensigt kan han dels understryge dem i sin Bibel og efter Behag udmærke dem med grønt eller rødt Blæk; dels kan han ogsaa indrette sig en egen liden Bibelsted-Bog, hvori han kan samle og indføre Alt, hvad der tjener til at fremme Kundskaben om Gud, til Troens Bestyrkelse og Befæstelse, til større Andagt og Ydmyghed, til mere Kjærlighed, til sand Gudfrygtighed, til kraftig Trøst, til Verdens Forsagelse, til Længsel efter Himmelen. Skulde han ikke selv kunne komme afsted hermed, saa kan han betjene sig af en gudfrygtig Skriftefaders Raad og Undervisning. Det vil ogsaa være fornødent, at han har ved Haanden og gjør sig bekjendt med en Bog, hvori den christelige Læres Hovedstykker og hvad en Christen nødvendigvis maa vide til Salighed, indeholdes, forklares samt forsvares og befæstes mod alle Indvendinger af de falske og forføriske Aander, i hvilken Henseende han ligeledes kan hente Raad hos en erfaren og gudfrygtig Sjelesørger.

§ 19. Jeg kan let forestille mig, hvilke Tanker Mange ville gjøre sig ved hvad her er sagt, nemlig disse: Jeg bliver ved min Enfoldighed og ved det, jeg i min Ungdom har lært af mine Forældre eller i Skolen. Hvor skulde jeg tage Tid fra til al den Læsning og Skrivning? o. a. M. Jeg svarer: Min Medchristen! Ordet Enfoldighed betyder undertiden Saameget som Hjertets Oprigtighed og modsættes Hykleri; undertiden betyder det ogsaa Saameget som en ren og ydmyg Troens Nøisomhed med hvad Gud i sit Ord har aabenbaret og modsættes da Nysgjerrighed og Fornuftens kjødelige Sands; men undertiden betyder det ogsaa Dumhed, en stor forsætlig Vankundighed og modsættes da Visdom og Klogskab. I den første og anden Betydning er det godt at en Christen elsker Enfoldigheden og forbliver ved samme; i den tredie derimod er den strafværdig og stemmer slet ikke overens med Christendommen, som Paulus beskriver saaledes, at den er en „Erkjendelse af Sandheden til Gudfrygtighed, i Haab om det evige Liv" (Tit. 1, 1. 2), ligesom han da ogsaa af de Christne fordrer „al Visdom

og aandelig Forstand" (Kol. 1, 9). Jeg ved vel, at det ene Menneske af Naturen er enfoldigere end det andet; men hvad jeg her taler imod, er den forsætlige og paatagne Enfoldighed, som Mennesket paaberaaber sig for at undskylde sin Efterladenhed og Mangel paa Flid i aandelige Ting. O, hvor megen Flid anvender ikke den formentlige Enfoldighed paa verdslige og forkrænkelige Ting, — hvor Meget formaar den ikke at fatte af dem, og hvor snart, medens den ikke vil bryde sig med guddommelige og aandelige Ting, som skulle gjøre Sjelen vis til Salighed! Er det ikke beklageligt, at naar vi høre tale om timelige og unyttige Ting, saa ere vi begjærlige efter at læse derom og lære dem at kjende; men naar vi skulle lade os undervise om himmelske og evige Ting, saa ville vi blive ved vor Enfoldighed! Og hvad Tiden angaar, saa brug den Tid dertil, mit Medmenneske, som Gud selv har bestemt og helliget dertil, nemlig Søndagen. Ak, dersom den Tid, der paa Herrens hellige Dag tilbringes saa letsindigt og anvendes til Lediggang, Kort-, Kegle- og Brætspil, til Drik, Dans, Pynt og anden Overdaadighed, blev benyttet til Læsning i Bibelen, til Udskrivning af Skriftsprog, til Overveielse af hvad man har hørt under Prædikenen, til gudelige Betragtninger, til Sang og Bøn, hvilken ønskværdig Forandring skulde vi da ikke snart faa se i den næsten forvildede Christenhed! Jeg kan her med Grund sige: „Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte" (Gal. 6, 7). Den, som først for Alvor vil øve sig i Gudfrygtighed, han finder nok ogsaa Tid dertil.

§ 20. Forinden jeg forlader denne Sag, maa jeg endnu paaminde om at en christelig Sjel, som enten allerede forhen har brugt den tilbørlige Flid for at opnaa aandelig Visdom og Oplysning og voxe deri eller som, opvakt ved det her Anførte eller ved en anden Foranledning, maatte ville bruge den, bør se vel til, „at ikke Kundskaben opblæser den" (1 Kor. 8, 1) og gjør den stolt og sikker, hvilket man desværre erfarer at være Tilfældet med Mange, som over Kundskaben forsømme Samvittigheden og tilsidesætte Øvelsen i Gudfrygtighed. Vi maa ikke læse og granske i Skriften og gjøre os Flid dermed blot i den Hensigt at kunne være godt underviste om alle den christelige Læres Hovedstykker, forat kjende dem og kunne vise os dermed for Andre og saa lade det dermed bero; men vor Viden maa undervise vor Samvittighed; hvad vi fatte af Guds Ord, det maa ikke blot blive liggende i Hukommelsen og berige vor Forstand; men det maa tillige opfylde vort Hjerte, styre vor Villie og hellige alle vore Sandser, Evner og Kræfter. Guds Ord maa ikke være som en Sten hos os, men som et Sædekorn i Ageren, ikke som en Spiger i en Træstamme, men som en Podekvist deri; det maa forvandles til Liv; det maa gaa over til Gjerning og Udøvelse. Al vor Hørelse, Læsning, Skrivning og Granskning i aandelige Ting maa have det Øiemed, at vi mere og mere ville lære Gud at kjende, desto inderligere elske Ham, desto fastere forlade os paa Ham og desto villigere tjene Ham. Vi maa ikke blot voxe i Kundskaben om Ham, men ogsaa i Kjærligheden til Ham og Ærefrygten for Ham; thi ellers vilde vor Viden ei alene være os til ingen Nytte, men endog til Skade, efter vor Frelsers Ord: „Den Tjener, som ved sin Herres Villie og ikke bereder sig og ikke gjør efter hans Villie, skal faa mange Hug; thi hvem Meget er givet, hos ham skal man søge Meget" (Luk. 12, 47).

§ 21. Jeg gaar nu over til Tilvæxten i Gudfrygtighed, for korteligen at lære, hvorledes man dermed maa forholde sig. Som bekjendt, bestaaer hellerikke et gjenfødt Menneske af blot og bar Aand, men maa drages med sit syndige Kjød ligetil Graven, som Apostelen siger: „Kjødet begjærer imod Aanden, men Aanden imod Kjødet; men disse ere (stedse) hinanden modsatte" (Gal. 5, 17). Her beflitter nu en troende og gudelskende Sjel sig ei alene paa at gjøre Mod-

stand og værge sig i denne Strid, men ogsaa paa at vinde den ene Seier efter den anden, at gjøre det syndige Kjød større og større Afbræk, at korsfæste dets Begjæringer og efterhaanden bringe det ind under Christi gavnlige Aag. En troende Sjel er en Lærling i den Hellig Aands Skole, som stadigt øver sig og gjør sig hver Dag større Flid forat komme videre. Den er som en Maler; den har sin Frelsers Billede bestandig for Øie og stræber at fremstille det stedse bedre og fuldkomnere hos sig selv. Den er som en Jomfru, der vil binde en Krands til sin Elskede og føier den ene Blomst, den ene Urt dertil efter den anden, indtil den er færdig. Herom siger den hellige Peter: „Flyr den Fordærvelse, som formedelst Begjærlighed er i Verden; anvender al Flid just herpaa, og beviser i Eders Tro Dyd, men i Dyden Kundskab (eller Klogskab, saa at Alt sker til sin Tid, paa sit Sted og i det rette Maal), men i Kundskaben Afholdenhed, men i Afholdenheden Taalmodighed, men i Taalmodigheden Gudfrygtighed, men i Gudfrygtigheden Broderkjærlighed, men i Broderkjærligheden Kjærlighed til Alle!"(2 Pet. 1, 4 flg.)

§ 22. Den giver omhyggeligen Agt paa sit syndige Kjøds Tilbøieligheder og Begjæringer forat kunne afskjære dem ligesom de vilde Grene paa en podet Stamme, — for efterhaanden at faa Bugt med dem og udrydde den ene Udyd hos sig efter den anden. Den er stedse beskjæftiget med at øve sig i Gudfrygtighed, og naar den vel har udrettet en god Gjerning til Guds Ære og Næstens Tjeneste, har den allerede flere for Øie. Ligesom Citron- og Pomerantstræerne i de varme Lande altid paa en Gang have Blomster, umodne og modne Frugter, og ligesom vore Æble- og Pæretræer hvert Aar ei alene sætte nye Skud og formere sine Grene, forat kunne bære stedse mere Frugt, men strax foruden dette Aars Løv og Frugter tillige skyde det næste Aars Løv- og Frugtknupper, hvilke man nøie kan kjende og skjelne, medens Træerne endnu ere løvklædte og staa fulde af Frugt, men især, efterat Løvet om Høsten er affaldet, saaledes er det ogsaa med de isandhed nidkjære Sjele; de tænke og beflitte sig fra den ene Tid til den anden, fra det ene Aar til det andet paa at blive gudfrygtigere, helligere, kjærligere og goddædigere, og den nuværende gode Gjerning har allerede ved Siden af sig, lig en Frugtknup, en hellig Attraa efter den fremtidige; de vente begjærligen paa Leilighed til fremdeles at lægge sin Tro og Kjærlighed til Gud for Dagen; de ere besængte med en hellig og salig Gjerrighed, nemlig den at ville „blive rige paa gode Gjerninger og samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende" (1 Tim. 6, 18. 19).

§ 23. De bestræbe sig ei alene for at gjøre mere Godt og for at deres Fremgang kan være aabenbar i alle Ting, som høre til Christendommen (1 Tim. 4, 15), men ogsaa for at gjøre Alt med større Villighed og Glæde og til større Fuldkommenhed saavelsom for at opnaa Færdighed i Gudfrygtighedens og Kjærlighedens Øvelse og gjøre sig den til en Vane. Thi ligesom en Dreng ved stadig Læsning, Skrivning og Studering tilsidst kommer saa vidt, at alt dette ei alene falder ham let, men at han endog finden en Fornøielse deri, som han ikke ønsker at være foruden, saaledes kommer ogsaa en retsindig Sjel ved inderlig Bøn og stadig Øvelse tilsidst saa vidt, at Gudfrygtigheden ikke er den tung og ubehagelig, men en Glæde, og saa at den ikke vilde synes, at det var rigtigt, og ikke vilde befinde sig vel, om den deri skulde undlade eller forsømme Noget. Vel kan det hænde, at den i Førstningen udøver en eller anden Dyd, som fremfor andre maatte være dens syndige Kjød imod med nogen Uvillie: men den beder da og kjæmper i Jesu Kraft saalænge med sin syndige Natur, indtil den føler sig villig og redebon dertil. Man finder til Exempel ofte gudfrygtige Sjele, for hvilke Selskabeligheder og vellystig Verdensglæde er bleven til en ren Vane; men saasom de ved

Guds Naade have indseet, at Saadant er høist skadeligt for deres Christendom, og derfor have foresat sig at løsrive sig derfra og forlyste sig i Herren, saa forekommer en saadan Beslutning og den stille Ensomhed vel deres Kjød ubehagelig, — det vil bestandig gaa paa sine gamle Vildstier igjen, — det ønsker sig tilbage til Kjødgryderne, Græskarrene, Melonerne, Løgene, Rødløgene og Hvidløgene, — det vil gjerne spille, drikke, spøge og være lystigt, — men naar Sjelen formedelst Guds Kraft forbliver fast i sit gudelige Forsæt og foreholder Kjødet istedetfor den forrige Verdensglæde Betragtningen af Døden, den yderste Dom og Helvedes Kval og Pine og derhos opmuntrer det ved at forestille det dets christelige Pligt, Guds og den Herres Jesu Kjærlighed og den salige Nytte, man har af at unddrage sig Verden og holde sig til Gud, saa giver det sig stedse mere og villigere under Lydigheden mod Christum og finder tilsidst større Glæde i Ensomheden end i de lystige Selskaber. Saaledes er det ogsaa med andre Ting. Kort sagt, en troende Sjel, der staar i Samfund med sin Jesus, tragter efter at blive stedse fuldkomnere, helligere og gudfrygtigere, efter at tjene Gud og sin Næste med Lyst og at overgaa sig selv Aar for Aar. Og med denne Flid fortsætter den, saalænge som den bor i det dødelige Legeme; thi hele dens Liv er en bestandig Omvendelse, en stedsevarende Øvelse i Tro, Kjærlighed, Haab og Taalmodighed, indtil den omsider opnaar den himmelske og fuldkomne Hellighed.

§ 24. Ved denne Sag maa endvidere bemærkes, at ihvorvel de sande Christne, som sagt, bestandig lægge Vind paa at voxe og tiltage i Kundskab om Gud og i Hellighed, saa bringe de det dog ikke til nogen ubetinget og mangelfri Fuldkommenhed, hverken i denne eller hin Verden; men ligesom den fuldkomne Kundskab om vor Gud, ved hvilken vi skulle kjende Ham saaledes, som vi kjendes af Ham, først er at vente i Himmelen (1 Kor. 13, 9. 10. 12), saaledes vedbliver ogsaa vor Gudsfrygt og Hellighed at være et Læreværk, og vor Christendoms Fremvæxt bestaar mere i en god Villie og flittig Øvelse end i en feilfri Fuldførelse, og Vismanden Sirak siger medrette: „Naar et Menneske har endt det, saa begynder han først og naar han vil holde op, saa kommer han først i Tvivl. Hvad er et Menneske, og hvortil duer han?" (Sir. 18, 8. 9). Den hellige Augustinus siger: „Det er en Fuldkommenhed, at man kjender sin egen Ufuldkommenhed," og Luther: „Dette Liv er en Vandring, paa hvilken man stedse gaar frem fra Tro til Tro, fra Kjærlighed til Kjærlighed og fra Kors til Kors; det er ikke Retfærdighed, men Retfærdiggjørelse (ikke Hellighed, men Helliggjørelse); vi ere endnu ikke komne did, vi skulle; men vi ere Alle paa Banen og Veien; paa den er der overalt Nogle, nærmere og fjernere, saa lang den er; Gud er tilfreds, naar Han kun ser, at vi arbeide (øveos og ere flittige) og holde fast ved vore Forsætter."

§ 25. Vistnok ville vi ikke negte for at Skriften ogsaa taler om en Fuldkommenhed i dette Liv, og at den kalder Guds Børn fuldkomne (1 Kor. 2, 6; Filipp. 3, 15); men at dette ikke er at forstaa om en virkelig og for Gud ulastelig Fuldkommenhed, er aabenbart, efterdi Apostelen, der dog havde bragt det saa vidt som Nogen, klager saa smerteligt over den Synd, som endnu boede i hans Kjød, og efterdi Skriften udtrykkeligen siger, at „der er intet Menneske, som jo synder" (1 Kong. 8, 46), — „at Ingen, som lever, er retfærdig for Guds Ansigt" (naar nemlig Gud vil gaa frem mod ham uden Naade og uden Hensyn til Christus — Ps. 143 2), „og at Ingen kan bestaa for Ham, dersom Han vil agte paa Misgjerninger" (Ps. 130, 3). Men de Troende kaldes fuldkomne, dels og fornemmeligen i Christo, med hvem de have faaet Delagtighed i Hans fuldkomne Retfærdighed, saa at der nu ikke længer er nogen Fordømmelse for dem (Kol. 2, 10; Rom. 8, 1), — dels formedelst den stadige Flid

og Stræben efter sand Hellighed og Gudsfrygt, hvorom vi have talt og hvorved de opnaa Færdighed og Dygtighed til alt Godt, saa at de medrette kunne kaldes fuldkomne i Sammenligning med Andre, hos hvilke Omvendelsens og Fornyelsens Værk nys er begyndt eller som behjælpe sig med Hykleri eller som ikke vide af nogen Omvendelse at sige, — dels formedelst sine Hjerters Oprigtighed og Retsindighed, som vi have omhandlet i forrige Prædiken, — dels formedelst den Guds Fylde, hvormed de ere begavede (Efes. 3, 19), efterdi Gud ved sin Aand og Naade har virket alt det hos dem, som henhører til den sande Christendom og Saligheden, ihvorvel ikke Alt, hvad der findes hos dem, har opnaaet sin rette Fuldkommenhed eller det høieste Trin, hvortil det kan stige. Man kalder det i Skolerne Delenes og ikke Gradernes Fuldkommenhed (Perfectio partium, non graduum); Meningen hermed er, at hos de Troende findes vel alle de Bestanddele, som høre til den sande Christendom, saasom Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Haab, Taalmodighed, Bøn, Gudfrygtighed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Kyskhed og Deslige; men de ere dog ikke i den Tilstand, de kunde være; ved Troen er der altid nogen Skrøbelighed; Kjærligheden maa kjæmpe med Egenkjærligheden og Verdenskjærligheden, Ydmygheden med Hoffærdigheden, osv., ligesom de selvsamme Lemmer og Legemsdele findes hos et lidet Barn som hos en fuldvoxen Mand, men ikke have opnaaet den Størrelse, Styrke og Færdighed som hos denne. Saaledes er ogsaa et ungt Træ i og for sig selv et fuldkomment Træ — det har sine Rødder, sin Stamme, sin Saft og Kraft, sine Grene, Skud, Blade og Frugter —; men et stort Træ, der allerede har staaet i mange Aar, overgaar det dog langt, o. a. M.

§ 26. Dog, det vil nu være paatide, at vi korteligen vise, hvilken Nytte der flyder af denne Lære om Guds Børns Tilvæxt i Tro og Gudfrygtighed. For det Første bør den tjene os til Prøvelse, idet vi ved at foreholde os samme undersøge, om vor Christendom er af den rette Art eller kun bestaar i Hykleri og et falskt Skin. Jeg haaber at have ved den hellige Skrift tilfulde stadfæstet og bevist, at den sande Christendom fører en flittig Stræben og oprigtig Attraa efter at voxe i Tro, Kjærlighed og Gudsfrygt med sig. Jeg skulde ogsaa af Hjertet ønske, at man kunde sige om alle nuværende christne Menigheder, hvad der siges om dem i Jødeland: „Saa havde da Menighederne Fred over hele Judæa og Galilæa og Samaria og opbyggedes og gik frem i Herrens Frygt og i den Hellig Aands Trøst" (Ap. Gj. 9, 31). Men efterdi den Hellig Aand ogsaa i denne Henseende advarer os for Sikkerhed og siger: „Men dersom Nogen tykkes sig at vide Noget, han har endnu aldrig vidst Noget saaledes, som det bør sig at vide" (1 Kor. 8, 2), og efterdi den hellige Apostel irettesætter Korinthierne for de Indbildninger, de havde om sin egen Fuldkommenhed, idet han siger til dem: „I ere allerede blevne mætte; I ere allerede blevne rige; I ere blevne Herrer uden os — — Vi ere Daarer for Christi Skyld; men I ere kloge i Christo, vi skrøbelige, men I stærke, I herlige, men vi foragtede" (1 Kor. 4, 8. 10), hvilket ogsaa den Herre Jesus lader skrive til Menigheden eller Biskoppen i Laodicea: „Du siger: jeg er rig og har Overflod og fattes Intet, og du ved ikke, at du er elendig og jammerlig og fattig og blind og nøgen" (Aab. 3, 17), — saa have vi ikke Grund til at fæste synderlig Lid til vore kjødelige Indbildninger, men snarere til at prøve os selv omhyggeligt for at erfare, om der ogsaa hos os findes saadan Flid og Attraa, som vi ovenfor have beskrevet, samt nogen Fremgang i Kundskaben om Gud og i den sande Christendom.

§ 27. Se, min Medchristen, du har nu i saamange Aar besiddet og brugt Salighedsmidlerne; du har hørt saamange gode Prædikener og hjertelige Formaninger, saamangen tydelig og grundig Undervisning i den christelige Lære; du har gaaet saalænge

i Kirke, bedet, sunget, skriftet, nydt den hellige Nadverd og lovet at bedre dit Levnet; Kjære, ransag nu, om alt dette hidtil har frugtet noget hos dig, og om dine Fremskridt i alle Christendommens Dele ere aabenbare og kjendes af dig selv og Andre! Hvorledes staar det til med din Kundskab? er den bleven rigere eller ikke? er du endnu mere overbevist om den himmelske Sandhed end for nogle Aar siden? har du ransaget i Skriften og gjort dig bekjendt med nogle flere Fyndsprog, tjenlige til at styrke og forøge Troen, Kjærligheden, Gudfrygtigheden, Taalmodigheden og Haabet? har du nu større Vished med Hensyn til din Gud, Hans hellige Væsen og Villie, med Hensyn til din Frelser, Hans Person, Embede og Velgjerninger, med Hensyn til den Hellig Aand, Hans Iboelse og Ledelse? Hvorledes staar det til med din Tro og dens Tillidsfuldhed og Frimodighed? hvorledes med din Kjærlighed til Gud og den Herre Jesum? er den bleven større og inderligere eller ikke? Beder du flittigere og med større Andagt end du før pleiede at gjøre? Gaar du i Kirke med større Hunger og Tørst og til den høiværdige og hellige Nadverd efter omhyggeligere Prøvelse og med mere Bodfærdighed, Tro og Andagt? Har du lært, i en bestandig Kamp at modstaa dit Kjød og Blod med større Alvor end før, at bøie din Villie, at betvinge og tøile dine Sindsbevægelser? Er du mere bekymret for din Salighed? Anvender du mere Flid paa din Christendom og din Øvelse i Gudfrygtighed?

§ 28. Betænk og betragt tillige dine forrige sædvanlige Synder, som du for to, fire eller sex eller flere Aar siden pleiede at hengive dig til; hvorledes staar det nu hermed til? Har du angret og aflagt dem og forvandlet dem til Dyder? Maaske har du tilforn været en Sværger eller en Drukkenbolt eller en Foragter og Overtræder af Sabbaten. Maaske har du elsket vellystigt og ryggesløst Selskab og fundet din Glæde i unyttigt Snak, grovt og syndigt Spøg, Skumleri, Bagtalelse og Deslige. Maaske har du ingen Samvittighed gjort dig over nogen Uretfærdighed, uretmæssig Vinding og din Næstes Forfordeling. Maaske har du været henfalden til Ukydskhed Gjerrighed og andre deslige Synder. Maaske har du næret et fiendsk og misundeligt Sindelag mod din Næste og levet i Had og Uforsonlighed. Men hvorledes er det nu? Har du nu begyndt at bekjæmpe disse Synder og at vinde den ene Seier efter den anden? Har du hjerteligen angret dem, i Jesu Navn søgt Tilgivelse derfor hos Gud og fast foresat dig at ville for Fremtiden med Guds kraftige Bistand afholde dig derfra? Holder du isaafald endnu fast ved dette hellige Forsæt, og har du hidtil bragt det i Udøvelse, eller hænge de ovennævnte Synder endnu ved dig, have sit fulde Herredømme over dig og ere din daglige Sædvane, saa at ingen Forandring, ingen Bedring, ingen Fremvæxt i Gudfrygtighed kan spores hos dig? Maaske gaar du nu som før til og fra Kirken med et koldt, ubodfærdigt og sikkert Hjerte. Maaske har alt Skriftemaal og al Nadverdsgang hidtil intet virket hos dig, og maaske holder du endnu uforandret ved med alle dine syndige Sædvaner. Maaske er du det Træ, der har staaet saamange Aar i Guds Kirkehauge (Luk. 6, 13), — som Gud har seet paa med saa stor Langmodighed og Taalmodighed, — som Han har lyksaliggjort med saamange Naademidler, — paa hvis Frugter Han har ventet saa længe som hidtil kun har baaret Blade, men aldrig nogen Frugt, — ved hvis Rod Øxen nu er lagt og som er Ilden nær. Maaske har du enten glemt, hvad du i din Ungdom nemmede af den christelige Lære, eller dog ikke lagt Noget dertil og ikke bekymret dig om dets rette Brug. Maaske har du saa travlt med det Timelige, at du ikke kan tænke paa det Aandelige. Maaske hører du til den raa og sikre Hob, der i sine egne Tanker ikke trænger til nogen Omvendelse, nogen Bedring, nogen Tilvext. Maaske har du endnu aldrig inderligen anraabt Gud om at Han vilde forunde dig Naade til Omvendelse, til daglig Fornyelse og Fremgang og gjøre

dig stedse bedre, helligere og gudfrygtigere. Vi synge vel: „Gud, lad os i din Kundskab fremmes, At det, vi lære, aldrig glemmes, Men voxer med os Dag for Dag Til Christi Alders fulde Maade, At vi hos Dig maa finde Naade Og Du i os dit Velbehag!" o. a. M. Men maaske har du ikke lagt det paa Hjertet og ikke med nogen Sjelens Længsel attraaet, hvad der ligger i disse Ord.

§ 29. Nu vel, I christelige Sjele, overveier Sagen nøie og omhyggeligt i Frygt for Gud! Jeg haaber, I ville tilstaa, at den er af høi Vigtighed, aldenstund Intet er farligere end i saamange Aar efter hinanden at besidde og bruge Salighedsmidlerne og alligevel ikke mærke nogen Forandring, nogen Forbedring, nogen Tilvæxt hos sig. Et Barn, som ligger ved sin Moders Bryst og har Melk i Overflødighed, men ikke vil drikke den eller, om det end drikker den, alligevel ikke voxer og trives, men bliver magert, svagt og elendigt, det maa upaatvivlelig have en indvortes Feil, og man kan ikke anse det for friskt. Saaledes ogsaa: en Christen, som vel af Guds Naade besidder Midlerne til Gudfrygtighed, — som ofte hører Guds Ord, ofte nyder Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid, men dog ikke bliver bedre, han maa visseligen fattes en sand og levende Tro. Hvad hjælper det et Træ, at det tilligemed andre staar i Haugen og nyder Regnet og Duggen saavelsom Himmelens Indflydelse, naar det ikke voxer og ingen nye Skud sætter,— naar det kun har en Hob tørre Grene og ingen eller ubruglige Frugter? Burde vel ikke Husbonden sige om det: „hug det om; hvi skal det ogsaa gjøre Jorden unyttig?" (Luk. 13, 7) Saaledes ogsaa: hvad hjælper det, at et Menneske hører mange Prædikener, skrifter og gaar til Alters og forøvrigt i sin udvortes Omgjængelse ter sig som et Medlem af Guds Kirke, naar han ingen sande Retfærdighedsfrugter bærer, ikke tiltager i det Gode og ikke aftager i det Onde, men stedse forbliver sorgløs og sikker i aandelige Ting?

§ 30. Ak, det er usigeligt, hvilken Skade denne Indbildning: Jeg er en god Christen, — jeg er allerede saa gudfrygtig, som jeg kan blive, o. a. M., afstedkommer i Guds Kirke. De Fleste tænke som saa: Vi have den rene Lære,—Guds Ord bliver prædiket rent og uforfalsket for os, — Børnene blive døbte, — de Voxne gaa til Skrifte og til Alters; hvad Mere vil man forlange? Men var dette nok, saa vilde alle de, som have alt Saadant, blive salige, medens det dog er utvivlsomt, at Mange af dem gaa fortabte og ikke arve Guds Rige. Aarsagen er den, at de vel have haft Guds Ord og de høiværdige Sakramenter, men ikke benyttet dem rigtigt, — at de have forhindret deres Kraft ved sin Vantro og Ubodfærdighed og brugt dem til et Skjul for sin Ugudelighed. Paa hin Dag vil der ikke blive spurgt, om vi rigeligen have besiddet Salighedens Midler — thi det er bekjendt og udenfor al Tvivl —, men om hvorledes vi have besiddet og brugt dem, og hvad de have frugtet hos os. Naar de sikre Hyklere paa denne Maade holde sig forvissede om Saligheden, saa forekommer dette mig, som om et ufrugtbart Træ i en Hauge, idet det skulde omhugges og kastes i Ilden, kunde og vilde sige: Hvorfor skal jeg omhugges? jeg staar jo her i Haugen og udfylder min Plads ligesaa godt som et andet Træ; jeg bliver ligesaavel vandet med Regn og Dug fra Himmelen og grønnes ligesaavel som et andet, og Deslige, — eller som om en utro Tjener vilde sige, naar han blev afsat eller ført bort for at straffes: Hvorledes kan det gaa til? jeg har jo flittigt besøgt min Herres Bord, saa og villigen indfundet mig og hørt paa hans Befalinger, naar han har kaldet paa mig. Vilde man ikke med Føie svare ham: Netop af den Grund fortjener du dobbelt Straf, at du vel har gaaet flittigt til din Herres Bord og anstillet dig som hans Tjener, men imidlertid fravendt ham hans Gods, gaaet paa Horestier og andre onde Veie og ikke udført hans Befalinger, og vilde man ikke sige til Træet: Just derfor er du hjemfalden til Ilden, fordi du ligesaavelsom

de andre Træer indtager din Plads i Haugen og saa længe har nydt Himmelens Velgjerninger og dog hidtil ikke baaret nogen god Frugt, men ikkun Blade? Et Menneske, som i saa lang Tid har levet i Guds Kirke og besiddet Salighedens Midler, men ikkedestomindre vandret i Hykleri og Sikkerhed, vil ganske vist snarere anklage end undskylde sig selv med et saadant Paaskud; det vil gaa en Tyrk og Hedning taaleligere end ham, saaledes som vi ved en anden Leilighed udførligen af Guds Ord have bevist.

§ 31. Her ville Mange sige: Næsten alle Mennesker leve dog som jeg, og jeg kjender ikkun Faa, hvis christelige Omgjængelse har været anderledes end min hidtil har været; ja jeg er maaske endog bedre og gudfrygtigere end mange Andre; skulle da alle de blive fortabte, som leve saaledes, saa ved jeg ikke, hvem der kommer i Himmelen. Min Medchristen! tal ikke saa overfladisk og uden Eftertanke; kom ihu, hvad din Frelser siger: „Den Port er vid, og den Vei er bred, som fører hen til Fordærvelse, og de ere mange, som gaa ind igjennem den; thi den Port er snæver, og den Vei er trang, som fører hen til Livet, og de ere faa, som finde den. Mange ere kaldede, men Faa udvalgte" (Matth. 7, 13. 14; 20, 16). Vi maa altsaa ikke dømme om Salighedsveien efter vort eget Tykke eller efter Verdens Sands og Sædvane, men efter Guds Ord. At der findes en stor Mængde i disse sidste, vanskelige Tider, som lade sig saa let tilfredsstille i de Ting, der angaa Christendommen og Saligheden, — som ere sikre og holde ved med sine gamle Sædvaner, — hos hvilke ingen Forbedring, ingen Fremvæxt er at opdage, — som ville være i Christo og blive salige ved Hans Fortjeneste, men dog ikke leve og voxe i Ham, ikke vandre efter Aanden, men efter Kjødet og saaledes ville komme til Himmelen paa Syndeveien, det bør ikke gjøre os sikre, saa at vi uden videre Eftertanke følge Mængden, men bør derimod opvække en hjertelig Frygt hos os og anspore os til større Forsigtighed, saa at vi desto alvorligere og omhyggeligere give Agt paa vor Christendom.

§ 32. Man vil maaske endvidere sige: Vi kunne dog ikke være fuldkomne i dette Liv; hvorfor skulde jeg da bryde mig saameget med aandelige Ting? Gud vil nok tage tiltakke med vor Skrøbelighed, o. a. M. Jeg svarer: En saadan Indvending udspringer af Uvidenhed. Jeg indrømmer gjerne, at vi ikke kunne være fuldkomne her i Livet, forsaavidtsom nemlig Talen er om en ubetinget og mangelfri Fuldkommenhed. Jeg har imidlertid ovenfor (§ 25 i denne Præd.) klarligen bevist af Skriften, at den taler om en anden Fuldkommenhed, som bestaar i en uskrømtet Tro, oprigtig Kjærlighed og ivrig Flid og Øvelse i Gudfrygtighed og hvortil den paa forskjellige Steder opmuntrer os. Den, som nu heri er efterladen, sikker og sorgløs og ikke bekymrer sig om den levende Kundskab om Gud og sin Frelser, om den sande Gudfrygtighed og om sin Tilvæxt og Forfremmelse men bestandig efter sit eget Sind vil slentre fremad paa de gamle Sædvaners Vei og være ligegyldig, dorsk og sikker i aandelige og himmelske, men derimod aarvaagen, flittig og ufortrøden i verdslige og jordiske Ting, hvad er vel han for en Christen, og paa hvilken Grundvold hviler hans Haab om Saligheden? Gud fordrer vel ikke, at vi skulle have den himmelske Fuldkommenhed her paa Jorden; men Han forlanger alligevel, at vi skulle stræbe efter Fuldkommenhed, stedse øve os i Gudfrygtighed og i saadanne vigtige Ting ingen Spottere være og ikke være sorgløse og ubekymrede. Naar vi sige: Vi kunne ikke være fuldkomne her i Livet; derfor ville vi Intet gjøre med Alvor i de Ting, som angaa vor Christendom, saa er dette det Samme, som om en Arbeidsmand sagde: Jeg bliver saa alligevel aldrig Konge; derfor vil jeg ikke arbeide, men gaa ledig, drikke og spille. Hvem ser ikke, hvor urimelig slig Tale vilde være? Saaledes holder vel den naadige og barmhjertige Gud os gjerne vore Skrøbeligheder tilgode; men

Han har dog intetsteds lovet, at Han gjerne vil se igjennem Fingre med forsætlig Efterladenhed, Sikkerhed og Ugudelighed. Naar en Dreng viser sig flittig og ivrig i hvad der er ham befalet, men alligevel forser sig i Et eller Andet, saa har man Overbærelse med ham; lader han derimod Alting ligge, slaar sig til Gadestrygerne og begaar alskens kaade Streger, saa vil Riset ikke blive sparet.

§ 33. Der turde endvidere være de, som vilde sige: Jeg takker Gud, at jeg mærker en stor Forandring hos mig, og at det er blevet betydeligt bedre med min Christendom; jeg gaar ikke længer saameget i Selskab, som jeg før pleiede at gjøre; jeg kan nu taale Meget, som jeg før ikke vilde have taalt; jeg skjøtter ikke længer om Verdens Forfængelighed, osv. Jeg svarer: Min Medchristen! ikke enhver Forandring hos et Menneske er en Forbedring, som tækkes Gud; ikke enhver Aftagen i Synden medfører en Fremvæxt i sand Gudfrygtighed, efterdi Alderdom, Fattigdom eller andre Aarsager bevirke en Forandring hos Mange, men som Gud ikke agter for Noget, fordi den ikke grunder sig i sand Omvendelse og ægte Tro og Gudsfrygt. Forat spare Tid vil jeg i saa Henseende henvise Eder til hvad vi herom udførligen have anført i dette Værks anden Del, tredie Prædiken, § 43, 44, 45, 46 og 47. Sagen er, at Forandringen ikke blot maa være udvortes, men ogsaa indvortes; den maa ikke være tvungen, men udflydt af et bodfærdigt, troende, gudfrygtigt og villigt Hjerte; den maa være oprigtig og uden Falskhed; vi maa ikke forbeholde os nogen enkelt Synd, men af Hjertet hade dem alle, inderligen fortryde vort tidligere Livs Synder og bestræbe os for i den Herres Kraft, der gjør os mægtige, at erstatte vore forrige Mangler ved megen Gudfrygtighed, o. a. M.

§ 34. Endelig vil man maaske sige: Præsterne tage det altfor strengt; hvem kan overholde og iagttage sin Christendom i alle Dele saaledes, som de foreskrive? Jeg svarer: Min Medchristen! dersom vi Præster krævede Noget udenfor Guds Ord af vore Tilhørere og uden Nødvendighed søgte at indskrænke og betynge Samvittighederne, — dersom vi „bandt svære Byrder, hvilke man vanskelig kunde bære, og lagde Menneskene dem paa Skuldrene, men selv ikke vilde bevæge dem med vor Finger" (Matth. 23, 4), da kunde man medrette beklage sig over os. Men vi gaa ikke videre end Guds Ord anviser os; vi fordre ikke Andet end hvad Gud og den Herre Jesus fordre; vi drive paa at en Christen ikke maa være efterladen, sikker og sorgløs i Ting, som angaa hans Christendom og Salighed, — at han ikke maa tro, at han allerede har grebet det (som hører til en fuldkommen Kundskab om Christus og Gud) eller allerede er fuldkommen (i Kjærligheden og den sande Gudfrygtighed — Filipp. 3, 12), men at han, om han end havde bragt det ligesaa vidt som Paulus, dog stedse maa tænke sig længere frem og af Hjertet ønske i alle Maader at voxe og tiltage, som han siger: „Brødre! jeg agter ikke mig selv at have grebet det; men Et gjør jeg: forglemmende, hvad der er bagved, og rækkende efter det, som er foran, iler jeg mod Maalet" (V. 13. 14). Han tilføier ogsaa: Saamange af os derfor som ere fuldkomne (som allerede have bragt det temmelig vidt i Christendommen, sammenlignet med Andre, som først have begyndt at blive Christne), maa have dette Sindelag, at vi nemlig stedse søge at komme videre frem i Kundskaben om Gud, Kjærligheden til Ham saavelsom i al Gudfrygtighed overhoved (V. 15). Vi Præster undtage ikke os selv fra denne Regel; hvad vi efter Guds Ord fordre af Andre, det maa ogsaa findes hos os selv; ellers vilde vi „prædike for Andre og selv blive forskudte" (1 Kor. 9, 27).

§ 35. Andre gudfrygtige og anseede Lærere have ogsaa skrevet fyndigt om denne Sag. Den hellige Augustinus siger etsteds: „Find stedse Mishag i dig selv og i hvad du allerede er, dersom du vil naa frem til det, som du ikke er; thi begynder du først at be-

tage dig selv, saa bliver du tilbage (paa Gudfrygtighedens Vei); siger du: det er nok (jeg har bragt det vidt nok), saa er du fortabt; læg stedse Noget til (din Gudfrygtighed); gaa bestandig videre; tag bestandig til; bliv ikke staaende paa Veien; vend ikke tilbage; vig hellerikke af til Siden; den, som ikke tiltager, han bliver staaende stille; den, som vender tilbage til hvad han har forladt (til Ugudeligheden), han bliver tilbage; den, som falder fra eller bliver utro, han viger af til Siden." Den hellige Bernhard siger: Hvo som ikke gaar fremad paa Guds Vei, han gaar tilbage, og den, som ikke stræber at blive stedse bedre, han er endnu ikke gudfrygtig, og dersom du ophører at stræbe efter at blive bedre, saa har du ogsaa ophørt at være gudfrygtig. Disse Ord anfører en anseet Lærer i vor Kirke og tilføier: Den nye Lydighed hos et (gjenfødt) Menneske maa være stedsevarende og ikke ophøre; thi det er at gaa frem (eller fuldende sin Helliggjørelse — 2 Kor. 7, 1); thi om vi end ikke kunne opnaa nogen virkelig Fuldkommenhed i dette Liv, saa maa vi dog stræbe derefter, ligesom der ogsaa siges, at vi skulle vandre (gaa fremad) i et nyt Levnet og være fuldkomne (Rom. 6, 4; Matth. 5, 48). Vel menes ikke hermed en Fuldkommenhed, som i alle Ting stemmer nøie og fuldkommen overens med Guds Lov, saaledes som den fandtes hos Mennesket før Faldet, men en saadan, som beflitter sig paa at leve efter alle Guds Bud, saavidt det med den Hellig Aands Bistand er muligt i denne Skrøbelighed, og her maa man ikke blive staaende ved det Første og Andet; men man maa daglig komme videre, o. a. M. En Anden siger: Vi maa i vor Christendom være som et ungt Palmetræ, der stedse grønnes, voxer og bliver høiere; saaledes maa ogsaa vi voxe og tiltage i Christo. Men saameget voxer et Menneske i Christo, som han tiltager i Tro, i Dyder og et christeligt Levnet og dagligen bedrer sig, og saameget som Christus lever i ham. Og endnu en Anden: Tilvæxten og Fremgangen i Kundskaben om Gud og den rene Religion er ikke en Middelting, men for os Christne, Alle tilsammen, Verdslige og Geistlige, Lærde og Ulærde, Ingen undtagen, noget Høistnødvendigt — — en Del af vor aandelige Fornyelse, saa at vi ogsaa heri skulde komme det tabte (Guds) Billede nærmere og blive forvandlede fra Herlighed til Herlighed.

§ 36. Men saasom jeg ikke tvivler om at mange christelige Hjerter ville godt indse denne Sags Nødvendighed og føle Længsel efter saadan aandelig Tilvæxt og daglig Forfremmelse, saa ville vi nu endvidere angive de Midler, hvorved man kan opnaa den. I. Betænker, I christelige Sjele, at det er et Værk af Gud og Hans Naade at begynde, fortsætte og fuldende det aandelige, gudelige Liv i alle dets Dele hos os. Derfor kalder Apostelen det „en guddommelig Væxt" (eller egentlig: en Guds Fremvæxt eller Tiltagen), og søger den først og fremst hos Gud i sine hjertelige Bønner, som for Andre, saaledes udentvivl ogsaa for sig selv. „Jeg ihukommer Eder i mine Bønner," skriver han til Efeserne, „at vor Herres Jesu Christi Gud, Herlighedens Fader ville give Eder sin Visdoms og Aabenbarelses Aand i Kundskaben om Ham, Eders Forstands oplyste Øine," o. a. M. (Efes. 1, 16. 17). „Jeg bøier mine Knæer for vor Herres Jesu Christi Fader, at Han efter sin Herligheds Rigdom vil forunde Eder, mægtigt at bekræftes ved Hans Aand i Henseende til det indvortes Menneske" (Efes. 3, 14 flg.), og ligeledes til Filippenserne: „Derom beder jeg, at Eders Kjærlighed maa fremdeles mere og mere forøges tilligemed Kundskab og al Skjønsomhed" (Filip. 1, 9). Søger derfor Eders Tilvæxt og Fremgang i Christendommen hos Gud, paa hvis Naade og Velsignelse i timelige og aandelige Ting Alt kommer an! Men søger den ikke blot overfladisk og med Koldsindighed, ikke blot en og anden Gang, naar I maaske ere blevne opmuntrede dertil ved en god Prædiken, men flittigt, ivrigt og stadigt; ligger paa Eders Knæer; falder paa

Eders Ansigt; sukker, græder, beder og anraaber om Eders Troes Bestyrkelse og Forøgelse, om Fremvæxt i Kjærligheden og Gudfrygtigheden, om en fuldkommen Omvendelse, Fornyelse og Oplysning og om værdige og rigelige Aandens Frugter! Gjører dette med saadant Alvor og saamegen Flid, at Eders himmelske Fader kan se Eders Hjerters Oprigtighed; saa vil det ikke være forgjæves; thi ligesom „et Menneske slet Intet kan tage (allermindst i saadanne aandelige og guddommelige Ting), uden at det bliver givet ham af Himmelen" (Joh. 3, 27), saaledes vil Gud hellerikke negte dem Noget, som i Jesu Navn paakalde Ham med et trofast Hjerte, efter den Herres Jesu Forjættelse: „Beder! saa skal Eder gives; leder! saa skulle I finde; banker! saa skal Eder oplades. Min Fader, som er af Himmelen, skal give dem den Hellig Aand, som Ham bede" (Luk. 11, 9. 13).

§ 37. II. Lader de hellige Midler, som Gud har beskikket til Troens og Gudfrygtighedens Opvækkelse, Vedligeholdelse og Forøgelse, nemlig Ordet og Herrens høiværdige Kjærligheds maaltid, være Eder kjære, kostelige og dyrebare, og betjener Eder saa ofte som muligt deraf og med det hellige Ønske og Forsæt, derved at voxe og tiltage i Aanden! Hører paa Ordet i Kirken, som om I vare de Eneste derinde, til hvem Præsten paa Guds Vegne skulde tale! Naar I gaa til den hellige Nadverd, saa medbringer et sønderbrudt, hungrigt, tørstigt og ydmygt Hjerte! Skrifter ikke saaledes, at I blot for et Par Dages Tid ville gjøre en Stands med Eders Synder, men saa at I ville have dem kastede i Havets Dyb! Betænker, at saa ofte I det gjøre saa forny e I Eders Daabspagt med Gud, forbinde Eder fastere med den Herre Jesus og love Eders kjære himmelske Fader en ny Lydighed; beslutter Eder dog idetmindste til at gjøre Saameget som I vilde gjøre, om I havde lovet en Hjertensven eller en stor og fornem Herre Noget! beholder af Præstens Tiltale i Skriftestolen ikke blot, hvad der tjener til Trøst og til Forsikring om Syndernes Forladelse, men ogsaa, hvad der foreholdes Eder til Forbedring og Tilvæxt i Gudfrygtighed!

§ 38. III. Anvender især deleshed Søndagen til gudelige Ting, som den Dag, Gud har bestemt, helliget og velsignet til at vi paa den skulle iagttage og søge, hvad der hører til Hans Tjeneste og vor Opbyggelse! Eftertænker omhyggeligt, hvad I have hørt under Prædikenen; bevarer og overveier Ordet i Eders Hjerter; slaar efter og læser i Skriften; anstiller hellige Betragtninger; læser gode, aandrige og opbyggelige Bøger; synger og beder flittigt, og ihukommer, at den hele Dag er hellig og tilhører Gud og Eders Sjele! At der i vore Tider udrettes saa Lidet med saamange Prædikener, kommer tildels og fornemmeligen deraf, at man anvender Søndagen saa ilde og paa den fordetmeste ikke gjør Guds, men Djævelens Gjerninger. Hvorledes kan Ordet bære Frugt hos dem, der strax efter at have hørt det lade Djævelen tage det af deres Hjerter og som drukne og kvæle det med alskens syndigt Væsen, med Drik, Fraadseri og Spil? Hvorledes kan en rygende Tande blive til et skinnende og brændende Lys, naar man vil spytte deri eller undertrykke den med et Laag?

§ 39. IV. Lader alle Dyders fuldkomne Billede, den korsfæstede Jesum, ofte, ja stedse være i Eders Hjerte, Sind og Tanker, og lader Hans Kjærlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Venlighed, Taalmodighed, Lydighed og ganske hellige Levnet være Eders Forskrift, paa hvilken I bestandig se! Thi enhver Tanke og ethvert Suk, der henvendes til Ham, ere som den blodsottige Kvindes Berørelse af Sømmen paa Hans Klædebon (Luk. 8, 46) og drage den guddommelige Kraft, der udgaar fra Ham, til sig. Jo mere man ser paa den korsfæstede Jesum med et bodfærdigt og troende Hjerte, desto mere Lys giver han vor Sjel; jo mere man betragter Ham, desto sødere og skjønnere bliver Han, og desto mere optænder

Han vort Hjerte. Han skjænker stedse vor Tro, naar den omfavner Ham, ny Kraft til at overvinde Verden og gaa frem i Helliggjørelse. Barnet kan aldrig die sig mæt ved Moderens Bryst uden at styrkes derved, og vor Sjel kan aldrig forlyste sig ved den Herres Jesu Vunder uden at føle ny Lyst til villigen og gladeligen at tjene Gud og Næsten og nyt Had til Synden. Guds Naade og Hans hellige Ord ere saa at sige det Regn, der vander Hjertet; men den korsfæstede Jesus er den Sol, der opvarmer det og med sin kraftige Indflydelse bringer Alt til at grønnes og voxe, især naar man ikke blot betragter Ham som en Naadestol, Gud har fremstillet for os, men tillige som et Forbillede og ikke blot trøster sig ved Ham imod Synden, men ogsaa af Hjertet attraar, ved Hans Hjælp at overvinde Synden og efterfølge Ham.

§ 40. V. Omgaaes gjerne med gode og gudfrygtige Mennesker, hvis Fremgang i Kundskab og Gudsfrygt er aabenbar og hos hvilke der spores et rent og oprigtigt Sind, gudelig Nidkjærhed og sand Christendom! Hører gjerne paa Saadanne; taler og raadfører Eder med dem om hvorledes I skulle komme til aandelig Fremvæxt; forlyster Eder ved deres hellige og opbyggelige Samtaler; spørger Eder flittigt for, og skammer Eder ikke ved en saadan Flid! Thi jeg kan aldrig sige, hvilken stor Nytte en gudfrygtig Omgang medfører, og hvorledes det ene Hjerte antænder det andet, ligesom de glødende Kul de ikke glødende. En hellig Undervisning udretter ofte Mere end to eller tre Prædikener og flere Timers Læsning, og ligesom et Barn snarest lærer at bede af et andet Barn, naar det giver Agt paa det, saaledes virker en gudelig Sjelesørgers eller en anden erfaren Christens Samtale ofte overvættes Meget, efter hvad Erfaringen viser.

§ 41. IV. Ransager ofte Eders Christendom, og værer som en vindskibelig Kjøbmand, der giver stadigt Agt paa sine Bøger, paa sine Indtægter og Udgifter! Smigrer ikke for Eder selv, men undersøger, hvad og hvor der fattes Eder, og foresætter Eder daglig med en fast og urokkelig Beslutning, at I ville stræbe efter den aandelige Tilvæxt og ikke gaa tilbage eller staa stille paa Gudfrygtighedens Vei, men stedse tænke Eder videre frem! Thi det er med vor Christendom ligesom med Skibsfolkenes Arbeide, naar de skulle bringe et Skib opad en strid Strøm; saasnart de ophører at ro eller at hale i Touget, drives Skibet af Strømmen atter nedad, og de faa da den dobbelte Møie. Den, som bestandig er flittig i sin Christendom og Gudfrygtighedsøvelse, for ham bliver dette salige Arbeide omsider til en sød Vane, hvorved han befinder sig vel; den derimod, som undertiden ophører dermed, hengiver sig til Verden og sine Lyster og forsømmer Bønnen, han faar den dobbelte Møie og kan ikke forundre sig over at han ingen Vei kommer. Og siden vi vide, at vi hver Dag, ligesom paa Trappetrin, stige op til Guds Domstol, hvor vi skulle modtage Evighedens Dom, skulde vi da ikke hver Dag med stor Flid bekymre og bestræbe os for at bedre vore Mangler og tiltage i Gudfrygtighed?

§ 42. VII. Dersom I efter Ordets Hørelse, efter den høihellige Nadverds Nydelse, efter Bønnen eller efter en gudelig Samtale med en af Eders Medchristne mærke nogen god Bevægelse i Eders Hjerte, saa betænker, at en Gnist af den himmelske Ild da er falden i Eders Hjerte; forsømmer og foragter ikke denne Gnist, men anraaber den Herre Jesum om at Han vil blæse paa den med sin Munds Aande og lade den blive til et Lys eller en Ild. Skyer derhos VIII. Alt, hvad der kan lægge Eder Hindringer iveien; unddrager Eder Verden; elsker Stilhed og Ensomhed; overlader Eder ikke til syndige Indfald og Tanker; flyr alle unyttige og uopbyggelige Samtaler! Thi dersom Nogen har hørt en aandrig Prædiken eller læst i en opbyggelig Bog og befinder, at hans Hjerte er vandet fra Himmelen og bestraalet af Retfærdighedens Sol, og at de hellige

Tankers, Sukkes, Længslers og Forsætters Sæd begynder at komme op, og han vender sig derfra igjen, søger ryggesløst eller, som Verden kalder det, lystigt Selskab, drikker til Overmaal, spiller, sladrer, fjaser og gjør Alting med, som Verden gjerne vil have det, saa er dette, som om Nogen oprykkede Gjærdet om en tilsaaet og spirende Ager, eller som om en Gartner aabnede Porten og lod Svin, Gjeder og andet Kvæg komme ind i Haugen og omrode, afgnage og ødelægge Alt. Det heder: „Hver, som har, ham skal gives, og han skal have til Overflod; men hvo som ikke har, ham skal endog fratages det, han har (Matth. 25, 29).

§ 43. Førend vi slutte, ville vi endnu anføre Noget til Trøst for de gudfrygtige Hjerter, som vel mene det hjerteligt med sin Gud, hænge ved sin Jesus med uskrømtet Kjærlighed, betjene sig flittig af de hellige Midler, der bidrage til Tilvæxt i Kundskab om Gud og Kjærlighed til Ham, saa og af ganske Sjel ønske at frygte Hans Navn, men alligevel, som det forekommer dem selv, ikke kunne bringe det til Noget og ikke mærke til nogen synderlig Fremgang, hvisaarsag de ofte ere saare ængstelige og bedrøvede. Disse bør lægge Mærke til hvad vi ofte i lignende Tilfælder have sagt, nemlig at hos Gud og Christendommen tages den ivrige Villie og Attraa og den oprigtige Flid i Gjerningens Sted, og det er mærkeligt, at den hellige Apostel kalder Saadanne fuldkomne, som vel endnu ikke have naaet Christendommens Høide, men dog ere ifærd med at efterjage og efterjage den; thi efterat han har sagt om sig selv: „Jeg agter ikke mig selv at have grebet det; men forglemmende, hvad der er bagved, og rækkende efter det, som er foran, iler jeg mod Maalet," tilføier han strax: „Saamange af os derfor, som ere fuldkomne, maa have dette Sindelag" (Filipp. 3, 13—15), og dette kommer deraf, at de gudfrygtige Sjele netop ved en saadan Flid og Attraa blive stedse fuldkomnere, ligesom en Dreng, der øver sig flittig i Skrivning, ved saadan Øvelse opnaar stedse større Færdighed og lærer at skrive bedre; thi hvor en saadan hellig Attraa har Overhaanden i et Hjerte, der kan Synden ikke længer herske; men det gamle Menneske maa daglig aftage og svækkes og det nye tiltage og styrkes.

§ 44. Ligeledes bør man vel mærke sig, at ligesom jeg ikke kan sige om Sæden eller Kornet paa Marken eller om andre Væxter i Haugerne — ligesaalidt som jeg kan se det paa dem, — at de voxe, men kun, at de have voxet, saaledes forholder det sig ogsaa med Christendommen. De gudelskende Sjele tro ofte, naar de undersøge den hos sig selv, at den bestandig bliver, som den er, og at den ikke tiltager; men Tiden og Erfaringen lære dog ofte, at deres hellige Øvelser ikke have været uden Frugt. Det er dermed beskaffent som med Guds Velsignelse i timelige Ting, hvilken ofte ytrer sig paa en skjult Maade i en Husholdning og efterhaanden gjør en Husfader rig, førend han selv venter det. Man kan hellerikke negte for at ligesom Træerne og Væxterne have sin Vinter, under hvilken Livssaften trækker sig tilbage i Rødderne, hvorved Løvet falder af, saa at de ikke voxe, men blot opholdes og ikke dø ud, medens det imidlertid ikke fattes dem paa Knupper, om hvilke jeg ovenfor har talt og som ere en Forberedelse til og Forjættelse om nye Blade, Blomster og Frugter til Sommeren, saaledes have ogsaa de troende Sjele ofte sin Vinter, sine Anfegtelser og mangehaande Forhindringer af Satan og Verden, sine magnfoldige Sysler og Forretninger, som føre Noget af Forfængeligheden med sig og som de ikke aldeles kunne løsrive sig fra, og Deslige. I en saadan Tilstand mærke de nu vel ikke sin Fremvæxt; men det fattes dem dog aldrig paa hellige Længsler og Begjæringer efter alt mere og mere at lære Gud at kjende, at elske, at frygte, at tjene Ham, og disse indeholde en Forsikring om det aandelige og gudelige Liv hos dem, hvilket ogsaa til sin Tid kommer mere og mere tilsyne og af den naadige og barmhjertige Gud, som ovenfor sagt, reg=

nes for en Fuldkommenhed. Saa værer da trøstige, I gudfrygtige Sjele, og værer „fuldeligen forsikrede om dette, at Han, som begyndte en god Gjerning i Eder, vil fuldføre den indtil Jesu Christi Dag" (saa at vi kunne forvente denne store Dag med glad og frimodig Længsel og da bestaa os vel — Filipp. 1, 6). „Al Naadens Gud, som kaldte os, der en kort Tid lide (og kjæmpe), til sin evige Herlighed i Christo Jesu, han selv berede, styrke, bekræfte, grundfæste Eder! Ham være Æren og Magten i al Evighed! Amen. (Se herom ogsaa ovenfor, 2den Del, 5te Præd., § 30, Side 296 flg.)

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

Fem og tyvende og sidste Prædiken,

hvori dens hellige Varsomhed og Forsigtighed betragtes.

Aab. 3, 11: Se jeg kommer snart. Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!

§ 1. Den hellige Evangelist og Apostel Johannes saa i Himmelen foran Guds Throne „fire Dyr med sex Vinger og fulde af Øine fortil og bagtil" (Aab. 4, 6. 8). Hvad disse Dyr betyde, derom har der været meget Spørgsmaal blandt de Lærde, som i saa Henseende have havt mangeslags Tanker og Meninger. Det ligger dog ikke i vort Forehavende at gjengive og undersøge disse udførligt, men kun anføre, hvad der tjener til Opbyggelse. Jeg holder for, at man uden videre Betænkelighed kan give dem sit Bifald, der antage, at disse Dyr ikke blot betegne de fire hellige Evangelister, men tillige alle deres tro Efterfølgere, der med Flid og gudelig Nidkjærhed have forestaaet Guds Kirke og ført et aarvaagent Tilsyn med samme, opbygget den med Lære, Skrifter og et godt Exempel, arbeidet meget til Guds Ære og Næstens Bedste, været i stadig Øvelse og stedse opfyldte med en hellig Attraa og som altid have stundet efter Himmelen, og paa den Maade kunne vi anse og betragte disse Dyr som Billeder paa gudfrygtige, nidkjære og himmelskſindede Lærere, hvilke bestandig maa være for Guds Throne, det er: de maa gjøre Alt, hvad de i sit Embede foretage sig, „som af Gud, for Guds Aasyn i Christo" (2 Kor. 2, 17). De maa være fulde af Øine, det er: de maa være aarvaagne og „give Agt paa sig selv og paa den ganske Hjord" (Ap. Gj. 20, 28); de maa have Vinger, det er: være beredvillige til at udrette Guds Villie; de maa ei heller være jordiskſindede, men stedse opsvinge sig til Himmelen med gudelige Tanker og hellige Længsler, osv.

§ 2. Men man kan ogsaa betragte disse Dyr saaledes, at de skulle være os Forbilleder paa de salige Sjeles Tilstand i Himmelen. „Disse ere for Guds Throne evindelig og tjene ham Dag og Nat i Hans Tempel" (Aab. 7, 15). De have Vinger, de leve og svæve i Herligheden og Guds Lys; de ere som en ædel Fugl, der er undsluppen af sit Bur, — der fryder sig ved at flyve i fri Luft og som svinger sig syngende opad mod Himmelen. De ere fulde af Øine fortil og

bagtil, efterdi de se Gud Ansigt til Ansigt og heri finde en fuldkommen Glæde. De ere i Gud og allevegne omgivne af Hans Naade, Kjærlighed, Herlighed og Salighed, hvoraf de blive gjennemstraalede og forklarede. Der er Intet hos dem, som ikke er fuldt af guddommeligt Lys. Vor Frelser siger: „Øiet er Legemets Lys" (Matth. 6, 22), og naar nu Sjelene overalt ere fulde af Øine, saa tilkjendegives udentvivl herved, at Alt, hvad der er hos dem, forlyster sig i Guds Herlighed, og at der er aldeles intet Mørke i dem.

§ 3. En saadan Betragtning af Himmelbillederne skal vække Længsel hos os efter Himmelen. Her paa Jorden leve og svæve vi i Forfængeligheden og ligne Svalerne, som flyve frem og tilbage i Luften den hele Dag, uden heraf at have nogen anden Nytte end at de maaske snappe saamange Myg, som de behøve til sin Næring. Saaledes gjøre ogsaa vi os Møie og løbe hid og did i Verden; vi volde os ofte megen forgjæves Uro, uden at have Andet derfor end det Lille, hvormed vi bedække og opholde vort Legeme. Vor Sjel ligner en Fugl, som er indespærret i et Bur og som vel kan flagre og viste med Vingerne, men dog ikke flyve, som den lyster. Efter vor salige Død skulle vi derimod leve og svæve i himmelsk Klarhed og Herlighed og efter Hjertens Lyst evindeligen nyde „Guds Børns Herligheds Frihed" (Rom. 8, 21).

§ 4. Her i Verden have vi kun to Øine; men hisset skulle vi have Øine overalt, det er: vi skulle være fuldkomne og i alle Dele skikkede for Samfundet med Gud. Her blive vort Legemes Øine holdte igjen, saa at de ikke efter Ønske kunne se Guds Herlighed; de blændes ogsaa ofte af Taarer, saa at de kun finde liden Glæde i Verden; men hisset skal Gud aftørre hver Taare af vore Øine og ikke lade dem se Andet end hvad der tjener til vor evige og fuldkomne Glæde. Verden er lig en Stue, fuld af Røg, hvori der kun er liden Forlystelse for Øinene. Men naar Herren frier os fra al ond Gjerning og frelser os til sit himmelske Rige, da skulle de allevegne med Lyst beskue Hans Retfærdighed og Naade. Vort Sinds Øine ere derhos, saalænge vi leve i Kjødet, ligesom omringede af en Taage, saa at vi med dem neppe engang kunne kjende og skjelne, hvad der ligger i Naturen, og hvad der er paa Jorden. I Himmelen derimod skulle vi ei alene have vor Forstands oplyste Øine, saa at vi kunne se Guds Arvs herlige Rigdom; men vi skulle ogsaa overalt være fulde af Øine; vi skulle i alle Dele nyde det himmelske Lys og med ubedækket Ansigt skue Herrens Herlighed. Kort sagt: ligesom Guds Herlighed skal være saa stor, at den overalt omstraaler og omgiver os, saaledes skulle vi ogsaa ligesom have Øine fortil og bagtil, forat kunne se og fuldkommeligen og evindeligen nyde den. I mærke vel, I gudfrygtige Sjele, at der ligger Mere i disse Billeder end jeg kan udsige og forklare; lader os da inderligen sukke og sige: „Min Sjel tørster efter Gud, efter den levende Gud; naar skal jeg komme og fremstille mig for Guds Ansigt?" (Ps. 42, 3).

Bort, jordiske Lyster! bort Rigdom! bort Ære!
O, gid jeg i Himlen idag maatte være!
O, Himmelklenodie! O evige Glæde!
O Jesus! lad snart mig af Verden udtræde!
O himmelske Klarhed! O Liv uden Ende!
Naar vil Du mig Saligheds Krone tilsende?
Ak, Jesus! hvor længe? min Sol! ak, hvor længe?
Naar skal jeg ved Døden til Livet indtrænge?

§ 5. Men vi kunne endelig ogsaa i disse Himmelbilleder betragte „de troende Sjeles Tilstand og Skyldighed, saalænge de endnu leve her i Timeligheden og Forkrænkeligheden. De maa stedse vandre med Gud og for Guds Ansigt" (1 Mos. 5, 24; 17, 1). De maa Intet gjøre uden hvad de ogsaa vilde gjøre, om Gud aabenbarede sig i et synligt Billede og forkyndte, at Han bestandig gav nøie Agt paa dem. De maa stedse være for Guds Throne med sine Bønner og Takoffere og uden Afladelse prise Hans Navn. De maa have Vinger, det er: de

maa være fulde af hellig Længsel efter Gud og veløvede i Hans Tjeneste og i Kjærligheden. De maa have Øine fortil og bagtil og vandre med gudelig Varsomhed og Forsigtighed her i Verden; thi efterdi denne sidste Verdens Tilstand bliver stedse farligere for de troende og gudfrygtige Hjerter, — efterdi Satan udlægger mangfoldige Snarer og Garn for dem, og efterdi Verdens Forargelse og Ondskab bliver stedse større, saa er det høist nødvendigt, at de ikke ere sikre, men vandre forsigtigt, forat de ikke skulle tabe sin Skat, som er dem skjænket i Christo, og den Krone, der er henlagt til dem. Efter det oplæste Skriftsprogs Foranledning skulle vi nu noget yderligere omhandle denne „de troende Sjeles hellige Forsigtighed.“ Gud velsigne og hellige vort Arbeide ved sin Aands Naade for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 6. Det er mærkeligt, at vor allerkjæreste Frelser taler de oplæste Ord: „Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!“ (Aab. 3, 11) til den gudfrygtige Biskop i Filadelfia, hvem Han i det Foregaaende har givet det Vidnesbyrd, „at han har bevaret Hans Ord og ikke fornegtet Hans Navn“ (V. 8), og hvem Han lover, at Han vil bevæge nogle af Guds Kirkes Finder til at „komme og tilbede for hans Fødder og bekjende, at Han har elsket ham“ (V. 9), „samt at Han vil bevare ham fra Fristelsens Stund, fordi han har bevaret Hans Ord om Taalmodighed“ (V. 10). Heraf se vi, at selv de, som have bragt det vidt i sin Christendom og aflagt flere Prøver paa sin standhaftige Tro og Gudfrygtighed samt derhos haft aabenbare Beviser paa Guds Kjærlighed og den Hellig Aands iboende Kraft, ikke maa blive sikre, men vaage, bede, kjæmpe og vandre forsigtigt, forat de kunne beholde, hvad de have, og ikke miste sin Krone. Man maa ogsaa lægge nøie Mærke til at vel forjætter Herren denne gudfrygtige Biskop at ville bevare ham fra Fristelsens Stund; men Han formaner ham dog tillige til at holde fast ved det, han har, — forat tilkjendegive, at omendskjøndt vi i denne Sag fornemmeligen maa se paa Gud og erkjende Hans Naade alene for vor Omvendelses, Fornyelses og Saliggjørelses Begyndelse og Ende, saa skulle vi dog ikke lægge Hænderne i Skjødet, forsømme og foragte Naademidlerne og blive sikre og efterladne, men stedse og altid ved Hjælp af den fra Hans Naade kommende Kraft kjæmpe, stride og arbeide og saaledes forarbeide vor egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven.

§ 7. Heraf sees nu endvidere, at Aarvaagenhed og Forsigtighed er en høist fornøden Dyd hos de troende Sjele, og at den sande Christendom ikke kan finde Sted eller bestaa uden den. Thi ligesom vor Frelser paa dette Sted formaner en gudfrygtig, øvet og prøvet Christen dertil, saaledes er Skriften ogsaa hist og her fuld af lignende Formaninger, saaledes som naar den Herre Jesus siger paa et andet Sted: „Stræber alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port!“ (Luk. 13, 24). „Vaager og beder, at I ikke skulle komme i Fristelse! Aanden er vel redebon; men Kjødet er skrøbeligt“ (Matth. 26, 41). „Lader Eders Lænder være ombundne og Eders Lys brændende, og værer ligesom de Mennesker, der vente sin Herre, naar han bryder op fra Bryllupet!“ (Luk. 12, 35. 36) og den hellige Paulus: „Vide I ikke, at de, som løbe paa Banen, løbe vel Alle, men at kun En faar Klenodiet? Løber saaledes, at I kunne erholde det!“ (1 Kor. 9, 24). „Hvo som tykkes at staa, se til, at han ikke falder!“ (1 Kor. 10, 12). „Ser derfor til, hvorledes I skulle omgaaes varligen, ikke som Uvise, men som Vise, og kjøber den beleilige Tid (indhenter, hvad i forhen have forsømt), fordi Dagene ere onde!“ (Efes. 5, 15. 16). „Vi ere ei Nattens Børn og ei Mørkets; derfor lader os ikke sove, ligesom de Andre; men lader os vaage og være ædrue!“ (1 Thess. 5, 5. 6). Og hvad han skriver til Timotheus, det gudfrygtige Hjerte, det angaar os Alle: „O Timotheus, bevar det, som er dig betroet! Hold fast ved den rette Form af de sunde

Ord i Tro og Kjærlighed, som er i Christo Jesu! Bevar det Gode, som er nedlagt hos dig, ved den Hellig Aand, som bor i os!" (1 Tim. 6, 20; 2 Tim. 1, 13. 14). Og hermed stemmer, hvad den hellige Peter siger: „I Elskelige, vogter Eder, at I ikke lade Eder henrive med af de Ryggesløses Vildfarelse og falde fra Eders egen Fasthed!" (2 Pet. 3, 17) ligesom ogsaa Johanneses's Ord: „Mine Børn, Ingen forføre Eder!" (1 Joh. 3, 7).

§ 8. Dette viser, med hvilket stort Alvor Guds Aand advarer os for Efterladenhed og Sikkerhed, hvortil Han ogsaa har stor Aarsag; thi det er jo bekjendt, hvor bedrageligt, letsindigt og ubestandigt vort eget Hjerte er, og hvor let det lader sig overtale og forlede til det Onde, hvortil det desuden af Naturen er tilbøieligt. Vi vide, at i os, det er: i vort Kjød, bor ikke noget Godt, men Synden (Rom. 7, 18); derfor kan der let gives en Anledning, som behager eller tilsmiler det fordærvede Hjerte og hvorved det lader sig tilskynde til at indvilge i Synden og adlyde „de kjødelige Lyster, som stride imod Sjelen" (1 Pet. 2, 11). Ligeledes er det i Guds Ord kundgjort os til en Advarsel, hvad ogsaa Erfaringen noksom lærer, at Satan ikke blot „gaar omkring som en brølende Løve, søgende, hvem han kan opsluge" (1 Pet. 5, 8), men ogsaa stundom „paatager sig Skikkelse af en Lysets Engel" (2 Kor. 11, 14) og under Kjærligheds og Venskabs Skin forsøger paa at lede os bort fra Gudfrygtighedens Vei; han sniger sig ikke altid omkring i Mørket, men kan ogsaa betjene sig af en Lygtemand og et falskt Lys forat føre Vandringsmændene fra den rette Vei ud i Sumpe og Moradser.

§ 9. Heri faar han ogsaa al mulig Hjælp af sin trofaste Veninde, Verden, der ei alene bedrøver, bespotter og forfølger de gudfrygtige Hjerter, men ogsaa ofte kjærtegner dem, tilbyder dem Venskab og Broderskab og beskriver dem den brede Vei, hvorpaa den største Hob vandrer, saa tillokkende, at de kun ved den Hellig Aands kraftige og særdeles Bistand formaa at kjende og foragte dette venlige Fiendskab og denne sukkerstrøede Gift. En troende Sjel er derfor lig en ædel Blomst, som Bierne i Mængdevis omsvæve og omsværme forat borttage dens Honning; den er lig et blankpoleret Sølv- eller Tinfad, som Fluerne snarest sætte sig paa og søge at besudle med sit Skarn; den er lig en deilig Jomfru, som Horkarlene mest efterstræbe, saa at den i høieste Maade har Aarvaagenhed og Forsigtighed behov, og jo ivrigere og flittigere den hidtil har vist sig i sin Gudfrygtighedsøvelse, desmere vil den drage Satans avindsyge og fiendske Øie paa sig, saa at han end mere vil anstrenge sig for at spille den en Streg og bringe den til Fald. Jeg kan derfor nok med Sandhed sige, at de bedste Christne have mindst Aarsag til at være sikre, eftersom Satan mest efterstræber dem, saa og agter det for sin største Ære og finder sin største Glæde i at kunne indvikle Saadanne i sit Garn, som udmærke sig i sin Christendom fremfor Andre.

§ 10. Desuden medfører ogsaa Troens Natur en hellig Klogskab og Forsigtighed, og saafremt vor Christendom er sand, kan den ikke være uden samme. Den troende Sjel mindes altid vel, i hvilken elendig og sørgelig Tilstand den formedelst Synden var kommen; den har følt dens Kraft saavelsom Guds Vrede og Unaade, Samvittighedens Skræk og Angst og haft en Forsmag paa Helvede. Af alt dette er den bleven udført ved Guds blotte og bare Naade, ved den Herres Jesu dyre Fortjeneste og den Hellig Aands Trøst. Skulde den da ikke alle sine Levedage fly saadan Bitterhed og vandre forsigtigt, for ei at forspilde den Lyksalighed, den har fundet i den Herres Jesu Samfund? Skulde d e n, som har været i Helvede og i Satans Klør, men er bleven udfriet derfra og bragt ind i Himmelen og i sin Frelsers, Jesu Christi, Arme, kunne være letsindig og agte det Ene for ligesaa godt som det Andet? Ak, den, som har forsøgt begge Dele, — den, som har følt

Syndens Kraft og Gift i sin Samvittighed og smagt den Herres Jesu Christi søde Naade i sit Hjerte, han vil ikke engang kunne tænke paa at han ved vitterlige Synder skulde berøve sig selv sin allerkjæreste Frelsers Samfund; han vilde, om det var muligt, heller tusind Gange lide den bitreste Død end ved forsætlig Ondskab sætte sig selv ud af Naadestanden. Derfor vaager, beder og kjæmper han daglig og tror hverken sit Kjød eller Verden eller Satan, hvor venlige de end monne skabe sig.

§ 11. En troende Sjel er et kjært Guds Barn, hvis Liv, Fred, Glæde og Alt hviler i Hans faderlige Kjærlighed og Forsorg; skulde den da ikke af yderste Evne bestræbe sig for at gjøre sin kjære Faders Villie, og omhyggeligen vogte sig for i mindste Maade at fortørne Ham? Den ved, at den altid og allevegne vandrer for Hans allerhelligste Øine; skulde den da ikke være varsom og forsigtig? Skipperens eller Styrmandens Øie er henvendt paa Kompasset, Barnets paa Faderens Ansigt og den gudelskende Sjels paa Guds Ord og Villie, og den ved ofte ikke, med hvor mange Ord og med hvor stor Iver den skal bede Ham om dette Eneste, at Han vil bevare den i hellig Frygt for Ham og vogte den for Synd, saaledes som man kan se af den 119de Psalme, hvis korte Begreb, uagtet den er af stort Omfang, bestaar i dette Hjertesuk: „Lær mig, Herre, din Vei; jeg vil vandre i din Sandhed; lad mig med udelt Hjerte frygte dit Navn!“ (Ps. 86, 11).

§ 12. En troende Sjel er den Herres Jesu Christi Brud; den har fundet sin høieste Forlystelse i Ham og sin Himmel paa Jorden i Hans Samfund; Han har aabenbaret sig selv og sit Hjerte for den; den har i og hos Ham Fred, Glæde, Hvile, Rigdom, Ære, Retfærdighed og Salighed; er det da muligt Andet end at den af al Kraft vil stræbe at tækkes Ham og saaledes vandre forsigtigt, forat den ikke skal fortørne sin allerdyrebareste Skat, der har elsket den saa høit og kjøbt den med sit Blod, og ikke falde ud af Hans salige Samfund? Den er et Tempel for den Hellig Aand og ved godt, hvad den hellige Apostel har skrevet til en Advarsel for alle Christne: „Vide I ikke, at I ere Guds Tempel, og at Guds Aand bor i Eder? Dersom Nogen fordærver Guds Tempel, ham skal Gud fordærve; thi Guds Tempel er helligt, hvilket I ere“ (1 Kor. 3, 16. 17). Ligesom nu den Høiestes legemlige Tempel i den gamle Pagt med stor Aarvaagenhed blev bevaret af sine Dørvogtere, Leviterne, forat intet Urent skulde komme derind, saaledes holder ogsaa en gudelskende Sjel omhyggelig Vagt over sig selv og sit Hjerte, at dette aandelige Tempel ikke skal blive vanhelliget og ødelagt. Dog, hvi umager jeg mig saameget med at bevise, at den hellige Forsigtighed er en Frugt af Troen og en nødvendig Bestanddel af den sande Christendom, aldenstund Ingen, som er en ægte Christen, vil benegte det, og aldenstund selv den sunde Fornuft siger os, at det ikke er en mindre Dyd at bibeholde og bevare, hvad der er erhvervet, end at erhverve og forskaffe sig Noget. Intet Rige, ingen Regjering, ingen By, ja intet Hus kan bestaa uden klog Forsigtighed og ivrig Aarvaagenhed; hvorledes skulde da Guds Rige i Sjelen, Troen, Christendommen kunne af al Magt modsætte sig Djævelen og Verden uden ivrig og omhyggelig Agtpaagivenhed?

§ 13. Men vi ville nu ogsaa korteligen forklare, hvad da den hellige Forsigtighed, hvorom vi tale, er, og hvorledes det dermed forholder sig. Jeg siger enfoldeligen, at den er en Frugt af Aanden og en Kraft hos den troende Sjel, formedelst hvilken den beflitter sig paa at stride den gode Strid og holde fast ved Troen og en god Samvittighed indtil Enden. Sagen tiltrænger ingen synderlig Vidtløftighed, især for erfarne Christne. Jeg sagde, at de Troendes Aarvaagenhed og Forsigtighed er en Frugt af Aanden; thi overladt til sig selv er det menneskelige Hjerte sikkert, letsindigt og ligegyldigt, og i ingen Ting er det mindre uden Frygt end i de

aandelige, som angaa dets Salighed, saaledes som man daglig ser for Øie, at Verdens Børn ere varsomme og forsigtige nok i timelige Ting og neppe engang tør betro Nogen en Eiendel af ringe Værdi eller en ubetydelig Sum Penge, medens de derimod letteligen sætte sin Sjel, sin Samvittighed og Salighed paa Spil. Dette er den Djævelsart og Slangesæd, som Menneskefienden har saaet i Menneskenes Hjerter; thi ligesom Djævelen uagtet al sin Ondskab og Fiendskhed imod Gud og Mennesker er sikker og frygtløs og uden Sky driver den saa længe og saa vidt, som Gud tilsteder ham, saaledes arter ogsaa det Hjerte sig, som han har i sin Magt. Og ligesom der hos Satan undertiden viser sig et Skin af Frygt, som naar han falder Christo tilfode i de Besatte og siger: Jesu, Du Guds Søn! hvad have vi med Dig at gjøre? Er Du kommen hid forat pine os før Tiden? (Matth. 8, 29) eller naar han lader sig forlyde med at han gjerne, selv om han havde et menneskeligt Legeme, vilde indtil den yderste Dag klyve opad et Træ, som overalt var beslaaet med hvasse Spiger og Knive, naar han blot kunde blive salig, medens han dog ikkedestomindre fremturer i sin Ondskab, saaledes er det ogsaa med hans Børn; om de end mangengang vise sig bekymrede for sin Salighed, saa at det synes, som om de alvorligen vilde stræbe derefter, saa rive Syndevanen og Verdens Forargelser dem dog snart med sig, som en vældig Strøm, saa at der er Intet, de gjøre sig mindre Umag for, end den.

§ 14. Forøvrigt har jeg betjent mig af den hellige Apostels Ord, med hvilke han formaner sin Timotheum til at stride den gode Strid. I disse Ord har han hentet et Billede fra Krigsfolkene; thi ligesom en Krigsmand maa være aarvaagen, forsigtig og klog — han maa ikke sky noget Arbeide, nogen Møie, nogen Fare; han maa ei alene beskytte, forskandse og betrygge sig imod Fienden, men ogsaa angribe denne og med tappert Mod og Forsigtighed gaa løs paa ham; han maa derhos i alle Ting være sin Hærfører lydig, holde god Orden og ikke forlade sin Post, forat han omsider kan vinde Seier og faa Del i Byttet —, saaledes maa hellerikke en sand Christen tro, at man kommer i Himmelen med Letsindighed og Efterladenhed, med Spøg, Leg, Latter, Fraadseri og Drukkenskab o. a. M.; men han maa vide, at han har at kjæmpe med mægtige og snedige Fiender, saalænge han lever; derfor maa han vaage, bede være ædruelig og afholdende, ikke sky noget Arbeide, nogen Møie, nogen Fare og Nød, trofast og urokkeligen hænge ved sin Jesus, med oprigtig Lydighed vandre efter Hans Bud og modstaa Alt, hvad der vil forføre ham til Affald fra Ham, indtil han formedelst et saligt Endeligt vinder fuldkommen Seier og kommer i Besiddelse af den himmelske Herlighed og Salighed. Ved Troen, som Timotheus og enhver troende Sjel skal holde fast ved, forstaaes ei alene den rene og saliggjørende Lære, der er os aabenbaret og anbetroet de profetiske og apostoliske Skrifter, men ogsaa den retfærdiggjørende Tro, som ved Ordet opvækkes i Hjertet; denne skal og maa Enhver ivrigt beflitte sig paa ved Guds Naade at bevare indtil Enden, som sit bedste og faste Skjold. Med en god Samvittighed mener Apostelen uden tvivl en ulastelig, gudelig og hellig Omgjængelse, hvorpaa først og fremst Præsterne, men dernæst ogsaa alle Christne i Almindelighed maa beflitte sig, og at de i ingen Maade maa handle imod sin Samvittighed og fremkalde dens Vidnesbyrd imod sig.

§ 15. Heraf sees nu, at en christtroende Sjel maa være forsigtig og aarvaagen saavel med Hensyn til den rene evangeliske Lære som med Hensyn til et gudeligt og helligt Levnet, paa det at den kan blive staaende i begge indtil Enden. Thi efterdi, som den hellige Johannes siger, „mange falske Profeter ere udgangne i Verden“ (1 Joh. 4, 1), og efterdi den hellige Paulus siger, „at i de sidste Tider skulle Nogle affalde fra Troen og hænge ved forføriske Aander og

Djævlens Lærdomme" (1 Tim. 4, 1), saa maa den prøve Aanderne, om de ere af Gud; den maa holde fast ved den rette Form af de sunde Ord, som vi have i Skriften, „bevare den saliggjørende Læres Gode, som er nedlagt hos den" (2 Tim. 1, 13), „og ikke lade sig føre bort derfra ved søde Ord og smigrende Tale" ligesaalidtsom ved Trusler og Løfter (Rom. 16, 18). Thi den falske Lærdom er en Slangesæd og Sjelegift, hvoraf den evige Død ligesaavel kan opstaa som af et ugudeligt Levnet, og naar Hjertet, som Livets Kilde, er besmittet dermed, hvorledes er det da muligt, at sande hellige Gjerninger kunne udflyde deraf? Dernæst maa den ogsaa tage sin Samvittighed vel iagt og føre et rent og helligt Levnet efter den rene og sunde Lærdom. Thi hvad hjælper det, om nogen har et Lys, naar han alligevel elsker Mørket og vandrer deri; hvad hjælper det, om vi rose os af Troen, naar vi ingen sande Troesfrugter vide af at sige? Et Menneske, som har været opdraget i den rene Lære og haft god Grund i den evangeliske Sandhed, men alligevel har ført et vanhelligt og forargeligt Levnet, vil udentvivl paa hin store Dag intet andet Fortrin have fremfor Andre end det, at han vil faa flere Hug og en saameget haardere Dom.

§ 16. Heraf kan endvidere sluttes, at til den hellige Forsigtighed, om hvilken vi tale, hører en barnlig Frygt for Gud, hvortil den hellige Skrift paa saamange Steder formaner os og som den kalder „Begyndelsen til Visdom" (Ordsp. 1, 7; 9, 10; Ps. 111, 10). „Frygt Herren," siger Salomo, „og vig fra det Onde! Lad ikke dit Hjerte være nidkjært for Syndere, men holde sig hver Dag i Herrens Frygt! Enden paa Sagen, naar Alting er hørt, er denne: frygt Gud og hold Hans Bud; thi det bør hvert Menneske at gjøre" (Ordsp. 3, 7; 23, 17; Præd. 12, 13), og vor Frelser: „Frygter ikke for dem, som slaa Legemet ihjel, men ikke kunne slaa Sjelen ihjel; men frygter heller for den, som kan fordærve baade Sjel og Legeme i Helvede!" (Matth. 10, 28). Men hvad Frygt for Gud egentligen er, det kan sees af den gamle Tobias's Ord til hans Søn, naar han siger: „Tænk paa Herren vor Gud alle Dage, og du skal ikke ville synde og overtræde Hans Bud" (Tob. 4, 6). Efter al Sandsynlighed havde han vor Guds Ord for Øie, naar han siger til Abraham: „Jeg er Gud, den Almægtige; vandre for mit Ansigt, og vær ustraffelig" (1 Mos. 17, 1) og hans Mening var, at hans Søn aldrig maatte tro at kunne unddrage sig Guds altseende Øie og Hans almindelige Opsigt; men Alt, hvad han gjorde, talte og tænkte, det skede Altsammen for den almægtige, retfærdige, hellige og høilovlige Guds Aasyn; dette skulde han vel indprente sig; saa vilde han ikke letteligen indvilge i nogen Synd.

§ 17. Hertil hører endvidere en hellig Mistænksomhed, dels imod En selv og Ens eget Hjerte, hvilket, efter hvad vi allerede forhen oftere have bemærket, er saare letsindigt, ustadigt og bedrageligt. Hvad den hellige Jakob siger om Menneskets Tunge, det kan man med endnu større Grund sige om Hjertet, nemlig „at det er er en Verden af Uretfærdighed" (Jak. 3, 6). Naar vi derfor saa ofte advares for Verden og formanes til at bevare os ubesmittede af den, saa maa vi ikke blot søge den udenfor os, hos andre Mennesker, men tilige og først og fremst i og hos os selv. Naar vi skulle samhandle med vort eget Hjerte og ville tage os for at udgranske, ransage og forbedre det, saa maa vi holde os fuldt og fast overbeviste om at vi have med en stor Løgner og Bedrager at gjøre; derfor maa vi ligesaalidt se igjennem Fingre med det som med en tyvagtig, fordrukken og letsindig Tjener, som man ikke tror længere end man ser ham, — hvis Løfter og Eder man ikke agter paa og som man saameget som muligt betager al Leilighed til at øve sin Ugudelighed og stedse holder strengt og skarpt i Age. Vort Hjerte vil vel mangengang, især naar det forfærdes for Guds Dom og ved Frygten for Helvede, høitideligen, ja maaske endog med en Ed

forpligte sig til for Fremtiden intet Samfund at have med Verden i dens syndige Lyster; men saasnart det bliver overladt til sig selv igjen, og Satan og Verden give det om end nok saa faa gode Ord, saa vil det strax indlade sig med dem, og, naar en Dør til den kjødelige Frihed aabner sig for det, glemme alle sine Løfter og med største Villighed gaa ind. Dette vide nu de troende Sjele godt; derfor tro de sig ikke selv; de forvare Porte og Døre og tilsprinkle alle Vinduer; jeg mener: de give saa omhyggeligt som muligt Agt paa sine Øine, sine Øren, sin Mund og sine andre Sandser og bevare dem i Frygten for Gud, forat Hjertet ikke derved skal blive forledet.

§ 18. Dels **imod Verden**, med hvilken det er allerfarligst at omgaaes, naar den anstiller sig venlig, og som er værst, naar den paatager sig stor Gudfrygtighed. Verden er en stor Koblerske og en Ærkebedragerske, den rette Dalila, der dysser mangen Samson i Søvn og overgiver ham i Fiendens Vold. Verdensbørnene ere Helved-Fuglefængerens Lokkefugle; de ere selv forførte og bedragne og lade sig bruge til ogsaa at bedrage Andre. Jeg har læst, at det skal være et sædvanligt Kneb i vore Dages Politik eller Verdensbedrageri, naar en Fyrste vil styrte en anden, at han da skikker en Sendemand til ham, som ikke kjender sin Herres lønligste Anslag og som staar i den Formening, at han nærer et godt Sindelag mod den Anden; ham bliver det da paalagt at forsikre denne paa bedste Maade herom, hvilket han ogsaa ofte troligen gjør med mange Løfter, med Eder, med Forbandelser, medens imidlertid Alt sigter til hans Undergang. Dette er indgivet dem af Djævelen, som har sit Værksted i slige Vantroens Børn, og saaledes gaar han ogsaa tilværks med de gudfrygtige Hjerter; han sender dem Verdensbørnene paa Nakken, som ikke selv tro, at de gaa i Satans Ledebaand, eller at de ved sin Syndetjeneste bringe sine Sjele i Fare; disse maa anprise dem de syndige Begjæringer og det vellystige Verdenslevnet; de maa godsnakke for dem og søge at lokke dem bort fra Gudfrygtighedens Veie og gjøre dem sikre. Her maa nu de troende Sjele ikke fæste Lid til slige Djævelsbud, men lære dem at kjende og fly og sky dem som Djævelen selv; de maa altid betænke, hvad den hellige Jakob siger: „Vide I ikke, at Verdens Venskab er Guds Fiendskab? Derfor, hvo som vil være Verdens Ven, bliver Guds Fiende“ (Jak. 4, 4), og Johannes: „Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham“ (1 Joh. 2, 15).

§ 19. Endelig hører ogsaa hertil en **stadig Beslutning** og tapper Frimodighed, saa at man ikke vil sky nogen Møie, noget Arbeide, nogen Læsen, nogen Beden, nogen Vaagen, nogen Søgen og Gransken o. a. M., ei heller lade sig vildlede af Verdens Smigrerier eller Trudsler, men ved Standhaftighed i god Gjerning stræbe efter det evige Liv, holde fast ved sin Jesus og bevare Troen og en uskadt Samvittighed, det maa nu koste, hvad det koste vil. Naar de troende Sjele i disse sidste gruelige Tider se, at saamange Mennesker vandre i stor Sikkerhed, lægge Samvittigheden paa Hylden, fornegte Troen og intet ville vide af den Herres Jesu Efterfølgelse, saa forfærdes de derfor, blive desto nidkjærere for sin kjære og dyrebare Frelsers Ære og foresætte sig, at efterdi der er saa Faa, som mene det trofast med Ham, saa ville de hænge saameget uadskilleligere ved Ham og ikke lade Noget bringe dem til Affald fra Ham. De forestille sig oftere, at Han siger til dem: Se, Verden har forladt mig; den fornegter Troen, idet den roser sig af Troen; den trøster sig ved min Fortjeneste og vil dog ikke give mig sit Hjerte; den vil blive salig ved mig og vil dog ikke efterfølge mig. „Monne og I ville gaa bort?“ Monne og I ville forlade mig? Og de svare: „Ak, Herre Jesus! hvem skulle vi gaa hen til? Du har det evige Livs Ord, og vi have troet og erkjendt, at Du er Christus, den levende Guds Søn.“

Deres Valgsprog er: „Min Jesum slipper jeg ikke," og deres stadige Hjertesuk:

Ei Lyst, ei Frygt lad mig fra Dig
I denne Verden vende!
Giv Trofasthed til Døden mig!
Thi Du har Alt ihænde.
I Strid jeg ligger; mig Satan trænger;
O, Herre, mig Hjælp Du sende!
Ved Dig og din Naade jeg ene mig hænger;
Min Svaghed til Kraft Du vende!
Se, jeg er stedt i Anfegtelsers Fare.
Du selv mig forsvare,
At jeg for Helvedes Løver og Hunde
Skal ei gaa tilgrunde!

§ 20. Men vi ville nu ogsaa korteligen vise, hvilken Brug vi skulle gjøre af Læren om den troende Sjels hellige Forsigtighed. Saa lader os da anvende den I. til Prøvelse af vor Christendom! Vi have hidtil hørt, hvorledes det maa være med de sande Christne; og hvor høist fornødent det er, at de ere forsigtige og omgaaes varligen, ikke som Uvise, men som Vise. Lader os nu overensstemmende hermed betragte vor Christendom og betænke, om det forholder sig saaledes med den eller ikke, — om vi vandre med Guds troende Børn i en hellig Frygt eller med denne Verdens Børn i Sikkerhed, — om vi i timelige Ting og hvad der angaar Verden, Penge, Vellyst, dette Livs Ære og Herlighed, have været aarvaagne, ivrige, flittige, mistænksomme og forsigtige, men derimod i aandelige Ting og hvad der angaar Gud, Hans Ære, vor Samvittighed, Sjel og evige Frelse, søvnagtige, efterladne, letsindige og sikre! Efter hvad vi ovenfor have hørt, formaner den Hellig Aand os saa ofte og indstændigt til Aarvaagenhed, siger, at vi daglig vandre midt iblandt Satans Snarer og Garn, og tilraaber os: Giver Agt paa Eder selv! Vogter Eder, vaager, beder, kjæmper, strider, holder fast ved det, I have! Værer tro indtil Døden! Ingen forføre Eder! Men hvorledes have vi hidtil lagt os saadan Tiltale paa Hjerte? Tro vi ogsaa af Hjertet, at Faren virkelig er saa stor, som den beskrives os i Guds Ord?

§ 21. Betænker mine Tilhørere (og Læsere), om I have næret nogen ret hjertelig Bekymring for Eders Salighed, — om I hidtil have arbeidet derpaa med Frygt og Bævelse, — hvorledes I have kjæmpet, stridt, vaaget og vandret; Bede I heftigt og ivrigt om at Gud vil give Raad paa Eder med sit Øie, oplyse, undervise og lede Eder ved sin Hellig Aand, bevare Eder for Djævelens Garn og for den falske og ugudelige Verdens Forargelser, beskjærme og opholde Eder i alle Farer, Anfegtelser og ved sin Magt bevare Eder til Frelse? Hvorledes agte I den evangeliske Læres kostbare Gode, som er nedlagt hos Eder? Er det Eder kosteligere end Tusinder af Guld og Sølv? Have I af Hjertet beflittet Eder paa at pryde den rene og sunde Lære med et helligt og gudeligt Levnet? Sky I alle Anledninger til Synd? Have I afsondret Eder fra Verden og dagligen fornyet det Forsæt, at I ville øve og beflitte Eder paa at bevare en god Samvittighed for Gud og Mennesker? Ihukomme I ofte, især om Morgenen, Eders Daabspagt? Lægge I Vind paa at føre en hellig og gudelig Omgjængelse overensstemmende med samme og at blive staaende deri indtil Enden? Gaa I i Kirken med det Forsæt at høre Guds Ord? Annamme I med bodfærdige og andægtige Hjerter Herrens Kjærlighedsmaaltid, for derved at styrkes alt mere og mere, opholdes i den Herres Jesu Samfund og forblive i Ham og Hans Naade indtil Døden? Længes I efter et saligt Endeligt, for aldrig mere at skulle synde, men forat I efter at være friede fra dette Dødens Legeme og fra al Fare kunne tjene Eders Gud med ren Sjel uforstyrret og uafbrudt i al Evighed?

§ 22. Ak, hvor lidet agter ikke Størstedelen af Nutidens Christne paa alt dette! O, hvor liden Frygt, Flid, Aarvaagenhed og Forsigtighed finder man ikke hos de fleste Mennesker! I Religionssagen er den nuværende Verden letsindig og tænker, at den ene Lære, den ene Gudsdyrkelse er ligesaa

god som den anden. Den anser det ikke Umagen værdt at granske omhyggeligt i Skriften og efter samme oprigtigt og for Gud at prøve og tilbunds undersøge en Religion, der kun har et Sandhedens Skin; den er koldsindig og er let at tilfredsstille i aandelige og guddommelige Ting; den har saameget med sine Krige, sin Politik, sin Statskunst, sine Penge, sin Handel og Vandel, sin Vellyst og andre jordiske Ting at gjøre, at den ikke giver sig Tid at belyse og granske Præstekjevlerierne om Religionen, som den udtrykker sig, og alligevel indlader den sig paa at dømme derom, nemlig efter sin kjødelige Sands og Fornuftens Skjøn. Derfor er den Religion i dens Øine den bedste, som giver Kjødet den meste Frihed, — som er prægtigt for Verden, — som stemmer nærmest overens med Fornuftslutningerne og Naturen. Derfor gjør den sig ingen Samvittighed af at sadle om og forlade den evangeliske Sandhed, naar den kun paa den anden Side finder mere Ære, Penge, Gods, Vellyst og kjødelig Glæde. Den ved ikke at skjelne Naturen og Naaden, Fornuften og Troen, Verdens Rige og Christi Rige, det udvortes Skin og Sandheden fra hinanden. Den Herres Jesu Lære om den sande Omvendelse, om Troen, om Fornyelsen, om Selvfornegtelsen, om Verdensforsagelsen, om Hans Efterfølgelse, om Hans Kors o. a. M. er for den en Daarlighed. Heraf ere vore Dages forbandede Bøger om den naturlige og almindelige Religion, om Friheden til at filosofere, det er: til at modsige Skriften og gjøre sig en Religion efter sit eget Tykke, o. a. M. udsprungne. Derfor tager Gudsfornegtelsen mere og mere Overhaand, og Menneskene blive stedse letsindigere, sikrere og ugudeligere.

§ 23. Og hvad et helligt Levnet betræffer, saa gaar det ogsaa heri letsindigt til. Den største Del lader sig nøie med den udvortes Gudstjeneste, gaa i Kirke, hører Prædiken, skrifter, gaar til Alters, fører et borgerligt-anstændigt Levnet og ser til, at de ikke støde an i saadanne Ting, som Øvrigheden har noget at sige i og pleier at straffe. Forresten ere de sorgløse, sikre og vel fornøiede og tænke, at hvad Skriften siger om Forsigtighed, Aarvaagenhed, Kamp, Iver, Flid o. a. M., det er Noget, som ikke kommer dem ved. Der er ingen redelig Prøvelse og Ransagelse af En selv og Ens Hjerte; der er ingen hellig Mistænksomhed, ingen Afsondring fra Verden; men man elsker Verden; man lever efter Verdens Hu; man gjør, som den vil have det; man aner intet Bedrag; man ved ikke af nogen Fare; man tror ikke, at Djævelen ofte dølger sig under Ens bedste Venner og har skjult sine Garn og Snarer under dette Livs Vellyst, Gods, Ære og Fornøielser; man tror, at Satan ikke tør nærme sig dem, som ere døbte og som korse sig for ham, og saaledes opdrages den nuværende Verden sikker og dør sikker.

§ 24. Nu da, mine kjæreste Medchristne, besinder Eder rigtigt vel i denne høivigtige Sag, og undersøger Eders Tilstand med Iver og Omhyggelighed! Betænker Eder vel, og prøver Eder, hvorledes Eders Hjerte skikker og ter sig under disse Guds Tjeneres vemodige Klagemaal! Kunne I høre og læse det Altsammen uden synderlig Bevægelse, uden Frygt, uden Eftertanke, uden Bedrøvelse, — vide I ikke af nogen Bekymring og Frygt i Eders Christendom, — kjende I ingen Anfegtelser, ingen Troens Strid, ingen Farer, ingen Forargelser, ingen Satans Garn, ingen Verdens Bedragelighed, saa staar det upaatvivleligen meget betænkeligt til med Eder, og I ere blinde med seende Øine; I ere indslumrede og leve i Sikkerhed, hvilken er den ligeste Vei til Fordærvelsen.

§ 25. „Vaagner derfor op, I, som sove, og staar op fra de Døde, og Christus skal lyse for Eder“ (Efes. 5, 14). Begynder at gjøre Eders Saligheds Gjerning med mere Frygt, Aarvaagenhed og Forsigtighed end I hidtil have gjort! Betænker, hvad I ere, nemlig syndefulde Mennesker, hvis Hjerter ere tilbøielige til alt Ondt, rænkefulde, let-

sindige og bedragelige! Betænker, hvor I ere og leve, nemlig i Verden, i Djævelens Rige, midt iblandt Mordere, Røvere og Forrædere! Hvorsomhelst I sætte Eders Fod, der træde I mellem Satans Snarer; hvorsomhelst I vende Eder hen, der sniger Eders Fiende sig efter Eder og søger Leilighed til at styrte Eder i timelig og evig Fordærvelse. Eders bedste Venner (efter Kjødet) ere ofte Eders værste Fiender (efter Aanden); de ere forførte af Djævelen, forat de skulle forføre Eder; de ere Lokkefugle, der søge at bringe Eder i hans Garn. Betænker derhos, hvor længe I ere her, nemlig en kort Tid, ovenpaa hvilken Evigheden følger! Naar Eders Livs bestemte Tid er forbi, saa forundes Eder ingen anden, som I kunne anvende bedre, om I have tilbragt den nuværende letsindigt. Naar I engang have ladet Eder forlede og i Sikkerhed føre lige til Helvedes Porte, saa er der ingen Tilbagevenden. Naar I ved Eders Livs Ende befinde, at I have været altfor godtroende og ere blevne bedragne i Eders Saligheds Handel, saa kunne I ingen Opslagspenge give og gjøre den om igjen. Ihukommer Eders Frelsers Ord: „Hvad Vederlag kan et Menneske give for sin Sjel?“ (Matth. 16, 26) og Lignelsen om de daarlige Jomfruer, som da de engang havde forsømt Brudgommens Komme og Bryllupstiden og vare blevne fundne uforberedte, siden fandt Døren tillukket og maatte høre de Ord: „Sandelig siger jeg Eder, jeg kjender Eder ikke“ (Matth. 25, 8 flg.). Betænker tillige, hvor Mange allerede ere faldne i Satans Garn og styrtede i Fordærvelse, idet de „kastede en god Samvittighed fra sig og lede Skibbrud paa Troen“ (1 Tim. 1, 19), — idet de forlode Christum og „fik Kjærlighed til den nærværende Verden“ (2 Tim. 4, 10), — idet de affaldt fra Sandheden til Løgnen, fra Christendommen til Gudsfornegtelsen, fra Gudfrygtighedens Øvelse til Sikkerhed og Ryggesløshed! Ihukommer, at der blandt den store Mængde, som hører Guds Ord, er saa Faa, hos hvilke den ædle Sæd, finder et smukt og godt Hjerte, saa at den kan bære Frugt (Luk. 8, 12 flg.), — at vor Frelser paa det Spørgsmaal, „om Han formente, at de vare faa, som bleve salige,“ svarede: „Stræber alvorligen at indgaa igjennem den snævre Port; thi Mange, siger jeg Eder, skulle søge at komme ind og skulle ikke kunne“ (Luk. 13, 23, 24), og at Han paa et andet Sted udtrykkeligen siger, at „den Port er vid, og den Vei er bred, som fører hen til Fordærvelse, og at de ere mange, som gaa ind igjennem den,“ medens derimod „Faa finde den snævre Port og trange Vei, som fører hen til Livet“ (Matth. 7, 13. 14)!

§ 26. Derfor vaager, beder, giver Agt paa Eder selv, vogter Eder, vandrer forsigtigt, I christelige Sjele! „Anvender Flid paa at befæste Eders Kald og Udvælgelse og paa at holde fast ved det, I have, at Ingen skal tage Eders Krone!“ (2 Pet. 1, 10; Aab. 3, 11). Forvarer ved den Hellig Aands Bistand den evangeliske, lutherske og rene Religions kostbare Gode, som er nedlagt hos Eder! „Lader Ingen tage Klenodiet fra Eder, som giver sig Skin af Ydmyghed og Engles Dyrkelse og af Visdom i selvgjort Dyrkelse!“ (Kol. 2, 18. 23) „Ligesom I have antaget Christum Jesum, Herren, saaledes omgaaes i Ham, rodfæstede og opbyggede i Ham og stadfæstede i Troen, ligesom I ere lærte, voxende i den med Taksigelse!“ (V. 6. 7) „Ser til, at ikke Nogen gjør Eder til sit Rov ved Filosofi (Fornuftvisdom) og tomt Bedrageri efter Menneskers Sætninger, efter Verdens Børnelærdom og ikke efter Christum!“ (V. 8). Lader intet prægtigt Skin, intet Bifald af store og høie Verdensmennesker, ingen Ære, ingen Hellighed, ingen Verdens Rigdom, ingen Spidsfindighed, ingen Fornuftslutninger bringe Eder til at affalde fra den evangeliske Læres Sandhed og Enfoldighed! Ihukommer, at den falske Kirke og Løgnens Lærerinde afbildes os som „en Kvinde, der er klædt i Purpur og Skarla-

gen og bedækket med Guld og med Ædelstene og Perler og som har et Guldbæger i sin Haand, fuldt af Vederstyggeligheder og hendes Horeries Urenhed“ (Aab. 17. 4). Forgaber Eder ikke i hendes pragtfulde Udvortes! Finder ikke saadant Behag i hendes Guldbæger, at I lade Eder overtale til at drikke hendes Gift deraf! Ihukommer, at den sande Kirke altid, ligesom sin Frelser, har været fattig, enfoldig, ringe, foragtet, nedtrykt og bøiet under Korset! Den er ikke pragtfuld og pralende; den er ikke prydet med Perler, men med Taarer; den rider ikke paa høie Heste, men trædes (efter sin udvortes Tilstand) under Fødder af Djævelen og Verden. Den har mangengang neppe et Træ-, Glas- eller Tinbæger; men heraf skjænker den lutter Guds Kjærlighed den Herres Jesu hellige og rene Blod og den Hellig Aands søde og uforfalskede Trøst.

§ 27. Tror hellerikke, at den ene Religion er ligesaa god som den anden, og at det intet har at betyde, om man vender sig fra Sandheden til Løgnen forat tækkes Verden eller for timelig Æres og Fordels Skyld! Thi hvorfor formaner den Herre Jesus os, „at vi skulle vogte os for de falske Profeter, som komme til os i Faareklæder men indvortes ere glubende Ulve?“ (Matth. 7, 15). Hvorfor sige de hellige Apostle, „at vi ikke skulle tro hver Aand, men prøve Aanderne, om de ere af Gud efterdi mange falske Profeter ere ere udgangne i Verden (1 Joh. 4, 1), — at vi ikke skulle lade os tumle som Bølger og omdrive af ethvert Lærdoms-Veir ved Menneskenes Spil, ved Træsthed til Forførelsens Kunster (Efes. 4,14), — at vi skulle vogte os, at vi ikke lade os henrive med af de Ryggesløses Vildfarelse og falde fra vor egen Fasthed“ (2 Pet.3, 17)? Og skulde det intet have at betyde, om man fornegter den guddommelige Sandhed og giver Løgnen Bifald, — om man handler imod sin Samvittighed og for timelig Fordels Skyld tilsidesætter det Evige, — om man med sit Frafald forarger, vildleder og bedrøver de gudfrygtige Enfoldige, men gjør de Vildfarende sikre og styrker dem i deres Vildfarelser?

§ 28. Vel hører man ofte det Paaskud af slige letsindige Hjerter: Vi, som ere den evangeliske, rene Lære hengivne, maa jo selv indrømme, at hellerikke alle Sjele i de Troessamfund, som vi have assondret os fra, gaa fortabte; derfor kan det være lige meget, til hvilken Kirke man offentligen bekjender sig; det har hellerikke Saameget paa sig, om man af vigtige Aarsager gaar over fra den ene til den anden, osv. Men dette er et tomt Snak af Mennesker, som „mere elske Vellyst end de elske Gud og mene, at Gudsfrygt er et Middel til Vinding“ (2 Tim. 3, 4; 1 Tim. 6, 5). De vigtige Aarsager, som de paaberaabe sig, ere allesammen hentede fra Verden og Kjødet og ville ikke kunne tjene dem til Undskyldning for Guds Domstol. Forresten er det saaledes beskaffent med denne Indvending, at den savner al Grund. I Pesttider, naar Luften er forgiftet, kan det vel hænde, at Enkelte, som bo i Hus sammen med dem, som dø, blive bevarede; men hvem vil nu heraf slutte, at det ingen Fare har, om man begiver sig hen til et Sted, hvor Soten hersker? Det er ikke uden Exempel, at de, som for Penges Skyld have gaaet ind i Pesthuse og af Gjerrighed udsat sig for Fare, allerførst have omkommet deri, og slige ustadige Folk bør se til, at det ikke gaar dem ligedan. Der er ogsaa en stor Forskjel paa dem, som ere fødte og opdragne i en falsk Lære og som deres Lærere foreholde den himmelske Sandhed, og paa Andre, som af Guds Ord have lært den at tjende, — som „ere opfødte i Troens og den gode Lærdoms Ord“ (1 Tim. 4, 6), men ikkedestomindre for timelig Fordels Skyld forlade og fornegte Sandheden, til største Forargelse for de Enfoldige. Uden al Tvivl vil det gaa hine taaleligere paa den yderste Dag end disse.

§ 29. Og naar det tykkes disse Mennesker ligegyldigt, i hvilket Kirkesamfund de befinde sig, og hvilken Lære de bekjende sig til, saa

maa det ogsaa være dem ligegyldigt, om de, som skylde dem Noget, betale dem med gangbar og rigtig eller med falsk Mynt, — om man byder dem en ren og god Vin eller anden Drik eller en Vin, som Værtshusmanden har tilsat med meget Vand eller paa anden Maade forfalsket, — om man sætter en sjelden og ædel udenlandsk Vært i en fyrstelig, ryddig og veldyrket Lysthauge eller i en forvildet og med Torner og Tistler bevoxet Ager; thi netop den samme Forskjel, som der er mellem en god og en falsk Mynt, mellem en ren og en forfalsket Vin, mellem en skjøn Lysthauge og en forgroet Ager, er der ogsaa mellem den rene og uforfalskede, evangeliske Lære, som prædikes og haandhæves i vor rettroende Kirke, og den, som, forvansket med en stor Tilsætning af Menneskesætninger og forvendte Tanker, foredrages og forsvares i de afvigende og vildfarende Kirker. Saadan falsk Lære er som et forgiftet Blus, der vel giver Lys fra sig, men dog udsætter den, som følger det, for Legems- og Livsfare; om nu end et saadant Lys muligens ikke har været skadeligt for En og Anden, som ikke vidste om Bedrageriet, fordi Vinden efter Guds Beskikkelse drev de giftige Dunster tilside, saa at han alligevel kom sund og frisk hjem, mon dog derfor Nogen vilde vove paa at følge et saadant skadeligt, ihvorvel skinnende Lys, naar han kjendte dets Beskaffenhed? Jeg siger derfor atter: „Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!“ og beder Eder, at I altid ville betænke hvad Apostelen siger: „Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte“ (Gal. 6, 7). En god og navnkundig Theolog har etsteds følgende Fortælling herom: Jeg har, siger han, kjendt en høi, rig, agtet og ved et kongeligt Hof saare anseet Mand, som geistlige og verdslige Personer i hele to Aar arbeidede med for ved allehaande Bevæggrunde at bringe ham til Affald fra den evangeliske Sandhed. Denne Mand pleiede under sine Anfegtelser at sige til mig med Sukke og Taarer: Bed for mig! Ak, Gud hjælpe mig ud af min Angst! „Jeg frygter for de mange gruelige Exempler, jeg har seet, og de sørgelige og ynkværdige Tildragelser, jeg til min største Bedrøvelse har hørt fortælle om det kongelige Hoffolk, som have afveget fra den erkjendte evangeliske Sandhed. Deres skrækkelige Endeligt afskrækker mig.“ Ak, bed for mig, at jeg maa overvinde denne Storm! Man sætter heftigt ind paa mig; Gud vil hjælpe mig at vinde Seier.

§ 30. Lægger derfor ogsaa Vind paa den hellige Forsigtighed, og værer aarvaagne i de Ting, som høre til et helligt og gudeligt Levnet, paa det ikke Satan, Verden eller Eders eget Hjerte skal forlede Eder til Synd og Ugudelighed, før I selv vide deraf! En vis gudfrygtig og lærd Mand har ikke uden Grund sagt, at dersom vore Øine bleve opladte, saa skulde vi se, at der ikke sværme saamange Bier om et Kar med Honning eller om et blomstrende Træ og ikke saamange Fluer og Myg om vore Maaltider og sukrede Retter, som der svæver Helvedaander om en christelig Sjel forat tage Leiligheden iagt til at drage dem i sine Garn. Betænker, hvor mange Mesterstykker de i saa Henseende have udført, og hvorledes de have bestræbt sig for at fange Nogle, fanget og atter mistet Nogle, men besnæret og beholdt Andre! Josef gik ind i sin Herres Hus forat gjøre sin Gjerning, og se, Satan havde udlagt et Garn for ham, som han kun med Nød og Neppe formaaede at undfly, idet han søgte at forføre ham til Utugt ved Hjælp af hans Herres Hustru (1 Mos. 39, 11). David vandrede paa Taget af sit Hus, maaske forat afkjøle sig og trække frisk Luft, og se, Djævelen havde beredt ham en Falddør, saa at han faldt i en stor Synd med Bathseba, og dersom ikke Gud ved Profeten Nathan havde opreist ham igjen, havde det været ude med hans Salighed (2 Sam. 11, 2 flg.).

§ 31. Salomo var en vis Herre, og Gud havde udrustet ham med mange herlige Gaver og skjænket ham stor Rigdom; men de forføriske Aander efterstræbte ham ved Kvin-

der, som forledede ham til Afguderi og megen Ugudelighed, saa at Mange blandt de Lærde have anseet det tvivlsomt, om han senere har arbeidet sig løs igjen af denne Helved-Fuglefængerens Snare eller ikke, ihvorvel vi vistnok bør haabe det Bedste om ham (1 Kong. 11, 1 flg.). Han fortæller selv om en ung Karl, der vandrede paa Gaden om Aftenen i Tusmørket og mødte en snedig, vild og ustyrlig Kvinde i Horesmykke, som overtalte ham med smigrende Ord og ublue Kjærtegn og førte ham ligesom en Oxe til Slagterbænken (Ordsp. 7, 7 flg.). Apostelen Peter fulgte af Kjærlighed sin fangne og bundne Jesum lige ind i Ypperstepræstens Pallads; men før han selv tænkte, var han hildet i Satans Garn og lod sig bringe til at fornegte sin Herre, til at bande og forsværge sig (Matth. 26, 69). Judas var ligeledes en af Herrens tolv Apostle; men da Satan mærkede, at han havde Hang til Gjerrighed og undertiden stjal af Herrens Pengepung, som var ham betroet, lokkede han ham med tredive Sølvpenge, der saaledes indtoge det elendige Menneske, at han derover faldt i Snaren, i Fortvivlelse og evig Fordærvelse. Saaledes gaar det endnu den Dag idag til; Djævelen driver endnu sit gamle Haandværk, og hans kjære og trofaste Veninde, den ugudelige Verden, staar ham troligen bi deri. Vort eget Hjerte er letsindigt og ustadigt, saa at Satan let kan pibe saa sødt, at det danser efter hans Villie. Vaager derfor, I christelige Sjele, „beder, kjæmper, og strider, giver Agt paa Eder selv! Holder fast ved det, I have, at Ingen skal tage Eders Krone!"

§ 32. Men paa det de, som mene det hjertelig alvorligt med sin Salighed, kunne vide, hvorledes de skulle gribe Tingen fat, og for tillige at gaa de gudfrygtige Enfoldige tilhaande, ville vi ogsaa i denne Sag foreslaa saadanne Midler, hvorved vi kunne opnaa den hellige Forsigtighed, bevare Troen og en uskadt Samvittighed og blive bestandige i sund Lerdom og helligt Levnet indtil Enden. Lader for det Første altid Eders Sjels Salighed, Himmelen og Evigheden staa Eder for Øine! Sætter disse Ting over alt Andet, og elsker Intet i Verden saa høit, at I derover skulde foragte og forglemme Eders Sjel! Giver nøie Agt paa Alt, hvad der er Eder befalet; gjører al Eders Gjerning med tilbørlig Omhyggelighed; værer aarvaagne og flittige i Eders Forretninger; men glemmer ikke Eders Sjels Salighed! Lader den, næst Guds Ære, være det Første i Eders Tanker om Morgenen og det Sidste om Aftenen! Opmuntrer Eder selv jævnligen ved at foreholde Eder disse og andre Skriftens Sprog: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel? (Matth. 16, 26) "Stræber alvorligen at indgaa gjennem den snævre Port!" (Luk. 13, 24) „Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven!" (Filipp. 2, 12) „Du, o Guds Menneske, fly Pengegjerrighed og andre Synder! jag derimod efter Retfærdighed, Gudsfrygt! — — strid Troens gode Strid! grib det evige Liv!" (1 Tim. 6, 11. 12) „Vær tro indtil Døden, saa vil jeg give dig Livsens Krone. Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!" (Aab. 2, 10; 3, 11) Her timeligt, hisset evigt; ret dig derefter! og Lignende.

§ 33. Henvender Eder for det Andet til Gud, og anraaber Ham daglig med den allerstørste Andagt og hjerteligste Iver om at Han vil give Raad paa Eder med sit Øie regjere Eder med sin Aand, veilede Eder til al Sandhed, bevare Eder for Verdens Forførelser, for Djævelens Svig og Bedrag, for Vantro, Sikkerhed, Blindhed og andre grove Synder, ikke drage sin Haand fra Eder, ikke borttage sin Miskundhed fra Eder, ikke lade Eder fare i Eders Hjertens Stivhed, men styrke Eder mod Verdens og Djævelens Anfegtelser, understøtte Eders Skrøbelighed, befæste Eders gode Forsætter, fuldføre den gode Gjerning, Han har begyndt i Eder, og berede, styrke, bekræfte,

grundfæste Eder, som Han har kaldet til sin evige Herlighed i Christo Jesu, og ved sin Magt bevare Eder til Frelse! Thi uden Hans Naade og Hjælp er al vor Visdom ikkun Daarlighed, al vor Magt en Afmagt og al vor Forsigtighed, Aarvaagenhed og Anstrengelse en Fegten i Veiret og et Løb som paa det Uvisse. „Herren giver Visdom; af Hans Mund er Kundskab og Forstand; Han gjemmer det bestandige Gode for de Oprigtige; Han er et Skjold for dem, som vandre fuldkommeligen; Han bevogter Rettens Stier og tager vare paa sine Helliges Vei" (Ordsp. 2, 6 flg.). Den, som ikke sanker med Ham, han adspreder; den, som ikke kjemper i Hans Kraft, han seirer ikke; den, som Han ikke leder, han er forledet; den, som Han ikke fører, han er forført. Vænner Eder derfor, ved Siden af Eders daglige Morgen- og Aftenbønner, som fornemmeligen maa gaa ud paa aandelige Ting, til hjertelige Sukke og Smaabønner, saasom: „Bortkast mig ikke fra dit Ansigt, og tag ikke din Hellig Aand fra mig!" (Ps. 51, 13). „Bortvend mine Øine fra at se efter Forfængelighed!" (Ps. 119, 37). „Din er jeg; frels mig!" (V. 94). Lær mig at gjøre dit Velbehag; thi Du er min Gud; din gode Aand, den lede mig paa jævnt Land" (Ps. 143, 10). Ak, Jesus, vær min Jesus! Lad ikke din hellige bitre Lidelse og Død være spildt paa mig arme Synder! Din Dødsens Kamp og Angestsved lad komme mig til Salighed! Lad dine Lemmers rene Baand mig frie af mine Fienders Haand! Jeg Dig befale vil min Sjel; bevar dens Tro og Tillid vel! Den være i din Varetægt mod Helveds Magt og Mørkets Slægt! Den er jo renset ved din Død; tag den da, Frelser, i dit Skjød! osv.

§ 34. Endvidere, hvorsomhelst I gaa eller staa, — hvadsomhelst I gjøre, tale eller tænke, saa ihukommer, at I ikke kunne skjule Eder for Guds altseende Øie og ikke unddrage Eder Hans Opsyn! Saa gjører da Alt, hvad der hører til Guds og Næstens Tjeneste og Eders evige Frelse, med saadan Flid, som I vilde gjøre, om den Herre Jesus stedse var om og hos Eder i synlig Skikkelse! Tragter derhos ei alene efter at elske Guds Ord af Hjertet og flittigt høre, læse og tale om det, men ogsaa efter at fornemme dets Kraft i Eders Hjerter og erholde den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd samt Frimodighed, Forvisning og Sikkerhed i Eders Tro og Gudfrygtighed! Beder derfor uden Afladelse, og siger med den christne Kirke:

Lær os Dig selv at kjende
Og elske mere Dag for Dag
Saa vi til Livets Ende
Dig tjene til fuldt Velbehag,
Din Sødhed alle Dage
I vore Hjerter smage
Og tørste efter Dig!

Thi der kan Ingen sige, hvor det styrker Hjertet i alle Anfegtelser til høire og venstre Side, naar Guds Ord er forenet med Troen, — naar det ganske Menneske er gjennemtrængt af Ordets Kraft og ved Ordet og i Ordet er kommet til den rette Kundskab om Gud og i sit Hjerte har smagt Guds Kjærlighed og Miskundhed, som Ordet forkynder os.

§ 35. Tilsteder derhos Eders Venner, Husfolk, Ægtefælle, gudfrygtige Naboer og Præster, ja beder og formaner dem til med oprigtig Kjærlighed at paaminde Eder om Eders Feil og irettesætte Eder for Eders Synder! Giver dem Frihed til at omgaaes Eder uden Smigreri og at være som et Speil, der ikke afbilder Eders Ansigt anderledes end det fremstiller sig for det; Thi saadanne gudfrygtige og samvittighedsfulde Venners Røst er Guds Røst, og den, som agter at forblive paa den trange Vei, der fører hen til Livet, han maa villigen taale, at man paaminder ham og med Sagtmodighed hjælper ham tilrette, naar han farer vild. Skyer og flyer derimod alle falske og verdsligsindede Venner, hos hvilke der ingen sand Christendom, ingen ægte Gudsfrygt, ingen gudelig Nidkjærhed, ingen Attraa efter at opbygge sig selv og Andre er at spore! Lader hverken deres Spot og Fi-

endskab eller deres Smigrerier og Venlighed drage Eder bort fra Guds Veie! Lader Eder ikke vildlede, naar de sige: Kom, Broder! nu ville vi rigtig gjøre os lystige, eller: Nei se! nu vil han ogsaa være Noget for sig selv! Tilstopper Eders Øren, og sukker til Gud om at Han vil oplyse og omvende dem!

§ 36. Skyr ligesaavel de smaa Synder som de store! Thi af mange Bække smaa bliver en stor Aa; af mange smaa Traade bliver et tykt Skibstaug, af en liden Skade et ulægeligt Brœk, et dødeligt Saar. Jeg ved, at et Stik af en Hveps eller Bie har foraarsaget usigelige Smerter og en lam Arm, og at et Naale- eller Tornestik har haft et livsfarligt Saar, ja endog Døden til Følge. Ville I derfor ikke begaa de store Synder, som ikke kunne bestaa med Troen og en god Samvittighed, saa samtykker hellerikke i de smaa, som Verden ikke agter for nogen Synd! Forglemmer endelig ikke, daglig, om det er muligt, eller ialfald en Gang om Ugen, navnlig om Søndagen, at undersøge Eders Samvittighed, at betragte Eders Veie, at ransage Eders Hjerte, dets Begjæringer, Bevægelser og Sædvaner, paa det I kunne erkjende og rette Eders Feil og leve i en bestandig Omvendelse, efter den Undervisning, vi derom forhen paa flere Steder i dette Værk udførligen have meddelt! Lader os til Slutning sukke:

O Jesus, Du er min;
Jeg vil og være din.
Se, Hjerte, Sjel og Livet,
Alt har jeg Dig hengivet.
Modtag, o Herre, mig!
Gjør, hvad Dig mon behage,
Af mig i mine Dage,
Til Dig jeg bliver lig!

Jeg vil i Hjertens Tro
Hos Dig kun søge Ro
Og mig fra Dig ei vende
Indtil min sidste Ende.
Dertil Du hjælpe mig!
Ja, Herre, styrk mig Svage,
At Ingen mig bedrage
Og skille maa fra Dig!

Register.

Prædikenernes Indhold.

Side

Scrivers Levnet III

Tilegnelse XIX

Forerindring XXII

Første Del.

1. Præd. Om Sjelens Ypperlighed og Værdighed med Hensyn til dens Skabelse 3
2. „ Om Sjelens høie Værdighed med Hensyn til dens Udødelighed 16
3. „ Om Sjelens Høihed og Værdighed med Hensyn til dens Gjenløsning 31
4. „ Om den menneskelige Sjels Høihed og Værdighed med Hensyn til dens Helliggjørelse samt nogle andre Omstændigheder 48
5. „ hvori Begyndelsen gjøres til at betragte den menneskelige Sjels sørgelige Fald og dens Fordærvelse ved Synden 65
6. „ Om den gjørlige Synd, dens Aarsager og Mangfoldighed . 85
7. „ Om Syndens Tilvæxt og Forøgelse 104
8. „ Om Syndens sørgelige Frugter og om den i Synden nedsænkede Sjels jammerlige Tilstand 124

Anden Del.

Om den syndige Sjels Omvendelse.

1. Præd. Om Hovedaarsagen til Omvendelsen, nemlig den barmhjertige Guds Naade....... 145
2. „ handlende om de samme Aarsager og Midler som foregaaende Prædiken 267

Side.

3. Præd. der handler om den sande Omvendelses væsentlige Stykker og Beskaffenhed 207
4. „ fremstillende Sjelens hellige Bodsøvelser 241

Om den bodfærdige Sjel.

5. Præd. hvori den bodfærdige Sjels troende Længsel efter Guds Naade i Christo betragtes ... 275
6. „ der handler om hvorlunde Sjelen i Troen griber og tilegner sig Jesu Christi Fortjeneste .. 299
7. „ fremstillende den bodfærdige Sjels Retfærdiggjørelse ved Troen paa Jesum Christum . 328
8. „ hvori Syndernes Forladelse betragtes................. 364
9. „ hvori Guds Faderkjærlighed til den troende Sjel betragtes og fremstilles 397
10. „ hvori den troende Sjels Herlighed paa Grund af dens Barneforhold til Gud betragtes 419
11. „ fremstillende den bodfærdige Sjels Formæling med Christo . 443
12. „ handlende om den Hellig Aands Iboelse og indvortes Vidnesbyrd 464

Tredie Del.

Om den bodfærdige og troende Sjels gudelige og hellige Levnet.

1. Præd. hvori Nødvendigheden af den bodfærdige og troende Sjels gudelige og hellige Levnet fremstilles 487
2. „ hvori Beskaffenheden af den bodfærdige og troende Sjels

gudelige og hellige Levnet betragtes 516
3. Præd. Om Midlerne til den troende Sjels Øvelse i Gudfrygtighed. 538
4. „ hvori den troende Sjels indvortes Lys og Kundskab betragtes 564
5. „ hvori den troende Sjels Forundring over Guds Godhed betragtes 590
6. „ hvori Daabspagten betragtes. 608
7. „ hvori veiledes til den høiværdige Nadverds Betragtning .. 636
8. „ hvori den troende Sjel til sin Trøst betragter det evige Naadevalg 665
9. „ hvori den troende Sjels Fred med Gud betragtes 695
10. „ hvori den troende Sjels Glæde i Gud betragtes 715
11. „ der handler om den troende Sjels Kjærlighed til Gud .. 743
12. „ hvori atter handles om den troende Sjels inderlige og brændende Kjærlighed til Gud. 782
13. „ der handler om Guds Lov og Pris 803
14. „ hvori den troende Sjels Overladelse og Hengivelse i Guds naadige og hellige Villie betragtes 838
15. Præd. hvori den troende Sjels gudelige og hellige Nidkjærhed betragtes 865
16. „ hvori den troende Sjels Fortrolighed til Gud betragtes .. 889
17. „ hvori den troende Sjels Ydmyghed skildres 908
18. „ hvori den troende Sjels Kjærlighed til Næsten betragtes .. 939
19. „ hvori den troende Sjels Barmhjertighed og Gavmildhed betragtes 955
20. „ hvori den troende Sjels Fredsommelighed og Forsonlighed betragtes 979
21. „ hvori den troende Sjels Kyskhed og Afholdenhed betragtes. 1014
22. „ hvori den troende Sjels Nøisomhed og Tilfredshed betragtes. 1033
23. „ hvori den troende Sjels Oprigtighed, Retsindighed og Sanddruhed betragtes 1059
24. „ hvori den troende Sjels Tilvæxt i Tro og Gudfrygtighed betragtes 1085
25. „ hvori den troende Sjels hellige Varsomhed og Forsigtighed betragtes 1105

Rettelser og Trykfeil.

Pag.		Sp.		Linie		staar		skal være
Pag.	7	Sp.	1	Linie	11	staar „end,"	skal være	„en."
—	„	„	„	—	22	— „det,"	—	„den."
—	9	„	1	—	7 og 8	— „foreligge"	—	„forlige."
—	11	„	2	—	9	— „havde"	—	„have."
—	15	„	1	—	25	— „viste"	—	„vidste."
—	„	„	„	—	42	— „viste"	—	„vidste"
—	„	„	2	—	15	— „af dem"	—	„af de dem"
—	16	„	1	—	9	— „vidne"	—	„vinde."
—	23	„	1	—	10	— „en"	—	„end."
—	28	„	1	—	38	— „frelses"	—	„frelse ham."
—	„	„	2	—	1	— „til"	—	„i."
—	„	„	2	—	38	— „en"	—	„end."
—	35	„	2	—	42	— „de for det"	—	„det for de."
—	63	„	1	—	8	— „er"	—	„en."

Pag. 183 Sp. 2 Linie 41, 42 staar „Ordet er ei den Sæd," skal være, „Ordet er ei alene den Sæd."

Da der paa Side 195 er indløbet en mere betydelig Trykfeil, er disse Sider trykt særskilt, og bedes Bogbinderen mærke dette ved Indbindingen.

Tilhører

Maret P Fagerhaug

1890